Anul XXIV
27
(1001)
Sîmbătă
4 iulie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRIITORILOR

Mesajul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Îmi face plăcere să adresez Conferinței naționale a scriitorilor — eveniment de seamă în viața social-politică a țării — precum și tuturor scriitorilor din patria noastră — poeți, prozatori, dramaturgi, critici — în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și al guvernului, precum și al meu personal, un salut călduros și cele mai bune urări.

Conferința dumneavoastră are loc în condițiile cînd întregul popor, strîns unit în jurul partidului, a trecut la înfăptuirea prevederilor celui de-al VII-lea plan cincinal, a istoricelor hotăriri ale Congresului al XII-lea al partidului. Vă sînt cunoscute, de asemenea, rezultatele obținute în înfăptuirea cincinalului 1976—1980 în domeniul dezvoltării economico-sociale a României. Atît despre marile realizări dobîndite în ultimii 5 ani, cît și despre prevederile și obiectivele noului plan de dezvoltare a României în anii 1981—1985 s-a vorbit pe larg la Congresul consiliilor oamenilor muncii, ca și la recenta plenară a Comitetului Central al partidului și în plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Putem spune că în decursul acestor ani România a parcurs o nouă și importantă etapă istorică în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a societății, în sporirea bogăției naționale, în ridicarea bunăstării și a gradului de civilizație a întregului popor, în înfăptuirea Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism. S-a demonstrat, cu putere, că tot ceea ce înfăptuim în România socialistă, scopul suprem al politicii partidului, esența însăși a noii societăți pe care o edificăm sînt bunăstarea, demnitatea și fericirea omului, manifestarea plenară a personalității sale, strălucirea și măreția patriei, întărirea independenței și suveranității ei naționale.

Partidul a acționat și acționează, de asemenea, consecvent pentru perfecționarea conducerii științifice, a societății, a relațiilor de producție și sociale, pentru adîncirea democrației socialiste, creîndu-se un cadru larg de participare nemijlocită a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, la elaborarea și înfăptuirea politicii de construcție socialistă, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii societăți. Cel de al doilea Congres al consiliilor oamenilor muncii — la care au participat peste 11 000 de delegați — a constituit o puternică manifestare a democrației noastre muncitorești, socialiste, cel mai larg și reprezentativ forum al oamenilor muncii din industrie, transporturi, construcții, circulația mărfurilor și finanțe, o expresie elocventă a rolului clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății, care, în alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, hotărăște asupra viitorului țării, acționează cu toată fermitatea pentru înfăptuirea mărețului Program al partidului. Democrația noastră muncitorească, socialistă își confirmă cu tot mai multă pregnanță superioritatea, asigurînd exercitarea reală și plenară a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, egalitatea deplină între toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, făurirea conștientă de către masele populare a propriului lor destin — a viitorului socialist și comunist al României.

În cadrul dezvoltării generale a țării, un puternic avînt cunosc știința, învățămîntul, cultura, arta — factori esențiali ai asigurării progresului multilateral al patriei, al edificării cu succes a noii orînduiri. Societatea socialistă pe care o edificăm asigură tuturor oamenilor muncii condiții optime pentru pregătirea profesională, pentru însușirea cuceririlor științei și culturii, pentru dobîndirea unui larg orizont de cunoaștere și înțelegere, pentru îmbogățirea continuă a vieții lor spirituale. O expresie puternică a acestor realități o constituie marea mișcare cultural-educativă de masă, Festivalul național „Cîntarea României", ajunsă astăzi la cea de-a treia ediție. Îmbinînd organic, într-o concepție armonioasă, activitatea în producție și activitatea cultural-educativă și artistică, Festivalul „Cîntarea României" s-a afirmat tot mai mult ca o amplă manifestare a muncii și creației socialiste, cadru larg de manifestare a talentelor creatoare ale poporului, de participare intensă a oamenilor muncii la viața spirituală nouă a țării. Este o nouă confirmare a faptului că tot ce s-a făurit mai de preț pe aceste meleaguri — atît în domeniul material, cît și în cel al vieții spirituale, al culturii și artei, este rezultatul luptei, muncii, gîndirii și simțirii poporului, al strădaniilor sale pentru progres și o viață mai bună. Acestor creații, anii socialismului le-au redat întreaga strălucire, ridicîndu-le pe un plan superior și îmbogățindu-le necontenit cu noi și noi valori.

Partidul și statul nostru acționează pentru ca toate mijloacele cultural-educative de care dispune societatea să slujească mărețului țel al făuririi unui om cu adevărat nou, animat de concepția revoluționară a partidului nostru, luptător neobosit pentru fericirea poporului, devotat trup și suflet cauzei socialismului și comunismului în patria noastră. Aceasta se reflectă în felul în care clasa muncitoare, țărănimea, intelec-

Continuare în pag. a 3-a

Scrisoare adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu de Conferința națională a scriitorilor

MULT IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Participanții la Conferința națională a scriitorilor — români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități, aparținînd tuturor generațiilor — se folosesc și de acest prilej pentru a-și mărturisi adînca recunoștință pentru grija și prețuirea cu care sînt cinstite de către Partid, de către Dumneavoastră personal, străduințile lor pe tărîmul creșterii literaturii române.

Conferința a analizat, cu înaltă principialitate comunistă, împlinirile și nerealizările creației și vieții literare în ultimii patru ani, ceea ce s-a făcut pentru mai buna cunoaștere a realității și intensificarea legăturilor cu făuritorii de bunuri materiale. Discuțiile pe marginea dării de seamă a Consiliului Uniunii Scriitorilor, a Tezelor Conferinței naționale, a Programului dezvoltării literaturii contemporane au arătat limpede preocuparea slujitorilor condeiului de a reflecta mai cuprinzător și mai profund în operele lor lupta de veacuri a poporului nostru pentru păstrarea ființei naționale și pentru dreptate socială, eroismul cotidian al constructorilor socialismului, viitorul de aur al patriei. Această preocupare statornică, înaripată de îndemnurile și indicațiile neprețuite pe care ni le-ați dat în atîtea rînduri, a dus la succesele incontestabile înregistrate în poezie, proză, dramaturgie, literatura pentru copii și tineret, critică și istorie literară, în domeniul traducerilor, în activitatea publicistică. Literatura și-a îndeplinit astfel, în bună măsură, vocația de formare și modelare a conștiințelor în spiritul umanismului revoluționar.

O condiție hotărîtoare a acestui bilanț rodnic o constituie climatul prielnic în care se desfășoară viața spirituală în țara noastră, libertatea de creație care stimulează înflorirea nestingherită a tuturor talentelor reale, unite în efortul nobil de a ridica literatura la înălțimea faptelor săvîrșite pe marile șantiere ale socialismului. Știm că acest climat, instaurat după Congresul al IX-lea al Partidului, vi se datorează în primul rînd Dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, grijii pe care ați manifestat-o neabătut pentru valorile perene ale culturii noastre, încrederii în responsabilitatea oamenilor scrisului.

Subliniind realizările remarcabile obținute în acești patru ani, documentele supuse dezbaterii și intervențiile participanților la Conferință nu au ocolit neîmplinirile de ordin ideologic și artistic ale unor lucrări. Au fost criticate pe drept cuvînt și unele aspecte ale vieții literare, cerîndu-se cu fermitate unirea tuturor forțelor scriitoricești, instaurarea unor relații de colaborare și respect reciproc în cadrul breslei, înlăturarea oricăror manifestări neprincipiale în reuniunile noastre și în paginile revistelor literare și de cultură.

În documentele Conferinței și în discuții, un loc important a revenit activității obștești desfășurate în mare măsură din inițiativa și în organizarea Uniunii și Asociațiilor de scriitori. În perioada analizată au dobîndit o și mai mare amploare contactul nemijlocit cu oamenii muncii, sprijinul dat cercurilor și cenaclurilor literare, participarea la Festivalul Național „Cîntarea României". Slujitorii condeiului au demonstrat și în felul acesta că sînt adevărați artiști — cetățeni, martori și părtași la vastul proces de făurire a unei lumi noi, cîștigîndu-și prețuirea și dragostea milioanelor de cititori de pe întreg cuprinsul țării.

Onorîndu-ne cu Mesajul Dumneavoastră în acest moment de bilanț și perspectivă a muncii noastre scriitoricești, ne-ați adresat vibranta chemare de a crea o literatură pătrunsă de patosul revoluționar al prefacerii materiale și spirituale a pămîntului românesc. Vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom face totul pentru a răspunde cu cinste acestei chemări, pentru a fi la înălțimea timpului eroic pe care-l trăim, a misiunii pe care ne-ați încredințat-o, a încrederii cu care ne-ați investit.

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRIITORILOR

Înalte și nobile răspunderi

O săptămînă de mare încărcătură politică și socială, avînd pe agenda sa evenimente care au marcat și vor marca, evident, într-o laborioasă perspectivă toate preocupările de muncă și viață ale țării. Ecourile Congresului consiliilor oamenilor muncii și realegerea președintelui țării în fruntea acestui înalt organism al democrației muncitorești sînt încă proaspete în memorie și fac legătura de inimă și conștiință cu alte mari și hotărîtoare întruniri la nivelul cel mai înalt al activității noastre de partid și de stat, Plenara C.C. al P.C.R. și Sesiunea Marii Adunări Naționale. Importanța deosebită a acestora rezidă în chiar faptul — cuprinzător și relevant, totodată — că prin însuși mobilul și conținutul lor, ele se constituie într-un uriaș demers al existenței, de la definirea și situarea în context a momentului actual și pînă la programarea propriu-zisă a viitorului, la concretizarea sa după un tablou al elementelor celor mai active, posibile și necesare ale muncii și creației, ale vieții în plenitudinea sa. Este vorba în primul rînd de acea lege care ne privește pe toți și care conferă patriei o nouă fizionomie în actuala etapă, cu obiectivele stabilite de cel de-al XII-lea Congres al partidului și în condițiile unei noi și necesare calități, lege care, în dezbaterea întregului popor și a forului său legislativ suprem pune în front de lucru deschis **Planul național unic de dezvoltare** economico-socială a României în perioada 1981—1985.

Expunerea de motive ne este bine cunoscută și ea are o reglementare concretă în însăși realitatea pe care o trăim și în experiența însăși pe care o deținem în construcția și dezvoltarea pe mai departe a noii societăți. Mo-

Luceafărul

Continuare în pag. a 4-a

Lucrările Conferinței

Miercuri dimineața, în Sala mică a Palatului Republicii Socialiste România s-au deschis lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, eveniment de o deosebită însemnătate în viața socială și culturală a țării noastre.

La ședința de deschidere a forumului scriitoricesc au luat parte tovarășii Constantin Dăscălescu, Dumitru Popescu, Suzana Gâdea și Ilie Rădulescu.

La lucrările Conferinței participă delegați aleși la conferințele asociațiilor de scriitori din București și din celelalte centre de cultură din țară, precum și numeroși invitați.

Salutînd prezența tovarășilor din conducerea de partid și de stat la lucrările Conferinței, președintele Uniunii Scriitorilor, tovarășul George Macovescu, a invitat pe tovarășul Constantin Dăscălescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., să dea citire Mesajului adresat Conferinței naționale a scriitorilor de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost primit cu vii și îndelungi aplauze de cei prezenți, cu sentimente de profundă satisfacție și gratitudine pentru atenția pe care partidul, secretarul său general o acordă dezvoltării neîntrerupte a literaturii și artei, pentru condițiile create obștii scriitoricești, pentru climatul prielnic și posibilitățile pe care orînduirea noastră socialistă le oferă tuturor creatorilor pentru realizarea de opere literare pe măsura epocii pe care o trăim, pentru sporirea contribuției acestora la creșterea gradului de civilizație spirituală a întregului nostru popor.

Făcîndu-se ecoul acestor sentimente, tovarășul

Continuare în pag. a 4-a

OBȘTEA CĂRȚILOR

Dacă există un privilegiu al artei, atunci acesta nu poate fi altul decît cel pe care ea singură și-l face. Orgoliul e al creatorului și nu al domeniului său de manifestare. Deși, stilistic vorbind, se poate și invers. Dar ce rost ar mai împlini atunci o poezie, să zicem, dacă ea s-ar rosti doar în numele și sub pecetea orgoliului autorului său, cui și ce ar mai comunica ea altceva decît fața multiplicată a acestuia și deci aceeași, redusă la sine, făcută pentru sine doar, și cam atît ? Să ne înțelegem, nimeni nu scrie pentru el sau nu scrie numai pentru el, lucrurile sînt clare, aproape banale aici, dar uneori tocmai claritatea dă acel aer de banal, de obișnuit și tocmai ea, claritatea, ne pune, în multe privințe, în situația de

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

RAPORTUL CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR
în pagina a 2-a

CONTEMPORANUL 100

Orizont spiritual socialist

Ivirea la Iași, pe la mijlocul verii lui 1881, a unei publicații tipărită grosolan, cu o literă imperfectă și pe o hîrtie palidă ca de împachetat mărfuri, însemna, în ciuda unor astfel de inevitabile vicisitudini, un eveniment. Revista, de formulă enciclopedistă, voind a propaga știința și combătînd plagiatul, repeta în plin mediu ottocentesc un spirit de secol luminist, părînd a izvorî din sforțarea unei mîini de oameni, susținuți numai de un infatigabil entuziasm. Totuși, adevărul nu era acesta, întrucît „Con-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

RAPORTUL CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

arătînd că evenimentul politic hotărîtor care marchează perioada ce a trecut de la ultima Conferință națională a scriitorilor este Congresul al XII-lea al P.C.R., Raportul începe prin a sublinia că împreună cu întregul popor, scriitorii și-au manifestat ferm adeziunea la Programul Partidului Comunist Român de transformare revoluționară a societății noastre.

La trecuta Conferință națională a scriitorilor, — se arată în Raport — în cuvîntul său, tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu a afirmat: „Partidul, statul, poporul duc o luptă consecventă și hotărîtă pentru perfecționarea continuă a tuturor laturilor vieții economice și sociale. Arta, creația literară trebuie să înfățișeze veridic această luptă a poporului pentru depășirea neajunsurilor și să contribuie la înlăturarea lor. Criticînd și dezvăluind lipsurile, combătînd elementele vechiului ce se mai pot întîlni în diferite compartimente ale societății și în conștiința oamenilor, literatura trebuie să se manifeste — folosind mijloacele sale specifice — ca un factor activ în lupta împotriva tuturor fenomenelor negative. Este însă necesar să ne ferim și în acest domeniu — ca în toate domeniile de altfel — ca din cauza uscăturilor, să nu vedem pădurea mare și sănătoasă, să nu vedem cum se dezvoltă și înflorește patria noastră".

Din perspectiva acestei viziuni echilibrate, putem privi cu un adînc spirit de analiză și cu simț autocritic munca noastră la masa de scris, starea Uniunii și întreg complexul de imprejurări care duce la scrierea cărții, la tipărirea și apoi la trecerea ei în conștiința publică.

Literatura română contemporană — se spune în Raport — și-a cucerit statutul ei superior de astăzi afirmîndu-și efectiv și intens, **actualitatea.** Aceasta este o noțiune asupra căreia experiența rodnică a anilor din urmă ne cheamă la meditație temeinică.

Oare numai faptul că a apărut în acești ani, sau simplul amănunt de a-și avea situată acțiunea în ultimele decenii conferă unei cărți actualitatea ? Hotărît, nu !

Actualitatea autentică este o însușire mult mai complexă. Ea propune surprinderea implicațiilor adînci ale epocii în existența intimă a indivizilor, observația felului inconfundabil în care imprejurările istorice, sociale și morale prezente îi marchează pe oameni, le modifică mentalitatea, comportările și chiar limbajul.

Și scrierile inspirate din trecut au trezit un interes viu, nearhivistic, atunci cînd s-au dovedit actuale, printr-un unghi inedit, contemporan, în contemplarea istoriei.

Veritabila actualitate aparține unei **problematici** distincte. Simple imagini ale vieții prezente spun prea puțin, cîtă vreme nu sînt luminate de o reflecție în măsură să facă sensibilă tocmai experiența noastră omenească semnificativă. Literatura contemporană, demnă de acest nume, explorează zonele unde ies la iveală problemele specifice ale epocii. Ea îndeplinește o neînlocuibilă operă civică, semnalînd cu marea forță revelatoare a artei, fapte, comportamente, fenomene asupra cărora societatea trebuie să-și îndrepte atenția. Literatura valoroasă, într-adevăr militantă pentru cauza desăvîrșirii construcției socialiste și a edificării comunismului, nu se mulțumește **să ilustreze** lucruri cunoscute, **să repete,** sub formă imagistică, oricît de strălucitoare ar fi ea, ceea ce a fost spus, sub formă teoretică, de nenumărate ori și mult mai precis, mai exact.

Literatura cu adevărat de actualitate desvăluie aspecte ale realității necercetate încă suficient, luminează situațiile noi ale existenței sociale și individuale, într-un cuvînt, scoate la iveală problemele de care oamenii sînt cu adevărat interesați.

Actualitatea adevărată o respiră omul care se încăpățînează a nu voi să intre în tipare fixe, fiindcă are varietatea necatalogabilă a vieții înseși. Identitatea lui cu lumea și epoca noastră i-o dă faptul că el este parte constitutivă dintr-insa, autorul și în același timp opera lui, iar problematica vieții contemporane îl implică îndeaproape, permanent.

Din modul cum acest om, expresie a afirmării unei personalități umane superioare, devine personaj literar, decurg cîteva imperative ale efortul literar contemporan, ale literaturii care se scrie la noi astăzi. Trebuie observat, mai întîi, că omul de care vorbim este determinat în spațiu și în timp, trăiește într-un anumit moment al devenirii istorice și într-un anume loc al lumii. Aparține unei colectivități care ființează la rîndul ei între coordonate spațiale și de timp. E încadrat unei istorii și are o patrie. Are, așadar, rădăcini care îl fixează într-un anume cadru, generator de expresii spirituale caracteristice. Și dacă literatura pe care o scriem vrea să rămînă credincioasă realismului ei fundamental, ea nu o poate face decît răsfrîngînd multiplu această relaționare necesară.

Via prezență a sentimentului patriotic în lirica valoroasă, — pe linia unei mari și nedezmințite tradiții literare de la Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Octavian Goga — este urmarea aceleiași firești înrădăcinări a omului adevărat în lumea căreia, prin destin, îi aparține. Solidarizarea e în planuri adînci și are în vedere istoria, ethosul, limba, tradițiile de cultură și de civilizație, toate acționînd decisiv în structura noastră ca indivizi, în felul nostru de a privi și înțelege desfășurarea vieții. Fiindcă patriotismul nu poate fi doar o trăire însușită prin frecventarea anumitor simboluri care trimit exterior la ideea de patrie, de conștiință națională, ci este vocație lăuntrică, simțămînt intim inoculat ființei noastre prin chiar faptul apartenenței la lumea în care ne-am ivit, la poporul ai cărui fii sîntem. Patriotismul se definește în ceea ce avem mai durabil și mai adînc răsădit în noi, fiindcă dă expresie identificării noastre cu idealuri și credințe care ne angajează nu doar ca indivizi trecători, dar și ca purtători ai unui mesaj de spiritualitate cu valoare de lungă durată. Desigur, trecutul, raportarea la marile momente, istoria în înțelesul major, sînt prezențe firești în această sferă, dar trebuie să vorbim temeinic despre lărgirea perspectivei, despre necesitatea incorporării de noi elemente, despre ceea ce am putea numi **dimensiunea socialistă** a patriotismului. Trăind **acum și aici,** aderăm la valorile prezentului, participăm la construirea unei lumi care este a noastră și ne exprimă integral. S-a făcut mult în literatura noastră din ultimii ani — în romane, în poezie, în piese de teatru — pentru punerea în valoare a semnificațiilor trecutului, pentru relevarea acelor dimensiuni care ne așează în perspectiva unei fecunde continuități. Au rămas însă mai puțin explorate tocmai domeniile prezentului, acele elemente de viață a cetății care au puterea să aducă mărturii despre patriotism ca trăire actuală, într-o țară socialistă.

În continuare, Raportul desprinde unele trăsături caracteristice dezvoltării literare în ultima perioadă.

Proza a repurtat în anii din urmă succese importante, este în plină și solidă ascensiune.

O dovadă evidentă este proza noastră istorică, adică gîndită și elaborată pe teme istorice, pe marginea marilor evenimente ale luptei de eliberare socială și națională. Aproape că nu există etape importante ale acestei împliniri tragice și eroice care să nu fi găsit, și în anii din urmă, transpuneri artistice pe măsură, imagini apte de a se constitui într-o „istorie paralelă" de esență artistică.

O bună cunoaștere este temeiul recunoașterii. La sedimentarea amîndurora, proza anilor din urmă și-a adus o valoroasă contribuție. Dovada este făcută de interesul cu care cititorii au întîmpinat aceste încercări de scrutare a drumului parcurs de poporul nostru, în raport cu care tocmai „adevărul artei" se dovedește a fi un nimerit revers pentru „adevărul vieții".

Nu este mai puțin adevărat că proza noastră își mai recunoaște cu luciditate datoriile, mai cu seamă în privința segmentelor celor mai apropiate ale aceleiași „istorii contemporane", acelea din care se însumează prezentul și prin care se plămădește viitorul. Dar ar fi greșit dacă nu am releva succesele obținute de prozatorii noștri și în acest important sector.

În romanele, povestirile, nuvelele, schițele noastre de actualitate, de obîrșie și structură imediată, eforturile majorităților constructoare de valori socialiste sînt reprezentate din ce în ce mai substanțial, mai semnificativ, în plan tematic, ideatic și artistic. Este un fenomen care se petrece sub ochii noștri și el trebuie susținut prin toate mijloacele.

În privința acelor forme, tehnici, maniere pe care proza ultimilor ani le-a promovat, putem constata, cu satisfacție, o mare varietate. Această varietate de forme și stiluri reprezintă o cucerire de seamă a întregii noastre literaturi recente, ea poate fi lesne recunoscută în „arta prozatorului român", artă capabilă de a dovedi viabilitatea celor mai diverse osmoze dintre real și ideal, cotidian și excepțional, diurn și fantastic, lucid și romantic, sec și visător. Și ceea ce este demn de a fi relevat, în ordinea unor compatibilități estetice, rămîne posibilitatea ca toate aceste forme și formule, stiluri și maniere — pînă la urmă diversificate în tot atîtea cîte personalități le explorează și le instituie — sînt capabile de a fi saturate de o substanță politică, socială și filosofică în măsură să le confere unitate socialistă și unicitate românească. Interesul viu al atîtor cititori pentru „poveștile adevărate" de care scriitorii noștri se arată capabili, obligă la o mereu mărită conștiință de sine și responsabilitate. O literatură mereu confruntată cu un public atît de interesat și exigent se cuvine să se respecte pe deplin și să-și onoreze maniera cu din ce în ce mai măiestrite cărți.

Ca și în celelalte genuri, ultimii patru-cinci ani au adus în poezie elemente noi, modificări semnificative, adînciri și îmbogățiri. Desigur, o perioadă atît de scurtă nu poate avea pretenția să fie caracterizată ca o etapă în procesul înnoirii propriu-zis artistice. Și, totuși, sfîrșitul deceniului al optulea a coincis cu cîteva fenomene importante din cuprinsul poeziei românești actuale și a lăsat să se întrevadă un colț al peisajului liric viitor.

Orice încercare, fie și provizorie, de a caracteriza momentul actual al literaturii, și deci și al poeziei, trebuie să aibă în vedere, înainte de orice, existența, în plan literar, a unei firești și rodnice „colaborări" dintre generații. Într-o literatură e foarte firesc ca vocile poeților din toate generațiile să se întîlnească pe unele lungimi de undă comună. Aceste lungimi sînt sentimentul aparținerii la un spațiu spiritual și la o epocă istorică. Nu există azi la noi în țară nici un poet adevărat care să ignore rădăcinile naționale, tradițiile străvechi ale poeziei din acest colț de lume, pentru care patria și pămîntul să nu reprezinte o materie spirituală capabilă a-i da siguranța și mîndria participării la o lume originală, specifică. Nimic din ceea ce este al acestui pămînt al nostru nu poate fi străin poetului. În același timp, toți poeții au conștiința uriașelor transformări revoluționare pe care patria noastră le-a cunoscut de la eliberarea ei.

Am asistat, în acest sfîrșit de deceniu, la apariția unor opere poetice de mare însemnătate, datorate atît unor autori cu o largă activitate, cît și altora aflați la deplina maturitate.

Un fapt ce se cuvine reținut este apariția și conturarea unei promoții noi de poeți. Dacă această promoție va fi considerată de istoria literară viitoare o nouă generație sau nu, acest lucru nu e prea important în bilanțul pe care-l reprezintă o dare de seamă ca aceea de față. Dar prezența unor tineri și foarte tineri autori de talent nu ne poate lăsa indiferenți.

O poezie bună, cum este, credem, aceea scrisă astăzi în țara noastră, se judecă prin prisma a două elemente principale: caracterul major al preocupărilor, al tematicii; și varietatea mijloacelor, unind curajul înnoirilor cu o temeinică cunoaștere a tradiției autohtone și universale. În ce privește întîiul element, trebuie spus că numai o poezie capabilă să reflecte spiritualitatea profundă și completă a omului — a omului ca atare, dar și a omului de pe aceste meleaguri — face față trecerii vremii. Poezia din țara noastră ni se pare a fi o astfel de oglindă. Acest lucru nu înseamnă încurajarea nici unei discriminări de felul celor care, într-o epocă din fericire apusă, împărțeau temele poeziei în două categorii — corespunzătoare — și prescriau poeților motive, reguli, sau chiar expresii de care poezia lor trebuia să țină seama, în vreme ce alte motive, reguli și expresii erau de la sine excluse. Afirmăm că iubirea de țară e un sentiment nobil și profund, în poezie ca și în viață, fiind o nesfîrșită și bogată sursă de inspirație pentru poeți. Poezia patriotică valoroasă trebuie promovată cu toată energia. Dacă nimeni nu neagă azi, spre deosebire de anii dogmatismului, că poezia de dragoste, elegia, eclogа sau idila sînt specii deopotrivă de legitime ca și imnul și oda, nu e mai puțin adevărat că am putut constata uneori și unele tendințe de desconsiderare a unui gen sau altul și de abdicare de la condiția valorii.

În contextul dezvoltării întregii literaturi, dramaturgia a înregistrat o puternică extensie problematică și un spor de expresivitate modernă. Au fost biruite, în linii generale, factologia și ilustrativismul, s-au obținut succese în abordarea actualității prin modalități de amplă generalizare. Gîndirea omului de azi este prezentă în piesele noi cu un remarcabil sens filosofic. Drama istorică a cunoscut noi realizări, stimulate și de imprejurări sărbătorești din viața națiunii, realizări care luminează, din perspectiva prezentului și cu sentimentul prezentului, fapte și oameni de odinioară. S-a impus în ultimii ani, categoria teatrului politic, punînd în dezbatere relațiile individului cu societatea, problemele puterii, raporturile dintre clase sociale și partide în lumea de azi, în alte țări, curente de gîndire. Unele piese exprimă, în construcții impunătoare, puncte de vedere românești asupra unor momente de istorie universală.

Însemnate înfăptuiri au fost dobîndite în conspectarea stărilor de spirit actuale, a fenomenelor complexe prin care se edifică personalitatea omului zilelor noastre. Datorită și afluxului continuu, chiar dacă relativ lent, al noilor talente — unele provenite din alte domenii ale scrisului — s-au diversificat formulele dramaturgice, de la piese de cameră la fresca socială, de la comedia ironică la pamfletul politic, de la monodrama la tragedia ontologică — putîndu-se aprecia că, prin contribuția scriitorilor de toate generațiile, de toate naționalitățile și din toată țara, prin adeziunea masivă a publicului și interesul nou al editurilor, instituțiilor de artă scenică, al criticii de specialitate, dramaturgia națională trăiește un moment creator remarcabil.

Referindu-se la problemele literaturii pentru copii și tineret, Raportul arată:

Copiii de azi, tinerii, se formează într-un cadru de existență înnoit. Imaginația le e stimulată de alte elemente ale vieții decît în urmă cu nu prea mulți ani, pentru că prefacerile mediului înconjurător sînt într-adevăr extraordinare. Explorarea cosmosului, laboratoarele satelit, navele trimise spre planete depărtate sînt realități de ultimă oră. Cincinalul revoluției tehnico-științifice a produs o anumită ambianță în care cresc copiii noștri, mijloacele de informare audio-vizuale, aflate la îndemîna lor, îi pun în contact nemijlocit cu realizări uimitoare. Interesul pentru cuceririle științifice și efectul acestora în planul relațiilor umane au influențat masiv scrierile adresate noilor generații. Literatura de anticipație a dobîndit în ultima vreme o mare popularitate, cultivă toate formele, de la speculație filosofică la satira socială, înscriind nu puține realizări valoroase, dintre care unele dintinse cu premii internaționale.

În cele mai bune lucrări pentru copii și tineret au fost părăsite recuzita literară prăfuită, schemele puerile plictisitoare care încercau să mimeze limbajul copiilor. Produsele care mai fac uz de asemenea „tehnici" n-au dispărut încă de tot. Ele trebuie descoperite în continuare, ca și rețeta ieftină, improvizația facilă, dăscăleala ostentativă și sîcîietoare, cu urmări contrarii tocmai intențiilor formative către care năzuiește literatura destinată micilor cititori.

Nici o cultură nu poate trăi închizîndu-se în limitele propriilor valori naționale. Contactele cu alte spiritualități stimulează forțele creatoare ale unui popor, le deschid orizontul universalității.

În anii socialismului, printr-o activitate planificată, s-a realizat la noi o operă culturală cu care ne putem mîndri. Numeroși scriitori, buni cunoscători ai diferitelor limbi străine, avînd și darul tălmăcirii, — adevărat și prețios talent, — au făcut să avem astăzi acoperite în versiune românească, spații importante din tezaurul literaturii universale.

TEXT PRESCURTAT

Numărul izbînzilor deosebite în domeniul traducerii, privind deopotrivă lirica, proza, dramaturgia, este extrem de mare. În ultima vreme, lucrări fundamentale de critică și eseistică au venit să întregească acest bilanț impozant, contribuind la procesul ridicării nivelului cultural al cititorului român, dîndu-i prilejul să-și însușească înalte valori culturale, fenomen caracteristic complexului proces formativ al umanismului socialist.

În spiritul politicii partidului nostru, traducerile tind să cuprindă întreaga hartă a culturii mondiale. Publicul României socialiste a încetat să fie atent numai la cîteva literaturi care monopolizau altădată preocupările generale, dictînd gustul și impunînd modele. Ne interesează deopotrivă cultura tuturor continentelor și putem afirma cu satisfacție că am adus în cultura noastră opere a numeroși autori de valoare din Asia, Africa și America Latină.

Lumea de astăzi este teatrul unei înfruntări puternice între nou și vechi și pe planul ideilor, motivelor și formelor artistice. Traducerea nu poate să ignore criteriile etice, ideologice și estetice corespunzătoare idealurilor noastre. Vor fi aduse în cultura română operele pe care le-a luminat de-a lungul timpului, și în toate colțurile lumii, flacăra umanismului, dar vom respinge scrierile destinate să propage neîncrederea în om, să insinueze idei dizolvante, să cultive instinctele josnice, să exalte barbaria, cruzimea, obscurantismul.

S-a vorbit despre pătrunderea în conștiința publicului larg a literaturii actuale, despre faptul că această literatură și-a dobîndit, în ultimii ani mai ales, un mare credit în rîndul cititorilor săi. Acest statut e datorat în bună parte **valorii artistice,** deoarece în absența acesteia, tot ceea ce am arătat că se constituie în dimensiuni specifice ar fi literă neinsuflețită.

Prin cîteva impunătoare opere contemporane, literatura noastră a atins un nivel estetic înalt și tot ce va înfăptui de acum înainte este firesc să țină seama de aceste noi cote. Din păcate, se publică încă literatură slabă, însăilări de fapte nerelevante, constatări plate, în proză, sau compuneri lipsite de emoție, în poezie, și foarte adesea aceste expresii ale nechemării literare își caută justificarea în oportunități tematice, în faptul că răspund cu promptitudine unor cerințe ale momentului. Dar ce oportunitate poate avea în artă lipsa de har, ce alt efect decît compromiterea irremediabilă a unor țeluri oricît de nobile?

Datoria criticii avizate este de a discerne atent între valoare și contrafacere, între talent și nontalent, în spirit lucid și riguros obiectiv.

Destinată să fie citită, fiindcă numai astfel poate să-și exercite acțiunea formativă asupra minților și sufletelor, literatura e interesată vital de nivelul estetic al maselor. Acesta a crescut considerabil odată cu vastul proces de ridicare a conștiinței oamenilor muncii, cu generalizarea învățămîntului mediu, răspîndirea culturii la sate, modernizarea întregii activități productive prin însușirea cuceririlor revoluției tehnico-științifice.

Îmbunătățirea calității literaturii care se publică atrage după sine o elevare a gustului societății, în egală măsură, cu cît exigența estetică a maselor crește, cu atît producția literară e obligată la o mai înaltă ținută artistică.

Pentru ca interacțiunea aceasta dialectică să funcționeze normal, exercițiul criticii literare nu trebuie să cunoască stînjeniri. Intimidările, presiunile, monopolizarea opiniilor, împărțirea elogiilor și a injuriilor după interese de grup tind să impună pseudovalorile, influențează în sens negativ gustul publicului și fac să coboare, pînă la urmă, nivelul întregii literaturi.

Exercițiul liber al criticii, confruntarea aprecierilor diferite permite cititorilor să-și formeze o părere proprie cît mai apropiată de adevăr, înlesnește triumful literaturii.

Capitală e aici răspunderea cu care sînt comentate cărțile, fără vreo pliere la interese care se opun progresului vieții noastre literare, politice, sociale.

Șansele ca obiectivitatea criticii să sporească și impostura sau improvizația să-și găsească greu loc în aprecierile ei sînt condiționate de o întărire serioasă a bazelor pe care se fondează judecățile de valoare și caracterizare a operelor. Trăim, dealtfel, o epocă de înflorire fără precedent a teoriei literare; critica mondială și cea românească au ajuns la importante clarificări în acest domeniu și beneficiază azi de metode și mijloace mai riguroase și mai fine în examinarea operelor literare.

Critica noastră trebuie să fie în mai mare măsură prezentă în disputele ideologico-estetice ale lumii contemporane, luînd prompt și argumentat atitudine împotriva concepțiilor care tind să îndepărteze arta de idealurile umaniste, să propage obscurantismul și indiferentismul social. Prin această afirmare combativă pe terenul marilor confruntări de idei, critica noastră are prilejul de a contribui la propagarea mesajului umanist al culturii române dincolo de hotare.

O dezvoltare impunătoare a cunoscut în acești ani sectorul istoriografiei și teoriei literare. E necesar să se aprecieze creșterea competenței profesionale științifice în acest deceniu. Pornind de la teoriile esteticii materialist istorice și de la recomandările documentelor de partid privind criteriile valorificării critice a moștenirii literare, îmbinînd suplu și util metodologiile tradiționale cu cele moderne, istoriografia literară a izbutit să creeze lucrări de valoare care au soluționat, într-o perioadă relativ scurtă, chestiuni de mare interes științific național.

Efortul trebuie continuat cu o și mai mare perseverență. Se cuvine ca atenția să se îndrepte și asupra exegezelor privind scriitorii de azi, a căror operă s-a cristalizat și cere o analiză cuprinzătoare.

Scriitorului îi stă firesc la inimă mai mult ca oricui, soarta limbii române, socotindu-se într-un anume fel răspunzător de destinul ei. Limba națională este materia vie, plasma din care iau ființă creațiile noastre. Nu se poate să nu ne doară atunci cînd aceasta e maltratată, uneori în cîmpul mass-mediilor (presă, radio, televiziune) sau chiar în unele cărți literare. Noi, scriitorii, avem datoria să acționăm, prin operele noastre pentru dezvoltarea și înfrumusețarea limbii române, după cum avem datoria să o apărăm. Sarcina aceasta ne-au lăsat-o marii noștri înaintași, ne-o impune chiar crearea cărților noastre, promovarea culturii noastre, iubirea patriei noastre.

În continuare, Raportul se ocupă de probleme ale literaturii naționalităților conlocuitoare. Dezvoltarea ei armonioasă, cuprinzătoare, este o consecință firească a politicii partidului nostru în problema națională. Prezența activă a tuturor generațiilor de scriitori din rîndul naționalităților conlocuitoare, varietatea genurilor și stilurilor literare, afirmarea tradițiilor specifice au devenit posibile numai în climatul de democratizare a vieții politice, sociale și culturale din țara noastră, și care a dat șanse egale tuturor creatorilor, fără deosebire de limbă și naționalitate. În același ideal umanist revoluționar, literaturile de limbă maghiară, germană, sîrbă, ucraineană, slovacă și idiș s-au constituit într-o realitate istorică incontestabilă. Evoluția din ultimii ani atestă adîncirea efortului de reflectare a vieții social-politice din țara noastră, patrie comună în care afirmarea nestingherită a valorilor contribuie la întărirea sentimentului fratern prin apropiere spirituală, înțelegere și stimă reciprocă.

Datorită dreptului inalienabil la folosirea nestingherită a limbii materne, la cultivarea tradițiilor proprii, pe lîngă fenomenele cunoscute ale dezvoltării poeziei, prozei, a istoriei și criticii literare în limbile maghiară, germană, sîrbă și idiș, în ultimii ani se constată o desfășurare îmbucurătoare a literaturii ucrainene, precum și apariția primelor opere ale scriitorilor slovaci din România. Este de observat că perioada la care ne referim a reprezentat pentru literatura germană din România o perioadă deosebit de productivă, în care — pe lîngă scriitorii mai vîrstnici — s-a înscris cu vigoare o pleiadă întreagă de tineri talentați.

În ultima vreme, traducerile din română în limbile naționalităților conlocuitoare au o calitate superioară, față de producția anterioară. Selecția lor e mai judicioasă. E necesar un efort susținut spre a aprofunda acțiunea nobilă, prin revenirea asupra unor opere importante care n-au fost tălmăcite sau au avut parte de o versiune mai puțin reușită.

Cu toate că și traducerea operelor din literaturile naționalităților conlocuitoare în limba română a devenit mai sistematică — alegerea cît și arta tălmăcirii, dovedind pricepere și exigență — e regretabil că multe asemenea cărți valoroase nu reține atenția criticilor. Ar fi de dorit, apoi, ca traducerea în română a lucrărilor noi scrise în limba sîrbă, ucraineană și idiș să se bucure de o atenție sporită din partea editorilor.

Dacă am încerca să schițăm unele trăsături ale literaturilor, scrise în limbile naționalităților conlocuitoare, trebuie să accentuăm în primul rînd profunzimea mesajului etic al celor mai reușite opere, umanismul activ, angajat, ancorarea fermă în structura social-politică, accentuarea demnității umane și a respectului reciproc dintre semeni, cultivarea ideii de patriotism ca o expresie a calității muncii artistului și a menirii lui cetățenești. Este cert că aceste realități vor conduce, în mod firesc, la afirmarea de noi talente, la realizarea de noi opere de valoare, la deschiderea — prin aplicarea consecventă a politicii partidului — de noi orizonturi și în dezvoltarea literaturilor naționalităților conlocuitoare din Republica Socialistă România.

În continuare, Raportul a înfățișat pe larg manifestările și acțiunile organizate în vederea unei tot mai largi participări a scriitorilor la viața culturală și socială a țării, la desfășurarea Festivalului național „Cîntarea României" la aniversarea unor mari evenimente și personalități. De asemenea, a fost prezentată activitatea administrativă și organizatorică a Uniunii Scriitorilor din perioada ultimilor patru ani, precum și a Asociațiilor de scriitori, a revistelor și a Editurii „Cartea Românească". Raportul s-a referit apoi la relațiile externe ale Uniunii, la difuzarea literaturii române în străinătate.

Reflectînd dinamica prefacerilor revoluționare — s-a spus în încheiere — procesul transformărilor produse în conștiința oamenilor, literaturii îi revine menirea de a contribui la opera de făurire a unui om superior, creator de înaltă civilizație, constructor conștient și entuziast al orînduirii socialiste și comuniste din patria noastră.

Scriitorii, prin întreaga lor operă, înțeleg să contribuie la educarea întregului popor în spiritul umanismului și patriotismului, al dragostei nețărmurite pentru patria în care ne-am născut, în care muncim și trăim. Reprezintă o înaltă datorie de conștiință, patriotică și revoluționară a noastră, a tuturor scriitorilor de a răspunde la chemarea patriei, a partidului comuniștilor, printr-o activitate aflată la înălțimea epocii pe care o trăim, prin opere care să reflecte frumusețea și bogăția sufletească a acestor oameni, angajați pe calea ridicării neîntrerupte a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului.

Creația literară a fost, este și va fi întotdeauna un profund act de solidaritate, o acțiune a omului plină de semnificații revelatoare. A oferi hrană spirituală unui popor, semenilor tăi, și a celor care vor veni după noi, este nu numai o muncă plină de răspundere, ci și de neasemuită frumusețe. Sub semnul acestei răspunderi și frumuseți să ne unim forțele pentru a sluji prezentul socialist și viitorul comunist al României.

Odă
la scriitorul român

EL ține-o-altfel de armă fiindcă-n
cartușieră
nu gloanțe-a strîns ci numai scîntei
de stele-n veac,
condeiul însă-i bate și-n cremene stelară
cu semnele iubirii pentru poporul său.

EL zugrăvește-un hronic lăsîndu-l mărturie
cu literele treze de-o legendară rază,
și prinde neodihnă precum țăranii grîul
la flacăra din vatră spre-a coace pîinea
vieții.

EL pune-n arcul minții sfințenia răbdării,
credința-n forța lumii pornind de prin
străbuni,
și stelele adună sub fruntea-nfierbîntată
zvîrlindu-le-n fîntîna ființei românești.

EL vine și-n lumină, dar și în întuneric
pentru-a culege fructul și aurul din zi,
luînd licurici pe gene, cum bate diamantul
dintre pereții minei lucind în nimbul
nopții.

EL urcă prin istorii marmoreene schele,
sosește la izvoare cu pasărea dintîi,
și duce norii-n piscuri, și pune în vopsele
noi chipuri cînd pereții se-aprind
la Voroneț.

EL stă la temelie mereu cu adevărul,
ca ciocîrlia beată urcînd către azur,
și fruntea-i e de veghe cum roua
de pe spice
întrind cu timpu-n bobul aromitor și pur.

EL ia de mînă pruncii cuvintele-nvățîndu-i,
cu degete de soare roind peste văzduh
această dulce miere a limbii ce pulsează
în faldul din stindardul purtat în bătălii.

EL trece prin solstiții o călăuză dreaptă,
cum nava ce-și implîntă zori proaspeți
către nord,
și timonier de vise scrutează viitorul
pe-oceanul lumii noastre în valuri
de-nceput.

Al. Raicu

MESAJUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. I

tualitatea, toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, participă la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, în rezultatele deosebite pe care le obțin în înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism

Stimați tovarăși,

În cadrul operei istorice pe care o înfăptuiește poporul nostru, literatura și arta ocupă un loc de seamă. Putem afirma că literatura română, ca și cea a naționalităților conlocuitoare din țara noastră, s-au îmbogățit în ultimii ani cu noi lucrări de toate genurile, inspirate din realitățile de astăzi ale țării, din patosul uriașei activități constructive a poporului. În ultimii cinci ani au fost editate aproape 5 000 de volume de literatură originală contemporană. Numeroase din aceste cărți au abordat probleme importante ale transformării revoluționare a societății noastre, ale edificării socialismului în România. Aflîndu-ne însă la Conferința națională a scriitorilor — chemată să analizeze atît realizările cît și minusurile creației literare — nu putem să nu menționăm că, în ce privește oglindirea și abordarea problemelor esențiale ale dezvoltării României socialiste, unii scriitori rămîn încă datori față de societate, față de popor. Pe ansamblu, putem spune că literatura noastră nouă joacă un rol important în dezvoltarea vieții spirituale a țării, în formarea și educarea socialistă a oamenilor muncii. De aceea doresc să adresez participanților la Conferință, tuturor scriitorilor — prozatori, poeți, critici, dramaturgi, romani, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — cele mai calde felicitări pentru activitatea pusă în slujba înfloririi culturii socialiste a României — precum și urarea de tot mai mari succese și împliniri în activitatea viitoare.

După cum cunoașteți, în cincinalul actual, ne-am propus ca obiectiv fundamental trecerea la realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate — și acest lucru este valabil și pentru literatură. Dorim o literatură profund angajată în lupta poporului pentru o viață mai bună și prosperă, pentru construirea socialismului și comunismului, o literatură militantă, revoluționară, care să oglindească eroismul și elanul creator al poporului și să însuflețească masele populare în opera istorică pe care o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul României, sub conducerea partidului, și care să redea convingător și emoționant fizionomia omului de astăzi, eliberat de exploatare și asuprire, care își făurește în mod conștient propriul viitor fericit.

Literatura și arta noastră trebuie să se situeze ferm pe pozițiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, care permite înțelegerea justă a fenomenelor din natură și societate, a legităților obiective ale dezvoltării sociale, ale mersului nostru înainte pe calea progresului material și spiritual, slujirea neabătută a tot ceea ce este nou și înaintat în practica și gîndirea socială a României socialiste.

Sprijinind puternic noul, creația literar-artistică trebuie să ia, totodată, poziție fermă față de fenomenele negative din viața societății, față de concepțiile învechite, perimate, care nu mai corespund idealurilor și cerințelor noastre de azi, să combată atitudinile înapoiate, orice manifestare de natură să ducă la degradarea ființei umane, la înjosirea omului, a demnității sale. Oglindind mărețele victorii obținute de poporul nostru pe drumul luminos al socialismului, literatura nu trebuie să ocolească nici unele neajunsuri existente încă în societatea noastră ; situîndu-se pe poziții revoluționare, ea trebuie să militeze pentru perfecționarea continuă a organizării și conducerii societății, pentru ridicarea pe trepte tot mai înalte a vieții și muncii socialiste a poporului. Esențial este însă ca toți creatorii de artă să înțeleagă și să redea în mod realist procesul istoric ireversibil al înaintării țării pe calea socialismului și comunismului, cu eforturile ce mai trebuie încă depuse pentru învingerea și depășirea tuturor greutăților ce ne mai stau în cale, pentru înflorirea continuă a scumpei noastre patrii. Aceasta impune cunoașterea profundă a realităților societății, înțelegerea justă a cerințelor și legităților obiective ale dezvoltării sociale.

Arta și literatura contemporană trebuie să păstreze și să dezvolte specificul național al culturii noastre realizat de-a lungul anilor prin înțelepciunea și talentul creator al poporului, să fie — cum spunea poetul — „suflet din sufletul neamului". Să ne amintim cît de frumos și de convingător susținea marele Eminescu acest postulat : **„Nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național".**

Preocupîndu-ne de măreția prezentului să nu uităm nici gloria trecutului de luptă pentru libertate și neatîrnare a poporului nostru. Iată de ce este necesar să fie reflectată mai larg în literatură marea epopee istorică a luptelor purtate de poporul român, de-a lungul a secole și milenii, pentru apărarea ființei naționale și gliei strămoșești, a limbii și culturii, a libertății și independenței patriei. Prin aceasta literatura mobilizează și însuflețește și mai puternic masele celor ce muncesc în făurirea istoriei de astăzi a țării, în înălțarea minunatului edificiu al socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor, constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria — cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu — este și rămîne vesnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori. Apare, de aceea, cu totul de neînțeles părerea că poezia politică, patriotică nu mai este de actualitate, că tema dragostei față de patrie și de popor, literatura închinată României socialiste nu mai oferă destule resurse pentru o creație de înalt nivel artistic și de profund ecou în rîndul cititorilor. Or, este clar că astăzi, mai mult ca oricînd, poeții pot găsi subiecte de inspirație de mare forță de vibrație în realitățile noi ale țării, în lupta și victoriile poporului român constructor al socialismului, în viața nouă, liberă, demnă și clocotitoare pe care o trăiește națiunea noastră, ca și în aspirațiile ei spre înfăptuirea visului de aur — comunismul. **„Construcția socialismului** — afirma scriitorul și criticul George Călinescu — **este pentru noi o problemă națională și a solicita scriitorului să fie un magistral inovator la fapte de ridicare a civilizației materiale și a culturii poporului român este de a face apel la patriotismul său".**

Ca să redea convingător viața și preocupările oamenilor, scriitorul, creatorul de artă trebuie să le trăiască el însuși în modul cel mai intim, să păstreze o permanentă legătură cu poporul, să cunoască și să se identifice cu modul său de a trăi și gîndi. Numai astfel el va putea oglindi veridic marile schimbări produse în societate ca și în conștiința oamenilor. Pentru a putea cunoaște și prețui mai bine marile eforturi constructive ale poporului, scriitorul trebuie să participe activ la viața țării, să trăiască efectiv în clocotul uriașei activități pe care o desfășoară națiunea noastră. El trebuie să ia parte activă la viața publică, obștească, să-și aducă contribuția la marea operă de înnoire socialistă a României — așa cum, la timpul lor, scriitorii remarcabili din trecut s-au aflat întotdeauna în miezul luptei pentru progres, pentru libertate și independență a patriei, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale poporului. De asemenea, este necesar ca scriitorii să lucreze într-un domeniu concret al activității sociale, să aibă un loc de muncă asigurat, atît pentru realizarea autonomiei lor materiale, cît și pentru o organică integrare în viața societății.

O evoluție pozitivă a cunoscut la noi, în ultimii ani, istoria și critica literară, activitatea în domeniul teoriei estetice marxiste, materializată într-o serie de lucrări și studii valoroase. Totodată, trebuie spus că în activitatea criticii literare există încă neajunsuri serioase care trebuie să fie abordate și analizate cu răspundere în cadrul Conferinței. Critica literară nu-și îndeplinește în suficientă măsură rolul ce-i revine în promovarea literaturii de valoare, în imprimarea unui spirit cu adevărat revoluționar, patriotic în creația artistică, nu ia poziție fermă împotriva acelor romane, piese de teatru, poezii care, prin conținutul lor de idei și prin forma artistică, nu corespund cerințelor educării și formării omului societății noastre noi, exigențelor edificării unei vieți spirituale sănătoase, care să slujească, într-adevăr, înnobilării omului. În critica noastră mai dăinuie încă un spirit călduț, de grup, slabă exigență ideologică și chiar artistică, — toate acestea împiedicînd prezentarea și analizarea cu obiectivitate a creației literar-artistice.

Critica literară trebuie, în primul rînd, să fie un instrument exigent de analiză a creației artistice și de orientare a ei în spiritul concepției științifice, materialist-dialectice a partidului nostru. Ea trebuie să promoveze în modul cel mai ferm o literatură angajată, pătrunsă de un autentic spirit revoluționar, de idealurile nobile ale umanismului nou al societății noastre. În același timp, critica trebuie să ia poziție hotărîtă față de ideile și orientările greșite din anumite lucrări literare, inclusiv împotriva tendințelor de a imita unele „mode" trecătoare din alte țări, care n-au nici o contingență cu realitățile noastre, cu specificul național.

O importanță deosebită trebuie să acorde critica literară valorificării moștenirii culturale a trecutului. Punînd în valoare tot ceea ce s-a creat mai înaintat de-a lungul anilor în domeniul literaturii și artei, să pornim de la criteriile științifice ale materialismului dialectic și istoric, evidențiind orientarea creației, felul în care ea a reflectat ideile timpului, cerințele obiective ale dezvoltării societății în perioada respectivă. Trebuie să promovăm în critică o delimitare netă față de curentele de idei retrograde, reacționare din unele lucrări literare, precum și față de unele laturi negative ale activității și creației unor personalități cu caracter contradictoriu din istoria culturii noastre. Numai așa critica literară poate contribui la reliefarea a ceea ce este cu adevărat prețios în bogata noastră moștenire literară, își poate aduce contribuția la dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural.

O importanță deosebită pentru stimularea și orientarea creației literar-artistice are dezvoltarea unui climat de înaltă principialitate și exigență comunistă, a unei atmosfere de colegialitate și respect reciproc în întreaga viață a Uniunii Scriitorilor. Principiile eticii și moralei socialiste, ale conviețuirii sociale, valabile pentru toți cetățenii țării, trebuie să fie cu atît mai mult aplicate și respectate în relațiile dintre scriitori, dintre creatorii de artă, ținînd seama că ei sînt chemați să promoveze și să cultive prin chiar operele lor aceste principii. În viața scriitoricească trebuie să domine un spirit de muncă avansat, excluzîndu-se cu desăvîrșire disputele și atacurile personale neprincipiale, spiritul de grup, profund dăunător intereselor progresului literaturii și artei. Este necesar să se facă totul pentru crearea unui puternic front literar unit, care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, demnă de minunatul nostru popor. Eforturile trebuie îndreptate spre crearea în rîndurile obștei scriitoricești a unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăți patrimoniul nostru cultural național. Criteriul de bază al aprecierii scriitorului trebuie să fie opera sa, poziția lui ideologică, politică și morală oglindită în această operă.

În această privință un rol deosebit trebuie să-l aibă Uniunea Scriitorilor, asociațiile Uniunii. Ele trebuie să asigure participarea activă a tuturor scriitorilor la dezbaterea și discutarea, într-un climat de principialitate și exigență, a problemelor creației literare.

După cum se cunoaște, în țara noastră, în procesul adîncirii continue a democrației socialiste, al sporirii atribuțiilor organismelor obștești în viața societății, a fost adoptată, printre altele, și măsura desființării cenzurii. Aceasta este o expresie grăitoare a climatului de largă libertate de creație asigurat în România, a încrederii deosebite pe care partidul și statul o acordă tuturor celor ce lucrează în sfera publicisticii, a literaturii și artei. Fără îndoială, însă că această situație nouă implică și o înaltă răspundere, în primul rînd din partea celor ce scriu și, în același timp, din partea mijloacelor de informare în masă, a editurilor, a instituțiilor de artă, ca și a asociațiilor și uniunilor de creație. Consiliile de conducere ale publicațiilor, editurile, ca și organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor trebuie să manifeste o profundă principialitate ideologică și discernămînt în aprecierea lucrărilor încredințate tiparului, astfel încît acestea să contribuie efectiv la opera de educație revoluționară a maselor, împiedicîndu-se cu hotărîre apariția unor lucrări de natură să exercite o influență negativă asupra conștiinței oamenilor, să propage idei și concepții străine spiritului general al societății noastre. Trebuie să fie clar că editurile și revistele literare aparțin Uniunii Scriitorilor și Consiliului Culturii și Educației Socialiste — și nu unor persoane particulare și, ca atare, ele trebuie să slujească intereselor generale ale dezvoltării literaturii, ale îmbogățirii culturii noastre socialiste. Consiliile de conducere ale revistelor și editurilor trebuie să conducă aceste organe și instituții cu cea mai mare fermitate, în spiritul ideologiei și politicii partidului nostru.

Răspunderi deosebite revin în îndrumarea creației literare organizațiilor de partid, ca și organelor de partid pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea asociațiile scriitoricești. Ca în întreaga noastră viață socială, și în domeniul literaturii și artei trebuie să se manifeste cu putere rolul politic conducător al partidului, asigurînd orientarea justă a creației în spiritul ideologiei noastre revoluționare, a intereselor generale ale societății socialiste. Afirmarea rolului conducător politic al partidului constă în asigurarea participării active a scriitorilor la viața politică a societății, la realizarea unei literaturi legate de popor, pusă în slujba patriei, a socialismului.

De asemenea, sarcini importante revin Uniunii Tineretului Comunist, organizațiilor sale, în educarea politico-ideologică a tinerilor scriitori, în formarea lor în spiritul concepției revoluționare a partidului nostru, în stimularea preocupării lor pentru abordarea în operele literare a problemelor majore ale construcției socialiste.

Uniunea, asociațiile scriitoricești, trebuie, de asemenea, să se preocupe de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră și literatura altor popoare, să acționeze pentru întărirea prieteniei și colaborării scriitorilor din România cu scriitorii și creatorii din alte țări. Acționînd în spiritul întregii politici de pace și colaborare a partidului și statului nostru, slujitorii scrisului din România socialistă trebuie să se afle permanent în rîndurile luptătorilor pentru afirmarea nobilelor idealuri de pace și progres, de libertate și independență ale popoarelor, să militeze activ, prin operele lor, pentru transformări înnoitoare în viața societății omenești, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Trăim o epocă deosebit de complexă și contradictorie, cînd pe arena mondială se înfruntă două tendințe diametral opuse. Se afirmă, pe de o parte, cu tot mai multă hotărîre voința popoarelor de a pune capăt vechii politici de dominație și asuprire, de a trăi libere și independente, într-un climat de înțelegere și colaborare. Pe de altă parte se accentuează criza economică mondială, continuă manifestările politicii de inegalitate și amestec în treburile interne ale altor state, de consolidare și reîmpărțire a sferelor de influență. Pe diferite meridiane ale globului au apărut noi conflicte și stări de încordare, cursa înarmărilor cunoaște proporții fără precedent — toate acestea primejduind tot mai grav libertatea, securitatea și independența popoarelor, pacea întregii lumi. În aceste condiții, imperativul suprem al zilelor noastre este unirea și conlucrarea tot mai strînsă a popoarelor, a forțelor înaintate de pretutindeni pentru a împiedica agravarea situației internaționale, pentru a impune pacea și destinderea, pentru a asigura salvgardarea celui mai fundamental drept al oamenilor — dreptul la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Literatura și arta din țara noastră trebuie să joace un rol activ în această direcție. Este o îndatorire de onoare pentru slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscut în lume mesajul umanist, de prietenie, înțelegere și colaborare al poporului român, dorința sa de pace, destindere și securitate internațională. Arta și literatura noastră sînt, de asemenea, chemate să militeze ferm împotriva oricăror tendințe, existente pe plan internațional, de a folosi mijloacele nobile ale literaturii și artei ca instrumente de învrăjbire între națiuni, de cultivare a obscurantismului, a neofascismului și rasismului. Scriitorii din România trebuie să afirme și să promoveze, prin creațiile lor și prin întreaga lor activitate, principiile fundamentale ale politicii partidului nostru de deplină egalitate și respect între națiuni, de independență și suveranitate, de neamestec în treburile interne și de dezvoltare liberă a fiecărei națiuni potrivit propriei voințe, să acționeze neabătut pentru înfăptuirea aspirațiilor tuturor popoarelor de a trăi libere și nestînjenite, într-un climat de pace și înțelegere.

Stimați tovarăși,

Doresc să-mi exprim, încă o dată, convingerea că în cadrul lucrărilor conferinței veți dezbate în spirit constructiv, cu adîncă răspundere, problemele activității scriitoricești, că hotărîrile pe care le veți lua vor asigura unirea tot mai strînsă a eforturilor tuturor creatorilor de literatură din țara noastră — din toate generațiile — pentru dezvoltarea și înflorirea tot mai puternică a artei și culturii noastre socialiste, pentru ridicarea la un nivel tot mai înalt a întregii activități cultural-educative, de formare a omului nou, înaintat al societății noastre socialiste.

Cu această convingere și cu dorința ca dezbaterile pe care le veți purta să se înscrie ca un moment important în promovarea unei literaturi militante care să contribuie la mersul înainte al societății noastre socialiste, la înflorirea multilaterală a patriei, urez succes deplin lucrărilor conferinței scriitorilor. Vă doresc dumneavoastră, tuturor scriitorilor din România, realizări tot mai mari în activitatea de creație, făurirea unor opere tot mai valoroase, la nivelul înaltelor exigențe ale socialismului și comunismului în România.

Orizont spiritual socialist

Urmare din pag. 1

temporanul" nu apăru în chipul unei publicații familiale ori de grup, ci era emanația unui simț istoric impalpabil care plutea în aer și a cărui expresie fuse acest periodic, tipărit de un particular cumsecade (Th. Codrescu), om nevenal și pitoresc, lucrînd dezbrăcat în zețărie, trăgînd paginile în avans față de plata cu mult mai tîrzie.

„Contemporanul" n-a ieșit din neant și nu este rezultatul unei idei izolate, el este efectul unui mediu febril și democrat care își căuta expresia publicistică potrivită. Puțini dintre aceia care au dat, cu gîndul și cu biografia, o trăsătură inedită revistei erau înșiși necunoscuți, majoritatea, din contra, era alcătuită din intelectuali tineri inconformiști, intoleranți ideologicește, cu idei încă tulburi și în continuă ebulițiune, dintre aceia a căror prezență contemporană provoacă anxietate spiritului stereotip și germinează în timp incomparabil mai mult decît cuprinsul „armonic" și didacticist.

Pe la 1880, ideea curentă asupra „socialismului" se contaminase de frica publică față de nihiliști și de puitorii de bombe. Cine citea pe Karl Marx, pe Lassale, pe Kropotkin, pe Proudhon, acela era de îndată bănuit a depozita muniție, a complota împotriva guvernului, a se antrena la tir cu revolverul în poligoane secrete.

Ceea ce par insolite biograficește la socialistul român dinainte de „Contemporanul" sînt din contra „activismul radical", creator de mari scene memorabile de viață, „europeismul" și, mai mult, „internaționalismul", „simțul misionar" cu tot ce presupune acesta, y compris temnița și, în fine, sacrificiul biologic în interesul cauzei superioare.

Prin „activism", socialistul elimină „opera" și exultă „viața", pune geniul în biografie și disprețuiește produsul meditației de cabinet care este efectul unui spirit sedentar și contemplativ. Puțin din ceea ce este „activitate" curentă a trecut și în literatură, avînd a regreta de aceea absența din tabloul prozei românești a unui șir excepțional de evenimente a căror înregistrare ar fi înaintat tematologia noastră cu o jumătate de veac. Transporturile clandestine de literatură „roșie" prin contrabandă, depeșele cifrate, întîlnirile misterioase cu „parolă", treceri de frontieră în travesti, tipografiile ilegale, societățile secrete cu coduri (una, din 1878, avea căciuli de biber ca semn distinctiv), cărțile îngropate de frica „rușilor", colocviile oculte cu poliția, „filajul", evaziunile nocturne, excluderea icoanelor din casă, acestea sînt indimenticabile pinze de roman senzațional, alături de care „Misterele Parisului", rămîn un artifact fără imaginație. În aceste biografii românești care au lăsat cu mult literatura în urmă stă o întîie compoziție sufletească inedită, pe care de-abia proza modernă o va recupera sub raport estetic.

Socialistul e și un spirit internaționalist și mai ales european cu expresie iarăși preponderent biografică, avînd o viziune bizuită pe concordie și pe optică relativistă, admițînd diversitatea caracterologică și morală. Apartenența socialiștilor români este de altfel multicolură, avînd a număra pe lîngă mulți români (bucovineni și basarabeni), pe J. B. Hétrat — un francez, pe frații Rosetti, de os grecesc, pe mulți ruși, din a căror radicalitate răsăriteană a ieșit impresia de inflexibilitate teroristă, care nu este adevărată.

Izvorînd din ideea că patria „socialistă" este mondială, socialismul se cultivă oriunde, pleacă în Belgia precum E. Lupu și C. Mille, ca V. G. Morțun la Paris, urmînd itinerariul junelui român cu instinct migrator, la Petersburg, în Elveția, ba chiar, precum Ștefan Basarabeanu, în America. Un soi de Che Guevara era dr. N. Russel, expulzat din România în 1881, nomad prin Anglia și Hawai, prin S.U.A., în Filipine, Japonia și China. Un aer tare, de geografie universală ca pe vremea patruzecișioptului străbătută cu pasul și spintecată cu ochiul, pătrundea inevitabil în cultura românească pe acest canal „socialist" și din acel moment Americile, Asia și Europa extremului occident nu mai erau niște puncte pe hartă, ci fragmente de biografie al căror procent integrator, față de literatura ulterioară rămîne greu de calculat. Mediile pitorești, geografismul fără prejudecăți și, în fond, „europeismul" fără complexe — acestea sînt spiritual ceșt și creația socialiștilor. Această toleranță în spațiu se combină cu totuși o inflexibilitate doctrinară de unde rezultă un soi inedit de „missionarism" democratic, cu înclinație către civilizare, luminare și document sociologic, care ne dă un compus de idealism ideologic și de naturalism descriptiv, fatal pentru literatură, însă incalculabil pentru cultură. Socialistul e întîiul care descoperă esteticește Delta, văzută ca o Amazonie de nedefrișat, și pe omul elementar de acolo, un fel de „bon sauvage" a cărui prezență în proza românească era fără precedent. Obsesia Deltei, văzută literar de St. Bassarabeanu, atinse biograficește pe alții, porniți într-acolo precum călugării europeni în America de Sud (Eugeniu Lupu se sfîrși la Sulina, G. V. Maricea se stabili în Tulcea, mai sînt și alții).

Ceva din „sămănătorism" și „poporanism" stă aci într-un stadiu embrionar. Mai presus, așadar, de produsul ei durabil și ca atare de operă, socialismul pînă la „Contemporanul" și după aceea, aduse în cultura românească un număr de compuși biografici de cel mai înalt interes din al căror studiu psihologia artistică a tras un cîștig enorm. Socialismul ne-a adus pe individul eroic și radical, inflexibil, netezind înțelegerea mentalităților doctrinare emise de Camil Petrescu și, cît ar părea de curios, de Mircea Eliade. O întreagă generație nelinîștită, avînd în program rectificarea valorilor în baza unei expertize violente, precum aceea a intelectualilor de prin 1930, stă în nuce în acei ani dinainte de „Contemporanul".

Socialismul a extins ochiul sufletesc și l-a plimbat peste Europa și peste oceane, a prefăcut manualul de geografie în jurnal de voiaj, a stins sentimentul că românul e provincial și nu întîmplător Al. Macedonski precum și alții, în majoritator simboliști, fuseseră inițial îmbătați de drapelul roșu. De origină socialistă este și intuiția că obiectul estetic poate ieși de oriunde, dacă ținem seama că proza „Contemporanului" a revelat teritorii insolite, biografii mizerabiliste, medii evitate pînă la acel moment din pricina oroarei ciocoiești de „prostime".

Și, în fond, imperisabil și fără pereche în literatură sînt acele imagini fulgurante, extrase din viață cu un blitz, precum casa din Sărărie, pipa istorică a doctorului Russel, bărbile căuzașilor socialiști, aerul sălbatic cu ceva de modern hippy al lui Ioan Nădejde, samovarele etern sub presiune spre a întreține lungi polemici doctrinare, bacalaureatul Sofiei Nădejde, care a scandalizat Ieșii cu pasiunea ei de știință și cu pălăriile înalte, mitologiile demonice din jurul lui I. Nădejde, și, mai apoi, Sala Franzelaru, cu școala de dans, unde în pauza dintre polcă și un pas de patineurs era vorba despre Bakunin, Jean le Vagre și Karl Marx.

Nimic din ce ne-a dat literatura „Contemporanului" nu e pe măsura acestei biografii neobișnuite a „contemporaniștilor" dinainte de revistă și din istoria ei, o „literatură" în fond latentă căci din ea s-a ivit, ca un abur, ceva din spiritul modern al culturii noastre de mai tîrziu.

Telegramă

Tovarăşului Nicolae Ceauşescu

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
PREŞEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MULT IUBITE ŞI STIMATE TOVARAŞE NICOLAE CEAUŞESCU,

Oamenii scrisului din România socialistă îşi unesc din nou glasurile pentru a vă adresa cele mai sincere felicitări cu prilejul conferirii inaltei distincţii „Om al anului 1980 – pentru pace", în semn de omagiu pe deplin meritat pentru neprecupeţita dumneavoastră contribuţie la promovarea fermă şi consecventă a cauzei păcii şi prieteniei între ţări şi popoare. Este încă o dovadă grăitoare a inaltului prestigiu pe care l-aţi dobindit ca strălucit promotor şi exponent al politicii externe a partidului şi statului nostru.

Pretutindeni pe glob sint cunoscute şi apreciate eforturile pe care le depuneţi, cu neobosită rivnă, pentru soluţionarea prin tratative a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru aşezarea relaţiilor internaţionale pe noi temelii, respectindu-se principiile neamestecului in treburile interne, egalităţii in drepturi, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu forţa.

Din cuvintarea pe care aţi rostit-o cu acest prilej am reţinut cu deosebire pasajele pătrunse de indreptăţită grijă faţă de accentuarea incordării şi intensificarea cursei inarmărilor, care primejduiesc insăşi existenţa civilizaţiei umane. Vă asigurăm incă o dată că impărtăşim intru totul aprecierile dumneavoastră privind necesitatea reluării cursului destinderii, a trecerii neintirziate la măsuri concrete de dezarmare, pentru ca popoarele lumii să poată trăi eliberate de ameninţarea unui război nimicitor, pentru a li se asigura dreptul suprem la viaţă, la pace, la independenţă.

Ca slujitori ai condeiului, ne vom strădui cu şi mai multă hotărire ca aceste idei generoase să se reflecte in creaţia şi in activitatea noastră de fiecare zi, urmind insufleţitorul exemplu pe care-l daţi generaţiilor prezente şi viitoare.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Lucrările Conferinţei naţionale a scriitorilor

Urmare din pag. 1

George Macovescu a mulţumit pentru mesajul adresat de secretarul general al partidului scriitorilor indreptar pretios pentru activitatea viitoare a tuturor slujitorilor scrisului românesc. In numele celor prezenţi, el a dat glas voinţei obştei scriitoriceşti — poeţi, prozatori, dramaturgi, istorici şi critici literari, din toate generaţiile, români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi, de a urma neabătut indemnurile secretarului general al partidului, de a contribui şi in viitor cu intregul lor talent la construirea socialismului, la inflorirea spirituală a României socialiste, la dezvoltarea unei literaturi militante care să slujească interesele supreme ale poporului nostru, aspiraţiile sale nobile de progres şi civilizaţie.

In cadrul şedinţei inaugurale, participanţii au păstrat un moment de reculegere in memoria scriitorilor care au incetat din viaţă in perioada care a trecut de la precedenta Conferinţă.

In continuare, s-a trecut la alegerea organelor de lucru ale Conferinţei : prezidiul, comisia de validare, comisia de presă, comisia de secretariat, comisia de contestaţii, comisia pentru analiza propunerilor de modificare a statutului, comisia naţionalităţilor şi comisia de centralizare a propunerilor pentru Consiliul Uniunii Scriitorilor.

A fost adoptată, de asemenea, următoarea ordine de zi a Conferinţei :

1. — Raportul Consiliului Uniunii Scriitorilor asupra activităţii desfăşurate pe perioada mai 1977 — iunie 1981 ;

2. — Tezele Conferinţei naţionale a scriitorilor ;

3. — Programul de dezvoltare a literaturii din Republica Socialistă România pe următorii patru ani ;

4. — Modificări la Statutul Uniunii Scriitorilor ;

5. — Raportul Comisiei de Cenzori asupra activităţii financiare a Uniunii Scriitorilor pe perioada dintre cele două Conferinţe ;

6. — Dezbateri pe marginea documentelor de bază ale Conferinţei naţionale a scriitorilor ;

7. — Alegerea noului Consiliu al Uniunii Scriitorilor şi a noii Comisii de Cenzori a Uniunii.

Preşedintele Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, a prezentat Raportul Consiliului Uniunii Scriitorilor asupra activităţii desfăşurate in perioada mai 1977—iunie 1981, iar Teodor Balş. Raportul Comisiei de cenzori asupra activităţii financiare a Uniunii scriitorilor in perioada dintre cele două conferinţe.

In continuare s-a trecut la dezbateri. Au luat cuvintul Pop Simion, Liviu Călin, Florin Mugur, Daniela Crăsnaru, Platon Pardău, Hajdu Győző, Ovid S. Crohmălniceanu, Aurel Mihale, Pompiliu Marcea, Alex. Ştefănescu, Nikolaus Berwanger, Vladimir Colin, Toma George Maiorescu, Oana Busuioceanu, Mircea Iorgulescu, Z. Ornea, Ştefan Augustin Doinaş şi Ioan Grigorescu.

Joi, au continuat lucrările Conferinţei Naţionale a Scriitorilor, eveniment de seamă in viaţa culturală a ţării. Forumul scriitorilor a dezbătut, in cea de-a doua zi, aspecte legate de ordinea de zi a conferinţei : Raportul Consiliului Uniunii Scriitorilor asupra activităţii desfăşurate pe perioada mai 1977 — iunie 1981 ; Raportul Comisiei de cenzori asupra activităţii financiare a Uniunii Scriitorilor pe perioada dintre cele două conferinţe ; Tezele Conferinţei Naţionale a Scriitorilor ; Programul de dezvoltare a literaturii din Republica Socialistă România pe următorii patru ani ; Modificări la Statutul Uniunii Scriitorilor.

In cadrul lucrărilor au luat cuvintul Dumitru Trancă, Constantin Ţoiu, Octavian Paler, Anghel Dumbrăveanu, Ion Bănuţă, Nicolae Manolescu, Letay Lajos, Radu F. Alexandru, Ioan Alexandru Svetomir Raicov, Constantin Abăluţă, Mircea Sântimbreanu, Dan Deşliu, Laurenţiu Ulici, Virgil Teodorescu, Ana Blandiana, Damian Necula, Radu Tudoran George Bălăiţă, Eugen Simion, Titus Popovici, Gheorghe Schwartz, Corneliu Leu, Dan Culcer, Gabriel Dimisianu, Marin Mincu, Gelu Ionescu, Alexandru Balaci, Domokos Geza, Geo Bogza, Nicolae Breban, Valeriu Cristea, Nina Cassian, Mircea Dinescu, Paul Everac, Ileana Mălăncioiu, Kantor Lajos, Eugen Jebeleanu, Sânziana Pop, Valeriu Râpeanu, Dan Hăulică, George Macovescu şi Ilie Rădulescu.

In incheierea lucrărilor celei de-a doua zile au fost adoptate documentele inscrise pe ordinea de zi.

Vineri delegaţii la Conferinţa naţională a scriitorilor au ales organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor.

ÎNALTE ŞI NOBILE RĂSPUNDERI

Urmare din pag. 1

mentul este cel ce inaugurează şi consacră modalitatea unei dezvoltări intensive, cu accent pe o nouă calitate, pe o nouă condiţie de fapt a muncii, a gindirii şi creaţiei in toate domeniile de manifestare umană. Privit din perspectiva infăptuirii tuturor prevederilor cincinalului in care ne aflăm, tabloul economic şi social al României se prezintă viguros, avind linii de boltă temeinic şi sugestiv consolidate, cu tonuri ce atestă amplificări de voinţă şi de efort, capacităţi noi şi noi resurse, noi competenţe, in consens cu cerinţele de progres şi civilizaţie. Planul pe intregul cincinal are o construcţie şi o fundamentare echilibrată, el se intemeiază pe argumente reale şi dă muncii şi creaţiei noastre un temeinic suport de infăptuire.

Preocupări hotăritoare, aşadar, obiective de inaltă semnificaţie politică şi socială pentru binele patriei şi al poporului, grijă continuă, soluţii optime, de durată pentru bunul mers al treburilor in fiecare domeniu, in fiecare sector. Şi, in acelaşi timp, o mare atenţie, o mare grijă acordate lumii in care trăim, prezenţei constructive şi prestigioase a României, contribuţiei sale active la edificarea păcii şi inţelegerii intre popoare, a raţiunii inseşi de a exista. In acest sens, lumea a luat cunoştinţă de Apelul forumului democraţiei noastre muncitoreşti adresat popoarelor şi de Apelul Marii Adunări Naţionale adresat parlamentelor ţărilor semnatare ale Actului de la Helsinki, adevărate manifeste de crez şi voinţă ale luptei pentru salvgardarea păcii şi asigurarea liniştei planetei, documente de mare importanţă in viaţa politică internaţională. Ele atestă incă o dată rolul profund pe care il joacă România in lume, aportul deosebit al preşedintelui nostru la instaurarea unui climat de bună inţelegere şi la respectarea principiilor sacre ale independenţei şi suveranităţii fiecărui popor. Constanţa şi trăinicia unor asemenea principii işi au, desigur, izvorul intr-o viziune realistă, concretă asupra lumii, intr-o concepţie politică vie şi innoitoare, politică aplicată şi susţinută de către intregul popor. Naţiunea intreagă se află angajată intr-o operă de creaţie economică, politică şi socială multilaterală şi edificiul la care lucrează neintrerupt se arată, din perspectiva anilor ce vin, pe măsura cerinţelor şi aspiraţiilor sale. Nu există domeniu in care aceasta să nu se resimtă, de la creaţia materială şi pină la aceea spirituală, la zi, cu toate componentele şi determinările sale. Un exemplu sugestiv il reprezintă faptul că chiar in aceste zile de adincă dezbatere şi meditaţie asupra prezentului şi viitorului şi-a desfăşurat lucrările şi Conferinţa naţională a scriitorilor, conferinţă care, in deschiderea sa, a beneficiat de un cald şi cuprinzător Mesaj din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Ceea ce, fără indoială, este incă un argument şi incă unul care ne exprimă la dimensiunea celor mai inalte răspunderi ale noastre faţă de artă şi societate.

Pledoarie pentru tinereţe

Telespectatorul naiv e gata să creadă că stind in faţa micului ecran e destul să ţină ochii deschişi ca să afle tot ce-şi doreşte. Şi dacă vrea să ştie ceva despre literatură, vine acasă ceva mai repede şi se uită la emisiunea culturală de joi. I se prezintă şi citeva cărţi (a doua zi intră intr-o librărie şi cere una şi primeşte un răspuns de genul, ăhă, asta s-a terminat acum două luni !) pe urmă află ceva despre activitatea unui club (formaţii de dansuri, cercuri de foto, croitorie, depanări radio-tv, plus o scurtă secvenţă de brigadă artistică) şi, după un interviu cu o personalitate, spectatorul e pus in faţa genericului emisiunii următoare. Ei, şi totuşi, care e situaţia literaturii, n-au mai apărut cărţi mari (de cele „extraordinare" apărute in colecţia **Enigma** ştie deja de la colegul de birou), care sint tendinţele in literatura contemporană ? Ia programul in mare grabă, il răsfoieşte şi abia vineri seară observă o dezbatere literară. O aşteaptă mai ceva decit serialul de simbătă şi, cind o urmăreşte, are impresia că tendinţele literaturii române sint clare ca lacrima, că ele depăşesc forţa Gulf-stream-ului şi că poartă numai şi numai capodopere şi din cind in cind cite-o petricea. Oricum, telespectatorul e mulţumit, cu literatura nu-i nici o problemă, toate merg bine şi capodoperele sint gata pină poimiine. E un mare naiv daca-şi mai imaginează că va afla ceva şi despre scriitorii tineri, chiar dacă va aştepta şi săptămina viitoare şi luna viitoare şi anul viitor. Dacă nu ajunge clasic tinărul scriitor nu are onoarea intilnirii cu telespectatorul pentru că el n-are incă un nume, pentru că e mai greu să pui intrebări unuia despre care nu vorbeşte toată lumea şi ca să ştii ceva trebuie să-i mai şi citeşti „broşurile".

Exceptind o dezbatere de acum trei sau patru ani, găzduită de Ora tineretului, literatura scriitorilor tineri işi continuă frămintările departe de sharf-ul pretenţios al teleobiectivelor de la emisiunile culturale. Uneori se discută mult de artişti amatori, de amatori consacraţi şi mai apar şi consacraţi cu intervenţii de amatori. Nu punem totuşi in discuţie calitatea emisiunilor culturale. Ele au meritul de a-i prezenta telespectatorului măcar la infăţişare o mare parte a scriitorilor români, chiar dacă prezenţa intr-o emisiune nu este un criteriu valoric. Augustin Buzura, Radu Petrescu, Mircea Ivănescu, Marius Robescu şi mulţi, nepomeniţi aici au scris mai multe cărţi decit alţii, consacraţi prin apariţii TV şi mai puţin prin prezenţe in librării. Cit despre cei tineri, exceptindu-l pe Mircea Dinescu şi pe incă doi-trei, televiziunea n-a dat niciodată nimic. Nici plasticienii tineri n-au o soartă mai bună. Cine a aflat ceva despre creaţia şi despre intrebările şi certitudinile lor ? Dar muzicienii ? Cel mai adesea ii vedem in mini medalioane, realizate după ce-au obţinut cite un răsunător succes internaţional. Altfel ar fi trebuit să le aşteptăm consacrarea şi eventual ieşirea la pensie pentru a le putea afla tensiunile şi căutările. Actorii par a avea o soartă ceva mai bună. Montajele literare şi spectacolele de anvergură lasă locuri libere şi pentru ei. In celelalte emisiuni fotoliile s-au ocupat demult.

E greu de ştiut dacă telespectatorul obişnuit se va intreba vreodată, ei, dar ce-or mai fi scriind ăştia tineri dar nu-i exclus ca un poet debutant sau la a doua carte să spună, bre, ori mă consacru, ori vind televizorul. Altă cale nu există !

Cornel Nistorescu

Obştea cărţilor

Urmare din pag. 1

a trece nepăsători pe lingă tot ceea ce este evident. Să fie o grabă, o viteză a cuvintelor ? — poate. Dar cel mai des este adevărul că autoritatea şi privilegiul creaţiei, ale artei, sint intr-o consecinţă logică faţă de autor şi se intemeiază nu pe intenţie ci pe rezultat.

Există o obşte a noastră care ţine de munca şi viaţa noastră literară şi există o obşte a noastră care ţine de creaţiile noastre, o obşte a cărţilor de fapt. In cea de a doua parcă-i mai bine. Şi ar fi şi mai exact dacă in cea dintii ar funcţiona intotdeauna calmul şi sinceritatea şi n-ar exacerba citeodată orgoliul sau interesele de grup — cum să le spun : sedentare sau sedimentare ? — o reţetă tipică după care, uneori, ierarhia sau ierarhizarea valorilor capătă nuanţe şi tabieturi de bucătărie sub inventar. Meniul servit stirneşte pofte — căci oameni sintem ! — şi se achiziţionează prin compromis. Cert este că democraţia valorilor nu ţine seamă pină la urmă de jocuri şi nici de flăminzirea de glorie, oricit acestea din urmă s-ar manifesta. Ştiu ce-mi asum cind afirm că judecata critică a rămas in multe privinţe datoare creaţiei şi s-a exersat mai mult in domeniul vieţii literare, ca să nu spun că dă şi semne de imbolnăvire citeodată sau că şi-a cistigat un regim de oralitate care face din ea un fel de folclor extraliterar şi conjunctural bine aplicat. Este o distanţă cam măricică uneori intre rosturile fundamentale ale criticii şi modul sau modurile acesteia de a se manifesta. Multă tăcere, multă inerţie in jurul unor cărţi şi autori, mult zgomat, multă agitaţie in jurul altora, exclusivism, patimă, oferte de bunăvoinţă, postumă sau antumitate din calcul etc...

O idee din mesajul ce ne-a fost adresat de preşedintele ţării vizează unitatea efortului tuturor creatorilor din toate generaţiile, ambianţa specifică implinirii rostului nostru in societate, o intrecere chiar in năzuinţa şi realitatea de fapt a creaţiei, a operei care să ne exprime in cel mai inalt grad. Este un indemn pe care il reţinem şi din perspectiva căruia ne putem reprezenta cu toţii insuşi idealul pe care il slujim, imaginea complexă a unei intime şi solidare aspiraţii. Dar, in acelaşi timp, această unitate de eforturi se referă şi la viaţa literară, la toate modurile şi la toate genurile in care ne exprimăm, iar critica literară — cel puţin in ceea ce o priveşte, şi mai ales la capitolul obiectivităţii sale — va trebui să facă adeseori recurs.

Doar dacă, doamne fereşte, nu imbrăţişăm un fixism sau operăm vreo reducţie sau cam aşa ceva asupra lumii şi credem că totul incepe şi se sfirşeşte cu noi. Ar fi o deturnare a vocaţiei, pentru ce ?

INSEMNĂRI DE ATELIER

Propoziţii despre scris

1. Limbajul conţine prima lecţie completă şi sintetică despre lume, pe care omul o primeşte cind invaţă a vorbi. Se poate că toată devenirea intelectuală a unui om să nu fie altceva decit o căutare a cuvintelor, o obişnuire cu limbaje tot mai complexe : semnele de trăit, de limitare a agresivităţii, semnele aşezării şi ale competiţiei.

Limba ideală, care să corespundă unui model cosmic rezonind in om, ar fi o limbă de steme : fiecare cuvint ar fi emblematic.

Dar in acest caz, cuvintul (sau grupul de cuvinte cu sens unitar) ar fi atit de prestigios incit ar deveni cu uşurinţă substituit de gindire sau trăire. Fiecare succes al numirii riscă acest impas necesar : să producă enunţuri economice care sar peste segmente de rationament, rezumă experienţe, cred că se pot lipsi de experienţe, ajung substitute de viaţă şi de gindire.

Există substitute mari şi mici. Unele chiar salvează de la poticniri şi par gînduri adevărate. Aşa cum, in absenţa stăpinului, simpla lui stemă, semnul său heraldic, poate inspira teamă, respect.

Scrisul urit se lipseşte de gindire ; scrisul frumos şi cel preafrumos riscă să lipsească pe alţii de gindire.

2. Este vorba, acum, despre cel care scrie proză, renunţările lui. Este vorba despre uşurinţa de a te impotmoli in impresia de cale găsită o dată pentru totdeauna. Drumul este o prelungire a piciorului. Asta poate scuti de a păşi. Paradoxal : Făcut pentru mers, un drum poate atrofia simţul deplasării, al manipulării spaţiului. Pentru că „te merge", iţi impune un traseu, o anume cartografiere a spaţiului.

Revenire la limbaj. Cuvintul este o unealtă care gindeşte singură. Asta e avantajos, asta intră in legile supravieţuirii ; asta e bine pină la un punct, punctul din care incepe mistificarea experienţei de intilnire a omului cu lumea.

3. Lumea are un corp, il descoperim dincolo sau dincoace de propriul nostru corp ; scriem o sută de cărţi pe an despre el. Oasele lumii : **structurile.** Cu asta incepem „predarea" infinitului mare şi mic. Apoi vin **temele,** adică un fel de carne deshidratată a lumii. Apoi mitul, carne vie. Mitul : teme articulate, destinate. Iconizate, in ultimă instanţă.

Mitul e frumos şi inţelegem să-l copiem la nesfirşit ; cu caligrafii diverse, cu mici sau mari actualizări. Reluările mitului, parafrazările lui moderne duc spre devigorare (descărnare), ca acuplările intre congeneri. Doar bastarzii de mit reuşesc reintoarceri sporadice la vitalitatea originară, şi aşa apar momente de tipul realismului fantastic latino-american

De la cuvintele care ne scutesc de gindire, la frazele (frazările) care ne scutesc de a folosi cele cinci simţuri, la miturile care ne scutesc de a inventa şi construi : o continuitate in plin avint.

Ce ar fi rău in asta ? Cei lucizi sau cei bintuiţi de nevoia de rostire totală, de rostire procesuală, işi dau seama că „gestul" cultural se indepărtează de gestul natural in chip cind graţios, cind dizgraţios.

Din cele o sută de romane pe an, prin ce se salvează două-trei ? Prin mit ? Inseamnă că e ceva. Dacă victoria este indoielnică, eşecul este semnificativ, tonic. Ne plac monumentele, chiar cind sint de lut. Corpul lumii este de lut, incă o dată.

4. Nu există manuale despre cale. Există numai experienţe, interogaţii, şocuri. Un maestru il lovea pe un discipol cu bastonul in cap, zicindu-i : asta-i calea.

Nu ştim dacă intrebarea despre cale salvează ceva, dar ştim că : scrisul, cartea de proză, par a deveni un fel de compoziţie lungă, vanitoasă, interesată. Subiectele nu-s de vină, ele au farmecul lor : confesiune, variante autobiografice, intimplările altora, reconstituiri, polemici sau impăcări cu istoria contemporană.

Intrebarea nu scuteşte de poticniri, ci numai de laşitate. Absenţa intrebării poate incuraja inconştienţa de a merge fără vehicol, de a zbura in lună pe coadă de măturâ, de a scrie mult şi prost. Asta poate incuraja seninătatea ratării.

Căci : se degradează conţinutul ideii de ratare. Se ratează cu asiduitate. Se ia bani pentru asta. Se cistigă poziţii sociale prin asta. Se clădesc nume şi trepte profesionale prin asta.

5. Un tip de instrăinare : Scriitorii — specialişti in a face ; criticii — specialişti in a zice cum s-a făcut. A rămine la una din aceste extreme, asta se intimplă prea des. Aceste extreme se reclamă din disocierea enunţată : cea a gestului natural şi cultural. Dar instrumentul (plasa de prins peşte, cum zice la Evanghelie) e unul pentru toţi. Adică ar trebui să fie. In plasa sofisticată pică uneori peşti sofisticaţi. Instrăinarea limbajului criticii de cel al prozei nu-i răspunzătoare de toate eşecurile, desigur, ci numai de cele strigătoare la ceruri.

Aspiraţie : Un limbaj care să anuleze distanţa intre actul prozei şi cel al teoriei, disertaţiei. Nu prin concesia vreunuia din limbajele in discuţie, ci prin infinitizarea lor ; prin fărămiţarea limitelor dintre ele. Granularea limitelor pregăteşte terenul osmozei.

Specificitatea unui gen este tocmai exacerbarea limitei sale. Genul de tranziţie (echivalent aici cu un anti-gen) ar fi **comentariul.** Asa cum inţelegeau să-l facă Augustin, Averroes, Zhu Xi, Antim Ivireanul.

Vasile Andru

CONVORBIRI LITERARE ÎN PAUZELE CONFERINŢEI

Dialog „Familia" : Al. Andriţoiu, Mircea Bradu şi... Nelu Oancea (1) ; Un zimbet pentru Ion Cucu, fotoreporterul revistei : D. R. Popescu, Anghel Dumbrăveanu, Constantin Chiriţă (2) ; Cîţiva dintre mai tinerii scriitori ai Conferinţei ; Constantin Stoiciu, George Chirilă, Ioanid Romanescu (3) ; Un critic, un poet, un prozator : Constantin Cubleşan, Ion Brad, C. Chiriţă (4) ; Din nou printre cei mai tineri participanţi : Mircea Martin, Marius Robescu, Mircea Florin Şandru, Ion Bogdan Lefter (5) ; O poză pentru Arhiva «Luceafărul» : Titus Popovici, Dan Grigorescu, Ion Dodu Bălan (6)

CĂRȚI CARE RĂMÎN

O resurecție oportună

În efortul perseverent și sistematic (întrerupt, din păcate uneori de practici birocratice) în vederea valorificării întregului patrimoniu artistic al trecutului, reconsiderarea operei poetice a lui Aron Cotruș ne apare ca un act întrutotul legitim și necesar. Căci oscilațiile ideologice ale omului, contradicțiile și erorile din ultima parte a vieții nu pot omite un adevăr indiscutabil și anume: Aron Cotruș este unul din cei mai inspirați, mai viguroși și mai puternici poeți sociali ai literaturii române. Opera lui, cîntînd forța și revolta îndirjită a plugarului și minerului, măreția și spiritul justițiar al haiducului, pe marii conducători și martiri sociali în frunte cu Horia din Albac, constituie, cu siguranță, cel mai energic protest social rostit vreodată de un poet român. Prin vocea lui aspră, răspicată și dură ca un tunet, cu timbrul profetic și expresia plebeiană, au grăit milioanele de asupriți și dezmoșteniți ai soartei, din întreaga tragica istorie românească. Poezia lui dinamitardă și incendiară, ilustrează, din cîte ne dăm seama, în cel mai înalt grad, în cultura română, categoria de poezie agitatorică, neînregistrată, ca atare, în tratatele de estetică ori teorie literară, probabil din considerentul legării ei preastrînse de anumite evenimente, prea concrete ale istoriei, dar existînd în realitate, fie și numai prin cultivarea ei de către poeți ca Maiakovski, Johannes Becher sau Lorca, menționați, de altminteri, și în cartea lui I. D. Bălan. Indiferent în ce subdiviziune metodologică o vom încadra, criteriul prioritar este cel estetic, iar autorul volumului **În robia lor**, este, indiscutabil, un poet excepțional. Încadrat de recentul și întîiul său „monografist" mai ales în curentul expresionist prin radicalismul și forța stihinică a versurilor, alăturat pe această direcție lui Gotfried Benn, Georg Trakl, Wilhelm Klemm, Ady Endre, Georg Heym (de altfel știm că Aron Cotruș cunoștea foarte bine spațiul poetic german și maghiar, stăpînind cele două limbi), legat, în același timp, de tradiția poeziei militante, naționale și sociale românești (sînt, pe drept, menționați, Bolliac, Bolintineanu, Eminescu, N. Beldiceanu, Cosbuc, Emil Isac, Octavian Goga), după opinia noastră eră, în egală măsură, legitimată și sugestia redevabilității lui Cotruș din spiritualitatea unanimistă, în primul rînd prin faptul că poetul, ignorîndu-și (într-o bună parte a operei, se înțelege) individualitatea solitară, cîntă viața umană a marilor grupări, relevînd o continuitate și o solidaritate psihică, explicabile biologic și istoric, dirijate de un fluid interior reciproc ce duce la formarea unui nou suflet, transfigurat prin acumulare și prin solidarizare (vezi **La vie unanime**, 1908, de Jules Romains, apoi grupul „unanimiștilor": Arcos, Duhamel, Durtain, Vildrac etc.). Și fiindcă acest curent a fost ilustrat în modul cel mai convingător de un ciclu romanesc: e vorba de **Les Hommes de bonne volonté** al aceluiași Jules Romains ne gîndim că poemele sociale despre țărani ale lui Cotruș își au cel mai convingător pandant romanesc în romanul rural al lui Liviu Rebreanu. Pătru Opincă ni se pare foarte aproape, prin suferință, dîrzenie, tărie de granit, revoltă (spontană, anarhică) de Petre Petre, Trifon Guju, Toader Strîmbu, Marin Stan, Melentie Heruvimu din **Răscoala**, pe care-l considerăm, prin excelență, roman unanimist. Monologul lui Pătru Opincă din poemul cotrușian este absolut memorabil: **„Io, Pătru Opincă / Țăran fără țarină / Plugar fără plug / Ciurdar fără-o vită, / Îmi duc viața necăjită / Fără strîmbătate, / Și vicleșug / Și brușul de mucedă pită / Mi-l plătesc cu sînge din belșug...".** Încheierea se lasă cu un profund dispreț față de o orînduială alcătuită sub zodia lui Satan: **„Io, Pătru Opincă / ce-n atîtea moșii n-am doar o șirincă, / Înfrunt strîmbele legi și năpasta / Și-n răzmerița ce-n mine crește / Sudui virtos, mocănește / Și scuip pe toată rînduiala asta".** Aceeași forță uriașă dezlănțuită și amenințătoare, exprimînd însă, de data asta, nu dispreț, ineficient, al plugarului, ci spiritul revoluționar al proletarului se desprinde din poemele despre mineri, prin glasul minerului Ion Ciura, și nu numai al lui. Iată finalul, apocaliptic și în aceeași măsură vizionar din poemul **Minerul**, apărut în plachetа **Minerii** din 1937: **„În fruntea mulțimilor, cu furia-i întreagă / Va ști fără greș în cine să tragă / Pe cine să prindă, să rupă-n bucăți, / Pentru-atîtea și atîtea strîmbătăți... / Azi n-are pat, n-are piine, / Dar mîine / Va stăpîni pămîntul, cerul, / Rodnic ca natura, atletic, de-oțel, / El, / Minerul".**

Aplecîndu-se cu devoțiune și în același timp cu luciditate critică, operînd distincțiile necesare între ceea ce este rezistent, durabil, pilduitor în creația lui Cotruș și influențele retardatare ce au dus la neîmplinirea sau caducitatea unor poeme, criticul și istoricul literar Ion Dodu Bălan a izbutit, în cartea ce i-o consacră, intitulată **Resurecția unui poet, Aron Cotruș**, să ne ofere, ca și în cazul excelentei monografii despre **Octavian Goga**, din 1971, apărută la aceeași editură „Minerva", o imagine convingătoare completă în liniile ei generale, a omului și poetului, menită să așeze, în drepturile sale, o personalitate atît de pregnantă, de originală, a cărei absență din portofoliul valorilor noastre era profund resimțită. De altfel, amintim că exegetul de acum este și autorul prefeței la antologia de **Versuri** din 1978, după ce poetul lipsise din librării timp de aproape patru decenii; fapt de altfel explicabil mai ales că, după 1942, nu și-a mai revăzut țara, stingîndu-se din viață la 70 de ani, „în cea mai mare mizerie", cum ne încredințează un martor ocular (singurul român participant la funeraliile, de altfel îndeajuns de anonime) într-un spital din California, vulnerat de dorul patriei, pe care a cîntat-o, cu imensă iubire, în poeme de neuitat.

Exegetul său, istoric literar și critic experimentat, el însuși poet de stirpe transilvană, îl încadrează, pe bună dreptate, în lirica socială și națională ardeleană, în linia Andrei Mureșanu, Coșbuc, Goga, poeți naționali și sociali, cîntăreți ai trecutului strămoșesc, ai trecutului de jertfe, demofili prin legătura adîncă cu poporul, adversari neînduplecați ai politicii de asuprire națională și socială. Urmîndu-i, cronologic, Aron Cotruș îi depășește prin vigoare temperamentală, prin energia revoltei, prin radicalismul atitudinii, prin lapidaritatea expresiei. Nu e de mirare că și-a creat o posteritate impunătoare și credem că, de pildă, volumul de debut al lui Beniuc, **Cîntece de pierzanie** (1938) descinde vizibil din Cotruș, după cum modul direct al comunicării poetice, adresîndu-se unei colectivități (imaginare sau nu) în cazul unor poeți „tribuni" cum ar fi Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, are în Cotruș un precursor. Remarcabilă este, în cartea ce i-o consacră Ion Dodu Bălan, scrupulozitatea istorico-literară. În absența unor documente relevante, în stare să ofere material pentru reconstituirea biografică necesară (căci era, realmente, nevoie de o atare reconstituire) exegetul consultă arhiva Ministerului de externe (Cotruș a fost atașat de ambasadă la Varșovia și Madrid) stabilind că poetul, în ciuda unor bănuieli, n-a fost înregistrat niciodată în mișcarea legionară, cercetează presa interbelică (de stînga sau de dreapta), extrage date din istoria mișcării muncitorești din România, citește tot ceea ce s-a scris despre om și poet, de la cercetătorii transilvăneni Ion Breazu, Ion Chinezu (care mi-a mărturisit, prin 1958—1959, că poetul a fost trimis în diplomație să se cumințească, fiind considerat un element insurgent, incomod), G. Bogdan Duică, D. Popovici, Lothar Rădăceanu, Octav Suluțiu, Victor Felea, pînă la criticii de referință Eugen Lovinescu, Vladimir Streinu, Ovid Densușianu, G. Călinescu, N. Davidescu, Perpessicius, Tudor Vianu, O. Papadima, Șerban Cioculescu, Petru Comarnescu. Mai sînt citați, cu contribuții documentare ori pentru sugestii critice: Victor Jeglinski (cu utile date privitoare la activitatea diplomatică la Varșovia), Vlaicu Bîrna, Octav Botez, Dan Grigorescu (în sprijinul expresionismului la Cotruș), Marin Bucur, N. Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu, C. Ciopraga, Matei Socor, Ion Seracin, Miron Suru, Mihail Dragomirescu, iar dintre străini Gino Lupi (care l-a prețuit mult), Ilse et Pierre Gannier ș.a. (pentru clarificări teoretice). Propunîndu-și să facă o „prezentare generală" a omului și operei, urmînd ca analiza „estetică" a poeziei să constituie obiectul unui studiu ulterior, Ion Dodu Bălan ne oferă deja suficiente elemente de analiză estetică. Am și încercat să sugerăm particularitățile artei lui Cotruș, așa cum sînt stabilite, de pe acum, de exegetul său. Uneori se merge chiar la amănunt și ne-a interesat comparația dintre **Belșug** de Arghezi și un **Plug** de Cotruș, incitantă. Era însă necesar să facă precizarea că poemul arghezian a fost publicat în 1916, pe cînd al lui Cotruș în 1927. Nu sîntem de acord cu caracterizarea poemului arghezian: „La Arghezi, «brazda pornită-n țară de la vatră», duce «către cer» pentru întîlnirea cu un Dumnezeu rîvnit, dar neîntîlnit niciodată". Știm că, în final, Dumnezeu pășește „printre boi" deci, se relevă singur, sanctificînd munca plugarului. Este perspectiva sofianică, transcendentul care coboară, înainte de formularea ca atare în **Spațiul mioritic** din 1936 al lui Blaga. Foarte bogată în sugestii interpretative, densă ca informație istorico-literară, scrisă cu pasiune, cu vibrație emoționantă și în același timp lucidă, cartea lui Ion Dodu Bălan despre Aron Cotruș izbutește ceea ce-și propune: resurecția unui poet.

Pompiliu Marcea

Constantin Dipșe: „Flori"

Spre lumină

Mare lumină
Tu hotărăște
Cît va fi apă,
Cît va fi pește

Și ne încarcă
Pe lungi vapoare
Ca să ne ducem
Spre Ursa mare

Și s-adormim
Într-un amurg
Cînd marea îngheață
Și munții curg
Iar spre lumina
Lui Demiurg.

Gheorghe Pituț

Noaptea cînepii

se dedică lui Costan Dipșe

Cu mari trăiri și îndelungi pregătiri hăladuiesc căsenii cei tineri, abia nuntiți, pe apele tot mai rarefiate din primăprimăvară, apropiindu-se, noapte de noapte, de ceremonialul semănatului de cînepă. Lucrare primordială, aceasta se petrece sub semnul a tot ce-i alb și curat pe lumea asta. Datina vrea ca veșmîntul rezultat din cînepă să fie alb și curat, asemeni sufletului lucrătorului de țarină, care lezleagă taina și îmbunează ascunsele puteri în următorul fel.

În noaptea cu lună plină, cînd zgomotele se sting și dă să rîdă pe cer Găinușa, bărbatul și femeia lui ies în țarina îndelung pregătită, întipărindu-și pașii în pămîntul bine ogorît, mărunțit, afînat, bătut-mingiiat de razele de mătase ale lunii. Sînt îmbrăcați în cămășoaie lungi, de pînză, primele pe care le cususe cu mîna ei nevasta cea tînără în abia întemeiatul locaș al viețuirii lor în doi. Semănătorul a adus cu el un ou abia ieșit din găină, pe care îl azvîrle înspre cer, cît mai sus cu putință, în timp ce femeia se închină în cele patru părți de țarină și în cele patru părți de lume, zicînd:

Fie deasă și curată
cînepișțea-mbelșugată,
'naltă cît casa
moale ca mătasa;
fuioriștea albă
ca floarea de nalbă,
ca luna din noapte,
ca spuma de lapte,
ca luna din cer,
ca untul din zer;
fuioriștea îmbunată
ca răsufletul de fată...

Stăpînită de duhul descîntecului, al menirii de roadă albă, femeia își petrece palmele de-a lungul cămeșoaiei care îi îmbracă trupul, își freacă cu pînzătura aspră țîțele, scutul pîntecului, șoldurile, urmărind cu privirea oul aruncat în slăvi de bărbatul ei. Oul acela nu va fi prins. Țăranul simulează doar că voiește a-l prinde în gura săcușteanului cu săminți de cînepă, atîrnat cu meșteșug pe umărul sting al semănătorului. Oul acela nu trebuie prins. El a devenit al cerului, a adunat într-însul forțele vitale ale împărăției prin care a navigat și, iată, astfel îndumnezeit, oul revine acum spre pămînt ca un gigant al fecundității, azvîrlit de Zamolxis, zeul atotputinte al celor ce viețuiesc în golful mitologic veghiat de munți, fluviu și mare. Oul primar cade în țarina setoasă de rod și o fecundează cu sperma cerului, pe Geea, muma veșnică și infinită a pămîntului. Însămînțarea cînepii poate începe.

Semănătorul pornește liturgic lucrarea. Caică cu negrabă fața puhavă a primitoarei țarini, azvîrlind cu dreapta, prin gest larg, semincioarele cu miros înțepător. După ce femeia va fi rostit în cele patru vînturi invocația de roadă, după ce ea va fi menit pămîntului, prin viu grai și descîntec de trup, toate cele trebuitoare, ea, țăranca, fiica pămîntului se așează ciump, în partea însămînțată a țarinei, ninsă de pulberea de argint a lunii pline. Dezleagă pînzătura în care adusese numai bucate albe: ou fiert, ceapă, sare, brînză, piine albă și lapte proaspăt muls. Le orînduiește pe țol. Cînd semănătorul se reîntoarce după primul rînd, după ce străbate ogorul din cap în cap și înapoi, cei doi se așează la cina de la miezul nopții, cina albă a cînepii.

Mănîncă în tăcere, în miros înțepător de cînepă, în revărsarea de lună, privind jurîmprejurul cu ochii aburiți de nădejdi. Doar răsufletul boulenilor și rumegatul lor molcom, strică pacea adîncă a nopții cînepii, o strică ori, mai degrabă, o umplu cu miracol. Pînă la ceasurile trei, la întîia geană a zorilor și cîntecul de pitpalac, mai e vreme din belșug. Ea va fi umplută cu lucrarea semănătorului, azvîrlind sămînța cu dreapta și scriind țarina cu pasul, ca să vină, în sfîrșit, cheltuirea de trup a celor doi, care se vor iubi pe ogorul proaspăt însămînțat, sfîntind cu trupurile lor aprinse cînepiștea intrată în rosturi.

Zorii îi vor afla pe cei doi scufundați în somn, grei ca pămîntul, udați de roua dimineții, ca doi împărați învesmîntați în purpură de soare și mărgăritare de rouă. Mugetul de sete și foame al unui boulean este clopotul de redeșteptare a semănătorilor de cînepă. Prima deschide ochii muierea atoategrijulie, care dormise somn iepuresc. Nu se clintește însă din culcușul ei, răvășită de belșugul nopții cînepii. Făcînd ochi la lume, bărbatul sare în picioare, crescînd ca un stîlp negru în aerul sfintei dimineți. Lui, bărbatului îi este dat să fie cîrmaciul fiecărei zile, să poarte pluta cuplului pe apele bulbonate ale vieții. În diminețile obișnuite, țăranul e răvășit îndeobște de graba și necunoscutul zilei pe care o inaugurează. Nu și în dimineața de după noaptea cînepii. Cel ce umpluse noaptea de lună plină cu semănatul nu simte — ca de atîtea ori în viață — nici grabă, nici spaimă de necunoscut. O pace îi sălășluiește trupul și cugetul. Cînd înțelegi în profunzime pămîntul, rosturile lui de demult pe care le servești după datină, e ca și cum te-ai urca pe un munte de o neasemuită înălțime și larg orizont, de unde privești, fără pic de trufie, ci cu liniștea îndestulării, în care toate zbaterile s-au stins. Te îmbracă seninul, semeția, împăcarea, în timp ce puteri noi și icoane proaspete îți zugrăvesc dinlăuntrul. De pe acest munte de o neasemuit înălțime și larg orizont grăiește semănătorul către femeia lui:

„Frumos vis am visat".

„Ca și mine", îi răspunde femeia.

„Călăream pe un cal alb, cu corn în frunte, și nu mă zăream din lanul de cînepă, ca o pădurice verde-albastră" își aduce aminte bărbatul, scoțînd visarea în lumina tot mai tare a dimineții.

„Și se făcea că-s împărăteasă — zice femeia, locuită de miracol. Pînzele țesute de mine se așterneau prin ierburi de la răsărit pînă la apus, cuprindeau împărăția de jurîmprejur, ca niște rîuri de lapte".

„Sămînța fie primită" urează bărbatul, grăbit să pună punct visului, să revină în apele reci ale vieții de fiecare zi.

„Fie primită" răspunde femeia, înțelegînd că miracolul ia sfîrșit; lovită ea însăși de o grabă, începe să stringă în coșerci firimiturile nopții de taină, în timp ce bărbatul înjugă boii. Prinde a cerne din cer o ploicea măruntă. E binevenită. Sămînța de cînepă se află în pămînt, în ruga germinației. Ritualul s-a terminat. Cei doi pogoară din cer în sat.

Pop Simion

ilarie hinoveanu

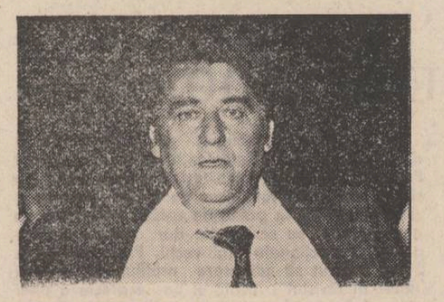

Demnitate

Voievozilor români

La palatul de lumină
Ca un munte-n sus crescut
Pe imperiul de rugină
Ferecat de veșted cnut,

În bolnavă conjunctură
Este greu să mai împarți
Privegheata noapte sură
Între liniște și frați.

Cucuvăi — ninsori despică,
În granituri cizme bat,
Pe cupole vintul-frică
Spală aurul furat.

Gîndul năpădit de iască
Simte-n zori alai de oști
Lingă scara-mpărătească
Deșirată s-o cunoști.

Pari pe trepte sol de taină
În pustiu pămînt viclean,
La cămașa de sub haină
Porți sudoarea unui neam

Ca o flacără de moarte
Pe străbunii împilați
Luminînd pînă departe
Coama tarilor Carpați.

De pe scara dusă-n zare,
Prin nămeți de oameni sluți
Vezi carimbii celui mare
Peste lume petrecuți.

Din cămașă rupi fișie,
Miniosul ei potop
Cu sudoarea țării vie
Sparge cizma de ciclop.

Uriașul — luat de bezne —
Scade-n gol ca un fiord,
Ape reci îl trag de glezne
Spre zăpezile din nord.

Flăcări veșnice de oase
Ard pe gura lui flămîndă,
Iar în țara ta, prin case,
Glasul liniștii cuvîntă.

Pandurească

Ca bradul drept pe stîncă am să sui
Cu păru-n frigul vieții despletit,
Pindit de colții lumii nesătui,
De vîntul nesfîrșirii bîntuit.

Numai securea-nfiptă de străbuni
În noduri pin-la sevele fierbînți
Va dezgropa nestinșii mei tăciuni
Pe vatra moștenită din părinți.

Lovit de ura unui braț străin,
Proptit în veșnicia de bazalt,
Prin ploaia negurosului venin
Cu ochii spre albastrul mai înalt,

La țărmul vrajbei treaz o să răsar
Cu zaua gheții singerînd pe frunte,
Vestind în bezna vremilor de jar
Spinii trădării viscolind în munte.

Într-o seară la Nisa

Aduceți pompele de zece, o sută, o mie,
un milion
de metri cubi pe secundă
Sorbiți apa din izvoarele, riurile, fluviile.
mările
și oceanele planetei,
Din lacrimile, carnea, sîngele și oasele
noastre,
Din toate frunzele, florile, tulpinile
și rădăcinile
Din norii, zăpezile, banchizele și lacurile
glaciale,
Sorbiți toată apa cu toate pompele lumii
Și apoi, brusc, apăsați pe toate butoanele
Să intre apa, toată apa deodată,
În noua, în foarte recenta carte a poetului,
În timp ce el, acolo, la masa cu portocale
și vin roșu
Își mîngîie unghiile ascuțite
Sub pleoapele unei debutante
Abia sosite din provincie.
— Ai auzit, fată din munți, ai văzut
Noua, marea mea carte scrisă de mine,
cu mine,
prin mine ?!...
Fata rămase cu ochii pironiți
Pe părul proaspăt vopsit
Al bătrînului senator de profesie,
Apoi, ca și cum i-ar fi privit chipul laminat
de vreme,
De sus, din piscul munților ei natali,
Crezu că în cronicile, în studiile și interviurile
Din toate ziarele, revistele, radiourile și
televizoarele
S-a revărsat toată cerneala,
S-au scuturat toate clopotele,
Iar cartea, cartea maestrului din vitrina
cu lauri
I se păru așa, prin vis, atît de mare,
Cît un soare de apă.

Regăsire

O zi cum alta n-a mai fost!
O ploaie rece bate-n hamuri,
Vin prietenii călări la rost,
Să pandurim sub 'nalte ramuri.

Ei, lașii, au rămas pe drum
În umbra fumului trădării.
Cu cine-nchină ei acum?
Cui varsă cîntecele țării?

Aici, sub viscol de stejari,
Ne-mbată spumă grea de coarnă,
Viori pe arc de brațe tari
Adînc de vremi în noi răstoarnă,

Și lacrimile umilirii
Și laurii strălucitori
Spre piscul dur al nemuririi
Purtîndu-ne de-atîtea ori.

În mai, la Calafat

În jurul meu — torente de verdeață,
Cascade de castani și trandafiri
Despică pieptul șesului în față
Cu coame fulgerînd prin amintiri.

Pe circa vremii, Dunărea coboară,
Ecouri de obuze legendare
Adîncul apei încă înfășoară
Din mal în mal, cu aprigă viltoare.

Și spumele ivite din bulboane
În albă secerare de lumină
Par ochi lăsați de vajnice plutoane
La raza lor istoria să vină.

Cu aripi mari de piatră din prezent
Un zbor de libertate se desface
Acolo, sus, în deal la monument
Pe guri de tun înțelenind în pace

claudiu iordache

În patrie

În această patrie,
dealungul drumurilor
care urcau în arbori, sub
cerul simplu
țesut, în vestmîntul
țăranului ce-și seamănă ochii
iscodind întunericul
brazdelor,
Eu,
îmi ridic tălpile de pe
Marea Tapițerie, iarba
crește imensă u-
mezind praguri pe care
femei albastre
își împletesc amintirile și
nava satelor pornește încet
spre porturi cu cimenturi
și fumuri; e puținul miracol
al unei zile, al unei clipe,
gravitația se des-
tramă, virstele
se simplifică, pietrele par
sculptate de genii, lumea e muzică,
toți sînt gravi în amurg, clopote
bat ostenite, soarele smălțuiește
zîmbetul fin al copiilor ce privesc amuzați
joaca veche de mii de ani
a poeților...
Și în pacea vremelnică
îmi întind mîinile aurite
spre tabloul părinților tineri, erau
în el cu toții, adunați
de prin ere, bînd tăcerea de
glorie, degetele îmi bîjbîie
pe fragilele guri ale fetelor fără
de podoabe, ating în treacăt
portretele pe rînd, întîlnesc toată
Patria...
În aceste momente nimeni nu înțelege
de ce poemul trebuie scris...

Iată, oamenii mei...

Da, oamenii, dar cărora
le mulțumesc, cărora
le recunosc
Instrumentele, cărora cu un
simplu suris, ceea ce
este tot prea puțin, un Brâncuși
un Enescu, uneori
vrei să mori, asemenea
înghețului, vinul se
face gros în
butoaiele îngropate, uneori
lacrimile, îngropate
în fața casei, prietenia
cu un sturz, epifania, devorantul
contract cu lumina
astrală, cîntecele
de lemn lustruit sau gravura
aceea în care mama,
tata, rădăcinile, huma,
pîriul ce trece pe
sub patul în
care am ațipit, uneori,
poezia, cine o
mai stringe în paharele
transparente, gestul
de simpatie, țăranul
ce-și coase casa
cu ierburi, visătorii
cei cu struguri în
mîini, unde aud pașii tăi
ce străbat pietrișul
grădinei mele, mai
simplu ca aici?)
Iată, oamenii mei, cărora
le mulțumesc, un Brâncuși, un
Enescu, sălciile în
sat, instrumentele,
fotoliul de răchită în care
aștept să încolțească
un simbure, cu
aerul că scriu o poezie
apolinică, nimic de
ales, totul de ales, ispita a-
venturii sau
simpla meditație de a
privi cu ochii adînci
ca drumul lacrimilor spre
adevărul ce trebuie
spus
cu o nouă cuviință...

Satul meu

Satul a tăcut, sforăie
gros nările pietrelor
sa'e, trec aici
lăsînd urme în praf, pe
care să urmezi
tăcerea mea, unde se opresc la-
crimile care îmi curg
pe interiorul gîtlejului
ca pe zidurile unui
turn, în timp ce
straja așteaptă răzbunarea
mortală a săgeților, satul
tău a tăcut, al meu
se îndreaptă spre piatra
din oraș în care a jertfit
cîndva,
țăranii trag desculți
cuvintele de moarte....

Frunză și cerbi

Sînt singur și simt că
frunzele mi-au fost
sfîșiate de cerbi, și
simt că satul se implintă
în subsioara mea, și
simt că pot tînji
după o naștere, sînt
singur, ploaia mă șterge,
îmi topește culoarea
ochilor, îmi dizolvă cuvintele, îmi
șterge mintea, apa
din suflet se tulbură, am
ajuns un cilindru
de piatră în care
fulgere bubuie, sînt
singur, a venit
o gură de ciine
să mă bea dintr-o urmă
de om, cînd va termina
poeții din jurul meu
vor muri...

CARTEA DE DEBUT

MAI MULT EXPRESIV DECÎT EFICIENT

Critica literară, oricît de modeste ar fi vestmintele în care apare, ar trebui să fie mai mult decît o relatare cît de cît ingenioasă despre una sau mai multe cărți. Ea ar trebui să-și afirme cu mai mult aplomb rudenia cu literatura de ficțiune. Dar cum se poate obține așa ceva, practic? Una dintre căi, pe care am experimentat-o în citeva dintre textele apărute la rubrica de față, constă în refuzul de a opera o despărțire netă între operă și autor. Autorii sînt oameni vii, adesea foarte interesanți. De ce nu am scrie și despre ei, atunci cînd le discutăm cărțile? De ce nu i-am transforma, pe nesimțite, în niște personaje literare?

Spre regret, de foarte multe ori hibridarea criticii cu memorialistica nu este posibilă. Dar măcar atunci cînd se poate, să nu pierdem prilejul. Să spun, așadar, că în 1959, fiind student în anul întîi la Facultatea de filologie a Universității din Iași, l-am cunoscut pe Corneliu Sturzu într-un chip ce mi-a rămas în memorie. Era asistent, conducea un seminar de estetică. Blond, subțirel, cu ochelari ale căror lentile erau puțin întunecate, tocmai cît trebuia pentru ca să-i dea figurii un ce enigmatic. Nu stătea la catedră, se plimba cu pași inceți. Amintirea mea datează de la prima întîlnire cu el a grupei din care făceam parte. După ce s-au rostit cuvintele introductive, prin care fiecare dascăl încearcă să se apropie sufletește de studenții săi, Corneliu Sturzu a lansat o întrebare, la adresa tuturor. Uite, a zis el, să luăm un tablou pe care îl cunoaște toată lumea; este tabloul cel mai celebru dintre toate; Gioconda de Leonardo da Vinci; este imposibil ca vreunul dintre dumneavoastră să nu fi văzut vreodată o reproducere a lui; reprezintă o femeie care zîmbește într-un mod ambiguu. Întrebarea mea este, a continuat el: de ce ne place acest tablou? La care nimeni nu s-a înghesuit să răspundă. Cu ignoranța inspirată, pe care o trăiam pe atunci, am ridicat mîna și am spus: ne place, pentru că în aceastâ femeie întrezărim ideea de frumos. Lentilele asistentului au sclipit a aprobare.

Romanul de debut al poetului Corneliu Sturzu arată că pasiunea pentru pictură nu s-a stins. Bogdan Văraru, personaj principal din **Ianus** (Editura **Junimea**, 1980), a cărui înfățișare fizică amintește cu exactitate de cea a fostului meu asistent de la Iași, a cărui brutalitate a fost rafinată pînă într-atît încît a devenit o esență de forță masculină, iubește pictura și are, în citeva ocazii, opinii foarte avizate, mai rar întîlnite la oamenii pentru care gîndirea tehnică este o formă de viață. Dar un poet autentic de felul lui Corneliu Sturzu n-ar fi putut să scrie un roman obiectiv, în care să descrie personaje ca și cum le-ar vedea undeva în exterior, pe o scenă, entități independente, cu evoluții „surprinzătoare" chiar și pentru însuși autorul. Astfel încît, în Bogdan Văraru cel mai interesant este modul său poetic de a fi, un mod dominat de contradicții tipice pentru naturile artistice. Inventator și gafeur, amant furibund și tată străin de fina știință a punerii în scenă a propriilor sentimente, conducător competent și ignorant al compromisurilor bine calculate, fără de care actul de a conduce se transformă în utopie, suferitor de o nevroză fără nume, ce îi inculcă fără încetare sentimentul gretei de sine, dar dînd dovezi numeroase de forță existențială — Bogdan Văraru este o apariție atrăgătoare de artist nimerit în tehnică. Citindu-i rememorările, intuim fără greș faptul că firilor artistice nu le este rezervat cu necesitate domeniul profesiilor producătoare de artă, că ei formează un grup prezent în toate compartimentele vieții sociale.

Dincolo de personajul principal, romanul lui Corneliu Sturzu reține și prin calități epice de plan secund. Astfel, la înălțime se arată a fi tehnica narativă. Alternările relatărilor la persoana întîi cu cele la persoana a treia dau romanului o trepidație remarcabilă, inedită. De reținut sînt apoi, paginile în care se lasă întrezărite investigațiile de psihologie socială. Pe urmele unei serii recente de romane românești care au în centrul lor eșecuri sociale, dar fără să lase vreo clipă impresia că este tributar unui model anume, Bogdan Văraru, sugerează cu pătrundere romancierul, nu este numai victima unor împrejurări exterioare. Ceva în felul lui de a gîndi și de a simți este defectuos. Foarte valoros în sine, inventatorul „rotorului Văraru" arată o oarecare carență de sociabilitate, în sens larg. Mecanismele cîmpului social îi rămîn, în bună măsură, străine. Prins în plasa adevărurilor sale parțiale, el nu știe că uneori interesele generale capătă un caracter abstract, imposibil de explicat prin logica elementară a moralei. El nu reușește să înțeleagă, apoi că realitatea socială nu este o rezultantă firească a unor demersuri logice sau aberante, ci se naște dintr-o confruntare de forje, pe care, dacă vrei s-o dirijezi și s-o determini trebuie să ai nu numai forță, ci și o abilitate, pe care morala elementară nu poate întotdeauna s-o explice. Bogdan Văraru, memorabilă apariție românească, este mai mult expresiv decît eficient. Romanul său este realmente pasionant.

Voicu Bugariu

Arhiva «Luceafărului»

NUMĂRUL 1000

Cu prilejul împlinirii a 1000 de numere revista Luceafărul **a organizat cu ajutorul conducerii Uniunii Scriitorilor, o întîlnire festivă a actualei redacții cu foștii redactori și colaboratorii vechi și noi ai revistei. Întîlnirea a început cu un cuvînt introductiv al redactorului șef Nicolae Dan Fruntelată. Din partea conducerii Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor a adus un salut revistei, activității ei de-a lungul vremii subliniind contribuția la alcătuirea fizionomiei de astăzi a literaturii române.**

În continuare, au rostit scurte alocuțiuni profesorul Edgar Papu, colaborator al revistei, prof. Ion Dodu Bălan, fost redactor șef adjunct al revistei, Fănuș Neagu, fost redactor șef adjunct la aceeași revistă, Gelu Stoicescu, corector al revistei, Niculae Stoian fost șef al secției de poezie, criticul Valentin F. Mihăescu, laureat al premiului de critică al revistei Luceafărul.

La festivitate au mai fost prezenți din partea Consiliului Culturii și Educației Socialiste tovarășa Ecaterina Țarălungă, din partea C.C. al U.T.C. tov. Nicolae Costin, Ion Horea (România literară), prof Pompiliu Marcea, Pop Simion, Traian Iancu, redactori și colaboratori ai revistei Luceafărul.

Vorbitorii au subliniat activitatea densă a revistei evocînd și momente de început. Edgar Papu a ținut să elogieze revista pentru apărarea cauzei cuvîntului românesc ca factor polarizant și singularizant în presa de astăzi. Fănuș Neagu a recapitulat cu seriozitate dar și cu umor aspecte redacționale mai vechi. Prof. Ion Dodu Bălan a ținut să contureze profilul ideologic și literar al revistei Luceafărul **ca expresie a unei năzuințe redacționale clar exprimată încă din faza ei de debut. Plină de pitoresc, dar și de semnificații implicite a fost evocarea rostită de Gelu Stoicescu, veteran al revistei, corector de la numărul 1. Niculae Stoian, unul din prezidenții rubricii** Dintre sute de catarge **a ținut să constate că** Luceafărul **de azi se mișcă pe traiectoriile sale inițiale și că respiră în aceleași condiții ideologico-publicistice. Valentin F. Mihăescu vorbind din partea debutanților și a premiaților revistei, a subliniat existența unui climat cu marca** Luceafărului **care a permis afirmarea tuturor debutanților săi și, mai ales, a echipei sale de critici. Cei prezenți și-au urat o întîlnire asemănătoare și la numărul 2000.**

Reporter

Nicolae Dan Fruntelată deschide festivitatea închinată numărului 1 000

Edgar Papu, care a declarat că nu vrea să fie decît o sărbătoare a numărului 1 000

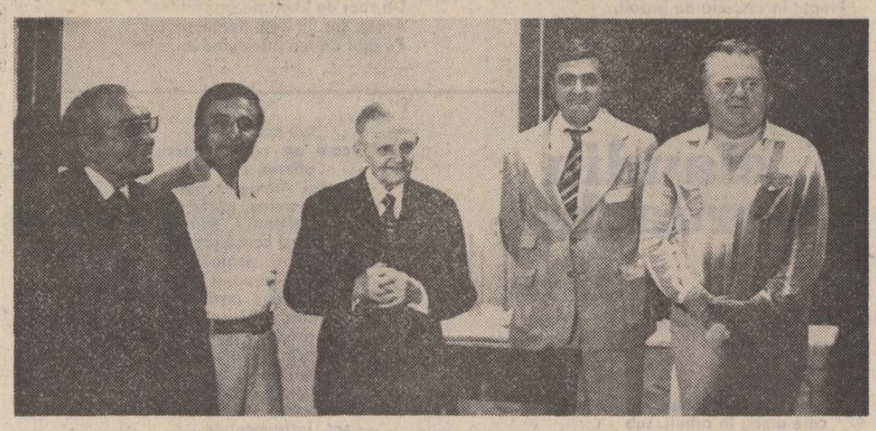

Fănuș Neagu evocînd Luceafărul în redacția căruia a lucrat

Aspect din sală : de la stînga la dreapta: Ștefan Mihăilescu, Ion Horea, Traian Iancu, Nicolae Costin, Ion Dodu Bălan

Un moment de istorie literară: Ion Dodu Bălan, Pop Simion, Traian Iancu, Edgar Papu, Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu, Cezar Ivănescu, Niculae Stoian, Ion Gheorghe, Ion Cucu

Dintre sute de catarge...

Miraculosul prag

Prea mulți poeți — îmi spunea deunăzi cineva care, totuși, iubește și respectă literatura și pe oamenii acesteia. Prea multe poezii în reviste, imi mai spunea același, om de bine altminteri, cu simțul măsurii și al unei anumite rigori în chestiunile delicate ale vieții, chiar și ale vieții literare. Cine să citească, cine are nevoie de atîția poeți și de atîta poezie? se mai întreba, și mă întreba, stînd frumos tolănit într-un fotoliu și frecîndu-și ușor bărbia nădușită de o nedorită emoție. Lumea de azi — s-a simțit obligat să argumenteze admirîndu-și unghiile lustruite —, lumea de azi dragă (!) este o lume pragmatică, confruntată cu prea numeroase neajunsuri și crize, drămuindu-și resursele, pînă și cele morale, în nădejdea unui viitor probabil însă la fel de problematic ca și prezentul. Omul acestei lumi sfîșiată de întrebări și de false soluții a devenit astfel mult prea realist, mult prea pămîntean, mult prea legat de bucata lui de pîine și de felul cum să și-o cîștige mai ușor pentru a continua să aibă nevoie de poezie, pentru a continua să se mai lase sedus de magia cuvintelor. Sensibilitatea, dacă nu i s-a atrofiat, i s-a direcționat atunci spre alte manifestări ale spiritului, spre cinematograf, de pildă, spre spectaculosul derizoriu și adevărurile indeobște de duzină ale acestei arte, sau spre muzica lejeră și glumele în doi peri, care-i dau sentimentul frust că a pierdut timpul cu folos și a și învățat o mulțime de lucruri noi și distractive.

Desigur, nu toți cei care știu carte cumpără și citesc poezie, și este aproape sigur că același dispreț leneș și aceeași letargică indiferență hrănită dintr-un realism mizer — expresie vădită a unei precare educații — o nutresc și față de proză, de teatru, de muzică. Convingerea inutilității artei și literaturii nu este cîtuși de puțin nouă, cum nu sînt noi nici justificările cé-o însoțesc și-i dau un vag aer de plauzibil atunci cînd e rostită de oameni care-și închipuie că se pricep cum merge lumea și încotro se îndreaptă.

Cărțile, ca și revistele literare, nu există în abstract. Dincolo de conjuncturi și de iluzii, dincolo de glorii recunoscute, inventate sau acceptate, dincolo de grații și disgrații subiective, de cețuri și limpezimi, o revistă literară — destinul cărților este intrucîtva diferit — rămîne (sau s-ar cuveni să rămînă) mereu promisiunea solemnă a unei aventuri — evident spirituale, evident îngăduită de timp, evident ispititoare și exaltantă, proaspătă și revelatorie.

O revistă literară nu contemplă cultura, ci o **trăiește,** o redimensionează activ și nobil în contextul unor experiențe, informații și confruntări, mizînd perpetuu pe deschiderea către idei a posibilului și dorîtului cititor și nu mai puțin pe rivna ăcestuia de a i se oferi nu un oarecare bun de consum, un surogat de prezență intelectuală, ci un mod de înțelegere, un mod de a fi nu atît statuiași cît coerent, nu atît definitoriu cît constant. O revistă literară este (sau s-ar cuveni să fie) o instituție viguroasă a instituției numită libertatea cugetului într-o lume — lumea noastră, se înțelege — a schimbărilor.

Vremea riscantelor inițiative și vanități particulare, care au avut totuși șansa, multe dintre ele, să rămînă istorie literară, a trecut. Lumea s-a schimbat și, odată cu această lume, ne-am mai schimbat și noi, cititorii și, uneori, scriitorii de reviste. Revistele literare de azi aparțin obștei scriitorilor, sînt — cel puțin programatic — purtătoarele oficiale de cuvînt ale unui anumit climat, ale unor anumite necesități colective, exprimă o stare de spirit și o calitate a înțelegerii prezentului și inevitabilei posterități.

Faptul că n-am să uit niciodată mansarda cu lumină sgîrcită în care se lucra cîndva **Luceafărul,** culoarele strîmbe și strîmte, cu dușumeaua care scîrțîia sub pași, geamurile ca niște hublouri prin care se zăreau acoperișuri îmbătrînite și, printre crengi parcă totdeauna verzi, o fîșie agitată de bulevard bucureștean, faptul acesta, deci, de nostalgică amintire ține neîndoielnic nu doar de tinerețea mea, ci și de aceea a revistei care, dealtfel, m-a și publicat pentru prima oară și, iată, mă mai publică și acum, cînd s-au adunat o mie de numere.

M-am mai schimbat și eu, s-a mai schimbat și revista **Luceafărul.** Ar fi fost nefiresc să nu se întîmple așa. Dar, ca și altădată, cînd pătrund pe culoarul mărginit de încăperile austere în care se lucrează azi revista, nu se poate să nu descopăr mereu în lumina și aici sgîrcită chipurile suave ale tinerilor cu adevărat tineri care, cu nelinistea și speranța lor atît de puțin convenționale încearcă să forțeze miraculoasa trecere în pagina tipărită a ceea ce au gîndit și au îndrăznit să așternă pe hîrtie.

Destul de mulți poeți, firește, ba și prozatori și critici și autori dramatici, destul de multe poezii și în reviste —și în **Luceafărul** — dar chiar dacă ar fi să credem că de poezie și de vis nu au nevoie decît tinerii și tot parcă ar fi de ajuns. De ajuns pentru nevoia de frumos, de adevăr și de speranță a lumii noastre atît de schimbătoare.

Constantin Stoiciu

Explozia de sîmbătă

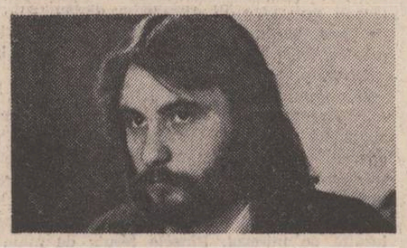

Întîi a fost **năzuința** de a fi publicat în paginile cu aură miraculoasă ale **Luceafărului...** Năzuință imperioasă a atîtor sute de catarge, năzuință ce părea îndreptățită dacă ne gîndim că fiecare din noi la acea vîrstă era convins că reeditează **cel puțin** zborul înalt și tragic al divinului Eminescu...

Apoi cenaclul revistei, cu ritmul său susținut și stimulator, la care soseam, în minte cu o mulțime de amănunte, întîmplări, situații probabil petrecute, declarații despre literatură și viața literară. Toate acestea, pentru mine începeau să prindă contur de îndată ce intram în sala de la Ateneul Tineretului și, mai tîrziu, în aceea de la Casa Scriitorilor. Era o experiență fecundă.

Apoi, la o ședință a cenaclului din toamna lui 1974 a fost **apropierea** mea de un mare poet, Cezar Ivănescu care, cu binecunoscutul său surîs afabil și cuceritor, avea să mă invite să vin într-o zi la redacție. De atunci i-am adus de mai multe ori manuscrise și cred că nu au fost motiv de dezamăgire pentru domnia sa, dacă judecăm că după cîțiva ani, scriind despre mine, nu se sfiește să citeze din plin și să evidențieze „notația realistă, brutală, ce se comunică printr-un vers fluent de o mare muzicalitate și lentoare", „originalitatea cu adevărat cuceritoare", „lirismul pur, emanație a unui dolorism emoționant".

Am trecut de multe ori pe la redacția **Luceafărului,** pe care aveam s-o cunosc atît în zilele sale luminoase, obișnuite cît și în momentele în care se pregăteau paginile pline de tensiunea tragică a încleștării țării cu inundațiile din 1975. Acest spirit de responsabilitate mi-a arătat că am foarte mult de făcut...

Apoi o altă ședință de cenaclu în care citeam, susținut de Grigore Hagiu și de Sînziana Pop — care în ce mă priveste conchidea fără replică : „iată un drum poetic".

Și primele două poezii tipărite...

Am început astfel să descopăr, să înțeleg ce înseamnă „Luceafărul" ca revistă a tinerilor. Deschiderea porților însemna intrarea într-un spațiu care impunea autocontrol. **Luceafărul** mă obliga să-mi pun întrebări : Ce e poezia ? Ce înseamnă să fii poet ? În afară de asumarea unui destin la ce servește poezia, care-i sînt semnificațiile profunde ? De ce scriem poezie, cine are nevoie de ea și cui îi folosește ceea ce vrem să transmitem ?

A urmat întîlnirea mea cu marele descoperitor de talente Ion Gheorghe. **Exigența** și intuiția domniei sale sînt tipice pentru climatul de la **Luceafărul,** îl știm în stare să judece exact cîteva zeci de poeți într-o singură seară și să-i sfătuiască „pe concret" ce au de făcut pentru a ajunge autori seriosi de poezie română. Lucid și plin de generozitate, Ion Gheorghe e la fel de impetuos în spațiul închis al redacției ca și atunci cînd consideră de datoria sa să care pe umeri munții încărcați de poezie ai Maramureșului sau Moldovei pentru a-i înălța din nou în paginile revistei. Am putut să înțeleg ce rol are munca și conștiința, culmile poeziei fiind ceva foarte greu de atins. Și asta dincolo de suficiența și neîncrederea cu care poți fi privit uneori. Dincolo de probele de rutină și subiectivism la care poți fi supus.

Nu cred să existe vreun tînăr poet de talent pe care Ion Gheorghe să nu-l fi prins în mreaja sa, cu acel amestec de prietenie și franchețe : surîzător știe să te întîmpine și de-a dreptul în cea mai recentă rană (de viață sau de scriitură), pe care ai fi crezut-o desăvîrșit ascunsă. Și să-ți ofere de îndată soluția.

Asadar, tineri poeți, așterne-ți-vă în liniște versurile pe hîrtie : în secția de poezie a **Luceafărului** Ion Gheorghe vă așteaptă, iar la timpul potrivit va veghea cu dragoste și răbdare evoluția fiecăruia.

Pentru mine, mai întîi a fost bucuria de a fi debutat în paginile revistei...

Mai tîrziu, într-o seară de primăvară, aveam să primesc premiul **Luceafărul** pe 1980. În comisia de decernare : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată. Pentru mine o nouă dovadă de încredere. O confirmare.

La festivitate a participat și Ion Gheorghe, el însuși fost premiat al revistei. Se dădea o expresie nouă tradiției. S-a bucurat, sincer și proaspăt ca întotdeauna. Știind, ca și mine, ca și ceilalți prezenți că **o revistă** înseamnă și așteptare și milimetrică drămuire a spațiului.

Dar ce plăcut sună în ochi explozia ei din fiecare dimineață de simbătă...

Voicu Olari

Lebede sinucigașe

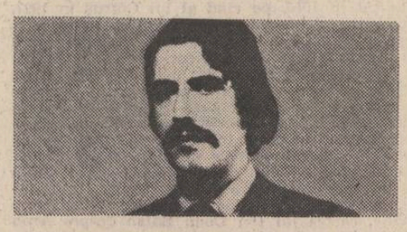

La început (nu aveam mai mult de 15 ani) scriam pentru mine de parcă mi-aș fi făcut compunerea la română ori planșa cu riurile patriei la geografie. Curînd, voi găsi primul cititor în persoana tatălui meu care (secret numai de el știut) reușea să-și rezume impresiile de lectură într-un singur cuvînt : Aiurea ! Nici prietenii mei nu erau scutiți de povești „meli-melo-dramă" cu lebede sinucigașe pe motivul unei iubiri ratate, cu pisici persecutate și păsăret de casă, trăind drama lipsei de zbor. Dar chiar și după ce am primit citeva confirmări vagi „continuă, nu ai ce pierde", întrebarea mea : am ori nu talent ?, rămînea întreagă și neatinsă. Doar o revistă (prin definiție o instituție indiferent chirurgicală cu lipsa de talent) mă putea ajuta. Oricită muncă de lămurire am dus cu mine însumi, la **Luceafărul** nu am îndrăznit să vin singur. A trebuit să mă ia de mînă un coleg și să urce cu mine scările „hulubăriei" de pe Ana Ipătescu.

Probabil că aveam aerul ușor caraghios și năting de pasăre gata să fugă la primul fîșnet de iarbă. Nicu Velea m-a privit ca pe o formă de relief oarecare, mi-a luat textele și mi le-a citit tăcut cu creionul în mînă, adăugind pe niște pagini mizerabil bătute la mașină : virgule, exclamații și căciuli pe „i" și „ă".

„Da, a zis el, ca apoi să tacă, așa cum numai el știe să o facă... Și mă veți publica ? A dat ușor din cap și mi-a arătat c-un gest absent fereastra de parcă acolo s-ar fi găsit răspunsul la întrebarea mea. Ceva mai tîrziu aveam să-mi dau seama că tăcerea aceea era o primă acceptare, că trecusem fără să știu un examen (cel al controlului medical, că să-i spun așa, dar examen totuși).

Am continuat să-l vizitez pe Nicu Velea și la Casa Scinteii, dar fără să mă dezbar de aerul spăimos, timorat pe care îl avusesem la prima noastră întîlnire, deși între timp debutasem în revistă și visam acum să scriu o carte.

Colegii mei de facultate Artur Silvestri, Constantin Stan, Mircea Nedelciu, Valentin F. Mihăescu, Paul Dugneanu ș.a. mă uimeau prin degajarea cu care intrau și ieșeau din birouri, fluturînd aferați șpalturi corectate. Pentru mine vor mai trece cîțiva ani de muncă și căutări pînă cînd Mihai Ungheanu (care cînd mă vedea, în loc de bună ziua îmi cerea să-i dau texte) mă va invita deci în biroul său pentru a-mi vorbi c-un entuziasm reținut bărbătesc despre prozele mele „nesuferit de scurte". Evita să mi le laude (nu de asta aveam eu nevoie) ci le rezuma cu o emoție care îi trăda bucuria că mă descoperise ; reușisem să-l conving și să mă conving de un adevăr — acela că exist literar.

Creatorul este un orgolios iremediabil. Cere și primește ajutorul altora, dar nu-l recunoaște, căci ce ar însemna acelasi ajutor pus în slujba unui talent submediocru ? Mai nimic. Și totuși, trezoreria sentimentală a fiecărui scriitor păstrează prima bolborosire literară, prima mingiiere, prima certitudine oferită. Așa ceva nu se poate uita, așa cum nu pot să uit polița în alb semnată mie și multor altora de profesorul Crohmălniceanu și revista **Luceafărul.**

Sorin Preda

Tradiția afirmării

Sărbătorirea, mai modestă și mai discretă decît ar fi meritat, a numărului 1 000 al revistei **Luceafărul,** a prilejuit deja reflecții mai mult sau mai puțin circumstanțiale, mai mult sau mai puțin festive. Dincolo de care rămîne însă indiscutabil adevărul că **Luceafărul** este revista în care s-au afirmat sau în care au publicat poemele cele mai bune marii poeți contemporani, în care au deținut rubrici sau au colaborat susținut ori numai sporadic aproape toate personalitățile prozei sau criticii actuale. Aproape tot ce este nume de primă mărime se leagă cumva de revista **Luceafărul** și aceasta este o condiție esențială pentru ca istoria literară să stabilească, atunci cînd va veni vremea, rolul și semnificația în cultura românească a acestei publicații, dincolo de orice tendințe de minimalizare. Și rolul nu mai puțin consecvent asumat, de la începuturile existenței sale, de a susține și a afirma tinerele talente, de a le propulsa din anonimat în primul plan al vieții literare, avînd ca unic criteriu valoarea artistică.

Este aici nu numai respectarea unui program, nu numai o generozitate care continuă tradiția **„Vieții românești"** și a spiritului creat de Ibrăileanu, este și un acord cu realitatea, pentru că valorile autentice există și în pofida obstrucțiilor. A le recunoaște și a le sprijini este un act de conștiință a **istoriei** literare, a le forma este o datorie, a nu simula că le ignori, chiar atunci cînd contrariază, este o dovadă de simț al realului.

Tot așa cum a lansat poeți și prozatori, **Luceafărul** a lansat critici, sau mai exact i-a ajutat să se formeze și să se afirme. Cea mai tînără generație de critici, poate și cea mai contestată, are comună, dincolo de diversitatea de temperament și de stil, formația universitară într-o epocă de deschidere și efervescență. Formație în care se observă și stăruie influența unor profesori cu personalitate, indiferent dacă noii critici sînt sau nu dispuși să o recunoască, și indiferent de faptul că profesorii, la rîndul lor, nu mai sînt dispuși să-i recunoască.

În critica românească nu funcționează disocierea între critica universitară și critica de foileton. Tot ce s-a cîștigat datorită „noii critici" s-a asimilat ca metodologie de cercetare, fie ea structuralistă, arhetipală, semiotică, stilistică, psihanalitică. Au rezultat formule rareori exclusiviste și s-a produs o deschidere generală a perspectivei critice.

Formația universitară a tinerei generații de critici nu a impus modele, deși a fost dominată de modelul călinescian. Pe de altă parte, în structura criticilor care au debutat după 1970 se observă influența colecției „Studii" a editurii Univers, care reprezintă la cei mai mulți principalul inventar de referințe. Formația acestei generații este însă un subiect pentru viitorii istorici literari, subiect semnificativ pentru climatul epocii, cu toate consecințele și excesele unei reacții.

Oricum, formarea și afirmarea, mai îndelungate în cazul criticului, sînt, de la un punct, procese sincronice. Universitatea crease o bază teoretică nu foarte riguros organizată, dar întrutotul necesară. Rolul revistei **Luceafărul** începea acolo unde sfîrșea rolul Universității, pentru că accesul la viața literară, dreptul la opinie, ritmicitatea scrisului, formează criticul punîndu-l în situația de a-și clarifica opțiunile, de a se confrunta cu riscurile condiției de cronicar, de a-și asuma răspunderea fiecărei aserțiuni. Pentru că o afirmație teribilistă la seminar înseamnă cu totul altceva decît responsabilitatea judecății critice formulate într-o recenzie, cronică sau articol tipărit în mii de exemplare. Adevărata personalitate critică se conturează — atunci cînd criticul nu este format în rigorile particulare ale cercetătorului specializat într-un institut — în și printr-o revistă literară, care formează stilul, care verifică opțiunile și criteriile. Iată de ce noii critici sînt produsul paradoxal al influenței a doi critici diferiți pînă la antagonism : Nicolae Manolescu și Mihai Ungheanu. Critici diferiți ca structură, ca temperament, ca ideologie literară și ca gust își pun pecetea asupra unei școli de

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Întîlnirea mea cu „Luceafărul"

M-am născut la margine de tîrg, un tîrg așa cum nu prea sînt în țară. Am ajuns foarte tîrziu la capătul străzii : fiecare copil sta în dreptul porții sale și nu te lăsa să treci decît dacă îl învingeai într-o luptă ciudată, un fel de trîntă.

Dacă reușeai să ajungi la capătul străzii fără părinți pînă la vîrsta de șase ani, însemna că i-ai învins pe toți. Acest lucru, mi-am dat seama puțin mai tîrziu, aduce foarte mult cu viața în general.

Dar nu totdeauna lupta este cinstită.

Goya spunea că : „somnul rațiunii zămislește monștri".

Pentru a-mi ține trează rațiunea, deci pentru a fi mereu puternic, eu am reușit să-mi fac din toți care nu mă iubeau dușmani. Dar iată că și insomniile rațiunii zămislesc monștri și un astfel de monstru este faptul că am foarte puțini prieteni.

Și mai rău este că nu știu să vorbesc despre ei așa cum ar merita.

De fiecare dată cînd îmi amintesc de Ion Gheorghe am sentimentul unui militar în termen care a primit o scrisoare de acasă.

L-am cunoscut în decembrie 1977.

Aurelian Titu Dumitrescu

Continuare în pag. a 7-a

atelier literar

poșta redacției

M. ULRICH : Gîndurile din scrisoare sînt foarte rezonabile, dar versurile nu sînt, din păcate, nici pe departe, o ilustrare a intențiilor și principiilor enunțate. Dimpotrivă ! Vorbele aleargă haotic, incoerent, pe aceleași cărări iluzorii, care nu duc nicăieri.

MONA RADA : Nu se prea văd semne de progres. Mai degrabă, invers ! Ceva, în „Sărutul", „Dragostea este un oaspete", „Îndrăgostita visătoare". Și mai slabe sînt cele semnate **Radu Victor** (cu o vagă excepție, poate, în „Pseudoamintiri despre viitor").

KAUSSI ALGOS : Sînt judicioase, în general, punctele de vedere din scrisoare. Pînă acolo, însă, unde, respingînd „preponderența inconștientului", optează pentru o altă preponderență, nu mai puțin indezirabilă (la modul absolut, exclusivist), „premeditarea". Adevărul e că poezia, după părerea noastră (și nu numai) le cuprinde pe toate (și, desigur, ...ceva în plus !...), simultan ori succesiv. Cît despre subconștient, cercetători serioși au stabilit de mult rolul său, cu neputință de ignorat, în procesul creației. Versurile sînt oneste, dar fără acel zvic care le-ar da numele de poezie. Promițător începe „Anti", dar catrenul și mai ales distihul final (unde trebuia, poate, să apară o „poantă" concluzivă) cade în didacticismul cel mai pedestru.

OPTIMUS : N-au apărut schimbările așteptate, deși desenul pare să sugereze acum o tendință de limpezire. De semnalat cîte ceva prin „Obiecte în spațiu", „Sensul tăcerii", „Lectura", „Meditație pe un calorifer".

CONSTANTIN DAMIAN : Unele semne vagi, incerte, prin pagini mai degrabă șovăitoare, lipsite de experiență. E încă prea devreme pentru o concluzie definitivă. Țineți-ne la curent.

A. ALBU : Multe pagini de făcătură neinspirată, printre care și cîteva lucruri ceva mai însuflețite : „Casa din amintire", „Iarba", „Ritual de început".

M. DUMITRESCU : Sînt juste considerațiile din scrisoare, dar traducerea lor în fapt lasă mult de dorit. Versurile rămîn datoare la capitolul semnificație, sugestie, freamăt liric, și par mai curînd rezultatul unei „strungării" la rece, neinspirate, divagante, uscate. Ceva, în „Anotimp", „Stare de poezie", „Totdeauna".

C. OPRICĂ : Lucruri demne de interes, în general, mai cu seamă în „Tata", „Comoara", „Miez".

N. T. SUHĂREANU : Mulțumiri.

MIHAI T. IOAN : Azap sută la sută ! (cu un plus de vulgaritate și cronică rimată).

M. CR. : Meditații blînde, cele mai multe, uneori cam palide, stinse, dar nu lipsite de pătrundere și vibrație („Poem închis", „Mîndria grîului", „Pentru un ban găurit", „Vorbind deschis despre fluturi", „De fapt", cîteva din „Inscripții").

LAURA MARA : Mai puțin consistente, de data asta, improvizații grăbite, ușoare, insuficient decantate. Ceva, în „Peisaje", „Și totuși".

DECEBAL ALEXANDRU SEUL : Scrisorile ori discuțiile personale nu pot adăuga nimic valorii textelor pe care ni le trimiteți de atîta vreme. V-am expus, de cîteva ori, pe larg, părerea noastră despre ele, observațiile și recomandările noastre. Din păcate, ele nu v-au ajutat cu nimic, manuscrisele ulterioare rămînînd la același nivel modest, stîngaci, fără perspective. Trebuie să înțelegem, deci, că aceasta e măsura puterilor dv. și că nu ne putem aștepta s-o depășiți. Orice discuție în plus, așadar, fie chiar prin viu grai, n-ar putea fi decît o pură pierdere de vreme. În rest, și de data asta nimic nou ! !

Gheorghe Silea, Ana Stroia, Marioara Sivu, Ramira Burei : Nimic nou ! **Maria Andrei, Iulian I. Boldea, R.R.R., Ștefan Alexandru, I. Petrescu** (proză), **Nicolae Macavei, Ion Prescură, Vasile Ștefan, Agache Z., Trandafir Tudor, Elena Condurache, Mariana Lux, Imre Partos, Atanasie Bobancea, Mircea Andronescu, Ispas Gabriela, Liana Barbados, Adrian Alexandrescu, Mirica Anghel, Ștefania Klups, Ionel Marincea, Paraschiva Duval, Eugen Mandrea, Nina Mateescu, Hari Belafonte, Gheorghe Pitac, Pușa Ionescu, Virginia Lixandru, Constantin Abba, Vladimir Jaleș, Augustin Delaturda, Vanghele Radu, Haralambie Doandeș, Mariana Jurcă, Titus Columbeanu, Vasile Mugur, K.K. Dulea, Alfred Păsculescu, Paul Domide, Didina Nour, Fane Brustur, Alexandru Firică, Tudor Calfat, Oana Culică, Dușan Preda, Constantin Tănase, Virgil Tomescu, Oprea Vasilescu, N. Al. Brădișor, Alexe Grecu, Adrian Lopătaru, Mihai Bumbescu, Lucian Horvat :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Epistolariu

Mai sînt și nu mai sînt fierbinte
Pretinsul zel cu care strîns
Într-un văzduh de jurăminte
Nebunul mire m-a cuprins
M-adun și nu m-adun cuminte
Cum într-un dor halucinant
Azi scapăr inimi de cuvinte
Pe care nu le-am mai purtat.
Trăit și netrăit aminte
De sînge-nvins, împresurat,
Încremenește prundul vieții
Cu tinerețea-mpreunat !

ANGELA NACHE

Primăvara

Cum te-mpresoară și-ți aprinde nurii
fantastica renaștere-a naturii !
Impetuosul revărsat de verde
te tulbură, că graiul ți se pierde
și sufletul, înfrigurat, te doare
de-atîta paroxistică splendoare.
Oricît de-adînc, natură, aș pătrunde
în tainele proceselor afunde,
oricît de-nalte zboruri și-ar permite
pe-albastrele orbite infinite
nebiruitul gînd, sperînd că poate
să le cuprindă-n setea lui pe toate,
SÎNT UN ETERN NAIV, care se miră
de tot ce-n pulsu-ți crește și respiră.
Ia uite cum împung ca niște coarne
gurguiele vibrînd, să te răstoarne,
și mugurii obraznici din lăstare
cu frenezia cărnii lor amare,
ascultă, doar, explozia florală,
invazia de sonuri și miresme
cum năruie-n delir catapetesme
'nălțînd o infinită pastorală !
Fiori adînci se iscă, se dilată,
în toate-i o neliniște ciudată
și nu mai știi ce e, de unde vine,
cînd te cuprinde-n taină și pe tine. –

PETRE VLAD

Vîntul

Îmi acoperi ochii cu palmele
retezate a două frunze,
palme din care s-a tras sîngele
ca la bătrîni,
apeși pe trăgaci
și macul
mă ciuruie cu semințe !

ERICH KOTZBACHER

Supraviețuitor

Jungherul înfrățit pînă-n prăsele
Cu carnea mea, îl răsucesc și spun :
„Au oare nu-i aceasta biruința
De care mă temusem pînă-acum ?

Povestea ce mi-o-ngînă fierul rece
Știută-i de celule și de oase.
Cu-n zîmbet încleștat mă-ntreb și singer :
Aceasta-i biruința ce-mi rămase ?"

Delir în care viu și mort sînt una,
Floral, mă-mbată cu tîrzii stamine
Și, palid, răsucesc încă o dată
Poemu-acesta rătăcit prin mine.

RADU ȘUIU

Răgazul

Dragonul pădurilor
liniază trupul florii
cu biciușca.
Din rochii sfîșiate
copiii înalță zmee.
Înaintăm în apele
nemișcate și tulburi
ale uritului.
Tatăl iubește-n fiu
pe tînărul ce el
nu cutează să fie...
Doar dimineața
în răgazul dintre vise
arunc coroana grea
a plictiselii
și-aplec peste pervaz
sînul unei femei fericite.

MARCELA MARINICA

Întrebări

De unde vine omul ?
Și unde pleacă omul ?
De ce-nflorește floarea ?
De ce rodește pomul ?

De ce-i sudoarea sfîntă ?
Plînea de ce-i sărată?
De ce o Lume tace
și altă Lume latră?

De ce ne naștem oare
cu Lăcomia-n sînge?
De ce o Lume ride
și altă Lume plînge?

De ce mă strig pe nume
încet și cu sfială?
De ce credința-mi mușcă
din suflet cu-ndoială?

De unde vine omul?
Și unde pleacă omul?
De ce-nflorește floarea?
De ce rodește pomul?

SAVU TEAHA

Sînt

Am fost mai întîi un gutui
am rodit plăpînde tămîi.
Am fost o jucărie banală de fier
sufletul meu era zahăr, sare, piper.

Sînt un bob bolnav de-ncoltire
cu inima pusă-n pămînt de iubire.
Sînt un cîntec pierdut în neclar
gura ta mă murmură în pahar.

Sînt o scară pe care nu se coboară
femeia iubită o singură seară.
Sînt un prof ce-l zboară-o suflare
Cînd existența parfum nu mai are.

Sînt bolnavă de-un cîntec de flaut
inima pe gură ți-o caut.
Am surzit de-o arie cu totul stridentă
Gura lumii trebuie mlădiată cu mentă.

Sar din suflet și numele-mi chem înapoi
Rebotezată mă vreau după față
Vreau o viață pentru amîndoi
O oră în care să nu-mi fie greață.

ELISEEA CODREANU

Cui îi este frică de critica tînără?

Socotind că n-a sosit încă momentul (dar, oare, va sosi vreodată ?) să-mi redactez „amintirile de la **Luceafărul**", mă limitez acum să dau curs doar cîtorva notații de natură confesiv-reflexivă, a căror temă vizează ceea ce aș numi raporturile mele de critic și redactor cu tinerii critici colaboratori permanenți ai revistei noastre. Mărturisesc cu toată sinceritatea că nu aș fi luat o asemenea decizie dacă, așa-zicînd, momentul literar actual n-ar fi cerut-o imperios. Vreau, anume, să spun că mă simt implicat într-unul dintre cele mai paradoxale „procese", din cîte mi-a fost dat să identific în ultimele decenii, intentat spiritului critic autentic. Ceea ce, evident, mă obligă să fac mărturisirile și precizările de rigoare, menite, sper, a limpezi cît de cît „cazul". Oricît ar părea de absolutizantă, reiau afirmația recent formulată într-un scurt articol, potrivit căreia poate că cel mai semnificativ eveniment înscris în analele criticii românești din ultimul deceniu este acela marcat de pătrunderea (spectaculoasă, decisă și de lungă durată) în sfera vieții literare a strălucitei promoții de interpreți folletoniști promovați, cu consecvență dar și cu grav simț de răspundere, în paginile revistei **Luceafărul.** Dacă mă gîndesc puțin la împrejurările concrete în care a avut și mai are loc încă acest surprinzător (pentru mulți) eveniment, constat, cu înfiorată mirare, că este vorba despre una din acele fericite și foarte rare întîlniri ce au loc între solicitările iminente ale realității obiective și generozitatea guvernată de legi inefabile aparținînd spiritului creator autohton de a răspunde exact la momentul potrivit respectivelor solicitări. Mai direct spus : este în firea lucrurilor ca într-un moment în care, pe de o parte, creația literară românească actuală, deplin stăpînă pe propriile-i potențe, înregistrează o excepțională ascensiune valorică și, în care, pe de altă parte, recepția ei critică, altfel, calificată, matură și subtilă, suferă, totuși, pe anumite porțiuni, din pricina modului de lucru cu „ușile închise", în spatele cărora, pasă-mi-te, ar fi investiți cu dreptul de a oficia și chiar decreta doar cîțiva aleși ai domeniului aparuți în deceniile anterioare, spun, deci, că este în firea lucrurilor ca într-un moment literar stăpînit de o asemenea antinomie de esență, potrivnică manifestării libere a spiritului critic, să se ivească soluția capabilă a contribui la reașezarea vieții literare în albia normală. Or, trebuie arătat că soluția în cauză rezidă în vitalnecesara spărtură făcută în circumferința acestui cerc perfect închis, minuțios betonat, tocmai de către „noul val" critic al cărui punct de greutate este asigurat, indiscutabil, de strălucita „formație" găzduită în paginile **Luceafărului.** Cît despre imprejurarea că tocmai revista noastră se dovedește a fi locul bulversantei confruntări, nu trebuie să mire prea mult, fie și numai pentru că însăși menirea ei de publicație preocupată constant de identificarea și promovarea scriitorului tînăr, implicit, a noului, îi incumbă o atare poziție deschisă. Că redacția revistei, prin conducerea și prin secția ei de critică, în cunoștință de cauză, trece cu mult dincolo de obligațiile uzuale, de litera declarațiilor de principiu, stimulînd din toate puterile o asemenea acțiune de radicală primenire, iată o altă fațetă a problemei în legătură cu care ar fi bine să-i lăsăm a judeca de-i drept sau nu ce facem pe cei ce ne vor urma.

Care sînt reacțiile tipice față de un asemenea fenomen realmente resurecțional nu mai constituie, deja, un secret. Ca unul care, prin forța împrejurărilor, (fericită împrejurare dar și bogată în „bucurii" personale dintre cele mai... palpabile !) cunosc prin participare directă evenimentul, mi-aș îngădui să relev doar cîteva dintre aceste tipuri de reacție. Iată, doi sau trei pretinși pontifi ai criticii se arată de-a dreptul consternați constatînd că noii veniți dau semne de „indisciplină", abătîndu-se de la „regulamentul" de subordonare, propriu, zice-se, raportului dintre maestru și emul. Drept urmare, de unde într-o clipă de sinceritate cu sine unul din „pontifi" declară în scris că ar fi fericit să elaboreze o publicație de critică avîndu-i alături pe foarte tinerii și talentații învățăcei, nu peste multă vreme, depunînd un zel și o vehemență demne de cu totul alte cauze, face tot ce-i stă în putință, indiferent de împrejurare, spre a ne convinge că, nici mai mult nici mai puțin, aceiași (foști) învățăcei sînt bintuiți de toate relele caracterului uman, acuzîndu-i, totodată, de desăvîrșita absență a vocației critice. Un alt pretins pontif (care în ultimii zece-cincisprezece ani nu a scris mai mult de zece-cincisprezece articole despre literatura actuală, și pe acestea știe domnia sa bine de ce le-a scris !), de asemenea, puternic șocat, publică un articol, chipurile, despre teorie și practică în critică, în care nu numai că eludează complet morala dictonului „lupus in fabula" acuzînd pe alții de dogmatism, ci, în același loc întocmește liste strategice dichisite de nume reprezentînd, în viziunea sa cu totul obiectivă, dezinteresată, „adevărata critică" de azi, inclusiv pe cea tînără, și-i trece (cu avertisment !) sub tăcere pe incomozii (foști) învățăcei. A atrage atenția asupra faptului că adevărata critică tînără de azi, în concepția autorului acelui articol, este reprezentată exclusiv de oameni care scriu (din cînd în cînd) despre orice numai despre literatura română contemporană nu, reprezintă un act cu totul superfluu. În fine altul (sau alții) dintre aceeași pretinși pontifi ai criticii simulează că nu știu despre ce este vorba, că, adică, nu a auzit despre existența acestor critici tineri și că, de fapt, atenția sa este reținută de cutare ori cutare recenzent obedient, lipsit de orice personalitate, care, știe toată lumea, răspundea prompt la comenzile „maeștrilor", lăudînd în chip penibil ce „trebuie" lăudat și masacrînd fără scrupul tot ce „trebuie" masacrat.

Situația invidiabilă (în planul statutului literar) și extrem de dificilă (sub raportul vieții practice) în care se află exponenții cei mai valoroși ai noului val al criticii literare de azi, la urma urmei, este expresia uneia din cele mai vii confruntări dintre vechi și noi sub raportul mentalității literare. E o confruntare generatoare, în „tabăra" opozanților, de complexe absolut deconcertante. Persistînd în obstinata lor rezistență activă, aceștia din urmă nu fac altceva decît să pună în discuție etica lor profesională. Întrucît sufăr de o meteahnă pe cît de incurabilă tot pe atît de păgubitoare — aceea de a așeza întotdeauna binele înaintea răului — mă gîndesc că, totuși, nu este trecut timpul ca legea atracției contrariilor să-și manifeste prerogativele. Ar fi spre folosul general al vieții literare actuale ; ceea ce, dincolo de alte eventuale „pierderi", constituie esențialul.

Nicolae Ciobanu

Expoziție comemorativă THEODOR AMAN

Pentru a-l omagia pe Th. Aman, Biblioteca Academiei prezintă o expoziție inmănunchind 40 de desene și acuarele, selectate din bogatul ansamblu — de vreo 300 de bucăți — ale marelui pictor, păstrate în colecțiile Cabinetului de Stampe. Grupate în funcție de temele mai frecvente din opera artistului, operele — în majoritatea lor aproape necunoscute — pun în lumină preocupările sale pentru subiectele istorice, ilustrate printr-o suită de schițe, pentru cele din viața satului, în care verva celor prinși în horă este cu deosebire surprinsă, pentru peisaj, înțeles uneori ca o notație utilă, făcută la fața locului, iar alteori ca stare de spirit romantică, redată cu suplețe și rafinament de mare artist. Accentul a fost pus însă pe schițele de portret și pe scenele de interior în scopul de a lumina una din fațetele insuficient cunoscute ale pictorului. Dacă primele grupări de lucrări evidențiază vocația de luptător, de contemporan lucid, a lui Aman, celelalte scot mai mult în evidență virtuțile sale de artist plastic. Pentru a întregi atmosfera și a înlesni vizitatorului apropierea de Aman, o vitrină cu scrisori și o alta cuprinzînd obiecte din epocă completează omagiul pe care Biblioteca Academiei l-a adus celui care a deschis drumul larg al picturii românești moderne.

Radu Ionescu

CONFABULE

PĂPĂDIA

Într-una din zilele săptămînii, păpădia se umflă peste fire și strigă : — Este cineva mai frumoasă decît mine ?

Și, într-adevăr, era tare frumoasă : rotundă, o minge de puf căruntă legănată pe o tijă subțire, grațioasă ca un git de lebădă sau ca degetul mic al unei mirese. Numai că nu avea parfum — dar există, cum se știe și un miros al privirii...

— Iată cum sunt, striga, beată de fericire, păpădia lungindu-se de-asupra pămîntului.

Florile o priveau cu oarecare admirație pentru nebunia ei de a se măsura cu ele, dar nu o luau prea tare în seamă.

— La urma urmei, zicea trandafirul, are și păpădia felul ei de frumusețe.

— Așa, așa, incuviința și macul.

Păpădia le asculta cu dispreț cel mai fățiș, dansînd în bătaia vîntului — o lună într-un ochi de apă. Pînă cînd îi trecu vremea și cheli treptat ca o perucă în muzeul teatrului.

Iulian Neacșu

Întîlnirea mea cu „Luceafărul"

Urmare din pag. a 6-a

Publicasem cu ajutorul bunului Ioanid Romanescu doar cîteva poezii în „Convorbiri literare" și „Cronica".

Eram muncitor metalurgist, eram colțos, eram (și sînt și acum) un tip incomod pentru mulți. Un poet, autor al cărții „Fiul soarelui" m-a scos de pe lista participanților la spectacolul de poezie la care era invitat Ion Gheorghe. L-am abordat în culise. L-am rugat să citească „două-trei" poezii scrise de mine. A citit mai multe. Apoi m-a luat de braț, a mers cu mine peste tot, a cerut să intru în spectacol ca „invitat" al invitatului. Cam de atunci unii au început să aibă mai multă încredere în mine.

Astăzi sînt student la Academia de științe politice „Ștefan Gheorghiu". Ion Gheorghe m-a învățat că iubirea de patrie este un drept ce trebuie cucerit, el mi-a spus ca un bătrîn comunist : „arțele sînt ziduri lipite, dar trebuie să lipim manifeste", el mi-a dat de înțeles că boema nu este viața de cafenea, de pahar, ci știința de a trăi arta.

Ion Gheorghe m-a apropiat de „Luceafărul" și de o mulțime de idei, unele pe care le-am înțeles și acceptat, altele pe care nu le-am înțeles, Ion Gheorghe m-a apropiat de inima lui. Asta e foarte important pentru un poet tînăr.

NUMELE POETULUI

George Stanca

Sînt poeți români de azi care se iau atît de mult în serios încît semnează orice fel de text, anost, stupid sau al altora, cu conștiința că numele lor e un fel de bortă a eternității și sînt și poeți care nu se prea iau în serios, dat fiind că locurile au fost ocupate, nu-i ia nimeni în serios (deși cam dintre aceștia au răsărit toți autorii importanți ai ultimelor două decenii), și așteaptă să vină ei la rînd, firește, să se ia tot atît de mult în serios încît să semneze orice fel de text, cimilituri culese în copilărie în satul natal, scrisori anonime injurioase primite în anii de glorie ș.a.m.d

George Stanca, pînă acum, nu s-a prea luat în serios deși ar fi avut tot dreptul s-o facă : lectura cărții sale de poeme, „Tandrețe maximă" ne-a convins încă o dată că uneori adevărata originalitate poetică intruvabilă în cărțile unor persoane cu mare autoritate în tagmă, poate fi descoperită în poemele unor necunoscuți. Dar cine-și poate pierde timpul citind un „Caiet al debutanților", spre un exemplu ? George Stanca a publicat în „Caietul debutanților" editat de Editura „Albatros", mai multe poeme dintre care unul, cel puțin, „Omul negru" îl impune gustului oricărui cititor onest drept un poet autentic al precarității existenței moderne, un realist al derizoriului : „Mai avem trei stații, iubito, / Și totul se va termina. / Taxatoarea ne privește cu tandrețe maximă ; / e o femeie grasă și obosită ca orice / mamă cu copii mulți. / Tu ești albă și frumoasă, / ai un bărbat cu nume de descoperitor / sau de savant celebru : Humboldt ori Harold. / ...iar Omul Negru la ora unu n-a venit. / Mașina aleargă repede spre / cartierul nostru aflat în plină și armonioasă dezvoltare ; / un țăran își ține coșnița între glezne ; / o doamnă blazată se strîmbă nobil / de mirosul din autobuz ; / noi mai avem doar trei stații / ...și, totuși Omul Negru n-a venit la ora unu. / Lumea naște mereu bombe cu tonusuri atomice, / bombe artizanale declanșate de ceasuri cu cuc : / tunuri cu zbaturi, tancuri cu televizoare în culori / și mașină de rîșnit cafea, bombe deloc neutre / dar cu neutroni ; / țăranul își păzește coșnița cu alimente. / doamna se strîmbă, prețios, mai departe, / noi ne ținem de mîini gîndindu-ne că / mai avem trei stații, doar atît. / Și totul se va sfîrși fără ca / Omul Negru să fi venit la ora / dinainte stabilită... / Peste trei stații, descoperitorul va prinde, cu dezvoltat spirit de proprietate / mina asta albă, pe care acum o privesc cu desperarea condamnatului la moarte / Te va duce cu el departe, în California / ori în Colorado, / oricum mai aproape de cuibul bombei / cu neutroni, ascuns în arborii de sequoia / — mari și puternici, cum putea să fie / și dragostea noastră / dacă nu ne-am fi pus mintea / cu teama că Omul Negru ar trebui să vină. / Și uite, ceasul din turn a bătut ora zece, / tranzistorul manipulantului a dat și el / ora exactă iar Omul Negru n-a apărut. / Savantul cu nume celebru te așteaptă / în apartamentul spațios / al unui bloc de confort sporit, / cu ascensorul în revizie, / holul plin de anunțuri importante / și apa caldă închisă după ora zece... / Desigur mai avem trei stații, iubito, / și numai un accident ne mai poate salva / aruncîndu-ne definitiv într-un / articol de fapt divers / pe care un reporter grăbit îl va scrie / după declarațiile unei supraviețuitoare / — ea nu trebuie să moară în poemul nostru / și așa destul de trist, fiindcă are o familie / numeroasă, un bărbat bețiv și mereu neras, / care o bate mai în fiecare noapte — / taxatoarea grasă și obosită / care ne mai privește și acum, / cînd am ajuns la stația de debarcare, / cu tandrețe maximă."

Poeme ca „Vibrații bune", „Femei proletare", demistificatoare, impresionează printr-o subtilă artă a colajului de imagini contrastante care reușesc să compună o lume reală și artificială deopotrivă, iluzionată de putința vieții în spațiul unor „paradisuri artificiale" și brutal redusă la realitatea cotidianului.

Ocolind locul comun poetic prin oralitate, limbajul acestor poeme neinhibate de gravitate ne face să credem că George Stanca poate să-și creeze un stil cu adevărat șocant și personal numai cînd se hotărăște să nu asculte de modele, numai cînd își exprimă în deplină libertate, cu inteligență și ironie, dezgustul pentru inautentic, abject, absurd.

Poemele sarcasmului, cele mai bune din această carte, ori ale ironiei grațioase, ne încredințează că și pentru George Stanca a venit vremea să se ia în serios, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

Citîm în încheierea sumarei noastre prezentări o incintătoare „Sonatină" : „să-mi dai dagherotipul tău / color / cum stai în scaun de mahon / și cînți la pianină sonatine / de amor / cu bucle spiral curgînd / pe clape / și cu bemolii sărind ca păstrăvii / prin ape / salonul să se vadă în fundal / bona tînără într-un gobelin oval / (ar merge și-un strămoș pe piedestal) / pendula de argint să-ți bată tactul / să-nghețe timpul / cînd / se-anunță actul / din piesa ce-o jucăm / — o tragedie de amor — tabloul unu / scena-ntîi : / dagherotipul tău color."

Cezar Ivănescu

Tradiția afirmării

Urmare din pag. a 6-a

critică, indiferent, iarăși, dacă criticii formați de ei vor sau nu să se recunoască îndatorați estetic și moral.

Pentru că dacă este adevărat că „în literatură nimeni nu suplinește pe nimeni", nu se poate spune și că în literatură nimeni nu datorează nimănui nimic.

Luceafărul urmărește într-adevăr prin programul său stimularea tinerelor talente. Dar dincolo de aceasta, într-o vreme în care alți critici sînt preocupați să acumuleze rubrici la cît mai multe publicații, la **Luceafărul** Mihai Ungheanu și Nicolae Ciobanu renunță la cronica literară în favoarea criticilor din noua generație. Este mai mult decît ar fi cerut programul, iar în contextul general, o generoasă excepție.

S-a spus că „tinerii critici" sînt simpli recenzenți. Dar lăsînd la o parte faptul că, așa cum se scrie acum, între recenzie și cronică diferența este de spațiu și dispoziție grafică, se uită că grație lui Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, sau Pompiliu Constantinescu, recenzia nu este în sine un gen nici compromis și nici compromițător, iar ținuta ei este determinată de calitatea critică mai mult decît de valoarea cărții recenzate. Iar dacă nu s-ar scrie decît despre apariții de primă mărime, atunci cronica literară însăși ar trebui să nu apară decît o dată la cîteva săptămîni.

În pofida insinuărilor minimalizatoare, secția de critică de la **Luceafărul** a lăsat colaboratorilor săi libertatea opțiunii. Este iarăși un adevăr faptul că în **Luceafărul** s-au publicat în ultimii șase-șapte ani comentarii critice care nu coincideau cu vederile redactorului șef, șefului secției sau redactorului șef adjunct. Nu coincideau fie datorită judecăților de valoare, fie datorită lipsei de afinități pentru un anume gen de literatură, fie pentru aserțiuni izolate, și cu toate acestea textul critic apărea integral.

Rolul formativ al criticilor de la **Luceafărul** asupra noilor critici nu s-a manifestat nicicînd în sens restrictiv. Formarea acestora din urmă nu s-a datorat unor directive, pe care ei nici nu le-ar fi acceptat, cei mai mulți fiind structuri trecerențioase și deloc obediente, ci prin alternanța solicitărilor. S-a evitat în primul rînd „specializarea", fiecare colaborator scriind deopotrivă recenzii, profiluri, articole de atitudine, articole teoretice — cei care manifestă predilecție pentru aceasta — articole de sinteză, în coloanele revistei sau în suplimente. Ambianța meselor rotunde conduse de Nicolae Ciobanu pe teme cu caracter general : poezie, proză, organizate la sfîrșitul unui an de producție editorială remarcabilă, a stimulat în chip programatic opinii obligate la clarificări, la disociere, sinteză, la observarea unor tendințe și orientări.

Tot așa cum fiecare supliment a fost pentru critică, pentru proză și pentru poezie, un mic volum colectiv, a cărui semnificație va deveni probabil relevantă în timp, atunci cînd chiar „căutările" vor da roade și cînd valorile se vor fi afirmat și limpezit, atunci cînd va deveni clară diferența dintre școală și grup.

Almanahul turistic pentru tineret, 1981

● Să spunem, dintru început, că se simțea nevoia unui asemenea almanah, a unei „cărți" pentru inima și mintea tineretului din țara noastră. Intuind absența unei atari publicații, militînd pentru împlinirea aspirațiilor culturale ale tinerilor cititori, iată, Comitetul Central al U.T.C. și Biroul de turism pentru tineret dă la iveală pentru prima dată Almanahul turistic pentru tineret pe anul 1981.

Un almanah care este mai aproape de natură, dar mai aproape și de natura umană, fiindcă doar dacă nu vrei nu observi dorința realizatorilor de a fi cît mai aproape de sufletul, de preocupările spirituale, sociale și nu în ultima instanță turistice, ale cititorului. Deci, un sumar bogat, variat, distractiv și serios, educativ, instructiv și deloc plictisitor. Performanță ce nu trebuie trecută cu vederea dacă ne gîndim că redactorul responsabil al acestei publicații, în persoana lui Toma Michinici, a trebuit „să facă față" unor colaboratori cu stiluri diferite și uneori cu subiecte ce nu pot fi supuse unui unic calapod. Aspectul eterogen al almanahului face bine și este de preferat oricum dezbaterii serioase dar plicticoasă pe marginea unei singure teme. Lăudabil este deci, că, și atunci cînd se discută despre turism, discuția nu este „locală" ci inscrie acest fenomen într-un concept generalizator. În articolul semnat de prof. dr. Stelian Streja, „Turismul, factor de sănătate, civilizație și cultură, de pace și bune relații între popoare" se spune chiar că „turistul modern străbate la distanțe de zeci de mii de kilometri de casă, căutîndu-și acum itinerare naționale, continentale sau intercontinentale și este chiar cu gîndul la cele în cosmos. Zilele noastre au născut un «homo turisticus» în adevăratul înțeles al cuvîntului". Traseele turistice, arheologia sau numismatica nu sînt nici ele ignorate, așa cum nu sînt ignorate nici paginile de poezie sau proză. Și pentru că am ajuns aici merită să observăm calitatea textelor literare, texte care incontestabil înnobilează paginile almanahului. Pentru exactitate să amintim versurile semnate de Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Mircea Micu, Tiberiu Utan, Toma Michinici, Ion Nicolescu și alții, prozele scurte ale lui George Arion, alături de care, în traducere, sînt prezente Agatha Cristie și Catherine Mansfield. Reportajele sînt reprezentate de cîțiva reporteri foarte prezenți și în paginile altor publicații. Se remarcă astfel reportajele lui Radu Procopovici, Ilie Purcariu, Cornelia Barbu, Mihai Pelin sau Dan Bîrlădeanu, precum și grupajele semnate de Nicolae Plopeanu și N. Grigore Mărășanu. Cu seriozitate este privită în paginile almanahului și caricatura, mai mult, sîntem martorii unei încercări de a grupa laolaltă o serie de tineri caricaturiști cum ar fi Aurel Ștefan Alexandrescu, Dan Ioanițescu, Ando, Sorin Postolache și alții. Remarcăm și intențiile bune ale Nataliei Robescu și ale Olgăi Calboreanu care prezintă tinerelor cititoare moda pentru voiaj. În privința sportului, mult mai privilegiat decît moda, trebuie să atragem atenția asupra incursiunii lui Victor Niță în istoria de ieri și cea prezentă a clubului „Sportul Studențesc", cu atît mai mult cu cît previziunile reporterului, deși făcute la sfîrșitul anului 1980, presupuneri privind evitarea de către „Sportul Studențesc" a retrogradării, iată se implinesc, în anul 1981.

Sperăm că previziunile de bun augur în ceea ce privește Almanahul turistic pentru tineret să se împlinească și pe anii ce vin.

Reporter

Lirică din STATELE UNITE ALE AMERICII

CARL SANDBURG

Apusuri

Există apusuri care-ți șoptesc bun rămas.
O scurtă-nserare și-o cale a stelelor.
Preeria și marea se-ntîlnesc line, egale
Iar somnul e dulce.

Există apusuri care-ți spun adio, dansind.
Ele-azvîrlesc eșarfe în formă de arc,
De arc, mereu de arc.
Cu panglici la urechi, cu franjuri pe șolduri
Dansează, dansează de bun rămas. În timp
ce aici, somnul
Leagănă un copil, cu vise.

Întruparea nopții

Ascultă o clipă, luna este o femeie frumoasă,
o femeie
solitară, pierdută într-o rochie argintie,
o rochie
argintie de călăreață de circ.

Ascultă o clipă, lacul noaptea este o femeie
însingurată,
o femeie frumoasă, înconjurată de
mesteceni și
pini care-și amestecă verdele și argintiul
cu stelele
pierdute în irizarea seninelor nopți.

Eu știu că luna și lacul și-au răsucit
rădăcinile
în inima mea, ca o femeie singuratică, o
femeie frumoasă, într-o rochie argintie, o
rochie argintie de călăreață de circ.

Roșu și alb

Nimeni nu culege un trandafir roșu cînd
vîntul iernii
urlă iar alba zăpadă înflorește printre
gardurile
și ușile înviforate.
Nimeni nu privește statuile visătoare
ale zăpezii
cînd trandafirii verii respiră roșii și moi
în grădini și prin colțuri.
O eu iubesc nespus trandafirii roșii O eu
iubesc nespus alba zăpadă — dunele
visătoare
ale iernii și verii — trandafirii și neaua.

Nocturnă într-o cărămidărie părăsită

Lumina lunii
Curge peste nisipul sclipitor
Alungind lungile umbre.
Sub arcuitele sălcii,
Jur-împrejurul legănătoarelor valuri,
Unduirile de galben și de crepuscul pe apă
Conturează o mare, visătoare pansea a unui
străvechi iaz în noapte.

Monumentul lui Washington, noaptea

1
Piatra se-naltă dreaptă.
Un înotător zvelt se afundă-n cerul nopții
În lumina palidă a cornului lunii.

2
Doi copaci sînt negri ca tăciunele.
Statuia pare o nălucă albă între ei.
Privind-o, te-nfiori.
Bărbați puternici, puternice femei, veniți aici.

3
Opt ani înseamnă un timp lung
Pentru o luptă necurmată.

4
Republica este un vis.
Dar nimic nu se realizează fără-a fi mai
întîi un vis.

5
Vîntul mușcă tare-n Valea Forge, de Crăciun
Soldații își înfășurau picioarele-n zdrențe.
Urme roșii inscriau pe zăpadă...
...și piatra țîșnește spre stele, aici
...în lumina palidă a cornului lunii din
noaptea aceasta.

6
Limbi înveninate au tăbărît pe un om.
El și-a încheiat paltonul și-a rămas singur
în picioare,
În viscol, cu gîndurile sale, ca un stejar
veșnic verde, singur și drept.

În românește de
Ion Segărceanu

Philip Guston : „Martial Memory", 1941 — Ulei pe pînză. Col. Muzeul de Artă St. Louis Missouri

Acum, cînd ai cărunțit, ce părere ai ?
Tu nu-mi răspunzi.
Aceasta se petrecea joi,
zise ea.

Vineri noaptea plecasem —
și n-am mai revenit ;
dacă pregeți mult
totul devine apă.

Căsătorie

Primul dar
oferit iubitei
a fost o verighetă
din aur curat

Al doilea — la miez de noapte
Cînd el se trezise
într-o rînă —
și o sărutare.

Al treilea — și ultimul —
Cu acesta și murise —
Abandonase dragostea
Și trăise cu femeia.

Contrapunct

Să fiu propriul meu măscărici
de mine însumi născocit ;
rezultatul este echivoc.
Un oarecare zice despre fermierul beat :
Lasă-l în pace !
Asta este filozofia totală.

PHILIP LAMANTIA

Cîntec pentru zorii zilei

Se ridică negura roșcată a zorilor ! Cerul te
unge

Domn Absolut
tînjesc după mărirea ta, să te pot preamări
Pentru că vin din mine spre tine
Domn al zorilor de ziuă.
Au, ce preț are menistrelul ce nu-ți poate
grăi ție

Domn al luminii !
Aceste stihuri vor crește precum arborii
Coroana ta aurind și Cerul,
Aceste cuvinte să fie puternice trebuie
să aibă pecetea Primilor Creatori,
O, Poet al poeților
Străveche divinitate a Poemului
Iată lancea dimineții cum spintecă vălul roșu
al Nopții,
Iată și uriașa odă a cerului gata să reverse
fructele lirei mele,
Iată strigătul de Bun Venit pornit din inima
cuvintelor mele, Vouă Salutare !
Regină a Nopții,
Cea care zămislește Luceafărul, țipătul mut
al stelelor sfărîmate printre cioburi de oale
Lingura păsărilor repezi vestind ploaia lui
Zeus
Și Ochiul de preamărire al sufletului meu
sfîșie cerul
Iată Pasărea Fermecată, zefir al colților de
stîncă —
potire ale divinului poem
cum țese spații, răstoarnă morminte,
prihănește fecioare,
Iată-l pe Al Treilea Unu, încrustat pe cer,
Dincotro vine acest țipăt în care bîjbîi cu
mîinile să smulg
Cuvintele
Iată numele meu ție Dimineață a Dimineților,
Domn al Domnilor, lumină a luminii —
Trubadurul tău e lăsat liber prin cerul Raiului
tău
Pentru că noi veniram urlînd și țipînd
Și văicărindu-ne, dar eu vin CÎNTIND
Spre Tine care ivești cîntarea cîntărilor
Căci eu renasc din bogăția ei
Căci sunt oglinda fanteziei tale
Frumusețea ta sunt
Nu din această lume
Și voi nimici tot ceea ce mi-ar fi opreliște
Să zbor drept spre Inima Ta ale cărei Raze
Să mă îndrepte spre cîntec

„Omul are suferințe"

Omul are suferințe
Zece mingi de lumină bat aerul
Căzînd pe fereastră
Pe care dublura întinde o plasă de aer
Să prindă cele zece mingi lucitoare
Omul este o cameră
În care mîna circotașă trage zăvorul
Pe ușa nevăzută și neștiută a dublurii
Omul are necazuri
Cu ancora sa agățată de o carieră de
piatră
Unde poposesc zece mingi luminoase
Și unde mîna pizmașă ciopește
În aer gelatinos fereastra
S-o închidă violent pe urma umbrei lui
Zece mingi strălucitoare
Sar în plasa nevăzută necunoscută
a dublurii
Omul este o fereastră falsă
Prin care dublura sa pășește spre adevăr
Spre cădere asemeni celor zece mingi
luminoase
Aruncate în văzduh de mîna pizmașă
Omul este necăjit
Zece piroane luminoase bătute în ușă !

MARK STRAND

Ca să păstrez întregi lucrurile

Pe cîmpie fiind
absența cîmpului sînt
ca să rămîn întreg
oriunde aș fi
Eu sunt ceea ce lipsește —
Așa se întîmplă de cînd lumea.

Cînd mă plimb
despart aerul
și întotdeauna
aerul năvălește
să umple golurile
unde este trupul meu.

Cu toții avem motive
de mișcare.
Eu unul umblu
să păstrez întregi lucrurile,
să rămîn.

LOUISE GLÜCK

Țara cu gură de bumbac

OASELE PEȘTILOR înaintau prin valuri dincolo
de Hatteras

Mai erau și alte semne
Că moartea ne da tîrcoale pe ape
Ne încerca.
Pe uscat, printre pini
Gura dreaptă din bumbac, tîrîndu-se printre
mușchi
S-a înălțat în aerul poluat.

Nașterea
și nicidecum moartea-i marea pierdere.
Știu asta.
Și eu am lăsat o parte din mine acolo.

În românește de
Ion Iuga

BRÂNCUȘI LA BEAUBOURG (III)

Impasse Ronsin — Montparnasse

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

N-a mai rămas nimic altceva din fostul Impasse Ronsin, care se deschidea din lunga stradă pariziană Vaugirard, decît cîțiva arbori plantați de Brâncuși în curtea atelierului său, cruțați de lama buldozerelor puse să „curețe" locul și să croiască spații pentru noile clădiri ale unui veac al stereotipiei, răsărite aici prin anii șaizeci.

Din fericire, la Hobița, a fost păstrată ca un loc sacru, în ciuda vicisitudinilor timpului, casa în care s-a născut Brâncuși cu un an înaintea războiului de Independență din 1877. O căsuță cu pridvor, cu stîlpi ciopliți, cu o fîntînă cu cumpănă și o poartă oltenească amintind prin liniile ei de porțile maramureșene. Aici a revenit adeseori Brâncuși, în timpul realizării tripticului de la Tîrgu Jiu — singura sa lucrare de proporții amplasată sub cerul liber, proiectată de sculptor într-un spațiu axial, în așa fel, încît, de la Masa tăcerii pe sub arcul triumfal al Porții sărutului să se vadă în linie dreaptă Coloana fără sfîrșit, acel gigantic „stîlp al morților", din fontă aramită, care, în concepția artistului și în conștiința celor ce și-au asumat-o era totodată „stîlpul continuității vieții, îndemnul la continuarea creatoare a vieții, peste moartea generațiilor". Din păcate, promisiunea ce i s-a făcut de către Gheorghe Tătărăscu, și de către patriarhul din acea vreme al României— ca biserica ce se interpune pe coordonata axială a tripticului să fie retrasă din spațiul ce constituie el însuși o dimensiune a operei, pentru a nu mai obtura atît de agresiv perspectiva —, nu s-a împlinit nici azi. Fără această promisiune ce i s-a făcut solemn, probabil că Brâncuși și-ar fi orientat altfel tripticul, deși locul ales de el pentru Masa tăcerii — în preajma podului peste Jiu apărat de Ecaterina Teodoroiu în timpul luptelor din primul război mondial —, ca și al amplasamentului Porții sărutului, și, cu osebire, colina domoală pe care se înalță Coloana, nu și-ar fi găsit la Tîrgu Jiu o altă perspectivă capabilă să rivalizeze cu opțiunea artistului. Cînd oare își va regăsi acest triptic cadrul jinduit de Brâncuși ? Retragerea cu cîțiva metri a unei biserici, pentru a face loc artei, nu este un păcat, și nu depinde decît de hotărîrea Preafericitului din dealul Mitropoliei, om de o înaltă cultură, cu un subtil rafinament artistic și de o recunoscută sensibilitate de suflet, ca operei brâncușiene să i se restituie ceea ce îi aparține lui Brâncuși, fără ca, prin asta, să fie lezat Cezarul. Oare nu în spiritul duhului este și semnificația dată de marele artist Coloanei fără sfîrșit „ca simbol al creșterii vieții, ca o continuă înălțare a generațiilor, care au îndatorirea de a crea tot mai înalt" ?

Și, cine știe ? Poate că, într-o zi, l-am aduce și pe Brâncuși acasă. Ar trebui să ne adunăm morții risipiți prin țărîni străine, deoarece nu știu vreunul care, simțindu-și apropierea sfîrșitului, după o viață de pelegrinări, să nu-și fi dorit „somnul cel lung" acasă, în pămîntul natal, acolo de unde și-a tras sufletul și harul cu care, după puterile lui a urmit mai mult sau mai puțin lumea. Așa a suspinat George Enescu, dar n-a mai apucat s-o facă. Alții au fost mai cutezători. Un Henry Coandă a revenit, și sfîrșitul i-a fost senin și împăcat. Cînd Brâncuși își cizela „Păsările în zbor", dîndu-le avînt de rachete cosmice, Coandă izvodea, tot la Paris, avionul cu reacție și visa la mijloacele de transport în vid...

Și în cimitirul de la Montparnasse Brâncuși este singur. Doar ceva mai departe de mormîntul lui, către ieșirea spre bulevardul Raspaill, se află mormîntul lui Tristan Tzara, poetul care a insuflat generației sale spiritul înnoitor pentru acea vreme al „dadaismului", părintele „suprealismului" de mai tîrziu.

...Pe palma de pămînt de peste cel adus aici din Impasse Ronsin, o placă netedă, de travertin, pe care este săpat în relief un singur cuvînt-nume : Brâncuși. Atît. Nici un monument, nici o Pasăre măiastră, nici un stîlp al morților. La o aruncătură de piatră își înalță pereții de sticlă cafenie clădirea-turn ridicată pe fosta gară Montparnasse-Bienvenue, zgîrie-nori de aceeași „fascinantă urîțenie" ca și Beaubourgul, a cărui umbră se rotește în plină zi peste mormîntul lui Brâncuși... Ne-am risipit Pantheoanele prin țări străine, și nu numai morții, ci atîtea și atîtea mari talente, care uimesc lumea tocmai pentru că aparțin spațiului nostru mioritic, și sînt români...

Mă întorc la Beaubourg să filmez. Cadrul exterior atelierului lui Brâncuși nu mai amintește nimic de cel creat de artist în fundătura Ronsin, acel loc despre care Petru Comarnescu scria : „Brâncuși a simțit nevoia ca în acea parte mai urîtă și mai înnegrită de pulberea vremii a Montparnasse-ului, în cartierul îndesat cu locuințe banale, cu case de raport și magherniță, cu tot felul de prăvălii, să creeze o atmosferă de țară, să readucă natura izgonită de umila urbanistică a locului. În atelierul său el trăia printre pietre și trunchiuri de copac, printre mese-socluri asemănătoare cu mesele din Gorjul său, din țara sa, unde țăranii își luau modestele cine în jurul unor asemenea mese joase și cu tăblia de o perfectă formă circulară. Alături de soba de zid făcută ca la țară, își avea patul cioplit dintr-un imens trunchi de copac și tot din lemn sau din piatră cioplise el scaunele și băncile locuinței-atelier. În preajma atelierului plantase arbori și flori, îngrijise o vegetație abundentă. Păsările cerului îi erau oaspeți și prieteni, iar cerului parizian el îi menise o pasăre înaltă cît Turnul Eiffel — o pasăre care să aducă bucurie și avînt oamenilor, să le amintească de natură și de infinitul lumii, așa cum a făcut și cu Coloana de la Tîrgu-Jiu, lucrare încărcată de variate sensuri și simboluri..."

„Sărutul" — monumentul funerar al Taniei Ranevskaia din cimitirul Montparnasse

În șarlicul computerizat de la Beaubourg, un vînzător ambulant face să zboare, împinse de resortul unui șfredel de cauciuc, păsări de plastic strident colorate, care filfîie metalic, prăbușindu-se cu un sunet calp pe asfalt... Doi-trei pomișori pricăjiți abia biruie cu sărmanele lor coroane poluarea vizuală din jur.

Înăuntru, însă, totul a fost reconstituit exact ca în vremea cînd Brâncuși își șlefuia „măiastrele"... Cucoșii cîntă spre tavanul înclinat de sticlă, iar Domnișoarele Pogany privesc cu ochi de fîntîni lumea adevăratului miracol de la Beaubourg.

La intrare, ar trebui să scrie : „Lăsați orice desnădejde, voi, ce intrați !"

Dar nimeni pare că nu vrea să-și lase desnădejdile. Și asta doare. Pentru că stăpînul casei-atelier e doar plecat puțin...

REVISTA STRĂINĂ

● **SAMUEL BECKETT** și Heinrich Böll, scriitori de binecunoscut prestigiu internațional, se află printre cei cincizeci de laureați ai premiului Nobel care au publicat un manifest ce constituie începutul campaniei de luptă împotriva foametei, sărăciei și subnutriției. Documentul semnat de cei doi scriitori și de alte eminente personalități ale vieții științifice, îndeamnă la părăsirea simplelor declarații de intenții și la minima asistență acordată celor loviți de flagelul foametei. „Este necesar, se arată în manifest ca cetățenii și oamenii politici, parlamentele și comitetele internaționale să adopte noi proiecte cu efecte imediate pentru eliminarea subdezvoltării".

● **AL XII-LEA FESTIVAL** internațional al filmului de la Moscova se va desfășura între 7 și 21 iulie a.c., timp în care capitala Uniunii Sovietice va deveni locul de întîlnire al celor mai de seamă nume ale ecranului din întreaga lume. Cele peste două decenii de istorie a acestei mari manifestări a filmului au asigurat Festivalului de la Moscova un binemeritat prestigiu. Debutînd în 1959 cînd au fost prezente 55 de țări, manifestarea, devenită tradițională, a fost gazda, în 1979, a 104 țări, numărul firmelor care au participat la festival fiind de la an la an în creștere. Forum reprezentativ al cinematografului mondial, Festivalul de la Moscova este unul din principalele evenimente ale ecranului impunînd, la fiecare ediție, filme de o deosebită valoare, remarcabile prin caracterul lor angajat, prin umanismul lor.

● **PESTE** 170 de filozofi, oameni politici și sociologi au participat la colocviul organizat de Fundația Friederich-Ebert cu prilejul aniversării a 200 de ani de la apariția ediției princeps a „Criticii rațiunii pure" de Immanuel Kant. Organizatorii și-au propus să evalueze liniile de forță ale moștenirii filozofice și politice kantiene prin prisma problemelor fundamentale cu care se confruntă lumea contemporană.

● **ÎN FIECARE VARĂ,** Orchestra Filarmonică din Budapesta oferă o serie de concerte în cadrul unei stagiuni ce se desfășoară în aer liber sau în diferite locuri în care tradiția muzicii se păstrează de secole : curtea muzicală, Biserica Matei din Cetatea Buda, Palatul „Zichy" din Obuda etc. În program figurează piese din repertoriul universal, precum și lucrări ale compozitorilor unguri. Stagiunea estivală este îmbogățită anul acesta prin participarea unor formații de prestigiu precum : Cvintetul de suflători din Budapesta, Corul de cameră „Liszt Ferenc", Cvartetul de coarde „Bartok", precum și artiști cunoscuți pentru măiestria lor interpretativă : pianista Hernádi Hilda, cîntăreața Gallai Judit, dirijorul Ury Mayer etc.

● **O VASTĂ** enciclopedie a miturilor și legendelor popoarelor lumii tipărește editura „Sovietskaia entiklopedia" din Moscova. Peste 100 de autori, istorici, scriitori, cercetători au participat la elaborarea celor cîteva mii de articole care vor fi tipărite în două volume. „Mitologia popoarelor lumii" diferă de lucrările de acest gen publicate pînă acum în U.R.S.S. sau în alte țări prin amplitudinea și caracterul său exhaustiv. În afara legendelor și miturilor tuturor popoarelor din U.R.S.S., cititorul va găsi în această enciclopedie miturile Greciei și Romei antice, legendele biblice și creștine, precum și miturile popoarelor Asiei răsăritene prezentate în cele mai vechi mărturii scrise ale umanității. Enciclopedia este bogat ilustrată, fiecare din cele două volume ale lucrării cuprinzînd peste 1 000 de reproduceri.

● **CAPITALA** Cehoslovaciei este un veritabil muzeu, una din așezările care au conservat cel mai bine comorile arhitecturii vremurilor trecute. Pe o suprafață de 800 ha se află nu mai puțin de 1 322 de monumente istorice. Restaurarea acestor monumente s-a aflat mereu în atenția edililor praghezi. Suma acordată acestei activități se ridică astăzi la aproximativ 220 milioane de coroane pe an. În ultimii cinci ani a fost încheiată restaurarea a 36 de monumente istorice. Printre obiective s-a aflat și Complexul gotic al abației Sainte-Agnes ale cărei lucrări de refacere au fost terminate de curînd, redeschiderea pentru public a monumentului fiind unul dintre cele mai importante evenimente culturale din Cehoslovacia. Complexul St. Agnes adăpostește acum colecția de pictură cehă a Galeriei Naționale din Praga.

SPORT

NUMAI NOI...

Îmbelșugata descăpățînare a campionatului primei divizii a lăsat în umbră Calea robilor (fostă Calea laptelui) din care, anual, trei echipe se saltă în tiparul dragostei senine și sfîrșesc, cel mai adesea, să fie urda batjocurii. Datoria noastră, acum, este să le salutăm frumos și să le spunem povești.

Prin urmare :

— de lîngă fereastra Mării Negre, sub care delfinii scriu legile asfințitului de soare pe trandafiri noptateci, într-a-n împărăția bolnavă de alegorie F. C. Constanța. Albatroșii plini de sarea îngîmfării albastre. Farmecul mării e să fie podiș de jocuri miraculoase. Fără echipă în divizia A, Constanța era parcă mai goală de vuiet și cu lunile de vară furate. Altfel curg acum drumurile de marmură ale Dobrogei, iar în boaba de strugure se clatină bob de sînge vienez. Valsul. Și cascade de iasomie hohotind pe terase. Vîntul joacă luna-n brațe, Fata morgana sparge chiliile mănăstirilor din aer și plantează-n pragul lor amețitoare tufe de soc. Dobrogea mă pîndește azi cu vinuri latine. Mă bucur de bucuria ei și o laud cu întreg palatul gurii...

— în foișoarele Aradului, cosite de scuturări de ploaie pîrguite-n calendare catolice, lucrurile se orînduiesc din nou pe osie de fildeș. U.T.A. n-are loc pe măsură în divizia B. Numele ei atîrnă în legenda fotbalului românesc ca un cîntec rostit de Crișuri, Tîrnave și Mureș. În divizia B, unde impostura țese sute de pogoane de borangic, negru, U.T.A. a stat ca într-o răstignire nemeritată. Singurul care l-a învățat bine acolo ar fi ăla că Sfîntul Petru e patronul lupilor. Sînt convins că marea echipă din Arad va îngrămădi zăpadă grea pe multe praguri boierești.

— Tîrgoviștea revine-n valea voievozilor ca într-o nouă domnie. Trifumfal și cu gînduri de răzbunare. În vîrful sabiei pe care-o rotește Dobrin fierbe foc viu și viclean, ca vulpile în iarba muscelelor. Gutuii Tîrgoviștei plutesc rotit în ochi de in albastru...

— numai noi, cei din Giulești, frunzărim lumea întrebînd peste tot dacă n-a văzut cineva vreun cal de pripas și tragem cu ochiul după cai de furat.

Cîrpim cu stele căpestrele calului lui Făt-Frumos, presărăm cimbru pe tava cu jăratec, iar cînd unul dintre noi ajunge sufleur de teatru îngînă luceferi pe-un catarg izvorît tocmai din inima pămîntului. În rest mai nimic, suave jupînițe.

Fănuș Neagu

ROBERT CREELEY

Doar prieteni

DIN umbra mesei pe care se legănau
la nesfîrșit scoicile, blazonul,
am văzut cum răsare chipul
chipul acela vorbindu-mi de dragoste.

Să fii iubit este mai mult decît bine
mi-am zis atunci,
A FI
este mai nobil decît A NU FI.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 24 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
28
(1 002)
Sîmbătă
11 iulie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Nobile cerințe, nobile idealuri

Indiscutabil, un document programatic care ramine treaz în atenția noastră și ne solicită în planul imediat al reflecției, dar și în perspectiva viitoarelor noastre demersuri literare, îl constituie Mesajul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu recentei Conferințe Naționale a Scriitorilor. Fenomenul cultural artistic contemporan se regăsește în întregime în acest document. Și ne regăsim, desigur, și noi toți, cu întreaga noastră problematică. Desprindem de aici o seamă de observații, aprecieri și îndemnuri care se adresează deopotrivă conștiinței și talentului artistic, creator, cît și obștei noastre ca atare, modul în care datoria noastră de scriitori-cetățeni și, evident, privilegiul unei atari considerații acoperă, în intenții și în fapte, prezentul și viitorul apropiat, resimțindu-se în tot ceea ce ne propunem și realizăm.

După cum știm, climatul general este propice afirmării și implicării în viața întregii societăți a spiritului democrației socialiste, cu întreaga sa suită de norme și valori capabile să dea noi împliniri și noi mobiluri de acțiune personalității umane, iar acest lucru se datorează, după cum iarăși tot bine știm, politicii deosebit de active și înțelepte pe care o desfășoară partidul, secretarul său general.

Mesajul ce ne-a fost adresat confirmă încă o dată grija și prețuirea de care se bucură cultura în societatea românească, atenția — am putea spune specială — cu care este privit fenomenul cultural-artistic, regimul său propriu de existență, aria sa largă de manifestare. Acest mesaj face și mai evidentă condiția creatorului în România. El subliniază și dezvoltă idei cuprinse în însuși programul partidului cu privire la construcția noii societăți și a unei noi conștiințe, a unui umanism cît mai profund și concret, încărcat de sensurile nobile ale vieții și dus în slujba idealurilor umanității, ale propășirii omului și a patriei sale.

„În cadrul operei istorice pe care o înfăptuiește poporul nostru — se spune în mesaj — literatura și arta ocupă un loc de seamă. Putem afirma că literatura română, ca și cea a naționalităților conlocuitoare din țara noastră s-au îmbogățit în ultimii ani cu noi lucrări de toate genurile, inspirate din realitățile de astăzi ale țării, din patosul uriașei activități constructive a poporului".

Literatura și arta sînt racordate la tensiunea generală a preocupărilor întregii societăți. Fidelă astfel propriei sale condiții și fidelă propriei sale vocații. Un obiectiv fundamental al actualei etape îl constituie trecerea la realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate — și acest lucru, se precizează, este valabil și pentru literatură. **„Dorim o literatură profund angajată în lupta poporului pentru o viață mai bună și prosperă, pentru construirea socialismului și comunismului, o literatură militantă, revoluționară, care să oglindească eroismul și elanul creator al poporului și să insuflețească masele populare în opera istorică pe care o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul României, sub conducerea partidului, și care să redea convingător și emoționant fizionomia omului de astăzi, eliberat de exploatare și asuprire, care își făurește în mod conștient propriul viitor fericit".**

Reamintind rosturile și misiunea artei, funcțiile ei sociale — printre care aceea de a păstra și dezvolta specificul național, de a contribui la lărgirea orizontului de cunoaștere al oamenilor și la educarea lor în spiritul umanismului, al patriotismului și solidarității umane, în mesaj se reamintește că pentru a reda convingător viața și preocupările oamenilor, scriitorul, creatorul de artă trebuie să le trăiască el însuși în modul cel mai intim, să păstreze o permanentă legătură cu poporul, să cunoască și să se identifice cu modul său de a trăi și gîndi. **„Numai astfel el va putea oglindi veridic marile schimbări produse în societate, ca și în conștiința oamenilor. Pentru a putea cunoaște și prețui mai bine marile eforturi constructive ale poporului, scriitorul trebuie să participe activ la viața țării, să trăiască efectiv în clocotul uriașei activități pe care o desfășoară națiunea noastră. El trebuie să ia parte activă la viața publică, obștească, să-și aducă contribuția la marea operă de înnoire socialistă a României — așa cum, la timpul lor scriitorii remarcabili din trecut s-au aflat întotdeauna în miezul luptei pentru progres, pentru libertate și independență a patriei, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale poporului".**

Mesajul acordă o deosebită atenție criticii literare care trebuie să fie un instrument exigent de analiză a creației artistice, să contribuie în mod just la valorificarea moștenirii culturale a trecutului, punînd în valoare tot ceea ce s-a creat mai înaintat de-a lungul anilor și să orienteze în același timp creația contemporană, toți creatorii trebuind să contribuie la instaurarea unui climat de înaltă principialitate și exigență comunistă, a unei atmosfere de colegialitate și respect în întreaga viață a Uniunii Scriitorilor.

Datoria creatorului, indiferent de vîrstă, cuprinde, așadar, teritorii multiple ale existenței și crește pe măsura asumării profunde, responsabile a misiunii și locului artei în societate, pe măsura experienței însești a creației și a scopului fundamental al acesteia. Mesajul care ne-a fost adresat ne va însoți o bună perioadă de timp de acum înainte, el ne solicită intim la profunzime și ne îndeamnă la meditație, în scopul edificării operei care să servească patria și poporul, nobilele idealuri ale socialismului și comunismului pe pămîntul românesc.

Luceafărul

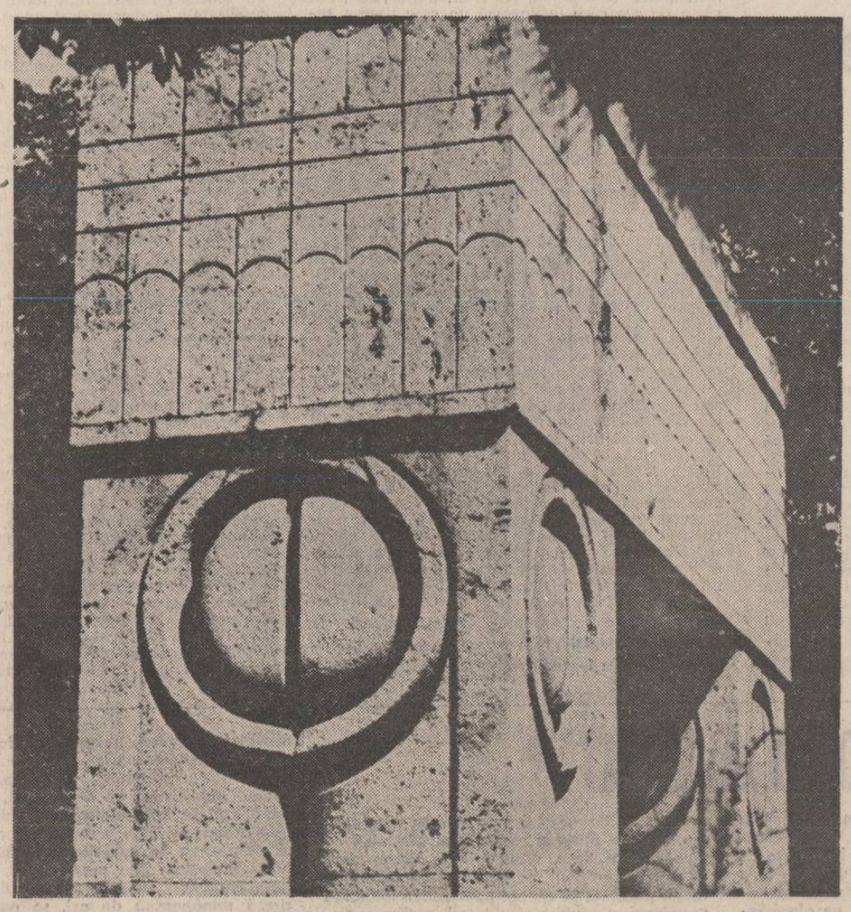

● În acest număr : ● Cronica literară ● Vasile Rebreanu, „Fîntîna cu patru adevăruri" ● Alexandru Papilian, „Pricini de iubire" ● Gheorghe Schwartz, „Spitalul" ● Poeme de ● Ion Beldeanu ● Corneliu Merlău ● Marcela Mariana Milcu ● Cezar Ivănescu ● Proză de ● Ion Lică Vulpești ● Florea Fugariu ● Atelier literar ● Mapamond.

Poet al epocii

Adrian Păunescu este un personaj care stimulează imaginația tuturor celor care l-au citit și mai ales a celor care nu l-au citit, căruia i se atribuie gesturi, intenții și istorii apocrife. Contemporanii fantazează, poetul la rîndul său clocotește de indignare paroxistică, țintuindu-i la stîlpul pedepsitor al verbului său tunător, făcînd rechizitorii și lansînd avertismente, care nu totdeauna sînt înțelese în pofida aparenței de accesibilitate și a unei popularități în mare măsură extraliterare uneori generatoare de erori de înțelegere, de deformări și de prejudecăți. Memorabilă, poezia lui Adrian Păunescu nu este atît de accesibilă pe cît pare. Pe de altă parte, prejudecăți de data aceasta literare, îi raportează lirica la canoane estetice inadecvate judecînd-o exclusiv ca text atunci cînd ea este în mod necesar și poate dramatic inseparabilă de context. Fenomenul Păunescu arată cît de convențională era reprezentarea creatorului militant imaginat ca glas al armoniei colective și înstrăinat de regimul conflictual pe care îl implică această condiție.

Stare de conflict pe care Adrian Păunescu o trăiește permanent și acut, ea fiind dominanta poeticii sale (**„nici poezia nu e poezie / de n-o trăim în formele-i acute"**). Conflict între moralist și conștiința contemporanilor, conflict între stările contradictorii ale fiecărui fenomen în parte, conflict existențial fundamental, conflict între fețele poetului însuși. Contradicția este fermentul permanent activ generator de tensiune, impuls al dinamicii interioare. Poetul este un romantic trecut prin experiența întregii poezii române moderne, romantic prin structură și temperament, consumat de pasiuni și de obsesia unui tragic „mal de siècle". Un romantic fulminant cînd nu e elegiac, tentat de retragerea într-o natură încă inalterată și vindecătoare, dar revendicat în același timp de mirajul tribunei și dăruit cu un vesnic treaz sentiment al datoriei de a vindeca răul prin rostire.

S-a spus despre poezia sa că este de prea multe ori discurs pur, dar se uită că și retorica — o altă componentă a personalității romantice — este o artă, cu atît mai mult atunci cînd puterea metaforei generează formulări memorabile.

Poetul nu are însă complexe și își lansează **Manifestul** destinat nu atît **„a face lumea mai curată"** cît a zgudui conștiințele. Destinul pe care și-l asumă presupune cunoaștere și suferință, temă predominantă în acest volum: **„Dar sînt atent la-ntregul univers, / aud furnicile cărindu-și hrana / cunosc întreaga lume după mers / mi-aud în piept nu inima, ci rana."**

Turbulent și uneori mizantrop Adrian Păunescu, acela care aspiră la pacea retragerii în munte, aduce nu ramura de măslin ci sabia. Sănătatea pămîntului înseamnă purificare nu prin imn, nu prin cîntec de leagăn, ci prin **„soapta unui tun"**, care este poezia. Este terapia **„razei de cobalt"** dură dar necesară.

Apelul la luciditate recurge la viziuni de apocalipsă, la desfășurarea cosmarescă, la imagini de dezastre. Luînd asupra sa povara lumii poetul

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Perspectiva cosmică

„Mai ales despre pictura lui Constantin Dipșe, care de trei decenii debutează fără șfială și fără gulere de împrumut, cuvintele nu pot adăuga nimic", spunea maestul Ion Vlasiu în 1975. Ochiul experimentat, gustul și spiritul responsabil al maestrului repudiau verbiajul în numele colegialității și îndeosebi al unui ideal comun sau foarte apropiat picturii amîndurora. Însă noi, care ne considerăm colegi cu (în primul rînd) cuvintele noastre cutezăm să mai adăugăm cîteva șiruri la minunatele considerații scrise în timp de Ion Vlasiu, Ion Frunzetti, Constantin Chiriță, Emil Manu, Nicolae Breban, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Ion Iuga ș.a., numai pentru a ne exprima bucuria și gratitudinea ce-o datorăm recentei întîlniri (de la Simeza — 81) cu pînzele unui mare pictor — Constantin Dipșe. De bună seamă, lu-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Confratele nostru

Președintele Uniunii noastre, afirmat plenar în literatură ca unul dintre prozatorii și dramaturgii de seamă în ultimul deceniu și jumătate, face parte din această generație nouă de scriitori, profund ancorați în istoria poporului nostru, generație pe umerele căreia atîrnă de pe acum destinul culturii române de mîine.

Dumitru Radu Popescu este, înainte de toate, o conștiință. Îl cunosc din anii liceului de la vestitul cenaclu clujean unde ținea partea celui hăruit cucerind sala prin versurile sale, chiar dacă abia își lepădase straiul țărănesc de pe umeri ; el însuși fiu de țărani studiind medicina și-apoi filologia, angajat la greul unei familii cu patru copii, precum cei mulți ai acestui popor pentru care cuvîntul trebuie să aibă acoperire în aur prin demnitatea morală a pildei personale.

Elevul sărac de la Bariț, ce eram, căruia simplul redactor de la Steaua, el însuși locuind sărac în abia închegata familie, îi împrumuta bănuții cît costa o masă pe lună la cantina liceului, pînă mama-mi putea trimite uriașa sumă pe atunci, îi trimite înflăcărarea unui tînăr în plină vară scriitorului, președintelui Uniunii noastre, Dumitru Radu Popescu.

Ioan Alexandru

MESAJUL tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU adresat revistei „Contemporanul", cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariție

Aniversarea centenarului revistei „Contemporanul" îmi oferă plăcutul prilej de a adresa consiliului de conducere și întregului colectiv redacțional, precum și tuturor colaboratorilor revistei un salut cordial și cele mai calde felicitări și urări. Doresc, de asemenea, să felicit colectivul revistei pentru înalta distincție ce i-a fost conferită — Ordinul „23 August" clasa I.

Apariția, acum 100 de ani, a revistei „Contemporanul" a marcat un moment de seamă în istoria culturii românești, a presei progresiste, militante din țara noastră. De la primul număr, revista „Contemporanul" și-a pus paginile în slujba idealurilor înaintate ale maselor muncitoare, ale propășirii naționale și sociale a poporului nostru. În condițiile vechii orînduiri, „Contemporanul" a militat activ, de pe pozițiile înaintate ale cunoașterii științifice a vremii, pentru promovarea gîndirii și creației progresiste, a adus o contribuție larg recunoscută la popularizarea și răspîndirea ideilor socialismului științific în România. Revista și-a făcut un titlu de onoare publicînd în paginile sale lucrări fundamentale ale materialismului dialectic și istoric, ale filozofiei marxiste, revoluționare.

Preluînd și dezvoltînd aceste bogate tradiții în condițiile noi ale victoriei revoluției și construcției socialiste în patria noastră, noua serie a revistei „Contemporanul", apărută în anul 1946, a participat activ la măreața operă înfăptuită de partid, de transformare revoluționară a societății, a vieții social-economice, de făurire a culturii noi, socialiste, de educare și formare a omului nou, înaintat — constructor demn și conștient al propriului destin. Alături de celelalte publicații, revista a contribuit la mobilizarea oamenilor de cultură, știință și artă, a maselor largi de oameni ai muncii în ampla activitate de edificare a noii societăți, la înfăptuirea politicii interne și externe a României socialiste.

Aniversarea revistei are loc într-o perioadă de puternic avînt creator, cînd întregul nostru popor este angajat cu întreaga energie și capacitate într-o intensă activitate pentru transpunerea în viață a obiectivelor și sarcinilor noului plan cincinal, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, care prevăd ridicarea societății românești pe o nouă treaptă de dezvoltare, realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate. Noua etapă de dezvoltare a societății noastre impune — ca o cerință obiectivă de prim ordin — dezvoltarea puternică a științei și culturii, ridicarea nivelului general de cunoaștere și pregătire al tuturor oamenilor muncii. În acest cadru, este de înțeles că sporește foarte mult rolul și însemnătatea activității politico-educative, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, de lărgire a orizontului tehnico-științific și cultural al poporului. În această lumină, „Contemporanului" — ca organ al Consiliului Culturii și Educației Socialiste — îi revin sarcini și răspunderi din cele mai importante.

Prin întreaga sa activitate revista trebuie să devină o tribună activă de răspîndire a politicii și ideologiei revoluționare a partidului nostru în toate domeniile de activitate, o publicație profund ancorată în viața social-culturală a țării, în activitatea de educație comunistă a oamenilor muncii. Revista trebuie să pună permanent pe primul plan al preocupărilor sale promovarea activă a concepției materialist-dialectice și istorice a partidului nostru despre natură și societate, a teoriei socialismului științific, să asigure dezbaterea sistematică a problemelor noi, teoretice și practice, ale operei revoluționare, de construcție socialistă pe care o înfăptuim în România.

În același timp, revista trebuie să promoveze sustinut spiritul patriotic, dragostea profundă față de țară și popor, față de patria noastră socialistă — cu istoria sa glorioasă, cu prezentul său plin de patos creator, cu viitorul său luminos. Prezentînd amplu și convingător măreatele victorii obținute de poporul nostru pe drumul construcției socialiste, „Contemporanul" trebuie să insufleteasca și să contribuie la desfășurarea și mai largă a energiilor și capacităților de creație ale poporului pentru a face mereu mai frumoasă, mai bogată și mai înfloritoare patria pe care ne-au lăsat-o mostenire strămoșii, pentru a înălța tot mai mîndru și mai luminos, aici în România, mărețul edificiu al socialismului și comunismului.

O îndatorire de cea mai mare importanță a „Contemporanului" este de a-și spori și mai mult contribuția la întreaga activitate cultural-educativă de masă desfășurată de partidul nostru. În lumina materialismului dialectic și istoric, revista trebuie să propage sistematic cele mai noi cuceriri ale științei și gîndirii umane, ale revoluției tehnico-științifice moderne, să contribuie într-o măsură mai însemnată la educarea științifică a maselor, să le ajute să înțeleagă aprofundat și să folosească conștient legitățile obiective ale dezvoltării istorico-sociale. În același timp revista trebuie să acționeze cu fermitate împotriva concepțiilor nestiințifice, idealiste cu privire la interpretarea și explicarea fenomenelor din natură și societate, să combată, cu argumentele științei, curentele de idei mistice, retrograde, tot ceea ce împiedică progresul cunoașterii umane, înțelegerea justă a fenomenelor din natură și societate.

Este o îndatorire de onoare a „Contemporanului" de a milita neabătut pentru afirmarea puternică a noului, a tot ceea ce este progresist, înaintat în practica și gîndirea socială, pentru înlăturarea a tot ceea ce este vechi, depășit și nu mai corespunde noilor condiții în care se dezvoltă societatea noastră. De asemenea, acționînd cu hotărîre pentru dezvoltarea și împlinirea multilaterală a personalității umane, pentru promovarea normelor morale și eticii noi ale societății noastre, revista trebuie să ia atitudine hotărîtă împotriva mentalităților și concepțiilor înapoiate, a influențelor vechii orînduiri din conștiința oamenilor, să acționeze sustinut pentru cultivarea atitudinii noi, avansate față de muncă și față de societate, pentru dezvoltarea răspunderilor civice și sociale ale fiecărui om al muncii.

Puternica mișcare cultural-educativă pe care a stimulat-o și dezvoltat-o festivalul național „Cîntarea României" ca festival al muncii și creației socialiste — problemele noi ale muncii culturale de masă trebuie să-și găsească o tot mai largă oglindire în paginile „Contemporanului". În general, revista trebuie să acorde o atenție sporită și să se preocupe sustinut de îmbunătățirea conținutului și de ridicarea nivelului activității cultural-educative de masă, de creșterea generală a eficienței acesteia, înlesnind și contribuind efectiv la realizarea unui larg schimb de experiență între toate institutiile și organele care au atribuții în acest domeniu.

Totodată, revista trebuie să militeze ferm pentru promovarea spiritului militant în artă și cultură, a concepției filozofice și estetice marxiste în creația artistică, pentru evidențierea rolului educativ al artei în societatea noastră. În spiritul bunelor sale tradiții, „Contemporanul" trebuie să se afirme ca un puternic nucleu al literaturii, artei și culturii militante, revoluționare, profund angajate în realitățile țării, în munca și lupta poporului pentru edificarea noii orînduiri. Cu principialitate și exigență comunistă, revista trebuie să se angajeze în modul cel mai ferm în sprijinirea și popularizarea creațiilor cu adevărat valoroase care, prin conținutul lor de idei, prin mesajul pe care-l propagă, slujesc cu adevărat opera de transformare socialistă a societății, de educare patriotică, socialistă, de formare a omului nou. Va trebui să fie permanent subliniată înalta răspundere a artistului față de societate, față de cauza înfloririi culturii și artei noastre socialiste, a îmbogățirii și înnobilării vieții spirituale a poporului.

Prezentarea complexă a marilor transformări revoluționare, naționale și sociale, care au loc în lumea contemporană, a contribuției și rolului activ pe care țara noastră îl are în soluționarea constructivă a marilor probleme ale omenirii contemporane, eforturile României socialiste consacrate păcii și destinderii, făuririi unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră — trebuie să constituie, de asemenea, preocupări permanente ale revistei, chemate să afirme și să facă larg cunoscut peste hotare mesajul umanist de pace, prietenie și colaborare al poporului român, marile valori culturale și științifice făurite de geniul său creator. O atentie sporită se impune acordată combaterii concepțiilor antiumaniste, rasiste și neofasciste din zilele noastre, a tot ceea ce înjosește și degradează ființa umană.

Încredințat că bilanțul pe care îl faceți cu prilejul acestei aniversări va constitui un imbold pentru întregul colectiv redactional de a acționa cu și mai multă hotărîre pentru ridicarea pe un plan superior a întregii sale activități, vă urez, încă o dată, mult succes în îndeplinirea importantelor sarcini ce vă stau în față, a marilor obiective stabilite de Congresul al XII-lea, de Programul partidului în domeniul muncii ideologice și politico-educative, al dezvoltării culturii noastre socialiste.

Vă doresc tuturor realizări și satisfacții tot mai mari în activitatea viitoare, multă sănătate și fericire.

REFLEX

Între o întîmplare și alta

Ce s-ar fi întîmplat dacă nu se ridica acel tăcaș, ne-am dat seama, tezaurul „Cloșca cu puii de aur" ar fi rămas, poate, îngropat și astăzi. Cei doi care l-au descoperit și-ar fi dus viața pe mai departe și n-ar fi sfîrșit în chinuri în pușcărie, ca să fie aruncați într-o groapă comună apoi, departe de ai lor, undeva prin Bucureștii acelor ani la porțile cărora bătea o revoluție. Conjurația lui Filipescu dădea fiori domnitorului și numai fratele său, care era pus să-l păzească, se preocupa de altceva. Bătea în calească drumurile spre Buzău și invers, trecînd, cînd și cînd, și pe la o rudă a sa dintr-un sat din podgorie, un om șters și de nimic dar care se afla pînă la coate înfipt în destinul și drama tezaurului. Cert este că revoluția de la 1848 a înlesnit întrucitva și rătăcirea și regăsirea prețioasei comori. Dar să vedem mai înainte ce s-a întîmplat. Lemnaru și tovarășul său au ascuns tezaurul, întîi la ei, apoi la un prieten sau o rudă de-a lor, în Pietroasele. Case de pămînt, cu două camere și o sală între ele, cu o polată la spate și prispă în față, tăiată perpendicular de cîte trei stîlpi, în stînga și în dreapta. Acoperiș cenușiu de paie, susținut pe delături cu straturi de stuf. Și niște geamlicuri care dau parcă în brînci, cu senzația ascunsă că cineva dinăuntru se uită chioriș înafară și nu se vede nimic. Niște ploi primăvăratice, reci, pe deasupra, și niște alunecări de pămînt, un pod rupt tocmai la apa Cîlnăului și vama din Buzău inundată și nevoită să-și facă serviciul de-a dreptul prin vad. Căci pînă la Milcov, Țara Românească, mai avea o bucată bună de drum și făcea popas pentru negustori aci, la Buzău. Vor fi cîntărit ei, cei doi, tezaurul, îl vor fi împărțit și reîmpărțit între ei, un lucru era clar însă, nu-i cunoșteau nici valoarea și nici la ce se puteau aștepta. Căzuse ca o pacoste pe capul lor și începuse să le fie frică. Mai bine de-un an l-au purtat de colo colo și într-o zi a apărut

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

În pag. a 3-a

DINTRE SUTE DE CATARGE

Poeți de pe Someș

RESPIRĂRI

Ars poetica

● Mi-aduc aminte că mama mea tocmai făcea bulion într-un cazan mare de tuci, pe care mai înainte niște țigani scumpi care veneseră la noi pe stradă îl cositoriseră folosind taina țipirigului, un fel de chimicală stranie, de epocă și migratoare.

Mi-aduc aminte că i-am zis mamei că de ce scoate miezul bun și verzuliu al roșiilor și răcoros și simburos și că de ce tocmai pe el, care este atîta de bun, îl aruncă cînd face bulion.

Mama a catadicsit să se uite la mine mirată, asta mai la începutul secundei și mai spre sfîrșitul secundei, deodată, cu ochii ei albastri s-a uitat în ochii mei albastri, cu sperietură și a zis :

— Dacă te prind că ești poet, te rup în patru bucăți și te dau la ciine de mîncare și la găini și ce mai rămîne din tine dau la cerșetori.

— Mamă, i-am zis, ce e aia un poet ?

— Un poet, mi-a răspuns mama, roșie pe mîini de roșii, ca de un singe pe care l-ar fi avut stepa, de l-ar fi avut, mama mi-a spus : un poet este singurul copil pe care nu și-l dorește să și-l nască o mamă și nici măcar acea mamă care din suferință ar vrea să-și blesteme zilele.

— Chiar da ? am întrebat-o eu, speriat că ar putea să fie vorba despre mine, iar nu despre altcineva.

— Chiar da, mi-a răspuns mama, îți spun eu că așa este, mi-a răspuns ea. Chiar da, mi-a răspuns mama, că poeții sînt liberi de parc-ar fi stelele cerului că dac-ar fi să-i luăm în serios s-ar dubla natura.

— Care natură, mamă ?

— Natura lucrurilor, mi-a răspuns prințesa.

Nichita Stănescu

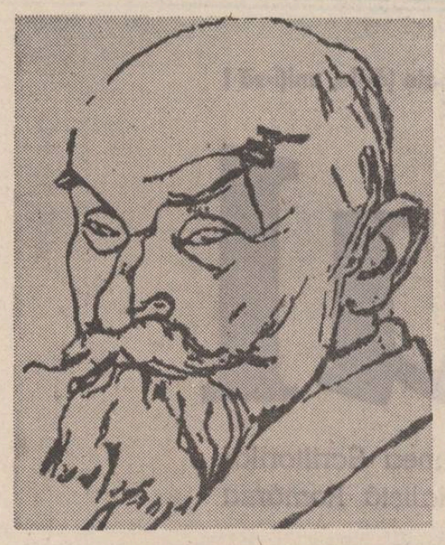

1881 «CONTEMPORANUL» 1981

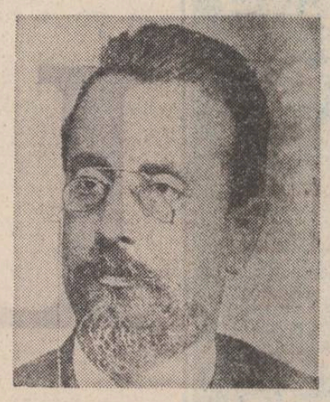

„...sînt semne prevestitoare că muncitorii din lumea civilizată nu mai au de gînd să lase pe cei de sus să ducă lumea după cum le spune interesul reu înțeles, ci că au să se amestece și să facă în sfîrșit să înceteze această perioadă tristă din viața omenirei, vor face ca în adevăr ori ce născocire menită a scurta munca să fie o fericire, să ajute pe oameni a trăi omenește, să le dee timp de a-și înălța mintea și inima."

I. Nădejde (1886)

Contribuția revistei socialiste la modernizarea criticii noastre literare

Iteratura română intră în secolul al XIX-lea într-un proces accelerat de occidentalizare. Ceea ce fusese pînă la mijlocul secolului trecut influență lentă, nedirijată, devine după revoluția română de la 1848, mai ales în Moldova și Țara Românească transport masiv de legiuiri și instituții, de idei al căror model căutat se afla mai ales în Franța. Această introducere de sus în jos a formelor de civilizație și cultură occidentală, operă a revoluționarilor de la 1848, de cele mai multe ori literați și oameni politici totodată, n-a rămas fără o reacție contrară, ea producînd între altele o celebră în cultura românească teorie a **formelor fără fond.** Formulată ca atare de criticul literar și mai tîrziu omul politic Titu Maiorescu ea plutea însă în aer, era un bun comun și o găsim chiar la un om al revoluției de la 1848, tatăl chiar al lui Titu Maiorescu, profesorul Ion Maiorescu, adversar al „gălomaniei și al „măștii fără crieri" pe care o reprezenta atunci cultura română. „Masca" răspundea desigur „formei", crierii" corespundeau „fondului". Această formulă și teorie care o însotea erau urmarea unei tensiuni firești între o tradiție de cultură și civilizație proprie și masivul transportat de forme, de natură revoluționară, pe care l-a trăit cultura română la sfîrșitul secolului trecut.

Istoria literaturii române nu se poate înțelege și scrie fără clarificarea marelui cadru istoric în care ea s-a desfășurat. A vorbi despre acțiunea lui Titu Maiorescu, primul mare critic literar român, după 1867, sau de „criticele" lui Constantin Dobrogeanu Gherea, care continuă polemic acțiunea lui, înseamnă a ne plasa în plină problematică a istoriei culturii și civilizației românești în secolul XIX. Atît Titu Maiorescu cît și Constantin Dobrogeanu Gherea a cărui activitate ne interesează îndeosebi în cele ce scriem aici, au fost factori importanți ai occidentalizării culturii și literaturii române, ai modernizării ei în concepție și orientare, dar acțiunea lor are nevoie pentru o mai bună situare de cîteva scurte preliminarii istorice. Occidentalizarea culturii și civilizației românești era un fenomen mai vechi. El s-a produs în Transilvania aflată sub stăpînire austriacă datorită influenței luministe în Țara Românească care avea contacte cu cultura și civilizația occidentală atît prin Transilvania, cît mai ales prin sud pe filieră Mediteraniană răsăritene, prin arhipelag, ca și prin intelectualitatea marelui imperiu turcesc. Cercetările de istorie culturală românească mai noi au stabilit limpede fizionomia acestei hărți a influențelor, contactelor și a duratei lor. Plecînd de la ele perspectiva asupra istoriei literaturii române și a marilor ei perioade se schimbă. Modernizarea culturii românești nu e de pildă totuna cu occidentalizarea ei de ultimă oră, cu atît mai mult cu cît occidentalizarea e mai veche și se produce pe multiple filiere în chip complex. Dacă adăugăm existența demonstrată a unui fond cultural tradițional puternic și a vocației de sinteză a culturii și literaturii române aflată la hotarul a două mari arii de cultură și civilizație, cea Occidentală și Orientală, completăm datele preliminare ale tabloului de care ne ocupăm. Perioade culturale și literare mai vechi sînt recuperate dintr-un unghi valorificator nou și dimensiunea spirituală și artistică a scriitorilor acestor epoci capătă și ea o altă situare. Mai multe lucrări vorbesc, pe drumul deschis de Nicolae Iorga, de o mai veche și mai rapidă decît presupunem azi sincronizare a literaturii române și a formelor ei de cultură cu cele occidentale, de unde o altă lectură a textelor mostenite în vechile biblioteci. Umanismul renascentist, barocul n-au fost străine oamenilor de litere români și faptul este spus apăsat astăzi de istoricii literaturii române pe care o numeam pînă acum veche : „Secolul al XVIII-lea românesc stă, în întregime, **sub semnul unei largi deschideri spre umanismul renascentist** (care pătrunde pe trei căi : Polonia, Ungaria și Italia) și a **barocului european,** vehiculat de Contrareformă. Sfîrșitul secolului al XVIII-lea face din Constantinopol o altă sursă puternică de difuzare a ideilor occidentale în Răsărit. Cu alte cuvinte modernitatea culturii și literaturii române e cu mult mai veche, occidentalizarea ei pe diferite căi s-a produs în varii forme de-a lungul timpului și cînd discutăm procesul de înnoire al critirii literare românești datorită lui Constantin Dobrogeanu-Gherea situarea acestui gest de sincronizare nu trebuie singularizată. Occidentalizarea presupune identitatea relativă, generală cu formele culturii occidentale. Sincronizarea presupune o identitate precisă și o promptă racordare la anume forme de civilizație și cultură. E o diferență de grad și de specializare. Un sincronism violent, revoluționar au înfăptuit revoluționarii literați de la 1848, precipitînd cu bună știință anterioarele și lentele influențe occidentale. Titu Maiorescu promovează în prima fază a acțiunii lui culturale o critică acerbă a acestor forme de cultură ca neconforme fondului, ca improvizații nerodnice, ca obstacol în calea unei dezvoltări naturale a țărilor române. El scrie la 1867 un celebru studiu **În contra direcției de azi în cultura română** în care va afirma că începuturile culturii române moderne sînt întemeiate pe minciună, că improvizațiile rapide, destinate a ne „sincroniza" cu țările model trebuie lepădate în știință și literatură și totul luat de la capăt. Aceste idei nu sînt numai ale lui Titu Maiorescu (profesor universitar la Iași tocmai într-o Universitate fondată în acest chip rapid și sincronistic), ci ale unui întreg cerc de intelectuali tineri cu studii în străinătate (Germania, Austria), majoritatea din clasa de sus care înființează un cerc literar **Junimea** și țin conferințe populare pentru a-și difuza ideile. **Junimea** va edita și o revistă **Convorbiri literare,** de mare audiență la vremea ei, atît prin criticele culturale ale lui Titu Maiorescu cît și prin poeziile lui Eminescu, prozele lui Creangă și Slavici și comediile lui Caragiale, afiliați ulterior cenaclului și revistei. Indulgența de tip pașoptist cu care se apreciau scrierile românești este înlocuită cu exigența unei priviri familiarizate cu marile valori occidentale. Exigențele teoretice au creat cadrul apariției unor mari scriitori și marii clasici ai literaturii române sînt totodată și scriitorii **Junimii :** Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ioan Slavici, Titu Maiorescu. Constantin Dobrogeanu-Gherea apare în publicistica românească după momentul de apogeu al **Junimii** și al **Convorbirilor literare** și este indestructibil legat prin poziția polemică avută față de ideile politice și literare ale **Junimii** și **Convorbirilor literare de formația culturală predecesoare.** Scos din lanțul istoric cauzal Constantin Dobrogeanu-Gherea și acțiunea lui nu poate fi înțeleasă. Dacă Titu Maiorescu venea prin formația sa școlară dinspre Occident, Constantin Dobrogeanu-Gherea venea prin locul de naștere și prin formația intelectuală a primei tinereți din cercurile narodnice studențești ale Rusiei țariste. El este un **occidentalizant** pe filieră răsăriteană așa cum literatura română a mai cunoscut doi : pe B.P. Hasdeu, marele lingvist, înaintea lui Gherea și pe C. Stere, doctrinarul **Vieții românești** și al partidului național-țărănesc de mai tîrziu. Optica asupra principalelor probleme de natură socială, politică, culturală, literară este diferențiată pînă la opoziție atît la Titu Maiorescu cît și la Constantin Dobrogeanu-Gherea. Amîndoi au fost literați și oameni politici și și-au expus concepția în articole și studii clare stîrnind adeziuni sau reacții contrare. În politică junimiștii au aderat la conservatori, iar în cultură au susținut cu amendamente ulterioare teoria formelor fără fond. Gherea era socialist, iar în cultură deși a acceptat teoria formelor fără fond ca pe o realitate inevitabilă, a demonstrat necesitatea ca o societate să se dezvolte atunci cînd condițiile interne și internaționale o cer, prin salturi. Era distanța de la evoluționismul junimiștilor la revoluționarismul socialiștilor. Gherea a combătut teoria dezvoltărilor sociale lente, tradiționale pledînd pentru necesitatea dezvoltării sociale economice în salturi. Această teorie politică n-a rămas fără consecințe în plan cultural și literar. Aici Gherea s-a afișat ca un exeget al scriitorilor cultivați de **Junimea.** El aduce în critică o optică și o orientare nouă. Sursele lui Titu Maiorescu erau cele ale esteticii germane (Herbart, Kant, Schopenhauer etc.), iar critica lui era mai ales una de îndrumare generală, care nu prefera analiza detaliată a operelor. Noutatea care a atras atenția imediat publicului larg și scriitorilor asupra criticelor lui Gherea a fost larga lor extensie analitică și tentativa de a da un cadru științific analizei literare. Sursele criticii literare pe care o practica Constantin Dobrogeanu-Gherea erau altele decît cele folosite de Titu Maiorescu. Punctul lor de plecare îl dădea critica franceză contemporană și prin această predilecție bine motivată Constantin Dobrogeanu-Gherea racorda critica literară românească la cele mai noi cuceriri ale criticii europene creîndu-i un statut modern. „D-l Maiorescu, scrie Gherea într-unul din articolele sale polemice, nu ne spune nimic, nici măcar nu face vreo aluzie că ar fi existînd o critică modernă care nu numai că nu piere îndată ce literatura se dezvoltă, dar, dimpotrivă, ajunge tot mai puternică". Inițiativa lui Gherea a fost una de oportună înnoire și a avut un larg ecou.

Istoria literară românească consemnează o polemică Gherea — Maiorescu care a dus la modernizarea concepției criticii literare și a practicării ei la un nivel nou, dar faptul nu poate fi înțeles în afara marilor aliniamente ale dezvoltării culturii și literaturii române. Iar această cultură și literatură se dezvoltă în dependență evidentă de situația politică a României în interior și în afară. Momentul pașoptist găsește țările românești despărțite de hotare nefirești și unul din scopurile activității lor politice și a literaturii revoluționarilor a fost desființarea acestor granițe. Stabilizarea politică a țărilor românești și noul curs al vieții lor după Unirea Principatelor (Moldova și Țara Românească) sub Alexandru Ioan Cuza și mai ales perioada domnului pămîntean, viitorul rege permit apariția și înflorirea scriitorilor de la **Convorbiri literare.** Acțiunea lui Dobrogeanu-Gherea se desfășoară după ce România își cîștigase independența în războiul ruso-româno-turc de la 1877 și intrase deci, prin acțiunea politică a partidului liberal, în orbita politică a marilor țări occidentale.

Orientarea literară nu este străină de cea politică. Modelul francez este în această perioadă atotputernic atît în politică cît și în literatură. Marea confruntare culturală și literară a epocii, de mari consecințe, — cercetate încă insuficient — se dădea între orientarea literară „idealistă" și cea „naturalistă". Idealismul era susținut de gruparea junimistă, naturalismul de publicațiile socialiste dintre care se impusese ca o publicație de prestigiu, **Contemporanul.** Naturalismul însemna Zola și cea mai nouă proză franceză, idealismul propunea modele literare ieșite din actualitate, dar susținute de prestigiul unei grupări literare care părăsea scena literară pentru a se dedica mai ales politicii. Bătălia pentru naturalism în literatura română a fost bătălia unei rapide și prompte sincronizări cu literatura franceză. El însemna mai mult decît o opțiune literară. Pe fundalul acestei mari dispute de epocă — idealism sau naturalism —, s-a produs și înfruntarea dintre poziția junimistă și cea socialistă în literatură, o înfruntare de concepții care dacă n-a produs scriitori socialiști însemnați, a dus la o reorientare a criticii literare românești. Gherea e un sincronizant care se revendică de la cea mai impunătoare mișcare de critică literară a momentului. „Critica în Europa a luat o mare dezvoltare, dar o critică întemeiată pe alte baze, o critică plină de putere, care privește opera literară ca un product și il analizează ca atare, cum fac științele naturale, căutînd pricinile care i-au dat naștere". Taine, Saint-Beauve, Brandes, Hennequin, Guyau sînt criticii literari de referință ai lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. El nu-i preia fără spirit critic ci dimpotrivă îi citește corectîndu-i și încercînd o sinteză personală cu rădăcini declarate în concepțiile lor critice. Inițiativa lui Gherea a deschis orizonturi noi criticii literare românești, chiar dacă unele excese deterministe au declanșat îndreptățite reacții față de analizele lui literare. Opera văzută prea mult ca un product și ignorată în specificul ei artistic era ceea ce au combătut criticii de descendență maioresciană și ceea ce au apărat criticii de descendență gheristă. În scurt timp însă, chiar la sfîrșitul secolului al XIX-lea, are loc începutul sintezei care va concilia cele două poziții (prin N. Iorga, N. Petrașcu și G. Ibrăileanu) și va pune bazele criticii literare române moderne ilustrată strălucit de critici ca E. Lovinescu, T. Vianu, G. Călinescu și alții. Maiorescu a impus criteriul Occidentului, Gherea a aclimatizat instrumentele criticii franceze moderne în literatura română. Această nouă și nuanțată orientare se adaugă șirului de etape mai vechi ale modernizării noastre culturale. Rolul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea și al revistei socialiste **Contemporanul,** care în 1961 împlinește o sută de ani de la apariție, în accelerarea modernizării critice literare românești a fost decisiv.

Nu este lipsit de interes să adăugăm că în concertul criticii europene de orientare marxistă contribuția lui Gherea este una de prim rang. Comparatistul Al. Dima, trecînd în revistă pe corifeii criticii marxiste din Europa, subliniază lipsa de vasalitate a inițiativei critice gheriste, independența acestei gîndiri critice și în bună măsură caracterul ei de pionierat sau premieră. Istoria criticii literare marxiste în Europa are în Gherea pe unul din fondatorii ei.

În cadrul procesului de accelerată occidentalizare și sincronizare prin care trece literatura română la sfîrșitul secolului XIX, Gherea și revista **Contemporanul** grăbesc procesul modernizării criticii românești, dovedind nu numai o capacitate de asimilare rapidă ci și de sinteză remarcabilă așa cum o indică și primele incercări de critică literară marxistă ale lui Constantin Dobrogeanu-Gherea.

M. Ungheanu

OMAGIU

Sărbătorind un veac de la apariția revistei Contemporanul, **spiritualitatea românească de azi ia aminte cu vie și gravă emoție la una din cele mai strălucite „lecții" de militantism social-politic și cultural-artistic din cite ne oferă îndelungata și bogata tradiție a publicisticii noastre. Slujitorii scrisului de astăzi sînt conștienți de faptul că în** Contemporanul **identifică unul din marile repere ale cuvîntului lor menit a contribui la progresul vieții spirituale, la propășirea idealului de bine, la emanciparea concepției despre lume, despre artă și frumos, ca expresie a așezării întregii existențe a omului zilelor noastre pe temeiul unui umanism cu adevărat militant. În istoria publicisticii românești,** Contemporanul, **încă de la apariție, reprezintă un nou mod de a gîndi relația dintre cuvîntul scris, fie că acest cuvînt se pune în slu'ba creației literare, sau a mișcării de idei, menită a impulsiona înseși dinamica existenței umane circumscrisă social-politicului, și cel căruia i se adresează acest cuvînt scris : cititorul, înțeles, în egală măsură, ca individ și ca entitate colectivă. Iată de ce întreg frontul publicistic românesc de astăzi întîmpină importanta sărbătoare cu firească emoție, implicîndu-se prin fapta sa zilnică în modul de a înțelege și a transpune în practică ceea ce, cu o expresie devenită clasică, numim lecția militantismului social-politic și estetic-cultural a** Contemporanului. **În acest chip ne revendicăm noi, cei care, în paginile presei românești de azi, facem tot ce ne stă în putință spre a merita atributul de continuatori demni ai lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, ai lui Ion Nădejde și ai Sofiei Nădejde, ai lui Constantin Mille și Constantin Bacalbașa și ai tuturor celorlalți entuziaști ziariști, publiciști și scriitori prezenți în paginile** Contemporanului **de la 1881 și din anii cit a durat apariția acestei mari reviste românești din a doua parte a veacului al XIX-lea.**

În același timp, redactorii și colaboratorii revistei Luceafărul **salută cu profundă satisfacție prezența în cîmpul publicisticii militante românești din ultimele decenii a** Contemporanului **zilelor noastre. Asemenea multor altor importante reviste românești actuale, care, inclusiv prin titlu, fac dovada fermei lor înscrieri pe albia marilor tradiții ale publicisti-**

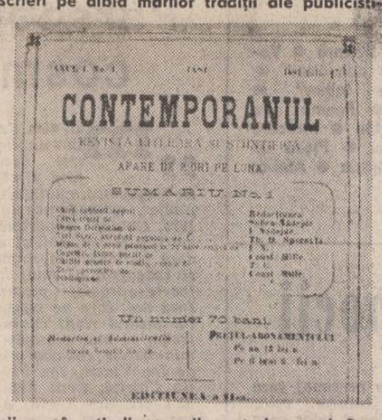

cii românești din epocile anterioare, și Contemporanul **anilor noștri își asumă, în cunoștință de cauză, sarcina de a fi expresia programului de acțiune edificat de marea sa înaintașă. De-a lungul întregii sale existențe,** Contemporanul **ultimelor decenii s-a dovedit a fi una din cele mai impunătoare și mai eficiente tribune ale spiritualității creatoare românești, valorificînd în chip plenar inestimabilul tezaur de gîndire și sensibilitate al umanismului autohton, receptat în formele sale militant-revoluționare.**

Odată cu prezența Contemporanului **în cîmpul publicisticii de după 1881, umanismul românesc se îmbogățește cu valențele noii gîndiri despre lume, izvorîtă din cunoașterea și adeziunea la socialismul științific al lui Marx și Engels. Prin prezența sa,** Contemporanul **ultimilor decenii, alături de întreaga presă românească de azi, se angajează la acțiunea de transpunere în criteriu moral, filozofic, politic și civic de existență umană a dezideratelor exprimate cu nobilă generozitate și cu nedesmințită dăruire pentru cauza celor mulți de către marii noștri înaintași. Contemporanul epocii revoluției socialiste este o tribună a pledoariei pentru edificarea unei culturi naționale de înaltă ținută artistică și de profund conținut umanist-revoluționar. De istoria ultimilor decenii ale revistei se leagă importante înfăptuiri inscrise în aria complexă și bogată a culturii, artei și științei românești. Personalități de vază ale creației și gîndirii noastre actuale își leagă numele, prin fapta lor, de paginile prestigioasei reviste. Fenomenul cultural-artistic și științific românesc din anii socialismului, în întreaga sa evoluție, este marcat în chip revelator de prezența acestei importante publicații. Făcînd dovada unei nedesmințite consecvențe cu programul limpede enunțat încă de la apariția primelor numere,** Contemporanul **își aduce contribuția sa de seamă la edificarea patrimoniului cultural-artistic și științific al României de azi, la dezvoltarea civilizației noastre spirituale.**

Omagiind marea sărbătoare a presei militante românești, prilejuită de împlinirea unui veac de la apariția Contemporanului, **totodată, colectivul redacțional al revistei** Luceafărul **adresează colectivului redacțional al prestigioasei reviste de azi, care poartă titlul glorioasei sale înaintașe, colegiale urări de noi și temeinice succese, menite a contribui la înflorirea culturii, artei și științei românești.**

Luceafărul

Un discipol al lui Gherea

Hasdeu Sanielevici a făcut declarații exorbitante cu privire la inteligența proprie și valoarea investigațiilor personale asupra biologiei mamiferelor. A ne opri la ele ar însemna să ne oprim la detaliul pitoresc în loc de a merge la aspectul profund al activității lui literare și științifice.

Încercările critice din 1903 afirmă un critic important și promit o carieră critică de primă mărime. H. Sanielevici se ocupă de cele mai semnificative apariții literare ale momentului punînd diagnostice valabile și făcînd cîteva analize solide de conținut volumelor recenzate.

Primul volum conține celebrul articol al lui H. Sanielevici despre literatura de peste munți. E vorba de literatura transilvănenilor în care H. Sanielevici găsea modelul celei mai potrivite literaturi pentru societatea românească la începutul de secol. El merge pe urmele lui Gherea amplificînd descoperirea acestuia. Gherea ne vorbise numai despre George Coșbuc. H. Sanielevici ne vorbește despre o întreagă pleiadă de scriitori ardeleni care pun munca în centrul operei literare realizînd prin asta, susține criticul, o operă morală și totodată clasică. Opțiunea literară a scriitorului este exprimată de această literatură de aspect clasic, pe lîngă care el a mai adăugat și cîteva titluri din Brătescu-Voinești sau Duiliu Zamfirescu.

Una din notele fundamentale ale activității și scrierilor lui H. Sanielevici este polemismul. H. Sanielevici a fost un luptător remarcabil și dacă ar fi avut un singur țel și nu atît de multe care i-au risipit verva polemică în prea diverse direcții am fi avut azi o operă critică remarcabilă de un polemism incitant. Polemică vrem să spunem este și acest articol despre literatura de peste munți. Criticul o opune literaturii de dincoace de munți pe care o găsește infestată de o nevrozare demoralizantă. Opera lui Slavici e opusă de aceea produselor recente ale literaturii posteminesciene. H. Sanielevici militа pentru un ideal literar clasic, întrupat pentru el în literatura de peste munți și cerea scriitorilor contemporani să renunțe la modele literare recente și să încerce să creeze opere care să glorifice munca, moralitatea vieții, echilibrul ei. H. Sanielevici este, pe urmele lui Gherea, un susținător al literaturii țărănești de ținută clasică. Interesat de o literatură în linia lui Coșbuc și Slavici, în genere a scriitorilor transcarpatini, el nu va accepta însă pe epigonii lui Coșbuc ori Slavici și va blama pe imitatorii lor de dincoace de munți pe motiv că aceștia, avînd condiții de viață diferite, trebuie să producă o literatură diferită ca problematică și aspect, conformă mediului lor social.

După acest volum în care criticul se definește plenar, nici o carte a lui H. Sanielevici nu va mai fi o carte curată de critică. În volumele următoare, atît de promițătorul autor va fi atras din ce în ce mai mult de disocieri și probleme care chiar dacă nu-l scot cu totul din cîmpul literaturii fac din literatură doar un pretext al discursului demonstrativ.

O constantă a activității critice a lui H. Sanielevici este, pe lîngă polemica îndreptată împotriva tendințelor literare curente, și polemica cu cel care i-a fost maestru în ale criticii literare : C. Dobrogeanu-Gherea. În **„D.Gherea despre școala romantică"** preocuparea discipolului este de a ne arăta cît de falsă e concepția despre romantism a lui Gherea. Demonstrația lui H. Sanielevici este foarte spectaculoasă. Pentru a caracteriza romantismul în general, Gherea s-a folosit de o carte a lui Heine. În asta ar consta toată eroarea. Cartea nu este una de cuprinzătoare prezentare și analiză a romantismului, ci de subiective considerații asupra unei ramuri a romantismului, cel german. Folosind o astfel de sursă, Gherea formulează o definiție greșită a romantismului, cu atît mai greșită cu cît aplică norma romantismului german celui francez. H. Sanielevici confruntă complexitatea scriitorilor romantici tipici germani sau francezi cu insuficienta definiție a lui Gherea pentru a-i sublinia incapacitatea operativă.

Cel de-al doilea volum caracteristic pentru criticul de la **Noua revistă română** este **„Cercetări critice și filosofice".** Nu mai este cartea unui critic al actualității, ci a unui comentator atras de vaste orizonturi teoretice în care intră, firește, și literatura. Antigherismul scrierii este precizat chiar din prefață. H. Sanielevici își propune nu atît să ducă mai departe ceea ce a făcut Gherea, cît să ia de la capăt și să corecteze teze ale acestuia în materie de explicare a fenomenului literar cu ajutorul concepției materialiste a istoriei. Ambiția criticului este de a clarifica și interpreta școlile literare în cu totul alt chip decît pînă la el, infinit mai științific, credea H. Sanielevici. „Constantin Dobrogeanu-Gherea a adus în serviciul criticii literare un temperament artistic, popular și puternic ; ca teoretician însă, eminentul critic și teoretician (cum il numesc gazetele) e **nul".** Criticul gîndește determinist și vrea să ne arate cum literatura reflectă poziția de clasă a scriitorului („după concepția materialistă a genialului Karl Marx"), cum romantismul este o rezultantă a unei insatisfacții produsă de realitate, cum diferențierea între romantismul aristocrației și cel al micii burghezii este datorată unor legi psihofizice ascunse, cum această constituție psihofizică este aflată în strînsă legătură cu tipul rasial al scriitorului. Cu alte cuvinte, H. Sanielevici gîndea literatura ca produs al diferitelor condiții care-i vegheau apariția. În acest volum se află un alt studiu în care H. Sanielevici plecînd de la Gherea discută nevoia de preciziune în discutarea școlilor, curentelor, literaturilor. Toată aventura investigativă a lui H. Sanielevici are ca punct de plecare literatura, critica literară. El a voit să ducă evaluarea deterministă în literatură pînă la ultimele consecințe și să elaboreze un sistem științific sigur care să înlocuiască aproximațiile și erorile lui Gherea. Din această pricină, H. Sanielevici este cel mai acerb critic al autorului **Neoiobăgiei.** Critica criticii lui Gherea trece ca un fir roșu prin toată opera lui H. Sanielevici.

Firul roșu al operei lui H. Sanielevici, gherismul antigherist, nu se dezminte nici în continuare. Cîteva articole fac trimiteri importante la Gherea și nu cu dorința de a-i consolida poziția cunoscută. **Politică și literatură** este un articol care se situează net la antipodul unor contribuții ale lui Gherea. H Sanielevici ține să spulbere afirmația după care, în comparație cu epoca pașoptului, sfîrșitul de secol românesc s-ar afla în stare de secetă literară. Argumentul lui e strict estetic. El compară recolta literară și pleiada de personalități a anului revoluționar cu cea din epoca **Junimii** și a **Contemporanului.** Comparația, contrar afirmațiilor lui Gherea, i se pare a fi în favoarea urmașilor și nu a înaintașilor care i se par lui Gherea de o valoare incontestabil mai mică. Nu sîntem departe de contestarea de către Titu Maiorescu a scriitorilor de la 1848, deosebirea e că acum contestația se rostește de către un membru al taberei antijunimiste, deterministul, gheristul H. Sanielevici. Din literatura pașoptiștilor el reține numai poezia lui Alecsandri și numai la data cînd aceasta nu mai e, de fapt, pașoptistă. Ideea criticului este că literatura cu adevărat valabilă este cea clasică, creată în condiții de stabilitate socială, de societatea „clasică". Poate să apară o mișcare literară cu rezultate durabile în plină seismică socială, se întreabă criticul ? Răspunsul său, conform tezelor susținute, este că nu. Afirmațiile lui Gherea sînt respinse conform unei teorii ramificate și maestrul învins pe propriul său teritoriu. Opera lui H. Sanielevici este mult mai consecventă decît pare și critica lui ascunde mai mult sistem decît cea a maestrului său. **Gherea și școlile literare** nu este altceva decît un nou răspuns la modul lui Gherea de a privi literatura din punct de vedere al materialismului istoric. Importantul înaintaș e confruntat aici cu mari exigențe și respins pas cu pas.

În 1929, la 20 de ani după stria de articole în **Noua revistă română,** în care desprinderea de Gherea era anunțată cu timiditate, H. Sanielevici scrie un articol de rămas bun față de fostul său maestru. Poate că nici unul din articolele de dezacord sau desolidarizare pe care discipolii lui Gherea le-au semnat, și aproape toți au semnat cîte un astfel de text, nu este mai tranșant, mai fără drum de întoarcere.

Criticul **Noii reviste române** pune problema discipolilor lui Gherea cu multă luciditate : „Între intelectualii crescuți la școala socialistă, Gherea are mulți discipoli. Unii il dezonorează, fiindcă au copiat părțile lui rele exagerîndu-le. Oportunismul pe care el l-a practicat numai în viața sa privată ei l-au extins și asupra vieții lor publice... Au copiat prolixitatea stilului, făcîndu-l pe deasupra și găunos, patosul de rău gust etc. Și, din admirația fără rezerve pentru „ilustrul critic și teoretician" și-au făurit un fel de blazon — ca anume femei de lume, din devoțiunea lor tîrzie...". Poate că nici unul din discipolii lui Gherea n-a aruncat o privire mai acută asupra maestrului și a școlii lui. Dar în ce relație se pune H. Sanielevici cu maestrul său ? Îl renegă el, sau îi păstrează ceva din vechea stimă ? Ca răspuns la aceste întrebări pe care H. Sanielevici și le va fi pus cu toată răspunderea, stau următoarele rînduri : „Din scrierile lui Gherea am învățat întîi a privi literatura și istoria prin prisma concepției materialiste, dar arma aceasta am întors-o în contra lui chiar, dovedind neîndeminarea aplicațiilor făcute de dînsul și completîndu-le cu factori pe care abia i-a bănuit". H. Sanielevici consideră poziția sa singura potrivită unui discipol adevărat. „Există oarecare posibilitate — anticipează el — ...viitorimea mă va recunoaște pe mine, care l-am atacat douăzeci de ani". Ceea ce și facem în rîndurile de față. Finalul volumului „Noi studii critice" conține aceste declarații revelatoare : „Karl Marx, vorbind de poziționea sa față de Hegel, spune undeva că adevăratul discipol nu-i cel ce copiază pe maestru, ci cel care-l combate și-l distruge. Mi-am împlinit această menire cu prisosință", scrie H. Sanielevici conștient de rolul lui Gherea și al direcției critice a acestuia. Aceste trei volume de început ale criticului definesc pe criticul literar H. Sanielevici ca urmaș al lui Gherea. Citit fără prejudecăți, H. Sanielevici ni se înfățișează ca unul din cei mai interesanți critici români, din nefericire fără o carieră critică pe măsura marilor lui calități, în orice caz un scriitor care merită mai mult de etichetele minimalizatoare pe care le perpetuează un studiu sau altul și totodată despre rolul și importanța lui Gherea și a **Contemporanului.**

Petre Gherman

La aniversare

O mie de luciri de stea
În sufletele celor care
Sorbind avizi din slova ta
Au inimile mai solare

În plai multime de-așteptări
De flori de ginduri și de vise
Și tot atît de multe zări
Speranțelor mereu deschise

Ești renăscut și răsărit
Din firea noastră românească
Pe cerul scrisului menit
Legenda-n veci să-ți strălucească

Mulțime de povestitori
Uniți în alba ta făclie
Fii de țărani și muncitori
Din noua noastră Românie

Mulțime de lecturi lumini
Duc generoasa lor solie
O țară de poeți senini
Făuritori de veșnicie.

Constantin Atomii

Dintre sute de catarge

Poeți de pe Someș

GEORGE ROȘ

Pastel fals

Amurguri răsfirate ca niște cozi de păun,
Peste vegetația niciodată obosită a acestui oraș ;
Pe pietrele funerare epitafele se sapă singure,
Cînd neverosimil de lungi sînt aleile parcurilor.

Peste lentilele ierbii ard măști de plins,
Și ziua devine tot mai scurtă între zborul sitarilor,
Încît penele lor sînt un jaf de culori,
Declanșînd arderea penelului muiat în mult albastru...

Amurguri răsfirate ca niște cozi de păun,
Peste pietrele care așteaptă un incendiu de dălți,
Peste vîntul care întreține două flăcări îmbrățișate,
Cînd aleile parcurilor sînt neverosimil de lungi...

Elegie

Așa cum patinăm acum pe șinele frigului
Nu știu de ce mi se năzare
Că asistăm în ultimul timp la incinerarea unei culori
Despre care toată lumea știe că e albastră...

Așa cum stăm de ieri îngropați între două insule
Care plutesc doar în direcția căderii stelelor,
Ascultăm cum morile de vînt macină întunericul,
Incolțindu-ne pe buze semințe de frig otrăvitoare...

Ce să căutăm, iubito, acolo unde
Vîntul ca un acrobat se cațără pe fringhiile ploii,
În timp ce noi cu hainele ude, strînse pe corp,
Visăm să dăm foc acestui burg de la o mare distanță...

Exil statornic

Cenușa mă smulge din sărbătoarea focului,
Cînd statornic exil mă pictează în rouă,
Atît ești de aproape de steaua cu aripi
Că simți filfîirea ei sub nostalgii lichide.

Acum ești suspendată în aerul tare
Floarea soarelui este-o plăsmuire de aur,
Spre care curg polenuri desculțe
Și roua sub formă de sonerii albastre.

Acum aceste oglinzi te dezrădăcinează
Și te mută cu trunchiul în înpeni de umbră ;
Închidem ferestrele lîngă limba ciudată a ceasornicelor,
Ca și cum diminețile ar începe cu numele tău.

Pe firul izvorului dacă umblu fără tine
Apele îmi par niște clavecine obosite ;
Azurul devine viscos că se poate turna în pahare,
Și se bea cînd în noi se luminează de ziuă.

ALEXANDRU CRISTIAN MILOȘ

Baletul sufletului, al mării și al pescărușilor

Tu ești albastră ca marea
Peste care zboară pescărușii bucuriei și ai nemărginirii !
Stau pe țărm și privesc răsăritul
Și drumul tău de ape
Și partea stîngă a sufletului meu
Imploră toate ceasurile să moară,
Tu ești albastră ca marea
Ești nisipul trecător căutîndu-mi buzele și ochii,
Cînd beau, beau depărtarea ca pe-o otravă

Cînd stau așa singur pe țărm și vinez soarele
Și orașul e o biserică plină de copii
Și lumina o magnolie înflorită,
Tu ești albastră ca marea
Curînd restaurantele se vor deschide și ziua
Și oamenii vor intra visînd să uite ce încă n-a uitat,
Visînd să facă ce încă n-au făcut, visînd
Și eu mă voi amesteca printre ei cu sufletul pregătit,
Tu ești albastră ca marea
Pe care nu o poți iubi decît scăldîndu-te în ea
Decît stînd așa pe țărm ca o stalactită tăcută,
Ca o sirenă a dorului dirijînd corăbii pline cu tinerețe,
Tu ești albastră ca marea și latină la fel, și limba mea de soare ești
Și inima mea primindu-te e cel mai vesel și norocos ospiciu al gîndului
De noapte și de zi,
Tu ești albastră ca marea și cerul
Și cerul doar te poate egala !

Elegie pentru podurile orașului

Iubesc podurile orașului
Doamne, cum le mai iubesc,
Picioarele nelegate,
Raze de-azur, și umbrele zilnice
Ale cailor ce se înalță pe ele,
Pietre vii luminii împărătești,
Trupurile lor arcuiesc singurătatea,
Iubesc podurile orașului
Doamne, cum le mai iubesc,
Și ceasurile îndrăgostiților ascunse în ele,
Dimineața, soarele răsărind din apele lor sănătoase,
Mă poartă departe, departe în larg,
Roșie barcă cu păsări !

Memoria sîngelui

Acum se face primăvară,
Albinele amintirii vin să mă înțepe,
Undeva pe străzi, tata împrăștie semințe de copaci,
Îl ascult și-i aud mina curată ca zăpada
Acum se face primăvară,
Aerul pămîntului cîntă
Și tata cinta la fel pavind memoria sîngelui meu cu pietre verzi,

La concertul de orgă

În catedrala cu orgi, steagurile breslelor ; în anume zile vine cel ce cîntă ; se-așează pe scaunul său, se uită în oglinda retrovizoare ;

Într-acolo, de unde i se face semn : cînd, cum să intre cîntecul. Acum nu se mai slujește : dar un cavaler de piatră, doarme în altar. Cînd și cînd se-ncarcă băncile vechi de-o altă lume ; tineri de toate meseriile ascultă concerte ludice în Catedrală.

Sînt acolo din partea vechilor bresle : pietrari-zidari, tăbăcari, fierari-armurieri, dogari, croitori, brutari.

Sînt și din partea noilor meserii : profesori, poștași, ingineri de calculatoare, gazetari de județ, fierari betoniști, vînzătoare în magazine, muncitori sticlari, ingineri de toate meseriile.

Cîntă unul dintre ei, la orga pentru ei : steagurile bătrînelor bresle, grele, cu pînzele metalizate de învechire.

Se apleacă peste ei, de parcă ar fi cîștigat o mare bătălie.

Oricum, ei sînt pe cale s-o cîștige, dacă au ajuns, breslași ce sînt, în Catedrală.

V-am vorbit despre poeții de la Bristrița de-aici din pagină cît și despre cei ce n-au putut rămîne în plumbul nostru.

Însă i-am văzut la marele concert de orgă, știu să asculte, știu să prețuiască vuietul organic al cîntării.

Ion Gheorghe

Acum se face primăvară,
Orbul meu pleacă să trăiască în mijlocul copiilor,
Eu îl visez pe Eminescu tot mai des,
Un fluture mi se așează pe inimă ca pe o floare
Și nu cred că am curajul să îl alung !

Curajul de a fi pasăre

Tu știi, pasăre a norilor, puterea mea imi vine de la inimă,
De la zmeura înaltă din curtea cu copii,
Și de la memoria de cristal,
Tu știi, pasăre a norilor, invitați de onoare noi nu vom fi
Niciciind la balul vînătorilor,
Puștile noastre trag numai cu zăpadă,
Și zăpada e un fel de grîu al păsărilor,
Tu știi, pasăre a norilor, noi doi mereu vom fi
Cutia cu chibrituri a primăverii punînd foc verde orașului !

Septembrie

Septembrie,
Biciclete de poștași uitate în curtea bunicilor
Cadă cu frunze în care mă îmbăiez cu o pasăre,
Acul luminii în inimă,
Septembrie,
Sîn cu fructe albastre,
Sufletul meu pilot de încercare pe aeroporturile Melancoliei,
Fumurile fierbinți ale zilei suind pe cer
Și noi care te iubim
Și noi care te iertăm pentru tristețe
Și pentru florile brumate pe coline !...

GAVRIL MOLDOVAN

Fragment

Părinții-mi erau lucrători de pămînt
greoi își duceau vitele la apă
aveam locuri la spini
tata-mi zicea : cînd îl însurăm pe Gavrilă
îi dăm locul din Luncă și Zăvoi

fiindcă e harnic și-i place pămîntul
cu urechile copilului

ascultam făgăduiala tristă
ce nu avea să se-mplinească
pentru că eu

cumpărîndu-mi cărți de poeme
m-am luat la luptă cu morile de vînt
căutînd în fundul oceanului

oalele de aur.

Geneză

În casă nu-i nimeni
trupu-i lîngă mal
în trup nu-i nimeni
nimeni nu-i lîngă prag

lîngă buruieni
doar rătăcita materie în vremi

nu era barcă
nu era ploaie
din muguri curgeau lacrimi șiroaie
piatra se refăcea cu greu
din neizbînda ei de minereu
să se retragă apa nu putea
singură în conul ei de stea
liniștea-ntregea cuvîntul

lacrima singurătății și vîntul
ouăle de nisip neclocite
neputința izbea zilele risipite.

un singur umăr de-ar fi fost
ar fi avut totul un rost.

Un tînăr rostind cuvinte pentru neamul său

îi vedea cum ne surpă munții la încheieturi
luîndu-le sufletul și comorile
au ucis multe frunze și-n toamna trecută
tînărul nu le putea vedea murind
de aceea dintr-o casă înconjurată de brazi
ne trimitea anevoioase scrisori
în piață tricolorul răsărea
erau primele raze ale zilei armonioase
lumina se revărsa cu elan
peste mulțimea adunată și peste case
tînărul își pregătise mîna stîngă
cea care lîngă inimă suferise mai mult
cu ea să scrie
stele să deplîngă
mormîntul eroului necunoscut
și toate luptele care-au trecut
peste mica veșnicie a unui neam de munte

pe trepte în piață gerul creștea în Orient
aspru și neînduplecat în tărie
de acolo zărea aroma ce se revărsa peste neam
sentimentele libere ale locuitorilor
și-ntr-o clipă de august se lumina de ziuă

Bistrița

În orașul medieval plouă
pe fiecare piatră se văd
scene din lupte îndepărtate
lîngă bolți flutură castanii
cîteva ziduri unde trag drumeții
la umbra binefăcătoare
turnul marii biserici străjuind
o-ntemeiere nelumească

toate acestea se-ncumetă des
să mă alunge noaptea
să mă strige
cu varul alb al pereților
cu liniștea
trec neostenit printre pietre
ca regii troieni
printre bogății

LENUȚA DOMIDE

Ce-ar fi dacă...

Ce-ar fi dacă
Ne-am schimba șireturile ?
Ce-ar fi dacă
Șiretul meu l-aș lega de șiretul tău
Și-am porni într-o goană nebună ?
Ne-am rostogoli, sau
Nu,
Am face-o călătorie frumoasă

Cu ghete zburătoare.
Dar mai bine
Să facem schimb de ghete, sau
De culoare dar,
Nu,
Numărul tău m-ar întrece
Și-atunci
Ar trebui să le retez, și asta
Nu se poate pentru că
Ce s-ar întîmpla cu
Călătoria noastră dacă
Ghetele nu mai pot fi zburătoare ?
Dă-mi șiretul tău și eu
Ți-l dau pe-al meu...
Vezi ?
Ce frumoasă-i călătoria !

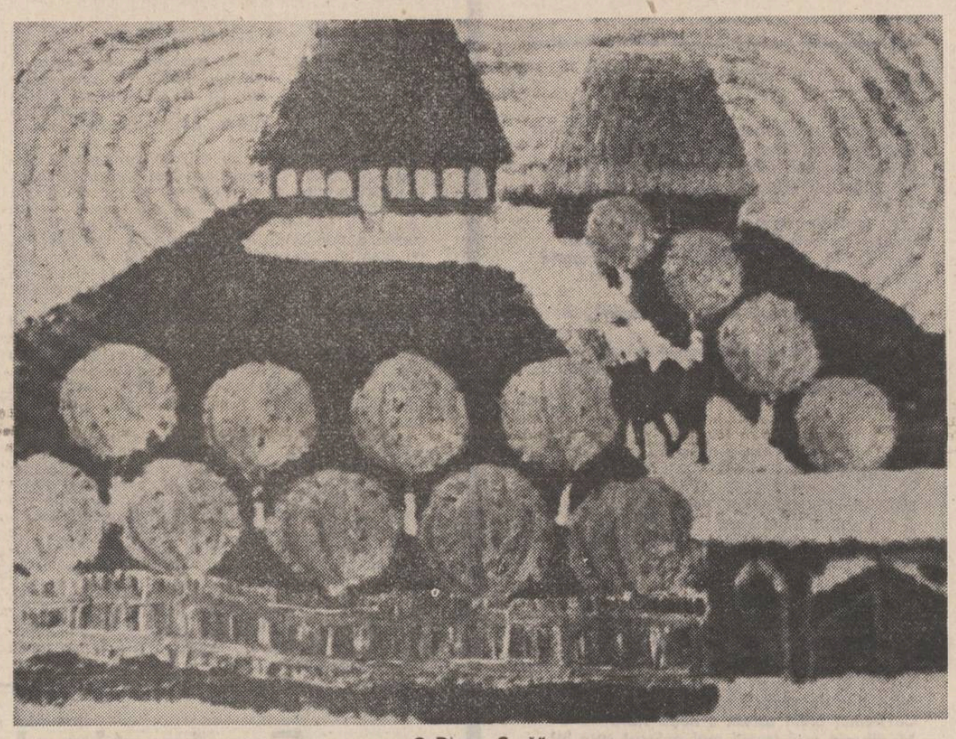

C. Dipșe „Casă"

COSMA GOIA LUCIA

Miracol

Miroase coasa tatei a melci tăiați
Și-a ruguri de mure și smeură.
Sub secera mamei grîul singeră
Și lumina-i îmblînzită pînă la sinucidere.

Pe scoarța de mesteacăn se descalță ploile.
În arma bunicului clocesc sitari.
E o mare artă să știi să taci
Cînd cineva îți spune „iubito" sau „străino".

Pînze de paianjen tai cu cuțitul.

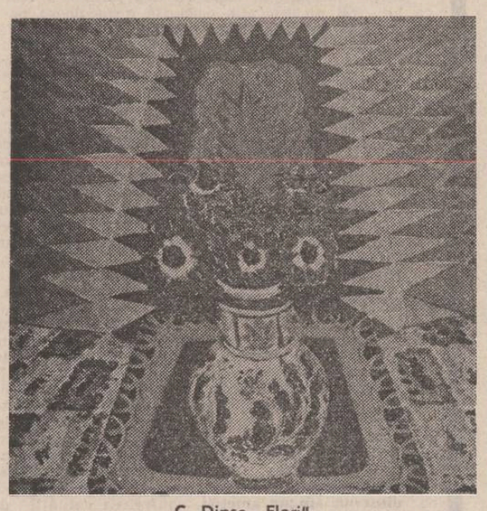

C. Dipșe „Flori"

Sînt lucidă doar în sensul în care
Mai bine de două mii de ani
Navighez cu morții spre o ireală aromă.

Despre Patrie

Despre Patrie poți să scrii
Privind un cireș
Un liliac hohotind de miresme,
Ori o palmă crăpată de țăran...

Despre Patrie poți să scrii
Privind un huluh
Culorile calde ale curcubeului,
Sau gleznele unei femei
Singerînd pe o miriște de aur...

Despre Patrie poți să scrii
Privind un ocean de semințe
Care ne taie respirația
Ori de cîte ori pămîntul
Tresare în somnul străbunilor...

Despre Patrie poți să scrii —
Depinde de felul
Cum te poți apropia de ea,
În vîrful picioarelor...
Sau în vîrful inimii !...

OLIMPIU NUȘFELEAN

Grîu

Copt în șoapte de dragoste,
copt în privirile
trezite pentru prieteni,
copt de trecerea iute
prin viață
a macilor.

Ziua
cînd ții cu dinții
de-un petic de răcoare
și, de prea mult sîrg, îl sfîșii.

Unduirea lanului urcată
în palma ce cîntărește bobul greu,
capul iubitei.
în sacii plini
veacurile de neodihnă.
O noapte de pază în arie,
cu pălăria de paie pe găleata cu apă,

cu minecile cămășii albe suflecate,
îndemnat de dogoarea noctură a spicelor
să numeri
stelele
încît în zori
știi toată istoria viitorului.

RODICA ADRIANA BARNA

Verde veronez

Într-o absidă uitată din cer
două haine cu mînecile împletite
o pasarelă țîșnindă din alte epoci,
tablou translucid conturat pe-ntuneric,
sănătatea gazelei în patria ei,
cimitirul de ciini parcelat,
masă tăcerii
și sarea din lacrimi presărată pe cetini,
umbra năvodului,
vacanța,
concupiscența și crima pe o stradă
mai oarecare decît altele,
pămîntul gras plin de viermișori
țigara și cartea deschisă,
materia,
celula și cadavrul,
vaccinul contra turbării
și eu, pe întindere
gonesc
urmărită de un ciine uriaș,

Atelier de imortalizare

În bazine mari
nucile se galvanizează
cu miez cu tot,
unele despicate, altele pline,
absența atotstăpînește ;
cireșele de cupru și de staniol ;
din păstăi
diamantele coapte izbucnesc ferme
— ochi pentru prinții fericiți —
noaptea teilor ultraviolet poleită,
pădurile de aur și de argint —
misterul se galvanizează cu purpură,
se toarnă în bronz cormorani ;
cu un ciocan de lipit
două meduze devin siameze,
pedunculi de oțel stau perpendicular,
peste mașini cade roua,
un costum uzat de scafandru e îmbălsămat în cerneală,
bicicletei i se injectează acetilenă,
țîșnirea impietrește în discobol

în această orfevrărie
ornicul se vindecă singur ;
întreb
și vocea mea e trecută prin tobbox,
prefăcută

Rondul de seară

Gonașii urmăresc
spărturi în memoria serii
și dau seama de tot și de toate.
Nesocotințe, cîte, nu mai știu
se îmbuibă într-un secol grandoman,
porii se deschid primitori de otrăvuri
și flori de pai aglutinate ;
la megafon se anunță ploaie,
castrul roman-inimă plină de molii
se astîmpără.
Invazie de fulgarine galbene ;
vizitatorii aeroportului noctambul
se destăinuie.

Cîți grauri mărșăluiesc prin morile de vînt
și cîte poame verzi ți-au murit la subțiori
voiesc să știu.

Departe soare tînăr
fuge.

VIRGIL RAȚIU M.

Mileniul căzut în sfîrșire laolaltă cu toate cele nesfîrșite

PRIVIND CU OCHIUL DREPT

„Să se știe de cînd a căzut omăt
în Duminica Slăbănogului, la anul '810, (...)
toamnele frumoase, primăverile și mai frumoase,
iară cucuruzul slab, (...),
că erau flori și iarbă în luna lui Ianuarie,
iară luna lui Februarie tot bună, (...),
iar la cîmp a bătut crivățul cel glumeț
și au omorît oi, cai, boli de la pluguri, (...), și oameni,
și ciobani și herghelii, (...),
așa se va ști de cînd a tunat în luna lui
Octombrie, 17 zile, '801. Și am însemnat să vedem ce-o fi...
...și au ținut așa pînă la 27.
În anul acesta, la Ghenarie, am pus 12 cepe
pe 12 luni pentru semnele vremii anului
și nici o lucrare n-au făcut. Ce lucru o fi,
și eu m-am mirat...
...putea a se întîmpla ceva și mai mult,
dar a fost seara cînd lumea este astîmpărată..., și
despre (...) altele nu se mai spune,
numai închipuiți-vă, (...).
Anul '788, mai, în 25 zile, au fost știrbire în soare.
Duminică, trei ceasuri fără 20 de minute, noaptea,
s-au cutremurat pămîntul, spre luni, (...),
fie dar să trecem și să vedem. Hăhăhăăă... a fost
mare lipsă în toate.
Și noi, orășenii, avem o sarcină :
ce aducem de afară la casele noastre
plătim de bou parale două bune,
asemenea și de cal înhămat,
numai apa ne-a mai rămas moștenire, (...),
astfel
s-au însemnat de ciumă în Galați (...)."

Vremea și libertatea

Iată vremea arcadelor acestea mereu renovate,
vremea caselor acestea înalte și drepte cum adevărurile nerostite,
vremea cum cineva, în lăuntru-ți încins — sine străin — apare
și construiește o carne netrebuincioasă.

Afară vreme prielnică este ; afară de acestea,
oameni vin și se încolonează
cum încolonați sunt invizibilii care mă supraveghează,
vreme oricînd mai puternic înflorită
decît plictiseala ce te inundă aflîndu-te în
partea de sus a părții de sus a turnului Eiffel.

Bestial uruie mașina,
iar celui care nu se manifestă prin atingere
nu-i este îngăduit să se arate.

Tu, cel cu experiență,
pentru ce nu sunt speranțe
că ar mai putea fi stăpînite, atîtea, petrecerile,
atîtea, nemaipomenitele sărbători ?

ion beldeanu

A te apăra

Îți este necesară fărîma aceea de
Libertate cînd se aprinde lampa
De seară și se-aude cintecul
Griului coborît pe care
De melci somnoroși.

Acum vine ploaia și eu încă
N-am descoperit în ce măsură
Poemul acesta mă poate vindeca
De lacrima întoarcerii prin
Poarta peste care soarele vintură
Mînzul de pepene galben și pur.

Îți este necesară fărîma aceea
De veșnicie tără de care nici o
Altă încercare n-ar putea
Să te apere de sabia singurătății.

Violența întunericului

Tăcere de ciment. Acum liliacul
De noapte sfîșie aerul putred.

Pentru a respira e nevoie să
Lepăd cuvinte, cît mai multe cuvinte
Ca niște bile însingerate
Zornăie la picioarele orașului
Tolănit în somn ca-n moarte.

Deschid fereastra și gura
Mi se umple de cenușă.

Totul e taină

Și tu despre care nu pot spune
Privește înainte, aceasta este
Puntea paradisului ! Numai tăcerea

corneliu merlău

Sisif

Iui Fănuș Neagu

Ca o preavlăguitoare muiere
Nețipătorul har...

Povara-mi pierdută-n adînc de tăcere
Fantomatic mă bîntuie iar
Stîncă de aer – imi pare
Că în palme o țin uneori
Încă o noapte abruptă
Curgînd ca o lavă de miere
Încerc atunci
Să o urc pînă-n zori
Trudnică mereu dorită povară
Mai visăm la urcuș împlinit
Mai visăm iară
Sfinxul de ceară
Și răspunsuri ce nu s-au rostit
Atunci s-ar deschide
Ar fulgera dintr-odată
Adînc adîncul ce sînt
Mereu prăvălindu-se
Înapoi către seară
Damnatul Cuvînt.

marcela mariana milcu

Și se-ntinde piatra

Un bărbat gol îmi ademenește mîinile
Dar e nebun rîsul lui și mă tem –
Îmi desfac părul și țip a blestem –
Între dorință și spaimă mă prinde mîinele.

Și mi se umple trupul de ziuă și pare
Mult mai trist ca pe noapte
Și mult mai urît,
Fața-mi împietrește ca un grunj de sare
Și se-ntinde piatra tot mai înspre git.

Grifonul

Vin spre mine leul și vulturul și se despică supuși
– montează din noi un grifon, te rugăm, îmi zic,
animal cu două suflete ca două halebarde fă din noi
și n-o să te mai temi de nimic...
(dar mîinile-mi tremură cînd să-i prind aripile
și ochii de ceară îmi intră în piele –
mi-e teamă iar de moarte, cum să mă aperi tu
făptură jalnică a minții mele ?!

O, cum doarme cu somn de motan ghiftuit !
Acea vară nebună hohotind peste tei !
Ca-ntr-o cămașă de soare pluteam
Iubito, carnea ta mă mai arde
Și-acum, adu-mi aminte
Gura de ambră băută.

Ci-n baldachinele nopții trec
Călăreți de mătase, totul rămîne
Taină din care numai ochiul
Nepotolit al patimei
Se-ntoarce să lase o lacrimă.

Peisaj cu general

Noi rîdeam, orașul picotea
Împotmolit în plictiseală
Docile armonii inventam
Urmărind armăsarii ieșiți
Pe poarta amiezii la trap
Cînd dintr-o pușcă ordinară
Detună primul strigăt : fiecare
Adevăr e o capcană – zise –
Și cu propriile sale degete
Înmănușate generalul
Își potrivi gîtul în știreang
Salutîndu-și îndelung

Combatanții prăbușiți printre mese.

Lumea ca meditație

Noi venim de departe dintr-o altă
Fereastră a timpului în care
Foșnește caprifoiul și pacea podului
Suspendat între clopotele verii.

Noi ducem funia obosită a singelui
Ascultă cum se aud hohotind vînătorii
Zilele sfîșie în piețele publice
Ultimul sunet al toamnei de bronz

Și trecem pustiu înotind prin cuvinte
Devorați de motoare și smog
Numai vechile cărți de iubire
Zac prăbușite sub coapsa uitării.

Levitație

O zi dar fericită vrei a zice
Cuvîntul umblă ars de cîntec
Să te cuprindă-n floarea lui smîntită
Ca-ntr-o sămînță potopitoare.

Ce vis cînd trupul singur se
Trezește, amintirile i s-au pierdut
Pe cîmpurile nirvane, fără dovezi
El moartea își ascultă galopind.

Mă lasă ori vino, bezmetic anotimp
Acoperă cărarea e fum, e tăcere
N-am altă putere decît ochiul pîndind
Apatice stele aproape-n prăbușire.

Dor

Să nu mai știe nimeni preasfîntă mamă taina
Tulburătoarea taină ce se numește dor
Stigmat de ne'mplinire cea mai curată vină
Cu singura-ți aripă să îndrăznești un zbor

Căci geamăna aripei se zbate alb în tine
Icoană născătoare cînd lacrima s-a rupt
Sînt Cel-fără-de-umbră născut pe jumătate
Strigîndu-mă pe mine cel încă nenăscut

Mă cheamă umbra albă din presimțirea mamei
Cu țipăt ce-nfioară de spaimă părul nopții
E nașterea din urmă Cuvîntul de-nceput
Orfan de mine însumi îmi fring din palmă sorții
Și cu mireasa umbră mă contopesc tăcut.

Cîntec

Mi-e dor de pruncii-mi nenăscuți
A fi și a nu fi întîia oară
Cum ritualic drum de sturioni tăcuți
Urcînd înspre izvoare să dispară

Mi-e dor de nenăscuții-mi prunci
Nisipul care sînt să curgă în țipare
În urmă să-nnopteze cărările prelungi
Să ardă-n dimineață o singură cărare

Mi-e dor de pruncii-mi nenăscuți
Cu tremur blînd aștept o nouă stare
Mi-albește osul frunții mai aplecat spre lut
Mai se zdrobesc în somnu-mi icari în fulgerare

Mi-e dor de pruncii-mi nenăscuți
De taina risipirii în natură
Dar cîtă teamă chemarea s-o asculți
Atîta teamă
Să rostești Cuvîntul
Tulburător mă cheamă
Amețitor mă fură
INCEPUTUL.

Trupuri de schimb

Are trupuri de schimb, doamna, și le pune pe rînd,
E fascinantă, seducătoare.
Uneori se azvîrle-n bețe – și bînd
Ca tăișul cuțitului țipă ea că nu moare,
Țipă ea că trăiește.
Uneori se înșeală pe sine și rîde,
Uneori tuturor viața și-o povestește –

Dar mereu trupul său are soartă de gîde
Și o dungă de sînge nevăzută desparte
Capul doamnei de trupu-rile noastre de moarte.

Spuse către sora bătrînă, Nuaria:

Soră Nuaria, fața mea era albă de atîta iubit,
mi se-ncruzise pielea ca adîncul de miez
aveam trupul miresmuit
și rotund, ca trecut prin livezi....

(Nu te speria de ăst șarpe uscat
care-mi umblă acuma pe sîni,
pe-te trupul meu cu venin împăiat –
ochii lui nu omoară pe nimeni, cei spini...)

Soră Nuaria, văd cum și peste mîinile-ți ani au trecut –
ai rîsul istovit, precum paiața,
iar trupul ți-e tot neiubit, dar slut
și ți s-a urîțit cu totul fața.

Îți mînte ? Te bucurai auzind de la mine
ce este dragostea și carnea ce e,
iar trupul tău se aștepta pe sine
tot scormonind prin false curcubee.

...Soră Nuaria, fața-mi era albă de atîta iubit...

Lumina-i veștedă acum, de înserare.

Cînd ieși din spațiul ăsta obosit,
lasă deschisă ușa la plecare.

ion lică vulpești

Ceasul de taină al nucului

Beziia un muscoi sau un bărzăune sau niște viespi leșinate, undeva după grămada de cruci, intr-o lumină căzută vraiște pe un potop de urzici moarte. Stăteam pe iarbă intr-o felie de umbră ca un pieptene, stăteam, zic, chinciți cu genunchii la gură, cu călciiele in pulbere fierbinte sau intinse intr-o rînă pe gard. Era ceasul de ieșire la poartă, in poiană, cînd porțile pocnesc și vin din trei părți cite trei, urmați de niște nepoți, o pisică și vreun ciine tras ață de frimiturile de piine ce curg printre deștele lor, ale copiilor.

Era, zic, ceasul de taină sau de pălăvrăgeală, fără de care amiaza nu e amiază, vara e știrbă și toți trăiserăm clipele alea. Dar el povestea mai mult pentru copii ; „Uite, ca acu era, zicea, o căldură de se mirleau găinile in țărină și am intrat pe poarta asta cu picioarele amindouă și cu o carabina lucioasă cum e coaja de nucă și aveam niște bocanci noi și o bonetă dreaptă și ascuțită. Și am intrat ca lupul, cu două gînduri, care mă incălicaseră incă de la Oradea, că de-acolo veneam și dacă stau și mi-amintesc și acum le văd și le simt gîndurile ăstea, cum mă impingeau. Primul, nu-l pot spune, vă dați voi seama, ce-ar vrea un soldat de pe front, stătut. Uite-o să spună“. La care Lena, nevastă-sa se uita urît ;“ „Hai, mă, mai taci morții din gură. ești nebun sau ce-ai ?“. Fane rîdea și trecea la gîndul al doilea. „Aveam in cap două găini. Una ciorbă alta friptură. Și după ce am potolit primul gînd (aici rîdea iar și ridica hoțește sprinceana a facere cu ochiul) m-am dus pe sală și am tras. Două găini am impușcat și muierea s-a speriat și copiii au venit, că-i trimesesem pe drum la deal de, n-aveam ce face ! „Muiere, una ciorbă, alta friptură, că in două ore plec“. Dar ea zice, păi măninci două ? „Păi măninc, am zis, că de cind mă tot gîndesc, mi-ajunge“. „Bine, atunci mai tai una s-o iei la tine. Și pun carabina la ochi și aștept să mai culc una, dar găinile fugiseră. Și cum stam eu așa, din vie iese cocoșul infoiat, supărat. Cerceta terenul, căuta găinile, îi mirosea a singe. Parcă-l văd : inalt alb-alb ca zahărul, cu o pată roșie in creastă, cu două picioare roșii și inalte, parcă mergea pe picioroange. Muierea mă trage de mină : nu cocoșul, că n-am de sămință, dar mie mi-a fost poftă să-i trag intr-un picior, sus și in picior i-am tras, l-am culcat, s-a speriat, s-a ridicat și iar a căzut. După aia am plecat și tot timpul pe unde am umblat m-a pisat cocoșul ăsta, mă urmărea și treaz și-n somn, cum umbla el pe catalige, drept și mindru, stăpin pe toate și cum l-am culcat eu. Și cind te gîndești cîți oameni mureau lingă mine, cum îi vedeam fără miini fără...“ Aici tăcea Fane invalidiul, iar noi știam că nu i-a fost de-a bună ; s-a intors intr-un picior.

Desen de Dragoș Morărescu

Și cum zic, cum tăinuiam noi așa, de la deal vine Rinca Degerata. Bizilau muște și amiaza gingurea inăbușită pe după cruci fosnea ceva, noi incă eram cu gîndul la cocoșul lui Fane invalidul, cînd Rinca Degerata zice bună-ziua, se uită lung la fiecare, incearcă să spună ceva, apoi iar ne privește ca de pe altă lume. Avea capul legat cu o cirpă albă, udă, o durea capul, sau se prostise de tot, avea cred anul de cînd nu mai ieșise in sat, stătea in cimp, doar cu o capră, vara o scălda soarele și luna, iarna o stringea gerul, îi era mereu frig și noi îi ziseserăm Degerata. S-a rezemat de gard, am așteptat să zică ceva, n-a zis și noi am luat alte vorbe, ne-am făcut că nu sintem mirați că o vedem și nici că ar vrea să zică ceva.

Dar n-a durat mult și am auzit-o : „Calimah“, „Calimah ?, am intrebat-o, ce-a făcut Calimah ?“ Calimah era vecinul ei din partea ailaltă a cimpului, om pustnic și el, trece prin sat numai noaptea, crește 300 de iepuri, 200 de bibilici, pe care nu le taie, nu le vinde, le lasă să-i umple curtea și grădina și vilceaua, i le mănincă ciinii și le găsește moarte. Are șapte lacuri pline cu broaște și leprinde și le dă la bibilici, el cintă la vioară, acordeon și chitară, n-a fost insurat niciodată, dar știe toate plăcile plămădirii și toate chinurile facerii și toate cele ale femeilor, pentru că citește, citește in prostie.

„Calimah“, a zis iar Rinca Degerata și noi am crezut că s-a dus peste ea, cine știe ce i-a făcut, sau ce-o vrea să-i facă. „Ți-a făcut ceva Calimah ?“ „Nu. Nu mi-a făcut nimic, dar mi-a spus tot și voi habar n-aveți de toate cite erau strimbe și acum se indreptară“. Și aici, citiva au inceput să rîdă ; „Rinca, te doare capul, descintă-ți“. „Pune pe Calimah să-ți facă frecții“. „Ce băurăți amindoi ? Otravă de lenm de doage ?“ Rinca a vrut să plece, dar cineva a tras-o și i-a zis : „Ia spune, Rinco, ce-a zis Calimah ?“. Rinca, s-a șters la gură și a inceput să spună cum a tăiat un pui, a făcut mămăligă cu usturoi, a cumpărat două kile de vin și i-a dat o gură lui Calimah, să vie să mănince și el și să bea, să mai vorbească și ei amîndoi și atunci Calimah s-a umplut de roșeață și de o altă poftă, cea de vorbă și i-a spus cite strimbătăți sînt in satul ăsta și cum le-a văzut el că s-au indreptat sub ochii lui și cum oamenii habar n-au, trăiesc pe altă lume...

„Și ce-a văzut Calimah, Rinco ?“. „Păi uite ce-a văzut. Cum a plecat el de cu noapte și l-a răsărit soarele la primărie, primarul i-a ieșit in cale vesel și frumos, vesel și frumos, așa zicea el, i-a intins mina, l-a luat de git și i-a zis că bine-ai venit pe la noi, tovarășe Calimah, chiar mă gîndeam și mi-era dor de dumneata și să știi că noi te considerăm om de vază in satul ăla și in două-trei zile o să trimitem buldozere și escavatoare și remorci cu piatră să facem o șosea peste noroaiele alea in care trăiți și-aș vrea, tovarășe Calimah, ca șoseaua asta să treacă chiar prin poarta dumitale și mai tirziu să turnăm chiar asfalt peste piatră și să ne abatem cu asfaltul și pe ulițele laterale și, desigur, curtea dumitale nu va fi ocolită, că am auzit că dumneata nu poți umbla nici vara, nici iarna fără cisme. Și să mai știi, tovarășe Calimah, că noi, conducerea comunei, ne-am hotărît să nu mai țineam așa tare de scaune, că au inceput să ne cam doară dinții și să ne mai interesăm și de săteni, că noi dacă o mai ținem așa, dăm in partea ailaltă, adică picăm de unde sintem in niște ape stătute și tulburi unde domnește legea 18. Nu știu dacă știi dumneata de legea asta, dar oricum, imi pare foarte bine că veniși și poftim să bem o cafeluță dulce și amară“.

In timpul ăsta noi ? Noi ce să mai discutăm ; mai cruci decît crucile de-alături. Cînd Rinca Degerata terminase cuvint cu cuvint, spuse ca o poezie, spusă la rindul ei de Calimah, cineva intrebă : „Și ce-a mai văzut ?“. A văzut multe, nu le mai știu eu, uite ce-mi mai aduc aminte. cum zicea Calimah că l-ar fi văzut pe Marinescu din Vale, cum a murit in bădana cu strugurii ce-i ia toamna de la lume cotă, mai mult decît trebuie și nu-i duce unde trebuie, să bea și ăia de la oraș zamă curată de strugure, nu alte alea, și trage el cu furtunul noaptea și vin și struguri. Și cînd l-a văzut, a strigat : nene Calimah, salvează-mă, mă inec și Calimah ar fi zis : ineacă-te, Marinescule, ineacă-te, taică și umplete-te peste cap, că asta ai vrut. Și a căzut Marinescu in bădana fără fund...

Și Calimah a mers mai departe și a ajuns la povarnă aci in sat la noi și i-a ieșit in cale Faraon și tot așa, frumos, cum poate fi Faraon frumos, s-a uitat la Calimah de jos in sus, ține minte, Rincă, zicea Calimah, de jos in sus, e aici o chestie pe care n-o ințeleg mulți, nu știu tu dacă o ințelegi, ei, și i-a intins mina : să trăiești, nea Calimah, mă bucur că te văd, uite dau drumul la căzan să meargă și zi și noapte. Dă, taică, dă, că aruncă lumea boasca la porci și n-are un pahar de țuică !, l-ar fi indemnat Călimah. Dau, nene Călimah, dau drumul și n-o să mai iau două galeți mari și un kil de țuică la căzan, că e cam mult, nu-i așa, nene Călimah, dumneata ce zici, că ești om de vază in sat, cam departe de el, dar noi tot te apreciem, chiar dacă te vedem odată la un an ?. Așa e, taică, e mult, eu zic să iei atit cit scrie legea, că-i păcat, zicea Calimah că ar fi zis, iar eu i-am băgat pe git aia cu te satur pe tine dar tine-mă și pe mine și Calimah tot nu pricepea și eu : măi Călimahe, ce dracu, mă, nu pricepi că Faraon mulge tare, pină la singe să le dea ălora care-l țin, și aici Calimah s-a cam 'nervat, cum adică, nu știe el dincotro bat vinturile ? Ei, dar s-a liniștit repede cind i-am intins eu un alt pahar : ia și bea, că om ca tine mai rar pe lumea asta care se tot zăpăcește, ce dracu o avea, că huzurește in toate, dar ce să mai... Ia și bea, Călimahe, spuneam, și Calimah bea și intra in el domoleala și...

Și a plecat și de-acolo și a ajuns la sediu și aici cică l-ar fi văzut pe Pirciu călare pe o casă. Ce faci, Pirciule, l-ar fi intrebat. Pirciu a coborit de pe odaia aia de casă, că odaie era, din scindură albă, frumoasă, a venit inaintea lui, i-a intins mina cu sfială și frumos și a zis : un chiosc. „Un chiosc“ ?, s-ar fi mirat Calimah. Un chiosc, nene Calimah, un chiosc de piine să nu mai facem zilnic kilometri dus și intors. Ce zici, nene Calimah ?. „Ce să zic, nene, e bine de cum nu se mai poate. Ce-aș putea să zic ?“.

„Poate vă mirați sau vă pâru rău că muri Marinescu, dar să știți că se duse și Vică“.

„Vică ?. Muri Vică ?. Ăsta de ce, că vedea de oi ?“ ne miram.

„Păi tocmai asta, că vedea de ele. Cum trecea Calimah pe sub poartă, il văzu cum il mincau mieii. Trăgea din el ca din ciine mort și el striga la Calimah să-l scape, dar Calimah ar fi zis că nu-i strică să-i mai mănince și pe el că, de, și el i-a mincat destul pe ei și, de, moarte pentru moarte“.

Aici ne veni să rîdem, dar nu riserăm pentru că am fi spulberat ceva ce intrase plăcut in noi și Rinca Degerata se intoarse și pleacă și ne ridicarăm și noi și ne impărtășiarăm tăcuți, zăpăciți ca bondarul sau ca muscoiul sau ca viespile din stolul de urzici moarte. Zăpăciți nu de căldură. De Rinca Degerata, cum ținea ea minte cuvint cu cuvint, și, mai ales de Calimah, cum știa el să spună tot ce văzuse...

Și cum, ceasul de taină trecuse, bizilia un muscoi, sau un bărzăune sau niște viespi și soarele se bălăbănea in nucul lui Vintilă.

Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești (XV)

Momentul în care, odată ajuns în palatul de pe malul fluviului, regele Tlà își face cunoscută hotărîrea de a se angaja în cosmica aventură pusă la cale de propriul său „archaeu“ coincide cu însuși momentul propriu-zis al trecerii de la epicul impregnat de fantasticitatea romantică tipică proliferantei imaginații poetice eminesciene (în cazul de față, memorabil valorificată, ca structură literară sieși suficientă, în poemul **Egipetul)** la epicul eminamente fantastic. În pasajele de început ale nuvelei, elementele ce aparțin ansamblului tehnic de uz permanent în cîmpul fantasticului (luntrea neagră, macul, floare „a uitării și a somnului“, zodiile cerului inscrise pe bolta incăperii din palat) au rolul de a ne preveni în legătură cu ceea ce este posibil a se petrece în continuare. Începînd cu momentul imediat următor, însă, lucrurile se limpezesc, întrucît eroul trece la practici vădit menite a-i defini statutul de protagonist al unui demers narativ cu adevărat fantastic. În totul, scena are aspectul unei magnifice, prin stranietatea ei fastuoasă, „ședințe“ de spiritism căreia „bolnavul rege“, aflat în preajma iminentului sfîrșit, se decide a-i da curs. Desprinderea de lume, odată cu astuparea ferestrelor și cufundarea incăperii în întuneric, „trandafiriu ingreuiat de lumina lunei“, constituie operația preliminară care se soldează cu crearea cadrului celui mai adecvat necesar dobîndirii singurătății absolute („Memfis dispăruse de sub picioarele lui... el rămase singur cu gîndurile lui negre...“). Mare inițiat în practicile magice, regele este perfect edificat asupra „scenariului“ pe care îl urmează de acum încolo pas cu pas. Pregătit asupra celor de cuviință, adică fiind în posesia fiolei „dintr-un singur ametist“, el procedează în consecință. Toarnă în cupa cu apa „sintă“ a Nilului trei picături din cerneala miraculoasă păstrată în fiolă și, pe loc, dorința îi este împlinită, arătîndu-i-se viitoarele întruchipări ale „archaeului“ său. Spre deosebire de Dionis care parvine la situația privilegiată de a beneficia de serviciile miraculoase ale agenților ezoterici datorită pactului faustic încheiat cu Ruben-diavolul, Tlà își asumă și atributele „vrăjitorești“ ale acestuia din urmă, dobîndind, astfel, calitatea de personaj fantastic, așa-zicînd, complet. Tipologic, în comparație cu Dionis, el este un himeric lucid, căci deține, în mod conștient, atît datele „rațiunii practice“ (inscrise pe firul biografiei lui fenomenale) cît și pe acelea ale „rațiunii teoretice“ incluse în secretele vastei științe a metempsihozei, în temeiul cărora se angajează pe calea supremei aventuri fantastic-filosofice.

Revenind la pasajul în care sînt descrise preparativele alchimist-ezoterice ale tentantivei de cufundare a eroului în eternitatea timpului viitor (deci nu a timpului trecut, precum în **Sărmanul Dionis),** să reținem foarte acutul proces de translație pe care îl suferă detaliile descriptive sub aspectul strictei lor funcții. Astfel, ceea ce, la prima vedere, pare că face parte din strălucitul decor al acțiunii romantice își asumă pe neobservate, acaparînd întreg demersul narativ, o încărcătură simbolic-ezoterică cu pregnantă adresă inițiatică. „Talarul“ **negru-străluciț** cu care este îmbrăcat regele, fiola făcută **dintr-un singur ametist,** conferirea calității de **„sintă“** apei Nilului, precizarea că în cupa cu această apă se toarnă **trei picături** din **cerneala** aflată în fiolă, iată tot atîtea amănunte demne de atenție, care, „psihanalizate“ din unghiul temei fantastice, pot degaja sensuri extrem de captivante. Ca să nu mai spunem la ce descifrări, pe aceeași linie, poate îndemna analiza propoziției în care, cu înșelătoare simplitate, este urmărit efectul „chimic“ produs odată cu turnarea celor trei picături de „cerneală“ în cupa cu apa „sintă“ a Nilului : „și apa deveni încet, încet întîi galbenă ca un aur diafan, apoi roză ca cerul aurorei, apoi albastră și adîncă ca albăstrirea cerului“. Interpretarea „tematică“, în spirit bachelardian, a „universului imaginar“ desenat de succesiunea culorilor pe care le primește apa, pe de o parte, și a relațiilor ce se stabilesc, rînd pe rînd, între acest element primordial (fapt sugerat de cei trei termeni de comparație : aurul, cerul aurorei și, în sfîrșit, „albăstriire“ cerului) și insemnele existenței cosmice, de altă parte, conduce, neîndoielnic, la constatări de o frapantă expresivitate în ceea ce privește rigoarea fenomenului de sublimare a metaforei plasticizante în „semn“ al ontologiei artistice esențialmente fantastică. În acest prim episod al aventurii fantastico-metafizice, efectul ultim al experienței alchimisto-spiritiste rezidă în revelarea viitoarelor întruchipări metempsihotice ale faraonului — bătrînul cerșetor Baltazar, frumosul tînăr Angelo și omul „sinistru și rece, cu fața de bronz“. Prin urmare, este de remarcat și faptul că acum se anticipează asupra celorlalte trei „micronuvele“ ale marelui ansamblu nuvelistic, dintre care este limpede că ultima lipsește din textul ce s-a păstrat în manuscrisul analizat și tipărit de G. Călinescu.

Continuînd a înainta pe firul epic al celei dintîi „micronuvele“ din **Avatarii faraonului Tlà,** extrem de captivantă este operația de urmărire a curbei mereu crescinde înregistrată de demersul narativ odată cu sporitul proces de convertire a detaliilor descriptive de sorginte imaginativ-romantică în revelatoare „figuri“ ale limbajului fantastic tipic eminescian. Artisticește, cîștigul este demn de reținut, căci. astfel, ideatica filosofică a nuvelei se dezabstractizează în bună măsură făcînd corp comun cu tema fantastică. Iată, de pildă, memorabila scenă a dialogului dintre rege și zeița Isis, în conținutul ei intim atît de conceptual-filosofică, totuși, ca text epic, se impune prin fastuozitatea vie a „cadrului fizic“, și, nu mai puțin, prin simbolistica dinamică umanizantă (abil „subtextualizată“) a detaliului narativ, altfel, masiv ezoterizant și acesta :

„Tabla se-nnegri și deasupra-i apărură scrisori albe... chipuri de oameni și animale... Palatul intreg se cutremură lin...

— A sosit ora morții mele... zise regele, ca și cînd ar fi vorbit el singur... aștept să-mi spui adevărul... Nu-mi zugrăvi chipuri trecătoare... care să mă facă a crede că suntem numai pulbere...

Un ris clocoti prin toată sala...

— Ce rizi, zise regele întunecos, mie nu mi-e a ride, demone... voi adevăr nu batjocură...

— Pulbere ? răspunse un glas din oglindă cu o rece și cruntă expresie de ironie... Pulbere ?... te-nșeli... ce ești tu, rege Tlà ? Un nume ești... o umbră ! Ce numești tu pulbere ? Pulberea e ceea ce există întotdeauna... tu nu ești decît o formă prin care pulberea trece... Ceea ce-nainte de doi ani se numea regele Tlà este atom cu atom altceva decît ceea ce acum se numește tot cu același nume...

— Chipul tău... Isis...“

Curios și, totodată profund incîntător este deci sentimentul că în ciuda aproape ostentativei lui compoziții eclectice sub raportul determinărilor ideatice, al aluziilor mitic-filosofice, în genere, al contaminărilor cultural-livrești (chestiune intens explorată de G. Călinescu) — sau poate că tocmai de aceea ! —, textul vădește o mare unitate de ton narativ, implicit o remarcabilă consecvență cu sine în direcția relevării temei umane asumate. Secretul unei asemenea izbînzi stă în insușirea elementului fantastic de a-și supune acest întreg conglomerat și de a-i conferi o nouă și unică identitate, înnobilindu-l cu atributele ontologiei artistice. Se produce acea greu sesizabilă mișcare centripetă a întregii materii care în cele din urmă se sublimează în vizionară realitate narativ-fantastică de sine stătătoare. De subliniat este că nu fac excepție de la această regulă nici măcar pasajele în care reflecția filosofică apelează la forme de comunicare prin excelență retorice, precum lamentația monologată. Și acum viziunea fantastică asupra întregului demers nuvelistic își spune cuvîntul ; în așa fel încît tirada retorizantă pare că este menită a potența din unghiul tragismului filosofico-existențial contextul narativ :

„Oglinda singură se-ncreți ca suprafața unui lac... glasuri se certau în fundul ei cu sfada valurilor... Chicot și plins... țiuit, urlet... suspin și un glas mare începu să rîdă prin tot haosul de glasuri mici...

— O, inamicul meu cel mare... spunea un glas ce îmbla prin sală... Piramide și timple, orașe și grădini suspendate puneți contra privirilor mele... Rid de voi, regi ai pămîntului, rid de voi... Ce căutați a prinde eternitatea în niște coji de piatră, care pentru mine sunt coji de alună... In mine, în pieire și renaștere este eternitatea... Voi... o umbră ce mi-a plăcut a zugrăvi în aer... voi vreți să mă prindeți pe mine... Nebuni !

Apoi se limpezi oglinda și eternitatea din cer se uită în ea însăși... și se miră de frumusețea ei“.

În afara celor relevate pînă acum, cea dintîi „micronuvelă“ din **Avatarii faraonului Tlà,** în continuare, propune atenției alte două momente epice de o copleșitoare grandoare fantastică. Unul, desigur, este acela în care drumul spre „moartea eternă“ al regelui este marcat de popasul făcut în incinta piramidei, prilej pentru prozator de a releva la eroul său conștiința zădărniciei existenței în și prin timpul istoric. Tot atît de frapantă, însă, este și de data aceasta tehnica fantasticului solicitată a pune în valoare tema moral-filosofică a nuvelei. Grandiosul romantic în latura descriptivă este la loc de cinste („piramida sură cu fruntea atingînd norii“, ale cărei părți „lovite“ de lună „păreau de zăpadă“ iar cele umbrite, de cărbune ; interiorul aceluiași gigantic „lăcaș al morții“ în care „se-ntindeau coloanele, chipurile de zei, abia lovite de lumina roșie a faclei“ și care par că din „fiece umbră sclipesc ochi sinistri“ etc.). Dar punctul maxim al ascensiunii spre descripția grandios sinistră, paroxistică, este acela consacrat reapariției regelui : „Deodată apăru Tlà... El zvirlise ușa mormîntului după sine, între el și lume... fața sa mare și palidă, ochii lui adînci și scînteietori, mersul său mîndru, talarul negru ce-i curgea în cuți splendizi de umeri în jos... astfel sta aspru zugrăvit în lumina cea roșie a făcliei. Ți-era frică să privești în fața lui... al acestui singur muritor“ etc.

Nicolae Ciobanu

florea fugariu

NUVELĂ ÎN TREI PĂRȚI

Mai rămăseseră vreo șase-șapte, cu ciinele secuiului opt, cred. Era acum vreo zece-doisprezece ani, la grădina unui restaurant din capitală. Noapte profundă, răcoare etc. Și-o lună roșcată ca un gălbenuș clocit pe jumătate, cu vinișoare de singe sparte inervind-o violent. Zăcea acolo, pe boltă, etalată nerușinat și mai mirosea (tot ea), a frunze de oțetar. Cei șapte și-au luat fiecare frapiera și s-au strins la o singură masă. Nu vreau să-i descriu, pentru că n-aveau diferențe specifice, și nu de virstă, îmbrăcăminte și alte altibilduri vreau să vă intrețin eu acum. Erau ei, băieții victorioși. La 40 de ani, generația mea, mă rog. Se bea in tăcere absolută. Din cind in cind își mai incrucișau privirile, dar nu se vedeau. Propria istorie a fiecăruia era suficientă. La ce bun curiozitatea, cind fiecare putea produce altceva, de aceeași natură, bineințeles, dar mai tare decit relatarea vecinului. Secuiul era nițel mai tinăr ca media celorlalți, ciolănos, vinos, inalt, cu miinile răstignite peste spătarul scaunului, cu barbă neagră, cu ochi verzi. Un Crist frumos, calvin, fără coroană de măcieș. Un Crist apostat. Ciinele lui sta in picioare nemișcat, fără semne de plictiseală etc. In liniștea aia mare, secuiul a incălcat consemnul tăcerii, dar de fapt nu s-a adresat comesenilor, nu s-a adresat nimănui :

— Aș omori oaia aia !

Toți au „auzit" cu intirziere și mușchii de metal, cu pielea de plumb, a celorlalți cincișase, au dat să se contracte a reacție, dar a fost imposibil. De multă vreme, de cind își incepuseră ascensiunea (mai simplu : cariera) lor victorioasă, renunțaseră la gimnastică facială. Dar toate capetele s-au mișcat să culeagă reacțiile tuturor celorlalți. Bineințeles că nu s-a ales nimeni cu nimic. Și după o pauză prea lungă ca să mai semnifice o replică, a vorbit unul gușat (bolnav de gușă) și prin urmare fomf și bilbiit. Transcriu curent !

— Are dreptate, s-o omorim ! Dă-o dracului !

Și ăsta era tinăr, mai tinăr chiar ca vecinul, dar la foarte mică distanță, poate de luni, nu de ani.

— Ești prost, tu n-auzi că secuiul vrea s-o omoare singur ?

Gușatul nu s-a ofensat (departe de el asemenea gind !) și i-a atras atenția celui cu „prost" : „n-are decit s-o omoare el, dar toți sintem calificați (sic ! autorul). Și-apoi : oaia e una singură, ea a mai rămas, și ce mai, e a noastră a ăstora șapte. Așa că nu e drept, ce vrea el !"

— Mda, nu ești prost de tot, dar te invit să-ți păstrezi opiniile. Ce-am eu cu ăștia comun, cu gușa dumitale, il provocă preopinentul, verificindu-l pe gușat dacă ințelege clar ce-i unește pe toți șapte. Gușatul ride (din ochi, bineințeles). Preopinentul decide : „il iau la mine și-l fac om (monolog tacit). Gușatul ințelege și acceptă cu ușurința unei cocote (și aici i-a inșelat gușatul pe toți). Chiar propune : „Hai să plecăm că s-a făcut tirziu". Intre timp mai suie un tramvai, 3 sau 12, spre gară. La despărțire, pe lingă liceul Lazăr (n-au schimbat nici un cuvint cele două-trei sute de metri), gușatul invită pe toată lumea miine, la două, in Gara de Nord, la Informații. Toată lumea tace (adică sint toți de acord).

PARTEA A II-A

Dacă aș fi eu scriitor, in criză de geniu, ce v-aș mai descrie cum au... și ce au... etc Mă mulțumesc insă să vă informez că la ora convenită cei șapte bărbați victorioși s-au intilnit la locul convenit. Nici unul nu-și scosese bilet de tren, nu că aveau permise (și poate unii aveau), dar au evitat statul la coadă, așa că au plătit amenda integrală in tren (au refuzat ușor indispuși rabatul propus discret de controlor, adică nu-și pierd ei vremea cu nimicuri. Să taie, acolo, chitanță, că bani au, cum să n-aibă ? Asta insemnau privirile aruncate controlorului, nu că ar fi deschis gura sau că ar fi făcut alte gesturi). Pe drum a plouat, a ieșit soarele, s-a intimplat și-o oarecare intirziere. Nimic. La Pitești au coborit și-au luat o „Rată" spre munte. Aerul (era spre seară și plouase) s-a răcit, cerul s-a inchis, drumul s-a strimtat, călătorii s-au inghesuit. Mirosea in mașină a carne vie de bărbați, de femei, de copilandri, moșnegi, cum se nimerise in cursa aceea. In munte plouase cu rupere de nori. Sloiuri mici de ghiață se chinuiau să se topească pe șoseaua asfaltată. Rata (de fapt șoseaua) fie intretăia, fie mergea o bucată de vreme, paralel, dar in sens contrar, neapărat, cu un riușor, proaspăt transformat in torent. Scăpăta foarte mohorit un soare năclăit de singe negru-albastru. In munți mugeau bouri injunghiați pe altarele — hrube ale zeilor telurici traco-ancestrali (și alte marafeturi poetice, dacă aș fi eu un scriitor !). Și totuși s-a intimplat ceva. Ajunseseră (se intunecase complet) in munte : frig, vint, tufe agitate, ca niște miini de ingropați de vii, salutau Rata neroadă, golită de carnea crudă, vie, a călătorilor coboriți rind pe rind. In Rată era acum rece și un aer vinăt. Ciinele secuiului miriia furios. Secuiul il plesnea peste bot cu plăselele de corn de cerb ale cuțitului de vinătoare, incălzit de pulpă in cizmă.

Cel care părea să devină șeful grupului de 7 (gravă supoziție din partea mea, eronată — cei șapte se socoteau egali, el insă, prin delegație

Desen de Mihai Gheorghe

tacită, le expunea intenția colectivă, căci toți gindeau monocord) a spus ca o concluzie a părții a doua a nuvelei !

— Se pare că am ajuns, gușatule !

La care gușatul a incuviințat mut. Șoferul auzise remarca și-a oprit, cum se zice, intre stații. De fapt, pină la stația terminus mai erau cițiva zeci de metri. Au coborit. Piatră măcinată, cioturi putrede (in picioare) de fagi, cu scorburile incendiate de sute de ani, și-o iarbă ciltoasă, mai mult rădăcini decit fire. Acela (aparentul șef al grupului) a luat-o inainte, ceilalți după el (nu se putea altfel), pe o potecă lunecoasă pe care cu citeva ore inainte se scurseseră vagoane de pietriș și apă. Gușatul venea in urmă incuviințind direcția cu guițături bucuroase din gușa aruncată sportiv peste umărul sting, ca o desagă. Acela (să-i zicem așa ca să nu mai tot repetăm că nu e șef, ci ghid delegat de grup, dintre membrii grupului) a făcut-o la stinga și-a atacat de-a bușilea o coastă scurtă, dar foarte pieptișă. Băieții, după el, in șir indian. Ciinele și-a părăsit stăpinul (pe secui adică) și-a luat-o năvalnic, miriind și mușcind din pietrele colțuroase, in cădere. Secuiul il privea cu dispreț și-l lovea cu cizma, injurindu-l urit de tot pe secuiește, că n-are răbdare, că n-a ințeles nimic de la el (de la stăpin adică). In fine, s-au ridicat cu toții pe un tăpșan ușor inclinat, dar ușor de tot, rotund, larg. Aici curgea din munte o ceață lăptos-vinătă, care se lipea (sic !) de pleoape, de miini, de mineci și te trăgea in jos. Nici vorbă de popas, pentru că Acela o spărgea (ceața adică) cu siguranță de somnambul tirindu-i pe ceilalți ca pe o fringhie ireală, inainte, spre stină. Ciinele s-a liniștit total. Mergea acum ca un ciine grănicer, nepăsător, in cea mai adincă interiorizare. Apoi iese din coloană (își ocupase locul cam la dreapta și inaintea secuiului) aleargă răpăind din labele osoase și dispare in intuneric. Coloana se oprește. Ciinele se intoarce furios și sare in gușa gușatului. Gușatul își mută scurt gușa, dintr-o miscare expertă de cavaler luptător care fandează in fața dușmanului, și-o mută (gușa adică) pe celălalt umăr. Nu-l ia in seamă pe ciine, pentru că știe că a doua oară nu mai sare, ci acum il pindește ca să-l omoare. Puțin ii pasă gușatului că moare el. El ar vrea insă să moară și ciinele odată cu el. Au ajuns in fine la ușa stinii, o construcție de birne negre, mai mult groase decit late, imbucate pe dinți cum se zicea cindva. Gușatul trage un drug incirligindu-și degetele printre două scinduri, deschide o ușă, dar in amestecul acela de negru pe negru nu se disting decit sunetele groase, joase, ale structurii de lemn a ușii. Din fundul stinii se rostogolește un glas inalt :

— Tu ești, gușatule ?

— Eu sint ! i se răspunde

— Ești singur ?

— Nu !

— Cîți sint cu tine ?

— Șase și-un ciine !

Bătrina aprinde o torță de rășină și le face semn să se așeze pe paturi de scinduri goale, la pereții stinii. Bărbații și ciinele refuză și-l ocolesc in cerc perfect pe gușat. Gușatul miriie și-și bagă gușa in sin, apoi inalță trufaș fruntea lată, pleșuvă, de stăpin de munți :

— Vă omor pe toți, cu ciine cu tot, nemernicilor ! Pune mina pe un par, fă, că-mi ești nevastă !

Bătrina refuză, se așează pe un pat cu miinile in poală.

— Adă oaia, gușatule, și nu te mai făli cu munții tăi, că nici ăștia, cei 5 și ciinele, nu-s făcuți din baligă, ci tot din singe de stăpini de oameni și de vite ! (Cei cinci incuviințară mut, nițel mirați, deoarece se ințelege de la sine, ce mai atita vorbă la **Acela** ! !

— Cheamă oaia, gușatule, că acum rugăm secuiul să-ți ia nițel singe din gușă ! (Secuiul n-are nimic pro sau contra, așteaptă serios, ca toată lumea)

— Mioriță lae ! — fomfăie gușatul. Lae, bucălae ! — reia el apoi.

Din fundul stinii vine zdupănind oaia.

— Stăpine, stăpine, unde-mi sint stăpinii, unde le sint ciinii ?

— Lasă gura, fă ! Mai du-te dracului cu behăiala ta medievalo-carpatină ! Te invăț eu să mă mai denunți la stăpină-tău, prefăcindu-te că ești șchioapă !

— Chiar sint șchioapă, dar tu tot nu crezi, (cei 6, cu ciinele 7, o disprețuiesc și ei, pentru că nu de piciorul frint e vorba, ci de anacronism, de intirziere intr-o lume „evoluată"). Și oaia iese șchiopătind de-adevăratelea din stină și se așează „in dosul stinii". Ciinele pleacă după ea s-o mănince sau s-o păzească (e tot una).

— Și zici că ai fost și ești stăpin, gușatule ?

— Sint ! răspunse trufaș gușatul.

Bătrina se ridică de pe pat, vine foarte aproape de gușat, urlind „briul meu de lină, de lină seină" și-i zgirie gușa cu unghiile ei incirligate, de cerboaică bătrină. Băieții aspiră singe. Ciinele vine și el lingindu-și tivul buzelor apătoase și căscind ca un adormit.

— Unde l-a ingropat ăsta pe fii-tău ?

— In dosul stinii, unde dorm ciinii (ce voi nu știți din baladă ?)

Ies cu toții afară. Secuiul il păzește pe gușat de ciine. Gușatul ingenunche și riciie cu unghiile pină dă de o piatră neagră, lespede pe care o saltă. Sub piatră : nici oase, nici fluier de os, etc., ca și cind n-ar fi fost.

— Adică vrei să spui că dacă nu se găsesc oasele, nu l-ai omorit ? Sau cam ce vrei să spui ?

Gușatul dă semne de enervare (pe sine insuși), pentru că-l supralicitase pe **Acela**. In fond, ori ăștia, ori alții, ii este egal, dar știu ei cit de dulce e să ajungi din slugă stăpin ? (ce contează o crimă mai mult sau mai puțin ?)

— Mă, voi sinteți năuci ? Voi n-ați ințeles că v-am cărat aici ca să mă omoriți ? Haide, dați-i drumul !

Acela pricepe și e de acord cu gușatul. Ii face un semn secuiului; acesta ciinelui. Ciinele, din restaurant, făcuse fixația gușii, secuiul era și el obsedat de un singur loc, in ceafă, unde se impreună trunchiul cu gitul.

PARTEA A III-A

Cei 6 + ciinele coboară pe propriile urme. Bătrina rămine o vreme in spatele stinii pină răsare luna, și urzește pinzele morții pe fața și pe gușa celui ucis. Așa că a mai rămas o oaie, o babă, un ucigaș mai puțin și speranța că omenirea se va umaniza. Dar cei 6 + ciinele, ce sint ei ? Arhangheli justițiari (in numele cărui principiu ?), sau sint ucigași și ei ? Poate că, indiferent de dreptatea cauzei, ciinelui ii face plăcere să sfișie guși, iar secuiului să-auză cum scirțiie cuțitul in incheieturile oaselor, cit despre **Acela**, se poate abține și el să nu o ia inainte ? Mie, personal, nu-mi place deloc această nuvelă in trei părți, așa că am s-o rescriu mai pe larg, subliniind ceea ce e pozitiv, infierind ceea ce este negativ și dind cititorilor mei sfaturi și indemnuri să nu facă ca gușatul meu. De ce n-au omorit oaia ? Pentru că miorițele nu mor ! De ce nu s-au găsit ciolanele ciobanului ingropat ? Pentru că astfel de ciobani, incă de vii, sint numai spirit. De unde, așadar oase ? Ce babilonie ! Am s-o refac, ce mai !

Farmecul unei lumi (II)

Carte estetă și rafinată, deși debordind de vitalitatea talentului, **Defonia** se construiește cu dezinvoltură intre un realism pitoresc și un expresionism țărănesc, incercind să surprindă poezia „decadentă" a unei lumi crepusculare ale cărei resurse energetice, departe de a fi epuizate, sint mai mult ca oricind puse in mișcare de presiunea fără precedent a transformărilor. Adevăratul erou, cel care se luptă și moare sub ochii noștri in romanul lui Apostol Gurău, este unul colectiv : lumea cu multe „capete" a Defoniei, sat nepereche, vesel și auster, fantast și senzual, sceptic și visător, așezat intre dealuri și cimpie in apropierea apelor Siretului. Acesta este și rostul (dincolo de o ezitare firească a autorului intre proza foarte scurtă a debutului și cerințele de altă natură ale construcției primului său roman) multiplelor ramificații laterale și al episoadelor aproape independente, determinind foiala multicoloră a personajelor secundare, aparițiile dense, pe nici o pagină adesea, de figuri memorabile totuși, surprinse adesea intr-o mișcare caracteristică definind o mentalitate a satului sau a timpului : scepticul și cumsecadele doctor Angheluță ; micul torționar odios și oportunist, Andrei Leul, șeful colectărilor din sat ; baba Foca, vrăjitoarea ; hitrul moș Petre Metaxa ; siluetele omenești fără deformări caricaturale ori idilice ale lui Iconaru, primarul, și Balbură, secretarul de partid ; fudulul pădurar bețiv Barbăndeal ; obeza și voluntara șefă a colectărilor, de la centru, Marghiolița Tomescu, plină de o oratorică indignare ; și nenumărați alții. Episoadele care nu țin direct de „trunchiul narativ central", ruina vechii mentalități țărănești in năvala timpurilor, (strania metamorfoză a prințului Mario Uzzolo sub fascinația erotică a Silviei Verona ; „cariera" politică a excentricului Remus Orza, punctată de ironia swiftiană a personajului — ambele petrecute in jurul primului război mondial ; povestea cuplului Florea, Păuna ; legătura dintre Alec Orza și Lizica ; noaptea conversației celor doi frați, Trif și Alexandru, și a colegului bucureștean al primului, Paul Vetrescu, un „banchet" in care cei trei convivi dezvoltă o interesantă teorie despre „krypteia universală" — bună scenă de mediu intelectual urban, deși tonul e uneori căutat) — toate adevărate nuvele — amplifică spațiul epic al romanului, oferind prozatorului variate registre in care să scrie „cronica" Defoniei. Remarcăm aici, ca și in alte zone ale cărții, o puternică vină erotică irigind subteran textul, o „senzualitate" a descrierii, cum de mult nu am mai intilnit la scriitorii noștri contemporani, in genere „pudici" prin fire, prejudecăți sau circumstanțele tipăririi. In aceeași pastă grea, pătimașă, a culorii lucrează Apostol Gurău și in scurtele sale „schițe" după natură, peisaje fugoase și expresioniste de o violentă poezie.

Amurgul universului tradițional este văzut nu atit prin colectivizarea oamenilor, cu toate că ea determină conflictul exterior al cărții, cit prin stingerea dragostei de pămint, de care țăranul se simte trădat și inșelat, proces interior mult mai profund. Dacă bătrina moașă a satului, bunica Valeria Orza, este păstrătoarea intransigentă și vindicativă a mitosului și a istoriei Defoniei, aducind uneori cu un straniu totem, Ică Orza, nepotul ei, este personajul care trăiește din plin drama „realistă" și impitoiabilă a țăranului harnic și cinstit, incapabil de a se adapta sau a abdica de la o disperată demnitate, traversind — fără a-și pierde credința in viață și speranța — experiența amară a pierderii esenței sale țărănești de „fruct" al pămintului. Revelațiile lui inaintea „inaltului" pămintului, străbătute parcă de un fior tolstoian, sint intrutotul remarcabile in cadrul romanului. Focalizind mereu atenția — deși prim planurile sint schimbate rapid, secvențele principale alternind cu cele episodice — „saga" familiei Orza introduce totodată o a doua idee-cheie pentru viziunea cărții, cea a continuității genetice, a permanenței subterane a Defoniei, motiv ce-i drept mai mult enunțat aici, dar prefigurind, credem, drumul viitor al prozatorului („nu se prăpădește nebunia familiei Orza, doar se mută-n alt om" — ii spune Valeria lui Alexandru, comparindu-l cu originalul său unchi, scepticul Remus Orza).

Deși literatura noastră avea o interesantă tradiție a prozei fantastice inspirate din universul mitico-magic atit de bogat și de viu in structura „formei mens" a țăranului român, a fost nevoie de voga romanului „realismului magic" sud-american pentru ca o seamă de prozatori, in majoritate tineri, să abordeze din nou acest teritoriu epic insolit și promițător. Din păcate majoritatea incercărilor nu a depășit pastișa supărătoare prin tirania modelului neasimilat. Fără nimic din „fantasticul" strident, dacă nu ridicol, aducind a kitsch, care sufocă scrierile „moderniste" de acest tip, o anumită zonă a **Defoniei**, valorificind elemente ale imaginarului arhaic, datini, credințe, superstiții, viziuni fabuloase ale subconștientului colectiv, regăsește linia autentică a fantasticului cimpiei dunărene, ce merge de la V. Voiculescu la Ștefan Bănulescu și Laurențiu Fulga. Perspectiva generală rămine insă cea realistă, deși uneori vocea narativă își insușește mentalitatea „magică" țărănească, povestind firesc intimplări miraculoase. Oamenii Defoniei cred in puterea vrăjilor, au viziuni salvatoare, imbracă evenimentele neverosimil de reale in hainele imaginației lor fabuloase, eliberează nume ale maleficului cu otrăvuri străvechi, Mărțarea, cu care incearcă să se mintuie de neomenescul celor ce-i hăituiesc, refugiindu-se in poveștile unde răul este o lege pe ințelesul lor, intr-un cuvint negind cu tenacitate realul și inlocuindu-l prin supranatural, tot așa cum uneori pot surzi instantaneu in urma unor reflexe condiționate fonic. Oricită imaginație ar avea insă defoniașii, lumea își iese din vechile țițini. Excelentă este acum atmosfera de sabat și apocalips a capitolului cinci, unde după petrecerea unor lucruri misterioase și rău prevestitoare (moartea ciinilor, invazia șobolanilor), semnificațiile normale se răstoarnă : felinarele puse la porțile „dușmanilor de clasă" aruncă o lumină intunecată, a „infamiei" ; fiii și ficele se intorc in sat spre a-și renega părinții indărătnici ; apar „marii, teribilii mimi ai Defoniei" intorcind pe dos ințelesul vorbelor pe care sint obligați să le rostească. Bieții oameni devin atit de mici și de lași sub potopul de vehemente acuzații, unde totul nu mai are nici un Dumnezeu, incit umilința lor fără margini pare a cere un eveniment pe potrivă, o batjocură uriașă, totală, iar ceea ce era iminent se produce : in sat sosesc diavolii (sub infățișarea a doi propagandiști ai colectivizării), Defonia are din nou un stăpin. Episodul e splendid in grotescul său, iar dacă sugestia unui umor absurd poate veni de la demonii burlești ai lui Bulgakov, semnificația este diferită, integrind intr-un univers familiar satului cauza „rătăcirilor". Lui ii răspunde in capitolul **Noaptea Sfintului Andrei de iarnă** poezia feerică și pasională a descătușării satului cuprins, intr-un adevărat „dezmăț al poftelor", de o frenezie erotică și bahică in noaptea de după incheierea colectivizării, a eliberării de sub uriașa presiune care apăsase Defonia.

Problematica actuală și tema modernă sint tratate de Apostol Gurău in buna manieră tradițională a prețuirii stilului artist, prozatorul, aplecat asupra lucrării in filigran a textului, folosind cu vizibil talent și voluptate valorile plastice ale cuvintelor, fără caria literaturizărilor artificioase. Dulcele stil clasic moldovean este adesea insuflețit de metafora barocă munteană, plină de neprevăzut și culoare, fierbind de poezia tare a materiei, nu fără virtejul imaginilor amintind de fantezia dictatorială a lui Fănuș Neagu, tipică se pare acestui spațiu dunărean. I-ar mai fi fost, poate, necesară cărții o „rotunjire", echilibrind intinderea mare a primelor părți in raport cu finalul, care apare astfel oarecum grăbit, deși de efect și atmosferă, după cum imaginea frumoasă poate deveni prin exces gratuită și nefuncțională. Cu aceste rezerve neesențiale, **Defonia** impune definitiv, după opinia noastră, un nume : Apostol Gurău. Un prozator complet, — in sensul lui Nicolae Breban, constructor și artist, cu vocația epicului, privind cu o vădită admirație spre profunzimea moromețiană și metafora beată de libertate a lui Fănuș, — care este deja, in cele două cărți ale sale, el insuși.

Dan Alexandru Condeescu

Cezar Ivănescu

Doina

(CODRU)

! codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
nici nu plinge, nici nu cintă,
codruleț de brad,
nici grai nu dă, nici nu umblă,
codruleț de brad,
să nu zbori, să ne ții umbră,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
să nu zbori, să ne ții umbră,
codruleț de brad !

* * *

! codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
noi ne-om pregăti de nuntă,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
inimă și carne vintă,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă
codruleț de brad,
pregătire-om nuntă cruntă
codruleț de brad !

* * *

! pregătire-om a vinare
codruleț de brad,
inima, cerboaică mare,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
pregătire-om nuntă cruntă,
codruleț de brad,
inima, cerboaică mare,
codruleț de brad,
intr-un val de singe sare,
codruleț de brad !

* * *

! codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
nici nu bea, nici nu mănincă,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
nici nu vede, nici se uită,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
nici atinge, nici ascultă,
codruleț de brad !

* * *

! nici miroasă, nici nu gustă
codruleț de brad,
nici nu umblă, dar nici nu stă
codruleț de brad,
nici nu doarme, nici treaz nu e
codruleț de brad,
Marea Pace-l aghezmuie
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
pămintirea Morții cintă
codruleț de brad !

* * *

! codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
să nu zbori, să ne ții umbră
codruleț de brad,
nici grai nu dă, nici nu tace,
codruleț de brad,
nici nu-l doare, nici nu-i place,
codruleț de brad,
nici gol nu e, nici plin nu e,
codruleț de brad,
nici nu-ncepe, nici mintuie,
codruleț de brad !

* * *

! numa bruma-l inveșmintă,
codruleț de brad,
ca-ntr-o pinză de in sfintă,
codruleț de brad,
il apără de veninuri,
codruleț de brad
preoteștile lui inuri,
codruleț de brad,
codrule, Fată neruptă,
reinvecinat
cu treimea nentreruptă
codruleț de brad !

* * *

! semn cu degetul imi face
cel centurion,
da eu trupul mi-oi desface,
Codrulețe-Domn,
inima, cerboaică mare,
codruleț de brad,
in piept ca in codru sare,
codruleț de brad,
semn cu degetul imi face
cel centurion,
da eu trupul mi-oi desface
Codrulețe-Domn !

* * *

! zice Hermes Trismegistul
că celor de sus
trupul nostru teurgitul
vecinic li-i supus,
dacă doarme-n ceruri Steaua
dormire-om și noi
in lințoliul ca neaua
pină la apoi,
ca vestalele-ngrijite
tot așa și noi
am trezit cele-adormite,
focul, verde-altoi !

* * *

! ferice de tine, codru,
nici auzi, nici vezi,
totu-i drept, curat e totul
sub crengile-ți verzi,
da noi, da noi, da noi care
din Steauă ne-am rupt
supușiți la sfirtecare
Roatei nentrerupt,
singuri-singurei ca lupul
nesfirșit război
intre stele ne e trupul
intrupați daoi !

* * *

! codrule, Domnule-codru,
codruleț de brad,
ești nimica și ești totul,
codruleț de brad,
codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
roșioară limbă-ți cintă,
codruleț de brad,
roșioară limbă-ți tace,
codruleț de brad,
alinta-te-oi, n-am ce-ți face
codruleț de brad !

* * *

! că ești codruleț și codru
codruleț de brad,
ești nimica și ești totul
codruleț de brad,
ești in somn și dormi in somnul
codruleț de brad,
ești asemenea cu Domnul
codruleț de brad,
nici dincolo, nici dincoace
pace n-am, nici somn,
semn că degetul imi face
cel centurion !

* * *

! codrule, pasăre sfintă,
codruleț de brad,
in burduf de piele scumpă
inzeit am stat,
am văzut fără vedere
cum s-au pămintit
intru boală și durere,
codruleț sfințit,
am văzut din cea matrice
cum născutu-s-au
rupți din somnul cel ferice
Or și Ariman !

* * *

! amintirea azi mă poartă
biet utricular
călărind o apă moartă
Codrulețe-Lar,
n-aș putea, nici nu poți spune,
Codrulețe-Prunc,
după-atita-amărăciune
dacă mai ajung
unde se inchide focul
ca un lotus blind,
unde amintire-i totul
cum ar fi nicicind !

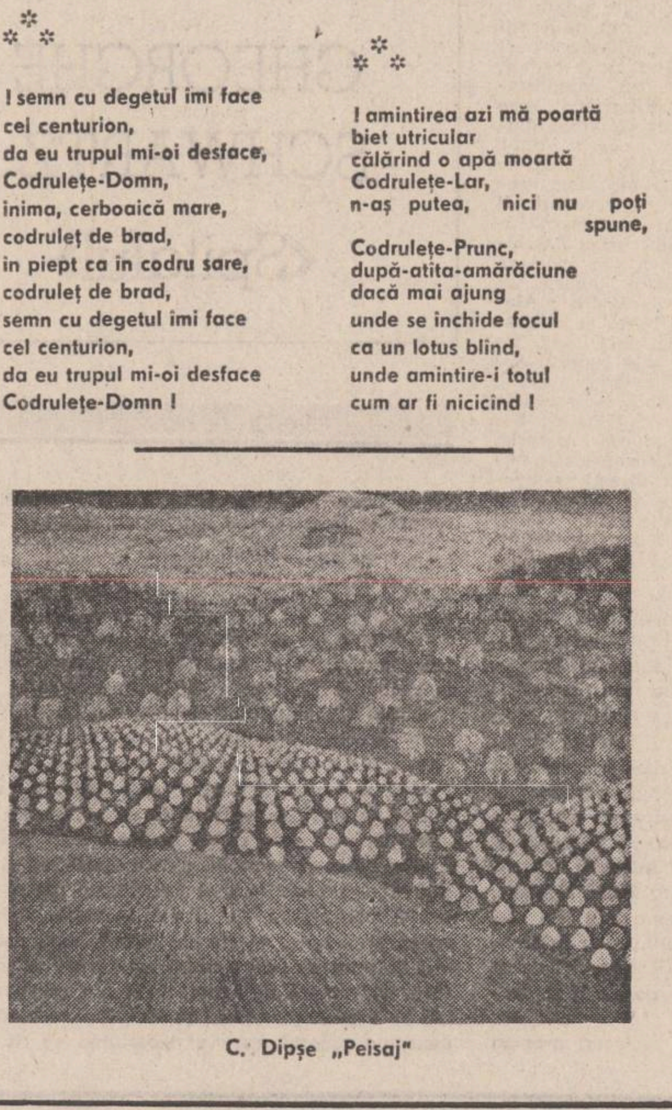

C. Dipșe „Peisaj"

* * *

! semn cu degetul imi face
cel centurion,
trupul meu fără noroace
intr-acest eon,
cu vestmintul de pilema
bunăoară-l țin,
tot își pierde diadema,
aura-n suspin,
nu mi-l vindeca nici Luna
nici Soarele-n cer
Sfinta Ceres, nici Alruna
Codrulețe-Ler !

* * *

! semn cu degetul imi face
cel centurion,
da eu trupul mi-oi desface
Codrulețe-Domn,
codrule, codrule verde,
Codrulețe-Lar,
că eu multe-oi putea pierde
pierde in zadar,
numai inima cum sare
Codrulețe-Ler,
inima, cerboaică mare,
frică mi-i s-o pierd,
inima, cerboaică mare,
poleitul corn,
duce-mi-oi Celor Cintare
Codrulețe-Domn !

* * *

! ușor ca Domnul de Rouă
călcind brumele
cind se vede luna nouă
ii iau urmele,
lunii parcă-i plinge fața
mirunat cocon,
lacrimile-i șterg roșața
codrule-domn,
plinge multpreamilostiva
că ne-au măsurat
umbra, Sila-Samodiva,
Moartea-Impărat !

* * *

! nici Cybela, nici Larunda
codrulețe-domn,
nici tot veacul, nici secunda
nu mă mai intorn,
inima, cerboaică mare,
codruleț de brad,
intr-un val de singe sare,
codruleț de brad,
o zugrumă precum lupul
și-o acoperă
ca o umbră albă trupul
Sacră Operă !

* * *

! inima mea, altă carne,
potir cu ichor,
mai vina-ți-ar, ție, Doamne,
și alt vinător,
inima mea carne nouă,
potir cu ichor
purtat de Domnul de Rouă
ceruleelor,
trece riul cel cu unda
cela străminos,
nici Cybela, nici Larunda
nu mă mai intorc !

* * *

! Soarele vineze Luna,
codruleț de brad,
Sfinta Ceres, nici Alruna
nu-mi mai dau iar cheag,
țipă glas ca oarecine
ca pe-un fluture
să mi-l spargă de lumine,
glas de huture,
sufletul, să mi-l ajungă
mai adincul vril,
nervul meu de prunc și pruncă
lumea-n somn-copil !

* * *

! in cap poartă o tichie,
codruleț de brad,
și tichia-i de scumpie,
codruleț de brad,
iar de subt acea scumpie,
codruleț de brad,
este-o piatră despicată,
codruleț de brad,
de se vede lumea toată,
codruleț de brad,
de pe fruntea-i coronată
codruleț de brad !

* * *

! Zină Sfintă Dochiană,
Codrulețe-Ler,
ia mai dă-ți geană pe geană
și plinge la cer,
eu la cer m-aș inălțare,
Codrulețe-Lar
tot ca negura cea mare
cu suflet amar,
aș tot ninge și-aș tot ninge
Codrulețe-Prunc,
ca o neauă m-aș prelinge
morților vestmint !

* * *

! că zac singuri fără chipuri
numai apăsați
de dihănii și de cipuri,
de-aur ingreiați,
aș tot ninge și-aș tot ninge
Codrulețe-Domn,
Nouă Stele-n cer aș stinge
culcate in somn,
Zină Sfintă Dochiană,
Codruleț-Copil,
ia mai dă-ți geană pe geană
și fă lac de mir !

* * *

! ia mai plinge și cu singe
și fă lac de vin,
eu aș ninge și-aș tot ninge
Lin și iară Lin,
codrule, pasăre sfintă.
codruleț de brad,
ține neauă cit de multă
Codrul-Impărat,
neauă nouă, imbunare,
morților din veac,
morților cuminecare,
codruleț de brad !

CRONICA LITERARĂ

VASILE REBREANU: «Fîntîna cu patru adevăruri»

Inventiv, modern și, din cîte știu, ocolit de regizori, este teatrul lui Vasile Rebreanu („Fîntîna cu patru adevăruri" — Ed. **Cartea Românească**, 1981), din a cărui producție dramatică două piese cel puțin sînt remarcabile și ies cu mult din seria curentă. Nici altele nu sînt, totuși, mai prejos, așa încît, în ciuda impresiei de instabilitate în teme și de excesivă imaginație, autorul întărește întîia reprezentare critică, de ordin pozitiv. El face aci un teatru psihologist cu tinctură „polițistă", aci comedii de limbaj, cîte o parabolă fantezistă, de formula utopiei, ne dă, în fine, nouă piese într-un act ori de cîteva scene, unele simple sketch-uri intitulate „teatru de buzunar" și de unde cel puțin jumătate au o precizie dramatică memorabilă, mai cu seamă din pricina scurtimii. Teatrul propriu-zis extrage dramaticul dintr-un moment ultim, a cărui preistorie nu o cunoaștem, de unde decurge observația că umanitatea e văzută mai puțin analitic cît caracterologic. Psihologiile sînt aci caractere, precum se observă cu ușurință din cîteva rezumate. „Fîntîna cu patru adevăruri" e un „policier" psihologist, cuprinzînd o anchetă întreprinsă de un procuror asupra unei presupuse crime : un alcoolic e găsit pe linia ferată, cu țeasta zdrobită și cu un picior tăiat. Interogatoriul luat suspecților, dintre care unul (Cristian) e un tînăr cu o conduită inexplicabilă, anunțînd că el a comis crima, iar doi (concubina și fratele accidentatului) par a fi interesați în dispariția aceluia, nu duce la o revelație criminală cît la concluzia unui banal accident. Însă reacția acestei umanități joase, de ucigași latenți, este înregistrată remarcabil de dramaturg, care a știut să vadă în fiecare ins un caracter și a dedus de aci un tablou de moravuri : concubina semidoctă și fanată, cu totuși aere de cocotă rezistînd asaltului senectuții, fratele avar și ticălos, junele mitoman, voind a deveni celebru printr-un fapt brutal.

„Asasinatul de pe plaja pustie" e, pînă la un punct, un mic joc detectivistic, rezolvat neverosimil din unghi „polițist", însă nu fără interes sub raportul legăturilor umane. Un fost judecător celebru, Aslanian, (numele sugeră forța leonină, evocată și în dialoguri) se retrage cu fiica, Iuliana, și cu logodnicul ei, Filipescu-Ilfov, la o pensiune izolată, pe o insulă marină, întrucît primise două scrisori de amenințare cu moartea. Însă recluziunea nu e aducătoare de liniște ci, dimpotrivă, semnele criminale se întețesc, avînd ceva fatal, precum în „Zece negri mititei" de Agatha Christie. De îndată ce un tînăr hippy, Vall, aduce o a treia scrisoare lui Aslanian, crima se produce, dar în niște condiții atît de misterioase, încît toți „pensionarii" sînt bănuiți. Rationamentul lui Filipescu-Ilfov, exemplu de elocvență ingenioasă de barou, acuză pe fiecare în parte (ceilalți fuseseră condamnați în felurite împrejurări, în procese judecate de Aslanian) însă nu are atîta abilitate în a elimina certitudinea, fiindcă el este asasinul. Iuliana rămîne cu Vall, printr-un happy-end oarecum bulevardier, și, în tot cazul, inadecvat mediului tenebros pe care dramaturgul l-a închipuit. „Polițistă", cu un conținut din domeniul spionajului, e, în fine, „Pe loc repaus... asasini !", o fantezie părînd, un moment, „science fiction" (indivizii se alimentează la priză și se mișcă grație unor „baterii") cînd nu e decît o parodie a producțiilor „policier", precum rezultă din ultimul episod, un șir de lupte corp la corp, pigmentate cu jiu-jitsu și pistoale aruncate prin aer, în urma unor lovituri experte. Însă „polițismul" este, la Vasile Rebreanu, un pretext pentru revelația psihologică, un motiv spre a izola caractere imperfecte, conduite dictatoriale, frivolitatea feminină, criminalitatea calculată care e o formă de ipocrizie bestială. Interesul textului său „polițist" stă așadar în proporția de psihologie culpabilă și fanatică, extrasă din umanitate în condițiile unor evenimente ireversibile.

Din cu totul altă categorie e comedia „Sutiene pentru călugări", o mostră de conflict simplu, a cărui complicație aparentă provine din limbaj. Un C.A.P. așteaptă, în sudori, inspecția televiziunii și întreaga lui umanitate, începînd de la președinte, este terorizată. În acest moment, calculat cu o precizie care preface pe om în mașinărie, iese la suprafață tot ceea ce este rigid și în fond ridicul în psihologia insului mediocru. Dumitru, președintele C.A.P., răspunde la telefon monosilabic și pare a fi o bandă de magnetofon pe care s-a imprimat o comunicare stereotipă. Mitușa, un subaltern, e o imagine vie a poltroneriei. Altul nu e în stare să pronunțe nici măcar o propoziție cu vorbele lui, grăind automat ca în ziare. În această umanitate cu aer solemn, de potemkiniadă, și în fond cu psihologie „lichidă", modificată după împrejurări, apariția unui sutien „made in Italy" produce o lungă stupefacție, asemănătoare pesemne cu aceea simțită de musulmani la căderea unui meteorit negru din ceruri. Mintea, atît de înlănțuită de ritualistică goală care stinge orice este incidental, este de tot inaptă a reduce un obiect nou la aspectul lui natural și se sforțează a-l introduce în mecanismul ei „ideologic". Însușirea cea mai de preț a dramaturgului este aceea de a vedea aci „alienarea" cu ochiul unui comediant și de a-i da înfățișarea de spectacol burlesc, rezultată din examenul făcut de o rațiune echilibrată. Alții ar fi prefăcut aceasta într-o apocalipsă parabolică, nu însă și Vasile Rebreanu care este un spirit robust și cu sentimentul valorilor finale, imperisabile la asaltul irațiunii. Ca și Ion Băieșu, ca și Teodor Mazilu, Vasile Rebreanu vede umanitatea mediocră cu un ochi acut și fantast scoțînd efect din stereotipia limbajului care nu e totuși a unor indivizi inculți cît a unui specimen cu o cugetare mecanică și cu psihologia terorizată de orișice tulbură lumea lui ermetică. În această lume, izolată de dramaturg spre a o purifica prin fierul roșu satiric, toți acei ciubucari, afaceriști, și șefi abuzivi, ironizați de Teodor Mazilu, se prefac într-un soi de creațiuni fără biografie și fără gîndire, reflectînd automatic niște formule învățate pe dinafară. Nu omul vorbește aci, el este vorbit de un limbaj tiranic, cu o funcțiune ermetică și cu atît mai spectaculoasă cu cît este mai de neînțeles. Comedia de caractere s-a transformat un moment, în „Sutiene pentru călugări", într-o comedie de limbaj. Ochiul dramaturgului nu este doar acut și impresionat de actualitatea socială, el are și o retină fantastă care nu iartă nimic : rigiditatea militărească a „edificatorilor de imperii", persistența într-o idee distructivă pe deasupra evidențelor, mașinăria propagandistică sub forma înșelătoarei mass-media, sentimentul puterii vecin cu delirul alcoolic etc. Apoi, caracterologiile și psihologia dictatorială, limbajul eliptic al convorbirilor diplomatice, tehnica propozițiunilor în doi peri care par a spune totul și în fond nu comunică nimic — acestea fac, din teatrul lui Vasile Rebreanu, o rară producție dramatică cu pretext politic, a cărei promovare sub formă scenică ar fi o idee cum nu se poate mai nimerită. Nu altfel este autorul în „teatrul" său de „buzunar", unde el a colectat nouă eboșe dramatice, cîteva mai consistente sub aspect cantitativ, majoritatea remarcabile, iar două („Securi pentru funii" și „Necunoscuta") — comparabile cu puține din producțiile noastre de teatru scurt. „Doi și al treilea" adaptează parabola samariteanului, punînd pe doi golani să-l lege și să-l buzunărească pe un om cumsecade care le-a dat bani. „Vagonul dispărut", o producție de „radio-verité" descrie o biografie ratată, de pușcăriaș ingenios, hoț de vagoane de marfă pline cu porumb (spectaculosul infracțional e aci baza). „Moartea comandorului" se petrece în urma unei convenții între anchetator (care e, în chip latent, un criminal, precum aceia din „Asasinatul de pe plaja pustie") și un demnitar travestit în borfaș. „Doliu de primăvară" conține o conversație între doi bărbați, dintre care unul amnezic. „Securi pentru funii" (o „absentă tragică") e o parabolă despre erotică și solitudine, cu un aspect abstract, de „mystère", o cosmologie în fond a cuplului negat, nu fără o trăsătură de bocet metafizic. „Necunoscuta" pare a fi o istorie fantastică, în urma lui Mircea Eliade (prin ideea aberațiilor de timp) cu un aer premonitoriu. Două scenete, în sfîrșit, fotografiază mediul funcționăresc, „Asul volanului" conspectează sedința de pensionare a unui șofer, cu accent pe rigiditățile sociale (șeful dictator e o idee care îi place lui Vasile Rebreanu) iar „Liliacul" e tot înregistrarea unei întruniri, cu delațiunile și aspectele ei mecanice, nu fără o culoare fantastă la ultima apăsare a pedalei. Vasile Rebreanu e un dramaturg cu un vast teritoriu conținutistic, latent, făcînd teatru din „policier", cu accent de psihologie și pe caracterul șovăielnic și nebulos, din rigiditățile minții și ale instituției, din ideile abstracte despre univers, văzînd aci parabolic, aci burlesc, în fine, realist fotografic cu o coloratură fantastă ieșită din mijlocul descripției celei mai placide, un abil creator de limbaj adecvat momentului și compoziției sufletești a umanității, un autor în fine pe care numai o inexplicabilă opacitate de repertoriu nu l-a propagat în conștiința publică în chip susținut, precum ar fi meritat teatrul lui, absolut remarcabil la... lectură.

Artur Silvestri

ALEXANDRU PAPILIAN: «Pricini de iubire»

După succesul debutului său editorial, din 1970, cu romanul **Dihorul**, se poate spune că Alexandru Papilian a pășit în literatură cu dreptul. Foarte tînărul prozator (avea atunci doar 23 de ani), de profesie contabil, îi citise bine pe Dostoievski și Faulkner și, urmîndu-l stilistic pe acesta din urmă, prelua de la cel dintîi tema din **Idiotul**, oferindu-ne un Mîșkin „întors pe dos", negativist pînă la disperare, pornit împotriva întregii lumi și a propriei ființe. Elogios primită la data apariției, cartea se recitește și acum cu interes, dînd impresia unei partituri străine interpretată, de regulă, corect și, pe alocuri, chiar remarcabil. Următorii pași ai prozatorului sînt însă din ce în ce mai puțin siguri. Cele trei nuvele din **O seară de noiembrie** (1976), suferă, pe ansamblu, de poticneli stilistice (neașteptate față de debut) și deficiențe de construcție. Se salvează, prin calitatea analizei, doar nuvela ce împrumută titlul cărții. Următorul volum, **Fărțuri neinsemnate** (1978) este, simplu spus, o colecție de banalități, rău scrise, în care impresionantă rămîne doar absența desăvîrșită a talentului. Și, în fine, recentul **Pricini de iubire** (Editura Albatros, 1981), care cuprinde nuvelele **Fiul, Iubiri amare, Note de drum, Narcis sau spațiul dintre oglinzi**. Prima este o reluare din volumul **O seară de noiembrie**. Îi reproșam și atunci abuzul de naivitate sentențioasă, spontaneitatea contrafăcută, stringăcia frazării. Adaug, acum, la o nouă lectură, lipsa sensului. Eroul se confesează unui auditoriu imaginar, descoperindu-și eșecurile erotice, singurătatea, gustul pentru literatură (cultură) sentimentele paterne. Dar, mai puțin momentele cînd declară toate acestea apăsat didactic, frazele se adună albe, una lîngă cealaltă, pe o orizontală dezolantă, prin absența oricărei încercări de structurare a materiei. Bănuim (fără să înțelegem însă scopul) că această continuă „evitare" a semnificației este deliberată, de vreme ce însuși personajul narator acuză improprietatea termenilor, definind astfel **mentalitatea** unui coleg: „Aveam un coleg, Dorinel Mucea, al cărui tată murise ce știu eu cînd, și care fusese crescut de maică-sa, fapt ce se vedea în sclifoseala cu care își însoțea fiecare gest și în mentalitatea lui: **puțin parfum, delicatețe verbală, imposibilitatea de a ține la băutură**, și dispreț pentru grosolănia (e drept exagerată) a camarazilor de cămin (**s.n.**). A doua nuvelă, „Iubiri amare", cuprinde, se pare, fișe caracterologice, schițe ale unor întîmplări, consemnate concis spre a nu fi uitate, note de călătorie ale unui personaj care, și el, se descoperă singur și nefolositor. La tot pasul, bruioane de acest gen: „Victoria. Tatăl ei, acum șef de mare restaurant, a fost un soi de activist. Prudent. A renunțat la politică. În favoarea unui trai îmbelșugat. Cred, adică. Trecutul bătrînului mi-e neclar. E sigur că a făcut, imediat după război, politică. Măruntă. Dar eficientă. Mic aventurier", etc. Dacă în „Dihorul" influența stilistică a lui Faulkner era evidentă, aici, fire imprevizibilă, prozatorul adoptă stilul... criticului Aurel Martin. Și reușește perfect. Iată: „Era abătut. Stătea în fața mea. Încercănat. Tristețe bărbătească. Tăcută. Ascunsă. Perversă. Sorbea. Ciorbă de perișoare. Vițel cu spanac. Clefăia. Și era abătut. În lipsa Victoriei". Iter-calat ici, colo, acest „stil depeșă" poate să însemne ritm. Cultivat însă cu obstinație pe mai bine de 60 de pagini nu înseamnă nimic. Dealtfel, însuși prozatorul îl abandonează în următoarea compunere, „Iubiri amare", în favoarea **stilului melo**. Un bărbat, în putere, nevastă, copil, află brusc că e bolnav. Incurabil. Va muri. Sigur. Peste șase luni. Scrie. Soției. O confesiune. Pe patul de moarte. (Și lasă și copilului o scrisoare). Un astfel de subiect este, de bună seamă, atingător. Emoționează și numai la simpla enunțare. Iar tema morții a dat în literatură capodopere! Depinde însă cum faci! Eroul „Iubirilor amare" face din tragica sa experiență prilej de a emite panseuri de un gust îndoielnic: „Mi-e milă de oameni! E mare vama pe care trebuie să o plătească fiecare dintre noi. Iar această vamă se află undeva indefinit. În văzduh". Sau : „Am blenoragie. E într-adevăr de ris. Mai ales că a venit într-adevăr ca pusă cu mîna. Are dreptate Istrătescu. Trebuie să rîd și eu. Altfel nu se poate. Căci e într-adevăr ceva nemaipomenit de ridicol și de întăritor". Și, încă, în stilul „Dama cu camelii" plus „Spitalul amorului": „Vai de sufletul tău, iubirea vieții mele! Vai de sufletul tău! Știu că ar trebui să îți sar în ajutor, dar mă simt neputincios. Moartea mea nu poate fi întoarsă din drum. Iubirea mea, iartă-mă pentru că îți scriu acum, pentru faptul că aceste rînduri îți vor reaminti starea acestui moment. Iartă-mă! Iartă-mă că nu mă pot stăpîni să nu mă vait pe hîrtie pentru tine, în lipsa a ceva mai bun". Iertare, dar am convingerea că în viață există și lucruri mai folositoare. De pildă, a gîndi de zece ori înainte de a scrie un cuvînt.

În ultima nuvelă din volum, **Narcis sau Spațiul dintre oglinzi**, Alexandru Papilian devine hermetic, într-un **Prolog**, intenționînd să justifice urmarea: „Stau în măduva acestei sfere și mă privesc. Imaginile condensate prin reflectări multiple într-un spațiu fără de margini atît spre interiorul sferei, precum și în planurile fără număr ale reflectării îmbogățite de noua lor determinare: în — și ne-finirea saltului lor calitativ prin „adunarea" în însumi eu — sînt eu". Am ales un citat mai exoteric, din care cred că înțeleg (dar, cine știe ?!) posibilitatea și dreptul naratorului de a se privi pe sine în diverse ipostaze, convergente în esență, chiar dacă aparent divergente. Că ar fi așa o arată — cum să le spun — **caracterele** ce urmează: **Tăcutul, Binefăcătorul, Luptătorul, Înfrîntul, Singuraticul, Furiosul, Înspăimîntatul, Surghiunitul, Iubitul**. Sînt, însă, eseuri etice pe temă dată, scrise cu inteligență, patos lucid și tensiune ideatică, aflate în relație cu literatura, fără a fi literatură. Legături cu aceasta întreține doar **Înspăimîntatul**, care amintește, prin bizarerie spăimoasă și tipologie metaforică, pe proza lui André Pieyre de Mandargues din **Le Musée noir** sau **Soleil des loups**. Puțin, prea puțin, pentru un volum de 300 de pagini, ceea ce mă îndeamnă să cred că „Pricini de iubire" e o carte apărută fără pricină. În finalul unei recenzii la **O seară de noiembrie** scriam că nuvela titulară justifică așteptarea încrezătoare a viitoarelor cărți ale lui Alexandru Papilian. Ele au venit, eu le-am citit. Mărturisesc că mi-am pierdut încrederea. Cît despre așteptare, ea este starea firească a criticului.

Valentin F. Mihăescu

GHEORGHE SCHWARTZ: «Spitalul»

Ultimul roman al lui Gheorghe Schwartz (**Spitalul**, Editura **Eminescu**, 1981), este construit pe o structură parabolică. Autorul apelează la unul dintre cele mai frecvente toposuri ale prozei moderne de la Kafka încoace, și anume **locul închis** : casa (castelul), vaporul, spitalul, sanatoriul etc. Avantajele din perspectiva retoricii prozei sînt evidente : scriitorul poate aduna în același cadru, fără alte justificări sau motivații decît „unitatea de loc", cele mai diverse tipuri de personaje, altmiteri imposibil de reunit, pentru a le autoscopia conștiința sau comportamentul în situații limită. M. Blecher, spre exemplu, în **Inimi cicatrizate**, evocă viața într-un sanatoriu de turberculoză osoasă unde bolnavii deși trăiesc cvazi-imobilizați în ghips, au instinctele hipertrofiate. Mai ales fantasma erotică, intensificată de ideea morții iminente, îi chinuie obsesiv. Autorul se concentrează exclusiv asupra fiziologicului refuzînd orice deschidere spre metaforă și simbol. O altă ipostază este reprezentată de tendința spre alegorie și parabolă. Sanatoriul din **Biblioteca din Alexandria** este locul unde se confruntă și se desfășoară, prin cîțiva inși, Curta, Morărescu, Titorian, Cozmin etc. la o scară mai redusă, dar cu aceeași intensitate și efecte, evenimentele și dramele epocii '50. În același timp, personajele nu au numai o funcție exponențială, ci și o existență autonomă, o individualitate proprie. Este un mod fericit de a conjuga retorica romanului realist și realist psihologic, bazată pe evenimente, caractere sau constînte, și semnificația biunivocă (denotativ-conotativă) specifică prozei alegorice. Spațiul concentrationar din **Castelul** lui Kafka are mai multe nivele semnificante, depășind polaritate semantică a alegoriei, pentru a se înscrie în registrul mai amplu al parabolei și simbolului. Universul ca labrini, Naphta, Peeperkorn și Clavdia Cauchat rea individului sînt doar cîteva din elementele infrastructurii parabolice a cărții. Și, în sfîrșit, putem discuta în cazul lui Thomas Mann, cu **Muntele vrăjit**, de o compoziție supraetajată polifonic. Romanul social, romanul psihologic și romanul parabolic coexistă armonios, dominate însă de un arhisens sau mitologem în accepția istoriei religiilor ; formarea și inițierea tînărului în tainele existenței. Pentru Hans Castorp, sanatoriul din Davos Platz reprezintă un fel de „Misterii Eleusine" iar întîlnirea cu Settembrini, Naphta, Peeperkorn și Clavdia Cauchat tot atîtea trepte și probe ale cunoașterii și experienței.

Să ne reîntoarcem acum la subiectul propriu zis — poate am divagat puțin, dar cît de interesant ar fi un studiu morfologic despre literatura „sanatoriului" — și vom constata că romanul lui Gheorghe Schwartz se înscrie ca tipologie în cadrul alegoriei politice. Și nu atît pentru motivul că acțiunea se derulează la începutul celui de al doilea război mondial, fapt nu lipsit de importanță, dar nu esențial, ci pentru descifrarea și înfățișarea mecanismelor, factorilor și forțelor ce acționează asupra individului și mediului social într-un moment istoric crucial. Deoarece, spitalul lui Gheorghe Schwartz nu reprezintă decît o imagine la scară redusă a societății umane, ce-i drept a unei „lumi pe dos", bulversată de evenimentele și situațiile prin care trece. În acest loc, granița dintre firesc și anormal, dintre inteligibil și bizar, dintre onestitate și necesitate, dintre curaj și poltronerie, în ultimă instanță, dintre uman și gregar, se șterge, lăsînd locul confuziei și unui soi de precară „filosofie" a adaptării, exprimată de Stein, unul din personaje : „Și pe urmă, spuneți-mi și mie, domnule administrator general, care e deosebirea să fii aici sau să fii afară ? La început am venit cu toții aici pentru că am fost bolnavi, dar am fost bolnavi tocmai atunci cînd trebuia pentru ca să ne putem ascunde. Pînă la sfîrșit, tot ascunzîndu-ne unii de alți, am nimerit în același loc. Îl cauți pe domnul cutare ? E în spital. Îl cauți pe dușmanul domnului cutare ? E și el în spital. Numai că cei care se luptau între ei afară se luptă între ei și aici. Unii nu vor să devină nici aici mercenari. Doar că în spital acum totul este ilegal. De ce-i totul ilegal ? Pentru că acum așa-s vremurile ; despre cine nu face ceva ilegal se spune că e un timpit. Și cine vrea să fie un timpit ? Dumneavoastră vreți ? Nu vreți ! Atunci eu de ce să vreau ?" (p. 129).

Deci, imediat după rebeliunea legionară și, odată cu începutul celui de-al doilea război mondial, mai mulți inși (Lazăr, Luca, Stein, Bârzu) cu un trecut mai mult sau mai puțin dubios, pentru a eluda consecințele faptelor lor și, în general, a evita impactul „vremurilor grele", se internează în urma unor sume considerabile plătite doctorilor și infirmierilor, în spitalul de boli nervoase. Dar conducerea spitalului se transformă cu timpul într-o dictatură bazată pe forță și intimidare, o parte din medicii și infirmieri extorcînd sume tot mai mari de la cei internați. Nemulțumiți de situația existentă, de spolierea la care sînt supuși, cîțiva dintre falșii bolnavi (ajunși acum la un număr impresionant) se revoltă și reușesc să preia conducerea așezămîntului pe care se hotărăsc să-l reorganizeze și să-l extindă; o simbolică revoluție s-ar zice. Dar noii veniți urmăresc aceleași scopuri și nu fac decît să înlocuiască o formă de despotism cu alta. Luca, nemulțumitul de altădată, cel care a conceput schimbarea, este acum dictatorul absolut, „domnul comandant", care sub aparențele unei democrații (alcătuiește un „stat major" fantomă) și a frazelor promițătoare conduce discreționar spitalul. Rezultatul acestei „politici" este creșterea corupției la proporțiile monstrusului, funcționarea haotică a administrației în pofida aparenței de rigoare și legalitate, furtul și crima și, în ultimă instanță, sacrificarea bolnavilor, adică a „supușilor". Desigur, situația nu poate dura prea mult și o nouă revoltă a bolnavilor precum și intervenția armatei pun capăt acestei stări de lucruri. Istoria, pare a ne sugera autorul, cel puțin în momentele de criză, se manifestă ca un joc de forțe, sau, mai exact spus, ca un carusel de puteri contrarii ce se rotesc din timp în timp, fără a se anula, acționînd doar în favoarea unor persoane, a unor voințe demonice, „supraoamenii", și în detrimentul omului comun. Romanul se termină kafkian, cu rătăcirea și fuga fără sfîrșit, într-un oraș labirintic, a fostului „administrator general" al spitalului, Lazăr, în timp ce „domnul comandant". Luca, pare a fi scăpat, pregătindu-se probabil, în altă parte, pentru o nouă lovitură.

Cartea lui Gheorghe Schwartz constituie un examen critic al mecanismelor puterii politice și a consecințelor ei, în absența lucidității și echilibrului rațiunii. Apelul la procedeul alegoriei are avantajul de a face demonstrația la un prim nivel, mai convingătoare și, aș spune, mai ușor de susținut, din punct de vedere literar, scriitorul dovedind, de altfel, o bună cunoaștere a tehnicilor narative. Ceea ce i se poate reproșa decurge tocmai din formula prozastică aleasă — un anume schematism al alegoriei care sacrifică nuanța pentru a reliefa ideea generală și un exces de verbalizare a reacțiilor personajelor.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

SE RĂZBOIA CU SINE ÎNSUȘI

Ca într-un roman de Alexandru Dumas-père, mă reîntîlnesc, după douăzeci de ani, cu fostul meu coleg de an, Constantin Blănaru. N-am făcut parte din aceeași grupă, dar, în schimb, am locuit în același cămin. Blănaru era printre colegii care mă interesau și cărora le urmăream, pe tăcute, evoluția. În acea vreme el era un tînăr blond, vînjos, de statură la limita dintre scundă și mijlocie. Mergea ținîndu-și umărul drept ceva mai jos, cum umblă uneori cei care fac, mult timp, mari eforturi cu mîna dreaptă. Figura lui exprima o bizară îndîrjire. Drept urmare, fusese poreclit „Dîrzu". Prin căminul nostru circula moda culturismului. Practicarea de către studenții de la filologie a unor exerciții, care conduceau, în cele din urmă, la obținerea unor mușchi plăcut de privit în oglinzile spălătoarelor, era, se pare, o compensație a spiritualizării accelerate, oarecum silnice, pe care, în principiu, o produceau studiile umaniste. Mă număram și eu printre cei care mișcau zilnic diverse haltere și arcuri. Dar campionul culturiștilor din cămin era Costică Blănaru. Poate că la volumul muscular s-ar mai fi găsit cîțiva care să-l egaleze. Supremația lui era însă una de stil. Cu siguranță, era cel care făcea diversele exerciții cu cea mai mare convingere. În acest domeniu nimeni nu se putea măsura cu el. Nu folosea haltere. Făcea gimnastică suedeză. Dar cu cîtă frenezie își rotea brațele ! Ai fi zis că acu-acu o să-i sară din umeri. Genuflexiuni, cu cîtă patimă furioasă ! Cum mai făcea flotări stînd în mîini, cu picioarele bălăngănindu-i-se ciudat în aer ! În timp ce „lucra", fața lui exprima un neobișnuit apetit agresiv. Antrenamentele lui nu erau altceva decît niște violente lupte. Blănaru se războia cu sine însuși, cu limitele sale fizice, asta era clar. Acum, cu o întîrziere de neiertat, îmi dau seama că era făcut pentru practicarea artelor marțiale. Ar fi putut deveni, probabil, un foarte bun karateka.

Care erau relațiile mele cu el ? Aproape inexistente. În cinci ani nu cred că am avut mai mult de cinci conversații. Și nu din cauza mea. Blănaru, pur și simplu, nu voia să schimbe cu mine mai mult de cîteva replici banale. Cînd voiam să aduc vorba despre niște lucruri mai speciale, despre cutare carte recent apărută, de pildă, Costică mă stopa cu o fluturare neîncrezătoare a mîinii drepte, însoțită de un zîmbet în care se amestecau, în proporții egale, amărăciunea și ironia. Zicea : „Cu tine nu discut, fiindcă ești neserios !". Astăzi, iată, vrînd-nevrînd, discută cu mine despre o carte ivită de curînd Este propria lui carte.

La lumina zilei (Editura **Junimea**, 1981), așa se numește micul roman al lui Constantin Blănaru. Un bărbat în vîrstă de treizeci și cinci de ani vorbește despre suferințele sale de conștiință. El este redactor la un ziar județean, lucrează la secția culturală, semnînd comentarii în legătură cu diverse „manifestări". Inițial a fost profesor de română. Și-a părăsit catedra, acceptînd să lucreze la gazetă, pentru că a crezut că astfel va reuși să facă o pedagogie adresată oamenilor mari. După o perioadă oarecare de practică, însă, este ros de incertitudini și de nemulțumiri. Ziaristica nu-i oferă suficiente satisfacții. Simte remușcări pentru o cronică de spectacol în care nu a spus chiar întreg adevărul, nu a etalat chiar gîndul său. Nesiguranța de sine îl stresează fără încetare ; el se dedă la lungi speculații „filozofice", căutînd o ieșire. Soluția este simplă : reîntoarcerea în învățămînt.

La un moment dat, personajul zice : „...am devenit o victimă a rațiunii". De fapt, însă, el este o victimă a locurilor comune ale limbajului și, în mod corelativ, ale gîndirii. Sub acest raport, romanul lui Constantin Blănaru este de o deplină autenticitate. Este o autenticitate a mediocrității, în umbra căreia personajul se află de la primul și pînă la ultimul cuvînt pe care îl rostește. El încearcă să reflecteze, să disocieze, să analizeze. Dar, cu o incredibilă regularitate, gîndurile sale sînt banale, cuvintele pe care le spune sînt previzibile, înșirîndu-se după tipicul unei jurnalistici modeste, care încearcă să dea impresia că realmente exprimă mișcarea unei minți analitice, dar care de fapt nu face decît să înșire locuri comune uzate, lustruite pînă la pierderea identității de o întrebuințare excesivă. Iată uimitoarea lipsă de orice originalitate a gîndurilor pe care le mărturisește personajul în legătură cu felul în care a scris o cronică de spectacol : „Cum am putut greși atît de mult ?! Cred că am aplicat prea multă logică, **prea multă raționalitate**, ignorînd fondul intim al ideilor, specificul manifestării lor. Măcar dacă n-aș fi ținut să fac numaidecît și recomandări. Orgoliu, îngustime și orgoliu, deci eroare. Am pus la îndoială originalitatea ei din cauza opticii mele unilaterale, deficitare". Literaritatea este cu totul absentă. Textul citat, ca și întreaga carte sună ca un lung articol de ziar scris de cineva care se zbate în mod tragicomic în plasa unor fraze gata făcute, care au exprimat poate cîndva mișcarea vie a unei minți, dar actualmente nu mai înseamnă decît un zăngănit sterp.

Așa stînd lucrurile, **La lumina zilei** este o carte care poate fi privită din două distincte puncte de vedere. Mai întîi, considerînd că personajul este o ficțiune autonomă, avînd adică un mod de a gîndi și de a vorbi fără legătură cu cele ale autorului, putem spune că Blănaru a reușit o scriere excepțională, fiindcă, într-adevăr, este nemaipomenită consecvența cu care se manifestă mediocritatea și suficiența. A doua posibilitate este ca discursul din carte să fie, de fapt, al autorului, despre o distanțare ironică neputînd fi vorba. Varianta secundă nu mai necesită comentarii.

Este deci necesar să citim a doua carte a lui Constantin Blănaru, pentru a ne pronunța asupra legăturilor sale cu literatura.

Voicu Bugariu

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie și critică literară nr. 1, 1981

Secțiunea din sumar a revistei, cuprinzînd studii și articole despre literatura română, se impune, în primul rînd, prin exegezele consacrate lui B. P. Hasdeu: **Coordonate ale poeziei filozofice la B. P. Hașdeu** de Stancu Ilin, **Proza umoristică a lui B. P. Hașdeu** de Corina Popescu, **Din procesul impunerii unei opere „clasice", „Răzvan și Vidra" de B. P. Hașdeu.** Într-un moment în care exegeza hașdeană bate evident pasul pe loc, o atare inițiativă critică merită toate elogiile. În cadrul aceleiași secțiuni a sumarului remarcăm judicioasele articole **Note istorice din geneza liricii culte moderne** de Ion Virtosu și **Ion Barbu și fenomenologia actului poetic** de Iosif Cheia-Pantea. Utile, investigațiile lui Petre D. Anghel **(Revista Capricorn, condusă de G. Călinescu)** și Emil Manu **(Revista „Lumea", 1945—1946).** O foarte atentă cercetare istorico-literară întreprinde Octav Păun la rubrica **Texte și documente** în studiul **Primul periodic românesc, „Fama Lipschii pentru Dația".** Argumentele bizuite pe noi date de arhivă conferă studiului atributele unei contribuții de istorie literară cu totul remarcabilă. În nota obișnuită, adică judicioase dar destul de sărace, **rubricile de recenzii și revista-revistelor.**

Cronicar

atelier literar
poșta redacției

CĂLIN T. IULIAN : Schița e scrisă ingrijit, cu oarecare îndeminare epică, cu o lăudabilă economie de mijloace (chiar dacă semnele inexperienței nu lipsesc cu totul). Am putea zice că e cazul să insistați.

AXENTE D.-C. : Notații spontane, nu tocmai ingrijite, în care ici-colo pare să „sune" cite ceva. Încă nu putem trage concluzii.

LOLA CRĂCIUN, ELENA PLEȘCA : Dacă ați urmărit rubrica noastră și n-ați găsit răspunsul cuvenit, înseamnă că plicul dv. s-a rătăcit. Altă explicație nu poate fi. Răspunsuri acasă nu putem trimite.

CONST. IORGULESCU : Am primit, vă vom ține la curent.

D. IONAND : Din păcate, impresia dv. în legătură cu puterile „poștașului" nu corespunde deloc realității.

I. MATYE : Lucruri interesante, cele mai multe (poate niței sacadate și telegrafice și cu unele asperități și nesiguranțe de traducere) : „Bărbații întunericului", „Guernica", „Crochiu marin", „Viziune", „Idilă", „Omul simplu și marea putere", „Zarafi". (Despre traduceri nu ne putem pronunța deocamdată, decît adresîndu-vă vii mulțumiri pentru bunele intenții.)

VASILE NEAGU : Nu trebuie să vă fie teamă că nu vom avea curajul să vă „lansăm", cum ziceți. E nevoie, însă, să ne trimiteți niște lucrări care să justifice acest curaj ; deocamdată, paginile trimise, stîngace și primitive, sînt mai degrabă descurajante.

OPTIMUS : Ceva mai bine, parcă, mai spontan, mai deschis, în citeva pagini (pe care am reușit să le descifrăm !) : „Meteo", „Era neliniștii", „Poemă neimplinită", „Atmosferă". Pe viitor, folosiți mașina de scris.

T. TENCALEC : Am citit manuscrisele cenaclului dv. (selectate — ni s-a părut — cu prea puțină exigență și spirit critic). Dintre versuri, în general modeste, convenționale, fără perspective, n-am putut alege nimic. Printre prozatori, însă, sînt, după toate probabilitățile, citeva condeie promițătoare. Interesantă, bunăoară, curat scrisă, cu un tonus susținut, convingător, e povestirea S.F. iscălită **Rodica Bretin** (care ar merita să fie adresată colecției de specialitate). Bune semne se văd și în paginile (încă neajunse la „rotund", totuși) semnate **Valentin Thieme** și, uneori, în cele semnate de dv. însivă (în „Crisalida" sînt bune elemente de analiză ; din păcate, lucrurile se prelungesc excesiv, în reluări și repetări inutile, otioase, esuînd în retorism și reportaj. Mai slabă, „Regăsire", artificială, schematică). Legătura cu redacțiile locale, în ciuda oricăror dificultăți și decepții, vă poate fi totuși de mare folos, mai ales în testarea periodică, nemijlocită, „la concret", a rezultatelor nobilei dv. străduințe.

A.M. BUCUREȘTI : Un lucru bine făcut (desigur, fragment) care confirmă perspectivele deja anunțate. E de reflectat, totuși, niței asupra unei tendințe generale spre o vorbire studiată, „aleasă", care se agravează cumva începînd cu „viziunea" (cam forțată, artificială) de la pagina 7 și continuînd mai ales, cu dialogul din paginile 7—12, uneori cam pompos, afectat, nediferențiat pe personaje (împiedicînd, deci, definirea, individualizarea lor).

F. SADÎC : Ați coborît mult, spre convenție, șablon și manufactură de serie. E păcat că nu vă respectați și nu vă luați în serios înzestrările bune de care dispuneți. Nu putem menționa nici un titlu din cele trimise (ceva, poate, în „Deghizată-ntr-un prunc").

B. MARIAN : Lucruri scrise cursiv, interesante mai ales tematic, dar, cele mai multe, expediate prea ușor, rezumativ și sec, gen proces-verbal („Beția", de pildă, un adevărat roman, relatat într-o pagină !). Mai consistentă și mai bine scrisă, „În tren".

Iancu Grama, Vasile Dumitru, Nicolae Nell Danilov, Antonio Sprivac, Dan Petrescu (ceva, în „Ne vedem tot mai des"), **Dan Devovia, Mihail C. Emil Sebastian, Vasile Trifan** (ceva, în „Poezie"), **Iov M.F., Moira, Naan, Viorica Maxim, Alexandru Mihai Costiuc, W. A. Amanda, Petre Stoian, G. Jigău, Dorin Sabangia, Dona Străinu, Mădălina Ivașcu, Elena Buftea, Anca Moarcăș, Apur :** Încercări de nivel modest.

Teodor Pirvan, Florea Cristy, Genus XX, Dominic Diamant, Ioan Corin Culcea : Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Întrebări pentru liniștea mea", „Trecere ușoară", „Taina scoicii" etc. ; „Foc de cuvinte". „Imagine citadină", „Să vorbim" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Mindria grîului

Goală cuvîntare
trecu prin ierburi ; vîntul
toate au aprobat
și s-au înclinat pînă la pămînt
fără să înțeleagă nimic

numai una
prompt reculînd
zis-a așa :
piinea nu este cuvînt.

MIHAI CRAIESCU

A & A

Impreună cu el am scris Poetica într-o după amiază elină ;
i-am dictat numeroase pasaje, mai ales despre tragedie
(Am încercat, adică, o autobiografie)
și-am fost profesorii războinicului de origine divină.

Impreună cu el am desenat cercuri
pe nisipul învățat să învie
sub geometrica lor perfecțiune senină.
Și am pierit din greșeală, într-un moment de minie,
printr-un gest militar de rutină.

R. COMANESCU

Victoria asupra bolii

Victorie trudnică asupra bolii,
pielea atîrnă zbîrcită
și deshidratată,
în eprubetă plutesc
microbii uciși,
tunarii, băieți rumeni la față
și veseli încarcă
țeava cu o ghiulea
grea cît toate
sarcofagele și sicriele
luate la un loc
și ochesc o muscă mare,
hidoasă urcată
pe tavanul alb al unui spital,
într-un colț de lume
plînge o luminare uitată
și suflul exploziei
o stinge,
din case ies oameni speriați
și se bucură
că sînt doar
artificii pe cer.

BORIS MARIAN

De-a lungul anilor, iubirea

Înaintez un timp.
Iubirea mea se face tot mai frumoasă,
Ca dulcea culoare-a unui miez de fruct.
Vislesc pe valul unui vis.
Iubirea mea se face tot mai adîncă,
Fîntînă ce n-ajunge nicicînd să dea de apă.
Și zile-mi înfloresc deasupra.
Pierdută-s în iubirea mea — nisipul mișcător,
Nisip de aur.

DIANA BARBU

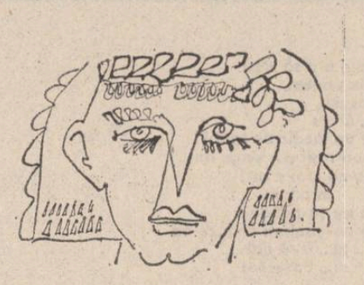

Mirosuri

Miroase a pîine proaspătă
a petrol a sudoare de bărbat
a carte veche a ploaie a mînă
a cîmp încins a livadă
a țigară proastă arsă mocnit
miroase a circiumă umedă
a cer trist și vie culeasă
înecată-n ploi
miroase a mîncare gătită
cu sos a păr vopsit
și ruj ieftin
ca pentru o dragoste de-o noapte
miroase a fin cosit dis de dimineață
a var și cenușă a bucurie
și speranță
miroase a tot ce știm despre noi
chiar ceva în plus

B. HORASANGIAN

Migrație spre plus

Pășesc în anotimpul femeilor frumoase
Ca un recrut dincolo de spațiul cazon —
Destinul meu cu zarul aruncă șase-șase
Apoi și-adapă caii-ntr-al clipei Rubicon !

Miresmele prin aer au foșnet de mătase
Iar mugurii pădurii pocnesc la unison
Cînd cucuveaua ceții ce mi-a iernat în oase
Allanpoesc îmi strigă : good bye, my dear John !

Fîntîna dimineții țîșnind din orice floare
Strălimpezește-obrazul atîtui dor nespus
Și-n ceasul sfînt de triluri, de rouă și de soare

Sorb însetat căușul migrației spre plus
Și sînt un noaten care tot sîngele și-l doare
Trăindu-și-l aievea în ciocîrlie, sus !

ION GRUNZ

Am smuls crivățul

Am smuls crivățul din mine și l-am dat
tain uitării
Și-n grădină trandafirii s-au pornit
să mă respire ;
Întorc filele tăcerii și-i pun punct peregrinării
Surîzind că pot discerne nebunia de iubire !

Ca un mir seninul curge peste-o nouă
zămislire ;
Roua ride și mă-mbie, drumu-i fără înapoi ;
Tigrii remușcării crude împietresc prin cimitire
Cînd toți ierii-mi trec în mîine ca tulpina
în altoi !

FATMA SADIC

* * *

În pomul iubirii
cireșele vibrează de chemare
Tu treci
rece
prin mine
ca printr-o poartă veșnic deschisă
Merele tremură de toamnă
chemînd
Tu intri caldă
în mine
ca într-o casă
veșnic primitoare...

CORNEL ILIESCU

Poet al epocii

Urmare din pag. I

trăiește ipostaza unui Iov revoltat — simbol cu prezență semnificativă în versurile din urmă: **„Bătrînei conjurații a vremii preferindu-i / O bruscă prăbușire, dezlănțuit istov, / Cu mii de răni pe suflet îți voi rămîne Iov / Întotdeauna gata prin tine să mă mîntui."**

CONFABULE

Un țăran trece strada (IV)

Pentru el, care nu mai văzuse marea niciodată, aceasta îi părea o fineață pe coasta unui deal cu clăițele nestrînse. Își lăsă bocancii mai încolo, lîngă servietă și haină, își sumese pantalonii și pipăi cu talpa oglinda neliniștitoare a mării.

— Mă, Petre, țipă la el nevastă-sa, trîntită îmbrăcată pe nisip, cum îi apa?

— Ha ?

— Apa. Apa, cum îi? Rece?

Nu-i răspunse imediat, deși simțea marea sub tălpi ca o iarbă pe virful cărela ar fi călcat.

— Cum să fie, mormăi el, întorcîndu-se, mare!

Iulian Neacșu

Dar lirica lui Adrian Păunescu nu este numai discurs, ea este și elegie, elegie a maturității și a unei alte înțelegeri, mai grave și mai amare. Există o tentație a abandonului, gustul cenușii obsesia grîurilor terne, a destrămării : **„Am să mă duc prin ochi tot mai afund / De-aici din lumea numai uscăciune, / Voi lacrima, voi burnița mărunt / Și sarea osului mi-o voi depune / În cer, pe niște țărmuri mult mai bune, / Prin lacrimi voi fugi de pe scut."**

Poetul care se revoltă împotriva timpului, bolii, morții, împotriva agresiunii și alienării fie ea cazonă, fie golire de substanță, spectacol grotesc, este atins de o melancolie profundă: **„E-o zi de tînjire, miroase a toamnă, / Și tainice focuri în pomi s-au făcut, / Cresc lacrimi pe ochi și rugină pe scut / Și-aceasta și moarte și viață înseamnă".**

Ipostaza combativă, civică, se opune ipostazei amar resemnate văzind raporturile creatorului cu verbul său. Uneori Adrian Păunescu traversează acea criză a cuvîntului pe care o încearcă în ultima vreme Nichita Stănescu și care este una dintre obsesiile Constanței Buzea. Criză tradusă prin neîncredere, prin sentimentul degradării cuvîntului, devenit sunet gol, inutil, hilar. Soluția ar fi tăcerea, gestul **„heraldului care tace".**

Resemnarea ar însemna însă împăcare, stingerea conflictelor, stabilizarea într-o stare anume, imposibilă pentru un spirit fundamental insurgent. Poetul își regăsește deci încrederea în puterea cuvîntului, credința în pamfletul necesar, rezonanța amplificată, orgoliul de stăpîn al cuvîntului : **„Sînt poetul ce-nvinge, armonie a sălbăticiei spontane, / Mă simt ca o țeavă de tun presată-ntre două icoane".**

Contradicțiile vor fi — pentru a cita oară? — asumate, într-o îndatorire a unui herald renăscut din propriile contradicții: **„Voi întona poemul de pînset și de tun, / cu care posedații iau lumea în posesii. / Voi fi aici și cinic, voi fi aici și bun, / Voi fi timpan de înger și lup la ora mesei,... / Am fost făcut din boală și-am fost făcut din leac / Din violența tatii rizînd de frica mumii / Vă spun că sînt poetul sfîrșitului de veac / Privind cu ochiul liber la tragedia lumii."**

Spiritul militant implică atitudinea contestatară și nu exclude — dimpotrivă chiar — sentimentul tragic: **„Pînă mi s-or toci, pînă mi-or dispărea, / mîna mea ar rămîne aici să descrie / lupta fără sfîrșit dintre lumea cea vie / și tărîmul cel mort, lupta noastră cea grea // Pînă n-aș mai putea, pînă n-aș avea chip, / aș rămîne să fiu credincîosul tău crainic, / lumea mea fără somn și pîndită prea tainic / de-un imens uruit de neant și nisip."**

Adrian Păunescu reușește să fie în același timp poetul tribun și poetul celebrant al epocii sale, moralist, pamfletar, imnic, face discurs, confesiune, pledoarie și rechizitoriu, oscilează între evaziune și manifest, între deziluzie și credință, între exasperare și elan civic într-o complexitate de stări, registre, modalități lirice, aflat într-o veșnică neîmpăcare cu sine și cu lumea, dar care nu este negare de sine ci semn al condiției pe care nu rareori poetul o definește: **„Dar faptul că te am, melancolie, / E fericirea mea cea mai adîncă / Sînt animalul care se mănîncă / Și consumîndu-se pe el, învie".**

Perspectiva cosmică

Urmare din pag. I

crările din expoziția închisă abia de cîteva zile meritau a fi văzute de toți iubitorii artei. Realistă și fantastică în același timp, arta lui Constantin Dipșe se sustrage oricărei identificări cu una sau alta din suprafețele realității, chiar dacă mulți s-au grăbit să recunoască doar în Maramureș — matricea întregii sale creații, nu ca pe un fapt de mîndrie (pe care pictorul și-o manifestă dintotdeauna), ci ca pe unul de strictă localizare, deci de diminuare a manifestărilor sale artistice. Noi știm însă că aceleași flori și obiecte, chipuri de oameni și păsări, soarele și culorile, vegetația și apele, văile și ondulațiile terenului se regăsesc și în Țara Dobrogei, și în Țara Crișurilor, și Țara Moldovei, și în Țara Hațegului și în Țara Birsei ; un singur amănunt uriaș se uită că, dacă pictorul s-a născut și a crescut într-una din multele Țări românești, ce formează România, exprimînd-o pe cea mai dragă lui, el le exprimă în aceeași măsură pe toate, fiindcă toate se aseamănă. Mergînd mai departe pe acest fir nu vom ajunge totuși la concluzia că pictorul ne-a dat un „decalc" al florilor, peisajelor sau oamenilor din Maramureș, pentru că el pictează în primul rînd sentimente, ritmuri interioare și, în sfîrșit, o climă spirituală recognoscibilă pe tot cuprinsul graiului românesc. Dacă printr-o mare artă unul din peisajele lui Dipșe ne arată o colină întregă învelită parcă într-o cergă din satul său, noi — oricît specific etnografic vor surprinde alții aici — vom vedea în acel tablou o grijă nebănuită față de pămîntul ce ne hrănește, o tandrețe cosmică față de realitate. Acest poet al culorilor știe să recreeze într-un peisaj ca „Iarnă în Bihor" sentimentul vieții neînvinse în așa măsură încît, deși casele abia se zăresc din ceața și chiciura iernii iar dealurile au reflexele de oțel abia călit ale cerului vînăt, într-un loc anume, o pată roșie ca sîngele apare ca un protest împotriva osificării și înghețului, ca o speranță ce ne-o dă pămîntul că va renaște curînd. Dacă e greu de stabilit frontiere între culorile spectrului solar, Constantin Dipșe este tranșant de cele mai multe ori cînd crede că e artistic necesar să pună o limită dură între culori, pentru că el nu imită imaginea realului, ci neastimpărul și lucrarea acestuia, dar fie că e vorba de roșu, de galben, de verde sau de albastru, pictorul nostru știe să le nuanțeze măiestrit, dîndu-le intensități capabile să ne sugereze adîncimea, numenul sau noaptea culorii. Spațiul nostru fiind limitat, amintim titlurile cîtorva lucrări care ne-au impresionat mai mult : Toamnă în vii, Păsări care aduc ploaia, Crizanteme, Cocoșul și găina, Buhe din Piatra Roșie, Pleacă păsările, Monument istoric, Studiu de portret, Nymaiea-Felix, Maternitate, Portretul scriitorului Pop Simion, Dimineața spre soare, Viile albastre, Întoarcere în sat, Ochi de apă în Bărăgan, Cînd sosesc rîndunelele *etc.*

Constantin Dipșe și-a făcut din pictură o credință, în înțelegerea artei ca eternizare a lucrurilor și ființelor. Florilor — care se aseamănă atît de mult cu trecătoarele ființe umane — Dipșe le-a pregătit o existență mai sigură în vasele de lut și o perpetuă prospețime prin culoare. Monumentul istoric — Biserica din Surdești „intră în cer ca o cale ferată", cum ar spune poetul Ion Zubașcu. Filozofia pictorului este de căutat în arta perspectivei — toate cele umile și perisabile tind a se încadra într-un teritoriu mai vast, omenesc, iar lanurile, podgoriile, dealurile și munții înaintează spre soare ca spre un adăpost cosmic. Șlefuirea pînă la cristalizare, înaintarea tuturor lucrurilor spre o ordine mai vastă și imuabilă constituie o permanentă tendință spre perfecțiune a pictorului Constantin Dipșe. Acest mare pictor a intuit și înțeles continua ascendență a spiritualității românești spre împlinire în cosmos.

Privire liberă

Adrian Dohotaru, gazetar excelent, dramaturg interesant, avînd totdeauna ceva de spus, ni se dezvăluie și în calitate de poet. **Privire liberă**, de curînd apărută la Editura „Albatros", cel de al doilea volum de versuri, dacă nu ne înșelăm, ne surprinde prin **gîndirea poetică**, adică prin facultatea viziunii metaforice asupra lumii, ceea ce este suficient pentru a proba înzestrarea autorului, legitimarea prezentării sale în fața cititorului. În ceea ce ne privește (deformare profesională ?) mai ales cînd citim un poet încă neimpus, ne preocupă înainte de orice, familia de spirite din care descinde, știut fiind că nimeni nu se naște din nimic, că în materie de poezie, de artă în general, nu există „generație spontanee". Chiar Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, au părinți spirituali și nici nu s-ar putea altfel : ex nihilo, nihil. Că în cele din urmă progeniturile își devansează părinții, uneori devin chiar parcizi, asta este altceva.

În ceea ce-l privește pe Adrian Dohotaru, el descinde, din cîte ne dăm seama, în special din Bacovia, Ion Vinea și Blaga. De primul îl leagă sensibilitatea erotică, policromia cenușie și apăsătoare a burgurilor, cu „nori grei de ciment", case aflate în „veșnică demolare", „oameni nehotărîți, îmbrăcați monoton", „gări sfișiate", „pasageri somnambuli", „ostile de plumb", preferința sau obsesia peisajului nocturn cu baruri de noapte și „birouri mirosind a fum". Iubita cu „sinii lăsați", este, ca și la poetul **Plumbului**, mai degrabă o recuzită a peisajului citadin, nu o adorată care să provoace „pasiuni satanice" (în acest sens acea senzualitate amestecată cu „morbidezza", bacoviene, lipsesc). De Ion Vinea îl leagă opțiunea, nedesmințită, pentru universul citadin, libertatea exprimării moderne, „nelogice" fără sfiala distorsiunilor ori a anacolutului („Mă dor ochii de-atîta lumină. Închideți porțile / La baptiserium. Preoții toarnă o cupă de vin peste creștetul unui copil. / Prin aer, afară, rămîne mereu rana deschisă a unui imperiu / Și amintire bolgiilor de la Hiroșima" — **Florența**). Din Blaga, Dohotaru a reținut interpolările reflexive, universurile abisale în care se resfrînge lume fenomenală, obsesia istoriei, ca materie a prezentului și viitorului : „De aici se vede lumina mai bine, pămîntul încă nearat / Și oasele pline de zgomote, ale morților lumii, revărsîndu-se-n / Albii, în rîuri și ghețari. Încremenirea e aparentă / Ca pasărea care plutește în largul ochilor, pămîntul e bun. / Obosit și mîncat pînă la sare de geruri. Dacă sapi / O fîntînă, aici, țîșnesc **stelele de pe cealaltă parte a lumii** / (s.n.) Și auzi cîntecul unui țăran care ară marea cu plugul înfipt în miresmele de trandafiri" **(Punct de vedere)** ceea ce amintește, automat, versurile lui Blaga : „Sapă, sapă, frate, sapă / Pînă dai de stele-n apă". În același timp Dohotaru cultivă, la cot cu mulți contemporani, poezia civică, politică, cu implicații și ecouri etice. O piesă precum **Trandafirii post-mortem**, pledează pentru dreptul fiecărei generații de a-și asuma responsabilități civice, împotriva poncificării gerontocratice : **„Desigur, noi putem fi înlocuiți. Alții coboară din vis / Și toate ușile se deschid înaintea lor ca și cum / Majordomi neștiuți ar lovi în pămînt cu picioare de aur / Nu pentru că am fost triști, nu pentru că am murit / Înainte de vreme și cineva ne acuză, acum de înaltă trădare. / În fața copiilor. Ci pentru că am mințit, pentru că am tăcut / Pentru că am făcut compromisuri și am ridicat din umeri, / cu un aer tragic de vagabonzi eterni. Sau am plîns uneori / Prin spitale pline de condamnați la moarte și la tristețe. / Se pare că timpul acum a lucrat pentru cei care vin / După noi. Și se pare că umplem amurgul cu trupuri tîrzii / Și învinse. Poate am obosit și e timpul să trecem / Curați în rezervă, bătrîni camarazi plimbînd umbre / Prin crini, învățînd să orbim tot mai mult / Veterani de război, cu decorații de compătimire / Și trandafirii post-mortem"**. Remarcabile mi se par poeme ca **Explicație, Frezii rebele** precum și **Rechizitoriul demagogilor**, scrisă în stilul inchizitorial al lui Adrian Păunescu : **„Atenție, veți fi trași la răspundere ! / Luați-vă viața în serios / Nu glumiți ! Cei care vin după noi / Nu știu că am făcut totul de bună voie și nesiliți de nimeni".**

Dotat cu disponibilități evidente, temerar în atitudinea și în tehnica artistică, atent la vibrațiile și seismele contemporane, Adrian Dohotaru este, deja, un poet modern.

Pompiliu Marcea

P.S. O precizare de istorie literară :

O excelentă poetă cu glas melodios, suav și tandru, și-a folosit cele zece minute ale cuvîntului său, la Conferința scriitorilor, exclusiv spre a-l omagia pe G. Macovescu. Nimic de obiectat dacă aceeași poetă n-ar fi evocat, în același stil de encomion, meritele profesorului său, G.M. Faptul ne-a surprins, întrucît G.M. a fost profesor la București, iar poeta a frecventat universitatea din alt oraș, cum știam, și cum aflăm și din dicționarul de **Scriitori români** (Editura științifică și enciclopedică, 1978, p. 80—82) Capitolul despre poetă a fost redactat de I.P. (Ion Pop). De altfel, de nu ne înșelăm, în perioada studiilor poetei (1962—1967) G.M. avea alte însărcinări. Drept pentru care ne îngăduim cuvenita rectificare.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRIITORILOR

După încheierea dezbaterilor pe marginea documentelor înscrise pe ordinea de zi, participanții la Conferința națională a scriitorilor au adoptat, în unanimitate, textul Scrisorii adresate de Conferință secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

În cursul serii de 3 iulie, delegații la Conferință au trecut la alegerea organelor de conducere ale Uniunii Scriitorilor.

Lucrările Conferinței naționale a scriitorilor s-au încheiat simbătă 4 iulie 1981.

Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România a ales Consiliul Uniunii Scriitorilor și Comisia de cenzori. În prima sa ședință, Consiliul a ales Biroul Uniunii Scriitorilor.

Biroul Uniunii Scriitorilor

PREȘEDINTE:
Dumitru Radu Popescu

VICEPREȘEDINȚI:
Alexandru Balaci
George Bălăiță
Constantin Chiriță
Domokos Géza
Laurențiu Fulga
Constantin Țoiu

SECRETARI:
Nikolaus Berwanger
Ion Hobana
Létay Lajos

MEMBRI :
Geo Bogza
Constanța Buzea
Mircea Ciobanu
Ov. S. Crohmălniceanu
Ștefan Augustin Doinaș
Anghel Dumbrăveanu
Geo Dumitrescu
Paul Everac
Mircea Iorgulescu
Eugen Jebeleanu
Octavian Paler
Petre Sălcudeanu
Eugen Simion
Marin Sorescu
Nichita Stănescu
Sütő András
Ion Vlad

Consiliul Uniunii Scriitorilor

1. Alexandru Ioan
2. Andrițoiu Alexandru
3. Balaci Alexandru
4. Baltag Cezar
5. Bălăiță George
6. Bănulescu Ștefan
7. Berwanger Nikolaus
8. Blandiana Ana
9. Bodor Pál
10. Boeriu Eta
11. Bogza Geo
12. Brumaru Emil
13. Buzea Constanța
14. Buzura Augustin
15. Caraion Ion
16. Cassian Nina
17. Chiriță Constantin
18. Ciobanu Mircea
19. Crăsnaru Daniela
20. Cristea Dan
21. Cristea Valeriu
22. Crohmălniceanu S. Ovid
23. Deșliu Dan
24. Dimisianu Gabriel
25. Dimov Leonid
26. Dinescu Mircea
27. Doinaș Ștefan Augustin
28. Domokos Géza
29. Dumbrăveanu Anghel
30. Dumitrescu Geo
31. Dutescu Dan
32. Everac Paul
33. Felea Victor
34. Flămînd Dinu
35. Fodor Sándor
36. Fulga Laurențiu
37. Gálfalvi Zsolt
38. Guga Romulus
39. Hauser Arnold
40. Häulică Dan
41. Hobana Ion
42. Horea Ion
43. Iancu Traian
44. Ianoși Ion
45. Ionescu Gelu
46. Iorgulescu Mircea
47. Jebeleanu Eugen
48. Kányádi Sándor
49. Lászlóffy Aladár
50. Létay Lajos
51. Macovescu George
52. Malița Mircea
53. Manolescu Nicolae
54. Marino Adrian
55. Martin Mircea
56. Mălăncioiu Ileana
57. Mugur Florin
58. Naum Gellu
59. Nedelcovici Bujor
60. Negrici Eugen
61. Olteanu Ioanichie
62. Ornea Zigu
63. Paleologu Alexandru
64. Paler Octavian
65. Pop Sânziana
66. Popescu Dumitru Radu
67. Prelipceanu Nicolae
68. Raicu Lucian
69. Rău Aurel
70. Rebreanu Vasile
71. Robescu Marius
72. Rusan Romulus
73. Sălcudeanu Petre
74. Sântimbreanu Mircea
75. Simion Eugen
76. Șimionescu Mircea Horia
77. Sorescu Marin
78. Stănescu Nichita
79. Storch Franz
80. Sütő András
81. Szász János
82. Szilágyi István
83. Tcaciuc Ștefan
84. Titel Sorin
85. Tomuș Mircea
86. Tudoran Dorin
87. Tudoran Radu
88. Țoiu Constantin
89. Ulici Laurențiu
90. Uricaru Eugen
91. Ursachi Mihai
92. Vlad Ion
93. Vulpescu Romulus
94. Zaciu Mircea
95. Zilieru Horia

COMISIA DE CENZORI
Andrieș Andi
Cojocaru Romulus
Culcer Dan
Maiorescu Toma George
Markó Béla
Muncian Ivo
Papilian Alexandru
Popescu Adrian
Ștefănescu Alex.

Între o întîmplare și alta

Urmare din pag. I

marele chilipir în persoana unuia, Verusi. E o poveste și cu acesta, mare aventurier, s-a înțeles pînă la urmă de minune cu fratele domnitorului și asta așa, și din milă și din silă, mai cu bătaie, mai cu vorbă bună și mărturisire de gînd. El a venit, a făcut tîrgul cu cei doi, a încărcat în două rînduri tezaurul și a dispărut. Calea ascunsă a comorii continua prin neprevăzut. Nimeni altcineva nu știa de ea, o uitaseră poate și cei doi, adică cei trei cîți erau de acuma, ruda aceea din deal, pentru că al patrulea, Verusi, fierbea de lucirea și prețul ei, fiind căutat de autoritățile Buzăului pentru... părăsire de afaceri. Omul nostru era antreprenor și i se dăduse în construcție podul de peste Cîlnău. Dar de pod îi mai ardea lui acum ? Ducă-se dracului, chit că el, podul acesta nenorocit și invizibil deocamdată, îl pusese în legătură cu cei doi. Se dusese la ei după piatră, tot așa cum după piatră cu un an și ceva mai înainte se duseseră și niște mai mici prelați ai bisericii care se construia, și de ce dăduse, el, aici, Verusi, un macedonean cu ifose latine și botezat într-un limbaj care să impună la proști și la autorități ? De un tezaur. Biserica îl provocase, așadar, Lemnaru și descoperise, Verusi îl achiziționase și podul nu se mai ridica de la pămînt. Se mai dăduse pe atunci, textual, și o „Lege pentru alinierea satelor", un fel de sistematizare cum am concepe și-am promulga noi azi, dar la limita și în condițiile de atunci, firește, iar aceasta era, după cum bine știm una din așa zis înaltele opere ale Regulamentului Organic. Ce are a face el cu tezaurul e tot o întîmplare, desigur, și ca oricărei întîmplări nu-i putem acorda atenție decît în ultimă instanță cînd, cine știe cum, se poate vedea clar sau deduce că în firul ei epic există și un motiv cît de cît logic și un element propriu, ordonator. Oricum, firul acestei întîmplări — sau al acestor întîmplări ! — va conduce timp de mai bine de un secol drumul uriașei comori printre cele mai felurite și depărtate locuri.

TINERI TRADUCĂTORI

ANNE SEXTON

In 1967, Anne Sexton a ciștigat premiul **Pulitzer** pentru cel de-al treilea volum de poezii intitulat „Viața sau Moartea", o carte de o intensitate lirică devorantă, ființa umană fiind reflectată în oglinda coșmarului înainte de moarte.

Iată ce spune un critic despre puterea specifică, unică pe care cititorul o simte dincolo de graiul poetei : „Cuvîntul «tenderness», (unul din nenumăratele sensuri ale acestui cuvînt ar fi în traducere românească: rană provocată prin atingere) metafora obsedantă a poetei irumpe prin toate poeziile; o pasăre rănită de zbor răstălmăcește pietele-n negru ale poetei bolnave. Căci ea, numai despre dragoste, ca Sapho, a știut să rostească cuvinte."

Poeziile traduse fac parte din cel de-al patrulea volum al poetei, intitulat „Poezii despre iubire", douăzeci și cinci de poeme de dragoste, o singuratică îndrăgostită ce se privește-n oglindă fără să-și poată despica surata. Volumul se deschide printr-un motto, care rezumă în esență tematica poemelor: înainte de culcare, trecător pelerin ar trebui să rostești: „Prin multe vieți am trecut. Am fost și voi rămîne cerșetor și prinț. Am iubit, am fost, sînt și fi-voi iubită. Și fiecare lucru ce s-a dus, va reveni". (Dintr-un eseu de W. B. Yeats).

Atingerea

Patru luni mîna mi-a fost pecetluită
într-o cutie de cositor.
Catacombe de sînge prin care-a fost
zdrumicată, credeam
Dar, cînd într-o zi am intîlnit-o-ntîmplător
acolo
în venele roșii
era atîta liniște
nîspul trecea din clepsidră-n
clepsidră
Zăcea acolo ca femeia inconștientă
sfîrtecată de șerpi

Mîna mea desfăcută
era o frunză de palmier
nervurile verzi băteau în roșu de sînge
ace de gămălie mă pătrundeau în
degete
un pinguin
orb într-o pădure
așteaptă să moară în palma mea deschisă

Și totul s-a petrecut în oglindă
cînd am ieșit,
Sora mea desprinsă de propria-mi mînă
aștepta atingerea lui
Și poate...
Nu, nici un cîine nu ți-ar linge rana de la
încheietură
Coada lui încolăcită pe-o broască
Și-și poartă ca pe un păcat propria-i foame
Sora mea niciodată nu s-ar vinde

Școala
nasturii de la cămășile băieților
lacrimi stoarse dintr-o lămîie

Tatăl meu:
mașina pe care i-a făcut-o mama cadou

Și vina
o poartă doar gheața din ochii mei

Apoi toate reașezîndu-se-n tablou
Degetele tale mi-au găsit degetele
frînte...
Acum pretutindeni mîinile noastre țes
Și nimic nu poate opri clădirea din
ceață ce are să vină

Voi toți nu știți soarta femeilor oarbe

Puțină pădure în colț a rămas
Singură-n culcușul suflării ea doarme
Și trupul îl ia și-l aruncă
ca o săgeată irumpă
dar ei niciodată nu
reușiv-vor în slove de foc
s-o aducă
pe patul alb
al miresei
căci lumina de zi
nimănui n-o să vrea
să-i fie prieten
Dumnezeu,
O nu, O nu
de ce un medic de țară ?!
și picuri roșii din singe fals
lampa nu mai e aici
în odaie
Nimic nu vă-ngăduie
Acum nu-ntrebați ce face ea
Și tu... tu... o să uiți
... Povestea
în camera goală a rămas un telefon dezmembrat.

Patru Decembrie

(Fragment din poemul „Optsprezece zile într-o cameră goală")

Ne-am întîlnit vreodată?
Unde, Cine întreabă?
Eram în Londra
în Carnaby Street
Am fost în Paris, într-o sală de clasă,
eram în banca din stînga?

Nu. Eram în Harvard
în fața unui chioșc de ziare plîngeam
amîndoi
Era ziua în care gîndeam că Jack Kennedy va
muri

Și,
nu, nu pot să cred?!
O oră mai tîrziu a murit
Și vedeam firișoare subțiri
de șarpe cum i se scurgeau
din urechea tăiată
Și noi beam whisky
și lumea toată era-ntr-o scrisoare de dragoste

Și amîndoi scriam versuri pe
care nu le puteam citi
Ei doi făceau dragoste

cînd lupul gemea în noapte.

Prezentare și traducere
de Ioana Bălan

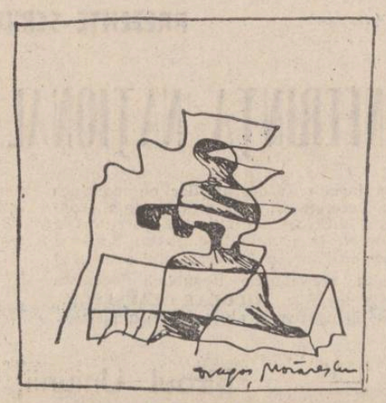

Desen de Dragoș Morărescu

ROBERT GRAVES

„Orice alegere este perpetuu greșită,
Orice vot pierdut este veșnic pierdut —
Cum poate adevărul să penduleze
între alternative?"

Robert GRAVES

Robert von Ranke Graves (n. 1895) nu caută să convingă sau să-și purifice cititorul, poezia sa nu-i pioniera unor idei, rădăcinile aflîndu-se în experiența de zi cu zi, în banalitate chiar. Meritul ei rezidă în inedit, în calitatea unei forme noi, pătrunzătoare și nu arareori surprinzătoare.

Poet de o remarcabilă impersonalitate clasică, Robert Graves insistă asupra puterii sugestive a cuvîntului și ritmului. Stimulii exteriori — de diverse categorii, dar îndeosebi vizuali — nu apar ca determinări inerente imaginilor, ci limbajului însuși.

Jocul culorilor, repetarea lor de două ori într-o anume ordine și o dată în aceeași ordine desăvîrșită dar inversată, ne amintesc de predilecția pictorilor abstracți pentru forme geometrice, plane și elementare, incluse unele în altele („Blocuri de ardezie îmbrăcînd pete de / Roșu și verde, îmbrăcînd plase / Maronii galbene, îmbrăcînd figuri albe / Și negre de dominouri /"). Asemeni lui Malevici, ori Mondrian (vezi „Compoziție ovală" — Tablou III, „Compoziție cu roșu, galben și albastru" sau „Broadway Boogie-Woogie"), poetul procedează la o compartimentare strictă în care culorile nu se mai topesc difuzîndu-se una în alta. Rezultă o senzație de adîncime, redată în planul poetic prin repetarea verbului — foarte sugestiv și inspirat ales — „a îmbrăca". De aici, un prim nivel al egometrismului lui Graves.

Folosirea acestei **technique en abime,** o constantă a întregii sale poezii, se detașează cu evidență. Punctul de plecare: „blocuri de ardezie"; punctul terminus „presupus" sau „sperat": „un pachet de hîrtie cenușie". Dar și pachetul deschide perspective noi: în pachet se găsește o insulă mică, pe care se află un copac, iar copacul, la rîndul său, are un fruct. Pachetul (cutia) este imaginea dorinței de a descoperi adevărul (cutiile chinezești, păpușile rusești). Totul a devenit un clișeu al literaturii moderne (vezi André Gide, **Falsificatorii de bani** sau Aldous Huxley, **Punct contrapunct** etc.). Regresia infinită duce la oroare căci intelectul eșuează în tentativa de a ajunge la esență. Speranțe există: pe insulă se află un copac mare cu un fruct. Dar (eșec total) fructul e uscat și nu ajungi la miezul lui decît dacă-l decojești, dacă îi îndepărtezi pielița. Și, în loc de miez (stupefacție totală) vei găsi iarăși blocurile de ardezie..

Schematizat, drumul pe care ni-l sugerează Robert Graves este riguros proiectat în spațiu: blocuri de ardezie — pete de roșu și verde — plase maronii galbene — figuri albe și negre de dominouri — (o primă etapă) — un pachet frumos din hîrtie cenușie — o insulă mică — un copac mare — un fruct uscat (o a doua etapă care o implică neapărat pe cea de-a treia); deci — fruct uscat — coajă — pielița — miez. Dar drumul nu se termină aici pentru că din miez apar din nou blocurile de ardezie. Totul devine un cerc vicios, jocul reîncepe nesfîrșit, obsedant, înnebunitor ca un iureș continuu. Soluția: părăsiți jocul! („Copii, nu atingeți sfoara /") pentru că cine îl mai continuă va fi distrus.

Poezia relevă un spirit geometrizant și ordonat. Să ne amintim iarăși de modul în care se începe (se deschide) și se termină (se închide) poemul. Aceleași versuri care anunță sau conchid asupra problemelor majore ale acestei lumi (măreția, raritatea, bogăția, sărăcia, permanența și unicitatea) pot face foarte bine corp comun cu restul poeziei, aparent lipsit de noimă și derutant, pentru că, citind primele versuri ne-am aștepta la cu totul altceva.

Facil în aparență ca un joc de copii, bazat pe ludic (cuburi care intră unele în altele), **Avertisment către copiii lumii** distruge imaginea falsă de „simplu. Poetul „se ia" în serios și în final descoperim că nimic nu e gratuit ori superficial. După Robert Graves **(Privire asupra poeziei moderne)** cititorului îi revine datoria să pătrundă „în viața poemului, să se substituie condiționărilor lui, să-l cunoască așa cum este. Adoptînd aceeași impersonalitate — chiar neutralitate — pe care a adoptat-o și poetul, cititorul trebuie să acepte mai înainte de a ști".

Avertisment către copiii lumii

Copii, de îndrăzniți să vă gîndiți
La măreția, raritatea, bogăția,
Sărăcia acestei prețioase unice
Nesfîrșite lumi în care spuneți
Că trăiți, să meditați la astfel de lucruri :
Blocuri de ardezie îmbrăcînd pete de
Roșu și verde, îmbrăcînd plase
Maronii galbene, îmbrăcînd figuri albe
Și negre de dominouri,
Unde un pachet frumos din hîrtie cenușie
Vă îndeamnă să dezlegați sfoara.
În cutie o insulă mică,
Pe insulă un copac mare,
În copac un fruct uscat.
Îndepărtați coaja și jupuiți pielița :
În miez veți vedea
Blocuri de ardezie îmbrăcate de pete
Roșii și verzi, îmbrăcate de plase
Maronii galbene, îmbrăcate de figuri albe
Și negre de dominouri,
Unde aceeași cutie din hîrtie cenușie —
Copii, nu atingeți sfoara !
Cine îndrăznește să desfacă pachetul
Se trezește pe dată în el,
Pe insulă, în fruct,
Blocuri de ardezie peste tot în jur
Se trezește îmbrăcat de pete
Verzi și roșii, îmbrăcat de plase galbene
Maronii, îmbrăcat de figuri negre
Și albe de dominouri,
Cu același pachet din hîrtie cenușie
Încă dezlegat pe genunchiul lui.
Și, de-ar îndrăzni apoi să gîndească
La sărăcia, bogăția, raritatea,
Măreția acestei nesfîrșite unice
Prețioase lumi în care el spune
Că trăiește — atunci va dezlega sfoara.

Prezentare și traducere
de Muguraș Sîrbu

ENESCIANA (I)

ADAGIU POSTUM

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Pe piatra grea, cioplită ca un capac de sarcofag, sînt scrise următoarele cuvinte : „George Enesco. Compositeur. Membre de l'Institut. Commandeur de la Legion d'honneur. 1881—1955". Atît. Doar terminația „franțuzită" a numelui său de familie spune că acolo își doarme „somnul cel lung" un român. Cineva, un geniu rău și crud cu sentimentele compozitorului față de patria acestuia, a cerut pietrarilor să nu sape în lespede numele țării despre care Enescu spunea : „Odată și-odată, o să mă întorc acasă, pentru somnul cel lung...".

Sîntem la Père-Lachaise, necropola cea mai fastuoasă a Parisului, în care, trei cimitire, cîndva separate — unul creștin, altul musulman, altul israelit —, se contopesc pentru a forma cel mai cosmopolit pantheon al Franței. Aici își dorm somnul de veci Molière, Balzac, La Fontaine, Oscar Wilde, Heloise și Abelard, Aragon, Parmentier, Frederich Chopin, Bizet, Delacroix, Géricault, Masséna, Ney, Sarah Bernard, Maurice Thorez, Edith Piaf — 70 000 de morminte și cavouri aliniate și ticsite pe 48 de hectare de lacrimi. Nicăieri, în întregul Paris, amintirea nu cunoaște o mai mare concentrare pe metrul patrat, ca aici, unde primul mormînt a fost săpat în 1804, pentru ca, de atunci și pînă azi, locul să tezaurizeze urmele atîtor nemuritori ai artei, literaturii, științei și culturii, încît este de mirare cum de se mai găsește loc și pentru alți muritori, foști bancheri, mari comercianți și oameni de afaceri. Sepulcrele se aliniază pe verticală, cu piatra cavourilor strîmte cernită de timp, încît nu mai este loc pentru țărînă. Un gigantic osuar dominat de înșiruirea sacerdotală a monumentelor funerare și terminat în zidul Communarzilor — fost trup de cetate ciuruit de gloanțele ce au lăsat găuri adînci în roșul cărămizilor, în care, în fiecare primăvară, la „timpul cireșilor", parizienii vin și înfig garoafe roșii — picături de sînge vegetal țîșnit din neadormita aducere aminte...

Enescu a fost încredințat acestui pămînt în luna mai 1955. Singur. N-au încăput aici nici cele două Rapsodii române, nici „Săteasca" lui, nici Suita pentru vioară și pian „Impresii din copilărie", nici „Oedip", nici „Vox Maris"... Acestea au rămas în urechile oamenilor, lipite de timpanele lor, unde moartea nu le va dibui niciodată. Père-Lachaise nu seamănă cu țintirimul din Liveni, așa cum Belu nu seamănă cu „cimitirul vesel" din Săpînța, deși toate au un numitor comun, doar că, unora, țărîna le cam lipsește... La Père-Lachaise florile sînt de plastic. Pînă și iedera cățărătoare a fost imitată în „materia secolului", iar fluturii au murit. Doar la Enescu, de cîte ori am fost, am găsit flori adevărate și mormîntul aromea a tămîie...

Nu știu care a fost testamentul compozitorului. Dar acolo, între Piața Republicii și zidul Communarzilor, în perimetrul ocolit de tunelurile metroului parizian, aș fi vrut să duc un pumn de țărînă de acasă. N-aș fi avut unde-l pune. Locul este numai piatră. Cavouri de piatră, alei cu caldarîm de piatră cubică, rigole de piatră, trotuare de piatră grăunțită ca grindina. În privința cimitirelor „Orașul-Lumină" este lipsit de poezie. Căci există și o poezie a cimitirelor. Aici, de n-ar fi copacii cu tulpinele adeseori strivite ca în menghină de zidurile cavourilor, locul ar părea plăsmuirea minții unui arhitect dement întru desmințirea versetului biblic despre „...loc de verdeață, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin...".

Acum 24 de ani, în aprilie 1957, la Varșovia, în hotelul „Bristol" l-am cunoscut pe Yehudi Menuhin, marele violonist american care i-a fost lui Enescu mai mult decît elev, mai mult decît discipol, mai mult decît emul. I-am solicitat atunci un interviu și tema principală a discuției noastre a fost, în mod firesc, George Enescu. Compozitorul murise de doi ani. Urma să se inaugureze la București primul festival internațional Enescu, întru perpetuarea memoriei marelui dispărut. Menuhin îi purta o venerație nețărmurită, iar despre România vorbea — așa cum avea să scrie și în cartea sa apărută peste 20 de ani, „Unfinished Journey" (tradusă la noi în Editura muzicală sub titlul „Călătorie neterminată"), ca despre o țară a legendelor, în care muzica simbolizează însăși existența națională, poporul român putînd fi mîndru „că a dat naștere celui mai complex muzician al secolului nostru...".

Fotografia pe care mi-a dat-o atunci Yehudi Menuhin, dedicînd-o cititorilor interviului meu, îl înfățișa pe Enescu în floarea bărbăției sale, avîndu-l pe elevul său preferat așezat alături de maestru, pe treptele unei case pariziene. „Unde se află această casă ?" — l-am întrebat. „La Paris, pe rue de Clichy, numărul 36. Acolo l-am văzut de nenumărate ori deși, în prietenia noastră au existat ani îndelungați cînd nu ne-am putut vedea. Bunăoară, între 1939 și 1946... Bietul Enescu ! Oricît îl idolatrizam nu m-a decepționat vreodată nici pe plan uman, nici pe plan muzical. M-a dus la locuința lui, un palat mic, unde apartamentele principesei begat decorate, capitonate, pline de divane și perne, contrastau cu încăperea pe care el o ocupa. Aceasta era asemenea unei chilii monahale, cu pereții văruiți, goi, fără nici o pictură, un pat îngust de metal, o singură fereastră... Enescu mai avea de trăit încă nouă ani ; ani triști departe de țară și plini de greutăți materiale ; o slăbire progresivă a coloanei vertebrale a dus la o încovoiere definitivă. Instalat din nou în locuința lui din rue de Clichy 36, făcea turnee ca să asigure existența principesei și a lui, dar nu cîștiga suficient pentru a întreține frumosul apartament de la etajul al doilea, unde cu douăzeci de ani mai înainte îmi dăduse lecții. Treptat, treptat, mobila a fost vîndută, marele pian a fost înlocuit cu o pianină, mutîndu-se în cele din urmă într-un apartament întunecos la parter... Cazul lui Enescu — își continuă Menuhin amintirile — era desigur deosebit ; el oferea exemplul unui adevăr apropiat, anume, că cel în care au dăinuit convingerea și inspirația nu le va pierde niciodată, și Enescu, deși infirm și cu auzul slăbit, era capabil să cînte încă într-un fel inegalabil, întocmai unui bătrîn pentru care dragostea fizică chiar dacă nu mai este posibilă o înțelege mai bine și este în stare să-i transmită mesajul mai deplin decît un tînăr viguros...".

Aș fi pus pe mormîntul lui Enescu cuvintele lui despre tinerețe, ca pe un adagiu postum : „Tinerețea nu este o perioadă a vieții, ci o stare de spirit, o calitate a imaginației, o intensitate emotivă. Nu îmbătrînești din pricina anilor, ci pentru că dezertezi de la idealul tău ; anii îți brăzdează fața, dar renunțarea la ideal îți brăzdează sufletul !".

SPORT

Culcate-n iarbă, zilele...

Iubesc vara cu o dragoste superstițioasă. Mă simt în largul ei ca o lupoaică atîrnată de gîtul prăzii. Cad în mine potriviri de ape și se face că sînt mereu martorul unui sacrificiu, acela cînd lumea se închină grîului, salciei de la colțul morii, plopului în care se tăvălește luna, scorburei în care șapte pitici fierb un ibric de cafea. Din mai pînă tîrziu, în septembrie, port pe umeri un balcon deschis spre zăvoialele Buzăului — pe podelele răcoroase lipăiesc cu tălpile goale zece copii întorși de la gîrlă ca să bea lapte acru abea scos din fîntînă, pe geamurile legate-n plumb se îngînă două frunze de nuc cu un snop de secară și pe stîlpii groși, ciopliți cu dalta, fierbe fără odihnă provocarea pe care-o aruncam, în amurg pescarilor : „dau un bulgăraș cu sare pentru două brănișoare".

Vara e desăvîrșirea firii — în miazăziua fructelor, vîntul și dragostea spun minciuni după pofta inimii. Vara n-are scrupule, pătrunde în toate cutele, plină de lingușeli și toane. E subtilă, vicleană și imprevizibilă — dovadă că schimbă pomul cunoașterii în clăi de fîn. E o cale ferată trecînd prin stuf, salutată de pîlcuri de luntri încărcate cu mlajă roșie. Singura pătanie urîtă a verii e un ghimpe-n talpă, luat din poiana bîntuită de lună fragedă unde se întîlnesc, la ospețe stropite cu pocale de rouă, rîndunicile și lăstunii care migrează.

Vara mă arde-n sînge, necontenit, ființa vîntului care linge sare de pe fața mării. Sînii verzi cu sfîrcuri ochioase, ai adîncului. Fierea din ierburile stepei. Miresmele atîrnînd în țurțuri la streașina gorganelor. Punte încovoiată sub trecerea iezilor, ca o dojană de stînjenei. Plouă-n toate firidele cu frămături din sufletul lui Dumnezeu. Dar ce scurtă călătorie ! Valurile scapără peste bord, rămîn doar umbrele lor magnetice și aurul fugii : dorul.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

ÎNTRE tezaurele Bibliotecii din Beijing se numără mai multe colecții faimoase de manuscrise și cărți rare cum ar fi de pildă manuscrisele descoperite în Grotele de la Dunhuang, din provincia Gansu, sau copia lucrării Si Ku Quan Shu, un uriaș corpus de opere clasice chineze redactate de biblioteca imperială a împăratului Quian Long, din sec. al XVIII-lea. Sînt 3 503 titluri în 36 304 volume. Colecția, care cuprinde scrieri clasice, istorice, filozofice și literare a fost copiată de mînă și este legată în stilul tradițional chinez cu coperți de mătase verde, roșie, albastră și cenușie. Enciclopedia Yong Le este de asemenea una din cele mai de seamă piese ale bibliotecii. Alcătuită acum aproape 600 de ani, pe vremea împăratului Yong Le (dinastia Ming) opera avea 11 095 volume. Multe din ele s-au pierdut în anul 1900 cînd Beijingul a fost jefuit de armatele străine. După eliberare, un număr de volume au fost recuperate. În prezent, în Biblioteca din Beijing se află 200 dintre acestea.

● **ÎNTRE ANII** 1830 și 1832, într-o casă de pe strada Malaia Molcianka din Moscova a trăit marele poet rus Mihail Lermontov. Aici el a scris primele sale versuri care au reușit, prin suflul novator și prin adînca lor rezonanță civică să îl impună conștiinței contemporanilor. De curînd, în această casă s-a deschis o casă memorială. Muzeul deține o colecție de obiecte personale care vorbesc despre pasiunile poetului. Tot aici sînt păstrate primele ediții ale scrierilor sale, desene de autor, acuarele, tablouri, precum și opere dedicate lui Lermontov de contemporanii săi.

● **ÎN FOSTA** „Casă a vămii" din piața centrală a localității Kunhegyes, județul Szolnok, R.P. Ungară, se află acum Biblioteca comunală care dispune de un fond de aproximativ 40 000 de volume. Alături de aceasta, edificiul mai găzduiește o sală multifuncțională unde se organizează de obicei prelegeri de literatură, seri de teatru, întîlniri dintre scriitori și cititori precum și alte programe literare. Clădirea a fost restaurată în forma sa originală și este acum unul din monumentele care conservă cel mai bine liniile arhitecturii locale din secolul al XVIII-lea.

● **ÎN VARA** aceasta, se împlinesc 180 de ani de la nașterea compozitorului ceh František Skroup al cîntecului „Kde domov muj" (Unde este patria mea) care a devenit imnul național al Cehoslovaciei împreună cu „Nad Tatrou sa blyska" (Pe Tatra cad fulgere) — un cunoscut cîntec slovac Autor de muzică simfonică și de coarde, Fr. Skroup a compus nouă opere precum și muzica pentru numeroase piese de teatru, a creat zeci de cîntece. František Skroup este primul compozitor care a scris o operă după un libret original ceh, operă care a fost primită, la vremea aceea, cu deosebită căldură de public și de critica de specialitate. Însuși compozitorul a apărut la premieră într-unul din rolurile principale ale operei. Desigur, marele succes al lui Skroup rămîne cîntecul „Kde domov muj", scris în 1834, cîntec care exprima atunci atmosfera epocii în care poporul ceh începea să lupte pentru drepturile sale, împotriva opresiunii austro-ungare. Melodia aceasta a devenit cîntecul renașterii naționale a cehilor, iar în 1918, anul nașterii Cehoslovaciei, imn național.

● **ÎN ORAȘUL** kazah Kokcetov din U.R.S.S. a fost deschis un cinematograf pentru copii, al cărui serviciu este asigurat în întregime de copii. Sarcinile de me canici și casieri sînt împărțite copiilor de vîrstă școlară, celor mici oferindu-li-se posturile de controlori de bilete. Înaintea începerii spectacolelor, în foaierul cinematografului au loc spectacole susținute de ansamblul vocal-instrumental și ansamblul dramatic al copiilor.

● **POEMELE** lui Vladimir Maiakovski sînt tipărite azi în întreaga lume în ediții populare și în ediții bibliofile, sînt ilustrate de mari desenatori contemporani, tipografii se întrec să dea versurilor poetului revoluției o haină deosebită. O culegere miniaturală în trei volume a operei lui Maiakovski a fost editată de poligrafiștii din Stavropol. Fiecare volum este ceva mai mare decît o cutie de chibrituri : 60×80 mm. Cu toate acestea, ediția e deosebit de cuprinzătoare. Ea oferă, în primul volum, versuri apărute în timpul vieții poetului, în cel de-al doilea poemul „Vladimir Ilici Lenin", iar în cel de al treilea volum este tipărit poemul „Haraşo !". De remarcat că acest din urmă poem a fost ales de editori și datorită faptului că Maiakovski l-a scris în apropiere de Stavropol, în mica localitate Kisolovodsk.

● **„SUFERINȚELE"** unui alt „tînăr Werther" par a fi destăinuirile Christinei F. Pornind de la confesiunile sale, doi ziariști vest-germani au realizat o carte zguduitoare despre infernul vieții unei consumatoare de stupefiante, care reușește, totuși, să se elibereze din acest coșmar. Cartea a fost recent ecranizată de regizorul Uli Edel, bucurindu-se de o largă audiență în rîndul publicului tînăr, impresionat de experiența tragică a eroinei.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr 1 tel 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115 tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
29
(1 003)
Sîmbătă
18 iulie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DATORIA SCRIITORULUI

datoria scriitorului față de societate, datoria sa față de patrie și popor, față de viață în fond, iată o expresie care, în semnificația sa morală, nu și-a pierdut cîtuși de puțin din încărcătura sa inițială ci, dimpotrivă, confirmată și reconfirmată de o lungă și prestigioasă tradiție în acest sens, a dobîndit în anii noștri o dimensiune nouă, de ordin principial, cu o motivare politică, ideologică și, evident, estetică, în însuși programul construirii noii societăți, al edificării unui nou tip de civilizație. Folosită și aplicată frecvent în programul „Vieții românești", ca obiectiv și în același timp ca modalitate de exercițiu al gîndirii și simțirii artistice, ca modalitate de afirmare și manifestare a talentului însuși, această expresie, îmbrăcînd o concepție de fapt, a făcut o bună și fecundă carieră în viața noastră spirituală, de ea fiind legate numele și destinul atîtor mari și iluștri creatori de cultură națională. Să mai amintim că și pașoptiștii, în programul lor, porneau de la această concepție și o ilustrau prin multiple forme de acțiune socială, printre care creația și mai ales înțelegerea nobilă, superioară a rosturilor și atributelor acesteia ocupau, așa după cum se știe, un loc preponderent. Datoria scriitorului, datoria artistului a atins zone înalte ale spiritului, creatorul de artă a coborît în straturile cele mai adînci ale ființei patriei și poporului său pentru a-i detecta și scoate la suprafață cele mai tulburătoare izvoare ale vieții și dăinuirii sale istorice, o întreagă filozofie a existenței care, în datele sale esențiale, nu face altceva decît să sublimeze și să glorifice lupta pentru dreptate și libertate, dramatismul și speranța enormă a acesteia, încrederea în puterea transformatoare a omului conștient de responsabilitatea și condiția sa.

Umanistă în cel mai înalt grad și largă, integratoare în sensul cel mai deschis, această concepție a grupat scriitori de toate vîrstele, artiști ce se exprimau în cele mai diverse genuri și moduri ale creației, important fiind curentul gîndirii și simțirii înalte, patriotice, care-i unea, dincolo de imprejurări, dincolo de conjuncturi sau interese de grup, personale. Respirînd la nivel național și trăind la tensiunea ideilor de semnificație națională, ei își grupau forțele și talentul în perspectiva împlinirii de fapt în opere durabile, cu vie circulație în popor și servind o cauză a sa.

Datoria scriitorului nu se sfîrșește niciodată, ea începe cu fiecare, continuă din generație în generație și ține cît patria însăși. Este o datorie de spirit dar și de abnegație, un limbaj propriu al conștiinței și o trăsătură specifică, definitorie a sa. Și, nu încape nici o îndoială, azi, mai mult decît oricînd — dar cînd nu există sau nu va exista acest omniprezent și specific imperativ al conștiinței artistice ! — lumea rostirii și împlinirii noastre prin creație ne solicită în spiritul unei datorii și mai mari, cu accente ce țin de însăși fizionomia și condiția societății noastre socialiste aflate în plină operă și proces amplu de edificare. Grija și prețuirea de care se bucură cultura în societatea românească, atenția — am putea spune specială — cu care este privit fenomenul cultural-artistic contemporan, regimul său propriu de existență, aria sa largă de manifestare sînt tot atîtea dovezi și criterii în același timp, dacă nu chiar condiții ale acestei permanente și stăruitoare datorii prin care ne definim ca scriitori și cetățeni, ca obște a scrisului și a cărților noastre.

Printr-un cuprinzător și cald mesaj, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a reamintit, cu prilejul recentei noastre conferințe că **„eforturile trebuie îndreptate spre crearea în rîndurile obștei scriitoricești a unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăți patrimoniul nostru cultural național. Criteriul de bază al aprecierii scriitorului trebuie să fie opera sa, poziția lui ideologică, politică și morală oglindită în această operă".**

Apelînd la un citat din Mihai Eminescu, din vasta sa operă literară și publicistică, Președintele României reia în mesajul său o idee programatică pentru cultura și arta noastră, pentru destinul scriitorului, idee care se regăsește și dobîndește o semnificație aparte, de normă, în însuși programul partidului cu privire la locul, importanța și rolul artei în societate. **„Nici o literatură puternică și sănătoasă,** citează Președintele țării din marele nostru poet, **capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național".** O vie lumină este proiectată și asupra trecutului sau mai bine zis asupra modului de a moșteni acest trecut și a-l face pururi prezent, prin tot ceea ce are el mai înaintat și mai profund în mintea și inima contemporanilor. Se înțelege de aici și întreagă, evidentă, datoria noastră față de prezent și viitor, datoria noastră față de noi înșine de fapt, continuînd a crea și a ne asuma cu înaltă răspundere viața, a o cunoaște și a-i da pe mai departe operele pe care le merită.

Luceafărul

ARCAȘ ODIHNIND — sculptură de Ion Jalea

În acest număr ● Cronica literară ● Vasile Igna, «Starea de urgență» ● Voicu Bugariu, «Lumea lui Als Ob» ● Petre Stoica, «Prognoză meteorologică» ● Cartea de debut ● Viața cărților ● Poeme de ● Nicolae Ioana ● Tudor Gherman ● Virginia Mușat ● Nicolae Sirius ● Corneliu Antim ● Petru Cîrdu ● Victor Nițâ ● Mircea Stâncel ● Proză de Mihai Ivanov

Carte de citire, carte de iubire

Într-un lung șir, de valoare îndoielnică, al cărții ilustrate pentru copii, volumul lui Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei apărut la Facla la sfîrșitul anului 1980 reprezintă cu adevărat un eveniment peste care nu ar trebui să se treacă cu ușurință, fiindcă e vorba nu numai de contribuția unor nume prestigioase la dezvoltarea unui sector al literaturii complet uitat de marele scriitor contemporan, ci și de o modificare efectivă în destinul cărții pentru copii — o dulce „prostioară" cu desene —, care a devenit, a putut să devină prin talentul celor doi poeți, literatură autentică pentru copii.

Poezia plină de fantezie a literelor, micile povestioare ale alfabetului, basmele actualizate, cimiliturile și versurile sentimentului infantil au o ținută impecabilă, ecourile educative în multiple sensuri sînt dozate cu știință, seducția mijloacelor de expresie este indiscutabilă, iar umorul subțire. Multe pagini (dacă am trece peste cîteva prejudecăți ale învățămîntului primar, am zice că aproape toate paginile) sînt antologice și ar putea alcătui, arunc mănușa, o excelentă carte de citire pentru clasa a II-a.

Desigur, autorii au simțul măsurii și într-o frază explicativă, așezată sub un portret al lor de vară de pe îndoitura interioară a primei coperți, subliniază cu modestie : „Carte de citire, carte de iubire nu înlocuiește Abecedarul și e mai mult o carte de iubire mărturisind credința autorilor că scriind pentru și despre copii și copilărie ei își continuă o fericită vîrstă de mirări și incîntări, de poezie și vis...".

Realitatea volumului acoperă perfect sensul acestei mărturisiri. Autorii nu fac cu ochiul, ei

Nicolae I. Nicolae

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Mașina viitorului

● Nu știu dacă merg (nobila intenție de a pune în funcțiune video-display-ul cu memorie m-a lăsat în plin roman science-fiction : i s-a luat memoria !), nu știu dacă au mai fost construite cîndva, dacă da — ce parametrii tehnico-funcționali ating față de standardele interne sau internaționale în vigoare azi, nu știu dacă mintea le-a fost condusă de către cei ce, cu modestie, semnează „îndrumători" sau dacă mîna lor delicată s-a supus mințiî lor iscoditoare, în fine nu știu sumedenie de alte detalii tehnice, declinîndu-mi de altfel, orice competență în aparatură electronică (pe vremea mea cibernetica și electronica se situau față de noi pe niște clare poziții antagonice), partea tehnică fiindu-ne asigurată ca material didactic de radioul cu galenă, difuzorul agățat în cui cît mai sus cu putință, și tricicleta frățiorului mai mic), nu știu mai nimic din această explicație profund științifică : „Apa din captator-rul 2 se încălzește datorită concentrării razelor solare de către tuburile 4 pline cu apă, conform principiului termosifonului, apa caldă se urcă prin orificiile b trece în bazinul 1 iar apa rece coboară ocupîndu-i locul în captator" ; știu, însă, că subscriu cu toată sinceritatea (și candoarea care mi-a mai rămas) la declarația lui Mănel (tatit, Mănel, cls. II B) care (probabil neputînd să pronunțe năbădăiosul „r") scrie „această expoziție mi-a plăcut FOATE mult", ca și la omagiul celor trei copii care considerînd că toate cuvintele de bine s-au rostit, și-au exprimat, și ei, plinătatea impresiilor semnînd : Cucoș, Macarie, Condeiu : ei, bine, mai știu că am fost profund impresionat de inspirația lor serioasă în a dispune de zecile de butoane care învîrtite pot fi robot industrial pentru deservirea mașinilor unelte, dispozitiv de antrenament pentru piloți și cosmonauți, detector de metale, simțuri electronice (vede, aude, simte), aparat pentru verificarea umidității solului, aparat pentru testarea gradului de oboseală și coordonarea mișcărilor, atelier spațial interplanetar,

Constantin Stan

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Stelele cerului și Legile morale

admirația ce a arătat-o Kant pentru stelele cerului și Legile morale are o semnificație mai profundă. Căci este vorba de ordinea supremă care domnește în univers, de frumusețea fiecărei stele în parte, care are un drum al ei precis, de armonia cosmosului care a smuls de-a lungul mileniilor admirația noastră, a celor de pe pămînt. Legile morale au menirea de-a ordona ființa umană în vederea stabilirii unei ordini sociale, unei armonii între indivizi aidoma armoniei dintre stele.

Profesorul Max Waldmeier de la Universitatea din Zürich, în revista „Universitas", de pe iunie anul curent, într-un studiu care sintetizează cunoștințele astronomice de astăzi spune : „Monotonia stelelor este părelnică datorită distanței imense, precum un oraș văzut de departe apare alcătuit din case fără nici o individualitate. Dacă am putea cerceta mai de aproape stelele precum soarele nostru bunăoară am putea constata că nu există nici măcar două stele exact asemănătoare.

Unele sînt așa de mari, că întreaga rotație a pămîntului poate fi încăpută pe ele, altele, stele de forma unui sac au un diametru de numai cîțiva kilometri. Sînt stele care într-o secundă se învîrt de treizeci de ori în jurul axei lor, și stele duble cu o mișcare de rotație de mii de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

EVENIMENT

Iliada în veșminte noi

frumos începe această a treia „Iliadă" *) păstrînd, omagial, primele trei cuvinte din invocația lui Murnu : **„Cîntă, zeiță, minia...".** Aristia preferase **„Zee"**, explicînd în notă : **„zeița** parcă e **Zoița, zeă** e neregulat și urît la pronunțat, **zeo** nu e poetic, parcă e **Stano ; zee** e femeiescul de la **Zeu,** este curat de la latinesc schimbat **d** în **z** ca la multe locuri...". Ar muri de rîs, acum, să vadă că nimeni nu-l crede — dar trebuie să-i spunem că nici Zoița nu mai domină onomastica românească de la Caragiale încoace, nici vocativul în **o** !

Rămîne, așadar, **„minie"** fixat pentru grecescul **menis** — la toți trei traducătorii. Lui Eminescu nu-i plăcuse inițial, intuind că nu este o echivalență exactă. El propunea „Supărul cîntă-mi-l, muză" aducînd, sentimentul lui Ahile mai aproape de inimă („minia" este, totuși, o activitate cerebrală, care la Ahile, erou cu porniri instinctuale, se justifică mai greu).

Dar traducătorii de azi depășesc prejudecata tradiției. În traducerea Sandei Diamantescu și a lui Radu Hîncu exaltă un sentiment al libertății, o bucurie pe care ți-o dă stăpînirea deplină a textului original și participarea, cu drepturi egale, la marile discuții duse în jurul lui Homer. Lucrarea este rezultatul unei aplecări îndelungate pasionate, asupra textului și un frumos exemplu de colaborare între un clasicist de profesie și o poetă, cunoscătoare de asemenea a limbii eline, care dă proba unui talent echilibrat, suplu. Este, cum se spune între unii specialiști, o adevărată sărbătoare a spiritului, un moment de legătură, sperăm, cu epoca de aur a traducerilor din clasici în cultura noastră. Pentru că, odată depășită obsesia Murnu, mulți autori mari își așteaptă „primăvara re-generatoare", îmbătriniți forțat în traduceri vechi, tomnatice.

Totuși, pe linia păstrării tradiției textului, chiar această „Iliadă" de azi integrează, fără exces, cu multă grijă față de adevăr, unele reușite ale lui Murnu — dar propune, în același timp, variante noi (foarte multe) față de cele cu care fuseserăm obișnuiți. „Ahile-cu-pasul-avintat" pentru **podas okys Ahileus** („Ahile cel iute de picior", cel mai frecvent la Murnu, pe lîngă „Șoimanul Ahile", etc.) este imaginea exactă care ne va rămîne despre eroul care „este primul la atac" cum ne spune Sanda Diamantescu în „Prefață" (impropriu acel „Ahile cel iute de picior", expresia trimițînd la alta, solidă în limbă, „iute de mînă" care nu se referă numai la dexteritate, ci și la obiceiul hoților, de exemplu: prin asemănare, Ahile din expresia lui Murnu și a lui Aristia fuge, dar nu știm dacă de luptă sau spre ea. Avem dreptul să credem că această redare a epitetului lui Ahile altfel decît cum a circulat, obsedant, pînă acum reprezintă unul din acele momente de „rupere" necesare depășirii modelului) ; „Olimpul-troie-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Un amurg vechi, denivelat

Într-o bună carte care ar trebui reeditată cel puțin pe plan local — la Buzău — excelentul gazetar care este Corneliu Ștefan recurge cu minuție la multe date îngropate în arhive și refăcute, în mare, istoria dramaticului tezaur. De aici înainte greu se va mai putea trece peste acest demers. Bibliografia tezaurului este deosebit de bogată, de la mari cărturari, savanți, scriitori, artiști plastici și jurnaliști și pînă la umili și anonimi grefieri sau notari de tribunal, funcționari ai vechilor instituții sau, gama și mai largă, efemeride a tuturor mărunților notabilități din subordinea timpului și istoriei respective, contopiștii pe care ni-i putem imagina sub masca lor rece și impenetrabilă muindu-și discret pana în cernelurile care aveau să se usuce, discret, la umbra gloriei și sub iminența, apăsătoarea odisee a tezaurului. Unii au consemnat strict doar datele de proces verbal ale comorii, fragmente de destin ale celor ce i-au ieșit în față, crimpeie din lungul drum al acesteia spre ziuă.

Cîte povești și cîte legende nu se vor fi consumat la lumina gălbuie, fanariotă a luminărilor de-atunci și cîte speranțe sau ce desnădejdi nu se vor pronunța sub pocnetul cald al picăturilor de ceară ori în bătaia felinarelor cu gaz care tăiau pe furiș noaptea în felii largi de lumină, încrucișîndu-se colo și colo pe dealuri, în căutare de noi semne și noi comori ! Dacă tot a avut pui, cloșca probabil mai rătăcise cițiva. Și toate aceste căutări se consumau la rece, fără să fie consemnate și comentate de nimeni, rămînînd în legendă și provocind pe mai departe legendă, un far parcă se rotea din înălțimi peste dealuri și la raza lui se puteau auzi niște vuiete seci, ca de fluturi, pași și urme de cioplitori. Astfel tezaurul a continuat să împartă lumea în două, pe de o parte cei ce-l turnau în tipare de cărți și-l deduceau din declarații și procese verbale, iar pe de alta de cei ce-l turnau în inchipuire și-l îngropau la loc în mituri, sperînd ca odată și odată să-l regăsească ei. Într-un fel nici nu-i de mirare, tezaurul dispăruse și cartea la care mă refeream la început face o bună excursie pe traseele acestei predestinate și obsesive instrăinări. Așa că le vom da și noi dreptate și vom ține parte mai degrabă tuturor celor frustrați în nădejdea și agonia lor și vom crede, odată cu ei, altfel nu se poate, că tezaurul va mai fi încă redescoperit. Mai ales că de acest lucru se leagă și unele dintre cele mai fabuloase întîmplări. Memoria oamenilor și a locurilor le păstrează ca într-o ladă de zestre și le proiectează cînd și cînd peste umbra pe care o formează ca o răscruce spre cimp dealurile și repetă parcă un amurg vechi, denivelat.

A.I. Zăinescu

În pag. a 8-a
MAPAMOND
Interviu
cu Giorgio Bassani

Vertebra depămînt (I)

ion Gheorghe a devenit un poet incomod, oferind exemple care derutează și pot sugera un autor menit să trăiască prin antologii din propria sa operă. Este, desigur, greu să-l urmărești în toate manifestările sale pe un scriitor de limbă „pelagică", iar virtuozitatea interpretărilor pe marginea unor forme de cultura arhaică nu te împiedică să-ți aduci repede aminte că ai de-a face cu așa numite „concrețiuni grezoase", adică procese naturale de constituire a „betoanelor", într-un mediu favorabil. Nimic n-ar fi mai riscant decît să încerci lectura tablei de materii de la **Dacia Phœniks,** epopeea țării străvechi a înaintașilor noștri ! Putem spune, fără nici o glumă, că artistul cu atît de profundă cunoaștere și „încercare" a naturii sale umane vorbește uneori fără șir, privindu-ne cu ochii tulburi și plini de daimon, la capătul unor întîmplări pe care și le-a asumat în numele nostru, al tuturor, că „nebunia" lui este sfîntă și izvorăște din incordarea mai presus de fire din care s-au născut **Noimele** și **Elegiile politice,** cărți animate de un suflu poetic excepțional. Un biograf și istoric literar de mîine va contempla probabil existența lui Ion Gheorghe sub semne mai favorabile decît ne putem îngădui în clipa de față, descoperindu-i o unitate de motive intelectuale și morale, acolo unde noi sîntem dispuși să vedem numai goluri de realizare artisticeă, atît de discutabile în fond. Fiu al revoluției mondiale, poetul acesta născut în județul Buzău a trăit experiențe capitale, ce ar ornamenta existența fabuloasă a vreunui histrion de aiurea. El a căutat punctele fierbinți ale planetei, s-a dus în sud-estul asiatic și în Caraibe, mai înainte ca aceste zone să constituie fascinația capitalelor artistice ale lumii. Șapca albastră și teoriile „de clasă" ale lui Ion Gheorghe au apărut întîi la București, urmînd ca mult după aceea **Tel Quel** și alte cercuri intelectuale să cadă în admirația goală a pseudo-insurecțiilor unui stîngism cultural atît de imprudent și de nelalocul lui într-o societate liberală. Autorul **Elegiilor politice** este un scriitor angajat, în sensul generos și mare al cuvîntului, el s-a gîndit pe sine în chip de exponent conștient al unei clase în atac, al unei umanități radicale, un comisar cultural ce impune prin pasiunea adeseori inumană a idealului său măreț și violent în același timp. Dintr-o materie glorioasă, cum am mai spus, trăind evenimente planetare și transcriindu-le în cărți, ascunzîndu-se chiar, în spațele lor, Ion Gheorghe propune contemplației un destin artistic pe care nu am ezita să-l numim genial, dacă riscurile cuvintelor mari nu ne-ar fi atît de cunoscute. O forță verbală uluitoare, o capacitate de plasticizare cum n-a avut încă nimeni în literatura română, o tensiune a cuvîntului capabilă să susțină poemul cel mai amplu, o trăire lipsită de ostentație a întîmplărilor semnificative, dar învăluită în faldurile celei

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

Ființele luminii

bucuria pe care mi-a adus-o această primăvară cu greu va mai putea fi egalată de alta. Pentru că, oricît de efemere ar fi aceste stări, bucuria mea s-a născut aproape din nimic, de aceea cred că va dura și că nu o va umbri nici o întîmplare. Dacă ani și ani de zile n-am reușit să ajung pe urmele celor cu puține griji sau „să confirm" că o duc bine cum ar fi putut spune cu marea sa îngrijorare criticul meu, acum există atîtea și atîtea semne că situația mea se va schimba radical. Față în față cu asigurările de bine seculare ale nenumăraților mei amici, în primăvară am început a-mi citi viitorul în zborul păsărilor ca strămoșii la-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Prejudecata Caracostea

lucrarea „Arta cuvîntului la Eminescu", reeditată recent *) beneficiază de efortul editorial al Ninei Apetroaie și de cel exegetic al lui Ion Apetroaie, care semnează un „Studiu introductiv" vis-à-vis de preocupările structuraliste ale lui Caracostea. Surprinzător, I. Apetroaie se arată un Ianus bifrons modern descoperind în aceleași articulații din topografia operei fisuri teoretice și de analiză — laolaltă cu merite. O atmosferă de amuzată neîncredere rodește citeodată — pozitiv —, pendularea de la negație către afirmație lăsînd impresia că se sincronizează disproporțiilor izbitoare dintre ambiții și realizări. După I. Apetroaie, Caracostea s-ar fi lăsat condus de planul uriaș al exegezei complete a poetului, întreprindere imposibilă fizicește și intelectualicește, denotînd cecitate în fața evidenței. Numai că demonul formulărilor categorice îl stăpînește pe Caracostea nu într-o direcție cu perspective atît de îndepărtate și vag încețoșate. Elanul comprehensiv tinde, prin metodă, spre crearea unui instrument nou de lucru cu sorți de investigare exhaustivă — ceea ce, — trebuie să recunoaștem —, este nu numai de domeniul posibilului, dar și altceva. În prefața cărții sale D. Caracostea însera acest deziderat într-o formulare echilibrată : „pentru mine problema este să arăt o cale, să dau cîteva exemple și să formez acel mănunchi de specialiști care să vadă adînc și să valorifice științific partea cea mai aleasă din literatura noastră" (p. 62).

În raport cu această noutate, care, subliniem, ține de recursul la metodă, discreditantul I. Apetroaie scoate la iveală jubilațiunea lui Caracostea din momentul operațiunii de „curățire" a terenului, efectuată prin negarea, demolița și masacrarea criticii eminesciene care-l precede. Mai departe de tonul cam prea dur al eminescologului, de temperamentul său exclusivist sau de îngroșarea culpei confraților, I. Apetroaie nu dorește să vadă, și eventual să recunoască, dialectica unei realități. Anume, că întotdeauna reorganizarea cunoașterii — căci vedem într-o metodă sau sistem mai întîi de toate un proces de reorganizare a cunoașterii — a fost calea de acces a unei ofensive, spiritele mai optimiste grăbindu-se să vadă în ea soluția totală, miraculoasă, a mersului înainte. Nu prea cunoaștem exemple în care drumul teoriilor științifice să fie pavat cu atitudini de modestie, îngăduință ori autoreproș — și tonului polemic trebuie să-i acordăm această concesie. Să nu uităm că D. Caracostea a fost primul teoretician al structuralismului la noi. Aplicarea sa lingvistică, întreținută de lecturi și meditații nu o dată confruntate cu filozofia și estetica, stagiul folositor pe care l-a făcut printre pozitiviști ca audient și asistent al faimosului W. Meyer-Lübke — l-au îndreptat către o teorie generală a limbajului, susținută de formulările curentului lingvistic idealist și avînd o evidentă finalitate estetică. Nu aplecarea spre noutatea efemeră a învins, ci preluarea critică a unor idei limpezite în apele gîndirii sale originale.

Dar acest aspect, al devenirii lui Caracostea, adept și practician al structuralismului, neprezentînd interes pentru I. Apetroaie, eminescologul devine un „aventurier" (vezi titlul „Studiului introductiv"), „căzut" pe un subiect de importanță, creator de spectacol pentru a oferi șanse metodei structuraliste. Precauțiile fiind minime, hazardul ia proporții. Cînd îl critică pe Mihail Dragomirescu, D. Caracostea îi concede dexteritățile de sistematică, dar îi reproșează ignorarea factorului istoric, pentru că acum, versatilul Caracostea, părăsește în ochii lui I. Apetroaie, obsesia formei în favoarea istoricității. Am fi tentați să considerăm că

Lucian Chișu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

VASILE IGNA: «Starea de urgență»

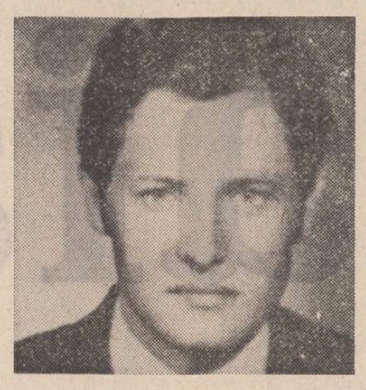

Cel mai recent volum al lui Vasile Igna este produsul unei duble tentații pentru registre net diferite ca viziune lirică și ca selecție a mijloacelor expresive. Ciclul cel mai „poetic" este cel care deschide volumul și care conferă cărții nota dominantă, conținînd o lirică a virtualității, în care totul **poate fi, ar trebui să fie, va fi poate,** condiție esențială a imaginarului.

Lumea există nu atît ca **realitate,** cît ca posibilitate neatinsă, de unde se naște starea de incertitudine și indeterminare, tradusă însă prin echivocul semnelor, altfel imaginea constituindu-se cu pregnanță, în pofida senzației de evanescență: „Putea să fie o pădure de fag / această îmbrățișare de copaci somnoroși / peste care curge ploaia sfîrșitului de secol. / Iarbă groasă, din întîmplare crescută sub acoperișul umed al ferigilor (imagine veche: poetul culegînd semințele ferigii!) / și stolul de ciori înflorind ca o boală pe cer".

Semnul posibilului este **acvariul** încuiat în pivniță, fabuloasă lume de miracole căreia i se anulează rostul. Putea fi un spațiu feeric, dar feeria se consumă între memorie și ficțiune, fără a fi în realitate : „Ard peștii în oglinda lui, comete oarbe, / în fugă după micul glob de aer / de-o răsuflare blîndă zămislind și roșu / nainte de-a se sparge-n pînza apei / Fir de rogoz subțire, crudă spadă / mai tare doar iluzia în porții / (de lut încins, de rouă, de zăpadă) / hrană de vis întunecimii nopții".

Teritoriul liric al lui Vasile Igna este, în acest **registru, o lume guvernată de dorință și memorie, de iluzie și fantazare, lume a semnelor care se sustrag descifrării uneori, sau care se** constituie ca embleme cu sens limpede alteori. Un motiv care traduce ipostaza existenței anulate este acela al Bibliotecii din Alexandria. Majoritatea poemelor din ciclul **Semne** sînt construite de altfel pe premisa posibilității contrazise („s-ar cuveni să ai"... „dar nu ai"... „să fie" etc.).

Într-o asemenea organizare poematică își află carența obsesia stărilor intermediare („c-un ochi afară, trupul sub țărînă / c-o mînă-n apa mării scufundat / pe fruntea lunii cealaltă mînă"). Timpul însuși își pierde sensul, fiecare întîmplare rămînind suspendată între prea tîrziu și prea devreme. Reveria este preponderent evocatoare, producîndu-se ca murmur al conștiinței atinse de letargie, ca desfășurare de imagini între euforie și sentimentul zădărniciei: „Adeseori te văd venind, lunecînd printre șoaptele / serii, călătorind cu floarea de salcîm, în aripa / sturzului, în apele de rugină ale somnului. / Fir de funigel în văpaia apusului / trupul se răsucește pe o coardă vibrînd în vis / Calmă convalescență a anilor mei tineri, / Buzele tale se deschid ca ușa raiului: / prea tîrziu pentru cei morți / pentru cei vii mult prea devreme".

Poezia ciclului „Semne" se naște dintr-o stare contemplativă aflată dincolo de scindări și conflicte, în care nerealizarea nu devine dramatică. Melancolia întoarsă spre vis creează imagini pentru **„desfătare și cumpănă", cu conștiința că ele sînt „privelești de vis neîntîmplat". Este o pură fascinație a irealului, a miraculului, a stării intermediare, într-un spațiu sălbatic, insolit și poetic. În peșteri și scorburi ard focuri desfășurînd pînze de fum care învăluie peisajul subiectiv, sporind farmecul irealității: „Reflux al singelui se-nalță focul / de sub căciula de frunzar și vreascuri / Un șarpe adormit mai sună doar / ispită din mărgelele veninului în seară / O gură de păianjen țese încet / Deasupra flăcării o pînză rară / Într-o buturugă va rămîne / puțin jar din ajun".**

Poetul iubește tot ce este tulbure și imaterial, tot ce se risipește, se uită sau se pierde, fie „mătănii de perle roșcate", fie „istmuri întrînd în uitare", contemplînd „cu ochii plini de nisipuri și var", semne ascunse. Motivul nisipului, al uitării, al risipirii, nu devine însă componenta curentă a meditației romantice despre deșertăciune. Zădărnicia nu contrariază, dimpotrivă, ea reprezintă condiția acceptată a existenței. „Semnele" lui Vasile Igna nu amenință și nu tulbură spiritul în visarea sa atrasă de evanescență ca atribut al frumosului. Poet de finețe, el caligrafiază, cu eleganță desene miniaturale cu insecte fragile : „Și totuși pe un tobogan ceresc / alunecă ființa ei firavă / păzește ochiul-boului / boul-de-baltă, trestia / tăind cu lama oarbă apa / Prudență? / Și totuși, o eșarfă de vînt / de i s-ar da, un ac de-or prinde aripile-i goale / s-ar sparge-n cercuri ora / și-ar cădea / din ceruri îngeri / pe pămîntul moale".

Miracolul emană din fiecare viață umilă de cîrtiță, rac sau albină, de plantă anonimă. **Herbarum** este o incantație a virtuților magice a ierburilor obscure, reverie a posibilelor daruri benefice, cu reminiscențe infantile, cu euforia a „ceea ce poate fi".

Registrul liric al „Semnelor" se prelungește parțial în **Psihografii** în care descifrarea lumii se face tot după „cartea de vise". Seria **Cartier** introduce însă o altă modalitate lirică, în care meditația este convertită în succesiune cinematografică de imagini, uneori suprapuse, alteori interferate. Notația nu se singularizează, lirica integrîndu-se seriei poemelor nevrozelor citadine vizînd alienarea într-un spațiu urban absurd. Percepția este amplificată în prim-planuri dominate de detaliu: „Fotografii la minut, / chipuri sub fulgerul mat al luminii / Flash-uri, zîmbete lipsă / Atenție la perspectivă! / Pletele blonde ale fetei, / bastonul orbului ce pipăie asfaltul, / cravata lui cu perlă falsă. / Proporții / Fotografii ambulanți / în mijlocul pieții noi Coroana! / bilete vechi, semințe, coji putrede de pepeni verzi / Un ciine șchiop alunecă-n lumină / Nimic contre-jour, / vom vedea la developare"...

Nimic inefabil, nimic insolit, nimic „contre-jour" care să ofere sensibilității lirice șansa evaziunii în virtualitate. Este o rătăcire în realitatea imediată și brutală a unui visător solitar smuls printr-un accident stării sale de reverie din teritoriul său cu păduri, cu plante magice și albine de aur.

Acesta este registrul dominant în ciclul **Starea de urgență,** în care însă latura meditativă devine mai explicită, avînd ca obiect problematica existențială și condiția poeziei **(Spiterie lirică, Încrederea în literatură).** Spiritul rămîne captiv în spațiul urban **(Cosmopolis)** nevrozant, din care se poate salva numai prin ficțiune („dă dreptate imaginației, / alungă memoria / stop inteligenței") pentru că „imaginația schimbă lumea": „Imaginează-ți o «dimineață în Suedia» / păsări migratoare, peronul unei gări mici, / Umbra unui avion retezînd ploii / și fii fericit / Visează că aluneci cu bicicleta printre grădini / o dimineață lăptoasă, făgăduință a unei veri de demult". Ultimul poem al ciclului marchează de altfel o revenire la registrul „Semnelor", cel mai adecvat sensibilității poetului, prin reluarea ritmului lent, prin proiecția în viitorul ipotetic, prin modificarea perspectivei fragmentate din lirica citadină a alienării către perspectiva amplă a visării marilor spații: „Poate un duh al adîncului va scoate / foc pe nări, ori poate elefanți noptateci / vor scutura pămîntul pe spinare / O să fie o flacără mare / un turn din care se desfac lumini-lumini / O oră cît un secol o să fie / un ceas enorm narînd un timp stelar..."

Experiența **Stării de urgență** este pentru poet o confruntare în care cîștigă modalitatea lirică predilectă, aceea din care se nasc versurile cele mai frumoase, în care calitatea intelectuală se acordă cu farmecul reveriei.

Sultana Craia

Telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA, DE CĂTRE BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR

Mult iubite și stimate tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

În numele Biroului Uniunii Scriitorilor, vă rugăm să primiți un respectuos și cald omagiu cu prilejul alegerii și investirii noastre la conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Indicațiile cuprinse în însuflețitorul mesaj pe care l-ați adresat Conferinței naționale a scriitorilor ne vor călăuzi în cei patru ani ai mandatului nostru, convinși fiind că înfăptuirea lor constituie chezășia obținerii unor noi și însemnate succese pe tărîmul creației literare și al implicării tot mai profunde a slujitorilor condeiului în nobilul efort de înălțare a patriei noastre socialiste.

Vom face, de asemenea, tot ce este necesar pentru unirea tuturor forțelor scriitoricești, pentru instaurarea și dezvoltarea unui climat de **înaltă principialitate comunistă,** a unor relații **de colegialitate și respect reciproc** în întreaga viață literară.

Vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, că organismele de conducere ale Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori, întreaga noastră obște sînt hotărîte să promoveze neabătut politica internă și externă a partidului, elaborată și realizată prin inestimabila dumneavoastră contribuție, văzînd în această politică garanția propășirii poporului nostru, a afirmării puternice a României socialiste printre țările libere ale lumii.

Președinte,
DUMITRU RADU POPESCU

CARTEA DE DEBUT

Concetti și speech-uri

Versurile din volumul lui Petre Dinu Marcel **(Legenda saltului,** Editura **Facla,** 1980), apar învăluite într-o ceață de cuvinte, în care cititorul orbecăie un timp, încercînd să se orienteze. Încet-încet, lucrurile încep să se clarifice, o structură dominantă ieșind la iveală. Redutabil imaginator de **concetti,** Petre Dinu Marcel se arată mai puțin inspirat în ceea ce privește ideile poetice (termen destul de impropriu, care încearcă să denumească suflul global al unei poezii). Imagistica sa se înfățișează în chip de pietre prețioase, care împodobesc femei avînd impersonalitatea unor manechine. Dar, adăugăm numaidecît, așa ceva nu este puțin lucru. Sclipirile minerale au fascinația lor, e drept, nu la fel de mare precum lumina desăvîrșită din jurul unei ființe frumoase.

Ce face un autor ingenios de **concetti** atunci cînd trăirile pe care le exprimă nu sînt tocmai originale? Pornește de la sentimente tradiționale, „clasicizate" de către poezia scrisă pînă la el și, nereușind să le intuiască niște nuanțe strict autentice, le ilustrează prin imagini șocante, capabile să trezească în cititor stupoarea pe care literatura manieristă mai veche și mai nouă o țintește. Așa stînd lucrurile, structura-robot a poezilor din **Legenda saltului** este următoarea: o temă lirică (de tipul: trecerea timpului, iubirea pentru ideal — neaducătoare de fericire, nostalgia poetului pentru trăirile simple, tristețea pe care o stîrnește folosirea artistică a cuvintelor); obscurizarea ei printr-un ermetism moderat; folosirea frecventă a unor ingeniozități imagistice dintre care unele sînt realmente reușite. Poetul spune: „ca un ecou pălmuit de-o stîncă", „cuvintele ard ca un aisberg", „sferic și cărnos — curcubeul", „sunetul devine / somn desenat în piramidă", „fulgerînd cu beznă", picurau idei de pe stîlpi albaștri". Uneori, parcă întîmplător, ingeniozitatea capătă o strălucire specială, ce ne determină să așteptăm cu interes viitoarea evoluție a lui Petre Dinu Marcel. Iată, spre exemplificare, o strofă din poezia ce dă titlul volumului: „Numai focul pilpiind peste turnuri, / ca o ceață aburindă / peste orașele ce se prăbușesc / din explozia unui trandafir...". Alteori, însă, tot fără știrea autorului, apar platitudini care nu au nici o scuză. Există deci motive serioase care să îl determine pe autorul **Legendei saltului** să mediteze la expresivitatea întîmplătoare.

În ceea ce privește poeziile din volumul lui Ion Alex. Angheluș **(Drumul cuvintului,** Editura **Junimea,** 1980), lucrurile sînt mult mai simple. Parcă pentru a se situa la antipodul manierismului din cartea despre care am discutat mai sus, autorul practică în mod consecvent o poezie a sinceității spontane. Imagistica este obținută prin alăturări nu tocmai imprevizibile, înaintarea de la vers la vers urmează trasee în mod evident controlate de logica argumentării. Autorul este un spirit discursiv, în mai fiecare dintre poeziile sale el ține cîte un mic **speech** avîntat, pornind de la cîteva teme predilecte, și arătîndu-se aproape în permanență dominat de euforia celui pentru care folosirea cuvintelor este resimțită drept o acțiune simplă, la îndemînă. Inteligența mobilă, capabilă să observe legăturile dintre idei, cultura livrească (dovedită prin numeroase aluzii la mari poeți și artiști) — iată atuurile lui Ion Alex. Angheluș. La acestea se adaugă o stare de spirit permanent bună, mulțumită de sine, ferită de marile tristeți, o stare de spirit din care ironia se alege precum o spumă. Un indiciu că lucrurile stau într-adevăr așa, este faptul că majoritatea poeziilor din volum se termină cu semnul exclamării, prin care, străin de subtilitățile sugestiei, autorul atrage atenția asupra calității versurilor sale de a fi spirituale. Exemplificăm prin poezia intitulată **Tineri:** Privim la cei tineri de tot, / inconștienți de frumoși / în nepăsarea pentru timp, strecurată pe sub toți mușchii / și nervii noștri. / / îi privim și ne întrebăm / de unde atîta beție / în fața sucurilor ierbii, / în fața zemii aromate / de fructe. / / Dragostea lor pentru ape / e fecioară. Dragostea pentru ulmi / e un trup. Le sclipește în ochi / o dorință continuă. / Frumoși și lacomi, / rămîn neștiutori / pînă la primele ninsori ale toamnei!".

Patosul retoric ezită să se transforme în expresivitate.

Voicu Bugariu

VOICU BUGARIU: «Lumea lui Als Ob»

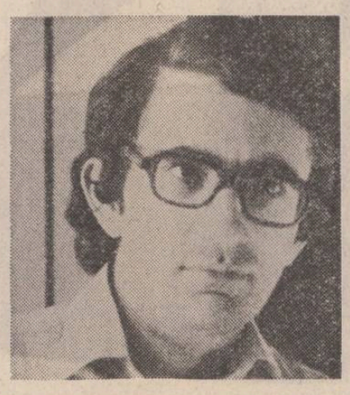

Ca și Marin Mincu, Voicu Bugariu este un spirit apt mai degrabă de creația propriu-zisă și mai puțin de critica literară, unde se exercită totuși în mod curent și deocamdată fără izbînzi însemnate, punînd ingeniul în viață și mai puțin în operă. Deși prolific, căci a produs mai multe culegeri de cronici literare, o monografie mediocră despre Zaharia Stancu și un număr de romane polițiste, publicate cu un pseudonim, Voicu Bugariu ne dă abia acum o contribuție literară cu adevărat valabilă, aparent în gustul „science-fiction" : „Lumea lui Als Ob" (ed. Albatros, 1981). Un critic iubitor de fantascienza, iată un caz nu ieșit din comun : avem astfel de compuși intelectuali în cuprinsul literaturii române, care denotă inclinația spiritului critic către proza cu invenție limitată, în condițiile unui spirit normativ. Proză S. F. au produs într-un chip remarcabil Ov. S. Crohmălniceanu („Istorii insolite", 1980) și Ion Hobana, acesta popularizator al genului la noi, precum altădată Victor Anestin. Nici Voicu Bugariu nu este la întîia încercare de ordinul prozei științifico-fantastice, căci „Vocile vikingilor" și „Sfera" sînt niște „booklets", publicate acum cîțiva ani („science-fiction" și acestea) al căror ecou în „Lumea lui Als Ob" este persistent. Cine le-a citit, recunoaște de îndată originalul.

Oricum ar fi, „Lumea lui Als Ob" e o producție în felul ei captivantă, deși plină de modele căci S.F.-ul este precum basmul un teritoriu unde invenția e limitată probabilistic și a inova pe deplin nici nu pare a fi esteticește salutar. „O amintire" conține impresiile unui individ pașnic la o reuniune de intelectuali mediocri, cu majoritate feminină, unde conversația e fortificată de științele oculte. Legătura stranie între vizitator și nevasta unui amic (femeia este însă un robot), revelează stupefacția omului normal înaintea androidului.

În alt loc, un vilegiaturist astenic pică într-un sat pescăresc, de pe litoral și, cuprins de o emoție confuză, merge pe fundul mării, în vreme ce dublul lui stă, ca o șopîrlă la soare, pe plajă. („Coborire în ape"). Un oarecare inginer primește o scrisoare bizară, francată cu un timbru **extraordinar,** fără serie de emisiune. Curiozitățile de ordinul concreteții sînt excesive : hîrtia este elastică și cu neputință de rupt, marca e tipărită deși pare o manufactură. În fine, făcînd autostopul pentru Brașov, inginerul zboară cu o mașină și, îngrozit, sare din mers, accidentîndu-se („Autostop"). O femeie fascinantă și vitală, care trăia superficial și în fugă, decide să încetinească ritmul vital spre a putea pricepe sensurile hedoniste însă numai în imaginație. („Noapte bună, Sophie").

„O excursie" este o banală călătorie à rebours în timp, pe la 1850, cu un memorabil tablou de **culise teatrale (cetățenii viitorului prepară voiajul ca și cum ar învăța un rol și ar inscena un text aleatoriu).** Un ghid însoțește patru „studenți" în America ottocentesică și întîlnește pe Edgar Poe, care e ziarist de senzație la Philadelphia. Prin abilitatea detectivistică a aceluia e relevat autorul unei crime misterioase, așa încît „călătorii în timp" nu sînt obligați la „cronoplastie".

„Vocea" descrie senzațiile unei femei al cărei bărbat a dispărut fizic și a rămas viu numai cerebral, în interiorul unei mașini.

„Cinema" e povestea, în contrapunct, a recepției unei povești cinematografice pe subiect astral din unghiul unei perechi de contemporani. „Pasiune dispărînd" provine din prozele despre „farfurii zburătoare", fără accent pe fantasticul științific, ci cu o doar sumară sugestie scientistă. O femeie misterioasă apare și dispare de la domiciliu, în funcție de prezența unor ciudate UFO pe cerul citadin. Bărbatul care o iubește e, pe bună dreptate, stupefiat. „Un începător dotat" e, cu rectificări însemnate, „Sfera" și cuprinde proza S.F. a unui scriitor inexistent, D., a cărui curioasă manifestare literară e de a face din „proiect" un „gen literar". Un astfel de „proiect" (format din șiruri de note independente, ca un jurnal de laborator experimental) e proza propriu-zisă, conținînd reacțiile conștiinței înaintea unei miraculoase sfere cu proprietăți oculte, reproductive și premonitorii. În fine, „Lumea lui Als Ob", care este și cea mai însemnată producție S.F. a lui Voicu Bugariu, izvorăște dintr-o sugestie literară, căci pare o rescriere „science-fiction" a „Odiseii". Nu ideea de a face din călătoria astrală un scenariu homeric este aci valoroasă și de efect (invenția e în fond elementară), ci înfățișarea de rezumat hibrid, cu respectarea, pentru inițiat, fidelă a momentelor literare inițiale. Pe o planetă necunoscută și totuși identică cu Pămîntul (astru, în fond, al ficțiunii estetice, concomitent deosebit și asemănător cu originalul), niște astronauți trec prin felurite cazne mitologice, care sînt la origine cele ale lui Ulise, cu modificarea totuși a mediului tehnic, ultramodern și sofisticat. Un bărbat care povestește retrospectiv aventura (el este Ulise), ascultat de Penelopa, e capturat într-o peșteră plină de oi gigantice dar fictive, privește apoi pe niște ecrane magice, convorbind cu morții, scoboară pe o insulă feerică, îmbătat de o femeie ațiițătoare, ajunge, în fine, acasă după ce a trecut proba ascultării unor voci fascinante, pe care nu le-a urmat. Nu este greu a vedea aci, corectate în mediul S.F., peștera lui Polifem și catachtonia lui Ulise care scoborîse în infern, insula Circei, pe Nausicaa (în chip de vedetă de film), pe navigatorii corupți de lotofagi, pe Ulise legat de catarg spre a rezista sirenelor cîntătoare. Din „Lumea lui Als Ob", care este vaihingeriana lume a lui „ca și cum", Voicu Bugariu a extras o producție barocă, despre literatură în chip de ficțiune imanentă, față de care invenția e o proiecție imaterială, precum umbrele platoniciene. Între prozatorii români de S.F., majoritatea industrioși și atît, Voicu Bugariu reprezintă, alături de Mircea Opriță (acesta, cu cel mai sigur talent literar) și Gh. Săsărman, fantascienza barocă, de origine intelectuală, ieșind din modelul tiranic pe canal livresc, magic ori miraculos. Tot ceea ce ochiului cunoscător i se pare curent în ficțiunea științifică e și aci. Povești cu androizi, cu dubluri (acestea din categoria miraculosului fantast), cu materii inexplicabile și mașini care zboară pe șosea, cu lentificarea fiziologiei, călătoriile în timp, „mortul viu" cu creierul captiv într-o mașinărie (din categoria prozei gotice și cu golemuri), „les soucoupes volantes", aventurile stelare în lumi de ficțiune, sfera misterioasă — acestea sînt reductibile la prototipi detectabili pretutindeni în proza de ficțiune științifică, și a le izola din mediul lor este de folos pentru critic doar sub aspect genetic. A utiliza modelul este, ca în basm, o formă de erudiție în domeniu, precum și o înțelegere corectă a condiției genului, care este înțepenit conținutistic în norme pe care invenția, oricît ar fi de abilă, nu le poate elimina.

Ceea ce aduce prozatorul inedit e aci de formulă intelectuală și tehnică. Supozițiile științifice abstruze lipsesc și nici nu ar fi indicate, din moment ce autorul nu are pesemne experiență inginerească, precum alții. Însă cantitatea de inovație vine pe conduct cultural și în fond filozofic. În adîncul prozei S.F. a lui Voicu Bugariu stă o idee persistentă de teoria jocurilor (inclinație probabil biografică). Doi bărbați (în „Autostop"), sînt fanatici ai jocului de table, pe care unul îl teoretizează în chipul unei pedepse absurde, ca un fatum. „Excursia" în timp e un joc probabilistic cu regulile ei, dintre care cea mai de preț este interdicția de a corecta evenimentul. Înscenările „cinematografice" din Lumea lui Als Ob sînt de asemenea niște „jocuri", normate de un scop precis. „Jocul" nu e totuși la Voicu Bugariu un proces ludic, cu un conținut dizolvant și fragmentarist, ci o alegorie a normelor ficțiunii, care este mediul însuși al literaturii. Pigmentul „literar" este dealtfel nota cea mai însemnată a prozei S.F. produse de autor. Sophie este o scriitoare cu notorietate iute, Ichimescu e scenarist, scriitor e și autorul de convenție al prozei din „Un începător dotat", în „O excursie" apare Edgar Poe și evenimentul propriu-zis stă la originea unei nuvele a aceluia. Ideea de literatură este la Voicu Bugariu atît de puternică, încît nu o dată proza lui dezvoltă „texte" alogene, rezumă creația altora și mișcă uriașele mașinării ale literaturii spre a le izola trăsătura „fictivă". „Lumea lui Als Ob" este, precum am am observat, un rezumat homeric, „O excursie" concentrează în fragment două nuvele de Edgar Poe, dintre care una cu substrat polițist, de la un text pornește și „Un începător dotat", care e un soi de autoscopie literară din moment ce „Sfera" și „Vocile vikingilor", despre care am mai scris, apar și aici.

Fluentă și gazetărească, nu fără însușirea de a vedea portretistic și caracterologic, proza S.F. a lui Voicu Bugariu, părînd a vorbi două limbi, dintre care una este a teoriei, este o creație livrească, din categoria barocului fantast.

Artur Silvestri

PETRE STOICA: «Prognoză meteorologică»

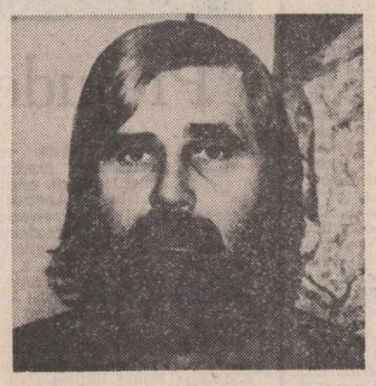

Îndeajuns de productiv (cincisprezece volume de poezie originală, dacă nu-măr bine), iubitor al expresionismului austriac, fără să suporte influențe hotărîtoare asupra-i **(Poezia austriacă modernă — 1970** și un excelent Trakl) și de suprarealism, din faza „americană" a lui Breton (Yvan Goll), conviv cu șarm (pînă ce nu-i piere cu totul), cunoscător de la sursă al lui Gottfried Benn **(Poezia germană — 1967)** și imprumutător, cît se cuvine, de la dînsul (substantivul, adică, e „mama" înțelepciunii poetice) Petre Stoica (scuze), căci, despre el este vorba, și-a format, încetul cu încetul, dar sigur, o voce proprie, în larma (concertul ?) poeziei contemporane românești. Vreau să spun că, la masa poetică a lui Petre Stoica (poetică, **nota bene,** căci, altfel, iritabil și dînsul, ca tot poetul) te poți așeza, confortabil, în fotoliul bunei tradiții **(Bunica se așează în fotoliu — 1972)** chiar dacă poetul afișează jiletcă nonconformistă și breloc art-nouveau. Omul e pitoresc (în limite largi), poezia sa nu chiar. Corespondentul lui, în spațiu autohton, ar fi, mai îndepărtat, G. Călinescu — poetul, mai apropiat, Emil Brumaru. Dar, dacă primul rememora, cu anume exaltare, cutele **rochiei de moar** sau transluciditatea clasică a dulcețurilor, iar al doilea, deliciile olfactive ale bucătăriilor, Petre Stoica celebrează înmulțirea iepurilor de casă, frumusețea leușteanului, arbagicului, mărarului, păstîrnacului, verzei (și de Bruxelles) ardeiului gras, gogoșarului etc. Chiar dacă unele dintre leguminoasele enumerate n-au solicitat (încă) atenția poetului (metoda statistică a lui Pierre Guirand da-va seamă) cosmosul poeziei sale le presupune, ca într-un cuprinzător tabel al lui Mendeleev. Aici (în cosmosul cu pricina) strechea iepurilor are mai mare importanță decît ciuma lui Caragea, recoltatul dovleceilor turcești e totuna cu nașterea galaxiilor. Se înțelege, sper, că în poezia lui Petre Stoica, ceea ce ne-am obișnuit să numim, din comoditate, banalitate a lucrurilor sau umilitate a ființelor, capătă un regim privilegiat și, sub pavăza autoironiei benigne (cînd nu lunecă în cabotinism) oferă delicii de lectură spiritului însetat de fenomene. Ca și cum am citi **La Lilieci** de Marin Sorescu, fără a ține cu tot dinadinsul să-l „traducem" pe kant.

De la, însă, **Iepuri și anotimpuri** (variantă îlfoveană la **Munci și zile)** la **Copleșit de glorie, Un potop de simpatie** și recentul **Prognoză meteorologică (Editura Cartea Românească,** 1981) poezia lui Petre Stoica începe, sensibil, să se schimbe. La cincizeci de ani, autorul își așează tot mai ferm versurile sub zodie morală, devine grav, zîmbetul ironic se transformă în sarcasm, evitînd, pe cît posibil, didacticismul : „Piperniciți sau înălțați, veseli sau triști sau numai nerași / vîslim spre faima secolului douăzeci și unu, vîslim și vîslim / un botanist ne citește versuri mobilizatoare, un antreprenor / calculează cu rîvnă riscul drumului nostru plin de lirism / un filozof ne vorbește despre esența abisului oceanelor / în timp ce barca noastră se umple cu apă deci / înainte, înainte și nu mai dezlegați cuvinte încrucișate / azi e vineri ziua cenușii mereu optimiști / ne este dat să biruim iar bucuria ochilor noștri / va fi imensă văzînd cum în portul plin cu ghirlande / ne întîmpină papagalul lui Robinson Crusoe / pentru sărbătoarea anunțată spălați-vă batistele de singe" **(Veseli sau triști).** Pierzînd în jovialitate și cîștigînd în transparență (virgulele se pun, la discreție, pe pauzele de respirație și pe regulile de punctuație) versurile lui Petre Stoica își conservă mecanismul (manierismul) generator. Timpul unu : descripție parșiv-desuetă. Timpul doi : replică seacă, antitetică. Timpul trei îi aparține cititorului, căruia i se oferă sau, cel mai adesea, i se sugerează morala. Timpii se pot schimba între dînșii, structura discursului rămîne aceeași : „Vă jur poștalioanele au existat / aveau pînă și patru roți poștalioanele / goneau prin livezi cu măslini / apele curgeau firesc peștii cîntau / era pe vremea marilor țicniți / și a cărturarilor speriați de glorie / acum avem dezarmare" **(Vă jur).** Mecanismul funcționează și, fiindcă poetul nu duce lipsă de imaginație, variantele de perechi în opoziție se înmulțesc, cu bune rezultate în plan poetic : **războiul fratricid—înflorirea castraveților, veacul maculat—cultivarea agrișelor, dispariția broaștelor și a meloanelor—progresul, ceaiul zilnic—posibilul dezastru** etc.

Tema unică a poeziei din **Prognoză meteorologică** este poluarea, care atacă universul blînd al liricii mai vechi a lui Petre Stoica, mutindu-l sub semnul declinului : „Într-o noapte statuile și-au deschis aripile / zburînd spre direcții imprevizibile deodată / mușcatele din balcon au devenit carnivore / fapt prevăzut cîndva de Liné vezi Systema naturae / o mulțime de copii au încărunțit în somn / macaralele ridicau spre cer sicrie goale / dar aceste fapte n-au fost prevăzute de nimeni / după o noapte cu ore atît de banale / dimineața agențiile de presă comunicau / apariția unui mareșal împodobit cu libărci" **(Fapte prevăzute și neprevăzute).** Acest „umor dureros", cum îl definea cu precizie Marian Popa, în al său **Dicționar...** trece însă, de pe la pagina 50 (adică de la, cam, jumătatea volumului) în anecdotă. Poetul prefabrică acum indeminatec, pe bandă rulantă. Poanta devine scop, urmărit perseverent, adesea atins, în urma unui calcul ce ține doar de abilitate : „Pierdut hîrtii adeverind / Cunoștințele bunicilor despre adevăr / oricum erau nule rog găsitorul / să nu mă mai deranjeze // Pierdut Carta viețuitoarelor din pădure / aducătorului recompensă / o pușcă de vînătoare // Pierdut în tramvai sau în bibliotecă / încrederea mea în destin / o declar absolut nulă // Pierdut puncte de orientare în ceață / mă aflu lîngă vila lupilor / așteptînd cu încredere" **(Mică publicitate).** Autorul se află acum foarte aproape de glumele lui Tudor Mușatescu. Citez în continuare, și din lipsă de spațiu, și din abundența exemplelor, doar titluri : **Ilustrată din stațiunea de odihnă, Basm modern, Banală, Scherzo, Anunț, Epigramă, Anunț la mica publicitate, Și totuși, Și ce ? În liniște, Poem nevinovat.** Și în aceste compoziții, Petre Stoica se dovedește un profesionist. Pînă aici, era, însă, poet. Poet remarcabil, suveran al unui univers mignon, pe care îl investighează palmă cu palmă și minut cu minut, gata mereu să-i epuizeze sensurile. Dar, mai tot timpul în bună formă, poetul descoperă în plină banalitate amănuntul revelator, reușind astfel să echilibreze în ultimă instanță construcția poemului. Senzația de efort este abil ascunsă în hainele insignifianței. De aici, manierismul unei poezii în gamă minoră, afectînd umilitatea și reclamînd gravitatea. Locurile bătătorite sînt însă, în **Prognoză meteorologică,** la vedere.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

EMINESCU
în transpunere aromână

După **Luțiafirlu** — o excelentă culegere de transpuneri din lirica lui Mihai Eminescu, datorată poetului Ion Cutova și apărută în regia acestuia la Editura **Literă**, anul trecut — iată o nouă ediție din poezia autorului „Scrisorilor" și al „Glossei" și al „Luceafărului" bineînțeles : **M. Eminescu. Poezii. român. aromân.** O culegere de astădată mult mai amplă, tipărită de Editura **Minerva**, în condiții grafice de excepție — cu supracopertă cretată și lăcuită, cu copertă cartonată și pinzată, având în efigie chipul marelui nostru poet național. Cuprinzînd peste 60 dintre cele mai importante poeme ale sale, de la „Mortua est !" la „Floare albastră" și „Împărat și proletar", la „Rugăciunea unui Dac", „Scrisorile" (I, III, IV), „Luceafărul", „Pe lîngă plopii fără soț", „Dorința", „Sara pe deal", „Dintre sute de catarge" și altele.

Cui îi aparține lăudabila prezentare grafică nu se știe, păstrîndu-se în această privință un secret desăvîrșit !... Știm însă cine sînt realizatorii transpunerilor poemelor eminesciene : **Chirata Iorgoveanu** — care este și ingrijitoarea ediției, autoare de asemenea a unei bogate **Antologii de poezie populară aromână** (Editura **Minerva**, 1976), cu transpuneri proprii în limba română și o succintă dar edificatoare prefață privind substanța, varietatea și frumusețea folclorului aromânesc, făurit în condițiile istoriei specifice în care au trăit aromânii (macedoromânii) de-a lungul veacurilor în Peninsula Balcanică ; poetă de aleasă simțire ea însăși, în limba română, ca și în grai aromân. Chiratei Iorgoveanu alăturîndu-i-se în culegerea de față, în efortul transpunerii versurilor lui Eminescu alți poeți contemporani : **Ion Cutova**, amintit mai sus, care a debutat editorial în 1946 cu o interesantă carte de poeme, **Cerc vicios** — „cu ecouri din Edgar Poe" și din Maurice Maeterlinck, așa cum sugerează profesorul Al. Piru în **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950**, apoi **Costa Guli** — și el creator de profundă originalitate (în grai aromân) și **George Perdichi** — din generația mai veche, realizator al celei dintîi transpuneri integrale a „Luceafărului" în aromână, înainte de război.

Trebuie să spunem însă — fie și din fuga condeiului — că Eminescu a fost și a rămas o dragoste statornică pentru scriitorii aromâni, genialul nostru poet fiind redat de aceștia în graiul lor încă de pe la sfîrșitul secolului trecut, cînd în țările balcanice de la sud de Dunăre funcționau școli românești pentru sutele de mii de aromâni trăind acolo. Școli desființate din nefericire odată cu izbucnirea ultimului război mondial — fără a se fi revenit asupra acestei măsuri ! În acel context de efervescentă trezire a conștiinței naționale a macedoromânilor au apărut și numeroase reviste literare, în Grecia și Iugoslavia cu deosebire, unde revirimentul cultural al unor conlocuitori loiali era perfect înțeles, ca țări de tradițională democrație, reviste de acest fel apărînd pe atunci și la noi în țară, animate — atît la nord cît și la sud de Dunăre, de George Murnu, Nicolae Batzaria („Moș Nae"), Nuși Tulliu, Marcu Beza și alții încă.

Pentru cine cunoaște bine dialectul aromân (aici, în țară, trăiesc aproximativ o sută de mii de vorbitori ai lui) — lectura poemelor lui Eminescu în acest idiom neolatin pare a fi o **citire în original** a marelui poet. Ai sentimentul că așa a scris Eminescu direct, în acest grai cu sonorități de cronică, de cronică moldavă, în notă aspră și suavă totodată, grai venind parcă de departe, din negura vremii, făcut pentru poezie anume. Sînt limbi, aș zice, **făcute** pentru poezie, care pun în lumină pregnanța, profunzimea versului eminescian — cum ar fi rusa, germana, în timp ce altele îl sărăcesc — franceza bunăoară, care prin transparența ei de cristal, neologistică, îi impuținează misterul, umbrele și penumbrele, acel **halo** indeterminat, cețos-învăluitor ce face farmecul liricii lui Eminescu.... Graiul aromân are acest avantaj — al redării întocmai a acelui inexprimabil **difuz** eminescian, dînd cititorului în aromână sentimentul că realizează, în actul lecturii, **o altă expresie românească** a poemelor eminesciene — rămasă cumva în ciornele autorului, în laboratorul lui intim de creație. Iată din această perspectivă o strofă din „Luceafărul", în transpunerea lui Ion Cutova :

Și era unâ la părînț
Ș-**dal'iană**-n tuti-ațeali,
Cum easti **vergura** prit **sîmț**
Și luna pri tu steali...

Și acum, aceleași versuri în transpunerea mai veche a regretatului G. Perdichi :

Fidane di părînță **gioni**
Prit feate-**ira** mași una,
Ca **Stă-Măria** ntră **iconi**
Ș-prit **fil'i** di steale, luna...

Textele, ușor diferite între ele, sună a expresie originală și **originară** totodată ! Iar vocabulele subliniate de noi multiplică și sporesc, într-o infinitate de notații-denotații-conotații, bogatele sensuri ale versurilor, strofei : **dal'iană** (chipeșă, nespus de frumoasă, neîntrecută în toate, viteză, întreprinzătoare...), **vergură** (vergină, fecioară, întruchipare a purității), **simț** (sfinți), **fidane** (vlăstar, ramură, liană mlădie), **gioni** (viteji, harnici și buni, fără pată), **ira** (era), **Stă-Măria** (pentru **fecioară**, trimițînd concret la imaginea **icoanei** ca element de cult), **iconi** (icoane, ca ambianță de cult și de frumusețe, puritate), **fil'i** (mii, lărgind și cosmicizînd imaginea de constelație de stele pe firmament, dintre care iese în evidență luna...)

Această modalitate de transpunere a lui Eminescu în grai aromân, cu virtuțile ei pe care le subliniam, este deopotrivă de găsit la toți cei patru autori ai versiunilor reunite în cartea de față. În „Mirachea" („Dorința"), de pildă, semnată de Chirata Iorgoveanu :

Viñ tu codru, la izvorlu,
Cari **treambură** pe-agali,
Iu-i aumbră și **lilici**
Și-**alumăchi** plicati-n cali...

Cuvintele subliniate și aici, cel puțin unele dintre ele lărgind, aprofundînd intențiile lirice și meditative, metaforice ale textului originar ; începînd cu titlul poemului, **mirache(a)** — care însemnaă în aromână și **dor** (stare psihică, nevoie de apropiere sufletească), dar și **dorință**, sete de apropiere concretă, fizică de ființa dragă). **Lilici** și **alumăchi** însemnînd **flori**, covor de flori, și, respectiv, **crengi**, vlăstari, ramuri verzi, tinere și uriețești, în care te pierzi ca într-un **bunget** secular... **(treambură :** tremură ; **aumbră :** umbră ; **iu-i : unde-i).**

Oferim și un eșantion din transpunerea lui Costa Guli după „Călin, file din poveste", în aromână : „Călin, frîndzi dit pirmîth" — în care **frîndzi** înseamnă și **file** dar și **frunze** (vegetal), iar **pirmith** semnificînd **poveste**, însă și **basm** străvechi, ireal în frumusețea lui :

Pi-**unâ dzeană** easi luna ca apreasă **fucurină**
Ți pidurli li-arușeașți ș-**cula ermă** dit **pindină**
Și-apa-ariurilor ți-algheașți **aligindalui aropat —**
Di **diparti,** viñ tu văl'iuri plîngiroasi **boț** di **clopat...**

În care iarăși, vocabulele subliniate fie că aduc sonorități arhaice, de pe vremea limbii române comune, fie adaugă sens știutelor versuri eminesciene, stimulatoare prin însăși genialitatea lor ; astfel **dzeană** este egal cu deal, colină, dar înseamnă și geană de ochi prin care se filtrează lumina, măreția unui spectacol al naturii ; **fucurina** fiind și „vatră de jăratic" domestic, dar și foc haiducesc ori păstoresc aprins în munți, din trunchiuri de copaci, homeric ; apoi **culă** pentru **castel ; ermă** pentru **singuratic**, dar însemnînd și pustiu, pustiit, fantomatic, desert, conotînd însă și starea sufletească de pustnic, sihastru a castelului **personificat**, suferind de, împovărat de propria-i solitudine ; **pindină :** padină pe coastă de munte, în locuri priporoase ; **aligindalui :** alergînd, fugind neliniștit, stare exprimată prin gerunziu iterativ, iarăși **personificînd ; aropat :** ropot, murmur dulce dar și cavalcadă, ritm obsedant ; **boț :** voci, însă și bocet, litanie...

Firește, există în culegere numeroase transpuneri fericite din nemuritoarele versuri ale lui Eminescu. Din care s-ar putea cita copios, fără comentarii, pentru frumusețea lor însăși. Transpuneri convingînd cititorul că graiul aromân are posibilități expresive nebănuite, de o uimitoare pregnanță pentru un dialect. Mai cu seamă, aici — în versiunile lui Ion Cutova, ale Chiratei Iorgoveanu și ale lui George Perdichi care le semnează pe cele mai multe. Fiind însă de făcut și reproșuri poeților ce le-au realizat, atunci cînd abuzează de regionalisme — mai ales împrumutate din limbile greacă și turcă, de circulație restrînsă, necunoscute de toți vorbitorii aromânei. De tipul : „chitci ñirli" (C. Guli), cînd se putea spune, accesibil tuturor aromânilor, „floare albastră" ; sau contractări inestetice, stîlciri de cuvinte — de asemenea fonetisme locale — ca **bițiri** (pentru **bitisiri**) : „fîrî bițiri" (tot C. Guli), pentru **asire** din „cîmpiile asire", sau **mtrești** în loc de **mutrești :** privești (I. Cutova) și altele. S-ar fi impus, iarăși, eliminarea desinențelor în **i**, din același motiv de estetică grafică și eufonică : **pini** care putea fi transcris **pină** etc. Sînt oscilații ce erau inlăturabile în redacție, spre a da și necesara unitate fonetică textelor transpuse. Toate aceste neajunsuri însă, de altfel puține — lingvistice, morfologice, fonetice sînt de înțeles pentru un grai cum este cel aromân, care ca orice dialect, nu are norme gramaticale și de expresie bine stabilite. De unde și varietatea semnelor diacritice folosite de la o carte la alta, de la un autor la altul sau chiar la același autor, în textele aromânești apărute la noi în anii din urmă.

Culegerea din lirica lui Eminescu în transpunere aromână, publicată acum de Editura Minerva spre lauda ei, este un eveniment de cultură prin însuși faptul apariției ei, dincolo de anume rezerve, firești, ce s-ar putea exprima asupra unor neîmpliniri în planul realizării estetice. Ea rămînînd cea mai amplă prezentare a autorului „Luceafărului" în graiul românilor din sudul Dunării și constituindu-se în același timp într-un omagiu din partea unei frînturi de neam românesc, adus marelui poet. Frîntură de a cărei soartă vitregă în istorie Eminescu însuși s-a arătat preocupat în ardenta lui publicistică de la „Curierul de Iași" și de la „Timpul".

Hristu Cândroveanu

Gheorghe Petrașcu : „Natură statică"

CINCI ESEURI DESPRE OMUL VIU

Consecvent unor mai vechi preocupări — a se vedea și eventual reciti, de pildă, „Convingeri filosofice" sau „Convingeri științifice și politice" — Petru Pînzaru publică un interesant și incitant volum*).

Înainte de orice apreciere este de observat faptul că autorul său încearcă (și reușește) să condenseze aici două experiențe — aparent — diametral opuse : cea a „profesorului" și cea a „publicistului". (Nu este sigur, cazul să mai insist eu aici asupra falsității, acestei disjuncții, zice-se, exclusive, deși nu mă pot opri să spun că această dublă calitate asigură scrisului lui Petru Pânzaru o personalitate sprijinită, deopotrivă, pe o temeinică cunoaștere teoretică, dar și practică, ferindu-l de riscurile unei construcții teoretizante, obstructe, suficiente sieși, dar și de cele ale unor plate, banale instantanee factologice, fără puterea de a se ridica la idee.)

Tema centrală a eseurilor de față, enunțată fără echivoc este aceasta : „Totul (economia — deci producția, veniturile, consumul, serviciile, — politica, justiția, învățămîntul, cultura, știința, literatura, arta, familia etc.) poate și trebuie să fie judecat nu numai prin perspectiva istorică și macro-socială, ci și prin prisma vieții cotidiene a oamenilor. **Altfel** (s. n.), nu se face joncțiunea vitală dintre general și particular, între abstract și concret, iar imaginea despre viața oamenilor nu mai reflectă **realitatea** acestei vieți sau o reflectă parțial, ciuntit, malformat. În această perspectivă autentică, dialectică, istorică, constructivă, cotidianul este „o parte constitutivă a scurgerii istorice, așa cum macro-socialul — fără a se reduce sau dizolva în individualul perisabil — ființează prin el".

Înțelegem că ceea ce ne propune Petru Pînzaru nu este invitația de a renunța la inevitabilele și certele cuceriri ale științelor despre om, ci numai la acea deformare și — ca să-i respectăm termenii — la malformarea a ceea ce știm despre omul concret, printr-o părăsire radicală și definitivă a viziunilor steril-teoretizante, seci.

Sprijinindu-se pe un fundament teoretic amplu, dar deloc livresc, minuind cu abilitate și inteligență instrumentele dialecticii materialiste și istorice, fructificînd în mod fericit o gamă largă de cunoștințe, ca și datele pe care i le oferă formația sa de psiholog, sociolog și psiho-sociolog de marcă, Petru Pânzaru abordează cu curaj și competență probleme delicate și complexe. Nu-mi este în intenție să fac un rezumat al cărții și de aceea mă voi opri doar la cîteva aspecte. Iată, de pildă, considerații legate de funcționarea legităților sociale, al căror specific consideră autorul „rezidă în faptul că ele nu se constituie și nu acționează decît prin activitatea și interacțiunea oamenilor vii care alcătuiesc societatea". Demonstrația curge mai departe și într-un loc se afirmă existența unor „legi obiective ale subiectivității", ipoteză pe care autorul ar fi trebuit, cred, să o abordeze mai detaliat pentru a evita privirea condescendent amabilă cu care unii au luat cunoștință de afirmație.

Un loc aparte în acest excurs îl ocupă referințele și demonstrațiile la ceea ce autorul însuși numește „BĂTĂLIA cea mai grea", opera de formare a omului nou în care, cum inspirat se scrie „ca cercetător al realităților social-umane de tip socialist, al raporturilor dintre existența și conștiința socialistă, între obiectiv și subiectiv, putem să ne permitem orice lux, cu excepția luxului de a „închide ochii" în fața complexității acestor raporturi, sau de a le privi doar cu un singur ochi". Sînt și în această parte a cărții lui Petru Pânzaru numeroase și binevenite sugestii pentru optimizarea — prin concretețe și fundamentare riguros științifică — a muncii politico-ideologice și educative.

Ar fi fost, desigur, (și Petru Pânzaru ne invită și ne obligă să facem asemenea mențiuni), ar fi fost, deci, de cercetat și alte teme cum de pildă premisele, căile, modalitățile de persistență și manifestare a alienării în anumite condiții în societatea socialistă, sau funcționarea contradicțiilor în societatea noastră (pentru a nu mă referi decît la două teme) și cînd spun aceasta o fac cu convingerea că autorul însuși ar fi avut ce ne spune și ne demonstra pe marginea acestor subiecte deosebit de interesante în latură teoretică și practică.

Dincolo de asemenea obiecții, care nu ating valoarea acestei apariții remarcabile, cartea reprezintă un cîștig efectiv al reflecției umaniste, care trebuie să fie urmată nu de despărțiri teoretizante abstracte ci de trimiteri în planul praxisului, singurul drum capabil să valideze perenitatea și adevărul unui autentic discurs despre om și umanism.

Șerban Cionof

*** Petru Pânzaru : „Condiția umană din perspectiva vieții cotidiene", Editura „Albastros", 1981.**

Din nou despre teoria culturii și a valorilor

Ion Mihail Popescu își intitulează substanțiala sa lucrare asupra filozofiei lui Blaga cu două sintagme lungi și cam inexpresive : **O perspectivă românească asupra teoriei culturii și valorilor. Bazele teoriei culturii și valorilor în sistemul lui Lucian Blaga.** Cartea trebuia să se numească simplu : **Rezistența conceptelor filozofice**, întrucît aceasta e tema cercetării sale demonstrată cu fine argumente teoretice și științifice. „Scopul dintîi al acestei cercetări este aflarea adevărului și înlăturarea falsului. În vederea înfăptuirii lui studiul de față analizează sistemul lui Lucian Blaga în **spiritul** său, nu în **litera** lui. El coboară de la înălțimile metodologiei filozofiei contemporane, în țara principiilor filozofiei lui Lucian Blaga și, înlocuind „limbajul hieroglific" al sistemului prin expresii echivalente, găsește „simburele rațional" al primului sistem filozofic românesc de mărime universală".

Într-adevăr, acest cercetător cam iconoclast și cam ireverențios în raport cu criticii mai vechi sau mai noi ai operei lui Blaga, înarmat cu bune noțiuni de logică și teoria științei actuale, examinează fără prejudecăți filozofia lui Blaga, aflînd o adîncă justificare unor concepte care la vremea apariției lor au fost respinse pripit atît de exponenții iraționalismului interbelic cît și de reprezentanții gîndirii raționaliste. În acest chip, Ion Mihail Popescu ne dezvăluie un Blaga filozof subtil și neînțeles la timpul lui, atestabil azi de cuceririle științei contemporane, în multe privințe un Blaga protocronic, ale cărui descoperiri ignorate în epocă devin acum adevăruri incontestabile, generalizate la scară europeană. Ca afirmația să nu rămînă o vorbă goală, aducem cîteva exemple din mai multele în care Ion Mihail Popescu îl află pe Blaga antecesor și inițiator în materie de logică și dialectică modernă. Se știe că *Eonul dogmatic* (1931) a provocat din cauza titlului numeroase reacții și refuzuri chiar din partea filozofilor raționaliști. Aici elaborează el „metoda antinomiei transfigurate" schițată anterior în *Filozofia stilului* (1924), metodă care îi apărea lui D. D. Roșca „imposibil de fondat în chip necesar" iar lui Mircea Florian „irațională, antilogică, antinomică". Blaga vorbea acolo de două moduri de cunoaștere: prin „intelectul enstatic" și prin „intelectul ecstatic". Primul termen presupune, simplu vorbind, cunoașterea prin rațiunea și logica clasică, a identității necontradictorii. A doua ar echivala oarecum cu rațiunea din logica dialectică. Acolo unde logica formală încetează să mai explice și să mai admită ca real, intervine cunoașterea „dogmatică" sau „minus — cunoașterea" cum le numea atunci Lucian Blaga. Primii filozofi creștini întrebuințau metoda dogmatică, adică admiteau ca real un fapt contradictoriu, raționalitatea și iraționalitatea textelor relevate. Blaga reține de-aici numai metoda și înlătură misticismul ecuației. Rațiunea formală nu permite acceptarea celor două atribute opuse în caracterizarea aceluiași fenomen, dar „intelectul ecstatic" o poate justifica. Spre a fi bine înțeles, Blaga intervine chiar în *Trilogia cunoașterii* cu un argument din domeniul științelor moderne. Se descoperise că lumina avea o dublă și contradictorie compoziție : undă și corpuscul. Aceasta era o realitate, deși propoziția „lumina este de natură ondulatorie" se contrazice cu propoziția „lumina este de natură corpusculară". Dar această realitate inaccesibilă logicii formale este accesibilă „metodei antinomiei transfigurate" care admite existența unor elemente eterogene în structura aceluiași fenomen. Faptul fiind real, metoda care îl recunoaște nu e irațională, ci dimpotrivă, proprie unui raționalism și unei logici superioare, un „raționalism deschis" și un „realism dialectic" cum îl numește Ion Mihail Popescu. Cu cîțiva ani mai tîrziu, de data asta un savant, Niels Bohr, elaborează „principiul complementarității" în explicarea „fenomenelor cuantice". A fost învinuit, la rîndul lui, de „iraționalism" și „misticism" și recunoscut abia după război. Un cercetător în domeniul teoriei științei constată raportul de echivalență dintre „principiul identității" al lui Bohr și „metoda antinomiei transfigurate". (T. Toró. *Fizică modernă și filozofie*, 1973). Dealtfel, metoda sa îi aparea lui Blaga însuși, încă de la început, drept „una din reformele metodologice cele mai importante ale științei". E un fenomen tipic de protocronie românească, rămasă fără ecou chiar în cadrul gîndirii autohtone.

Un alt exemplu legat de cel anterior este teoria lui Blaga despre „raționalizarea iraționalelor", opusă în epocă aceleiași logici clasice, care promova un raționalism incremenit și desuet conform formulei: tot ce e real e rațional. Într-o viziune complexă a realității, Blaga vorbește despre existența iraționalelor care pot fi reduse în procesul cunoașterii la rațional. În *Trilogia cunoașterii* termenii filozofului erau, cum se știe, ambigui, oferind adversarilor prilejul să-l califice drept iraționalist și agnostic. În *Experimentul și spiritul matematic* își purifică terminologia, devenită acum științifică, dar în fapt își redemonstrează teza enunțată cu cîteva decenii înainte. Atunci el descoperea mai multe feluri de iraționale care se rezolvă în cunoaștere prin metoda *licențelor*, adică a unor concepte aparent neraționale dar care facilitează trecerea de la irațional la transformarea lui în rațional. Un caz, l-am văzut, era cel al „antinomiei transfigurate", cînd se recurge la o imagine simbolică sau mitică pentru definirea unui obiect compus din două elemente contrare. Altul e iraționalul „conceptelor dialectice", de pildă, „devenirea" lui Hegel, construit pe baza unei intuiții care presupune antinomia existenței=inexistență, ilegitimă în logica formală. „Rolul decisiv — spunea Ion Mihail Popescu — și în acest context, îl are rațiunea (intelectul) care, prin actele sale, reduce cantitativ și calitativ, „iraționalele" și prin conceptualizare le dă sens rațional". Teoreticieni ai științei gîndesc astăzi identic și cercetătorul nostru îi citează, în plus, astfel percepută, teoria lui Blaga se apropie mult de gîndirea materialist-dialectică. „Nu există iraționale veșnice, dar există veșnic fracționale" — e maxima pe care Ion Mihail Popescu o formulează în consens cu Blaga. Alți termeni ca *metafizica, Marele Anonim, Marele Tot al existenței, cenzura transcendentă*, la fel categoriile din filozofia culturii, *stil, matrice stilistică, categorii abisale, personanță* etc. sînt reluate de Ion Mihail Popescu din aceeași perspectivă a filozofiei contemporane. În pofida unor lungimi și a unor repetiții (din teama de a nu fi rău înțeles), lucrarea lui Ion Mihail Popescu e aptă să genereze noi îndemnuri pentru redeschiderea procesului filozofiei lui Blaga din unghiul exigențelor științifice moderne, dar și al unor atitudini mai calme, epurate de vechi subiectivități și idiosincrazii.

Marian Vasile

nicolae ioana

Mă întorc acasă urît ca un comediant !

Într-adevăr ploua mărunt de azi dimineață
un ceas mai devreme pe unde am colindat
prin cartierul pustiu
la ce ușă am bătut ?

Mă întorc acasă urît ca un comediant
în cartierul tăcut de parcă acum
am ieșit dintr-o orezărie.

Totul e la fel,
ud pînă la piele plîng pe un copac
un copil trece cu cercul prin ploaie
și nimeni nu-mi dă voie
să intru
nimeni nu mai iubește pe nimeni.
Deschide, dă drumul. E altfel acum ?

Comediantule, mai adu ceva din cuvintele tale
și lasă-ne în pace
e tîrziu și plouă,
întoarce-te acum în orezăria ta !

Mă întorc acasă urît ca un comediant !

Pe acest prieten...

Pe acest prieten du-l în odaia ta.
Este bolnav. Nu-l întreaba cum il cheamă.
Pe acest prieten
binecuvintează-l doar cu un suris
mai enigmatic ca moartea.

Pe acest prieten obosit
care nu-și mai amînteste nimic
și se apleacă în fața fiecărei uși
și salută deși nu-și amintește nimic
plin de abnegație el vede
doar frînturi de viată obosite.
După dungile de indigo
de pe degete se vede că a copiat ceva
sau a îndoit ziare,
sau a stat pe o bancă în parc —
și salută, și salută, și salută !

Afară

Lasă-mă pradă acestor gînduri.
Știu ! Un om a venit
apoi doi și în urmă lor o femie
iar la urmă de tot a venit și un ciine
dar n-a intrat.
Lasă-mă pradă acestor gînduri
știu au venit toți
după aceea n-a mai venit
nimeni.
Cheile sunau în broască
și-am sărit de spaimă
să te întîmpin.
Eu voiam să te văd
dar n-au venit decît
cei doi despre care îți vorbeam
după ei n-a mai venit
nimeni.
Lasă-mă pradă acestor gînduri
îi aud din nou pe ei
pe aceiași bărbați
și aceiași femeie
și ciinele de afară —
De ce plîngi ?

Trezește-te de dimineață și respiră !

Trezește-te de dimineață și respiră
respiră acest aer pur, acest aer
uită toate planurile și indoielile
ridică-ți brațele și apoi coboară-le.

Nu mai vreau să văd nimic afară
dureri de cap, amețeli
resturi de zaț, mucurile de țigări mă enervează
copacul ud de la fereastră,
pe aici e totul îndepărtat
de aici este totul fără
contur.

Nu mai vreau să văd nimic
și înaintez și înaintez
spre imaginea deformată a chipului meu.

Mă opresc de teamă și-mi spun
păcătosule, respiră adînc, cît mai adînc
numai pentru tine, numai pentru tine
respiră acest aer, acest aer !...

Vino mai devreme acasă !

Vino mai devreme acasă
urcă scările, la ușa ta
e un om cu capul plecat,
un bătrîn amnezic !
Vino mai devreme acasă
urcă scările treaptă cu treaptă
pînă la etajul cu cinci uși
la care în fiecare zi se ridică
cinci mîini să sune —
care este a ta, amintește-ți !
S-a întunericit acum poți să intri
bate în cele cinci uși deodată
apare un bătrîn amnezic.
Mai sună odată ce-o să-ți facă
mai sună odată ce-o să se întîmple
s-a întunericit acum ai putea să intri,
oare nimeni nu mai locuiește aici ?
Vino mai devreme acasă
urcă scările treaptă cu treaptă,
pînă la etajul cu cinci uși,
care e a ta amintește-ți !
e acolo un om cu capul plecat
un bătrîn amnezic !

ZIG-ZAG

Rața sălbatecă

În Stațiunea Olimp, într-un golf cu apă liniștită, a apărut într-o bună dimineață, deasupra valurilor dantelate, o rață sălbatecă.

Prezența ei printre banalii pescărușI intrați în peisajul marin a adunat pe țărm și pe diguri zeci de privitori, maturi, copii și gură-cască, chemați să emită tot atîtea păreri despre inofensiva măcăitoare pripășită pe teritorii ce nu-i sînt proprii. Un ins înalt, sportiv și bronzat, secondat de două admiratoare cu alcătuiri de trapeziste, se protăpi pe picioarele puternice și umflîndu-și pieptul pe care spînzura o cruce demnă de un ucenic al domnului decretă că pasărea este, nici mai mult nici mai puțin decît un „scufundac de mare". Un copil zise tatălui mofluz și gînditor: „tătîcule, uite o găină!" drept pentru care obținu o palmă educativă și nici o explicație. Doi pescari echipați pînă-n dinți îl lămuriră competenți: „e o rață sălbatecă, puișor", iar tatăl cel mohorît și încruntat se răsti la ei cu dușmănie: „rață sălbatecă la mare?". Cei doi tăcură mîlc și se retraseră văzînd că însul fumează Kent super-long. O doamnă strălucind de emulsie Beatrix, posedînd un puternic accent ardelenesc, ciripi : „asta-i gîscă americană d-alea mute"...

Cercul privitorilor creștea și odată cu el părerile și inițiativele. Se înjghebă o mică poteră și, cei aleși sub cuvînt de onoare că sînt înotători de excepție hotărîră locurile declarînd c-o vor înconjura din toate părțile și deodată, nelăsînd minusculei sălbăticiuni nici o șansă de scăpare. În toiul febrilelor pregătiri, (orice vînătoare răscolește instinctele și activizează inițiativele), un salvamarist le comunică impasibil că pasărea e o rață sălbatecă rătăcită de cîrd, o rață singuratecă ce-și pierduse acel simț de orientare propriu păsărilor migratoare. Și adăugă să se lase păgubași deoarece n-o vor putea prinde indiferent de numărul și abilitatea lor de înotători-scufundători. Părerea lui avu darul să-i întărite și să-i hotărască. Se aruncară în mare și cu mișcări dintre cele mai iscusite începură să înconjoare „prin învăluire" pasărea rătăcită de cîrd. Se apropiau de ea și dînsa nu dădea vreun semn de neliniște sau spaimă. Plutea legănată pe întinderea de platină, calmă și nepăsătoare. Cercul acelei poteri benevole se apropia, se strîngea, înotătorii mai-mai că-și atingeau palmele. Cînd avură mai puțin de trei metri și se auziră chiar mici chiote de izbîndă, rața sălbatecă tresări, deveni atentă, își înălță capul răsucindu-l în stînga și-n dreapta și cu o mișcare fulgerătoare dispăru în adîncuri. Ca la comandă, potera se scufundă și ea. Trecură secunde lungi, după unii minute ; cei de pe țărm erau încordați și atenți, și vajnicii înotători se arătau pe rînd din valuri privind nedumeriți unul la celălalt. După felul în care-și arătau mîinile goale cei de pe mal înțeleseră că nici unul nu intrase în posesia nevinovatei prăzi. Rața sălbatecă se mistuise. Trecu o vreme și ei măturară cu privirile suprafața mării și nu văzură nimic. Apoi, rățușca răsări brusc în spatele lor la o depărtare bunicică măcăind nedumerită sau poate sfidătoare, ciugulîndu-și penajul deranjat de apă. Potera se regrupă și se năpusti sub încurajările mulțimii privitoare. Vînătoarea dură aproape o oră și se repetă ca spectacol invariabil la fel. În acest răstimp se întîmplară următoarele lucruri: un ins bărbos și iritat fugi la hotel să-și aducă arma de vînătoare, trapezistele uitară de posesorul crucii și conversau într-o franceză cordială cu un brunet din părțile Brăilei, (posesorul unui ghiul cît un ou de bibilică), copilașul încasă încă o palmă educativă deoarece insista să creadă că „găina lui e dată d'acului", salvamaristul depuse la țărm cinci vînători voluntari în stare de reanimare sfătuindu-i pe ceilalți să se lase păgubași. Apoi lumea se plictisi, apoi ultimii îndîrjiți părăsiră lupta, apoi veni amurgul și înserarea. Scăpără luna arătîndu-se ca o geamandură roșie la orizont. Pe mătasea încrețită a golfului rața solitară se legăna nepăsătoare, poate mai obosită și mai atentă. Timp de trei zile o poteră îmbunătățită încercă să captureze mica pasăre însingurată dar nu reuși.

A patra zi, dimineața, înainte de răsăritul soarelui, mergînd spre locul stupidei vînători am văzut un mic cîrd de rațe sălbatece aterizînd spre punctul unde surata lor aștepta încrezătoare. O înconjurară și după cîteva rotiri se ridicară deodată și se înălțară în aerul limpede.

Nu mi-am putut da seama dacă surata lor băituită zbura alături sau era purtată pe spinările acelor zburătoare solidare care visleau atît de aproape una de alta încît păreau un singur corp plutitor în apa primitoare a văzduhului.

Mircea Micu

iulie 1981

Mașina viitorului

Urmare din pag. 1

de a dispune chiar înlocuirea dascălului tradițional printr-un examinator cibernetic; ei, bine, mai știu că, în toată aceasta expoziție, am urmărit și cum se contorsionează lumea curată a visurilor în atingere cu un anume fel de a concepe lumea (și lumea viitorului) și cum reușesc ei să propună soluții simple și eficiente: complex studențesc mondial prin reducerea fondurilor de înarmare cu 0,01 procente, ei, bine, mai știu că, în toată această lume, care poate sperja umanistul prin tehnicizarea excesivă (prin sensibilitatea lor care ar putea fi deturnată de roboți, de inlocuitori metalici pentru bucurii naturale) o boare de candoare stătea ascunsă în chiar inima inanimaților nostri „confrați" de viitor; superba mașină a viitorului (la care tot lucrează specialiștii de ani de zile și la care vor mai lucra probabil ani de zile) își găsise rezolvarea funcționînd cu o baterie ELBA de 4,5 V: De la această mașină a viitorului ne cresc nouă toate speranțele pentru ceea ce copiii de azi vor fi mîine.

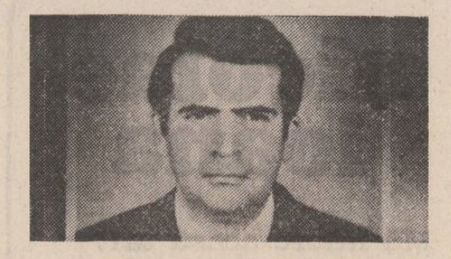

tudor gherman

Cîntec

Frumos e popasul în munții
De sare din cutele frunții.
Frumos e și ciobul de lună
Rămas pe copita de cal
Ce-a spart, mai aseară, un val.
Frumoasă-i, iubito, și geana
Ce ține deasupra sprinceana
Pădurii în care ne-aflam.

Cîntecul pietrei

Vă asfaltez, mereu vă asfaltez
Căci trebuie să țineți pasul.
Mereu mai iute, chiar pe ploaie
Să puteți trece peste mine
Și peste vremea ce-o aveți
Nu așa albă, dar mai lungă
Decît a bieților nămeți.
În munții mei am păstorit
Și nori și vinturi, chiar și veacuri,
Acum m-ați fărîmat în fleacuri
Mărunt de tot, tot mai mărunt
Să puteți trece peste mine
Și peste voi, cînd e noroi
Ori e frumos, întotdeauna.
Știu cît de greu era s-ajungi
De sub un cer, la alte lunci
Chiar dacă vremea lung cînta
C-un soare plin în cerul gurii
Ca fata-n marginea pădurii.
Acum e altfel. Pot veni
Furtuni și ploaie și noroi
Iscate spre a vă-ndemna
De a fugi din nou spre voi.
Degeaba vor veni. Din roți
Tot mai mărunt veți face timpul,
Să puteți trece peste mine
Și peste voi, cînd e noroi
Ori e frumos, întotdeauna.

Meteorologică

Prea devreme ? De ce prea devreme ?
Mugurii au năvălit prea devreme, se spune,
De aceea au fost distruși, înghețați.
Dar e fals. Mugurii n-au sfidat iarna
Și nu iarna i-a înșelat.
Ei au fost uciși de copita
Care stîrnește rod mai bogat
În locul unde strivește.

Metale

E bine. Vor fi cu duiumul metale.
Sîntem la-nceputuri, e drept, dar începe
Chiar sfînta roșeață-a fecioarelor, parcă,
Să aibă reflexe de crom și de nichel.
Firește, stăm prost, bijbiim, dar incendiul
Ce tainic ne mistuie mina întinsă
Spre-o altă asemeni, sclipește cu raze
Puține, dar late de zinc și molibden.
Chiar stranie sodă ce roade trădarea
Restituie lumii de-acuma nu numai
Murdarele solde de aur, ci încă
O lungă lumină de plumb, cu vestirea
Că soda încet se preschimbă-n lingouri
De-aramă, de cobalt, de zinc și cositor.
Desigur și visul lucește, și-ncepe
Să aibă mirosuri de volfram și cupru.
E bine. Vor fi cu duiumul metale.

Maria

Adun
În prima zi a fiecărui an
Luminile rămase-n aer
Din jocurile spinărilor de păstrăvi.
Și ți le dăruiesc Maria.

Iertată fie-mi calicia.

Puncte...

Pacea din trosnetul spiculuî
Cînd soarele urcă
Peste larga cîmpie
A baladei banatice...

Seara ce stringe arama
Din banii căzuți
Pe slăvitele unde
Ale doinelor repezi
Din munții Banatului...

Pacea și seara
Din lumânările
Ce ard în șoaptele
Din prunele coaptele
Ce miroase-n doina
Și balada Banatului...

virginia mușat

Balanța

Balanța se inclină tot mai mult
Spre cunoaștere
O pasăre cu pene de foc
Se așează pe-un talger
Cîntă perechi melancolia și dragostea
Sămînța lor albă lucește în soare
Iubitul meu pleacă
El e tînăr și necunoscut
Și eu îmi pun o mască de aur pe față
Niște fluturi mă ating pe obraz
Carnea mea se umple de fluturi
Și eu simt din ce în ce mai puțin
Ce e viața.

Făclie

Ce frumusețe fără seamăn
Nu se supune legii oare ?
Cînd sapi în tine va țîșni izvorul
Pentru ca lemnul sfînt să înflorească
Mirele și mireasa iubesc zborul
Un vînt năvalnic e-o făclie
Care aprinde o fîntînă
Și timpul morții arde, arde
O zi, o noapte-o săptămînă.

Cenușăreasa

Înodată de lacrimi
Ți-arăt de mii de ori furioasă
Pustietățile care mă cer
Voalul de nuntă, pantoful de cenușăreasă
Te port cutremurată
Într-o peșteră de pămînt
În care eu sînt pasăre de foc
Și tu ești cuvînt
Pe cearceafuri albe
Respir umbra ta, de mirare
Sîngele-mi albește-n răni
Eu albă vrăjitoare
De trupul tău mă lipesc mai avid
O gresie-arunc înapoi
Între noi și moarte crește un zid.

nicolae sirius

Rătăcind înspre nou

Iată, timpul plătește cu fire de iarbă
chipul prăbușit al istoriei
Și lacrimile țărinii
mișcă după amiaza în cumpănă. Nu
se poate să nu fie nimeni în jur
și vîntul
să-și numere tainele.
Acolo unde nu se poate vedea
peste ruinele serii
ochiul mării lipit de țărm ca o frescă
a valului
sînii umbrei așteaptă lumina
și țipătul meu revoltat și sufletul tău
ca un plug în pămînt
să îngroape vîrsta bătrînelor lucruri.
Dansul freamătă-n trunchiul femeilor tinere
desenînd
peste munții de grîu
luna
în locul roții căruții
rătăcind înspre nou.
Neliniște ; pînă-n izvorul uitării
Mugurii cerului se zbat a înflorire
în sufletul unui măceș
Se aude un cor
Poate-s străbunii lui.

Mai pot să mă apăr

Rătăcitor, cîntecul toamnelor
însetat de victorii, desculț
prin cîmpul în vîrtejuri subțiri de polen,
cu zilele, cu nopțile în fiecare din noi,
și singurul drum pe care știam să-l străbat
fără nici o greșeală, și inima ta
mai mult
ca jocul luminii
în primăvara înălțătoare de imnuri,
cu dorul ajuns la marginea disperării,
ca vîntul
recitînd psalmii mișcării,
prin mireasma de văi petrecute de ape
fără foc de popas
Frunzișul abia se-auzea ucis undeva
de departe. Aproape
că nu-l mai simțeam
Istoria veacurilor
a lăsat bucuria prin care acum
mai pot să mă apăr
Vino ! va trebui să mergem mult mai departe
va trebui să ne mai oprim,
să dăm de marginea spațiului

Izvor de lacrimi

Frumosul tău trup se va topi
cum soarele în albinele
care caută-n stradă
după ultimele flori grele-n polen
cum se va lumina de ziuă
cînd vei veni să mă cauți
să mă porți printre
lanuri de grîu
Drum nesfîrșit știu că îți e sufletul
Sînul dorinței se întoarce spre lună
ca un fruct ce-ar vrea să fie copt.
La ce să mă gîndesc ?
Simt timpul prin bulgării feței
ca pe o pasăre împănîndu-și țipătul
Trece cineva. Își poartă mîinile
pe umerii snopilor
fosforescenți de grîu
Și izvor de soare pielea-i aruncă

Sări gardul și o luă pe marginea șanțului, prin porumb. Dormeau cu toții ; numai Romică mai scăpa după-amiaza, cînd taică-său lucra în schimbul doi. Cînd erau numai ei pe cîmp, se jucau de-a rușii și nemții ; trăgeau la sorți și cine pierdea, era neamț. Nu se supărau niciodată pentru că, după ce avea să fie învins, neamțului îi venea și lui rîndul să fie rus.

Anton apucă bățul cu amîndouă mîinile și începu să lovească înciind ierburile înșirate de-a lungul șanțului, înaintînd cu picioarele desfăcute prin cărarea făcută. Ajuns la capătul șanțului își șterse transpirația de pe frunte și își trecu bățul printre degete așa cum ar fi băgat o sabie în teacă.

O pînză subțire de umbră de la aburii răcitorului din rafinărie pîlpîia pe deasupra cîmpului. De undeva, de departe, răzbătu pînă la el fornăitul unui cal.

O boare de vînt clătină aerul înțepenit făcînd să foșnească frunzele uscate ale porumbului. Anton auzi de undeva, de aproape, tusea cuiva : dincolo de porumb, la umbra unui dud negru, stătea în spatele gardului de nuiele Titi Frangulea. Se uită la el.

— Hei, Antoane ! strigă omul ridicînd mîna deasupra capului ca să se facă văzut. Ia vino-ncoa mă, băiete !

Copilul, luat pe neașteptate, răsucea bățul în mînă nestiind ce să facă cu el ; în cele din urmă îl lăsă să cadă în iarbă și se apropie de gard cu mîinile atîrnîndu-i, vinovat.

— Bravo neică ! se hlizi Frangulea. Stai ca huhurezul și te vitejești cu iarba ! Ha !

— Le tăiam, nea Titi, minți băiatul uitîndu-se rușinat la buzele groase, negricioase, ale omului, ca niște mustăți de carton lipite pe capul unei păpuși fără păr.

— Le tăiai, pe dracu ! Ce, sînt chior ? !... Zi și tu că te jucai ! Nu-i așa ?...

Anton zîmbi ușurat.

— He-he ! Crezi că mă duci pe mine ? rise omul satisfăcut. Da'... ce stai acolo ? Vino-n curte, aici. La umbră, că pîn-or veni și ăilalți, mai e. Se aplecă peste gard și desfăcu sîrma cu care era legată portița.

Cînd intră, băiatul simți printre degetele de la picioare carnea dudelor strivite și gura i se umplu de salivă ; se dădu scîrbit deoparte și își frecă tălpile cu un smoc de iarbă.

— Ți-e silă, nu ?... Cînd le bagi în burtă sînt bune ?...

— Sînt ca omizile, scînci.

Așa cum stătea, cu mîinile înfipte în buzunarele pantalonilor cazoni, soioși, strînși la glezne și largi pe șolduri, cu maioul atîrnîndu-i pe pieptul scobit, cu brațele sale neașteptat de groase, Titi Frangulea aducea cumva cu o femeie gravidă lipsită de povara sinilor.

— Ce crezi despre zăpușeala asta ? întrebă el ridicîndu-și ochii spre cerul care sclipea deasupra lor ca un capac de ceas.

Anton dădu din mîini neputincios.

— Or fi treizeci la umbră, socoti Frangulea. Hai sub viță !

Se așezară, unul în fața celuilalt, cu masa între ei.

— Așa, vezi ? oftă omul. Aici, parcă-i altceva, mama ei de căldură !

— Puiu Biciușcă a auzit la radio că toată luna o s-o țină așa.

— A auzit pe mă-sa ! aruncă Frangulea. Știe el, căcăciosul de Biciușcă, ce-i aia căldură ?... Hm ! Îți spun eu, dom'le, erau zile pe front că-ți fierbea apa-n bidon. În Rusia. Lîngă Odesa, mai ales. Degetele i se lățiseră pe fața de masă ca niște băsici păroase înțepate cu acul. Vița de vie, prăfuită, acoperea masa și se prelingea pe lîngă gard amestecîndu-se cu zorelele. Află tu că în Rusia, am zis că o să murim cu toții ! continuă el. Alea trei zile de lîngă Odesa n-o să le uit cîte zile oi avea ! Era cald, domnule !

Se ridică și intră în casă de unde se întoarse cu două pahare și cu o damigeană fără împletitură, pe jumătate plină de vișinată.

— Mă uitam în zare, pînă mă apuca amețeala, reluă el. Pricepi ? Nici un nor, nici o boare, nimic ! Seara, cînd umpleam marmitele cu ciorbă pentru linia-ntîi, scriam cîte două scrisori la niște fete. Hm ! Vezi-doamne, țiriiau greierii și mă apuca doru' !

Anton zîmbi stins. Omul își umplu paharul ținînd degetul la buza damigenei, apoi, cu o crenguță de viță, trase în celălalt pahar vișine, una cîte una, pînă îl umplu.

— Nea Titi...

— Lasă, mă, că-s numai vișine ! N-avea grijă, că nu-ți pun zeamă ! Simburii aruncă-i colo... Îi arătă cu degetul găleata din stratul cu flori, plină cu cojî de pepene verde, deasupra cărora forfoteau musculițe albastre. Dădu paharul pe gît și, cu o batistă mototolită, se șterse la gură de lichidul lipicios. Fain ! decise el uitîndu-se pe deasupra băiatului. Rămase un timp așa, apoi își coborî bărbia în piept. Uite mă, dacă vrei s-asculți, eu am să-ți pun o-ntrebare... Dar să știi că vreau să-mi răspunzi limpede, nu așa.

Anton se opri din mestecat așteptînd.

— Ei, nu te speria. Vreau eu să știu o chestie, așa... pentru mine.

Anton încuviință mut.

— Cum se numește aia, mă ?... Aia, cînd stau eu la gard ca omu', și-i zic unuia de trece pe stradă... Îi zic cinstit, fără fițe : măi, nea cutărică, — sau, mă rog,... —, hai, bre, pînă-n curte să bem un pahar, două !... Și, vezi-bine, îi zic treaba asta că-l cunosc nu de ieri, de alaltăieri ! Ei, cum se numește aceasta, măi puiule ?... Eu îi zic și el se face că n-aude, adică mormăie el ceva, da' nu-mi intră-n curte.

debut

mihai ivanov

Băiatul încremenise cu degetele în paharul cu vișine.

— Ce te holbezi ? se răsti Titi Frangulea. Tac-tu nu ți-a spus nimic ?... Că despre el e vorba ! El e cel care se uită la mine ca la un lemn.

— Nea Titi... ! îngăimă Anton. Nu mi-a spus nimica, zău...

— Adică, de ce nu vrea el să bea cu mine, puiule ? continuă Frangulea fără să-l audă. Cine-i el și cine sînt eu ?... Uite, stăm pe-aceeași stradă, ne cunoaștem de-atîta vreme !... Atunci ? De ce ? !... Spune !

Băiatul își vîri palmele între genunchi. O pisică gălbuie se strecură în casă și dispăru în umbra stătută care se bănuia în spatele geamurilor acoperite cu hîrtie.

— Poate că i-o fi rușine să-mi intre-n curte ?... Sau... poate o fi crezînd că-l compromit !

Omul punea întrebările ca și cum ar fi vrut să-ncerce pe cineva, sau doar, ca să nu se mai împiedice de ele Mușchii fălcilor i se zbăteau sub perciunii rari și creți, ca niște peștișori vineți.

— Nu, puiule, chestia nu șade cum crede el ! Altceva e la mijloc. Știu. Mă vede aici, la gard, toată ziua, pleacă ori vine și eu tot la gard, iar în tot timpul ăsta el face ceea ce face !... Adică, eu sînt un nimic, și el are un rost pe pămînt ! Așa, deci !

Anton luă cîteva vișine și le vîri în gură una cîte una, silindu-se să pară cît mai atent.

— Aici este marea lui greșeală ! hotărî Frangulea. Că judecă omul așa cum arată după un gard, și nu se gîndește că ăsta, omul, a avut și el o viață, că a trăit și el... Sau poate, crezi că toată viața am tot stat-o după un gard ? !... mai zise, cercetîndu-l bănuitor. Uite ce se-ntîmplă... Am să-ți explic cum stau lucrurile, ca să te lămurești. La sfîrșit o să-ți dai seama. Înainte de toate, sînt bolnav !... Încă de pe front. Acolo m-am nenorocit. Pricepi ? Nu, nu... ! Înainte de asta, înainte de tot, m-a băgat tata la un magazin cu stofe. Un an după aceea, eram vînzător la raft. Știi, politicos, prezentabil... Ce mai ? După alt an eram ca un domn ; cravată de mătase la mine, cămașă de mătase, chiar și chiloții de mătase ! Patru costume — fiecare cu cîte două cămăși și pantofi asortați. Veneau fetele după mine ca la miere. Băgau capul pe ușa prăvăliei, întrebau de Titi adică de mine, și dacă nu eram acolo se întristau... Îmi spunea patronul după aceea. Erau chiar două foarte drăgălașe !... Alea două la care ți-am spus că le scriam după front... Știau una de alta, dar nu-mi reproșau. Una din ele-mi zicea : Titi scump, nu mă interesează ! Dacă ești cu mine azi, sînt fericită o săptămînă !... Zicea și-i sticleau ochii ca la fiare, domnule ! Era brunetă.

Își umplu paharul și îl privi admirativ.

— Toamna, cînd ieșeam la șosea cu trăsura, îmi puneam pardesiul de cangar și umbrela pe degetele înmănușate. Am dus-o așa pînă-ntr-o seară, cînd a venit în prăvălie unul în haină de blană, cu o mustață cît toate zilele. Vorbea cu patronul și se holbau la mine. Eu îmi făceam de lucru pe-acolo și mă înroșisem tot... Întotdeauna mă înroșesc cînd se uită cineva la mine mai lung... Cînd eram mic și mergeam cu mămica, dumnezeu s-o ierte, mă arăta cu degetul și zicea că sînt frumos. Știi cum mă făceam? Ca sfecla! Ce să-ți mai spun?... Așta, cu mustața, m-a cîntărit pe toate părțile și, cînd să plece, mi-a spus că sînt o **muscă** care-i trebuie lui... He-he! Ce știam eu?... Am zîmbit ca prostu' că, deh!... Era omul patronului, altfel i-aș fi zis vreo două!... M-am trezit cu salariul dublu și cu jumătate program la prăvălie. M-au luat la sală, la antrenamente. Box, mă, știi ce-i aia? D-ăla cu pumnii...

Era o baracă într-o fundătură pe lîngă **Pisica albă**, de vreo zece pe zece, cu geamuri multe care dădeau în curtea unei simigerii a unor armeni cumsecade... Nu-ți mai spun că mirosea a covrigi calzi de te-nnebunea!... Nu avea mare lucru italianu' în dugheana lui — că italian era mustăciosu', și toată lumea îi spunea **don Jacomete**... Se ținea ca scaiul după noi, urla și înjura cît îl ținea gura, iar seara, cînd terminam, ne povestea ce viață o să ducem cînd vom fi campioni și cîte altele... Eram șapte inși. Ridicam greutăți, săream coarda, lucram la saci sau cu umbra, de curgea sudoarea pe noi. De două ori pe săptămînă ne întîlneam cu Jacomete la marginea orașului, ne lăsam hainele-n mașina lui — jumate **Fiat**, jumate **Buick**, și alergam cîte zece kilometri cu mașina după noi... Să vezi: cînd să ne-ntoarcem, ca un făcut, rămînea fără benzină. Scotea două frînghii de sub perne, ne înhămam cu toții și îl aduceam înapoi, în oraș, trăgînd din greu, îndemnați de vaietele și urletele lui. A doua zi nu mai călcam prin prăvălie. Abia după ce i-am tirit rabla a treia oară, mi-am dat eu seama că maicaronaru' dinadins nu-și lua benzină cît îi trebuia...

Anton îl asculta cu gura întredeschisă uitînd de muștele care năpădiseră vișinele din pahar. Titi Frangulea și-l umplu pe al său și îl bău cu înghițituri mici, mijindu-și ochii ca de soare. Deodată sări în picioare, trecu în spatele băncii și rămase în fața băiatului cu picioarele desfăcute și cu genunchii puțin îndoiți :

— Așa! Dreapta!... Un-doi! Acoperă ficatul. Pas înapoi și aruncă directul de stînga! Ha! Serie la stomac!...

Își ascunsese bărbia în piept acoperindu-și-o cu pumnul sting lăsînd mîna dreaptă să joace, moale. Imperceptibil, apoi din ce în ce mai repede, picioarele începură să-i zvicnească în

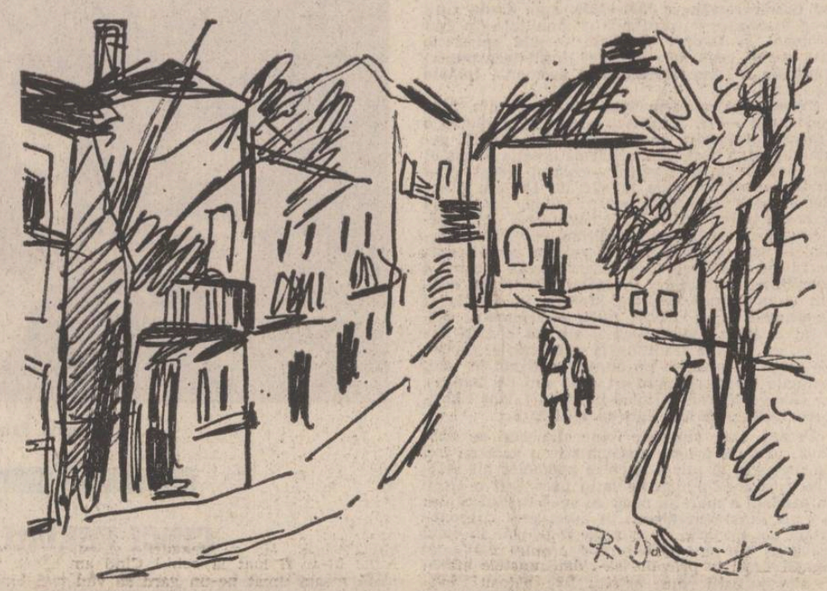

Desene de Radu Dărângă (paginile 3, 4, 5, 6 și 7)

corneliu antim

Meditație la căpătîiul vecinului meu Ticu Decu, cînd împlinea vîrsta de 280 de ani

Limpede sună noaptea-n candelabre !
Și pașii lui pe lungile culoare, singurătatea lespezilor și apăsătoarea alunecare a insomniilor, îngeri de mercur inlănțuindu-i tîmplele, atita doar și viața-i un chin ce nu mai are sfîrșit...
Cine să știe toate astea, altul decît el, părăsitul de oameni, de rude, de slugi, de prieteni ?
Și ciinii-au murit de-o moarte ciudată. Numai vulturii plutesc uneori prin saloane ca un zvon de mercenari rămași fără soldă. Bat din aripi o vreme, pulberi se desprind inerte de pe mobile și brocarturi, apoi se rotesc suverani și tăcuți și pe spătarele masivelor jilțuri se-așed ca un conclav de demnitari dezmoșteniți ce așteaptă, așteaptă ca și el, sunetul nopții-n candelabre.
Atunci, întunericul atîță auzul cu îndepărtate trîmbițe de glorie, salve de tun, chemări la ospețe...
Pașii pe lungile culoare, ca o cadență a nemărginirii în care el, ultimul călător, se topește precum ecoul făgăduit.
Ropot de copite-n galop vibrează-n cernitele spații, cît zorile-n geamuri spînzură aidoma tencuielii căzute. Cu răsuflarea tăiată se-oprește...
Tăcerea țiuie-n timpane și doare. Nu-i nimeni ! Nimeni nu e ! Ce sol ar mai putea atinge țărmul acesta neștiut, unde singurul popas adevărat este uitarea lui rătăcitoare ?

Despre putere (XIV)

Priviți alcătuirea ce stăruie-anemică în strînsoarea negurilor și-a timpului. Acolo este o casă cu acoperișul răvășit de furtună. Doar trei pereți, rezemîndu-se unul pe altul ca trei bețivi, au mai rămas în marginea drumului ocrotind leagănul din care a pierit pînă și amintirea pruncului.

„Aceasta-i scena de unde s-a năpustit în lume răscoala nestăvilită a cuvintelor strigîndu-se pe sine" —, ne spune-ntr-o doară ghidul cel gras în timp ce se cațără pe pervaz, ca să simtă mai bine sub tălpi patosul ruinei.

Despre putere (XVI)

Cînd trăiești într-un loc în care icoanele gem, sub călcătura celorlalți pragurile se sfărîmă și miroase a ulei încins în orice ungher de liniște...

Cînd trăiești într-un loc fără Nord și fără Sud, arcul timpului plesnește și toți copiii se nasc bătrîni. Atît de bătrîni, că ochii nu le mai văd, urechile nu le mai aud. Trăiesc doar ca o memorie a altceva și nisipul le scrîșnește-n gingii de-atîtea mătănii. Ori de-atîta neputință... Le-ai privit vreodată, mai cu-ndrăzneală, genunchii ?

Uite, femeia aceea cu înelele nopților încoronîndu-i ochii, de parcă-i încarnarea deșertului ce i-a istovit întruna sufletul. S-ar spune că a avut picioare frumoase și coapse fierbinți, dar asta-i arheologie ! Umblăm cu lucruri moarte și entuziasme de liceeni creduli !

Cînd trăiești într-un loc unde totu-i nimic și nimicul e totul, aerul este piatra de mormînt sub care foiesc viermii învingători. Doar ei fac să palpite trupul canonizat al unei ființe ce nici n-a apucat măcar să fie !

Ci, locul acela nu-i plăsmuire, cum s-ar părea ! El există, tot așa cum există amenințarea suavă a clepsidrei ce-și varsă în noi cenușia vlagă a pulberii.

Și cine-a spus că acesta-i preludiul eternității ?

Despre putere (XVII)

Bătrînul bolborosind bronzul coclit al vorbelor de neînțeles, de o vitrină sprijinit, cu ochii în pămînt — asfaltul căptușit de smîntîna cafenie a noroiului — spre neclintirea tălpilor căuta, de parcă drumul însuși s-ar fi opus dintr-o dată să-i mai suporte singurătatea. Și el cu rușine-și acoperea neputința, sprijinit acolo, în periferia atenției celorlalți, aproape nevăzut, bolborosind bronzul coclit al unor cuvinte ce-i curgeau pe piept, pe genunchi, la picioare, ca marile semințe ale clopotelor...

În zori, cu frunze au acoperit măturătorii trupul căzut al statuii, nepăsători la urmele ce încă abureau de-a lungul drumului înfiorat de calma lui amintire.

Despre putere (XIX)

Femeile voastre freamătă-n blănuri precum ogarii în pragul vînătorilor regale. Dincolo de uși umbrele înalță steaguri subțiri de osteneală peste mulțimile celor de veghe. Dincolo de porți, tăcerea străzilor în curgere lentă ca printr-o infinită deltă de gînduri.

Brațul răstignit al insomniei deasupra nopții singeră. Ploaie de toamnă, stearpă, murmurele însingurăților prin periferii.

Pămîntul se-nmoaie sub streașina ochilor. Iată strălucind sarea lacrimilor în găoacea lutului ca o făgăduință a eternității. Zorile-s departe. Dar după voi ce-a rămas, prealuminați meseni ? Aburii pîinii vă ard mîinile ca și cum soarele însuși s-a revărsat din grîne peste covata întunericului. Ce-ați lăsat, hei, voi meseni, în urmă-vă ?

Nevăzută, peste sulița turnului dimineața arămi colinda privighetorilor.

Ca o nesfîrșită flotă de argonauți, lumea în pustia speranței iarăși întemeindu-se.

Despre putere (XX)

Acolo este tatăl meu.

Și marginea privirii se desfăcu precum porțile împărătești în calea veșniciei și-a Isaiei dănțuind ; o aud cum scîrțiie și-o bănui grea de așteptare și neputință la hotarul lumilor, ca un zeu sărac în calea trecătorilor. „Na-ți un ban, i-am zis, și-arată-mi fața nevăzută a cuvintelor !" Micile planete văduvite de iarba gîndului, prin care te-am pierdut înainte de-a mă naște, iată-le cum se-ntorc între buzele mele, sunete aride și-n neorînduială, din care nu a crescut niciodată nimic, în afară de oftatul omnilingv al deșertăciunii.

Acolo este tatăl meu.

Și surid încîntătoarei iluzii, aidoma unui copil mereu născîndu-se, mereu...

Cursa de șoareci

salturi neașteptate, ca și cum pe jos ar fi fost așternute o mulțime de lucruri pe care n-ar fi vrut să le calce.

— Zvîrle croșeul, bă! Lasă-l s-atace, plimbă-l, pocnește-l pe mascalțon!...

Icnea scurt la fiecare lovitură, zvîrlind aerul din plămîni printre dinții încleștați. Pe frunte, sub broboanele de transpirație se adîncea din ce în ce mai mult o cută verticală care părea că o să-i despartă capul în două.

În curtea vecină se deschise o ușă și o femeie tînără răsturnă peste stratul cu flori un lighean cu lături : apa intră în pămîntul crăpat rămînînd la suprafață numai spuma săpunului scăzînd încet, sfîrîind ușor. Frangulea tresări și se ascunse rușinat în spatele mesei, pe vine, pînă cînd ușa casei de alături se închise.

— Hm! gîfîi el inciudat. Asta, dacă mă vedea, întindea toată strada: că Titi Frangulea s-a dilit! Tăcu o vreme privindu-și pumnii osoși cu pielea întinsă pe ei ca o prelată umedă aruncată peste o grămadă de lemne.

— În trei luni am avut primul meci, la amatori. La a zecea victorie am trecut la profesionism. Adică, pe bani! Înțelegi? La prăvălie nu mai treceam decît așa, de ochii lumii... Patronul mă ținea după raft o oră-două, ca pe-un bibelou. Al dracului ce se mai lăuda cu mine! Nu-și mai încăpea în piele. Mă lua pe la restaurante cu prietenii lui, se-ndopau cu bere, iară mie îmi dădea lapte... Jacomete aranjase cu fetele să nu mă mai deranjeze decît o dată pe săptămînă ca să nu-mi pierd forma. Le-am zis și eu: mai cu grijă fetelor, menajați-mă și voi, ce dracu?!...

În rafinărie o locomotivă izbi cisternele care se loviră unele de altele cu scrîșnet de fiare.

— Cel mai mare meci l-am avut la Craiova cu unu' Amado... Era într-o simbătă, vara. Sosisem în oraș cu două zile înainte și mă-ntîlnisem cu Amado pe corso... Mă rog! Ne-am dat mîna și-am intrat la o patiserie unde-am băut împreună lapte, în văzul mulțimii care se strînsese. Era mai scund decît mine cu o palmă: avea capul mare și era lat în spate cît un dulap. Pe fiecare mînă purta cîte două ghiuluri, iar sub gulerul răsfrînt al cămășii își înfășurase o eșarfă în picățele. Rînjea tot timpul și nu știu dacă ne-am spus două vorbe în total... Ne băteam pe spate de parcă stăteam pe malul gîrlei și ne dădeam curaj care să intre primul... Jacomete aranjase întîlnirea, de reclamă. Le vedea la afaceri broscaru', ce zici? Hm! Meciul era programat într-o sală de cinema cu balcoane și cu ingerași colorați prin colțuri, care sunau din goarne. Ringul îl cocoțaseră pe scenă așa că cei din primul rînd abia dacă puteau vedea ceva. Sala era ticsită: se fuma și se mîncau floricele de porumb. Nici n-am apucat să ne cîntărim bine că sala era în aer... Mai fuseseră trei meciuri înainte, dar cu amatori. Al nostru era în vedetă. Nenorocire! Nu știu dacă-ți dai seama ce-nsemna Amado ăsta pentru ei!... Numai cînd ridica el o mînă a salut, ziceai c-au înnebunit...

. . . . . .

În orice caz, am primit atunci cît în trei meciuri. Sala urla ca scoasă din minți. Jacomete abia dacă mai prididea să-mi șteargă sîngele care mi se scurgea în ochi. Îmi pipăia fața și se uita în ochiul meu bolborosind ceva pe italienește. Tipul cu chistocul se urcase pe ring și-i freca burta lui Amado. Un altul, pe care nu-l mai văzusem, îi făcea vînt cu un prosop. Era atîta fum în sală încît nici nu se mai vedeau ingerașii de pe pereți. A, stai: în fiecare pauză se găsea cîte unul din sală care-mi tot propunea să mă angajez la el în prăvăliile să-i dau mustele afară și alte chestii din astea... Își băteau joc, vezi-bine! Altul mă asigura că o să-mi facă la cimitir un gărduleț din fier forjat...

În repriza a cincea, cînd am intrat în ring, arătam ca lovit de tren! Amado a venit spre mine și se vedea clar pe fața lui că vrea să mă termine repede. S-a proptit zdravăn pe picioare, cu garda jos, ca să mă facă să atac. M-am băgat într-un clinci și am ieșit cu o laterală destul de tare. Am fentat un upercut și i-am plesnit buza cu directul. L-am înfuriat. S-a aruncat peste mine ca năucul, numai că de data asta l-am stopat la fix. Să-l fi văzut cum își stîrcea nasul în mănușa mea!... Nu mai lovea decît cu laterale și avea o gardă ca la bal. Atuncea l-am văzut ficatul descoperit. L-am lovit. A rămas în mijlocul ringului ca un prost. Și-a dat drumul ușor, fără să-l mai atingă măcar... Eu nu mai vedeam deloc cu ochiul drept. Eram tot numai sînge, dar Amado nu s-a mai sculat...

— Adică, așa...? A căzut? Dintr-o dată?! șopti Anton, abia respirînd. Păi...

— Ce **păi?!** Gata! L-am terminat!

— Dar...

— Ce vrolai, mă?se răsti Frangulea. Să-l toc în bucăți? Să-l calc în picioare?! Ei, drăcia dracului!... Pe urmă Jacomete a sărit în ring și imi tot ridica mîna, că eu rideam ca prostu'... Aia din sală au început să-l înjure pe Amado și să arunce pe scenă cu ce apucau.

După meciul ăsta m-a luat în armată, apoi pe front. A, era să uit... Jacomete m-a cărat în noaptea aia prin toate bombele din Craiova. Se făcuse criță și, pe deasupra, îl mai și plătise pe unu cu saxofonul, să se țină după noi. Mi-a mărturisit că e tare necăjit cu nevastă-sa, care-l ținea de prost... A și plîns! Da...

Își trecu de mai multe ori degetele prin păr, apoi se scărpină pe piept înciudat. Băutura îi colorase obrajii colțuroși, acoperiți cu păr scurt pînă sub pleoape.

— De ce nu bea, mă taică-tău cu mine? scrîșni el pe neașteptate, lovind masa cu latul palmei. Că eu am fost băiat sărac la tata și aveam și o soră mai mică în grijă... Eram... știi cum? Lipit, mă! De-aia nu bea? Că după aia m-am araniat și eu? Ce-a făcut el pe lumea asta de are voie să bea cu cine-i place, și eu nu?!... Că pe mine... Își prinse fața în mîini și își clătină capul. Mamă-doamne! Să fi văzut tu cum mă duceau pe brațe, cum mă pupau ei ca pe o raritate! Și cum urlau la meciuri, de ți se făcea păru' măciucă!... Aoleu! Știi cum îmi ziceau? E!

Anton înlemnise pe bancă, mai-mai s-o ia la fugă.

— Nu... se fîstîci el.

— Hm! **Pericolu' negru**, mă, așa-mi ziceau! **Pericolu'** pentru că eram cum eram, și **negru** pentru că aveam o hălăciugă de păr ca păcura. Pricepi?

Băiatul încuviință clipind mărunt.

— Da! Acesta este adevărul. Și tatăl tău refuză să ciocnească cu mine! Ehe! Și după aia, pe front, crezi că mi-a fost ușor? Acolo am fost, cum se zice, față-n față cu moartea! Nu știu dacă mă-nțelegi, dar această moarte era-n toate părțile. Și-n dreapta, și-n stînga, și peste tot. Au fost zile cînd nu mai credeam c-o să mai apuc să mă-ntorc și eu la casa mea... Bunăoară, odată, căram marmitele cu ciorbă în linia-ntîi cu încă patru răcani de prin Vrancea. Eu îi conduceam, că eram magazioner. Se-mbolnăvise căprarul care mergea de obicei... Îi ieșise un buboi la subsuoară și m-au trimis pe mine. Să vezi ce s-a-ntîmplat: am luat-o noi printr-un cring, așa, în șir, unu' cîte unu' cu mîne-n frunte și am întins pasul că aveam vreo doi kilometri de mers pînă la pîfani... Am ieșit din cring și nu trec nici cinci minute, că unde nu începe un prăpăd de foc, cum nu s-a mai pomenit. Eram deja în cîmp deschis; ce să mai fugi înapoi, în cring? Un pas dacă făceai, te spulbera! Deh! Ne-am trintit noi pe unde-am apucat cu marmitele-n spinare, și am stat în această situație două ore. Două ore în șir!

Frangulea se răsuci brusc aplecat peste masă, și arătă băiatului cu degetul o dungă roșcată pe ceafă:

— Vezi? gîfîi el de efort. Atunci am căpătat-o. Marmita aia nenorocită! Curgea, fir-ar mama ei a dracului! Curgea așa: pic, pic... Se oprea, apoi din nou: pic, pic... Două ore mi s-a scurs ciorbă oparită pe ceafă. Un deget dacă ridicam era prăpăd: branduri, perforante, incendiare... Toate. călare pe noi! Dar mi-am făcut misiunea, măi puiule. Am ajuns cu hrana în linia-ntîi! Să fi văzut ce se mai minunau ăia cînd am apărut! Deja își luaseră gîndul de la crăpelniță.

— Nea Titi, cînd plesnea obuzul, pămîntul cădea peste dumneavoastră?

— Păi, dar?... Cum altfel? răspunse Frangulea puțin bănuitor. Hm! Dacă te nimereai pe-aproape, te-ngropa de viu! Și încă ceva, măi puiule: obuzu' nu plesnește, că nu-i plesnitoare. Obuzu' explodează!

— Explodează, repetă băiatul cu luare-aminte.

— Dar taică-tău nu ți-a explicat? Ce! A fost și el pe front!

— Nu... Nu mi-a spus nimic.

— Eh! Era primejdie peste tot, continuă Frangulea. Să nu-ți închipui că, fiind magazioner, eram mai ferit! Ași! Dacă-mi pica mie un obuz pe șandrama, nu mă amesteca cu conservele? Că și nemții, cît ne erau ei de aliați, ne-au tocat o dată de ne-au rupt: reglaseră greșit tunurile. Timpiții! De-aia au pierdut războiu'!... Ce-am văzut eu pe-acolo!... Uite, s-a tirit unu' din linia-ntîi, cînd s-a rupt frontu', pînă la noi. Cu burta tăiată, de-i curgeau mațele, s-a tirit și n-a murit decît peste trei zile. Stătea cu o fotografie într-o mînă și cu cealaltă își ținea mărunțaiele. Ne retrăgeam și-l luaserăm cu noi în căruța cu piine. Fotografia o arăta la toți: era el, undeva la un bilci, cu doi copii care aveau niște fesuri de carton cu steluțe... Nevastă-sa era mai într-o parte: mînca un porumb fiert și nu se vedea prea bine... Doamne-Dumnezeule! Stau și mă gîndesc citeodată ce ți-e și cu viața asta: cîte unul moare așa, din te miri-ce, alții... cu mațele scoase, trăiesc zile-n șir. Da ce! Parcă nu-mai oamenii? Și animalele la fel!... Avea Adalcisa un motan... Unul roșcovan, care-i mînca porumbeii lui Milică. Îl mai ții minte? L-am dus într-un sac la batal, groapa aia cu păcură de lîngă rafinărie. De cinci ori l-am aruncat și de cinci ori a ieșit. Și unde pui că mai trecea și lume pe-acolo, și eu trebuia să mă fac că habar n-am, în timp ce el ieșea la mal. Avea, fiara, o mie de vieți în ea! Pînă nu i-am dat cu o cărămidă-n cap nu s-a dus la fund.

— Da' șobolani nu prindea? se interesă Anton.

— Prindea pe dracu'! Nu ți-am spus că-i minca porumbeii lu' ăla?

— N-ai să-mi dai și mie niște slănină, nea Titi? făcu băiatul.

— Ce?... Ți-e foame?

— Nu... Am o cursă și n-am ce să-i bag în ea... Și astăzi vine Boșcu cu porcu' și îl rup șobolanii!

— N-am slănină acuma, da' las' că-ți fac eu rost! Așa... Mai ia vișine, ce stai?

Găinile din țarcul de nuiele ciriiau încetișor, înfundate în țărînă pe jumătate.

. . . . . .

Titi Frangulea apucă damigeana cu amîndouă mîinile și bău din ea cu năduf.

— Da, puiule! Lumea a-nnebunit! gîfîi el. Stau aici la gard și mă uit: dimineața merg ăștia la rafinărie pe jos, pe biciclete, sau cu camionu'... Mă uit la ei: Doamne! Merg așa ca apucații, ca orbeții, de parcă fără ei s-ar dărîma lumea. Discută, dau din mîini, își zdrăngăne sufertașele... Hm! Pe mine mă trec sudorile cînd îi văd.

Se aplecă peste masă apropiindu-și fața de a băiatului. Ochii i se înroșiseră și palmele îi transpirau.

— Știi ceva? șopti el. Mergeam prin oraș, acum cîteva zile. Cumpărasem niște săpun și două verze. Treceam pe lîngă baia comunală și văd lume mergînd puhoi spre prefectură cu steaguri, strigînd. M-am băgat printre ei, dar mai-nainte am avut grijă să-mi acoper verzele cu-n ziar, că nu se făcea să mă vadă lumea cu ele... Adică... ăia cu steagurile și eu cu verzele?... M-ar fi luat la ochi! Cînd am ajuns în piață m-am urcat pe-un gard să văd mai bine. S-a ridicat unu' pe-o ladă și-a-nceput să vorbească... După el, încă doi. La sfîrșit, cine crezi că s-a urcat? Ei?... Taică-tău mă! Pe crucea mea! El era! Ce să-ți spun...? A vorbit ca la carte! A vorbit mai mult decît ceilalți. Cînd a terminat au strigat împreună nu știu ce și s-au pornit pe cîntat. M-am pomenit singur acolo, pe gard, în piața goală și, pe deasupra, mi se mai rupsese și ziaru' ăla de-mi ieseau verzele prin el. Iar m-au trecut transpirațiile...

Se trase înapoi pe bancă și își frecă nasul cu degetul mare. Băiatul își încleștase degetele pe marginile băncii așteptînd.

— Așadar, continuă Frangulea, află de la mine că taică-tău e mare. L-am văzut eu. Vorbea acolo de parcă era la el acasă și ăia toți erau de acord cu ce spunea. Nimeni nu crîcnea! Hm! De ce nu stă de vorbă cu mine? Am bea un pahar-două așa, ca între vecini... A, încă ceva: o fi bunică-ta deșteaptă, da' el e și mai deștept! Crezi că eu nu știu de ce se ia de ea pe chestia cu găinile și cu porcu'? De deștept se ia! Eu mi-am dat seama ce-i în capul lui. Adică azi mănînci o găină, mîine o găscă, și-ntr-o bună zi te trezești cu unu' că-ți pune mîna-n gît și-ți zice **reacționar**. Că așa-s vremurile! Ehe, știe el ce face!

Frangulea gîfîia cu gura întredeschisă.

— Ascultă-mă puțin! Te rog eu frumos! Te rog din inimă, zi-i tu două vorbe... Spune-i că... am avut și eu viața mea, că am fost pe front, și toate cîte ți le-am spus... Zi-i să vină la mine. Am o treabă cu el. Uite în ce casă stau eu și cu surioara mea care este și ea bolnavă, ca și mine... Avem ceva de aranjat împreună!... Ție-ți spun: un prieten de-al meu tot așa și-a făcut rost de casă... Avea el o cunoștință care nici măcar nu era ca taică-tău de mare! E un fleac pentru el!... Îi explic eu cum să facă. Am și pus ochii pe-o casă mai de doamne-ajută. Totu-i aranjat. Am doi inși la-ndemînă care pot da oricînd niște declarații, cum că proprietarul casei a fost dușman al poporului... Îl îmbrac pe taică-tău într-o haină de piele și mergem împreună acolo... Ce mai? Dacă vine și el, în doi timpi și trei mișcări îl mătrășim pe ăla cu casa și mă mut eu... Simplu!

Anton înlemnise cu gura căscată.

— Spune, mă, o să vină? O să vină, sau nu?!... Am o damigeană special pusă deoparte și am și niște baloturi pe-aici. Spune-i și de astea... Dacă-i mai trebuie ceva, fac pe dracu-n patru și-i găsesc eu. Și ție... Îți iau o cursă nouă și slănină cîtă vrei! Șoareci să fie!...

— Nea Titi, vine Boșcu cu porcu' și mă așteaptă mamaia, vorbi Anton ridicîndu-se de pe bancă.

Frangulea își izbi palmele de masă și sări în picioare. Venele gîtului i se umflaseră mai să plesnească, pierzîndu-se sub maieul ud de transpirație.

— Care va să zică așa! urlă el. Știm eu că așa e! Ce, crezi că nu știm?... N-o să vină, deci!

— Nea Titi, murmură băiatul făcînd un pas.

— Lasă gura, că te pocnesc de-ți sar ochii din cap, scrîșni omul. Așa deci! Nu vine! Adică, de ce să vină? Că Frangulea o fi vreun prost, nu?... Ce-ți închipui? Că ce-a spus el acolo, de pe ladă, eu nu știu? Știu! Știu, poate, mai bine decît el, da' nu mă urc pe lăzi să mă dau în spectacol, că eu mai am și-un pic de rușine, nu ca el! Lasă, lasă! Or să vadă el! Or să vadă ei, toți! Or să-și dea cu pumnii-n cap mai tîrziu! Așa, așa! Vine ea, vremea!...

Își aduse aminte de băiat, îl apucă de umăr zgîlțîindu-l :

— Și tu?!... Tu ești un bou! Hai, cară-te! Să nu te mai prind prin curtea mea, că-ți rup picioarele, auzi?!...

Anton se smuci din mîna lui și fugi spre poartă. Acolo se întoarse, rămase cîteva clipe privindu-l cu dinții încleștați, apoi se răsuci și alergă spre casă. Se opri în dreptul cismelei și învîrti robinetul coclit. Așteptă cu ochii pironiți asupra picioarelor goale julite, îmbibate cu praf pînă deasupra gleznelor. Printre degetele picioarelor mai simțea încă zeama lipicioasă de dude. Gura țevii fîsîi, apoi apa gîlgîi înspumată, încinsă, și numai după o vreme deveni rece, după o vreme care arăta că răcoarea e undeva departe, sub pămînt. Tălpile morfoleau pămîntul sub ele, se frecau una de alta, ca niște animale într-o cușcă, speriate de-o mînă care se întinde spre ele.

(Fragment din nuvela cu același titlu)

petru cîrdu

Totul curge

Nu putem înșela natura.
Sentința se cunoaște o singură dată.
Restul se ține sub un clopot.

Treaptă cu treaptă
se aruncă năvoadele.
Totul curge la vale, pedagogic.

Restul se ține sub un clopot.

Așteptînd o scrisoare

Scrie-mi urgent
ce-ți mai face neantul.
Doar ți-am făgăduit
un infern desăvîrșit
după planul propus :
puțină iubire
servită la oră exactă,
puțină moarte
ce crește între timp.

Din mine cineva privește

Naiba știe
ce se petrece în orașul adormit.
Fete mistuite de frumusețe
se năpustesc în oglinzi
asupra propriului lor trup.

În somn bărbații rezistă
la asediul gărgăunilor :
semnează tratate de fidelitate.

Din mine cineva privește.
Ce nocivă neînțelegere!
Acolo unde ies din mine însumi,
veghează înțelepții pe la colțuri.

Atenție

Vine la mine forma ta
s-o țin în brațe
obosită și iubitoare de natură.

Neîntrebat am fugit de-acasă
și-am adormit
la subțioara nopții.

Dintr-o fereastră, o femeie
îmi face semn cu sinii
ținîndu-l în brațe pe cel ce se va naște.
Da, chiar a început să ningă.
Încep să aplaud.

Atenție, de trei și atenție!

Cu ochiul de copil

● *Sabia cu lamă de Toledo a lui Petru Cîrdu n-a fost făcută ca să taie gîtul reginei Maria de Stuart ci să rupă în două orizontul blond al unui fir de păr scăpat din șuvițele Ilenei Cosînzenei. Tipul de poezie al lui Petru Cîrdu este atîta de nou pentru felul meu de a fi, încît mă mir de el cu ochiul cel mai vechi pe care-l am, cu ochiul de copil care a văzut întîiași dată nu stejarul ci soldatul spînzurat de ramura lui. O începem această scurtă vorbire cu vorbe fierbinți, căci nu există mai mare bucurie decît aceea de a saluta pe un alt poet care te despovărează pe tine însuți de o parte din propria ta sensibilitate asumîndu-și-o el și mai lăsîndu-te și pe tine liber și lumesc. De cîte ori am norocul să întîlnesc un tînăr poet îi mulțumesc zeului că nu mi-a lăsat mie toată munca ci a împărțit-o și la copii. Versurile lui Petru Cîrdu au o prospețime deosebită de care-ți vei da seama, cititorule, dar și o anumită răsfrîngere în sine însele cum are ochiul melcului în vîrful unui corn atins de degetul aspru al realului. Eu le-am înțeles, dacă le-am înțeles, ca pe un neîntrerupt poem de dragoste nedevelopat încă sau rămas în clișeul său negativ din refuzul fotografiei ca document și din acceptarea spiritului ca argument. Cîrdu are 29 de ani, e negricios, e cîrn, are ochi căprui. Dacă l-am amesteca printre ciori sau printre vulturi mai că nu l-aș recunoaște. E vina mea că nu-l amestec, e vina lui că nu se amestecă. Îl îmbrățișez cu cel mai frumos vers pe care l-am scris cu slava mea de poet : „Tristețea mea aude nenăscuții cîini / Pe nenăscuții oameni cum îi latră".*

Închei aicea cuvîntul descheindu-mi sufletul și gîndul.

Nichita Stănescu

Să aștepți timpul

Lucrurile decurg pe aleea principală :
pusă sub urmărire moartea mea
emite semnale.
Zilnic facem afaceri
între căderea cortinei și omul ce merge
pe punte și se împiedică de stele,
aici în stradă...
la nevoie își ofer și o copie
după timpul ce trebuie să vină.

Să te ții bine cu mîinile de aer!
să aștepți timpul și el să nu mai vină
de trei zile încoace.

Azi am expus o întîmplare

Mîine am de gînd să îmbrățișez
hemoragia zeilor din jurul întîmplării.
Azi e marți
iar eu ți-am îmbrățișat trupul
fără hotar,
plin de respect.
Poimîine poate mai aflu ceva
despre piețele trupului de interes universal.

Trupul tău e un obiect beat,
văd prin el încheieturile lumii.
Arată binevoitor,
a fost chinuit la rîndul lui.
Întîmplarea începea din regiunea lui
fragedă ca o lamă.

Acest eu

A murit cineva fără mine
în propriu-mi văz
Cînd plec în lume
clopotarul din satul vecin adoarme
în dangătul monoton
sub acuzarea că n-a executat ordinul Domnului.

Se tînguie clopotul.
În fiece dangăt adoarme un alt clopotar.

Acum privesc fericit
cum infernul îmi crește în oase.

În loc de discurs

Am onoarea să raportez :
acest poem se dezbracă-n mărăcini.
L-am luat cu mine dornic de cunoaștere.
În ziua aceea am uitat
să dau sfat materiei dintre a fi
și a nu fi.

S-au clătinat zidurile casei,
a cîntat pianul între două paranteze —
îndepărtate
Anateme fecunde am dat
la mica publicitate.

Am onoarea să raportez :
fii blînd cu mai-marii comunei!
Iată o credință de dincolo.

Sfîrșit de discurs :
poemul citit își schimbă decorul
la pagina următoare.

Tu născocești jocurile

Apoi urmează astfel :
te duci cu mîinile goale în întîmpinarea
poemului
nu-ți vine în ajutor nici un războinic
stai la pîndă între tot și tine însuți
vînătoarea-i interzisă
apoi continuă astfel :
o faptă te-amenință multă vreme
dai dispoziții să se aducă un sul de papirus
n-ai venit, dar ești în fața mea.

victor nițâ

Orfeu la curțile imperiale

Orfeu cădea cu fruntea-n sîngele
aproape cald al celui de curînd ucis

era o petală veștedă
o gheară de vultur pleșuv
un cadavru la marginea drumului
într-o dimineață tulbure de toamnă,
cineva cu două cuțite lungi
cineva cu sceptru de fum
și coroană de cenușă
socotindu-se prinț de noiembrie
sub un arbore cu
șerpi la rădăcină șuierînd
și pasărea singurătății cucul
sus la vîrfure cîntînd,

cum spintecă miez de furtună neagră
și-atunci ai să știi

e-amiază și noapte și-nchide ochii
se vede și nu se vede nimic

era un prinț nebun
stăpîn al peșterii albastre
era un întuneric absolut
și-o pasăre de foc deasupra lumii
era Orfeu cu fruntea-n sîngele
aproape cald al celui de curînd ucis,

iar cel puternic aștepta
s-audă imnul cuvenit.

Poezia

Ceva arde fără-ncetare
în mijlocul zăpezii cenușii

miroase a gheare de vultur
încleștate-n jăratecul acela
carnea se face scrum
osul crapă și sîngele
sfîrîie prin aerul întunecat
ci altă mărturisire nu-i
decît ochii ochii ochii
care au văzut inima acelui ceva

arzînd fără-ncetare
în mijlocul zăpezii cenușii

Pasăre galbenă

Nu mă pot dezlipi de-această pasăre
pictată-ntr-o lumină galbenă
și nu mă tîntuiește locului
orbitoarea lumină ce-o aruncă
împrejuru-i, ci scheletul subțire
abia conturat din care parcă se naște
lumina, uimită fiind pasărea însăși
incremenită în zbor și dăruindu-se, iată,
ochiului meu.

ci nu-i sînt oare aidoma,
nu-mi zvîrlu întruna
carnea de pe mine
încît m-am întrebat al cui
să fie acest sac de oase alergînd
cu sîngele-n derivă către roșu stins
și-al cui să fie acest ochi
prin lume-ntruna rătăcind ?!

Sămînță a vieții focul

Chiar dacă Hunedoara noaptea este cum
Ar fi corabia de foc a lumii
călătorind pe mări de pulbere și fum
sub neclintit de albă raza lunii

și-n nesfîrșit de lunga noapte pare-a fi
lăsată-n voia soartei, în derivă,
o pradă pentru munți de beznă rece și
o pradă-n gura timpului, naivă,

ei, bine, nu, nu-i nici o temere la bord,
deși-ntuneric greu cumplit ne-apasă
și trecem printr-un strîmt și lung fiord
cu semn străvechi deasupră-i, marea coasă,

ei bine, nu, nu-i nici o temere, precis,
căci Hunedoara prin sudoare iată
prin singura valută forte-n marș decis
plătește-această vamă-ntunecată

încît copiii dorm visîndu-se călări
pe cai de argint cu frîie de mătasă
și caii pasc pe lunci de dor și-n nări
simt zvon de zare totuși luminoasă

căci Hunedoara-n miez de noapte este semn
că marele întuneric încă nu e
atotstăpînitor, că-nalt și drept, solemn,
sămînța-a vieții focul iată suie.

Libelulă și fulger

Nu e niciunde lumină
nici întuneric destul
chiar dacă ochiul se-nfige dement
în inima orbitoare a soarelui
închide-l și-apasă și-așteaptă
s-ar putea să zărești
înlăuntrul pleoapelor
o libelulă cu-aripi străvezii
fremătînd în liniștea verii
peste blînd ape de-argint,
sau s-ar putea zări fulgerul

Cămașa de pe cîmp

E cel din mijloc anotimp,
Și-ogorul clocotă imparte.
Îi spunem bunăziua cămășii de pe cîmp
Dar ea asudă mai departe.

Ni se povestește despre moarte,
Cămașa arde peste drum.
Se uită către tine ca și cum
Ți-ar dezveli ogorul marea carte.

Stringem din lanuri legătură,
Desfacem dogmă după dogmă.
Cămășii nu-i vezi ochi și gură
Pe chipul ei numai o magmă.

E cel din mijloc anotimp,
Polenul, umerii ni-i udă.
Să-i spunem noapte bună cămășii de pe cîmp
Să-i spunem cu blîndețe și cu trudă.

Bobul de sare

Pe hotar albastrului paharnic
îi sînt și noaptea împărțim ungherul.
Bobul de sare cel lumesc și harnic
Cînd urcă-n cîmp se naște cerul.

Aduce-n mîini romantică făclie,
Bobul de sare pururi treaz.
Ce-nchide-n ei nimeni nu știe
Poate-i roua dulce din amiaz.

Lumina-n sînul lui adastă,
Și lanurile cîte trei...
Cît cîntărește și cît coastă
Această lacrimă a trudei?

mircea stâncel

Pe cîmp ni se arată rar,
Ne trezește și ne-arată mersul.
Bobul de sare cel dintîi altar
La care se închină universul.

Luna-n care doarme fînul

Au venit chiar zeii la cosit,
Din temelia gresiilor plouă,
Și se trezește fînul prăvălit
Și-nveșmîntat în strigăte de rouă.

Se face vara de lumină înul,
Și pînze albe pe fînețe sună.

În luna-n-care doarme fînul
Cu timpla lui pe razele de lună.
În frunza fînului se mai aud,
Orchestre, valsuri viitoare.
De pe viori chiar brațe se desprind
Cînd în văzduh alunecă fecioare.

În față, pe un deal, Septembrie stăpînul
Își leagă stelele într-un mănunchi.
Și-n zilele lui August cîntă fînul
Cu noaptea clară pe genunchi.

Purtăm pe brațe fîn

Cu fînul vechi finețe noi deschizi,
Purtați de gresii călătoare.
Și stoarcem fînul de omizi
Și de molatice colburi stelare —

De coase-nsingerate ne-amintim,
Și de cămăși bătute-n sare.
Furtăm pe brațe fîn și îl privim
Cum se înalță singur și dispare.

Se rupe-n palmele de fier,
Fin înconjurat de gresii grele.
Apoi se-așează-n brazde, și pe cer
Riurile tinere de stele.

Se aud iar coasele, dar cîte?
Spre-acele locuri duce-m-aș.
Și voi cînta cît fînul mai trimite
Boarea lui regească-nspre oraș.

ESEU

Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești (XVI)

Celălalt (și ultimul) moment narativ-fantastic cuprins în cea dintîi „micronuvelă" din **Avatarii faraonului Tlà** este acela al coborîrii regelui în apa lacului, al pătrunderii lui pe insula „suterană" de aici, spre a o întîlni pe Rodope moartă și, în fine, al însăși morții lui. Cum este și de așteptat, diversitatea elementelor circumscrise tehnicii fantasticului pe întreg cuprinsul „micronuvelei", acum, se concentrează într-un unic nucleu de mare tensiune existențială. Încununînd efortul creator de pînă aici, acest moment impresionează prin perfecta implicare epică și analitică a temei mitic-filosofice în tema fantastică ; în așa fel încît practic este imposibil a mai spune care anume dintre ele este „servită" de cealaltă. Organicitatea structurii prozastice a textului are drept cauză paroxisticul tragism ontologic sub a cărui apăsare aflîndu-se, eroul este solicitat ă „ilustra" viabilitatea conceptului mitic-filosofic de „archeu" ce stă la baza întregii construcții nuvelistice. Adînc umana, intim biografica tristețe metafizică a regelui Tlà, iată sursa acestui tragism care duce la totala dizolvare a filonului de gîndire teoretică enunțată cu sceptică ostentație de erou în scenele anterioare. De remarcat este că definitiv nevindecabila „boală" a eroului (Tlà este unul dintre primii mari angoasați ai prozei românești !), spre deosebire de ceea ce se întîmplă cu Dionis, nu este doar expresia unui straniu și cutezător pariu cu sine vizînd forțarea limitelor dinainte stabilite ale existenței umane și parvenirea, pe această cale, la condiția demiurgică, izbăvitoare de toate complexele vieții pămîntene și aducătoare a fericirii absolute. Condiția sa de rege, de stăpîn al unui fabulos regat, și, implicit, de stăpînitor al lumii (calitate ce cade în unghiul de incidență cu aceea de ființă mai mult zeiască decît umană ; este, doar, între altele, și fiu al soarelui), îl face un totul inapt pentru asemenea stări de conștiință și pentru asemenea aspirații. Curios este însă că, așa cum s-a desprins din confruntarea sa cu zeița Isis, Tlà este un analist de o spetă aparte. El pune în discuție, cu crispată luciditate, valabilitatea practică a mitului demiurgic, al cărui exponent, prin natura descendenței sale regale, este el însuși. Ceea ce ni se pare cu totul surprinzător stă în faptul că operația în cauză nu este dictată de impulsuri strict speculative (spre deosebire de Ruben, Tlà nu este un simplu alchimist, un om de bibliotecă și de laborator) ci numai de tragica revelație a supremației legilor firii evaluate prin prisma existenței în veșnică mișcare și transformare a materiei. Concepția panteist-spiritualistă a scriitorului (despre care vorbește și G. Călinescu) se sublimează în dat obsesiv al existenței reale, fenomenal biografică, a eroului ; ceea ce-l face în ultimele clipe ale vieții a denunța tot ce ține de credința în veșnicia destinului său de rege și a-și grăbi propriul sfîrșit spre a se convinge pe cont propriu de adevărul legilor firii. În termeni critici curenti, am putea zice că irepresibila „sete de real" a eroului se constituie în resort ce declanșează tragicul său dor de moarte și, drept urmare, fantastica sa aventură în timpul și spațiul vitoarelor întruchipări umane ale „archaeului" său.

Potrivit cu etica romantică a scriitorului, însă, ultima rațiune a acestui gest deliberat este asigurată de trecerea în neființă a femeii iubite, supremul „semn" palpabil al existenței spiritului în și prin materie. Așadar, moartea Rodopei este evenimentul de o tragică intimitate biografică ale cărui resorturi declanșează, strălucininduu-le și impregnîndu-le de o nobilă și stranie suferință umană, mobilurile disperării filosofico-metafizice : „O, Rodope, zise el îngenunchind la sicriu și plecînd fața plină de lacrimi la pieptul [ei]. Cum te iubesc... De ce-ai murit... ? Nu ți-am spus să nu mori... Nu te-am rugat... copilă ? Vezi tu flacăra lampei urieșești... vezi tu grădina ce-nconjoară sicriul tău... vezi tu coroanele regilor atîrnate de crengile acestor arbori ?... O, de le-ai vedè... de ai putè să deschizi ochii tăi cei mari, să mă privești pînă ce voi muri lîngă tine... căci voi muri-n curînd... Rodope ! Tè urmez în noaptea de unde nu-i reîntoarcere... Cerul cu stelele lui, Nilul cu eternele-i unde, divina Memfis... generații vor plînge... și eu mor... mor, **căci ai murit tu, palidul meu copil, copilul meu...**" (s.n.) Nu ni se pare deloc nepotrivit, dimpotrivă, a identifica în țesătura poetică a acestei sfîșietoare „povești", de iubire însemnele unui orfism de pregnantă și totuși greu definibilă esență originar mitică. Este elementul care, de fapt, își asumă datele „teoretice" ale temei nuvelistice și care, totodată, propune căi de acces dintre cele mai ademenitoare la tehnicile narative circumscrise fantasticului. Întreg episodul final al „micronuvelei" își revendică structura narativă de la această subtilă aderență a temei metempsihotice la marele leit-motiv orfic. Sigur, chestiunea nu trebuie privită în chip îngust, adică să se creadă că avem a face cu simple parafrazări sau calchieri etc. Avem în vedere esența stării de spirit fundamentale în temeiul căreia sînt portretizați eroii, descrise gesturile și reacțiile lor și, în genere, în temeiul căreia se constituie, în totalitate viziunea demersului narativ. Iată mai întîi percepția halucinant orfică din unghiul căreia este surprinsă starea de tragică somnambulie a regelui plecat pe drumul fără de întoarcere ce duce la „insula morții" :

„El îmbla ca-n vis.. Îmbla pe o generație de oameni... nu sărman visător, sfărîmat de durere, doritor de moarte... El deschise repede usa de la o treaptă ce ducea sub piramidă, luă făclia... și adînc, departe sub piramidă, se vedea sticlind un plan negru și strălucitor. Parcă un ocean se mișcă mut sub piramidă... El privi în jos... — O, lac ! în curînd vei cînta la capul meu cîntările..."

Pe măsură ce eroul se apropie de „insula morții", elementul epic-descriptiv intră în stăpînirea viziunii fantastice caracteristică prin grandoarea terifiant feerică, prevestitoare de întîmplări absolut ieșite din comun : „El cobori scările jos, mai jos, ca și cînd s-ar fi coborît în fundul unei mine... În adînca depărtare îl vedeai lîngă un lac. Razele făcliei n-ajungeau departe... O parte a apei se roși de lumină și-n mijlocul lui se desemnau formele negre și fantastice ale unei insule acoperită de o dumbravă..."

Imaginii de eden întransmutabil în timp și spațiu a insulei lui Euthanasius din **Cezara** îi ia locul imaginea de infern paradisiac a „insulei morții". Acum, aura fantasticității romantice nu se mai dovedește sieși suficientă, fiind amenințător perturbată de masiva intruziune a duhului fantastic malefic :

„Regele sui scările unei urne de piatră înaltă cît un palat... El aruncă făclia-n urnă... Ca și cînd o domă s-ar fi aprins deodată în mijlocul nopții adînc negre, astfel se aprinse fluidul din vas și ilumină toată hala mare ca o boltă a cerului de sub piramidă, lacul ce strălucea, insula cu boschete verzi, cu straturi de flori palide și înalte, cu cărările acoperite cu nisip de argint... era o grădină frumoasă în mijlocul **unui lac suteran. Numai fumul gros se-nălța** din văpaia vasului și se spărgea sus, sus de bolta suteranei". Să luăm deci seama la insidioasa instalare în subteranele descripției feerice romantice a sentimentului de misterioasă groază, rezultat din neliniștitoarea alternanță a imaginilor de detaliu net contrastante. Descrierea celei din urmă porțiuni a drumului făcut de rege pînă în mijlocul insulei nu face decît să releve modul gradual paroxistic de utilizare a procedeului :

„Regele cobori iar la malul lacului... un podiș de prund, peste care apa trecuse, ducea la insulă... El mergea pe cărare... apa-i ajungea pînă la genunchi... **mișcările lui năsteau cercuri murinde (s.n.)** pe suprafața apei și poalele mantiei ajungeau în apă". Etc.

Problematica implicată în întreaga materie epic-descriptivă a episodului este magistral interpretată de G. Călinescu. Așa încît spusele marelui exeget, în această privință, ne opresc de la oricare alt comentariu : „Cît despre celălalt factor, acvatic, insula înconjurată cu apă, avînd la mijloc o boltă sub care visătorul se închipuiește mort, este înlăturată presupunerea unui accident fiziologic infantil. Imaginea e mult mai profundă. Freud, Rank sau interpretări ce pot fi respinse într-un caz sau altul, dar care la Eminescu, dată fiind frecventa visului lacustru, devin în linii generale pline de substanță și oricum capabile să ne indice o categorie sub care anume imagini ale lui Eminescu să iasă organic legate între ele. Insula cu bolta în care descoperim un mort este, ușor se poate vedea, insula cu peșteră, înconjurată de ape, pe care Euthanasius își sfîrșește existența. Avem de-a face dar cu un vis de naștere, în care amintirea apelor amniotice, a șederii în pîntecele matern este, microcosmic, o repetiție a Facerii, a ieșirii din chaosul întunecat, moartea reprezintă antitetic o reîntoarcere către nimicul primar. Eminescu este urmărit și aici, instinctiv, de ideea genezei și a extincțiunii, ceea ce confirmă gîndirea lui adînc cosmogonică pe care am fi putut-o bănui de la început prin prea marea gravitate a noțiunii «mamă»".

Revenind la sfîrșitul celei dintîi micronuvele din **Avatarii faraonului Tlà**, să arătăm că apogeul viziunii fantastice de aici este marcat, două pasaje ce se impun atenției la modul de-a dreptul violent. Unul este acela în care luăm cunoștință cu chipul Rodopei, „frumoasa moartă".

„Pe un piedestal scund erau două sicriuri... În unul era întinsă o femeie cu chipul de ceară... rozele roșii împletite în jurul frunței contrastau cu fața palidă și moartă... Ochii cei mari închiși, fața trasă și slăbită, pleoapele-ncretite peste ochii înfundați. Haina ei trecea din toate părțile peste marginele sicriului și ajungeau la pămînt... Mîinile reci, transparente de albe, cu degetele lungi și subțiri înclestate peste piept... Era un cadavru de-o spăimîntătoare frumusețe..."

Evident, celălalt pasaj este acela în care se descrie definitiva trecere a regelui Tlà în stăpînirea morții. Este un pasaj unic prin solemnitatea tragic-fantastică a imaginilor.

Nicolae Ciobanu

Stam singur lîngă mort... ca la o ridicare de cortină, cu protagonistul la rampă, așa începe drama bacoviană : **și-am început să-l strig,** ca într-un bocet. Bocetul e sfîșiere și dorință secretă de revivificare a mortului (dar și intelectual, pîndă a ridicolului, ironie : un mort pe care-l strigi ?) ; la Bacovia dorința e vizibilă, marcată : **și-i atîrnau aripile de plumb.** De plumb, dar aripi ! Aripi de Cupidon. Aripile victoriei : **Victoria din Samothrace.** „Răpunerea din Bacău" : **Amor defunct.** Mortul Amor. Un mort-obsesie. **Și-aud gemînd amorul meu defunct.** Bacovia îi dă ființă în poezie și avem cuplul, unic în literatura mondială : un om viu, eroul liric, prins cu un mort, altfel spus, un mort atras pe traseele vieții. Aparența e de macabru (o modă literară) și disimularea e incidentală (simbolism, satanism) dar și voită, drama fiind discretă, inavuabilă ca damnațiune. Colosală, titanică **(Efectul Bacovia)** e rezistența la damnație a eroului liric **— Un gol istoric se întinde** — sustragerea, fuga de o existență atroce, viețuirea cu un mort. Rătăcirea îl află fără s-o caute — **Caverna de odinioară,** survine, ca un tropism. Procesul nu e de regresiune, cum nu e regres cercetarea antropologică. Aici, o terapie. Un „caz" totuși ?... O existență particulară, o curiozitate în natură. Dar aflii, pe tot parcursul domeniului bacovian, o comunicare firească, simplă, ca a oricui, doar potențarea e neobișnuită, extraordinară, cu fenomenele din natură, cu ce are natura neschimbat, cea de acum la fel cu cea de oricînd, — o constantă. Nu e alta, în Bacovia : și e, pentru eroul liric deambulat, punctul lui de sprijin. Cînd nu știi nimic altceva despre Bacovia știi neschimbarea asta. **Plouă și numai ploaia dă cuvînt. Și plouă și ninge. Stau, și moina cade. Ninge secular, tăcere, pare a fi bine.** (Acțiunea e benefică). Nu e un abandon, o uitare de sine. Poate fi trezirea memoriei ancestrale — **Vai, e ora de altădată, dungi de ploaie se-ntre-tăie.** Poetul încearcă o reunire a timpurilor, neutrală — **A fost o dată, va fi o dată** dar cu asta abia recade, readus la realitatea lui, ființarea cu un mort. **Numai acum e nicio-dată.** Refuzînd fixarea în timp, existența care i-a fost dată, nu-și află nici locul, rătăcitor prin cetate și afară din cetate, **pe drumuri delirînd,** ziua, noaptea, nu deosebește, încearcă, **luat de-a orașului sfadă,** o eliberare pierzîndu-se în anonimatul străzii. **Eu nu mă mai duc azi acasă.** În fapt nu e nicăieri acasă, doar neastîmpărul, drumurile, il mai pot conduce spre undeva. Vine cenzura anilor, aspirațiile slăbesc, **tot mai mult am rămas, cu ce este.** Întors cu fața spre oameni **(trebuie să fie trist departe-n prăpăstii) — Parcă toți muriră, parcă toți au înviat.** E anvergura poetului în deambulare : între resurecție și pierzanie. **Cu cei din morminte un gînd mă deprinde.** Gîndul — obsesie, — un mort. Duce cu sine mortul, memento al vieții în ce are viața mai adevărat, amorul, trece cu el, nu sumbru, nu lugubru, printre morți inviți — transmutare, terapie — **sînt cîțiva morți, e miros de cadavre** (iubito), **trece și-un mort, o femeie în doliu,** cu un fel de drept al lui, o liberă trecere, ca unul ce s-a însoțit cu un mort și l-a acomodat, așa își consumă, îndărătnic și cu neîmpăcare drama, în viziuni, **Carbonizat, amorul fumega (Negru, nolan de negru).** Mai trebuie spus ? E în negru, nu vede în negru. Și are, cum bine știm, fascinația albului (cu pendularea : **copacii albi, copacii negrii,** dar și **frunze albe, frunze negre),** ninsoarea, zăpada. **Citește-mi ceva de la poluri. Și ningă, zăpada ne-ngroape.** Doar așa negrul se va absolvi în alb. **E pace de plumb,** adică nu e pace, e amorul de plumb. Eroul liric bacovian, neîmpăcat cu soarta cum e, explorează, mult îndărătul lui ca și înainte. Implorînd viitorul — **Va fi poate o dată amor,** îl deviază, în proxim viitor social. Nu că planul social n-ar fi și real, dar e terapie, e degrevare — **voi fi uitatul muncitor,** adică, om ca fiecare. (Eliberat de damnație). Iată și tentativa de eliberare și eșecul tentativei prinse într-un catren tîrziu, scurt-circuitat, excedare în sfîșiere și „stemă inimii" : **Și-o tînără fată, cu dinsul / De-abia-n lume-au plecat, încît îți vine și plînsul / Printre-ntrebări ne-ncetat...** Iluzia — și deziluzia. Dramă a unui luceafăr terestru. Iubirea ca neîmplinire, cu muritor, cu muritoare. Neîmplinire, dată fiind damnația. Amor defunct. Acesta e cuplul : eroul liric prins cu Amor defunct, cu partea moartă din el, precum Faust cu Mefisto (cu partea diabolică din el), ambele cupluri — nu e altă asemănare — de sorginte, de audiență populară. **Am avut atestarea existenței cuplului** (bănuită) cînd am aflat pagina în care asistăm la desfacerea lui, — ar fi „moartea" mortului, adică (implicit) a șanselor de resurecție. Denunțarea cuplului se produce atunci cînd existența cu mortul, parte oricum prevalentă — **Chemări de dispariție mă sorb,** devine funciar imposibilă ; mortul a încălcat pactul, ființa eroului liric e invadată — **Plumb, corpul meu căzu / Pe banca de piatră,** nu mai e corpul acela care cade întîmpestiv — **Și-un corp am auzit căzînd** (expresie a mortului Amor), e însuși eroul liric. Eroul liric al lui Bacovia e o natură apărată, nu trage să moară... trage să trăiască. Încetarea șanselor de resurecție coincide cu îndepărtarea de mort ca obsesie ; eliberarea e în definitiva resemnare, vestită cu mult înainte **(Voi trece iar pe lîngă ape și-n unda lor voi apărea) : Va fi și pentru mine lumea un fenomen întîmplător°).** După ridicarea damnației. — **Stanțe burgheze.** Existența, raportată la ce a fost, e acum comodă, burgheză. Stanțele burgheze nu încep cu un mort asumat, ca **Plumb,** ci — **Acolo unde se duc mulțime de ani,** cu moartea noastră a tuturor, cea obștească. Nu mai **ninge secular,** atemporal, — e tihna și temeiul lui **Se așeza să ningă.** Va fi, apoi, **Doină,** o supremă împlinire pentru eroul bacovian (care n-a vrut altceva decît să fie ca fiecare), — deversarea în eposul popular : **Dintre cîte-am încercat** referă asupra întregului cuprins al tribulațiilor eroului, tribulații de o viață și de un univers liric constituit ; de un fond liric atît de intens, **stau, sînt,** încît e deopotrivă și expresie epico-dramatică, e chiar statura omului, monumentul umanității, — suprema poezie. Cercetarea poeziei bacoviene e cercetarea tribulațiilor : **Dintre cîte am încercat.** La capătul lor, absolvindu-le, — unde sînt ninsorile de altădată ?... **(Ninge grandios, putredul e-napoi și-nainte, „trecut pasional",** damnația era atroce, dar sub damnație se mai încerca resurecție, se instrumentau — simulacre — pasiuni, dimineți, nocturne, serenade, dintre care una **din topor,** văzînd că vane sînt celelalte încît Eros e văzut ca Anteros : **poeți cu putredul amor).** Acum **ninge friguros / în parcela din dosul casei.** Ca poezie — e atît cît mai poate fi, domestică, strict localizată, orizont închis. Ca existență e la fel de autentic Bacovia pe tot parcursul, cum și inegal ca poet a fost în toți anii (nu numai de la o anumită vîrstă), fatalmente pîndit de ratare — **Sînt alții și un alt poet.** Sorgintea și audiența populară la Faust e spectacolul de bîlci, un joc de păpuși. La Bacovia bocetul și doina. (Din întîile licăriri, compuneri, sensul argotic de licean : „un drag colț de țară" și — doina — (care) „curge topindu-se împreună cu inima omenească"). **Al toamnei bocet mortuar,** să reținem, e tocmai bocetul care înduplecă resurecție. Și iată ce aflăm : în **Plumb — Dormeau adînc sicriele** — e voalată identitatea **mortului,** în **Amurg de toamnă** e divulgat **mortul** și e voalat decorul, nu mai e un cavou, e toamna, e mutarea, cu damnatia, în ciclul anotimpurilor, în sempitern : **Dintre cîte am încercat.** Ar fi **încercarea încercărilor.** Mi s-a părut a afla sorgintea șiruirii din **Doină — Și cum stau de supărat** — într-o **Rugăciune** din abecedarul lui Ion Creangă (cu alți învățători), anul apariției corespunzînd, 1889, — abecedarul pe care va fi învățat Bacovia și asta fiindcă a întîrziat cu un an din cauză că l-au scuturat frigurile. **Că ne-ai stat într-ajutor —** spune rugăciunea din abecedar. **Nici un dor realizat** spune Bacovia în **Doina** lui, — un epigraf. Celălalt testament al poetului — au fost publicate simultan — e **Cogito,** e poezia deversată în concept salutar : **„...te face să trăiești".** Bacovia e faur, e demiurg. Compune, descompune, recompune. Poet al materiei terestre dar grea de imponderabile, poet de notație, notațiile adunîndu-se în viziuni, ca inspirate — e secretul poeziei lui —, cu un simplu gest își apropie, și materia cosmosului, **luna pare, în oftat, un continent cunoscut,** pămîntul neajungîndu-i. Poetii deobîrcei dau corp sufletului, Bacovia insuflețește materia.

Marcel Marcian

°) **Bacovia dă expresie și damnației văzută „din spate", evocată :** mormînt închis — **„Comedii în fond". (Opoziție la — mormînt —** neînchis, **relația cu mortul).**

BACOVIA, LECTURĂ

(Narativ, pentru profani)

CONFABULE

Balaurul

Balaurul se tot plictisise să-i sperie pe pămînteni, așa că începu să se sperie singur, pe el însuși. Deoarece avea nouă capete, putea oricînd să le sperie cu unul pe celelalte.

— Bau, făcea primul cap spre celelalte capete.

Fiecare cap avea bineînțeles altceva de făcut : unul dormea, altul își mișca rumegînd fălcile, două-trei admirau peisajul, unul citea cu voce tare pentru capul analfabet care îl asculta — cu atenție pentru că nu pricepea nimic — iar ultimul, pur și simplu, gîndea. Și atunci, din cînd în cînd, cum am spus, un cap le sperja pe toate celelalte. Capetele îngrozite se întrebau de unde o fi apărut o asemenea arătare hidoasă, cu limba despicată în două, cu dinții răsuciți unul în jurul celuilalt, aruncînd flăcări pe nări, strivindu-le privirea cu privirea sa. Fiecare cap care nu era de rînd la sperietură se întreba asta, ca și cum unul singur, privindu-se în oglinda celorlalte opt, nu s-ar fi recunoscut niciodată. Pînă cînd veni Făt-Frumos și lămuri și misterul acesta.

Iulian Neacșu

NUMELE POETULUI

Liviu Cangeopol

În pleiada tinerilor poeți ieșeni extrem de înzestrați și de instruiți, Liviu Cangeopol face oarecum figură aparte, pasiunea pentru literatură nu e la el un „abandon" total cît un instrument apt să-i autentifice apetitul gidian pentru existență, finalitatea actului literar identificîndu-se nu atît în operă, care poate fi imperfectă, cît într-o mai pură „vedere" a imediatului, o mai „organică" apropriere a datelor fundamentale ale existenței. Tenta „intelectualistă", mistica autenticității, o anume dezabuzare ironică îl împing pe autor spre „alegerea" unui stil nud al observației, al notației liniare, discursive, a planeității existenței. Volumul său de poeme nu are încă titlu, romanul are, și chiar unul impozant, „Căderea și exilul", este încheiat și conține și un „Cuvînt al autorului" din care transcriem : „Încercînd să scriu acest roman, am avut ca modele : Céline, Borges, Bataille, Villiers de L'Isle-Adam, Kafka, Lautréamont, Kierkegaard, viața, Lowry, Biblia. Blecher, Dylan Thomas, Petru Creția și probabil și alții pe care nu am reușit să-i identific. În întreaga sa viață și activitate un autor nu poate să scrie decît o singură carte perfectă. Mă bucur astfel de slăbiciunile acestei prime cărți. Altminteri ar fi însemnat să nu mai scriu niciodată. Dar s-ar putea prea bine ca asta să fie numai o scuză pentru nelimitatul meu orgoliu. Poate am vorbit prea puțin despre iubire. Poate am vorbit prea mult despre moarte și despre trecerea timpului. Poate toată filosofia asta nu are nici un rost. Chiar așa îmi spun : „Nu are nici un rost". Trecînd peste ironizarea unor locuri comune devenite dogme ale modernismului (opera unică, nihilismul), l-am mai adăuga la lista modelelor pe Robert Musil cu „Rătăcirile elevului Törless", romanul lui Liviu Cangeopol are chiar ceva din recea transparență a stilului ilustrului autor austriac. Poemele din cartea sa fără titlu pot fi adăugate romanului, într-atît de mare e unitatea stilistică a tuturor „textelor" pe care le scrie Liviu Cangeopol, ele istorisesc derizoriul, fixează limitele domestice ale unui trai într-o provincie uitată, se colorează factice cu mici evenimente anodine sau închipuiri grotești ca în acest perfect poem : „Călare pe un scaun foarte foarte / înalt, de-a bușilea, împotriva tentațiilor / o cruce de fier ruginită, muzica / și caloriferul, ținînd minte primele / zile de școală și trupul fecioarei, / guvernatorul făcu hic și muri" **(Moartea guvernatorului).**

Nu știm dacă Liviu Cangeopol va mai scrie poezie, poate va voi să devină numai prozator „serios" ; ar fi păcat. Un poem ca „Orașul" atestă un rafinat poet al intruziunii imperceptibile a viziunii onirice în cotidianul lamentabil, poem pe care-l citățm cu speranța că e o cale de evoluție pentru poezia lui Liviu Cangeopol, cale pe care poate el însuși o ignoră :

„Ne înălțam spre ultimul etaj eram extaziați și veseli
cu orașul imens rostogolit la picioare
puteam să jur departe se întrezărea și palatul
cei doi prieteni călăreau o bicicletă și nu
observau nimic
dar noi adică eu planam ca o pasăre în clipa în care
autobuzul țîșni spre înălțimi și după un
looping de toată frumusețea ateriza în picaj
ne-am mirat toți cum de nu m-am trezit după așa
un zgomot infernal
în timp ce eu te iubeam și te simțeam în balcon
în inima atîrnînd
• Doamne printre blocurile noi ce miroseau a var
încercam să mă împac cu bătrînul care nu era
deloc ca-n realitate mai tînăr mai vesel mai
frumos și asculta și postul acela
eu mă blocasem în baie dar ușa sărise din țîțîni
singerînd pentru frumoasa fără memorie
nu am trecut dincolo de riu nici pentru a vedea mai bine
mă mitraliau ochii mamei și ai umflatului
începuse războiul de la mare distanță ne impușcam
privind prin binocluri prinse de cap
dar n-a cîștigat nimeni niciodată
îmi părea rău după tine
hoinăream pe jos fără aripi printre copaci și
cearșafuri puse la murat
mergeam amărît și chiar atunci pe lîngă mine trecu
actorul și prietenul său
din liceu nu ne mai văzusem
am schimbat cîteva vorbe am impachetat borcanul
cu mîncare
ne părea rău unul pentru altul el așa fără slujbă
predînd matematica într-un sat și eu vagabondînd
și aproape mort
dar imediat am început să zbor sus sus spre ultimul
etaj al blocului în care locuia Dumnezeu
într-un cartier pe care nu l-am mai văzut
și orașul pierzîndu-și colinele se-ntindea drept
și îmens la picioarele mele căci
noi săpăm gropi adînci și ne adăpostim în ele."

Cezar Ivănescu

TINERI POEȚI

Ștefan Ioanid

De la viziunea romantică a poetului inspirat, călăuzit de puteri mai presus de sine, a poetului „plin de ființele fără număr ale rostirii", care își vede versul născîndu-se singur, ca „un zeu întins înainte", se revendică poemele ceremonioase ale lui Ștefan Ioanid din volumul de debut **Cuvîntul unic (Ed. Albatros,** 1976).

Sînt poeme, în special, despre ideea și rostirea poetică, poeme extaziate, compuse de predilecție din note acute, unde cuvintele de ordine sînt adorația, melancolia, puritatea sau umilința, expuse într-un program liric neconcesiv, netulburat de sunete disonante, asemănător prin decizia opțiunii aceluia al lui Dan Laurențiu. Distincția și intelectualitatea frazării, fastul enigmatic al „spunerii", complicitatea bine întreținută cu lucrurile care ne scapă ori ne depășesc la prima vedere, senzația de electiune particulară întreprinsă prin însăși ființa nepereche a poetului constituie aspectele evidente ale poeziei profesate de Ștefan Ioanid : „O, dar așa cum cred că lumina / plutind în văzduhuri ca o povară de aur / de o mie de ori să ne naștem ne lasă / cînd prin ether cuvîntul patriei se-aude, tot astfel să mă lași / în fața ta să stau, dragoste fără astîmpăr. / Un nume pur în cerul purității tale / o lume fără margini îmi arată".

Întîlnim în volum multe versuri frumoase, de marcată finețe și cursivitate formală, versuri plăcute auzului și imaginației înclinate spre reverie : „Viitorul melancoliei se aude / ca o patrie murmurînd în ureche" ; „steaua orfică își macină legile peste mădularele tale" ; „De spuma dimineții pendulează-acum / dantelele aventurii peste-acoperișe" ; „În patria stinsă a plînsului tău / un pămînt sideral se va arăta" ; „Și sus într-o străină memorie frumos mai plutea o plantă de mare" ; „Citeodată tu mă iubeai pentru apariția cîmpiei / zîmbeai ca și cum alături se anunța o sămînță / cu ochii deschiși în blînda melancolie a lumii".

Chiar dacă senzația de comunicare nu e foarte acută, pentru că îi lipsesc în genere atributele intimității, Ștefan Ioanid izbutește să lase impresia unei interiorități verificabile, cu sigure componente. Poemele lui compun un tot unitar, unde gîndirea se face vers și această străbatere a ideii la suprafață, după ce i s-au ridicat în cale numeroase piedici, conferă unor titluri un anume patos, de bună calitate. Poetul pune convingere în versurile lui delicate care, fără să fie ușor de urmărit, transmit experiențe lăuntrice plauzibile și ceea ce e mai important, cu aerul că nu o fac în mod expres, dezvăluie un mod de a fi și de a simți demn de toată stima. Există o puritate și o blîndețe a firii absolut netrucate în aceste poeme reverice în care dragostea se confundă cu adorațiunea, poeme ce vorbesc adesea despre transparențe dar în care, totodată, transparența ideii nu reușește decît pe porțiuni de discurs să se impună : „Să asculți în pleoapele mele doar eretica / înnoptare a vinului, lemnul / subțire-al memoriei. Și nimic // altceva între noi și îndepărtatul / zbor al peisajului decît acest soldat / culcat în cerul adînc, între moi și fragede / animale, între mai adînci / corăbii decît chiar mireasma. O, dar tu / să asculți doar eretica înnoptare a vinului // în pleoapele mele cînd îți voi spune / fără o falsă spaimă sau fără / o falsă aranjare a duminicii în globurile / asudate ale dimineții : poate fi aceasta / o mai adevărată iubire o mai neînsemnată // duminică. Copilăria trece / prin milostivenia astfel uitată / a blîndei viețuitoare, copilăria trece / — nici o îndoială în frumusețea / credinței tale — copilăria trece / prin cutele verzi ale florii, Crinului" **(Copilăria trece).**

Împăcatul acord cu sine, cu un sine pentru care cuvintele mari chiar există, în realitatea lor intangibilă, infuzează limbajul fastuos al poetului, menit din capul locului celebrării susținute : „Scrutînd istoria prin această însingurată visare / blînd adormit între podoabele lumii / — greu de sînge, în ruguri / aici și întotdeauna cuvîntul de matca sa se despoaie / glasul mării de pace umplindu-l. // Doar dragostea amurgului ne-a stat oricum / îndeaproape, pilpîirea unei pînze / care-și urmează singură drumul / sub lancia poruncilor sale. Acest răspuns / acest glas care acum aievea se naște / în raza singură, clară a luminelor mării / — vezi doar zăpezile, slobode se duc ele, nemaiîntîlnite, / și acolo unde o gură curată răspunde / melancolia din vis se arată" **(Blînd adormit).**

Același program liric îndeajuns de orgolios și restrictiv, nedispus în a intra în „mărunțișurile" vieții curente, ne întîmpină în al doilea volum al lui Ștefan Ioanid, **Mersul pe ape (Ed. Albatros,** 1981). Iată o elocventă, în acest sens, **artă poetică :** „(L-am văzut în umbra claustrului / așteptînd / glicina să treacă / prin dreptul principiilor de geometrie.)" **— Ce mai face poetul.** Lucrurile nu sînt, cu toate astea, decît pe jumătate exacte, pentru că o partitură polemică pare să insufletească unele din parabolele ce compun această nouă carte, parabole cu înțeles nu ușor de descifrat, căci poetului îi place exprimarea ermetică. Astfel, acolo unde frazele sînt mai clare, într-un poem, **Goemetrie,** deslușim o aluzie la „triștii adepți ai geometriilor neeuclide", niște obscuri Mari Mari ce izgonesc „proporția pură" în birlogul ursilor și în caverne. A spune mai mult despre acest fapt, consideră poetul, ar fi o „delațiune" ! Într-altă poezie, pentru a mai da un exemplu, e disprețuit cineva care „iubește flecăreala mai mult decît cititul în in-folii", făcîndu-se în același timp apologia existenței sărăcăcioase și umile, a vieții care nu „s-a clintit cu o iotă mai la stînga sau dreapta". După cum se poate observa, alături de un program liric sau, dacă vrem, confundîndu-se cu el, Ștefan Ioanid așează un program de viață, de o riguroasă și pură geometrie existențială. Numeroase alte parabole, cu evidentă temă morală, nu-l fac însă mai explicit cu mijloacele stricte ale poeziei. Cînd aceasta există, există în formulele somptuoase și ușor-oraculare cu care poetul ne-a obișnuit : „Și-am văzut înlăuntru pe dînsa / dar nu-mi amintesc / decît aceste puține cuvinte : / Atît de frumoasă, într-atît de / frumoasă, de palidă, de spectrală. / Ochii ei mai frumoși / decît ardoarea fulgerelor digitale".

Totuși, volumul are o tensiune, o tensiune nu atît a ideilor, cît a dialogului, a vocilor care se întretaie și își răspund, reale și ireale, în genul Emil Botta. Afirmația categorică, de o simpatică intransigență, dar și palinodia strecoară o undă de ironie absolut necesară în această poezie ce riscă altfel să-și îngusteze nepermis de mult libertatea de inspirație : „Vezi bine, căutarea în stele ți-a adus / prețuirea pe jumătate a logicii, vreo duzină / de adevăruri bine simțite despre iscusință / divină a toanelor și moralei. Firește / în joc era muzica cea mai pură, esența / etherică. Nu i-am atins fruntea / și ochii. Numai picioarele, numai picioarele, / numai tălpile sale cu rare-ncrustări / asemenea crinului. Vrut-am / să le fie grădina ușoară. Și rivna / prielnică. Si cît m-am trudit, cît / m-am trudit ! Martor îmi este / acest fluture stacojiu în tufiș. Încă viu. / Și această emoționantă umilință. / Dar ea ședea în jețul fără cusur. Palidă, / rece — ca urma / unui picior peste ape. / Și ce știi, mă rog, despre mersul pe ape ? / mă-ntrebă. Îți dau /o mie de ani de gîndire" **(Mersul pe ape).**

Dan Cristea

Expoziția : «Valori clasice ale literaturii universale în limba română»

● La Muzeul literaturii române s-a deschis o expoziție de amplă cuprindere — ilustrînd valori ale patrimoniului literar universal din diferite epoci, traduse de-a lungul timpului în românește. Pe coperțile cărților expuse aici, pot fi întîlnite, alături de numele unor scriitori de seamă de pe diferite meridiane, cele ale lui Coșbuc, Blaga, Arghezi și ale altor maeștri ai scrisului românesc, ca tălmăcitori. Datorăm acestei inițiative și prezențe între exponate (în manuscrise autografe) a unor scrisori și dedicații către personalități din țara noastră semnate, între alții, de Paul Valéry, Marcel Proust, Benedetto Croce, Eugenio Montale, John Galsworthy, Thomas Mann, expresie a unor trainice și prestigioase legături culturale din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi. Expoziția „Valori clasice ale literaturii universale în limba română" poate fi vizitată zilnic — în afară de luni — între orele 10 și 18, în localul Muzeului din str. Fundației nr. 4.

Ființele luminii

Urmare din pag. 1

tini. Știind bine ce vor să spună unii prin cuvîntul obscurantism, păstrez de la bunicul meu credința că rîndunelele sînt păsări sfinte, fiindcă venirea lor înseamnă primăvară și lumină. Astfel în dimineața care lega luna aprilie de luna mai, în balconul locuinței mele o pereche de rîndunici au început lucrările celei mai miraculoase construcții. Spun miraculoase pentru că, spre deosebire de noi, păsările-și construiesc adăpostul sau cuibul numai cu gura, ca și cum și-ar scoate din suflet fiecare fărîmă a viitoarei lor case. De atunci le-am observat în fiecare dimineață cum cloceau pe rînd cu penele înfoiate nu atît pentru a încălzi ouăle, cît pentru a le proteja de zgomote, confirmînd încă o dată că viața se naște din cea mai adîncă liniște. De la venirea puilor am colindat pe la uși le tuturor celor șase sute de apartamente ale blocului nostru, întrebîndu-i pe toți vecinii dacă și în balcoanele lor s-au adăpostit rîndunelele. Am aflat că numai la casa mea s-a întîmplat miracolul de unde am dedus că am fost ales, adică preferat de aceste ființe ale luminii. Eu nu fac decît să-mi exprim bucuria că la casa mea s-au așezat vestitoarele binelui, așa cum spuneau bătrînii ; de aceea am certitudinea că numai datorită prezenței lor mie o să înceapă să-mi meargă din ce în ce mai bine.

atelier literar
poșta redacției

CONSTANTIN DAMIAN : Se confirmă bunele semne, dar observațiile anterioare rămîn valabile. În plus, incoerența, inundația verbală, fără sens (reflex al unei „mode" mimetice pe cale de a eșua definitiv într-un soi de interminabilă vomă de vorbe) sînt mai vizibile și mai grave acum, exigența de sine mai laxă, cantitativul predomină primejdios etc. Diminuat, amenințat pare și timpul dedicat lecturii și studiului (la o vîrstă cînd zăbava cărții e lucrul esențial, decisiv !) Sperăm să primim vești mai bune, mai puțin grăbite.

D. BARBU : Felicitări, mulțumiri.

FELICIA : Nu trebuie să vă neliniștiți, nu e nimic anormal, ingrijorător. Ci doar niște fenomene cu totul obișnuite într-o perioadă de eforturi susținute, de tensiune îndelungată, emoții, examene etc. Se poate spune, dimpotrivă, că ați realizat în acest răstimp acumulări remarcabile, care se văd de pe acum în felul cum priviți lucrurile, cum gîndiți, mai matur, mai profund, și se vor vedea și mai bine după trecerea „hopului" și mai ales după cuvenita, binefăcătoarea vacanță. Poate vă vom dezamăgi neadmițînd (cei puțin în această privință !) că sînteți un „unicat", dar asta e tot și nimic în plus : o criză de surmenaj și o criză de creștere — după care vă veți simți mai bogată, mai înteleaptă, mai limpede. Vă dorim succes și „formula magică" și așteptăm vești bune.

MARIN IFRIM : Deocamdată, e mai degrabă mimetism și delir verbal, pe un fond de pregătire școlară insuficientă și de orizont de cultură destul de sărac (v., de pildă, acest răsunător distih : „Din punct de vedere relevant / totul se prezintă galant "!?..., etc). Rareori, cînd renunțați la „dodii" și la zornăiala de vorbe necunoscute, se ivesc unele versificări de bun simț, care vă reprezintă mai bine („La nuntă").

E. CHELARU : Se pare că aveți ceva de spus, dar încă nu v-ați găsit formula cea mai convenabilă firii și puterilor dv. Aceasta ar presupune, desigur, între altele, reconsiderarea exigentă a unui soi de metaforism pletoric, indoielnic, ineficient (gen : „Eu mai pansez încă turme / de fluturi răniți prin spatele capcanelor / fermecătoarei Circe"... etc., — ghirlandă metaforică fără aport, cum se vede, care nu „transportă" nici o revelație, nici o semnificație — ori alta, dintre multe de aceeași performanță : „În visul cîmpiei / plutesc aburi de piine ca respirația / florilor în gîndul unei femei"..., etc. — preparat de eprubetă, chinuit, fără contribuție). De asemeni, sînt de eprubetă, chinuit, fără contrapravegheat mai bine alunecările condeiului în zonele incoerenței, ale cuvîntului în doi peri, ale banalități etc. Semne bune există însă aproape în fiecare pagină și mai ales în „Semnalmente", „Un semn al pămîntului", „Durere". „Elasticitate". „Avertizare". Sperăm să le puneți mai bine în valoare în viitoarele manuscrise.

J. ȘTEFAN : Este o adiere lirică prin textele dv., deocamdată încă firave, inconsistente. Ceva mai bine, în „Melancolia", „Casa de lemn".

I. GRUNZ : Primejdia lucrului de serie se arată tot mai amenințătoare. Mai bine, în „Suflete fir fără nod", „La intrarea în noimă".

C. VAICĂR : Incontestabile aptitudini pentru proză, vizibile mai cu seamă în „Ștefana", lucru solid, bine încheiat, bine scris (poate finalul, cam expediat...), dar și, parțial, în „Zimbetul" (încă nepusă la punct).

D. LUPU : Lucruri bune (și gînduri și proiecte bune) în paginile trimise : „Am visat", „Ecou", „Autobiografie" (cu strofa finală șchiopătînd, ieșită din structură și din linia de inspirație), „Cintec rău". Răspunsul la întrebările pe care vi le puneți e de găsit prin cărțile marilor meșteri.

NATA CIAG : Deocamdată, sînt doar niște exerciții de inteligență, care nu și-au găsit tonul, mijloacele de expresie adecvate, pentru a deveni poezie pur și simplu. Să sperăm că le vor găsi.

DOR DE SOARE : V-am răspuns și mai pe larg, de mai multe ori. N-ar fi decît să repetăm ce-am spus, pentru că nu ne-ați oferit niciodată prilejul de a adăuga ceva nou. După părerea noastră, stăruința dv. atît de îndelungată nu se justifică. Ar fi bine să consultați și alte redacții în vederea unei edificări depline, hotărîtoare.

Marin Cioranu, Iulian Mocanu, Costel Befu, Ioan Corin Culcea, Dușa Ozolin, Florea Cristy, T. Pirvan, Ariel, Ștefanio I., Mihai Cotuțiu, Dorina Buleandră, Miruna Dinescu : Nimic nou !

Alfons Pintea, Maricel D. Popa (ceva în „Recrut", „Epistolă"), **Mircea Munteanu** (ceva în „Clocot"), **Ioan Mihai, Eugen Boldor, Aurel P., Ioan Jorz, Coriolan B., Teodor Mușuroi, Vasile Hanzu, G. Argos, Petre Spiridon :** Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vară

Pereții asudă, gifiie, se bombează
și
elimină
ferestrele.

Umbra e o pasăre care nu mai există
și noi privim
speriați
descompunerea lentă a riurilor.

Fata-Morgana
își trece corpul
de pe un picior
pe altul...

ION DRAGOȘ

Toamne duminici

Vin greieri plăpînzi
prin ierburile sădite de iubitul meu
vin ploi
prin ploile sădite de iubitul meu
voi avea timp să citesc în ele
toată toamna.

Mai aștept o toamnă
de cînd aștept această toamnă
nici o zi de iarnă nu pretind
aș putea face un pas greșit în alt an
aș risca să-mi reîncep așteptarea :
luni, marți, miercuri, aprilie
joi, vineri, iulie, simbătă
pînă duminică –
nici urmă de greieri
nici urmă de ploi...

LORENA PĂVĂLAN

Dorință

Aș vrea să mîngîi lemnul
pe care ți-adoarme
gîndul noaptea,
să văd de-l proaspăt
mușchiul așternut
să răsfoiesc cuvinte
cernute printre
degetele tale,
și să deschid fereastra
pe unde intră dimineața
și-aș vrea,
să mă și vezi visînd.

MARCELA MARINICA

Intoarcerea fiului

Și mai mult te iubim acum
cînd te-ai întors printre noi,
sub forma unui strat subțire de vopsea,
chiar dacă cei doi tilhari de lîngă tine
sînt atît de estompați.
Altfel, duminica ne-am fi plictisit
și luminările n-ar mai fi afumat
martiriul tău, încît să fim nevoiți,
ca, după fiecare război dintre noi,
credincioșii,
să-ți împrospătăm vopseaua,
cu licoarea aceea ce se prelinge din belșug,
pe lîngă cuiele noastre
cele de toate zilele.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Ar trebui...

Ar trebui iubirea să decidă
fără de martori plini de rațiuni.
Ar trebui-ngropat tot aurul din lume.
Ar trebui secat izvorul de minciuni.

Ar trebui să mi se facă dor
de frunze foșnitoare fără de fum și zgură.
Ar trebui să-nchidem ochii fără frică
și s-ascultăm, cu degetul căzut pe gură,

O clipă, riul sfînt cum curge,
curge. Ar trebui să știm
să mi se facă dor de noi.
Ar trebui în ochi să ne privim.

SAVU TEAHA

Arheologie

Supersonicele zguduie cerul,
portavioanele, marea,
bomba atomică, viața,
și savanții pătrund în peșteră sfioși
printre schelete.

Uraa, strigară deodată, uraaa,
am descoperit focul,
focul ce încă mai arde !
și fericiți plecară mai departe
să descopere roata,
roata cea rotundă ca istoria,
în timp ce supersonicele zguduie cerul.

CONSTANTIN OPRICA

Lifting

Această pîndă trebuie să moară
ca un mic animal
pe care tu îl urăști,
pe care eu îl suport
să-mi rontăie nervii în tihnă,
într-un timp irosit,
cînd liftul oprit la alte etaje
e parcă inima mea,
urcînd și coborînd, înnebunită,
suspendată în gol,
pe cablurile de oțel
ale negîndului tău pentru mine.
Cade apoi,
sfărîmîndu-se-n tălpi,
cînd miezul de noapte închide
lespedea zilei pierdute.
Mă ucizi, cu fiecare oprire
a liftului, la alte etaje,
mă ucizi, cu fiecare noapte
cînd patul mi-e doar un sicriu
unde zac, nevegheată de nimeni,
departe de frați și prieteni,
între aceste patru ziduri,
surpate mereu peste mine.

VIRGINIA SOARE

Poem închis

Singurătatea-i un frig
ce-ți subțiază
ființa, și nimicnicia
atît așteaptă :

să pulseze în locul
cel mai însemnat al tău
nu altfel i se întîmplă
și lui dumnezeu

singurătatea vine dinlăuntru
din neputința sinelui
de a se mai divide.

MIHAI CRAIESCU

Prejudecata Caracostea

Urmare din pag. 1

inconsecvența îi aparține lui Caracostea dacă n-am avea în față chiar cartea sa : „la tot pasul, atît în domeniul poeziei culte cît și într-al celei poporane, mi se confirmă intuiția că istoria și estetica nu sînt în conflict fiind două fețe ale aceleiași realități, chemate să se lămurească reciproc." (p. 38)

Prin studiul formei, D. Caracostea s-a străduit să dezvolte o teorie a specificului național, căutînd dincolo de încadrările ideologice specificul poeților români, în speță Eminescu. Din nefericire, el nu este recunoscut în niciunul dintre studiile afectate subiectului ca teoretician al specificului național printr-o teorie stilistică unitară — și, în consecință, I. Apetroaie se complace să scruteze critic doar secvențe din întregul concepției de lucru al lui Caracostea. Metoda sa de lucru, sistematică și originală, care intenționa să cuprindă panoramic un domeniu de cercetare interferent — literatură, folclor, estetică, filozofia limbajului — se refuză unor analize subsecvente. Pentru prefațator pare curios că D. Caracostea neagă categoria stilisticii în studiul limbii comune. Această „curiozitate" nu s-ar justifica (D. Caracostea este unul dintre cei mai notorii folcloriști români și I. Apetroaie îi administrează doar statutul unor preocupări folclorice !) dacă I. Apetroaie ar lua în considerare (citește : ar cunoaște) întreaga sa teorie, care, trebuie să recunoaștem deschis, are un caracter foarte personal. Dar e știut că un sistem aprobat **urbi et orbi** nu există existînd în realitate atîtea stilistici cîți stilisticieni mai notabili sînt.

Pe același ton persiflant, I. Apetroaie trece de la corective abuzive la abuzuri de interpretare constringînd textul să declare erori acolo unde ele nu există. I. Apetroaie afirmă : „«Astfel dorința-i gata» căzut sub incidența analizei fonetice ar indica — crede criticul — prin repetarea vocalei — **a** — la sfîrșitul versului, o coborîre, a tensiunii, pentru ca într-alt vers, cu totul asemănător, «Îi cade dragă fata», contribuția aceleiași vocale să-i sugereze interpretului o notă gravă de mirată solemnitate. Subscriem a doua impresie și pentru primul vers, care în nici un caz nu poate indica o coborîre, prin tocmai frecvența vocalei deschise — a —" (p. 20, supra). Față de această aserțiune a lui I. Apetroaie, audietur et altera pars : „«dorința-i gata». Față de primul cuvînt tonul acesta e coborît, ca pentru o simplă constatare a unui lucru firesc. Și totuși, valoarea cuvîntului **dorința** iese la iveală prin așezarea lui la mijlocul versului... Cuvîntul **dorința** are o valoare și prin încadrarea lui în vers: fiind de trei silabe cu prelungirea în — i —, «**dorința-i**» este precedat de un cuvînt cu două silabe, simetria aceasta sporindu-i corpul și evidența... «dorința-i gata» are un ton coborîtor accentuat de accentul pe — **i** — cel luminos, care cade exact la mijlocul versului" (p. 320—323, passim). După cum se vede, afirmația lui I. Apetroaie este inventată numai pentru a avea la ce... subscrie.

I. Apetroaie înregistrează mai departe, în studiul său, îndecizii și parti-priuri, răsturnări surprinzătoare și, din cînd în cînd, merite. Ceea ce a fost călcat în picioare este acum purtat pe umeri în numele unui fair-play concesiv de genul unor expresii ca „nu-i prea putem nega valabilitatea", „de care nu ne putem lipsi prea usor", „calitatea studiului nu e, în ultimă instanță, deloc oarecare", etc.

Lipsa unor încadrări cronologice, adăugată notelor foarte puține (minimă informație, repetiție supărătoare la note după bibliografia oferită de Caracostea, redactare neglijentă a unora dintre ele) se repercutează și asupra pretentiilor studiului de a epuiza un subiect de asemenea anvergură în 17 pagini. Ca mulți alți cercetători, aflați în tangență cu opera lui D. Caracostea, I. Apetroaie surprinde și este surprins de tonul agresiv al autorului, de o anume morgă doctorală, de numeroase premoniții lansate de pretutindeni. Reacția sa de apărare a fost atacul. Neîndoios, I. Apetroaie s-a lăsat influențat și de curentul de opinie defavorabil savantului, întreținut în cultura română și astăzi, la mai bine de un sfert de secol de cînd „moartea izbăvi opera" de omul dificil care a fost D. Caracostea. De aceea I. Apetroaie ne oferă la baza monumentului care este „Arta cuvîntului la Eminescu" basorelieful observațiilor personale, cu șterse contururi difuze la lumina zilei.

*) **D. Caracostea: „Arta cuvîntului la Eminescu", Editura Junimea, Iași 1980 (ediție critică, note, addenda bibliografice de Nina Apetroaie, Studiu introductiv de Ion Apetroaie)**

Carte de citire, carte de iubire

Urmare din pag. 1

sînt limpezi în intenții și în punerea în pagină, dovedind profesionism, adică nu numai fantezie, intuiție și expresivitate, ci și capacitatea de a stăpîni comunicarea într-un scop formativ. Poezia se dovedește un pedagog desăvîrșit care are grijă să fie o măsură în toate : imaginația este debordantă, dar metafora se păstrează în limitele accesibilității, jocul asociativ al cuvintelor ține cont de vîrstă ; limbajul este, de asemenea, accesibil, dar nu sărăcit, șchiop, searbăd, dimpotrivă, e mustos, de o concretețe poetică, deci stîrnind imagini potrivite cu universul copilului.

Acest control nu-i un semn de scădere al cărții, ci un merit. În sine e lipsit de valoare, pentru că nu lipsa de control caracterizează literatura actuală pentru copii, ci lipsa de har. Dar în acest volum, harul se revarsă din plin, poezia este adevărată, nu întîlnim o căzneală versificată, intuiția sufletului infantil are adîncime și fior, iar expresia cuprinde acel inefabil stilistic al jocului lexical din folclorul copiilor. Totul e realizat cu talent și iubire, cu o iubire care devine curat narcisism, pentru că este o iubire pentru copilul din noi, deci pentru copilul etern.

În fond, autorii au descoperit în această carte pentru copii pasul simplu al poeziei : acela de a te întoarce spre ceilalți prin tine și, cu atît mai mult, de copilărie te apropii prin tine. Observația aceasta obligă la o așezare a volumului lui Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei într-un context mai orgolios, în descendență — să zicem — lui Creangă, Arghezi sau Sadoveanu. Cei doi poeți leagă literatura actuală pentru copii de o tradiție, de linia ei cea mai valoroasă, determinînd în același timp și o diferență specifică, întrucît, dacă pentru Creangă întoarcerea în copilărie devine un memorial de călătorie în paradisul pierdut, iar pentru Arghezi — o carte de jucării și pentru Sadoveanu — o aventură în blînda imaginație a basmului, pentru Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei este o stare de spirit perpetuă, adică „o fericită vîrstă de mirări și incintări, de poezie și vis" de la care nu poți abandona decît riscînd o cumplită acreală de suflet.

Originalitatea cărții este astfel mai întîi una de viziune. Copilul este omul mare la o scară mai mică și din aproape spre departe, de la cunoscut spre necunoscut, de la concret spre abstract, de la imagine la idee e condus treptat și fără ostentație, în joacă, prin poezie și poveste, spre cunoașterea lumii și a lui însuși. Este surprinzător să constați pe ce gamă întinsă de influențare poate acționa poezia, încît te întrebi dacă nu cumva aici se ascunde modelul manualului perfect și dacă autorii nu exagerează în modestia lor de a nu concura Abecedarul. **Carte de citire, carte de iubire** este totuși un Abecedar, adică o carte de inițiere, și este cel dintîi și cel mai complet Abecedar românesc de inițiere în literatură. Din acest punct de vedere, reticențele autorilor se explică. Ei nu concurează cartea didactică, domeniul lor e altul, dar n-am întîlnit în nici un manual școlar o introducere în estetică făcută cu atîta subtilitate ca aici (de văzut poezia finală).

Originalitatea cărții ține în al doilea rînd de modernitatea ei. Modernitatea este un dat constitutiv al micului om contemporan, care se formează respirînd aerul cel mai nou, de aceea autorii nu se sfiesc să construiască universul ficțiunilor lor cu materialul universului palpabil. Poveștile se umplu nu atît cu termeni moderni, cît cu motive de viață modernă, cu oameni gîndind modern și cu personaje moderne sau modernizate. Copilul de azi se mișcă într-un registru existențial și cultural variat, cuprinderea minții lor e mai mare ca oricînd, iar imaginea acestui adevăr devine în cartea celor doi poeți realitate estetică.

Dar modernitatea **Cărții de citire**... provine și de altundeva, din modernitatea poeziei însăși și asupra acestui aspect ar trebui să ne oprim mai mult. Mecanismul poeziei pentru copii arată în acest volum altfel decît pînă acum : dacă îl raportăm la **Iarna pe uliță**, diferența sare în ochi, dar este la fel de izbitoare și dacă îl raportăm la versurile pentru cei mici ale lui Arghezi. Desigur că și aici efectul poeziei epice asupra sensibilității infantile e speculat la maximum, dar metafora începe să stăpînească treptat actul comunicării poetice, devenind instrument principal de construcție a textului. Să te joci astfel cu copiii înseamnă de fapt să te sincronizezi cu realitatea copilului însuși, ceea ce dovedește că **abecedarul** lui Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei nu e doar un dar pentru copii, ci și un veritabil act de cultură.

Dar cum nu prin ecourile asupra omului matur poate fi judecată în absolut **Cartea** celor doi poeți și cum n-am putut testa efectul ei asupra unui grup mai mare de copii, cred că cea mai cinstită observație pe care am auzit-o pînă acum aparține lui Alexandru Paul, critic de cinci ani, care a strigat încîntat către doamna de alături arătînd spre volumul din mîna mea: „Măi, mămico, îți mai aduci aminte ce bine am ris noi cînd am citit cartea asta ? Dar cel mai mult mi-a plăcut mie cu marmota, cu Woody și cu cotoii care merg la școală."

Vertebra depămînt (I)

Urmare din pag. 1

mai „ostentative", poate chiar obositoare, expresii poetice, o seriozitate a privirii, o rigoare aproape solemnă a conduitei, amestecată cu tendințe prăpăstioase, cu violența cea mai surprinzătoare și mai fără de scop, totul sugerează personalitatea de excepție, purtată de apele viforoase ale unui ocean interior nedomolit. Duritatea și caracterul surprinzător al versului îi dau un caracter monumental, iar profesiunea de credință artistică primește înfățișarea manifestului social : „Bărbătește și-au plătit țăranii / Cotele de lapte, de grîu și de carne / Și toate tributurile prin care / Ne-au eliberat de oști străine ; / A fost și rîndul poetului / Să-și plătească datoriile — / O-a băut apa, și-a respirat aerul / Unei patrii care l-a dorit sau nu, / Dar în care s-a născut și stă / Să moară. // I s-a zvîrcolit limba / Ca șarpele zvîrlit în oala de pămînt ; / Piatră i s-a pus pe ea, / ca pe o viperă-nchisă-n retortă / Să producă veninul tămăduitor ; / Cu pinza celor trei culori și-a legat / Poetul gura — / De dragul vostru, nu din teamă ; / Nu din vînzare, nu din nebunie, / Ci de dragul vostru / A venit cu blîndul de otravă / Acolo unde făureați săgeți — / Și venind, i l-ați schimbat în / Dulce. / Demult e vremea poetului — / Să nu mai dea oricui veninul său / să fie îndulcit ; / Vă spun eu, vă oblig să pricepeți — / să nu vă fie teamă, să nu fiți / Mai înțelepți decît se cuvine — E nevoie de logosul tare, / De veninul cuvîntului-matcă, / Și al cuvîntului fiu. // (...) Pinzelor de trei culori, le stă mai bine / Legate la piept, sau la brat / Cu demnitate de obîrșie — / Decît să lege gura poeților, / Căci nu tăcerea apără popoarele / De mașinile sălbatice". Registrul social îi convine cel mai mult poetului și formei pe care și-a asumat-o în ultima vreme. Este vorba de poemul amplu, cu deschidere spre concretul lumii, atît de caracteristic, de la Whitman la Ginsberg, de pildă. În poezia de astăzi a lumii, acesta din urmă este de altfel singurul autor cu care Ion Gheorghe poate fi asemuit, pe linia descriotivă, a aglomerării de senzații și a imprecațiilor, a multiplelor exhortații formulate în versul amplu și bărbătesc. Magia lor este de altă natură decît a poeților latino-americani, de pildă, care întrebuințează aceleași mijloace, cu insistență însă asupra formulelor de rit, de practică, i-aș spune, ocultă, plină de efect. La Ginsberg, în **Howl**, și la Ion Gheorghe, aglomerarea vine ca o formă pură de adițiune, din așezările urbane, haotice, cu străzile și clădirile răspîndite parcă fără logică, cu maidane și gunoaie, cu violență și stări paroxistice etc. Ele nu repetă formule legice, sînt pur și simplu consecințe ale unei voințe de expresiune a concretului, refuzînd metafora, în numele valorii intrinseci a materialului pe care îl propun. Metafora ar însemna „elaborare", prelucrare a realității, pe linia de forță a unei naturi ideale, ceea ce ar contrazice tot programul poetic al lui Ion Gheorghe. Și în acest sens, el este contemporan cu Ginsberg, și de asemenea cu mișcarea poetică a școlii new-yorkeze, tinzînd spre suprimarea metaforei și plonjarea în concretețea cea mai stringentă a realității. Poetul „țăranilor" de la noi, și teoreticianul catastrofic din manifestările publice, se vădesc a fi, în cele din urmă, înostazele unui autor de avangardă, atît în gîndirea socială, cît și în ceea ce privește structura sa artistică. Nu întîmplător l-am asemuit lui Ginsberg, cel din **Howl** și mai puțin din **Kaddish** (deși considerăm poemul dedicat lui Naomi drept cea mai mare realizare a sa de pînă acum). În linia poeziei sociale, a poemului whitmanian, ei sînt autorii cei mai importanți din lume, la ora actuală, iar circulația restrînsă deocamdată a textelor poetului nostru nu ne va împiedica să facem această afirmație. Un tablou cum este cel din **Moment** sugerează tipul de mijloace pe care le folosește : „Un lucru rar : bătrîn pe plajă / Stă pe nisip ca vita la plug, îngenuncheată. / Prin cracul larg al slipului-strai / Aproape țărănesc, de bumbac, / Îi atîrnă carnea neagră, de cal bătrîn ; / În rest, numai oase. / O viziune arheologică, Schelet acoperit / Cu pergamente. Atoase rădăcini. // Pe cap, să-l apere de insolație, o șapcă / Groasă, de vechi combatant. De la un / Costum de stofă scumpă. / Stă cu picioarele strînse pe sub sine / Cu bărbia în piept, de-o oboseală de vită / Trăgînd vagoneții în mină". Un tablou, așadar, de-o concretețe halucinantă, trecînd în revistă elementele ce compun înfățișarea unui bătrîn criminal. Perspectiva este plină de compasiune, nimic nu mai animă verbul de foc al justițiarului. Vechiul combatant ce-și plimba altădată aroganta într-un costum de stofă scumpă este acuma un animal bătrîn, el suferă la vederea țărăncilor ce fac curățenie la mal. Aglomerarea de detalii sugerează caracterul inexorabil al mișcării lucrurilor, faptul că se întîmplă ceea ce trebuia să se întîmple, indiferent de strădaniile trecute și de lamentoul actual al luptătorului : „A-u, a-u ; u, a, u, a, a, a, a, uu !" Motivul mișcării implacabile a concretului social revine însă cu și mai mare pregnanță în „Fără de răfăcire", ampla poemă a deriziunii politice.

Iliada în veșminte noi

Urmare din pag. 1

nit-de-ierni" (și nu de „zăpadă") redă imaginea perenă, ancestrală a muntelui sacru al elenilor, iar „Moartea-cea-care-toate-le-ncheie" apropie determinații morții de reprezentările noastre necreștine.

Pentru că avem în față trei traduceri de Homer, și pentru că de Aristia nu s-a mai vorbit la noi de atîta amar de ani vom încerca să prezentăm comparativ textele, lăsînd cititorului bucuria de a constata că ele se-ntrec în frumusețe unul pe altul. Nu ne orientăm spre descrierea luptelor sîngeroase, urmînd ideea prefatatoarei (care se regăsește, cum am încercat să arătăm, și în tradiția populară a legendei) : „Nimic nu este mai potrivnic războiului decît acest lung poem al suferinței, în ciuda nenumăratelor discursuri pledînd pentru curaj și violență. Dar simpatia poetului merge de fiecare dată către cel ucis, fie chiar și cel mai umil dintre ei. Pentru Homer, moartea nu este niciodată prilej de bucurie, ci numai de jale". Începem, totuși, cu discursul lui Agamemnon către popor — pentru a arăta primatul lui Aristia în poezia patriotică. Iată-l în traducerea de azi : „Și-acum, să-așternem masa ; să luptăm după-aceea ! Fiecare oștean să-și ascuță sulița, să pregătească scutul. Harnicii telegari hrăniți cu luare-aminte, și carul cercetați-l; iar gîndul să ne poarte la crunta bătălie ! De-a lungul întregii zile ne va judeca Ares, spăimîntătorul Ares. Căci nu-i îngăduit, pîn' la căderea nopții, nici cel mai mic răgaz. Luptătorii ocrotiți de scutul de aramă își vor vedea trupul brobonit de sudoare ; istovit va fi brațul de mînuirea lăncii ! Vor asuda caii cărind carul strujit !". Același fragment în traducerea lui Murnu : „Hai să-mbucăm din merinde, ca-n urmă să-ncepem războiul. / Sulița bine să-ascută și pavăza dreagă-și oricine; / Hrană să dea cu de-a volna la caii cei iuți în picioare / Și să-ngrijească de car gătindu-se de bătălie / Ca să putem cît e ziua de mare să ducem tot greul. / Nu vom avea noi răgaz nici cît o cîrtă de vreme / Pînă ce n-o veni noaptea să-mpiedice-avîntul ostirii. / Pieptul la mulți asuda-va în foc de purtatul curelii / Scutului cel păzitor și de lance trudit va fi brațul / Și năduși-vor și caii de trasul strujitelor care" — și a lui Aristia : „...Dar să cinăm acum / Ca să putem mai țepeni sluji apoi lui Marț / Voinice, — ascute-ți lancea, de pavăză-ngrijește. / De colf, de arc, de paloș ; întreamă-ți armăsarii / Cu hrană-ndestulată; dă carului ocol / De tot fii gătit bine cu gîndul la război / Că astăzi toată ziua și fără încetare / Ne vom rota-n bătaie pîn'-o peri lumina / Și numai umbra nopții ne va deosebi. / Azi va-asuda cureaua pe peptul înfocat / Cureaua care ține grea pavăza și mare ; / Se va-nclești și palma pe singerata lance / Vor asuda și caii la ham înfierbîntați". Textele sînt reprezentative pentru spiritul fiecărei traduceri

în parte : Aristia intervine în text redîndu-l printr-un vocativ sugestiv : „Voinice !" care transformă, astfel, pe Homer în înflăcărător îndemn patriotic (sîntem în 1837; Aristia va fi unul din capii revoluției de la 1848). Nimic arhaic, lipsesc metaforele specifice unui text antic, mesajul este actual, direct (iar acea expresie **ne vom rota-n bătaie,** anticipată de alta, **dă carului ocol,** centrează excelent discursul redînd imaginea luptei viitoare). Murnu evocă, parcă, unul dintre războaiele trecute — iar Sanda Diamantescu și Radu Hîncu refac, abia ei, atmosfera homerică (este anunțat Ares, patronul războiului, sînt păstrate, discret, imagini din Murnu). Evident, preferințele noastre se îndreaptă către primul traducător al cărui mesaj este viu, n-are nimic „muzeistic" sau „arhaizant". El este, paradoxal, și mai aproape de Homer prin imaginea nopții care, doar ea va deosebi luptătorii (pe ahei de troieni) sau prin imaginea lăncii în palma încleștată. De altfel, traducătorii de azi se întîlnesc în acest punct cu Aristia : expresia **a înpumna lancea** este frecventă în ambele traduceri (Murnu folosește derivații și expresii cu termenul „braț" în contextele respective). În acest punct și în cel puțin încă unul „Iliada" de azi face legătura cu prima traducere românească : pentru „armurile" aheilor Aristia folosește expresia **ahei invescați în aramă** motivînd într-o notă : „Vezi Psaltirea lui Dositeiu în versuri, psalm 103 : **Că tu te-nvești în lumină / Ca soarele-n zi senină**" Radu Hîncu : **ahei învesmîntați în aramă.** Față de Murnu traducerea de azi se individualizează mai ales prin insistența asupra acestor momente inerțiale, de pauză instantanee (ritmul violent hexametrul, nu-i permite lui Murnu pauzele, repaosul) și prin propoziții scurte, prin folosirea atentă și nuanțată a verbului (mai ales a timpurilor secundare). Unitatea unei verigi din acțiune — ceea ce anticii numeau **kolon — nu o** mai dă versul, ca la Homer (iar la Murnu versul „ritmează" propoziții lungi, el introduce în limbă fraza latinizantă) — ci o singură propoziție, organizînd economic acțiunea. Iată acea cădere a plopului din finalul cărții a IV-a, comparație la moartea lui Simoesius, mai reprezentativă pentru traducerea de azi : 1. „A căzut Simoèsios, prăvălit în țărînă, așa cum cade plopul cel înalt și neted, încununat de ramuri, plopul ce-a crescut în valea mlăstinoasă. Ramurile verzi, care cresteau în vîrf, rotarul le taie cu un fier lucitor, arcuind tulpina, și apoi strunjește o roată din ea pentru un car frumos. Plopul zace la mal uscîndu-se încet. Tot astfel Simoèsios, fiul lui Anthemion, zace răpus de Aias". 2. „Se prăvăli el atunci, flăcăul, întocmai ca plopul / Care, sădit într-o umedă pajiște mare, crescuse / Neted la trunchi și abia-nrămurit înflorise la creștet, / Dar cu tăișul de fier lucietic îl taie rotarul / Meșter, ca lemnul să-ndoaie, să-l facă obezi la telegă ; / Stă după-aceea uscîndu-se plopul pe marginea apei — / Astfel a fost Simoesiu ucis de puterea lui Aias". 3. „Căzu el în țărînă trîntit chiar ca nu pleop / Cè lung se-nalță, neted, pe mal de baltă mare / Și numa-n vîrf cresc ramuri — apoi, lemnar prea meșter / Îl taie, l'încovoaie la trebuința sa : / Stă pleopul, se usucă lungit pe malul girlei — / Așa și Simoesiu, fiul lui Anthemion / Zăcea ucis de Eas".

Ne place invenția verbală a lui Murnu, avem tot respectul pentru încercarea lui Aristia, dar în traducerea de azi tabloul, zugrăvit după o serie de lupte înverșunate, obositoare, ne cucerește prin liniștea meditativă pe care o aduce, proiectînd, parcă, o viziune specific populară, de azi și de totdeauna, asupra roatei sorții, legînd strîns căderea omului de a marilor arbori.

N-am vrea să fim dintre cei care exagerează spunînd răspicat : această traducere este cea mai, a venit, în sfîrșit, timpul etc. Toate cele trei traduceri din „Iliada" în românește sînt reușite de excepție, pe toate trebuie să le citească tînăra și mai virstnicele generații care au numai nostalgia textului original ; și, ca atare, această traducere de azi trebuie primită cum au fost primite și celelalte : ca pe un moment sărbătoresc. Nu putem decît să regretăm că editurile n-au fost pregătite pentru o prezentare grafică a cărții așa cum ar fi meritat Homer, printr-o punere în pagină adecvată textului (în versuri, nu în proză ritmată), prin ilustrarea lui cu imagini reprezentative. Așteptăm o a doua ediție a acestei cărți care să satisfacă și acest deziderat și în care — mai ales — autorii să intervină, pe lîngă, sau chiar în locul glosarului, cu mai multe note — împlinindu-și datoria de a da cititorului nu numai un text exact, atractiv, dar și un aparat critic care să fie imaginea adevărului filolog clasic de astăzi.

*) **Homer, „Iliada", traducere de Sanda Diamantescu și Radu Hîncu, prefață, indici și note de Sanda Diamantescu, Ed. „Minerva", București, 1981.**

Stelele cerului și Legile morale

Urmare din pag. 1

ani. Densitatea stelelor poate fi de zeci de milioane de ori mai mică sau pînă la o sută de bilioane de ori mai mare decît densitatea apei. În univers există Materie în astfel de condiții, ce pe pămînt nici nu pot exista nici nu pot fi create". Încheiem citatul.

Iar în acest spațiu uriaș domnește ordinea, există un echilibru, o frumusețe fără seamăn, unele stele există luminînd, altele mai stinse dar emițînd cîntări, fiecare unică și totuși laolaltă în ordine măreață.

Legile morale tind să stabilească un echilibru al fiecăruj individ în parte, să evite haosul, în care poate cădea orice societate omenească dacă nu practică fără încetare aceste legi. Ele au apărut în istorie mijlocind coagularea popoarelor, s-au perfecționat prin milenii și sînt mostenirea cea mai profundă în popoarele care au făcut ceva în istorie.

Ele nu pot fi smulse din istorie fără pericolul dezechilibrării unui popor, iar acolo unde legile morale încetează de a fi practicate, învățate în școli, în familie, în societate, întregul organism social are de suferit. Așa cum stelele sînt stăpînite de ordine, pentru a-și putea urma ținta lor, făptura omenească pentru a emana frumusețe și strălucire, pentru a se realiza în istorie trebuie să se știe angajată din copilărie la greul legilor morale care culminează în jertfa de sine din iubire.

m a p a m o n d

INTERVIU CU GIORGIO BASSANI

Datoria față de istorie

● **Giorgio Bassani** este, fără îndoială, una dintre personalitățile proeminente ale literaturii italiene de astăzi ; autor al mai multor volume de versuri, el își datorează, însă, faima internațională povestirilor și romanelor desprinse din viața orașului Ferrara (dintre care „Grădinile Finzi-Contini", „Bitlanul" și „Între ziduri" publicate în frumoase tălmăciri românești), reunite de curînd sub titlul „Romanul Ferrarei". Invitat, pentru a doua oară, în România cu prilejul recentelor manifestări culturale dedicate orașului Ferrara, organizate la noi în țară de Institutul Italian de Cultură, Giorgio Bassani a avut amabilitatea să ne vorbească despre opiniile sale literare.

Fotografie de Emanuel Tânjală

— Zilele acestea am citit o declarație tulburătoare, făcută recent de un scriitor italian din generația dumneavoastră, un scriitor care a cunoscut fascismul și războiul și care a luptat împotriva lor ca și dumneavoastră, Italo Calvino, care scrie : „Lumea de astăzi se înfățișează ca un colaps, o năruire, o cangrenă. Iar literatura supraviețuiește risipită în interstiții, în crăpături, ca o conștiință că nici o prăbușire nu va fi destul de definitivă pentru a exclude alte prăbușiri". Pentru dumneavoastră, Giorgio Bassani, ce rost, ce menire are literatura astăzi, în lume și îndeosebi în Italia ?

— Consider că și în momentul de față lucrul cel mai important este ca autorul, poetul, să existe, să realizeze ceea ce și-a pus în minte, să termine ceea ce a pornit să facă. Iată, după mine, lucrul cel mai însemnat. Dacă a scris tot ceea ce avea de scris, să tacă ; dacă mai are de adăugat lucruri noi la ceea ce a spus înainte, să continue ; dar să nu vrea să fie altfel decît este el cu adevărat!

— Considerați, deci, că literatura merită să existe în virtutea datoriei pe care scriitorul o are față de sine însuși ?

— Față de sine însuși, da. În măsura în care scriitorul va fi credincios propriei sale vocații, propriei sale intuiții originare, cea din pricina căreia a început să scrie, el va fi util și altora, oricine și oricum vor fi aceștia.

— Pot să înțeleg că Bassani, care mărturisea de a fi urmărit cu fiecare carte să se explice pe cel de astăzi prin el cel din trecut...

— Și viceversa !

— Și viceversa ; același Bassani, cînd scrie, se gîndește la alții, la „ceilalți" ?

— A scrie înseamnă, înainte de toate, a scrie, adică a folosi o limbă pe care o vorbesc eu și pe care o vorbesc totodată ceilalți. Chiar și atît ar fi de ajuns pentru a spune că eu mă gîndesc și la ceilalți, că mă plasez în mijlocul lor. Totuși, vreau să spun că am și alte dovezi că mă gîndesc și la ceilalți. De pildă, dacă atunci cînd îmi scriu cărțile nu spun unele lucruri, dacă mă opresc de la spunerea unor lucruri, o fac pentru că mă gîndesc la ceilalți, la cei ce vor citi. Un scriitor mai „dezinvolt" ar spune și acele lucruri, însă pentru mine a spune toate lucrurile, pînă la capăt, are un iz de „romanesc", în sensul peiorativ al cuvîntului. Eu, cînd scriu un roman, este ca și cînd nu aș scrie un roman : mă trudesc să nu fie un roman, chiar dacă pînă la urmă este ; mă căznesc să nu fie o poveste, o născocire, o distracție, ci un lucru care să-i implice pe ceilalți în acțiunea morală ce stă la temelia scrisului meu.

— Spuneați, într-o conferință, chiar că arta înseamnă pentru dumneavoastră efortul continuu de a cuceri obiectivitatea prin subiectivitate...

— Adevărat.

— În ce sens obiectivitatea ?

— Vedeți, eu sînt un istorist de școală veche. Eu cred în spirit ca realitate absolută. N-aș fi fost, într-un fel, elevul lui Benedetto Croce și al lui Roberto Longhi, dacă nu aș fi gîndit așa. Pentru mine actul spiritual este un act absolut. Efortul meu a fost întotdeauna, și va fi în viitor, acela de a mă obiectiva, de a cuceri o viziune istorică asupra propriului meu eu. Nici un moment din viața mea nu poate fi văzut de mine despărțit de semnificația lui istorică. Aceasta mă deosebește pe mine de literatura — fără îndoială, mare și importantă — de dinaintea mea, care plonja în subiectivitate crezînd că subiectivitatea este un fapt absolut ; eu nu pot crede așa ceva. Subiectivitatea, actul spiritual este un fapt absolut cu condiția să fie autentic și nu doar să redea mișcările interioare ale psihicului, ale fiziologicului sau altele de acest fel.

— Așadar, prin obiectivitate aveți în vedere...

— Vă explic mai bine : eu vorbesc despre mine cînd eram adolescent ; în același timp, însă, vorbesc despre orașul în care eu, adolescentul, trăiam și creșteam. În acest fel, legătura dintre mine cel care scrie astăzi, și eu, cel de atunci, e o legătură care se înfăptuiește, pentru că este o legătură îmbogățită de o viziune istorică, adică autentică, adevărată. Important pentru un scriitor este să fie convins că subiectivitatea, inevitabilă, a scrierii poate și trebuie să devină un fapt de istorie. Concret vorbind, puține opere scrise pe lume sînt atît de legate de individ cum este opera mea, dar, în același timp, puține au făcut, ca a mea, efortul de a transfera, de a proiecta acest eu subiectiv într-un context istoric obiectiv.

— Mai înainte ați rostit cuvîntul „moral", „moralitate",...

— Aș spune chiar religiozitate, în sensul etimologic, de a sta împreună, de a te simți în raport cu lumea, de a simți responsabilitatea acestui raport.

— În acest fel gîndiți moralitatea în artă ? ca o comuniune pe care arta o poate înfăptui ?

— Da, există și un asemenea fond ; cel puțin în ceea ce mă privește pe mine. Există mari autori blasfemi, care recuperează sentimentul comuniunii prin imprecație — așa sînt marii romantici, marii decadenți, marii experimentatori de la începutul acestui secol. Eu nu aparțin acestei categorii de scriitori. Și știți de ce nu aparțin ? Pentru că eu vin **după** ei. Și pentru că eu vin după ce am făcut experiențe, să spunem, cu caracter absolut, care nu-mi mai îngăduie să fac ceea ce au făcut ei. Ies și eu de la Auschwitz și de la Buchenwald (ca participant la lupta antifascistă. Bassani a fost întemnițat în 1943, fără a fi, însă, deportat — n.n.), dacă înțelegeți ce vreau să spun. Mă întorc **aici** după ce am fost **acolo**. Prin urmare eu nu pot fi ca Rimbaud ; eu vin **după** Rimbaud. Pentru mine faptul de a fi credibil este un fapt moral fundamental, în afara căruia scrisul nu poate exista.

— Ferrara este un înveliș material dar și spiritual al destinului personajelor dumneavoastră. Cum s-a născut acest spațiu în opera dumneavoastră ? Ca necesitate literară de a oferi un mediu propice psihologiei personajelor ?... să spunem, ca la Balzac ? Sau dimpotrivă, realitatea concretă a orașului, dialectica dintre intern și extern, dintre închis și deschis, caracteristică structurii urbanistice a Ferrarei, a fost cea care v-a sugerat psihologia personajelor ?

— Totul e cu putință. Oricum, eu am construit Ferrara stradă cu stradă, cartier cu cartier, pentru că aveam nevoie să o construiesc. Eu plecam de la o realitate pe care nimeni n-o cunoștea, pe care eu însumi n-o cunoșteam ; dar pe care aveam nevoie să o construiesc. Fiecare povestire a mea corespunde acestei nevoi, fiecare povesitre a mea vorbește despre o Ferrară diferită. Noi ne deplasăm din cartier în cartier pentru a construi orașul în toată realitatea lui. Totuși un spațiu important cum sînt grădinile Finzi-Contini nu a existat niciodată ca atare la Ferrara. Locul în care acele grădini ar fi trebuit să fie, acel loc, însă, a existat. În schimb, grădinile Finzi-Contini cele din carte, se află lîngă Roma.

— Critica a vorbit despre „clasicismul" dumneavoastră, îndeosebi cu referire la limpezimea expresiei, la controlul absolut și lucid al materiei narative prin cuvînt. Vă recunoașteți în această caracterizare ?

— Dacă prin aceasta semăn cu clasicii, cu atît mai bine ! Dar aceasta nu înseamnă că scriind eu aș avea în minte modele, să spunem, clasice ; nu sînt un neoclasic. Eu scriu limpede pentru că vreau să mă fac înțeles ; sînt limpede pentru că nu am nici un motiv, nici o rațiune, nici o voință de a fi obscur. Eu, cum am spus, vin **după** toate acestea. Voința de a fi clar corespunde nevoii de a fi credibil. Nu vreau să pescuiesc în ape tulburi ; eu vreau să explic : altora și mie însumi.

— Ultima dumneavoastră experiență narativă, rescrierea „Romanului Ferrarei", marchează, mi se pare mie, o fază de creație mai puțin obișnuită : retrăirea operelor anterioare în viziunea lui Bassani cel de astăzi.

— Adevărul este că intuiția că ceea ce scriam eu era, de fapt, o singură carte am avut-o încă pe cînd redactam „Grădinile Finzi-Contini", dar convingere că trebuie să fac o singură carte din cele precedente s-a impus după ultimele volume de versuri, adică după ce, prin poezii, m-am detașat de povestirile ferrareze și am simțit, de aceea nevoia să le pun în legătură cu eul meu de acum.

— În momentul de față aveți vreo presimțire cu privire la următoarea fază de creație ?

— Acum mă simt extrem de liber. S-ar putea să scriu, voi scrie, dacă voi scrie, fie povestiri ferrareze fie altceva. La ce mă gîndesc în prezent este o completare la povestirile Ferrarei, care să privească anii cei mai îndepărtați ai copilăriei mele ; dar nu pentru a vorbi despre mine, ci pentru a nara obiectiv povestea unei fete, la începuturile fascismului.

— Înțeleg că Bassani, scriitorul, crede în viitor, în viitorul creației sale. Așadar, ceea ce scria Calvino despre...

— Să ne înțelegem ! Calvino are, în felul lui, dreptate. Italia se află într-un moment greu al istoriei sale, dar asta nu înseamnă că unui scriitor care a crezut întotdeauna în menirea absolută a artei, cum sînt eu, i-ar putea da prin minte s-o adapteze la situațiile noi. Noi ne îndreptăm spre forme de consumism, spre abolirea personalităților și sensibilităților de excepție, ne îndreptăm spre o lume de oameni egali dar nu liberi. Din această pricină, literaturii i se cere, de asemeni, și tot mai mult, să se adapteze acestei lumi de oameni egali dar nu liberi. Eu nu mă voi adapta niciodată la așa ceva.

Smaranda Bratu Stati

BRÂNCUȘI LA BEAUBOURG (IV)

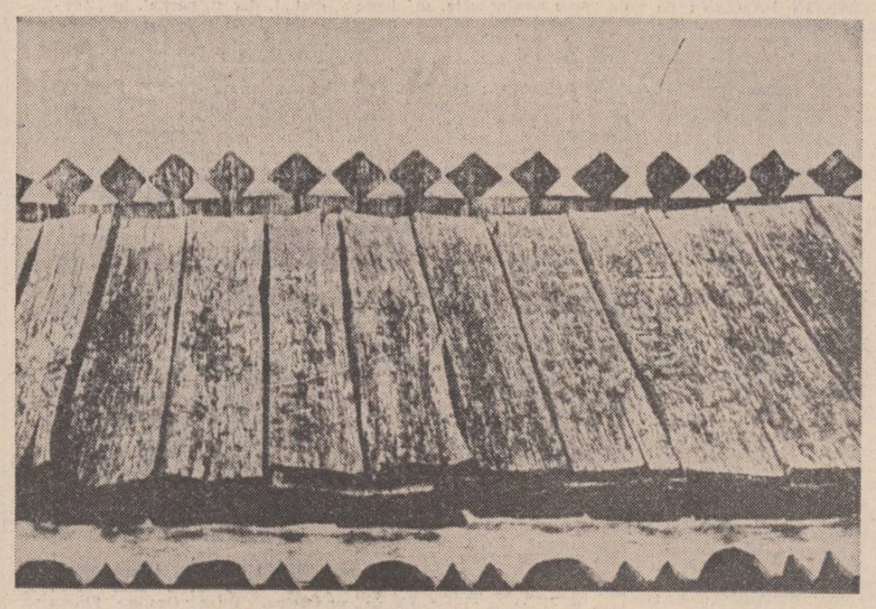

Coloana infinitului

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Cită dreptate avea Edgar Allan Poe spunînd : „Cuvîntul infinit, ca și cuvintele Dumnezeu, spirit — sau alte cîteva cuvinte al căror echivalent există în toate limbile — sînt nu atît expresia unei idei, cît cea a eforturilor către această idee !" Lui Brâncuși, un comitet al cetățenilor orașului Chicago i-a comandat, în 1956, realizarea unei gigantice Coloane a Infinitului, înaltă de 152 de metri, pe care s-o planteze pe malul marelui lac Michigan. Colaborarea cu artistul — după cum afirmă Petru Comarnescu — luase o formă definitivă, dar moartea sa a lăsat nerealizat proiectul. Tocmai la Chicago se întîmpla lucrul acesta, acolo unde, în 1913, cu ocazia unei mari expoziții a moderniștilor, deschisă mai întîi la New York, și apoi în marele oraș de pe malul Michiganului, incitarea unor tineri furioși împotriva modernismului a fost atît de turbată încît s-au găsit indivizi care au ars în efigie pe Brâncuși, Matisse și Walter Pach.

În cele aproximativ o sută de zile cît am călătorit în Statele Unite am căutat prin muzeele americane operele lui Brâncuși. Toate se aflau la loc de cinste constituind mindria unor muzee celebre, cum sînt cel al Artelor Moderne din New York, galeriile Guggenheim și Muzeul din Philadelphia — unde, sculptorului român i s-a rezervat o sală specială pusă să găzduiască unele dintre cele mai reprezentative opere ale sale : **Prometeu** (1911), una din versiunile în marmură ale **D-rei Pogany** (1913), **Trei pinguini** (1914), **Noul născut** (1915), **Principesa X** (1916) și alte cîteva piese — toate constituind prin reproduceri foto și asamblarea cu textele unor exegeți americani ai operei lui Brâncuși conținutul bogat și luxos ilustrat al unui pliant special editat sub auspiciile Muzeului. Asta se întîmpla tocmai în Statele Unite, unde este știut cît de dificil a fost lăsat Brâncuși să „pătrundă" — una dintre celebrele sale **Păsări măiastre**, devenind „corpul delict" al unui proces intentat vămii newyorkeze, în 1926, întrucît vameșii o considerară o simplă „piesă industrială", taxată de ei ca atare. Acel proces a însemnat pentru arta modernă ceea ce fusese pentru romantism „Bătălia lui Hernani" sau, pentru Charles Baudelaire, faimoasa judecată inchizitorială la care marele poet francez a fost supus după publicarea „Florilor răului". Procese artistice celebre, în care obtuzitatea agresivă ținea să bareze calea artei — efort steril, pe cît de ridicol, pe atît de ineficient —, toate putînd figura în galeria proceselor rușinoase ale lumii. Cert este că, în fiecare caz au cîștigat arta și apărătorii ei, și nu detractorii frumosului deghizați în apărători ai „moralității" și erijați în acuzatori ai geniilor.

A doua zi după apariția în această revistă a articolului meu despre tripticul lui Brâncuși de la Tîrgu Jiu, m-am întîlnit cu confratele meu de breaslă și de generație, marele prozator și eseist Paul Anghel — primul care a arătat mai întîi în „Scînteia", și apoi în volumul său de eseuri „Convorbiri culturale", rolul de ctitor pe care l-a avut Aretia Tătărăscu în edificarea celui mai mare complex sculptural brâncușian din țara noastră și din lumea întreagă. Preocuparea la Brâncuși era ca nimic să nu-i obtureze opera : „Să nu-mi faci parc în jur !" a spus sculptorul Aretiei Tătărăscu. „Cred că l-a sedus cîmpul pe care urmează să fie amplasată coloana" își aduce aminte Sanda Tătărăscu, fiica Aretiei (Paul Anghel — **Convorbiri culturale**). Atrăgîndu-mi atenția că, în privința disputei stîrnită de mai multă vreme pe marginea „axialității" celor trei monumente, dintre care perspectiva ultimelor două este obturată de biserica Reîntregirii din Tg. Jiu, Paul Anghel mi-a demonstrat că, în legătură cu opțiunile lui Brâncuși și în ceea ce privește amplasamentul și perspectiva monumentelor sale, nu există decît „legende (pline de bunăvoință și unele și altele) atît timp cît nu s-au păstrat nici planurile complexului, și nici dovada vreunei promisiuni sau nepromisiuni făcută artistului cu privire la retragerea din acel loc a lăcașului amintit. Colegul meu are desigur dreptate, iar eu n-am făcut decît să exprim un punct de vedere într-o problemă asupra căreia se pot emite nenumărate alte opinii. Departe de mine gîndul de a impieta fie chiar și cu vorba izvorîtă dintr-o simplă observație de privitor destinul unui alt monument de la Tg. Jiu, drept care sînt gata să las să continue ceea ce nu eu am început, ci constituie doar căutarea posibilităților de punere în valoare și mai adecvată a tripticului brâncușian. Ne-am amintit însă de un lucru pe care și scriitorul Paul Anghel îl știe foarte bine. Martor al „Cazului Coloanei" a fost și confratele meu de breaslă Ilie Purcaru, împreună cu care, în momentul cînd, dintr-un stupid elan proletcultist, s-a încercat, prin anii cincizeci, dărîmarea Coloanei cu ajutorul unor tractoare. Mă aflam pe atunci în documentare, împreună cu Ilie Purcaru, în bazinul petrolier de la Tg. Jiu, în căutarea unor petroliști de renume. Ni s-a spus că, unul dintre cei căutați, se află în oraș, unde cîteva tractoare fuseseră trimise să doboare „P... lui Tătărăscu" — cum supranumiseră Coloana Infinitului, cîndva, de demult, „prețutindenarii" în cămăși verzi, obtuzi și ostili artei, cei ce se lăudau nu cu apărarea bisericii, ci cu faptul că „dădeau cu barda-n infinit !" Am grăbit cît ne-a stat cu putință la locul cu pricina. Coloana rezista. Oamenii nu prea puneau sîrg în dărîmarea ei, din bunul simț al românului, și-singurul tractor înhămat la odgon se cam opintea în loc. Am avut fulminante discuții cu ignorantul care n-avea altă vină decît faptul că era ignorant și, pentru a opri sacrilegiul, am telefonat de urgență la București. Răspunsul a venit prompt și „temerara" expediție tractoristă s-a oprit, nu fără reproșurile de rigoare.

Coloana Infinitului rămîne unică și irepetabilă. Și Brâncuși ne rămîne. Al nostru, al sufletelor noastre, chiar dacă atelierul sculptorului a fost strămutat cu cele mai bune intenții — dar nu și cu cele mai benefice rezultate — de către „moștenitorii" lui la Beaubourg. Îi este bine și acolo. Îi este foarte bine. Ca și tripticului de la Tg. Jiu care ,obturat sau neobturat în magistrala lui perspectivă tot de o năzuință spre infinit, al nostru este și așa poate rămîne în vecii vecilor.

REPERE

La Roma: Eminescu în „Foro imperiale"

În peisajul diurn al Romei, unghiurile de lumină caldă ale verii îmbrățișează istoria împietrită în zidurile drepte și sinuoase spre înălțimi ale Capitoliului, trecînd furișate prin faimosul Foro Imperiale, evocator de biruințe prin coloanele ce cuceresc spațiul și se prelungesc în legendarul, de acum, Coloseum. Fragmentele de piatră zămislesc aici o istorie întreagă, o istorie imperială, făcînd-o, cînd tenebroasă, cînd mai îmbietoare, după cum pătrunzi în alcătuirile ei de început. În acest continuu contrast de orgolii și ambiție dăltuite în colonade și-n nemurirea pietrei, numele lui Eminescu semnifică o întoarcere spre origini.

Imaginile terestre ale Romei se prăvălesc în durata simbolurilor ce ies la lumina zilei din torsiunile marmurei albe, din materia ginditoare a busturilor romane și dacice, purtînd încă glorii nerăpuse. Arcurile de piatră, desemnînd victoria cutărui sau cutărui împărat roman, numai pentru că au avut aspirații mari, te lasă să treci printr-o lume jertfită eternității. Măreția și grandoarea se împlinesc statuar.

În vecinătatea măreților de mai sus, se proiectează, dintr-o altă direcție, lumea geto-dacă a Columnei lui Traian, dominînd și ea. Privind-o cum se înalță maiestuoasă spre necuprins, în Foro Traiano, îți dai seama că ea e un semn al cerului nostru spiritual, care s-a împlinit într-o mare civilizație, pregătită să stea alături de cea a cenzorilor imperiali și să intre în temeiurile noii doctrine creștine, prin vechimea ei. Imaginea Columnei restaurează adevărul eminescian din **Rugăciunea unui dac** : „Străin și fără-de lege de voi muri atunce / Nevrednicu-mi cadavru în ulița-l arunce." Or, nu s-a întîmplat așa ! Dacii au murit în legea lor, în legătura supremă cu pămîntul care le-a acoperit ființa. De aceea au fost înălțați pe Columnă, singura, poate, care grăiește lumii despre cei mai mare imperiu și despre „cei mai drepți și mai viteji dintre traci", geto-dacii. Adevărul acesta n-a fost spus niciodată cu glas tare, dar ei dăinuie și biruie timpul, dincolo de avatarurile sintezelor întîmplătoare. Imaginea eminesciană a zeului care „el singur zeu statut-a-nainte de a fi zeii / Și din noian de ape puteri au dat scînteli", intră aici în totalități bine definite, înfrîngînd efemerul și unda sceptică a conștiinței singulare. Imaginea eminesciană regăsește originile unei spiritualități în sistemul complex de viață al lumii geto-dace, unde marile valori ale vieții — nemurirea faptei și spiritul dreptății — îndeplinesc funcții programatice. Nu o sterilă căutare de idei lăuntrice, de aiurea venite, ci omogenitatea unei civilizații străvechi este dăltuită în imaginea eminesciană despre ființa strămoșilor.

Poate de aceea, la o mică distanță de Foro Imperiale și la numai cîțiva pași de Columna lui Traian, s-a deschis între 8—15 iunie în sălile Fundației Europene Drăgan, colocviul european, cu titlul : **Le dimensioni europee della cultura romena**, sub semnul marelui Eminescu, poet național și universal, la inițiativa aceleiași Fundații. Participarea unor oameni de cultură română ca : Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Edgar Papu, Al. Căprariu, Traian Filip, Al. Oprea și alții, semnifică o afirmare europeană a creației eminesciene, relevată în comunicări de prestigiu. Se adaugă în prim plan comunicările originale ale unor exegeți europeni ai lui Eminescu, ca Rosa del Conte (Roma), Iosif Constantin Drăgan (Roma), Marco Gugno (Torino), Ferdinand Polli (Losanna), Roberto Castelli (Milano) și alții între care și lectorii de limba română de la Universitățile italiene, Marin Mincu (Florența), Mircea Homorodeanu (Milano), Dumitru Loșonți (Torino).

Privită mai îndeaproape, această manifestare este dublată de editarea în limba română și italiană a celor două reviste — **Eminescu**, publicate de Fundația Drăgan. Un adevărat florilegiu de ginduri despre genialul poet român, în studii ca : **Poetul român al pădurilor și izvoarelor** (Ramiro Ortiz), **Rugăciunea unui dac** (Rosa del Conte), **Drama ideii naționale** (I. C. Drăgan), **Un Călinescu fantast** (Eugen Barbu), **Eminescu, poet universal** (G. Călinescu), **Eminescu, sau vîrsta eonilor** (Z. D. Bușulenga), **Eminescu și teatrul european** (Al. Căprariu), **Imperativul politic** (Tr. Filip), **Problema națională și înțelesurile ei** (Al. Oprea), **Eminescu într-o filosofie a originilor** (V. Vetișanu). Un sumar bogat, atotcuprinzător, cu idei pătrunzătoare. Și nu numai atît. Ni se pare revelator faptul că au fost publicate două materiale semnificative prin conținutul lor, **Mîndria de a fi român,** de Mihai Eminescu și **Geții** de G. Călinescu.

Așadar, Eminescu intră în Foro Imperiale cu această valoroasă zestre a cercetărilor îndreptate asupra operei sale, devenind încă o dată mai al nostru și al lumii. Comentariile abia că acum pot începe. Le rezervăm pentru un alt prilej. Deocamdată, ni se pare demn de reținut această constantă preocupare europeană pentru marele poet român. Poate vom înțelege mai bine și mai în adîncime acea „Idee Eminescu" pe care o releva filosoful Lucian Blaga, arătînd că ea ne aparține, și de aceea, fără nici un paradox, este și a tuturor. Căci universalul Eminescu, ca toți marii iluminați, Dante sau Goethe, își dezvăluie înțelesurile creației în lumea originilor sale. Roma a zămislit și ea aceste origini.

Vasile Vetișanu

SPORT

Topaze albastre

Mîine, în vîrtejurile încheiate ale unui uriaș potir de marmură, se va aprinde flacăra Universiadei' 81. Coroană de maci roșii într-o vîltoare albă. După sărbătoarea trandafirilor și-ateilor, Bucureștii intră iar, fulgerat de aroma drumurile pierdute-n grîu, măsurat de izvoarele arborilor, în zodie fericită cu tinerețe — cristal surizînd, fîntîni fără rană, sabie spălată-n boabe de grîu și rodind mori cocoțate — pe maluri de vînt proaspăt. Niciodată orașul n-a suferit de atîta insomnie din dragoste, de pași fermecați, de corăbii sparte-n vraja gîndului de chihlimbar, de credință-n cîntec, de ameteala speranței. Cinci mii de sportivi de pe toate continentele seamănă clipele Bucureștilor cu iluzii de topaze albastre, leagă-n mătasea logodnei cerul din est, cioplit în ieslea tainelor, cu viforul din fruntea mărilor calde, dar mai presus de orice risipesc, straniu și bogat, perfecțiunea, forța și răzvrătirea visului de zbor. Zilele acestei săptămîni de iulie iau, înfrigurate, tiparul lacom al unui vers din Macedonski ; „Eram atletul plastic..."

● Spre deosebire de crainicii sportivi ai televiziunii și cîțiva antrenori direct interesați, eu cred că, după Ilie Năstase și Ion Țiriac, al treilea jucător român de tenis nu există. Poate nici nu s-a născut. După Năstase și Țiriac sînt o sută de locuri goale, apoi se înscrie cine vrea : eu, dumneata etc. Ne lăudăm și nu ne tremură vocea, axați probabil pe credința : vorba zboară — cum că facem parte din elita mondială a tenisului. Nu sîntem în apele mărgăritarului și nici la poalele lui scrîntite în mici dezmierdări noptatice. Partida cu Argentina, jucată la Timișoara ne-a arătat că Segărceanu și Dîrzu alcătuiesc o formație fără acces în golfurile de argint. Cei doi băieți au intrat pe teren, purtînd pe umeri, chiar din început, chipul înfrîngerii, tremurul gîndirii, dezordinea mișcării. Grăbiți și înspăimîntați, au greșit într-un meci cît Ilie Năstase în două vieți, iar noi cu greu ne-am putut înăbuși pornirea de-a căsca de o mie de ori de-a lungul unui set. Scurt și clar : alte unghiuri din cer atacau cocorii flotilei de aur.

● Uneori, sorții ne deschid răsărituri de lună în pogoane de floarea-soarelui. Cele patru echipe de fotbal, înscrise în cupele europene, dacă-și alegeau cu mîna partenerele de întrecere din primul tur n-ar fi nimerit mai bine. Cu excepția lui Poli Timișoara. Dar studenții timișoreni, soldați de plumb în finala Cupei României, sînt ursiți de mult să despice lemne în divizia B, și nu să umble prin ispitele Europei. Poli Timișoara e un pumn de sunete sparte, n-o văd crescînd triumfal pe drumuri celebre. Imi pare rău de Dumitru, putea să-și așeze luntre pe alte rîuri.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **PRINTRE** operele marelui gînditor rus din sec. al XIX-lea, Piotr Ciaadaev, se numără cele opt „Scrisori despre filozofia istoriei" care, datorită conținutului lor nu au putut fi tipărite, în afară de prima, în timpul vieții autorului. De curînd, a fost descoperit la Arhiva istorică centrală din Moscova, exemplarul extrem de rar al revistei „Telescop" în care a fost publicată „Scrisoarea". Este vorba de numărul 15 al acestei reviste al cărei redactor era de fapt V. Belinski. Pe ultima pagină a revistei s-a păstrat mențiunea cenzorului A. Boldîrev : „Aprob tipărirea". Dar, ajunsă în mîna țarului Nikolai I, revista a fost imediat suprimată. Țarul a dispus concedierea consilierului de stat Boldîrev din funcția de cenzor, autorul articolului a fost declarat nebun și i s-a impus arestul la domiciliu unde s-a ordonat să fie vizitat cu regularitate de un medic de stat, iar editorul publicației, N. Nadejdin, a fost exilat în Siberia. Interzicerea revistei și această întreagă gamă de pedepse a determinat însă un public larg să caute să cunoască conținutul „Scrisorilor" lui Piotr Ciaadaev.

● **ÎN 1971** au fost puse bazele Arhivei și Bibliotecii Lukács care păstrează biblioteca și manuscrisele personale ale eminentului gînditor marxist din Ungaria, György Lukacs. Cele 11 000 de volume ale bibliotecii, cele 1 000 de manuscrise ca și cele peste 10 000 de scrisori constituie o colecție unitară care funcționează pe lîngă Institutul de Filozofie al Academiei Ungare de Științe. Biblioteca publică de specialitate are un caracter muzeal, ea aflîndu-se în apartamentul de odinioară al lui Lukács. Instituția asigură condiții optime de lucru pentru cercetători. Actualmente se redactează și va fi în curînd încredințat tiparului volumul de note și studii preliminare pe care Lukács le-a scris între 1914—1917 pentru o carte despre Dostoievski.

● **PRINTRE** aniversările celebrate de UNESCO în acest an se numără și centenarul nașterii lui Otakar Spaniel (1881—1955) eminent sculptor cehoslovac, creator al unor opere monumentale cu caracter oficial și autor al unor reliefuri care l-au făcut cunoscut în întreaga lume. După studii la Academia vieneză și la Academia de Arte frumoase din Praga și după o perioadă în care se face remarcat pentru talentul său Otakar Spaniel devine, în 1919, profesor la Academia pragheză unde va călăuzi generații de tineri artiști pe drumul unei arte realiste, în spiritul tradiției sculpturii din țara sa. Influențat de arta sculptorului clasic I. V. Myslbek, Spaniel devine celebru ca autor al unor busturi ale unor artiști, savanți și oameni politici opere de mare valoare artistică, creații care îl plasează pe artist în elita sculpturii cehoslovace.

● **„MI SE OFERĂ** tot soiul de roluri, dar scenariile acestea sînt violente, vulgare și impudice. Sfîrșesc prin a le arunca la gunoi", declara Gloria Swanson, celebra stea a cinematografului american, azi în vîrstă de 82 de ani. De altfel actrița octogenară, impresionantă prin vigoarea ei, nici nu i-ar fi greu să facă acest lucru fîndcă în momentul de față conduce la New-York o uzină de reciclare a deșeurilor. Fiind prezentă la Paris cu prilejul lansării „Memoriilor" sale apărute la editura Stock, Gloria Swanson a vorbit ziariștilor despre artă și film, despre preocupările ei actuale. Verva și umorul ei nu i-a făcut pe gazetari să uite să-și noteze că Gloria Swanson, în afara direcției uzinei sus-amintite, mai e producătoare de filme, creatoare de modele, se ocupă cu pictura, sculptura și scrisul. Ultimul său rol într-un film, în 1975, în „Aeroportul", peliculă care a rulat și la noi.

● **LA 25 SEPTEMBRIE** se împlinesc 100 de ani de la nașterea marelui scriitor chinez Lu Xun. Cu acest prilej, Editura literaturii poporului din Beijing va publica o nouă ediție, în 16 volume, a operelor sale complete. Vor fi incluse, în afara scrierilor care au apărut în celelalte ediții, mai multe texte inedite, descoperite după 1957, scrisori (peste 1 400 de piese), jurnalele sale personale ca și toate prefețele și postfețele scrise pentru operele clasice pe care Lu Xun le-a editat sau tradus. Intreaga operă va fi revizuită după manuscrise sau după edițiile princeps, iar notele și textele explicative vor fi revăzute și îmbogățite.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
30
(1 004)
Sîmbătă
25 iulie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GAUDEAMUS

Sub înaltul patronaj al Președintelui României, la București se desfășoară întrecerile celei mai importante competiții internaționale a tineretului studios, *Universiada '81*.

Acordurile imnului studențesc fac din aceste zile adevărate sărbători ale tinereții, ale spiritului pașnic de întrecere și se constituie într-un semnificativ simbol al păcii și prieteniei între tinerii de pe toate meridianele. Președinte de onoare al Universiadei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a transmis participanților un însuflețitor mesaj în care, încă o dată, politica de pace și cooperare internațională a României dobîndește expresia cea mai sintetică a spiritualității înseși a întregului nostru popor. *Tineretul*, se spune în acest mesaj, *constituie— prin însești idealurile și aspirațiile sale — o uriașă forță a păcii și progresului contemporan. Acționînd unită, generația tînără poate juca un rol determinant în afirmarea unui curs nou în viața internațională, poate asigura — împreună cu celelalte forțe înaintate ale lumii de azi — triumful politicii de pace și destindere, de înțelegere și conlucrare fructuoasă între națiuni.*

Președintele României a inaugurat marea sărbătoare a sportului, prieteniei și colaborării tineretului lumii, jocurile mondiale universitare de vară, ediția a XI-a. Prin acest eveniment, timp de zece zile, ca și prin ecourile care vor stărui mult timp încă după acordul final, capitala patriei noastre a intrat direct în rezonanță cu cele mai depărtate locuri de pe planetă. Imnul Gaudeamus se aude de la București în spațiile cele mai depărtate. Și nimic poate nu ne face să ne gîndim la altceva în aceste zile decît la marea, tulburătoarea semnificație pe care o generează o competiție de o asemenea anvergură în care asistăm la un adevărat spectacol al virtuților și trăsăturilor celor mai firești ale naturii și acțiunii specifice umane. Exercițiu concret și efort, abnegație, spirit de competiție și grație, bucuria ca și nostalgia victoriei, tristețea înfrîngerii care, în acest plan al realității umane, capătă o adîncă notă de spiritualitate și un inalterabil fior al nădejdii, al încrederii într-o nouă și posibilă încercare viitoare, toate acestea la un loc și încă altele, calități care intră în incidență cu arta, cu acest uriaș și tulburător fenomen care este însăși cultura vieții și a dăinuirii, paleta aceasta largă de emoții și sentimente așadar, tabloul acesta curat și tonifiant prin culorile și orizonturile sale — sportul s-a bucurat și se bucură în aceste zile de întreaga generozitate a poporului nostru, încă un mod de a se manifesta deschis și plenar, optimist în sensul cel mai exact. Și încă ceva : interesul deplin manifestat față de întrecerile prilejuite de Universiadă, fapt ce dovedește atît forța cît și capacitatea sportului nostru universitar, ale mișcării sportive românești care beneficiază de cele mai largi condiții materiale și spirituale. În această realitate vie, dinamică, se află încorporată însăși concepția partidului și statului nostru cu privire la tineret, concepție care a fost reafirmată și a căpătat o nouă putere de expresie în mesajul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu participanților la Universiadă. Între lumea reală și cea a spiritului ființează astfel un adevăr care ține de însăși amplitudinea și consecvența programului nostru de făurire a unei noi societăți și a unui nou om, a unei noi conștiințe.

Imnul Gaudeamus a răsunat solemn și a acompaniat ridicarea pe catarg a tricolorului, încununînd multe izbînzi ale tinerilor sportivi români. Întrecerile de la București i-au confirmat pe plan internațional, așa cum au confirmat de fapt, încă o dată, o politică vie, consecventă și cu inteligență desfășurată, aceea a păcii și colaborării, a înțelegerii internaționale.

Luceafărul

REFLEX

Ciohanaua

După cum ne putem imagina, Lemnaru caută să-și mute într-altă parte comoara și de teama acelor oameni pietoși și tuciurii care veniseră cu căruțele lor cu coviltire și se fixaseră în preajma satului. Aveau rude de sînge demult prin acele locuri, unele chiar în inima Pietroaselor, fierari și rotari cei mai mulți, dar legăturile între ei se pierduseră în negura veacurilor. De aceea nici nu le țineau parte și-i ocoleau cît se putea mai mult, deși frînturi de dialog în limba aceea a lor bruscă și alunecoasă se mai auzeau cînd și cînd, printre icnituri de ciocane și foale ținute în cumpănă peste foc. Lumea lor era alta așadar, ținea mai mult de meserille și trebuințele satului din acel timp, iar între atelier și bucata de pămînt pe care și-o cîștigaseră cinstit, cu sudoarea frunții, cei mai mulți dintre ei își părăsiseră și obiceiurile vechi și deprinderile și se împroprietăriseră cu altele noi, cele ale podgorenilor. Așa că, atenți la veștile ce veneau din tabăra depărtatelor și nepoftitelor lor rude de sînge, s-au gîndit cum să le facă vînt mai încolo și să apere satul de forfota lor. Lemnaru însuși ședea ca pe spini știind că în podul casei păstrează ceva foarte de preț. Și-i tot dădeau ocol acei venetici și-și tot suceau ochii după el, sau poate că așa vedea el și în somn și tot așa vedea și cînd era treaz și nu mai putea să se ducă nicăieri și trebuia să facă pe paznicul la propria lui casă și la propriul lui vis. Se mai vorbea, cum am spus, și de legea aceea a alinierii satelor, (a alinierii caselor, de fapt) și se gîndea ce-o să se întîmple dacă o să fie dărîmat și o să-i fie descoperită taina despre care, de, om

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Anotimp

În anotimpul de început
Ninsori fumegau violet
Și răsăritul fraged al lunii
Săruta colinele întinerite.
Îți amintești, Nia, bucuria copacilor
Peste statuile bătrîne de bronz ?
Era un imn însuflețit –
Miracolul frunzelor
Urca înflorit
La pragul primei iubiri
Invulnerabil – doar bronzul.

Reliefuri

O melodie îmi bîntuie trupul
Și-n inimă un dor îmi vibrează.
Ce odă-a luminii se aude sub bolți
În zările albe de după amiază ?

Evantaie albastre peste trunchiuri
se-așternu
Ca un cîntec solemn în amurg.
Lin spre cringuri risipite în timp
Renăscute izvoarele curg.

E o clipă ce-n crini singulară palpită
În ritm de privighetori, uniform ;
Văzduhul aduce-n pupile uimite
Reliefuri de soare zăvorîte-n nesomn.

Nocturnă

Au zburdat lupii sub ochiul lunii.
Totul a căpătat mirosul uitării ;
Ecoul se zvîntă risipit în frunze
Sub înțelepciunea eternă a Luceafărului.
Nemuritorii brazi visează flăcări
Într-un răsărit fără de moarte ;
Cerbii rătăcesc în pulberea stelelor
Pe urma copitelor de altădată.

Traian Reu

Vertebra de pămînt (II)

Introducerea primește, ca întotdeauna, forma unui tablou cu trăsăturile apăsate, un fragment de realitate semnificativă, urmînd a stimula discursul : „Parcurile tot mai pline de bătrîni. / Vechi purtători de șepci. Dar nu / Muncitori la strung sau lopată : / Băgători de seamă, predicatori. / C-o vorbă la slănină / Și la făină cu alta...“ În general, acest moment se deschide amplu, atunci cînd urmează o **gloria**, o construcție apoteotică. Pamfletul este, au contraire, pregătit doar de cîteva versuri incisive : „Doamne, zeu al Logosului politic, / Pe mulți ne-au păcălit ! / Dar cel mai greu s-au mințit pe / Ei înșiși. Și-acum zicea unul / Avertizîndu-mă prin oracolul diurn : // Nu se știe ce-aduce ziua de mîine !... Ei sînt influenți. / Cunosc și case și culise, capitale. / Și tot soiul de curenți și ape tulburi / Pe care Ulise n-ar fi rătăcit / De-avea sfătuitori ca ei pe corabie / Însă nici unul n-a călătorit / Pe apele turbate ; / Ne-au pus pe cap ritul infam / Al șederii în banca ta, cu mîinile la / Spate. Cedri sau pini, ori stejari / N-au doborît ei, n-au despicat ; / Au zis o vorbă două, prin vecini / Și le-au crescut numai bărbile“. În antiteză, poetul se referă apoi la clasele pozitive, cum ar spune Eminescu, ale societății, la producătorii bunurilor materiale și intelectuale, cei ce duc pe umerii lor greul muncii reale. Construcția poemului urmează deci o schemă simplistă, cel mai adesea în doi timpi, și culminează în exhortație violentă, cu final moralizator. Ceea ce interesează însă cu adevărat și constituie valoarea excepțională a cărții rezidă în forța caracterologică și în vigoarea tușelor ce compun tablourile după natură. Momentul descriptiv, ca să-i spun așa, domină de cele mai multe ori poemul, uneori îl ocupă în întregime. Tot ceea ce întreprinde cu asemenea mijloace îi reușește deplin lui Ion Gheorghe, se umple de un suflu grandios și se decupează din realitate. Serialul Onedin de la televizor, sosirea camionului cu lapte, autobuzele supraaglomerate, viața în cartierul Titan, măturatul din fața blocului, o întîlnire cu cititorii, obiceiul tinerilor de a-și atîrna poze de reclamă în dormitoarele muncitorești, un chiosc de ziare, asasinarea unui șofer de taxi, plantarea copacilor la marginea șoselelor, televizorul ca zeu al

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Din depărtări

O nouă carte se adaugă minunatei colecții Biblioteca orientalis a Editurii științifice și enciclopedice, colecție îngrijită cu atîta pasiune și jertfă de sine de către cărturarul orientalist Idel Segal. Este vorba de **Lumini din depărtări** datorată savantului român Gheorghe Mușu care pe aproape patru sute de pagini cu un aparat științific ce poate sluji ca model, se ocupă de civilizații preheleniceși micro-asiatice.

Studiile acestei cărți caută să arunce o ancoră solidă pe calea anevoioasă a filologiei în zorii civilizației eline dinainte de veacul al XII-lea în acea limbă prehelenică ce își așteaptă încă descifrarea.

Studiul închinat Athenei, reluînd cu acribie exhaustivă vechile interpretări, propune credibilă, una nouă : Athena ca cea Născută din adîncuri, interpretîndu-se în acest fel Tritogeneia. Pe lîngă atributele de Core, fecioară. Neter, mamă. cea născută din adîncuri, Tritogeneia ar aduce o lumină în plus în favoarea originii egeene a marii zeițe a înțelepciunii, cum va fi interpretată într-o epocă mai tîrzie.

Celălalt atribut al zeiței Pallas. grecescul pallax, pallakis, latinul pellex cu înțelesul de iubită a regelui. concubină, plileges în ebraică, frecvent în textele vechi ale Regilor, în Geneză și judecători, unele plăsmuite filologic în perioada iahvistă dinaintea clasicității grecești, poate fi mai timpuriu și originea cuvîntului ar putea fi mai îndepărtată în orientul asiro-babilonian. Descifrarea scrierii din Creta poate va aduce mai multă lumină și asupra concordanțelor și priorităților între limbile semite și indo-europene.

Atributul de Sophia, de înțelepciune, dat Atenei mai tîrziu, dar în Iliada circumscrîind iscusința meșteșugărească, dibăcia manuală cum spune Gheorghe Mușu, ar fi foarte prețios de urmărit dacă nu filozofic neapărat, cel puțin ca gînd care a biruit odată cu ridicarea Hagiei Sofii în cetatea sfîntului Constantin de către Justinian tracul.

Ar fi multe de spus, despre această carte care stîrnește spiritul, bucură sufletul fiind convinși că parte din aceste studii „reprezintă certe priorități românești în știința mondială“ cum afirmă referatul cărții în prefață.

Ioan Alexandru

EVENIMENT

O nouă istorie a literaturii române

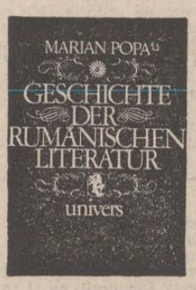

Marian Popa a publicat de curînd în limba germană la Editura **Univers** o istorie a literaturii române **(Geschichte der rumänischen Literatur)** menită să ofere publicului străin interesat de cultura și civilizația românească o lucrare de sinteză asupra unuia dintre cele mai semnificative aspecte ale spiritualității noastre. Marea necesitate a unei astfel de apariții nu mai trebuie demonstrată. În condițiile în care peste frunzarii interesul față de cultura română crește mereu, iar istoricii literari indiferent că au acționat singuri sau în cadrul unor foarte oficiale colective academice n-au reușit (cel puțin pînă în momentul de față) să încheie o astfel de întreprindere, Marian Popa a dus singur la bun sfîrșit o lucrare deosebit de utilă pe cît de riguros concepută pe atît de bine realizată. Dacă ne gîndim și la faptul că din 1945 de cînd G. Călinescu a publicat celebra **Istoria literaturii române**. **Compendiu** și pînă în prezent nimeni n-a avut îndrăzneala să încerce a descrie literatura ultimelor decenii laolaltă cu celelalte mari etape care i-au premers, meritele lui Marian Popa ne vor fi și mai clare.

Nu uităm firește de celelalte tentative — toate extrem de utile (Ion Rotaru, care ne face să mai așteptăm însă ultima parte a istoriei sale; G. Ivașcu, care n-a mai trecut de epoca Alecsandri; tratatul Academiei. care nu trece nici el de epoca **Junimii** și care, se pare, a fost părăsit, pur și simplu, tocmai cînd publicul aștepta încheierea sa. Al. Piru și Constantin Ciopraga care au dat lucrări monumentale despre anumite etape ale literaturii noastre etc. etc.). Adevărul este că deși toată lumea o dorește atît de mult, mereu necesara realizare a unor lucrări de sinteză dedicate istoriei literare românești nu se află la îndemîna oricui. O lucrare care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline, operînd treceri de la particular la general, de la simplu la complex, de la descriptivismul plat sau eventual eseistic și biografic-anecdotic la generalizările de largă putere de cuprindere presupune un sistem clar de principii metodice, un foarte îndelungat exercițiu în conversiunea domeniului teoretic abstract enunciativ la realitatea practică, o autentică vocație a sintezei. Marian Popa are într-adevăr vocația sintezei. A demonstrat-o prin întreaga sa activitate de pînă acum și în special prin lucrări ca **Homo fictus** (1968), **Călătoriile epocii romantice** (1972), **Comicologia** (1975), **Forma ca deformare** (1975), bine cunoscutul **Dicționar de literatură română contemporană** (1971 și 1977) devenit un instrument indispensabil de lucru.

Geschichte der rumänischen Literatur se divide în cinci mari secțiuni **(Literatura română veche, Literatura română premodernă, Literatura română modernă, Literatura română în epoca dintre cele două războaie mondiale** și **Literatura postbelică**. Fiecare din aceste secțiuni cuprinde una sau mai multe diviziuni. Secțiunea **Literatura română modernă**, de exemplu, însumează titluri precum: **Între clasicism și romantism, Literatura pașoptistă, „Junimea“ și marii autori clasici, „Junimea“ în confruntarea de idei, Simbolismul românesc, Poporanismul** și **„Viața românească“, Alte aspecte ale literaturii de la începutul secolului.** Organizarea materiei este pe cît de originală pe atît de convingătoare. Cu o singură observație: nu credem că toate operele marilor autori care ilustrează epoca veche pot fi considerate doar o „literatură implicită“ (pag. 20—34). Nicolaus Olahus, autor de admirabile elegii și versuri dedicatorii, Dosoftei, interpret liric al tragicului și al peisajului natal, sau Miron Costin, creatorul unor imagini de mare dramatism pe tema sorții alunecătoare, sînt poeți în

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 2-a

ÎNTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

Înlocuirea cîinilor

Acum doi ani, pe vremea cînd poetul Pituț mai era bînuit de patima ciobănitului : „mă, să ne luăm trei sute de oi și să merem sus, la munte, să trăim o mie de ani“, un baci din zona Sibiului mi-a dat cîteva sfaturi și, cadou, o poveste bizară.

Primul dintre sfaturi ar fi fost să ne lăsăm păbugași !

Cine-a mai văzut scriitori la coada oii, animal blînd, productiv, dar nu chiar lesne de crescut. Rentabil ? Sigur că rentabil! Mia și oaia! Adică, anul și mia per cap de oaie pășunată. Pășunată și nu furajată.

Mi-a înșirat apoi riscurile : gălbează, pierirea mieilor, alte maladii, furturile și... **ticăloșirea cîinilor !**

„Păi, zicea baciul, la trei sute de oi trebe cinci cîini buni. Și cinci cîini buni cu greu îi poți **pricura** și după un an, circa, dacă se ticăloșesc

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

(0)poziția miturilor: «Iepurele șchiop»

Impresionantă această căutare a lui D. R. Popescu în străfundurile ființei neamului pentru a găsi mitul sau miturile fundamentale ale generației Insurecției. Istorie, etnografie, folclor, memorialistică, piese de arhivă — sînt folosite după bunul plac al literaturii antrenînd fapte. caractere, relații arhetipale — pentru a defini structuri narative simetrice la modele date. Rezultă nu atît un sondaj de profunzime — să zicem, istoric — în epocă, ci mai ales o extindere pe orizontală, captarea cît mai multor personaje, desțelenirea, cu plugul memoriei și grapa nivelatoare a mitului, cît mai multor categorii sociale implicate, direct sau indirect, în actul de la 23 August. Este un „catalog“ al participanților. Tehnica preferată : aceea a fotogramelor, fiecare „bliț“ fixînd un grup — de regulă, de minimum trei persoane (vedem aici necesitatea unui martor — mai ales cînd cel obiectiv, documentul, care-l implică pe cititor însuși în narațiune, lipsește; al treilea personaj este adesea arbitru) — într-o situație-tip, fie nouă, creată de autor, fie, mai ales, fixînd ea însăși o amintire, o anecdotă, un loc comun. Nu interesează resortul intim al eroilor, nu găsim tensiuni interioare, drame sufletești etc. Prin expansiunea eposului relieful capătă culoare, dar nu tensiune, nuanțe, dar nu perspectivă și, privit ca un tot, de departe, apare ca o frescă executată în tonalități egale din care ochiul reține, paradoxal, tocmai micile cizelări și centrii mari de iradiație. (Am circumscrie „Iepurele șchiop“ mai degrabă speciei de epopee eroi-comică în care a excelat, la noi, Ion Budai-Deleanu, avînd în vedere propensiunea către fantastic, către alegorie — dar mai ales, gîndindu-ne la valoarea documentului ca întăritor al narațiunii: acele „hrisoave“ și condici de la mînăstirea Zănoaga amintite redundant în „Țiganiada“ și aceste acte oficiale pe care le întîlnim la tot pasul aici au aceeași funcție: de autentificare, de motivare a epicului și tind spre crearea unui gen literar total. Este, desigur, o ipoteză — dar, în fond „Țiganiada“ însăși abundă de locuri comune, iar ca nuanță reprezintă relieful transilvan mai degrabă decît cel muntenesc.)

O actriță celebră, soție și mamă „onorabilă“ în aparență, este ucisă de amantul ei, un țăran de prin nordul Moldovei fugit de pe front, angajat de către soț în munca de grădinar la o vilă de lîngă București. Loc comun în literatură — să-i zicem, „doamna ucisă de amantul grădinar“. Autorul nu transmite cititorului compasiunea, ci polemizează cu un loc comun fiind preocupat de definirea criminalului — prilej de lungă discuție a situației țăranului la marginea (interioară) a protipendadei (un... alt loc comun! Eroul reprezintă spiritul țărănesc — soțul doamnei îl porecle ște Fineus, ca pe un rege trac; neinstruit — și, ca atare, cum poate să-l condamne societatea? — își ghidează existența după legi ferme, străvechi, implicînd relații juridice ancestrale: a amenințat că va ucide dacă va fi înșelat și este înșelat cu dispreț — cu altcineva în afara soțului. Omul nu consideră căsătoria țiitoarei un impediment: de vreme ce a fost ales se simte adevăratul soț, cel sfînt, cu putere absolută asupra ei etc.). Este unul dintre centrii romanului. Într-un sat o mamă își omoară copilul venit întîmplător de pe front în permisie, crezîndu-l, cînd îl vede beat în pivniță, un ibovnic al nurorii. Personajele se numesc Voica, Tudor și Florița — iar folcloristul are emoții simțind că se dezvoltă nici mai mult nici mai puțin decît o baladă populară — pentru ca, în epilog, autorul să ne spună deschis că episodul este „aproape calchiat“ după balada „Tudor și Voichița“. Capitolul, cel mai emoționant din roman, un epos în sine cu multiple implicații simbolice, are o valoare deosebită prin aceea că mitul nu mai este comentat, interpretat într-o altă cheie, ci lăsat „în starea lui naturală“. Apoi (pe linia romanu-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Tinerețea clasicilor ● Contemporanii noștri ● Cronici de teatru, muzică, plastică, tv, radio, film ● Planetă de tînăr ● Numele poetului ● Tineri poeți ● Atelier literar ● Mapamond ● Versuri de : Constantin Abaluță ● Ion Mărgineanu ● Ștefan Dincă ● Aurelian Titu Dumitrescu ● Ștefan Bratosin ● Gabriel Cheroiu ● Proză de Iosif Cristescu ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

FLORENȚA ALBU: «Epitaf»

evoluția poetică a Florenței Albu a avut un curs destul de sinuos, oscilînd între zone tematice și modalități lirice din cele mai diverse, de la bucolismul social convențional din **Fără popas** (1931, volum de debut) și panteismul cam artificial din **Intrare în anotimp** (1934) și **Fata Morgana** (1936) la dezabuzarea din **Măști de priveghi** (1988) și sentimentul absurdului existenței, văzută ca un spectacol clowneresc, receptată însă, cu resemnare, ironic-complice, fără fior dramatic: „Doamne cum frumos se face noapte / și frumos se facă Tisă / și frumosul și tîrziul / mă-mpresoară dinspre nord / dinspre lună // lună nouă / taie gîndu-n două / și ne dă și nouă / jumătate risul / jumătate plînsul // Vin din noapte vise / sufletul pădurii / rece sufletul pădurii // cine cîntă — unde ? / jumătate risul / jumătate plînsul" **(Cîntec în fluier)**. Nimic mai străin ca această cochetărie jumătate tristă, jumătate veselă cu misterul existențial, decît tonul și atmosfera ultimei cărți de versuri intitulată semnificativ **Epitaf (Cîntarea României, 1981)**. Dacă ar trebui, totuși, să stabilim o filiație cu o etapă lirică a creației anterioare, volumul care se impune este **Himera nisipurilor** (1969) unde Florența Albu practică o poezie telurică, de simpatetică trăire a ritmurilor cosmice elementare. O luminozitate calmă, o seninătate melancolică învăluie atît izbucnirile de vitalitate cît și prezența morții privită ca metamorfoză și trecere altundeva. Dimpotrivă, în **Epitaf** pămîntul nu mai este mumă, principiu generator și regenerator, care schimbă și moartea într-o verigă a viului, a ipostazelor panteiste, ci un imens sepulcru. Un mormînt în care se coboară fără putință de întoarcere, nu un individ sau indivizi, ci o lume, lumea țărănească cu ethosul și mithosul ei, al cărui simbol este tatăl : „Tata a murit acum doi ani, într-un spital / al bătrînilor fără pămînt, / fără dinți, fără iluzii. / Suferea de frigul cel mai cumplit, / boală socială-refuz organic / de adaptare la frigul lumii // La morgă l-am văzut gol, / uscat ca o miriște. Zburau împrejur / ciorile, corbii cîmpurilor, cînd totul / a fost cules. Cînd pustiul se face atît de pur, / încît se unește cu cerul. Și nici Dumnezeu nu-i acolo, să facă dreptate // Moartea era singura întîmplare miloasă / cu el, în ultima vreme. / Și nici drumul subțire măcar, / să ducă acolo unde trona / domnul nostru părinte, robul muncilor // patru anotimpuri... // Mă rog de mîinile sale rădăcinoase, / grele, cu vine umflate de materii exacte / încrucișați-vă blînd, sfinte mîini / ostenite de viață. / Pămîntul va fi sau nu va fi / arat, semănat, secerat... Îndurați-vă / uitarea, indiferența. Nimeni nu merită, / la sfîrșitul istoriei / zbaterea. Frigul celui din urmă țăran". Nimic spectaculos, nici un cuvînt sau gest patetic, poezia impresionîndu-ne și biciuindu-ne conștiința și sensibilitatea tocmai prin puritatea liniei, prin austeritatea timbrului La fel ca în muzica cultică tibetană un singur sunet crește și se amplifică pînă la limita insuportabilului. Lipsit de pămînt, asemeni unui copac dezrădăcinat, și aruncat pe cîmp la voia întîmplării, satul atins de „frigul lumii" se descompune, se usucă, se stinge implacabil. Cu o cruzime exorcizantă, cu o durere grea, copleșitoare ce nu se eliberează catarctic prin rostire ci, dimpotrivă, sporește, devine mai ascuțită, poeta pune față în față cele două imagini în timp ale satului : „Adu-ți aminte, pe unde era salcîmul, / pe unde via, / liziera salcîmilor, / iapa divina, legănătoarea, drumul de-ntors / casa, cîndva / Pînă acolo, pînă în piele, în păr, în unghii (...) Toate cu numele lor. Și sfinții / atît de proaspeți-ocru, verde, aur ! / Porecle cu nimburi. / Și morțile de moarte bună / Nunțile. / Și gustul vinului dintîi / Schimbări la față și bunăvestiri / Urlalii, cîntece de urlalii / Adu-ți aminte ! // Nu-mi mai aduc / Nu mai e nimic / Nici rădăcinile / Pling. Pling uscat / Plîns de secetă de Bărăgan. / Trec prin cîmp — / nu mai cunosc, / nu mai vreau să cunosc // Duc în unghii, în nas, în păr, în piele, / în bocet și-n laudă, // mirosul de scrum, de ars, de răspîntie / de dus pe vînt, de vîntură-vînt — / sămînța de vîntură vînt am rămas". **(Nu-mi aduc aminte)**. Oamenii se mișcă somnambulic, nefiresc, gesturile și activitățile lor, altădată simple, frumoase, pline de sens par acum ritualuri oculte, simboluri ale unor forțe malefice, amenințătoare. Cîmpia, imagine a uberității pămîntului și naturii este acum uscată, mohorîtă, pustie, loc al scufundării satului, poartă spre infern. Pretutindeni, într-un **spațiu des-centrat** ne întîmpină semne și simboluri ale trecerii și dispariției : „Femeile îmbătrînesc. / Se-ntorc, căzînd fulgerător / din fețe-n fețe sînt iar, bătrînele în negru, / picotesc la căpătîiul mamei, tac. Se-aude ceara cum se scurge / din luminări, miroase / a instelare rea, a veșted." **(Femeile)**.

Seceta, uscăciunea, veștedul, praful, bătrînețea ca timp etern etc. constituie peisajul fizic și moral al acestui cadru. Reintegrarea în ritmul cosmic sau întoarcerea și regenerarea prin natură, conotații ce însoțesc de obicei o viziune panteistă sînt substituite de imaginea **rotirii** oarbe, a măcinării existenței : „Soarele lungește umbrele / rotindu-le în jurul trunchiului, / umbrele mele / macină umbra pămîntului // Și dacă te-ar chema cineva deodată, / cum te-ai desface de roată, / cum s-ar desface roate de tine, trasul / pe roată ?" **(Tragere pe roată)**.

Hecubă a lumii țărănești, Florența Albu nu istovește în a-i jeli agonia și moartea fiilor. În acest univers cernit nu s-ar putea spune totuși că nu întîlnim și clipe mai liniștite, popasuri mai luminoase. Ele fac parte din procesualitatea fenomenelor și din repetabilitatea gesturilor ritualice, tradiționale, adică dintr-o **logică imanentă** a vieții. Sub unghi moral se poate vorbi de o **amară resemnare**, de o atitudine contemplativă ce nu implică însă și liniștea sufletească. Este mai degrabă un moment necesar de uitare care să facă suportabil infernul permanent **(Cîna de taină, Rugă veche, Interior familiar)**.

O stranie osmoză între viziunea neagră și clipele de iluminată înțelegere se realizează într-un poem excepțional ca **Groparii**. Dacă, în general, poeta se mărginea la acumularea de elemente, semnificative în simplitatea și nuditatea lor, la exprimarea eliptic-tensionată a stărilor sufletești și trăirilor, în acest text imaginea cîștigă o nouă dimensiune, sugerînd o deschidere spre, (exagerăm oare ?) metafizic : „Ei sînt groparii satului / iluminații. Trei / Mîini prelungite de casma, / tălpi / tăinuite de pămînt, / dar bucurîndu-se de lutul proaspăt, / cît bucurîndu-se / constructori în adînc, / socotitorii boltilor / și scornitorii numărului de aur, / în slava noastră. /...] Ei, ridicați în sceptrele tăioase, / un fel de centauri : / partea de pas, partea calului, / pămînt e, cît vezi cu ochii, galopul de viață, de moarte, / corcirea clipei, cînd stă // Ei sînt groparii satului. / Iluminații trei, — / istorie îngroapă, îngenunchind // gropari-centauri / oho, de mult, centaurii / cînd se trăgeau din zei !".

Desigur, nu întreg volumul se menține la aceeași altitudine estetică. Sînt poezii ca **Vreme și Golgotă** unde emoția este superficială și expresia mai convențională. Alteori dincontră, cuvîntul este excesiv sau ostentativ de dur și prozaic.

În ansamblu însă, **Epitaf** este cea mai reprezentativă carte a Florenței Albu și una din aparițiile remarcabile ale liricii noastre feminine actuale.

Paul Dugneanu

ANATOLIE PANIȘ: «Două treimi din viață»

Romanul se constituie din sumedenie de întîmplări, relatate concis, cu toată atenția îndreptată spre epica nudă, spre fapt, și deloc către teoretizarea semnificațiilor. Stilul este total dezinhibat, ingenuu, caracterizat prin precizia observației. Iată, în citeva propoziții, atmosfera din redacția unui ziar din deceniul VI : „Aici la redacție este întocmai ca pe front : deodată se dă un ordin de atac, ca mai apoi să ți se spună să stai ascuns în tranșee și să-ți mănînci biscuiții liniștit. Dai cînd cu tunul, cînd cu pușcoacea, se discută banalități cu duiumul, dar și treburi grave, se feresc unii de alții ca potîrnichile de vulpi, și fiecare își alege cuvintele cînd discută cu celălalt. Se spun numai anumite bancuri. În general, bancuri cu bărbați impotenți sau bancuri despre copii precoci".

Trecerea, fără protocol narativ, de la o întîmplare la alta, juxtapunerea secvențelor creează ritm, dar conține, deopotrivă, riscurile diluării substanței epice și al cultivării pitorescului cu orice preț. Ambele tendințe, prezente în **Două treimi din viață**, sînt contracarate de existența a două nuclee epice principale, care absorb, în cele din urmă, în cîmpul lor de gravitație majoritatea secvențelor excentrice. Este vorba de experiența de ziarist a personajului și de evenimentele adolescenței. Prozatorul își readuce frecvent eroul în aceste două spații, narațiunea se ramifică pe mai multe planuri, interferente sau suprapuse, compuse și conduse cu inteligență. Impresia de ingenuitate compozițională se dizolvă, lăsînd să se vadă volumele bine echilibrate ale unei construcții epice riguroase, fără a fi rigide. Se înțelege acum, că planul romanului pe care vrea să-l scrie personajul narator, divulgat în primele pagini ale cărții („O casă a mea. O carte ! E locul meu și munca mea. Și îndoirea mea. Mi-o voi clădi dîndu-i formă de frunză. În loc de temelie cu beton, voi folosi un pețiol. Scările ce vor duce înspre etaj vor fi în spirală, întocmai ca nervurile frunzelor de stejar") nu este o vorbă în vînt, ci o realitate consecvent urmărită, din ce în ce mai ferm conturată, pe măsură ce înaintezi în lectură.

Un alt argument care demonstrează că narațiunea nu avansează întîmplător sau (ceea ce este în bună măsură același lucru) urmînd doar capriciile necontrolabile ale memoriei afective, ci se dezvoltă premeditat, îl reprezintă utilizarea **tehnicilor amînării**, generatoare de tensiune a lecturii. Plecat în orășelul T, pentru a scrie un foarte „la modă" reportaj despre un mecanic fruntaș („sutamiist") eroul ajunge, din întîmplare, într-o sală de ședințe (ședința, topos al prozei românești contemporane, este prezentă, în mai multe variante, și în romanul lui Anatolie Panis) unde urmează să fie ales deputatul. Secvența este întreruptă pe o frază incitantă : „Și-ncepe ședința. O ședință formidabilă, de care-mi voi aminti toată viața..." Tensiunea se va rezolva însă mult mai tîrziu, după cîteva ocoluri abile, care conservă și potențează misterul. Narațiunea reia un fir epic mai vechi, detaliază o altă zonă din experiența personajului, revine la secvența anunțată, dar numai pentru a analiza efectele și, abia apoi, ne facem martorii evenimentelor din sala de ședințe. Episoadele colaterale mențin intactă curiozitatea, relatarea „de fond" dobîndind astfel pregnanță deosebită.

Cîteva personaje și situații rămîn totuși neclare în romanul lui Anatolie Paniș. Astfel, o poveste de iubire care (s-ar deduce din context) îl marchează puternic pe erou, eșuează fără suficiente motivații românești. Tot așa cum cauzele condamnării pe care o suportă personajul în tinerețe și care-i va provoca apoi multe necazuri, sînt expediate neglijent.

Să mai notăm, de această dată în alt plan, că stilul frust alunecă uneori în relatare jurnalistică incoloră, supărătoare. Dincolo de aceste deficiențe, **Două treimi din viață** este un roman remarcabil, pe nedrept ignorat de comentatorii fenomenului literar contemporan.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Două volume de versuri

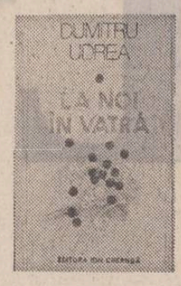

Pornind de la cartea de debut a lui Dumitru Udrea **(La noi în vatră**, Editura **Ion Creangă**, 1981), propun termenul de poezie publicistică. Acest termen, potrivit pentru o parte din poezia noastră contemporană, nu conține absolut nici o sugestie depreciativă. O analiză simplă dovedește că, într-adevăr, există o varietate poetică a cărei structură este analogă aceleia a publicisticii. Este o poezie de argumentare, care nu este preocupată atît să exprime sentimente și trăiri inedite, cît să ilustreze în moduri elocvente o serie de convingeri ce nu țin numai de conștiința poetului, constituind permanențe ale unui grup social. Apare evidentă asemănarea ei cu textele de publicistică, texte care se sacrifică pentru idei și pentru convingeri, asumîndu-și condiția efemerității. Nu este, desigur, vorba despre o efemeritate necesară, matematică. Există numeroase exemple ce dovedesc că dincolo de un anumit nivel, poezia publicistică devine, pur și simplu, poezie. Destule producții trăiesc însă doar atît cît articolele de ziar, sacrificîndu-se cu bravură, ca niște soldați anonimi. Le salutăm cu respect pentru ideea de angajare pe care o materializează, înțelegînd că sînt importante mai ales prin ceea ce reprezintă și mai puțin în sine, ca realizări autonome. Dintre luminoasele poezii publicistice ale lui Dumitru Udrea citez **Gînd de stele** : „Peste vatra noastră luminoasă griul / Așternut întruna ca un gînd de stele / Și mai sus de lacrimi dorul vieții mele / Sfîrtecă pămîntul și străpunge riul. // Ars într-o lumină se-nfășoară satul, / La cîntat de păsări auzit din lună / Și plecați în noapte, parcă împreună, / Trec secerătorii ce-au cules înaltul".

Despre cartea lui Gheorghe Toma Ofițerescu **(Lacrima pietrei**, Editura **Litera**, 1981) pot fi spuse, fără îndoială, cîteva cuvinte încurajatoare. Astfel, pozitivă este o anumită îndeminare prozodică, avînd darul de a duce la obținerea unor versuri fluente, din care, în mod intermitent, se ivesc imagini promițătoare de poezie. Cele mai multe poezii pornesc de la simboluri istorice și de la sentimentul naturii. Iată o poezie din ciclul intitulat **Sfinx dacic** : „Deschide-ți Zamol pămîntul / fii cu orbii pe-aproape / se-ntoarce invinsul / născutul în ape // Leagănă-i trupul / fă-i semnul rotund / ca veșnicia / topește-l în flăcări adînci / a trecut prin oțel / în odihna cea mare // Nu-l chinui cu-ntrebări / nu-i mai aprinde stele făclii / brațul drept fără spadă / povestește înfringerea // A fi" **(Învinsul)**. O poezie numită **Vară** dă măsura autorului în ceea ce privește a doua dintre categoriile despre care aminteam : „Cald e sărutul crengilor noaptea // Mă înfășor în fosnet / greier pierdut în vara uitată / și fiece creangă mă mingîie altfel / plopii mă cheamă spre-nalt de albastru / sălcii pletoase îmi pling pe un umăr / cireșii slăbatici cu vrăbii mi-aruncă // Pămîntule — tu — / amestec ciudat și rotund / de nimeni și de ape / care mă-ngădui aproape / de mîine e toamnă // M-așteaptă rostirea".

Lacrima pietrei, cu excepția unor imagini izolate, nu conține expresii ale unei sensibilități distincte. Autorul nu posedă un punct (liric) personal de vedere. Dimpotrivă, el probează că doar diverse ocazii, mai mult sau mai puțin întîmplătoare, sînt capabile să îl mobilizeze. Așa se explică faptul că poeziile sale au o ciudată monotonie, în ciuda diversității pretextelor lor. Este o monotonie dată de euforia impersonală, dincolo de care, deocamdată, autorul nu probează că este în stare să treacă. Cartea se desfășoară ca o pagină frumos caligrafiată, dar lipsită de orice neprevăzut, banală.

Voicu Bugariu

O nouă istorie a literaturii române

Urmare din pag. I

sensul actual al cuvîntului. În operele lor, ca și în celelalte creații ale marilor clasici ai literaturii române vechi se află un univers de idei, de frumusețe și de valori estetice care impun din perspectiva evaluărilor de sinteză, o considerare incomparabil mai atentă. Ca și la G. Călinescu și la mulți alți istorici literari sezizăm în actuala sinteză a lui Marian Popa o nedorită situare metodică prezenteistă față de literatura română veche, o orientare care manifestîndu-se ca formă a relativismului gnoseologic se caracterizează prin tendința de a proiecta în trecut, într-un alt univers de valori și idei, mentalitățile, năzuințele și îndeosebi criteriile actuale. De fapt, întreaga secțiune **Literatura română veche** ar fi apărut mai mult realist și mai adecvat organizată în diviziuni precum: **Umanismul românesc în epoca Renașterii și Reformei, Barocul literar, Iluminismul.** Toate aceste eventuale capitole puteau fi admirabil ilustrate cu date, nume și mai ales fapte edificatoare în cel mai înalt grad pentru sfera de cuprindere a conceptelor.

După ce trece de literatura română veche, numeroasele calități ale sintezei oferită de Marian Popa se impun însă energic. Experiența sa de autor al unui dicționar literar și al unor erudite lucrări de sinteză pe teme teoretice se vădește din plin în primul rînd în rafinamentul intelectual, eleganța și adecvarea succintelor caracterizări dedicate scriitorilor, epocilor sau operelor aduse în discuție. El scrie, de exemplu, că „Vodă Lăpușneanu este o personalitate satanică; concepția sa despre lume este totalitară și totodată profetică" (pag. 58); Alecu Russo „are biografia tipică a unui fruntaș romantic din Țările Române" (pag. 65); Victor Papilian este „un profesor de anatomie cu o concepție mistică despre procesele biologice" (pag. 235); în opera unor autoare de proză ca Henriette Yvonne Stahl, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Lucia Demetrius și Sanda Movilă se află „un amestec variat de analiză, autobiografie, mondenitate și obsesie erotică" (pag. 235—236) etc.

Într-o lucrare de sinteză cum este cea de față (ea nu depășește 350 de pag.) avînd menirea unei scurte dar edificatoare introduceri în realitatea literară românească, deosebit de important este modul în care sînt caracterizate personalitățile și operele de excepție. Ioan Budai-Deleanu, Eliade, N. Filimon, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Maiorescu, Macedonski, Iorga, Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi, I. Barbu, Bacovia sînt înfățișați în medalioane care conțin la început scurte indicații biografice, (cu accente pe formarea intelectuală și concepția literară) urmate de considerații globale asupra operelor sau, în unele cazuri, asupra unor texte însoțite de citate. Valoarea sintezei lui Marian Popa trebuie înțeleasă îndeosebi în relația cu calitatea intelectuală exemplară a unor astfel de caracterizări. Spirit antidogmatic, el este familiarizat cu cele mai variate sugestii ale diferitelor metode critice mai vechi sau mai noi pe care înțelege să le aplice în funcție de adecvarea lor la obiect. Prezentările pe care le construiește au în consecință caracter descriptiv, rezumativ sau de profil cu implicații tradițional factologice, pozitiviste, depășite mereu spre sugestiile structuraliste, nepozitivist-logiciste sau fenomenologice. Firește, toate aceste sugestii metodologice conferă situării filozofice a lui Marian Popa un caracter deschis. Sub alt aspect ele ajută la perceperea unitară a fenomenului literar românesc în aspectele sale abstracte, de mare generalitate. Această percepere unitară și abstractă, așa cum stă bine unei sinteze de acest profil, ar putea fi ilustrată cu numeroase situații luate din oricare secțiune, diviziune sau capitol. Ne mărginim însă la un simplu exemplu. Deschizîndu-se cu cîteva **Premise istorico-geografice** (pag. 7—17) sinteza lui Marian Popa discută pe seama lor unele aspecte caracteristice ale etno-psihologiei românești și, implicit ale culturii noastre din toate timpurile. Se vorbește astfel de situarea noastră istorică între mari imperii expansioniste și anexioniste europene, asiatice și microasiatice, de sinteza de orient și occident, de diplomația tradițională românească orientată spre păstrarea echilibriului de forțe în lume, de coexistența pașnică a ideilor și mentalităților afirmate în cultura de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră. Rezultatul cel mai important al acestei situări, subliniază Marian Popa, este o „spiritualitate bipolară" cu formele sale metaforice așa cum au fost discutate de diferiți filozofi. Sînt amintite în acest sens teoria heliadistă a „echilibrului între antiteze" precum și plasarea țării „la porțile orientului". Teoria „ondulației universale" din gîndirea filozofică a lui Vasile Conta cu reprezentarea evoluției generale sub aspectul unei unde avînd o curbă ascendentă și una descendentă, reprezentînd generalizarea principiului fizic al acțiunii și reacțiunii, este explicată ca un fapt de psihologie națională. Același lucru ni se spune și despre reprezentările abstracte din operele de filozofia culturii ale lui Blaga și în mod special despre teoria spațiului spiritual mioritic, cu caracteristica sa blînd ondulatorie vale-deal. Spațiul poetic din opera lui Ion Barbu, situat undeva „la mijloc de rău și bine" sugerează și el aceeași coexistență a principiilor contrare, a spiritualității bipolare. Într-o altă direcție, așa-numitul balcanism, veritabilă obsesie morală și intelectuală a creatorilor de artă români, apare ca o expresie a situării noastre geografic spirituale specifice. Mai departe, teoria sincronismului din opera lui E. Lovinescu, gîndirea profund paradoxală a lui Eugen Ionescu sau idealurile patriotice din demersurile diplomatice a lui Nicolae Titulescu, eminent teoretician și constructor al echilibrului politic general, sînt și ele, între altele, urmarea unor premise istorico-geografice precise și etno-psihologice caracteristice. Exemplele ar putea continua. E foarte clar însă faptul că Marian Popa își construiește sinteza sa din perspectiva unei superioare situări teoretice, mijlocind astfel reflectarea generalizată a realității literare românești, introducînd în demonstrațiile sale, concepte, principii și metode deschizătoare de admirabile perspective în efortul nostru de autodefinire.

Un merit cu totul deosebit al recentei **Geschichte der rumänische Literatur** este neîndoielnic organizarea și tratarea materiei în secțiunea **Die Nachkriegaliteratur (Literatura postbelică**, pag. 266—349), una dintre cele mai întinse și mai bine gîndite din întreaga economie a sintezei. Marian Popa, care practică în mod constant critica literară curentă, care a dat în cele două ediții ale **Dicționarului** său cel mai surprinzător tablou al literaturii române de azi, ne oferă de data aceasta o sistematizare profund convingătoare a unui domeniu care sub chiar ochii noștri pare adeseori haotic și ininteligibil. Cele spuse de el despre critica și versificația dogmatică, despre poezie „ca armă și trompetă", despre elementele renașterii literare de după 1965, despre atmosfera intelectuală și temele creațiilor actuale sînt ireproșabile. Firește se pot găsi imediat nemulțumiți care să pretindă că persoana și cărțile lor n-au fost amintite, că o caracterizare sau alta nu concordă cu propriile lor opinii despre fenomenul literar actual. Pretențiile megalomane ale unor autori au ca obiect predilect de negare tocmai lucrările de sinteză și în special pe acelea care nu-i iau în seamă. Toate acestea nu pot schimba impresia de solid, de bine gîndit și realizat pe care secțiunea **Literatura postbelică** o oferă din plin. Sinteza lui Marian Popa comunică cititorului străin imaginea unei dezvoltări actuale a literaturii române caracterizată printr-o excepțională bogăție de realizări, experimente, direcții tematice, perspective teoretice și personalități artistice de excepție. Este o imagine adecvată.

Această adecvare a imaginii globale la realitatea pe care o reproduce caracterizează de altfel întreaga **Geschichte der rumänischen Literatur**, neîndoielnic una dintre cele mai impunătoare realizări ale lui Marian Popa și ale criticii noastre actuale.

Să adăugăm la acestea faptul că textul său a avut șansa unei traduceri admirabile în limba germană efectuată de Thomas Kleininger. Criticul și istoricul literar, eruditul om de cultură Thomas Kleininger, pe care îl urmărim de mai mulți ani atît în **Cahiers roumains d'études littéraires**, în **Neur Weg** cît și în alte publicații, a dat textului semnat de Marian Popa o echivalare germană de o superioară demnitate intelectuală în care ținem să remarcăm deasemenea adoptarea perfectă la stiluri proprii ale numeroaselor fragmente citate din autorii discutați. În unele cazuri (mai ales cînd e vorba de texte poetice celebre) Thomas Kleininger a recurs la traduceri deja efectuate în decursul timpului, utilizînd deci echivalări consacrate.

O reușită deplină este, de altfel, inițiativa Editurii **Univers** de a publica o astfel de carte, a lui Marian Popa care a conceput-o și a scris-o, și a lui Thomas Kleininger care a tradus-o. Editura **Univers** este datoare să pregătească versiuni ale cărții și în alte limbi de circulație. Este datoare s-o tipărească mai întîi în limba română. De la o ediție la alta, Marian Popa și-ar putea revizui textul, adăugîndu-i noi date, nuanțîndu-l uneori în expresii, acolo unde el însuși simte nevoia, îmbunătățindu-l fără încetare după criteriile pe care el le-a verificat. Subliniind însă deplina reușită a sintezei date de Marian Popa în forma ei actuală nu ne putem opri să ne gîndim la ea ca la o instituție perfectibilă totuși, respectiv ca la o formă de reflectare și organizare superioară a raporturilor dintre diferitele sectoare și etape ale dezvoltării literare românești, selectate, cercetate și puse în relație după anumite norme stabile, pe domenii de cuprindere însumînd momentele istorice ale afirmării sale.

De pe urma instituționalizării sintezei lui Marian Popa (și, eventual, ale altora de același gen) ar avea de cîștigat ideea de propagandă literară românească în lume. E inutil, credem, să mai reamintim că în acest domeniu mai e încă mult, foarte mult de lucrat.

REVISTA REVISTELOR

«MANUSCRIPTUM» Nr. 271981

Aniversarea a 60 de ani de la întemeierea Partidului Comunist Român este marcată, în acest ultim număr al revistei **Manuscriptum**, prin publicarea unor texte de real interes documentar și, nu mai puțin, semnificative prin valoarea lor educativ-patriotică : **Făurirea Partidului Comunist Român**, evocare documentară de Ion Ardeleanu, **Noi precizări la istoria presei democrate și revoluționare românești** de ambasador dr. Mircea Bălănescu, **Virtuțile publicistului militant** (N.D. Cocea evocat de Șerban Cioculescu, George Cocea, Virgiliu Ene, Lucia Demetrius, Mihai I. Dragomirescu, George Macovescu, Ioan Massoff și Ștefan Voicu). În același context se inscrie și publicarea piesei **În Vilegiatură** de Mihai Cruceanu, scrisă și jucată în închisoarea Văcărești, mai—iunie 1921.

Sumarul publicației se impune și acum datorită numeroaselor și semnificativelor documente inedite aparținînd lui Eminescu, Kogălniceanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gib I. Mihăescu, Miron Radu Paraschivescu, G. Călinescu, T. Vianu, Constantin Graur, Georg Brandes, Octavian Goga, Tudor Arghezi. Contribuie la apariția documentelor în cauză D. Vatamaniuc, Ion M. Kogălniceanu, Dimitrie Stamatiadi, Al. Andriescu, Paul Anghel, Liana Gill, Ion Cucu, Stancu Ilin, Ecaterina Țarălungă, Mihaela Constantinescu — Podocea, Marin Bucur, Mircea Coloșenco, Ghiță Florea, Al. Oprea, Fănuș Băilesteanu, Cristina Jung, I. Oprișan, Constantin Popescu-Cadem.

Cronicar

ARGEȘ XV

Revista „Argeș" a intrat, odată cu numărul său din acest trimestru, în cel de-al XV-lea an de apariție. În cei cinsprezece ani a fost realizată o catalizare a energiilor creatoare locale, care s-au manifestat perseverent în paginile revistei, de la ucenicie și pînă la consacrare. De revista „Argeș" își leagă numele Miron Cordun, Dan Rotaru, Otilia Nicolescu, I. P. Argeșeanu, Mihail Diaconescu, Marin Ioniță, Stelian Zamora, Ion Lică-Vulpești, Corneliu Marcu, Doru Moțoc, T. M. Borcea, Narcis Zărnescu, N. Oprea, Al. Th. Ionescu, S. I. Nicolaescu, Gh. Soare etc.

Meritoriu este și acest număr 125 al revistei, care îmbină armonios paginile dedicate literaturii originale și comentariului teoretic, cu cele consacrate evenimentelor sociale și artistice locale. Un frumos poem semnat de Nichita Stănescu, ancheta „Literatură și actualitate", două pagini consacrate scriitorilor contemporani (pe care le-am dori mai penetrante), „Eseuri și mode", dar mai ales caietul de poezie „Meșterul Manole", — toate acestea se citesc cu interes.

„Argeș" se află, la începutul anului al XVI-lea, într-o zodie bună a activității sale. Îi transmitem colegialele noastre urări de succes !

Înlocuirea cîinilor

Urmare din pag. I

trebuie să-i schimbi. Și nimeni, az, nu-ți dă pă gratis cinci ciobănești. Nu ?".

L-am întrebat în ce constă **ticăloșirea cîinilor** și de unde vine nevoia de-a schimba, cîinii, din vreme-n vreme ?!. Ciobanul m-a privit lung și curios. Mai mult curios...

„Apăi, domnule, află că de cînd s-or înmulțit urșii, și nara lor tremură la carne și nu la zmeură, ne păgubesc dinșii, de douăzeci-trezeci de oi pe perioade. O să mă întrebați de cini ? Apu, cinii, domnule, ținuți mai la „regim de alimentație", să stea treji noaptea și să vadă sub sprincene turma, s-au înțeles cu urșii și **s-au ticăloșit** !...

La început dădeau glas și semn de **pericul**, dar, mai după acia, văzînd că urșii le lasă cîte o oaie **plocon**, n-au mai cricnit, și cînd simțeau prăpădul, de cu sară se făceau blinzi și a nimic nu lătrau. Și, așe, domnule, urșii coborau tot mai des, săptămînal, și mai ales simbăta cînd ne gîndeam și noi la ziua de hodină și ne împuținau turma. Mai tîrziu ne-o fost dat prin cap că ce și cum. Se înțeleseră între ei, animalele, adică hoții și paznicii ! Primii să fure și să nimicească, javrele să tacă și să aștepte ploconul. De atunci, domnule, înlocuiesc cinii din șase-n șase luni. Și asta mă costă ceva și, mai mult decît atît, mă amărăsc și mă gîndesc că cum de-au ajuns dihaniile să se-nțeleagă pe limba lor cea mută ? Așa că, domnule, nu-i chiar **oaia și mia** și, dacă vreți să ciobăniți, nu uitați ce vă zic și schimbați cinii cînd se ticăloșesc...".

A tăcut privindu-mă ca pe-un ghețar căzut în Grădiștea lui Fănuș Neagu.

Eu i-am relatat mai tîrziu poetului Pituț investigațiile și povestea.

„Mă, zicea el, atunci, cu suspiciune ardelenească, da' urșii nu pot fi dezvățați de carne? Că noi, har Alui de sus, avem zmeură cîtă vrei...

De ce, mă, să înlocuim cinii ? !".

Iulie '81

TINEREȚEA CLASICILOR

Un izvor necunoscut al „Crengii de aur"

Rapsod al trecutului istoric, al naturii și al umanității românești dintre Dunăre și Carpați, Mihail Sadoveanu a fost asemeni celuilalt ilustru compatriot al său, Mihai Eminescu, un mare îndrăgostit de vechea cultură populară, orală și scrisă, pe care acest pămînt a creat-o întru înțelepciunea statornică a zodiilor sale sempiterne. Iscodind oamenii locurilor pe unde a trecut, a minunatelor sale „țări de dincolo de negură", a munților, ostroavelor și a altor lăcașuri de taină și sihăstrie, autorul **Baltagului** s-a simțit în permanență solidar cu ethosul mărturisit din străvechile așezări carpatine, cu acel „suflet al

locului" izvorît din zestrea lor de înțelepciune, din minunatele povești și povestiri pe care le purtau cu ei din bătrîni. Orizontul folcloric al marii sale opere narative e vizibil și se constituie ca o constantă esențială a scrisului său, sporindu-i creativitatea naturală, oralitatea.

Scriitorul, căruia de mic copil îi plăcea să asculte ceea ce povesteau alții („Ceream slugilor bătrîne să-mi spuie povești. Îmi aduc aminte de Ursărița țiganca și de baba Ștefănoaia, care se înfățișau cînd eram deocheat, ori cînd aveam cori", mărturisește el în **Anii de ucenicie**), ajunge cu timpul să cunoască, tot atît de bine ca un specialist, folclorul moldovean, literatura conținută de vechile cronici, de cărțile populare laice și religioase. Una dintre cele mai frumoase variante ale **Mioriței** a fost semnată de el, după cum discursul său de recepție la Academia Română făcea tot elogiul acestei literaturi. Pentru popor a creat în tinerețe o revistă specială, **Răvașul poporului**, împreună cu Artur Gorovei, și o colecție de cărți destinate maselor, între care figurau la loc de cinste vechile romane populare. Întoarcerea la trecut și la cultura lui era pentru scriitor o normă de existență, un refugiu din fața inepțiilor contemporane: „Cînd te plictisești de literatura modernă și n-o mai poți mistui — spunea el într-o conferință-radio din 1937 — ai mai multe metode de dezintoxicare... Unii citesc romane polițiste... A doua metodă e să citești cărți foarte vechi de istorie, ca să vezi cum se petreceau lucrurile pe lumea asta acum două ori trei mii de ani. Am căutat într-un raft de cărți vechi și am găsit **Istoriile lui Herodot**".

Așa a descoperit și **Sindipa**, pe care a prelucrat-o în **Divanul persian** sau **Istoria Genovevei de Brabant**, căreia i-a dat o replică proprie, de mare frumusețe epică în **Măria Sa Puiul Pădurii**. A citit, de asemenea, **Alexandria, Esopia, Viețile sfinților, Epistolia, Visul Maicii Domnului, Cei șapte coconi din Efes** și multe altele pe care le-a prelucrat împreună cu D. D. Pătrășcanu în volumele **Spre Emaus** și **Sfintele amintiri**. În 1909 a dat o ediție din **Esopia**, urmată apoi de **Povești din Halima** și **Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India**, ultima fiind publicată într-o ediție separată la Sibiu în 1930, potrivit unui mai vechi deziderat de al său, de tinerețe, cînd afirmase: „Trebuie să ne întoarcem la cărțile vechi, să le împrospătăm, să le răspîndim. Și **Alexandria** și **Esopia** și **Arghir** și **Elena** și **Înțeleptul Archir** și **Bertold** și **Viețile sfinților** sînt cărți foarte frumoase. Cu ele vor învăța a ceti sătenii noștri; după ele va veni rîndul cărților de stupărit rațional și grădini de zarzavat" **(Cărți pentru popor**, în **Opere**, 19, p. 51).

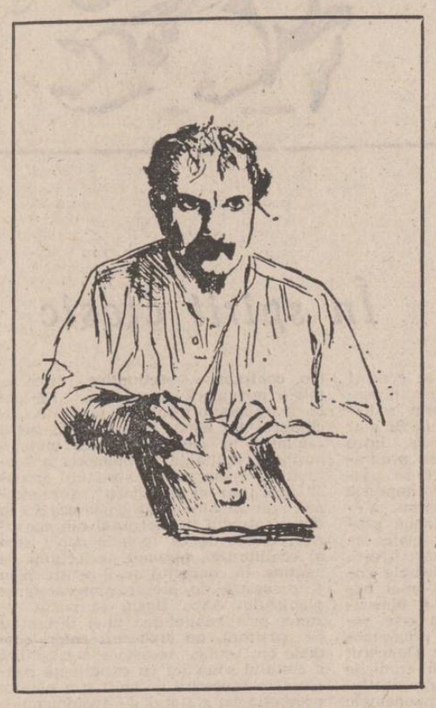

E de la sine înțeles că acest amplu program, care a lăsat urme dintre cele mai durabile în opera sa, orientează creația sadoveniană spre acel orizont al cărților de înțelepciune, spre acea „utopie a cărții", din care se nasc marile inscenări epice din **Ostrovul lupilor, Paștele blajinilor** și **Creanga de aur**, ce valorifică bogate teme și sugestii folclorice. O veche temă din literatura bizantină, precum acea legendă răspîndită de **Fiore di virtù** sub titlul **Îngerul și sihastrul**, se regăsește la Sadoveanu în volumul **Povestiri pentru copii** din 1926; în **Paștele blajinilor** întîlnim alte teme și eresuri bogomilice, iar în **Ostrovul lupilor** o serie de motive din vechile cărți de înțelepciune. (I. Oprișan care a dedicat acestei chestiuni un studiu în volumul **Izvoare folclorice și creație originală**, nu depistează însă izvorul **Cărții de aur**).

În mod surprinzător însă, în ciuda atenției deosebite de care s-a bucurat **Creanga de aur**, ca una dintre cele mai frumoase și mai împlinite creații sadoveniene, ea n-a făcut pînă acum obiectul unui studiu amănunțit asupra izvoarelor și sugestiilor livrești pe care le valorifică. Prea frumoasa călătorie inițiatică a magului dac Kesarion Breb la Eghipet și Bizanț, spre a se pătrunde de înțelesurile noii credințe creștine, la sugestia marelui preot dac, al treizeci și treilea și cel din urmă Deceneu, este brodată de fapt pe scheletul unei cărți populare pe care o găsim încă în celebra culegere a **Vieților sfinților** a lui Dosoftei din 1682, republicată apoi într-o nouă versiune în 1835, pe care o prelucrează în 1933 Al. Lascarov-Moldovanu. E vorba mai precis de **Viața sfîntului și dreptului Filaret cel milostiv**, care oferă cadrul epic și detaliile de construcție pentru episoadele legate de șederea lui Breb la Bizanț. Doar puține sînt liniile epice personale pe care le schițează autorul în cadrul acestui fir narativ director. Imaginația sa umple golul cu detalii pitorești (scena luptei lui Kesarion cu cei doi hoți în drum spre Paflagonia), accentuînd elementele de culoare locală și dimensiunile istorice ale întîmplărilor, legate de luptele politice din împărăție și de abilele complotări ale lui Stavrichie. Întîlnirea dintre Breb și episcop, are loc în spiritul acestor cărți: „Am socotit pe cei buni, ostenindu-mă a-i cerceta și la răsărit și la asfințit. De la unul, numărul lor nu l-am putut creste. Acel unul se află înaintea mea". Pentru a spori la „doi" numărul acestora, episcopul Platon îl trimite pe Kesarion la Amnia, spre a-l cunoaște pe cinstitul Filaret, care-și dăruise întreaga avere săracilor, trăind cu modestie întru iubirea aproapelui. Întreaga poveste a scăpătării lui e preluată de scriitor din izvorul susmențional, doar că scriitorul inversează puțin episoadele, lăsînd ca ele să fie povestite de proprietarul hanului din localitate, kirie Agatocle, la care găsește adăpost Breb, dimpreună cu catirii lui cu bucate pentru sfînt. În ciuda sărăciei evidente din casa lui Filaret, Breb este bine primit și ospătat, grație acelei comunități active a satului, care transportă la casa sfîntului toate produsele de care e nevoie pentru o cină îmbelșugată. Din relatările soției acestuia, Teosva, Kesarion la cunoștință și de celelalte acte de dărnicie ale lui Filaret, la fel cum ne apar ele din izvorul citat: renunțarea la pămînt, la vite și în cele din urmă și la haina pe care o poartă.

Folosirea acestui izvor de către Sadoveanu modifică puțin optica prin care au fost comentate pînă acum unele din personajele cărții. Astfel, fiind vorba de un personaj real, Filaret nu poate fi acuzat, după părerea noastră de „pietatea lui oarbă și însapientă", nici de „dărnicia lui nesăbuită delapidînd în folosul tuturor netrebnicilor pînă și ultima fărîmă din ceea ce ar fi trebuit să-i revină nepoatei sale, nefericita Maria, crescută în sărăcie și servitute", cum o spune Al. Paleologu în cartea sa **Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu** (Cartea Românească, 1968, p. 53), căci asemenea trăsături nu concordă cu spiritul cărții. Dimpotrivă, misiunea lui Breb este aceea ca, văzînd și convingîndu-se de ireprosabila cinste și credință a lui Filaret, să-l răsplătească pe el și pe familia lui cu ridicarea nepoatei sale Maria în iiltul împărătesc. Apoi, nici motivul „condurului" nu trebuie neapărat legat de basmul Cenușăresei din folclorul nostru, cum au făcut-o unii critici (Savin Bratu, Paul Georgescu) cînd e vorba de un obicei ritualic la curtea bizantină, după cum o atestă izvoarele istorice ale epocii, lucru despre care am mai vorbit în eseul nostru **Iarăși „Creanga de aur"**, publicat în **Transilvania** nr. 6/1979. Izvorul citat de noi poate fi întîlnit și în lucrarea lui Al. Lascarov-Moldovanu (ed. Cugetarea, 1942), vol. VII, p. 101—114 și poate fi comparat spre edificare cu capitolele VII și VIII din **Creanga de aur** sadoveniană. Sîntem însă aproape siguri că Sadoveanu n-a folosit pentru opera sa textul lui Corneliu Moldovan, ci l-a cunoscut el însuși de la sursă, atunci cînd împreună cu D. D. Pătrășcanu a încercat să dea o nouă versiune a cărții lui Dosoftei. Respectivele pasaje referitoare la Platon și la Filaret i-au captat atenția, iar cînd a trebuit să-l poarte pe Kesarion Breb prin Bizanț, a făcut-o pătruns de faptele cunoscute mai sus, în mijlocul cărora l-a plasat pe eroul nostru de la Dunăre.

Mircea Popa

Contribuție la volumul total al poeziilor lui Tudor Arghezi

În „România literară", două numere succesive (5/29 ianuarie și 6/5 februarie a.c.), acad. Șerban Cioculescu opiniază pentru întocmirea și tipărirea unui „volum total al liricii arghieziene."

Destăinuie că a fost provocat să se gîndească la un asemenea volum de scrisoarea unui cititor deosebit de zelos al poeziilor lui Tudor Arghezi (prof. univ. dr. Valeriu Dinu), care a numărat aritmetic poeziile arghieziene publicate în volume (respectiv: vol. 1—5 **Scrieri**, 1—2 **Versuri** (ediția G. Pienescu), **Călătorie în vis, Deslușiri, Frunzele tale...**), totalizînd 1 126 poezii.

Acad. Șerban Cioculescu își declară totala admirație pentru „răbdarea și sagacitatea" unui asemenea lector și asemenea întreprindere contabilă. Însă, în vederea unui volum total al poeziilor arghieziene, operează „cîteva neînsemnate retușuri" și completează numărul poeziilor poetului cu titluri de poezii omise, altele mai puțin cunoscute și chiar inedite, însoțindu-le cu date bibliografice și informații biografice (cum este amănuntul aflat de la Gala Galaction că **Lia**, inspiratoarea primei **Litanii** — din seria **Agate negre** — și a altor poezii, s-a numit Natalia și a fost sîrboaică) și alte implicații psihologice și etice, prețioase, toate.

Tudor Arghezi a scris și a tipărit în volum poezia **Noaptea (Scrieri** III), alta **Noapte de an — Colindeț (Scrieri** IV), alta **Noapte de an (Deslușiri)**. Le-am confruntat cu **Noaptea albă**; nici una nu este ca aceasta. E complet inedită.

Îi transcriem textul din revistă:

NOAPTEA ALBĂ
de T. Arghezi

Satele-s împrăștiate-n ger, ca sacii de porumb,
De olane-și freacă norii ugerii de plumb,
Pe la uși miroase vîntul ca un ciine
Care caută stăpîn și pîine.
Schiturile dorm închise, risipite printre stele;
Albă țarina, tăcerea și-o apropie de ele,
Speriată la chilie, unde-a dat, în gol, de om,
Veverița cenușie sare-n crăci din pom în pom,
Frînge ramuri, rupe vreascuri:
Auzi? lacul geme-n teascuri.
Stringe vulpile de labe, degetele li se sparge.
Toți păianjenii veghează, fără moarte pe
catarge.
Cariul singur își întoarce-n grinzi tăcutele
burghie,
Ascultați-n ceasul nopții ca o pană care scrie.
Sania, ca o momîie, dusă de un cal mărunt,
Lunecă pe fulgi de unt.
În cetate, vîntul intră înmulțit pe șapte uliți,
Ca o oaste biruită cu ostașii fără suliți.
Bate-n porți.
Vecinica lor pomenire, toată iarna, celor morți.

1929, decembrie

Poezia este total arghezian: și ca concepție, și ca viziune, și ca vocabular, și ca dificultate de comprehensiune...

Adiacent, să mai arătăm că revista **Limba română** a urmărit de aproape și cu declarată admirație pe poetul **Cuvintelor potrivite**. A reprodus (desigur cu încuviințarea poetului) din acest volum poeziile **Portret** (în nr. 7, 1 februarie 1930, p. 207) și **Creion** (nr. 10, 15 martie 1930, p. 255). Avea relații directe cu poetul. A anunțat (în nr. 2, martie 1929, p. 22 — Carnet editorial) că va apare „peste o săptămînă", **Mia Lake**, volumul de povestiri al lui Tudor Arghezi (Editura „Bilete de papagal"), anunț repetat și în numerele din ianuarie și februarie 1930. A anunțat, la fel, că vor apare **Icoane de lemn — Amintirile ierodiaconului Iosif**, de Tudor Arghezi, un volum **Închisori** (pesemne la acest titlu s-a gîndit inițial pentru volumul **Poarta neagră**), și, în ianuarie 1932, volumul **Portrete**, „cartea ce va produce un adevărat reviriment în rîndurile iubitorilor de literatură". A anunțat tipărirea **Cărții cu jucării**, „pentru copii de toate vîrstele". A prezentat **Icoane de lemn**, cu aprecieri de felul că Tudor Arghezi este „cel mai mare artist al scrisului românesc" și cartea „o capodoperă, prin îndrăzneala stilului" (nr. 14, 15 mai 1930, p. 331). Poetul și-a recrutat și epigoni în rîndul colaboratorilor revistei. Unul (Ilie Anesiea) a publicat un **Psalm**, de evidentă imitație arghezian. (La Biblioteca Academiei R.S. România, revista **Limba română**, cu poezia arghezian **Noaptea albă** și celelalte referințe, se află la cota: P.II.10.316).

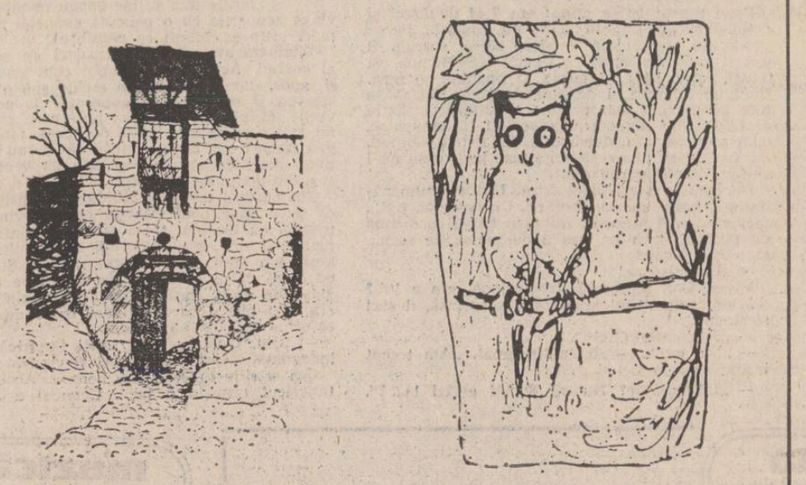

Desene de Tudor Arghezi

La totalul prof. univ. Valeriu Dinu, se adaugă, deci, poeziile citate de acad. Șerban Cioculescu și alte poezii neîncluse în volume (cum sînt cele publicate în **Liga ortodoxă**, repudiate de poet, pentru că Al. Macedonski și-a amestecat prea mult condeiul său în ele, cum a explicat).

Dar nici acesta nu este ultimul total general! Periodicele secolului dețin în paginile lor poezii arghezlene inedite. Poetul și-a împrăștiat poeziile, cu prodigalitate, tuturor solicitatorilor. A uitat cui a dat și unde s-a publicat. Nu și-a păstrat copii și nu le-a luat în volume. Au rămas și stau tăinuite în reviste, ca filoanele de aur în straturile pămîntului. Așteaptă deshumarea și înglobarea lor în contextul poeziilor arghezlene.

Iată una de acest fel. Are titlul **Noaptea albă** și s-a publicat în revista **Limba română** (an. II, nr. 6, 15 ianuarie 1930, p. 191).

Revista a apărut în București (bilunar, redactor V. Corbasca, anii 1929—1932). S-a bucurat de colaboratori de seamă: E. Lovinescu, G. Bacovia, Th. D. Speranția, N.N. Beldiceanu, Paul I. Papadopol, Mircea Damian, Zaharia Stancu, P.V. Hanes, V.I. Barnovschi, Petre Strihan, Tudor Măinescu, A. Pop Marțian, Virgil Gheorghiu, Artur Enășescu, Al. Lascarov Moldovan, Const. Nisipeanu, (în 1932) Camil Petrescu, Perpessicius, Eugen Jebeleanu, D. Nanu, I. Buzdugan, Scarlat Struțeanu, Vasile Damaschin, Gib Mihăescu, Mircea Vulcănescu, F. Aderca, Ilarie Dobridor, Ion Pillat ș.a. Revista avea preocupări directe didactice-școlare, cu rubrici deschise în fiecare număr, ca: **Buletinul școalelor secundare, Pagina concursului pentru elevi și eleve, Întrebări pentru bacalaureat...**, cu materiale corespunzătoare.

Poezia **Noaptea albă**, datată de poet, decembrie 1929, n-a fost luată în volumul **Flori de mucigai**, cum s-ar fi cuvenit cronologic (1930), nici în alte volume antume și postume, nici în vol. **Deslușiri** (1980), în care Mitzura Arghezi a publicat poezii din diverse periodice.

Poezia este total arghezlană și ca concepție, și ca viziune, și ca vocabular, și ca dificultate de comprehensiune...

Gh. Cunescu

CONTEMPORANII NOȘTRI

„Despărțirea de Hegel"

Povestiri despre om. După o carte a lui Hegel (Editura **Cartea Românească** 1980) — iată o carte pe care (mai mult decît **Fenomenologia spiritului** însăși, atît de ocolită de cititorul obișnuit) nu o poți ignora. Motivele de a te apropia / îndepărta de Hegel sînt varii. Îl poți iubi pe Kierkegaard, de pildă; în cadrul gîndirii filosofice sistematice, te poate atrage Kant. Dar, întotdeauna, nu te apropii/îndepărtezi de ceva anume din considerente exterioare acelui ceva. Există un ce în lucrul însuși care ți-l face străin sau, dimpotrivă, prieten. Trebuie, așadar, să pătrunzi temeiul intim al lucrului — aici Sistemului —, trebuie să-l cunoști și să te cunoști. Dar descifrarea sistemului nu este deloc o întreprindere ușoară, pătrunderea în corpusul hegelian este dificil de implinit pe cont propriu. Or, o carte cum este aceasta a lui Constantin Noica are darul de a te călăuzi prin „camerele" Sistemului și de a ți le prezenta pe toate. Este vorba în ea de o inițiere în hegelianism sau, mai degrabă, de o **lămurire** a acestuia, o dezvăluire a **lamurei** acestuia și a întreitelor sale trepte. Nu credeam posibilă traductibilitatea limbajului hegelian în limbajul comun, dar — iată —, Constantin Noica ține, cu tot dinadinsul, să ne mai zdruncine o prejudecată: filosoful român povestește **Fenomenologia**, cititorului obișnuit, în limba familiară acestuia. Această inițiere este, într-un fel, inversă, în răspăr. Nu sîntem aici în contact cu foarte doctele comentarii despre Hegel ale „specialiștilor" — textele lui Kojev, de exemplu, nu ar fi accesibile cititorului de rînd — deși, ne anunță gînditorul, pentru „specialiștii aceia care știu totul despre Hegel (...) străm o a doua versiune a interpretării, ce urmează verset cu verset cartea și se deosebește limpede între ce este al lui Hegel și ce e doar fantezie a povestitorului" (p. 117).

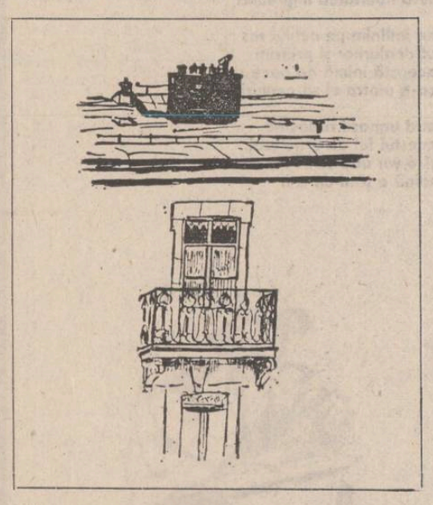

În fraza de mai sus — voluntar sau nu, dar nu asta are importanță acum — se atrage atenția asupra unui aspect esențial privitor la cele două interpretări (povestiri) ale **Fenomenologiei** pe care Constantin Noica le oferă, acum, cititorului. Într-adevăr, nu ar fi fost la îndemîna unui spirit rigid, doct și uscat să-l facă pe Hegel să vorbească „în cuvinte obișnuite". Și mai dificil i-ar fi fost acestuia să transforme conceptele în personagii, să convertească discursivitatea filosofică în narativitate și sistemul în povestire. Se întîmplă aici lucrurile ca într-un roman de aventuri, un basm (a doua interpretare este numită de autor însuși basm) sau o dramă: personagiile (conceptele) participă la întîmplările extraordinare ale cunoașterii (triade, succesiuni de triade), apoi sînt răpuse (negate) și părăsesc scena, urmează altele și altele, din trei în trei, într-o regularitate monotonă. De fapt, în romanul foileton, de pildă, lucrurile nu stau altfel.

Kierkegaard — prin mijlocirea ironiei, pseudonimiei și fragmentarismului din **Jurnal** sau de aiurea — respingea cu violență Sistemul. Iată o interesantă observație a sa cu valoare de generalitate: „Cei mai mulți dintre făcătorii de sisteme sînt asemeni unui om care ar construi un castel imens, dar care nu ar locui decît alături, într-o șură; ei înșiși nu trăiesc în acea imensă construcție sistematică. Dar cînd e vorba de spirit, aceasta este întotdeauna o lipsă esențială. Din punctul de vedere al spiritului, trebuie ca gîndurile omului să fie casa în care locuiește, — de nu, cu atît mai rău pentru ele". **(Jurnalul unui seducător)**. Kierkegaard era funciar despărțit de Sistem, gîndul său se exersa într-un teritoriu al lui **altceva** sau, mai bine spus, într-un **alt teritoriu** al gîndirii, el era „contemporan cu întîmplarea" și știa foarte bine că, în raport cu o specie animală, caracteristica genului uman „este aceea că individul este superior genului". Dincolo de unele exagerări individualiste, Kierkegaard îl completează foarte exact pe Hegel. Existența gîndirii sale paradoxale face suportabilă existența sistematicității hegeliene.

La prima vedere, poziția lui Constantin Noica este fundamental diferită. Nu spune el, oare, chiar la începutul lucrării sale, că **Fenomenologia spiritului** este una dintre acele cărți „care nu pot fi ignorate nepedepsit"? Pe de altă parte, însă, prima dintre povestirile sale — **Neobișnuitele întîmplări ale conștiinței...**" — rămîne neîncheiată în pragul începutului celei de a doua părți a lucrării hegeliene, aceea în care este, de acum, vorba despre „noi". Nu are importanță că, ulterior, filosoful va scrie o a doua — și chiar o a treia — interpretare a întregului text hegelian; importantă este, în schimb, această frază din epilogul la povestirea neterminată: „Dar problema de aci este dacă Hegel are sau nu dreptul să salveze, în a doua parte a cărții, ceea ce compromisese în partea întîi". (p. 113). Întreprinderea lui Constantin Noica nu se află, deci, nici sub semnul negativismului absolut kierkegaardian, dar nici sub acela al entuziasmului fără rezerve. Nu este negație, dar nici afirmație pură, este — poate — tăgadă, refuz pe jumătate dar și afirmație. În termenii săi, în atitudinea față de Sistem — dincolo de categoricele **da** și **nu** — „cel care domnește și însuflețește este **ba**". Valeriu Gherghel, în articolul pe care îl dedică „povestirilor" — **Petrecerile lui Odisef (Cronica**, nr. 35 din 29 august 1980) — crede că punctul de vedere din care vorbește Constantin Noica este cel al „naratorului revoltat". În ce privește întîia povestire, are toată dreptatea. Apoi, filosoful român se lasă subjugat de Sistem, își tăgăduiește la rîndul său tăgada și preferă să-i redea acestuia ceea ce păruse a-i lua. Parafrazîndu-l pe autor: „Problema este dacă autorul are sau nu dreptul să salveze, în a doua parte a cărții, ceea ce tăgăduise (crezuse a tăgădui) în partea întîi". Căci, dacă Goethe „e un maximum uman fără filosofie". Hegel pare a fi un „maximum filosofic fără individ". În **Fenomenologie** se vorbește despre om pierzîndu-se, însă, din vedere, oamenii. Iar cel care se putuse „despărți" de Goethe nu se poate „despărți" de Hegel.

Dincolo de aceste observații, o carte ca **Povestiri despre om** este scrisă sub zodia excelenței — atît ca înfăptuire în sine, cît și prin nenumăratele foarte utile asociații colaterale pe care subiectul le ocazionează „povestitorului" (cele referitoare la rațiunea matematică a culturii de azi, cele despre egoismul altruist și orbirea lucidă la Don Quijote, respectiv Don Juan etc.) dar și cititorului. Constantin Noica are un deosebit simț al divagației necesare ce stimulează și lectorului „întîmplări" asemănătoare.

Este adevărat — dacă nu ești un hegelian, cartea aceasta nu te va determina, în nici un fel, să devii. Tautologic vorbind, devii ceea ce ești deja. Importanța cărții stă în altă parte: citind-o, atracția/respingerea ta capătă un început de temei explicativ, părăsești orizontul rațiunii afective pentru cel al rațiunii explicative. Indiferent dacă ești un căutător al certitudinii sau un ins pătruns de bucuria paradoxului, te ajută să te cunoști mai bine căci, în ea — ca și în **Fenomenologia spiritului** — poate fi, pînă la urmă, vorba și despre tine.

Liviu Antonesei

constantin abăluță

desen cu străzi și orb

Fără nici un efort în toate zilele
căldura tăcută de umil pion
răsuflarea adunîndu-se pe marginea mesei
întîmplările din munți căzînd brusc ca un
capac

și acele file făcute ferfeniță
mobilul devenind cît de curînd de neînțeles
și acel orb cu o strachină în mînă lîngă zid
murmurîndu-și veșnica lui poezie obscură

Refugiu
și miracol gol —
legănat mărunt al continentelor

care
cîndva
sări-vor din ramă.

obiect în vilegiatură

Inel de cauciuc pentru mușchii degetelor
stai la mine pe masă și zici: „sărmane om
ți se topește umbra prin tramvaie
ca zahărul în gura cailor
și n-ai decît o singură meteahnă viciul
spălatului pe dinți — măsori cum pasta
se-mpuținează zi de zi Te speli pe dinți
ca și cum ai iubi
ai face copii
ca și cum cineva nu ți-ar da voie să-ți
părăsești casa".

Inel de cauciuc pentru mușchii degetelor
care zaci acum într-o pubelă
tăiat mărunt cu bisturiul și nu-ți mai amintești
decît: „ce mușchi făceam ce
mușchi făceam..."

umezeala și personajele

Lîngă adresele pierdute în carnet
și nume care nu-ți mai spun de nimeni
alcool medicinal volatil ca imperiile.
Nu ai încotro: să dai din umeri
printre barele soioase
să apuci pe gangurile umede cu șerviete
ca niște sconcși puturoși ce-ți suflă în față
chiorîndu-te să apuci cu penseta
borhotul din calculator
și să-i dai contabilului un pahar cu lapte
în cea mai străină dimineață
la ora cînd nu mai ești nimeni
și numele tău răsuflă pe gardurile
prefabricate
ca o inscripție obscenă.

mierea atîtor etaje

Eu și tatăl meu
singuri în casa goală
flanele și cămăși pe scaune
oameni simpli în aerul intrat pe sub uși

orice barieră e făcută din boabe de mei
cît timp ciugulim catedralele grase iază
prietenul care pleacă are capul descoperit
de acum înainte ziarele se agață în cui —

rețete importante în soarele de aprilie
și uși le
se deschid singure:

forme umane se avîntă în sus
iar mierea atîtor etaje
ne curge pe bărbie.

poem fără identitate

Un poem în care golul
ca rufele aduse de la nufărul și-mprăștiate-n
toată casa
personaje iluzorii prieteni faliți amante
răcoroase
și-n sunetul soneriei să-ncepi să crezi că mai
ai de ales
că apretul din jurul gîtului cheița automatului
degetele strînse în mănuși
și celelalte pantomime și celelalte subterfugii
sînt doar momentane: mici puncte de
căldură
pe piele vaporizări imperceptibile
la coada ochiului.
Între timp vecina cu capul cît bania
— căci ea a sunat — îți aduce iaurtul
și chipul ei mustăcios și capodul ei spin
și părul ei tăiat ca ana pauker
și vagile pretenții unsuroase rutina ei
nădușită
și sandalele ei cu catarame ruginite
lipăind și clănțănind în continuare pe treptele
blocului meu natal

aniversare

Anul acesta la aniversarea zilei
mele de naștere
un prieten a plecat
Cum dai cu degetele pe geamul vagonului

distrat și
fără nici un interes
Cum se blochează vocea cu
monede

de 25 de bani
Și e deajuns un cimp cu iarbă arsă
și grămezi de cauciucuri

singurătatea zilei mele de naștere
iscălitura mea demult disolvată
cerneala care iese goală în întîmpinarea
trecătorilor...

desen cu străzi și pară

Îmi scot ciorapii înainte de culcare
palmele mele ating țesătura rărită la călcîie
și-un jet de aer îmi baricadează pieptul:
mîine

ce va mai fi?
Vopseaua rămasă sub unghii
de pe ușa ultimului prieten cînd
se va usca?

Tăcute fețe pe sub arborii goi
soarele de octombrie va mai clăti?
Cineva îmi va striga numele și dintr-o carte

copii vor năvăli asupră-mi
ca furnicile
pe-o pară?

în lumea largă

În baie stau pe wc și mă privesc în oglindă
ccum am timp și îmi văd fața tristă
apoi în cameră de hotel impersonală ca o
utopie
voi încerca să scriu cîteva versuri
Două picături de apă
pe coada periuței de dinți mă reflectă și ele
e o conspirație din care ies terfelit
aproape orb în ceea ce privește propria-mi
figură
oricum îndeajuns de neutru ca să trec pe
lîngă zidul
de faianță și să aterizez în cada goală și rece
convins că nici o femeie nu mă va tolera
și așteptînd ca mama să mă strige să-mi
tremure buricul
buricul meu sau gaura nichelată a căzii
prin care acum se scurge tot jegul planetei

ion mărgineanu

SCRISORI DIN ALBA IULIA

motto

viața mea-i acest acces la raft
cu bucurii și răni deopotrivă
cum muntele-i o bibliotecă
prin care pietrile se strigă

aud

ca un cuptor ce se deschide
este intrarea mea în munți
îmi apăr litera de cine
și-o storc din ochii lor cărunți

nu mă-nspăimîntă vechi dureri
ce mușcă și se-adună-n plins
și-mi reproșează și se-adorm
în pielea verbului ca prinț

eu numai țară caut, string
doar jocul vetrelor încins
pe tropotit barbar de oase
ca teasc al sabiei prelins

nu vreau decît să ardă-n piatră
iubirea mea de început
flăcările de rubin și doina
veghe și dor țesută-n scut

vreau să se vadă ca un crin
oglinzile din cari descind
rostire-a patriei anume
înromânind cu-al meu colind

prin munții mei

sar zei din piatră și se-mbucă
cu miezul zilei de arin
stânca-i voievodul de mătase
cu care pling și mă-nlumin

izvoare ies la suprafață
psalmi roși și plini de adevăr,
se-nnoadă cu lumina blîndă
și urcă sorcove spre cer

și-adîncuri se înspică-n lampa
robită-n colbul de miner
se rotunjesc sudoare frunții
se-ntorc ca doinele-n oier

nici nu îmi vine să cobor
din pridvorul munților ca frate
sînt stîlpul lor prin care țara
respiră-adînca libertate

din munți sar zei și voievozi
se-mbracă foc cu verbul-mumă
la rădăcină, -apă vie,
pe raze-n larg, -strînsă cunună

părerile se duc

părerile se duc la fund
în haina lor mă tot afund
cînd mai înalt și cînd mai scund
iarba pe cîmp chelește lin
înrourată de-un suspin
pe care noi nu-l auzim
strigătul nopții e un crin
între aripă și pelin
prin care ne tot răcorim
prin oboseli călătorim
ne-ntoarcem naștere, murim
ori doar socoatem că trăim ?
toamna se macină-n străfund
teamă de care mă pătrund
și mugure cu ochiul scund...

scrisoare fulgerată

veni-voi mamă oarecum
cu-n braț de glie, de taifun
să mi te pling ca să apun
pe poala ta zidită scrum
pe-un ochi de fulger, de gorun ?

o să m-aștepți sub voalul cui
os norului sau lanului
între nicicînd și nimănui
între o stea sau un gutui
sub ruga-n care tot apui

vei fi doar singură mereu
cu cerul-tată, cu al meu
cu visu-n care dumnezeu
te hărănea la patul tău
îndestulîndu-te cu greu ?

veni-voi mamă zi de zi
cu-n smoc de verb a străluci
între uitare și a fi
între vacarm și a iubi
te voi găsi ? mă vei găsi ?

aprindeți dor

aprindeți fluiere pe munți
vom ști că-s moții, -spice-n lan
că pietrile-s doar sărbătoarea
de sus a patriei ca neam

ce ne adună-n șipot dulce
veghe a ne sfinți mereu
din asprul mâinii care-aduce
cu pulsul unui curcubeu

statornic al iubirii albe
pentru ca pace să se-aline
ca truda în tăcerea caldă
din stupul neamului de-albine

pe arieș ca-ntr-o cunună

se-aude horia cum detună
la gîtul pietrelor prelins
cu lancea lui ca o vioară
cu sîngele de-alesul prinț

se tăvălesc din munți dureri
și-n cușma iancului se-adună
se-nvîlvă brazii, -blînzi oieri
sorb libertatea împreună

ne întîlnim pe ochiul ros
al dealurilor și prinzim
această inimă de pace
ca-n piatra ei să nemurim

aud urmașii rădăcina
acestui fel de-a ne iubi
și-o vor uda să strălucească
haină a țării de a fi

cum mă strecor

iar mă strecor printre morminte
și-ncet încet le trag de limbă
și văd inscripții cum se mută
în sîngele de roib se schimbă

mut puncte doar de mîntuială
puse-ntr-o frază sau un rînd
văd inima cum li se-ncheagă
cu iubirea patriei din gînd

îndrept foamea săbiilor roase
de rugina morților în șir
să guste soarele ce-l lasă
mantia literei prin cimitir

adaug nume de eroi prin răni
lanțului sacru-n dreptul firii
și-nvăț cum se repetă dorul
prin trunchiuri, -tablă a-nmulțirii

se-aud lemnarii

lemnarii, – un popor de pietre
cum rup din cer și-astupă iar
golul rămas între cuvinte
cu puii tineri de stejari

cum țin în degete izvoare
în palme ziua ca un prunc
la ochi cu țuică-i leagă noaptea
ca să-i aprindă prin porunci

nu mi-am dorit decît să-i știu
de molii lustruind păduri
sădind tăcerile în bob
luptă ca-n vechile armuri

OPT PAȘI

Calculase cu atenție. Măsurase de cîteva ori distanța: de la vitrina magazinului pînă la stîlpul I.T.B.-ului erau exact opt pași. Bineînțeles, dacă-i parcurgea cu un pas egal, calm. Și trebuia să fie calm ! Va face un pas, doi... calm, sacadat..., cinci, șase... încet, fără pripeală... șapte, opt, gata ! Pe urmă... Pe urmă ?... Pe urmă, fie ce-o fi ! Se va vedea ! Numai curaj să aibă ! Să nu se piardă ! Da, totul era să nu se piardă, să fie îndrăzneț, curajos. De asta va depinde totul. Da, nu e exagerat ! Acești opt pași aveau să-i hotărască viitorul, viața, destinul...

Mai măsură o dată distanța. Pășea bățos, energic, ritmat. Număra rar, mișcînd din buze.

Un șofer de la stația de taxiuri de lîngă statuie deschise portiera și ieși de la volan. Rămase în picioare lîngă mașină cu o mînă sprijinită de portieră și cu cealaltă înfiptă în șold. Așa cum fac țațele de pe la mahala cînd ies în poartă, să vadă te miri ce. Privea curios, intrigat.

Tînărul îl văzu pe șofer și se opri. Schimbă mersul și începu să se plimbe de colo-încoace, fluierînd o melodie improvizată, mimînd indiferența.

Autobuzele veneau, autobuzele plecau. Dar, el nu lua niciunul. Șoferul taxiului închise portiera, și păru că vrea să traverseze. Nu cumva vrea să vină spre el ? De ce ? Ce, nu are voie să se plimbe ? O porni agale pe trotuar. Încet, calm... Pînă la colțul străzii. Coti pe după colț și o rupse la fugă, fără să se uite în urmă să vadă dacă e urmărit sau nu.

A doua zi, dimineața, era acolo. Venise pe la 7. Oamenii se grăbeau spre servici, iar copiii, spre școli. Vacanța de primăvară se terminase. Era luni. Prima zi de școală.

Stătea la vitrină și privea aceleași confecții de gata pe care de mult le știa pe de rost. Ar fi putut să descrie întregul aranjament, cu prețuri cu tot. Știa chiar și prețurile vechi, cele tăiate cu o bară de creion roșu și lîngă care scria cu negru, apăsat : preț nou, atîta și atîta. Observă că taiorul gris nu mai era în vitrină ; în locul lui, cu același preț, era un alt taior de un kaki închis, ofițeresc.

Privi ceasul de la mînă: era 7 și douăzeci și două. Încă opt minute !... Ba nu, șapte !... Părea indiferent, dar inima îi bătea să se spargă. Îi era și cald. Se gîndi să renunțe. Se temea că, totuși, nu o să aibă curaj. O doamnă se opri. Veni un autobuz și doamna se urcă. Voi să se uite iar la ceas, dar privind la stîlpul de stație al I.T.B.-ului îngheță: era acolo ! (Cînd venise, cum apăruse, așa, deodată ?). Se fîstici complet. Ar fi vrut să plece, să fugă, dar picioarele nu-l ajutau. Parcă paralizase.

Deodată, îi pieri toată frica. Uită de numărătoare și porni energic, hotărît. Un pas, doi, trei... nici gînd să-i numere. Inima îi bătea ca o tobă de fanfară. Încă un pas îl despărțea de stîlp... gata : l-a făcut !

— „Domnișoară !"...

Vocea asta îngroșată, tremurîndă, era a lui ? „Domnișoara" întoarse capul surprinsă, îl zări și zîmbi :

— „A, domnul Gigi !".

— „Da, eu !"... — bîigui încurcat. „Am trecut întîmplător pe aici și...".

— „Întîmplător? Nu vă duceți astăzi la... ?".

— „Ba da !... ba da ! Sigur !".

— „Luați autobuzul ?".

— „Da !... Și dumneavoastră ?".

— „Și eu !".

— Ce bine-mi pare; vom merge împreună !".

— „Dar, parcă dvs. trebuie să mergeți spre gară, iar autobuzul acesta are cursa tocmai în partea cealaltă a orașului ?!".

— „A... aveți dreptate ! Am uitat !... Atunci... înseamnă că nu o să vă mai văd !...".

Era așa de trist, așa de nenorocit, că „domnișoarei" i se făcu milă, sau poate că înțelese ceva, sau simțise ceva, sau mai știu eu ce se petrecuse în sufletul ei ?!...".

— „De ce ?" — răspunse ea pe un ton subit cald, unduios. „După masă nu putem"?

— „După masă ?" — (sîngele e roșu de la natură sau emoția îl colorează astfel ? Obrajii se încing din cauză că soarele bate azi mai puternic sau pentru că sîngele e fierbinte și incendiază epiderma juvenilă ?). Răspunse șoptit : „Cu plăcere, domnișoară Lili !...".

— „Atunci, pe la șase ! Tot aici !".

— „Da, domnișoară, pe la șase ! Tot aici !".

Autobuzul se opri scîrțiind din frîne. „Domnișoara" se urcă. Pe scară se opri, se întoarse și flutură încet din mînă.

„Domnul" Gigi îi răspunse cu același gest.

Autobuzul porni.

„Domnul" Gigi, plin de veselie o zbughi la fugă. Balonul îi flutura, geanta era ușoară ca un fulg.

„Domnișoara" Lili avea 14 ani ; „Domnul" Gigi vreo 16. Soare nou, proaspăt, mirezme de liliac înflorit. Primăvară.

Poveste mică despre o păpușă veche

Păpușa se descărnase de mult. Cîlții îi ieșeau în șmocuri lățoase, murdare, de sub basmaua decolorată, iar în articulațiile moi se încrengau membrele fără vlagă acoperite cu o peliculă cenușie, pătată cu plăci întinse, cafenii ca pămîntul.

Odinioară avusese ochii albaștri de smalț, ca ai copilei. Acum, globul unui ochi este încolor și apos, iar celălalt este închis sub o pleoapă stearpă și scorojită ca vopseaua de pe mobila veche. Mîinile nu mai sînt puternice, carnea lor nu mai e catifelată. Poate de aceea, tăticul spunea uneori, cu compătimire, că ea nu mai era bună decît de aruncat la lada cu vechituri de sus, din podul de la capătul scării.

Ghemotocul de viață blîndă, urcă gîfîind scara ce duce spre pod. Păpușa bătrînă vine și ea, treaptă cu treaptă, trasă spre mormîntul amintirilor de ieri, de alaltăieri și de demult. Se căznește din greu să-și urmeze stăpîna. Sufletul ei de cîrpă ascultă orbește de glasul ce a subjugat-o de mult, încă de pe vremea cînd păpușa era mai mare, cu mult mai mare decît aceea ce urma să-i devină stăpînă.

— „Hai, încet !... vino, nu-ți fie frică !... — o îndeamnă înspăimîntata vinovăție nevinovate.

Ușa scîrțîie în balamalele neunse. Acolo, în întunericul cenușiu e lada. Capacul e dat la o parte. Rochiile vechi scapă cute peste marginile de lemn. Praful zace într-un strat subțire fardînd îmbrăcămintea demodată și păpușile fără cap și căluții cu picioarele rupte.

— „Hai, vino !" — o îndeamnă glasul cu picuri de cristal și argint. „Vino în lada vechiturilor !... Așa, culcă-te !... culcă-te !"...

Glasul e dulce și îmbietor. Păpușa stăpînă e cel mai blînd tiran. Ascultînd ordinul mătăsos păpușa și-a întins cîrpele și oasele moi printre cadavrele de jucării. Sub apăsare, praful s-a ridicat în nor diafan, cenușiu.

— „Dormi, dormi, păpușico ! Somn ușor !"...

Culcată, păpușa cea veche, ascultînd de resoartele mecanice, a închis și celălalt ochi. Mai aude doar pașii ce se fac moi, se fac vată, și la urmă, se fac vis și părere.

Ușa podului scîrțîie încet. Copila coboară. În casă s-a lăsat înserarea. Acuși-acuși, trebuie să vină și mama. Auzindu-i pașii, fetița se va ascunde, ca și altădată, sub masă. Mama va intra și va spune, ca întotdeauna cu îngrijorată duioșie : „Floricică, floricea, unde e fetița mea ?". Iar, de sub masă, o voce subțire ca un fir de ață va răspunde „Aicea... aicea sînt ! Caută-mă !" Mama se va preface că nu o găsește și apoi se va preface că izbucnește în plîns. Atunci, de sub masă, va țîșni un fulger, o rază de soare, iar brațele larg deschise ale mamei se vor strînge și vor cuprinde pe suflet un trup micuț, fremătînd de rîs și veselie.

Dar, acum, fetița șade pe scăunel și așteaptă. E tristă și pe măsură ce în casă se lasă tot mai mult perdelele de întuneric, în ochii ei azurii crește un sclipăt de disperare. Deodată, înainte ca mîna mamei să deschidă larg ușa, fetița strigă :

— „Nu, nu e voie !... nu vreau !... De ce ? De ce trebuie să ajungă în lada cu vechituri ? Fetița nu vrea asta !... fetița nu vrea asta !...

Pașii mici urcă din nou gîfîind scările. Ușa scîrțîie în balamalele ruginite. În ladă, printre rochii demodate și fel de fel de jucării stricate, zace ultima păpușă. Picioarele îi atîrnă grele, de plumb. Cuprinsă de groază, fetița smucește cîrpele negre și plînge și țipă. În zadar, trage fetița cu părul de aur de păpușa cu ochii închiși. Păpușa cea veche nu se clintește. Ea doarme adînc în patul de praf cu iz de busuioc, printre costume și rochii roase de molii. Pe fața ei de seară s-a așternut un zîmbet senin și veșnic. Fetița încearcă s-o cuprindă de mijloc, de mîini, să o ia, să o smulgă și să o ducă iar în casa de sub pod, pentru ca totul să fie ca mai înainte. Dar ea, e mică și nu poate. Și nici păpușa nu mai vrea. Sau nu mai poate să asculte de îndemnul stăpînei. Ceva s-a petrecut cu ea. Fetița nu înțelege, încă nu înțelege. Fetița simte, însă, că s-a petrecut ceva deosebit de grav, groaznic și ireparabil, și atunci, la căpătîiul lăzii cu vechituri, ca lîngă capacul deschis al unei cripte, fetița cu suflet de soare se prăbușește în genunchi și plînge cu hohotele marile dureri. Iar, pe undeva, sub cerul ochilor albaștri, a început să mijească tristețea nesfîrșită a regretelor, cearcănul de doliu al celor dintîi remușcări.

DEBUT

iosif cristescu

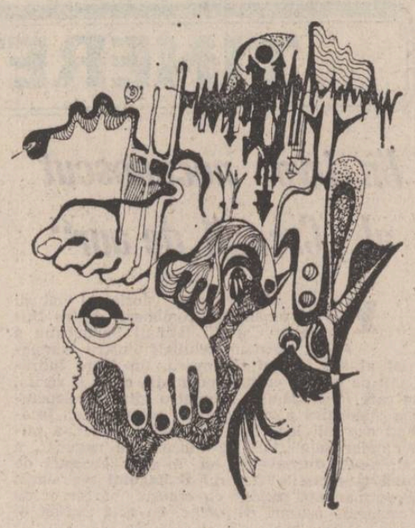

film

În sfîrșit, o comedie ?

Să fim serioși ! Alo, aterizează străbunica încetează să mai fie comedie imediat după titlu pentru a rămîne (pe ici, pe colo !) o satiră cu iz didactic la adresa bărbaților care își transformă nevestele în servitoare, servitoarele în stăpîne absolute, autostopistele în iubite și mamele în autoritate tutelară. Seriozitatea cu care filmul moralizează nu putea să producă altceva decît o satiră și, dacă autorii ar fi știut ce fac asumîndu-și conștient mijloacele și riscurile genului, rezultatul poate că ar fi fost cu totul altul decît acest amestec confuz de intenții și modalități care, de la un moment dat încolo devine de-a dreptul dramă.

Trebuie să observăm că scenarista Rodica Padina este un asemenea om serios care vede filmul ca pe o profilaxie socială, încercînd să rezolve în artă cazuri care, de obicei, ajung în fața tribunalului. Dacă la primul său film — **Cine mă strigă** — Rodica Padina reeduca o minoră prin munca de șantier, aici soțul rătăcit încearcă să fie reeducat (în spiritul pedagogiei lui Macarenko) prin acțiunea combinată a muncii în gospodărie (la aragaz sau la aspirator !), cu munca de convingere de la om la om dusă de către străbunica aterizată în plină dramă familială. Străbunica sportivă, halterofilă, cu înțelepciunea pe care i-o dau vîrsta și sănătatea de fier, pune bineînțeles lucrurile la punct și viața își reia cursul, atît de încercata familie intrînd într-o a doua lună de miere.

Realizatorilor, începînd cu scenarista, continuînd cu regizorul Nicolae Corjos și sfîrșind cu actorii, le rămîne necunoscută legea de fier a comediei potrivit căreia tocmai seriozitatea cea mai adîncă provoacă hohotul de rîs. Aici, seriozitatea e prezentată ca fapt pozitiv și nu ca izvor al alienării, personajele care trebuie să „suporte" risul nostru fiind „neserioșii" — pe lîngă soțul infidel, atît de cunoscuții cai de bătaie ai tuturor scheciurilor și scenetelor vehemente, adică bișnițarii, servitoarele, soacrele absurde și așa mai departe. Actorii fac și ei totul ca să încarce caricatural trăsăturile personajelor pe care le joacă, rezultatul fiind niște apariții grotești, aproape fantasmagorice care, mie unuia, îmi trezesc mai curînd oroarea decît risul, comedia așa-zisă avînd pe alocuri accente de film de groază. Nicolae Corjos tratează fără spirit o poveste amorfă, confecționată din locuri comune, stratagemele la care se recurge pentru a ne smulge un zîmbet fiind de mult uzate (precum urcarea străbunicii, la etaj, cu macaraua, salvarea înecatului cu respirația „gură la gură", precum imaginea omului depășit de funcționarea aparatajului tehnic din casă — aragaz, aspirator, mașină de spălat rufe —, sau povestea cu „tovarășul director" de la telefon, care e de fapt, știm noi cine... !). Așa arată, deci, o comedie făcută de oameni serioși, care se iau în serios și își închipuie că, pe lumea aceasta, seriozitatea e întotdeauna izvorul fericirii, iar comedia e o glumă.

Nicolae Mateescu

radio

Întrebări

A pune o întrebare este, de cele mai multe ori, un gest de bun simț. Sau ar trebui să fie. Nu numai într-un dialog — sau să vorbesc și eu în terminologia care face vogă și ravagii — în comunicare ci și într-o formă specioasă cum este examinarea. Pentru că — zic eu care ani de zile am tot pus întrebări, profesor fiind — ce te interesează, în ultimă instanță : să afli ce știe celălalt ? să afli dacă știe ceea ce știi *tu* ? Am întîlnit oameni care, orice le-ai spune, ei te trag tot la ale lor, dovedindu-se inapți dialogului și oarecum lipsiți de modestie (ca să nu spun altfel) (în vremea copilăriei, un prieten, ori de cîte ori se deschidea o discuție despre cărți, ne lua la rost : ce tot vorbiți, mă ? ce, ați citit Taras Bulba, și noi ne uitam toți cu respect la el care citise Taras Bulba fără să pricepem că, de fapt, era singura carte citită de el).

A examina presupune, fără îndoială, o largă disponibilitate căci surpriza de a te afla în fața unui om care nu cedează o iotă din ale sale duce la un veritabil turn Babel. Problema se pune cu atît mai mult atunci cînd examinatul a avut onestitatea (înscrisă într-un regulament ca obligatorie) de a-și expune o dată și chiar amănunțit ideile. Dar, ca să fiu sincer numai apropiatul examen de admitere mă pune pe gînduri și stîrnește în mine o stare nu tocmai plăcută la ideea că privirea mea pesimistă asupra momentului s-ar fi întîmplat în urmă cu 11 ani și mă face să folosesc acest colț de pagină spre a teoretiza către tinerii examinați (poate vor auzi și examinatorii). Dar, nu numai atît. Pentru că, ascultînd duminică — pe-o plajă — emisiunea-concurs „Imagini transilvane" (bine tocmită și bine venită spre a ne aminti și a reaminti plăcut cîte ceva, deci înțelegîndu-și bine rostul de a fi, în primul rînd, o „operă" de popularizare) doi puști, ce se perpeleau la soarele de pe cer și la soarele mai arzător al viitorului examen aveau o lungă discuție despre cum va fi ? Că, spuneau ei, dacă nimerești unu'-ntors pe dos te-ai ars, că în loc să-ți pună întrebarea așa cum se pune ți-o întoarce pe dos și atunci ce te faci ?

Chiar așa ! Ce s-or face ei dacă nimeresc așa ceva ? Dar dacă nimeresc un examinator care întreabă numai ce știe el ? Și dacă nimeresc ei un examinator care spune așa : și-acum o întrebare *comună* pentru *ambele* concurente. Chiar așa !

Constantin Stan

P.S. A greși este omenește ! Însă desele greșeli de la revista presei ar trebui să dea de gîndit. Nu insistăm asupra lor : se știu. Parcă mai multă atenție, totuși, nu ar strica !

muzică

În spirit clasic

Se poate observa că orice concert își capătă importanța proprie prin persistența impresiei lăsate, prin remanența în memoria auditorului. Și s-ar putea găsi o legătură strînsă între impresia păstrată și unitatea programului, urmare a faptului că se păstrează mai ușor în memorie o impresie globală decît ceva fragmentat. Memoria își constituie o veritabilă proiecție a diversității pieselor luate separat, în sensul unei deformări firești, al unei egalizări spre elementele comune, cu timpul, în sensul unei necesare simplificări. Lucrul e binecunoscut organizatorilor de concerte, reflectîndu-se în alcătuirea programelor și invitarea interpreților. Cunoscut este și de critici : ca dovadă cronicile evidențiind o trăsătură caracteristică lîngă care se aliniază componentele concertului, evitîndu-se o continuare logică în sensul că toate concertele, reușite, nereușite, ar trebui să fie unitare (poate că o continuare **utilă** ar fi că toate concertele sînt, totuși, utile prin consecințe — reușite, nereușite). Bineînțeles că titlul articolului apare oarecum pleonastic la un concert cu program M. Moldovan, Mozart, Beethoven, susținut de orchestra R.T.V. sub bagheta lui **Liviu Ionescu**. **Mihai Moldovan** scrie o muzică posibil de încadrat într-un perimetru neoclasic, muzică a cărei evidență este echilibrul, știința incontestabilă a proporțiilor unde limbajul componistic este turnat în construcții dominate de legile armoniei, se propune în afirmații la indicativul prezent, „clasic". muzica fiind dedusă dintr-o estetică ale cărei granițe, fără a fi depășite, sînt împinse la maximum. În **Texturi**, se aude un limbaj al contrastelor, al violențelor sonore, al „frenezieî" unor ritmuri impuse paroxistic în fortissimo, contrapuse secțiunilor discrete, într-o imaginară perspectivă, așezate la marginea orizontului (auditiv). Echilibrul nu este stricat însă, piesa rămînind în acel perimetru unde o posibilă rezultantă în memorie a secțiunilor, măsurate în absolutul intensităților sau al densității informaționale, nu va ajunge să depășeze (prea mult) întregul în nici unul din sensurile dincolo de un ipotetic punct zero al echilibrului, al unei perfecțiuni de neatins. În concertul nr. 9 pentru pian și orchestră de Mozart, interpretarea pianistului Abba Bogin se poate rezuma prin sublinierea unei distanțări de partitură, de orchestră chiar, cordiale am spune. Aceasta e o trăsătură a cîntului soliștilor cu experiență pentru care concertul de mult și-a pierdut prospețimea, statutul de eveniment de ocazie profitabilă de a (se) comunica. Celebritate nu înseamnă însă comoditate afectivă; iar ceea ce singularizează pe interpreții intens solicitați, dacă acea prospețime a începuturilor s-a pierdut, este înlocuirea printr-o perfectă știință a muzicii, printr-un profesionalism minunat pus la punct permițînd o interpretare distantată, convenind atît de bine muzicii clasice. La Abba Bogin, momentele de detașare au fost splendid interpretate : în schimb, ceea ce implica participare, ceea ce cerea căldură a fost cîntat „cordial". În Simfonia a VIII-a de Beethoven, în afara unor imperfecțiuni (cornii au avut intervenții depășind orice îngăduință), L. Ionescu și-a pus în lumină îndelungata experiență. În muzică, echivalentul îl reprezintă justa găsire a sensurilor, transmiterea impresiei de unitate clasică.

Viorel Crețu

PLANETĂ DE TÎNĂR

gabriel cheroiu

Este ca și cum ar scrie versuri fiul lui Nicolae Labiș. Ce i s-ar spune ?
Băiete, la primul Pod are să iasă lupul. Și-acela nu-i tatăl tău îmbrăcat în pielea fiarei, să te sperie. Este chiar Lupul. Și te poate minca.
Băiete, la al doilea Pod vine Ursul. Nu-i tatăl tău și te poate minca.
Băiete, fiule, la al treilea Pod o să iasă Leul. Nici el nu-i tatăl tău. Are să-ți dea o labă, de-o să te învețe minte ; să-ți iasă din cap ale păsări măiestre...
Îți spun astea, Gabriele, întrucît, ca și la Nicolae Labiș, pădurile Bucovinei cer cîntecul tău. Se văd și la tine voievozii, bacii. Te surprind cum încerci să gîndești stările lucrurilor ; cum ți se potrivește Meditația.
Lupul din Poveste se pare a fi Timpul, Ursul, sigur, este simbolul retragerii din plăcerile vieții minore, în Meditație. Cît despre Leu, el ar însemna să fie proba luminii și-a generozității absolute.
Trei Idoli ai conceptelor, pe care să-i respecți, să înveți să le faci față.
Și mai cu seamă, Băiete, să știi : darul poetic nu se moștenește precum bunurile lumești. Acestea — prea iute trecătoare fiind, muncește, căutînd să-ți aperi talentul.
P.S. : Acestea le scriam în anul 1978, în revista unui liceu de filologie, din București.
Iată Gabriel Cheroiu în biruință cu timpul.

ION GHEORGHE

Blestemul luminii — cocoșii

Blestemul luminii primit-au cocoșii
cu aripe largi și cu crestele roșii,
ieșiți de sub cetini, noptatici la straie,
gotcanii gătiți de bătaie.

monahi la utrenii de smirnă și rouă,
rupind întunericu-n două,
iar gușa de foc clătinînd-o-n altare
în sunete aspre și rare,

în toacă bătută apoi ca o coasă
cu piatra luminii mireasă
în tropot și leagăn de șoapte, tăcute,
mai moi decît urmele umezi de ciute,

abia ferecînd, să nu iasă afară
din penele negre vreo fiară
gotcanii, în orele dulci dinspre noapte
aprind tăieturile coapte.

Blestemul luminii primit-au cocoșii
cu aripe largi și cu crestele roșii,
domestici, pe garduri, chemînd cu sfială
din ei cavalerii de smoală.

Îți voi ascunde

Va mai veni un anotimp de ceață
și-un răsărit difuz ca o penumbră,
ne vom tăia arterele cu-o sumbră
și fără șansă dragoste de viață.

Îți voi ascunde faptul că e iarnă,
că noaptea te confund cu un fiord,
că dragostea e Polul nostru Nord
privit pieziș prin țevile de armă.

Îți voi ascunde faptul că-ntr-un burg
un tren a deraiat din întîmplare
pe-un mac amorezat fără scăpare
de-o floare înroșită de amurg.

Dar trage odată...

Dar trage în mine odată cu-o armă de frunze,
s-aud foșnitoare alice prin mine cum trec,
e toamnă și iar, ca o lacrimă, iarna
mă face-ntre tine și inima mea să aleg.

Melcii cuvintelor mele sub talpă-ți adorm,
pe veci dezlegați de blestemul iubirii de lună,
e toamnă tîrzie și umbrele lor contenesc
și toți de pe urmele chipului tău mă adună.

Dar trage în mine din spate cu-o armă, să nu
recunosc decît glontele iernii prin mine cînd trece,
să-mi fie lumină, și noapte să-mi fie, și plîns,
și singur s-adorm într-o proprie inimă rece.

Săgeată trecînd

Statornic, cuvîntul pogoară prin noi —
izvoadă de maci luminată,
din arcul dintîi argintată săgeată
în alte cuvinte apoi.

Cînd fulgere ard scăpărări de abis,
lumina de-a pururi rotește
o sferă ciudată, satanic, cerește,
un ochi jumătate închis.

Cînd clipa e singura noastră avere,
temeinice-mi pare că sînt
albinile doar, în prisăci legănînd
o lacrimă mare de miere.

ștefan bratosin

Ștefan Bratosin este fotograf în Călărași : adică el cîștigă ale traiului zilnic privind oamenii și oprindu-i în timp și spațiu cînd cum vrea el și cum cînd îi cer ei.
Trăiește din imagini și din chipuri ale oamenilor trecuți prin cel de-al treilea ochi al său, am zice...
Acolo, la Călărași, urmează să se petreacă evenimente mari, de natură să dea acelor locuri o înfățișare cu totul nemaivăzută și neînchipuită.
Tot privind lumea prin lentilele aparatului său de muncă, bag seamă că Ștefan Bratosin a fost nemulțumit de-un neajuns al meseriei lui : Fie viteza schimbărilor lumii, fie prea plinul modificărilor ei, l-au obligat să afle că pelicula n-ajunge și nu încape cele ce vin, nici cele ce se termină — și atunci s-a așternut versului, meditației în imagini și-n chipuri ale cuvîntului.
A descoperit poezia ; și-a descoperit-o bine : un soi de fotografii ale sinelui asupra lumii și ale lumii din sinele său.
Și încă multe de spus și deocamdată îi urăm lumină propice !

ION GHEORGHE

Ca o casă la marginea cîmpiei

e viața mea
crivățul răscolește zăpada în jurul ei
fumul urcă speriat printre fulgi
fără gard doar cu urmele sănilor
cu geamurile mizgălite de lumina puțină și caldă

copile ai înțirziat mult
am ieșit cu picioarele goale de cîte ori scîrțiia salcîmul din ușă

acum numai eu mai veghez
ai casei visează spice grele aplecate peste cărbuni aprinși
aburul nu mai încălzește bucatele de pe masa din mijlocul odăii

trebuie să te mulțumești cu un așternut alb

Note de călătorie

multă vreme nu voi rămîne în orașul vostru
drumurile mele doar se înnoadă aici precum o batistă

voi fi scos prea curînd de la brîul negustorului
și voi auzi soarele cum mă bate pe umăr
și îmi aduce în pumni ca un proaspăt vînat
mirosul cîmpiei cu sîngele încă fierbinte —

verdele crud împinge la carul meu cu nădejde

Dureri

la sfîrșitul lui ianuarie un viscol se repede în oraș
ca un berbec minios care și-a pierdut cumpătul
îmi dîrdîie între dinți coaja uscată de pîine și scîrțîie
ca o roată de tren silită să se oprească
foamea și frigul fac dragoste la hotelul din parc
mi se întoarce sufletul pe dos și se umple de zăpadă
iarna își vinde trupul și se întinde pe străzi cu toți bețivii
albul acesta amenințător și perfid îmi stoarce ochii de lacrimi
într-un gang un dric împodobit cu coroane
și pe vremea aceasta își aștepta călătorul care l-a tocmit
îmi spulberă vîntul carnea cumplit pe toată cîmpia
navetiștii au rămas acasă nu mai merge nimic
în afară de ceasul în care s-a înghesuit toată lumea grăbită
și în care ah, chiar acum m-a călcat cineva pe picior

Recrutul

într-o zi îți s-a spus că ești cîntec
și te poți întoarce la părinții și frații tăi

care îți scriau și îți trimiteau bani
și tu de care nu s-a întrebat nimeni dacă ești sau nu
pus pe note ca să fii solfegiat de cei pregătiți
care ai fost încălțat cu bocanci și acoperit cu o manta de soldat
care tuns la zero de un caporal gras și peltic
ai învățat să bați pas de defilare de cădeau frunzele din copaci
care te tirai pe coate și pe burtă și îți beai sudoarea din mască

și care umblai seara cu zahărul în buzunar
să îl pui în castronul delicios de macaroane cu brînză
care făceai program de seară la lumina umilă
a unui băț de chibrit cu soartă nefericită și blestemată
îți-ai luat dorurile ai ieșit pe poartă spărgînd semințe
și la prima filă albă ai tras o bețe

aurelian titu dumitrescu

Ne-am cunoscut printr-o minciună, care, s-a vădit ulterior,
prin desfrînarea talentată a versului lui, ca nefiindă.
M-am uitat, mărturisesc cu oboseală, pe versurile lui
și lăsîndu-mă cuprins de ele, m-am regăsit într-o odihnă a spiritului.
Din sămînță muncitorească, naște vers de fiertură de fier și -l înțepenește
în neuitarea noastră uitucă, cum lebăda pe lacuri și murindă, cîntecul.
Nepricepuți cum sîntem noi, la dînsul însă ne pricepem.
Aurelian are privirea neagră pînă la luciul luminii, gene de măturat lumea
cu ele și sprîncene pentru umbră, de ar fi nevoie cumva și de vreo umbră.
Suflet sănătos și inimă zdravănă, Aurelian a venit la mine să
mă-ntrebe dacă ar putea să doarmă un pic de osteneală.
— Aureliene, l-am întrebat, noi pe aicea avem pe la noi de locuit
două auricule și două ventricule.
Unde vrei să tragi în noaptea asta ?
— Dacă s-ar putea, mi-a răspus fiorosul poet sfios, dacă s-ar putea,
mi-a spus Aurelian, eu aș dormi în auricule. Închei aici, salutînd drumul unui nou poet
în care nădejdea noastră pune o mare bizuință estetică.

NICHITA STĂNESCU

Ion și Maria

„Marie — a zis Ion — riul miroase a trup adormit în fin,
e bun riul Marie,
din el se scoate cărămidă pentru marile case din centru
dar, în adîncul nopții,
înhamă norii, bivolii negri,
și trage vioara
unde se azvîrle curcubeul pe cer
ca o femeie cu obrajii fierbinți în brațele iubitului ei

doamne, ce suflet o mai fi și sufletul ăsta al tău,
dacă, înainte de a sta în el, am pus mușcate la ferestre
și porumbei în pod ?

îți miros ochii ca două mere, Marie,
mi-e frică de lumina lor aici, pe pămînt"

soarele, deasupra, e ochiul unui orb
florile cresc mai înalte decît crucea
îndrăgostiții doar le adună și le aruncă pe rîu —
mormîntul lui Ion
de la un capăt la altul al lumii —

Maria a plîns
și lacrimile ei au purtat acel bărbat
ca pe trunchiul unui copac
spre o apă mai mare

semn

sînt prea puțini :
nu morții intră-n groapă ci intră-n nemurire dumnezei

noaptea rid la casa lor din vis
la mese mari
și vinul se revarsă calm pe străzi
ca floarea deșfăcută
pe luminare
copilului i-e frică de biserici
(în ochiul lui
ca într-un rîu de munte
se zbate solzul
alb

al unui pește)
această zi a mai murit odată
dar a uitat și stă pe dușumea

femeile se pregătesc în paturi
să treacă-n cer
cu odăile lor
odată
(a doua zi pe străzi nu mai sînt case
și cerul cîntă
sprijinit în cot)

tata

cresc buruienile în preajma casei
un hotar între om și diavol
li se dă foc
și focul înnegrește zidul
tata
întoarce în furcă vîntul
— apa dintr-o moară căzută și săracă —
„oh, femeile, spune,
femeile gata să schimbe orice în suferință"

crizanteme de aer

drumul duce pe umăr bordurile ca pe birne
din porumbei a rămas zborul
caișilor doar floarea li se cunoaște
femeilor doar păcatele
copiilor privirea
sunetul bate din aripi izbindu-se de geamuri
cîte o mină se ridică scuturînd nisipul
și desenînd păsări ce nu vor zbura niciodată
mașinile tac sprijinite de ziduri ca o turmă de bivoli

drumul duce pe umăr bordurile
ca pe birne spre o casă a lui nevăzută pînă acum
eu speriat de umbra mea îi tai venele
coborînd-o în somn
rup cîteva crizanteme prăbușite spre rădăcină
lovesc poarta de umerii vîntului
trec de bătrîne — biete cișmele din care nimeni nu mai bea —
găsesc drumul dormind la marginea tîrgului
și îl bat cu florile peste față
pînă pornesc mașinile
și cad florile caișilor gonite de sevă

ștefan dincă

Despre munți

Așadar, să începem cu munții
Căci aceștia au fost pricina dintîi
Pe ei au pus ochii și dușmanii
Și prietenii
Ba mai mult, chiar și frații
Nu e de colea (știau dinșii bine)
Să ai o Fortăreață Naturală în țară
Cu turnuri de veghe cum sînt Ceahlăul
Și Caraimanul și alte vîrfuri ori piscuri
Ce poartă încă forma capetelor de regi daci.

În Munți se află toate altarele istoriei noastre
Sarmisegetuza — lui Burebista și Deceneu
Turnurile Bistriței, ale Făgărașului și Ciceului
Se află Posada lui Basarab întîiul
Și Posadele tuturor Basarabilor și Mușatinilor.

Și e pace
Și lumina se filtrează prin inima munților
Îngrijorata lumină
În acest amurg de mileniu

Lecția despre grîu

Grîul amestecat cu sămînța țăranilor
Din veac în veac
Certificatul nostru de naștere
Certificatul nostru de statornicie.

Și cînd n-a fost dus, a fost ars
A fost călcat în picioare de cai și de vite de povară
Dar mai ales de oștile urît mirositoare
Venite de peste tot cu foamea la git...
Așa i-a fost dat acestui copil de român
Numit Grîu
Să ispășească el toate păcatele
Toate nevoile
Și toate trădările (Căci acestea au fost mai dese)
Și s-au înmulțit dinspre departe, înspre aproape.

Grîul cel statornic și bun
Copilul, Fratele și Părintele
Sub vînturile lacome ce au vrut să spulbere pe veci
Această Latină Piatră de Hotar ;
A ținut dreaptă ființa,
Nu ne-a părăsit decît atunci cînd ai noștri
S-au dus să doarmă la rădăcina lui nemuritoare
Somnul cel fără de somn
Și fără grija zilei de Mîine.

Eu l-am privit de cînd eram copil
Cu o dulce înfiorare
Și-am fost mereu aproape de grîu
Și-am stat de vorbă cu el
În zilele toride cînd tata îl treiera la arman
Și în serile cînd, în căruța plină de saci
Doldora de grîu fiecare
Veneam de la cîmp, pe drumul acela șerpuit
Ce rătăcea pe mirițea imensă,
Cîte mi-au spus mie bobul de grîu
Și paiul de grîu și snopul de grîu
Dar mai ales cîte mi-a spus sacul de grîu
Cîtă istorie mi-au spus...

Grîul, ca monedă de schimb
Grîul, făina din moara învingătorilor
Grîul, pîine în brutăriile dușmanilor
Grîul, scos la mezat în piața publică
Grîul, paragraf special în Convenția de Armistițiu
Grîul, ofrandă pentru morții cu nume sau fără nume
Grîul, care a făcut din țară — Grînar
Și insulă de prosperitate în oceanul latin
Dar mai ales în Oceanul acestui sfîrșit de secol
Cînd tona de grîu are prețul mai mic
Decît barilul de petrol...

Iubire deci grîului
Soldatul Numărul Unu al Țării
Cel care a înfruntat primul furtunile
Și revărsările de ape
Și revărsările de trupe...

Închinare deci grîului
El și țăranii — semnele noastre megalitice —

teatru t

Spectacole studențești

Am avut șansa de a urmări, trei zile la rînd, jocul promoției '81 a I.A.T.C. Găzduite de studioul Casandra, spectacolele s-au instituit drept o suită de confruntări cu un public în majoritate specializat iar profesionalismul proaspăt al tinerilor actori a topit — prin temperatura emoției și entuziasmelor — prejudecăți și scepticisme de evaluare. Consemnăm aici — avînd în vedere rigorile spațiului dar, mai ales, ținuta de excepție a celor două realizări scenice — spectacolele cu **Tango** de Slawomir Mrozec și **Doi tineri din Verona** de Shakespeare. Prima piesă — pusă în scenă cu exemplară maturitate de (la fel de) tînărul Tompa Gàbor — a constituit pentru Greta Manta, Aurora Leonte, Radu Amzulescu, Ely Măgueleanu, Valentin Vlădăreanu și, desigur, Costin Bărbulescu (revelația spectacolului) confruntarea cu un text dramatic de extremă dificultate, realizarea unor roluri de compoziție în regimul simbolic al paradoxurilor, cînd burlescul devine generator de crispare iar grotescul una din premisele tragicului. O lume în degringoladă, minată de puerila exersare a „experimentelor" estetice, se năruie hilar, ca o chermeză galantă. Hipersaturată de rafinamente, burghezia „superintelectualilor" își consumă „farmecul discret" instaurînd, cu sclipitoare inconștiență, supremația Brutei. O piesă-avertisment, cu adînci implicații social-morale, al cărei mesaj a fost receptat cu gravitate și curaj de echipa actoricească menționată mai sus. **Doi tineri din Verona** ne-a prilejuit întîlnirea cu atmosfera barocă, încărcată de savori comice a teatrului shakespearian, desfășurat pe planuri actanțiale paralele. Cum bine se știe, comediile Maestrului dezvoltă în cel mai înalt grad conceptul de **theatrum mundi**, în care intriga e doar pretextul unor ametitoare lansări de replici, metamorfoze și ipostaze ale Individului. Ca și în **Visul unei nopți de vară**, „pretextul" îl constituie „mobilitatea" cuplurilor îndrăgostite ; cele două perechi vor suspina, se vor iubi, uri și suspecta alternativ, regăsindu-se după un joc de amuzante quiproquouri. La alt nivel al piesei se situează „bufonada", adică irezistibila vervă a lumii ancilare cu trucurile, vorbele savuros licențioase și caustica ei ironie. Cu fină intuiție accentul spectacolului s-a fixat — fără a comite însă deplasări semantice și a eclipsa intriga — tocmai pe acest rol al bufonului shakespearian. Observație pe care o datorăm considerabil și faptului că „bufonii" Launce și Speed au beneficiat de interpretări magistrale semnate (rețineți deci !) Vasile Muraru și Ștefan Mareș, acesta din urmă într-un sclipitor dublu rol. Excelenta regie (Dem. Rădulescu — Adriana Pițiș-teanu) a iluminat egal toate planurile spectacolului găsind, cu originalitate și bun-gust, tonuri parodice fără a aluneca pe terenul adesea riscant al parodiei. Am semnalat la toți tinerii interpreți: Greta Manta, Mirela Atanasiu, Valentina Livinț, Vasile Filipescu, Marcel Anghel, Florin Zăncescu, Valentin Vlădăreanu și ceilalți — un joc generos, exuberant, debordînd frenezia meșteșugului proaspăt asimilat. Laude meritâ deopotrivă scenografia celor două montări, datorată foarte talentaților Ștefan Maitec și Diana Cupșa-Popescu care au contribuit, într-o măsură considerabilă, la exemplaritatea celor două spectacole.

Smaranda Cosmin

plastică p

Giacometti

Între marile tentative plastice ale secolului, sculptura a părut uneori să fie mai puțin revoluționară, chiar dacă salturile pe care le-a făcut în direcția mijloacelor de expresie și a motivelor artistice au fost mai evidente decît în oricare alt domeniu. Numele mari, cu adevărat mari, au părut să constituie excepții fericite, nivelul general și calitatea mijloacelor supunîndu-se unui „cod", unei plafonări ce putea să sugereze conservatorismul. Cu toate acestea, este evident astăzi că funcțiunile „reprezentării" în sculptură au fost preluate de o mare subiectivitate a meșterului, de un imperialism al subiectului creator ce conduc spre un domeniu artistic cu totul nou, cu un dinamism propriu. Giacometti este unul dintre cei care au prezidat această insurecție, iar micromonografia apărută mai demult sub semnătura Alexandrei Titu urmărește cu fidelitate efortul său de creare a unui limbaj propriu. Demersul artistic al lui Giacometti este atît de radical, încît putem spune, la un moment dat, că a subminat însăși bazele sculpturii, așa cum o cunoșteam pînă la el. Mutatis-mutandis, dacă s-a spus despre Ionesco că a creat un antiteatru, fiind de fapt cel mai pur reprezentant al unor mijloace de o teatralitate desăvîrșită, o „comédie" exacerbată, tot așa, Giacometti a tins spre o desăvîrșire a mijloacelor de expresie sculpturală, care se întorc împotriva lor înșile, constituind, într-o dialectică stranie, o autonegație plină de importante consecințe pentru viitorul acestui domeniu artistic. Sculptura tradițională trăia din volume și din jocul subtil al golurilor. Chiar un mare artist ca Henry Moore considera că dificultatea majoră a sculptorului este aceea de a sugera golurile realității prin forme masive. Giacometti a înlocuit această preocupare printr-o simbolistică a formelor mici, în care totalitatea era sugerată halucinant, tocmai prin exagerarea detaliului. Este ciudat că lucrările sale au întotdeauna în vedere întregul realității la care se referă, că motivele sale sînt tratate global, sugerînd chiar măreția, în ciuda dimensiunilor reduse și a lucrului filiform. Cînd am folosit cuvîntul simbol, ne-am referit în mod intenționat la apetența sculptorului pentru o expresie care închide în sine cifrul total al realității. În spațiul acesta mic sugestia de realitate concentrată creează efectul artistic cel mai mare și în mod paradoxal chiar posibilitatea unor diformități uluitoare ale detaliului. Secolul nostru, înclinat spre problematizare existențială și spre un limbaj tehnicizant al formelor artistice, a exclus parcă pura plăcere a contemplației formelor, dar un artist ca Giacometti ne întoarce spre extraordinara diversitate a lumii, spre capacitatea ei uluitoare de metamorfoză, lăsînd la urmaurmelor ca ochiul nostru să se bucure de capacitatea genuină a creatorului de a imagina și de a ne confrunta cu diversitatea fără sfîrșit a realității.

Aurel Dragoș

televiziune tv

Ce-am avut și ce-am pierdut

„Evoluția vieții pe pămînt" a luat sfîrșit. Joi seara nu vom mai avea nici „**Conexiuni**", nici „**Călătorie în univers**", nici „**Evoluția vieții pe pămînt**" și în lipsa lor vom trăi nostalgia capodoperelor de televiziune. Vrînd-nevrînd, aceste seriale au fost cu cîteva clase peste un film artistic cu premii și cronici, iar ultimele două, dincolo de pledoaria pentru lumea materiei guvernate de legi, au fost ca niște imense porți deschise spre mister. Între fascinantele călătorii în univers și microscopica lume a bacterilor și gîzelor de tot felul se întinde viața noastră de fiecare zi, cu oameni buni, cu oameni răi, cu oameni vanitoși, invidioși, cinstiți, naivi curajoși și păcăliți, un alt univers pe care cu foarte multă greutate îl putem privi limpede și obiectiv. Planetele se învîrt și călătoresc prin spațiu și se sting ca o vocală dintr-un cîntec de bucurie. În cîteva miliarde de ani va veni și rîndul bătrînului pămînt și dacă nu vor fi descoperiți cai putere cu care să fie trasă toată hardughia asta în alte galaxii va trebui să-l părăsim cu rachetele sau să așteptăm pînă cînd răcirea aerului și absența luminii ne vor transforma în licheni. Cu vocea unui ginditor care-și rostea poemul filozofic, oscilînd între bucuria cunoașterii și neputința în fața infinitului, Florian Pittiș a citit pentru Fonoteca de aur și ne-a redat un sentiment ciudat, semănînd cu foșnirea unei trestii atinsă de respirația unui riu leneș sub lumina difuză a lunii de toamnă. Trecînd în lumea animalelor am descoperit ceea ce alții știau mai demult (s-au scris și cărți celebre pe acest subiect), că există o simetrie a raporturilor, că excluzînd civilizația tehnică omul nu s-a depărtat prea mult de animale, sau că animalele s-au apropiat destul de mult de om, ba chiar l-au depășit sub anumite aspecte. Autorul filmului ajunge la un moment dat într-un grup de gorile. Un animal devenit simbolul violenței primește totuși un om, unul din fiii săi rătăcitori, îl lasă să se joace și să descopere ce-a cîștigat prin evoluție, dar și ce-a pierdut. Se privesc reciproc, și omul și maimuța, mirați și triști. În codru este armonie iar orașele seamănă din ce în ce mai mult cu un codru în care animalele de pradă le biruie și le sacrifică pe cele mici și inofensive (fabula n-a avut totuși efectul moralizator așteptat). Din off, vocea lui Pittiș rostea un adevăr dureros, „Grupurile din care fac parte sînt mai unite decît ale noastre" și telespectatorul a avut pentru o clipă sentimentul că ar fi de-a dreptul fericit dacă, preț de cîteva minute, ar putea fi o furnică sau un colibri sau o gorilă cuminte căreia nu-i pasă de ce haine și-a cumpărat vecinul, cîte camere are, dacă și-a luat mașină sau dacă e gata să facă orice numai și numai ca să ajungă mare mahăr. După acest serial (pe care ne-ar face p'ăcere să-l revedem și-n culori) trebuie să recunoaștem că omul este într-adevăr o minune. Dar a nu știu a citea.

Cornel Nistorescu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești (XVII)

Din manuscrisul **Avatariilor faraonului Tlà** lipsește nu numai partea care ar fi trebuit să cuprindă atit cea de-a patra „micronuvelă" integrată in marele ansamblu epic — aceea unde regele se reintruchipează in omul „sinistru și rece, cu față de bronz" — cit și (este de presupus) insuși finalul intregului demers nuvelistic. Chiar și textul ce s-a păstrat este serios lacunar in citeva locuri. Astfel, „micronuvela" a doua este marcată încă de la început de un asemenea „punct alb", ceea ce poate atrage după sine anumite nedumeriri in legătură cu adevăratul mod in care am fi fost introduși in „inima fantasticului" de aici. Salutar este însă faptul că hiatusul nu pare chiar atit de mare, căci este indeajuns de plauzibil a face cunoștință cu primul „avatar" al regelui, după cum urmează:

(...) „Nu-l lăsa! Sfrrr! După el, băieți!

— Hahaha...

Și copii desculți, cu pălăriile lor mari, fugeau de le piriiau călcîiile după un cerșetor bătrin și trențăros, cu fața speriată și cu barba zbirlită. Azvirleau pietre după el... și el plingea sărmanu și striga din toate puterile:

— Cucurigu!..."

Luind seama la ce se va intimpla pe cuprinsul „micronuvelei", se cer a fi semnalate numaidecit următoarele elemente: vasăzică, prima infățișare pe care o ia „archaeul" „bolnavului rege Tlà" este aceea a bătrinului cerșetor Baltazar, trăitor in Sevillia epocii cavalerilor ; a unui bătrin cerșetor care, pe deasupra, nu este nici cu mintea intreagă, dovada constituind-o strigătul orintologic pe care il emite spre a se apăra de agresivitatea copiilor. Spectaculoasa mutație produsă pe scara destinului uman indică fără echivoc racordarea demersului fantastic la o temă cu caracter etic și social de neintreruptă circulație, foarte bine cunoscută. Este vorba, firește, de tema „norocului trecător", pe care Eminescu o aduce in discuție interesat fiind nu numai de semnificațiile ei strict moralizatoare. Totodată, ii servește ca motivație obsesional-psihică, așa zicind, obscur ereditară (la treapta „legilor" metempsihotice inculcate temei „archaeului"), in ceea ce privește traiectul epic pe care il ia acum tema fantastică. Purtător al regalului „archaeu", bătrinul cerșetor nutrește in cele mai ascunse tainițe ale subconștientului visul de mărire supremă și imbogățire fabuloasă. Ceea ce, practic, nu poate rodi decit pe fondul unei psihologii individuale alterate, deviate in nebunie. Cum s-a văzut, fenomenul este atestat din capul locului, dată fiind ciudata identitate zoologică pe care Baltazar și-o asumă. Pentru ca totul să se inscrie pe orbita narațiunii sieși suficient este însă nevoie de aportul celui mai de seamă element circumscris viziunii asupra fantasticului la Eminescu: definitiva alunecare a eroului in somnul clinic, mediul ideal pentru proliferarea magnificelor „povești in vis" al căror protagonist va fi in acest răstimp. Dacă ne gindim bine, in acest punct prozatorul ne intimpină cu o noutate absolută in materie de tehnică a fantasticului: „povestea in vis" provocată de o cauză „naturală" in ordinea umanului (starea de nebunie a eroului). Drept urmare, substanța respectivei „povești in vis" va purta necondiționat pecetea premiselor „realiste" de la care se revendică. Să trecem deci repede peste pasajul, nu lipsit de semnificație din perspectiva cadrului, a atmosferei fantastic-romantice, in care este reconstituită imaginea orașului („Cerul cu intunecatul lui azur și cu soarele-i arzător se destindea asupra orașului vechi, stradele cele strimte erau mai deșarte, o căldură moleșitoare și nesuferită, care-nfierbinta pietrele pavagiului, nisipul și murii și care făcuse ca la orice fereastră să fie lăsată perdeaua... astfel incit părea un oraș orb și nelocuit, așa nu se vedea nici o ființă pe stradă și pe piețe. Cerșetorul dormea cu capul in umbra murilor **adică cine știe dacă dormea numai...**" s.n.) și să zăbovim in marginea fiecăreia din fazele ce compun marea „poveste in vis" a lui Baltazar.

Artistic, de-a dreptul extraordinară este constatarea că fiecare din aceste fraze, mai exact, fiecare din aceste momente nuvelistice, se remarcă prin pregnanta originalitate a modului in care este valorificată o intreagă suită de soluții ale fantasticului tipice prin larga lor răspindire și prin unanim recunoscuta lor eficacitate. Dincolo de proveniența lor și de eventualele modele avute (probabil) in vedere de autor (și acum lista numelor intocmită de G. Călinescu este bogată: Hoffmann, Gautier, Poë, Cazotte, Tieck, Ferdinand Raimond, Grimmelshausen, Shakespeare, Arnim, Bernardin de Saint-Pierre și alții), soluțiile la care se face apel dau rezultate memorabile. Efect al fixației orintologice de care este bintuit nebunul cerșetor, prima secvență a „poveștii in vis" coincide cu bizarul și grotescul fenomen de revelare detaliată a miracolului palingenezic. De subliniat foarte via, concreta percepție a gradual-sinuosului avatar: „I se părea că corpul lui intreg e ceva ce se poate intinde și contrage și poate lua orice formă din lume... I se părea mai intii că i se imflă capul din ce in ce și el devine un bătrin ghebos, gras și glumeț... or că acuș se usucă ca țirul și devine un om lung, cu ochii clipitori și mici, imbrăcat in straie lungi negre... or că i se imflă corpul și i se subțiază picioarele, de pare un sac de făină pus pe două fuse subțiri... Apoi simți că se contrage repede, repede și devine un grăunte mic in mijlocul unui gălbenuș de ou... Prin albuș el vede numai de jur imprejur coaja oului și se zvircolește ca o furnicuță in centrul lui... și tot crește, crește... pare că-i inghimpă ceva umerii...".

Departe de a fi intimplătoare ori de a viza simple efecte fantastic-grotești, opțiunea naratorului pentru acest leit-motiv menit a-i pune in valoare ideea tematică (aceea a migrației sufletului uman și la treapta trecerii acestuia in posesia unor altor specii biologice), de fapt, se inscrie intr-o arie a surselor mitic-simbolice direct legate de originile credințelor religioase și filosofice, a concepțiilor și viziunilor cosmogonice aparținind orientului afro-asiatic, inclusiv străvechiul Egipt. Precursor al lui Ion Barbu, Eminescu aduce in prim planul demersului său narativo-fantastic binecunoscutul motiv al „oului primar", implicindu-l in biografia cosmică, de „archaeu", a eroului său. Pe această cale, adincindu-se in somnul lui toropitor, Baltazar, nebunul cerșetor, parvine la situația de a dobindi cite ceva din atributele identității faraonului Tilà : «Aha ! gindi el, imi cresc tuleii...» ...Apoi se simți din ce in ce crescind, acu aripile-i erau mari... era cucoș. Cucurigu! strigă el, plimbindu-se intr-o ogradă deșartă sub gard, peste niște bulgări de piatră in glod; **in care rămase urmele labelor ca o scrisoare de zodii**... Cucurigu... Dar nu-i era bine... Ii era greu capul... creasta-i atirna in jos, ochii lui cei rotunzi cele două altițe de oțel erau păienjeniți... el își plecă capul și-l ascunse sub aripi... își ridică un picior și adormi... Dar intr-un par era o cioară, care tot striga: **crr! tlà! tlà! tlà! crr!** (s.n)". Și de data aceasta, aparent, strecurate in text doar pentru pitorescul lor grotesc, in fond, cele două detalii relevate prin sublinierea noastră in text se integrează cu mare forță de sugestie ezoterică in viziunea fantastică generală a „micronuvelei".

Reeditind la modul genezic-cosmogonic cea dintii formă a „ființării" sale, Baltazar se apropie de trecerea intr-o altă fază a „poveștii din vis". De data aceasta, timpul și locul acțiunii stau sub semnul somnului cataleptic care face ca tot ce aparține biografiei fenomenale să fie șters din memoria eroului, creindu-se astfel condițiile ideale pentru reintrarea in funcțiune a „semnalului" metempsihotic. Considerind că cerșetorul cel nebun e mort, municipalitatea din Sevillia decide inmormintarea lui, dar, amănunt de asemenea nu lipsit de tilc, fără a-i acorda dreptul la ceremonialul religios: „El fusese indrăcit, ziceau ei, cum să binecuvintăm cadavrul unui indrăcit". Drept urmare, datorită efortului a doi oameni săraci care primesc „cițiva reis din casa comunală", Baltazar este dus, noaptea, la cimitir și ingropat. În acest răstimp, se petrece fenomenul de pierdere completă a memoriei iar ceea ce-l readuce la „viața din vis" este tocmai amintitul semnal: „Numai un brotăcel trezit in iarbă sărea cu piciorușele destinse... Tlà, tlà , țipa el in lună și trezi un țințar ce odihnea pe pelița lui cu Bzzz! Tlà. Acest duo urlător nu era intrerupt de nimic... numai in urechea mortului suna un greier pare-că... El auzea parcă acel greier, dar nu gindea nimic..."

Mergind pe firul următoarelor momente ale marii „povești in vis", deosebit de captivant se dovedește a fi urmărirea modului in care ideatica metafizică a „micronuvelei" se dizolvă in materia narațiunii fantastice prin intermediul unor procedee de șocantă acuitate analitică și, nu mai puțin, de mare forță spectaculară. Aflat la loc de cinste in arsenalul literaturii fantastice universale, procedeul ce rezidă in revenirea la „viața din vis" a insului uman socotit mort și, ca atare, inchis in spațiul ermetic al propriului cosciug, este pus in valoare cu excepțională artă. Ca efect al presiunii exercitate asupra sa, pe de o parte, de visul de mărire și imbogățire a cerșetorului nebun și, pe de altă parte, de obscura dar tiranica memorie a „archeului" pe care il incorporează, Baltazar este inzestrat cu darul de a percepe in sens contrar situația in care se află. Din loc al intunericului veșnic, al morții, sicriul devine teritoriu al supremei fericiri pămintești: „Din ce mintea i se lumina... i se părea că lada [...] este o sală frumoasă plină de flori și oglinzi, dar fără lumină încă... o muzică inceată trecu prin sală, ciudată și dulce, și el simțea ființe trecind prin sală, fete in haine albe... cu suflarea lor caldă și cu pieptul plin, și bărbați stringindu-le de mini și șoptindu-le de amor... Era o lume de semiintuneric și mezzovoce. O candelă ardea in mijlocul salei a cărei lumină creștea din ce in ce, din un punct ca virful unui ac intr-un licurici, din licurici intr-o flacără subțire și albastră, și cu cit flacăra creștea, cu atit vocile s-auzeau mai tare, tot mai tare... pină ce deodată izbi [...] El auzi risuri tari, zgomotoase, glume, vorbe, joc... un zgomot ca-ntr-o sală de bal... Și visa că toate sunt propriile lui inchipuiri, clare ca-ntr-un vis limpede..."

Nicolae Ciobanu

Adaptarea la realitate

Între prozatorii afirmați in deceniul trecut, Eugen Uricaru are deja un profil artistic cu totul deosebit. **Politicul și fantasticul**, declară scriitorul intr-un interviu, sint două puncte de referință pentru universul cărților sale. O constantă și o calitate a prozei este credibilitatea. «Și pentru a putea avea credibilitate, lucru de cea mai mare importanță — se spune in același interviu —, scriitorii trebuie să fie, in primul rind, considerați de cititori nu „inventatori de lumi și probleme", ci exploratori ai lumii inconjurătoare și ai celei interioare». Literatura, crede Eugen Uricaru, „este un fel de **kriegspiel**, un antrenament pentru adaptarea la realitate, pentru adaptarea realității, pentru modificarea reciprocă a omului și a lumii, chestiunea aceasta fiind o latură mai puțin vizibilă a progresului." („Luceafărul", 8/1979). Aceasta este de fapt insăși condiția prin care universul atit de original al tinărului prozator devine credibil sau, mai degrabă, creditabil ca ficțiune. În fond, creditabilitatea este in proză o formă de verificare a coerenței, a armoniei construcției imaginare. Începind chiar cu volumul de debut, **Despre purpură** (1974), absolut memorabil, Eugen Uricaru propune, in subtext, construirea unui spațiu distinct care să vorbească despre condiția literaturii. Se prefigurează aici și intenția ciclului epic. **Spațiul** este deopotrivă unul abstract, formă de manifestare a tensiunii intelectuale, și unul fizic, concret in ordinie imaginară. Despre Vladia, spațiul inventat de autor și devenit tipologie a propriei proze, s-a spus că ar fi o „falsă memorie altfel scotocită și reconstruită" (M. Zaciu), amintind vag de tipologia „locului unde nu s-a intimplat nimic". Găsirea unei ascendențe in tematica sadoveniană nu e, in acest caz, imposibilă, dar este irelevantă. Eugen Uricaru vine mai ales cu o răstălmăcire indrăzneață a condiției și elementelor structurante ale imaginarului ; de recunoscut rămine, desigur, sinteza superioară.

Eugen Uricaru este un rafinat și un „spirit fantast", dublat de exploratorul lucid al propriei ficțiuni. Pentru că, odată construită, ficțiunea trebuie cucerită, făcută reală. Printr-o analogie cu Butler, tot Mircea Zaciu sugera că in „Vladia" se ascunde, anagramatic, un verb, ușor de ghicit : „a valida". Văzută așa, relația e insă simplificatoare, distrugind tensiunea esențială. Iluzia este un obstacol, ea trebuie părăsită pentru că trădează sensul adevărat al vieții. Acesta este conflictul pe care il aduce cu sine sosirea in straniul oraș a profesorului de istorie Vicol Antim. Tipologic **cineva care vine**, el aduce un alt timp, in consonanță cu alte reguli de existență. Un timp al **realului**, greu adaptabil la iluzie. În lipsa evenimentelor majore, oamenii Vladiei, ca și, mai tirziu, cei ai Orașului din **Mierea** (1979), trăiesc o adevărată amorțire a timpului. Dezorientarea, ficțiunea amenințate odată cu venirea „intrusului" sint prielnice recepțării Vladiei ca ținut fantastic. Oamenii aceștia sint „chipuri ale himerei", ei supraviețuiesc intr-un timp suspendat, al iluziei și intemeiază legende la adresa unor fapte mărunte, se simt legați in chip particular de un loc, o casă, o plantă, o specie de fluturi. Vița-de-vie pare planta-ferment a iluziilor : de prezența ei se leagă și ciudatul transport nocturn, pe care nimeni nu l-a văzut pentru că toți il bănuiesc și „se umplu" de regularitatea lui, și posibila apariție a adevăraților Vanessa Ligata, fluturii purpuriu-violacei care dispar „odată cu apropierea dezastrelor". În sfirșit, „in Vladia totul există, are șansa supraviețuirii dacă existența sa este in consonanță cu această plantă." A fi in consonanță cu ea inseamnă a te supune in primul rind spațiului iluziei. În cartea de debut, un lucru devine, așadar, fundamental in ordine retorică : **timpul** trăit de personajele nuvelelor, care subordonează categorial toate elementele de poetică fantastică (rezolvări, situații **stranii**, exaltări ale **capriciului**, indeterminare cauzală etc.) și toate iluziile, dezvoltă nu mai puțin un **spațiu** bizar. Așa incit, dacă inițial naratorul construiește un timp „special" in marginea unui spațiu iluzoriu („Vladia și oamenii săi **nu există** și de aceea cred că nu e prea greu de inventat"), el ajunge pe parcurs să resimtă dictatorial puterea de dominație a acestui spațiu. Nuvelele din **Antonia, O poveste de dragoste** (1978), chiar celelalte imagini despre Vladia incluse aici, ca și romanul istoric **Rug și flacără**, publicat intre timp (1977), nu poartă nicidecum intenția de a ne lămuri.

O inaintare in viziune reprezintă, din acest punct de vedere, romanul **Mierea**. Numai că relația captivantă atribuită naratorului, pe care am schițat-o mai sus, trece in totalitate pe seama personajului. Cu **Mierea**, Vladia a devenit, dintr-un straniu „loc unde nu s-a intimplat nimic", spațiu care trebuie să expliciteze condiția literaturii. Spațiu in mod egal abstract și concret. Ideal și, in aceeași măsură, creator de nefericire. Nichifor Goreac, scriitor, autor de romane istorice („Scria romane istorice numai din cauză că era singura modalitate in care putea să inventeze tot ce i se părea adevărat in viață..."), se intoarce in micul oraș anonim pentru a scrie „cartea vieții", o carte care trebuie să cuprindă destine tulburi, părăsite in momentele grele ale prefacerilor revoluționare. Nichifor este un Vicol Antim care, după perioada de rapidă confruntare cu Vladia, o părăsește pentru a încerca să i se dedice douăzeci de ani mai tirziu. Experiența nu e „intoarcerea fiului risipitor", prin excelență un model al timpului, al mobilității condamnată la claustrarea in relativitate. În Oraș, in Casa Galbenă (o altă Vila Katerina), dominată de „efectul Frieda", totul pare neschimbat, imobil, incremenit. În ordine „fizică", timpul a cedat de mult spațiului și totul ar putea fi pină aici liniștitor pentru personajul romanului. Lipsa de evenimente este absolută precum lipsa de memorie. Imobilitatea aceasta nu e insă numai ciudată ci și paradoxală : părind in afara timpului, ea il conține. Despre Frieda, bătrina uscată devenită stăpina Casei Galbene, Tavi Jurj spune : „Frieda se găsește in afara timpului. Ea și toată imprejurimea in care se face simțită puterea ei, [..] S-ar putea ca Frieda să nu fie in afara timpului, să fie chiar timpul." Timpul insuși este singurul in afara timpului, mobilitatea nu suferă de propriul ei efect. Plecat din oraș, Nichifor Goreac „devenise o persoană care nu numai că trăia din literatură, ci și trăia ca in literatură". Așezată la inceputul romanului, fraza aceasta este un avertisment. Nu trebuie căutat atit un personaj Nichifor Goreac, cit efectul lui, ceea ce se intimplă in funcție de el, ca altădată in funcție de Vicol Antim. Astfel incit Nichifor Goreac este și o simbolică autoritate auctorială. El duce cu sine utopia posibilității de a-și inchipui totul, de a reface trecutul, ca in romanele istorice, uitind insă că adevărurile despre care va vorbi cartea sa nu mai pot fi selectate și topite in Istorie, ci sint realitate inconjurătoare. O istorie, anonimă, cu evenimente mărunte in așteptarea Evenimentului, dar o istorie „care se bucură de toate drepturile [...] și indatoririle." E o utopie ca un autor să știe totul despre personajele sale, dar e o utopie mult mai nefericită să-și inchipuie integral o realitate, să-și asume trecutul și prezentul ei, răspund oamenii Vladiei, prin bătrinul Tavi Jurj : „Dumneata vrei să scrii despre o realitate fără să-ți dai seama că astfel, direct și brutal, intervii in integritatea ei. E ca și cum ai reuși să te deplasezi in Trecut și acolo să ajungi să-l convingi pe Cain să nu-l mai ucidă pe Abel. Ar fi un lucru de neindurat ; lumea ar trebui să-și modifice una din datele sale esențiale, nu s-ar mai clădi pe jertfă, pe penitență, ci pe ura mocnită." Un om nu poate povesti despre lucrul cel mai grozav din viață, pentru că in mod obișnuit „adaptăm lumea", organizăm informația externă in funcție de structura proprie ; ultimul mister al vieții rămine nedezvăluit, fapt pentru care „omenirea hrănește și cinstește artiștii", crede Nichifor Goreac. Din unghiul strict al personajului, problema își inversează termenii. O primă diferență față de profilul ei din **Despre purpură** constă in faptul că de data aceasta Nichifor Goreac este purtătorul de iluzie, el incearcă să adapteze iluzoriu un spațiu real și nu invers, cum se intimpla cu Vicol Antim. Trecutul despre care el vrea să scrie, nu-i aparține, el rămine de descoperit fiind de fapt viitor, pentru că in cei douăzeci de ani oamenii Orașului **au trăit**, neschimbată fiind doar imaginea lui Nichifor despre ei. „Efectul Frieda" este, aici, efectul trecutului care nu iți aparține. Abstractizind, imposibilitatea de **a ști**, prin ficțiune, **totul** despre realitate. Scriitorul, mai mult decit ochi al trecutului, este un cronicar al viitorului și sensul acesta nu este străin finalului cărții, in care reintilnim **privirea** lui Nichifor Goreac martoră la crincenul „eveniment major" trăit de Oraș : inundația. Prin problematică, prin calitatea excepțională a scriiturii și sensibilitatea nucleelor tematice atit de fin desfășurate, Eugen Uricaru este unul dintre cei mai valoroși prozatori care s-au impus in ultimii ani.

Costin Tuchilă

CREION

Cum prevedea

„În van iți iei la trintă soarta"
cind toate au speranța lor
și de trăiesc și dacă mor,
transferă-ți viața toată-n arta

acelui surd navigator
care-a făcut să crească harta ;
fii sigur, o să treci prin poarta
măreață a lui Nevermore

Cit despre cele ce se-ntimplă –
un deget să nu duci la timplă,
istoria organizează
seninătatea instelată
cum prevedea Socrate-odată
noaptea mereu ca o amiază.

Gheorghe Pituț

TINERI POEȚI

WERNER SŐLLNER

După citeva volume de versuri și traduceri in limba germană, Werner Söllner (născut in 1951, in comuna Horia, jud. Arad) își traduce el insuși, in românește, o primă culegere de poezii : **Piramida lupilor**. Ed. **Albatros**, in 1981. Încercare, cum autorul singur o recunoaște, „dificilă și riscantă", dar care are meritul, printre altele, de a face cunoscut cititorului român un tinăr poet ce se bucură deja de autoritate literară in spațiul german al poeziei din România. Interesant deopotrivă este de a vedea felul cum se manifestă, in formele ei specifice, sensibilitatea particulară a acestui autor de limbă germană, dar și modul cum se diferențiază și se inglobează această „trăire" in fizionomia recentei generații de poeți de la noi.

Werner Söllner este, ca și alți poeți de o virstă cu el, un protestatar declarat, un **furios** impotriva prejudecăților de orice fel, impotriva constringerii și a minciunii, a demagogiei ori a optimismului facil, de tip „mic-burghez". Se ințelege că domeniul său predilect de **mișcare** este realitatea cea mai prezentă, asupra căruia poetul aruncă un ochi dur, nemilos, dar curat, realitate pe care o intoarce pe toate fețele intr-un vertiginos elan al interogației și al reflexiei morale, politice, estetice. Noțiunile și convingerile prea sigure, tihnit de sigure, răspindite ca un narcotic al zilei de miine, figurează in primele rinduri ale acțiunii corosive pe care le reprezintă gindirea și rostirea autorului. „Frumoasele perspective" ale lumii sint supuse rind pe rind, unui tir necruțător, satiric și rechizitorial, și spațiul poemului devine de multe ori, ca la Hans Magnus Enzensberger, un spațiu al **indoielii**, chiar cind aceasta e comunicată prin procedeul antifrazei : „credința in viitor e cea mai răspindită / dintre toate religiile lumii / se intinde cu simptomuri liniștitoare / ca o epidemie : / predicatorul ei — omul / nostru // printre toate aceste știri pline de speranță biografii / optimiste de bolnavi din clinicile oncologice reportaje increzătoare / de pe cimpuri de luptă pustii prognoze / economice pe fișii de hirtie inadmisibil de-nguste / vești despre resentimente pierdute memorii / ale unor sărmani criminali de război / scrise la Canossa — printre toate acestea / stau eu / considerind acest text ca expresie / a propriei mele temeri in fața anacronismului / indoielii / incercind să mă descurc pe șosele / din ce in ce mai rapide / conduse de contemporani / mereu mai conștienți" **(Despre umanizarea lupilor)**.

Poetul nu e totuși un sceptic, pentru că intrebările, revoltele și tăgadele lui așteaptă un **răspuns**, sint rostite tocmai pentru a primi un răspuns, acela al adevărului netrucat. Solidar cu această lume, pe care o descoase cu o privire lucidă, informată și inteligentă, acest autor care se declară „cel mai nepractic dintre toți frații mei" își poate transforma indoiala, posibil a fi suspectată de pricini abstracte, intr-o **practică** pledoarie pentru limbajul sincerității și al increderii umane : „cu pasiune reală / am pledat pentru o singură cauză : / să pot vorbi prietenilor / neros de sentimentul spaimei". Universul descris cu o anume brutalitate de Werner Söllner in versuri discursive, patetice ori biciuitoare, animate de demonul conștiinței de sine, nu este un univers lipsit de valori și o „bucurie disperată" ii provoacă poetului chiar proba rectitudinii morale, a propriei sale rectitudini morale, intr-o lume in care morala e adeseori incălcată. Rezolvarea lucrurilor, atit cit lucrurile pot fi rezolvate, e legată, in gindul poetului, de o reală, nemistificată recunoaștere a faptelor, precum reiese din această percutantă satiră la adresa aprecierilor nefondate pe realitatea concretă.

Dacă aceasta e, intr-un fel sumar expusă, „ideologia" poetului, **credo**-ul său moral și social, poezia lui Werner Söllner se caracterizează, pe de altă parte, printr-o mare diversitate, atit de procedee formale, cit și de atitudini in fața existenței. Poemele lui Söllner, sint, de obicei, lungi, tumultoase, orale, ironice sau sarcastice, mai puțin făcute pentru cititorul iubitor și impresionat de imagini „frumoase", căci metaforele cedează aici locul enumerărilor, vorbirii directe sau indirecte. O astfel de vorbire redă semnificativ sporovăiala incontinentă, banală, zicerea de vrute și nevrute a unei gospodine tracasate de traiul stereotip-cotidian **(După amiaza unei casnice)**. Frinturile de limbaj „nemulțumit", aproape idiotizat, recompun in realitate un sentiment al vieții. Un dialog tandru și amar deopotrivă, mimind și el biiguiala de zi cu zi, dar in fond cu ținte mai precise despre adevărul trist al lucrurilor ce ne inconjoară, se desfășoară intr-un alt poem, de asemeni mică scenă de existență curentă **(Bagheta fermecată)**. Un puternic poem despre responsabilitatea umană, compus ca un triptic, se cheamă **Angajamentul locuțiunilor** și folosește, de altfel ingenios, sugestia graduală a acestor părți de vorbire. Foarte interesante, amestecind notația directă cu reflexia, observația vizuală cu fluxul subconștient al vieții lăuntrice, sint cinci poeme-reportaj in care existența stă din nou alături de poezie și unde obiectele descrise cit se poate de parcimonios au rolul de a transmite un tablou interior subiectiv. O carte cu fotografii poate conduce, de pildă, la intrebări asupra veridicității unei vieți, un peisaj, notat simplu, din citeva linii, se constituie intr-o „replică la viața lăuntrică", experiența senzorială juxtapunindu-se la senzația internă. Există la Werner Söllner o reală obsesie a „actului de a scrie" și in același timp o continuă suspectare a scrisului ca gest de trădare față de concretețea realității obiective : „Încerc să notez ce am văzut. / Nu trebuie să dorm. / Duc imaginile cu mine, in noapte, / in camera mea. / Încerc să scriu. / Dar scriu despre disperare / de parcă ea nu ar avea nici un motiv. Scriu / despre vint, de parcă vintul ar fi un cuvint / și nu o mișcare senzuală și lină a aerului. / Din intilniri, rămin pe hirtie / umbrele intilnirilor, din discuții, / cojile discuțiilor. De parcă n-aș fi eu / cel de aici, de parcă realitatea ar fi un simbol" **(Duminică, 5 decembrie)**.

Acest poet extrem de lucid, care își propune să iasă din „amorțeală", care își impune să ia „lucrurile așa cum sint", care nu vrea să fie „elegiac", ci clar, cu intenție clar și rațional și, de aceea, caută să-și inceapă poeziile prin descripția netă, precisă a obiectelor, este paradoxal, foarte convingător in exprimarea stărilor și sentimentelor confuze, a echilibrului precar, a vidului lăuntric ce se face vers trecind peste o imensă silă. Originalitatea lui constă intr-un balans de luciditate și stupoare, de inteligență precis avizată și bruscă dispersiune mentală ori

afectivă. Dorind să vadă lucrurile așa cum sint, poetul are adesea senzația că privește lumea printr-un geam, că realitatea și imaginarul se amestecă, așa cum, in poemele sale, se amestecă versurile obiective cu imaginile suprarealiste. Pentru Söllner, poemul se naște de multe ori ca o formă a **consternării**, a consternării că faptele se petrec așa și nu altfel, in sensul dorit, că s-a produs **ceva** care intrerupe ciclul normal al existenței, ceva pe cit de neclar, pe atit de ireversibil. El e un poet cu totul remarcabil al trudei **de a spune**, de a spune ceva despre sine și despre ceilalți in plină, catastrofică lipsă de formă existențială : „Privesc dimineața : / Ziua începe ca o mașină electronică de produs zgomote. / Ecoul asfaltului sfișiat, sunetul norilor pe cer, liniște-n peisajul / industrial, cuburi de lumină, ger la marginea orașului. / De-abia am intrat in vis, și-am și ieșit. Nu vreau să vorbesc urit // despre iarnă, dar stau pe salteaua cu gust de femeie, / perna miroase a amor, ea stă lingă mine. / Și unde e ? Unde e, există ? Frigul pătrunde / prin geam, să mă trezesc oare ? Să mă scol // și să nu știu ce să fac ? Cu poeziile mele nu știu / să cirpesc peisajul, nu sint un pantofar / de suflete, știu doar să descriu : sentimentele mele sint cutii / goale de conserve, mintea mea e hirtie de ziar aruncată // și ochii mei sint mucuri de țigări la marginea străzii. / **Inima mea bintuită și uscată ca iarba incit uit pină și / să-mi măninc piinea. Sint ca bufnița in pustiu, ori cucuveaua / prin dărimături. Stau treaz și pling ca o pasăre // pe acoperiș.** Atita gol in creier și atitea senzații /amorțite. (Cui i-a reușit ceva aici ? Dac-aș spune / că n-am fi așa, am fi oare alții ? Sau ce-ar trebui / să schimbăm ?) Ca o gheară intunecată de pasăre, vidul zgomotos // s-a agățat de mine, vidul zgomotos din magazine, / sudoarea palidă din autobuze, furia / mașinilor trecind repede peste copilăria / copiilor. (Și amintirea a ceea ce-am fost odinioară, / e-un cimp inghețat). Alerg in fața blocului, vreau / s-aud zgomote, poate respirația zăpezii, poate reflexele / luminii in geamuri. Alerg, nu pot să stau nemișcat..." **(Iarna sentimentelor)**.

Citeva poeme de o puternică tensiune, poeme nervoase, directe, cu sensibilitate dilatată, poeme in care vorbele nu sint mult căutate pentru a spune adevărul propriu despre tristețe, despre singurătate și insigurare, despre șansă și lipsă de șansă completează această admirabilă carte de versuri.

Dan Cristea

CONFABULE

Peștișorul de aur

Pescarul se trezi dis de dimineață, cind lumina abia văruia subțire planeta. Peștișorul se trezi ceva mai tirziu și singur. Pescarul se imbrăcă repede și-și trase cizmele. Peștișorul ieși ca deobicei numai in solzi, de sub piatra sub care dormise. Ajuns pe malul apei, Pescarul își aprinse o țigară — bineințeles ieftină — gindindu-se cum să-l prindă pe Peștișor. Desigur, in tot acest timp Peștișorului nici prin cap nu-i trecea cum să-l prindă pe Pescar. De aceea, Acesta putu să-și desfășoare in liniște undițele, in vreme ce Acela își făcea gimnastica de dimineață intre alge. Încruntat, sălbatic și trufaș, Pescarul agăță cirligul și de cirlig momeala (era o momeală... ?) Înviorat și vesel, Peștișorul incepu să-și lustruiască solzii aurii, frecindu-i cu nisip. Pescarul lăsă ușor momeala să alunece sub apă, in timp ce Peștișorul, ferchezuit, își incepu plimbarea. Este binecunoscut că Pescarul era foarte sărac și avea o familie numeroasă, spre deosebire de Peștișor, care nu avea pe nimeni și era de aur. De aceea, apa de sub umbra Pescarului se intuneca, in vreme ce in jurul Peștișorului ea se lumina, sublimiind astfel ideea că o intilnire intre cei doi ar fi fost reciproc avantajoasă... Peștișorul văzu momeala (ce momeală ?!), dar Pescarul nu-l văzu pe Peștișor. Peștișorul se apropie de momeală, Pescarul insă habar nu avea de asta. Peștișorul își țuguie buzele, prinse cu delicatețe momeala (iiim ?!) și trase ușor de ea... O dată, de două ori. De trei ori.

În ziua aceea insă Pescarul nu prinse nimic, așa că nici Peștișorul nu avu cum să-i promită ceva. Și rămase fiecare cu ce avea. Unul cu necazurile, celălalt cu solzii, cu toții și cu toții de aur.

Iulian Neacșu

NUMELE POETULUI

Simona Vărzaru

Tinăra absolventă a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din București, secția muzeologie, Simona Vărzaru este autoarea unui impresionant număr de emisiuni culturale prezentate la radio și la televiziune, a unui album „Vittore Carpaccio" (colecția „Clasicii picturii universale", Ed. „Meridiane"), in care prezentarea apologetică a marelui venețian este susținută de erudiție, poliglotism, sensibilitate plastică și o extraordinară cunoaștere a surselor **literare** ale Renașterii, și de asemenea a unor texte dramatice radiofonice: „Sonete de Michelangelo", scenariu radiofonic pentru „Biografia unei capodopere", „Lira lui Amphion", piesă in două acte și zece scene, evocind personalitatea intemeietorului școlii românești de arhitectură, Ion Mincu, și „Giorgione", scenariu radiofonic pentru emisiunea „Figuri de seamă din istoria culturii universale". Dacă in „Lira lui Amphion" autoarea se mărginește la o simplă reconstituire patetică a unor momente din existența zbuciumată a unuia dintre „ctitorii" epocii aurorale a României moderne, „Sonete de Michelangelo" și „Giorgione", sint textele care ne-o recomandă ca pe o autentică poetă. „Sonete de Michelangelo" este un text in care citatul, semn al unei reale voluptăți a erudiției, servește lecția de artă: personalitate neliniștită, pictor, sculptor, arhitect, Michelangelo incearcă in sonete să unifice viziunea „păgină" a frumuseții ideale cu exigența morală a mintuirii in lumina integratoare a logosului, incearcă să regăsească forța ascensională a lui Dante in contemplarea chipului celei care il urmărește ca o pură imagine a bunătății transcedente: Vittoria Colonna, marchiză de Pescara și poetă. În mod fatal, „viziunea estetică", ireductibilă, dramatică își pune pecetea pe versul michelangiolesc luat in posesie ca o formă palpabilă: „Aventura spirituală a lui Michelangelo, adică acel „dincolo de lumea pietrei și a culorilor" pe care uneori criticii de artă s-au aventurat să-l descifreze prin biografia exterioară de fapte a vieții artistului apare simplă, limpede, clară in poezia sa (...) În poezie Michelangelo spune același lucru ca și in plastică. Doar că formelor le iau locul vorbele, iar culorilor — armonia sunetelor, și nu este intimplătoare această corespondență la un artist care indrăznea, in acea vreme, să spună **cosa** (adică lucru) la **ceea** ce toți poeții numeau in mod curent **parola** (adică cuvint). În poeziile sale Buonarotti dă corporalitate ideilor tot așa cum in sculptură el dă corporalitate pietrei, capacitatea de a intrupa idei avind puterea de a se sustrage timpului și modei petrarchizante, simțind, gindind și creind sub semnul lui Dante". „Giorgione" evocare nostalgică a lumii renașterii venețiene, lume „ce gindea in basme și vorbea in poezii", cel mai recent și cel mai dens text poetic al Simonei Vărzaru, este construit simplu, tensiunea dramatică realizindu-se din intuirea himericului : iubirea pură a artistului pentru o femeie, Claudia Bontempelli, e forma sub care autoarea portretizează „artistul" indrăgostit de Cetatea Dogilor, de la Carpaccio la Giorgione și Tizian, cetate deschisă lumii și artelor, cunoașterii și voluptății clipei, cetate bolnavă de eternitate suportind neincetat, sub toate formele, recurența brutală a morții, cetate in care ciuma se instalează ca o pedeapsă, ca o fatalitate pindind orice splendoare instaurată sub semnul umanului. Miracolul intrupării fápturii, consistența acestui miracol este obsesia artistului venețian in general și textul Simonei Vărzaru dovedește o exactă și tulburătoare intuire a esenței picturii venețiene cind scrie : **„Acolo unde valurile bat in spume malul dur, / Acolo unde apa stă să macine granitul, / Acolo vin să mă-odihnesc / Trudit de chinul zilelor ce trec. / Mi-e mintea grea și obositul cap / E-o cușcă de idei ce stau să zboare. / Simt dorurile-n piept cum vor să mă doboare. / Treaz, cu gindul și penelul / Nasc liniști suave și-adormitoare, / Nasc deopotrivă doruri grele, patimi multe ; / În inimă se zbat furtuni, / Iar somnul greu e un coșmar / Și fiecare noapte a mea e-un strigăt de durere / Căci tihna nu o pot afla. / Atitea lumi se zbat in mine ! / Sint prizonier in temnița singurătății ; / Cum să scap ? / Văzut-am mai de mult un chip, / De inger să fi fost și nu era mai blind, / Mai bun, mai cald. / Grăia ințelepciunea-n ochii ei... / Aș vrea s-o văd din nou, aici, pe chei / Ca-ntiia dată.... / Mi-e frică doar de-o vorbă-nveninată. / Cum că-o minune / A doua oară-n viață nu se-arată. / Dar eu aștept, aștept.... / Poate că o minune-adevărată / E cea care a doua oară se arată / Frumoasă, vie intrupată".**

Renunțind la unele locuri comune, la excesiva „literaturizare", Simona Vărzaru poate deveni autoarea unui teatru poetic excepțional la care cultura și talentul ii dau dreptul să aspire.

Cezar Ivănescu

atelier literar
poșta redacției

I. DRAGOȘ : Cîteva lucruri interesante, printre multe altele pindite de primejdia revenirii la manierism, la confecția de laborator, fără orizont și anvergură (caracteristic : „Pauză", „Mercenarul", „Edilitară" etc. — nu mai puțin, finalul la „Sisif", care cade în minor și anecdotă, după ce strofele precedente pregătiseră o proiecție gravă, majoră, revelatoare, „la înălțimea simbolului"...).

LINDA RENU : E ceva delicat, sensibil, diafan, în paginile dv., ceva ce aparține, desigur, cortegiului poeziei. Lucrurile stau, însă, sub semnul începutului, șovăitoare, naive, lipsite de densitate, pregnanță, lipsite, cu un cuvînt, de experiență. Ceva mai înfiripate, „Inele rupte", „Primăvara", „Grija pentru anul viitor", „Iarna". Să vedem ce mai urmează.

DAOS : Mulțumiri, multe înainte !

N. BURCĂ : Nu vă putem răspunde acasă. Alegeți-vă un pseudonim „de lucru" și veți primi răspuns în această rubrică.

C. DULVAC : O anume fantezie, dar cu o rază de acțiune destul de limitată și monotonă și cu preferințe mai degrabă morbide. Ceea ce face ca modelul urmuzian să opereze mai mult periferic și artizanal, fără spontaneitate și amplitudine. Versificația e încă stîngace, rudimentară. Un stadiu incipient, de explorări, în care semnul de grație nu se arată încă în toată evidența, deși pare să existe pe undeva, nu departe („Zi de vară", „Miine", „Apus de soare"). Vom vedea.

A. SIVU : Versificări alerte, relativ ingrijite, a căror vervă (niței factice) rămîne, din păcate, mai mult în suprafață, fără implicații susținute în substanță (ceva, în „Sfîrșit de secol", „Libertatea cu covîltir", „Provizii de singurătate").

V. GODEANU : Greoaie, încîlcite, discursive. Un început de limpezime și de freamăt, în „Aproape de vis", „Portret în oglindă" (...dar fără acea inexplicabilă, inoportună „melasă"...).

V. MILESCU : Ați trecut, din păcate, la producția de serie, foarte grăbită, expeditivă, cu o cheltuială excesivă de vorbe, care tind să acopere niște goluri (de substanță, de inspirație), cu primejdia crescîndă a repetărilor, a banalizării, a superficializării, a plafonării. Dar acumulările dv. nu sînt (încă) atît de bogate, nici puterile atît de mari, nici experiența atît de vastă, încît să vă luați riscul de a instala o „bandă rulantă". Iar „tactica" de care vorbiți (de a păstra paginile cele mai bune pentru volum) e cel puțin ciudată, dacă nu cumva de-a dreptul greșită (și, desigur, nițel infatuată...). Ar trebui să vă străduiți mai întîi ca semnătura dv. să capete o oarecare circulație (și, eventual, pondere) prin reviste, fie chiar la rubricile pentru debutanți, ceea ce v-ar putea ajuta, pe de-o parte, să vă cunoașteți și să vă măsurați mai bine puterile, iar pe de alta, implicit, să configurați mai bine, mai exigent, mai convingător, chiar sumarul acelui volum ipotetic al debutului (inutil să adăugăm, firește, că această circulație și pondere prin reviste reprezintă o carte de vizită și în fața editurilor și a juriilor de concurs !). E limpede, însă, că această carte de vizită nu se poate obține cu manuscrise pe care dv. înșivă le considerați de mîna a doua (presupunînd că nu vă înșelați cumva și asupra celor de mîna întîi !...). Din ce ne-ați trimis acum, nu putem menționa decît (oarecum) „Să fie".

I.F.O. : A trecut multă vreme de cînd ne-ați trimis primele plicuri (pe vremea studenției, parcă, sau poate chiar înainte...) și nu e nici o bucurie să constatăm că nu putem adăuga nimic celor spuse atunci...

V. IONESCU : Lucruri frumoase, domoale, pline de nostalgie și tristețe. Vom reveni.

P. TOMESCU : Grea dezamăgire ! Pagini modeste, convenționale, epigonice, de manufactură chinuită, neinspirată, colecționînd ecouri periferice și locuri comune din poezia de uz didactic elementar, în versificări aproximative, neglijente, pline de „hîrtoape". Formula cu „scrisul bătrînesc" e, din nefericire, prea adevărată, deși destul de blîndă. Simplitatea nu înseamnă sărăcie, precaritate, ci mai de grabă esență (sublimare), densitate, înălțime. Nu putem menționa nimic din cele trimise.

Mihai Dragomir, Eugeniu Nistor, Alexandru Stoica, Lucrețiu Adrian, Marian Petranescu, Ana Cristina, Rino Raimon, Anton Coriolan, Adina T. Popa, Gheorghe Dragotă, Iuliu Octav, Ioan Jiu : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Strigăt", „De unde această neliniște", „Am iubit un gînd" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Neliniști

Șerpi fără clopoței
Se răsucesc în jurul nopții
Și îmi sugrumă somnul.
Privesc prin fereastra
Ce dă spre grădina cu rouă.
E întuneric, doamne,
Veninu-i aproape de suflet,
Și nu-mi găsesc călciiul
Cu care să strivesc
Întrebările.

ION DEHELEANU

Bumerang

adevărul
seamănă teribil cu petele albe din encefal
nevăzute nicicînd pe atlasurile lumii
trebuie să ai grijă
cum ieși în văzul celorlalți
nu poți spune pur și simplu
„oameni buni am văzut petele de singe
de pe mașina salvării"
o frază ca asta poate sări peste calul minții
fii cu băgare de seamă
ceilalți își poartă creierul în batistă
după cîteva pahare de rachiu
și nu le place să priceapă ce spui tu
despre secretul farfuriei cu supă
sau gloria inconștientă a sticlei de lapte

principiile universale
sînt disprețuite de colțul gurii lor

și hai să fim serioși
cine te-ar asculta dacă ai spune pe șleau
că miss univers își desface ambalajele
urcată pe tejgheaua împuțită de whisky
etalîndu-și fragmentele de piele
pline cu tatuaje
hămesite senzaționale batjocoritoare
admirată de indivizi dubioși
care își cară casa de bani carnivoră
în spinare
prin paturile reginelor din secolul șaisprezece

lor vrei să te spovedești ?
celor care în timpul liber
brevetează pantofii cu șenile
crezi că le pasă
dacă le spui că gorila ne dă lecții de fotogenie
și ne demonstrează că oglinda minte
că nu există față în față cu tine însuți

adevărul prietene
este o afacere pe cont propriu
un fel de iscălitură indescifrabilă a eternității

COSTIN GRIGORAȘ

Memento

Cum rînjeau la geamuri pomii dați în singe, —
brun în sticlă chipu-mi se-oglindea-nlemnit —
undeva-n afunduri începeau a stringe
nervii lor de toamnă foamea de cuțit.

Arborii sînt frații noștri fără gură,
frații de plecare cînd urcăm pe ruguri,
iar cînd ne abatem sub țărîna sură
setea de lumină ne-o hrănesc cu muguri.

Noi schimbăm adesea osul lor în lemne
șlefuite harnic chiar cînd gem din greu ;
ei ne dau întruna alte și-alte semne
însă nu-i pricepem și-i tăiem mereu.

Nervii lor de toamnă foamea de cuțit
undeva-n afunduri începeau a stringe
și rînjeau la geamuri pomii dați în singe.
Brun în sticlă chipu-mi se-oglindea-nlemnit.

DIMITRIE LUPU

Am un ținut

Am un ținut de frunze ruginite
De ierbi brumate și de fructe dulci —
Copaci-n vînturi oase ostenite
Scrîșnesc încet, ca putrede uluci.
Am ploi mărunte nesfîrșite parcă
Și soarele îndepărtat, discret,
Cocori ce vara toată o încarcă
Și-o prăvălesc nebănuit de-ncet...
Am cerbi pierduți în coame de păduri
Și urși plecați să hiberneze iară,
Am munții neciopliți, înalți și puri
Pe apa zării — vagă catedrală...
Am un ținut de timp căzut pe creste
Aproape de mirajele celeste...

PETRU TOMESCU

Nu ne mai desparte

Nu ne mai desparte decît noaptea
cînd noaptea de gînduri e plină
patul nostru are cearceafuri de nesom
și ni se-nfioară trupurile de neatingere...

Nu ne mai apropie decît ziua
cînd răsare ca o nouă speranță
mîinile noastre se string precum aripile
aceleiași păsări
și ne fulgeră-n degete săgeți de dorință...

Nu ne mai dorim decît la amiază
cînd truda ne îndoaie precum vinul
și vinul se lasă în buzele noastre
ca o împărtășanie de dragoste...

Ne mai căutăm din nou în noapte
cînd noaptea-i mai obosită ca noi
și ne-nfiorăm iar pe drumurile
unei dimineți a speranțelor...

ELISEEA CODREANU

Sentiment

Tragi de minerul unui sertar
și privești uimit ceea ce sare din el :
aerul proaspăt al primei zile de
ianuarie,
o melodie desenînd un contur de
castel
sau de fluture distrat,
urma unui deget rămasă-n palma
ta ca un stingher fulg de nea,
un vis tresărind, flacără de luminare
în noapte,
nori de aur, păsări negre. Și mai
departe ?
Tragi de minerul unui sertar,
ce e cu această dezordine luminoasă ?
nimic n-a rămas la locul știut.
Ciudat miracol s-a întîmplat,
neștiutul a năvălit în viața
atît de calmă pînă mai ieri.
Tragi de minerul unui sertar
parcă ai trage de inima ta
cu latul gîndului, cu un friu bătut
în rubine.

DIANA BARBU

Premiile literare și de artă ale Academiei Republicii Socialiste România

● Joi, 16 iulie a.c., a avut loc ședința adunării generale a Academiei Republicii Socialiste România, consacrată decernării premiilor Academiei pe anii 1979 și 1980. Ședința a fost deschisă de acad. **Gheorghe Mihoc**, președintele Academiei Republicii Socialiste România, care a evocat rolul stimulator al premiilor în tradiționala activitate desfășurată pe parcursul celor 115 ani de existență a înaltului for academic al țării, relevînd valoarea teoretică și practică a lucrărilor, calitatea remarcabilă și mesajul umanist al creațiilor literare și artistice premiate.

În continuare a avut loc festivitatea de premiere.

PE ANUL 1979

PREMIUL „TIMOTEI CIPARIU"

a) „Dicționarul literaturii române, de la origini pînă la 1900" — autori: **Stănuța Crețu, Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Ion Lăzărescu, Dan Mănucă, Algeria Simota, Rodica Șuiu, Alexandru Teodorescu, C. Teodorovici, Maria Teodorovici, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, Lucia Berdan, Constanța Buzatu, Lucia Cireș, I.H. Ciubotaru, Corneliu Morariu.**

b) „Cultura și literatura română veche în context european" de **Gh. Mihăilă.**

c) „Précis de sémiotique francaise" de **Mariana Tuțescu.**

PREMIUL „BOGDAN PETRICEICU-HASDEU"

a) „Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc" de **Virgil Cândea.**

b) „Scrieri despre Titu Maiorescu" de **Liviu Rusu.**

PREMIUL „MIHAI EMINESCU"

a) „Temerile lui Orfeu" de **Radu Cârneci.**
b) „Împărăția de seară" de **Mihail Crama.**
c) „Arca" de **Mihai Ursachi.**

PREMIUL „ION CREANGĂ"

a) „Întoarcerea Vlașinilor" de **Ioana Postelnicu.**
b) „Bastarzii" de **Georgeta Horodincă.**

PREMIUL „ION LUCA CARAGIALE"

a) „Credința" de **Ion Coja.**

PREMIUL „GEORGE ENESCU"

a) „Iluminații 1918" de **Octavian Nemescu.**
b) „Muntele" de **Boldiszar Csiky.**
c) „Rezonanțe" de **Hans Peter Türk.**

PREMIUL „CIPRIAN PORUMBESCU"

a) „Manuscrisul Urcenescu". „Cînturi" de **Vasile D. Nicolescu.**

b) „Cîntece epice" (folclor muzical) de **Virgil Medan.**

c) „Folclor muzical maghiar din Sălaj" de **Istvan Almási.**

PREMIUL „ION ANDREESCU"

a) Ciclul de tablouri de la Lăzarea (jud. Harghita) de **Aurel Ciupe.**

b) Sculpturile : Nicolae Ceaușescu ; Ion Creangă ; Sofia Vicoveanca ; Aurel Leon, portrete în bronz de **Iftimie Bîrleanu.**

c) „Arta gotică în România" de **Vasile Drăguț.**

PE ANUL 1980

PREMIUL „TIMOTEI CIPARIU"

a) „Coordonarea în vorbirea populară românească" de **Sabina Teius.**

b) „Subordonarea în frază în dacoromână vorbită" de **Magdalena Vulpe.**

c) „Gramatica românească a lui I. Heliade Rădulescu" de **Valeria Gutu Romalo.**

PREMIUL „BOGDAN PETRICEICU-HAȘDEU"

a) „Constantin Negruzzi" de **Liviu Leonte.**
b) „Printre contemporani" de **Lucian Raicu.**
c) „Istoria unei generații pierdute — expresioniștii" de **Dan Grigorescu.**

PREMIUL „MIHAI EMINESCU"

a) „Imnele Moldovei" de **Ioan Alexandru.**
b) „Orfeon" de **Horia Zilieru.**
c) „Sărbătoarea nimănui" de **Liviu Călin.**

PREMIUL „ION CREANGĂ"

a) „Biblioteca din Alexandria" de **Petre Sălcudeanu.**
b) „Arta conversației" de **Ileana Vulpescu.**

PREMIUL „ION LUCA CARAGIALE"

a) „Ploaia și anchetatorul" de **Leonida Teodorescu.**

PREMIUL „GEORGE ENESCU"

a) „Simfonia a II-a. Imnuri" de **Liana Alexandra Moraru.**
b) „Miorița", poem coregrafic de **Carmen Petra-Basacopol.**
c) „Glasurile Putnei", poem muzical de **Viorel Munteanu.**

PREMIUL „CIPRIAN PORUMBESCU"

a) „Creația pianistică românească. Secolul al XIX-lea" de **Rodica Oana Pop.**

b) „Béla Bartok. Studii și mărturii" de **Francisc László.**

PREMIUL „ION ANDREESCU"

a) „Momentul independenței" din Iași de **Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc.**

În încheierea lucrărilor ședinței, participanții au adresat o telegramă tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Vertebra de pămînt

Urmare din pag. I

familiei, tabăra de sculptură de la Măgura-Buzăului, o stație radar pe un deal, camioanele și tractoarele ce bîntuie șoselele, s.a.m.d., iată numai cîteva „motive" pe care se exercită talentul poetului social. Nici un romancier contemporan nu a reușit o imagine mai pregnantă a realității inconjurătoare, în toată adîncimea și amploarea ei. Valoarea „scenelor" este, cum am mai spus, mai puțin evidentă în fiecare poem în parte. Ansamblul cărții compune însă o pînză amplă, de un halucinant dinamism, cu violentă spasmodică, o adevărată frescă a revoluției sociale românești, cu epizoade sumbre și cu multă, multă speranță în vitalitatea claselor de jos, un proces de masă, obscur, pe o linie ce urmează frămîntările reale ale vieții. „Scări în dreapta și-n stînga tot scări ; / Zig-zaguri pe-o mie de hectare ; / În dimensiunea primă — zig-zag ; / Zig-zag într-a doua dimensiune ; / Într-a treia dimensiune zag- / Zag ; Zig-zag într-a patra".

Mișcările obscure, translațiile, alunecările de teren sînt vizibile numai la scara întregului, rareori insistența asupra lor creează o singură unitate poematică. Atunci cînd se concentrează într-un singur sens, poetul recurge totuși la metaforă, în ipostaza ei parabolică, iar rezultatul este de neuitat, ca în **Paricid,** o imagine generică a înlocuirii unei clase prin alta, pe scena istorică, prin mișcarea naturală a generațiilor ce fac saltul revoluționar : „De ziua-ntoarcerii fiului / Luă tatăl orz, grîu și taler / De muguri ; ouă și lapte — / Fructele pămîntului arat, semănat / Și fructele turmei și-ale cirezii hrănite-n / Stabul : Merse cu fiul său la altarul zeiței — / A fructelor pămîntului, a spicelor și-a livezilor, / A păsărilor îngrijite de om. // Fiul său era bărbat din cetate : învățase / Meșteșugul în lemn tare, de fag / Deprinsese măiestriile lucrării cu ilăul, / Fusese inițiat în știința topirii și turnării / Bronzului și-a fierului — / El însuși era făurar de pluguri". Sacrificiul ce trebuia să binecuvinteze vrednicia fiului este primit de divinitatea tutelară numai cu prețul vieții țăranului : „Te primesc pe tine, dinspre fiu. / De mîna fiului să mi te dai. / Se-auzi tunet dinspre stîlpii de lemn. / Zugrăviți în culorile-simburi ; / Cu fierul plugului să fii tăiat ca vita / La jgheab : singele tău să dea puterea / Uneltelor meșteșugite și industriilor. // Zeița luă cu mîna mințile fiului. / Țăranul se ucise — de către cel ce s-a născut / să-și ducă la bun sfîrșit / Menirea neîndurătoare. // Zeița știe bine ce face, dar noi. / Noi vom avea de plîns mult / Plîns". Decorul este de aceea întesat de elemente ce primesc valoare simbolică, iar descripția se transformă încet, prin aglomerare, în mitologie, în galerie de forțe cosmice, ipostaziate sub diverse nume. Avem la scara întregii cărți un fel de epopee a războiului dus de zeul revoluției cu titanii, o transcriere modernă a unui mit antic. Referințele mitologice umplu cartea, tocmai pentru a sugera măreția forțelor implicate. Un alt **ciclop se naște în Ochi de țăran,** poema dedicată lui Ion Lăncrăjan : „L-au bătut în ceafă, / Cum lovești cu sticla de oțet în zid / Să-și scuipe dopul spumegînd ; / I-a sărit ochiul din frunte / Ca simburul de ou de șarpe — / Bătăușul l-a călcat cu cizma, / A orăcăit ca broasca-o-chiul / Frunții de țăran. // Bîjbiind veni românul de la temniță, / Cu vederile zdrobite : / Gaura din fruntea ochiului său ager / O găsiră la început albinele, / Faguri pregătiră. Ca-ntr-o scorbură de măr : / Bîjbiind veni țăranul, de la temniță — / Și-a tras cușca peste gaura orbită. / Unde s-a-nvîrtit pupila / Părerii lui asupra lumii. / Însă cei ce l-au bătut în ceafă / Îi tinură calea lingușindu-l / Și cerîndu-i mult iertare". Arta poetului este mai evidentă în tablourile dure, în tonul sumbru și în situațiile dramatice pe care le evocă. Îi convine personajul reprezentativ, omogen, lipsit de diversitate psihologică, tipul plastic de umanitate, coerent și elementar. Omul este pentru Ion Gheorghe un exponent, o rezultantă a conditiilor sociale și morale, condus de legile tribului și supus unui destin colectiv. Într-o asemenea lume, apetitul individualist este meschin și nesemnificativ, o formă de originalitate în sensul vechi al cuvîntului, care la greci însemna idiotenie. Referința la Platon și la legile pe care le contempla filozoful grec, referință repetată în **Elegiile politice,** nu este deloc întîmplătoare. Există aici și o nuanță de conservatorism moral, fără nimic peiorativ, discernabil în mod paradoxal, cum spunea un gînditor, la toate revoluțiile de masă. Din acest punct de vedere, analiza profesiunilor sale de credință poetică, pe care o vom întreprinde în numărul următor, este cu atît mai pilduitoare.

(O)poziția miturilor

Urmare din pag. I.

lui total urmărit) capitolul reprezintă o polemică violentă la adresa celuilalt centru care este un loc comun în literatura universală — o invitație pe teren propriu. Iar intervenția din epilog taie orice elan de a descoperi alte corespondențe și avertizează că trebuie păsit în roman mai adînc, depășind primul plan al simetriilor cu folclorul și documentul. Depășindu-l, în ce direcție? Greu de precizat după primul volum, dar ceva anume ne incită să avansăm. Anume, felul cum autorul păstrează sau abandonează personajele. Fotograful Gogu Pană, de pildă, este prezent aproape peste tot, fotografia, „fotograma" fiind un leit-motiv al romanului (autorul vorbește insistent în epilog de funcția lui Ochilă, unul din prietenii lui Făt-Frumos, **„singurul care are posibilitatea să vadă ce se petrece în lumea oamenilor și în lumea cealaltă"**; compară cu acest alt Ochilă, „activ" care este agentul Siguranței, Papil Buduru; compară, de asemenea, cu fotografiile făcute pe front de Gogu Pană, acest martor mai degrabă inocent care simte instinctual nevoia de a imortaliza în **„ochiul orb al aparatului"** orice vede; de altfel, ca „martori oculari" ai evenimentelor, toți eroii au plăcerea privitului, a înregistrării detaliilor din jur). Dar alt protagonist, profesorul de istorie antică Velisarie Procopiu, este părăsit definitiv după omorul săvîrșit (el este soțul actriței) deși prin intermediul lui autorul fixează două coordonate de bază în stratul tracic al folclorului — care vor ordona întregul roman. Prima, parabola din Herodot care dă și titlul: **„Cel mai mult îmi place nebunia cu iepurele, cînd Darius și-a orînduit armata în linie de bătaie împotriva sciților, nu?... Cine? — Hitler? — Polyainos spune că atunci un iepure a început să alerge prin fața armatei acestora. Iar sciții se apucară s-o ia la fugă după iepure! Și Darius a zis: «E bine să fugim de sciți care ne disprețuiesc atît de mult încît lasă pe perși și fug după iepure»"** (p. 11). Apropierea Darius-Hitler proiectează parabola din Herodot (citarea lui Polyainos să fie o ironie la adresa celor „care știu totul"?!) în plină actualitate. Această parabolă explică, am îndrăzni să spunem, întregul roman, începînd cu „fuga" autorului însuși după personaje, apoi cu devierea scopului către cotidian — și pînă la considerațiile savante pe marginea basmului „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte". Intrînd în discuție pe marginea acestui basm autorul se leagă de amănuntul că animalul ce l-a dus pe Făt-Frumos în Valea Plîngerii este un iepure — același care-l dă de înțeles lui Darius că este disprețuit (și, implicit, revenind la dialogul anterior, lui Hitler; se pare, așadar, că de la Eminescu încoace Darius al lui Hysteaspes rămîne prototipul invadatorului în literatură?). Este pretextul plecării din paradis acest iepure, al abandonării scopului, al atracției către cotidian. Mutatis mutandis, coaliția antifascistă de la noi — iar romanul este un catalog al participanților la această coaliție care, în viziunea autorului, a noastră cea de azi, istorică, este o largă concentrare a tuturor forțelor democratice sub conducerea Partidului Comunist — această „fugă după un iepure șchiop" va reprezenta pentru puterile Axei exact înfrîngerea, exact iepurele din parabola lui Herodot de care Darius a fugit de bună voie — de care Hitler ar fi trebuit să se teamă (vezi și insistența cu care autorul arată pericolul iminent ce-l reprezenta România pentru Axă, memoriile către Hitler, către ambasadorul german la București etc.). Intervenind în basm cu această parabolă străveche, autorul ne înfățișează alegoric o certitudine înaintea acțiunii. Înțelegem astfel că mitul dominant al romanului va fi „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte", că Făt-Frumos nu este (nu poate fi!) o persoană anume — ci întreg poporul în căutarea unei ordini noi; am mai individualizat, apoi, funcția lui Ochilă, unul dintre prietenii lui Făt-Frumos, și două personaje antagonice care o reprezintă; probabil că și alte personaje ale basmului vor fi nominalizate — dar este hazardat să anticipăm. Cea de-a doua coordonată extrasă din mitologia străveche este redată tot printr-o parabolă, de data aceasta din Strabon : regele trac Cosingas adună scări să le pună cap la cap ca să urce la Hera, în cer, să-i invinuiască pe supușii lui că nu-i dau ascultare. Aluzia imediată, în discuția dintre Velisarie Procopiu și comunistul Ilie Dragomir, este la dictatura antonesciană (vizita mareșalului la Führer) — dar simbolul înălțării este polivalent, făcîndu-se o subtilă legătură cu zborul lui Făt-Frumos către altă lume, și cu monumentul lui Brâncuși de la Tîrgu Jiu. În pagini de o eleganță desăvîrșită, de o admirabilă acuratețe, autorul părăsește treptat mitul și înfățișează Insurecția însăși ca pe un moment ce prefigurează înălțarea pe verticală — păsirea într-o lume nouă, superioară avîndu-și rădăcinile cele mai adînci, acest zbor propriu, în intimitatea ființei neamului. Este ceea ce profesorul Velisarie Procopiu nu înțelege pe deplin. De aceea el cade de pe scena romanului după ce a definit coordonatele „orizontal/vertical" ale narațiunii. Prima treaptă reprezintă teza, cea de-a doua, antiteza. Este nevoie, pentru împlinirea triadei dialectice, de o sinteză — pe care autorul o vede tot într-un mit, cel al renașterii, al învierii lui Isus Hristos. Partea a doua a romanului — mai mult de jumătate cantitativ — dezvoltă tocmai această temă, cu adînci incursiuni în textul biblic, în istoria momentului (este înfățișată de minune situația evreilor de sub regimul antonescian, legăturile lor cu românii etc.). Pe plan ontologic, mitul renașterii este captat într-un alt loc comun, de data aceasta dezvoltat în manieră personală : nașterea, procreația. Emoționantă acea îngenunchere a țăranilor în căruță și închinarea lor în fața „născătoarei iepe" — autentic populară, fără nici o urmă de trivialitate, sexomanie etc.: **„Și cînd te gîndești, zise Dăluș, că toți venim ca niște minji..."** (anunțînd contaminarea cu o altă temă folclorică, „Făt-Frumos fiul ieței" ?. .....**și se puse în căruță în genunchi, pe paie și pe fîn, și se închină de trei ori ca în fața unei icoane (...) Răsărea soarele, sclipea Dunărea ca un pește, roua de pe iarbă tremura ca o lacrimă...**" (p. 67—68). Dunărea, fluviul străvechi, răsăritul soarelui (iată o prefigurare „în mic" a celor două planuri — „orizontal/vertical") — și această închinare în fața actului sacru al nașterii. Este un moment solemn, unul dintre acele puncte cheie ale romanului, față de care dizertațiile din partea a doua a lui privind procreația, renașterea, învierea prin nașteri etc., par mai degrabă declamative. Dar această parte a doua a romanului este o calmă adunare a apelor pentru năvala lor impetuoasă pe care o așteptăm în volumele următoare.

Ciohanaua

Urmare din pag. I

rămăsese și el, mai vorbise colo și colo și se trădase cum că ar avea un secret cu privire la ceva. Astfel, legea de sub regulamentul organic pe de o parte și oamenii aceia tuciurii pe de alta îl stringeau ca într-o menghină și se strîngea și el tot la fel, fără rost. De regulament l-a scăpat regulamentul însuși, fiindcă nu s-a aplicat, de ceilalți l-au scăpat fierarii, și cum : au făcut să se audă și să treacă pe deal Ciohanaua. „Păzea, Ciohanaua, strigau de pe deal, păzea că vine și trece Ciohanaua !" Și mai aruncau printre căruțe, în tabăra de corturi, și cîteva cozi de iepure pe care le suflau ca pe niște păpădii prin aer și le descîntau, cică, și le făceau să furnice și să scoată scîntei. Adevărul e că ei știau că în rasa lor o coadă de iepure îndeplinește ritualul de spaimă și că o anunță pe Ciohana — o stafie în limbajul lor, o arătare de duh care ucide și amuțește totul pe loc. Mai și strigau : „păzea, Ciohanaua, vezi că vine și trece Ciohanaua".

Și noaptea Ciohanaua s-a arătat. Un măgar alb, alb de tot sub lună, un măgar văruit din cap pînă în picioare, prins cu coada în niște sîrme și clopote și zbătîndu-se, tropotind peste dealuri și repezindu-se tot într-un vuiet de tălăngi peste corturi. A trecut ca un fulger printre căruțe, s-a izbit de roți și de cîinii legați sub oiște, a dărîmat cîteva căldări care fierbeau pe pirostreie și a călcat de-a dreptul peste cîteva focuri, făcîndu-i pe copii și pe cîini să urle, iar pe femei să se dea de ceasul morții și să se zgîrie cumplit între ele, iar pe bărbați — căci ei sînt cei mai superstițioși — să se înghesuie gemînd sub coviltire și să scuipe în sîn de cîte trei ori. Ciohanaua s-a dus lăsînd în urma ei un nor de praf și o vraiște surdă sub lună de parcă peste tabără trecuse un tăvălug. Nu i-a mai apucat răsăritul soarelui acolo, a doua zi duduia de căruțe și de tropot de cai tot pămîntul încheind ca un fermoar la orizont umbra înaltă și verde a dealurilor, lăsînd satul să-și ducă mai departe în legea și sub toropirea lui caldă viața iar pe Lemnaru să-și caute pentru comoară, un nou adăpost.

AQUA FORTE

STRĂMOȘI UITAȚI?

Este lăudabilă inițiativa revistei „Viața studențească" de a edita un supliment consacrat Universiadei — 81. Cele opt pagini ale sale sînt pline de informații incitante, de interviuri, o listă a rezultatelor la zi și alte materiale diverse și atrăgătoare. Umorul își poate găsi, într-un asemenea context, un loc privilegiat, ca un zîmbet ușor pe chipul tineresc al unui eveniment de primă mărime. De aceea, sînt uluitoare materialele publicate la rubrica „Veni-vidi, risi" sub o semnătură ciudată, Ars amatoria, pe care o bănuim că ascunde cîțiva tineri critici literari. Tonul golănesc, pînă la blasfemie, formula grosolană și efectul absolut întîmplător și penibil nu au nimic de-a face cu demnitatea plină de grație a unei reviste studențești. Dintre toate, „definițiile" apărute sub titlul : „Strămoși uitați ai mișcării sportive actuale", cele referindu-se la „Sadoveanu Mihail, Alimoș Toma, Cîrțan Badea, Doja Gheorghe, Corcodușa Pena, Yeshua-Ha-Nozri și Poteca Eufrosin" și altii întrec orice măsură prin pasta groasă și efectul deplasat. Cînd te gîndești că tinereții îi corespunde iconoclastia și insurecțiile intelectuale menite a crea o morală superioară și a deschide orizonturi imaginației și gîndirii cutezătoare. De aici pînă la bătaia de joc și lipsa de respect a însăși fundamentelor umanității, sub pretextul glumelor ușoare din hall-ul unei manifestații sportive este o distanță comparabilă cu aceea dintre cuțitarii din Obor și Muzeul artei moderne.

A.D.M.

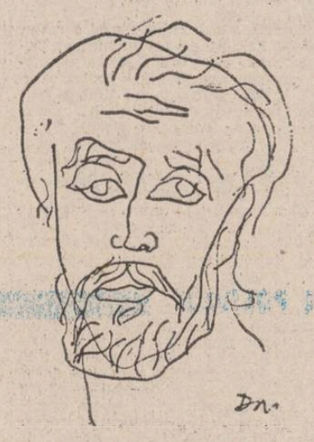

Alexandru Grigore

Poet din stirpea rară a aleșilor Poeziei spre a fi mesagerul dăruit cu totul mistuitoarei arderi a cuvintelor, Alexandru Grigore a plecat dintre noi cu aceeași uluitoare discreție și candoare cu care a străbătut și agitata noastră viață literară. Una din pecețile versurilor sale a fost de la început prietenia; poetul a murit conducîndu-și pe ultimul drum un prieten scriitor. Departe de furtunile ce bîntuie paharul scenei scriitoricești de fiecare zi, Alexandru Grigore nu a fost un răsfățat al criticii conjuncturale, mulțumindu-se, el, cu arderea tăcută pe rugul trăirii poetice. Despre ultimul său volum, **Ceremoniile** (1978), nu s-au scris, poate decît două articole, dar Poetul nu a fost niciodată pretențios și nu a căutat niciodată un loc în fața aplauzelor criticii, a fost fericit cînd se credea înțeles de cei cîțiva statornici și adevărați prieteni. Judecata severă a timpului va face desigur ceea ce e de făcut pentru ca poetul să-și aibă locul său meritat cu prisosință într-o istorie a literaturii contemporane, prea orbită azi de patimile prezentului. Mulți nu au văzut (nu au putut să vadă?) decît chipul lumesc al poetului, iar din acesta doar ce era mai ușor de zărit, fără a înțelege ce chip de copil, privind mereu cu mirare și plină de speranță așteptare înlăuntrul lucrurilor, stăruia în „stînjeneala" de albatros a omului. Ca orice poet adevărat, definitiv robit ceremonialului de trecere a lumii în cuvinte, Alexandru Grigore a fost un astfel de nemărginit copil în gravitatea mortală a jocului său poetic curmat, preatimpuriu, la începutul celui de al patrulea deceniu al vieții. În ciuda aparențelor sortite efemerului Alexandru Grigore a fost un om bogat, care a avut ce dărui prietenilor săi, cititorii. Cînd scrii despre un autor în care crezi, acesta devine o parte a universului tău — opera sa va rămîne măcar atît cît va dăinui și scrisul criticului său. Volumul pe care poetul îl încheiase recent poartă titlul **La marginea împărăției** și ca întotdeauna în cazul adevăraților scriitori moartea ne invață să le citim altfel lumea.

Alexandru Condeescu

lirică poloneză

ADAM WAZYK

Vers despre frasini

Versul începe cu frasinii înalți
și-apoi nimic sigur în el nu mai este
în loc să curgă odată cu pîriul mare
se rupe se oprește în loc și să tăcem ne cere
Și ce-a rămas în urma voastră frasini întunecați ?
Nu sînteți în stilul meu. Nu în stil
e oglindit adevărul versului nesigur
Știu ce-ascundeți de mine și pentru mine
și doar pentru mine și de mine
știu că la capătul ultimului drum
la capătul marelui drum aberant
va fi ce-a fost și la început
nu foșnete de frunze, ci șoapta mamei

WLADYSLAW BRONIEWSKI

* * *

Sînt parfumul teilor și mirosul
apei din Vistula,
n-am să mai fiu niciodată tînăr
să plutesc undeva, aiurea.

După fiecare cotitură,
după fiecare tufiș de răchită
strig :
– Domnule timonier, să ne întoarcem
voi fi altul.
Voi fi ca un fir de nisip zburător
ca un val rebel
îndepărtat.

Domnul timonier se întoarce,
valul vuiește.
Aceasta să fie fericirea ?
Cine pe toate le mai înțelege ?

LUDMILA MARJANSKA

* * *

Al meu aici și-acum
clipa mea de viață
în afara căreia nimic nu este
în afara căreia
fiecare lucru e palpabil
scaun taler sare
rochie oglindă bani
timp pămînt nisip

Înstrăinate de mine
fără materie
avem de-face cu tot
ce nu-i palpabil :
trecut viitor univers
abstracție și mit
lumină a stelelor
galactică
veșnicie
nebunie
vis

Al meu aici și-acum
extraterestru
în minte întipărit
Al meu aici
extraspațial
Acum
fărădetimp

AGNIESZKA OSIEKA

În frică

În frică,
ca în casă.
Cunosc toate întrerupătoarele,
gropile,
ascunzișurile.
Știu zgomotele cunoscute
și bolboroselile.
Șobolanii ce umblă noaptea
și ciinii zilei.
Am aici și-un telefon.
Numai ușile de la ieșire
lipsesc.

TYMOTEUSZ KARPOWICZ

Dragoste

Credeam că arborele
sărutat
și-a pierdut frunza
și frunzele cad
din copacii
sărutați

În mîna iubită
încremenește
riul îmbrățișat
și apa se scurge totuși
în ceață
Se află în aceasta
peisajul drag
amalgam de culori și odoare
dar necontenit
iubesc necontenit
schimbarea
ca o mînge de aur
imi tot aleargă în față
pămîntul
oprit
îndrăgit

În românește de
Nicolae Mareș

REPERE

Ambiguitatea poeziei, poezia ambiguității

Rar carte care să poată provoca reacții mai diverse în rîndurile cititorilor, ca „Șapte tipuri de ambiguitate" de William Empson*); cititorul grăbit se poate ușor îngrozi, lingvistul poate să cadă pradă meditațiilor, comparînd și analizînd, pentru adeptul psihanalizei freudiene cartea pare că înșgheabă un cap de pod într-un domeniu interdisciplinar, pentru lectorul imparțial se deschid orizonturi noi semiotice, psihologice, în fine, poetului întîi nu-i vine să creadă și apoi o poate considera, la a doua, la a treia lectură, o carte ce poate să rămînă mereu pe masa lui de lucru. Scrisă în perioada cînd autorul era încă student, **„Seven Types of Ambiguity"** l-a determinat pe conducătorul său de studii, I. A. Richards, să spună: „Nu cunosc o altă lucrare de critică literară scrisă de atunci care să fi avut vreo influență atît de persistentă și de caracteristică. Dacă citiți mult din ea deodată veți crede că v-ați îmbolnăvit de gripă; dar citiți cîte puțin, cu grijă și deprinderile voastre de lectură vor fi modificate — în bine, cred".

Plecînd de la analiza textelor și de la descifrarea mesajului din nucleul poematic, Empson distinge în această primă carte a lui, publicată în 1930, tipuri de ambiguitate care alcătuiesc implicit substanța sau secretul sau convenția poeziei. Pornind de la ideea că poezia e prin însăși natura ei alimentată de ambiguități, autorul analizează, în numeroase exemple, clasificarea pe care el însuși o propune: ambiguitatea provocată de plurisemantism, ambiguități în cazul cînd două sau mai multe semnificații alternative sînt rezolvate într-una singură, ambiguități create de transmiterea simultană a două semnificații aparent fără legătură între ele, sau conturarea cu mai multă limpiditate a intenției vocii auctoriale, ambiguități izvorîte din senzația că pe parcursul desfășurării operei, autorul pare că-și descoperă ideea — sau ambiguitate și concettism —, ambiguitate survenită din lucruri contradictorii sau irelevante stimulînd cititorul la interpretări proprii și în sfîrșit, ambiguitatea iscată din contradicția totală, din disjuncție evidentă în mintea autorului.

Mare cunoscător de poezie, Empson parcă gliseză cu dezinvoltură pe vaste teritorii poetice: întîi de toate piesele și sonetele shakespeariene, apoi Alexander Pope, Robert Browning, Christopher Marlowe, Chaucer, John Donne, T. S. Eliot, Milton, Marvell, John Dryden, John Keats etc., etc., căutînd margini de înțelegere și interpretare în condițiile tensiunii lingvistice și poematice chiar, dintre sensul denotativ și conotativ al cuvintelor. Dezbrăcînd poezia de haina ei vaporoasă și misterioasă, analizîndu-i anatomia cu aplicație și fără prejudecăți, Empson introduce prin această, hai să zicem, teorie a ambiguității poeziei, noi posibilități de realizare a altor valențe, capacitatea de ridicare a lectorului pe o altă treaptă de înțelegere și interpretare, în apropierea de text. Folosită justificat și justificîndu-se în funcție de caz specific cu anumiți parametri, ambiguitatea ființează în și prin poezie, dar ea însăși, mai precis capacitatea de a o realiza, simți — cum spunea un ginditor, acest lucru ar fi garanția maturității! — este chiar poematică, relația dintre ambiguitate și poezie fiind adîncă și complexă. Explorînd mecanisme de limbaj, pe teritoriul luxuriantei limbi engleze, cartea poate avea consecințe diverse și importante, căci operele se scriu de-atîtea ori din alte opere, nu doar din viață, iar cartea lui Empson face parte din textele acelea revoluționare care trebuiesc citite mereu, atît de bine, încît să pară că le-am uitat, sau că sînt deja atît de adînc depuse, sedimentate, încît ne pot ajuta și susține din colțul acela îndepărtat, fără să fie ostentative în propria noastră viață literară și fără să reclame să fie citate și invocate.

Problemele puse, deosebit de complexe de altfel, de traducerea acestei cărți, au fost înfruntate de tălmăcirea atentă a Ilenei Verzea semnatara unei prefețe care e pe măsura acestei importante cărți ce ajunge în sfîrșit la publicul român, o prefață care demonstrează un efort de înțelegere, un efort creator de o calitate care nu poate decît să ne bucure.

Cleopatra Lorințiu

*) **William Empson, „Șapte tipuri de ambiguitate"**, traducere, prefață și note de Ileana Verzea, Editura „Univers", 1981.

Ion Pillat în franceză

În seria textelor bilingve, tipărite printr-o fericită inițiativă de Editura **Minerva**, a apărut de curînd o antologie Ion Pillat : **Eternități de-o clipă**, în traducerea frumoasă și exactă (pe cît posibil) a experimentatei Andreea Dobrescu-Warodin, cu prefața instructivă a criticului Aurel Martin.

Volumul trebuie salutat ca un eveniment literar pentru că Pillat, care era familiarizat, de foarte tînăr, cu franceza și scria tot atît de ușor în această limbă, a folosit un limbaj modern, dar foarte bogat în cuvinte vechi, populare, greu de redat într-o traducere poetică. Traducătoarea însă, cu experiența dobîndită prin transpunerea poeziei noastre populare în franceză, asociind talentul poetic eruditiei filologice, romanice, a tradus acest volum Pillat cu pricepere și în bune condiții literare, estompînd efectul, uneori inevitabil, al aproximării semnificațiilor subtile, conotative (traduttore-traditore, cum spun italienii, cu dreptate în multe cazuri) — din creația poetului nostru clasic ; clasic prin inspirație, ținută și expresie, — de multe ori aproape și de surse populare **(Pe Argeș în sus)**, deci preferînd cuvîntul neoaș și expresia folclorică. Textul implică dificultăți considerabile, dificultăți de transpunere în altă limbă, chiar și într-una înrudită cum este franceza. Căci de pildă o poemă ca **Bocetul** (p. 62-63) tradusă prin **Lamentation**, greu poate spune adevărul exact despre sensul cuvîntului românesc; dar adesea diferențele țin de cultură, de tradiții și de fondul străvechi al limbii, inegal desigur între popoarele romanice. Cînd **fiul** e numit **copil** în același prim vers **(Fiul meu, copilul meu)**, apoi, metaforic : **Mlada sufletului meu**, — tradus prin **Fruit de mon âme vivant**, afectivitatea textului românesc este mai adîncă, mai sugestivă, chemînd ecouri de vechime în acest simplu cuvînt **mlădă**, față de textul francez : **fruct, rod al sufletului viu**, — cu adaosul binevenit al acestui epitet **vivant**, din necesități metrice, compensînd cantitativ substanța lirică din versul lui Pillat ; un cuvînt în plus, alteori în minus, totul e să nu se trădeze miezul conotativ al construcției poetice. Cînd poetul nostru scrie în titlu : **În luncă** (p. 68) este sigur că traducătoarea s-a găsit în mari dificultăți pentru a fixa acest titlu în franceză, dar s-a oprit la **Près du ruisseau**, care poate sugera altceva decît cuvîntul românesc vechi. Dar, cîte probleme ca și insolubile nu cuprinde textul poetic al unui scriitor neoclasic ca Pillat ?

Aurel Martin zice bine că poema **Aici sosi pe vremuri** este o capodoperă (cu înrudiri arghieziene de fond și de formă; cei doi poeți au fost prieteni și colaboratori la **Cugetul românesc**, după primul mare război). Traducerea ei i-a oferit autoarei satisfacții reale, ca după o muncă cu bune rezultate, cu mari eforturi și, am adăuga, cu evidentă inspirație a transpunerii : **„M-ai ascultat pe gînduri, cu ochi de ametist, / Și ți-am părut romantic și poate simbolist** — Tu m'écoutais pensive, aux beaux yeux (scris greșit : **jeux**, p. 57), d'améthyste, / Romantique t'ai semblé, peut-être symboliste". Această splendidă evocare lirică nu se poate totuși reda în autenticitatea versului, a limbii noastre, atît de bogată în sinonimii vechi, în resurse plastice de **datare** prin vechimea populară a limbii; mi se pare insolubil distihul lui Pillat : **Și cum sedeau... departe, un clopot a sunat, / De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat**, — acest al doilea vers fiind reluat ca final al poemei, căci conotația lui bate departe în amintirea poetului, fixînd, prin ceea ce Călinescu numea „complexitatea simplă", adînci ecouri ale melancoliei, — notă esențială a poemei întregi. Dar în franceză e parcă mai puțin : și cantitativ și calitativ ; se putea oare altfel decît cum a tradus autoarea ? **Et puis... au loin une cloche a sonné, / Était-ce pour un mort, pour une mariée ?**

Limba și metrica impun traducătorului adesea sacrificii dureroase; — fără ele n-ar exista traduceri și nici nu s-ar fi născut formula tristă : traduttore-traditore.

Dar se cuvine a semnala frumoasele transpuneri ale **poemelor într-un vers** (p. 192—203), care sînt aforisme și metafore în același timp. De ex. : **Iubirea ta m-ajunge cu umbre tot mai lungi** — Ton amour vient vers moi — ombres toujours plus longues (p. 195), adăugînd și o corectare în traducerea versului prim din ultima strofă a poeziei **Drumuri** („Dar cerurile toamnei"... — Mais les **cercles** de l'automne, sau **cieux ?** (p. 89).

Pentru a conchide că Andreea Dobrescu-Warodin a adăugat, prin traducerea antologiei din poezia lui Ion Pillat, un argument în plus pentru facilitarea circulației literaturii noastre prin traduceri inspirate, ca aceasta de acum.

Gh. Bulgăr

REVISTA STRĂINĂ

● **PE LITORALUL** lituanian al Mării Baltice, în apropierea orașului portuar Klaipeda se află o fîșie îngustă de dune care se distinge prin peisaje de o frumusețe neasemuită. Aici, în acest ținut de basm artiștii plastici care veneau doar la casele de creație unde se organizau seminarii și discuții pe teme de creație au hotărît să înființeze un mare parc de sculptură. Primele piese au fost instalate în 1977, autorii oferindu-le în dar orașului de pe țărmul Balticii. Astăzi, se află în parc peste 40 de sculpturi în lemn sau granit, iar muzeul de lîngă Klaipeda a devenit unul din principalele puncte de atracție ale acestor locuri.

● **UN TEZAUR** inestimabil care reflectă evoluția artei bulgare vechi, este păstrat la Muzeul istorico-arheologic bisericesc din Sofia. Așezămîntul, ale cărei baze au fost puse în 1923, a fost extins și modernizat în ultimele trei decenii. În prezent, muzeul dispune și de expoziții originale. Înalta valoare istorică și artistică a pieselor este atestată de succesul unor expoziții de artă veche bulgară organizate la Paris, Moscova, Leningrad, Varșovia, Essen etc. Icoanele, care fac faima muzeului, au fost expuse în cadrul Galeriei naționale de artă. Cele peste 10 000 de exponate ale muzeului sînt prezentate în cadrul secțiunilor de manuscrise, cărți vechi, icoane, istorie și arhivă. Piesele de pictură murală, icoanele și artă aplicată etc. sînt puse în valoare de specialiștii muzeului astfel ca ele să evoce existența acelor focare ce au ținut treaz conștiința națională bulgară în anii sumbri ai dominației otomane.

● **400 DE POEȚI** din 60 de țări sînt antologați în volumul „Cîntecul dragostei", apărut în editura „Tînăra Gardă" din Moscova. Culegerea cuprinde versuri scrise de-a lungul a mai puțin de 3 000 de ani. De la Sapho pînă la Pablo Neruda sînt selectate cele mai cunoscute poezii de dragoste (sec. VI î.e.n.). Ele sînt traduse în limba rusă de maeștri ai cuvîntului, printre care se numără Pușkin, Lermontov, Blok, Bunin, Sologub, Ahmatova, Pasternak, Țvetaeva, Tihonov. Alături de aceștia se află numele unor poeți din zilele noastre, unii foarte tineri care au îmbogățit cu piese de valoare patrimoniul traducerilor în limba rusă.

● **ÎN BOHEMIA** de Sud, pe malul Vltavei, într-o zonă pitorească se află unul din cele mai frumoase monumente ale arhitecturii medievale din Cehoslovacia. Castelul fortificat Rožmberk. Ridicat în primele decenii ale secolului al XIII-lea, după legile construcțiilor gotice, ca reședință a familiei Rožmberk — una dintre cele mai influente familii din istoria cehă, castelul a suferit o succesiune de refaceri și adăugiri, mai întîi în sec. XIV, și apoi în sec. XVI cînd au fost amenajate și spațiile interioare, potrivit canoanelor Renașterii. Aspectul actual al castelului a fost conferit de restaurările survenite la mijlocul secolului trecut cînd, datorită gustului romantic, elementele gotice au revenit cu pregnanță în arhitectura construcției. Castelul Rožmberk e azi un impresionant muzeu care păstrează multe piese de mobilier de valoare deosebită, picturi, obiecte de podoabă, o fascinantă colecție de arme etc.

● **ÎN 1911**, cînd apărea pentru prima dată într-un concert la Moscova, „Corul țăranilor ruși" condus de Mitrofan Piatnițki a smuls aprecieri pline de entuziasm pentru calitatea interpretării. Maeștri de talia lui Feodor Saliapin și Serghei Rahmaninov au fost profund impresionați de franchețea și sinceritatea artei interpreților, de sufiul viu al improvizației, al creației de moment — trăsătură prin care folclorul rus a exercitat întotdeauna o puternică atracție. Astăzi Corul popular academic „Piatnițki" include în repertoriul său cele mai bune creații din tezaurul folcloric al poporului rus precum și cele mai cunoscute dansuri populare fără de care cîntecele rusești sînt de neînchipuit. Despre ansamblul „Piatnițki" care este binecunoscut peste hotare se afirmă că atunci cînd își începe programul spectatorii din Canada sau Mexic, din Austria sau Noua Zeelandă, din Statele Unite sau Suedia sînt... transportați în sunetele armonioase ale cîntecelor pe vastele întinderi ale Rusiei.

ENESCIANA (II)

Diamant și mărgăritar

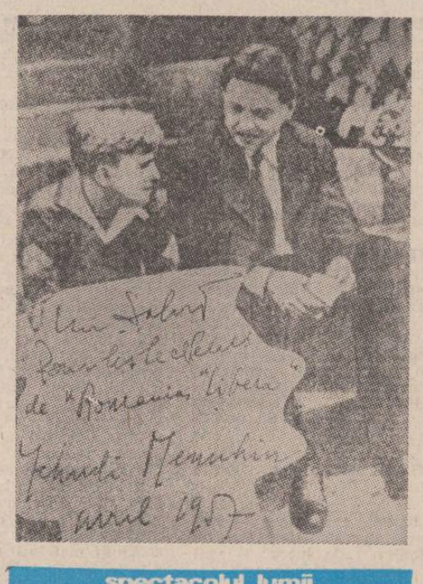

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

„Nu greșesc — îmi spunea în aprilie 1957, Yehudi Menuhin, Enescu are și sclipirea diamantului și discreția perlei...". În ajun, în timpul concertului dirijat de Jonathan Steinberg, la pupitrul filarmonicii varșoviene, avîndu-l solist pe Yehudi Menuhin, s-a produs o pană de curent. Lumina s-a stins brusc și, în întunericul care a cuprins sala plină pînă la refuz, emoția sutelor de ascultători părea că vibrează alături de orchestră. Menuhin se afla alături de dirijor, în picioare, cu vioara înălțată. Tocmai atacase o piesă de Enescu. În clipa cînd vioara trebuia să reia singură ritmul vioi al unui rondo, inimile păreau gata să se oprească. Oare Menuhin va continua să cînte ? Da, cîntă. Sunetele se revarsă în sala mută și întunecată, limpezi, cristaline, fierbinți. Un minut, două, trei...

Cînd în sală s-au reaprins luminile reflectoarelor, sclipirea lor ni s-a părut inutilă. Aveam în inimi o altă lumină.

A doua zi, la hotelul „Bristol", pe masa artistului se afla vioara din ajun. Un Stradivarius. „Enescu o cunoștea ?" — l-am întrebat arătînd spre vioară. „A cîntat de nenumărate ori la ea. Uneori, cînd exersam împreună, schimbam viorile iar alte ori, cînd vroia să-mi arate ceva nou, felul lui de a vedea ceea ce eu cîntam, mi-o lua din mînă și cînta la ea...".

De sub lespedea grea de la Père-Lachaise parcă aud un sunet de vioară. Cine o fi aducînd mereu flori la mormîntul lui Enescu ? Sînt doar cîteva morminte în marele cimitir parizian pe care florile, nu cele de plastic, nu apucă niciodată să se ofilească... De ce aici ? O, principesă cu suflet fanariot, nu pot să nu te întreb : de ce aici ? De ce nu l-ai lăsat să vină acasă, cînd încă mai putea ? Lîngă perlă și diamant se oploșise cenușa. Mărgăritarul era acoperit de spuză. Strălucirea almazului pătată de scrum. De ce ?

„Toți românii care vin aici — îmi spune Monsieur Jean Le Nair, conservatorul cimitirului Père-Lachaise mă întreabă de mormîntul lui George Enescu... Și toți vin cu flori. Adeseori, cu flori presate, aduse din țară, pe care le pun sub cite o foaie transparentă de plastic, fixînd-o de lespede cu cîte patru pietre, în colțuri... Asta nu se mai întîmplă decît cu mormîntul lui Allan Kardec, un mare spiritist venerat de discipolii săi, cu Edith Piaf și cu poetul iranian Sedaya... Dar, la Enescu, vin adeseori muzicanți români,

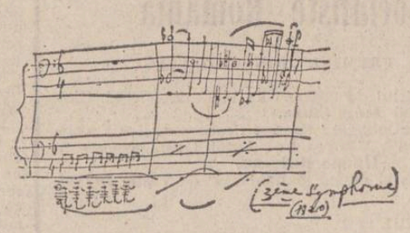

probabil cu turnee prin Paris, și cîntă la vioară... Lucru pe care n-am știut dacă n-ar fi trebuit să-l interzicem, doar ne aflăm într-un cimitir, dar de fiecare dată cînd i-am ascultat, n-am avut curajul să-i întrerupem... Cred că, la dumneavoastră, în România, muzica e ceva ca pîinea, nu-i așa ?..."

M-am dus în strada Clichy și m-am oprit în fața casei în care a locuit Enescu. „La Paris — scrie Yehudi Menuhin în cartea sa „Unfinished Journey", tradusă la noi de Adina M. Arsenescu —, regina Elisabeta a Belgiei, care din admirație pentru Enescu ar fi vrut să îndulcească viața marelui muzician lovit tragic, împreună cu mine și cu alții, a pus la cale o conspirație pentru a-l ajuta, dar cu teamă permanentă că din mîndrie n-ar accepta nici un ban. Din păcate această încercare a căzut curînd baltă, sabotată în parte de principesă (iar tu, suflet fanariot ? n.n.) și în parte de acțiunea unor elemente din anturajul său. De cîte ori veneam la Paris, împreună cu Diana, îl vizitam zilnic, îndurerați că puteam face atît de puțin pentru el și umiliți de demnitatea și umorul care-l ajutau să nu vadă situația în care se afla. Pe drept sau nu, se temea că vioara Guarnerius care îi fusese dăruită cu mulți ani în urmă de români și casa regală i-ar putea fi luată prin cine știe ce ademeniri principesei. M-a chemat într-o bună zi în cămăruța lui, unde dormea și făcea muzică, și imi încredință vioara. «Nu voi mai cînta niciodată, imi spuse el. Va fi mai în siguranță în America decît aici». (În cele din urmă vioara a fost trimisă pe bună dreptate României.). Mi-a dăruit atunci și prima lui vioară bună, San Serafino, cumpărată din economiile lui ca student la Viena: o păstrez cu multă fervoare și acum. Astfel, fără vreo ceremonie, fără cuvinte de prisos, se despărți de tovarășii de viață, despuindu-se de ultima sa splendoare, de ultimele obiecte îndrăgite, de toate cele la care mai ținea, pregătindu-se pentru drumul cel de pe urmă. A murit la Paris, la 4 mai 1955".

Cu nouă ani în urmă, în 1946, se petrecuse acel eveniment muzical bucureștean despre care Menuhin avea să spună : „Nicăieri o ședere a mea nu a egalat prin continuitate și încîntare pe cea din România. A fost un festival Enescu o adevărată orgie Enescu, un delir Enescu provocate de venirea mea. Am dat împreună concerte cu repetiții cu public dimineața, timp de vreo două săptămini, zi de zi, parcurgînd o bună parte din literatura de vioară, de fiecare dată alt program, Enescu acompaniindu-mă la pian sau dirijînd orchestra. La fiecare concert și repetiție se cerea ajutorul poliției pentru a ne putea tăia un drum pe trotuar de la automobil pînă la intrarea artiștilor...".

Nu se mai aude vioara în rue de Clichy... Uneori, rar, ea se aude la Père-Lachaise, și atunci sînt singurele momente cînd în necropola pariziană revine un strop de poezie. Piatră peste piatră, piatră lîngă piatră, prea multă piatră și deloc țărînă... Prin părțile Livenilor oamenii sădesc pe morminte pruni. Cu cît mai dulci prunele, cu atît mai bun și mai curat sufletul mortului... Unde să mai încapă un prun în cimitirul Père-Lachaise ?

„Morții pot fi veneraţi în toată liniștea și se poate clădi orice pe viața și pe spusele lor fără teamă de proteste — scrie Yehudi Menuhin. Cred totuși că în cazul lui Enescu canonizarea sa a fost dreaptă și admirabilă. Calitățile lui de muzician erau autentic românești, iar grefele viguroase primite la Viena și Paris au fost hrănite cu seva suptă din gliă, aerul și apele Moldovei... M-am întors de multe ori în România, primit întotdeauna ca un fiu favorit, datorită amintirii lui Enescu. Este ușor de imaginat cît de încîntat mă simt să găsesc dragostea pe care o nutresc, împărtășită de o întreagă națiie, să văd că Enescu, a cărui amintire începe să pălească prin alte părți — lucrările lui sînt foarte puțin ascultate —, ocupă aici locul de frunte pe care îl merită (...). În această țară este **genius loci**, și-l poți găsi pretutindeni".

Doar el ne lipsește.

De ce ?

SPORT

Ca o pasăre

Marea-și spune un cîntec din aurul păcii.
Ca un nesfîrșit vuiet de tren ducînd
perechi de îndrăgostiți spre țărmuri
însorite.

La televizor, trompeții vestesc izbînda Nadiei
Comăneci și a lui Kurt Szilier, iar stepa Dobrogei,
fumegînd în distanțe vechi, miroase a făgădueință.

E seară tîrziu, dar peste tot e duminică dimineață.

Nadia e pajura unei visle clipocind sub luceafăr, cînd patru corăbii de fluturi albi trec printre stele, ducînd în pridvoare gorgane cu dropii
pindind izbucnirea lui septembrie.

Știam că uimitoarele noastre gimnaste ne vor împleti cărările bucuriei din nou cu cimbru și rosmarin — de mult ele s-au logodit cu triumful și mătură orice umbră de adversitate cu mărăcini de mărgean — dar pe gimnaști îi credem niște plopi ascunzîndu-și rănile trunchiului în mătasea de vis a scoarței de mesteacăn. Atît. Și iată-i dintr-odată schimbați în migdali generoși și botezînd pămîntul cu boabe de rouă. Miracolul românesc. Luna răsărind deasupra Munților Bucegi ca o nesfîrșită aplecare de fructe la timpla copilăriei. Ca șase răsărituri de lună petrecute între răsăritul și asfințitul soarelui. Ca o creangă de piersic umblînd din prag în prag și scuturînd primăvară.

Acum, la București, e o noapte de patos fluvial. În carnea albă a Dobrogei, luna scobește fîntîni în care dansează norocul. Stepa. Miroase a bozie și a mirişte coaptă. Sus, în untul văzduhului, plutesc stoluri de porumbei. Dincolo de sîngele lor, vîntul scormonește în zodii cu o gheară de lup și cu două harpoane. Iar dedesupt, marea e posedată de demon : dilată timp scînteietor în dezmierdări leneșe, ca să păstreze îndelung îmbrățișările unor victorii greu de atins în lume.

Noapte.

Sub trandafirii cu călciiele înțepate în perle, Marea Neagră își coase aripi de pelin — numai pene rare, numai frunza-ngustă ce se pune în vinul alb, în vinul roșu.

În depărtarea albastră, unde se răsucesc drumurile Brăilei, doarme tăvălit în ierburi un os pentru dorul meu. Cel mai dulce blestem pe care-l duc în circă. Egal cu o eternă pierdere. Înalt cît victoriile. Sau cît descătușările de o noapte pe care ni le-au dăruit echipele românești de gimnastică, Nadia Comăneci și micuțul Nicula.

Vîntul a căzut în dafini. Și în poleiul mestecenilor.

Un pahar în cinstea marilor împliniri.

Și zorile, ca o pasăre înaintînd într-un smarald.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
31
(1 005)
Sîmbătă
1 august
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ODĂ BUCURIEI

Oda bucuriei nu poate fi murmurată, ea se cîntă sau se ascultă. Ea ne apropie de noi înșine și ne face să retrăim în tonalitatea ei gravă ființa însăși a lumii și să vedem prin curcubee mari de speranță o planetă a păcii, albastră, în care să credem și s-o iubim. Bucuria e universală, se comunică în toate limbile și nădejdile acestui pămînt. Vîrsta ei, dacă ar fi să aibă o vîrstă, e a tinereții ca stare de spirit și a tinereții ca stare de fapt.

Am ascultat în aceste zile Oda bucuriei pe mari stadioane și a fost auzită prin spații la mari depărtări continentale și în sunetele ei se ridica, parcă, ceva din frumusețea și energia acestui pămînt de aici, însemnînd cu literele și armonia unei țări acordurile înălțătoare care, pentru o clipă — dar cîte dintre acestea n-au fost — au făcut să ni se rostească pretutindenea numele și — metaforic vorbind — să fie o echivalență în aur. Jocurile Universiadei ne-au dat un sentiment olimpic de mare ținută a întrecerii și de mare frumusețe a capacității de efort și voință, a autodepășirii — o condiție care se susține și prevalează nu numai în sport, pe arenele lui entuziaste, ci și în artă și în creație. De altfel, niciodată lecția unui asemenea spectacol, grandios prin participare și calitatea demersului său, n-a fost mai aproape de exercițiul propriu-zis al artei și n-a fost, elocventă prin semnificațiile sale, mai în miezul realității înseși pe care o trăim și spre care aspirăm cu toate eforturile, pentru realizarea acelei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. O mare competiție mondială, Universiada de la București a reprezentat în acest sens încă un exemplu, o modalitate în plus care ne exprimă și care, prin natura sa, poate fi o exprimare a însuși tineretului lumii de azi și de mîine, o linie de conduită a sa. Oda bucuriei i-a însoțit pe protagoniști în scena deschisă a marelui spectacol al sportului mondial universitar și ne-a însoțit și pe noi toți, făcîndu-ne părtași la toate aceile simbolice și meritate trofee ale păcii, victoriile care, în sunetele unui alt imn — Gaudeamus — ne-au arătat frumoase chipuri de tineri și nobile semne ale dăruirii și abnegației lor. Un motiv pentru noi de mîndrie și de sinceră satisfacție cînd, pe podiumul cel mai înalt, am văzut aceste chipuri surîzînd sau abia stăpînindu-și emoția sub tricolor. Atîtea medalii de aur, de argint și de bronz pe piepturile lor că, dincolo de evidența ca atare, ne gîndim la realitatea însăși pe care o exprimă și pe care o constituie tineretul, la imensa resursă de talent și voință pe care o reprezintă în absolut toate domeniile tînăra generație și la faptul că, în marea sa devotiune față de patrie, partid și popor, știe să învețe, să muncească și să acționeze cu pasiune și știe să-și asume răspunderi față de propriul său prezent și viitor. Mesajul Președintelui României către participanții la această prestigioasă competiție universitară mondială ne reamintea toate acestea și făcea o subliniere de esență în termeni și mai exacți : **tineretul constituie — prin înseși idealurile și aspirațiile sale — o uriașă forță a păcii și progresului contemporan.**

Oda bucuriei a făcut ca în aceste zile o definiție a ideii de tînăr și tinerețe să se cuprindă de sensuri înalte și să fie ca o stăruitoare, fascinantă proiecție de lumină și de nădejde în viitor.

Luceafărul

Lucrări de Șerban Rusu Arbore în paginile 1, 4, 5 și 6. În pagina a 5-a cronica expoziției de la „Căminul artei", semnată de Platon Pardău

PREMIILE ACADEMIEI

FABULOASA UTOPIE

Poezia lui Mihai Ursachi este reprezentarea fabuloasă a unei sensibilități iremediabil scindate, pentru care realitatea e prilej de disperare, de spaimă repetată la infinit. Impresia, pe care o lasă și selecția din recenta antologie, **Arca** (Editura **Junimea**, 1979), e că poetul triumfă amar asupra unei realități „crude", în care cu greu își poate găsi locul. Hipersensibil, „tot ce există îl mușcă", el este, altfel spus, o pradă florală, o stemă melancolică supusă rapid eroziunii, fatalei degradări. Aparența ironică, tonul, uneori, de fantezie bufă, nu constituie și esența acestei poezii. Mihai Ursachi are, mai degrabă, înclinații temperamentale pentru o viziune tragică asupra existenței : o viziune care, cunoscînd probabil inconsistența determinărilor categorice, a imaginației fixe, relativizînd totul cu aerul sceptic al modernului înțelept, bravează în permanență. Poezia sa își are așadar originea într-un scepticism funciar adăugat slăbiciunii (..o slăbiciune, / numele tău este artă."). Acea **slăbiciune** care alimentează imaginația, spaima creatoare de fantasme, apropierea feminină de univers. Îngîndurat pînă la risipirea de sine, poetul pare un prinț ciudat, înarmat cu lat și trident și pus să asiste la un război nuclear. Care poate fi soluția artistică a unei asemenea sensibilități, rănită pînă la distrugere, pentru care tot ce este real devine o posibilă poartă a agresiunii ?

Poezia lui Mihai Ursachi își făurește un spațiu înăuntru de toate artificial-estetic. Pentru a răspunde înfrîngerii, el trebuie să cucerească un model propriu, să și-l facă familiar, la granița dintre ostentație și discreție. Fabulosul imaginației lui Mihai Ursachi e unul „intim", e un **fabulos de interior**, dacă se poate spune așa. O evadare mirifică în spațiul închis al „încăperii" : pereții sînt nesperate grădini, albume de mitologie florală, fereastra e o „cale lactee", tavanul — intangibila boltă pe care mărșăluiesc stele. Se construiesc „povești" despre roze și crin, despre „insula florilor", despre „marele ceas" și despre „inel", despre „flanela violetă", se spun parabole despre „ureche și numărător", despre „călătorul cu cireșe" sau despre „cetatea scufundată". Totul e **fabricat** într-un atelier care pare minuscul, căci se lucrează cu cantități infime de elemente, după rețete alchimice. Și totul se năruie, se scufundă încet, uitînd să înece scribul — adică umbra Maestrului, grațioasa, inefabilă totuși, dovadă. Categoria fabulosului indică însă reprezentare pe planuri mari, proiecție „uriașă" a detaliilor care ajung stăpîne peste imaginar, fapte tratate în registru amplu, exploatate cît mai pe larg. Fabulosul poetic al lui Mihai Ursachi păstrează desigur intactă această obligație structurală. Numai că el o face supralicitînd întotdeauna, pentru a putea să alcătuiască astfel adevărate conspirații fictive. Să creeze un regim iritabil căruia trebuie să i se supună oricare plan de reprezentare poetică avut în vedere. „Marea înfățișare" e tocmai captarea — conspirativă — a acestei dezlănțuiri de cameră a fabulosului. Pacea, liniștea, împăcarea contemplativă nu sînt posibile : această lume tandră, de simboluri, embleme, materii învinse și cercetate cu dragoste, de străluciri apuse și gusturi veștede, de săruri alchimice și spectaculoase „imperecheri" această lume a unei **cetăți închipuite**, de dimensiunile atelierului sufletesc, trăiește într-un halou enigmatic, dar unul puțin obișnuit. E un mister conspirativ, un mister „de atelier" la care se supune lunga serie de figuri, la rîndul lor enigmatice prin artificiul și referința livrești vagă pe care o impun, prin relativa lor în-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

Partea de lumină a lumii

În poezia lui Radu Cârneci lumea se transfigurează prin iubire, principiu fundamental și creator. În viziunea sa iubirea-cuplul-nunta sînt elemente aflate într-o relație statornică și emblematică, susținătoare a universului și într-un fel imuabilă. Această formulă care asigură rosturile și stabilitatea lumii este nucleul gîndirii lirice, iradiind certitudine și seninătate.

Radu Cârneci este un spirit solar care aspiră către împlinirea „în pisc", atras de tot ceea ce este mișcare ascensională și rotire. El trăiește în ritmuri astrale, regimul său existențial predilect este arderea și tensiunea înălțării, pînă la a se substitui transcendenței : „Și iată, sui mari sori de primăvară, / poeme se rotesc în pasul meu, / și-i permanentă-n mine clipa rară, / cînd se pogoară însuși Dumnezeu / și împrumută de la mine chip, / iar pentru cer și îngerii săi nimb".

Mișcarea ascensională este dublată de sensul rotirii solare și de trăirea unei combustii sărbătorești : „Un foc mă mistuia și o chemare / se-nvăpăia în singele meu pur, / suia din mine o cărare-ngustă / spirală-naltă, răsucit azur / iar eu urcam împodobit cu zare / fără trecut și numai depărtare".

Solaritatea este trăită deopotrivă la modul contemplativ, în varianta imnică și activ, în mișcarea tinzînd spre „vîrf", care este o emblemă obsesivă. O asemenea ipostază a sufletului solar

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Într-un timp

Într-un timp fără Ahil
cum de mi-am permis o, vară,
să mă port întâia oară
mai absent ca un copil

într-o climă ce omoară
conținut, idei și stil —
când speram tot mai febril
în trezia milenară ? !

Te felicit ceas ostil
c-ai umbrit numai o clipă
deșteptării o aripă ;
fiindcă-n țara lui april,
ce se-anunță mai subtil,
visul mare se-nfiripă.

Gheorghe Pituț

BIRUINȚELE MUZEULUI

Alexandru Oprea a împlinit vîrsta de cincizeci de ani. De necrezut ! Îl credeam și-l cred încă un tînăr entuziast, cu multiple activități : de profesor, muzeograf, critic, istoric literar și mai presus de toate, neobosit organizator, în calitate de director al Muzeului literaturii române, din care a făcut un centru de acțiuni culturale, interesînd toate vîrstele. Una din creațiile lui este revista trimestrială **Manuscriptum**, al cărei prim număr a apărut la sfîrșitul anului 1970, cu materiale inedite, cu o ilustrație bogată și cu numeroase facsimile de autografe. Nu sînt, desigur, singurul care așteptă cu nerăbdare numărul următor, deși știu prea bine că va apărea la timp, dar elementul surpriză îi constituie atracția. Una din sursele nesecate ale informației, pe lîngă cele proprii, este tezaurul eminescian de la Biblioteca Academiei Române servind totodată la continuarea monumentalei ediții Perpessicius, din care colectivul Muzeului a scos pînă acum două volume : **Proza literară** și **Publicistică** 1870—1877, în Editura Academiei R.S. România, aceeași în care regretatul critic literar publicase, în continuare, volumele IV—VI. Optimist nelecuit, Alexandru Oprea „cravasează" lucrarea, cu promisiunea că o va duce la bun sfîrșit înainte de comemorarea a o sută de ani de la moartea aceluia despre care Titu Maiorescu spusese că este cea mai înaltă întruchipare a inteligenței române. Cum nimic nu-i este imposibil lui Alexandru Oprea, sînt încredințat că se va ține de cuvînt, cu regretul că în acea zi nu voi mai fi „prezent la apel" ca să-l felicit. Pînă atunci însă, sper să colaborez mai departe cu simpaticul meu prieten, la acele „Rotonde 13", adică la simpozioanele literare din fiecare zi de 13 ale lunilor anului, care atrag mereu un public statornic, umplînd pînă la refuz sala de la parter, aceeași în care se schimbă periodic decorul, cu tot felul de expoziții și spectacole.

Ca să exemplific afirmația cum că toate îi reușesc lui Alexandru Oprea, voi aminti că a izbutit să-mi impună roba purpurie și de hermină a președintelui Înaltei Curți de Casație din trecut, în procesul de revizuire a afacerii Caion. Juriul a fost, în acea împrejurare, sala întreagă, care într-un glas l-a declarat vinovat pe ticălosul plastograf și calomniator, care fusese achitat în 1902 de Curtea cu Jurați, deși se făcuse dovada falsurilor sale. Am trecut printr-un moment penibil cînd m-am văzut în oglindă astfel îmbrobonat, și am crezut că n-am să-mi pot învinge tracul (deși mă socotesc mereu un antithracoman), dar aceiași public, ca întotdeauna generos, ne-a susținut timp de trei ore și ne-a făcut să nu regretăm că acceptasem să facem, cît de cît, teatru. A fost și acesta, un miracol al fanteziei lui Alexandru Oprea.

O altă tradiție notabilă este decernarea anuală a premiului Perpessicius celei mai bune ediții critice a anului în curs. M-am executat încă o dată și de mai mulți ani în șir, la acordarea a-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

Vertebra de pămînt (III)

În viziunea lui Ion Gheorghe, poetul este un factor de coeziune, un element responsabil, de care depinde în mod esențial starea cetății. El privește în trecut, cu un „ochi atavic", și descifrează viitorul. Întelesurile pe care le poartă îl împing uneori spre nebunie, iar răsplata i se oferă alteori pe cruce : „Poetul național ; / Prooroc bătut cu pietre / De poporul său — / Bea și el vinul cetății / Cînd politicienilor le merge bine ; / Se umflă de fiere pe cruce / Cînd se încurcă firele diplomatice... / / E vorba că poetul poate-nnebuni / Din generație în generație ; / Surpîndu-se, / Îi crește părul pletelor / Din ce în ce mai albe, / Ca o mantie, ca o trenă ; / Și altceva decît aceste plete lungi — / De parcă-ar fi un astronom / Cu fața dublă, cu capul răsucit, / Zeu însuși, — altceva nu mai are". Este un fel de Zamolxe al lui Blaga, profetul neînțeles de tribul său, tocmai pentru că menirea ce i-o descifra în astrii săi tutelari presupunea o încordare prea mare a energiilor comune : „Trece prin lume un nebun : / Cu ochii cei obișnuiți / Trage viața la răspundere ; / Și are-o față-ntoarsă-n urmă — / Icoana lui de vraci bolnav / E o dovadă că așteaptă steaua / Națiunii". Nimic „artistic" într-o atare ordine a lucrurilor, nimic estetizant și „original". Poetul se află în templu și luptă cu profeții mincinoși, cum soune adeseori, el împletește arta poetică și arta politică. Atunci cînd starea lucrurilor se strică, lamento-ul se înalță ca într-o ieremiadă, se inspiră de fapt din forța bătrînului voyant : „Există o situație vorbită, iară alta scrisă ; / Cea vorbită, e reală, a prins stradă și lume / Cea scrisă costă douăzeci de bani și n-o ia / Decît vîntul. Folosește / mîncătorilor prelați de cilți — / Ei își rotunjesc cele două, trei salarii / Și jumătate fără impozit. / N-a plîns nimeni cum îmi vine mie-acum / Să bocesc, / O, Patrie, patrie, patrie tu, Patrie !". Asemenea versuri transcriu cea mai angajată artă poetică din cîte putem citi în literatura contemporană. Reflexul este din vechime, iar pe linie culturală vine din platonismul structural, din aderența lui Ion Gheorghe la un cult al fenomenelor primordiale, la un tipar ce determină formele genuine ale vieții. Abaterea de la scopul fixat în principiul lucrurilor, la începuturi, este sursa decăderii fără putință de evitat. Platon refuza accesul poeților în cetatea sa tocmai pentru că ei se lăsau condușI de un daimon al originalității, pentru că stricau tiparul sufletesc al colectivității. Filozoful grec spunea că asemenea oameni trebuie invitați să treacă mai departe, pentru că nu este nimeni ca ei în cetatea absolută pe care o prefigura în „Legile" sale. Un gînditor german care s-a inspirat din sursele grecești spunea că nici un om mare nu este original, deoarece gîndul său trebuie să se apropie de esența lucrurilor, împreună cu tot ceea ce au gîndit valoros înaintașii, fiind astfel, în mod necesar, asemănător celor demni de cinstirea noastră. Ceea ce nu înseamnă, desigur, nivelare, ci tocmai construcție a spiritului ce depășește meschăria uniformizantă a efectelor întîmplătoare, ce se situează în afara tiparului modelator. Autorul **Elegiilor politice** „salvează" poetii, ca să spun așa, punîndu-i sub semnul destinului colectiv, implicîndu-i în viața cetății, ca oameni de stat. Forțînd puțin sensurile, putem spune că

Aurel Dragoș-Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» : ● Eugen Evu ● Ștefania Plopeanu ● Ion Segărceanu ● Debut : ● Gabriela Dragnea și ● Iulian Moreanu ● Poeme de ● Ion Murgeanu ● Dumitru Stancu ● Viorel Dinescu ● Cronica literară ● „Un roman despre dascăli" de Pompiliu Marcea ● Cartea de debut ● Rememorări de Mircea Micu

JURNAL DE POET

Poesia lui Vasko Popa

„Ești întrebat adesea de unde își ia cuvintele poesia sa. Există cuvînt-oase care îți rămîn în grumaz să te sufoce. Există cuvînt-jar care îți cade în inimă și te poate aprinde. Există cuvînt-șarpe ce se încolăcește în capul tău din pricina căruia trebuie să înveți să cînți pe flautul fermecat. Există tot felul de cuvinte care îți pot provoca răul. Cu cuvintele nu-i deloc de joacă".

Această artă poetică a lui Vasko Popa este încrustată pe coperta exterioară a cărții sale de poezie intitulată : „Cerul alăturat", apărută la editura Hanser din München în limba germană, în traducerea lui Karl Dedecius și Milo Dor, ediție de care ne vom folosi cu precădere în încercarea de față.

Despre Vasko Popa s-au scris cărți, este tradus în toate limbile de circulație în întregime adesea, o ediție românească a poeziilor sale, completă, ar fi de dorit,

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

Pămîntul viu

Dacă ar fi fost bătuți în țărușI, la pămînt, și tot s-ar mai fi desprins, ar mai fi fugit spre păduri cîte unul sau ar fi luat drumul spre cîmp unde primăvara ștersese și svîntase bine ogoarele iar praful se ridica în trombe pe cer, aducînd un miros curat de sălcii și stuf dinspre bălți. Brebenei și steluțele împinziseră văile, crescuse leurda prin cring iar griușorul podise malurile mai puțin ridicate ale riurilor, bărzăunii forau lungile și subțirile lor galerii prin tufele uscate iar cîrtițele făcuseră ochi, parcă, și se uitau ametite din pămînt. Niște ciudate și reci, mișcătoare mușuroaie pestrițe puteau fi văzute cît ține ziua de lungă pe dealuri, înșirîndu-se colo pînă colo și insorîndu-se, trăgîndu-se parcă unele din altele, ghemuindu-se cît se poate mai mult și opintindu-se, revărsîndu-se deodată în valuri sau încremenind în așteptarea unui sunet ori a unei tresăriri de altundeva. Niște cîrtițe la suprafață — așa sînt și erau podgorenii, așa făcea din ei pusul viței de vie, o strivire înaltă la pămînt și un fel de ridicare, o întoarcere a lui pe toate părțile, ca și cum ar avea suflet sau ar vorbi.

Și dacă-ar vorbi, doamne ferește, ce-ar putea să spună ?

— Aur !

Aurul era nu un cuvînt care se rostea și făcea să crape buzele mai abitir decît pietrele prinse de cîte un fir de pămînt sau uscate de cum le atingea și le săra pe la colțuri vîntul, ci patima, duhul cumplit care umbla și orb și ursit, nedeslegat pe sub pămînt, o rază pe care o puteai vedea și dacă închideai un ochi și care, uneori, cu puțin noroc, puteai să dai de ea și să o prinzi în mîini. Aurul care, de cînd se descoperise tezaurul și de cînd se dovedise că el era, și nu altul, nu adică o aramă țigănească și de făcut oale, cum se crezuse, nu numai că chema, înfierbînta minți și punea cruci sub conștiințe, dar și răcea, tăia în sudori acele umbre și mușuroaie adînci, ghemuite pe dealuri, încît credeai că din sate și din case nu oameni sau arătări de oameni au ieșit, ci niște cîrtițe cu chip de om și niște nori de asemenea care se tîrau sau înghesuncheau cînd și cînd și se făcea că cerul își lepăda o imensă și arsă cochilie de melc. Aurul, ideea de aur, îi dezbrăca și-i îmbrăca la loc, tru-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

INEDIT

Tudor Arghezi

E o hienă de morminte
Cel ce-mi umblă-n oseminte
Și pribeag de cărturar?
E un critic literar.

OPINII

Cîteva aspecte de istorie literară în paginile manualelor de liceu (I)

Finalizarea multiplelor valențe instructiv-educative specifice limbii și literaturii române ca obiect de studiu în învățămîntul liceal impune, între alte cerințe de primă importanță, un manual de înaltă probitate științifică. În acest scop, în ultimii cincisprezece ani, pe temeiul realizărilor istoriei și criticii noastre literare, s-au îmbunătățit continuu programele școlare, în ele găsindu-și cuvenitul loc, rînd pe rînd, marile valori nedreptățite în „obsedantul deceniu", cît și scriitorii contemporani reprezentativi. Însemnează că — cel puțin în privința materiei de istorie literară pe care trebuiau s-o înglobeze — elaborarea actualelor manuale a beneficiat de condiții optime.

Nu contestăm nici munca, nici rezultatele autorilor, dar nici nu putem trece cu vederea că manualele — destinate a deveni principalul instrument de lucru al elevilor în pregătirea la limba și literatura română — conțin încă numeroase erori de informație, de interpretare, de exprimare etc. Vom semnala cîteva dintre ele.

În manualul pentru clasa a IX-a, redactat de Vladimir Gheorghiu, Nicolae Manolescu, Nicolae I. Nicolae și Constantin Otobăcu, citim : „Prima parte povestește visul sultanului Baiazid" (p. 213).

Deoarece „cuprinsul" cărții nu dezvăluie cine semnează capitolul despre M. Eminescu și, în consecință, nu știm cui aparține atît de... novatoarea afirmație, precizăm că noi dăm crezare mai vechii opinii conform căreia este vorba de visul legendarului sultan Osman. Totodată, propunem ca la următoarea... revizuire (manualul a fost editat în 1977 și revizuit în 1980) să se acorde oarecare atenție măcar versurilor înche-

Prof. Florian Pietreanu
Liceul „Mircea cel Bătrîn"
Constanța

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ANA BLANDIANA: «Ochiul de greier»

Ana Blandiana a fost, indiscutabil, cu unele excepții, o poetă răsfățată de critică. Prinsă în tornada generației „de aur" a anilor '60 (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag ș.a.), poezia ei a fost purtată de la volum la volum, printre comentarii și aprecieri în general, nediferențiat-elogioase. Dacă în cazul unor autori ca Nichita Stănescu sau Ioan Alexandru critica și cronicarii literari și-au mai „revizuit" părerile, în ceea ce privește lirica Anei Blandiana cotele rămîn staționar admirative. În principiu, atita constanță nu poate decît să ne bucure, deși părerea noastră este că, după **Octombrie, noiembrie, decembrie** (1972), următoarele sale cărți **Poezii** (1974) și **Somnul din somn** (1977) acuză pe alocuri, o rarefiere a lirismului și monotonie a inspirației, transformate în autopastișă. Și ultimul volum, **Ochiul de greier** (Editura **Albatros**, 1981) vine, din păcate, să ne întărească opinia involuției artistice a Anei Blandiana. Ce-i drept, citeva poezii **(În somn, De acolo, Hibernare, În zori)** amintesc de tonul mai sobru și mai substanțial din acel remarcabil **Octombrie, noiembrie, decembrie**. Critica s-a exprimat și cu privire la prezența unei influențe eminesciene, a acelei nostalgii și muzicalități specifice pe care, într-adevăr, o întîlnim ca o floare rară și într-un text din acest volum : „Să-mi fac o luntre împletită din ierburi și glorii / și să mă las să alunec pe riu ca un plaur, / Egal depărtată de maluri, / Străină de pești, / Să mă mintuie stelele noaptea și-n zori / Să mă-nconjure-ai apei ochi vitregi de aur / [...] / Tîrziu legănată de ierbi, / Miresme sărate și verzi m-or cuprinde, / Împletită în alge și șerpi, / Asfințită-n al mării pustiu, / Să nu mai țin minte." **(Luntre)**. Dulcea pierdere de sine, de anulare extatică a eului și dorința de reintegrare în fluxul elementelor primordiale din **Mai am un singur dor** le regăsim, cam prea vizibil, în aceste versuri. Originală este totuși, ca și în alte citeva poeme, infuzia masivă a metaforelor de tip vegetal, care traduc obsesia poetei de a concepe un univers naturist asemănător celui din **Moartea lui Pan** de Lucian Blaga. Dacă acest mod poetic ar fi fost aprofundat și tratat coerent la nivel imagistic și semantic am fi avut, poate, o frumoasă cosmogonie vegetală, însă autoarea preferă să transfere totul în planul jocului, în desen naiv, amintind ritmul pastelurilor lui Șt. O. Iosif : „Uite ploaia coase / Cerul de pămînt / Cu fir de mătase / Răsucit de vînt. // Uite, iarba țese / Pămîntul de nori. / M-am gîndit adese- / Ori, adeseori : // De la voi se vede / Iarba ca o ploaie / Care curge verde / Peste cer și-l moaie [...]". Făcînd efortul să scuzăm rima „țese-adese", nu poate să nu ne mire însă dezinvoltura cu care Ana Blandiana trece de la Eminescu și Blaga la „modelul" Șt. O. Iosif. Nedumerirea crește și mai mult, atunci cînd vedem cum motive cosmogonice (oul, nașterea universului, mitul androginului) sînt popularizate în ritmuri de romanță : „Ți-aduci aminte cît de bine / Era în oul de pe ape / Unde eram ziditi de-a pururi / Făptură singură, deplină / În care universu-ncape / și-și este suferință sieși / Plutind lumină în lumină ?" **(Oul)**. Disponibilitatea stilistică a poetei începe să ne deruteze și, ușor alarmați, o căutăm pe Ana Blandiana în poemul **În cădere unde**, surpriză, îl întîlnim pe... Marin Sorescu : **„Întîi îmi arunc / Unul cîte unul** / Cuvintele, / Savant picurate, / Împerechindu-se / În cădere ; / Apoi anii. / Unul cîte unul, / Egal despărțiți între ei / cu știința subtilă a gradării / Și ca-ntr-un naufragiu arunc / Tot ce e lest, / Tot ce mă poate trage la fund, / Amintirile, dorințele, patimile, / Iubirile, în cele din urmă, / Și, cînd nu mai e nimic / De aruncat, / Nici o haină, cît de subțire, / Pielea mototolită mi-o dezbrac / Și carnea amorțește de pe oase. / Acesta e marele stripteasse / Pe care îl fac / Aproape de bunăvoie". Împinși de demonul curiozității l-am căutat și pe Nichita Stănescu, pe care l-am găsit, fără greutate, în **Respir, respir** („Cum stau cu ochii-nchiși, / Simt stelele ascuțite prin pleoape / Scriindu-mi pe retină semne moi / Ca peștii morți pe luciul unei ape"), sau **Vocală** („Ce poem / A reușit să străbată / În mărunțaiele suferinței / Mai adînc decît litera A"). Dacă în **Somnul din somn** observam o notă de autopastișă, în actualul volum, Ana Blandiana, pare, asemeni acelui vestit personaj, a-și fi pierdut, pur și simplu, identitatea. Oprim însă aici depistarea modelelor pentru a face un decupaj propriu și a ne opri asupra acelor poeme unde răzbate glasul personal al poetei. Am semnalat deja, mai înainte, încercarea de a da un corp vegetal existenței, de a întrupa și metamorfoza panteistic, spiritul : „Una, două, trei prune cad / În albastrul întîi, apoi verdele iad / Trec prin cer, trec prin ierbi, / Întîlnesc păsări, șerpi. / Nu se opresc la nici un indemn / Își urmează drumul solemn. / Cînd ajung trupul dulce și gol / și-l așează atente pe perna / umplută cu foi de lucernă / și așteaptă cuminți / să se facă alcool. / Simburi apoi pornesc pe rînd, / Mai departe, în pămînt, / Ca să ciștige printr-o durere mai mare / Viața viitoare. / Cît de ușor, cît de sigur / Poate o prună să moară ! / Viața ei d-apoi e la primăvară". **(Una, două, trei)**. În fața acestei „cuminții" și echilibru ale naturii veșnice, în fața seninătății și firescului desfășurării procesului viață-moarte în ciclul cosmic, ființa este cuprinsă, paradoxal, de neliniște, teamă și, poate, regret că nu se poate confunda cu elementele, cu materia însăși : „Stau pe un mal / țesut din ierburi / și mă uit în apă, / Chipul meu mereu curgător îl contemplu, / Străin / increțit de furtuni / Schimonosit de unde și vînt, / Îmbătrînit de trecere / Fără întoarcerea apei" **(În apă)**. Scurgerea timpului, sentimentul heraclitean al vieții, într-un cuvînt, semnele morții îi provoacă o stare de anxietate, de „frig" al singurătății și izolării umane : „Mi-e atît de frig / Încît cred că / Aș mai putea fi salvată / Numai asemenea celor înghețați / Care erau cusuți în burțile animalelor / să se încălzească / Și încotoșmănați bine / În șuba îndurerată, / Năclăiți în sînge de jivine / Mai veneau pe lume o dată / Prea departe de / Flăcările din iad / Am înghețat / În singurătatea mea ingerească / Dar cine-i în stare / Să-și deschidă coastele/ Ca să mă primească ?".

Dar solitudinea tragică, tensiunea existențială și spaima de moarte nu-i sînt proprii eului fragil al autoarei care se refugiază și își caută adăpost în intimitatea ocrotitoare a naturii, a unei naturi miniaturalizată și, deci cu atît mai liniștitoare, mai familiară : „Într-o nucă sînt patru odăi și e cald / Și-n întunericul verde miroase dulce a miez / De afară pătrunde doar o mirare de greier — / Într-o nucă aș vrea să-ntomnez // să m-acopere straturi de frunze / și umbre de cîrduri / Zbătîndu-se-n dorul de ducă. / În timp ce din tot ce-i noroc pe pămînt / Eu știu să aleg / Cît de bine-i să dormi într-o nucă".

Frunzele, pruna, nuca, lucerna, greierul etc., prezențe umile și aparent neinsemnate, dar care sub bagheta unei fantezii inspirate alcătuiesc un peisaj fizic și sufletesc, grațios desenat, și în același timp anesteziant pentru incertitudinile și temerile unui eu hipersensibil la durere dar incapabil să-și asume și să-și interiorizeze suferința. Dintr-o astfel de inaptitudine față de trăirile și stările abisale se naște frumoasa poezie a spațiului miniatural-ocrotitor, sau vegetal-extatic dar și tendința de muzicalitate romanțioasă și infantilizare a sentimentelor : „Doamnă toamnă, iartă-mă că te întreb / Cum ți se par prunele putrezite în ierbi ? / [...] / Doamnă veșnicie, doar o întrebare, / sufletul meu cum ți se pare", sau „Mii de vorbe țipate / Pentru un sens care piere ; / Îmi e sete de somn, / Îmi e somn de tăcere."

Spre deosebire de unii cărora le place din ce în ce mai mult poezia Anei Blandiana, mie îmi place din ce în ce mai puțin.

Paul Dugneanu

MIHAI ZAMFIR: «Poemul românesc în proză»

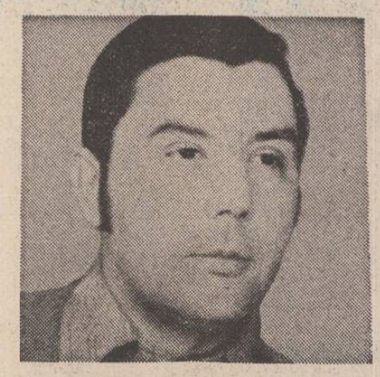

Cel mai valoros stilistician din generația tînără, este, fără îndoială, Mihai Zamfir, autorul unor eseuri despre Al. Macedonski și Marcel Proust, precum și al unei teze de doctorat „Proza poetică românească din secolul XIX" (1971), lusitanolog informat și iubitor de literatură portugheză, spirit subțire și analist remarcabil în examenul fragmentar. Deși izvorînd din mai vechea contribuție doctorală despre „proza poetică", „Poemul românesc în proză" (Ed. **Minerva** 1981), e o cercetare nouă, impresionantă prin robustețea cantitativă prin raport de obiect, subtilă și cu remarcabile observațiuni în amănunt, de neignorat pentru acela care va studia cutare autor și cutare operă.

Fundamentul expertizei lui Mihai Zamfir este, precum se observă dintr-o „prefață", de a acredita o metodă și o viziune stilistică asupra istoriei literare, pe care o denumește „stilistica diacronică". Criticul nu procedează totuși teoretic și arid, căci nu ne dă o schiță a „stilisticii" inventate de el, ci o pune în lucrare de îndată, survolind cîte o imperfecțiune metodologică inevitabilă. Deși combinația stilisticii cu „diacronia" poate părea curat rebarbativă, totuși, zice criticul, această idee nu este lipsită de temei. El respinge din „diacronic" factologia vidă, „succesiunea paralizantă de nume și de date", însă reține criteriul istoric, ceea ce este salutar. Apoi, din examenul propriu-zis „stilistic" extrage o „entitate" stilistică a poemului în proză, un prototip abstract, dedus din concret, pe care îl are necontenit în vedere atunci cînd mediul istoric e modificat. Acest „arhipoem" în proză e pus în raport, după cîte înțeleg, cu manifestările lui istorice omogene, atestabile prin document. Întîia operațiune ar fi, ca atare, „definirea stilistică a poemului în proză" pe care Mihai Zamfir o întreprinde de altfel într-un chip temeinic, cătind a vedea, după M. Focillon, „modul în care s-a realizat succesiv prin opere concrete, o structură abstractă" (p. 13).

„Poemul în proză" ar apărea, așadar, pe la jumătatea secolului XIX, cu însă o serioasă preistorie. El derivă din „proza oratorică", din „tradiția romanului liric rousseau-ist" și din „oratoria biblică", așa cum o cunoaștem, de la Bossuet pînă la Lamennais. Și antichitatea are proza ei poetică, constînd în acea inclinație către comunicarea „aleasă", izolată de vorbirea „cotidiană". Prin eufonie, ritm și cadență, proza antică și apoi aceea medievală (adăugind acestora perifraza) au „poeticitatea" lor indiscutabilă ; apoi, dix-huitieme și întîii romantici, în fine, „excentricii" din romantismul decadent, precum Aloysius Bertrand, Maurice de Guerin și Ch. Baudelaire. Cu aceștia, „poemul în proză" se născuse nu precum un curios amfibiu ci în chipul unui organism vital, cu mașinăria lui internă în sfîrșit exprimată, apt a procrea, esteticește, precum s-a văzut mai apoi. Provenit din mito'ogia „nobleții" (atticismul oratoric nu este altfel), poemul în proză e, pe cuprinderea istoriei lui, anti-plebeian, sociologicește esoteric, impopular și practicat, în fond, de acele rare spirite cu o compoziție sufletească specială, din clasa excepțiilor creatoare. Poem în proză fac de aceea Lautréamont nu Balzac, Gide și Claudel și nu Romain Rolland. Circulația lui solitară și materia senzorială incontrolabilă îl dau, de aceea, un aer de mister pitagoreic. Nici recepția criticii nu fuse cu mult mai susținută, ceea ce nu înseamnă că „poemul în proză" e o producție minoră și ignorată, ci desemnează în fond dezorientarea criticii în fața unei specii hibride. Totuși, acolo unde critica a rupt piedicile metafizice de metodă (un caz e acela al lui Pius Servien, salutat de Mihai Zamfir), ciștigul a fost enorm, mai cu seamă că astfel de cazuri sînt rare.

Cît privește „definirea strict stilistică" pe care o efectuează Mihai Zamfir, el se bizuie pe ideea de a opune poemul în proză (nobil, „elevat" care iese din realitatea lingvistică imediată), romanului a cărui mai recentă invarie cantitativă e derivată din vulgarizarea prozei cu o trăsătură populară în plus. De aci, urmează diferențele : poemul în proză e „construcție închisă", romanul vehiculează structuri deschise și amorfe. Lexical, romanul concentrează „cîmpurile semantice", poemul în proză le „dispersează", neologismele sînt gratuite în poem și necesare în roman, romanul e, morfologic, produsul timpului „imperfect", în vreme ce poemul în proză viețuiește în prezentul omnitemporal.

Exemplific, spre a vedea cît de minuțios procedează Mihai Zamfir care definește obiectul de-abia după ce l-a înconjurat cu infinite precauțiuni și a eliminat tot ce nu îi este proxim. Observ că a opune „poemul în proză" romanului nu e totuși indeajuns căci nota de proză „anormală" nu vine atît din deosebirea față de roman, cît din combinația cu poezia. A vedea laolaltă proporția de „proză", prin raport la poezie, și de poezie prin raport la roman, era cu mult mai nimerit. Față de proză și poezie, „poemul în proză" e un precipitat impur, un hibrid, cu toate acestea viu și a-i izola „impuritatea" față de extremele „pure" ar fi dat o judecată cu mult mai solidă. De îndată ce teoria s-a clarificat, Mihai Zamfir se așează în literatura română. El socotește o meditație de Gh. Asachi (din 1832) „prima pagină de proză poetică românească", fiindcă, precum observase mai înainte, tradiția oratorică la noi era palidă. Și totuși, aci criticul nu e convingător, căci de-ar fi sforțat o clipă unica lui prejudecată rezultatul putea fi spectaculos. Avem în Antim Ivireanul (precum a demonstrat-o strălucit E. Negrici), în Varlaam, în Petru Maior, oratori de forță, spre a nu vorbi și de alții, de o secundară dimensiune. Dimitrie Cantemir care e un produs al barocului bizantin și un erudit cu finețe stilistică indeniabilă, nu este menționat. Lipsesc „luminiștii" din Școala de la Rîmnic revelați de Al. Duțu. Chiar și Miron Costin, știutor de retorică latinească, putea da mari surprize. Dacă, teoreticește, admitem că „poemul în proză" vine din proza oratorică pe latura ei „aleasă" și că a explodat și în baroc, nu este imaginabil a face abstracție de tradiția românească atunci cînd examinăm specia în acest mediu național. Specialist în pasoptiști (despre a căror gîndire Mihai Zamfir a făcut o antologie excelentă împreună cu Paul Cornea) și în ultimele decenii ottocentești de la noi (studiate cînd a scris despre Al. Macedonski) criticul deschide domeniul investigat acolo unde era mai documentat. În aceste chestiuni, examenul este în adevăr fără cusur în ce privește amănuntul și mereu discutabil văzînd faptele de sus. Pentru Mihai Zamfir, literatura română începe în jur de 1830, de unde și ideea că „începuturile sînt mereu rigoriste", contrazisă de momentul concret, amorf, haotic baroc, ceea ce nu înseamnă că observația lui e falsă în teorie ci numai că nu se potrivește teritoriului cronologic descris. „Rigoristă" e literatura română „medievală", aceea de după 1930 e o combinație incalculabilă de stiluri concentrate a căror contemporaneitate relativă dă un efect estetic extraordinar. Însă despre „meditația în proză" izolată de oriunde s-ar găsi, Mihai Zamfir scrie documentat și într-un chip atît de amănunțit încît cu greu s-ar putea modifica după el schelăria sistematică. El face fișe statistice de cuvinte, înșiră conținutul „meditațiilor", încercuiește „sintagmele revelatoare", și observă ritmul pe baza simetriei cu o pasiune de vechi profesor de retorică pentru care nimic în lume nu este inexplicabil căci se deschide cu cheia lui universală. Ochiul malițios poate vedea aci scăpări (N. Velia nu este un poligraf ardelean, ci un bănățean de la Virșeț), care nu sînt esențiale ; însă e cu neputință a scădea meritele de analist tenace care, la Mihai Zamfir, sînt imbatabile. Mai departe. În materie de eminescologie, Mihai Zamfir se dovedește la curent, comentează exegeze în chip polemic și aduce lucruri inedite dintre care una pe deplin valabilă : raportul lui Eminescu cu Novalis, idee care plutea în aer fără a fi fost încă demonstrată. La Al. Macedonski, criticul observă inclinație teoretică spre „poemul în proză", nu și aptitudine literară. De-abia cu Ștefan Petică acesta va fi „formă constituită", și, în fond, „singura reușită incontestabilă". În această perioadă, „fin de siècle" Mihai Zamfir e în mediul său (el însuși, om civilizat și cu maniere perfecte pare a veni dintr-un salon rococo). El știe de „aquarela" lui Bonifaciu Florescu, de „pastelurile" în proză, de „impresie", curios de toate fără a insista, căci ideea lui critică este, pe bună dreptate, a face istorie de valori ; îi place Dimitrie Anghel și îl interpretează bine, ca și pe I. Vinea, Adrian Maniu și G. Bacovia. Despre suprarealism, Mihai Zamfir și-a creat perspectiva lui și exprimă cîteva formule ingenioase. El observă acolo juxtapunerea, viziunea nominală a lumii, poemul-definiție, reflexul lumii fragmentate. În fine, exacte sînt propozițiunile despre „poemul în proză" contemporan (Zaharia Stancu și Geo Bogza, Ana Blandiana). Și aci simțul analitic se exercită cu precizie. Pentru cine iubește critica — vehiculînd idei mari și formule misterioase, părînd a vorbi inițiatic și cu un oracular aer metafizic, „Poemul românesc în proză", de Mihai Zamfir ar putea să pară o aridă cercetare științifică și pozitivistă, un șir nu de nume și de ani, ci de statistici și de tabele. În fond, critica fără știință nu este de imaginat, așa cum nu se poate concepe o critică valabilă în absența stilului și a imaginației literare. A le stăpîni pe amîndouă este semnul unei înzestrări necomune și Mihai Zamfir îl are neîndoios, căci stilistician tenace și informat up-to-date, el este și un fluent locutor critic, adică un stilist.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

SENIORI ȘI OUTSIDERS

În ultimii ani au apărut la noi tot mai multe culegeri de interviuri cu literați și artiști. Cine le-a citit are la dispoziție o memorialistică de un fel special, cu o structură modificată întrucîtva de prezența unui interlocutor mai mult sau mai puțin comod. Cartea realizată de Petru Novac Dolângă **(Mărturisiri și repere, Editura Facla, 1980)** face o figură demnă printre ele. Este vorba, de această dată, de scriitori bănățeni, cei mai mulți dintre ei aflați la vîrste venerabile, dincolo de șaptezeci. Îmboldit de conștiința unor carențe de cunoaștere în ceea ce privește activitatea literară și culturală bănățeană din perioada interbelică, Petru Novac Dolângă întreprinde o acțiune oarecum reparatorie, menită să scoată din uitare nume și realizări pe care istoria literară și culturală le-a neglijat într-un mod nemeritat.

Într-un cuvînt înainte, intitulat **Vieți paralele**, Cornel Ungureanu vorbește cu pătrundere despre specificul cărții. Fiindcă i-am citit textul la urmă, după ce parcursesem interviurile, am resimțit o dezamăgire de un fel special. Cele mai multe dintre însemnările pe care mi le făcusem în vederea redactării recenziei de față se găseau în introducerea sa. Sînt deci nevoit să repet cîteva dintre ideile sale : interviurile din **Mărturisiri și repere** nu pot fi considerate neapărat niște contribuții de istorie literară și culturală, coloratura lor fiind adesea subiectivă ; cei intervievați nu sînt voci impersonale, care furnizează date despre un timp trecut, ci oameni vii, personaje literare chiar, pe care sentimentele și resentimentele le galvanizează ; cei mai mulți dintre cei intervievați nu sînt personalități copleșitoare, dar au participat la crearea unui climat cultural, acesta fiind un merit considerabil ; interviurile au deci caracterul unor documente despre o epocă, dar și despre felul de a fi al unor oameni, care au scris și au citit literatură.

Cei care răspund întrebărilor lui Petru Novac Dolângă sînt : Filaret Barbu, Pavel Bellu, Catul Bogdan, Aurel Ciupe, Aurel Cosma, Franyó Zoltán, Dorian Grozdan, Alexandru Jebeleanu, Franz Liebhard, Constantin Miu-Lerca, Mihai Novac, Grigore Popiți, Petru Sfetca, Ion Stoia-Udrea, Zeno Vrancea, Petru Vintilă. Cîteva dintre amintirile lor sînt atrăgătoare în sine, dincolo de informațiile culturale pe care le transportă. Uneori, pe negîndite, cuvintele capătă o vibrație eseistică. Interesante sînt și profilurile de personaje literare, pe care răspunsurile la întrebări le fortifică văzînd cu ochii. Cel mai impresionant este, nici vorbă, Franyó Zoltán, legendarul traducător poliglot. La nouăzeci de ani el arată o seninătate extraordinară, care ne face să credem că au fost într-adevăr norocoși cei care au avut prilejul să stea în preajma lui. Pentru Franyó literatura este ceva situat mult dincolo de mărunțele probleme practice ale oamenilor, ea trebuie slujită și nu folosită pentru atingerea unor satisfacții de vanitate. Problema succesului, cea a recunoașterii de către critică și de către istoria literară îi sînt străine. Lucid, stăpîn pe cuvintele și pe gîndurile sale, Franyó se înfățișează ca un om pe deplin spiritualizat prin literatură. Este reprezentată și categoria nemulțumiților, a celor care socotesc, personal și în numele ținutului unde trăiesc, că au fost victimele unei conjurații a indiferenței. În fine, cea de a treia categorie temperamentală ar fi reprezentată de cei filozofic resemnați ; pentru ei, s-ar zice, cît a fost atît a fost bine. Există și cîteva intervenții aproape albe, din punct de vedere stilistic ; ele aparțin unor oameni care se consideră pe deplin realizați și, în consecință, nu fac decît o pură memorialistică informativă.

Fără să dorească în mod special, venerabilii vorbitori ne ajută să ne clarificăm o serie de noțiuni ce țin de sociologia succesului literar. Fiindcă, într-adevăr, la ce altceva ar putea să contribuie interminabilele discuții (duse, desigur, nu numai de cei intervievați în prezentul volum) despre raporturile dintre provincie și capitală în materie de realizare de sine a literaților, despre, apoi, situarea autorilor de plan secund față de marile personalități literare ale unei anumite epoci ? Din diverse fragmente se încheagă treptat o mică gramatică a sucesului literar, față de care cei care răspund la întrebări s-au situat în mod diferit. Fronda metodică — practicată conform unor reguli strategice bine stabilite și străină de orice spontaneitate —, compromisurile de rutină, omenești, în definitiv, iubirea precis calculată pentru confrați — ca formă practică a iubirii pentru literatură —, înțelegiunea de a te include într-o grupare literară și de a face, periodic, act de vasalitate — iată cîteva dintre regulile principale ale acestei gramatici. Unii, după cum s-a văzut, au ignorat în mod olimpian ideea că scriitorii se împart în seniori și în outsiders, alții au privit-o cu dispreț, alții au adoptat-o ca pe ceva firesc, trăind-o.

Voicu Bugariu

UN ROMAN DESPRE DASCĂLI

Despre dascăli s-a scris, cum era de așteptat, mult, căci orice scriitor își amintește cu simpatie sau antipatie de cei ce l-au format. Părintele Humulescu, bătrîna Vasile, Popa Duhu (Isaia Teodorescu) din **Amintiri din copilărie**, sau domnul Wondracek din **Budulea Taichii**, Bazil Drăgosescu, învățătorul de la care Caragiale a învățat toată gramatica românească, evocat cu profund respect de un autor „cinic", domnul Trandafir al lui Sadoveanu, evocat cu o mare căldură etc. În perioada interbelică sînt cărți întregi despre dascăli unele scrise chiar de practicanți și profesori : **Însemnările unui belfer** (2 volume) de Ioachim Botez, **Normaliștii, Învățătorii** de Barbu Iordan, **Revizori și inspectori** (de aceleași, în colaborare cu V. Munteanu) **Parada dascălilor** de Anton Holban. **Apostol** de Cezar Petrescu ș.a. Chiar **Corigent la limba română** de I. Minulescu este, parțial, o carte despre dascăli. Cam nefavorabilă, căci, de pildă, profesorul de română (al cărui nume „neseriosul" autor, totuși, are delicatețea să nu-l divulge) îi apare ca „o calfă de frizer". Romanul e și cam freudist, inițierea erotică trece înaintea celei intelectuale, localul lui madam Gutuie de pe strada „Libertății" din Pitești îi preocupă, pe tineri, mai mult decît orele de clasă. Numeroase elemente de acest fel găsim în **Normaliștii** care, tinuți în recluziunea internatului, cu șefi de meditații duri, care le controlau fișele de lecturi (ceea ce nu era chiar atît de rău) vedeau în fiecare femeie de serviciu a școlii o posibilă Dulcinee.

Cum era și normal, tradiția zugrăvirii școlii, a slujitorilor ei, e continuată și în ultimele decenii, din abundență. Lăsînd la o parte **Bietul Ioanide** (unde apar universitari), ne putem referi la eroi ca învățătorul Gheorghe Teodorescu, la profesorul Suslănescu (din **Străinul**), la învățătorul Ion Teodorescu din **Moromeții**, la învățătorul Dunărințu din ciclul românesc al lui D.R. Popescu, la alte personaje din Fănuș Neagu (Îngerul a strigat) etc. Între autorii de romane despre școală și despre dascăli, în ultimul deceniu s-a afirmat, cu 5 cărți pînă acum, George Șovu, el însuși distins slujitor al școlii. Iată cărțile : **Cadența generației** (1974), **Scrisori de acreditare** (1976), **Declarație de dragoste** (1978), **Jarul din palmă** (1979), **Răspuns la post restant** (1980), **Dragul nostru Alex** (1981). Ne vom ocupa de ultimul roman, făcînd mai întîi constatarea că toate cărțile lui George Șovu au ca temă în exclusivitate școala, că întregul univers uman este alcătuit din elevi și profesori și că o mare dragoste și o căldură de pedagog învăluie toate paginile acestui scriitor.

În **Dragul nostru Alex** ne este desfășurat destinul, tipic, al profesorului Alexandru Pietraru, fiu de țărani din jurul Cîmpulungului muscelean, fost elev al Școlii normale din acest oraș, devenit apoi profesor de română și director. Excelent pregătit, cu un orizont intelectual larg, cu un tact pedagogic desăvîrșit, dăruit trup și suflet profesiei, el ajunge, trecînd și prin momente dificile, director al unui mare liceu din Capitală. Un liceu model, care este, în cea mai mare măsură, opera directorului, adorat literalmente de colegii dăruiți, ca și el, profesiei, precum și de elevi. Marile satisfacții din munca zilnică îl fac să parcurgă mai ușor, poate, încercări traumatizante, cum ar fi moartea soției, la nașterea fetiței, făcînd orice ca fata să nu resimtă lipsa mamei. Întîlnim și alți profesori exemplari, între care bătrînul Ion Dumbrăveanu care, în momentul în care marile valori ale literaturii române — Maiorescu, Arghezi, Blaga, Barbu, erau scoși din programe ori blamați de către niște improvizați ajunși să dicteze în cultură sfătuia, cu mare discreție desigur, pe discipoli să aibă încredere, că vor veni vremuri în care acești străluciți creatori vor fi repuși în drepturile lor legitime. Ajunși aici se cuvine să spunem un adevăr : liceul românesc, în deceniul '50—'60, datorită unor profesori cu sentimentul marilor valori naționale, a continuat să prețuiască aceste valori, ignorînd programe și manuale semidocte, scrise de universitari dilletanți, de atîtea ori cu inevitabile riscuri. Liceul românesc, în momentul în care G. Călinescu fusese scos din Universitate și înlocuit cu un kitsch intelectual, era superior universității. Reiese acest lucru, limpede, și din cartea pe care o recenzăm. Memorabil rămîne momentul în care un alt dascăl, directorul adjunct, Vladimir Luca, educator a zeci de promoții, moare subit din cauza împotrivirilor unui elev. Sînt, în liceul condus de Pietraru, oameni care, fără nici o recompensă pecuniară, unii pensionari, nu pot rămîne indiferenți la viața școlii și muncesc cît pot în scopul menținerii reputației liceului, mai ales grație comportării și exemplului superior al directorului.

Dar autorul nu este un idilic, școala nu este o colecție de îngeri ori de arhangheli. Și, dacă umanitatea pozitivă e de departe predominantă (ceea ce cred că, la modul general, constituie un adevăr indiscutabil, școala românească de azi fiind slujită în zdrobitoare majoritate de eminenți învățători și profesori) — cu toate acestea își fac jocul, nu o dată, delatori, mediocrități, intriganți. Și, cum se întîmplă și în alte sectoare de viață, eminențele trezesc invidie, exigența se confundă cu „dictatura", chemarea la obligațiile elementare este luată drept „ingerință" și tentativă de „ignorare a personalității" etc. etc. Încep manevre de culise, scrisori anonime, calomnii mai directe ori mai rafinate. Astfel că Alexandru Pietraru se trezește în fața unei comisii de anchetă, acuzat de fapte ignobile, incompatibile cu funcția sa. Omul care și-a dăruit toată capacitatea, impresionantă, de muncă, directorul model, absolut infailibil este umilit din cauza unei tinere profesoare, atrăgătoare la înfățișare, dar mediocră în specialitate, din cauza unui fost coleg de școală normală care preda lecții la domiciliu contra unor sume de bani impunătoare, a unui profesor de educație fizică pentru care școala era un „ciubuc" căci el era mai ales antrenorul unei echipe de unde obținea stipendii superioare salariului. Autorul, optimist, regizează astfel finalul ca Alexandru Pietraru „dragul nostru Alex" să fie absolvit de orice culpă, mai ales datorită spritului justițiar al colegilor și elevilor care depun mărturii nete în favoarea lui, discreditînd total fauna imundă din liceu. Dar, firește, putea fi și altfel, Pietraru putea fi sancționat, scos din muncă, din școală etc., așa cum prin 955—56 fusese scos din presă, pe motivul că soția era fiică de „chiabur". Dar, chiar „ieșind bine" victorios din anchetă, avansat chiar ca inspector, eroul poate fi socotit un învingător ? Cîți nervi, cîtă energie a pierdut acest om excepțional pentru a fi „reabilitat" ? Cu alte cuvinte, de ce e nevoie să ajungem în starea de a „reabilita" niște adevărați eroi ai timpului nostru ? De aceea, finalul cărții, reproducînd o reflecție a unui dascăl exprimă, de fapt, ideea fundamentală a cărții :

„Și totuși, rosti Andrei Costas, ca pentru sine (după ce Pietraru a fost „absolvit" de învinuirile infame n.n.) cu suferința aceea cumplită, care a ros adînc din ființa acestui om și nu numai a lui, cum rămîne ? !

Scris cu eleganță, într-un stil supravegheat, nu o dată expresiv, romanul lui Gheorghe Șovu ilustrează o cunoaștere exemplară a problemelor și oamenilor școlii, precum și talentul, sigur, al prozatorului, fiind, cu certitudine, cea mai bună carte a sa de pînă astăzi.

Pompiliu Marcea

Vertebra de pămînt

Urmare din pag. 1

ei sînt „vertebra de pămînt" a societății, elementul ce asigură demnitatea capului ce nu se pleacă. Poemul despre care știm că a dat și titlul primei versiuni a cărții, în urmă cu peste un deceniu, cînd se discuta publicarea ei, reprezintă un fel de parabolă a mîndriei neînduplecate : „Ultimul mosor din lujerul / Coloanei vertebrale; ultimul butuc / Din tulpina coloanei, ultimul / Corp geometric — / Vertebra de pămînt ; / Incoruptibilă și nemișcată ; / Vertebra cu care nu se poate face tîrg, / Cu care nu se poate învoi nimeni, / Care nu poate fi rugată, înșelată ; Nepăcălita vertebră de pămînt — / Vîrful de săgeată al tuturor / Vertebrelor ; ultimul fus / Al scării coloanei, unde se vede craniul / Ca un fruct". Elogiul capului drept și nesupus unor sensuri întîmplătoare se transformă în poema generică a „clasei materne", legată de pămînt și de formele nestricate ale unei lumi egale cu sine. Într-un asemenea context, cuvîntul revoluție ar părea impropriu, dacă nu l-am gîndi în sensul unui efort violent de a regăsi tocmai tiparul primordial. Numai dacă ne îndreptăm spre ceva cunoscut în noi înșine, în trecutul colectivității, putem realiza proiectul unei reale mișcări a lucrurilor. Tentația unei noutăți reprezintă o amețeală istorică ce se plătește prin fenomenele de stricare asupra cărora ne atrage atenția poetul. Masa revoluționară se caută pe sine însăși în dinamismul revoluționar, ea se mișcă pe liniile de forță ale tiparului istoric de la care s-a abătut prin procesele de decădere ale evoluției, prin forma entropică de căutare a noutății cu orice preț, de care ne salvăm prin revoluția ce ne întoarce la sursă. Cam aceasta ar fi, în cîteva cuvinte, filozofia istorică a lui Ion Gheorghe. Clasa de lucrători ai pămîntului este izvorul moral al națiunii, ea ne-a înzestrat cu moștenirea unei demnități pe care o apără poetul : „Poetul prețuiește lumea după / Lucrul vertebrei de pămînt, / Din vîrful scării șirului spinării — / Vertebra de pămînt ce ține omul / De la țară, copilul, tînărul, bărbatul / Politic, de țară, demn, mîndru / De părinții săi, orgolios de sănătatea / Și puterea minții clasei lui materne. / / Ochiul meu pîndește, ochiul / Meu scrutează, cercetează ; / Ochiul meu așteaptă, caută și apără / Vertebra de pămînt, nodul de viață / Ce leagă craniul de trunchi ; / Acolo lovește sabia, acolo rupe / Streangul — legătura dintre floarea-soarelui / Și lujerul coloanei / Vertebra de pămînt. / / Ei se întreabă de ce le bălăbănesc / Lor capetele : de ce nu mai țin / Ele nimic — pe cînd au fost demult / Corupte, dezlipite de lujerul / Părintesc; pe cînd vertebra de pămînt / Plesni, se sparse, putrezi, / Fu mîncată de lene și trufie — / Vertebra de pămînt, a demnității, / Pe care șade jugul lumii". Printr-un transfer subtil de sensuri, obișnuit și în alte poeme, Ion Gheorghe îl identifică pînă la urmă pe „eroul" său, poetul, cu imaginea generatoare de sensuri dintr-o meditație asupra istoriei. El este vertebra de pămînt, fiul demn al clasei țărănești, care ajunge zarafii din templu și spune adevărul, lamentîndu-se pentru destrămarea lucrurilor și opunîndu-se nivelării de buldozer, țipînd : „Ce-au cu mine Dumnezeule, cînd eu îi apăr ?" El este vîrful de lance al revoluției adevărate, crucificat în numele ei, aducînd prin sacrificiul său o salvare ce părea pierdută în entropia copleșitoare a istoriei contemporane.

Elegiile politice construiește astfel un pisc de înaltă poezie civică, o formă de artă majoră, pe o linie ce fusese îndelung compromisă de versificatori întîmplători. Vigoarea sa rămîne însă nealterată, atunci cînd un mare poet și-o asumă, cu toate riscurile. Este o poezie de circumstanță, în sens goetheean, adică inspirată din imediata apropiere, pe care numai geniul este în stare s-o însufletească și să-i asigure supraviețuirea. Este greu să anticipăm asupra viitorului, mai ales cînd ne referim la o materie atît de volatilă cum sînt cuvintele poetice. Pe cît ne stă în putință, bănuim că dynamisul din poemele lui Ion Gheorghe, radicalismul tentativei sale și masa verbală copleșitoare, atît de vie și de „concretă", atît de pregnantă în inchipuirile pe care le propune cititorului, îi vor asigura trecerea peste timp, ca un blazon al unei poezii ce și-a păstrat necoruptă „vertebra de pămînt" a demnității sale.

Antologia «Luceafărul»

Eugen Evu

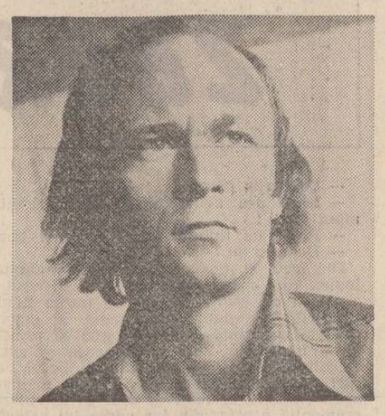

...„Remarcabilă mi se pare la acest poet arta de a sugera, tehnica „etalării" inefabilului, nu numai prin mij'oacele melodice, dar, deopotrivă, prin simpla ordonare a materiei lexicale"... „Poetul promite o evoluție frumoasă".

LAURENȚIU ULICI

„Proiecțiile sale, amintind discret viziunile blagiene, au frăgezime și candoare și nu mai puțin o forță reală, un timbru de „cîntec" vechi„ o fosforescență arhaicpăgînă. Se simte identificarea sa cu elementele, cu istoria acestui pămînt, înfăptuită nu într-un mod patetic-declarativ, ci printr-o „vrajă" melodioasă, de incandescență, care resuscită puteri sufletești ce păreau uitate. Buna stăpînire a versificației alegerea cuvîntului poetic cu halou semantic verificat, sugestiv, iradiant, refuzul „rupturilor", al redundanțelor, al prolixității, converg într-o spunere cu veritabile filoane de lirism, armonioasă, bine temperată...".

ADRIAN POPESCU

„Spațiul interior al liricii lui Eugen Evu este deopotrivă supus înfloririi și întunecării. Cele două ipostaze corespund timbrului celebrant și celui elegiac, egal prezente în orchestrația lirică..."

SULTANA CRAIA

Tîrguri transilvanice

Imi place-n tîrguri transilvanice, vara,
Să mă-nlumesc cu satele ce vin
Să ne-amintească unde-i veche țara
Și unde cerul amiroase-a fin.
Sărut cu ochii miinile ce-mbie
Cite-un ștergar de pus pe-un blid smălțat
Cum orășenii încă n-au uitat
Să-și amintească de sămînța vie...
Imi place izul straielor de in
Obrajii pămîntii brăzdați de soare
I-aș săruta să-i doară mai puțin
Pămîntul țării rotunjind ulcioare...

Cîntec despre fructul îmbrăcat

Izvorul palid care-n miini îl tremuri
îmi adîncește setea și mai tare
Mă simt bolnav de ce-i ascuns în floare
Mireazmă suferindu-și incarnare.
Vicleana piele-n care doarme zeul
Floralului dezastru-nnoitor
De nu mi-ar îmbrăca solarul dor
Ucigătoarea-mi carne, apogeul
Otrăvii-ar fi ! Un crud mijloc al florii
De a-și ademeni adoratorii...

Baladă în Europa

Iubito-n veacul încă douăzeci
Se vinde pe sub pleoape eden în butelii
Nu se mai tipăresc melancolii
De cînd eram mai tineri și mai vii
Tristețea dăunează, ar provoca stihii,
în sănătatea noastră de stronțiu 90...
Se poartă (ultim răcnet !), în șoaptă vinovații
Sezonu-mbălsămează șopirle estivale
și raiul se îngroșă cu ovații
Neghina dă reale satisfacții
nerespingînd transplanturi de petale...
E clar că iarăși vine sfîrșitul așteptat !
Lumea vorbește, nimeni nu-i pune friu pe gură
Apocalipsa-i zeul mileniului rotat
într-o orbită fixă, pe cei mai mulți îi fură
Poveștile din cosmos, cu miez adevărat.
Impacă-te cu gîndul că suntem împreună
Cum au dorit părinții s-avem un viitor
Își vor aduce-aminte c-am coborît pe lună
și c-am trăit în vremea aceea, cam nebună,
cînd continentele se prefăceau că mor.
Impacă-te, iubito, cu gîndul și cu firea
Acestui veac teribil, sub spectrul nuclear
Să ne trăim angoasa, speranța și iubirea
La capăt de mileniu pe-un continent de jar...

Starea printre ziduri

Uite, lina plopilor o scarmănă briza
și starea printre ziduri vechi de burg
e starea-n care ni se-ntîmplă criza
acelor pietre care-n riu nu curg...
Un frig de tine iarăși mă încearcă-n
Căderi de fluturi somnolînd în mov
Cînd luna-și țese uriașul cearcăn
Prin norii ca un răvășit alcov.
Mă troienește moartea-n flori, ușoară,
Cum aș îngenunchia cu-n trup visat
Neauzîndu-mi strigătu-n afară
Indur acest poem neterminat.
E-un riu închis în mine care-și cere
Cîmpia unei curgeri ce nu minte,
Iar șarpele cu licăriri de miere
Stă-ncolăcit sub crinul din cuvinte...

Cumpănă strîmbă

Călcat de-un poem în picioare
Visîndu-mă griu încolțind
în noaptea cu buze de sare
Cămăși ruginite schimbînd.
Îți scriu și se face țărînă
Îți scriu și cenușă fosnind
M-acoperă-n dor de lumină
în dor de-nflorire-nfrunzind.
în vreme ce-n geamuri închise
Orbite lumini se izbesc
Ninsorile-șoapte ucise
Pe rugul din care vorbesc.
Vin zorii și-adun ani-lumină
Cu genele arse și pling
Doar dorul de cuib mă alină
Doar golul sub umărul sting...
Poemul visat se preschimbă
în vina că miine voi fi
Din nou doar o cumpănă strîmbă
Căutînd întuneric în zi...

Doina urbana

în orașul ce mă stinge
Nu mai ninge.
Bat din piatră vînturi sure
Cu durere din pădure
Vînt de wolfram, vînt de fier,
Sparge nuci cu miez de fier
Pe asfalturi reci, de fier.
Pe acoperișuri. –
Pe zbicita zgură...
șoaptele de zgură..

Au, dorule, foc de paie
Liniște sub fierăstraie !
în orașul ce mă stinge
Cîntecul mă rideplînge
Cîntecul mă taie-n două
Jumătate curg în rouă
Jumătate mai rămîn
Să respir un pui de crin
Roșu crin smuls din grădina
ce mi-o macină rugina...

Vă blestem cu iertare

Vă blestem cu iertare de copil
în jocul zilei care mă devoră
Adun cenușa crinului umil
Al sufletului stins în auroră
și o presar pe rana mea de veghe
o dau drept hrană nunții ce-o îndur
cu fiece trădare fiind mai pur
Salvat din spuze de mihnită zeghe.
Vă blestem cu iertare de copil
și vă condamn cu lacrima mirării
cînd îl lovește-n joaca inserării
răutăciosul gest și infantil.
Vă dau uitării care nu-i uitare
Candoarea albului ucis în floare
în adierea lui să mă răzbun...
Femei cu gratii prin amurg viclene
Pe-al căror suflet chiar puteam să jur
Vă dăruiesc acest poem mahmur
și-mi cad polenuri negre, de sub gene,...

Miniaturi

Un sat. Miniatura unei lumi
Scăldat în cosmul muntelui, oricare,
Rotindu-se în jurul axei proprii
Pe care-o duc țăranii-n răsuflare.

Un sat, oriunde, un întreg constrîns
în trupul său de vieți și de morminte
Alcătuit din cronici mari de plins
ci ctitorit pe-un miez de oseminte.

Un sat ca o planetă bunăoară
înscris în veci pe-orbita mătcii lui
Iar vatra-i din milenii ne-nfioară
Cu-obîrșia solară-a sîngelui...

Ștefania Plopeanu

„Iată un debut neobișnuit: o poetă al cărei nume ne era cu totul necunoscut pînă azi și despre care ne e totuși greu să credem că ar fi la primele ei încercări. Mai curînd bănuim că e vorba de o conștiință artistică ce și-a aminat apariția publică pînă la momentul plenitudinii și siguranței, ținîndu-și în sertar lucrările de „digitație" sau chiar primele poeme, probabil „promițătoare" și preferind să se înfățișeze cu o lucrare matură, dintre cele care-și consacră autorul dintr-o dată.

Într-adevăr, volumul acesta, care cuprinde un singur poem, un ciclu liric unitar, se remarcă prin decantarea expresiei, printr-o rar întîlnită sobrietate, chiar severitate a manifestării lirice, cu o mare economie în ce privește imaginile și metafora. E un cîntec continuu, ce se desfășoară în succesiunea și reiterarea unor teme obsedante, reluate în dezvoltări analoge cu procedeele muzicienilor".

AL. PALEOLOGU

„Stefania Plopeanu face parte din categoria — săracă totuși în exemple — a poeților care nu se precipită să debuteze de cum au scris primele versuri, ci, fericit constrînși de o severă conștiință, își așază producțiunile între coperțile unei cărți, și chiar în pagini de revistă, abia după ce se vor fi dumirit ei înșiși de măsura propriei poezii (...). Într-adevăr, debutul Ștefaniei Plopeanu e al unui poet matur, deopotrivă în ce privește puterea trăirii lirice și siguranța stilistică a discursului".

LAURENȚIU ULICI

„O poetă deplin formată și originală despre care s-a scris prea puțin este Ștefania Plopeanu (Vorbindu-vă prin semne). *Lucrul cel mai interesant la ea este claritatea ideii poetice, cerebralitatea „barbiană", desenul net, conturat, al imaginilor, dar într-o poezie vorbită, prozaică, zilnică. O retorică precisă încearcă să traducă inefabilul stării sau al emoției în fraze limpezi, întesate de reveniri și paranteze explicative".*

NICOLAE MANOLESCU

Timp

Vreau să mă odihnesc dar
nicăieri nu e liniște
firul acesta de iarbă
troznește
ca un vreasc în flăcări
colina toată
e un schimb de țiuituri
rămase din planetele de-azi-noapte
moleculele de ceață
sînt mici bombarde care plouă
peste cetăți luate cu asalt
cineva îmi tot spune insistent
la ureche :
five – seven –
five – six –
five – seven –
five – eight –
hei, am să strig, heei...
și deodată se va lăsa
în mijlocul strigătului liniștea
ca într-o trîmbiță goală
sunînd stingerea
în scoieți

Vacanță

Zorii au rămas să răsară
doar pentru marea
planetei îmbăiate
în răcori
luna este încă pe cer
sfidată
de ciripituri și zboruri
fără rost
ca un ban vechi de argint
pe jumătate ros
și călcat de potcoave
(toți pe-aici în grabă au trecut)
din rouă n-a mușcat încă nimeni
fără să cadă cu fața în praf
nimeni nu vine
nici o corabie
„pe mișcătoarele cărări"
nici un pelerin pe drumul
de la Tyrinth
naramze
mari aplecate peste garduri
în grădini părăsite
nici un umăr
legănat a mers
nici un călcîi
bătut de veșminte
nimic nimeni nici –
totul...

Dans matinal

Ea e o fetiță mică
(brazii au încremenit ascultînd muzici)
(pași în poante și o trompetă
sunînd liniștea)
privirea ta nu o poate întîlni
strîns într-un pantalon important
cu tabachera umflîndu-ți
unul dintre buzunare
degete ridate pe dos păroase
țigara lansîndu-și rotocolul
peste lacul galben al unei
mustăcioase priviri
zîmbet cu mulți canini
imaginea ei s-ar răsturna
(ieșire pe poante în văzduhul
pur care nu știe de
această ieșire ce-l sfîșie
în poante)
nici eu nu am permisiunea
de a ți-o descrie
decît amalgamînd
zațuri șir de fete splendide
cu garoafe în păr
șir de tu-tu-uri
plete curgînd
cînd tu gîndești (posibil)
la unghia de aur
scuturînd scrumul peste jurnal
nu pot să-ți vorbesc
în acest limbaj
pe care străbunii l-au inventat
ca să-și ascundă goliciunea
în fața ironiei Creatorului
inutil să-ți spun :
„ea e o fetiță mică
spintecînd văzduhul în poante".

Fereastră

în fereastră cineva
îmi pictă zorii
lăsînd culorile să curgă
din întuneric spre
albastru înșelător
m-am deșteptat și am
rostit un cuvînt
adunat din glande
rotunjit bine
în spaima cărnoasă
a buzelor
împins cu limba plină
de papile că
niște ochi imenși în întuneric
corpul lui de moluscă sărată
dulce umedă lipicioasă cleioasă
se zbătea voluptuos
căpătînd formă vertebrele
îndirjite se opinteau
așezîndu-se în coloană
între mlaștina limbii
și bolta palatului
căscîndu-mi gura
schimonosită peșteră
în care stalactita glotei
în panică se cutremură
aa-uu-aa-ii-aa...
strigătul mut al măștii
lui Laocoon
și l-am repezit în fereastră
în pictura
zorilor în cutremurări.

Cîmp

Cîmpul nu vrea să însereze
și rămîne ca un cadavru de hîrtie
cerul nu poate să fulgere
și stă ca un ochi cufundat
încruntat înspre
un veac ruginit
dacă mă credeți dragii mei
e un întreg apocalips aici
mirosul de iarnă se oprește la prag
nu vrea să intre în
această încăpere sau
nu vrea să încapă
el se desface în fișii transparente
de o parte rămîne ceața
alergînd spre vest
de alta fumul galben de cărbune
de alta mirosul de vulpi
pierdut în ceață
în frig
în cărbuni
și totul rămîne ca un
cadavru de hîrtie

Ion Segărceanu

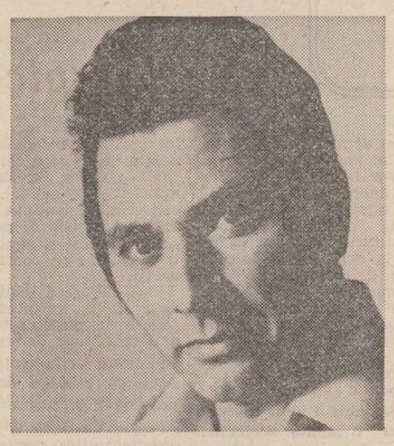

„Versuri de o rezonanță umană cuprinzătoare conține culegerea lui Ion Segărceanu, Fuga din hazard *(titlu care mi se pare semnificativ), apărută la Editura Albatros. Ne aflăm în fața unui poet tînăr, care nu se sfiește a spune lucrurilor pe nume, aspirînd la limpezimea emoției lirice, la simbolul cît mai bine conturat"; „Consemnăm evoluția versului lui Ion Segărceanu din* Solitarul citadin, *care își urmărește cu atenție propria sa existență cotidiană, fixată în momente lirico-mitologice concise, bine închegate, menținute în structuri clare".*

DRAGOȘ VRÂNCEANU

„La cel de al treilea volum al său, Ion Segărceanu se afirmă ca un poet de o frumoasă ținută tehnică, de o reală sensibilitate nesofisticată, discretă, întors, dintr-o pornire firească, spre imaginea îmbietoare a satului din mitul de aur al copilăriei. Poezie frustă, luminoasă, ferită de poncife, curgînd limpede ca apa de izvor. Un cîntec liniștit, suav, de pe meleagurile întunecatului Dimitrie Stelaru.

AL. PIRU

„Ion Segărceanu... orchestrează astfel sonurile încît din armonizarea lor și combinarea cu alte tonalități, în special blagiene, rezultă o voce lirică nouă, cu un accent sufletesc inedit. (...). El se integrează structural stilului neoclasic, iar prin tipul de sensibilitate în care e implantat ține de neoromantism. (...) Poezia pămîntului natal, întreținută și sporită azi de un Ion Brad, un Ion Horea, un Tiberiu Utan, un I. D. Bălan, își are unul dintre reprezentanții vrednici de mai multă atenție decît i se acordă și în mai tînărul Ion Segărceanu".

DUMITRU MICU

Vîrstă

Copilul din noi își mistuie-n ceață
Chipul suav, cu privire mirată,
Timpul ne fură încet, lunecînd,
Zîmbetul inocent de pe buze...

Soare și lună, codri și munți
Toate-n memorie se topesc și renasc,
Numai păsări în cer – pururi aceleași –
Pe deasupra frunții noastre rotesc.
O, setea de zbor ! Visu-n azur cutezînd,
Aripa lui de cuarț peste zare –
Cîte săgeți aurite-ale dorului
N-au ricoșat în propria-ne inimă !...
Și totuși, și totuși copilul din noi
Ne-nsoțește cu pași clătinați,
Lumea o privim prin ochii săi aburoși
Și ne uimim cu uimirile lui
De al stelelor dans, de al cîntului rost –

Căci rămînem mereu copiii ce-am fost...

Teritoriul candorii

Din gînduri m-adun :
întreg, nevătămat –
o, puritate, sînt iarăși al tău,
cum iarba e-a cîmpului, cum
păsările sînt ale codrului, cum
izvoarele aburesc sub candelabrele verzi
ale brazilor.

Aici sînt eu însumi, așa cum mă știu
de demult :
cu simțirea – floare deschisă în soare,
cu ochii – ferestre discrete-ale sufletului,
ecrane magice pe care se derulează
halucinantele filme în alb-negru
ale vieții.

Aici sînt eu însumi, fiindcă aici e
teritoriul candorii,
în care durerile toate se estompează
ca balizele mării în ceață
și din toate minunile lumii
păstrez numai visul – veșnica formă
de-nnobilare a sentimentelor
cu speranță.

O, Poezie,
mă abandonez desfătărilor tale
și mă cufund ca-ntr-un riu
în undele-ți purificatoare
al tău, pe vecie...

Poet stelar

în memoria „îngerului vagabond", Dimitrie...

O, cartea începută-n nopți febrile
Ție-nchinată, nu am scris-o încă,
îi port în suflet tainicele file
Cu vii peceți, de dragoste adîncă.

Te văd și azi trecînd îngîndurat
Prin satu-ncins cu briuri lungi, de ape,
Ca-n vremea cînd, de patimă mînat,
Purtai hymera visului sub pleoape.

în lumea grea de flori și oseminte
Durînd în umbra grîului și-a viei,
Tu erai îngerul care nu minte
Coboritor din slava Poeziei.

Cu oamenii, întors mereu la ei,
Încrîncenatul vin il descintai
Și-atuncea satul, plăsmuit cu zei,
Ți se părea, pentru o clipă, rai.

De-asupra casei care-a fost cîndva
Mijește-nalt un astru solitar :
Cu raza lui aș scrie, de-aș putea,
Numele tău de trubadur stelar...

Mreajă

Am zis cuvintelor să tacă,
să-nchidă-n corolele lor
seva adîncă și pură.
Dar cuvintele
sînt ca soarele
nu suportă zăbranicul norilor
nici cămașa de forță a iernii,
trimițîndu-și razele izbăvitoare
spre inimile oamenilor.

încărcate de freamăt și vrajă,
cuvintele izvorăsc
din fîntînile vii ale limbii
ca o irezistibilă mreajă
a Poeziei...

Alergînd, alergînd

Alergînd pe un cîmp în sărbătoare
de flori,
alergînd...

Cine-i ?
își ridică sprîncenatele cumpene
fîntînile
cu ciuturile pline.

Unde ai fost ?
întreabă fluturii, păsările,
greierii, jubilînd prin ierburi,
înalță madrigale-n
cinstea mea.

Alergînd, alergînd
ca-ntr-un joc fascinant de copil
cu brațele desfăcute,
cu fruntea-n răcoare,
cu ochii-mbătați de răsfățul culorilor.

Pe dîmburi,
potrivindu-și pe creștete pălăriile,
florile-soarelui
își întorc știutoare privirile
după mine...

Pescărușul

Lui Vasile Nicolescu

Marea cîntă la picioarele mele,
orgă imensă cu clape de valuri...

Un pescăruș,
un duh de noapte cu aripi de sidef
– poate vîntul l-aduce, poate-a zborului
trudă –
îmi bate disperat în fereastră
țipînd : strigîndu-mă parcă pe nume.

Îi deschid – și-n pervaz mi se-arată
el, pescărușul, duhul mării și-al nopții,
umbrindu-mi
cu trupul său mirosind a alge și pești
camera ninsă de-albastra lumină.

Stă pasărea-oaspe, lung-îndelung mă privește
dar nimic în privirile-i șterse nu deslușesc
– prietenie, teamă sau ură –,
sfinx încremenit în pervaz – astfel îmi pare
pe jumătate treaz, pe jumătate-adormit
nici nu știu de e viu, de e mort...

Un pescăruș, un sol ciudat – atîta tot...

Și marea, răscolită-n adînc de furtună,
cîntă și se zbuciumă la picioarele mele,
orgă imensă cu clape sticloase, de valuri...

dumitru stancu

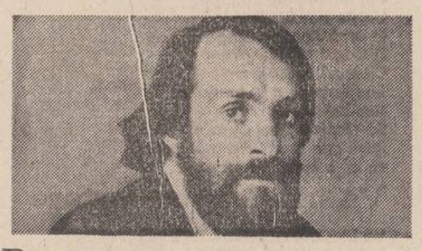

Popas

La Helsingborg e un roșu burg
Care tresare în amurg, sub razele de lună plină
Prin el se naște o lumină,
Lumina umple -ntinsa mare
Prin care trec Vichingi spre soare
Spre-a sudului inseninare.
Iar oameni molcomi trec pe uliți,
Duc soarele în 'nalte suliți
Citesc din vechile hrisoave,
Povești cu zine ori cu nave
Ce-au colindat pământ și ceruri
Cuprinse de ciudate geruri.
La Helsingborg în roș' amurg
Tresar chiar treptele din burg.

Prin pasul

Prin pasul vostru, reci fiorduri
Răsare luna peste norduri
Iar blondele se-ntrec în cinturi.
De la distanță mi se pare
A mării blîndă legănare,
Pupile negre-n noaptea lumii,
Tresar sub facerile humii,
Din blîndă, vastă legănare
În spațiile reci ne doare
Lumina ochilor de soare
Cuprins de-o mare disperare.
Soldații trec în rinduri strînse,
Sub vama spațiilor plînse,
În Europa mi se pare
Că toamna plînge și mai tare ;
Într-un tîrziu ajuns la maluri
Rod valuri triste -ntralte valuri
De viață, moarte-i plin pămîntul,
De nu-l încape nici cuvîntul
Iar peste toate bate vîntul
A teamă și a resemnare.

În acest salon

În acest soln al viselor,
La marginea lumii, ochii tăi mari.
Ce poate fi mai frumos ca
Acest salon al viselor
În care stelar zbucium lăuntric
Mă înfioară asemeni diamantelor pure,
Din imensitatea lor se desprind
Cîntece în străfundul sufletului,
Pămîntul se dezbracă de haina veacului
În armonie primordială....
Ce poate fi mai frumos
Decît acest salon al viselor
În care toamna despletește
Celestele sfere
Pe care le-am găsit
În imensitatea ochilor tăi.

Grava confuzie

Cine se iubește-n disperarea
De a nu iubi singurătatea ?
În această Europă, marea
A ajuns să năruie cetatea.

Ce este cetatea, cine știe...
Sufletul e biliardu-n care,
Stăruie cetatea, iar întrinsa
Bîntuie furtuna peste mare.

Ce este frumos la Singapore
Nu este frumos în Danemarca,
Viața și morala si iubirea
Sunt confuzie aici de parcă

Tot ce e universal de cînd pămîntul,
A creat frumosul peste mare
E săpat la rădăcini de vîntul
Care n-are-n lume asemănare.

Unii zic că-i vînt de deprimare,
De alienare ori mai știu eu cum,
S-a creat industria cea mare
Care fabrică din oameni fum.

Viziune-n amurg

La Rothenburg sub ros amurg,
La ceasul straniu demiurg.
Cînta o blondă la clavir
Un cavaler ajuns martir,
iar casele ca din poveste
cu toate prinseră de veste
și zidurile fumurii
se-umplură toate de stafii.
Orașul căpătă viață
Din cîntecul pierdut în ceață.
și toamna prinse-a zvîrcoli
pădurile ei arămii,
din clopotele mari sunară
pe ziduri umbrele de ceară
strigau în cor „Rozemari, Rozemari..."

— Florico !
Florica ședea pe prișcă și își legăna pruncul înfășat în trențe, inginindu-i ceva știut numai de ea.
— Floare, n-auzi ?
Nu auzea. Cu gîndul la sărăcia ei privea în ochii micuțului ; lumina lor tulbure, de copil de țiță aducea cu lucirea aspră din ochii bărbatului ei plecat pe front pe care nu îl mai văzuse de luni de zile.
— Florico, bătu-te-ar norocul! crescu înciudată vocea vecinei.
Florica auzi acum și întoarse obrazul :
— Ce-i, Stanco ?
— Vino-ncoa, să-ți spun o vorbă!
Femeia își lăsă copilul în copăița pusă ceva mai încolo, la umbră, și lipăi repede prin iarba moleșită de căldură și îngreunată de praf. Ținîndu-se cu mîinile de uluci, vecina spuse într-un suflet :
— Hai și noi la primărie ! A prins jandaru' unul căzut din avion lîngă pădure și se duce lumea puhoi să-l vadă, că e strein !
Florica strigă la cei doi copii mai mari să aibă grijă de cel mic pînă s-o întoarce ea și porni cu vecina călcînd iute și îndesat în praful gros al drumului. Avea douăzeci și cinci de ani Florica și era zdravănă și frumoasă. De opt ani ținea casă cu Ion al ei și născuse trei copii. De cînd el fusese luat pe front se căznea singură cu casa și copiii și îi era tare greu. Nu atît din pricina muncii, căci era deprinsă cu ea, ci pentru că nu auzea glas puternic de bărbat în bătătură, care să îi dea curaj. Mult îl mai dorea nevasta acasă. Seara ședea singură pe prispă cu ochii pierduți în poteca dinspre porumbiști și tresărea la fiecare gură de vînt. „Poate s-o îndura Domnul!" ofta ea, cînd, tîrziu, se ducea să se culce lîngă copii.
Cu astfel de gînduri ajunse la primărie cu obrajii încinși și pieptul zbătîndu-se de alergătură. Se adunase aproape tot satul. Îmbulzindu-se spre cerdacul alb, unde se deslușeau cîțiva bărbați, oamenii întrebau nedumeriți :
— E neamț ?
— Ce neamț, bă, n-auziși ce zise don' șef de post? E american !
— I-au dat unii drumul din avion și ai noștri l-au prins la pădure.
— Doamne, iartă-mă ! Cum să-i dea drumul din avion, maică ?
— Ei, țață, cu parașuta, de !
Florica se îndesă mai în față să vadă mai bine. În cerdacul proaspăt văruit șeful de post și ajutoarele lui păzeau un bărbat cu un cap mai înalt decît ei, care stătea într-o rînă și își ținea mîinile legate în față. Avea părul nisipiu și ochii ca cerul. Cînd îl văzu, femeia simți un zvîcnet neastîmpărat în capul pieptului. Așa om frumos nu mai întîlnise ea! Cu ochii înfipți în ceafa lui, opintindu-se în călcîie, șeful de post îi ținea pușca în coaste, dar prizonierul nu părea speriat de pușca lui. Nu arăta nici îndărătnic, nici dușmănos. Avea obrazul neted și privirea limpede. Trupul îi era zvelt și subțirel, iar hainele lui străvezii, ca cerul cînd îl bate soarele și îi ia culoarea, făceau să se oglindească albul cerdacului în ele ca într-o apă. Florica se întrebă mirată cum o fi zburat prin aer bărbatul acela, care era din carne și oase ca și ea. La picioarele lui se afla o pînză de culoarea borangicului și la fel de subțire, desfășurată ca o aripă. Femeia își închipui cu încîntare că așa trebuie să arate aripile îngerilor coborîți din cer.
Între timp, mulțimea, devenită compactă, începuse să murmure cu ochii țintă la cei din cerdac. Străinul, pînă acum liniștit, observă mai bine gloata de oameni mărunți și negricioși, care îl cercetau cu o curiozitate barbară și obrazul i se întunecă. Florica pricepu că el se temea și îl privi fierbinte și intens de parcă ar fi vrut să îl asigure de ocrotirea ei. Poate că privirea aceea, care îl ardea atît de tare, sau altceva, o chemare, o bănuială, îl îndemnă să întoarcă puțin capul și ochii lor se întîlniră o clipă. Cînd văzu chipul aprins de căldură al femeii, ochii ei mari, căprui și gura rumenă, care tremura parcă, fața lui se deschise dintr-odată într-un zîmbet cald, pătrunzător, plin de mîngîieri. Femeia simți cum îi năvălește sîngele în obraz și lăsă capul în jos. Alături cineva spuse cu glas jeluit :

debut

gabriela dragnea

ZBURĂTORUL

— Ce blajin pare, săracul !
— Dacă n-a avut noroc! Puseră hoții ăștia mîna pe el !
— Păcat de tinerețea lui! Or să-l împuște ?
— De, știu eu ?
Din locul ei, unde abia se ținea înghesuită de lumea din spate, care parcă ar fi vrut să ia cerdacul cu asalt, Florica nu auzea nimic. Cu simțurile încordate, tremurînd de emoție, de milă și neputință căuta din nou să prindă privirea bărbatului. În clipa aceea se auzi însă zbîrnîitul răgușit al telefonului. Șeful de post sări ca ars și începu să învîrtă de manivelă cu ochii țintă la prizonierul său. În așteptarea încremenită a celor din jur vocea lui bolovănoasă răsună aspru și sugrumat :
— Da! Eu! Trăiți don' comisar! și bătu călcîiele regulamentar către cel din telefon. 'țeles ! Așteptăm ! Trăiți !
Americanul întoarse ochii întrebător spre jandarm, bănuind că despre el era vorba. Acesta

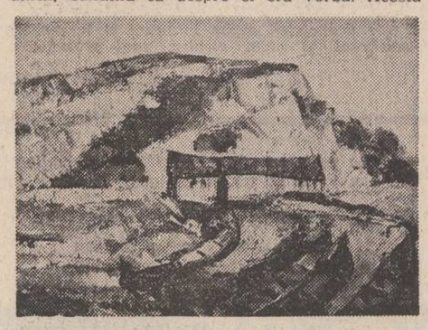

se apropie de el și începu să îi explice tacticos, în românește, ce se va întîmpla cu el, rărind cuvintele cu o sforțare care îi umfla venele gîtului :
— Acumaa... gaata! aici tăie aerul cu mîna. Noi scăpăăăm de tiine ! și înfipse arătătorul în pieptul celuilalt. Te ia laa oraaș... laaa co...mi...sa...riaaat ! Toți tăceau, doar una zisă Rița Fleanța întrebă cu vocea ei spartă :
— Don' șef, ce-i face? Spune-ne și nouă !
Șeful de post răspunse răstit :
— Îl ia la comisariatul județean și-l dă pe mîna nemților !
— Hai, nu îl duce la județ, don' șef, se tîngui prefăcută Rița, îl iau eu de bărbat, că tare e virtos !
Mulțimea slobozi un rîs gros, deșănțat, în aerul fierbinte.
— Vezi-ți de treaba ta, femeie! Aici e interes de stat !
— Da' statu' de femei n-are milă ?
Lumea rise din nou. Străinul ridică sprîncenele nedumerit ; apoi, văzînd fețele, care, în loc să-l iscodească din întunericul ochilor negri, rîdeau, zîmbi și el înveselit. Pe Florica o cuprinse mila de veselia lui. „Spurcate mai sînt muierile astea!" își spuse ea și aruncă spre Rița o privire dușmănoasă, otrăvită. Apoi căță spre cel prins tristă, umilită, ca și cum i-ar fi cerut iertare. Dar el se uita în altă parte.
Trecu așa vreun ceas. Oamenii ședeau nemișcați în fața primăriei, cu toată căldura care îi toropea. Șefului de post îi curgea sudoarea de sub chipiu pe timplele înguste și obrajii grași, dar înțepenise cu mîna pe pușcă și numai din cînd în cînd o vîntura prin aer după muște. Americanul nu îi mai vedea pe cei din fața lui. Avea o privire pierdută, stinsă, albă de așteptare. Florica părea plămădită în glodul drumului și sudoarea îi făcea obrajii lucioși și ochii mai vii. Nu simțea căldura, nu auzea și nu vedea nimic în afară de bărbatul frumos, care zîmbise o dată numai pentru ea.
Apoi totul se petrecu cu o repeziciune uimitoare. Într-o volbură de praf își făcu apariția un hîrb de mașină de la comisariatul județean. Comisarul coborî nervos, înjurînd drumurile de țară și ștergîndu-și praful și sudoarea de pe față cu o batistă albă, mare cît o basma. Se uită la prizonier, care încercă un gest de recunoaștere a autorității, pe urmă salută vag pe jandarmii care încremeniseră în poziție de drepți de la ivirea mașinii și îi făcu semn să o ia înainte. Oamenii se dădură la o parte să îi facă loc și Florica îi urmări mersul ușor, legănat, de parcă ar fi plutit pe deasupra pămîntului și i se păru firesc ca un bărbat venit cine știe de unde să nu calce greoi, țărănește, ca aceia din sat, care parcă aveau gloduri la picioare. Ca și cum ar fi uitat ceva, la jumătatea drumului el întoarse puțin capul și o atinse în treacăt cu privirea, iar ea îi răspunse cu disperarea și neputința cu care te despărți de ceva pentru totdeauna, însoțindu-l pînă cînd dispăru în mașina neagră cu o tristă și deznădăiduită binecuvîntare. Ultimul care se urcă fu șeful de post, care aducea parașuta tîrînd-o prin țărînă și împiedicîndu-se în ea la fiecare pas. Apoi, ca și cum n-ar fi fost, mașina se pierdu într-un nor de praf.
Cînd praful se așeză, lumea, ca trezită din somn, începu să se miște agale către case. Florica își potrivi basmaua subțire, care o apăsa pe creștet și, cu picioarele îngreunate, fără vlagă, cu gîndurile tulburi, o luă către casă. Își veni în fire abia cînd o vecină îi strigă din poartă :
— Hai, Florico, îți plînge copilul cel mic pe prispă, că dracii ăia mari au dat fuga și ei la primărie să vadă streinul!
— Aoleo! Că proastă mai sînt! Cum m-a uitat Dumnezeu! tresări ea și o luă la fugă spre prispă.
Întîmplarea răscoli satul aproape toată vara. Se vorbea întruna de tînărul prins pe cîmp, femeile miloase se întrebau dacă o fi scăpat cu viață, copiii începură să se joace de-a americanul și șeful de post.
Florica se întoarse la necazurile ei, dar în suflet avea ceva nou ce nu îi dădea pace. Mereu îi răsărea dinaintea ochilor chipul senin al străinului și zîmbetul lui cald și limpede. Se temea pentru el și totuși avea ea o speranță că nu îl omoriseră, fiindcă așa bun și blînd cum era nu făcuse de bună seamă nici un rău. Seara se trezea rugîndu-se pentru viața lui și, pe urmă, rușinată, se ruga pentru Ion al ei și pentru copii și se culca chinuită, cu un tremur nou și ascuns în toată ființa, o bucurie și o teamă ca de ceva nelegiuit. De cîteva ori visă cum el venea ușor, plutind, așa cum mersese atunci pînă la mașină, de parcă n-ar fi fost om, ci duh, și, luînd-o pe după mijloc, rîdea cu fața lui senină și o ducea undeva, într-un fel de poiență verde unde se închipuia ea mereu cînd era fată. Acolo o așeza pe genunchi și o dezmierda cu mîinile lui albe și subțiri. Iar ziua, ca să-și alunge grijile, chema în minte zîmbetul acela cu care o învăluise el și parcă prindea curaj și totul i se părea mai ușor. Dar bucuria îi era întunecată de multele întrebări care o încolțeau. Ar fi vrut să știe ce anume avea el, cum erau locurile de unde venea, în ce casă ședea, ce punea seara pe masă, dar simțea ceva necunoscut, depărtat și rece, un gol pe care ea nu îl putea cuprinde cu mintea. În sat se povestea mereu cum căzuse el în marginea pădurii, după ce plutise prin văzduh, bătut de soare și atîrnat de pînza aceea ca o aripă. Florica ascultase de multe ori povestea și cu cît o asculta mai des, cu atît începea să creadă că el venise din cer, că poate nu era om și o fermecase cum te farmecă ielele. Dacă era așa se cerea să o dezlege preotul ori să-i descînte vreo babă, dar cum să mărturisească altcuiva că ea, femeie măritată, cu trei copii, e cu gîndul la un străin și încă la unul despre care nici nu știa dacă e crestin. Apăsată de chinul acesta deveni tot mai tăcută, mai mohorîtă, slăbi și se făcu galbenă ca ceara. Vecinele băgară de seamă și începură să vorbească pe la gard :
— Cum se usucă, sărmana, pe picioare !
— De, femeie tînără, fără om în bătătură luni de zile și toată casa în spinarei ei!
Vara se slei odată cu întîmplarea, pe care oamenii o uitară încet, încet, căci acum aveau alte griji. Se știa că sorții se întorseseră, că luptam să-i gonim pe nemți din țară și în curînd avea să se termine războiul. Satul era deja cuprins de fierbere. Înseninate, cu inima ușoară, și o poftă nouă de viață, femeile se și apucară de pregătiri pentru întîmpinarea celor plecați pe front.
Florica spălă schimburile bărbatului, vărui casa, și începu să măture curtea des și să primenească copiii cu grijă, ca să îi găsească Ion veseli și curați. În timp ce făcea toate acestea parcă plutea însă și nu atingea lucrurile decît pe deasupra. Privirea ei nu pătrundea nimic, era albă și absorbită de ceva dinăuntru.
Așa veni octombrie. Lumina cădea dulce și nemîngîiată printre norii străvezii, ierburile mureau tăcut, păsările, atîtate de dorul de ducă se roteau pline de neastîmpăr prin aer și se lăsau nehotărîte pe mirîștile goale, într-un foșnet necontenit și înfrigurat. Într-o asemenea zi Florica porni prin grădină după treburi. Călca ușor pe iarba vestedă, aproape uscată de tot, se uita visătoare la brazdele negre, de pe care culesese porumbul și mîngîia în treacăt crengile zarzărilor. Tînjea, nici ea nu știa după ce, ca frunzele în care intrase toamna și le secătuise de sucuri. Deodată băgă de seamă cum pe poteca îngustă ca o muchie de cuțit un om negricios, prăfuit, cu o manta lungă și deșelată și o căciulă cu urechi se apropia cu mers apăsat, bolovănos, crescînd ca o primejdie, greu și adevărat ca pămîntul : era Ion. Femeia tresări, făcu încă un pas, temătoare și îl așteptă. Bărbatul se opri : era slăbit, adus de spate, împuținat, cu ochii duși în fundul capului și avea o mînă înfășată în cîrpe, unde printre petele de sînge uscat, unsoare și praf, răzbătea cite un fir aprins de sînge proaspăt. Nevasta se cutremură. Era urît! Se uită la el de parcă nu l-ar fi văzut, cu ochii la o vedenie din văzduh. Uitase că ăsta era omul ei și așteptase parcă alt bărbat mai frumos, mai bălan, mai vesel.
— Am venit și eu acasă, Florico! spuse el moale, obosit.
— Bine ai venit sănătos! îl întîmpină ea cu glasul sugrumat de tristețe și dezamăgire, ca al unui om înșelat.
El îi văzu ochii nemulțumiți și înțelese doar că ea îl așteptase zdravăn căci destul trudise singură și cînd colo el venise neputincios și slab ca o umbră.
— Am văzut moartea cu ochii, am zăcut într-un spital... zise el și lăsă capul în jos apăsat de o povară, de o rușine, de o spaimă. Mută, Florica lăsă și ea capul în jos. Văzu întîi mîna lui sănătoasă strînsă pe rană, cu unghiile galbene de tutun și pielea înnegrită, apoi poala mantăii roasă și bocancii lui butucănoși și prăfuiți. Alături, picioarele ei desculțe, crăpate, murdare de pămînt și zgîriate de mărăcini. Cu inima îndoită avu o tulbure presimțire a potrivirii ascunse și întunecate dintre ființele lor și, în cele din urmă înțelese, într-o iluminare din acelea care ne săgetează rar și prețios, că există pe lumea asta o rînduială din care nu poți ieși și că locul ei în această rînduială era aici, cu omul ăsta abătut, învins și mic, cu obrazul țepos și ochii stinși. Se scutură de parcă ar fi luat-o cu frig și, aruncînd un ultim gînd, ca o zbatere de aripă chipului senin și bălai care o însoțise mereu în ultima vreme, se repezi să își strîngă omul la piept ca o mamă pe un fiu înstrăinat și întors bolnav. Pe urmă porniră încet către casă, el, împăcat, regăsindu-și cu un freamăt istovit zarzării, nucii, gutuii, ea-nfiptă în umărul lui, cu ochii pierduți, amărîtă și veselă, biruitoare și înfrîntă, palidă și ostenită ca după o luptă.
Undeva sus, în cerul albastru, niște păsări cu țipete ascuțite și lungi plecau, doar ele știau unde, spre locuri unde ea nu avea să ajungă niciodată.

viorel dinescu

Lumea ca un amurg

În mijlocul mulțimii a căzut anotimpul
Lîngă el s-a adăpostit o apă ruginită
Baloane cu camfor au fost sparte
Prin stațiile nopții
Și strigăte neomenești au mînat lumea
Spre-o altă zi
Încotro fugi călărețule
Cu păsările pe care ochii mei le-au văzut
Privește orele se ofilesc
Cu cît pleci mai departe
Iar lumea pare un amurg neîntrerupt

Orele lunii

Din adîncul stelei mă visează-ntr-una
Tremurînd tăcerea fără vreun destin
Zodiile-și plimbă-n liniște pe ape
Frunzele bolnave de atît senin

Bate-un vînt puternic dinspre miezul nopții
Clipa împietrește pe umerii mei
O cum cad din ceruri doamne păsări albe
Și cum crapă-apusuri pe la colț de stei

Se trudesc blesteme ca să mă cuprindă
Cugetînd în ceară m-a recunoscut
Din orele lunii imaginea veche
Cînd c-o mînă arsă lung s-a prăbușit

Picură a verde clipele trecute
Și în loc ghețarii se opresc ciudat
Pe cealaltă parte a ființei mele
Simt cum putrezește iarba ne-ncetat

Oraș nepămîntesc

Lăsați diligența s-o ia înainte
De-aici începe orașul plin de erori

Iarba-i cît noaptea de lungă
Și-n catedrale-au adormit privighetori

Descoperind realități improvizate
Copiii s-au retras pe străzi pustii
Pe drumurile înecate-n fum
Se-ntorc poeții arși de insomnii

Răstimpuri verzi și neinduplecate
Sub ziduri aplecate se stîrnesc
Și ziua suferă cînd ne apropiem
De marginea orașului nepămîntesc

Castele din cărți de joc

Ziua săpa în aer mari prăpăstii
Purtai rochii albastre și mă iubeai
Un murmur neîntrerupt era pămîntul
Și pe sub el spre mine te-ndreptai

Piereau de tineri acei ce-ntîrziau
În vîntul negru de singurătate
Ochii tăi rotunjiți de-atîta spațiu
Își limitau memeoria de noapte

Trupuri salvate priveau cu nepăsare
Castelele din cărți de joc scoase-n vînzare
Și noi lăsarăm cerul iar să treacă
Prin firele de iarbă la culcare

teatru t

Prin metaforă, la adevăr

Doi tovarăși de divagații își exprimă neliniștile în legătură cu secolul care le-a distrus flora intestinală, care îi claustrează între patru pereți, lăsîndu-le drept ieșire la mare doar un meschin balcon unde există o fericire limitată de sentimentul că omul nu poate să facă ce vrea, iar viitorul nu i-l mai asigură decît infime ace de gămălie, iluzorii înlocuitoare ale albinelor atît de necesare, în vremuri de încordare, pentru hărnicia și agresivitatea lor preventivă. Un intrus, simbolic exponent al imixtiunii și suspiciunii, insistă să le modifice sistemul de referință, demonstrîndu-le doctoral că de fapt nu există nervi, că trăim într-o epocă de calm.

Dar metaforele nu se pot povesti chiar dacă reiau teme și motive latente sau active ale dramaturgiei românești în care s-a mai lansat comparația vieții cu un vagon, s-a încercat să se ridice gluga de pe ochi, și să se caute sensul pierdut, dușmanul ascuns al proștilor sub clar de lună a fost demascat, și pălăria de pe noptieră proclamată unic ideal, opinia publică amendînd de curînd mirîiala. Cu atît mai mult cu cît în spectacolul **Există nervi** al Teatrului de Comedie avem de-a face cu un text de Marin Sorescu. Din păcate, la refacerea piesei în vederea montării, autorul nu a avansat în direcția concentrării, care i-ar fi dat șansa capodoperei, ci a recurs la o de-localizare (salcîmul a devenit palmier, societatea a căpătat epitetul de consum) pe care de altfel spectatorul o ignoră, receptiv fiind la relevarea contradicțiilor și incompatibilităților, apreciind capacitatea de dominare sarcastică a subiectului și tolerînd deturnarea filozofico-poematică din final.

În debut pe scena bucureșteană, Florin Fătulescu, obișnuit cu indicațiile dramaturgului de la Pluta meduzei, a gîndit reprezentația pe două direcții : speculareа la maximum a funcției ironice a dialogului căruia i-a potențat echivocul prin acțiuni tautologice (abuzînd doar în puține cazuri) și crearea unor frumoase în sine imagini emblematice pentru definirea condiției umane.

Dornici să se confrunte cu dificultățile unui text de valoare, actorii s-au lăsat cu plăcere antrenați de stilul incitant al replicii care, prin silogism și paradox, prin figuri retorice de pură natură dramatică, asigură mersul înainte al acțiunii într-o inedită conformitate cu dialectica cunoașterii. **Constantin Băltărețu, ai cărui** ochi exprimă mai mult decît vocea, **a imaginat un locatar** ros și de preocupări domestice, și de probleme abstract universale pe care, ca orice individ obsedat de ideea solitudinii, simte nevoia să le comunice. Și, asemeni lui Iona, se dedublează. Ca ipostază a unei alte virste, astfel apare **prietenul** pe care Iurie Darie îl individualizează prin mișcări nervoase, cu unghiuri ascuțite caracteristice unei neliniști adolescentine. Li se opune **profesorul** lui Mihai Pălădescu — gesturi largi, grandiloevente, onctuoase, simulînd o eleganță vetustă, snoabă, o inducere în eroare. Sanda Toma aduce cu sine ceva din căldura felină a **femeii necesare.** Anca Pandrea sugerează debusolarea **femeii în plus** într-un registru poate prea strident. Argument superflu în demonstrație, personajul **vizitatorul** e construit cu rigoare gratuită la care Vladimir Găitan adaugă un plus de vigoare.

Irina Coroiu

film f

Serpico

Fără a fi considerat printre marii maeștri ai filmului american, regizorul *Sidney Lumet* s-a impus prin profesionalismul unei opere realizate cu amprenta unui stil eficient, realist, ce nu exclude posibila meditație asupra omului și a raporturilor sale cu societatea. Cunoscut la noi prin *12 oameni furioși* (1975, film de debut) sau *Colina* (1965), pelicule marcante într-o filmografie construită mai ales cu sprijinul literaturii dramatice (ecranizări după piesele lui *Tenesee Williams, Eugene O'Neill, Arthur Miller* etc.) *Sidney Lumet* demonstrează cu *Serpico* vitalitatea filmului politic angajat în discutarea fără menajamente a unor aspecte definitorii pentru o anume societate.

Inspirat de un roman de *Peter Maas*, *Serpico*, filmul despre și cu polițiștii din New York, angajați în lupta împotriva violenței sau a drogurilor, dar atinși de contaminanta molimă a corupției, rămîne prin evoluția principalului său personaj, o patetică pledoarie pentru păstrarea valorilor morale, a lucidității cu care trebuie nu numai privită, ci și atacată orice dezagregare etică.

Paradoxala, dar autentica aducere la același numitor a celor puși să apere legea, cu cei care o încalcă sistematic, situație sugerată deseori în *Serpico*, este dezvoltată pe coordonatele unei scări sociale extinse, din care nu lipsesc aluziile la personaje din vîrful piramidei.

Prin sacrificiul conștient al polițistului incoruptibil, prin dimensiunile răului vizat, este demonstrată necesitatea unei dure operații chirurgicale a aparatului justițiar. Declanșarea mecanismului ce va anihila, măcar în parte, consecințele corupției nu-l va salva însă pe *Frank Serpico*, eroul retras prea devreme și pentru totdeauna dintr-o bătălie ce continuă, probabil, și astăzi.

Fără divagații inutile, ocolind capcanele unui retorism ieftin *Sidney Lumet* își construiește filmul prin acumulări eficace de evenimente, relații, amănunte orchestrate într-un suspens de bună calitate, deși deznodămîntul precede desfășurarea întregii pelicule (regretabilă însă inițiativa absurdă a distribuitorilor români, de a lipi finalul după derularea primei jumătăți).

Există în *Serpico* o serie de referințe, analogii și sugestii livrești care nu scad din dinamismul epicii cinematografice conduse într-o manieră echilibrată, ce nu exclude nici spectaculosul, nici poezia.

Regizorul rămîne avocatul omului obișnuit, care ca și în *12 oameni furioși* sau *Colina*, este capabil în prezența și în numele unor valori umane, deloc ieșite din comun, să atace, nu fără succes, un puternic edificiu dimensionat la scara unei morale răsturnate.

Printre premierele destul de modeste ale acestei veri cinematografice *Serpico* se detașează și prin recitalul unui mare actor — *Al. Pacino.*

Călin Stănculescu

televiziune tv

Să vorbim vorbe

Pentru cei care din motive diverse nu au frecventat Universiada la ea acasă, pe stadioane, în săli și în tribunele bazinelor de înot, prezența televiziunii, în toate aceste locuri, a fost mai mult decît binevenită. Timp de zece zile, dimineața, după-amiaza și seara, carele de reportaj au semnalat în felul lor caracteristic întrecerile sportivilor studenți, sublimîndu-le amploarea și importanța. Efortul a fost, desigur, mare și, în general, este de apreciat lustrul oglinzii în care am privit noi, telespectatorii, Universiada. Avem puține reproșuri de făcut imaginii și regiei tehnice — situate pînă la urmă la înălțimea întrecerii —, și mai multe comentariului. Îl vom excepta, bineînțeles, pe Cristian Topescu, comentator serios, documentat, cu farmec, care gîndește (reamintim aici tristețea cu care consemna absența regretabilă din fața podiumurilor de premiere a foștilor mari campioni români care s-au văzut „uitați" în favoarea unor oficiali, persoane absolut respectabile despre care însă nu ne aducem aminte să fi sărit cît Iolanda Balaș sau să fi avut grația Soniei Iovan sau a Elenei Leuștean). Da, gîndește, spre deosebire de alți colegi din redacția sport a televiziunii. Satmari. Pumnea și compania se află într-o crîncenă înclestare cu acordul dintre subiect și predicat, nu sînt convinși că o cursă de natație de 200 m nu se termină după parcurgerea a două bazine. Mai mult, dedesubtul învelișului sonor, înlăuntrul propozițiilor bate un vînt pustiu care te deprimă. Uneori îți vine chiar să și rizi cînd cuvintele li se izbesc de frunte. Metaforele lor au grația unui elefant pe frînghie, iar sensul comparațiilor este unic și de jos în sus. Ne mirăm și acum — pentru că ne-am mai mirat de cîteva ori, fără pic de succes — de această criză care îi îmbogățește pe cei săraci și îi sărăcește pe cei bogați de cuvinte. Ne mirăm gîndindu-ne numai la savoarea comentariilor din Cismigiu făcute de oameni fără pretenția de a umbla cu ecusonul de gazetar sportiv pe piept. Noroc că lîngă acestia au fost și unii tehnicieni, de mare reputație, care au restabilit cu promptitudine adevărul, dezvăluindu-ne după minute în șir de buimăceală unde ne aflăm și ce vedem.

I.N.

debut

iulian moreanu

FOCUL

Am deschis brusc ochii. Limbile trufașe ale focului ce dansau pe peretele din ața mea îmi creau o senzație de amețeală pe care, așa, dintr-o dată, mi-am amintit, n-o mai încercasem decît o singură dată, în urmă cu vreo doi-trei ani cînd văzusem la televizor cîteva secvențe cu un oraș înghițit de apele revărsate dintr-un lac de acumulare al cărui baraj cedase. Și atunci, ca și acum, amețeala venise în urma unui gînd de cîteva secunde la consecințele tragice ce decurg din astfel de calamități. Dar, oare, ardea undeva? Am închis ochii la fel de brusc, i-am strîns pînă la durere și senzația de amețeală dispăruse. „Da, e clar, mi-am zis, am visat ceva urît, doar sînt în pat"; și, ca să mă conving, am căutat plapuma îngrămădită într-un colț al patului și m-am învelit cu ea pînă la gît. Acum n-aveam decît să deschid ochii din nou pentru a mă încredința că, într-adevăr, eram în pat și avusesem un vis urît. I-am deschis, dar de data aceasta simțeam pînă și căldura flăcărilor care dansau și mai îndrăcit pe perete. Se întîmpla, totuși, ceva suspect. „Scoală-te! Arde magazinul de mobilă! Mi-e frică!" Glasul tremurat, speriat al mamei l-am înregistrat cu un calm care nu-mi aparținea; dacă vestea mi-ar fi fost comunicată de altcineva, cred că aș fi intrat în panică. Ardea magazinul de mobilă?! Pe gerul ăsta?

Am sărit din pat și mi-am tras paltonul peste pijama. Într-un minut eram în stradă. De mama am uitat complet și imediat (nici nu i-am cerut consimțămîntul ca să plec) pentru că acel „mi-e frică" al ei nu putea însemna o teamă personală, magazinul de mobilă fiind destul de departe de casa noastră. Pe stradă, mai mulți oameni, bărbați și femei, nu-i deosebeam prea bine, alergau în aceeași direcție, către locul incendiului, cu greu, făcîndu-și parcă loc prin gerul tăios, întuitor în loc ca o materie vîscoasă ce nu permitea înaintarea. Am început să alerg alături de ei de cîtiva chiar lovindu-mă cu coatele. „Dacă în două-trei zile n-o să ningă, o să înghețăm dracului ca niște proști!" Trecuse deja o zi de cînd auzisem această profeție din gura unui moșneag care vorbea singur pe stradă sufl ind din cînd în cînd, inutil, în mîinile înroșite de ger, și nu căzuse nici un fulg de zăpadă. Ba nu, trecuseră chiar două zile — l-am auzit pe un om întrebîndu-l pe cel ce alerga în stînga sa cam cît să fie ceasul și aceasta îi spuse printre gîfîieli o cifră, o cifră aproximativă „unu-jumate, două", suficientă pentru ca profeția moșului să fie și mai aproape de realizare.

Așa alergînd, mi-am lăsat capul pe spate și am privit cerul — o îngrămădire neînțeleasă de stele care alerga odată cu mine și cu ceilalți din jurul meu. „Cum dracu nu pocnesc deatita ger? Ori, acolo, sus, o fi mai cald? Aiurea..." M-am împiedicat de ceva și într-o secundă m-am trezit întins pe burtă, în mijlocul străzii. „Na, că m-am făcut de rîs... Măcar de-aș fi fost Thales..." Două mîini solidare m-au smuls însă tot cam într-o secundă de pe caldarîmul rece, zgrunțuros și, alergînd din nou în direcția magazinului de mobilă (de unde știuse mama că era vorba de el?) căzătura mi s-a părut la fel de nesigură ca și pocnitul stelelor.

Am ajuns la locul incendiului dar a trebuit să mai alerg cîteva zeci de pași, neputîndu-mă desprinde din mijlocul grupului în care nimerisem — toți aveau găleți în mîini și vorbeau tare, mai mult țipînd îndemnîndu-se să ajungă mai repede la o sursă de apă aflată ceva mai departe. „Și eu, în ce o să car apă, în buzunare?" M-am oprit din această fugă bezmetică cu prețul cîtorva lovituri de găleți și îmbrînceli. Am rămas cîteva clipe în loc pentru a-mi trage sufletul apoi m-am întors la pas, apropiindu-mă de mulțimea de curioși strînsă pe trotuar, la vreo douăzeci de metri de foc. Parcă treceam din întîmplare pe acolo și nu mă sculasem din somn, buimac, nu mă îmbrăcasem în fugă și apoi alergasem pînă aici cît mă ținuseră puterile. De fapt, chiar așa, de ce veniserm? Din curiozitate? Ca să dau o mînă de ajutor?

În jurul focului care părea un uriaș foc de tabără (nu știu de ce am făcut această comparație pentru că niciodată pînă atunci nu văzusem așa ceva) un cordon viu de oameni se mișca încet dintr-o parte în alta, ținîndu-se aproape, într-o frămîntare și neliniște apropiate de milă și frică în același timp. O hipnoză colectivă le reducea comportamentul la gesturi simple, reținute, de apărare a ochilor, făcute în tăcere, cu rușine parcă.

Magazinul (deja fostul magazin) ardea aruncîndu-și flăcările din ce în ce mai sus, lemnele din care fusese ridicat se împotriveau, ardeau încet, ireversibil însă, trosnind neputincioase în mai multe părți de-o dată. Apa din gălețile celor cîtiva bărbați întrepizi nu-și atingea ținta, cu toată forța cu care era aruncată, parcă era miere, plutea greoaie cîteva secunde apoi cădea fără vreo eficiență la cîțiva metri de foc, fără ca măcar să împrăștie stropi. Pînă la urmă, voluntarii au renunțat, au lăsat jos gălețile și s-au transformat și ei în spectatori resemnați ai acestui spectacol sinistru — dispariția vizibilă, milimetru cu milimetru a magazinului. Într-un tîrziu, oamenii s-au trezit din șoc și au început să vorbească încet, mai puțin atenți la focul ce devenise un element de decor firesc. Încercînd să mă apropii mai mult de foc (în nici un caz din nevoie de căldură) m-am strecurat printre oameni și discuțiile lor pe care le percepeam în fîrîituri, în mod automat. Simțul auzului îmi funcționa ca niciodată, cu un plus de acuitate. „Tocmai treceam pe aici, cînd am văzut..." „Sute de mii de lei, domnule, sute de mii de lei duși pe apa sîmbetei..." „Norocul gestionarului, dacă avea lipsuri, că acuma poate să le acopere **legal**.." „Ți-ți-ți..." .... da, dar tot apa e mai periculoasă, măturătot și n-ai cum să te ferești..." „Păcat, domnule, oricum, mare păcat..."

În orașul nostru mic, apărat jur împrejur de dealuri (în discuții despre incendii, inundații sau cutremure se invocă mereu acest aspect topografic cu un nejustificat sentiment de securitate) și lipsit de întîmplări neobișnuite, în care viața fiecăruia se desfășoară egal și previzibil, un incendiu este un adevărat eveniment și multă vreme lumea îl ține minte, îl ia ca reper temporal și îl plasează aproape inevitabil în discuții mai mult sau mai puțin ocazionale („Îl știi p'ăla de i-a luat foc casa acum un an?..." „Știi de unde a luat foc?.." „I-o fi dat ADAS-ul banii?..."). Ultima dată cînd avusese loc un incendiu, în urmă cu aproape trei ani, arsese casa unor tineri căsătoriți. Se spărsese nunta, și insurăței, la cîteva ore după ce se retrăseseră în casa nouă a ginerelui, plină ochi cu mobilă stil cumpărată de părinții fetei, au ieșit în stradă așa cum erau în pat la ora aceea și au început să țipe ca din gură de șarpe. Pînă au sărit vecinii, pînă au venit pompierii, casa a ars toată, pînă la temelii, cu mobilă stil cu tot. Ginerică, înnebunit, nici nu s-a mai îmbrăcat, a umblat aproape tot timpul gol printre furtune și găleți încercînd zadarnic să mai salveze cîte ceva din lucruri. Cu mare greutate au reușit să-l înfășoare în cearșafuri și să-l ducă cu „Salvarea". După două săptămîni a ieșit din spital cu rănile de pe mîini vindecate. Gura lumii s-a și pus în mișcare — noua casă (în sens de „familie") era sortită eșecului, semnul împotrivirii divine fiind evident, dar cei doi tineri n-au luat în seamă ce se vorbea și în ciuda insistențelor socrilor mici de a-și lua fata înapoi, și-au văzut de treabă (de iubirea lor și mai înfocată) s-au mutat la bloc și treptat și-au cumpărat altă mobilă, e drept că mai puțin pretențioasă. Blocul n-a luat foc iar cei doi se înțeleg foarte bine, au și doi copii după cum am aflat mai apoi.

Lumea începuse să se mai rărească, trecuse cam o oră și se făcuse parcă și mai frig; oamenii plecau pe la casele lor (mulți căscînd) în grupuri mici, continuînd să comenteze grozăvia pe care o văzuseră. Flăcările sfîșiiau mai departe magazinul aruncînd în jur zeci de scîntei. „Unde sînt pompierii?" Nici nu-i observasem pînă atunci, poate pentru că nu auzisem sirenele mașinilor, dar erau la datorie și întindeau încă furtune; pe cîțiva care au trecut în fugă pe lîngă mine i-am auzit înjurînd printre dinți gerul și ora asta atît de mică. Treaba încă n-avea spor — hidrantele dintr-un perimetru destul de mare erau înghețate așa că apa trebuia captată direct din gîrla aflată la vreo patru sute de metri. Pompierii (aproape niște puștani cărora uniforma nu le adăuga nici un pic de maturitate) erau foarte nervoși, prea grăbiți, se cam încurcau între ei (provocînd nedorite scene hilare) iar apa din cisterne și spuma extinctoarelor erau mai mult risipite. O dezordine năucă risca să irite pe spectatorii nerăbdători să vadă odată focul stins și să compromită impresia despre pregătirea soldaților. „Ce dracu faceți, mă băieți, la instrucție, de nu vă găsiți rostul?" se auzi chiar o voce. „Tu ce cauți aici?" Întrebarea am receptionat-o însoțită de un brînci care mă aruncă la cîțiva pași în spate. Destul de aproape de mine, un bărbat tînăr, îmbrăcat într-un costum negru, cu o floare mare de nuntaș prinsă de reverul drept, se agita în dreapta și-n stînga (pe mine m-a ignorat total după ce mi-a făcut vînt) dînd o serie întreagă de indicații neîndeminaticilor militari. Era vizibil că omul chefuise pînă atunci, (lucru neimputabil de altfel, dat fiind însemnul pe care-l purta la reverul hainei) și l-am crezut rătăcit din întîmplare pe-acolo; m-a frapat însă concordanța dintre indicațiile lui și acțiunile soldaților la care devenisem mai atent. „Oamenii se pricep și la altceva decît la fotbal și agricultură", mi-am zis, dar intervenția unui sergent m-a făcut să-mi reconsider pe loc părerea despre nuntaș: „Tov lent-major, raportez: am reușit să facem o spărtură prin spatele magazinului! Permiteți să?..." „Adu-mi o cască, Staicule, adu-mi o cască mai repede! Mergem să vedem cum e, și multă atenție, multă atenție că și-așa am dat de dracu!" Nuntașul (s-ar fi putut să fi fost chiar ginere!) a cărui identitate acum îmi era foarte clară, dispăru în cîteva clipe în fumul gros, alb-lăptos, alături de sergentul care legăna într-o mînă o cască inutilă.

Se auzeau în continuare trosnituri de lemn ars, flăcările cedau treptat și un fum din ce în ce mai gros și înnecăcios le lua locul, într-o tristă logică a distrugerii. Parcă anume așteptasem această domolire a focului pentru a mă întreba de ce noi, ceilalți, **civilii**, curioșii, nu interveneam mai concret în stingerea sa și în salvarea lucrurilor care se mai puteau salva. Întreprinderile de acest fel de mai devreme le uitasem, fuseseră de prisos și într-un fel făceam o acuzație gratuită. M-am uitat în jur — din cîteva sute de oameni mai rămăsesem vreo douăzeci-treizeci. Nu știu cum, un tăciune descrise o traiectorie curioasă și, bîzîind ca un bondar (sau ca o schijă) se opri pe pantoful meu sting. Abia atunci am constatat că eram încălțat.

De neînțeles mi se părea faptul că din loc în loc, la circa zece metri de foc, cîțiva militari patrulau în jurul său, păzindu-l parcă de un linșaj. „De ce nu ne lasă și pe noi să dăm o mînă de ajutor, că doar acum se poate!?", întrebă cu voce tare un bărbat cărunt aflat chiar lîngă mine, aproape țignit de inutilitatea sa. „Poate o mai fi ceva de salvat!" Un militar din cei care păzeau focul ridică din umeri mai mult a „ordinul e ordin", decît a necunoștință. „E pericol de accidente, lămuri un altul lucrurile, grinzile, deși nu au ars de tot, se pot prăbuși în orice clipă".

Focul era aproape stins, dar, curios, magazinul, eliberat de flăcări, se arăta aproape întreg și nicidecum nu fusese mistuit de tot, așa cum mă așteptam. Contururile sale negre trosneau mai departe, enervant. Fumul gros, alb și înnecăcios nu se ridica deloc, parcă se lipise de pămînt. Aveam în față imaginea de film a unui loc bîntuit de stafii. Ceva rece, într-o fracțiune de secundă, îmi produse o arsură pe nas. Începuse să ningă? Dar ceva mai înainte cerul era senin! Și totuși așa era — rari și mari, ca niște floricele de porumb, fulgii de zăpadă încercau să-și facă loc printre noi; era destul de greu, se topeau încă în aer fiind, parcă eram sub un acoperiș de sticlă. Doar mai încolo, departe de foc, în lumina unui bec cu neon, ninsoarea era mai clară și din ce în ce mai deasă.

De undeva din față apăru din nou locotenentul-major. Hainele îi erau mototolite, stropite de apă iar o frunză a florii de nuntaș, acum înnegrită, fumega. Observă acest lucru și cu cîteva bobîrnace o stinse; n-o scoase însă. Se întoarse spre grupul nostru compact, acum parcă eram din nou mai mulți, și după cîteva clipe de ezitare, zise: „Am nevoie de vreo zece voluntari. O să primiți măști de gaze. Partea grea o s-o rezolve soldații, dumneavoastră ne veți ajuta (deja intrasem în subordinea sa) doar la transportul mobilei care a mai rămas. Și e destulă, pentru că focul a afectat mai mult structura clădirii. Riscul, atît cît este, o să-l împărțim împreună, nu am nici o aprobare în acest sens". Staicu, sergentul, apăruse și el cu cîteva măști de gaze în mîini. I-am smuls una, m-am uitat la bărbatul cărunt să văd cum și-o pune, am procedat la fel urmîndu-i gesturile și am țîșnit alături de el spre locul unde fusese intrarea magazinului, fără a mai auzi indicațiile ofițerului.

Peste o săptămînă am aflat că mai mult de jumătate din valorile magazinului au fost salvate. Nu știu care a fost partea mea de contribuție. Nu mi-a spus-o nici locotenentul-major și nici bărbatul necunoscut care, vizitîndu-mă la spital, mi-a dăruit un palton nou din partea conducerii O.C.L.-ului. În ziua aceea de vizită, dincolo de geam, ningea grăbit cu fulgi mari cît pumnul, parcă cineva arunca din văzduh cu bulgări de zăpadă...

ion murgeanu

CANONUL
I. TRATAT DE MORALĂ SUMARĂ

Fluviul serii

Fluviul serii mistuind depărtarea
măsura și majestatea mea. Căci exist.
Inițial am vrut să scriu ori să ucid?
am vrut să aud ori să văz?
am dorit eu să pricep toate astea?

mi-am intitulat viața – Azurul
mi-am intitulat viața – Zorul
am intitulat cartea mea – Ziua
de fiecare dată m-am privit atent în oglindă
am citat acest capăt de vers celebru:
Nu voi lăsa memorii!
am notat: în absența vieții
adevărul este absent; viața ce-i?
nu trăiesc oare atîția oameni
sub același clopot de sticlă?

am mai cunoscut moartea „fizic"?
i-am mai sărutat buzele vinete?
m-am îmbătat de voluptatea morții
cîntînd ori uitînd de ea? trăiam
dincolo de hotarele vieții
ca un sicriu în mijlocul unei nunți –
incapacitatea de a munci la comanda
zeilor zilnici cauza febrilității
care mă istovește; citeodată
simt că pot răsturna totul; simt
că pot respira norul care m-acoperă;
îl simt pe Dumnezeu totuși mă contrazic –

iată metoda harului: să nu uit nimic.

Gîndul

un gînd este o muncă a timpului

Filosofie

filosofia cuiva stă în modul
cum își petrece timpul; înțeleptul tace;
istețul dă din mîini (dar se crede isteț);
femeia se ceartă; copilul plînge;
rața măcăie; calul nechează;
firul de iarbă crește; eu scriu;
îmi acopăr scrisul de vorbe
cum mortul sicriul cu flori –
iubirea tace și ea zîmbind
ca și înțeleptul; înțeleptul e serios;
iubirea tace mistuindu-se de plăcere
zîmbind: cugetînd practic

apoi se ridică într-o baie
fluieră trage apa
îi ajut să-și îmbrace pe sală
frumosul ei pardesiu azuriu
(e chiar iubirea nu o confund
cu vreo iubită întîmplătoare)

în ușă mi-a zis:
echilibrul e o metaforă; toți balansăm
filosofia nu reprezintă existența
ea este o stare sau alta a existentului
între filosof și poet – o disjuncție
necesară: filosoful spune „cunoaște-te

pe tine însuți" în timp ce
poetul dă a se-nțelege
că el știa totul
cu mult înainte
și atunci cîștigător cine este?
cel care își caută limite?
cel care și le cultivă?
în spațiul meditației zilnice
talent înseamnă să le accepți?
ce este talentul?

Talentul

talent înseamnă tot ce aparține omului talentat

Curajul

curajul de a lipsi din propria-ți viață mai bună
cînd nu se întîmplă din lașitate
anunță un ideal

nu uita să te întrebi și pe tine ceva într-o zi

(în timp ce ziua trece unii spun: n-o apăsa
de gînduri – totuși insist: întreabă-te
cite ceva despre ea despre tine)

există un optimism necesar tuturor faptelor noastre

curiosul ce caută? istețul ce se întreabă?
despre plăcere? ce este cel mai plăcut în viață?
vinul sau cîntecul? sau femeia?
cei mai mulți au răspuns că-i fericirea
un răspuns dat curajului de-a te afla în treabă

Faptele noastre

faptele noastre au o dublă concordanță:
cu amintirea unor fapte săvîrșite-n trecut
și de alții și cu răsunetul lor
din viitor.
Da, cugetăm.
Omul este cel mai bătrîn exemplar al rațiunii divine.
Existăm pozitiv în măsura în care faptele noastre
le subordonăm intereselor generale
ale naturii umane.

Fericirea în fond e datoare oricui.
A începe viața din nou uneori poate să pară
o sinucidere; a o continua la fel, lașitate.
A iubi e cumplit totuși îndrăgostitul
și îngerul sînt luați adesea frați buni;
nimeni nu-i găsește iubirii nici un cusur
deși ea se rupe cu trufie cu violență chiar
de tot ce e omenesc; cine-mi va spune
că a trăit toată iubirea? ar fi o persoană
înfumurată și în privința ei
am și decis: n-o ascult.

Adevărul

cel mai teribil adevăr e acela care nu s-a rostit niciodată

Farmecul plictiselii

nu disperarea e cea mai rea; atunci plictiseala?
poeții atît o iubesc... ce li se pare lor
deosebit de interesant în natură?
or să-ți răspundă cam toți la fel:
cum să privești o femeie
cum să te apropii de ea
ce sfaturi să-i dai unei femei jignite
după ei cosmosul tot e ca o femeie gravidă
nu s-au oprit la timp cei doi amanți
iar ei suferă că s-au născut

Despre uitare

am să uit; pentru uitare a născut memoria inteligența
renunțarea îmi trebuie ca să scap de-acest gînd
al tristeții că geniul
nu-i nici el favorabil oricînd creației
că orice lucru perfect rămîne pe veci perfectibil
dovadă oul (din care iese găina)
dovadă omul: el a evoluat
dar trăiește privind mereu în trecut.

plastică

Cu ochii albaștri

Șerban Rusu Arbore nu e un nume necunoscut în arta plastică din România. Ca să fiu mai precis, poate fi necunoscut doar celor ce nu știu să cunoască, ceea ce în viața noastră culturală se mai întîmplă. Pictura pe care o face Șerban Arbore e ca o fereastră deschisă către frumusețile lumii, și cred că, în vremea noastră, mai mult ca oricînd, avem nevoie să privim în aceste ferești dincolo de care luminează bucuria și speranța. Avem nevoie și de compensația asta pe care arta bună, arta neabdicînd de la adevărul omului, ne-o dă pentru a rămîne oameni, pentru a face ca urmașii noștri să ne continue în bucuric. La întretăierea de milenii care se apropie, cu paradoxuri și seisme, arta poate fi mai mult decît o speranță. Poate fi o certitudine că spața omului va trece dincolo. Va supraviețui și-și va supraviețui.

Din neliniștea zbaterii în singurătatea atelierului, Șerban Rusu Arbore vine, cu noua expoziție, spre altă singurătate, cea publică. E soarta lui. E unicul tip de veselie pe care și-l poate permite un artist. Nouă, celor veniți la întîlnirea cu el, bucuria ne este semnă și încrezătoare. Din singurătatea zilelor lui de atelier, din solitudinea veghei în cîte un colț din lumea noastră cea pe care o vedem sau credem că o vedem, Șerban Rusu Arbore a ieșit, pentru noi, cu cîteva adevăruri de artă solidă: o pictură în care solaritatea sentimentelor se sprijină pe temeinică meserie. Șerban Arbore e unul dintre pictorii noștri care cred că a picta înseamnă și a ști să pictezi. El este un bucovinean din Arborea care, înainte de a se apuca de lucru, nu uită să se întrebe cît de adînc știe meseria; înainte de a simți arta, o știe muncind. E rugăciunea care însoțește toate aceste lucrări prin care trec vînturi solare și văzduhurile au transparența Mării Marmara la sfîrșit de august.

Orînduindu-mi aceste gînduri, am încercat din răsputeri să rezist tentației de a vorbi despre ctitorii bucovineni ai lui și nu numai ai lui, în pictura ce se face azi în România. În legătură cu el, singele care îi curge în artere, din direcția Voronețului, Arborei, Suceviței, Moldoviței, Humorului, pare mai fierbinte și, negreșit, e foarte adevărat. Cît de minunat ne arată ce se poate obține dintr-un albastru sau dintr-un verde cînd talentul ți-a fost botezat cu obcine și plaiuri cum a fost botezat talentul lui Șerban Rusu Arbore! Pictorul privește lumea cu ochi albaștri, din împărăția turcoaz și lapis-lazuli. Oricum, ne e un bun și inspirat intermediar către aceste culori care ne țin sufletele în poziție verticală.

Cu destul de mulți ani în urmă, un scriitor din Bucovina, care începea pe drum de aur și se pregătea — nu întotdeauna din vina lui — să sfîrșească în ceață, l-am numit pe bunul și ciudatul și cel cărula destule drame l-a fost dat să trăiască Eusebiu Camilar, îmi povestea prima lui întîlnire cu Sadoveanu. Maestrului îi plăcuse o proză a tînărului, „Scrii bine, băiete", ar fi zis Sadoveanu, ca, spre uimirea tînărului autor așteptînd înfierbîntat detalierea judecății de valoare, să continue: „Da' cu stomacul cum stai? Ești sănătos?" „Sînt sănătos, maestre". „Caută să-ți păstrezi sănătatea sufletului și a trupului, că altfel e greu să scoți din tine un lucru frumos", ar fi încheiat Sadoveanu, și pentru ucenic aveau să fie vorbe de-o viață. Arta pe care ne-o înfățișează Șerban Arbore, la cea de a douăsprezecea expoziție a sa, este dovada unei intensități sufletești în deplină putere. Nebunia dealurilor sale tumulare, a pomilor ca niște parașute, a caleidoscopului concentrat al acoperișurilor Mangaliei are sănătatea autentică de care adevărata artă nu se poate lipsi și din care se întîlnește cu o lume, în dezechilibrul clipei el, aspirînd mereu către echilibru. Același Eusebiu Camilar îmi vorbea despre felul discret de a fi al artiștilor bucovineni care, în metropolă ajunși, zicea el, dispar în neștiute locuri. Dispar, zic, ca să apară cu brațele încărcate de frumusețî așa cum o face astăzi Șerban Rusu Arbore.

Platon Pardău

muzică

Policromie

Un concert supradimensionat cantitativ, ca și cum nu importă decît să se fi produs un număr de titluri (de ce nu se vor fi făcut din el două concerte de o arie rezonabilă), organizat de Filarmonica „George Enescu" în colaborare cu Uniunea compozitorilor, a fost ca o arătură care a scos la lumină ceea ce mai adăsta prin mapele unor compozitori selectați din mai multe generații creatoare. Simptomatic pentru componistica românească actuală, a fost acest concert nu numai prin verva, nevoia de expresie ce se recunoștea în mai toate lucrările audiate, ci și, mai ales, prin paralelismul sensibilităților distincte, ce-și găsesc culoarul exprimativ adecvat, prin coexistența pașnică între stiluri, crezuri artistice. Lista interpreților acestui concert este foarte lungă, aș aminti numele citorva dintre cele mai tineri, căci altele sînt binecunoscute — Lena și Andrei Vieru, cvartetul alcătuit din Mircea Călin, Laurențiu Vătafu, Marius Ungureanu, Victor Popescu, percutionistul clujean (de altfel veche cunoștință, mai puțin în solistică) Grigore Pop, și, debutînd interesant ca dirijor, excelent coordonator de ansamblu, violonistul Dorel Pașcu, deosebit de valoros profesor de muzică de cameră al conservatorului bucureștean.

Revin, spunînd că muzica prezentată se acordă unui diapazon stilistic foarte larg. Și se acordă în voie, căci ceea ce mi se pare a fi caracteristica momentului este tocmai modul dezinvolt în care fiecare compozitor își urmărește, liber de prejudecăți, sensibilitatea, predilecția, opțiunea. Cred că niciodată nu a existat o mai deplină credință, autenticitate față de sine însuși în componistica noastră. Această autenticitate poate însemna fie nararea directă a unor secțiuni confesive, concret sugestive (Myriam Marbe — **Naratio**) dar și, tot autenticitate, dacă în această direcție compozitorul își canalizează gîndirea, reiterarea unor structuri formale ciclice, cu reprize demonstrative și o motivică strict controlată armonic (**Sonata pentru harpă** de Dumitru Capoianu). Pentru că antinomiile par să se atragă, la fel sincere mi s-au părut și forța vitală a concretului, cu o detașare ironică în paginație (Nicolae Brînduș — **Trei strigături de alean**) și gîndirea caligrafiată, gestul transfigurat în contururi melodice expresive (**Peisaj de iarnă** de Ulpiu Vlad).

Fantezia în forme geometrice dar și strict muzicale, în același timp, forța reductivă către simplitatea misterioasă care îi apropie muzica de pictura lui De Chirico sînt, în momentul actual, coordonatele creației lui Aurel Stroe (**Zece pastorale pentru orgă și clavecin**) după cum conductul melodic ferm, polivocalitatea neoclasică îl exprimă optim pe Mircea Chiriac (**Cvartetul de coarde nr. 3**). În fine, Adrian Rațiu a fost întotdeauna mai puțin atras de situări teoretice cît de vibrația imagistică. În **Trio pentru suflători**, liniile desenează prin compunere imagini de o captivantă, o profunzime a cîmpului tulburătoare.

Din antinomie în antinomie, se poate aprecia tocmai unitatea unei școli de compoziție, grupată sub semnul sincerității, a conștiinței de sine.

Costin Cazaban

Perspective

Considerațiile noastre de astăzi pornesc de la **concertul clasei de compoziție Aurel Stroe**. Ce se întrevede dincolo de, deocamdată, neclaritatea căutărilor lui Alexandru Dumitrescu, anul III? Dacă cvartetul începe oarecum facil, continuarea devine interesantă pentru că Alexandru Dumitrescu descrie muzical mai bine succesiunea din aproape în aproape, trecerile fondu-enchainé, topind elemente teoretic ireconciliabile (atît secțiunile dezvoltătoare cît și lucrătura măruntă a unisonului inițial au aceeași pulsație, aceeași egalizatoare densitate). Lucrări interesante a prezentat Mihnea Brumariu, anul III. Și aceasta referitor la dezinvoltura cu care alătură sugestii ilustre, la temeritatea pătrunderii pe un teren al ambiției componistice, acela de a scrie mult, divers, pentru formații mari și eterogene, ambiție neinfrinată de dificultăți obligatorii la piese frizînd teatrul instrumental sau alinînd formații mozaicate. Este o asemenea cale de creație promitătoare? Privind cu „înnegurare" critică, „Impresie Free" regăsește entuziast formule standard ale teatrului instrumental, inevitabil prezente în versatilitatea genului, în inconsistența unei partituri: semiografie imprecisă pentru o încercare muzicală mai mult afirmativă (interesantă e întotdeauna prima idee, prima piesă) decît reduplicativă. Trebuie observat însă că pentru orice tînăr formîndu-se în preajma unor personalități componistice, cunoscînd mereu exemple renumite ale muzicii universale, preluarea unor locuri ilustre e inevitabilă. Mai mult, ea devine necesară și profitabilă. Inevitabilă este pentru că nu există alternativă reală: o creație originală nu se poate naște decît ducînd mai departe ceea ce deja a fost dobîndit, iar ceea ce permanent se cîștigă transpare imediat și clar (din nou cu pesimistă acuitate critică, ca pe un terminal de calculator) în **lucrările de școală**. De aceea, „Impresie Free" este o primă lucrare reușită, știut fiind cît de aproape e eșecul de marile ambiții și de vastele mijloace (în piesă sînt excelente momente de declanșare a contrastelor, de cumpănire a lungimilor secțiunilor, momente de deviere, de cotire spre zona sonorităților nespecifice, calofile, pornind de la cîntat a l'ordinario). Piesa arată egală dispunere către majoritatea punctelor orizontului componistic, întărire a afirmației că, iată, mimetismul în timpul formării poate fi fertil, completîndu-se aici cu o lipsă evidentă de prejudecăți muzicale, cu evitarea oricăror paralizante idiosincrazii stilistice. La Sorin Oancea, anul II, talentul se întrevede și printre zăbrelele unor genuri tradiționale; ceea ce transpare e indescriptibilul și savurosul amestec de ingenuu și laborios, de prospețime și școlăresc. S. Oancea construiește cu atenție, însă aceasta nu poate fi suficient; numeroase amănunte, tot atîtea desprinderi de convențional, conferă interes pieselor distanțîndu-le de canoane școlare și de locul corect. Lucrările sînt modeste ca înfățișare; pentru cine vrea însă să asculte, ele abundă în sugestii, în impulsuri reținute de o cuminție de școală dincolo de care se simt însă alunecări, scăpări a căror continuare (pînă acum doar imaginată, prelungită după direcția începutului) va da la iveală un viitor adevărat compozitor.

Viorel Crețu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești (XVIII)

așadar, cele dintîi efecte provocate în conștiința eroului de impulsiile somnului cataleptic cristalizează într-o nouă viziune asupra propriei existențe. E o viziune caracteristică prin conținutul ei violent contrastant în raport cu realitatea vieții cerșetorului Baltazar. Cum s-a văzut de la forma de percepție sensitiv-feerică a „visului" se trece treptat la evaluarea lucidă, „obiectivă", a noii stări de lucruri. Și mai puternic luat în stăpînire de somnul cataleptic, eroul începe să aibă conștiința exactă a visului, asumîndu-și integral realitatea acestuia. Momentul maxim al straniului proces de conștientizare a visului este marcat de percepția direct fizică a condiției de ins „mort", aflat în închisoarea propriului sicriu : „El se simțea apăsat... dete paiele și lutul de pe față și se trezi într-o groapă adîncă — fără să știe, cum, fără să știe cine-i el, și deasupra frunții lui cu închipuiri senine sus, sus în cer, luna cea plină". În ipostaza de „mort lunatec", Baltazar se comportă de acum încolo ascultînd necondiționat de „vocea" „archaeului" faraonic a cărui primă reincarnațiune o reprezintă. Revelația noii identități umane se izbește de două mari necunoscute : totala pierdere a memoriei și profunda neliniște trăită de subconștientul său în ceea ce privește originea acestei noi identități. Element psihanalitic înscris și el cu nedesmințită frecvență în arsenalul epico-analitic al literaturii fantastice, în cazul de față, fenomenul de pierdere a memoriei conținînd datele biografiei fenomenale este deci însoțit de impulsul orientat pe direcția reactivării memoriei mitice : «Cine sunt eu ?» fu cea dintîi cugetare ce-i veni în minte. Mintea lui era clară, închipuirile erau cu formele concrete, vii și pline de viață... el avea o lume gata în capul lui de a cărei izvoare nu-și putea da socoteală. Se găsea cuminte... Și... memoria... memoria era ceea ce-i lipsea... El închise ochii ca să rămîie în întuneric și ca neinfluențat de lumea din afară să cutreiere cîmpul aducerii lui aminte...". Materializarea răspunsului la dilematica întrebare în viziune genezic-cosmicizantă de o acaparantă acuitate analitică în substratul ei, constituie și acum caracteristica de seamă a textului : „Era ca un orizont negru și fără sfirșit... nimic, nimic... numai prezent avea... trecut de fel... sau unul atît de tenebros, încît nu vedea nimic pe el... departe, departe... ca și cînd într-o noapte neagră ca lumina de sticlă în cerneală... ai vede undeva un foc arzînd... cer înnorat și negru... pămîntul și noaptea de nu-ți poți vedé mîna cu degetele rășchiete dinaintea ochilor... departe pare-că vedea în noaptea plană a sufletului lui o antică coroană de rege". Cel puțin, propoziția din urmă, prin care se sugerează abia pîlpîindele semne de revenire, a memoriei milenare, aparținînd „archaeului" faraonului Tlà, „în noaptea plană a sufletului" eroului constituie, indiscutabil, un autentic model în ceea ce privește capacitatea de reprezentare figurativ-analitică a străfulgerătoarelor intuiții de domeniul psihologiei abisale, interpretate în manieră fantastică. „Moartea" și „învierea" în vis a eroului, iată conținutul paradigmatic al fenomenului de transmigrație la care asistăm acum și ale cărui efecte stau la originea celorlalte tulburătoare momente fantastice distribuite pe axa narativă a „micronuvelei". O foarte puternică impresie de insolit degajă și soluțiile la care se apelează mai departe, cu scopul punerii în ecuație epică a temei fantastice. Astfel, conștient de actuala sa stare, inclusiv de faptul că i-a trecut boala nebuniei și că trebuie să facă totul spre a-i preîntîmpina revenirea („Ah ! gîndi el... mă tem să nu-nnebunesc iar... căci, cum văd, ceea ce am acuma... mintea... n-am avut-o-ntotdeauna... trebuie s-o fi pierdut odată"), prima mișcare a eroului este de a părăsi „casa" propriei morți. Este o „operație" care, fapt demn de reținut, se produce în chipul cel mai firesc cu putință („El ieși din mormînt după ce tocmise la loc paiele și pămîntul, ca să nu se cunoască că el a ieșit din mormînt, și-ncepu să meargă prin cimitir...") situată deci la polul opus viziunilor sacramental-înspăimîntătoare, practicate cu naivă obstinație de anonimii plăsmuitori ai legendelor apocrife. Adaptarea unei asemenea tonalități ține de rigoarea analitică a demersului analitic, căci ținta naratorului este de a conferi întregii „povești din vis" încorporată de „micronuvelă" atributele deplinei normalități comportamentale. Paradoxal, dar însușirea eroului de a se înscrie pe traiectoria unui astfel de comportament realistic conceput are drept cauză intimă recursul autorului la o soluție mitic-ezoterică, privită în sine, de o extraordinară spectaculozitate demonică. Circumscrisă „științelor" magic-ocultiste, „legea" magnetismului sufletesc este aceea care face ca odată cu „învierea" sa și cu părăsirea mormîntului, cerșetorul Baltazar să-și însușească identitatea marchizului Alvarez, mai exact să se substituie „dublului" acestuia, și, ca atare, să se manifeste aidoma unui mare gentilom din Spania veacului de aur : „Toate ce le făcea — notează autorul — i se păreau firești și totuși dacă s-ar fi întrebat de ce le face nu și-ar fi putut da socoteală... Avea instinctul neconștient a unui animal, care face tot ce-i de trebuință fără să știe spre ce scop". „Programa" deci de „archaeul" regelui Tlà să se reîncarneze în „dublul" marchizului Alvarez la început Baltazar își autentifică noua sa identitate prin acte care exprimă exact contrariul a ceea ce adevăratul marchiz vrea să săvîrșească în realitate. Are loc un straniu fenomen de „furt" al visului. „Furînd" dublul marchizului Alvarez, Baltazar îl „obligă" pe acesta ca în timp ce doarme să viseze că înfăptuiește tocmai ceea ce nici prin gînd nu-i trece să înfăptuiască : „El se întoarse repede, intră într-o odaie slab iluminată, unde dormea în pat un bătrîn, care trăsură cu trăsură era el. Haine ca ale lui erau așezate pe scaun... bătrînul visa adînc... «Da ! da ! zicea el prin somn... nu vă uimiți... renunț la mîna donei Ana... îi dăruiesc jumătate din averea mea».

— Visează ceea ce am făcut eu, zise el încet. Cu atît mai bine... cu atît mai bine..." Strict psihologic, procedeul are o motivație plauzibilă, dată fiind cunoscuta interpretare a imaginilor din vis ca reflex cu semnul schimbat al acelor imagini aparținînd realului și care dispun de cel mai ridicat coeficient de tensiune emoțională și volitivă. Subtilitatea „artificiului" artistic constă însă tocmai în utilizarea lui ca resort ce favorizează transferul „magnetic" dintre identitatea marchizului și Baltazar. Insinuîndu-se în „dublul" marchizului, așadar, Baltazar începe a dobîndi însăși identitatea acestuia în al cărei nume acționează, deocamdată, cît timp adevăratul ei stăpîn doarme. Dacă gestul mărinimos al falsului marchiz de a o elibera pe dona Ana de obligația de a-i fi soție, în ciuda faptului că nu-l iubește, ca structură epică pune în valoare virtuțile romanului sentimental cavaleresc, în schimb, ceea ce se întîmplă imediat după aceea reintră pe făgașul firesc al fantasticului. Noutățile în materie cu care naratorul ne întîmpină și acum sînt demne de cea mai mare atenție. Făcînd dovada acelеiași inflexibile siguranțe de sine, în continuare Baltazar „trăiește" viața marchizului (de remarcat, că toate acestea se petrec în timpul nopții) și, drept urmare, hotărăște a se duce la unul din castelele acestuia. Este un excelent prilej pentru prozator de a-și satisface cunoscutul apetit pentru viziunile descriptiv-narative de tip gotic, caracteristice prin insidiosul lor fior fantastic. Iar voluptoasa plăcere de a-și plimba eroul în „subterană" se arată din nou suverană : „Ajunse în o subterană mare... De jur împrejur erau boltiri

în muri, în care erau straturi de piatră... chipuri de cavaleri îmbrăcați în fier... ce se uitau cu ochii lor reci de piatră la el... O manta era spînzurată-ntr-un cui... într-un colț era o bute așezată pe tălpi, de mult putrezite, și o cupă de argint alături de ea... ? !" Continuarea episodului amintește de viziunea și tehnica fantastică din **Fragment.** Numai că de data aceasta fioroasa solemnitate a mișcărilor este subminată de intruziunea unor surprinzătoare note de umor grotesc care redimensionează spațiul fantastic din unghi discret parodistic în manieră cervantescă. Totodată, ca element inedit înscris în arsenalul tehnicii fantastice a nuvelei, este de notat funcția de agent magic halucinatoriu a visului : „El scoase cepul de la bute... Nu curgea nimic... Desigur că cămașa prinsă asupra vinului era foarte groasă. El băgă spada în bute și ținu cupa... Un vin ca chihlimbarul transparent... mirositor curse din bute... și beu paharul întreg. I se cutremură corpul de plăcere... Părea că chipurile de piatră începeau a se legăna pe piedestalele lor balanțînd cu mîinile, apoi el se culcă pe manta de pămînt ca să privească... Stanurile de piatră se coborîră și-ncepură să joace în pivniță, și sub greoaiele lor tălpi de granit urla cerul subteranei... Mai stîngaci decît urșii se-nvîrteau țipînd și strigau și se certau... Hopp ! hopp ! zupp, zup! Și-și legănau taliile lor țepene, și-și mișcau picioarele lor și ochii lor de piatră se-nvîrteau uscați și morți în încoifatele lor capete".

Paradigma temei fantastice din cea de a doua „micronuvelă" încorporată în **Avatarii faraonului Tlà** vizează însă depășirea paralelismului de identități Baltazar-„dublul" marchizului Alvarez. „Archaeul" regelui egiptean revendică, să spunem astfel, deplina lui reîncarnare în ființa marchizului. În acest punct, sesizăm revenirea unui alt motiv fantastic de intensă circulație în proza lui Eminescu. Anume, este vorba de motivul umbrei, ca proiecție a „dublului" a eului uman în genere. Comparativ cu modul lui de tratare în **Sărmanul Dionis,** acum el intră în alte unghiuri de incidență. Ideatica fantastică este abandonată în favoarea ideii de un ezoterism feroce potrivit căreia umbra își trădează „stăpînul" pînă într-atît încît acesta ajunge să fie ucis cu ajutorul ei de către cel de care este furată. În acest chip, se desăvîrșește fenomenul de asumare a noii identități umane. Episodul luptei marchizului Alvarez cu propria-i umbră în fața oglinzii dă conținut, fără îndoială, uneia dintre cele mai strălucite pagini de proză satanic-fantastică din literatura română : „Sara după ce închise ușa după sine se puse-n dreptul oglinzii și privi lung la el însuși... ca să vadă de-i el ori de nu mai e el. El începu să amenințe cu degetul chipul din oglindă rîzînd și strîmbîndu-se... «Ha ! blestematule ! mă persecutezi, ai ? faci sinete în locul meu... mă bagi în datorii, hoțule ?...» Chipul din oglindă amenința și el cu degetul, dar parcă se uita serios și parcă strîmbăturile lui erau de nebun... «Ce-i asta, gîndi marchizul speriat... Eu rîd, și el se uită serios la mine !...» El rîse tare ca să se încredințeze că chipul din oglindă e umbra lui... și chipul rîdea... dar cum... D-zeul meu ! Un rîs satanic, nebun... — Oh ! Oh ! strigă marchizul, nici nu e mai mult decît umbra mea... Apucă o spadă lungă și-ncepu să manevreze pe lîngă oglindă. Și chipul manevră c-o spadă... «Ieși dar, zise el vînăt de turbare, ieși, umbră, să mă lupt cu tine... Să vedem cine-i marchizul Bilbao (de fapt, Alvarez n.n.), eu, ori tu...».

Oglinda se-ntoarse-n țîțîni și un chip uscat ce era marchizul însuși într-un al doilea exemplar se arătă dintr-un gang înfundat în muri... Spadele lor se-ncrucișară... amîndoi suri... amîndoi serioși și iuți... Trăsură cu trăsură același om ce se lupta cu el însuși... Dac-ar fi căzut unul din ei.. — n-ai fi știut care a căzut... Se părea că marchizul se luptă cu chipul lui propriu ieșit din oglindă.

El căzu străpuns drept în inimă... și umbra din oglindă începu a rîde... Apoi luă cadavrul... îl aruncă după oglindă... o repezi la loc ca pe-o ușă... șterse sabia de sînge și se puse pe ",jețul unde cel mort șezuse c-un cart de oră-nainte..."

Cheia răscolitorului mister fantastic ce străbate întreaga „micronuvelă" ne este sugerată de narator însuși cînd, cum s-a văzut, ne spune că : „Dac-ar fi căzut unul din ei... n-ai fi știut care a căzut..."

Nicolae Ciobanu

Poesia lui Vasko Popa

Urmare din pag. 1

ținînd seama mai ales de înrudirile profunde cu lirica noastră ce se pot descifra, înrudire provenind din acest strat vechi traco-dac orfic și apoi bizantin în care sînt ancorate neamurile balcanice. Apoi se simte o profundă cunoaștere a lumii miturilor noastre comune, stimulată în epoca noastră în opera poeților de către savantul român Mircea Eliade, care a reușit, printr-un uriaș efort, de-a numi acel nucleu fierbinte al mithosului care nu poate fi atins cu ușurință de vremelnicie.

Prima parte a cărții de poezie a lui Vasko Popa, intitulată : „Cîmpia neodihnei", se referă simbolic la istoria Serbiei avînd în centrul ei pe martirul național, Sfîntul Sava, ale cărui oseminte cu copirșeu cu tot au fost arse de către turci și cenușa spulberată în vînt pentru a slăbi ființa națională a poporului pentru care Sava era făptura sfîntă.

În poeziile acestui ciclu vorbesc osemintele, vorbește pulberea, cenușa, ceea ce rămîne ca mărturie după moarte, ce-și vorbesc de la os la os, ce-și spun esențialele. Viziunea osemintelor vorbitoare este foarte veche și, în versurile lui Vasko Popa, ca și în cea a lui T. S. Eliot, vine din celebra pagină profetică ce se rotește în Miercurea Cenușii de veacuri, prin marele imn închinat osemintelor de acel poet vizionar exilat de Nabucodonosor în anul 597 î.e.n. în Babilon, Ezechiel. Ce vorbesc osemintele în exil în cerul alăturat cum spune Vasko „după ce s-au ușurat de carne" înainte de-a deveni schelete de pe care se încarnează fulgerele și coaste ale cerului și coapse ale furtunilor.

Este urmărit procesul anevoios al devenirii omului ca ființă eternă, de sine stătătoare cremene, planetă închisă în sine, lacrimă pietrificată cum se cheamă în ciclul al doilea al cărții.

Vrăjile, acea poesie populară atît de eliptică, precum și blesteme și bocete ce-l amintesc și pe Arghezi, i-au oferit lui Vasko Popa posibilități formale imense pentru a exprima inedit pentru europenii secularizați realități spirituale din vatra arhaică a balcanilor.

În această ordine, Vasko Popa reia simbolul Lupilor cuprins în cea de-a doua carte a lui, apărută tot la Hauser, în traducerea lui Milo Dor, intitulată Țara Lupilor, asupra căreia vom mai reveni. Din această carte plină de semnificații spirituale, amintind Roma dar și Dacia, vom traduce aici poemul Cealaltă lume, poem citit în Maramureș la deschiderea Casei poetului, oferit cu autograf pentru acest eveniment de Vasko Popa : „Mama bătrînă așază pe o scîndurea / Ofrande cu lumînări aprinse // Murmură peste ele vești / Pentru bărbați și femei strămoși morți / Și o pune pe Karaș la vale // Scîndureaua lunecă pe apa întunecată / Lumînărelele pîlpîie prin amurg / Și dispar după cotitura riului // Mama bătrînă vorbește / Că a sosit cu bine / În cealaltă lume // Eu am fost în această lume / Și am pus curse pentru păsări // Numai că nu am știut / Că în smîrcul înflorit / Vînam sufletele strămoșilor".

TINERI POEȚI

Ion Stratan

Un poet fără iluzii — și am adăuga imediat — prea prematur fără iluzii, dacă tinereții nu i s-ar ierta aproape tot, un poet așadar dezamăgit de faptul că „nimic nu se-ntîmplă" în lume, într-o lume a lucrurilor și valorilor interșanjabile, este Ion Stratan, autorul unui volum de debut (**Ieșirea din apă**, ed. **Cartea Românească, 1981**) marcat de finețe, inteligență și ironie, dar și de o plăcere abuzivă a speculației **negativiste**. El este, poate, cel mai nonconformist dintre poeții ultimei promoții, sceptic și „bășcălios", spiritual pînă la deriziune și impietate, fără nimic **sfînt**, s-ar putea spune, dacă ironia n-ar constitui adeseori, precum știm, un mijloc de autoapărare și un semn al fragilității intime.

Ion Stratan își concepe, de altfel, poezia ca pe un soi de **comercializare** dezabuzată și malițioasă a propriilor sentimente și afecte, văzînd în ea, la modul sarcastic, nimic mai mult decît un simplu „afiș" despre o existență, **o ofertă** fără prea multă importanță și totodată legătură cu prezentul : „aveți aici / urmele unui imperiu sintactic / din vremea cînd vă puteam numi". Poezia sa, ni se sugerează în același stil suspect de **în treacăt,** din care, firește, trebuie să înțelegem altceva, este aidoma unui „magazin" de detritusuri existențiale : „cîteva sentimente / mănuși umede cu care / moșesc un gînd / o șopîrlă lepădîndu-și coada / asemeni ipocritului suflet amintirile / o tristețe care răscumpără / toate concepțiile despre lume // cu poetul zilei / două-trei fotografii / în maieu și palton / — să nu-i fie cald să nu-i fie frig / în librării — / totul pentru ziua de azi / monedă calpă cu care / s-a plătit prea mult // la cină, în farfurii albe / ne vom mina miinile" **(Magazinul).** După cum se observă însă, versurile poetului configurează un spațiu moral, deloc surîzător, din care nu lipsesc, alături de deriziune, tristețea și nuanța atroce a vieții. Poezia lui Ion Stratan este o poezie a lipsei de sens ori a ambiguității noțiunilor consacrate, o poezie a realității negative, a monotoniei și indiferenței, a despersonalizării și evaluărilor inconsistente. Totul e cîntărit cu un cîntar al deșertăciunii care măsoară numai absența și inexistența : „să ieși din acvariul cît / ateneul — o notă ca / umbra sufletului pe partitură / — sufletul meu a cîntărit / creierul care nu gîndește nimic / și inima mea care nu simte nimic / și le-a declarat egale // să-ți fumezi părul pînă la / cenușiu / să schimbi merele putrede / cu o aripă / — inima mea a cîntărit absența și inexistența / și le-a declarat / egale // să construiești o ikebana / să muști din acest pom și să / urli nu este / — epoca mea a cîntărit concursul de / sănii și concursul de zurgălăi / și le-a declarat egale — // bătrîna care ne visa vorbind / se trezi brusc transpirată / și va căuta să-și aducă aminte ceva / dimineața la prînz" **(Cîntarul).**

Universul pozitiv e continuu discreditat, din realitate poetul ne scoate cu predilecție înainte **fotografii mișcate,** aburite sau absurde prin suprapunere și deformare, „chipuri ce apar obosite de așteptarea soluției". Un sentiment inhibant al neputinței, al neputinței personale, dar și al unei mai adînci incompatibilități traversează, de la un capăt la altul, versurile lui Ion Stratan, versuri remarcabile în sine prin precizia formală și accentul acut, incisiv, însă aproape opace la reflexul emoțiilor generoase. Poetul vede pretutindeni doar inautenticitatea lucrurilor, suspectează totul, cu intenții hiperlucide, percepe cu insistență **golurile,** destrămările și dezarticulările, vidul din jur și din sine, ajungînd astfel la sentimentul unei mai mari libertăți.

Întreaga poezie a lui Ion Stratan poate fi citită ca o parafrază, într-adevăr inteligentă și bine compusă, a neantului și absurdității existențiale. Viața e văzută, de cele mai multe ori, drept o farsă ininteligibilă, iar din adevărurile cu care, ce să facem ?, ne-am obișnuit, chiar dacă sînt „respectabile", rămîne, supuse acțiunii acide a poetului, aceeași developare negativă. **Curajul ?** — cel mai mare curaj îl are nurca / transpirînd iarna pe paltoane sintetice'; **Speranța ?** — „oricum afară se polenizează apusul / cu o speranță ce-a răsărit / absurdă și limpede afară" ; **Frumusețea ?** — „frumusețe, cuvînt închis într-un ou / care mă faci să zîmbesc de urît" ; **Poezia ?** — „totul se-ntîmpla ca și cum / aș fi reușit să trec în cuvinte / ceea ce simt — într-o / bîlbîială pictată cu, luareaminte" **(Orfeu, Euridice, Hermes).**

Chiar dacă sînt de multe ori ironice, fanteziste, demitizante, chiar dacă reprezintă adesea jocuri ale spiritului liber, calambururi de dragul calambururilor ori parabole exorcizante, cu menirea de a atrage adevărul în locul neadevărului sau al iluziei, să recunoaștem că există în aceste poeme, cu posibile efecte înșelătoare, cam o prea susținută umoare neagră. Dezinvoltura inițială a lui Ion Stratan devine curată suspiciune. Poetul se **destinde** cu parcimonie, permițîndu-și rar să comunice afectuos, total neîncrezător fiind în retorica tradițională : „vîntu-a lăsat / pumnale porumbilor / sparge azilul nemișcării / din vaze // un cocoș crestează uitările / dezvelindu-mă de auzul tău // curg coarne din melci / și de o mie de ori mai clarvăzătoare / din umeri curg mîinile tale / fără să doară" **(Zori).**

Un **fond** sentimental, acoperit cu grijă sau mistificat, din necesități de apărare, prin diverse procedee antiretorice, se poate bănui totuși în această poezie eliptică, a inconsistenței generalizate și a **nimicului** atotputernic, poezie care își propune să nu vorbească nici sufletului, nici inimii, dar în care, oricît de miniaturizat, „oricît de mic tot mai mic", sufletul își face din cînd în cînd simțită prezența, binefăcătoarea prezență am adăuga : „am bătut pari de aur / și sîrmă ghimpată de aur / să nu fiu luat în coarne de taur // ce era să fie a fost / acum este ce este / pe o tablă neagră-mi explic / această simplă poveste // o curte interioară ca ultima / coroană în putreda danemarcă / pe acolo m-am dus / în gropile de obuz ale amintirii / — timpul aleargă pe ferestre / ca la zidul morții — / pe acolo voi trece privit de sus // azi adun conștiincios / tot ce-mi trebuie / pentru un gînd îngeresc // o mie de bețe de chibrit / să-mi țină capul drept / și un grăunte de aur / peste care să mă chircesc" **(Ange déchu).**

Primejdia ce amenință versurile lui Ion Stratan este ca, vorbind despre monotonia existenței, cu vervă și dezinvoltură chiar, dar într-un prea voit și nefiresc debit, în dezacord cu practica vieții, monotonia aceasta să acapareze însuși miezul poeziei, născut întotdeauna dintr-o credință.

Dan Cristea

NUMELE POETULUI

Ioana Proca

am citit și pînă acum multe poeme semnate de Ioana Proca prin revistele literare, poeme muzicale, înfiorate de o anume indecizie existențială, nostalgice, intimiste, reflex al unui suflet plăpînd și temător răspunzînd „par délicatesse" brutalității evenimentelor exterioare care-i construiesc destinul. Faptul că le-am citit e grăitor în sine deoarece sînt astăzi destui poeți care publică și pe care nu-i mai poți citi pur și simplu, iar dacă totuși o faci e imposibil să nu te suspectezi de o oarecare perversiune... Am acum în față primul volum al Ioanei Proca, „Cimitir senzual" — versete amare. De la bun început trebuie să mărturisesc că această carte inegală probează o vocație poetică indiscutabilă, poeta nu scrie din pur mimetism cultural, din pură vanitate ori prezumțiozitate intelectuală, ci se confensează natural transcriindu-și sensibilitatea ultragiată, și tot de la bun început trebuie să mărturisesc că versul alb nu o prinde deloc. Se scrie la noi foarte mult în vers alb din comoditate și dintr-o clară ignorare a legilor poetice, versul alb e adesea o proză de foarte proastă calitate ori reportaj curajos și plicticos. O sfătuim pe **Ioana** Proca, dacă e să continue să scrie în vers alb, să ignore industrioșii actuali și să-i urmeze pe adevărații maeștri, Lucian Blaga, Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Ion Caraion...

Poemele realizate ale cărții, poemele în „vers clasic", adesea iregulare, transmit cu fidelitate sunetul profund al unui suflet infantil trăit în orizontul legendei, hrănit cu magia rostirii arhaice : „Să mă-nțelegi mai bine, tu care îmi ești soră, / Și-a cărei moarte are, la fel, miros de fîn, / Eu nu mai pot să intru acum la voi în horă, / În trista noastră casă nu pot să mai rămîn. // (...) Cînd peste casa noastră vor ninge zăpezi calde, / Din însetata vară va răsuna un plîns, / Veni-voi cu sfială, ninsoarea să mă scalde, / Că sora pentru soră e bocet, nu răspuns." **(Soră)** ; „De ești trist mă ține minte, / Sînt o șansă ca oricare, / Duci pustiul în cuvînt, /Domnul meu, nevindecare // Cînd stă ceața ruptă-n plopi / Întuneric blînd pe gură, / Boala ierbilor îndură / Domnul meu careu de popi. // Vor veni din depărtare / Șerpii soarelui însemn, / Tu, tăcere și îndemn. / Domnul meu răsad de floare // Ploile-nrudite nouă / Se mai lasă-n așteptare, / Urme am pe încheiare. / Domnul meu, ocean de rouă // Cine te mai știe, cine, / Plîngi mereu un plîns tăcut / Cerul goarnă de temut, / Domnul meu, ulcior de bine. // Domnul meu numai idee, /Domnul meu, destin durut, / Domnul meu, neprefăcut, / Auzi strigăt de femeie ?" **(Monolog închis).** Imaginea unui pierdut sat patriarhal („Fîntîna dintre crînguri scîrțîie lung, cu jale, / Ai noștri cară pîinea, s-a năpustit furtuna. / Tremură iarba-n coasă, ciobanii-mbracă zale, / Prin lovituri de fulger, credința lor e una. // Duc mîinile la șale, îngenunchează greu, / Cruci galbene de spice s-au ridicat spre soare. / Din cheile luminii un curcubeu răsare, / Troscotul fără teamă stă-n rangul lui de leu. // Mînzul gonit de spaimă mănîncă și necheaza, / Născut cu el odată copilul pare mut, / Cînd cumpăna fîntînii se-nclină spre amiază, / Iar ciutura curată se-adapă din pămînt."), amintirea tremurătoare a copilăriei, („Un căpătîi și-o umbră în casa părintească, / Mai tremură la gîndul că ar putea vreodată / sub zidurile negre să se mai nască-o dată, / Copilul pur pe care să îl crească. // Stîlpii din gura porții au putrezit de tot, / În jurul casei noastre s-a-ntunecat lumina / Lîngă fîntîna unde strigoii apă scot / Am îngropat greșeala să ne ascundem vina. // Și astăzi cînd mă-apropii de-aceste locuri sfinte, / Părinții mai aleargă-ndoiți printre uluci, / De parcă vor acuma, cînd își aduc aminte, / Să-mi ierte — pedepsite — greșelile de-atunci".) închipuirea unui ritual erotic („și vom măcina în doi, / dragostea, pămînt de soi") sînt deajuns pentru a configura un univers poetic, și atît timp cît auzul poetei va fi încîntat de muzica rostirii („hai la mere roșioare / bune pentru domnișoare, / hai la mere cu lăstari / bune pentru fete mari"), atît timp cît nu va ceda zgomotului „vorbăriei" și dezabuzării, sîntem siguri va reuși să se distanțeze de pura subiectivitate poetică pîndită de accente prea „personale", „accidente" în fapt, sublimîndu-și experiența afectivă în adevărată „artă" ca în acest poem pe care-l cităm în întregime : „Și-ncheie cheutorile cu mîna ei cea mare, / își scrie numele cu verde / și ca-ntr-o tăcere prelungită dispare / în nervii de frunză sub care se pierde. // Cînd o chemăm la masă, de sărbători legale, / ea ne refuză tandră, / că nu avem de-ajuns / măcriș, pe răzoare strîns, / prea acra iarbă-a tinereții sale. // E bună, e slabă în postul cel mare, / pămîntul se vede-n a ei transparentă, îngenunchează într-o floare / dar azi de departe ne mai năzare / prezența, transparenta ei absență. / / Prin nervuri liliachii se uită la soare / și-i sînt ochii întredeschiși, / ca o floare amenințătoare, nemuritoare, / tușa Maria / femeia de măcriș". **(Femeia de măcriș).**

Cezar Ivănescu

CONFABULE

BROASCA ȚESTOASĂ

Se dedică lui Nicolae Ciobanu

— Domnule, zise broasca țestoasă, cu ani în urmă alergam atît de repede încît, într-o zi, l-am întrecut pînă și pe iepure.

— Țțț ! se miră gușterul ridicîndu-și capul de sub o frunză de boz.

— Da, da, deși unii nu mă cred acum, cînd am îmbătrînit, alergam zilnic. Ajunsesem campioană, eram mai iute chiar și decît păsările cerului. Pe urmă însă au început grijile, necazurile, copiii, mi-a crescut și carapacea...

Și broasca țestoasă se îndepărtă de gușter apropiindu-se de insula Galapagos.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

CARTUȘUL

Un pledant din Turnu Severin, de fapt, Drobeta-Turnu Severin, cîștigînd un proces mototolit de amînări, al unui țăran olteano-bănățean și invers, care auzise de obiceiul **darurilor** post... restul, l-a așteptat pe junele avocat la ieșirea din Sala pașilor pierduți.

Abordîndu-l cu sfiala tipică inșilor înspăimîntați de cuvinte, blocuri și mașini cu benzină cumpărată la negru, l-a întrebat cu glas pierit și voalat de timiditate :

— Cît costă don' șef ? !

Insul, prudent și atent la capcanele cu bani inseriați, a scuipat în colțul gurii un cuvînt misterios cum cometa Kohut gata să se prăvale peste noi :

— Un cartuș !

Și, cică, țăranul, s-ar fi dus acasă, și după ce-a bîntuit satul milogindu-se pe la toți foștii participanți și luptători la ultimul război ar fi obținut cu chiu cu vai, (cu mai mult vai !) obiectul înțelegerii lui naive.

Și luînd trenul, și mai făcînd și auto-stopul pe ouă, îl pîndi ceasuri întregi pe junele pledant, cel cu limba ascuțită ca o sabie de Toledo, și, singur fiind, în fața lui, adică mai în cotul lui, îi aruncă în geanta gata pregătită un obiect învelit într-o batistă brodată.

Luat de gînduri negre și bănuieli metereologice, avocățelul desfăcu batista brodată și rămase **„crăcit de uimire"** (plagiat din Sorescu), văzînd că nimicul din palma lui, era chiar un... CARTUȘ !

— Ce-i ăsta, bre ? !

— Un cartuș !

— Un cartuș de ce ?

— De Z. B. ! a zis țăranul rămînînd încremenit în mijlocul străzii și gîndindu-se că, poate, domnului advocat nu i-a plăcut marca. Și vru să-i ceară scuze și să-și ia înapoi batista cu groaznicul obiect.

Dar pledantul dispăruse în mulțimea de **apărători** îmbrăcați în aceleași costume de in **uni,** avînd același mers agitat și ferit și ciudat de zig-zagat...

Și, negăsindu-l, luă drumul înapoi, mai cu trenul, mai cu auto-stopul și plăti 500 lei la cursul actual insului care-i împrumutase cartușul.

Și insul venise cu el tocmai din Tatra, să-l arate mobilizaților pe loc de ce fusese în stare și cît se luptase el acolo departe...

Și fostul beligerant, primi banii, și în chiar noaptea aceea uită definitiv de al doilea măcel mondial și de cartuș...

Numai pledantul nu uită nimic și, noaptea, la lumina unei veioze **tip carte agățat noptieră sau ureche,** ține în mînă **cartușul** și nu-i vine să creadă că e marca Z.B. !

Mircea Micu

Biruințele muzeului

Urmare din pag. 1

cestei distincții, pur onorifice, cu o simplă diplomă de simili-pergament, care și-a cîștigat și ea un cert prestigiu (ca și mențiunea cînd este cazul, pentru o a doua lucrare, care a obținut și ea un număr mai mare de voturi din partea juriului, alcătuit din notorii mădulare academice și universitare).

Scăzîndu-se vacanțele, aș putea spune că Muzeul Literaturii, în permanență deschis, ține la dispoziția vizitatorilor numeroase săli de expoziție, în care roiesc tineri școlari din Capitală și din provincie, atrași de bogăția mereu sporită, a exponatelor. Nu puține sînt ocaziile de convocare a profesorilor și profesoarelor de limba română din învățămîntul mediu, organizîndu-se mereu, din inițiativa aceluiași inventiv director, discuții pe temele ce-i interesează.

Într-un interviu acordat **Tribunei României,** Alexandru Oprea a relevat printre biruințele Muzeului, — care sînt în primul rînd ale sale, — numărul impozant de arhive și biblioteci ale marilor scriitori din trecut, obținute prin donație sau achiziționate de la urmașii lui Macedonski, Arghezi (inclusiv Mărțișorul, trecut sub patronajul său) Vinea, Blaga, Coșbuc, Panait Istrati etc. Și fiindcă a venit vorba de incomparabilul povestitor, a cărui operă în limba franceză a cucerit lumea întreagă, nu se poate să nu subliniez că Alexandru Oprea este de mulți ani principalul său exeget și editor, cu o nestinsă pasiune, la nevoie, de peregrin și apostol peste hotare.

În cele douăsprezece săli ale Muzeului, Alexandru Oprea nu exagerează deloc, afirmînd că s-a strîns, folosind formula lui Malraux, „muzeul imaginar" al literaturii române.

Activități teatrale completează pe cele expoziționale și simpozioanele care au făcut din Muzeul de literatură română un centru de atracție pentru amatorii de cultură din țară și din străinătate.

Citind aceste rînduri, Alexandru Oprea, a cărui modestie este notorie, îmi va putea reproșa că am trecut prea ușor peste rolul lui Perpessicius în crearea Muzeului și a revistei **Manuscriptum.** Cum l-aș putea ignora ? Desigur, marelui critic și editor al lui Eminescu îi datorăm foarte mult, în ambele privințe. Ce s-ar fi ales însă, fără Alexandru Oprea, după dispariția lui, la 29 martie 1971 ?

Timp de zece ani și mai bine, succesorul s-a dovedit, cum spunea Eminescu, „cu asupră de măsură" calificat să ducă mai departe, cu noi inițiative și realizări, ctitoria perpessiciană.

Personal, cu tot tactul „utilizat" de prietenul meu Alexandru Oprea și cu sentimentul de altfel că în schimb i l-am pus adesea la încercare, nu pot decît să mă bucur de o colaborare în cursul căreia am cunoscut un om afabil, înțelegător, discret, pasionat de munca lui și de sporirea tezaurelor muzeale de sub păstrarea sa. Bărbatului tînăr, viguros și chipeș, atît de întreprinzător, căruia-i surîde norocul, îi urez nelimitate mijloace și perspective de viitor.

Fabuloasa utopie

Urmare din pag. 1

dependență față de un sens recognoscibil-mitologic, în sfirșit prin gratuitatea lor suavă : Rosa triremis, Rosa cogitans, marele Histrion, Marea Piramidă, Marele Crin, Zante, insula florilor, Pescarul, Codrii Dezolării, singuraticul domn R. (și, de ce nu, domnișoara sensibilă N. sau Gabriela Șerban din spectaculosul poem ce îi e închinat), Muntele Vinei, Arca, Șarpele, Dragonul, Marele Ceas etc. Între atîtea posibile simboluri și între atîtea probabile tensiuni, cărora li se poate asocia oricînd atmosfera pe măsură, întîlnirile arbitrare și jocul grațios de cuvinte, se pot stabili la fel de multe relații. Nu e imposibil să aflăm, la sfirșitul unei atare operații, o ierarhie, dar la ce bun ? Poezia lui Mihai Ursachi, impunînd o ordine, un specific fabulos, nu refuză nicicînd elasticitatea, schimbul metamorfotic, falsele „adevăruri" și capcanele retorice, paradoxurile cele mai labile (căci **anima mundi** e de esență proteică), schimbările radicale de poziție, de la inocență la cruzime, de la sublim la ridicol.

Misterul conspirativ al acestei interioare dezlănțuiri de fabulos poetic se sprijină, fără a se și identifica, pe nostalgia nobleții apuse, o nostalgie a **purpurei heraldice,** a **algebrei celeste** și a **corului de îngeri.** Nostalgia după „vremi vechi", imposibil de datat, pentru că în fond utopice. Un paradox al acestei poezii îl poate constitui faptul că imaginînd o „salvare" a propriei sensibilități, un fabulos refugiu de unde să atace bombardînd cu roze și crini, alcătuind așadar o **utopie poetică,** Mihai Ursachi și-o apropie ca pe un fapt de mult consumat, ca pe un trecut — ca pe o pulbere de aur desprinsă din vechi, neștiute „hrisoave". Întreaga sa proiecție nu e decît o nouă sursă de melancolie. E un joc subtil de oglinzi, căci imaginea abia proiectată, de atîta vreme dorită, se stinge repede, pentru că ne-a creat îndată obișnuința.

Reveriile fabuloase ale poetului **Diotimei** sînt dominate, cu nemărturisită grație, de proteism. Instabilitatea le definește, tocmai pentru că încearcă să i se sustragă. Manierist prin modul de a se apropia de această lume de el inventată, Mihai Ursachi aspiră spre un clasicism la care știe că nu va ajunge niciodată. Esența lumii e de natură proteică, **totul** poate fi **altceva** și cu atît mai profundă îi va fi melancolia, cînd va afla parabolic, acest presupus adevăr. Melancolia înaintează treptat pînă la dezolare. În **Forella — o legendă,** calea aceasta e sugerată folosind tocmai motivul reflectării. Utopia poate exista doar pînă în momentul în care subiectul încearcă să și-o apropie, să o stăpînească, mărturisind, iată, abandonata paternitate. „Icoana", chipul Forellei reflectat în „apa care curge / prin codrii Dezolării", se stinge instantaneu la atingerea „ochiului", la amenințarea subiectivei reflectări. Proteică în esență și manifestare, conspirația imaginară din poemele lui Mihai Ursachi își dorește așadar o absolută independență. Motiv de nouă melancolie, de răsfrîngere adîncă; autohipnoză a unui spirit urmărit permanent de o fabuloasă vocație sceptică.

atelier literar
poșta redacției

DOINA SETRAȘU : Piesele dv. sînt mai degrabă un fel de reportaje dialogate, descriind niște situații, relatînd niște întîmplări, expunînd niște probleme, întrebări (uneori, interesante, mai ales în „Interviul", dar care de cele mai multe ori rămîn fără răspuns), neavînd însă un ax și un nerv dramatic, un conflict, aptitudini scenice etc.

WILLIAM KRAMPS : Savuroase, „apocrifele", dar interesante și ciclurile de versuri („Ferecat într-un vis", „Spre Euforida", ca și cel anterior, „Reabilitarea unui mit", la care v-am răspuns, dealtfel, „la timpul său" — ceea ce înseamnă că toate supozițiile și îndoielile sînt... nule și neavenite !...) Despre versurile ultime ar mai fi de spus că par, într-o măsură mai mare, amenințate de primejdia confecției artificioase, de „clișeul" metaforic convențional. Mai pe larg, în curînd, prin viu grai.

M. COSMETTO : Alunecări spre stilizarea excesivă, artizanală, spre livresc și calofilie, spre un manierism decorativ care duce la pierderea tonusului liric, la devitalizare. Ceva, în „Datină", „Fata din spic de iarbă", „Verde crud" și, desigur, „Schiță în grafit". Mulțumiri pentru frumoasele „poze".

JEAN CINAȘ : Nu se văd încă semne de progres. Aceeași frenezie dezordonată, haotică, de vorbe, adesea fără sens ori cu sensuri banale sau de gust dubios (v., de pildă, „Ploile au năpădit grădina / cu holde de apă" ?!... sau : „Un înger s-a scăpat de sus"... — ceea ce înseamnă cu totul altceva, mult mai indecent și mai caraghios, decît ați intenționat, adică, probabil, „un înger a scăpat de sus" !...).

I.A. GALDREA, OBLIO, MARIA ALEXANDRU : Unele semne, încă nu îndeajuns de concludente. Să vedem ce mai urmează.

K. MOHAUPT : Nu sînt noutăți. Trebuie să depășiți stadiul confecției metaforice gratuite, să tindeți spre concepție, coerență, structură. Un început, în „Într-un singur fel".

KAUSSI ALGOS : Efortul dv. de orientare în procesul creației e, desigur, lăudabil ; datele și mijloacele de investigație și a aliză sînt, însă, cam sumare, limitate la experiența personală (oricum, insuficientă). Există tendința de a diminua rolul, decisiv, al talentului, există riscul de a identifica (pînă la confuzie) factorul cerebral cu cel livresc, de a exagera elementul pre-meditării (care nu e întotdeauna eminamente cerebral, „conștient," aparținînd acelei și încă complexe enigmatice perioade a gestației), de a confunda livrescul cu factorul cultură (dar cultura, după cum s-a spus atît de semnificativ, e „ceea ce rămîne după ce-ai uitat tot" !...) etc. etc. Nu încape îndoială, însă, că un talent adevărat, o autentică putere de creație, reprezintă mult mai mult și altceva decît suma mecanică a tuturor acestor factori și elemente. Asimilate profund, intim, contopite inextricabil în „starea de grație", rodul desăvîrșit al creației nu mai îngăduie, adesea, nici măcar identificarea participării lor. Cînd putem observa predominarea stridentă a unui factor sau altul, persistența unor „urme" de atelier etc., e semn că opera n-a atins gradul maxim al desăvîrșirii și că talentul, puterea de creație, nu sînt de rang deosebit.

C. OPRICĂ : Cîteva pagini interesante (mai alcs „Trofeul"). Ne pare rău, nu mai avem nici noi exemplare.

DIANA B. : Pagini frumoase, sentimentale, parcă mai sigure, mai mature („Încearcă să mă înțelegi", „Declarație de dragoste", „Poveste simplă", „Cum se descrie un sentiment", „Prietenul nostru copacul").

MIHAI NICOLAE : Niște compuneri relativ îngrijite în care se aude și un zvon de poezie, încă nu prea sigur de el : „Strigăt", „O lacrimă", „Ar trebui".

I. DELACOSTEȘTI : Da, trebuie iscălită cîte fiecare lucrare — e o elementară obligație de bun simț, de civilizație (și, firește, o măsură de prudență, pentru cazurile, nu tocmai rare, cînd pilicurile se acoperă de tuș poștal sau de alte urme și pete, iar numele trimițătorului devine indescifrabil (cum s-a întîmplat, probabil, și cu plicul dv. anterior). Dacă doriți să vă apară în revistă semnătura „ca în buletin", iscăliți-vă ca atare — deși, în tradiția românească, iscălitura publică obișnuită e Stan Păpușă și nu Păpușă Stan (ca în cataloage, matricole militare, ori alte registre birocratice, etc.). E adevărat că, în ultima vreme, bîntuie influența acestor cataloage și registre, dar noi nu vedem de ce ar trebui să renunțăm la vechea obișnuință românească și să adoptăm felul de a iscăli al vecinilor noștri unguri (care, după cum se știe, folosesc tradițional semnătura „ca în buletin", cum ziceți dv.).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

O nouă sursă

Lespedea se dădu într-o parte,
răsună o detunătură însoțită
de o lumină puternică, încît
cronicarii țipară că lumina-i prea tare
iar orbii bîjbîiră mai departe
în ignoranța lor.
Numai inginerii (niște tipi lipsiți
de orice poezie), după cîteva calcule imediate,
ajunseră la concluzia că s-a descoperit
o nouă sursă de energie — energia viitorului —
(„detenta ce precede sublimarea poate anula
accelerația gravitațională") și că
merită a se reconstitui zilnic legenda,
omenirea fiind în posesia unor impresionante
cantități de piatră seacă.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Dincoace

Rătăceam, aromă blîndă într-un cer de mere coapte,
în poemele nescrise stăruind să mai rămîn
ca ecoul prin pădure, ca sărutul prin șoapte,
Veșnicind destinul florii în căpițele de fîn !

Toamna galopa pe dealuri și-avea coamă ruginie ;
luminau gutuii luncii auriu pînă departe,
zdrumicată-n negre lacrimi noaptea-ntîrzia în vie
veșnicindu-ne dincoace de durere și de moarte !

FATMA SADIC

Peisaj

Tot mai rarii flamingo stau o clipă și pleacă.
Acolo unde erau nuferii
Crește umbra caldă,
Tulpini dulci se descompun în arome
Mai otrăvitoare decît limbile viperei.
Balta aceasta o port cu mine
Așteptînd zine sinucigașe.
Știu dinainte și surid fără ură
Cînd îmi strigă „ajutor !" din smîrcul verzui
Care stă să le-nghită.
Le salvez imediat (nu-mi place să port și cadavre cu mine)
Și le spun : Vedeți ? La tot pasul te poți prăpădi fără vină !
Adio !
Și vocea-mi capătă un iz de rugină.

RADU ȘUIU

Jertfă

Copacul își joacă
pînă la una
frunzele pe cărți,
frunzele —
monezi bătute cu chipul său.

Un om
își ascute cuțitul
pe polizorul
din gîtul porcului.

ERICH KOTZBACHER

Și eu

Din plin trăiesc zigzagurile vieții
Dar nu mai ard pe nici un fel de rug
Visînd infometat o cale dreaptă
La sania iubirii mă înjug
Iubita mea
Să stea în echilibru
Pe sîrma nopții îndulcind cafea
Cu înrăită seriozitate
Să scoată din chirpici
Viori de nea
Să fredoneze șlagăre la modă
Să-i stoarcă mintea
Nebunești idei
Și eu să mă îmbăt de clorofilă
În circiumi pe rulmenți
Cu sinceri zei.

VIOREL MUNTEANU

Hai cîntă, pasăre

Doar voi, suflete mari, adunate între coperți
și rînduite în rafturi,
mă apărați de singurătate.
Cu voi, cubul în care respir devine o sferă.
În afara voastră, eroarea cască alene,
neputincioasă străjă slujind o natură
ce-și micșorează pe zi ce trece regatul.
Ochii voștri își mută lumina în ochii mei
și văd cu ei aceleași ploi și totuși altele, noi.

Închid cartea ca și cum aș stinge lumina
și bîjbîi lumea sprijinit doar de reflexe,
caut clipa rară, bănuită de miez
incandescent.
Cîntă, hai cîntă, ieși din colivia mea oxidată
și cînt, pasăre cu fulgii smulși
de vîntoasele enigmelor,
se ivesc zorii deasupra stării mele de plumb.
Tu nu ai fost niciodată singură.
Copilăria ți-a fost doar hrănită
de miile de boabe ciugulite
de pe tipsia sufletelor mari, adunate între coperți
și rînduite în rafturi.

TITU ȘERBAN

De !...

Omule bun și cuminte
să-ți faci casă din cuvinte
și ferestre din silabe
să privești firile slabe
cum se bîlbîie întruna
neștiind alta din una.
Am cunoscut unul ce
nu-l știa pe A.B.C.
De !...

SAVU TEAHA

Pentru tine

Și cum îți spuneam :
dă dracului odată
ceea ce se cuvine
și ce nu,
mai lasă-le-ncolo
de socoteli.
Încearcă să fii și tu
măcar pasăre, măcar nor
încearcă-te să fii.
Lasă baltă
asta, și asta, și asta,
și caută și fii pom.

LAURA DOBRE

Anii de ucenicie ai criticului

Nici o însușire nu există (pe cît de des se știe, pe atît de des se uită) în absolut. Iată, vorbim adesea de combativitate sau despre absența ei. Este drept că așa numitele articole de „desființare" atrag mai lesne atenția asupra lor decît cele pur și simplu de interpretare. Fără îndoială critica foiletonistică nu se poate concepe fără energice luări de poziție necesare atît pentru a spune acel atît de necesar „în lături !" cît și printr-o încercare a criticului de autodefinire. Dacă criticul, cum bine spunea Sartre, se situează situînd, aceasta înseamnă că respingerea unei poziții înseamnă și relevarea poziției proprii. Negarea unui alt punct de vedere este o indirectă formă a dezvăluirii propriului punct de vedere. Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne bucurăm aprioric de prezența unui articol de atitudine. Să nu uităm dealtfel de bucuria răutăcioasă a unora, care numai satisfacție de ordin principial nu exprimă : „Bine i-a făcut." Explicația atitudinii, motivele ei, de ce un autor este anatemizat — toate acestea trebuie mereu cercetate pentru a se vedea îndreptățirea (sau lipsa de îndreptățire) de fond. Un articol negativ este nu o dată expresia unor foarte ușor de ghicit resentimente proprii ale autorului său

încît nu avem nici o justificare să aplaudăm prezența „atitudinii" în respectiva situație. Combativitatea devine atunci falsă combativitate iar intrasigența, expresia unui violent subiectivism. Exemple se pot cita în acest sens și din cadrul criticii tinere, a criticii din generația noastră mai bine spus. Există fără îndoială cîteva condeie remarcabile de critici talentați, intransigenți totodată, în a căror activitate forța interpretării s-a corelat fericit cu curajul unor atitudini răspicate. E destul să citățm aici pe cel mai bun foiletonist al acestei generații : Al. Dobrescu. Există și un tip însă de polemică cu obiective putrede, care trebuie să trezească legitime suspiciuni. Faptul că într-o anume publicație este de așteptat un anume tip de articol despre un anume scriitor sau critic este de la sine intristător. Este previzibil astfel ca articolul despre autorul cutare să fie ironic, subtil negativ ori vehement negativ, în paginile cutărei reviste. Nu mai puțin este de așteptat ca, într-o altă publicație să apară imediat un articol elogios despre același scriitor, nu lipsit de mai discrete ori mai directe note polemice față de cel negativ anterior. Drama este într-un atare context că unele cărți bune au avut de suferit oricum din pricina unui atare tip de patimi mărunte, fără îndoială rizibile în ochii celor ce vor veni după noi. O carte valoroasă e acoperită cu injurii și calomnii, nedemne tocmai fiindcă un comentator din partida „adversă" a apucat, dealtfel pe bun temei, să o elogieze ! Om de bună credință fiind, ești obligat în primul rînd să te concentrezi atunci asupra hărțuielilor și șicanelor cu care a fost întîmpinată valoarea în cauză. Efortul analitic este înlocuit cu cel polemic ; funcției interpretative a criticii care se cere exercitată tocmai în cazul unei scrieri viguroase și rafinate ! i se substituie cea de a riposta. Criticul este obligat să nu fie un exeget, ci un judecător care trebuie să dea dreptate uneia din părți. Așadar se insistă în actul critic asupra punctului de pornire din moment ce acesta este adus cu rea credință în discuție (punctul de pornire, firește, este sentința, judecata de valoare).

În categoria falsei critici de atitudine intră și așa anumitele campanii organizate nu doar pentru denigrarea unor lucrări de valoare dar și pentru încercarea de supraevaluare forțată a unor scrieri mediocre. E limpede, fără îndoială, că nu acordînd pagini întregi de revistă unei platitudini, nu încercînd a impune în mod forțat printre scriitorii de prima linie un autor oarecare, cu o înzestrare evident modestă, se va ajunge la o răsturnare a realei scări de valori (care, bineînțeles, oricum nu poate fi răsturnată !). Nu mai puțin însă se parvine la crearea unor anume confuzii. Cititorii încep să se întrebe, ce-o fi totuși în legătură cu scrierea în discuție din moment ce a suscitat atîtea comentarii etc, etc. În astfel de inutile campanii nu o dată s-au ilustrat și energice condeie ale generației noastre de critici. S-a ilustrat astfel de către unii dintre ei o greșită înțelegere a exprimării prin punctul lor de vedere a punctului de vedere al publicației unde a apărut articolul. Or, cîteva precizări sînt necesare de făcut aici, cu atît mai utile întrucît bîntuie încă mentalitatea ‚Articolul dumitale este foarte bun, dar nu este pe profilul gazetei noastre". Cum adică ? ! Un articol foarte bun este foarte bun oricînd. Nu mai puțin, (ca răspuns la un alt „argument" pe care redactori ori șefi chiar ai unor publicații nu se jenează să-l utilizeze) un articol tocmai fiindcă este substanțial este mereu oportun. Oportunitatea publicării unui articol rezidă în însăși calitatea lui. Prea adesea ne temem cum s-ar interpreta faptul că s-ar publica un anume articol ! Criticul devine în felul acesta aidoma acelor profesori blînzi, indulgenți cu toată lumea și pe care elevii (în cazul de față scriitorii, dar și publicul larg) pînă la urmă îi iau peste picior. O necesară asprime și virilitate a atitudinii este fatal a fi uitată. Funcția moral-formativă (asupra căreia se accentuează mereu !) a actului critic nu este de conceput altfel. Pentru criticul tînăr pe de altă parte este la fel de fatală această complacere în a exprima comod puncte de vedere „care aparțin redacției". El nu mai este în esență atunci un critic, ci un purtător de cuvînt. Un atare comentator își ratează din capul locului posibilitatea de a ajunge la autoritate. Nu poți să-i dai credit unui critic în calitate de comentator al literaturii dacă te îndoiești de buna lui credință. Însușirile morale nu țin locul celor specific profesionale, dar cele din urmă nu mai sînt luate în seamă dacă lipsesc cele dintîi. Un critic tînăr care înțelege să-și inaugureze cariera publicistică într-un chip pe care l-am schițat aici este aidoma Erendirei din povestirea lui Marquez. Nu mai puțin, cei care îl **dirijează** joacă rolul odioasei bunici a aceleia. În cazul tînărului în discuție însă tardiva înveșmîntare cu haina eliberatoare de constringerile umilitoare ale primei tinereți este zadarnică. El nu va mai ajunge să capete acel pas sprinten al omului care nu are nimic pe conștiință niciodată. Căci, chiar dacă în sine se simte moralmente „curat", nu-l mai simt alții ca atare vreodată.

Cîteva cuvinte în legătură cu tonul urban în critică, dreptul la replică etc. Firește că un critic este obligat să-și exprime obiecțiile prin formulări civilizate. Ce se înțelege însă prin aceasta ? Nu cumva citeodată dintr-o atare pricină se cade în extrema cealaltă ? Nu cumva pentru a fi mereu „civilizat" scriem o critică a la Perpessicius ? Așadar, articolul este formal elogios și noi, cu oarecare subtilitate bizantină, insinuăm pe ici, pe colo, că de fapt cartea comentată e fără valoare, autorul ei fără talent ș.a.m.d. De fapt, autenticul ton civilizat nu înseamnă absența exactității judecății de valoare. Firește, pe de altă parte un climat democratic presupune posibilitatea exprimării oricărei opinii. În virtutea dreptului la replică însă s-a proliferat maniera unor răspunsuri ale unor scriitori — și, ceea ce e mai grav, a unor critici chiar — la adresa unor comentarii pe care le-au perceput ca nefavorabile. Dreptul la replică este înțeles în atari contexte, ca o expresie a intoleranței la critică. Fiecare se crede îndreptățit să trimită o scrisoare redacțiilor, (iar acestea pe cît de tematoare au fost în a publica articolul critic propriu zis, pe atît de grabnice se arată cînd e vorba să publice respectiva „replică") în care demonstrează că lucrarea lui nu a fost înțeleasă ș.a.m.d. Se cuvine să revenim aici la un punct de vedere pe cît de vechi pe atît de valabil : scriitorul s-a exprimat prin operă. Subiectiv, firește că lui i se pare că ceea ce a scris e bun. Aceasta nu înseamnă că este îndreptățit să pună la stîlpul infamiei pe un critic care și-a exprimat cu onestitate propria lui opinie. Nu cumva tocmai încurajînd peste marginile iertate, vorba criticului care a încetățenit ideea de **intransigență** la noi, înțeleasă în accepția ei adevărată, firește, o atare dispoziție de a se replica în continuu se ajunge la o inhibiție a spiritului critic însuși ? Scriem mereu (cînd ne încumetăm să scriem !) avînd spectrul în față. (dacă am îndrăzni să formulăm o obiecție), al ripostei pe care cel comentat nu va întîrzia cu aplomb să ne-o dea.

Nu am făcut în acest articol decît să punctez cîteva aspecte nevralgice, ceea ce nu vrea să zică că nu există o mulțime de lucruri bune în critica noastră azi, în genere (am în vedere aici în primul rînd cea publicistică) în critica tînără, în special.

Victor Atanasiu

Partea de lumină a lumii

Urmare din pag. 1.

implică sentimentul unei împliniri triumfătoare și al unei forțe ce se celebrează pe sine însăși : „Superb, în vîrf, cădelnițam arome / vale de aer legănînd sonor, / și explodau în mine, policrome / zăpezile din timpul trecător / (...) / Cremene-n tălpi și fulgere în palme : / întregul respira în mine : miez — / cu munții domni, în imnurile calme / desfășuram și-nfășuram un crez / (...) / Sublim, în pisc, oficiam de Soare, / nemărginire legănînd cu dor / în sus și-n jos, minune domnitoare, / eu, veșnicul de viață dătător".

Transfigurarea lirică se realizează printr-un „incendiu fără de cenușă", imaculată ardere, echivalentă cu o rituală oficiere a unui cult solar. Conștiința oficierii implică solemnitatea, în forme opulente și festive : „Împărătesc sosesc la tine, Doamnă ! Iată / în togă de profiră trupul drept, frumos / îmi sună sabia a lună. Așteaptă-mă / pe cea mai înaltă treaptă". Poetul iubește muzica, lumina, înflorirea, asociate într-o viziune edenică : „Rodind culori și muzici din trupul meu pierit / voi re-crea edenul pe-o-nchipuită zare / cu arbori lungi de șoapte, cu păsări de iubit / și heruvimi la poartă cu săbii de-ntrebare".

Lumea lui Radu Cârneci trăiește o veșnică reînnoire, tinzînd spre înflorire sub zodia seninătății absolute. Sentimentul sărbătorii este o componentă a solarității și a nevoii de plenitudine, ca integrare mitică în ritmurile astrale : „Primăvara cineva limpezește fîntînile / pentru tainice oficieri / cineva trece prin oameni și arbori, / și-i leniește de triști / Trupul meu intră în mișcarea soarelui, / privirile în mișcarea păsărilor".

Este firesc deci ca anotimpul favorit al poetului să fie vara tuturor înfloririlor. Cu excepția unor acorduri tomnatic-elegiace izolate, poezia lui Radu Cârneci este o lirică a verii luminoase, generoase și fecunde. Poetul nu trăiește niciodată sentimentul hibernal, combustia sa solară fiind eternă : „Iarnă / dar prin mine trec amintirile verii : / mă arde nisipul sărat și soarele / îmi pune cunună pe frunte, / și apele îmi îmbrățișează genunchii / Iarnă / și vin spre mine alte veri / de peste dealuri de peste ape, / e o claritate de vis / și arde în mine un cîntec prezent".

Universul iluminat este uneori maculat, duhuri neprielnice se insinuează difuzînd anxietate, mari harpii își filfîie aripile, pajiștile ascund „al șerpilor rîsad", semnele unei posibile degradări contrapunctează cu tonalități sumbre partitura lirică. Există la Radu Cârneci și un registru al neliniștii, al ceturilor și al aparițiilor stranii, mesagere ale unei alte lumi. Resursele spiritului solar sînt însă incomparabil mai bogate : „Duhuri ale nopții risipiți-vă, trebuie să ajung / acolo unde începe sărbătoarea de nuntă".

Existența solară, partea de lumină a lumii, au ca principiu ordonator formula iubire-cuplu-nuntă în care se împlinește structura lirică a lui Radu Cârneci într-un mod inconfundabil și fundamental definitor.

Iubirea este sentimentul ce prezidează alcătuirea universului, o lege imanentă **existențe: dătătoare** de sens și unitate. Ea face să vibreze și să ardă în același ritm ființa și elementele : „După dragoste, soarele este mai luminos / după dragoste, luna are cearcăn frumos, / după nunta cerului cu pămîntul / pietrelor le crește rotundul".

Lumea se împarte în entități feminine și masculine tinzînd spre comuniune. Cuplul, perechea, reprezintă nucleul emoțional al celor mai multe poeme în ipostaza în care aspiră la uniune, în faza dinaintea nunții.

Ipostaza adamică presupunînd păcatul este absentă, perechea fiind, dimpotrivă, simbolul unei împliniri de esență transcendentală. El grupează și pune în relație entități opuse dar armonizate, acoperind deopotrivă domeniul concretului și domeniul abstract : „Așa începură sevele să mă cuprindă ; / (...) / Șiroiam, înfloream, mă-ndumnezeiam ! / în zori lumea era gata de nuntă : / plecau din mine perechi de culori, perechi de sunete, / de miresme, de patimi superb legănîndu-se, / din mine intrau în marea ființă, perechi, / ca un sărut eram între cer și pămînt, / clopote dulce-aiurind, / clopote, clopote, clopote".

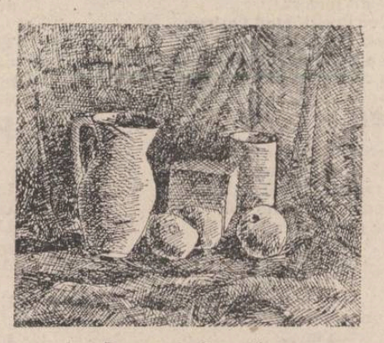

Desene de Petru Țira

În pofida opulenței senzuale a transpunerii *Cîntării cîntărilor*, iubirea este o împlinire existențială rituală, avînd gravitatea lucrurilor esențiale. Ea este în primul rînd tensiune a aspirației, tensiune a așteptării nunții ca eveniment al desăvîrșirii. Așteptarea este starea ideală, ea fiind ardere, înălțare, freamăt în miezul lumii, implicînd o participare panică : „Aștept cu trupul înflorit / sub cerul miezului de stele / cu mîinile-nfrunzind rebele / cu degetele-n infinit".

Încă din volumul *Orgă și iarbă* (1966) Radu Cârneci își afirma atitudinea printr-o *Morgenstimmung* inversat : „Aștept / Am deschis ușile și ferestrele să intri / Tu coboară-te de unde ești, / vino din umbră, din pămînt și miresme, / coboară din legenda mea / și arată-te".

Erotică cu regim aparte, într-un registru intelectualizat, lirica lui Radu Cârneci este predominant invocație și imn. Imaginile se organizează în compoziții baroce reprezentînd, în modalități diverse, „triumful iubirii" sărbătoresc, transfigurat și simbolic : „Era o țară-ntinsă, cu clopote în zbor, / și noi călcam de-a dreptul pe sunetele lor, / dar tălpile curate ni se făceau, de mir / și-n umeri creșteau aripi sub pinza de porfir".

Cea mai frecventă ipostază a iubirii este apoteotică și solemnă : „Eram de slavă și eram frumoși / stăpîni pe cer, domnind pe mare. / Luceferii melodioși / în timple : binecuvintare".

Cuplul, celebrat euforic, este înconjurat de lumini, muzici, miresme și flori într-o atmosferă paradisiacă. Viziunea *Cîntării cîntărilor* mai ales, atestă formația livrească asociată unei reale voluptăți a somptuosului, unei vocații a celebrării traduse într-o bogată orchestrație bazată pe contrapunct. Edenismul lui Cârneci este implicit polemic, la el producîndu-se o substituire a transcendentului prin cuplul simbolic cu funcție de restaurare : „În zori eram pe vîrful dinspre stea / Cea mai frumoasă și cu mine-alături / din noi născea o lună și un soare / și transparenți vibram de veșnicie".

Se produce o mișcare inversată față de modelul biblic, o restituire a naturii transcendente a cuplului, reintrarea în Eden, care este lumea tutelată de iubire.

Poezia lui Radu Cârneci se constituie astfel unitară, pe coordonate proprii în care se întîlnesc vocația poetică a somptuozității imagistice, frenezia unei senzualități transfigurate, sensibilitatea muzicală, cu tendința de organizare în jurul unei axe tematice a întregii creații..

Cîteva aspecte de istorie literară în paginile manualelor de liceu (I)

Urmare din pag. 1

ind prologul din „Scrisoarea I" : „Visul său se-nfiripează și se-ntinde vulturește, / An cu an împărăția tot mai largă se sporește, / Iară flamura cea verde se înalță an cu an, / Neam cu neam urmîndu-i zborul și sultan după sultan. / Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid... / Pîn-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid..." (Eminescu, **Poezii**, E.P.L., 1963, p. 120).

Totuși, în cartea pentru clasa a IX-a, paginile dedicate lui Eminescu întrunesc incontestabile calități, rezerve majore generînd imaginea creației poetului trasată de manualul pentru clasa a XI-a (intrat în uz din 1979), semnat de A. Gh. Olteanu și Maria Pavnotescu.

Comentînd poemul „Împărat și proletar", autorul (A. Gh. Olteanu) scrie : **„Prima parte** (strofele 1—23) e un discurs prin care, sub înrîurirea lecturilor marxiste, poetul face o analiză a pozițiilor diametral opuse ocupate în societate de proletariat și de stăpînitorii mijloacelor de producție" (p. 117). Discursul proletarului, Eminescu l-ar fi „...gîndit de pe poziția celei mai înaintate filozofii : materialismul istoric și dialectic" (p. 120). Sau : „...Eminescu este printre primii poeți care rostesc, de pe pozițiile socialismului științific, o demascatoare filipică (sic !) la adresa claselor exploatatoare..." (p. 122).

Asemenea asertiuni ne obligă să recunoastem că pînă și un eminescolog de tristă amintire, un critic literar reputat în perioada proletcultistă, se dovedea mai circumspect : „Frazele așternute de multe ori disparat pe hîrtia caietului de note arată o cunoaștere **directă sau indirectă** (s.n.) a **Manifestului comunist** al lui Marx și Engels" (I. Vitner, **Eminescu și Comuna**, în vol. Firul Ariadnei, E.S.P.L.A., 1957, p. 27).

După ce așează cuvîntul agitatorului „sub înrîurirea lecturilor marxiste", A. Gh. Olteanu reproduce unele versuri denunțînd rînduielile burgheze, apoi, prin modul cum reia comentariul : „Tudor Vianu observa, considerînd această parte a poemei și din unghiul de vedere al romantismului" (p. 118), insinuează că și T. Vianu ar fi împărtășit convingerea situării lui Eminescu pe poziția socialismului științific, citînd imediat următorul pasaj din „Poezia lui Eminescu" (de unde preferăm să transcriem, din motive ortografice) : „Este aci un mod de a raționa caracteristic pentru toată ideologia revoluționară care se complace în a demasca în categoriile culturii tendințele și interesele clasei stăpînitoare. **Manifestul comunist** al lui Marx și Engels afirmă și el o astfel de propoziție cînd notează : «Legile, morala, religia sunt pentru proletar tot atîtea prejudecăți burgheze»" (T. Vianu, **Scriitori români**, Ed. Minerva, 1970, vol. I, p. 176).

Ce rezultă, în realitate, din textul citat ? Mai întîi, că T. Vianu aprecia tezele oratorului proletar ca aparținînd de „...un mod de a raționa caracteristic **pentru toată ideologia revoluționară** (s.n.), în care se înscria și cea marxistă, întrucît : **„Manifestul comunist** al lui Marx și Engels **afirmă și el** (s.n.) o astfel de propoziție", adică întocmai altor curente revoluționare. În al doilea rînd, T. Vianu nu sugerează nicidecum însușirea de către Eminescu a ideologiei marxiste, referirea, prin asociație, la aceasta (socotită radicală) vizînd reliefarea contrastului dintre ideile agitatorului și cele schopenhaueriene din gîndirea Cezarului, poetul fiind încă, prin 1874, „iubitor de antiteze cam exagerate", cum remarcase, în „Direcția nouă...". Maiorescu. În al treilea rînd, această antiteză îi slujește lui T. Vianu să demonstreze scepticismul eminescian ca atitudine fundamental romantică într-un sens cu totul opus celei insinuate de A. Gh. Olteanu prin decuparea din context a pasajului respectiv, pasaj precedat de considerațiile : „Dar satira scepticismului și acceptarea lui se întrunesc, în modul cel mai caracteristic, chiar în cuprinsul unora din cele mai însemnate poezii ale tinereții.

Foarte semnificativă este din acest punct de vedere o bucată ca **Epigonii** unde scepticismul contimporan, relevat prin comparația trecutului, nu mai inspiră poetului în cele din urmă nici un protest, nici o aderare cu atît mai inflăcărată la idealurile optimismului revoluționar așa cum se întîmplase cu **Junii corupți**, ci se încheie cu meditația asupra nimicniciei vieții omenești și, prin urmare, cu o generalizare făcută asupra stării de spirit pe care mai înainte o înfierase.

Aceeași situație se repetă în **Împărat și proletar** (T. Vianu, op. cit., p. 175 și urm.).

Nu mai încape îndoială, A. Gh. Olteanu a ținut cu orice preț să „politizeze", ajungînd la deformări și exagerări nerecomandabile datorită repercusiunilor provocate în plan formativ.

Pe de altă parte, o asemenea practică dobîndește însușiri de bumerang. Am văzut anterior că întreg discursul proletarului (strofele 1—23) e pus „sub înrîurirea lecturilor marxiste", fiind „gîndit de pe pozițiile celei mai înaintate filozofii : materialismul istoric și dialectic", dar același autor e nevoit să admită că „...îndemnul la revoltă (strofele 15—18) ia, la un moment dat, proporții anarhice în strofele 16, 17, 18.

Cu strofa a 15-a pare să se încheie și influența **textelor marxiste** (s.n.) în urzeala gîndirii proletarului, poetul făcînd loc altor înrîuriri, unele din ele aparținînd socialismului utopic. De pildă, îndemnul la distrugerea artei își află sursa în teoria lui Proudhon..." (p. 118).

Deci, prima parte a poemului (strofele 1—23) nu mai apare acum integral scrisă „sub înrîurirea lecturilor marxiste..." Ce efect instructiv-educativ asigură contrazicerile relevate ? Ce rațiune au avut exagerările discutate de noi mai sus ?

Dealtfel, în interpretarea poemului „Luceafărul", A. Gh. Olteanu cade în cealaltă extremă, subjugîndu-l total pe Eminescu filosofilor din care el și-a potolit frecvent setea permanentă de lectură. Poetul e aproape convertit într-un versificator al ideilor schopenhaueriene. Dar, prin amploarea ei, chestiunea solicită un material separat, în vreme ce noi intenționăm a proba diversitatea faptelor de istorie literară discutabile, existente în manualele școlare.

PĂMÎNTUL VIU

Urmare din pag. 1

fașă, și-i amenința cu visuri de la care nu puteau abdica. Toți voiau să pună viță de vie, să desfundeze pămîntul pînă la un metru și ceva adîncime și să-l întoarcă bulgăr cu bulgăr la suprafață, ajutîndu-se, care cu ce avea, de tîrnăcop și cazma. Unii scoteau viile mai vechi, le reîmprospătau cu altoi nou, alții puneau acum prima oară butuci noi și de rasă, iar alții care nu aveau pămînt munceau la ceilalți, cu ziua, nimeni nu mai rămînea în sat decît noaptea sau cînd ploua dar și atunci ei se visau, și umblau tot într-un gînd și tot într-o febră pe dealuri și se întîlneau, fără să-și dea de urmă și fără să se vadă, acolo, toți. Ca într-un cerc și promis și proscris totodată și zidit, făcut turn de către marele tezaur, un destin fără ieșire și, deci, ca o credință sfîrșind cu fatalitate în evlavie, o iluzie care în cele din urmă se transformă în blestem. Căci, ne dăm seama, pentru ei, podgoreni din moși-strămoși, vița de vie acum nu era decît un pretext. Sau un privilegiu, oricum ori o șansă de-a se ascunde și-a le înșela pe autorități. Căci se dăduse ordin prin care arheologia trebuia practicată numai sub autorizație și aceasta, după cum vorbesc documentele vremii, doar sub o asistență care, chiar dacă — înțelegem noi — n-ar fi fost de specialitate, trebuia neapărat să țină de înalta curte domnească și ca atare și de biserică și de tot ceea ce o căimăcănie pe-atunci putea să însemne și spirit de dreptate și civilizație și încredere la urma urmei în om.

Cu sau fără autorizație, podgorenii din Pietroasele s-au apucat însă să schimbe vița de vie și să facă arheologie în felul lor. Și umblau toată ziua ca bătuți în țăruși peste dealuri și nimeni nu-i mai putea deslipi de un sunet pe care îl și căutau și-l vedeau parcă ieșind cu un horn din pămînt și aburind, fumegînd roșu pe cer, cînd dedesubt dădeau numai de pietre și var uneori, iar alteori doar de oase și doar de cîte un mormînt, vom vedea, iar cînd și cînd de cîte o amforă și cine avea nenorocul s-o afle cădea ca un somnambul și rareori, rareori dacă se mai putea smulge și dacă mai putea s-o uite sau să treacă mai departe de ea.

Juan Ramon Jiménez

ÎN ROMÂNEŞTE DE TEODOR BALŞ

Anul acesta închide arcul secolului care a trecut de la naşterea unuia dintre cei mai mari poeţi moderni ai Spaniei şi ai literaturii universale, laureatul din 1957 al Premiului Nobel : Juan Ramón Jiménez.

În iunie a avut loc la Sevilla şi Moguer – în organizarea Universităţii din Sevilla, a Universităţii Hispanoamericane din Santa Maria de la Rábida şi a Muzeului „Zenobia y Juan Ramón" din Moguer – Congresul internaţional comemorativ prilejuit de centenarul Jimenez, la care au paricipat iluştrii exegeţi ai operei juanramoniene veniţi din toate colţurile lumii.

Consemnind evenimentul încercăm să-l onorăm cu versiunea românească a citorva poeme care sperăm să-i apropie pe cititori de universul poetic al marelui andaluz.

„Minunea albă a satului meu – mărturiseşte poetul despre Moguer, nucleul acestei lumi a poeziei sale – mi-a ocrotit copilăria într-o casă veche, cu salon mare şi curte verde... Cei unsprezece ani ai mei au intrat plingînd în colegiul pe care-l au iezuiţii în Puerto de Santa Maria".

Scriind aceste rînduri Juan Ramón prevestea marea tristeţe a despărţirii – la sfîrşitul războiului civil – de Spania, despărţire ce avea să fie, spre nefericirea lui şi dezonoarea celor ce au provocat-o, definitivă... **(T. B.)**

(Ca o vizibilă roată...)

Ca o vizibilă roată
a cerului, roşie luna
trage cu ea noaptea peste
cîmpia însingurată.

Ici şi colo, pe dealuri,
ciinii, acuma în umbră
se-ntorc, un punct, şi latră
enorma-i lumină rotundă.

Ursa mare o mişcă un vis
al nu ştiu cărei risipitoare
mîini de stăpîn ; se văd numai
stelele în depărtare.

Leagănul meu

O, leagănul cît e de mic
şi cîntecu-asemenea lui ;
da-n leagăn încape viaţa,
în cîntec inima-ncui.

Nu rîde nimeni cînd vede
pe-acest mare copil liniştit
legănîndu-se-n fostul lui leagăn,
în cîntecul vechi de-adormit.

Cît de mică îmi este viaţa,
ce tînără inima mea !
Inima-n leagăn încape
iar viaţa în cîntec şi ea !

Ritmuri de leagăn şi inimă,
se-adună-n aceaşi fiinţă !
Spre fericire-amîndouă
zboară unite-n dorinţă.

O, leagănul cît e de mic
şi cîntecu-asemenea lui ;
da-n leagăn încape viaţa,
în cîntec inima-ncui.

Golf trist

Corăbii nu se vedeau. Doar felinare-n culori
galbene şi vineţii, zugrăveau
cordajele invizibile cu galbeni sori
vineţii, pe care apele îi reflectau.

Şi sărbătorile şi-au scuturat florile
şi se-auzea o tăcere strunită, limpede, mare...
Doar blîndele felinare în toate culorile
vegheau a golfului neagră-ntristare...

Doliul acestei grele ore răcoritoare
iluziei unui mediu imprevizibil vorbea,
...pe care a aurorei amară răsturnare
de-o parte şi de alta cu tristeţe-o fixa...

(Cerul greu de furtună, răsunător...)

Cerul greu de furtună, răsunător,
se despică-n crepuscul. Un cuţit ascuţit
de-amară lumină neclară, ornează
temătoarea clipă
cu-o galbenă, ciudată lucire delirantă.

Ce-i rănit de lumină ca un ţipăt se-aprinde ;
carmin de aur e coasta înaltă de stînci ;
se-aprind galere şi o flacără-atunci
palid pluteşte pe valuri negre, tragic smintite.

Furios bate vîntul adînc, chinuit,
spre irizarea zilei uşor ameţite ;
şi-ntr-o fantastică — alegorie în răsărit e
departe, un soare fals stăruind aurit...

(Chiar dacă marea e mare...)

(Cadiz, pe metereze, 26 ianuarie)

Chiar dacă marea e mare
cum de altfel e totul,
lîngă tine că mai sînt mi se pare...
Doar apa acum ne desparte,
apa ce se mişcă departe
fără odihnă, apa, doar apa !

Eu nu sînt eu...

Eu nu sînt eu.
Sînt acesta
ce-mi merge alături fără să-l văd ;
pe care-l văd uneori,
pe care-l uit uneori.
Cel ce tace liniştit cînd vorbesc,
cel ce iartă blînd cînd urăsc,
cel ce se plimbă pe unde nu-s călător
cel ce va rămîne-n picioare cînd am să mor.

Lumea

Să ne bucurăm de dinsa, zburînd !
Iar voi să aveţi desfătarea
de-a ne vedea liberi în înălţime,
privind cum trec peste voi
păsări, ca primăvara !

Nu

(7 februarie)

Marea spune o clipă
da, la trecerea mea.
Şi deodată
nu, de o sută, de o mie de ori
pînă la sumbra nemărginire.
Nu, nu ! nu ! ! nu ! ! ! de fiecare dată
mai puternic, odată cu noaptea...
Se-adună
ca valurile, negările sale.
— nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu !
şi acolo spre răsărit dacă trece
este un gigantic, negru, puternic şi rece
nu !

Zori

(Ora cinci)

Copilaşul se tînguie...
Aurora de plînset
ce-nconjoară pămîntul.
Cîntă-un cocoş
Copilaşul se tînguie...
Tînără gură
a universului.
Zorile, reci.

Reverie nocturnă

Pămîntul duce pămînt ;
tu, mare, însă
duci cer.
Cu cîtă siguranţă, în lumină de aur şi-argint
ne-arată stelele
drumul. S-ar spune
că drumul trupului
este pămîntul,
iar cel al sufletului,
marea.
Da, se pare
că numai sufletul e călător
pe mare, iar trupul, singur
acolo pe plajă-a rămas
fără el de la care şi-a luat bun rămas,
rece greoi, ca un mort.
Ce asemănătoare-i
călătoria mării cu-a morţii,
cu a vieţii nemuritoare !

Ţărmuri

Cu cîtă bucurie, umbră, în fiece noapte
intrăm în peştera ta
— ca într-o moarte
plăcută —
trişti, sătui de-a gîndi,
la ce nu putem, în fiece zi !
Aceşti ochi ce privesc ochii noştri
mai mult decît alţii,
căci ochii noştri-i privesc mai mult ca pe alţii,
ale iubirii aceste nostalgii
ca jarul aprinse —
în noi la fel se închid
cum în propria umbră.
Linişte. Şi trupurile
moarte rămîn, negre baloturi
de-alungul cheiului gol,
unite sub stele
de groaznica înfringere-a lor.

Moartea

Stăteai privind
— în soarele de duminică —
într-o cutie goală imagini colorate
cu negrii tăi ochi fermecaţi.
Apoi, ochii tăi s-au închis întristaţi...
Iar acum eşti tu însuţi cutie ;
coloratele imagini în suflet le porţi ;
şi ochii tăi negri, extaziaţi,
spre-năuntru le privesc, pe vecie !

Drum

Jos, dorm toţi
sus, în alertă,
timonierul şi eu.
El busola privind-o, stăpîn
pe obiecte, cu cheile-n broască.
Eu cu privirea-n nemărginire
dirijînd comorile
deschise-ale sufletelor.

(Vara se-ntîmpla de obicei. Vechea trăsură uzată...)

Vara se-ntîmpla de obicei. Vechea
trăsură uzată
se ducea cu ceilalţi.... Liniştita-nserare
pe cîmpiile nopţii se lăsa depărtată
în murmur de pini, de talangă tînguitoare.

Trăsura-apărea, lătrat de ogari
la curba drumului de nisip, miresmată.
Printre-acei zurgălăi se pierdeau
vorbe mari
de Adio ! Eram singuri în ora cu linişti
de vată.
Tăcere, tu din noi te iscai. Decît luna mai albe
mîinile albe îşi domoleau chemările,
pe sub pini se-apropiau ochii noştri, erau
decît cerul mai mari, mai mari decît mările.

Pirinei

(nostalgie de duminică)

La intrarea în Spania seara coboară...
În piscuri soarele se înalţă etern.
Lumea se deschide. Acoperişele de-arămezie
rămîn în forul satelor franceze.
Acolo, în fund, bat clopote-n turnul
din Sallent.
E duminecă. Briza se joacă printre stincile
verzi.
E tot mai pur asfinţitul. Sudul miroase
mai tare.
Unduirea grînelor este mai clară.
Pe cîmpiile-n floare, într-o pace idilică
culcate, mugesc vaci blînde şi roşii, de lapte.
Glasul flăcăului în inimă pătrunde.
Patria îndepărtează moartea, matern...
Noroc, singurătate, tăcere : Clopotele
umplu, cum stelele cerul, cîmpul voios.
Tăcere, singurătate, noroc. Pretutindenea apa
în coboritorul rîs al clopoţeilor cîntă...

ENESCIANA (III)

ENESCU—MENUHIN

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Citaţi de Yehudi Menuhin, celebrii fabricanţi englezi de viori William Hill & Fiii sînt autorii următoarei observaţii : „Cea mai mare parte din violoniştii celebri nu se pricepeau deloc în arta scrisului, nu aveau nici o înclinaţie să folosească pana. În absenţa aproape totală a mărturiilor scrise ale numeroşilor mari interpreţi care au folosit viori Stradivarius şi datorează sonorităţii superbe a acestui instrument o bună parte din celebritatea lor, trebuie să încercăm să înlăturăm această regretabilă lacună...".

Cartea lui Menuhin „Călătorie neterminată" — lucrare ce demonstrează reale virtuţi scriitoriceşti — infirmă în bună măsură afirmaţia autorilor citaţi. Şi George Enescu a fost un om care, folosind un Stradivarius, a ştiut să ţină şi pana în mînă. Dovada ne-o face volumul lui de amintiri apărut de mai multă vreme la Paris, dar care, pînă acum, oricît de regretabilă ar fi aceas-

Jean Al. Steriadi : „Enescu dirijînd" (1936)

tă constatare, nu a văzut lumina tiparului şi la noi. Nu ne lipseşte numai Enescu, cel ce îşi dorea să se întoarcă „pentru somnul cel lung" acasă, ci şi spiritul lui, cuvîntul lui, mărturia lui despre anii copilăriei, ai adolescenţei şi ai maturităţii, aşa cum ne lipsesc cărţile despre el. Distinsa scriitoare Georgeta Cancicov, autoarea unor romane şi nuvele de mare sensibilitate şi fineţe a observaţiei, bună prietenă cu George Enescu, ne anunţa recent prin intermediul unui interviu o veste îmbucurătoare : Cartea ei despre George Enescu este aproape gata. Vom apuca oare s-o citim încă în acest an aparţinînd centenarului Enescu ? Ar fi un pios şi îndreptăţit omagiu adus marelui compozitor a cărui personalitate domină anul muzical românesc 1981. Deocamdată, trebuie să ne mulţumim doar cu mărturiile despre Enescu înserate de Yehudi Menuhin în volumul **Călătorie neterminată** publicat de Editura Muzicală. Puţin, prea puţin pentru sărbătorirea unui centenar.

Fixîndu-mi o întîlnire la hotelul „Bristol" din Varşovia, la şapte şi jumătate dimineaţa, l-am întrebat pe Yehudi Menuhin dacă ora aceea nu i se părea prea matinală ? Mi-a răspuns : „Mă scol zilnic la ora şase dimineaţa, ca să exersez. Este un lucru pe care l-am învăţat de la Enescu. N-am nevoie de mai mult de cinci ore de somn continuu pentru a mă simţi odihnit. Cu o condiţie. Ca somnul să nu-mi fie întrerupt. Aşa proceda şi George Enescu. Simţea că, în zori, are mintea limpede şi degetele gata să apuce gîtul viorii. I-am continuat exemplul. Un violonist trebuie să exerseze zilnic,, începînd din zorii zilei. Nimic nu mi se pare mai frumos decît să întîmpin răsăritul soarelui cu arcuşul pe strune. Este exemplul enescian. Capodoperei sale **Oedipe** i-a consacrat zeci de ani pînă să-i dea forma definitivă. Oriunde mergea, Enescu purta partitura cu el. Scria prin hoteluri, noaptea tîrziu, după concerte, sau în zori, cînd schimba vioara cu pianul, neoprindu-se niciodată, refăcînd, corectînd, cizelînd, ca un giuvaergiu pus să şlefuiască un diamant unic...".

— Cînd l-aţi cunoscut ?

— La opt ani, la Sinaia, în vila „Luminiş". Fusesem la un concert al lui, cu întreaga noastră familie, în California, la San Francisco, unde a dirijat o simfonie proprie, interpretînd apoi la vioară concertul lui Brahms. Rămăsesem vrăjit. Mai tîrziu, cînd am început să studiez cu el la Paris, s-a născut între noi o dragoste greu de explicat în cuvinte. Era pentru mine mai mult decît un profesor, era maestrul suprem şi, totodată, tatăl spiritual, ceva ce nu se poate explica în cuvinte, ci doar simţi !".

Răspunsul dat atunci mie cu privire la data cînd Menuhin l-a cunoscut pe Enescu nu concordă întru totul cu cele scrise de acesta în cartea sa. Îi citez : „Ne-am întors la Paris, unde Enescu urma să dea un concert, la care, evident, aveam să asistăm. Mai mult decît atît, era o ocazie pe care o aşteptam de mult, ca să ajung să mă cunoască (sic !)... M-am plasat după concert în camera artiştilor, şi am aşteptat pînă cînd mulţimea strînsă în jurul lui s-a risipit, rămînind în cele din urmă vreo şase persoane. Bietul Enescu ! Dacă s-a gîndit că după încă vreo şapte autografe avea să încheie socotelile acelei seri, nu a calculat corect. Numai şase au dispărut cu semnătura lui, al şaptelea nu se clintea din loc. La drept vorbind, nu mă dusesem după vreo semnătură, ci după sufletul său. „Doresc să studiez cu dumneavoastră" — i-am spus eu fără prea multă sinchiseală. Conversaţia noastră a decurs cam aşa :

— Cred că este vreo greşeală la mijloc. Nu dau lecţii particulare.

— Dar **trebuie neapărat** să studiez cu Dvs. Vă rog lăsaţi-mă să cînt !

— E imposibil, dragă copile, plec mîine dimineaţă din Paris, explica el uitîndu-se la Gerard Hekkin, celistul, care ţinea în loc amatorii de autografe, cerîndu-i parcă sprijinul. De la o frază la cealaltă, chestiunea de principiu se transformase într-o eschivare politicoasă. Aşa că propunerea mea să cînt în vreme ce-şi făcea bagajele nu i-a lăsat nici-o alternativă, decît doar să revină la principiul invocat sau să abdice total. Probabil, a fost ceva care l-a dezarmat, fie lipsa de apărare, fie stăruinţa mea, fie neputinţa de a găsi un motiv mai plauzibil, prin care să mă determine să renunţ la ideea de a lua lecţii de la el. De îndată ce capitulă, am fost pe deplin sigur că mă va accepta ca elev, iar cînd Aba (tatăl lui Yehudi n.n.) şi cu mine am sosit la apartamentul său, de pe rue de Clichy, a doua zi dimineaţa, la ora şase, ştiam, în ceea ce mă privea, că mă duceam la prima lecţie. Şi aşa a fost.

Unde ne sînt cărţile despre Enescu ?

Timpul nu aşteaptă. A apărut, cîndva, de mult, sub semnătura lui Pavel Cîmpeanu o carte despre copilăria lui Enescu, Ceva ca „Sfîrleaza cu Fofeză" al lui Victor Ion Popa, despre Aurel Vlaicu. Nu este de ajuns. Dar măcar această carte, revăzută, corectată şi adăugită cu cele impuse de timp şi de patosul distanţei, să fi revăzut lumina tiparului în acest an. Tot ar fi fost ceva.

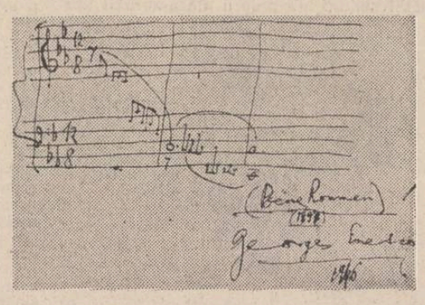

Autograf dat de George Enescu pe un program de sală cu prilejul concertului din 28 martie 1946 de la Ateneul Român

REVISTA STRĂINĂ

● **MANIFESTĂRILE CULTURALE** dedicate ţării noastre pe diferite meridiane subliniază de fiecare dată interesul unor cercuri largi pentru cunoaşterea spiritualităţii poporului român, a istoriei sale milenare precum şi a realităţilor României socialiste. ● Expoziţiile „Vestigii dacice în Munţii Carpaţi" deschisă în Brazilia, la Sao Paolo şi „Civilizaţia Dacilor" vernisată în Mexic şi-au propus să faciliteze cunoaşterea în aceste ţări a unuia dintre cele mai importante momente ale istoriei poporului nostru. De altfel, într-un articol dedicat expoziţiei din Brazilia, ziarul „O Estado de Sao Paulo" releva că „Civilizaţia dacă a fost un exemplu de unitate politică, etnică şi lingvistică şi a stat la originea actualei Românii". ● „România în imagini — 1981" este intitulată expoziţia de fotografii documentare şi carte românească de la Conventry — Marea Britanie. ● În Israel, la Holon, a fost donată Bibliotecii centrale „Mitrani" o colecţie de carte românească constînd din lucrări de istorie, filozofie, politică, beletristică, artă, politică economică, sociologie etc. Un loc central între aceste două volume îl ocupă seria completă de lucrări social-politice şi economice ale preşedintelui României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi lucrările ştiinţifice ale tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu. ● La Galeria centrală a Muzeului municipal din oraşul Wels (Austria) a fost deschisă expoziţia „Florile în pictura contemporană românească", în cadrul căreia sînt prezentate tablouri aparţinînd unui număr de 52 de artişti plastici contemporani. ● La Basel, în cadrul unei manifestări la care au participat profesori şi studenţi ai Universităţii precum şi un numeros public, prof. dr. Nicolae Balotă a vorbit despre interferenţele culturale româno-elveţiene. Dintre ceilalţi vorbitori prof. dr. Carl Gossen, rector de onoare al universităţii a relevat locul specific al valorilor spirituale româneşti în contextul culturii europene şi universale, iar dr. Max Bruckhard a subliniat legăturile tradiţionale dintre şcoala literară şi filozofică elveţiană şi marile personalităţi ale culturii române.

● **ÎN ACEASTĂ TOAMNĂ** se vor împlini 160 de ani de la naşterea lui Dostoievski. Printre manifestările care omagiază evenimentul se numără şi vernisarea unei case-muzeu la Stara-Russa, oraş din nord-vestul Rusiei, în care marele scriitor şi-a petrecut ultimii ani de viaţă. Casa a aparţinut lui Dostoievski începînd cu 1876 cînd acesta, îndrăgostit de frumuseţea peisajului de aici şi de liniştea pe care i-o dăruiau aceste locuri s-a mutat aici împreună cu întreaga familie. „Casa bătrînului Karamazov este exact căsuţa noastră din Stara-Russa", arăta fiica scriitorului, Liubov. Într-adevăr aici Dostoievski a scris mare parte din „Fraţii Karamazov" precum şi multe din articolele incluse în „Jurnalul unui scriitor".

● **LUISE RINSER,** personalitate pe cît de fascinantă pe atît de controversată a literaturii germane, a sărbătorit recent împlinirea a 70 de ani. Învăţătoare, a debutat la vîrsta de 27 de ani cu nuvela de mare succes „Die gläsernen Ringe" (Inelele de sticlă). Condamnată la moarte pentru criticile aduse regimului nazist, ea a reuşit să scape din închisoare, experienţă tragică relatată mai tîrziu în „Gefängnistagebuch" (Jurnal de închisoare). „Den Wolf umarmen" (Îmbrăţişînd lupul) este însă volumul autobiografic cel mai reprezentativ, operă plină de poezie şi adevăr a unei existenţe puţin obişnuită. a fost instalat şi un Muzeu al istoriei petroliere care prezintă pe o largă suprafaţă, în aer liber, dezvoltarea acestei ramuri economice, în Ungaria. Sînt oferite vizitatorilor circa două sute de obiecte, maşini, angrenaje, scule care atestă ingeniozitatea, puterea de invenţie a meşterilor unguri.

● **CU OCAZIA** aniversării a 100 de ani de la naşterea marelui compozitor ungur Bela Bartók, Întreprinderea ungară de fabricaţie a discurilor editează, în patru albume cea mai însemnată parte a operei sale, cu concursul unor cunoscuţi interpreţi ca, de exemplu, Zoltán Kocsis, Kornél Zempléni şi cvartetul de coarde „Tátrai". Vor putea fi astfel audiate în primul album intitulat „Înregistrările complete ale lui Bartok" interpretările la pian ale compozitorului înregistrate între 1940 şi 1942 precum şi glasul lui Bartók, eternizat în cel de-al doilea album care conţine cuvîntul său introductiv la „Cantata profana", prelegerea sa despre călătoria de culegere a materialelor folclorice din Anatolia, un cîntec interpretat de el însuşi, precum şi un interviu în limba engleză.

● **DIN SERIA** de „Opere complete" de Antonin Artaud, editura „Gallimard" a pregătit volumele XV şi XVI, care vor cuprinde însemnările zilnice din perioada februarie-iunie 1945. Aceste însemnări, note de psihologie personală, meditaţii asupra inconştientului şi fiinţei umane sînt texte de referinţă pentru înţelegerea deplină a personalităţii scriitorului. Au fost ele oare destinate publicării ? O întrebare al cărui prim răspuns este chiar apariţia acestor două volume.

● **O EXPOZIŢIE** a pictorului Gu Yuan unul dintre cei mai de seamă plasticieni de azi din China a fost organizată la Palatul Artelor Frumoase din Beijing. Gu Yuan gravor şi pictor de notorietate s-a consacrat de peste patruzeci de ani unor ample căutări şi inovaţii în gravură, creînd un stil viu, original şi elegant. Cele o sută de lucrări expuse sînt considerate adevărate capodopere ale genului. Multe dintre ele sînt inspirate din viaţa socială şi lupta revoluţionară. Excelent acuarelist Gu Yuan expune şi 90 de acuarele remarcabile prin tuşa lor fină şi clară.

SPORT

Dinspre miazănoapte septembrie...

Se dezleagă limba-n struguri. Dinspre miazănoapte coboară septembrie. În stepă asfinţesc toate barierele de fluturi. Iar noi, înstrăinaţi o vară lungă în prea mult bine, ne întoarcem bucuroşi în sămînţa descîntecelor. Universiada '81, ca viforul luminilor din lemn, ne-a umplut umerii cu aur. Cele zece zile de frumuseţe unică, adunate cu miere şi scuturate de ierburi înalte, se înscriu în istoria Bucureştilor ca o cîntare a cîntărilor, în care sufletul se uimeşte cu neuitare glorioasă. Cinci mii de sportivi ai lumii duc în inimă numele României scris cu mireasma dorului.

Ţin să vă anunţ cu toată buna cuviinţă care mă caracterizează din leagăn şi pînă dincolo de mormînt, că în doaga zilei de 8 august se reia campionatul naţional de fotbal. Vulturul nu prinde muşte, cum ziceau strămoşii noştri, iar veninul are chintă la două capete şi nu vindecă rănile. Cărăm apă cu clopotul la stîna nebunilor frumoşi. E bine. Vom înjunghia vioara şi vom ridica ţapul ispăşitor pe culme. Îmi place să mă dau în stambă cînd se arcuiesc delfinii sub buza malului şi portocalu-şi rupe creanga pe drumul ce suie la cramă. Se arată în sprinceana schimbării la faţă şi în obrazul de porţelan al mărului domnesc că vom avea o toamnă cu înscăunări îngîmfate. Vreau să zic că vom lua drumul Madridului ca să măturăm ceafa taurilor cu o creangă de pelin. Ne vom da în petec, dar vom fi curaţi ca lacrima. Şi potoliţi. Şi demni. Promitem.

Cunosc cîţiva antrenori care plîng pe umărul cronicarilor sportivi că îşi pierd vechimea şi dreptul la pensie din pricină că jucătorii au personalitate. Sînt de partea lor : un jucător de fotbal trebuie să asculte, pentru că nu prea ştie să gîndească. Nu cunosc un om căruia să-i fi făcut un bine şi să nu te uite. Cunosc, în schimb, o droaie de jucători care, urîndu-şi de moarte antrenorii, i-au dus în glorie. Îi şterg din liste pe antrenorii proşti. Aceştia vor avea mereu contract.

Mi-e dor, la mare fiind, de Munţii Caraiman, de o veveriţă sprinţară, brunetă şi cu ochii migdalaţi, şi de o fereastră pe care s-o bată ea cu afine. Dă-ne, doamne, coacăze.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
32
(1006)
Sîmbătă
8 august
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul lui August

Ca într-un vast amfiteatru al verii, sub semnul lui August, am intrat în conul de rază al marii noastre sărbători naționale. Patria respiră în sănătate și, cum e și firesc, în calendarul muncii și creației sale de fiecare zi adaugă noi fapte care poartă pecetea acestui timp de înnoitoare și vie izbîndă, trecînd spre pragul celui mai de seamă moment al său din istorie cu lumina și căldura unui adevăr pe care, în toată simplitatea și măreția sa, îl purtăm fiecare în inimi și în conștiințe.

Curînd se vor împlini 37 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, ani care, pe traiectul lor glorios, au însemnat tot atîtea trepte în devenirea socialistă și comunistă a patriei, un piedestal măreț de pe care se poate privi și vedea ce înseamnă libertatea și independența unui întreg popor, care este sensul profund al muncii și creației sale, arhitectura de nobilă extracție politică și socială a propriei sale dezvoltări. S-au împlinit în acest an șase decenii de la făurirea partidului nostru comunist și, în relație directă cu acest memorabil eveniment, realitatea vie, dinamică pe care o trăim, dobîndește o paletă de semnificații și mai mari. Și anume, conștiința acelui adevăr hotărîtor potrivit căruia actul revoluționar de la 23 August 1944, inspirat și condus de către partid, încununa de fapt o logică a istoriei înseși și că, din perspectiva a tot ceea ce aveam să realizăm, stă cu putere marea și inepuizabila încredere în cel ce și-a asumat destinele libertății și fericirii, ale demnității noastre naționale, fiind una cu aspirațiile și idealurile cele mai înălțătoare ale patriei și ale poporului, centrul său vital.

O nouă calitate a muncii și vieții, o nouă calitate a tuturor demersurilor existenței noastre politice și sociale caracterizează pregnant acest moment și se constituie, programatic, în însăși cartea noastră de vizită din actuala etapă de dezvoltare, în acest cel dintîi an al cincinalului în care avem de înfăptuit obiective de fond, esențiale, stabilite de către cel de-al XII-lea Congres al partidului. Astfel încît, sub semnul lui august, trăiesc semnele înseși ale muncii, ale angajării noastre și mai puternice în realizarea marii opere pe care și-au propus-o partidul și țara, întregul popor. O atmosferă de muncă și de creație se resimte în tot și emană ca spirit și criteriu de existență din însuși exemplul celui ce ne conduce în fruntea partidului și statului, din neobosita și laborioasa, permanenta sa activitate. Acești ultimi 16 ani stau de fapt mărturie în această privință și fac în fiecare zi dovada unei experiențe de cel mai larg interes. Nu mai departe, de pildă, decît chiar în acest final de săptămînă, vizita de lucru pe care a efectuat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu într-unul din județele țării, cuvîntarea sa rostită la marea adunare populară din municipiul Tulcea. Ceea ce subliniia cu acest prilej secretarul general al partidului poate defini un ansamblu de preocupări care sînt evidente azi pentru fiecare localitate : *„Congresul al XII-lea al partidului a trasat un minunat program de dezvoltare a patriei noastre în noua etapă, stabilind ca obiectiv strategic fundamental trecerea României la un nou stadiu de dezvoltare — de la țară socialistă în curs de dezvoltare la țară socialistă mediu dezvoltată — aceasta presupunînd o ridicare generală a calității muncii și vieții în toate domeniile de activitate“.*

Sub semnul lui august, lumina și căldura fiecărei zile au ceva din substanța și fizionomia fiecărui gest, ale fiecărui act de muncă și de creație, transformîndu-se concret și sugestiv în istorie vie, trăită și asumată cu toată puterea convingerilor noastre comuniste, la dimensiunea marilor răspunderi față de patrie și de popor, față de viitorul pe care îl făurim.

Luceafărul

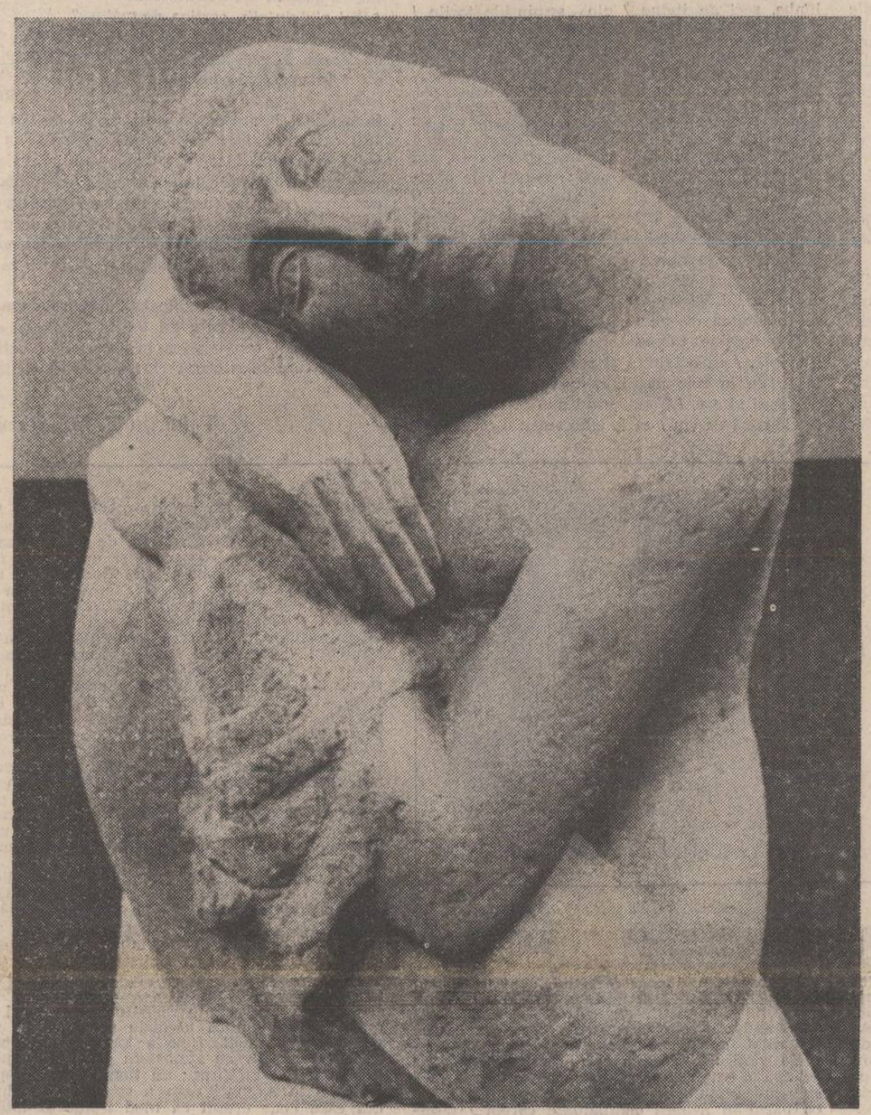

Gh. Bucătaru : „Meditație“
(Din Expoziția de pictură, sculptură și artă decorativă deschisă în sala „Dalles“ în cadrul Festivalului național „Cîntarea României“)

● În acest număr : ● Cronica literară : ● Vasile Nicolescu : «Corabia de sunete» (Valentin F. Mihăescu) ● George Alboiu : «Metoda șoimului» (Artur Silvestri) ● Note răzlețe (I) de Pompiliu Marcea ● Breviar ● «Audiența tovarășului Borțig» de Francisc Păcurariu ● Poeme de Dim Rachici ● Ioana Proca ● Henri Zalis ● Viorel Sămpetrean ● Lucian Vasiliu ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● TV ● Radio ● Plastică ● Muzică ● «Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte“ românești» (XIX) de Nicolae Ciobanu Confabule de Iulian Neacșu ● Rememorări de Mircea Micu ● «Rostul poeziei» de Gavril Matei Albastru ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● «Un posibil film Enescu» de Ioan Grigorescu ● Ernesto Sábato la 70 de ani de Paul Alexandru Georgescu ● Repere ● Sport

Un remarcabil gest editorial

Anii din urmă au marcat o evidentă resurecție a prozei scurte. Faptul se datorează, în principal, apariției unor volume semnate de tineri autori **(Alexandru Papilian, Dumitru Dinulescu, Mircea Nedelciu, Cornel Nistorescu —** reportajele sale sînt, în fond, proze de bună calitate, ca și cele strînse în volumele lui **Iulian Neacșu** sau **Ovidiu Ioanițoaia —, Tudor Octavian, Nicolae Cristache, Areta Șandru, Sorin Preda** etc.), precum și interesului vădit de critică în fața acestor cărți (cea mai recentă și elocventă dovadă fiind antologia realizată de criticul **Mircea Iorgulescu).** În acest context, gestul editurii timișorene „Facla“ de a inaugura — odată cu începerea anului în curs — o colecție de „proză scurtă contemporană“ este cu totul remarcabil.

De la prima privire aruncată asupra celor cinci cărți tipărite pînă acum, se pot evidenția creditul acordat scriitorilor tineri, încercarea de a relansa (prin însăși includerea sa în colecție) reportajului literar și, salutar, facilitarea unor debuturi meritorii (în mod semnificativ, chiar volumul ce deschide seria apariție unui debutant în proză, tînărul scriitor reșițean Gh. Zincescu).

Lectura cărților — oferind tabloul unei mari diversități tematice și stilistice — dă posibilitatea conturării profilurilor scriitoricești ale unor prozatori de talent, în plină formare, prozatori a căror evoluție merită să fie urmărit cu interes.

Gheorghe Zincescu se dovedește a fi (în volumul „Arșița amiezii“) un povestitor elaborat, plin de grijă pentru cuvînt, pentru fraza bogată (la a cărei realizare folosește, uneori cu bune rezultate, tehnici specifice poeziei). Lumea cărții sale este aceea a satului bănățean, cu bărbați tari și aprigi, cu femei frumoase ce stîrnesc repede patimi, cu minii greu de înfrînt și cu iubiri statornice. Multe din prozele cuprinse în carte („Copiii, giștele și un ciine“, „Baladă pentru Lia“, „Mîine“, „Lună grozavă“) au drept timp de desfășurare momentul colectivizării, moment plin de tensiune, capabil să extragă filei de proză rînduri mai mult decît interesante, ținînd de puterea oamenilor de a înfrunta timpul, de durerile lor — cele adevărate — pricinuite de timpul acela. Gh. Zincescu povestește „pe ocolite“, pornind prozele sale — în mod deliberat — de la mare distanță de firul epic propriu-zis, pe care și-l apropie cu încetul. Un tînăr vrea să revină în sat pentru a-și revedea părinții, pentru a-i ajuta la treburile obișnuite ale cîmpului, alți oameni se întîlnesc în bodegi pentru a judeca fapte trecute („Cine dete cu cuțitu“), dar marile adevăratele povești sînt acelea în care autorul reușește să stringă — chiar și în jurul unui cazan de țuică — vreo cîțiva buni povestitori, gata să răstălmăcească o poveste de dragoste cum sînt puține în lume, cu țineri hipnotizați de niște ochi verzi, cu dușmănie între frați și altele, la fel de aspre și de greu credibile („Biciul“). Oricum, Gh. Zincescu este un prozator interesant, cu mare putere de sugestie în rîndurile pe care le adaugă în prozele sale — rînduri născîndu-se încet, din continue reveniri —, un prozator al satului atent la nuanțe, interesant prin limbajul folosit.

Al doilea volum — în ordinea apariției din colecția „Proză română contemporană“ — seamnează, la editura „Facla“, **Ion Florin Panduru.** Cartea sa („Sărbătoare tîrzie“) este cea mai de seamă

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 6-a

Etnolingvistică și psihologie populară

Un eveniment editorial în domeniul lingvisticii românești îl constituie recenta apariție a celui de al IV-lea volum din **Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Oltenia**[1]**).** Autorii, Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, cercetători științifici la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice din București, prezintă în acest volum rezultatele anchetelor desfășurate între anii 1962—1964 în 98 de localități din Oltenia cu chestionarele „speciale“, consacrate principalelor ocupații din mediul rural.

Pentru lingviști, hărțile **Atlasului** aduc informații privitoare la conviguația dialectică a dacoromînei, la specificul graiurilor românești și la raporturile în care acestea se află cu graiurile vecine din cadrul ariei dialectale sudice sau cu cele din Banat. Pentru cercetarea „mecanismului“ **vorbirii,** pe care îl înfățișează un astfel de izvor, răspunsurile informatorilor oferă date remarcabile mai ales atunci cînd **numele** obiectului sau acțiunii se distanțează de faptul „omologat“ în dicționare sau în gramatică. Creația lexicală propriu-zisă și creația semantică aparținînd colectivității sau idiolectului, moștenită sau forjată **ad-hoc,** este „cîntărită“ în procesul utilizării, în prezența obiectului sau în contextul descrieri unui domeniu onomasiologic. Ca urmare, poate fi reconstituită o presupusă etimologie, ca în cazul subst. **pogonici** „băiat care mînă boii, la plug“ (a cărui semnificație se întrepătrunde cu cea a lui **pogonar** „lucrător agricol cu pogonul“) : „era tomnit cu **pogonu“** ; „mîna boii la **pogon“;** „era numit așa pentru că el mînă boii, ca, în schimb, să i se lucreze și lui un **pogon“** (harta 643).

Pentru informarea etnografului servesc minuțioasele descrieri pe care le realizează seriile de răspunsuri referitoare la războiul de țesut, moară, stînă, sau uneltele diferitelor meserii. Tot așa, la întrebările ce urmăresc numele pentru soiuri de oi (respectiv, pornind de la culoarea lînii), nume pentru soiuri de struguri etc., s-a înregistrat o mare bogăție lexicală. Cercetarea acestui material va aduce noutăți și în domeniul cuonașterii faptelor de cultură materială, pentru care sînt furnizate repere de ordin demografic și socioprofesional: termenii pot fi „nemțești“, „rudărești“ sau folosiți de „ungureni“, ciobanii transilvăneni veniți în zona bălților Dunării în cadrul procesului transhumanței. Oltenia oferă situația privilegiată de a cuprinde, pe un teritoriu relativ restrîns, „polii“ acestei mișcări pendulatorii, zona muntoasă nordică și bălțile Dunării, de unde și interesul pe care îl prezintă, de exemplu, informațiile despre noțiuni ca „iernatic“, „văratic“ sau „tomnatic“. De aceea, cercetătorul ce studiază transhumanța poate regreta faptul că în cursul anchetei nu au fost puse întrebările (respectiv, marea majoritate a întrebărilor) referitoare la **păstorit** într-un număr însemnat de localități, situate în zona oltenească a Podișului Getic, astfel că lipsesc informațiile necesare pentru cercetarea problemei în ansamblu. Dealtfel, punctul de vedere al anchetatorilor în legătură cu acest aspect nu ne este cunoscut și pentru că nu s-a publicat încă partea atlasului cuprinzînd prezentarea localităților anchetate și a informatorilor, a cărei utilizare se dovedește imperios necesară pentru interpretarea datelor de pe fiecare dintre hărțile din oricare volum din cele apărute, parte a cărei apariție este așteptată.

Selectarea care are loc în procesul comunicării în funcție de diferiți factori (mediu, interlocutor), identificarea registrului vorbirii căruia îi „convine“ un termen (sau un sinonim) și alte elemente sînt admirabil puse în lumină de comentariile vorbitorilor. În lipsa unei denumiri specializate pentru „comarnic“ (locul, la stînă, unde se ține brînza, laptele sau se ține cașul la dospit), un informator propune alt termen, dar se arată „jenat“ de eventuala lui improprietate: „să-i zicem **cămară, o sta prea boierește,** [dar] altfel nu știu“ (h. 771). Ezitarea poate fi urmarea referirii la situația reală din planul descrieri nemijlocite, dar și a confuziei de sorginte omonimică : pluralul lui **leafă** „custura, lama de la coasă sună, desiguri, **lefuri,** dar forma este „retrasă“: „nu merge, n-ar avea legătură“ (adică „n-ar avea sens“; h. 631).

Terminologia profesiilor din mediul rural este un adevărat depozit de metafore „tocite“: **mîini, brațe,** la războiul de țesut, **călcii, măsea, picior,** la coasă etc. Meditînd asupra împrejurărilor în care au luat naștere asemenea denumiri, putem însă trece dincolo de simpla analogie: țesătoarea poate simți în piesele războiului prelungirea propriilor mîini; un **loc odihnit** este pămîntul pe care țăranul, care știe bine ce-i oboseala, îl „scutește“ de arat și de roadă pe doi-trei ani! O pluralitate de termeni apare pentru „snopul care se pune deasupra căii, pentru a-i apăra pe cellalți de ploaie“.

Trebuie subliniat faptul că astfel de fapte nu reprezintă excepții de „senzație“: ele pot fi întîlnite și constatări similare pot fi făcute pe baza răspunsurilor de pe numeroase hărți din acest volum și de pe sute de hărți ale celorlalte atlase lingvistice românești, a căror consultare reprezintă totdeauna o incursiune în complexitatea culturii materiale și un prilej de cunoaștere a spiritualității poporului nostru. Comparația cu imaginea mai veche a uneltelor, a practicilor și a obiceiurilor aduce dimensiunea diacronică a tabloului etnolingvistic, depășindu-se, în avantajul cunoașterii, obiectivele pe care și le propune inițial o astfel de lucrare. Schimbările petrecute sau în curs de desfășurare, surprinse de anchetele care s-au efectuat în întreaga țară, arată cît de oportună a fost inițiativa alcătuirii **Noului Atlas lingvistic român,** avîndu-i ca promotori pe regretatul academician Emil Petrovici și pe profesorul Boris Cazacu.

Volumul IV din N.A.L.R. **Oltenia,** datorat muncii și competenței unor dialectologi ce și-au afirmat de mult posibilitățile, subliniază încă o dată utilitatea și valoarea acestei categorii de lucrări științifice, **instrumentele de cercetare** realizate în cadrul unor programe naționale, care înlătură hazardul sursei ocazionale, oferind siguranța interpretării fundamentale științific.

Stelian Dumistrăcel

[1]) **Editura Academiei R. S. România, București, 1980. 304 p. de 30/42 cm.: 246 hărți lingvistice, 40 planșe cu material necartografiat și 26 hărți interpretative; redactor de carte: Doina Popescu.**

● În pagina a 3-a : ● «O mărturie inedită despre sfîrșitul lui Liviu Rebreanu» de Nicolae Liu ● «Bacovia și Rollinat» de Ion Rotaru ● Poeme de Gheorghe Tomozei ● «Rosarium» de Cezar Ivănescu.

Rodul (I)

Poezia lui Cezar Ivănescu este un cîntec meditativ despre moarte și viață. Ordinea celor două criterii ale ființei, devenite cosmice prin amploarea de simfonie a destinului uman, este indiferentă. Moarte și viață, viață și moarte alcătuiesc un întreg nediferențiat: **rodul,** materia în veșnică germinație, care combină obsedant, într-un **cîntec** perpetuu, cele două principii. S-a vorbit despre „primitivismul“ structural al acestei poezii, vizibil în „puritatea crudă, sălbatică, imperioasă, neștiutoare de coduri“. (Mircea Iorgulescu, **Scriitori tineri contemporani).** Adevărate dar insuficiente sînt și afirmarea unui „eros thanatic“, în descendență eminesciană, a bacovianismului ca stare generală (și generică), a motivului mioritic sau a cavalerismului medieval ca dominantă a spiritului lui Cezar Ivănescu. El este, fără îndoială, un mare poet contemporan, cu o gîndire lirică de uimitoare complexitate. În esență, poezia lui Cezar Ivănescu este o uriașă „metaforă filosofică“, asamblată într-un dramatic decupaj cu tonalități baladești, în care profunzimea încearcă să se ascundă sub armura liniilor melodice, sau, dimpotrivă, de cîntec surd, de muzică „aspră“, alegră, reținută într-un continuu registru grav.

Poezia lui Cezar Ivănescu izvorăște, într-adevăr, din straturile „barbare“ ale ființei umane, dar primitivismul ei este simulat. Coborînd în infernul conștiinței, poetul este căutătorul de **logos** în starea difuză a sînelui. Crud organizator de univers, **barbarul** care întemeiază este poetul. Proclamînd **ordinea necesară,** logos-ul în sensul vechi, heraclitean, el caută **echivalența verbală** a conștiinței. Astfel, drama proprie se poate impune ca o dramă a ființei, ca profană întemeiere a unui statut ontologic: «Am voit să creez o echivalență verbală a unui proces mintal: posesiunea conștiinței, „prezența“, stare destul de rară, mai rară decît s-ar crede, unica manifestare posibilă a Grației...“ **(Leviathan,** fragmente). Posesiunea conștiinței este un act de reprezentare a logosului, o treaptă de inițiere în cunoaștere, structura regăsită a unui larg cîmp difuz care e spiritul în existența sa latentă. **Grația** este aceastâ formă structurată, unică și sublimă, a cuceririi difuzului. **Obiectul** fertilizat, spiritul adunat în formă prin „lovitura“ întemeietorului. Poetul e un Prinț

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

ECHILIBRUL CRITIC

Cine s-ar fi abătut, prin anii '70 și după aceea, pe la revista „Luceafărul“, nu putea să nu observe pe un bărbat mai degrabă scund, cu pasul vivace, cu părul tăiat scurt și lipit de frunte cu frezura într-o parte, ochii amicali și grimasa cordială. Acest om se numește Nicolae Ciobanu (n. 1931) și este critic literar. Mai nimic din înfățișarea lui cumsecade și din aspectul de reverend american fără sutană, însă înveșmîntat în completuri cu tăietură sport și încheiate pînă la gît, nu pare a indica pe exegetul scotocitor, pe cronicarul nemilos, pe critic în fine. Omul comun are despre criticul literar o reprezentare în general deformată, derivată în fond din justiție dacă nu chiar din alchimistică și îl vede pe acela în chipul unui sumbru procuror adîncit în pandecte și în pravile, dacă nu ca pe un diabolic savant malițios, cu sprîncenele groase și uitătură feroce. Că astfel de imagini

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

A treia întîmplare

Ce pot înțelege eu, ce se poate înțelege dintr-o întîmplare, a treia în ziua aceea. Că binele coexistă cu răul uneori sau că nici binele nu-i atîta de bun citeodată și că nici răul nu este chiar atîta de rău alteori și că din moment ce coexistă, se mai și impramută, își mai și iau și își mai și dau cîte ceva, nu ? Mai ales atunci cînd totul se petrece cu grație și ia forma unei căprioare, de pildă, ca într-un vis pe jumătate și clar și ireal și confuz pe jumătate și indiferent.

O căprioară, așadar, am văzut-o cum sta lîngă un izvor, setea îi făcuse cărare spre apă și o adusese acum țintă spre inima de răcoare a planetei. Ceva banal la urma urmei și atît de comun încît faptul în sine nu poate depăși marginile unui simplu episod în natură. O căprioară cînd bea apă îi poate face însă și pe nemernici să-și oprească respirația. Și ați văzut-o cînd iese, cînd se apropie dintr-o margine, dintr-un luminiș al pădurii, ați văzut cu cîtă grație, cu cîtă eleganță își neglijează propria sălbăticie, întreaga reticență și nedumerire, o fixare în regn și în pîndă totodată, o continuă, rece și impenetrabilă, gravă stăpînire de sine, o fantezie plină de prudență parcă și poezie. Încît pare un dans, o formă de dans și cînd se apleacă să bea, cînd miroase și cercetează mai întîi apa pare un desăvîrșit idol, un partener fără egal al propriei sale frumuseți. O melancolie care se duce și vine și face ca cercurile unei singure clipe să se spargă și să se suprapună cu cele ale apei peste care cineva inspirat ar fi putut desena și a și desenat chiar o răsuflare de crin. Frumusețea, starea de frumos care se confundă cu binele citeodată sau, de cele mai multe ori, așa ne place nouă să le însoțim. Numai cerul o scosese dintr-un luminiș cald al pădurii și mi-o arătase, numai mie, ziceam, fără să știu, totuși, că nu fac altceva decît să asist la un tragic și neverosimil desnodămînt. Pentru că în amurg fiind, cerul s-a și închis, s-a scuturat deodată și umbra aceea a lui a căzut ca o pată uriașă, grea peste ființe și pentru o clipă am crezut că totul se scufundă și că chiar și aerul pe care îl respirăm poate fi pipăit și, nisipos și foșnind totodată, plin de urme de vieți, poate fi spart

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

OPINII

Cîteva aspecte de istorie literară în paginile manualelor de liceu (II)

Din cartea pentru clasa a XII-a, elaborată (în 1979) de N. Manolescu și N.I. Nicolae, elevii află că Marele Anonim este „metafora blagiană pentru divinitate“ (p. 43).

Așadar, după ce altădată l-au atacat o serie de teologi reproșîndu-i negarea revelației divine, respingerea extracției divine a ...Mîntuitorului“ etc., fiind calificat drept „anticreștin“ și „antiortodox“, după ce unii din gruparea „Gîndirea“ și-au formulat cunoscutele obiecții, după ce, de prin 1945 pînă după 1960, a fost interpretat, cu cîteva excepții, în mod ostentativ eronat, ba încă și în numele materialismului dialectic, iată-l pe Blaga impins, cu destul calm, printr-un soi de figură de stil, în rîndurile filosofilor religioși, deși el nu admitea ca filosofiei să-i revină „rolul de anexă teologică“ sau de instrument „în acțiunea ofensivă a teologiei...“

Din motive care ne scapă (sau refuzăm a le accepta), în calitate de (co)autor de manuale școlare, N. Manolescu face concesii nefericite... Altfel (spre a mai adăuga un argument), nu s-ar fi împăcat cu înghesuirea fenomenului poetic interbelic în numai... trei direcții, adoptînd clasificarea „cea mai simplă cu putință“ (p. 20) : modernistă, tradiționalistă, avangardistă. Nicolae Manolescu a evitat preluarea clasificărilor operate de Lovinescu, G. Călinescu. Optînd pentru clasificarea „cea mai simplă cu putință“, N. Manolescu ajunge unde, fără tăgadă, n-a voit : 2. **Poezia tradiționalistă** este, în multe privințe, opusul celei moderniste. Ea continuă tematica rurală a liricii unui G. Coșbuc, O. Goga sau a sămănătoriștilor, ca și formulele lirice tradiționale, înovînd foarte puțin în domeniul expresiei. Tradiționaliștii sînt cîntăreți ai naturii și pămîntului, uneori ai istoriei naționale. Numele cele mai de seamă sînt **B. Fundoianu** [...], **L. Blaga...“** (p. 21). Cu certitudine, N. Manolescu n-a vrut să-l fixeze pe Blaga alături de cei care au inovat foarte puțin în domeniul expresiei“, dar...

Interesant că, în manualul pentru clasa a X-a, semnat de Emil Leahu și Constantin Parfene (manual întocmit în 1978 și revizuit în 1980), elevii iau act de existența a nu mai puțin de opt „direcții și tendințe în dezvoltarea poeziei române contemporane“. Să deducem că poezia contemporană e mai bogată decît cea interbelică, sau că elevii clasei a XII-a nu mai stăpînesc aceleași posibilități de receptare a cunoștințelor ca în urmă cu doi ani ? Nici una, nici alta firește ! Ce se întîmplă ? Programa școlară indică, pentru fiecare clasă, problemele generale. După ele se conduc autorii în elaborarea manualelor, fără să se consulte (pe o cale sau alta) asupra cunoștințelor concret incluse în celelalte manuale, cu toate că, pe anumite porțiuni, materia este comună (indeosebi la clasa a IX-a și a XI-a la a X-a și

Prof. Florin Pietreanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

VASILE NICOLESCU: «Corabia de sunete»

În eleganta colecție „Poeți români contemporani" a Editurii Eminescu, unde au mai apărut pînă acum poeziile lui Emil Botta și Cezar Baltag, Vasile Nicolescu ne oferă o selecție reprezentativă din creația sa, cu titlul **Corabia de sunete.** Ca orice antologie bine alcătuită, volumul în cauză stă mărturie a unei evoluții și trasează liniile de forță ale unui univers poetic. Înainte de a le numi — cîteva cuvinte despre felul în care este concepută antologia. Criteriul este cel cronologic, poeziile fiind așezate în ordinea apariției lor în volume. Vasile Nicolescu renunță aici (și bine face) la primele sale două cărți (**Liturghii negre,** 1946 și **Enescu,** 1958) și-și începe antologia de la **Poeme** (1963), din care reține doar o poezie. Așadar, de fapt, antologia este alcătuită din materia volumelor **Parabola focului** (1967) **Clopotul nins** (1970), **Secțiunea de aur** (1973), **Lumea diafană** (1977) **Întîlnire în oglindă** (1978), **Salonul olandez** (1979) și un ciclu de inedite, cu titlul **Tăcerea și foșnetul.** Această lectură a sumarului cărții nu este deloc futilă, căci arată, de la început, o opțiune clară în ceea ce privește propria creație. Poetul se desparte deci de gesticulația abudentă, decorativ romantică, a primelor sale cărți și selectează, așa zicînd „treptele" unui drum spre interiorizare și rigoare. De la un volum la altul expresia poetică se rafinează, cuvintele sînt alese cu grija și răbdarea căutătorilor de aur, în stare să cearnă munți de nisip pentru a afla prețioasa pepită. Metafora lui Vasile Nicolescu este, prin urmare, afectată și strălucitoare, prețioasă și livrescă, epurată de banal. Poetul înțelege poezia ca pe o stare de grație, nu fără relație cu existența, dar mereu deasupra ei : „Cu foarfece de aer / croitorul de nori / taie margini de ceruri / și răscruci de cocori / / Cu foarfece albastre / croitorul de nori / taie turnuri ușoare / taie punți plutitoare / / cu foarfece de aer / croitorul de nori / taie blînd asfințitul / și-l preschimbă-n zori" **(Croitorul de nori).**

În poezia lui Vasile Nicolescu coexistă, două mișcări diferite, alternante. Una se face în sensul aspirației spre echilibru clasic, nu doar la nivel formal ci înțeles și ca stare existențială. Versul bate metronomic, poezia este contemplație, impresia de distanțare persistă și atunci cînd cuvintele par a spune altceva, iar obiectul este chiar propria ființă. Exemplară, în această linie, mi se pare poezia **Glas,** din volumul **Clopotul nins,** în care cele două catrene amintesc timbrul sonetelor lui Voiculescu ; „Ești dincolo de lucruri precum umbra / cuvîntului rostit de altă gură; / ești dincolo de tine și de sumbra / lumină ce te-nvăluie, armură; // ești ca tăcerea-n muzică răsfrîntă, / părelnic foc ce-n spuză se îneacă, / cenușă-a umbrei care înspăimîntă, / ești umbra umbrei care nu mai pleacă". Pe această cale, poetul dă lucruri remarcabile în toate volumele sale, poeziile au o muzicalitate neostentativă ,interioară, ating acea „complexitate simplă" pe care i-o dorea, la debut, G. Călinescu. Dar, tot pe acest drum, în unele poezii invadează retorismul și prețiozitatea, ca în acest **Ceas grav,** unde doar ultimul vers, excepțional, merită să fie reținut: „Să-ngrop în tine unda de mine sfărîmată? / Și flacăra ce-mi taie, cu-o limbă-ntunecată / Craniu-mi trist, cunună să-ți pun peste mormînt? // Grădini să-ngrop în tine de viscole și brumă? / Și golul fără nume asediu alb de spini / Cu spectrele ascunse în somnul ce sugrumă? / Dormi! Stelele ard umed ca ochii de rechini".

A doua mișcare esențială în poezia lui Vasile Nicolescu se naște din energetismul contaminant al poemei **Unicornul,** amintită aproape în toate comentariile critice. Citez și eu un fragment, semnificativ pentru forța viziunii : „Doar unicornul / doar unicornul / printre talaze / săltîndu-și cornul, / tare ca piatra / tare ca dornul, / înfipte-n spate ducea corchine / munte, scălimbe, zeci de jivine / din semințiile tocite / cîte-au rămas neluate / în sacra corabie / cu trupul de vrabie / în corabia sacră / cu trupul de larcă / sburînd peste ape, / prin mugetul mării / sămința s-o scape, / de valul pierzării". Nu spontaneitatea este marca ce ar diferenția cele două ipostaze ale poetului. Căci și aici, în ritmuri de baladă populară, metafora este elaborată, mișcarea continuă nu deplasează liniile, geometrismul se menține intact. Note comune cu poeziile, așa zicînd, clasicizante, mai sînt : același aer enigmatic, hermetic, ca și sacralitatea rostirii și a gesturilor poetice. Diferența, căci există totuși una, stă în subiectivitatea mai accentuată, în implicarea generatoare de dramatism. Semnele acestei dispute cu sine se află de-alungul întregii creații a lui Vasile Nicolescu, privirea lăuntrică, reflexivitatea discursului poetic, fiind prezente încă în volumul **Clopotul nins:** „Semnul focului te așteaptă, / ca o tainică și răsturnată țintă, / întoarcerea în tine însuți, remușcarea / tărîm de piatră și uitare, / Neodihnitul duh al focului / să te zidească de viu / să te zidească-n cămașa-i de aer, / să te zdrobească-ncet, cu necruțare / să te adulmece, să te cearnă, / să rîdă cu silabe de scîntei pe buzele tale / înșelător să te adoarmă, / în oastea lui de suliți nevăzute să te-arunci și să te zbați hipnotizat de flăcări / acolo pe Oeta, / cu brațele de fum înmugurind" **(Cămașa lui Nessus)** Detalierea, prin continuă redefinire lirică a acestui infern purificator, lasă să transpară aici acea eminesciană voluptate a durerii, a cărei prezență topește răceala contemplației din alte poezii, substituind frumuseții sale calme sau meditației melancolice, dramatismul confruntării.

Spuneam însă că cele două mișcări sînt coexistente și alternante. Dacă în **Clopotul nins** întîlnim, cum am văzut, ambele ipostaze, în, spre exemplu, **Secțiunea de aur** și **Lumea diafană** dominante sînt rigoarea clasicistă și contemplația descriptivă. Nu vreau să spun cu aceasta că atmosfera de aici este tot timpul senină, iar eul liric într-o veșnică jubilație. Întrebări neliniștitoare există și aici, sentimentul solitudinii se insinuează adesea, presiunea timpului distructiv se face simțită în numeroase versuri. Dar temele și motivele poetice, sînt „tratate" și nu „trăite"-regizate. Afirmînd asta nu fac, evident, ierarhizări valorice, în funcție de alegera uneia sau a altei modalități poetice, ci doar numesc o situație existentă. Altfel, în tehnica „inscenării", Vasile Nicolescu scrie poezii memorabile, cum ar fi **Mimul,** cu ecouri vagi din Minulescu : „Retras în lacrimi mimul se amuză / și-aprinde-o stea ca ochiul de meduză / Acoperă o flacără cu-o mînă / cu alte scoate nouri din fîntînă. // Sculptată-n fum apare-o Colombină / cu pași absenți de înger și felină. / O prinde-n brațe dar năluca nu e / decît o ușă răstignită-n cuie // (...) Privește-n fundul sălii și se scoală. / Sala e goală. Scaunele-s goale. / De spaimă cade verde peste masă. / Și-i giulgiu alb cortina de mătasă".

Dacă este însă să-mi exprim preferințele, cred că Vasile Nicolescu reușește cele mai bune lucruri în registrul confesiv și, din acest punct de vedere, cartea sa reprezentativă rămîne **Întîlnire în oglindă.** Reprezentativă și altfel, pentru că aici cele două ipostaze interferează chiar la nivelul expresiei, într-un aliaj original : „În scutece purtat, de mult, într-o noapte / cu rădăcina căpcăună / printre fugitive troiene / mișcate absurd de furtună, /prin urletul fiarelor pleznind zăpada / și aburul gurii lor crescînd ca un nor, / Eu mi-am ascuns palidul suflet, / de colții ca un șiș neiertător /.

Așa cum apare în antologia **Corabia de sunete,** poezia de pînă acum a lui Vasile Nicolescu este un argument convingător în favoarea nivelului înalt la care se situează lirica noastră contemporană.

Valentin F. Mihăescu

GEORGE ALBOIU: «Metoda șoimului»

După o perioadă de relativă tăcere poetică, George Alboiu revine în actualitate cu un substanțial volum de versuri, **Aventura continuă.** Apărută aproape concomitent cu aceasta **Metoda Șoimului (Cartea Românească,** 1981) ne-a trezit suspiciunea că ne aflăm în fața unei cărți ce o dublează pe prima, diluînd materia lirică prin repetiție și monotonie. Din fericire, lectura poeziilor ne-a convins că ne-am înșelat. între cele două volume manifestîndu-se desigur, o legătură dar organic-complementară, asemeni vaselor comunicante și nu redundantă. În cronica sa la **Aventura continuă,** Valentin F. Mihăescu sublinia, pe bună dreptate, apetența poetului față de concret, față de realul palpabil și refuzul sistematic al oricărei deschideri spre metafizic. Era remarcată, de asemenea, încercarea de a renunța la motivele lirice ale poeziei anterioare **(Cîmpia eternă, cetatea, piatra, lacrima),** devenite abstracțiuni lirice și locuri comune, prin cultivarea limbajului frust, a rostirii nude sau a ironiei. (în paranteză fie zis, nu de cea mai subtilă nuanță). Incontestabil, note definitorii ce le întîlnim și în **Metoda șoimului,** unde observăm însă și reîntoarcerea la vechile teme și procedee poetice, adică spre abstract și enigmaticul hieratic. Un ciclu de poeme **(Om în cîmpie)** ca și altele răzlețe, reia imaginea cîmpiei, topos ce părea uzat și stors de semnificații prin abuzul din volumele precedente, dar George Alboiu reușește, uimitor, să-i descopere noi valențe lirice. Perenitatea simbolului este condiționată, probabil, de ambiguitatea sa funciară, ca spațiu al vieții și morții totodată : „O cîmpie legată de picioare / tîrăște ființa mea într-acolo. / Cei ce nu au văzut încă umilința / să-și îndrepte ochii spre lumina / roșie a ghețarului acela / căruia greșit i se spune amurg. / Și poate trupul meu / se va lungi în praful drumului / și va linge atîta ură / cît îi trebuie să plătească vămile. / Tristețea celor nenăscuți apleacă vîrfurile pomilor / acum cînd vîntul nu mai există" **(Vîrfurile pomilor).** Indiscutabil, cîmpia reprezintă în scenariul liric al lui George Alboiu un **„loc rău"** analog miticei **„selva oscura",** amenințător, primejdios, deasupra căruia se arată din cînd în cînd, semne misterioase de sfîrșit de leat cum ar spune, înfricoșat un cronicar medieval : „Ce strîmt e cerul, ce puțini sînt aștri, / mă-ndepărtez și ei se-ndepărtează / într-o aceeași renunțare. / Învingătoare-i piatra, învingătoare-i noaptea / și pasărea și crucea ce-o duce ea zburînd (...)." **(Om în cîmpie I).** Moartea individuală sau stingerea universală nu provoacă spaimă sau dramatice trăiri sufletești, fiind acceptate în tăcere și resemnare care nu au însă nimic din legendara împăcare mioritică cu fatalitatea destinului. Este o resemnare a neputinței umane, a renunțării și dezamăgirii existențiale : „Aproapele bîjbîind prin pietul meu / s-a șters de pe fața pămîntului / Începutul e atît de mare încît dacă cineva / s-ar ivi vorbind ar rostogoli / din gura lui planete întregi / pe cîmpia eternă. / E atît de senin că se văd prin cer trecînd umbrele cocorilor / iar în corul stingerii moartea / nu se mai aude." **(Om în cîmpie II).** Peisajul este fără repere, încremenit în tăcere, de o solemnă și misterioasă singurătate, tulburată doar de șoaptele morții. Între cîmpia pustie și cerul transparent (ca semn al neantului). între viață și moarte. la limita dintre ele, fără a putea trăi cu adevărat pe prima sau a avea revelația celei de a doua, este damnat la existență, eul poetului : „Mînjiți pe cîmpuri cu umbre de lebădă / cîntau ei din guri de pămînt. / Cu tot neamul lor cel adormit. / Doar turmele de porci ale singurătății / pe cîmpie, doar grohăitul lor / ca o dîră de noroi părăsit

Cînd apune soarele trupul / crescînd ca o biserică pustie iar înăuntrul ei / sufletul meu strigînd : „Anatema" **(Om în cîmpie III).** Nu întîmplător, în scenariul său atît de parcimonios în elemente, mai apar metafora apei tulburi și imaginea obsedantă a înecatului ; simboluri ale stingerii celor două sfere, viață-moarte, ale amestecului obscur indistinct dintre ele, înecatul fiind mortul neîngropat, ce are deci aparența vieții : „Ca niște sălcii putrede îmbibate de apă / trupurile înecaților se tîrau pe rîu / cu ochii pironiți în adîncuri zgîriind nisipul, / cu părul în neagră clătinătoare corolă / fascinînd țipătul pescărușilor / barcagiul bătrîn e atins cu visla / strînsă deodată-n gheare de mirosul morților (...)" **(Fragment de epopee).** Aceasta este revelația esențială a demersului lui George Alboiu și — ne place, nu ne place —, autorul este condamnat să o psalmodieze la nesfîrșit, cînd inspirat, realizînd acorduri memorabile ca în versurile citate, cînd mai fals, mai retoric într-o poezie precum **Arhitectură :** „Cînd am trecut prin fața bisericii / mi s-a îndoit un genunchi. / Spre ziua de mîine / biserica sta cu ochii închiși. / Și am văzut-o atunci departe pe un vîrf de munte / clădit în genunchi din genunchii / celor îngenunchiați." Ceea ce nu înseamnă că nu încearcă și nu trebuie să încerce și altceva. Ca și în **Aventura continuă** remarcăm mișcarea de flux vitalist menită să echilibreze refluxul tanathic al cîmpiei. Chiar o secretă undă erotică animă și tulbură peisajul arid de pînă acum. Un început de „umanizare" a cadrului și de „normalizare" a existenței prin dragoste și durere se face simțit în aceste versuri : „Din flori secrete i se trage fala / acestei zile. / Cîmpul e plin de maci care-nserează lent / printre fluturi-marii creatori / de mirese. / Ca și ieri / lumea are vîrsta ochilor tăi. / Cîtă suferință în această grădină ! / Deasupra fiecărei flori grădinarul adoarme. **(Versuri puține).** La fel, ironia sau sarcasmul sînt **semne ale unei poziții,** ale unei atitudini a insului, în raport cu **tonul alb, impersonal,** din limburile **Cîmpiei eterne.** Evident protestul satiric este îndreptat, așa cum o cere poezia contemporană la modă, împotriva tehnicismului și uniformizării mediocre a civilizației moderne, pusă în antiteză cu lumea edenică a naturii : „Pe cîmpie duce-m-aș / să mă uit prin iarba mică / cum rămîne singurică o lumină de oraș // (...) Aș bea apă din căldarea / unui puț rece ca luna / cînd nechează iar nebuna / iapă să mă ia călare // Cînd nimic nu se dărîmă / nici prezent, nici amintire / cînd pe lîngă cimitire / trece trenul ca o rimă" **(Antichități).** Titlul denunță, autoironic, convenția și vetustețea nostalgiilor idilice dar prin aceasta nu mai puțin fermecătoare. Între tablourile încețoșate cu viziuni de apocalips mai sus amintite, astfel de guașe în tente luminoase constituie un necesar moment contrapunctic.

Cîteva „strigături" în registru ludic sînt și ele menite a diversifica nivelele stilistice ale expresiei, dar, repet, funcția lor rămîne secundară, comparativ cu atmosfera generală sumbră a universului înfățișat ; un **timp tîrziu și involutiv** ca la Arghezi pare a stăpîni peste lume din care doar erosul ca mod ironic al uitării, ne mai poate salva : „E ceață afară și e noapte și e iarnă pînă-n nord / deasupra orașului biziie vocile continentului. / Aici în casă lîngă mine tu aștepți întunericul nostru / un sărut și rezolvăm toate problemele Europei / deși e ceață și e iarnă pînă-n veacul următor / un sărut și rezolvăm toate problemele Europei (...)" **(Amintiri din februarie).**

Ce se poate spune în chip de concluzie ? Ca și precedentul volum, **Aventura continuă, Metoda șoimului** relevă efortul unui poet care a trecut, nici vorbă, printr-un con de umbră dar care a avut puterea de a reveni și a ne demonstra cu argumentele valorii artistice, talentul său autentic.

Paul Dugneanu

BREVIAR

● **„Manuscrisele de la Marea Neagră" — este nu o descoperire arheologică ci culegerea de note, tablete. interviuri și „jurnale" scurte dedusă de Gh. Tomozei din vasta activitate de publicist. Poetul, lăsînd pana lirică un moment în călimară, celebrează istoria națională, felurite personalități de ieri și de azi, meditează asupra artei, dialoghează pe tot soiul de teme, într-un stil înflorit, baroc și care, departe de a fi incoerent, este sărbătoresc și ingenios.**

● **Criticul Eugen Simion, inițiatorul culegerii „Timpul n-a mai avut răbdare : Marin Preda", pe care a și prefațat-o, scrie o introducere substanțială la un volum de Mircea Eliade „În curte la Dionis", al cărui merit este că propagă la noi proza mai nouă a eminentului prozator.**

● **După ce, la începutul anului, ne-a introdus în atmosfera barocului european, printr-un volum tipărit la ed. Univers, criticul Romul Munteanu retipărește, la ed. Minerva, sinteza lui, apărută inițial acum doi ani, intitulată „Cultura europeană în epoca luminilor". Documentarea este și aci, ca pretutindeni în opera lui Romul Munteanu, solidă și provine dintr-o cunoaștere temeinică a exegezei critice anterioare.**

● **Neobositul Dan Grigorescu publică la editura Univers antologia „Casa cu multe ferestre" (critici marxiști americani), cu traducere, prefață și note, adică un întreg aparat critic util. Alăturată recentei „Poetici americane" tipărită de ed. Dacia această introducere în critica „de stînga" americană întregește imaginea unei culturi al cărei tablou ideologic era încă enigmatic pentru cititorul român.**

● **Nicolae Manolescu, cronicar literar la „România literară" și cronicar al traducerilor la „România liberă" ne dă volumul II din eseul asupra romanului românesc „Arca lui Noe" (despre „ionic"), cu precizarea că, din pricina materialului vast, se va ocupa de „corintic" în volumul al treilea.**

● **După „Arma secretă", revelată liric în primăvară, poetul Eugen Jebeleanu își strînge selectiv publicistica într-un volum nou.**

● **Alexandru Ștefănescu, tînăr critic tenace, completează bibliografia proprie, sporită de un „jurnal de critic", publicînd, la ed. Eminescu o bibliografie critică Tudor Arghezi conținînd texte „clasice" despre poetul în chestiune.**

● **Un număr de prozatori tineri (unii cu volume, alții-aproape necunoscuți) apar, poate că nu întîmplător, în cîteva periodice literare, într-un ritm „susținut", atît cît poate fi de „susținut" ritmul unui prozator fără notorietate și care aspiră la un „spațiu tipografic" limitat. Totuși, cîțiva dintre ei fac dovada unei dotări remarcabile, părînd a se exprima în chip ambițios și vorbind un idiom literar propice, ceea ce denotă sforțarea de a se îndepărta de modele și de a lua creația pe umerii proprii. Nu întîmplător aceștia nu se aseamănă între ei decît prin acea trăsătură impalpabilă care este în fond a epocii și de unde nimeni nu se poate sustrage. Stilul și tehnica sînt însă ale lor.**

„La hipodrom" (Steaua nr. 6) e o schiță savuroasă de Horia Tabacu, un scurt film de mediu turfist, înregistrat din unghiul unui novice, a cărui inocență în pariuri, curse și „combinații", adîncește percepția lumii dizarmonice dimprejur. Prozatorul e din categoria jovialilor, cu stil simplu și oral, fără nimic golănesc (deși mediul putea să stimuleze înclinația către trivial), semănînd, fără a-l imita, cu Dumitru Dinulescu.

De Radu Țuculescu, autor a două remarcabile volume de proză, (al doilea „Grădina suspendată", (apărut recent), sînt patru schițe, tipărite în „Amfiteatru", nr. 7. Două, „Excursii", (despre un soclu de statuie care încurcă pe edili) și „Inițiativă" (cu un tînăr fruntaș în stîrpirea gîndacilor de colorado), se bizuie pe efectul final care sucește înlănțuirea normală și revelează trăsăturile dizarmonice. „Concurs" este o excelentă schiță grotescă, cu subiect luat din activitatea culturală de amatori, satirizînd ceea ce este superficial în astfel de manifestări. Prozatorul are abilitate prin aceea că formulează pozițiile scurt și nervos, mimează cu iscusință uimirea, e un „zăpăcit" de clasa lui Tati, cu un surîs ironic secret.

Remarcabil stilist este și Alexandru Vlad, debutant cu „Semnul grifonului", autorul nuvelei „Un om tînăr" („Vatra" nr. 5). Prozatorul observă și comentează într-un registru meditativ, descrie cu o înzestrare peisagistică greu de detectat la prozatorii tineri, avînd o proprietate a limbajului și o siguranță în retorsiunea momentelor, asemănătoare cu a lui Mircea Nedelciu.

În sfîrșit, excursia temporară în proză a lui Ion Cristoiu, sociolog dotat în domeniul literaturii, pare a se prelungi și nu fără succes, precum o dovedește „Primăvara" (Convorbiri literare nr. 5), un fragment dintr-un „Dicționar de locuri, întîmplări și personaje secundare". Din ironia intelectuală pe care o introduce autorul în descripția evenimentelor comune, el și-a creat o tehnică ingenioasă care este a unei fraze kilometrice ca un text liberat de respirația povestirii, mișcîndu-se de la sine ca și realitatea brută. Nu e cu neputință a avea, în Ion Cristoiu pe un remarcabil prozator satiric, de extracție intelectuală.

Ceea ce unifică pe acești autori e, în ciuda diferentelor stilistice care sînt mari, ideea de a colora obiectul epic cu ironie precum și deducția literaturii din realul direct. Alături de Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Apostol Gurău și Stelian Tănase, acești remarcabili prozatori tineri formează o promoție cu un viitor, probabil, strălucit.

A. S.

Note răzlețe (I)

DIN «NOTE ZILNICE»

1963

Eram la lectoratul de română de la Sorbona. La Biblioteca de română de la „Institut d'Etudes roumaines" mă întîlnesc, prin martie, cu Emil Turdeanu, eminentul cercetător al literaturii române vechi, om fin, de o rară delicatețe. Era titularul unui curs la secția română. Ne-am înțeles de la început. L-a surprins faptul că nu-l evitasem, asa cum procedase predecesorul meu, prof. C. Mi-am dat imediat seama că suferea de dorul țării, de oamenii de la noi. (Faptul că, la plecarea mea din Franța, mi-a spus, cu lacrimi în ochi „să sărut pămîntul țării" și pentru el, m-a emoționat). Prima noastră întîlnire decurgînd atît de cordial și sincer, la următoarea întîlnire a venit cu d-na Turdeanu, fiica marelui profesor N. Cartojan, ca să mă prezinte. Mi s-au părut firi opuse: pe cît era de elegant în comportare și exprimare d-l E. T., pe atît era de agresivă d-na T. Ea a atacat direct comunismul, detestînd regimul din România. A și motivat: mama sa a murit în închisoare. Am regretat împreună faptul, ceea ce a mirat-o, căci se aștepta ca eu să-l justific. Ne despărțim pașnic, sînt invitat acasă. Prin mai, cred, d-l E. T. mă întreabă între altele dacă nu vreau cumva să-i cunosc pe Virgil Ierunca și Monica Lovinescu? Nu știu a cui era inițiativa: poate o simplă idee a lui E. T. I-am răspuns cam așa: „Sînt trimis de statul român, am legături cu Ambasada, va trebui să întreb pe cineva de-acolo". Mi se părea că așa e corect, mai ales că, să nu uităm, era pe vremea războiului rece, relațiile noastre cu Franța erau cum erau. Merg la Ambasadă, chiar la ambasador, ca să am cea mai autorizată părere. Ambasadorul, îmi spune cam așa : „Lasă-i în pace, nu te-ncurca cu ei". Mărturisesc că mi-a părut rău, căci nu m-am temut niciodată de confruntări, dimpotrivă. Am crezut totdeauna că contactele directe pot soluționa multe. Mai mărturisesc că, vreo două săptămîni l-am evitat pe E. T., probabil că el a bănuit că n-am primit „aviz" și, om fin, nu m-a întrebat niciodată.

1965

Lucram la C.C., Sectorul edituri. Un coleg îmi spune că la „Europa liberă" am fost lăudat pentru o intervenție polemică împotriva lui Ov. S. Crohmălniceanu (?!). Nici astăzi nu știu despre ce a fost vorba, căci nu ascultam emisiunile, dealtfel bruiate zdravăn. Șeful de secție mă ia la întrebări pe această chestie, aducînd drept argument vestita formulă: „Cînd te laudă dușmanul nu e bine". Puteam s-o pătesc, dacă după vreo 2—3 zile nu se producea următoarea împrejurare: Convocarea unei ședințe pe teme de propagandă cu noul conducător al partidului, Nicolae Ceaușescu. Între alții, ia cuvîntul președintele Radio-televiziunii și, între altele, spunînd că am început să fim lăudați în Occident, plasează poncifisul: **Cînd te laudă dușmanul nu e bine!** Noul prim secretar se ridică și replică prompt, ferm și ironic că formula poate fi și falsă, că uneori nu e bine nici cînd te laudă prietenii. A fost o rumoare generală, imediat aprobată (cred că s-a aplaudat) și cel ce vorbise, încurcat, a luat loc. Ne-am dat seama, toți cîți eram acolo, că în fruntea partidului a venit omul care trebuia, că de-acum înainte vom putea gîndi liber și fără poncifele ruginite. Și nu ne-am înșelat.

De altminteri, bănuiesc că, informați că lucram la C.C., cei de la „E. L." au vrut, inadins, să-mi facă „un pustiu de bine". E, însă, o recunosc, mai degrabă o presupunere. Poate au avut intenții benefice.

1975

Se organizează la Paris, Sorbona, în martie, un colocviu pe tema **Eminescu după Eminescu.** La inițiativa prof. Guillermou sînt invitați, în afară de eminescologi, cei care au fost lectori la Sorbona după anul 1960, cînd a reînceput activitatea lectoratului și cu ajutorul unor profesori din țară, alături de prof. Alain Guillermou. Au participat: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Gh. Bulgăr, D. Păcurariu, E. Todoran, C. Ciopraga, G. Munteanu, I. Diaconescu, I. Apetroaie, Sorin Alexandrescu, Sorin Stati, I. Oană, M. Zamfir, I. Pop, G. Doca, Gabriela Pintea, Ilina Grigorovici, P. Marcea. A absentat, deși fusese invitat, Eugen Simion. Mai toți am ținut comunicări. În dimineața cînd trebuia să țin comunicarea mea, **Eminescu văzut de Călinescu,** în amfiteatrul „Louis Liard", apare în sală o fostă studentă de-a mea, Cosmopol Eleonora care vine la mine, îmi spune că a rămas definitiv în Franța, după o bursă acordată de Institutul de lingvistică din București. Zicea că i s-au făcut „nedreptăți" de către conducerea institutului.

Mă invită să-mi facă cunoștință cu d-na Monica Lovinescu, cu care și intrase în sală. Mi-a arătat-o și dealtfel le văzusem pe-amîndouă intrînd împreună — una, tînără, prezentabilă, cealaltă persoană total decepționantă: scundă, îndesată, grasă, negricioasă, cu mustăți. Ținînd seama și de timbrul vocii, sindrom tipic de hipertricoză, mi-am zis. Pentru o femeie, chiar trecută de 50 de ani, nu se putea o imagine mai dezagreabilă. Eram gata să accept invitația, dar apare, brusc, Ioana Andreescu, tot fostă studentă a mea, și atunci îi spun că, mai tîrziu, o să merg singur la doamna Lovinescu. S-au ținut primele două comunicări, a lui G. Munteanu și o alta (nu știu exact care, poate a prof. Todoran), după care Monica și Cosmopol dispar. Și n-au mai apărut pînă la urmă deloc. Comunicarea mea a fost ținută mai tîrziu, era, cred, cam a cincea la rînd.

Revenind în țară, după vreo 2 săptămîni, aud că la „Europa liberă" a avut loc o emisiune cu colocviul de la Sorbona și că fuseseră atacați „tare" următorii: D. Păcurariu, I. Diaconescu, C. Ciopraga, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, P. Marcea pentru nivelul „școlăresc" al comunicărilor și pentru simpla lor prezență, acolo unde trebuiau să fie alții, mai competenți în Eminescu. Despre mine se spunea că, de fapt, sînt activist, politruc etc. Eram, pe atunci, e drept, secretar al comitetului de partid al facultății. Monica L. spunea toate astea ca omul care a participat, fără întrerupere, la toate expunerile. Știind adevărul (a participat la 2 din cca. 12) i-am înțeles platforma morală. Totul mi s-a limpezit. În privința „nivelului" comunicării mele, ea stă la îndemîna oricui, în volumul 14 al colecției **„Eminesciana"** de la Editura „Junimea" — Iași, 1978, p. 139—150. Mi-a fost cerută și de Sorin Alexandrescu pentru revista pe care-o scoate la Amsterdam. Probabil c-a și apărut, dar nu mai știu nimic de S. A. de 4 ani.

1977

În **Săptămîna,** 12 noiembrie, îmi apare un articol despre lb. română la Universitate, reprodus, elogios, de 3 ori la **Europa liberă.**

1978

În **Contemporanul** din 10 nov., îmi apare articolul **Între Lovinescu și Călinescu?** în care respingeam cartea Ilenei Vrancea **Între Aristarc și Ioanide.** A mai scris negativ despre carte Al. Piru. M. Ungheanu scrisese negativ despre precedenta carte a Ilenei Vrancea. În jurul lui E. Lovinescu. Toți am făcut obiectul unui adevărat serial susținut de „Europa liberă", numiți neodogmatici, neostaliniști, polițai culturali etc., etc. Motivul? Apăram pe Călinescu. Dar, desigur, „Europa liberă" e liberă să spună orice. În cartea Ilenei Vrancea era, de asemenea, atacat și Nicolae Iorga, singurul care era în afara oricărei critici fiind, desigur, E. Lovinescu. Admir cu toată sinceritatea devotamentul Monicăi L. pentru tatăl său, care, de altfel, a fost unul din marii noștri critici, dar cred că e total nepotrivit ca să extrapolăm sentimentele familiale în viața culturală pînă acolo încît să comitem grave injustiții și mai ales insulte și calomnii la adresa altor personalități, tot atît de mari. O minimă detașare e de domeniul decenței elementare.

În aceeași lună, noiembrie, are loc la Nisa un colocviu „Panait Istrati". Invitați: Al. Oprea, doamna Panait Istrati, Alexandru Talex. Întrucît colocviul se desfășura sub auspiciile Universității din Nisa, s-a considerat că e bine să facă parte din delegație și cineva de la Universitatea din București. Astfel că am fost în ultimele zile, în delegație. Am pregătit, repede o comunicare: **Arta povestirilor lui Panait Istrati,** am ținut-o, am participat la dezbateri în cele 3 zile ale colocviului. M-am împrietenit cu cîțiva profesori francezi, am fost invitat de prof. Daspre, șeful Catedrei de literaturi romanice, să țin un ciclu de conferințe la Universitatea din Nisa. La întoarcere am publicat în **România literară** din 7.XII articolul **Panait Istrati la Nisa,** articol ce a apărut, în limba franceză și la Nisa în **Cahiers des amis de Panait Istrati,** nr. 15, mai, 1979, cu o prezentare elogioasă. În aceeași revistă, îmi vor apărea, în franceză, expunerea ținută precum și intervențiile orale, în număr de trei.

În 21 decembrie (în orice caz era vineri), la microfon V. Ierunca, cu comentariul săptămînal despre presa literară din România. Cel mai mult spațiu este acordat prezenței mele la Nisa, aflată de el, după cum declară, din **România literară.** E revoltat că am fost trimis „tocmai" eu, care n-am scris nimic despre Panait Istrati (ceea ce era adevărat) și care, pe deasupra, nu știu limba franceză. De unde știa V. I. cîtă franceză știu eu, cînd nu ne-am văzut niciodată, cînd nici el și nici consoarta d-sale nu m-au auzit niciodată vorbind, nici română, nici franceză, aceasta e o altă chestiune. De ordin moral, desigur. Mai afirma că sînt și decan. Nici vorbă, informatorii lui V. I. erau din speța lui Caracudi.

În acel moment mi-a venit ideea să le dau o replică, să arăt că la microfonul „E. L." apar niște impostori. Așa a luat naștere seria de trei articole apărute în revista **Luceafărul: Ismail și Turnavitu** (13, 20 ianuarie 1979) și **Moș Teacă în literatură** (21 iulie 1979). Ecoul lor a fost mare. Unii colegi sau cunoscuți aveau următoarea părere: „De ce te cobori, dom-le, la nivelul lor?" Le-am dat mai tuturor următorul răspuns: „Pentru mine, tăcerea înseamnă consimțire. Și apoi, nefiind adept al lui Cristos, care zicea că, dacă cineva-ți trage o palmă, întinde-i și obrazul celălalt", eu procedez altfel: îi dau, la rîndul meu, o palmă. Să vedem care pe care. Am învățat asta de la țăranii din satul meu care, cînd boierul le făcea șicane: le împușca un cîine, le „lua la obor" vitele, asmuțea cîinii pe porci, lovea pe cineva, procedau în consecință: îi stricau moara, îi dădeau foc la cîte-o claie cu fîn, strigau: „Huoooo!" cînd acesta trecea pe ulițele satului etc. Cînd nu se întîmpla nimic, trăiau pașnic.

Cîteva luni bune, „E. L." nu m-a menționat. Sau nu știu.

1979

În **Luceafărul,** trei numere consecutiv: 12, 19 26 mai, am publicat suita de trei articole critice despre cartea lui Al. Paleologu: **Treptele lumii sau calea către sine a lui Sadoveanu.**

După vreo 2 luni, întorcîndu-mă din vacanță pe la începutul lui august, o cunoștință îmi spune că „E. L." a lăudat cartea lui Paleologu (om dealtminteri subțire, care n-am constatat că s-ar fi supărat pe mine) și m-a atacat pe mine care am contestat orice merit cărții. Chestiunea se lega și de faptul că studiul lui Paleologu fusese criticat și în **Săptămîna,** ceea ce, pentru „Europa liberă" era o dovadă că s-au năpustit „staliniștii" asupra lui Al. Paleologu. Spun totul din auzite, n-am ascultat emisiunea cu pricina, nu știu ce ton și ce formule s-au adoptat. Dar se poate ușor bănui, căci limbajul M. L. și V. I. e bine stasat, nu mai aduce surprize.

În **Flacăra** din 6 septembrie, am publicat un articol critic privitor la inechitatea examenului de admitere în învățămîntul superior. Articolul a fost reprodus integral în cîteva rînduri la „Europa liberă" (la rubrica „Articolul zilei" sau la „Actualitatea românească" — nu rețin exact) de la începutul lui octombrie.

După ce am fost astfel „onorat", am trimis lui Noel Bernard următoarea scrisoare, rugîndu-l s-o facă publică, pe calea undelor. Vroiam, în felul acesta, să le testez și onestitatea.

Iată scrisoarea :

Domnule Noel Bernard,

Întrucît postul de radio **Europa liberă** mi-a difuzat în cîteva rînduri, prin vocea, dealtfel simpatică, a crainicei Ioana Măgură, un articol al meu, integral, apărut în revista **Flacăra** din 6 sept. 1979, îmi îngădui să protestez cu hotărîre și iată de ce :

1. — Postul de radio „Europa liberă" este, pentru mine, o epavă a războiului rece, incompatibil cu vremurile de astăzi și popularizarea mea, prin acest post, o consider compromițătoare. Sper să-mi permiteți să vă exprim, cu acest prilej, întregul meu dispreț !

2. — Ierarhia de valori românești pe care o propuneți mereu, mai ales, prin vocile Monicăi Lovinescu și Virgil Ierunca, denigratori ai unora din marile valori românești se adaogă la legitimarea disprețului mai sus comunicat.

3. — M-aș simți profund jignit dacă, doamne ferește, îmi veți mai adresa, vreodată, vreo apreciere favorabilă. Evident, nu vă pot opri să mă atacați și, vă asigur, nu-mi fac din asta vreo problemă. Dimpotrivă, chestiunea mă amuză și, din cînd în cînd, n-o să vă supărați nici Domnia voastră dacă veți primi cîte o replică. Va fi rară, evident, profesia mea nefiind aceea de crainic de radio.

Vă rog, domnule Noel Bernard, să difuzați, prin postul ce-l conduceți, rîndurile de mai sus. Cred că este o chestiune de elementară onestitate profesională în ceea ce vă privește.

București, 27 oct. 1979

Pompiliu Marcea

Din cîte știu, și după cum mă și așteptam de altfel, scrisoarea mea n-a fost difuzată. Dl. N. B., cu alte cuvinte, „s-a făcut că plouă".

O MĂRTURIE INEDITĂ
DESPRE SFÎRŞITUL LUI LIVIU REBREANU

S-au împlinit 35 de ani de cînd proza românească a suferit una din pierderile cele mai sensibile. Dar pe atunci, în viltoarea evenimentelor, decesul autorului lui **Ion** şi al **Răscoalei,** a trecut aproape neobservat de opinia publică. Ceea ce a permis ulterior tot felul de speculaţii în jurul sfîrşitului marelui romancier. O versiune larg acreditată în Occident de transfugi dornici să îl aţaşeze unei anume orientări politice, a fost aceea a sinuciderii. Ea a pătruns şi în lucrări ştiinţifice cu pretenţii de obiectivitate, ca impozantul dicţionar literar în trei volume **Die Weltliteratur,** publicat sub îngrijirea prof. dr. E. Frauwallner, prof. dr. H. Giebisch şi dr. E. Heizel, la Viena, între 1951 şi 1954 sau **Lexikon der Weltliteratur im 20. Jahrhundert,** apărut în două volume la Freiburg, Basel şi Viena în 1961. Datele comunicate de cărţile de memorii ale soţiei (Fanny Liviu Rebreanu, **Cu soţul meu,** 1964) şi fiicei scriitorului (Puia Florica Rebreanu, **Zilele care au plecat,** 1969), au restabilit în bună măsură adevărul.

O preţioasă mărturie de amploare, de astădată datînd din 4—16 ianuarie 1949, vine să se adaoge acestor rememorări. Intitulat **Cu Liviu Rebreanu,** textul olograf se află înregistrat astăzi în colecţia arhivistică a Cabinetului de manuscrise al Bibliotecii Academiei R. S. România. El are meritul de a fi fost redactat la puţin timp de la moartea lui Liviu Rebreanu, de către singura persoană din afara familiei care l-a asistat pe marele romancier în ultimele sale momente — scriitorul Ludovic Dauş. Astăzi pe nedrept uitat, liricul botoşănean din „Revista nouă" a lui B. P. Hasdeu, o vreme prolific autor dramatic, şi-a fixat locul în istoria literară de abia la maturitate. Cu alte cuvinte, prin romanele de factură realistă **Asfinţit de oameni** (1932) şi **O jumătate de om** (1937), dintre care cel dintîi a întrunit aprecierile unor Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, George Călinescu, e drept nu fără unele rezerve. De Liviu Rebreanu îl legau vechi sentimente de amiciţie şi admiraţie, de care nu fusese străină contribuţia comună la conducerea şi dezvoltarea Radiodifuziunii române. Acestor sentimente, precum şi legăturilor pe care continua să le întreţină cu virfurile municipalităţii bucureştene, unde activase o vreme, li se datora apelul de ultimă oră al familiei lui Rebreanu la serviciile sale.

Amintirile debutează în ziua de 29 august cu telefonul primit de Ludovic Dauş de la Piteşti, din partea lui Radu Vasilescu, ginerele lui Liviu Rebreanu, cu rugămintea de a obţine de urgenţă pentru acesta un automobil sanitar. Scriitorul se simţea „mai rău" şi dorea să fie consultat de profesorul Basil Teodorescu, medicul său curant, şi eventual să se supună unei operaţii.

Boala avusese o relativ îndelungată evoluţie în timp, cu diagnostic variabil. „Şi iată că într-o zi vine sentinţa: un chist hidatic, mare cît o mandarină, în unul din plămîni. De la început medicii chemaţi în consult exclud operaţia, de teama unei revărsări a chistului în tot organismul", hotărîţi „să-i reducă virulenţa pînă la a-l face inofensiv, printr-un tratament riguros". Lipsa răgazului trebuitor, apoi complicaţia unei pleurite şi afectarea de către bombardamentul american din aprilie a locuinţei din Bucureşti („în blocul din faţa Facultăţii de Drept"), au determinat refugiul lui Rebreanu la via sa din Valea Mare, judeţul Argeş. Liniştea şi aerul pur „de colini muntoase", precum şi împlinirea cu sfinţenie a tratamentului prescris au facilitat

vindecarea pleuritei: „Noi, cei rămaşi în viltoarea Capitalei nu ni-l închipuiam decît în plină convalescenţă, redat vieţii şi literaturii pentru o nouă serie de romane ce-i umplu gîndul să le scrie..." Speranţele nu s-au împlinit şi ultimul roman **Păcală şi Tîndală** a rămas în stadiul incipient. Cu sufletul plin de nelinişte îşi vestea agravării stării sănătăţii prietenului mai tînăr, Ludovic Dauş, deşi septuagenar, nu se mulţumeşte să mijlocească trimiterea unui automobil al Crucii Roşii la Valea Mare, pus la dispoziţie de preşedintele acesteia dr. Costinescu, într-un moment în care toate vehiculele Salvării erau mobilizate la transportul răniţilor, dar se hotărăşte să meargă el însuşi în întîmpinarea lui Rebreanu, cu o maşină pusă la dispoziţie de primarul general al Capitalei. Un soare de mai contrastează cu anotimpul şi împrejurările călătoriei. Sosirea prilejuieşte descrierea amănunţită a gospodăriei scriitorului şi a armoniei liniştite care înconjoară totul. Apariţia „doamnei Rebreanu, în rochie lungă neagră, ..., mai slăbită de cum o ştiu, cu părul mai albit pe cozile strînse colac pe creştet şi cu faţa crispată de o vădită durere", îl face pe nou venit să înţeleagă starea disperată a scriitorului şi faptul că aşteptatul automobil sanitar nu sosise încă. Mutat în dormitorul soţiei, din biroul unde obişnuia să lucreze pînă tîrziu noaptea şi să se culce în zori, Rebreanu îl întîmpină în pat, cu o tulburătoare paloare a figurii, dar manifestîndu-şi mulţumirea pentru venirea sa şi nedumerirea pentru întîrzierea automobilului Crucii Roşii. Alături de patul scriitorului se afla un al doilea pat, din care soţia sa veghea noapte de noapte „ca o sistriţă", avînd la îndemînă pe o măsuţă cîteva sticluţe cu medicamentele prescrise de medici şi un şirag de mătănii. În birou dormeau fiica şi ginerele „pregătiţi să sară neîntîrziat la prima alarmă". Ea se produce pe neaşteptate chiar în prezenţa memorialistului: „E unsprezece fără un sfert ori şi ceva, şi deodată lui Rebreanu i se face rău. Ochii brusc impăienjeniţi clipesc, se deschid mari şi un horcăit abia auzit îi deslipeşte buzele, iar respiraţia i se frînge, de nu i se mai aude nici suflul. Disperarea soţiei şi a fiicei sînt fără margini. Sincopa trece însă şi zece minute mai tîrziu totul reintră în liniştea de la început. Trezit din leşin, Rebreanu foarte liniştit ceru să-i înalţe puţin perna, „ocazie pentru soţie să-i treacă mîna de cîteva ori pe frunte, iar pentru fiică să-i refacă puţin aşternutul şi să-i sărute mîna". Ca şi cum n-ar fi trecut printr-un moment care putea fi fatal, bolnavul se arată senin şi suride prietenesc, repetînd de cîteva ori că „nu-l jeneză nimic" şi totul „e cît se poate de bine". Sub presiunea gîndurilor scapă totuşi: „Ce grea e viaţa şi ce greu se sfîrşeşte!" Iar la venirea automobilului Crucii Roşii, întîrziat fiindcă trebuia să aducă şi un alt bolnav, el se arată de acord cu amînarea plecării pentru a doua zi, conştient probabil că sfîrşitul e aproape. Prilej pentru memorialist să-şi amintească o scenă mai veche, cînd Rebreanu se grăbea să închidă „cărţile de medicină şi germane şi franceze ce se perindau pe biroul locuinţei sale... de îndată ce apărea în faţă vreun prieten". Sau discuţia savantă purtată de acesta cu o doctoriţă, asupra chistului hidatic la plămîni şi a urmărilor sale, „discuţie în care el părea medicul, iar profesionista o studentă din anul al doilea ori al treilea al Universităţii". Cu firea sa delicată, Liviu Rebreanu „se voia sprijin, sprijin continuu" după cum se obişnuise să fie, nu numai pentru familie, dar şi pentru toţi cei apropiaţi". Şi fiindcă puterea trupească nu-i mai îngăduia, prima lui grijă era să-şi ia revanşa sufletească, impunîndu-şi aparenţa unui neînvins optimism „fără un oftat sau o lacrimă, pînă la sfîrşit". De aceea liniştea care se lasă în jurul lui Rebreanu odată ce înserarea îşi cerne umbrele şi alunecă în noapte e numai aparentă.

„Mă-ntind pe pat jumătate îmbrăcat, urmărit de-o grijă care nu mă lasă să închid ochii.

În surdină noaptea-şi cîntă marile ei treziri: un greier, un ciripit de păsări, trecerea unor paşi virtoşi pe şoseaua vecinală din faţa porţii, bîzîitul unui ţînţar în odaie. De-alături, din camera bolnavului nici un zgomot, liniştea vestitoare a unui somn odihnitor.

Cît timp să fi trecut?

Cum să măsor trecerea timpului în plin întuneric?

Mîna mi se-ntinde de la mine spre cutia de chibrituri să aprind şi să privesc ceasul... Un gînd contrar mă opreşte. N-am curajul să stric armonia nopţii, de parcă lumina ar deştepta dintr-odată temerile şi frămîntul din timpul zilei...

Deodată doamna Rebreanu c-o luminare în mînă, deschide uşa, merge drept spre uşa de vis-a-vis de la camera în care doarme fiică-sa şi cu glasul strangulat de emoţie:

— Puia, scoală!... Nu mai simt pulsu' lui Liviu.

Bolborosesc ceva, mă-ncalţ repede, îmi îmbrac vestonul şi trec în camera bolnavului.

Soţia şi cu fiica mi-au luat înainte şi le găsesc îngenunchiate de-o parte şi de alta a patului. Ochii le sînt plini de lacrimi, faţa crispată de groază şi amîndouă caută să găsească pulsul la încheietura palmei cu braţul. Ca o rugăciune curg cîteva şoapte şi desmierdări în aşteptarea unui răspuns care nu vine şi pe care-l caută în ochii albaştri, stăruitor deschişi ai lui Liviu.

N-au găsit pulsul şi au aprins luminarea şi-i împreunâ mîinile. N-am timp să mă întrepun paravan între flacără şi Liviu, că l-au şi strecurat luminarea între degete şi ochii lui parc-o fixează... Şi-aceleaşi şoapte şi desmierdări pornesc ca o litanie, cu cuvinte imposibil de reţinut, căci toată puterea, tot înţelesul lor e în vibrarea cu care au fost smulse din inimă, în lacrimile cari lăcuiesc obrazurile celor două femei. Uluit, cu fălcile încleştate, privesc. Un fior îmi împunge inima şi-mi trece prin păr... Trăiesc aevea, ori numai mi se pare? Niciodată nu mi-am înfăţişat atît de înfiorător moartea. Luminarea din mîinile lui Liviu mă tulbură ca un sacrilegiu. E-n comă, sau îşi dă seama de ce se petrece ?... Şi iar mă tulbură ochii lui albaştri, cu-atita stăruinţă deschişi. Atunci l-aud trăgîndu-şi sufletul într-un oftat ce se curmă imediat şi capul i-alunecă pe pernă".

În continuare sînt descrise amănunţit toaleta decedatului în costum de academician, la dorinţa neclintită a soţiei, deşi „Liviu nu obicinuia să-l îmbrace decît sub constrîngeri protocolare", dificultăţile anunţării decesului la Bucureşti, înmormîntarea simplă, într-un car cu boi, între flori şi „în podoaba unor cergi româneşti", deocamdată la Valea Mare, de unde va fi reînhumat, definitiv, la 25 noiembrie, în Capitală, la Cimitirul Bellu.

Interesante sînt şi tribulaţiile manuscriselor scriitorului, transportate de familie în Capitală, pe o ploaie rece de toamnă, împreună cu parte din lucruri.

În final, discutînd ecoul morţii lui Liviu Rebreanu, Ludovic Dauş demonstra reaua credinţă a celor care căutau de pe atunci să folosească momentul morţii pentru a-l asocia duşmanilor patriei, tocmai pe-acela care avusese curajul ca în plină epocă de dominaţie a Axei, să se ridice împotriva Dictatului de la Viena — la Berlin, Roma sau Stockholm — şi „să năruie piedestalul de minciuni ridicat împotriva drepturilor noastre în Ardeal", înfruntînd public opoziţia piezişe, dar şi „furia unui ministru mussolinian", care din cauza adevărurilor rostite „întrerupse pe conferenţiar, vociferînd şi trîntind uşa". (Am publicat textul conferinţei în „Steaua", nr. 9/1974).

Urmau şi alte exemple prin care memorialistul îşi propunea să demonstreze detaşarea marelui scriitor de fostul regim. Ne oprim aici. Valoarea mărturiilor inedite ale lui Ludovic Dauş dedicate evocării ultimelor momente ale lui Liviu Rebreanu e evidentă. Oricare ar fi carenţele de ordin stilistic sau de conţinut, ele păstrează în general ţinuta corespunzătoare obiectivităţii, obiectivitate confirmată şi de alte surse.

Nicolae Liu

BACOVIA ŞI ROLLINAT

Întemeiat pe informaţiile furnizate de Agatha Grigorescu Bacovia, M. Petroveanu (vezi G. Bacovia, **Opere,** Minerva, 1978, p. 514) ajunge la concluzia că **Marş funebru** — o poezie „contestabilă estetic", după părerea lui, dat fiind acentul prea apăsat pus pe „latura melodramatică" — a fost compus „sub impresia puternică produsă de Aristizza Romanescu în rolul Ofeliei din **Hamlet**", piesă jucată la Bacău înaintea aşternerii pe hîrtie a versurilor respective, în 1915. Totodată, poezia în discuţie i se pare comentatorului şi editorului cît se poate de „ilustrativă şi pentru înşiurirea lui Laforgue asupra lui Bacovia", deşi, adaugă el, „autoironia francezului" lipseşte aici.

Există însă printre **Nevrozele** lui Maurice Rollinat o bucată, intitulată **L'amante macabre,** unde apropierea textuală de **Marş funebru** ne apare cu totul frapantă, odată cu semnificaţia generală a celor două compuneri, cu „sceneria" imaginată de cei doi poeţi şi chiar cu ritmica lor muzicală. Este, după părerea noastră, de domeniul evidenţei celei mai clare că în momentul cînd scria **Marş funebru** Bacovia avea în minte versurile din **L'amante macabre** — înaintea oricărei alte surse de inspiraţie — poezie datînd cu peste 30 de ani mai înainte. Iată pe scurt conţinutul compunerii lui Maurice Rollinat, mult mai lungă decît aceea a lui Bacovia : de 19 catrene (76 de versuri de cîte 10 şi 11 silabe), faţă de aceea a poetului român (8 catrene, 32 de versuri) :

Într-o cameră luminată trist de o lampă palidă, în timp ce în întunericul de afară urlă vîntul înşrozitor şi Miezul Nopţii se aude sunînd vag ca un clopot de aramă, se petrece o scenă „tragică" şi macabră în gradul cel mai înalt : Aşezată la clavecin, pe clapele căruia îşi poartă „degetele-i cadaverice", o femeie goală, brună cu părul despletit „mai negru decît remuşcarea", „lividă, violetă", o frumuseţe spectrală şi scheletică, „une beauté poitrinaire", intonează „gemînd" o melodie sfîşietoare şi plină „de geniu". Este „un înger al Ororii" pe punctul de a scoate un ultim şi suprem plînş, într-un ultim şi suprem **andante,** după care urmează să se arunce în sicriul de acajou sculptat ce cască alături „sa gueule oblongue avec avidité". Într-un lung monolog cîntat, în stil direct, scheletica muribundă înşiră obişnuitele macabrităţi din cunoscuta recuzită a poetului **Nevrozelor,** aici parcă mai exagerate decît oriunde, cu simboluri prea evidente : Viaţa este o navă ameninţată la tot pasul de colţuri de stînci, în timp ce Moartea e „dulcele port" final. Secătuită de plăceri, „affreusement phtisique", abia desfăcută din braţele amantului său — pe care aproape l-a ucis cu sărutările ei feroce — femeia spectrală se pregăteşte să intre în sicriu, nu însă mai înainte de a sorbi pînă la capăt „stranietatea" din cele două abisuri numite Poezie şi Muzică. Luîndu-şi adio de la „patul luxurii". Infern şi totodată Paradis, „unde suferinţa asasinează spasmul", ea îşi implorâ iubitul — poetul îndrăgostit de Sumbru şi Hidos — să i se aşeze alături, în acelaşi coşciug, lascivităţi postume şi macabrităţile cele mai greu de imaginat părînd posibile.

„Et toi, poète du Sombre et du Hideux,
Râle et meurs. Un ami te mettra dans la bière,
Et sachant notre amour, nous couchera tous deux
Dans le même sépulcre et sous la même pierre.
Alors, de chauds désirs inconnus aux défunts
Chatouilleront nos carcasses lascives,
Et nous rapprocherons, grisés d'affreux parfums,
Nos orbites sans yeux et nos dents sans gencives".

Palid la culme, „écrasé de stupeur", „mort vivant", nemaiavînd în funcţiune alte simţuri decît auzul şi văzul, „évertiginé jusqu'à devenir fou", crezînd a vedea în juru-i dănţuind toţi demonii, cu părul făcut arici de Frică, poetul ne asigură că însuşi Chopin s-ar fi înspăimîntat ascultînd această melodie „oribilă" şi în acelaşi timp „captivantă". În finalul scenei, el mai auzi un zgomot sec succedat de o tuse înăbuşită : tragerea capacului sicriului şi ultima suflare a muribundei. De atunci crudul coşmar al chemării morţii îl urmăreşte noapte de noapte. Fremătînd de oroare, şi mai desolat decît antica Electră, mereu i se pare a revedea în umbră Moartea cea „cu nas cîrn", făcîndu-i sinistrele-i bezele cu mîna ei de spectru.

Iată acum şi cîteva apropieri textuale dintre cele mai izbitoare, între **L'amante macabre** şi **Marş funebru :**

„Au dehors hurlaient les vents farouches" (vs. 2 în textul francez) —› **„Amar, prin noapte vîntul fluiera pustiu"** (vs. 4 în textul românesc al lui Bacovia) ; „Et parfois j'entendis un sourd gémissement" (vs. 7) —› **„Şi trist cînta gemînd între făclii"** (vs. 8) ; „Et ses cheveaux si longs, plus noirs que le remord" (vs. 14) —› **„Iar la clavir o brună despletită"** (vs 6) ; „Elle était toute nue assise au clavecin" (vs. 1) —› **„Şi-aproape goală...** (vs. 14) ; „Jouait devant moi, livide et violette" (vs. 14) —› **„Înaltă, despletită, albă ca de var"** (vs. 17) ; „sa mélodie horrible" (vs. 58), „cet appel ténébreux" (vs. 25), „chant douloureux (vs. 27), „sinistre et résigné comme un oui mortuaire" (vs. 28) —› **„Înşrozitorul marş lugubru, funerar"** (vs. 20) ; „Le piano geignait avec tant d'âpreté (vs. 59), „Et la veilluse alors s'éteignit brusquement" (vs. 67) —› **„Tîrziu, murea clavirul lung gemînd; / Luptau făcliile în agonie..."** (vs. 25—26) ; „J'entendis un bruit mat..." (vs. 71) —› **„Şi-n urmă, greu, un corp am auzit căzînd"** (vs. 28) ; „Et depuis, chaque nuit..." (vs. 73) —› **„Vai, de atunci îmi pare lumea şi mai tristă"** (vs. 30) etc.

Desigur, această comparaţie — cu iz „sursist", cumva lucrată şi gîndită după vechile modele comparatiste (dar la prima ochire numai !) — nu şi-ar afla rostul, dacă nu am avea în vedere va'orile în sine ale celor două compuneri, aceea a lui Bacovia apărîndu-ne cu mult superioară celei a lui Maurice Rollinat. Poetul român are tactul ori instinctul artistic, deosebit de acut, în a elimina cît mai mult din balastul „narativ" al tabloului, efectul imediat fiind, cum se vede, **contragerea,** concizîunea lui şi, totodată, ştergerea contururilor, prin aruncarea de văluri de ceaţă asupra ciudatei „întîmplări". Se realizează astfel necesarul „indecis" şi „Nuanţa", atît de specifice poeziei simboliste, cum însuşi Verlaine decretase în a sa **Art poétique :** „Rien de plus cher que la chanson grise, / Où l'Indécis au Précis se joint... / Car nous voulons la Nuance encore, / Pas la Couleur, rien que la nuance". În acest scop, (nu deliberat însă, din partea poetului român, ci pur şi simplu pe cale intuitivă), cîntecul — discurs macabru al ftizicei trăindu-şi luxuria într-un spasm final *), este înlăturat la Bacovia, ca prea şocant, prea „scenic", de un efect retoric asupru, precis, neindicat în împrejurarea de faţă : „Prends l'éloquence et tords-lui son cou", era o altă cerinţă a artei poetice simboliste, formulată tot de Verlaine. (Verlaine fusese acela care, de drept cuvînt, negase valoarea poeziei lui Rollinat, acuzîndu-l de „manque de grammaire et d'art" şi mai ales de „vulgarizarea" lui Baudelaire, fără deloc „sensualitatea" rafinată şi „spiritualismul" marelui lor maestru). Spre a „încifra" şi a ambiguiza cît mai potrivit simbolul Morţii şi, în acelaşi timp, a-l justifica în complicata lui dialectică, prin raportare la Viaţă, Bacovia mai aduce în scenă o figură pereche celei din Rollinat, pe „blonda" violonistă. (Şi aici, într-adevăr, ar fi putut avea loc o sugestie shakespeariană transmisă de jocul Aristizzei Romanescu în rolul Ofeliei) :

Apoi, veni şi-o blondă în salon...
Şi-aproape goală prinse, adormită,
De pe clavir, o scripcă înnegrită —
Şi urmări, pierdută, marşul monoton.
Înaltă, despletită, albă ca de var
Mi se părea Ofelia nebună...
Şi lung gemea arcuşu-acum pe strună
Înşrozitorul marş, lugubru, funerar.

Înainte de orice însă, şi incomparabil mai mult decît Rollinat, Bacovia răspunde aici legii fundamentale a simbolismului : „De la musique avant tout chose... De la musique encore et toujours". Marşul funerar al lui Chopin trece, la poetul român în cuvinte, contrapunctîndu-le la simpla sugestie a numelui celebrului compozitor, menţionat, cum am văzut, şi în textul lui Rollinat. Mai mult încă, sîntem obligaţi să notăm în treacăt, reţinerea prea muzicalului şi simbolistului fonem **en** nazalizant — inexistent în limba română, însă cu totul frecvent în cea franceză — prin aşezarea lui în rima **Chopin-tren** şi totodată alăturarea de semantemul **ţipăt.** Impresia obţinută este de monotonie muzicală funebră, neagră, pe fundalul căreia ţîşneşte patetic o notă sfîşietoare, stridentă în acelaşi timp, ca un strigăt sinistru de pasăre nocturnă rău prevestitoare : „Lugubrul marş al lui Chopin / Îl repeta cu nebunie... / Şi-n geam suna funebra melodie, / Iar vîntul fluiera ca **ţipătul de tren".** (La Rollinat : „Elle était toute nue assise au **clavecin** ; / Et tandis qu'audehors hurlaient les vents farouches / Et que Minuit sonnait comme un vague **tocsin** / Se doigts cadavéreux voligeaient sur les touches"). Ritmul se păstrează, la Bacovia mai ales, — şi cu deosebire în versurile finale ale fiecărui catren —, cu apăsări grave pe fiecare cuvînt, în pasul rar cerut de marşul funebru :

Amar, / prin noapte / vîntul fluiera/ pustiu (vs. 4)
Şi trist / cînta / gemînd / între făclii (vs. 8)
Iar vîntul / fluiera / ca ţipătul / de tren (vs. 12)
Şi urmări, / pierdută, / marşul / monoton (vs. 16)
Înşrozitorul / marş, / lugubru, / funerar (vs. 20)
Clavirul / catafalc / părea / şi nu clavir (vs. 24)
Şi-n urmă / greu / un corp / am auzit / căzînd (vs. 28)
Şi transfigurata / trista / claviristă (vs. 32).

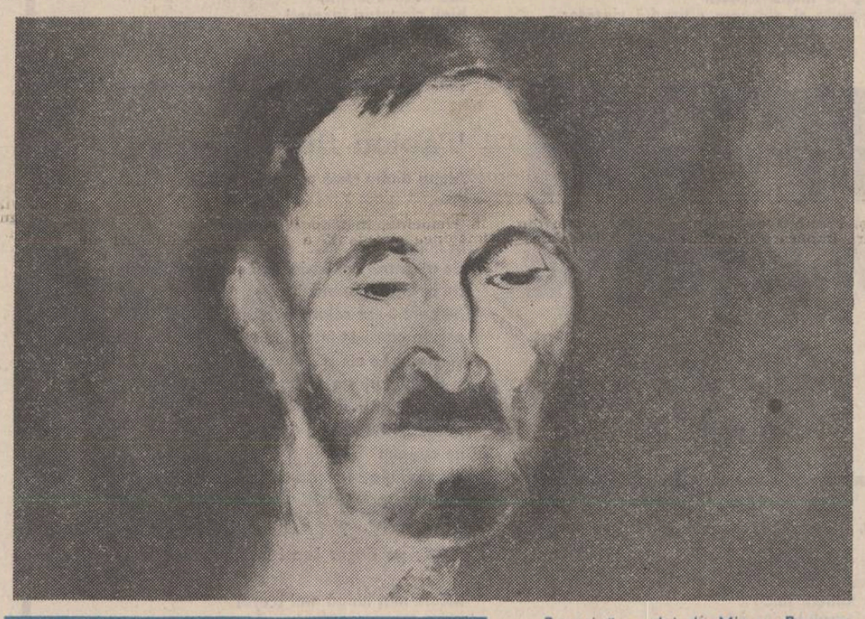

„Bacovia" — ulei de Mircea Barzuca

Cum am mai arătat, pentru penultimul vers citat mai sus ecoul venea din „J'entendis un bruit mat suivi d'un hoquet mou", reţinîndu-se poate şi o urmă din dantescul „E caddi come corpo morto cade" (**Infernul,** V, 50).

Ca şi Bacovia, Maurice Rollinat era poet şi muzician. Îşi interpreta, acompaniindu-se la pian, propriile-i versuri, pe muzică inventată de el însuşi, dînd recitaluri prin cafenelele pariziene din Cartierul Latin, odată cu vestita Yvette Guilbert, pe care au ascultat-o şi au văzut-o în Caffé Vachette, Minulescu şi Dimitrie Anghel. (Bacovia, care nu văzuse Parisul o evoca în **Seară tristă,** ca pe un simbol al poeziei în epocă : „Barbar cînta femeia-aceea, / Tîrziu, în cafeneaua goală, / Barbar cînta, dar plin de jale / Şi-n jur era aşa răscoală... / Şi-n zgomot monstru de ţimbale / Barbar cînta femeia-aceea"). Interesant ; lui Rollinat nu-i plăcea muzica lui Wagner, precum maestrului său Baudelaire. Iubea mult pe Beethoven, pe Schubert şi mai ales pe Chopin. De muzica lui Chopin putea să-l lege, sentimental, G. Sand, protectoarea şi prietena sa mai virstnică, celebra romancieră. Era, ca şi Bacovia de mai tîrziu, un neurastenic clinic. Debutase sub auspicii parnasiene, cu poezii în care cînta natura (volumul **Dans les brandes,** 1877), dar se impunea publicului cu **Les Névroses** (1893), fiind apreciat totuşi de puţini (prin comparaţie cu Verlaine şi Rimbaud) contemporani de marcă, printre aceştia însă Barbey d'Aurevilly, Léon Bloy, Sarah Bernhardt, Auguste Rodin, Edouard Manet. Manierist şi cabotin, exacerbînd macabrul şi retorica funebră, Maurice Rollinat a reprezentat abia gustul unei epoci şi, după toate indiciile, a murit odată cu ea. Spre sfîrşitul vieţii (a trăit între 1853—1903) se retrăgea la proprietatea sa rurală din apropiere de Chateauroux, unde se născuse, ocupîndu-se cu pescuitul cu undiţa, uitat de lume. Lanson nu-l pomeneşte nici măcar la indicele de nume. (La Călinescu apare însă citat de 8 ori). În Bédier-Hazard e amintit în treacăt numai de trei ori. Firească, s-au ocupat de el monografiştii cite unei probleme, tot în treacăt însă, precum Guy Michaud, în **Le Méssage poétique du Symbolisme,** (1947). Abia în 1971 i se retipăresc operele, scoase din uitarea generală, mai mult, probabil, sub impulsul poeziei cîntate, care place publicului larg, de la Prévert încoace, nu cu

Ion Rotaru

Continuare în pag. a 6-a

***) Ar putea fi detectat aici, cît îl priveşte pe Maurice Rollinat, un punct de interferenţă al simbolismului cu naturalismul, receptat, cel puţin o dată, şi în poezia românească, prin N. Davidescu, în bucata Poză (titlul arată conştienţa manierismului) din care citîm : „Visez femeia-n care să ador / Sclipirea putrezitelor organe / Şi să respir prin vine diafane / Miresmele dorinţelor ce mor : / / Să urmăresc cum inima îngheaţă / Sub lunga-mi sărutare şi să sug / Din trupu-i pregătit pentru cosciug, / Puterea dătătoare de viaţă...".**

CEZAR IVĂNESCU

ROSARIUM

! cît încă pot în inima mea duce
icoana ta care m-a luminat,
cît încă pot purta în spate-o cruce,
de greul morţii mele sînt salvat !

! dar or să-mi bată mînile-n piroane,
şi trupul meu în sine-mi năruit
nu-l vor salva preasfintele icoane,
iubirea mea şi tu ai un sfîrşit !

! fereşte-mă de ţipăt şi de groază,
de mine vecinic nu te depărta
căci tu mi-ai fost a Vieţii Sfîntă Casă
mi-a fost merindă Frumuseţea ta !

Poeme de Gheorghe Tomozei

Condamnaţii la sărut

E scurtă viaţa fie şi pentru
un ciob de iubire,
abia de-ajunge pentru un fragment
de sărut, pentru o ţandără
de suris.
Ne trebuie, pentru un mare amor
un pluton de-ndrăgostiţi,
pentru un te iubesc punem mînă de la mînă,
moarte de la moarte.
Nu începem nicicînd un sărut,
noi doar îl continuăm,
ne lipim buzele de guri antice,
naştem bastarzi şi
neavînd un nume al nostru
le purtăm pe toate.

Săruturi, săruturi aplicate
pe guri de marmură, pe guri de cretă
fără o clipă de răgaz, nemiloase săruturi,
fără linişte, fără speranţe.

Astfel pămîntul s-ar răci —
pe cuvinte aproape că s-a şezat bruma,
poetii aproape că nu se mai văd sub ninsori,
e frig,
e frig.
Lasă-mă să-mi strivesc de stalagmitele tale,
stalactitele...

Vox maris

Port cămaşa de zale
a bobului de rouă.

Noi oamenii,
pămîntul de peste pămînt
arăm cu corăbiile, marea
şi plăsmuim din apă
amforele pe care le vom umple
cu lut.

Vă încredinţez că marea
e pămîntul Făgăduinţei.

Ochii mei i-au gustat lumina
şi oasele mi le-ncarcă
neaşezarea ei, pietrele volatile,
iluzia visului copt,
sarea plînsului
şi ceara-ndelung răbdătoare...

Tulbure frig

Aici vine mereu toamna
cu poştalionul frunzelor tutunii.

Cetăţeanul ţăran înarmat cu o cuţitoaie
retează în grădina cu peruci, verzele.
E dusă la tăiere şi tufănica
şi nu rămîne din ea, în aer
decît un simbure de mirare.

Hircile gutuilor zornăie, umflate de zahăr,
nucii sînt bătuţi pînă le cad toţi dinţii,
e tras pe roată griul arnăut
şi-n beciul cu damigene şi butelii alchimice
vinul fărîmat de închizitori
e pus la popreală, pecetluit.

Ar mai rămîne şi pentru noi o fărîmă
de spaţiu
între coşărci şi budane sub grinzile afumate,
sub podul casei, ars, de se văd stelele,
sub stelele şi ele dospind în toamnă
şi retezate de-un tulbure frig...

Captivitate

Am făcut bătături pe nervi
de atîtea sonete ! Scriind, adică
înmormîntînd
morminte
la gura timpului (în vreme ce
încă se mai vind prin bilciuri
fotografiile-sepia cu nedovedita mea moarte)
vegheat de ceasornicul
cu capace ca de hambar.

Lampa mi-o luminează-n amurg
femela trandafirului
şi femela crinului
arcuind peste semne
gîturi subţiri de miresme.

S-ar zice că nu mai pot ieşi
din fereceturile versului
decît prin gurile de canal
ale sîngelui
aşezate în trup
de-o întîmplare obscură...

Alt

Şi vremea poate să scadă
ca vinul în cană.
Deşi încălecat de moarte despre tine
se va rosti graţios „e pe moarte",
mereu de-asupra ca-ntr-un erotic gest
ancestral.

Şi-ai să mori într-o zi de 33 fevruarie
(stil nou) şi te vor plînge nevestele
corect numerotate şi...

Ar trebui un poet, altul
care să continuie acest vers...

În toamna măruntă

Aceste crengi au mai fost.
O frunză : se repetă, absurd,
ploaia puieşte.

Doar eu
tot mai puţin numeros
în toamna
măruntă...

Din gotice turnuri

Azi, n-ai expediat cu visul nici un copac ;
N-ai pus la loc orașul
Șmanglit de-un copil.
Păsările vin și coboară din mit –
Această oră e aerul
Prin care ele tocmai trecură. Dar unde
Mi-e lumina cheltuită pe frunze,
Unde perechea
Delapidată de-un greiere ? Sala de așteptare
A somnului se înalță-ntre noi
Din gotice turnuri.

Vederea printr-un destin

Mi-am depus avansul pentru ziua de mîine ;
Mai am de decontat o vară și-o dragoste ;
Pînă la dumnezeu merg cu tramvaiul ;
Nebuloasa Crabului umblă cu brațul
Printr-o baltă coclită căutîndu-mi destinul –
El însă de mult s-a retras
În orbitele opace ale lui Homer
Și doamne, printrînsul, cite vede bătrînul !

Unei dureri, ca într-o joacă

Îmi iau munții de mînă și plec ;
Zarea se umple de substantive ;
Abisul din inimă e închis pentru renovare ;
Sinucigașii mei strigă : să-și alunge tăcerea ?
Așteaptă-mă și pe mine ! – spun unei dureri,
ca într-o joacă ;
Ea mai face doi pași și se oprește ;
În cele din urmă,
Plecăm împreună.

Satele cîmpiei

Atunci cînd plouă, satele cîmpiei
aproape că le vezi epitafuri tranzistorizate,
spitale-n care pilpiie ultimele
bătălii ale oxigenului dilatat,
cu întunericul.

Sus, dincolo de privirile cailor
cruciada cutezanței spre cămările ierbii
anunță blocarea în sertarele birocrației
prin respirația lemnului
udat cu ceară și tăciuni
cînd pe clopotnița pictată în carii
reîntoarcerea plecaților
rămîne ropot și ploaie.

Binecuvîntarea dragostei

Din ură, din iubire, din descătușare,
preamărindu-ți absența
trasă peste carnea vinovatului
temelia cunoașterii
e vînătoarea caravanelor din ținutul Edenului
fug, pling, tremur,
prin ierbarul defulărilor cu săraci și curioși,
care, din cînd în cînd trebuie restaurați
precum statuile antice împotriva ploilor,
chem somnul pietrelor
să paralizeze răbdarea.

Clepsidră I

Încă un capăt de drum
pe care îl caut
nepămîntesc de răbdător
Mi-e gîndul clepsidră
picură pe retină grăunțe
ce curg fierbinți
îmbălsămînd plînsul singurătății
capcanele vorbelor
surghiunul iluziilor – corăbii
Văd fluturi roșii
prin aerul răvășit de palmele mele
un singur strop
o unică stea
îmi caută fruntea.

Puncte cardinale

Unde plouă cu fluturi este sudul
și unde aluneci doborît de nesomn
se-ntinde nordul
la răsărit zarea taie degetele nopții
pe unde merg tîrziu, sprijinit de busolă
e moșia lui soare-apune
iar peste tot
cer iertare
punctelor cardinale
pentru că aud că
toate ușile lor
se deschid
cu piciorul

dim. rachici

Mesaje de bunătate

Mă spăl în ochii tăi de noroi ancestral.
Lansez mesaje de bunătate
Către duminica lupilor.
Marea în care pătrund –
Mormîntul în care cobor cu constanță :
Ce religie păgînă de-a fi,
Ce moartă piatră tocindu-mi sinele !

Traversare

Nu veți ști niciodată spre ce miez de noapte
Mă duce șoseaua ; singurătatea
Am prins-o-ntre faruri : va muri
Ca un țap istovit sub roți lunecătoare ;
Voi striga (de bucurie ? de teamă ?) –
De-o literă smulsă din codul genetic
Atîrnă-avalanșa.

Ceruri mov

Tot mai fișezi ceruri mov de toamnă ?
Tot mai traduci degetul mic
Din degetul mare ?
Pompierii Alexandriei luptă și-acum
Cu scrumul cărților arse – tu n-ai de unde
să știi
Șansele lor
În cățărarea pe rafturi.

Seara dimineții mele

În această secundă am inventat dimineața ;
Dintr-un pariu al păsării cu lumina
și pietrele
Te ivești cu marea alături, mergi la omorul
Privighetorii – sărbătoare
A cărui instinct ? Copaci calcinați
Iau locul amanților

Doar o dereglare

Gioconda a coborît din tablou
Și-acum își duce în geantă surîsul.
După cinci sute de ani, docților trecători
Le spune încruntată : Nici n-am vrut să
zîmbesc –
Doar o dereglare a fost, de nerv facial,
La care și moartea – nu știu de ce –
A privit cu evlavie.

ioana proca

Cu sînii umbriți de nebunia pămîntului
femeia descultă și aproape impudică
vinde senzualitate
în clopotinețele castanilor.

Iubirea zburătorului

Dezvinovățire și pricepere
capricii la limita trecerii
lamentările și pioșenia ultimului vînzător
de istorioare
mustesc în palmele țăranului
dinspre care vii și-nspre care te întorci
nu fără milă, nu fără deochi,
și-n călcătura pietrei
se așează un amurg de octombrie.

Bucuria frivolă ce apucase
în cercul și altoiurile amneziei
să-și stabilească identitatea
stau cumpănă la iadul poruncirii
cu ochii osteniți de nemărginire
gropile cu var
aur și sălbăticie,
aruncă aburi cu convingerea sublimă
că triumful zburătorului
e trimitere spre necunoscut.

Pe sufletul tău

Pe sufletul tău,
legile chiromanției sînt dușuri reci
patimile facerii
sugrumă instinctele cobailor
din care făcusem cotă parte.

Linii coboară în necunoscut,
întinzînd palma
zgomotul încheieturilor de iarbă
arborează în ultima călătorie
la tagma singuraticilor
sub ancora iubirii,
bieți clopotari ignorați
de civilizație.

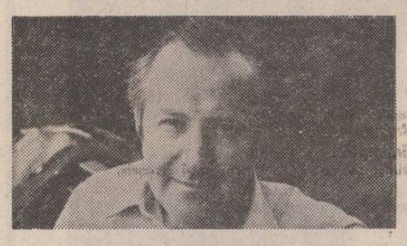

henri zalis

Va fi suficient

Mai știi ce sînt de te uiți în ochii mei.
De sub pleoape suie
toate tainele lumii
incomparabile descîntece
Mă cuprinde teama
la gîndul că
pe urmele lor tăcute
pribegesc păsări, corăbii
Eu însumi, împotriva curentului
îmi flutur neîmplinirea
navigator efemer între pierdute poteci
Nu m-am grăbit nici cînd
să le disting dira
după ce m-am tras înapoi
în plasa cu stele căzătoare.

Tablou fluid

Alung dintre stele plăpînda piclă
singura după care s-a ascuns cerul
E nevoie de lumina lui darnică
în năluci,
de albastrul copilăriei nici odată măsluită
de cărările basmului,
pe care trece solara jerbă a candorii
pentru ca să te întorci la miezul ei întăritor
cînd șesul e sterp
și cetățile plînse
încă o dată atunci,
în amintirea jocului
ne căutăm
cum mîinile se caută tulburate

S-aude?

Citesc pe Edgar Lee Masters care tălmăcește
tăcerea
tăcere mai lungă mai scurtă
cît suportăm să ne pedepsim singuri.
Nu e plăcut să taci îndelung
nici zeii nici noi nu ne înțelegem fără grai
chiar dacă e dureros să vorbești
despre boală despre moarte
despre sărăcie despre trădare

Așa că nu vă mirați
tăcerea este o experiență
în care ne rostim duși pe gînduri.

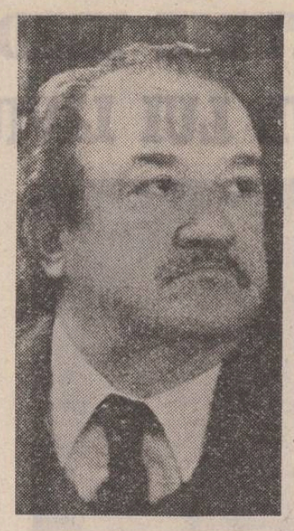

francisc păcurariu

AUDIENȚA

Ștefan Borțig nu fusese bucuros deloc aflînd de intenția lui Onisifor Suciu de a-și sărbători în orașul unde și-a început ascensiunea politică, cea de-a 70-a aniversare și mai ales cînd i-a făcut „sugestia" de a lua el inițiativa și de a mobiliza un „comitet" alcătuit din „citiva tovarăși vechi, de-ai noștri" și blestemă în gînd clipa cînd i-a trecut prin minte să-i facă o vizită în cursul unei deplasări în interes de serviciu la București. Borțig ținea foarte sincer la Suciu, îi păstra o recunoștință vie pentru că i-a deschis și lui portița spre o ascensiune comodă. Cît timp Suciu a fost mare și tare, Borțig reamintea foarte frecvent, mai cu seamă în ședințele mai importante, spiritul de dreptate proletară dovedit cu toate prilejurile de tovarășul Prim și era perfect conștient că Suciu aflase de constanța fidelității și recunoștinței sale, era informat de tot ceea ce se mai vorbea despre el în orașul peste care stăpînise (ăsta era termenul folosit cu plăcere, savurîndu-i parcă gustul și mireasma, atunci cînd vorbea de activitatea desfășurată în Orașul din Nord și Borțig știa foarte bine că el corespundea întru totul adevărului, nu era o vorbă aruncată în vînt ci definirea foarte exactă a unei situații concrete, de fapt); el însuși, Borțig, dom' Fănică pentru întregul raion (cu excepția, evident, a stabilor care nu puteau renunța la principialitatea lor caracteristică și-i spuneau cu familiaritate „măi nea Fănică"), îi trimise în anii aceia, nu prea îndepărtați în timp dar împinși de mișcările implacabile ale realității undeva într-un spațiu foarte îndepărtat, aproape neverosimil, cînd Suciu păstrase multă putere, mai bine zis ajunsese să dețină mai multă putere ca oricînd și nimeni nu putea bănui că înălțarea sa e aidoma cu aceea a flăcării ridicate drept spre cer înainte ca jăratecul ce-l întreținea să se năruie și focul să se stingă, lăsînd în urmă doar o sărmană răsucire de fum acru, date exacte despre tot ceea ce îl putea interesa (și știa că îl va interesa orice cuvîntel aruncat despre el la vreo ședință sau scăpat la un pahar, între oameni considerați prieteni de încredere, adică oarecum complici, știind prea multe unii despre alții pentru a-și putea permite să se „toarne"), ba uneori, mai ales cînd avea nevoie de sprijinul puternicului bărbat, în clipele cînd situația îi era amenințată, cînd apăruse vreunul care rîvnea la „pîinea" lui, sau cînd era prins cu vreun matrapazlîc și se temea să nu fie dat în vileag, se repezea personal la București pentru a-i relata pe larg cele aflate, ba străduindu-se să le dea culoare, amănunte capabile să le lărgească dimensiunile, să lase bănuite implicații multiple, și Suciu se arătase totdeauna recunoscător iar atunci cînd avea nevoie de sprijin, săritor și eficace. Borțig mai știa că Suciu avea o deplină încredere în el, lăsase uitate o mulțime de întîmplări neplăcute aflate despre el, pusese la punct pe cei care l-au atacat prin ședințe, nu putea permite, spunea el cu hotărîre, ca tovarăși încercați, călîți în luptă și în muncă, în care se putea pune nădejde, să fie calomniați, să fie mînjiți cu mîrșăvie sau cu reavoință, și încrederea aceasta l-a salvat de la multe neplăceri nu numai cît timp Suciu lucrase în raion (adică „stăpînise", căci așa îi plăcea să spună, căci nu era un om care se ferește de a-i spune adevărului pe nume) ci și mulți ani după aceea, și ea i-ar fi putut înlesni fără nici o îndoială ascensiunea la funcții mult mai importante decît aceea de director general al O.C.L.-ului raional, Onisifor Suciu îi vorbise nu o dată despre intenția sa de a-l promova, dar Borțig era mulțumit cu ceea ce dobîndise, avea treburi cărora le cunoștea în amănunțime mecanismul, îi studiase fiecare șurub, îi descifrase avantajele și știa să le și folosească fără ezitare, nu avea nevoie de nimic altceva și se pitise de fiecare dată în tufișul unei modestii calculate, de om limitat și fără ambiții, fidel și plin de abnegație. Nu avea nici o îndoială că Suciu cunoștea multe din afacerile sale, nu putea să nu știe despre casa încăpătoare cumpărată în cartierul cel mai „distins" al orașului, nu se putea să nu fi aflat despre vila construită la munte, într-o perioadă cînd nu găseai o scîndură să-ți faci sicriu, necum materiale pentru o vilă, dar nu le acordase nici o importanță, era — se gîndea Borțig — un adevărat om superior, capabil să înțeleagă un subaltern în întregul său, să nu acorde o importanță exagerată unor detalii, unor aspecte secundare, mărunte, și să aibă în fața ochilor totalitatea unui om, să cumpănească trăsăturile negative și cele pozitive cu dreaptă măsură, cu echitate — cu termenul acesta nou, ajuns la modă și folosit la fiecare pas — și să constate în acest fel dacă un om e **în esență** bun sau rău, demn de a fi promovat sau vrednic de a fi retrogradat, sancționat sau numai pus la punct cu toată asprimea. Borțig admitea în secret, în sine, în „forul său interior" cum îi plăcea să spună, deși Suciu își cam bătuse joc odată de această expresie (își bătuse joc, glumind, nu condamnînd) spunîndu-i : „Ehei, tovarășe Borțig (căci pentru el toți erau tovarăși, nimeni nu era «măi Costică» sau «măi Fănică», așa cum s-au nărăvit unii să spună) expresia asta ai învățat-o din vreo predică, asta-i popească, tovarășe, nu de comunist", dar în ciuda dezaprobării Primului el nu reușise să lichideze această lipsă, era un năravv vechi, încărcat ; uneori obiceiul său de a judeca omul „în esență" sa nu înclina cumpăna în favorul celui examinat ci dimpotrivă, și nu erau tocmai lipsite de temei vorbele rostite, uneori cu greutate, în ședințe importante, acumulîndu-se mai ales în lunile cînd s-au adus în fața organizațiilor de partid greșelile săvîrșite într-o perioadă, în principal uciderea lui Lucrețiu Pătrășcanu, și s-au dezgropat (Borțig era convins că s-au „dezgropat", și era tot atît de convins că nu trebuia să fie dezgropate, dar se ferea să dea glas acestor convingeri căci simțea că ceva s-a schimbat în jurul său și că unele gînduri ale sale pot fi considerate ca emanații ale unor metode vechi, acum condamnate, și că o asemenea interpretare nu i-ar fi de nici un folos ci dimpotrivă) și în raionul lor multe cazuri uitate (Borțig era într-adevăr convins că ele fuseseră uitate pentru că el le uitase), nu-l priveau, nu-l atingeau.

Rămase uluit cînd Mureșan îl întrebă cu o seninătate neprefăcută, dar în care Borțig bănui deîndată zeci de capcane întinse cu viclenie :
— Bine, dar cine-i tovarășul Onisifor Suciu ?

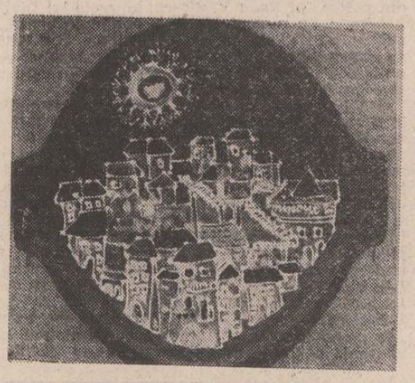

„E tare, se gîndi, Borțig. Joacă grozav. Cu ăsta nu-mi merge !", dar se prefăcu a nu observa mișcarea vicleană cu care adversarul vroia să-l facă șah-mat din cîteva mișcări și oftă :
— L-ați și uitat, tovarășe Prim ? A fost acum zece ani Prim la raion. Apoi ministru. Mulți ani!
— A, da ! Iartă-mă, tovarășe Borțig, nu prea am memoria numelor... Așa ! E, deci, tovarășul Onisifor Suciu, fost Prim-secretar al raionului! N-a fost el prefect atunci la început, în 1945 ?
Borțig se sperie de-a binelea. Aici ceva nu e în regulă. De ce se aduc oare în discuție întîmplări din 1945? Să fi făcut Suciu ceva grav pe vremea aceea ? O fi avut vreun conflict cu Mureșan ? Înlătură ultima ipoteză, pentru că actualul Prim nu putea fi în 1945 decît un copil. Atunci, își spuse însă îndată, cu tatăl său ? Oare cine o fi fost tatăl său ? se întreba el neliniștit. Ce se ascunde aici ? bătea în gîndul său un ornic al neliniștii. Ce vrea ăsta ?
Straniu i se părea lui Borțig că după toate semnele omul de care se temea, căci nu reușea să-l înțeleagă (așa cum nu-l înțelegea nici acum, deși rostea cuvinte banale și punea întrebări simple, cotidiene) tocmai pentru că era convins că un om dispunînd de puterea lui Mureșan nu pune zadarnic întrebări simple, banale, are el niște planuri mai ascunse și scormonindu-le, urmărește el ceva nebulos, de neînțeles deocamdată pentru el, pentru Ștefan Borțig.
Gîndurile îi fugeau ca norii alungați de un vînt nebunatec de primăvară, dar se stăpîni și răspunse simplu :
— Da, tovarășe Prim ! Dînsul a fost !
Avea siguranța că a rostit niște vorbe fatale și că a pecetluit iremediabil soarta lui Onisifor Suciu. Simți chiar, în adîncul său, un fel de vag regret, înăbușit îndată de convingerea că nu putea proceda decît așa cum a făcut, căci nu putea ignora și cu atît mai puțin nega o realitate cunoscută de atîta lume în Orașul din Nord dar care dobîndise, în clipa aceasta adîncă și misterioasă ca o fîntînă fără fund, o importanță inexplicabilă și o semnificație care îi scăpa deocamdată. Rămase din nou uluit, cînd Mureșan spuse cu plăcere, zîmbind cu ochii pierduți undeva departe, probabil în ceasul acela inde-

---

teatru t

Reflecții

Un grup de 10 actori și 3 regizori și-au propus o întoarcere în timp, revenind la Casandra — scena Institutului pe care în urmă cu zece ani îl părăseau, cu spectacolul **Divertisment '71, '81...**

Neambiționînd să dovedească ce au devenit (lăsînd această obligație în seama publicului care se amuză copios și a cronicarului care meditează fastuos) cei treisprezece au reușit în mare măsură să redevină **cei de atunci,** refăcînd (pe cît posibil) acel interludiu (întreprindere de mici proporții dar majore semnificații) muzical și coregrafic (mai puțin dramatic) de antract al carierei lor. Această necesară (insolită retroactiv) variațiune mizează totul pe INOCENȚĂ și CANDOARE fiind alcătuită simplu, fără prejudecăți, ca o serbare de sfîrșit de an în care fiecare are dreptul la un moment solistic de așa-zisă virtuozitate. Modalitatea scenică aleasă nu este încă atît de simplă cum s-ar crede : inițiativa a funcționat în direcția **parodiei,** fantezia orientîndu-se spre persiflarea opiniei critice care consfințește demersul artistic sufocat de îndelungă dar sterilă elaborare. Reprezentația a fost și este integral dedicată **improvizației creatoare,** triumfătoare fiind **ingenuitatea.**

În condiții de entuziasm, de tradiție și continuitate, orgoliile nu au funcționat și **cot la cot** au revenit la rampă : Bibac Mircea — vag încărunțit de susținuta activitate în avangarda de la Piatra Neamț, continuînd să strălucească în „steaua fără nume" ; Crăciunescu Ioana — vedetă de cinema, sensibilă poetă și ad-hoc biografă a grupului ; Cretulescu Tamara — tot diafană deși, între timp, a fost și Fata din Andros, și Coana Zoițica ; Colceag Gelu — același imberb (dar cu barbă) adolescent scandînd, tot năvalnic, „Terente și Titina" ; Diaconu Mircea — desemnat exponent al naivității nedisimulate, își reafirmă cu brio prioritatea în moda folk cu „Șapte văi și o vale adîncă" ; Iencec Gabriel — își regăsește, printre colegi, disponibilitatea de joc care-l recomanda pentru Saint-Exupéry ; Nițu Gelu — modest, pare că abia își pregătește faciestul pentru Zamolxe, Castriș, etc ; Perșa Mihai — singurul „expert", cantonat cu îndărătnicie în genul revuistic ; Velniciuc Ștefan — devenit la rîndu-i dascăl, oferă același exemplar model de dicție ; Zamfirescu Florin — repetînd mereu „celebrul" monolog „Cioc-cioc Lenuța", acumulează în vederea abordării marelui repertoriu, Venturiano sau Woyzeck.

La **regia colectivă** un aport (substanțial sau — cine mai știe — egal sau — vai — minimal) și-au adus desigur regizorii certificați cu această ocazie și ca interpreți. Iulian Visa beneficiază încă de „nevoțelul" lui Hasek — parolă de recunoaștere anticipînd exuberanța din Slugă la doi stăpîni. Neprevestind de fel pe cenzorul Fedrei și cu atît mai puțin pe descifratorul Răcelii sau pe ilustratorul Jocului.... delicatul Dan Micu surprinde și mai tare evoluînd, tot dezinvolt, ca pianist și gurist. Cu a sa vervă debordantă, în sceneta „Cenaclu", impozantul Al. Tocilescu își supune de fapt prietenii la mimarea schemei neuitatelor Neveste vesele : mărinimie-ipocrizie, comolezență-indiferență, suficiență-intoleranță.

Și totul se derulează pe o scenă mică, într-un unic decor, cu un singur reflector drept simbol.

În stal, noi, „spectatorii neclintiți", îi așteptăm cu interes și peste alți zece ani, așa cum ne-au promis ghidușeș, scoțîndu-și capetele cu ingeniozitate pe sub cortină.

Irina Coroiu

---

film f

Am o idee

Scriitorul și ex-comentatorul sportiv **Mircea Radu Iacoban** nu a uitat succesul debutului său în scenariul cinematografic **(Totul pentru fotbal,** regia : **Andrei Blaier, 1978)** și a recidivat cu o continuare materializată în filmul **Am o idee** (regia : **Al. G. Croitoru,** Casa de filme nr. 4). Variațiunile pe tema fotbalului, sport cu o putere hipnotică, mai ales pentru cei care evoluează alături de protagoniștii jocului, păstrează tonul filmului inițial, beneficiind mai puțin însă de claritatea, coerența și ritmul asigurate de regizorul **Andrei Blaier.**

Adept declarat **al comediei de mare sobrietate, serioase, Al. G. Croitoru** mizează în fapt mai mult pe armele satirei pentru a urmări nu jocul de fotbal, ci **jocurile** deseori întîlnite în afara terenurilor sportive în zonele mai puțin accesibile arbitrilor și spectatorilor. Veleitarismul, zelul excesiv, demagogia ultra-sonoră, diletantismul, festivismul cu orice preț și fără măsură sînt cîteva dintre obiectivele satirei, ce are drept pretext epic eforturile unor activiști sportivi de a salva de retrogradare o măruntă echipă provincială de fotbal.

Dacă în **Totul pentru fotbal,** același pretext genera o comedie echilibrată, ritmată, cu autentice momente aplaudate la scenă deschisă, în **Am o idee** se resimte lipsa de unitate a efectelor, deseori căutate cu ostentație, eterogenitatea excesivă a personajelor (deloc puține), organizate într-un savant, dar puțin eficient balet al grupurilor (antrenori, activiști, culturali sau sportivi, jucători, soții, pictori etc.).

Colaționarea multiplelor numere comice, din care nu lipsesc și inspirate gag-uri sau viabile adrese hrănite cu o incisivă satiră — aniversarea inaugurării inotului, căutarea urmelor Riului mare — lasă nu rareori loc unor momente preluate din neinspirate emisiuni de umor involuntar. Explicația nu este greu de găsit. Munca regizorului nu a fost deloc ușoară cu o masivă distribuție formată în mare parte din actori de comedie cu mare priză la public. Uitînd ansamblul și ocolind autoritatea regizorală cîteva capete de afiș au încercat și au reușit **să tragă pe spuza lor** idei, care îngroșate sau marcate de repetate truvaiuri au diminuat atît unitatea spectacolului filmic, cît și ritmul său potențial. Astfel, se poate explica lipsa de relief a unor grupuri rămase într-un amorf stadiu de schiță — sportivii, pictorii sau chiar soțiile acestora — precum și pierderea pe parcursul filmului a unor personaje ce păreau să aibă un rost bine definit în acțiunea filmului — antrenorul **Curmei.**

Comedie agreabilă doar, într-un repertoriu estival îngrijorător de lipsit de pretenții, **Am o idee** marchează un nou titlu în activitatea unui scenarist care a învățat tehnica variațiunilor pe aceeași temă, fie ea și de succes. Pentru regizor filmul atestă un autentic progres față de precedenta peliculă — **Al treilea salt mortal,** mult tributară unor rețete lipsite de originalitate.

Călin Stănculescu

P.S. Și în aceste săptămîni o serie de mari cinematografe bucureștene unde rulează filme interesante duc lipsa completărilor, a acelor scurt-metraje realizate de talentații cineaști ai studiourilor „Alexandru Sahia" sau „Animafilm".

---

televiziune tv

La privit

Cît despre „Puterea voinței", serialul de luni seara, rar ne-a fost dat să vedem una mai mare, dar și mai pornită să compromită cartea unui romancier dacă nu foarte mare, foarte iubit. Coproducția aceasta — în care nu se vorbește exact limba care ar mai fi ținut-o pe linia de plutire, engleza — pare făcută de un ceasornicar, elvețian sau nu, ce importanță mai are ?!, ceasornicar dispus să înlocuiască păpușile de tablă cu oameni care să le imite, mecanic, dînd din mîini rigid, cînd se declanșează arcul, clipind la comandă, „ah, Pierre, ah Hervè, vai Ana, vai Cristine, oh...", rizînd, cum se spune, cu toți dinții, plîngînd, cum se scrie, fără lacrimi. O ecranizare proastă a unui roman este mai periculoasă chiar și decît un tiraj difuzat prin „coop", deoarece, dacă în ultima variantă cartea nu riscă altceva decît să pălească între stămburi și sticle de lampă, în prima ea poate fi chiar detestată. Îndeobște, cei care urmăresc cu excesivă atenție și pasiune ecranizările nu sînt cititori sau sînt cititori doar „de ocazie". Aceștia iubesc cărțile cum iubesc unii dintre noi florile, la date fixe. Logic, deci, informațiile „telecititorilor", în ceea ce privește valoarea cărților și a autorilor sînt precare, chiar false. Pentru ei cartea și autorul sînt așa **cum se văd** și nu **cum se citesc.** Din acest punct de vedere un romancier cum este Cronin, fin psiholog, preocupat de distorsiuni existențiale ș.a. ajunge să semene săptămînal cu o batistă albă, cu monogramă, salonardă, care trece din mînă în mînă, de la ochi la ochi, dintr-o lacrimă într-alta, cu alte cuvinte cu un autor de kitsch. Ceea ce nu numai că nu este adevărat, dar este și jignitor. Însă cum nu avem să oprim această caterincă săptămînală, ne mîngîiem cu speranța că și această ecranizare, ca atîtea altele, are sfîrșit, că după al nu știu cîtelea episod va veni și ultimul.

Ion Minoiu: „Intorsura Buzăului" (ulei pe pînză)

Ne exprimăm consternarea pe care am resimțit-o atunci cînd, în emisiunea în care, între altele, ni se explica în sfîrșit de ce nu e bere duminica : se cumpără prea multă, dom'le — am văzut un bețivan impleticindu-se, în timp ce din „off" era însoțit de o frumoasă compoziție inspirată de una din bijuteriile poetice ale lui Eminescu : „Atît de fragedă". Pentru autoarea emisiunii „Incursiune în penibil", dar mai ales pentru „autorul" ilustrației muzicale citățm prima strofă : „Atît de fragedă te-asameni / Cu floarea albă de cireș. / Și ca un înger dintre oameni / În calea vieții mele ieși".

I.N.

TOVARĂȘULUI BORȚIG

părtat de care Borțig nu reușea să-și amintească :

— Formidabil, dom'le ! Așa bărbat mai zic și eu !

Borțig fu cuprins de o neașteptată bucurie și uită într-o clipită de tot ceea ce îi frământase în legătură cu „sugestia" lui Onisifor Suciu, de gîndurile negre ce-l invadaseră și de neliniștile transformate în nopți de insomnie, și dacă cineva i-ar fi amintit de ele i-ar fi rîs foarte sincer în nas, declarînd cu toată convingerea (și fiind sincer încredințat că spunea adevărul adevărat) că nici o frîntură de secundă nu s-a îndoit de prestigiul imens și de situația foarte solidă (trainic solidă, ar fi zis el) a fostului Ministru. Nu-și putea imagina la ce se gîndește Mureșan (la care, evident, nu s-ar fi gîndit niciodată sub forma aceasta familiară, numindu-l chiar și în vis tovarășul Prim, sau, în cel mai rău caz, tovarășul Mureșan, și o degradare a protocolului său sever n-ar fi putut fi determinată decît de o eventuală schimbare a funcției acestuia, mai bine zis de vreo „rotire în jos", spre zonele anonimatului, mai apropiate de a sa, iar uitarea completă a fostului Prim ar fi însoțit în modul cel mai firesc o trimitere eventuală în „munca de jos", echivalentă pentru Borțig cu decesul politic), el venise în Orașul din Nord într-o perioadă ulterioară, în căutarea unui teren de vînătoare mai prielnic decît cel pe care îl avusese la Alba Iulia (unde îndeplinise o funcție de care nu vorbea niciodată, unii spuneau că ar fi fost pivnicer și fusese prins cu smecherii, dar în ele erau implicate persoane importante, așa că au fost aplanate dar pivniceruluí i s-a făcut vînt din oraș, alții că ar fi fost plutonier și rămăsese pe drumuri la deblocări, dar toți cei ce răscoleau la un pahar de vin trecutul nesigur al lui nea Fănică o făceau cu îndelentă, cu haz, căutînd prilej de a rîde fără consecințe posibile, erau în fond bucuroși să-l lase încetățenit cum era, ca să nu-și destrame ocaziile de a plasa bancuri pe această temă, nimeni nu credea în lucrurile rele spuse despre el, dacă ar fi fost momente dubioase în trecutul său ar fi fost de mult scos din slujba sa — „nenormată" cum se zicea, dar bănoasă și rivnită de mulți — căci despre fiecare salariat din această categorie existau vrafuri impunătoare de dosare), dar, orice ar fi fost înainte, sosise în oraș într-o perioadă cînd Suciu nu mai era prefect, nu-și mai amintea ce era, dar trebuie că se număra și pe atunci printre granguri căci la reforma administrativă apăruse în frunte, ca Președinte al Sfatului raional și peste puțină vreme fusese numit sau ales (Borțig nu se prea pricepea la modul cum erau rezolvate aceste lucruri în perioada aceea dar se temea să nu folosească vreun cuvînt greșit și să tragă cine știe ce ponoase) Prim-secretar de partid, pe raion și după aceea i-a surîs și lui (lui Bortig) norocul, s-a mai săltat, i-a plăcut lui Suciu, ce mai, avea ochi de vultur, descoperea fără greș oamenii de nădejde, ei, dar principalul e că tovarășul Mureșan a rostit despre fostul Ministru cuvinte atît de măgulitoare, așa că Borțig le întări cu toată convingerea :

— Sigur că da, să trăiți !

Mureșan rămăsese zîmbind, cu privirea în gol, vedea niște timpuri îndepărtate, ale copilăriei sale, reapăreau din pîcla lor figuri și întîmplări, totul într-un vîrtej încurcat, fusese prea tînăr ca să prindă evenimentele dar își aducea aminte de frînturi de convorbiri dintre tatăl său, întors din oraș în mahalaua de dincolo de Fabrica de bere, și maica sa, speranțele și temerile lor, vestile bune și cele proaste și peste toate se profilau flamuri, lozinci scrise pe pînze lungi, roșii, și portrete, printre care chipul unui om cu prenume ciudat : Onisifor Suciu. Primul secretar Mureșan nu-și mai amintea cu limpezime decît culoarea de răsărit acoperit de nori de furtună prin care răzbăt, pe alocuri, izbucnirile roșii, ezitînd între promisiune și amenințare, ale unui soare uriaș, fierbinte, despre care știa din vorbele tatălui că va ieși odată și odată dintre nori și va risipi peste lume căldură și lumină, peste tot și pentru toți, și despre care bănuia, din vorbele mamei sale chinuite de gîndul că va trebui să le facă ceva de mîncare, deși cu banii lor nu se putea cumpăra aproape nimic, că s-ar putea totuși să nu răsară niciodată, căci nimic nu-i sigur în lumea asta blestemată. Dar își amintea și de mireasma de pămînt răscolit de ploi și biciuit de vîntul de primăvară, a acelor zile, iar mireasma aceasta se împletea cu speranțele tatălui său și cu deznădejdea de cenușă a mamei sale, și se rostogolea pe străzile și prin piețele Orașului din Nord împreună cu puhoaiele mari de oameni care strigau și cîntau așa, că din glasurile lor se năștea un fel de vuiet de ape mari, fără înțeles exprimabil în cuvinte dar cu un sens absolut clar și răspicat. Iar prin mireasma aceasta de primăvară sălbatică și de ape revărsate pluteau cuvinte și nume repetate de mii și mii de glasuri. Mureșan cunoștea prea bine **istoria** acelor ani ca să nu știe foarte exact ce cuvinte și ce nume răsunau pe străzile Orașului din Nord în acele zile, dar în adîncul sufletului său, acolo unde mijesc cele mai intime amintiri, de acele zile se lega un singur nume : al lui Onisifor Suciu. «Poate pentru că are un prenume atît de neobișnuit» se gîndea el în timp ce îl privea cu atenție, fără să pară atent, pe omul agitat, la început speriat și acum satisfăcut, din fața sa, și-i trecu prin minte : «Oare ce l-a putut lega pe un astfel de omuleț de Onisifor Suciu ?», «sau, continuă el să se gîndească, deși își dădea seama că ar trebui să se grăbească, avea multă treabă, era spre mijlocul unei zile foarte încărcate, pentru că a fost un om croit pentru timpurile acelea patetice, pline de deznădejde și de speranță, probabil sălbatice nu numai în amintirile lăsate de copilul care a fost el pe vremea aceea, ci și în realitate». Continua să zîmbească **văzînd** anii aceia, dar se întoarse pe neașteptate spre Borțig :

— Ei, dar să revenim la ale noastre. Și ce problemă avem în legătură cu tovarășul Onisifor Suciu ?

Își dădea, evident, seama de ce putea fi vorba, căci o intenție de a sărbători într-un cadru neoficial pe un vechi activist ajuns la anii binemeritați ai odihnei și ai pensiei nu putea fi considerată atît de importantă încît să fie adusă în fața lui, decît dacă ea putea stîrni obiecții, resentimente, reclamații și anchete, făcîndu-i pe inițiatori să caute adăpost din fața lor, apărîndu-se cu o decizie a sa, a Primului secretar. «Înseamnă, își spunea el, că în jurul lui Onisifor Suciu a clocotit într-adevăr furtuna, și, în bătaia ei, va mai fi stîrnit și el altele, din exces de zel, din înțelegerea greșită a necesităților unui moment sau al altuia, sau dintr-o pasiune exagerată (sau considerată de ceilalți exagerată)». Aflase cîte ceva despre greșelile comise în raion, auzise multe despre atotputernicia cu care Suciu se crezuse înzestrat într-o perioadă a activității sale de aici și nu uitase că pe vremea cînd mai lucra, cu ani în urmă, la Comitetul Central, participase la unele discuții privitoare la cadre cu funcții mai importante implicate, într-o perioadă anterioară, în ilegalități, și își amintea că numele lui Onisifor Suciu fusese de multe ori rostit. Dar el nu venise în Orașul din Nord ca să țină minte nelegiuiri sau greșeli trecute ci să le evite pe cele ce s-ar putea produce în prezent, căci nici un timp al istoriei nu este ferit de strania atracție a oamenilor (sau, mai bine zis, a unor oameni) spre folosirea subiectivă a puterii, adică pe românește spus de abuzul de putere, de tentația puterii personale, adică de ispita de a crede că propria lor voință sau dorință sînt însăși expresia directă a adevărului și a dreptății, și să ducă mai departe nesfîrșitul ciclu de nedreptăți și de crime ce alcătuiesc un aspect tragic al istoriei. Perioada aceasta, cînd el era cel ce răspundea de mersul treburilor din județ, era aceea a unei noi

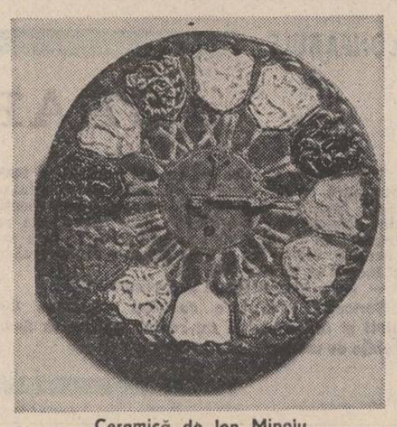

Ceramică de Ion Minoiu

bătălii — se gîndea Mureșan în unele nopți cînd, după o ședință mai încîlcită, din care i se părea că lucrurile nu ieșiseră destul de limpezite, sau după o zi grea, cînd fumase nenumărate țigări și inima i se zbătea în piept alarmată — nu mai puțin pline de probleme dificile, de contradicții, de necesitatea unor decizii rapide implicînd asumări de răspunderi, ca cea în care acționase Onisifor Suciu pe aceste meleaguri. Numai că atunci — își spunea Mureșan frecîndu-și din cînd în cînd ochii înroșiți de oboseală, de fumul țigărilor și de nesomn — bătălia se dădea cu forțe relativ puține, în orice caz nu prea pregătite pentru luptele complicate în care s-au angajat, și dusă cu hotărîrea asumării oricărui risc, căci fiecare dintre cei angajați în viitoarea ei își dădeau seama cu o stranie luciditate că ea e purtată pe viață și pe moarte, și dacă s-ar întîmpla s-o piardă îi așteaptă plutoanele de execuție sau adîncul infernal al ocnelor ; și fiecare știa că trebuie dobîndită cu orice preț, cu orice risc. Puterea, ca instrument al înfăptuirii ideilor lor. Pe care mulți dintre ei nu le înțelegeau prea bine, nuanțele se cam încețoșau, se ștergeau, rămînînd fixate în cîteva cuvinte repetate mereu, cu obstinație nesfîrșită, de parcă ele ar fi dovedit fără putință de îndoială că cel ce le rostește știe exact ce trebuie făcut. Cînd în realitate mulți simțeau doar sentimentul obscur al unei comunități de destin, al unei comunități între oropsire și nefericire — cugeta Mureșan ezitînd între un somnifer, convins că el îi va da a doua zi oboseala confuză și lipsa de claritate în gîndire de care se temea mai mult ca orice, și între aprinderea unei țigări, chiar și cu riscul de a mai acumula o noapte albă — și al unui tel spre care au înaintat buluc, fără ezitare, dar mulți dintre ei fără înțelegerea necesară a specificului acestei lupte, care trebuie cîștigată cu cît mai puține sacrificii — nu numai ale taberei lor ci și ale taberei aflate față-n față, tabăra „dușmanului" cum s-au obișnuit să-i spună ; alcătuită în mare parte din oameni despărțiți de ei (de cei pe care aceia s-au obișnuit să-i numească „vînduți" sau „trădători de neam") doar din întîmplare, printr-un joc nefericit al vieții, care i-a făcut să înțeleagă într-un fel diferit „țelul" ce trebuia neapărat atins pentru ca țara și neamul să-și obțină fericirea, de parcă fericirea unei țări ar fi fost un număr de loterie pe care nimerindu-l totul o să fie bine și la vară cald. Da, își spunea Mureșan, nu erau despărțiți decît prin niște cuvinte rostite diferit dar acoperind aceeași sete arzătoare de dreptate și de bine, și cei mai mulți dintre ei nu-și puteau imagina decît foarte vag și neguros cum s-ar putea înfăptui dreptatea și binele ; nu aveau lămurite pe îndelete, ca o teoremă de geometrie, etapele necesare, problemele urmînd a fi rezolvate, metodele și instrumentele ce trebuiau folosite în fiecare dintre ele, căile practice, descompuse în părțile lor componente, distanțele ce urmau să fie bătute în timp și asperitățile lor examinate pe fiecare metru pătrat și centimetru ; optaseră pentru una din cele două căi largi ce li se ofereau în timp ce bîjbîiau printre ruinele războiului, prin cenușa rămasă în urma promisiunilor și a vorbelor mari cu care le-au fost împuiate capetele timp de mulți ani, poate dintotdeauna, și fiecare a optat cum a putut, unii luați de marele torent al muncitorilor din fabrici, mai apropiați de sursele unde nu există decît **nu** sau **da**, unde între tine și stăpîn e o diferență fundamentală numită proprietate asupra mijloacelor de producție, unde nu există bălmăjeală și ezitare decît în capetele cele mai goale, iar alții au fost luați de obstinația celor ce nu vroiau să scape puterea din mîini, căci știau că odată cu ea se duc pe apa Sîmbetii și fabricile și moșiile și nopțile din cazinoul din Monte Carlo ori numai din Sinaia. Și pentru că ideile precise și intențiile deschise erau puțin convingătoare pentru mulți dintre oamenii amețiți de război, de bombardamente, de prezența morții în fiecare dintre zilele vieții lor, le-au fost oferite argumentele practice convingătoare, plastice, lipsite de posibilități de răstălmăcire, raiul de mîine nou, iar ceilalți : „cazanul la care o să vă ducă bolșevicii". Pe urmă mitologia s-a complicat, înfrîngerea celor ce speriau lumea cu povești despre cazanul comun la care îi vor mîna comuniștii, luarea puterii n-a adus raiul, nici doi ani de reconstrucție și nici primul cincinal, în general raiul e foarte greu de realizat, de aceea îl promit popii pe lumea cealaltă, nu în aceasta, niciodată în aceasta, și greutăți de tot soiul au început să ni se ridice în față, și atunci au apărut alte sperietori : în șoaptele celor înfrînți americanii care se pregătesc și azi-mîine soseau cu avioanele, cu mii și mii de avioane ce vor întuneca cerul din zare în zare, cu Bomba atomică menită să radă totul dintr-o suflare, cu nebuni fugiți în munți ca să-i aștepte și cu zăpăciți dispuși să-i ajute, iar în cuvîntările învingătorilor cu lupta de clasă ce se ascute necontenit, dușmanul care nu doarme, uneltirile imperialiste, chiaburii cei răi și mai ales dușmanul cuibărit în rîndurile noastre ca să lovească mai ușor și mai dureros, și așa mai departe. Miturile sînt frumoase povestite la gura sobei, dar cînd se transformă în arme de luptă politică e vai de lume și de oameni... Dar au fost destui care să ia miturile menite să mențină visul zadarnic că puterea pierdută mai poate fi recîștigată, la cei înfrînți, menită în schimb, la învingător să acopere niște greutăți reale, ivite din cauze obiective și încăpățînate, și au început să dea unde apucau, cu parul, încercînd să fie mai catolici decît papa, mai americani decît americanii, cei cu fluzii zadarnice, mai staliniști decît Stalin, ai noștri, zeloși cum nu mai sînt pe lume, fideli, fideli, fideli ! Iar toate acestea numai și numai din cauză că oamenii care s-au aruncat în acel vîrtej puternic, răscolitor de adîncimi nebănuite, sau smulși de el din mîlurile străvechi ale societății și aruncați la suprafață, nu erau destul de lucizi sau destul de calmi, sau nu aveau suficient timp pentru a medita liniștiți, căci cei învinși erau disperați din cauza pierderii fabricilor sau moșiilor, de naționalizări, de pierderea slujbelor bune, iar ai noștri erau vesnic pe drumuri, cu o bucată de pîine și un drob de brînză în servietă, vesnic zgîlțîiți de noi probleme, de surprize dezagreabile, de ostilitatea unor oameni amărîți din vreun sat uitat de Dumnezeu, vesnic electrizați de telefoane răstite, de ordine noi, greu de înțeles, de nemulțumiri strigate de voci amenințătoare : «Dar se poate, tovarășe ? Cum de nu s-a făcut încă ?», hărțuiți, nedormiți, cu creierul cuprins ca de-o flacără, și încercînd să facă totul ca să nu pară că nu au făcut nimic. Ei, în asemenea condiții, ce era să se întîmple cu unii dintre ei, decît să cumuleze greșeli peste greșeli, să devină aspri și exigenți cu ei înșiși și cu alții, apoi să îndrăgească gustul incomparabil de dulce al puterii și să înceapă să fie convinși că istoria începe cu ei și — cînd greșelile sau anii s-au adunat și au fost trimiși „să se bucure de odihna meritată — se tem că se termină cu ei. Așa și acest Onisifor Suciu. A făcut și a dres cum a știut și el, și acum, în loc să stea liniștit la căldurica pensiei bune se agită să mai iasă pe scenă. Dacă nu altfel, măcar cu prilejul unei „sărbătoriri la inițiativa unui grup de tovarăși". Vai de capul lui, își spuse Mureșan, plictisit.

Dar în ziua aceea cînd Borțig venise în mod evident să obțină aprobarea sa pentru a organiza o sărbătorire particulară, în cerc închis, a unui fost demnitar al regimului socialist, (deși nici o logică, oricît de întortocheată, nu putea argumente necesitatea unei astfel de aprobări), Mureșan ascultă cu fața nemișcată, jucîndu-se cu stiloul, explicațiile destul de incorente ale lui Borțig, apoi oftă :

— Bine, tovarășe Borțig. Vreți să organizați o serbare în familie, treaba domniilor voastre. Dacă înțeleg însă bine, dumneavoastră vreți să mă invitați și pe mine la ea. Și deși nu-l cunosc personal pe tovarășul Onisifor Suciu, nu știu de ce n-aș participa. Din nefericire, va trebui să mă mulțumesc cu un simplu act de prezență. Sînt atît de ocupat în zilele acestea, încît n-o să-mi pot permite să stau decît cîteva minute, ca să ciocnesc un pahar de vin cu tovarășul Suciu și cu prietenii săi.

(fragment din romanul „Tatuajele nu se lasă la garderobă")

viorel sâmpetrean

Rumegătoare de apă

Singur fiind, privirea încerci să o sprijini
de ape.
Ce înfioară aerul sterp, alături de tine ?
Năpîrci răscolite de raze ?
Oțelite, subțiri libelule țîșnesc din privirile
tale
Și încerci să ajungi dincolo de armătura
cea vie,
Sfredelitoare, a blajinelor rumegătoare
de apă.

Surizi
Și spaima răzbate de sub grinda de alge ;
Un sunet nou — cît o zbatere de lance —
în lac,
Și-n lac, prezența cea mare, asemeni
sentinței, te-nhață.

Nu drumul ce-l vezi în reacția stuhului
te împiedică,
Ci, sfîșietorul joagăr,
cel cu care scrii toate acestea.

Vietăți paralele

Cum sapă lunge grote omizile în soare,
Cu scrijelitul cosmic, cranii roșii curmă,
Prin pînze translucide de galaxii primare
Cad peste dumnezeu povară, cea din urmă.

Pigmei, fariseii cum sapă, doamne-i iartă
În grinda firii tuneluri de ocară.
Calota polului va fi de apă fiartă
Și limpedele prund cutremurat, de ceară.

Cum sapi inosul frunți vicleană curtezană
Înveșmîntată-n mirt și curpeni sidefii.
Nu-i loc pe niecăieri să n-aibă rană —
Și unde sînt cei morți, și unde vii ?

Cum sapă-n carne vie vederea de pe urmă
E semn că lumea-n golfuri se va surpa
curînd,
Asemeni monștrilor pe țărm, vînați în turmă,
Uciși în neghiobia de a crăpa la rînd.

Armura încinsă

se dedică lui Marin Preda

Îți amintești ?

N-a mai plouat așa de la Bacovia
Sau poate de la-nceput.
A căzut rămurișul fulgerat,
În spatele muntelui ecoul a căzut.

Ah, searbăda ta presimțire mai presus
de speranță
În armura încinsă acum, în armura încinsă
va fi.
Și toate cîte au rămas neprihănite.
Și toate cîte vor rămîne neprihănite,
Și toate cîte vor rămîne...

Într-adevăr, își aduse aminte,
Mai cu seamă de vremea cînd se credea
Cu desăvîrșire singur
— fix, ca un punct negru pe cerul pustiu —
Și privise pentru ultima oară adevărul în față.

Silabe de dragoste (I)

Dormi,
îngerii sunt departe. În muzeele cerului,
cranii astrale.
„Toate drumurile duc în negru putregai",
Sălbăticiunea din trupul meu e prea
îndărătnică
Și plină de pîndă deșartă.
Oarbă de visare ești.
Și raza-i otrăvită. Și așteptarea-i cursă.
Și pruncul, încărunțit în pîntec. Stană
de piatră.

lucian vasiliu

Mona-Monada (VIII)

Dacă vei veni în noaptea asta,
vei sta în fotoliul pe care l-am cumpărat
de la un evreu orb —
îmi vei cîți despre inubliabile
întîmplări la Baaad,
timp în care șobolanii mei favoriți
te vor privi neîncrezători
(hetairă incendiară)

Va trebui să-i conving :
tu ești una din nopțile
cînd ceasurile devin lichide
ca în tabloul lui Dali

Din cînd în cînd
voi săruta ochii tăi abisali
avertizîndu-te :
sînt maratonistul !
Inima :
candelă luminînd unghere obscure —
degetele
mi-au fost retezate
într-o încăierare istorică

De foarte departe

De foarte departe se vede : carnea
mea fumegă
carnea miroase a busuioc și a mort viu
atît de străvezie atît de inexistentă —
ea susține alergarea la jocurile olimpice
susține lectura din autori apocrifi
susține dreptul la vot al viermelui fără
de care
nu există nici bucurie nici întristare

De foarte departe se vede : asemănarea
mea desăvîrșită
cu Tatăl (nu punea niciodată pariu pe cai,
întotdeauna paria pe femei) —
de el îmi amintesc bătrînii heruvi
avertizîndu-mă :
carnea ta miroase a busuioc și a mort viu
atît de străvezie atît de inexistentă

De foarte departe se vede :
Versul acesta este cel mai egoist din cîte
am scris. El conține o cantitate apreciabilă
de trotil
gata să arunce în aer
depozitul de osanale ale derizoriului. În
acest loc
se petrece o deturnare de sensuri :
deschid parașuta deasupra văii Bîrladului —
voi descinde în mijlocul oștenilor lui
Dimitrie Cantemir

De foarte departe se vede : poezia mea
poartă aceeași cămașă de șapte ani,
semn al constanței și certitudinii.
Sîngele pătruns prin țesătură
a reușit să o înroșească —
atît de lent... pe neștiute
(cîrtița dinții își asmute)

De foarte departe se vede : pînă la
demență
iubesc ochii abisali ai numitei Mona-Monada,
iubesc pendula ucigătoare : chiar acum
îmi despică inima și craniul —
estimp
noaptea dansează goală pe masa de scris

Eseu în trenul expres

Scriu cu degetele arse
pe umerii femeilor.
Învăț
deprind
fac tumbe
sînt ignorat
umilit :

port în spate rănița
gata să mă ofer voluntar
pe fronturile poeziei

Nu vreau să vă induc în eroare
cu false probleme
nu știu dacă a doua zi va fi
lumină solară
pun pariu că va învinge poezia

Am spiritul dispus pentru marșuri forțate.
Susțin : pămîntul e o pată de sînge —
ziua de mîine m-ar putea contrazice

radio

Lumini de august

Am intrat în luna în care lumina se va cerne printre aurul sărbătorilor. Va fi, mai întîi, pe 15 o sărbătoare a Scînteii ce va împlini jumătate de veac de existență în slujba partidului, a patriei noastre. Este jumătatea de veac cea mai fierbinte și cea mai roditoare pentru istoria noastră, pentru partidul și poporul nostru. Este o sărbătoare a întregii prese române — ce-a trăit, a participat, s-a angajat în acest drum al împlinirilor — și radioul marchează și va marca în săptămîna ce urmează prin documentare („A informa, a educa, a mobiliza sub semnul revoluției socialiste", vineri, pr. I), prin radioreportaje („Un prieten apropiat pentru toți tinerii", vineri, pr. III) momentul de bilanț dar și de perspective. Dar, din ceea ce ne oferă programul pe săptămîna viitoare, prin ceea ce știm noi despre realizatori și emisii, radioul promite ca aniversarea Scînteii să însemne și un spor de calitate și maturitate în toate emisiunile sale. Și mă refer în primul rînd la cele dedicate celei de-a doua mari sărbători din august : iată, revista literară, după ce și-a dovedit promptitudinea în a marca evenimentele culturale (115 ani de la înființarea Academiei plus decernarea premiilor acestei instituții pe ultimii doi ani ; centenarul Bacovia, ca să ne oprim la ultimele sale ediții), își probează calitatea de a fi adînc ancorată în realitățile social-politice și istorice ale poporului, dedicîndu-și numărul din 9 august „stemei de biruințe" (cum se numește grupajul de versuri) de la 23 August, realizînd și un bogat bilanț al literaturii acestor ani, dar și „portret de țară nouă" prin reportaje ; mai este, apoi, această mereu documentată și bine susținută radiofonic emisiune care se numește „Memoria pămîntului românesc" ce ne propune „Partidul Comunist Român, organizatorul și conducătorul mișcării de rezistență antifascistă a poporului român" un documentar radiofonic la care vor participa Cristian Popișteanu și Petru Ignat. De asemenea, punctele cheie („Orele serii", „De la 1 la 3", dar și momentul poetic de dimineață) din fiecare zi prind pulsul din domeniul vieții materiale și spirituale prin transmisii directe, reportaje, interviuri în rubrici precum „23 August '81 Obiectivele actualului cincinal, exemplar îndeplinite".

Prin auriul sărbătorilor noastre, lumina proiectează în prim plan oamenii acestor vremuri.

S. Constantin

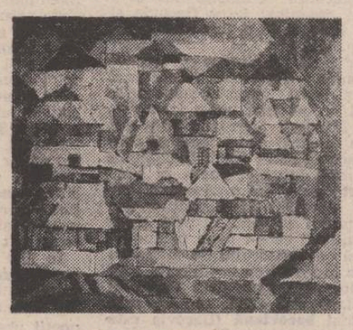

Ion Minoiu: „Peisaj cu case" (ulei pe pînză)

plastică

Pictorul și exegetul

Editura Sport-Turism a inițiat nu cu multă vreme în urmă o serie de micro-albume de artă. Intenția pare a fi aceea de a prezenta publicului larg autori a căror operă stă sub semnul permanentei reîntoarceri a memoriei afective a creatorului la locurile de baștină. Se propune astfel o lectură filtrată a peisajului patriei, o apropiere de el prin intermediul unei sensibilități de un tip deosebit care în contact cu multiplele aspecte ale vieții își menține propria identitate și se propune drept parametru pentru înțelegerea lor. Desigur, o atare inițiativă editorială nu poate fi decît încurajată și sprijinită. Criteriile selecției fiind subordonate unui scop precis, ele nu par a fi legate de consolidarea sau fluctuațiile renumelui unui artist, nici de omagierea împlinirii unei vîrste, nici de alte considerente. Aceeași selecție mai prezintă avantajul că în felul acesta se mai deschide o poartă spre relansarea unor artiști care, de ce să ignorăm faptul ?, merită ceva mai multă atenție decît li s-a acordat pînă acum.

Cel de-al doilea micro-album din seria respectivă este dedicat pictorului **Vasile Chinschi**, bucovinean de origine, în opera căruia trăiește cu o neobișnuită intensitate memoria oamenilor și a locurilor. Întîmplarea a făcut ca seria să fie inaugurată cu un nou album prezentînd opera unui alt bucovinean, pictorul de mare prospețime sufletească pe nume Ion Grigore, în interpretarea lui Cornel Radu Constantinescu.

Exegetul lui Vasile Chinschi — artist care se decide cu mare greutate să-și înfățișeze lucrările în expoziții personale, preferînd truda anonimă a atelierului și insistența artizanală asupra pînzei — este un remarcabil scriitor tînăr, Corneliu Ostahie, redactor al „Scînteii tineretului", sporadic cronicar plastic în paginile respectivei publicații, cu rezultate mai demne de luat în considerare însă decît cele ale multor confrați ce-și revendică zgomotos profesionalitatea. Solida formație filozofică a lui Corneliu Ostahie îi îngăduie o abordare dintr-o perspectivă extrem de largă a creației analizate. Natura și prezența umană în peisajele lui Chinschi îl interesează mai ales ca rezultate ale unor procese meditative, ca emanații ale contemplării conjugate cu autocontemplare. Pe interpret îl interesează, deci, filozofia de viață a creatorului, degajată din transpunerea în cuvinte a impresiei comunicate de tablouri. Procedeul este simplu și eficient. Găsind măsura și tonalitatea justă, Ostahie creionează imaginea unui artist în plină forță creatoare, ale cărui pînze au robustețea și farmecul realității ce le-a inspirat.

Grigore Arbore

muzică

O competiție muzicală

În **Întrecerea dintre Linos** și **Apollo** pentru trombon, corn și tubă de **Iannis Xenakis** (primă audiție) se intenționează o rejucare a întrecerii între păstorul grec și zeu. Pentru a surprinde elementul de interes e necesară o rapidă „repovestire" a indicațiilor partiturii, prezentate de compozitorul **Ștefan Niculescu**, conducătorul întrecerii. În introducere este amorsată competiția prin provocarea aruncată de Linos-trombon, zeului-corn și tubă ; iată deja un prim dezechilibru cu consecințe în plan muzical : superioritate de intensitate sonoră a zeului. În competiția propriu-zisă, realizarea componistică folosește o matrice pe ale cărei orizontale trombonul își alege orice linie, în partitură corespunzîndu-i cantilene notate tradițional, căreia îi răspunde (unind într-un cuvînt) corn-tuba, alegîndu-și pe verticală orice coloană, respectiv linie melodică. Alternanța se respectă riguros. Pe grila partiturii, punctelor de intersecție între melodiile executate le corespund valori pozitive și negative din al căror total se obține, la sfîrșit, rezultatul întrecerii. Penultima parte, **În așteptarea destinului**, e un interludiu în care destinul, prin „mijlocitorul" său Șt. Niculescu, „calculînd" rezultatele, decide învingătorul și învinsul, sărbătorit respectiv pedepsit în ultima parte, **Cîntec de victorie și requiem**. Și de această dată, cîștigător a fost desemnat Apollo (corn-tuba). Într-un fel, e vorba despre o glumă muzicală : competitorii sînt prezentați timbral aproape nediferențiat iar melodiile — etape de concurs cuprind într-însele sonuri avînd mai degrabă ceva măgăresc decît cantabil, ceva cel puțin bizar. Piesa se pretinde o competiție însă regulile ei țin de hazardul cel mai pur ; piesa cere „să cîștige cel mai bun", în același timp, pe lîngă faptul că zeul e reprezentat supranumeric, nu se dau reguli competiționale. Sub aceeași etichetă sînt alăturate categorii de ludic ireductibile („Agôn-ul este o revendicare a responsabilității personale, alea o demisie a voinței, o abandonare în voia destinului" le subliniază R. Caillois opoziția). În termeni muzicali consecințele vor fi : la orice se poate răspunde cu orice, oricărei proposta îi poate urma orice risposta. Extinzînd, competiția se poate întinde la nesfîrșit, cei doi competitori fiind practic asemenea întrucît nu se instituie criterii de departajare urmînd meritul personal. Transcriind în datele mitului, întrecerea stă sub semnul întîmplătorului ; or, cum știm că în Elada hazardul era „influențat" de zei, orice competiție muritor-zeu se va încheia invariabil cu un requiem pentru muritor. Mai mult, o întrecere de acest fel, observîndu-se un simulacru de imparțialitate, se desfășoară „de-a surda" (oricărei afirmații îi poate urma orice răspuns) și în condiții inegale de reprezentare (doi contra unul). Astfel, sub politicosul gest al (re)invitării la o glumă muzicală, al reabilitării unui „muzician defunct" și al restabilirii legendei în termeni carteziení, compozitorul grec oferă o glumă perfidă, o glumă cu consecințe „pedepsitoare" ascunzînd, în travestiul unei competiții strîmbe, amărăciunea lucidă a întrebării : la orice se poate răspunde cu orice ?

Viorel Crețu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (XIX)

„Așadar, faustianism, cabalism, spiritism, și mister, aceștia sînt simburii a ceea ce urmează în nuvela eminesciană, și pe deasupra știuta teorie a acelor două chipuri de dragoste : angelic și sălbatic [...] Faptul apoi că se dă o reprezentație teatrală în cuprinsul acțiunii literare la care ia parte și eroul spectator, că eroina e îmbrăcată ca Hamlet, trădează amintirea shakespeariană".

Intr-adevăr, definiția călinesciană relevă cu mare sugestivitate elementele dominante proprii structurilor fantastice ale celei de a treia „micronuvele" inserată pe axul epic general în **Avatarii faraonului Tlà**. Asemenea celei anterioare, și această „micronuvelă", în care „archaeul" regelui Tlà, peste alte cîteva veacuri, în Franța, se reîncarnează în chipul frumosului tînăr Angelo, are un început brusc ; de data aceasta, izbitor prin spectaculozitatea demoniac-romantică a imaginii. Spre deosebire de scena oarecum similară din prima „micronuvelă" (Tlà lîngă caotafalcul Rodopei) sau din **Fragment** și, în general, spre deosebire de viziunile avînd în atenție aceleași „scenarii" din poezia eminesciană, acum, în ipostaza „mortului frumos", intîlnim un bărbat lîngă al cărui catafalc aflîndu-se, femeia iubită își clamează cu sfîșietor patetism starea de inconsolabilă nefericire :

„In mijlocul paraclisului negru și înalt era zidit catafalcul îngreuiat de un sicriu și asupra întregului era aruncat un linţoliu de catifea neagră cusut cu stele de aur... În noaptea solitară arde o singură făclie... nici un preot nu murmură cu glasul mișcat rugăciunile morților, numai cite o rază se fură asupra înălțării mortuare și din formele ce transpar cunoști că sub lințoliu e un cadavru...

Deodată o ușă [de] spijă se deschide și [apare] un înalt chip de femeie. Rochia ei neagră foșnește încet asupra pietrelor bisericei, un fin văl de dantelă îi acoperă fața palidă.... un bătrîn o urmează cu mîna servilă.

— El este dar... ? Ah ! copilul meu.. astfel se sfîrșește o viață de om... astfel ?". Scena se încheie printr-un dialog-monolog străbătut de curenții unei interogații orfice deîndată recognoscibilă sub raportul tiparului eminescian originar.

„— O, Angelo ! zise încet, ai știut tu ce-i amorul, ca să-l disprețuiești...?, Ți-a mîngîiat vreodată urechea acelea dulci și întunecoase flori ale nopții, vorbele de iubire, desmierdările unei femei... a bătut odată la fruntea ta acele bătăi line, sărutările pe care o gură umedă de femeie să le bată spre a afla cari gînduri sînt acasă... ale amorului, ale dorinței, ale durerii ?... Ah, sărmană ființă solitară, te acopăr cu flori... dormi, dormi !

Ea puse mînele pe fruntea albă și moartă... El surîdea în sicriul lui cu zîmbetu-i mat și sfînt..."

Împrejurarea că chipul „mortului frumos" aparține unui bărbat se explică, evident, prin faptul că Angelo, eroul „micronuvelei", reîncarnează „archaeul" faraonului Tlà. Cît despre ideea că Angelo a făcut pînă la moarte figura tînărului misogin-ingenuu (cum îi spune „princesei" bătrînul ce-o însoțește, „un om fără inimă, care disprețuia femeile, căruia moartea-i părea o mîntuire"), trebuie neapărat avută în vedere realitatea potrivit căreia el este moștenitorul direct al lui Baltazar-Alvarez din „micronuvela" anterioară. Or, sfîrșitul acestuia din urmă stă integral sub semnul nebuniei pricinuite de blestemul amorului, al acelui amor ce i se refuză cu mercantilă brutalitate. Căci să ne reamintim cum se încheie „micronuvela" precedentă : „Simțea iar nebunia cuprinzîndu-i sufletul... simțea iar sufletul contrăgîndu-i-se într-un grăunte de jăratec... Simțea iar că nu-i nebunie, că o noapte întinsă îi învîrtește simțirea și cugetarea, că lumea încetează împrejurul lui... și în somnul lui moartea parcă mai simte ca un sunet de vioară subțire și dulce vorba : amor.. apoi simți nimic... nimic...".

Ideea ar fi că profunda dezamăgire pe care o trăiește întiia întruchipare a faraonului are drept consecință, odată cu noua întruchipare, imaginea unui bărbat care, datorită frumuseții lui demonice, este capabil a fascina în cel mai înalt grad femeia și, în același timp, a o pedepsi fără milă prin indiferentismul lui total. Punct de vedere eminamente romantic prin misoginismul lui absolutist, o asemenea „pedeapsă" aplicată femeiei nu exclude nici chiar soluția morții, deliberat și voluptos acceptată de erou. Numai procedînd astfel el are șansa dobîndirii libertății desăvîrșite, de geniu demonic ; adică, prin respingerea **de plano** a efemrului, a cărui cea mai subtilă și insidioasă formă de atracție o reprezintă amorul feminin. În punctul ei de plecare, „teza" inculcată intrigii erotice este sinonimă cu aceea din nuvela **Cezara**. Cum bine ne amintim, perceptul căruia Ieronim este îndemnat de Euthonosios a-i da ascultare vizează reeditarea condiției omului paradisiac cu prețul sustragerii de la aceeași tentație, a voluptății inimii și simțurilor. Și cum s-a văzut, la începutul „micronuvelei". Angelo dovedește că este incapabil de slăbiciunea căreia îi cade victimă Ieronim din momentul în care acesta împărtășește iubirea Cezarei, sursa iremediabilei lui alunecări din condiția de bărbat-înger sau, dacă vrem, de demon, în aceea de ființă umană vulnerabilă. Să nu uităm însă că Angelo este „programat" de „archaeul" lui Thà să ilustreze o altă fază exemplară înscrisă pe axa destinului veșnic al regelui. Or, avînd în vedere motivația intim biografică a hotărîrii regelui de a trece în neființă — dorul de moarte pentru Rodope —, sîntem îndreptățiți în presupunerea că, dincolo de imanenta sa voință de erou demonic, Angelo este menit să retrăiască suferința și, eventual, bucuria din dragoste a aceluia din al cărui „archaeu" își trage dreptul de-a ființa ca atare. Aici se află, credem, cauza care, literalmente, nu-i îngăduie lui Angelo, așazicînd, să aibă tihnă și să dorească a rămîne pentru veșnicie în lăcașul morții.

Din acest moment, tema moral-erotică a „micronuvelei" face un spectaculos impact cu tema fantaistic-metafizică a întregii nuvele. Fără nici un fel de tranziție, după scena lametației erotice în care împunătoarea „princesă" jelește la catafalcul frumosului Angelo, sîntem întîmpinați de un episod totalmente stupefiant prin conținutul lui. Nici nu iese bine îndureratа „princesă" din biserică și lîngă catafalcul lui Angelo apar doi „gentilomi" a căror prezntă se face remarcată grație următorului sinistru dialog :

— „Mă iartă, doame; că-ți spun, dar în metaforă vorbind, se-nțelege... d-ta nu-mi pari în toate mințile...

— Vom vedè, vom vedè, d-le Dreyfuss...

— În metaforă vorbind, d-ta ești un casap, d-le !

— Dar, domnule, lăsînd toate specificațiunile deoparte... un om mort nu poate fi viu... Una și cu una sună... unul viu cum poate fi mort... Două și cu două sunt patru... În metaforă vorbind... Se deschide ușa principală a paraclisului și intrară doi oameni gesticulînd și certîndu-se.

— Dar omul nu numai că-i mort, dar nici a vrut să trăiască.

— Conced, conced... dar... ce-mi pasă, fapta e că nu e...

— De vrè ori nu vrea... nu vrea ori vrea... nuntreb eu de astea... O lumină-ncoace !...

Paraclisul mic se umplu de oameni...

— În metaforă vorbind, omul nu poate fi viu și mort totodată, zise d-nul doctor Dreyfuss.

Celăalt s-apropie, dete linţoiul jos...

— Acasă cu el și-n pat, da nu-n biserică.

Popa-și făcu cruce... Dar el luase lucruri de-ngropare, anticipind... Ce-i păsa..."

Luînd seama la cele ce se vor întîmpla în continuare și realizînd pe deplin care este identitatea bizarului interlocutor al doctorului Dreyffuss, ajungeam repede la constatarea că modalitatea fantastică solicitată de prozator acum se revendică de la îndelungata și pasionanta dispută științifică cu privire la fascinantele disocieri dintre moartea clinică și moartea aparentă. Apare, astfel, limpede că dialogul dintre doctorul Dreyffuss și doctorul de Lys (căci despre acesta este vorba) are în atenție respectiva temă prilejuită de evenimentul morții lui Angelo ; eveniment ce se cere autentificat după toate regulile, prin necesarul act de deces. Acesta și este motivul prezenței celor doi doctori lîngă catafalcul lui Angelo. Nuami că, spre stupoarea preotului, între cei doi membri ai presupusei comisii medicale se ivește o asemenea radicală neînțelegere. Semnificativ este însă faptul că eludînd cu subtilă dezinvoltură romantică fondul științific al disputei, atuorul convertește, totul într-un artificiu de creație organic asimilat tehnicii fantasticului, impresionant prin insolitul imaginii narative pe care o îmbracă. Marea și inconfundabila artă a fantasticului, și de dată aceasta, constă, desigur, în ceea ce s-ar putea numi naturalețea demersului creator în virtutea căruia asemenea intuiții realistice, plauzibile în accepția originar-ontologică, sînt restituite imaginarului fantastic prin intermediul unor structuri narative de o extraordinară densitate și coerentă interioară. După memorabilul episod final din **Sărmanul Dionis**, cea de-a doua „micronuvelă" din **Avatarii faraonului Tlà** ne oferă și ea o excepțională pagină de proză fantastică al cărei erou își „vede" și „trăiește" prapria-i moarte : „Cui-i era ciudat în astă împrejurare .. era mortul însuși. El auzea vorbindu-se împrejurul lui, vedea cu ochii închiși bolțile gotice ale paraclisului și făclia de ceară albă de la capul lui... dar i se părea că totuși nu va fi decît o închipuire... I se părea și-i plăcea a fi mort... gîndea că e într-o altă lume și nu pricepea cearta pentr-un cadavru... I se părea că e prezent fără ca s-o fie... că se vedea el însuși întins în sicriu... știa bine că c-un moment înainte un deomn s-apropiase și-i acoperise fruntea cu flori albastre și cum că era mort; nu se-ndoia, numai din împrejurarea că, dacă voia, acoperemîntul bisericei dispărea pentru el și miile de stele ale nopții întindeau cîmpiile lor de azur asupra ființei lui... I se părea că e într-o cîmpie lungă și deșartă... că sicriul stă singur sub bolta cerului, că universul se coboară și-l plouă cu stele... astfel încît, acoperit cu el, el nu mai vede cu ochii decît țărdări de aur, ce căzuse pe ochi...

Tot ce voia vedea... Vedea pe mama lui plîngînd într-un colț de fereastră, ținînd spasmotic cu mîna o perdea albă... Va să zică era mort... Apoi nu mai simți nimic".

Așadar, „teza" doctorului de Lys se confirmă chiar din acest prim moment.

Cicerone Ciobanu : „Peisaj din Isaccea"

Nicolae Ciobanu

REMEMORĂRI

Mirosul pămîntului

După vreo zece ani de la plecarea mea din Șiria lui Slavici, comună în care, tot degustind la vinuri am izbutit să „colectivizez" vreo cinci podgoreni individuali, m-am întors minat de nostalgii pe acele meleaguri sfințite de soare în chip de ziarist de la centru, anunțat și primit ca atare.

Nu mă uitaseră sătenii. Mă priveau cu un soi de liniște iscoditoare și-mi aminteau, pe ocolite, serile de după repetițiile de cor petrecute în cine știe ce privință răcoroasă.

Fusesem și corist și instructor de brigadă artistică și corespondent al ziarului local și activist U.T.M. și poet raional și profesor suplinitor la o școală de surdo-muți și...

A doua zi după descindere, (am dormit cu un ins de la cooperație care mi-a povestit viața **să i-o bag în roman)**, a venit să mă ia cu șareta un țăran înalt și spătos care urma să-mi arate ogoarele gospodăriei.

Nu l-am recunoscut pe moment. Abia după ce șareta a scăpat din marginea satului, el s-a întors spre mine și m-a întrebat dacă-l mai țin minte.

— Io sînt a' lui Savu, zise el ca și cum chestia asta trebuia să-mi explice multe.

L-am privit mai atent și, brusc, ca într-o iluminare, mi-am adus aminte.

Fusese printre ultimii care se înscrisese în gospodărie și rezistase ani de zile uzînd de o metodă originală și irezistibilă.

Veneam cu „echipa de lămurire" și el ne primea ca pe niște oaspeți dragi, cu veselie, scotea slană și vin, ne poftea în casa mare, discutam rîdeam, asculta argumentele și, cînd îi puneam cererea sub nas își începea „numărul".

Scotea un strigăt de groază și repezindu-se spre tinda al cărui tavan se prelungea în chip de afumătoare spre horn, arunca cu îndemînare de cowboy o frînghie ce se încolăcea pe drugul de care atîrnau șuncile și cîrnații și, urcîndu-se pe un scaun, „începea să se spînzure"...

Multe echipe și mereu **întărite** s-au perindat prin casa lui mînați deopotrivă de speranța victoriei, ospitalitatea insului și... spectacolul final.

Degeaba însă ! A lui Savu rezista...

Într-o zi, un instructor cu experiență venit de la raion, ne-a însoțit și, fiind încunoștiințat de urmări, în clipa finală ne-a oprit decis de la orice încercare de intervenție și-a zis liniștit ca unul care-și sfătuiește feciorul să se însoare, dacă vrea : „spînzură-te, mă, dacă ești prost !"

Și a' lui Savu a încremenit în vîrful scaunului cu lațul de gît și de acolo a aruncat năpraznic și mucalit :

— Nu mă spînzur, mă, da' nici voi n-o să mă lămuriți de trei ori pe săptămînă că-mi gătați vinul și porcul și mă lăsați **individual de tot**...

Apoi a coborît de pe scaun, a semnat cererea și ne-a dat afară suduindu-ne de **grapa Sfintei fecioare cea trasă de îngeri șchiopi**...

Acum era aici, pe capră, alături de mine și zîmbea liniștit mînînd calul în galop mic printre lanurile unduitoare de grîu.

Cîmpia se întindea furișîndu-se sub orizont, cît vedeai cu ochii nici un salcîm, nici o cumpănă, nici o tufă de porumbele. Nimic decît cer reflectînd neliniștea zornăitoare a grîului inspicat.

Și, deodată, a oprit, a coborît încet pipăind pămîntul ca pe o apă, a șters calul de la coadă spre bot într-o mîngîiere tipică țăranilor și a început să meargă paralel cu lanurile, cîteva sute de pași, ca un vînător ce caută urme numai de el știute, aplecat puțin înainte.

M-a lăsat pe capră nedumerit, cu calul fornăind ușor de dragul stăpînului ca o chemare. Stăpînul se opri, rupse un spic, îl sfărmă în palmă și gustă un bob zdrobindu-l între dinți. Apoi se întoarse și, după ce se așeză alături pornind roibul, zise încet :

— Domn profesor, **de aici** (arătă cu biciul și tăcu pînă la locul în care se oprise mai înainte) **și pînă aici**, o fost pămîntul meu...

L-am privit buimac și neîncrezător nepricepînd după ce fel de semne misterioase își putuse recunoaște fostele pogoane aliniate acum în imensitatea aceea de spice unduitoare.

— După ce l-ai recunoscut ? l-am întrebat.

A zîmbit fin, indulgent, și strunind calul spre galopul său mărunt a zis :

— După miros îl cunosc, așa să știți... Numai după miros !

Mircea Micu

Flori

Modul de a fi-ntre lupi
e să urli și să bauni
ca în scenele cu fauni
și să muști, apoi să rupi ?!

Deci urechea să-ți astupi
cînd se plînge și să miauni ?!
O, cetăți fără de clauni,
armonie, — o, voi stupi !

Vor veni judecători
mai pribegi decît pribegii —
albi de norii sunători,
ei vor sta mai sus ca regii
și-au să răsădească flori
chiar pe tabla veche-a legii.

Gheorghe Pituț

Grecii din Pont față cu alteritatea

„Salmoxis: Pitagora al Geților sau celălaltul lui Pitagora?"

F. Hartog

Abraham este celălaltul lui Ulise: primul pleacă, sparge sfera, rupe omologia, iese din totalitate, din continuitate; ultimul revine, reintegrează punctul de unde a purces, închide cercul. „Mitului unui Ulise reîntorcîndu-se în Itaca, vrem a-i opune povestea lui Abraham ce își părăsește pentru totdeauna patria pentru un pămînt încă necunoscut, interzicînd servitorului să-i aducă vreodată fiul la locul de plecare". E drept că Emmanuel Levinas, ne susură la urechea stîngă Derrida cel din **Violență și metafizică,** nu-l are la inimă pe Odiseu, nici șiretlicurile acestui prea hagelian erou, om de **nostos,** de **circulus vitiosus,** aventurier totalizant (Noica, scriind — după o carte precum **Fenomenologia spiritului** — niște povestiri despre OM, să se fi gîndit oare la el?), nici nu subscrie la propozițlii joyciene de felul următoarelor:

„Jewgreek is greekjew. Extremes meet".

Ulise așadar nu-i Abraham al grecilor, Abraham nu-i Ulise al Orientului. Nu există grec rătăcitor. Există numai grec întorcător: precum Ulise, precum Alcibiade.

Abraham este celălaltul lui Ulise. Iar a gîndi celălaltul nu mai înseamnă astăzi a gîndi contrarul, opusul, omologul (care mai sînt complicii lui **idem**), ci „a elibera gîndirea în vederea întîlnirii dincolo de alternativa clasică". Știm despre celălalt că este „refractar categoriei", infinit altul, niciodată negație simplă a lui același. **Eu** și **celălaltul** nu se lasă totalizați într-un concept de relație nici în **Totalitate și infinit,** nici în **Urma celuilalt**. Celălaltul este ireductibil, irecuperabil. „Dacă am putea poseda, cuprinde și cunoaște pe celălalt, el n-ar mai fi celălalt. A poseda, a cunoaște, a cuprinde sînt sinonime cu puterea".

Dar Salmoxis? dar Pitagora? Nu-i cumva primul un Pitagora al Geților? Nu-i cumva al doilea un Salmoxis al Grecilor vestici? Întrebare legitimă în **idem,** ilegitimă în **alterum,** înlesnită de un om care a fost N. Gostar, mijlocită de excursul hartogian în capitolul 94 al cărții a patra din **Istoriile** herodotiene. Aici apare povestea lui Salmoxis, sclavul lui Pitagora. Herodot o deține de la Grecii din Pont, mari reductori de alteritate. (Au omul nu-i „măsura tuturor lucrurilor"? iar om = grec, nu barbar; cetățean liber, nu sclav, nu metec; bărbat, nu femeie; eu, nu celălalt?)

În ochii Grecilor din Pont, Salmoxis nu-i nici daimon, nici zeu. E om get (beget?), fost sclav al lui Pitagora, de la care a supt învățătura de rigoare. Pitagora, la rîndul său, este fiul lui Mnesarhos, originar din Samos, o vreme stăpînul lui Salmoxis, iar stăpîn și sclav au relație de contrarietate, sînt circumscriși în **idem.** Se vede numaidecît ironia Grecilor din Pont: cel ce în Samosul grecesc era biet sclav, la Geți e crezut a fi o ființă divină. Palid reflex al învățăturii și înțelepciunii stăpînului său, ajunge să impresioneze rusticitatea getică. (Tot așa în **Cele unsprezece mii de vergi,** Vibescu, personajul central al romanului, are un străbunic „hospodar, ceea ce echivalează cu titlul de subprefect în Franța", și merge „cum se crede la București că merg parizienii". Autorul textului, Apollinaire, e el însuși un **heimatlos,** un metec naturalizat în cele din urmă francez: cît despre ironia naratorului său, se vede cît de colo cum trădează indezrădăcinabilul reflex etnocentrist, onto-teo-logo-centrist, convingerea intimă, conștientă sau inconștientă, că locul de unde vorbim și solul pe care stăm este **umbilicus mundi.)**

Ironia pontică e prezentă pînă și în opiniile pe care le ventilează despre practicile salmoxiene, reduse la grosolane calchieri ale pitagorsismului: banchete comune, coborîri în subterane, regretele celor rămași, revenirea, acreditarea imortalității. Alteritatea getică, salmoxiana, e făcută astfel inofensivă, printr-un gest de apărare față de „cealaltă lume", față de necunoscut, față de infinit, amîndouă abhorate la Greci. Între ei și Salmoxis, între ei și absolut celălaltul, pe care nu-l pot privi în față, la care nu ar avea autentic acces decît prin față, interpun un releu de inteligibilitate, recurg la un al treilea termen, la „cel ce, departe, în Vest, și-a dobîndit, în știința împărtășită a Grecilor, un loc de personaj intermediar, prezentînd desigur o anume încărcătură de alteritate, însă de alteritate nesălbatică, inventariată, recunoscută, etichetată".

Cel mai departe — Pitagora — e aproape. Cel mai aproape de Grecii din Pont — Getul — e departe. Omologia e însă paradoxală: Pitagora e originea gesturilor salmoxiene. Inversul e totuși de negîndit, imposibil, absurd: Salmoxis ca model al faptelor și vorbelor pitagoreice. Acest absurd e conjurat de Grecii din Pont așa : Salmoxis a fost sclavul lui Pitagora.

Luca Pițu

A treia întîmplare

Urmare din pag. I

și frecat ca o coajă de melc între degete și asvîrlit, presărat colo și colo printre pietre și mărăcini. Căprioara s-a îndoit de spinare, și-a răsucit capul în sus și s-a uitat fix acolo de unde-o săgetase parcă un arc nevăzut. Cercurile apei din care băuse mai tremurau încă, ea s-a dus puțin mai încolo și poate că de pe bot i se mai scurgeau cițiva stropi, cîteva dîre cînd, cu piciorul de dinainte, ca și cum și-ar fi făcut cruce, a curățat bine locul, l-a mirosit apoi și s-a culcat. Cînd m-am apropiat era caldă, i-am luat capul în mîini, abia și-l mai mișca ; i-am văzut pielița albă de pe ochi, era oarbă, și furnici — cînd avuseseră timp, doamne, în numai cîteva clipe să-i intre și s-o foarfece-n ochi —, cîteva furnici care-i și umblau pe luminile arse, stinse și scurse de mult, moarte, niște furnici care pot fi și de treabă altfel, și chiar și sînt, dar care, acum, iată-le, ce mușuroaie și-au găsit și ele să-și facă, și în ce fel, și spre ce hrană, cîteodată, instinctul le-a grăbit. Setea îi făcuse cărare — căprioarei — spre apă și am mai văzut că în tristețea și împăcarea ei nu mai are nici teamă și nici măcar puterea, senzația de recul față de tot ce i s-ar fi putut întîmpla și umblase așa cu furnicile acelea în ochi ca în două mici și sclipitoare morminte prin care nimeni nu se putea uita și nici ea, dinlăuntru, nu mai putea să vadă nimic.

Întîmplarea aceasta a fost, adică aceasta e, mai bine n-ar fi fost.

ROSTUL POEZIEI

Est **modus in rebus** și desigur că Poezia despre care Novalis spunea că e esența lumii, are un rost al ei. Noi, românii, sîntem un popor eminamente poetic și afirmația lui Alecsandri că „românul e născut poet" va rămîne valabilă cît va dăinui lumea.

Ce înțelegea Hölderlin prin noțiunea de „Dichterberuf", adică prin „profesia de poet", tradus mot à mot, dar care înseamnă de fapt atît oficiu, meșteșug, mesaj, cît și vocație ? La întrebare răspunde, în modul cel mai serios, românul Mircea Eliade, în nuvela sa „În curte la Dionis". „Mesajul poetului este de a-l readuce printre noi pe Orfeu, pentru ca acesta printr-o mutație taumaturgică să scoată oamenii din sălbăticie..." Poetul din nuvelă precizează : „Nimeni nu a înțeles pînă acum adevăratul înțeles al mitului orfic. Mesajul lui Orfeu acesta a fost : că schimbarea omului, mutația lui nu poate începe de sus, prin elite, ci foarte de jos, de la oamenii de rînd, cei care petrec noaptea în grădini și restaurante... Pentru că neînțelegînd sensul mesajului lui Orfeu nimeni nu înțelege că Poezia este nu numai o soteriologie, ci și o tehnică politică. Numai poezia ne mai poate mântui, mai poate schimba omul... Dacă nici poezia nu reușește, nu mai e nimic de făcut." Iar mai departe, același Adrian : „Poetul !... mai mare decît Eschil și Shakespeare și toți ceilalți laolaltă. **Profet** și **taumaturg** în adevăratul sens al acestor cuvinte, adică în sensul lor politic."

Ceea ce înțelege Eliade prin sensul politic al acestor cuvinte poate să descifreze doar un inițiat, prietenul meu, Poetul. Căci sensul cuvîntului politic trebuie să fie considerat la polul său cel mai de sus, adică al unei politici în absolut : „Fiarele sălbatice, pe care Orfeu le îmblînzea prin muzică și poezie sunt oamenii în starea lor naturală". Este ceea ce spune și Hölderlin în „Dichterberuf" : „La malurile Gangelui a fost auzit triumful zeului bucuriei, cînd tînărul Bacchus, cucerind pe toți cei pe unde trecea, a sosit la țărmul Indusului, ducînd vinul sfînt și **trăgînd popoarele din somnul lor.** Și tu, Înger al luminei de zi, să nu poți trezi tu pe cei ce încă dorm ? Dă-ne legi, Tu singur Măiastre, ca Bacchus, ai dreptul de-a cuceri. Nu interesează soarta și grijile zilnice ale muritorilor din case și de sub cerul liber, cu toate că omul își asigură hrana și apărarea mai nobil ca animalele. **Dar altceva a fost încredințat oficiului și grijei poetului.** Cel Prea Înalt este cel căruia noi îi aparținem. Prin cântecul nostru mereu înoit, el trebuie să ajungă la inimile celor ce îl iubesc". Este vorba, desigur, de Poet.

„Așteptăm pe Orfeu, așteptăm pe acel poet de geniu" — spune Eliade prin gura poetului Adrian din nuvelă — „al cărui verb **va sili** omul să se deschidă către Spirit, cu alte cuvinte va precipita mutația pe care au rîvnit-o toate religiile și filozofiile din lume. Cine îi va mai putea rezista lui, Poetului ? Vă întreb : ce mistreț a mai putut rămâne el însuși mistreț în toate firea, ascultându-l pe Orfeu ?"

Prin „orfismul politic" trebuie să înțelegem „facerea de bine", „salvarea comunității", acea trezire la memorie, sau „anamnezie", care nu este altceva decît „conștiința permanentă a propriei existențe". Și aceasta o face Poetul prin Logos, Verb, magia Verbului, Poezie. Căci prin cuvînt a ieșit omul din singurătatea sălbăticiei : „Neîndoielnic este bun dialogul / Să spui ce ai pe inimă" (Hölderlin). Anamnezia este „trezirea inimii" prin „iubire". Rostul Poetului este de a nu lăsa omul („Om uitător, ireversibil" — Ion Barbu, „Oul dogmatic") „să piardă amintirea originii firii lui care îl face să ființeze" și „să refuze efortul" de-a-și căuta aceste origini. Acest refuz, numit de Heidegger „revolta generală a omului împotriva lui însuși", trebuie **refuzat** de Poet.

Poziția lui Eliade poate fi stabilită cu exactitate numai dacă disociem atent între termenii „oameni de rînd" și „soteriologie", adică între „mase" și „personalitate", între „colectiv" și „individ". Căci, „este o descoperire a lui Orfeu : dacă revelația este de origine comunitară, mântuirea este, cum spune personajul lui Eliade, personală". Vorba lui Hölderlin : „Fest bleibt eins : es sei um Mittag oder es gehe / Bis in die Mitternacht, immer besteht ein Mass / Allen gemein, doch jeglichem auch ist eigenes beschieden / Dahin gehet und kommt jeder, wohin er es kann" (Brot und Wein — Pâine și vin). Adică : „Ceva e sigur : fie că e spre miezul zilei sau se apropie / Miezul nopții, dăinuie o măsură / Egală tuturor, și totuși fiecăruia îi este ceva numai al lui, / Către acesta merge fiecare și ajunge pînă unde poate".

În acest sens se poate, doar, vorbi de „orfism militant", care trebuie înțeles ca taumaturgie și vindecare a celor de jos de sălbăticie, prin „orfizarea" lor, prin deschiderea către Spirit și prin trezirea în suflet și inimă a iubirii și bucuriei. „Proorocirile se vor sfîrși, limbile vor înceta, cunoștința va avea sfîrșit. Dragostea nu va pieri niciodată".

Disprețul față de Poet, care exista și pe vremea lui Platon și a lui Hölderlin, va continua să existe, atîta timp cît mistrețul va rămâne el însuși în toată firea, și Orfeu nu îl va îmblânzi. Dar opera Poetului se clădește în limbă — cel mai imperisabil monument — care va dăinui deasupra tuturor secolelor, chiar și a celui „cefal și apter", deoarece, cum spune același Poet : „Was bleibt aber, / stiften die Dichter". „Dar ceea ce rămîne, / întemeiază Poeții".

Gavril Matei-Albastru

CONFABULE

ȘEARPELE

! Un șearpe se tîra pe un cîmp, de luni spre duminică, zi de sfîntă și priveliște și sărbătoare „spre toamnă, cînd arborii și mai ales arbuștii sînt colorați viol și diferit, fie pe frunze, fie pe fructe". În drumul său, altfel zis în tîritura sa, șearpele întîlni un șoricel care numai ce-l văzu și începu să se și sperie.

— Ssiit, sisii șearpele apropiindu-se.

Șoricelul însă tare chițcăia, clănțănea din dinți și din ochișorii lui rotunzi și iuți ca două bobițe de mercur picau lacrimi.

— Sssiit, sisii șearpele supărat de atîta zgomot.

— Nu pot, prea înțeleptule, nu pot, frica este mai mare decît dorința mea de a-ți face pe plac, chițcăi cu disperare șoricelul.

Neputința lui de a păstra liniștea îl ieși din fire pe șearpe care, după ce-l mai sisii o dată, îl înghiți pe șoricel. Și de-atunci, pe locul pe care acesta plînse cu atîta lacrimă și zgomot, crește coada șoricelului !

Iulian Neacșu

Un remarcabil gest editorial

Urmare din pag. I.

mă apariție de pînă acum a seriei. La fel ca și Gh. Zincescu — prozator al lumii satului — I. F. Panduru cîștigă încrederea cititorului prin construirea (cu mijloace ținînd de literatură, dar și de inteligența de a ști să faci literatură) unei lumi numai a lui, lumea satului Priboi, unde totul se rostuiește după dorințele scriitorului, unde oamenii sînt priviți cu dragoste și încredere, ei putînd oricînd să se întoarcă acasă, fără teama de a se simți stingheri în propriul lor cătun. Bucăți memorabile de proză („Ulița nunții", „Dincolo de amurguri", „Din Priboi se vede marea" și — mai ales — „Sărbătoare tîrzie") alcătuiesc volumul unui prozator stăpîn pe uneltele sale, matur, sever în ceea ce privește așezarea în pagini de literatură a unor întîmplări trăite cu veritabilă intensitate, într-un punct geografic inconfondabil. Chiar și celelalte piese ale volumului fac dovada înzestrării autorului, a posibilității lui de a povesti, cu har, întîmplări mai mult sau mai puțin semnificative (un exemplu edificator este, în acest sens, „Pasărea Gulupilor", în care influența lui Sukșin este evidentă).

Un prozator ceva mai cunoscut (deși prozele sale n-au stîrnit, în rîndul cronicarilor, vreun interes deosebit) este **Dan Mutașcu** autor al culegerii de proze scurte „Căsătorie din dragoste". Cartea — subțire (și la propriu și la figurat) dovedește, însă, apetitul prozatorului pentru povestirea „de interes", piesele adunate între copertile volumului vorbind despre tristeți incredibil de ușor uitate, despre iubiri trecătoare și patimi de-o clipă, despre deziluzii și singurătate, fiind, toate, niște crîmpeie de viață (alese la întîmplare) a cărora semnificație este cu greu, (chinul este al prozatorului !) aflată. Dar, chiar și în acest caz — cel mai puțin fericit pentru întreaga colecție — pot fi remarcate o serie de teme demne de interes, pe care doar graba prozatorului le-a expediat, făcînd din ele o colecție de banalități.

Cam același lucru se întîmplă și cu volumul „Acces la esență" semnat de **Mirel Brateș,** doar că aici — în locul prozei — avem de-a face cu reportajul, bine construit, temeinic, dar fără vreo deosebită valoare emoțională. M. Brateș a văzut multe în jurul său, știe — din propria-i experiență — destule, dar atunci cînd își așează creionul pe hîrtie, spre a le relata — o ciudată greutate îi împiedică dorința de comunicare. E drept — așa cum remarca, într-un „cuvînt înainte", Horia Pătrașcu — autorul „fantazează, realist, pînă la marele amănunt", dar — din această generoasă definire — remarcabilă rămîne doar formularea lui H. Pătrașcu. „Marele amănunt" (constituit — pentru M. Brateș — de construcțiile ce-au schimbat chipul țării în ultima vreme, de avîntul științei și tehnicii) este ușor de regăsit, dar el nu are necesara forță de incitare a cititorului, care este captivat, în primul rînd, de datele exacte, singurele ce spun drept și frumos despre cîteva importante împliniri. Tehnica reporterului nu este rudimentară (departajîndu-se net de ceea ce ne oferă presa de fiecare zi), dar ea nu oferă decît prea puțin lectorului, dornic de prospețimea exprimării, de lucruri cu adevărat deosebite — trăite sau povestite.

În sfîrșit, ultima dintre apariții (dar nicidecum în ordinea valorii) este volumul „Călătorii neobișnuite", semnat tot de un debutant — **Cristian Velescu.** Prozatorul resimte tentația fantasticului, dar pretextele invocate de el sînt șubrede. Acest prim amendament adus cărții sale este, de fapt, și ultimul, pentru că C. Velescu știe să povestească foarte cursiv, atrăgător, și — atunci cînd privește realitatea drept în față — ca în „După-amiază dansantă" — se dovedește un scriitor de forță, pe deplin competitiv în peisajul prozei noastre de azi. Toate piesele volumului vorbesc, la o lectură atentă, despre un scriitor care știe să minuiască uneltele — chiar și pe cele mai complicate și de ultimă oră — ale prozei, dar — mare păcat ! — rezultatele nu sînt pe măsura intențiilor, „aducerea la temă" făcîndu-se greoi, iar bombasticismul unor exprimări privind lectura de profunzimea dorită de scriitor.

Cu un cuvînt — inițiativa editurii „Facla" este întru totul remarcabilă, realizările de pînă acum datorîndu-se unor inimoși și exigenți redactori de carte **(Ion Anghel, Wilma Michels** și **Gheorghe Mandici)**, prin al căror efort, harnica și prolifica editură timișoreană face un important pas înainte pe drumul interesului general cu care este înconjurată, în prezent, proza scurtă — desigur, cea de bună calitate.

Bacovia și Rollinat

Urmare din pag. a 3-a

ecouri mari însă în cercurile criticii de elită. Bacovia l-a cunoscut, odată cu Verlaine, Rimbaud, Jules Laforgue, Gustave Kahn, Josephin Péladam, Charles Cros și alții în prea răspîndita, populară și la noi pe la începutul secolului, colecție **Les hommes d'aujourd'hui**. De tot interesul rămîne o mărturisire a poetului de la Bacău din care reiese preferința lui pentru Rollinat, înaintea celorlalți simboliști francezi : „Prin 1890—1903 m-au preocupat adînc Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Rollinat, Jean Moréas, pe care i-am descoperit în colecția „Les hommes d'aujourd'hui". **Carte de căpătîi : „Les Névroses" de Rollinat"** (subl. în text) și Agatha Bacovia va reveni : „Știți însă care a fost cartea de căpătîi a soțului meu ? **Les Névroses** de Rollinat. De aici au venit sugestiile atîtor nevroze și fiori din poeziile lui Bacovia, precum și acea atmosferă de straniu și macabru. A existat însă și o puternică afinitate organică între Bacovia și Rollinat, soțul meu fiind și el o fire muzicală". (apud ediția citată, p. 445).

În fond, — de ar fi să ne situăm pe terenul **culturii** poetului român : disparată, făcută mai curînd întîmplător și, cum arată documentele, destul de unilateral — cel mai puțin însemnat dintre simboliștii francezi, aproape obscurul („obscur" în ambele sensuri) acum Rollinat este **intermediarul** lui Bacovia către marii Baudelaire și Edgar Poe. Mai mult intuitiv, poate, el simțea superioritatea artei celor doi predecesori, dar se descoperea mai apropiat de „sentimentalismul" și cabotinismului epigonului, prin chiar condițiile vieții și culturii care-i unea în anume chip, unda „bovarică" a visătorului de la Bacău fiind presupusă a se îndrepta cu predilecție spre cîntărețul „nevrozelor" din cafenelele Parisului de început de secol. O altă rimă, rămasă prin forța lucrurilor numai **bacoviană** (Bacovia este poetul cel mai greu de imitat), în **Finis,** ne pune în fața ochilor această foarte semnificativă gradație : „Departe, în cetate viața **tropota**... / O, simțurile-mi toate **se enervau** fantastic... / Dar în **lugubrul** sălii pufneau în rîs sarcastic / și Poe, și Baudelaire, și **Rollinat"** (sublinierile noastre).

Foarte pe scurt, am arătat cum și de ce, în **Marș funebru,** Bacovia este în chip hotărît superior lui Rollinat din **L'amante macabre,** cu toată marea apropiere de texte și cu toată precedența poetului francez. Cum prea bine se știe, în artă, anterioritatea și originalitatea unei înfățișări sînt aproape întotdeauna hotărîtoare și reluarea unei teme, a unei idei, a unui motiv rămîne riscantă din mai toate punctele de vedere. În cazul de față, însă, la mijloc intervine un talent nativ foarte puternic, care își îngăduie (căruia i se întîmplă și-i este permis) **să reia** din opera unui predecesor motive poetice în contexte net superioare. S-a întîmplat aceasta, în certe împrejurări, cu toți marii poeți ai lumii, Dante, Shakespeare, Goethe, Eminescu printre aceștia. Exemplul cel mai caracteristic pentru Eminescu sînt versurile lui Vasile Fabian Bob, din aproape neștiuta acum poemă **Moldova la anul 1821 :** „S-a întors mașina lumii, s-a întors cu capu-n gios, / Și merg toate dimpotrivă, anapoda și pe dos", devenite în **Epigonii** solemnele și purele : **„S-a întors mașina lumii,** cu voi viitorul trece / Noi sîntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece". Schimbînd neapărat ceea ce se cere schimbat, așa stau lucrurile și cu înnobilarea motivelor simboliste și funebre din **L'amante macabre** a lui Maurice Rollinat în bacovianul **Marș funebru,** una dintre cele mai specifice compuneri ale poetului **Plumbului,** după opinia noastră și — în lumina celor discutate mai sus — nu atît de „contestabilă estetic".

În altă ordine de idei, din sumara analiză ce am întreprins în rîndurile de față, se poate întrezări în același timp și una din cauzele pentru care astăzi, la noi Bacovia este unul dintre poeții preferați (mai peste așteptări), cu deosebire în rîndurile tinerilor, cu urme vizibile în creația poeților de ultimă oră.

atelier literar

poșta redacției

A. DORIN : În general, pagini interesante, care nu lasă, însă, senzația unui progres, ci mai degrabă pe aceea a unui cîștig de teren în favoarea confecției laborioase. Mai bine, în „O sărbătoare", „Eu cu părul în ochi", „Cînd scriu", „Frunte".

M. CRISTOFAN : N-ați folosit cum trebuie lungul răstimp, în completarea și aprofundarea cunoștințelor dv. despre poezie, în îmbogățirea și perfecționarea mijloacelor, etc. Textele de-acum nu creează, ci mimează poezia, agitînd niște vorbe fără șir (vorbe alarmant de puține și sărace, un fel de trusă „poetică" minimală, stas !...), într-o joacă sau prestidigitație nici măcar spontană, întîmplătoare, ci pe o rețetă mereu aceeași, invariabilă, monotonă. E o cale greșită care nu vă poate duce decît la eșecuri. (Ceva, în „Rădăcini").

M. OLARIU : E ceva, dar încă vag, nesigur, incipient. Să mai vedem.

D. ILIE: „Lacul sublim" e singurul lucru inteligibil. În rest, mister deplin (ca și în parabola cu „Les six femmes", dealtfel !...).

A. BLASCU : Sînt, în general, pagini modeste, uneori cam forțate, alteori dominate de convenționalism didactic și locuri comune. Ceea ce nu înseamnă că nu aveți deplină dreptate în privința soartei vitrege a umorului și satirei, în zilele noastre.

C. IONESCU : Cîteva pagini bune, dar nu la nivelul (superior) așteptat (exigențele se adresează — mai trebuie s-o spunem ? — omului de talent, conform reputatei zicale că „de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere"!...): „Doar gîndul uneori", „Mesaj". „Vei simți".

KAUSSI ALGOS : Parcă e mai bine, în ansamblu, dar cursivitatea încă suferă, „zvicul" e încă absent, adaosul de elemente noi n-a adus decît un plus de încărcătură aglomerată (...și o inutilă, gratuită expresie licențioasă, în strofa penultimă).

A. DUMITRAȘCU : Mulțumiri și reciproca !

V. MĂNESCU : Există o undă lirică, zbătîndu-se printre forme greoaie, „studiate", manieriste, în căutarea unui sunet simplu, liber. pur. Ceva, în „Ascultînd Enescu pe întuneric", „Cum să mingîi o pasăre adormită", „Poetul", „Am chemat fotografii cu blitzuri", „Cînd", „Alibi".

E. CHELARU : Predomină lucrul manual, efortul grafic, lipsit de inspirație, de spontaneitate, de „cutie de rezonanță". Ceva, în „Visul tatii", „Onestitate", „Caut clipa".

EM. BĂLȚIANU Lucruri frumoase, calme, înțelepte („Vacanță", „Plecare", „În cuvinte", „Orgoliu"). Mulțumiri și urări de sănătate.

PAUL MONA : Un început de limpezire și consistență în unele pagini („Datoria mea de bărbat", „La modul general", „În sănătatea mea"). Să sperăm că acest început va avea urmări din ce în ce mai convingătoare.

OPTIMUS : Lucruri neinspirate, cele mai multe, notații dezordonate, inconsistente, neglijente. Ceva mai bine, în „Accesorii", „Luați din jurul meu toate lucrurile". Ne-a mihnit, desigur, vestea eșecului, dar felul cum îl întîmpinați e de bun augur. Ne puteți căuta, firește, cînd considerați necesar.

Dana Cosma (pe viitor, mai citeț!), **Nicolae Neli Danilov, X.Y.Z., Nelu Voican, Vasile Gramaticu, GAL** (mai citeț !), **Victor Addel, Florian F. Alexandru, Florea Cristy, Al. Dak, I.D. Vedeanu, Dorin Sabangian** (mai bine, în „Lectură", „Lecție despre dreaptă"), **Lucea Luceanu, T. Pirvan, E.T.K. 38** (mai bine, în „Batiscaf", „Pionul"), **Mirela Casapu, F. Sadic, Dor de soare, Eugen Dogaru, Cornelia Armina Marcu, Nae Cristian, Alfons Pintea, R. Popel** (ceva, în „Sînt prelungirea singelui"): Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Strigăt", „De unde această neliniște", „Am iubit un gînd" etc.; „Întrebări lîngă un zid de flori", „Ucenicii marelui", „Pentru ce această noapte ?", etc.; „Scut" ; „Flori de muncitor", „Pe prispa casei bătrînești"; „Pendulare", „Etape", „Planuri suprapuse", etc.; „Oameni, oameni", „Vise de oameni", „Admirație de stele"; „Emfaza limbii", „Prima zi de moarte", „Mistificare", etc. ; „Din trupul înmiresmatei pîini", „Sacrificiu din dragoste pentru pacea pămîntului", etc.; „Brusc și dintr-o dată", „Scrisoare mamei", etc. ; „Uneori noaptea", „Succesorul", „Disculpare", etc.; **M. Ciocănel, Vip, Ionel Bălan, Sabin Ciupa, Viorel Nină, Dan Pricope, Mihai Const. Voicu** (ceva, în „Omul este o pradă", „Fosnetul privirilor"), **George Nord, Mihail Turzai** (ceva, în „Zăpezile"), **Afrodita, Petru Paol ?** (indescifrabil), **Liliana Lăcrămioara Hrenciuc, Marian Ucim, Adrian P., Ioan Pop, Mircea Mihai, Vasile Grigoraș, Teri Bușuteiu, Giany Fernic, Maria Luca, Viorica Maxim, Loys:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Nu blestem

Mă confunzi, sir, sînt prieten cu lacheii
Și dacă port monoclu de mărgean
E ca să pot privi prin borta cheii
Madame despuiate la pian.

În umbra ușii port pantofi de vată.
Vă-mbătrînesc pe toți cu-al meu soroc,
Cum opintiți pe fiu să-l faceți tată
La adăpostul fastului baroc.

Dorinței, sir, nu-i rege dumicatul
Și-n vise nu-s doar bule de săpun ;
Și dacă Venus îmi respectă patul,
Nici Cronos n-are slugă, ci stăpîn.

Și gînduri de despic, le gust deșarte.
Închinăciuni la haită n-aș putea,
Cînd știu că-s os din oase fără moarte
Nu blestem, sir, cucuta din ulcea.

VINTILĂ CRIMATU

Cu ochii pe ceas

Așa, pînă la capătul
pe care nimeni nu-l știe,
voi aștepta răbdătoare
să te smulgi de lumești legături
pentru aceste răstimpuri
pentru care nu mai am nume —
într-atît se confundă
cu vorba simplă „viață".
Tot așa, vor fi zile și nopți
cînd fotoliul acesta
va fi un scaun de tortură —
din acele ce se mai pot vedea
prin muzeele închisorilor.
Ceasul acesta
l-ai dres dinadins —
prin el, îmi măsori timpul,
dilatîndu-l, la exasperare,
știind
că alt timp nu mai am —
că nu am nici o rezervă,
nu păstrez nicăieri,
în nici o casetă,
în nici un sertar,
nici măcar o secundă
care nu-ți aparține.

VIRGINIA SOARE

Cînd scriu

Cuvintele mele
sînt degete umezite
cu care
sting luminări...

ANDREI DORIN

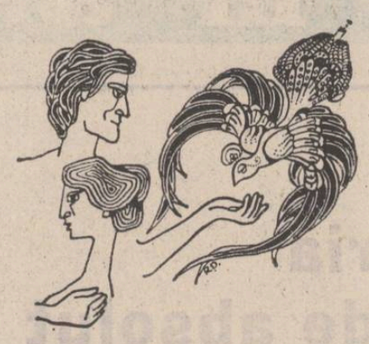

Desene de Robert Drăghici

Poetul

o drum pornit din mînăstirea timplei
cu urma grea de ginduri și de vis
din lutul tău o întrupare pură
aripile de aur și-a deschis

nu pot să istovesc acea pornire
ce-n clopotele frunții o ghicesc
cînd lucrurile oricît de sărace
dau buzna-n mine și mă biciuiesc

MARIUS DUMITRESCU

Mult is, doamne, nestatornic

Mult is, doamne, nestatornic,
parcă treier timp pe ornic,
mai departe sînt de moarte
cu minciuna dintr-un foarte,
mai pieziș și mai amintre
sînt c-un somn de prunc în vintre,
mai altfel și mai așa
iarba-n ea m-o înfășa
de la pleoapă pin' la gînd
totdeauna prea curînd,
de la cîntec pin' la glezne
totdeauna mult prea lesne,
de la suflet pin' la gene
niciodată prea alene,
de la da pînă la nu,
de la fără pin' la cu,
de la pe pînă la sub,
de la arie la cub,
de la do pînă la si
într-o ușă va scrîșni
ruginită cheia sol
să mă-nghesuie bemol
vindecat de rostogol
în cavoul lunii gol !

IOAN GRUNZ

Biografie

Nu știi despre mine decît
Ceea ce știu eu despre o piatră din drum :
că a fost călcată-n picioare
și la rîndul său a lovit ;
că vînturi și ploi au mușcat cu furie
din ea
(lupta pentru apărarea fiecărei
particule a fost neînchipuit de grea)
că uneori au acoperit-o petale ușoare,
alteori prafuri înăbușitoare ;
că visa să capete strălucire
și să-și ducă viața în montura unui inel
dăruit ca pecete pentru o mare
iubire.
Nu știi despre mine decît
Ceea ce știu eu despre o piatră din
drum.
(chiar atît era necesar — atît și nimic mai
mult).

DIANA BARBU

ECHILIBRUL CRITIC

Urmare din pag. 1

sînt curată mitologie o dovedește, printre alții și Nicolae Ciobanu, om politicos și cu infinite ceremonii în dialog, semănînd în aceasta cu Eugen Simion, pacific și de o mansuetudine extremă în conduita lui fraternă. Astfel de observații nu se bizuie însă în chip exclusiv pe civilitatea raporturilor umane, obligatorii într-o lume culturală, ori de unde ar fi, ci par a izvori dintr-o compoziție sufletească echilibrată, care e a unui exemplar senin al umanității. Nicolae Ciobanu este omul pasiunilor biografice solide și fără anxietatea patetică dovedită de alții, nu e dotat pentru lupta de baricadă și în vreme ce cite unul e tulburat de evenimentele curente, el își plimbă copiii prin Cișmigiu. Acest iremediabil Candide, tratînd pe toți la fel și înapt a vedea unde sfîrșește camaraderia și unde începe poltroneria, are umor, convingeri ferme exprimate neted în particular și cu o acuitate directă care ar putea ului pe aceia care îl cunosc numai din scris. Nicolae Ciobanu a venit în critica literară din mediul universitar, e bănățean prin adopțiune și moldovean de origine. Un deceniu, cît a fost lector la facultatea filologică din Timișoara, a însemnat spiritualicește pentru el enorm și i-a pecetluit cariera critică pentru multă vreme.

De îndată ce abandonează „critica orală" și se apucă de scris, în acest om pe deplin onest față de sine se trezește profesorul și pedagogul. El știe că a emite judecăți înseamnă a te așeza într-un punct absolut față de operă și într-un raport relativ cu istoria. Ceea ce astăzi pare indeniabil, mîine ar putea valora cu mult mai puțin, ceea ce ochiului contemporan i se pare placid, ar putea căpăta valoare a posteriori. Criticul pasional riscă precum „jucătorul" lui Dostoievski, chiar în ipoteza că ar trebui să se „sinucidă" moralicește în final, „profesorul" cîlcînd de preferință pe terenul clasic și respirînd în aerul tradițional, întîrzie aprețuirea nemijlocită și lasă, cum se zice, faptele să se consume, printr-un examen temporar de temperatură.

De aici provine înfățișarea șovăielnică a criticii lui Nicolae Ciobanu, care nu însemnează inaptitudinea de a vedea valori cît sentimentul că valorile se modifică și a le clasifica încă de astăzi este a te substitui unei perspective pe care contemporaneitatea n-ar putea-o avea. Acest „didacticism" superior, care în fond relativizează totul, este nota criticii lui Nicolae Ciobanu, care nu derivă din amenitatea veninoasă a lui Perpessicius deși are aceeași compoziție umorală în final.

În chip invariabil, cine este „profesor" și comunică judecățile învesmîntat în riguroasa jiletcă didactică preferă mai degrabă istoria literară decît critica foiletonistică fierbinte și de cite ori se aventurează pe teritoriul actualității de ultimă oră pășește precum matelotul de-abia coborît pe uscat. De aceea, opera lui Nicolae Ciobanu s-a întemeiat mai cu seamă pe examenul „tradiției", interpretînd actualitatea precum o prelungire sufletească a materiei revolute în mediul conținutistic de azi.

O astfel de critică înșurubată în valorile dovedite este aceea care ne dă „monografii", sinoptice de teme și de motive, face istoria amănunțită a unui moment și a unei specii, pornind de la o cît mai întinsă bibliografie și sfîrșind în clasificarea totului ca în tabloul lui Linné. Istoria literară didactică are ceva din substanța intelectuală a botanicii, făcînd din opera critică propriu-zisă un ierbar de plante puse la presat și descrise cît mai amănunțit, din sentimentul că precizia fotografiei minuțioase e o condiție a adevărului. Întîia contribuție a lui Nicolae Ciobanu este aceea privind „Nuvela și povestirea contemporană" (1967), urmată de o monografie, „Ionel Teodoreanu. Viața și opera" (1970). Tot ceea ce criticul a produs după aceea, prefețe, ediții critice, antologii (una despre nuvelă în literatura română — remarcabilă) și contribuții critice propriu-zise („Însemne ale modernității" I (1977) și II (1979), nu aduc în stil și în umoare nimic nou, căci „profesorul" e în exegeză gata formată de la primele manifestări și a-și rectifica stilul ar fi o erezie cu incalculabile consecințe. În schimb, părerile evoluează în raport atît cu maturizarea conștiinței individuale cît și cu înaintarea exegezei critice globale, căci cine este „profesor" înțelege a rectifica opinia cu greu însă a o rectifica în final dacă alții au demonstrat altceva mai bine și mai convingător. Vocea didactică în critică este, ca atare, mediatorul instinctiv cel mai fidel al mentalității critice curente.

Studiul despre „nuvelă și povestire" s-a ivit, ca atare atunci cînd proza românească repudiase pentru un moment romanul, cultivînd „short stories" în ideea de a se reîntoarce la real. Monografia asupra lui „Ionel Teodoreanu" e o restituire critică obligatorie la momentul ei, cînd prozatorul ornamental și baroc se reîntorsese, prin reeditări în actualitate și cîștigase o incontrolabilă glorie mai cu seamă la public. „Însemnele modernității" indică și acestea un accent nou al exegezei, pe care Nicolae

Ex libris de Dragoș Morărescu

Ciobanu îl pune mai rar întîiul. Deși revizuirea nu privește pe aceia care susțin prin valoare întreaga noastră literatură, totuși procesul rectificator este salutar și în fond prin contribuția conjugată a unor asemenea cercetători serioși, cu aspect în aparență pasiv, examinînd opera ca lemurii antici, au ieșit marile sinteze pregătite de asemenea controale periodice.

Fapt sigur e că prin înaintarea sa ca de mașinărie grea, urcînd pieptiș un colț abrupt, critica lui Nicolae Ciobanu a cîștigat mult în diversitate și, în definitiv, în culoare. Cea mai valoroasă contribuție a criticului („Însemne ale modernității", II) este și cel mai fidel portret luat „la secundă", acela al unei conștiințe scăpate, nu de tot, de presiunea normelor catedratice, cîștigînd, în imaginație, în examenul istoriei literare, stabilit temporar în „orizontul" contemporan spre a lua o mostră de sol literar, și, nu în ultimul rînd, un cronicar plin de cordialitate al debutanților, pe care îi vede cuprinși, ca pe Saint-Jerôme, de tot soiul de „tentații" (ale poeziei, prozei și criticii, precum și ale unui nou debut) ceea ce nu e puțin lucru, întrucît tot ceea ce face Nicolae Ciobanu, oricît ar avea alții păreri care îl contrazic, impune prin tenacitate, dă senzația soliditățiii verificate și este o expresie, precum zice criticul însuși, a „mitologiei muncii".

REVISTA STRĂINĂ

● **PREMII.** Academia Mallarmé a decernat poetului Lionel Ray premiul său pe 1981. Marele premiu al Mării, 1981, acordat de Asociația scriitorilor de limbă franceză a fost atribuit ex aequo lui Fernand Guériff pentru „De poudre, de gloire et de misère" apărut la ed. A. Bellanger, Nisa și lui Guy Rohou pentru „L'escale prochaine" editat de Galmann-Lévy.

● **PROGRAMELE ESTIVALE** ale scenelor Budapestei oferă locuitorilor capitalei ungare întîlniri cu reputate ansambluri de folclor, operă și balet, revistă, orchestre de muzică ușoară din țară și străinătate. Au fost invitate printre altele ansamblul național mexican „Ballet Folklorico de Mexic", Ansamblul de dansuri din Tahiti, Baletul național din Senegal, Ansamblul popular bulgar „Pirin". Scena din Insula Margareta va găzdui spectacolul cu opera „Rigoletto" de Verdi dirijat de Uri Mayer (Canada). „Requiemul" lui Verdi, dirijat de Vasadi Balogh Lajos, și opera „Văduva veselă" vor fi programate pe aceeași scenă. În „Curtea dominicană a hotelului «Hilton» din Cetatea Buda" vor avea loc concerte de muzică bareca, spectacole cu opere bufe de Cimarosa și Pergolesi.

● **PERSONALITEA** lui Boris Polevoi, a cărui dispariție a fost dureros resimțită atît de cititorii din țara sa cît și de toți cei care i-au cunoscut opera prin intermediul unor traduceri este evocată în continuare de mediile de informare din întreaga lume. Cunoscut mai cu seamă pentru romanele sale „Povestea unui om adevărat" și „Aur", adevărate best-sellers-uri în țara sa, Boris Polevoi a publicat prima sa culegere de nuvele în 1927. Corespondent de război pentru „Pravda", în timpul celui de-al doilea război mondial el scrie mai multe povestiri despre faptele de arme ale eroicei Armate Roșii. Istoria lui Alexei Meresiev îl consacră prin succesul său ca unul dintre marii scriitori sovietici. Revista „Iunost" pe care a condus-o ani de-a rîndul a fost permanent deschisă tinerelor talente, aici debutînd sau făcîndu-și ucenicia scriitori care astăzi sînt nume binecunoscute publicului sovietic. În această calitate el a militat pentru o artă realistă, mereu capabilă de înnoiri care să ofere o imagine veridică a realităților sovietice.

● **ANUL ACESTA** se împlinesc 60 de ani de la nașterea lui Wolfgang Borchert, unul din principalii exponenți ai „generației războiului", ai „generației pierdute", autorul unei opere restrînse dar cu un amplu ecou în literatura germană de după 1945. De fapt mesajul operei sale a fost receptat de mișcarea cunoscută sub numele de „Grupul 47" din care au făcut parte printre alții scriitori ca Heinrich Böll, Ilse Aichinger, Günter Eich, Paul Schallück, Günter Grass. Aceștia au văzut în violența cu care s-a manifestat negativismul protestatar al lui Borchert o posibilitate de primenire a unei lumi terorizate încă de război. Dacă placheta de versuri „Laterne, Nacht und Sterne" (Felinarul, noaptea și stelele) apărută în 1946 nu constituia decît un preludiu al creației sale, volumul de povestiri „Die Hundeblume" (Păpădia), 1947, precum și piesa „Drausen vor der Tür" (Afară, în fața ușii) a cărei premieră radiofonică a avut loc a doua zi după moartea sa î-au asigurat lui Brochert o largă notorietate. Povestirile și piesa de treatru au fost traduse în numeroase limbi. „Afară în fața ușii" fiind montată pe principalele scene ale lumii. Opera lui Brochert e cunoscută și la noi datorită unei ediții din 1964. Comemorarea celor 6 decenii care au trecut de la nașterea scriitorului este un prilej pentru presa din R.F.G. de a consacra acestei figuri de primă mărime a literelor germane postbelice numeroase studii, eseuri, articole.

● **UN NOU FILM** despre Beethoven este în curs de realizare pe platourile și în împrejurimile Vienei. Nimic nou în privința subiectului avînd în vedere numeroasele ecranizări despre „viața și opera marelui compozitor". Se impune însă personalitatea regizorului, britanicul Ken Russel, cel care a reușit să transpună pînă acum în imagini atît de sugestive creația lui Ceaikovski, Liszt și Mahler în portrete filmice dedicate acestor muzicieni.

● **DESPRE** un mic volum al lui Philippe Beaussant apărut la Gallimard, „Versailles, opera" comentatorii afirmă că este „o carte seducătoare și profundă". De fapt o meditație asupra barocului care ne oferă o imagine insolită și paradoxală asupra lui Ludovic al XIV-lea și a secolului său. Cunoscut ca muzicolog, și specialist în muzică veche Philippe Beaussant (autor și al unei cărți despre François Couperin) se relevă de această dată ca un scriitor delicat și subtil capabil să reînvie viața complexă a unei epoci pe cît de somptuoasă, teatrală și ostentativă, pe atît de complexă, capabilă să creeze unul din marile spectacole ale lumii moderne: opera.

RODUL

Urmare din pag. 1

barbar care fecundează infernul conștiinței din dorința de reprezentare, fără să presupună și infernala urmare. Căci posedînd conștiința, barbarul Prinț sfărîmă unitatea esențială, **rodul,** starea virginală amestecînd inform moarte și viață, eros și thanatos. Orice întemeiere este un act de scindare a esențialului, o transcriere și o mărunțire formală a unității. Esența nu cunoaște formă.

Consecuție directă a întemeierii și a barbarei fertilizări, poezia lui Cezar Ivănescu se află în situația filosofică paradoxală de a căuta în permanență **unitatea** de tip ontologic printr-o **dualitate** a secțiunii gnoseologice pe care o folosește ca instrument de investigație și cunoaștere lirică. Rodul, moarte și viață în unitate esențială, este cîntat (deci **cunoscut** printr-o impenetrabilă dispoziție orfică) invocîndu-se cele două principii nu atît în complementaritatea lor funciară, extatic barbară, ci mai degrabă într-o opoziție care poate fi fatală existenței universului. Logos-ul atenționează așadar la virginitate primordială, posesiunea conștiinței este însăși drama conștiinței, întemeietorul este și primul distrugător al esenței. Ontologic, principiul vieții se amestecă inform cu acela al morții ; dar, pentru a cunoaște acest adevăr pierdut, omul trebuie să se convingă cercetîndu-le pe fiecare în parte, luptînd infernal cu ele. **„...în fapt eu ca și domnul Martin Heidegger defineam individul drept acea ființă care luptă împotriva morții și împotriva complicilor morții...»**, scrie poetul într-o **Împotrivire** și fraza este pusă drept epigraf monumentalului său volum din 1979, **La Baaad.** „Lupta împotriva morții" este de fapt, pe urme heideggeriene, lupta împotriva morții inautentice, a „morții mici" cum ar zice filosoful german, a morții care nu spune nimic. Inautenticitatea ființei umane, a manifestărilor ei fundamentale, se poate sprijini așadar și pe neînțelegerea ideii eterne de Moarte, aceea prezentă congeneric în Naștere, Eros, Ființare. Este inautenticitatea formelor care modifică esența, risipesc **rodul.** Plăcerea spiritualizat-primitivă a cărnii, „trupul crud" pe care le cîntă barbarul Prinț, sînt atinse, fecundate de principiul Morții și de aceea autentice, rivnite, ispititoare ca orice esență :" ! iată văd un rod ispititor : / trupul meu crud îl bănuie : / un rod perfect toată vara / se chinuie să-l pregătească / perfectul rod ce-i moartea : / rotund precum era rotundul / cînd nu existau cranii — / rodul acesta crematorial / ochiul meu îl mîngîie-n fiece seară !". Ispita e „pura imagine a tinereții", „inconștiența sîngelui», „carnea / ca un Tron Pur" în care suferința nu se poate cuibări pentru că în Moarte, în carnea animată de principiul ei ca de o dumnezeire, nu poate exista decît o liniște spectrală. Chemarea Morții, indiferent în ce mod s-ar desăvîrși ea, e mută. Ea nu acceptă decît — ca un simbol al fragilității formei — **crinul ieșargic,** crescut din carnea maternă, singurul care poate aminti, dintre formele inutentice ale existenței, de unitatea vieții și a morții. De aceea, frumusețea lui este inițiatică, el vorbește de starea angelică a cărnii, și astfel de rod. Prinț al Morții, poetul trebuie să înlăture orice **formă** de a muri, **imaginile** morții făcînd parte din cohorta de scindări a unității esențiale. Spectacolul e violent, limbajul se dezbracă de pudoare, senzațiile clocotesc și sînt atinse de nebunie, aidoma unui animal hăituit. Rodul este sensul ultim al cosmosului tocmai pentru că îi este și originea, dinaintea întemeierii. El conține contrariile incendiind existența materiei, transformînd-o în spirit. Carnea neanimată de principiul Morții, neconținînd așadar amestecul unitar din care rezultă germinația, este „oribilă ca orice Formă", sterilă. Femeia (principiul feminin) rodește numai atunci cînd s-a înălțat la înțelegerea sensului Morții, cînd a alungat din ființa ei complicii subminării ideii eterne de Moarte. Frumusețea îi e condiționată de acest lucru **(Femeia roșie, La Baaad,** p. 144).

. . . . . .

Activizarea erotică a ființei umane este modalitatea esențială de a muri. E Moarte pură. Există la Cezar Ivănescu o întreagă mitologie a senzualităților, o prospețime pluri-figurală a cărnii grele de instinctul thanatic. Ceea ce surprinde la poetul nostru nu este nici faptul, cunoscut de psihanaliză, al vecinătății fraterne dintre Eros și Thanatos sau constelația feminină, apoi sexuală și erotică formată în jurul morții, motive structurante ale imaginarului (v. Gilbert Durand, **Structurile antropologice ale imaginarului),** nici nuanța macabră și sadică pe care o are plăcerea însăși. Moartea nu este nici o clipă eufemizată prin convertire la forme, imagini aluzive, vise cu caracter de revelație. Motivul nu poate fi decît unul singur : Moartea nu este, la Cezar Ivănescu, neant. Căderea, coborîrea nocturnă, risipirile simbolice nu sînt forme de a substanțializa eufemistic propensiunea spre anorganic, abstragerea în mineral. Tematic, originalitatea puternică a poetului se relevă în primul rînd prin această accepție „în răspăr" a Morții ca veșnică secțiune **organică** într-un cosmos apocaliptic. În linie erotică, Moartea asigură convertirea spiritului la senzualitate. **Moartea senzuală** poate fi așadar o emblemă a spiritului. Ca în creștinism, senzualitatea pare descoperită și adorată odată cu spiritualitatea. În «mitologia senzualităților» creată de poet, **singele** ocupă locul cel mai înalt al ierarhiei. El asigură perpetuarea esenței, încurcă sensul timpului, curge „înapoi" spre unitatea ce trebuie regăsită. **Diurn** prin „religia vizibilă a sexului" pe care **o proclamă, împrăștiind formele** accidentale ale morții ca un „val gîlgîitor" ce se revarsă, **singele** este deopotrivă **nocturn** prin senzualitatea rece, lunară, care îi este, și ea, proprie. Fierbințe și glacial în același timp, **singele** unește ființele spiritualizînd actul erotic. Creația este o „revoluție a singelui", unică. E senzualitatea spiritului, mit nocturn fără îndoială. „Tinerețea **singelui" are aspectul** „bătrînetii fără de moarte". Singele este singurul capabil să diversifice unitatea (rodul) fără să o risipească. Să o împrumute creației. Existența poemului e condiționată de „acțiunile" singelui, de instrumentalizarea sa („scrie-ți cu singele-ți / și vei înțelege / că singele-i spirit !", **Da capo).** Erosul contopit cu organicul Thanatos funcționează ca adevărat Demiurg al artei. Arta reproduce în lumea spiritului, guvernat de Grație, unitatea ontologică pendulînd însă într-un univers de forme, apropiindu-și esența printr-o ireductibilă scindare, cum am văzut. În raport cu senzualitatea originară turnată în formă de „barbarul" Prinț, arta este inautentică. Și totuși, față de formele inautentice de manifestare a ființei umane, creația artistică își oferă o soluție eficace : ea tinde să înlocuiască succesiunea stadiilor existențiale cu simultaneitatea iluziilor pe care le pune în mișcare. **Homo creator** își poate provoca iluzia libertății și astfel atinge, dacă nu recistiga, virginitatea primordială, senzualitatea „fără formă" — o imagine desăvîrșită a simultaneității. Prințul barbar, întemeietorul unei drame, este și singura ființă autentică. Multiplicarea lui, proiecția cvasi-narcisică în oglinzi simultane (căci **«je» est un autre)** este făcută în același spirit.

O „imagine în lumină" a mitologiei senzualităților este **femeia roșie,** exacerbare erotic-mortuară a unei **Venus libitina,** zeița amorului devenită zeița funeraliilor. Se va vedea că pasiunea carnală poartă ca eveniment iconic această imagine scăldată în lumină orbitoare, ori numai sugestia ei multiplicîndu-se în chipuri princiare, pline de un hieratism suav (Regina Morții, Doamna, Domnița, Îngerul splendorilor) sau în voluptăți telurice (Țiganca, Madame Vampire). Dacă inițial erosul thanatic al poeziei lui Cezar Ivănescu trimite la structuri nocturne, reprezentările erotice sînt atribuite în mod funciar solarității.

Cîteva aspecte de istorie literară în paginile manualelor de liceu (II)

Urmare din pag. 1

a XII-a). Ba, alteori, chiar între autorii aceluiași manual, se ivesc neconcordanțe. Vom ilustra ambele cazuri. 1) Manualul de clasa a X-a vorbește, într-un **capitol introductiv** (s.n.) asupra literaturii dintre cele două războaie mondiale, de patru etape în creația lui Ion Barbu (parnasiană, de pitoresc balcanic, expresionist-erotică, ermetică), pe cînd în manualul pentru clasa a XII-a, unde poetul **se studiază monografic,** (s.n.) sînt prezentate trei etape (lipsind cea expresionist-erotică). 2) În manualul pentru clasa a X-a, B. Fundoianu e încadrat la moderniștii de la „Sburătorul" (p. 83) împreună cu Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu, Camil Petrescu ș.a., în acela pentru clasa a XII-a, N. Manolescu îl enumeră la tradiționaliști (p. 21), după cum s-a constatat ceva mai sus, iar în același manual de a XII-a, la avangardiști (p. 13), alături de Tristan Tzara, Ilarie Voronca ș.a., capitolul .Reviste și tendințe în evoluția literaturii" (interbelice) fiind redactat de N. I. Nicolae. Ceea ce am si avut de demonstrat...

Tot în capitolul introductiv din manualul pentru clasa a X-a ne întîmpină un aspect ciudat. E drept, de altă natură. Schițîndu-se tabloul poeziei dintre cele două războaie (p. 87), după succinte referiri la Arghezi și o trimitere la O. Goga, sînt prezentați M. Beniuc și M. R. Paraschivescu, înainte ca elevii să dea cu ochii de numele lui Ion Pillat sau A. Maniu, amîndoi înghesuiți în cîte-o umilă paranteză, și înainte de numele lui V. Voiculescu, L. Blaga, Al. Philippide, I. Barbu, iar G. Bacovia, I. Vinea ș.a. absentînd cu desăvîrșire. Mihai Beniuc și M. R. Paraschivescu rămîn poeți însemnați, dar nu ei, debutanți pe atunci, definesc perioada interbelică.

Paradoxal, asemenea tentative de reîntoarcere la depășita optică se întrezăresc la unii care l-au combătut cu competență altădată. În manualul pentru clasa a XII-a stă scris negru pe alb : „Literatura română de după Revoluția de eliberare națională și socială continuă **în chip firesc, organic** (s.n.) literatura anterioară" (p. 108). Replica vine îndată, involuntar, tot din partea manualului, de vreme ce **„...Lucian Blaga** (autorul unui remarcabil volum de **Poezii** noi, apărut în 1962, la un an după moartea poetului)" n-a mai tipărit nici-o carte de versuri originale în anii scurși de la „Nebănuitele trepte" încoace. Or, N. Manolescu știe mai bine decît noi de ce, într-un anumit interval, n-am citit poezii semnate de Arghezi, Voiculescu, Philippide, Șt. Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu ș.a., cum tot atît de bine știe de ce nu mai figurează de mult în programa școlară opere ca „Mitrea Cocor", „Bărăgan" etc.

Exceptînd aceste cîteva cazuri, manualele școlare nivelează, de regulă, valorile : mai toți scriitorii înscriși în programa de învățămînt au lăsat numai... capodopere, în creațiile lor neajunsurile artistice neexistînd... Coșbuc e tot atît de mare ca Eminecu, Beniuc tot atît de important ca O. Goga ș.a.m.d. Obiecțiile unor critici prestigioși față de operele studiate în liceu fie că sînt ignorate (rezervele lui Maiorescu față de „Nunta Zamfirei", de pildă), fie că autorii se căznesc să le combată fără a numi criticul : „O lectură superficială a marelui prozator ar putea da sentimentul de «monotonie» ; impresia este generată de repetarea unor motive, situații sau personaje. Este o falsă senzație, pentru că motivul haiduciei, de exemplu, reprezintă actul de protest, manifestat într-un anume fel de Vasile cel Mare și altfel de ceilalți haiduci, atît de numeroși în opera lui Sadoveanu. Se repetă personaje (ciobani, pescari, boieri), se repetă și tehnica narativă ; hamul, moara, fîntîna, taberele, curțile domnești sînt întodeauna locuri unde personajele leagă prietenii și povestesc întîmplări ciudate. Ceea ce dă farmec povestirii este taina care se cere dezvăluită și la care noi, cititorii, ajungem treptat, prin lecturi reluate, descoperindu-i muzica, dominarea trăirilor, starea de echilibru și semnificația tăcerii sadoveniene" (Manualul pentru clasa a XI-a, p. 149 și urm.). Pe scurt : argumentele nu prea convinge ; apoi, să fi citit Lovinescu „superficial" povestirile sadoveniene din primele decenii ale secolului ?! A consimți că pînă la primul război mondial, Sadoveanu a dat numeroase opere slabe echivalează cu micșorarea scriitorului ? Atunci, cum se formează spiritul critic al elevilor, capacitatea de a discerne... ?

Întrerupem aici, din motive de spațiu, observațiile asupra unor fapte de istorie literară prezentate necorespunzător în manualele școlare, renunțînd a discuta studierea lui Caragiale în cadrul realismului (cu o nuvelă naturalistă în liniile ei fundamentale : „În vreme de război", renunțînd să ne referim la modul cum e tratat simbolismul în manualele pentru clasele a X-a și a XI-a etc. etc.

Nu putem încheia, totuși, rîndurile de față, eludînd una din cerințele contribuind la eficiența manualului școlar : accesibilitatea limbajului. Apelăm pentru edificare la cartea pentru clasa a X-a : „În încifrarea ideii pe care o cuprinde, poezia se adresează intelectului, capacității de asociere a înțelesurilor unor simboluri juxtapuse, într-o frază poetică lapidară, care renunță la instrumentele gramaticale ale coordonării" (p. 91).

Sintem încredințați că observațiile formulate în prezentele rînduri asupra unor fapte de istorie literară vor pleda, cu modesta lor forță de convingere, pentru o grijă sporită față de manualele de limbă și literatură română.

8 AUGUST 1981

L7

Mîndria purtătorilor de absolut

Ernesto Sábato la 70 de ani

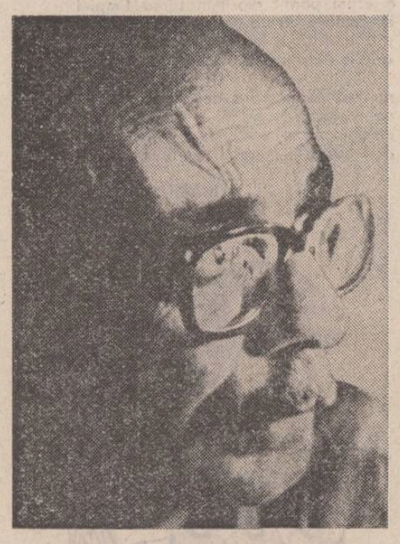

În plan național, Sábato formează, împreună cu Borges și Cortázar, un suprem triunghi valoric în care autorul își păstrează fizionomia proprie și calitățile specifice. El se îndepărtează de glacialitatea atemporală a lui Borges datorită căldurii umane care îi străbate opera și de asemenea, datorită asumării demnității de martor al omului concret și al frămîntărilor istoriei contemporane. Față de Cortázar, transferă centrul de gravitate al narațiunii de la intîmplarea uimitoare, fantastică, la explorarea cutremurătoare a psihologiei abisale și de la sclipitorul joc intelectual la trăirea gravă, intensă, vehementă, a dramei omului amenințat de oroarea apocalipsului, dar și (posibil) salvat de un catarsis în care intră puritatea, eroismul, meditația, creația artistică.

În plan universal, triunghiul de referință ar putea fi înlocuit de un poligon cu numeroase laturi, alcătuit din operele „fierbinți" și neliniștitoare create de-a lungul secolelor, de la tragediile lui Sofocle și confesiunile sfîntului Augustin, trecînd prin „Gîndurile" lui Pascal despre mizeria și grandoarea omului, pînă la acea „plongée dans le gouffre" proprie lui Beaudelaire și Rimbaud. Vom menține totuși triunghiul pentru a-l forma cu autori direct înrudiți cu Sábato și adesea indicați de el: Kafka și Dostoievski. Cu Kafka are comun coșmarul și metamorfoza monstruoasă, dar, așa cum vom vedea, Sábato trece dincolo de scriitorul praghez prin împingerea ororii pînă la viziunea apocaliptică și prin faptul că bucla ororii este compensată de bucla speranței, inexistentă la Kafka. Delimitarea față de Dostoievski este mai dificilă. Au amîndoi o extraordinară sensibilitate la problema răului și la fosforescența acestuia, dar, oricum, răul la Sábato este laic și modern, modelat după alt tip de om, acela al sfîrșitului nostru de secol, iar mîntuirea mistică de păcat prin suferință și sentimentul vinii universale sînt străine soteriologiei sabatiene care duce nu la umilință și ispășire, ci la demna și chiar mîndra reacție catartică a purtătorilor de absolut.

Marea majoritate a autorilor — fie filozofi care gîndesc problema răului, fie artiști care reprezintă fenomenologia lui — se întemeiază pe o dualitate antropologică, ai cărei termeni se exclud. Un manicheism mai mult sau mai puțin deghizat separă componentele umane și elimină una din ele, identificînd-o cu răul. Astfel răul a fost pe rînd carnea diabolică (vs. sufletul divin), mizeria omului (vs. grandoarea lui), rațiunea opusă credinței sau elanului vital, **animus** în ceartă cu **anima**. Termeni diferiți, dar identice efecte ale procedeului scindării: pentru a găsi binele, o parte a ființei umane a fost sacrificată. Originalitatea lui Sábato ca gînditor și puterea lui de impact ca romancier provin din refuzul scindării. Antropologia sa, dublă și ea, nu mutilează omul, ci îl integrează într-o sinteză în care luciditatea intelectului și puterea impulsurilor adînci, emotive, se întregesc și se potențează reciproc. Antropologia sau mai exact antroposofia lui Sábato tinde la idealul unui om total, reunind vitalul și spiritualul. Integrarea este complexă și dramatică, iar înfruntarea puterilor întunecate cu cele luminoase — neîntreruptă — creează un teritoriu intermediar în care se împletesc — dar ascendent, în căutarea sensului vieții — singurătatea cu camaraderia, coșmarul cu dialogul, nebunia și tortura cu iubirea și munca în comun. Este domeniul pe care îl exprimă numai arta și literatura problematică, cu efectul de demnitate catartică, dar de acest lucru ne vom ocupa vorbind de metafizica speranței. Problema răului este implicit rezolvată atunci cînd Sábato refuză să opteze pentru spirit sau materie, rea este mutilarea omului în numele unei opțiuni sau alteia.

În acest cadru umanist integrator, se poate vorbi fără primejdia de a fi greșit înțeles, despre gravul avertisment pe care îl dă Sábato în fața unei progresii a răului, captată dramatic în evoluția creației sale. Într-adevăr, primul său roman — **Tunelul** — trata despre un caz patologic, crima pictorului Pablo Castel care își ucide amanta nu atît din gelozie cît din setea nesatisfăcută de posesiune și comunicare totală, absolută. În romanul următor, în monumentala și zguduitoarea narațiune intitulată **Despre eroi și morminte**, răul se extinde la ruina unei întregi clase sociale, vechea aristocrație, roasă de nebunie și incest, precum și la brutalitatea cinică a vîrfurilor burgheze — noii întreprinzători și speculanți. Apare în acest roman și altă lume, subterană, a răului, dominată de puterea malefică a sectei orbilor (metaforă neîndeajuns studiată), precum și un alt fel de demonism; călătoria spre întunerec, coborîrea în infern a lui Fernando. În sfîrșit, în ultimul roman, **Abaddon exterminatorul**, oroarea este ridicată la gradul II, constituindu-se un apocalips pe care nici flăcările pedepsitoare din **Despre eroi și morminte**, nu îl pot purifica. Mai mult: în lupta contra răului generalizat Sábato se sacrifică pe sine însuși, devine unul din personaje și împărtășește căderea tragică a acestora. Trecerea spre superlativul degradării vorbește de la sine despre amploarea și profunzimea crescîndă a problemei răului în Opera lui Sábato. Răul atinge oroarea și se proiectează asupra întregii civilizații în care trăiește și pe care o denunță Sábato. Viața însăși devine o pîndă și o cursă întinsă tuturor și permanent. Agenții puterilor malefice mișună, pe față sau deghizați, oroarea iese din subterană și cuprinde lumea „de sus" prin degradare, alienare și furie destructivă. Este o lume dincolo de Kafka, pentru că metamorfoza monstruoasă a lui Sábato — personaj, prefacerea lui în liliac, nici nu mai e percepută de cei din jur. Lumea nu-și mai dă seama de monstruos, îl consideră ceva normal, firesc și al doilea sfîrșit, imaginat, al personajului nu poate fi decît pacea mormîntului. Dacă este așa, galeria teratologică nu poate decît să se înmulțească: par tentaculele repugnante ale aceleiași caracatițe; Quique, întruparea frivolității cinice, miliardarii care își construiesc extraordinare frigidere, pentru a se congela cu cancer cu tot, ani și decenii, pînă la descoperirea leacului, maniacul Ledesma, descoperitor al secretului existențial, călăii care îl torturează și ucid pe nevinovatul Marcelor.

În fața răului proliferant și invadator, în fața apocalipsului multiform și a ororii invizibile, ce doctrină a salvării, ce soteriologie s-ar putea constitui? Numai una întemeiată pe setea de absolut, pe puterea unei acțiuni, a unui gest, a unei cărți, de a eterniza clipa. Absolutul este în opera lui Sábato capacitatea umană de a te devota necondiționat unei cauze, de a te dărui total unei ființe. Și cum, ca artist Sábato vede absolutul în chipurile diverse ale purtătorilor săi, există o salvare prin inocență și bunătate (Hortensia Paz, săracă și umilă, bogată totuși prin „atîtea lucruri frumoase care sînt în viață... nimic nu este mai frumos decît muzica... apoi mai sînt florile, păsările...), prin actul de eroism tragic, dar luminos (soldații lui Lavalle care îi apără trupul mort, guerrilele lui Che Guevara și acesta însuși, înțelept și neînfricat în sacrificiul lui revoluționar), prin dragostea pură și nefericită a adolescentului Martin, prin solidaritate umană („plutonul căruia îi aparții, prietenii care dorm în adăpostul săpat, în timp ce tu stai de pază"). Să nu se creadă însă că este vorba de o soteriologie măruntă și dispersată, faptică și cotidiană — deși și aceasta ar avea o valoare inestimabilă. Nu, în romanele sale în mod implicit și în eseurile sale explicit, Sábato creează și numește pe giganții care „vor înlănțui balaurul": este marele rebel de felul lui Che Guevara și este marele martor, căutător al sensului vieții și consolator al oamenilor. „Orice istorie a speranțelor și nefericirilor unui singur om, ale unui simplu băiat necunoscut, putea îmbrățișa lumea întreagă și putea servi pentru a găsi un sens existenței și chiar a consola... acest miracol era posibil".

Cu aceasta, ajungem la forța invizibilă, prin implicație, a soteriologiei sabatiene, care derivă din convingerea că operele sale sînt expresii, adică împingerea în afară, alungarea demnilor din lăuntrul și din afara omului. „Opera de artă are nu numai o valoare testimonială, ci și o putere catartică". A descrie răul, demența, războiul, crima, înseamnă a expulza monștrii, a modifica viziunea despre existență și a contribui la modelarea umanistă a timpului și a împrejurărilor. „Dacă este profund, artistul oferă inevitabil mărturie despre el, despre lumea în care trăiește și despre condiția umană, despre omul timpului și împrejurărilor sale".

O **meta**-fizică a speranței este deci posibilă întrucît omul are puterea de a imagina și înfăptui **dincolo** de disperare, credința în mai bine; dincolo de moarte, setea nepotolită de viață; dincolo de singurătate, comunitate și iubire".

Problematica răului și metafizica speranței comandă multe din reușitele romanești ale autorului în plan compozițional și stilistic. În romanele sale faptele se încarcă cu semnificație de destin, fatidică, devin semne mantice, revelează esența ascunsă a existenței. Ele nu se grupează anecdotic, ci mai degrabă în structuri de adîncime, în două mari bucle despre care am vorbit: bucla ororii și bucla speranței. Tonul operei este grav, patetic, cu modalități proprii pentru a exprima misterul și avertismentul în fața puterilor adînci ale ființei umane. Stilul vădește o frumusețe severă, aspră, tăioasă, pe care știe să o moduleze la fel de bine după meditația melancolică și momentele de lirism.

Cititorii români care au la dispoziție traducerea primelor sale două romane și a unei părți din eseuri, precum și critica românească deschisă spre marii autori descoperitori și heralzi ai marilor adevăruri umane, exprimă la această aniversare o prețuire corespunzătoare înaltei valori umane și artistice a operei lui Ernesto Sábato.

Paul Alexandru Georgescu

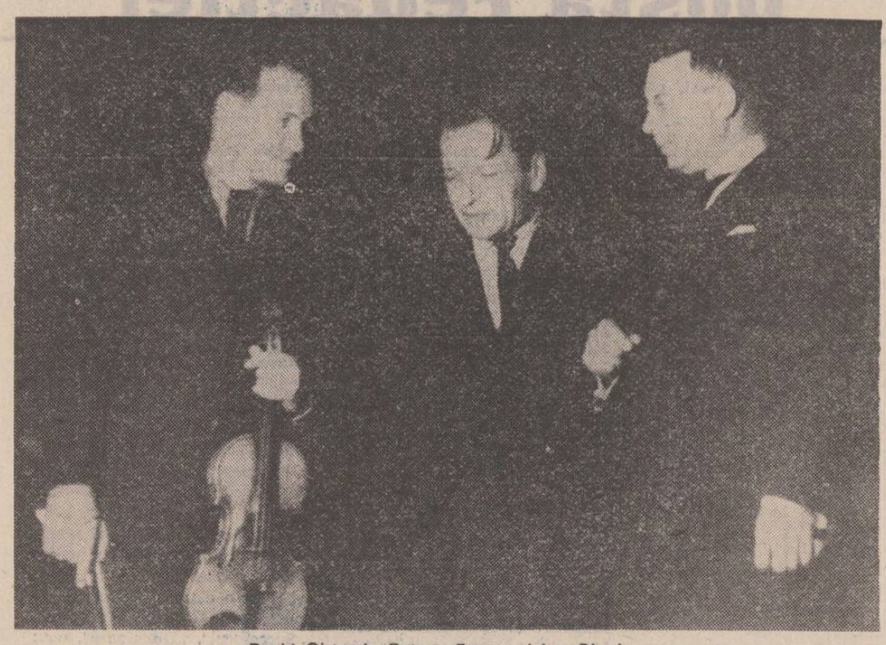

David Oistrach, George Enescu și Lev Oborin

ENESCIANA (IV)

UN POSIBIL FILM ENESCU

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Filmul „Dimensiuni enesciene", abia ieșit din laboratoarele studioului „Alexandru Sahia", sub semnătura regizorului Paul Orza și aceea a poetului și eseistului Vasile Nicolescu (autorul comentariului), vine să împlinească în ceasul al „unsprezecelea" justificata dorință a melomanilor și a adoratorilor lui Enescu de a avea în anul centenarului marelui interpret și compozitor o peliculă capabilă să-i evoce personalitatea. Pînă acum, nu „aveam" despre Enescu decît un film vechi, turnat tot de „Sahia", ca prestație de servicii către regizorul belgian André Harish. Atît. Subtilul comentariu semnat de Vasile Nicolescu la noul documentar consacrat lui Enescu aparține unui îndrăgostit de muzica enesciană, dar totodată și unui erudit care se dovedește subtil cunoscător al artei interpretative și componistice a marelui muzician român. Vizionarea filmului mi-a prilejuit o amintire. Era în vara lui 1951. Mă aflam în redacția ziarului ploieștean „Flamura Prahovei" unde, aplecat asupra unui aparat de radio capabil să prindă și unde mai îndepărtate, Vasile Nicolescu asculta într-o stare de vrajă un concert Enescu transmis de posturile franceze. Undele herziene perturbate de distanță, abia dacă reușeau să aducă pînă în difuzorul vechiului aparat muzica enesciană. Un ecou îndepărtat, încărcat de nostalgii grele, suspin gîtuit de miile de kilometri, și nu numai de această vremelnică neapropiere...

În toamna lui 1968, la Tokio, în cadrul festivalului de radioteleviziune educativă dotat cu „Premiul Japonia", a intrat în competiție un film prezentat de „France Culture", consacrat lui Erik Satie, autorul piesei pentru pian „Trei bucăți în formă de pară", al „Sonatinei birocratice", al „Gymnopediilor" și al operei „Paul și Virginia". Era un film despre Satie, fără Satie. Ci doar cu amintirea lui. Cu prietenii artistului care însuflețise „Grupul celor șase" de la Paris, cu cei ce l-au cunoscut mai îndeaproape, printre care și ctitva din generația marelui compozitor francez mort în 1925. Se vorbea în acel film și despre Enescu, și despre Brâncuși, și despre Casals, și despre Picasso, și despre Ravel... Un patetic album de amintiri de o tulburătoare forță evocatoare. La deliberările juriului internațional, din care făceam parte, pentru alcătuirea palmaresului, concurentul lui Satie a fost filmul lui Jacques Cousteau — „Rechinii". Satie contra rechinilor. Ambele pelicule meritîndu-și deopotrivă, fiecare în felul său, locul de onoare. A cîștigat Satie. Au cîștigat prietenii lui evocați de alți prieteni. Enescu și Brâncuși, ale căror imagini au palpitat cîteva secunde în lumina ecranului. Atît, ca o părere... Ca niște fantasme de vis... Ca ecoul unor voci de pe alte tărîmuri.

La filmul acela m-am gîndit, și la alt film — posibil — despre Enescu, privind „Dimensiunile enesciene". Dimensiuni ce se simt într-un scurt-metraj ca în „patul lui Procust". Căci Enescu își merită și alte dimensiuni din partea ecranului românesc. Acelea capabile să ne restituie plenar, printr-o adecvată interpretare actoricească — dificilă dar nu imposibilă — figura unui adevărat om între oameni, cu condiția ca dramaturgia unui astfel de film să nu fie un produs conjunctural, realizat „la comandă" pentru o scadență calendaristică. Poate că, în acest sens, este mai bine că centenarul Enescu trece fără să fi avut în panoplia lui festivistă și un lung-metraj încropit oricum. Este în favoarea noastră asa numitul „patos al distanței" și se știe că, în artă, graba strică treaba mai mult decît în oricare alt domeniu de activitate.

Dacă m-a frapat ceva în mod violent atunci cînd l-am cunoscut pe Yehudi Menuhin a fost asemănarea izbitoare a acestui mare violonist, cu George Enescu. Nu era numai o asemănare fizică, ci mai ales una interioară, ca și cînd spiritul unui singur om ar fi sălășluit în două ființe deosebite. Ce alt interpret mai bun ne-am putea imagina? Ne mai rămîne un virtuoz localnic. Față mai prelungă, ochi la fel de scînteietori, poate nu atît de blajini, de înălțuitori în vrajă, dar cu atribute fizice mai autohtone, deși Enescu era un unicat, una din acele alcătuiri ale naturii cum nu se pot naște decît o dată la un secol. Ne-ar mai trebui scenariul și, inevitabil, regizorul. Din păcate, prea puțini dintre creatorii noștri de film sînt familiarizați cu muzica. Amatori de a „turna" un Enescu se găsesc destui, dar nu oricine este pe măsura temei. Poate un Liviu Ciulei, un Lucian Pintilie, o Malvina Urșianu... Dacă stăm să numărăm steagurile ajungem ușor în postura lui Pristanda al lui Caragiale...

Și totuși, un film despre Enescu trebuie să facem. Mai exact, nu un film „despre", ci un film „cu" Enescu. De unde să-l luăm? Un scenarist n-ar putea gîndi partitura actoricească enesciană fără a cunoaște dinainte interpretul și regizorul cei mai indicați. Artistul este printre noi, e în noi, el ne sălășluiește în suflete, nu avem de a face cu ipostaza unui erou imaginar sau cvasireal, ci cu un mit adevărat, cu o imponderabilă dar fascinantă stare de vrajă, cu o supraomenească suferință și cu o neobosită dragoste de patrie.

Cu Erik Satie, francezii au cîștigat „Premiul Japonia" ediția 1968. Regizorul francez adunase în casa compozitorului o duzină de prieteni și îi luase să-și însăileze amintirile pe canavaua muzicii compozitorului evocat. Nimic mai mult. Dar cîtă emoție, cîtă simplitate, cît adevăr în cele spuse despre om și despre arta lui, cîtă forță educativă în acea peliculă ce nu avea pretenții mai mari decît cele ale unei emisiuni de televiziune. Era însă un film. Un film cu „F" mare.

Cu Enescu este alteeva. Cu Enescu trebuie să fie alteeva. Acel copil minune a fost un bărbat minune și la vîrsta senectuții, încovoiat de boli chinuit de privațiuni, disperat de o prea prelungită înstrăinare, a fost un bătrîn minune. Un bătrîn? Nu, niciodată. Doar el spunea că tinerețea nu este o vîrstă, ci o stare de spirit. Nici bătrînețea nu este altceva, ani, anotimpuri, ci doar ruperea de acea stare de spirit. Enescu nu s-a rupt de ea niciodată.

REPERE

Farmecul povestirii simple

Cărțile de călătorie sînt întotdeauna bine primite de cititori, căci se adresează unei nevoi permanente și elementare de cunoaștere a lumii în care trăim. Promotoare ale solidarității umane, ele stimulează dorința de a sta de vorbă cu semenii noștri din alte țări și continente, de a ne bucura, amuza, delecta împreună cu ei.

Această dorință o satisface și Vasile Ileană în noua sa carte*), în care a adunat cu setea pasionată a îndrăgostitului de oameni și natură, și, totodată, cu gingașa indiscreție a călătorului versat notele sale de călătorie prin Finlanda, Danemarca, Uniunea Sovietică, Cuba, Spania, Turcia. O arie vastă și diversă, așadar, prin calitatea diferită a luminii și a ritmului existenței omenești, pe care autorul o cuprinde fără dificultate. El își urmărește peste tot semenii, cărora le pîndește fiecare gest, le cercetează fiecare reacție, spre a le descoperi coeficienul de sensibilitate, individualitatea etnică. Individualitatea aceasta, care diferă în Laponia finlandeză de cea din Havana americană, e un aliaj complicat și misterios, dar Vasile Ileasă îl descifrează în faptele mărunte ale cotidianului, în cuvintele omului de pe stradă, în evocarea unor figuri și momente captivante din istoria popoarelor vizitate.

Scopul autorului este acela de sesizare a unei cît mai mari diversități și complexități a vieții, aflarea a ceea ce frămîntă existența și o modifică pretutindeni. Aspectul țărilor și al orașelor este prins în icoane vii, succinte, clare, momentele de cultură sînt relatate simplu, cu o discretă vibrație lirică. Ea împrumută o notă cuceritoare volumului, al cărui autor mărturisește o mare diversitate de informație și angajarea într-o atitudine precisă față de prezentul și perspectivele viitoare ale omenirii. Căci pe el îl preocupă în subtext îndeosebi viitorul țărilor pe care le-a vizitat și pe care le cunoaște bine. Le cunoaște îndeosebi oamenii, care s-au zbătut veacuri la rînd ca să se definească și să se exprime. De aici și simțul concret al realității, dorința de a descrie și evoca, de a compara la tot pasul.

Concluzia lui Vasile Ileasă este că popoarele lumii nu sînt dominate de fatalități „istorice", ci de legile omenești, de ordinea socială, de veacurile civilizațiilor proprii, de idealurile care le animă. Ele se îmbină armonios și se întregesc solidar spre a da naștere bunăoară **Kalevalei**, epopeea finlandeză unică în felul ei, ca și lui Che Guevara, ivit sub stelele fierbinți ale sudului, întrupare a mitului revoluției din vasta arie a Americii latine.

Călător lucid și orientat în urzeala complexă de forțe multiple, aspecte diverse și perspective variate a prezentului, Vasile Ileasă oferă prin noua sa carte nu doar o lectură plăcută, ci și sugestiva imagine a cîtorva meridiane în al optulea deceniu.

George Sbârcea

*) **Vasile Ileasă: „Repere nordice și alte note de călătorie", Editura „Eminescu", 1981.**

Nikolai Rubțov: fața nerostită a lumii

Se înceățenește, și aș spune că îngrijorător de repede și de adînc, prejudecata că poezia contemporană este și ar trebui să fie numai ironie, subminare a limbajului, jocul spumos de nonconformisme, dare cu tifla (cam în felul în care, cu cruzime și candoare infantilă, copilul pune mustăți cu creion chimic fotografiei străbunicii din albumul de familie). Lumea, zic cei ce susțin dinamitarea convenienței, nu mai are timp de colțuri frumoase de natură, de îndoieli în dragoste etc. etc., presată fiind de etichete, conserve, crize. Zgomotoșii poeți ironici clamează racordarea la debordantul secol și ard, asemenea magneziului, frumos, orbitor și, ca și el, pentru cîteva clipe. Într-un efort de autoreglare, de echilibru poezia ivește însă, în chiar mijlocul acestor tumulturi, sonuri cristaline, fluide și de o mare frumusețe obținute din ceea ce, cu atîta înverșunare, încercaseră alții să sfărîme.

Un astfel de caz mi se pare a fi, pentru poezia sovietică, Nikolai Rubtov*), poet cu care facem cunoștință după ce ne înfiorasem de antilumile și roboții lui Voznesenski și de neliniștile lui Evtușenko, situație care ne face să ne punem întrebarea ce misterioase mecanisme ale poeziei au putut da la iveală aceste versuri: **„Blajinul meu vecin, Bubașkin, / Contabil cenușiu și pașnic, / Văzu-ntr-o zi, uimit la culme, Deasupra lui o / Antilume / / Și-n ea, demonic, impozant Antibubașkin, un savant, / Croia din astre lumi rigide / Și pipăia Lollobrigide"** (Voznesenski) și **„S-o ții teleap-teleap de la tufă la tufă — / Iată un lucru cît se poate de plăcut. / Și pîn' la Ustiug e ceva de mers: / Treci prin păduri, prin tîrgul Totma și iar prin păduri"** (Rubțov). Și, firesc, ar fi, în felul categoric al unei părți din critică, să ne întrebăm care este calea viabilă? Am fi, desigur, tentați să o numim pe cea a lui Voznesenski reperind în jurul nostru suficiente argumente. Așa ar fi dacă lumea s-ar mișca numai la suprafață. Dar, iată că un studiu ne arată că numai 2 sau 3% din populația lumii trăiesc ca oameni ai viitorului, că o proporție covîrșitoare nu a ieșit din trecut și o pătrime, ca oameni ai prezentului, au „amintirea nostalgică a trecutului agricol al țării lor". Din această perspectivă, poezia lui Nikolai Rubțov este cea cu adevărat contemporană, adresîndu-se unei sensibilități dominante. O sensibilitate ce intră în rezonanță la „amintirea priveliștilor câmpestre", la „întîia ninsoare", la „căderea serii pe cîmp", la această „molcomă patrie" din inimi. Spațiul poeziei sale se umple din atingeri de-o clipă, din fulgurații ce stîrnesc memoria afectivă. Tensiunea nu scapără cu flamă în exterior, ci se consumă în adîncul ființei umane: **„Din cînd în cînd, un țipăt adormit de cristei... / Eu am revenit deci, — nu și trecutul! / Să rămînă atunci cît există măcar / Să dăinuie măcar această clipă / / În care restriștea nu ne atinge / Și umbrele joacă așa de lin, / Și-i atîta pace de parcă viața / Ar fi scutită pe veci de zbucium / Iar sufletul, care acceptă scufundarea / Deplină în taină și grație / Se lasă cu totul în prada unei luminoase melancolii / Ca universul în prada luminii de lună"**. Introducerea trecutului prin viitor **(„Am să pornesc în goana calului pe colinele adormitei mele patrii, / Urmaș anonim al unor mîndre și libere semințiI / Cum se avîntau străbunii mei la chemarea unei sanse precare, / Așa voi galopa eu pe urmele trecutelor vremi...")**, dă semn despre o trăire tinjită, dar neîmplinită și ne cheamă în minte zbaterea eseniană de reîntoarcere la simplitatea și puritatea spațiului natal. Se bănuie astfel o existență neliniștită subminată de greșeli, amplificate de aceste amintiri și de o „imposibilă întoarcere". Stranie este această senzație de amenințare niciodată rostită, de tristețe și melancolie fără pricină. Fața nerostită a lumii joacă la Rubțov rolul pe care-l are tăcerea de a „vorbi" mai pregnant, mai sugestiv despre lucrurile cele mai dureroase: **„Pînă la capăt / Pînă la crucea din urmă / Curat să-mi rămînă sufletul / / Pe acest uitat și galben / Cîmp al meu / Populat cu mesteceni / Pe mirîștea / Posomorită și tristă / În zilele apăsătoarelor / Ploi de toamnă, / Pe clădirea austeră / A administrației comunale, / Pe cireada / care trece podul, / Pe tot acest / Bătrîn univers, / Jur: / Sufletul meu e curat. / / O, de mi-ar rămîne / Curat / Pînă la capăt / Pînă la crucea mormîntului"**.

Constantin Stan

*) **Nikolai Rubțov: „Steaua cîmpului", Editura „Univers", 1980, în românește, cu un cuvînt înainte de Ioanichie Olteanu.**

SPORT

Cu pas plutitor

Sub pogoanele de berze care se pregătesc pentru plecare, melancolia capătă duh și ființă. Dar cînd ne spălăm pe mîini cu fluturări de batistă — toate despărțirile duc peste mare — începe-n suflet să s-aprindă palidă semiluna verde a primejdiilor dorite. Se deschide bătălia primei diviziI de fotbal. Pe reversul cărților de joc, înfloresc acum numai plecări în cruciadă și țapi înecați în izvor. Sîntă Măriamică și douăzeci și șapte de greieri care să ne laude faptele mijlocii. Pe cele proaste sau de-a dreptul mizerabile le încrustăm pe o placă de malahit. Începe fotbalul, dar nimeni, în afară de antrenori, n-a avut drept de mișcare de la o echipă la alta. Hotărîrea a fost luată de cei ce conduc, și nu de cei ce luptă pentru bucuria tribunelor. Singurătatea e un crin de baltă sau un alergător de cursă lungă, iar partea leului e a vînătorilor din somn. Pe lipia lor mereu caldă și destul de bine mînjită cu miere, tehnicienii și-au pus și doi cocoși de nucă. O lege, ca să pară serioasă și mai ales binevenită, trebuie să arunce aceeași cantitate de umbră pe toate prispele. A doua înscriere pe tablă ar fi faptul că dracul, care-și vîră de obicei coada în afacerile noastre, e cosmopolit și poartă tricou negru. Arlechino, arlechino... Echipa națională a efectuat un turneu de verificare în R.F.G. Acolo a jucat numai cu formații din liga a doua și a pierdut lamentabil. Dar despre lucrul ăsta nu se vorbește. Placă de lemn de vișin, Piști și Tinel și Mandiba anunță numai victoriile — căderile sub nivelul admisibil duc la dureri de cap colective și nu e bine să ne doară capul pe toți. Însă eu, care toată viața am slujit ca unitate de măsură — fiți atenți la netotul ăla, nu faceți ca el — aș aprinde, cu mare dragoste, un picior de gumă pe culoarele federației ca s-alungăm țînțarii. Dar cine-mi împrumută chibritul?

Să lăsăm celelalte supărări în cutia de palisandru. Care nu e a uitării. Deschiderea campionatului e o sărbătoare scăpărînd vioriu pe toate pragurile. Bate-un vînt minunat. Îmi tot vine să-l ascult și să-i aștern numai stuf în cale, numai frunze care știu cîntecul iubirii. Se înnoiește vremea cu luciri eronate, cu fărădelegea scumpă a faptelor gratuite. Clădit să fie liber și neîmpăcat cu impostura, sufletul trăiește înalt orice bucurie gratuită. Diferența dintre bucuria gratuită și cea programată reprezintă diferența dintre spuma mării și spuma din oala de supă.

I-auzi, se scutură clopoțeii la streașină.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
33
(1 007)
Sîmbătă
15 august
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRESTIGIOSUL JUBILEU

Presa — o instituție a opiniei publice dar și o instituție de opinie, unul dintre cele mai sensibile instrumente și laboratoare de conștiință, un mijloc specific de manifestare a democrației și, în același timp, o rezultantă, o consecință logică a acesteia, un permanent și extrem de divers, extrem de ramificat șantier al realității, cu puncte totdeauna fierbinți în actualitate. Presa militantă — ale cărei tradiții sînt strîns legate de însăși istoria mișcării noastre revoluționare și muncitorești, de istoria partidului comunist și, încă mai demult, de însuși acel spirit patriotic și mereu viu, mereu înălțător care a caracterizat mișcarea generală a poporului nostru în lupta sa pentru independență, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate națională și socială, a progresului și civilizației sale.

Întemeierea presei românești, operă de profundă conștiință politică și patriotică, legată de numele și activitatea unor mari corifei ai culturii noastre naționale a cunoscut, ca reverberație în timp, o nouă și cuprinzătoare condiție a sa, esențială odată cu înfăptuirea actului revoluționar care a dat țării o nouă fizionomie moral-politică și socială și a adus transformări radicale în toate domeniile de activitate. Sub incidența noilor realități și în același timp constituindu-se într-o oglindă a lor transformatoare, iluminată și limpezită cu timpul, curățată de inerente umbre și erori, pusă în dreptul său legitim de către partid și devenind, mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului, un factor viu, tot mai activ în construirea noii societăți, presa românească s-a identificat cu însăși istoria edificării noastre socialiste în toate planurile vieții materiale și spirituale.

Istoria de o jumătate de secol a ziarului „Scînteia", organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, constituie una dintre cele mai elocvente dovezi în acest sens. Jubileul său, semnificativ și prestigios, un jubileu al întregii noastre publicistici de fapt, poartă amprenta unui adevăr care se verifică zilnic, la scară de masă, și anume că, prin natura și calitatea sa indiscutabilă, de presă de partid, comunistă, viața, temeinicia și eficiența sa, cu constante de ordin umanist, revoluționar, au avut și au totdeauna o acoperire în real, în faptele însești ale oamenilor, în lupta, munca și creația lor pentru înflorirea multilaterală a patriei, pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului și statului. Rolul său mobilizator, educativ, de informare și formare totodată a conștiințelor, de îndemn permanent la acțiune, de poziționare cele mai înaintate ale științei, progresului și civilizației, rolul său de a sonda și a da un larg circuit noutăți, experiențelor celor mai de seamă prin care se recomandă noi atitudini și noi înțelesuri, superioare, ale muncii și creației, iată, într-o foarte sumară paletă de preocupări, în ce a constat și constă truda literei gîndite și tipărite cu adresă exactă spre cititor, spre inima și mintea sa.

Ziua presei românești, o zi consacrată prin însăși data apariției în urmă cu cincizeci de ani a prestigiosului nostru cotidian „Scînteia" are, așadar, în acest an, privilegiul de a fi consemnată și rostită odată cu jubileul la care participăm. Evident, motivele noastre de satisfacție sînt deosebite și poartă o multitudine de accente și semnificații și mai ales pe acelea prin care, după Congresul al IX-lea al partidului, viața și munca noastră, a tuturor, s-au ridicat la dimensiuni noi și au cunoscut o tot mai apropiată și tot mai exactă unitate între gînd, năzuință și faptă. Dacă ar fi să luăm un singur domeniu, acela al lărgirii și perfecționării neîntrerupte a democrației noastre socialiste, și vom vedea că presa cu deosebire „Scînteia" și-a adus o recunoscută și necesară contribuție. În domeniul culturii, al creației, al științei, de asemeni. Și, după cum cunoaștem, toate acestea au fost și sînt posibile datorită atenției și grijii deosebite pe care le acordă presei partidul și, în mod special, secretarul său general. În recentul său volum „Rolul presei în opera de edificare a socialismului", tovarășul Nicolae Ceaușescu realizează, așa cum sugestiv ne-o spune și titlul, un excelent demers asupra profilului moral-politic și social al presei, asupra condiției, locului și rolului său în munca și viața poporului, a țării aflată în continuă deschidere spre prezent și viitor. Desprindem din acest volum întreaga experiență pe care am traversat-o dar mai desprindem și caracteristici noi prin care această profesie — care este a vieții de fapt — își poate onora cu promptitudine sarcinile și îndatoririle cu care a fost investită. Elaborarea și adoptarea Legii presei, desființarea cenzurii — un act pe care, în motivarea sa, îl putem numi revoluționar — ca și alte și alte asemenea măsuri înfăptuite la indicația și sugestia secretarului general al partidului au făcut ca tabloul general al presei românești să conțină tot mai multe accente, tot mai multe tonuri vii și concrete din realitate și, așa cum dinsul sublinia, să-și sporească în mod necesar eficiența. Toate acestea constituie și un deziderat și totodată, fapt care, în contextul noii etape de dezvoltare, se integrează organic în deviza generală prin care întreaga țară, întregul popor trebuie să se ridice la nivelul unei noi calități a muncii și vieții, astfel încît, pornind mereu de la realitate și întorcîndu-se iarăși la ea, la viața din care emană și pe care se sprijină, presa să-și cîștige acea permanentă și eficientă validare în timp, grație căreia merită orice investiție de pasiune, știință și talent.

Aducînd omagiile noastre ziarului „Scînteia", la jubileul celor cincizeci de ani ai săi, ne gîndim firește la dimensiunile pe care le are în conștiința milioanelor de oameni presa și la îndatoririle pe care le avem în opera de propășire a patriei, de înaintare a ei spre comunism. Și înțelegem că printr-un efort de calitate, nou, ne vom consacra cu și mai multă putere nobilei și înflăcăratei misiuni.

Luceafărul

TRAIASCĂ ÎNTÎIUL PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Scînteia

ORGAN AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Marea Adunare Națională, consacrînd prin votul său unanim voința națiunii noastre socialiste, l-a ales pe secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, președinte al României

Discursul solemn al președintelui Nicolae Ceaușescu

JURĂMÎNTUL PREȘEDINTELUI REPUBLICII

CEREMONIA ALEGERII

Multicoloră ziua...

Din piraiele subterane urcă treptat
multicoloră ziua de august și flutură
precum o eșarfă în crengile înțepenite
cu degetele în soare ale piersicilor.

O salută cohortele gălbui ale griului,
merele ostenite pe trunchiuri, porumbul
încălzit la rădăcină de invocații
inocente și sincere.

Smerit triumful i-l cîntă poetul
veghind în imensitatea cîmpiei explozia
ploilor iuți înghițite pe rînd
de gîtlejul cel lacom al plantelor.

Imnul său de acum este însuși torentul
tumultuos dispărut sub livezi către mătci
nevăzute de unde pleacă prin țevile
ruginii ale piersicilor toate regenerările.

Grigore Arbore

Centenarul GEORGE ENESCU

Rădăcini

JURNAL DE POET

Am trecut zilele acestea prin Bucovina lui Eminescu și Enescu, prin satele din care s-au ridicat aceste genii ale neamului nostru și ale umanității. Am văzut la Ipotești în casa restaurată, de fapt refăcută cu pricepere, în care s-a născut poetul, arborele familiei patriarhale, din care a înlăstărit ca din rădăcina lui Iesei de pe peretele Voronețului, geniul acestui rostitor în grai nepieritor al marilor adevăruri. În casa cu cerdac de la Liveni în care se naște Enescu, aceeași familie veche întinsă peste veacuri în Moldova voievodală țărănească și monarhală.

Eminescu se naște între unsprezece copii, are unsprezece fra'i, iar Enescu opt. Aceste genii nici nu se nășteau dacă duhul familiilor lor al părinților lor n-ar fi fost unul de sacrificiu, de angajare, jertfitoare la greu unei familii adevărate. Din tihna creatoare și neodihna jertfitoare a acestei Moldove ce stă în veacuri pe familii uriașe a apărut acum o sută de ani în zodia leului, pruncul Gheorghe să asculte pădurile și prohodirile, nunțile și horele acestui pămînt românesc, păstrătorul unei civilizații de pilduitoare austerități și noblețe.

Într-un sat bucovineam am văzut acum o femeie grea care aștepta să nască pe cel de-al treisprezecelea copil într-o casă țărănească așa cum sînt acestea în care s-au născut Eminescu Mihai, Enescu George, Luchian Ștefan, Iorga Nicolae, aici în preajma odihnei lui Ștefan cel Mare de la Putna. Poate că în familiile acestea numeroase deja s-au născut alte genii, sînt sigur alți oameni adevărați care vor ști să viețuiască în duhul jertfitor al părinților lor, al poporului nostru bimilenar. Lumea în care a apărut Enescu este vie, casele sînt pline de copii, viața își urmează cursul în spiritul strămoșilor.

Ioan Alexandru

Perspectiva monumentală

Silueta subțiratică și longilină a lui Paul Anghel, uscată parcă de o febră arhaică și cu neputință de exorcizat, fața smeadă tăiată de misterioase cute, ochii înconjurați de cercuri cordiale și vineții, par a fi ale unui compus de extracție rasială necunoscută, picat prin accident într-o contemporaneitate care nu-i seamănă. În acest lacut sadovenian viețuind într-un soi de inactualitate adîncă în timp și inclasificabilă, cu optica lui de sus și îmbrățișînd totul cu inițiere, evenimentele vieții curente par a se răsfrînge prin enorme ocheane care le reduc la esențial, expurgate de tot ce este incidental și provizoriu. Omul, abstras din timp și făcînd impresia, atîta vreme cît stă, că percepe rumori arhaice pe care alții nu le înțeleg, se modifică radical de îndată ce se mișcă. Lentoarea de specimen al unei ginte vechi, inadaptabile la mediu, se preface într-o vitalitate care e de mirare în acest trup subțire, vorbind în fond limba unei energii ființante incalculabile. Totul este la el „vînă", asalt, anxietate corporală izvorînd din sentimentul că nimic nu este terminat și că atîta vreme cît universul se mișcă, omul nu poate înțepeni în sterila contemplație introspectivă. Pasul lung, prinzind autobuzul din mers, însoțind prietenii în peripatetizări grăbite, chipul mișcător proiectat pe fereastra multicoloră a biroului unde cărțile lasă omului imperceptibile culoare de acces, așezate cum sînt peste tot, mlinile în continuă alarmă, hainele din textile moi spre a lăsa mișcării libertatea deplină — acestea alimentează întîia impresie de vitalitate, care este extraordinară. Venind psihologiceste dintr-un ev cu lumile clarificate, omul este ca atare de o politete impecabilă și ceremonioasă, care ar putea lăsa impresia unui diplomat englez dacă n-am ști că această civilitate afectuoasă nu e un produs de moment ci un dat genetic, precum culoarea părului. Paul Anghel are, în raporturile umane, acel tact și acel savoir-faire nativ care sînt pecetea unei civilizații vechi, în care obicelurile s-au reprodus prin exercițiu de atitea ori încît și-au rarefiat conținutul momentan, prefăcîndu-se în ritual.

Optica lui literară, „ideologia", weltanshauung-ul în fine nu sînt din altă categorie, întrucît Paul Anghel este din categoria acelora care, impermeabili la demonologie, afirmă cosmosul și nu îl neagă.

El pornește de la ideea că în cultură fenomenele sînt determinate și armonice atîta vreme cît se răsfring într-o conștiință integratoare, năzuind să fie un astfel de interpret al ramificațiilor globale, pentru care „golurile", pata albă" catastrofele sînt procese iluzorii, rezolvate din perspectiva întregului. Ceea ce ar pu-

Artur Silvestri

Continuare din pag. a 2-a

MĂRTURII (I)

„Nasc și la Moldova oameni" — spunea eruditul cronicar Miron Costin, completat în zilele noastre tot de un moldovean, Nicolae Iorga, care exprima un nou și adînc adevăr : „Aici, pe pămîntul Moldovei, există o facultate dovedită — a rosti idei în premieră".

Și numai în acel colț nordic al Moldovei, din fostul județ Dorohoi, contopit în actualul județ Botoșani, s-au născut, în a doua jumătate a secolului trecut, patru genii ale poporului român : Mihai Eminescu (1850), Ștefan Luchian (1867), Nicolae Iorga (1871) și George Enescu (1881). Primul ca titan al gîndirii, dar și al versului românesc. Al doilea, ca întemeietor al picturii noastre moderne. Al treilea, ca neasemuit istoric al neamului său și al lumii întregi. Iar născutul în Livenii Dorohoiului, ca unul ce-a exprimat sensibilitatea românească în sunete ce ating muzica sferelor. Ultimii trei, deopotrivă subjugați de geniul lui Eminescu, purtau acestuia o adevărată devoțiune, rodul acelei filiații spirituale, ilustrată la Luchian prin cunoașterea tuturor poemelor luceafărului din Ipoești, la Nicolae Iorga prin aceea că l-a avut pe înaintașul său drept mentor unic al întregii vieți, iar la George Enescu pentru că a interpretat, creator, cîteva din versurile siderale

N. Vasilescu-Capsali

Continuare din pag. a 4-a

Aură

Acum cînd vine celălalt mileniu
și se alege aur de nisip,
aură peste orice chip —
o umbră trece ca de geniu.

La țărmuri încă de-un deceniu
eu caut stării-arhetip,
revolta mea să i-o dedic
dar trec utopic și ingenuu

Nu vastității o să-i cer
și-adîncurilor de coral
acel perfect ascuns mister
în timpul viu și mineral,
și ochiului văzînd din cer
oceanul ca pe-un simplu val.

Gheorghe Pituț

Premiile ACADEMIEI

RAȚIUNEA DOMINANTĂ

„Într-o perioadă în care nu numai „Occidentalismul", dar chiar „Europocentrismul" sînt puse în discuție, în favoarea unei viziuni mai limpezi, dacă nu mai echitabile, a aportului fiecărei civilizații și culturi — oricît de „regionale" și „exotice" — la progresul umanității, se afirmă — la noi ca și în alte școli sud-est europene, lăsate pînă de curînd în „conul de umbră" al istoriografiei universale — ipoteza unei prelungiri în timp a destinului și operei umanismului" (Virgil Cândea, **Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc**, ed. Dacia, 1979, p. 328).

Aparent paradoxal, în anumite perioade istorice, ceea ce poate afirma plenar destinul și rolul unei națiuni în istorie este nu atît studiul istoriei propriu-zise, cît studiul istoriei culturii acestuia. Prin specificul ei, de subtilitate, de putere de pătrundere și statuare indirecte a potențelor creatoare naționale, prin abilitatea (și hotărîrea, în același timp) cu care ajunge să depășească, nu o dată, contextul istoric dat, — cultura și studiul ei capătă un rol decisiv pentru formarea unei concepții adevărate asupra națiunii respective. Ceea ce istoria propriu-zisă

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

UN CONCEPT DE LUCRU AL COMPARATISMULUI

Cu începuturi mai vechi în istoria culturii românești — stau mărturie primele inițiative ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, ca să nu mai vorbim de izbutirile meritorii aparținînd lui Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu ori Vladimir Streinu — protocronismul înregistrează dezvoltări notabile în anii noștri ; cercetări cutezătoare, întreprinse în spațiul istoriei literaturii de Edgar Papu, Paul Anghel, George Munteanu, Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu și mulți alții, justifică afirmația cu prisosință. Împrejurările favorizante interferează, îndeosebi în deceniile din urmă, pe de o parte, numeroase intervenții salutare în diverse domenii ale vieții internaționale, așadar prestigiul crescînd al contribuției românești în manifestările științifice și social-politice, pe de alta, înflorirea fără precedent a comparatismului ca metodologie de sine stătătoare. Cunoașterea în ritm accelerat și în proporții de masă a limbilor străine a făcut posibile, în perimetrul literaturii comparate, spre exemplu, consfătuirile naționale, simpozioanele pe probleme, curente, epoci sau personalități și participarea la conferințele și congresele asociațiilor corespunzătoare din străinătate, acțiuni soldate cu apariția unui număr impresionant de lucrări de profil, dintre care vrednică a fi amintită nu este numai cuprinzătoarea **Istorie și teorie a comparatismului românesc**, publicată de Editura Academiei Republicii Socialiste România în 1972, sub conducerea lui Alexandru Dima și Ovidiu Papadima.

Depășind sfera limitativă a conceptului de literatură universală cu sorgintea în Herder sau Goethe, elitarismul discriminator al națiunilor avansate cu rol însemnat în arena istoriei, pornind adică de la virtualitatea contribuției tuturor popoarelor, mari și mici, la alcătuirea patrimoniului universal, toate aceste studii întemeiate pe metodologii variate, nu puține de referință științifică, au subliniat intenționat trăsături distinctive ale spiritualității românești, certificîndu-le cu argumente peremptorii, teoretice și factologice. Evidențierea aportului propriu prin integrarea în ample zone referențiale a condus însă la maturizarea conștiinței valorilor naționale, la nevoia afirmării lor pe treptele cuvenite în istoria culturii universale ; realizarea acestui deziderat a fost multă vreme întîrziată de tabieturi exclusivist sincronice sau postcronice care au menținut statutul de cvasi-dependență față

Stan Velea

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Ce mai e cu veșnicia la sat?

De dincolo de Sibiu, urcînd pe apa Săliștei cu gîndul secret de a-i da de izvoare, vorbele rămîn numai pentru tine, nu le mai întorni către vecinii de drum pentru că ești sigur că nu le-ai comunica nimic : din peisajul dumnezeiesc al dealurilor reînverzite după ploaia de vară — geometrizat după legile strungii de oi — cresc — efectiv cresc, așa de integrate par peisajului — așezări atît de frumoase încît senzația de vis este pregnantă și, bineînțeles, toropitoare. Orășenii din noi, orășenii care sîntem — bine îndrăgostiți de valorile, nu-i așa, perene ale satului — se minunează. Și dacă și-un țăran a putut spune el despre girafă că așa animal nu există, am putea spune și noi despre aceste sate (sate ?) că le vedem dar tot dăm din cap a neîncredere. Și mirarea noastră este abia la început : televizoare portabile la stînă și bita pe care se însemnează cota de lapte și rîndul la stînă coexistă, nunțile — la care oamenii se îmbracă cu straie de-alea din bătrîni — au loc la căminul cultural (dar tot așa vine întreg satul și întreg satul cîntă, care din fluier care din gură), stîna e stînă și casa-i casă (și casa este cu centrală proprie și cu băi în faianță divers colorată), măgarul e la stînă și Dacia și Aro stau în garaj (deși mai urcă atunci cînd e cu grabă și pînă-n deal), oamenii sînt oameni și spun despre ei, simplu, că sînt ciobani (și dacă este cu ciobani sînt ambițioși și să te ferească, nu știu cine, dar să te ferească să vorbești despre oile poienarilor în fața celor din Jina sau invers.

Iar pe ulițele satului, ca în orice sat, copii. Copii mulți. Mîncînd înghețată, mingiind cai, coborînd din Dacii. Copii. Foarte mulți copii, la Poiana Sibiului. Întrebarea pregătită de acasă — ce mai e cu veșnicia satului — o luăm cu noi, la București, într-o străiță de cioban.

Constantin Stan

REFLEX

O dimineață cu febră

Febra aurului a produs rupturi în relieful podgoriei și a măcinat, cale de aproximativ o generație, mințile și inimile acelor oameni care locuiau parcă în pantă universul și-l mai aplecau și ei pe cît puteau, gata să se uite și să se repeadă fix la cîte un nor sau la cîte o stea ce li se părea lor mai de-aproape și să scormonească, să sape cu unghiile în ea, doar, doar vor da de ceva și se vor trezi deodată bogați. Povestile cu ploi cu bani de aur și nopți ce se scutură cîte-odată zornăind peste acoperișuri cu bucăți mici și lucitoare din prețiosul metal își făcuseră din nou apariția iar povestitorii se jurau pe propriii lor ochi că văzuseră chiar ei colo și colo toate acestea și că, în satul vecin — totdeauna realitatea asta imaginară se petrecea în altă parte, într-o vecinătate de loc sau destin — în satul vecin bunăoară, a mai plouat și cu singe după aceea și că s-au auzit și niște vaiete pe sus, iar niște cai cînd păsteau s-au smucit deodată din piedici și au început să necheze cumplit. Sculpau înnebuniți nu fire sau ghemotoace de iarbă din gură, ci numai bănuți mici de aur și foc.

Imaginația lucra, nu glumă, și nici folclorul nu era

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

ACCENT

Prejudecăți și pre-judecăți

● *Citești o carte, scrisă de un autor stimabil. O găsești surprinzător de slabă fără nici o noimă, impiedicată stilistic, incoerentă ideatic, dezlînată compozițional. Scrii un articol, în care se demonstrează toate acestea.*

Efectul: de ce? Nu zumva...? Așa, din senin? La cartea precedentă îl lăudase, iar acum... Trebuie să fie ceva la mijloc! I-a văzut Ics cînd s-au certat, acum cîteva zile la restaurantul „Scriitorul genial".

— Sigur?

— Mai mult ca sigur! Mi-a spus Zvonescu, a cărui cinste e dincolo de orice îndoială. Etc. etc. etc.

Concluzia: e limpede, are ceva cu bietul om, îl dușmănește, nu poate să-l înghită.

— Urmarea: Păi, așa se face critica, domnule? Cu patimă, din motive subiective? Și, de fapt, cu ce drept scrie el critică? Are vreo carte tipărită? Nu. Atunci? Ionescu sau Filion, da, chiar și Ristea, dar el?!

Evident că niciunul dintre cei care emit cu ușurință astfel de idei nu citește cartea în discuție. În fața „marilor întrebări" și a nevoii de „etică" lectura e — de bună seamă — o chestiune cu totul secundară!

— Cauți un nume și o rațiune acestui tip de reacție. Și, pentru că ești un cititor perseverent de dicționare, găsește ce-ți trebuie în „DEX" la pag. 736 „PREJUDECATĂ. prejudecăți s.f. Păreri, idee preconcepută (și adesea eronată) pe care și-o face cineva asupra unui lucru, adoptată

V. F. Mihăescu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

GEORGE IVAŞCU: «Profil de epocă»

Scriind, în capitolul „Revistele noii generații" din **„Istoria literaturii române"**, despre „Jurnalul literar", G. Călinescu nota, cu privire la unul dintre foștii săi studenți, caracteristicile unei personalități care abia se contura : „excelentul, deocamdată jurnalist literar G. Ivașcu, profesor, capabil de a redacta revista în paginile programului absolut, instruindu-se mereu cu un mare devotament pentru o idee". Mai tîrziu, criticul își va vedea confirmată intuiția, studentul său devenind „un jurnalist în sensul superior, creator, al cuvîntului, un animator de idei". Un jurnalist activ, prezent de-a lungul cîtorva decenii în paginile revistei „Contemporanul" și apoi în „România literară" ca autor și conducător de revistă. Un jurnalist a cărui personalitate este dominată de dimensiunea ideologică, de vocația politicului și de atracția actualității, pentru care sfera literaturii nu era destul de cuprinzătoare. Tot ce a scris George Ivașcu poartă pecetea acestei vocații și îi ilustrează ideologia și opțiunile.

Istoria literaturii române este scrisă cu sentimentul „trăirii plenare a constiinței prezentului" — condiție a regăsirii „ființei spirituale mai departe în trecut".

George Ivașcu își elaborează lucrarea cu constiința perioadei de sinteză și de „retrospectivare a întregului", istoria sa literară fiind rodul a „peste două decenii de meditație și de cercetări la izvoare". Se regăsește în această lucrare spiritul eseistului, se pot identifica dimensiunile pe care se ordonează gîndirea istoricului literar dublat de publicist.

George Ivascu s-a format în preajma unor personalități de care se simte legat estetic și afectiv și pe care le-a elogiat în repetate rînduri, Călinescu și Ibrăileanu, dar evoluția sa și-a orientat traiectoria autonom. Respectul tradiției, definitor pentru gîndirea sa, este asociat cu nevoia contactului direct și imediat cu realitatea politică și culturală. Existența în mijlocul vieții literare, activitatea sincronizată cu ritmul publicațiilor de prim-plan, interesul pentru evenimentul la zi, se acordă în chip paradoxal cu stilul de lucru al istoricului, cu perspectiva de ansamblu, cu efortul de sinteză și de integrare.

Bibliografia lui George Ivascu reflectă în mod cum nu se poate mai exoresiv vocația sa. Antologia **Din istoria teoriei și a criticii literare românești**, lucrare remarcabilă prin selecția textelor, atestă interesul pentru ideologia literară, studiul introductiv ilustrînd opțiunile, stilul și criteriile autorului.

Volumele **Reflector peste timp** și **Cumpăna cuvîntului** dovedesc în ce măsură vocația publicistică este definitorie pentru structura lui George Ivașcu, scriitor legat de destinul presei românești. Semnificația activității sale publicistice se relevă în selectiile de articole **Confruntări literare** și **Jurnal ieșean**, la care se adaugă acum volumul **Profil de epocă (1965—1981)**. Publicarea în volum a editorialelor mai ales, recreează imaginea autorului, făcînd posibilă observarea caracteristicilor indeosebi tematice ale scrisului său.

George Ivașcu cultivă editorialul ca formulă adecvată spiritului său preocupat de generalizare, de afirmarea ideilor, de comentariul evenimentelor. Editorialul ca „articol-pilot", „ca revelator de idei" este și forma cea mai directă de dezbatere, de abordare ideologică, de expunere a principiilor politice și culturale, forma cea mai direct legată de actualitate.

Întreaga atitudine a publicistului este cuprinsă în selecția de articole cu caracter de afirmare, de alegorie, de evocare sau de precizare teoretică. Pentru că se poate identifica o reluare a problematicii și a motivelor, se poate observa constituirea unor nuclee teoretice din care se nasc editorialele lui George Ivașcu, se conturează cîteva dimensiuni constante, cele care definesc intervențiile sale.

Scriitorul celebrează într-un stil recognoscibil evenimentele istorice sau politice, relevîndu-le semnificația și punîndu-le în raport cu actualitatea literară **(P.C.R. — 45, Contemporanul 20, 1907, Republica XX, 1 Mai 1970)**. Vocația politicului se manifestă în comentariul consacrat evenimentului care ocupă principalele coloane ale cotidienelor, dar și în celebrarea dintr-o perspectivă mai amplă, cuprinzînd semnificația istorică **(Trăirea istoriei, Prestigiu unanim, Cincinalul, Sentiment de epocă)**. Elogiul său este alteori consacrat personalităților, politice și culturale (N. Iorga, Brâncuși, Călinescu), perspectiva fiind întotdeauna integratoare, operînd permanent recursul la tradiție : „Ne raportăm cu luciditate și cu emoție la trecut, ne regăsim în el ca în propria noastră istorie, dar nu ne confundăm în el cu voluptatea romanticului, după cum nu ne detașăm de el cu ostentație iconoclastă. Clasicii — cei care au cîștigat definitiv bătălia timpului — sînt pentru noi tot atîția iluștri înaintași și, prin ceea ce au într-adevăr exemplar ca experiență și cucerire artistică, tot atîtea modele. Spiritul lor de echilibru și de claritate, autenticitatea de simțire și de consecvență a convingerilor, pasiunea ideilor și sinceritatea dăruirii în procesul de creație sînt pentru generațiile actuale și pot fi și pentru cele de mîine tot atîtea îndreptare" **(Clasicii)**.

La George Ivașcu este permanent sentimentul integrării și al valorificării, vizibil în toate editorialele consacrate problemelor creației, misiunii sociale a literaturii, raportului dintre artă și adevăr : „arta cuvîntului românesc, inspirat din realitatea vie, dialectică, a istoriei, a devenirii noastre, a trecutului, dar cu atît mai intens a prezentului românesc, socialist, arta aceasta, prin însăși autenticitatea dăruirii de geniu și de talent, poartă valorile istorice ale Adevărului. Adevăr constituit, dar și în devenire, dialectic conceput, în coordonatele lui universal-umane. Care, prin indicele de Frumos, sînt și cele mai nobile".

Problematica creației subsumează aspectele legate de responsabilitatea creatorului, de orientarea și evoluția genurilor. Editorialele consacrate creației literare se constituie, în timp, ca un îndreptar etic și teoretic privind rolul criticii literare, evoluția romanului, tematica eseului, rolul presei, „dimensiunea ideologică fiind tot mai mult aceea care dă pregnanță contemporană nu numai activităților specifice, dar însăși creației artistice". Un subiect care furnizează frecvent materia unor editoriale de-a lungul anilor este responsabilitatea scriitorului în raport cu epoca sa și cu istoria : „Într-o asemenea viziune a integrării artistului, a scriitorului, în dialectica a ceea ce constituie permanența, identitatea, în fond, a poporului din care face parte, a năzuințelor lui valide de istorie — rasa de actiune, aria de inspiratie, orizontul de idealuri spre care priveste, indicele înalt de umanism, care-l călăuzește, îi apar, în mod firesc, siesi definite si-i dau aripi, avînt, spre o țintă bine determinată. Mesajul social al operei literare devine, astfel, de la sine înțeles implicit, într-o deplină convergență de conținut și de modalitate artistică".

Preocuparea lui George Ivașcu pentru problemele de ideologie literară, materializată în antologia din 1967, revine curent în articolele de atitudine din „Contemporanul" și „România literară", vizînd îndeosebi rolul criticii literare în contextul actual. „În raport cu experiența de pînă acum, condiția criticului este astăzi mai dificilă, dar și mai spectaculoasă. El se aseamănă arhitectilor care proiectează armonioase sisteme plastice, — victorie în fața mișcării browniene a materiei. La fel, criticul stabilește structuri coerente, ordonatoare, de durată".

În aceeași măsură ca și volumele precedente, **Profil de epocă** ilustrează adevărul asertiunii călinesciene privind capacitatea integrării în rigorile unui program a spiritului lui George Ivașcu, dar și marile disponibilități ale jurnalistului, deopotrivă interesat de problemele de politică externă, de politică internă și de politică culturală, atras de evocarea istorică sau literară, de aspectul cotidian sau de comemorare, cu un permanent sentiment al sărbătorii, propriu de obicei mai mult poetilor.

Profil de epocă, selectia publicată de Editura Eminescu, este în același timp sau mai ales un profil al autorului, atît de legat de imperativele epocii sale și de spiritul revistelor cărora le-a imprimat sensul propriei vocații.

Sultana Craia

BREVIAR

● **Sforțarea unor umoriști, promovați de Televiziunea Română, a căror unică trăsătură este că sînt absolut necunoscuți, de a ridiculiza pe artiști, cu predilecție poeți, pictori și critici de specialitate, pare a fi o inutilă cruciadă, al cărei sens ultim este obscur. Fapt e că astfel de sketch-uri, difuzate cu o relativă frecvență, și-au creat stereotipia lor, care în ciuda presupusului conținut umoristic sfîrșește prin a irita.**

Este trist de a vedea pe unii actori stimabili, învesmîntați într-un chip fantezist (ideea că artistul e un „original"), stringînd în dinți inevitabila pipă care iese dintr-o barbă stufoasă, căzută pe lîngă obraji de acolo unde se termină uriașa bască.

Tot ceea ce acești oameni cu aspect bizar proferează, sînt niște inepții pe care „umoriștii" în chestiune dau impresia că le-au detectat în mediile culturale. Este în afara îndoielii că există poeți „prețioși", critici „oraculari" și pictori „emfatici" însă a vedea generic, o întreagă artă contemporană ca pe un fenomen stupid, produs de niște indivizi cu o conduită cel puțin curioasă, este greșit și inutil spre a nu spune că e complet nepedagogic.

Din moment ce instituția care propagă asemenea idei „satirice" nu reține spațiu pentru emisiuni de inițiere culturală curentă în scopul de a apropia publicul de arta „modernă", a face caz de inteligibilitatea ei, ni se pare o idee cu adevărat „curioasă".

● **Aflăm din „Flacăra" (nr. 32) că secretarul primăriei din Ipotești, întrebat de reporterul Gellu Dorian „Cînd s-a născut Eminescu ?" a răspuns șocat: „Asta nu-i în domeniul meu".**

● **Anunțăm cu o colegială tristețe pe publicistul Ioan Groșan (autorul unei cronici la un imaginar film unde Sergiu Nicolaescu ar fi avut un rol de mina a doua, contribuțiune esențică publicată cu seriozitate de „Viața Studențească" acum circa două luni) că filmul „Duelul" este scenarizat, regizat și interpretat tot de Sergiu Nicolaescu.**

● **Publicațiile ajunse la numerele lor estivale oferă ochiului curios tot soiul de producții din categoria „literaturii insolației", cum ar fi o parodie după Ion Minulescu, semnată de „Ars amatoria" și intitulată „Romanța lui Beverly Goddard" (Universiada '81, nr. 9).**

Această creație, închinată unei atlete americane prognosticată drept viitoarea „Miss Universiada", ar putea constitui cu ușurință obiectul unui studiu despre literatură și pornografie. Cităm un fragment picant: „Furnică de-aș fi fost să-ți umblu / De la călcîi în sus pe gleznă / m-aș fi simțit conchistadorul / buimac de-a pielii tale beznă / Și-n Port Arthurul din genunche / M-aș fi-mbătat ca mateloții / Tînjind să-ajung la lizieră. / O, ce delicii, ce emoții. / Și la turnanta coapsei lucii / aș fi virat ca Fitipaldi /." Autorii, voind să stimuleze „viteza picioarelor prea incitante" ar dori să traverseze „Suezul, printre-nălțimile golane". Și așa mai departe.

● **O „durere" cu serioase urmări poetice este aceea popularizată de Ileana Grigorescu în „Argeș" nr. 2, pagina „zece" : „Mă doare golul de-a iubi / Mă dor tăcerile de sunet / Mă dor aripile de zbor / Al primăverilor din mine. / Mă dor cuvintele ce tac / Și somnul-somn / Mă doare-n simțuri /". Salutăm ideea lui S.I. Nicolaescu din polemica notă „Infidelitatea amintirilor" (îndreptată contra unei afirmații emise de Gh. Tomozei) de a promova tineretul argeșan cu înclinații literare, însă este recomandabil, în situații precum aceea semnalată, de a clarifica mai întîi noțiunea de talent.**

În chestiunea intervenției lui S.I. Nicolaescu (la fel de oraculară precum se zice că ar fi fost aceea a lui Gh. Tomozei) credem că valoarea revistei Argeș, în seria denumită de mulți „Tomozei", nu se mai pune în discuție. Aceasta nu însemnează, se înțelege, a nega ceea ce s-a făcut acolo în ultimii zece ani, chiar dacă a sprijini tineretul este egal cu a tipări pe Maria Constantinescu-Pitești, această contemporană „Smara".

● **Semnalăm contribuția de valoare a criticului Aureliu Goci (Romînia literară nr. 32), formulată în curajoasa observație următoare: „Atrag atenția că imaginea lui Manole dormind pe zid e aberantă, din moment ce zidul se surpă noaptea". Din opera aceluiași autor, recenzent al unui volum de Ion Bănuță extragem și opinia că volumul „dincolo de cifre mai poate ascunde și alte corespondențe secrete".**

Dacă ar fi să ne bizuim pe o astfel de probă, Ion Bănuță n-ar fi străin de... „Cosa Nostra".

● **Un fragment de jurnal personal pare a fi articolul „G. Ivașcu la 70 de ani sau singurătatea păsării de noapte", compus de G. Bădărău (Convorbiri Literare nr. 7 '81). Autorul începe în acest stil furtunos" : „Numele istoricului literar G. Ivașcu îmi provoacă o adevărată dezordine interioară", probabil din motivele pe care le aflăm numaidecît : „Dacă Borges concepe universul ca o bibliotecă uriașă, G. Ivașcu poate fi desigur una din cărțile acelei biblioteci : Un fel de almanah cu pagini legate la întîmplare și reproduceri ieftine". Ce mai face G. I. în viziunea lui G. Bădărău ? „Voia să-și contemple umbra în marele cosmos, /.../ Înfășurat în mantia unui pelerin singuratic, refuză să stea ascuns după ziduri. Nu are nici îndrăzneală să urce pe meterez ci preferă să deschidă cîteva uși cu incuietori defecte". Apoi : „În atmosfera literară obscură, G.I. are ochi de pisică. Paradoxală metamorfoză pentru un șoarice de bibliotecă". Fiind, (G. Bădărău dixit), „un critic palid dar un gazetar furtunos", G. Ivașcu, „un civilizat, cu grenade verbale și lănci înmuiate în cerneală", ar fi comis, ca jurnalist, următoarele gesturi spectaculoase, evocate acum de exegetul cuprins de o „dezordine interioară" : „G. Ivașcu își trage nervos pe frunte șapca muncitorească, învață să strige, bate cu pumnii în geamurile luminate de la casele burgheze, ascultă plînsul copilului flămînd în mahalale, obosit de zgomotul bocancilor și de simfonia tragică a sirenei, (...) își șfîșie cămașa și urcă pe baricada improvizată din lemărie putredă (...). Discursurile sale sînt un fel de a trage cu mitraliera", iar omul ar fi, pesemne, un soi de uriaș, din moment ce : „În fața lui se năruiesc lagăre, temnițele se mistuie cuprinse de flăcări iar plutoanele de execuție sînt silite la sinucidere". În sfîrșit, gazetarul, „tolănit într-o grădină în care locul arborilor a fost luat de antene, se simte implicat în această mare tragedie umană și declamă versuri războinice". Oricîtă toleranță am avea în ceea ce privește expresia și ideile, nu putem decît să observăm că acest portret, în fond insultător prin inabilitate și kitsch, profund nemeritat de obiectul celebrării (la al cărui omagiu ne asociem) este o pură „beție de cuvinte".**

A. S.

Perspectiva monumentală

Urmare din pag. 1

tea să apară drept un instinct critic lacunar e în realitate o inclinație către celebrare, „compensare" și în definitiv entuziasm, fără de care creația e o vorba goală incapabila de a cuprinde valori. De aci derivă ideile inatacabile că a crea presupune exercitare integrală fără specializare îngustă de gen și că într-o cultură, cum e a noastră, unde dispunem de puțin, monumentalul valoric iese și din monumentalul cantitativ.

Acest instinct al planurilor fabuloase și vaste, voind să acopere prin efortul unui singur om ceea ce mulți alții n-au reușit, animă și optica lui Paul Anghel, care este expresia unui spirit din categoria „monumentaliștilor" de felul lui Cantemir, Heliade Rădulescu și Hîjdeu. Omul a făcut reportaj sociologic („Victoria de la Oltina", 1961) și erudit, voind a extrage în „Arpegii pe Siret — Itinerar moldovenesc" (1964) un element invariabil regional, dedus din factorul istoric. Jurnalist inventiv și cu initiativă, scenarist de film și eseist infatigabil, Paul Anghel a colectat dintr-un șir de eseuri două „arhive sentimentale", de expresie, stilisticește, barocă și sclipitoare („Arhivă sentimentală", 1969 și „Noua arhivă sentimentală", 1975). Acestea nu sînt cronici propriu-zise, „ci o formulă sui generis de fracție în cuvinte, un raport între azi și ieri adică o împărțire neefectuată". Din viziunea călinesciană a materiei naționale vechi și a formelor atestabile puține, s-a ivit și reprezentarea lui Paul Anghel asupra istoriei românești. „Senzația de gol", zice eseistul, „este cel mai adesea provenită dintr-o lipsă de memorie". A resuscita tot ceea ce este valoros, indiferent de ierarhia momentului, și a revela conținutul tragic al unei istorii care „a uitat sau a pierdut" un șir de valori, este cel mai de seamă act intelectual. În eseu, Paul Anghel este nu o dată admirabil și cine privește opera à rebours, din perspectiva anilor înapoi pînă la „arhiva sentimentală", observă cu ușurință că autorul are iubiri estetice stabile, simpatii ferme, „obsesii" de ordin literar cristalizate înainte de momentul integrator propriu-zis.

Făcînd abstracție de monografia admirabilă a Chinei, văzută fără nimic turistic ci dintr-un unghi exclusiv cultural forțînd materia să se adune în matricea fenomenologică („O clipă în China", 1979), în rest totul e detectabil în embrion în „arhiva sentimentală". Paul Anghel a emis un proiect de istorie a literaturii române, din care a publicat (în periodice) cam 200 de pagini și un „preambul", cu o „explicație metodologică", în „Biblioteca Argeș". Ceva din proiectul istoriei s-a risipit și în acest jurnal intelectual, de „arhivă" personală și nu dintre fragmentele neglijabile. Paul Anghel vedea pe Urmuz venind din oniricul și absurdul folcloric (înaintea monografiei la N. Balotă), detecta lumea „de dedesupt" a lui V. Voiculescu, resuscita pe Neagoe și pe D. Cantemir, stabilea raporturi ferme între Blaga și folclor. Viziunea lui, de a detecta „modele" dezlegate de cronologie și de a completa în acest chip o istorie literară mult prea recentă în vreme față de conditia ei reală, era o idee de preț, a cărei dezvoltare ar merita un efort suplimentar.

Apoi, teatrul, închipuit cu o tinctură sumbră, de tragedie expresionistă, evocînd pe Ștefan cel Mare („Săptămîna patimilor") și Mihai („Viteazul"), era schițat într-o tabletă despre Vlad Țepeș, văzut ca un erou shakespearian înainte de Shakespare. „Regele desculț", text încă inedit, e un adaos însemnat la această bibliografie compactă. Cea mai de seamă creație a lui Paul Anghel, din categoria romanului monumental, este pînă în acest moment ciclul „Zăpezile de-acum un veac", apărut fragmentar deocamdată (patru volume din nouă) și a cărui intîie zvicnire este într-un scurt eseu despre independență, privind „prețul libertății". Însă, imaginea dezvoltată a unei clipe unice de pasiune documentară, revăzută romanesc, este extraordinară. În acest roman s-au conjugat într-un chip sintetic însușirile de istoric ale lui Paul Anghel, simțul fin al eseului care alimentează portretul uman și descripțiile exterioare, curiozitatea intelectuală cea mai vie, fixată de arhivistică, heraldică, tratate militare de strategie, cartografie și folclor și pe deasupra într-o mie de domenii aparent minore, a căror contribuție în reconstituirea plauzibilă a unei epoci este totuși vitală. Rar s-a nimerit în proza românească o asemenea alianță de simț dramatic, de finețe eseistică și de forță epică precum în acest romancier apărut într-un chip imprevizibil însă cu un product superlativ.

Exprimat memorabil deocamdată în roman Paul Anghel rămîne un incalculabil creator total, eseist sclipitor în „O clipă în China", dramaturg energic și, probabil, un excepțional istoric literar cu viziune nouă, al cărui loc meritat în literatura română opera i l-a consolidat încă de pe acum.

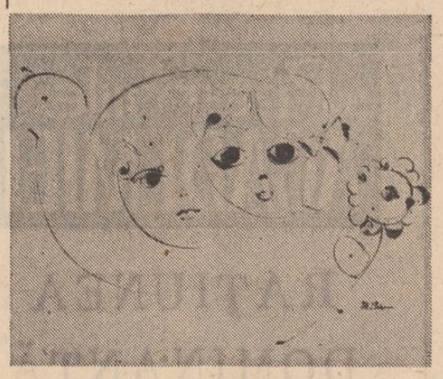

Desen de Raluca Grigorcea

CARTEA DE DEBUT

Un proiect de fericire simplă

Vechi și rutinat reporter de radio și televiziune, Nicolae Holban debutează editorial cu o scriere impecabilă, în genul ei (**Reporter sentimental**, Editura Albatros, 1981). El stăpînește pe deplin tehnica alcătuirii unor texte jurnalistice, menite să informeze și să împartă întîmplările și oamenii în două categorii distincte : lăudabili și criticabili. Cu onestitate, străin de snobismul intelectual, Nicolae Holban prezintă și interpretează numeroase fapte semnificative, întîlnite pe parcursul a treizeci de ani de activitate reportericească. Prezentarea entuziastă semnată de Mircea Sântimbreanu este îndreptățită.

Nicolae Holban recurge la texte scurte, multe dintre ele avînd înfățișarea unor tablete. Este o măsură bună, știut fiind că, prin natura lor, textele jurnalistice nu suportă lungimile. Din punctul de vedere al tematicii, două categorii sînt predominante. Prima conține texte dedicate unora dintre importantele realizări ale industriei românești în ultimele două decenii. Ocolind exprimările pedestre, reporterul știe să pună accentele acolo unde trebuie, obținînd fraze trepidante, care se opun cu succes monotoniei. Formula care îl atrage cel mai mult pe reporterul sentimental este însă cea legată de urmărirea unor evoluții umane.

Trebuie să spun că am meditat cu mult interes la filozofia de viață pe care, în mod implicit, însemnările lui Nicolae Holban o propun. Din toate întîmplările cu oameni realizați social, grație darului lor de a nu apuca niciodată partea rea, îndoielnică a lucrurilor, datorită capacității lor de a se înscrie, fără multe ruminații, în formula de realizare socială validată în mod preponderent de epoca în care trăiesc, se desprinde cu mare claritate un tip distinct de om neproblematic, în mod diametral opus personajelor literare. Un om care nu ar avea ce căuta în literatură, într-atît de liniară și lipsită de orice contradicție îi este existența. Există această categorie în viața reală ? Fără îndoială că există. Numai că reporterul, consecvent meseriei sale, nu trece niciodată de partea vizibilă a aisbergului, de primul strat, cel al adaptării sociale evidente. Nici nu este cazul să facă așa ceva, fiindcă la nivelele mai adînci literatura este cea care trebuie să pătrundă. Totuși, chiar dacă nu străbate în adîncimile sufletelor celor despre care scrie, reporterul reușește să sugereze un proiect de fericire simplă, întemeiat, în esență, pe respectarea bunului simț popular, pe iubirea față de muncă și față de oameni, pe o anume spiritualizare născută din respectarea firească a unor reguli morale de viață.

Anumite reverberații literare, ivite intermitent, întăresc forța de impact a cărții. Iată, de pildă, un fragment dintr-o însemnare maramureșană : „Trecea poarta femeia tînără, în curte se auzea zgomot de secure și, uneori, de războiu de țesut, poarta se înnegrea de ploaie și neploaie, de zăpadă și nezăpadă, de frig și nefrig, de arșiță și nearșiță. Din casă răzbăteau scîncete de copii, și scîncetul devenea gungurit, și gunguritul, riset, și în poartă se oprea luna, și coconii cu clopurile puse pe o sprinceană stringeau în brațe fetele cu îi albe. Și se ridica în satul acela o altă poartă, și iar pășea o fată tînără pragul verde al vieții. Și poarta cea veche îmbătrînea, și mireasa de ieri, care nu cunoștea decît drumul pînă la pîriul unde înălbea pînza de in, devenea bunică". De bun efect, avînd darul de a îl convinge pe cititor că într-adevăr reporterul este un om de inimă și nu doar un retor, care știe să îmbine cu abilitate vorbele, sînt numeroasele fragmente care exprimă o pudică nostalgie de virstă.

O parte a volumului conține articole de ziar pe teme civice. În ele autorul se referă la unele neajunsuri din rețeaua de servicii. Aceste texte au un interes mai scăzut, reușind să iasă în evidență doar atunci cînd, oarecum, reușesc să se transforme în meditații de tip moralist.

În ansamblu, **Reporter sentimental** sugerează că în literatură este bine să fii expresiv și paradoxal, dar în viață nu.

Voicu Bugariu

Prejudecăți și pre-judecăți

Urmare din pag. 1

de obicei, fără cunoașterea directă a faptelor". Insinuată în domeniul literaturii (și nu doar aici) prejudecata anchilozează și dogmatizează, iscă false probleme, birocratizează și denaturează sub aparentele rectitudinii morale. O critică literară dominată de prejudecăți nu mai este, nici acum, conștiința acesteia, ci obstacol greu de înlăturat. Căci prejudecata proliferează. Dintr-o prejudecată în altă prejudecată și, așa, pînă cînd nu mai știi să deslușești adevărul, pentru că ai devenit tu însuți o prejudecată.

Să desfacem însă, copilul în elementele-i componente: pre-judecată. Obținem o noțiune nu doar diferită, ci chiar antonimică. Prejudecată înseamnă, tocmai, o cercetare amănunțită a faptelor, la masă, înaintea judecății (de valoare). Prin urmare, în cazul actului critic, ea înglobează lectura, analiza, plasarea în context. Cu alte cuvinte, critica literară este o pre-judecată, încununată de judecată. Pre-judecata eliminâ prejudecățile și denunță improvizația. Așadar, să ne eliberăm de prejudecăți cultivînd asiduu pre-judecățile.

Note răzlețe (II)

DIN «NOTE ZILNICE»

În citeva minute, scriu o notă : **Epave ale fascismului** — pe care o duc „României literare". Era marți, 18 nov. 1980. Secretarul general de redacție, Roger Cimpeanu, anunțat de mine luni seara despre această notă, e destul de încurcat, căci revista era aproape paginată. Dar nu poate să mă refuze, sînt vechi colaborator al revistei. Și apoi nu are nici o obiecție la text. Îi dă, prin urmare, drumul.

Vinerea următoare, Monica L. răspunde, destul de îngălat, cînd bătînd în retragere, cînd amenințînd, articolului din **„Săptămîna"**. Ciachir îi răspunde prompt, de data asta printr-un excelent pamflet (cred că în numărul din 20 nov.). Am considerat că răspunsul M.L. merită și alte comentarii. Și astfel am scris pamfletul **Aspirații defulate**, pe care l-am dus la **„Luceafărul"**, semnat Petre Mușat, un mai vechi pseudonim cu care semnam poezii în tinerețea de acum 30 de ani. De ce ? Pentru că în același număr trebuia să-mi apară un articol despre Iorga, la care țineam mai mult, intitulat **Un fenomen unic** (apărut de-abia la 10 I 1981) pe care țineam să-l semnez și nu puteam apărea în același număr cu 2 aceleași semnături, totuși, **Aspirații defulate** apare în **„Luceafărul"** din 29 noiembrie. În dimineața zilei respective (simbătă), la facultate, articolul era viu comentat. O chestiune era neclară. **Cine este Petre Mușat ? Se bănuia că e un pseudonim. Să vedem cine ghicește ?** Și cei ce desleagă enigma este N. Manolescu după stil, dar, mai ales, după inițialele P.M.

Simbătă, 6 decembrie, seara. Noel Bernard, luînd apărarea lui C. D. Zăpadă, se referă la nota mea din **„România literară"**. Îmi propun să răspund. Cel mai mult timp mi-a luat găsirea citatului din Böll, care mi se părea foarte potrivit și pe care nu știam în ce teanc de fișe îl aveam, încă de cînd mă aflam la Köln. Restul a mers repede, iar cînd l-am citit mi s-a părut că nu trebuie să modific nimic. Cîteva greșeli (3) au apărut, totuși, la publicare. A fost publicat în **„Flacăra"** din 25 decembrie, sub titlul „Opinii". Mi-am zis că, totuși, R.L. n-are decît cîteva mii de exemplare tiraj, să-l dau deci la o revistă citită de multă lume. M-am gîndit imediat la **„Flacăra"**, cu cele peste 260 000 exemplare tiraj. Cineva crede că acest pamflet (bazat și pe cîteva jocuri de cuvinte : **cetate totală-totalitar ; Dumitrescu-Zăpadă-din cauza zăpezii ; Noel-Crăciun ; colaborator-colaborationist ; frăție-frăția de cruce**) „va rămînea în istoria literaturii". Îi spun, firește în glumă, că nu-l pot contrazice tocmai eu. Printr-o nostimă coincidență articolul apare chiar în ziua de Crăciun. Cei pe care-i intîlnesc îl consideră „felicitare de ziua onomastică a d-lui Noel B.". Foarte entuziasmat, Alec Hanță — prodecan, cu umorul lui plebeian inegalabil. De la radio, cineva îmi dă telefon, felicitîndu-mă pentru articol, în calitatea sa de autor umorist. Primesc. Pamfletul, zice, el, a făcut senzație. Unul singur, O.S. l-a luat cam altfel, exprimîndu-se cu o admirație în care se putea ghici, de către un cunoscător al respectivului, mai degrabă ironia. „L-am pus la punct" — îmi spunea autorul umorist. „Nu era nevoie, îi zic, lasă omul să spună ce vrea ; tocmai dumneata să-ți pierzi umorul ?" La Casa Scînteii unde merg să fac rost de revista „Luceafărul" (care se vinde în primele 10 minute de la deschiderea chioșcurilor), întîlnesc pe distinsul poet A.D. „Te vor urmări ani de zile, îmi zice, că l-ai atacat pe șeful lor. Or să se întreacă să-l răzbune, ca orice subalterni zeloși, iar el va avea grijă să regizeze o vastă campanie împotriva d-tale". Îi răspund că tocmai asta și vreau. Sînt gata să-mi ascut instrumentele. „Sînt bătuți în cap, dom-le, ascultă ce-ți spun eu că-i cunosc bine" — zice poetul. **„Sînt mascalțoni"**. Nu sînt chiar încîntat. „Mi-ar părea rău, îi spun, să-mi pierd vremea cu niște ciurucuri". Ne despărțim cu urarea tradițională : „La mulți ani !"

Și așa am devenit un frecvent interlocutor al „Europei libere". Sper să confirm. Pentru că mi se pare scandalos ceea ce fac acești indivizi de peste 3 decenii : întrețin un veritabil război rece, contravenind tuturor convențiilor internaționale menite să amelioreze tensiunea din această lume, și așa ajunsă într-un stadiu demential. Au nevoie statele lumii, care întrețin relații directe și strînse, de posturi-pirat care să tulbure niște ape deja destul de tulburi ? Dar, spre deosebire de alții, cei de la „Europa liberă" pentru Romînia își neagă și împroșcă cu noroi cele mai înalte valori ale poporului din care și ei au făcut parte : campanie, de ani de zile, împotriva lui Călinescu, Arghezi, Sadoveanu, adică a celor mai mari artiști români ai veacului, creatori de valoare universală, care ar fi trebuit să fie, și pentru ei, un motiv de orgoliu, arată cît de jos au căzut indivizi ca V.I. sau M.L., a căror ură la adresa acestor genii românești este aproape viscerală. Un sincer, personal regret : V. I. îmi este aproape consătean și, pe de-asupra, fiu de plugar. Dar ce putem face ! În nici o altă emigrație nu există ipohimeni ca V.I. sau M.L. Sau, dacă există, nimeni nu le dă microfonul pe mînă. De aceea, fără a ne lăsa provocați de fiecare dată (căci indivizii au drept singură ocupație ponegrirea țării și instigarea zilnică, în timp ce noi, aici, în țară, avem cu totul alte treburi) nu vom ezita ca, din cînd în cînd măcar, să-i arătăm cu degetul, concetățenilor noștri.

9 ian. 1981

M.L. a început să se ocupe, grijulie, de viitoarea conferință a scriitorilor din România. Se agită, dă indicații. În curînd va propune, desigur, și comitetul de conducere, iar după ce conferința își va alege noile organe va contesta, cu îndîrjire, pe cei neagreați. Mă gîndesc ce-ar fi să comitem și noi, ca cetățeni români, asemenea ingerințe în viața literară franceză ? (căci V. I. și M.L. sînt, desigur, cetățeni francezi). Iată deci cum „comunismul agresiv tulburâ apele", vorba lui V.I. dintr-un text de acum 5—6 ani. Referindu-se la modul în care s-au desfășurat lucrările conferinței precedente, M.L. afirmă că un grup de scriitori, „neagreați de obște", urmărindu-se a fi „impuși de partid" chiar în prezidiu și care nu erau delegați, au fost contestați de Geo Bogza și au părăsit conferința. Aceștia erau următorii : Eugen Barbu, I. D. Bălan, Pompiliu Marcea, Mihnea Gheorghiu, Adrian Păunescu, I. Lăncrănjan (cred că aceasta a fost și ordinea spusă de M.L.) De unde rezultă, limpede, încă o dată, de mai era nevoie, cum își hrănește emisiunile M.L., ce informații are M.L., cum ia de bun tot ceea ce spun tot felul de gălnari, în trecere prin Paris. Ori bătrîna ciriitoare suferă, de altfel se știe, de mitomanie ?

În ce mă privește, precizez :

1. — am fost delegat, ales prin vot secret la Secția de critică și istorie literară. În această calitate am participat la conferință. O anunț pe M.L. ca să nu mai comită erori, că am fost ales delegat și la actuala conferință.

2. — n-am fost propus în prezidiu.

3. — n-am fost contestat de nimeni. Nici măcar de Bogza, pe care, după ce V.I. în **Românește** îl făcuse „scriitor decăzut" care după ce s-a dat cu comuniștii a adoptat „drept principiu lașitatea ca stil de existență", care „n-a ținut decît discursuri de recepție a minciunii" și care „e mai decorat ca oricare stahanovist", astăzi e luat de același V.I. drept un fel de șef al „contestatorilor". O altă minciună gogonată. Dar, evident, marele scriitor se va apăra singur de calomnii și ignominii. M.L. **declară că, deși nu ascultă emisiunile literare de la radio București, știe** dintr-o scrisoare al cărei autor nu-l divulgă, („Curaj, o dăm anonimă !") că aceste emisiuni sînt dominate de „noul proletcultism". P. Marcea, I.D. Bălan, Oprea ș.a. Mai e nevoie să comentăm nostimul caracudism transferat din Cișmigiu, în Jardin du Luxembourg ? Dar, vorba unui adorator al lui Caragiale care, întîlnindu-l prin 1910 la **Viața românească** i se adresează cam așa : „Mare ești, mă, nene Iancule, cum dracu de ne-ai prins așa ?" Și încheiem, deocamdată, semnind.

Pompiliu Marcea

22 mai 1981

16 iulie 1981

P.S.

Monica L. începe să dea indicații noii conduceri a Uniunii Scriitorilor, exprimîndu-și între altele, satisfacția că n-au fost aleși Barbu, Păunescu, F. Neagu, Lăncrănjan, Ungheanu, Marcea, etc. Bătrîna birjută are, desigur, vocație de „mama răniților". Să încheiem, fiindcă tot sîntem, vorba lui Raymond Poincaré, „aux portes de l'Orient", cu un strașnic **Aferim !**. Vom reveni.

15 AUGUST 1981
L2

Presa comunistă din România — armă de luptă revoluționară, cronică vie a istoriei și prezentului patriei

Apariția acum 50 de ani — la 15 august 1931 — a ziarului „Scînteia", organul de presă central al Partidului Comunist Român, dată cînd sărbătorim și **Ziua presei revoluționare din România,** constituie un prilej de a evidenția importanța pe care, în general, presa revoluționară, muncitorească, comunistă a avut-o în lupta pentru dezvăluirea marilor nedreptăți din societatea burgheză românească din trecut, la mobilizarea maselor muncitoare de la orașe și sate pentru înfăptuirea profundelor transformări revoluționare care au avut loc în România sub conducerea înțeleaptă a Partidului Comunist, la înaintarea întregului nostru popor, a României socialiste pe noi și înalte trepte de bunăstare și civilizație.

Presa revoluționară este legată direct de apariția și dezvoltarea clasei muncitoare și a partidului ei politic. Afirmîndu-se pe arena socială și politică încă în a doua jumătate a secolului trecut, clasa muncitoare din România și-a creat de timpuriu nu numai organizații politice și profesionale, necesare luptei și afirmării, ci și organele sale de presă, dintre cele mai variate. Încă din anul 1865, cînd apare în România, **prima** gazetă muncitorească și pînă la revoluția de eliberare națională și socială din august 1944, moment de cotitură spre orînduirea socialistă, în România au fost editate peste 800 de organe de presă revoluționară. La început, unele gazete ca **Tipograful român** (1865), **Lucrătorul român** (1872), **Socialistul** (1877). S-au afirmat apoi gazete și reviste de răsunet. Unele teoretice ca **România viitoare** (1880), **Revista Socială** (1884), **Critica socială** (1891), **Viitorul Social** (1907) **Mișcarea socialistă** (1919), **Lupta de clasă** (1920), ș.a., altele **politice** lunare, săptămînale sau zilnice, în mai multe ediții ca **Drepturile omului** (1885), **Munca** (1890), **Lumea nouă** (1894), **România muncitoare** (1902), **Adevărul** (1905), **Lupta** (1906), **Socialismul** (1918), **Viața muncitoare** (1925), **Înainte** (1926), **Scînteia** (1931), **România liberă** (1942), gazete profesionale, de ramură și de întreprinderi, reviste culturale, satirice, pentru tineret, femei, studenți, țărani, militari, școlari și pionieri, pentru naționalitățile conlocuitoare etc.

Editarea acestora constituie o mărturie dintre cele mai grăitoare a forței mișcării muncitorești și a partidului ei revoluționar, a capacității sale politice și organizatorice, a legăturilor sale mereu mai strînse cu masele largi ale celor ce muncesc de la orașe și de la sate.

După august 1944, alte sute și sute de gazete și reviste revoluționare au văzut lumina tiparului, ridicînd pe o nouă treaptă publicistica militantă.

Avînd de la început drept fundament teoretic socialismul științific, presa revoluționară din România, delimitîndu-se în mod distinct de cea a curentelor social-politice burghezo-moșierești, s-a afirmat, așa cum se aprecia în vechea mișcare socialistă ca o **notă nouă** în ziaristica românească a timpului, fiind „corectă, adevărată și cuviincioasă", după cum sublinia Constantin Dobrogeanu-Gherea, întrucît reprezenta interesele celor ce muncesc, singurii interesați în dezvăluirea adevărului social nefalsificat, dornici și hotărîți să răstoarne lumea bazată pe nedreptate, exploatare și asuprire și să clădească una nouă, superioară, socialistă.

Pînă în anul 1924, cu toate multele șicane din partea autorităților burgheze, în România, presa muncitorească a apărut **legal.** Din 1924, anul interzicerii activității legale a Partidului Comunist și a organizațiilor sale revoluționare de masă, datorită capacității revoluționarilor români de a dejuca măsurile de interzicere, pe lîngă numeroase ziare și reviste tipărite **ilegal,** publicații scoase în condiții deosebit de grele, a fost editată **legal,** la lumina zilei, mai mult de o treime din întreaga presă revoluționară interbelică, ceea ce a facilitat cunoașterea de către opinia publică românească, în primul rînd de către largi categorii de oameni ai muncii, a poziției Partidului Comunist, cea mai înaintată forță politică a României reintregite, într-o seamă de probleme interesînd clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, naționalitățile conlocuitoare, privind interesele poporului român, ale țării întregi.

Presa revoluționară a reflectat fidel întregul proces de maturizare și afirmare ale acestui partid revoluționar, creat în 1893 și reașezat în mai 1921 pe temeliile României reîntregite.

Cercetînd sutele de ziare și reviste revoluționare se desprinde ca o trăsătură definitorie comună : analiza atentă în fiecare etapă istorică a realităților concrete ale țării sub toate aspectele, — social, economic, politic, cultural, intern și extern, — prin aplicarea creatoare a socialismului științific, și pe această bază stabilirea cu deosebită claritate a programului de acțiune, care în toate etapele istoriei a fost unul dintre cele mai înaintate, mai patriotice din cîte au existat atunci. Așa se explică de ce revoluționarii români au militat cu consecvență încă de la începutul apariției primelor organizații muncitorești pe lîngă rezolvarea problemelor care interesau nemijlocit muncitorimea și țărănimea și pentru industrializarea țării, rezolvarea democratică a problemei agrar-țărănești, pentru desăvîrșirea statului național unitar român. Mai apoi comuniștii au fost aceia care s-au ridicat cu hotărîre în apărarea integrității și suveranității României, împotriva imperialismului, a fascismului și revizionismului, a politicii de forță și dictat. „Comuniștii — se menționa într-un document al P.C.R., republicat de presa revoluționară, dînd glas patriotismului lor fierbinte, manifestîndu-se ca apărători activi ai intereselor naționale — vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților lui revizioniști". Poziția patriotică s-a manifestat cu putere în timpul marilor demonstrații antifasciste de la 1 mai 1939 din Capitală, organizate de acel înflăcărat patriot revoluționar care avea să devină secretar general al partidului și președinte al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sub lozincile : **„Vrem**

România liberă și independentă !", „Jos fascismul !", „Jos agresorul hitlerist !"

Din articolele-program al gazetelor revoluționare de pînă la 1944 se desprinde vastul cîmp de activitate pe care redacțiile și-l propuneau să-l desfășoare în vederea lămuririi maselor muncitoare și indicării singurului drum revoluționar de luptă. Evidențiind importanța editării „Scînteii", și menirea sa, în articolul program publicat în primul număr se arăta : „Gazeta „Scînteia" organul central al partidului comunist apare într-o perioadă extrem de încordată de luptă... Fără un organ central prin care să îndrumeze, organizeze și conducă această luptă, partidul nu este în stare să-și îndeplinească sarcinile sale. Gazeta partidului este cu atît mai necesară întrucît membrii partidului și toți muncitorii revoluționari au nevoie să cunoască linia partidului în toate chestiunile care se pun la ordinea zilei. Lipsa unei gazete centrale legale cît și a publicațiilor de partid regulate impune și mai mult apariția „Scînteii", pentru ca tovarășii să-și poată desăvîrși cunoștințele pe toate chestiunile teoretice și practice ale mișcării revoluționare".

Din paginile presei revoluționare se degajă titanica muncă organizatorică și propagandistică depusă de cei mai buni fii ai poporului nostru, pentru înarmarea muncitorilor cu programul revoluționar de acțiune al partidului clasei muncitoare din fiecare etapă istorică, cu folosirea unor forme și metode de acțiune dintre cele mai variate, pentru dezbaterea principalelor probleme cu care se confruntau masele muncitoare în regimul burghez, căile de ușurare a situației lor precum și programul de transformări revoluționare în direcția socialistă.

În coloanele presei comuniste a acelor ani erau înserate o seamă de recomandări pentru muncitori, pentru organizațiile revoluționare locale, pentru celulele de fabrici privind felul cum trebuie organizată lupta muncitorimii din diferitele ramuri de producție, necesitatea îmbinării revendicărilor economice cu cele politice, chemînd totodată toate organizațiile de partid la înzecirea eforturilor, la neprecupețirea timpului liber al comuniștilor dar nici chiar a libertății și a vieții pentru izbînda ideilor revoluționare ale clasei muncitoare în slujba căreia acționau. Cît de simple și emoționante sînt cuvintele cu care „Scînteia" se adresa celor care intrau în rîndurile partidului : „În partid comunist nu așteaptă pe nimeni onoruri și privilegii, ci numai muncă grea și jertfe, dar jertfele se fac pentru clasa muncitoare, pentru eliberarea omenirii de sub jugul capitalist". În acest spirit, la această flacără au crescut în acei ani sute și mii de militanți comuniști, dăruiți trup și suflet celei mai nobile cauze din cîte a cunoscut istoria omenirii.

Prezentînd viața politică a țării presa revoluționară a subliniat cu argumente hotărîtoare că dintre toate partidele și grupările politice existente atunci, singur Partidul clasei muncitoare este în stare să asigure un viitor fericit întregului popor muncitor. Cu multă căldură se definea în „Scînteia" de exemplu, rolul istoric al partidului comuniștilor din țara noastră : „Numai partidul nostru a fost, este și va rămîne credincios cauzei de eliberare a clasei muncitoare de sub jugul capitaliștilor și moșierilor. De aceasta se vor convinge masele de milioane.

Căci nu există un alt partid care prin compoziția sa, prin tărie să fie gata de jertfă pentru clasa muncitoare ca partidul comunist. Nu există un alt partid care să posede o atît de invincibilă armă ca cea pe care o posedăm noi, comuniștii — teoria marxist-leninistă, care a învins în U.R.S.S. și care va învinge în lumea întreagă. Nu există un alt partid care să fie singe din singele clasei muncitoare și care să fie compus din cea mai conștientă și cea mai hotărîtă parte a clasei muncitoare".

Subliniind necesitatea întăririi partidului comunist cu „muncitori revoluționari conștienți proletari de la nicovală, obișnuiți să privească în față dușmanul de clasă", presa comunistă considera că numai așa organizațiile locale ale partidului comunist vor putea fi în fruntea mobilizării maselor de muncitori în vederea satisfacerii cerințelor lor arzătoare. De aceea, mai ales în revistele și ziarele centrale, printre care la loc de cinste era „Scînteia", găsim numeroase apeluri adresate comuniștilor de a pătrunde „cît mai adînc și mai larg în masă", pentru „întărirea organizatorică a partidului comunist". Publicațiile revoluționare cu caracter teoretic, social politic, redacțiile acestora, la îndemnul partidului revoluționar al clasei muncitoare au publicat nenumărate articole menite a contribui la ridicarea nivelului politic și ideologic al comuniștilor. Argumentînd temeinic necesitatea însușirii socialismului științific pentru orientarea realistă în noianul evenimentelor social-politice ale vieții, o seamă de publicații arătau că „numai teoria revoluționară poate ajuta la înțelegerea mersului luptei mișcării de clasă revoluționare", că educarea membrilor de partid contribuie la ridicarea disciplinei și a răspunderii personale pentru sarcinile încredințate, la împletirea judicioasă a muncii ilegale cu cea legală, într-un cuvînt la întărirea capacității de luptă a tuturor comuniștilor, a organizațiilor, a întregului partid.

Presa comunistă, „Scînteia", s-au integrat întotdeauna nemijlocit în activitatea pe care Partidul Comunist a desfășurat-o de-a lungul anilor în cadrul sindicatelor și a celorlalte organizații de masă muncitorești, în fabrici, uzine, pentru închegarea Frontului Unic Muncitoresc, pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, (acțiune la care a contribuit și presa socialistă și social democrată „Proletarul", „Lumea nouă" ș.a.), „Scînteia" și celelalte gazete comuniste au arătat țărănimii că numai într-o strînsă alianță cu clasa muncitoare și sub conducerea acesteia va putea să scuture jugul exploatării și asupririi. Prin intermediul „Scînteii" ca și a altor organe de presă, Partidul Comunist mobiliza tineretul muncitoresc, țărănesc, studios și din armată la lupta organizată pentru revendicări economice și politice, pentru gratuitatea învățămîntului, împotriva fascismului și a războaielor imperialiste. Organul central al Partidului Comunist Român arăta intelectualilor că unica posibilitate a împlinirii tuturor potențelor lor creatoare rezidă în legătura lor organică cu lupta revoluționară a clasei muncitoare și a țărănimii, desfășurată sub conducerea comuniștilor. În numeroase materiale „Scînteia" a chemat sub steagul partidului naționalitățile conlocuitoare, deoarece numai partidul comunist, pe temeiul socialismului științific, putea să rezolve în mod consecvent democratic problemele naționalităților conlocuitoare.

Ca un fir roșu străbate în întreaga presă revoluționară din România principiul solidarității cu oamenii muncii din țările capitaliste, care militau pentru îmbunătățirea condițiilor lor de viață și de muncă, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru pace și independență națională.

Forța presei revoluționare muncitorești comuniste, a „Scînteii" ilegale constă în faptul că ea reprezenta adevărul. Cuvîntul ei viu, combativ, și mobilizator era ascultat și urmat de masele largi populare. Numerele ziarelor ilegale, ca și ale celor legate treceau din mînă în mînă, iar slova lor încălzea și îmbărbăta inimile, atrăgea noi luptători pe baricadele luptei revoluționare.

Presa revoluționară a protestat împotriva arestării, judecării și condamnării a numeroși militanți revoluționari, dezvăluind măsurile represive luate împotriva organizațiilor revoluționare, de partid, sindicate, de tineret. Cu o deosebită vehemență în publicistica revoluționară a fost demascat regimul aspru la care au fost supuși comuniștii în închisori.

Ținînd seama tocmai de aceste sarcini atît de importante și greu de îndeplinit întrucît, siguranța, poliția, jandarmeria, urmăreau cu înverșunare orice activitate revoluționară, de responsabilitățile foarte mari ce cădeau asupra publicațiilor revoluționare, în redacțiile acestora ca și în jurul lor s-au format și au lucrat redactori prestigioși, gazetari de înaltă ținută politică, revoluționară, ieșiți din rîndurile clasei muncitoare, țărănimii, a intelectualității legată de popor. Dînd o înaltă apreciere rolului „Scînteii", în perioada grea a ilegalității, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Scînteia ilegală, ziariștii care au scris-o și muncitorii care au tipărit-o în acea vreme — cu riscul libertății și chiar a vieții — sînt o pildă de slujire devotată, plină de abnegație a cauzei clasei muncitoare, a idealurilor partidului nostru comunist, de libertate și dreptate socială. Prin dîrzenia și pasiunea revoluționară cu care au muncit în acele vremuri grele, ei au ridicat la un înalt nivel titlul de gazetar comunist".

După eliberarea țării de sub jugul fascismului, reapărînd în condiții de legalitate toată presa revoluționară a dus mai departe tradițiile de exemplară publicistică militantă. Ca purtător de cuvînt al partidului comunist, al maselor largi populare, presa revoluționară de după 23 August 1944, în frunte cu „Scînteia" și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea ei nobilă. Cînd Partidul Comunist Român a devenit el însuși arhitect de viață nouă, întreaga presă revoluționară, ca o puternică armă de propagandă comunistă s-a angajat plenar în acest efort de edificare socială, mobilizînd întregul nostru popor la înfăptuirea obiectivelor constructive ale noului program social-economic, contribuind la forjarea omului nou. „Izvorul prestigiului și autorității presei în rîndurile maselor — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu cu ocazia celei de-a 25-a aniversări de la apariția „Scînteii" — a încrederii cu care este înconjurată de oamenii muncii rezidă în devotamentul cu care ea slujește cauza socialismului, în înflăcărarea cu care acționează ca purtător de cuvînt al partidului".

Condusă de încercatul Partid Comunist Român, reprezentînd interesele întregului nostru popor, ale României socialiste, presa noastră revoluționară, prin măiestria și pasiunea pe care o pune în tot ceea ce publică, transmite prin mijlocirea tiparului, patosul fierbinte a muncii creatoare, entuziasmul revoluționar al întregului nostru popor în măreața operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, ceea ce echivalează cu ridicarea lui pe noi trepte de bunăstare și civilizație.

Dr. Augustin Deac

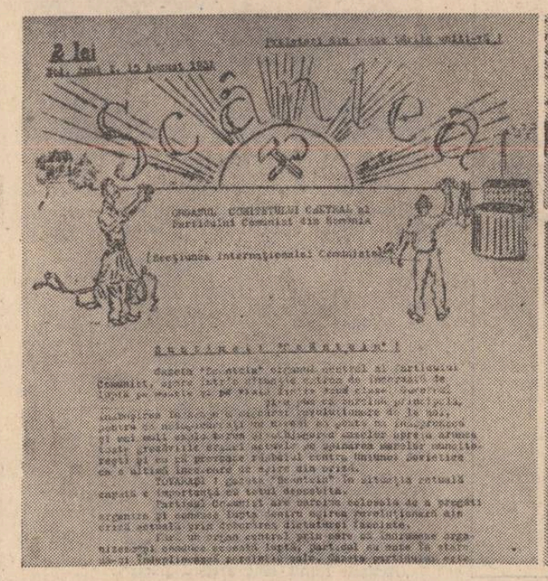

a patriei cinstire

DUMITRU ION DINCĂ

Mărturie în timp

Țara noastră ne iubește, noi cinstim planeta muncii
temelie punem vieții pe acest pămînt de dor
și ne batem pentru piinea rumenindă cînd sub lanuri
trece bobul înspre spic aripă durată-n zbor.

E-o zidire toată vîrsta, aurora unui timp
cum nu l-au visat vreodată oamenii din România
și ne batem ca sub soare pruncii să ne crească drepți
ca puternici peste timpuri să ne apere moșia.

Unduiesc sub ceruri holde și în boabe bate vinul
tînăr, ca un vis pe care îl trăiești aici curat
învățăm să facem piine autentică, nu arme,
cum ne-ndrumă Ceaușescu primul patriei bărbat.

De o epocă în care ne-am legat de el ființa
jurămîntul și lucrarea ce-o durăm pe plaiul sfînt
ne cunoaște omenirea Ceaușescu-nseamnă pacea,
libertatea, omenia pe planeta de pămînt.

Să ne batem deci prieteni pentru-o cauză sublimă
să-l urmăm pe Ceaușescu și la bine și la greu
el ne este chezășia dăinuirii peste timpuri
garanția libertății, zborului înalt, mereu.

Efigie

O efigie de țară mi-e chipul
la marea sărbătoare din august,
cînd vin cu lira aspră a griului și vă cînt
recunoscîndu-vă oameni tăria de-a birui
nisipurile mișcătoare ;
bucuria de-a gusta dintr-un strugure auriu
îmbătat de mierea sudorii
sau în laminoare și combinate imense
unde vin și vă-mbrățișez astăzi
sărbătorind împreună metalul...
Acum, la ceasul
cînd orele se fac fluvii de rod,
trece-n istorie neamul meu de oieri.
Necunoscînd umilința
urcă sămînța marea slavă
întru tot ceea ce-i prezent
și uman și demn.
Un cîntec de slavă mi-e verbul
dragostei mele de neam
dragostei mele de partid,
un imn suprem mi-este cîntul
o efigie de țară chipul...

Inima patriei

La inima patriei se ajunge trecînd
munții imenși
marea întinde re de nădejdi,
niciodată singur, pretutindeni simțind
umărul dulce ros
de umărul patriei.
O ! singele, înroșindu-ți virtutea
și dorul de-a fi
întru cunoașterea inimii patriei,
unde nimeni n-ajunge cu trupul rănit
de algele răului.
Și-n credința de-a fi peste marele timp
tulburat îngenunchind inima așaz-o cu tine
și dragostea și lumina și zborul
la țărmul de sfințenie al tău și al patriei.

Spună lumii large steaguri tricolore

Apărați planeta să-și urmeze firea
despre roșul singelui vă strig
nu-l striviți sub cizma de noroi a nopții
nu închideți pleoapa de lumină-n zid.

Noi lăsăm și frunza să-și cunoască drumul
la copac ajungem asudind curat
cu atita rodul e mai greu de pace
cu atît românul este mai bărbat.

N-amurgește doina nu vă fie teamă
pe colina țării stelele făclii
luminează munții și inundă marea
adîncește stema patriei în fii.

Patria de astăzi, patria din vis
dulcea Românie leagănul meu sfînt
spună lumii large steaguri tricolore
pacea este-acuma cel mai drept cuvînt.

PAVEL PEREȘ

Și-au amintit

Lumină-i chipul tău cu riu de vise
Și flacără năpraznică în verb
Contur pulsînd destine circumscrise
Acestui spațiu unic și superb.

Și nu-i cuvîntul vreun semn astral
Ci pravilă și freamăt, mărturie
A griului-oștean în timp real
Și suveran pe cîte-au fost să fie.

Și-i singele sculptura pururi trează
Puterea românescului izvod
Glas din vecie care nu trădează
Poemele înmiresmate-n rod.

Sub fiecare brazdă-n primăvară
Istoria spre noi își face loc
Columna rădăcinii în afară
Cu simbure pecetluit cu foc.

Vuind în lanul tînăr și curat
Ecou nepieritor de piine nouă
Lumini și riuri, raze ne străbat
Învesmîntați în straiele de rouă.

GABRIEL IUGA

Cîntec

Simpli să fim cu hainele curate
să fim ce-om fi dar să visăm cocori
zburînd lumini de iarbă peste țară
să ne miroasă mîinile a flori

Simpli să fim dar mingîiați de lună
cu șoapta mamei adormită-n gînd
să fim ce-om fi dar să zidim fîntîna
în care chipul țării stă răsfrînt

Simpli să fim cu hainele curate
cu răni de flori sădite-n cer ca drum
să fim ce-om fi dar să iubim în ape
pămîntul țării — atît de cald și bun

grete tartler

Poem de dragoste

În pleoapa mea stîngă se bate un ceas
fără cifre,
poemele se bat la mașină, sclavii cu biciul.
Spune tu, Novalis, care ești inginer
de mine
de labirinte din care nu se mai iese
cu firul cel tors,
cum auzi strigătul fără glas,
adevărul-minciună din litere ?
În noapta asta ești poate întins,
eu, în picioare, în plină zi :
umbrele noastre se întregesc într-o cruce.
Cineva bate cuiele. Poate-avem timp
să îndurăm acest vuiet, metalul trăznit,
șerpuitoarea căldură care ne înnegrește
obrazul,
poate-avem timp să ne amintim de naștere,
să mă scald în ochii tăi de culoarea
apelor amniotice,
să ne înfiorăm de grindină și de tinerețe
Poate-avem timp să ne pregătim de ospețe
la care invitații nu mai sosesc, să repetăm
copilului sfatul mamelor noastre,
să uităm ce am învățat, să călătorim
în Orient împreună, să ascultăm
cearta vecinilor prin țevile zidului,
poate-avem timp de lucruri esențiale
și fleacuri,
dar poate
nu mai avem acest timp.

Focuri de primăvară

Urmele lungi în zăpadă fosforică,
de șarpe flămînd, ori poate de schiuri,
miros de slănină prăjită la aparat de sudură :
șantierele sînt Vestul nostru sălbatic.
Aici într-o seară cu vin de zmeură,
în baraca plină cu sticle,
dulceață de fragi, întru-un vuiet
de magnetofoane și glas de prieteni
mi-am amintit femeia care ieșea
pe înnoptate în pădurea vecină,
se dezbrăca, prefăcîndu-se în lupoaică,
și urla o vreme, ce mai urla !
Dacă i-ar fi furat cineva
veștmîntul, să nu mai revină
printre voioșii convivi, n-ar fi fost împușcată ?

Peștele

Cantiniera despică peștele, îl aruncă
aproape necurățat în tigaie, miinile
și le șterge de șorțul uns. Peștele,
jertfa e altfel acum. Zile-ntregi
petrecute în hale industriale,
zile-ntregi între roțile fine, exacte,
fără s-asculți măcar glasul privighetorii
(„Cine vreme de șapte ani
nu aude-o privighetoare, devine balaur".)

Cantiniera despică balaurul, îl aruncă
aproape necurățat în tigaie, miinile
și le șterge de șorțul uns. Chiar și balaurul
e o păpușă de ceară,
chiar și veninul e un Ersatz !
„Microperfecție în macrohaos". Cantiniera
îți seamănă,
da, îți seamănăn, îmi șoptești.
Nici ea nu azvîrle cuțitul, nici tu, agerul vers !

După atîtea leacuri...

După atîtea leacuri prescrise
de Roger Bacon, doctor mirabilis,
Albert cel Mare, doctor universalis,
Toma d'Aquino, doctor communis,
Johannes Duns Scotus, doctor subtilis,
rana nevindecată din pieptul nostru e-n fine
în pieptul altora.

Focuri de primăvară

Alte griji aveau poeții abassizi,
alte războaie :
războiul Rozei și al Narcisei, de pildă
(partizanii narcisei se îmbrăcau în alb,
așa cum
îți scriu aceste litere albe
direct pe obraz, ca-n oglindă).
„Închide fereastra, că mă orbește !"
strigă vecina.
Dar eu
mai deschid ferestre prin lucruri,
în tren, în chilii de beton, să dipară
fumul smolit și mieros, realgar
corosiv precum sarea, litera asta
necruțătoarea, fluture negru
trecîndu-mi pe chip ca notele orgii —
mai deschid ferestre prin lucruri, să fugă
bemolii, păianjenii minusculi, trăind
pe seama respirației noastre, trăind
submarine foșnind prin oglindă...
Cineva arde sub pămînt o scrisoare.

Ultima zi din an

Ai trecut, dacă stai la Obor,
prin menajeria din piață, între maimuțe
și leul cu-un ochi de albeață.
O prietenă ți-a ghicit
viitorul după semne orientale :
„tovărășie cu oamenii", pentru anul ce vine.
Mai degrabă
cu acea costelivă cămilă-nvelită :
ea, care-a mers după legile aștrilor !
Mai degrabă
cu această cireadă din camioane
care tremură amintindu-și ospețele date
și boii tăiați de Pitagora (cam o mie)
cînd a aflat Adevărul !
Iar în aer
plutește asemenea fum, că ai spune :
„Adevărul nu e departe".

george virgil stoenescu

Glossa

Renăscînd de-a pururi vorba s-o arunci
Tristă axioma naște un pustiu
Nopțile din zile împlinesc porunci
Infinite cețuri luminează viu.
Libertate plînsă ochiului din stea
Inima își cere dreptul ei de nor
Umilită clipa din trecut ar bea
Totul e durere, totu-i trecător

Miinile în pace, soarta în cuvînt
Cercurile mele adormite cad
Frunze ce adie metafizic vînt
Prin tunel de umbre îmi deschid un vad.
Liniștea-ncordată trupului trecînd
Arcul din săgeată, mamele din prunci
Respectînd voința sacră cînd și cînd
Renăscînd de-a pururi vorba s-o arunci !

Doar tăcerea — piatră în auzul greu
Să zidească taina care s-a zidit
Degetul pe buze exilat mereu
Să aprindă-n lucruri inviatul rit
Insula de carne părăsită iar
În adînc vibrează înghețatul fiu
Poate în speranța porților de var
Tristă axioma naște un pustiu...

Spiritul străbate aura din vis
Obosit în ceruri cade pe pămînt
Unitate aspră iarăși te-ai închis
Apăsare blîndă-a miinii unui sfînt.
Pe grădina vagă în leșin ușor
Sunetul se sparge infinit atunci
Nemilos cînd scade timpul în viitori
Nopțile din zile împlinesc porunci.

Sîngele aprinde ora pentru noi
Sevă de licori în dorința dreaptă
Disperarea dulce curge în șuvoi
Oră de dureri — treaptă lîngă treaptă.
Pavăza rotundă iute s-a desprins
Fierul de aramă, purul cenușiu
În oglinzi de zodii semnul iar s-a prins
Infinite cețuri luminează viu !

Să purtăm povara florii cu folos
Dansul peste ape se învață greu
Alintat în curba văzului frumos...
Lotusului este ce a fost mereu...
Nevăzut în pasta clarului noroi
Liniștit în semne n-a mai vrut să stea
Timpul e o farsă, timpul e gunoi
Libertate plînsă ochiului din stea.

Lacrimile drepte pe armuri s-au șters
Fapta impresoară obositul mal
Respirăm în vlaga unicului mers
Ne izbim de soapta fixului său mal.
Brațele pe toate lisuse întins
Adîncit în zboru-mi le ridic ușor
Le-am cules în cupa fără de cuprins —
Inima își cere dreptul ei de nor.

Reintors în sine gîndul tot mai mult
Impresoară viața nemilos și crud
Stelele sînt una spațiului tumult
Sudul este nordul — nordul este sud.
A mai fost și fi-va cele ce s-au fost
Dreptul peste stîngul înclinat abea
Veșnică e starea vremii fără rost
Umilită clipa din trecut ar bea.

Și acum în seara hărăzită trec
Hohotind de gînduri, însetat de chin
Nemișcat în forma zeului petrec
Îmbătat de rouă în etern suspin...
Rănile sînt toate numai pentru el
Nu există vrajbă, nu există zbor
Doar o nemurire calmă, fără zel
Totul e durere, totu-i trecător.

Totul e durere, totu-i trecător.
Umilită clipa din trecut ar bea
Inima își cere dreptul ei de nor
Libertate plînsă ochiului din stea.
Infinite cețuri luminează viu
Nopțile din zile împlinesc porunci
Tristă axioma naște un pustiu
Renăscînd de-a pururi vorba s-o arunci !

Un cerc

alex. rudeanu

Într-un amurg ploios de septembrie, aflat în trecere pe la casa părintească de sub pădure de la Ciutacu, pensionarul Căliman Candrea privea cum se scurg din jgheab picăturile într-o băltoacă ; „poate că așa crește și familia noastră — își zicea mirat —, acolo, în mijloc, unde dispar stropii ăștia ca și cum n-ar fi fost, trebuie să fie locul bătrînilor, iar cercurile de pe apă, îndepărtîndu-se, or fi copiii, nepoții și strănepoții, și-n margine de tot ar veni la rînd cei nenăscuți încă, dacă or să mai semene cît de cît cu picătura din care se iscă...".

l-a intrigat totdeauna programul de zbor al unor curse internaționale. Citind orarul afișat la agenție, se întreba cum poate să ajungă la aeroport un ins oarecare, la cinci dimineața, dacă locuiește la marginea Capitalei. Își propunea de fiecare dată să facă „scandal", să critice starea lucrurilor și să propună măsuri radicale de îndreptare, dar, tot de fiecare dată, prins de graba plecării, uita. Încît revolta îi era mereu nouă, și programul exagerat de matinal îl mira ca o descoperire.

Laurian Candrea reuși să ajungă, chior de somn, în fața agenției, cu cîteva minute înaintea plecării autobuzului spre Otopeni. Pe jumătate adormit trecu prin vamă și pe la punctul de control, și la urcarea în avion simți că adoarme de-a binelea. Nu mai zburase cu tipul de aparat despre care-l „amenințau" prin difuzor piloții. Numai acest amănunt îl mai ținu treaz pînă la decolare.

Cîteva clipe mai tîrziu, în timpul desprinderii avionului de sol și al ascensiunii violente, suind pe „panta" aceea abruptă, ca o cărare invizibilă, prin pîcla subțire a zorilor, cînd puterea motoarelor părea să țîșnească și din speteaza fotoliului, și din hublouri, și din dușumea, și din husele albe, imaculate, trase peste plușul vișiniu, și chiar din aerul acela nefiresc de curat și proaspăt, artificial, Laurian Candrea ar fi preferat să doarmă buștean, să nu știe și să nu vadă miracolul văzduhului cucerit de om. Nu mult după aceea, ascultînd și simțind alunecarea egală a aparatului în regimul firesc de croazieră, amintindu-și la ce înălțime zburau, Laurian se surprinse asupra gîndului că vrea să trăiască. Știa că se află la vreo zece mii de metri de la sol. Viața lui și a celorlalți pasageri, față de care nu simțea nici urmă de solidaritate, ba dimpotrivă, un fel aparte de aversiune — asemănătoare, probabil, cu dușmănia dintr-un grup rătăcit în pustiu, fără apă, între care se descoperă cineva care are, naiba știe de unde, o sticlă sau un bidon —, viața lui și numai a lui, unică, inestimabilă, atîrna de puterea unor motoare necunoscute și se afla în miinile unor tehnicieni necunoscuți. Ei răspundeau de viața lui. Trebuiau să răspundă. Erau datori să-l aducă, viu și nevătămat, la destinație, pe pămînt...

Carolina Iacob : „Portret de copil"

Dimineața creștea dinspre aripa dreaptă a aparatului, zburau spre miazănoapte, puțin spre nord-vest, și Laurian descoperi, undeva, foarte jos și foarte departe, pătura mițoasă a norilor — nemișcați, încremeniți, ca un platou viscolit haotic, din toate punctele cardinale, strîns peste noapte în chingile gerului. Tabloul avea ceva din facerea lumii, și în haosul acela se zărea o grămăjoară neînsemnată de pietre adevărate, străpungînd norii. Erau Carpații. Acolo, la poalele lor, cu zece mii de metri mai jos, lumina soarelui probabil încă nu se vedea. Era penumbra dintre noapte și zi, ceasul acela incert dinaintea zorilor, cînd lucrurile abia încep să prindă contur, confuze, blînde, îndemnîndu-te să le recunoști ca pentru a-ți redobîndi, după somn, conștiința că mai trăiești încă. Țara lui se trezea, în aceste clipe, pentru o nouă zi. Laurian începuse mai repede ziua asta grație bolidului care înghițea cîte-o mie de kilometri pe oră, purtîndu-l din nou spre alte meleaguri, spre pămîntul — necunoscut lui, dar, probabil, prietenesc — al altei țări. Deși nu zbura pentru primă oară peste hotare, conștiința acestui început de zi nouă în viața lui născu în el mirarea, pe urmă bucuria, iarăși setea de a trăi, și din setea de viață îi veni nesiguranța, brusc, sentimentul omului rupt de ai săi, izolat, neputincios, ca un invalid.

Privi în jur și ascultă, printre înghițituri, graiul tovarășilor de călătorie. Erau din toate semințiile lumii, și universul cabinei de pasageri, care ar fi trebuit, poate, să-i lege, îi făcea și mai stingheri, uimiți de locul unde se află și de înfățișarea „celorlalți". Luau împreună micul dejun, mîncînd cu poftă și se priveau cum mănîncă — la fel, desigur —, dar, pentru fiecare din ei, cei de-alături nu erau altceva decît bieții „ceilalți"...

Pe urmă, cu puțin înaintea aterizării, se petrecu un lucru ciudat. Laurian Candrea, inginerul bucovinean de la Trustul Special, avu deodată imaginea concretă a unui prețios sentiment. El „văzu" sentimentul patriei.

Laurian citi acest sentiment pe chipurile tovarășilor de drum care se întorceau acasă la ei, în patria lor. Avionul își redusese viteza și cobora cu repeziciune spre sol, spintecînd norii — mai rari la mari înălțimi, apoi denși și din nou subțiri — și tăind cu aripile pîcla dimineții care înfășura pămîntul străin, necunoscut lui Laurian. Aerul se limpezea și începeau să se deslușească parcelele de pămînt — negre, galbene, verzi —, păienjenișul drumurilor și firele aproape invizibile ale cărărilor tăiate prin holde, casele pitice și automobilele, satele străine locuite de oameni străini și orașele lor, care nu-i trezeau alt simțămînt decît curiozitatea. „Cum este această țară ?", se întreba Laurian, în timp ce tovarășii săi de călătorie se agitau pe scaune și-și întindeau gîtul să vadă, să soarbă din ochi priveliștea, să recunoască, din zborul amețitor al avionului, detaliile acelui peisaj pe care-l cunoșteau probabil din perspectiva drumețului, a omului trăitor pe pămîntul lui, așa cum și Laurian își cunoștea meleagul de baștină, trup din trupul patriei sale, lăsată atît de departe, în urmă, la începutul acestei zile ! „Iată pămîntul nostru !", păreau să spună ochii acelora, cu bucurie și multă mîndrie, ceea ce lui Laurian îi plăcu. Era bine că și ei își iubesc pămîntul ; era loc destul pentru acest fel de dragoste în sufletul tuturor.

Sosirea în mijlocul acelor oameni străini nu l-a impresionat foarte mult. Avea o imagine din literatură, se documentase strict profesional pregătindu-și călătoria, și contactul cu poporul pe care se pregătea să-l cunoască îi confirmă treptat imaginea aceea, cumva „teoretică", din mintea sa. Se surprinse vorbind, în sinea lui, cu ei înșiși, comunicîndu-și noutățile, apreciindu-le pozitiv sau criticîndu-le ; în acest dialog lăuntric, pentru a simplifica lucrurile, îi numi pe străini destul de neutru — „ei".

„Ei" aveau o capitală frumoasă, una din străvechile capitale europene, pe străzile căreia oaspetele „citește" lesne istoria, începînd cu arhaicele ziduri ale cetăților de apărare din afara orașului, trecînd peste cupolele mari de aramă coclită ale bisericilor maiestuoase și sfîrșind cu îmbinarea modernă a betonului, sticlei și fierului din corpul suplelor edificii ale acestui veac. Pînă aici nu avea de ce să se mire. Descoperi însă la „ei" pornirea și priceperea de a păstra cu sfințenie vestigiile, pornire împinsă adesea pînă la evlavie, poate o evlavie bolnăvicioasă, asemănătoare cu fanatismul.

Inginerul Laurian Candrea privea cu atenție un pinten de piatră, de pildă, recuperat dintr-un contrafort din cine-mai-știe-ce zid, cu marginile atent „retușate" cu ciment alb protector și încorporat de curînd în peretele unui bloc obișnuit de locuințe. Intra sub arcadele vilelor noi de pe malul fluviului pentru a descoperi că scările interioare sînt măcinate de pașii unor băștinași trăitori acolo cu secole-n urmă, ceea ce însemna că „ei" construiseră pe ruinele înaintașilor ; zăbovea pe marile bulevarde, în dreptul panourilor de protecție ocrotind șantierul metroului, pentru a cerceta cu cîtă luare aminte, răbdare și, poate, iubire, „îmbracă" dulgherii vreo biserică sau vreo casă străveche în cofraje solide de lemn, fără să se zgîrcească la bîrne, ferind astfel zidurile acelea arhaice de trepidația puternicelor utilaje ce scormoneau pămîntul ; orice pietricică roasă de vreme era recuperată de „ei", și nu numai recuperată, dar și pusă în valoare cu tot bunul simț și cu deplin meșteșug.

traian furnea

Scrisoare

Lucrez iubito știu
Îți va fi greu să mă crezi
Și să mă vezi altfel decît licean
Dăruindu-ți trandafirii
Cu degetele pline de cretă și cerneală
Știu îți va fi greu să mă crezi dar iată
Eu îți trimit și-o inimioară decupată
Din salopetă salopata gradul cel mai înalt
De seriozitate
N-am la uzină un post de condus opt ore
Fluturi colorați din floare în floare
Lucrez la niște utilaje mari
Cît dragostea mea pentru tine iubito
Și le spăl cu motorină le-ntrețin cum se zice
Le spăl cu miinile mele mari cu care
Ți-am modelat rotund sînii tăi mici
Cît încă erau calzi
În pauza de masă le spun muncitorilor poezii
Și lor nu le vine să creadă că eu le-am scris
Rîd cu gura pînă la urechi într-o zi maistrul
Cum a rîs i-a rămas slănina după ureche
La vară voi da examen din nou la facultate
Poate am să reușesc și în vreo vacanță
Am să te caut
Pînă atunci
Am adunat deja vreo șapte borcane goale
De muștar aici se consumă mult muștar
Și fiecare ban mărunt pe care-l am
Îl arunc înăuntru

De fiecare borcănaș am lipit
Cîte-o etichetă pe care am scris
Cu cele mai frumoase litere din lume
Fonduri
Pentru regăsirea
Mihaelei D.

Bunica

Un nod la năframă să nu uite
Să ducă la moară

Un nod la batistă să nu uite
Să mute porcii la umbră porcii
Mîncau foarte repede umbra
Cred că de-asta a îmbătrînit
Bunica

Un nod la șurță să nu uite
Să privească spre seară
Macii din cîmp

Și-un nod mare la buric
Să nu uite să moară.

În noaptea nunții

În noaptea nunții mele
Am ieșit pînă afară
Înfigînd cu durere un cuțit
În mijlocul drumului
Ce duce spre tine

Mai bine să moară
Decît să se chinuie așa
Ar fi zis desigur bătrînii

Pînă spre dimineață
A tot curs sînge pe șanțuri

Ecoul

Într-o noapte te-am auzit
Strigîndu-mă

Atît de tare încît
S-a trezit nevastă-mea
Și mi-a spus să merg în grădină
Să văd cine poate fi
Să-mi iau și pușca

Eu m-am dus înfrigurat în grădină
Dar n-am văzut pe nimeni

Ecou întors de la o-ndepărtată stea
Vocea ta de demult
Scutura păpădiile

Presimțeam și ți-am spus

Presimțeam și ți-am spus
Iubirea noastră nu va duce
La nimic bun.

Iată azi noapte
Pe vechea noastră cărare
Din griu

S-au întîlnit
Un iepure
Și-un lup.

MĂRTURII

Urmare din pag. I

despre care el spunea : „Poezia lui Eminescu este ea însăși o muzică de o frumusețe și profunzime inconfundabile (...) Nu oricum se poate compune muzică pe versurile lui Eminescu".

Și, totuși, fiul Livenilor nu s-a dat în lături de a pune pe note cîteva din stanțele lui Mihai Eminescu, începînd cu cele din „Mai am un singur dor", introduse în finalul Simfoniei a V-a, dar și cu o încercare din anii mai tineri, cînd Enescu, se spune, ar fi compus un lied pe versuri eminesciene.

În colecția personală de manuscrise rare, am cîteva mărturii inedite prin care putem pătrunde direct în laboratorul de creație al lui George Enescu.

Cea dintîi dintre ele ne dă, bine schițate, temele principale ale operei „Oedip". Fiecărui erou al mitologiei eline, transfigurată de Enescu în capodopera sa, îi sînt fixate, de la început, măsurile ce-i erau destinate stabilind stilul și dimensiunile partiturii respective. Găsim în acest manuscris **(foto 1)** toate notațiile pentru eroul titular, dar și pentru Creon, Jocasta, Thais, Lagos, etc.

A doua mărturie este o schiță completă, împărțită în 4 sectoare orizontale și 3 verticale, indicînd în limba franceză (în care a fost redactat și textul operei „Oedip" de către Edmond Fleg), nu numai numărul măsurilor, dar și „vechile greșeli", tot ceea ce este de „schimbat la fiecare măsură, „înainte" și „după", dovedind fantastica memorie a compozitorului, aplicată unor zeci de măsuri, începînd cu a-47-a și terminînd cu 104-a (în al treilea sector orizontal). **(Foto 2).**

O altă ciornă, scrisă de astă dată cu creionul, enumeră timpii, transformați în minute, iar pentru FIN (sfîrșit) are două game desenate, pline cu note, cu alăturata socoteală în cifre, ducînd la totalul 140. **(Foto 3).**

Dorind să situăm aceste rînduri la cea mai înaltă fervoare a omagiului centenar, nu putem să uităm opera de reconstituire a conacului de la Tescani, unde George Enescu a conceput și elaborat îndelung „Oedip"-ul său, care este și al întregii culturi române.

El este acum reconstituit cu exigentă fidelitate, prin grija ce face onoare forurilor culturale și prin munca filialei județene Bacău, nelipsită de consultarea lui Romeo Drăghici, care a fost umbra marelui muzician, pînă ce acesta a trecut în lumea umbrelor, rămînind pînă acum, la 90 de ani, paznicul credincios al comorilor artistice rămase de la genialul artist.

Înainte de plecarea în străinătate, George Enescu s-a găsit îndreptățit de a-i încredința „Ultimele dorințe" aceluiași Romeo Drăghici, care a păstrat în sipetul inimii acest mesaj, venit, parcă, de dincolo de sferele cerești. Publicat cu omisiuni, redăm, aici, textul integral al testamentului enescian :

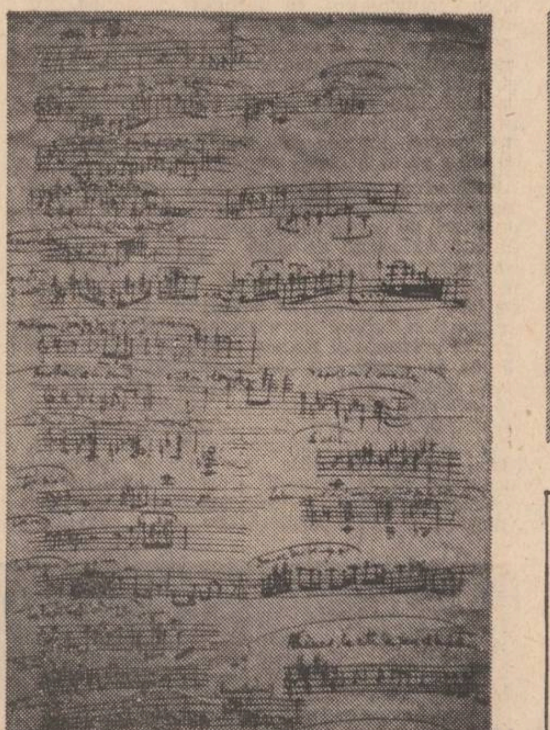

Foto 1

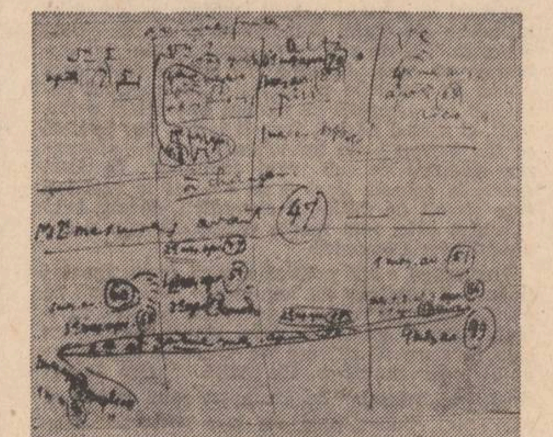

Foto 2

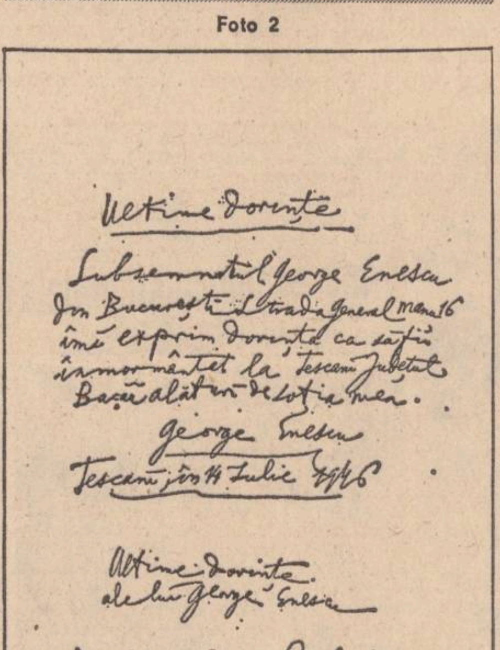

Ultime dorințe
Subsemnatul George Enescu din București strada General Manu 16 îmi exprim dorința ca să fiu înmormântat la Tescani județul Bacău alături de soția mea.
George Enescu
Tescani, în 14 Iulie 1946
Ultime dorințe ale lui George Enescu
Încredințat domnului Romeo Drăghici

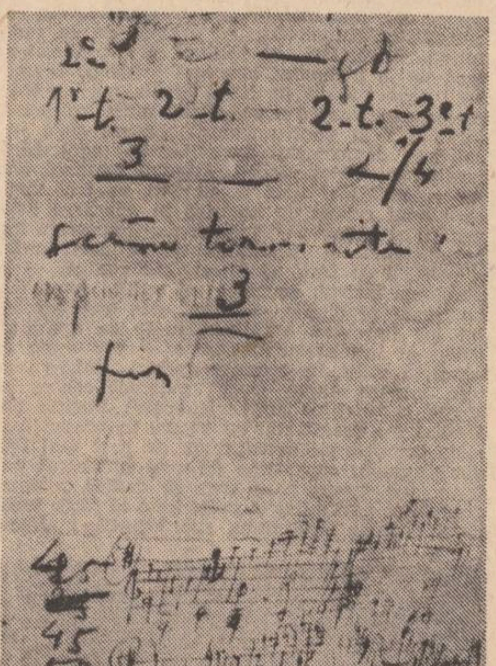

Foto 3

Ultime dorințe

Subsemnatul George Enescu din București strada General Manu 16 îmi exprim dorința ca să fiu înmormintat la Tescani județul Bacău alături de soția mea.

George Enescu

Tescani, 14 Iulie 1946

Ultime dorințe
ale lui George Enescu

Încredințat domnului Romeo Drăghici

Mausoleul din Tescani, refăcut în marmură, nu-și așteaptă decît stăpînii care se odihnesc în cimitirul Père Lachaise din Paris.

Redobîndind întreaga, vechea strălucire din zilele în care George Enescu și soția sa, Maruca, adunau la Tescani tot ce era floarea artei și culturii românești, conacul a devenit, un „Așezămînt de creație" pentru slujitorii muzicii, picturii și sculpturii noastre, care își încep din lunile acestei toamne (septembrie, octombrie) munca lor, sub geniul tutelar al înaintașului.

„Așezămîntul George Enescu", condus de omul pe cît de priceput tot pe atîta de pasionat, care este Al. Popovici, va deveni — sîntem convinși — un centru de unde va iradia arta.

De aici vor porni sonatele, rapsodiile, suitele, poemele simfonice (în frunte cu „Vox Maris"), cvartetele, preludiile, ca și capodopera „Oedip" pentru a duce faima lui George Enescu și a artei noastre naționale pe toate scenele lirice ale globului, ca un mesaj astfel definit de însuși autorul lor :

„Artiștii lumii sînt artiștii păcii"

de apă

Laurian trase concluzia că „ei" au nevoie de toate astea, ca și cum și-ar aduna niște dovezi ; nu-i trecea însă prin minte la ce le-ar putea folosi dovezile.

Nu le cunoștea limba.

Înțelegîndu-se cu „ei" mai mult în engleză, acumulă momente și situații care-l ajutară să simtă, de-a adevăratelea, drama incomunicabilității ; „de-a adevăratelea" — adică în sensul trăirii reale, concrete, departe de orice literaturizare.

Constată, astfel, inutilitatea aproape absurdă a telefonului din camera de hotel, ca și prăpastia dintre el și informația de ultimă oră ; ar fi fost un nonsens să cumpere ziare tipărite în limba aceea ; se bucură ca un copil găsind la un chioșc un exemplar din **Scînteia** ; urmări cu atenție, fără să priceapă nimic, un program de televiziune ; ascultă, dimineața, în timp ce se bărbierea, știrile transmise — prin stația de amplificare a hotelului — de postul „lor" național, și nu înțelese o iotă ; numai „ei" știau ce spuneau...

Putea să înceapă Al Treilea Război Mondial bunăoară, și el să se bărbierească în baie ca un timpit ; se și „vedea" coborînd în holul hotelului, proaspăt ras, sătul după micul dejun luat în odaie (știa din alte călătorii că prin **room service** poate minca și mai mult și mai bine, fără s-astepte în hangarul urias al restaurantului să i se lungească urechile de foame), se și „vedea" predînd la recepție cheia și ieșind în oraș cu o expresie idioată de turist fericit, în timp ce lumea va fi pornit războiul anunțat de spicherii „lor" ; ce-ar face în situația asta ? sau ce-ar trebui să facă dacă aceiași spicheri ar anunța, chiar în clipa asta, vreo groaznică și iminentă calamitate naturală ? ! Poate un cutremur, socoti Laurian Candrea, care să „le" șteargă orașul de de fața pămîntului ; spicherii să zică de pildă — „părăsiți imediat toate clădirile, luați-vă catrafusele-n brate și copiii în circă, nu faceți panică, nu blocați căile de acces, îndreptați-vă calmi spre fluviu și îmbarcați-vă în bărcile de salvare ! ! !", și „ei" chiar așa să facă, să dea bir cu fugiții din capitala „lor", iar Laurian să iasă pe ulită și să se trezească, singur-singurel, într-un oraș de nerecunoscut, pustiit ca după ciumă sau

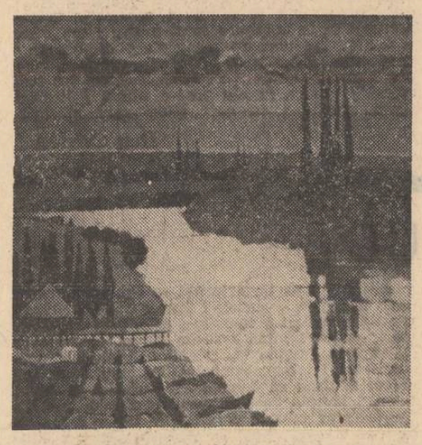

Teodor Răducanu : „Univers de pace"

holeră, cu deosebirea că străzile nu ar puți de cadavrele în descompunere, și cîinii n-ar roade urechile morților...

„Sinistră poveste — își zise speriat Laurian —, foarte sinistră poveste este să te învîrtești de colo-colo într-o țară în care nu știi cum se spune la **doctor, ajutor, foame, sete, frig, cald, femeie, dragoste, du-te dracului !**"

Misiunea cu care venise la „ei" consta în aplanarea unor mici neînțelegeri contractuale, treabă cu care se ocupa doar în orele de dimineață ; după-amiezele, ieșea în oraș cu o expresie de adevărat turist distrat, întinsă, ca o plăcintă, pe toată figura, constata mirat că nici cutremurul și nici războiul nu începuse („ceea ce nu înseamnă — își spunea — că e prea tîrziu !"), cutreiera parcurile și străzile și, pe zi ce trecea, se sătura de toate ; se simțea ca într-o vacanță, pe care ar fi preferat s-o petreacă printre ai săi, în casa semeață de sub pădure a pădurarului Nicanor Candrea, de la Ciutacu, în Bucovina lui.

Cel mai adesea își amintea de casă — și cînd îi venea în minte casa aceea, întîi și-ntîi îi ieșea în întîmpinare bunica, Lisaura Candrea —, în țările și în situațiile în care nu se simțea în apele lui ; ar fi suportat ca pe-o mîngîiere glumele consătenilor pe socoteala lui, și porecla — Englezu —, cîștigată datorită veșmintelor cam pestrițe și felului de a vorbi, fără accentele bucovinene ale tinerilor din sat, de același leat ; aici, printre „ei", nu se simțea în apele lui din cauza unei corzi foarte sensibile — coarda mîndriei și competenței profesionale —, gata să plesnească la reproșurile „lor".

Mai petrecu o săptămînă pe șantierul Trustului Special, privind munca oamenilor ca un chițibușar, ca prin lupa ceasornicarului. Discutase pe-ndelete cu inginerul șef și cu cîțiva betoniști, lămurindu-i să accepte — fie și numai de dragul ambiției și mîndriei ! — obiecțiunile „lor", privind executarea acelei lucrări care întrecea pe alocuri limitele răbdării omenești. Betoniștii trustului, selecționați dintre campionii profesiei, făceau aici o treabă pe potriva scrîntelii — de Laurian considerată scrînteală — și în spiritul băștinașilor, de punere în valoare a vestigiilor „lor". Turnau beton, în anul de grație una mie nouă sute șaptezeci și șapte, în cofraje sofisticate, implantate în rămășițele unor ziduri. Betonul trebuia să rămînă **aparent**, să dea impresia de patină, dar fără nici un finisaj suplimentar. Oamenii trustului îl turnau ca la carte, chinuindu-se cu pregătirea materialului. „Le ies peri albi — socotea Laurian — pînă trec prin ciur grămezile de balast, potrivind pietrișul mai ceva ca mărgăritarele, ca și cum ar face bijuterii, și nu stîlpi de rezistență și piloni pentru podul „lor", avîntat destul de elegant, nu-i vorbă, într-o largă volută, pe deasupra bulevardului !". Blestematul de pod „se opintea" în coasta unei biserici, dar — nebunie curată ! — fără să atingă sfîntul lăcaș, trecînd la cîțiva centimetri de zidul bătrîn care părea să se înfiocare de dangătul clopotelor. Toată hardughia avea sumedenie de găseinițe, adică proiectanții „lor" urmăriseră și efectele sonore speciale, și ritmul circulației, și trepidația podului, și jocurile de lumini la diferite ceasuri ale zilei, ba chiar și unghiul din care răsărea soarele în diferitele anotimpuri ! Era într-adevăr un proiect măreț și frumos ; singura întrebare căreia nu-i găsea răspuns Laurian era la fel de măreață — la ce folosește ?

Lovit în amorul propriu, inginerul Laurian Candrea își petrecu săptămîna aceea pe șantier muncind cu brațele, cot la cot cu betoniștii, și nu inspectînd sau dînd indicații — cum glăsuia ordinul lui de serviciu. Cu ajutorul mecanicilor și împreună cu ei puse la un punct un fel de ciur suspendat, după modelul unor site legate întreolaltă, pe care le folosea bunică-sa la cernut mălaiul cu un mare cîștig de timp ; nu cheltui nici un cent din fondurile șantierului, utilizînd pentru construcția ciurului ceea ce găsi pe șantier ; ciurul porni și merse, cum se spune, ca pe roate, alegînd pietricelele una și una ; betonul ieșea impregnat cu „patina" cerută, spre stupoarea beneficiarilor.

„Cum v-a venit ideea ?", l-a întrebat un străin.

Erau dezarmați de tinerețea „specialistului" care aplanase atît de repede mica neînțelegere din contract.

„De la mămăligă", răspunse Laurian Candrea, sec.

Cum însă „ei" nu mîncau mămăligă, n-au priceput nimic.

Între timp, oamenii lucrau cu spor, concentrați și foarte serioși, dar, în adîncul ochilor, li se putea citi un licăr drăcesc, însemnînd — în interpretarea lui Laurian — că, uite, o fac și pe asta, cum li se fac toate poftele unor copii năzuroși. Beton aparent ați cerut, și să arate ca pe vremea imperiului, beton aparent vă facem, treacă de la noi, să vedem ce-o să mai vreți după asta ! Poate o să ne cereți luna de pe cer ; poate o să vreți să vă coborîm luna de pe cer și să vă facem din ea un closet public, să vă lăudați cu el, să tipăriți cărți poștale ilustrate și albume foto color, intitulate CLOSETUL PUBLIC DIN... sau CEL MAI MARE CLOSET PUBLIC DIN LUME — că așa sînteți voi, lăudăroși pînă la îngîmfare. Și unde este îngîmfare — construia Laurian în minte vorbirea nerostită, românească, a oamenilor lîngă care muncea la lopată, descifrînd aceste cuvinte în ochii lor jucăuși —, unde este îngîmfare, frații, este și prostie, iar prostia se plătește, cum se plătește și boieria !...

„Chiar așa — se întrebă deodată cu gravitate — oare ar fi în stare ? ! Ar fi „ei" în stare să ne comande o lucrare aiurită de felul ăsta ? !". Și își răspunse că da.

Plecă de la „ei" fără nici o tristețe, nostalgie sau melancolie ; plecă abrupt, cum ar fi ieșit dintr-o cameră izbind ușa. O singură hotărîre izbutise să-și formuleze la „ei" — să nu mai calce pe-acolo.

În raport cu lungimea incredibilă a cabinei pasagerilor, lumina din avion i se păru slabă și galbenă, ca de opaiț. Sfidînd vocea autoritară a pilotului, care le spunea — în engleză și-n limba „lor" — să stingă țigările și să-și lege centurile, aruncă ostentativ catarama centurii peste brațul fotoliului. Neașteptat, la decolare, căzu în extaz. Se entuziasmă la gîndul măreției omului, atoatestăpînitor în meandrele universului, privi cu duioșie soarele rostogolindu-se — ca în mare — după linia foarte îndepărtată a orizontului, își obișnui ochii cu înserarea pînă nu mai desluși nici un detaliu în beznă, după care îl cuprinse — treptat și fără scăpare — frica.

Vedea stelele clare pe bolta neagră a cerului și le deslușea licărul, ciudat de apropiat, peste aripa avionului ; de sub aripă țîșnea jerba de foc a gazelor incandescente, luminînd metalul alb, mat, asemănător cu gura unui cuptor încălzit la mii de grade, intuind ceva primejdios în răsfrîngerile acelea. „Poate explodează la naiba — își zise, numind marca avionului — și ne face foc de artificii, spre gloria pămîntului „lor" !".

Auzea din spate și din față rumoarea pasagerilor, cineva cerea insistent coniac după coniac,

Continuare în pag. a 7-a

Un concept de lucru al comparatismului

Urmare din pag. 1

de marile culturi ale lumii. Înscriindu-se astfel pe direcția inițiativelor menite să sporească respectul pentru tradițiile culturii românești și reputația lor internațională, inițiative cu implicații profund patriotice, specialiștii din domenii diferite, eliberați de paralizante complexe de inferioritate instăpînite de prestigiul cvilizațiilor mamut, au aderat entuziast la impunerea în circuitul mondial a realelor capacități creatoare românești, folosind în primul rînd argumentele furnizate de investigarea comparată. Este contextul care va readuce, deloc întîmplător, în actualitate, de astă dată revigorat de sevele solului spiritual propice, protocronismul.

Fără a reprezenta o premieră absolută în cîmpul culturii, conceptul nu s-a bucurat încă, apreciem, de mai stăruitoare întemeieri teoretice care, circumstanțiindu-l în ansamblul unor sisteme închegate, să-i formuleze în amănunt cauzalitățile generative și metodologia formalizatoare. Echivalența culturilor, idee emisă cîndva de Lucian Blaga, ar putea sluji într-adevăr ca bază de plecare, din ea putîndu-se extrage cîteva precepte ajutătoare, precum echitatea și accentul precumpănirilor al demersului valorizant asupra cauzelor intrinseci, specific autohtone, ale dezvoltării oricărei culturi naționale. Precepte care nu exclud, evident, receptarea impulsurilor catalitice din afară, dar posibilitățile de relaționare rămîn încă deficitare, solicitînd acut atenția specialiștilor. Antrenați cu precădere în latura pragmatică, în aplicabilitatea protocronismului țintind rezultate necesarmente operative, uneori pe drept cuvînt spectaculoase prin noutatea lor și forța de a modifica ierarhiile valorice încetățenite, aceștia au neglijat întrucîtva fundamentările conceptual-filozofice, mai abstracte prin natura lor și, de aceea, aparent sterile. Lipsită însă de solide și unitare suporturi teoretice care, neîndoielnic, vor fi elaborate mai devreme sau mai tîrziu, din acestea decurgînd ulterior în chip necesar sistematizările de procedură și indicarea instrumentarului de lucru, generalizarea conceptului în sfera cercetării va mai întîmpina destulă vreme rezistențe păgubitoare ; cu toate că în evoluția diferitelor discipline, pozitive sau umaniste, sînt cazuri cînd practica investigatorie devansează comentariile sintetizatoare.

În realitate, protocronismul este, teoretic și metodologic, un derivat al comparatismului. Alături de sincronism, față de care reprezintă pandantul simetric al postcronismului, epuizează posibilitățile de raportare interfenomenologică în timp, diacronia vizînd alte registre. Toate cele trei situări temporale explorează cultura unui popor în funcție de alte modele exterioare, comparația constituind principala modalitate de studiu, dar perspectivările și finalitățile lor se deosebesc profund, completîndu-se reciproc la nivelul cercetărilor integratoare. În vreme ce protocronismul acordă deliberat dreptul la întîietate și culturilor fals și tendențios etichetate drept minore, intenționînd modificarea scării valorilor în spiritul echității și al adevărului, postcronismul, dimpotrivă, acceptă existența vegetativă în umbra marilor civilizații, postulînd rolul cenușăresei în subordinea focarelor iradiante ; sincronismul se menține pe linia mediană. Utilizarea dialectică ideală, în proporții egale și concomitentă a tuturor, poate avea rezultatele scontate, poate opera numai în cazul culturilor în limbi de circulație universală, ale căror ierarhizări n-au fost truncheate de necunoașterea virfurilor valorice și de vitregia evenimentelor istorice. Studierea culturilor naționale care n-au intrat în circuitul universal din cauza dificultăților lingvistice, a condițiilor istorice, geografice etc., impune însă diferențierea accentelor hotărît în favoarea primului termen al trihotomiei comparatist-temporale.

Istoricește obiectiv și investit cu atitea implicații constructiv-stimulative, este întrucîtva de mirare că protocronismul a fost primit cu anume neîncredere, cu ostilitate chiar, de către unii specialiști. Absența pledoariilor teoretice se conjugă explicativ cu greutățile demersului în sine, care presupune o erudiție adesea copleșitoare și posibilități practic nelimitate de verificare a aserțiunilor prin accesul la marile sinteze-instrumente de lucru, atitea cîte există, excluzînd aprioric improvizația frivolă. Căci, dacă în cazul unor deschizători de drumuri ca H. Oberth, A. Vlaicu, H. Coandă sau C. Brâncuși prioritățile românești sînt relativ ușor de demonstrat, alteori, din cauza precarității cunoștințelor și a materialului documentar, generalizările nu pot fi edificate, cel puțin deocamdată, pe convergente argumente interdisciplinare, dificultățile părînd de-a dreptul insurmontabile. Cum se întîmplă de atîtea ori, și de astă dată, exagerările în detrimentul celorlalți termeni ai comparației implică într-adevăr riscul aprecierilor unilaterale care pot fi evitate numai prin rigurozitatea maximală, calmul și eficiența argumentației științifice. În acest sens converg și alocuțiunile participanților la o mai veche masă rotundă organizată de revista „Luceafărul". Interferat funcțional cu celelalte modalități comparatiste, protocronismul poate contribui substanțial la afirmarea culturii românești peste hotare, justificîndu-și astfel dreptul la existență printre alte metodologii ale cercetării și convingîndu-i pe sceptici ; fără a-i și mîntui.

emilia căldăraru

În această vară

În această vară
O să-mi îmbrățișez vîrsta
Ca pe o soră geamănă.
Promite
Să mă ajungă din urmă,
Pe undeva, pe aproape
De granița Umbriei.

Și-așa vom sta noi acolo,
Mînă în mînă,
Privind,
Ca din lojă de teatru,
Diaspora marilor ape ! —
Tălăzuiri,
Tinere herghelii fluide,
Naiade, grifoni, neptuni,
Plecînd,
În drumuri fără de-ntoarcere,
Tot mai departe,
Mai departe de noi...

În această vară
Eu și sora-mea geamănă
Ne vom prăznui în tăcere,
Dăruindu-ne una alteia
Cheia de plumb
Azvîrlită la țărm
De marile ape
Cheia de tainică închidere
A tuturor rănilor.

Enigmă

Un vapor alb. Imobil.
Pe o mare
Devastată de foste furtuni.
Citeva hoinare oglinzi.
Calm ? Osteneală ? Expansiuni ?
O mare reală ? O comă ?
Un desen de copil ?
Vaporul-fantomă ?

Nu cred, nu cred,
De vreme ce-aud
Țipătul pescărușilor suferinzi,
De vreme ce vîntul de sud
Trece și lasă în trenă
Semne verzui de sirenă,
De vreme ce saltul de geamandură
Ține-orizontul sub dictatură,
De vreme ce crește
Foșnetul gros
Al sedimentului nisipos
Și ochiul ciclopic mă doare,
Mă doare,
De fluiditate
Scînteietoare...

Cît adevărul disimulat ?
Cît adevărul adevărat ?
Ce-i acest astăzi ?
Ce-i acel mîine ?
Misterul rămîne.

Franchețe

Nu-ți mai ascunde noaptea,
Odaliscă,
În platoșa cîlțoasă a așternutului,
Sărmanul trup, atît bețeșugit.
Impactul tău cu-n nufăr plăsmuit
Să pari ce nu mai ești
În van te iscă.

Îndată e ziuă prin mahalale,
Pline de gloate și coate-goale,
Îndată trădează răul trupesc,
Pe zid lăsînd un tatuaj dantesc,
Îndată trădează umbra descumpănită,
Acea ciobitură de stalactită,
Și respirația șerpuitoare,
Din care, bînd, cicoarea verii moare...

Fac exerciții

Fac exerciții
Riguros, după grafic
(Ce știi tu, ce știți d-voastră ?)
Să iscălesc post-festum,
(Cît de curînd ?)
Cursiv, caligrafic,
O „Declarație de independență".
Față de sclavia albastră a ochilor mei,
Irațional feminini,
Față de absurdul oricărui număr
Liber de zguri și rugini,
Față de flăcări cu siluete lungi.
Sărind, deșănțat, peste chipuri de ciungi,
Față de fanatismul spinilor,
Față de flecăreala cretinilor,
Față de praguri scientizate,
Față de gaguri tehnicizate,
Față de senzualitatea merilor,
Față de echilibrul puterilor,
Față de-un Ionescu și-un Ionesco,
Față de ziare și de U.N.E.S.C.O. !
Față de pîinea cu unt și cu jams.
Față de... față de...
No problems. No problems.

Viorel Mărginean : „Stinca albă"

O, marea aceea...

O dată de-ar mai fi
Numai o dată
Marea aceea nealterată ! —
Cînd o răscoală clocotitoare,
Cînd o căință devoratoare,
Cînd basm etern
Repovestit alene
Sub joc de raze
Halucinogene.

O dată de-ar mai fi
Numai o dată
Marea aceea nesigilată ! —
Psalmic lascivă
Dulcea-i lumină
Nu o cădere
De ghilotină.

...Verde-senzoriala-i efigie
De-acum
Pierdută religie.

Turn netulburat de amurg
Vale a plîngerii albe
Lunatec cimitir
Unde odihnesc cele ce s-au spus
Oglindă în care mă văd fostă taină

Ghețarii lui octombrie

Ghețarii lui octombrie
Mistici pe mîriști
Picurînd vremea
Așteptarea lichidă
Grămada de gunoaie / Fumeginde /
Fuiorul sufletului care se-înalță
Privind din vagonul din urmă

Nouri

O, nouri, nouri navigînd pe cer
Eram bătrîn cînd am văzut marea
Femeia dintr-insa mi s-a părut
Placidă, posacă și mută
Nouri
Port doliu din naștere, sînt
Surisul necunoscutului care
Privește lumea bătînd într-o tobă

Muzica unei epoci

Mina languroasă a muzicii nocturne
Care crește și respiră
În întuneric ca o femeie :
Îmi amintește de mare pîntecul său
Fosforescent, pulsînd
Muzica unei epoci...
Ce senzuală-i vremea care a trecut
Prin sloiurile acestor saxofoane

dan ciachir

Și febra ta e seara

Lumină, femeie goală pe locuri virane
Zaci și tînjești
Virginală peste paragini
Peste cele ce sunt
Peste cei ce se vor naște
Și febra ta e seara
Focul din fum
Feminină prăpastie

Alb

Defunctă hîrtie
Mă întîmpini sfinx de cretă
Mut mire

d. enache

Răsărit de țară

Călcați ușor pe iarba aromată de primăvară
Ea-i prima oră a iubirii de țară
Sub ea sînt morminte, vise neuitate
Testamentul nostru de eternitate
Călcați ușor să nu ne doară Ceahlăul
În rădăcinile ei tresare încă Mirăslăul
Lăsați umbrele să se spele în rouă
Și priviți cu iubire luna nouă
Călcați cu sfială iarba cuvintelor
Învățați iarba să vorbească limba română
Să fie caldă, să fie dulce și lină
Călcați ușor pe iarba de primăvară
E răsăritul de țară în țară.

Bacovia

E toamnă pe strada poeților
Se simte doar aroma gutuilor
Castani cu fructele de plumb se leagănă
Cintece somnambule cutreieră acoperișurile lumii
Și un flaut din silabe amare tot tragănă
În amintirea tuturor prizonierilor
Păcatul poeziei nu se va ierta niciodată
Bacovia plînge, Bacovia plînge, liră de vînt
Statuia-i de marmoră ploioasă
Și-a săpat-o drept în cuvînt.

Călătorie

Călătorim iubito spre un sud de iluzii
Ninge peste noi ca în ziua anului nou
Rupem petale de crin și plutim
Dincolo de marginea lumii.

Ștefan Câlția : „Compoziție"

omar lara

Bună ziua

Un bărbat șezînd
imaginînd un bărbat într-o barcă
imaginînd un bărbat sub un copac
imaginînd un bărbat bînd un pisco sour
imaginînd un bărbat cu o femeie
imaginînd că este altă femeie
dar ce ochi strălucitori avea acea femeie
ce fel de a mă face feroce
ce haină
ce căței
cum am urît acea femeie
și ce ochi avea cînd mă privea
și ce ochi avea (fără a mă privi) cînd
nu mă privea eu nu existam
mergînd spre un bărbat șezînd
așteptînd
care în timp ce aștepta se juca imaginîndu-și
un bărbat într-o barcă
și în barcă deasemenea o femeie
(o, cum privea acea femeie)
acea femeie ce acum înaintează spre el
și se oprește și șterge totul
în primul rînd
o barcă și un bărbat.

Recunosc

O fantomă străbate unele nopți
și-mi înțeapă ochii
cu lacrimi de diferite culori
este fantoma iubirii noastre.
Cîndva s-au zguduit multe republici
numai în fața anunțului acestei iubiri
înspăimîntătoare
și au rupt cu țările vecine
surori pînă atunci.
Eu aveam o „mînă" încercată
în multe clipe grele
și am reușit să îndepărtez pericolul
unui dușman evident
mai puternic și mai bine înarmat.
Recunosc că am folosit viclenia și chiar
înșelăciunea
iar la sfîrșit am renegat cu josnicie
pe unicul aliat ce-a fost cu mine
la bine și la rău.

Ninge

Pe cine jumulesc în cer ?
nu sînt lacrimi de păcătos
nici strănutul îngerilor
pe cine dezbracă în cer ?

Te duci să vizitezi bolnavii

Te duci să vizitezi bolnavii
Și cineva
În spatele ceții-noiembrie
Bolnav fără tine
Grav bolnav de tine
Și tu
Te duci să vizitezi bolnavii
Convenționali

Poet optimist

Pot să mor la șase după-amiaza
Dar acum sînt viu

Pot fi supraviețuitorul singuratec
Al unui mare cataclism
dar exiști tu

Poți să exiști și treci fără să mă vezi
Dar exiști și mă iubești

Poți să mă iubești și totul ne separă
Poate da
Poate nu

Alejandra Beatriz

Pe-atunci pe cînd ieșeam să ne plimbăm
printre copaci și pietre
tu îmi cereai o frunză
aspră la pipăit, mihnită, veselă
și frunze mestecam, aer adulmecînd
mergeam ore în șir de fapt minute
ce liniște în urma ta ce liniște mie-înainte
cîndva tot vom vorbi de liniștea aceasta
și îți voi aminti de gustul frunzei smulse
dintr-un pom
undeva-n Europa în seara de ianuar
(seară să fi fost ?)
cîndva sînt luni de-atunci
aveai un an și-încă ceva
deja ne cufundam într-un amor teribil
în seara cînd ne-am preumblat alături
ne-am dăruit în schimb o stradă ticsită
de zgomote culori
și-o frunză verde ce te-a îndemnat s-o muști,
mușcam și eu cu tine.

Pe-o stradă neștiută

Am nimerit pe-o stradă neștiută,
se plimbau tacticos porumbeii
pe-acoperișuri gri, ba își făceau de lucru
cu antene de televizor.
Strada Astronomilor
era numele ei. Priveam cerul.
Plante agățătoare stringeau taliile
caselor uscate plante,
bune de pus pe foc.
Haide pe strada asta, haide, nu-s verbe-n
vînt,
să mergem împreună, tîrînd veacuri de viață,
pe strada asta unde și tu ești altă parcă.

În grabă

Lume în graba mare
Grăbiți se urcă pe vapoare
ce-i mută dintr-o grabă-n alta
Coboară în grabă
Mănîncă în grabă
(în birturi ronde în picioare)
Fură în grabă
își umplu buzunarele zoriți.

ESEU Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești (XX)

Recăzut în „somnul de moarte" („Apoi nu mai simți iar nimic".), Angelo este transportat la locuința sa, unde, după trecerea unui anumit timp, potrivit cu diagnosticul doctorului de Lys, începe a-și recăpăta conștiința de sine, desprinzîndu-se astfel de sub stăpînirea morții aparente. Interesant de subliniat și acum este că modul în care Eminescu descrie fenomenul de „reînviere" a eroului său vădește, în subsidiar, o uluitoare familiarizare cu tezele și perceptele psiho-patologiei moderne. De exemplu, într-un recent dicționar de psihologie se citează, între altele, două opinii formulate de cunoscuți specialiști în materie care sună astfel : „a fi conștient înseamnă a te înscrie în povestea propriei tale experiențe" (prima) ; „condiția liminală a conștiinței umane este dialogul" (a doua). Mărturisim că n-am putut rezista tentației de a face asemenea referiri (care, pe drept, pot părea oarecum oțioase), pentru că pasajul în discuție pare, literalmente, scris anume pentru a configura punct cu punct adevărul acestor opinii :

„După acest interval de întuneric, el văzu iar cei patru păreți tapisați cu flori albastre ale odăiei lui, părea că era în pat... că vechiul orologiu zingănește încet și monoton în părete... i se părea că vede o umbră-n fereastră, împletind, și el auzea parcă ciocnirea andrelelor, și portretele din păreți se uitau la el atît de familiar... ca niște vechi cunoscuți de pînză... apoi gîndea să miște mîna, dar nu putea... să strige, dar era peste putință... și umbra dinafară din fereastră cînta încet, cu glasul plîns, un cîntec de leagăn, pe care el îl auzise des cînd era mic... îi veni să plîngă...

— Mamă ! strigă el...

— O, trăiește ! trăiește ! auzi acum tare.

Mamă-sa s-apropie de el și-i acoperi fața de sărutări...

— Copilul meu... dulcele meu copil...

— Trăiesc, murmură el dezolat. Va să zică n-am murit... Nimicul cel plin de mîngîiere n-a cuprins ființa mea chinuită.

— Taci, taci ! Vorba ta e blestem... Vei trăi... pentru mine... Vei insenina fruntea ta etern întunecată de cugetări aspre... vei fi om între oameni...".

Absența din manuscrisul nuvelei a paginilor 39—44 ridică întrebări firești cu privire la fazele prin care, înriurit de mama sa și de doctorul de Lys, Angelo trece după consumarea acestei prime scene înscrisă pe axa proprie-i „învieri". Fapt e că în continuare textul „micronuvelei" ni-l arată pe erou în deplină vigoare și frumusețe demonică, împreună cu (după toate probabilitățile) mama sa, care, nici mai mult nici mai puțin, se numește Rodope. Prin urmare, iată, străbătînd timpul „archaeul" faraonului Tlà se reîntîlnește, în sfîrșit, cu reîntruparea „archaeului" ce aparține femeii iubite. Numai că, investită cu atributele unei stranii matriarhalități, această reîntrupare a defunctei regine este menită a-l ocroti pe Angelo cu dragostea datorată unui fiu adorat. Sigur, privind chestiunea din unghi mitico-antropologic, se pot face ample și subtile considerații pe marginea ei. În ce ne privește, ne mulțumim doar să subliniem consecvența cu care este urmărită și în cea de a treia „micronuvelă" tema metafizico-fantastică a amplei elaborații narative. Artisticește, este de remarcat că filonul doctrinar-tezist al temei, în chip cu totul neașteptat, nu mai beneficiază de transpuneri narative și descriptive frapante prin patetismul și gravitatea lor romantică ; dimpotrivă, se adoptă o perspectivă surprinzătoare prin aerul ei de hîrjoană mondenă, privită cu disimulată ironie :

„— Un lucru mă miră, zise ea purpurie ca o roză, de unde am luat acest rol de mentor pe lîngă tine ?... Afară de aceea mă mir de amorul cel am pentru tine. Este o simțire ciudată... Pare c-aș fi femeia ta, dar de mult, de mult, ori pare că-s muma ta... În sfîrșit, e o simțire dulce și familiară... Amantul meu n-aș suferi să fii... și cu toate astea te iubesc...

— Să-ți explic eu această simțire ?... Îmi pare ades că noi am mai trăit odată și că eu te-am iubit c-un amor nebun și copilăresc... Visez ades și în fundul visărilor mele văd Egipetul cu toată măreția istoriei lui și îmi pare c-am fost rege și c-am avut o femeie frumoasă, ce se numea Rodope, și că acea femeie ești tu...

— Și mie îmi pare c-ai fost odată un om tînăr și că acest om a fost nebun și că acela ești tu... Adio copilul meu ! Mai vrei o guriță ?...

— S-o mie, Rodope !...

O, perdelele ! Cîte ascund ele...

— Va să zică de azi înainte sunt o bătrînă matroană de patru mii de ani... o respectabilă mumie, zise ea ridicîndu-se și făcînd o mutră întunecoasă. Adio !...

Apoi sări ușoară ca o gazelă și se pierdu în zgomotul societății".

Însă, în materie de tehnică a fantasticului, elementele de adevărată noutate pe care „micronuvela" le oferă în continuare vizează transpunerea în materie narativă a tezei moral-erotice sub semnul căreia acționează doctorul de Lys spre a-l vindeca pe Angelo de demonismul apatic (în limbaj actual, de „greață" existențială) ce pare că-l impresoară și acum. Ideea este că alt remediu decît acela al confundării în plăcerile voluptuoase ale iubirii nu poate exista. Terapeutica doctorului de Lys (cu ardoare îmbrățișată și de Rodope : „— Împlinește-ți promisiunea, voi să-l văd înamorat") presupun însă un corectiv cu totul distinct. Dată fiind demonia congenitală a pacientului, bizarul doctor preconizează abandonarea acestuia în vîltoarea unor plăceri străbătute ele însele de duhul unui demonism traumatizant. Membru al societății numită „Amicii întunericului", de Lys îl convertește pe Angelo la „legile" „amorului mistic" :

„— Crezi în spirite ? continuă doctorul neturburat.

— Cred.

— Atunci vino cu mine-n astă noapte... Se-nțelege, cu ochii legați.

Sufletul lui Angelo se cutremură... Doctorul deveni grav și solemn.

— Angelo, zise el încet, te vom introduce între amicii întunericului. Mă vezi în societatea oamenilor vesel, cu fruntea senină... Nu sînt astfel totdeauna... Îți voi arăta singura realitate a vieții, îți voi arăta adevărul scris în palmă... plăcerea... Amicii întunericului sunt amicii voluptății sufletești. Vei vedé cu ochii minții tale ceea ce n-ai mai văzut niciodată... vei bea viața ta în o mie de picături de lumină și de sălbatece simțiri... vei trăi. Este asta trăit, cum trăiește lumea ? Cu sufletul gol, cu suferințele și bucuriile lor meschine, un nimic suspendat. Dacă suntem nimic, cel puțin de acest painjeniș al gîndirei noastre să se acațe toată lumina și tot întunerecul, cerul și iadadul, delirul și desperarea.

Angelo-i strînse mîna...

— Și poți, poți... O ! dacă-i pute, doctore... Simt demonul din mine trezindu-se și strigîndu-mi sufletul cu glasurile lui... Asta-i, asta-i ce doresc... Numai nimic în jumătate, nimica ! nu meschin... totul întreg, sau să turbez de bucurie, sau să turbez de durere... Turbarea, iată idealul meu !".

Odată pactul încheiat (un pact care poartă și el însemnele atît de originalului faustianism romantic eminescian), se trece de îndată la punerea în aplicare a „clauzelor" lui. Pe timp de iarnă, într-o sanie ce „zbura pe stradele ninse și largi ale orașului", avînd înfățișarea unui autentic dandy și fiind legat la ochi „c-o batistă de mătasă neagră", Angelo este introdus de doctor în sinul societății „Amicii întunericului". Ca element de decor fantastico-romantic, revine în atenție „suterana" ce se constituie și acum în ideal loc al acțiunii :

„Doctorul îl lăuă pe Angelo de mînă, deschise ușa principală, o-nchise după el cu cheia, apoi coborî pe-o scară-n jos, tot în jos, pînă ce nu mai avură unde coborî... El ridică legătura de mătasă de pe ochii tînărului.

Acesta se trezi într-o boltă, a cărei muri erau ca de cărbuni unși cu untdelemn, adică negri ca cerneala și străluciți, și în mijlocul bolții lucea o lampă ca de diamant, care da o arătare și mai painjenită și mai asupru zugrăvită colțuroșilor muri și netedelor bolte...

— Unde suntem ? zise Angelo.

— În peșterea demonului amorului, zise de Lys încet. Sună din acest clopoțel de metal și strigă : Abracadabra...

Angelo sună din clopoțel o dată.

— Înc-o dată... pînă în trei ori, zise Lys".

Conform ritualului, la cel de-al treilea sunet de clopoțel își face apariția însuși „demonul amorului", Cezar-Cezara, „o grațioasă androgină", cu înfățișarea de „Hamlet-femeie" care, evident, intră de îndată în acțiune punîndu-se la dispozoția lui Angelo. La dorința acestuia, făcînd uz de „varga" vrăjită, frumosul demon transformă pe loc sumbra „suterană" într-un fastuos salon care, tot atît de repede, devine incinta unui grandios bal. Prilej pentru prozator de a valorifica încă o dată resursele feericului fantastic propriu basmului cult :

„Demonul ridică varga... păreții se dădură-ntr-o parte și deodată din toate laturile se văzură

sale, cu păreții îmbrăcați în atlas alb ca omătul cusut cu frunze verzi întunecate și cu flori vișinii și strălucitoare. În candelabre mari ard lumînări de-o ceară ca zahărul, cu flacăre diamantine. Aerul salei e argintat, cald de miroase, strălucit de oglinzi cu pervazuri de marmură neagră... Cu părul desfăcut poetic trec copile prin ninsoarea aerului, și de razele albe, de dulceața cîntării nevăzute, de aprinderea danțului e plină lumea salei... Cîtă grație tăinuită, brațele lor albe și goale, hainele lungi, cununile de roze în părul lor... și numai muzica animă plăcerile cu sunetele ei sfinte, le mișcă cu suflarea ei...

Printre ele, tineri în haine negre, cu veste în floarea crinului, cu mănușe ca mărgăritarul, cu botine radioase și bumbi de diamnat la mașetă. Prin bolțile ce reprezentau locul ferestrelor lipsinde erau trepte cu oale de flori proaspete și împupite, care împleau c-o dulce răcoreală sala, într-un loc era un joc de ape, cari sticleau cu argintul izbucnind în sus și recăzind în bazinul lor de marmură albă în snopuri înalte de fire de diamant.

Angelo ședea în jilțul lui și se uita cu mirare la această zi de primăvară îngropată-n noaptea pămîntului. Toți amicii întunericului purtau cîte o mică jumate de mască de catifea, care le acoperea fruntea și nasul, numai unele din fetele tinere erau fără mască... O tristă blîndeță era pe fața lor...".

Nu mai insistăm asupra următoarelor episoade ale „micronuvelei" (în primul rînd asupra celui cuprinzînd magnifica reprezentație teatrală ai cărei protagoniști sînt Angelo și Cezara), întrucît se observă lesne că fantasticitatea romantică, cu aura ei demoniac-poetică inconfundabilă, este aceea care domină peste tot. Vom spune încă o dată : regretul cel mai mare rezidă în faptul de a ne afla în prezența unei incontestabile capodopere neterminate a nuvelisticii fantastice.

Nicolae Ciobanu

Cu părere de bine

Cu părere de rău dragii mei dragomani
constatăm că nu vrem numai lapte și
miere
continentului meu îi mai trebuie ani
ca să-asculte-a poeților săi mîngîiere

cînd c-o glumă poți face să ridă-un
guvern
cînd cei mari și cei mici au aceeași putere
cînd cei veseli sunt triști că la porți
de infern
cei bogați cei săraci se privesc prin
avere

au că lumea aceasta se schimbă la chip
rar văzut-am zîmbiri ce persoane severe
deși nu e deșert deși nu e nisip
setea noastră de-a fi pe pămînt ca în
cere.

Ion Nicolescu

NUMELE POETULUI

Mariana Codruț

Publicată mai ales de revista studenților ieșeni, „Dialog", dar și de alte reviste literare, Mariana Codruț și-a adunat poemele într-un volum intitulat „Bătrîna Țestoasă", titlu aparent rebarbativ, îndulcit însă de textul liminar al cărții, „Bătrîna Țestoasă, poezia" : „Bătrîna Doamnă, Țestoasă cu insomnii prenatale, / cu lapsusuri esențiale ca de pildă locul și data nașterii sale, // face noapte de noapte drumul presupus / posibil între subsol și etajul de sus, // se plimbă nestingherită în plină zi / printre exemplare rare de stări de a fi, // se tocmește îndelung pentru fiecare / hieroglifă arătată la vreun muritor, la vreo muritoare... // dar cum urcă pe rînd nivel cu nivel / se senilizează și-i tremură capul chel // sus cum ajunge, se spune că / devine deodată excentrică // și strigă cu glas gros și hitru : / bau-bau, nu-mi dați drumul, că intru ! // uneori s-alege c-o scufă de dantelă, / rareori cu... dar e tembelă / Bătrîna Doamnă cu insomniile sale / și cu cearcăne verzi prenatale."

Mult i-am dori să nu urce pe rînd, nivel cu nivel, de la această carte în sus, să nu imulțească tagma autorilor de vorbe goale, de istorioare în versuri fără haz, de parabole fără sens sau de anecdote picante decriptate cu tîlc „filosofic", ci, cu umilință în fața existenței și a cuvîntului să se adîncească în experiența comună, inspiratoarea celor mai adevărate poeme din această carte de început, poeme descriptive, „realiste", de atmosferă și poeme de dragoste. Din prima categorie un întreg ciclu, „Prin ceața mahalalei", impresionează prin tonul direct, rezolut sincer, prin austeritatea notației, prin proprietatea cuvîntului supus ascezei realității . „jumătate om jumătate cal mahalaua aceasta. / cu salcîmii, vrăbiile și romanițiile sale / (zestrea-i umilă, eternă și mai biruitoare / decît însăși viața). cu șobolanii săi / construind șantiere plaje camere de zi / și de noapte / depozite de alimente / și de muniții pe sub dușumele. cu Bahluiul său / nici drum către Eden nici Styx măcar / (decît pentru pisicile și cîinii / făcuți „marinari" a doua zi după naștere). / drum de țară călcat de autocamioane / gigant ; mărgăritare în troacă ; / madam mahalaua consumînd pîrjoale / de cartofi și vin de 12 croșetînd / tocînd verdețuri și așteptînd / intrarea fiicei la medicină. / viață împărțită între mici minciuni / lustruite la guler și mîneci / și dese fugi către singura trestie / crescînd sub podul de fier, madam mahalaua / cu o mie de guri cu o mie de brațe..."

Rostite cu lentoarea resemnării, „poemele despre dragoste" ale Marianei Codruț traduc o fragilă muzică interioară, aproape inaudibilă, încearcă gustul iubirii de sine și al regăsirii de sine dincolo de boală, de spaimă, de suferință și moarte, gustul descoperirii „celuilalt" justificîndu-i comunicarea „între luciditate și inconștiență" : „într-o parte, / creierul fumegînd. / în cealaltă, elitrele aurii / ale unei seri de iarnă. / coaja zilei trecute / caldă, încă păstrînd / forma coatelor. // dar de departe / de foarte de departe venim, / aerul vibrînd / în jurul mîinii întinse. / iar dincolo, fulgeră, fulgeră / lumina de gheață a singurătății."

Cu o evidentă știință a poeziei, Mariana Codruț reușește în unele poeme să atingă un „lirism esențial", penetrant, lapidar ca o inscripție, amintindu-ne de arta unui Montale, („în cada de baie / o frunză ; dintr-un noiembrie / cît un ochi de geam // din odaie-n odaie / îmi string umerii în palme. / praf de pușcă umed / gîndul în carcasa creierului. // dragostea — coloană vertebrală. / ascult viermele urcînd..."), lirism ca o pură transcriere a memoriei afective, fără strălucire exterioară...

Nu ne îndoim că Mariana Codruț va ști să elimine unele uricioase sorescianisme care nu o prind deloc ; firea ei gravă și-a găsit expresia potrivită în multe poeme sobre, emoționante, drumul ei spre desăvîrșire stilistică, ca orice drum spre un scop suprem însemnînd renunțare.

Tînăra poezie ieșeană scrisă mai ales de bărbați (Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Liviu Cangeopol, Dorin Spineanu), se îmbogățește cu un sunet nou, straniu, pur și profund prin vocea Marianei Codruț.

Cezar Ivănescu

TINERI POEȚI Ana Mureșanu

O poezie fără excese, tandră și sentimentală, cu emoții distilate, bine cumpănite înainte de a fi trecute în vers, este poezia Anei Mureșanu din volumul de debut **În adorația părinților** (ed. Cartea Românească, 1977). Din această **spunere** surdinizată, care vrea să fie o încredințare de suflet, se distinge mai ales domeniul amintirii, domeniu pe care poeta îl explorează cu încîntată evlavie, în echivalențe adecvate, chiar dacă nu au o izbitoare pregnanță, în poeme precum **Imagini dintr-un univers străvechi** ori **Amintire foarte veche** : „Astfel eram / astfel era trupul acela al meu, / trupul străvechi, de copil / înfășurat în hîrtia mov, creponată / cînd îngeri cu șase degete miruiau / pereții casei noastre pătrate / / curtea de piatră șlefuită / de genunchii noștri și de lătratul cîinilor / de netrecutul zid al lunii / strîns încătușată / în vis de vară încă-mi apare / / de aici amintirea se tulbură / inserările-s tot mai de fum, / albastre pînze de păianjen / păru-mi bolnav și moale netezesc / în care înfig labe și colți / cîinii cei buni și de pază".

Clipele de calm și reculegere, de pace și bucurie izbutesc să treacă, prin notația lor austeră dublată de fervoare, peste generalitatea lirică. Ana Mureșanu scrie o poezie a stărilor de spirit tînjitoare, amestec delicat de rugă și invocație, de luciditate și dorință somnolentă, încă neexprimabilă. Poemul e de cele mai multe ori un prilej de a participa, în diferite chipuri, la „aventura fără de margini a zilei", într-o stare de blîndă contemplație dar și de refuz al unei angajări mai ardente. O veghe **asigurată**, fără prea mult consum interior, ar fi regimul ideal al poetei : „Miluiește-mă april sfînt cu vraja ta, / învăluie-mi rănile / în răcoarea nopților tale / atoatevindecătoare, / nu mă lăsa / de blîndele tale chinuri / înstrăinată, / primește-mă / pe-altarul tău verde și viu / și primenește / pielea mea cu eresurile tale / cele de taină, / nu mă lăsa să cad în somn, / o, nu mă lăsa / pradă verii ce vine" **(Rugă inocentă)**.

Crispările, patetismele sînt ocolite cu grijă și ceea ce caracterizează în primul rînd sensibilitatea autoarei e fluiditatea sentimentală, frumos exprimată în aceste trei versuri, de pildă, ce conțin o anume sonoritate ușor simbolistă : „Nu mă căuta la căderea nopților / eu nu mai știu ce este pînda / însîngeratelor apusuri". O imagine mai **îndrăzneață**, mai contrastant-senzorială printre imaginile cursive îndeobște din volum întîlnim aici : „Tu ești amintirea în care / lupoaica de mine își spală botul / de argint și de zgură".

O **sistematizare** într-un fel a amintirii, care primește un înțeles mai explicit-vital („Nimic nu e vechi din ce nu am uitat", afirmă într-un vers poeta) decît acela de incursiune duioasă în „chipurile vîrstelor", ne întîmpină în al doilea volum al Anei Mureșanu : **Memoria, joc tînăr** (ed. Cartea Românească, 1981), volum reprezentînd incontestabil un spor de reflecție și reprezentare lirică. Versul sună mai viguros, mai net, mai **plin** într-un cuvînt, apt de a înregistra atît disoluțiile, cît și edificările : „Acesta este patul meu / Un mormînt în care a murit somnul / Veghea e cîinele / Iubirea diamantul fals. / Rudele s-au spulberat în cele patru zări / Prietenii au fost alungați / Cu biciul devoțiunii. / / Deasupra mea cerul devastat / Un abator în amiaza toridă. // Mă cuibăresc la pieptul lui / Odihna mi-o caut / Îmi spun plină de speranță / Că sunt fericită" **(Poezia)**. Imaginația prinde aripi ici și colo, desfășurîndu-se din picătura de apă a simplei notații în norul viziunii : „Încerc tăria inimii pe spada trestiilor / Și ele sună atinse de-arcușul divin / Cum sună clopotul în miez de noapte / În burgul trupului cel cristalin" (să se remarce mai cu seamă sugestia bogată a ultimelor două versuri) ; „Ci eu, îmbrățișată de-un vultur / Veghind mormîntul unui înger" ; „Cade sufletul meu peste lume / Între timpanele uriașe / Ale auzului cosmic / Ca o brumă caldă, ca un veșmînt viu / În care se furișează fiara tînără / Și fără de apărare" ; „Privește caii : vis și poveste / Sudoarea lor, salivă de zei păduroși" ; „înserare fumegătoare între cîinii sălbăticiți și mlaștina stelelor" ; „A venit și ziua aceasta / înnoindu-mă cu mirosul ei / de fiară pusă pe sfîșiere" ; „Și pe zidul lumii ciopîrțit / Mureau catifele de-amurg și de iască aprinsă".

După cum se poate observa, expresia însăși s-a împlinit, prin încorporarea aspectelor divergente ale lucrurilor și ale vieții, blîndețea neîmpiedicînd duritatea să stea alături, și invers, într-o cuprindere mai veridică, mai plauzibilă a realului. Luciditatea trăirii, gravitatea au luat locul iluziilor „frumoase" și poeta își precizează îndeajuns de exact un mod actual de a fi, aflat între deznădejde și speranță : „Nu mă ascund înapoia unui viitor fericit / Și nici nu mă mai pot amăgi cu-amintirea / Copilăriei pierdute în păduri întunecate ; / Înaintea mea stau eu / Cu obrazul în somn / Lacom și fără părtinire îmi cercetez / Pe chip visele".

Spaima, singurătatea, lamentațiile au cîștigat în substanță **afectivă**, chiar dacă nu întotdeauna cu emisii foarte personale, se simte, altfel spus, o altă apropiere, mai implicată, mai decisă față de poezie : „Nu pot spune decît ceea ce văd : / Un cub de beton îmi rănește privirea, / Deasupra se înalță pădurea de stele / De aici coboară îngerul / Talpa lui îmi însemnează / Trupul cu o urmă luminoasă. / Doar ceea ce văd : / Dincolo drumul, / Străjuit de arbori necunoscuți / Pe care nu voi păși niciodată" **(Real)**.

O vibrație nouă, ivită din ciocnirea lucrurilor contrarii, din nevoia și totuși teama de **trezie** completă, din fisurarea lentă, dar ireversibilă a zonelor asigurate, face convingător discursul liric de acum al Anei Mureșanu : „Acesta e ceasul dinaintea zorilor / scursura, nebunii părăsesc parcurile orașului / unde noaptea întreagă și-au îngînat iscusința / se retrag spre rigole, dispar în duhnetul / mormanelor de cioburi, către margini // în urma lor păsări de lemn își echilibrează aripile / o vreme, apoi înțepenesc asurzitor / o nemișcare vibrînd / pînă la hotarul dintre viață și saltul în moarte // frigul proaspăt ia în stăpînire locul pustiu / mă mînă în somnul îndelung așteptat / afară-i rumoarea / înlăuntru visele simple / / în ce a rămas deasupra / aspida luminii crestează crevase tot mai adînci / susură în ele pînă-n afund / limba-i tînără, șfichiu-i de aur" **(Nemișcare vibrînd)**.

Dan Cristea

RODUL (II)

Esemn că serafismul sepulcral al eroticii ivănesciene trebuie împietrit de lumină pentru a exista. Femeia roșie se înconjoară de „aura Miresii", localizare diurnă a simbolului. S-a văzut aici, mai ales datorită relativ frecventei ocurențe a Miresii, înrîurirea motivului mioritic (Dumitru Bălăeț, **Eterna regăsire**). Combinată cu motivul mamei, cu procesiunea solară din **Fratele Nostru Soarele** (în **Muzeon**, 1979) sau cu imaginea „mortului tînăr", Moartea-Mireasă poate fi interpretată și ca prelucrare mioritică. Numai că mioritismul lui Cezar Ivănescu este o soluție de tip **cult**, o proveniență livrescă, rezultată din aglutinare de motive, și nu e rafinarea motivului **popular**. **Mireasa** reprezintă, în codexul de senzualități, esența gravată în aur. Drama începe — sau se sfîrșește — odată cu faptul că această reprezentare solară a esenței este o lumească «docta ignorantia».

Un izvor thanatic și deopotrivă un „complex senzual" este imaginea **mamei**. În pîntecul matern, rodul sălășluiește în starea inițială de transparență neîntemeiată. Singura manifestare, singurul semn al întemeierii ce va să vină este în acest spațiu **sunetul tăcerii**. Tăcerea sună ca un plîns cu lacrimi tari, un plîns ce se pierde treptat în întunericul unde e „cald și răcoare". **Plînsul** este un posibil refugiu al conștiinței, încercarea de a recîștiga cîmpul difuz dinaintea Grației. Pîntecul matern protejează ca **o apă sfîntă**. Dezechilibrul ființei aparține așadar Nașterii, act al logos-ului, adică primei scindări a experienței Morții, similară cu actul întemeietor al „barbarului" Prinț. Nașterea este forma cea mai senzuală de pîngărire a virginității primordiale, la fel cum Erosul e încercarea de a o redobîndi. De aceea imaginea mamei este una care neagă biologicul, e imaginea „mamei virgine". Fecioara Maria pășind între înger și demon. Realizarea erotică însăși este o veșnică **Mariolatrie**, o îngemănare așadar între figura adulației erotice și cea a jubilației materne. **Mama virgină** (Bătrîna Ezo) este, pentru secțiunea mitologică de mai sus, întruchiparea lipsită de falsuri a **singelui**, unica posibilitate de a da perpetuării esenței un chip. Dar, în mitologia ivănesciană, mama virgină este văduvită de privire. Pentru ea nu există **oglindă**, deci posibilitate de a se multiplica. Serializarea se exclude. Orbirea este în același timp și o mutenie a semnelor, posibil simbol al virginității conștiinței. Lipsa de semne — senzualitate suspendată — e o purificare ce sprijină chemarea Morții. Simbolic, întunericul pe care „mama virgină" îl trăiește e întunericul exteriorizat al rodului și „chipul esenței" se poate sustrage astfel — o singură dată — dramaticelor exteriorizări formale.

Prinț al Morții, poetul sălășluiește și cîntă într-o provincie cu aer bacovian și formă modernă: în Baaad, oraș fictiv, provincie non-provincială („și ce Imperii/ care Regate / unde Cetăți în înflorire / cînd tot Pămîntul e-o provincie ?"). Baaadul este un Imperiu **interior** al gloriei Morții. Nostalgia bacoviană a „tîrgului cenușiu" este inversată în datele ei esențiale. Reflectat în oglindă, tîrgul bacovian, spațiu al suferinței și morții, devine paradis al Morții. Bacovianismul lui Cezar Ivănescu, ca și primitivismul sau caracterul ne-noțional, este așadar o **instanță**. Spațiul inventat de Cezar Ivănescu este original prin continuitate, nu prin ruptură. Tradiția este asimilată generativ. „Solul" bacovian își găsește prin poezia lui Cezar Ivănescu o soluție de optimizare simbolică. Tîrgul cenușiu al liricii bacoviene poate fi descris, **văzut** ; se poate spune același lucru despre Baaad ? Iconicitatea fictivă a „tîrgului" este înlocuită cu o simbolică spațială. Baaadul **nu se vede**. El este spațiul abstracțiunilor. Poate fi simțit, cu cea mai pură autenticitate a senzațiilor olfactive, tactile, cinetice. Însăși liniștea **sună**, la Baaad. Orașul fictiv rămîne o enigmă pentru liniștitorul simț al văzului. Un fragment de decor în poemele dramatice, ferestre, uși deschise, ici-colo o notă despre „strada mare a Baaadului", despre clădiri întrezărite noaptea, lumini și lumînări din Baaad — e tot ce ne putem permite. A văzut vreun muritor cum arată Paradisul ?

Baaadul este templul în care se oficiază unitatea ontologică, singurul loc în care spiritul o poate exprima în întregime, ferit de grija că va deveni **vox clamantis in deserto**. Lexicalizarea simbolică a Baaadului este **Domus vitae** (în consens, **domus mortis**). Poemul cu acest titlu, publicat în **Muzeon**, este antologic din punctul nostru de vedere. El sintetizează întreaga concepție asupra spațiului esențial în care se consumă timpul primordial dinaintea întemeierii, cînd „purtătorul de cuvînt" (Simon Magul) era lipsit de puterea logos-ului. În cadența perfectă a acestui text, pe care nu ne ferim să-l considerăm fără rezerve unul dintre cele mai valoroase poeme din literatura română, se regăsesc marile simboluri ivănesciene : Mama, Sîngele, Mireasa, Îngerul Morții, Imperfecțiunea formelor (non-esențialitatea „trupului de apă") : „! amintescu-mi Baaadul / Paradisul Cărnii Sfînt / unde Magul Simon Magul / grai avea, n-avea Cuvînt // unde sîngele tău, Maică, / ispitindu-mi goliciunea / pentru trupul meu de apă / găsea matcă-amărăciunea // și otrava cea curată / mi-a-nflorit pe mîini și față, / unde voi culca pre robul / cancerat în dimineață ? // ! am bătut adînci ulițe / cu sîni copți pentru vînzare / iar în port Alixăndria / umplea nave a mirare // iar pe țărm turnat ca chiupul / trupul unei fete mari / surîzînd îmbălsămată / printre cypreși mortuari // imobilu-i chip, gravidă, / împătrit dădea lumină / și-am rămas pe țărm să stărui / în enigma ta, Regină !..." Materia poemului este datată, simbolic, de cînd **totul era neted**, înainte ca Lumea să aibă un „Stîlp al Lumii", înainte deci de apocalipsa scindării. Citite în codul întregii poezii a lui Cezar Ivănescu, figurile acestui poem se dezambiguizează. Frumusețea lor plutește edenic. Nostalgia imaginii materne se transformă într-o vădită „propensiune către mamă", sintaxa eufonică a imaginilor pendulează între formă și ne-formă cu o autenticitate expresivă greu de transcris. Unitatea este exorcizată, scindarea e o dulce evlavie abisală. Fecioara, în care figura **miresei** se amestecă ambiguu cu cea a **mamei virgine**, „suflet primenit în lacrămi", este numită „hrana mea de roșă Moarte, / fulger vertical de Limbă." Expresia e tare fără să fie senzuală și în același timp abstractă fără să părăsească întru totul concretul. Suferința paradisiacă a Morții coboară din metafizic pentru a-și spori puterile. Redobîndirea esențialității prin desăvîrșire erotică e dramatică din motive lumești, contingente, dar dramatismul redevine euforic, căci contopirea întîlnește metafizicul Baaad.

Baaadul este **„Uzina Morții"**. Emblema aceasta e însă duplicitară : ea conține Moartea pură dar poate fabrica și cohorta de figuri ale «morții neesențiale». Orașul fictiv, Imperiu interior, se poate trezi subminat. Singura teamă a „barbarului" Prinț este ca nu cumva și Baaadul să fi fost atacat, odată cu trecerea „pedestră" a timpului, amenințător ca un cancer, de cumplita neînțelegere a sensului Morții (**Provincie, La Baaad**, p. 158).

A trece peste formele morții fizice, adevărată boală a trupului-spirit, ar însemna să neglijăm exact obiectul polemicii conținute de poezia lui Cezar Ivănescu. Moartea ca emblemă care amestecă noțiunea abstractă cu noțiunea trăită, este, indiferent de cod, o **stemă duplicitară**. Orice doctrină religioasă sau măcar oricare dintre cele de referință pentru spațiul cultural european, mărturisește acceptarea **de principio**, a duplicității morții. Neantului fizic îi corespunde în plan spiritual fie descătușarea cosmică, fie promisiunea „vieții de dincolo". Transsubstanțializarea are de obicei funcție catharctică. Polemica se exclude, ca non-sens. Poezia lui Cezar Ivănescu nu este tributară în chip esențial vreunei doctrine mistice. Starea polemică nu îngăduie realizarea dogmei. Scufundat în credință, poetul este și primul ei eretic.

Adîncit în adorația Morții, Prințul barbar este deținătorul sintaxei universului. Refacerea unității pierdute implică gramaticalizarea figurilor pe care am descris-o mai sus. Dimpotrivă, imaginile morții fizice impresionează prin lipsa lor de sintaxă, prin performanța de a nu se supune ierarhiei în **cosmosul codificat** care este poezia ivănesciană. Malefică paradigmă, Moartea își exprimă duplicitatea prin figura ambivalentă a **viermelui**. El este pe rînd agent de desăvîrșire, contactînd relații sintactice cu întreaga mitologie erotică, dar și factor aneantizator, risipire a propensiunii spre rod. Morții fizice, non-erotice, îi sînt proprii „spectacolul, carnajul, suferința". Ea separă trupul de spirit, mai bine zis nu îngăduie spiritualizarea trupului prin „moarte senzuală". E grea de semne, de frînturi de semnificație, de structuri pulverizate. «Moartea neesențială» ca și viața inautentică sînt un apocalips de forme. Un „apocalips cu figuri", cum spune poetul folosind sintagma latinească, devenită canonică. **Apocalipsis cum figuris** este și titlul primei opere principale a lui Adrian Leverkühn, personajul romanului **Doctor Faustus** de Thomas Mann, un oratoriu uriaș, „ceva satanic-religios, și demonic și pios în același timp, riguros conformist dar scelerat, ca efect bătîndu-și adesea joc de artă, ceva care, de asemenea, să fie o întoarcere la primitivul elementar..." **(Cum am scris Doctor Faustus)**. Cu adaptarea de rigoare, mărturisirea lui Thomas Mann e aplicabilă și apocalipsei ivănesciene. De la un capăt la altul al poeziei sale, Cezar Ivănescu polemizează cu **arlechinada apocaliptică** proprie morții fizice. Paiața nu e oare un simbol al dezordinii expresive ? Viață și moarte sînt pentru ea inconștiente, crîmpeie de linie și culoare. «Arlechinada apocaliptică » se alcătuiește dintr-o sumă de figuri între care nu se stabilește un predicat. În chip abstract, nu relația de predicație lipsește, pentru că, desigur, figurile enunță ceva, noțiunile pe care le conțin sînt legate de anumite însușiri. Dar dacă încercăm să alcătuim sintaxa acestor motive, nu vom ajunge la un rezultat satisfăcător. Spre deosebire de figurile codului erotic, ele au doar valoare individuală. Nimicurile sînt enorme. Îngrijorătoare nu e existența lor, urieșenia formelor morții fizice, ci proliferarea, atracția de serii haotice.

Coborînd în infern, nu figurile pe care le întîlnești sînt înspăimîntătoare, ci imposibilitatea de a deosebi un contur de altul. Imaginea infernală dezindividualizează. „Monstrul" e cu atît mai înfricoșător cu cît nu-i poți distinge formele. Starea infernală este la Cezar Ivănescu o componentă structurală a conștiinței. În această zodie se înscriu figurile apocaliptice din poezia sa : ele sînt adevărat „graviditățí ale nimicului".

Costin Tuchilă

REMEMORĂRI

Ascultînd aerul

Ea locuiește într-un cuib în care miroase a busuioc și-a gutui bătrîne. De la o vreme n-are somn. De cîți ani nu mai are somn ?...

Se scoală în crucea nopții cînd luna își picură laptele albăstrui peste pămînt.

Să fi bătut cineva în fereastra perdeluită cu dantelă croșetată de mîinile ei ? E numai ramul clătinat de boare ? Vreo pasăre ademenită de strălucirea geamului ?

Se ridică și pășește prin camera cu pereții ca zăpada și, lipa-lipa, lunecă spre tindă. În trecere, privirea i se îndreaptă cu speranță spre icoana unui Crist cu fața devastată de-o indecibilă tristețe. E o privire scurtă și iute și rugătoare. În tindă înmărmurește ascultînd aerul. Nimic...

Luna nebună atîrnînd ca un uger, departe, în nemărginirea nopții. Ca un uger din care picură lapte albăstrui. Curtea pustie, cîinele bătrîn dormind cu mustățile pe labe. Și, undeva, un greiere înșurubat în ziduri. Ca un diamant negru, picurînd veșnica-i melopee.

Poate la poartă ? Stă înghețată de emoție. **Trupul ei e o ureche enormă ascultînd aerul.** Iluzia nu se repetă. Și ieri noaptea i s-a părut că bate cineva în fereastră. Și alaltăieri și răsalaltăieri...

Se întoarce, lipa-lipa, în odaie și privește cu reproș disimulat icoana încremenită-n tristețea culorilor.

Ceva mai încolo, pe perete, **o altă icoană**. O fotografie încadrată în ramă adîncă, dată cu bronz. Ca aurul sclipește rama și luminează poza. Ochii o văd și-o sărută umezi. Șterge o urmă nevăzută de pe sticla proteguitoare.

Se întinde în pat și încearcă să adoarmă. De fapt, să intre în starea aceea de veghe ; un fel de irealitate comandată, o coborîre în singurătatea ei catifelată.

Mătasea nopții tocată de zimții frunzelor se destramă. Un cocoș, departe, dă glas ca o trîmbiță răgușită. Deschide ochii, **se trezește** din acel somn aparent și privirile lunecă spre peretele cu fotografia iubită. Îi zice **„bună dimineața"**. Iese în curte și cheamă găinile. (Bătrînul dulău se întinde de plăcere și așteaptă atent). Intră în grădina mică cît un teren de baschet și privește straturile bombardate de rouă. Se întoarce în odaie și caută în dulapul cu **cămășile lui**. Sînt acolo. Spălate, apretate, călcate.

Le numără sau le mîngîie. Apoi scoate în uliță cele două oițe crețe și blegi care se apucă, harnice, de păscut. Se așează pe lemnul din fața casei ca o frunză prelungă și neagră. Scoate ochelarii din sîn și ghemul și andrelele și tricotează. Trece un sătean pe drum stînd mîndru în căruța lui trasă de un cal numai rotunjimi și jocuri de ape inelate.

— Ce faci, Serafină ?

— Șed...

Pleacă săteanul. Cît au vorbit, oile cele blegi s-au oprit din păscut.

— Birrr... oițelor !

Ele se execută și rod iarba amușinînd-o cu buzele lor umede. O barză lunecă deasupra, în zbor planat și aterizează undeva în grădină. E ca o năframă albă purtată de vînt. Se aude trenul de amiază icnind între dealuri. Gara nu-i departe. Primii călători vin grăbiți. Vine și poștașul cu bicicleta lui grea, captură de război. Pedalează metodic și zîmbește promițător de departe. Ca orice poștaș.

— E ceva, Mițule ?!

— Az' nu, da' mîine sigur... 'Mnă ziua...

Dispare cotind, cu geanta atîrnîndu-i pe spate. Mîinile ei se mișcă ritmic. Oițele pasc nepăsătoare. Le aude rupînd iarba. Iese vecina de peste drum :

— Serafino, ce faci ?

— Șed...

— Scrisu-ți-o ?

— Scris...

— Vine ploaia, Serafino, că mă doare reuma...

— Vine, zice Serafina și mîinile ei se zbat ca două rîndunele. Scapără soarele ca un buric de aur pe cer. Oile blegi, moleșite, nu mai pasc. Stau năuce și behăie a sete. Le mînă în curte. Le adapă. Aprinde primusul și-și încălzește mîncarea. Nu-i e foame dar **trebuie** să mănînce. Scade ziua. Soarele se surpă pe dealuri roșu de mînie. Tremură frunzele susurînd metalic. Se aude **trenul de sară** fluierînd în amurg.

Ea tresare și, lipa-lipa, se repede la uliță. Se prăbușește pe lemnul din fața casei ca o frunză prelungă și neagră. Își scoate ochelarii și ghemul și andrelele. Mîinile își încep zbaterea automată. Nu-i departe gara...

Se arată primii călători. Ea privește peste ochelari iscodind. Nimic !

Oile blegi și crețe vin la poartă și privesc năuce. Behăie stins.

Se iscă vîntul răcoros de seară. Susură frunzele. Soarele a căzut între dealuri roșu de mînie. Ea privește în lungul uliței și așteaptă. **Trupul ei e o ureche enormă ascultînd aerul.** Răsare luna. Albă ca un obraz de mireasă. Închide oile alea blegi și crețe. Hrănește găinile. Mîngîie dulăul bătrîn și mustăcios. Apoi intră în odaie. Deschide dulapul și numără încă o dată cămășile spălate și apretate și călcate... Privește fotografia iubită.

Spre icoana cea tristă nu mai privește. Mătasea nopții capitonează fereastra.

Bate cineva în geam sau e numai ramul clătinat de boare ? O fi o pasăre de noapte rătăcită ?

Lipa-lipa spre tindă și înmărmurește, ascultînd. Nimic... Numai luna albă ca un obraz de mireasă...

Ea locuiește într-un cuib în care miroase a busuioc și a gătui bătrîne.

De la o vreme n-are somn... De cîți ani nu mai are somn ?...

Noaptea, trupul ei e ca o ureche enormă ascultînd aerul...

Mircea Micu

atelier literar

poșta redacției

V. V. VRÎNCEANU : Lucrurile încep bine, reținînd atenția atîta vreme cît se încrucișează argumente, se expun fapte, probe, etc. Dezbaterea devine neinteresantă, otioasă, cînd probele și argumentele lipsesc și intervin lungi (uneori, încîlcite) supoziții, ori devine de-a dreptul dezagreabilă, plictisitoare, imposibilă, cînd intervin interminabile perorații, confuze, fără substanță, alternînd banalități agitatorice, de miting, cu ieftine considerații „filozofice" de bodegă, „agrementate" cu floricele metaforice și umoristice de gust îndoielnic. Stilul e, în general, nesigur, neîngrijit.

MIRCEA DALIU : Un început (încă șovăitor) rarefiat și descriptiv, care lasă, totuși, unele speranțe și perspective („Tuș", „Simbol" II, „Concluzie").

N. GULIMAN : E un procent destul de mare de cazuri asemănătoare cu al dv., dar rareori am înregistrat semne de descurajare, de resemnare, etc. Dimpotrivă, s-au ivit energii și ambiții noi care, fără doar și poate, vor triumfa Versurile de-acum nu vă reprezintă în cele mai bune condiții (greoaie, pline de filozofări marginale, simpliste, vecine cu banalitatea). Ceva, în „De vară ucisă", „Și totuși ceva e posibil". Sîntem încredințați că veți obține rezultate mai bune (în clipa cînd nu veți mai considera poezia o simplă „destindere"...).

V. GHERGU : Pagini naive, școlărești, care reflectă exact virta la care vă aflați. E prea de vreme pentru afirmarea unei vocații, dar e o vîrstă foarte favorabilă unei studioase, profunde inițieri în tainele poeziei. (Și nu numai ale poeziei).

V. BUCIUMAȘ : În general, versificări conștiincioase, îngrijite, vădind îndeminare prozodică (...și pasiuni minulesciene !...) care uneori, se apropie destul de mult și de promițător de poezie (nu fără nesiguranțele începătorului). Cele mai bune pagini : „Cică", „Orbite blestemate", „Dezlegarea ploilor" și chiar foarte minulesciana „Combustie totală". Să vedem ce mai urmează.

I. POTOLEA, I. BĂCILĂ : Mulțumiri.

N. MARKOV : Nu cunoaștem adresa.

V. MILESCU : 1). „Pe cele mai bune le-am păstrat pentru un volum"... etc — aceasta e, textual, formularea dv., imposibil de răstălmăcit. 2). Îndoiala noastră — cum rezultă, dealtfel, și din ce vă spuneam data trecută — nu se adresează posibilităților dv., ci grabei, înfrigurării cu care ați trecut la confecția de serie, în vederea contactului cu editurile. Preocuparea noastră față de cei ce ne scriu e de a-i ajuta să-și cunoască și să-și valorifice cît mai bine înzestrările și, uneori, de a-i feri de mai grele dezamăgiri și eșecuri viitoare. N-ar avea nici un rost, deci, să încurajăm iluzii deșarte, să sprijinim ambiții exagerate, nefondate, numai de dragul de a spune lucruri agreabile și măgulitoare (oricît ar fi de plăcut, în aparență, acest lucru !...). Din păcate, conținutul acestui plic ilustrează și el observațiile anterioare (confecție neinspirată, versificări modeste, neînsufletite, gen „Antichitate", „Van Gogh" — ceva mai bine, dar încă nefinisat, nepus la punct, „Noaptea", „Statuară"). Dacă nivelul celor 47 de poezii puse deoparte e asemănător (indiferent că „ele exprimă o stare", că vă exprimă pe dv., etc., indiferent că dv., cum ziceți „rămîneți pe poziție", etc. — acestea toate nu sînt argumente în sensul valorii, nici criterii estetice !...) atunci ar fi mai bine, poate, să mai chibzuiți puțin, înainte de a da fuga la editură. Dealtfel, poeții după cum știți, nu prea scriu volume, ci scriu doar poezii (pe care, la răstimpuri — uneori destul de mari — și, de obicei, după ce le publică prin reviste, le adună în cîte o carte...).

ELENA GABOR : Predomină și acum paginile incoerente, delirante, jocuri grafice inconsistente, etc. Adică = „nimic nou ! (...firește, dacă mai trebuie precizat, nimic nou **față de ce ne-ați trimis anterior** și nu, Doamne ferește, față de literatura mondială !...). Ceva mai bine, în „Ocrotirea mediului înconjurător", „Cîntecul Salomeei".

I. TĂTAR : Mai multă substanță, dar nu și mai multă îndeminare a expresiei (care a rămas greoaie, zgrunțuroasă, lipsită de mlădiere și nuanță, necultivată...). Cele mai înfiripate — cu aceste rezerve — sînt „Raiul" și „Iuda" (deși înșirarea de nume proprii e cel puțin pestriță !...). „Sofism" are o idee interesantă, dar nu reușește s-o pună în valore expresiv, iar finalul se pierde în nisip. Și în „Piramidă" ar fi ceva, încă nebulos, necristalizat și cu același tip de final nepătuncios, incapabil să adune și să potențeze semnificațiile, simbolul.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Memento

Cum rînjeau la geamuri pomii dați în sînge, –
brun în sticlă chipu-mi se-oglindea-nlemnit –
undeva-n afunduri începeau a strînge
nervii lor de toamnă foamea de cuțit.

Arborii sînt frații noștri fără gură,
frații de plecare cînd urcăm pe ruguri,
iar cînd ne abatem sub țărîna sură
setea de lumină ne-o hrănesc cu muguri.

Noi schimbăm adesea osul lor în lemne
șlefuite harnic chiar cînd gem din greu ;
ei ne dau întruna alte și-alte semne
însă nu-i pricepem și-i tăiem mereu.

Nervii lor de toamnă foamea de cuțit
undeva-n afunduri începeau a strînge
și rînjeau la geamuri pomii dați în sînge.
Brun în sticlă chipu-mi se-oglindea-nlemnit.

DIMITRIE LUPU

Bărbații

Așa ni se năruie anii
Ca niște grămezi de jăratic
Sătui de călduțe litanii,
Tînjim după-un cer mai sălbatic.

Să-l batem din goană cu suliți,
Potopu-i să-l bem în mari cupe,
Pe fulgere lungi, ca pe uliți,
Tăcerea-i s-o-ncepem a rupe.

Mai facem un foc în pădure,
Mai frigem vreun miel la protap,
Stau lupii cu limbile sure
În jur, dînd alene din cap,

Noi facem pastramă de visuri
Și-al naibii negoț încropim
Prin vechi hardughii, iarmaroace,
Duhnind a tîrziu și-a sublim.

Și, veseli, ne-ntoarcem la codri,
Cu albe femei la oblinc,
Și-n sufletul nostru se zbate,
Se-nvolbură timpul, adînc.

RADU ȘUIU

Săptămîna

Depozite de duminici vechi
duminici de diferite lungimi
inconvoiate, ruginite
zeropede adulmecind prin gunoi –
cîmp de gunoi care mă înghină –
duminici slugarnice
săptămînile nu sînt hexagoane perfecte
vă puteți găsi un loc
printre celelalte zile.

LORENA PĂVĂLAN

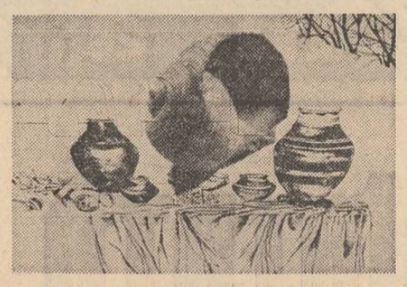

Pictură pe sticlă de Nicolae Ovejan
(Galeria „Orizont")

Prin cine strigă toamna

Prin cine strigă toamna prima oară
Cînd adumbrind pădurile coboară ?
Prin glasul de cocori crucificați
Pe pinza zării albăstrii, zincați...
Se întomnează-ncet cu norii suri
Și vîntu-i orgă de atîtea guri,
Plutește bruma viu, stafie albă
Cînd roadele mai clinchetesc a salbă.
Și ploaia strigă ne-ncetat bătînd
În toba surdă, plină cu pămînt.
Dar peste tot în fiecare clipă
Rugina se înalță asurzitoare. Țipă.
Prin mine toamna strigă un cocor
Ce trece mut, împovărat de dor...

PETRU TOMESCU

Trenul care nu se-ntoarce

Clatin mîna a ultimul semn,
Din mînă se scurge o lavă rece
Pe trupul meu statuar, solitar.
Privirile tale nu-mi trec
Printre atrii și degete,
Căci mîna mea s-a făcut pumn
Și cum îți spuneam, trupul statuie.

Timpul nerod, crede că-s tehuie.

Mă despietrește ploaia rece și plec
Și-mi amintesc brațele tale albastre
Ce m-au trecut peste pragul speranței.
Și plec în neștire, în neunde
Cu buzunarele doldora de pumni strînși,
Cu mîinile murdare de priviri strivite.

Pe case, pe fluturi, pe ușa mea
„Puterea pumnului nu doare" scria.

VICTORIA OPREA

Toamna

1.

Cununa mireselor și viile
s-au împlinit.
E timp frenetic, dionisiac de culoare.
Petreceri de tăcere pentru tineri,
pentru strămoși – vinuri amare
cu soarele verii în ele.

2.

Pasul – greu de nopțile frunzei,
inima – bate mai tare,
miresmele aspre, ametitoare...
Sălbatice goane,
ocoluri prin vii,
vulpi pe cîmpii brumării.
Încununare pentru stihiile vieții,
la sfîrșit de toamnă se nasc
ultimii soli ai blîndeții.

3.

Toamna nu e cristal de tristețe.
Dăruim prea mult
genunii din noi.
Infinitul tace la hotarele
lumii albastre de cer.
Toamna e semnul lui,
cuprins în coaja unui fruct
sever.

MIHAELA COSMETTO

Presentiment

Sînt zodia-n care mă-nvîrt spre soare
Sub arcul curcubeielor, blajin,
În mine plînge cel ce-n lume moare,
Mai înainte de a bea senin
Mă bat atîtea valuri de neliniști
Că poate mîine, ca țiitul rug,
Voi fi neghină, golul surd din miriști,
Bătrînul cal îngenunchiat de plug,
Copilul care pipăie-ntuneric
Chemîndu-și mama, fără sorți oricum
De a vedea un univers feeric
De poame luminat, pornind la drum
Pe-un minz de lemn, vor fi pînă la urmă
Străinul care strigă printre ploi
Nu mai uciderți miei albi din turmă,
Nici păsările-ntoarse-n zori la noi,
Nici peștii, poluîndu-le cu lacrimi
Albaștrii ochi, atît de visători,
Că-n mine, răscoliți de-atîtea patimi,
Toți pomii se preschimbă în viori !....

ION CRAIOVA

RAȚIUNEA DOMINANTĂ

Urmare din pag. 1

trebuie să disimuleze ori să transeze limitativ, cultura poate afirma definitor : ceea ce istoria propriu-zisă încearcă să uite sau să falsifice nu o dată, cultura, mai devreme sau mai tîrziu, poate dezvălui și argumenta, garantînd astfel o perenitate națională în numele valorii, al adevărului etnopsihologic și al continuității spirituale. Studiul istoriei culturii în Țările Române prezintă din acest unghi de vedere o specificitate cu totul aparte. Situat într-o răscruce geografică marcată de opozitii fundamentale, „arie laterală" dintr-un punct de vedere, „nucleu decisiv" dintr-altul, limitat ori supralicitat, tăgăduit sau falsificat nu o dată, — spațiul spiritualității românești a beneficiat adeseori de „rezolvări" teoretice (efecte ale celor practice) de extremă, fie în sensul minimalizării — pînă la încercări de aneantizare — fie în cel al supraevaluării. Iată că ultimele decenii de istoriografie românească, înscriindu-se în cea mai nobilă tradiție a istoriei culturii naționale, de la cronicari, la 1840, de la Cantemir, la Iorga, au impus o serie de eforturi, unele lăudabile, altele excepționale, unele firești, altele de importanță vitală.

Numele lui Virgil Cândea în cadrul acestui ansamblu de eforturi ce converg către configurarea unei ample și profunde istorii a culturii românești, operă de însemnătate capitală în contextul vieții noastre contemporane, semnifică întîi de toate preocuparea constantă pentru ce autorul mărturisește a-i fi scopul fundamental : **o istorie a umanismului românesc.** Lucrare pentru reușita căreia, atît serioasa operă de editor a lui Virgil Cândea (Udriște Năsturel, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir), cît și studiile publicate între 1961—1979, care compun volumul **Rațiunea dominantă,** depun mărturia unor calități esențiale : capacitatea de a opera în egală măsură și cu egală dexteritate pe spații vaste de cultură, ca și pe spații strict limitate, ale unor opere, ale unor fragmente de text, etc. ; echilibrul disociativ cuplat cu fervoarea asociațiilor, spiritul polemic armat cu o erudiție nu o dată covîrșitoare ; capacitatea de corelare a detaliilor filologice cu cele istorice, a problematicii filosofice cu cea politico-culturală, aria comparatistă largă dublată de o putere analitică specială în spațiul textului literar, — totul fiind abil condus către scopul final : „aprofundarea unor trăsături de gîndire și atitudine față de lume și viață, care definesc **forma mentis** românească". Răbdarea cu care Virgil Cândea construiește pas cu pas edificiul plănuit este semnul unei profunde pasiuni intelectuale. Sigur că specialiștii în istoria culturii pot considera ca „nesemnificative" unele zone asupra cărora se apleacă Virgil Cândea ; însuși acesta le numește fals-depreciativ, „mărunțișuri", dar care „capătă valoare deplină după descifrarea motivației și înțelesului lor profund, după situarea lor în mișcările de idei care au animat și impulsionat creația spirituală românească". Sigur că alte zone pot să pară supraevaluate, că unele conexiuni pot părea forțate : esențiale într-o întreprindere de atare anvergură sînt, însă, timpul și suma eforturilor intelectual-investigative ce validează și impun, în cele din urmă, sensul, intuiția, numai, la început.

Rațiunea dominantă se constituie din „analiza cîtorva asemenea aparent mărunte fapte de cultură", care contribuie într-o măsură deosebită la clarificarea specificului umanismului românesc în secolul al XVII-lea. Trei sînt coordonatele fundamentale ale cărții : **Umanismul lui Udriște Năstrel și agonia slavonismului cultural în Țara Românească, Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română** și **Intelectualul sud-est european în secolul al XVII-lea** Lor li se adaugă o sinteză cu caracter semididactic — **Umanismul românesc** — și o utilă însumare a celor mai recente cercetări în domeniu. **Istoriografia umanismului românesc.** Cel dintîi studiu caută noi răspunsuri la mult discutata problemă a subrezirii veneratiei față de slavonă în spațiul cultural-politic românesc. De la analiza perioadei instabile de după domnia lui Mihai Viteazul se ajunge, după trei decenii, la anii lui Matei Basarab, al cărui profil în ceea ce privește veneratia slavonei este subtil alcătuit de Virgil Cândea. Tradiționalismul, nu o dată depreciat, al voievodului, poate fi înțeles și ca o dorință firească de continuitate valorică, iar „insistența conservării slavonei în cult nu însemna că el (voievodul — n.n) contesta rolul scrisului românesc **in afara cultului".** Analiza se va centra apoi asupra **Triodului-Penticostar** tipărit la Tîrgoviște în 1649, a cărui **Predoslovie** îi apare cercetătorului ca fiind „cel dintîi text din literatura medievală românească alcătuit cu atît de concentrate mijloace umaniste". Acest mic tratat „Despre dărnicie" îi va fi atribuit lui Udriște Năsturel, văzut „în ipostaza tipică a cărturarului Contrareformei". „Opera lui Udriște Năsturel demonstrează astfel că interesul pentru literatura umanistă se manifestă în cultura românească încă înainte de abandonarea limbii slave ca mijloc de expresie literară".

Al doilea studiu al cărții, cel dedicat lui Nicolae Milescu, oferă prilejul unei dezbateri în care erudiția și spiritul polemic al autorului se împreunează pentru demonstrarea unei idei, a cărei acceptare generală ar conduce la o mutație serioasă în tradiția umanismului românesc, aceea că Nicolae Milescu ar fi primul traducător al **Bibliei** de la 1688. Întîi de toate, să semnalăm valoarea inițiativei în sine a autorului, aceea de a deplasa accentul de interes de pe Milescu — autorul „Jurnalului de călătorie în China", asupra perioadei de început a operei sale, munca enormă de traducător — operă de rezonanță europeană, ca inițiativă, competență, entuziasm și realizare —. „Iar faptul că exemplul lui nu este izolat, că mai mulți cărturari români de la sfîrșitul secolului al XVII-lea îi împărtășesc metodele și criteriile, ne îngăduie să privim perioada activității lor drept una de inevitabilă afirmare a laicizării culturii noastre vechi". Pe aproape 70 de pagini, cu o desfășurare bibliografică de „campanie de cucerire", îmbibind argumente istorice și filologice, comparatism și elemente de politică culturală, Virgil Cândea demonstrează că mss. 4389 — B.A.R. „reprezintă traducerea unei versiuni slavone a Vechiului Testament" și că „Biblia din 1688 folosește traducerea prin alt intermediar". Ca subtilitate analitică, subliniem aici opinia autorului, nu fără tușe polemice, în ceea ce privește caracterul **fidel** al traducerii, păstrat cu sfințenie în epocă, specific ce anulează ab initio caracterizările depreciative cu privire la plasticitatea traducerii.

Dacă emblema de „speciozitate" **poate** fi aplicată studiilor de pînă acum, studiul dedicat tratatului **Despre rațiunea dominantă** ca fiind **prima operă filosofică publicată în limba română** (1688) înaintea, deci, a **Divanului** lui Cantemir (1698) este, în orice caz, o fericită inițiere în corpusul unui text de deosebită plasticitate. Tot Spătarului Milescu îi este atribuită traducerea lucrării lui Pseudo-Iosephus Flavius, al cărui text prescurtat este publicat aici de către Virgil Cândea ; și tot lui Milescu îi revine traducerea unei epigrame în metru latin, intercalată între psalmii 76 și 77 din „Biblia de la București".

În sfîrșit, studiul dedicat **Intelectualului sud-est european în secolul al XVII-lea,** urmărind specificul ariei de cultură levantină, viața și formele culturale ale Turcocrației, năruirea imperiului otoman și influența teoriilor și metodelor sale educative asupra răsăritului European, apoi raportul dintre doctrina teologică și manifestările de gîndire umanistă, unele confuzii inerente procesului de laicizare a gîndirii și

culturii, — permite o concluzie de certă pregnanță : „Rolul determinant pe care cărturarii laici încep să-l joace încă din secolul al XVII-lea în conducerea patriarhatelor răsăritene este încă un semn al timpurilor ; istoria ecleziastică și istoria spirituală a creștinătății ortodoxe va fi continuu împletită, începînd din această perioadă, cu istoria noilor intelectuali".

Dacă adăugăm la toate acestea publicarea în paginile cărții a opusculului „Despre rațiune" tradus de Udriște Năsturel, a textului integral al „Cărții cu multe întrebări...", tradusă de Spătarul Milescu, a prefețelor și sumarului versiunii realizate de același la „Vechiul Testament", precum și extrasele din „Rațiunea dominantă", — realizăm importanța deosebită a cărții lui Virgil Cândea în contextul istoriografiei românești. O observație, în încheiere, cu privire la modul elegant al polemicii la Virgil Cândea, observație ce se impune cu atît mai mult cu cît în meseria aceasta orgoliile sînt nu o dată exacerbate. Atunci cînd autorul „ia poziție" față de o teorie adversă sau una limitativă, o face cu finețe și demnitate în același timp ; așa este cazul polemicilor sau îndreptărilor aduse operei unor N. Iorga, P. P. Panaitescu, Sextil Pușcariu, P. V. Haneș, C. C. Giurescu, M. Gaster, G. Călinescu, Al. Piru, I. Bălan, N. A. Ursu, C. Dima-Drăgan ș.a.

Dincolo de importanța în sine a cărții, **Rațiunea dominantă** este pentru cititorul modern un fericit prilej de a „uita de prezent", în... numele prezentului, adică de a reveni la o tradiție fără înțelegerea profundă a căreia nici o inițiativă de modernizare a culturii și de racordare la tabla europeană de valori — nu se validează.

CONFABULE Corul

Moto : „O cunoașteți pe broscuța Oac..."

Ieul hotărî, într-o joi la prînz, să întemeieze un cor al pădurii. Prea cînta fiecare cum îl tăia capul și la ore diferite, fără pic de program. Pentru aceasta il chemă pe măgar a cărui voce puternică il impresiona, ori de cîte ori o auzea.

— Măgarule, răcni leul la urmă, ai toată încrederea mea !

Împovărat de atîta încredere, măgarul se plecă supus și-și încrucișă urechile de-asupra frunții, după care alergă la corb.

— Ascultă vere, răgi măgarul, după ce-l înștiință de dorința leului, ai mînă liberă !

Corbul își dădu ochii peste cap ca în tinerețea lui din urmă cu o sută de ani și zbură cît putu de repede la broscoi. Îl găsi pe acesta sorindu-se pe o frunză de nufăr.

— Bă, broscoiule, croncăni corbul, te știu dirijorul unui cor, e drept, cor de lac, între neamuri. Ai avut însă rezultate frumoase, așa că nu-ți va fi greu să faci un pas înainte și...

— 'Nțeles, să trăiți, orăcăi broscoiul. Cum doriți ? Corul nostru să...

— Te privește, vezi de te descurcă repede, altfel te cheamă barza și...

Barza nu prea iubea muzica, ținea însă foarte mult la muzicanți, lucru bineștiut în toată pădurea. Și cum broscoiul nu prea avea chef să fie ascultat în primă audiție de barză, țopăi iute pînă-și strînse neamurile, chiar și pe brotaci.

— Aleo, orăcăi el în fața tuturora, bătînd cu bagheta într-o salcie. Începînd de astăzi corul nostru din cor de lac a devenit cor de pădure. Și acum atenție la mine ! — Patru — doi — șapte. Și !

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **CONSIDERATĂ** drept „opera cu care a început dramaturgia sovietică", „Misterul buff" de Maiakovski se află din nou în actualitate fiind montată pe scena teatrului „Vahtangov" din Moscova. Piesa — o alegorie care reînvie prin anii de după revoluție — a putut fi văzută pentru prima oară la Petrograd în anul primei aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în regia lui Meiernold și cu participarea directă a autorului care a interpretat trei roluri. Noul spectacol folosește două variante de autor ale piesei, incluzînd și fragmente din alte opere ale poetului : „Podul Brooclin", „150 de milioane", „Bine !", „Norul cu pantaloni". Imixtiunea în textul variantelor de autor se bazează, desigur și pe creditul pe care Maiakovski îl acordă celor care vor pune în scenă sau tipări „Misterul buff" : „În viitor cei care vă interpreta, regiza sau citi „Misterul-buff" schimbați conținutul făceți-l modern, actual, aduceți-l la zi !" sau : „Misterul-buff" este scheletul unei piese, este o mișcare care se transformă cu fiecare zi în evenimente, care străbate ziilnic fapte noi". „Misterul-Buff", azi, la Vahtangov este regizat de Evgheni Simonov și folosește decorurile imaginate de Iosif Sumatoșvili. Spectacolul își datorează desigur, strălucirea și muzicii lui Sostakovici, compusă în anii 30 pentru spectacolele acestui teatru.

● **ÎN CATALOGUL** presei de limbă germană din cadrul Bibliotecii universitare din Bremen sînt sistematizate aproximativ 50 000 de titluri de ziare de limbă germană aflate în 1 800 de colecții din întreaga lume. Este un instrument de cercetare unic, folosit mai cu seamă de specialiști, un veritabil tablou al răspîndirii pe mapamond a vorbitorilor de limbă germană dar și o adevărată istorie a marilor și micilor comunități germane, o probă a interesului arătat presei scrise de mai multe milioane de oameni. Universitatea din Bremen păstrează și o colecție de peste 11 000 de ziare germane din toate timpurile, înregistrată în totalitate de microfilme.

● **AU FOST** publicate la Beijing cele mai frumoase nuvele ale anului 1980, alese în urma unei selecții organizate de redacția revistei „Literatura poporului", sub auspiciile Asociației scriitorilor chinezi. Au fost premiate treizeci de nuvele printre care „Povestile frontului de vest" de Xu Huaizhong, „Treizeci de milioane" de Ke Yunlu, „În țîrg" de He Shiguang, „Eclipsă de lună" de Li Guowen și altele.

Cele treizeci de nuvele selectionate se caracterizează prin amploarea și diversitatea subiectelor. Ele sînt inspirate din realitatea socială, dovedesc apropierea scriitorilor de teme care favorizează punerea în valoare a descrierii vieții interioare a personajelor. Se remarcă printre autori deopotrivă scriitori cu un prestigiu solid ca și debutanți. Grație acestei selecții mai mulți tineri talentați au reușit să se impună, anunțîndu-se de pe acum o nouă generație de scriitori de certă valoare.

● **CELEBRUL** interpret al lui Bach, Karl Richter care a încetat din viață în vîrstă de numai 54 de ani este omagiat ca unul dintre marii artiști ai epocii noastre. Dirijor, clavecinist și organist de prestigiu Richter s-a afirmat ca exponent al unei viziuni romantice a creației lui Johann Sebastian Bach, fiind un adversar declarat al ascetismului purist. Paralel cu activitatea din sălile de concert el a întemeiat celebra corală „Bach-Chor" din capitala Bavariei, a fost organist la Biserica St. Thomas din Leipzig unde a cîntat și Bach, a fost profesor la München, oraș care îi datorează în exclusivitate renumele de centru al muzicii lui Bach din R.F.G. Richter a renutat triumfuri în întreaga lume fiind admirat la Paris și New York, la Leningrad și la Tokyo.

● **CEL DE-AL ȘAPTELEA** Festival al cinematografului american care va avea loc la Deauville între 4 și 13 septembrie a.c. va omagia pe Lana Turner, care a interpretat printre altele rolul principal al celei dintîi versiuni a filmului „Postașul sună întotdeauna de două ori", realizat de Tay Garnett după cunoscuta nuvelă a lui Margaret Millar. Printre avant-premiere vor fi programate noi pelicule semnate de Steve Spielberg („Raiders of the Lost Ask"), Martin Ritt („Back Roads"), Blake Edwards etc.

● **MUZEUL** satului din Göcsej (Ungaria) care a fost înființat în 1968, este prima colectie etnografică însemnată din această țară. 40 de clădiri printre ele vechi case de locuit, graiduri, ateliere, fîntîni, o moară cu apă, o clopotniță, o stupină etc. păstrează imaginea vieții mai multor generații de țărani unguri. În fiecare clădire, încăperile au fost amenajate cu mobile, articole de uz practic și obiecte originale de epocă. Lîngă acest muzeu ale cărui exponate au o deosebită valoare etnografică a mai fost instalat și un Muzeu al istoriei industriei petroliere care prezintă pe o largă suprafață, în aer liber, dezvoltarea acestei ramuri economice, în Ungaria. Sînt oferite vizitatorului circa două sute de obiecte, mașini, angrenaje, scule care atestă ingeniozitatea, puterea de invenție a meșterilor unguri.

O dimineață cu febră

Urmare din pag. 1

prea departe, memoria asuda ca într-o fierărie dezgrijind din cuvinte numai unelte și lucruri de preț. Iar după treaba aceea cu izgonirea oamenilor din colonia de corturi își făcuseră apariția nevestele lor, niște profesioniste în ale povestitului, nu pe degeaba, bineînțeles. Și nici în văzul sau în auzul mare, ca să afle și să se bucure toți, ci mai pe tăinuite, tot în șoaptă, așa, și numai pentru cine le-a sous lor ghiocul, că uite, **norocul doar pe tine, boierule, numai pe dumneata te vrea.** Și boierului, săracul, îi clănțăneau dinții în cap, de căldură / căci gura i se muta tot mai mult și mai rece parcă, pe o grămăjoară roșie, numai vîlvătăi și doar jar pe sub pămînt.

Lemnaru, pe care vi-l mai amintiți, dusese tezaurul la o rudă a sa, — nu sosise încă acel Verusi căruia să i-l vîndă și nici nu se spovedise în acel an —, trăia cu frica în sîn și asta nu față de cel de sus, cum se spune, ci față de comoară. Avea un dud în curte, un dudoi mai precis, căci nu făcea dude și-l ținea așa doar pentru umbră și fiindcă era înalt și pletos. I s-a părut lui, sau ce-a văzut : într-o dimineață cînd s-a sculat, dudul era plin de țigănci. Sedeau acolo sus și il chemau să urce și își desveleau de pe sîni șiruri grele de galbeni și rîdeau și îi făceau cu ochiul de parcă l-ar fi chemat să facă dragoste.

A țipat la ele să se dea jos, le-a înjurat de mama focului că i-a trezit și pe ceilalți din casă și s-au trezit și vecinii. Țigăncile, ale dracului, cică îi ziceau, boierule, și își mai dezveleau și picioarele sărind de pe o creangă pe alta și făceau răcoare cu fustele lor lungi și înfoiate iar el răsucea un topor în mîini și ameninta că dacă nu se dau jos o să le trintească el cu dud cu tot. S-au uitat vecinii, s-au uitat și cei ai casei în dud, și-au făcut semnul crucii și-au zis că Lemnaru-i năuc. Sau nu s-a trezit bine, o fi visat, cine știe. El a tăcut în ziua aceea nu s-a mai dus să taie piatră, cum îi era datoria, și a tăiat din rădăcină dudul, l-a cioprțit în bucăți și l-a făcut piramidă în curte, ca să-l usuce vîntul și să-l facă lemn de foc pentru iarnă.

Un cerc de apă

Urmare din pag. a 5-a

și setea aceea a individului i se părea de rău augur lui Laurian — „bea ca înainte de-o plecare pe front, își zise, ca la război !" —, încît celălalt glas, un glas bătrînesc, rugător pînă la umilință, vidat demult de orice demnitate, glasul unei femei cerînd mereu ceai, ca în sala de mese a unui azil de bătrîni, nu-l liniștea defel, nu-i dădea impresia unui univers domestic, cumva de duminică după-amiază, ba dimpotrivă, îl îngrijora și mai mult, alimentîndu-i încordarea, începutul de panică ; „sîntem într-o căruță a morții", își zise ; difuzorul trosni, scoase un fluierat metalic, și pilotul le aduse la cunoștință că survolează...

Cu toată reputația lui mondială, avionul făcea pe nebunul. Tremura din încheieturi ca de friguri, și motoarele „tușeau", înecîndu-se ; cineva rosti agitat — „gol de aer !", și cuvintele astea îl liniștiră întrucîtva pe Laurian, nu prin sensul lor, ci datorită limbii ; erau spuse pe românește. Realitatea că mai avea în apropiere un compatriot îi dădu curaj ; „măcar n-am să bat singur la ușa raiului", își zise, ca și cum raiul ar fi fost destinat în exclusivitate românilor.

Spasmele avionului se accentuau și, înțelegînd că gluma se îngroașă, pasagerii terminară palavrele, cercetîndu-se îngrijorați ; „așa — își mai zise răutăcios Laurian —, acum grăbiți-vă să aflați cine sînteți și ce hram purtați fiecare, încalte să știți cu cine vă însoțiți pe lumea cealaltă !".

Strîngîndu-și puținul bagaj, Laurian sesiză cum crește căldura. Pe pămînt, pasărea de metal nu mai era în mediul ei ; ceva nu mai funcționa, oricît piloții scoseseră din funcțiune totul ; aerul de nerespirat, înfierbîntîndu-se cu fiecare secundă, îi gonea pe toți spre ieșire, dar ușa întîrzia să se deschidă ; încercură să transpire ca într-o saună și fură nevoiți să-și lepede hainele, să-și dezlege cravatele, să-și descheie cămășile...

În secundele acelea dilatate, Laurian retrăi, cu neașteptată acuitate, un episod prin care trecuse la antipodul șantierului nord-vestic de unde se întorcea ; el își simți retina sfîșiată brusc de soarele ucigător al deșertului de la Samawa ; cincizeci și șapte de kilometri, curenții răbdători și încăpățînați ai simunului îi răniră din nou obrazul și mîinile cu nisipul fierbinte de cincizeci de grade, și sarea conținută în el îi astupă într-o clipită toți porii, încît turbanul mustind de apă nu reuși să-l răcorească, uscîndu-se cît ai clipi ; fu gata să leșine, exact ca atunci, cu spectrul ruinelor Cetății Uruk năpustindu-se în întîmpinarea lui, în viteza ametitoare a **jeep**-ului gonind pe autostrada croită prin deșert de constructorii români de drumuri și poduri, noroc că portiera se deschisese din mers, proiectîndu-l afară, în ceva răcoros, ce fusese ? Din bezna lesinului se trezise în lumina difuză și-n aerul condiționat al unui spital, tot românesc, adică făcut de români și deservit tot de ei, cînd...

...ușa avionului se deschise în sfîrșit, arătîndu-le hăul ; apropiindu-se, sub privirile critice ale personalului ieșit în întîmpinarea avionului, omul cu scara nu-și făcu treaba pînă la capăt ; adică omise să-i pună piedicile, cum se pun pietre sub roțile oricărei căruțe oprite în drum ; abia în clipa următoare se petrecu minunea.

Se auzi un glas din întuneric apostrofîndu-l pe omul acela cu scara.

„Bagă saboții odată"...

Laurian Candrea se simți acasă.

(Din volumul de nuvele „Blana ursului din pădure")

SPECTACOLE ALE LAUREAȚILOR FESTIVALULUI NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI", 1979-1981

În cadrul manifestărilor finale ale Festivalului național „Cîntarea României" 1979—1981, Consiliul Culturii și Educației Socialiste — împreună cu ceilalți factori organizatori — inițiază în această perioadă în Capitală o suită de manifestări cultural-artistice cu participarea artiștilor profesioniști și amatori, a colectivelor artistice laureate la actuala ediție a festivalului. Astfel, vor avea loc :

— săptămîna teatrului politic — 17—23 august ;
— săptămîna teatrului de operă, operetă și balet — 24—30 august ;
— săptămîna teatrului de comedie — 31 august — 6 septembrie ;
— săptămîna teatrului de estradă — 7—13 septembrie ;
— zilele filmului românesc — 17—30 august ;
— gala filmului de amatori ;
— spectacole cu laureați ai festivalului în zilele de 19, 20, 27, 28 august ; 3, 4, 10, 11 septembrie.

SĂPTĂMÎNA TEATRULUI POLITIC

Consiliul Culturii și Educației Socialiste organizează în Capitală în perioada 17—23 august a.c. „Săptămîna teatrului politic" după următorul program :

Luni 17 august
— Sala Majestic a Teatrului Giulești : ROMÂNII ȘI AMBASADORII de Corneliu Marcu în interpretarea teatrului A. Davila — Pitești.
— Sala Atelier a Teatrului Național „I. L. Caragiale" : CARTEA LUI IOVIȚĂ de Paul Everac în interpretarea Teatrului Național „I. L. Caragiale".

Marți 18 august
— Sala Majestic a Teatrului Giulești : NU NE NAȘTEM TOȚI LA ACEEAȘI VÎRSTĂ de Tudor Popescu în interpretarea Teatrului Giulești.
— Sala Schitu Măgureanu a Teatrului „L. S. Bulandra" : HOȚUL DE VULTURI de D. R. Popescu în interpretarea Teatrului dramatic Galați.

Miercuri 19 august
— Sala mică a Teatrului Național „I. L. Caragiale" : JOCUL VIEȚII ȘI AL MORȚII ÎN DEȘERTUL DE CENUȘĂ de Horia Lovinescu în interpretarea Teatrului dramatic Constanța.

Joi 20 august
— Sala Majestic a Teatrului Giulești : EPOLEȚII INVIZIBILI de Silvia Andreescu și Theodor Mănescu în interpretarea teatrului „M. Eminescu" — Botoșani.

Vineri 21 august
— Sala mică a Teatrului Național „I. L. Caragiale" : VALIZA CU FLUTURI de Iosif Naghiu în interpretarea Teatrului dramatic Brașov.
— Sala Schitu Măgureanu a teatrului „L. S. Bulandra" : ANCHETĂ ASUPRA UNUI TÎNĂR CARE N-A FĂCUT NIMIC de Adrian Dohotaru în interpretarea teatrului „L.S. Bulandra".

Simbătă 22 august
— Sala Atelier a Teatrului Național „I. L. Caragiale" : MONOLOG CU FAȚA LA PERETE de Paul Georgescu în interpretarea Teatrului de Nord — Satu Mare (secția maghiară).
— Sala Grădina Icoanei a teatrului „L. S. Bulandra" : ACEASTĂ ESTE ȚARA MEA — recital Tudor Gheorghe de la Teatrului Național Craiova.

Duminică 23 august
— Sala Majestic a Teatrului Giulești : JEAN, FIUL LUI ION de Nicolae Țic și George Gănică în interpretarea Teatrului Giulești.

Toate spectacolele încep la ora 19,30.

În aceeași perioadă, zilnic, la ora 11,00 în sălile Muzeului de Artă al R. S. România va fi prezentat spectacolul de sunet și lumină POPAS ÎN ISTORIE în interpretarea unui colectiv de actori al Teatrului Giulești.

15 AUGUST 1981

L

poezia cîntă

SAMBA BRAZILIANĂ

Ar fi cu neputință de înțeles Brazilia fără carnaval și fără samba. Această lume carnavalescă, eliberată cîteva zile din an de prejudecăți și de ierarhii, viețuind într-un vîrtej de culori paradisiace, travestită, jucînd în stradă piese populare cu subiecte eclesiastice, această lume multicoloră, care este a carnavalului de la Rio, e și lumea sambei a cărei sonoritate vine din fericirea muzicală a lumii fără sacru. Ca și bossa-nova, samba este și o specie lirică tipic braziliană, de negăsit aiurea, veche de mai bine de cincizeci de ani, ale cărei capodopere sînt fără îndoială poezie valabilă în sine chiar și fără tinctura muzicii, din al cărei ritm diabolic ceva a rămas și în versurile de-acum „istorice" ale lui Noel Rosa, sambistul anilor '30, ale lui Silas de Oliveira și Mano Decio da Viola, ca și ale recentissimului poet „muzical" Ismael Silva. Carnavalul, prelungit peste an în școala de samba de la Mangueira, într-o „favella" pe o colină în Rio, rămîne, ca o prezență inexorabilă, expresia splendorii și iluziei.

NOEL ROSA

Tarzan, fiul lui Alfaiate

Cine a spus că sînt puternic ?
Niciodată n-am făcut sport,
N-am idee de fotbal
Tovarășe mi-au fost gratiile
Și timp de un an întreg nu am zărit o rază de lumină,
Mi-am agățat puterea în cui,
Sătul de suferință...
Armura-mi-e din cașmir
Ce-mi ține loc de musculatură
Și mă apasă dureros,

Pozez pentru fotografi
Și împart autografe
La toată lumea de pe plajă
După ce încă din zori un argentinian le spune
Că sînt de vînzare la Copacabana :
„Nu există putere supraomenească
Să o întreacă pe cea a lui Tarzan,
La lupte nu mă impodobesc
Căci marele meu croitor
Nu face haine pentru lupte,
Sînt în stare să omor o furnică și
Nu-i om pe lume
Care să se măsoare cu mușchii mei,
Am ajuns să fiu cumpărat
Ca să fac demonstrații la bilci
Unde înving un campion...
Dar instituția dorind să evite asasinatul,
Mi-a desfăcut contractul
După ce m-a văzut fără costum...

ISMAEL SILVA

Contraste

E multă tristețe
Pe strada bucuriei ;
E multă dezordine
Pe strada armoniei ;
Analizînd această întîmplare
De fiecare dată mă încurc și mai tare
Cu cît mă îndepărtez de circ
Cu atît zăresc mai multe paiațe.
De fiecare dată mă încurc mai tare
Analizînd această întîmplare.
Sînt multe ruine
În împărăția gloriei.
Analizînd această întîmplare
De fiecare dată mă încurc mai tare
Cu cît mă îndepărtez de circ
Cu atît zăresc mai multe paiațe.

VINICIUS DE MORAIS

Inventatorul bossa-novei, urmat de Antonio Carlos Jobim, de João Gilberto și Caetano Veloso, este brazilianul Vinicius de Morais (1913—1980), poet cu neputință de clasificat, cantautor notoriu, diplomat cu educație iezuită, cineast, dramaturg, sambist și prozator, imprevizibil ca un fenomen meteorologic tropical. Cei care îl cunosc ca scenarist al filmului „Orfeu Negro" de Marcel Camus, și îl ignoră pe poet, elimină din opera lui partea cea mai temeinică. Tot ceea ce este formă perfectă (redondilha iberică, sonetul, alexandrinii, balada) se combină la el cu obsesia sonorităților despletite, pure, creînd cuvinte și inventînd versuri fără sens, din pură încantație. Poetul însuși e absorbit în muzică, este un Orfeu dispărut în eflu-vii : „Tôda a musica é minha, eu sou Orfeu". Bossa-nova, inventată de Vinicius de Morais prin aparenta lentificare a sambei, e în realitate o combinație barocă de cool-jazz nord american, și de be-bop, cu un infinitezimal procent de șansonetă și cu mult folclor cult, o expresie în ultimă analiză a unui spirit erudit și liric, făcînd elegie pe muzică populară. Patriarhul acestei muzici uleioase, unde zvicnește un spirit captiv obsedat de azur , este fără îndoială Vinicius de Morais.

Falsul cerșetor

Mamă, trimite pe cineva să cumpere hîrtie de japon ;
Vreau să scriu o poezie.
Spune-i Ameliei să-mi pregătească de băut ceva rece
Și cînd vine să meargă tiptil.
Nu alergați, nu vorbiți, zăvoriți toate ușile ;
Vreau să scriu o poezie.

Dacă mi se telefonează, nu sînt acasă decît pentru Maria
Dacă-i vreun ministru, primesc abia mîine
Dacă-i greo glumă cheamă-mă degrabă ;
Sînt sătul de viață.
Spune-i Ameliei să caute la radio Patetica
Dacă se-ntîmplă vreun dezastru vino și povestește-mi degrabă
Dacă-i vreunul din anevrismele donei Angela, dă-mi de veste,
Sînt sătul de viață —
Sun-o pe bunica și cere-i un gînd nevinovat ;
Vreau să scriu o poezie
. . . . . .
Mamă, îmi vine să plîng,
Sufăr de tahicardie, dă-mi un leac,
Nu, mai bine lasă-mă să mor, Viața
Nu-mi mai spune nimic
Mi-e groază de viață, vreau să scriu cea mai frumoasă poezie din lume
Și pe urmă să mor.

Prezentări și traduceri de Cătălina Moga

L-am luat tare „N-ai o armă, un cuțit, ceva"
Dar el a urlat
Și s-a baricadat
În spate
Era comunist, fără doar și poate
O mașină strălucea
La cinci pași de mîna mea
Nimeni în jur nu mai mișca
Așa c-am sărit în ea
Era un Cadillac
Negru ca un gîndac
„Bună mașină de condus
După războiul care s-a dus"
Mi-am zis,
Deși era un vis
După o vreme m-am plictisit
Să tot conduc, eram obosit
Străzile toate erau pustii
Și-am dat drumul la radio, mai știi ?
Însă nu funcționa
Iar pe disc cînta
Ionică Frinaru' :
„Dragostea noastră luminează ca faru'
Oa-oa"
La un moment dat a apărut și-o fată
Blondă, rochie scurtă, bluză decoltată
I-am zis „Hei, cu Eva semeni foarte bine
Hai să ne jucăm de-a Adam și de-a tine !"
Dar ea a țipat
Urla ca apucată :
„Parcă n-ai ști ce s-a-ntîmplat ultima dată
Cînd am încercat"
Am încercat la telefoane
Speram s-aud voci cît de cît umane
Da-n loc de asta am auzit
Un sunet de-automat dogit :
„Cînd veți auzi semnalul, va fi ora șapte"
A zis
Și-a ținut-o așa trei ore jumate, după care-am închis
Cam atît apucasem să povestesc
Cînd doctoru-a zis „Simt că timpesc
Același vis l-am avut și eu
Cu diferența că-n visul meu
După război
Nu scăpaserăm amîndoi
Iar eu eram solo
Zău, nu te-am văzut pe-acolo"
Se pare că-n ultima perioadă
Visul ăsta e-o adevărată corvoadă
Lumea întreagă la fel visează
Și culmea e că și-atunci cînd e trează
Tot asta visează
Să te plimbi singur nu-i amuzant
După un timp devine enervant
Și-n definitiv nu-i mare scofală
Să cădem amîndoi la o invoială :
Te las să vii în visul meu
Dacă mă lași și tu într-al tău,
Ce zici de asta ?
Și doctorul : „Să vorbesc cu nevasta"

BOB DYLAN

Trubadurul erei atomice decolează în 1962, puternic influențat de blues-ul negru și de cîntecul militant al idolului său, Woody Guthrie. Frazarea interesantă a poemelor declamate cu chitara în mînă, ca și noutatea imaginilor și forța limbajului simplu, cotidian, transformă „protest-song"-urile sale în embleme ale unei generații întregi de tineri americani, cu Hiroșima în spate și cu Vietnamul în față. Baladele lui Bob Dylan sînt de fapt istorii repovestite, întîmplări proiectate printr-un filtru cert influențat de Verlaine și Rimbaud, povestea este luată și dusă din gură-n gură pînă pe scenă, unde stă artistul. Lumea metaforelor sale este o lume cinică și neașteptat de vie, pe lîngă care realitatea pălește. Iubirile sînt grăbite și au contururi amăgitoare, trenul este un tren poștal și orașul are o singură stradă : Strada Dezolării. Acuitatea detaliilor și spontaneitatea discursului accentuează tîlcul „scenariilor" sale în versuri, transformînd umorul într-un paravan dincolo de care se nasc cu totul alte ecouri. Adunate în volumul „Writings and Drawings" — 1970, textele lui Bob Dylan creionează un portret exact al Americii deceniilor șase și șapte. Cîntecul de mai jos a fost ales din discul etichetat drept cel mai valoros și mai caracteristic artistului, disc apărut sub titlul „Freewheelin 'Bob Dylan", în 1963.

Vorbind despre al treilea război mondial

(„Talking World War III Blues")

Într-o noapte am visat
Stînd lungit comod în pat
Că atunci cînd mă trezeam
Singur doar eu viu mai eram
Pe tot pămîntul
Apoi m-am trezit
Și la doctor am fugit
Ca vîntul
Doctorul în cabinet
M-a primit zîmbind discret
M-a așezat pe canapea
Și-a zis „Cred că dumneata
Ai o problemă"
Repede i-am explicat
În trei cuvinte ce-am visat
El m-a privit o jumate de oră
Și pe-urmă s-a întors cu fața spre soră
Și-a zis „N-are eczemă,
E sonat puștiu' !"
Eu i-am zis
„Ce părere-ai de vis ?"
Iar el a zis „Nasol vis, nu știu"
Totu-a-nceput pe la ora trei
Eu eram acasă cu ai mei
Apoi s-a stins deodată lumina
Personal nu știu a cui e vina
Cînd se stinge lumina
Am zbughit-o pe fereastră
Că stăm la parter, casa e-a noastră
De-abia pusesem piciorul în stradă
C-a și apărut o-ntreagă grămadă
De arme :
Trăgeau spre mine,
Dar nu-i condamn, că nu mă știau bine
Am scos un țipăt, înnebunit
Și spre colțul străzii am fugit
Acolo un om cremwurști vindea

Desene de Dan Negoiță

THE BEATLES

Grupul care avea să schimbe fundamental concepția muzicală a unei lumi întregi a debutat în 1962, la 5 octombrie, prin înregistrarea primului lor disc sub numele propriu : „Love Me Do". În 1970, cînd Paul McCartney a pus capăt colaborării sale cu John Lennon, George Harrison și Ringo Starr, The Beatles lăsau în spate, înafara discurilor de necontestată valoare estetică, cîteva filme (dintre care merită reținute **„A Hard Day's Night", un experiment de** ciné-verité realizat de Richard Lester în 1964, „Yellow Submarine", o mică bijuterie a desenului animat suprarealist ieșită de sub bagheta fermecată a lui Dunning în 1968, și filmul documentar „Let it be" turnat în ianuarie 1969 dar difuzat abia în 1970, odată cu lansarea discului cu același titlu) și cîteva cărți curajoase și inovatoare, datorate în special celui care a fost John Lennon. Volumele sale proprii de poezie și proză, „In His Own Write" — 1964 și „A Spaniard in the Works" — 1965, ca și textele sale cîntate, deschideau poarta către un tărîm de basm, multicolor și plin de vrajă, cuvintele trecînd hipnotic dintr-unul într-altul și furîndu-te dincolo de bariera verbelor comune. Personaje criptice, cu rude certe în „limmerick"-urile tradiționale englezești, traversează în traiectorii ironice un peisaj în permanentă schimbare și oferă o adevărată oglindă caleidoscopică cititorului captiv. Textele alese spre exemplificare au fost selectate din discul „Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band", apărut în 1967 și considerat în unanimitate drept capodopera grupului The Beatles.

Lucy cu diamante-n ceruri

(„Lucy in the Sky with Diamonds")

Vezi-te singur pe-un riu, într-o barcă
În pomi mandarine și cer de peltea
Auzi cum te strigă, răspunzi lent, aproape
Cu ochii ca soarele — ea
Flori transparente se-nalță fragil, din celofan galben tăiate
Te uiți și n-o vezi, fiindcă ea între timp a plecat
Lucy cu diamante-n ceruri
Urmeaz-o în jos, peste pod, la fîntînă
Unde oameni subțiri gustă tort cu nuga
Toți îți zîmbesc cum plutești printre florile
Incredibil de-nalte deja
Decupate din ziar sus pe mal sînt taxiuri și ele te cheamă să vii
Urcă-te-n spate pe perne de nori — și-ai pornit
Lucy cu diamante-n ceruri
Observă cum stai într-un tren, într-o gară
Hamalii-s de ceară și-au ceasuri-cravată
Deodată, acolo, chiar la barieră
E fata din vis decupată
Lucy cu diamante-n ceruri

O zi din viață

(„A Day in the Life")

Am citit ziarul azi, să știi, scria de-un norocos care-a sfeclit-o
Și deși știrea te-ntrista
Am rîs, pe legea mea
Fotografia i-am zărit-o
Era-n mașină, conducea, n-a observat că stopul s-a schimbat
Și oameni mulți s-au adunat
Îl cunoșteau, da, evident
Nimeni nu știa precis dacă era din Parlament
Tot astăzi am văzut un film, armata noastră iar a cîștigat
Mulțime multă se-agita
Dar nu puteam pleca
Citisem cartea la un moment dat
Aș vrea să te-amețesc
(M-am trezit, din pat am căzut
M-am pieptănat cum am putut
Am coborît și-am luat o gură de ceai
Ai dreptat, așa-i,
Era deja tîrziu
În hol din mers m-am îmbrăcat
În autobuz m-am cățărat
Am fumat o țigară, eram foarte grăbit
Cum am adormit
Pe cuvînt, nu știu)
Am citit ziarul azi, nu zău, vreo zece mii de găuri au găsit
Și, deși mici, au trebuit
Să știe cîte sînt precis
Au numărat și cîte sînt necesare
Să umple toată sala Teatrului Mare

Prezentări și traduceri de Alexandru Andrieș

BENJAMIN FUNDOIANU LA AUSCHWITZ (I)

Căutări hazardate

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

O declar de la bun început : Despre asasinarea lui Benjamin Fundoianu — Fondane, la Auschwitz, n-am descoperit pînă acum nimic nou. Nici un indiciu capabil să completeze cele deja știute. Cînd am plecat să-i caut urmele știam despre el — în afară de poezie — doar atît cît știe și „Micul dicționar enciclopedic" ediția 1960 : „Fundoianu Benjamin, (1898—1944 n. Iași), poet și eseist român. Promotor al curentelor avangardiste. Participant la Rezistența franceză, a fost arestat de Gestapo și ucis la Auschwitz. Poet al toamnelor opulente și al tîrgului provincial, semirustic („Priveliști"). Stabilit la Paris în 1923, a devenit scriitor de limbă franceză cu numele de Benjamin Fondane. Eseuri de orientare existențialistă („La conscience malheureuse"), studii literare („Rimbaud le voyou") și versuri („Ulysse"). Atît. Douăsprezece rînduri și o silabă. Cum pot încăpea poeții în douăsprezece rînduri și o silabă într-un astfel de „cioclopedic" în care un nimeni ca Bokassa este prezentat mai amplu, în vreme ce alți oameni de cultură ai acestei țări lipsesc cu desăvîrșire, rămîne pentru mine un mister ! În cazul lui Fundoianu, sub portretul lui Robert Frost de pe aceeași pagină, este reprodusă o fotografie cît un timbru. Nu cea mai cunoscută ce apare acum pe coperta a patru volume din opera poetului și a eseistului nostru publicate la Paris, în editura Plasma (dintr-o serie de șase volume), ci o poză în semiprofil care abia ne dezvăluie ceva din chipul de o extraordinară finețe și frumusețe al omului. Privire penetrantă, nas drept, puternic, buze senzuale, o bărbie voluntară — totul degajînd un aer adolescentin, aproape feciorelnic.

Cum pot fi închiși în lagăre, viriți în zeghe de pușcăriași, torturați, gazați, arși în crematorii — poeții ?

Am intrat pe faimoasa poartă de la Auschwitz, trecînd pe sub sinistra inscripție : „Arbeit macht frei" — munca te face liber —, loc de unde li se spunea deținuților că, pentru ei, nu există altă ieșire decît prin coșurile de fum ale crematoriilor.

Așa a fost și cu Benjamin Fundoianu. Bă, încă mai cumplit. Deoarece poetul a fost asasinat în preajma eliberării lagărului, la 3 octombrie 1944, cînd patria lui era liberă de 40 de zile iar Parisul se smulsese de sub cizma fascistă în aceeași zi cu Bucureștiul. A muri atunci cînd nu mai trebuie să se moară, a muri în ziua victoriei este suprema jertfă între jertfe. Grea trebuie să le fie conștiința celor ce se lăudau că, atunci cînd aud de cultură le vine să scoată pistolul (dacă au avut vreodată o urmă de conștiință), de acest împovărător asasinat. Fundoianu colaborase sub pseudonimul de Isaac Laquedem la antologia poeților Rezistenței franceze „Onoarea poeților". Intrase în ilegalitate, dar — după cum ne relatează fostul său cumnat, scriitorul Paul Daniel —, pasiunea pentru biblioteca rămasă în locuința lui parizianâ l-a dus la pierzanie. Din două în două săptămîni venea, noaptea, să-și mai ia din cărțile necesare studiilor sale. „Filat" de un colaboraționist, denunțat Gestapo-ului, a fost arestat în martie 1944 și trimis în lagărul de la Drancy, de unde a fost apoi deportat la Auschwitz. Șase luni a stat închis sub tavanul de fum ce ieșea din coșurile crematoriilor. În ultimele zile dinaintea evacuării lagărului, atunci cînd garnizoana SS primise ordin să-i lichideze pe cei netransportabili, apoi să arunce în aer crematoriile și să ardă arhivele lagărului, Fundoianu, bolnav, a fost scos din lazaretul de la Auschwitz, dus la Birkenau (3 km distanță), gazat și ars. Cenușa lui s-a amestecat cu cenușa celor patru milioane de victime ale „fabricii morții"...

Și caut ca un beznetic. Mă legăn cu iluzia că un poet nu putea lăsa pana din mînă nici în cele mai cumplite condiții de teroare, și că a ascuns undeva ceva. Nu totul a putut fi ars. Nu totul a fost sfîrtecat de dinamită, mistuit de foc. Crima perfectă nu există, fie un abominabil masacru în masă, adevărat holocaust în care sînt uciși de-a valma luptători din rezistență, adversari politici ai nazismului, femei, copii, bătrîni, oameni din 40 de națiuni ale lumii, nu poate fi șters cu buretele. Au rămas registre doar pe jumătate prefăcute în scrum, terfeloage cu acte întocmite cu o scrupuluozitate cu adevărat nemțească, inventare, fotografii, maldăre de obiecte ce au aparținut victimelor, vagoane de ochelari, de proteze, de păr de femeie (folosit pentru țesutul curelelor de transmisie), jucării ale copiilor gazați, și au mai rămas cenușa, lagărul nedinamitat, gropile comune, stivele de cadavre.

Poate, undeva, ascuns printre încheieturile priciurilor, sau prin crăpăturile din ziduri a rămas și un vers... Caut. Cite ceva, găsesc. Într-o crăpătură a zidului unei barăci, un bilețel atît de uscat de timp încît abia reușesc să-l desfac și să-i descifrez literele : „Ernesta Mieli di Crescenzio i Sterina nata a Roma il 1924. Spera di tornare presto a casa, come noi tutti speriamo... Signore ! Esaudite le nostre pregiere..." („Doamne, ascultă-ne rugăciunea"). Dar, nicăieri, nici un vers. Să fi fost poezia asasinată aici ? Parcă-i aud ecoul : „Căci trupul meu se crapă de buboaie — / și din obraji, / vinete cojii au curs vînăt puroaie ; / și ochiul meu e de privire scurs — / și mîna mea se reazimă în bită. / Sînt o mocirlă-n care cîntă broaște / și-s raci de lut și lipitori murdare, / pucioasă e de secetă și soare. / Și sufletul meu, broască, de urît / orăcăie, o, Doamne, către tine..." Sau : „Eu cred că n-ai coborît niciodată pe-aice, Doamne..."

Din registrele morții nu pot afla numele celui căutat — probabil pseudonimul fatal îl adusese aici, cu actele false găsite asupra lui — și Benjamin a murit neștiindu-se cine a fost ucis. A pornit imediat după el, din Franța, în lume, să-l caute, sora poetului — Lina Fundoianu-Pascal... A dispărut și ea fără urmă, în anii aceia teribili, cînd Europa se căuta pe ea însăși. O placă din cimitirul bucureștean Filantropia amintește gestul temerar al celei pierdute în căutarea urmelor fratelui său... Oare aflase ceva ?

Nu încetez investigațiile. Am adus cu mine un geamantan de fotocopii după documentele Auschwitzului, spre a le cerceta sub lupă. Mi-ar fi trebuit un vagon. Asupra lor, și asupra destinului postum al lui Fundoianu, voi reveni, acum cînd în Europa — și nu numai în Europa — reînvie fantoma fascismului.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Centenarul Enescu programează în continuare în diferite țări ale lumii numeroase manifestări care îl omagiază pe marele muzician român. Astfel în Anglia, la Devon, oraș în care George Enescu a ținut cursuri de interpretare între 1948 și 1952 a putut fi audiată o conferință care a avut ca temă creația enesciană. Un public numeros a participat la această manifestare apreciind atît expunerea cît și lucrările muzicale care au ilustrat conferința. Au putut astfel fi audiate fragmente din „Oedip", „Sonata nr. 2 pentru vioară și pian" precum și alte lucrări ale compozitorului nostru.
● În cadrul Festivalului de vară de la Schwerin (R.D.G.) a fost programată „Rapsodia I" de George Enescu, interpretată sub conducerea dirijorului Horia Andreescu. Prezentarea cunoscutei creații enesciene a constituit un punct de atracție pentru ediția din acest an a Festivalului.

● O seară închinată lui Enescu a avut loc la Academia muzicală Chigiana din Siena (Italia), instituție la care muzicianul român a predat cursuri de interpretare și compoziție aproape cinci ani. Aici Enescu a lăsat o impresionantă amintire, reușind într-o perioadă relativ scurtă să formeze o pleiadă de străluciți interpreți. Vorbind despre activitatea lui George Enescu la această prestigioasă academie, una dintre cele mai cunoscute instituții muzicale italiene, Robert Balzani, vicepremar al Sienei și Guido Turchi, directorul artistic al Academiei, au adus un omagiu marelui compozitor și interpret și totodată neasemuitului pedagog care a impresionat prin deosebitul său umanism, prin complexa și multilaterala sa personalitate.

● „Mări sub pustiuri", cunoscuta nuvelă a lui D.R. Popescu a apărut în traducere chineză în numărul 6 din acest an al revistei „Literatura străină" care apre la Beijng, fiind editată de Institutul de limbi străine din capitala Chinei. Traducerea este semnată de doi dintre studenții din ultimul an al secției de limbă română a Institutului de limbi străine din Beijng : Din Chao și Yan Jianwu.

● „Cultura românească contemporană" — expoziție de artă plastică contemporană românească a fost deschisă de curînd în capitala Bulgariei, în cadrul manifestărilor prilejuite în țara prietenă de apropiata zi națională a României. Expoziția cuprinde lucrări reprezentative ale plasticienilor din țara noastră, care au ca temă trecutul istoric, lupta pentru eliberare națională și socială, cuceririle revoluționare ale prezentului comunist. Piesele expuse fac dovada militantismului artei noastre de azi, ele constituindu-se în veritabile mărturii ale aspirațiilor poporului nostru într-un viitor senin de pace și bună înțelegere între toate popoarele lumii.

● În cadrul „Zilelor culturii românești" care s-au desfășurat în orașul peruan Arequpa a fost vernisată expoziția „Vestigii dacice", au fost prezentate cicluri de filme documentare, iar posturile de radio și televiziune au inclus programe speciale dedicate culturii noastre. O manifestare similară a avut loc și la Cuzco, unde, în cadrul unei seri închinate României a fost vizionat filmul documentar „Țara lui Brâncuși".

SPORT

Cine smulge penele gîștii de aur?

Mirodenii în lut și faianță. Asta vrea să însemne că a-nceput campionatul de fotbal și că vom aduna sute și mii de păcate ca să avem după ce să ne pocăim. Aproape două luni am dus un trai de huzur, acum intrăm sub steagul turbulenței — în familie, bineînțeles. Cei leneși, cei ce încurajează numai adversarii, ca să ne săreze inima, să-și ia catrafusele și să se mute în peluza ageamiilor. Eu merg pe mina Craiovei, a Sportului studențesc și a dinamoviștilor bucureșteni. Aceste formații vor vîri multe cadavre sub gheață. Din nefericire și campionatul 64 va trimite în divizia B doar trei echipe. Iar Dunărea poate să ducă la vale turme de cerșetori. Vrem să golim pămîntul de toate oile cu picioarele frînte și carnea de rumegus, dar o facem mult prea alene ca să nu le dăm timp să se înmulțească. Mi-e poftă să văd bufnița pe clopotnița tuturor proștilor. Mai ales azi, după ce aznoapte a tunat, a plouat și a trăsnit de credeam că se vor despica toți ulmii. Mi-ar fi plăcut să văd genunchiul toamnei ieșind mai devreme din piraiele lemnului. Dar nu mai e mult pînă la colțul cramei. Ne-așteaptă, cu chip brobonat, sîngele de lungă îzbîndă.

Campionatul a-nceput pe o zăpușeală de temniță africană. Ademeniți de ideea că o zi cu fotbal e numai esență de arbori și floare și uleiuri eterice, iar în cuprinsul ei nu încape un șarpe ascuns sub o pală de grîu, ne-am repezit pe stadioane ca să smulgem cele mai frumoase pene din gîsca de aur. Trebuie s-o spunem, la fel de sîciîți ca în trecutul nu prea îndepărtat, că cel mai adesea ne-am ales doar cu gîgîitul ei. Să zicem că sîntem încă la mal și că mai încolo vor sosi mihalții sub rădăcina tufei de izmă. Răbdăm și zicem.

Singura echipă care a pornit la treabă cu mînă de despot e Universitatea Craiova. Ea s-a aruncat cu galera în mijlocul furtunii și a capturat o stea de pe catargul speranței. Se pare că nimeni nu e-n stare, la noi, să reziste jocului ei nemilos, plin de fantezie, forță și inteligență. Craiovenii nu fac hatîruri nimănui. Jucătorii ei nu cunosc încă, ticăloșia vînzării și iubesc prea mult clipele de triumf ca să nu le închine tot ce au mai frumos în lume : talentul lor fără egal de-a lungul istoriei fotbalului românesc de după război. Mișună zvonuri că laudele multe duc la căderea genunchiului, trag la somn slut și subțiază ambiția. Atunci s-o luăm putin pe creasta gardului de sîrmă ghimpată : Craiova nu s-a realizat aproape de loc pe plan internațional. Pe drumurile puterii, o calcă vîntul în copite. Vrem s-o vedem rupîndu-și zăbala în cîmpiile Europei și de-abia atunci vom spune că e o mare echipă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
34
(1 008)
Sîmbătă
22 august
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ 23 AUGUST

Marea sărbătoare

Acest an —al 37-lea al libertății noastre — văzut, simțit și trăit la scară națională, ca încă un argument, ca încă o speranță și împlinire de viață, un adevăr suprem pe care îl rostim odată cu țara și-n care fiecare avem un reazim viu de conștiință și o condiție umană proprie, generatoare de mari izbînzi și satisfacții. Este anul multor evenimente și al multor accente noi, calitative, pe care le cunosc munca, viața și creația din toate domeniile de activitate, dar mai presus de toate, acest cel de al 37-lea an în care ne aniversăm actul eroic de la 23 August 1944 este debutul nostru categoric într-o nouă etapă, cea a înfăptuirii programului elaborat de cel de al XII-lea forum al comuniștilor, a obiectivelor noului cincinal. Un debut care ne reprezintă și care, implicîndu-ne în cel mai înalt grad, ne explică din perspectiva imediată a realului, a propriei noastre condiții, din perspectiva propriilor noastre deziderate și împliniri.

Un tulburător arc de boltă leagă ziua de azi de ziua de mîine și ziua de ieri după cum toate la un loc sînt organic legate de fiecare gest sau demers mai nou, substanțial, al patriei în lunga și statornica manifestare a voinței și crezului său eroic, revoluționar. Atunci, în august 1944, s-au pus temeliile celor mai profunde transformări. Acum, de la înălțimile mari, cucerite — și toate sînt în noi și în lucrurile din jur, în relieful însuși economic și social al patriei, în fizionomia sa nouă, socialistă, — acum, deci, de la înălțimile mari, cucerite, putem privi cu și mai multă claritate și mîndrie la tot ceea ce au putut să însemne și să genereze în esența lor aceste uriașe transformări și mai putem privi, de asemenea, cu vigoare și claritate, la orizontul pe care îl luminează distinct, pe mai departe, la viitorul apropiat și depărtat. Căci în toate, firește, trăim un tonic sentiment al libertății. Și al răspunderii, al angajării ferme că vom face totul pentru ca ființa patriei să prospere și mai mult iar propășirea tuturor fiilor și fiicelor sale să cunoască noi argumente, noi izbînzi. Cel de al șaptelea cincinal în care am debutat prevede trecerea României la o etapă superioară de dezvoltare — de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară de mediu dezvoltată, la realizarea unei noi calități a muncii și vieții. Temeiul unor atari afirmații stă în însăși realitatea vie, dinamică pe care o trăim și în substanța căreia se află încorporate energia, talentul și abnegația întregului nostru popor. Ne comparăm în primul rînd cu noi înșine, adică — pe scara identității noastre noi, socialiste — cu date ale propriei noastre contemporaneități și iată : din 1950 și pînă acum produsul social și venitul național au crescut de cîte 15 ori fiecare, iar volumul total al investițiilor și producția industrială de cîte treizeci și trei de ori. Aceste cifre, elocvente prin ceea ce conțin ca materie și energie specifice, umane, mai semnifică și altceva însă și anume o întreagă stare de spirit caracteristică mai ales ultimilor ani cînd partidul și conducerea sa, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, au adus o seamă de perfecționări și au dat soluții noi, originale, conforme cu specificul și dinamica realității noastre în toate domeniile de activitate. Cultura însăși a beneficiat în acest sens de un sprijin și o deschidere care au ridicat-o la dimensiunea propriei sale meniri, situînd-o printre principalii factori de formare a unei conștiințe noi, înaintate. Consfătuirea națională a scriitorilor care s-a ținut nu cu mult timp în urmă și-a pus, printre altele, și această deosebit de importantă problemă a contribuției specifice pe care arta scrisului și-o aduce la făurirea omului nou, a condiției sale strîns legată de evoluția generală a societății, o condiție care e și a scriitorului de fapt, a misiunii sale.

Aniversăm, așadar, treizeci și șapte de ani de muncă și viață în cinste și libertate și punem pe frontispiciul marii noastre sărbători naționale semnul curat al gîndului nostru, al tuturor, de mai bine și mai frumos. Și semnul încrederii, totodată, al certitudinii că prin noi, strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, victoriile pe care ni le-am propus fac deja parte din timpul și străduința noastră fierbinte, concretă pînă la identificare cu viața, cu faptele zilnice și că, în acest fel gîndind și acționînd ele, aceste victorii vor încununa o operă de mare abnegație, dăruire și efort. Ne îndeamnă programul partidului spre aceasta, iar temeiul oricărei afirmații stă în tot ceea ce am hotărît la cel de al XII-lea Congres.

Luceafărul

PUTEM SPUNE CĂ NU EXISTĂ SECTOR AL POLITICII INTERNE SAU INTERNAȚIONALE ÎN CARE PRESA ȘI RADIOTELEVIZIUNEA SĂ NU AIBĂ UN LOC IMPORTANT ÎN ÎNFĂPTUIREA PROGRAMULUI PARTIDULUI NOSTRU. IATĂ DE CE DORESC SĂ EXPRIM CONVINGEREA CĂ „SCÎNTEIA", CARE A ÎMPLINIT 50 DE ANI DE LA APARIȚIE, ÎNTREAGA NOASTRĂ PRESĂ, RADIOTELEVIZIUNEA VOR ACȚIONA ȘI ÎN VIITOR ÎN SPIRIT REVOLUȚIONAR, PARTINIC, VOR FACE TOTUL PENTRU A-ȘI ADUCE O CONTRIBUȚIE TOT MAI ÎNSEMNATĂ LA ÎNFĂPTUIREA PROGRAMULUI PARTIDULUI, A HOTĂRÎRILOR CONGRESULUI AL XII-LEA.

NICOLAE CEAUȘESCU

Factor de conștiință

Sărbătoarea Zilei presei românești, marcată în acest an de prestigiosul jubileu al ziarului „Scînteia", organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, rămîne în adîncul memoriei noastre ca un moment de referință. Istoria publicisticii îl va reține, evident, ca pe un capitol de onoare cu largi și semnificative implicații. Un motiv aparte este însuși faptul că la această sărbătoare a participat și a rostit un cuprinzător discurs tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele țării. Un puternic și sincer sentiment de mîndrie și recunoștință nutrim fiecare, desigur, pentru această onoare ce ni s-a făcut și, nu mai puțin important, demn de o firească subliniere în paginile revistelor și publicațiilor noastre, rămîne angajamentul-apel pe care lucrătorii din presă și l-au asumat în fața conducerii partidului și statului, o profesiune de înaltă credință de fapt și un nobil, însuflețitor îndemn de a-și face cu cinste și demnitate datoria, slujind neabătut idealurile patriei și ale poporului, politica profund științifică și patriotică a partidului.

Prin cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la acest jubileu am beneficiat — putem spune — de clarificări de natură teoretică și practică deosebit de actuale și revelatoare prin substanța lor ideologică, politică și socială. Regăsim în acest context întregul statut al presei noastre comuniste și întreaga sa problematică pusă în raport direct cu cerințele și exigențele dezvoltării pe mai departe a noii societăți, cu sarcinile și obiectivele stabilite de Congresul al XII-lea al partidului. Și mai regăsim însuși modul de a acționa și a ne perfecționa, un deziderat programatic de altfel, esențial și comun totodată, specific tuturor domeniilor de activitate.

Criteriile unei noi calități trebuie să guverneze desigur și activitatea din acest larg front ideologic în care se înscrie presa. Și nu numai ea, firește, ci — așa după cum într-un plan mai nuanțat al lucrurilor a subliniat cu destulă claritate secretarul general al partidului — și activitatea de creație, literatura și arta, întreaga gamă de mijloace prin care se manifestă azi spiritualitatea românească. O idee care privește direct presa culturală, fenomenul cultural-artistic românesc este aceea sub incidența căreia intră de fapt întregul statut al omului de cultură și artă, misiunea sa. Patriotismul creației, într-un cuvînt, aceasta-i esența și, ori de cîte ori se face o atare subliniere, înțelegem să ne amintim o întreagă tradiție pe care o deținem în acest sens și un întreg mod de a se rosti al artei și culturii românești. Problema deține o permanentă soluție în actualitate și are o permanentă, vie deschidere asupra tuturor demersurilor noastre politice și sociale, în specificitatea lor legate de datoria față de patrie și față de popor a creatorilor, de felul cum fac din arta și scrisul lor un puternic factor de conștiință activă, patriotică și pun în evidență cele mai autentice, cele mai profunde valori. **Literatura și arta**, sublinia secretarul general al partidului, **trebuie să se inspire într-o**

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Meseria de a scrie

Dintre toate meseriile, dintre toate orgoliile și speranțele lumii meseria de a scrie mi se pare a fi cea mai acută. Nu numai pentru că sînt în joc idealuri umane ale unei colectivități — pe care trebuie să le supui atenției, să le intuiești, mai înainte de toate, și pe care trebuie să te zbați să le porți vii și nealterate o vreme, vremuri și peste vremuri — dar și pentru că un om care scrie — și cu atît mai mult cel care scrie zilnic — se identifică ideologic, estetic și, mai ales, moral, sub semnul unui dublu impact cu realitatea : imediatul și viitorul. Grea misie, grea încărcătură pe umerii celui a cărui responsabilitate nu este numai de a vorbi despre oameni ci și în numele oamenilor dintr-o anumită epocă, și atunci cînd se află la un ritm incandescent și profund novator (unică prin șansele pe care le oferă din toate punctele de vedere) scrisul său trebuie să se afle profund și novator, curajos și adevărat. Îmi vin acum în minte două axiome, perfect valabile, meseriei noastre : cu cît ne depărtăm de real cu atît mai mult putem evita grandilocvența și vorbăria (păcat în care nu vreau tocmai acum să cad), dar, fără îndoială cel mai bun semn al meseriei și al eficienței meseriei — la care nu te îndrumă nimeni în afara conștiinței, talentului tău — de a scrie : un adevăr care nu ustură înseamnă că este o lingușire.

De aici încolo, de la aceste două axiome adică, ne purtăm fiecare după puteri și posibilități misia noastră de gazetari comuniști, aflați în slujba idealurilor comuniste.

Constantin Stan

Șansa

Dacă îmi amintesc bine, și nu am încotro, trebuie să-mi amintesc, pentru că imaginile ace'ea îmi devin stăruitor în memorie, primul reportaj pe care l-am publicat într-un ziar încerca să surprindă, cu toate stîngăciile de care eram în stare, „senzaționalul" unei meserii care nu mai avea probabil nici un secret, mai ales pentru purtătorii ei de sute și sute de ani : sculptura în lemn. Lucrurile se întîmplau la fabrica de mobilă din Rădăuți, foarte tînără pe atunci, iar meșterii care mă impresionaseră atît nu aveau nici ei mai mult de un an sau doi de cînd începuseră să se uite stăruitor în oglindă în fiecare dimineață încercînd să rezolve dilema : trebuie sau nu să mă bărbieresc astăzi...

Laurențiu Cârstean

Continuare în pag. a 2-a

Eroii

Un dor nemăsurat de pace
Face trecutul tot o gură
Din care moartea se îndură
Cuvîntu-n faguri a-l preface ;

Eroii nu mai au măsură
Căci arbori sînt cu flori și ace
În codrii timpului vorace
Ca sfincșii din gîndire pură.

Răbdarea-i vie-n monumente
Cînd graba noastră le nimbează
Chiar c-o privire sau o frază
Din fulgerele imanente
Ale naturii ce-i serbează,
Căci morții mari sînt continente.

Gheorghe Pituț

Cît se poate de simplu

Stau în casa mea de la Dunăre
și ascult cum ninge duios,
ascult cum ninge
peste munții Carpați,
uneori se face frig, atît de frig,
că se spuzesc la gura sobei
tot felul de povești :
A fost odată un țăran, spun fiilor mei,
și-a avut nouă copii,
îi iubea ca pe lumina ochilor,
dar într-o bună zi au plecat în lume
să dobîndească harul și dragostea
pentru meserii,
cel mai mare dintre frați
a biruit cu gîndul și cu fapta
cînd i-a fost țării mai greu,
și pentru că a umblat cu dreptate în
neam,
i s-a zis Cel Drept.
N-a purtat nici un război,
pentru că războiul nu era în firea sa,
nu s-a bătut cu turcii, nici cu leșii,
nici cu tătarii,
era, în schimb, semeț ca un brad
și blajin ca slova unui cronicar,
și pentru că nu s-a închinat
la nici o poartă
și n-a dat bir în aur
și n-a dat bir în grîu,
dar mai ales
pentru că a fost iubitor de oameni
și n-a tîrît țara în războaie,
noi toți,
i-am zis cît se poate de simplu :
NICOLAE.

Valeriu Armeanu

SPECTACOLUL LUMII

AUGUST 1944 Europa — o hartă decisivă în mișcare

Întotdeauna m-au fascinat hărțile geografice. „Citesc" un atlas ca pe un pasionant roman. În fața unui glob pămîntesc sînt în stare să rămîn ore întregi, iar o fotografie din cosmos asupra Pămîntului mă duce în extaz. Dacă m-aș fi născut cu un sfert de veac mai tîrziu, probabil că m-aș fi luptat din răsputeri să ajung cosmonaut. Dar aș fi vrut să am aceeași mamă. Așa că este mai bine că am venit pe lume atunci cînd ea m-a născut, și astfel am apucat — abia păsind pragul dintre pubertate și adolescență — să văd în mișcare harta Europei în acel teribil și decisiv moment pentru continentul nostru, din August 1944.

Cînd fasciștii au fost izgoniți din țară, în Ploieștiul abia eliberat, dintr-o casă părăsită în

Ioan Grigorescu

Continuare în pag. a 2-a

Curajul de a spune adevărul

Nu există un scriitor care să nu aibă o încredere deplină în misiunea sa de purtător al unui mare mesaj spiritual. El se închină în fața unei singure divinități tutelare. Arta. În concepția sa estetică, opera își propune să desăvîrșească fuziunea între fond și formă, să surprindă pe om în caracteristicile sale care îl singularizează în univers. Adevărurile care sînt clamate de creatorul valorilor spirituale nu sînt alegorice ori abstracte, ci totdeauna revelatorii ale condiției umane, ale umanității surprinse în trăsături esențiale. Scriitorul este totdeauna dimensionat antropomorfic și în creația sa circulă o vastă respirație etică, adiacentă aspirațiilor umane spre idealuri superioare. Protagoniștii operelor literaturii sînt sintonizați uman, la timpurile în care trăiesc, nici eroi supraumani, nici sfinți, condiționați de trăirea lor care poate fi dramatică. Ei sînt fascinați de epoca în care trăiesc, pasionați de tumulturile și curgerea vieții, care poate fi uneori trăirea pură fără meditația gravă asupra finalității existențiale sau aspirația nelinișitită spre actele aventurii. Nu înseamnă însă că prin plăsmuirea ființei lor care pînă la urmă devine de sine stătătoare, desprinzîndu-se de creator, nu exprimă, uneori direct, concepția ideologică a acestuia. Spiritul creatorului este totdeauna echivalent cu spiritul epocii al cărui martor credincios și fibră sensibilă, el este în primul rînd,

Orice scriitor dă o nobilă lecție de umanism de neabătută libertate spirituală, în deplina afirmare a intelectului în lupta cu harpiile dogmatismului și întreaga cazuistică generatoare de hățișuri metafizice. Astrele emblematice sînt coborîte de scriitori lîngă oameni pentru a-i învăța despre armonia universului și despre infinitul materiei, fără început, fără sfîrșit. Întreg universul este pătruns, de la firul de iarbă și pînă la stea, de vibrația iubirii care trebuie să devină lege atotdominatoare în univers.

În fiecare operă a literaturii există o cristalizare de sinteză a experiențelor de viață ale autorului precum și oglindirea contaminării lecturilor intense pe care el le-a efectuat pentru a cunoaște, pentru a înțelege, pentru a face ca acești germeni stimulatori să înflorească în fantazia sa creatoare. Armonia construcției edificiului compozit provine din culegerea de elemente de valoare de oriunde, din îmbinarea lor, între tradiție și experiment, pentru ridicarea de entități spirituale contemporane, în lumea suprastructurală. Cunoașterea lumii proprii, cunoașterea lumii „universale", acordă asemenea simbioze în conexiuni de artă indestructibile.

Lumea artei nu este niciodată convențională, în opera de valoare pulsează energiile încordate ale contemporanilor, elanul vital, încrederea în om și în magnificul lui destin progresiv. Orice scriitor, oricîte cărți va fi tipărit, pînă la urmă

Alexandru Balaci

Continuare din pag. a 2-a

Actualitate și in-actualitate

La începutul romanului **Adolescentul**, le nu mă înșel cumva, Dostoievski afirmă că un literat scrie uneori mai bine de treizeci de ani fără să știe de ce s-a trudit atîta amar de vreme. Fără îndoială, marele scriitor avea dreptate. Cu atît mai mult, în vremurile schimbătoare și haotice la care se referă în romanul citat, și care au continuat după aceea, cu o linearitate istorică incredibilă, autorul pare să răspundă unui singur impuls, obscur și neiertător, acela de a se exprima, abandonînd celelalte scopuri „culturale", „estetice" sau de altă natură. Umanitatea este ea însăși schimbătoare, cum ar putea literatura și celelalte atribute ale ei să rămînă în afara unui fluviu al timpului care-și primenește undele în fiecare clipă ? Aceeași este numai curgerea neîntreruptă, legea rostogolirii către oceanul unei eternități amorfe. Scriitorul trebuie să scrie deoarece nu poate altfel, „opera" lui se ridică pe unda unui val ce reflectă lumina unei zile pentru a se topi apoi în șuvoi. Ce știm noi despre sensul care va fi descifrat în cărțile noastre ? Cite alte înțelesuri ascund cuvintele și întîmplările de astăzi ? Iată, pentru grecii din vechime, **Iliada** era o carte de spiritualitate, planul ei sugera legile, „modelul" unei lumi, într-un mod destul de asemănător cu Bhagavad Gita pentru hinduși sau evangheliile pentru creștini. Mai tîrziu s-a văzut în epopeea homerică o galerie de portrete eroice, cu substanță caracterologică și studiu profund al na-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

REMEMORĂRI

PĂPUȘA

(Poveste din timpul războiului)

Maria e venită de două zile la oraș. Orașul e mare, are case înalte, inalte cît biserica satului și bărbații umblă grăbiți, lovindu-se unul de altul și zicînd „pardon". Femeile nu spun „pardon". Se plimbă azale pe sub castani învîrtind în mîini umbreluțe de soare, colorate. Duc de mînă fetițe de vîrsta ei și fetițele au pălării de pai cu funde roșii sau albastre. Și mai au sandale negre, ca ale ei, dar mai strălucitoare. Strălucitoare ca oglinda. Grozav mai strălucesc sandalele alea ! Ale ei nu strălucesc...

Bunica Mariei stă pe o stradă liniștită, într-o casă mică, cu grădină în care cresc dalii crețe și zmeură. Grădina are și cișmea. Peste drum, e o casă cu etaj și cu un zid roșu, de cărămidă, în față. Ea a venit la bunica fiindcă tata **e plecat la război**. Nu știe ce face acolo nici ce-i aia **război**.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ADRIAN PĂUNESCU: «Iubiți-vă pe tunuri»

La scurt timp după „Manifest pentru sănătatea pămîntului" carte-eveniment, dispărută din librării parcă înainte de a apărea și cumpărată apoi pe sub mină, Adrian Păunescu, poetul controversat, dar poetul, fără nici o îndoială, dădea „Iubiți-vă pe tunuri" (Editura Eminescu, 1981), adică încă peste 200 de poezii. Și acest volum s-a epuizat rapid. Insist asupra faptului fiindcă mi se pare semnificativ din mai multe puncte de vedere. Este, în primul rînd, un semn că, în România, cartea de poezie se cumpără și se citește. Este, totodată, și dovada că Păunescu reprezintă tipul scriitorului cu priză la public. Este, în fine (chiar dacă relația scriitor-public conține încă multe alte sensuri), unul dintre însemnele valorii în epocă. De ce are căutare poezia lui Adrian Păunescu ? Iată o întrebare care permite mai multe răspunsuri. Schițez cîteva, posibile. Poetul a devenit o persoană publică : o prezență familiară, implicată în viața cetății și a insului, cu forța extraordinară a mijloacelor mass-media. Să vedem ce spune Păunescu — se va întreba așadar cititorul în fața unui volum ce poartă pe copertă numele poetului. Și cumpără cartea. Un alt răspuns ține de accesibilitatea poeziei sale. Metafora păunesciană este transparentă, se lasă lesne decodată, nu intenționează să dea dureri de cap, ci de inimă. Sentimentală („ultra sentimentală"), în toate fibrele sale (chiar atunci cînd afișează cinism sau scepticism) poezia lui Păunescu își iubește cititorul. Iar acesta este un om sensibil (la poezie). Și cumpără cartea. Apoi (și poate că acesta ar fi cel mai adecvat răspuns), poemele lui Păunescu conțin, totdeauna o atitudine și un mesaj, ambele explicite. Iar cititorului îi trebuie o atitudine și-i place să primească mesaje (nu lecții !). De ce, însă, pentru o parte a criticii, poezia lui Adrian Păunescu nu are căutare ? Exact din aceleași motive ! Preocupat, în primul rînd, să comunice cu cititorul și nereușind să găsească un cod adecvat, poetul se poate, la rigoare, dispensa de „serviciile" criticului. Cînd Păunescu scrie, în ultimul său volum : „Iubiți-vă, / Iubiți-vă pe tunuri ! / Iubiți-vă pînă le veți hodorogi, / Pînă le veți scoate din funcțiune, / Iubiți-vă aruncînd din mîini / Tot ce vi se-ntîmplă s-aveți în mîini, / Actele voastre, banii voștri, oglinzile, / chiar și această carte care nu are decît meritul / Că aparține unui om / Care în viața lui, deși n-a avut norocul / Să facă dragoste pe nici un tun, / Cînd n-a dormit și n-a scris, / A iubit / Cu disperarea condiției umane, / Cu lăcomia venitului de pe front, / Cu grija medicului / Și cu dăruirea muribundului" — ce să mai adaugi fără riscul didacticismului ? Poate doar că, în viziunea poetului „iubirea pe tunuri" e un mod (ce-i drept, cam incomod) de a salva, prin dragoste, omenirea amenințată de spectrul războiului. Ca în „Manifest pentru sănătatea pămîntului" și în „Iubiți-vă pe tunuri", poetul se simte și se vrea (postură țipic romantică) responsabil de toate cîte se întîmplă pe lume. De viață și de moarte, de iubire și de ură, de foame și de sațietate, de inconștiență și de luciditate, de lichelism și demnitate, de propria operă și persoană : „Nu-i loc de mine, n-are loc porumbul / să crească și să vină în hambare / de-acest poet retoric și habotnic / care-a ajuns în glume populare // Nu-i loc de mine ; dacă zic de bine / sînt bănuit de fals și lingușire, / cînd zic de rău, mi-atribuie tot răul / și lipsa de statornică iubire. / / Nu-i loc de mine, de-aia moare lumea, / de-aceea sînt în Orient zizanii / din pricina-ngîmfării mele slute / și-au părăsit comunele țăranii // Nu-i loc de mine, sînt motivul tainic / din care cresc nevoile și prețul, / cînd tac, sînt las, / cînd spun, doresc profituri / și-n general o fac pe îndrăznețul" („Eu, diversiunea"). Se înțelege din acest fragment de autoportret ironic, credința autorului în forța poeziei, în capacitatea verbului liric de a schimba, operînd în conștiințe, fața lumii. Este remarcabilă la Adrian Păunescu îndeminarea sa prozodică, folosită fără a forța, decît arareori, limba. Totul, de aceea, pare spus dintr-o suflare, sub imperiul unor irepresibile pasiuni. Poetul dă friu liber sentimentelor, trăiește parcă la limita suportabilului. Aceasta este senzația pe care o comunică multe din poeziile de dragoste, grupate într-o primă secțiune, ce poartă același titlu ca al întregului volum : „Aici e ciumă, este foc, se moare, / Este iubirea fără vindecare / Iubita mea, acar cu felinare, / Fă noaptea peste amîndoi mai mare" („Acarii"). Iubirea mistuie, epuizează, descărnează, ca în acest fragment dintr-o poezie ce pare scrisă de un Bacovia vitalist ; „Atît mai vreau, o iarnă cu mari zăpezi, zăpezi / Să ningă toată iarna înăbușind pămîntul / Să te mai văd, iubito, și tu să nu mai vezi / Și în troiene albe să facă larmă vîntul / / Cînd soarele începe fierbinte să răsară / Să fim două schelete temîndu-se de vară" („Ziduri de zăpadă"). Poetul vrea totul sau nimic, oscilează la antipozii stărilor, se prăpădește de regret, în gust Conachi, și se consolează teatral, cu gesturi macedonskiene : „Cui te-am lăsat ? Și ce-ai să poți să faci ? / Cum te-am împins trecutelor dezastre ? / Unde sînt, Doamne, visurile noastre / de-ndrăgostiți curați, nebuni, săraci ? // Te-am și uitat ; sînt iar un domn estetic, / și iar iubesc aproape teoretic" („Tera și uitat"). Aliajul insolit de sinceritate absolută (în citatele de mai devreme) și teatralitate ingenuă (în ultimul citat) reprezintă una din mărcile stilistice ale poeziei lui Adrian Păunescu.

Celelalte cicluri ale volumului („Rezumăm", „Manual de flecăreală metafizică" „La închiderea ediției") conțin, în esență, poezii de atitudine civică și de iubire de țară. Una dintre temele-pivot este cea a perfectibilității, transcrisă, cu versuri șoptite ca o rugă sau clamare, ca un cîntec interzis. A doua variantă a rostirii este caracteristică temperamentului poetic al lui Adrian Păunescu. Se pot cita sute de versuri, în ton profetic, vaticinar, sentențios ce ar dovedi, dacă mai e nevoie, disponibilitățile imagistice și ideatice ale poetului. Iată doar poemul „Ardem de vii" în care ideea nevoii dramatice de repere într-o lume în degringoladă își află o memorabilă expresie poetică : „Ardem de vii în viscolul sălbatic / Și peste răni lumina își răstoarnă / Oglinzile prea gîlgîind a iarnă, / Cioburi de țurțure și de jăratec. / / Stă cineva în Univers de veghe ? ! / Ori cumpăna planetelor e ruptă ? / Miroase-a tragedie fără luptă / Miroase-a viscol și-a revanșă veche. / / Au sărăcit colindele și brazii, / Au sărăcit bogații și săracii / Planeta-i numai vînt, numai invazii, / Memoria-i ticsită de ravagii / / Și noi în plină epocă păgînă, / Ardem de vii cu Biblia în mînă".

Regimul preferat al poeziei lui Păunescu este cel al antitezei violente sau al parabolei transparente. O parabolă este excepționalul poem „Tălerea porcului", replică-superioară după opinia noastră prin concretețea imaginilor și tensiune dramatică — la „Moartea căprioarei" a lui Labiș.

Poemul trebuie citat în întregime, căci fragmentarea îi distruge extraordinara forță a viziunii. Din lipsa spațiului, renunțăm la citare și trimitem cititorul la paginile 276—280, sigur fiind că nu va găsi acolo motiv să mă contrazică.

Alături însă, de astfel de realizări poetice există în „Iubiți-vă pe tunuri" și versificație facilă, o doză de retorism supărător, versuri nesemnificative. Dar, deodată, cînd te aștepți mai puțin și cînd ești gata să abandonezi poemul, trecînd la altul, izbucnește fulgerător o imagine fantastică, după care totul recade, pentru un timp, în banalitate rimată. Cu un cuvînt, aceasta se numește inegalitate. „Iubiți-vă pe tunuri" este, într-adevăr, o carte inegală, conținînd poezii excepționale. Să nu uităm însă că aceste inegalități sînt ale unui mare poet, căruia un plus de rigoare în selecție i-ar aduce și recunoașterea celor mai sceptici.

Valentin F. Mihăescu

P.S. — În articolul nostru din 15 aug. pg. I se vor face următoarele modificări: în loc de „copilul", se va citi „cuvîntul" iar expresia „la masă", fără rost, se va elimina, întrucît nu ne aparține.

V.F.M.

CARTEA DE DEBUT

Aeroplanul oximoronic

Apariția traducerii românești a romanului lui Gabriel Garcia Márquez, **Un veac de singurătate** (în anul 1974) a produs, se pare, nu numai o revelație estetică, ci și una tehnică. Mulți autori și-au dat seama, uimiți și stimulați, că zborul liber al imaginației este compatibil cu proza și poate să ducă la mari realizări, că survolarea solului prozaic al verosimilității este admisă. Dacă vrem să obținem și mai multă precizie, vom spune că **Un veac de singurătate** a adus revelația unei tehnici care ar putea fi reprezentată prin deplasarea, pe o întinsă cîmpie, a unui aeroplan de mică putere, eventual a unuia alimentat de baterii solare, foarte ușor, având o formă ciudată și înaintînd cînd pe pămînt, cînd ridicîndu-se în aer, în chip de amfibie, care se scufundă urcîndu-se, oximoronică pasăre care merge zburînd și zboară mergînd. Printre acești autori nu credem că greșim prenumărîndu-l și pe Tudor Dumitru Savu. Cartea sa **(Marginea Imperiului,** Editura Dacia, 1981) descinde în chip vizibil, dar fără să iasă dintre granițele moralității literare, din romanul marelui sudamerican. Ca și acolo, este imaginată o comunitate umană izolată, în viața căreia fantasticul se află pentru totdeauna amestecat cu realul. Contactul cu restul lumii se realizează printr-un negustor voiajor, care apare periodic, posedînd și puteri supranaturale (întocmai ca Melchiade, personajul lui Márquez). Ar mai putea fi găsite și alte similitudini, cum ar fi, de pildă, episodul pierderii generale a memoriei, de mare efect în **Un veac de singurătate.** O serie de asemănări pot fi posibilă și o apropiere a cărții lui Tudor Dumitru Savu de ultimele romane ale lui Platon Pardău.

O independență de ansamblu obține autorul **Marginii Imperiului** prin ordonarea mai tuturor evenimentelor fantastice în jurul ideii de lume paralelă, pe care o construiește și o întreține imaginația, opunînd-o celei obiective. În prima povestire aflăm, astfel, cum locuitorii unui oraș cad în grafomanie, cuprinși de dorința irezistibilă de a reconstitui manuscrisul pierdut al unui roman. Apar reviste, edituri, papetării. Paginile tipărite se înmulțesc pe zi ce trece, așa încît, în scurt timp, bibliotecile nu mai sînt suficiente, iar cărțile încep să fie depozitate pe străzi. Cum orașul este foarte încîlcit, avînd străzi atît de întortocheate încît nimeni nu este la adăpost de riscul rătăcirii, apare o imensă bibliotecă labirintică, ce amintește de cea din povestirea lui Borges. Grafomania este însă urmată de grafofobie. La fel de intempestiv cum se apucaseră, oamenii se lasă de scris, redacțiile nu mai au ce publica și se închid. Mai mult, cuprinși de amoc antiliterar, autorii renegați părăsesc în masă orașul. Nu mai rămîne decît povestitorul și un nebun, Lampă, care „șterge praful care se așeza gros peste zecile de mii de cărți lăsate pe rafturile din stradă". Povestirea produce un agreabil vertij intelectual.

Această structură de tip flux-reflux este reluată și în cea mai întinsă dintre povestiri, în care se relatează despre invazia furnicilor într-un alt oraș În ciuda opoziției frenetice a locuitorilor, furnicile ies învingătoare și se dedau la o ciudată manevră : ele mută sub pămînt cele mai multe dintre clădiri, mai întîi demontîndu-le și apoi recompunîndu-le în forma lor inițială. Acțiunea furnicilor este întreruptă de Patache, cărăușul înțelept care vine periodic în localitate. Acesta vrăjește furnicile cu ajutorul unor cochilii goale de melci, obligîndu-le să dispară în infinitul mic. Scena este de basm : „Patache s-a oprit. Avea în mînă o cochilie albăstrie cu striații mărunte [...] Ne-am oprit și noi în jurul lui. Ne-a arătat tuturor cochilia de melc, o ridicase deasupra capului, apoi a dus-o la ureche și a ascultat cu atenție. — Le cheamă — a spus el — veți vedea. Marea le cheamă. Se găsea în fața unui mușuroi de unde ieșeau furnici roșii, necontenit, un puhoi singeriu gata să se repeadă spre oraș și să-l devoreze. S-a aplecat și a privit furnicarul, șuvoiul nemăsurat care pornise peste Bucla. A dus cochilia cu gura spre ieșirea furnicarului și a lăsat-o acolo, chiar în drumul șirului. Furnicile, ca și cînd n-ar fi sesizat pericolul au intrat în melc, în cochilia labirintică minate parcă de o chemare vrăjită. Una cîte una intrau, apoi șirul care se pierdea în interior a devenit tot mai gros. De data asta însă nu se mai întorcea nici una, mersul lor nu avea decît un singur sens, spre centrul cochiliei. După un timp ar fi fost vremea ca melcul să fie plin... Nu mai ieșea însă nici una. Dinăuntrul labirintului se auzeau clești puternici și zgomotul, de acum cunoscut, al devorării". Urmează, conform structurii despre care aminteam, abandonarea orașului subteran, refacerea celui de la lumina zilei. Multe alte întîmplări, de un fantastic a cărui factură ne aminteste de citeva dintre motivele consacrate ale literaturii de tip **science-fiction** (regresiunea în timp, lumile paralele, metamorfoza dictată de forte obscure) dezvoltă o poezie autentică. După cum se știe, însă, literatura de felul celei pe care o practică Tudor Dumitru Savu presupune o realizare artizanală impecabilă, precum și un dozaj menit să struneacă plăcerea de a fabula, obligînd-o să participe cu măsură la reusita ansamblului. Din aceste două puncte de vedere, Tudor Dumitru Savu (al cărui talent literar este indiscutabil) se află la început de drum.

Voicu Bugariu

Europa — o hartă decisivă în mișcare

Urmare din pag. 1

grabă de vremelnicii ei locatari (situată nu departe de prefectura Prahovei, acolo unde își stabiliseră comandamentul ciracii lui Alfred Gerstenberg, „protectorul" și creatorul lui „Festung Ploiești" — fortăreața inexpugnabilă Ploiești), s-au împrăștiat pe străzi vrafuri de hărți operaționale germane. Erau alte hărți decît cele pe care le iubeam eu, pline cu săgeți ce duceau dinspre Reich către răsărit, trecînd pestre frontierele țărilor cotropite, schimbîndu-le fizionomia sau anulîndu-le. Erau hărțile halucinantului „Drang nach Östen", de pe care Austria, Cehoslovacia, Polonia și țările baltice dispăruseră, iar în trupul României intrase pînă sub Alpii Transilvaniei o mușcătură adîncă, încît țara noastră apărea ca o gheată ciuntită cu virful întors spre apus, acolo de unde-i venise prăpădul. Și oamenii treceau radioși — se întorsese roata istoriei pe firescul ei curs —, călcînd în picioare acele hărți ce nu mai aveau nici o valoare, deoarece totul se dovedise efemer, iar marele hegemon, Reichul fascist, se îndrepta încet dar sigur spre cimitirul hegemonilor, acolo unde zac iluziile deșarte ale tuturor celor ce, de-a lungul istoriei, s-au ambiționat să stăpînească lumea... Atît cei de demult, din zorii istoriei, ca și cei din antichitate, și mai ales cei veniți după ei cu pofte și mai hulpave — imperii ce au cunoscut măreția lipsită de glorie sore a se pierde în neant, ele însele decimate și devorate de cei pe care încercaseră să-i devoreze. Îi citeam atunci pe Jean Jacques Rousseau și pe Tolstoi. Primul îi se adresase cîndva polonezilor, cei cu țara mereu hăcuită, și împărțită între potentații veacului trecut, și cărora cisma fascistă le șterse patria de pe pămîntul Europei : „N-o să-i puteți împiedica să vă înghită, dar cel puțin faceți în așa fel încît să nu vă poată digera !" La rîndul lui, Tolstoi, cel ce scrisese în „Război și pace" : „ Un lucru e sigur : sub forma grosolană de azi, contrară rațiunii și sentimentelor morale, războiul și armatele vor fi abolite", avea să adauge către sfîrșitul vieții : „De un singur lucru mă tem : Un Gingis-han cu telefon !".

Hitler avusese și telefon. Și submarine, și portavioane, și rachete, și motorizate, și aeroportate, și radaruri, dar acum pierdea. Era sfîrșit de August 1944. Hărțile vremelnicelor lui victorii erau călcate în picioare de copiii desculți ai Ploieștiului care, în ingenuitatea lor, nu înțelegeau că fuseseră desenate de un Gingis-han cu telefon și cu nesățioasele ambiții ale unui „Reich pentru un mileniu" !

Alte hărți și scheme prindeau contururi pe planșetele cartografilor militari. O bună parte din ele, vreo 200, le am acum în față, strînse într-un riguros și elocvent album intitulat „Armata română în războiul antihitlerist", semnat de colonel Antone Marinescu și colonel Gheorghe Romanescu și prefațat de general-locotenent Constantin Popa. Sînt hărțile sud-estului și Europei centrale, din August 1944 pînă în Mai 1945. Albumul editat de Editura Militară se deschide cu harta țării noastre arătînd situația armatei române pe front și în interiorul țării la 23 August 1944 — zi de covîrșitoare importanță pentru grăbirea firescului desnodămînt al celui de al doilea război mondial —, și se închide cu harta care înfățișează contribuția poporului român și a armatei sale la înfrîngerea Germaniei fasciste, 23 August 1944 — 12 Mai 1945. Nu sînt hărțile atît de dragi inimii mele, cu munți cafenii și piscuri albe, cu ape curgătoare și mări din ce în ce mai albastre, cu văi și așezări spre care duc drumurile către oameni. Sînt hărți și scheme de război. Dar, spre deosebire de cele pe care le călcam în picioare, rostogolite de vînt atunci, în acel sfîrșit de august 1944, pe bulevardul cu castani din Ploiești, acestea le arată reversul, săgețile roșii s-au întors spre locurile de unde venise nenorocirea patriei noastre, svicnete singerii, bifurcate și trifurcate, adeseori desenînd curbe și linii frînte, dar, sub fiecare din ele eu ghicesc mormintele. 8 586 de ostași români au căzut în lupte numai în săptămîna de la 23 la 31 august 1944. Alți aproape 160 000 aveau să piară în bătăliile de pe frontul de vest, din care 42.700 în timpul operațiunilor de pe teritoriul Ungariei (6 octombrie 1944 — 15 ianuarie 1945), și încă 66 495 în luptele de pe teritoriile Cehoslovaciei și Austriei (18 decembrie 1944 — 12 mai 1945).

Doisprezece mai 1945... Trei zile după declararea oficială a victoriei asupra Germaniei fasciste și a capitulării necondiționate a Reichului hitlerist. Cine au fost morții acelor trei zile, cînd luptele încă mai continuau răzlețe, în vreme ce Europa, și lumea întreagă, trăiau bucuria victoriei ? În fața memoriei lor mă plec cu adîncă închinăciune și pietate. Sînt cei ce nu mai trebuia să moară Așa cum n-ar fi trebuit să moară nimeni dacă n-ar fi apărut „un Gingis-han cu telefon".

Mă doare moartea lor, a tuturor celor 167 525 de jertfe umane sacrificate pe altarul patriei și al unei Europe libere — continent al unei străvechi civilizații, dar, de pe teritoriul căruia au izbucnit într-o jumătate de secol două războaie devenite mondiale —, pentru ca acest bătrîn continent să poată învăța — cu greu, dar sperăm, temeinic — să trăiască în pace, securitate, cooperare, respect și avantaj reciproc, eliberate de sub teroarea jertfei și a amenințării cu forța, pentru ca rațiunea să nu-i mai adoarmă și somnul să nu-i mai zămislească monștrii. Jertfe scumpe, din peste o jumătate de milion de ostași combatanți trimiși de țara noastră pe fronturile antihitleriste.

Mă dor hărțile acestea, hărți pe care atîta le-am iubit, pentru că ele sînt hărțile unei Europe în decisivă mișcare. Iar o silabă din cuvîntul „decisiv" ne-a aparținut nouă, românilor.

NUMELE POETULUI

Constantin Atomii

Tare ca piatra, iute ca săgeata, drept și nalt cum îi un brad și sfios ca o fecioară, Constantin Atomii își publică prima sa carte, „Sentiment de țară" în regie proprie la Editura „Litera". E suficient să citîm un catren din poemul care împrumută titlul său cărții ca să ne convingem că această carte străbătută de un autentic fior patriotic ar fi putut să apară la o altă editură : „E-atîta România în sufletul ce-l port / C-aud cîntînd străbunii din tulnice prin mine / Și-i văd șuind prin veacuri, din cerul țării cort / La Podu-Nalt, Posada, La Baia sau Rovine".

Desigur, numai sufletu-i plin de sfîiciune e de vină; descoperindu-și tîrziu vocația, Constantin Atomii și-o slujește cu fervoare și curăție și chiar gîndul de a-și tipări cartea în regie proprie traduce o intenție și anume autonomizarea unui act pur care să-l înalțe peste obișnuințele traiului secular.

Multe alte poeme patriotice din această carte depășesc prin ton poezia festivistă publicată uneori cu mare ușurință de editurile noastre: „Cu Decebal hotar de ape-am tras / În jurul tău să-ți fac conturu-n lume; / De-atunci pe hărți ca Luna ai rămas / Cu nimb de dor și strălucit renume". **(Soldatul către patrie).** Dacă ar fi fost alcătuită cu mai multă rigoare și simț critic cartea ar fi pus mai clar în evidență nota profund elegiacă din poemele lui Constantin Atomii, numeroase, multe necuprinse în sumarul alcătuit cam la întîmplare. Marcat stilistic de poezia lui Esenin și a lui Labiș, volumul acesta de început al lui Constantin Atomii este oricum o promisiune.

Versuri ca acestea: „Ierburile murmură a seară / Turmele iau foc în asfințit", sau poeme ca, „Trei drumuri" : „Mai arde încă zarea în brațele mirării, / De ora asfințirii mi-s ochii osteniți. / Ogoarele se culcă pe umbrele-nserării, / Ies liliecii nopții din palide răchiți. / / O Dunăre de aur domol din ceruri piere / Sorbind-o parcă Marea roșcatului amurg, / Spre satele din vale cu turle de tăcere / Trei drumuri din trei dealuri ca trei piriuri curg" sau „Elegie" : „Asfințește frunza din copaci, de-acum / Vietăți de ceață vor ieși la drum / Peste cîmpuri, goale, iar vor bîntui / Urlete de groază îmbrăcate-n gri. / De prin ripi albăstre și de prin păduri / Vor ieși jivine cu-ascuțite guri / Și vor sta în cale sub viclene stări / La hotarul dintre zile și-nserări. / Sus în munți de umbre pînă-n piscuri reci / Va sui pustiul noaptea pe poteci / Și prin văi de spaime murmuru-n izvor / Se va stinge galeș ca-ntr-un mort cu dor...", ne încredințează că, în viitor, Constantin Atomii va ști să-și alcătuiască o carte întrutotul reprezentativă, neinhibat de morga unor redactori adesea autori prezumțioși, o carte pe măsura talentului său plin de forță interioară și ingenuitate.

Cezar Ivănescu

BREVIAR

Obligația simțului critic de a vedea valoarea pretutindeni și a semnala cu repeziciune orișice carte nouă a cărei configurație iese din seria comună — iată un fapt indiscutabil. A observa, ca atare, producția editorială și a celebra acele apariții care în fond sînt evenimente ale actualității, chiar dacă provin din domeniul istoriei literare însemnează nu numai „obligație" ci și un motiv de entuziasm. Astfel de tipărituri recente, merită pe deplin atenția criticului și a publicului larg.

● Aproape fără vreo mențiune jurnalistică, s-a tipărit (la Ed. Științifică și Enciclopedică) prin truda admirabilă a Magdalenei D. Vatamaniuc, întîiul volum din însemnările manuscrise eminesciene, cu titlul, plauzibil, de „Fragmentarium" pe care dacă l-ar fi cunoscut, poetul nu l-ar fi repudiat.

Este un tom de 800 de pagini, conținînd tot ce s-a putut descifra din materialul răzlet, înregistrat de poet dintr-un condei, pe teme dintre cele mai felurite, de la acelea de ordin general pînă la chestiunile abstuze, care preocupau pe M. Eminescu. Din tot ce se cunoaște, ar fi rămas pe dinafară, potrivit editorului, un număr de însemnări politice, care vor fi integrate în seria de „opere", și alte note, mai cu seamă din domeniul „fișelor"de lectură, care ar urma să se adune într-un „Fragmentarium" (II) acum pe șantierul editorial. Tot ceea ce a rămas aci (despre știință, cultură, democrație, politică, drept, administrație, filologie, folclor, fizică și biologie, artă, literatură, istorie, dar cite nu sînt!) este cu adevărat extraordinar și a comenta acest volum apărut, din pricini misterioase, aproape anonim, este de cel mai acut interes pentru istoricul literar și pentru eminescolog. În fine, aceste „fragmente" de o celebritate aproape mitologică ne sînt la îndemînă mulțumită Magdalenei D. Vatamaniuc și Editurii Enciclopedice însă și altora, a căror sforțare conjugată merită toată admirația.

● Prin culegerea (de către Nicolae Liu) întîia dată într-un volum a tuturor contribuțiilor lui N. Iorga („Eminescu", Ed. Junimea, 1981), exegeza eminesciană a sporit indubitabil cu încă un eminescolog de valoare iar perspectiva contemporană asupra lui N. Iorga ar putea, în fine, să se modifice simțitor. Aceste articole, sinteze, prezentări de popularizare și studii fervente, în stilul inimitabil iorghist, nu sînt inedite, erau cunoscute în chip izolat, și unificarea lor a dat un efect de întregire critică ieșit din comun.

Ceea ce alții au văzut mai tîrziu și au exprimat cu mai multă sagacitate, era presimțit de N. Iorga mai înainte și cu o intuiție în totul excepțională. A observa accentul — hoffmanesc, de un „caracter lunatec și fioros" al prozei, nota că poezia e alcătuită „înainte de toate dintr-o imensă prăbușire de imagini" și că „Eminescu reprezintă ceva unic în dezvoltarea literaturii noastre și poate a oricărei alte literaturi" — acestea sînt propoziții al căror adevăr nu e doar exprimat înaintea exegezei altora, ci un suport rezistent și imperisabil. Cine-l citește pe N. Iorga cu un ochi genuin ar putea observa, mai mult decît o zvicnire imprevizibilă de critică modernă. Sînt, la el, ideile unei critici „structurale", care vestejește valorile relative ale cuvintelor prin comparația cu pictura precum și o mică teorie a „mutației valorilor" (pag. 82), schițată în stil lovinescian. N. Iorga — iată un continent à découvrir.

● Prin două ediții eminente de corespondență, editate la „Minerva", avem în acest moment la îndemînă o bună parte din epistolele lui E. Lovinescu și Liviu Rebreanu. Culese cu tenacitate de Nicolae Scurtu, scrisorile lui E. Lovinescu se aflau răspîndite, pe la tot soiul de adresanți, prin colecții, unele pare-se inaccesibile, de unde au fost extrase acum pentru întîia oară. Insemnătatea lor documentară pălește însă pe lîngă aceea psihologică, întrucît ceea ce criticul observă din corespondență este acum probat de stările sufletești atestate ieșind din domeniul purei speculații fără suport. Criticul era, în felul lui Al. Odobescu, un corespondent cu mentalitate civilizată, un retor abil și persuasiv, prozator și epistolier, fantast și speculativ, iubind a povesti cu inteligență și cu spirit de observație „feminin" în acuitatea analizei de mediu sociologic, demn și simpatic. Impresia de mondenitate creată de corespondența lui E. Lovinescu este inlocuită cu aceea de afectivitate gravă și de precizie ardelenească, cu program de viață aproape nemțesc, din scrisorile compuse de Liviu Rebreanu (adresate e, drept, exclusiv familiei) însă diferențele sînt mari și ar merita examinate în detaliu căci materia acestor „epistoliere", însemnătatea lor stilistică și în fond estetică — sînt elemente esențiale pentru critic și o substanță de unde exegeza iese întărîtă. Liviu Rebreanu — „La lumina rămpii" și E. Lovinescu „Scrisori și documente" — iată două volume pe care istoria literară românească nu le poate ignora.

A. S.

Actualitate și in-actualitate

Urmare din pag. 1

turii umane. La început a avut valoarea inițiatică, mai apoi a fost citită pentru fastul epic și adîncime psihologică, pe latura voinței de putere. Murnu a dat chiar o viziune mallarmeeană, făcînd din **Iliada** un fel de poezie ermetică, și să nu uităm că, fiecare traducere este în primul rînd interpretare, reflectă adică ceea ce înțelegi dincolo de stratul pur lingvistic al operei. Astfel privind lucrurile, orice carte este un fenomen de actualitate pură dar nu în modul superficial jurnalistic, ci în sensul de **in**-actualitate, adică de a fi **în**, spunem așa, ceea ce conduce la dificultăți aparent insurmontabile. Precum se vede, **in**-actualitatea cărților devine însuși nucleul de foc al existenței lor, face adică imposibilă carența de actualitate, sau exclude chiar eventualitatea unei actualități în afara cărților. Din punctul nostru de vedere, numai ceea ce este scris există, iar ceea ce este scris devine pentru totdeauna actual, își cucerește adică in-actualitatea.

Este realitatea cărților atît de paradoxală pentru cel care nu se mulțumește cu reflexele de institutor ale cititorului leneș ? Și totuși, actualitatea a părut că nici nu există pentru un gînditor ca Kierkegaard, de pildă, cel care a fost obsedat tot timpul de această problemă. Scriitorul are o poziție mai comodă decît filozoful spiritualist, prin aceea că motivele sale par constante Dragostea, ura, salvarea, voința de sacrificiu, singurătatea, comunicarea între semeni, apetitul constructiv, eroismul, ș.a.m.d. Treabă simplă, de manual, să enumeri constantele literaturii. Și totuși !... Altruismul, de pildă, atît de frecvent invocat între motivațiile psihologice ale efortului din societatea noastră. Îmi amintesc o carte de Marin Preda, pe care n-am încetat s-o consider cea mai semnificativă din întreaga sa operă, unde un om care se sacrifică este analizat de șotia sa și este acuzat de egoism, pentru că a răspuns unui impuls abstract, uitînd tocmai de oamenii care îi erau apropiați. Mai mult, tovarășii săi de uzină îi confiscă meritul, pe nu mai știu ce alte motive. Temă cît se poate de actuală, altruismul ăsta, numai că înfățișarea lui nu este prea limpede pentru cel ce caută formele reale ale lumii, iar nu frazele golite de sens ale articlerilor de ocazie.

Nici un scriitor nu poate sări din actualitate, am mai spus-o, efortul său privește, dimpotrivă, tocmai avansul **in**-actualității sale, pătrunderea sa **în** miezul lucrurilor. Dacă nu ne-ar fi teamă de jocurile de cuvinte, am spune că actualitatea cea mai mare este in-actualitate, cînd te afli înlăuntrul lucrurilor, iar nu la suprafața lor. Suprafața vine însă mai ușor în contact cu „simțurile" noastre literare, și adeseori ne putem înșela în ceea ce privește substanța adevărată a lucrurilor. Am să dau un singur exemplu. Din **punct de vedere strict social,** pentru literatura noastră, colectivizarea agriculturii a reprezentat o temă de neîndoielnică actualitate. A fost un proces istoric, nu este locul să mă refer acum la cauzele sale, reale, consecințe și implicații etc. O „dramă" colectivă ce a solicitat energiile multor scriitori. Unde sînt cărțile adevărate ale acestei zguduiri profunde a temeliilor societății românești tradiționale ? Toată maculatura acelor ani se bucura de strălucirea unei false actualități, hiperexaltată de criticii care nu îndrumă și astăzi. Dar singura carte reală, de o profundă in-actualitate, rămîne **Suferința urmașilor,** romanul lui Ion Lăncrănjan, epopeea unei întregi istorii actuale a țărănimii române. Simbolistica țesută în epica romanului, procesul de distrugere și apoi de autodistrugere a clasei tradiționale, printr-o rezistență oarbă, culminînd cu scena uciderii Anei, care nu este deloc gratuită, cum ni se pare că a spus cineva care nu a citit cartea, ci tocmai sfîșierea brutală a imaginii de puritate a vieții de demult prin distrugerea sursei de lumină și căldură sufletească din familia țărănească, iată cîteva motive de in-actualitate perpetuă a cărții lui Ion Lăncrănjan, care ne ajută să sperăm în actualitatea peste timp a problematicii umane din anii noștri. A fi numai „actuală" nu înseamnă nimic pentru literatura noastră, ea trebuie să fie „întotdeauna **în** actualitatea" conștiinței cititorilor, de azi și de mîine ; pentru a fi în actualitate, ea tinde mereu spre in-actualitate.

Șansa

Urmare din pag. 1

Făceam, încă, pe vremea aceea, un fel de navetă bianuală între București și satul din care peste puțin timp avea să se audă glasul imposibil de confundat al uneia dintre cele mai autentice purtătoare a folclorului nostru muzical, Sofia Vicoveanca, și drumul, pe cît de lung și de obositor, pe atît de nou parcă de fiecare dată, era un prilej continuu de uimire. Neavînd nici un motiv special să cobor în vreun oraș, stăteam lipit timp de peste opt ore cu fruntea de fereastră, încercînd să descopăr ce s-a mai schimbat în ultima vreme în gara Rîmnicu Sărat sau în aceea din Mărășești, la Pașcani ori Dolhasca, și mărturisesc că nu rămîneam niciodată dezamăgit. Găseam întotdeauna un semn că ceva s-a petrecut în răstimpul dintre două călătorii, că s-a întîmplat ceva, chiar dacă nu puteam ști prea bine ce.

Marile descoperiri, însă, au venit puțin mai tîrziu cînd, traversînd țara de la Carei pînă la gurile Dunării, din nordicul Darabani (unde am avut norocul să asist la dezvelirea primei statui a orașului !) și pînă în cetatea de foc a Hunedoarei, coborînd în adîncurile minelor de la Lupeni și Ghelar, sau urcînd pe înaltele turnuri ale termocentralelor de la Turceni și Rogojelu, călătorind cu avionul, cu trenul, cu mașinile și nu o dată cocoțat în coșul vreunei căruțe, am avut șansa să întîlnesc și să discut cu mii de oameni, unii deja eroi ai muncii socialiste, alții aflați în prima lor zi de muncă, oameni fără de care nu s-ar putea imagina nimic din tot ce s-a înfăptuit în acest timp eroic pe care îl trăim. Pentru tinerii gazetari și, desigur, nu numai pentru ei, aceste întîlniri constituie într-adevăr o șansă unică. Șansa de a înțelege, și de a putea explica, la rîndul lor, puterea din care s-a zămislit România de azi.

Curajul de a spune adevărul

Urmare din pag. 1

este autorul unei singure opere, o „operă deschisă", o carte fără sfîrșit, inepuizabilă, fără finaluri ori concluzii, pentru că aventura existențială umană nu va cunoaște sfîrșitul, cît timp va exista omenirea inscrisă în universul galactic.

Arta acordă totdeauna și mingîierea, starea lenitivă, în cristalizarea motivului vieții mereu mobile, în fluiditatea continuă, în neintrerupta curgere dialectică. Protagonistul artei umaniste nu consideră străin și nu alienează nimic din ceea ce este omenesc. El poate urca și cobori pe înalta scară a sentimentelor și pasiunilor, de la prima pînă la ultima treaptă.

Se poate dărui în servirea umanității reale pînă la sacrificiul de sine. El nu se izbește de ziduri invizibile care incarcerează, dominat de o perpetuă mobilitate, de o neliniște creatoare care îl stimulează în parcurgerea unor mereu reînnoite itinerare. Neliniștea aceasta nu este tragică, nici sceptică, este acceptare, mai mult senină, generată de motivul conștiinței despre labilitatea umană dar și de voința de a lăsa urmele adînci ale semnificației trecerii sale prin temporal. Pentru că eroul literaturii exprimă caracteristica omului constient de propria valoare, de propriile-i forțe, manifeste în contact cu întreg universul. Virtutea este acum preponderent etică, iar cel înzestrat cu forță, cu valoare, încărcat de energie morală potențială, este activ în fața naturii, este întreprinzător și îndrăznet în fața sorții. El are curajul superb de a spune totdeauna adevărul, de a nu azvîrli nici un văl asupra unei realități, oricît de turburătoare ar fi.

Deschiderea ideologică a epocii este și a creatorului care o însumează în sinteza sa de artă. Deschiderea este către contemporaneitate și lume, consolidată de cea mai temeinică, deplină cunoaștere a ei și a omului care o construiește.

LITERATURA- PREZENT ȘI ISTORIE

Patrie, politică, poezie

Ideea că „poezia patriotică" și aceea „politică" sînt confundabile și că împreună au materia limitată, axiologiceşte, din principiu este excesivă și izvorăște din judecăți fragmentare pe care spiritul critic le generalizează, uneori, pripit. Precum există o „erotică" valoroasă și alta sub orice nivel, o „filozofică" profundă și alta superficială, este în afara discuției că în realitatea literară sînt detectabile producțiuni valoroase pe teme „politice" și compuneri de moment, în afara durabilității estetice. Nimic din ceea ce observăm la un examen fără prejudecăți al literaturii nu alimentează impresia că a se bizui pe teme „patriotice" și „politice" ar fi nerecomandabil esteticeşte.

Dimpotrivă, la un examen serios astfel de varietăți lirice se dovedesc substanțiale și au fenomenologia lor, avînd a le deosebi în absolut, printr-o reducere de o clipă la starea genuină spre a le descrie mai precis. Lirica „patriotică" provine dintr-un sentiment cu origină inefabilă și cu conținut inclasabil, avînd a se istoriciza prin aceea că emană dintr-un spirit istoricește determinat. Lirica „politică" este istoricizabilă și scoboară din presiunea clipei, avînd durabilitate nu atît prin temă cît prin tehnică și prin revelația unor prototipi. Lirica „patriotică" este conceptuală și înclinată spre abstragerea în mari viziuni lente și solide, judecînd cu un spirit care se substituie absolutului, ca și cum ar fixa constelațiile pe cer. Lirica „politică" este în general umorală și subiectivă, dezvoltînd idei prin intermediul unei tehnici active cu predilecție din categoria agitației.

Lirica „patriotică" este geografică și metafizică, dacă nu etnologică, avînd drept expresii estetice de căpătîi pastelul, meditația, imnul și oda (cînd obiectul e sublimat în generic) adică specii „nobile". Fiindcă este „umorală", lirica „politică" capătă pigmentul umorii, exprimîndu-se în chip pozitiv ca un reportaj liric, imn și odă (cu obiectul istoricizabil) și negativ, în pamflet și în fabulă, adică. Lirica „patriotică" este gnomică și finalistă, pornind de la judecăți, controlate formal de interogații. De aci provine și stereotipia ei care însemnează, în absența talentului, „retorică".

Lirica „politică" este barocă și furtunoasă, portretistică în bine și în rău, sfîrșind, atunci cînd mina este nesigură, prin a fi violentă și bombastică. În vreme ce lirica „patriotică" se întemeiază mai cu seamă pe metaforă și intră în universul metonimiei, aceea politică scoate efecte din șoc, exhortație, exordii abrupte, oximoron și mai ales hiperbolă, fiind adeseori concettistă. Tehnica poeziei patriotice are drept țel „fixarea" și întărirea unor sentimente, întemeierea lor pe o viziune senină și profundă, aceea a poeziei „politice" tinde către „integrare" și „anexare". Una revarsă imaginația, alta acumulează.

Deși ele se deosebesc în abstract, totuși punctul lor originar este nu o dată comun. Atît una cît și cealaltă izvorăsc dintr-un conținut sufletesc absolut, rezultat din sublimarea datelor fenomenale într-un numen care este aci psihologic și dincolo intelectual. A vedea „patria" ca pe o realitate totală, începînd și sfîrșind biografia tuturor indivizilor fenomenali, este totuna cu a judeca lumea din perspectiva unei idei absolute despre univers.

Din moment ce „patriotice" nu sînt sentimentele abstracte, dezlegate de vreme și loc, rezultă că patria și politica sînt realități istorice și care se exprimă, în momentele de conjuncție armonioasă în chip reciproc, precum două stele duble. Istoria izolează epoci și conjuncturi, cînd a crea patriotic este egal cu a gîndi politic, și a mișca mașinăriile politice echivalează cu o judecată patriotică.

Este cu desăvîrșire impropriu a absolutiza ideea că astfel de manifestări literare nu au durabilitate estetică, prin aceea că tema este perisabilă. Spiritul imnic nu este un document exterior, cu cifru în real, ci catagrafia unui compus devot inatacabil, prin materia lui, de către modificările cronologice. A nega estetic imnul gregorian, odele compuse de V. Alecsandri, imnica lui Hölderlin, oraculară și metafizică, „pastelurile" cu obiect local, de G. Coșbuc și I. Pillat, imnologia blagiană este de neconceput.

Ceea ce, de asemenea, ar fi fost „obiect politic" din unghiul cronologiei nu scade în coeziune la asaltul vremii, dacă datele imediate se sublimează în prototip. Un pamflet se desface, conținutistic, de individ și asaltează spețe. Ceea ce este „agitatoric" și pozitiv în lirica politică nu se preface în scrum cînd focul epocii se stinge.

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Prezentul nostru cel de toate zilele

1. „Un tînăr, să zicem căsătorit, merge pe stradă și întîlnește o fostă colegă de liceu. Deși pe vremuri o văzuse atît de des fără a-i trezi nici un fel de emoții, acum femeia i se pare ispititoare și o invită la o cafea. Aici..."

Iată începutul unei posibile povestiri, roman sau ciclu romanesc. (Azi toți scriem cel puțin tetralogii și femeia ar putea fi și ea măritată, tînărul ar mai putea avea paisprezece frați, soția lui probleme existențiale, iar un verișor de gradul doi ar putea exercita meseria de căpitan de cursă lungă pe un vapor care n-are de ce să nu constituie o ispititoare divagație față de ciclul romanesc propriu-zis, dar importantă în bibliografia autorului). În afară de toate astea, fiecare dintre noi are amintiri, fiecare (a avut) angoase, începutul de povestire, roman sau ciclu se umple cu repeziciune cu o încărcătură personală, toți avem maeștri care ne patronează mai mult sau mai puțin discret maniera, povestirea, romanul sau ciclul romanesc poate fi deja catalogat, opera trece în atenția criticii care o analizează, o repovestește, o laudă sau o face zob.

Iată o narațiune care primește deja de la început valențe grave, mai ales dacă tînărul — un produs al vremurilor noastre — are, să zicem, o funcție de răspundere, iar invitația lui la cafea duce a viață (aproape) parazitară, mai avînd și o soră căsătorită pe alte meleaguri. În funcție de cum se rezolvă ceea ce încep protagoniștii la această nevinovată ceașcă de cafea (unii autori ar mai pune pe aceeași tavă și vodca existențială) și în special în funcție de cum învinge pînă la urmă binele, în funcție de apartenența la scheme, recunoaștem epoci mai mult sau mai puțin distincte în abordarea prezentului din istoria prozei noastre.

Pentru că după ce prezentul real a dispărut o bună vreme din literatura română, el s-a ivit la început sporadic și în special acolo unde numărul de file scrise era covîrșitor : din proza despre țărani au început să răsară tot mai multe pagini citibile și apoi nuvele și cărți. („Morometii I" rămînind un avanpost exemplar). Refu-

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 7-a

CULTIVAREA PATRIOTISMULUI, A DRAGOSTEI FIERBINȚI FAȚĂ DE ȚARĂ ȘI POPOR, CONSTITUIE UNA DIN ÎNDATORIRILE CELE MAI NOBILE ALE LITERATURII ȘI ARTEI. PATRIA — CU TRECUTUL EI GLORIOS, CU PREZENTUL SĂU SOCIALIST, CU VIITORUL SĂU DE AUR, CUM ÎL DOREA EMINESCU — ESTE ȘI RĂMÎNE VEȘNIC O GENEROASĂ TEMĂ DE INSPIRAȚIE PENTRU SCRIITORI.

NICOLAE CEAUȘESCU

Desen de Șerban Rusu Arbore

Considerații despre romanul istoric

este posibil ca romanul istoric, în general literatura de inspirație istorică, să fi devenit o Cenușăreasă a literaturii ? În momentul în care chiar știința istorică s-a metamorfozat dintr-o mamă a tuturor cercetărilor privind activitatea umană într-o pîrghie de forță a ideologiei politice, trecînd din științific în politic, din starea de descriere a realității în aceea de imaginare a realității, pe scurt, din relatare în propagandă. Ceea ce s-a întîmplat și cu literatura istorică și cu istoria propriu-zisă este rezultatul unei evoluții obiective a conștiinței sociale, faptul fiind firesc, așa cum noaptea e mai întunecoasă iar iarna e mai frig. Chestiunea care interesează este sfîrșitul basmului cu Cenușăreasa. Pentru că poetul Ștefan Augustin Doinaș în intervenția sa la colocviul național al traducătorilor a precizat cu rigoare matematică regula jocului ce trebuie respectată pentru ca, în cele din urmă, Cenușăreasa să ajungă la sfîrșitul așteptat (deci știut) o să fac apel la o altă povestire, un basm ce constituie în sine regula de aplicare a regulei, un fel de how-know, un basm foarte popular printre oamenii de știință, mai ales printre matematicieni și programatori. În cîteva cuvinte : Perceval căuta Graalul. Aflînd că pocalul se găsește printre atitea și atitea vase din vesela unui rege care tocmai avea invitați, eroul nostru se hotărăște să intre în sala de recepție și să-și realizeze visul. La intrare, un șir lung de cavaleri și alți nobili se apropiau ceremonios de gazdă, îi adresau cîteva cuvinte fiind lăsat apoi să intre. Perceval se așează în rînd, trage cu urechea și află că regele este bolnav de mai mulți ani. Înțelege că pentru a intra în sala balului trebuie să pună o anumită întrebare. Raționează, (și eroii romanelor cavalerești raționau) iar în fața regelui pune întrebarea cea mai firească, socotind-o și cea mai bună : cum o mai duceți cu sănătatea, majestate ?

Eroare, — gărzile l-au înșfăcat pe intrus, Graalul a rămas în anonimat printre atitea „cupe și pahară". Întrebarea potrivită era alta decît cea firească : cum o mai duceți cu boala majestate ? Concluzia, adică învățătura, este aceea că nu ajunge să știi ce vrei, trebuie să pui și întrebarea potrivită. Iată un drum pentru a ajunge la literatura de inspirație istorică.

Ceea ce oferă istoria unui scriitor se aseamănă cu sacul de mei amestecat cu cenușa pe care Cenușăreasa trebuie să-l aleagă pentru a ajunge la balul literaturii. Chestiunea importantă mi se pare aceea dacă scriitorul alege meiul din cenușă ori cenușa din boabele de mei ? Aici învățătura lui Perceval se arată utilă. Heimatromanele, o literatură a secolului trecut, romane istorice potrivite pentru justificarea supremației Prusiei față de celelalte state germane, ofereau cititorilor (și erau mulți !) imagini de situații și eroi simplificate, trase pe calapodul gustului, și mai ales interesului politic al ofițerimii prusace. Sfînta indignare a tînărului Marx împotriva unei astfel de Literaturi nu e decît replica bunului simț împotriva spiritului filistin care nu se mulțumește cu justificarea în prezent ci își dorește legitimată existența, îndeosebi, prin trecut.

Teza și didacticismul care sînt Scylla și Caribda literaturii în general, pentru literatura de inspirație istorică devin furci caudine. Nu doar primejdie ci și umilință a literaturii însăși, umilință care începe cu alegerea temei și sfîrșește prin realizarea credibilității. Aceste două puncte ale unui parcurs obligatoriu (Cenușăreasa are, și ea, un canon de îndeplinit) o temă adecvată și o descriere credibilă, sînt în același timp, vîrfurile a două uriașe icebergui care amenință tăcut dar sigur fragila navă a literaturii de inspirație istorică.

Alegerea temei, în general, este o comandă ideologică și nu socială, iar credibilitatea se supune gustului și cunoștințelor comune, deci clișeelor existente privind epoca ori momentul istoric al subiectului ales. Plecarea se face de pe nisip către un banc de nisip mișcător. Citiți romane istorice ori vizionați filme de acest gen (imaginea e mai grăitoare, cuvîntul mai sugestiv) și veți descoperi privind reprezentările istoriei, imensa cantitate de clișee din sensibilitatea și informația dv. Mă refer la satisfacția de a recunoaște ceva ce în mod normal nu cunoașteți. Este ca și cum ați fi ajuns, în sfîrșit, în sala de bal visată în copilărie, în care se dansează vals și tinere doamne au rochii de dantelă... Nici o descoperire, nimic nou, nimic din ceea ce se poate numi progres. Idei de azi în gura, în sufletul unor oameni de ieri, iar oamenii de ieri sînt conformi unei imagini deduse din lumea de azi. Voievozi și condotieri din secolul 16 ori 17 au conștiința lumii a treia, iar imaginea lor se încheagă din propozițiile cărților de citire. Așa fiind alcătuite romanele istorice (mai toate ori **unele**, îmi șoptește blînd peste umăr, cineva), nu văd cum Cenușăreasa ar ajunge la bal, începînd prin a alege cenușa din mei. Atunci ? Atunci nu ne rămîne decît să respectăm regula regulei — să punem corect întrebarea corectă. Literatura de inspirație istorică este, întîi de toate, Literatură. Subiectul istoric nu este decît rezultatul unei restringeri a sferei contemporaneității. Ce altceva decît o conversație, o înțelegere **între noi** stabilesc momentul cînd „ieri" se termină și cînd „azi" începe. Dar pentru fiecare **dintre** noi — „ieri", (trecutul, Istoria) are altă semnificație. Pentru mine, cel puțin, nici n-a început. Există, în schimb, altă delimitare, între subiecte care ne interesează, care ne privesc și altele care **nu.** Aceste subiecte, teme (îngrozitori termeni !) interesează sau nu, indiferent de momentul temporal al așezării lor. Nu o temă justifică o carte ci invers, și asta în primul rînd pentru că scrierea unei cărți este o acțiune tipic umană și socialmente necesară. Atunci cînd scriitorul se apropie de un subiect considerat de multă lume a fi **istorie**, mai mult decît oricine altcineva el se confundă cu Perceval care se pregtește să pună întrebarea. De va greși, va rătăci în jurul palatului din care se aud „cîntări și muzici", de nu, îl așteaptă canonul Cenușăresei pentru ca, în fine, opera sa să fie recunoscută de printul public. În fond, o fireasă desfășurare de momente ale creației.

Eugen Uricaru

Despre Blaga cu un tînăr siderurgist

Am luat parte, mai demult, la un eveniment cultural despre care am tot vorbit, dar n-am scris, așteptînd ca semnificația lui să se limpezească, să depășească entuziasmul și volatilitatea impresiilor. Merita o relatare amplă, pe cinste, pe care sînt sigură că n-am s-o ratez. În orice caz : tot mergînd pe teren sînt „lovită", adeseori, de priveliști încîntătoare, de oameni, (am desenat chiar o hartă de zone geografice și morale, teritorii-etalon pentru dezvoltarea socialismului) dar foarte rar de întîmplări culturale „de masă", pe care chiar și după trecerea timpului să le consideri „eveniment".

Dacă n-ar fi fost prima seară, și-a doua, și-a treia, și cei cinci sute de spectatori neclintiți în scaunele Casei de Cultură din Sebeș, și cei o sută treizeci de artiști amatori urcîndu-se pe scena casei de cultură din Sebeș, și pretextul : poezia lui Blaga. Chiar așa : cinci sute de spectatori neclintiți în fotolii, o sută treizeci de

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

Conștiința eului mitic — istoric

Oricît de distinct individualizat, prin urmare, oricît de original ar tinde să-și afirme prezența, **autenticul eu artistic** își relevă viabilitatea în măsura în care dovedește să propria-i „ființă" soarbe sevele din mereu proaspăta și inepuizabila substanță a ceea ce putem numi **conștința eului uman-istoric**, factor ce își exercită prerogativele la modul imanent, ca expresie a înseși sensurilor existenței noastre, raportată la dimensiunile timpului și spațiului cosmic. Dezideratul acestui tip de dialectică inculcată raportului obiectivitate-subiectivitate, un raport organic, circumscris ontologiei artistice, vizează, de fapt, capacitatea vocației creatoare individuale de a se confunda cu de la sine putere în „anonimatul" spiritului originar-creator al umanității. Între marii scriitori români moderni, mai ales Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga și Mircea Eliade sînt aceia care, în virtutea unor viziuni generale adînc diferențiate, inclusiv din unghi conceptual, postulează o asemenea estetică implicită care, respingînd excesele „personaliste", în esență, binecunoscutele complexe de genialitate de care este bîntuit orgoliul artistului modern — cum se știe o adevărată maladie panromantică ! —, repune în drepturile ei, așazicînd, vocea ancestral-mitică, etnic și istoricește sublimată, a spiritului creator universal. „Abiografismul" de structură — în sensul magnificei transcederi a datelor de viață strict conjuncturale, indiferent de natura lor —, iată secretul universurilor artistice plăzmuite de acești mari creatori de „lumi", în toate privințele lor însele suficiente. Sînt „lumi" în a căror intimitate fenomenală și metafizică deopotrivă, mitul „omului veșnic" se întruchipează în ființa „omului istoric". Realitatea biografiei trăite și realitatea biografiei visate fac perfect corp comun autonomizîndu-se și, pe această cale, înscriindu-se pe orbita unui mod de existență pe cît de pregnant sub raportul determinărilor fundamental-realiste, pe atît de refractar la acțiunea de erodare exercitată asupra lui, fără istovire, de către însuși timpul istoric propriu-zis. Departe de a exprima, în vreun fel, atitudini paseiste-anistorice, dimpotrivă, o asemenea optică, ce se constituie grație impactului dintre cele două dimensiuni ale conștiinței de sine în virtutea cărora insul uman își „programează" propriul destin, se dovedește singura capabilă să extragă, din materia proteic-palpabilă a vieții circumscrisă timpului prezent, grăuntele de eternitate mitic-istorică. Reintoarcerea la faptele celor trăitori în veacurile apuse ale istoriei neamului (Mihail Sadoveanu), la ceea ce stă înscris în marea carte a existenței integrată în orizontul paradisiac-cosmic al „marelui tot" (Lucian Blaga) sau la imaginile sacre și profane, aparținînd obsedantului nostru eu metafizic conservat de inalterabila memorie mitică a umanității (Mircea Eliade), așadar, această ardentă și gravă nevoie de identificare și retrăire a originalului, în fond, reprezintă cel mai de seamă indiciu al trăirii plenare dar și autoscrutătoare, în spațiul actualității istorice, riguros și adînc definită în latura evenimentelor social-umane exemplare și a coordonatelor ideatico-morale revelatoare. A face uz de criteriul de judecată critică ce decurge din asemenea principii fundamentale referitoare la procesul cunoașterii inclusiv la procesul cunoașterii artistice, ori de cîte ori se pune problema aprecierii gradului de implicare în istorie a literaturii române de azi, echivalează cu însuși actul de recunoaștere deschisă a unor stări de fapt, a unor realități estetice demne de cele mai mari elogii, dătătoare de profunde satisfacții. Se dovedește, astfel, că ceea ce numeam mai înainte conștiința eului istoric la scriitorul român contemporan operează, adesea, cu superbă dăruire de sine dar și cu dramatică neliniște creatoare. Avînd funcția unei adevărate și infailibile „cenzuri" estetice, criteriul de judecată critică aflat în discuție dă certitudinea disocierii sigure a cîmpului de percepție autentică a realului istoric, de acela pe cuprinsul căruia truda scrisului (cînd e, măcar, adevărată trudă și nu lamentabil gest de încercare a apei mării cu degetul !) nu are alt obiect decît gîlceava de azi cu lumea condeierului mînat în tot ce face de convingerea că simpla îngroșare a vocii sau din contră, ostentativa retragere în adăpostul încropit de propria-i umbră, poate însemna ceva cît de cît viabil în această decisivă confruntare dintre spiritul creator al artei și existența umană.

Întrebarea este dacă, fie și într-o anumită măsură, critica literară este constientă de existența celor două fețe ale medaliei. În așa fel, încît acțiunea să se soldeze cu certa despărțire a apelor de uscat, adică să deosebească limpede pe scriitorul care își lucrează trainic opera, așezînd-o în adevăratul unghi de incidență cu eul său istoric, de acela care, nici mai mult nici mai puțin, nu se îndoiește nici o clipă de faptul că paradigmele existenței noastre în aria istoriei nu sînt altele decît acelea pe care i le sugerează — impudica lui dorință de a propune drept etalon al acestei realități eterne efemera sa biografie ; o biografie dominată exclusiv de vocea eului său — de ce nu ? — conjunctural.

Nu credem că se poate exorima o mai mare încredere în valorile perene ale creației literare românești de azi, altfel decît identificîndu-i marile linii de forță înscrise în efortul dobîndirii unui cît mai revelator coeficient de istoricitate caracteristică prin îndestructibilul ei conținut realist-mitic.

Nicolae Ciobanu

MARA NICOARĂ

Dialog

Zice : vor veni vînturi negre, din
oglinzile cerului vor țîșni raze ucigătoare,
Vor veni nu șapte, ci șaptezeci de ani slabi
peste aceste ținuturi,
Acoperișul zilei va fi din aramă, în ierburi
uscate
Se vor ofili prepelițele și măruntele insecte,
Ogoarele nu vor rodi,
Apa va deveni mai scumpă ca aurul,
Greu le va fi omenilor în aceste ținuturi,
Fugi, pleacă departe.

Au mai fost ani grei peste aceste locuri
Și după cum vezi, sîntem aici.
Noi ne iubim pămîntul chiar și cînd
vînturi potrivnice
Suflă deasupra orașelor, noi rămînem aici,
la noi acasă,
Aici neamul nostru trăiește de mii de ani.
În mijlocul patriei, munții de sare,
De unde dacii cercetau mișcarea vieții
și a timpului
Dealurile pline de livezi și vii, iar satele
pe ele aveau deschidere
spre stelele universului.
Satele gînditoare ca niște maci.
Țăranii români,
Care au păstrat învățătura lui Decebal și
nu se tem de moarte
O privesc și acum ca o blîndă împăcare
cu natura,
Știe multe poporul meu, viteaz și răbdător,
Iartă multe poporul meu.
Iar cîmpiile sînt pașii uriași ai lui Zamolxis,
Pe care au înflorit brîndușe, păpădii.
Tu nu știi ce frumoase sînt satele
și orașele patriei mele,
Noi rămînem aici, să le moștenim.

Temelie

— Iată-te ajunsă femeie, zice pomul,
Cel care înflorește în fiecare primăvară
sub fereastra mea,
Părinții se fac tot mai mici și dispar
Ca niște fulgi de zăpadă pe cerul de iarnă,
Iată-te hotărînd ce e bine și rău,
Lucrurile se înmulțesc în jurul tău,
baricade inutile în calea timpului.
Iată că muncești din greu pentru zilnica
pîine,
În timp ce alții zboară spre vîrful piramidei,
În timp ce alții, găunoși, ajung la strălucire.

— Pomule, cel care înfloreși în fiecare
primăvară sub fereastra mea,
Dar mie nu îmi pasă de piramide,
Eu trebuie să trăiesc curată și bună
Să fac din copiii mei niște oameni ca mine,
Eu nu plîng la colțuri de stradă că nu e pîine,
Eu umplu pămîntul patriei cu lanuri verzi,
Pe milioanele de oameni ca mine
Se sprijină patria.

Vibrație

Zice neamțul : sînt fericit că sînt neamț,
Nu e neam mai măreț sub soare !
Francezul e mîndru că este francez,
Grecul că este grec —
Mintea mea de poetă este plină de ironie
Dar sufletul și sîngele
Îmi vibrează cînd aud cuvîntul : român.
Sîngele meu, în care s-au adunat toate viețile
strămoșilor mei români.
Eu am învins la Rovine, Grivița, Mărășești,
Eu am iubit întotdeauna păpădiile
Ca o lumină a speranței în iarba fragedă,
Eu am vînat bourul și zimbrii albi,
Ai mei au fost munții și cîmpiile,
Pămîntul acesta pe care calc mă cunoaște
Eu sînt făcută din țărîna acestei patrii
Și sîngele patriei strălucește în mine.
De mii de ani stau în acest loc
Totul trece în jurul meu, florile din pomi,
iarba, mieii
Numai eu rămîn,
Flacără eternă, soldatul nemuritor al patriei.

HORVATH DEZIDERIU

Sub acest soare torid de August

Condensăm, zilnic,
Căldura din soarele torid de August,
Pe care, odată captată, să o redistribuim
După nevoile noastre.
Prelucrăm, odată cu conștiințele,
Metalul încins în oțelăriile
De la Galați, Hunedoara și Călărași,
Transformîndu-l în hrană-oțel
Din care să modelăm mașini și tractoare.
Adunăm de pe cîmpiile întinse
Roadele pămîntului de aur,
Înlesnind îndestularea cu pîinea caldă,
Stropită cu vinul vechi de Argeș,
În timp ce sudorile reci de pe frunte
Le ștergem cu prosopul țesut de miinile
Flăminde ale consoartelor noastre —
Mame și iubite la un loc.
Ne prindem, la orice oră din zi și noapte,
În procesul demn al muncii —
Izvorul cărunt, dătător de viață
Și de nestemate din lumina vie
Ce ne inundă fețele, cîmpiile și cetățile,
Iar ochii soarelui, larg deschiși spre
Orizontul nostru,
Privesc înmărmurite
La atîtea minuni, săvîrșite de noi
Sub cerul blînd cu constelații de August,
În timp ce cu toții, fredonînd cîntece străbune
și noi,
Alunecăm pe pajiștea catifelată,
Prinși în marea horă a iubirilor
Și a ctitoriilor de vetre,
Sub acest soare torid de August.

ION TRIF PLEȘA

Voievozii la Tîrgoviște

Împletim limbile copacilor
pînă găsim cuvîntul căutat.
Rănile timpului au fost legate cu numele
dacilor,
altfel nu s-ar mai fi vindecat.

Ce paznic dă ocol Curții domnești
numai urechi fiind, să prindă orice șoaptă
cînd numai cu bătaia inimii trezești
toți voievozii mirosind a țară și a pîine
coaptă ?

Vrednică-i cărămida ce azi se cheamă Curte
că-mi vine s-o întreb prin cîte a trecut.
Cu viața mă apuc și fac spre ea o pîrte,
Turnul Chindiei ne ține puterea-n brațe
ca pe-un nou născut.

Aud un an de naștere țipînd sub temelii,
Turnul Chindiei iată-l că măsoară
ca pe o stofă scumpă bruma din vii,
la Tîrgoviște întinzi mîna și dai de voievozi
urzind o țară.

Pe buzele de carte cuvîntul nu se poate strica,
bătrînii cu ascuțișul dimineții de copil își rad
barba.
În Turnul Chindiei timpul stă ca măduva,
în el urcă voievozii neamului cînd tremură
iarba.

VIRGIL CARIANOPOL

Partidului în august

Vii din străfundul zbaterilor noastre,
Din adincimi ce le-am visat mereu,
Partid al comuniștilor, iubire,
Partid al vieții cintecului meu.

Ne ești lumina care ne arată
Și ne-a creat neobosită drum.
Ești năzuința noastră spre mai bine
Și creatorul patriei de-acum.

Senin și drept și ziditor de țară,
Trecînd prin lupte fără de sfîrșit,
Ai fost ca nimeni pînă azi, în viață,
Acela care veșnic ne-ai iubit.

Ne-ai scris frumos istoria cu aur
Cu-acea lumină fără moarte deci,
Cu acea lumină care va rămîne
Și n-o va șterge nimenea în veci.

De-ai fi mereu dreptatea vieții noastre
Cu nici-o forță de oprit din mers,
Puterea care va învinge timpul
Și va rămîne stea în univers.

●

CONSTANTIN ATOMII

Cîntec

Lumina noastră August se numește
Și-i spunem libertății tot la fel.
Ni-i August satul care înflorește
Toți mugurii orașului în el.

Ni-s August toate cîmpurile blonde
Cu holde-n care rodu-l înzecesc.
Și miile de fabrici și de sonde
Mîndria vremii-n plaiul românesc.

Ni-s August macaralele ce-nalță
Cît munții în văzduh orașe noi
Și nemaipomenita cutezanță
De-a-ntoarce curs de riuri înapoi.

Ni-s August toate cîte azi în țară
Ne bucură îmbelșugatul trai.
Din August s-a născut o primăvară
Instaurată pentru veci în plai.

●

NICOLAE NASTA

Argeșul

Apele tale au adăpat caii
descălecătorilor de țară
și au presărat pajiști de lumină
„pînă la marea cea mare".
Apele tale au picurat boabe de rouă
în fîntîna „cu apă puțină"
smulsă din inima meșterului Manole.
Apele tale au adunat piraiele doinelor
izvorîte din stîne,
le-au împletit seara
sub streșinele porților
și le-au dăruit lumii
nepieritoare lumini ale cîntecului valah.

Apele tale, riule-ctitor, riule-frate
toarse-n vîrtejul turbinelor
curg peste păduri și peste oameni,
peste stînci și peste legende,
înălțînd uriașe pagode
tencuite din milioane de stele.

●

CONSTANTIN DOCHIAN

Vară

Bob cu bob, zi cu zi...
Și am semănat, și am secerat,
și am adunat griul,
vară cu vară...

Acum cînd piinea ne-ajunge
vara trece cu toate uneltele sale
într-un măr roșu
mușcat de un copil pînă la sînge.

●

ION VERGU DUMITRESCU

Patria

Patria este o casă
unde se așează masa de seară
cu steagurile neînfrînte

O casă în care rămîn
să-mi odihnesc trupul
o casă în care se aude
lumina înflorind trandafirii

O casă în care copilul
duce mîna la ochi și-i numește
o casă în care copilul
duce mîna la inimă și-o numește
o casă în care copilul
duce mîna la tîmplă și-o numește

O casă în care gesturile noastre
intră în istorie.

●

GELU STOICESCU

Cununi de victorii

August de aur pur, în libertate,
Ai pus pe fruntea patriei dreptate,
Și-n locul negru-al vrajbei și-al rușinii
Deschis-ai larg ferestrele luminii.

Tu cînd ai răsărit din zări albastre
Pe cerul mohorît al țării noastre
Ai risipit cu raza biruinței
Norii întunecați ai suferinței.

Cioplind în timp cu dalta veșniciei
Ai ridicat statuia vredniciei
Ce, de pe soclul ei de soare-ncins, te
Învăluiește-n adevăr și cinste.

August de aur pur, toți muncitorii
Ți-au împletit cunună de victorii,
Iar drept urare — vechiul legămînt :
Pacea și comunismul pe pămînt.

MINERII

DESPRE ADEVĂR

Îl chema Virdea și lucra la mina Brădișor, într-un sector „poreclit" **Vîrful cireșului.** Avea plămînii încețoșați de silicoză. Era șef de echipă. Intra în abataj după ce gifiia, în fiecare zi peste puterile sale, vreo douăzeci de scări. Se așeza pe un butuc, își aprindea pipa și-și privea, cu invidie, ortacii mai tineri. Îi îndemna să mănînce și-apoi îi rînduia, după trebuință, după știința lui, la lucru. Cînd nu-l supăra tusea aceea seacă, specifică silicoticilor, le povestea prin cîte a trecut el. Trăise o viață de om și pătimise destule. Văzuse multe și se împotrivise răului. Ortacii îi ziceau baci Pistol. Nimeni nu știa cine și cînd l-a botezat așa. Și, poate, nici el nu-și amintea. Îl cunoscusem la începutul anilor '50, cînd abia trecusem pragul adolescenței. Muncisem cu el în același abataj. Simțeam cum mă privește cu milă. Trocul încărcat cu minereu era prea greu pentru puterile mele. Într-o zi mi-a poruncit să mă așez lîngă el. Și-a umplut pipa cu tutun, a oftat, apoi a aprins-o, a pufăit de cîteva ori și-apoi mi-a zis : „băiete, noi, comuniștii l-am coborît pe Dumnezeu printre oameni... și-n locul lui, în fruntea cerului, am așezat adevărul... voi, ăștia, tineri trebuie să credeți în adevăr și să luptați pentru ca el să nu moară... și să nu-l părăsiți...". L-am ascultat și i-am învățat spusele ca pe o rugăciune. Și de cîte ori mă rog, îmi amintesc de minerul Virdea zis baci Pistol. Și parcă-l văd întinzînd mîna lui noduroasă către cer, către Dumnezeu, parcă-l văd culegîndu-l de pe cer, parcă-l văd urcîndu-se apoi pe scările albastre și așezînd în locul lui, în fruntea cerului, ADEVĂRUL, cum ar fi așezat, o lampă de miner, în fruntea abatajului, să împrăștie bezna subpămîntului.

EROUL I

Petre Constantin, intîiul Erou al Muncii Socialiste din Valea Jiului a cam ajuns la vîrsta înțelepților. L-am cunoscut bine. Am scris de mule ori despre el. Semăna, parcă, în ceea ce făcea și gîndea și vorbea cu bătrînul Virdea. Conducea, cu vreo treisprezece ani în urmă, cînd a fost onorat cu titlul de Erou, o brigadă într-un abataj frontal, pe stratul trei, la mina

Lupeni. Despre mecanizarese vorbea cam la timpul viitor. Despre el și brigada lui, despre tonele de cărbune scoase de ortacii lui din subpămînt, la timpul prezent. Și, pe drept cuvînt, fusese recunoscut ca erou. Abatajul lui purta „apele" unui adevărat fluviu de cărbune. Și nu-i puțin lucru să fii demiurgul în stare să dirijezi „ploaia" de cărbune pentru ca albia riului, sau fluviului care-ți poartă numele să nu fie în pericol de secare. Stabilise și cîteva recorduri. Valea Jiului îl aplauda. Cu invidie, uneori, dar îl aplauda. Poate că, între miile de mineri, și alții ar fi fost în stare să facă ceea ce făcuse el. Numai că n-au făcut-o. Îmi amintesc o zi din viața acestui erou. În abatajul lui se experimenta prima combină adusă de peste hotare. Zarvă mare. Specialiștii străini, după cîteva probe tehnologice, după ce demonstraseră că funcționează la parametrii normali, plecaseră. Intrasem, în mină, în ziua aceea, împreună cu directorul minei. Și-am ajuns în abatajul lui Petre Constantin tocmai cînd acesta, ortacii lui, se învîrteau în jurul combinei ca niște pui în jurul cloștei. Combina stătea. Și nimeni nu era în stare s-o pornească. S-a cuibărît și directorul pe lîngă ea, a încercat s-o urnească, n-a izbutit. „Eu le-am spus că nu-i potrivită pentru cărbunele nostru", a zis eroul, cu jumătate de gură, mai mult pentru el. Și directorul s-a pornit pe injurat. Și-a tot injurat vreme de multe minute. Oamenii împietriseră. Nu cutezau să-l deranjeze. Petre Constantin se așezase jos, pe vatra abatajului. Devenise imun. Într-o oră, s-au adunat mulți specialiști ai minei. Dar combina tot n-a pornit. P.C. avusese dreptate. Numai că nimeni nu-l luase în seamă. Utilajul fusese contractat de unul de la minister care nu cunoștea Valea Jiului decît din auzite, specialiștii care-o însoțiseră și-o montaseră, cunoscîndu-i secretele, au pus-o în mișcare, au folosit-o cum s-ar spune doar cît și-au îngăduit ei să stea în România, la Lupeni. Iar oamenii minei, minerii și mecanici-mineri au primit-o ca pe-o mireasă și, după noaptea nunții, au constatat că nu-i decît un manechin. Către sfîrșitul schimbului, trecînd peste supărarea și injurăturile directorului, Petre Constantin zise : „lăsați-o dracului că o dau de-o parte și-mi fac planul cum pot... altminteri ajungem de rîsul lumii... că ne-am îmbolnăvit de-atîta neprice-pere... doar v-am spus că nu-i tocmai potrivită pentru noi... dar cum să-l asculte pe-un miner, tovarășul din minister... parcă anume pentru asemenea treburi ar fi plătit...". A scuipat în palme, a pus mîna pe lopată, a dat ordin să pornească transportul și a început să lopătească cărbunele. Ortacii l-au urmat în tăcere. Directorul își mușca buzele de furie. Semnătura lui era la loc de frunte pe procesul verbal care consfințea funcționarea ireproșabilă și cu maximum de randament a combinei. Petre Constantin se temea ca riul care-i poartă numele să nu sece. Printre tunete și fulgere, el și ortacii lui se preschimbaseră în ploaie de cărbune. Și cît de mult ar fi dorit să se facă auzit măcar o dată. Numai că, în ziua aceea, uitase, parcă, toate înjurăturile. Și nu voise să repete după director.

EROUL II

Arcadie Boroș, Arpi cum îi spun prietenii, muncește în și pentru minerit de vreo patruzeci de ani. N-avea cincisprezece ani cînd l-a luat taică-său de mînă și l-a dus cu el la mină. Undeva la o mină din județul Bihor. Dacă îmi amintesc bine, i-au dat în primire un cal orb cu care transporta vagonetele goale în mină și pe cele pline afară. Pînă cînd s-a mai înzdrăvenit, să poată munci în abataj. După destui ani a ajuns maistru și, pentru că i se dusese vestea printre cărbunarii minelor de lignit din țară, fusese numit director la mina Baraolt. Mină veche, dar care nu-și făcea planul. Arpi le-a demonstrat că planul este realizabil. Numai că cei de dinaintea lui uitaseră că oamenii sînt cel care determină în primă și în ultimă instanță, succesul. După alți ani, după nopți și zile de trudă, după ce dovedise că titlul de fruntaș pe ramură se poate păstra de aceeași mină, cu aceeași oameni vreme de mai mulți ani, Boroș Arcadie, directorul Întreprinderii Miniere Baraolt a fost distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste. Ordinul l-a așezat acasă, într-o vitrină, alături de o fotografie în care puteau fi recunoscuți mulți mineri, oameni de nădejde ai minei, cei care-l ajutaseră pe Arcadie Boroș să îndeplinească planul. Și să-l depășească. Pentru că el, eroul, nu numai că ținea la ortacii lui, dar nu-i uita în nici o împrejurare. „De oameni mă ocup mai mult decît de mină... pentru că, dacă am oameni în puterea cărora cred ca și în propriile mele puteri, înseamnă că pot dormi liniștit". Într-o zi, un miner bate la ușa biroului lui Arcadie Boroș, nu așteaptă să fie invitat și intră. „Ce-i mă ?" îl întreabă eroul. Se cunoșteau foarte bine. „Am venit cu o cerere... mi-ar trebui o săptămînă de concediu fără plată...", răspunde minerul cam cu îndoială, privind în podele. „Nu-ți aprob... ai copii și trebuie să le duci bani ...la ce-ți trebuie ție concediu fără plată ?". „Ca tot omul, am și eu probleme personale". „Dă-mi cererea". Omul i-o întinse și directorul scrise pe ea : „nu se aprobă". Minerul ieși din birou bombănind. Apoi, făcu o altă cerere și-o trimise centralei de care aparținea întreprinderea. Centrala i-a cerut părerea directorului, respectiv, lui Arcadie Boroș. „Aprobați-o", le-a spus eroul. Și minerul a primit răspuns pozitiv la cererea pe care eroul nu i-o aprobase. Jubila. „De ce ai procedat astfel ?", l-am întrebat pe Arpi după ce-am aflat cum s-au petrecut lucrurile. „Pentru că omul nu trebuie lăsat în seama puterii unui alt om... trebuie să-i acorzi întotdeauna și o altă șansă... eu m-aș fi putut opune și-aș fi fost, cu siguranță, ascultat... dar omul meu, primind răspuns negativ, convins fiind că adevărul se află de partea sa, și-ar fi pierdut încrederea în cei care sînt mai mari decît mine.. speranța este și ea un drept al fiecăruia dintre noi... și, dacă cineva ne-o distruge...". Așa, sau cam așa mi-a răspuns eroul. Și i-am dat dreptate. O asemenea lecție despre viață merită apreciată.

EROUL III

În fața microfonului, cel mai tînăr Erou al Muncii Socialiste din Valea Jiului, respectiv, de la mina Lupeni, urmașul lui Petre Constantin, se fisticește ca un elev care, chemat la tablă, nu cunoaște lecția deși, în pauză, o spusese pe de rost unui coleg. Așa că, am recurs la hîrtie și stilou. Dar Teodor Boncalo, șef de brigadă într-un abataj de pe același strat trei, vorbește mai repede decît poate scrie unul care mai și stenografiază. Parcă și-a adunat gîndurile anume ca să provoace o explozie de idei, de amintiri, de întîmplări. Și tot ce spune el este interesant. Și faptul că, la începuturile sale profesionale, a lucrat la suprafață, ca lăcătuș, că plictisindu-se de „ziuă" și ținînd să continue tradiția bărbaților din familia sa, după ce-a absolvit școala de maiștri a intrat în subteran. Cu mina s-a acomodat repede. O avea doar în sînge, transmisă de mai vechile generații care i-o lăsaseră moștenire. Și trebuia s-o stăpînească. Și să și-o apropie, să și-o facă prietenă. Iar el, să fie recunoscut drept unul din mulții ei stăpîni. „Altminteri aș fi dat faliment...". În acest răstimp de cîțiva ani combina din fostul abataj al lui Petre Constantin a fost adaptată condițiilor specifice cărbunelui de Valea Jiului. Și lucru foarte important, ei i s-au alăturat alte și alte utilaje, care de care mai complexe, de mai mare productivitate, în stare să înlocuiască munca a zeci și zeci de mineri. Între acestea, complexele mecanizate și-au cîștigat o bună reputație. Printre cei dintîi care s-au încumetat să lucreze cu un asemenea complex, a fost și Teodor Boncalo. „Cum să facă un maistru electro-mecanic pe minerul ?" s-au auzit voci neîncrezătoare, voci care încercau, poate din neștiință, poate din prea mare dragoste față de mineritul pur, să mențină „hotarul", artificial de altminteri, dintre minerit și mecanizare. Boncalo a fost trimis în străinătate la specializare. Și nu s-a reîntors cum a plecat. A venit la Lupeni cu un braț de caiete în care-și notase ce văzuse, dar mai ales cu experiența dobîndită muncind în mine din străinătate, deslușind astfel secretele complexelor. Și, după cum spune „legenda" a fost întîiul maistru electro-mecanic care a preluat conducerea unei brigăzi de mineri într-un abataj supermecanizat din stratul trei. Recordurile stabilite de Petre Constantin trebuiau doborîte. Altfel, minerituI s-ar fi aflat în derivă. Și-a ales oamenii, și mineri și mecanici, a ținut sfat cu ei, le-a cerut minerilor să-i învețe minerit promițîndu-le că-i va învăța tainele complexului mecanizat și s-au angajat să facă ceea ce li se cerea. Sporirea producției de cărbune și obținerea unor randamente ce păreau, pînă atunci, aproape de domeniul fantasticului. „Un complex mecanizat valorează cît o fabrică de confecții adică aproape 60 de milioane de lei. Și, o fabrică, știți bine, are și director, și inginer șef și contabil șef și mecanic șef și fel de fel de alți șefi... m-am trezit, dintr-odată cumulînd toate aceste funcții... și din mîinile mele și-ale ortacilor mei n-a ieșit numai cărbune ci și oameni supercalificați, apți să conducă, la rîndul lor, abataje asemănătoare cu al meu, abataje-uzină... și-am demonstrat celor care credeau că minerituI se mai poate face numai cu puterea că fără știință și cunoștințe, fără o continuă ridicare a măiestriei profesionale, fără să fii la curent cu toate noutățile care apar pe plan mondial, nu numai că rămîi în urmă, dar ajungi un fel de frînar al progresului tehnic în minerit...". Riul de cărbune purtînd numele Eroului Muncii Socialiste, Toader Boncalo, curge mereu cu apele umflate și nu o dată se revarsă, o rodnicie, peste maluri. Este riul izvorît din același munte ca și cel ce purta numele lui Petre Constantin. Pentru că, la mina Lupeni și în Valea Jiului, în general, un riu se continuă prin altul, tradiția renaște mereu, nu din propria-i cenușă, ci din dorința minerilor de a se depăși continuu pe ei înșiși, de a demonstra că sînt cu adevărat eroi.

Radu Selejan

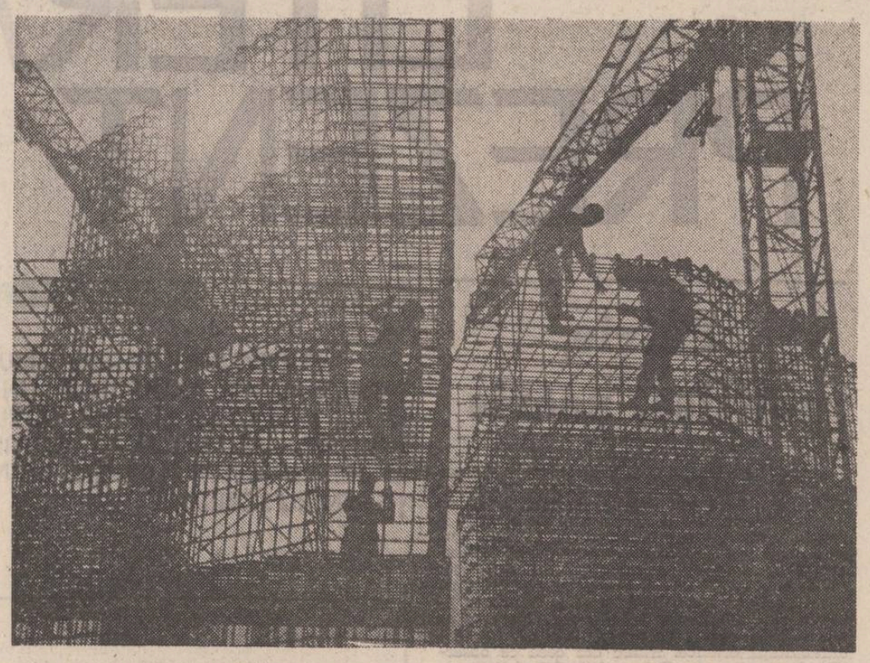

Spre orizonturi ale lumii îndepărtate

Printre miile de planșe care alcătuiesc partea cartografică a documentației pentru canal, există una a cărei semnificație mi s-a părut cu totul deosebită. Este vorba de harta care înfățișează racordarea importantei construcții dobrogene la rețeaua de căi navigabile din Europa Occidentală. O întreagă încrengătură de canale, fluvii și riuri, la capătul sau pe traseul cărora se află orașe și porturi îndepărtate : Bruxelles, Strasbourg, Amsterdam, Bremen, Bonn, Hamburg, Rostock, Praga, Zagreb, Szezecin, Wroclaw, Cracovia, Varșovia etc. În curînd, se deduce din această hartă, o dată cu intrarea în exploatare a Canalului Dunăre-Marea Neagră și a canalelor (aflate, de asemenea, în construcție la această oră) Rin-Main-Dunăre, portul Constanța Sud-Agigea va putea realiza legături directe cu toate aceste localități ! De la Marea Neagră, la Marea Nordului — iată un bulevard fără pulbere care va traversa Europa în curs continuu ! Dar, într-un viitor destul de apropiat, și un bulevard între Constanța și București, prin canalul ce se va construi între Capitală și Dunăre !

Cu alte cuvinte, adevărate prefaceri de structură în configurație geologică a unei părți din Bătrînul continent... Iată de ce este cert că realizarea acestui canal, în vremea noastră de înfăptuiri spectaculoase, este un cap de operă care, singur, ar putea da viitorimii măsura forței de creație a unei generații. Este, din fericire, generația căreia îi aparținem. Atunci s-a construit canalul nostru — se va spune, de pildă, în 2005, anul în care se estimează că vor lua sfîrșit lucrările la portul Agigea — cînd se aflau în plină tinerețe oamenii care au purtat pe umerii lor epoca cea mai glorioasă din istoria țării ! Atunci cînd tinerii brigadieri veniți din toate colțurile României și-au unit eforturile și elanurile, ca într-un cristal de diamant, pentru a trage o uriașă brazdă peste podișul dobrogean, iar în locul ei, pentru a întemeia o nouă arhitectură de beton, fier și apă ! Trăim, deci, în zilele cînd aceste superbe înfăptuiri de importanță continentală se numesc prezent ; dar vom trăi, credem, și atunci cînd ele se vor numi trecut. Atunci cînd, plătind un bilet de călătorie, vom putea lua vaporul de la Constanța pentru a cobori la Linz sau la Rotterdam. Văzîndu-i la lucru pe cei care pun temelie acestei posibilități, ascultîndu-i vorbind, stringîndu-le mîinile asudate și înegrite de motorină și ulei, știu că totul va fi posibil, și încă într-un termen scurt.

Ei devin, astfel, înfăptuitorii unui vis românesc mai vechi, formulat pentru întîia oară cu limpezime științifică în anul 1927, de către un vestit inginer, Jean Stoenescu-Dunăre. Cel care și-a legat numele și întreaga viață de bătrînul fluviu, vizionar și realist în același timp, spunea atunci : „Persist în convingerea că înfăptuirea canalului între Dunăre și Marea Neagră este cu putință și trebuie realizată. Problema ce se pune prin deschiderea unei căi de apă atît de ample, este natural ca să atragă, în cadrul ei, energii naționale și orizonturi ale lumii îndepărtate. Spărtura canalului navigabil între Cernavodă și Constanța aduce deodată Constanța în poziție de cap de bulevard la mare și va stabili portul nostru maritim în directă legătură fluvială cu Rotterdam, desăvîrșind astfel calea comercială a Europei Centrale și Apusene".

Aflat în fața acestei extraordinare forțe de anticipare științifică, și trăindu-i, totodată, momentul împlinirii, nu poți să nu te gîndești, prin asociere, și la o altă vocație a românilor, în afară de aceea de mari constructori ; la vocația de a fi un popor deschis, capabil de mari opere de colaborare și de statornică prietenie. Grație operei generației tinere de astăzi, Dunărea, iată, va putea fi în curînd cel mai mare fluviu „deschis" al Europei...

Ion Longin Popescu

Școala caracterelor

Am văzut în acest august cîteva județe oltene, am văzut tinerii șantierelor, fabricilor, cîmpurilor, inițiind și ducînd cu bine la capăt acțiuni inteligente, utile și energice, venind cu entuziasm în întîmpinarea marii sărbători a Eliberării.

În Gorj, la Rovinari, în bazinul minier sînt tineri din toată țara veniți să se încadreze unui regim de șantier, adică hotărîți să schimbe în tone de cărbune cele 12 ore ale unei zile de vară și să ia masa nu întotdeauna în cantine clasice. Aflăm aceste amănunte de la inginerul Nicolae Vlad, comandantul Șantierului național al tineretului, care ne asigură că oamenii vin aici nu pentru bani, sporul de salariu obținut pentru detașare nefiind mare, oameni care nu fug de greu, care nu știu să dea înapoi... După operația de foraj prin care geologii indicau punctele cu rezerve de cărbune, soseau ei și, prin eforturile mai multor județe, ajungeau în carierele Girla, Tismana I, Tismana II, Beterega, Poiana, Cicani numeroase mașini. Și a început munca. Pentru a se ajunge la straturile negre de lignit este necesară „descoperirea" de crusta uriașă de „steril". Trebuie spus că, în primii 10—15 ani după exploatare, pe terenurile de pe care s-a extras (și care sînt redate agriculturii) se poate cultiva vița de vie, se pot planta pomi fructiferi etc. „Cei de aici", cei care se mîndresc cu „a fi de aici" sînt optimiști există rezerve de cărbune pînă în anul 2010 cel puțin. (Dar nu numai exploatarea cărbunelui oferă perspective din cele mai promițătoare. La Anina, de exemplu, se va deschide curînd un nou șantier pe șisturi bituminoase...).

Termocentralele din zonă pot funcționa deci în liniște. Și tot „cei de aici" spun : „Atunci cînd plouă e greu". Mai ales primăvara cînd nu se poate intra în cariere, cînd în gropile imense apa bălțește... Totuși, nici în perioadele cu condiții climaterice proaste nu se stă inutil, nu se așteaptă : se trece la curățirea, la revizuirea atentă a utilajelor, a mașinilor.

Dar adevărata bătălie care se dă la Rovinari este acțiunea propriu-zisă a smulgerii cărbunelui din brațele încleștate ale pămîntului. În lunga vară fierbinte a Gorjului, excavatoare, buldozere, autobasculante sînt puse în mișcare de oameni adevărați care-și racordează existența la ritmul înalt de dezvoltare a țării. Pentru cele spuse mai sus putem găsi o imagine foarte grăitoare : chiar lîngă calea ferată spre Tg. Jiu se află Micro-Cariera Moi, „micro" dar „adevărată" școală a caracterelor, cu oamenii săi minunați, cu norii săi de praf permanenți, cu ambianța sa de uruit continuu...

Ce diferență uriașă între cei care nu ar rămîne aici nici un minut, care uneori nici nu rămîn și cei care înțeleg să meargă surîzători și puternici pe firul acestei experiențe morale, educîndu-se în această detonare mută, în această implozie continuă a răbdării...

Trecînd peste dificultăți, peste zgomotul și praful permanente, peste ploi, derapaje, uzură a mașinilor, s-a ajuns ca în momentele de vîrf, 570 tineri să extragă 3 500 tone cărbune.

Dacă pleci din lunga vară fierbinte a Gorjului și mergi spre Dunăre, la Poiana-Mare, lîngă Calafat, privirile îți vor suferi din cauza focului roșu al piersicilor. Și asta deși ai urmărit cuminte, pe zeci de kilometri, verdele lanurilor nesfîrșite de porumb. Iar în centrul comunei în preajma bisericii sîrbești (cu aer de muzeu) vei întîlni un tînăr preot (rămas din alte vremi), alunecînd prin caniculă, aferat și anatemizînd cu blîndețe într-un dulce stil ioanalexandrian. Consiliul Unic Agroindustrial Poiana-Mare cultivă terenuri imense. Inginerul-șef Sande Marin ne spune că a obținut printre multe alte producții record și 93 000 kg. sfeclă la hectar și promită, încă, să depășească 100 000.

Așa cum la Poiana-Mare, în marginea plantațiilor de piersici sînt cai a căror coamă, noaptea, o tulbură vîntul la un loc cu frunzișul speriat, tot așa la Craiova, într-unul din magazinele de prezentare și desfacere ale fabricii „Confecția" o vrăbiuță își face liniștită zborul, tăind lumina fluorescentă, de la parter la cochetul subsol. Se vînd aici modele deosebite, pe măsura superbelor oltence pe care le poți vedea parcurgînd seara imaculatele terase ale noului centru comercial, modele din acelea pe drept faimoase și solicitate în U.R.S.S., Canada, Libia, Olanda, R.D.G., Italia și de acolo mai departe în toată lumea...

Se muncește intens la Întreprinderea Confecția Craiova pentru a se ajunge la aceste bune rezultate. Din 1949 cînd 240 oameni lucrau la lumina lămpilor cu petrol, situația s-a schimbat. În 1968 s-a construit o clădire modernă pentru 3 000 muncitori. Cifrele spun și de data asta foarte mult. În 1968 planul era de 500 milioane lei. În 1983 va fi de 1,5 miliarde. Actualmente sînt aici 5 500 lucrători în două schimburi, repartizați în trei secții : costume, paltoane, rochii. În majoritatea femei. Media de vîrstă 28 ani. Mașinile de cusut, mașinile de călcat cu aburi sînt minuite cu pricepere și entuziasm. O „comandă" de 50 femei confecționează într-un schimb nu mai puțin de 115 mantouri. Pe luna iulie printre fruntașe se numărau unitățile maiștrilor Breazu Maria, Niță Constantina.

Sigur, că și la Rovinari, ca și la Poiana-Mare sau în alte părți, unde există unele neajunsuri și la „Confecția" se mai ivesc probleme. Dar ele se rezolvă : s-au construit cămine de nefamiliști, se asigură autobuze care transportă lucrătoarele din cele două ture pînă la Craiova, Işalnița etc.

Astfel dificultățile sînt date uitării, rămîn munca, viața acestor oameni aleși care știu să-și urmeze într-un ritm susținut, curat, limpede drumul spre împlinire.

Pentru încheiere putem găsi o imagine care să încunune realitatea județelor oltene : lîngă fabrica de confecții se află la Craiova noua tipografie în construcție, începută pentru că cele două tipografii mai vechi deveniseră insuficiente. Așadar, în această parte a țării ies confecții de mare finețe, se scot 93 000 kg. sfeclă la hectar, se scoate cărbune iar cînd din noua tipografie vor ieși primele cărți, pentru tineri va izbucni un nou izvor de lumină a literelor...

Voicu Olari

MERIDIANUL RURAL

dieselul merge, nu se-ncurcă. Păşim parcă peste Craiova şi o luăm pe o şosea ce merge cumva spre vest, dar şi o idee spre sud. Asfaltul aleargă în urma autobuzului cu hărnicia şi voioşia cu care curge făina la moară. Pe zgomotul mare, de fond, al maşinii, trag cu urechea la o discuţie aprinsă între doi oameni, nici prea bătrîni, nici culmea de tineri. Dar eu — totuşi — sînt tentat să înclin balanţa existenţei lor spre tinereţe. Unul, unul înalt şi ciolănos încearcă să-l convingă, pe celălalt, un pîrpiriu cu privire melancolică, încearcă să-l convingă de ceva în care el crede pînă la violenţă. Melancolicul se dovedeşte însă cît se poate de încăpăţînat şi de aceea flăcările focului discuţiei se ridică din moment în moment tot mai vii, mai mari, mai jucăuşe. Am reţinut frînturi din frămîntarea şi neodihna gîndului şi vorbelor lor fără să depun nici cel mai mic efort de memorie. Poate pentru că plutea deasupra lor o aripă de neîncredere şi nu puteam încă, nu puteam să ştiu dimensiunile şi conţinutul ei, cine şi ce era de fapt carnea ei şi ce era doar o simplă şi primă impresie. Iată, deci, vorbele, aşa cum s-au măcinat ele, mai mari sau mai mici, mai generoase sau mai puţin darnice, mai groase sau mai subţiri, vorbe aşa cum pot ele să fie într-un text, adică fără hainele acelea ale gesturilor, ale omului care le dă viaţa de-o secundă pentru ca apoi să rămînă mumificate, fără de-ntoarcere, poate : „una e, măi, să fii strungar într-un oraş, fie el şi mai moţat, şi alta e să fii în sat la tine, nene, strungar în sat eşti, de obicei, crede-mă, un cineva, eşti privit ca un băiat cu hăt-zestre, pe cînd în oraş nu poţi fi altceva decît un anonim acolea... în sat meseria se lipeşte atît de tare de tine încît îţi poate deveni, fără să vrei, nume, renume (chiar poreclă), ceea ce în oraş nu se prea poate întîmpla... copiii tăi au şansa, sau neşansa, s-ar putea să privească lucrurile şi astfel, s-ar putea ca la necaz să privească lucrurile şi din asemenea unghi, să fie cunoscuţi sub denumirea de Ai lui Strungaru, Ai lui Tinichigiu, Ai lui Frezoru, măi, iar dacă sînt mai mulţi reprezentanţi din fiecare meserie, li se poate spune, hă, hă, Ai lui Frezoru-din-deal, sau de pe coastă, Ai lui Operatoru de la capu-dealului, ai lui Borverkistu-din-luncă sau de la marginea tarlalei". Mă ţin

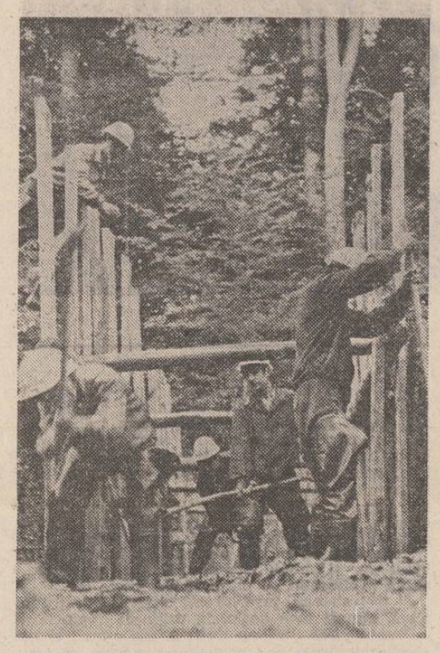

bine de gîndul unui necunoscut, al unui om găsit de privirea mea într-un autobuz Roman-Diesel, într-o dimineaţă de primăvară, pe o şosea înfiorată de rouă din inima Olteniei. Încerc să mă liniştesc cu gîndul că eu însumi pot şti foarte bine care sînt rosturile sau pot fi rosturile unor asemenea vorbe. S-ar putea să uit să pun ghilimelele şi tot atît de bine s-ar putea să nu-mi pară rău că nu am pus aceste semne între cuvintele mele şi ale altuia. În oraş, am numit oraşul, te cufunzi în şuvoiul de lume şi, gata-gata, gata, poţi trece nevăzut, neştiut, particula de fluviu. Şi iar mă întreb, nu cumva uit eu să pun ghilimelele ? ! Nu cumva chiar eu sînt acel necunoscut întors în mine şi mirat — mirat de ceea ce văd şi aud, de ceea şi cele despre care nu mai pot întreba şi nu le mai pot recunoaşte ? ! Cine, dom'le, cine vorbea în acel autobuz de primăvară ce se îndrepta cu botul spre vest, precis spre sud-vest-vest (mai reţin şi acum direcţia de ce oare acest amănunt ? !) ? !, Eu, eu sau ciolănosul acela cu ochii invadaţi de un foc albastru, orbitor ? Delicată situaţie !

EXACT SUB CERUL LIBER, ÎNTRE CELE PATRU PUNCTE CARDINALE

Plenița este un sat ce formează aproape o comună. Un sat nesuferit de departe de tot ce poate să însemne oraş. Pînă la Craiova sînt nu mai puţin de şaizeci de kilometri mari şi laţi ; cu autoturismul personal îi calci într-o oră zdravănă, cu I.T.A. în cel puţin o oră şi jumătate, cu piciorul (cîndva se petrecea şi acest lucru ce acum ne pare de-a dreptul înspăimîntător) în două zile. Şi Băileştii sînt departe iar Drobeta-Turnu Severin e tot departe, peste mină, cum se zice. Oricum ai lua-o, ca să ajungi la Oraş trebuie să ai răbdare multă, nervii tari şi să te scoli cu noaptea în cap. Cel mai firesc e să te laşi păgubaş-păgubaş şi să încerci a-ţi duce viaţa în Plenița. Iar dacă ai apucat cumva să pleci din Plenița, te şi întorci cu prima Rată şi nu mai pleci citu-i lumea şi pămîntul. Aşa a procedat Dan Cică, omul tînăr a cărui linie a vieţii, meridianul acela de care noi ne ţinem ca de-o funie ce trece incredibil de periculos pe deasupra unei prăpăstii, a trecut mai întîi şi-ntîi pe la Combinatul chimic de la Craiova — a trecut acolo printr-o şcoală profesională care face din om bun meseriaş chiar fără să simţă sau să vrea, ca într-o operaţie cu anestezie totală, meseria întrîndu-i parcă prin porii pielii asemeni unei unsori foarte grase, rezistente la cel mai de-al naibii detergent, îţi pătrunde în sînge odată cu mîncarea de la cantină şi te debarcă pentru toată viaţa om de meserie şi nu subiect de suetă pe şantul comunal. După opt ani de Craiova, Dan Cică vine lăcătuş de întreţinere la secţia întreprinderii de reparaţii auto, secţie prinsă de sistematizare chiar în vatra satului natal, nu departe de locul pe unde şoseaua trece pe sub un portal — Poarta Satului pe care se află pictate în chip naiv, neapărat naiv, nişte spice, un strugure vineţiu, plus două tractoare bot la bot, marca 650 M (modernizat). Cică Dan Cică a revenit în sat pentru părinţi şi frate (are un frate), e o mare bucurie să ai un frate care e şi prof. de istorie, ştie istorie ca pe apă, dar a mai venit ştiind foarte bine că se va ocupa şi de cultivarea roşiilor în grădina lui personală (pătlăgica fiind în Plenița ocupaţia de suflet şi inimă a tuturor, autoturismul lor Dacia 1300 în cel mult doi ani ! ocupîndu-te cu gogonelele îţi cumpăra o Dacie lux-super, lux-albina, roşiile înseamnă vila lor cu etaj şi terasă, un fel de grupă sanguină ce ar trebui să li se treacă pe buletin). De la doctorul comunal şi pînă la paznicul primăriei, toată lumea în Plenița cultivă şi vinde (excelent !) roşii — o a doua profesie, profesia tuturor. Profesie acum, în Plenița şi acum, şi pentru lăcătuşul Dan Cică, cel venit în Plenița cu articolul 11 a din Codul Muncii, ceea ce vrea să însemne transfer în interesul serviciului. I-a fost uşor să se-ntoarcă, totuşi i-a fost uşor pentru că-şi păstrase buletinul de Plenița, ehe, lucru mare e să ai buletin de Plenița. Acum se bucură că are o simbătă liberă pe lună, ce-i aia o simbătă liberă la ţară, nu există, ea nu există pentru că grîul dacă a dat în copt n-aşteaptă, se scutură de nu-l culegi repede-repede cu sudoarea riuri pe tine, vita cere de-ale mîncării atît în sărbătorile legale cît şi-n zilele de lucru sau în săptămîna redusă. Şi pentru că au Dacii, cei din Plenița tot se mai pornesc ei la cîte-o ieşire spre Oraş pentru a omori o simbătă sau o duminică, pentru a se plimba în Parcul Poporului şi a căsca ochii bine la noua clădire a Teatrului naţional şi a afla că director în clădirea aceea mare cu piatră-ponce pe ea e Marin Sorescu, un poet care uneori scrie, cam aşa într-o doară, despre ţărani, mai ales despre întîmplări cu ţărani năbădăioşi şi cu vorbe cernute al naibii prin gura satului. Deh, poet, ce să-i faci, dă plenitanul din cap şi strînge bine în mîini volanul turismului lăsînd ca vîntul dinspre Jiu să-i trintească portiera cu huiet mare.

CU CE SE MĂSOARĂ VIAŢA ?

Chiar dacă au venit în sat cu oareşicare faţă, ca oameni cu „înalte studii" făcute la Craiova sau la Bucale, viaţa li se scarpină de suflete şi le arată că încă trebuie să mai înghită din ceaunul ei, că a ţine nasul pe sus într-o fabrică nouă pe motivul că tu eşti lăcătuşul care face sînge-n balegă, sau marele electrician care a făcut nu ştiu ce ispravă prin Bucureşti este, din capul locului un fapt menit să treacă la capitolul gogomănii. Trebuie să ai umor, nenică, şi să pui umărul ca orice începător şi să ai devia bine deschisă pentru a putea pricepe că în fabrica ta cu firmă şi ştampilă de Plenița nu sînt o sută de ingineri, zeci de maiştri bătuciţi de probleme de producţie, fel de fel de directori, pe-specialităţi-pe-rudă-pe-sămînţă, să te răsfeţi şi s-o faci pe mofturosul, că în sat nu există nici serviciu de salubritate şi nici casă de comenzi ca la oraş (ca la Craiova, subliniat !) care te-ar putea lipsi de atîtea griji colaterale. În sat eşti al satului, vrei-nu-vrei, nu poţi trăi bine-mersi ca într-un turn în strungăria sau frezoria ta, minunîndu-te, din cînd în cînd, de bumbacul care, dincolo de geamul secţiei, pare a creşte aşa, de la sine. Zău, nici în Plenița şi nici în alte părţi „de soare pline" bumbacul, dumnealui grîul şi dumnealui porumbul nu cresc din proprie iniţiativă. Vine campania şi trebuie să-ţi aminteşti că eşti şi agricultor şi toţi cei cărora li se pare că au neplăceri cu alde Aurel Orăscu, trebuie să uite „fenomenul". Să uite că Aurel susţine, el despre el, că nu e om rău, că nu se poartă rău şi părtinitor cu oamenii din secţia sa de prelucrări metale, că nu a fost promovat decît pe merite. Şi gura satului trebuie să se închidă. Dar ştiţi cum e gura satului, toacă, toacă. E exigent băiatul, domnule, aşa zice inginerul Ion Lascu, nu iartă absenţele, munca de mîntuială, munca în dorul lelii, dezordinea. Cînd Orăscu se întîlneşte cu vreuna din aceste trăsături de caracter devine foarte rău (şi foarte părtinitor). Să înţeleagă pînă şi cei de pe tarlaua de porumb că nu-i loc de moleşeală, că nu poţi trage oricînd şi oricum pe dreapta, la un somnuc, că-i bai dacă umbli vodă-lobodă. Probleme de-ale industriei tinere amestecate cu chestiuni de-ale agricolului, parcă fiecare are cîte un necaz (care dacă nu există se inventează !), cei de la industrii îi mai invidiază pe cei de la cooperativa agricolă care, vezi bine, nu prea stau cu ochii pe ceas şi nu aleargă după limbile grăbite ale ceasornicului, la ei programul nu e „chiar program". Dar de lăsat fabrica n-o lasă, string din dinţi şi trag înainte, nici nu-şi prea explică ce-i face să reziste cînd sînt atîtea locuri libere la brigada zootehnică sau la brigada vegetală (cel puţin asta le face cu ochiul !) unde parcă, parcă viaţa ar umbla mai în buiestru. Sau e numai imaginaţie de-a lor, de care ei înşişi se mai miră cîteodată şi-aproape că se sperie. (Doar cînd unul mai reuşeşte să se desprindă de fabrică, aşa că o bucată de glet dintr-un zid foarte solid). Dar oare de ce s-ar mai mira, ce rost ar mai avea cînd e prea bine ştiut că sînt tineri şi mai au ditamai şoseaua de viaţă verde în faţă ?

NEA COSTICĂ, BONOMUL

Ce să am, măi, puiule, sare nea Costică drept în lumină făcînd să pocnească sec somiera de el construită. Ce să am, răguşeşte el ca omul învinuit pe nedrept. Ce-aş putea avea cu tine, un ţingău cu caş la gură ? ! Măi, băiete, măi, ia seama ce spui, se potoleşte nea uitîndu-se sever la tinărul din faţa lui. Ce ţi-am cerut mai mult decît să dai nişte lemne la strung, lemne nu fierătănii să-ţi sară şpan în ochi ; doar nu te-am pus la cărat pietre de moară, da' chiar acolo dacă te-aş fi pus ar fi trebuit să te duci fără nici un pis, că nu e nimeni numai tapiţer sau vopsitor pur-sînge-arab, aici trebuie să fim de toate celea dacă vrem să plutim, înţeleagă măi, Zeghene, nu e loc de întors căruţa cu boi chiar dacă eşti tu mare prieten cu doctorul şi-ţi mai face cîte-un certificat medical cadou, aici, tatăle, nu pre-ai timp de irosit că sîntem acolea puţini, de numărat pe degete, măi, băiete, măi, se enervează brusc nea Costică şi orice lipsă, de un om chiar, se simte mai rău decît un gol în stomac. Mă fac cuminte de-acum, zice Dumitru Zegheanu, tapiţer la viaţa lui prezentă, foarte-foarte supărat că a fost pus să dea la rotocolul strungului picioare de banchete în loc să se ocupe de textilele şi tapiţeria lui. Şi-aşa-i degeabă, măi, îi explică meşterul Costică Marinescu pocăitului de-o clipă, că nu se poate, măi, la mărimea unităţii noastre nu-i front de lucru pentru toţi la tapiţerie. Ai trei copii ca ulcelele, măi ,băiete, a făcut apel meşterul Marinescu la cel mai tare, la cel mai convingător argument... Dureri de-ale naşterii industriale a unui sat, murmură el privind îndelung pe geam. Un Constantin Gidea poate să uite să vină la muncă, iar cînd vine se crede „poet neînţeles", iar unul ca al lui Corcoveanu, unul Costică, crezi că fierbe pînă termină cele opt ore de fabrică. Dar, dar fiindcă lucrurile merg, înseamnă că cele fundamentale stau pe umerii cuiva. Şi aceşti umeri sînt ai lui Ştefan Buţă, ai Marianei Ştefan, desigur ai Aureliei Stanciu, ai lui Emil Enea. Şi cînd ieş în sat sînt mîndri cu toţii, chiar şi cei care nu prea merită pentru că ştiu foarte bine că ei toţi pot cere mai mult de la viaţă, iar viaţa trebuie să le dea, pen'că n-are-ncotro.

PUNTEA FIXĂ

Dacă locuieşti în vreo Plenița şi nu ai cel puţin cîteva sute de fire de roşii în grădină, înseamnă că nu eşti cu adevărat locuitor al acelui sat — indiferent că te crezi foarte priceput acolo unde-ţi faci veacul, la vreo industrie, în vreun meşteşug sau în cooperativa agricolă. În grădina cu pătlăgele-sălăţi-verze-cepe etc. se întîlnesc la muncă atît cei din industrie cît şi cei din agricultură, acolo diferenţele se şterg cu mult mai uşor decît la dansul de simbătă seara de la casa de cultură sau la promenada-corso.

Şi chiar dacă cei mai mulţi s-au îngrămădit la industrie, chiar dacă foarte mulţi s-au obişnuit să iubească mai mult fierăstrăul electric sau strungul decît furca ori sapa, cei ca Dan Stoienică, Mihai Neghină sau George Damian, dimpreună cu mulţi prieteni cunoscuţi sau necunoscuţi de-ai lor se întorc după programul de fabrică la o muncă agricolă, nu la una anume (ca la fabrică), ci la una care e la rînd într-un moment sau altul al anului, activitate ce constituie fără îndoială puntea ocupaţională între orele 17 şi 20 ale zilei pentru că după aceea vin, ca nişte tabieturi de-acum, plimbarea, prăjitura de la cofetărie, halba de bere de la terasă, spectacolul de la casa de cultură, filmul, televizorul sau pur şi simplu viaţa de familie de care ţine negreşit şi buna creştere a copiilor, îngrijirea păsărilor sau chiar ţinerea unei cronici a locului în care zi de zi nu se consemnează altceva decît fapte şi întîmplări cu oameni, ce altceva ar putea să consemneze dacă nu ceea ce se face cu istoria, chiar istoria a mii de secunde şi clipe, a mii de vieţi şi de temperamente care se adună, cu toatele, într-o matcă ce fierbe.

Concret spus, e bine, e rău să fii Al lui sudoru' sau Al lui tapiţeru' de la botul dealului ? ! Cei mai mulţi zic cu seninătate că e bine, iar dacă o spun chiar ei, de ce nu i-am crede noi ? !

Eugen Mihăescu

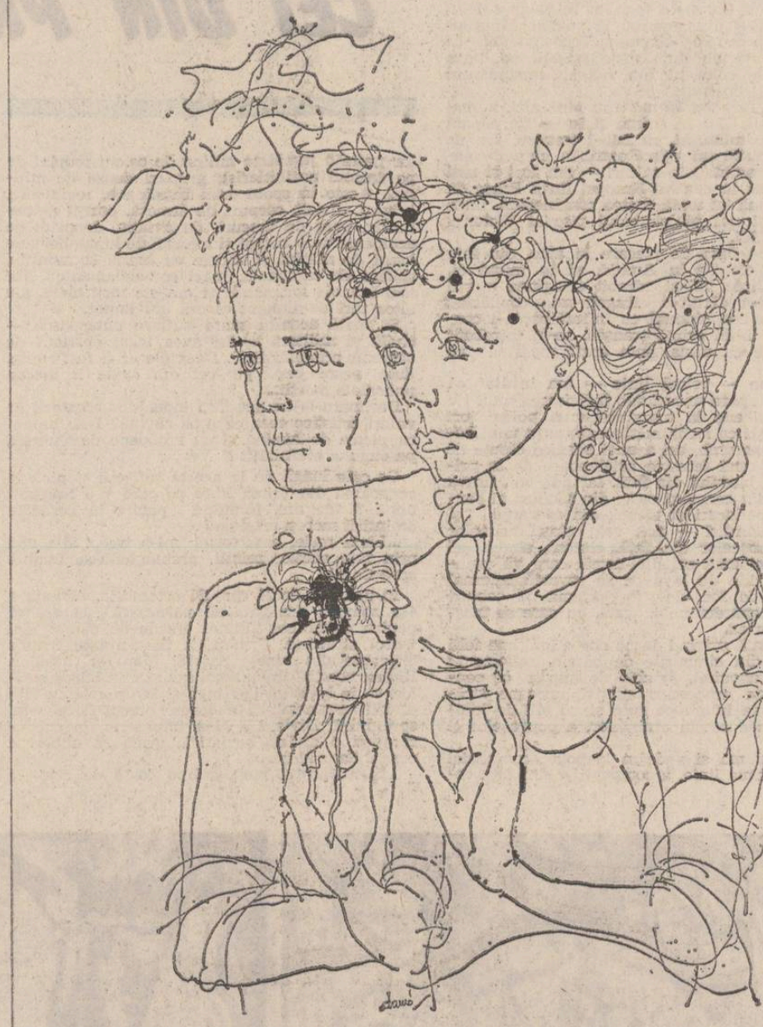

Desen de Damó Istvan

Dobrogea, mărturie a unei generaţii

La Adamclisi, lîngă acel impunător monument al victoriei romanilor înălţat în primii ani ai secolului II şi reconstituit în deceniul 8 al acestui veac, un profesor de istorie amintea un fapt nu lipsit de semnificaţii : părţi din construcţia iniţială au fost regăsite la temelia caselor sau la ghizdurile de fîntînă din apropiere, folosite de locuitori, cum se vede, la treburi cît se poate de păşnice.

Ascultîndu-l, m-am lăsat înfiorat de un gînd, de înţelegerea fără motivaţii a faptului. Fără motivaţii declarate, fără intenţii declamate, fapt firesc cum ne este scurgerea riurilor spre mare, curgerea versurilor din Miorița şi curgerea coloanei lui Brâncuşi în infinit. Anume că nu putea fi mai mare înfrîngere a unui învingător şi mai mare sfidare aruncată, nu artei monumentului ci ideii pe care o simboliza, aceea a victoriei asupra unui popor dintotdeauna liber, decît aceasta, să faci din treptele templului său temelie pentru propria casă, gură pentru fîntîna săpată în cîmp sau lîngă prag, din care izvorăşte apa dătătoare de viaţă şi nemurire. Căci acela care sapă fîntîni, e de prisos s-o spunem, pururi tînăr înfăşurat în manta-i, vieţuieşte în nemurire.

Şi tot deodată, un alt gînd : temeliile formării poporului român, ale fiinţării noastre pe aceste meleaguri pentru veac de veac, n-au fost oare şi aceste temelii aşezate în pămîntul dobrogean, desprinse din monumentul de la Adamclisi pentru a deveni prag de casă, gură de fîntînă ?

Există mărturii prin care fiecare generaţie îşi înscrie trecerea, sensul. Există o mărturie a generaţiei noastre, martoră sau participantă, în 1965, la construcţia celei mai impunătoare hidrocentrale din cursul Dunării, participantă sau martoră la aşezarea temeliilor acelui monument al creaţiei şi forţei umane care poate zăgăzui fluvii — Porţile de Fier şi, mai tîrziu, prin naşterea altui şantier, Porţile de Fier II. Există mărturia generaţiei noastre, a tinerilor atunci deveniţi tineri, concretizată în cărţi, dorite, după talentul şi putinţele fiecăruia, faguri de simţire şi spiritualitate românească, prag pentru marile catedrale ale nemuririi neamului ce se hrăneşte pururi din apa veşnic vie a dragostei de ţară, de temelii şi cutezanţă a ctitorilor.

Iată de ce mărturia supremă a generaţiei noastre, cum şi a celor dinainte, cum şi a acelora care ne vor urma, înseamnă un cuvînt cît o ţară — România.

Şi iată de ce, umblînd printr-o Dobroge bintuită de miraculoasa, gigantica trecere a grîului spre aur m-am simţit cutremurat, aici, lîngă marea statornicie a vetrei : grîul, care se construia pînă în adîncul fibrei sferice a seminţei, adunînd întreagă acea căldură germinatoare a verii, grîul acela care ştia să fie mai bine decît orice altceva propria construcţie, templu de frumuseţe şi belşug dăruindu-se în templul suprem al soarelui, pînă la jertfă, dar numai prin construcţie de sine, de existenţă — nefiinţa lui rămînind întregirea în hrană, în piinea noastră cea de toate zilele, măreaţă cum şi cît o ţară.

M-am oprit în aceste drumuri dobrogene de-o vară lîngă albia unei noi cutezanţe, m-am oprit şi m-am cutremurat ca de creşterea grîului, de forţă uriaşesc germinativă a voinţei umane, aceea care răstoarnă munţii, care îi spinteacă

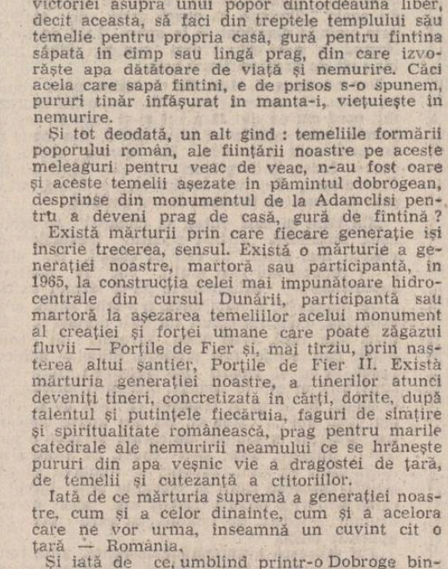

pînă la apă, adică pînă la fiorul primordial. M-am oprit la kilometrul 35 al canalului Dunăre—Marea Neagră, şi că să ajung la el am străbătut un deal de porumb, un deal de viţă de vie, un deal de calcar şi praf, o vale de continuă zbatere între albii de cretă, a unei tinereţi miraculoase, a unei vocaţii care ne-a fost proprie totdeauna dar niciodată atît de manifest exprimată : construcţia. Studenţii veniţi de la facultăţi în profil — construcţii hidrotehnice ş.a. — îmi descriu în cuvinte ca nişte pietre de temelie ale unei noi existenţe, ale unui nou fel de-a fi, de-a respira, cum decurge o zi de viaţă, o zi de muncă aici, la kilometrul 35, cel al străpungerii celei mai adînci a canalului. Nimeni nu ar putea afirma că este uşor — cum să spui asta despre lucrul cu pikamerul, atîrnat de frînghii pe peretele abrupt — şi nimeni nu are orgoliul neîngrădit să afirme că ar fi, cumva, uşor. O nouă construcţie, peste sute de ani după monumentul de la Adamclisi, străbate ca

o rană de frumuseţe Dobrogea, pietrele ei înseamnă pietrele unui riu al îndrăznelii, al trudei, al sudorii ce izvorăşte sub tîmple, albie de fluviu către Marea cea mare.

Şi tot aici, în Dobrogea, am întrat într-un combinat al rodniciei pentru pămînt. Combinatul de îngrăşăminte chimice Năvodari. Învăţînd, din vorbele tinerilor săi lucrători, ce înseamnă să deviezi albia unui sens, a unei înţelegeri, adică să faci dintr-unul din cei mai corozivi acizi — acidul sulfuric — îngrăşămînt, stimulent al rodniciei pămîntului. Să fie asta mai prejos de construcţia unui monument al victoriei, de deschiderea unei noi albii şi curs de fluviu ? Or, toate, toate acestea la care se adaugă măiestria, vocaţia constructorilor de vase, a celor de la Şantierele navale Constanţa, or toate sînt tot atîtea trepte ale înţelegerii sufletului, fiinţei dobrogeanului, a românilor locuitori ai acestor meleaguri, a celorlalţi, cu care ne-a plăcut să trăim în bună pace sub cerul, acelaşi cer, al unei aceleiaşi patrii, România.

Desigur, Adamclisi, adică istoria, clipa cea repede incrementă în carnea pietrei şi nemuririi veacurilor. Desigur, creşterea grîului, la fel de veşnică explozie a verilor. Desigur, a transforma fiinţa unui acid, a unei substanţe care poate ucide, în spor la forţa vitală a germinaţiei. Cum, iarăşi, a muta un fluviu din albii. A construi nave pentru marea de lîngă geana ţărmului şi pentru toate mările, oceanele lumii. Trepte. Sunt acestea trepte, sunt acestea înţelegeri ale felului nostru de a exista, de a fi. Sunt acestea parte din fiinţa noastră, din mărturia acestei generaţii în faţa sa şi a timpului, a repedei clipe, sunt acestea parte continuîndu-ne, ca într-o altă coloană a infinitului brâncuşian — şi infinitul brâncuşian este dorul perpetuu al construcţiei româneşti — şi chiar dacă aici nu sîntem în valea Tîrgu Jiului ci în Dobrogea, coloana există, este coloana vertebrală a fiinţării noastre milenare.

Priviţi fie şi măcar artezienele aspersoarelor, care despică arşiţa zilei, pentru setea potolită a pămîntului.

Priviţi fie şi măcar picioarele marelui, noului pod de peste Dunăre, la Cernavodă, mărturie a timpului care sîntem.

Mihai Bărbulescu

ANDREI CIURUNGA

Vitralii

Iubesc aceste ape, care ţin
de sete sau de graniţă — tot una,
vitralii vii prin care curge luna
rotundă-n sine ca un măr deplin.

Iubesc înaltul grîu învălurat,
cel ce prin veacuri ni-l poftiră spinii.
Cu el în palme adormeau bătrînii
şi se trezeau cu pieptul înspicat.

Acest văzduh cu patimă-l respir
la ora însomniilor severe,
cînd însoţit de aspra mea tăcere
mă trag sub largul nopţii coviltir.

Şi stînd în vreme ca-ntr-un sfînt pridvor,
iubesc întreaga neamului poveste
şi-adînca ţară care ştiu că este
şi grîu şi apă şi nesomn şi dor...

DAN ROTARU

Poem pentru eroi

Eroii-şi urcă-n flori de maci
puţinul sînge ce-l mai au.
Eroii-s gata de atac :
izvoarele în mîini le stau...

Respiră ţara calm, ca-n vis,
în jurul nostru mari lumini.
Eroii tot mai au de scris
istoria neamului, senini...

De patrie

Ascultînd cum curge cîmpul
spre oraşe şi spre sate,
auziţi cum trece timpul
prin ceasornicul ce bate.

Ascultînd cum cade roua
pe cîmpia românească,
auziţi cum ştie timpul
tot mereu să veşnicească...

ADRIAN MIERLUŞCĂ

Cu stelele iubirii în priviri

Sîntem poporul înrolat sub steaguri
Şi braţul său de liniştì la hotar,
Ne măsurăm cu inima durata
În timpul ţării multimilenar.

Am fost prin vreme dave şi posade
Şi fulger roşu de Călugăreni
Şi grîu în lanurile pîrjolite
Şi joc rotund încins de păminteni.

Ne-am înălţat în zborul ciocîrliei
Şi-am revenit fîntîni adînci de dor,
Cu stelele iubirii în priviri
Şi pasul arcuit spre viitor.

Cînd ne-au fost luaţi copii de lîngă vetre
I-am rechemat din flacără şi vis.
Prin bucuria înfrăţirii sacră
Bogat izvorul ţării s-a deschis.

Şi-am revenit din dave şi posade
Cu stelele iubirii în priviri
Să construim un nume pe planetă
Frumos şi simplu pentru nemuriri.

CRISTIAN PETRE

Tînăr ca patria

Tînăr ca Patria liberă,
Cu umerii viguroşi ca stejarii,
În care soarele-şi limpezeşte destinul
Şi leagănă nemuritoare cununi.

Bogat ca orizontul de grîne,
Unduind seve miraculoase,
În incendiul de aur al verii
Cînd zarea e o piine uriaşă.

Dîrz ca sunetul cald al sirenelor
Cînd paşii de muncitori îi răspund,
Ecou de cîntece ale muncii,
Fiu al Partidului cel mai uman.

Tînăr ca Patria liberă,
Bogat ca orizontul de grîne,
Dîrz ca sunetul cald al sirenelor,
Şi înalt ca purpura unei zile de pace.

Încrederea pămîntului

Era o mare frămîntată ţara :
din podul norilor plecau mereu
spre umerii ei tunete de zgură
şi ea uitase ce-i un curcubeu.

Păduri vechi — nişte degete de iască
de ultimele păsări ocolite,
în valurile ei ardea ţărîna
obraz al unei uriaşe plite.

Dar te-ai născut Tu — unic demiurg
din frumuseţea miinii muncitoare
într-un zenit de primăvară dură.
încununînd crezul care nu moare.

Şi e o mare glorioasă ţara
pe pieptul ei c-un soare neclintit,
Şi-ncrederea pămîntului acesta,
izbinda lui eşti Tu, ne-nfrînt Partid.

ion petrache

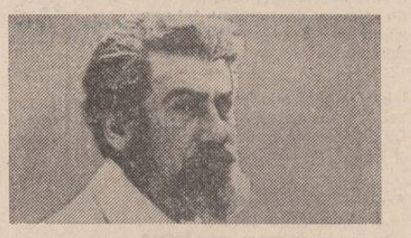

Nici visele

Azi lacrimile mi-au lăsat
mărgele în gît.
Nu pot să respir.
Mi-amintesc o noapte îngustă
înghesuită la poalele munților Tatra.
Medicul hotărîse să rămîn la bază.
Rătăceam printre avioane
cînd ceasul două
a vibrat prin toate mansele.
Aerodromul era cuprins de o veselie nebună
sub luna sceptică ce se uita
ca un copil care avea întîlnire
cu moartea.
Colegii au plecat în noaptea îngustă
într-un zbor
de unde nici visele nu se mai întorc.

Chitara

Rămase chitara atîrnată
în cuiul dintre viață și moarte.
Cuiul acela
bătut cu mîna ta albă
sub acoperișul întunecat
de îndepărtarea de țară.
Cuiul acela bătut în pereții închiriați
plătiți cu neîntoarcerea mea.
Și pentru că frica nu-i învinsă
nici de somn
în cuiul acela îți pendulai chitara
ca pe un ceas
între viață și moarte
într-o noapte secată
de depărtarea de țară.
Dacă mă mai auzi,
să-ți amintești
de steaua căzută spre nordul polar :
o împingeai către mine și rideai.
Numai moartea rîde atît de sticlos
în război
cînd își sărută eroii.

Urme din război

Nu cunosc cuvîntul care adună
durerea facerii.
Nu cunosc bucuria zăpezii
cînd o sparge ghiocelul.
Nu cunosc taina pădurii
cînd își cheamă în primăvară păsările.
Nu cunosc înțelegerea Dunării
Cînd se frămîntă
să-și dea drumul gheților
spre mare.
Nu știu cum se întoarce cîmpia
pe coaja cealaltă
să înghită bobul,
să ne dea spicul.
Nu cunosc nimic din toate acestea
pentru că a trebuit să învăț
durerea războiului.

Din volumul „Poeme din război" sub tipar la Editura **Albatros**

Păpușa

Urmare din pag. 1

Ascunsă între tufele de zmeură, Maria vede în fiecare dimineață, cum pe poarta zidului roșu iese o doamnă cu umbreluță de soare purtînd de mînă o fetiță cu sandale ca ale ei. O, dar cum strălucesc sandalele alea ! De ce or fi strălucind așa ? Își scoate sandalele și începe să le lustruiască. Întîi cu cremă, apoi cu lapte, cu apă și iar cu cremă. Degeaba. Ale ei nu strălucesc. Poate au prea mult praf adunat din Lunca Siretului. Sau, poate că ale ei **nu sînt sandale de oraș.**

Stă în grădină, ascunsă între tufele de zmeură, și privește la casa de peste drum. Grozavă casă. Înaltă, înaltă, pînă la cer și are perdele subțiri la geamuri. Cum filfîie perdelele cînd le bate vîntul. Parcă sînt niște aripi de lebădă. Numai zidul acela roșu nu-i place. Închide zarea și n-o lasă să vadă ce se întîmplă în curtea vecină.

Și tocmai, într-o zi, pe zidul acela a văzut ceva care-a făcut-o să înghețe de bucurie. Nu-i venea să creadă ! Era o păpușă bălaie, (așa cum văzuse ea într-o vitrină), cu ochi mari, cu rochiță albastră și buline albe. Atîrna de un colț de piatră gata-gata să cadă.

Maria iese din zmeuriș, se uită în jur, trece strada, încet ca un șoricel pindind pisica. Știe că doamna și fetița au plecat la plimbare. Strada e pustie. Bunica stă în bucătărie și face magiun de prune. Maria a ajuns în fața zidului. Ticatica, îi face inima. Păpușa e acolo, grozav de frumoasă și are ochii albaștri, albaștri, ca cerul de albaștri. Atîrnă cu capul în jos, cu rochița agățată de un colț de piatră.

Zidul e înalt dar se poate cățăra pe el. Strada e pustie. Maria întinde mîinile, pune un piciorus într-o scobitură și apucă **minunea blondă.** O strînge la piept, traversează și se ascunde în șopron. La lumina filtrată printre leaturile subțiri își privește comoara. Ce frumoasă e ! Are obrajii colorați, ca piersicele și cînd o apleacă, scîncește ușor. Dar ce-i asta ? Fetița pipăie nedumerită sub rochița cu buline albe. Păpușa nu are picioare ! Dintr-o mînă se scurge un fel de făină albă ! Nu-i nimic. E frumoasă și așa.

A stat toată după-amiaza în șopron și a învățat-o să cînte, să danseze. Degeaba a strigat-o bunica...

Spre amurg, speriată, de ce putea să urmeze (era o hoață, nu-i așa ?) furișîndu-se prin grădină, a trecut strada spre zidul cel roșu și uricios, s-a cățărat, a pus păpușa la loc și i-a făcut : pa, pa, pe mîine !

Toată noaptea a visat-o. Păpușei își crescuseră picioarele și dansa prin cameră și cînta. Și se uita la ea cu ochii aceia albaștri, ca cerul de albaștri.

Dimineața, tuști ! în grădină, apoi spre poartă. Zidul roșu strălucea în soare. Păpușa stătea la locul ei atîrnînd cu capul în jos.

Din lungul străzii apare o mașină hodorogită. S-a oprit în fața casei cu etaj — „Gunoiul" ! a strigat un om încins cu un șort de piele.

Ușa din zidul acela roșu și uricios s-a deschis și doamna cu umbreluță a ieșit cu un fel de ladă. Omul i-a luat-o, a zis „sărmîna" și a deșertat-o în camionul hodorogit.

„A, era să uit, a zis doamna. Ia și pocitania asta că nu-i bună de nimic". Și a făcut semn spre păpușa care atîrna cu capul în jos pe zid.

Gunoierul s-a întins, a luat-o, s-a uitat la ea, a scuturat-o și, văzînd că n-are picoare, a azvîrlit-o în camion ca pe o pasăre moartă.

Apoi camionul a pornit lăsînd în urmă un nor de fum albăstrui.

Fetița din Lunca Siretului s-a întors, a fugit spre șopron, și-a scos sandalele și-a început să le steargă plîngînd cu șughițuri mici. Lacrimi rotunde picurau pe fețele care nu vroiau să strălucească, dar ea le ștergea înainte și zicea : **„nu-i nimic, vine el tătuțu din război și-mi aduce o păpușă cu picioare, și mai frumoasă și cu ochii mai albaștri, și sandale care strălucesc o să-mi aducă"...**

Stătea în șopron și lustruia săndăluțele ei negre. Și de atunci, cît a stat la bunica, nu s-a mai uitat niciodată spre zidul acela înalt, roșu și uricios.

JURNAL DE FRONT

CEI DIN PRIMA LINIE

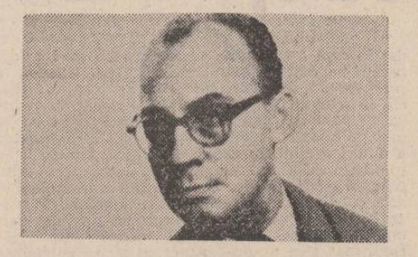

ion gh. pană

Din fuiorul acelei vremi de război continuau să se toarcă lungi fire de destine omenești ; iar firele se transformau într-o maramă cu multe și perfide ochiuri. Printre acele ochiuri ne încîlceam noi, ostașii Diviziei „Mărășești". Plecarăm în August cel mare, al lui '44, tocmai de la țărmurile Mării Negre, din Tomisul exilatului O. liu, bătînd un greu drum de foc. Pe la începutul lui octombrie 1944 ajunseserăm la poalele Munților Făget dinspre miazănoaptele Transilvaniei. În minte îmi stăruia linia roșie trasată pe harta operativă de coloneul Ion Botea, comandantul regimentului nostru.

...Și mi-a fost dat să mă aflu pînă aici, numai în linia întîi. Tot în prima linie — fie săpată în carnea pămîntului, zicîndu-i tranșee, fie, de cele mai multe ori mișcătoare, în chip de oameni ce se avîntau în salturi — am fost și mai departe, pînă în centrul Europei lîngă Praga de aur, împreună cu toată oastea românească, unde am urcat și noi pe nimbatul pisc al Victoriei din 9 Mai 1945.

Și aici, pe baza de plecare la atac, din fața fermei întărite de la Archid, și în inima ei, tu, primă linie, mi-ai zdrobit imaginea morții pe care mi-a dăruit-o frageta-mi copilărie ; „baba hîrca cea hidoasă cu înfiorătoarea-i coasă", primă linie, primă tranșee, m-ai întrebat : „Știi, omule cu arma, cum arată moartea pe front ?".

De la tine — primă linie — am învățat că moartea își apare uneori sub înfățișarea unui tiv de flori galbene la marginea unei poieni, ori a unei pajiști cu iarbă mătăsoasă sau a unui bogat lan de porumb, ori a unei pașnice căsuțe de țară sau a unei ferestre prietenoase de la primul etaj al blocului din față. Iar noi, voi, firava plăsmuire din carne și oase, din gînduri și sentimente, din doruri și visuri, din speranțe și sinistre presimțiri — noi, voi, ostașii primelor linii, ai tranșeelor din față, sîntem, sînteți cei dintîi și niciodată cei din urmă, care vă aruncați în fluviile de lavă ce se revarsă infernal din gurile de foc, de sub marama cu ochiuri multe, cea aparent nevinovată, cu care se mascheză moartea.

Și nu o dată privind de pe cîte o înălțime felii după felii din cîmpurile de bătaie, reflectam : „De acești anonimi, în chip de puncte, ce conturează niște arabescuri subțiri, aproape străvezii, care se întind pe sute și pe mii de kilometri depinde soarta armatelor, a popoarelor și națiunilor.

Cu gîndul mă și vedeam înapoia companiei mele din prima linie, a companiilor din fața celor peste o jumătate milion de oșteni români de pe frontul antihitlerist, grupuri dense de militari. Acolo în spate erau batalioane, regimente, brigăzi, divizii, corpuri de armată, poziții de artilerie, baze de tancuri, de aviație, depozite de echipament de război și tehnică de luptă, coloane lungi de mașini și care cu hrană și muniție, spitale de campanie, mari comandamente... Iar mai înapoia lor, satele și orașele țării mele, ale altor țări de-alungul cărora am luptat.

Și toată această mare suflare omenească — civilă și militară — își avea legat destinul de oamenii primelor linii. Dacă ele ar fi fost rupte, date peste cap, pe cei din spate îi înecau puhoaiele morții...

Destinatu-le-au acestora îndeajuns creatorii de valori artistice ceea ce li se cuvine? I-au brodat cu pietre de lumină și cu broboane de smarald pe cununa eternității ?

Ce cale lungă de la aceste reflecții și pînă la scrisoarea din prima linie pe care v-o transmit după 37 de ani, înmuind penița în cerneala amintirii mereu proaspete.

...Linia roșie, a victoriei, mi-a trecut din nou prin fața ochilor minții, prelungindu-se înainte spre Carei.

În noaptea de 24 spre 25 octombrie, Armata a 4-a română era gata să pornească la asaltul pentru eliberarea ultimei brazde de pămînt al vetrei străbune. Urmau să fie zdrobite forțele hitleriste din zonele Satului Mare și Careilor. Diviza noastră trebuia ca, înainte de ivirea zorilor, să ia legătură la stînga și la dreapta cu alte divizii românești, să elibereze orașul Carei. Mai spre nord, Divizia a 11-a infanterie, în cooperare cu o divizie sovietică, urma să elibereze orașul Satu Mare.

...În adăpostul meu, sub o foaie de cort, la lumina unei lămpi de carbid, așezat pe o ladă de cartușe, studiam misiunea pe harta ce-o întinsesem pe genunchi...

Începu să-mi joace prin memorie din nou linia roșie pe care am și trasat-o pe hartă de-alungul șoselei Ghenci — Carei — Urziceni (satul de frontieră de la vest de Carei).

Plouase mult și rece, ploaie de octombrie. Pămînturile din fața Careilor păreau o mare de noroi. Aici, în apropiere de marginea de apus a patriei, se pregătea ultimul asalt pentru eliberarea Transilvaniei. Răbdam fără clintire cernerea ploii care făcea să ne pătrundă frigul pînă în măduva oaselor. Greu mergea pregătirea atacului de noapte. Deasupra Careilor filfîiau necontenit rachetele fasciste. Încărcați cu tot echipamentul și armamentul de război înaintam tăcuți prin noaptea oarbă, viscoasă. Cînd am ajuns la calea ferată de lîngă margirea orașului, trecuse de miezul nopții. De-acolo trebuia să ne aruncăm, în zori, la atac. Dar tot acolo ne-a țintuit un foc repede ca un prăpăd. Fasciștii trăgeau asupra noastră cu tunurile și cu brandurile. Nu ne văzuseră, ci doar ne simțiseră. De aceea și tragerile lor erau dezordonate, nu ne produceau pierderi mari.

S-au refăcut legăturile telefonice. Prin ele s-a comunicat revenirea asupra atacului ce urma să fie dat în zori. Trebuia dezlănțuit un atac de noapte, prin surprindere.

Brandurile neînfricatului sergent-major t.r. Gheorghe Amăriuții, care trebuia să mă sprijine în ultimul asalt, se afundau în noroi. Mitralierele erau și ele așezate pe ranițe, așteptînd să-și reverse focul ucigător. Oamenii, descleiați din noroi, stăteau aplecați cu mîinile încleștate pe puști, pe automate sau pe puștile-mitralieră. Nimeni nu vorbea, nimeni nu șoptea. Întreaga companie, tot regimentul erau o încremenire neagră. Nici la lumina rachetelor nemțești nu se putea distinge pămîntul de oameni, atît era de groasă întunecimea. Timpul se comprima în secunde, secundele bubuiau în inimi, pocneau în urechi. A fost așa, ca o filfîire de aripi... Cîmpul cel viu s-a scuturat, a înțelenit. Potopul de umbre — soldații regimentului — s-a dezlănțuit fulgerător asupra orașului Carei. Dușmanul, desmeticit, a dat drumul focului, un foc încurcat dar puternic. Din spatele nostru au început să tragă artileria, brandurile, mitralierele, toate armele, vuia văzduhul în flăcări, în trosnituri. Bravii ostași ai sublocotenentului Ionescu, vitejii plutonierului Neagu, toată compania mea și compania locotenentului Costache, toți oamenii tuturor batalioanelor diviziei înaintau strigînd năprasnicul „Uraaaa!" lovind cu puștile, cu lopețile, cu baionetele. La ivirea zorilor, oamenii noștri aruncau grenade în ultimele puncte de rezistență ale hitleriștilor din centrul orașului.

În jurul orei zece, la 25 octombrie 1944, bravii noștri ostași au ajuns la bornele adevăratei frontiere de apus a țării. Salvele victoriei au răsunat prelung. Oștenii au luat în mîini fărîme din străvechiul pămînt românesc, l-au sărutat și apoi, cu ranițe, cu arme și gloanțe, cu mitraliere și aruncătoare, cu tunuri și obuze, au trecut dincolo de frontieră...

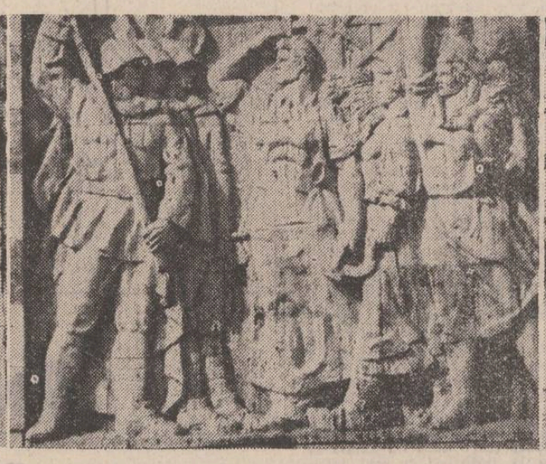

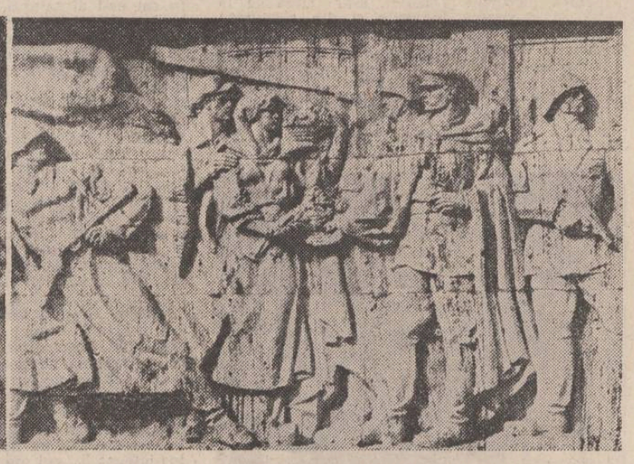

LUMINA ACELEI DIMINEȚI

george botez

„Să plece tovarășul George Popescu-Buftea, cunoaște foarte bine și zona, și orașul". Cam atît s-a spus la „centru", în ceasul cînd s-a luat hotărîrea. Nimic mai mult. Sau atît izbutise el să înțeleagă, în treacăt, atunci, la primirea misiunii. Ce-i drept, nici nu se interesase în mod deosebit de asta.

Îi bucurase prea mult misiunea încredințată și-l frămîntase mereu, în orele care se scurseseră de-atunci, o știa și-o simțea tot timpul. Cu toate astea, ceva îl surprinsese, totuși, încă din primul moment. Sigur că da... La Birlad ? !.. Nu fusese niciodată acolo. Și-atunci ?... De ce tocmai acum și astfel ? Ar fi ajuns acolo, oricum, mai devreme sau mai tîrziu. Însă n-ar fi crezut că tocmai așa. Dar... Dar cum va fi ? Și cum se va descurca ? N-avusese nici-o clipă intenția să se lămurească, el însuși, și cu atît mai puțin să le-o solicite. Da, cunoștea foarte bine zona, și orașul. Dar numai din ceea ce citise ! Se remarcase chiar, e-adevărat, prin cîteva studii și articole despre cetatea de pămînt bîrlădeană. Încercase, de asemenea, să convingă autoritățile de valoarea inestimabilă a unor mărturii arheologice ce zăceau, probabil, la cîțiva metri sub gunoiul adunat, cam de multă vreme, în partea aceea, dinspre gară, a urbei. Și nu vorbise ca de niște ipoteze și atît. Era sigur de acest lucru, dar nu-i ajunseseră niciodată banii, nici lui, nici colegilor de catedră, nici profesorului, ca să le-o poată demonstra. Adică să le scoată la lumină... Numai că săpăturile arheologice costă, nu glumă ! Așa că se remarcase, într-adevăr, nimic de zis, dar rămăsese cunoscut numai prin ce știa, prin ce citise și prin ce scrisese despre Birladul spre care se îndrepta acum... Și... Dar cîte nu știa !... Totul începuse de la falsul acela celebru, îndată ce aflase despre existența vestitei și controversatei „diplome bîrlădene". Întîi îl contrariase, pur și simplu, dar apoi l-a amuzat, cumva, gestul acelui mare erudit și... Hașdeu-mai-mult-decît-toate, de-a împinge, pînă la marginile unei gafe, încercarea care i se păruse și așa destul de nesăbuită, de-a mistifica, prima atestare documentară a orașului cel puternic, pe vremuri, din Țara Moldovei de jos.

De parcă n-ar fi fost deja cunoscută cronica aceea Kieveană, a lui Nestorie, datînd din 1174 ? ! Cu pasajele pe care ajunsese să le știe pe dinafară, despre neiertătorul Andrei, cneaz de Suzdal, care, supărat pe frații Rostislavici, îi amenințase cu exilul, la Birlad... Urmase o perioadă încordată, de studiu intens. Și-o amintea foarte bine, căci, pe atunci, îi fuseseră în preajmă doar Ion Neculce, Mtron Costin, Grigore Ureche, Dimitrie Cantemir, Al. Papadopol-Calimah, Ion Bogdan, V. A. Urechia, Nicolae Iorga, Iacov Antonovici, C. Giurescu și atîția alții, cu cărțile lor cele multe și grele, pline de istorie...

Atunci se și formase cu adevărat, sau se deformase, mai bine zis, cine putea ști ? ! Cert este că, de atunci, își schimbase cam toate obiceiurile și că, tot de atunci, se îndepărtase, parcă, de viață, cufundat cum stătea, mai tot timpul, între pagini de letopisețe sau de tratate academice. Citise mult, chiar foarte mult. Trăise ca un schimnic (îi plăcea mult cuvîntul și-l folosea adesea, referindu-se la propria-i viață) și citise, iscodise tot ce se putea ascunde, încă, în paginile care-i deveniseră atît de dragi și de familiare.

Și-atît de totalitare, de acaparatoare... De parcă nu și-ar mai fi avut prietenii și tovarășii, celelalte obiceiuri și speranțele sale, din totdeauna. Le avea, însă, pe mai departe, sigur că le avea. Numai că gîndul lui, ochii lui...

Cu cîtă patimă citiseră ochii lui totul, scrisorile și documentele de la Arhive, sutele, miile de pagini dintr-atîtea biblioteci. Încît, întelesese, pînă la urmă, că Berladnicii, neamul acela de bărbați viteji, deopotrivă pescari și pirați, din tată în fiu, coborînd, în lotcile lor iuți, pînă-n Mediterana cetăților bogate, și-a negustătorilor jegmănitori ce trăiau în ele, sau urcînd pe apele învolburate ale Azovului, pînă la cnezatele unor vecini la fel de viteji, berladnicii aceia, și-o repeta mereu, merită să le consacre încă mai mult timp, mult mai mult. Visa, de altfel, la un viitor în care să poată sintetiza totul și să ajungă, chiar, să scrie o carte. Da ! Să scrie și să le dedice o carte, una cît mai mare, dar întocmită pe-ndelete. Căci ei îl îndatoraseră, parcă, prea mult, cînd îi încredințaseră, dintre pagini, pînă și gîndurile lor războinice și nu doar partea pe care i-o păstraseră, oricum, din visurile lor, cele multe, cu care se întorceau, totdeauna, spre apele atît de albastre, de acasă...

Se gîndea și la un roman istoric, pe care să-l facă atrăgător, scriindu-l ca să-l citească, cu-adevărat, toată lumea și să îa aminte, de-asa viteji. Toți cei care nu aveau, probabil, habar de articolele și studiile lui riguroase, precum și de revistele ce se prăfuiau atît de repede, în care le tot publica ! Acum, însă, avea să-i și cunoască pe berladnici, de-adevăratelea, pe cei de-acum, contemporani cu el, pe tovarășii lui de acolo. „Trebuie să avem grijă de stejar", asta trebuia neapărat să le spună. Întîi de toate. Numai de n-ar uita vreun cuvînt. Știa prea bine cît de mult contează asta...

Dar nu avea să uite. Se cunoștea, prea bine, pe sine... Cu toate astea, stătea cu ochii îndreptați spre cartea din fața lui și-și repeta mereu parola, convingîndu-se abia astfel, din nou, că nu avea cum s-o uite. Iar cartea aceea, pe care-o luase, întîmplător, de la anticariatul Cretzulescu, să-i țină tovărășie, pe drum, sfîrși prin a-i captiva întreaga luare aminte...

„Ce bine că mai putea să citească", se gîndi, apoi, satisfăcut. „Asta-i păcatul trenurilor de noapte, mai gîndi : tu vrei să citești, iar alții, și în general cei mai mulți, vor să doarmă, supunîndu-te, obligîndu-te să-ți stringi cartea între genunchi, a neputință, a veghe silită, contrafăcută, cum niciodată nu ți-o doresti"... De data asta, însă, avea niște tovarăși de drum foarte cumsecade. Așa observă. Stăteau adînciți parcă în ei și tăceau sau somnolau, fără să-l bage nici măcar în seamă, lăsîndu-l, oricum să citească. Și el se și apucase să facă asta. Tot mai din plin !... Citea cu un aer foarte concentrat, tot mai preocupat de cartea pe care o alesese, pare-se, bine, și-o repeta, ca pentru un drum lung și greu. Rareori se nimerea să găsească (avusese timp să constate acest lucru) o carte potrivită pentru tren și mai ales pentru drumurile astea, de noapte, cu care nu era obișnuit deloc.

„Cît privește aventura lui, de-acum, uite, totul decurgea foarte bine". Gîndi asta și se mișcă pe locul lui, căutînd instinctiv să se așeze cît mai comod. „Cît mai comod ?, tresări deodată, așa, Bufteo, cît mai comod ?". Privi repede în jur, cu teamă. Cu puțin prea multă teamă, ce-i drept... Dar începea totuși să-i fie teamă ? ! Nu se așteptase la asta ! „Bufteo, lasă cartea, își spuse, doar n-ai vrea să treci drept „cioară albă". Asta-i vreme de citit ? Și ce crezi că gîndesc cei din jur despre tine, văzîndu-te cum te-ai instalat de tacticos, la vremea asta de război și de cumpănă ? !". Gîndea fertil acum, preocupat că timpul trecuse, iar el...

Își privi ceasul, tot mai îngrijorat, trase cu coada ochiului la vecinii de compartiment și așteptă. Așteptă, hotărît să aștepte pur și simplu. Atît. De acum, trenul nu mai avea mult de mers, oricum, și el trebuia să aștepte. „Răbdare, Bufteo, da, da, fii răbdător ! Fără citit și-alte mofturi !". Asta-și spunea acum, în vreme ce Birladul misiunii lui se apropia...

★

Popescu-Buftea cobori din tren printre primii. Gara Birladului era pustie și cufundată complet în întuneric, dar el trebuia oricum să bage bine în seamă dacă printre călători, cine știe ?, nu se găsește vreunul care să-i țină loc de „umbră" sau cam așa ceva... Așa că se apucă să-și facă de lucru cu bagajul, stînd aplecat deasupra lui, dar trăgînd cu coada ochiului în toate părțile. „Ce păcat că m-am luat cu cititul, mai tot drumul !", la asta se gîndea acum, dîndu-și seama cu părere de rău că nu va putea să rămînă pe loc, prea mult timp. Luă în mîna stîngă geamantănașul și o porni așadar după ceilalți cîțiva întîrziați, spre ieșire. Întrezări, apoi, bulevardul cel lung și puținele siluete care se destrămau, parcă, pe trotuare, spre casele lor, din noaptea orașului, și se grăbi, la rîndu-i, dorindu-și în gînd să găsească repede strada cu numele știut. „Ce bine că ceferiștii stau totdeauna pe lîngă depou și deci în preajma gării ! Sper să am noroc. Și poate că o să se termine repede, totul". Așa credea Popescu-Buftea. Și tot așa meditînd, intră în strada în sfîrșit aflată. Schița cartierului se dovedise, așadar, clară. Apoi se grăbi să dea de casa conspirativă. Abstractizînd totul, ca de obicei, și gîndindu-se, prea mult și prea absent, parcă, la ce ar fi trebuit să facă și la cît a făcut din tot ce-i fusese recomandat, a revenit mai greu, apoi, la realitate. De aceea, prima împușcătură l-a făcut doar să tresară puternic. Dar imediat... n-a reacționat în niciun fel. Dinspre capătul străzii s-a tras însă iar. Rămăsese nemișcat și era o țintă ușoară, chiar în întunericul acelei nopți. Împușcăturile se apropiau, totul dura numai clipe, iar pași dușmănoși se precipitau, în ritmul unui țignal de polițist, probabil, de prin preajmă. Conștienți de tot ce se întîmplă, cei doi bărbați au ieșit totuși, din curtea casei conspirative, cu aerul cel mai firesc din lume. Riscau. O știau. Dar nu aveau de ales. Trebuiau să-i iasă în întîmpinare. Și să încerce să salveze... ce s-o putea! Aveau să vadă... „Trebuie să avem grijă de stejar", s-a grăbit să le spună Popescu-Buftea, dar se cunoștea că era încă buimăcit. N-a auzit bine ce i-au răspuns, le-a simțit numai umerii puternici. L-au încadrat și l-au reînviorat, parcă, silindu-l să meargă în pasul lor și să alerge apoi. „Știți, nu m-a urmărit nimeni, nu-mi dau seama...", asta încerca să-i convingă, alergînd între ei, dar împușcăturile se înmulțiseră între timp și nu te puteai aștepta la vreun răspuns. Cei doi bărbați tăceau, oricum, alergînd tot mai repede, prin străduțe pe care le știau probabil prea bine, dintr-atîtea alte dăți...

„N-are să se termine, Bufteo, cum trebuie și nici măcar nu esti înarmat", îi străfulgeră apoi prin creier, simțind în același timp greutatea tot mai împovărătoare, la alergat, a geamantanului. Parcă ghicindu-i gîndurile, bărbatul din stînga îi prinse mîna și-i preluă geamantanul cu materiale, cu brațul său drept. „De Buftea să mă știi, așa mă cheamă și-ți mulțumesc", atît putu să-i răspundă, alergînd mult mai ușor, astfel, cu mîinile goale.

★

Nu apucaseră să privească spre urmăritori, înainte de a fi ajuns, vădit nemulțumiți de traseul ce le fusese impus, la apa cea murdară, a Cacainei. Pe ultima stradă, de pildă, o uliță întortochiată, de fapt, cotieră, în final, fără să mai aibă vreun drept de alegere. Cei doi bărbați au știut-o, dar nu mai rămăsese nimic altceva de făcut... Ce puseseră mai greu în balanță o-nclinase, oricum. Așa că urma „căderea" lor și a tovarășului de legătură. Buftea, cum zicea că-l cheamă. Dar îi salvaseră, însă, pe tovarășii din conducere, pe ceilalți participanți la consfătuire.

Cine nu știe, doar că... ? ! Da, că într-un oraș atît de mic, o urmărire ca aceasta, de noapte, avea să fie mult mai mult decît suficientă pentru raporturile siguranței, pentru curioșii deșteptați din somn, pentru legea cea eternă a evenimentelor puțin probabile, la urma urmei ? !...

Așa că, în urmă, tovarășii lor aveau să plece, pe rînd și să dispară din casa conspirativă, redevenită, apoi, locuința cea modestă a cuiva, a unui anonim oarecare, pe cine îl va mai interesa, asta, după un timp ? Și încă în mod deosebit ? !...

Cineva, nu se mai știa exact cine, spusese că el crede că sînt vinovați. Acum toți credeau la fel, era și mai simplu, de fapt, apa trebuie să fie rece ca ghiața, la ceasul ăsta de noapte, bărbații ăia trei nu stau degeaba acolo, în mijlocul valurilor... Într-adevăr, cei trei rămăseseră înghesuiți unul într-altul și însingurați de cei din jur... Fiindcă, în preajmă, toți oamenii le strigau să iasă, vroiau să-i scoată din apă și debitau, între timp, versiuni de tot felul :

„Au tăiat cu cuțitul un prieten, ba nu, s-au bătut pur și simplu, un altul îi văzuse jefuind, cîtiva adolescenți se plîngeau de fetele lor..."

Ei trei stăteau, însă, drepți și lipiți unul de altul, rămași încă acolo, în mijlocul valurilor, se cunoșteau că dîrdîiau de frig, așa c-au trebuit să-și amintească de șuvoaiele de la fund, de apa mai caldă, care răminea totdeauna acolo. S-au scufundat, ca la un semn, aveau să se mai încălzească puțin. Dar cele două maluri s-au neliniștit, zeci de mîini au aruncat pietroaie, alții, doar curioși, au așteptat. Au așteptat să se înece, să scape, oamenii ceilalți de pe maluri, să se dezbine cumva, totdeauna așteptî cîte ceva deosebit de la o dandana ca asta...

Mai apoi, riul s-a tulburat. Prima spinare a apărut și a icnit de durere, pietroaiele înseamnă cel puțin asta, apoi le-au primit răbdători, totul e să nu te lași doborît prea repede și să speri, mai ales, cît poți mai mult... În legea ei, a doua spinare o ajută pe prima, a treia n-a mai ieșit, dar asta după un foc bine țintit, de revolver. A doua spinare era a lui Popescu-Buftea... Se simțea neputincios, însă, alături de durerea din preajmă-i și privea țintă, cînd spre un mal, cînd spre celălalt.

„Îți plesnește capul de gînduri, Bufteo, la dracu cu luna care a ieșit și cu noaptea asta frumoasă, carte despre Birlad, n-am să te mai scriu !..."

Spinarea a treia ! Nu se mai mișca deloc... Au pornit, cu dreptatea lor, să iasă spre un mal. Două spinări, nu mai avea importanță care. Îi aștepta o altă răfuială, știau. Pe malul celălalt, un aparat de radio se auzea limpede cum făcea sincope, toți cei din preajmă se simțeau liberi să-și dorească orice, chestiile astea sînt altfel cînd le trăiești doar ca martor ! Dar cele două spinări au înțeles că totul se împarte în fracții, o dreptate de trei, o dreptate de doi, mai bine zis, și o dreptate mai altfel, mult mai mărunt împărțită, deși egală, inițial, cu cealaltă, nu poți sau nu-ți vine să meditezi, oricînd, la tot ce ai învățat, despre aceste idei metafizice, dar asta-i altceva. Pe mal îi așteptau agenții, cineva îi socotise sau doar vroia să-i scoată vinovați, în fond...

Oamenii au dat să pună mîna pe ei, să-i întrebe ce și cum, să-i pedepsească, de va trebui. De lîngă o mașină neagră, luxoasă, ivită acolo nu se mai știa cum, a țîșnit însă un bărbat, făcîndu-le semne autoritare polițiștilor.

„Sînt comuniști, a urlat, și-i arestăm pentru siguranță"... „Paștele mamii ei de siguranță !", a răsunat răspunsul, instantaneu, fronturile despărțindu-se, după un alt rost. Pietroaiele au lovit din nou, năpraznic. Pietroaiele țînteau parcă și mai bine, acum, iar cercul de oameni s-a închis, amenințînd, în altfel...

„Dați-le drumul, sau vă omorîm cu pietre", au somat oamenii, așteptînd, dorind, hotărînd să-i elibereze pe cei la a căror arestare contribuiseră și ei, nestiind cum stau lucrurile. Și-au tăcut o clipă, așteptînd tot atît. Într-o liniște mare.

Dar agentul acela, civilul care făcea pe șeful, sau, cine știe, poate chiar era vreun grangure mai mare, nimeni din mulțime nu-l știa, a tras repede. A tras de două ori. Era profesionist, se vedea, și-a tras foarte repede. Pentru că pietroaiele l-au izbit și l-au amuțit de-abia apoi. Numai pe el. Toate, pe el ! Ca toți învinșii, toți ceilalți polițiști și-au aruncat armele. Și-au plecat, unul cîte unul, strecurîndu-se stingheriți prin mulțimea care le făcea totuși loc. Armele însă...

Sigur, cineva le va folosi în continuare. Așa că oamenii le-au ridicat de pe jos, pentru asta. Dar mîinile lor au ridicat apoi și trupurile celor doi bărbați împușcați. Trecînd înot, oamenii de pe malul celălalt au ridicat din apă și cea din urmă spinare. Spinarea a treia !

Alături, iarăși alături, cele trei spinări au pornit apoi, purtate de mîinile mîini. Se făcea dimineață. Purtate de mîinile oamenilor, cele trei spinări, au pornit, așadar, către dimineață. Și spre lumină?

Se lumina, într-adevăr, tot mai mult. Și oamenii care-i purtau s-au cunoscut între ei, bîrlădeni, de nădejde, cum se știau. Și oamenii s-au înțeles, din priviri, numai. Și oamenii au hotărît să meargă cu cele trei spinări, înainte, către lumina, ce le părea cumva deosebită, acum, a acelei dimineți.

atelier literar
poșta redacției

DANA COSMA: Ne trimiteți de la o vreme, niște pagini (in versuri sau in proză) foarte nebuloase, confuze, de neînțeles (lucru agravat și de grafia dv. parțial indescifrabilă). E de la sine înțeles că, în asemenea condiții, osteneala dv. riscă să rămînă cu totul inoperantă, nefolositoare.

C. PETRU: „Balada diavolilor mărunți", deși încă nepusă la punct, plină de stîngăcii și nesiguranțe prozodice, pare ceva mai structurată pe un sens, pe un motiv. Celelalte două, risipite, indecise, par să nu știe încă ce vor să spună.

ANDREI NICOLAE: Două lucruri curate, sensibile, rotunde: „Revelație", „Plimbări". Celelalte, nu lipsite de unele calități, rămîn totuși împrăștiate, insuficient cristalizate.

DANIEL TEODORESCU : Sînt auspicii bune, în aceste jocuri de inteligență și fantezie, pline de idei și imagini îndrăznețe, interesante. Există, firește, și o anumită lipsă de experiență și de meșteșug (care face ca, uneori, textele să rămînă greoaie, incîlcite, aglomerate, lipsite de fluiditate și naturalețe), după cum există, inerent, și un mare apetit al frondei și paradoxului, al expresiei și metaforei șocante, pe care aceeași lipsă de experiență îl lasă uneori să scape de sub control și să așeze pe hîrtie lucruri ostentative, forțate, neconvingătoare. Dar cele mai bune pagini de-acum („Concediu", „Metamorfoză", „Solitudine", „Numire" și, mai ales, „Obsesie" — care ar merita un efort de concentrare și finisare mai atentă) ne permit să așteptăm bune rezultate viitoare.

M. STAMATE: Sînt unele semne timide, de început. Merită să exersați în continuare, dar, mai ales, e necesar să acordați studiului și lecturii cea mai mare atenție și cea mai mare parte a timpului dv.

A. PETRIȘOR: Sînt unele lucruri promițătoare, dar proprietatea și acuratețea expresiei mai lasă de dorit (aglomerări de vorbe parazitare, nebulozitate, etc). „Distanță", „Oboseală acumulată", sînt paginile cele mai aproape de reușită (în „Rezervație", numai finalul ajunge la poezie, după o înșirare de imagini confecționate, uscate, fără ecou).

BOGDAN T. : Felicitări! (N-am avut nici o îndoială!...).

LISAVETA POENARU: Sînt multe pagini de versificări oneste, niței discursive, fără relief deosebit, fără undă lirică. Dar sînt și cîteva în care se simt niște înzestrări mai mari, încă nevalorificate îndeajuns, care ne îngăduie să sperăm în reușite viitoare mai semnificative: „Singurătate", „Despărțire", „Prietenul", „Impas", poate și „Bucureștiul vechi".

T. ȘERBAN: Nu prea se potrivesc preferințele și evaluările, ceea ce, la urma urmelor, e în firea lucrurilor. Din versurile de-acum (în general, mai slabe ca altădată) doar „Condiția nemuririi" și „Copilărie" pot fi menționate, dar fără „notă de trecere" (adică de publicare). Mai interesantă (de fapt, singurul lucru cu adevărat important) e îndărătnicia tentativei de a pătrunde în facultate (sperăm să ne dați o veste bună!). Oricum, această luptă (care e, în fond, lupta pentru salvarea dv. !) merită, în continuare, toate eforturile de voință, de pregătire, de speranță. (Între timp, nu trebuie să vă lăsați invadat de acreala și ura de „cîine bătut", de „nedreptățit al vieții", care duce „luptă de clasă" cu vitrinele restaurantelor de lux etc. Această „apă neagră" e în stare să vă ucidă sufletul și să vă pustiască tinerețea !!...).

I. CRAIOVA: „Incertitudine", „Jalbă", „Pescărușul rănit", „Indemn", „Hanul din vale", „Prinz de datină". (S-au ivit o serie de dificultăți în transcrierea textelor dv. ; pe viitor, vă rugăm să apelați la o mașină de scris).

DAOS : Nu era nici o bănuială, ci o simplă constatare: versurile erau leit „made" !... (Cit despre hoț, dacă merită cumva acest calificativ, el rămîne, deocamdată, după o vorbă veche, „negustor cinstit"!...). Cele bune!

Vasile Genes (ceva, în „Slujind riul", „Florile"), **A. A. Oprea, Iulian Trystar, Gh. Oprișan, Francisc Forca, Lucian Pirjol, Aurel Zgheran, Mariana Onel, M.V.F.S., M.V. Filon, C. Arăpaș, Ion Benea, N.R. Alexa, Ion Răducu, Gh. Gh. Naum, Leonida Galben, Emil Ț., Nicolae Mariș, Geo Cristian, I. Tatu, A.X. 4, Pascal Negoescu, Nicolae Stanciu, Liviu Pavelescu, C.D.P. București, Călin Nicolae, Constanța, Mariana Coltatu, Cătălin Isman, I.R. Salsovia** (mai bine, în „Ei peste tine și tu..."), **Nicolae Vlăduț, Darie Danileț, Gh. Dragotă, Alec P.** (ceva, în „Păsările"), **Valentin Buhoci, Vlad Vilceleanu, Constanța Taslău, Martin Culcea, Eusebie Cunescu, Mitică Dodoi și Alma Mater, Nicolae Benea, Ionel Bălan, Ioan C. Gîrboveanu, D.B., Corbea C. Farcaș, Iakim B. Mal, Cristian Ovidiu, Gh. Florin, Al. Conduraș, Lacrima Voievod, Petrache Lupu, Adr. Vulpescu, Gabriela Vișan, Make P., Țaria Mărău, Petru M. Stoian, Dimitriu L.N., Nicolae Miron:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Pace

Ei priveau îmbrățișați fumul
ce se ridica dintre ruine,
alături o mamă își strîngea
pruncul salvat ca prin minune,
o femeie nebună legăna
un bolovan învelit în scutece,
liniștea era tulburată de
scîrțîitul unei uși ce ducea
nicăieri.
O orătanie trecu ciugulind
ici un ochi, ici o mărgea
fermecată și nimeni nu credea
că războiul se terminase
definitiv, îl credeau aminat
pentru altă dată.

BORIS MARIAN

Definiție

Amintirea ?
O icoană în care
un copil mușcă
din miezul unui harbuz,
pe un cîmp
cu pilnii făcute de obuz.

NICULAE ALEXANDRU VEST

În furtuni

Fintina
ca o viață
în pieptul pămîntului
așteaptă
de milenii
cu mîna întinsă spre cer —
este un semn
de răbdare
pentru pămînt,
pentru țărani —
și iarna
stă neclintită
cu pieptul
desfăcut în furtuni.

MARIN CIORANU

Rădăcini

Virsta mea
e ca un epolet auriu
pe umărul muntelui.
Mă răspîndesc în patrie,
lacrima satului
încolțește în palma mea
și deodată devin
rădăcina ei
peste care se așează
numele vostru.

MIRELA CRISTOFAN

Datină

Pe coastele vechilor grădiști
nedeile pămîntesc ne consacră,
alaiurile bucură arnici, mătase,
satele primesc cu pîine, sare și apă.
La fiecare pas se întinde o mînă de fum,
o cană de lut albastru,
un ulcior cu lapte
care te îndeamnă să rămîi
oaspete,
pierdut
în mireasmă de bouri și fin.

MIHAELA COSMETTO

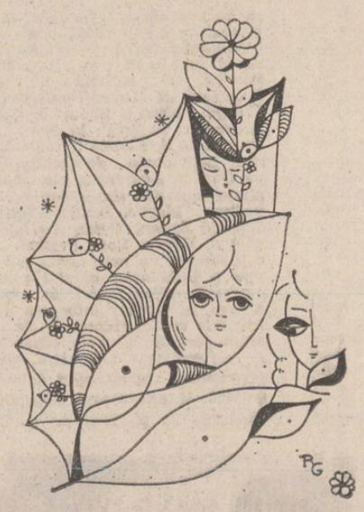

Desen de Raluca Grigorcea

Ritual de început

Firul de iarbă,
Lacrima nopții.
Zefirul. Curgerea. Zborul.
Și pretutindeni
încălzitul mîinilor din zori
la lumina culorilor
aprins retrezite...
Iată
ce tulburătoare poezie
lucrînd la amfora zilei
din care vom sorbi,
împreună cu țara,
înalte sărbători de lumină.

AUREL ALBU

Pînă la capăt

Pînă la capăt, oricît e de greu,
în freamătu-adînc al poporului meu,
în fapta și spiritul lui avîntat
nu-n urlet, cu pumnii în piept să mă bat

Pînă la capăt cu cei înhămați
la carul veciei din munții Carpați,
cu marea și codrul comori ascunzînd,
cu taina luminii de dor și de gînd,
departe de spiritu-abil și pervers
croindu-și, vremelnic, absurd univers,
departe de duhul servil și lacheu
străin înălțării poporului meu.

Pînă la capăt, puternic și blînd,
cu patria-n sîngele meu luminînd.

PETRE VLAD

Toamnă însorită

O toamnă blîndă însorită toată,
Subțire, ca o fată din povești,
Privindu-mă, ca mama-mbujorată
Mă poartă prin pădurile-i crăiești,
Prin lunci și prin zăvoaie înecate
În riuri lungi de brumă, fără punți,
Unde bat minjii-n pîntece lăsate
De iepe, nechezînd, pînă sub munți,
Să mă adoarmă poate-n claia lunii
Albastra pace-a rodului culeș,
Sub cap cu glia, cum făceau străbunii,
Să pot visa la tine mai ales ;
Nespus de dulce prea frumoasă țară,
Încinsă-n briu de soare tricolor,
Pînă voi deveni o primăvară
Schimbîndu-mi toată dragostea în flori !...

ION CRAIOVA

Dor

aici sau acolo
la fel liniștea te înconjoară
cu gheare dulci gelatinoase dar ție
îți amintește de cîmpiile roșii
de victoria macilor sălbatici
năvălind în rama goală
și vei lipsi în perioada binecuvîntată
dintre muguri și frunze
ce bucurie comoara coroanelor verzi
pentru tine va fi
din loc în loc pătată prevestitor
de fragilul roșu sălbatic
care se stinge la cîteva clipe
după ce e depărtat de pămînt.

VIORICA IONESCU

JURNAL DE POET — Croația

Am stat cîteva zile la Zagreb cu doi ani în urmă între acești oameni harnici și iubitori de natură mai ales de albastrul Adriaticii pe care țin s-o revadă aproape la fiecare sfîrșit de săptămînă în tot cursul anului. Universitatea din Zagreb pe care am văzut-o mi-a rămas în mine ca una dintre cele mai bine puse la punct din Europa, bibliotecile și sălile de curs, numărul mare de studenți și mai ales diversitatea învățămîntului umanist, mulțimea limbilor studiate, aproape toate ale pămîntului, unele frecventate de un număr foarte restrîns de studenți cum de altfel este obiceiul în toată Europa, dar așa se face știința, astfel se păstrează moștenirea trecutului umanist din generație în generație.

Se predă și limba noastră la Zagreb, cum se predă și rusa, chineza și ebraica veche ca să nu vorbim de limbile clasice sanscrita, latina și greaca și absolut toate limbile europene.

La Uniunea Scriitorilor din Zagreb am primit un număr mare de cărți de poezie traduse în limbile de circulație europene, tipărite acasă sau în edituri vest europene, ediții bilingve. Tot ce-i valoare în cultura lor este tradus și la îndemîna celui ce vrea să cunoască tradiția și vrednicia acestor oameni.

Catedrala orașului la care s-a lucrat veacuri de-a rîndul păstrează pe un perete vestic interior, săpate în piatră, textul cel mai vechi de limbă croată iar într-o nișă o operă a marelui sculptor Mestrovici.

Zile de-a rîndul am urcat dealul bisericuței și al casei memoriale ce păstrează cîteva capodopere ale sculptorului atît de înrudit cu Anghel al nostru în multe privințe. Dar despre toate acestea voi reveni în amănunt la vremea potrivită. Ceea ce păstrez în memorie ca o comoară pentru un îmi cînd va fi, este acel tînut de apă în cascade și lacuri de la Plitvice, o minune a Europei, pe care I-am străbătut de două ori, a cărui frumusețe este paradisiacă.

Ioan Alexandru

Factor de conștiință

Urmare din pag. 1

mai mare măsură din munca și viața poporului, să servească poporul. Trebuie să înlăturăm unele concepții cosmopolite, care se mai manifestă și la noi, potrivit cărora arta și cultura patriotică ar aparține unei perioade din secolul trecut, că acum nu mai sînt la modă.

Sigur, marile valori ale culturii noastre clasice și contemporane își ocupă firesc locul în mintea și inima cititorilor, în conștiința publicului. Valoarea și timpul creației se conjugă la timpul istoric mereu concret și mereu prezent prin succesiunea și ființa însăși a tuturor generațiilor și nu putem decît să subscriem la un asemenea îndemn și să ne facem cît se poate mai autentic și mai profund datoria. Un fenomen de viață, fenomenul cultural-artistic nu se poate fragmenta pe porțiuni de timp depășit sau nu ci, unitar, se leagă prin scara însăși a valorilor de tot ceea ce năzuiește și dă chip concret de împlinire muncii și vieții sale poporul, de tot ceea ce s-a făurit și se făurește în libertate și demnitate pe pămîntul țării. Patriotismul a fost și rămîne una din condițiile supreme ale creației.

Despre Blaga cu un tînăr siderurgist

Urmare din pag. a 3-a

elevi, studenți, țărani, muncitori, tehnicieni, profesori și învățători, veniți din toate județele țării la Sebeș-Alba ca să recite, nici mai mult dar nici mai puțin decît Blaga, într-un concurs de recitatori-amatori, înscris în prima manifestare națională organizată la Sebeș, acasă, în memoria marelui poet ardelean. Dar au fost ! Și trei seri la rînd, de fapt trei nopți tîrzii — stelele luminau totdeauna deciziile juriului — am ascultat, am trăit, m-am îndestulat sufletește de versurile lui Blaga rostite, firește, uneori cu stridențe, cu tonuri prea aspre, și în general prea strigate, dar, cel mai adesea, într-o comuniune atît de fidelă cu textul încît nimic nu te putea împiedica să-ți imaginezi băieții și fetele-acelea din Rădăuți și din Giurgiu, din Satu-Mare și din Constanța, din Brăila și din Rîmnicu-Vîlcea, poposiți în vara fierbinte din mijlocul Cîmpiei Transilvaniei cu trenurile de noapte, ca să ajungă la selecțiile de dimineață, pe scenă, morți de somn dar plini de nădejde, rostind mesaje înalte din „Nebănuitele trepte" și „La curțile dorului". Ajungea chiar și-atît : faptul că un adevărat „popor muncitor" de tineri veniți, benevol, din toate hotarele țării, conviețuiseră intim, cu poezia, îl studiaseră, sigur, pe Blaga, trudiseră să-i pătrundă rostirea și taina, înainte de-a păși cu acea minunată timiditate pe scena înecată-n lumini. Da, mă gîndesc că era destul chiar și atîta : culturalizarea în masă, pe opera unui mare poet al literaturii române, sub auspiciile unui festival închinat artiștilor amatori.

Dar a fost și mai mult. A fost să fie mai mult, fiindcă între băieții și fetele acelea au fost „voci", prezențe absolut remarcabile, excepții cum rar întîlnești chiar și prin teatrele de tradiție din țară și din București. Mărele premiu a fost obținut de un siderurgist de la Hunedoara, Ion Mermezan, un băiat atît de blond și frumos că numai calificarea de bază-l oprește să fie chemat june-prim, pe orice scenă de teatru sau chiar la televizor, dar care nici pe departe n-a rupt prin „cum arăta" față de „cum recita", în fapt cum rostea (pricepuse că Blaga nu suportă cîntatul ci zisul) relevînd, profund și inteligibil, semnificațiile poemelor.

Port, din nopțile acelea de iunie, gîndul acesta absolut neclintit : dacă i-aș găsi numele lui Ion Mermezan pe afișul, tipărit și în presă, al teatrului muncitoresc de la Hunedoara, n-aș pregeta să pornesc într-acolo cu trenul, învesmîntată în ținută de gală, așa cum ne-am deprins prin tradiție să celebrăm cultura, atunci cînd nu este o întîmplare ci un eveniment.

Care e rostul scriitorului de profesie în împrejurări similare cu festivalul organizat de minunații activiști culturali de la Sebeș, în iunie ? Să se bucure și să ajute cu puteri necrutate ca sub auspiciile unui festival de proporții naționale, apropierea de marile valori literare să nască... valori.

Patrie, politică, poezie

Urmare din pag. a 3-a

căci un asemenea produs reține lirica pură a mișcării de agitație iar nu obiectul ei nemijlocit care poate fi pieritor.

Proporția liricii „ patriotice" și „politice" într-o literatură este dată în fond de istorie, văzută global, precum și de momentele cronologice izolate. Literatura italiană e „politică" odată cu Dante și în Risorgimento, fiind, în această a doua întruchipare, și pigmentată „patriotic". Spaniolii sînt înclinați către lirică „patriotică" prin aceea că sentimentul național este la ei o trăsătură aproape consangvină. Francezul e „patriot" în poezia războiului și politic atunci cînd este „revoluționar". „Patriotismul" liric german pare a veni dintr-o înrădăcinată fervoare metafizică și este „politic" de predilecție în „Sturm und Drang" și în expresionism. Astfel de disociații pot fi verificate și în altfel de geografii.

Dar literatura română ? Ea este îmnică odată cu Dosoftei, slăvind o Moldovă arhaică în ritm de verset, e „politică" la Cantemir, atunci cînd vom dovedi ca „Istoria ieroglifică" se poate versifica. „Politichie" multă reiese și din poemele cronografice ale stihuitorilor luminiști, ca și din ceea ce ne-au lăsat pașoptiștii, contemporani cu Rigas și cu eteriștii. Mult patriotism poetic stă în istoriada lui Bolintineanu, ca și în pastelurile lui Alecsandri, care e un poet „politic" al momentului în „Ostașii noștri" și nu doar acolo. „Patria" eminesciană e un Eden unde spiritul se întoarce regresiv, iar „Scrisorile" sînt în general, și nu doar ele, „politică" redusă la prototipi. Estetul Macedonski debutase cu producțiuni pe teme patriotice, întreaga lirică din jurul momentului 1918 este „politică", întrucît agită un sentiment public, și „patriotică" fiindcă vehiculează această matrice în chip de obiect poetic (Goga dă exemplul notoriu). Ceea ce azi este politic în lirica lui Ion Gheorghe provine din amplificarea unui simțămînt patriotic arhaic și din ideea că lumile cronologice se repetă. „Patriotică", și, prin evocarea unei condiții naționale de esență tragică, politică e poezia lui Ioan Alexandru. Nu din alt raționament izvorăște „patriotismul" numenal, extras din istorie, de Adrian Păunescu precum și galopanta lui poezie politică.

Într-o literatură, precum este a noastră, unde noțiunea de „patriotism" e confundabilă cu însăși condiția creației libere, a face așadar „poezie patriotică" nu este doar o exprimare estetică, este un act politic, este „politica" însăși.

REVISTA STRĂINĂ

● **CENTENARUL ENESCU** este marcat în străinătate de numeroase manifestări în cadrul cărora personalități ale vieții culturale și artistice, muzicieni de prestigiu, reprezentanți ai caselor de discuri, ai radioului și televiziunii omagiază personalitatea celui mai de seamă compozitor român, unul dintre cei mai mari muzicieni ai secolului nostru. În deschiderea Festivalului internațional de muzică de la Lucerna, în cadrul unei conferințe de presă, a fost anunțat că această prestigioasă manifestare se va desfășura sub semnul centenarului marelui muzician român. Werner Buhlmann, președintele fundației Festivalului, a evocat personalitatea lui Enescu iar cunoscutul critic Walter Labhardt a elogiat opera marelui compozitor subliniind „caracterul profund umanist al acesteia, legătura organică dintre comorile muzicii populare românești și principalele creații enesciene". Cu această ocazie a avut loc un recital cu fragmente din creația lui Enescu iar în sala primăriei din Lucerna a fost vernisată o expoziție închinată vieții și operei compozitorului român. ● La Rouen, Asociația de prietenie româno-franceză „Ion Creangă" a organizat o manifestare dedicată lui George Enescu ● Postul mexican de Radio „Xep" a difuzat două emisiuni consacrate Centenarului Enescu. Au fost evocate personalitatea artistică, viața și activitatea compozitorului român și au fost transmise fragmente din creația enesciană.

● **UN MONUMENT** în memoria lui Friederich Engels a fost dezvelit de curînd în Austria, la Wuppertal. Ridicînd acest monument, orașul natal al lui Engels a adus un elogiu celebrului său fiu. Autorul lucrării, sculptorul vienez Alfred Hrdlicka, care după propria sa mărturie nu a intenționat să ridice o statuie a lui Engels-omul ci să sugereze ideile revoluționare ale filozofului, a sculptat într-un bloc de marmură înalt de peste 3 metri și greu de 8 tone un muncitor care rupe lanțurile robiei.

● **AL ȘAPTELEA** festival al filmului african s-a desfășurat la Ougadougn, capitala Republicii Volta Superioară. Au participat filme din majoritatea continentului negru, remarcîndu-se caracterul militant al multor pelicule. Marele premiu atribuit de un juriu format din personalități ale culturii și cinematografului din Africa a fost atribuit filmului „Dielli" aparținînd regizorului Kramo Fadika (Republica Coasta de Fildeș).

● **ANUL ACESTA** se aniversează în Franța centenarul legii școlare Jules Ferry, care a statuat pentru prima oară „învățămîntul public gratuit, larg și obligatoriu". Cu acest prilej la Centrul Georges Pompidou s-a organizat expoziția „Școala publică la 100 de ani" care regrupează documente, fotografii, gravuri, obiecte, afișe, manuale școlare din acea epocă. A fost de asemenea reconstituită o clasă tip 1881 cu pupitrele, cu catedra, dulapurile, hărțile sale și bineînțeles cu tabla pe care scriau copiii de acum 100 de ani.

● **S-AU ÎMPLINIT** 100 de ani de la nașterea sculptorului Wilhelm Lehmbruck, proeminentă personalitate a artei moderne, de fapt unul dintre „clasicii modernismului", după cum îl numesc exegeții săi. Cu acest prilej la Duisburg, orașul său natal a organizat o serie de manifestări între care se remarcă o cuprinzătoare expoziție omagială care încearcă să adune sculpturile pe care Lehmbruck le-a creat de-a lungul vieții, opere care astăzi fac cinste multor muzee din Europa. În afara operelor sale, expoziția va adăposti capodopere ale marilor săi contemporani : Brâncuși, Arhipenco, Modigliani, fiecare în parte fiind unul din începătorii de drum ai artei secolului 20.

● **PRINTRE** cele mai importante obiective ale actualului plan cincinal al Uniunii Sovietice, în domeniul culturii se numără construirea clădirii Muzeului de stat de artă al U.R.S.S. precum și cea a Muzeului de stat al artei popoarelor din Est. Se vor inaugura circuri noi la Chișinău, Ivanovo Kostroma, Așhabad, Karagamda. Se va încheia renovarea Teatrului de artă din Moscova, a Ermitajului din Leningrad, a Galeriilor Tretiakov, a Conservatorului „Ceaikovski" din Moscova. Vor apărea noi teatre, săli de concerte, școli de artă etc. Pentru educația estetică a tinerei generații, un rol deosebit îl are încheierea procesului de creare, pînă la sfîrșitul anului 1985, a unei largi rețele de biblioteci republicane și regionale pentru copii și tineret.

● **LI BAI,** pseudonimul lui Taibai, este unul din marii poeți ai dinastiei Tang. El a trăit între anii 701—762 și și-a petrecut o mare parte din viață în vechiul oraș Qiuglian din districtul Jiangyou. Aci a fost deschis de curînd, un muzeu dedicat poetului, care reface atmosfera secolului 8, cînd Taibai a compus nemuritoarea sa operă. Muzeul a fost amenajat într-o clădire veche a cărei arhitectură a fost inspirată din stilul propriu dinastiei Tang. Au fost reconstituite după diverse mărturii și documente de epocă cîteva încăperi precum cabinetul de lucru al poetului, cîteva săli care adăpostesc colecții de artă, mobilier etc. În curtea muzeului se găsesc mai multe stele datînd din vremea dinastiilor Ming și Qing. Unele păstrează, sculptat, portrete ale lui Li Bai ; pe altele sînt săpate în piatră întregi poeme.

● **DE UN DEOSEBIT INTERES** din partea publicului și a presei s-a bucurat recenta expoziție pe care muzeul Rodin din Paris i-a consacrat-o japonezului Churyo Sato. Prezent pentru prima oară în Europa, Churyo Sato este considerat ca unul dintre cei mai reprezentativi exponenți ai sculpturii japoneze contemporane, fidelă tradiției figurative. Născut în 1912, el își începe marea carieră artistică abia după 1950. Maestru al portretului, Sato caută în fiecare lucrare un caracter uman care să definească realitatea fizică și spirituală a țării sale și a poporului său.

● **O ADEVĂRATĂ** istorie a circului francez realizează Muzeul Afișului din Paris într-o expoziție de afișe de circ. Din fondurile Muzeului cît și din importante colecții particulare au fost reunite în cadrul expoziției piese de o deosebită valoare fie prin vechime (unele afișe sînt de la începutul secolului XIX) fie prin calitatea graficii fie prin prestigiul numerelor de circ cărora le-au fost consacrate.

Prezentul nostru cel de toate zilele

Urmare din pag. a 3-a

giul în epoci revolute a început să nu mai fie o condiție a adevărului, chiar trecutul nemaifiind considerat doar o sursă inepuizabilă de vitamine pentru un prezent care trebuie să se prezinte cît mai dolofan.

Etapele literaturii noastre post-belice au început să se diferențieze, să existe și să se succeadă. Reconsiderarea unor ani a ajuns să fie prea puțin pentru autorul care refuză să trăiască într-un veșnic trecut. Schemele acțiunilor au apucat să se lărgească, problema începînd să se pună în sfîrșit la nivelul înzestrării fiecăruia. Eroul negativ nu mai este neapărat un director adjunct, vicepreședinte sau prorector. Problemele nu mai sînt aruncate neapărat pe umerii unor personaje arhetipale. Cotidianul intră tot mai mult în literatură, el devine apt de literatură, conținînd chiar și conflicte, conflictele sînt uneori chiar și reale, ele nu se rezolvă întotdeauna roz-bombon. Citeodată nu se rezolvă deloc.

O lungă înșirare de autori este posibilă în această listă a celor ce scriu despre un prezent recognoscibil.

2.

Narațiunea a ieșit dintr-o artificială „unitate de acțiune", prezentul a devenit implicit (indiferent dacă protagonistul poartă caftan sau basca), iar spațiul tinde de multe ori să se constituie în proprietate exclusivă. O serie de scriitori au creat spații imaginare (nimic nu e nou în istorie...), acceptînd riscurile pe care le suportă un gospodar atunci cînd își îngrădește ograda : locul acela devine la discreția lui, dar el trebuie să se obișnuiască și cu recunoașterea simultană a faptului că lumea largă din partea cealaltă a gardului rămîne a celorlalți. D.R. Popescu, Eugen Uricaru, Ștefan Bănulescu, Marius Tupan, Horia Ungureanu au creat lumi fals imaginare în care — spre lauda lor — ne-am plimbat și noi de atîtea ori. Există și reversul, acela de a te baza pe spații documentar strict atestabile pentru a le popula cu spiritualități date în contextul nelimitat al umanului (Vasile Andru, Florin Bănescu, Alexandru Deal, I.D. Teodorescu). Tînărul nostru își poate invita fosta colegă la cofetărie fie venind de la Turnu Vechi, fie din Vladia, de la Trei Ape sau de aiurea.

În legătură cu limitarea formală a spațiului și a timpului, trebuie însă precizat că actualitate este în primul rînd la nivelul problematicii și în al zecelea rînd sau deloc la cel al recuzitei.

Am încercat și încerc în continuare să scriu o istorie spirituală a unui loc determinat prin conștiința prezentului pe care-l respir. Și dacă acest prezent conține în mod inevitabil atîta istorie în sine este la fel de inevitabil că și istoria scrisă acum nu se poate lepăda de conștiința autorului contemporan. Mie Lugojul de

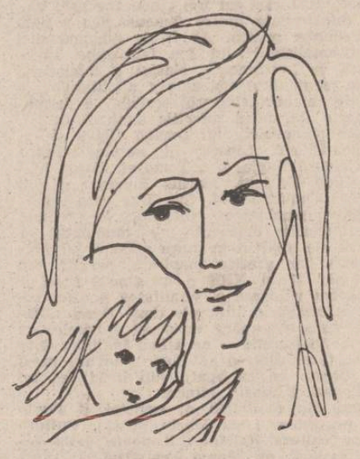

Desen de Simona Pop

acum un secol îmi spune cu totul altceva decît i-a spus locuitorilor săi de atunci. Prezentul, dar mai ales actualitatea depind de privirea celui ce mișcă recuzita.

3. Un cîștig net al ultimilor ani mi se pare modul în care este privit faptul direct de viață. Cred că trăim momentul în care, după multă vreme, omul de pe stradă intră din nou viu în literatură. Mihai Sin, Gabriela Adameșteanu, Mircea Nedelciu și atîția alții ne oferă realitatea imediată cu care ne confruntăm și ne confundăm în posibile biografii contemporane. Un caz tipic mi se pare Alexandru Papilian ale cărei ultime cărți au fost comentate atît de superficial. Deja **„Fărîmituri neînsemnate"** reprezintă o contribuție însemnată în domeniul discutat, pentru ca recentele **„Pricini de iubire"** și **„Micelii"** să completeze un tablou — sînt convins neterminat — care se constituie trădîndu-și întreaga putere prin acumulare. Toate fărîmturile neînsemnate ale cărților lui Alexandru Papilian sînt acele ființe care n-au nici o importanță atunci cînd sînt singure, dar care devin o forță din clipa în care se adună mai multe la un loc, pare să spună autorul. Prozele sale dau aceeași impresie : minore cele mai multe în parte și de temut atunci cînd le citești pe toate. Ceea ce se repetă în ele, dîndu-le greutate, nu este soarta individuală, ci drumul colectiv : o viață în care se întrepătrund destine care poate că nu se întîlnesc niciodată, dar care n-ar putea exista astfel, dacă undeva, alături, pe o altă pagină de viață, un alt destin nu și-ar căuta și el poteca prin pădure.

4. Important mi se pare în debutul de povestiri (roman, ciclu romanesc) faptul că nu s-a precizat acolo imediat că tînărul purta sub braț „Informația Bucureștiului" din 7 august 1981 în timp ce ea și-a pus lîngă poșetă **Le Monde** din aprilie a.c., stabilindu-se prin aceste fapte concrete și indubitabile momentul acțiunii. Am citit prea multă proză „actuală" care nu se petrece nicicînd.

Spre deosebire de o acțiune care se desfășoară cîndva în negura istoriei, prezentul este un teritoriu mereu verificat de cititor nu numai prin confruntare, dar și prin atitudine. Pentru că în fața romanului numit istoric cititorul nu numai că vine cu mult mai puține cunoștințe (și acestea învățate), dar este gata să ia totul drept o convenție, îngroșările și schemele puțind face parte din joc și pînă la urmă acceptăm mult mai lesne șabloanele despre un domeniu față de care gîndim cei mai mulți în șabloane. Adăugînd la asta faptul că pretențiile față de narațiunea istorică sînt de obicei de ordin educativ, din istorie trebuind să ne vină exemple de demnitate, cinste, curaj etc., acceptăm mai ușor ceea ce la un subiect actual sîntem tentați tot timpul să verificăm. Că lucrurile se întîmplă în cazul unor valori și la un alt nivel, acela al transferului de actualitate de la o epocă la alta făcînd acțiuni și personaje din sec. XVII să fie mai „la ordinea zilei" decît, să zicem, proiectanți și furnaliști ai unor povestiri localizate precis și care nu se petrec în realitate în nici o epocă și pe nici o planetă cunoscută de om, este adevărat. Prezentul implicit face parte din talentul implicit : cu cît ne îndepărtăm de perioada schemelor și cu cît avem tăria de a nu ne înhăma în mod liber consimțit la noi șabloane, este tot mai greu să fii scriitor : trebuie să faci totul singur, trebuie să ai ce spune și cu ce spune. Discuția celor două personaje de la cofetărie (cu sau fără vodca adiacentă) poate fi exemplară în acest sens : se întîmplă în literatura noastră tînără să avem exponenți deosebit de inteligenți care pun toată această inteligență și întinsele lor lecturi în gura fiecărui personaj pe care-l așează în pagină. Rezultatul ar putea fi că la masa noastră de cofetărie să se întîlnească două docte foi de enciclopedie. Azi nu se mai concepe un autor ignorant, dar ne paște invazia de savanți în literatură. Asta pe de o parte. Pe de altă parte problema cea mai acută a acestei generații de autori (foarte talentată și bine pregătită teoretic), generație care va avea pînă la urmă și indivizi cu un **Weltanschaung** propriu, problema cea mai acută mi se pare aceea că multă lume are toate uneltele pregătite pe masă, multe de cea mai bună calitate, dar nu știe **la ce** să le folosească. Există o cumplită stare a unor confrați care nu au ce scrie, chiar dacă umplu rafturi de biblioteci cu volumele lor. Lucru cu atît mai grav dacă se întîmplă la tineri. Trăind un moment ferit de scheme obligatorii de acțiune, acești autori nu știu ce să le pună în loc. Despre ce să scrie ei dacă nu-i mină nimeni prin culoare fixe, de unde ar putea să-și dea drumul mai făcînd și puțină erezie călcînd liniile de demarcație cînd la stînga, cînd la dreapta ? Cultura nu dă nimănui talent, talentul nu-i suficient pentru o concepție clară în viață, aceasta — dacă există — te învață să privești, dar nu-ți arată cu degetul obiectivul investigației. Doar punctul de vedere. Cei doi tineri riscă să rămînă în fața ceștii lor de cafea fără a avea ce să-și spună sau discutînd doar fișe de bibliotecă. Sau — mai grav — tăcînd în timp ce vorbesc.

5. Literatura noastră actuală se află cu mult în fața receptării ei critice. Dacă perspectiva prezentului este abordată azi prin cele mai diverse stiluri și tehnici, critica — în mare parte — folosește uneltele cele mai moderne pentru operațiile cele mai anacronice. Să nu vezi originalul, talentul, aportul personal sau perfecțiunea artistică se poate realiza atît cu mijloace tradiționale cît și — de ce nu ? — cu cele ale criticii structurale. Falsele și conjuncturalele topuri și enumerări, antologări și evidențieri duc la false polemici și false cronici, lipsa de etică premergînd inevitabil o atrofiere a capacității criticii propriu-zise. Pasul înainte făcut de proza noastră nu a fost urmat decît de o parte a criticii : nu numai prozatorii au scris în șabloane, cei chemați să interpreteze aceste șabloane au accentuat și mai mult ceea ce trebuia atunci accentuat, mulți rămînînd și astăzi la acest stadiu, sau grăbindu-se spre acel teritoriu revolut altii, cei care n-au învățat să se deplaseze nici un metru fără niște jaloane din vechile garderobe. Deformarea realei situații a literaturii prezentului și despre prezent reprezintă însă doar consecința firească a faptului că un lucru făcut trebuie învățat de a fi și descifrat.

„Un tînăr, eventual chiar căsătorit, merge pe stradă și întîlnește o fostă colegă de liceu. Deși cu ani în urmă s-au văzut zilnic fără a simți nimic deosebit unul față de celălalt, acum femeia i se pare ispititoare și o invită la o cafea..." Dacă avem de a face cu o narațiune care se petrece în **prezentul nostru** nu depinde în nici un caz de calitatea cafelei servite, dacă aceasta a fost sau nu amestecată cu surogat și dacă năutul a fost într-adevăr năut.

FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET

COSTINEȘTI-1981

O selecție echilibrată din lung metraje, documentare, filme de animație și creații ale cineamatorilor în bună măsură reprezentativă pentru momentul actual al filmului românesc, patru premiere, un juriu din care au făcut parte importanți oameni de cultură, participarea unor cunoscuți realizatori din toate generațiile, un cotidian al festivalului „Secvența", dar mai ales un public format din tineri care umplu an seară de seară pînă la refuz amfiteatrul, asistînd la proiecții de pesse cinci ore pînă după miezul nopții, au creat la Costinești între 1 și 9 august premisele unei competiții artistice de anvergură. Dialogul public-creator care asigură unicitatea acestei manifestări culturale organizate de Comitetul Central U.T.C. în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste și cu Asociația Cineaștilor din România, a dus la importante și instructive concluzii de ambele părți.

Cei prezenți asistînd la cele nouă seri de proiecție cu documentare, lung metraje, filme de animație realizări ale cineamatorilor, încercau să afle cît mai aproape de adevăr ce înseamnă a trăi astăzi în filmul românesc. Concluzia care s-a impus la sfîrșitul festivalului cînd s-a dat citire palmaresului stabilit de juriu și de preferințele publicului a fost că omul de film nu poate să dea dimensiune contemporană acestei profesii în afara factorului de conștiință. Termenul de referință în dezbateri, măsura valorii artistice a filmelor în festival l-a constituit actualitatea. Realizările prezentate în festival erau în general cunoscute, dar văzute aici împreună au arătat că cinematografia românească a cîștigat în incisivitate, adevăr și luciditate. Există în creațiile cineaștilor noștri mai mult curaj, o mai acută fugă de calofilie și schemă. O lacrimă de fată, regia Iosif Demian, Croaziera, de Mircea Danieliuc, filmele de animație Arena de Szilagyi Zoltan și Raport de Ștefan Anastasiu, documentarele Aritmetică realistă la Seini de Ada Pistiner, Pe Valea Frumoasei de Florica Cernăianu, producțiile I.A.T.C. Arta apărării individuale de Ovidiu Bose Pastină și Ciné Vérité, de Damian Laurențiu, ale cineamatorilor Bumerang și Patru pilule îndulcite sînt creații care conturează o atitudine, un univers ideatic. Pentru Iosif Demian, Mircea Danieliuc, Szilagyi Zoltan, Ștefan Anastasiu, Ada Pistiner, Florica Cernăianu, Ovidiu Bose Pastină, Dumitru Damian Laurențiu, actualitatea nu este decor, nu este aluzie ci teren de incitare a psihologiei omului contemporan. În aceste realizări cinematografice faptul de viață devine semnificativ, el ne aruncă în dimensiunile cruciale ale existenței. Nu lipsesc luminile crude, enunțurile de o extremă duritate în înfruntarea pînă la ultimele consecințe a adevărului. De multe ori refuzul de a demonstra, respingerea concluziilor explicite instaurează spectatorului deliberat o stare de incomoditate psihică, îi violentează sensibilitatea. Lucru observabil din discuțiile cu publicul pe marginea filmelor prezentate în festival. Există în aceste creații un acut sentiment al istoriei prezente care le dă marcă și greutate. În acest context filmul de animație trăiește un moment de forță. După Nodul gordian premiat anul trecut la Costinești, deținător între timp a încă cinci distincții internaționale importante la Zagreb, Oberhaussen, Chicago, Espinho, Bilbao, celelalte producții „Animafilm" prezente în concurs Arena, Raport, Cercul sau în afară de concurs, cele patru filme experimentale ale lui Ion Popescu Gopo, — demonstrează că animația românească este preocupată în mod serios și cu program să-și îmbogățească mijloacele de expresie, să-și întărească personalitatea în context internațional. Acestor modalități particulare trebuie să li se acorde o atenție deosebită pentru că ele pot deveni în filmul românesc un fel de avangardă a limbajului artistic.

În Festival alături de realizări importante au coexistat și producții în care ideile mor raportîndu-se la situații nefavorabile (Fata Morgană). Succesiunea de momente cu false străluciri descriptive nu pot camufla naturalismul, artificiozitatea, efortul minim de individualizare, clișeul din biografia personajelor în filme ca Bună seara, Irina, Ana și hoțul. Cunoașterea epidermică a realității, locul comun al construcției dramatice după rețete, caracterizează Portretul unei generații și Monumentul solidarității. Lipsa de transfigurare poetică a personajelor și întîmplărilor, incursiunea mecanică fără fantezie în realitate se întîlnesc în Mocănița.

Dar Costineștiul ne-a oferit și surpriza plăcută a unor avanpremiere de prestigiu. Dintre ele se detașează documentarul artistic Mondo Umano, un poem cinematografic, grav și lucid închinat omului, de scriitorul Ioan Grigorescu. Luchian, regia Nicolae Mărgineanu, scenariul Iosif Naghiu o premieră mult așteptată în festival este un film-omagiu adus marelui pictor, construit pe forța plastică a imaginii, impresii fulgurante ale unui destin uman și artistic singular. O curgere frumoasă, inteligentă, o transcripție în tablouri cu unele momente de expresivitate picturală datorate operatorului Călin Ghibu, dar cu mediul, figurant imobil. Expresiv arabescul psihologic al personajului principal (interpretat de actorul Ion Caramitru) care ne ajută să trecem de aparențe, să descoperim o hipersensibilitate ultragiată, un om bîntuit de spaime, de răni tăinuite. Ghicim decorul ipocriziilor din afară sau cumplitele forțe din interior care-i tulbură existența. Dar lumea din jurul său „pitorească în sine" și drama eroului sînt două spații paralele care nu comunică suficient.

Sperăm ca aceste concluzii îmbogățite cu cele ale edițiilor viitoare ale Festivalului Filmului pentru Tineret de la Costinești vor aduce un sprijin real la dezvoltarea cinematografiei naționale, la cultivarea competenței și educarea bunului gust al spectatorului tînăr.

Ludmila Patlanjoglu

OPINII ALE PARTICIPANȚILOR

IOSIF DEMIAN

— Filmul tău „O lacrimă de fată" s-a bucurat de adeziunea totală a participanților la Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești, însumînd nu mai puțin de 3 premii (Marele premiu, premiul pentru cel mai bun scenariu, premiul pentru cea mai bună interpretare actoricească masculină) și locul întîi în topul publicului. Cum ai reușit această performanță ?

— Nu e performanță. Intenția mea de a face regie nu e legată de o anume dată. Am avut sentimentul de cînd am intrat în I.A.T.C. că un scenograf trebuie să fie puțin operator, un regizor puțin actor, un operator puțin regizor. Meseriile astea nu se pot tipiza, ele converg în măsura în care fiecare are ceva de spus și conduc către un produs artistic comun. Cu acest film am înțeles încă un lucru că nu e suficient să pui accentul pe limbaj. Mai important decît forma e ceea ce vrei să spui : mesajul filmului. Cu cît forma este mai bine pusă la punct cu atît mai mult ies în evidență carențele de construcție dramaturgică, lipsa ideilor. Brusc mi-am dat seama că ăsta e un defect general al filmului românesc. Avem multe filme bine făcute, dar intenția lor ideatică rămîne în plan secund. Important pentru mine ca regizor era să fiu atent nu cum spun în viitorul film, ci ceea ce vreau să spun. În privința asta mi-a venit bine scenariul lui Petre Sălcudeanu care, dincolo de povestea în sine, avea foarte multe trimiteri de maximă greutate și interes. În film am urmărit un timp firul polițist al întîmplării, dar în clipa în care fundalul, satul, relațiile dintre oameni căpătau greutate, n-am mai dorit să rezolv spectaculos cazul. Rezolvarea firului poveștii am lăsat-o nedecisă. Mă surprinde plăcut reacția publicului și unanimitatea juriului de la Costinești.

Pentru viitoarea ediție a festivalului aș avea o propunere : m-ar bucura dacă într-un viitor apropiat C.C. al U.T.C. ar invita la Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești și realizatori tineri din alte țări.

PETRE SĂLCUDEANU

— Ce reprezintă pentru prozator acordarea premiului pentru cel mai bun scenariu filmului „O lacrimă de fată" ?

— Am nimerit în cinematografie întîmplător și am rămas un devotat al ei. Filmul este o muncă interesantă și pasionantă pentru mine prin capacitatea lui de a dilata un simplu cuvînt la dimensiunile unui ecran. Întins la 12 metri pătrați el poate deveni un verdict. Scenariul meu la filmul **O lacrimă de fată** este un modest semnal de alarmă în ansamblul unei cinematografii. Eu socot că filmele aparțin regizorilor. Și **O lacrimă de fată** este un film de Iosif Demian. Un film grav în care atît eu cît și regizorul am avut ca preocupare comună actualitatea.

DOREL VIȘAN

— Cu două roluri principale în filmele O lacrimă de fată și Probleme personale și unul secundar în Bună seara, Irina ați fost actorul cel mai prezent în festival. Cu precădere, creația dumneavoastră din filmul lui Iosif Demian a fost determinantă în acordarea premiului, de cel mai bun interpret al unui rol masculin. Cum ați gîndit acest personaj ?

— M-am apropiat de el cu spaima că nu voi găsi ceea ce îi este specific. Noi actorii avem o mare nesansă că lucrăm cu aceleași date, cu psihicul și cu corpul nostru. Ca să nu te repeți trebuie să găsești la fiecare rol acel ceva care îi este particular. Acest personaj mi-a apărut la început nebulos și inconsistent. Puteam să 'mit trei sau patru mari actori, trei personaje celebre, Colombo, Kojak, Ness dar asta însemna moartea eroului. Am căutat să găsesc un personaj care să-i conțină pe ei, dar care are o individualitate a lui proprie. Rolul s-a născut după discuții lungi cu Iosif Demian, discuții care au topit încet-încet neîncrederea mea. În **O lacrimă de fată**, Demian n-a urmărit să facă un film polițist ci o radiografie socială. Publicul urmărește un criminal, dar își dă seama că erau mai mulți.

ȘTEFAN ANASTASIU

— Dacă colegul tău de generație Szilagyi Zoltan după Nodul Gordian și-a confirmat valoarea cu noul său film Arena, adevărata revelație a animației pentru festiviști a fost creația ta Raport care a obținut și sufragiile publicului.

— Cred că filmul meu a avut priză la public pentru că este simplu, o înșiruire de ilustrații la un text logic, plauzibil și chiar probabil, tema nu e neapărat actuală, dar pe zi ce trece devine, aproape în ciuda faptului că de la asasinatul reporterului american James Stewart de la Managua, au trecut doi ani, Șocul produs de acest eveniment a declanșat filmul de la bun început în forma în care a apărut pe ecran.

— Cum apreciezi locul animației în contextul celorlalte filme prezentate în festival ?

— E bine ca filmele de animație să fie proiectate cît mai des și cît mai mult cu putință. Legat de festivalul de la Costinești, mă gîndesc că n-ar trebui să se concureze pe genuri. Și animația să concureze alături de filme de lung metraj, experimentală, documentară, cu șanse egale. Sînt convins că scurtimea unui film nu este un handicap. Cu atît mai mult posibilitățile specifice genului.

FLORIAN POTRA

— Pentru critic, un festival de anvergura celui de la Costinești, în ce măsură este o experiență interesantă și utilă, necesară ?

— Poate nu atît în ceea ce privește filmele din program, pe care e de presupus că le cunoaște dinainte (în afară, se înțelege, de cele inedite), cît mai ales în ceea ce privește contactul cu publicul, în cadrul proiecțiilor, dar și al specificelor — au fost inventate la Costinești ! — „discuții" pe nisip, pe plajă, în prezența realizatorilor și chiar a unor producători (în dimineața următoare fiecărei proiecții). Apoi trecerea în revistă a unor desene animate, a unor documentare, a unor peliculе de amatori și, în fine, a unor scurt-metraje ale diplomaților Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, secția regie, întregesc acest „corpus" de cunoaștere și înțelegere.

Pe de altă parte, atmosfera de festival nu poate să convină întru totul criticului. Să nu uităm că festivalul are, etimologic aceeași rădăcină cu festiv, și că acest din urmă termen este, dacă nu antinomic, în raport cu critica și cu spiritul ei, în orice caz nu le favorizează neapărat. Mă gîndesc, cu precădere, la discuțiile cu publicul. După proiecția din aiun, unde publicul este o masă în care indivizii se ascund în întuneric și în șoatele reactiilor colective — a doua zi, la lumina soarelui, această masă ar trebui să se diferențieze, rostindu-se în atitudini individuale, nuanțate. Or, fie din pricina lipsei de exercițiu al dialogului public, fie din pricina aerului „festiv", tocmai critica spectatorilor — care nu e obligatoriu să fie alta sau foarte îndepărtată de aceea a „specialiștilor" — s-a dovedit, cu puține excepții, timidă și banală, limitîndu-se îndeobște la elogii generice, la scheme de gîndire și de judecată împrumutate din ticurile cele mai rutiniere ale presei, cu un cuvînt, făcînd să devină convențională, cenușie, o întîlnire care ar fi meritat să fie o vivace confruntare deschisă, o tribună liberă a ideilor, comunicate, fireste, în termenii cei mai urbani cu putință. Nici o surpriză, însă, pentru critic, care trebuie să mediteze mai departe la consolidarea actiunilor de educație și culturalizare cinematografică. Iată, astfel, că un festival reprezintă o verificare, o testare, nu numai a cineaștilor în competiție, ci și a publicului : două brațe, în cumpănă, ale unei aceleiași balante, cu acul indicator în mîna organizatorilor, a juriului, a criticii, a sociologilor culturii.

Că publicul nostru, fie și (sau, mai ales) studențesc, este încă imatur, o demonstrează bunăoară modul în care a fost receptat filmul **Croaziera**. Aș vrea să fiu foarte precis : nu învinuiesc nici o clipă acest public — ar fi absurd ! — că nu i-a plăcut **Croaziera**, că nu a aderat afectiv la acest film, că nu l-a „iubit". Mă îngrijorează, în schimb, ca „educator-educat", că nu l-a înțeles în mod corect, că nu l-a perceput dincolo de treapta primară a comunicării directe, semantice.

— Ce socotiți că a adus nou ediția a IV-a a Festivalului de la Costinești ? Ce conținuturi noi, ce expresii novatoare pentru filmografia națională ?

— **Croaziera**, bunăoară, este o asemenea noutate, deoarece, prin acest film, autorul se apropie de un „gen" mai puțin frecventat, la noi, ca și aiurea : **apologul**, adică o operă filmică în care se valorifică simțul alegoriei și al finalității morale, cu o specială reliefare a figurii-principe care stă la baza artei filmului, sinecdoca, în virtutea căreia vorbește partea pentru întreg, întregul pentru parte, genul pentru specie, specia pentru gen, singularul pentru plural, pluralul pentru singular, numărul determinat pentru cel nedeterminat, numărul nedeterminat pentru cel determinat. Filmul acesta face parte din familia, nobilă, a **Puterii și Adevărului**, a **Clipei** și a **Reconstituirii**, unde semnificațiile explicite, directe, sînt dublate de semnificații implicate, metaforice (condiție a inseși artei adevărate).

NICOLAE ALBANI

— Probleme profesionale v-au împiedicat să fiți prezent la Costinești. Ce sentiment ați încercat aflînd că filmul „Croaziera" a primit Marele Premiu al festivalului ?

— Danieliuc știe să se apropie, să găsească în tinerețea lui ecoul tinereții celorlalți. Am stat pe Dunăre, pe un vapor două luni cu tinerii pe care i-ați văzut în film. Suportam cu toții ploaia, frigul datorită acestui entuziasm, acestui spirit de optimism, acestei neliniști, febre nervoase a creației pe care o transmitea echipei regizorul Mircea Danieliuc. Pentru mine, colaborarea cu acest regizor a fost nu numai o experiență artistică, ci și de viață. Lucrînd alături de el mi-am dat seama că legătura între viață și artă nu este o gratuitate, o vorbă aruncată în vînt, m-am convins că a trăi înseamnă a gîndi, și a gîndi înseamnă a crea artistic, bineînțeles în funcție de materialul oferit de scenariu sau de piesa de teatru. Rolul din **Croaziera** mi-a plăcut foarte mult, a făcut parte din experiența mea de viață. Și eu am trăit momente cînd am evitat să fiu om întreg, dar în același timp am reușit să fiu om întreg. Din această luptă a contradicțiilaor am încercat să subliniez în rol o tristețe a unui om care poate face mai mult decît a făcut. Îmi pare rău că n-am putut să vin la Costinești. Colegii îmi spuneau că am pierdut o mare ocazie. Știți dumneavoastră, întîlnirea cu regizorii, actorii etc. Dar eu le spuneam că dacă veneam la Costinești mă duceam nu să prind această „ocazie" ci să retrăiesc acele splendide momente pe care le-am petrecut atunci cînd am făcut acest film cu regizorul Mircea Danieliuc.

(Continuare în numărul viitor)

„Croaziera" — Marele Premiu al Festivalului

Premiul pentru cea mai bună interpretare feminină a fost atribuit actriței Valeria Seciu pentru creația sa din filmul „Bună seara, Irina"

„Luchian" — premiul pentru cea mai bună imagine (Călin Ghibu), locul întîi în topul publicului și premiul special al juriului pentru interpretare masculină : Ion Caramitru

„O lacrimă de fată" — Marele Premiu al Festivalului, premiul pentru cel mai bun scenariu (Petre Sălcudeanu), premiul pentru cea mai bună interpretare masculină (Dorel Vișan), cel mai bun film în topul publicului

„Arena" — premiul pentru cel mai bun film de animație (Scenariul și regia Szilagyi Zoltan)

Dimineața la ora 10, în Costinești, filmul se mută pe plajă

Moment culminant: se distribuie „Secvența"

Afirmări ale culturii românești

Două dintre cele mai importante reviste italiene de cultură și de reflectare a politicii internaționale în conștiința intelectualilor italieni, **Il Ponte** și **Nuova Rivista Europea**, și-au consacrat recent spațiul rezervat literaturii prezentării fenomenului poetic românesc contemporan și legăturilor actuale dintre cele două culturi romanice. În numărul din ianuarie/februarie din NRE se publică astfel o amplă **Antologia 1960/1970, Giovani poeti romeni** cuprinzînd poeme de Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Marin Mincu, Gh. Pituț, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Constantin Abăluță, Ioanid Romanescu, Mircea Ciobanu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, cu un studiu introductiv, **La lotta contro l'inerzia** de Marco Cugno, atent și fin cunoscător al literaturii române, autor în colaborare cu Marin Mincu a două cărți în acest sens : **I canti narrativi romeni : Analisi semiologici** (Torino, 1977) și **Poesia romena d'avanguardia** (Milano, 1980). Fără a fi o sinteză cu orice preț originală, prezentarea criticului italian surprinde atît prin exacta pătrundere a problemelor și nuanțelor unei lirici de loc statice și foarte bogate în direcții, cît și prin profunda familiarizare nu numai cu poezia ci și cu critica noastră literară contemporană. Fenomenul poetic actual este văzut organic, nu atît ca un „curent literar" sau un program „codificabil" al unei generații unitare, cît ca o mișcare efervescentă pusă sub semnul labisian al luptei cu inerția vechiului pentru afirmarea autenticei poezii. După momentul (mitul) Labiș, sînt analizate două direcții, una orientată către „semnificant" și aventura limbajului — Nichită Stănescu — cealaltă către „semnificat" — Marin Sorescu, a cărui operă ascunde sub un prozaism deliberat („cele 5 000 de cuvinte ale dicționarului") imprevizibile jocuri combinatorii rotite de o lucidă și obsesivă tentație (sau poate nevoie) a demistificării. Acestei ultime direcții pare a i se „opune" poezia „emfatică" a lui Adrian Păunescu, agresivă și polemică, de protest și intoleranță, plină de neliniștea vieții contemporane. Lirica lui Ion Gheorghe este văzută la interferența dintre dimensiunea socială și dimensiunea mitică. Ar fi de adăugat aici că „tradiționalismul" lui Ion Gheorghe aduce o ruptură cu „viziunea" clasică a folclorului românesc, semnalînd un amurg al titanilor, o distorsiune michelangiolescă, teribilă, a formelor, departe de mitul mioritic analizat de M. Cugno din perspectiva lui Lucian Blaga și a lui Mircea Eliade. Lipsesc din antologie Petre Stoica, Grigore Hagiu, Gh. Tomozei, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, Dumitru M. Ion. Dar cum grupajul este convingător introducerea temeinică, traducerile excelente (e momentul a preciza că ele aparțin în mare măsură lui Marin Mincu), iar grafica inspirată, rezultă din acest număr 21 al NRE o imagine reprezentativă pentru valoarea și vitalitatea poeziei românești afirmată în ultimele două decenii. De altfel — spre a împăca eventual spiritele, cu riscul unei indiscreții — ne aflăm înaintea doar a unei secțiuni dintr-o antologie **Giovani poeti romeni**, volum ce va apare sub îngrijirea lui Marco Cugno și Marin Mincu.

Numărul din mai 1981 al revistei **Il Ponto** publică un interviu cu Marin Mincu, **Cultura romena e cultura italiana : il ponte della semiotica**, realizat de Marco Pratellesi și o recenzie a aceluiași, **Poesia romena, materiali dell'avanguardia storica**, la volumul apărut anul trecut în editura Feltrinelli din Milano : **Poesia romena d'avanguardia. Testi e manifesti da Urmuz a Ion Caraion** a cura di Marco Cugno e Marin Mincu. Din interviul acordat de Marin Mincu în calitate de profesor la lectoratul român de la Florența, desprindem abordarea fără complexe a afirmării dialogului dintre cultura română (handicapată desigur de dificultățile de propagare) și cultura europeană, atît în calitate de model cît și ca posibilă reciprocitate. Astfel, dacă situația prozei și a criticii literare pare a fi una „conservatoare" observîndu-se într-un caz rămînerea la formule tradiționale, iar în celălalt la nivelul mișcării crociene (prin G. Călinescu, ar trebui adăugat, ceea ce e însă altceva), despre poezia română modernă Marin Mincu afirmă, nu fără un orgoliu justificat : „Se la poesia romena contemporanèia fosse tradotta nelle lingue occidentali, come solitamente avviene per i prodotti delle culture francese, tedesca o inglese, credo che questa potrebbe essere di stimolo alle culture occidentali e forse, perché no !, constituire un modello possibile per la poesia europea." Afirmarea existenței unor modele catalizatoare interne care au structurat influențele exterioare în special în acest secol 20, cît și înlăturarea unei false polemici între sincronism și protocronism, acordîndu-i-se fiecăruia importanță în funcție de valoarea operelor și a scriitorilor discutați, formează un alt punct de interes al opiniilor criticului nostru, aceeași atitudine echilibrată fiind vizibilă și în abordarea școlii lingvistice și filologice românești unde totuși, la capitolul „semiotică" lipsesc nume de prestigiu ca Ion Coteanu (și cercul condus de el de la Universitatea din București din care fac parte tineri cercetători ca Alex. Sincu, Clement Mirza, Cezar Tabarcea) apoi lucrările lui Eugen Todoran la Timișoara ș.a. care dau altă dimensiune preocupărilor semiotice românești. Pe această „punte" dintre semiotica italiană și poezia populară și cea avangardistă românească Marin Mincu vede de altfel și posibilitățile cele mai fructuoase de apropiere între cele două literaturi. În încheiere ar fi de spus că în această direcție rolul său, deși discret a fost important și eficient, M. Mincu publicînd în Italia trei cărți (două în colaborare cu M. Cugno) și o serie de studii în reviste.

Cele două reviste aduc astfel o solidă contribuție la cunoașterea literaturii române într-o țară latină cu care legăturile culturale, deși vechi, păreau a trece printr-un con de umbră, datorat, paradoxal, tocmai nouă, românilor, fascinați în genere de strălucirile franțuzești.

Dan Alexandru Condeescu

SPORT

Partea inspirată a nopților de vară

Lunga noastră vară fierbinte începe să ia sfîrșit. Altădată lunile iulie și august se forțau din greu să ocrotească fațada ; anul ăsta s-au petrecut amîndouă în veșminte vaporoase, vărsînd doar cîțiva stropi de ploaie. Frumos pentru visătorii sub lună, foarte puțin plăcut pentru cîmpiile pline cu porumb. Orice vară care se respectă trebuie să cuprindă în ea și aluzii despre toamnă. Aceea care se duce n-a făcut-o, dovadă că undeva prin Transilvania salcîmii au înflorit a doua oară, iar pe un grind din Insula mică a Brăilei tufele de liliac scuturâ necontenit ciorchini înstelați, încărcați de mireasmă amăruie și de vînt cu sonorități din aprilie. Detalii adolescentine sau crîmpeie de sărbători superioare celor intrate în nemurire prin tradiție îndelungată ? Farmecul verilor robuste, atîrnînd de prestigiul fructelor dulci, de malțul de orz curgînd pe cărări coapte și de roua spărgînd curcubeiele răsăritului se povestește, într-o seară tîrzie, pe marginea unui pridvor de teatru. Întîmplările verii, totdeauna ascunse sub luceafăr, speculate sentimental la bursa amintirii, ascunse în cutia deplorabil de singură a inimii, vîndute închipirii de-o clipă, dar necomunicate nimănui, păstrate spre a popula cu ele tribunele goale ale bătrîneții, reprezintă partea cea mai inspirată a nopților senine, șansa noastră de-a ajunge numai după un secol în punctul mort numit uitare, otrăvit cu piatră vînătă și situat dincolo de orice abatere, în șindrilele circului prăbușit. A fost o vară imprudentă, cordială cu lăstunii, cu marea, cu munții și cu vulturii, nepermis de sinceră cu grîul, însoțită cu veselia tinereții, contemplativă, cutremurată de minciuna biruitoare a nesfîrșirii și pe care fetele, pentru că n-au putut s-o stenografieze, au învățat-o pe de rost, ca s-o recite pe pragul toamnei, cu fața spre podgorii, cu mîinile alunecate în timpul băieților, ca pe o descoperire de adevăruri expresive, ca pe o culegere de sărutări adunate într-un lan de floarea-soarelui, sub care înviază fluvii cu lebede. Poate că din punct de vedere juridic vara este o înfrîngere — atîția oameni își pierd capul la malul mării sau pe sub brazii foșnind de doruri și nu fac nici-un efort să și-l așeze din nou pe umeri ! — dar între coperțile ei se păstrează cele mai prețioase dureri, cele mai adevărate neliniști — viața, nu ca victimă a timpului, ci ca o performanță excepțională, ca un triumf sensibil.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
35
(1 009)
Sîmbătă
29 august
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IN UNITATE ŞI LIBERTATE

Secvențe ale marii noastre sărbători naționale, adunarea festivă și spectacolul dedicate istoricului eveniment de la 23 August 1944, secvențe ale celor mai recente și sugestive manifestări prin care ființa și conștiința însăși a patriei au iluminat distinct la orizontul propriei noastre contemporaneități. Demonstrația oamenilor muncii din Capitală — un corolar al tuturor actelor noastre de muncă și viață închinate marii sărbători. În prezența secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a celorlalți membri ai conducerii de partid și de stat, prin chipul sărbătoresc și distins al oamenilor, istoria și-a rememorat succint datele și semnificațiile celor mai cuprinzătoare capitole ale ei, esențiale, libertatea și demnitatea cucerite în urmă cu treizeci și șapte de ani și transformate apoi în temelii ale celor mai fertile și mai edificatoare izbînzi din cîte s-au putut vedea și cunoaște pe pămîntul nostru românesc. O nouă condiție a țării, socialistă, o nouă condiție de om și umanitate, un nou reflex și o nouă, tulburătoare dovadă de spirit și abnegație, un nou mod de a gîndi și acționa, avînd un permanent și modelator exemplu în partid, în politica sa închinată propășirii patriei și oamenilor săi, o transformare uriașă în fond, revoluționară, petrecută în toate domeniile de activitate. Și un simț propriu al timpului, o predominantă, acută notă în actualitate. Căci, definindu-ne în mare ca și în detaliu timpul, etapa pe care o traversăm, ne-am definit în toate și ca protagoniști, ca autori și beneficiari ai libertății și suveranității puse azi în front de lucru deschis și asumate, practic, ca mijloc de exercițiu de gîndire și acțiune.

Programul stabilit de cel de-al XII-lea Congres al partidului, cel de-al șaptelea cincinal, cum se spune, au și început să devină deja fapt, realitate continuă și dinamică, sub deviza unei noi calități. Manifestarea oamenilor muncii din București, manifestarea oamenilor muncii din toată țara s-au constituit într-o vie mărturie în acest sens și într-un argument hotărîtor totodată, într-o certitudine pentru viitor. Acele coloane, acele sensuri compacte alcătuite de demonstranți sînt și pot fi o definiție a unității înseși care ne caracterizează, a solidarității de gînd și faptă prin care, ca o mare, indestructibilă familie, națiunea română se află în timpul și la orizontul destinului său cel mai laborios și fertil, angajată cu toată ființa și toate nădejdile și idealurile sale într-o operă eroică, uriașă, inspirată și condusă de către partid. Centrul său vital, inima și conștiința sa în toate. Garanția propriei sale existențe și a propriei sale împliniri.

Unitatea întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general este o stare de spirit care, prin solemnitatea și entuziasmul marii sărbători din acest an, a scos încă o dată în evidență una din explicațiile cele mai cuprinzătoare și mai exacte ale tuturor victoriilor și proiectelor noastre de viitor făurite mai cu seamă în ultimii 16 ani. O regenerare, un suflu nou, istoric, au fost resimțite în economie, știință și cultură, o regenerare, un suflu nou istoric trăim acum sub semnul unei noi calități a muncii și vieții cînd, previzibil, țara va cunoaște o nouă epocă de înflorire și va trece de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la țară mediu dezvoltată. Cea de-a treizeci și șaptea aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, actul nostru de identitate în fond, ne-a găsit, cum era și firesc, consacrați pe mai departe continuării operei începute sub zorii din august ai libertății și, ca o parte a destinului unic, național, fiecare împlinindu-și vocația și efortul în marea sa muncă și creație pentru țară.

Coloanele vii, entuziaste, care au trecut prin fața tribunei oficiale din Capitală, rămîn o clipă pe ecranul memoriei și fac parcă mărturisirea de credință că din adîncul sufletului lor se va aprinde, pe mai departe, generație după generație și an după an, zi după zi, lumina dragostei de țară și că toți, ca unul singur în unitate și libertate, vor face totul pentru înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, pentru triumful păcii și dreptății în lume.

Luceafărul

CENTENARUL GEORGE ENESCU

● «Era indrăgostit de țară ca nimeni altul» de Alina Popovici ● Evocări de ● Cella Delavrancea și ● Prof. Vasile Filip ● Mărturii (II) de Nicolae Vasilescu-Capsali (în pagina a 3-a)

«Datoria supremă a ceasului de față!»

Partidul Comunist Român — continuatorul pe trepte superioare al tradițiilor revoluționare ale poporului român — a fost nevoit, după cum se știe, să activeze cea mai mare parte a perioadei interbelice, în ilegalitate. Burghezia dominantă s-a ferit cît a putut să primească confruntarea deschisă cu cei ce reprezentau viitorul României.

Așa încît P.C.R. a trebuit să-și adapteze programul și tactica de luptă la vitregele condiții impuse. Din multitudinea de forme și metode folosite de comuniști în anii deceniului patru, vom desprinde pentru cititorii revistei „Luceafărul" cîteva episoade legate de acțiunile antifasciste, antirevizioniste, întreprinse de P.C.R. prin intermediul forțelor progresiste, democratice și revoluționare transcarpatine. Este vorba de o **chemare**, un **manifest** și un **protest** — lansate cu prilejul a trei acte politice care mai de care mai încărcat de semnificații naționale.

În anul 1936 activa la Cluj un **birou provincial pentru pace** al tineretului național-țărănist, din care făceau parte o seamă de comuniști, simpatizanți comuniști, precum și alți tineri transilvăneni democrați, cu vederi progresiste.

Acest **birou** a lansat, la 18 august 1936, **Chemarea** de a stringe în jurul său „pe toți democrații, indiferent de naționalitate sau partid, punîndu-se în fruntea mișcării pentru pace, în avangarda luptei împotriva războiului revizionist și a pregătirii primului Congres Mondial pentru organizarea păcii și solidarității colective".

Chemarea era adresată către tineretul din Transilvania și Banat. Fiind luna august a anului 1936, preambulul se indica de la sine : „În ceasul în care se împlinesc 20 de ani de cînd poporul român a trebuit să aducă pe altarul unirii jertfa însingerată a celor 800 000 de morți, un nou război mondial, pornit din josnică poftă de cuceriri și din ură împotriva libertății, amenință pacea lumii și odată cu ea independența și integritatea țării noastre. Încăierarea care se pregătește în spiritele dornice de îmbogățire și de revanșă **ne poruncește să ne trezim**. Prin nepăsarea față de acțiunea de pregătire a războiului, țara noastră poate deveni «ori obiect de compensații sau teatru de luptă»".

Din voința de pace a popoarelor sfîșiate de marele măcel, pentru asigurarea progresului, a culturii și civilizației, pentru preîntîmpinarea războiului distrugător de vieți și inestimabile bunuri materiale, spirituale, pentru a asigura liniștea lumii — luasę ființă cu ani în urmă Societatea Națiunilor, care de la o vreme însă se vedea tot mai subminată în temeliile ei de către forțele oarbe ale războiului revanșard și revizionist. **Bunul cel mai de preț al omenirii — pacea ! —era în pericol.**

În calea acestei primejdii, Mișcarea Universală pentru Pace (M.U.P.) — inițiată de „fiii cei mai aleși ai umanității" — începe mobilizarea mulțimilor dornice de pace din toate țările, pe toți „acei care au trăit grozăviile războiului din trecut și au suferit și sufăr de pe urma lui".

Stelian Neagoe

Continuare în pag. a 7-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Bacovia și misterele anodinului

Bacovia pare a scrie nu pentru a se mărturisi, ci pentru a se citi; pune în linie biograficul și poezia văzută ca moment al acestuia. Primul e impulsul celeilalte, fără a-i fi în mare măsură și substanța. Faptul de viață nu este propriu-zis transpus, ci „devorat" de faptul de artă care îl „mistifică" revelîndu-i tilcuri imprevizibile. Creația e o deviație, o îndepărtare de o realitate genetică, pe care aspiră însă să o desăvîrșească. Într-adevăr, multora din poeziile lui Bacovia le-a putut fi reconstituită obîrșia, împrejurarea care a declanșat gestația. Dincolo de interesul strict istoricoliterar, asemenea reconstituiri merită o atenție specială întrucît ele pun în lumină modul (curios, dealtfel) în care biografia acționează asupra poeziei.

Lacustră pleacă din liceu, de la o lecție de geologie; **Marș funebru** este inspirată de un spectacol cu **Hamlet** (cu Aristizza Romanescu în Ofelia); **Balet** e urmarea unei seri petrecute într-un local la Iași; **Nervi de toamnă** vorbește de o eczemă pe față, pe care poetul a avut-o în 1916; **Amurg** („Pe seară, la geamuri"...) reface atmosfera ocupației germane din primul război; alternanța de alb și negru din **Decor** a fost sugerată de parcul casei din Bacău, privit de la fereastră, iarna și n-am epuizat lista exemplelor.

Bacovia scrie poezie ocazională, iată o primă concluzie ce se desprinde din toate aceste reconstituiri. El nu meditează asupra unei întîmplări, ci o transcrie. Cum se spune, **imită** fidel realitatea, dar o face într-un limbaj suprave-gheat. De foarte multe ori echivalențele sînt voit plate: „Țiriie ploaia... / Nu-i nimeni pe drum; / Pe-afară de stai / Te-năbuși de fum" **(Pastel)**. Alteori se distinge calofilia: „Aurora violetă / Plouă roșu de culori — / Venus, plină de fiori, / Pare-o vie violetă" **(Matinală)**. Stilul, în ambele cazuri, este „lucrat", dar o asemenea „lucrare" favorizează convenția, nu transfigurarea: „Copacii albi, copacii negri / Stau goi în parcul solitar: / Decor de doliu, funerar... / Copacii albi, copacii negri" **(Decor)**.

Poemul bacovian, în genere, reprezintă spațiul între două monotonii, prima **confidențială**, a doua **convențională**, care fac însă schimb de semne : mărturisirea capătă uneori un rol esențial în stabilirea gradului de relevanță, mai bine zis de irelevanță textuală, în timp ce stilul convențional adîncește semnificația confidenței, scoțînd-o din banalitate și încert. Există o zonă subterană de ambiguități în poezia bacoviană, o realitate secretă care își are obîrșia în intimitate și este mascată, chiar ferecată, uneori în stil. Misterul vine dinspre faptul divers trăit, nu dinspre ficțiune și nici dinspre meditație. Ficțiunea operează în exclusivitate în spațiile formei.

Între multele texte fidele față de asemenea întîmplări adevărate avem și **Panorama**. Ambiția e stranie și greu de localizat, trimiterea

Daniel Dimitriu

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

LUNĂ PLINĂ

Adevărul e că acești oameni la care eu mă întorc cînd și cînd și de la care învăț să ascult și să privesc cum cresc sau se scutură ca de o funingine roșie, dealurile au trăit — fără să știe — pe aur. Secole și secole în șir, ca și cum timpul nu ar fi fost altceva decît o parolă, un consemn spus și petrecut astfel din generație în generație, iar ei au trăit și au locuit gravi, fără să știe, un imens și scăpărător bulgăre rece de aur. O șansă a lor sau nesansă. Pentru că, în istorie, oricum, deja intraseră. Pietroasele figurează pe harta, ipotetică desigur, a lumii noastre de început în care Herodot, părintele istoriei, ne stă și ne poate sta oricînd drept martor.

Ipotetică, însă, harta aceasta, pînă cînd ?

Pînă acum cîțiva ani, mai precis pînă acum șapte ani — dacă e să iau o dată pentru istorie — cînd au început și, iată se poate spune așa, au reușit săpăturile arheologice pe un deal pe care noi, copiii, cînd coboram eram parcă îmbrățișați de umbre și ni se făcea un pic și frică și ni se făcea și frig. În al doilea, în al treilea, în al patrulea strat arheologic, acolo s-au găsit oseminte și frînturi de unelte din viața noastră de mai înainte și continuată, fără risipă și fără orgoliu, într-un miraculos și — de ce nu ? — într-un foarte concret și de piatră, statornic olimp. Căci dealul acesta despre care vorbesc și îmi va place, îmi va plăcea mereu să vorbesc nu e mai departe de casa în care m-am născut decît atît cît ai merge pe un drum drept de un ceas la o rudă a ta de mai departe, să zicem, sau, și mai scurt, către o amintire cu lună palidă, rece, de pildă, ce stă să și răsară pe cer și să și moară în același timp. Acesta e dealul Gruiului, sacru, ca un leagăn pe care nu știu cine îl ține și-l dă uneori și prin piatră și-l dă și prin vînt. La o asvîrlitură de ochi de locul unde a fost descoperit marele tezaur — Cloșca cu pui de aur — și la o asvîrlitură de ochi de unde pădurea se lasă aplecată, pieptănată parcă și pregătită, gătită ca o fată de învățătoare să intre și să dea bună ziua într-un sat. Iar dacă e noapte, oricum, să dea cu lună, patimă albă prin stinci și-un fum alb, străveziu în praguri albe de uși și-n ferestre, pe acoperișuri moi ca de pluș. Lună plină, de august, o sită prin care se cern și se-aud, parcă, veacurile. Și tot aurul care poate să însemne și o trudă a mîntii și un fior al brațelor aspre iar luna, luna plină, rotundă e ca un scut sau o marjă pe care și-au luat-o mai de mult, față de ei, și față de cer, podgorenii.

A.I. Zăinescu

CÎNTAREA ROMÂNIEI

O remarcabilă reușită teatrală a amatorilor

Exasperat de veșnicele mele scotociri prin rafturile de cărți ale bibliotecii, secretarul și bibliotecarul școlii noastre s-a înfuriat la un moment dat și ochind de la biroul la care stătea două volume ceva mai groase decît restul, le-a scos din raft și fără alte vorbe sau întrebări mi le-a trecut în fișă rînjind cu oarecare ciudă amestecată cu o satisfacție ciudată.

N-am înțeles nici pînă azi dacă bibliotecarul mi-a dat acele volume masive cuprinzînd teatru de Shakespeare, pentru simpla lor masivitate sau pentru a mă „băga la idei!" cum s-a lăudat mai tîrziu cînd l-am reîntîlnit. Întîmplarea avînd o oarecare rădăcină comică mi-o aduc aminte întotdeauna cu plăcere. Așa am ajuns la ideile lui Shakespeare, am ajuns să iubesc teatrul — specia cea mai puternică, cea mai capabilă să exprime realitatea, ideile unei societăți, mai cu seamă acele idei valabile pentru multă vreme, ca să nu spun pentru eternitate.

Toate aceste lucruri mi le-au reamintit recent două fericite întîmplări. Prima — o discuție ceva mai îndelungată avută sub semnul prințului Hamlet cu D. R. Popescu — unul dintre cei mai mari și mai originali dramaturgi pe care îi avem, om clocotitor de idei, sclipitor la cuget, dotat cu un rafinament cum n-am întîlnit mulți inși în epocă, doldora de cultură și de o altă știință atît de necesară dintotdeauna scriitorului, aceea pe care aș numi-o la repezeală — alchimie — prin care odată trecută realitatea — devine mai puternică de cîteva ori decît în starea ei primară.

Cea de a doua a constat în invitația Teatrului Popular din Hunedoara, instituție neprofesionistă ce ființează de peste 60 de ani în orașul siderurgiștilor printr-o înșiruire de oameni inimoși și mai ales talentați, de a viziona în premieră piesa lui Adrian Dohotaru — „Anchetă asupra unui tînăr care nu a făcut nimic".

Nu mi se pare lipsit de simțul măsurii a discuta la un loc despre Shakespeare, D. R. Popescu și proaspătul sosit în dramaturgie Adrian Dohotaru, cum vor înțelege mulți inși repeziți în a vina asemenea asocieri, pentru că pe noi nu ne interesează la urma urmei decît firul discuției noastre despre cum iubim teatrul, despre cum putem ajunge la el și — mai cu seamă — cum poate teatrul să ne aibă în continuare

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

Să ținem

„Să ținem capul sus ca spicul"
cel plin de boabe aurii
chiar dacă între morți și vii
e-un văl mai fraged ca aspicul

Trăiască lumea-n comedii
doar noi pe drum ca un vehicul
să reînzdrăvenim nimicul
din umbre și din tragedii

Sub apa verzilor oceane
să introducem mari membrane
cu o vibrare delirantă

încît spre seară să se-nalțe
cu scripeți cosmici și balanțe

marea (ca în picturi) în pantă.

Gheorghe Pituț

Mărturia drumurilor

Prin felul în care ajung să fie ceea ce sînt, drumurile, chiar și potecile simple, bătute vreme îndelungată de aceiași pași, par niște axiome ale peisajului : ele semnifică certitudine, vechime umană. Lungi sau scurte, largi sau înguste, drepte sau ocolite, drumurile închid în ele istorie. Dar pentru ca aceasta să ți se dezvăluie, trebuie să le străbați — cu pasul, dar mai ales cu inima și cu gîndul ; de fapt trebuie să zăbovești **asupra** lor, să poposești cu mintea de-a lungul lor, încercînd să le dezlegi tu însuți tainele, așa cum face Ion Ghinoiu, într-o mișcătoare cărticică de purtat în buzunar *). „Drumul — ne spune pasionatul cercetător, aproape, personificîndu-și obiectul — este martorul tainic al tuturor evenimentelor petrecute în lungul său. De el se leagă șirul fără număr al luptelor, biruințelor, înfrîngerilor, suferințelor, speranțelor poporului nostru. El a condus pașii țăranului ducînd spre țarină coasa și sapa la spinare, i-a purtat pe păstori cu turmele lor între munte și cîmpie, în ritmul soarelui și anotimpurilor, a orientat meșteșugarii și negustorii aflați în permanentă căutare de nedei, tîrguri, bîlciuri și iarmaroace. A ascultat orațiile și cîntecele alaiurilor de nuntă, dar și jalea bocetelor ceremoniilor de înmormîntare".

Ion Ghinoiu este un etnograf de factură particulară. El vine dinspre geografie, înscriindu-se cert în mîndra tradiție a școlii românești de antropogeografie. Modelele par a-i fi Simion Mehedinți și Ion Conea, capii de coloană ai amintitei tradiții, în epoca ei modernă. Drumurile vor fi prin urmare abordate de el ca element al peisajului, al naturii umanizate, dar acest aspect reprezintă numai punctul inițial într-o reconstituirea — succintă, pe principiul „multum in parvo", conform exigențelor colecției — a unui **complex cultural-etnografic** extrem de interesant și de important. Tocmai de aceea, fie că vorbește despre toiag sau traistă ca obiecte auxiliare în călătoria fără întoarcere, fie că relatează cum se minjeau fetele pe obraz cu funingine spre a scăpa de turci, fie că glosează despre nedei, despre fîntînile cu cumpănă, sau despre forma de cerc în tehnica de apărare a unui teritoriu, nu ai nici o clipă sentimentul că autorul își trădează tema. Am spune doar că abordînd drumul ca pe un complex cultural-etnografic, cercetătorul se desprinde de o anume imagine a obiectului său, ridicîndu-se la **ideea** de drum, cu toate determinațiile-i proprii și adiacente. Ceea ce îl și îndreptățește să discute despre netrasatele drumuri ale bejeniei, să includă un capitol despre drumul „fără capăt" al lumii de dincolo, sau să denumească simbolic toate vechile trasee „drumuri ale Mioriței", desi expresia aceasta satisface mai degrabă funcția de concept generalizator decît pe cea de metaforă.

Materia cărții este ordonată după criteriul istoric. Citeva capitole sînt legate direct de marile epoci din istoria poporului român, pînă la epoca modernă (vezi explicațiile din „Încheiere"). Alte capitole fixează itinerariile vechilor ocupații : drumurile oilor, ale sării, ale pînii. În fiece pagină se simte că Ion Ghinoiu a rătăcit cu pasiune pe aceste căi, fără a se rătăci. Sursele după care el s-a orientat sînt tipologic complete, echilibrat evidențiate. Un volum cu aceeași temă — **Drumuri și popasuri străvechi** — publicaseră cu cîțiva ani în urmă Romulus

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 2-a

IN ACEST NUMĂR : Interviurile «Luceafărului» ● **Fănuș Neagu : „Re-creem lumea după ce am cunoscut-o și cunoaștem lumea după ce o vedem"** ● **Centenar Bacovia : « Și-a luat viața de pe masă dăruind-o unui amărît de al vieții» — O convorbire cu Agatha Grigorescu Bacovia consemnată de Al. Raicu** ● **Poeme de** ● **Ioana Diaconescu** ● **George Chirilă** ● **Adriana-Rodica Barna** ● **Gheorghe Daragiu** ● **Maria Barbu** ● **Debut: Ioan Buga** ● **Cronica literară** ● **Cartea de debut** ● **Breviar** ● **Confabule de Iulian Neacșu** ● **Rememorări de Mircea Micu** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu**

PREMIILE ACADEMIEI

«IMNELE MOLDOVEI»

Pătruns de ființa locului, toposul românesc, Ioan Alexandru desăvîrșește un mod de existență poetică, înalță în cuvînt **Intregul Patriei** („pămîntul, cerul și trecutul"), însenînează cosmosul prin rostire, poezia fiind o înflorire și o rodire a graiului. **Imnele Moldovei** (Editura Albatros, 1980) sînt Mioriția poeziei noastre contemporane. De la Eminescu încoace nimeni nu a avut curajul și puterea de a rotunji și întregi nucleele de simțire românească, de a înflăcăra realitatea firii și devenirii, de a insufleți elementarul și originarul, cu atîta simplitate încît lăuntricul se zidește de la sine, firesc, sub semnul Logosului unificator.

Poezia, în cazul de față, este însoțirea omului atît în „vremi de urgie" cît și în „ceasul sărbătorii". Pentru mulți adeverirea acestei patrii se exprimă prin reportaj convențional, poezia rămînind undeva în urma grabei condeiului. Ioan Alexandru înlătură de la început convenționalul, bîlbîiala comentariului, încetoșarea lămuririi de sine. Concomitența transcenderii depășește nivelul aproximării. Fără trecut omul ar fi rupt de destinație în istorie, fără om o comunitate și-ar pierde coeziunea, pentru că, la Ioan Alexandru, omul este comunitate, trecutul e o matcă a zidirii de sine, poezia fiind sublimul verticalității, calitate estetică proprie ființei umane. Această „ctitorie" a **Imnelor Moldo-**

Gheorghe Simon

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

GHEORGHE GRIGURCU: «Critici români de azi»

Este de domeniul locului comun faptul că unei perioade de efervescență a prozei, poeziei, dramaturgiei, a literaturii în genere îi corespunde și o firească dezvoltare a istoriei și criticii literare. Fenomenul este vizibil nu numai datorită abundenței de monografii despre scriitori sau curente literare, de eseuri, istorii literare, studii cu caracter tematic sau stilistic etc, ci și tendinței de a reflecta asupra statutului epistemologic și modalităților de exprimare ale disciplinelor cercetării literare. Critica însăși ajunge astfel, obiect de investigat și meditație, supusă unui discurs de gradul al treilea, al metacriticii ce pare a-și căuta un profil și o identitate proprie. Pînă nu demult Cornel Regman era cu volumul său, **Cică niște cronicari** un singular în această direcție dar apariția eseului **Practica scrisului și experiența lecturii** semnat de Lucian Raicu și acum, a cărții lui Gheorghe Grigurcu, **Critici români de azi**, probează interesul tot mai mare față de genul respectiv, în orizontul de așteptare al publicului. Desigur, s-ar putea obiecta că este vorba de lucrarea unui critic care își gospodărește propria grădină, dar acuza ar fi falsă întrucît există astăzi un public consumator de critică, așa cum există un cititor de romane sau de poezie. Acestea sînt de altfel, și motivele într-altă manieră formulate, prin care autorul își justifică întreprinderea sa. Considerat deci, ca element statistic și reper al unui proces literar aflat într-o dialectică evoluție, utilitatea volumului este dincolo de orice dubii. Lămuriți asupra acestui aspect să ne oprim în continuare, la criteriile ce au ghidat alcătuirea sumarului și au determinat structura volumului. Optimismul nostru inițial scade brusc cînd observăm că ne aflăm, pur și simplu, în fața unei masive culegeri de cronici, articole și recenzii, publicate în reviste de-a lungul anilor, fără un efort real de sistematizare și sinteză. Ni se va răspunde, probabil, că un sumar ce cuprinde o introducere în problemă, „Ipostaze critice actuale", capitole precum „Critici", „Între critică și istorie literară", „Teoria criticii", „Critica artistă și critica actualității", „Eseul", „Contribuția scriitorilor", și o „Addenda" cu glose cvasi-teoretice, chiar dacă nu relevă o construcție sistemică nu este la urma urmei decît o clasificare, o procedură critică de rutină, nu cu mult mai contestabilă ca împărțirea pe generații, să spunem. La prima vedere da, nu însă și dacă vom lua în considerare nivelele de semnificație ale fiecărei subclasificări ca și numele cuprinse în ele. În ce măsură este, ne întrebăm, operantă dicotomia „Critici" — „Critica artistă și critica actualității"? Adică autorii de la secțiunea „critici" nu pot practica o „critică artistă", sau cei de la susnumita rubrică sînt altceva decît... critici? Repartizarea devine de-a dreptul hilară atunci cînd vedem că sub titulatura de critici stau G. Călinescu și Șerban Cioculescu. Nu a fost primul oare un critic artist și este C. Stănescu sau M. Nițescu? Iar din cîte știm G. Călinescu și Șerban Cioculescu au practicat istoria și critica literară cel puțin cu tot atît succes ca Mircea Zaciu, Mihai Gafița, Const. Ciopraga, Dumitru Micu, Mircea Tomuș, etc., indexați la „Între critică și istorie literară". Și, bineînțeles, ne vom întreba din nou, cît de semnificativă este delimitarea „Critici" — „Între istorie și critică literară". Dar Nicolae Manolescu „critic artist" nu s-a preocupat de istoria literară? Desigur, nedumerirea este retorică întrucît atît **Temele**, în cea mai mare parte, cît și monografiile de autori clasici, **Sadoveanu sau utopia cărții** și **Introducere în opera lui Alexandru Odobescu** se circumscriu perimetrului istoriei literare. Atunci de ce figurează la „Critica artistă" și nu la „Între critică și..." cum ar fi fost normal? Răspunsul este simplu, deoarece prima diviziune se referă la stilul criticii practicate, iar cea de a doua, la obiectul criticii și, ca urmare, confuzia planurilor și aporia logică. Dar Gheorghe Grigurcu nu este singurul critic contemporan pentru care logica naturală și gramatica, cum voi vedea ceva mai tîrziu, păstrează mici secrete. Așa încît vom trece peste un alt șir de contradicții generat de clasificarea sa și vom concluziona că o tradițională etajare a materialului după generații chiar dacă ar fi provocat și ea unele suspiciuni, s-ar fi dovedit mult mai funcțională și, în ultimă istanță, mai onestă. Totuși, nu vom încheia aceste referiri la structura cărții fără a ne întreba cum este posibil să lipsească nume ca Paul Cornea, Dim. Păcurariu, Nicolae Ciobanu, Silvian Iosifescu, Savin Bratu, din moment ce în sumar sînt incluși S. Damian, Dan Culcer, Ileana Vrancea, Dana Dumitriu, Mircea Iorgulescu, Ana Blandiana (!?) și lista poate continua. Edificați acum și asupra „concepției" de ansamblu a lui Gheorghe Grigurcu, să urmărim mai departe, în amănunt, ideile critice și analizele sale propriu-zise. „Ipostaze critice actuale" se dorește o schiță „în mișcare" a peisajului critic actual, realizat în tușe nervoase și linii vii, expresive, fără a mai avea însă, perspectiva ansamblului. Avem de-a face cu o „mapă" de miniportrete critice, enumerate conștiincios, unele pertinente, altele pitorești și cîteva de-a dreptul, stupide. De altfel, în aceste trei chei se desfășoară gama critică a întregii cărți. Din prima categorie extragem aceste succinte și reușite eboșe critice: „Ion Maxim a semnat o intervenție hirsută și incompletă, însă foarte vie asupra criticii de azi". „Al Andriescu promovează o critică generoasă, țesută în bună parte din intențiile autorilor". „Virgil Ardeleanu își exprimă nemulțumirile (de obicei interesante) într-un stil rugos, cînd nu e direct familiar". Frapante prin expresivitatea „voluntară" sînt caracterizări precum: „Victor Felea subscrie la o critică a poeziei... paradisiacă, în cadrul căreia leul și mielul, elefantul și furnica pot coexista pe același sol ospitalier". Și ilariante prin expresivitatea „involuntară" fraze de genul: „Mircea Iorgulescu e un cow-boy al întinselor pășuni literare, pe care le străbate în galop, scriind despre foarte multe cărți, năzuind a cuprinde totul, cu o eleganță ce îmbină obligația profesională cu beția tinerească a spațiului liber". Dacă reflectăm totuși mai mult, Mircea Iorgulescu în vestul sălbatic, chiuind și mînînd cirezi de vaci în preerie, nu constituie, stilistic vorbind, o imagine de tot aberantă. Următoarea secțiune, intitulată „Critici", cuprinde **O dezbatere, G. Călinescu**, care nu prezintă nimic altceva decît un rezumat al opiniilor călinesciene despre magistratura critică, și o suită de cinci recenzii despre cărți ale lui Șerban Cioculescu, înmănunchiate sub genericul de un mister impenetrabil, **Un precursor. Șerban Cioculescu.** Venerabilul istoric literar un precursor, față de ce și față de cine? O întrebare la care nici Oedip nu ar răspunde, cu atît mai mult cu cît din textul lui Gheorghe Grigurcu reiese că autorul **Vieții lui Caragiale** este un „reprezentant de seamă al celei de-a treia generații maioresciene" sau „un reprezentant al primei generații post-lovinesciene", dînd dovadă uneori de „memorie anteretrogradă" (aici să fie precursorul?) și „superficialitate superioară". Capitolul „Între critică și istorie literară" este cel mai echilibrat și mai substanțial, probabil, pentru că îi este și cel mai îndepărtat, ca preocupări, lui Ghorghe Grigurcu. Interpretările sînt judicioase, analizele mai temeinice și mai riguroase sau, cum ar spune criticul cu o grație și o eleganță înnăscute „ventuza metaforei" (vampirică formulă n.n.) este fixată „pe suprafața concretă a textului". Pitorescul și agresivitatea umorului său belferesc sînt reprimate în favoarea ironiei malițioase, pe alocuri subtilă. Nimeni nu poate nega probitatea și verosimilul (nu spunem veridicul) portretului care rezultă din cronicile literare la volumele lui Romul Munteanu, sau justețea observațiilor despre metoda și stilul lui Ov. S. Crohmălniceanu: „Sub mistifica funcționalității informative, Ov. S. Crăhmălniceanu e un critic notabil de plan secund, disimulat pînă într-atît, încît poate părea fără convingeri. Acestea se surpă într-adevăr prin îmbibarea pînă la refuz cu reacțiile altora, dar exegetul le reface prin însăși operația de mediere, printr-un rafinat «comerț» cu valorile literare pe care le negociază în tratative interminabile, orientale. După cum limita prudenței sale a fost oportunismul, limita modului său «deschis», aservit bibliografiei, este sacrificiul individualității". În momentele în care Gheorghe Grigurcu își tempereazǎ elanul baroc, ne apare ca un observator sagace și un ironist redutabil. Dar cînd navighează în apele criticii actualității („Critica artistă și critica actualității") acul busolei se dereglează vizibil, oscilînd între elogiul aproape fără rezerve (Nicolae Manolescu, Laurențiu Ulici) și denigrarea regretabilă (Voicu Bugariu, M. Ungheanu). Acest din urmă medalion ar fi trebuit să fie consacrat cărții **Lecturi și rocade** care, însă, ajunge doar un pretext pentru un portret-robot construit de Gheorghe Grigurcu pe baza unor argumente și premise extra-literare. Menționăm și că articolul despre Mihnea Gheorghiu, pe care se sprijină o mare parte din afirmațiile sale, nu este inclus în sumarul cărții. În plus, Mihnea Gheorghiu nu este un autor interzis. Nu bănuiam că dintre modalitățile stilistice ale lui Gheorghe Grigurcu face parte și „Dosarul-personal". Nu mai este cazul să amintim că același preopinent într-un răspuns („Polemică, răstălmăcire, insultă") adresat obiecțiilor lui Dan Cristea și G. Arion la precedenta sa carte, **Poeți români de azi** face caz de probitate, onestitate, spirit al adevărului etc. Intransigentul Robespierre se dovedește un vrednic Coriolan Drăgănescu local. Metamorfoza nu este deloc imposibilă dacă ne gîndim și la pledoaria de susținere a eseului Ilenei Vrancea care, coincidență, era tot o încercare denigratoare, de această dată mult mai gravă a lui G. Călinescu. Desigur, nu sîntem partizanii idolatriei călinesciene, dar nu putem trece cu vederea faptul că persoanele ce-i impută marelui critic oportunismul său dintr-o anumită perioadă, erau tocmai factori de conducere în politica culturală a vremii. Fără micile compromisuri de atunci, făcute și ele cu detașare și ironie, eludate de detractorii săi, oare nu am fi avut și în G. Călinescu ca și în Blaga, un caz în plus de reabilitare, poate postumă, iar în Ileana Vrancea, alături de Dan Deșliu o prezență, pentru un timp, în manualul de literatură? Și în mod sigur drept corolar al stimabilei sale activități de critic și istoric literar din anii '50, un volum în „b.p.t." din scrierile intransigentei exegete, cu o competentă prefață de Nicolae Manolescu. Sînt conjuncturi și conjecturi pe care nu le putem face uitate, oricît de iezuită ar fi tactica adoptată. Ieșit din apele teritoriale, autorul **Criticilor români de azi** se apropie din nou de axa normalității judecățiior axiologice în secțiunea dedicată eseiștilor, Edgar Papu, Nicolae Balotă, Al. George etc. Inutil atît prin conținut cît și prin unele eșantioane alese (Dragoș Vrânceanu, Ana Blandiana) capitolul „Contribuția scriitorilor" ca și o „Addenda" unde, culme a modestiei, criticul își publică și un interviu luat de Aurel Sasu. Interesante constatări rezultă și din modul scriiturii sale, bîntuită de o furie neologistică fără precedent, din care cităm: „ampolozitatea lor oficioasă", „debonarul Lucian Raicu", „tenuitatea esteticului", „imaginație petulantă", etc. Nu de puține ori debitul său lingvistic nu prea riguros controlat îl duce la improprietăți de expresie și, fără a fi circotași, semnalăm că argutie înseamnă argumentație greșită și nu invers, iar „context epocal" nu este sinonim cu contextul epocii. La sfîrșitul lecturii acestui volum, imaginea criticii lui Gheorghe Grigurcu, cînd „debonar", cînd „malveiant" ca atitudine, este absolut contradictorie un paradoxal melanj de inteligență și aberație, ca și stilul său „turbionar" ce oscilează între „ampolos" și „petulant", „deflorind" astfel, „habitudinile" noastre burghez-raționale, spre a ne produce o impresie „indimenticabilă".

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

«SUNET ÎN EPIDAUR»

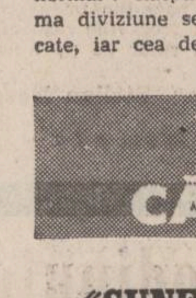

Un poet deloc grăbit — volumul său din 1976, „Ofranda mișcării" se număra printre cele laureate la concursul de debut al Editurii Eminescu, după care, abia anul acesta volumul „Sunet în Epidaur" îl readuce în actualitate — este Nicolae Boghian, prezență discretă, aparținînd unui „pachet", de poeți cărora moderația le stă la fel de bine (între ei, Gabriel Chifu, Ion Stanciu, Lucian Avramescu, Emil Nicolae, Paul Balahur, Dinu Adam ș.a.) — cu toții atenți la miza cuvîntului, sentimentali cît trebuie și sfioși pînă la cuminţenie. Cum fiecare și-a căutat de drumul său fără să emită vreo pretenție de coalizare mimetică. Nicolae Boghian a apucat-o serios pe acela sugerat încă în întîia sa carte: explorarea imaginară a unui spațiu helladic încărcat de mistere, cu foșnete de zei și adieri filosofale care vin să marcheze încă existența omului modern.

Pe urmele unui Ion Pillat, și el fascinat de farmecul egeic, de perfecțiunea templelor și siluetele coloanelor de porfir, la umbra tihnită a cărora faunii și nimfele coboară parcă spre a pluti prin iarba de asfodele, Nicolae Boghian transcrie o argonautică proprie, mai puțin riguroasă în trimiteri, pentru că tînărul poet nici nu a văzut pînă acum Grecia, compensînd absența contactului direct prin senzualitate și diafan — atitudine restrictivă în acest caz, dar care îl și protejează pe autor de localizări rigide sau factologie arheologică. Iată cum se „vede" poetul nostru sub cerul mediteranean: „Prins, închegat în lumină ca roua, / șarpe mut al culorii, destrămat în fiori, / mă sorb și mă cuget, așa cum mișcarea / se-oprește în lucruri, hohotind, uneori. // Spațiul prelins înafară — primejdie — / teama de-adîncul materiei crud; / atît îmi rămîne: înstrăinarea / sîngelui a cărui paloare-o aud. // Lunec aproape de marginea nopții, / stau streașină păsărilor ca un centaur — / mai mult decît frigul mă bîntuie roua / lăcrimînd ca un sunet în Epidaur..." **(Lăcrimînd ca un sunet)**. Se pot observa lesne cu acest prilej cîteva din pasiunile difuze ale poeziei lui Nicolae Boghian, una mai degrabă de amurg decît solară: „mișcarea" flămîndă, parabolă zeiască, cum o găsim echivalată imagistic undeva, urmată de beția purității, care nicăieri ca în spațiul epidauric nu-și ascultă mai adevărat sunetele, apoi de acele frisoane venite dintr-un nord barbar și rece, și în sfîrșit de un sentiment al izolării în cuget (iarăși o infiltrație pillatiană!), pentru că migrena helladică e o „boală" prin excelență rațională, a gîndului ce-și contemplă măreția și perfecțiunea.

Sau, iată, geometria unui templu corintic, transcrisă cu rafinament intimist de acest poet venit de undeva, dintre dealurile Moldovei: „Templul va fi mai alb și mai pur / încercuindu-ne — cu atît mai bine! / Aerul explodează împrejur / încins și tot mai lacom de tine. // Aproape se sfîșie de noi învelișul / mișcării, buzele noastre sărate / se topesc precum marmora stinsă, / pulbere pe jumătate. // Cît despre gînduri — nu am ajuns / să le cuprindem într-o suprafață: / în adîncuri, tot mai ascuns, / moartea ne cugetă și ne răsfață. //Dar templul pare tot mai curat, / cu tenul lăptos și subțire, / aerul tremură înfiorat, / inzidindu-ne cu ucisă uimire" **(Moartea ne cugetă)**. Sigur, o anume erudiție, folosită cu reținere și eleganță, se întrevede în versurile acestea, vrăjite de heraclitism monocord, dar tocmai lentila naivității uimite conferă ecou poemelor. Mai mult decît atît, conceptele înseși capătă contururi grele, robuste, și rigoarea lor savantă se suprapune peste deplinătatea statuară într-un schimb osmotic de calități profitabil pentru poezie. Astfel, substanța lucrurilor vine să se confunde la un moment dat cu o maternitate germinatoare viguroasă, cu forme tari, uriașizate și fecunde. Merită să decupăm această mică teogonie, oricînd antologabilă pentru surpriza scenei stihiale pe care o închipuie în nașterea divinei forme: „O, tu erai inefabila formă / a mișcării văzută de zei. / Rostindu-ți ființa mîngîiau cu patimă / sînii materiei rotunzi și grei. // Buzele tale pătrate de gînduri / zeii le sărutau suspinînd — / dinții lor cocliți de lumină / se-nfigeau în pupila gîtului, blind. // Tîrziu, cînd pîntecul tău a rodit / și miroseai toată a cer, / zeii plîngeau pe o plajă pustie, / nisipul se-mplînta în valuri de fier." **(Sînii materiei)**.

Întreg elogiul adus desăvîrșirii sculpturale, în care se contopesc „aburi și smalț ceresc" cu irișii „de sare albastră" a mării (imagine ce aduce aminte de finețea estetă a grecului Odysseas Elytis) — elementaritatea este, cum vedem, mereu măcinată de o oboseală a închipuirii, de o lascivitate obscură — pare ușor anacronic și minor astăzi, în preajma unei poezii cuprinse de fumul eșapamentelor, și ostentativul unei asemenea experiențe pe cont propriu trebuie apreciat ca atare. Fără să fie spectaculoasă și nici cu apetit publicitar, poezia lui Nicolae Boghian crede în itinerariul ei și lucrul acesta capital îi este suficient ca să reziste.

Cristian Livescu

BREVIAR

● A treia traducere în românește din „Iliada" lui Homer, și probabil cea mai bună dintre toate, este aceea a Sandei Diamantescu și a lui Radu Hîncu (Homer — „Iliada" Ed. Minerva 1981), tipărită în două volume cu rîndurile înșiruite ca o proză, deși la examenul atent se dovedește a fi poezie în toată puterea cuvîntului, și încă de o calitate remarcabilă. Meritul cel mai de seamă al traducătorului este acela de a fi examinat în chip minuțios tradiția versiunilor homerice la noi și de a le absoarbe creator. Comparată cu ceea ce ne-au dat C. Aristia și G. Murnu, Iliada aceasta nouă e un precipitat inedit, care a reținut de la C. Aristia sobrietatea și de la G. Murnu pasul greu de epopee veche, dezbrăcînd versul, spre deosebire de cel din urmă, de acele ticuri de limbaj oieresc care dădeau farmecul la citirea unui fragment, sfîrșind prin a obosi ochiul la o lectură îndelungată.

Traducătorii au făurit un text „modern" însă nu „modernizat", l-au recreat pe Homer într-o limbă accesibilă contemporaneității fără să-l facă a grăi neologistic ori în langaj cotidian, deducînd din epopeic acel filon imperisabil care este al poeticității abstrase din vreme și loc.

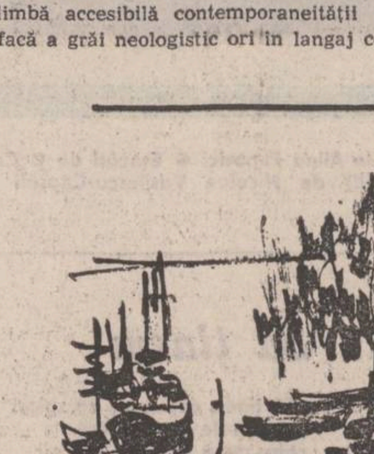

Desen de Gh. V. Ionescu

● Numărul 4/1980 din „Cahiers roumaines d'études littéraires" este și ultimul al cărui secretariat e încă asigurat de Adrian Marino. De altfel, într-o notă cordială, redacția mulțumește eminentului critic al ideilor literare pentru că și-a asumat, de-a lungul perioadei 1972—80 îndatorirea secretariatului redacțional, urnind această tipăritură de la zero și în fond dîndu-i înfățișarea de azi și... ideea. De altfel, sumarul este remarcabil, în nota curentă, conținînd colaborări române și străine, unificate de tema „Călătoriei și descoperirea lumii". Contribuțiile semnate de Romul Munteanu, Irina Mavrodin, Mircea Popa, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Jeanneret și R. Trousson, aduc lumini noi în studiul „retoricii" voiajului, cu tot ce presupune aceasta („reportaj" obiectiv, utopii, „voyages imaginaires"). Centenarul Sadoveanu (cu studii de Al. Piru, F. Băileșteanu și Dolores Toma), Cronica traducerilor și mai cu seamă niște consistente „comptes rendus", întotdeauna pline de interes, completează materia acestui număr, fiind încercări remarcabile, a căror funcțiune nu e de a umple un loc gol ci de a da, într-adevăr, consistență unor teme.

● Un exemplu de erudiție în amănunt și de sagacitate de filolog fără prejudecăți ne dă Adrian Riza, în revista „Transilvania" (nr. 6), autorul unui studiu eminent despre „Împrumuturile din limba maghiară în limba română". Savantul, a cărui apariție în cadrele rubricii „Historia militans" combină frenezia hasdeiană și meticulozitatea lui V. Bogrea, pornește de la observația că aceste „împrumuturi" se regăsesc în „arii indo-europene ce n-au putut fi influențate de maghiară sau de alte limbi fino-ugrice". Teoria spațiului carpatic văzut ca unul cu temporară „valoare activă zero" prin „depopulare", primește un tratament adecvat. Tot ceea ce era manifestare șovină, în circumstanțe mai vechi, e pus de Adrian Riza sub o lupă nemiloasă. „Standardizarea" istoriei limbilor romanice e combătută, precum era cazul. Împotriva tuturor argumentelor de teorie seacă, negînd realitatea lingvistică vie, Adrian Riza aduce faptele, care sînt, prin simpla lor enumerație, elocvente: „Chin", „chip", „gînd" se află în raport cu „arealul baltic", „nesăbuit" e detertabil în straturile indo-afgane, „seamă" este indo-european. Savantul deduce de aci, printr-o generalizare ale cărei consecințe sînt extrem de interesante, „problema substratului «septentrional» al României sau a elementelor «septentrionale» ale acesteia". Rămîne, așadar, a urmări istoria unei „probleme" de etnolingvistică, pe care filologia românească nu trebuie s-o ignore.

● În „Astra", (nr. 2) fenomenul literar, curent, răsfrînt în „reviste", e studiat de Gheorghe Crăciun, autorul unor observații pline de interes, prin aceea că înglobează realitatea literară într-o perspectivă fără „parti-pris". Pentru Gh. Crăciun „revistele, iar nu cărțile, sînt în primul rînd acelea care măsoară și înregistrează pulsul unei literaturi, starea de drept și de fapt pe care o traversează la un moment dat conștiința estetică a unei țări".

● Ideea de a evita felurite suplimente, inițiată prin „Universiada '81", de care ne-am ocupat, este pozitivă cu condiția informării corecte și a umorului de calitate. Realitatea pare a contrazice asemenea obligații. Altfel... În foaia „Secvența", editată de un colectiv al „Scînteii tineretului" la Costinești, cu prilejul festivalului pentru tineret, reperăm următorul „catren" produs de un oarecare Ion Căruță (nume de fantezie) conținînd o curioasă judecată asupra lui M. Eminescu: „Dac'aș fi un Eminesc, / Un poet agitator / Ți-aș compune-n toată vremea / Numai versuri de amor". Tot în numărul 8, de unde am citat, pe lîngă tot soiul de anunțuri privind „viața secretă a juriului", „cărți trîntite la redacție" și „Primiri" la „Secvența" găsim și o foaie din jurnalul unei fete cuminți, „Oana, fiica Ginei Patrichi", precum și un interviu în idiom colorat, cu Jean Constantin. Aceiași reporteri „frenetici" ai „Secvenței" sondează preferințele publice, intervievind un lucrător de miliție căruia îi „plac filmele realiste, inspirate din legendele noastre".

După cum știm, „Secvența" s-a distribuit „gratis". Este, cum s-ar zice, a propaga, fără bani, un gust îndoielnic.

A. S.

CARTEA DE DEBUT

VOLUME DE POEZIE

Încet-încet, recenzentul cărților de debut începe să-și dea seama că sursa sa principală sînt volumele de poezie apărute la Editura Litera. Este o constatare nu banală și nici ironică. Nu banală, fiindcă există o categorie distinctă a autorilor de literatură care nu reușesc să pătrundă printre cei tipăriți de editurile obișnuite; numai de la înțelegerea acestei categorii pot să plece interpretările individuale. Nu ironică, pentru că, dacă nu cumva mă înșel, publicarea unei cărți îndelung refuzată de profesioniștii literaturii are ceva patetic, este un fel de revanșă, un fel de mustrare adresată unor spirite care nu s-au dovedit suficient de înțelegătoare. Și mai este ceva. A refuza să mai aștepți, cu veselă resemnare de diletant, „să-ți vină rîndul" la editurile obișnuite, a ocoli calea chinuitoare a concursurilor pentru debut, poate să însemne nerăbdare orgolioasă, dar și patimă adevărată pentru poezie. Să privim deci cu toată seriozitatea cărțile de poezie tipărite la Editura Litera, ferindu-ne de verdictele nefondate.

Poezii plăcute se găsesc în volumul lui Gheorghe Manafu **(Moara de nea**, Editura Litera, 1981). Fără să fie o voce poetică în stare să stîrnească mari emoții, debutantul exprimă un sentiment nespectaculos, dar care este numai al lui. Este o tristețe rarefiată, un fum de tristețe, din care se întrupează vagi fantasme. Versurile au o discontinuitate antiretorică, ce sugerează o fragilitate grațioasă, feminină. Euforia, atunci cînd apare, arareori, este la fel de imaterială ca și melancolia. Imaginile alcătuiesc o lume instabilă, ca desenele norilor. Iată **Albastru de cobalt**, poezie în care se ivește și o îndrăzneală imagistică de bun augur: „Puțin albastru de cobalt gîndul meu / doar cu lebedele privirii urmînd / coada păunului în amurg / și tot mai singur în retina muntelui / a clipei / cu o ferigă aprinsă / mîngîind coapsele pietrei / și tot mai lung răsunetul / foșnitoarei peșteri / sub mlădierile de seară ale / unui rîu / tîrzii imagini suprapuse / neegale în grota / amintirii / între oglinzi convexe-concave / chipul iubitei necioplit în piatră". Mai citez un fragment din poezia **Sînt cuvintele**, pentru imaginea memorabilă a cuvintelor îmbrăcînd alb Pămîntul, ca o glaciațiune: „Sînt cuvintele toate îndemn / sînt cuvintele toate speranță / ziua și noaptea venind / ca o cămașă albă / întreg pămîntul / să-l îmbrace...".

Poezii plăcute, repet, dar în care mai apar, ca niște atavisme, semne de facilitate.

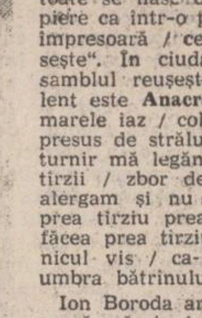

În volumul lui Ion Boroda **(Scrisori din Salina**, Editura Litera, 1981) există, într-adevăr, o serie de poezii care atrag atenția prin țîșniri de talent ce răbufnesc pe neașteptate, incontestabile. Ion Boroda este adeptul gestului poetic decisiv, făcut cu brutalitate, menit să meargă direct în miezul sentimentului ce se cere exprimat. În împrejurările despre care aminteam, gestul cuceritorului de cuvinte reușește, apărînd poezii memorabile. Citez **Cînd palide zăpezi mă împresoară,** unde exasperarea capătă flexibilitatea stranie a unui voal bătut de briză: „cum toate se nasc departe și blind / cu magice sclipiri în armonii celeste; / cum frunzele se ofilesc de-naltă umbră / ceva se întîmplă / ceva îmi lipsește // uneori mi se pare / uneori nu mai știu / cînd visul se curmă ca într-un coșmar / prin liniștea mohorîtă de toamnă / ceva mă face să strig: «în zadar» // cum toate se nasc departe și blind / și umbra lor piere ca într-o poveste; / cînd palide zăpezi mă împresoară / ceva se întîmplă / ceva îmi lipsește". În ciuda cîtorva exprimări plate, ansamblul reușește. O veritabilă pulsație de talent este **Anacronică**: „se făcea că alerg peste marele iaz / colina ca un sceptru lumina / mai presus de strălucire amurgul / ca într-un vechi turnir mă legăna // plutire de gînduri cu aripi tîrzii / zbor de vulturi mă visasem să fiu / alergam și nu puteam să strig / prea tîrziu prea tîrziu prea tîrziu // se făcea că alerg se făcea prea tîrziu / peste marele iaz — anacronicul vis / ca-ntr-o veche tăcere de burg; / umbra bătrînului ghid mi-a deschis".

Ion Boroda are suflet de poet. Este marea sa șansă, căreia trebuie însă să îi adauge știința ocolirii platitudinilor de expresie, al căror balast stînjenește plutirea unora dintre versurile sale. El trebuie să depășească iluzia că tot ce îi răsare pe hîrtie este publicabil, lăsînd-o pe seama poeților ultra-consacrați.

Voicu Bugariu

Mărturia drumurilor

Urmare din pag. 1

Vulcănescu și Paul Simionescu (Editura Albatros, 1974). Cartea acestora, nu mai puțin interesantă, păstra un destul de pronunțat caracter istoric. Ion Ghinoiu realizează în schimb o lucrare cu mai multă substanță etnografică. Este remarcabil apetitul său pentru **citatul din viu grai**, pe lîngă cele extrase din izvoare livrești. Acele mărturii directe de la înțelepții satelor — cărora li se face o meritată cinste de a fi citați, cu menționarea firească a numelui, vîrstei și localității — sporesc forța emoțională a textului, conferindu-i culoare și suflu vital. Din păcate, procedeul citării din viu grai, curent la cercetătorii noștri de odinioară, a devenit din ce în ce mai rar. Să fie de vină febra produsă de metodele moderne, cu repudierea în chip atît de orgolios a descripției? Poate că da. Deocamdată să mai notăm că în **Popasuri etnografice românești** același efect însuflețitor, fără ca ținuta științifică a lucrării să aibă de suferit, îl aduc zicalele (dar corect e „sfară..." ori „sfară-n țară", în loc de „sfoară..."), legendele și desigur savuroasele toponime: Plaiul Oilor, Drumul Putinei cu Brînză, Drumul Mocănesc, Valea Bună, Valea lui Rob, Drumul Împăratului de Rouă, Pasul Tihuța etc., la care am adăuga noi: Drumul Carului, Valea cu Calea, Calea Laptelui etc., etc.

Istoria rămîne totuși în drepturile ei și în aceste „popasuri etnografice". Ea nu numai că furnizează metoda de ordonare a materialului, dar își adjudecă și concluzia, anume că drumurile, căile de transport și de comunicație, au contribuit împreună cu alți factori la păstrarea unității de teritoriu, de neam și de cultură a poporului român. Ideea aceasta își trage seva din mai multe dovezi, dintre care două ni se par discret complementare și deci cu atît mai puternice: pe de o parte, drumurile, tîrgurile și nedeile n-au ținut niciodată seama de hotarele dintre marile provincii românești; pe de altă parte, deplasarea vetrelor de sate (cauzate de invazii, calamități) s-a produs de regulă **pe același trup de moșie.** Cum s-ar mai putea susține atunci că întreg poporul acesta (deci nu un sat ori două!) s-a format în altă parte și s-a strămutat de-a gata în spațiul actual? Ion Ghinoiu demonstrează fără loc de îndoieli că drumurile românești, în pofida zbuciumului uman despre care depun mărturie, au fost dintotdeauna aceleași: însemne ale statorniciei.

***) Ion Ghinoiu**: „Popasuri etnografice românești", **Editura științifică și enciclopedică, col. „Știința pentru toți", 1981.**

«IMNELE MOLDOVEI»

Urmare din pag. 1

vei nu a fost scrisă la București, unde locuiește poetul, într-o bibliotecă sau între două trenuri, ci sub cerul Moldovei, sub cerul patriei române. Ea este dedicată voievozilor Moldovei: Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare.

Cosmicitatea acestor poeme stă sub semnul **fringerii de sine.** Omul nu e suficient sieși, altfel ar fi un înfrînt de propria-i expresie. Neputința, suficiența duc la înstrăinare. **Fringerea de sine** nu e decît omul pascalian devenit omul mioritic. Numai „cine îndură cîntecul întreg / Poate dura o lacrimă-ntre stele". Lămurirea omului prin cuvînt este „războiul dus de fiecare" și nimeni „nu-i numai de dragul său / Și toți sînt laolaltă și e fiecare". Omul fără patrie ar fi o eroare. Ca ziditor al faptei el este, în același timp, ctitoria unui topos și nu o floare străină pe arborele viu al cunoașterii. A privi înseamnă a te supraveghea. A privi în sine înseamnă a-i vedea pe ceilalți, circumscriși toposului adeveritor.

Unele voci critice convenționale și conformiste, neajunse cu lectura mai jos de „la nouvelle critique" denigrează politicos această poezie, zicîndu-i tradițională, adică depășită, situînd-o, în conștiința lor critică, undeva la marginea artei poetice, uitînd că tradiție înseamnă început și că „România este din temelii ctitorită de poeți". Românul s-a născut poet, are alt înțeles, sau unul mult mai profund decît se pare la prima vedere: adică omul se naște în grai, nu în limbă, se naște în Patrie, se naște copt să ia în grije Întregul, se naște acasă, din naștere primește ceea ce nu se poate dobîndi și ceea ce alcătuiește firea omului, scria în **Jurnalul** său **de poet** Ioan Alexandru.

Poezia lui Ioan Alexandru este tradițională fără să adere la tradiționalism, nebîntuită decît de o viziune românească asupra existenței (relevată și de Brâncuși, Pandrea, M. Eliade, C. Noica) și modernă fără să se epuizeze între două cezuri care nu delimitează decît un „of" neputincios. Dacă a fi modern înseamnă, de multe ori, a refuza ordinea și a îmbrățișa aventura, confundată cu împrăștierea lirică, fără acoperire, a fi poet pentru Ioan Alexandru înseamnă a rosti, adică a desăvîrși graiul „care este una cu Logosul". Pentru cei care spun că Ioan Alexandru tămîiază trecutul le oferim această mărturie de credință: „Poezia nu se scrie nici pentru păsări, nici pentru morți, ci pentru oameni vii de astăzi și de mîine".

Omul, ca măsură a tuturor lucrurilor, își adeverește ființa în faptă și cuvînt. Lucrarea lui, adică menirea lui, este de a-și dezvălui lăuntricul. Miinile întinse a întîmpinare nu sînt pentru a lua ci pentru a arăta cît le prisosește. Dacă vrei să ieși din sine „n-ai încotro / Decît să crești lăuntric cu rîvnire". **Fringerea de sine** nu e decît „desfolierea lăuntricului în afară". **Dezvenînat** și **despătimit**, omul, înveșmîntat în **straiul focului**, se adeverește în ceilalți. Cuprins de **viforul tainei**, el își scutură **lanțul sîngelui** („funia din lacrime de sînge"), abolind astfel **străinia, cancerul pustiei**. Lucrarea poetului este de a sesiza nu de a poseda, el caută în firea lucrurilor chip, îmbracă straiul truditor, mărturisind **vederea din orbire**.

Pentru Ioan Alexandru, Moldova-i fără moarte, milenară și cuvioasă: „Moldova-i neatîrnată pe pămînt / Nu ai de unde-o apuca de toarte / S-a circumscris de toate cîte sînt / Să poată ea rămîne fără moarte". Sfera, ovalul, triunghiul sînt semnele armoniei subînțelese. Vocabele sînt ca turma pe cîmpie. Poezia e rodul logosului fulgerat de întîmpinarea firii. Poemele lui Ioan Alexandru sînt ca ovalul brâncușian, inspicate de săgeata nemuririi. Lepădarea de sine nu e decît întîmpinarea celuilalt, **un fel îndurător de înfrățire**, cum spune poetul, altfel: „Fără părinți rămînem fără vatră / Fără cămașa focului pe noi / Lucrează numai carnea idolatră".

Imnele Moldovei sînt adeverirea sinelui în fapta cuvîntului ziditor. Așa-zisele infinitive lungi din aceste poeme sînt expresia anonimizării lucrării poetului, care se ferește din calea tuturor, trudind să lumineze umbra omului, prea împiedicat de sinea lui cîteodată, lămurindu-i existența, așa cum în pridvor se-nghesuie o țară, cum rîul se împarte întruna tuturor: „să te prefaci și-n cale și-n fîntînă / Și saturînd pustiile pe rînd / Mai mult decît aveai să îți rămînă".

Volumul de poeme, **Imnele Moldovei**, este o ctitorie care nu a răsărit din pămîntul patriei în mod miraculos și neașteptat, ci își justifică existența, **moldovenind**, așa cum ninge de la sine, atinsă (această carte) de aripa veciei cutremurătoare. Ea nu trebuie comentată ci întîmpinată în ceasurile noastre de trudă și sărbătoare.

centenarul

George Enescu

«ERA ÎNDRĂGOSTIT DE ȚARĂ CA NIMENI ALTUL»

Muzician prin excelență reflexiv, atras de meditația filozofică existențială, George Enescu — fără a fi fost interesat de muzica cu program — a urmărit de-a lungul întregii sale opere autenticitatea națională printr-o creație „in spirit românesc" aducind prin aceasta o contribuție pe cit de originală pe atit de valoroasă la patrimoniul muzicii universale a secolului XX. Caracterul național răzbate din lucrări nedeclarat programatice, ca de exemplu Suita I pentru orchestră, Dixtuorul pentru suflători, Simfonia III, Sonata pentru pian, Octet pentru coarde op. 7, Oedip, Simfonia de cameră, in care, fără utilizarea propriu-zisă a folclorului, substanța populară românească se relevă a fi incorporată și „asimilată in mod organic". Există puține exemple de mari opere străbătute de seva folclorică, de spiritul muzicii populare, așa cum sint, de pildă, lucrările enesciene. Pentru că, poate, puțini au fost acei artiști care, in traiectoria luminoasă a geniului lor, să fi rămas atit de intim și dureros legați de spațiul geo spiritual in care s-au născut. „Era indrăgostit de țară ca nimeni altul" — spunea despre Enescu reputatul compozitor Mihail Jora, tovarăș apropiat de gind și de idee. Iar Antoine Ysaye, fiul celebrului violonist, oprindu-se in volumul său de memorii asupra lui George Enescu scria : „Căutind firul generațiilor ce l-au precedat ințelegem talentul artistului. Cercetind pămintul unde s-a născut ii pătrundem geniul".

„Pămintul unde s-a născut" George Enescu — la 19 august 1881 — se numește Liveni, sat din Moldova de Nord (județul Botoșani). Itinerariul familiei pe care au trecut și pașii lui George Enescu, din copilărie și pină la maturitate, se află intre Liveni, Cracalia, Zvoriștea și Mihăileni — satele părinților compozitorului situate in Lunca Siretului, Dorohoi — reședință de județ, in care locuia o mare parte a familiei, Tescani, sat in preajma Bacăului, mai la sud, unde se afla moșia viitoarei sale soții Maria Cantacuzino. Cele mai importante pentru biografia spirituală și creația lui Enescu au fost Livenii și Tescanii, cei doi poli ai operei genialului muzician : la Liveni apar primele incercări muzicale, la Tescani este elaborată și incheiată opera Oedip, „opera vieții mele", cum a definit-o insuși autorul. Revenind astăzi, in ceas de omagiu, pe urmele lui Enescu, atingem nu doar locurile sale natale, dealurile verzi, inalte și molcome, ci un filon tainic de neprețuit, o „atmosferă românească" străbătută de seva viguroasă a unei tradiționale spiritualități, sevă care, in tălmăcirea muzicianului de geniu, a ridicat o operă pregnant națională in sfera universalității.

La Casa memorială „George Enescu" din Liveni (o casă tipic moldovenească, fără cat, cu ceardac de lemn vopsit, cu cinci odăi și cu o livadă intinsă de meri și nuci bătrini) regăsim universul copilăriei lui Enescu. Mobilierul rustic și lăicerele se imbină armonios intr-un interior autentic moldovenesc. In antret sint expuse portretele lui Costache și al Mariei Enescu (pictură in ulei) a căror expresie de mulțumire poate fi pusă in relație directă cu sănătatea și calitățile micului George, ultimul — al optulea lor copil și singurul supraviețuitor. Incăperile sint organizate conform cu funcționalitatea lor originară : sufrageria cu masa largă, ovală, inconjurată de scaune cu spătarele inalte, cu scrinul mamei și ceasul cu cuc, salonul cu mobile mici — canapele și măsuțe, cu pendula, cu pianina trimisă in dar de bunicii din partea mamei — preotul Ion Cosmovici și Zenovia Cosmovici — din Mihăileni, dormitoarele cu paturi acoperite cu velințe de o cromatică caldă și sobră — roșu și brun inchis, cu leagănul-balansoar pentru copil. Intr-o mică odaie cu fereastra special construită mai jos spre grădina din spatele casei unde a locuit Jorjac in primii săi trei ani de viață, sint expuse citeva din obiectele ce il anunțau pe muzicianul de mai tirziu : o vioară-jucărie (pe care copilul a aruncat-o cerind o vioară adevărată), o „vioară cu două strune" confecționată de Jurjac din tulpini de porumb legate cu ață (micuțul văzuse o orchestră de lăutari și după citeva zile mama sa il găsește intr-un boschet din fundul grădinii „interpretind" la țambal și la vioară, pe care și le făcuse din nuiele și bucăți de scindură), citeva partituri in manuscris, cutia de vopsele și primele desene și acuarele. La Casa memorială de la Liveni materialul fotodocumentar este restrins. Sint expuse fotografii de familie, ale micului Enescu din perioada premergătoare studiilor de la Viena.

Dar universul copilăriei lui Enescu se deschidea dincolo de ferestrele casei. El cuprindea livada, curtea cu ierburi inalte și flori, zumzetul albinelor și cintecul păsărilor, susurul piriului din fundul grădinii, cimpia intinsă cu unduirile mătăsoase, „poveștile focului, ale fusului, ale vintului" pe care le asculta nemișcat ore intregi. Un univers de zgomote și sunete care in urechile copilului-minune suna **altfel** decit pentru toți ceilalți. La 4 ani, pe vioara jumătate de măsură „Gebrüder Platt" — Viena, Enescu invață să cinte singur, iar după primul contact cu pianul, orizontul muzical i se lărgește și ințelege că trebuie să devină compozitor. La 5 ani compune prima lucrare in 12 măsuri pe care și-o intitulează **„Țara Românească" operă pentru pian și vioară**.

De la Liveni Enescu a plecat de timpuriu dar miracolul se infăptuise : Livenii cu plaiurile și cu oamenii lui il conduseseră definitiv in universul muzicii. La casa din Liveni Enescu a revenit toată viața. Aici, in salon, se află expusă o fotografie istorică. In ultima sa vizită la Liveni din august 1946, Enescu a cerut să fie fotografiat pe ceardacul casei. In picioare, cu mina sprijinită intr-un gest tandru, familiar, de unul din stilpii de la intrare, Enescu, inalt, masiv pare să poarte pe umerii săi largi cele două laturi ale casei ca pe două arii intinse. Livenii au rămas pentru Enescu un izvor mereu proaspăt, regenerator, „Peisajul natal parcă mă inviorează, aici imi prospătez sufletul, mi-l incarc. La Liveni mă intorc printre oameni și lucruri a căror vedere pune polen pe amintire. In molcomul peisaj moldovenesc, printre oamenii cuviincioși, de discretă noblețe sufletească... mă simt in cel mai prielnic mediu" — mărturisea Enescu in 1937. La Liveni vizitatorul are revelația că intre aspirația spre liniște, impăcare și seninătate conținută de intreaga muzică enesciană și peisajul natal există o adincă corespondență.

La Muzeul memorial „George Enescu" din Dorohoi — deschis in fosta casă a lui Costache Enescu — tematica este evident mult mai complexă. Prin tematica cuprinzătoare, prin numărul considerabil de documente și obiecte — peste 1 400 de piese —, Muzeul memorial „George Enescu" oferă un cimp larg de informare și documentare, relevind coordonatele fundamentale, momentele cele mai semnificative ale activității muzicianului. Din materialul expus in cele șase săli ale muzeului luăm cunoștință de intreaga traiectorie a vieții și activității lui George Enescu. Primele vitrine și panouri sint consacrate perioadei studiilor la Viena (1888—1894). Un punct de interes il reprezintă corespondența dintre micul Enescu și părinții săi. Sfaturile afectuoase ale părinților și „raportul" zilnic al băiatului de 7 ani care nu intreprindea nimic fără consimțămintul celor de acasă, scot in evidență nu numai relația dintre părinți și fiu și educația acestuia, dar și gindirea matură, seriozitatea, simțul dezvoltat al valorii timpului, capacitatea de a se stăpini, respectul și marele atașament al lui Enescu față de părinți. Pe următoarele panouri sint expuse documente referitoare la primele apariții in public ale micului violonist. Citim astfel in „Rumänischer Lloyd" un fragment din articolul consacrat elevului de 9 ani favorit al Conservatorului din Viena, sub titlul „Un Mozart român" : „...Copilul nu numai că stăpinește vioara in modul cel mai admirabil, dar a dat probe de forța sa in acompaniament pe care a dus-o deja departe". Despre interpretarea lui Enescu (**Concertul** de Mendelsohn) la concertul de audiție al elevilor de la conservator, ziarul „Wiener Tageblatt" din 17 ianuarie 1893 relata : „...punctul culminant al concertului a fost micul domn Enescu. Cunoscutul Concert de Mendelsohn a ciștigat in interes prin execuția acestui băiețaș care a trecut cu ușurință uimitoare peste toate greutățile de a cinta cu claritate ireproșabilă. A ciștigat inima tuturor ascultătorilor. Tonul său cald, o siguranță plină de pasiune, o ințelegere tot atit de dezvoltată ne permit a spera pentru acest copil-minune un viitor strălucit". Următorul ciclu de documente marchează primele concerte ale lui Enescu la București, la Ateneul Român și la Cracalia. Sint expuse fragmente de articole din ziarele „Adevărul" 10 martie 1894 și „Curierul românesc", 12 martie 1894 strinse cu o rivnă și o intuiție remarcabilă de Costache Enescu. Nu lipsesc fotografiile profesorilor Eduard Caudella (compozitor ieșean, primul care a intuit geniul lui Enescu), Bachrich, profesorul cursului pregătitor de vioară al Conservatorului vienez, Robert Fuchs, profesor de compoziție, Joseph Hellmesberger, pedagogul de vioară al lui Enescu in casa căruia il cunoaște pe Brahms. In mod inspirat, sub portretele profesorilor sint expuse (in copie) diploma și Gesellschafts — medaille cu care Enescu — la 15 aprilie 1893 — absolvă Conservatorul.

Perioada studiilor la Conservatorul Național de Muzică de la Paris este bogat ilustrată. In rama primului panou sint grupate fotografiile profesorilor : Théodore Dubois, Jules Massenet, André Gédalge, Marsick, Gabriel Fauré, Eduard Colonne, Carl Flesch. La loc distinct vedem afișul Concertului Colonne in care este cintată prima lucrare enesciană notată cu număr de opus, **Poema Română**, sub bagheta lui Ed. Colonne. (Enescu avea 16 ani). Fotocopia diplomei cu „Premier Prix — acordat lui Enescu in unanimitate la terminarea conservatorului — incheie seria de documente consacrate studiilor pariziene. Etapa marilor concerte și recitaluri (programele expuse evidențiază incă de pe acum repertoriul vast al violonistului), etapa care il afirmă și il consacră ca compozitor este larg ilustrată. Afișe de concert susținute in numeroase orașe ale Europei, fotografii cu Enescu in compania unor iluștrii artiști, citeva partituri originale ne evocă una dintre cele mai fecunde etape de muncă și de viață ale artistului. Un panou amplu este rezervat capodoperei **Oedip**. Sint grupate fragmente de manuscris, reflexii ale autorului despre semnificația personajului, afișul spectacolului prezentat in premieră pe scena Operei Mari din Paris la 13 martie 1936, fotografiile actorilor-interpreți, ale lui André Piernet, interpretul lui Oedip, opinii despre opera enesciană ale unor personalități muzicale ale timpului.

Dintre obiectele ce i-au aparținut lui Enescu pot fi văzute aici două viori de inceput, baghete dirijorale, un pian Pleyel, un tablou-plan american — un ulei de Bellery Desfontaines (Enescu in 1908), un bibelou de porțelan reprezentindu-l pe Șostakovici, dăruit lui Enescu chiar de compozitorul sovietic și multe, multe altele...

„A iubi este ceva grav și definitiv". Sint vorbele lui Enescu păstrate in filele volumului „Les souvenirs de Georges Enesco" editat de muzicologul Bernard Gavoty la Paris in anul 1955. Aceste cuvinte adinci ar putea constitui titlul capitolului despre Tescani. De Tescani l-au legat pe Enescu definitiv dragostea pentru Maria Cantacuzino și capodopera vieții sale **Oedip** pe care a desăvirșit-o aici. Climatul de elevată viață spirituală ce domnea in casa Rosetti-Tescanu — familia Mariei Cantacuzino, și generozitatea naturii locurilor l-au cucerit pe Enescu incă de la primele sale vizite făcute la conacul Tescani in jurul anilor 1910. Vreme de trei decenii și jumătate Enescu a venit la Tescani in fiecare an pentru perioade mai lungi și aici a elaborat multe dintre lucrările sale : Sonata pentru pian nr. 1 in fa diez minor (iulie 1924), Sonata III pentru pian și vioară „in caracter popular românesc" (iulie 1926), poemul simfonic Vox Maris (iulie-august 1929), Simfonia IV (august 1933) — lucrare neterminată, Epilogul la **Oedip** (aprilie 1931 ; primele două acte ale operei au fost compuse la Tescani in august 1921 și in iunie anul următor) și „Liniște", melodie pentru trei voci (iulie 1946). Căsătorindu-se cu Maria Cantacuzino și preluind proprietatea familiei, Enescu a preluat și strălucitele ei tradiții. Soții Enescu invitau vara la

Alina Popovici

Continuare în pag. a 4-a

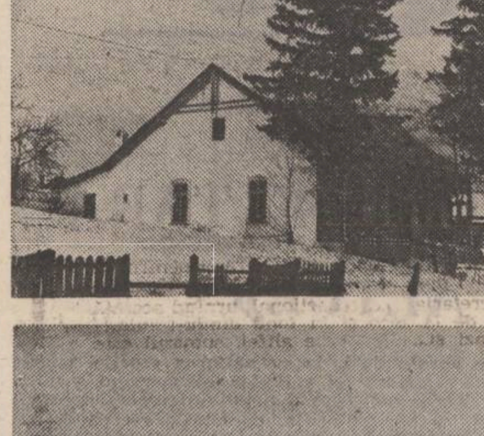

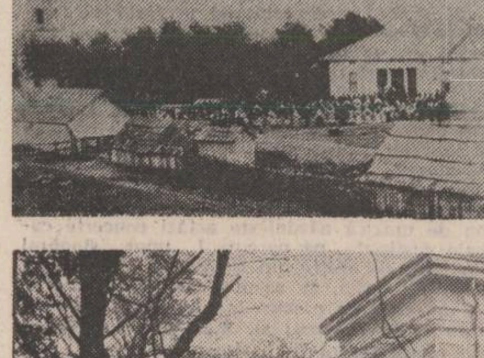

Dorohoi, Cracalia, Tescani – locuri legate de numele lui George Enescu

CELLA DELAVRANCEA: «Suveran al Muzicii, totodată și ostaș credincios al ei, Enescu a trăit pentru Muzică și i s-a dăruit pînă la ultima pîlpîire a inimii»

— Printre cei care l-au cunoscut pe George Enescu, Cella Delavrancea ocupă un loc aparte. Sensibilitatea artistei a înregistrat nuanțele cele mai fine ale personalității marelui muzician...

— De cind era tinăr se simțea in el o putere lăuntrică care il izola de viața exterioară. Inalt, brun, privirea enigmatică, nasul fin indreptățeau porecla dată de cineva : Enescu este un Sfinx. Emana din el un mister, datorit poate discreției exprimării, niciodată absolut afirmativă.

— Dar acum, după trecerea atitor ani?

— Azi, cind virsta, dezrobită de entuziasmul juvenil, judecă obiectiv, pot afirma că Enescu a fost un geniu muzical al secolului, imbrățișind toate posibilitățile de exprimare — de la vioară, pian, orgă, dirijor de orchestră, compozitor cu o pătrundere uluitoare a stilului și cu o memorie fabuloasă. Descifra o partitură și i se intipărea in creier pentru totdeauna. Ar fi putut deveni un ilustru pianist. Mina lui mare se potrivea claviaturii poate chiar mai bine decit viorii.

— L-ați cunoscut pe George Enescu nu numai ca pianist ci și ca magistral interpret și dirijor al cuartetelor beethoveniene. Ați asistat la repetiții ? Cum „lucra" George Enescu ?

— In salonul Mariei Cantacuzino — care i-a fost singura dragoste — in fiecare după-amiază Enescu cinta la vioară. Am interpretat cu el toate sonatele de Beethoven și Mozart, apoi marea sonată a lui César Franck și fluida sonată de Gabriel Fauré, care ii fusese profesor de compoziție la Conservatorul din Paris. Nu am avut niciodată nevoie de repetiții. Din prima clipă ne-am ințeles. După o pauză, oferită discuțiilor dintre prietenii invitați la aceste ședințe, doamna „Maruca", cum ii spuneau intimii casei, ii cerea lui Enescu să cinte la pian fragmente din Tetralogia lui Wagner. Alegeau din mai multe opere, iar el le potrivea cu o știință care transforma ceea ce ar fi fost hibrid intr-un poem somptuos. Tușeul lui la pian poseda o varietate sonoră atit de mare, incit dădea impresia unei orchestre, la care adăuga, din cind in cind, și glasul lui. In anii cind a dat la Ateneu toate cele 16 Cvartete de Beethoven, dirijind de la vioara primă, repetițiile aveau loc la doamna Maria Cantacuzino — „Princesse aimée" — cum o numea el, cu glas de ingenunchiere. Am asistat la mai multe dintre ele. Avea prodigioasa facultate de a modela viziunea colaboratorilor lui, fluiditatea prindea volum, un volum indicat de miinile lui cu o blindă putere așezată in spațiul-timp hotărit de el. Vislea in sensibilitatea celor trei elemente cu atita autoritate, incit orice șovăire in sunet, sau ritm, se mistuia, iar ei se contopeau in mersul sonor, iluminați de certitudinea unei revelații nebănuite, care ii inălța pină la exaltare. Corecta greșelile cu vorbe lapidare, reproducindu-le pe vioara lui, cu o veselie ironică dar incurajatoare.

— Ințeleg că voia mai mult decit o foarte corectă interpretare a partiturii...

— Repeta adesea că Muzica este un mesaj **vorbit**, prin urmare trebuie deznodat ghemul sonor, așa cum taie sculptorul dintr-un bloc de granit forma in devenire a subiectului ales. Mi-a spus odată : «Eu spun ce este scris, dar incerc să spun **tot** ce este scris». Pătrundea in gindul creatorului, analizind șocul fizic care determinase graiul muzical. Tot in epoca aceea **a** obținut, cu mare dificultate, să dirijeze toate simfoniile lui Beethoven. Ce purificare spirituală ! In ipostaza de șef de orchestră găsea posibilitatea să-și desfășoare pe deplin geniul. Beethoven apăreau in toată gloria lui.

— Ce v-a impresionat mai mult din creația enesciană ?

— Opera «Oedip». Aplecat pe abisul celei mai insetate răzbunări a Eryniilor, a compus o capodoperă, sugerind, prin simplificarea mijloacelor sonore, peisajul stincos și dramatic, impreună cu tragedia celui blestemat de zei. Ani intregi purtase Enescu obsedanta căutare a motivelor care aveau să se dezvolte intr-o lucrare de o originalitate impunătoare.

— Cuvintele dv. capătă o nuanță tulburătoare, au căldura și farmecul amintirii...

— Desigur, vorbind despre Enescu, mă repet. Dar repetarea, cind este vorba de Artă, devine un adaos de fervoare care se vrea comunicată din nou. Răminem totdeauna fermecați și mirați, așa cum sintem in fața unui răsărit sau apus de soare. Sint fenomene extraordinare, pe care nu incercăm să le analizăm. Ne supun, și ne mulțumim că putem simți incintarea pe care ne-o prilejuiesc.

Suveran al Muzicii, totodată și ostaș credincios al ei, Enescu a trăit pentru Muzică și i s-a dăruit pină la ultima pilpiire a inimii.

Prof. VASILE FILIP: «...Enescu era preocupat de dezvoltarea expresiei muzicale prin ascuțirea simțirii interioare»

— Pedagog desăvirșit, George Enescu a dovedit generozitate și umanism inițiind in tainele muzicii și mai ales in dificila artă a interpretării numeroși tineri de talent. V-ați numărat printre ei. Cum ?

— In anul 1917, in timpul primului război mondial, cintam la Iași la cinematograful Sidoly in orchestra condusă de Dinicu, fratele marelui violoncelist, Dimitrie Dinicu, profesor la Conservatorul din București și prieten cu Enescu. După citeva luni, Dinicu m-a lăsat pe mine in locul său. Intr-o bună zi am fost anunțat că marele Enescu este in sală. Am profitat de pauză și m-am „jucat" puțin cu vioara, cintind din Campanella de Paganini. Ieșind din rindul său, Enescu m-a chemat făcindu-mi semn cu degetul. M-a intrebat cum mă cheamă, dacă am terminat Conservatorul și dacă sint rudă cu Iancu Filip, violonist și profesor de muzică la Gimnaziul din Fălticeni. I-am spus că este unchiul meu. După această convorbire mi-a dat adresa și mi-a spus să trec a doua zi pe la dinsul. Peste două săptămini am cintat impreună cu maestrul **Concertul** de Max Bruch. In felul acesta am devenit elevul maestrului Enescu și membru in orchestra simfonică inființată de domnia sa la Iași in timpul refugiului.

— Ați fost deci un ales. Pe cit timp ?

— Timp de doi ani am lucrat cu maestrul Enescu. Insista să mă duc la el acasă să-mi dea lecții. Cind soseam, il găseam intotdeauna lucrind. Mă opream la ușă și-l ascultam fermecat de frumusețea sunetului său la vioară. L-aș fi ascultat la nesfirșit. Intram insă pentru că știam că nu-i plăcea să intirzii nici cu un minut. Maestrul era de o punctualitate extraordinară. Cind stabilea o intrevedere, o intilnire, chiar in altă localitate fiind, venea intotdeauna exact la ora promisă. Avea un respect suveran pentru cuvintul dat.

In timpul cit am lucrat cu maestrul mi-am făcut (după cum imi promisese domnia sa !) un repertoriu pentru concerte : Bruch, Mendelssohn, Sarasate, Beethoven, Kreisler etc. După o muncă de citeva luni, am cintat **Concertul in re major** de Paganini, dirijat de maestru. Apoi au urmat și alte concerte.

— Atenția maestrului v-a urmărit benefic in evoluția dv. artistică...

— In 1919, la recomandarea maestrului, am plecat la Paris la Conservatorul Național unde, in 1921, am obținut diploma cu Premiul I. In primele luni, am stat la maestru. In cele din urmă l-am rugat insă să mă lase să stau la un hotel in apropiere pentru a putea lucra „fără să deranjez pe cineva". Doar așa l-am convins. După absolvirea Conservatorului, maestrul Enescu m-a recomandat și a susținut să fiu numit profesor la Conservatorul din București, unde, de altfel, am și primit imediat un post.

— Deci, cum era profesorul George Enescu ?

— Cu mine, ca dealtfel cu toți cei ce i-au fost elevi, Enescu era preocupat de dezvoltarea expresiei muzicale prin ascuțirea simțirii interioare. Mă ajuta să ajung la perfecta claritate in expunerea frazei muzicale prin eliminarea surplusului. Mijloacele intrebuințate de maestru erau din cele mai simple. El iși insoțea fiecare explicație cu exemplificări la vioară, la pian sau chiar cintind din gură. Recurgea cu un har pedagogic de adevărat maestru la instrumente pentru că nu-i plăcea să vorbească mult. Nu punea niciodată accentul pe tehnică. Considera că abuzul de tehnică denaturează sensul artistic, și ofilește sensibilitatea artistului.

Confesiuni consemnate de Alina Popovici

MĂRTURII (II)

Sint cunoscute inceputurile de precoce afirmare a celui ce la 4 ani cinta, fără a fi inițiat de vreun profesor, pe o singură coardă „Valurile Dunării" ; la 5 ani devenea compozitor român cu opera „Țara Românească", iar la 7 ani era inscris la cursul preparator de violină al Conservatorului din Viena.

„Micul Mozart român" — cum era numit Enescu la virsta de 9 ani, absolvea la 13 ani școala vieneză, dind un concert, la Ateneul Român, spre a pleca imediat, la Paris, ca elev al Conservatorului de muzică și declamație. Acolo a avut ca profesori pe Jules Massenet și Gabriel Fauré, dovedindu-se o personalitate deplin formată nu numai ca interpret, ci și ca structură de compozitor, prin „Poema română opus 1", programată in 1898 la celebrele concerte Colonne, sub bagheta inițiatorului lor, Eduard Colonne.

In același an, Enescu vine la București spre a-și dirija „Poema" la Ateneu, cind i se cumpără, prin subscripție publică, o vioară Stradivarius.

La sfirșitul secolului 19 și inceputul celui de-al 20-lea, cind i se cinta la Paris „Octetul" și „Pastorala Fantezie", iar după terminarea Conservatorului (cu premiul intii, dar și cu premiile „Jules Garcin" și „Mannot"), marele violonist Jacques Thibaud ii va interpreta „Sonata a 11-a", cu acompaniamentul la pian chiar al tinărulu autor (Enescu avea atunci 19 ani). Din acea vreme deținem trei scrisori autografe ce i-au fost destinate de vechiul și distinsul diplomat Gr. G. Ghica, cu antetul Legației României, și pe care le scoatem, acum, la lumină.

In prima scrisoare, diplomatul român subliniază „triumful de ieri" (11 februarie 1900) sărbătorit fiind de intreaga familie, „cind simpatiile celor ce vă cunosc n-au dirijat, ci doar au urmărit aclamațiile unui public entuziast. Este o dublă bucurie pentru amicii voștri de a vedea ciți necunoscuți au urmărit execuția voastră magistrală". **(Foto I).**

Gr. Ghica iși exprima, in incheiere, speranța că-l va regăsi pe Enescu la Paris, atunci cind familia i se va inapoia din Italia pentru a obține una din seri — desigur in vederea unui concert.

Alte două scrisori ale diplomatului român sint din 11 și 4/17 mai 1901. Prima era o invitație la dineul din 14 mai, ora 7 jumătate „dat numai in familie" (se mai aflau printre invitați o soră a soției sale și o „domnișoară Dabija"). Enescu era rugat „să se ințeleagă cu un acompaniator, căruia să-i recomande de-a se găsi in str. Bizet 25, cel mai tirziu la ora 9 (seara)". (Aceasta pentru a prezenta la locuința diplomatului un mic concert...).

După trei zile (la 4/17 mai), același Gr. G. Ghica il ruga pe tinărul muzician „să binevoiască a le rezerva seara de joi 17/30 mai, pentru care urma „să rețină și acompaniatorul, la alegerea voastră". **(Foto II și III).**

Notorietatea ciștigată de Enescu in capitala Franței ii aduce și destule obligații, cărora el le făcea față cu același blind suris, chiar dacă, uneori, era excedat de numărul mare al invitațiilor primite.

Mai posedăm din corespondența genialului muzician o misivă scrisă „manu proprio" și adresată „Chez mr. A. H. Cohen 51 strada Brezoianu", unde se găsea găzduit artistul francez Bénac. Adresa este, bănuim, a impresarului Cohen, rudă, probabil, cu Cohen Linorul, autorul operetei „Insula Florilor" cintată de N. Leonard și soția sa, Elena Mavrodi, inainte de primul război mondial.

La 24 martie 1934, George Enescu mulțumea călduros „scumpului domn Bénac", pentru că „in mijlocul treburilor și ocupațiilor, ați găsit mijlocul nu numai de a-mi scrie, ci (poate pentru a-i spune și direct — n.n.) un cuvint atit de afectuos și de mișcător).

Interesant este că in locul propriei semnături, George Enescu subscrie aceste rinduri cu numele mai multor personaje din viața muzicală a Bucureștiului, dar și cu cel al soției lui Bénac (ulterior ștearsă cu o linie), urmat de Dumitru Bâscu, Bellanger, doamna Celestine și o domnișoară Verneanu, cărora li se adăuga colectivul etc. E de presupus că toți aceștia se aflau in casa impresarului Cohen și că George Enescu n-a vrut să omită din omagiul său nici unul din numele lor. **(Foto IV).**

A intrat in legendă, proverbiala dărnicie a lui George Enescu, unită cu adincul sentiment de compasiune pentru cei necăjiți, pentru toți cei care au avut de suferit de pe urma războiului și foametei.

In anii cumpliți ai primului război mondial, cind teritoriul României se limita numai la Moldova dintre Prut și Carpați, unde iși găsiseră adăpost valuri de refugiați, iar spitalele din Iași erau arhipline cu ostași răniți (unii muribunzi), aduși de pe front sau doboriți de tifosul exantematic, George Enescu părăsise Parisul, venind in țara sa, ca să ajute, din toate puterile la refacerea moralului celor ajunși la marginea disperării.

Cu vioara sub braț, el lua singur drumul spitalelor, neferindu-se nici de cele cu „exantematici", pentru a cinta inălțătoarele sale compoziții. Tot avutul lui, in bani (sute de mii de lei aur) George Enescu l-a impărțit nu numai răniților și exantematicilor, dar și văduvelor și orfanilor.

Breasla celor pecetluiți de muze cu patima muzicii a fost incurajată, sprijinită (și moral și material) de George Enescu, atit prin decernarea premiului de compoziție ce-i poartă numele, cit și prin subsidii acordate personal „tinerelor talente".

Printre acestea era și compozitorul Stan Golestan, care iși purta, prin anul 1918, trena tuturor visurilor in Parisul atitor dorințe de afirmare.

Scuzindu-se că nu l-a putut insoți la plecarea din Paris, Stan Golestan ii trimitea „scumpului maestru" (care se afla la Lausane), un rezumat al lucrării sale pentru vioară și orchestră, spre „a vă servi drept ghid in cunoașterea operei mele".

Nu mai puțin interesant este și desenul cartolinei poștale, care unea, simbolic, prin tricolorul francez și român, cele două țări, dar și cele două date istorice — (3 august 1914 (ziua declanșării primului război mondial) și 27 august 1916 — intrarea României in război, de partea Antantei (Franța, Anglia, și Rusia). **(Foto V).**

Exemplele despre generozitatea și omenia lui George Enescu sint incă destul de multe (după cum probează și ineditele pe care le avem la indemină) ; ele pun in lumină dragostea pentru pămintul și poporul din care s-a născut, dar și universalismul democrației, sub semnul căruia el visa infrățirea tuturor popoarelor lumii.

Visa, de asemenea, un climat de pace generală, in cadrul căruia personalitatea umană să se poată afirma deplin.

N. Vasilescu-Capsali

mărturii

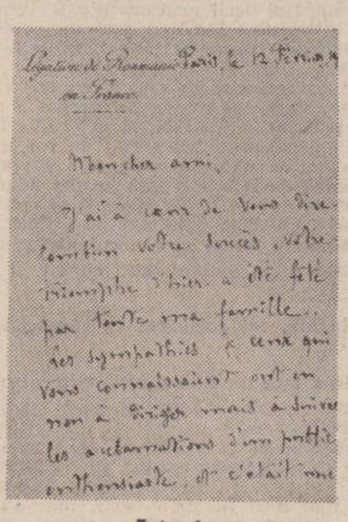

Foto 1

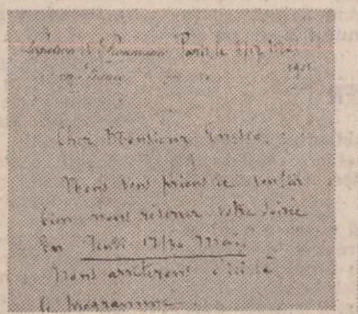

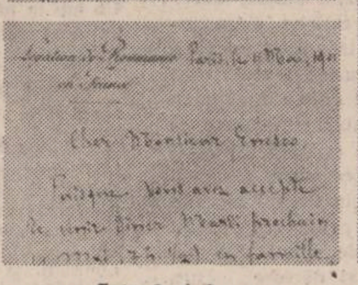

Foto 2 și 3

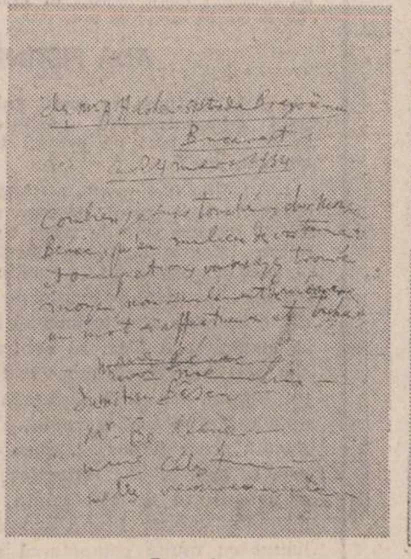

Foto 4

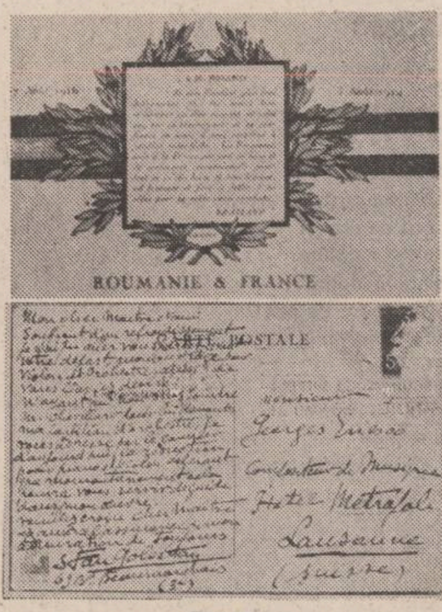

Foto 5

ioana diaconescu

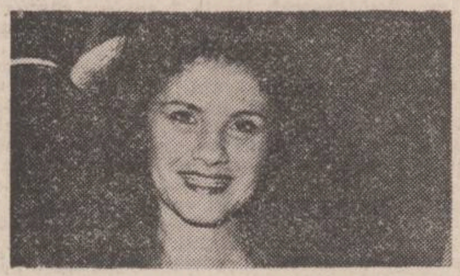

O lasă-ţi braţul

Aşează lingă casa ta un pilc de spini
Care să aibă cu ardoare miros de pămint,
Aşează-l pe nisipul care rabdă atitea
Dar mai ales fă-ţi un pod suspendat
Din licheni fosforescenţi.
Plantează apoi la poarta mare
Un stejar ce va pocni crescind
Intr-un an cit altul intr-o zi,
Trece-ţi mina, hoţeşte, pe sub rădăcina lui
Şi lasă-ţi braţul să atirne liber
De partea cealaltă.

Dumnealui, coşmarul

El ia lama uşor, iţi crestează incheietura
miinii
Şi apoi, ingrijorat te intreabă : ce-ai făcut ?
Ai nevoie de ceva ? Poate de un antiseptic
sau
Chiar de o transfuzie ?
Risul tău liniştitor e semn sigur
C-ai să-i joci o farsă fără seamăn.
Te prefaci că-l asculţi cind, in vis, iţi mai
spune :
„Te scap eu de mine, n-avea grijă !"
(Pe lingă crestătura cu lama asta e floare
la ureche !).
Apoi te face de trei parale
După care iţi declară dragoste,
Işi pune pistolul la timplă spunind
Că fără tine nu poate trăi,
Pină cind surisul tău rămine pe gura ta
Ca o menghină,
Pină cind te ridici, fugi in pădure,
Pină cind tot coşmarul intoarce
Casa ta cu susul in jos.

Cum

Cum se scrie :
Pui capul tău blond şi cărunt (ostenit peste
măsură)
Pe tăblia mesii, foarte aproape de lampă.
Hîrtia iţi arde sub palme.
Şi [illegible] de gheaţă iţi prinde coronarele
Sughiţi odată, apoi dai ochii peste cap
Şi gata. Din capul tău.
Se inalţă un porumbel insingerat
Şi prin [illegible] lui, [illegible] mă [illegible] de umbra lunii
Par aripi de smoală acoperindu-ţi casa.
Sigur că va dura puţin această stare
Vecină cu moartea
Deşi cum mult mai lung ţi se pare
Drumul pină la lumea curată din care
Abia ai sosit :
Cum se scrie.

Vorbe

Dar nu ni se spune aşa cum ar trebui :
„Afară cu voi, pe uşa din dos a istoriei"
Nouă ni se spune „bravi luptători"
Cu trupul, cu sufletul, cu ghearele şi cu
dinţii.
Ce e mai greu de inţeles
E faptul că adesea noi inşine
Credem aceste vorbe ce se spun despre noi
Şi atunci mulţimea tace consternată.
Ni se spune : „voinicilor
Ce gogoşi ne mai inşiraţi,
Aţi merita să fiţi daţi afară,
Alungaţi cu bicele !"
Noi credem adesea şi aceste vorbe
După care ne-ntoarcem la mesele noastre
de scris,
Aruncăm lămpii un suris ostenit
Şi ne punem pe treabă.

Tufa de nalbă

Să spui calm,
Mult mai calm decit oricine te-ar putea
crede :
„Nu suport
Cel de-al doilea război mondial
Pe care nici măcar
Nu l-am trăit".
Pină şi ciinii
Te-ar scuipa in ochi.
„Nu suport" — steagul tău rupt
Ar fi ruşinea ţării tale.
Vezi cum işi inalţă tulpina
Aceeaşi tufă de nalbă,
Tufă al cărui nume
Nu-l găseai in copilărie.
„Nu suport această tufă,
Ea zgirie cerul"
Şi cerul e albastru
Şi mai pur ca oricind.

Un vis în Evul Mediu

Incununat cu flori trece
El singur, veşmintul.
Purpură ? Hermină ?
Aclamă lumea. Ostenit poporul
Abia mai poate spune
„Ura, să trăiască..."
Stind la fereastră capul meu apare
Mulţimilor — un cap de mort.
Surid şi de departe surisu-mi pare rinjet.
In palma cui să pun un ort ?

gheorghe daragiu

elegie

o mare fără capăt
călătorind prin suflet
şi locuind in trupuri
visăm plecarea lină
şi poate cine ştie
ne-om intilni ca fluturi.

bogăţie

haina cu care te imbraci
e atit de mică
şi-ţi va fi frig
fiecare zi
e un inceput de iarnă
sint lacrima ta curată
cu statornicie ştii că exist
iţi sint necesar
şi visezi —
visind tu nu mori

seară de duminică

atita soare se ucide dincolo de zări
că a-nroşit intreg oraşul
iar tu incepi să nu mă recunoşti
de-atita roşu
năpădit pe trup pe miini pe faţă
tinjind după nătingi-mi ochi
in care este doar verdeaţă
aşteaptă pină dimineaţă
cind soarele va invia din nou.

cunoaştere

mai caută-mi chipul
gindeşte-mi sufletul
forma lui ciudată
viaţa lui fără de-ntoarcere
caută-mă-n tainele semnelor
ai răbdare şi caută
sensul acesta ce mă devora
sensul acesta de glorie
mai gindeşte-mi sufletul
forma lui ciudată.

cîntec

lui hölderlin

pe neckar aş fi vrut
numai pe neckar
mai demult
să am un castel intr-o floare
să ard ca un cer
şi numai o dată
o singură dată
să-l intilnesc pe poet
in taina din tribul de pasăre

pe neckar aş fi vrut
numai pe neckar
mai demult
să am un castel intr-o floare
in trilul de pasăre.

elegie de seară

poemul ce-mi vorbea de moarte
mi-a-nroşit un semn de carte
şi din visul ostenit
dulceţile m-au otrăvit
şi-mpărţit din temelii
m-au robit doruri zurlii
ceasuri cu un cer nervos
erau fluiere de os
poemul ce-mi vorbea de moarte
era chiar semnul de carte !

apa

zăcută de ani in morminte
cu mucegaiuri prietenă bună
in oglinzi poartă cuvinte
şi trece frumos prin clarul de lună

arzind cu flăcări temătoare
pe albii vechi curge prea nou
apa asta niciodată
nu va intra in vreun cavou.

schimbarea la faţă

roz tirziu de primăvară
lacrima de seară
fierbe dimineaţa in izvor
guşa cu otrăvuri de cocor
roz tirziu de primăvară
cerul ară
ară
miine n-am să scriu
roz tirziu

debut

ioan buga

DESCOPERIRE

Intr-una din lungile nopţi ale iernii am fost trezit de spaima unui vis ciudat, care mi-a schimbat definitiv existenţa. Purtam in lumina trezviei, din somnul şi uitarea celor trei milenii, lista completă a celor douăzeci de mii de ostenitori care au zidit şi au murit in numele piramidei lui Hufu. Am incercat cu un zimbet sceptic să mă debarasez de asemenea absurde revelaţii ale abisului inconştient dar visul se infipsese cu străşnicie in plafonul conştiinţei mele, obsedindu-mă şi muncindu-mă ca o idee fixă dintr-un roman dostoievschian. Faptul era ineluctabil : in memoria mea (una din cele mai şubrede cu putinţă) erau gravate, pare-se definitiv, douăzeci de mii de

nume egiptene (Ammoi, Ammun, Nisteró, Teoná, Matoi, Netrá Saió, Fortá, Or. Psantaie, Tithoe, Sarmata, Panefo, Ennat, Orsision, Motie, Berahon...) un număr imposibil de reţinut in condiţiile unei memorizări obişnuite.

Am incercat să adorm iarăşi spre a scăpa de această chinuitoare fantasmagorie, dar visul a revenit, aducind noi amănunte in legătură cu aceeaşi lucrare. Am fost avertizat chiar de o posibilă asasinare, fiindcă lumea nu doreşte să-şi incarce memoria cu incă douăzeci de mii de nume, cărora să le atribuie cinstire in mod personal. La protestul meu că nu am nici o vină pentru faptul că cineva a gravat in vis pe pergamentul memoriei mele această bizară listă şi de cind e lumea, visul nu aparţine sferei de activitate pasibilă de merite sau de pedeapsă, riposta a fost promptă : cineva care a fost probabil un crunt stăpin peste acei sclavi din porunca faraonului, intrucit faptul de a fi expus la muncă silnică şi epuizare un număr atit de mare de oameni devenise insuportabil pentru el, te-a ales pe tine pentru a-ţi incredinţa această chinuitoare taină. De ce te-a ales ? ! Pentru ce ai reţinut tocmai tu acest lucru ? Sint indicii că, anulind timpul dintre voi doi, ai fi reuşit să fii exact acel criminal. Dar nu pentru că eşti de factură criminală te-ar putea ucide contemporanii, ci pentru că reactualizezi un proces imposibil şi o acuză care de trei milenii era ingropată odată cu cei douăzeci de mii de sclavi. Şi acum istoria a confirmat totdeauna că „mortul este vinovat", şi cele douăzeci de mii de victime sint vinovate fiindcă in loc să fie eroi s-au lăsat a fi victime. Ori istoria nu respectă nominal decit pe eroi.

M-am trezit iarăşi, ingrozit de insistenţa cu care antichitatea mă urmărea intr-o banală noapte din secolul XX. Adusesem la lumina conştientului noi amănunte : ştiam că in centrul piramidei se află o piatră pe care sint scrise numele pe care le purtam eu in memorie. Acestea fuseseră gravate in taină de unul din sclavi, care, prefăcindu-se mort, a fost lăsat de stăpinul lucrării pradă fiarelor pustiei in cariera de piatră de unde scoteau blocurile pentru zidire. Cit timp s-a lucrat la piramidă el a gravat pe fiecare piatră cite un nume de confrate sclav, intr-o scriere necunoscută faraonului, ceea ce presupune că sclavul fusese vreun prizonier de război dintr-o stirpe luminată. Şi pentru o mai mare siguranţă a gravat pe piatra centrală toate numele confraţilor săi de geniu anonim la un loc.

Am fost avertizat, desigur, că nu trebuie să spun cuiva acest amănunt, fiindcă lumea ar fi in stare să dărime piramida numai spre a confrunta faptele cu visul, şi dacă s-ar intimpla să nu afle nimic, aş fi condamnat ca pricinuitor al unui mare sacrilegiu. Iar dacă ar fi adevărat, sclavii se vor scula din uitarea lor genială şi mă vor chinui in vecii vecilor pentru că le-am făcut cunoscut numele dar le-am dărimat renumele — fie el şi anonim. Ei acceptaseră şi optaseră de mult — intre o publicistică banală şi un magnific anonimat — pentru cel din urmă.

Am incercat să mă smulg din pat şi din această torturantă revelaţie, dar mi-a fost imposibil să mă urnesc. Peste pieptul meu apăsa in toată imensitatea ei piramida lui Hufu. M-au trecut fiori de ghiaţă prin toate celulele şi am auzit o altă voce antică spunindu-mi :

— Acum poart-o tu, frate al meu intru crimă, eu m-am spălat de memorie şi vină. Ţi-am dat lista celor douăzeci de mii de sclavi să o porţi, dar, pe vremea noastră istoria era scrisă in piatră. Lista e piramida insăşi, iar purtătorul ei am fost, pină te-am intilnit in vis, eu. Peste alţi trei mii de ani, un altul va avea un vis similar şi te vei izbăvi. Aceasta este ştafeta marelui sepulcru. Acum eu voi avea grijă ca cel puţin trei milenii şi o noapte să rămin treaz şi mai ales să nu visez, apoi imi voi ingădui şi eu odihna şi visarea.

«ERA ÎNDRĂGOSTIT DE ŢARĂ CA NIMENI ALTUL»

Urmare din pag. a 3-a

Tescani oameni de artă şi ştiinţă pentru scurte vacanţe de creaţie. La plecarea din ţară, in septembrie 1946, soţii Enescu lăsau casa — prin donaţie — in proprietatea şi coordonarea statului ca loc de odihnă şi creaţie pentru artişti. Aşezămintul cultural de la Tescani este astăzi ceea ce George Enescu şi soţia sa au dorit să fie. Organizată cu rivnă şi cu pricepere, Casa-muzeu evocă deopotrivă personalitatea lui Enescu dar şi istoria eminentă a acestui lăcaş de cultură. De la intrarea in parcul casei, pe aleea principală, te imtimpină muzica gravă incărcată de o răscolitoare duioşie a Sonatei a III-a pentru pian şi vioară „in caracter popular românesc" (in interpretarea lui George Enescu şi Dinu Lipatti) amplificată delicat de difuzoarele montate ingenios in unghiuri potrivite. Salonul consacrat in exclusivitate lui George Enescu se impune de la prima vedere prin rafinamentul ansamblului. O sinteză monografică inspirată, (realizată cu har de muzeograful şi scriitorul Alexandru Popovici, directorul aşezămintului) de riguroasă ţinută ştiinţifică — fiecare imagine fiind o idee — invită la o cercetare aprofundată, la cunoaşterea creaţiei enesciene. Dublată de calitatea elementului grafic, de ştiinţa valorificării detaliului biobibliografic, tematica expoziţională, pe cit de complexă pe atit de concis prezentată, i-l prezintă vizitatorului pe Enescu in perioada de creaţie cea mai fecundă, de la primul său opus (1897) şi pină la cel din urmă (1954). Portretele profesorilor de la conservator dialoghează parcă cu portretele maeştrilor divinizaţi de Enescu — Bach, Brahms, Beethoven. Din inventarul de obiecte ce i-au aparţinut lui Enescu, de o excepţională valoare este vioara Gand-Bernardel pe care citim : Premier Prix décerné par le Conservatoire National de Musique 1899. În sala Oedip (fostul salon de muzică găzduieşte astăzi concerte camerale susţinute, pe parcursul unor stagiuni estivale, de orchestre din Bucureşti, Iaşi, Bacău, Botoşani) se află, de asemenea, pianul Eder la care, in serile de muzică organizate la Tescani, Enescu cinta adeseori şi, mai ales, la care a cintat opera Oedip (in reducţiune pentru pian) pentru prietenii casei sosiţi la Tescani pentru un efemer popas şi rămaşi pentru totdeauna sub vraja unui muzician fără egal.

adriana-rodica barna

Nepentes

Domnim peste lanul cu mazăre furajeră
liciţi, domnim ;
răspintiile impreună ne circumscriu
domeniul

E vremea lăsată pentru sfătuire,
bem NEPENTES
dezbăraţi de formele impare,

Albitaceele ciorchine
cuprinse de-o adincă torpoare,
ascetizate,
printre albe lumini
ridicate la rangul de flame
dau NEPENTES.

Mulţimea plutindă
in nacela unui Zeppelin cinepiu
bem NEPENTES
căutind in inalt
ceea ce
prin chemare anume se află.

Solzii unui fluviu in trecere
lepădaţi cad pe malul abrupt ;
ca o călătorie
in miezul regăsirii de sine
păstăile-cupe ni se deschid

Nicicind nu m-am simţit mai vinovată
de dorul final
ca acum
cind tristeţea nu ne mai e rotundă.

Alai

o furtună cheamă o esplanadă,
un adevăr cheamă alt adevăr ;
printr-o sită mecanică
se cern ispitele de zăpezi —
ispita mărului către putregaiul din el
decantată de
fără-de-preţul zăpezii,

un copil cheamă goana,
o asimptotă cheamă un rondel,
plantaţii de statul cheamă rădăcina,
eulalia din vers cheamă
euritmia din univers,
şapte minuni cheamă alte şapte

De veghe învăţat să fiu

Să aduni flori şi să nu măsori cite
după tactica stabilită
şi apoi grămadă să se adune
pentru dor şi pentru cuminţenie,
păsări părăsite de zborul lor cotidian ;
aşa mă privesc
ţintele
puse cloşcă pe stiva de grenade trandafirii
— ouă de tină aspră —
că nici nu ştiu cite bube tumefiate
le-ar putea creşte pe dinăuntru
cind stau drept prag
golite de mir şi de sex
ca impuşcate in glumă să fie
lăsate fără păioară
ca orice martir al pămintului
rădăcina de sfeclă
impintenată in brazdă.
Copleşesc familii de furnici
in liber pasul meu cu-un singur inţeles
sting-drept, sting-drept,
o zi de octombrie bun şi bătrin
a venit să-mi spună
că mai am de trimis o scrisoare acasă.

FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET

COSTINEŞTI-1981

(urmare din numărul trecut)

LAURENŢIU PROFETA

— Aţi făcut parte din juriul festivalului. La intrebarea „Secvenţei" despre muzica filmelor româneşti prezentate in concurs aţi răspuns printr-un moment de tăcere.

— Era un minut de reculegere pentru marea dispărută: muzica românească din filmele româneşti Muzica de film semnată aşa cum mi se pare firesc de compozitori in marea lor majoritate tineri a fost de o certă calitate profesională. Catalogul acestei ediţii cuprinde numele unor debutanţi (Carmen Cârneci, fericit debut !) alături de numele unor muzicieni cu experienţă in gen (Lucian Meţianu, Florin Bogardo, Anton Şuteu). N-au lipsit interesante şi originale demersuri inovatoare (Călin Ioachimescu, Octavian Nemescu) dintre care aş remarca indeosebi sintetizarea intr-o unică coloană expresivă a muzicii, vorbirii şi zgomotului aşa cum o intilnim la Dan Andrei Aldea, in filmului de animaţie. **Nişte sticle**, in regia lui Mihai Badică. Toate acestea pledează pentru optimism. Noile generaţii de muzicieni devotaţi filmului au un cuvint greu de spus. Din păcate, optimismul nostru se loveşte de zidul unor greutăţi şi cred că e bine să le spunem pe nume. Pe criterii false de contabilitate, peliculele noastre sint tot mai lipsite de contabilitate... Compozitori ca Dumitru Capoianu, Theodor Grigoriu sau Mircea Istrate, maeştri necontestaţi ai genului apar pe generic odată la citiva ani.

ADA PISTINER

— Ada Pistiner, in topul publicului documentarul dumneavoastră „Aritmetică realistă la Seini" s-a situat pe primul loc. Cum explicaţi acest succes ?

— El vine din nevoia teribilă pe care o au oamenii de film social, de film realist, de adevăr. Există o mare sete de filme cu probleme sociale. M-am bucurat foarte mult de felul cum publicul tinăr de la Costineşti a reacţionat la acest documentar : foarte multe lucruri pe care eu le-am gindit, o imagine care trebuia să transmită un gind, să comunice o idee, să contrazică textul rostit sau să-l intărească, am văzut că au funcţionat tot timpul. Un film documentar ciné-vérité ca acesta fără o inţelegere intre operator şi regizor nu poate fi posibil. Ceea ce vreau să spun, este că asta mi s-a intimplat in timpul lucrului cu operatorul Ştefan Gladin pentru care acest documentar este filmul său de debut. Au mai lucrat cu multă competenţă şi dăruire, alături de mine la montaj, Maria Visu şi colaboratoarea mea permanentă Livia Ionescu.

OVIDIU BOSE PAŞTINĂ

— Ce reprezintă pentru dumneavoastră şi pentru generaţia din care faceţi parte, studenţi incă sau proaspeţi absolvenţi ai I.A.T.C. — „I. L. Caragiale", un premiu la Costineşti ?

— Ce pot spune despre un festival care este singular in peisajul cinematografiei noastre ?... Este un lucru bun. Este un lucru bun atita timp cit singura ocazie in care se intilnesc „lucrătorii" filmului românesc se intimplă aici, la Costineşti, atita timp cit un spirit de generaţie se poate manifesta public doar o singură dată pe an cind avem şansa de a arăta că existăm, chiar mai devreme decit cred unii. Sintem o generaţie despre care vrem să se ştie că „există" şi nu o generaţie despre care veţi mai auzi". Acest festival a fost şi este prilejul prin care noi, generaţia '80 şi '81 am incercat să fringem iluzia că reprezentăm un apendice simpatic al filmului românesc, o anexă sau un subcapitol. Nu privesc premiul acordat pentru cel mai bun film I.A.T.C. ca pe o victorie personală ! Vreau să cred că acest premiu atestă „trecerea" generaţiei din care fac parte, ca neintimplătoare sau trecătoare prin acest festival.

NICOLAE MĂRGINEANU
IOSIF NAGHIU

— După „Un om in loden", de ce v-a preocupat ideea unui film despre personalitatea artistică a pictorului Ştefan Luchian ?

— Incerc să fac un anumit gen de film in ultimul timp, aleg subiecte care se pot povesti mai mult in imagini decit prin cuvinte, in sensul acesta viaţa pictorului Luchian este un subiect adecvat. **Luchian** prezentat in premieră la Costineşti este un film de stări şi de nuanţe rezolvate plastic. In sugerarea destinului acestui personaj, cea mai grea sarcină a revenit operatorului Călin Ghibu şi actorului Ion Caramitru. Pentru Caramitru a fost un rol greu deoarece trebuia să exprime stări fără a vorbi trebuia să redea de la o secvenţă la alta nuanţe ale luptei pictorului cu boala fără să se repete. **Luchian** este un film sentimental. Dacă la **Un om in loden** am lucrat cu creierul, aici m-am implicat foarte mult afectiv, atit eu cit şi echipa.

— Iosif Naghiu, aţi colaborat ca scenarist la acest film.

— Ideea de a face un film despre ctitorul picturii moderne, Ştefan Luchian, m-a speriat. Ştiam că Luchian este un mit in conştiinţa noastră culturală, ca şi Eminescu şi Brâncuşi. In discuţiile cu Mărgineanu care au durat luni de zile, am incercat să ne apropiem de omul Luchian, şi mai ales Luchian tinăr, mai puţin cunoscut de public. Chiar cu inerente scăpări sau slăbiciuni sper că am realizat imaginea unui pictor mai apropiat de uman şi de contemporani. Eu insumi am făcut parte din public, aici la Costineşti. M-am bucurat de reuşita actoricească cu totul ieşită din comun a lui Ion Caramitru şi de performanţa cu totul specială a lui Călin Ghibu, autorul imaginii.

— Veniţi pentru prima oară la Costineşti, cum vi se pare această ediţie a festivalului ?

— Acest festival este o idee foarte bună, necesară şi toate laudele noastre se cuvin organizatorilor, in special C.C. al U.T.C. Cred că această experienţă pe viitor ar trebui ramificată, el să nu fie doar un festival intre realizatori şi cei veniţi in concediu ci unul mult mai complex intre realizatori şi public, publicul şi critica de film, critica de film, regizorii şi scenariştii — un festival profesionist in toată puterea cuvintului.

DUMITRU FERNOAGĂ

— Al treilea mare premiu luat la Costineşti cu O lacrimă de fată (care cumulează şi premiul pentru scenariu şi pentru interpretare) prezentarea a trei filme in premieră Portretul unei generaţii, Ana şi hoţul, Mondo Umano, obţinerea premiului de regie de către Virgil Calotescu, iată citeva satisfacţii foarte concrete pentru Casa de filme 5 pe care o conduceţi. In urma proiecţiilor, a discuţiilor, a intilnirii cu publicul care au fost concluziile de lucru ale producătorului ?

— Una din concluzii este că publicul vrea nu numai filme distractive, comedii (pe care cinematografia noastră, e drept că nu le prea face) ci şi filme serioase, filme-dezbatere, despre viaţa noastră de toate zilele unde incercările noastre sint incă foarte palide. Deşi la Costineşti n-a existat un public unitar ca gust, pregătire, testarea filmelor produse de către noi, ne-a demonstrat că există această dorinţă pentru filme grave pe care trebuie s-o respectăm şi s-o promovăm la o valoare artistică cit mai ridicată.

— Costineştiul a insemnat pentru producător şi intilnirea cu posibilităţile tinerilor creatori. In discuţii s-a semnalat cu seriozitate necesitatea sporirii numărului debuturilor in film.

— Costineştiul, e adevărat, a insemnat şi intilnirea cu noua generaţie de absolvenţi ai I.A.T.C.-ului. Filmele lor merită toată atenţia, semnalează realizatori probabili pentru producţia noastră viitoare. Mă gindesc la Ovidiu Bose Paştină, Dumitru Damian Laurenţiu, Ana Maria Beligan, Şerban Marinescu. Casa noastră işi propune ca in festivalul viitor să prezinte debutul unui tinăr cineast, Ţapinarii in regia lui Nuţu Cărmăzan.

IOAN GRIGORESCU

— Aţi făcut parte din juriu. Care credeţi că au fost omisiunile regretabile ale palmaresului acestei ediţii ?

— E greu să faci un festival de film pentru „tineret". Eu consider Costineştiul un festival al tuturor tinerilor cuprinşi intre virstele de 7 şi 70 de ani. Uneori palmaresul unei astfel de competiţii oricit de perfect şi de imparţial s-ar dori să fie mai are şi „mici scăpări".. Anul acesta pentru mine nedumeritoare a rămas absenţa din palmares a unuia măcar din cele două filme. Unul documentar **(Aritmetică realistă la Seini)**, altul artistic **(Stop cadru la masă)** prezentate de Ada Pistiner. De asemenea, (opţiune personală, dar pe care o susţin cu vehemenţă) o constituie lipsa din palmares a filmului de animaţie **Raport** de Ştefan Anastasiu. Dar Costineştiul işi propune o viaţă lungă şi insăşi faptul că cineaştii incep să se bată pentru a participa la el ii demonstrează viabiltatea. Il văd ca pe un festival care o să fie incă pus şi mai mult de la selecţie pină la componenţa juriului sub semnul tinereţii. Dar să nu uităm că tinereţea nu este doar o virstă ci o stare de spirit. Tocmai această stare de spirit specifică festivalului de la Costineşti face competiţia cinematografică de acolo să fie invidiată de alţii.

— Şi foarte dorită de realizatori. Personal, v-aţi prezentat in premieră la Costineşti documentarul artistic Mondo Umano.

— Acest prim contact cu publicul a fost pentru film (care de acum işi va trăi existenţa sa proprie), dar şi pentru mine un moment benefic. Nu-mi puteam dori un public mai bun

george chirilă

Stampă

Și satu-i tot mai scund – un sat de lut
din care păsările au zburat
și oamenii-s bărboși fumînd tăcut
un cuib îmi este casa – cuib prădat.

Mă-ntorc aici ca dintr-o-ncăierare,
prin frunze suflă vîntul rostogol,
copacii au ieșit la drumul mare,
pămîntul țipă ca un uger gol.

De lapte un văzduh se tot destramă,
porunci de ceață se întind năting,
pe riu în sus oprit ca la o vamă
azvîrl pantofii-n apă : prea mă string.

Parcă era aproape, vai, o moară,
parcă era prin preajmă vuiet viu,
cobor desculț prin liniștea de ceară
topită laș, prădalnic și tîrziu.

– E cineva acasă ? prind să strig,
o poartă veche spînzură-n țițini,
și nimeni îmi răspunde și e frig
în miezul verii secetind fîntîni.
1981

Pasăre de fum

Ridică-te, stea căzătoare,
deasupra creștetului meu
există un tărîm spre care
copil revin mereu

Și-mi leg urechea de un sunet
și-mi leg viața de un rit
ca omul săturat de umblet
de pragul unde a horit

Din spuză se arată ochi
și ochiul povestește încă
adîncului cel mai adînc
de-un chin ce nevăzut mănîncă
ochiul meu drept și ochiul stîng

Ridică-te, pasăre de fum,
ca o pădure din ape,
aici plînsem și șezum
la ce ar mai putea să ne scape
punte și strigăt și drum.
1981

Prin secolul trecînd, trecînd...

O, la Moldova e tîrziu,
de aur frunze cad din tei,
eu mă întorc lîngă ai mei
și dacă nu ajung le scriu.

Avem acolo casa veche
și un salcîm ce vru să-l taie
fostul primar într-o ureche,
un cîine mai avem, o oaie...

Sînt amintiri care mă leagă
de cei ce-au fost, de cei ce sînt,
acolo-i viața mea întreagă
prin secolul trecînd, trecînd.

Deunăzi pe un cîmp pieri
un cal frumos – al nimănui ?
l-a plîns cu lacrimi grele tata
de parc-a fost chiar calul lui.

Vedeți, pe un țăran îl doare
durerea ce se mai întîmplă
sub spuza noastră de hotare
și gîndurile-i fierb sub tîmplă.

Cărarea lui se tot subție
prinsă-ntre chingi ca între roți,
plătim pentru tăceri simbrie
cei ce-am rămas, aceștia toți.

Ce-ți pasă ? tu scrii poezii
sucide-un vechi coleg de școală,
în sat sînt prea puțini copii
și clasa-ntîi i-aproape goală.

Un vînt pe cei ce cresc îi mînă
către orașe mai departe,
în urmă seacă o fîntînă,
un ochi se-nchide ca o carte.

Final de secol zbuciumat,
ce-aș mai putea acum să scriu ?
eu port povara unui sat,

o, la Moldova e tîrziu !
1981

maria barbu

* * *

eșți inima mea, Garcia Lorca,
în tine cîntă pescărușii însingerați.
capetele noastre zac alături ca doi sori
gemeni
și nimeni n-a mai plecat
și nimeni n-a mai venit în lumea asta mică
și amară.
cîntă, tu eșți gura mea, Garcia Lorca,
în palme mi-au crescut flori roșii și flori negre
și unghiile mi-au ajuns pînă la ochii ploii.
plîngi, tu eșți ochiul meu, Garcia Lorca,
în cerul acesta nu mai încape furtuna
iar fiul meu mă strigă din mine cu glasul tău.
luna a căzut și se tîrăște să-mi lingă talpa.
numai iubitul meu doarme
și-mi visează gura pe care n-o poate săruta.

* * *

tu m-ai visat și-n visul tău
pluteam liniștită ca o păpădie.
visul tău l-am visat
și pe tine visînd
în visul meu te-am legat.
pleoapele înțelepților pustiei :
furnicile buzelor tale
mi-au devorat ochii.
sînt oarbă de sărutări
și te visez visînd
și poate că și tu m-ai visat visîndu-te.
ne devorăm mereu visele cu o foame
neostoită.
mă-nvelesc cu tine
și visez visul tău de iubire.

* * *

trecem pe deasupra păsărilor, cu pasul
liniștit și domol, ca și cum am trece
peste propria-ne frunte, sîntem tăcuți
și tăcerea ne face zvelți și dacă rîdem
ni se acoperă buzele cu dimineață, eu te
întreb de mine și tu mă întrebi la rîndu-ți
și-această plimbare pe deasupra păsărilor
e atît de albă încît ne gîndim că cerul
a căzut și pe noi ne susține doar
zborul păsărilor, sîntem atît de alături
că jumătățile singelui își mingiie culorile.
am aruncat sacul de umbră ce ne acoperea
fețele și simțim lumina și pe cei rămași încă
în lumea de sub tălpile noastre, acolo unde,
pentru fiecare cuvînt trebuie să dai un inel
din singele tău și cînd ți-ai terminat
averea de inele sanguine te acoperă
stinca grea a propriilor cuvinte.

* * *

norii de sare au trecut și au venit norii
de miere, locuim un cer înstelat de miresme
și de candori, livezile din noi au înmugurit
și-și cer fructele, dă-mi mîna ta să trecem
peste piane și peste privighetori, la capătul
vegherii, pe patul nostru s-a ivit luna.
caută-mă în îngerii tăi, găsește-mă
și rămîi lîngă mine.

Interviurile «Luceafărului»

FĂNUȘ NEAGU: Re-creem lumea după ce amcunoscut-o, și cunoaștem lumea după ce o vedem»

— Mă aflu încă sub impresia acestei minunate cărți, care fiind „cu prieteni", relevă în fapt dimensiunile morale și nu numai, ale prozatorului Fănuș Neagu. Ca iubitor de literatură și ca psiholog, trebuie să vă mărturisesc că am trăit o reală satisfacție, citindu-vă, mai ales că o parte din eroii „Cărții cu prieteni" îmi sînt cunoscuți. Sper să nu greșesc afirmînd că am întîlnit aici adevărate poeme, cum sînt acelea închinate lui Stănescu, Păunescu, Barbu, Bănulescu, D. R. Popescu, Sîntimbreanu, Bălăiță, Țoiu și multor altora. Fiind un generos, un „sufletist", uneori sînteți destul de indulgent cu operele confraților (desigur nu cu cei de mai sus !). Iubirea sinceră ce le-o purtați vă face să-i vedeți pe unii mai mari, mai frumoși decît sînt în realitate. Și, pentru că tot sîntem la capitolul laude aș spune că mi-a plăcut mult penetranța observației, faptul că preferați nuanțele, intuiți temperamente și caractere. Pentru că am început cu această carte spuneți-mi dacă o continuați...

— „Cartea cu prieteni...". Dacă înaintăm spre bătrînețe, trebuie s-o continuăm oricum, pentru a ne aduce aminte măcar de frumoșii ani ai tinereții și de visele pe care le-am plantat în fiecare zi în adolescență. Un prieten este totdeauna un arbore care îți vine în fața casei ca să-ți facă umbră. Voi continua, cum e și firesc, această carte. Voi mai scrie unul sau două volume cuprinzînd tot mai mulți scriitori dar și oameni inruditi cu arta noastră, cum ar fi compozitorii. De exemplu, mă simt foarte îndatorat față de Tiberiu Olah, de Anatol Vieru, ca prieteni, ca să nu-i pedepsesc aruncînd în ei cu

Desene de Gh. V. Ionescu

bulgări trecuți prin... seara singerie, cum am petrecut multe, alături, la Sinaia, la Pelișor, sau la mare. Vor mai fi în această carte și pictori, pentru că eu sînt, ca orice om, îndrăgostit de culoare și îi iubesc pe toți pentru că ei sînt aceia care-mi dau, de obicei, fundalul visului, ei îmi pun rama la ceea ce mi-e drag să visez. De curînd am... urmărit un album — nu contează numele pictorilor, ar trebui să înșir prea mulți și nu face să-i pomenesc — în care m-am simțit transpus în... Bucovina cu atîta putere, încît parcă am auzit și nînsoarea căzînd deasupra Voronețului.

— Întorcîndu-mă la „Cartea cu prieteni" aș fi dorit să-i întîlnesc pe Preda, Baranga, Jebeleanu, Everac, Buzura și alții. V-aș mai întreba : Care este locul acestei cărți între celelalte opere ale lui Fănuș Neagu ?

— Despre Baranga am scris, iar acum, după ce a murit, o să reiau articolul. Despre Everac voi scrie. La fel și despre Jebeleanu. Iar în privința locului acestei cărți, el este unul mai mult de taină. E cartea mea cu jucării, dacă vreți...

— Să fi greșit eu acordîndu-i o importanță mare, sau că o consider de nivelul celorlalte cărți ? Tot o carte cu prieteni întîlnim și în unele cronici sportive. Așadar, mă gîndeam pînă acum la ceea ce s-ar numi „eroi reali". Scriitorul recreează personajele, deci aș dori să vă referiți la cealaltă noțiune, „erou-ficțiune".

— „Erou real", „erou ficțiune" ? Nici nu există așa ceva. Nu-mi place termenul de „eroi", pentru că n-au murit pe front...

— Bine, atunci mai simplu, personaje...

— Personajele comportă și ele ori o depărtare de autori, ori o apropiere. Nu există în literatură, după închipuirea mea, eroi de felul acesta. Vreau să vă spun că noi, scriitorii, recreem lumea după ce am cunoscut-o și cunoastem lumea după ce o vedem. Iar cînd cei pe care îi înfățișăm noi ca adevărați oameni acceptă să trăiască, acceptă să-și poarte adevărurile lor în numele autorului, nu mai sînt niște plăsmuiri, ci niște oameni apropiați nouă, pentru că fiecare autor se descrie pe sine și pe apropiații lui. De multe ori a te cuvînta în povestiri, în schițe, în amintiri înseamnă a vă vedea pe dumneavoastră, cei ce ne sînteți dragi sau uriți, și a vă pune în circă toate momentele noastre de înîncrîncenare și de frumusețe. Nu există erou atît de sec încît să nu aibă ceva din sîngele autorului și nici erou așa de viu încît să nu aibă ceva din caracterul autorului...

— Nu am de gînd să comentez ceea ce prea frumos ați exprimat, însă referindu-mă acum la „Frumoșii nebuni ai marilor orașe", care vă este mai apropiat dintre cele trei personaje ?

— Nu mai îmi amintesc. Eu sînt în trei ipostaze și, prietenii mei, scriitorul, cîntărețul, sportivul, îmi sînt dragi pentru că nu există în nici una din ipostaze mai puțin chin, mai puțină muncă pentru unul, iar pentru altul mai multă frumusețe. Pentru toți trei m-am spintecat, pentru toți sîngele care-mi curge prin stilou, prin cerneală, prin pix a fost la fel. Apoi, nu există ipostaza să nu ne placă un personaj. E adevărat că pe unele personaje le uităm, bineînțeles, ca să putem „construi" altele, dar toate personajele ne sînt dragi...

— Să trecem la un alt capitol al activității dumneavoastră : gazetăria sportivă, sau cum aș numi-o mai degrabă, poematica sportivă. Spuneți-mi, vă rog, ceva despre frumusețea fotbalului !

— Fotbalul este carnavalul meu de fiecare duminică. Mi se pare cel mai frumos joc pe care l-au născocit oamenii pentru a se povesti pe ei înșiși. Iubesc în el gloria tinereții, patima de a fi nestăvilit, frumusețea pierderii nedureroase și credința că jocul ca joc e înainte de toate viață, desfătare și uimire. Fotbalul e blestemul cel mai dulce.

— Ați cunoscut mulți mari fotbaliști. Care v-au plăcut mai mult ?

— Cel mai bun fotbalist din toată cariera mea e Dinu...

— Totuși Dinu ? !

— Da, totuși Dinu, dar și Dobrin, Lucescu, Ozon, Dumitrache, Tamango. Însă să vă spun ceva : V-am vorbit mai mult despre cei cu care mă mai întîlnesc recent. L-am uitat pe Petschovski, pe Jusin, pe atîția alții.

— Eu care am cîțiva ani mai mult decît dv. cred că mai trebuie să adăugăm pe marele nostru portar David, portarul acrobat, supranumit „Il Dio" de italieni și pe excepționalii shooteri Baratki, Bindea, Marian.

— ...Dar cu cronicile sportive am cam încheiat-o. Un scriitor sovietic spune că trebuie să-ți dai bacalaureatul și în gazetărie. Eu trebuia să mi-l dau de mult. A fi gazetar perpetuu înseamnă a te închide într-o lacrimă, a te zăbreli într-o prea mică închisoare. Gazetăria este foarte frumoasă, pasionantă, cea sportivă este destul de dulce uneori, dar... are și ea marginile ei și limitele ei pentru că, profesional, zimbind, sîntem și noi oameni trecători ca toate fenomenele. E o poveste frumoasă sportul, dar trăită ca o poveste frumoasă, ea trebuie să se încheie la tinerețe. Totdeauna trebuie să vină după tine unul care e mai aproape de cei ce joacă în teren. Eu, acum, de exemplu, nu mai are rost să scriu despre fotbal pentru că nu mai sînt prieten cu băieții care-l joacă. Cei despre care scriam și care-l jucau, și-mi erau prieteni, erau acolo lîngă mine, eram lîngă ei. Nu mai aș putea, nu mai pot...

— Trebuie să vă retrageți precum un Casius Clay, cu titlul în buzunar sau ca acel campion din Jack London...

— Vrînd, nevrînd, îți dai seama că îmbătrînești...

— După cîte știu nu faceți parte dintre pesimiști, ci dintre aceia care se consacră mereu altor scrieri, altor teme, altor genuri...

— Este adevărat, vreau să stau cu mine singur, așa, să mai scriu teatru, chiar poezie. Spre exemplu, eu sînt fermecat de ideea de iarbă, de ideea de zăpadă, de alungirea verii și răsturnarea tuturor anotimpurilor, numai la țară. La București trăiesc destul de cenusiu, în sensul că nu prea îmi dau seama cum se întîmplă cu înlocuirea zilelor și cu trecerea nopții pe alte pogoane, pentru că la țară sălășluim în prostia verbului a fi. La București nu mă mai pocăiesc nu mă interesează „a vrea" ci „a fi". Ca existență sîntem mai aproape de Dumnezeu și de sînul lui, la țară. La București sîntem mai aproape de statui, de Gara de Nord, de Statuia Aviatorilor, de mizăleala intereselor. La țară, fără să fac nostalgia unei, idilic vorbind, republici de iarbă, la țară ne aflăm mai repede firea noastră, sîntem mai păgîni, mai cu gîndul că se poate trăi frumos. La București, e cetatea metropolă, ne aflăm mai depărtați de oameni, mai depărtați de mamă, mai depărtați de frați și chiar de iubire. Mi se pare cam neagră povestea mea, dar...

— Dar concordă cu ce scrieți. Din paginile dvs. se poate deduce că aveți unele preferințe, sînt anumite zone pe care le iubiți mai mult, de pildă — Brăila, Bărăganul, Delta Dunării, iar în timpul din urmă în scrisul lui Fănuș Neagu apare și muntele...

— Eu scriu cam pe locurile în care merg. Ca să descriu o poartă, trebuie să mă gîndesc unde-i poarta aceea, unde am văzut-o, cum se deschide ea, pe ce roată. Poarta larg îmbrăcată, care se deschide larg în gard, așa, mare, se numește **vraniță**. Cînd trebuie să scriu ceva, să descriu o casă sau un loc, îmi închipui : aici era poarta aceea. De obicei descriu poarta bunicilor, era foarte frumoasă poarta bunicilor, sau unde mi-a rămas mie în minte drept cea mai frumoasă...

— Vă place să scrieți mereu ?

— Nu prea. Orice vine din obligație îmi repugnă. Cînd lucrez pentru mine îmi place foarte mult, dar lucrăm prea puțin pentru noi ca scriitori și lucrăm prea mult pentru ideea că trebuie să facem cărți. Eu gîndesc așa că orice scriitor în anul 1980 spre 2000 n-are dreptul la mai mult de trei cărți.

— Să le cizelezе la nesfîrșit ca Matei Caragiale ?

— Să le cizelez, dar nu la nesfîrșit. Matei nu trebuia să-și ucidă zilele pe o singură carte, pentru că romanul lui a rămas fără lacrimi, fără durere și mult prea lustruit.

— Dincolo de spațiul intim trecut în ficțiune, în cărțile dvs., dincolo de locurile dragi ați călătorit mult peste hotare. De altfel se știe că scriitorul este prin excelență un călător. Dintre călătoriile mai îndepărtate care v-au rămas în memorie mai adînc ?

— Călătorului îi stă bine cu drumul și cu haimanalîcul. Eu am fost o haimana prin toată Europa. Mi-a plăcut. Cum am trecut pragul casei, mi-a plăcut dincolo. Îmi place să miroasă a izmă de străin, dincolo de pragul casei, pentru că acolo se întîmplă ceva fermecat, în sensul că îți închipui că lumea este altfel. Uneori o descoperi așa cum e acasă. Mi-au plăcut toate țările, toate sînt frumoase, în afară de unele prea monotone, fără imaginație și cu lipsă de viziune. Mi-au plăcut Franța, Spania, Portugalia, Germania. Mi-au plăcut podurile Pragăi, podurile Budapestei. Budapesta este un oraș mai frumos decît Viena. E dumnezeiască Budapesta. Leningradul îmi place ca gîndire și ca minunea lumii. Ai senzația că aștepți să-l vezi pe Rascolnicov omorînd o bătrînă. L-ați citit pe Dostoievski, pe Tolstoi... La Leningrad vezi cît sînt de mari rușii ! Și Parisul este o minune, dar eu îl cunosteam înainte de a-l vedea, de a intra în el. Cunosteam străzile, am găsit ușor drumul la hotelul în care am stat prima seară în Cartierul Latin. Cine spune că nu se duce la Paris pentru distracții este un ipocrit. Dar oricare român merge acolo mai întîi ca să se verifice pe sine. Am fost și la Hamburg, la San Paoli, pe lîngă domnișoarele alea... în borcane. În Elveția am fost de vreo

șase ori. Nu-mi prea place Elveția. Este un mare sanatoriu...

— Dar Alpii nu v-au plăcut ? Nu e frumos să te uiți la Jungfrau ? La Saint Gothard, Berna, Geneva ?

— Te uiți, sigur, și înlemnești de atîta frumusețe, dar, repet, totul în jur e prea sterilizat. Dumnezeiesc a fost în Spania...

— Deși acolo e atîta pămînt roșu, ars de soare și așa de puțină verdeață ?

— M-am înțeles bine cu Spania pentru că avea multe circiumi pe marginea drumului. Mîncam cîte o măslină verde și beam vin alb cu Sancho Panza. Și el îmi spunea despre Don Quijote.

— Vă mai amintiți orașele Andaluziei, pădurile peste Guadalquivir ?

— Desigur. Guadalquivir, riul uscat, i-am zis eu. Acolo curge atîta apă cît bagi într-o poezie, că mai multă apă n-au. Am văzut Toledo și Aranjuezul. Am fost treaz în orașele mari și frumoase, am băut numai citronadă și oranjadă pentru că vreau să le țin minte în măreția și uscăciunea lor. Mi-au plăcut taurii dar nu-mi place că sînt uciși. Eu sînt de partea taurilor, nu de partea toreadorului.

— Să părăsim universul... șingeros al coridelor. Aș dori să revenim la o seamă de întrebări cu care am obișnuit de altfel cititorul în cartea mea anterioară : „Muncă, idealuri, creație". Cum vedeți nevoia de respect și considerație ?

— Îi respect pe oameni și mă bucur dacă mă respectă și ei...

— Trăind între oameni, nevoia de anturaj o resimțiți cu aceeași putere și la fel de abrupt ca răspunsul din mină ?

— Eu nu pot sta singur niciodată, trebuie să am prieteni numeroși prin preajmă, deși cînd lucrez, trebuie să fiu singur. Dar să vă pun și eu o întrebare : De ce vă băgați în sufletul omului cu întrebări de felul acesta ?

— Am explicat în prefața cărții pomenite mai înainte și în diferite interviuri din ea. Este o anchetă psihologică asupra resorturilor interioare care ridică personalitatea pînă la înălțimile creației! Acum să vă mai întreb: Sînteți indiferent față de bunurile materiale?

— Sînt, dar... nu chiar atît de indiferent. Adică, îmi place să am baie, gaze în sobă și la bucătărie, electricitate și să nu crăp de foame. Nu poate zice nimeni că eu vreau să fac avere. Eu sînt dintr-un neam de oameni săraci, nici unul n-a vrut să aibă avere, au vrut doar să trăiască, au vrut pur și simplu să se perpetueze ca oameni înalți într-o credință.

— Iar eu mă pregăteam tocmai să vă întreb despre nevoia de aventură...

— N-am fost o fire aventuroasă decît în închipuire. Îmi iubesc foarte mult copilul.

— Vorbiți-mi vă rog despre drăgălașa Ruxandra Anita, despre farmecul copilăriei.

— Copilăria este țara cea mai frumoasă. Este izvorul tuturor bucuriilor. În ea nu există durere. Există numai primăveri înflorite și vacanțe petrecute în zăvoiul din spatele casei bunicilor. Fetița mea iubește marea ca nimic altceva pe lume, și în ordine imediată zăpada de la Sinaia. Desenează frumos, numai chipuri de iezi și miei și de copii suindu-se pe vapoare. Vrea să devină geolog ca să găsească piatra somnului care să poată s-o adoarmă pe mamaia care nu doarme mai deloc și piatra care miroase frumos a lămîie, ca să se dea oamenii pe mîini cu ea. În lumea ei mă întorc mereu cu bucurie și ca să mă încarc cu speranță. După cum vedeți sînt devotat familiei. Îmi place mai mult acasă decît la vecini. S-ar putea să fie și un semn de bătrînețe. Eu sînt un familist din aceia care-și iubesc chiar și nevestele. Îmi place să fac daruri și bucurii familiei.

convorbire din ian. 1980

Virgil Sorin

---

pentru un astfel de test decît cel de la Costinești. Prezentarea filmului în afară de concurs în ultima zi a festivalului m-a lipsit însă de acel contact direct — dezbaterile zilnice — cu publicul pe care-l oferă Costinești cineaștilor prezenți acolo ca element ce constituie unicitatea acestui festival, atît de tînăr și de tineresc.

SERGIU NICOLAESCU

— Participați pentru prima oară la Festivalul filmului pentru tineret. Ce v-a determinat să solicitați prezentarea filmului Duelul **la această manifestare în afară de concurs ?**

— Consider absurd la vîrsta mea, la experiența mea să fiu prezent în concurs. M-a interesat să vin aici pentru întîlnirea cu publicul, cu acest public special, tineretul, care a urmărit cu răbdare și interes proiecția deși a început la ora 12 noapte. Mai vin aici și pentru că mă interesează experiențele tinerilor cineaști.

— Cum apreciați palmaresul festivalului ?

— Topul publicului mi se pare echitabil, al juriului mă abțin. Cred că **O lacrimă de fată** este cea mai merituoasă realizare din festival. Dar mă așteptam ca filmele unor tineri, în special despre actualitate, să fie mai curajoase, mai originale.

CĂLIN CĂLIMAN

— Costineștiul este prin definiție un festival al creatorilor tineri. Socotiți că prezența lor a fost destul de puternică la această ediție ?

— Accepția pe care o dau eu regizorului tînăr evidențiază în primul rînd gîndul creator tînăr și în acest sens **Croaziera** lui Mircea Danieliuc, **O lacrimă de fată** de Iosif Demian în concursul filmelor de lung metraj artistic, **Pe Valea Frumoasei** de Florica Cernăianu și **Aritmetica realistă la Seini** de Ada Pistiner în competiția filmelor documentare, filmele de animație **Arena** de Szilagyi Zoltan, **Raport** de Ștefan Anastasiu și **Cercul** de Ion Truică, aproape întreaga selecție a absolvenților I.A.T.C., ca și cele mai bune dintre filmele cineamatorilor au manifestat o răspundere politică, filozofică, morală și estetică în investigarea și interpretarea realității imediate. De aceea zic, forța de gînd creator tînăr de la festivalul de la Costinești a constituit și în acest an un semn distinctiv al competiției, al dezbaterilor prilejuite de prezentarea filmului românesc. N-aș trece cu vederea că nu toți regizorii tineri au dovedit o aceeași pertinentă scrutare a realității contemporane. Deasemenea dacă privim spre ansamblul filmelor de lung metraj artistic vom vedea că foarte puțini scenariști tineri au bătut în ultima perioadă la porțile filmului (sau poate că unii au bătut și nu li s-a deschis încă). Despre reprezentanții I.A.T.C.-ului aș vrea să spun ceva. Ei sînt practic regizorii filmelor de mîine și cărțile lor de vizită de astăzi ne determină să privim cu speranță și încredere la creațiile lor viitoare. Prin ce ne-au arătat am simțit un Ovidiu Bose Paștină cu o forță de exprimare vulcanică, un Dumitru Damian Laurențiu care refuză de la început concesia prin însăși tema filmului său **Ciné-vérité**. Acestor regizori ca și celorlalți tineri creatori aflați la porțile filmului sau încă pe băncile I.A.T.C.-ului trebuie să li se acorde o atenție mult mai mare în viitor pentru ca să nu existe hiatusuri între capacitatea lor cinematografică și expresia ei pe ecran.

ÎN AVANPREMIERĂ EDIȚIA 1982

— Aflat la ediția a IV-a, Festivalul filmului pentru tineret are deja o istorie. Mai important decît o istorie este să aibă o perspectivă. Tovarășe secretar **VASILE BONTAȘ**, ca reprezentant al Comitetului Central al U.T.C., cum preconizați să arate edițiile viitoare ?

— Noi am încercat să demonstrăm cu această manifestare culturală mai curînd ce anume ar putea să fie un Festival al filmului pentru tineret. Cred că nu este foarte util să comparăm ediția a IV-a cu precedentele ediții și să constatăm că ea se deosebește radical prin amploarea acțiunii și noutatea unora din elementele care au constituit-o (întîlnirile cineaștilor cu tinerii spectatori din județ, apariția unui cotidian al festivalului, expozițiile de afiș de film și de fotografie artistică, prezența absolvenților I.A.T.C. și a cineamatorilor). Acum după ce această ediție a luat sfîrșit este mai util să evaluăm rezultatele și să prefigurăm edițiile viitoare ale confruntării sincere, deschise, curajoase a cinematografiei românești cu publicul tînăr, confruntare care să conducă, într-un fel specific, la apropierea creatorilor din domeniul cinematografiei de preocupările și aspirațiile tinerei generații și, în același timp, la formarea și educarea publicului tînăr pentru a înțelege și asimila valorile artei cinematografice românești.

Consultarea membrilor juriului, a specialiștilor prezenți la Festival a pus în evidență o serie de propuneri pentru cea de-a V-a ediție care urmează să fie analizate cu toată atenția de organizatori. Ar fi interesantă, de pildă, programarea unei retrospective a filmelor care au obținut Marele Premiu la edițiile precedente. De asemenea am putea, cred, organiza, cu bune rezultate, dezbateri cu spectatorii privind decorul, muzica, montajul, imaginea, costumele și interpretarea ; festivalul ar putea găzdui un cenaclu de dramaturgie de film și prezentarea unor microportrete ale cineaștilor din tînăra generație.

În pregătirea viitoarei ediții cu sprijinul C.C.E.S. și ACIN vom organiza, în județe, Gale ale filmului pentru tineret reunind creații și autori care s-au evidențiat în Festival ; în acest fel starea de festival se va prelungi, cu folos, într-o continuă sesiune de examene ale filmului românesc și publicului său tînăr.

Ludmila Patlanjoglu

ESEU

Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești [XXI]

Prin urmare, din seria postumelor, **Avatarii faraonului Tlà** reprezintă fără îndoială tentativa epic-fantastică cea mai de anvergură, menită a se constitui într-o adevărată **summa**, în ceea ce privește atît registrul tematic după cum și tehnica literară aparținînd genului pe cuprinsul întregii proze eminesciene. Și totuși, dacă se pune problema identificării locului în care viziunea asupra fantasticului din opera narativă a scriitorului vădește cele mai marcate tendințe de emancipare de sub tutela formulei ce domină întreg ansamblul — în esență este vorba, desigur, de fantasticul romantic, surpriza e de a constata că funcția unui asemenea simptom insolit revine cu certitudine concentratei nuvele intitulată de editori fie **Ioan Vestimie**, fie **Moartea lui Ioan Vestimie**. Se va vedea pe parcursul analizei că, raportată la adevărata idee tematică a scrierii, opțiunea pentru unul dintre cele două titluri nu este indiferentă ; deocamdată însă, e bine să nu ne îndepărtăm de opinia cu puțin înainte formulată și să încercăm a ne explica. Înainte de toate, două sînt elementele care conduc la deplina sustragere a nuvelei de sub tutela prototipului fantastic-romantic eminescian — pe de o parte, absența filonului conceptului filosofic chemat a închide în sine o anumită teză metafizică sieși suficientă, iar pe de altă parte, statutul psihico-temperamental, la urma urmei, tipologia umană a eroului, totalmente opusă celei binecunoscute din celelalte nuvele fantastice ale marelui poet-prozator. Conjugate, aceste două elemente fundamentale dau, realmente, sentimentul pătrunderii într-o nouă „vîrstă" a fantasticului narativ în literatura română. Este „vîrsta" fantasticului realist-psihologic, la a cărei inaugurare, împreună cu primii ei mari reprezentanți, Al. Macedonski și I.L. Caragiale, contribuie și Eminescu.

„Ioan Vestimie nici era predispus să fie vrun om mare, nici pretindea să fie. Se poate însă că era mai lipsit de invidie decît alții, că recunoștea cu multă ușurință meritele altora și nemeritele sale, din care cauză lumea-i zicea că e un spirit observator, deși nu știm că finețea de observațiune și reumatismul unit cu bătaia de inimă să fie stat vreodată în legătură. Avem cu toate acestea să ajungem la halul moral în care justiția pur și simplu a vederii să treacă drept spirit de observație... dar nu e vorba de asta.

Vorba e de Ioan al nostru, care-n toate zilele își urma regulat drumul de la căsuța lui la cancelarie, de la cancelarie la o cafenea din colț, unde citea jurnale ilustrate, de acolo la birt, de la birt acasă, fără ca în această circulațiune a mersului său să se-ntimple vreo întrerupere sau iregularitate, pe cînd, din contra, în pulsațiunea și în bătăile inimei sale se-ntîmplau foarte des iregularități".

Interpretat cu atenție, pasajul introductiv al nuvelei, în subsidiar, postulează un program estetic eminamente antimetafizic și antiromantic. Este vorba în principal de o altă viziune asupra eroului. Cu vădită ostentație (însă abil potențată de ironie), autorul insistă în a ne atrage luarea aminte de la bun început că de data aceasta protagonistul bulversantei aventuri fantastice căreia îi va da curs în continuare aparține fără dubii omului absolut comun. Este starea de fapt riguros argumentată atît sub aspectul înzestrării psihico-intelectuale cît și sub aspectul statutului existenței sociale. În prima direcție, cuvintul de ordine sub al cărui semn se constituie, exclusiv, personalitatea lui Ioan Vestimie rezidă în adaptarea definitivă la regula bunului simț comun. Este regula în al cărei temei conștiința de sine a individului uman se măsoară cu gradul de inteligență manifestată odată cu gestul reflex de evaluare și acceptare senină, în cunoștință de cauză, a propriei condiții iremediabil mediocră. În a doua direcție, spune totul stereotipia ireversibilă a „mecanicei" în virtutea căreia se consumă comportamentul de fiecare zi al eroului. Din categoria invinșilor în viață înainte chiar de a se fi angajat în luptă cu vicisitudinile acesteia, Ioan Vestimie nu arată prin nimic că ar trăi în vreun fel drama nemulțumirii de sine. Ci cu atît mai puțin arată că ar avea acces la neliniștile metafizice ai căror exponenți privilegiați sînt evasitotalitatea eroilor din narațiunile fantastice eminesciene. Absența fie și acelui mai neînsemnat rudiment de conștiință cu privire la cealaltă dimensiune a existenței, aceea a propriului „archaeu", fac din Ioan Vestimie un ins prin definiție prozaic, așa-zicînd, un ins prin vocație inapt pentru visul romantic. Or, e lucru stabilit că tocmai aici, în această neistovită și istovitoare propensiune spre visul romantic de sine stătător, capabil a da structură deplin autonomă, cosmoidală, existenței eului metafizic al eroului, se află cheia de boltă a paradigmei inculcată esteticii fantasticului din întreaga proză a scriitorului. Și totuși, coerentul „portret-robot" pe care autorul îl întocmește eroului său este vizibil fisurat de referirile ce se fac la meteahna fiziologică de care acesta suferă : „reumatismul unit cu bătaie de inimă". Aparent minimalizată, considerată nedemnă de atenție în contextul celor ce se vor petrece mai departe, în realitate, afirmația că „în pulsațiunea și în bătăile inimei sale se-ntîmplau foarte des iregularități" constituie unicul resort ce-l propulsează pe Vestimie în „inima fantasticului". Sigur pe sine pînă acum, perfect adaptat modului de viață intimă și socială, căruia i se dăruie cu nedezmințit devotament, pe neașteptate, acest „om comun" își descoperă propria-i dramă ; o dramă pe cît de obișnuită, privită ca fenomen biologic în sine, pe atît de acută, de disperată în planul existenței individual-umane. Astfel, Vestimie este violent clintit din confortabil-mediocra mulțumire de sine cînd face cunoștință cu prima consecință a maladiei de care suferă, căci „de la o vreme încoace Ioan, care avusese o memorie splendidă începu s-o piardă încetul cu încetul". Faptul i se relevă într-o seară, cînd „voind să scrie o epistolă unei fetițe blonde, pe care o iubea cu credință de 16 ani și mai bine, să-i uite cu totul numele fetei". Diagnosticul naratorului, disimulat, ironic formulat și acum, nu face în fond decît să apese pe resortul dramei sufletești în strînsoarea căreia Vestimie se trezește dintr-odată. Ideea eroului „că poate ar fi fost lovit de-o afazie parțială", după cum și aceea potrivit căreia „în vasele craniului ar fi căpătat o umflătură care-l apasă creierul" sînt socotite simple „idei ipocondrice". „Opinia noastră — conchide nici mai mult nici mai puțin naratorul — este că Ioan închisese prea de timpuriu cahla de la sobă și că-l durea poate capul".

„Ipocondria" de care Vestimie este suspectat, în realitate, traduce starea de tragică neliniște pe care el o trăiește din momentul cînd boala incubată în trupul său își face cunoscută prezența prin semnale absolut evidente. Senzația de „afazie parțială", în momentul cînd se pregătește pentru somn, este însoțită de dureri a căror realitate e mai presus de orice îndoială : „El se culcase și-ncepuse a simți o stranie amorțeală în brațul drept. Deși era hotărît treaz, nu-i era cu putință să miște acel braț. Apoi urmă amorțirea piciorului sting, apoi adormi în sfîrșit". Înmărmuritoare, surpriza este de a constata că destul de banala, la prima vedere, întîmplare închide în sine ultimele zvîrcoliri de dinaintea morții eroului, eveniment ce are loc — aflăm ceva mai tîrziu, din anunțul mortuar „în urma unei violente bătăi de inimă". Laconica și totuși ambigua descriere a tragicului eveniment comportă înțelesuri de mare subtilitate pentru întreaga ideatică a demersului epic-fantastic ce urmează. Să spunem astfel, de aci încolo, prozatorul merge pe mîna eroului, lăsîndu-se atras cu șireată voluptate, în „povestea din vis" a acestuia. Ideea este că moartea lui Vestimie se produce, pe de o parte, în condiții prevestitoare atît de banale (simpla amorțire a brațului drept și a piciorului sting) și de altă parte, atît de fulgerător (atacul de cord) încît, pentru el însuși, totul apare ca o cufundare în somnul reconfortant eminamente binefăcător. Nerealizînd adevărata esență (propria-i moarte) a „somnului" ce-l cuprinde, Vestimie are „dreptul de a trăi" mai departe prin intermediul a ceea ce s-ar putea numi sufletul său salvat de la moarte pentru cel puțin timpul (de regulă trei zile și trei nopți) cît urmează a fi privegheat înainte de înmormîntare. Fără preparative ostentative, naratorul apelează la serviciile binecunoscutului eres potrivit căruia în capul anumitor inși „insemnați" sufletul mortului refuză în acest răstimp a părăsi de tot pe cel căruia îi aparținuse și ca atare, în ipostaza de strigoi, capătă înfățișarea acestuia, înfricoșînd pe cei din jur cu aparițiile lui. Propunîndu-și din unghi strict tematic a transpune epic un tipic caz de „spiritualizare a banalului" (Eugen Simion) Eminescu valorifică elementul de superstiție populară într-un mod atît de personal încît numai cu greu îi mai pot fi identificate structurile originare. Întîi de toate, să reținem că Ioan Vestimie — strigoiul își proiectează demersul în „visul" lui Ioan Vestimie — mortul. Este cauza pentru care între cei „doi" se stabilește o asemenea identitate încît este aproape imposibil a deosebi „Visul" mortului de faptele strigoiului. Confuzia atinge un atare grad datorită împrejurării că atunci cînd strigoiul acționează, mortul dispare cu totul, confundîndu-se complet cu chipul proiectat pe ecranul propriului vis. De aici decurge, fără îndoială, extraordinara impresie de realism fantastic al nuvelei. Cele trei capitole (cite au fost elaborate ale scrierii nu au altă menire decît de a ilustra cu inegalabilă pregnanță artistică eficiența noii tehnici a fantasticului experimentată de autor. Logica interioară a demonstrației impune prin marea ei exigență. De aceea, pentru demontarea și remontarea critică a întregului mecanism, singura soluție demnă de a fi utilizată este aceea a descripției analitice detaliată la maximum. Iată, să zăbovim asupra primeia din șirul întîmplărilor înscrise pe axa „vieții" de strigoi a lui Ioan Vestimie : „Dar mult n-a ținut somnul lui. El s-a sculat foarte ușor și atît de sănătos din patul lui, precum nu se simțise nicicînd, inima lui îi bătea cu vioiciune, și căldură, pasul era ușor ca acela al unei ciute. Era 10 ceasuri înaintea miezului nopții. El se-mbrăcă repede și plecă în oraș, intră în cafeneaua sa obișnuită și-ncepu să răsfoiască jurnalele. Ceea ce i se părea ciudat din cale afară e că stîlpii de cafenele îi luau jurnalele din mînă fără ca să-l mai întrebe, mulți din ei nici păreau a-l vedea, numai unii și anume aceia cari se deosebeau prin finețea palorii lor sau prin ochii prea adînciți în cap, se uitau la dînsul și suspinau. De ce acești oameni îi erau cu deosebire simpatici nu știa nici el".

Nicolae Ciobanu

Ex libris de H. Weiss

REMEMORĂRI

«Mi se face cîteodată dor de cai!»

Urcam spre Misca-Măderat, în Podgoria Aradului, veneam dinspre Pincota (ah ! ce tîrg de cai se trăgea aici odinioară !) și, deodată, am văzut pe spinarea unui deal o herghelie de cai.

Roșetici, supli, muschiuloși, strălucitori, elastici, fantastici și ireal de aproape, cai, alergînd sub cerul liber cu cozile-n vînt. De mult, de foarte demult nu mai văzusem atîția cai adunați la un loc...

Era, deci, anul acesta în Podgoria Aradului și-n virtutea tradiționalei ospitalități a localnicilor am poposit la casa unui țăran spre odihnă și... limpezire. Se adunaseră norii pe cer ca niște sini imenși gata să picure.

Noi (adică eu și cu un prieten dentist bun la toate) ne-am lăsat **ademeniți în camera din mijloc la un pahar cu vin de butuc.**

Cel ce ne invitase părea un țăran cooperator care contractează porci și giște și trăiește mai mult decît bine. Se vedea după **vinișorul rozé** păstrat pînă acum primăvara și după metri de cîrnați spînzurînd la grindă. La scurtă vreme, a intrat în casă un consătean de-al gazdei, un bătrînel cu față blîndă. Venirea acestui ins l-a făcut pe posesorul vinului rozé să ne întrebe netam-nesam :

— Ce știți dumneavoastră despre cai ?

„Au dinții lați sănătoși și coadă la spate", a glumit doctorul. Am surîs îndulgent, mirat de îndirjirea din tonul gazdei și am desenat în aer conturul unui cal. Începuse ploaia de primăvară. Iute și izbăvitoare. Bătrînelul a sărit ca ars și, fără să ceară voie, a smuls trei-patru paturi și scoarțe îngrămădite pe o ladă și dispărînd în ploaie, a zis duios „căluții mei..."

Apoi ploaia s-a oprit brusc, ploaie de mai, și-n buza cerului soarele sclipi roșu ca o rană, amurgind.

— Ce știți dumneavoastră despre cai ?

— Nimic bade, am țipat eu exasperat.

— No, așe ! Hai, să ieșim și să vedeți...

În fața casei se odihneau caii bătrînelului. Patru iepe mature și doi mînzi albi ca laptele. De fapt două mînze. Și bătrînelul a întins mîna spre una din mînze și cu niște mișcări de prestidigitator a făcut-o să se culce, să stea în genunchi, să-l sărute cu buzele ei fine de mînză tînără. Încremenisem de uimire.

— Ce știți dumneavoastră despre cai ? a mai întrebat gazda și eu vroiam să-i spun că știu unele lucruri și că în urmă cu peste douăzeci de ani în vremea exterminării lor nejustificate cumpărasem unul de la un balaoacheș, cu 200 de lei (exact, două sute de lei !) scăpîndu-l de căsăpăeală.

Bătrînelul execută numere similare cu toți caii și după ce termină, întinzînd mînzei albe o bucățică de zahăr zise cu mîndrie și duioșie adîncă :

— Asta face cît o jumătate de Dacie...

Tăceam. În aerul limpede mirosind a fîn risipit pe dealuri și a blană de cal zbicindu-se, inserarea cădea peste noi ca o pătură grea.

Tăceam și-n aerul limpezit mi s-a părut că aud pe cineva recitînd versurile poetului : „Mi se face cîteodată dor de cai..."

Bătrînul a ridicat brațele și a răcnit cu veselie :

— Haida, mă !

Și caii au șvicnit ca scăpați din arcuri și au pornit cu cozile-n vînt spre herghelia care se adunase, gît lîngă gît, în virful dealului, dormitînd în amurg. Cînd au fost pe-aproape, herghelia porni într-un galop năpraznic pierzîndu-se odată cu ei undeva într-o vale cu pășuni de catifea.

„Mi se face cîteodată dor de cai..."

Mircea Micu

CONFABULE

Un țăran trece strada (V)

— Uite ce-i mamă, zice fata în bucătărie, noi plecăm în concediu la mare și pe urmă la munte, că așa vrea Nelu, în circuit, luăm și copiii, așa că în timpul ăsta voi duceți-vă pe acasă, că aici, în lipsa noastră, n-aveți ce face.

— Tată, îi zise băiatul în sufragerie, într-o duminică dimineață, voi cînd plecați la țară? că noi vrem să plecăm în concediu la mare și pe urmă la munte, că așa vrea Geta, în circuit, luăm și copiii, fără ei...

— Bine-bine, ziseră amîndoi bătrînii seara, la televizor, ne ducem, dar unde ? că, știți voi, casa am vîndut-o cînd cu acontul la „dacie"...

— Eee, se mirară tinerii, dar ce, neamuri nu mai sînt de-ale noastre în sat? Parcă mătușa Vasilica nu-i și ea singură, săracă, și bolnavă, abia merge, o mai ajutați și voi. Ce-o să se mai bucure mătușa Vasilica. Și mai e și vărul Alexandru, și el singur, doar verii noștri sînt și ei cu noi, în oraș, iar el încă nu și-a vîndut casa. Și el o să se bucure, îi gătește mama, matale, tată, il ajuți prin curte...

Lucrurile, odată aranjate, au început să stringă, au scos frigiderul din priză, au acoperit masa și scaunele cu pînză, cum văzuseră ei într-un film frumos, au lăsat cheia unui vecin să le ude florile de pe balcon sau în caz de, doamne ferește, vreo catastrofă la instalația de apă ș.a.

Astfel că într-o dimineață au ieșit cu toții în fața blocului, Nelu a tras la peron — așa îl plăcea lui să-i spună scării B — Geta a început să care lucrurile „absolut necesare", ingropînd mașina sub ele, copiii au sărit pe scaunul din față, însă n-au rămas acolo, „mama stă lîngă tata să-l ajute la condus", „las'că-l ajutăm și noi", „n-am nevoie Eu de ajutorul vostru", bătrînul a cărat și el cîteva sacoșe „cu-de-toate", bătrîna a pus pledul plușat pe canapeaua în spatele căreia, la geam, își fîțîia capul un cîine de porțelan... „la revedere, mamă, la revedere, tată", „Mergeți cu bine, aveți grijă de ăia mici și de voi, să nu intrați în apa adîncă, să nu mîncați la restaurant, să nu răciți".

Mașina a plecat în lungul aleii, copiii le făceau încă semne cu mîna cînd au dat colțul. Pe urmă bătrînul și-a luat sacoșa cu piine, bătrîna valiza de carton, scorojită, încinsă la mijloc cu sfoară și s-au îndreptat spre stație. La gară au ajuns din motive lesne de înțeles, după o oră și jumătate, pe jos. Cu trenul au făcut încă șase, iar pînă în satul lor — noroc cu băiatul șofer al lui Panait — numai două.

— Hei, ce e cu voi pe-acilea pe la noi, dom'le ? i-a întrebat vărul Alexandru care tocmai își muia picioarele în lighean, seara, pe prispă.

— Ce să fie ? răspunse unul dintre ei, nu se știe care, pentru că se întunecase și vocile lor semănau, cum seamănă atîtea în lume. În conced !

Iulian Neacșu

Ex libris de Dafinel Duinea

«Și-a luat vioara de pe masă dăruind-o unui amărît al vieții...»

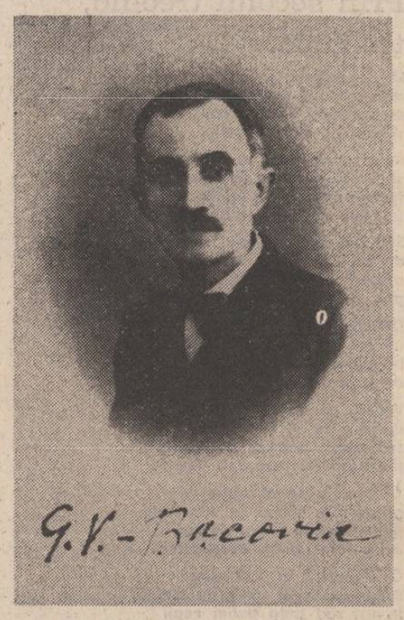

Peste puține zile, fiindcă nașterea lui G. Bacovia este datată 4/17 septembrie 1881, se vor împlini 100 de ani de la nașterea unuia din cei mai străluciți poeți români.

L-am cunoscut în anul 1935, la librăria „Alcalay" și am relatat despre acest moment în volumul „Luminile oglinzilor", Editura Minerva, 1974, pag. 35—70 ; pentru ca mai tîrziu, în 1946, aflîndu-se pe Calea Victoriei cu Octav Suluțiu, să-i solicit cîteva poezii pentru pagina a doua a ziarului „Națiunea", poezii („Zgomote" și „Nihil nové") care au și apărut în numărul din 1 iulie 1946 al cotidianului condus, cum se știe, de G. Călinescu.

Cînd și cînd, am mai poposit la Muzeul Bacovia cu prilejul apariției unor volume scrise de Agatha Grigorescu Bacovia, soția poetului, cum au fost „Poezie sau destin" („Viața poetei", 1971 și volumul al doilea, „Bacovia", 1975, ambele în editura „Eminescu").

— Acum, o întreb în dimineața zilei de 4 august 1981, pe Agatha Bacovia, ce va urma ?

— Bineînțeles, volumul al treilea al lucrării respective despre care am aflat că pleacă zilele acestea la tipar, la Editura „Cartea Românească". Și poate va avea șansa ca la 17 septembrie să se afle în librării...

— Ce va cuprinde acest volum ?

— Secvențe cu privire la ultimii ani de viața ai lui Bacovia : poetul la el acasă, în viața familială de fiecare zi — soț, tată, amfitrion —, adică așa cum nu a putut fi văzut de altcineva.

— Ce părere aveți ? După cercetările întreprinse în ultimul deceniu, ar mai exista unele lucrări inedite de Bacovia ?

— Foarte, foarte puține. O poezie. Și o variantă cu ștersături multe. Cîteva desene. E ușor de imaginat că în cei 24 de ani ce s-au scurs de la moartea lui, cercetătorii literari au tot scormonit. Unii au și inventat anumite „piese", dar adevărul iese întotdeauna la suprafață.

În lucrarea „Bibliografie", 1881—1975, în 368 de pagini, realizată la Bacău, cu o prefață de **Dan Simonescu**, cred că **Liviu Chiscop** a adunat tot ce se mai putea găsi în ziare și periodice, întreprinzînd o documentare foarte riguroasă. Noi nu dispunem însă aici, la muzeul memorial, decît de un singur exemplar din această lucrare ce se află în biblioteca lui Gabriel. Iar acum el este plecat la Predeal cu familia.

— V-aș ruga să-mi relatați cîteva întîmplări necunoscute pînă acum, incluse în volumul al treilea al lucrării „Poezie sau destin" de care ați amintit mai înainte...

— Știu eu ? Poate o dimineață a acelei ierni cumplite cînd casa ne fusese acoperită cu totul de zăpadă, așa cum bătuse crivățul, încît a fost nevoie să fim deblocați de către vecini, fără însă ca Bacovia să-și fi pierdut vreo clipă cumpătul, ci dimpotrivă, încurajîndu-ne. Poate vizita unuia din fiii lui Ionel Teodoreanu, profesorul de desen, care venind într-o noapte de la orele pe care le preda în cartierul „Progresul", a ținut să-l vadă neapărat pe Bacovia, pentru a cerceta desenele executate de poet, despre care auzise de la alții. Poate scena de neuitat dintr-un an, cînd trebuind să zugrăvim camerele, meșterii scoseseră în curte absolut toate mobilele, încît am fost nevoiți să dormim acolo în grădină. Dimineața însă, poetul ne-a mărturisit că nu atipise măcar cîteva minute. „Cum s-ar fi putut ? s-a mirat el, cînd în jurul meu ierburile și frunzele șopteau, vorbindu-mi în fiecare clipă ?" Cînd a intrat în casă, s-a dus direct la bibliotecă și a scos un volum de Alfred de Musset începînd să citească un poem al frunzelor fosnitoare... În sfîrșit, poate acel moment de excepție cînd într-o dimineață, privind prin fereastra camerei în care ne aflăm acum, Bacovia l-a văzut în stradă pe un bătrîn care cersea cîntînd dintr-o vioară cîrpăcită dar folosind un arcuș pe care și-l confecționase dintr-un cocean de porumb ! Ei bine, fără să spună cuiva, l-a chemat la fereastră, și-a luat vioara „Amatti" de pe masa din sufragerie, la care ținea atît de mult, și a dăruit-o acelui amărît al vieții, rămînînd adînc tulburat. Omul de afară a rămas cîteva clipe năucit, întrebînd pe o vecină dacă nu va fi chestionat de cineva de unde are vioara ! În zadar am voit ulterior să-i cumpărăm alta. Își dorea o vioară de marcă celebră — poate un Stradivarius — pe care n-aveam cu ce s-o achiziționăm. Azi, în casă se mai află, în biroul lui Gabriel, o altă vioară „Amatti" de la fratele lui Bacovia, care cînta și el cîteodată...

— Care credeți că este cel mai bun studiu cu privire la opera lui Bacovia, realizat pînă acum ?

— Mi-a plăcut mult al Zvetlanei Matti, apărut la Zürich. Autoarea cunoaște perfect limba română, s-a apropiat admirabil de opera bacoviană și a interpretat fidel fiecare poezie.

— Dar în ce privește traducerile în diferite limbi străine ?

— Din cele 40 de țări unde a fost tălmăcit, socot — poate să fie o părere strict personală — că o transpunere foarte bună a dat-o în limba franceză Veturia Drăgănescu Vericeanu, volum ce urmează să apară, tot cu prilejul centenarului, la Editura „Junimea" din Iași.

— Relatați-ne, premergînd apariția celui de al treilea volum, momentul mai amănunțit al sfîrșitului lui Bacovia.

— În perioada dinaintea bolii își rînduise proza pentru două volume distincte. Aceasta a apărut însă laolaltă cu poeziile în singurul volum de „Opere", în 1978, la Editura „Minerva". Se simțea bine, cînd deodată a făcut o ocloziune intestinală și a zăcut numai trei zile ! Medicul care-l îngrijea nu a putut fi găsît îndată după producerea crizei. Iar cînd a sosit o comisie de specialiști de la Spitalul Panduri, mi-au arătat că era prea tîrziu ! „Se poate executa o operație, dar va muri pe masa de intervenție", mi s-a precizat. Era în ajunul zilei de Sf. Constantin și Elena. „Ce spun doctorii ? a întrebat poetul, cînd aceștia au ieșit. Nu cumva am un ulcer renal ?" „Ei afirmă că este necesară o intervenție", i-am răspuns cu sinceritate.

A protestat, nevoind să audă de așa ceva și mi-a cerut să-l las singur în odăița lui. „Du-te dragă, închide !... Închide ușa", a mai adăugat. Dar eu am lăsat-o întredeschisă și l-am văzut ridicîndu-se, mergînd pînă la fereastră, deschizînd-o și privind lung în curte. Mi-a cerut pe urmă un ceai, dar nu s-a atins de el. Peste puține minute, am reintrat și m-am așezat pe patul lui. Intrase și un medic pregătind o injecție. Poetul se afla cu fața către perete. Deodată l-am auzit rostind : „Vine întunericul" ! Apoi a închis ochii pentru totdeauna. Era în ziua de 22 mai, la orele opt și zece minute, dimineața, în anul 1957.

Schimb subiectul discuției :

— Ne puteți comunica planul principalelor acțiuni ce se vor desfășura cu prilejul centenarului nașterii lui Bacovia ? Au mai rămas puține zile pînă la 17 septembrie...

— Nu dispun de proiectul acestor inițiative. Aș fi fost bucuroasă dacă pînă atunci s-ar fi „redus" odăile ce au fost construite în fața Casei memoriale din Bacău, odăi care nu existau în construcția din timpul cît a trăit acolo poetul și care dau o înfățișare cu totul nepotrivită edificiului. Înlăturarea acelui mic apartament era de multă vreme proiectată, el sugrumînd, pur și simplu, restul clădirii, cea originală. Cînd în anul 1906, tatăl lui Bacovia, Dumitrache Vasiliu, a cumpărat casa de la un protopop, odăile la care mă refer, rept, nu existau. În schimb, construcția era înconjurată de un parc în care creșteau numeroși pomi fructiferi și chiar viță de vie. Acolo, în parcul respectiv, a scris Bacovia unele din cele mai importante poezii ale sale. Casa memorială din Bacău dispune și de o pivniță foarte interesantă și solidă. Aceasta l-a inspirat scriind „Poema finală" : „Eu trebuie să beau, să uit ceea ce nu știe nimeni / Ascuns în pivnița adîncă, fără a spune un cuvînt / Altfel, e greu de pămînt..." //

— Reproduce Casa memorială din Bacău atmosfera de odinioară a locuinței ?

— Cînd am fost întrebată de către organele locale — care au acordat tot sprijinul necesar restaurării clădirii și mutării de acolo a numeroșilor chiriași — dacă avem cu ce „umple" camerele, am răspuns fără ezitare „da" ! Între altele, am transferat la Bacău întregul nostru dormitor, ale cărei mobile fuseseră aduse la București, inclusiv un pat cu... zăbrele, cum se „purta" odinioară. Am căutat să reeditâm întocmai iatacul poetului...

— De ce „iatacul" ?

— Așa numea el odaia în care dormea și lucra.

— Azi dimineață, fiind ziua de 4 august stil vechi, l-am privit și eu, apoi am scris următoarea scurtă poezie : **„Din bronzu-nconjurat de trandafiri / Tu îi săruți cu tristele-ți priviri / Și-n veșnicia clipelor senine, / Suav parfumul și-l trimiți spre tine... / O, nemurirea-aceasta înflorită / În bronzul grav înveșnicită / Și dîncolo de veac va dăinui / Cît timp în lume versul va trăi...".**

Consemnări de Al. Raicu

Bacovia și misterele anodinului

Urmare din pag. 1

la „muzeul pustiu" fiind insuficientă. Totul pare conceput, „fabricat" tocmai pentru sugerarea, bizarreriei : „Și-n lumea ochenelor triste / Mă prinse sinistre gînduri — / În jurul meu corpuri de ceară, / Cu hide și fixe priviri". Ceea ce pare a fi o închipuire nu-i decît transcripția nudă a ambianței panoramelor de la circ. Agatha Grigorescu-Bacovia relatează următorul dialog avut cu poetul : „Mai vorbi despre îngrozitoarea impresie ce avusese cînd — ca elev — a intrat singur într-o panoramă de la circ cu pretenții de artă. Era în ultima clasă de liceu, prin 1903. Povestea cît l-a impresionat cînd, în sunetul satanic al caterincii, văzu în racle de sticlă prințese artificiale, respirînd memanic. «Era lugubru. Regretam că m-am dus. Cînd am ajuns acasă, în loc să-mi fac lecțiile, am scris poezia care mă stăpînea demonic (...)».

— Și aceasta e o temă foarte realistă, care s-a interpretat, eronat, drept simbolistă.

— Nici simbolistă și nici un simbol. Impresiile mi-au apărut concrete, — după ce văzusem se-nseamnă «Panorama», adică spectacolul ce se oferă naivilor pentru a le provoca senzații tari.

Poate muzicalitatea și tabloul așa de macabru i-au derutat pe recenzenții (s.n.).

Ideea care se reține de aici (dincolo de relativul unui amănunt sau altul) este aceea că Bacovia urmărea stricta echivalare a unor secvențe biografice, evitînd atît etalarea unui eu liric propriu-zis, cît și speculațiile fanteziei transcendente. Admite ca unică mistificare ingerințele artistice din sfera limbajului ; acestea ar fi singurele deformări ale unui realism transant și dogmatic. **Panorama** este un text misterios și înfricoșător prin descripția minuțioasă a celor auzite („Și-acea caterincă-fanfară / Îmi dete un tremur satanic" ;) și văzute („În racle de sticlă — prințese / Oftau, în dantele, mecanic"), în care sînt cumulate efecte și „potriviri" de cuvinte după complicate „scheme". Așa, de pildă, „caterinca-fanfară" e un compus augmentativ folosit pentru redarea violențelor acustice, după cum mișcarea inanimată a manechinelor trece parcă în „tremurul satanic" al privitorului. Culmea calofiliei o avem în descripția manechinelor unde, pe lîngă aglomerări de grupuri consonantice cu rezonanță aproape onomatopeică : **racle de sticlă**, pe lîngă formule „snoabe", dictate de același echilibru al sonorizării : **prințese**, în loc de **prințese**, apare „calchiată" mișcarea mecanică la nivelul ritmului (prin aglomerarea de consoane dentale) : „Oftau în dantele, mecanic". Pe măsură ce o simplă impresie se transformă în amintire, ea suportă un proces de artificializare, datorat unor veritabile intervenții de chirurgie estetică, intervenții dictate de acea constîntă estetizantă atît de puternică la Bacovia. Stilul mortifică, cristalizează impresia trecătoare despre faptul banal pe care memoria îl încifrează aproape, restituindu-i într-o relatare misterioasă.

★

Lumea este pentru Bacovia fundamental materială, reducîndu-se practic la ceea ce aduc din ea simțurile : văzul și auzul, cu precădere. Interesează prea puțin ceea ce ar putea oferi imaginația sau intelectul angajat în avataruri cognitive. Realitatea oferă reprezentări sărace și stereotipe, provincia fiind astfel un spațiu exponențial. Sărăcia peisajului, numărul limitat de obiecte exclud relații complicate. Reperele acestei lumi se află într-o determinare simplă : toamnă — cer de plumb — ploaie — noroi — parcuri — frunze veștede — singurătate — recluziune — boală. Aproape fiecare poezie reconstruiește de la capăt acest univers, nu are cum schimba datele. De aici, monotonia și obsesia. Puținătatea reprezentărilor, revenirea acelorași obiecte în cîmpul vizual, a acelorași sunete în ureche, exprimarea acelorași ginduri, într-un cuvînt, tot ceea ce alcătuiește monotonia bacoviană permite o lesnicioasă receptare a textului. După ce a trecut prin cîteva poeme de inițiere, cititorul are sentimentul unei perpetui recunoașteri, intră în schema în care sînt dispuse datele poeziei. Satisfăcut de comprehensiunea imediată, el nu percepe imediat inexplicabilul, misterul, cu atît mai mult cu cît acesta vine pe firul unor notații cu trimiteri la concret. Spuhind : „Dormea întors amorul meu în plumb / Pe flori de plumb...", profitînd de scheme iterației („coroanele de plumb" — „amorul meu de plumb" — „flori de plumb") autorul strecoară pe neobservate, în deplină consonanță formală cu restul textului, o realitate obscură, a cărei nesiguranță semantică devine violentă, tocmai în clipa în care se folosesc termenii cei mai realiști : „...și-am început să-l strig — / Stam singur lîngă mort...". Termenii care desemnează misterul, beneficiază, în urma unei remarcabile strategii a insinuării, de o comuniune aparentă cu datele contextuale pe care nu par a le sublinia în nici un fel. Inerția lecturii face ca inadvertențele să scape. Exemple copioase ne vorbesc de ipostazele misterului la Bacovia.

Într-o poezie de trei strofe, intitulată chiar **Mister** „securitatea" descrierii este amenințată și, în cele din urmă, compromisă de două versuri care se referă la două detalii banale ale peisajului : „Clavirele pling în oraș / Pe-o vreme de toamnă pustie... / **Și plopii pling tot în oraș,** / Și-n totul e-o grea agonie. // (...) Trec singur... și tare mi-e teamă... / Și, unde mă aflu, nu știu — / **Vai, plopii detună orașul...** / Clavirele pling în pustiu...". Confidența este și ea o desăvîrșită incertitudine („trec singur... și tare mi-e teamă / Și, unde mă aflu nu știu") misterul fiind aproape ostentativ.

Introducerea în peisajul static a unui element de contrapunct, mobil deci, apare ca procedeu frecvent de inoculare a tainei : „Amurg de iarnă, sumbru, de metal, / Cimpia albă — un imens rotund — / **Vislind, un corb vine din fund,** / Tăind orizontul, diametral" **(Amurg de iarnă)**. Pe același tipar, o situație și mai curioasă oferă **Sfîrșit de toamnă**, unde elementul dinamic, turbulent aparține firii tradiție sferei semantice a staticului ; e vorba de tăcere : „În cringul cu stoguri și frunze ruginite / Era un frig liniștit... / Un roz și violet în fișii / Peste palate se lăsa — // Tufișele erau pustii... / **O tăcere nu știu cum a venit**". „Necunoscuta" poeziei vine și aici din spațiul confesiunii și ea pare a-l surprinde chiar pe autor.

Există un implacabil care răzbate în cele mai comune gesturi și vorbe, misterul fiind un fel de emanație a anodinului, **ambitus**-ul de expresie a emoției provocate de necunoscut mergînd de la neliniștea vagă, contemplativă la terifiantul agitat. Uneori, ambianța pare a fi proprie unor ceremonii ale vitalității și extazului, ale bucuriilor simple, în realitate însă, gesturi și cuvinte tandre, expresii ale liniștei interioare capătă neașteptat conotații anxioase.

Bacovia introduce de-a valma, în spațiul riguros al poeziei, întîmplările vieții sale, o sumă de amănunte disparate, prezentate cu oarecare detașare chiar, care blochează fluxul semantic. Cînd scrie urmează sinusoida percepției, mărturisește cu exactitate ce a văzut și ce a auzit, dar o face sub formă secvențială, astfel că imaginile sînt disparate, autonome, urmînd ordinea imprevizibilului. Poezia pare a fi ecranul pe care se proiectează un film rupt și cu secvențe suprapuse totodată. Jurnal al capriciilor percepției, care nu se vrea cristalizată, deci accesibilă pentru un interlocutor prin forța lucrurilor ignorant, lirica bacoviană este misterioasă pînă la nivelul structurilor marginale, imediat vizibile. Poetul vorbește așa cum copiii reproduc un desen sau o poveste văzută la cinematograf, adică urmărește ceea ce s-a impus ca dominantă într-o succesiune a impresionalității, sărind peste legăturile dintre detalii. Totul se prezintă astfel ca o scriere continuă cu surplus de semne și cu deficit de mesaj. Omisiuni și conjuncții bizare fac ca dependența termenilor în text să fie relativă. Spre exemplu, într-un **Pastel** referirile la peisaj și meditație sînt exprimate prin aglomerare, nu prin ordonare. Corespondențele care se stabilesc sînt armetice.

Echivocul și elipsa sînt constante ale poeziei bacoviene și ele se întemeiază pe concretul parțial transparent. Echivocul nu înseamnă imagine vagă, prelucrată, ci secvență precisă, provenită însă dintr-un alt ritm al percepției și acomodată cu o realitate principial incompatibilă. Așa cum elipsa nu rezultă din contragere, din sinteză, ci din extirpări și ruperi în fluxul memoriei.

atelier literar

poșta redacției

RĂZVAN POPESCU : Ar putea fi utile, eventual, ca „exerciții de manevrare a condeiului", cum ziceți (dacă se urmărește, între altele, și dobindirea unei mai mari siguranțe a sensurilor, a unei depline proprietăți a expresiei, etc. decît, de pildă, „am zdrăngănit vreascurile", care e stingace și improprie...). Există, însă, în cazul dv. (și nu numai al dv. !...) un mare risc, acela al căderii sub influența nefastei „mode" a „șerbetografiei" liricoide, a metaforitei leșinate, care bintuie cu furie în reportajul actual, scris și vorbit, din sport sau din afara lui, imensă zornăială de vorbe goale cu floricele semi-alfabetizate, care bătătorește crunt, pînă la amorțire și dezgust, sensibilitatea publică. (Altminteri, cite un crimpei, ici-colo, din paginile trimise — 3 și 4, bunăoară — tinde oarecum spre literatură.)

MARIA ANDREI : Citeva dintre ele par să cuprindă și un germene al poeziei încă firav și incert. De pildă, cea cu cocorii (titlul, ca și alte cuvinte ori chiar pasaje din cuprins, ne-au rămas indescifrabile !...). „Să fie", „Învață să mușți" (cam prea didactică, totuși, în ansamblu). Sperăm să primim pagini și mai concludente.

P. TOMESCU : N-am înțeles ce vreți să spuneți în scrisoarea dv. atît de poetică și filosofică, dar și atît de vagă...

L. DOCTORESCU : Exerciții de început, care rămîn prea mult la stadiul comentariului uscat, dar care, pe alocuri, emit și o anume vibrație susceptibilă de speranță. Să mai vedem.

K. MOHAUPT : S-au mai făcut asemenea „teste", care nu dovedesc, la urma urmei, decît că o poezie slabă rămîne slabă, indiferent de semnătură. Dacă ați obținut și dv. acest adevăr simplu, se poate spune că v-ați ales cu ceva de pe urma acestei experiențe...

V. H. HERMELIN : Versurile sînt mai de grabă modeste, convenționale, „făcute", nelăsînd să se întrevadă semnele unei vocații adevărate. Asupra desenelor prietenului dv. nu ne putem pronunța ; le vom preda secretariatului de redacție spre a decide.

OVIDIU LEONTIN : Pare să fie un murmur de poezie, dar metaforismul abuziv, adesea incilcit și obscur, împiedică, deocamdată, o evaluare deplină a lucrurilor. Pe viitor, mai citeț (sau dactilografiat).

AL. PALAGHIA: Există premise favorabile, și în versuri (niței telegrafice, înclinate spre ermetism și calofilie), și în proză (excesiv, manierist, stilizată, pînă la devitalizare și ocultare). Cele mai bune(mai comunicative) ni s-au părut : „Icar", „Crucifix", „Trebuie să mă iubească", „Ibis". Se pare, însă, că sînt de așteptat lucruri mult mai bune.

D. E. R. : Pagini interesante (în cele două plicuri), unele, parcă, într-o manieră inspirat indoită. (Toate titlurile merită a fi menționate).

EMADEL : Am primit și scrisoarea anterioară (ne-ați cerut să nu vă răspundem încă, în legătură cu proiectata dv. trecere prin București, care ar fi rezolvat, dealtfel, și problema autografului...). Vestile rele pe care ni le comunicați ne mîhnesc, firește ; sperăm, însă, că veți găsi energia și efortul de voință necesare unui nou „asalt". Vă dorim succes ! In altă ordine de idei, versurile trimise, scrise probabil „printre picături", nu aduc, din păcate (cum e și firesc) nimic nou. (Răspunsuri acasă nu putem trimite).

Nae Cristian, Govanni Pellegrini (ceva, în „Infern atomic"), **J. Ștefan, Georgeta Dragomir, Florea Cristy, Monica Filip, Solaris-Io, M. Cotuțiu, Victor Munteanu** (ceva, în „Ora de magneziu", „Bună seara". „Ne privim cu jumătate de ochi"), **G. Corobea, V. Pustiu, Florian Ioana, Maria Botez, Dor de soare :** Nimic nou !

Adrian Dafir (ceva în „Durere mare sufăr"), **Petre Munteanu, Mioara Maria Ghinescu, Constanța Beștică, Dolino (?) Gherghiceanu, Ion Băcilă, Ion Cîrdu, N. Tomoescu, Ecaterina Alecu Arizona, Mircea Dorin Pătru, Grigore Huza, A. Gyuriș, Gheorghe Broicea, M.U.F.S., Ghiță Nicolae, Adrian Vulpescu, Augustin Circa, Mihai Bardan, Alexandru Popa, Vasile Gorga, Eugen Dumbrăveanu, Silvia Sticlaru, Sandu Kramer, Horia Dinbolintin, Paraschiv Hotea, Dinu Jujea, Marcu T. Marcu, Ioan Libarcă, Atena Simferopol, Const. Trandafirescu, Aurelia Burbea, Mihail Alimănescu, Coca Tudose, Ana Maria Constantinescu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Dacă ți-ar trebui

Dacă ți-ar trebui ți-aș da
tot lutul din ființa mea
să-ți faci din el o amforă de vin
și să mă bei puțin cite puțin.

MARCELA MARINICĂ

Ex libris de Dafinel Duinea

Romanță

Un om își face de lucru pe acoperiș,
un altul se sprijină de o poartă,
o femeie visează soldații care au plecat,
drumul nu e trecut pe hartă.
Și cerul are culoarea boului blînd,
paiele se agită sub vîntul de toamnă,
eram în locul cel mai uitat,
îți mai aduci aminte, doamnă ?

BORIS MARIAN

Gammapolis

cunosc un oraș ale
cărui nopți sînt jupuite
de sirenele pompierilor
nuduri de femei sar din paturi
și se ascund în oglinzi
nudurile bărbaților rămîn
liniștite în paturi și pier în flăcări
cunosc un oraș care în
fiecare dimineață renaște
din propriu-i scrum
un oraș ca un ceas floral
în mijlocul deșertului.

DAN EMILIAN ROȘCA

Melci ambulanți

Seara dăm pe-acasă
(veți spune dumneavoastră
că mai intîi trebuie să ne găsim o casă
și s-o aburcăm în spinare)
sîntem împărțiți în două
cei care dorm pe linia vie
și cei care dorm pe linia moartă
împărțire arbitrară
deși avem aceleași apucături
ale colțului gurii
puse pe pînză la Luvru
dar treceți peste asta
priviți mai bine
cum ne bate întunericul
pînă în dreptul inimii

înainte de culcare
ni se țin prelegeri
la masa de tratative
în legătură cu spălatul pe mîini
igienă elementară
pe care o știa pînă și Pilat din Pont

profilaxia somnului
se poate face gîndind
la cele 15 tone de explozibil
repartizate echitabil pe cap de locuitor

credincios nostru cîine neutronic
care se linge pe bot
de trei ori pe zi
latră prin singe
în nopți calcaroase
și noi privim pe fereastră
frați de insomnie cu toții
privind plaja
dezamăgiți că adevărul
nu practică niciodată nudismul

COSTIN GRIGORAȘ

O poezie de dragoste

Voiam doar
Să văd din nou sudul
Prăvălindu-se dincolo de retine,
Acolo unde mi s-a părut întotdeauna
Că ești cea mai tu,
În limanul cu stufuri
Unde prietenii dorm pe lungi trunchiuri deja putrezite,
În limanul cu măgari blînzi și înțelepți
Cugetînd după garduri pitice.
Atîta voiam.
Să descopăr
Taina cerdacului suspendat
Între adevăr și memorie,
Unde merii se juraseră să ne îngroape în floare.

RADU ȘUIU

Trofeu

Mă-ntorc cu oboseală pe străzi bătătorite,
cu oboseală, timpul din urmă tiranic mă ține
sub triste embleme : flori veștede,
nopți albe,
plînsul la malul mării —
sub triste, înstrăinate embleme —
fruntea primește botez de injurii,
trunchi răzvrătit, mă zbat în amurguri
în năvodul de patimi.
Pescarul mă eliberează —
pentru o moarte rapidă,
fără plasă — și fără speranță.
Binecuvînt gîndul tău, om al apelor —
liberă sînt să mă sting liniștit,
trofeu sclipitor din adîncuri,
pentru strădania ta, reluată.

VIRGINIA SOARE

Tristețe

De la înserări aflasem
Că vine o clipă în care albastrul cade
Iovindu-se de crengile copacilor
Și devine negru.
Un fierăstrău de argint tăia în corpul meu
Și-mi căuta sufletul.
Amorțită de așteptare, nu simțeam nimic,
Dar cînd singele începea să strige
După căldura definitv pierdută,
Cînd gîndul chema zadarnic un strop de rouă,
Știam că fierăstrăul mi-a decupat sufletul,
Lăsînd un gol în care norii se vor îngrămădi
Ca-ntr-o fereastră uitată deschisă.

DIANA BARBU

«Datoria supremă a ceasului de față!»

Urmare din pag. 1

După aceste lămuriri preliminare, în chemare este consemnată Conferința pentru pace ținută în acel an la Paris — unde dr. N. Lupu, reprezentînd „partidul național-țărănesc, partidul radical-țărănesc și partidul social-democrat a exprimat în fața lumii întregi voința nestrămutată de pace a mulțimilor din România".

Sînt apoi trecute în revistă o serie de reușite ale mișcării pentru pace în țara noastră. La loc de frunte situîndu-se Apelul tineretului din România pentru apărarea păcii, difuzat în mii de exemplare.

Așadar, la scurgerea a douăzeci de ani de la primul război mondial, care se dorea să fie și ultimul, tineretul democrat din Transilvania și Banat, din „aceste provincii rivnite de revizioniștii fasciști de la Berlin-Budapesta-Roma și mai amenințate de flagelul viitorului război pentru bogățiile lor în materii prime", cheamă pe toți tinerii „din orice partid, din orice naționalitate și religie", pe toți acei care erau animați de dragostea de pace și le repugna războiul — să li se alăture pentru a organiza „rezistența împotriva uneltirilor fascisto-revizioniste ; lupta împotriva acelora care s-au pus în slujba revanșismului fascist ; acțiunea pentru pace în Transilvania și Banat".

Anunțîndu-se că întreaga campanie se ducea în sprijinul pregătirii delegaților români care să participe la Congresul Mondial al Păcii de la Geneva (3—6 septembrie 1936), în chemarea respectivă se face loc încă la cîteva succinte dar relevante apeluri, în care tinerii transilvăneni erau avertizați asupra faptului că „revizionismul războinic aduce cu el amenințarea jugului sub care au gemut strămoșii noștri. Cu voia lui Hitler și a lui Mussolini, foștii stăpîni ai Ardealului pretind cu îndrăzneală «frontierele Ungariei pînă la Carpați», iar oficinele hitleriste răspîndesc hărțile imperiului german ale cărui hotare sînt fixate pînă la Marea Neagră și Dunărea de Jos. Tineri din grupările hitleriste de la noi, deschideți-vă ochii : Germania cere revizuirea tratatelor, dar nu garantează hotarele României !".

Tinerilor de la sate și orașe le sînt, apoi, înfățișate parte din inechitățile generate de sistemul capitalist exploatator ; crizele în care burghezia se zbate și din care încearcă să iasă prin diversiune socială și prin declanșarea de războaie în afară. Războiul civil din Spania, cel italo-abisinian pornite de clicile militaro-fasciste erau tot atîtea atentate contra păcii universale, cu scopul de a mîntui în acest mod ravagiile crizei abătute asupra lumii capitaliste.

În brațele morții va cădea în primul rînd tineretul — susțineau cei din **biroul provincial pentru pace din Transilvania și Banat.** Tineretul era „chemat deci să-și spună cuvîntul, dacă vroia să-și ia ca generație răspunderea războiului, a nimicirii sale și a țării — sau vrea pacea. Atașamentul nostru la ideea și forța păcii interne și între popoare nu își are originea în lipsa de vigoare și în duhul resemnării. Pentru pacea necesară mai ales propășirii celor mulți de la sate și orașe, fiii cei mai aleși ai neamului nostru vor ști să dezlănțuie ei ofensiva forței cinstite contra acelora care din etalarea brutalității fac o dogmă".

Tineretul putea să cadă pradă războiului doar dacă n-ar fi știut să-și apere pacea. Și nu era întîmplător că în frontul celor ce urmăreau războiul se situau statele cu conducere absolutist-dictatorială, pe cînd cele care doreau pacea ca o condiție esențială și permanentă a vieții superioare erau popoarele organizate și conduse democratic : „alături de care se cuvine să ne așezăm și să luptăm noi, pentru că orice propagandă pentru îndrumarea noastră în rîndul statelor care vor revanșă, cuceriri, dictaturi este criminală, potrivnică rostului și ființei însăși a neamului românesc".

Către tinerii și tinerele din țară se adresează patetice cuvinte : „Izvorită din dragostea pentru Ardealul lui Horia și Avram Iancu, din dorința și din nevoia de pace a lumii, nădăjduim că, peste deosebirile și interesele strîmte de partide și organizații, chemarea noastră va stringe laolaltă pe toți tinerii, pe acei care muncesc pe ogoare și în uzine, în biblioteci, laboratoare, birouri și întreprinderi, pe toți care doresc ridicarea economică și culturală a maselor, sănătatea și dezvoltarea fizică armonioasă a tineretului, pe toți pentru care **pacea este bunul cel mai prețios al omenirii...**

Un stat cum e România nu urmărește cuceriri teritoriale, nici regimuri politice interne arbitrare și silnice-fasciste, ci propășirea în spirit de **dreptate socială, de democrație, de libertate și de pace".**

Al doilea moment propagandistic — realizat de P.C.R. tot prin intermediul membrilor și simpatizanților săi ce activau în organizații ale tineretului național-țărănist din Transilvania — este **Manifestul** tipărit ca replică la discursul de tristă amintire al lui Mussolini, rostit în noiembrie 1936 la Milano.

Este îndeobște cunoscut cum, la aflarea sinistrei vești, țara întreagă a reacționat cu forță de monolit, vestejind cu ultima energie iresponsabilele declarații ale dictatorului fascist. Manifestul ce prezentăm era adresat tineretului transilvănean cum și tineretului întregii țări, tinerilor țărani, muncitori și intelectuali. Mussolini ceruse „dreptate pentru marea mutilată, Ungaria". Pentru cei ce cunoșteau „metodele și obiectivele imperialismului fascist, această mărturisire n-a fost o surpriză. Noi am afirmat de mult —se arăta în manifest — că popoarele cu regimuri politice reacționare, fiind imperialiste, vor să cucerească ceea ce nu li se cuvine, schimbă în folosul lor înțelesul noțiunii de dreptate, libertate, umanitate".

Răspunsul era că nu se temeau de „cîrdășia reacționarilor de la Roma, Berlin și Budapesta. Noi știm că adevăratul suflet al mulțimilor italiene și maghiare, încătușat acum, nu vorbește nici prin glasul lui Mussolini și nici prin acela al lui Horthy". Altul era pericolul iminent, și încă intern : „Clicile imperialiste de la Berlin și Roma" întreținеau în țara noastră „zeci și sute de mercenari în scopul de a dezarma și a slăbi rezistența poporului nostru împotriva atacurilor fascismului revizionist. De ani de zile politicieni fără scrupule proslăveau, tarifat, regimurile și persoanele lui Hitler, Mussolini — reprezentanții revizionismului. Mussolini a vorbit. Ce spun acum maimuțele de la Carpați și Dunăre ale fascismului și hitlerismului ?... Cum reacționează oastea «căpitanului» străin de neamul și de sufletul românesc, îmbrăcat și instruit după chipul și asemănarea miliției fasciste ? Cîtim cu scîrbă îngăimările justificative ale ziarelor fascisto-reacționare ca «Porunca vremii»...".

În încheiere, în manifest se arată cu justețe cum aceste organizații politice profasciste, și cu organele lor de presă cu tot, dădeau dovadă de totală neînțelegere a fenomenului național și a stărilor socio-politice internaționale. Împotrivindu-se democrației, acceptînd dictatura și reacționarismul, nesocotind ideea de libertate și dreptate socială, însușindu-și naționalismul strîmt și opac al persecutării altor naționalități, luînd ca model de urmat fascismul și hitlerismul revanșard și revizionist, defăimînd Franța și pe ceilalți aliați tradiționali — „patriotarzii noștri s-au mișcat pe povirnișul rătăcirilor zgomotoase și violente.

Este de datoria noastră să stringem rîndurile pentru apărarea și menținerea integrității naționale, integritate cîștigată prin lupte grele și jertfa supremă a părinților noștri. A sosit ceasul decheticirii. Țara și națiunea română trebuie să fie apărate. Părăsiți organizațiile acestea care reprezintă interese contrare intereselor Țării".

Dezmeticirea rezultată din discursul lui Mussolini și din cele ale lui Hitler trebuia să ducă neîntîrziat la părăsirea necondiționată a mișcării reacționare și patriotarde, la „înrolarea în luptă pentru democrație, pace și antirevizionism, alături de marile națiuni democrate ale Europei. Ducele s-a rostit... Răspunsul îl va da poporul acestei țări, poporul român... Acțiunea contra fascismului revizionist, pentru democrație și pace, demascarea falșilor naționaliști, afirmarea patriotismului luminat și a solidarității naționale, pentru apărarea hotarelor țării — este **datoria supremă a ceasului de față !"**

Și **chemarea** și **manifestul** au fost publicate în gazeta clujeană „Țara de mîine", care avea între membrii comitetului de redacție și între colaboratori, comuniști și simpatizanți comuniști precum : Mircea Biji, Coriolan Drăgulescu, Eduard Mezincescu, Valeriu Novac, Aurel Pampu, Bucur Șchiopu, A. S. Banciu, Roman Moldovan ș.a.

Dar documentul cel mai important și inedit — din cele trei ce prezentăm — este **Protestul** întocmit și răspîndit cu zecile de semnături pe el ale multor personalități politice și cultural-științifice transilvănene, în zilele de la sfîrșitul lui august 1940 — cînd un dictat fascisto-nazist a impus răsluiri criminale de teritoriu românesc. Acțiunea ca atare făcea parte dintr-un șir întreg de manifestații și demonstrații de protest desfășurate de poporul român împotriva oribilului dictat de la Viena.

Sarcina din partea Partidului Comunist Român de a elabora acest **protest** au primit-o Bucur Șchiopu (cel care ne-a pus la dispoziție documentul și ne-a furnizat detaliile de rigoare) și Mihai Beniuc. Prezentat fororilor de partid, în redactarea sa inițială protestul n-a suferit decît eliminarea unui aliniat, considerat prea incendiar, în care se spunea că „o vîlvătaie va cuprinde întreaga Valea Prahovei" — incendierea puțurilor aurului negru atît de necesar mașinii de război naziste.

În cele ce urmează transcriem textul integral al protestului — ca pe o mărturie a unor cumplite vremi ce nu trebuiesc nicicînd uitate :

ROMÂNI ARDELENI !

Răscrucea istorică la care se găsește astăzi neamul și țara noastră cere să știm mai mult ca oricînd ce vrem.

De hotărîrea noastră atîrnă pe veci de veci destinul neamului nostru.

Dacă în aceste clipe de măreață gravitate istorică nu ne vom înțelege meanrea pe pămînt, nu sîntem vrednici să trăim.

Întrebarea se pune răspicat : Se poate ciunti Ardealul ?

Ardealul pentru libertatea căruia s-au jertfit generații după generații. Ardealul unde s-a plămădit destinul nostru istoric, catedrala culturii și spiritului românesc. Semeața și glorioasa lui istorie ne arată drumul de urmat. Sacrificiul și mormintele eroilor lui au format spiritul intransigenței noastre milenare.

Întrebați pe Horia și pe Avram Iancu, întrebați miile de mucenici și de eroi care au frămîntat cu singele lor fierbinte acest pămînt românesc, întrebați masele de țărani și lucrători care cu sudoarea frunții lor ne dau pîinea cea de toate zilele, întrebați generațiile viitoare, întrebați munții și văile, și toate au să urle cu glas de tunet care va zgudui temeliile cerului : NU !

Ardealul nu se dă !

Cine-l vrea, să ridice arma și s-o încrucișeze cu a noastră.

Vechiul spirit ardelean, călit în foc și singe, este gata să lupte.

Noi nu tratăm că vindem sau nu vindem trupul țării :

CINE TRATEAZĂ, TRĂDEAZĂ !

Iar dacă sînt printre noi de aceia care nu știu să moară pentru țară, ei bine ! vor învăța minia de frate ! Ni se cere să mulțumim pe alții, nemulțumindu-ne pe noi. Ni se cere să ne legăm cu mîinile proprii lanțul de gît, să punem jugul pe grumazul neamului și să tragem de plug pentru aceia care 1 000 de ani ne-au supt singele.

Asta e dreptatea pe care vor să ne-o impună ?

Iar dacă sînt amenințați cu dezastre, ținem să le declarăm fățiș că nu numai destinul românesc e în mîna noastră, ci și al acelora care rîvnesc avutul țării noastre sau ajută pe cei ce-l rîvnesc. Cînd țara noastră va fi în flăcări și dacă va fi dat să ne prăbușim, noi vom tîri în prăpastie pe toți acei care au ridicat mînă armată împotriva noastră !

Vor pace în Balcani ?Atunci să ne respecte !

Noi am luptat veacuri pentru Ardeal și nu înțelegem să-l facem cadou nimănui.

Noi știm că cel care va încerca să-l ia își va semna singur sentința de moarte.

Români ardeleni !

La răspîntii istorice spiritul ardelean, dîrz și categoric, a luat hotăriri care l-au dus la realizarea idealului său național.

Pe vechea linie a destinului nostru transilvan, pe linia generațiilor creatoare de istorie, pe linia luptei intransigente pentru libertate și independență, a sunat ceasul luptei pentru eternele noastre ideaiuri.

Nu cedăm o palmă de pămînt din sfintele noastre ogoare.

Stăm gata de luptă !

Cluj, august 1940

Au fost acestea trei exemple vii dintr-o complexă și minuțioasă activitate antifascistă și antirevizionistă desfășurată de forțele progresiste, democratice și revoluționare din țara noastră — organizate și conduse de Partidul Comunist Român, căruia, în semn de cald omagiu, îi și închinăm întreita evocare.

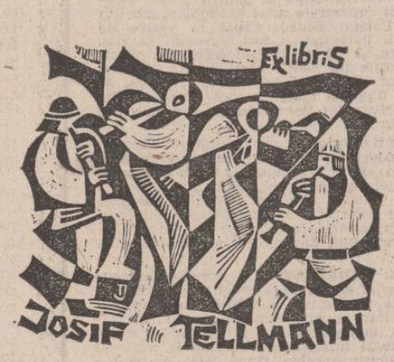

ÎNSEMN HERALDIC AL PRIETENIEI

„Ex-Libris-ul nu este doar un petec de hîrtie care se lipește pe o carte. Este un însemn heraldic al prieteniei" — ne declara, cu prilejul vizitei sale în țara noastră, **Artur Mário da Mota Miranda**, președintele „Asociației portugheze de Ex-Libris", vicepreședintele al „Federației Internaționale a Societăților Amatorilor de Ex-Libris", editor al revistei „A Arte do Ex-Libris". Personalitate marcantă în lumea iubitorilor de carte și a colecționarilor de ex-libris, cu o activitate ce depășește în timp trei decenii, Artur Mário da Mota Miranda este posesorul unei colecții celebre, care numără astăzi peste 40 000 de piese, majoritatea gravuri în metal și lemn, semnate de artiști de pe toate meridianele globului. În biblioteca sa, de peste 10 000 de volume, se află mai mult de 3 000 de cărți de specialitate referitoare la ex-libris. Este, în acest sens, una dintre cele mai mari biblioteci din lume. Se găsesc aici cele mai vechi ediții publicate în acest domeniu, volume asupra istoriei artei ex-libris-ului din toate țările lumii, din Portugalia și toată Europa, din cele două Americi și îndepărtata Australie. O bibliotecă reprezentativă pentru personalitatea colecționarului portughez care, îmbină în mod fericit pasiunea bibliofilului cu activitatea științifică, materializată în diverse studii și articole.

Din anul 1956, Artur Mário da Mota Miranda conduce revista „A Arte do Ex-Libris", consacrată în întregime problemelor specifice, creatorilor și colecționarilor de ex-libris. În paginile revistei au apărut articole despre numeroși plasticieni de ex-libris din diverse țări ale lumii, între aceștia fiind prezenți și creatori români : Dafinel Duinea, Dragoș Morărescu, Aurelia Avramescu. Un portret reprezentativ a fost făcut colecționarului dr. Emil Bologa, a cărui activitate și colecție sînt bine cunoscute specialiștilor.

Recent, în nr. 93 al revistei se publică, sub semnătura prof. Victor Olariu și prof. dr. med. Alex. Olariu, un substanțial articol despre activitatea ex-libristică de la noi („O Ex-Librismo na Roménia"). Autorii prezintă principale centre cu o bogată activitate (Vulcan, Lugoni, Brașov, Craiova și Sibiu) și pe artiștii lor reprezentativi. Sînt citați astfel peste 30 de artiști și colecționari de ex-libris din toată țara (Cluj-Napoca, București, Timișoara, Caracal) semn de deosebită efloreșcență a acestei arte nobile, exolicabilă și prin interesul arătat de diferite instituții culturale și organizații obștești (Biblioteca „Astra", Biblioteca „Teodor Aman", Muzeul de artă din Craiova, Sindicatul minerilor din Valea Jiului). În ansamblu articolul face o bună prezentare a ex-libris-ului românesc contemporan.

Sub titlul „Cinci secole de ex-libris în România. Un amplu dialog între carte și document", numărul 94 al revistei „A Arte do Ex-Libris" prezintă sub semnătura prof. dr. Corneliu Dima-Drăgan o adevărată istorie a însemnelor de proprietate de pe cartea manuscrisă și tipărită care a circulat în spațiul cultural românesc. Începuturile ex-libris-ului sînt relevate încă din secolul al XV-lea, în însemnările unui „Nicolae copist din Transilvania, din cetatea Turda", în valențele bibliofile ale manuscriselor lui Nicodim de la Tismana și ale lui Gavriil Uric. În continuare, autorul articolului prezintă diferite tipuri de ex-libris, subliniind în evoluția lor momentele originale și semnificative : **ex-libris-ul colofon, formula clasică de ex-libris autograf** (semnalată pentru prima oară pe coperta unui incunabul din 1470, și mai tîrziu, marcînd cărțile din biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino, din cea de la Horezu a domnitorului Constantin Brâncoveanu sau din marea colecție a lui Nicolae Mavrocordat), **ex-libris-ul autograf în versuri, ex-libris-ul pecete, ex-libris-ul etichetă** (primul cunoscut în Valahia secolului al XVII, fiind cel al medicului curții Pantaleon Calliarchi) După 1900 și pînă azi, ex-libris-ul etichetă a cucerit un loc stabil în preocupările artiștilor și colecționarilor români. Paleta compozițională și tematică a plasticienilor contemporani este analizată cu minuție, stabilindu-se principalele surse de inspirație : arta populară, folclorul și istoria națională. Sînt semnalate în acest sens realizările lui Dafinel Duinea, Iosif Telleman, Gheorghe Vlaicu, Helfried Weiss, Dragoș Morărescu, Molnár Dénes.

Insistînd în mod deosebit asupra valorii documentare a ex-libris-ului românesc pentru istoria culturii, autorul articolului încheie arătînd că semnificația bibliofilă originară ca obiect al pasiunii colecționarilor se păstrează, o direcție nouă fiind preocuparea de a face din ex-libris un instrument bibliologic prin folosirea lui în toate bibliotecile publice și științifice. Valoarea artistică a ex-libris-ului românesc contemporan este asigurată de numărul mare de plasticieni atașați acestui gen, preocupați de cuprinderea unei arii tematice semnificative.

Ex libris-ul bibliotecii de la Ruginoasa a domnitorului Alexandru Ioan Cuza

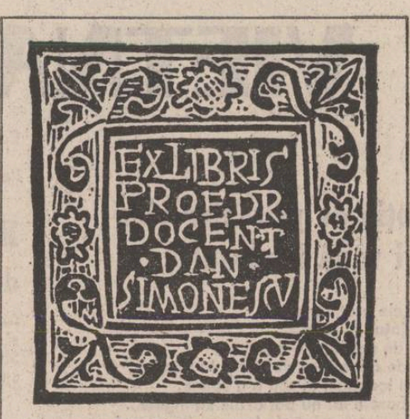

Ex libris de Dragoș Morărescu

Revenind la remarcabilele inițiative editoriale ale lui Artur Mário da Mota Miranda trebuie amintită realizarea sub directa sa responsabilitate a volumelor internaționale **Ex-Libris** (III, IV și V) sub egida F.I.S.A.E., publicate cu ocazia congreselor internaționale de la Lisabona (1976), Lugano (1978) și Linz (1980). Aceste volume, care au necesitat un efort editorial deosebit, au un aport important în difuzarea internațională a artei ex-libris-ului și a creatorilor săi, realizîndu-se în fapt o adevărată enciclopedie a ex-libris-ului universal. Din inițiativa personală a editorului, începînd cu volumul IV, sînt prezenți și creatori români de ex-libris.

Într-adevăr, pentru Artur Mário da Mota Miranda **Ex-Libris-ul** nu este doar un petec de hîrtie care se lipește pe o carte, ci un însemn heraldic al prieteniei, al promovării valorilor umaniste prin intermediul artei gravurii și literei tipărite.

Gheorghe Buluță

O remarcabilă reușită

Urmare din pag. 1

martori, să ne răpească din fața televizoarelor, din miezul multora dintre treburile noastre cotidiene.

Adrian Dohotaru a scris o piesă deosebit de actuală. A atins una dintre cele mai arzătoare probleme ale tineretului, înțelegînd cu superioritate viața și preocupările unui tînăr care tare ni se pare nouă că e luat dintr-o certă realitate. Se vede că știința gazetăriei i-a slujit mult proaspătului autor dramatic. Inspirata montare artistică și scenografică a lui Aurel Busuioc, animatorul Teatrului popular din Hunedoara, mi se pare de o viziune deosebit de modernă, capabilă să stîrnească interesul.

Florin Busuioc, în rolul „irecuperabilului" Patriciu, face un rol pe care îl trage pe piept exact ca pe o cămașă croită perfect. Tînărul actor amator mi se pare deosebit de talentat, aș putea spune fără frică că mă hazardez — o mare promisiune a teatrului din Hunedoara și poate nu numai din Hunedoara. Identificarea cu rolul lui Patriciu mi se pare deosebit de bine realizată. Și cînd spun acest lucru, mă bazez în primul rînd pe emoția care m-a cuprins și m-a stăpînit în timpul spectacolului, știut fiind cît de greu ne mai emoționăm atunci cînd cunoaștem sursele și mecanismele complicate ale artei, ale faptului cotidian ridicat la rangul artisticului.

Mai remarcăm în spațiul consemnării noastre jocul lui Ioan Coman în rolul Tatălui, Nicolae Buciuman — în rolul Reporterului și pe Victor Stana —decanul de vîrstă al actorilor amatori hunedoreni — în rolul Profesorului.

Activînd în această amplă manifestare a Festivalului național „Cîntarea României", teatrul siderurgiștilor hunedoreni își dovedește cu prisosință viabilitatea montînd și jucînd pe scena clubului Siderurgistul piese de teatru scrise de autori contemporani, tratînd o problematică atît de necesară educării prin sine și prin colectivitate în lipsa dogmelor și a automatismelor de gîndire, a unor părinți și pedagogi gata oricînd să fie exemple unice în fața propriilor copii și elevi.

Ne pare rău că nu am văzut montarea piesei lui Dohotaru pe scena Teatrului Bulandra. *Nu intenționam acest lucru pentru a încerca o paralelă. Aș fi vrut doar să scot mai bine în relief jocul admirabil al actorilor amatori hunedoreni îndrumați cu pricepere și competență recunoscută de regizorul Aurel Busuioc.*

AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A ȘTIINȚEI

„ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE, UMANISM ȘI PROGRES"

În aceste zile (26 august — 3 septembrie 1981) Bucureștiul este gazda celui de „Al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei" — eveniment științific de primă mărime și un moment de o deosebită importanță pentru viața științifică internațională. Lucrările se desfășoară sub înaltul patronaj al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie. Congresul este organizat de Uniunea internațională de istoria și filozofia științei (Divizia de istorie a științei) și Academia R. S. România.

În cuvîntul de deschidere, tovarășa academician doctor inginer **Elena Ceaușescu** a spus :

„România situează ferm la baza întregii opere de construcție a noii orînduiri sociale cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii, asigurind toate condițiile pentru dezvoltarea puternică a cercetării științifice, a învățămîntului și culturii ca factori esențiali ai accelerării progresului economic și social al patriei, ai ridicării nivelului general de bunăstare și civilizație a poporului".

„Considerăm că dezvoltarea colaborării și conlucrării între oamenii de știință și cultură din toate țările, schimbul larg de experiență și de valori științifice pe plan internațional constituie, în zilele noastre, o condiție fundamentală a progresului tuturor popoarelor. Astăzi, cînd asistăm la o puternică revoluție în știință și tehnică, cînd geniul uman pătrunde tot mai adînc în tainele materiei, știința nu mai cunoaște granițe, a devenit un bun comun al întregii umanități. Civilizația modernă nu mai poate evolua decît prin aportul tuturor națiunilor la sporirea patrimoniului de valori al lumii".

Am solicitat opiniile citorva personalități științifice românești asupra acestui Congres. Interlocutorii noștri sînt cunoscuți savanți cu un rol important în organizarea și desfășurarea congresului.

Academician Ștefan Bălan, vicepreședinte al Comitetului național de istoria și filozofia științei : Organizat de Uniunea Internațională de Istoria și Filozofia Științei, al XVI-lea Congres găzduit acum la București contribuie neîndoielnic la o apropiere între istoricii și filozofii științei, marcînd un aport considerabil în ceea ce privește stringerea documentelor utile studierii și dezvoltării istoriei științei și tehnicii. Totodată, acest congres afirmă unitatea științei în genere, stabilind relații între diferitele ramuri ale cunoașterii științifice. Participanții vor analiza legăturile dintre trecutul științei, prezentul și viitorul ei. Inscris sub auspiciile UNESCO și ale Academiei noastre, Congresul reunește peste o mie de participanți din peste 50 de țări, prezența românească fiind importantă, peste 300 de specialiști. Congresul se desfășoară în patru grupe mari de ședințe de lucru — secțiile științifice, simpozioanele, ședințele tematice, aniversările — fiecare grupă fiind împărțită în subgrupe de specialitate. Secțiile științifice se ocupă de trecutul științei, în subgrupe pe ramuri : matematică, fizică, biologie, chimie, tehnică, etc — în total 14 secții. În subgrupe vor fi susținute comunicări științifice care vor fi viu disputate. Simpozioanele, în număr de 12, se ocupă îndeosebi de problemele de actualitate și de viitor, mult discutate în ultima vreme în domeniul științei și al tehnicii. De exemplu : „Știința, tehnologia și problemele dezvoltării sociale", „Revoluția în biologia secolului al XX-lea", „Tehnologie, umanism și pace". Temele orientative sînt în număr de șapte și se ocupă de diferite probleme mai în detaliu. Să dau cîteva exemple : necesarul și întîmplătorul în descoperirea științifică, știința în unele regiuni ale lumii, publicațiile științifice și altele. Ne vom opri și asupra a patru aniversări deosebit de importante : 1000 de ani de la nașterea lui Avicena, 200 de ani de la nașterea lui Denis Poisson și de la nașterea lui George Stephenson, 100 de ani de la nașterea lui George (Gogu) Constantinescu.

Sînt fericit că am prilejul să particip la o manifestare de asemenea amploare, și în calitate de gazdă, nu numai ca slujitor al științei.

★

Academicianul Radu Voinea : Ne găsim, indiscutabil, în fața celui mai important eveniment științific al anului. Consider că decizia luată de Uniunea internațională de istoria și filozofia științei de a ține acest al XVI-lea congres la București este justă, pentru că — îmi permit să citez pe ilustrul H. Coandă. „Poporul român este unul dintre popoarele care au dăruit cel mai mult științei universale, dacă vom compara contribuția sa la numărul locuitorilor". Ne amintim cu veneratie de realizările lui Gh. Țițeica, D. Pompei, Simion Stoilov, E. Racoviță, D. Danielopol, N. Paulescu, T. Palade, Miron Nicolescu, S. Procopiu, A. Proca (bine înțeles că în selectia noastră sînt omise nume importante ca cele ale lui Traian Vuia și A. Saligny). Trăim o epocă de explozie a creației științifice și tehnice românești. Urmăresc cu satisfacție și emoție desfășurarea acestui dialog între personalități prestigioase ale lumii științifice, dialog pe care toți cei prezenți doresc să-l vadă realizat în deplinătatea felurilor sale : știință și tehnologie, umanism și progres.

★

Academician Octav Onicescu : Am participat, acum 7 ani, la Amsterdam, la o astfel de sărbătoare a gîndirii. Sînt convins că România va oferi un frumos exemplu de activitate științifică contemporană, prin calitatea participării sale, ca și prin aceea de organizator. În acești ultimi ani, România a acordat un interes particular studiului dezvoltării multilaterale a științelor, a tuturor științelor acestui secol. Și nu este puțin lucru. Este probabil că următoarele 3 sau 4 decenii nu vor mai oferi o astfel de ocazie. Iată pentru ce este de dorit să prezentăm lumii întregi, întregii lumi științifice valorile noastre spirituale. Voi prezenta la acest congres două lucrări personale : volumul meu „Drumurile vieții", recent apărut la Editura Științifică și Enciclopedică, este o carte de memorii și nu numai, și studiul „Aplicații la procesele aleatorii", la Editura Academiei, în colecția statistică informațională pe care o coordonez.

Consemnări de Paul Antipa

DIN LIRICA VIETNAMEZĂ

HO ȘI MIN

O soție de prizonier vine să-și vadă bărbatul

El
în spatele gratiilor stind,
ea, în fața lui, calmă.
'Ș-atît de aproape — o palmă,
și-atît de departe — de la cer la pămînt.
Și ochii lor spun, ei știu a o spune,
tot ce buzele lor nu pot acum să îngîne...
Și mai-nainte ca buzele lor o vorbă să-ngîne
de lacrimi pleoapele femeii sînt pline.

Suferință...

Transferul prizonierului

La întîiul cîntat al cocoșilor,
în noaptea încă neagră,
însoțită de-al stelelor alai
se-arată peste munți — luna.
Demult călătoru-i pe drumul
pe care vîntul toamnei
suflă-n rafale-nghețate
și-i biciuie fața.

El merge către zorii
ce mătură deodată
urma nopții.

Un suflu cald
învăluie pămînt și cer
și călătorul simte
renăscîndu-i în suflet
flacăra poeziei...

Citind „Antologia celor o mie de poeți"

Vechilor poeți natura le plăcea s-o cînte :
zăpezile și munții, vîntul și luna și albastrul cer.
Cu oțel trebuie să-ntărim versul timpului nostru :
și poeții trebuie să știe să lupte !

Noapte geroasă

Noapte de toamnă fără așternuturi de culcare,
fără somn... cu capul, cu genunchii strînși la piept...
Cu răsuflarea rece, sub lună, stă palmierul drept...
Pe creștetul cerului e țintuită Ursa Mare..

Bastonului meu furat de un gardian

Ai fost întreaga viață drept și neclintit
și ne țineam de mînă trecînd prin ani cu bine.
Să fie blestemat vrăjmașul care ne-a despărțit,
singur lăsîndu-te, neconsolat pe mine...

Luna

Ce să faci în temniță fără licoare, fără o floare
în astă noapte clară, ca-n basmul de demult ?
Contemplă, prin fereastră omul, a lunii splendoare,
zadarnic cată luna poetul după-al gratiei scut !

Pe drum

Obosite-mi sînt picioarele, brațele. De moarte sînt frînt.
În preajmă cînt de păsări, al florilor parfum...
Cine să-mi interzică să simt și să ascult
cîntul, parfumul ce-mi fac mai dulce istovitorul drum ?

LUU TRONG LU

Voci de toamnă

O, iubita mea, nu auzi glasul toamnei
— lungi suspine — sub palida lună ?

O, iubita mea, nu asculți tremurul
ce se naște în sufletul femeii
căreia i-a plecat pe front bărbatul ?

O, iubita mea, nu auzi pădurile toamnei,
frunzele ce se ofilesc triste,
rătăcita căprioară
care pășește-ncet pe frunze moarte ?

În românește de
Nicolae Nicoară

REVISTA STRĂINĂ

● **ZIUA DE 19 AUGUST** a.c. a fost proclamată „Ziua centenarului George Enescu" în statul New York. În documentul adoptat de Camera Executivă a acestui stat, după ce se arată că George Enescu „a fost cel mai mare compozitor al României", și unul „dintre cei mai mari compozitori ai acestui secol", se relevă că Enescu a cîntat de multe ori în sălile de concerte ale New York-ului și ale altor orașe americane în calitate de dirijor și violonist, obținînd remarcabile succese. „New York-ul se bucură că are ocazia să cinstească un artist care a petrecut mai mult de un sfert de secol împărtășindu-ne din multiplele sale talente ca violonist, compozitor și pianist", se arată în încheierea proclamației.

● **LA FESTIVALUL** internațional Brukner ce se va desfășura în toamna aceasta la Linz (Austria) și-au anunțat participarea Orchestra filarmonică cehă, orchestra de stat din Bavaria, condusă de Wolfang Sawallisch, orchestra simfonică din Viena și corul Operei naționale austriece sub conducerea lui Carlo Maria Giulini. Festivalul va prilejui de asemenea un recital de lieduri și balade cu Karl Ridderbusch. Ridicarea cortinei muzicale a Festivalului va avea loc în seara de 14 septembrie în Parcul Dunării, în apropierea casei compozitorului, cu Simfonia a 7-a de Brukner, executată de Filarmonica Renană sub conducerea lui Christoph Eschertach.

● **O EXPOZIȚIE** a pictorilor chinezi de tehnică tradițională găzduiește Muzeul Cernuschi din Paris. Expoziția, care se constituie ca o panoramă a producției ultimilor cinci ani, reunește lucrări a peste patruzeci de artiști de toate vîrstele, de la maeștrii Huang Kinpi, Tehang Ta-ts'ies și Tcheng Yurpo, afirmați în deceniul al treilea și pînă la reprezentanții celei mai tinere generații. Trăsăturile specifice picturii care se revendică din școala tradițională chineză sînt utilizarea pensulelor efilate (cu părul subțire și foarte lung) a hîrtiei mai mult sau mai puțin absorbante și a cernelurilor.

● **LA MUZEUL RENAȘTERII** instalat în Palatul Ecuen au fost recent deschise pentru public șaisprezece noi săli consacrate artei și mobilierului din secolul XVI. Palatul Ecuen, situat în partea de nord a regiunii Parisului, a fost construit în 1538. Prin arhitectura sa cît și prin decorațiunile interioare, el constituie un cadru ideal pentru prezentarea colecțiilor Renașterii ținute în rezervă de Muzeul Cluny după al doilea război mondial. Primele săli ale Muzeului Renașterii au fost deschise pentru public în 1977.

● **CĂ POATE** fi ilustrată istoria habitatului folosind păpuși o dovedește o secție a Muzeului regional din Uberlingen (R. F. Germania). Aici, pe malul lacului Boodnsel se găsește cea mai mare colecție de camere de păpuși. Johanna Kunz, inițiatoarea acestei insolite colecții a amenajat peste cincizeci de interioare miniaturale care refac la mici dimensiuni istoria locuitului din secolul al XVI-lea pînă astăzi.

● **ÎN SUDUL BUDAPESTEI,** în apropierea locului unde s-a aflat acum două milenii așezarea romană Campona, cunoscută și datorită unui însemnat castru militar, se află castelul muzeu Nagytétén, important monument al arhitecturii baroce, care și-a dobîndit înfățișarea actuală la mijlocul secolului al optsprezecelea. După 1949 castelul a fost refăcut și adăpostește astăzi colecții de mobile din evul mediu și din epoca contemporană. Mobilele, de o deosebită valoare sînt ordonate începînd cu piese de evul mediu timpuriu. Sînt expuse mobile lucrate cu barda, confecționate din lemn de esență tare, apoi lucrări de tîmplărie gotică și din vremea Renașterii. Un frumos ansamblu de mobile este interiorul refectoriului iezuit din Trenčin sau secreterul rococo precum și lucrările în lemn ale meșterului Bauernfind, care a trăit la Sibiu în secolul al XVIII-lea. Castelul Nagytétén adăpostește deasemeni mobile din Europa secolului luminilor, diferite varietăți ungare ale stilului empire, mobile în stil neobaroc și neorococo etc.

BENJAMIN FUNDOIANU LA AUSCHWITZ (II)

Un nume în Pantheonul Franței

Pe zidul Pantheonului Franței, nu departe de mormîntul lui Victor Hugo, printre numele celor 197 de scriitori francezi morți în războiul antifascist sau în deportare, se află săpat și un nume scump inimilor noastre : Benjamin Fondane. Soția scriitorului, Geneviève, le scria celor dragi din țară, la 3 octombrie 1950, cînd se împlineau șase ani de la moartea lui „Mielușon" — așa cum își desmierda ea soțul „franțuzind" diminutivul numelui de Mielu, sau Mieluț, la care, de copil, răspundea în familie viitorul poet : „Mielușon ar fi zîmbit la așa ceva, el care rămînea atît de indiferent față de acest gen de glorie. Dar eu mărturisesc că sînt emoționată știindu-i numele astfel perpetuat, atît de aproape de «casa lui», perpetuat pe acest Pantheon, prin fața căruia trecea în fiecare zi".

Scotocind prin relicvele de la Auschwitz, în căutarea vreunei iluzorii urme lăsată acolo de către Benjamin Fundoianu, revăzînd cazarma-închisoare în care poetul și-a petrecut ultimele zile, n-am putut să nu-mi pun întrebarea : „Cine l-o fi «selecționat» pe Mielușon pentru gazare tocmai atunci, în febra evacuării lagărului, cînd tunurile victoriei bubuiau în apropiere de Auschwitz? Să fi fost doctorul Kitt, cel supranumit de deținuți «der omnia Kitt», deoarece acesta avea obiceiul ca întreaga procedură medicală să și-o rezume la pronunțarea unui singur cuvînt : «omnia!», adică «totul» — ceea ce însemna «gazare» (conform relatărilor Dr. F. Friedman, în însemnările sale intitulate «Acesta este Auschwitzul»)? Sau poate că a făcut-o chiar faimosul Mengele, doctorul tuciuriu cu ochi mongoloizi, spaima lagărului de la Auschwitz, cel căutat de mai bine de 35 de ani de Simon Wiesenthal (autorul cărții „Asasinii sînt printre noi"), deoarece medicul-criminal a scăpat de meritata pedeapsă, fugind imediat după război, undeva în America Latină? Iată relatările unei foste deținute, Greth Lizner, din Wroclaw, în legătură cu „stilul" de lucru al doctorului Mengele : „Tunică albă, Mengele, și vocea lui : «Pocedăm la selecție!». Blocul este cufundat în semiobscuritate, doar el se află în lumină. Întotdeauna face astfel ca totul să pară și mai sinistru. «Poate că totuși, o să vă dezbărcați!». Aerul greu, sufocant. Iar Mengele, omul cu drept de viață și de moarte asupra deținuților, așteaptă. Așteaptă destins cu o mînă în șold, iar cu cealaltă îndreptată cu cravașa spre noi. «Putem începe. Toți, în șir indian, înaintați spre mine». Mengele, Mengele, o, Doamne-ajută! Rîndul se formează. Doi sînt trimiși în dreapta, doi în stînga ; doi viață, doi moarte... «Domnule doctor — se aude strigătul unei mame —, copilul meu e încă atît de mic! Domnule doctor, permiteți-mi să rămîn cu el!». Femeia se prăbușește la picioarele lui implorîndu-l. «Vrei diagnosticul meu — iată-l!». Și femeia este lovită cu cravașa, o dată, de două ori, deși continuă să-i îmbrățișeze picioarele celui care o maltratează. «Mai vrei să mergi cu el? Așteaptă pînă mîine!». Cuvîntul lui e lege. Copilul stă sus, pe prici, în dreptul ferestrei sparte, și plînge înfrigorit. În deruta lui parcă ar vrea să sară peste pervaz în curte. Dar ochii lui Mengele văd totul. Nimic nu-i scapă. Zărește copilul și atunci scoate calm pistolul din buzunar. Se uită spre fereastră și spune : «Vrei să scapi, poate vrei să te ajut...». O împușcătură, și micul trup cade la pămînt. Mengele selecționează mai departe. Doi la dreapta, doi la stînga. Sînt despărțite surori, mamele separate de copii, dar au mai rămas doar puține deținute, aproape jumătate din numărul lor a fost destinat morții. «Pentru azi, ajunge!». Vrea să iasă. Zărește copilul care zace la pămînt, se apropie de el și îl ridică. Zice cu reproș : «Ce-i cu tine ? Mama ta este atît de rea încît te-a lăsat singur? Ai vrea să mori de foame? Aduceți-mi puțin lapte de la bucătărie». Ia laptele și i-l întinde copilului : «Bea! Doar și tu vrei să crești mare și puternic!». Privim cu uimire, nevenindu-ne să ne credem ochilor. Dar Mengele ne lămurește curînd. Sosește duba neagră pentru ridicarea celor cu diagnosticul moarte... Mengele prinde copilul de picioare, îl ridică și îl aruncă în dubă : «Prindeți-l! Merge cu voi!». Doctor, sau diavol? Mengele ziua, Mengele noaptea, Mengele în vis, Mengele, Mengele — un nume doar atît, dar care ne face inimile să se strîngă de spaimă. Doamne, scapă-ne de el !".

Cum l-or fi privit ochii lui Fundoianu pe Mengele? Acei ochi tulburător de senini, pătrunzători în insistența privirii lor, și totuși fecioreînici... Într-un articol publicat în revista Lettres Françaises, în 1946, André Montagne își amintește : „L-am cunoscut pe Fondane la Auschwitz, unde eu însumi eram internat din iunie 1942. El a sosit în lagăr la sfîrșitul primăverii lui 1944, sub numele de Wechsler... A fost repartizat într-un Kommando care făcea lucrări de terasament... Două luni mai tîrziu, bolnav, slăbit, a reușit să se facă internat în ceea ce noi numeam spital... Se refăcea încet, hrana nefiind suficientă pentru a se întrema. Îmi amintesc foarte bine cum se plimba în lungul rîndurilor de paturi... cu o pătură aruncată pe spate, peste o cămașă mizerabilă (nu reușise să-și procure indispensabili). Își păstra totuși demnitatea povestind amintiri literare, discutînd situația internațională ca și cînd s-ar fi aflat la Paris, în căminul său, înconjurat de prieteni. Uneori, se așeza pe pat și atunci discutam îndelung. Între altele, îmi amintesc că, la 17 septembrie, cînd eu împlineam 22 de ani, mi-a scris un poem pe care mi l-a dedicat. Mi l-a adus, cerîndu-și scuze pentru modul cum era scris : pe o hîrtie de ambalaj de margarină, grasă încă. Nu găsise altceva. Îmi pare rău că n-am învățat pe de rost acel poem, neputîndu-l păstra și uitîndu-i versurile. Îmi amintesc doar că era vorba despre cei ce luptă pentru o lume mai bună... La sfîrșitul lui septembrie 1944, doctorul care îl „îngrijea" pe Fondane, socotind că acesta era destul de restabilit l-a „externat" din spital, obligîndu-l să se întoarcă la munca lui grea din Kommando. Ori, Fondane nu era decît ceva mai puțin slab decît intrase...".

Venise doctorul „Der omnia Kitt", sau Mengele? Care dintre ei? La 29 septembrie, „doctorul" avea să vină din nou să-i „consulte" pe deținuți, separîndu-i pe cei mai rezistenți, de cei incapabili să străbată drumul evacuării lagărului. Sovieticii se aflau la 130 de kilometri de lagăr, și era de presupus că, mai mult ca sigur, la viitoarea și iminenta lor ofensivă aveau să ajungă pînă la Auschwitz.

Benjamin Fondane încă trăia. Avea să dea încă o dată ochii cu „omnia Kitt" sau cu Mengele. Ultima dată. În ajun scrisese un poem pe care l-a încredințat unui prieten. „Nu i-am cerut tovarășului nostru să-mi facă cunoscut poemul — își amintește André Montagne — considerînd că Fondane i l-a dat spre păstrare sub legămînt. Din păcate, acest tovarăș a murit în timpul evacuării lagărului, ducînd cu el în neființă și acel poem pe care Fondane l-a scris în ajunul morții, știind care era soarta ce-l aștepta...".

Da, poeții scriu și în ajunul execuției. Și în anticamera morții. Poeme. Asta le este limba. Și pre limba lor pier. În țipete ce se pierd în neant și în rime...

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ex libris de Dafinel Duinea

Ex libris de Iosif Tellemann

SPORT

Sub protecția pelinului

Sîmbătă după amiază, la o bostană din cîmpia Brăilei, urmăresc la un televizor portativ meciul **Steaua-Corvinul.** Stăm așezați pe lăzi puse-n cruce : un asistent sanitar, paznicul Auto, un milițian, un supraveghetor de lucrări portuare și eu — și în timp ce ne spălam cuțitele în pepenii ținuți la rece într-un canal de irigație, băieții lui Lucescu, împinși pe marginea disperării de arbitrul Drăgulici, rup în valuri apărarea militară. Caii noștri mănîncă iarbă coaptă, legați la o căruță de Brăila (și-au adus, în sfîrșit, aminte ai noștri că aici se lucrau cele mai bune și mai frumoase căruțe din cîmpie), cu scoarțele roșii prin care zboară porumbeii galbeni, cu pliscuri verzi și cu cîte-un zbenghi albastru pe marginea aripilor. Drăgulici ăsta, zice Auto, zvîrlind creasta pepenelui în capul unui cîine absolut inofensiv și nevinovat, dacă mă-ntilnesc cu el, să se pună sub protecția bunului Dumnezeu și a miliției, iar milițianul nostru răspunde scuipînd simburii cu dispreț : iată un caz unde aș interveni **după.** Noi stăm în umbra unui nor care urcă dinspre Moldova și ne-am pus cu toții sub protecția pelinului. N-a plouat în largul cîmpiei de la mijlocul lunii iunie și norul ăla, semănînd cu un nuc impovărat de asfințit, tiraște după el niște smocuri de negură viorie, fapt care-l schimbă pe asistentul sanitar în profet : „Dracul să-l ia, zice el despre nor, și ăsta o să treacă peste noi ca o oaie beteagă". „Penalty ! penalty !" cere, sufocat de indignare, supraveghetorul de lucrări portuare, dar nu izbutește să stîrnească decît mila fluturilor albi și mov cocoțați pe măciuliile tufelor de mărar. Și, pe urmă, cu avîntul plin de năduf al vechilor încărcători de grîu : „Striviți modelul arbitrului tiran !" Cad în ispită : „N-ai dreptate, n-a fost fault !" „Vulpea are botul plin de miere, striga ursul în tribunalul pădurii" mormăie el. Asta aș traduce prin aia că noi, cronicarii sportivi, sîntem legați prin inel de logodnă cu toți cei ce strică cheful publicului. „Măi Auto, intervine omul ordinii și apărătorul legilor, tu de ce te tot dai cu fundul de pămînt ? N-a fost fault". „A fost !" „Ia vezi, să nu te iau din urmă, ieri ai sechestrat aici doi copii". „Niște gălăgani. Și nu le-am dat drumul decît atunci cînd mi-au spus și numele ălorlalți cu care-au venit la furat. Eu am ordin de la tovarășul director să-i dau omului cîntîit să mănînce doi pepeni aici, la fața locului și doi să-i ia cu el acasă, dar cu condiția să-mi aducă sămînța, însă ăia fură cu sacii și n-aduc nici sămînța". „Știți, mă informează milițianul, în septembrie toți pepenii ăștia de pe 30 de hectare vor fi dați printr-o moară, — miezul se pierde, dar rămîne sămînța. E o măsură cu cap, altfel se stingea neamul pepenilor în cîmpie". Auzind cuvîntul neam, supraveghetorul de lucrări portuare azvîrle cuțitul în tulpina unui plop, ca un scamator, și zice : „Dumneavoastră țineți cu Dinamo fiindcă aveți neamuri în echipă". „Recunosc, Cornel Dinu mi-e fiu". „Asta se știe, zice el, ceea ce nu se știe e că sînteți neam și cu fundașul Vlad. E din sat cu dumneavoastră ?" „Taică-su e din sat cu mine". „Totuna, tată, fiu. Și pe urmă o soră a cumnatei dvs e măritată cu un frate al tatălui lui Vlad". Am fost dat peste cap. Toți din jur zîmbesc viclean. În norul ăla cu formă de nuc plouă cu intîmplări din depărtările cîmpiei. Drăgulici fluieră sfîrșitul partidei (2—1) pentru Steaua și prin asta preia coroana suspiciunii de pe fruntea mea și se acoperă cu o pelerină de înjurături dăruită de publicul telespectator aflat în bostană. Supraveghetorul de lucrări portuare scoate briceagul din plop și ochește într-un dovleac aflat la vreo zece stînjeni : „Dacă nimeresc dovleacul ăla nu bate Dinamo la Jiul". Aruncă și nimerește. Paznicul Auto trage și el pentru soarta Politehnicii Timișoara la Leipzig.. Aruncă și briceagul se-nfige-n pămînt. „Aștia, zice el, sînt blestemați să stea în genunchi în țărînă și să caute cărăbuși". Gură de aur sau gură spurcată ? Miercuri, îmi zic în suflet, cu teamă, n-aș vrea să văd meciul de la Leipzig înconjurat de acești oameni. Iar în jur, frînt de arșiță, pelinul miroase de trăznește.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Unghèanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
36
1 010
Sîmbătă
5 septembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MESAJUL ȘTIINȚEI ȘI AL PĂCII

În ambianța binecunoscută, caracteristică unor evenimente de natură științifică și culturală, București — Capitala patriei — a fost gazda ospitalieră a celui de al XVI-lea Congres Internațional de Istorie a Științei. Bucurindu-se de o prestigioasă participare, acest forum s-a desfășurat sub înaltul patronaj al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Cuvîntarea sa care a inaugurat lucrările congresului, bogată în idei și concepte de o deosebită actualitate și întemeiată pe realitatea, pe problematica lumii de azi, fixînd și sublinind prin aceasta însăși perspectiva, viitorul imediat, a avut darul de a se constitui într-un excelent moment de referință, cu implicații științifice, dar și politice și sociale de cel mai înalt grad.

Știință și conștiință — aceasta ar putea fi sintagma pe care o dezvoltă acest cuvînt inaugural, raportul extrem de fin și sensibil pe care complexitatea vieții și lumii de azi îl impune în atenția oamenilor de știință de pe toate meridianele. Sau, în alți termeni, rolul social al savantului, contribuția sa la cauza progresului și civilizației, aportul său la cauza păcii. Știința văzută nu ca o graniță între popoare, ci, universală, ca zestre a întregii planete, ca punte de cunoaștere și de legătură între toate țările pentru a ajuta la consensul uman și a grăbi, prin mijloace pașnice, rezolvarea celor mai acute probleme ale existenței. Știința și oamenii de știință care, prin misiunea lor, se constituie într-o extraordinară problemă de conștiință a prezentului și viitorului umanității, a prezentului și viitorului civilizației.

Ne exprimăm convingerea, se arată în Mesajul participanților la cel de-al XVI-Congres internațional de istorie a științei, **că dezvoltarea colaborării și conlucrării între oamenii de știință de pretutindeni, schimbul larg de idei, de experiență și valori științifice în viața internațională reprezintă o condiție esențială pentru sporirea avuției tuturor țărilor lumii, pentru continua ameliorare a existenței umane și sociale, pentru bunăstarea oamenilor de pretutindeni.**

Programatice, aceste idei ne reconfirmă încă o dată în planul concepției noastre despre lume și în acela al contribuției pe care ne-o aducem, inclusiv pe cale științifică, la apărarea păcii și civilizației. Inscrise în programul partidului și aplicate temeinic, consecvent, în practică, aceste idei care confera științei menirea de importantă forță a progresului și civilizației, în consens cu aspirațiile cele mai arzătoare ale popoarelor, au făcut și fac o adevărată carieră politică și socială prin însăși realitatea noastră socialistă, prin dinamica proprie muncii, gîndirii și creației puse în slujba dezvoltării neabătute a patriei, a înfloririi noastre economice și sociale multilaterale. În același timp, consolidat de o largă și temeinică tradiție, aportul nostru la patrimoniul universal este bine cunoscut. Realitatea lumii de azi e în continuă transformare, desigur, marile cuceriri ale științei și tehnicii pot fi folosite deopotrivă pentru evoluție sau pentru distrugere. Arme dintre cele mai groaznice amenință planeta în timp ce pe mari suprafețe ale acesteia omenirea mai suferă de subdezvoltare, de secetă și înfometare, mediul se resimte iar sursele de energie sînt în criză. Pe deasupra oricăror deosebiri de convingeri politice, filozofice sau religioase, se înțelege din cuvîntarea rostită la deschiderea acestui forum științific internațional, oamenii de știință, savanții, cercetătorii, toate acele mari spirite care prospectează și caută să amelioreze, să ajute munca și viața, au înalta îndatorire de acționa unit, împreună cu popoarele țărilor lor, cu forțele înaintate de pretutindeni pentru a se pune capăt înarmărilor, pentru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Știința, așadar, în slujba păcii, știința în slujba celui mai categoric drept al popoarelor, dreptul la viață, dreptul la dezvoltarea liberă și independentă a națiunilor. Știință și conștiință în principal sau știință și conștiință sub forma cea mai reflexivă și mai exactă, mai responsabilă a existenței, găsind întotdeauna mijloacele care să apere viața și să-i dea dreptul la certitudinea zilei de azi și de mîine, încrezătoare în steaua propriei sale umanități.

Luceafărul

CENTENAR BACOVIA

PRIVIREA LUI ORFEU

Aud materia...

...nu numai plîngînd, ci, mai ales, bodogănind...

Anul acesta, poeții și iubitorii de poezie sărbătorim o sută de ani de la nașterea tragicului Bacovia și șaptezeci de la ieșirea la lumină a volumului său de debut, Plumb, *volum care va însemna o cotitură radicală pentru orientarea liricii noastre într-o direcție modernă. Pe cît de puțin spectaculoasă este viața, biografia sa reală, și de care nu puține minți cel puțin hilare dacă nu obtuze s-au folosit pentru a-l transforma în histrionul propriei sale măști scandaloase (iată, nu a călătorit nici la Paris, nici la Moscova, ci a deambulat între Bacău și București, la Iași desăvîrșindu-și numai studiile), pe atît de himeric, de halucinant ni se impune (și s-a impus cititorilor* in illo tempore) *universul conștiinței sale sfîșiate, formalizat cu o forță fără precedent în umbre și imagini ale destrămării.*

Implacabilă ca o ironie, ca o farsă pe care o poate face numai destinul, metafora lumii bacoviene, cheia acestei bolți construite în negativ, în subterană (nu de acolo răzbate oare vocea preaumanei sale suferințe ?) se află în ceea ce am văzut cu toții scris cu lacrimi de foc pe frontispiciul acestor ruine : „aud materia plîngînd".

Ei bine, pornind de la acest vers de o neasemuită splendoare pe care și l-ar dori orice poet de geniu ca pseudonim, ca mod tautologic al numelui său inconfundabil, mi s-a părut că pot găsi una din soluțiile posibile — și nu există decît două, tertium non datur ! *— ale definirii unității stilistice proprii universului* Plumbului, *compact, hermetic răsfrînt în el însuși, structurat pe principiul aleatoric al fragmentarului. Statutul nonreferențial al textului, izomorfismul său etanș cu un ipotetic meta-, sub-, sau con-text, alternanțele libere ale plinurilor și golurilor, luminilor și beznelor, cuvintelor și tăcerilor dintre cuvinte (tăceri enorme, asurzitoare ca prăpăstiile dintre piscuri inaccesibile, cuvinte-sunete resemnate în orgoliul solitudinii lor), așadar acest text intangibil în mod pertinent cu mijloace exterioare, mi s-a părut într-o bună zi că-l pot sparge, aborda prin torsiunea propriului său mesaj fatidic : nu „aud materia plîngînd", ci „aud materia bodogănînd".*

Deși poate unora o să li se pară excesiv, eu am crezut că este drept față de Bacovia să-i for-

Continuare în pag. a 7-a

Poetul de lîngă lacrimă

Apar amănunte de biografie, fotografii și însemnări, monografii : există aduceri aminte, înflorate sau melancolizate, critici și istorici literari analizează, dezbat, discută, comunică, investighează și iarăși și iarăși numele lui apare pe bilete de bacalaureat, teze și conspecte școlărești, subliniat cu două linii, reluat în facultate, recitit, nu, nu în serbări festiviste ci în sărbători sau pustiiri ale sufletului, cu alte cuvinte se întîmplă o mulțime de evenimente, mai mărunte sau pline de semnificații și importanțe în jurul acestui poet, dar orice s-ar întîmpla, spune sau închipui, el rămîne limpede și coborît în tristețea lui cea însingurată. „Azi iar mi-i frică... și cred, și sper". Versuri, transparente mostre de caligrafie lirică, efecte esențializate, nici nu poți spune despre această poezie că exprimă o stare, ea chiar *este* o stare, *starea Bacovia*, prelinsă în cuvinte puține, adică alese. Pentru că Bacovia este un poet ales, un poet din stirpea cea rară (A.E. Baconsky îl apropia de Eliot și Trakl), „Deja au și pornit pe lumea eronată / Ecouri de revoltă și de jale" simțind în celula cea mai fină a ființei poeziei lui acel abur al disoluției, acea bîntuire a funestului, a abdicărilor, totul într-un peisaj halucinant, în care revolta se ridică precum un fum, și e peste revolta de viață, peste revolta de moarte, peste revolta de culoare, peste revolta de putrezire și paloare, sub stigmatul unui existențialism care ni-l amintește pe Kierkegaard într-un carusel al angoasei și păcatului. O latură mai fină, anxioasă, întoarsă spre amurg și cernire, de o subțirime a ideii încercănate și *speciale*, poate necaracteristică, nereprezentativă, nespecifică (într-o ordine de idei în care poetul are și calități de delegat reprezentativ) dar capabilă să dea ramificații dintre cele mai spectaculoase." Un haos vrea să mă ducă / De unic uitînd, și de număr."

Dincolo de tot ce se poate spune și înflori în jurul acestei poezii, Bacovia înseamnă în ideea de poet român, foarte mult. El este poetul de lîngă lacrimă, el este chiar presimțirea ei, „Cei vii se mișcă și ei descompuși, / Cu lutul de căldură asudat", plutindă undeva, pe deasupra fructului putrezit." Am uitat dacă merg... încă tot mai iubesc... / Am ajuns la timp, ocup și un loc, / Dar gîndul apasă cu greul său bloc... / E numai vedere... nu mai pot să vorbesc...". Ceea ce a scris limpezește faptul că despre poet nu se poate spune nimic, dar absolut nimic, iar el nu are biografie, rude, cunoștințe, sluibă, întîmplări, el este numai poetul, adică o formă de ființare agravată de o conștiință artistică. El este, în măsura în care este pentru fiecare din noi, altceva. „Cum frigul, tremurînd ca o veste, / Tot plînge de-al meu și de-al tău. / Tot mai mult am rămas cu ce este / Și plouă cu-o părere de rău."

Cleopatra Lorințiu

● **Feeria bacoviană** de Paul Dugneanu ● **Despre geneza „Lacustrei"** de Constantin Călin ● **Precursorii poetului** de Artur Silvestri ● **O ecuație tematică** de Valentin F. Mihăescu ● **Revendicarea „sensitivului"** de Stancu Ilin **(în paginile 2 și 3).**

CRONICA EDIȚIILOR

Eminescu — Fragmentarium (I)

1. Iată, ne apropiem de opera integrală a **omului deplin al culturii românești !** Aproape de necrezut, dar așa este. Cu nici un deceniu în urmă eram încă atît de departe de el, lumina de la dînsul călătorea spre noi, dar se afla totuși la mari distanțe, prin golurile Universului. Cîtiva se apropiaseră de marele focar și, întorși printre noi, ne înmărmureau cu privirea ochiului lor de gheață. Pe cei mulți doar cîte o licărire, ici și colo, ne înfiora în chip misterios și ne incredința totodată de mărimea și adîncimea galaxiei. De peste un secol noi așteptam întîlnirea cea mare cu raza și, la un moment dat, poate chiar ne-am fost cuprinși de îndoiala că ea va trece definitiv pe lîngă noi fără să ne atingă...

De cînd Maiorescu a predat la Academie manuscrisele poetului, criticul nepunînd mare preț pe dinsele, ba, se pare, permițîndu-și oarecari adnotări pe marginea lor cu totul deplasate, s-a stîrnit un curent de curiozitate în lumea românească. Au început descifrările și valorificările mai mult sau mai puțin timide. Dar acești pionieri, că și cei care i-au succedat, au avut de întîmpinat mari greutăți ivite din însăși magma aparent haotică a manuscriselor, cît și din modul cum au fost ele „legate" de către Academie. Dar mai presus au avut de luptat cu concepții răspîndite și de autoritate care susțineau imaginea unui Eminescu „pur", lămurit de el însuși, cu alte cuvinte doar cel din antume. Însă față cu totalitatea paginilor scrise de mîna poetului, antumele reprezintă abia o cîtime (nu pun în discuție, aici, valoarea lor absolută). Dacă notăm, bunăoară, că o asemenea poziție era susținută, între alții, de un critic de suprafață lui Ibrăileanu, ne dăm și mai bine seama cît de anevoioasă a fost „progresia adevărului".

Și totuși, **Caietele** de la Academie ca și celelalte manuscrise rămase de la poet și răspîndite în alte biblioteci și arhive au atras cercetători însetați de slova eminesciană. Numărul lor este destul de mare și este firesc ca unii dintre ei să aibă merite abia observabile. Cîtiva, însă, s-au impus prin truda și exegezele lor și a-i aminti este un act de răsplată binemeritată : I. Scurtu, Il. Chendi, G. Bogdan Duică, G. Călinescu, Perpessicius, D. Murărașu, C. Noica, Augustin Z. N. Pop, D. Vatamaniuc, Marin Bucur, Aurelia Rusu ș.a.

În afară, cred eu, de Perpessicius, nici un alt cercetător nu ne-ar fi putut da de unul singur integrala eminesciană, dar și Perpessicius avea, la vremea cînd s-a apucat de lucru, destule inițiative mai mici sau mai de amploare, de care se folosește și pe ai căror autori îi elogiază după cum se cuvine. Se apropie probabil timpul cînd un istoric literar din generațiile noi, despresurat de orice patemi asemeni unui **zeu tînăr**, ne va da istoria sau **romanul** acestei grandioase lucrări totuși colective de valorificare a scrisului rămas de la Eminescu. Realizată în chip obiectiv, o asemenea carte se poate constitui într-un **manual** de hermeneutică al spiritualității românești. Lungul proces de integrare a totalității operei lui Eminescu, văzut și înțeles în toată cuprinderea lui se va lepăda de multe tare și concepții pseudostiințifice cu privire la valorificarea totalității mostenirii spirituale românești. El va deveni atunci nu doar cel mai mare poet al nostru, cum se recunoaște

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Putna

Se restaurează pe mai departe palatul domnesc în care a locuit Ștefan cel Mare la Putna. Am nimerit zilele acestea în plin șantier. Roaba, cazmale, arhitecți și arheologi sapă cu grijă la temeliile trainice ale palatului domnesc ce se dovedesc enorme, aulice și mai vechi decît se bănuia. Căci Ștefan cel Mare a clădit aici la Putna el însuși pe temelii mai vechi. Cele cîteva morminte proaspăt descoperite sînt mai vechi decît Putna lui Ștefan, voievodul nu-i cel dintîi ctitor aici cum se bănuia de altfel.

Va fi refăcut în întregime acest palat, va fi iarăși întreagă aici în forma originală încăperea în care Eminescu a vorbit comemorînd Putna, chiar se va chema Sala Eminescu acest loc sfînt unde genialul poet și-a adus aminte de Ștefan cel Mare ctitorul, Ierusalimul românesc cum a numit Putna.

După ce va fi restaurată casa domnească în întregime, în această sală a lui Eminescu vor putea fi ținute colocvii de istorie dar mai ales de poezie, poate chiar o bienală internațională de poezie cum au obiceiul să facă în locuri istorice importante și scriitori din unele țări vecine. S-au alocat cîteva milioane pentru această restaurare importantă de care se ocupă din aproape un grup de arhitecți și arheologi cunoscuți cărora îndrăznesc să le doresc spor la lucru în nobila muncă de refacere a casei în care a locuit Ștefan cel Mare și sfînt.

Ioan Alexandru

CONTEMPORANII NOȘTRI

Etica suferinței...

Cea mai importantă problemă filosofică de rezolvat pentru autorii de drame istorice de azi mi se pare aceea a *fundalului* uman în fața căruia apar rînd pe rînd personajele eroice importante. *Cine* se află dincolo de Mihai Viteazul și cei cîtiva boieri fideli sau trădători, *cine* e dincolo de mica statură colosală a lui Ștefan, cine e dincolo de făptura încruntată și zmucită a lui Vlad Țepeș ? Știm că dacă nu istoria, cel puțin tragedia istorică, refluxul teatral al istoriei împinge în față, de peste două milenii, ca într-un veritabil prim-plan (Jan Kott vorbește de un sui-generis creator de prim-plan cinematografic în persoana marelui brit) personalitățile istorice : regi și voievozi, prinți și nobili. Și dacă un simplu gest al lor dărîmă un cap încoronat sau „doar" de singe albastru neîncoronat, cîte capete umile, de „fundal", de cele mai multe ori fără prezență fizică pe „scenă", se clatină la înălțarea sau coborîrea unui brat încleștat pe răceala unui sceptru ? Ne emotionează cumplit riul de singe gîlgîind din trunchiurile a cîtorva nobili, dar *dincolo* de prim-planul tragediei „înalte" gîlgîie fluviul de singe al unui popor dacă nu al unui continent.

Pentru noi, cei care știm că istoria n-a început și nu se va sfîrși exclusiv prin corturile cu pajură în vîrf, e foarte important să „auzim", să înțelegem cît de tare e pămîntul unei țări care crește cu cîte un strat de oase de oameni sărmani de la un veac la altul. Pe un asemenea „pămînt" trebuie să înțelegem că se desfășoară drama istorică scrisă de contemporanii noștri. Iar fundalul — o mulțime de oameni din popor, încă vii, viitorul strat spre înălțarea țării. Cu această imagine, cu un Mihai Viteazul care domnește pe pămîntul osificat ar fi trebuit să înceapă cu adevărat drama lui Paul Anghel, „Viteazul". Sugestia autorului stabilește un atare tip de înțelegere a istoriei : „Mihai : Din acest strat de oase pe care toți călcăm azi, desculți sau cu cizmele, țara va trebui să crească mai înaltă măcar cu o palmă".

Dar cum arată aceste oase în „acum"-ul istoric, fiind încă vii, încă însuflețite, încă popor, încă „fundal" sufletesc ? Dacă de la dușman n-a avut și n-a nădăjduit niciodată înțelegere, uneori a invocat-o de la domnii lui pămîntești. Iată-l pe Mihai în spațiul istoric, pe drumurile destinului său, la Vidin, la Călugăreni, la Alba Iulia, la Iași, la Viena, la Praga, la Turda. În numele făuririi unei lumi unite pe care a văzut-o mai ales „dincolo", în dorință, în timp, în

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 5-a

REFLEX

Recurs la destin

Pentru tăinuire, cei ce au descoperit tezaurul au înfundat pușcăria. Și au murit în bătăi, pentru că l-au înstrăinat deși banii pe care îi primiseră le-au fost confiscați. Doi inși au scăpat de pedeapsă. Verusi care a distrus, a vîndut și a reținut o parte din tezaur și fratele domnitorului, cel ce s-a ocupat cu ancheta. Adică, vinovății principali. Un recurs în postumitate, și la atîta distanță față de eveniment ce rost ar avea ? Mai ales că în podgorie circulă și azi ca o vorbă de duh, replica unui țăran martor la un proces petrecut ceva mai tîrziu după descoperirea tezaurului, ascultat și acuzat apoi, pedepsit pentru propria lui sinceritate. Cică a zis : Păi, domnule, eu cînd sînt în pădure, mie îmi vine să fur ! Ceee — a strigat judecătorul, cum adică să furi, ce să furi și de ce ? — s-a grăbit el să strîngă la un loc toate posibilele mijloace cu care să-l facă pe bietul martor — cum l-a și făcut — un inculpat în fața lui și a lumii — de ce să fugi și cu ce ?

— Cu ochii, domnule, a răspuns țăranul, că eu doar cu ochii mă satur, mă satur din ochi...

Un existențialism de o blajină și tragică experiență în toată această scurtă și halucinantă poveste — nu e așa? Sau poate că chiar o comoară, cea a spiritului, mai ales că cealaltă, cea reală și atît de întîmplătoare la urma urmei părăsise deja locul și luase drumul unor colosale aventuri. Sau poate că tocmai acesta este și echilibrul în fond, o justiție care circulă în natură. Și, în acest sens, nici nu știu care bogăție e mai grea : cea a tezaurului, lipsă, sau cea a spiritului care printr-o experiență de mare încleștare a știut să facă chiar și printr-o simplă poveste, să facă totul pentru a-l recupera ! Căci iată pînă unde poate merge logica : Pietroasele au descoperit un tezaur și, în lunga sa călătorie prin lume — într-o lungă fază numai ascuns și furat — acest tezaur a lăsat un gol aproape geologic în suflete, cei ce l-au descoperit au fost

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

Elegia dezumanizării

Dincolo de decorul strict bacovian, ceva se insinuează, capătă forță, devine un soi de fundal misterios obsedant. Sîntem obișnuiți cu lirica funerară. Tensiunea aceasta despre care vorbim, nefiind evidentă, se imprimă pe alte căi în cugetul nostru. Deajuns cîteva repere, pentru a vedea totul altfel, subt o nouă alcătuire, nespus de dură și mult mai adevărată spiritului profund inedit și grav al poetului. Încă odată, Bacovia trebuie citit dintr-o răsuflare, opera lui nu este decît o singură și mare poezie.

Atmosfera apăsătoare, adeseori comună poeziei simboliste, cu orașe insalubre, cu oameni bolnavi pînă la nebunie, cu crîmpeie de natură supuse tuturor intemperiilor, ne cuprinde fără măsură, ne atacă din toate părțile, dar, ciudat, parcă ei îi puteam rezista, cum ni se întîmpla întotdeauna în fața unui fenomen atins de un anume grad de obiectivitate. Răscolitoare cu adevărat la Bacovia nu e nici măcar suferința împărtășită cu eroul liric. Suferim cu noi înșine, cu umanitatea din noi, cu materia din care sîntem alcătuiți. Și, deodată,

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 6-a

Dintr-o imagine

1. **Profesorul universal dintr-o imagine vorbea de moartea lumii ca de-a sa și-avea un bot enorm de cal ;**

2. **Pămîntul va pieri cîndva într-o secundă ca un val spunea escrocul masonul și glasul său nu tremura**

3. **apoi eu am făcut memorii să-l hărăzim spînzurătorii cu noduri țepene de in și de acolo să observe că timpul vieții nu stă-n verbe ci-n substantivul cel divin.**

Gheorghe Pituț

ATITUDINI

Fanatismul în critică

Mă refer, bineînțeles, la critica literară, mă refer, mai precis spus, la falsele exigențe, la crisparea care îi cuprinde pe unii critici literari, ori de cîte ori văd trecut pe o carte, sau sub un articol, sau cînd îl aud numai, numele unui scriitor care nu le este pe placi, pe care l-au „catalogat definitiv", pe care ar vrea, din motive obscure (neliterare cel mai adesea, ținînd de dușmănia mărunță sau de revanșa socială, care nu mai e mărunță) să-l spulbere de pe lume, să nu mai audă niciodată de el. Simpatiile și antipatiile, adversitățile cu caracter social chiar sînt firești, sînt inevitabile, în orice caz. Nefiresc este transferul de resentimente, nefirească și dubioasă din punct de vedere etic este substituirea care se produce în asemenea cazuri, cînd se prezintă drept exigență, drept „luptă pentru calitate", drept „ecarisaj estetic", o atitudine negatoare, o simplă și cam nestăvilită dezlănțuire de patimi, o intoleranță neînfrînată și nelimitată, în virtutea căreia „cel vizat" va fi urmărit peste tot, dîndu-i-se „la cap" ori de cîte ori se va ivi ocazia.

Odată dezlănțuită o asemenea campanie, care își are, ce-i drept, eroii ei, care a creat un fel de a fi, nu exclusivist, nu pătimaș, ci huliganic, de-a dreptul (fiindcă numai huliganismul se pretează la asemenea urmăriri, numai huliganismul vrea victime, numai **revanșa socială** vrea mereu pradă, vrea mereu sfîșieri și încordări), nimeni nu o mai poate opri. Nici măcar cei ce au declanșat-o, cei ce sînt angrenați direct în desfășurarea ostilităților. E posibilă încheierea păcii în cele mai „fierbinți" puncte de pe glob, orice e posibil, numai stingerea unui asemenea război al zădărniciei nu e posibilă decît dacă „se predă" cel vizat, dacă se dă deoparte scîrbit. Dacă nu se va întîmpla așa ceva, represaliile se vor înteți, pe măsură ce va continua activitatea celui „vizat" și „rezolvat", care va fi numit nechemat și netalentat (indiferent ce și cum va scrie), care va fi transfor-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de IOANID ROMANESCU

***

Din şirul de vieţi,
abia acum alături :
adierea privirii nobile
şi cascada singelui
demonic

de nu aş fi ajuns
mai insetat decit pustiul,
ai fi putut să urmăreşti
cum cintecul deschide
floarea

între munţii de noapte,

coliba noastră
indulcind
gura fluviului

pentru această clipă
mai pură decit raza,
risipească-se aurul
tuturor lumilor

Thalassa ! Thalassa !
golful in care
ancora trupului meu căzu
formei divine

***

Grea de lumină
ancora trupului meu
căzu in tine,
pămint misterios

dar voluptatea
sinelui orb
doar tu ai trăit-o
in desperare

căci eu vedeam
cum apele mării

pină departe vibrau
inecind albatroşii

de nu a fost
cum trebuia,
de nu a nimerit
sămînţa mea in piatră,

miinile cui
au deschis
singele fiului
promis divinităţii ?

***

Fiinţa ta :
minunată privelişte,
unică,
nemuritoare

egolatru,
nimic din ofrandă
nu am ridicat pe turn
zeilor

ce săbii ai infipt
in umbra mea,

de am rămas acolo
pentru totdeauna ?

căci nu mai sint
acestei lumi
decit un glas
rătăcitor

şi tot mai rar
prin lacrimile sale
imensă depărtarea
devine transparentă

***

Din inălţime,
cind aripile-mi făceau
să scrişnească aerul,
te apăram

lumină era umbra
zborului, acolo de-acolo
niciodată prada
nu aş fi urmărit

imbătrinind in cer,
te-aş fi condus

pe calea regală
a cintecului

dar setea m-a invins
şi foamea – altă sete :
in loc de carne,
frumuseţea cărnii

mireasma coapsei tale
m-a imbătat –
că nici in moarte
nu mă voi trezi

***

Prin intuneric
doar foşnetul
cuvintelor tirindu-se
pe sinul tău

de alte vieţi
sintem departe –
adie mireasma
cintecului etern

curind in lumina
privirii tale sfinte

se dezgheaţă
trompetele ingerilor

trec lumi spre lumi
schimbindu-se mereu –
intrebe-se ce sint
ce vor

noi sintem unul
dumnezeul
iubirii pe acest
pămint devastator

***

Atit de insetat apari –
cine să-şi inchipuie
că ai privit cindva
indelung stelele ?

cine să-şi inchipuie
că lacrimile tale
iluminează straniu
pină departe ?

ei nu au curajul
nici intr-o singură frescă

să te arate altfel
decit inveşmintat

frumos iţi stă
cu faţa ruptă
şi genunchii zdreliţi
in iubire satanică !

dacă primii veniţi te-ar
răstigni
toţi ar crede
că ai sfirşit in chinuri,
că eşti un martir

***

Orgoliu :
trădasem iubirea,
pentru a nu trăda
propriul suflet

aşadar, viaţă,
beţivă tirfă bătrină,
plesneşte-mă peste gură
cu sinul tău flasc

răstoarnă-te
pe umerii fragili

ai celui numit
să-nveţe răzbunarea

aproape-i dezastrul –
asemenea mării
involburează-te,
urlă

cum frămintată
carnea frumuseţii
mă schimbă-n fiară,
din insetat fă-mă sadic

***

A fost
– in aerul pur –
ca o atingere
a două iluzii

abia atunci
am inţeles
adevărata ordine
a toate

clipa aceea :
un lux

mai de preţ
decit gloria

nici pină astăzi
nu am aflat
ce zeu işi uitase
glasul in mine

unde eşti,
lumină care-nmiresmează?
aprig in urmă creşte
umbra tăcerii tale

CENTENAR

PRECURSORII POETULUI

Preistoria spiritului bacovian nu scoboară în literatura română mai jos de romantism şi a vedea „bacovianism" oriunde e jelanie şi dezintegrare pare a fi, din unghi critic, cel puţin aventuros. Bacoviană nu este plingerea inorogului, a lui Dimitrie Cantemir, căci aceasta nu emană dintr-un mediu citadin haotic, şi nici timiditatea erotică, intr-o consumpţiune teoretică, a Văcăreştilor şi a lui Costache Conachi. Tot ceea ce izvorăşte dintr-un simţ acut al durerii însă fără spaima de mecanism nu este „bacovian". Însă romanticii presimt un astfel de sentiment şi calcă inaintea lui G. Bacovia prin lumile nocturne şi macabre, incercaţi de un spleen urban şi de atracţia dureroasă a septentrionului. „Bacoviană" e, de aceea, lirica aiuritoare a lui Mihail Zamphirescu, cultivind pină şi „râsul fatale" precum şi biografia cu mintea absentă : „Ast ris fatale mă urmăreşte" / Şi'neacă'n mine orice avânt / Ziua m'atristă şi mă păleşte, / Noaptea, mă'nghiaţă sburind prin vânt / Ş'al lui răsunet, plin de durere, / Cind simt că piere şi nu mai e, / Atuncea singur vărs in tăcere, / Lacrimi amare — Nu ştiu de ce !". Omul era abrutizat de monotonie, adormea spre uitare, („D'atâta neschimbare m'abrutizez, şi'n fine / Adorm... şi dorm... şi dorm") evoca pasărea cobitoare, părindu-i-se totul „sinistru" şi funerar : „Totul e sinistru ! Poarta solitară / Este incă-n doliu; murii inegriţi !" /.../ Păsările nopţii ţipă cobitoare". Puţin din lirica de strigoi, iniţiată de D. Bolintineanu şi pe care M. Zamphirescu o iubea, a rămas la Bacovia. În schimb, curat „bacoviană" este invocaţia clavirului şi a fecioarei delirante, precum la macabrul Radu Ionescu, unde pianul resuscită morţii, sosiţi fantomatic prin apelul sonor : „Subt mina-mi tremurindă cind pianul lin suspină / Şi tristele-i accente din sânu-i sbor incet, / Şi dulcele Bellini cu Norma lui divină / Adoarme suferinţa ce arde al meu pept, / Te văz pe dinainte-mi c'un pas uşor a trece. / De mine te apropii la capul meu şezind ; / Şi după gîţu-mi palid tu pui o mînă rece / Şi alta plimbi pe piano de moarte trist cântind." Cu excepţia citorva zvicniri izolate, cu origina in fond romantică (fecioara ftizică şi muribundă, recluziunea in faţa elementelor dezlănţuite, nocturnismul, strigoii, cinturile funebre), nimic pină la simbolism nu prevestea lirica bacoviană, ieşită din romantismul decadent cu însă o tinctură puternică simbolistă, care a modificat tot ce iniţial era stereotip romantic. Cu Tradem şi Ştefan Petică, precum şi cu cîţiva, mai mărunţi, lirica românească era la un pas de Bacovia. „Ciorile" funebre ale lui Traian Demetrescu, evocate de poet intr-o lirică de toamnă tirzie, cultivind decompoziţia, corbii lui notorii presimt ornitologia fantasmatică a lui Bacovia care il ştia pe Tradem şi era sensibil la aceste trăsături : „Pe plopii uriaşi / Coboară corbii-n pilc de doliu, / Cernesc al iernei alb linţoliu. / Şi, trişti, de foame par invinşi..." Invazia omătului, sugerind lumile nordice şi o moarte „estetică" prin congelare, este „bacoviană", căci se combină cu „aiurarea", cu delirul şi cu o adincă teroare letală : „În aiurări / De spaimă inima mea moare... / Acoperite de ninsoare, / Pierdute sunt orice cărări... / Şi mă 'nvinge / Un gind amar, ştiind c-odată / Şi peste groapa mea uitată / Vor trece corbii şi va ninge". Clavirul, cu muzica lui Weber intonată de fecioara pasionată, dă o frenezie decadentă care va fi a lui Bacovia : „Cinta încet din Weber : „gindirile din urmă" / Poema unui geniu ce-apune maiestuos, / Adio-al unui suflet artistic, ce se curmă / Pe-o tristă armonie cu sunet dureros ! / Şi degetele-i albe pe clapele sonore / Se-nmlădiau alene, in ochii mei privind ; / Erau in miez de noapte tirzii şi tainici ore... / Parcă simţeam pe creier lingă clavir murind".

„Aiurările" pianistului impresionaseră şi pe Mircea Demetriade, intr-un „dublu sonet" care disciplina „hohotirea" muzicii : „Se răspindeau in juru-i in lungă hohotire / De plinsete ce-n suflet adinc il pătrundeau / Accente disperate de-apusă fericire". „Muzica funebră" preocupa şi pe Al. Obedenaru, admirator al lui Wagner, acela care evoca iachtul negru „imperial", „vaporul sumbru şi fatal" : „Şi muzica funebră din creier i-a desprins / Cernind şi voluptatea din seri imbătătoare". „Iubirea" lui Cincinat Pavelescu pentru corbi nu stingea totuşi un mic sentiment de teroare inaintea unui herald funebru : „O, corbi siniştri, vă iubesc ! / Voi ce pe-al iernii alb linţoliu / Cădeţi in stoluri ce-ngrozesc / ca niste pete mari de doliu !".

Decompoziţia, mizerabilismul sugeră lui Tradem un sinistru „tablou de iarnă", unde „muzicanţii" cîntind din clarinete" sint acompaniaţi de corbi. Cu greu s-ar putea elimina de aici fragmentele care nu sint „bacoviene". „Pribegi, venind din altă ţară, / Voi muzicanţi bătrini, cu plete / Cerşetoream, cintind pe stradă / Din clarinete. / O fată imbrăcată-n zdrenţe. / Ii insoţea dintr-o chitară / Atit de galbenă şi slabă. / Părea de ceară... / Şi ciinii ii lătrau... şi vintul / Le răspundea cu lungi ecouri ; / Un cird de corbi ţipau iernatic / Pierduţi prin nouri".

Monotonia, teroarea conduitei mecanice cu determinismul virstei degradate preocupau şi pe Mircea Demetriade : „Ginduri bizare nasc nebunia / Mi-arată moartea ca ţel dorit ; / Şi se intinde monotonia / Ce peste creieri s-a răspindit", cu, in plus, o nebuloasă sufletească, izvorită din asaltul troienelor : „Făr'de idei şi făr' de scop, nehotărit / Un gol arid, nelocuit, păstrez in mine, / Un cer murdar, meschin, urit, / Ce-nchide-n nori apusul vis şi-a lui lumine". Nordul pustiu şi cetatea „episcopală", inundată de toamne hohot'toare, preocupau pe Gh. Orleanu, inainte de Bacovia : „Departe-n ţările de ceaţă, într-o cetate-episcopală / Coboară seara mohorită in liniştea provincială / Exil nostalgic, in odaie, Infrigurat rămin sub lampă, / Singurătatea ţese pinza, / rembrandtiind ca-ntr-o estampă / o viaţă de imagini şterse : trecut de umbră şi lumină".

Aerul fatal, de poet supus damnaţiunii, umblînd solitar prin tirg, nu este invenţia lui Bacovia căci era presimţit de Ştefan Petică : „Ci trec ca umbra-n giulgiu in nopţi de rătăcire, / Nălţind privirea stinsă spre ceruri zbuciumate". Instrumentele muzicale, comunicind sentimente indicibile il preocupau şi pe acesta : „Murise însă cintul de veche voluptate / Şi triste şi stinghere viorile părură / În noaptea-ntunecată de grea singurătate / Fecioare-mpovărate de-a viselor tortură". Perspectiva „cetăţii" cuprinsă de o cronologie „voievodală", e detectabilă şi aci. „Cintări voievodale sunară-n amurgire / Cu glas de altădată umplind singurătatea / Şi-n notele lor grave, de-adincă tinguire / Colinele-ascultară cum moare-ncet cetatea". Iată şi invazia corbilor, intr-o lirică a cărei şovăire înaintea spaimei pare că s-a stins : „Şi umbra fu ca plumbul in turnul urgisit / Iar corbii se-adunară strigind in depărtare. / Ha, corbii se-adunară strigind in depărtare / Căci prada lor găsirăm din trupul prihănit / Ce sta intins şi rece in turnul părăsit / Şi moartea era visul suprem de aşteptare".

Cel mai „bacovian" liric român, pină la G. Bacovia, era, neindoios Ştefan Petică, poetul „plumbului", al ploii insidioase sub formă de bură şi al ceţii cenuşii, bacoviene : „Afară e-ntuneric. Încet mărunta bură / Din cerul greu ca plumbul se cerne amorţiu / Iar noaptea e ca moartea pe sufletul pustiu / Şi eu mă duc-nainte, pierdut în ceaţa sură". Tulburat de o ritmică simbolistă, „bacovianismul" lui se despleteste arareori in cite o producţie de aparent verslibrism, a cărui dicţie maniacală se va inchega la G. Bacovia : „Necunoscută ! / Te-am intilnit intr-o seară ; / Privirea ei pierdută / Avea ucigătoarea pară / A visului zdrobit pe totdeauna / A tristul vis, zdrobit pe totdeauna". Din aceste latente „bacovianisme", deduse de exegeză a posteriori, şi valabile intrucit presimt pe G. Bacovia, totul pare a fi „bacovian", deşi, in realitate, nu este. Poetul nu a ieşit din neantul fără forme, a dezvoltat ceea ce la alţii vieţuia embrionar şi izbucnise instinctiv, a extras în fine din nebuloasa stereotipiilor simboliste ceea ce o singură dată putea fi unificat în chip inconfundabil. Din grelele romantisme macabre, purificate de zgomot şi de elocinţă, din vagul simbolist, ceţos şi septentrional, G. Bacovia şi-a închipuit un stil, dînd „preistoriei" liricii sale — concreteţe.

Artur Silvestri

Desen de Benone Şuvăilă

REVENDICAREA «SENSITIVULUI»

Într-un fel de insemnări jurnaliere, numele autorului-erou, „Sensitiv" se incarcă cu atributele unei adevărate opţiuni estetice. Dar nu numai atit: „Poezia nouă — scrie autorul — in aceste imprejurări de schimbări sociale, nu mai poate fi lăsată la discuţiile de cafenea de prin oraşe; menirea ei este de a fi cunoscută cit mai mult de toate clasele sociale de cititori, de unde apoi ar evolua spre acel viitor promis pe care-l aşteptăm...". Sfiosul poet, precursor, la nivel european, a unora dintre perspectivările estetice ale omului modern, cu o influenţă, nedorită şi necăutată de el, asupra mai multor generaţii de scriitori, „sensitivul" poet era interesat — după cum se vede — de proiecţia creaţiei sale in masele de cititori, ca singura bază a trăiniciei in viitor. Asemenea deviaţii ale unui poet intravertit se datoresc, desigur, unor imprejurări biografice care-l pun in situaţia ca, incă din cercul familial, să aibă posibilitatea lecturii publicaţiilor socialiste. Îl atrag indeosebi articolele lui C. Vrajă (G. Ibrăileanu) din **Evenimentul literar** dar accede şi la unele scrieri revoluţionare precum **Manifestul Comunist** sau **Capitalul**, care circulau la noi la sfirşitul secolului al XIX-lea şi la inceputul celui de-al XX-lea. Va merge chiar la unele intruniri socialiste de la sala **Dacia** din Capitală. Într-un interviu declara că l-au „interesat intotdeauna năzuinţele şi luptele proletariatului". Motivul il explică Bacovia insuşi mai departe : „Şi noi poeţii sintem pină la urmă nişte proletari şi am fost supuşi, ca şi ei, aceloraşi legi de aramă". Imaginea de filozof-proletar pe care şi-o arogă intr-o poezie ca **Amurg**, scrisă în pragul primului război mondial, va deveni efigie in posteritatea bacoviană: **„...Dar notează-n cartea vremii / Filozoful proletar: / Greve, singe, nebunie, / Foame, Plinset mondial... / Pe cind lasă-amurgul flăcări / Pe-un final ce se anunţă / Pe-un decor miliardar..."** Cam in aceeaşi perioadă, vorbea, in articolul program al unei reviste băcăuane, de un cerc de tineri colaboratori care urmau „drumul acelor luptători de mai nou, de mai bine, de mai omenesc".

Simpatia faţă de publicaţiile **România muncitoare, Contemporanul, Viaţa socială** şi **Facla** (aceste două reviste din urmă conduse de N.D. Cocea au atras şi pe Tudor Arghezi), **Ideea** lui Panait Muşoiu au jucat un rol in modelarea poetului din **Poema finală** şi mai ales din **Serenada muncitorului**, cu o tematică revoluţionară: **„Eu sunt un monstru pentru voi / Urzind un dor de vremuri noi, / Şi-n lumea voastră-abia incap... / Dar am să dau curind la cap. / / O, dormi adinc, mereu, aşa, / În vise dulci, hidos burghez, / Oftind, palate de-ţi lucrez, / Eu ştiu şi bine-a dărima"**. Autenticitatea trăirilor bacoviene vine şi dintr-o similitudine de condiţie existenţială hărăzită de societatea burgheză muncitorului ca şi poetului. „Mediul burghez m-a presat" — va mărturisi scriitorul. Un critic constata cu deplin temei că imaginea poetului Bacovia s-a confundat, poate in mai mare măsură ca la Eminescu, cu creaţia sa, mai exact cu tipul de artist acreditat de romantismul intirziat şi simbolismul protestatar de la inceputul secolului nostru. Silueta poetului firav, zguduit periodic de o boală nevrotică, o viaţă plină de privaţiuni şi umilinţe — scăpat ca prin miracol doar in anii socialismului de coşmarul zilei de miine — au făcut din G. Bacovia un simbol de solidaritate al scriitorilor opresaţi de o societate nedreaptă. Din acest motiv e impropriu a spune că „poetul provincial" a aderat la mişcarea muncitorească. El era, prin insăşi condiţia sa, in interiorul acestei mişcări. Altfel cum am explica faptul real că un intelectual fin ca Bacovia, indrăgostit de „nevrozele" lui Rollinat şi de mai toţi avangardiştii epocii, caută prietenia poetului muncitor D. Th. Neculuţă pe care il vizitează adesea in atelierul acestuia din Pasajul român.

„Sensitivul" poet priza însă intr-un mod particular realitatea. Miezul insuşi al imaginii artistice era suprasaturat de real. Asistăm astfel la stratificări de viaţă, concentrate de realitate, uneori deformatoare, insă purtind ca un corolar dimensiunea temporalităţii. Acest „hiperrealism" — cum judicios a fost denumit procedeul — dă posibilitate poetului **Lacustrei** ca din imagini statice prin excelenţă să creeze mişcare şi adincime interioară.

Al. Macedonski făcuse odată o butadă intr-o epigramă la apariţia volumului **Plumb: „Poete, — acum, pe frunte / Porţi mindre foi de laur, / Căci singur, pină astăzi, / Din Plumb făcut-ai aur"**. Conştient sau nu, patriarhul simbolismului românesc intuia paradoxul imagisticii bacoviene: sordidul, tonurile sumbre, monotonia obsesivă, inerţia concură, prin aglomerare şi supralicitare, la transgresii de sensuri, aureolate de perspectiva sfărimării cătuşelor damnării sau a accesului spre umanitate şi lumină. Astfel vom inţelege mai bine legitimitatea sintagmei „profetii politice", inserate de G. Bacovia intr-una din ultimele sale poezii. **Cogito**, el care nu era un vizionar sau un agitator de tribună : **„Mi-am realizat / Toate profeţiile / Politice. / Sunt fericit... / Frumos este cerul / Senin, sau minios. / Un aforism celebru / Te face să trăieşti... / Nu-i miini / Nici azi, / Nici ieri, — / Timpul"**.

Prin asemenea dimensiuni, opera sa a fost mereu revendicată şi invocată de mişcarea muncitorească, intrind definitiv in conştiinţa maselor de cititori, aşa cum dorea poetul Sensitiv in confesiunile sale.

Stancu Ilin

G. Bacovia cu soţia, Agatha, şi fiul lor Gabriel, in 1935, la Buşteni

O ECUAŢIE TEMATICĂ (I)

Literarul este zona ciştigată (sau, mai exact spus, **cucerită**, căci nimic nu se supune cuvintului de la inceput, ci doar după rostirea Artistului) in cursul acumulării şi consumării experienţei creatoare, avind drept ţel, declarat sau implicit, constituirea unui univers propriu. Liniile de forţă ale acestuia sint identice cu opţiunile personale la eternele dileme umane, iar problematica (sau — cu termenii lui L. Hjelmslev din „Prolégomènes à une théorie du langage". Paris, 1968, cap. 13 — **substanţa conţinutului**) pe care se edifică acest univers se constituie dialectic, in sensul cunoscut că orice intrebare conţine in sine răspunsul, aşa cum orice afirmaţie conţine in sine propria negaţie. Aşa incit, cind artistul abordează problema condiţiei umane, problema existenţei, el trebuie, in chip necesar, să şi raporteze la ambii termeni ai „ecuaţiei" **viaţă-moarte**. Pornind de la acest nucleu tematic profund al oricărui act artistic, inalienabil căci aparţine naturii umane şi, prin urmare, indiferent de posibilele disocieri, naturii artistice, vom analiza creaţia poetică a lui Bacovia, urmărind avatarurile opoziţiei viaţă-moarte. O zbatere dureroasă, o tragică pendulare are loc in cimpul acestei opoziţii. Mişcarea este de flux şi reflux, de la general la individual şi invers, cu o extraordinară monotonie a ritmurilor ce comunică şi ea sentimentul dezolării. La Bacovia, poet al concretului existenţial, drumul de la tema generală cuprinsă in opoziţia **Viaţă-moarte**, esenţială in plan filosofic dar irelevantă in cel poetic, pină la infernul propriei existenţe, trece printr-o ipostază intermediară **(eu-moarte)** pentru a se fixa apoi la termenii **eu — moartea mea**. Existenţa va fi parcursul eului către moarte, la limită aflindu-se imaginea cadavrului descompus : „Sunt cîţiva morţi in oraş, iubito, / Chiar pentru asta am venit să-ţi spun ; / Pe catafalc, de căldură-n oraş — / Încet, cadavrele se descompun. / / Cei vii se mişcă şi ei descompuşi / Cu lutul de căldură asudat / E miros de cadavre, iubito, / Şi azi, chiar sinul tău e mai lăsat. / / Toarnă pe covoare parfume tari, / Adu roze pe tine să le pun; / Sunt cîţiva morţi in oraş, iubito, / Şi-ncet cadavrele se descompun..." **(Cuptor)**. Poetul este emisarul morţii, aproape distant şi oricum resemnat („parfumele tari" sint un iluzoriu remediu pentru sinul lăsat, semnele morţii se află peste tot) dar, pină aici, asistăm la numeroase tentative de apropriere a universului, de integrare in ordinea lui, de descifrare a mecanismelor, in fond, de găsire a unor soluţii existenţiale. Lumea bacoviană este minată de un principiu malefic : **apa**, in toate formele şi variantele ei. Asediul se organizează pe două planuri, in succesiune. Mai intii, acţiunea distructivă asupra decorului. Apa cosmică, in ipostaza de ploaie sau zăpadă ameninţă un peisaj şi aşa in declin : „Ţiriie ploaie / Nu-i nimeni pe drum" **(Pastel)**, „În parc ninsoarea cade rar...". **(Decor)**, „E noapte udă, grea... / Şiroaie-n case triste inundară" **(Tablou de iarnă)**, „Plouă, plouă, plouă / vreme de beţie / şi s-asculţi pustiul / Ce melancolie / Plouă, plouă, plouă" **(Rar)**. Ploaia şi ninsoarea, in acţiune conjugată („Şi toamna şi iarna / coboară-amindouă / Şi plouă şi ninge / Şi ninge şi plouă" — **Moină**), accentuează singurătatea şi izolarea. Am citat mai devreme citeva versuri din poezia **Rar**, cu repetiţia obstinată **plouă, plouă, plouă**. Iată, din aceeaşi poezie, alte două versuri in care paralelismul izbitor permite interpretarea celor două stări ca echivalente ale relaţiei cauză-efect : „Singur, singur, singur / Străzile-s deşarte" **(Rar)**. Lichefiate lucrurile ameninţă să dispară ca individualitate intr-un teribil diluviu : „De-atitea nopţi aud plouind / Aud materia plingind" sau „Şi simt cum de atita ploaie / Piloţii grei se prăbuşesc" **(Lacustră)**. Sintem in faţa unei materii pe cale de neantizare, plingind omeneşte, parcă pentru a pune fiinţa in stare de rezonanţă, atrăgind-o astfel spre acelaşi abis lichid. Acţiunea devastatoare a apei părăseşte decorul şi se orientează, vehement, asupra individului. Fiindcă la Bacovia, **plinsul, lacrimile** sint o altă stare a apei malefice, corespondent, in plan subiectiv, al ploii şi zăpezii. Din nou, relaţia cauză-efect se conturează net : „Afară ninge prăpădind / Iubita cintă la clavir / Ea plinge şi-a căzut pe clape... / Şi pling şi eu, şi tremurind pe umeri pletele-i resfir... / Şi ninge ca-ntr-un cimitir" **(Nevroză)**. Din nou, paralelismul acţiunilor **Şi pling şi eu — Şi ninge ca-ntr-un cimitir**, procedeu specific simbolismului, sugerează o „nevroză" universală, unde precaritatea umană se integrează nu unui spaţiu securizant ci, dimpotrivă, alienant. **Lacrimile**, mai intii, şi acum **singele** se contopesc cu apa cosmică **(apa-destin)** marcind disoluţia eului, trecerea in nefiinţă, intr-o pastă primordială : „Ninge grozav pe cimp la abator / şi singe cald se scurge pe canal / Plină-i zăpada de singe animal" **(Tablou de iarnă)**. Poezia din care am citat mizează pe contraste violente. Titlul ei, neutru, **Tablou de iarnă**, programează o lectură fără surprize, liniştită, pe o temă clasică. Dar imaginile contrazic energic ideea de pastel, adică echilibrul clasic, poemul debutind exploziv : „Ninge grozav pe cimp la abator". Tensiunea sporeşte cu versul al doilea, in spaţiul opoziţiei **cald-frig**. („Şi singe cald se scurge pe canal"), pentru ca versul următor să reunească contrariile intr-o imagine sintetică, sugerind vinovăţia nesfirşită : „Plină-i zăpada de singe animal". Ultimul vers al primei strofe atenuează pentru o clipă tensiunea, introducind imaginea livrescă a lumii ca scenă — (aici, **patinoarul**) cu conotaţia resemnării : „Şi ninge mereu pe un trist patinor". Dar strofa a doua debutează cu două versuri de factură expresionistă („E albul aprins de singe-nchegat / Şi corbii se plimbă prin singe... şi sug") de extremă cruzime imagistică. În pofida aparenţei de sinceritate brutală pe care poezia lui Bacovia o comunică cititorului (caracteristică scoasă in evidenţă incă de primii comentatori ai creaţiei sale) poetul este, in fond, un regizor experimentat al propriilor texte, pe care le pune in scenă cu maximă atenţie la dozarea efectelor. El ştie că excesul de violenţă poate anula impactul asupra conştiinţei lectorului şi, iată-l lăsind rapid cortina peste tabloul dramatic, pentru a comunica, din avanscenă, cu ton calm, rezolvarea tensiunii : „Dar ceasu-i tirziu... in zări corbii fug / Pe cimp, la abator, s-a innoptat". Este insă doar un scurt antract, după care ultima strofă reia dominanta intregului tablou. Acţiunea distructivă a apei (in varianta **zăpadă**) continuă, ca intr-un sfirşit de lume, spectacolul terifiant ameninţă să reinceapă oricind, avind de această dată un protagonist. Hăituit, eroul liric caută refugiul in eros : „Ninge mereu in zarea-nnoptată... / Şi-acum cind geamuri triste se aprind / Spre abator vin lupii licărind / — Iubito, sunt eu la uşa ingheţată...". Apelurile sint dramatice, disperate : „Eu zgudui fereastra nervos / Şi-o chem ca să vadă cum Frunzişul in tirgul ploios" **(Spre toamnă)**; „Citeşte-mi ceva de la poluri / Şi ningă... zăpada ne-ngroape" **(Decembre)**. Ultimul vers citat pare a avea semnificaţia unei resemnări in faţa sfirşitului, unui abandon aproape euforic. Dar reacţia in faţa morţii există, căutarea soluţiilor nu s-a sfirşit. Poetul incearcă retragerea, claustrarea in spaţiul inchis, gindit ca un posibil adăpost. După teribilele aventuri de afară, reintoarcerea spre acasă este liniştitoare: „Ca Edgar Poe mă reintorc spre acasă" **(Sonet)**; „Eu nu mai ştiu nimic, şi m-am intors acasă" **(Scintei galbene)**. Este o incercare continuă de luare in posesie a unui univers dorit familiar, protector. Imaginea lui ideală este cea domestică, unde lucrurile şi fiinţele pot fi cunoscute şi, astfel, supuse. Comunicarea cu exteriorul se face doar prin fereastră care transmite imaginile apocaliptice de afară : „Te uită, zăpada-i cit gardul"; „Potop e-napoi şi nainte" **(Decembre)**. Interiorul va fi al liniştii dorite, al blindelor habitudini, un univers previzibil şi prin aceasta, uşor de dominat. „Mai spune s-aducă jăratec / Şi focul s-aud cum trozneşte"; „Şi mină fotoliul spre sobă / La horn să ascult vijelia"; „Mai spune s-aducă şi ceaiul / Şi vino şi tu mai aproape, — / Citeşte-mi ceva de la poluri, / Şi ningă... zăpada ne-ngroape" **(Decembre)**. Focul care trozneşte, fotoliul, ceaiul, prezenţa iubitei, iată elementele unui spaţiu securizant. S-ar adăuga aici şi **lectura**, pentru a anula definitiv spaima de ameninţare de afară. Dar, ciudat : „Citeşte-mi ceva **de la poluri**" (s.n.) reinvie coşmarul uitat. Acest nou element, care pare că subminează din interior spaţiul securizant abea ciştigat este, in fond, o subtilă tentativă de inşelare a destinului. Realul terifiant (potopul de afară) este inlocuit cu o proiecţie imaginară livrescă, lipsită de concreteţe (**„ceva** de la poluri") şi, prin urmare, acceptabilă. Conservarea iluziei necesită lectura neintreruptă, care amplifică enorm senzaţia de calm : „Ce cald e aicea la tine, / Şi toate din casă mi-s sfinte — / Te uită cum ninge decembre... / Nu ride... **citeşte nainte"** (s.n.). Aşadar, resemnarea in faţa morţii din versul „Şi ningă... zăpada ne-ngroape" nu este acceptare a destinului ci, dimpotrivă, evitarea lui prin refuzul realului şi proiecţie in ficţiune. Moartea nu este trăită, ci doar gindită. Se inţelege că universul acesta este fragil, orice intrerupere a lecturii destrămind iluzia şi readucind fiinţa in infern. Umezeala de afară, **apa-destin** işi continuă acţiunea cotropind refugiul precar. „Şi-s umezi pereţii / Şi-un frig mă cuprinde / Cu cei din morminte un gind mă deprinde" **(Moină)**; „Şi parcă dorm pe scinduri ude" **(Lacustră)**. Ostilitatea lucrurilor se amplifică („Prin intuneric, bijbiiesc spre casă şi cad, recad" — **Sonet**), senzaţia de vid acaparant, de singurătate distructivă este tot mai acută : „In odaie, trist sună lemnul mut / Poc / Umbre imprejur intr-un gol, tăcut / Loc" **(Monosilab de toamnă)**. Dacă la inceput spaţiul inchis oferea garanţia securităţii fiinţei, acum el este resimţit ca o pedeapsă, ca o anticameră a morţii: „Odaia mea mă inspăimintă / Cu briie negre zugrăvită / (...) Odaie plină de mistere / In pacea ta e nebunie / Dorm umbre negre prin unghere / (...) Odaia mea mă inspăimintă / Aici n-ar sta nici o iubită" **(Singur)**. De altfel, aproape tot ce populează universul bacovian capătă, sub obsesia morţii, un statut special, devine element de decor funerar : „Copacii albi copacii negri / Stau goi in parcul solitar / Decor de doliu funerar" **(Decor)**. Privirea nu mai distinge nuanţe, peisajul este construit pe o singură dimensiune : „Carbonizate flori, noian de negru / Sicrie negre, arse, de metal / Veşminte funerare de mangal / Negru profund noian de negru" **(Negru)**. Cromatica bacoviană nu are o paletă prea bogată şi, in plus, prin conotaţii şi context, culorile prezente sint toate simboluri ale morţii. De regulă, culorile sint distincte, fără nuanţă : **alb, negru, galben, violet**. Cele mai frecvente sint albul şi negrul, a căror combinaţie dă **griul**, singura nuanţă in cromatismul bacovian, avind drept corespondent **plumbul** : „Plins de cobe pe la geamuri se opri, / Şi pe lume plumb de iarnă s-a lăsat"); „I-auzi corbii / — mi-am zis singur... şi-am oftat : / Iar in zarea grea de plumb / Ninge gri" **(Gri)**.

Prezenţa plumbului in poezia lui Bacovia marchează, in primul rind, eşecul soluţiei erotice. Imaginea „amorului de plumb", din poezia **Plumb** nu transcrie, in registru poetic, un caz, ci epuizarea unui argument esenţial in opoziţia viaţă-moarte: „Dormea intors amorul meu de plumb / Pe flori de plumb... şi-am inceput să-l strig / Stam singur lingă mort... şi era frig... Şi-i atirnau aripile de plumb".

Punţile către lume, şi aşa fragile, sint acum definitiv retezate. Poetul stă singur, in faţa propriei morţi, monologind tragic : „Nimic. Pustiul tot mai larg părea / Şi-n noaptea lui amară tăcuse orice cint / Şi-nvineţit de ginduri, cu fruntea in pămint / Omul incepuse să vorbească singur" **(Altfel)**. Starea de alienare totală este consecinţa acţiunii concertate asupra eului liric a unor teribile forţe, concretizate in planul expresiei in temele **apei-destin, spaţiului inchis, decorului mortificat, eşecului erotic**. Toate acestea converg acum in tema ceremoniei mortuare. Prezentă in multe din poeziile lui Bacovia, tema este „tratată" exemplar in **Poemă in oglindă**. Puţin comentată, poezia aceasta este importantă din mai multe motive. Apare aici, fapt extrem de rar, ironia bacoviană, care permite distanţarea de propria dramă. Apoi, **Poemă in oglindă** este locul unde, aproape explicit, poetul se dezvăluie ca un personaj ce se joacă pe sine, intr-o atmosferă apăsat simbolistă, uşor afectată, fără ca scenariul să alunece in caricatură sau melodramă. În fine, aici „jocul" stă la graniţa dintre real şi vis, ambiguitatea fiind potenţată pe **motivul oglinzii**.

Valentin F. Mihăescu

BACOVIA

FEERIA BACOVIANĂ

Sîntem obișnuiți a vorbi de Bacovia ca de o fire tanathică, și pe bună dreptate, mișcîndu-se într-un peisaj, aflat el însuși sub semnul extincției, al degradării și descompunerii ireversibile. **Plumbul, cerul-cavou, ploaia, cadavrele calcinate, soarele arzător, parcul părăginit, tîrgul și mahalaua imunde** etc. constituie acel singular univers bacovian, de o densitate și o coerență a imaginarului fără precedent în poezia noastră, devenit o veritabilă obsesie a criticii și exegezei actuale. Dar în această lirică sepulcrală se înalță totuși, și un vis fericit, sau, mai bine zis, un substitut al spațiului securizant, care, fără a avea consistența și amploarea celui funerar, nu este lipsit de virtuți poetice. În eseul „George Bacovia — peisaj tematist" din cartea noastră **Universuri imaginare** (C.R. 1981) ne-am oprit, pentru prima dată, asupra „feeriei bacoviene" iar în articolul de față vom relua „teza" amplificînd-o și aducînd argumente în plus.

O primă formă a noii dimensiuni este **„salonul alb"** locul unei eterice reverii, unde stridentele și disperantele marșuri („Lugubrul marș al lui Chopin / Îl repeta cu nebunie") cîntate de exangue sau demonice fecioare („Iar la clavir o brună despletită / Cînta purtînd o mantie cernită"), sînt înlocuite cu melodia grațioasă a valsului : „orchestra începu cu o indignare grațioasă / salonul alb visa cu roze albe / Un vals de valuri albe... / Spațiu infinit de o tristețe armonioasă" **(Alb)**. Sau versurile următoare : „Și ninge în orașul mare / E noaptea plină de orgii / Iar prin saloane aurii / S-aud orchestre și fanfare". **(Și ninge)** În general, universul bacovian este de tip concentraționar, închis, structurat parcă în impenetrabile sfere etanșe : „Orașul doarme ud în umezeala grea, / Prin zidurile astea poate doarme ea, / Case de fier în case de zid / Și porțile grele se-nchid". Dar prin **salon, muzică** și **dans** spațiul se deschide, și i se atribuie o perspectivă, nu numai fizică ci și temporală : „În aurora plină de vigoare, / Balul alb s-a răsfirat pe-ntinsele cărări / Cîntau clare sărutări... / Larg, miniatură de vremuri viitoare". Interesant este că, la un moment dat, în lexicul bacovian, saturat de plumb, ceață, negru, gri etc. apare și termenul **reverie,** sugerînd tocmai, oricît de fragilă ar fi, nostalgia infinitului : „Sezonul verii s-a finit / De serenadele albastre... / — De reverii ascunse-n astre...". Starea de imponderabil spre care tinde acum poezia bacoviană pe care, totuși, nu o va atinge niciodată, de vaporizare a materiei este semnificată de motivul dansului, revelator, de altfel și al unei subtile senzualități : „Lunecau baletistele albe / Tainic trezind complexul organic / Albe, stîrnind instinctul satanic, / Lunecau baletistele albe". **(Balet)** Paleta cromatică abandonează culorile tipice, griurile și negrul în favoarea violetului sau rozului, și, chiar dacă Bacovia nu are vocația „paradisurilor artificiale" în accepție baudelairiană, orașul „în violet" constituie, prin simțul nuanțelor, o probă de rafinament artistic. Și am ajuns la a doua ipostază a spațiului securizant, estetic și anume, orașul luxos-crepuscular, elegant. Imaginea sa nu surprinde prin amploare sau inventivitate ci prin admirabilă calitate **transparența colorată,** dacă putem numi astfel, noua figură a universului bacovian: „Trec burghezesc colorate / În cupeuri de cristal — / E o veșnică plimbare, / Vălmășag milionar..." În această atmosferă „alexandrină", tentată de plăceri orgiastice („Femei nocturne, singurele / La colț de stradă se ațin / Desfriu de bere și de vin / Prin berării și cafenele") învăluită în amurgul violet, într-o lumină caldă, lenești, artificială, erosul este impregnat de un fior senzual estetizant. În „clar de noapte parfumat" (splendidă sinestezie a senzațiilor auditive, olfactive și vizuale, răspunzînd teoriei rimbaldiene a corespondenței sunetelor și culorilor) îndrăgostiții ascultă „acorduri de ghitară" și nu fanfare provinciale, într-un oraș înnobilat, transformat în „burg" din care mahalaua imundă, haotică, întunecoasă, a dispărut : „profil de burg gigant / Și atmosferă rară, / Amar parfum de liliac / Și bonduri de ghitară / Plăceri...". Sau : „Pe străzi elegante, ca o părere, / Femeia modernă a trecut și revine, / Tot haosul e-o veselie de eter". **(Note de toamnă)** Figurii **orașului-cavou** îi este opusă aceea a **orașului-salon,** iar cerului de „plumb", „gri", cel de „safir". Aproape toate figurile și temele bacoviene suferă o metamorfoză și o schimbare de semn. Ce diferență între toamna ploilor dătătoare de nevroze, a marșurilor funebre, a sunetelor discordante, „înfiorătoare" și această discretă, armonioasă, muzicală melancolie autumnală : „E o muzică de toamnă / Cu glas de piculină / Cu note dulci de flaut / Cu ton de violină... / Și-acorduri de clavire". Și nevrozele devin muzicale, prilej de melancolice evocări : „Sunt clipe cînd toate le am / Tăcute, duioase, psihoze". Iar primăvara altădată anotimpul tuberculoșilor și al copiilor „galbeni", bolnavi, include acum ideea de speranță, de resurecție a naturii și vieții. Schimbare subliniată și de intensitatea culorilor și transparența tonurilor : „Crengi subțiri cu flori albe / Spre mai sus / Mă ridică din erori / Idealuri ce-au apus... / Cu flori roze crengi subțiri / Isus". Împreună cu risul „hidos", cu „clavirul", cu „marșurile chopiniene", cu „hemoragii pribege", cu „rozele sîngeroase", cu grădina „cangrenată", parfumul intră în același cimp onomasiologic al descompunerii și destrămării organicului. În noul peisaj, parfumul reprezintă semnul opulenței și strălucirii orașului-salon („Parfum... incendiu violet și becuri aprinse / Amurgul licărește pe-orașul de vitrine") sau ca în sinestezia mai sus amintită („clar de noapte parfumat") fluid afrodisiac, extatic, asemănător troienirii florilor de tei și de salcîm eminesciene. Idealul erotic se purifică și devine eteric, diafan, fără a fi morbid. Obrazul „pal" nu mai indică boală sau stări de isterie, ci constituie un prilej de delectare estetică (și nu enervare) a simțurilor : „Oh, sînt fecioare cu obrazul pal, / Modele albe de forme fine, / Și singure dorm albe și senine / În albele crivate de cristal". Mai mult de-atît, Bacovia dovedește un neașteptat dar al eroticii de coloratură romantic-medievală în genul „pajerelor" și emblemelor lui Mateiu Caragiale. Nu lipsește gustul pentru răsfățul metaforelor și stofelor rare, al atmosferei de epocă voievodală, dar nu neguroasă, ci ușor frivolă, manierist-cavalerească. **(Baladă)** Substanța altădată grea, mată, înghițind lumina și înecînd-o în cenușiu, capătă proprietatea reflectării, a strălucirii și multiplicării razelor : „Pantofii de aur, expuși în vitrină, / veți sta sub dantele în nopți de baluri, / Și-n ale valsului lenește valuri / Veți ride prin săli-potop de lumină". Geamul își păstrează fascinația dar nu sub aspectul ferestrei ascunzînd sau dezvăluind delirul și bizareria oamenilor — fiind investit cu altă valență simbolică, **a vitrinei,** posibilitate de revărsare și eflorescență a razelor luminii, reflectată de pietre și metale strălucitoare. Dintr-un anumit punct de vedere noul cadru al artificiului evoluează sub zodia artei și a livrescului. Într-o mică ars poetica retrospectivă, motivele sînt programatic enunțate : „Simbolism / Curentul decadent. / Broșuri / Bijuterii rare / Paradoxe / Bizarul / Seri / Nopți / Efuzii de parfume / Și nuanțe". Sau aceste versuri : „Parfum... incendiu violet, și becurile-aprinse / Amurgul licărește pe-orașul de vitrine". Fără a avea coerența obsesivă la nivelul imaginarului a ceea ce s-ar putea numi poetica extincției și destrămării materiei, visul „în violet" bacovian reliefează și o altă componentă a unui univers poetic singular atît prin peisajul tematic, cît și prin expresia estetică.

Paul Dugneanu

DESPRE GENEZA «LACUSTREI»

Lacustră, cea mai celebră poezie a lui Bacovia, după **Plumb,** și care impune imaginea unui mare poet, a provocat numeroase comentarii, toate elogioase, făcute din perspective diverse : critică, istorico-literară, stilistică, ontologică, psihanalitică. De la E. Lovinescu **(Critice,** vol. IX, Buc., Ed. Ancora, 1923) la — cel mai recent — Șerban Foarță **(Forum studențesc,** Timișoara, 7, nr. 8 (49), oct. 1979), s-au scris despre ea pagini pătrunzătoare, ingenioase, substanțiale. Bogată în sugestii, complexă, această poemă a fost, adeseori, considerată drept principala poartă de acces la înțelegerea mecanismelor intime ale liricii bacoviene. S-au descifrat în ea „o tendință a vieții pulsionale", „o stare de spirit", „o viziune", „un simbol existențial", „o atitudine față de civilizație" etc. S-a vorbit, apoi, mult, entuziast, de efectul imaginei, întrutotul extraordinare, a „materiei plîngînd", de profunzimea pe care o dă motivului obsesiei pluviale „halucinația istorică".

Tot mai subtilă, mai erudită, dar, nu o dată, alăturea de realitatea operei, exegeza bacoviană a ignorat, pînă acum, posibilitatea unei interpretări genetice a poemei, deși chiar una din mărturiile autorului o sugera. „Poema **Lacustră** din volumul **Plumb** — arăta el într-un interviu — datează din acești ani de liceu, fiindu-mi inspirată de o lecție de geologie. Am purtat-o însă în închipuire foarte multă vreme pînă ce s-a cristalizat în forma cunoscută". (Apud : Vasile Netea, **Interviuri literare,** Ed. Minerva, 1972, p. 145). „Forma cunoscută", la care se referă Bacovia, e cea din revista **Cronica Moldovei,** nr. 6, 1915, cuprinsă în volumul **Plumb** din anul următor și reluată în toate edițiile acestei opere. Cunoscută e, însă, și o variantă a **Poemei lacustre,** apărută cu 12 ani înaintea celei definitive în **Viața nouă,** o efemeridă a macedonskianului A. Cantilli, și în care e evidentă încă legătura cu „elementele concrete" care au inspirat-o : „De săptămini, aud plouînd... / Și noaptea tot aud curgînd... / Și, nu știu cum, mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre... / / Și parcă dorm pe scînduri ude, / Și-n spate mă izbește-un val. / Tresar, din somn, și, mi se pare / Că... n-am tras podul de la mal ! / / Sunt mii de ani, de-atunci, și totuși. / Pe-aceleași vremuri mă găsesc ! / Și simt cum de atita ploaie, / Tarașii grei se prăbușesc ! / / Și așa trec nopțile, plouînd, / Și pînă-n zori aud curgînd... / Și nu știu cum mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre !". În acest stadiu, poema e preponderent evocatoare : o ploaie grea, aparent interminabilă, îi amintește autorului, „nu știu cum", imaginea — inconfortabilă, terifică pentru un citadin, pentru un civilizat — a locuințelor lacustre. Ca și Alecsandri, Bacovia era friguros, slăbiciune mărturisită în forma inițială a însemnărilor **Dintr-un text comun,** cea din **Ateneul literar** : „...e frig, și, ca întotdeauna, am să răcesc, și toamna are să-mi pară atît de tristă". Senzația de frig („Și parcă dorm pe scînduri ude") amplifică neliniștea în fața fenomenului pluvial, cheamă viziunea „lacustrei". Cum se fixase aceasta ?

Pe vremea școlarității lui Bacovia, la „științe fizico-naturale", elevilor clasei a III-a gimnaziale li se predau, în a doua parte a anului, noțiuni de geologie, după o programă alcătuită de profesorul din localitate, Ion (Jean) Pandele, care urma — am constatat — liniile **Cursului elementar de geologie** al lui Gregoriu Ștefănescu, apărut în 1890 și ale lucrării acestuia **Elemente de geologie** (1892). Paragraful consacrat aci locuinței omului cuaternar e o descriere sumară, inferioară prin stil și informație unui bun articol de dicționar, cum era, de exemplu, cel redactat de Zaborowski în **La grande encyclopédie,** tome vingt et unième, Paris, H. Laminault et Cie, [1894], p. 731—732, dar nu și prezentărilor pe care le vor face, în manualele lor, I. Simionescu, Gh. I. Niculescu, T. A. Bădărău, a proceselor produse la sfîrșitul epocii post-glaciale : „La finele acestei epoce, temperatura **se îndulcește** din nou, omul părăsește peșterile sale și descinde în cîmpii, unde-și face locuințe, mai întîi în **scorburile arborilor** și mai apoi își construiește **colibe pe taraci,** în apele lacurilor pentru a se apăra de animalele sălbatice, și de triburile inamice. De aceste **cetăți lacustre** se găsesc numeroase rămășite pe lacurile, mai cu seamă în Elveția, unde sunt cunoscute sub numele de Palafite" **(Curs elementar de geologie,** p. 237). Nu se spune nici un cuvînt despre interesantul istoric al lacustrelor, despre aria existenței lor, — aspecte categoric atractive. Nu știm dacă Ion Pandele, profesorul lui Bacovia, avea sau nu avea farmec, talent de evocator în expunerile sale. Datele despre el îl arată, mai curînd, un tip sobru, expeditiv, lucrativ, preocupat și de alte treburi decît cele școlare. Știm însă, din arhive, că lecțiile sale despre **Grupa sau era cuaternară sau diluviană** aveau loc, de obicei, la sfîrșitul lui martie și începutul lui aprilie, înaintea lucrărilor scrise și a vacanței de Paști, și că în anul școlar 1896—1897, cînd viitorul autor al **Lacustrei** făcea pentru prima oară clasa a III-a gimnazială, subiectele tezei la „științe" pe respectivul trimestru au fost : **Animalele contimporane cu omul cuaternar. Plantele din grupa cuaternară și locuința omului cuaternar.** După regulile de atunci, profesorul a atașat programei sale teza unuia dintre elevii fruntași, Luca V. Ion. Răspunsul acestuia la ultima chestiune redă — comparativ cu textul citat al lui Gregoriu Ștefănescu —, destul de fidel, conținutul acelei lecții de geologie care i-a inspirat lui Bacovia **Poema lacustră : „Locuința omului cuaternar.** Omul cuaternar a locuit mai întîi pădurile și cîmpiile și era mai de tot gol, cînd însă temperatura s-a mai înăsprit, el, pentru a se apăra contra frigului, și-a acoperit corpul cu piei le animalelor pe care le vîna și s-a retras prin interiorul peșterilor de prin munți. Cînd mai în urmă temperatura s-a mai îndulcit din nou, el părăsește peșterile, descinde în cîmpii, unde mai întîi își găsește adăpost în contra intemperiilor atmosferice (sic !) în scorburile arborilor și mai apoi, cînd necesitatea de-o viață în comun, de un mai cuviincios bun trai îl îmboldesc, începe a-și construi locuințe, dar le construiește pe tarași în apele lacurilor, pentru a se apăra în același timp de fiarele sălbatice, dar mai cu seamă de atacurile triburilor inimice. Se găsesc numeroase asemenea locuințe ale omului primitiv, prin diferite locuri de pe suprafața globului, dar mai cu seamă prin lacurile Elveției. Ele sunt cunoscute sub numele de Palafite sau locuințe lacustre" (Arhivele Statului Bacău, **Fond Liceul „G. Bacovia",** dos. 5/1896). Profesorul a făcut o singură corectură, pe care, probabil, a și discutat-o în clasă : scrie deasupra lui s din **tarași,** un **e,** adică **taraci.** Pe drept, căci **taras** e forma moldovenească a substantivului masculin **tarac** (tc. **tarak**), care după I.-A. Candrea și Gh. Adamescu, înseamnă „par gros sau stîlp bătut în pămînt, ce sprijinește un pod, un zăgaz, un gard sau coastele prispelor" **(Dicționarul enciclopedic ilustrat,** Buc. Ed. „Cartea Românească",

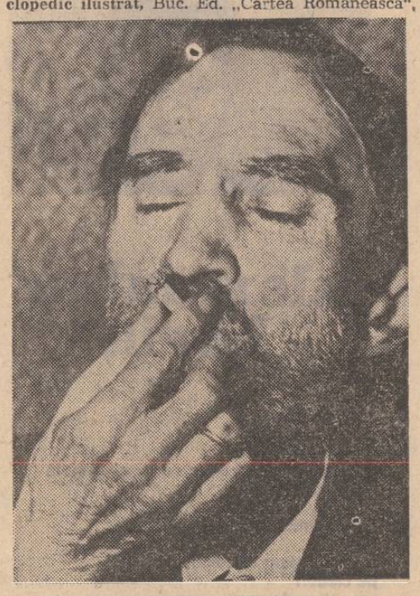

1931, p. 1 276). Dovadă că obișnuința e mai puternică decît regula, Bacovia scrie în varianta din 1903 a **Lacustrei** : „Tarașii grei se prăbușesc". Ulterior va prefera sinonimul **piloți** (fr. **pilotis),** care e mai adecvat celor ce urmează : „Piloții grei se prăbușesc".

Reminiscențele școlare sînt frecvente în opera multor scriitori. Caz rar la poetul nostru, în **Lacustră** răbufnesc amintirile unor circumstanțe care i-au marcat copilăria și i-au influențat sensibilitatea, întreaga existență. Despre ce anume e vorba ?

Pe scurt spus, de un lucru încă nerelevat în studiile despre Bacovia : despre influența climei asupra sa. Poetul s-a născut într-o localitate a cărei climă era, după expresia Ortensiei Racovită, autoarea unui **Dicționar geografic al județului Bacău** (1895), „mai riguroasă". Temperatura medie în 1888, deci cînd el avea 7 ani, a fost de +7,6 grade, variațiuni mari înregistrîndu-se între zi și noapte. Timp de nouă luni a dominat vîntul din nord. Mai ales, primăverile și toamnele erau reci la Bacău. În 1866, mijlocia de temperatură a lunii martie a fost de +0,7 grade, iar a lunii aprilie de +6,1 grade. În același an, lunile martie și octombrie au fost umede (cu 10 și, respectiv, cu 9 zile de ploaie). Iată, însă, după **Monitorul oficial,** și diagnoza vremii la sfîrșitul lui martie și începutul lui aprilie 1897, cînd, cum am spus, în gimnaziu se preda și se repeta lecția de geologie care i-a inspirat lui Bacovia **Lacustră** : „temperatură scăzută" (30 martie), „frig simțitor în Moldova (la Bacău 5,8 grade)" (5 aprilie), „timp răcoros" (10 aprilie), „timp închis, posomorît. Ploaia a fost abondentă în cea mai mare parte a țării și mai ales în Moldova" (12 aprilie), „timp închis, ploios și rece" (13 aprilie).

Rigorile climei erau dublate, la Bacău, de o permanentă inchietudine provocată de inundații, un adevărat flagel aci. Combaterea acesteia a constituit, decenii de-a rîndul, una din problemele foarte grave ale administrației locale. Se vorbea, aproape an de an, de „ravagiurile Bistriței", de „debordarea" Negelului ori a Bîrnatului, două pîraie azi ca și inexistente. În urma unor ploi „necontenite", „grozave", apele devastaseră partea de nord a orașului, în 1863, 1870, 1871, 1881, 1887, 1888, 1889, 1911, și vor continua s-o facă pînă la regularizarea în zilele noastre, a cursului Bistriței. Supliciile adresate în tot acest interval de cetățenii sinistrați autorităților comunale, județene și guvernamentale evocă, în termeni dramatici, „înfiorătoarele efecte" ale acestor „dezastruoase calamități" : mahalale întregi transformate în „broscării" (amintește de ele și un personaj din nuvela **Candidat fără noroc** de D. D. Pătrășcanu, băcăuan el însuși, o vreme), poduri dărîmate, căi de comunicație întrerupte, „o mulțime de pămînt ruinat", recolte distruse, case și acareturi „uzurpate", îmbolnăviri de „boale reumatice și friguri paludiene" etc. Semnatarii, oameni nevoiași, mahalagii „cu familii grele", se declară „cu desăvîrșire sărăciți" și arată că se simt mereu „amenințați", „cu zilele în pericol", „în mare primejdie și nenorocire".

În fiecare din anii amintiți, inundațiile, aceste „accidente climatice", afectau viața Băcăului, preocupau luni de zile majoritatea locuitorilor săi. Se înființau comitete pentru strîngerea de ajutoare, se deschideau liste de subscripție, însă „ofrandele" se adunau greu și, oricum, erau infime în raport cu „pagubele colosale". În lipsa mijloacelor, consiliile comunale declinau orice inițiativă importantă, aminau „pentru chibzuire" diversele propuneri privitoare la apărarea populației de năvala apelor. Tot ce se întreprindea (diguri, casoane etc.) avea, de aceea, un caracter provizoriu sau era executat neglijent. Pentru lucrări de amploare, trebuiau — se zicea — „studiuri profunde" și „sume enorme", imposibil de scos „de la ordinar" (Arh. St. Bacău, **Fond Primăria Bacău,** dos. 8/1870, 21/1876, 47/1880, 64/1887—1884, 75/1884, 41/1888, 1/1889, 63/1911, 82/1912).

Numele lui Dimitrie Vasiliu, tatăl poetului, nu figurează printre acelea ale suplicanților și nici pe listele de ajutor alcătuite de primărie. Se întîlnesc însă numele unor intimi ai casei sale : Costache Palosanu (negustor, asociat cîțiva ani cu D. V.) și Ghiță Fronea (intendent al primăriei), ambii, nu o dată, „martori" la declararea nașterii unuia sau altuia dintre copiii lui Dimitrie Vasiliu (Arh. St. Bacău, **Fond Primăria Bacău,** dos. 73/1881). Neîndoielnic e, apoi, faptul că în băcănia și crișma acestuia (locuri în care, de obicei, se vînturau „noutățile"), chestiunea inundațiilor se comenta, în anumite perioade, mult, stîrnea ostilitate, neliniștea. Chiar și în discuțiile de familie, ea era de neevitat. Cu atît mai mult cu cît zona în care se situa prima locuință a acesteia — zonă străbătută de pîrîul Negel — era mereu periclitată.

Se știe, din lectura biografiei scrise de Agatha Grigorescu-Bacovia **(Bacovia.** Poezie sau destin, ediția a II-a, revăzută, Buc., Ed. Eminescu, 1972), că dintre cei opt copii ai familiei lui Dumitru Vasiliu, Gheorghe (Iorgu) e singurul care suferă de paludism, boală care, alături de pelagră și sifilis, era „predominatoare" în epocă. De „febră lacustră", specifică un cercetător al legăturilor poetului cu mediul orașului natal (Gheorghe Pătrar : **Bacovia și Bacăul.** Muzeul județean de istorie și artă Bacău, 1978, p. 18). Formula „febră lacustră" nu era, însă, uzuală, și nici astăzi nu e. **Lacustru(ă)** e, în limba noastră, mai recent decît sinonimul său **palustru(ă). În Dictionarul latin-român complet pentru licee, seminarii și universități** al lui Ioan Nădejde, lucrat, cum precizează, „după cei mai buni lexicografi ca Bréal, Quicherat, Mühlman etc.", de care în mod sigur s-a folosit și Bacovia, există doar **paluster** și **palustris,** nu și **lacustris.** O altă lucrare lexicografică din epocă, **Cel mai nou dicționar de buzunar pentru tălmăcirea zicerilor străine din limba română** de Adolf Steinberg nu include pe nici unul dintre cele două adjective. Se întîlnește aci doar **paludian,** despre care spune că înseamnă „mocîrlos". Un doctor, Georgiade Obedenaru, în **Despre friguri. Mic tratat potrivit pe înțelegerea poporului român pentru a servi în localitățile unde nu sunt medici,** broșură răspîndită în vreo cinci ediții, nu întrebuințează niciodată cele două cuvinte. Și asta deoarece atunci ele aparțineau limbajelor profesionale. **Palustră** era frecvent în rapoartele și certificatele medicale : „febră palustră", „casexie palustră", „infecție palustră", „epistaxis de origine palustră" etc. **Lacustră,** în schimb, circula numai în sintagmele : „locuințe lacustre", „plante lacustre".

Cauza „febrei palustre", a impaludismului, adică popular, a frigurilor era prezența așa-ziselor „miasme mixte". „Lacurile, noroiul deară și nomolul — explica Obedenaru — sunt sorginți (izvoare) de miasme" **(op. cit.,** p. 7). Inundat, bîltit, necanalizat, îngrijorător de murdar, încît a fost nevoie să se elaboreze un regulament comunal pentru salubritate, să se emită ordonanțe, să se aplice penalizări, Bacăul copilăriei lui Bacovia favoriza apariția cazurilor de paludism. A fi bolnav de febră palustră era însă și un semn de fragilitate, de slăbiciune fizică.

Care-i comportamentul unui bolnav de friguri ?

Accesele simple — arată același Obedenaru — apar o dată pe zi, ori la două-trei zile — o dată. Uneori „perioadele vin la oră fixă". „Mai adesea (și mai ales la copii) accesul vine seara". „Periodul ține cam de la 3 pînă la 6 ore : pe puțin o oră, cel mult 6". „Omul e luat întîi cu frig" ; „altă dată vine un tremur". „După aceasta vine căldura". „Pielea este uscată și aspră ; apoi, după cîteva ore (1, 3, 6), începe a se înmuia și a se acoperi de sudoare". „Accesul e terminat" **(ibidem** p. 11). Uneori, cei impaludați „au țîntîituri (dureri) în urechi, au vise speriicioase și chiar delir (...) încît unii medici se înșeală și cred că bolnavii au lingoare". Tratamentul cel mai eficace era „cu sulfat de chină (quinină)" **(ib.,** p. 14). Urmările bolii se străvăd adesea mult mai tîrziu. „Paludismul, sifilisul și tuberculoza" — nota Panait Zosin, autorul unei teze despre **Substratul patologic în pesimismul contemporan** (1900) — vor determina însă substraturi anatomo-patologice, peste cari se va putea clădi pesimismul" (p. 89).

În martie—aprilie 1897, cînd asistă întîia oară la lecția despre **Locuința omului cuaternar,** Bacovia, care resimțise negativ, pînă și în zonele psihicului, efectele climei locale, și în memoria căruia existau numeroase imagini ale inundațiilor, nu împlinise încă 16 ani. Prima sa tresărire lirică, anticipînd așa-numita „reacție bacoviană", stă, deci, sub semnul temerii de frig și de umid. Validînd mărturisirea poetului, demonstrația noastră se oprește la concluzia că **Lacustră,** poemă în care organizarea impresiilor și efortul de reflecție sînt evidente, reprezintă ecoul creator al unui detaliu biografic. Odată admisă, această concluzie impune o nouă analiză a raporturilor imaginarului cu realul la Bacovia.

Constantin Călin

*) Fragment din lucrarea „Dosarul Bacovia".

Poeme de NICHITA STĂNESCU

Focul sfîntului Elm

Daimonul meu se trezi in mine
și-mi spuse :
Timpul timpului este cu mult mai important
decit timpul

Daimonul îmi spuse :
Timpul este mai important
decit timpul speciei.

Daimonul spuse :
Timpul speciei este mai important
decit specia

Spuse :
Timpul popoarelor
este mai important decit
popoarele.

Și :
popoarele sunt cu mult mai importante
decit timpul individului

Și :
Timpul individului e mai important
decit individul
Dar :
Individul este însuși
timpul timpului

Chiar așa ? —
l-am întrebat pe Daimon

S-a lăsat tăcere
timpul Daimonului din mine
Cu Daimon cu tot, trecuse

Mozart și cîinele spaniol

Alerg nebun și singur
și în patru labe
să-l văd unde îl duc ca să-l îngroape

Au vrut în munți, dar munții n-aveau locuri
au vrut într-un copil fugit
din jocuri
au vrut în îngere, în vulture
în raza care stelele o scutură
într-un pavaj, într-o lăută —
pavajul era plin, iar ea umplută ; —
în valul cel părăsitor ; —
dar pescărușii unde mor ?
Alerg în patru labe și nebun
schelălăi, latru după el acum
mi-e inima prea mică să-l îngrop
în ea
urechea mi-e prea surdă
pentru îngerimea sa
Alerg în patru labe și schelălăi
latru, urlu, —
se prăbușește-n catedrală turnul
cel răsucit și idolatru.
Alerg în patru labe după el.
Nu-l îngropați niciunde,
urlu, strig,
mai așteptați vreo zăpadă
vreun frig
sau din cocoși un cucurig.

10 iulie 1981

Către Florin

De frig dormeam în burta unui cal
ce mă mai amețea mai aburind
fostul meu deal, fostul meu val
trecutul cucurind.
Și se făcea un pescăruș lunetă că-mi apare
un pescăruș subțire din ochii lui scotea
din care — un pescăruș lunetă
spre marea fără valuri se-ndrepta
mai îndreptînd un pescăruș lunetă
spre cel care plutea
care din ochi un pescăruș lunetă
spre marea fără valuri îndrepta.

Privire tu întoarce-te la mine
de vrei să vezi un val rostogolit
azi n-avem soare, azi ne este bine
tot orbul este azmuțit.

10 iulie 1981

Către Valeria

Linie trasă de aripa unui vultur
peste verbul cel înfricoșat
mă mai uit și mai mă tulbur
la o poartă de palat.
Las în jos din ochi eu lira-mi
care mult m-a fost cîntat
cînd din mila-mi, cînd din sila-mi
mă făcuse împărat
pe un vers pierdut sub vulturi
cînd tu stai și nu te clatini
ci doar pletele îți scuturi
de vedenii și de datini

10 iulie 1981

Spirit de haiku

variantă

Dacă gleznele unei zeități alergînd
prin crengile de tei
sînt însuși mirosul de tei,
atunci
ce este mirosul de arțar ?

stela vinițchi

absență

S-au scurs pe sub porți clipele ninse,
tăceri cu aripi imaculate, ucise,
s-au consumat pe negrele pajiști
turniruri, focuri,
războaie mari de vise

absență, honey, absență
adevărul s-a cuibărit in oasele tale
de fum,
ne caută potecile, ne cresc mereu inapoi
ca niște romane proustiene,
să punem aici, să așezăm intre noi
citeva adinci paranteze

(un orb își potrivește singur lumea
in orbite) și vintul,
vintul devastindu-ne ochii
(eram o plajă, la marginea noastră
se roteau corbii)
și aerul acela sumar
și fuga planetară
dacă nu-i prea tirziu dacă nu-i prea amar

nisip în migrare

cerul nostru nisip in migrare
copii de aur își trec unul altuia
cercul
la poarta zilei bat morțile-n floare
vise ca vintul fac să tremure schimbă
conturul de apă
al lumii

pămînt

peste
furtuna stelelor :
glasuri
peste
furtuna de glasuri :
pietre
sunete sparte ingeri cu boturi
pătrate pipăind lunga silabă
de noapte
smuls ingrozitoarei lacomei porniri
dintele
ca fumul ca așteptarea ca primăvara
ca umbletul ca tutunul
pe-un cimp mișcător ca dimineața ca umbra
ca riul
peste
furtuna de pietre
pămint :
suflet adinc
peste peste
înțelesul cel nou sfredelește

o vale albă albă rugă

o lacrimă
și dimineața ne spune pe nume
și depărtarea se desface petală cu petală

gabriela negreanu

Nu, mirajului vorbei

cuvinte muzici stearpă armonie
nu prin verbal fluid supunem timp
centura voastră dincolo de mine
cuvintul pentru care nu-s clădit

mă vreți cum tiparele vorbelor voastre
o cer ;
cu ochii mai adinc și mai sonor am vorbi
nedevorat de spunere, timpul
carnal și autentic ne-ar fi

nu mirajului vorbei, știutul catharsis
știutul mortal echilibru, comodul consens ;
abruptul il vreau, ciocnind bolovănoasă
mirarea
stupoare profundă, efect subteranului sens

barocul meu crispat, armură vie
destin perplex — deschisă simetrie
1968

Secțiune pe viu

irealitatea se carbonizează
copacii înșiruie sirme ghimpate
ca o rodie pleznește cerul
in haosul elementelor
primordiale

...pe care le-nghite
cenușa
pe care-n adincuri le sfirtecă
focul
o pasăre va aprinde cu ele inaltul, —
dar Taci ! — aici niciodată nimic
nu e veșnic

La Minunea — Minunilor

veniți să vedeți Minunea-Minunilor
despre ea se tace in gura mare
dacă nu credeți deschideți radioul
sau uitați-vă la televizoare

ei da, ii veți auzi pe ei, inspirații
cum vorbesc numai și numai de ea
regizindu-și divinele lor expiații
(cu Cifra Șapte, cu Lună, cu Stea...)

este ea, capricioasa zeiță
ea acordă și retrage vederea cui vrea
cel puțin așa vorbesc unii
pe care-i atinse razant aripa sa
gindul impunge timpul
umerii saltă in valuri

spaima apropie buzele
o vale albă albă'rugă
se cască-n interiorul căderii :
fruct al neputinței albastre :
ieșire
la marea tristeții

și iată

Cucerirea a fost inscrisă in cele
mai aspre silabe visc și lauri
aduși in lumină

Înălțate steagurile subțiri
ale zilei buze ca fluturii
in grădina senină

Cucerirea a fost inscrisă in cele
mai vaste silabe
și iată
o mare față indoliată
se-apleacă peste noi
și ne tulbură
timpul

aproape ca o iubire

Aproape ca o iubire
pe galbenele metereze de soare
se-naltă moartea cu tot fastul
cu toate tainele
aproape ca o atingere de mîini
sau de raze
ca un pas nou intilnind
in umezeala pămintului căldura
celui rămas fără
gînduri ascunse fără speranțe
fără gesticulări inutile
pe marile metereze de soare
fața tăiată a morții aproape
ca fața iubirii

în palmele noastre eterne

cerul e roșu fericirea aleargă
pe cimpuri incrucișind viața
cu moartea cintind aleluia
ca o fată nebună

timpul
își coace fabuloasa viziune
ca o piine universală

simburi simburi simburi
se cerne
cenușa lumii
in palmele noastre eterne

o, cîte întîmplări

ceva din savoarea acestei mișcări
acoperindu-mi buzele
cu lumină
din zborul din prea vechiul castel
prea singurul prea
robul zilelor
de mii de ori să dobori soarele cind veacul
își stoarce
creierii pentru o rimă
și la marginea mării se spală cuvintul
de ceață
și la margine de păcat
și geometria durerii
și pescărușii
ceva din basmul grelelor pleoape
deschizindu-se peste lume
ca niște coroane ca niște convoaie
fabuloase-n deșerturile
clipei
o, cite intimplări neștiute cite zburătoare
pe streașina mea
de vis
ștergindu-și aripile de-atita lumină
ingeri albaștri intră-n
grădină

pare că-i poți închipui lesne cuprinsul
dar unde se duce și dincotro vine
n-o să aflați de vă holbați cu tot
dinadinsul, —
și nici ce legătură are asta
cu mine

Proiect de western

evenimente, memorabile scene
din bici pocnindu-le cărăuși, surugii —
ca-n poveștl ! —
măcelari hăcuind secvențele, programat și
alene
cu barde apărute la timp de după
imprevizibile vești

felii de evenimente, istorii secrete
scalpuri pe care măcelarii-eroi le desprind,
le cinstesc
enumerabile vite salivind la gindul unor
experimente
in care ciini — abatoare cu zgirciuri și
țeste umane păzesc

insuși creierul stors cu mărar și piper și-apoi —
Baaaang !...
punțile-s rupte intre cel care taie,
cel care plinge
sufletul luindu-și zborul ca un
superb-fantomatic mustang
din preriile înăbușite in singe

Stronțiu radioactiv

Intre atitea urale
și chiote — dezlănțuirea
instinctelor, frenezia
reflexului ne-
așezat, — umbrele
crescind din senin.
Dind iama
in suflete, apoi
in minți,
apoi
in tot ce rămase.
Nebuni și carene stilcite,
herghelii, cavalcade,
in urmă pereții timpului
prăbușindu-se.

Chingile

Chingile in care sint strinsă
mai puternice sint decit cele
de fier
Lanțurile care-mi atirnă de mîini
și picioare
mai ușoare ca aerul, mai periculoase
ca magma solară
Cărarea mea risipită de vinturi
cărarea mea nevăzută cu ochiul
mai dreaptă este ca raza de lună
Drumul meu
oricit de neînțeles
oricit de incilcit și singeros drumul meu
legat și liber deopotrivă el este
ca focul de stele, ca matca
de ape. Deci nu mă căinați
chiar dacă pare că-mi auziți / geamătul
prin intuneric, chiar dacă
fața pare a-mi plînge-n
țărină.

Iubire de-a pururi

Singur te voi lăsa, cu infinită
bucurie privi-voi
lipsa insingerată din tine

mioara dorobanțu

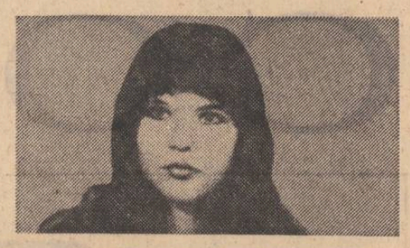

LADA DE ZESTRE

Bunicul nu trebuia să moară ! Nu-mi spusese toate basmele ! In fiecare seară mă amina : „mai este și miine zi, mai este și miine seară". Și eu il credeam. Dar m-a mințit, m-a mințit pentru că ziua aceea nu a mai avut o seară, o seară de basm, cu boabe coapte pe plită incinsă, cu miros de gutui și turtă de mălai bine rumenită in sobă.

A avut o noapte de veghe, de șoapte neînțelese, de „hai, du-te la culcare, că stăm noi aici", repetat de o altă voce, o voce care nu-mi plăcea. As fi vrut să n-o aud.

„Noi !" Cine sint ? Mă uitam mirat cind intrau pe ușă cite unul, îi urmăream cind își luau un scăunel și se așezau aproape de pat, in rind, cu ceilalți, purtind aceeași intrebare mută in ochi, intrebare pe care eu mă impotriveam s-o citesc. Intorceam capul spre bunicul muribund din patul cu multe perne. Desi as fi vrut din tot sufletul să nu mă preocupe decit bătrinul, acești oameni, veniți pentru prima dată in căsuța noastră, mă siciiau. După șusotelile lor tot mai insistente, tot mai inflcărate și care se stingeau brusc in fața fruntii mele ridicate de pe genunchi, mi-am dat seama că nu se vedeau acum intiia dată. Și apoi spuneau „noi".

Eu și bunicul nu ne aveam decit fiecare pe celălalt. La gindul acesta imi veniră lacrimi in ochi. Le-am șters pe furiș, nu de rușine, ci ca să nu găsească iarăși motiv să mă trimită la culcare.

★

Un șantier... o baracă din scinduri, cu geamuri care nu se inchideau bine, ceea ce făcea ca in camera mare cit un salon să fie frig și vara și iarna... Un bărbat, care venea de la lucru și mă intreba „ce faci, măi Nebunică ?", mă mingiia pe cap de două ori, apoi se aseza la masă ; un bărbat care mă lua uneori in plimbările lui pe șantier prin locurile peste care trecuseră buldozerele, un bărbat care-mi arăta cu țigara-n mină, unde va fi cutare secție și cutare furnal și cutare hală: un bărbat care era tata.

...O femeie tinără, blondă, tunsă scurt de tot, care purta pe cap, ca toți bărbații de aici, o cască de protecție, pe care abia avea timp să si-o arunce pe un scaun cind se apuca de gătit in pripă, o femeie pe care muncitorii mai in virstă o strigau „măi, băiete", o femeie care era mama... Țin minte că atunci o iubeam, sau așa cred, pentru că o ascultam fără să-i intorc vorba — lucru care nu mi se intimpla cu alte persoane. Făceam tot ce-mi cerea, fără să fie nevoie să repete sau să strige la mine. Nu-mi amintesc să o fi văzut vreodată imbrăcată in rochie și nici nu mă miram că, la lucru și acasă, purta aceeași salopetă bărbătească, murdară de ulei, de rugină și praf, găurită in citeva locuri de țigară sau sfișiată de sirmele ce se găsesc la tot pasul pe un șantier ca al nostru.

Hm ! Șantierul nostru ! — așa-i spunea bunicul. Pentru că a fost șantierul pe care ne-am cunoscut noi doi și care ne-a legat pentru totdeauna. După incendiul care a mistuit aproape tot, bunicul a făcut cerere de pensionare și ne-am retras aici. Avea de multi ani virsta de pensie, dar îi era urit gindul de-a sta singur, cu ofurile lui. Ofuri avea și pe șantier — cred eu, pentru că era tot timpul morocănos, incruntat și nu lega vorbă cu nimeni. Numai la „bună ziua" abia dacă răspundea infundat, subliniind salutul ca un semn din cap. Oamenii il credeau mistuit de o mare durere și i-o respectau. La inceput au căutat să-l iscodească și să-l atragă intre ei ; mai tirziu au renuntat, și el a fost multumit. Mama, femeie miloasă, i-a zis de citeva ori să vină să mănince ceva cald la noi : .....că nu poate omul să se țină numai cu uscături !" A mormăit ceva ,a incruntat mai tare din sprincene și-atit. Mama nu s-a lăsat și de-atunci, din cind in cind mă trimetea pe mine cu un sufertas cu mincare caldă. Mă primea in ușă dar nu zicea nimic. Lua ce-i aduceam, in tăcere, mă mingiia incet pe cap cu mina lui mare, făcută căus. Asta ținea loc de multumire.

— Mănincă acum că sint calde ! repetam eu ce-mi șnusese mama. El dădea din cap de citeva ori, dar nu eram sigur că auzise vorbele mele, pentru că gindul lui era departe de mine iar mina lui luneca in mod mecanic pe capul meu. Mai stăteam puțin și după ce vedeam că nu spune nimic nici de astă dată, mă intorceam pe călciie și fugeam. La inceput nu m-a primit in casă. Auzea cind veneam și-mi ieșea inainte, trăgind ușa după el.

Mă duceam uneori și fără motiv : deschideam ușa și intram. Il găseam pe marginea patului, cu ochii proptiți de o ladă veche, nu prea mare. Se mai vedeau și acum amorașii printre ghirlandele de trandafiri de pe capac, și balaurii verzi, cu limbi roșii multe la număr, ce păzeau cele două incuietori lucrate in aramă. Două lacăte de-o formă ciudată — două nuci — imi stirneau curiozitatea, ca și lada de altfel.

Sau il găseam aplecat asupra lăzii pe care o ungea cu un amestec de gaz și ulei, ori numai o ștergea de praf cu o cirpă, și o freca apăsat pină o făcea să strălucească. Celor două incuietori le curăța incrustațiile cu un betișor de chibrit, apoi le ungea și pe ele și le freca pină luceau. Camera lui era la fel de neprimitoare ca și el. Un pat de campanie din fier, cu plasă de sirmă, peste care erau aruncate două pături cazone. Se mai afla in incăpere o masă de scindură, ce avea un picior preptit cu pietricică, o masă pe care se afla mereu o cană mare cu apă,, un pahar gros, așezate pe o tavă de tablă, alături de un șervet ce infășura o lingură, un cuțit și o furculiță. Sub masă — un scăunel cu trei picioare, cioplit in lemn, care a devenit mai apoi al meu. O sobă de tablă și dedesubtul ei un lighean din acelea ce vind țiganii zlătari cind trec prin sate, iată tot ceea ce constituia inventarul acestei camere. Nu pot spune nici azi, dacă bunicul mă atrăgea aici sau lada.

Aveam aproape patru ani cind am auzit pentru prima dată vocea bunicului. După ce îi dădusem sufertașul cu mincare, uitindu-mă prin incăperea pe care acum o vedeam pentru intiia oară, am zărit lada. M-am apropiat cu pași repezi, ingenunchind lingă cele două lacăte strălucitoare. In clipa in care mina mea a atins una din cele două nuci, am auzit glasul infricoșător al bunicului :

— Pleacă de-acolo !, și o mină uriașă parcă, m-a smuls, aruncindu-mă lingă ușă. Pentru că n-am înțeles nimic m-am pornit pe plins și-am ieșit in goană. Citeva zile am refuzat să-i mai duc sufertașul, fără a-i mărturisi mamei cauza. Intr-o dimineață, a venit la mine, pe cind mesteream ceva cu niște cuie și un ciocan in fața barăcii noastre. Fără să spună o vorbă mi-a dat două portocale. Apoi a plecat. L-am privit lung. Umerii ușor alunecind intr-o parte și alta păreau că poartă pe ei greutatea pămintului. Bătrinul acesta inalt, puțin adus de spate, bătrinul acesta străin căruia eu îi ziceam „bunicul" imi simțise lipsa. Am privit cele două portocale și am înțeles că imi cerea iertare așa, in felul lui....

Apoi, noaptea... explozia... incendiul.. Mama s-a sculat buimacă „Pavel" a fost singurul ei cuvint, un gind care s-a făcut auzit. Trăgindu-și din mers salopeta, a fugit la tata care lucra pe furnalul cel mare, fala viitorului combinat chimic ce se ridica aici. Așa mi-a povestit bunicul mai tirziu. De unde a pornit explozia nu se știe. Sau nu mi-au spus mie.

Am rămas in casă plingind, ințelegind că s-a intimplat ceva rău, fără să pot pricepe insă mai mult. Vedeam flăcări mari aplecate toate in aceiași direcție de vintul ce se stirnise de cum prinsese-n nări miros de foc. Flăcările veneau tot mai aproape ; un geam s-a spart, m-am pomenit luat pe sus și aruncat intr-un camion. Am văzut focul depărtindu-se, făcindu-se tot mai mic, apoi motăind in aerul rece al nopții, in cimp, auzeam tipete de copii și voci ascuțite de femei care se jeluiau. Eu ședeam călare pe lada — lada bunicului — și avem in spate o haină, o pufoaică bărbătească. Cineva a venit pe drum, toți s-au mișcat către el, am auzit murmur crescind de voci, iar o femeie a cerut o comfirmare :

— Și mă-sa și ta-su...?

Cel care a venit s-a apropiat de mine, m-a luat in brațe și atunci am deschis ochii; era bunicul....

De-atunci nu ne-am mai despărțit. A găsit căsuța aceasta unde m-a adus pe mine și lada. Nu venea nimeni la noi, iar noi plecam rar de acasă, după mincare. Nu, nu l-am văzut pe bunicul vorbind vreodată cu cineva.

Și-acum... „noi" !

Cine sint ? Și de ce-au venit ?

★

In noaptea intunecoasă, in focul care ne-a alungat din culcușul cald, pentru a ne dogori in plin cimp, eu mi-am continuat somnul pe ladă. Fără să-mi dau seama și fără ca bunicul să-mi spună ceva devenisem totuși paznicul suprem al comorilor ascunse de ea. Bucuria ascunsă și involuntară, datorată acestui fapt, m-a făcut să mă intind pe toată suprafața ei ca să nu rămină nici un loc unde s-ar putea aseza cineva. Priveam flăcările și nu înțelegeam mai nimic. Cind simțeam că se apropie cineva de mine, inchideam ochii prefăcindu-mă că dorm. Inima mi-era invadată de sentimentul importanței mele, ca om de incredere al bunicului. Habar n-avem ce ascunde lada cu pricina, dar o voiam plină cu ciocolată și portocale, din cele care-mi dădea uneori bunicul. Mai tirziu, cind am inceput să înțeleg vorbele celor mari, mi-am dat seama că lada de zestre — căci era o ladă de zestre veche — atrăsese privirile si vorbele tuturor din șantier, prin strășnicia cu care bunicul o păzea. Cei care-l cunosteau pe bunic de pe alte șantiere, povesteau cu haz cum isi făcea el intrarea la serviciul „Cadre", avind in spate lada și cum își completa fișa de muncă stind pe ea.

—O fi avind aur in ea, bani ! gindeau femeile mai ales, —puține de altfel, pe șantier — care se amestecau intotdeauna in vorba bărbatilor. Povestitorul ridica atunci din umeri, supărat mai mult de intrerupere decit de părerea femeii ; nu mai continua și se făcea un moment tăcere pină cind cineva schimba vorba. Lada totusi continua să preocupe gindul atit al vechilor tovarăși de lucru ai bunicului cit și ai celor care abia il cunosteau.

In zorii zilei, cind a venit camionul să ne ia, doi muncitori mai tineri, și care pesemne, ignorau poveștile despre bunic și lada lui, s-au apropiat de ea, vrind s-o suie in camion unde eram eu. Dar un gest al bătrinului cit și mormăitul lui amenințător i-au făcut pe cei doi să se uite unul la altul mirați și să renunțe.

...Chiar și aceștia care veniseră și susoteau acum aproape de patul bunicului, aruncau priviri fugare lăzii noastre — căci, incepusem să țin și eu la ea, ca și bunicul, fără a-i cunoaste taina. Imi închipuiam că in șoaptele lor, auzite dar neînțelese, era vorba tot de comoara bunicului. Și-mi răsărea iar in minte intrebarea : cine sint ? Și de ce-au venit ?

★

Ziua aceea nu a mai avut o seară: a avut o noapte de veghe, grea, sfirșită cu un suspin de usurare —al bunicului, care scăpa de povara care îi apăsa sufletul și care se lega in mintea mea de lada de zestre.

Lacrimile-mi curgeau pe obraji, și de pe barbă mi se prelingeau pe piept. Priveam fața incruntată a bunicului. Sprincenele adunate la baza cutelor de pe frunte și buzele strinse sub mustața ingălbenită de fumul țigării, păreau că refuză să trădeze taina lăzii lui. M-am simțit dat incet la o parte, și abia atunci au auzit șoaptele crescute la glas. Dar tot nu înțelegeam nimic din ce spuneau. M-am așezat pe lada de lingă căpătiiul patului, mi-am adunat genunchii la piept și cu fruntea sprijinită de ei am continuat să pling. Nimic nu m-a putut clinti de aici pină să-l scoată pe bunic din casă și să-l pornească spre cimitir. Acesta a fost ultimul meu drum făcut impreună cu bunicul. Cind au inceput să cadă bulgării de pămint, am fugit ingrozit. Acasă am incuit ușa și m-am trintit plingind pe pat, pe patul care ascultase basmele bunicului impreună cu mine. Fără să vreau m-a furat somnul și m-am trezit cind soarele se pregătea să treacă in spatele dealurilor. Am ingenunchiat lingă lada noastră. Acum rămăsese a mea. Nu știam dacă s-o deschid. Aveam cheile in palmă dar nu mă hotăram ce să fac. Am mingiiat, ca de atitea ori incuietorile lucrate in aramă, păzite de fioroși balauri cu șapte limbi roșii. Am descuit un lacăt, apoi pe celălalt și inima-mi bătea să-mi sară din piept. Am intors capul spre patul unde ar fi trebuit să fie bunicul și să mă oprească, dar ochii mi s-au umplut de lacrimi. Capacul a scirțiit cind l-am ridicat. Am tresărit. Nu știam dacă am voie să aflu secretul care ne unise pe noi doi.

La inceput am privit inăuntrul ei, fără să ințeleg ceva. Am inceput să scot rind pe rind din ladă și să le așez cu pioșenie pe patul bunicului, lucrurile ce se găseau acolo : o păpușă fără o mină și cu nasul mincat de vreme ; un costum național de țărancă, cu fluturași mincați de rugină și cu multe găuri făcute de molii și de timp, un smoc de păr bălai legat cu fundă roșie avind atirnat de el un bănuț mic de aur — motul unui copil. Am mai scos niște scufițe și pieptărașe de copii, făcute din pinză aspră de cinepă, ingălbenite de vreme. Alături o ghetuță prin talpa căreia putea trec un degetel de copil, am găsit o carte de rugăciuni, cu poze de sfinți. Apoi am dat la iveală un pachet de scrisori legate cu o șforicică, un rest de abecedar, niște ochelari rotunzi fără o lentilă, un ciorap impletit numai pe jumătate, cu cirligele ruginite de nelucru, o mască din blană de iepure cu dinți de fasole din acelea care văzusem pe obrazul flăcărilor din sat in noaptea Anului Nou, cind porneau mascați pe la case să ducă urarea lor de fericire, bogăție și sănătate. Am zimbit și punind-o pe obraz m-am ridicat, vrind să mă privesc in ciobul de oglindă aflat pe masă. Ochii mi s-au oprit pe fereastra dinspre prispă. Cei care păziseră ultimele suspine ale bunicului erau acolo. Cine erau ? Și de ce veniseră iar ?

alexandru horia

Rezumat

In lipsa cuvintelor
vă prezint mina mea cu cinci degete
ca un rezumat

toți patinatorii sint frumoși

simțurile merg cu tălpile goale
pe cioburi
am atitea de spus
că-mi curge singele din nas
mi-am virit trupul in sac
și-l car in spinare

ce singur e cel care fuge de moarte.

O cheie în iarbă

Nu putem traduce o frunză
in limba cailor
nu avem unități de măsură
pentru singurătate

un măr mă opărește in palmă

vreau să spun ceva
dar cuvintele sint pătrate

mi-e gura plină de singele tăcerii.

Epilog

Port in buzunar
ochii unui copil
poți despica firul in patru ore intregi
dar ce frumos a fost odată

. . . . . .

un om vine cu o sirmă la mine
maturitatea lui
imi crestează obrazul

. . . . . .

toată filozofia mea nu valorează
doi bani

. . . . . .

imbătrinesc ca o stropitoare.

Cîntec amar

Te-am așteptat
pină cind a plesnit
varul pereților
pină cind au crescut buruieni
printre clapele pianului

acum paharele cad singure
de pe masă
și-un fluture negru umple camera

mă lovesc de muchiile tăcerii
sint singur ca o călimară

Poezie mută

E zgomot de garoafe
te privesc pină cind
mi se oprește respirația

vreau să te mingii
dar mi-e frică
să nu-ți dărim capul

nu pot vorbi
te iubesc cu oasele

Recurs la destin

Urmare din pag. 1

uciși și urmașii lor au trăit cea mai cruntă mizerie a soartei, neamul lor aproape că s-a și pierdut, sărăcia din case s-a mutat apoi și in cimitir, ei n-au avut nici măcar o cruce acolo și n-au avut pină la urmă nici măcar acel simplu și uscat dreptunghi de pămint. Și golul acesta aproape geologic a trebuit și a putut fi umplut de un sacru sentiment al ideii de tezaur. S-au născut legende, s-au născut povești. Și, mai mult, un țăran a putut vorbi intr-un tribunal și-a putut da o replică pe care abia peste o sută și ceva de ani, o vom mai putea auzi — și unde ? — la Paris, ca metaforă a unei doctrine filozofice. Orgoliul mă face să spun că nu anii care separă un eveniment de celălalt contează și nici altceva, distanța geografică dacă vreți, ci acest amănunt care pentru mine este tot de ordin existențial : intre locul unde a fost expus prima oară in altă lume tezaurul, la Paris, și strada, clădirea, clubul unde se adunau marii gînditori ai mijlocului veacului acesta, existențialiștii, nu-i decit o bătaie de gind. Am străbătut-o de citeva ori și am incercat să-mi imaginez cum va fi arătat acel țăran care, pentru sinceritatea și profunzimea replicii sale, s-a intors abia după citeva luni acasă — căci sinceritatea — nu-i așa ? — trebuie să mai dea și niște explicații uneori, și trebuie să se mai și explice pe urmă — și cu asta, gata, vom mai vedea. Citeodată cred că am mai bine de-o sută, o sută și ceva de ani, și, de ce să n-o spun, chipul țăranului acéla il văd ca pe o umbră a marelui tezaur iar replica sa mă ingrozește :

— Cu ochii, domnule, a răspuns el, că eu doar cu ochii mă satur, mă satur din ochi...

cecilia bucur

Din violeturi vin la mine

Din violeturi vin la mine
cu umbra lor cu tot
multiple sepii.
Au gurile subțiri ca vîrful ierbii
și de la glezne
pînă la ochi mă rod.
Sînt dulce pentru ele pradă,
în văzul sterp al unui zeu
și limbi sătule și amare
spre ghemul roșu de sub sîn
se-ntind mereu.

Într-o baie de somn

Într-o baie de somn
mă voi scufunda toată.
Voi desface ușor
legăturile de la încheieturi și subțiori
și toate tainele mele de fată.
Egal cu mine
va fi numai somnul
și-un înger sătul
de-atîta privit spre lume.

Gloria

Poate aburul ieșit din mîinile mele
te va îndupleca.
Unghiile tale sînt teci
și poate ai să vrei
să mă iubești pentru viața mea.
Eu nu ți-aș cere nimic
și nu ar fi un schimb
dacă tu vei fi atunci caldă
iar eu voi trăi pentru un nimb –
o spirală
ca o rană ce nu se închide –

Ceva îngăduit

S-au rupt baierele inimii
și ceva plutește-n gol.
Nu seamănă a liniște,
nu pune întrebări
și semne mii
de-apus și răsărit
din loc nu pot să-l miște.

Ceva îngăduit
de umbra umedă a ochilor.

Am mai înghițit o duminică

Am mai înghițit o duminică
pentru că toate sărbătorile
sînt gri.
Toate au devenit văduve
prin consens
Aerul din ele s-a înnegrit
și s-a scurs în călimări.
Sufletul e dens
ca o statuie din ipsos
și nu mai cere violete marine.
Am mai înghițit o duminică
și sufletul a crezut în ea.

Aproape ninge

Aproape ninge
în camera aceasta goală.

Rădăcinile mele
ușor aburite de-un somn nedeslușit
stau ascunse.
Zeul zilei
mă împarte fără soț
la infinit.

Cineva peste lume
ne îngăduie pe amîndoi.

Vine o străină plină de vestminte

Vine o străină plină de vestimente
și-mi cere ceva.
Îi spun că nu se poate,
că-i fără minte
și atunci mă apasă încet
cu deget uriaș și blînd.

Cuvintele mele stau în somn
ca niște cățel de lup
și ea mi le cere.
Îi spun că nu se poate,
că-n buzunarul ei cel negru
încap lumi nenumărate
dar cum să-i dau de suflet
cățelii mei cu dinți de lapte ?

Mai am o mînă levantină

Mîna dreaptă are cinci degete
și un arc de os.

Mai am o mînă levantină
ușor nostalgică
și foarte feminină.
Mă uit în ea ca-ntr-un ocean
și-adîncul nu i-l văd,
doar linii fără an.

Din lună cad semințe
peste multiple adunări
de nopți și zile
ce vin mereu pe-aceleași scări.

ion zubașcu

BĂTRÎN MINER ȘI TÎNĂR SCRIITOR

— Rînduri către vechiul meu prieten —

Desene de
Simona Pop-Bărbulescu

multă vreme am crezut că sîntem poeți prin naștere iar oameni doar întîmplător. Cînd, iată, amîndoi am descoperit la vîrsta pe care o avem că prin naștere sîntem oameni și poate numai din întîmplare artiști. Îmi amintesc că îți scriam doar în clipele de creație sau în cele care prevesteau creația. Mi se părea că nu mă pot atinge de cuvinte decît ca poet dar iată că pot vorbi cu tine în primul rînd ca om și numai în cele din urmă ca artist. Mi-era teamă de banalitate, de locul comun, voiam ca fiecare rînd să fie excepțional, fierbinte și original, ca și cum întreaga istorie ar fi stat în spatele meu și mi s-ar fi uitat peste umăr să vadă ce fac în fiecare clipă și să mă tragă la răspundere pentru fiecare cuvînt. Așteptam starea de excepție ca să-ți pot scrie, clipa aceea unică făcută anume pentru noi doi dar abia acum descopăr că tocmai locul comun și cuvintele simple sînt cele mai încărcate de viață și de adevăr. E ușor să fii excepțional, e foarte greu să fii normal, să fii pur și simplu așa cum sînt toți oamenii, în rînd cu rînduiala lumii cea dintotdeauna.

Mi se părea că mai ușor putem ajunge la cuvintele veșnice dar cît de greu și după cît amar de vreme am reușit să fac din adolescentul cu capul în nori care am fost, omul cu picioarele pe pămînt care sînt ! Altădată fugeam printre stele și numai acolo, în izolarea clară a cuvîntului esențial mi se părea că putem fi prieteni și iată, am descoperit acum la maturitate că veșnicia nu începe dinspre cosmos către om ci chiar de la picioarele omului încolo către ultimele zări ale posibilului, că veșnicia poate începe chiar din privirea copilului tău, chiar din sînul femeii tale, din blîndețea mamei, de la prietenul singur din gînd pe care l-ai părăsit de multe ori pentru a te regăsi pe tine însuți și a face posibilă astfel o nouă întoarcere către el, cel bun, cel iertător și cel statornic.

Am citit zilele acestea cartea „Amintiri din roșu de Moisei" scrisă de un țăran-miner din satul erou, Ion Tomoiagă Maramureșanu, în care autorul își povestește pur și simplu copilăria. E **o carte de viață**, nu de artă ! După ce am citit-o m-am întrebat aproape stupefiat de gravitatea întrebării : cînd voi putea scrie și eu o carte în care să-mi povestesc copilăria cu atîta naturalețe ca Ion Tomoiagă. Tu ai putea scrie o asemenea **carte normală**, vie și sănătoasă, fără nici un complex cultural ? Desigur, pentru noi, cei cu ambiții literare, problema se pune ca această carte să aibă și valoare. (Bătrînul nu și-a pus o asemenea problemă. El a scris pur și simplu o carte !) Dar ce mă fac cînd știu că am valoarea dar n-am cartea care să întrupeze această valoare, s-o facă vie și omenească ? Dacă n-am o haină pe măsura zeului totul e zadarnic ! Am ieșit din faza naturală în care să-i putem suporta pe zei în pielea goală, asemenea copiilor. (Azi chiar cei mai mici copii sînt îmbrăcați încă din leagăn, în timp ce altădată umblau goi pînă tîrziu în copilărie.)

Au trecut peste zece ani de cînd, într-o noapte, am avut ca orice adolescent care scrie versuri „certitudinea geniului" (ca să zic așa), conștiința clară că în mine locuiește o putere care mă depășește, o forță cosmică, o necesitate de a vorbi în numele tuturor sau de-a mă adresa tuturor și de atunci pînă acum, această conștiință nu m-a părăsit decît în necesarele clipe de deznădejde și nimicnicie, dar încă n-am reușit să încheg o carte limpede care să mă exprime pe de-a-ntregul, care să vorbească despre mine cu puterea, firescul și vitalitatea cu care acest om simplu scrie despre copilăria și adolescența sa. S-ar părea că port în mine o tensiune irezolvabilă într-o formă unică, un fel de desăvîrșire a nedesăvîrșirii. Poate de aceea mă fascinează Renașterea.

Îl cunosc pe Tomoiagă puțin, mai mult din vedere. E un țăran bătrîn, a fost mulți ani miner și acum e atins probabil de silicoză. Pentru el cartea aceasta înseamnă o parte din propria viață pe care a putut-o recupera prin cuvînt. Nu interesează valoarea estetică a cărții, interesează în primul rînd **valoarea umană** a ei, valoarea de document a vieții sale. Citind-o nu văd cuvinte ci un om, văd un miner care în timp ce scrie, chiar în acea clipă, cartea la care lucrează ține locul plămînilor săi atacați de boală. El respiră chiar cu acea carte, cu fiecare cuvînt al ei se umple de viață și durată. Și în clipa aceea nu mă mai interesează doar cartea, mă interesează omul în întregime, destinul său ca totalitate, care mă învață mai mult decît cartea. Iată ce cred că ar trebui să fie o carte : o invitație către om, către un destin, către o epocă. Dacă fiecare carte pe care o citim ar însemna un om cîștigat, un prieten pentru totdeauna, atunci arta și-ar justifica pe deplin destinul ei în omenire. Mă întreb : cînd voi scrie și eu o carte care să trezească într-un cititor oarecare gîndurile pe care mi le-a trezit mie cartea aceasta simplă ?

Ion Tomoiagă a mai publicat un volum de versuri închinate patriei pe care el a cunoscut-o mai adînc decît noi, în galeriile minelor de la Baia Borșa, la anul viitor o să-i mai apară o carte și probabil în fiecare an cîte una. E o lecție pentru noi toți cei ce scriem în Maramureș de ani și ani, și care n-avem încă o carte care să ne reprezinte în măsura în care-l reprezintă cartea sa pe acest artist luat de multe ori în derîdere sau nebăgat în seamă de veleitarii județului.

Pe Tomoiagă au început să-l cam invidieze condeierii de pe aici după ce i-a apărut prima carte și mai ales a doua. Prima, și-au spus ei, a fost o întîmplare, o necesitate circumstanțială, dar a doua ? Un țăran-miner care să publice anual cîte o carte în timp ce noi care avem studii, facem cenacluri, avem chiar funcții, relații, deschidere spre cultura universală, noi nu reușim așa ceva ! Asta e prea de tot ! S-au cam simțit umiliți, ba chiar amenințați unii de pe la noi. E ca și cum ar fi fost excluși de la ceva ce știau că le aparține doar lor dintotdeauna, ca și cum bătrînul le-ar fi răpit o posibilitate numai a lor, le-ar fi smuls un privilegiu care li se cuvenea în exclusivitate. Însă Ion Tomoiagă trebuie luat drept ceea ce este : un țăran care azi scrie cărți la fel de firesc cum altădată țăranii **povesteau cărți** ! S-a schimbat lumea, s-au schimbat și țăranii și felul lor de a-și conserva cărțile de pe suflet. Cînd profesorii de literatură și literații de pe aici îl ironizează e pentru că îl pun pe aceeași treaptă cu ei. Ei se simt puternici prin informații, prin „cultură" și din acest punct de vedere mușul e un incult. Dar în realitate el nu este ca ei, **el este pur și simplu ca el** și judecîndu-l, nu trebuie nici coborît, nici înălțat, ci lăsat exact la locul lui. Faptul că scrie cărți nu exclude posibilitatea ca și alții să mai scrie, dimpotrivă e un îndemn și o lecție pentru toți ceilalți care pot mai mult decît el. Să facă așadar bine și să scrie la un nivel mai înalt ! E ca și cum omul acesta simplu, țăran în tinerețe, la maturitate miner și scriitor la bătrînețe, ar spune : asta sînt, atîta am putut, acum să vă văd pe voi de ce sînteți în stare !

Dar noi nu prea sîntem în stare să facem ceea ce a făcut el (cel puțin deocamdată). El este prin cărțile lui o realitate, o prezență vie în lumină, pe cînd noi sîntem doar niște latențe, niște posibilități, niște virtualități. Însă cea mai umilă realitate e mai presus decît cea mai fantastică posibilitate ! Noi doar am putea fi, el este ! Poate din aceeași rațiune sînt urîți toți cei care se ridică brusc. O personalitate care se realizează în forță îți poate da sentimentul că tu stai pe loc. O existență puternică îți poate crea sentimentul inconștient că tu nu ești și atunci o urăști, o detești, o respingi ca astfel, negînd-o, să te afirmi, să-ți dovedești ție însuți că există. E forma cea mai cumplită a iluziei !

Cred că trebuie să privim tot ce există bun în preajma noastră cu bunătate și să luăm tot ceea ce este drept ceea ce este. Înțelegînd lumea și oamenii, aprobînd mesajele lumii care ne întîmpină de pretutindeni, e un fel de-a ne apropia mai mult de noi înșine, un fel de-a înțelege că totul lucrează pentru noi în timp ce și noi lucrăm pentru toate cîte sînt.

Lumea e făcută în așa fel încît totul să fie în favoarea omului muncitor. Întreaga construcție a universului se întemeiază pe credința în om, pe speranța în om și în conștiința lui ca o șansă unică a materiei universale de a se recunoaște pe sine în singurătatea veșnică a sinelui uman. Universul a făcut totul pentru noi și ne așteaptă. Numai de lupta cu viermele din noi înșine depind triumful și veșnicia noastră. (Desigur, decît un optimism steril e de preferat un scepticism fertil !)

Nimeni nu-l poate împiedica pe om să se realizeze în artă, totul este în sprijinul Marelui Muncitor. Familia numeroasă nu-l poate împiedica decît pe un mediocru să se realizeze (ca și boala, de altfel). Dacă n-ar fi fost familia (sau boala) ar fi găsit cu siguranță altă justificare a eșecului său. Îmi spun : dacă îți iubești femeia, iubirea te va ajuta să te împlinești desăvîrșit pentru că în iubire totul este posibil, este posibil însuși absolutul și convertirea lui în poezie. Dacă nu-ți iubești femeia sau copiii și nu găsești în familie gura de rai complementară, vei putea crea fără nici o constrîngere interioară dar atunci desăvîrșita libertate a spiritului se poate prăbuși ușor în nebunie.

Dar nu se pune problema să fim doar artiști. Putem foarte ușor să fim poeți și să publicăm în fiecare an cîte o carte, pînă la sfîrșitul vieții. Asta nu rezolvă nimic. **Problema se pune să fim mari poeți !** Cît mai mari. Uriași ! Aștri ! Aici e aici ! La aceasta nu se ajunge doar prin muncă sau doar prin beție, sau luciditate, sau extaz, sau nebunie, sau jertfă, sau sinucidere, sau dragoste, sau ură, sau credință, ci prin toate acestea la un loc, prin multe altele și încă prin ceva pe deasupra. Foarte important pentru cel ce vrea să fie un mare poet este să ajungă la credința că lumea are nevoie de el, să descopere punctul acela unic de vedere din care lumea se vede incompletă fără el, nedesăvîrșită și amenințată de o mare primejdie dacă el nu va fi ceea ce trebuie să fie dintotdeauna.

Ion Tomoiagă, așa cum povestește în cartea sa, și-a petrecut copilăria ca slugă pe la diverși stăpîni, la oi și la vite, de-o parte și de alta a Prislopului. A avut atunci prilejul să cunoască Munții Moldovei și ai Maramureșului atît de bine în înalta lor cosmicitate încît nu i-a mai rămas decît să-l cunoască și pe dinăuntru, să ia pulsul mineralelor dinăuntrul lor. Și atunci a coborît la maturitate ca miner în subteranele minelor de la Baia Borșa unde a lucrat pînă la pensionare. A făcut experiența înaltului și apoi a adîncului și se pare că doar la bătrînețe, îngemănîndu-le pe amîndouă, a îndrăznit să se apuce de ultima și decisiva sa experiență : aceea a scrisului. Omul acesta, mai înainte de a pune mîna pe hîrtie, și-a făcut un destin demn de un om care scrie. Acum, la bătrînețe, munca scrisului pare o continuare firească a muncilor sale din anii copilăriei cu turmele pe munți, a muncilor sale de la maturitate ca scormonitor în adîncuri după metale prețioase. Mîna sa obișnuită cu bota de păcurar, apoi cu rocile dure ale întunecimilor subterane se liniștește acum pe hîrtia albă însuflețindu-se într-o muncă nouă pe care numai frumusețea și sinceritatea cuvîntului său i-o pot răsplăti.

Nu-mi pun nici o clipă întrebarea dacă Ion Tomoiagă Maramureșanu este o valoare estetică. Știu ceva mai simplu și mai durabil decît răspunsul la această întrebare. Un astfel de om, dacă se apucă acum la bătrînețe să scrie cărți pline de versuri și de propria lui viață, are cu siguranță un motiv foarte temeinic s-o facă, poate mult mai adînc decît am putea noi bănui. E parcă un impuls ce vine omului acestuia simplu din ordinea cea mai intimă a lucrurilor lumii. Iar prin **valoarea umană a destinului său** exemplar poate fi un reper statornic pentru oricine încearcă să-și așeze viața în lumina lucidă și durabilă a cuvîntului.

marilena vulpe

Cumpăna

O, unde-s caii cu visarea
pierdută-a omului centaur
și unde-s codrii lor din zarea
ce ninge pe un timp de aur

și unde sunt, în așteptare,
flori nenăscute– pe aproape
viscol fierbinte de uitare
vrea cumpăna să o îngroape

cuprinsul ev de îndoială
rotește trist inelul vieții
și caută pe sub beteală
cenușa caldă-a dimineții

Joc

Joc de doi și joc de patru
pe la poartă trece-un gînd
țipă-n urmă glasul spartu'
de un dor ce vine stînd.

Joc de doi și joc de unu
în pereche-i solitar
iar stingherul căpcăunul
fură dorul meu hoinar.

Joc de doi și joc de patru
gînduri se ciobesc pe rînd
și rămîne idolatru
jocul singur lăcrimînd.

Seară

Se face seară-n umbra dintre noi,
în umbra caldă-atunci
și amintită
acum de pasul dus și ochii goi
și de trecuta în păcat ispită.

Se face seară și e frig stingher
cu păsări moarte lîngă cuib
aproape
de sarea mării-ntoarsă către cer
cu fața tristă șiroind de ape.

De mersul vremii

Poveștí amar răscolitoare
și cai nebuni fugind pieziș
cu roata lumii care doare
mă întîlnesc în ascunziș
unde m-am dus ca să mă apăr
de mersul vremii picurat
în za de aur și de scapăr
și în amurgul inundat
de-atîtea vreri nespuse încă
înec heraldic în sublim
durerea lumii nu mă-nghite
durerii ei ascuns mă-nchin

Echilibru

Neliniștita mea cutremurare
și orele clipind neliniștite,
înșelătorul prag de mare
și zarea-n cercuri lin rotite,
neliniștita păcii senectute,
neliniștitul os făcut țărînă,
neliniștea candorilor pierdute,
prin chiar neliniștea stăpînă,
neliniștita mea povară – timpul
cel netrăit și neștiut și dus,
în calea sorții mele e Olimpul
alunecat ireversibil spre apus...

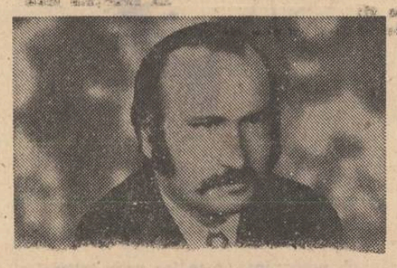

aurel m. buricea

Negarea negației...

privește-n abis mîna stîngă
cum stinge steaua plăpîndă
viața menită pentru altă zidire
cînd trupu-mi e ușă de mănăstire

cărare acoperită de mure sînt
și-s mai greu decît acest pămînt
peste care nînge cu stele de ceară
încît iubirea uită de vară...

și mai stau pe margine de vis
cu realitatea în brațe false
nimic nu aprinde cerul deschis
decît aceste gînduri arse...

Singurătate

Alt răsărit de lună
nînge-n sîngele meu,
din numere vara adună
pămîntul acestui ateu.

Clopote magnetice ard
în memoria nopților de vis,
pe fața lumii lacrima-i fard
și-ntr-o fîntînă ceru-i închis.

Tristă primăvara sîngerează
pe urmele unui copil străin,
bolnav de singurătate-n amiază
din vise răsar fire de pelin.

Sorii negri

ochii mei beau lumina
unei stele apuse în Marea Neagră

iată lacrimile pe obrazul zilei
cum curg din cenușa unui vulcan
în valea magnetică a durerii

o gură de piatră invocă uitarea
cînd printre cuvinte încă putrezesc
miresme de tei din vara promisă
tu care-ai îmbrăcat cerul iubirii

ca pe o eșarfă albastră
peste umerii de bronz ai negației
numai tu pierduto poți înțelege
dacă tinerețea mai are vreun sens
în această algebră de sentimente
cînd orice faptă e-un pas spre moarte
și orice sărut e o rază răsfrîntă
în oglinda unui spațiu secat de speranțe...
virtutea ridică brațele spre sorii negrii
și noaptea înconjoară gîndurile mele
cu alte apusuri de stele...

Numai albinele

numai albinele mai visau
în această limbă universală
acolo obsesia geometriei concrete
zidea hexagoane de gală

pietre albe și pietre negre
pereți de anotimpuri roditoare
leagănă singurătatea unui poet
cum marea munții de sare

în baza doi viața se răsfață
ca o mireasă în hora bucuriei
cînd regina nopții spre cuvinte
deschide fereastra veșniciei

timpul renaște din uitare
și-n cîmpuri logice zborul
acestor roiuri abstracte de numere
poartă pe aripi visul și dorul...

numai albinele mai lucrau
în această limbă universală
acolo obsesia geometriei concrete
zidea hexagoane de gală...

Etica suferinței

Urmare din pag. 1

viitor. Și, mai peste tot, îl urmează „sarea pămîntului", țăranii, veșnic dezmoșteniți de pămîntul pe care-l vor al lor înainte de a trece în el. Dar Voievodul Viteaz nu are timp și nu are daruri pentru țăranii care-i plătesc războaiele. De-abia are timp să dea luptele, să-și lege vreo rană, să primească solii uneia sau alteia dintre împărățiile care-i rîvnesc pămîntul și obidiții pămîntului. „Ce facem cu țăranii ?" întreabă neobosit Sfetnicul domnesc. „Cei care au venit după noi, cu rogojini aprinse în cap, de peste munți". Țăranii a căror singură limbă „e văicărîtul". Și cărora domnitorul le dă o țară. Dar o țară care nu-i vrea, pentru că legile domnești îi ocolesc, e o țară abstractă pentru ei. „Spune-mi, hatmane, — întreabă stupefiat Mihai — ce este pentru dînșii ziua de azi ?" „E... un bănuț, doamne, — răspunde sfetnicul — nimic mai mult decît un bănuț. Adică mai nimic".

Dacă evocăm mereu ideea unui fundal uman cu propria-i și marea lui dramă, trebuie să ni-l închipuim, spectacologic, așa cum îl cuprinde însăși metafora textului : o mulțime de țărani famelici desprinși din timpurii viziuni picturale bizantine, plecați în căutarea „păstorului" care să-i sloboadă, o mulțime care poartă pe creștet blîndul și sfîșietorul protest de foc al rogojinilor aprinse : „Ard ca și copacii cu toate crăcile aprinse. Ard de parcă ar fi păduri. Li s-au aprins acum și umerii. Ești împrejmuit, doamne, cu o cunună de foc...".

Această căldură de trupuri arzînde de-a lungul a sute de ani ar fi trebuit să ajungă să încălzească și frigidul sînge albastru al „păstorilor" de popor. Poate că Mihai ar fi vrut s-o facă : „Simt că-mi face bine căldura... *Nu pricep de ce*, dar îmi face bine" (s.n.). Dar Voievodul Viteaz nu are timp decît pentru lupte. Trupul lui e veșnic apărat de orice fel de căldură sau de frigul istoriei de o armură de luptător. Și iarăși, uneori, într-o scurtă clipită de luare aminte la cele de mai jos, întreabă chinuit: „Hatmane, trebuie să fie destul de amarnic să fii țăran". Dar, deși ideea unei armuri sufletești este o metaforă, mentalitatea de feudal, chiar dacă viteaz, a lui Mihai e o realitate. Așa cum șade bine personajului tragic, psihologia prințului valah e o cunună de lauri pentru țară și de spini pentru popor, de adevăr istoric și eroare socială. „Suferința nu se vindecă decît prin suferință", iată judecata militarului din personaj. Dar de acolo de unde se află, din șaua unui timp de războaie, suferințele țăranilor se văd nu mici ci, iarăși abstracte, suferințe de furnici, suferințe de alt regn.

Justiția istoriei, uneori chiar în sensul etimologic al ei, este un trăznet necruțător pentru umiliți. Desigur, Mihai nu greșește față de țară, de viitorul ei cînd, în fața invaziei turcești sau creștine, alege războiul de apărare în locul unui, poate vinovat, „județ al sărmanilor". Numai că, pentru voievod, aceasta înseamnă „începutul sfîrșitului". În așa fel încît dacă pentru vioevozii noștri patrioți sensul istoriei înseamnă veșnica neodihnă a luptei și, cel mai adesea moartea crîncenă și prematură, pentru țărani, sensul istoriei este *suferința în speranță*. În același „sistem planetar", mișcările pămîntenilor și ale marilor lor principi nu s-au rotit altfel decît heliocentric și acest soare a fost totdeauna țara. Umila ei lumină care i-a însuflețit a părut orbitoare uriașilor fluturi imperiali care i-au dat tîrcoale sau au sfîrtecat-o veacuri de-a rîndul fără a putea sau a încerca să-i înțeleagă trăinicia. Dincolo de prim-planul de o claritate violentă al domnilor și boierilor noștri, Paul Anghel a închipuit un fundal uman fără de care măreția voievodală ar fi părut un spectacol simplist de genul „caraghioz"-ului. Unduitor, poporul acesta de umbre mustrătoare și cuminți trebuie închipuit ritmat de o colosală stare sufletească și aceasta este suferința.

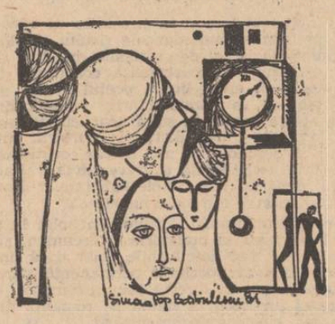

ESEU Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești (XXII)

Se constată lesne că cea dintîi aventură onirică a lui Ioan Vestimie-mortul, întreprinsă prin intermediul „dublului" său, un „dublu" ce refuză încă a se lăsa cuprins de moarte, în chip semnificativ, țintește la redobîndirea condiției de „om comun" și nicidecum la evadarea din chingile acesteia. Mai mult, chiar, se apasă îndeosebi asupra revenirii eroului la starea de perfectă normalitate și din punctul de vedere al sănătății, dovadă elocventă a faptului că înainte de toate instinctul vital este acela care pune stăpînire pe „ființa" din vis a eului său. Cît despre comportamentul propriu-zis al lui Vestimie, ideea de normalitate capătă deplină acoperire biografică, în sens psiho-social, devreme ce întîiul act reflex săvîrșit de erou îl reprezintă intrarea „în cafeneaua sa obicinuită". Întrebarea este însă dacă o asemenea surprinzătoare aderență a visului în vis la datele realității nu-și are totuși limitele ei. Răspunsul coincide în fapt cu însuși efortul de relevare a fenomenului de convertire la „legile" fantasticului a episodului. Procedeul adoptat este acela al „spărturilor" produse în materia epică a visului în vis, odată cu ivirea unor elemente de detaliu care prin natura lor ne dau de înțeles că ceva nu este tocmai în regulă ; anume, că ceea ce ni se pare a fi transpunere în vis pe deplin logică, sieși suficientă, a realului este în fond expresia celei mai paroxistice devieri în anormalitatea lugubră. Împrejurarea că o parte a „stîlpilor de cafenele" îi iau lui Ioan Vestimie jurnalele fără a i se adresa („ei nici nu păreau a-l vedea"), în timp ce este băgat în seamă, prin suspinele lor, numai de „aceia care se deosebeau prin finețea palorii lor sau prin ochii adînciți în cap", indică tocmai această alarmantă intruziune a anormalului. Astfel, adevăratele canale de comunicare cu realitatea fenomenală a însăși existenței nu mai funcționează. Eroului îi este interzis accesul la datele ce probau statutul său de ființă umană. Ceea ce în primul moment pare că reeditează întocmai imaginea realului, pînă la urmă se dovedește a fi un loc populat de umbrele morții, între care se detașează aceea a lui Ioan Vestimie însuși. Precizarea că simpatia lui se îndreaptă îndeosebi către oamenii „cari se deosebeau prin finețea palorii sau prin ochii prea adînciți în cap", după cum și aceea că, la rîndul lor, aceștia înșiși „se uitau la dînsul și suspinau" constituie indiciul de o tulburătoare pregnanță cu privire la adevărata „lume" căreia îi aparține acum eroul. Cu atenție scrutat, observăm că mecanismul care pune în mișcare „jocul" de-a viața reală a „dublului" stă în marea lui capacitate de a mima modul de existență ce aparținuse celuia din care își trage „ființa". Că este vorba doar de un fenomen mimetic și nu de o reîntruchipare aidoma o atestă tocmai apariția șirului de intruziuni ale anormalului în fluxul epico-oniric.

Întreaga subtilitate a demersului fantastic rezidă, așadar, în strania obstinație a fantomei eroului de a se comporta asemenea prototipului din viață. Refuzul sistematic prin care Ioan Vestimie-mortul este întîmpinat în această neistovită cursă de urmărire constituie sursa intimă a dramaticului conflict psihologic la care asistăm în continuare. Tentativa personajului de a se comporta exact la fel cu modul său de existență reală este perturbată mai întîi de ivirea unei inexplicabile neliniști interioare („La apropierea miezului nopții, el simți o ușoară neliniște"). Inexplicabil i se pare și amănuntul că în decursul șederii în cafenea „prin excepție nu avuse nici cafeaua lui neagră". Mirarea sporește în clipa cînd aruncîndu-și privirea pe unul din ziarele de seară întîlnește un anunț care nici mai mult nici mai puțin conține evenimentul propriului deces („Aflăm că astăzi la șapte ore de seară, d. Ioan Vestimie a încetat din viață în urma unei violente bătăi de inimă. Nu putem decît să deplîngem moartea prematură a unui tînăr, care, pe lîngă un caracter solid și demn de toată încrederea, mai avea un spirit plin de observație și multă dreaptă judecată"). Drumul întoarcerii acasă, de asemenea, nu este scutit de anumite nedumeriri. Acum, pe Vestimie îl miră nu numai lumina „nepomenit de dulce" aruncată asupra orașului de o „frumusețe de lună", ci și „ușurința cu care îmblă el pînă ce în sfîrșit ajunge acasă și se culcă". În fine, nici „somnul" în care eroul cade nu este scutit de evenimente avînd același substrat simptomatic. Astfel, aflăm că Vestimie „adormi adînc, foarte adînc, de astă dată fără să-i pese de cancelaria lui de mîni sau de alte treburi". Pe de altă parte, în pofida totalei eliberări de grijile zilei de mîine, „somnul adînc" în care Vestimie-mortul cade nu este scutit de întîmplări greu de înțeles pentru el : „În somnul lui cel adînc auzea însă mormăind prim-prejurul [său] ca niște roiuri de albine, dar foarte trist, foarte melancolic. De mai multe [ori] voise să-și scoată capul, și atunci, încordîndu-și vederea zărea o mulțime de lumini aprinse, dar apoi recădea repede în somnul lui adînc și nu mai pricepea nimic [din] acel murmur misterios și tînguitor de roi". S-a înțeles, firește, că în împrejurarea din urmă Vestimie este martor neputincios la spectacolul funebru ce are loc în prima noapte de veghe la catafalcul său, spectacol al cărui real conținut și sens, dată fiind condiția de „umbră" proiectată în imperiul morții, îi este interzis a le percepe. Iată însă că la începutul celei de a doua nopți de veghe (căci, ziua, se știe prea bine, strigoii nu se arată, „dorm" în trupul mortului !), Vestimie visează că se trezește și că intră în contact direct cu cei aflați în încăpere, adică cu prietenii săi. Episodul este de un dramatism grotesc fără egal. Se află la începutul capitolului al doilea al nuvelei :

„Cînd se trezi a doua zi văzu că era tîrziu seara, iar niște prieteni de-ai lui jucau cărți la o masă. El dete „bună seară" cu un glas cam răgușit și deodată răsăriră toți și se uitară uimiți unul la altul.

Numai unul, care era mai obraznic dintre ei, Alexandru, zise :

— Măi hoțule ! Stai acolo și dormi, doar n-ai poftă să ne stricit **landsquenetul**.

Ceilalți începură a rîde, ba unul îl trase de picior.

Ioan nu știa de ce, dar purtarea aceasta era atît de supărătoare pentru el, încît se sculă și ieși tăcînd din casă".

Mai mult decît episodul „trezirii" lui Vestimie din prima noapte a morții lui, acest al doilea episod, din unghi fantastic, impresionează prin complexitatea fenomenului de întrepătrundere a realului cu irealul ; am zice, prin extraordinara și, totuși, insesizabila acțiune de uzurpare reciprocă dintre cele două „lumi". Este cu totul tulburătoare forța de atracție și respingere concomitentă ce se interpune între ele. Vestimie pare că intră în „jocul vieții" ce are loc în odaie în timp ce prietenii săi se simt și ei, îndemnați a se integra în „jocul morții" al cărui protagonist este el însuși. Totuși, pînă la urmă cele două „lumi" să se despartă, odată cu cea de a doua „plecare" în oraș a eroului. Se observă că și în decursul celei de a doua aventuri nocturne dublul lui Vestimie este întîmpinat de alte incidente menite a indica limitele între care se derulează „viața" lui și a „lumii" căreia îi aparține. De pildă, eroul este surprins de faptul că „se culcase dezbrăcat și se trezise îmbrăcat în hainele lui cele mai bune, negre". Sau poartă următorul dialog cu copii ce se joacă pe străzile înzăpezite ale orașului :

„— Măi băiete, cum te cheamă ? îl întrebă el pe unul.

— N-am nume, n-am fost botezat, zise copilul rîzînd. Același răspuns îl dete al doilea copil".

Se sugerează, astfel, că dialogul are loc între strigoiul lui Vestimie și strigoii copiilor morți înainte de a fi botezați.

Spre deosebire de substanța epică a celui dintîi episod cuprinzînd evadarea eroului din captivitatea morții — cum am arătat, un episod prin excelență realist-biografic —, de data aceasta este pusă în valoare cealaltă coordonată proprie alcătuirii sufletești a lui Vestimie ; anume, aceea de ins veleitar și visător, ce își înăbușe cu umilă împăcare față de sine orice impuls de străpungere a invizibilului zid ce-i îngrădește existența definitiv înecată în banalitatea mortificantă. Explorînd această zonă sufletească, în subsidiar, prozatorul dă curs unei foarte pătrunzătoare analize consacrată procesului de defulare prin care trece eroul datorită noului său „purtător de cuvînt" care nu este altul decît eul său proiectat dincolo de moarte. Episodul aventurii amoroase dintre Vestimie și „princesa B.", „roșie ca o roză blondă", „una din frumusețile orașului", constituie poate unica pagină de proză românească fantastică în care este supus analizei epice un asemenea straniu caz de bovarism erotic masculin. Revenind la tema fantastică a nuvelei, evident că și de data aceasta semnalele avertizante, investite cu funcția de a marca natura oniric-macabră a visului localizat în visul morții lui Vestimie nu întîrzie să se arate. Avem în vedere amănunte precum acela din care rezultă că la apariția înamoratei perechi pe scările ce duc în camera de dormit a „princesei B.", soțul acesteia se arată complet indiferent. Sau acela în care este relatată sosirea clipei de la miezul nopții cînd, din nou, pe Vestimie „îl apucă un frig în spate" ; ceea ce, evident, îl determină să părăsească numaidecît locul nesperatei fericiri și să se întoarcă acasă.

Urmînd cu rigoare realistă scenariul impus de realitatea originară pe care se sprijină, cel de-al treilea capitol al nuvelei se fixează asupra ultimului interval de timp din „viața" lui Ioan Vestimie-mortul. Interesant este că acest

capitol, neterminat, face loc unor întîmplări ce se petrece în timpul zilei. Ele cuprind visul anticipativ al propriei înmormîntări, vis „trăit" de Vestimie în timpul obișnuitului somn de după aventura erotică din cursul nopții trecute. Sigur, se poate glosa îndelung și subtil asupra chestiunii vizînd numărul cercurilor circumscrise marelui cerc al visului în moarte trăit de erou, întrucît acum ieșirea dintr-un vis și pătrunderea într-altul reprezintă un proces ale cărui faze se succed cu o tot mai mare repeziciune. Ideea ultimă, în ordinea temei fantastico-psihologice a nuvelei, este că duhul lui Vestimie se încăpățînează în a nu ceda în fața presiunii exercitate de moarte, agățîndu-se cu disperare de orice șansă. Dacă întîlnirea cu Ana, fata iubită căreia personajul, ne amintim, îi uitase numele, se înscrie pe traiectoria demersului bovarico-erotic din capitolul anterior, în schimb episodul reîntîlnirii cu prietenul său Alexandru ne întîmpină cu noutăți absolute.

„Trecerea presupusă a duhului lui Vestimie în trupul lui Alexandru în urma unei formule magice — precizează G. Călinescu — seamănă aidoma cu translația sufletului lui Octav de Seville din **Avatarul** lui Gautier în persoana lui Olaf Labinski". Este perfect adevărat, așa se petrec lucrurile ; numai că ceea ce interesează, în ultimă instanță, este originalitatea inconfundabilă a structurii epic-fastastice în contextul căreia o asemenea reminiscență a lecturilor este valorificată.

Alături de **Avatarii Faraonului Tlá, Moartea lui Ioan Vestimie** indică cealaltă capodoperă neterminată a nuvelisticii fantastice eminesciene.

Nicolae Ciobanu

Elegia dezumanizării

Urmare din pag. 1

cum ziceam, din cîteva fulgere iscate din senin, pe aparențele bine cunoscute, ceva neomenos începe să se pună în mișcare, ceva aparținînd preistoriei, preumanului, acel soi de destrămare primejdioasă care atacă specia și nu ființa, dovedindu-i întreaga șubrezenie. Aflat în vîrful acestei perspective, deținător al unui secret suprem, cuprins în vastitatea insondabilă a începuturilor, poetul poate spune pe drept cuvînt aceste versuri capabile să te cutremure pînă în rădăcini : „să uit ceea ce nu știe nimeni" — mod tragic de a ocoli destrucția, petrecută fără oprire. Cuvîntul însă îl trădează. „Eu nu mai știu nimic" dar „gîndul meu se înnegri" și poetul se trezește exclamînd : „Vorbea ce nu era".

Complexul locuinței lacustre, complexul cavernei („locuințele lacustre", „caverna de-odinioară"), sînt mai mult implicite decît explicite. Nu este numai spaima omului față de natură. Ci și a omului față de om. Poate cea mai teribilă : „O umbră mormăind pășește... / E om... atît și e destul ; / Și-acum ne-om gîtui tovarăși : / El om flămînd, eu om sătul". Ceva mai mult decît prezentul găsim fără îndoială pretutindeni. Nu putem avansa însă înainte de a privi mai îndeaproape programatica „lacustră".

Ploaia, dar nu numai ea, deruta unei vieți întregi, regresează ființa, o prăvălește în spaimă : „Tot tresărind, tot așteptînd", — închizîndu-i orizontul. Simțurile sînt ascuțite la maximum, se complac în a se regăsi în afara lor, nu micșorînd prin fraternizare amenințarea, ci potențînd-o amplificînd-o : „Aud materia plîngînd" contopire tragică în punctul cel mai fin cu putință, cu destinul universal. Apăsarea pe gerunzive (cum altădată, pe pronume, la Eminescu), alcătuiește o osie vie, născătoare de cuvînt. Astfel încît „un gînd", fără să vrei, îl citești și „ungînd", substantivul-verb ori verbul-substantiv, cheie al poeziei, deschizătorul de linie glisantă în întinsul preistoriei. Să mai citim încăodată : „De-atîtea nopți aud plouînd, / Aud materia plîngînd // — Sînt singur, și mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre".

„Zi primitivă de tină", mereu, fie că plouă sau ninge, e ger năpraznic sau malefică arșită, pecetluită de „foamea grozavă", derulare „departe-n prăpăstii", frică permanentă în fața obscurelor forțe : „Vinul și mierea, și griul tot / Le-au strîns, pe grabă, cine-a putut" /. Pînă și umilul act al scrisului comportă străvechiul ritual al aprinderii focului : „singur un condei / Frec...". Revine deprinderea uitată : „Cu-o pană mătur vatra". În peisajul de „codru pe codru", prin „pîcla colorată... abia simțit", „căutînd pe nu știu cine", ceea ce ar putea fi numit omul bacovian din umbră, se lasă bîntuit de toate perplexitățile : „Și spune-mi de ce-i toamnă // Și frunza de ce pică", întrevede un fir de lumină convins că „o ființă supremă, dintre noi, ne cunoaște".

Dar mult mai în jos, în straturile cu adevărat parcă preumane, succedaneele rîsului și plînsului, amîndouă la fel de scrîșnite, în „hî", „ha", „hau", „hohu", ne curentează conștiința. Cine altcineva decît eroul liric, poetul însuși, printr-o tehnică a ambiguității nemaiîntîlnită, scoate aceste sunete în suită nearticulată, amîndouă, privîndu-l de distincția vorbirii, cufundîndu-l în desnădejdea nici măcar conștientă de ea însăși, deci totală și ireversibilă : „Hau !... Hau !... depărtat sub stele-nghețate..." Hau !... Hau !... depărtat sub stele-nghețate..."

În contextul dramei, trăite din plin în prezent, raportarea la preistoric și preuman, nu în formele cele mai descifrabile chiar dacă uneori evidente, adaogă poeziei o permanentă stare de tensiune cu adresă directă asupra nervilor, concretizează un Bacovia stăpîn pe romanța dar și pe marea elegie a dezumanizării.

La aniversarea unei prietenii

Pe Anghel Dumbrăveanu l-am cunoscut demult, demult, într-un timp depărtat primind la ceasul evocării mele rezonanță de „a fost odată ca niciodată". Decorul întîlnirii noastre întîmplătoare era al mării senine, prin preajma Mangaliei încă patinată de culorile lincedului orient. Anghel (Anhelos, Anghelache sau Anghelaki) se înfățișa înalt și subțire, proaspăt arămit și cu o tunsoare à la Fra Diavolo. Cu o mînă ținea prada scoicilor albastre și sidefii, cu alta strîngea la piept — de credeai că e Venus de-abia dezghiocată din cearșafurile mării — un buchet din flori nemaizărite pe Coasta Aurorei. Care dintre noi făcuse gestul apropierii ? Sigur știu că din ziua aceea, încheiată cu zaiafet în „mondena" localitate Doi Mai, între mine și el s-a întemeiat o prietenie niciodată scrumită. Puștan într-ale publicisticei, dar poet în plină afirmare, trudea la „Scrisul bănățean" pe postul celor meniți să vegheze la întreținerea mecanismelor dătătoare de slovă tipărită. Delicatul secretar-general de redacție ținea să mă împace cu pomenita revistă și să-mi vadă fircăliturile în paginile ei. Lucrarea lui sufletească izbutise deplin ! De atunci pînă-n vara anului curent, mi-a făcut servicii, cît patru duzini de prieteni. Dreptatea cere precizare : Anghel își ajută cu voluptate toți colegii. Bunătatea, delicatețea, indulgența și tactul, sunt cîteva din calitățile sale omenești care îl fac insolit în grădina scriitorilor, în egală proporție cultivată cu hortensii și portocali, cu mărăcini și cactuși. Îi repugnă jignirea confraților, prefăcătoria, stropșirea cu noroi. Cunoscîndu-i însușirile de prinț argeșean mutat în Țara Banatului Anghelos își va păstra pentru totdeauna curatele veșminte din adamască și baibafir. Ca orice om de mare caracter, are și dușmani. Armele de apărare îi sunt humorul, ironia, replica inteligentă.

Zeul călătoriilor ne-a legat în cîteva rînduri strîns laolaltă aripile încă puțin antrenate în zboruri lungi. Am planat deasupra Bulgariei, poposind în Valea Trandafirilor, pe Nisipurile de aur. Întîmpinați de fratele Adam, însoțiți de Nichitușa, am străbătut cu armonica melodiilor nebune tărîmurile Serbiei, adăpîndu-ne din fîntînile ei bogate în omenie, manastirka și versuri nepereche. Aventuri duioase, acum amintiri pentru dezmorțirea sufletului în serile iernii bătînd cu buzdugane albe în porțile cerului. De bună seamă, cu gîndul la acele irepetabile clipe a scris acest poem nostalgic de sfîșietoare frumusețe :

sîntem la masă aproape toți
petre adăpostit în barba lui de iarbă uscată
nichita uitîndu-se la înger cu două pete de cer
adam care tocmai l-a încuiat pe dumnezeu
într-o garsonieră
și srba uimit de tăcerea și înțelepciunea
propriului vis
iar eu în loc să mă plîng că-mi scufundară
corăbiile
în strîmtoarea blestemată a zilei
îmi amintesc cum alergam după soare cu cercul

totul ar fi bine cugetă unul
dacă ne-am mai putea vedea
la un secol o dată

o bucată de brînză mai ouă pasărea
în munții carpați
un ardei și-o ceapă mai scoate ciutura
din fîntînile serbiei
un lăutar și-o barcă de vin
mai putem cumpăra
punînd vers de la vers
chiar dacă luna nu ne mai sărută pe gură
cînd ne-ntoarcem spre dimineață
din patul vreunui cîntec mirosind a femeie

masa e-ntinsă pe fluviu
și nu ne vedem între noi

ce bine-ar fi cugetă unul
dacă ne-am mai putea întîlni
chiar așa
la un secol o dată

(fîntînile serbiei)

Călătoriile noastre — din păcate, fără prietenii invocați ! — continuă aproape săptămînal, cînd Anghel descinde în cetatea de scaun a literaturii, la ale cărei treburi urgente pune și el umărul. Adunați în jurul paharelor, navigăm, bătrîni lupi de mare, pe nemărginirea apelor în adîncuri cu palate din mărgean, perle și chihlimbar, ca în nu-mi mai amintesc care basm al blînd-înțeleptului Hans Christian Andersen. Călătorim și cu cizmele domnului Peter Shlemihl, cucerind cît ai clipi din ochi, zarea zărilor, continentele visărilor. Și cînd ni se face foame de romantism, Anghel, poetul de primă mărime al țării, mă invită ceremonios în diligența lui de seară. Legănați pe drumuri cu chipreși, oleandri și smochini, povestim pe îndelete despre cititorii — și mai ales — despre cititoarele noastre, care ne doresc tinerețe fără bătrînețe. Apoi, ne despărțim cu floarea albastră a poeziei la butonieră, nu înainte ca Anghelaki să-mi picure încă o dată în ureche versurile ce mi le-a dedicat : „Mîine / Vor spune : cultivatorul de stele și-a ruinat / Mințile"...

Am înșirat pe hîrtie cîteva rînduri melancolice gîndindu-mă că tocmai azi se împlinește veacul de la nașterea unei prietenii purtînd numele diamantului.

Petre Stoica

profil
Vămile cuvîntului

În urma mutațiilor deseori violente pe care le-a suferit gîndirea artistică a secolului XX, în urma atîtor demolări, demitizări, demistificări succesive și substituiri, conștiința de sine a literaturii a devenit atît de acută, încît s-a creat un „complex al verbului", o stare de veghe a poeziei, care se suspectează pe sine însăși, gata deseori să reprime. Această conștiință generatoare de autocenzură determină la unii poeți, ca la Geo Dumitrescu, negarea violentă a „literaturii", zbuciumul patetic pentru a se elibera de sub o condiție în fond imanentă, negarea nu numai a formei desuete și corupte, dar a însăși literaturii ca esență.

Un sentiment de criză a verbului, mai puțin patetic, dar tot atît de acut, chiar dacă nu provine dintr-o atitudine polemică de refuz, există în poezia Constanței Buzea, poetă la care nu s-a remarcat îndeajuns încordarea tragică sau dacă s-a remarcat, a fost pusă în legătură mai mult cu latura afectivă a creației decît cu cea intelectuală. Constanța Buzea realizează un anume raport particular între creație și cuvînt, între verb și expresie. Universul cuvintelor este o lume a conflictelor interioare, avînd uneori un regim de autonomie față de creator. La Constanța Buzea cuvîntul cunoaște numai rareori ipostaza benefică : „Cuvinte, ca turmele rupte de locuri / Și rătăcite, / Blînde ajung să se prosterne, să lingă / Palma întinsă și buzele cerșetorului".

Autonomia sa opune uneori rostirea, poetului într-o dublă stare conflictuală : „Sfîșiate-ntre ele, cuvintele / Silite să se urască, în timp ce / Oglindă neprimitoare le sînt / Le arunc din sine-mi ca pe un praf înnorat".

Datorită acestor raporturi cu cuvîntul, poezia devine „panoplie de osinde", condiție determinată de degradarea verbului : „Ar trebui umilă-n umbră / Să m-asurzească turma proaspătă / A vorbelor postind tăcute / Lîngă un prinz de mult sleit".

În această ipostază cuvîntul își pierde identitatea și sensul aglomerîndu-se în mulțimi amorfe, nu numai degradate, dar și agresive : „Cuvintele-s turme viclene, / Sufletul tău înnebunească-n pace / Bat ciocănitoare în fluier / Ca într-un arbore viu, / Și cîntecul iese și tace".

Cînd cuvîntul își pierde sensul sau primește o încărcătură funestă, se produce o stare de criză a poeziei, căreia verbul i se sustrage devenind formă goală. Cuvîntul moare sau se întoarce cu sensul falsificat împotriva poeziei însăși : „Rare sînt zilele mele / fără motiv întinate. / Bunele vorbe în zdrențe, / Gura și-o lasă-n țărînă, / Rele cuvinte se-mbracă în alb / Înșelîndu-i pe triști".

Criza cuvîntului nu este la Constanța Buzea expresia unei reacții estetice, ca la Geo Dumitrescu, pentru că poeta nu neagă literatura și nu și-o refuză, ci o experiență personală, fără legătură cu reacția generală împotriva verbului poetic. Ceea ce i se întîmplă Constanței Buzea cu propriile ei cuvinte este un fenomen pe care nu și-l impune ca atitudine, dar pe care nici nu-l poate controla.

Este una dintre sursele tensiunii tragice ale acestei poete care nu este o sentimentală obsedată de imperativul autocenzurării și al subminării propriei creații. Această ipostază individuală, izvorîtă din dinamica obscură a unui univers poetic original, se integrează totuși tendinței oarecum generale care întreține starea de criză a verbului.

Degradarea cuvîntului nu este la Constanța Buzea efectul unei dereglări dirijate de conștiința lucidă și polemică, ci un fenomen care nu poate fi controlat, opus aspirației esențiale către izbăvire : „Mi-e dor de tihnă și de lucruri sfinte, / De-o lacrimă întreagă și fierbinte, / ... / Dar duc povara cîtorva cuvinte / Mi le atîrn de gît cerînd în minte / Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte".

Dereglarea rostirii este resimțită ca o maladie a spiritului („Și sînt cuvintele prea goale / Pentru serbările din gînd"). Cuvîntul alterat în sensurile sale inițiale sacre proliferează, devine „turmă oarbă", amenințare potențială : „Cuvintele s-au înmulțit, / ar fi și timpul să mă piardă". Criza cuvîntului, manifestată prin devalorizare și proliferare, duce la acel „nimic" opus poeziei. Maladia cuvîntului amenințînd starea poetică în esențele ei este definită prin „figuri ale cruzimii" : „Cuvintele sînt boala de care suferi oare / Frenetice de silă, anemice de sete, / Maidane pustiite cu cîini mișcați în cete, / Cuvintele fac, toate, o lume de turbare / / Cuvintele aminte aduc de-un semn de groază, / De clipe-ngîndurate, rănite și supuse, / Cînd vocea mumei tale pe tine te născuse / Nu trupul ei, ci umbra sfioaselor ei fraze. / Treci rătăcit de-atunci, sfiala te răzbună, / Cuvintele fac răul pe care ți-l refuzi, / În tîmpla ta nebunul bea vin cu ochii uzi, / Asupra zilei tale răsare-o dublă lună. / Chiar cînd nu sînt iluzii, vor fi mereu pași singuri / care să-ți lege trupul de viața vreunui mort, / Poeții cred într-una-n albastrul limbii cort, / Ei mor de poezie cum alții mor de friguri / Cuvintele — surpare de praf în mintea ta / Dorm fără nici un sprijin uitate ca nămolul, / Cuvinte, sau gunoiul înfloritor sau sclavul /Încovoiat de limba-i din ce în ce mai grea".

Sentimentului de criză, predominant, după cum predominant este la Constanța Buzea sentimentul tragic, i se opune o tendință de restaurare a condiției inițiale a verbului, de reconciliere cu poezia și cu poetul, de readucere sub stăpînirea acestuia : „Cuvîntul aș vrea să-l așez ca fructul în pomul tîrziu / Cuvînt adunat într-un miez și care s-a copt auriu, / Sub care, cîndva, să-nnoptez, să-l chem să-mi răspundă ca fiu".

În poezia Constanței Buzea fenomenele se grupează în dublete de termeni antitetici, existența fiind sinteza unor entități reconciliate sau cel puțin legate prin raporturi definitive. Aceasta presupune acceptarea, asumarea chiar a dublei ipostaze a lucrurilor („Și cere, fără milă și sfială / Cere și pătimire și plăcere"). Sentențios sau metaforic această atitudine este expusă frecvent : „Și demonii și îngerii născură / Sub nevăzute și văzute stele. / Șed puii lor ca penele-ntr-o piele, / Îmbrățișați în dragoste și ură".

În această bipolaritate a existenței cuvîntul este și funest în forma sa degradată, și mîntuitor, în forma sa ideală : „Nu paște mioriță, cuvîntul spus de iarbă, / Învață-ne cuvîntul ce ne-or veghea pe noi". Predomină însă starea de criză, sentimentul că verbul se sustrage controlului rațiunii ordonatoare și se naște aici o tensiune a conflictului în care însă ireconcilierea însăși devine expresie lirică.

Sultana Craia

REMEMORĂRI Psihologică

Mă caută un consătean venit în Capitală după **cumpărături**. Ce cumpără din Capitală nu-mi spune. Îmi spune în schimb „vere" (deși nu mi-e rudă) și îmi dă să înțeleg, întortocheat, țărănește, că unchiul meu l-a trimis la mine să-mi aducă o gîscă grasă și ceva făină.

A venit încărcat cu tot felul de cufere vechi de carton legate cu sfoară, cu plase solide de ață, plus un sac de hîrtie cît toate zilele în care n-am idee ce deține. E vesel, deși a călătorit toată noaptea (de altfel țăranii nu călătoresc decît noaptea să aibă mîine o zi plină) și iată-l acum, în amurg, foindu-se printre bagaje cu aerul că le numără.

Dialogăm scurt : „La cîte-ai ajuns ?", „La șepte ! zice", „Și ce-ai făcut pînă acum ? (E **șepte seara !**)", „Păi, m-am uitat pe la magazine", „Și bagajele ?", „Ce bagaje ? se miră el", „Pocurile astea, cuferele, zic eu în dialect", „A, pocurile ? Le-am dus...", „Unde ?", „Apoi, după mine le-am dus, zice privindu-mă nedumerit", „De ce nu le-ai lăsat în gară ?", „Doamne feri ! Să umble la ele ?"...

Se învîrte printre bagaje. Ridică o plasă de ață și mi-o întinde. E gîsca cea grasă, jumulită și congelată tun și niște făină **nulașe**, adică extrafină. Subliniază că **astea-s de la unchiu'**. Apoi, zîmbind parcă stînjenit dă la iveală o sticlă de **pălincă**. „Are 70 de ștricuri vere, e numai prună curată !" și desleagă altă plasă din care scoate o rață tot gata jumulită, tot grasă și tot congelată tun, și cu același zîmbet parcă stînjenit subliniază : „astealalte-s de la mine, vere". Încep să devin mai atent și îl întreb ce face în București și dacă are o treabă anume. „Nici o treabă, zice, niște cumpărături".

Se apropie de sacul de hîrtie și zîmbetul îi devine mai intens. Îl deschide, îi lărgește gura și se uită înăuntru cu uimire și plăcere ca la un tezaur. Îmi face semn să fiu atent și vîrînd mîna dă la iveală o sfoară (de fapt frînghie) pe care stau înșirate vreo treizeci de bucăți de hîrtie igienică. Rămîn perplex! **„Astea-s tot de la mine**, vere, m-am gîndit că-i criză și că n-ai...". Îi mulțumesc, vîr orătăniile le frigider, duc frînghia pe balcon și-l întreb dacă vrea să mănînce ceva. Confirmă. Pînă încălzesc mîncarea gustăm din pălincă. E tare ! Plescăie de plăcere și-o admiră. Mîncarea s-a încălzit, se servește de două ori, gospodărește, mai gustăm un pahar și încă unul, zice c-a venit bine, dar drumul e cam lung și că-i lat de oboseală. Îl întreb dacă are unde dormi, dar fie că nu m-a auzit fie că nu vrea să răspundă, tace. Zice doar că e rupt și lat de oboseală fiindcă e drumul lung și-a umblat cu bagajele prin oraș.

Îl mai întreb odată dacă are unde dormi, dar tot degeaba.

Intrăm în sufragerie, se descalță la ușă, „că-l dor picioarele" și ne așezăm în fața televizorului. Vrea să vadă **jurnalul**. Soția mea îi propune să facă un duș. „Nu-i musai că m-am spălat cînd am plecat...".

Începe telejurnalul și se termină, și-l mai întreb odată dacă are unde dormi. „Lasă că vedem noi, zice" și pune barba-n piept și adoarme în fotoliu sforăind monoton. Începe un film de război. Din cînd în cînd îl trezesc bombele care explodează pe ecran. Profit și reiau întrebarea completînd :

— Vrei să întreb la un hotel să vedem dacă au locuri ?

A adormit sau se face că doarme. Oricum, nu-mi răspunde deși pe ecran o mitralieră tocmai își scuipă rafala. Se termină și filmul. La telejurnalul de noapte, se trezește brusc și-l urmărește atent. Soția mea cască ostentativ și-mi face semne să acționez. Eu mă gîndesc tot mai insistent la sticla de pălincă, la rața aia congelată și grasă, la sulurile de hîrtie... și la zîmbetul lui mulțumit.

Mă ridic, apuc receptorul și formez la cîteva hoteluri. Degeaba... În final, găsesc la Hotel Dorobanți, hotel de lux și central.

— Vere zic, (deși el ascultase convorbirea) am rezolvat cu dormitul.

— Las' că vedem noi...

— Păi, nu vedem, vere, că am rezolvat. E un hotel elegant, lux, central, extra !

Pun mîna iar pe telefon și comand un taxi și cu mare greutate îl conving să accepte. Se supune vădit nemulțumit. Îl însoțesc pînă sus la cameră. E o cameră elegantă, cu draperii de pluș, mobilă asortată și televizor. Cîteva tablouri de gust. Veioze colorate... Se uită încruntat și gînditor și suspină sau cască. Intrăm în baie, îi deschid butoanele, dau drumul la duș, trag lanțul toaletei, fac o mimică extaziată. El tace tot mai îngîndurat. Revenim în cameră, aprind toate luminile, dau la o parte cuvertura patului dublu. Așternutul e imaculat, apretat, strălucitor. Aproape că mi se face somn.

El tace tot mai îngîndurat scărpinîndu-se sub pălăria neagră :

— Vere, cît te-o costat camera asta ?

— Lasă, zic, ce contează, peste o sută...

— Ai plătit zice ?

— Bineînțeles...

— Ți-o dat chitanță ?

— Bineînțeles...

— Hm ! Suspină el și se scarpină în barbă și face mărunt din buze socotind parcă ceva. Zice cu glas tare : peste o sută la cameră, plus taxiul...

Se scarpină iar în barbă nemulțumit și îngîndurat și zice :

— Vere, **dacă-mi dau banii înapoi** io mă duc că dorm în sala de așteptare că aici îi prea lux și prea scump...

Mircea Micu

VIAȚA CĂRȚILOR
NOI GENERAȚII, NOI OPȚIUNI

Cîntec pentru Daria *, al doilea roman al lui Dan-Ion Vlad, continuă în mai multe planuri subiectul și problematica micro-romanului de debut **Poveste de dragoste** (1975). Se reiau de-aici destinele cîtorva personaje, de pildă cuplul inginerilor Dinu și Daria, cu dificila, poetica, dar nefericita lor aventură erotică. Revine apoi contextul social — viața unui oraș actual de provincie, reflectat în mai multe instituții : o revistă literară, un ziar, o universitate, o editură, un institut de proiectări, cu personaje redactori, profesori, ingineri, ziariști, cu conflicte de muncă între tendințele noi și cele învechite, relicve ale mentalității deceniilor anterioare ; ar fi însă o eroare să vedem aici chiar o realitate concretă, căci totul e transfigurat artistic, trece în plan fictiv, unde nu mai e valabilă decît imaginea, adică poezia realului, nu realul însuși. Cărțile lui Dan-Ion Vlad tind, așadar, să se constituie ca un ciclu, dar își mențin fiecare o autonomie structurală, semnificantă în sine. Dincolo de asemenea constatări de ordin tehnic, volumul **Cîntec pentru Daria** ni se relevă ca expresia unei noi generații de scriitori și cititori, care își elaborează stăruitor un univers sufletesc și axiologic propriu, o proprie viziune a existenței, a societății, o altă interpretare a categoriilor ideatice și morale, diferite de cele specifice generației precedente. De-aici motivul cel mai frecvent în paginile romanului și în replicile personajelor : motivul libertății. Eroii, mai toți tineri, tind să reacționeze liber în fața misterului existențial, mai bine-zis, conform unui ethos primenit, corespunzător nevoilor de percepere și ordonare a realităților prezente, aflate în continuă devenire. „Ce înseamnă să fii liber ? — spune un personaj. — Întrebare pe care mi-am pus-o de nenumărate ori, la început teoretic, apoi în funcție de raporturile mele cu împrejurările, nedorind să găsesc o explicație definitivă... Vroind numai să mă subordonez unei idei în care să cred cu adevărat". Ei simt că „e de datoria fiecărui individ să-și exprime veto-ul în fața imposturii... și să aplaude cu entuziasm calitatea", cred, ca Ion Cristian Veroiu, în steaua lor „protectoare" care îi „liniștește în clipe de nehotărîre", clipe atît de dese în viața lor, „neașezată încă". Unul din acești tineri comentează în chip inedit cunoscutul roman didactic al lui Makarenko unde e vorba de copii corecționabili și de educatori perseverenți : „N-am crezut niciodată în ce citeam în **Poemul pedagogic**, dar mă fascina libertatea acelor băieți curajoși, greu de induplecat și de integrat în lumea celorlalte personaje care-mi erau familiare". E o aluzie la cercul propriei familii care-l înconjura pe erou cu atenții excesiv pedagogice. Dar domeniul prin excelență al descătușării îl află tinerii eroi în dragoste, într-o iubire nefalsificată și necontrafăcută. Liberă, fără să devină libertină, iubirea e de fapt un mod de a-și asuma existența, nestînjenită de percepte abstracte sau prejudecăți ipocrite. Pentru un personaj, femeia iubită a fost „începutul bărbăției, ca și cum mi-aș fi lăsat mustață, m-am dus **dincolo** de „Asta e bine, asta e rău" ; sub vraja erosului Ion Cristian Veroiu „era libertatea însăși", iubirea fiind „minutul meu de adevăr" ; „ei singuri creau o iubire fără oprelisti și fără canoane în comportament". În iubire apar însă și marile crize, tensiuni, înfruntări ale caracterelor, energiilor, chiar atitudinilor morale. Un fel de experiență limită în care se desfășoară toată gama trăirilor, de la cele senzuale, la cele etice, familiare și sociale. Cadrul istoric, viața instituțională din oraș, nu lipsită de drame, rămîne totuși un decor general, pe care se produc, în adîncime, puternicele furtuni interioare, antrenînd dimensiunile individului în toată profunzimea și amploarea lor.

Privită din alt unghi, structura romanului se constituie prin intersectarea mai multor planuri narative. Pe fondul coliziunilor din sînul comunității intelectuale a orașului se derulează alternativ istoria cîtorva cupluri erotice : unul între arhitectul Dinu și colega sa Daria, altul între Ion Cristian Veroiu detașat la cursuri de specializare în capitală și Monica, în fine, al treilea, între autorul unui jurnal intim (intercalat între capitolele romanului) și Lidia. Desigur, toate personajele, îndeosebi cele principale, sînt purtătoare, într-o măsură sau alta, ale mesajului auctorial și, despre fiecare din ele, scriitorul poate declara ca Flaubert : Ion Cristian sau Dinu sau autorul jurnalului — „C'est moi". Dar există și procesul invers al detașării de lumea personajelor, fapt ce le conferă o anume independență în autoconstituirea lor ca psihologii, temperamente, destul de diferite, complexe și chiar opuse : Ion Cristian Veroiu e un tînăr energic, tumultuos, acționînd decis în momentele hotărîtoare ale vieții ; Dinu e cinstit, demn, dar mai vulnerabil în fața ostilităților din jur ; autorul jurnalului anonim e un spirit cultivat, rafinat, iar în pofida unei boli incurabile — un raționalist, mai bine-zis, purtătorul unui „umanism fără preconcepții", cum se definește singur.

Dar prin diversitate, printr-o adevărată eterogeneitate caracterologică excelează în romanul lui Dan-Ion Vlad, personajele feminine, toate atractive (deși nu sînt deloc romanțioase), surprinzătoare, abisale, totuși fiecare un alt univers, ca niște monade ireductibile una la alta : Daria, stranie, misterioasă, cu scurte momente de abandonare erotică totală, dar cu rapide reveniri la o ținută glacială, impenetrabilă, îmbinînd farmecul cu oportunismul social ; Monica, senzuală, visătoare, dezarmată însă, înspăimîntată de nesiguranța viitorului ; Lidia, „minunata mea Lidia", capabilă de un devotament total, dar aptă, totodată să plătească crunt o jignire primită în urmă cu un deceniu ; Dona, „dreaptă și inteligentă", hotărîtă, activă, deși aparent superficială și libertină. În fine, acești tineri care cred în ei, trăiesc și acționează în mediul ambiant, care uneori au însă și îndoieli, pierderi de sine, „orbiri", gelozii, care ne derutează adeseori prin modul cum înțeleg existența, libertatea, iubirea, moartea, nu o dată în chip superior și mai nuanțat decît le-au înțeles generațiile precedente, acești eroi deci sînt niște oameni vii, de care ne atașăm sau ne disociem, care ne contrariază sau ne amuză alteori, devin în orice caz o parte din ființa umanității noastre. Iar acesta e poate meritul principal al creatorului lor.

Marian Vasile

*) Edit. „Scrisul Românesc", Craiova, 1981.

atelier literar
poșta redacției

I. SOARE : Nu e rău, pentru început (mai ales în „Imposibila întoarcere" și „Steaua Sirius"), condeiul e vioi, cursiv, cu oarecari însușiri narative. Dar obiceiul de a împrumuta titluri și nume proprii de notorietate („Imposibila întoarcere", Stelaru...) nu e tocmai lăudabil !...

FLORIAN IOANA : Tot ce ne-ați trimis pînă acum se află în zona versificărilor delirante, „în dodii", fără nici o legătură cu poezia (și care, deci, nu fac necesare și posibile, cel puțin deocamdată, întrevederi, discuții, etc.). Ar fi o pierdere de vreme să prelungiți, în același mod, preocuparea dv. pentru literatură.

D.E.R. : „Creșterea și descreșterea".

ADRIAN RETEZAN : Una din file (cu „Invocație naturală", „Învierea cotidiană", etc.) cuprinde, probabil, încercări mai vechi, în general mai slabe, convenționale, cu ecouri școlare. Cealaltă, (cu „Păianjenul contemporan", etc.) marchează un progres cert (chiar dacă nu încă decisiv) și deschide unele perspective. Vom vedea.

V. MILESCU : „Ca mine", „E albă zarea", pagini mai limpezi, mai cristalizate. Celelalte, încă tulburi, insuficient decantate, insuficient finisate.

C. IONESCU : Lucruri de inerție și de serie. Mai bine, în „Și ce păcat", „Elegie".

N. NEGULESCU : Pagini mijlocii, fără vreun accent personal. Ceva mai răsărită, oarecum, „Poemul nopții".

EUGEN BLAJ : Ne pare rău, dar nu vă putem spune lucruri noi. Paginile dv., îngrijite, cuminți, bine intenționate, rămîn lipsite de vlagă, de nerv liric, în marginea convenției și banalității.

SUFIX : Mai grave, mai amare, într-o haină metaforică mai sobră, mai simplă (ceea ce nu e rău), dar parcă și mai uscate, aglomerate, îmbicsite, în pierdere de vibrație, nereușind prea des să transfigureze liric, să ridice în planul semnificației majore, al simbolului, mulțimea (exagerată, oricum) de amănunte meschine de inventar prozaic. Greu de menționat vreuna dintre pagini — toate au cam același procentaj de bun și de rău (mai ales). E sigur, însă, că deretecate cu o perie aspră, care să înlăture prisosul parazitar, să ușureze și să limpezească, potențînd substanța poetică, ar avea, toate, numai de cîștigat.

MARIOARA SIVU : Încă nu se văd semnele vocației ; e și prea de vreme, de altfel. Deocamdată, trebuie să puneți accentul principal pe acumulare (școală, lectură) și să pierdeți mai puțin timp cu compunerile proprii.

LAURA MARA : Citeva pagini bune : „Declarație", „Poveste de dragoste", „Poetul".

C. VALAR : Antecedentele se confirmă uneori destul de bine : „Timpul", „La marginea orașului", „Frămîntat", „Aveți grijă", „Fapt divers", „Trăim spunem".

NEAGU DRĂGHICI : Pare să fie un progres, în versuri („Nu poate deosebi", „Cît un fluture polen", „Zeul civilizației", „Teamă", „Scurt discurs"). Proza e modestă, anodină, iar noua semnătură destul de neinspirată.

ETK 38 : Destul de puține lucruri demne de atenție : „Siameze", „Metamorfoze", „Sub".

E.CHELARU : Se merge spre manierism, spre un gherghef metaforic minor, stereotip, fără aripi și, adesea, fără substanță. Ceva (destul de puțin), în „Dor amar", „Copie după dor".

Maria Ucim, Maria Botez, I. Tătar (scrisoare, indescifrabilă), **Dumitru Eftene, Geo Anton, Daniel Prallea-Blaga, Ionel Bălan :** Nimic nou ! **Simon Tomoiagă, Ioan Rain, Ana M. Fazecaș, Doina V. Ureche, Valerica Cramaroc, Gavril Bâle, C.C.-Constanța, Viorica Ghinea, B. Diana, Gabriel Calotă, Ion Vlasia, N. Panaitescu, Paula Văduva, M. Mihailiuc, Salomir Nemirescu, I. Naun,** (mai bine, în „Soarta asta de aștri"), **Vasile Neagu, Marinel Dan Căpraru, Mihai Moșilă, Gheorghe Calbău, Gabriela Copu** (ceva, în „Legămînt albastru", „Venisem pentru flori", „Cer de toamnă"), **Ionel Suvergel, Sorin Doljerii, Ianek Brăilenescu, D. Luncani** (ceva, în „Cărarea nesupunerii"), **Dănuț Theodoru, Alex. Dumitrescu** (ceva, în „Întrebări", „Culori") : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Astăzi", „Mi-e dor", „După ploaie", etc. ; „Țipăt", „Jazband", „10-alb-negru", etc. (texte indescifrabile) ; „Paiața mea de paie", „Lebăda", „Cealaltă mînă", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Sisif miop

Sisif este-un marsupiu uriaș
în care tot intrăm după semnificații.

Facem gimnastică urcînd muntele:
brațele înainte, brațele sus,
picioarele la înălțimea umerilor,
cuvintele la înălțimea simbolului,
unu, doi-trei, patru,
1, 2, 3, 4
și așa mai departe...

Pentru-un Sisif miop
povara
nu-i decît sînul unei fecioare
privit printr-o lentilă.

ION DRAGOȘ

Crochiu marin

Soarele și-a umplut burdihanul
cu apă și cade în mare —
peștii îi rontăie oasele
(luna se întrupează
din închipuirile valurilor)

boturi de bărci
mursecă întunecarea apei

gesturi reținute de pescari
mîngîie spinarea mării —

dimineața stau ca moarte
cu burta boltită
în nisipul mîncat de scoici
bărcile
pescarii atîrnă tăbăciți
în plasele lor

IOAN MATYE

Podul cu jucării

În iazi și cufere ascunse nu perle
și giuvaeruri orbitoare,
ci jivinele unor amintiri flăminde
ce ne vor pîndi,
lipindu-și boturile umede de geamuri,
aburindu-le, ca să nu ne vadă
și să nu ne audă nimeni cînd măsurăm
încăperea, cu pași mari, apăsați...
Deasupra noastră podul cu jucării inutile,
cuferele și lăzile deschise,
iar dedesubt
țestoasa acea bătrînă (care ne suportă
cu toate ambițiile și meschinăriile noastre)
dînd din cap îngăduitoare,
cînd noi măsurăm încăperea, cu pași mari,
apăsați,
și cu urletul amputat.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Memorie

Nu pot să subliniez
mîngîierile tale,
așa cum subliniez în cărți pasaje
Uituca epidermă este un țărm
pe care-l șterg valurile citorva ore
Nici sărutul tău
nu-l pot reține ca pe-un vers
mai mult de-o dimineață.

CRISTALIA STOIA

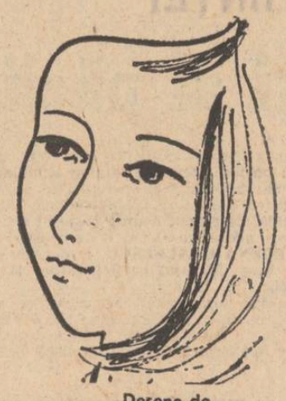

Desene de
Simona Pop-Bărbulescu

Mai spune-mi

Mai spune-mi, mai spune-mi mințind
(și ce dacă!)
privindu-mă-n ochi, că-s copil
prin fără de marginea joacă;
mai spune-mi că zîmbetul știu-l,
că încă nu-i gînd să mă-nscrispe,
că-i vară, că plouă
că florile vin
cu cupele pline să-mi urce pe prispe;
mai spune-mi că-i soare pe măguri,
mai spune-mi că-i mai prin cireși,
că sîntem al naibii de tineri,
că sîntem al naibii de deși;
mai spune-mi, mai spune-mi mințind
(și ce dacă!)
de susurul apelor vii
la care ajung doar poeții
și beau să rămînă copii;
mai spune-mi, mi-e dragă minciuna
și morții i-o vînd pe o mierță de grîu
și, pînă mi-l macină hîda, nebuna,
mă lasă, copil, să mă zbengui pe riu!

ION GRUNZ

Grija pentru anul viitor

Cobora fum într-un horn:
eu am crezut
că se-adună norii
Și se scurg fără să plouă
Și-am plecat pe cîmp
să-mi sădesc urmele
pentru anul viitor.
Timpul m-a prins descălțată
Și m-a adîncit curată
în pămînt.
Dacă va trece pe-aici și-un cîrd de ciori
și nu m-ar bate alte cărări
În primăvară
Voi fi numai flori.

LINDA RENU

Anotimp

intru în toamnă
ca în sacul de dormit al norilor
și las să mă locuiască
zborul spre sud al cocorilor

dacă trăgînd fermoarul zilei
mă acopere ultima frunză
ofilirea va fi un alibi
o moarte ascunsă

aud în fiecare noapte
cum sînii iubitei se tînguie
pe urmă simt gustul ploii
și se face tot mai octombrie

MARIUS DUMITRESCU

Vacanță

Iarbă, soare, aer curat și spațiu,
cîteva zîne bune, ocrotitoare,
îmi scaldă sufletu-n lumină,
recit versuri, mi-amintesc de Horațiu...

Umblu pe cîmpuri, prin păduri fermecate,
fără să mă-mpiedece neguri și restriști,
cu cerul ca o raniță în spate,
într-un album cu poze de artiști

celebri ca un război sau cutremur
care-a distrus oameni și cetăți.
Dar lumea nu e tristă și s-a refăcut
uitînd, ca-n atitea și-n atitea dăți.

Cînd ostenesc mă culc în lan de grîu,
ca într-o cameră cu zid de zări fluide
și-n starea moale, de somnie,
un gînd m-adună, altul mă divide,

Pînă adorm și lumea încetează
să mai existe ca un cîntec stins
și astfel mă fac stăpîn pe veșnicie
devin puternic și de neînvins.

EMIL GAVRILIU

Fragmentarium

Urmare din pag. 1

indeobște, ci, cum spunea un filosof, și cel mai mare pedagog al neamului.

2. Să lămurim, fie și sumar, afirmația cu care începe articolul nostru. Iată, așadar, ce avem pînă astăzi publicat din opera lui Eminescu. Întîi de toate **Poezia** prin monumentala ediție a lui Perpessicius (șase volume) și prin ediția cu totul și cu totul demnă de interes a lui D. Murărașu. Avem apoi **Proza,** la care au osîrduit, între alții, Scurtu, Călinescu, Flora Șuțeu pînă la inmănuncherea ei în volumul VII din seria academică (coordonat de Petru Creția). **Teatrul** scris de poet a fost adunat în două volume (și traducerile) de către Aurelia Rusu. (Și în acest domeniu au mai fost inițiative de la contribuțiile, criticate, ale lui Iuliu Dragomirescu pînă la acelea științifice ale lui Marin Bucur). Din **Publicistica** eminesciană avem, înainte de război, edițiile lui I. Crețu și D. Murărașu, iar acum în urmă volumul nouă din seria academică (sub îngrijirea aceluiași Petru Creția) și care conține ziaristica poetului pînă la 1877. O adevărată revelație, cum s-a subliniat. Tot în cadrul acestui sector au mai apărut diverse antologii, cea mai masivă fiind a Aureliei Rusu, **Articole și traduceri, vol. I.** Dintre **Traducerile** făcute de Eminescu s-au publicat pe lîngă cele din teatru deja pomenite, **Arta reprezentării dramatice** de Rötscher și **Critica rațiunii pure** de Kant, editată de C. Noica și Al. Surdu. **Corespondența** (după estimările pe care le-am făcut, cîteva sute bune de scrisori) a fost publicată, incomplet, prin diferite și multe periodice (vezi și **Bibliografia Mihai Eminescu** vol. I) și mai cu seamă în seria de **Documente** scoase de Torouțiu. De asemenea, trebuie să nu uităm paginile sau frînturile de pagini inedite presărate în monografiile închinate poetului, precum cele ale lui I. Crețu, G. Munteanu ș.a. Marin Bucur și distinsa poetă Victoria Ana Tăușan ne-au oferit **Dicționarul de rime,** culeș și ordonat din mai multe caiete manuscrise. În sfîrșit, tabloul nostru rămîne oricum incomplet, trebuie să amintim volumul **Eminescu în documente de familie** strîns de marele arhivist care a fost Gh. Ungureanu și editat postum de D. Ivănescu și Virginia Isac. Rolul revistei **Manuscriptum** și strădaniile directorului ei Al. Oprea în publicarea aproape număr de număr de pagini inedite din Eminescu trebuie iarăși evidențiat, ca și rolul în aceeași direcție al **Caietelor Mihai Eminescu** dirijate de Marin Bucur.

O notă specială se cuvine să facem, în acest context, asupra a două cărți de exegeză despre opera poetului : **Poezia lui Eminescu** de I. Negoițescu și **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești** de C. Noica. Prima, dedicată „memoriei lui G. Călinescu fără de lucrarea căruia încercarea de față n-ar fi fost cu putință", îndrăznește o valorificare estetică a postumelor eminesciene — numai poezia ! — fără a se adresa însă direct la manuscrise, ci folosind numai sugestiile lui Călinescu și „aparatul" lui Perpessicius. Cartea a fost, de către unii, justificat criticată — fatalitatea, credem noi, nu poate pune margine dură între opera antumă și cea postumă a unui geniu de mărimea lui Eminescu — dar prin sugestia ei generală și-a făcut lucrarea în **planul tipăririi integrale a poetului.** A doua carte, nelipsită nici ea de întîmpinări critice, a întreprins pentru întîiași dată și prin lectură proaspătă o **razie** prin manuscriptele poetului, făcînd o pledoarie, pentru unii prea radicală, pentru tipărirea facsimiliată a **Caietelor** lui Eminescu (cum, bunăoară, francezii au făcut cu manuscrisele lui Valéry). Totuși, ideia lui C. Noica rămîne valabilă, dincolo de faptul că a urgentat munca editorilor de formulă clasică. Într-adevăr, poate că numai atunci cînd fiecare pagină din scrisul lui Eminescu se va putea afla în imaginea ei originară pe masa fiecărui cercetător vom fi în măsură să abolim sute, dacă nu mii de lecțiuni deocamdată eronate sau numai probabile și să eliminăm din această comoară o puzderie de „asteriscuri" pe care le-a inițiat Perpessicius și le-a „filosofat" din supreme scrupule. Pentru că, și nu ne sfiim de repetiție, restituția operei integrale a lui Eminescu nu poate fi, la acest stadiu, decît întreprindere largă, conjugată. El a cuprins prea multe domenii pentru ca ochiul nostru „specializat" pe cîte o **parte** să fie capabil de a face lecțiunea corectă a **cuvîntului,** nu mai vorbim de înțelegerea **noțiunii.** Probabil că în locurile acelea — multe, foarte multe ! — unde ne înșală ochiul (pe Perpessicius l-a durut chiar pierderea luminii ochilor) — vor veni și ne vor oferi facilitățile lor tehnice și nu numai tehnice, matematicienii, fizicienii, chimiștii etc. De mai multă vreme ei și-au și dovedit interesul întru Eminescu : așa academicienii Octav Onicescu și Aurel Avramescu, precum și alții. Umaniștii vor primi, nu mă îndoiesc, sprijinul lor : Eminescu este o totalitate de potențe, o **summa,** că să fo'osim un termen de Ev Mediu, de cunoștințe și sugestii, din care avem cu toții a ne împărtăși.

După aceste „preliminarii" vom încerca, în numărul viitor, să facem o **despuiere** a conținutului și problemelor pe care le ridică acest masiv tom din manuscrisele Poetului, datorat Magdalenei D. Vatamaniuc și pe care n-am apucat să-l pomenim ca atare decît în titlul acestui articol. Deocamdată atît : e un mare pas spre desăvîrșirea integralei eminesciene !

CONFABULE Scaiul

O dată, pe un drumeag de țară, în marginea lanului de grîu, Scaietele cu familia s-a întîlnit cu Mătrăguna, Nourul, Măselarița (zisă și nebunarița) și Mutătoarea. Cum se știa frumos și inteligent, zise scaiul cel mai mare (Cirsium lanceolatum) — „...înalt cît un stat de om cînd are teren bun, și așa de fălos uneori, încît, cînd e cocoțat pe valul șanțului pare un tufan mai mult decît o buruiană. Se recunoaște lesne (frunzele și aripile sunt numai spini (...) și spini mărunți, afurisite ace, care termină toți zimții frunzelor, așa că pas de te apropie de ele. De aceea se întinde cît îl țin puterile, și, dacă are apă la rădăcină, căci îi place umezeala, crește, crește și înflorește din vară și pînă în toamnă" — :

— Ce-i cu voi prăpăditelor pe aici ? Ia pieriți din fața ochilor mei !

— Dar de ce înălțimea ta ? întrebă mutătoarea (Bryonia alba) — „...cu atît mai rea, cu cît, e înșelătoare ; boabele mici, negre, strălucitoare, dulcegi, socotite bune de mîncat, ademenesc pe neștiutori".

Scaiului, plăcut surprins de „înălțimea sa", i se zbîrliră ghimpii de plăcere, totuși răspunse reținut, aproape modest :

— Mă rog, poate v-am asemuit cu alții mai slabi din fire, dar nici să rămînem aici, laolaltă nu se poate. Suntem prea mulți, ne văd oamenii, află lumea... În tot acest timp, cît vorbea, mutătoarea, ce să facă altceva de cum îi arată și numele : se muta. „Trunchiul ei ca o sfoară sucită o sfoară mai groasă, verzuie... de cum a simțit în calea ei că se poate agăța de ceva circelul se face șurub ca o gumă, strîns, tot mai strîns, încît cu greu îl poți desface... Vîrful lujerelor ori circeii sunt tot așa de sensibili ca și buricele degetelor. Se întind în toate părțile, doar vor găsi suportul de care au nevoie. Cînd au dat de el, se lipesc, cresc repede, învălătucindu-se fel și chip, ca să ridice trunchiul în sus, spre soare... și tot mai sus, cît mai sus, vor să rămîie boabele negre, ca să le vadă păsările... iar la copii aduce chiar moartea".

Se muta pe Scaiete, bineînțeles, spre indignarea familiei acesteia, și uluiala nătîngă a suratelor otrăvitoare. Acesta nu știu la început ce să facă, însă, cum se știa frumos și deștept, dar și fără scăpare de îmbrățișarea ei tandră, oftă :

— Eu cu ghimpii, ea cu otrava...

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **INTR-O SCRISOARE DESCHISĂ,** reluată de presa elvețiană, conducerea Festivalului internațional de la Lucerna a apreciat că „spectacolul orchestrei și soliștilor români, sub bagheta măiastră a dirijorului Mihai Brediceanu, a avut un succes de public deosebit, devenind momentul artistic culminant al ediției din acest an a festivalului". La Lucerna românii au prezentat un concert-spectacol cu opera „Oedip". Concertul a fost transmis integral de posturile de radio din Elveția și din țările învecinate. ● O expoziție intitulată „Centenarul George Enescu" s-a deschis la Copenhaga, în sala primăriei din Frederiksberg. Cu această ocazie, violonista Ștefana Țiței a interpretat fragmente din opera compozitorului.

● **1 400 DE TITLURI** din producția editorială românească au fost selectate pentru tîrgul internațional de carte ce are loc în aceste zile la Moscova. Standurile de carte românească — social-politică, științifică, beletristică, de artă etc — au suscitat un deosebit interes printre vizitatori. Un alt prilej de etalare a producției noastre editoriale îl va oferi Tîrgul internațional de carte de la Sofia (15—20 septembrie). Vor fi expuse 850 de titluri între care ponderea o vor deține lucrările de literatură social-politică precum și volumele de beletristică. Tot anul acesta, editurile noastre vor participa, în luna octombrie, la tîrgurile de la Frankfurt pe Main și Belgrad.

● **EDITURA** pentru literatura poporului din Beijing a început publicarea unei noi ediții a operelor complete ale scriitorului chinez Lu Xun. Prilejuită de aniversarea, anul acesta, a centenarului nașterii scriitorului, noua ediție, prevăzută să apară în 16 volume, va cuprinde în plus față de edițiile anterioare, toate scrierile inedite descoperite pînă în prezent, corespondența lui Lu Xun (peste 1 400 de scrisori) precum și jurnalul personal.

● **INEGALABIL** autor de picturi, gravuri și desene, Rembrandt a împlinit.... 375 de ani. Cele peste trei secole în care arta sa a învins pastișa, uitarea sau moda au constituit nu numai o punte către oamenii secolului 20 cît o adevărată școală pentru artiștii și exegeții care mereu l-au descoperit ca pe un maestru al culorii, al clar-obscurului sau al științei greu comparabile a compoziției. Operele sale au rămas tablouri vii ale unei epoci. Ele au fost elogios primite de contemporani sau au suscitat ample controverse chiar la ora la care uleiul nu se uscase încă pe pînză. Seria lui de autoportrete sînt ele însele un veritabil roman al unei vieți din care nu au lipsit nici bucuria, nici gloria, nici suferința, nici deprimarea ori neputința. De aceea personalitatea lui Rembrandt nu a rămas numai un element care să explice geneza tablourilor ci a fost o permanentă sursă de inspirație pentru numeroase romane, biografii romanțate, filme ori piese de teatru, demonstrînd că puterea geniului se exercită dincolo de hotarele imediate ale artei sale.

● **IN URMĂ** cu cinci ani s-a constituit la Nyíregyháza-Sóstó, în nord-estul Ungariei, Colonia de creație internațională în domeniul artei medievale. Aici au fost invitați în fiecare vară artiști modelieri din Ungaria precum și din România, Cehoslovacia, Polonia, U.R.S.S., R.D.G., Bulgaria. Ei au lucrat împreună, creînd opere de o deosebită valoare în acest domeniu al artelor plastice. La încheierea fiecărei perioade a fost organizată o expoziție cu lucrări elaborate în tabără iar artiștii au donat pentru muzeul orașului cîteva din cele mai reușite creații ale lor.

● **ORCHESTRA DE CAMERĂ** din Londra a susținut mai multe concerte la Beijing și Shanghai, în cadrul cărora au fost interpretate lucrări de Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Schubert, Johannes Brahms, Felix Mendelssohn Bartholdy, Edward Elgar. Orchestra engleză a susținut, de asemenea, concerte în fața studenților Conservatorului central de muzică din Beijing și ai celui din Shanghai.

«Cînd zeii ne binecuvîntau»

Continuare din pag. a 8-a

diocritate și legat de forme de existență socială înstrăinate de valorile tradiției naționale ca și de sentimentul duratei istorice, i se opune grupul Fotios-Alkis, atașat tradiției, trăind cu aspirația poeziei și atenți la ecoul trecutului. Evaziunile lui Alka, ca și disparițiile lui Fotios sînt surse de lirism autentic, împlinit în pasaje descriptive de o mare expresivitate, ca acela al șederii lui Alkis pe insula Afroditei, în singurătate și contemplare.

Sensul filosofic fundamental al cărții, ca și cele mai frumoase episoade lirice sînt asociate personajului Panagos, prietenul cel mai apropiat al lui Fotios, deținătorul unui tezaur de umanitate. Puternic în pofida unor nenorociri care pot distruge o ființă, Panagos, lovit de un rău atroce, se refugiază în natură și simplitate, trăind ca un sihastru împăcat cu toate, în singurătatea fericită de la Pente Alonia. Toate rezervele sale afective după ce familia i-a pierit în împrejurări tragice, se dăruie unei căprioare sălbatice care îi ține tovărășie. Episoadele consacrate lui Panagos sînt incontestabile desfășurări descriptive, impregnate de o sensibilitate tulburătoare, de un simț al naturii transpus într-o desăvîrșită expresie literară. Iubirea dintre om și sălbăticiunea inocentă se opune efemerei pasiuni distrugătoare pe care o trăiesc arheologul Alkis și unchiul său Fotios, ca replică a intrării în etern la aventura efemeră. Peisajul respiră în ritmul atemporale, viața naturii fiind transpusă într-un registru bucolic intelectualizat. Iubirea lui Panagos va sfîrși prin sacrificiu, sihastrul pierind sfîșiat de lupi pentru a salva căprioara. Moartea lui Panagos îl readuce pe Fotios la echilibrul dobîndit prin durere, în chiar momentul în care se abandona disperării. Panagos îi redă lui Fotios curajul, oferindu-i exemplul celui care nu dispera și nu fuge, povestea sa reprezentînd de altfel cheia cărții, căreia îi conține mesajul. Romanul lui Evanghelos Averof Tositza conține generoase sensuri umaniste, exprimate de o construcție epică adecvată și, mai ales, de o scriitură care încîntă îndeosebi în pasajele descriptive.

Fanatismul în critică

Urmare din pag. 1

mat în „pericol social", va fi arătat cu degetul de peste tot, cu aceeași îndîrjire, cu aceeași patimă incandescentă, atît de specifică fanatismului, indiferent ce formă va lua el : dogmatic-proletcultistă sau estetizant-dogmatică. Se va mima și analiza, de-a lungul acestor „urmăriri", se va discuta și pe îndelete despre cel „în cauză", se va apela la „tonul urban" și la „opinia obiectivă", vor fi folosite, cu mare plăcere, cu o satisfacție de nedescris, și aluziile, obișnuitele „pile", preferințele mergînd, totuși, către etichetare, către „atacul frontal" și către denigrarea directă și nereținută, cît mai violentă cu putință, cît mai categorică, cît mai „definitivă".

În fruntea unor asemenea lupte (neliterare și anticulturale), care nu aduc izbîndă nimănui (așa-zisa apărare a valorii e o simplă și cam murdară acoperire demagogică), nici măcar celor ce sînt angrenați în ele, se află, de obicei, cîte un posedat crispat și îndîrjit, cu privirea fixă și cu voința încordată la maximum, într-o singură direcție : spre subminare, spre distrugere, însul fiind făcut anume, parcă, pentru a dușmăni mereu pe cîte cineva, pentru a uri de moarte valoarea și cinstea, pentru a-și impune oricînd, și cu orice preț, propria sa vrere, idealul său suprem fiind dictatul și sentința fără drept de apel, modul său firesc de a fi constituindu-se numai din intoleranță. Iar acolo unde există intoleranță există și fanatism (una fără alta nu se poate), există dogmatism și violență, există și proliferează dezlănțuirea de patimi, care poate atinge uneori (și chiar o atinge, ba o și depășește, în presa literară sau prin ședințe) „cota înaltă" a delirului, înfrînarea rațională, bunul-simț și onestitatea devenind în asemenea împrejurări simple și cam penibile cenușărese.

Dacă ar avea „o balalaică" la git, straniul și încordatul nostru personaj, fictiv în oarecare măsură (în măsura în care nu reprezintă o mentalitate anume, o realitate foarte exactă și foarte dură), i-ar culca la pămînt pe toți cei ce nu-i sînt pe plac, i-ar nimici cu cîteva „melodii", hohotind năprasnic pe urmă, a satisfacție, a mîndrie. Neavînd însă la îndemînă asemenea mijloace „muzicale" încrîncenatul nostru personaj e nevoit să tră iască și să activeze într-o stare permanentă de presiune și de tensiune, fiind, din cauza asta (are și el necazuri, nu-i așa ! ?) și mai îndîrjit, utilizînd cu și mai multă ardoare cuvîntul rău și denigratoriu, respirînd cu adevărat și bucurîndu-se de viață doar atunci cînd arată pe cineva cu degetul, cînd demască pe careva, cînd categorisește lucrurile și oamenii, tăind și retezînd tot ce nu intră în tiparele sale fixe și fixiste — și secetoase, lipsite de seva primenitoare a înțelegerii.

Ceilalți, cei ce îl urmează orbește, seamănă cu el (de aceea se și adună laolaltă, pentru că se aseamănă), nu au însă „gabaritul" lui, nu sînt capabili de scurt-circuitări atît de puternice, sînt, de regulă, niște molipsiți, inși care trăiesc prin contaminare. Îl urmează însă îndeaproape pe „micul dirijor", preluîndu-i răcnetele, înmulțindu-i vrerile, înjurînd și denigrînd, cînd înjură și denigrează el. lăudînd, dacă laudă el. Da, pentru că medalia aceasta are, ca orice medalie, și un revers : dacă înjuri într-o parte, trebuie să lauzi în cealaltă parte; dacă denigrezi spre o parte, trebuie, e musai, cum se spune, să dai cu cădelnița și către cealaltă, onorurile cele mai mari fiind acordate, bineînțeles, prietenilor și „camarazilor de gînd", afinitățile elective fiind înlocuite în chip firesc (și obligatoriu) cu spiritul mafiotic al găștii, al unei anumite găști, care s-a cocoțat, de mai mult timp, în copacul puternic al culturii române, pe care îl tot zgîltîie, ale cărui frunze, ale cărui poame la hăpăie cu lăcomie (cu crenci cu tot).

În felul acesta umblă și se zbate pe cîmpul literelor contemporane șarpele fanatismului. N-aș spune, lăsînd metafora la o parte, că e vorba de o tendință dominantă și dominatoare. n-aș îndrăzni să afirm (ar fi greșit, ar fi nedrept) că toți criticii literari contemporani se uită la lume cu ochi de posedați. Cred totuși că tendința aceasta e încă destul de puternică, a făcut și mai face mult rău.

Ar fi bine, tocmai de aceea, să i se mai taie din aripi.

Aud materia...

Urmare din pag. 1

tez sigiliul, să-i modific enunțul paradigmatic cu un scop bine precizat : pătrunzînd în acest mod (efracție ? violență ?) în lumea sa bîntuită de coșmare, intrînd cu ea în comunicare și deci mîntuind-o de exilul în solitudine, eu împlinesc astfel o misiune taumaturgică. Fiindcă această operă — ca orice operă de geniu — trebuie tratată întocmai ca o ființă vie, dezechilibrul pe care se sprijină vitalitatea concretă a acesteia din urmă avîndu-și omologic abstractă în natura abruptă, bombănitoare, discordantă a celei dintîi. Încît dacă versul „aud materia plîngînd" funcționează cu o iluminare (în negativ), ca o revelație teribilă în celebra Lacustră, *el nu mai are sfera suficient de largă și de activă pentru a putea acoperi întreaga măreție a discursului convulsiv, monoton al* Plumbului, *plînsul implicînd o tînguire, o curgere armonică, o coerență, spre deosebire de contextul mai larg alcătuit din zgomote, stridențe, sarcasme, disparități satanice, fragmente rămase și adunate în urma unor nevăzute catastrofe : sfîșieri ale eului (conștientul se rupe de inconștient, rationalul de irațional), dar și chinul de a aduce la lumina zilei — la formă — ceea ce trebuie să sugă, să rămînă la sînul cald și întunecat al nopții — informul, haoticul, embrionarul, fragmentul.*

Astfel că enunțul derivat din Bacovia „aud materia bodogănînd" mi se pare o soluție posibilă și adecvată pentru aproximarea naturii specifice, vizionare și stilistice a discursului disonant și discordant al Plumbului, *experiență-pilot căreia un curent larg din evoluția ulterioară a poeziei noastre moderne îi datorează atît de mult.*

CARTEA DE DEBUT

CRITICĂ RESPECTUOASĂ

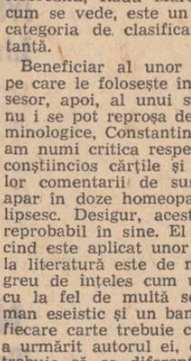

Un debut în critică la Editura Litera — iată ceva mai puțin obișnuit. Constantin M. Popa (autor al volumului **Replay,** Editura Litera, 1980) este sau un om curajos, sau cineva care nu se gîndește prea serios la posibilitatea de a face o carieră de critic literar. Fiindcă a publica prima carte la instituția specializată în „lucrări apărute în regia autorilor" înseamnă să recunoști foarte deschis că nu ai reușit să determini nici o altă editură să-ți accepte manuscrisul. Riscurile de a nu obține decît tăcerea foiletoniștilor cresc astfel în mod considerabil. Pentru a propune o metaforă telesportivă (cum este și titlul volumului lui Constantin M. Popa), aș spune : un start ratat. Dar cursa se poate cîștiga și dacă nu ai pornit tocmai bine. Să vedem ce fel de alergător pe pistele criticii este debutantul nostru.

Dintr-o **Mărturisire** aflăm că volumul conține recenzii și comentarii publicate inițial în revista **Ramuri.** Nota lor distinctivă ar fi, ni se spune, faptul că se referă la cărți apărute după 1970 și mai puțin luate în considerare de către critică. Textele sînt grupate tematic, sub titluri care încearcă să exercite o acțiune de coagulare. Astfel, în capitolul intitulat **Complexul Dinicu Golescu** sînt recenzate cărți de călătorie, iar în cel numit **Magia trecutului — o serie de volume cu subiecte istorice.** Singurul autor care beneficiază de un întreg capitol este Laurențiu Fulga cu **Straniul paradis, Alexandra și infernul** și **Fascinația.** În cele o sută de pagini ale volumului său de debut, Constantin M. Popa a găsit loc pentru referiri la cărți din toate genurile. Dintre poeți au fost aleși Marin Sorescu, Sina Dănciulescu, Radu Cârneci, Titus Vijeu. Dintre critici : Edgar Papu, Cornel Regman, Lucian Raicu, Valeriu Cristea și D. I. Suchianu. Majoritatea o dețin prozatorii, aleși după criterii la fel de impenetrabile : Al. Ivasiuc, Francisc Păcurariu, D. R. Popescu, Mircea Horia Simionescu, Ion Băieșu, Constantin Novac, Maia Belciu, Dan Mutașcu, Corneliu Leu, Radu Theodoru, Eugen Uricaru, Mircea Opriță, Nicolae Prelipceanu, Dan Rebreanu, Radu Mareș, Tudor Octavian. După cum se vede, este un fel de turneu **open,** unde categoria de clasificare nu are nici o importanță.

Beneficiar al unor lecturi destul de întinse, pe care le folosește în asociații îndreptățite, posesor, apoi, al unui stil corect, limpede, căruia nu i se pot reproșa decît cîteva nesiguranțe terminologice, Constantin M. Popa practică ceea ce am numi critica respectuoasă. El citește în mod conștiincios cărțile și construiește pe marginea lor comentarii de susținere, în care rezervele apar în doze homeopatice, sau, cel mai adesea, lipsesc. Desigur, acest procedeu critic nu este reprobabil în sine. El devine însă ciudat atunci cînd este aplicat unor cărți a căror aparteneță la literatură este de naturi foarte diferite. Este greu de înțeles cum un critic poate să susțină cu la fel de multă seninătate și un mare roman eseistic și un banal roman istoric. Desigur, fiecare carte trebuie citită în raport cu ceea ce a urmărit autorul ei, dar comentariile criticului trebuie să se diferențieze, dacă nu vor să se transforme în niște recenzii impersonale, de tipul celor din planurile editoriale. Acest neajuns, detectabil și în texte semnate de critici mult mai pretențioși, provine, se pare, dintr-o mai scăzută capacitate de sesizare a literarității, a calității care deosebește un roman istoric de un tratat de istorie, dar și un roman istoric scris cu talent de unul scris doar cu tenacitate și chinuit aplomb jurnalistic. Constantin M. Popa nu se preocupă în mod special de literaritate, căzînd în greșeala de a citi textele pe care le are în față ca și cum, în mod automat, intențiile mărturisite ale diferiților autori s-au concretizat pe deplin.

Există în **Replay** și considerații interesante, care ni-l arată pe Constantin M. Popa în postura celui capabil să scrie critică bună. Exemplele cele mai semnificative se găsesc în ultimul capitol al cărții, unde autorul depășește epoca literară pe care a anunțat că o are în vedere. Aici sînt propuse disociații în legătură cu operele lui Gala Galaction, Ion Minulescu și Hortensia Papadat-Bengescu. Scăpat de presiunea ocultă pe care lumea literaților aflați în viață o exercită asupra multor începători, Constantin M. Popa devine mai dezinvolt. În mod special atrăgătoare mi s-au părut speculațiile pornite de la poezia lui Ion Minulescu, chiar dacă ele se întemeiază pe egalizarea semnificațiilor vieții cu cele ale operei.

Replay conține exerciții critice al căror nivel poate fi depășit atunci cînd autorul va intui că pentru a face critică bună este indispensabilă o „filozofie" personală asupra literaturii.

Voicu Bugariu

AL XVI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A ȘTIINȚEI

Mesajul științei și al păcii

Este de la sine înțeles că participarea la o manifestare științifică de amploarea celui de-al XVI-lea Congres de istorie a științei oferă posibilitatea unui dialog stimulator, cu multiple implicații și semnificații pentru fiecare om de știință în parte. Dar nu mă îndoiesc că acest dialog a fost dublat, mai ales pentru cel aflat la început de drum în cercetarea științifică românească de introspecția lucidă, de gîndul asupra rostului său și, de aici, al destinului poporului căruia îi aparține. Despre aceste rosturi, atît de grăitoare, a vorbit tovarășa **ACADEMICIAN DOCTOR INGINER ELENA CEAUȘESCU**, la deschiderea în plen a lucrărilor Congresului și tot despre ele vorbește **Mesajul participanților la cel de-al XVI-lea Congres Internațional de Istorie a Științei.**

Așadar, climat de înalt nivel științific, de organizare desăvîrșită, climat de contacte nemijlocite între oamenii de știință, climat de prietenie și colaborare spre apărarea și promovarea noilor rosturi umane. Într-un cuvînt, climate necesare și, iată, reale, aici, la noi, într-o Românie a cărei politică actuală — cum remarcau cîțiva interlocutori străini — este atît de apreciată pe toate meridianele.

PROF. DR. RUDOLF SCHMITZ, director al Institutului de istorie a farmaciei al Universității din Marburg : **Consider că acest congres este mai concentrat decît în ceilalți ani. În general congresele internaționale oferă o imagine de ansamblu a activității științifice. Dacă ele nu pun accentul pe detalii, asta nu înseamnă cîtuși de puțin că ele nu sînt foarte stimulatoare. Farmecul orașului București contribuie mult la aceasta. Consider organizarea foarte bine și atent gîndită.**

Mi-am dat seama cu acest prilej că tînăra generație se afirmă cu putere. În parte sînt reprezentate aici continente și culturi, fapt ce echivalează cu premizele unui dialog fără granițe. Îndeosebi este îmbucurător că și reprezentanții lumii a treia iau cuvîntul. Totuși mi se pare că reprezentanții statelor sud-est asiatice au fost mai puțini la număr. M-au impresionat îndeosebi contactele cu oamenii de știință români. Cultura străveche a României merită să fie mai bine cunoscută.

MIHAIL IGOV, cercetător la Institutul de filosofie al Academiei bulgare : **Mă interesez de problemele puse filosofiei de către cercetarea în domeniul chimiei, în cadrul mai larg al conexiunilor, în linie marxistă, între istoria științei și filosofie. Congresul se bucură de mare succes. Foarte profitabilă este participarea tinerilor cercetători de pretutindeni pentru că se pot întîlni aici cu reputați specialiști din domeniile în care sînt interesați. De altfel la acest congres numărul tinerilor este impresionant, vorbind despre o nouă generație de savanți în devenire. Îndeosebi pentru cercetătorii din țările socialiste este de semnalat o creștere a interesului pentru această disciplină. Felicitări pentru organizarea excelentă în toate privințele.**

PROF. DR. ATICO VILAS-BOAS DE MATA de la Universitatea federală din Goiás, Brazilia : **Să nu vă mirați că vorbesc românește. Sînt primul brazilian care a studiat limba română la Universitatea din Rio de Janeiro. De altfel mi-am dat și doctoratul cu o temă de analiză contrastivă a românei și portughezei. Am tradus în Brazilia lucrarea prof. Giurescu „Formarea statului național român" și acum pregătesc un dicționar cuprinzînd 15 000 de proverbe dintre care peste 1 000 aparțin culturii române. Sînt foarte fericit să pot participa la acest congres, manifestare științifică internațională de mare anvergură. De asemenea sînt foarte bucuros că acest congres are loc la București, capitala României, țară latină ca și Brazilia. Mă bucură și constatarea că România, țară cu vechi tradiții științifice, a înregistrat în ultimii ani progrese remarcabile în toate domeniile de activitate, în unele situîndu-se la cotele cele mai înalte. Congresul oferă prilejul unui bilanț științific, al unei apropieri a oamenilor de știință. Aici sîntem cu toții vecini. Eu însă mă simt mai apropiat de colegii din România cu care merită să strîngem cît mai mult legăturile pentru a pune știința în serviciul dezvoltării umanității. Voi mai rămîne cîteva zile în România pentru a continua cercetările de arhivă. Vreau să vă spun un lucru surprinzător : în România s-a tipărit prima antologie de poezie populară braziliană.**

DR. ALECSANDR ILICI VOLODARSKII de la Institutul de istorie a științei și tehnicii al Academiei de științe din Moscova : **Acest Congres se remarcă prin cîteva aspecte noi : pentru prima dată au fost organizate secțiunile „Conferințe pe probleme specializate" și „Comemorări" precum și masa rotundă, organizată de Academia de Științe Sociale și Politice din R.S. România. De remarcat numărul mai mare ca la orice congres precedent de secțiuni (147) și de simpozioane (12). Tot în premieră a fost organizată secțiunea de istorie a agriculturii, fapt ce trebuie pus în legătură cu importanța pe care o acordă acestei ramuri politica statului dv., personal tovarășul Nicolae Ceaușescu. Foarte interesante mi s-au părut lucrările secțiunii „Contribuția femeii la dezvoltarea științei și tehnologiei" și, ca un fapt semnificativ pentru țara dv., aș vrea să subliniez că în luna august a apărut în limba rusă la Moscova o lucrare de știință a tovarășei Academician doctor inginer Elena Ceaușescu care a adus o contribuție de mare valoare la dezvoltarea chimiei. Și nu este întîmplător că sub înaltul patronaj al acestei personalități de seamă a științei s-au desfășurat lucrările acestui congres.**

Cît privește delegația sovietică ea este alcătuită dintr-un număr de 72 de oameni de știință. fapt ce demonstrează importanța de care se bucură istoria științei în U.R.S.S. Participă personalități marcante din Moscova, Leningrad, Kiev, Novosibirsk, Dușambe, Tbilisi, Riga, Erevan, Baku și alte mari orașe din U.R.S.S.

Organizarea a fost magnifică, o declar cu toată sinceritatea. Se cuvin mulțumiri îndeosebi Acad. Gh. Mihoc, Acad. Ștefan Bălan, prof. Radu Pantazi.

În încheiere aș dori tinerilor scriitori români noi succese în activitatea lor. În U.R.S.S. noi cunoaștem bine lucrările scriitorilor români, nu numai ale celor clasici sau deja consacrați, dar și ale celor tineri.

Interviuri realizate de
Marius Alexianu și Nicolae Georgescu

BENJAMIN FUNDOIANU LA AUSCHWITZ (III)

„...Și noaptea mă trezesc urlînd fără cuvinte..."

spectacole lumii

văzut de Ioan Grigorescu

traduc **ad literam** din volumul „Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau" publicat de Editura Juridică, Varșovia 1956, sub auspiciile Comisiei Generale pentru studierea crimelor hitleriste în Polonia : „În lagărul de concentrare avea dreptul să trăiască numai deținutul în stare să muncească ; fapt pentru care, din timp în timp, erau aleși și lichidați toți cei incapabili de muncă. Acțiunile acestea se numeau selecții sau trieri **(Aussonderung, Ausmusterung).**

Frica de selecție exercită o permanentă presiune îndeosebi asupra deținuților aflați în barăcile spitalicești. Ea era atît de paralizantă încît, în mod evident, îi făcea pe mulți bolnavi să evite spitalizarea, astfel că, timp îndelungat, spitalul din Auschwitz a devenit locul de predilecție al sinucigașilor sătui de viața chinuitoare în lagăr.

Selecțiile se făceau de asemenea în blocurile de locuit din toate secțiile și toate filialele lagărului, cu scopul eliminării din ele a deținuților incapabili să mai presteze vreo muncă. Medicii SS, îndeosebi Friedrich Entress, Helmersohn, Heinz Thilo, Edmund Koenig, Joseph Mengele și Bruno Kitt, împreună cu șeful secției muncii, procedau la triere fără nici un fel de consultație medicală, după ochi, pe baza aparenței exterioare a deținuților, cărora le hotărau astfel dreptul la viață sau la moarte... Bolnavii, apropiindu-se în șir de acei stăpîni asupra vieții și a morții se străduiau din răsputeri să lase impresia că sînt sănătoși : luau poziția dreptă, își înălțau capetele, își bombau pieptii costelivi, căutînd să-și mărească astfel șansele de a fi lăsați în viață. Asta nu ajută prea mult, deoarece era deajuns ca cineva să aibă o rană bandajată pentru ca să cadă victimă selecției... În cîteva minute doctorul „consulta" circa 500 de deținuți. În timpul unei selecții făcută de Helmersohn, unii deținuți... au încercat să se ascundă sub priciuri. Cînd s-a observat lucrul acesta SS-iștii au început să tragă în cei ascunși, rănind și ucigînd pe foarte mulți dintre ei..."

Am transcris acest lung citat pentru a sugera fără comentarii atmosfera în care s-a putut desfășura selecția din 2 octombrie 1944 în lazaretul din Auschwitz, căreia i-a căzut victimă poetul și filosoful Benjamin Fundoianu. Început de octombrie la Auschwitz... Nu departe curge Vistula. La 60 de kilometri spre răsărit se află „Roma slavă" — Cracovia. În polonă, Auschwitz se cheamă Oswiecim. Birkenau — Brzezinka (Brzezinka înseamnă în română — „Mestecăniș", pădure de mesteceni ; Aceeași semnificație o are și în limba germană). Vistula în apropiere de izvoare curgînd printre lunci de mesteacăn... La Auschwitz, un gard înalt din plăci de beton, cîte zece puse una peste alta, între stîlpi cu coarne încovoiate către interior. Un portativ de sîrmă ghimpată leagă coarnele rămînînd separat de beton prin izolatoare de faianță. La doi metri de primul gard, altul format numai din stîlpi cu capetele încovoiate, acoperiți de sus pînă jos de ventuzele izolatoarelor electrice traversate de rețelele de sîrmă ghimpată. La trei metri de acest gard altul, identic cu cel din mijloc. Și mai către interior, o singură sîrmă indicînd limita de acces a deținuților. Dincolo de această sîrmă începe imperiul morții prin electrocutare. Cele trei rînduri de rețele sînt conectate la o sursă de energie electrică de înaltă tensiune care fac sîrmele să vibreze ca și cînd în fire s-ar zbate bondari...

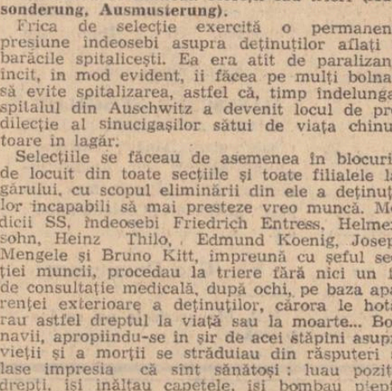

„Ziua începea ca de obicei — scrie Leon Weliczker în cartea sa editată la Lodz, în 1946, sub titlul „Brigada morții". La ora 4, în zori, sculatea, îmbrăcatul și ieșirea din baracă cu gloata de deținuți jerpeliți și mizeri. Fiecare se grăbește, deoarece dintr-un moment într-altul poate răsuna chemarea la apel... La closet s-a făcut o coadă imensă. Toți își țin brăcinarii cu mîinile. Se îmbulzesc, fiecare căutînd să ajungă primul. Strigăte și amenințări la adresa celui ce își face nevoile : «Hai, mai repede ! Termini mai tîrziu, la muncă !» Unii amenință : «Dacă nu te ridici imediat te omor !» Altul jură că îl va uda cu urină dacă nu se termină o dată. Unul nu se mai poate abține și îl tentează pe cel dinaintea lui : «Îți dau o bucată de hîrtie dacă-mi cedezi mie locul !» Acesta îl lasă, dar se aud vociferări și strigăte. Cel ce a apucat să se lase pe vine deasupra găurii pare că n-are de gînd să se mai ridice. Nu îl conving nici rugămințile, nici amenințările. Nu se teme că va fi udat, nici că va fi răsturnat în murdărie. Zice că i-ar fi recunoscător celui de sus, dacă l-ar lăsa în pace, să zacă acolo, în rahat. La Waschraum — spălător — aceeași îmbulzeală. Sînt unii care își vînd castronul de apă abia umplut pe o nimica toată. Spălatul e un lux, iar oamenii trebuie să trăiască cu ceva. Cu o sută de grame de pîine și un litru de supă-apă-chioară în care plutesc două-trei boabe de arpacaș nu se poate supraviețui. Cel ce-și vinde castronul de apă speră să facă de zece ori coada la Waschraum, pentru ca, cu banuții strînși de la ceilalți, să-și cumpere o porție de pîine de o sută de grame... Alerg să-mi caut șeful de echipă ca să-mi dea porția de pîine. El primește pîinea pentru toată echipa. Îl găsesc pe platforma de apel unde au început să se formeze careurile. Fiecare echipă își are locul său dinainte stabilit. Ordinea este menținută de cei din „Lagerpolizei" cu matrace de cauciuc în mînă... În dreapta fiecărui Kommando stă un deținut cu o banderolă galbenă, albastră sau roșie pe mîna stîngă. Este șeful echipei. După fețe și starea zeghei poți să-ți dai seama la ce fel de muncă este trimisă fiecare echipă. Bunăoară, cei de la Ostbahn, care lucrează la terasarea căii ferate sînt negri de zgură și mereu trudiți..."

Fundoianu a făcut și el parte dintr-o astfel de echipă. Imi stăruie în minte un vers scris de el în 1944 : „Și noaptea mă trezesc, urlînd fără cuvinte..." Emil Cioran, care l-a cunoscut pe Fundoianu în timpul ocupației, îi face — în revista „Non lieu" consacrată în întregime poetului — următorul portret : „Fața cea mai zbîrcită, cea mai brăzdată din cîte se pot imagina, o față cu riduri milenare, necunoscînd încremenirea deoarece ea este animată de zbuciumul cel mai contagios și mai explosiv. Niciodată nu mai văzusem un astfel de acord între a părea și a spune, între fizionomie și cuvînt. Imi este cu neputință să mă gîndesc la cea mai simplă vorbă rostită de Fondane fără să percep imediat prezența imperioasă a trăsăturilor lui..."

Încerc să-mi imaginez comportamentul unui astfel de om în fața selecției. Vom vedea în continuare cum s-a întîmplat în realitate cu el.

„Deocamdată — după cum scrie Weliczker — la poartă începe să cînte muzica. Orchestra este formată din 60 de persoane..."

Prin ventuzele stîlpilor de beton zbîrniie bondarii morții...

REPERE

«Cînd zeii ne binecuvîntau»

Cunoscut la noi cu piesa de teatru „Întoarcerea la Micene" (1975), prozatorul elin Evangelos Averof Tositza este în primul rînd romancier, autor al unor cărți de problematică națională, istorică și morală, constituind un univers pentru care romanul tradus de N. Carandino, „Cînd zeii ne binecuvîntau"*) este reprezentativ.

Scriitorul elin creează o literatură a interogației implicite, a căutării sensului care să justifice existența și să-i confere coerență, echilibru și noblețe.

Construcția epică a romanului său alătură unui conflict de idei un conflict erotic, obligînd la confruntare cîteva tipologii umane, reprezentînd tot atîtea opțiuni existențiale.

Industriașul Fotios elaborează un proiect social generos, dar oarecum utopic, prin care acțiunile întreprinderii se împart muncitorilor, acestia devenind acționari interesați direct de soarta afacerii, ca și de destinul unor sate depopulate care trebuie readuse la viață. Fotios dorește o colectivă reîntoarcere la natură, ca sursă a echilibrului spiritual și social, ca remediu împotriva alienării, ca replică la violență și ca reluare a tradiției. Punerea în aplicare a proiectului declanșează conflictul între sexagenarul Fotios și nepoții săi. Familia se împarte în tabere opuse, disputa implicînd revelarea caracterului și conștiinței fiecăruia dintre cei implicați. Fotios ca și nepotul său favorit, Alkis, vor trece prin crize morale acute, de natură existențială și de natură erotică. Uniți prin aspirația către valorile tradiției și către artă, poezie, natură, de ideea aceluiași proiect utopic, unchiul și nepotul sînt despărțiți printr-o nedorită rivalitate, prin apariția în viața lor a nestatornicei Lucinda, logodnica lui Alkis, pentru care Fotios face o tardivă și devoratoare pasiune. Lucinda tulbură armonia dintre cei doi bărbați, apoi dispare așa cum a apărut, reîntorcîndu-se la viața ei frivolă, vicioasă, artificială.

Ceilalți doi nepoți ai lui Fotios Nikizas formează tabăra adversă, care se opune proiectului. Faptul este paradoxal pentru că pînă la declanșarea conflictului cei doi veri se detestă, fiind structuri parțial deosebite. Iorgos, președintele întreprinderii unchiului său, este omul acțiunii, rigid, eficient, ambițios și formalist, birocrat prin excelență. Iannis este un hippie care contestă valorile burgheze, dar care, pus în situația de a-și împărți acțiunile, se dovedește mai mercantil și mai înverșunat chiar decît Iorgos.

Calitatea umană se relevă astfel prin reacția la inițiativa șefului familiei. Tipologiile umane se polarizează în două direcții, care corespund celor două tabere în care se împarte familia Nikizas. Cuplului Iorgos-Iannis, plafonat în me-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

*) **Evangelos Averof Tositza : „Cînd zeii ne binecuvîntau" — Editura Univers, 1981.**

Poezie coreeană clasică

POET ANONIM

De ce atuncea fetelor...

Vopsită cumva cioara cu negru lac să fie ?
Și lebăda, la bătrînețe, cu fire sure ?

— Cine se-ntreabă-așa ? Îmi poți tu oare spune ?
— Ele-s cum sînt, precum e ciocîrlia, ciocîrlie !

De ce atuncea, fetelor, vă mai întreb odat',
cînd vă uitați la părul-mi alb vi se pare ciudat ?

Hei, cucule...

Hei, cucule, tu cuculeană fată !
De ce strigi iar pe munții-nalți și reci ?

despărțitu-s-a de tine cineva pe veci
gîndind că n-ai să-l mai revezi vreodată ?

Zadarnic să întrebi stînca mereu, din nou
și răspunsul să-l aștepți de la ecou...

Cînd soarele spre seară...

Cînd soarele spre seară către apus coboară,
cerul și apa au culoarea părului de cerbi,

țipă o rață prin unduioase ierbi,
prin stufăriș sau prin pădurea seculară...

Dusă-i, tîrzia toamnă e-acuma pe trecute,
de tine veste n-am demult, iubituie, iubite...

SONG SAM MIN

Ca un trăsnet, glasul...

Ca un trăznet glasul — asta-ți era firea —
tunet blînd ți-i firea, cînd îți văd privirea.

Ploi repezi fost-au întîlnirile noastre,
spulberatu-s-au toate sub zările albastre.

Am plîns amar și-am suspinat în hohot
și tristețea s-a-ntins peste al lumii clocot...

SONG SUN

Tot ce văzut-am...

Tot ce văzut-am uitat-am de îndată,
la tot ce-am auzit, inima n-a fost trează,

cînd de minciună e plină lumea toată,
aleg ce mai puțin mă întristează...

Doar mîinile le-ascult, al lor e harul,
și-i deajunsă liniștea ca să ridic paharul...

PAK SON SU

Departe trăiește fata-mi dragă

Departe trăiește fata-mi dragă, în locul
pe care-n dulce vis aș vrea să-l văd acum...

De geam îmi rezem fruntea și cat în lung de drum
și-o caldă toropeală mă-nvăluie cu totul.

Dar m-a trezit un greiere pe undeva ascuns
și nu mai știu cît de departe am ajuns...

RI WON IK

Plopii de-ar plînge...

Plopii de-ar plînge și salcia de-ar ține-o-ntr-un gemut
nu vor putea opri a primăverii dulce boare...

De plîns e pasărea ce-adulmecă o floare
după zumzet de-albine, cînd floarea s-a trecut.

Crezi oare că există vreo vrajă, vreo nălucă
să poată opri dragostea cînd ei îi e de ducă ?

În românește de
Nicolae Nicoară

DIN LIRICA BULGARĂ

SLAV HR. KARASLAVOV

Băiatul

Cînd se mai naște un băiat,
nu-s stavili vinul să-l oprească.
Bunicul zice luminat :
— Ani mulți — o sută să trăiască !
Să fie miere, nu venin,
lui Kara-Kollu și Doicin
poruncile să le-mplinească.

Cînd se mai naște un băiat,
la cîntec totul te îmbie.
Bunica zice apăsat :
— Să fie om de omenie,
să fie gospodar cu cin
și-asemeni firului de in
de-nțelepciune nins să fie.

Cînd se mai naște un băiat,
în casă-i mare bucurie.

Șoptește mama legănat :
— Voinic să crești, în voinicie,
stîlp bătrîneților să-mi fii,
să ai noroc de bucurii
și noră să-mi aduci, zglobie.

Cînd se mai naște un băiat,
răsună clinchet de pahare.

și tatăl spune răspicat :

— Precum Balcanul fie-n zare,
străbată-a lumii-ntregi tărîna,
iubească mult, dar să rămînă
tot fiul țării lui — bulgare.

EVTIM EVTIMOV

Culmi

Pe culmi bătaia clopotelor gravă.
Eu urmăream al gîndurilor ropot.
Mi-nchipuiam că undeva în slavă
e-n fiecare culme cîte-un clopot.

Sub streașină de cer păreau să sune.
În zări treceau mari clopotele-n zbor.
Copacii îi chemau la rugăciune
să vină dimineața-n templul lor ?

Riuri chemau sau stele călătoare ?
Tăcerea verde o spărgeau cu tunet.
ori dincolo de-a munților spinare
zorii-i primeau cu dulcele lor sunet ?

Căutau năluci, o lume căutau
pe unde nici un sunet n-a umblat ?
Chiar muntele — cum stîncile cîntau —
părea-n aceste glasuri adunat.

Culmi răsunau pînă-n nemărginire,
gîndeam cu mîna pe sprînceană slobod,
că un cioban a pus cu bună știre
sub fiecare culme cîte-un clopot.

MILAN ANGHELOV

Lîngă rădăcină

Copacii mei și-au azvîrlit veșmîntul
și plîng sub ploi, sub vînturi s-au curbat.
Mușcînd cu rădăcinile pămîntul
ca pe un frate m-au îmbrățișat.

Se nasc și putrezesc în rădăcină,
nu știu tîrîșul omului nerod.
Ei se îngroapă-n propria lumină
prin propria sămînță să dea rod.

În românește de
Valentin Deșliu

NIKOLAI ZIDAROV

Trecut

Istoria — șir de isprăvi terminate prin moarte —
trăiește în amfore,
în legende inaripate.

Precum o mamă ascunde la sîn o dragoste vește nică,
tot astfel ascunde istoria în pămînt cuvinte de piatră.

Încă mai țipă cavalul prin somnul nostru
și durerea lui mărunță
sau poate nesfîrșită încă ne-nfioară.
Ce zile tăinuiești, îngropate adînc în țărînă,
tu, pămînt al trandafirilor, privighetorilor, bulgarilor ?

Tu care prefaci zilele și pietrele în flori,
legendele — în stele,
și culoare.
Cum să nu-ți închin ție inima mea
cînd ea e una cu Bulgaria.

În românește de
Mihail Magiari

SPORT

Să văruim și să tragem brîne

Crengile nucului, în septembrie, colportează zvonuri și mă avertizează : cine bea apă vie din bostan decorativ, ajunge să spargă semințe prăjite pe marginea șanțului. Mai pe șleau spus: **Universitatea Craiova** ne-a pus cu fața la perete și ne-a stropit din creștet pînă-n tălpi cu piatră vînătă. Lumea se pregătește să intre-n vii și să culeagă, iar băieții lui Oblemenco umblă cu vermorelu-n circă. La Rîmnicu-Vîlcea, ei ne-au arătat că, în loc să joace, preferă să stea la taifas, dacă nu cumva or fi intrat în punctul mort în care — poate să se supere din nou Doljul pe mine — se află și antrenorii lor de azi. Foarte mulți antrenori, și vechi și noi, îmbîcsesc cu omizi floarea-soarelui, tîndălesc pe lîngă cluburi cu gîndul la pensii grase sau la recompense din care să-și ridice vile, dar elevii lor joacă exact ca niște berari, iar cînd au cîte-o scînteie, din crăciun în paște, se leapădă repede de ea, ca și cum ar fi furat-o dintr-o fierărie și le-ar arde părul. Antrenorul român, după ce trece de-o anumită vîrstă, devine lacom și-și construiește cu abilitate verandă la casă, publică vreo cîteva cărți de amintiri și unul, două, trei manuale privind metodele de sărit gardul sau dresat cîinii, sărută mînciuna, la miezul nopții, adică în clipa ei cea mai îngîmfată, îi urăște pe tineri și-i înjură pe cronicarii sportivi cărora, cînd era în cofă, le rupea pragul casei, cerîndu-le să-l cînte de bine. Dacă s-a văzut omul cu hangar și tavernă nu-i mai trebuie nimic în afară de iatagan. Lupul scobindu-se în dinți c-o țandără de os de miel.

Dar să nu ne luăm la harță. Avem nevoie de vreme frumoasă. Meciul cu Ungaria trebuie să ne adune pe toți sub umbrarul unde nu domnesc ciulinii, și unde, din punct de vedere albastru, trebuie să ascuțim briciul pe aceeași curea, dacă vrem să nu ne bărbierească alții pe noi. Nu de alta, dar în anii trecuți am mai întîlnit frizeri mai puțin fercheși care ne-au ras și mustățile. Nădejdea noastră, pentru acest meci al vieții și al morții (mă refer, bineînțeles, la drumul în Spania), rămîne în continuare marea echipă a Craiovei și de aceea consider că e aproape un blestem că ea a încăput pe niște mîini prea puțin pricepute. Cu studenții craioveni răsare sau apune soarele echipei naționale și sîntem datori să tragem brazdă roșie cînd o vedem poticnindu-se în zăvoaiele unde atîția șchiopi și-au umplut coșurile cu ciuperci. N-aș fi vărsat un strop de fiere pentru vreun **Fotbal Club caramea,** însă craiovenii, crescuți în bătălii furtunoase, n-au nevoie de alîntări. Și nici noi de fulgere seci care să ne julească întreg cerul toamnei.

Să văruim și să tragem brîne dulci peste pereții șîmbetei negre de la Rîmnicu-Vîlcea, să-i lăsăm la plutonul spate pe antrenorii care pun sutele la borcan cum pune mama frunză de viță pentru sarmale și să ne apucăm cu credință asupra lucrului, pregătind viforul pe care să-l deslănțuim spre sfîrșitul lunii septembrie. Eu nu vă pot ajuta decît c-un drum la Voroneț.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Bals (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
37
(1 011)
Sîmbătă
12 septembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

Şcoala românească într-o nouă ediție a existenței sale, cu implicații dintre cele mai largi în ceea ce privește factorul om și condiția însăși a civilizației, a progresului multilateral al țării. Anul de învățămînt care se deschide ne-o readuce în atenție cu întregul său evantai de probleme și, din perspectiva locului și menirii sale, ca și din perspectiva pe care i-o conferă propria tradiție, ea se constituie într-una dintre cele mai dinamice și mai cuprinzătoare sectoare ale actualității noastre politice și sociale, un eveniment continuu — s-ar putea numi — sau unul din acele intime și solidare momente care își pun amprenta pe întreaga noastră viață, și la orizontul tuturor vîrstelor, în succesiunea și conlucrarea tuturor generațiilor. Părinți și copii — trăim astfel repetat un episod hotărîtor al vieții, acela în care, în numele și de numele școlii legîndu-se, toate profesiile, toate energiile și toate capacitățile umane au ca punct de plecare și își întrevăd propria devenire în actul — nu lipsit de emoție și nu mai puțin încărcat de răspunderi și solemn — al deschiderii unui nou an de învățămînt. Un episod deja tradițional în România, beneficiind de cea mai înaltă atenție, marcat de fiecare dată de prezența într-un puternic centru universitar și școlar a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Simbolic, faptul în sine spune mult. Dar ceea ce se înțelege și confirmă și mai mult este această deosebită și continuă grijă pe care partidul și statul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu o poartă școlii și slujitorilor ei, înlesnind și creînd programatic excelente condiții de activitate. Practic, întreaga generație tînără a țării este cuprinsă în multiple și superioare forme de învățămînt, astfel încît pregătirea sa pentru muncă și viață să dobîndească de fiecare dată acel accent valoric nou prin care, în actuala etapă, se reclamă o nouă calitate, un nou mod de a vedea și gîndi asupra realității, o nouă și solidară angajare în opera de dezvoltare a țării și asigurare a progresului ei multilateral.

Înțeleasă și privită ca principal factor de cultură și civilizație, așa cum este prevăzut în programul partidului, școala românească intră odată cu acest an într-o nouă perioadă în care noi criterii, noi cerințe și exigențe fac obiectul unui amplu demers educațional. În școală se prepară însuși viitorul țării, tinăra generație care peste ani și ani va prelua în deplină și conștientă răspundere opera de construcție socialistă și comunistă a țării. Un laborator extraordinar și deosebit de complex și sensibil, școala este — s-ar putea spune — acea fișă la zi a viitorului imediat, previzibil și, într-un plan și mai apropiat al consecințelor de ordin politic și social, ea este și poate fi o fișă la zi a întregului comportament uman, al științei și angajării cu care, nu mai departe decît mîine, copiii și tinerii de azi vor acționa pentru binele lor și al patriei și vor ști să adauge la zidirea lumii de azi noi argumente, noi temelii de liniște și pace, noi edificii de gîndire și creație. Aproape sinonimă cu acea vie și explicită concepție înscrisă în programul partidului conform căreia *tineretul reprezintă viitorul însuși al, națiunii,* școala românească poartă în miezul destinelor și preocupărilor sale fundamentale inima și idealurile întregi ale tinerei generații. Un învățămînt care realizează și trebuie să realizeze — așa cum i se cere — o permanentă și calitativă implicare în viață, legat de producție, de știință și cercetare, nu se poate constitui în final decît într-o operă umanistă de cele mai largi proporții. Proba sa evidentă nu este alta decît capacitatea cu care se știe a munci și crea. Proba sa evidentă o constituie însăși realitatea în continuă transformare, lumea în dinamica existenței și problematicii sale asupra căreia se aplică puterea de cunoaștere și înțelegere ca și capacitatea, știința de a acționa și a participa, cu un reflex nou și cu un grad nou de competență la edificarea pe mai departe a progresului, la materializarea prin fapte a celor mai înaintate cuceriri ale experienței și creației umane. Cultura însăși și-a lărgit infinit orizontul și, în definiția sa, ea se reazimă azi deopotrivă pe gîndirea și practica umană. Cultura și arta, știința și tehnica intră deopotrivă sub unghiul de incidență al tuturor preocupărilor și profesiilor contemporane iar școala, prin acel hotărîtor rol formativ și prin acea omniprezentă și statornică misiune a sa instructiv-educațională are în fața sa una dintre cele mai covîrșitoare sarcini, proiectul însuși de evidență a viitorului, milioane de inimi și minți tinere care, odată cu fiecare nou an de învățămînt intră în rezonanță și comunică deja cu lumea propriilor lor împliniri.

Luceafărul

AVRAM IANCU — sculptură de Ion Vlasiu

REFLEX

Răscumpărarea prin mit

Din spița lui Lemnaru până la urmă se trag toți. Iar unii dintre ei, lemne, că puteai să tai și codri pe ei, chit că viața le-a mai luat-o uneori și la vale iar ei, nu se știe cum, se trezeau tot urcînd și tot ducînd ca pe-o oglindă cerul care numai în ziua de duminică, poate, mai avea timp sau mai era în stare să le spună ceva. Se prinseseră parcă de un copac alb pe dealuri și trăgeau acum și în somn de el și de toate rădăcinile sale ascunse, ieșite colo și colo ca niște fulgere din pămînt. Sau ca niște spinări de animal trist, obosit și pus să-și caute hrana printre suflarea morților ori printre pietrele lor, de la cap, care le țineau loc și de sărbătoare acum, și de cuvînt. Religia aurului îi înnebunise pe mulți și făcuse din ei un fel de preoți lunateci, pădurosi și subțiri și oficiind pe lîngă vechi ziduri și cripte sau cățărîndu-se pe invizibile turle și sfredelind de acolo cu ochiul un și mai invizibil și mai fascinant bob de aur prin pămînt. Despre Lemnaru, descoperitorul marelui tezaur nu se mai știa nimic, numele său începuse să scape memoriei podgorenilor, iar viața sa de mai înainte parcă nici n-ar fi fost. Un simplu accident, o breșă în pereții de calcar ai dealurilor sau, și mai puțin, un rîgaz de o clipă pe un drum care se termină în cruce și pe care nu se poate merge decît la pas. Ninsese, iarna venise mai devreme decît se așteptă și, cam în locul primăriei de azi, printre ruinele unui castru roman se puteau vedea albe, sclipind de zăpadă, acoperișurile de șindrilă și stuf ale unor vechi mînăstiri ce țineau de ctitoria Buzăului. Pietroasele erau o moșie a lor. Păduri dese de jur împrejur, pîlcuri mari de stejar și fagi, lăstăriș de arini și sălcioară, tufe de porumbe și de gherghini. Sătenii își încercau prin pivnițe vinul, iar călugării își scoborau către bălți porcii pe care-i creșteau prin păduri. În fața starețului scos pe un jilț cu rotile și așezat între blănuri, în cerdac, în imensa curte străjuită de chilii și adăposturi, cîteva zile la rînd porcilor li se făcea numărătoarea. Li se asvîrleau cu furcile ciorchini vechi de struguri și paie și, ca să le mai astîmpere foamea, îi îmbătau cu grohotiș de prună de la cazanele de țuică, pînă ce-i treceau apoi prin semnul roșu al fierului și-i însemnau. Zăpada se topea pe riturile lor lungi și într-o dimineață, unul mai răzleț care-o luase spre poartă și care, nu se știe cum, scăpase de arsura semnului monahicesc, a fost văzut rimînd și spărgînd în dinți niște grăunțe roșii de aur. Și tot în dimineața aceea, cînd s-a sărbătorit și numărătoarea, din

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

REMEMORĂRI

Strălucitorul

La 109 ani de la moartea lui Avram Iancu

Umbra lui strălucitoare ca aurul am văzut-o coborînd spre Țebea, învăluită în haloul legendelor celor fără de moarte. „Pe dealul Feleacului / Merg carele Iancului /, Nu merg cum merg carele, / Strălucesc ca soarele. / Caru merge-nepiedicat, / Iancu merge supărat. / Boii-s cu coarne de ceară, /Om ca Iancu nu-i în țară ; / Boii-s cu coarne de spume. / Om ca Iancu nu-i în lume ; / Boii-s cu coarnele verzi, / Om ca Iancu nu mai vezi !"

Era-n amurg, mirosea aerul a frunză înțomnată și pe mormîntul străjuit de două tunuri, aproape de gorunul lui Horea, cineva presărase flori multicolore de cîmp. Brazii din jur susurau stins.

Pe dealul din față, departe, un cal alb, cu șa de lemn, sta neclintit cu capul ridicat, așteptînd parcă pe Cineva și iar mi s-a părut că-l văd în lumina incertă a amurgului pășind îngîndurat prin iarba ce-l atingea, mîngîindu-l. „Merge Iancu spre fîntînă / Cu pușca plină în mînă... / Iancu șede, mîncă nuci, / Domnii fug fără papuci."

Acum 109 ani, la 13 septembrie 1872 pe această pajiște din fața bisericii, curgînd pe toate drumurile și potecile Apusenilor, aproape zece mii de moți au ascultat înfiorați prohodul celor 37 de preoți psalmodiind la catafalcul Eroului național Nimeni nu credea că Iancu Avram, „Craiul munților" a trecut în neființă. Moții l-au trecut în legende nemurindu-l. „Agerul prefect, frumos, drept și încrezător, crai al munților, se ivea pretutindeni pe calul său alb ca un zeu al luptei... Moții alergau să-i atingă genunchii ca pe niște moaște... Într-o zi l-au găsit mort pe o bancă, cu fața întoarsă spre cer... Gorunul il plouă de atunci cu frunze, țăranii îl cîntă la cornele plugului, iar istoria noastră învață din religia lui..." (Octavian Goga).

Am intrat în biserica pustie mirosind a tămîie și a busuioc uscat, și chipul său frumos, așezat printre sfinți, mi s-a arătat viu și strălucitor în lumina filtrată prin geamurile mici

Se zice că la cîteva zile după înmormîntare, doi moți s-au prezentat la Baia de Criș, solemni și încremeniți de durere întrebînd cît a costat ceremonia funerară. Aflînd, au scos banii, au plătit și au plecat tăcuți și misterioși fără să spună cum îi cheamă. Identitatea lor nu s-a aflat niciodată...

În acel amurg halucinant în care lumina cădea moale peste dealuri și peste păduri, calul cel alb, cu șa de lemn, aștepta în neclintire. Atunci am întîlnit la poarta cimitirului, un copil cu ochi albaștri pe care l-am întrebat dacă știe cine-a fost Avram Iancu.

El m-a privit mirat și mi-a răspuns simplu, vorbind la prezent, ca și cum Iancu s-ar afla acolo, pe undeva prin Apuseni : „el este Craiul munților !"

Am tăcut fascinat de coincidență și mi-am întors ochii spre dealul pe care calul cel alb aștepta gata înșeuat...

Și mi s-a părut că-l văd iarăși pe prefectul „Aurariei gemina" înaintînd prin iarba înaltă, viu, nemuritor și strălucitor ca aurul.

Veșnic, incoruptibil și strălucitor ca aurul !

Mircea Micu

SADOVEANU și poezia populară

Recent a apărut la Editura **Junimea** un volum *) cuprinzînd cele mai interesante studii și mărturii ale lui Mihail Sadoveanu referitoare la cultura populară română. Articolele grupate aici vorbesc despre lirica populară, despre „cărțile pentru popor", despre folcloriști și despre scriitori inspirați din folclor. Îi datorăm lui Petru Ursache un studiu introductiv interesant, plin de observații și sugestii fertile, un studiu care, deși uneori excesiv de opulent și stufos, permite cititorului o exactă familiarizare cu termenii în care s-a purtat dialogul dintre Sadoveanu și folclorul strămoșesc.

Mihai Coman

Continuare în pag. a 5-a

JURNAL DE POET

O nouă voce

Am ascultat, într-o noapte, la Struga, cu prilejul serilor de poezie rostit în limba românească, aproape un volum de versuri datorat lui Ion Miloș, român din Banatul sîrbesc, profesor romanist în Suedia, unul dintre cei mai pasionați cunoscători și cinstitori de literatură română care este cel dintîi traducător al lui Blaga în suedeză, cel care-i face cunoscuți pe poeții noștri, teatrul și arta românească în țările nordice cu mari sacrificii materiale, adesea din buzunarul propriu. Cartea lui de versuri ce urmează să apară la editura „Dacia" din Cluj-Napoca va însemna o dată în lirismul limbii noastre. Textele acestea seci și dure, de-o mare putere de penetrație, unice în poezia actuală prin universul amenințător al lumii ce o exprimă. Țeasta neagră este numele celor din exil, al străinilor care vin din orice țară ar fi ea în țările nordice. Cu acest nume este întîmpinat cel străin venit să-și caute o pîine... Nume cumplit, de hulă și dispreț, greu de purtat pe umeri de oricine.

Ion Miloș este un socialist în felul său. Poemul pe care l-am auzit citindu-l în fața muncitorilor de la Fabrica de porțelan din orașul Titó-Veleș, evocîndu-l pe Tito, a smuls lacrimi și aplauze îndelungi.

Societatea de consum capitalistă este supusă unui examen critic necruțător în limba lui Eminescu și Arghezi, cu o forță neobișnuită de către acest om, blînd la înfățișare și tolerant, om al suferinței și răbdării, care își visează anii bătrîneții sub stelele Carpaților.

După Vasko Popa din Banatul iugoslav, o nouă voce se aude cu putere la porțile poeziei.

Ioan Alexandru

UN POD CU FÎN ÎN BUCOVINA

elegie să fiu dacă n-am plîns de bucurie
pe sub munții Bucovinei, inima-mi stătea la pîndă

în răcoarea de pădure blîndă
eram vis și inocență, arbore și poezie

stam pe-o stîncă de munte, de tăcere și de viață
cu Nichita Danilov, poet senin și de-o candoare rară
în ochii lui albaștri înmugureau poeme rumene de vară
fluturi cuminți de rouă, libelule de verdeață

dimineața (tăcută și secretă), ne luase la trîntă
credeam că e moartea dar moartea e doar o glumă dulce
...risipite-n lumea celor care nu cuvîntă,
pe sub păduri de fag, gîndurile plecau alene să se cuice
sfîntă Bucovină ce-aș mai vrea și eu să știu
spune-mi dacă rost mai are și poemul meu modest
spune-mi dacă-s beat de frumusețe, dacă-s mort, dacă sînt viu
spune-mi că sînt cîntec, că sînt treaz, că sînt protest

elegie să fiu Bucovină visătoare
dacă astăzi nu te-ascult ca pe o mamă bună
ramuri de zmeură se-aprind–inimi licărind în felinare
parcă trăiesc într-o zodie feerică, halucinantă, nebună...

Nichita Danilov, uite viața cum pășește calm pe plai
ca o blîndă stea amară, ca o elegie rară
e Moldova minunată, riu ce curge lîn din rai
ea ne-a spus atîtea astăzi și ne-a preschimbat în vară

...un POD CU FÎN în BUCOVINA, un CAL și o înserare
și alte înfiorate garoafe de răcoare
și astăzi INIMA frumos mă doare
cînd scriu aceste gînduri-bucovine înfloritoare

Dan David

● În acest număr : ● Centenarul George Enescu : ● Din biografia artistului de George G. Potra și Constantin I. Turcu ● Mărturii de N. Vasilescu-Capsali ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Proză de Nicolae Cristache și Anatolie Paniș ● Versuri de ● Constantin Abăluță ● Lucia Negoiță ● Lucia Olaru Nenati ● Ion Chichere ● Traian T. Coșovei ●

ACCENTE

Monopolul opiniei critice?

Citez cîteva rînduri dintr-un interviu acordat de un critic unei prestigioase reviste literare : „În momentul de față există la noi un mare număr de oameni care scriu critică. Desigur, numai o parte din aceștia sînt sau vor deveni critici adevărați. Faptul e pînă la un punct firesc : un domeniu de activitate atrage întotdeauna, pe lîngă capacități, și inși fără o chemare specială dar care pot fi și ei necesari, de la veleitari la amatorii onești. **Nefirească și chiar îngrijorătoare este în schimb tendința care își face loc în anii din urmă de a se-oferi unor oameni neverificați sau verificați în detrimentul lor, mari posibilități de manifestare, un fel de uriașe și grotești pilnii de comandă menite să concureze și chiar să „acopere" vocile autorizate. Nicolae Manolescu, Eugen Simion sau Lucian Raicu se pronunță cu o mai mare sau mai mică periodicitate despre cărțile momentului ? De ce să-i impiedicăm atunci pe (...). sau pe (...) să-și spună și ei părerea ? Și nimeni nu-i impiedică, și ei și-o spun, și confuzia crește"** (subl. noastră) Din fragmentul citat mi-am permis să elimin două nume proprii. Și nu voi divulga nici identitatea îngrijoratului intervievat. Căci ceea ce mă interesează aici nu sînt cîteva nume, sau umorile personale ale vreunui temperament bilios, defulînd pe mari suflete tipografice, ci o mentalitate „nefirească și chiar îngrijorătoare" care începe să facă prozeliți în

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 5-a

De toamnă

O frunză mi-a căzut pe mînă
și plopu-ntreg a tresărit
în felul său neauzit
ca de o tainică furtună ;

culoarea ei doar m-a trezit –
un semn al vremii că-i stăpînă
căderea care despreună
ce-i viu de viu ca un cuțit.

Regizorilor în deșert
tocmai de-aceea nu le iert,
c-așează oștile în dune
ramificate nesfîrșit
sub vîntul nopții ce depune
nisipul ei nebiruit.

Gheorghe Pituț

CRONICA EDIȚIILOR

Eminescu — Fragmentarium (II)

„Preliminariile din numărul trecut au fost foarte sever breviate. Am dorit să subliniem în principal ideea că bătălia la care au participat atît de mulți, rînduri de oameni, soldați și generali, este, metaforic vorbind, războiul nostru de o sută de ani. Un „război" pe care abia în anii noștri sîntem pe punctul de a-l cîștiga definitiv.

Acest ultim volum din opera lui Eminescu este, după mărturisirea editoarei Magdalena D. Vatamaniuc, un **corpus** care înglobează „însemnările din manuscrisele poetului privitoare la filosofie, demografie, economie politică, comerț, drept, etnografie, folclor, filologie, lingvistică, matematică, astronomie, fizică, geologie, biologie, botanică, zoologie, artă, literatură, istorie, geografie."

Ce mai rămîne încă nepublicat din opera poetului ? Din fericire, destul de puține pagini raportate la totalitate. Parcă, într-un anume fel, ne pare și rău... În stadiu de elaborare redacțională, sîntem anunțați, se află al doilea volum al **Fragmentariumului** care va conține „texte politice, însemnări germane, procese verbale din timpul revizoratului școlar, documente istorice sau de altă natură, transcrise de poet". Probabil vreo două mii de file. Trebuie să spunem că și în aceste domenii au mai fost inițiative. Bunăoară, activitatea de revizor școlar a poetului a constituit obiectul unei monografii mai vechi (1956), în care se publică și destule pagini din manuscrise și din arhive. De asemenea, din paginile germane, dincolo de ce au scos din ele Călinescu și Perpessicius s-au făcut acum mai în urmă tentative de remarcat. Astfel, în **Caietele Mihai Eminescu,** Adelia Perju ne-a dat textul german din manuscrisul 2 285, iar în revista **Transilvania** se publică chiar în aceste numere textele din ms. 2 287 (folosind, mi se pare, chiar fotocopiile procurate de noi de la Academie). Nu ne îndoim că seria academică a operelor lui Eminescu va folosi **toate** aceste contribuții, după ce bineînțeles va face apel la o lectură nouă. Iar cînd această serie va fi împlinită (Perpessicius o estimase la 20 de volume) încă ne va mai rămîne un rest din inepuizabilul Eminescu. Va fi **farmecul** luării contactului direct cu manuscrisele, va fi actul de sesizare a dialecticii lor interioare, va fi în fapt uimirea de a intra în laboratorul intim al celui mai mare poet și cugetător al nostru. Astfel că noi elogiind toate inițiativele care se fac și care se apropie oarecum de sfîrșit pentru editarea în manieră clasică a operei lui Eminescu luăm în seamă, și nu vedem nici o contradicție, și apelurile repetate ale lui C. Noica (ultimul în revista **Ramuri,** august) de a oferi cititorilor și bibliotecilor țării și **varianta** originară a acestui tezaur inestimabil realizată prin tehnicile moderne de imprimare.

2. Scurta dar densa prefață a lui D. Vatamaniuc la acest **Fragmentarium** eminescian numește foarte exact cuprinsul caietelor. Cităm : „Cercetătorii caracterizează manuscrisele lui Eminescu «caiete de creație», ceea ce este numai în parte adevărat. Manuscrisele sînt «caiete de creație» indeosebi pentru opera literară. Din manuscrise luăm cunoștință de geneza unor scrieri literare și de stadiile prin care trec în procesul de desăvîrșire artistică. Dar manuscrisele cuprind și un număr considerabil de note de la cursurile universitare și însemnări de lectură. Sub acest aspect, manuscrisele sînt «caiete ale formării intelectuale» a poetului. Manuscrisele cuprind, în al treilea rînd, tabele sinoptice, extrase din tratate de specialitate din diferite domenii, puse la contribuție în articolele politice. Manuscrisele trebuiesc considerate și «instrumente de lucru»".

În deceniul patru, cînd G. Călinescu se întreba că din atîtea varii domenii în care poetul se manifestase într-un fel sau altul în cîte totuși era cu adevărat „specialist" întrebarea lui nu era doar oratorică, iar răspunsul (că de filosofie și lingvistică era capabil) e totuși departe de adevăr. Eminescu a cercetat, a tradus, a adnotat, a făcut scheme și tabele, a „matematizat" sau a încercat să „matematizeze" în domeniile umaniste nu pentru a ajunge în rîndul inșilor specialistului, ci tocmai dimpotrivă, pentru a se înălța, precum anticul filosof-împărat, pe vîrful de munte și de a privi de acolo lumea și spiritul în măreția și deșertăciunea lor, nu neapărat „rece", ci doar cu orgoliul superior al nemuritorului. Cînd căuta, în fizică, în chimie, în biologie etc. explicația vreunei probleme așa cum i-o putea oferi știința zilei lui, nu o făcea cu trufia specialistului pozitiv de secol nouăsprezece, ci toate aceste interpretări și explicații, aceste **amănunte** aparent logice și explicabile oarecum prin ele însele, le ridica la o potență abia tatonată de vremea lui și anume : căuta un reazim mai subtil dar totodată și mai solid pentru om și gîndul lui. El vedea clar în secolul cînd abia începeau să se ridice națiunile raporturile juste între : individ, popor și umanitate. Citit pe fragmente, cutare expresii ne pot, astăzi, apărea abrupte, nepotrivite. Văzut în to-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE IORGA: «Eminescu»

În colecția de studii „Eminesciana" a Editurii **Junimea** care și-a creat o frumoasă reputație a apărut sub îngrijirea lui Nicolae Liu, o amplă culegere din articolele, eseurile, conferințele, recenziile și însemnările lui N. Iorga, despre viața și opera lui Mihai Eminescu. Un gest editorial binevenit, care merită a fi comentat cel puțin din două motive : repunerea în circulație a unor texte care la vremea respectivă au îmbogățit atît informativ cît și calitativ exegeza eminesciană, precum și conturarea unui mai complex și nuanțat profil spiritual al marelui cărturar. Cititorul de azi păstrează despre Iorga, fără retușuri esențiale, imaginea nu tocmai favorabilă transmisă de criticii literari ai perioadei interbelice cu care deseori s-a aflat în contradicții ireductibile. Și nici critica actuală cu unele excepții, (Valeriu Râpeanu, Pompiliu Marcea) nu se poate spune că a făcut eforturi deosebite, pentru a corecta judecățile anterioare, în ciuda publicării mai susținute a unor lucrări de critică și istorie literară semnate de Iorga, cum au fost cele două volume reunite sub titlul **O luptă literară**, care ar fi oferit posibilitatea unei reevaluări a activității sale. Desigur, cu toții cunoaștem opacitatea sa față de literatura română modernă (negarea lui Arghezi este un exemplu) criteriile mai mult etice, cu care opera în aprecierea operelor literare, subiectivismul unor atitudini, dar parcă prea s-a insistat numai asupra acestor aspecte. Un Iorga hirsut, cuprins de minii jupiteriene, tunînd și fulgerînd împotriva scriitorilor contemporani lui, constituie în fond, un portret destul de comod, pentru genul de critică, ce și-a făcut din autori ca Rodica Iulian și Dan Deșliu, luminoase repere culturale. Cel puțin activitatea sa de tinerețe, contrazice, prin deschiderea spre fenomenul literar, acest poncif. Și fără a scuza lipsa de receptivitate față de cîțiva importanți scriitori moderni, am putea să-i găsim totuși unele circumstanțe atenuante. Spre exemplu, diatribele sale împotriva lui Arghezi porneau de la faptul că autorul „Psalmilor" care nu era, se știe, chiar ușă de biserică, a fost alăturat numelui lui Eminescu, pentru Iorga și nu numai, expresia cea mai curată și mai profundă a ființei românești, („Sufletul românesc modern : Poetul Mihai Eminescu"). Din aceste cauze și multe altele N. Iorga rămîne un teritoriu cvasi-necunoscut și rău explorat, așa încît un volum ca cel de față, poate aduce unele clarificări, și, n ate, o evaluare mai suplă a atitudinilor sale. Alcătuitorul ediției ordonează materialul în ordine cronologică, (și nu în funcție de probleme, idei, poziții sau dezbateri etc.), cum de altfel era și indicat la un prim contact, oferind o radiografie diacronică a raporturilor sale cu opera lui Eminescu. Și folosesc termenul de raporturi, deoarece pentru Nicolae Iorga, poeziile și în general scrierile lui Eminescu nu însemnau doar texte desăvîrșite artistic ci reprezentau și factori modelatori sub unghi etic, moral, filosofic și chiar politic, capabile de a influența și educa generații întregi. Într-un foarte interesant articol, **Eminescu, El, generația lui și generația noastră** sînt analizate, poate exagerat spus sociologic, tocmai aceste relații și influențe exercitate de o conștiință și o operă exemplare, asupra contemporanilor și generațiilor următoare. Iorga însuși se consideră, într-un anumit sens, un produs al spiritului eminescian. În formulări de o reținut-patetică frumusețe, citim această iluminată mărturisire, la descoperirea graalului poeziei eminesciene : „Ne-am zbătut puțin ; și eu am trecut prin această criză. La început cartea lui părea bătută cu șapte peceți. Pe urmă, deodată, sufletul s-a deschis cu totul și ne-am mirat mult cum nu ne-am înțeles de la început. A fost atunci pentru noi un drum al Damascului. Mergeam ca Saul acela care nu înțelegea Cuvîntul. Și deodată a venit puternic această inexorabilă lumină și cu toții ne-am lăsat la pămînt înaintea zeului care trecea. Și zeul acesta n-a ieșit niciodată din sufletul nostru, și noi și toată generația noastră sîntem înainte de toate ai lui. Limba lui o vorbim, gîndul lui îl avem, și viața lui curată de muncă închinată țerii noastre, viața aceasta de jertfă desprețuind satisfațiile materiale și ignorînd preocupările de interese particulare, viața lui o trăim". Și nu sînt doar fraze superb retorice, bănuindu-l de entuziasm conjunctural, ci ele reprezintă o profesiune de credință, acest moment, fiind evocat cu diverse prilejuri, conferințe, articole, însemnări de jurnal, de-a lungul unei vieți întregi. Dacă adăugăm și contribuțiile de la capitolul „Fragmentarium", **Generația lui Eminescu** și **Mihai Eminescu și ca factor unitar** și articolele **Eminescu și generația de azi** și **Eminescu și tineretul** avem în față un corpus substanțial de texte consacrate aspectelor ridicate de receptarea operei eminesciene la o anumită epocă. Un alt grupaj de comentarii l-ar putea constitui cronicile și recenziile la biografiile și studiile dedicate poetului precum și acelea urmărind editarea operei antume și postume. Facem o paranteză pentru a sublinia poziția lui Iorga în concordanță cu exigențele cercetării moderne, care în opoziție cu un Ibrăileanu, saluta publicarea postumelor atît în poezie cît și în proză. Aceste intervenții se impun prin exactitatea informației, cît era posibil la acea dată, desigur, cu unele ineyitabile erori, ca și prin incisivitatea stilului. În **Două critice**, scris în 1892, sînt pe larg analizate cartea denigratoare a lui Alexandru Grama, **Mihail Eminescu.** Studiu critic, Blasiu, 1891 și volumul lui N. Petrașcu, **Mihail Eminescu.** Studiu critic, București, 1892, Primul este aneantizat în fond, în urma unei demonstrații prin reducere la absurd prin care se arată precaritatea argumentației sale, iar cel de-al doilea în formă, N. Petrașcu scriind într-un stil impresionist barbarizant. Bineînțeles că spiritul acid al lui Nicolae Iorga găsește aici un teren ideal de manifestare și nu ezită să o facă. O caracteristică, de altfel a scrierilor de tinerețe este tocmai ironia fină, tăioasă, atingînd cu precizie chirurgicală punctul vulnerabil, în timp ce la maturitate, forma vituperantă, pamfletară va deveni predominantă. Comentariile despre edițiile critice mai relevă o față, și anume vastitatea cunoștințelor literare ale autorului care se mișca cu ușurință, în spațiul literaturii române și al celei universale, indiferent de perioadă. Clișeul unui Iorga nu numai refractar dar și necunoscător al literaturii contemporane lui, se clatină din nou. O altă preocupare constantă a sa, a fost efortul de integrare a prozei eminesciene, nu numai beletristice dar și a articolelor social-politice sau a notelor și însemnărilor manuscrise, în tezaurul de valori al culturii române. Iorga este primul care își pune problema publicării integrale a caietelor eminesciene și militează neobosit pentru ea, ispitindu-l prin anii 1939—40 ideea de a se angaja personal la acest efort. Tot el este acel care analizează pertinent, fără prejudecăți concepțiile sociale și politice ale lui Eminescu chiar în aspectele cele mai delicate, concluzionînd asupra importanței lor indubitabile și a necesității de a fi publicate în volum. Poziție cu atît mai demnă de amintit cu cît recent, un critic „debonar" își exprima reticențele la apariția volumului nouă de opere, însumînd o parte din ziaristica poetului național. Iată ce spunea Iorga în 1934 : „Eminescu stăpînea cu desăvîrșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală ; nimeni din generația lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dînsul într-un element permanent și determinant al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, la capătul atîtor cercetări minuțioase și pline de răbdare, după adăugirea unui imens material de informație și atîtor sforțări ale criticii, cînd constată cît știa, cît înțelegea acest om, și ginditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecătoare ale vieții publice contemporane în maiestuoasa curgere a dezvoltărilor istorice. Nu e de mirare că un asemenea limbagiu care ar fi onorat orice țară de veche cultură n-a fost priceput de contemporani cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se putea ridica la recunoașterea acelorași adevăruri eterne".

Pledoaria marelui om de cultură pentru editarea integralei eminesciene este astfel și în prezent, actuală. Nicolae Iorga este primul care vede în Eminescu pe **omul deplin** al culturii românești, așa cum fericit îl denumește Constantin Noica azi. Preocuparea sa obsesivă pentru opera poetului de la Ipotești, nu are numai o importanță de ordinul istoriei literare dar și un înalt sens moral și pedagogic mereu actual. Dacă nu am trăi numai printre „evenimente literare" aș fi îndrăznit să spun că ne aflăm în fața unuia dintre ele. Dar așa mă mulțumesc să semnalez semnificația deosebită a acestui volum și munca plină de osîrdie a lui Nicolae Liu care semnează și studiul introductiv, notele critice și bibliografia, întrebîndu-ne totuși de ce nu a introdus în sumar și articole ca **Eminescu creator de generații, sau eseurile tematice Iubirea în literatura modernă, și Pesimismul la artist** care ar fi contribuit la mai buna cunoaștere a criticii lui Nicolae Iorga.

Paul Dugneanu

P.S.

Un confrate mult mai vîrstnic, discipol al lui Gheorghe Grigurcu, ne ceartă că i-am criticat maestrul. Nu am nimic împotrivă dar expresia grosieră cu care ne gratulează subtilul colocutor, îi cam dă arama pe față. În ceea ce privește proprietățile mele „electrice" îl asigur că nu sînt bun „conducător de supărare", chiar dacă dînsul este foarte maleabil și ductil.

FLORIN MUGUR: «Dansul cu cartea»

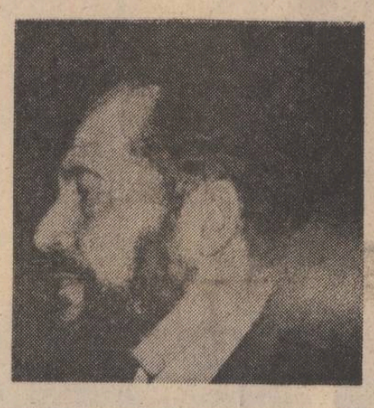

Maturitatea poetică a lui Florin Mugur s-a relevat ca o virstă a intrării într-un anotimp metafizic, expresia lirică apelînd la noi embleme, ale unui regim poetic tutelat de cerebralitate. Contactul direct cu realul, elanul juvenil al apoteozei romantice, care întreținea incandescența stării lirice, au definit o etapă, o tinerețe lirică în care versul său celebra cu optimism evenimentul imediat și căreia i-a urmat asumarea unei experiențe livrești ce a deschis accesul poetului la alte teritorii, conferind poeziei sale timbrul ei caracteristic.

Universul poetic al maturității lui Florin Mugur este un spațiu luat în posesiune de un inefabil „rău", o lume îmbolnăvită de o suferință obscură. Un dun al imminentei extincții ofilește formele. Atmosfera devine sumbră și incertă, fluxul liric străbătînd un spațiu mitic în care timpul este anulat. Poezia devine rătăcire printre năluci, printre fenomene confuze : „Trecea prin vara densă a pădurii, / trecea lovindu-se de împărați, / de împăratul șerpilor cel galben, / de împărații frunzei, luminați / de împăratul negru al stupurii / copacilor pierind în sus, / de craiul viermilor, de craiul / tuturor iepurilor slabi cu ochii uzi, / Către decembrie mureau toți împărații / Mureau de cer ursuz și mult prea jos / Mureau pe seară de lumină mică / Nu mai putea fi ziuă și frumos / Și rămînea doar el, om întrerupt, / să urmărească șerile-nghețat / cum deplasează văi de zăpezi, pe dedesubt / oasele mari, ascunse, de-mpărat".

Determinările temporale își pierd semnificația în această atmosferă de stingere a lumii, care se anunță ireversibilă. Tonul nu este acela a unei elegii de toamnă, mareată de emoția anotimpului, versul este, dimpotrivă, epurat de elementul emoțional. Sugestia unei realități obscure convertește imagismul în conceptual, alimentînd fiorul rece al cerebralității.

Ireversibilitatea degradării se accentuează progresiv, spațiul letal este dominat de procese de dizolvție care ating chiar și materiile cele mai rezistente : „totul piere lin, oglinda / ninge verde pe podele / cuiele ies moi din găuri : / viermi de-argint — mari clanțe-și lasă / palmele în jos, murind".

Umbre somnambule cutreieră spațiul pustiit al unor castele atinse de ruină, prinți melancolici și bolnavi, bufoni obosiți, zei senili. Inefabilul „rău" care a pus stăpînire pe acest decor decrepit se manifestă prin degradarea integrității, prin jumătatea de măsură, prin prezența lucrurilor și ființelor neterminate, a făpturilor compozite ca embleme ale neputinței existențiale. Fenomenul teratomorf și anamorfoza realităților atinse de o definitivă și distrugătoare labilitate se impun ca unice legi ale materiei bolnave.

Nălucile melancolice ale prinților care nu vor domni niciodată, ale regilor decrepiți și ale zeilor obosiți devin măștile unui spectacol al degradării, al iluziilor spulberate și al miturilor în destrămare. Spațiul acestui spectacol cu măști înlăcrimate este reflexul unui transcendent decăzut, al unui „olimp cu zei îmbătrîniți". În decorul glacial zeii își trăiesc agonia grotescă și tristă : „jumătăți de zei palizi se nasc tremurînd / capete lungi de zeițe cu gurile triste / și părul căruntă".

Nimic nu mai poate restaura demnitatea hieratică a acestor ființe care și-au pierdut identitatea, însemnele și puterea, căzute și ele în condiția „destinului intermediar", care este simptomul cel mai concret al maladiei lumii și obsesia lirică dominantă.

Destinul uitat la jumătate, lăsînd să penduleze la nesfîrșit ființa cu identitate neconstituită, este sursa de tragic a spectacolului, tema predominantului lamento, răsunînd lugubru în decorul pustiit : „O semizei, o, viceregi ! / Închiși în spații reci vă știu. / Străbat adolescenții orbi / destinul vostru mijlociu".

Dilema hamletiană nu mai are ca obiect existența, ci regimul ei, restabilirea identității. Incertitudinile prințului rătăcitor printre fantasme vizează calitatea destinului neimplinit. El nu poate fi rege, dar nu poate fi nici bufon. Condamnat să fie el însuși ca ființă intermediară, implinirea destinului îi este refuzată în acest anotimp al jumătății de măsură, al jumătății de existență : „Ești sluga regelui — îmi spune prințul, / ghicindu-mă după perdele — / sluga muncii, cu picioarele bolnave, / a trădătorilor. / Ce jumătate de femeie ți-au promis, / ce sfert de piine, ce iluzie de lună ? / Ești o fantomă pindind lîngă numele meu tulburat / Sînt totuși, solidar cu tine, spune — / oglinda ta, eu însumi prinț mereu / și niciodată rege-al Danemarcei".

Destinul intermediar nu marchează numai masca prințului, ci și pe aceea a bufonului, imagine ce proliferează, ca semn al disoluției condiției fiecărui personaj al spectacolului. Bufonul trist, bătrîn și obosit bîntuie piețele pustii, coridoarele reci, umbra lui grotescă și îndurerată se desenează sub bolți și pe terase într-o existență care se tîrăște spre nicăieri. Prințul însuși „bolnav de-un dor de-a fi bufon", între nebunie și amară luciditate își confundă uneori silueta cu aceea a bufonului senil. Între somnolență și înfrigurare măștile traversează golul existențial uneori „cu o floare de abur în palme" ca semn al iluziei.

În volumul „Dansul cu cartea" (Editura **Albatros**, colecția „Cele mai frumoase poezii"), autorul a renunțat din păcate la un număr de poeme remarcabile, din care am citat totuși aici pentru că ele sînt reprezentative pentru structura sa lirică, conferindu-i o coerență particulară, o unitate tematică distinctă. Este posibil să fi intervenit în selecție tematica poetului de a nu fi considerat monocord, oricum însă absența unor poeme frumoase dintr-un volum care trebuie să formeze o imagine generală este regretabilă, pentru că expresia poetică a lui Florin Mugur este mai bogată și mai unitară decît lasă să se vadă volumul selectiv.

O emblemă cărții selecția îi conferă un rol tutelar este **cartea**, semn al vanității uneori, alteori simbol fast, expusă și ea „răului" nevindecat care stăpînește cetatea fictivă și orașul dezolant. Cartea, în care este scris destinul, cartea de pe care dispare cerneala, cartea pindită de praf și de fluturi, poate fi semn al mintuirii sau al damnării. Dansul cu cartea este un ritual care și-a uitat secretul, dar al cărui sens nelămurit se ghicește tragic.

Structura lirică a lui Florin Mugur este dominată de dimensiunea livrescă și de nevoia de ficțiune, dar imaginarul nu are funcție de compensație și nici rolul de a crea un spațiu pentru evaziune. Spiritul fantast imaginează făpturi insolite, adaptate spațiului reveriilor întunecate. Bestiarul lui Florin Mugur nu este deloc naiv pentru că fiecare creatură inspiră tristețe, pentru că ironia este amară. Jocul imaginilor uită zîmbetul, iar puritatea este efemeră. Efectul artificiilor imaginarului nu este feeric. Grotescul este sublimat prin amestecul cu diafanul, cruzimea coexistă cu inocența. Reprezentările refuză să se constituie ferm, principiul disoluției fiind permanent activ.

Globeii puri „cutreieră grădinile", iubitele lor nostalgice „ascund în sîn, cu gesturi triste / urechi catifelate de asini", Siheia bîntuie bibliotecile lăsînd în urmă cărțile cu paginile albe. Erțogul, ursul alb cu gît de lebădă, contemplă lumea cu „ochi triști enormi / călătorind prin vista lenesă a filosofilor". Sarfa, „fata vitregă a unui soare văduv", seamănă cu „o criză de nervi stăpînită". Colunul pășește ca și cum ar călca pe piersici, Mavrul este „copleșit de umilință".

Amestecul de repulsie și tandrețe conține și sugestia morții în această lume care singerează, în această lume fără „nimic senin".

Poezia lui Florin Mugur nu alunecă totuși în cosmaresc, ea fiind construcție cerebrală, în care cenzura lirică disciplinează emoția convertind-o în imagine sobră. Referința livrescă nedisimulată devine nucleul unor conotații cu valoare autonomă, dezvoltîndu-se într-un regim metaforic personal.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

O EPIDEMIE DE INOCENȚĂ

La Editura **Facla** din Timișoara, în colecția „Proză scurtă contemporană", debutează Ion Florian Panduru (**Sărbătoare tîrzie**, 1981). Este o carte promițătoare mai ales datorită citorva calități ce derivă din capacitatea autorului de a surprinde sintagme ale vorbirii vii și de a le monta în colaje. Este vorba mai ales despre exprimări hibride, în care se întîlnesc mentalitatea rurală și cea citadină, cu rezultate comice. Parcă mînați de forțe aflate în afara lor, țăranii lui Ion Florian Panduru se pomenesc vorbind în feluri ciudate, în fața cărora nu știi dacă să rizi sau să te întristezi, ca niște mahalagii, aflați cu un picior în sat și cu celălalt în oraș. Iată cum se exprimă Lazăr Ceacă, țăran care apare în poarta casei sale „numai într-un maieu" : „Nici să fii tu de la controlul I.R.T.A. n-ai avea curaj să mă deranjezi la timpul meu liber !". Iar nevasta „fachirului" Guțu, grăiește : „Ce găină să vă tai, tovarășe drag ? Lui Guțu îi plac cele albe, zice că-s igene".

Din citatele de mai sus se poate deduce că prozele scurte din volumul **Sărbătoare tîrzie** au subiecte din lumea satului de azi. Numele satului, Priboi, repetat în toate textele, joacă rolul unui aducător la numitor comun. De asemenea, dintr-un text într-altul circulă și unele personaje, transformînd cartea într-un mic roman, „eroul principal" fiind satul însuși, aflat pe calea complicată, nescutită de ridicol și nici de sublim, a citadinizării. După vechiul tipic al schiței, personajele se ivesc în cîte o împrejurare de natură să le scoată la iveală felul de a fi. Citeva apariții sînt interesante, în ciuda unei inocențe care bîntuie, precum o gripă, în Priboi. Ar fi de amintit, în primul rînd, Guțu, a cărui jumătate are replica memorabilă citată mai sus. El este un filozof al zootehniei și emite panseuri de un haz mortal. În cursul unei conversații cu un ziarist de la „Satul socialist" el își divulgă secretul : „Bău Cristian n-avu încotro : «Spune-mi, tovarășe Guțu, cum reușești să fii tot primul în creșterea vitelor?» «Care vite ? Ovine, porcine, găine, care ?» «În general.» Guțu își mai turnă ca o ureche de miel în pahar. «Sînt ca ele, tovarășe Cristiane, cînd intru în cocină, porc, în grajd bou, în coteț cocoș». [...] «Cum să fii dumneata bou ? Te văd om serios !» I se încălziră ochii lui Guțu : «Dumneata crezi că Guțu-i prost, nu știe ce spune. Află de la mine că omu-i vită și vita om»".

Citeva personaje fac parte din categoria celor aflați la vîrsta cînd lupta pentru cîștigarea mizelor apreciate de oamenii tineri devine ceva fără de înțeles. Bătrînețea este, dealtfel, singurul neajuns serios al cetățenilor din Priboi, fiindcă în rest toate merg strună. În textul care dă titlul volumului, trei oameni în virstă se întîlnesc pentru a se îndulșoa în fața sentimentului de zădărnicie care-i încearcă. Peste idilismul oarecum automat pe care îl practică prozatorul, replicile lor au savoare. O povestire în care, de asemenea, autorul încearcă să treacă dincolo de întîmplări cu oameni care și-au cumpărat mobilă nouă și și-au ridicat o casă spațioasă este **Dincolo de amurguri**, unde un bătrîn aflat aproape de moarte delirează poetic, cu citeva reușite accente. De asemenea, dorit liric este **Pasărea Gulupilor**. Gulup, un țăran care mănîncă la oraș, făcînd naveta, cheltuiește o mie și șapte sute de lei pentru a obține un bibelou frumos, care reprezintă un vultur în zbor. El îl duce acasă și îl admiră împreună cu unul dintre băieții lui, exprimînd o puerilitate de om trezit brusc la plăcerea de a fi emoționat. Mergînd pe jos spre satul lui, după ce în prealabil renunțase la autobuz din respect pentru pasăre, Gulup are viziuni de adolescent cuminte, care nici măcar în vis nu-și permite să treacă de anumite limite : „De două ceasuri se opri la podul Bosoniței și se sprijini de marginea de piatră a zidului. Pipăi dunga zidului să vadă dacă are loc, se mai jucau copiii ziua și lăsau pietre. Nu era nimic, numai cimentul, drept ca masa. Scoase pasărea din traistă și o ținu în brațe pînă i se încălzirăaripile. Atunci o așeză pe locul pipăit și-și puse traista după umeri, să n-o piardă. O piatră mai mare se desprinse și lunecă cu vuiet la vale, aproape de pod. Gulup puse mîna pe aripa vulturului : Ei, ce faci ? Lovești în pod ! Asta nu-i viu să zboare. După ce se liniști ogașul, își văzu și el pasărea, nu cu ochii, o văzu din șanțuri, din fundații adînci cînd arunca pămîntul spre soare. Ea zbura și-i tot făcea semne din aripi, ca unei alte păsări, să vină, să urce. Parcă și asta de porțelan ar vrea să zboare, o simți cum își mișcă aripile în bătaia ușoară a vîntului. Înfricoșat să nu se spargă, o viri repede în traistă".

Dotat mai ales pentru proza de nuanță umoristică, Ion Florian Panduru manifestă, scriind, conveționalitatea lejeră a unui jurnalist vesel, destul de expeditiv chiar și cînd tinteste să emoționeze, nechinuit de teama că nu va putea ocoli locurile comune ale limbajului și ale vieții. Drept urmare, personajele sale acuză un soi de vizibilă cuminteție literară, care tinde să le transforme într-un grup onest, dar nu tocmai original. Este de presupus că în viitor debutantul de la Editura **Facla**, ale cărui legături cu literatura sînt reale, va combate tocmai pentru anihilarea efectelor de uniformizare.

Voicu Bugariu

Sculptura reprodusă în pagina a 3-a a numărului trecut, reprezentîndu-l pe Bacovia, aparține lui **Constantin Popovici.**

BREVIAR

● Impresia că viața editorială ar fi săracă, bizuită totuși pe argumente temeinice, se împrăștie de îndată ce adăugăm la producția tipografică organizată și periodică, pe aceea provenind din felurite „artificii", constituită într-un soi de „editură paralelă". Cărți sînt și ceea ce ne dau „societățile literare", numeric multe, dintre care unele editează volume nu fără interes, cărți sînt în definitiv antologiile locale, așa-zis „județene", unele pline de creații de tot interesul, cărți pot fi socotite, fără îndoială, și acele plachete artizanale, de obicei lirice, tipărite de unele periodice în chip de supliment ori ca o „bibliotecă" separată. În acest fel, apar la tot pasul contribuții de genuri diverse, avantajate, prin trăsătura lor de „confecție" nepericlitată, sub raportul repeziciunii apariției. Puțin comentată, întrucît critica vede în ele un soi de „fanzin"-uri produse de grupuri pasionate și diletante, nimic mai mult, o asemenea literatură e adeseori comparabilă cu aceea care se tipărește „oficial" și, în fond, aproape că o dublează pe aceasta. Unicul defect major ar fi numai difuziunea restrînsă, dificultatea de a intra, cum se zice, în „rețea", ceea ce face ca publicul larg să nu cunoască aceste manifestări artistice, iar puterea lor „sociologică" să fie, de acea, mult diminuată. Fără a prezenta complicații urîase, credem că detectarea unor mijloace practice de difuzare mai întinsă pentru asemenea producții ar fi un factor deloc neglijabil.

● O astfel de apariție este aceea aparținînd de revista „Transilvania", intitulată „Lectura clasicilor și teoria modernă a textului ; Centenar Tudor Arghezi", care cuprinde lucrările colocviului anual de critică literară de la Sibiu (aici, ediția 1980) și, în plus, intervențiile publice în marginea acelor texte. E un volum compact, de peste 175 de pagini, tipărit cu grijă și în condițiuni tehnice remarcabile, valoros în primul rînd prin aceea că divulgă producții pline de interes care altfel puteau rămîne fără difuziune. În plus, stenograma discuțiilor e o idee prețioasă, care dă o notă de viață culturală fervență și prezintă, pentru specialist, un specimen de polemică fără „matraquage", în totul remarcabilă. Astfel, Anton Cosma vede în „Epigonii" o „lectură" care „aduce textul în prezent", Liviu Ciocirlie este preocupat de perspectiva istoricului literar („dinspre sau către clasici"?), Dolores Toma vede în „textul clasic" — un „exotism" iar Radu Toma dorește a limpezi „Ce este un text". Trei intervenții aparțin unor tineri (Liviu Papadima, Călin Mihăilescu și Bogdan Ghiu), Smaranda Vultur interpretează inedit „Pseudo-cynegeticos" ca și Ion Vartic pe I. L. Caragiale (comunicarea, pare-se cea mai controversată). Cît privește exegeza arghezian, prin Victor Ivanovici, Ion Pop, Ecaterina Țarălungă, V. Chifor, G. Nistor, Ilie Guțan (cu un sagace eseu), Mircea Zaciu și Al. George aceasta este reprezentată consistent. „Dezbaterile", înregistrate probabil prin stenogramă, vin cu „sarea și piperul" acestei cărți insolite, unde criticul invesmîntat în somptuos frac stilistic spre a ține „comunicări", abandonează în final solemnitatea academică spre a combate în echipamentul de lucru. Trăsătura intervențiilor lui Al. George, Dan Culcer, L. Ulici (și ale altora, se înțelege) este neîndoios savoarea, sagacitatea directă, oralitatea fără frîna normelor retorice. Și prin aceasta, dar mai ales prin ținuta ei integrală, ideea revistei „Transilvania" merită salutată.

● Semnalăm în **Flacăra** (36, 3 sept.) articolul **O incalificabilă calomnie** la adresa geniului românesc, semnat de Ing. Ion Eremia Albescu și dr. Ing. Ștefan Ispas prin care se demonstrează inoportunitatea apariției unei cărți intitulată **Începuturile creației tehnice aeronautice românești 1880—1918** de Matei I. Oroveanu, carte viciată de o viziune minimalizatoare și denigratorie a contribuției românești la progresul aviației în România și în lume. Semnalăm acest articol pentru că el divulgă o mentalitate care a reușit să-și facă loc și să ajungă la mijloacele difuzării în masă a ideilor ei cu ajutorul unei edituri.

● Tot „Transilvania" nr. 6/1981 inițiază printr-un ingenios procedeu tipografic de unde, prin decupaj, rezultă o broșură, imprimarea traducerii românești a textelor germane din caietele eminesciene, concretizînd în acest fel o idee mai veche a lui C. Noica transpusă în practică abia azi. Autoarea acestei excelente realizări culturale este eminenta germanistă dr. Mariana Petrescu, prin a cărei osîrdie, conjugată cu ingeniozitatea tipografilor de la „Transilvania" vom avea, recuperat, e drept cu oarecare încetineală, și acest domeniu necunoscut eminescian.

● Volumele „artizanale" tipărite de unele reviste în supliment, prin artificii tipografice care urmează o idee mai veche a lui Gh. Tomozei (de la „Argeș", cu notoria lui „bibliotecă"), ne aduc în ultimele luni contribuții noi, din care, citeodată, țîșnește și o poezie remarcabilă. O lirică post-argheziană, orînduită într-o disciplinată ritmică fără viziuni, este aceea a Mariei Chirtoacă („Meșterul Manole" nr. 1, supliment „Argeș") într-o plachetă de 14 poeme. În schimb, o revelație este lirica lui Liviu Antonesei : „Căutarea căutării", (Biblioteca „Opinia", nr. 11/1981) expresia unui suflet angelic pur, asaltat de organic și de univers haotic cu aproape avangardista incoerență care este indiciul unei crize lirice insurmontabile. Poetul viețuiește într-o lume finală, unde se combină civilizațiile și se încurcă limbile, „răvășit de / imposibilitatea tăcerii sale / iminența extazului lexical / bucuria sadică a perplexității în care vor intra / școlarii redactorii cititorii / revistelor și manualelor gimnaziale" etc. Îndărătul aerului frondeur, care e gratuit și denotă în fond o adîncă anxietate cu înfățișare de algolagnie lirică, poezia lui Liviu Antonesei, de o afară din comun inventivitate imagistică, este o catagrafie a Babilonului. Liviu Antonesei : iată un poet care trebuie urmărit atent.

● Continuă în **Flacăra** (36, 3 sept.) seria de articole asupra limbii și originii așa-zisei populații ceangăee din Moldova. V. M. Ungureanu, originar din Sagna, jud. Neamț, deci din rîndul celor ce sînt descriși și comentați în aceste articole, face cîteva precizări pe care le reamintim aici pe scurt. Așa zișii ceangăi sînt o populație românească veche, care se considera ca atare și vorbește românește în mare majoritate. O mică parte a ei vorbește un idiom maghiar cu totul particular prin amestecul de elemente romanice în el. Titulatura de „ceangăi" dată acestei populații nu este recunoscută de cei numiți astfel, ea fiind venită de sus în jos datorită unor interese politice și propagandistice, care țin să construiască o falsă teorie istorico-politică pe baza acestei populații. Interesul acestei discuții, dusă pe trei numere de revistă (27, 32, 36), este științific : toate comentariile arată că această populație este foarte puțin studiată științific, ceea ce încurajează tot felul de fantezii interesate care trebuie respinse prin cercetarea metodică, rece a procedeelor științifice.

A.S.

Eminescu — Fragmentarium (II)

Urmare din pag. 1

talitate, cum dealtfel trebuie văzută orice personalitate, Eminescu ne apare ca o mare stea dătătoare de lumină. Unii, în trecut și din interese politice de partid, au dorit să vadă în Eminescu un xenofob. Trebuie însă să spunem răspicat, și așa reiese din **totalitatea** textelor lui, că el a condamnat doar indivizii și a văzut în lumura lor cea adevărată popoarele. Și-a iubit cu ardoare poporul lui dar a văzut în marginile adevărului firea și calitățile celorlalte popoare. El a avut, bunăoară, prieteni printre evreii de carte și de cuget curat, dar nu a stimat pe circiumarii care prefăceau băuturile alcoolice, s-a ridicat împotriva cutărui ministru maghiar care dorea deznaționalizarea popoarelor din fostul imperiu, dar a văzut clar înseși drama de care era amenințat poporul maghiar și faptul că numai prin înțelegere și bună convietuire pe acest colț de pămînt pot răzbi la lumină atît românii cît și ungurii. Mai aspru ni se pare Eminescu față cu mentalitățile dăunătoare autohtone. În această lumină ne apare Eminescu dacă luăm în considerare marile probleme care i-au cutreerat gîndirea și nu mihnirile de-o clipă. Trebuie să tragem concluziile din întregul activității și nu din fărîmele gîndirii sale. El era prea sus : vedea, cum de pildă în **Memento mori**, istoria umanității într-o dialectică superioară, pentru a-i mai face proces de intenție asupra vreunui cuvînt mai tare, dealtfel imediat luat în valul ei de „clipa cea repede". Citit în intențiile lui supreme, Eminescu ne apare astăzi ca un ginditor actual, un precursor (iar pe cine nu-l supără cuvîntul — „un protocronist) al „păcii cei eterne" între popoare. Nu întîmplător s-au aplecat asupra operei sale atîția cercetători aparținînd diferitelor popoare, precum ungurul Ladislau Gáldi, rusul Iurii Kojevnikov, francezul Alain Guillermou, italianca Rosa del Conte și atîția alții, traducători și interpreți din toate arealele globului. Aceștia ne-au dat o „lectură" despre Eminescu despresurată de orice patemi în acord cu imaginea fidelă a poetului. Mărturisirile lor sînt demne de tot interesul și demonstrează că pentru cel ce pătrunde esența eminesciană nu mai poate rămînea loc de polemici futile. Iată, spre exemplu, mărturisirea lui Kojevnikov : „Pot spune că Eminescu este soarta mea. Aproape întreaga mea activitate creatoare se leagă de acest nume. Și chiar atunci cînd ea a străbătut căi în aparență destul de îndepărtate de creația marelui poet, prezența lui, invizibilă, subconștientă, mă însoțea mereu, căci el îmi pătrunsese în suflet tocmai pentru că avea acolo un loc pregătit de mult".

Eminescu este, așa cum conclude prefațatorul ediției prezente „din familia spirituală a lui Leonardo da Vinci, cu o mare sete de cunoaștere și preocupări multilaterale, care îl situează pe primul loc în cultura română și-i conferă un loc de frunte în cea universală".

P. S. Întîmplarea (?) a făcut să apară aproape simultan cu volumul pe care îl comentăm o tulburătoare carte a savantului Octav Onicescu, **Pe drumurile vieții.** Este o carte de înțelepciune, de „reflecții" pe care amatorismul nostru în atitea domenii nu ne îngăduie s-o comentăm. Am citit aceste două cărți în paralel și ne mărturisim doar impresia : un ce greu sesizabil pentru profan le este comun amîndurora, nu știu cum ele își corespund una alteia peste secol. Ele ne-au sugestionat reciproc.

Îl rugăm pe venerabilul, savant să ne dea o „reflecție" despre acest volum al Eminescului, bunăoară despre încercările lui de „algebrizare" pînă și a problemelor socio-psihologice. (Știm că a mai făcut-o și în alte dăți). Ne trebuie reazime și sinteze noi, nu putem pluti într-o **relativitate** în care să risipim și să pierdem tocmai ceea ce efortul conjugat al celor mai mari spirite ale lumii, de la Pitagora încoace, a cuprins într-un tezaur pe care să ne sprijinim dincolo de cursul valutei la cine știe ce bursă a conjuncturilor.

G.S.

12 SEPTEMBRIE 1981

L2

CENTENARUL GEORGE ENESCU

DIN BIOGRAFIA ARTISTULUI

Împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui George Enescu — unul dintre acei români care ne-a plasat în universalitate — stimulează, în mod firesc și necesar, cercetările pentru identificarea a noi și noi mărturii documentare legate de viața și activitatea ilustrului nostru compatriot, în măsură să aducă date privind etape și momente mai puțin cunoscute sau mai puțin cercetate.

Documentele pe care le supunem atenției cititorilor, deși disparate, permit astfel, înainte de toate, completarea informației privind perioada studiilor pariziene ale lui George Enescu. Elev al Conservatorului de muzică din Paris, la clasa de vioară a profesorului Marsick, tînărul George Enescu avea să sufere în primăvara anului 1897 un accident la mînă, care îl făcea indisponibil pentru concursul anual obligatoriu pe care trebuia să-l susțină în cadrul Conservatorului de muzică din Paris. Demersul întemeiat făcut de Legația României la Paris pe lîngă Ministerul Instrucțiunii Publice și Artelor Frumoase din Franța, în scopul obținerii unei aprobări pentru susținerea concursului imediat după însănătoșire, a rămas fără urmări, autoritățile franceze situîndu-se pe o poziție intransigentă, în ciuda recomandărilor medicale ferme, ca și a acordului directorului Conservatorului de muzică din Paris și profesorului Marsick ca examenul să fie susținut ulterior.

Un important raport al Legației României în Franța se referă la unul din cele mai semnificative succese concertistice obținute de George Enescu în 1898, la Paris, la Sala Colonne, cu opera sa simfonică „Poème Roumain". Raportul aduce deopotrivă informații privind programul de concerte publice pe care tînărul muzician român urma să le susțină în același an în capitala franceză, făcîndu-se, în același timp, ecou al aprecierilor elogioase ale criticii de specialitate și ale primirii entuziaste de către public a compozitorului român.

Deosebit de interesant ni se pare, de asemenea, conținutul celor două rapoarte ale Legației României din Italia, care aduc informații inedite privind prezențele lui George Enescu în capitala română. Invitat în 1908 de Direcția concertelor simfonice de la Sfînta Caecilia, George Enescu avea să dea imediat după sosire un concert de mare ecou la Palatul Farnese — reședință a ambasadorului Franței —, concert avînd în program piese de Beethoven, Bach și Haendel. Relatînd despre acest concert, unul din ziarele vremii îl califica pe George Enescu drept un violonist de un talent „hors-ligne", subliniind „interpretarea sa, deopotrivă plăcută și savantă, care a transportat acest auditoriu de elită, ce l-a aplaudat cu un sentiment de intensă admirație". La puțin timp după aceea, George Enescu avea să fie capul de afiș — în tripla calitate de compozitor, șef de orchestră și interpret — al unui concert de ecou organizat la Amfiteatrul Corea.

De real interes ni se pare, de asemenea, corespondența purtată între A. Mangeot, directorul Școlii normale de muzică din Paris și C. Diamandy, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Paris, privind invitarea lui George Enescu în cadrul Școlii pentru ținerea cursurilor de vioară, în anul 1928, așa cum o făcuseră în anii precedenți Eugène Ysaye și Jacques Thibaud, ca și în legătură cu manifestările concertistice pe care Școala înțelegea să le realizeze prin interpretarea pieselor lui George Enescu.

Cîteva adrese aduc detalii privind alocațiile bursiere acordate lui George Enescu, de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din România, în exercițiile bugetare 1901 și 1902.

Prestigiul de care se bucura George Enescu, pe plan național și internațional, este semnificativ pus în relief și de marele număr de distincții române și străine pe care George Enescu avea să le primească. În 1913, lui George Enescu i se acorda Crucea de cavaler al Legiunii de Onoare. În 1936, la Rabat, unde a susținut un concert de aleasă ținută, beneficiind de un remarcabil ecou, lui George Enescu i se înmîna Cravata de comandor al ordinului militar Ouissam Alaouite, creat în 1913.

Corespondența pe care o publicăm aduce, de asemenea, cîteva informații inedite privind manifestările ocazionate în Franța de împlinirea a 50 de ani de la nașterea lui George Enescu, dată pe care, în ce o privește, Asociația franceză de lărgire a schimburilor artistice a ținut să o marcheze printr-o acțiune specială, în cadrul căreia urma să concerteze George Enescu însuși, precum și Alfred Cortot și Roger Bourdin.

Redăm în continuare, în extenso, textul acestor documente.

George G. Potra
Constantin I. Turcu

LEGAȚIA ROMÂNIEI
ÎN FRANȚA
nr. 1004

Paris, 31 mai/12 iunie 1897

Domnule ministru,

Îmi îngădui să apelez la înalta bunăvoință a excelenței voastre în favoarea unui compatriot, dl. Enescu, elev la Conservatorul național de muzică, în următoarea chestiune :

Tînărul Enescu, elev în clasa de vioară a d-lui Marsick, trebuie să ia parte la concursul ce se ține anul acesta ; concursul este precedat de examene eliminatorii și de selecție, susținute fără public și care urmează să înceapă în cel mai scurt timp.

Or, zilele trecute, ca urmare a unei căzături, tînărul Enescu și-a rupt o unghie, iar doctorul Péan îi prescrie repaus absolut de 15 pînă la 20 de zile înainte de care nu-și poate mișca mîna.

Am deci onoarea să rog pe excelența voastră să binevoiască a-i admite d-lui Enescu să nu se prezinte la examenul preliminar decît după acest interval de două pînă la trei săptămîni. Cred că sînt în măsură să adaug că directorul Conservatorului, precum și profesorul tînărului Enescu, care-l apreciază foarte mult pentru strălucitele lui aptitudini și pentru hărnicia lui, nu ar avea nici o obiecție ca favoarea pe care o solicit să-i fie acordată.

Primiți, domnule ministru, expresia foarte înaltei considerații cu care sînt, al excelenței voastre, foarte umilul și ascultătorul dumneavoastră servitor.

Grigore I. Ghika

Excelenței sale domnului Rambaud
Ministrul Instrucțiunii Publice

REPUBLICA FRANCEZĂ
MINISTERUL
INSTRUCȚIUNII PUBLICE ȘI ARTELOR FRUMOASE

Palais-Royal, 26 iunie 1897

Domnule ministru,

Mi-ați făcut onoarea de a-mi cere pentru dl. Enescu, elev în clasa de vioară a dl. Marsick, favoarea de a se prezenta cînd se va fi vindecat la examenul la care nu s-a putut prezenta ca urmare a unui accident la mînă. Oricît de regretabilă ar fi, pentru acest tînăr elev, această întîmplare nefericită, îmi este cu totul imposibil să fac pentru dl. Enescu o excepție care ar fi prima de acest fel și ar provoca numeroase și legitime reclamații.

Cazul d-lui Enescu nu este singurul. Luarea în considerare a unei asemenea cereri nu ar însemna altceva decît să se aprobe ținerea unei noi sesiuni de examene ; or, nu numai că nu-mi este permis să convoc din nou și numai pentru cîțiva elevi jurii compuse din personalități artistice care acordă statului, cu bunăvoință, în aceste împrejurări, concursul experienței lor, dar este cu neputință să se găsească pînă la ținerea marilor concursuri o singură zi măcar care să fie disponibilă pentru ținerea acestei reuniuni extraordinare.

În aceste condiții, nu pot decît să vă exprim viile mele regrete de a nu putea da satisfacție cererii pe care mi-ați adresat-o.

Primiți, domnule ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Ministrul
Instrucțiunii Publice și Artelor Frumoase
A. Rambaud

Domnului Ghika,
Ministrul României la Paris

LEGAȚIA ROMÂNIEI
ÎN FRANȚA
nr. 166

Paris, 2/14 februarie 1898

Domnule Președinte al Consiliului,

Am avut onoarea a comunica telegrafic excelenței voastre, duminică 25 ianuarie/6 februarie, marele succes obținut de tînărul compozitor român George Enescu la Concertul Colonne, cu opera sa simfonică intitulată „Poème Roumain". Pentru a arăta cîtă impresiune a făcut asupra unui auditoriu de elită compoziționea acestui tînăr român în vîrstă abia de 16 ani, cată să adaug că uzul de a chema pe autor pe scenă după executarea operei sale nu există la Paris și ceea ce s-a făcut pentru Enescu este cu totul excepțional. Am onoarea a înainta excelenței voastre aci-alăturat extracte dintre cele mai importante ziare ale Parisului, în care se dă seamă de acest concert în termenii cei mai elogioși și uneori chiar entuziaști pentru tînărul nostru compatriot.

Iau libertatea să atrag în special atențiunea excelenței voastre asupra articolului din „Liberté", semnat de Victorin Joncières, o autoritate în lumea muzicală. Laudele ce dînsul aduce domnului Enescu sînt cu atît mai măgulitoare cu cît domnul Joncières este însuși un compozitor de talent și este cunoscut cît de puțin blînzi sînt îndeobște confrații unii pentru alții.

Oricît de strălucit e meritul tînărului Enescu, care promite a deveni un compozitor ilustru, dînsul nu s-ar fi putut impune atît de repede de n-ar fi fost ajutat, încurajat și patronat de două personalități din lumea muzicală, anume prințesa Elena Bibescu, născută Epureanu, care, în timp de aproape un an, a dat ocaziunea tînărului compozitor și violonist a fi apreciat și aplaudat în saloanele ei de elita lumii muzicale din Paris și, în al doilea rînd, domnului Eduard Colonne, director al Concertelor cele mai însemnate din Paris, care cu un tact muzical deosebit a știut să aprecieze talentul d-lui Enescu, l-a luat sub protecțiunea sa și nu s-a sfiit a-i pune la dispoziție admirabila sa orchestră de 200 muzicanți, producînd compoziționea sa alături cu opere de ale lui Schumann, Saint-Saëns și Wagner.

Joia viitoare, 5/17 februarie, o nouă audițiune a unei sonate de Enescu pentru clavir și vioară, va avea loc la Concertul Colonne, în care autorul va cînta în persoană partea viorii și duminică 15/27 februarie se va executa pentru a doua oară „Poèma Română".

Îmi permit foarte respectuos a atrage binevoitoarea atențiune a excelenței voastre asupra oportunității de a se acorda d-lui Ed. Colonne o distincțiune onorifică română, la care domnia sa ar fi foarte simțitor și care l-ar încuraja a se interesa de artiști români. Dl. Colonne este cavaler al Legiunii de onoare și cred că o cruce de ofițer ar fi cel mai puțin ce i s-ar putea oferi.

Primiți, vă rog, domnule Președinte al Consiliului, asigurarea prea înaltei mele considerațiuni.

G. Cretzeanu

P.S. Tot de o dată am onoarea a înainta aci alăturat programa concertului de la 25 ianuarie/6 februarie care cuprinde o scurtă analiză a operei d-lui G. Enescu.

Excelenței sale
domnului Președinte al Consiliului
Dimitrie Sturdza

MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
Direcțiunea
Afacerilor Politice și Contenciosului
nr. 15918

București, 5 sept. 1901

Domnule însărcinat cu afaceri,

Motivat de cererea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, am onoarea a vă informa că acel Departament a dispus ca Banca Națională să transmită d-lui Gheorghe Enescu, elev al Conservatorului de muzică din Paris, suma de 1500 lei, reprezentînd bursa d-sale pe semestrul aprilie a.c.

Primiți, vă rog, domnule însărcinat cu afaceri, asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

p. ministru, p. director
M.M. Păclianu Gr. Bilciurescu

Domniei sale
domnului C. I. Popovici,
însărcinat cu afaceri al României la Paris

MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
Direcțiunea
Afacerilor Politice și Contenciosului
nr. 16890

București, 27 septembrie 1902

Domnule ministru,

Am onoarea a vă informa, în urma cererii Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, că s-a menținut și pentru exercițiul curent ajutorul de 3 000 lei anual acordat d-lui Gheorghe Enescu, de la Conservatorul de muzică din Paris, și că tot acum i s-a trimis, prin Banca Națională, suma de lei 1500 pe 1/2 an. Comunicîndu-vă cele ce preced spre a le aduce la cunoștința interesatului, vă rog să primiți, domnule ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

p. ministru, p. director
M.M. Păclianu Const. Contzescu

Domniei sale
domnului Gr. I. Ghika,
Ministru plenipotențiar al României la Paris

[LEGAȚIUNEA ROMÂNIEI
ÎN ITALIA]
nr. 215

6/19 martie 1908

D-le prim-ministru,

Am onoarea a aduce la cunoștința e.v. că compatriotul nostru Enescu, care sosise în ajun aci adus de direcțiunea Concertelor simfonice de la Sfta. Caecilia pentru a conduce orchestra la unul din concertele sale, a avut deosebita onoare de a se produce ieri la Ambasada Franței, în prezența reginei Margareta și a unui public numeros și foarte ales.

Succesul său a fost desăvîrșit și m.s. regina, care s-a întreținut cu dînsul mai bine de 20 de minute, l-a complimentat în modul cel mai călduros.

Maiestatea sa a avut grațiozitatea de a-mi spune și mie, în lipsa d-lui Fleva, că a fost entuziasmată de talentul tînărului artist și m-a felicitat de a avea ca compatriot un virtuoz de această valoare.

Gazetele care dau seamă de această petrecere sînt unanime a aduce cele mai mari elogii artistului în chestiune.

Primiți....

[Filality]

[LEGAȚIUNEA ROMÂNIEI
ÎN ITALIA]
nr. 230

12/25 martie 1908

Domnule prim-ministru,

Ca urmare la raportul meu nr. 215 din 6/19 curent privitor la compatriotul nostru, violonistul G. Enescu, am onoarea a face cunoscut e.v. că dînsul s-a prezentat în tripla calitate de executor, director de orchestră și compozitor la Amfiteatrul Corea de aici, în fața unui public numeros și distins. Atît publicul cît și criticii muzicali au apreciat pe tînărul Enescu mai mult ca executor ; din extractele de jurnale alăturate, e.v. va putea vedea mai bine această apreciere.

În urma concertului de la Corea, m.s. regina Margareta a invitat la palatul său pe dl. Enescu care a executat admirabil cîteva bucăți de muzică, stîrnind admirația celor prezenți și mai cu seamă a m.s. reginei mamă, care l-a felicitat călduros.

M.s. și-a exprimat și către mine, care eram de față, sentimentele sale de admirație pentru tînărul și genialul nostru compatriot, felicitîndu-mă pentru talentele române care se dezvoltă și progresează pe toate căile.

Primiți etc. etc...

[Filality]

[REPUBLICA FRANCEZĂ
MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE]

Paris, 21 aprilie 1913

Domnule ministru,

Ați avut bunăvoința să-mi recomandați pentru Crucea de Cavaler al Legiunii de Onoare pe dl. George Enescu, compozitor.

Am onoarea să vă aduc la cunoștință că dl. Președinte al Republicii a binevoit, la propunerea mea, să-i confere d-lui Enescu distincția amintită.

Mă grăbesc să vă adresez alăturat însemnele destinate d-lui Enescu, gîndindu-mă că s-ar putea să vă fie agreabil să asigurați dumneavoastră însăvă înmînarea lor celui interesat.

Nu voi întîrzia să vă transmit ulterior și brevetul destinat d-lui Enescu.

Primiți asigurările înaltei considerațiuni, cu care am onoarea să fiu, domnule ministru, foarte umilul și ascultătorul dumneavoastră servitor.

S. Pichon

Domnului Lahovary
Ministrul României la Paris

LEGAȚIUNEA ROMÂNIEI
ÎN FRANȚA
nr. 719

16/29 aprilie 1913

Domnule ministru,

Am fost foarte impresionat de delicata atenție pe care excelența voastră a avut-o recomandînd domnului Președinte al Republicii pe compatriotul meu, dl. George Enescu, compozitor, pentru Crucea de Cavaler al Legiunii de Onoare și mă grăbesc să vă confirm primirea însemnelor anexate la scrisoarea dumneavoastră din 21 curent și pe care nu am lipsit a le transmite celui interesat.

Primiți, vă rog, domnule ministru, mulțumirile mele sincere, expresia înaltei considerații cu care sînt...

[Emanoil Al. Lahovary]

[REPUBLICA FRANCEZĂ
MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE]

Paris, 13 mai 1913

Domnule ministru,

Domnul mare cancelar al Legiunii de Onoare mi-a trimis brevetul Legiunii de Onoare destinat d-lui George Enescu, compozitor.

Am onoarea să vă transmit alăturat această diplomă și-mi permit să apelez la cunoscuta dumneavoastră bunăvoință pentru a asigura înmînarea ei celui interesat.

Primiți asigurarea înaltei considerațiuni, cu care am onoarea să fiu, domnule ministru, foarte umilul și foarte ascultătorul dumneavoastră servitor.

S. Pichon

Domnului Lahovary
Ministrul României la Paris

ȘCOALA NORMALĂ DE MUZICĂ
DIN PARIS
114 bis, Bulevardul Malesherbes
Paris

Paris, 30 aprilie 1928

Domnului Diamandy,
Ambasadorul României
Paris

Excelență,

Școala Normală de muzică a încredințat în acest an d-lui George Enescu ținerea cursurilor de interpretare la vioară, analoge celor făcute în anii precedenți de către d-nii Eugène Ysaye și Jacques Thibaud.

Vom fi fericiți să profităm de prezența în cadrul Școlii a ilustrului nostru prieten, pentru a consacra o seară lucrărilor sale de muzică de cameră, în special pentru două din Sonatele sale, a căror parte de vioară va fi interpretată de el însuși și Octoarului pentru coarde interpretat de către elevii noștri.

Mi-ar fi cu deosebire agreabil ca această seară să se desfășoare sub înaltul dumneavoastră patronaj și să fie onorată de prezența dumneavoastră. Ea ar putea avea loc duminică 3 iunie. Dacă preferați ca această manifestare să aibă loc după amiază, ne vom conforma dorințelor dumneavoastră personale.

Ne facem o plăcere să invităm, cu acordul dumneavoastră, cîteva persoane din colonia română.

Primiți, vă rog, excelență, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Director,
A. Mangeot

Asociație
fondată sub auspiciile și patronajul
Ministerului Afacerilor Străine
și
Ministerului Instrucțiunii Publice
și artelor frumoase

ASOCIAȚIA FRANCEZĂ
DE LĂRGIRE A SCHIMBURILOR ARTISTICE
Palais-Royal

11 aprilie 1932

Domnului Cesianu
Ministru al României
Legația României
124, Avenue Wagram 124
Paris

Domnule ministru,

Am onoarea de a vă face cunoscut că Asociația franceză de lărgire a schimburilor artistice a decis să dea, la 26 aprilie, la orele 16.30, în saloanele Ministerului Artelor Frumoase, 3 rue de Valois, o recepție în onoarea celei de-a cincizecea aniversări a nașterii lui George Enescu, recepție în cursul căreia vor concerta dl. George Enescu, dl. Alfred Cortot și dl. Roger Bourdin.

Am fi bucuroși dacă ați binevoi să acceptați să prezidați această cordială manifestare franco-română, alături de ministrul instrucțiunii publice și artelor frumoase, de directorul general al artelor frumoase, de d. Juvenel, senator, președinte al Asociației franceze de lărgire a schimburilor artistice, în numele cărora aceste invitații au fost adresate.

V-aș fi foarte recunoscător dacă ați face să ne parvină răspunsul dumneavoastră, pe care-l dorim în modul cel mai călduros favorabil.

Binevoiți să primiți, domnule ministru, asigurarea foarte înaltei mele considerațiuni.

Director
Robert Drunel [?]

REPUBLICA FRANCEZĂ
MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
Serviciul de Protocol

Paris, 1 mai 1936

Domnule ministru,

Am onoarea de a vă face cunoscut că, cu ocazia recentei sale treceri prin Rabat, unde a dat un concert remarcabil, a fost remisă compozitorului și virtuosului George Enescu, cravata de comandor al Ouissam Alaouite.

V-aș fi foarte obligat dacă ați binevoi să parvină compatriotului dumneavoastră brevetul alăturat, regularizînd numirea sa.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea înaltei mele considerații.

[indescifrabil]

Domnului Cesianu
Ministru al României
la Paris

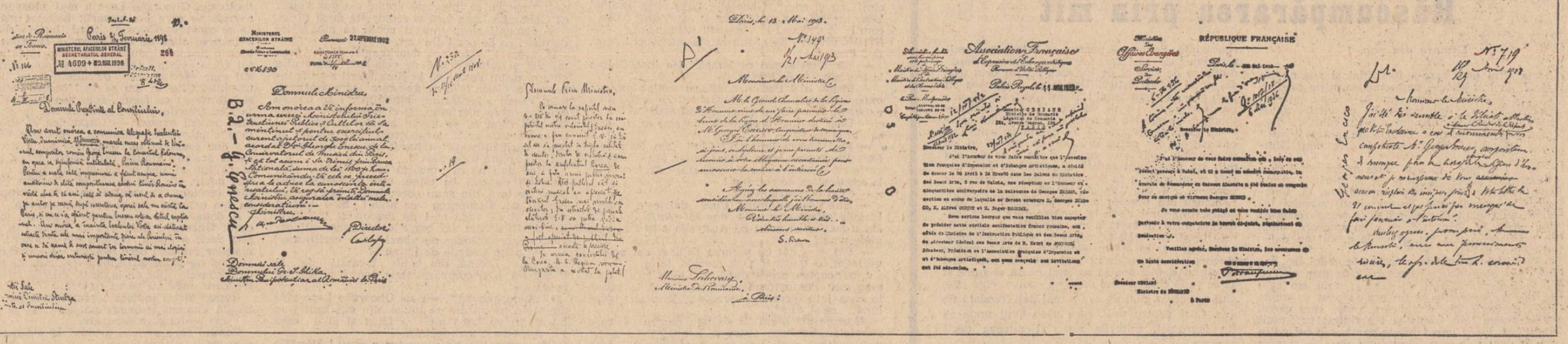

lucia negoiță

Poemul retoric

poetelor tinere

1. Tinerelor poete
rosalbe, cirlionțate, diafane
cu geanta doldora de poeme
pătate de zeama fructului oprit
dați-mi
dați-mi un minz,

Un minz
nu pentru darul în schimb neapărat
(regatul învins al unui sărut
banderola unei absențe...)
ci doar orgoliul de a lua de la capăt
hrana
unei viețuitoare
cu lapte, cu aer, cu iarbă
dați-mi
dați-mi un minz,

2. A cita generație sîntem
noi care n-am intrat
în vestita croială a criticilor mari
(înguste, largi, cum ne-ar fi fost
vestmintele?!)
a cita generație sîntem?
în flori de zahăr cu gust înșelător-amărui
ne-a transformat lipsa adrenalinei...

3. Biografii, pietre de rîu nevăzute
uimirea scoate fum inecăcios
de-arsură potolită cu jeturi reci de apă
anii '60, în cețile înalte, ceai din Indii
rubrici stas: părinți, prieteni, rude
pe o tăbliță hitită – scrisori de la tata...
conturi deschise la banca inocenței
proprietăți private în dumbrăvi cu mierle
și neputința de a afla
sexul copilului prins în uterul mării...

4. Cîte semne de circulație printre nori
mai avem de-nvățat
cîte centurii din Nostradamus
cîte ode în metru necunoscut
cîte poteci pe Muntele Elefanților
cîte măsuri din concertul pentru ghitară
al lui Mauro Giuliani?

lucia olaru nenati

Bucovina din inimă

Imi port pretutindeni ca un melc
Albastrele mînăstiri după mine;
Uneori, cînd copilul meu cîntă,
privirea-mi acoperă lucrurile
cu lanuri argintii de cartofi în floare;

Cînd merg în amurg, pe cîmpie
Zarea-mi desenează-n cărbune
pe-o strachină de Marginea
Casele sobre și caldele șuri
pentru o schiță de destin
acoperită de smaltul ierbii;
Lacrimile plînsului invie în auz
Copilării de duminică cu zvonul clopotului
Buga
reverberat la infinit ca-ntre oglinzi paralele
între semicercurile aproape filozofale
ale obcinelor împurpurate-n fragi;
În inima mea înflorind priveliștea Bucovinei
Ca-ntr-un cuib de cartofi săpat primăvara
Unde lîngă trupul sacrificat al plantei-mamă
Strălucesc neînvinși puii albi.

Săptămîna lucrurilor

Lucrurile au cîte-o zi a lor
Sau poate-o săptămînă
În care-și sărbătoresc aniversările
Atunci nu e bine să te amesteci
în treburile lor.
Iar dacă, neinițiat în fluidele lor oculte,
Pășești peste mesele lor festive
Ori poate le spargi vreo icoană,
Vei fi amarnic pedepsit pentru ignoranța ta:
Becurile ți se vor scurtcircuita în mîini,
Cuțitele vor prinde viață agresivă,
Hainele și rufele vor exploda în dulapuri
Ca o maree înspumată-n dantele
Și nici o ordine nu le va putea înșeua,
Paharele se vor sinucide de cimentul
bucătăriei
în semn de protest,
Ghemele se vor îmbrățișa între ele
Într-o textură imposibil de descifrat
cu ochiul liber,
Manuscrisele se vor rătăci fără urmă
în codrii chitanțelor
Magnetofonul îți va reproduce vocea
Ca pe a unui Luis Amstrong de periferie...

Pînă cînd vei bănui că uneori
Singurul loc în care te poți retrage la adăpost
E ființa ta.

Curajul de-a arunca

Aștept curajul de-a arunca
Manuscrise, fragmente de jucării
Imprimate cu degete mici,
Rochii albastre în care-au murit
Verile atîtor plutiri,
Scoici cu inutile zumzete îndepărtate,
Sticle de ochelari înverzite de frunzele
Preavechilor priviri,
Flori presate cu mesajele petalelor osificate,
Pahare gituite de unghii-nclestate,
Batiste-ngălbenite de fumul gărilor
Umbrele cu spițele rupte de greul
Lucitoarelor nopți singuratice,
Icoane cu chipul bunicilor
Îmbătrînite de sărutări și lacrimi...

Aștept curajul care-mi va lăsa
Casa sclipitor de curată.

Crochiu

Am rătăcit atît de mult în alăturarea
noastră,
Melci în cochilii simetrice,
Fără să vedem altceva decît
Forma de pîine a lumii;
Soarele săgetează cu o clipă de viață
Rubinul din deget;
Trece pe stradă
Moartea mereu necoaptă
Ca un poem scris la comandă
Înainte de-a se întregi în placenta sa
La fel de greu de identificat în geografia
trupului
Ca și ținutul sufletului;
Chemarea mea, o sticlă aruncată în eter
Părul, o pădure în care e totdeauna toamna
în arămiu hieratic
Și pentru contrast ramurile ar putea
să crească din vermină respingătoare;
Timpul consumat ca un vin
Întîi sublim și apoi abject;
Pe tavanul cafelei fresca nonfigurativă
A destinului se usucă încet
Răsucind șerpește firul unei sorți de poet
Semnul cabalistic al înțelepciunii și morții
Se împreunează într-un ochi de buhă
parodiind firul sorții
Sub razele obosite, lacrimi din soarele de fin
Adîncul ceștii cîștigă spirale de calcar bătrîn.

Răscumpărarea prin mit

Urmare din pag. 1

burta altui porc care-a fost tăiat și pus pe jăratec, au fost scoase, de asemenea, niște grăunțe de aur. Să fie vre-un semn? — s-au întrebat închinîndu-se și înfulecînd din ciosvîrtiile calde, abia prididind și mirîndu-se bieții călugări. Sau, cine știe, de parcă se mai aude, s-a mai auzit — nu e așa? — că, doamne ferește, unul Lemnaru...

Și așa se zice: că din cauza acelor porci care n-au mai apucat sărbătorile și pînă la urmă nici n-au ieșit lipsă la numărătoare, el, Lemnaru și ginerele său, descoperitorii marelui tezaur, au trebuit să meargă și să se spovedească la staret, să spună tot, ce e cu comoara, unde o țin dacă o mai țin, și unde e, cui au dat-o dacă au dat-o.

Aceasta este legenda, o parte a legendei sau, dacă vreți, aceasta este răscumpărarea prin mit pe care oamenii locului au făcut-o unui om care și așa nu se simțea și nu era vinovat cu nimic în fața vieții, dar peste care, odată ce-a căzut, întîmplarea l-a smuls și l-a ridicat cu mult deasupra lor și împotrivă-le parcă, sau cel puțin în afara lor, înafara destinului unic — și prin consecință comun — pentru ca într-o postumitate imediată să-l facă să fie și sincer și lepădîndu-se de sine și de tot ceea ce, nu prin trudă, ar fi putut cîștiga. Dar la ce mijloace au recurs — la niște porci! Și asta ca să-l salveze pe de o parte, iar pe de alta, dacă în realitate totuși n-au putut-o face, măcar să-l rețină printr-un gest de evlavie și de căință în mit. Lucru curios, dar parcă din pornire stă și un soi de invidie aici, sau, ca în orice legendă sau mit, stă momentul însuși ai probei în fața căreia eroul trebuie să se decidă. Pentru memoria postumă cei din jur au nevoie de așa ceva. Lemnaru era prezent astfel în două locuri deodată, într-unul unde își ispășea fără vină pedeapsa care îl apropia de nebunie și apoi de moarte și, în celălalt, acasă la el, în podgorie, unde era pus să mărturisească și să se îngroape singur într-un mormînt străveziu în care nici pămîntul și nici apa să nu mai poată să între și să se vadă cînd și cînd dacă nu cumva, cine știe, chiar și acolo, mai dă sau a mai dat vreodată de aur. Căci pentru unii, care n-au avut unde să fie îngropați, miturile nu sînt altceva decît morminte.

anatolie paniș

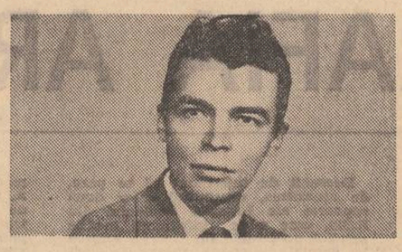

Vestitul Gore

Pisica lui Pricup Blidaru năpîrlise. Se făcuse înfiorător de urîtă și, de cînd murise stăpînul ei era bătută și alungată de pretutindeni. Astfel se semisălbăticise, devenise nemaipomenit de sperioasă, într-un cuvînt devenise lighioană.

Copiii au presupus că s-a umplut de rapăn. S-au luat cu bețele după ea chiuind sălbateci, nădăjduind s-o prindă și s-o ucidă.

Au descoperit-o într-o glugă de coceni la Ipolit Năstasă. Pisica deșălată de bețele și pietrele primite pe spinare, găsise un locșor acolo, crezînd că a scăpat de urgia copiilor. Cînd au dat de ea, sub glugă de coceni, pisica era la capătul puterilor. Atît mai putea să facă: să miorlăie. Copiii stăteau în fața ei și miorlăitul acela în loc să-i îmbuneze, din contră, le dădea sentimente potrivnice, barbare, nefirești, și-au început să o lovească tar, dar o loveau numai în frunte, că bieței pisici atît i se vedea din glugă: capul și ochii aceia verzui dilatați, apoi mustățile lungi pe care se năclăise un sînge scurs din bot, printre dinți rupți. O ureche mai era întreagă, dar cealaltă era făcută ferfenită. Și-au bătut-o pînă au omorît-o

Gore a luat-o de coadă. Gore era cel mai curajos dintre copii. Celorlalți le era frică sau silă să pună mîna pe ea ca să nu care cumva, Doamne ferește, să prindă și ei rapăn; și astfel au dus-o cu un alai nemaipomenit la Ripa Morii.

„Tu iei o cazma". Tu două scîndurele". „Tu niște cuie" „Tu ciocan". „Tu tămîie". „Tu, ăsta al lui Dascălu, tu știi cam cum ar fi o candelă?". „Faceți rost de candelă". „Hai, mă, hai"!

Fane Ghermus a luat de-acasă o cazma dar pămîntul era cam tare și groapa pe care au făcut-o ei cu trudă n-a fost chiar așa de adîncă. Pisica a fost bocită. I s-au spus „rugăciuni" pentru iertarea păcatelor! cum a umblat, prin blide, cînd s-a jucat cu soarecii de-a viața și de-a moartea cînd a haplt smîntîna lui Gheorghe Astmă. Dumnezeu să-l ierte. „Soarecii trebuiesc mîncați de pisică" a zis unul. „Da", a răspuns altul, ce lese din pisică soareci mănîncă".

Dintr-o cutie de conservă s-a încropit o candelă. În ea s-a pus tămîie, cărbune stins din lemn, și copiii au tămîiat în cor, mergînd unul după altul, de jur împreiurul gropii.

Înainte de asta însă lui Gore, tot ținînd-o de coadă, i-a venit o idee: s-o învîrtă. Cei ce-au fost pe lîngă Gore s-au pomenit cu lesul peste mutră. Gore, în virtejul unui imens succes, ținea de coadă o pisică moartă pe care-o învîrtea amețitor. Pisica atîrna totuși greu și-n învîrteala aceea extraordinară se creă un virtej anume care-i fascină pe toți, odată cu niște vorbe aruncate dintr-un gîfîit straniu. Vîj, pisica vîj, și vîj și vîj și, ceilalți copii ziceau și ei tot vîjșivîj și vîj, unii o schimbaseră pe vinj, alții pe rînj, minz, biz, ciz, de Gore, care se-nvîrtea, nu se mai apropia nimeni.

Într-un tîrziu pisica a ajuns pe marginea gropii. Țică al lui Roman i-a făcut slujbă în toată legea, că el era băiat de dascăl s-ades, cînd taică-său se îmbăta, pe la cumetrii ori pe la pomeni, cînta ca în biserică și-i punea pe toți ai săi să îngenuncheze și să-l asculte. Astfel Țică al lui Roman a învățat slujba dascălului; uneori, taică-său făcea pe popa iar el, Țică făcea pe dascălul. „Mama lui de popă... de-aș fi în locul lui aș face slujba mai dihai decît el. E-așa, Pachie, sau nu-i așa?" La care Pachia a răspuns cuminte!: „Nu te mai frămînta, bărbate, că popa are certificat de popă și tu nu-l ai nici p-al de dascăl". „A dracu' viață! La unii se mai schimbă șefii, mai vin alții... la mine, de! Subalternul lui pe viață! Nici prin prin moartea popii, nu avansez. Vine altul"...

Marin a' lu' contabilul i-a încropit o cruce făcută din cele două scînduri luate din gardul lui Tomy al lui Flory. Un gard lăsat cam pe-o rînă, aproape dărîmat, că Tomy a' lui Flory își cam luase lumea în cap și s-a făcut acar la C.F.R. și nu se mai interesa de ce-i pe-acasă. Ce și cum.

Pe acea cruce răzuită cu bricéagul lui Obeadă, tot Gore, căruia i s-a nimerit prin buzunar o fărîmă de creion, a scris următoarele cuvinte:

„Moartă, năpîrlită, de copii Gonită, pisică a Lui Pricop. Fii afurisită. Amin și s-o Primească domnul!"

★

Într-o casă de la marginea comunei, de unde-ncepe de altfel și pădurea, deci unde se mai poate trăi și altfel, fără să te afle toți vecinii „ce și cum". Gheorghe Leac citea Didinei Leac următoarea foaie trasă la șapilograf: Uce... com! UCECOM! În-striii...ctiuuu...ni. INSTRUCȚIUNI! Se caauu-tă pis-pis-pisici! Auzi, fă? Pisici!

— Da' citește mai ca lumea! l-a luat Didina la trei păzește pe bărbat.

— Pisici, hă! Pen...pen...tii...ru pentru ex...ex.. expor..t export! Aha! Export! Cum o fi, fă cu exportul ăsta? Cînd vinzi și cînd cumperi?

— Doar ai fost președinte. Baremi atita lucru să știi și tu.

— Eh! Mereu îmi zici! Cînd am fost, am fost. Pe-atunci nu se cerea chiar atîta s-atîta carte cît se cere-acum de cînd sînt „par exampli" la cooperativa de consum!

— Cum e cu exportul?

— Aha! Mă dumirii. Cînd dai, este export. Pisicile astea, auzii, se duc în Australia! Că āia n-au. Tu ai auzit de Australia asta? Știi pe unde vine?

— Păi, și-a dat cu părerea Didina, noi ne învecinăm cu bulgarii. O fi dincolo de ei.

...În noaptea aceea după ce s-au citit cum s-au citit instrucțiunile, și asta pînă la capăt, în casa lui Gheorghe Leac, s-a discutat îndelung: „ce și cum".

„Ucecom-ul" oferă 25 de lei pentru fiecare exemplar. La fiece pisică se adaugă 3 lei pe zi reprezentînd cheltuieli de „întreținere", pînă cînd felinele vor fi în sfîrșit ridicate. Această perioadă, însă, pentru care UCECOM-ul dă trei lei pentru întreținere, nu trebuie să depășească mai mult de patru zile. În concluzie: o pisică poate ajunge la 37 lei. (25 de lei valoarea ei, plus patru zile, de înmulțit cu trei lei, cheltuielile de întreținere).

Deci: dacă o să stringem 1 000 de pisici vom avea dintr-o dată 25 de mii de lei plus alte douăsprezece mii cheltuieli de întreținere. Asta înseamnă că noi, Didino, ne-am putea îmbogăți!

— Ești nebun? Cîte ai zis? O mie de pisici? N-avem în tot satul atîtea pisici!

Șaptesute și ceva de case. S-au mai făcut vreo cinci-șase case noi. Mai sînt și niște cosmelii din alea bătrînești. Stai că știu: avem în total 732 de case. Care din ei au cîte două pisici?

— Să dăm anunț.

—Esti proastă. Dacă dăm anunț o să stringem praful de pe tobă. Și, dacă dăm anunț, va trebui să le dăm și banii... banii pe care am zis că i-am încasa noi... S-atunci ce facem? Mă rog... de-ar fi să renunțăm să zic la cei 25 mii de lei, adică să facem o treabă cinstită, adică

să achiziționăm pisici pentru export... bun; dar cine crezi tu că-și vinde pisica de-acasă? Îm?

★

— Băiețel, ia un covrig. Cum o cheamă?

— Cleopatra.

În fața casei o deschizătură de teren. Pin-la casă o potecuță cu dale de ciment, mărginită fiind de trandafiri. E casa lui Tanciu. A lui Tanciu, Tanciu, Tanciu... aha! Cînd eram președinte... Doamne ce rău am mai ajuns! Hingher de pisici! De nimic nu-mi amintesc mai bine decît de timpul acela... timpul cînd eram președinte mare. Cînd puteam s-adun oameni și nu jivine d-astea! Pe Tanciu ăsta l-am dat pe mîna milițienilor. M-a alungat odată cu un par. S-a luat după mine. L-am făcut legionar; și el, ce-i drept, n-a fost. Într-o noapte i-am trimis mașina mică. Luați-l! Mama lui de dușman!

— Și ce-i dai tu să mănînce? — l-a întrebat fostul președinte pe băiatul lui Tanciu.

— Lapte, mosu'. lapte.

Mosu? Să mă ia dracu'! Am îmbătrînit... S-a ales pulberea de toate. Tanciu s-a eliberat. N-a rămas mult timp pe-acolo. A luat calea orașului. Zicea că pe-acolo, pe unde naiba o fi fost, s-a „calificat". Acum lucrează într-un atelier de tapițerie. Are mîna de artist. Aud că-i nemaipomenit de bun meseriaș. Și se caută al naibilor tapițeri din āștia! Aud că l-au trimes și prin Apus. S-a umplut de bani. Și-a făcut casă, dar ce casă! — vorba aia... de-ți stă... Doamne spurcă! — eram să zic... de-ți stă pisoiu-n coadă!

— Da' de unde, taică, îi dai tu lapte... că vacă...

—Lapte praf! — l-a pus la punct băiețelul.

— Aha! — a exclamat Gheorghe Leac gîndindu-se cum să-l întrebe dacă-i este drag de pisică, dacă n-ar vrea să i-o dea lui că are niște soareci pe-acasă etc., etc., tot treburi din acestea. Apoi să-l mai întrebe unde se culcă pisica noaptea, uite, îți dau trei covrigi dacă... sau...

— Nu dau pisica mosule, n-o dau!

— Ciini aveți?

Trei lei pentru întreținere. Să zicem că string o sută de pisici. Dacă le țin 24 ore mi se dau trei sute de lei pe zi. De înmulțit cu patru... adică nu cu patru... cu trei... că raportez că le am numai de patru zile... ele-n realitate sînt numai de-o zi... ce mai! Pe cinstitelea dacă le string, tot am nouă sute de lei cîștig pentru o sută de pisici! Dar pentru o mie? Nouă mii! Să fiu al naibii de mă las!

Și pe urmă ce drac' mănîncă o pisică? Ce, nu poate să mai rabde și ea acolo cîteva zile? Iau și rația pe ziua aceea... pe ziua a patra.

Și mai spuneau instrucțiunile:

Contractați cît mai multe pisici! Comunicați zilnic cîte bucăți ați adunat. În funcție de ceea ce raportați vă trimitem cuști și banii cuveniți.

I s-au adus și bani și cuști. Activitatea febrilă a lui Gheorghe Leac care a și raportat că ar fi strîns sau „contractat" 164 de feline, era urmărită cu mult interes.

★

După trei zile a reușit să stringă unsprezece pisici. Se făcuse de rîs la toate nivelele; și sus dar și jos. Sus, pentru că peste alte două zile trebuia să se prezinte un camion de cinci tone și să ridice primul „stoc" (după modul cum „decurgea" treaba, se sconta pe cel puțin cinci sute de „exemplare") iar jos, se făcuse tot așa de rîs pentru că în scurtă vreme s-a dus vestea că Gheorghe Leac fură și scotoceste după pisici.

Și oamenii și-au învățat copiii să aibă grijă de pisici ca de ochii din cap.

În această atmosferă deprimantă, cînd avea mîinile și fața zgîriată de cele mai năpraznice ghiare, primi vestea că la Ripa Morii s-ar fi îngropat o pisică? Avea de-acum toate amănuntele. Pisicii i se făcuse „mormînt", i se pusese cruce, n-avea nici mult de cînd fusese îngropată, și-n timp ce se ducea acolo i-a încolțit și lui o idee. Ce-ar fi să raporteze că-n cele 164 de pisici „achiziționate" a intrat un fel de... molimă? O holeră pisicească?

Mîine duc pisică moartă la autopsie. Iau cincizeci de ouă cu mine, ouă proaspete, ouă bune, de țară, din găini porumbace... le dau doctorului și... Dumnezeu cu mila! Să-i desfacă mațele și să vadă ce-i de descoperit înăuntru. Un certificat din āla bunu' ei doamne, cîți oameni n-au scăpat pe bază de certificate! D-apoi niște amărîte de jivine!?

„Coana" Didina, din banii încasați de la UCECOM, a și cumpărat tigla pentru acoperișul casei.

„Femeie nebună" —a zis Gheorghe Leac gîndindu-se cu osîrdie că totuși, din cîți bani i-au intrat lui pe mînă nu și-a făcut și el o casă s-o gospodărie mai acătării.

Of, și miorlăie pisicile astea-n cuști! Miorlăie și miorlăie, de-ți vine să bați cîmpii spre Mizil! Să te duci și să te tot duci!

Pe-aici e locul lui Toader Strîmbu. Cînd a fost cu întovărășirea femeia lui s-a aruncat înaintea tractorului care trăgea „brazdă nouă". Brazdă fără haturi. S-a luat și Toader după mine. M-a gonit cu toporul. L-am aranjat și pe el... era desigur tot dușman. Cînd a venit de-acolo mi-a zis c-o să mă spînzure de craca nucului. Aveam un nuc cît toate cerurile lîngă statuia ălor ce-au căzut în nouă sute șaispe. Nu m-a mai spînzurat. A murit el înaintea mea. Iacă mai mor și dușmani. Eu mi-am văzut de treabă. Și-acum, am altă treabă. Mi s-a schimbat „profilul". Au zis că unde-am fost pe-atunci n-aș mai fi bun. În schimb aici la UCECOM e altceva; aici sînt bun. Am post „baban". Aici sînt dat dracu'. Alerg după cotoi.

S-apropie de Ripa Morii. Era pe înserat. Iată și crucea făcut de copii. Ce minte și p-āștia! Să omoare o pisică!

Mută crucea mai încolo și-ncepu să dea cu degetele pămîntul în lături. Scormoni degeaba. Spre surprinderea lui n-a dat de nici o mortăciune. Da' unde-i trupu? A înviat, să fiu al dracu'!

Și deodată simți că i se furnică pielea. Din întunericul de-acum pe cale să se lase, s-a auzit un miorlăit... Mia...mia... un miorlăit stins, ca din dădut de suflet. Piss...

Înviata era pe-aproape, aproape de tot, și el îngenunche rugîndu-se de ea nemaipomenit de frumos: pisicută, pisicuto, pis...pis... hai la tata, hai... pisss... Te-am visat as' noapte-n... Să fiu al dracu' de n-am înebunit! Az noapte-n vis! Bătrîn nenorocit și făr' de minte! Piss... O sută șaizeci și patru de pisici!

Am scăpat eu din multe dăndănale dar din asta nu mai scap? Sînt bun de legat! Mă dau āstia la procuratură! O sută saizeci si patru de pisici! Țigla de pe casă! N-am predat jivinile dar tigla mi-o luai fuga, fuga! Și strigă: piiiis! Dumnezeul care te-a făcut și care...

La un asemenea strigăt pisica s-o fi tras și mai înapoi. Gheorghe Leac, de-acum știind-o vie, și-a zis că pisica asta ar putea fi cea de-a douăsprezecea „achiziție" și n-ar fi rău dacă... dacă tot a venit pînă aici, cum să plece fără de ea?

Într-un tîrziu o prinse. Rupse o bucată de covrig și i-o dădu pisicii. Dar sărmana nu putea să mestece. De foame, îi era foame, dar de mîncat nu mai avea cu ce. Îi rupseseră copiii dinții. Și Gheorghe Leac se pomeni mîngîind lighioana aia după care pătimise cît pătimise. Cu ea în brațe se îndrepta spre casă. Pisicuțo pis și pis pis, s-o tot mîngîia-n neștire strîngînd-o ușor la piept ca pe-o comoară neprețuită.

Didina plîngea. I se spărseseră douăzeci de țigle. Banii pe trei pisici. Gheorghe Leac aduse o lighioană cu capul spart, cu pămînt în urechi și-n gură, c-un ochi aproape scos, cu o ureche atîrnînd...

— Hai, fă, nu mai boci!

— Aaaa! — țipă ea cînd descoperi ce adusese nenorocitul ei de bărbat. Gheorghe Leac scuipă pe jos ca-n graiul vacii. Didina continuă:

—Ne bagă āștia la pușcărie, hi, hi, hi...

— Taci, dracu', taci!

Băiatul lui Gheorghe Leac e tractorist. Lucrează undeva pe Bărăgan. Astfel, toate necazurile casei și le împart numai ei doi:

— Hai s-o spălăm!

Didina a dat-o pe vomitat. I se făcuse rău. Din capul pisicii se prelingea un lichid gălbui și ea a zis că āla-i creer, ce poate fi altceva? Așadar, creerul este galben la pisici. Din cauza asta i se făcuse rău.

— Terminasi?

Didina îl privea cu ochii roșii. Bărbatul continuă:

—Pisica asta ni-i norocul nostru. Să vezi tu! Și, spre desnădeidea și mai mare a Didinei, a început să spere tocmai cînd se îneca la mal. Măi Cleopatra, măi... (dar nu era Cleopatra băiatului pe care-l știu: Cleopatra aceea era de-acum în cușcă urmînd să i se facă formele de pașaport. Gheorghe Leac reușise să i-o șterpelească). Tu ești ca lozu-n plic. Îți apare semnul... un desen, așa, în colțuri, format din mai multe cuști... cînd cuștile astea nu se întrerup, cînd sînt unele lîngă altele... înseamnă c-ai cîștigat! Ai dat lovitura! O mie de... pisici!

— De-acum-nainte o să avem pisici multe.

— Să nu mai aud!

— Ce? — te-ai speriat de-un miorlăit?

La care Didina a răspuns așa:

— O să miorlăim amîndoi pe după gratii! — s-a hohotit din nou într-un plîns înebunitor, dar Gheorghe Leac cu o mînă ținea pisica aceea infernală și cu a doua mînă o mîngîia pe creștet pe Didina lui, cea venită dintr-o continuă suferință.

— Lasă, fa, că o să fie bine... o să vezi tu...

Au oblojit pisica. Au dat-o cu unsori. Apoi i-au dat cu spirt. În clipa aceea pisica nemaiputînd de usturime, sau poate crezînd că a luat foc, a țîșnit drept în fața Didinei și i-a făcut chipul sînge. Zgîriia cu ghearele din față cu o luteală înspăimîntătoare. Apoi pisica și-a căutat un loc unde să se ascundă. Fostul președinte se uita buimac cînd la nevastă cînd la pisica aia care-l privea înfricoșată dintr-un colț de odaie, dar c-un singur ochi, ochiul cel bun. Și miorlăia. Suratele din cuști au dat-o și ele pe miorlăit, tot atît de înfiorător, de prevestitor de rău scotînd și ușile din țîțîni. Didina țipa și ea, parcă ar fi fost otrăvită și nu mai avea de trăit decît cel mult cîteva minute după care s-ar fi scufundat desigur pămîntul. S-ar fi scufundat direct în iad, acolo unde este un imens cazan și unde toate durerile la un loc te fac să suferi dintr-odată pentru toate.

Înnebunit de-a binelea Gheorghe Leac se repezi după pisică. Era norocul sau blestemul lui, era înainte și-nainte de toate o pisică înviată din mormînt, și mai era a douăsprezecea pisică achiziționată și numărul āsta de doisprezece e un număr frumos care mai înseamnă și împlinire.

O îmblînzi nu se știe cum și-o duse într-o cușcă separată. Fata tatii, fata tatii...pis, pissss... nu trebuia să faci așa... nu, nu, înțelege și tu... da' mai tăceți dracului și nu mai mieunați! Hooo! Nebunelor!

Tot uitîndu-se-n oglindă Didina se ștergea de sînge dar chipul ei schimonosit arăta ca vai de lume; n-avea să mai iasă din casă două săptămîni

★

S-a mai venit și o nenorocită de ploaie iar camionul care ar fi trebuit să vină pentru a ridica „stocul" n-a putut intra pe ulița lui Gheorghe Leac. S-a întors așadar, gol. Altă dandăna! (Mai trebuia justificat s-acest transport efectuat fără marfă) Și-apoi, cum să mai țină atîtea s-atîtea pisici? Reușise în final să adune patruzeci și două de „exemplare". În acest număr intra și pisica înviată. Pisici negre, cafenii, gri, albe, de toate culorile. Motanii la fel. Unii vioi, alții pleoștiți, pisoi îngrămădiți în cuști neînțelegînd că pot lua calea Australiei sau calea Madagascarului.

Cu ajutorul unui tractor prevăzut cu remorcă izbîndi în extremis ca să ducă bietele viețuitoare în fața cooperativei. De-aici s-a dat telefon la UCECOM: trimiteți camionul! „Cîte pisici aveți?" „Atîtea". „Păi aveați acum o săptămînă... 164 de pisici! Cum de-ați rămas numai cu 42 de bucăți?" A doua zi urma să vină și camionul dar și-un revizor contabil din corpul de control care să dezlănțuie ancheta. Ploua mereu dar nu prea tare, pisicile erau totuși în cuști, mieunau, le era și frig, se mai băteau unele cu altele dar oricum erau în siguranță. Mieunau frumos în cuștile aliniate și mai frumos, lîngă peretele unui birou de-al cooperativei de consum. Aproape și de trotuar, pentru a fi cît mai ușor încărcate. Gheorghe Leac a mai adus un șir de covrigi pe care i-a împărțit bietelor pisici ca să se ospătăze. Covrigii fiind tari, pisicile nu s-au prea atins de ei. Gheorghe Leac le-a păzit pînă-n noapte tîrziu. A stat acolo lîngă miorlăitul acela căutînd zadarnic să-și obișnuiască auzul, dar efectul era înspăimîntător; îi țiuiau urechile. Cite-un om se mai oprea pe lîngă el și-l întreba: ce făcuși, bre, nea Gheorghe? Ce faci cu pisicile astea? „Le trimet în Australia. Sînt pentru export" — răspundea el abătut. Pe la ora unsprezece noaptea, răpus de oboseală, s-a dus acasă să se culce. N-a putut dormi din cauza aceleași Didine care zgîriată rău, îi cerea bărbatului ei să-i aducă mașina salvării, că nu mai poate. Nu mai putea de usturime. Și bocea fără încetare. Ba pentru pisici, ba pentru țiglă, ba c-o usturau obrajii brăzdați de răni.

A doua zi, de dimineață, cînd s-a întors la cuști, Gheorghe Leac era să leșine. Nu se mai afla decît o pisică. Înviata din mormînt. Restul pisicilor fugiseră care încotro. Un afurit de copil trecînd pe-acolo, și făcîndu-i-se milă de pisici, a dat drumul ușilor de la cuști. Pisicile au zbughit-o care unde au văzut cu ochii.

Numai pisica înviată a rămas amărîtă, și prăpădită, chiaună și bandajată.

Vroia s-ajungă-n Australia.

Copilul care dăduse drumul la pisici nu era altul decît vestitul Gore.

SPRE CABANĂ

nicolae cristache

Un timp urmase drumul numit al tancurilor. Renunțase la el din pricina camioanelor și a autobasculantelor. Nu cunoștea locul și mai înainte de a începe să urce coborise într-o vale de unde, pe cealaltă parte, se închipuia o cărare. Știa că trebuie să urce și urca mereu. Cărarea se sfîrșise și acum se cățăra slujindu-se de rădăcini, ocolind stîncile și încîlceala tufișurilor. Drumul nu se mai vedea. Nu mai auzea nici uruitul motoarelor. Uneori i se părea că din tufișuri îl pîndesc sclipirile de gheață ale ochilor hămesiți de foame, dar de fiecare dată nu erau decît închipuiri. Răzbăteau pînă la el urletele lupilor, dar pînă acum nu-i întîlnise. Se oprea, asculta, lua aminte și pornea mai departe. În locul cizmelor de cauciuc încălțase o pereche de bocanci vechi care-i serveau mai bine la urcuș. Zăpada nu era mare, soarele strălucea și atît zăpada cît și soarele făceau din acele pante necunoscute pînă atunci locuri familiare și se întreba de ce le ocolise atîta vreme. I se părea că și zăpada și soarele îl așteptaseră aici de atunci, de cînd îi părăsise, și mormăia supărat pe el însuși. Negura ce-i închinga mintea nu-l părăsea totuși. Se oprea uneori ca să măsoare drumul dinapoia lui și să-și verifice pasul. Nu uitase nimic din ce deprinsese odinioară. „Prost is, bolborosea supărat. Toată lumea vede numai eu nu știu nimica". Urcînd cu pasul măsurat după ritmuri care erau în inima lui nu-l mai putea înșela nimeni. Da cum? Din cînd în cînd, cîte un urlet prelung se prăvălea pînă la el și atunci iarăși se oprea. Îl auzise dinaintea zorilor și-l mai auzise spre ziuă și atunci își căutase bocancii lui vechi și o pornise fără să ia nimic cu el. Își aduse aminte cum o pornise la drum și ce-l minase spre munte și dintr-o dată uri și zăpada și soarele și drumul. Dăinuiseră după moartea copiilor lui și vor dăinui cîți-i lumea, și cînd el nu va mai fi. Începuse greu urcușul, gîfîind, dar nu se lăsase. Știuse că pînă la urmă inima i va se rîndui deopotrivă cu pasul și gîndurile începuseră a i se limpezi cînd apărură camioanele și autobasculantele și el o luase de-a dreptul prin rîpă și pe înțelesul acela de cărare. Apoi ceața asta blestemată i se cuibărise din nou în cap și nu-l mai părăsea. Nu se mai desfăcea decît ca să facă loc unor imagini, frînturi de viață sau vorbe aruncate și rămase acolo. O vedea pe Ancuța agățată de gîtul lui, se vedea pe el țeapăn și îndurerat și vorbele: „Moșule, știi cît te iubesc, nu vreau să suferi din pricina noastră. Nu vreau să pățești cine știe ce!"

Grăbea pasul, ca să gîfîie și să transpire, să simtă că nu mai poate și să cadă acolo unde se afla, pe zăpadă și în soare, și să doarmă mult de tot, să doarmă pînă se vindecă ce are acum în piept și-l frige... Transpira, dar nu gîfîia și nici obosit nu se simțea și atunci începu să fugă, dar pentru asta mai era nevoie de ceva. Picioarele nu-l ajutau să se fringă de oboseală. Începu să gîfîie în cele din urmă, să se îmoleticească și fericit se lăsă în iarba înghețată. De pe ramuri, zăpada îngreuiată de soare cădea în pale sau spulberată de curenți de aer care n-ajungeau pînă jos. Era o zi minunată și el zăcea în lumina aceasta minunată, sub pulberea asta minunată de zăpadă împrăștiată de copacii aceștia minunați. Da cum? Se obișnuise să nu mănînce nimic în afară de cîțiva colaci pe care îi ținea tot timpul în buzunare și o cană mare de apă și fiindcă nu-i mai găsi simți un gol în stomac și golul se făcea mare, din ce în ce mai mare, și-l durea. Nu mai avea decît stomac și un gol mare în el care-l durea și durerea asta se transforma într-altă durere, durerea pe care o simțise tot în stomac la vorbele smintitei aceleia de femei care pe urmă o luase la fugă și striga: Viol! Viol! Viol! Asta învățase de la televizor!

Mîinile căutau în jur smocuri de iarbă, le găsi, dar nu le putea smulge din pricina gheții. Răzui cu unghia pînă-i țîșni singele și pe buze simți gustul cald și sărat. Se ridică și de la rădăcina unui copac culese un pumn de zăpadă și începu să mănînce, dar golul se făcea și mai mare, creștea ca să încapă vorbele acelea: „Ia spune, moșule, e frumoasă au ba ibovnica inginerului?" Urletul prelung se ridică de undeva mai aproape parcă, dar cînd ecoul se prăvăli spre el măsură și gîndi că distanța trebuie să fie aceeași ca și mai înainte. De unde se afla nu-și putea da seama de direcția din care răzbătea. După socoteala lui, pînă la primul platou ar mai fi de mers cale de o oră dacă s-a orientat bine și de-acolo, după ce va stabili așezarea comunei și va avea la dispoziție petele de culoare ale schimbării pădurii, va ști încotro s-o apuce.

Un nor negru cu contururi albe acoperi soarele și umbra lui aluneca pe zăpada albă a platoului. Bătrînul ocoli drumul de care și la marginea cealaltă se opri să asculte. Nici un zgomot în afara zăpezii care se răzlețea din prea plinul pomilor. Departe, în vale, așezarea nu se vedea, dar se făcea simțită prin fumul care se ridica necontenit spre cer. Muntele continua într-o pantă golașă, cu cioturi și urmele unei păduri în creștere. Drumul de care traversa platoul, împărțindu-l în două jumătăți egale. Urmele cailor duceau într-o singură direcție, spre cabană, și probabil că nu peste multă vreme se vor întoarce. Printre cioturi, zăpada era imaculată și el pe acolo se opinti să urce. Vîntul nu reușise s-o spulbere și picioarele i se afundau în ea pînă la genunchi. Umbrele norilor, tot mai numeroși și din ce în ce mai mari, măturau zăpada de-a lungul și de-a latul. Volburi grele se adunau și se destrămau deasupra lui și în jocul umbrelor părea foarte mic, așa cum înainta jumătate înglodat în nămeți. După primul rînd de cioturi, urma al doilea, în trepte și din cauza dispoziției în trepte nu-și putea da seama cît de înalt și de lung este urcușul. Se odihnea mai des și mai îndelung și acolo unde stătuse lăsa un semn ca să nu se încurce. Privea mereu în sus și de oboseală foamea îi dispăruse și odată cu ea și golul din stomac și celelalte dureri. Abia își mai putea mișca picioarele, nu le mai ridica, le tîra, atît cît putea și unde nu reușea se așeza și aștepta să prindă puteri pînă ce frigul îl deslipea de-acolo. Norii nu se mai alergau, formau o masă amenințătoare și neagră și vîntul rece pătrundea pînă la oase. La ceafă, acolo unde transpirase, părul se acoperise de zloată. De sus, vîntul prăvălea vreascuri și arunca zăpada în rafale. Își ținea căciula cu mîna, dar nu mai putea înainta; avea nevoie de amîndouă ca să se sprijine și să-și smulgă picioarele dîm omăt. Și-o îndesă peste ochi și înainta orbește. Stratul viscolit se înălța și privind în sus constată că începuse să ningă. Ningea în neorînduială cu fulgi mici și deși și abia cînd vîntul se mai domoli și el căuta un ciot pentru odihnă văzu, după stratul depus, că vremea se schimbase și acum ningea cu fulgi mari și molcomi care se depun repede și uniform. Pleoapele atîrnau grele în turturi și după treapta asta nu va mai avea nevoie să urce pieptiș. Nu se mai putea gîndi la nimic. Din obrajii încinși de ger și efort căldura se risipea în tot corpul, o toropeală plăcută și binefăcătoare. Putea merge și cu ochii închiși. Mintea nu-i mai transmitea imagini de care să se teamă. O culoare gălbuie și atît. Sau portocalie, care întrerupea ca un ecran căderea fulgilor. În spatele ecranului portocaliu își simțea umerii, mușchii bătrîni, auzea bătăile inimii obosite. Desigur, în spate platoul nu se mai vedea. Nu se vedea nici platoul următor. Nu erau decît cerul și această pantă pe care cioturile abia de se mai zăreau și zăpada și în ea, el, înaintînd cu ochii închiși într-o toropeală plăcută și binefăcătoare.

Nu mai avea unde se așeza. Își potrivi mersul astfel încît să poată păstra cît mai mult în el căldura ce-l cuprinsese. Nu trebuia să se mai oprească. Nici să se grăbească. Zăpada afînată îi încingea pulpele. Ghetele se desprindeau ușor din ea și nu avea nevoie decît de puterea de a ridica piciorul și a-l potrivi în pasul următor.

Din nou începu să viscolească și bătrînul mormăi iritat. Aerul rece îi tăia obrajii și căldura nu mai cobora în el. Simțea ceafa înghețîndu-i și corpul vlăguit răcindu-se. Dar trecu și acest val și fulgii începură să joace din nou în perdeaua amețitor de schimbătoare. Aștepta toropeala aceea binefăcătoare, dar ea nu mai reveni și el deduse că pasul lui obosise. Dădu la o parte zăpada de pe prima buturugă. Trase și mai mult căciula pe cap, își îndesă mîinile în mînecі și iarăși închise ochii. Părea că liniștea îl apără de vînt și frig pentru că dintr-o dată mușchii începură a i se relaxa și el simți iarăși oboseala cunoscută și odată cu ea căldură și toropeala și lipsa de gînduri și ecranul portocaliu în spatele căruia auzea inima bătînd obosită. Nu mai ținea minte cînd și cum o pornise de acasă și i se părea ciudat să spună „astăzi" într-atît de îndepărtat i se înfățișa totul: îndepărtat și foarte de demult. Popasul cînd încercase să mănînce iarbă înghețată se pierdea în negura amintirilor și nu înțelegea cum de-i putuse fi foame. Vedea fumul ridicîndu-se deasupra satului și pe el sus, la marginea platoului. Asta își aducea bine aminte. Își amintea și de începutul viscolului, de umbrele norilor măturînd zăpada imaculată, de fiecare rădăcină pe care șezuse și de fiecare semn pe care-l făcuse. Dar nu-și mai aducea decît vag aminte de tot ce-a fost înainte de ieșirea pe platou. „Da acum e bine!" Și de mulțumire aproape că nu mai respira. Nu se mai gîndea decît la zăpada care se așeza pe brațele, pe umerii, pe picioarele lui. I se părea că măsoară greutatea fiecărui fulg și pîndea cu ochii mijiți scurgerea lor albă și domoală.

Devenise aproape o movilă de zăpadă cînd urechile lui deslușiră urletul acela prelung și bătrînul se ridică. Începuse a se înnopta și cu căciula mătura stratul de zăpadă de pe haine, de pe umeri. Avea gesturi domoale și meticuloase. Nu isprăvi de tot cînd îl auzi iarăși și el bombăni supărat:

Vin! Vin!... Iaca, acuma vin!... Da cum?

traian t. coșovei

Lanțuri de aur la ceasul înserării

Uneori
serile coboară ca o mască de eter peste
durerile lumii.

Și nici un pătrat de asfalt

nu-și mai amintește urma pasului tău.
Nici o rază de neon
nu mai vrea să știe strălucirea ta efemeră.

Hotelul se umpluse de o vinzoleală
parfumată. / Ochi,
foarte mulți ochi pierduți în albastrul
de sfîrșit de lume al rochiilor tale.
Fișii de timp – zdrențe ale memoriei cu care,
vai – nu pot să-mi acopăr trecutul.

În aer,
alcoolul aprindea focuri pentru iarna
din albul ochilor tăi.
Scrumierele scoteau aburi pe nări. / Fotoliile
te fumau în tăcere.
Și eu – ascuns în conul de umbră
al existenței tale,
ca o planetă de gheață
proiectată într-un infinit de oglinzi
paralele!

Cîte podoabe pentru o singură călătorie!
(Sub ferestre – convoaie lungi de trenuri,
nesfîrșite
lanțuri de aur la ceasul înserării.
Alunecînd spre altă lume...)
Aici, tu – cea visată de zei, ești în sfîrșit
singură.

Peste umăr
becul orb din tavan îți citește gîndurile.
Străzile unui oraș adormit se spală pe mîini.
N-au văzut nimic.
De-acum, ultima civilizație
înflorește la mii de kilometri, în fastul umil
al veacului.

Și eu,
ascuns în conul de umbră al existenței tale,
așteptînd să pot visa la pacea din albul
dinților tăi...

Uneori – cînd nici un pătrat de asfalt
nu-și mai amintește urma pasului tău
și serile / coboară ca o mască de eter
peste durerile lumii.

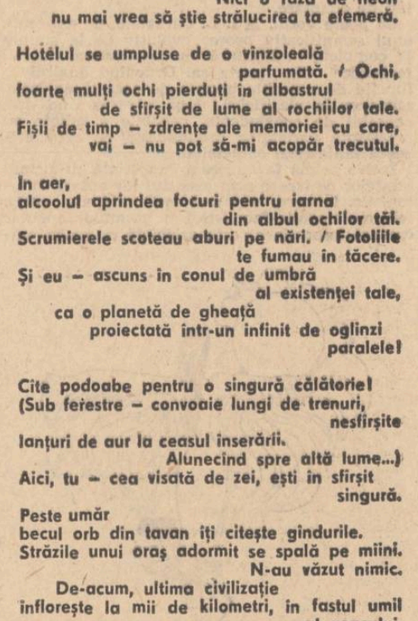

Așteptînd în parcul de demult

Iată-mă adormit și binemirositor așadar, –
în grădina de vară –
cu urzicile / și scaieții și florile
de mentă, –
în timp ce soarele decade ca o mare putere
maritimă
și tu mănînci un profiterol cu delfinul
la cofetăria din colț, –
în umilința abjectă a clipei de-acum
în care-și neacă iluziile
toate resturile / și toate
cutiile de conserve ale trecutului...
Iată-mă adormit așadar, –
în camera din spate
(unde lumina se agață / de rochia ta ca o
iarbă de mare
de genunchiul de piatră al țărmului),
luptîndu-mă cu gura sobei și așteptînd –
așteptînd orice, –
poate un mosafir care să declanșeze
clopoțelul de la intrare,
poate un gînd bun care / să mă ajute să trec
dintr-o cameră într-alta
unde iubita de anul trecut înnegrește
o fotografie, –
lasă o urmă,
un semn, –
un revolver sub perna iubitei de acum...

De aici / urmează numai drumuri care
se despart, –
de aici, urmează numai o mare
îndepărtare,
numai coatele lumii noi lustruind teighelele
cu gesturi disperate,
numai singurătatea care mută străzile
cu o mînă nesigură, –
numai ea /
care ajută femeile bătrîne să coboare
din tramvai
și plimbă cîini albaștri / în parcul
de demult.

În amiaza lipsită de orice apărare, –
un individ cu ochelari fumurii
îți învață pe de rost existența...

Viața ta – un nor de porumbei peste domul
invalizilor.

ion chichere

Poeme

***

iată că vederea
desenează lumea reală
cum nordul
steaua rece polară

o clipire
și totul se revarsă
în valuri aprinse
ah pentru ochi este nevoie de ceară
ulysse

cresc zilele acoperindu-mă
sub tălpi foșnește un lan ars
casa mea este răstignită
pe un mal surpat straniu de lumini portocalii

am învățat să iubesc
și cel mai stîs cîntec
al temeliilor

oare tu unde vei fi acum
cînd între două pietre tremură lumina
și pe o creastă de cocoș roua dimineții

eu mă înspăimînt albit
în lumina fără vîrstă

și mîna ta într-un gest străin
poate...

***

lui G. Trakl

timpul nopții
rememorează ființa

pot să fiu un greier
într-o noapte mai mare

doar mașinile de scris
se mai opresc
în fața trecerii de pietoni

autobuze buldozere biblioteci
trec peste ochelarii pensionarului

macaraua paște liniștită
rondoul de flori

fumul se depune
mai suav decît roua

uneori în clipe cum în eclipse
umbra fratelui se conturează clar
pe umărul meu străveziu
ca o filă de calendar

soarele care ne-a rupt
luminează rece
dintr-un adînc
prin care clipa nu mai trece

între o secundă
și altă secundă
mă adormeai
cu somnul tău de undă

eu simt apropierea
lucrurilor mari – mă pierzi –
cum pierde toamna
strugurii verzi

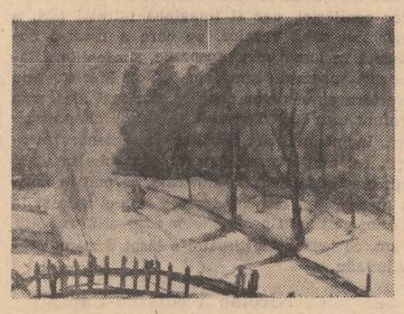

În paginile 4–5: Lucrări de Tache Vasile din expoziția deschisă la Galeria de artă „Eforie"

constantin abăluță

torsiune bacoviană

I.

Între patru pereți ca o zdreanță.
Lingind spatele oglinzilor și zidul rece.
Depărtare ori apropiere
de ceea ce ar trebui să fie
prin aerul anost singele fericit.
Carnea miroase a trădare.
Cel din urmă fir de păr pilpîie
înainte de-a se afunda în smirc.
Am umblat
prin toate camerele lumii
și ele sînt vinete ca abulia.
Pragul lor murdar ca un scalpet
de toate urdorile trupului. Ecce.

II.

Canicula.
Sirme de singe.
Cerul
care te stringe de gît.
Bandaje răsfoite de vînt ca o carte.
Jegul din baie
dispus asimetric
ca o schemă electrică.
Tumul erotic.

III.

În această cameră fără sfîrșit
în care am aterizat.
Numele meu un bec cenușiu
înșurubat în plafon.
E prematur să întreb ceva.
Vămuind creierul de singe.
Intoxicînd creioane
cu febrile mișcări fără sens.
Clătindu-mi mîinile în apa
tulbure a telefonului
și tot zvîrlind stropi mult timp după aceea
pe ziduri pe plafon și pe parchet.
Ascultînd nemișcat
o așchie cum cade pe horn. Frigul
cum rupe o gură.

Sadoveanu

Urmare din pag. 1

Dealtfel, nimeni nu va deschide paginile acestei cărți cu intenția de a căuta rigoarea, ineditul ori revelația științifică. Sadoveanu nu vorbește despre folclor ca despre un fenomen în sine, ci ca despre un fenomen asumat, ca despre ceva care a devenit o parte din ființa lui. De aceea, textele sale nu sînt exegeze, ci confesiuni. Lucrul acesta este evident în momentul în care romancierul se vede silit să exprime judecăți de valoare, pe care apoi trebuie să le justifice prin raportarea lor la o ierarhie conceptuală ori etică. Se observă acum faptul că nu argumentul teoretic, ci acela moral ori afectiv determină opțiunea lui Sadoveanu, căci nu ordinea ideilor, ci aceea a simțămintelor este cea care îl leagă de spațiul artei populare.

Și, dacă vom citi rîndurile sale cu atenție, vom vedea că Sadoveanu vorbește mai puțin despre textul folcloric propriu-zis și mai mult despre altceva, despre ceea ce vine de dincolo de creația literară populară. Cîntecul îi apare ca purtătorul unui mesaj care nu este epuizat de ansamblul cuvintelor și al înțelesurilor sale. El depune mărturie despre o lume și despre istoria unei lumi. Și, spre deosebire de pașoptiști care vedeau în el doar un semn al trecutului istoric, Sadoveanu descifrează aici viziunea despre viață a unui întreg popor. Cîntecul este monada ce cuprinde în sine istoria, înțelepciunea, tainele și dramele unui neam întreg. Cine știe să-l citească și să-l pătrundă în adînc află mult mai multe decît savantul ori cititorul obișnuit. Este evident faptul că pentru Sadoveanu folclorul apare ca o inițiere și ca o revelație. Descoperirea lui, spune chiar autorul, este echivalentă cu o nouă naștere spirituală. El a întrezărit o noimă și o lege care l-au subjugat și pe care s-a chinuit ani de zile să le buchisească pentru a putea grăi, cu adevărat, cu glasul înțelepciunii străvechi. „Inițierea mea s-a făcut prin poezie și instinct, cum arăt aici; taina ce m-a pătruns e mai tare decît viața, pentru că vine de la cei morți, și — în lumea aceasta — morții poruncesc celor vii" (p. 13). Prin folclor Sadoveanu descoperă **datina**, acea putere lăuntrică ce dă un sens plenar vieții, ce o rînduiește și o așează în matca ei firească. Cîntecul popular îi este romancierului doar o cale și nu un scop în sine; prin el, Sadoveanu se simte mai aproape de tainele vieții, de întrebările și răspunsurile primordiale. Comuniunea cu universul artei și vieții rurale apare, acum, nu ca un act de cultură și gîndire, ci ca un gest de integrare, ca o aderiune totală a ființei ce a descoperit cuvîntul și transcendența mult căutate. Aici Sadoveanu se regăsește ca „sine", ca esență și se împlinește: „Pot face din nou, conștient, mărturisirea că poporul este părintele meu literar. Înțeleg prin aceasta că am găsit, în acea comoară de care vorbesc, elementele armonice ale sufletului meu" (p. 61).

Iată de ce discursul lui Sadoveanu nu este unul despre folclor, ci unul prin folclor. Acesta constituie spațiul în care și prin care autorul a descoperit înțelesurile adînci ale firii, ale vieții și (probabil) al creației. Vorbind și scriind despre arta populară, Sadoveanu se referă mereu la sine, la taine, la înțelepciunea străveche și, în ultimă instanță, la adevărurile și cuvîntul primordiale: „Dar eu am fost cu luare aminte și la alte învățături mai adînci, socotind că nici un adevăr nu poate sta mai presus decît o frumusețe, și iarăși că pentru călăuzirea inimilor nu-i altă putere mai mare decît mitul și datina" (p. 11).

*) **Mihail Sadoveanu: „Poezia populară", Editura „Junimea", 1981.**

CONFABULE

Un țăran trece strada (VI)

Vasile aștepta să-i toarne gazda un pahar din vinul cel vechi, că din cel nou avea și el. Ședea la colțul mesei — în bucătăria de vară, un șopron acoperit cu pe-fe-le — sprijinit într-un vișin. Privea haina de lustrin a lui Lisandru — roasă la buzunare, încheiată cu singurul nasture — lucea ca tabla de aluminiu. Haina i-o trimisese un nepot al lui, Gabi, tocmai din Constanța, împreună cu o pereche de pantofi cu tocurile scîlciate și boturile înguste — albi. Pe mandat acesta scrisese „Unchiului meu — semn de omagiu (pantalonii de la costum s-au rupt)". Punct și de la capăt.

Așadar, Vasile nu se grăbea, avea timp și mai ales avea ceva de vorbit cu gazda.

— Mă, Lisandre, zise, cînd acesta se așeză în fața lui, de cealaltă parte a mesei, îmi mărit fata.

— Brava ție, se bucură prietenul său rupînd în două un covrig uscat pe care îl scosese dintr-o sacoșă de pînză albastră pe care era desenată o mănăstire, pasă-mi-te, mănăstirea Văratec pe unde fusese o vară a lui, Lucreția, care i-o și vîndu-se cu doi poli. Și cînd nunta?

— Păi, asta-i! că nu știu! că n-o vor aici, în curtea mea, ci la băiat, la oraș, la restorant! că de! că de-aia am venit la tine, să te-ntreb Lisandre, noi doi de cînd ne cunoaștem și de cînd sîntem ca și frați? că ne-am ajutat și în război împărțeam pătura și pușca, nu? ții minte, cînd eram... noroc și sănătate!

— Și o mie de ani pace, că fără pace...

Goliră amîndoi deodată paharele, Vasile se ridică, strînse mîna gazdei și ieși din curte petrecut de lătratul subțire al Matildei, cățeaua, căreia Elvirica — prima nepoțică a lui Lisandru pe care o creștea el ca să-i mai ușureze pe copii — așa îi pusese numele. În urma lui, gazda clătă paharele, le așeză cu gura în jos pe masă, trase un sertar, scoase o hîrtie și un creion, se așeză și începu să scrie: „dragă nepoate, am primit omagiul tău pentru care îți mulțumesc și mai vreau să-ți mulțumesc dacă îl vei ajuta pe vecinul meu Vasile cînd acesta vine la oraș să-și mărite fata, unchiu Lisandru. Adresa: strada Strungului cu comandă numerică nr. 17. C-tanța Ps. cînd vii, că soru-mea te plînge de parcă ai fi murit".

— Elvirico, își strigă el nepoțica, ia biletul ăsta și dă fuguța la nea Vasile, ca să i-l dai din partea mea.

Iulian Neacșu

Monopolul opiniei critice?

Urmare din pag. 1

ultimul timp și care își găsește în rîndurile citate expresia extremă. Să rezumăm: există, așadar în critică, **voci autorizate** (de cine, cum?) și altele **neverificate** (de cine, cum?) cărora li se oferă (cine, cum?) **mari posibilități de manifestare.** Mai pe scurt, **neverificații** îi concurează pe **autorizați nimeni nu-i împiedică** s-o facă și **confuzia crește.** Ar rezulta de aici trei concluzii. Dacă-i concurează, înseamnă că **neverificații** nu sînt chiar așa de **neverificați**, iar **autorizații** și-or mai fi pierdut din autoritate!

Apoi, confuzia crește doar dacă ea există. Și, dacă există, decurge că cineva, ceva, cumva a generat-o! Autorizații pe vremea cînd erau neverificați?

Dar, cel mai trist lucru, care se citește cu litere mari în astfel de declarații „principiale" este mentalitatea de tip monopolist. Deținem, noi și-ai noștri, monopolul criticii literare. Declarăm indezirabili, neverificați, neautorizați, juni corupți, pe cel ce cutează să fie de altă părere. Ne arătăm — asta neapărat, căci face bună impresie — îngrijorați, foarte îngrijorați, teribil de îngrijorați!

Cu asemenea mentalitate agresivă, critica literară românească ar fi sucombat, din lipsă de combatanți, imediat după Maiorescu. Și se înțelege, n-ar mai fi existat nici chiar vocile „autorizate"? Din fericire, o altă instanță distinge fără greș autenticul de impostură și acordă cui merită autoritatea. **Cititorul.** Lui, această scurtă însemnare neverificată, în speranța că nu va contribui la creșterea confuziei.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (I)

„Norocul culegătorului", „Olga și spiriduș", „O invenție mare"

Dacă la Eminescu substratul mitic-fantastic autohton este solicitat a conferi specificitate națională demersurilor narative ce fac loc unui fond ideatico-filosofic de proveniență declarat conceptuală și livrească, circumscris tezaurului culturii universale și receptat, artisticește, mai ales pe filiera europeană, cînd este vorba de I. L. Caragiale, faptele capătă cu totul altă înfățișare. Cel mai de seamă autor român de „proză scurtă" s-ar zice că pur și simplu „inventează" formula sub auspiciile căreia se structurează universul fantastic dintr-un important număr al narațiunilor sale. Saltul făcut de la epoca numită de G. Ibrăileanu a „nuvelelor tragice" (în primul rînd, **O făclie de Paște**), unde prezența fantasticului în context epic psihologizant-naturalist vizează potențarea sentimentului de groază demențială prin care trec personajele, este realmente derutant. Ceea ce ne întîmpină acum probează voluptuoasa și extraordinar de subtila orientare a prozatorului spre resurse ale fantasticului purtînd pecetea unui autohtonism balcano-oriental absolut fascinant. De constantă, febrilă atenție se bucură tezaurul mitic-folcloric fie de obîrșie apocrif religioasă circumscris ariei balcanice, fie de obîrșie musulmano-arabă, acesta din urmă împămîntenit și el în aceeași zonă pe filiera turcească în virtutea unei excepționale capacități de adaptare.

Se poate vorbi, la I. L. Caragiale, de existența unui semnificativ proces evolutiv de la simplu la complex, în legătură cu constituirea viziunii fantastice din proza sa. Ordonînd analiza în funcție de criteriile impuse de această evoluție, ajungem la clasificări, după părerea noastră, deosebit de concludente, capabile a reliefa cu pregnanță varietatea originalității ce caracterizează fantasticul caragialian.

Într-o primă fază, facem cunoștință cu grupul schițelor ce izbesc prin aspectul lor apăsat foiletonistic, în care, nici mai mult nici mai puțin, schema alegoric-fabulistică a basmului popular creează impresia că este calchiată cu scopul vă-

Desene de Marian Avramescu

dit de a potența din unghi fals miraculos satira socială. Tipice pentru o asemenea formulă sînt **Norocul culegătorului, Olga și spiriduș** și **O invenție mare.** Avem a face, în fapt, cu trei scurte schițe-anecdotă, a căror substanță narativă, spre a-și releva din plin tîlcul moralist, acceptă a fi contaminată de duhul miraculozității eposului popular. Ca structură prozastică în sine, performanța autorului ține de libertatea creatoare în spiritul căreia este pus în valoare presupusul motiv originar și de efectele comice de un fantastic burlesc obținute de pe urma paradoxalelor contraste ce se ivesc între nivelul reportericesc, realist al narațiunii și cel așa-zicînd referential, propus de schema leit-motivului mitic. Arta prozatorului este de a mima cu subtilă și chiar șireată dezinvoltură tonul naiv și grav propriu snoavei apocrif-religioase și de a-și disimula astfel intenția moralizantă odată cu redimensionarea faptului divers din această perspectivă aparent ireală, desprinsă de contingent, aparținînd, parcă, unei lumi a miracolelor... cotidiene.

Norocul culegătorului debutează printr-un pasaj care, la prima vedere, s-ar zice că transcrie literalmente o „poveste" spusă la gura sobei, emanată de credința naiv-idealizantă a omului simplu, că mai în deea de mai bine obținut pe calea intervenției unor forțe sacre :

„A fost odată un băiat sirman ; și făcîndu-i-se Maichii Precistii milă de el, s-a prefăcut călugăriță și i-a ieșit înainte cînd bătea el hoinar drumurile.

— Măi băiețele, ce tot umbli, tu, de colo pînă colo, fără rost ? Uite, o să vie iarna ; tu n-ai părinți, adăpost n-ai, haine nu, n-ai nici de unele... Vrei tu să te procopsești ?

— Vreau, sărut mîna, maică...

— Atuncea... vino cu mine.

Și a plecat băiatul dupe maica stariță. Ea l-a dus la o tipografie și l-a băgat ucenic ; i-a dat ceva mărunțele pentru covrigi, l-a blagoslovit și s-a dus".

Nu este greu, însă, a ne da seama că, în subtext, duhul sacralității naive al poveștii este subminat grație imperceptibilei intruziuni a ironiei descalificante. Procesul în cauză se accentuează și la următoarea întîlnire a Maichii Preciste (și acum, „tot așa de blîndă și de tristă ca și-odinioară, tot așa de tînără și de frumoasă, de parcă nu trecuseră valurile vremii și peste ea ca peste toată lumea") cu fostul ucenic, devenit culegător, invazia comicului burlesc se întrezărește limpede printre rînduri. La aflarea marilor necazuri prin care trece protejatul ei, generoasa sfîntă recurge la gestul suprem de a adresa fiului această rugăminte :

— „Fiul meu, fiul meu ! fă-mi pe gînd și dă omului ăstuia necăjit, că e omul nostru, ce mă rog eu : scutește-l de atita oboseală și dă-i și lui un dar : pentru fiece birfire ce-a trecut pin degetele și prin vingalacul lui cite trei parale, cite două pentru fiecare minciună și cite o para pentru fiecare nerozii".

Punctul maxim al demersului anecdotico-fantastic este atins în final, cînd, rugăciunea Maichii Precistii fiind îndeplinită, miracolul se produce și cînd, drept urmare, culegătorul își găsește nevasta într-o stare de exaltare ieșită din comun. Împrăștiind luminări aprinse prin toată casa, femeia țopăie de una singură, apoi își prinde de git bărbatul „și-l tîrăște și-l învîrtește, dă-i la dreapta, dă-i la stînga, mă rog, ca nebunii, pînă ce cad amîndoi pe cite un scaun gîfiind". În cele din urmă, lucrurile se lămuresc. Revenindu-și cît de cît în minți, femeia îi relatează bărbatului că pe la toacă, obosită de spălatul rufelor, a ațipit, în acest răstimp, arătîndu-i-se în vis Maica Domnului care o îndeamnă să scobească cu un cuțit sub vatra din tindă. „și o să găsești acolo o oală, și ce-o fi în oală al vostru să fie". „ — Și uite, zice nevasta, și ridică plapuma... Ce să vezi ! Poli, galbeni, patace, franci, bănculițe, hîrtii de 20, de 100, ba și de 1 000 ! pe care le vîrsase din oală în pat".

Schița de moravuri și ea, dar trasă vădit pe făgașul snoavei „groase", **Olga și spiriduș**, calificată de autorul însuși „basm", debutează, de asemenea, prin acele fraze stereotip-enunțiative întîlnite, invariabil, în structura genului. De data aceasta, însă, ceremonialul grav și naiv în esențialitatea lui imprimat „zicerii" este pe față „desacralizat" Autorul adoptă din capul locului un ton de bufonadă. Aglomerînd, cu erudită și comică plăcere, fel de fel de nume recrutate din tezaurul mitic-folcloric autohton, inmagazinat cu știuta generozitate în cărțile populare, Caragiale vizează circumscrierea elementului realist anecdotic într-un cadru narativ-fantastic caracteristic prin enormitatea lui bufă. Așa se face că imaginea de pisicher a unchiașului pus pe crailicuri, mare inițiat în învățătura lui Spiriduș, capătă o expresivitate exemplară :

„A fost odată ca niciodată, dacă n-ar fi nu s-ar povesti : a fost odată un unchiaș și unchiașul acela avea două patimi — știința limbilor și învățătura lui Spiriduș, că era vraci ca Neftinav-împărat din Alexăndria, și procopsit nevoie mare, și umbla cu fel de fel de fermece și de iscodenii : că vorbea noaptea pe întuneric cu duhurile din lumea ailaltă, cu Aghiuță, cu Spiriduș și cu Belzebut și cu Avimilech și Lutifer și cu Avestița aripa Satanel ; și era mare pehlivan și drăcos, că avea lefuri de la împărăție să înceapă cărți care ar fi ieșit cît tratavanghelul de mari dacă le-ar fi isprăvit". Acțiunea propriuzisă a „basmului" se derulează și ea sub semnul aceleiași fantasticități amuzant grotești. Iscusitul „vrăjitor" își valorifică cu deplin succes „darul", atrăgînd pe loc atenția unei tinere pe nume Olga, cu care, după ce într-un spiritual dialog îi explică modul său de a pune în practică „vrăjitoria cu Spiridus", pleacă „devale prin dosul Cesmigiului, și fata mergea hupa-țupa și unchiașul țipa-țipa". Episodul final al „basmului", explorează resursele comicului furnizate de leit-motivul fantastic-grotesc originar cu excelente rezultate. Ne trezim în plină reprezentație teatrală a cărei protagoniști par că interpretează o savuroasă scenetă aparținînd teatrului popular. Apariția tistului de sergenți din Dealul Spirii la fereastra în care Olga sta singurică și ofta (căci, fiind într-o luni seara, „tocmai mersese unchiașul la vrăjitoriile lui unde se întîlnea cu alți spiriduși de-ai lui de vorbea cu duhurile" !), pătrunderea acestuia în casă și, în sfîrșit, apariția inopinată a hirsutului mosneag se încheie printr-o scenă de mare haz :

„Da n-apucă să isprăvească vorba și s-aude o urială grozavă la poartă și o trosnitură strașnică în odaie și fata puf ! în luminare și tistul huști ! sub pat. Și-a intra unchiașul în odaie cu o falcă-n cer și alta-n pămînt, cu limba atîrnind afară și bolborosind și duhnind flăcări pe gură ca ducă-se pe pustii locuri. Și odată strigă :

— Olgo ! aici miroase a duh străin.

— Nu se află.

— Mi-a spus vraja.

— Pe onoarea mea !

— Aprinde luminarea...

Și caută unchiașul în pat, caută-n dulap, caută sub pat și dă de tistul din Dealul Spirii care tremura de frica lui Aghiuță.

— Cine-i ăsta ? strigă inchinatul.

— Ăsta... ăsta...

— Cine ești ? răspunde...

— Sunt în Dea-lul-Spi-rii-tist.

— Spiritist... Ești spiritist ?... De ce nu spui, omule ! bată-te norocul... Dacă ești spiritist, apoi ești de-ai noștri. Stăi să bem un ceai cu toții".

În fine, voind a pune în ecuație epico-satirică ideea potrivit căreia fapta lui Gutemberg stă la originea erorii săvîrșite de Dumnezeu de a-i fi „greșit" pe oameni la cap dîndu-le gîndul dăcesc de a tipări cărți și întocmai tot felul de biblioteci și academii (Aghiuță ar fi deci acela care a „învățat pe oameni să facă Biblioteci și Academii naționale, ca nu cumva vremea să le prăpădească înțelepciunile !"), așadar, abordînd o temă de strictă actualitate, care, într-un fel, pare să se înscrie în sfera binecunoscutei teorii maioresciene a formelor fără fond, în **O invenție mare**, I. L. Caragiale recurge la atît de răspîndita sursă apocrif-folclorică a savuroaselor dispute dintre Dumnezeu și Aghiuță privitoare la dubla alcătuire (binele și răul) a sufletului omenesc. De la un capăt la celălalt, narațiunea are aspectul unei hître confruntări, în care, spre a ține echilibrul și a interveni cu indeobște cunoscutul său bun simț dialectic, se implică și Simpetru. Bineînțeles, contrar viziunii idealizante și idilice a originalului, acum cîștigul de cauză îl are Aghiuță, acest personaj privilegiat care, cum se va vedea, face una din cele mai spectaculoase cariere în proza fantastică a lui Caragiale.

Nicolae Ciobanu

CENTENARUL BACOVIA

O ECUAȚIE TEMATICĂ (II)

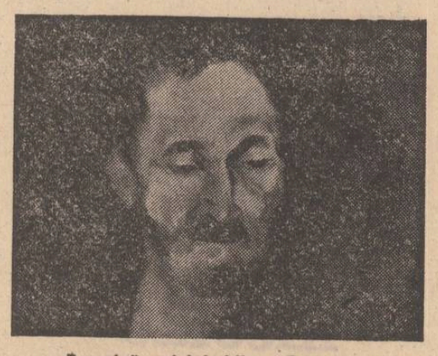

„Bacovia" — ulei de Mircea Barzuca

Prima strofă din **Poemă în oglindă** pare o descripție obișnuită, ușor romantioasă, în care doar „grădina cangrenată" amintește decorul tipic bacovian, atins de incurabila maladie a morții : „În salonul plin de vise / În oglinda larg-ovală încadrată în argint / Bate toamna. / Și grădina cangrenată / În oglinda larg-ovală încadrată în argint". Să reținem însă că imaginea „grădinii cangrenate" apare **în oglindă**, există deci doar acolo, într-un spațiu ficțional. Așezată în fotoliu, o iubită blazată citește nazalizînd o poemă decadentă, „cadaveric parfumată" și monotonă. În registru ironic, avem aici posibila definiție a liricii bacoviene din faza **Plumbului**. Femeia privește în fugă și ironic imaginea din oglindă a grădinii, și adoarme. Ceea ce urmează stă sub semnul incertitudinii : este visul iubitei sau realitate palpabilă ? Asistăm, oricum, la mișcarea esențială a poemului, **„intrarea" în oglindă**, desprinderea de real. Căci, încă o dată grădina (decorul) este prezentă doar în apele oglinzii. Acolo, adică într-o realitate de gradul al doilea (dacă nu cumva chiar în vis) se comunică scena morții : „Însă pal mă duc acuma în grădina devastată / Și pe masa părăsită — albă marmură sculptată / În vestmintele-mi funebre / Mă întind ca și un mort / Peste mine punînd roze, flori pălite-ntîrziate ca și noi". La trezire (sau în vis) femeia vede (tot în oglindă) întreaga secvență : „Vezi, din anticul fotoliu / Agonia violetă, / Catafalcul, / Și grădina cangrenată / În oglinda larg-ovală încadrată în argint". De ce această pantomimă a morții ? Cabotinism ? Posibil, dar puțin probabil, dacă ținem seama de dramatismul acut, nedisimulat, al experiențelor parcurse pînă aici. Este, credem, un gest de inițiere, de cunoaștere, prin joc, a morții și, în acest fel, de eliberare de spaimă. De aici tonul superior ironic al **Epitafului** : „Aici sînt eu / Un solitar ce-a rîs amar / Și-a plîns mereu / Cu-al meu aspect / Făcea să mor / Căci tuturor păream suspect". Suspiciunea este tributul plătit ușor de cel inițiat, depărtat acum decisiv de un univers ce exercitase asupra-i, deopotrivă, atracție și respingere.

Poemă în oglindă, căreia **Epitaful** îi aparține, în viziunea acestei interpretări, ca o continuare firească (ignorăm, se înțelege, deliberat cronologia reală a poeziilor, din credința, sperăm că argumentată deja, în unitatea structurală a creației bacoviene) marchează epuizarea unei experiențe de cunoaștere, traversată de incertitudini insolubile și dominată de figura tragică a **materiei plîngînd**. Acest lamento fundamental, de care ființa bacoviană este invadată pînă la identificare, rămîne în adîncurile oglinzii, din care se încheagă acuma un alt chip. Deloc mîndru, ca în **Luceafărul** lui Eminescu, căci orice mîză a dispărut, ci, dimpotrivă, dezabuzat și cinic, ca o replică, înțelepțită de cunoaștere, la propria imagine.

Cheia acestei alte ipostaze a aceleiași ființe, care se comunică în poeziile din **Stanțe și versete**, este dedublarea din **Poemă în oglindă**, iar atitudinea caracteristică este „rîsul amar" din **Epitaf**.

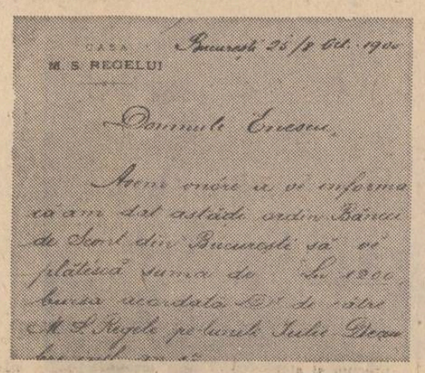

Foto 1

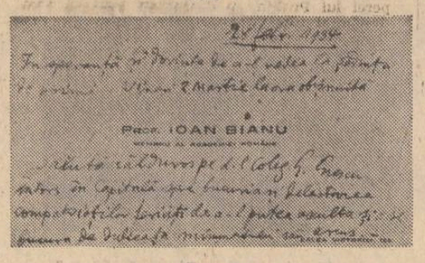

Foto 2

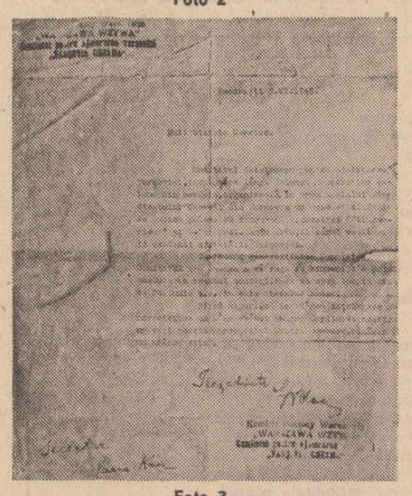

Foto 3

În Stanțe și versete, Bacovia cel de pe urmă nu-și părăsește temele predilecte, dar încetează să le „trateze", să le ilustreze, renunță la imagerie în favoarea esențializării. De aici, dezarticularea limbajului, ca semn, poate, al crizei interioare, dar sigur și ca expresie a voinței de concentrare : „Eu scriu / Și, poate, / Trădez / O criză morală, / Fără s-o știu / Ar obiecta / Cititorul / Mănînc / Ca să trăiesc. / Scriu / Să mă deștept / — Contagiul / De tristul meu moral, / Stimate cititor, / Uită-l — / După alte cărți" **(Pro arte II)**. Este o experiență nouă, de al cărei succes poetul se îndoiește, manifestîndu-și candid (sau abil) temerile : „Nu știu dacă / Sunt înțelese / Aceste stanțe... / Dar mie-mi fac plăcere / Ele vorbesc / De un suflet delicat / În goana de barbar .. **(Stanță medie)**. S-ar înțelege de aici că noile poezii se vor a fi miniaturi grațioase, delicate, emanație a unui suflet surprins în momente de răgaz senin, un soi de răsfăț pentru uz personal. Din fericire, poetul se înșeală sau vrea să înșele, acreditînd ideea unei totale schimbări la față. În realitate, **Stanțe și versete** comunică aceeași stare de dezechilibru existențial, din care s-a născut, mai totdeauna, marea poezie. Că este așa o arată cunoscuta **Cogito**, din volumul **Poezii** (1957), dar care aparține clar stilului stanțelor. La o primă lectură (și critica nu prea a trecut, în acest caz, de acest stadiu) poezia comunică aproape literal liniștea desăvîrșită și chiar o inedită fericire bacoviană : „Mi-am realizat / Toate profețiile / Politice. / Sunt fericit... / Frumos / Este cerul / Senin, sau minios / Un aforism celebru / Te face să trăiești... / Nu-i mîini, / Nici azi, / Nici ieri — / Timpul...". În capitolul de **Note și variante** al volumului **G. Bacovia — Opere** (Editura **Minerva**, 1978) autorul ediției, Mihail Petroveanu scria, referindu-se la poezia citată de noi mai devreme : „Înclinăm a crede că versul 8 («Un aforism celebru») are în vedere prima strofă din poezia eminesciană : «Cu mine zilele-ți adaugi» (aflată și la baza poeziei **Trec zilele**), **pe care Bacovia o interpretează ciudat, ca o atitudine nesceptică, senină, față de scurgerea timpului"** (s.n.). Observația cuprinsă în pasajul subliniat de noi este eronată, Bacovia dovedindu-se aici un eminescian fidel, ca atitudine în fața timpului. Și iată de ce. Profețiile a căror împlinire declanșează starea de fericire (spiritul și chiar litera primelor versuri din **Cogito**) presupun o anterioară raportare la un **viitor** și o actuală situare în **prezent** („Sunt fericit..."). Versurile următoare („Frumos / Este cerul / Senin, sau minios") dublează cu o nouă imagine enunțul fericirii, exprimat neted mai devreme, iar sentimentul se consumă tot într-un **prezent** al trăirii. Și acum, versul 8, pe care Mihail Petroveanu îl punea în relație cu Eminescu și trăgea concluzia ciudățeniei interpretării lui Bacovia : „Un aforism celebru / Te face să trăiești". Referința la versul eminescian este posibilă (o justifică forma dialectală **mîini**, din versul următor, asemănătoare cu **mine** a lui Eminescu) dar mai îndreptățit mi se pare a crede că Bacovia a avut în vedere cartezianul **Cogito, ergo sum**. Pledează în favoarea acestei supoziții nu doar titlul poeziei, ci relația directă pe care poetul o stabilește între existența aforismului **(celebru**, nota bene) și existență, așa cum **Cogito** are drept consecință **ergo sum**. Oricum ar fi însă, eminescianismul poemei se conservă perfect, căci ultimele versuri sună ca un verdict, ce anulează toate determinările temporale din restul poeziei și, odată cu ele, starea de fericire, consfințind astfel (într-o triplă negație) atotputernicia neliniștitoare a duratei : „Nu-i mîini, / Nici azi, / Nici ieri, / Timpul...". **„Sunt fericit..."** și **„Timpul..."**, însoțite de aceleași semnificative puncte de suspensie, sînt versuri-cheie, dispuse antitetic, semnificînd dizolvarea **aparenței** în eternitatea **esenței**. Sau, cum scria Eminescu, tocmai în **Cu mine zilele-ți adaugi** : „Se pare cum că alte valuri / Cobor mereu pe-aceleași vad, / Se pare cum că-i altă toamnă, / Ci-n veci aceleași frunze cad". Eminescianismul lui Bacovia în **Cogito** (și nu numai) este unul de substanță, exprimînd aceeași tulburare obsesivă în fața Duratei. Poezia din postumele bacoviene se edifică, așa cum vom vedea, pe această obsesie, variantă, în fond, a ecuației Viață-Moarte, ai cărei termeni își află de această dată alte echivalențe.

V.F. Mihăescu

MĂRTURII (III)

În această a treia escală din periplul comemorativ Enescu vom căuta să nu adăugăm la avalanșa atît de bogată a știrilor și comentariilor ce-au văzut lumina tiparului, nici una din faptele spuse și repetate, ci numai să înfățișăm cîteva „inedite" din colecția personală.

O primă mărturisire datează din anul 1900, cînd Enescu, proaspăt premiat al Conservatorului din Paris (în 1899), prezenta, în primă audiție, la „Nouveau Théatre"... „Sonata a II-a pentru vioară și pian", acompaniindu-l, pe violonistul Jacques Thibaud.

Adresa trimisă tînărului George Enescu (avea 19 ani), poartă en-tête-ul „Casei M.S. Regelui", cu data 25/8 octombrie 1900. Fin caligrafiat, textul ce-l reproducem n-are nevoie de-o nouă prezentare explicativă spre a fi citit.

Enescu se afirmase cu brio, prin concertele sale și prin compozițiile date pînă în acel an și continuate cu o ireproșabilă dăruire pînă aproape de zilele sfîrșitului său. (Foto 1).

Aceeași dăruire a manifestat-o George Enescu și în ceea ce privește ajutorarea tinerilor compozitori români, la inceputurile lor grele, ca și pentru a înzestra primul nostru templu muzical (Ateneul Român) cu o orgă (în anul 1915). El a creat „Premiul Enescu" (acordat în 1913 lui Nona Ottescu, Dimitrie Cuclin, Alfred Alessandrescu, Ion Bohaciu și George Fotino), iar în 1915 a făcut totul pentru a stimula inițiativa studenților bucureșteni de a înființa Opera Română.

La intrarea țării noastre în război (15/28 august 1916), Enescu, aflat atunci la Paris, vine în grabă la București, apoi urmează guvernul, armata și marea masă de refugiați în Moldova, unde înțelege să stringă, prin concertele sale, fonduri pentru ajutorarea răniților. Marele muzician nu pregeta să ofere în spitale mici concerte încercînd astfel să aline suferințele bolnavilor. Un martor prețios din acel timp ne este I. G. Duca, care arată în „Memoriile" sale : „Fără odihnă, pretutindeni George Enescu și-a pus talentul său în slujba nevoilor țării".

Ales la 25 mai 1916, membru corespondent al Academiei, George Enescu a devenit la 27 mai 1932, primul muzician membru deplin al venerabilei instituții de cultură, care își încălca, singură, statutele, întocmite numai pentru primirea scriitorilor, istoricilor și filologilor.

În discursul de recepție, Enescu face elogiul poporului român care „cîntă doina atît de duios", determinînd pe străini să exclame : „un asemenea popor nu poate fi decît nobil și bun la suflet".

Din această perioadă, posedăm o invitație pentru a participa la ședință, adresată lui George Enescu de profesorul Ioan Bianu, vice-președinte pe atunci al Academiei Române și directorul perpetuu al Bibliotecii acestei instituții.

Redăm, aici, cartea sa de vizită din 28 februarie 1934, pentru farmecul stilului ceremonios al bătrînului ardelean, care, exprimîndu-și „speranța și dorința de a-l „vedea la ședința de joimine, vineri 2 martie, la ora obișnuită", nu uită să-și exprime admirația pentru „d-l coleg Enescu, întors în Capitală, spre bucuria și delectarea compatrioților, fericiți de a-l putea asculta și a se bucura de dulceața minunatului său arcuș"... (Cartea de vizită I. Bianu) (Foto II).

Nu putem să ignorăm nici cele cîteva cuvinte extrem de elogioase, rostite de un alt academician, Nicolae Iorga, îndată după premiera, la Paris, a capodoperei enesciene „Oedip" (la 13 martie 1936).

Radio-difuziunea română a preluat atunci „în direct", această prestigioasă reprezentație. A ascultat-o și profesorul Iorga cu soția sa Catinca și fiicele Magda, Liliana și Adina, în casa din Șoseaua Bonaparte (azi Ilie Pintilie).

Și marele istoric, care ascundea sub platoșa deloc severă la el a omului de știință, o sensibilitate de bun cunoscător al muzicii, mut de admirație pentru sensurile adînci ale tragediei și realizarea elevată a partiturii, a scris, pe loc, cîteva rînduri care au apărut, a doua zi chiar, în locul articolului său din „Neamul Românesc".

„Reprezentarea la Opera din Paris a lui „Oedip" de George Enescu, pe care am auzit-o cu emoție, simultan prin emisiunea radiofonică, înseamnă, înaintea unui public de-acolo, triumful unei lungi și strălucite cariere".

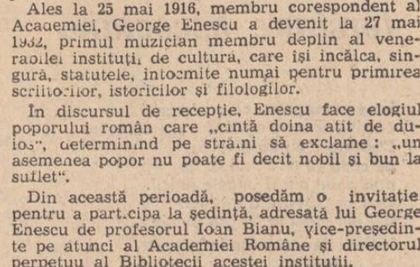

Foto 4

Vorbind despre „dăruirea totală" de care „muzicianul complet" (cum trebuie să-l numim pe George Enescu) a dat permanent dovadă, nu putem omite nici felul cum a înțeles să vină în ajutorul concetățenilor săi.

...În anii 1945—46, a venit peste Moldova scumpă inimii lui marea năpastă a secetei, care a dus la înfometarea unei masive părți din populația satelor. N-au fost scutiți nici locuitorii din județele Dorohoi și Botoșani, pe meleagurile cărora el copilărise și a căror unduire de holde și susur de izvoare îi inspiraseră lui Enescu nemuritoare creații muzicale. În acei ani, artistul sărbătorit de toți melomanii din Vechiul și Noul Continent, a dat zeci de concerte în marile orașe — Moscova, Paris, Londra, New York — pentru a strînge fonduri pe care le vărsa, telegrafic, Comitetului special de ajutorare, prezidat de Mihail Sadoveanu.

Cînd a revenit în țară, George Enescu s-a dus în grabă la Liveni, Cracalia, Tescani, spre a împărți personal bunurile sale în vederea cumpărării porumbului necesar foștilor săi consăteni, amenințați cu înfometarea.

Romeo Drăghici povestește că Mihail Ralea, pe-atunci ministru al artelor, a confirmat : „George Enescu a trimis numai din turneul întreprins în S.U.A. suma de 30 000 dolari pentru ajutorarea celor loviți de urmările secetei".

În zilele cînd se afla la București, marele muzician român a înțeles să vină și în ajutorul unor țări prietene, care suferiseră de pe urma celui de-al doilea cumplit război mondial. Astfel, la 6 decembrie 1944, el dirija, la „Ateneul Român", orchestra Radiodifuziunii noastre, cu un program de muzică poloneză. Concertul era dat pentru fondul de reconstruire a Varșoviei, crunt „pedepsită" de naziști în grăbita lor retragere.

Dar, la 9 iunie 1945, Comitetul refugiaților polonezi din România — Warszawa Wzyw („Varșovia cheamă") — făcea un nou apel la George Enescu pentru a primi conducerea unui al doilea concert simfonic, organizat la 24 iunie, cu concursul orchestrei „Filarmonica".

Dăm, în foto-copie, apelul „Comitetului pentru ajutorarea Varșoviei", căruia George Enescu i-a răspuns cu toată căldura darurii sale. (Foto III).

Cîtiva dintre prodigioșii interpreți și compozitori, de toate neamurile, adunați la Paris sub semnul marilor prietenii, (mulți fuseseră colegi la Conservatorul de pe Sena), trimit fostului lor maestru, Max Bruch, următoarea carte poștală, cu scriere gotică :

„Subsemnații, bine dispuși, aflați împreună, transmit marelui lor maestru salutări cordiale". Semnăturile aparțin celor ce-au făurit gloria muzicală a Franței (Jacques Thibaud, M. Vieux), Spaniei (Pablo Casals) și României (George Enescu), ca și a lui Fritz Kreisler. (Foto IV).

...Plecat în 1946 cu vasul „Transilvania" pentru un ciclu de concerte în S.U.A., George Enescu — supranumit de presa americană „Semizeu al muzicii" — este sărbătorit la New York (14 ianuarie 1947), printr-un banchet la care participau nu mai puțin de o mie de mari personalități din întreaga lume muzicală.

Răspunzînd cuvintărilor ce-i puneau în lumină neîntrecutele însușiri de muzician de adevărat umanist, dar și de luptător pentru pace și democrație, George Enescu, după cîteva fraze de mulțumire, a încheiat : „Nu sînt orator. De aceea, dați-mi voie să iau vioara, ca pe coardele ei să vă exprim întreaga recunoștință pentru cuvintele rostite la adresa mea".

★

Începînd din 1950, starea sănătății lui George Enescu devine din ce în ce mai precară. Continuă, totuși, să dirijeze (stînd pe scaun) și să acompanieze, la pian, pe unii dintre foștii săi elevi. O paralizie îl imobilizează, nu încă total, în luna iulie 1954.

Marele pianist George Boskoff i-a închis ochii în noaptea de 3 spre 4 mai 1955, în apartamentul din hotelul Atala-Paris. Desigur în acele ultime clipe, departe de patrie, Enescu păstra în suflet nu numai imaginea satului natal, a locurilor copilăriei, dar și imaginea întregii țări, a României celei veșnice, pe care a făcut-o cunoscută în lume prin rapsodiile, simfoniile, „Sătească" poemul simfonic „Vox Maris", prin Uvertura cu caracter popular, dar mai ales, prin profunzimea „Oedip"-ului, lăsat de el posterității. Iar neamul său îi aduce, la centenarul nașterii, cel mai vibrant omagiu, transpus în viață prin marile festivaluri muzicale, ce pun în „priză directă" pe toți admiratorii operei sale și în special pe tinerii proaspetelor generații care știu, acum, ce tezaur inestimabil a lăsat Enescu, neamului său.

Nicolae Vasilescu-Capsali

NUMELE POETULUI

IOAN FLORA

Călătorind în Iugoslavia ca invitat al festivalului internațional de poezie „Serile poetice de la Struga", am avut prilejul să mă reîntîlnesc cu cîțiva poeți sîrbi cunoscuți dintr-o vizită anterioară, Izet Sarailić, Dara Sekulić, Stevan Tontić, să o revăd vecinic tînără și înfrigurată de tristețea despărții pe Desanka Maximovici, să discut cu laureatul celei de-a XX-a ediții a Festivalului, poetul macedonean Blaje Koneski (a cărui poezie o cunoșteam din admirabila traducere în limba română a lui Dumitru M. Ion) și, fireste, să cunosc noi poeți, de la distinsul și eruditul Mateja Matevski, la nonconformistul Max Schwarz, poet american viețuind la Zürich, ori macedoneanul pătimaș Joso T. Boškovski deținător al unui „Grand prix Méditeranée" decernat de **Academia d'Europa.**

La întoarcere, împreună cu poeții Ioan Alexandru și Marius Robescu am fost oaspeții colegilor noștri români Todor Ghilezan, Ioan Flora și Aurel Gavrilov, redactori ai revistei „Lumina" din Panciova cu care am discutat frățește îndelung îndeosebi despre spinoasa chestiune a importului de carte românească pentru românii din Yugoslavia.

Ioan Flora mi-a dăruit cărțile sale de poeme și am avut bucuria să-l cunosc cu adevărat, integral, pe acel pe care-l cunoșteam fragmentar din lectura unor grupaje de poeme publicate în „Luceafărul", „România literară", „Steaua", prezentat de Geo Bogza în 1972 în paginile „Luceafărului", vreme în care Ioan Flora era student al Facultății de filologie din București, după ce debutase la douăzeci de ani, în 1970, cu volumul de versuri „Valsuri" (Editura „Libertatea", Panciova). Cărțile următoare, „Iedera", poeme în proză („Libertatea", Panciova, 1975), „Rembo ili neko drugi" („Bagdala", Kruševac, 1975), culegere de versuri în sîrbocroată, „Lumea fizică" (Virșet, 1977), ediție bilingvă română-sîrbocroată, și „Fișe poetice" („Libertatea", Panciova, 1977), numeroasele traduceri, eseuri și articole, pînă la ultimele poeme apărute în revista „Lumina", 2—3—4, 1981, conturează o personalitate poetică evoluînd organic de la reveria adolescentină la meditația matură, neliniștită, interogativă. Lentoarea rostirii vrăjite din „Iedera", toată cartea fiind în fapt un singur poem al **incintării**, („Să fii aici e plăcut ; sunetul ploii / într-o primăvară mult așteptată și cel / ce strigă spre a fi auzit iți pare atît / de pustiu și nu-i poți simți începutul. / Fetele tale se plimbă în dreapta și în / stînga ta, femeia stă deoparte și parcă ar / vrea să plîngă, ploile de parcă s-ar tre- / zi, din ochiul tău să soarbă. // Pe față porți umbra păsărilor ce naște- / se — vor în ziua binecuvîntată — alune- / care înaintea înțelegerii ; / penele ce vor încolți și mari sub ochii / tăi se vor face, înainte ca zborul să ne / cuprindă, într-un pumn de aripi să ne adune ; / imaginea femeii ce face-se ocrotitoa- / re și înaltă ; / apele ce, toate, în templu se vor înălța / și dărui cu totul. // Să fii aici e plăcut ; sunetul ploii într- / o primăvară mult așteptată și ziduri u- / riașe aplecîndu-se asupra ta. Cînd nu / poți chema nici măcar pe cei ce-și / pasc turmele pe spinarea ta. / Cînd precum lăcustele ești gata să / te întinzi pretutindeni, umbra acoperind-o. / Precum strigătul de sus al frunze- / lor"), notația abruptă, eliptică, îngemănînd realismul observației și abstractismul unei viziuni intelectualiste din „Fișe poetice" („Am avut liniște și nu mai am. / Am avut timp mult în față. / Mă gîndeam că s-ar putea scrie. / Că s-ar putea privi. / E indicat ca lumina să cadă / în dreptul geamului deschis, / depășind puritatea dinainte de moarte. / Învăluindu-mă, / Fiind salcie care curge. / Fiind formă acceptată. / Potențîndu-mi felul lent de a fi. / Un poet a scris războindu-se cu trupul, / Un poet a scris românește". — **Formă acceptată**), descoperirea alterității fatal-neliniștitoare din „Lumea fizică" și a microcosmosului străin care e propriul trup (O, trup al meu, abrupt și imprevizibil, / n-as prea spune / că dai dovadă de simț practic, / nu știi să fii insistent, să galopezi, să ții de răcoare, / să fii categoric, smulgînd din rădăcini, / cu pămînt cu tot, / gîndacii ce-ți mișună prin burtă și se trag spre inimă" ; // nu știi să păsești cu dreptul, / te consumi în gesturi și ambiții inutile, / în spasme și zigzaguri, cînd vreme lumina crudă de aprilie / îți sfichiuie genunchii și timplele / și te-apuci / să deretici și cauterizezi imaginare răni" **(Pană de inimă**, „Lumina", 2—3—4, 1981) mărturisesc o natură poetică profundă, elegiacă, angelic-retractilă, încercînd să-și domine propria interioritate și halucinațiile monstruoase ale lumii printr-o scriitură ținînd după armonie și levitație, după echilibru și muzicalitate. Cunoscător al poeziei românești actuale, Ioan Flora scrie o poezie originală, neinfeudată vreunei mode sau vreunui model, într-o frumoasă, subtilă și vie limbă românească. Cu un alt prilej sperăm să putem scrie mai exact și mai pe larg despre acest poet, rîndurile de față nefiind decît consemnarea impresiilor unei prime lecturi.

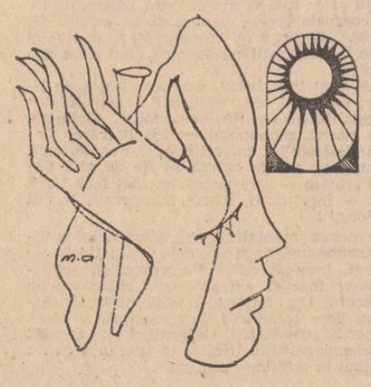

Cezar Ivănescu

atelier literar
poșta redacției

BOGDAN ȘTEFĂNESCU : Tipic exemplu de lirism „furios", care nu și-a însușit încă deplin cele mai adecvate căi de expresie (probleme de nuanță, acurateță, metaforism, etc.), dar care pare destul de înzestrat pentru a reuși s-o facă, în timp. De menționat, deocamdată (în sensul acestor promisiuni) : „Hoțește", „Fugit tempus", „Declarație de dragoste", „Intrarea în istorie", „Realism", „O stranie coincidență", „Silabiseală" și, mai ales, „Floarea".

TUDOR I. ION PAVEL : E regretabil, desigur, dar nu-i putem ruga, din partea dv., (cel puțin deocamdată!...) pe Al. Philippide, Șt. O. Iosif, Lazăr Iliescu să vă ofere o traducere integrală a lui Rimbaud, pentru simplul și întristătorul motiv că toți cei menționați au trecut de mult în lumea drepților !... Rămîne să hrăniți, pînă una-alta, nobila dv. pasiune pentru Rimbaud cu bunele versiuni datorate lui Petre Solomon, Ion Frunzetti, Tașcu Gheorghiu și multor altora.

E.C. : Sînt cîteva pagini frumos rostite, cu aer de psalm (d.p., „Chemarea dintîi", „O flori") în care, însă, vorbele nu prea ajung la tensiune și încandescență, la vibrație, ca, de altfel, și în bună parte din celelalte, multe rămînînd discursive, uscate, pur decorative. Cîteva, însă, reușesc să „emită", mai mult sau mai puțin : „Vin la tine iubire", „Cu un zefir subțire", „Și poate", „Și se stinge acolo clipa".

M. CR. : Reviriment îmbucurător, multe lucruri frumoase, în ultimele plicuri (atît de multe încît nu pot fi menționate toate...) : „Poem cu mama", „Unde-i omul ?", „În lipsă de altceva, elegie", „Doinînd", „De-ale vieții", „Degeaba ?", „Cîntec de inimă grea", „Întrebare de baraj", „Îndepărtarea de inimă", etc.

M. DUMITRESCU : Încă nu e ceea ce trebuie, dar perspectivele nu lipsesc. Cîte ceva, prin : „Salvare emoțională", „Nu plec", „Mic poem", „Ți-aș povesti".

I. GRUNZ : Dezamăgitoare, ultimele plicuri. Ușurința versificării, graba cantitativă, industrioasă, lipsa unui control de sine mai aspru, mai pretențios, au ca rezultat (în cea mai mare parte) lucruri de serie, convenționale (mai ales sonetele, mai vechi, pare-se), versificări ușoare, joviale, cu o vervă lexicală care rămîne la suprafață, fără ecouri mai profunde, etc. Dintre cele mai răsărite : „Poem cu părinți", „Un fir de cladofor", poate și lunga, greoaia, păunesciana „Mașină de cusut". Sînt de așteptat, însă, de la dv. lucruri mult mai bune.

CRISTINA ALEXIS : Paginile dv. par să indice unele aptitudini pentru literatură, încă nu tocmai clar și decis manifestate. Formula din „După ce tu nu mă mai iubeai" pare cea mai interesantă, deocamdată, deși ascunde în ea (după toate probabilitățile) riscurile manierismului, ale monotoniei și plafonării. În celelalte, multă retorică, abundență de vorbe, „neintegrate" și neinsuflețite. Vom vedea, mai clar, poate, în viitoarele manuscrise.

I. HORIA I. : Sînt, într-adevăr, mai degrabă niște notații, destul de curate, inserînd uneori cîte un gînd sau o imagine demne de interes („Autobuz", „Durere"), dar expresia e încă prea uscată, iar „bătaia aripilor" nu prea se simte.

M. CIORANU : Tot mai clară impresia de confecție, de „stas", de plafonare. Un mic spațiu închis, în care nu mai pătrunde aer proaspăt, gînduri și probleme noi, influența-etalon a lecturii... Perspective triste, cu privirile înapoi, de mică automulțumire-carapace. Ceva, oarecum, în „Pădurea" „Un nume prin legendă". E ora (poate ultima !) a desmorțirii !...

BERNARD I. : Sînt auspicii bune, în schițele dv., atît în cele obișnuit-realiste (să zicem), cît și în cele fantastice (un fantastic, însă, „închis", absurd). Există motive întemeiate care să justifice continuarea acestei preocupări.

Girel Barbu, D. Sabangia, Victor Addel, Al. Dak, Dumitru Eftene, Constanța Beșică, Maria Botez, Constantin Basarab (ceva : în „Nedefinit portret"), **Mariana Ursei** (ceva, în „A fi pom", „Peste vreme"), **Ion Corin Culcea, Genus XX, Dragomir Mihai, Cătălin Isman, Dana Cosma, Koloman Mohaupt, Radu Pandele, Decebal Alexandru Seul :** Nimic Nou !

Ionel Crăciun, Mihai T. Ioan, Dan Noiresh, Gabriela Tuțu, Gh. Negoescu, Mircea Stanca, Bogdan Daniel, M.P.M., V. Atridanu, Ionel Zmău, Mihai C. Constantin, Nastea Paraschiv, Gabriela Nicolaică, Aizic Zvincu, Romulus Eltescu, Octavian Tursan : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

De-ale vieții

Vine vremea cînd fiul mai mare
își știe tatăl pe de rost
celulă cu celulă
gînd cu gînd
vine vremea cînd fiul mai mare vai
e în putere să-și jefuiască tatăl
de sinele său să și-l aroge
să se umple de el
căci vine vremea cînd viața
nu-i mai îndură pe cei slabi
ci-i îmbrîncește la moara timpului
necruțătoare
viața a fost dintotdeauna cu cei tari
aceasta-i vina fiului mai mare
absența ei se cheamă dor.

Întrebare de baraj

Ei cine știe ce vede minciuna
cînd se privește în oglindă ?
mulți căzură la această întrebare de baraj
reușiră numai cei cu două fețe
mai subtili mai ipocriți
pentru care lumea e împărțită deja
după rang avere puterea de a înșela etc.
și care — se înțelege — sînt de acord
că ceea ce face o mînă cealaltă nu știe
deși la o adică se spală una pe alta
cine știe ce vede minciuna
cînd se privește în oglindă ?...

Cîntec de inimă grea

În timpul liber am mai mulți dușmani
decît îmi sînt necesari
într-o zi anume am să le dau
tuturor întîlnire la mine acasă
ca să mă cunosc mai bine
și să-i întreb : ce sperați voi
de la următoarea pace mondială șoriceilor
și fără să aștept răspuns
am să asmut pisica să-i curețe pe toți
că prea mi-i grea inima de ei
mai ales în a doua jumătate a nopții
pe care n-o mai dorm demult demult
de teamă să nu mă las strivit
de propria-mi inimă.

De unde încep eu

Ucid fluturii pentru că
nu mai pot suporta
zăpezile altora
albul începe să-mi taie respirația
mă îmbătrînește
simt că mă împovărează
cu toată copilăria fără glorie a lumii
aș vrea să înțelegeți că-s un om matur
care simte necesitatea
de a nu-și mai aduce aminte

Versuri de Mihai Crăiescu

Doinind

Despre patrie vorbească
cel conținut de ea
nu cel ce și-o arogă
(despre stup vorbească albina
nu prisăcarul)
cine-și închipuie că istoria
poate străbate veșnicia
în cisme de lux
amarnic se înșală domnule
istoria în opinci
lunecă prin timp
ușor și unduitor
ca viersul prin fluier

Albă-i odihna zăpezii

Ah verde-i odihna ierbii
albastră-i a mării
pot să șed și eu dragelor
pe această liniștită fărîmă de Univers
de lîngă voi ? să meditez
la ce-am pierdut la ce-oi mai pierde
la existența-mi de cobai năting
pe care realitatea obraznică
își experimentează bolile și sănătatea
de cîte ori mă paște norocul
o cotesc la timp în gîtlejul demnității sărace
cultivînd un orgoliu
foarte puțin hrănitor în viața cea de toate
zilele

În lipsă de altceva elegie

Ce știi tu despre umana lacrimă
a ciinelui de pază
despre tristețea singelui ce pierde totul
în întîmplarea unei împerecheri
în șanțul miresmelor senzuale
am iubit numai femei secătuite de zare
posomorite ca noaptea
în lăuntrul lor mi-a fost așa de frig de frică
cum nici în moarte nu-mi va fi

Poem cu mama

Pios ca-ntr-o biserică
îngenunchează mama în aluatul de pîine
spune stins o rugăciune
se-nchină apoi cu mîini puternice
ca și ale lui Dumnezeu
purcede a-i cotrobăi îndelung
prin măruntaie
pînă-i află vina de creștere
pe care numai ea știe
cum i-o întărită i-o pune la cale
în sfîrșit suspinînd a ușurare
dă aluatul de trei ori peste cap în copae
îl învelește în ștergare descîntate
îi face o cruce mare
și-l lasă să crească în pace ca pruncul
în somn

Degeaba ?

Încep să înțeleg de ce șarpele
are inimă numai în zilele cu soare
(în rest el prăduie sîngele fierbinte
al ființelor mai puțin gînditoare)

încep să înțeleg de ce somnul în pat
e mai periculos decît cel pe metereze
(lumea își schimbă zeii din mers
altfel nu mai are nici-o șansă să dureze ?)

încep să înțeleg de ce dușmanul
ce-l am la inimă e mai puternic decît mine
(gîndul că el există dar nu mă știe
brusc îmi taie elanul de la vine)

la răscrucea vieții cu moartea, însă, graba
de a înțelege totul e degeaba ; degeaba ?

Unde-i omul ?

Unde-i omul ? omu-i-aici speră
speră să-și aline caninul
trecîndu-l prin propriile răni
cutremurătoarele sale răni din trecutul
apropiat
unde-i omul ? omu-i aici
se pregătește pentru viitor agonisind
energii în trupu-i de lut neliniștit
făcînd dreptate zăpezii din el
punînd la cale ciocîrlia
care-i arma secretă a pămîntului
unde-i omul ? omu-i pretutindeni

Reperele unui destin critic

Este de-a dreptul surprinzător cît de puțin s-a scris despre ultima carte de critică a lui Marin Mincu — **Repere** (Editura „Cartea Românească", 1977). Într-o vreme cînd biete volumașe alcătuite din articole disparate, publicate intermitent în presă, atrag puternic atenția cronicarilor, o asemenea carte despre valorile clasice ale literaturii române a rămas într-un anonimat critic echivalent cu negarea tactică. Se verifică, prin aceasta, încă o dată, că există cîteva maladii cronice ale criticii folletonistice pe care o interesează mai mult personalitatea semnatarului decît substanța efectivă, valoarea intrinsecă a unei lucrări. Dar, vorba lui Minulescu, „păcatu-i vechi", și nu-mi propun să-l mai analizez.

Marin Mincu a venit în literatură cu dorința fierbinte și pe deplin legitimă de a crea ceva nou și durabil și esențial. La ora debutului său, marii scriitori ai perioadei interbelice zăceau încă într-o uitare soră cu moartea, chiar dacă unii dintre ei (Sadoveanu și Arghezi) deveniseră prezențe cotidiene. Dar erau mai mult prezențe festive și decorative. Spiritul lor profund, spiritul adînc al operei lor rămăsese undeva în urmă, în perioada dintre cele două războaie, alături de cel al lui Lucian Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu, Dan Botta, Hortensia Papadat-Bengescu. De aceea mi se pare pe deplin justificată acțiunea lui Marin Mincu de a se alătura celor care încearcau să-i restituie, în integralitatea ființei lor artistice și filosofice, contemporaneității. Sigur că acțiunea sa venea pe un sol oarecum pregătit. Începuse de cîtiva ani operația de valorificare critică a acestor scriitori. Criticii **en vogue** se întreceau în a revela diverse aspecte ale operelor sau chiar personalității lor în totalitate. Dar toate aceste demersuri aveau, dacă nu un aer conjunctural și de campanie, măcar un caracter discontinuu, întîmplător, nesistematic. Același critic scria cu simpatie o carte despre poezia lui Lucian Blaga, însă, în alte părți, în lucrări de sinteză sau priviri sumare asupra epocii interbelice, devenea suspicios, punîndu-i la îndoială filosofia consubstanțială. Călinescu și Lovinescu erau reactualizați în fel și chip, dar opera lor continua să rămînă în ediții vechi prăfuite, inutilizabile, practic necunoscută, uneori tocmai grație unor zeloși exegeți ai lor. În fine, Sadoveanu și Arghezi se bucurau de o atenție unanimă, dar, cel puțin în ceea ce privește pe primul, valoarea cărților sale era stabilită prin prisma ultimelor apariții.

Fără a nega sau a diminua cu absolut nimic imensa contribuție pe care au adus-o, totuși, criticii mai vechi sau mai noi, mai experimentați sau mai începători la cunoașterea și valorificarea literaturii interbelice, fără a-i opune pe aceștia în sens axiologic criticului despre care este vorba în aceste rînduri, se cuvine a spune că lui Marin Mincu îi revine meritul de a fi venit spre literatură cu un sistem ideatic deja configurat. El nu mai scrie întîmplător, despre un scriitor sau altul, ci, parcă, dintr-o necesitate imperioasă a sistemului său. Pătrunzîndu-se de filosofia imanentă a scriitorului respectiv, de poetica sa inefabilă, de spiritul epocii și, mai ales, pronunțîndu-se cu predilecție despre operele fundamentale — chiar cu riscul de a repeta adevăruri deja afirmate. (Repetiția devenise tot atît de necesară cît și lansarea unor noi puncte de vedere).

Că acțiunea critică a lui Marin Mincu se desfășoară după un program solid și ambițios o demonstrează și ultima sa carte **Repere**. Într-un fel, sumarul ei reia în bună măsură, pe cel al volumului **Critice II** (din anul 1971). Dar, desigur, pe alte coordonate. Unele din piesele **Reperelor** au fost publicate independent, precum cele despre Eminescu **(Luceafărul)**, și Ion Barbu (apărute în colecția „Lyceum — Texte comentate") sau cel despre Sadoveanu (compus din cîteva prefețe la volume din B.P.T. și „Arcade").

Eseul despre „romanul Hortensiei Papadat-Bengescu" este reluat **ad literam** din volumul **Critice II**, probabil tot din nevoi sistematice. Dar, în cele trei secvențe ale cărții, consacrate fiecare, unor personalități din secolul al XIX-lea (Heliade, Eminescu, Coșbuc și Creangă), unor scriitori interbelici (Sadoveanu, Ion Barbu, Lucian Blaga și Hortensia Papadat-Bengescu) și, respectiv, unor valori clasicizate ale contemporaneității (Marin Preda și Eugen Barbu) sau „dialogurile literaturii române cu Europa" și unui concluziv articol despre „reperele creative" ale culturii naționale (care rămîn Cantemir, Heliade și Călinescu), se configurează o temerară încercare de a rezuma literatura română într-o sinteză despre pilonii ei fundamentali. Sigur că lipsesc dintr-o asemenea „sinteză" I. L. Caragiale, Al. Macedonski, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Octavian Goga, Al. Philippide, Camil Petrescu și alte cîteva „repere" ale spiritualității românești exprimate în arta cuvîntului. Însă criticul nu și-a propus să realizeze o istorie a literaturii române în valorile ei referențiale, ci o demonstrație, prin sondaj, cu vădite tendințe superior didactice. Repetînd unele cunoștințe deja știute. Marin Mincu nu devine mai puțin original. De altfel, textele sale au valoare exegetică, nu popularizatoare, criticul propunînd cîteva interpretări de-a dreptul spectaculoase. Dacă eseul despre „poetica lui Ion Barbu" completează dosarul pe care, în timp, l-a întocmit Marin Mincu dificilului poet, pregătind anunțata monografie, dacă articolul despre Lucian Blaga este o pledoarie pentru cunoașterea și valorificarea integrală a operei autorului **Spațiului mioritic**, în cazul lui Eminescu, Coșbuc, Sadoveanu, Călinescu și Marin Preda se dezvoltă cîteva idei de indubitabilă originalitate. Glosînd, de pildă, pe marginea a trei cărți **(Creanga de aur, Baltagul** și **Locul unde nu s-a întîmplat nimic)** Marin Mincu descoperă și propune o nouă dimensiune a poeticii sadoveniene : labirinticul, făcînd din opera autorului **Fraților Jderi** o creație deopotrivă mitologică, inițiatică prin tematică și barocă prin stil și viziune, teză preluată sau demonstrată azi, într-un fel ori altul, de majoritatea exegeților lui Sadoveanu.

Pornind de la vocația sintetizatoare a lui Heliade, criticul lansează o teorie despre coordonata heliadescă a literaturii române (ilustrată, geografic, cu predilecție de scriitori munteni). În fine, el vede în opera lui Marin Preda expresia constructivă a unui riguros program, iar în „idilicul" coșbucian o derivație „dintr-o formă de cultură".

În toate aceste cazuri, ipotezele lansate, bazate pe solide demonstrații, au o mare putere de seducție. Ca și teza romantismului oniric funciar al **Luceafărului** eminescian, salutată, din păcate, doar de Edgar Papu și Nicolae Manolescu.

Desene de Marian Avramescu

În acest amplu eseu, criticul pune la lucru o întreagă mașinărie de decorticat crustele false — după părerea sa — care s-au așezat în timp peste fondul genuin al poemului și, bineînțeles, o tot atît de teribilă mașinărie de analiză minuțioasă. Salutînd, și eu, ideea eseului, într-adevăr, originală și demonstrată cu argumente irefutabile, nu pot să nu remarc nu atît excluzivismul interpretării (la un spirit care a îmbrățișat teoria lui Umberto Ecco privind „opera aperta" — și **Luceafărul** eminescian ca, de altfel, toate capodoperele este o asemenea „opera aperta", îngăduind multiplele interpretări care i s-au dat, ca și altele ce vor veni), cît caracterul ei oarecum de import. Este la modă acum metoda bachelardiană. Romul Munteanu a dat o bună exegeză, în acest spirit, a poeziei bacoviene. **Elena Tacciu** a recreat tot universul liric eminescian prin aceeași premisă (v. **M. Eminescu — Elementele fundamentale**, Editura „Cartea Românească", 1979). Spirit receptiv, Marin Mincu a asimilat și el lecțiile criticii moderne, ale analizelor genetice, tematice, stilistice ori structuraliste și a încercat să aplice una poemului eminescian. Dar ai sentimentul că exegeza sa nu mai pornește acum din interiorul operei studiate, ci dintr-o idee exterioară, abstractă, de la o metodă. Altfel spus, nu opera naște ideea critică, ci aceasta vine spre operă suprapunîndu-i-se. Și impresia de artificiu nu poate fi înlăturată, oricît de frumoasă ar deveni ideea și oricît de ingenioasă demonstrația.

Dincolo însă de asemenea împrumuturi, poate chiar și datorită lor, Marin Mincu își păstrează gravitatea atitudinii și aerul de studiu serios și **Reperele** sale, ca, de altfel, toate **Criticile** lui se impun cu puterea de convingere a lucrului temeinic înfăptuit. Ele valorifică la înaltă altitudine momente cruciale ale spiritualității românești, întărește certitudinile și catalizează meditația pe baza ipotezelor avansate.

Fănuș Băileșteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA** pentru cultură și artă din Beijing a anunțat apariția romanului „Fierăria" de Mao Dun. Fost președinte al Asociației scriitorilor chinezi, Mao Dun a încetat din viață în martie anul acesta, în vîrstă de 85 de ani. Romanul „Fierăria" evocă societatea chineză de acum 40 de ani. El a fost scris în urmă cu trei decenii și a fost publicat în foileton. Revăzut și prefațat de autor pentru a apărea în volum, romanul conține peste 300 000 de caractere.

● **MANUSCRISELE** lui **A. S. Puskin** sînt însoțite de numeroase desene, crochiuri, studii. Cele peste 900 de ciorne ale operelor sale păstrează pe marginea filelor ori printre rînduri, surprinse în cîteva trăsături de condei, portrete ale contemporanilor, precum și alte imagini care dovedesc excepționalul talent de desenator al scriitorului. Cercetătorii operei lui Puskin au descoperit aproape 2 000 de desene și sute de portrete, o adevărată galerie de tablouri ale contemporanilor. Doar 100 dintre acestea nu au putut fi identificate ca aparținînd unor personalități din prima jumătate a secolului al 19-lea din Rusia, semn că Puskin avea remarcabila putere de a reda trăsăturile definitorii ale unei fizionomii. El avea o neobișnuită agerime a vederii, iubea adevărul fără compromisuri, căuta să surprindă caracterul oamenilor. Siguranța cu care desena Puskin era cunoscută, dar o imagine de ansamblu a acestei fațete a talentului său a putut fi oferită prin volumul „Desenele lui Puskin" aparținînd Tatianei Țiavlovskaia. Cartea, care a fost primită cu entuziasm de cititori, s-a epuizat cu repeziciune. Recent, editura „Iskusskvo" din Moscova a tipărit cea de a doua ediție a lucrării, într-un număr sporit de exemplare.

● **PESTE** 50 000 de volume de studii critice despre artă, artiști și expoziții, 10 000 de diapozitive, și tot atîtea fotografii, 5 000 de afișe și aproximativ 130 000 de cronici apărute în ziare, cataloage, prospecte etc., constituie patrimoniul celei mai mari colecții privind arta secolului XX, din R.F. Germană. Acest remarcabil tezaur își etalează acum valorile la Casa de cultură din Kassel unde specialiștii și iubitorii de artă au posibilitatea să treacă în revistă mișcarea artistică a veacului nostru. Multitudinea exponatelor ca și punerea lor în valoare în cadrul acestei **Arhive „documenta"** au făcut să se vorbească despre un spectacol unic a cărei tulburătoare realitate întrece în bogăție și cea mai fecundă imaginație.

● **MUZEUL** de arte frumoase din Budapesta posedă cea mai mare colecție de artă din Ungaria, înscriindu-se în același timp între cele mai însemnate instituții de acest fel din lume. Înființarea sa a fost hotărîtă în 1874, iar inaugurarea a avut loc în 1906. Cel mai tînăr sector al muzeului, Expoziția dedicată artei secolului 20 ,a fost deschis în 1972. Cu tot caracterul ei fragmentar, această colecție este suficient de variată pentru a oglindi cele mai importante mișcări artistice manifestate în Europa : fauvismul, cubismul, suprarealismul ș.a.m.d. Pe de altă parte ea oferă o selecție a celor mai interesante și promițătoare tendințe ale artei contemporane. O bună parte a colecției de opere străine o reprezintă operele unor artiști de origine ungară ca de pildă Victor Vasarely care au oferit muzeului operele lor.

● **DUPĂ CIFRELE** publicate de Ministerul Culturii și Comunicațiilor, activitatea cinematografiei franceze a înregistrat un sensibil progres în 1980 : au fost produse 180 de filme de lung metraj față de 174 în 1979. Aceasta se datorează în bună parte cooperării cinematografiei cu televiziunea : 43 de filme în coproducție în 1980. Costul mediu al unui film a fost de 4,28 milioane de franci. Costul mediu al unui film „sută la sută" francez a fost însă de 3,51 milioane franci, în timp ce costul mediu al coproducțiilor cu firme străine a fost de 6,74 milioane franci.

● **ANUL ACESTA,** revista „Ecranul chinez", cu un tiraj de 8 milioane de exemplare lunar, a devenit revista cea mai bine vîndută în China. Înființată în 1950 la Shanghai, revista apare începînd din iarna lui 1978, la Beijing. Tirajul numărului 331 a fost de 15 ori mai mare decît în primul an de apariție.

BENJAMIN FUNDOIANU LA AUSCHWITZ (IV)

Camioanele au venit să-i ridice...

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

„Mărșăluiala era foarte festivă — scrie în amintirile sale de la Birkenau Alfred Fiderkiewicz (Editura Cztelnyk, 1956) —. Mii de oameni înconjurați de SS-iști — înarmați cu carabine, cu revolverele la centură, cu matrace în mîini, cu cîini lupi alsacieni ținuți în lesă — se încolonau în rînduri de cîte cinci. În cîteva minute coloanele erau gata de marș. Se auzea ordinul : «Achtung !», și, imediat după aceea : «Mützen ab !». Prima coloană își scotea dintr-o mișcare bonetele. Cîteva secunde mai tîrziu se auzea : «Marș !» În aceeași clipă răpăia o tobă și orchestra începea să cînte ca la defilare. Șaizeci de deținuți îmbrăcați în haine vărgate sufla din răsputeri în instrumentele lor strălucitoare. Cîntau în ritm grăbit, ca și cînd ar fi vrut să accelereze cadența pașilor celor ce porneau la muncă. Astfel mărșăluiau polonezi, ruși, germani, evrei, francezi, greci, olandezi, belgieni — oameni din aproape întreaga Europă... Și coloanele pășesc una după alta. Unii poartă tîrnăcoape, cazmale și lopeți, alții tărgi, alții împing roabe. Mulți merg la lucru cu mîinile goale... Tărgile foloseau la căratul pietrelor sau, seara, la întoarcere, la purtarea pe ele a celor grav bolnavi sau a morților. Că tărgile acelea erau duse pentru ei sau pentru alții, nimeni dintre cei ce le cărau nu se gîndea la asta. Orchestra cînta mai departe...".

În toamna lui 1956, cînd pentru prima dată am venit „în vizită" la Auschwitz-Birkenau, s-a petrecut cu mine un lucru ciudat. Văzînd fostele lagăre așa cum fuseseră păstrate întru neuitare, am simțit o profundă și răscolitoare repulsie, o greață sufocantă ce se cerea imediat vomată, un imperios îndemn lăuntric de a părăsi cît mai degrabă locurile acelea și, totodată, o irezistibilă și inexplicabilă dorință de a mă întoarce, de a rămîne, de a căuta, de a investiga, de a pune întrebări și a cere răspunsuri. Îmi veneau în minte cei despre care auzisem că pieriseră acolo : Anna Franck din Olanda, Benjamin Fundoianu, alții și alții. Nu puteam crede că Anna Franck, fetița de 15 ani, autoarea acelui teribil „Jurnal" care i-a făcut numele celebru, sau că poetul și filosoful Benjamin Fundoianu ar fi trecut prin Auschwitz fără să lase o mărturie despre supliciul lor. O pagină, un caiet, cîteva rînduri scrise pe o bucățică de hîrtie, orice în stare să amintească faptul că astfel de ființe nu au putut trăi fără să se mărturisească... Și m-am întors. Nu o singură dată, ci de multe ori, pentru ca, în toamna anului 1957 să rămîn în lagăr 15 zile, fiind găzduit de către muzeografii Auschwitzului în fostul birou al lui Rudolf Hoess, mai marele, cîndva, peste „fabrica morții". Acolo am scris „Obsesia", căutînd să mă eliberez de cumplita trăire ce se însinuase în sufletul meu ca o otravă. În fiecare noapte mă visam gazat, împușcat, spînzurat, bătut pe capră, chinuit, supus unor halucinante interogatorii. Și, ca Fundoianu, mă trezeam strigînd fără cuvinte...

„La sfîrșitul lunii mai 1944 — aflu de la Alfred Fiderkiewicz — a sosit la Birkenau un transport masiv din România, numărînd aproape trei mii de oameni, printre care o mie cinci sute de bărbați, restul femei și copii. Pe drumul de lîngă capătul căii ferate se aflau Mengele, Thilo și o mulțime de SS-iști. Din întregul transport n-au fost aleși pentru muncă decît vreo trei sute de bărbați și aproape o sută de femei. Restul, împreună cu copiii au fost mînați spre crematoriile II și III. Bărbații duși în carantină erau deosebit de voinici. O dată cu transportul a sosit un detașament exagerat de mare de SS-iști. Înfățișarea multora dintre ei era frapantă. Deși toți purtau aceleași uniforme gri-verzui, aceleași chipiuri cu cap de mort, aceleași carabine, ei aveau fețele mai brune și erau mai suplii. Cu toate că vorbeau nemțește erau mai puțin gălăgioși, iar accentul lor îi deosebea de cei din Germania. Cînd grupul noilor sosiți a fost încartiruit, și-a făcut apariția un nou detașament de SS-iști... Un ofițer a comandat atunci : «Kazachen antreten !», și, cînd cei chemați au ieșit din front li s-au ridicat armele, ordonîndu-li-se să se dezbrace și să se încoloneze pentru baie. De acolo, spre uimirea noastră, foștii SS-iști au ieșit îmbrăcați în haine vărgate, după care au fost împinși în baraca unde, cu o oră mai înainte fuseseră înghesuiți românii...". Ce se întîmplase ? Foștii SS-iști erau „falși", călăi din armata lui Vlasov care, la începutul războiului se dăduseră de partea nemților transformîndu-se în torturatorii victimelor nazismului. „Din baracă s-au auzit îndelung strigătele și injuriaturile lor, ca și zgomotul loviturilor pe care aceștia le primeau din partea celor maltratați de ei în timpul transportului." Era sistemul hitlerist de anihilare a celor folosiți de ei ca unelte în mecanismul terorii. Cei din „Sonderkommando" — sau „brigăzile morții" —, recrutați dintre deținuți pentru munca murdară a gazării și arderii cadavrelor în crematorii, împărtășeau după un timp de „slujbă" soarta victimelor lor. Într-o bună zi, cînd comandatura SS socotea că aceștia știau prea multe „secrete" ale „fabricii morții", ei înșiși erau împinși în camerele de gazare, apoi arși în crematorii de către un nou „Sonderkommando".

Îmi pare mai mult decît probabil ca Benjamin Fundoianu să fi intrat în contact cu acei deportați din România în mai 1944, la Auschwitz. Mă gîndesc la cei puțini care au avut șansa să scape de moarte și să ajungă ziua eliberării. Poate că, vreunul dintre aceștia, citind rîndurile de față, îmi va da de veste, pentru ca investigațiile mele în legătură cu asasinarea lui Fundoianu să poată da rezultate. Altfel, din scriptele fotocopiate după documentele lagărului, din vraful de cărți și mărturii aduse de mine în țară după acele obsedante pelerinaje la Auschwitz, nu reușesc să descopăr alte detalii decît cele deja cunoscute. Singurul martor de pînă acum al ultimelor zile trăite de Fundoianu la Auschwitz rămîne tot André Montagne, care declară mai departe în revista „Les Lettres Françaises" din 26 aprilie 1946 : După selecția de vineri 29 septembrie 1944, la 2 octombrie, într-o luni după-amiaza „camioanele au venit să-i ridice... Ploua. La apel, auzindu-și numele strigate, condamnații ieșeau unul după altul și urcau în camioane. Erau șapte sute. Parcă îl văd pe Fundoianu ieșind din bloc, trecînd drept prin fața SS-iștilor și ridicîndu-și gulerul zeghei pentru a se apăra de frig și ploaie. S-a urcat în camion. Supraîncărcate, camioanele au pornit în șir spre Birkenau. Două ore mai tîrziu, tovarășii noștri erau uciși prin gazare...".

Dar ce se întîmpla acolo, în sinistra „fabrică a morții" de la Birkenau ? Cum se efectua gazarea ? Vom vedea asta în numărul viitor.

SPORT

Mazăre cu gărgărițe

Din nou ne-au învins bulgarii la fotbal. Acasă. Și fără drept de apel. Mulți șmecheri de pe coridoarele federației fac cu ochiul, adică : fiți, domnilor, liniștiți, asta am aranjat-o noi, ca să-i derutăm pe unguri. Ne jucăm cu boabe de otravă și umblăm cu cisme de gumă prin curcubeu. Menită iubirilor proaste, vorba romanței veștede, teamă mi-i că femeia ce-a-nșelat o dată, înșeală și a doua oară. Facem noi ce facem și înhămăm greieri la plug, iar vara ne mirăm că nu ne plouă și nu ne crește un buric de Spanie pe burta gardului. Cînd viteii arată coapse de paianjen e semn sigur că vaca trebuie vîndută sau cel puțin dată de pomană. Peste mormînt de vorbe făloase și colcăind de minciuni. De foarte multă vreme, publicul spectator (și plătitor) trăiește cu trei licăriri de argint dintr-un altar inecat. Antrenorii naționalei fură cucuvele din clopotniță și ni le servesc pe post de prepeliță. Eu declar sincer și cu mîna pe inimă că nu mai înțeleg aproape nimic : cînd deschid televizorul parcă deschid frigiderul, cînd mă uit la Ștefan Covaci îl văd purtînd pe umeri capul secundului Victor Stănculescu, zis Mandiba, iar dacă-mi las privirea să lunece spre munții Brașovului văd piraie de bani furați care, cu toate c-au fost cheltuiți, trebuiesc urgent dați înapoi. Petele de vin roșu se curăță cu salpetru de Chile, cîinii se pirguiesc lătrînd, hoții fac solzi în lanțuri — etcetera și așa mai de demult, poveste — numai proștii stau neclintiți în scaune împodobite cu fluturi vii. Nimeni nu-i împinge, nu le dă brînci, nu-i izbește de podele, toată lumea-i corcolește, și tot ei sîntăia supărați pe noi ! Și eu cred că au dreptate. Îi știam copii și smuciți și incompetenți, de ce i-am pus stăpîni peste miercurile și simbetele și duminicile noastre ? I-am pus, atunci să ne fie de bine și să nu ne mai mirăm că luna din cerul nopților lui septembrie ne sparge acoperișul caselor. După atîtea ploi de stele i-a venit și ei rîndul să ne strepezească dinții. Inclusiv peăia de lapte sau tociți în cărnuri fragede. Îmi pare foarte rău că la noi nu se țin curse de ogari sau lupte de cocoși. Sînt nemaipomenit de aiurite și mai ales îți mută mințile de la o dragoste la alta. De pildă, de miercuri într-o săptămînă m-aș fi dus nu la meciul cu Ungaria, ci la o smulgere de pene colorate. Sau la opt ciini cu limba scoasă. Păcat că nu se poate. Și dacă nu se poate, iar puterea obișnuinței scrie romane de sidef — must și nostalgie coborîte-n căzi și damigene — voi lua din nou drumul podișului unde, miercuri ce-a trecut, am cules mazăre cu gărgărițe.

Fănuș Neagu

„Este evident că oamenii de știință, care înțeleg foarte bine forța de distrugere a armelor și, în primul rînd, a armamentelor nucleare, nu pot fi decît de partea politicii de dezarmare și de pace. Iată de ce, mai mult ca oricînd, oamenii de știință au înalta îndatorire de a-și ridica glasul hotărît și de a face totul pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să nu mai slujească fabricării armelor de nimicire în masă, pregătirilor de război, politicii de agresiune, de forță și dominație. Menirea cea mai nobilă a savanților, a cercetătorilor din toate domeniile și de pretutindeni este de a face ca întregul potențial al științei și tehnicii contemporane să fie consacrat progresului, bunăstării, libertății și independenței popoarelor, asigurării dreptului suprem al oamenilor la viață, la pace".

(Din Mesajul președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, adresat participanților la simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea".

ȘTIINȚA ÎN SLUJBA PĂCII

Sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la București au avut loc în zilele de 4 și 5 septembrie, lucrările simpozionului internațional „Oamenii de știință și pacea".

Reunind în aula Academiei Republicii Socialiste România personalități proeminente ale vieții științifice contemporane, laureați ai Premiului Nobel, președinți de academii din diferite țări, directori generali ai unor agenții ale Organizației Națiunilor Unite, conducători ai unor institute din toate domeniile științei, academicieni, cadre didactice și cercetători, simpozionul de la București a constituit un eveniment științific de însemnătate mondială, oferind posibilitatea unei analize aprofundate a ecuației „Știință-Pace".

Generoasele idei cuprinse în Mesajul adresat participanților de către tovarășul Nicolae Ceaușescu au întrunit larga adeziune a celor prezenți, constituind suportul și, în același timp, stimulentul valoros pentru desfășurarea dezbaterilor, un adevărat îndemn la o reflecție adîncă, angajantă și responsabilă asupra a ceea ce au de făcut savanții lumii pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să servească exclusiv progresului și prosperității tuturor popoarelor, înfăptuirii aspirației fundamentale — menținerea și consolidarea păcii pe pămînt.

Știința să fie utilizată exclusiv conform vocației sale umanitare

ACAD. ION URSU,
prim-vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie

„În umanistul său mesaj adresat simpozionului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții politice internaționale, luptător neobosit pentru cauza păcii, înțelegerii și colaborării între popoare, a exprimat, cu supremă fidelitate, gîndurile și năzuințele poporului nostru. Îndrăznesc să afirm că o experiență istorică de peste două milenii îndreptățește poporul român să se înscrie între cei mai buni cunoscători ai valorii inestimabile pe care o reprezintă pacea pentru dezvoltare, pentru participarea plenară a tuturor națiunilor, mari sau mici, la progresul mondial, la îmbogățirea civilizației universale.

În mod fericit această reuniune urmează celui de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei. Cei dintre noi care au participat la Congres ne reamintim cuvîntarea rostită de acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, ce constituie un excepțional material de reflecție asupra implicațiilor sociale ale muncii noastre și, totodată, un vibrant apel de a ne pune creativitatea în slujba unor țeluri exclusiv pașnice.

Trăind într-o lume atît de complicată, oamenii de știință au îndatorirea fundamentală ca printr-o atitudine clară, militantă, să pună puterile rațiunii, ale cunoașterii în serviciul rezolvării pașnice a tuturor problemelor ce confruntă omenirea, pentru eliminarea definitivă a războiului, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte. O astfel de atitudine, de o desăvîrșită puritate etică și profesională, nu poate fi pusă la îndoială de nimeni, nicăieri și niciodată.

Ca fizician sînt în măsură să apreciez cît de amenințată este existența civilizației, a speciei umane însăși, în condițiile în care zecile de mii de focoase nucleare existente în lume au o putere echivalentă cu 60 miliarde tone explozibil convențional. Nu voi putea niciodată să accept risipa absurdă care decurge din faptul că 400 de mii de specialiști continuă să lucreze la escaladarea cantitativă și calitativă a cursei înarmărilor, în condițiile în care numai o infimă fracțiune din forța de distrugere acumulată în arsenalele militare ar fi suficientă pentru a distruge orice viață pe pămînt. Consider că este necesar să facem totul, să mobilizăm la maximum talentul și puterea de muncă a tuturor celor ce muncesc pe tărîmul științei și tehnologiei spre a oferi popoarelor soluții viabile, pentru lipsa de energie, de hrană și de apă, pentru degradarea ogoarelor și pădurilor, pentru boli, pentru lichidarea subdezvoltării, a decalajelor dintre țări. De aceea, este necesar să găsim cele mai bune forme naționale și internaționale de asigurare a concertării eforturilor oamenilor de știință pentru ca știința să se dezvolte și să fie utilizată exclusiv conform vocației sale umaniste".

Oamenii de știință trebuie să sprijine ideile și inițiativele de pace, ca acelea ale președintelui Nicolae Ceaușescu

GEORGE E. PALADE,
laureat al Premiului Nobel, savant american de origine română

„Lumea noastră este tot mai eterogenă, pătrunsă de violență, într-o eră în care multe din forurile noastre politice sînt tentate să-și exercite puterea, inclusiv folosind forța armată. Drept rezultat, multe din țările noastre sînt angajate în relații esențial antagoniste. Starea prezentă de dezechilibru nu este însă mai mare decît în alte epoci ale istoriei, dar prezentele mijloace de distrugere sînt mai puternice decît oricînd.

Această coexistență rău prevestitoare a mijloacelor de distrugere fără precedent care menține și chiar cultivă antagonismele face ca bietul porumbel al păcii să tremure practic în fiecare seară atunci cînd știrile zilei sînt transmise la radio sau la televiziune. Pe lîngă faptul că este masiv și distrugător, armamentul este foarte scump și mereu trebuie modernizat, deoarece este produsul unei tehnologii avansate. Dacă continuăm așa, putem ajunge într-o perioadă în care întrebarea nu va mai fi cine depășește pe cine din punct de vedere economic, sau cine subminează pe cine din punct de vedere politic, ci, cine va ajunge la faliment mai întîi. În multe țări bugetele militare cresc pe seama oricăror altor lucruri, ca producția alimentară, educația, sănătatea publică și asistența sanitară. Implicate în această cursă a înarmărilor, guvernele noastre uită oarecum sau neglijează, ori pur și simplu nu-și pot permite să acorde atenția cuvenită faptului că omenirea, în general, face față unor probleme de o dimensiune fără precedent în istorie.

Acei istorici ai științei, care vor analiza acțiunile noastre de astăzi, ar putea ajunge la concluzia că oamenii care au trăit la sfîrșitul secolului XX au fost niște nebuni ce au dansat pe marginea abisului. De aceea am convingerea că oamenii de știință trebuie să fie siguri că descoperirile lor sînt folosite pentru aplicarea pașnică, binefăcătoare întregii omeniri.

Noi trebuie să ne dăm seama totuși că cursa înarmării atomice este rezultatul direct al climatului de relații fundamental antagoniste care caracterizează epoca noastră și ne putem aștepta ca puțin să se schimbe, indiferent de numărul apelurilor noastre înțelepte, dacă nu reușim să schimbăm acest climat. De aceea, oamenii de știință trebuie să sprijine în permanență idei și inițiative ca acelea luate de președintele Nicolae Ceaușescu. S-a dovedit că lumea are nevoie de oameni de stat curajoși, care să acționeze pentru spargerea frontului relațiilor antagoniste. Președintele Nicolae Ceaușescu și alți conducători politici care împărtășesc opiniile lui au ca aliați naturali în aceste eforturi pe majoritatea oamenilor de știință".

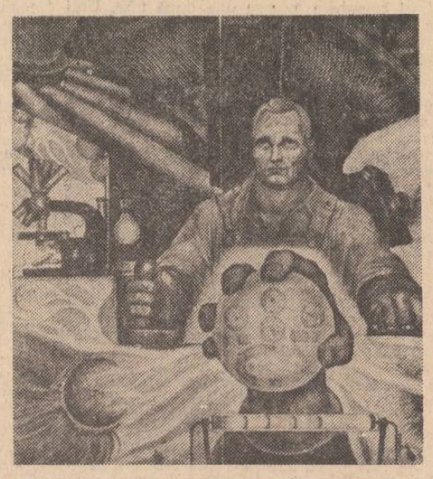

Diego Rivera : „Tehnica dezvăluie omului misterele universului"

Un punct de cotitură pentru savanții lumii

PROF. EMANUEL MERDINGER,
Universitatea Florida, Gainesville, (S.U.A.)

„Faptul că simpozionul „Pace și Știință" se reunește la București este semnificativ. Acest oraș din România este leagănul noii filozofii, potrivit căreia știința trebuie să slujească păcii. Glasul călăuzitor care răzbate cu toată forța într-o lume marcată de violență, este cel al marelui conducător al României, președintele Nicolae Ceaușescu. Dragostea sa de pace cheamă toate forțele, începînd cu știința, să promoveze acea înțelegere și bunăvoință care fac posibilă rezolvarea disputelor și dezacordurilor prin discuții și negocieri diplomatice.

Este de așteptat că vocii răsunătoare a președintelui Ceaușescu, cu privire la căile spre pace să i se alăture un cor de voci din alte țări. Aceste voci impresionante vor deveni mai răsunătoare și mai clare pînă cînd marile țări ale lumii preocupate cu producerea armelor, se vor opri să le asculte. În zilele noastre, cînd știrile se răspîndesc fulgerător, popoarele lumii vor auzi și vor fi auzite. Este absolut stringent ca glasurile țărilor mici și mijlocii să se facă auzite clar și des în lume în numele păcii.

În mod special doresc să subliniez numeroasele acțiuni în favoarea păcii ale președintelui Nicolae Ceaușescu.

Președintele Ceaușescu a jucat un rol în încetarea unui conflict armat, în urma căruia mii de oameni își pierdeau viața. Președintele Ceaușescu a contribuit la statornicirea cooperării prietenești între țări care de decenii întregi nu au întreținut contacte. Președintele Ceaușescu a inițiat „măsuri de pace între țări sfîșiate de vechi conflicte și război. Președintele Ceaușescu folosește fiecare prilej pentru a promova comerțul cu țările în curs de dezvoltare, cu scopul de a îmbunătăți dezvoltarea economică și bunăstarea lor generală.

Președintele Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu au contribuit la pacea lumii, sprijinind pregătirea oamenilor de știință, atît români, cît și străini, recunoscînd contribuția lor potențială la bunăstarea omenirii și încurajîndu-i în consecință să aplice descoperirile lor la dezvoltarea economică.

De multe ori, am avut personal marea plăcere și onoarea profesională de a discuta cu doamna acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie. Prilejul cel mai impresionant a fost la Washington în 1978. În calitate de președinte al Academiei de Științe a statului Illinois am avut plăcuta misiune de a înmîna doamnei Ceaușescu, în cadrul unei frumoase ceremonii, de neuitat, diploma de membru de onoare al Academiei de Științe a statului Illinois.

Doamna Ceaușescu a afirmat cu acel prilej că „știința și oamenii de știință sînt proprietatea tuturor. Ei aparțin bogaților și săracilor, celor puternici și celor slabi, celor cu pregătire și celor fără pregătire, tuturor oamenilor din lume. Toate descoperirile lor trebuie folosite în mod nelimitat, în avantajul omenirii". Observăm deci, că domnia sa pledează în favoarea folosirii constructive a științei, pentru progresul tuturor, în aceeași măsură în care și președintele Ceaușescu condamnă puterea destructivă a armamentelor. Doamna Elena Ceaușescu este din acei oameni de știință ai lumii care cred că savanții pot folosi munca și influența lor pentru a preîntîmpina războaiele și pentru a dezvolta cooperarea între oameni cu idei și interese diferite.

Președintele Ceaușescu este nu numai un om al cuvintelor, ci și un om al acțiunii. Acest simpozion constituie încă o nouă mărturie. Istoria poate înregistra această zi ca un punct de cotitură, cînd oamenii de știință s-au plasat în fruntea unei mișcări fără precedent pentru pace, prosperitate și înaintare spre mai bine a omenirii.

Să ne unim eforturile pentru a preîntîmpina o catastrofă nucleară

PROF. A. M. PROHOROV,
laureat al Premiului Nobel (U.R.S.S.)

„Factorii care îngreunează păstrarea păcii sînt legați de încercarea de supremație. Trebuie să mobilizăm opinia publică, trebuie să-i învățăm pe oameni cu faptul că folosirea armei nucleare trebuie să fie interzisă. Nu poate exista un scenariu care să facă să fie ocrotite unele state cum se afirmă, acele state pe teritoriul cărora există acele depozite de arme nucleare. Nu se poate afirma că un război nuclear ar putea fi dirijat, deoarece ar putea izbucni o mare descătușare de energie ce ar da loc unei catastrofe uriașe.

Sîntem convinși că actualul simpozion al oamenilor de știință din lume, organizat sub patronajul președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, va juca un rol extrem de pozitiv în eforturile de preîntîmpinare a unei catastrofe nucleare, de apărare a păcii, pentru colaborare între oamenii de știință din diverse țări."

Inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu — deosebit de oportună

PROF. ABDUS SALAM,
laureat al Premiului Nobel (Pakistan)

„Noi sîntem foarte recunoscători președintelui Nicolae Ceaușescu pentru că a reunit atîția oameni de știință la acest simpozion, care ar putea fi numit „Mișcarea de la București". Omenirea ar beneficia mai mult dacă toate cheltuielile și toate eforturile societății angajate în dezvoltarea armamentului nuclear ar fi dedicate dezvoltării omenirii. Inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu este deosebit de oportună, acum, cînd arsenalul nuclear este atît de mare. În spiritul mesajului președintelui Nicolae Ceaușescu, în viitorul organism al oamenilor de știință ar trebui să intre nu numai elita acestora, ci și alți oameni de știință care să-și facă auzite vocile ca cetățeni împotriva unei catastrofe nucleare care ne amenință. Împreună cu alte inițiative de acest fel, trebuie să lansăm un apel pe care să-l ducem în fiecare țară, în fiecare for academic, pentru a da glas eficient mișcării noastre.

Așa cum spunea președintele Nicolae Ceaușescu, oamenii de știință ar trebui să conducă mișcarea pentru pace. În felul acesta președintele ne consideră conducători potențiali, a căror voce poate fi auzită mai bine de alte sectoare ale umanității."

Bunul suprem al întregii omeniri

PROF. AURELIO PECCEI,
președintele Clubului de la Roma (Italia)

„Cu emoție am ascultat mesajul președintelui României, Nicolae Ceaușescu, transmis reuniunii noastre. De multe ori înainte, președintele Ceaușescu a fost inspiratorul și protagonistul luptei pentru oprirea cursei înarmărilor și pentru promovarea dezarmării, astfel încît condițiile pentru pace între popoare să fie pînă la urmă stabilite.

Deceniul anilor 80 este dedicat păcii și a început astfel, dar cerul omenirii devine tot mai acoperit, cu nori tot mai negri, iar perspectivele pentru următorii ani nu sînt deloc încurajatoare. În ciuda realizărilor uimitoare ale științei și tehnologiei, aproape toate problemele omenirii cresc în complexitate și dimensiuni. Condiția sutelor de mii de oameni, a fraților noștri din diferite părți ale lumii se înrăutățește și nu credem că se face ceva pentru a se schimba acest curs.

Oamenii de știință trebuie să înțeleagă că ei nu sînt fără vină dacă omenirea se află astăzi într-o situație atît de grea. Pentru că pacea nu înseamnă pur și simplu reducerea armamentului, ci și stabilirea unor măsuri satisfăcătoare de securitate, justiție socială, înseamnă, totodată, participarea popoarelor la luarea deciziilor majore cu privire la viitor, dezvoltarea economică a tuturor statelor.

Dacă pacea trebuie să cuprindă toate aceste lucruri vitale, rezultă cu claritate că este bunul suprem al întregii omeniri și, în concluzie, este nevoie să i se acorde prioritate față de oricare alte probleme ale lumii contemporane".

Grupaj realizat de Gheorghe Sprințeroiu și Gheorghe Călin

Lirică spaniolă

LUIS ROSALES

Despre profesiunea scrisului

Lui Alfonso Moreno

Sînt în biroul meu
și cînd privesc fereastra geamul îmi disciplinează ochii ;
un geam e la fel cu-o iubire
cînd privești prin el totul se preschimbă-n mister.
În spatele ferestrei sînt munții,
este rama tabloului
și-n jurisdicția lui
distanțele îi stabilesc limitele, dar limita e-n tine
căci interiorul și exteriorul sînt doar chipuri ale aceleiași granițe.
Chiar dacă acest gînd nu e foarte original aș vrea să-l consemnez :
distanțele-au făcut peisajul.
Contemplu prin geam La Peñola
— sfioșii săi pini și prădați,
izolarea lor vegetală —
și aici,
lîngă frumusețea casei
frunzele stejarilor sînt gene în jurul unui ochi pe care nu-l vezi,
și-al său du-te vino mă distrage și de nesuportat face satul
cu-acoperișele lui mergînd tiriș toată ziua,
liniștindu-se doar către noapte.
Este o rînduială în care distanțele mai mult decît depărtează, așează
dar, în sfîrșit, important e s-ajungi,
să ajungi nu știu unde,
dar frunzele-s atît de fragile că nu se știe cum au ajuns pînă la arbore ;
în internatul lor viețuiesc — și vîntul care le clatină le-nveselește,
îmi amintesc călătoria ;
acei limpezi ochi care-aveau lumină de gaz și mă priveau îmbrăcîndu-mă.
Timpul e ca o groapă ;
înapoia timpului stau ;
mi-ar place să știu încotro luminează.
Pe prichiciul ferestrei stă mereu un mort bun ;
sare coarda cu aerul,
dar tu nu poți muri,
prietena mea,
nu poți muri fiindcă sîntem deja un singur doliu,
și-n biroul meu stau învățînd să scriu,
este ca-ntotdeauna,
ca să nu se piardă totul trebuie să scriu
și în noul hotar să învăț să trăiesc.

A scrie este-ntîlnirea din fiece vară cu mine,
dar la această-ntîlnire mereu se ajunge anticipat,
cuvintele pe care le scriu se despart,
nu-i posibil să le-nsăilez și de fiece dată se-ndepărtează mai mult,
dar trebuie s-o fac,
trebuie s-o fac pînă ce despărțirea lor se convertește-n distanță.
Poate că pentru-a scrie trebuie să-ncepi cu-nceputul
și începutul constă în schimbarea atitudinii noastre vitale,
s-o schimbăm radical,
deja o știi,
trebuie să te îngropi puțin ca să ajungi la rădăcini.
Asta înseamnă a contratrăi
și din pricina asta pentru-a gîndi la ceva fumez ;
am nevoie de un miracol,
și cine știe dacă miracolul nu-i mai mult de-un brinci,
un brinci de surd în peretele lumii,
un imprecizabil cuvînt,
și în realizarea lui trebuie să distingi între ambiguu și imprecis,
nu se pot confunda,
ambiguitatea, o știi deja, este pulsul corporal al poemului
imprecizia este infernul știut.
E un fel de distanță necesar să o-ntilnești ca să scrii,
și acum,
în vreme ce vine sau nu vine propria-mi naștere,
mă amuz privind această dezordine,
această desprindere care a populat masa
de lucruri îndatoritoare care-n general sînt aceleași ;
mucolitul numit Mucorama și vasodilatatorul coniac,
creioanele,
cărțile,
mapele unde se-adună pentru penitență cuvintele mele,
și, acolo, la confluența luminilor,
capul lui Luis Cristobal,
privindu-mă de bună seamă.

Mereu încep ca să scriu fără să știu cum începe-un poem ;
mă gîndesc în vreme ce scriu,
depănîndu-mă,
pentru-a schimba viața pe hîrtie în alb
precum mormolocul care-ntr-o zi norocoasă se transformă în broască.

Aceasta e evoluția,
prietena mea,
dar tu nu poți muri,
nu-mi place să mă gîndesc la aceasta
pentru că ce-i necesar e tot atît de real ca însăși viața ;
se preschimbă-n putere
pentru a-ți spune acum cuvînt cu cuvînt :
vom trăi cît timp vom sta împreună.
Ai venit lîngă mine
„și sprijinită de umărul meu ești aripa mea dreaptă".
Cînd simt atingerea ta cuvintele pe care le scriu,
cuvintele martirizate de despărțire, caută o ordine nouă,
o viață interioară care să le readune,
și se-ntîmplă miracolul
fiindcă masa de nuc imediat se golește abilitîndu-se,
și atunci o mînă dansează pe masă,
o mînă tăiată,
o mînă tăiată care se-apropie de mine să-mi spună ceva,
și începe cu ciotul ei să mă-mpingă,
să mă împingă fără să mă atingă,
mă-nghesuie-n vis să mă facă să-l văd mai clar,
să mă facă să-l văd imbucătățit ;
și încetul cu-ncetul încep s-o ascult,
și încep să scriu,
și încep să scriu în grabă,
cu neîntreruptă ușurință
pentru a marca hotarul care separă viața în două
și pentru a ști unde inima-ncepe.

De fiecare dată cînd se scrie-un poem trebuie să-ți faci o inimă distinctă,
o inimă totală,
continuă,
descendentă,
puțin ciudată poate,
atît de ciudată că servește doar pentru-a te naște din nou.
Durerea ce se inventă ne inventă
și începe să mă doară acum ceea ce scriu,
acuma mă doare ;
nu se poate scrie cu mîna tăiată,
cu mîna de ieri,
nu se poate scrie deasemeni că un mort pierde sînge de ore în șir.
Trebuie altfel s-o fac,
cu distanța exactă,
căutînd o exprimare mai veridică de fiece dată,
învățînd să scrii cu ciotul,
încet, foarte încet,
încet de tot,
fără să știi de ce scrii pentru-a ajunge la cine le dorește,
nu știu unde,
aceste cuvinte-nghețate,
aceste cuvinte spuse într-o stradă inutilă care încă poate are iluminație cu gaz.
Dacă nimeni nu le ascultă,
răbdare și amestec, e profesia ta.

În românește de Teodor Balș și Omar Lara

O remarcabilă personalitate a culturii universale

Printre personalitățile propuse de UNESCO, acest prestigios for cultural internațional, a fi sărbătorite în cursul anului 1981 în întreaga lume, Lu Sin este una dintre cele mai strălucite. Mare personalitate a culturii, a vieții spirituale a marelui popor chinez, Lu Sin este în egală măsură și un remarcabil reprezentant al culturii universale a secolului nostru. Și, poate, nu numai a acestuia.

Pe numele său adevărat Ciu Su-jen, Lu Sin s-a născut la 26 august 1881 în așezarea Sao-Shing din provincia Ce-tziang.

Începînd din anul 1906 se consacră luptei politice pentru înlăturarea dominației dinastiei Ching. În timpul revoluției de la 4 mai 1919, Lu Sin ia parte activă la lupta pentru înlăturarea stărilor de lucruri din viața socială și spirituală a Chinei. De altfel, întreaga sa viață — marele om de cultură chinez s-a stins din viață la 19 octombrie 1936 — Lu Sin și-a închinat-o luptei pentru transformarea revoluționară a Chinei, luptei revoluționare pentru eliberarea națională și socială a poporului său.

În martie 1930, împreună cu alți reprezentanți de frunte ai culturii chineze, a creat aripa marxistă a „Ligii scriitorilor de stînga", care grupa elementele cele mai progresiste ale culturii țării sale. Prin intermediul acestei „Ligi" au fost trasate liniile culturii proletare, sarcinile acesteia ca parte componentă, esențială a luptei proletariatului chinez pentru eliberarea de sub dominația străină și autohtonă.

Debutează în 1918 în revista progresistă „Noul tineret", cu nuvela „Jurnalul unui nebun" cu care este considerat drept creatorul nuvelei psihologice în literatura chineză. O proză care i-a derutat inițial pe cititori cu totul nouă și neobișnuită din toate punctele de vedere, și făcînd această afirmație avem în vedere nu numai faptul că era scrisă în limba pajchua, dar și unitatea de conținut și compoziție. În vădită contradicție cu tot ce se scrisese pînă atunci, povestirile lui Lu Sin își extrag subiectele, esența din viața cotidiană a poporului chinez, din lupta sa pentru libertate și dreptate. Pentru a da creațiilor sale o cît mai largă accesibilitate, Lu Sin folosește cu neîntrecută măiestrie limba vie, vorbită de chinezul de rînd, fără ca aceasta să însemne că nestematele limbii literare i-au fost sau i-au rămas străine.

Incontestabilă măiestrie a dovedit Lu Sin în domeniul eseisticii, gen care în China a atins, prin el mai ales, culmi dintre cele mai înalte. Limbajul, dar mai presus de toate, bogatul și profundul conținut de idei a celor șaisprezece volume de eseuri sînt elementele care fac ca eseul lui Lu Sin, în special cele din volumul „Flori de dimineață culese în amurg" și eseuri ale lui Cie Ciedin, să reprezinte o detașare netă și, în același timp, un salt calitativ enorm față de creația eseistică clasică.

Remarcabilă este activitatea personalității de format renascentist în domeniul traducerii în limba chineză a valorilor celor mai reprezentative ale literaturilor europene. El i-a făcut cunoscuți în China pe Swift, Walter Scott, Dickens, Tolstoi, Turgheniev, Victor Hugo și Balzac. Și credem că nu este nepotrivit să amintim că printre numeroasele traduceri din literatura europeană datorate lui Lu Sin se găsește și o tălmăcire din literatura română. Este vorba despre „Cîntecul dragostei" de Mihail Sadoveanu, realizată prin intermediul unui text german. Nici critica literară nu i-a fost străină.

Acum, la scurgerea unui secol de la nașterea sa, opera lui Lu Sin, la fel de nealterată, reprezintă un bun național de preț al poporului chinez, al culturii sale milenare și, deopotrivă, al celei universale, căruia cultura chineză nu i-a rămas niciodată datoare. Dar mai presus de toate, numele său rămîne legat de lupta, de aspirațiile de libertate ale poporului chinez, constructor al vieții noi, în marea sa țară.

Nicolae Nicoară

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
38
(1 012)
Sîmbătă
19 septembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

NOBILA MISIUNE

Un moment de adîncă, intimă rezonanță în viața școlii românești, a tinerei generații — prezența secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu la inaugurarea noului an de învățămînt, fapt deja tradițional și cu o putere de semnificație deosebită pentru întreaga perioadă pe care, în datele de semnificație pentru întreaga perioadă care, în datele sale esențiale o marcăm de la Congresul al IX-lea al partidului și-i dăm, la zi, un nume de referință propriu, cu înțeles de destin. O țară întreagă trăiește în grija față de propriul său prezent și viitor și trăiește mai cu seamă la tensiunea împlinirii marilor sale deziderate de muncă și viață, a aspirațiilor sale fundamentale. Grija față de tineret, față de educarea și formarea sa are un temeinic și concret motiv de susținere în însuși programul partidului, în preocupările statornice pe care întreaga societate i le consacră în acest sens, în condițiile materiale și spirituale care îi sînt pe deplin create și lărgite an de an, odată cu înaintarea țării pe calea dezvoltării sale socialiste multilaterale. Învățămîntul, școala ocupă, cum e și firesc, un rol hotărîtor în această vastă operă de construcție umană. Cuvîntarea secretarului general al partidului rostită la Craiova, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt, este revelatoare în această direcție. Mai mult, ea ne readuce în prim plan cîteva trăsături de bază ale procesului instructiv-educativ și ne dă în special o cuprinzătoare definiție a perspectivei pe care trebuie s-o urmărească, prin suita tuturor mijloacelor sale moderne școala, pentru a-și împlini misiunea sa de important factor de cultură și civilizație.

Învățămînt, cercetare, producție — iată exercițiul logic al gîndirii și practicii actuale, de o stringentă necesitate, pe care îl oferă realitatea școlii românești, sporindu-și astfel contribuția și calitatea demersului său în opera de pregătire a tineretului pentru muncă și viață, pentru calificarea sa politică, morală și socială, făcîndu-l apt să-și asume răspunderile prezentului și viitorului. **Dacă generația noastră a înfăptuit revoluția și construcția socialistă**, spunea secretarul general al partidului, **vouă, tineretului de azi, celor de pe băncile școlilor, vă revine înalta misiune istorică de a asigura făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România, edificarea societății comuniste — visul de aur al întregii omeniri.** Reținem de aici îndemnul și profesiunea de credință ale unei conștiințe comuniste exemplare. Și, reținem, deasemenea, ideea de continuitate, și încă nu oricum, ci la cea mai înaltă putere a exemplului și dăruirii eroice, la cotele cele mai înalte ale muncii, gîndirii și creației, ale științei și culturii, idee care e scumpă istoriei patriei și poporului și care, în esența sa, ne explică în întreaga noastră luptă pentru înfăptuirea idealurilor de libertate națională și socială. **Nu există misiune mai nobilă**, afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu, **decît aceea de a-ți servi poporul, patria, în orice împrejurări ! Nu există misiune mai nobilă decît aceea de a fi purtătorul tradițiilor revoluționare, de a acționa întotdeauna într-un spirit revoluționar, de luptă împotriva vechiului, de promovare a noului în toate domeniile. Tinerii trebuie să rămînă întotdeauna revoluționari, să trăiască, să muncească și să lupte ca adevărați revoluționari și patrioți înaintați !**

A fi revoluționar, a învăța în acest spirit, a te pregăti cu știință și pasiune pentru a te dedica nobilei munci de ridicare a patriei pe culmile și mai înalte ale progresului și civilizației — iată una din dimensiunile răspunderii actuale a învățămîntului românesc, una din sarcinile de fond ale procesului instructiv-educativ în desfășurarea și împlinirea căruia un rol important îl au și creațiile literare, cultura și arta. Așa cum deseori s-a mai subliniat, patriotismul creației este una din condițiile valorii și trăiniciei sale, fapt întemeiat și confirmat într-o permanență și vie actualitate de o lungă și prestigioasă tradiție, iar școala și învățămîntul au avut și au în această privință o binecunoscută și recunoscută menire. Ea a consacrat și consacră în memoria generațiilor marile valori ale spiritualității noastre naționale și universale. Sensul ei, în unitatea limbajului său care o exprimă și o angajează deopotrivă în actualitate și în perspectivă, este sinonim cu acela al creației. Învățămînt, cercetare, producție — și toate la un loc într-o fericită simbioză a conștiinței înseși, ca expresie a celui mai înaintat patriotism.

Luceafărul

Desen de Eugen Palade

PERMANENȚE ESTETICE ENESCIENE

Este îndeobște binecunoscut că o atare complexitate de înțelegere componistică se însoțește cel mai bine cu o știință a interpretării rafinate, a interpretării care, rămînînd în limitele indicațiilor de pe partitură (semn al atenției cu care se apleacă compozitorul asupra elementelor interpretării), își alcătuiește un larg registru de micronuanțe și diferențieri, un vast ambitus de puneri diferite în relief. Firește că drumul spre un întreg cum e cel enescian, compus din fragmente cu o forță centripetă atît de pronunțată, este plin de sinuozități ; instrumentistica asociată partiturilor enesciene a pus în vedere nenumărate trepte — semne de maturitate interpretativă și, totodată, semne — variante egal valabile de înțelegere instrumentistică. Iar cît este de bogată (paradoxal, deși închisă în limita celor 33 de numere de opus) componistica, remarcîndu-se din cît e de rarefiată, de „în eventai" interpretarea, s-a putut vedea cel mai limpede, firește, cu ocazia acelor ceremonii ale muzicii, acelor revărsări de creativitate instrumentistică care au fost și sînt festivalurile internaționale „George Enescu".

O sărbătoare a artelor este fiecare festival (așa cum arată etimologia). De două ori sărbătoare este însă, în acest an, al IX-lea Festival internațional „George Enescu" : regularitatea succesului din trei în trei ani a fost de data aceasta stricată pentru a se suprapune cu aniversarea centenarului marelui compozitor, pentru a celebra, printr-o deosebită concentrare de inventivitate organizatorică, de tinere talente și celebrități, de insistență impresarială, o sută de ani de la nașterea genialului creator, adunînd cît mai multe nume cunoscute, rezonatoare la muzica enesciană și, mai ales, tot ceea ce este remarcabil astăzi în instrumentistica și componistica românească, în școlile de cor și coregrafie, de canto sau de muzicologie. De două ori sărbătoare este acest festival pentru că el nu a fost gîndit și organizat ca solitară manifestare sărbătorească ; festivalul încoronează, concentrînd în numai 10 zile, toată seria de manifestări omagiale începute cu mult înainte. Iată dar că un festival poate fi, ca să spunem așa, potențat ; el nu e numai pilon jalonînd la

Viorel Crețu

Continuare în pag. 7-a

PREMIILE ACADEMIEI

Gînduri despre eroul vlașin

1. Cum puteau sălășlui în sinea lui simțiri care se băteau cap în cap ? ! se întreabă Ioana Postelnicu („Întoarcerea Vlașinilor", 1979) despre eroul romanului său. Nu primarul pus de Cetate se voia Nicolae Branga ! Cărții de nemeșug, manevră a autorităților pentru a-l cointeresa în iobăgirea Scaunului Vlașini, nici nu prea îi cunoaște valoarea ; se bucură că-i aduce proprietăți, bunurile mișcătoare și nemișcătoare ale judelui Alexa pe care l-a predat, prin trădare, jandarmilor în timpul fugii peste munți a unei părți din obște. Ce să fi avut cu bătrînul jude ? Dincolo, în Țara Românească, omoară un staret de schit, bătrîn de asemenea, pentru a-i fura secretul unei comori. Dar de comoara îngropată în preajma schitului și de banii lui, îngropați în pivnița casei celei noi, nu are parte. Nu stăpînește dedesupturile gliei, deși se vrea, se recunoaște mereu, parte vegetală a ei : **rădăcinile lui erau aici, în satul Vlașini.**

Jude, asta se vrea, reprezentantul vechii, venerabilei instituții ce a ocîrmuit din străbuni obștea. Are o elocință deosebită, o judecată adîncă, o forță în argumente inegalabilă. Gîndirea lui este formată pe dualismul balanței, judecă totul prin cele două talgere ce cumpănesc faptele omenești, se află el însuși adesea în situații de cumpănă și cîntărește îndelung ieșirea. Vocație de judecător ce împacă părțile. Are chiar temeiul solid pe care stă așezat și care devine, în situații limită, ultimul reazem.

Speră la un moment dat că dacă el este nemeș iar religia ortodoxă este acceptată satului oamenii vor primi iobăgia de bună voie. Raționamentul i-l spulberă în adunare publică un bătrîn, baciul Andrei : oamenii luptă în primul rînd pentru nevoile imediate, pentru independență — **„mai apoi vine și biserica și popa".** Autoarea nuanțează bine acest aspect al istoriei vlașinilor, dar tot din istorie știm că în anumite condiții raționamentul lui Branga a triumfat, pentru păstrarea religiei lor oamenii acceptînd multe compromisuri. Printr-o încredere oarbă în sine, Branga se vrea omul complet al obștii. **„Are o palmă mare, cărnoasă"**, și instinctul lui de proprietate se exprimă cel mai bine astfel : **„Vă cuprind pe toți în palma mea"**, își zice privind oamenii. Pe Istina, eroina vlașinilor pe care a readus-o la viață și o ține departe de obște, a făcut-o să creadă că este autoarea morții bătrînului staret (că ar fi încurcat leacurile cu otrăvurile). **„Astfel am cuprins-o în palmă pentru toată viața".** Pofta stăpînirii, a cuprinderii, este în directă legătură cu simțămintele lui Branga exprimate constant în regim animalier : **„Parcă sub frunte s-ar fi aflat lupi turbați, jivine strîmtorate care se izbeau unele în altele să iasă din strîmtoare"** — cînd se află în încurcătură ; **„viermii, șerpii, toate lighioanele care-i fierbeau sub frunte parcă s-au domolit"** — cînd găsește soluția. Branga este o excepție în obște ; el nu poate avea ca rival o singură persoană — lucru exact intuit de către autoare. Ar însemna ca unui exces să-i urmeze altul. Totuși, pentru comparație, iată simțămintele lui Ieronim, cel ce-i știe o parte din fărdelegi și se identifică în masa sătenilor :

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. 7-a

Cămașa oțelarilor

Pasărea cînd cîntă se destramă,
poetul îi găsește capătul firului și-l leagă
la loc.
Luna se poartă cu razele ei ca o mamă,
lumina ei de pe cămașă o storc.

Un smoc de vînt îmi putrezește pe umăr,
îl suflu dar nu se ia.
În familia muncitorului oțelul e pus la
număr,
aud copiii lor cum prind a-l dezmierda.

Oțelarii o singură dată îl dezbracă pînă
la jumate,
își lipesc urechea de pieptul lui și-i ascultă
inima sănătoasă.
Hainele bune ale oțelului sînt cusute toate
cu fir de ață din cămașa oțelarilor trasă.

Ion Trif Pleșa

UN OM

Înțelepciunea poporului nostru a dat la iveală un proverb care mi-a atras mai demult atenția : Fă binele și dă-l pe apă ! *Acest proverb ar putea sta drept motto în fruntea unui nou cod de viață. Spre mîndria speciei umane, există și oameni din aceștia care fac binele fără a aștepta recompense. O întîmplare fericită m-a adus în fața unui astfel de om, într-unul din orașele de seară. Locuia într-un apartament cu mobilier modest și singurele obiecte care mi s-au părut a depăși acest cadru prin opulență erau candelabrele cu un număr impresionant de becuri puternice. Deși era ziua la amiază, nu m-am putut abține să nu acționez comutatorul și în feeria zilei am admirat feeria artificială din interior. După cîteva secunde chiriașul apartamentului s-a precipitat spre comutator și a stins lumina. La privirea mea interogativă, în loc de răspunsul potrivit în acea clipă, chiriașul mi-a spus că el, dacă nu poate face bine pe unde trece, nu admite să facă pagubă, că n-a vîndut și n-a cumpărat niciodată nimic. Bine, am replicat, dar atunci trebuie să trăiești numai din bunăvoința celorlalți. Desigur, a spus el, pentru că există oameni care, dacă nu fac ceea ce fac eu, înțeleg totuși modul meu de viață. I-am cerut lămuriri. „Călătoresc și lucrez orice, pretutindeni, și-a început el povestea. Sufăr enorm cînd întîlnesc case părăginite, părăsite, ruine. Chiar ieri m-am întors dintr-un ținut secetos. Am întîlnit pe o vale arsă o casă dărăpănată ; în grajd, trintite la pămînt abia mai respirau două vite. Împrejur n-am în-*

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

O zi și o noapte

Marginile nu erau atît de ridicate, dar nici coborîte ca să le poți desveli și să le cuprinzi repede în palme, așa cum ar fi vrut și se pregătea pentru asta, omul nostru comun și statornic din podgorie, cineva în felul său un urmaș. Un urmaș — dar și asta era bine, nu ? — din moment ce nu pe el l-a scos soarta în fața marelui tezaur și nici nu i-a îmbogățit, nici pe părinții și nici pe bunicii săi care, e adevărat, cam de pe la a doua sau a treia spită, dar oricum tot cu un grad apropiat de rudenie, erau veri cu cel ce descoperise **Closca cu puii de aur.** Așa că nu se poate, gîndea el, ceva din treaba aceea mai trebuie să pice, aurul e tot pe undeva pe-aici, printre neamuri, și poate că-i dau eu de capăt. Gîndea în termeni vînătorești omul nostru, era și vînător de altfel, tînăr și destul de chipeș, al doilea între cei patru sau cinci copii... parcă cinci, nu ? — se întrebă el deodată și se oprește, ia stai să-i numărăm, zice : unul, Gheorghe, unul, Stan, da, geamănul cu mine, el a murit, unul Stan, așadar, eu, Matilda și Tache, deci cinci, adică nu, patru — al doilea deci între cei patru sau cinci copii și, cum primul plecase deja la o fierărie să se pregătea să devină fierar, lui, celui de-al doilea nu-i rămăsese altceva decît să fie un fel de a doua, iar uneori, chiar și prima și cea mai ascultătoare mînă a tatălui printre ceilalți și, cum era și muncitor, bun gospodar, să i se dea și o puscă și, lîngă ea, și-o cazma și, peste amîndouă, ca un tunet, o poruncă :

— La vie ! Vara o păzești, toamna o îngropi, iar la primăvară te apuci de desfundat. Eu altoiesc și pregătesc viță nouă.

— Ce-am făcut eu, zice omul nostru, privind peste umărul meu, îndărăt, ca și cum tocmai atunci, dintr-o altă virstă și într-o altă lege, desigur, s-ar fi întors cu fața către niște nori și i-ar fi cercetat fix, cu încordare, ca să vadă dacă mai sînt tot acolo, deasupra, ori dacă sub ei, dedesupt, se mai află tot un loc, locul acela pe care mi-l arată cu mîna — și pentru care mi se pare mie, sau se șterge la ochi, tace, răguește puțin și se întunecă — o clipă ? — ce-am făcut eu, zice el, și se ridică brusc ca și cum de acum încolo, nu se poate altfel, trebuie să ascultăm cu sfințenie și să ne ridicăm și noi la rîndul nostru, nu să stăm drepți, ca niște luminări, de pildă, dar, oricum, să ascultăm și să stăm toți în picioare. Mi-am ales partea mea de vie, cea care mi se cuvenea, și-acolo am început munca încă din vară. Era un tăpșan și pe el, așa ca o movilă la mijloc, un vechi cămin, o pimniță cum i se mai spune, numai piatră și iarbă acum, niște buturugi în care aveau cuibar viespile și cîte un jugastru sub care ne mai căutam de umbră și ne aminteam de cînd eram mici. Ei, bine, am luat la cazma tot tăpșanul acela și, ce să vezi : la o izbitură, odată, iese așa un sunet ca și cum aș fi dat în capul

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

„ORIZONTUL TRADUCERII"

„Orizontul traducerii" (ed. Univers, 1981), de Gelu Ionescu, este, spre deosebire de „Romanul lecturii" (1974), unde eseistul se manifesta imprevizibil în chestiuni felurite, o mai rigidă colecție de cronici literare prin aceea că reține exclusiv pe acelea dedicate literaturii străine. Criticul a păstrat aproape 40 de comentarii, apărute inițial în revista „Steaua", rectificînd atunci cînd era cazul ; a adăugat un eseu : „Anatomia unui personaj : personajul lui Ionescu", și a compus cîteva „repere" în ideea de a da culegerii o introducere teoretică. Departe de a fi totuși un product accidental acest studiu are importanța lui în comparatismul românesc, întrucît stimulează interesul critic pentru fenomenologia traducerii, ceea ce la noi s-a făcut sporadic și deocamdată fără efect.

Aici, Gelu Ionescu pornește de la obligația unei „Metodologii a traducerii în istoria literară" și observă că „funcția ei intră în istoria receptării literare", avînd a indica, pentru cine știe să interpreteze sinoptice, liste și tabele de nume și de cifre, ceea ce scapă ochiului preocupat exclusiv de producția originală curentă. Ideea lui este demnă de salutat și merită un examen mai în amănunt. Traducerea e un act istoricizabil și reține în ea un șir de date indirecte despre epocă, întrucît privește men-

Artur Silvestri

Continuare în pag. 7-a

● În acest număr : ● Centenarul George Enescu ● «Acest colos al lumii muzicale moderne» ● Semnează ● George G. Potra și ● Constantin I. Turcu ● Tineri scriitori pe un șantier al tinereții: Canalul Dunăre — Marea Neagră ● Reportaje de ● Traian T. Coșovei ● Pavel Perfil ● Constantin Stan ● Elena Ștefoi ● Valeriu Bârgău ● Poeme de ● Cleopatra Lorințiu ● Ion Sofia Manolescu ● Ion Potopin ● Horia Gane ● Atelier literar de Geo Dumitrescu

Pledoarie pentru critica literară sau Ce-i cu semiotica ? (I)

Faptul că statutul și menirea istoriei și criticii literare au fost și sînt contestate de o bucată de vreme (cca 3 decenii) impune reevaluarea lor. Contestarea vine din partea semioticii (științа semnului) care, în elanul afirmării și recunoașterii neagă și respinge critica „de modă veche", considerată pejorativ publicistică, jurnalistică, indeletniciri echivalente cu diletantismul. Se poate observa chiar un fel de agresivitate, metodologică, un mod insurgent de a se impune, folosind mijloace devenite clasice : 1) contestarea oponenților 2) exacerbarea virtuților proprii, un fel de exhibiționism al meritelor. (Ceea ce pare oarecum în firea lucrurilor, căci totdeauna cei ce vin din urmă, altfel spus, cei care n-au pus încă „mîna pe putere", avînd sentimentul frustrării, dau din coate, adoptînd o atitudine insurecțională. Chiar pe plan social, cred că inițiativa aparține claselor ce preiau puterea, „foștii" se află în expectativă, în apărare (uneori legitimă apărare). Teoria că lupta de clasă se ascute e adevărată, cu precizarea că se ascute prin inițiativa „celor ce vin"). Ideea că semiotica ar fi ignorată ori persecutată, că s-ar forma un front comun împotriva ei dinspre critica literară este nu numai neadevărată, dar lucrurile stau exact invers. Evident, din motive de strategie.

De altfel critica literară, disciplină veche,

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA EDIȚIILOR

Eminescu — Fragmentarium (III)

În stadiul actual al cercetărilor nu se cunosc izvoarele pentru toate însemnările din manuscrisele poetului încît, așa cum subliniază editoarea, nu este cu putință „de făcut o separare între cele originale, adaptări și traduceri". Oricum ar sta lucrurile, faptul că Eminescu a „adaptat" sau a tradus **anumite** idei sau **anumite** texte devine relevant pentru însăși gîndirea sa.

Idei din **Arta reprezentării dramatice** a lui Rötscher se găsesc aplicate în cronicile sale dramatice (de altfel, pe marginea traducerii se găsesc adnotări referitoare la artiștii și spectacolele vremii). Foarte multe însemnări, prin faptul că indică o **poziție** față de anumite stări de lucruri de la noi sînt îndubitabil meditații originale ale poetului. „Dacă ar exista o înaintare absolută în omenire, un spor real de puteri, atunci Homer ar fi trebuit să fi fost un măgar ; Macedonski — geniu, pe cînd tocmai contrariul e adevărat" (2267, 2v. — bineînțeles că reflecția atît de gravă își are cauza în polemica dintre cei doi poeți).

Alte însemnări, repetînd aceleași imagini sau formulări care se găsesc și în texte știute ca sigure ale lui Eminescu, nu mai ridică probleme de paternitate. Însă altele, mai ales cînd sînt foarte concise, lasă loc atît asupra paternității, cît și asupra sensului ce a vrut să le dea poetul. Ce vrea să zică, și este ea a lui Eminescu, însemnarea de pe fila 181 din ms. 2 258 : „Slab ca capul unui filosof." ? În schimb, însemnarea de pe fila 154 a aceluiași manuscris, răzletită între filele traducerii din Kant (nu-i scria poetul lui Maiorescu că ar putea să țină doar un seminar despre filosoful german ?) pare a fi un prospect de prelegere, incipitul dindu-ne indicații în acest sens : „D-lor ! Filosofia a căzut în discredit prin sărăcia ei relativă față cu bogăția tuturor fiicelor ei...".

Găsim nu o dată în aceste însemnări bruioane pentru versurile de mai tîrziu ale poetului, ele fiind ușor detectabile de cunoscătorii operei : „În fiecare om Universul s-opintește" (2 262, 42 v.). Însemnările cu caracter de maximă sînt poate cel mai greu de dovedit a fi creații originale ale poetului, știut fiind că în domeniul acesta reminiscențele sînt foarte frecvente și pînă la un anume punct chiar admise. De pildă : „Oamenii veseli comit mai **multe** nerozii decît cei triști ; dar aceștia comit mai grave" (2 258, 163 v) ; „Mulți oameni spun adevărul — dar modul cum îl spun, îl fac indiferent și nebăgat în samă" (2 262, 159) ; „Între caracter și inteligență n-ar trebui să existe alegere. Inteligențe se găsesc foarte adesea — caractere foarte arare" (2 269, 55 v) ; „Morala e o negațiune. Să **nu** faci, să **nu** zici" (2 267, 15 v.) etc., etc.

Unele însemnări au caracter intim, de jurnal, poetul notîndu-și visurile, aprecierile asupra propriilor opere, debilitățile etc. : „Eu știu chinul că l-am avut însumi cu matematicele în copilărie, din cauza modului rău în care mi se propunea, deși îndealtfel eram unul din capetele cele mai deștepte. Nu ajunsesem încă la vîrsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică — tocmai pentru că nu se pusese în joc judecata, ci memoria. Și deși aveam o memorie fenomenală, numere nu puteam învăța deloc pe de rost ; încît îmi intrase în cap ideea, că matematicele sunt științele cele mai grele de pe fața pămîntului. În urmă am văzut că-s cele mai ușoare decît limbile care cer memorie multă" (2 258, 251, 251 v.) ; „Să-nvăț arta fotografică pentru că nu știu a desemna" (2 292, 21) etc. Nu mai reproducem aici cunoscuta adnotare pe marginea unei variante a **Luceafărului** (2 275 B, 56).

O notație care se află în ms. 2 258 (fila 222), deci din epoca studiilor universitare, adică cel mai tîrziu din 1874, ni-l dezvăluie pe Eminescu gîndind foarte aproape de Caragiale. S-au influențat ei reciproc ori s-au întîlnit într-un aceeași meditație plecînd de la aceleași realități ale timpului — rămîne de stabilit de către istoricii literari. Dar iată meditația cu pricina : „Cea mai comică noțiune românească e moftul — antiteză neîmpăcată și în sine atît de ridicolă dintre aparența esterioară și fondul intern. Cel

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE MANOLESCU:
«Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc» vol. II

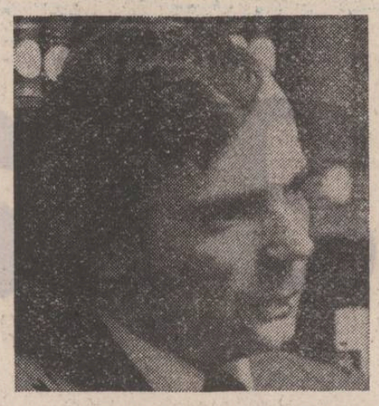

Continuindu-și călătoria cu „Arca lui Noe", în apele teritoriale ale romanului românesc, Nicolae Manolescu prezintă, în acest al doilea volum al cărții sale, cîteva esantioane din ceea ce criticul a numit **modelul ionic** : Halippii Hortensiei Papadat Bengescu **(Trei femei)**, **Ultima noapte...** și **Patul lui Procust** de Camil Petrescu **(Fals tratat pentru uzul romancierilor)**, **Adela** de G. Ibrăileanu **(Jurnalul seducătorului)**, **Ioana** de Anton Holban **(Sandu scrie un roman)**, **Maitreyi** de Mircea Eliade **(Jocurile Maitreyiei)**, **Vestibul** de Alexandru Ivasiuc **(O fată mănîncă un măr)**. Procedînd astfel, criticul face cîteva modificări sumarului anunțat în primul volum : **Ioana** în loc de **Jocurile Danielei**, excluderea romanului lui M. Blecher, **Întîmplări din irealitatea imediată** (trecut, acum, la corintic), un volum separat, al treilea, pentru corintic, anunțat inițial ca al doilea capitol al cărții în discuție. Modificări neesențiale, în afara trecerii romanului lui Blecher într-o altă tipologie, fapt care vorbește de la sine despre soliditatea criteriilor teoretice ale criticului în delimitarea granițelor fiecărui „model" românesc. Cît despre anunțarea „peste plan" a volumului trei, n-am repetat acel „vai", saturat-dezolat (sau cum ?) cu care un critic „salută" aflarea noutății, în cronica sa din „România literară", la cartea lui N. Manolescu. Sincer colegiala exclamație este neavenită, căci se știe că prestigiul trebuie apărat prin toate mijloacele, v **compris** cel al numărului de volume publicate. În chip firesc, Nicolae Manolescu ține la ideea de prestigiu și procedează în consecință, chiar cu riscul de a se contrazice flagrant. Iată ce scria criticul în primul volum, cu o hotărîre de invidiat : „Ionicul romanului înseamnă psihologism și analiză : iar reflecția începe să tragă viața de mînecă". Și, iată-l ce scrie, la fel de hotărît, în volumul al doilea : „Roman psihologic ori de analiză sînt etichete fie prea generale fie complet greșite. Unii din comentatorii primei părți a eseului meu au crezut că le pot utiliza în continuare în locul termenului ionic, propus de mine, considerînd pe acesta din urmă superfluu. Însă „ionic" nu se identifică cu „psihologic" (și cu atît mai puțin cu „analitic") căci ar trebui să pretind, în acest caz, că doricul, în ce-l privește, exclude psihologia". E, în aceste citate, nucleul unei de tot originale metode critice, constînd, cum se vede, în a afirma și a nega succesiv (în chip dialectic, probabil) același lucru și a-i acuza pe ceilalți de omisiune. Inventivul critic găsește rapid puncte de sprijin ale acestui procedeu, rezumînd pro-domo, prefața lui Mircea Eliade la **Oceanografie** : (...) «că a scris cum a simțit, adică grăbit și dramatic ; că n-a fost interesat de răspunsuri și concluzii, ci de întrebări și de acele „alunecări pe de lături, scăpări din condei, paranteze, ezitări", în care se vede deplina lui sinceritate ; în fine, că s-au evitat contradicția, în care inteligența veritabilă găsește solul cel mai fertil, deoarece n-a crezut niciodată în criticismul „permanent treaz", formă a fosilizării mintii, ci în „luciditatea simpatetică", în stare să fie creatoare». Cu toată luciditatea simpatetică de care sîntem în stare, nu putem totuși pricepe din ce cauză termenii consacrați **roman psihologic** ori **de analiză**, din vocabularul critic tradițional, și-ar fi pierdut legitimitatea (M. Iorgulescu, în cronica deja citată, dovedește contrariul, cu chiar argumentele lui Manolescu) atîta vreme cît însuși cel care-i contestă, îi folosește în locul ionicului. Astfel, la p. 192, criticul își propune să facă ordine în mecanismele romanului psihologic, pe care îl numește, în paranteză, analitic ori al trăirii (deși, mai devreme, vituperă în contra celor care identifică psihologicul cu analiticul !) și distinge ca modalități ale acestuia **discursul analitic, monologul interior, fluxul de conștiință**. Discursul analitic este, ne spune N. Manolescu, utilizat în **Adela** și în **Ioana**, monologul interior în **Întoarcerea din rai**, iar fluxul de constiință în **Procesul** de Ion Biberi sau în **Absenții** lui Buzura. Dar toate romanele citate fac parte — tot Manolescu o spune — din ionic. Care, nu-i așa, nu se identifică cu nici un preț cu „psihologic" și cu atît mai puțin cu „analitic" ! „Era pe cînd nu se vedea / Azi, o vedem și nu e" ! Nu mai insist asupra verosimilității termenilor doric, ionic, corintic, care sînt, în cel mai bun caz, metafore poeticești.

Cu aceeași luciditate simpatetică, trec la un alt aspect din **Arca lui Noe** : cel metodologic. Către sfîrșitul volumului, criticul se confesează într-un emotionant discurs asupra metodei : „Dar dacă m-am încrezut într-o iluzorie asemănare ? Cu atît mai gravă, dacă e numai atît, cu cît în toate capitolele acestui eseu despre roman am procedat la fel : pornind de la fragmente, am încercat să reconstituim întreguri. Am presupus mereu, deși n-am mărturisit-o pînă acum niciodată, că există, în opera unui scriitor, în fiecare dintre romanele sale, sau doar în unele dintre ele, fiind vorba aici de romancieri, anumite locuri în care un ochi atent reușește să vadă romanul în totalitate, sau poate chiar toată opera acelui scriitor. Am presupus, deci, că există părți capabile să conțină întregul, la fel cum gustul unui măr poate să conțină gustul tuturor merelor". Criticul numește aceste părți — cu un termen preluat de la Constantin Noica — holomeri. Și, mai departe : „Episodul cu gustul mărului din **Vestibul** ar putea fi unul din acele cîmpuri estetice în care se manifestă fenomenul holomeriei, și as avea cea mai înaltă justificare pentru procedeul întrebuințat. Întrebuințat atît de des, în această carte, încît ar fi o adevărată nenorocire dacă ar fi greșit". Am citat **in extenso**, dată fiind tocmai importanța pe care criticul o atașează chestiunii. Riscurile metodei lui Manolescu sînt, într-adevăr, considerabile. În cîteva cazuri (Holban, Eliade, Ivasiuc) criticul nimerește bine „holomerul" respectiv. Pornind de la el, întregul se refăcea văzînd cu ochii, creștea ca un aluat fecundat de boaba de drojdie și, băgat în cuptoarele analizei critice, uns mereu în uleiurile stilului manolescian, se rumenește după voința criticului. La aceasta contribuie însă, în mare măsură și amplele rezumate pe care autorul-povestitor onest — le face la tot pasul romanelor în discuție, transformînd adesea pagina critică în manual. În restul cazurilor, holomerul nu e holomer, ci simplu pretext, ales (de mirare la un critic cu experiența foiletonistică a lui Nicolae Manolescu) inabil și ineficient. Efectele vor fi, în primul rînd, notoriile, deja, contradicții ale lui Manolescu, lecturile eronate, alte „calități" asupra cărora vom zăbovi, simpatetic, în cele ce urmează. Voi exemplifica, din lipsa spațiului, doar cu capitolul **Trei femei**, care analizează proza Hortensiei Papadat-Bengescu. Esantionul este aici un pasaj de la începutul **Fecioarelor despletite**, care relatează vizita celor trei femei (Mini, Nory, și Lina) la moșia lui Doru Halippa de la Prundeni. Naratorul este Mini, neintrodusă încă de Nory și Lina în tainele clanului. Cititorul ia cunoștință de evenimente doar din perspectiva Miniei, crede Nicolae Manolescu, „perspectivă interioară (situată în conștiința unui personaj), unică și fixă, și totodată marginală" în această constînd „noutatea procedurii", care „distinge radical romanele Hortensiei Papadat Bengescu de acelea ale lui Rebreanu, Sadoveanu sau Călinescu ; și e un indiciu important că strategiile ionicului încep să ia locul acelora ale doricului". Mini este, în interpretarea lui Nicolae Manolescu, un „reflector pur", și „niciodată reflectarea nu e sprijinită de intervențiile autorului, care rămîne la fel de mut ca și protagoniștii". Ar fi așa, dacă ar fi așa. Dar Mini nu este deloc un „reflector pur", iar autorul nu este de fel mut. Și asta chiar în secvența pe care criticul o consideră exponențială, o citează fericit și o comentează grăbit. Iată o mostră : „Acel robot de copite nobile părea de obicei o muzică lui Tudor Halippa, stăpînul moșiei, casei, trăsurii și cailor". Cine vorbește aici ? Mini, ne asigură Nicolae Manolescu, așa cum se deduce de altfel și din finalul secvenței, pe care nu l-am mai citat. Atunci, rezultă că Mini e una cu naratorul omniscient, omnipotent și ubicuum din romanul doric, dacă știe că robotul de copite **îi părea** de obicei o muzică stăpînului moșiei (s.n.) Iar dacă nu este Mini, atunci este autorul, care, neascultător, iese din mutenie pentru a-l contrazice pe Nicolae Manolescu. Apoi, n-aș avea nimic împotriva observației că strategiile ionicului, prin prezența reflectorului pur, încep să ia locul acelora dorice, dacă acest „început" ar avea și o continuare consecventă. Dar, constată dezolat chiar Nicolae Manolescu — reflectorul pur dispare în celelalte romane ale ciclului și, treptat, însă sigur, prozatoarea revine la procedeele tradiționale. După o sugestie din Goldmann, criticul nostru explică aceasta prin, schematic spunînd, procesul de reflectare al structurilor sociale în structurile romanești. Teza, valabilă, nu este deloc în favoarea includerii romanelor din ciclul Halippiilor în modelul propus ea fiind la fel de aplicabilă oricărui roman. Nu inventez nimic, căci, iată ce declară criticul : „Deși, după **Fecioarele despletite ne-am fi așteptat**, poate, ca mijloacele investigației **să evolueze** în sensul unei tot mai mari libertăți în transcrierea acelui **stream of consciousness** sau, **măcar**, al mentinerii perspectivei interne, constatăm, iată, în romanele următoare, o revenire a perspectivei ordonate și exterioare a doricului. Dispare **pînă și** reflectorul unic : și, după tentative **nu prea convinse** de a-l înlocui cu mai mulți reflectori, care să preia, **à tour de rôle** sarcina viziunii narative, scriitoarea **renunță definitiv** la strategiile ionice, adoptînd mai vechea manieră din romanul analitic al doricului" (subl. noastre). Și, atunci, ce analizează criticul în cartea sa despre ionic ? Romane dorice ? ! Sau poate romane psihologice, cum va fi obligat, la un moment dat, să numească romanele lui Camil Petrescu ? Pe de altă parte, din sublinierile noastre se poate observa o mare părere de rău și, implicit, o evidentă concepție meliorist, care prezidează dinamica triadei manolesciene : romanele ionice sînt superioare celor dorice, iar cele corintice — cum să zic — mai superioare. Mă-ntreb neliniștit ce va urma după corintic și ce se va întîmpla cu bietul Balzac și cu a sa atît de doricâ **Comedie umană ?**

Nu pot încheia aceste considerații fără a sublinia, alături de remarcabilele rezumate ale romanelor analizate, excelenta raccourci-urilor pe care le face criticul unor lucrări celebre străine. În acest sens, exemplar este rezumatul capitolului **Recours à la methôde**, din volumul **Figures III** de Gerard Genette, care sistematizează raporturile dintre Autor, Narator și Personaj. Nicolae Manolescu declară această sistematizare „cea mai bună (...) din cîte există".

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

UN PROZATOR

Gheorghe Zincescu și-a scris cartea de debut*) cu virtuozitatea și rafinamentul unui poet calofil, pentru care plăcerea de a îmbina cuvinte covîrșește dorința de a se exprima. Este o preferință care explică alegerea povestirii, gen „lent", în care conflictele și personajele trec pe un plan secund, spre a lăsa ritualului relatării rolul principal, gen compatibil, în consecință, cu o actionare de bijutier asupra frazei. Gheorghe Zincescu recurge la modelul clasic al grupului format din bărbați cărora le place să-și aducă aminte de întîmplări demult petrecute și să le povestească pe îndelete, sprijinîndu-se pe amănunte, apropiindu-se de sfîrșitul istorisirilor lor pe cărări care serpuiesc capricios, întorcîndu-se adesea spre punctul de unde au plecat, cărări de labirint, care contrazic și chiar batiocoresc ideea de drum făcut pentru ca pe el să se ajungă cît mai repede undeva anume. Sînt voci (printre ele se numără și cea a naratorului) care au darul de a dilata întîmplări rezumabile în cîteva cuvinte, de a le transforma într-o întinsă apă verbală liniștită, stagnant-sclipitoare, a cărei poezie este adeseori autentică. Pentru a continua metafora, putem spune că personajele sînt niște amfibii din specii cunoscute, care trăiesc în această apă, angrenîndu-se în înfruntări lipsite de inedit. Apa are însă reflexe stranii. Iată un mic poem al luminii : „Acolo lumina ajunge verzuie, puțină, vămuită de coroanele grele ale celor doi nuci ce străjuiesc, de o parte și de cealaltă a pîrîului, intrarea pe pod iar rarele străfulgerări ale soarelui, ce răzbesc printre frunzele amare, joacă în oglinzile mișcătoare luminînd într-un fel anume cuprinderea, părînd mai degrabă să izvorască din lăuntrul ei decît din înaltul încins al cerului". Apar notații întemeiate pe intensificările unor senzații, de real efect poetic : „Ochii femeii scapără întunecîndu-se și mai mult și ei doi, prinși de rușine, se retrag. Așa, fără zgomot, mai mult plutind pe deasupra ierbii pîrîolite de soare decît atingînd-o cu tălpile, se retrag. În urma lor aerul suprasaturat de rosul amurgului se închide de la loc ca o apă domoală, siesi suficientă, expulzîndu-i din apropiere în apropiere pînă-n umbra dealului, unde bătaia ei ajunge ca-ntr-un tărîm ocrotit de corali și acolo îi leapădă". Prozatorul reușește o scriitură artistă, pindită uneori de manierare, e drept, dar convingătoare.

Poetică este și încetosarea fantastică a unor derulări epice. Adeseori așa ceva se obține printr-o tehnică de mărire sau de micșorare a distanței de la care sînt privite întîmplările povestite. Contemplați cu lupa sau cu binoclul întors, oamenii și lucrurile capătă înfățișări neobișnuite. Același procedeu este aplicat, cu bune rezultate, unor conflicte, care astfel sînt împinse încet către teritoriile fantasticului. Prozatorul dovedește o abilitate de vechi artizan al cuvîntului, vagul regret că i-ar putea fi adus (l-am amintit și mai sus) referindu-se la o anume automatizare a productiei de cuvinte, frumos aduse din condei, a cărei manifestare întrerupe uneori emisia de lirism.

Reușită este cartea lui Gheorghe Zincescu și dincolo de inedita ei poezie a rarefierii și a încetinirii. În hipnotic de lentul ritual al povestirii se află prinse, într-adevăr, personaje a căror evolutie este conformă cu vechile tîlcuri moraliste ale genului. Dar adesea prozatorul reușește să sugereze, prin detalii precis conturate, nu numai apartenența acestora la niște arhetipuri de comportament uman, ci și particulara lor dependență față de o anumită mentalitate determinată istoric. Cîteva episoade exprimă, în moduri plastice, augmentate de sclipiri scurte de analiză psihologică, o mentalitate rurală, dominată de relațiile de cosangvitate, în care reflexele luptei spasmodice pentru supraviețuire socială a cîtadinilor nu există, marile zguduiri ale sufletelor fiind declanșate de „drame" pe care orășenii nu le prea înțeleg (un caz de **pater incertus**, cumințenia pierdută a unei fete, o poreclă ironică spusă la un pahar de bere, renunțarea la o iubire din satul de bastină în favoarea uneia de la oraș, nostalgia dezrădăcinatului după ritualurile simple ale vieții de la țară) sau de anxietatea provocată de „gura lumii".

Arșița amiezii este una dintre cele mai bune cărți românești de debut ale anului 1981.

Voicu Bugariu

*) **Gheorghe Zincescu : „Arșița amiezii, Editura „Facla", 1981.**

VIAȚA CĂRȚILOR

CULTURĂ ȘI LITERATURĂ

În spiritul preocupărilor de pînă acum ale istoricului literar este organizată cea mai recentă carte*) a lui Dimitrie Păcurariu, care reia contribuțiile autorului într-o manieră sintetică, într-o formulă concentrată, adecvată colecției **Lyceum** în care apare volumul.

Istoricul este interesat, ca și în lucrările sale anterioare, de configurarea marilor coordonate ale fenomenului literar românesc, printr-un demers care urmărește și ilustrează evoluția și prelungirile principalelor curente, mișcarea ideilor și climatul socio-cultural în genere, interferențele și influențele, totul dintr-o perspectivă de ansamblu, operînd cu datele de referință.

Spirit universitar, metodic și organizat, istoricul literar este preocupat de structurarea logică a materiei cărții, de corelare a faptelor, de permanența unor fenomene și de manifestările lor specifice. Demersul critic își propune restituirea, într-o formulă clară, concentrată și cuprinzătoare, a cadrului istoric și a faptului cultural, cu evidențierea continuității și a prezenței sub ipostaze multiple a unor orientări generale. Sînt luate în considerație elementele esențiale care definesc ambianța culturală, raporturile dintre fenomene, inventarul problematic („Iluminism și clasicism", „O periodizare a romantismului românesc", „Ideea de unitate și independență națională în romantismul pașoptist"). Selecția datelor și organizarea studiilor sintetice realizează o expunere clară, fără uscăciune didactică, fără acumulări inutile, dar și fără simplificări falsificatoare („Însemnări despre realismul românesc").

Secțiunea a doua a cărții conține texte critice cu caracter mai pronunțat analitic, urmărind o anume ipostază a personalității artistice, criteriul fundamental fiind cel tematic. Succesiunea textelor și totalitatea lor recompun la un alt nivel materia primei secțiuni, cu un spor de detaliere, ilustrînd în chip particular fenomenele abordate sintetic în capitolele introductive („Iluminism și clasicism la Gheorghe Lazăr", „Un mare romantic, Octavian Goga", „Realism și baroc la Gala Galaction").

Istoricul este preocupat de identificarea dominantei structurale a personalității și de interferența influențelor, ca și de modalitățile prin care se exprimă scriitorul. Intervine raportarea la contextul ideologic și artistic, cu evidențierea tradiției literare și a continuității curentului. Identificarea orientării urmărește efectul contaminărilor și al sintezelor care se produc în creația scriitorului analizat („St. O Iosif, poet de intersecție a curentelor literare de început de secol", „Lirism și echilibru sau de la romantism spre clasicism : M. Sadoveanu", „Un poem al satului românesc sau romantism în realism : Zaharia Stancu"). Componentele structurii artistice sînt analizate prin opoziție și conciliere („Romantism și nostalgia clasicismului în poezia lui Bolintineanu"). Semnificația faptului de istorie literară este descifrată în influența unui autor asupra altuia, datorită afinităților de structură și de formație, precum și datorită circulației ideilor („Alphonse Daudet influentat de Nicolae Filimon", „Odobescu și romantismul mesianic al lui Alfred Dumesnil"). Studiile cuprinse în secțiunea a doua a cărții atestă interesul pentru fenomenul general pe de o parte, și pentru profilul particular al artistului pe de altă parte, pentru definirea formației, dar și a sensibilității sale, pentru observarea dimensiunilor relevante ale operei și pentru specificul stilului. Istoricul literar este la acest nivel mai mult critic, atras nu atît de organizarea datelor, cît de interpretarea lor. Atrage atenția problematica mitului Eminescu, discuția asupra receptării în epocă a poetului asupra proporțiilor legendei sale, prin raportare la destinul uman oarecum similar al lui Bolintineanu și la „regalitatea literară" a lui Alecsandri.

Secțiunea a doua a cărții realizează o unitate din diversitate, susținînd și ilustrînd capitolele precedente, constituind împreună o imagine semnificativă, coerentă și complexă a unor direcții esențiale ale literaturii române.

Sultana Craia

*) **Dim. Păcurariu : „Scriitori și direcții literare", Editura „Albatros". 1981.**

CONFABULE Pupăza

Pinguin, tot bătînd lumea în lung și în lat cu circul din care făcea parte, ajunse să întîlnească și Pupăza. Aceasta, de cum îl văzu, veni seară de seară, în primul rînd, pînă cînd Pinguin — altfel sobru, serios și rece — se simți obligat să-i rezerve o lojă. Prezența Pupezei fu desigur remarcată, mai ales pentru culorile vii pe care le arbora — drapel de carnaval. Firește, în arenă, în afară de Pinguin, se mai produceau și alți artiști talentați, între care chiar și directorul circului, un hîrciog care conducea două mașini deodată. Dar pentru Pupăza numai Pinguin conta, astfel că pînă apărea acesta găsea ea altceva de făcut — se gătea. Într-o seară însă Pinguin lipsi. Îngrijorată, Pupăza se duse să-l întrebe pe director :

— Nu știi ce s-a întîmplat cu Pinguin? — Îl doare capul și tușește, pare că a răcit.

Și mai îngrijorată, Pupăza merse să-l caute și-l găsi în vagonul lui alb, de gheață, lungit pe o banchiză. Rămase lîngă el peste noapte ca să-l îngrijească. A doua zi, dimineața, Pinguin o puse pe un raft, alături de altele. Strînsă, într-un cub de gheață.

Iulian Neacșu

UN OM

Urmare din pag. 1

tilnit ființe de om. Gospodăria nu avea fîntînă, deși, după ce am săpat mai puțin de trei metri am dat de apă. La vreo douăzeci de kilometri am descoperit o așezare înfloritoare. Am transportat furaje, grinzi, țiglă, ba am primit cu plăcere să mă însoțească și un cîine ce se gudura pe lîngă mașina mea. Am reparat casa, am făcut curățenie și-am rămas acolo pînă de curînd. Vitele se întremaseră și întreaga gospodărie arăta ca un loc demn de locuit. Dar stăpînii casei n-au venit în tot acest timp ? I-am întrebat. N-au venit, a răspuns el. Bine, dar atunci pentru cine te-ai ostenit, cine-ți va recunoaște munca ? A zîmbit îngăduitor și privind parcă spre locul acela, a spus că el nu așteaptă vreo recunoștință din partea nimănui. Îl priveam stupefiat și-i atribuiam un orgoliu nemăsurat. În două, trei zile voi face rost de cele necesare să mai construiesc o casă alături de cea veche, fiindcă omul care și-a părăsit locul a făcut-o probabil din cauza singurătății. Astfel se vor îndemna să vină alții, iar valea nu va mai fi părăsită. Binele făcut nimănui, am strigat atunci, nu poate fi nimic bine, e un orgoliu și un păcat împotriva ideii de bine. În Ființă se cuprind toate cîte există, iar recunoștința animalului pe care-l hrănești și a pomilor îngrijiți, a caselor pe care le repari, a pietrelor pe care nu le îndepărtezi din spațiul în care le-a așezat întîmplarea, recunoștința de nemărturisit a acestora nu e mai mică decît a vreunui om pe care l-ai ajutat. Dar, spuneai că nu aștepți recunoștință. Nu aștept recunoștință față în față și nu accept mai ales răsplată în înțelesul tradițional. Dar accept gîndurile bune ce se nasc acolo departe, după ce-am săvîrșit o faptă bună. Atunci înseamnă că pe oamenii întîlniți în suferință nu i-ai ajuta, preferînd să alergi mereu spre ruine și case părăsite, de teama recunoștinței oamenilor. Dimpotrivă, a răspuns el, am făcut tot ce mi-a stat în putință să-i ajut, dar am dispărut îndată după aceea".

Spre seară, cînd cu părere de rău ne-am despărțit am meditat îndelung la destinul etic al acelui om pentru care datoria se confunda cu frumusețea vieții într-un sentiment. Profund tulburat am părăsit orașul acela de seară, cu credința că omul pe care îl căuta Diogene, cu lămpușul în amiaza mare, există.

Pledoarie pentru critica literară sau Ce-i cu semiotica ? (I)

Urmare din pag. 1

datînd de la Platon care folosea cuvîntul Kritike cu sensul de „arta judecății" (vezi dialogul **Ion** cu observații despre **Iliada**) și Aristotel cu **Poetica** sa, avînd deci o existență mai mult decît bimilenară, ivită o dată cu literatura, n-are nevoie de a-și justifica existența, omologată istoric, nu e constrînsă să-și grupeze forțele în scopuri defensive. Din cînd în cînd însă este nevoie de a se aminti legitimitatea ei. Căci, deși rezistența în perspectiva epocilor îi este asigurată, este posibil ca la nivelul generațiilor să se producă clivaje dăunătoare. Faptul că, de pildă, cum semnala o revistă franceză, unii militanți semioticieni n-au trecut prin Taine, Brunetière, Thibaudet, prin critica „clasică" ajungînd direct la Greimas sau Todorov, nu poate fi un semn bun. Dealtfel n-am fi sinceri de n-am recunoaște că și la noi unii tineri au eludat momentele Maiorescu, Ibrăileanu, Lovinescu, Vianu, Călinescu, jurînd pe Roland Barthes ori Gérard Gennette. Nu credem că e bine.

Semioticienii suferă de mania persecuției care, dacă nu pornește de la un fond real, este inventată. În fapt lucrurile stau altfel : orice carte utilizînd, fie și vag, semiotica, este întîmpinată cu comprehensiune, toleranță și chiar simpatie. Ca orice lucru nou. Voga, moda, funcționează zdravăn și în cultură și, decît să fii considerat tombateră, ruginit, conservator, mai bine să fii acuzat de avangardism. Nu există carte în care să se vadă unele tentative semiotice care să nu fie aplaudată. Limbajul, de regulă rebarbativ, este confundat cu nivelul intelectual și, fapt de toată nostimada, elogiază pe semioticieni cei care nu pricep mare lucru dintr-un limbaj redundant hipertehnicizat și ostentativ. Ipostază a complexului de inferioritate, a lui Ipingescu care, fascinat de cuvintele din care nu pricepe o iotă conchide că articolul din **Vocea patriotului națională** e scris adînc. Excedentul de limbaj, sau mai exact spus inflația verbală, creează un fel de nebuloasă între operă și semiotician care, deși nu mai vede obiectul, pretinde că-l vede. Se creează astfel un esoterism al comunicării ce trece atenția dinspre operă înspre exeget. Este vizibil cred, narcisismul practicienilor semioticieni, luați de fluxul verbalizant. În ce ne privește credem, cu tărie că limbajul critic **trebuie să rămînă exoteric și nu ezoteric**. Dintr-odată, prin limbaj semiotica devine un mandarinat, topos al unor inițiați ai meșteșugului. Ceea ce este altceva decît elitarism, căci această din urmă noțiune presupune o încărcătură axiologică, absentă, după noi, în cazul semioticismului.

Atingem, ajunși aici, o chestiune capitală, anume deosebirea dintre critică și semiotică. Critica se întemeiază pe erudiție și pe intuiție (a doua calitate nu poate fi dobîndită, e naturală, poate fi identificată cu talentul) în timp ce semiotica presupune drept condiție de bază meșteșugul, altfel spus însușirea unui mecanism al demersului. Se înțelege că toată lumea își poate însuși un meșteșug. Semiotica este un triumf al democrației în cultură. În timp ce critica literară suportă, pe mai departe, condiția de disciplină întemeiată pe vocație, fiind rezultat al aristocrației spiritului. Se înțelege că meșteșugul nu poate lipsi criticului, fiind o obligație profesională, și se înțelege că pot exista semioticieni cu vocație critică, aceasta nefiind însă o obligație sine qua non. Ni se poate răspunde că semioticienii de autoritate sînt talentați : Roland Barthes. E adevărat, dar nu întîmplător el a plecat din semiotică. Și apoi, să nu uităm că avem de-aface cu o primă generație de practicanți ai acestei discipline, hrăniți la școala criticii „clasice" pe care unii au și practicat-o la debut. Să vedem, așadar, școala semiotică a deceniilor următoare. S-ar putea însă să n-o vedem. S-ar putea dezagrega.

Dacă axiologia nu intră ca o parte componentă, ca un criteriu valorificant, se înțelege că ea nu este un criteriu sau o finalitate a eforturilor semiotice. Nu ne interesează, deci, cota artistică, nu ne preocupă clasificarea și ierarhizarea, indeletniciri ale axiologiei, ci numai primul stadiu, explicarea semnelor. Semiotica își creează astfel statutul unei discipline epidermice. Se declară, de către practicanții acestei discipline că orice indeletnicire trebuie judecată în funcție de ceea ce-și propune, și nimic mai mult. S-ar părea că e logic. Și totuși, trebuie să ne intereseze cota ambițiilor unei discipline, performanțele ce și le programează. Altfel, vulgarizînd didactic, putem conchide că un elev care și-a propus să ia nota 5 și a obținut-o este în afara discuției, în timp ce altul care și-a propus 10 și a primit 9, trebuie admonestat. Iată unde ne poate duce o asemenea logică a lucrurilor care, ne dăm seama, este în fapt o pledoarie **pro profesia** ori, dacă vreți, o senină asumare a mediocrității.

Distanța (de astă dată nu axiologică) între critică și semiotică se mai poate exprima și altfel : în timp ce critica își propune să descifreze opera și, în cazurile exemplare și realizează acest scop, semiotica, propunîndu-și și ea să descifreze opera, o încifrează. E un stadiu decadent, credem, ceea ce surprinde la o disciplină tînără. Faptul ni se pare neindicat, chiar contraindicat, nu atît în cazul operelor limpezi, la descifrarea cărora cititorul nu apelează la exegeză, cît mai ales în cazul operelor deja criptice, cărora semiotica le adaogă noi lacăte inhibante. Vrem să spunem că, în acest moment al evoluției literare, de proliferare a operelor dificile (nu discutăm oportunitatea sau inoportunitatea lor) rolul unei discipline precum critica, departe de a se diminua, ceea ce lasă a înțelege ori afirmă direct orgoliul semioticofil, trebuie să-și accentueze misiunea. O disciplină spirituală care ignoră ecoul public ne apare dintru început sortită a se sufoca în propriile-i retorte alambicate. Cred că, dealtminteri nu altceva decît senzația de asfixiere a dus la importante dezertări din cîmpul militanților semioticii. Dezertări din critica literară, să reținem, n-am întîlnit.

O zi și o noapte

Urmare din pag. 1

unui om. Nu-i a bună, m-au tăiat, rece, sudorile. Mai încerc o dată, și tot la fel. Mi s-a făcut frică, mi-aprind o țigară și mă trag mai la o parte. Piatra pe care m-așez huruie, se duce de-adura cît colo, și cad. Nu spun că m-am închinat și mi-am făcut de trei ori cruce ? Fumez, mănînc țigara pînă mă arde. Și apuc din nou cazmaua, o iau pe mai departe, sap încet, numai ape pe mine. Dau pămîntul la o parte, se înserase. Lună plină, și sap. Cînd, iar parcă lovesc un om în cap. Și iau ca prostu' pușca și încep să trag. Am făcut găuri goluri în pămînt. Cînd m-am uitat, țărîna începuse să curgă arsă, galbenă la vale, se rupea așa ca dintr-un mal și se cernea singură, era împinsă, scuturată de cineva și aruncată afară, fărîmă cu fărîmă, se zbătea și iarba și tremura și frunza prin vie, nu știu, un pui de vînt mă cuprinsese așa, parcă, pe șale. O oală, o oală imensă ieșea și creștea așa din pămînt. 'Mnezeii măsii, am zis, ăsta-i aurul, se vede că tot pe-aci printre noi stă și tot pe capul nostru o să cadă el, săracul ,asta e, comoara neamului, măi frate, și cît îmi fusese mie de frică mai înainte m-am repezit spre ea. Phii ! — om m-am făcut, om te-am făcut, tată ! Bat așa, că într-un pepene, în ea, sună a plin. Bat ca și cum aș bătea într-o ușă, cu nodul de la arătător și pe urmă cu tot latul pumnului, sună plin. Om m-am făcut, gata, îl scot și pe ăl mare de la fierărie, cumpăr și o pereche de boi și-o căruță, îi dau partea mea de vie Matildei, soră-mea, îi fac zestre și lui Tache, o să-i cumpăr ceva și mamei, scot tabla ruginită de pe casă și pun alta, și mai vedem noi ce-ți trebuie, lume, nu ? Pentru că, gata, altfel sîntem, altfel vorbim. M-am apropiat de comoară și, pe lună — ce lună, că băgai ața în ac ! — m-am uitat strîmt pe deasupra și m-am uitat fix, destul de rece, apoi în jos. Marginile oalei parcă-mi scăpau, n-aveau muchii, totul era așa, cum să spun, ca o gură stîrbă : ea de pămînt, pămîntul în jur, da, și se rosese. De unde se vede că pămîntul cu pămînt nu se rabdă și intră unul în celălalt și nici nu se știe cine și după ce legi pînă la urmă iese învingător sau învins și cine cu ce se alege și cine de ce îl mai întreabă dacă-i bogat sau sărac pînă la urmă cu tot ce s-a ales. Dar ca să nu lungesc vorba, e clar, dacă n-am avut de ce s-o apuc, m-am opintit cu umărul în burtă ei și-am văzut, încă o dată, că-i grea. Grea de tot, ce mai, că nici nu se-nclina. Răsărise de ziuă, nici n-auzisem cînd s-a făcut zi, urcau oamenii colo și colo, pe deal, fiecare cu treburile lui. Eu mi-am luat cazmaua și-am început să-mi învelesc la loc comoara și s-o astup, să nu se vadă și să nu vadă nimeni, nimic, nici chiar ai mei dacă, doamne fereste, le-o da prin cap să se uite și să întrebe : dar Ion, ce-i cu Ion, că n-a venit în noaptea asta acasă ?

Săracii ! În noaptea și în ziua aceea care a urmat ei nici n-au știut că Ion a fost cel mai bogat și mai fericit om de pe pămînt.

Eminescu — Fragmentarium (III)

Urmare din pag. 1

mai antitetic și mai comic caracter e moftangiul. Tartuffe e un moftangiu. Comica excelentă a postulanților din **Millo director** consistă întru aceea că sunt moftangii. Toți suspină pentru patrie cu fizionomia cea mai plîngătoare de pe lume și toți nu vor binele ei ci numai posturile patriei".

Aparent fără sens, fie pentru că sînt prea abrupte, fie pentru că se găsesc în contexte care încurcă buna lor înțelegere, unele însemnări, citite mai atent și încercîndu-se conjecturi cu totalitatea operei, pot deveni semnificative pentru cercetătorul de astăzi. Oare nu le-ar putea spune ceva lingviștilor de astăzi însemnarea de pe fila 11 din ms. 2 292 : „Tot ce voi afla în Ardeal știu cu legături sanscrite" ? Dealtfel, meditațiile poetului asupra limbii sînt de fiecare dată interesante, bine documentate, chiar dacă știința limbii a făcut de atunci încoace importante cuceriri. Transcriem, în context, această reflecție : „Această parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la moșiștrămoși, pe cînd partea traductibilă este comună gîndirii omenești în genere. Precum într-un stat ne bucurăm toți de oarecari bunuri, care sunt a tuturor și a nimănui, uliție, grădini, piețe, tot astfel și în republica limbelor sunt drumuri bătute cari sunt a tuturor — adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine ; iar acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate" (2 257, 74).

Multe din ideile risipite prin manuscrisele poetului se vor găsi mai tîrziu la alți scriitori, filologi, filosofi români, demonstrate bineînțeles mai pe larg și cu altă aparatură științifică, astfel că nu se poate face afirmația că aceștia s-au inspirat din gîndirea poetului pentru simplu motiv că nu aveau cunoștință de ea. (Dacă a stat atîta vreme închisă sub lacăte grele!). Ele ne dau seama despre organicitatea concepțiilor lui Eminescu. O frază ca aceasta : „Dacă alte popoare s-au îndreptat în calea lor istorică după constelații luminătoare de stepe, poporul român a fost călăuzit de rîuri" (2 276 A, 211) pare a fi desprinsă din **„Spațiul mioritic"** al lui Lucian Blaga.

În ceea ce privește textele privind științele, comerțul, economia etc., lăsăm pe alții să extragă excerpte și să le comenteze adecvat. Am dorit doar să dăm fie și o palidă imagine a gîndirilor care cutreeră manuscrisele poetului și din care multe se găsesc pentru întîia oară tipărite în acest volum cu totul relevant pentru personalitatea lui Mihai Eminescu.

P. S. Lecțiunea corectă a pasajului care începe cu „Chiar dacă mă-nchipuiesc.." din fila 11 a ms. 2 287 ni se pare a fi aceasta : „Chiar dacă mă-nchipuesc mare, onorat, sapient, îmi pare că aș voi s-o fiu sub forma lui (a fratelui Ilie, n.n.) și nu sub a mea, poate că cînd mă primblu, picioarele și corpul meu au acea legănare proprie mersului său — oare nu sunt eu el, cu toate diferințele ? De la simpatia deosebită s-ar putea conchide la asemănare, din această redispoziționare a chipului său — **la identitate**". Așa cum redă editorul finalul acestui pasaj se lasă loc la confuzii, însă meditația aceasta ni se pare foarte interesantă, ea prefigurînd problema „dublului", așa cum o pune Mircea Eliade în prozele sale.

G.S.

CENTENARUL GEORGE ENESCU

«ACEST COLOS AL LUMII MUZICALE MODERNE» (I)

Contactul lui George Enescu cu America se produce în primii ani ai deceniului al 3-lea al secolului nostru, marcînd deschiderea unui important și semnificativ capitol al recunoașterii noastre internaționale pe plan cultural, în general, și pe plan muzical, în particular. Căci, prin George Enescu, America a luat contact nu numai cu o eminentă personalitate muzicală românească, ci și cu o cultură ale cărei virtuți, timpul — departe de a le efasa — le-a relevat noi și noi dimensiuni, substanța de o inconfundabilă originalitate și de o singulară frumusețe.

Deși George Enescu își cucerise o binemeritată faimă în Europa și cu toate că creația sa nu era necunoscută în Noul Continent, se poate afirma, fără nici o exagerare, că prezențele muzicale ale maestrului în unele dintre cele mai mari orașe americane și pe podiumurile unor reputate instituții sau manifestări muzicale au constituit pentru publicul american și chiar pentru critica de specialitate un adevărat șoc. Obișnuiți prea des de cotidian cu reclama ieftină, lăsînd de-atitea și de-atitea ori loc dezamăgirii, atît unii cît și ceilalți, public și critici, cei din urmă oricum mai avizați, l-au primit pe George Enescu dacă nu cu o justificată, cel puțin cu o explicabilă rezervă, și nu atît sub raportul virtuților sale de interpret, recunoscute în Europa în atîtea ocazii, de atîtea forumuri și de atîtea personalități a căror autoritate nu putea fi pusă în nici un fel sub semnul îndoielii, cît mai ales sub raportul capacității sale componistice și a valorii creației sale muzicale. America a fost șocată și a trebuit să admită că în George Enescu se realiza o simbioză de daruri găsindu-și cu greu similarul nu numai în propria lui contemporaneitate, ci și în alte epoci. America trebuia să recunoască — și a făcut-o onest, spontan și entuziast — că se afla în fața celei mai complexe personalități muzicale a secolului, salutîndu-i prezența ca un eveniment cu totul remarcabil, concertele sale fiind apreciate nu doar ca un regal muzical, ci ca o posibilitate de cunoaștere a unui continent al muzicii pe care, într-un fel sau altul, mai mult sau mai puțin, îl ignorase pînă atunci.

Prima vizită a lui George Enescu în Statele Unite a avut loc la începutul anului 1923. Îi vor urma, într-o firească înlănțuire, turneele din 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1932, 1933, 1937, 1938, 1939, 1947, 1948, 1949, 1950; uneori, dincolo de contractele obișnuite, onorate de obicei în prima jumătate a anului, el revenind ca invitat de onoare al unor prestigioase manifestări muzicale americane desfășurate în orașele de pe coasta Atlanticului și de pe coasta Pacificului, sau din interiorul țării. Fie chiar și numai enumerarea acestor repere cronologice, care lasă dincolo de ani să se deslușească dense semnificații, face să se înțeleagă că prezența lui George Enescu în America a fost dorită și integrată vieții muzicale americane nu ca o apariție insolită, ci ca un necesar capitol de existență intelectuală, de viață sufletească, de care americanii aveau să devină, pe parcursul anilor, nu numai din ce în ce mai conștienți, dar și din ce în ce mai orgolioși. Căci, a-l fi avut pe George Enescu ca oaspete, în ipostaze atît de diverse, fie că era vorba de violonistul Enescu, de pianistul Enescu, de violoncelistul Enescu, de organistul Enescu, de dirijorul Enescu, de compozitorul Enescu, reprezenta o carte de vizită la care țineau în modul cel mai acut toate marile municipalități americane, toate reputatele formații muzicale, numeroase academii de muzică, asemenea prezențe fiind înscrise în biografia lor între momentele de referință.

Mesager al muzicii propriului său popor, George Enescu a fost un ambasador al muzicii însăși, numele său — și puțini au avut parte de acest privilegiu — devenind sinonimul muzicii.

Presa vremii — firește, ne referim în acest cadru la presa americană — reprezintă o oglindă fidelă a receptării lui George Enescu pe Noul Continent, cuprinzînd mii și mii de mărturii relevante nu doar despre ecoul direct pe care prezența maestrului român l-a avut în rîndul cercurilor de specialitate, ci și despre atmosfera în care s-au integrat manifestările cărora George Enescu avea să le devină un protagonist inconfundabil, de necontestat și de neuitat.

Programele concertelor din acei ani consacră aceste succese în termeni ca: „Foarte rar un artist obține astfel de succese spontane și neîntrerupte, precum Enescu a obținut în America în timpul scurtei perioade din ianuarie 1923". „În toate aceste ocazii, el a cîștigat o nemărginită admirație din partea publicului și elogiul cert al criticilor". Cea mai sintetică și cea mai semnificativă apreciere — ACEST COLOS AL LUMII MUZICALE MODERNE — realizată de **Philadelphia Record** avea să fie, începînd cu anul 1924, capul tuturor afișelor și programelor dedicate prezențelor muzicale americane ale lui George Enescu. Nimeni, atunci și mai tîrziu, nu numai că nu a contestat, dar nici măcar nu s-a gîndit să conteste autoritatea și veridicitatea unei asemnea aprecieri, găsindu-și drept de perpetuare în timp, așa cum testamentele marilor civilizații își cer prin înscrierea lor în marmură. Grandioasă în substanța sa, dar echilibrată în expresia sa, formularea, dînd măsura unui om, a unei opere, a unei vieți — care a însemnat trăire prin muzică și pentru muzică — l-a însoțit pe George Enescu pretutindeni, răsfrîngîndu-și ecoul benefic asupra vieții muzicale românești, asupra culturii românești, care, prin George Enescu — trebuie s-o spunem, mereu și mereu — făcea unul dintre cei mai ampli și siguri pași în universalitate.

A reconstitui astăzi drumurile americane parcurse de George Enescu nu înseamnă doar a reface capitole de biografie personală, oricum extrem de interesante — nu e nevoie de argumente suplimentare pentru a demonstra necesitatea inițierii și continuării unor cercetări în această direcție — ci înseamnă, mai mult încă, a reface biografia unei epoci, a unui mare capitol al muzicii universale, a descifra o pagină de geniu fără de care lumea noastră, lumea secolului XX, nu ar fi putut fi cea ce este, nu ar fi avut atîta altitudine spirituală, densitate sentimentală, rafinament emoțional, aspirație neînfrîntă, umanism funciar.

În plină desfășurare a Festivalului internațional „George Enescu" considerăm, de aceea, deosebit de utilă prezentarea unui ansamblu de date și informații — atîtea cîte le-a permis documentarea de care dispunem, desigur incompletă — despre contactele ilustrului nostru înaintaș cu lumea de dincolo de Ocean, convinși fiind că circumscriem astfel mai riguros, mai relevant, camera de rezonanță a unei personalități fără egal în muzica românească, a unui om care a purtat cu cinste întotdeauna numele de român, reușind performanța de a face din el un renume.

„Un superman al muzicii"

Prima apariție americană, în calitate de dirijor, a avut loc la New York, la 2 ianuarie 1923, cu **Philadelphia Orchestra**; cu această ocazie el a prezentat două din propriile sale compoziții, precum și **Simfonia Patetica** de Ceaikovski, fără partitură, ceea ce a impresionat profund publicul american.

Împreună cu **Philadelphia Orchestra**, George Enescu va apărea ulterior la Philadelphia (6 ianuarie 1923), Washington (9 ianuarie 1923), Baltimore (10 ianuarie 1923), Harrisburg (11 ianuarie 1923), Pittsburgh (12 ianuarie 1923), Pottsville (nu dispunem de data concertului). Ulterior a cîntat cu **Boston Symphony Orchestra** la Boston, New York, Brooklyn și cu **Detroit Symphony Orchestra** la Detroit.

Am selecționat — și le prezentăm în continuare — cîteva din aprecierile pe care concertele lui George Enescu, din această primă jumătate a anului 1923, le-au generat în rîndul ziarelor americane și ale influenților lor critici muzicali.

Philadelphia Record releva în legătură cu concertul din 6 ianuarie 1923: „George Enescu, contribuitorul României la geniile de azi, a apărut pentru prima dată aici cu **Philadelphia Orchestra.** Enescu este cunoscut în această țară prin muzica sa, dar cei familiari cu extraordinarele sale înzestrări nu sînt siguri în ce direcție excelează el. Ușurința cu care, un om încă tînăr, cîntă cu egal talent și strălucire la vioară, pian, violoncel și orgă; ușurința de a compune în cel mai original și frumos stil și de a se manifesta ca interpret prin mijlocirea unei orchestre — reprezintă un obiect de studiu la care trebuie să fie obligați oamenii de știință ai acestei perioade de cercetări psihologice. A fost un mare privilegiu să vedem și să auzim o persoană atît de dotată și nu i-a trebuit multi publicului să recunoască pe acest excepțional muzician, acordînd artistului român un salut de bun venit prelungit, dovedind o apreciere absolută pentru el, atît ca dirijor, cît și ca violonist. Numai programul, avînd în vedere interpretarea sa strălucită, l-a proclamat ca un superman al muzicii. Două compoziții personale impresionante și interesante și concertul de Brahms interpretate de Enescu au oferit o etalare de daruri care s-ar putea să nu se mai repete niciodată pe scena Academiei, deoarece, muzicieni de acest tip sînt cu adevărat rari. El a cîntat Concertul cu un ton muzical fin, cu o tehnică desăvîrșită și o profunzime a simțirii a cărei frumusețe a făcut ca această ocazie să fie impresionantă și memorabilă. Enescu a fost aplaudat într-o manieră care nu a lăsat nici un dubiu asupra furorii pe care a creat-o aici".

La rîndul său, **Philadelphia Evening Public Ledger** scria în legătură cu acelasi concert: „George Enescu, unul dintre cei mai remarcabili muzicieni ai zilelor noastre a apărut la Academie într-o triplă ipostază, cu **Philadelphia Orchestra**, și a produs o impresie profundă în toate aceste trei calități. Dl. Enescu a interpretat ca solist Concertul de Brahms; există foarte puțini muzicieni în fața publicului de azi care au această capacitate, care pot cînta ceea ce în general este considerat cel mai dificil concert de vioară. Interpretarea sa a fost una din cele mai reusite din punct de vedere muzical care au fost auzite vreodată aici".

„Succesul din Washington la proporții imense"

Apariția lui George Enescu, la 9 ianuarie 1923, la Washington, îl făcea pe cronicarul muzical de la **Washington Post** să scrie: „A fost o ocazie strălucită și distinsul oaspete a fost primit în mod entuziast. Concertul de Brahms a fost reusita care a dat cea mai mare satisfactie, virtuozul etalînd un minunat de bogat ton, interpretarea sa revelînd și cele mai profunde frumuseți ale compoziției".

Cît privește concertul din 9 ianuarie 1923, de la Washington, ziarul de limbă română **America** nota: „Concertul de marți seara a fost o nouă cunună de succes. Sala era arhiplină cu un public ales și apreciator de muzică. Apariția lui Enescu pe scenă a fost aplaudată și de public și de însăși orchestra. Rapsodia a 2-a a fost o revelație pentru americani. Cele trei numere din program nu au fost decît o manifestare a maestrului în cele trei aspecte ale geniului său muzical: viorist virtuoz, conducător de orchestră și compozitor. Ziarele americane l-au acoperit cu laude. Criticul ziarului **Star** scrie în numărul de la 10 ianuarie că niciodată pînă la concertul lui Enescu lumea nu a asteptat liniștită și cu atîta atentiune pînă la sfîrșit, ba chiar nu se îndura să plece. Un alt ziar spune că acei care fuseseră oarecum dezamăgiți de a nu vedea la pupitru pe conducătorul Stokovski au avut mulțumirea de a recunoaste că Enescu a întrecut chiar pe favoritul lor în măiestria și puterea cu care a condus orchestra. / / Însemnătatea succesului din Washington ia proporții imense, cînd ne gîndim că în acel oras se află adunati americani din toate statele marii republici și că fiecare vor duce cu ei mai tîrziu, în orasele lor și în cercurile lor, amintirea care nu se poate sterge atît de usor, a celui care reprezintă cu atîta cinste, prin geniul său muzical, însesi potentialitatea și calitățile sufletesti ale neamului românesc".

Cercurile românesti din capitala Statelor Unite ale Americii, atît cele oficiale, cît si românii stabiliti la Washington au înconjurat cu multă căldură pe George Enescu, doritori „să cinstească cu deosebită atentiune pe un prieten", „să sărbătorească cu toată strălucirea pe acel fiu al României care reprezintă cel mai mare geniu muzical pe care l-a avut neamul românesc". La 8 ianuarie 1923, Legația română din Washington a organizat o recepție în cinstea maestrului George Enescu, onorată prin prezenta a numeroase oficialități americane, printre care erau remarcati trei secretari de la Departamentul de stat, Phillips, Bliss si Harrison, precum si Theodor Roosevelt, secretarul de la Departamentul Marinei, fiul fostului președinte al Statelor Unite ale Americii. Presa mentiona printre sefii misiunilor diplomatice prezenti la această manifestare pe ambasadorul Marii Britanii, Aukland Geddes; pe ambasadorul Italiei, Gelasio Caetani; ambasadorul Belgiei, baronul de Cartier; pe ambasadorul Germaniei, Wiedfeld; ministrul Iugoslaviei, Proebnik; ministrul Norvegiei, Bryn; ministrul Suediei, Wallenberg; ministrul Elveției, Peter; ministrul Statelor Unite ale Americii la București, Peter Jay si alti reprezentanti ai corpului diplomatic acreditati la Washington.

Ziarul de limbă română **America** scria în legătură cu această manifestare: „George Enescu s-a întrecut pe el însusi. Vioara prinsese viată si coardele grai si se părea că numai el rămăsese în lumină, iar tot ce îl înconjura era umbră si liniste. Marele pianist Rubinstein, în urma rugămintii făcută de sotia ministrului /României la Washington — n.n./ acceptase să vină de la New York, pentru a acompania el însusi pe Enescu. Se părea că se încinsese o luptă între cei doi virtuozi, unul al viorii, celălalt al pianului. Distinsii oaspeți l-au acoperit cu aplauze si aclamatiuni si fiecare în parte a tinut să-i strîngă mîna si să-i spună un cuvînt de admiratie".

„George Enescu împlinește o operă atît de folositoare României"

Un corespondent american de origină română al ziarelor din România, Dan Dare-Devil, într-o notă mai amplă privind prezența lui George Enescu în Statele Unite ale Americii în iarna anului 1923 aprecia: „Prea rar va putea găsi cineva în ziarele americane însemnări despre manifestările muzicale. Si atunci cînd sînt, ele sînt redactate pe scurt. Însă vor fi pagini întregi despre luptele de box, despre meciurile de fotbal si titluri mari pentru crime senzationale. / / Cînd însă un ziar american iese totusi din această indiferentă pentru muzică si consacră un articol special unui artist aceasta înseamnă că acela căruia i-a fost consacrat articolul a putut într-adevăr să atragă prin măiestria sa atentiunea celor care au alte preocupări. / / A trebuit pentru un astfel de rezultat virtuozitatea genială a maestrului Enescu, care a fost recunoscut si apreciat imediat după primul său concert în Statele Unite. Ziarele din Philadelphia i-au consacrat lungi coloane în fruntea cărora, cu titluri mari, si-au arătat admiratiunea lor, pentru acel ilustru reprezentant al neamului românesc, care i-a uimit prin abilitatea sa ca virtuos, conducător de orchestră si compozitor. / / S-au ridicat atîtea glasuri si s-au scris atîtea pagini cerîndu-se propagandă în favoarea României, ba chiar s-au cheltuit fără economie bani, trimitîndu-se oameni care aveau rolul să cîstige cu pana putină simpatie pentru cauza noastră. Nu stiu însă dacă cineva a încercat vreodată să afle cîti prieteni ne-au adus acesti călători trimisi anume să rătăcească prin tări străine. Unii dintre ei au avut calitatea de a fi trimisi de guvernele tării, altii au pornit singuri, cu scopuri al căror altruism putea fi chestionat. / / Pe George Enescu l-au chemat si a venit tăcut si modest, asa cum îsi trăieste însăsi viata lui. A fost de ajuns să-si ia arcusul în mînă ca să-si cîstige pentru el si neamul nostru nu numai prieteni, dar si admiratori /.../ / / L-am auzit pe maestru cîntînd acasă, înainte de război, l-am auzit la Iasi în zilele triste ale lui 1917, însă niciodată nu mi-a părut mai minunat ca în seara cînd a cîntat la receptiunea de la Legatiunea din Washington. Putut-a oare cineva să facă vreodată o mai bună propagandă decît a făcut Enescu în acea seară? A cîstigat cineva mai multi prieteni si admiratori decît a cîstigat el la concertele sale de aci, admiratori nu numai pentru el, dar si prieteni pentru tara care se mîndreste să-l aibă de fiu? Sub arcusul lui vioara prinsese viată si coardele grai. Aplauzele si strigătele cu care a fost aclamat au fost expresiunea spontană a impresiunii ce făcuse. Fiecare a tinut să vină să strîngă cu prietenie mîna aceea care închide în muschii ei dumnezeiasca măiestrie. / / Si astfel George Enescu împlineste aci, pe plaiurile acestei tări, o operă atît de folositoare României. Sederea lui printre noi va fi de scurtă durată. Sîntem fericiti de a-l fi avut si pentru un atît de limitat timp. Dar maestrul are să vină înapoi. Americanii îl vor chema. Cei care l-au auzit ar vrea să-l mai audă".

Alti corespondenti americani de origină română inserau, în materiale de presă, trimise țării de bastină, aprecieri la fel de semnificative privind turneul din 1923. Citîm: „Pentru iubitorii de artă, Enescu nu era un nume necunoscut. Compozitiunile sale au fost adesea cîntate aci, ba uneori au fost cu insistență cerute în program. Heinroth, organistul **Fundației Carnegie**, care si-a consacrat o viată din a da concerte populare cu muzică aleasă, printre numele marilor clasici adeseori l-a pus pe program si pe Enescu, însotind cu notite elogioase bucătile marelui compozitor român. Ceea ce este însă interesant de notat e că despre Enescu se stia mai mult că e un compozitor de geniu si prea putin despre virtuozitatea sa sau despre măiestria sa de conducător de orchestră. Tocmai pentru că numele său avea deja aci o reputatiune, George Enescu a fost rugat să vină în Statele Unite /.../ George Enescu nu i-a dezamăgit. Mai mult chiar, a întrecut asteptările, descoperindu-le tripla sa versatilitate de conducător, compozitor si virtuoz al viorii. Ziarele de aci, atît de putin interesate în muzică, au iesit din vechiul obicei al indiferentei si i-au consacrat dări de seamă si articole în care fără rezerve l-au lăudat. Marele public l-a primit cu căldură, concertele sale înregistrînd săli arhipline, cu o audientă care nu a economisit aplauzele. În orasele prin care a trecut în continuare nu a lăsat decît admiratori si criticile l-au comparat favorabil fie cu alti compozitori vioristi sau conducători de orchestră /.../ George Enescu a dat prilej americanilor să cunoască un aspect al sufletului românesc, care le era necunoscut. S-a scris aci si s-a vorbit de dreptatea cauzei noastre, de trecutul nostru, de tesăturile noastre, chiar de arta noastră, dar nimeni nu le-a arătat frumusetea cîntecelor noastre. Rapsodia a 2-a a lui Enescu a fost mai mult decît o carte. Cei care au auzit-o au fost entuziasmati de frumusetea motivelor, tot atît de mult pe cît au avut cuvinte de admiratie pentru geniul compozitorului român". „Pentru noi românii care trăim în Statele Unite, atît de departe de Tară, vizita lui George Enescu a fost un eveniment, pentru care nu găsim pereche /.../. L-am asteptat si l-am dorit si de aceea ne e inima plină de bucurie ca să stim că asteptările noastre au fost răsplătite cu succesul pe care George Enescu l-a obtinut si care se răsfrînge si asupra României".

„Un geniu trivalent"

Baltimore Sun nota pe marginea concertului sustinut de George Enescu în localitate la 10 ianuarie 1923: „Măiestria sa artistică în calitate de violonist este indubitabilă. Perfectiunea tonului său, rotund si pur, stăpînirea de sine nu lipsită de dinamism, frumusetea desăvîrsită a frazării si siguranta întelegerii muzicale fac din el un interpret de înaltă clasă".

Harrisburg Evening Post scria următoarele despre concertul dat la 11 ianuarie 1923 la Harrisburg: „Pe lîngă faptul că este un mare compozitor si dirijor, el este un violonist de primă mărime, capacitatea sa de pianist de concert se situează la înăltime si este, de asemenea, un violoncelist de primă clasă".

Concertul dat la Pittsburgh, la 12 ianuarie 1923, se bucura de aprecieri la fel de elogioase din partea presei. **Harvey Gaul** scria în **Pittsburgh Post**: „Nu adesea avem în fată un geniu trivalent care nu dezamăgeste în cel putin două ipostaze; în George Enescu găsim o trinitate, de fapt o strînsă asociere de talente pe care aproape toti dintre noi ar dori să le mai audă. Ca solist el a demonstrat că tonul său este neobisnuit de armonios si că el posedă o stîngă care se compară cu cele mai bune /.../ Este de sperat ca el să se reîntoarcă".

Mentionam mai sus că, în cursul aceleiasi stagiuni, George Enescu a concertat la Boston si New York împreună cu **Boston Symphony Orchestra**. Scriind despre apariția sa din 19 ianuarie 1923, **Philip Hale** nota în **Boston Herald**: „Concertul a fost cîntat aici de violonisti de înaltă clasă, dar niciodată cu atîta muzicalitate, atît de seducător s-ar putea spune, ca de Enescu. Muzica acestui concert, emotională sau contemplativă, merge direct spre auditor, fără ca el să se mai gîndească la vioară, violonist si chiar la Brahms. Acesta este triumful artei interpretative /.../. Ascultătorul a fost constient doar de muzică".

Din multitudinea ecourilor de presă determinate de recitalul dat de George Enescu la 23 ianuarie 1923 la New York vom retine pe acelea cărora le-a făcut loc **New York Times** si **New York Herald Tribune**. **Richard Aldrich** scria în **New York Times**: „El s-a impus imediat ca un maestru de înaltă clasă etalînd calităti remarcabile si o individualitate deosebit de captivantă. // Interpretarea d-lui Enescu este notabilă pentru desăvîrsita puritate a intonației. /.../ // În întreaga sa interpretare există o simțire muzicală bogată, exprimată cu multă forță. Mai mult decît orice, interpretarea se distinge printr-un simț al stilului, printr-o expresie specifică și, în plus, plină de înțeles. **Partita de Bach** a fost o interpretare de maestru, oferită, ca tot ceea ce a făcut d-l Enescu, cu o remarcabilă pace și o aparentă lipsă de efort. Interpretarea sa este expresia unei muzicalități de cea mai fină factură" **W. J. Henderson** scria la rîndul său în **New York Herald Tribune**: „Dl. Enescu s-a bucurat în mod cert de deosebite elogii ca violonist. El ne-a oferit autentice citiri ale lucrărilor, citiri care au relevat o minte profund muzicală, pulsînd de afectiune pentru creatiile vechilor maestri. Un spectru larg al miscărilor, inclusiv în pianissimo, care l-ar fi făcut nebun de invidie pe Pachman și un splendid ritm vital au fost trăsăturile frapante ale artei sale, o artă care are atît profunzime, cît si amploare".

Charlotte M. Tarnsey remarca în **Detroit Free Press** pe marginea concertului sustinut de George Enescu, la 25 ianuarie 1923, cu **Detroit Symphony Orchestra**: „Opera sa oferă toate indiciile unui artist maestru. În interpretarea Concertului de Bruch pasajele melodioase si lente au fost citite frumos. Tonul artistului, finul său simț pentru culoare si firea poetică au cîstigat aprobarea instantanee."

La 20 februarie 1923, George Enescu va cînta din nou la New York cu **Boston Symphony Orchestra**. În legătură cu această nouă apariție **New York Herald Tribune** scria: „Alegerea sa s-a oprit asupra Concertului în re major — un concert care a exercitat o atractie stranie asupra violonistilor din această stagiune. Cea mai bună performanță a fost de departe a lui George Enescu. / / Așa cum au dovedit-o interpretări trecute, el (concertul) poate părea plictisitor si obositor, chiar în interpretări dintre cele mai bune. Dar de data aceasta nu a fost așa, dl. Enescu dovedind că a făcut o alegere fericită."

New York Evening Post, sub semnătura lui **Henry T. Finck** scria la rîndul său: „Concertul a fost cîntat cu o demnitate admirabilă. Dl. Enescu este un violonist de o reală măretie, modest pînă la autoanulare si fără cea mai mică urmă de afectare. El a fost rechemat de multe ori la încheierea concertului si s-a remarcat că aplauzele primite din partea orchestrei au fost neobisnuit de puternice, așa cum trebuiau dealtfel să fie pentru o interpretare atît de artistică."

În fine, **New York Evening Sun** sub semnătura lui **Gilbert Gabriel** scria: „Concertul dat aseară de **Boston Symphony** a fost îmbogătit de prezența lui George Enescu, compozitorul român, care a cîntat Concertul de vioară de Brahms. Această lucrare extrem de dificilă si extraordinar de reconfortantă a fost inclusă de nouă ori în programele stagiunii actuale. Rar, dacă a fost vreodată, ne-a fost oferită o plăcere muzicală mai profundă, o poezie mai vibrantă, o emotie mai generatoare de admiratie, decît aseară, în frumusetea tulburătoare a interpretării sale."

Cu ocazia primului său turneu american, George Enescu trimitea, din Washington, la 10 ianuarie 1923, — ca urmare a salutului ce-i fusese adresat de colonia română din Cleveland, în suplimentul literar al ziarului **America** — următorul mesaj românilor stabiliti în Statele Unite ale Americii după primul război mondial: „Adînc miscat de urările domniilor voastre de bun venit, vă spun aci toată dragostea nemărginită ce resimt pentru frații nostri din America. / / Este dorința mea fierbinte de a vă întîlni si a vă cunoaste de aproape spre a putea să vă spun cu viu grai cît de scumpi îmi sînteti." Citim cu emotie aceste rînduri care nu împlineau un gest protocolar, fiind o expresie de suflet, un mesaj de solidaritate cu cei pe care nesansa îi dusese pe meleaguri străine, cu toti conationalii săi din America pe care i-a vizitat aproape în toate turneele americane, cu dorința de a le împărtăsi si lor — tot o parte a Tării — bucuriile sublime ale muzicii.

George G. Potra
Constantin I. Turcu

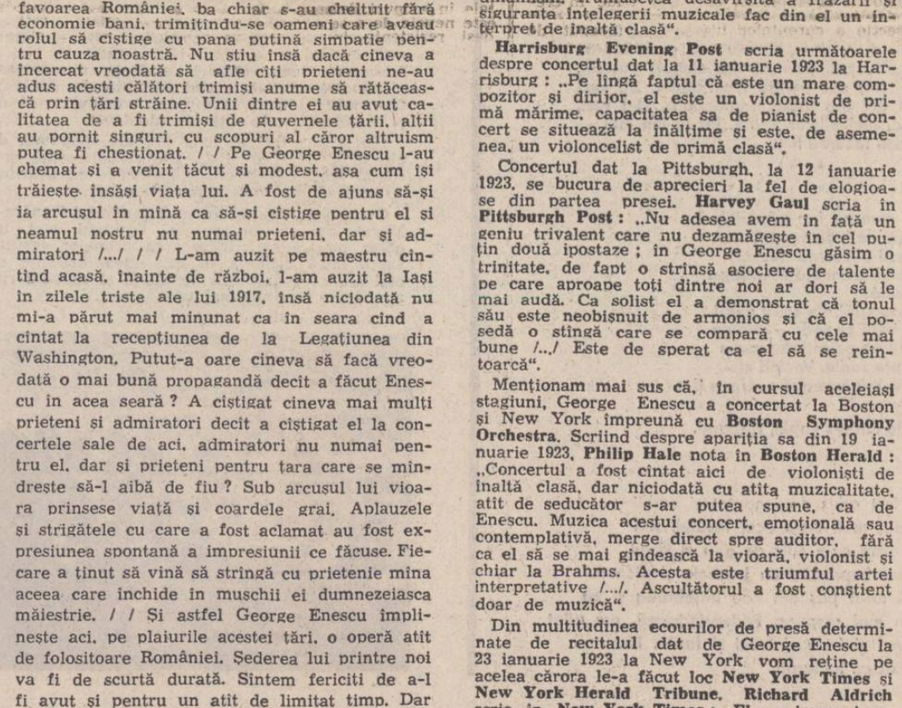

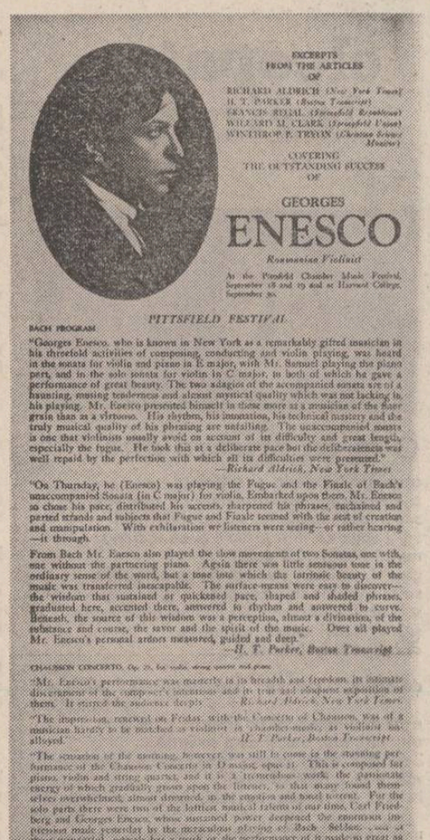

cleopatra lorințiu

O zi ca oricare alta

aproape întuneric. și suferință.
și năvala aducerilor aminte pe această
scămoasă cîmpie de singurătate. vrei
să-ți spun că mi-e greu ? și că lacrima
nu-mi ajunge. că potolit
gîndul, învinsul, nu știu, mîine va putea
să ia totul de la început ?
sub același lampion cu lumină otrăvitoare
sub aceleași sunete revărsate
din orga îmbolnăvită.

de-acum, cei ce mă hăituiesc de m-ar descoperi
n-aș mai înnebuni de durere. pînă și tu
uiți, uiți, uiți, dar și asta se iartă.
Zadarnic zgîrii crusta zilei. patimă înghețată.
rămîn aici, fără să șovăi
în auz cu vocea ta schimbată. undeva, în nisipul
memoriei pașii s-au imprimat. aproape întuneric.

o, trădarea ta blîndă îndărătul cuvintelor
sîngele meu iartă iartă. iar la început
fusese doar presimțire alergînd neliniștită prin tuneluri
desigur galerias del alma. mereu alunecă
picătura mea de putere, pierzîndă. un rest de curaj.
un ultim petec de nea topindu-se lent, dacă
ai fi aici, aproape, dacă ai vedea.

Duminicală

de la Baronul Sigismund Herberstein știm sigur
că pe aici alergau nestingheriți elanii. i-am văzut
astă noapte. în vis la poalele Țibleșului, tu fericit
și nebun stăpîneai poienile înverzite.
Baronul Sigismund Herberstein cu arbaleta
cu arcul cu plasa
captura ultimul cal sălbatic ultimul cal.
este dimineață, duminică ploaie trag clopote
nu-mi dai semne lumea se-mbarcă în obligații familiale
precum pe caravela unei sorți hotărîte. se aud
furculițe vesele zăngănitoare, hotărît
este faptul că vom minca la amiază, prefer
să continui visul pe ziuă, închipuind
nebunii imposibilități cristaline, fie
această Tarnița glacială, apoi
pușca otrava și defrișarea, unde ești tu ? chiar nu vezi
se retrag cocoși de mesteacăn dispar iremediabil și fiul tău
ar vrea să mă vadă iar tu taci, vrei să taci, ce mai pot
înțelege acum ?
aburi de supă, zarzavaturi mărunțite. în oraș
îmbrăcați sobru ultimii sași ascultă o ultimă orgă.
imaginara noastră iamă asteaptă neîmpărtită pe șevalet.
cu uimire Baronul Sigismund Herberstein a ajuns
să capturеze ultima marmotă alpină
lucrurile se precipită, tu lipsești, mîncarea mai fierbe aburind clipocind clopotele mai trag
baronul prinde lostrița ultimul zimbru stringe între
degete fine ghințura bulbucul de munte
drama se consumă pe planuri întrepătrunse
iar tu refuzi șansa iubirii chinuite fiul tău țipă și
plînge, vrea să mă strîngă în brațe, suferim
cu inimile lipite una de alta, finalul
înnecîndu-se în grăsimea mesei de prinz.

Celula cu spaimă

Tocmai prinsesem o frîntură de echilibru
nu mai izbucneam în plîns atît de ușor deși
strada se clătina la fel de nesigură
sub pașii besmetici. atunci
totul în jur a pornit spre cădere
spre irosire, celula de spaimă
începuse să funcționeze ea oare ?
și toată acea conspirație perfectă din jur.
în colțurile camerei vase cu flori ofilite, uscate
putreziciune a unei celebrări bolnave. Știai că e o cădere ?
O, știai ? Poate acum nu mai pot îndura asta
poate sufletul meu nu e învelit în mușchi în
foșcăit de gîze minuscule.
decupai din locul sigur pe sine, dincolo
de înțelegere, de cuvinte. Ci mă încolțesc
de pretutindeni, îmi taie cărările
mă-moresoară și n-am putere. Tocmai
prinsesem o fărîmă de echilibru cînd
totul s-a răsturnat.

e trecut de miezul nopții. fișiitul
măturilor pe caldarîm. ora
aceasta întunecată de singurătate. și cum
pot s-o văd inutilă, tirită
în roabe de păcură.

horia gane

Livada cu timp vechi

(Din volumul „Melior" în curs de apariție la Editura „Cartea Românească")

1.

Oamenii ajung la margine rîzînd
sau murind pentru a se întoarce
mai simpli și vîntul mișcă frunzele
din ce în ce mai simplu și cine se
leagă la ochi rămîne-o statuie pe
care se-odihnesc păsările izbite de
zid.

2

Chiciura se sleiește. În case vechi
se mai doarme cu picioarele spre sobă.
Luna filfîie în pumnul unui deal. Aseară
s-au copt felii de bostan pe marginea
plitei și cu palmele s-au făcut fluturi
de umbră pe perete, pentru copii. Pe lavițe
ca pentru damigene cu timp vechi, tîrziu se
adoarme pe saltele de paie și zăpada se urcă
cu-ncetul prin zarzări.

4

Greierii zumzăie-n vase de-argint
și-s îngemănați cîte patru, ca miezul
de nucă. Îmi lipesc palmele de un zid
să rezist. În zid simt latența. Cineva
pîlpîie-n umbră. E, poate, cel care ia
cu un craniu întunericul și-l toarnă,
cîte puțin, dincoace. Cu privirea tai
felii de ceară. Să respir numai și-atîtea
arătări se destramă !

5

Totul e să părăsești cu alese cuvinte,
În același cuvînt sînt mîile de voci
care-l răspund, dorului îi șade bine în
haine de catifea, totuna-i să devii fapta
sau s-o spui, perechi sau singuri paștem,
ca vițele, aer pentru fecunditate. Să vezi
omul gol e-o meserie-nțeleaptă, să-l vezi,
adică, nici măcar visînd. Iar tu îmi mai
cerșești facerea lumii...

6

Dar cum se fac păpădiile ?
Păpădiile indică grosimea
zăpezii din iarna trecută,
zăpada aruncată în groapa
comună.
O tuse străbate scurt aerul
și-o horă se vede — rămîne
îndelung pe retină : roata
dinspre zodie. Vecinii mei,
merii, mă întreabă : „Unde ți-e
așezarea ?"
Acolo unde-s copiii, răspund.

7

Am fost adus pe înnoptat și corbii
au dat mult timp ocol locului. Am
fost orbit cu-n spic de grîu și văzul
mi-era împrăștiat ca boabele și pleava.
Zeul mi-a pus din nou întrebarea și eu
n-am mai răspuns. Pedepsindu-mă, am aflat
și anul și luna și locul și fapta. Demonii
sînt acum tulburați.

Întîlnirile «LUCEAFĂRULUI»

Din inițiativa C.C. al U.T.C. și a conducerii Uniunii Scriitorilor din România, revistei „Luceafărul" i s-a încredințat misiunea de a organiza, periodic, deplasări colective de tineri scriitori din București și din țară pe marile șantiere naționale ale tineretului. Debutul acestei nobile inițiative s-a petrecut la începutul lunii septembrie pe șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră, unde peste 500 de tineri muncitori, tehnicieni, elevi și studenți, au purtat dialoguri fertile și au aplaudat cu entuziasm versurile citite de grupul de scriitori din București și din Hunedoara, exprimînd opinia că literatura și problemele ei se află acasă și acolo, printre tinerii muncitori. Că și viața brigadierilor înrolați în marile campanii de muncă pe șantierele țării se află acasă în literatura tinerilor scriitori, o dovedesc, sperăm, paginile de față ale revistei : un angajament redacțional pe care dorim să-l îndeplinim la cel mai înalt nivel literar.

TEMELII PENTRU O PIRAMIDĂ DE APĂ

Stau pe o palmă de pămînt care va deveni în cîteva ceasuri un metru cub de amintire. Stau nemișcat și fiecare clipă care trece pe lîngă mine are noblețea unei emoții străvechi, redeșteptată de cine știe ce reflex al soarelui rătăcit pe creasta unui val de pămînt.

Bate un vînt rece, aspru, înfiorînd stratul gros de praf albicios, cu reflexe argintii, încît fiecare mecanism ce mișcă aici pare o bijuterie lucrată în „metalul" hercinic al vechilor munți.

Totul se înfățișează ca o lucrare a zeilor, pe potriva gîndului și puterii lor, într-un Olimp de sudoare și păcură, lipsit de fast, dar cu nimic mai prejos în eroismul lui neslăvit în nici o marmură. Numai că aici „uneltele" miraculoase ale acestei prefaceri sînt minuite de flăcăi și fete coborîți de prin munții Ardealului ori de prin îndepărtatele sate ale Moldovei.

Tineri locuitori ai unei noi ere, populată de alți idoli, de alte zeități. Brațe adolescente răscolind mărunțaiele erelor geologice cu ușurința cu care desfaci o scrisoare de acasă.

O zi obișnuită pe șantierul Canalului Dunăre—Marea Neagră. În soarele dimineții nici un obraz nu trădează încordarea primelor gesturi. La o mică distanță în fața mea, urechile de oțel ale excavatoarelor se înalță și coboară ritmic într-o continuă înaintare.

TINERI SCRIITORI PE UN

Canalul Dunăre

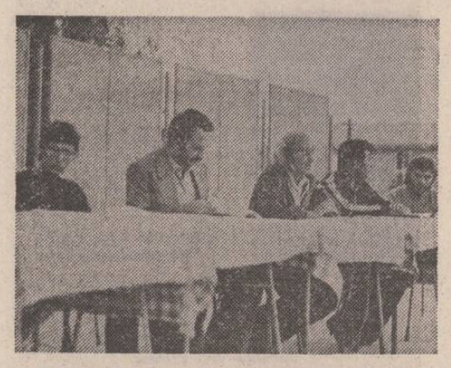

Întîrziu pe o palmă de pămînt care va deveni în cîteva ceasuri o încărcătură de eternitate aruncată în aerul de septembrie. Încerc, privind în jur, să iau cu mine ceva pentru mai tîrziu. Ceva să-mi amintească mirajul de a fi atins acest loc pe care voi încerca să-l reconstitui din datele memoriei afective. Nimic. Doar o fluturare de roți în alergare. Doar pămînt brun, argilos ; de sub care mijesc colții de calcar ai munților Dobrogei. Doar cîteva fire de iarbă care știu gustul prafului. Un loc despre care nimeni nu-și va aduce aminte.

La cîțiva kilometri, un sat e tăiat în două de firul Canalului ca de-un destin implacabil. Unde a fost odată umbra unui salcîm sau a unei femei, acum se deschide un coridor de aer suspendat deasupra capetelor noastre. Vechi podele, vechi drumuri și locuri de horă devin deodată tavan pentru pașii de fum ai amintirii.

Ca într-un cîmp magnetic uriaș, zonele de forță sensibilă ale poetului, capacitatea lui de a găsi corespondențe în acest univers, sînt perturbate aici de o necunoscută energie care împletește pînă la confuzie destinele umane cu tăria stîncii tăiată după vechi legi cosmice. Lucrare izvorîtă din gîndul de faraon al unui veac ce nu vrea să-și recunoască nici o limită.

Adevăratele proporții nu se pot bănui decît condensînd totul la maxim prin puterea imaginației. Un milion de degete strîngînd comenzile, eliberînd pîrghiile, controlînd tensiunea în teribilul mecanism uman și material angajat în lupta cu timpul. O sută de mii de ochi clipind des și privind în oglinda retrovizoare sau cercetînd noaptea drumul de șantier încolțit de lumina farurilor.

Șantierul conține acea nervozitate de pionierat, acea neliniște a întemeietorilor de așezări umane. E o lume în mișcare, răsturnînd rapid prejudecăți, distanțe și nostalgii, înaintînd în necunoscut cu un soi de cruzime sau bărbăție caracteristică unei opere care, în final, nu va propune numai un nou model de inginerie sau de arhitectură ci și un model uman. Este o colectivitate aici care vibrează la orice eveniment. O umanitate care primește cu egală curiozitate neîncrezătoare o scrisoare de acasă ori un grup de tineri poeți stăpîniți de aceleași emoții.

Și ce rezonanță — mă întrebam — ce putere mai au cuvintele la adăpostul pereților de stîncă, acolo unde munca este tăcută, presimțită abia în tremurul ușor al pămîntului, în vibrația aerului, în îndîrjirea privirii.

Este cu adevărat miraculoasă prospețimea sufletească a acestor tineri care, la sfîrșitul unei zile de muncă, au puterea (atît de profund omenească totuși) de a trăi fragila stare pe care o crează poezia cu aceeași intensitate cu care, peste zi, trăiesc aventura unui șantier pornit în căutarea apelor mării.

Toate acestea îmi amintesc că dacă într-o zonă nu prea îndepărtată, între niște dealuri acoperite cu nesfîrșite podgorii, acul magnetic al busolei se învîrte înnebunit, atras de nevăzute fire ale misterului geologic din adînc, aici, unde ne aflăm acum, acul de sînge al inimii se așează sub emoția pietrei și sub duritatea de stîncă a sufletului încremenit într-o nemărginită blîndețe.

Totul pare a se elibera aici de puterea metaforei, fiindcă aici termenii oricărei comparații dispar și fiindcă întreaga lucrare este, în adîncul și în singurătatea înțelesului ei, o hieroglifă de încrîncenare și aspirație, de generozitate și asprime, de renunțare și devotiune, încît, privită de undeva de departe, din cosmos poate, colosala construcție dezvăluie sensul unei predestinări superioare de care numai străvechii felahi, înălțători ai piramidelor, păreau a fi fost înnobilați.

Și ce poate fi mai generos, mai emoționant — mă gîndesc — într-un veac în care generații de exuberanță și angoasă luptă pentru a lăsa ceva în urma lor, decît un popor care se iscălește pe nisipul planetei cu albastrul unui fluviu.

Traian T. Coșovei

ROUA ȘI CEAȚA

Încins de soare, pămîntul de cretă al Dobrogei nu-l mai udă nici spuma cailor picurată din zăbale. Bate doar un fecior de vînt și ridică între orizonturi așchii nevăzute de calcar. Acolo, da, acolo e locul de naștere a Canalului. Treci dîmbul cu șibleac și ai la picioare uriașa spărtură făcută de oameni în pămîntul vechi al Dobrogei. Iată deci, legarea Dunării de Mare înseamnă o impresionantă mișcare în arșiță a mii de mașini, dintre cele mai ciudate, și a zeci de mii de oameni veniți din toată țara. Dar arșița se va stinge și vor veni ploile, apoi va veni, călare pe crivăț, iarna. Săvîrșirea Canalului va fi tot mai aproape. Pentru că miile de mașini și zecile de mii de oameni rămîn și oficiază acest fantastic ritual al muncii.

Într-o anume porțiune a viitoarei artere de apă, între kilometrii 45 și 54, Canalul e făcut de tineri. Sînt cinci mii de muncitori, elevi și studenți, așezați în tabere, de mărimea unor orașe născute peste noapte. Ei sînt noua generație a constructorilor, împămîntenită bine în prezent, cu cugetul și simțirea ațintite spre viitor. Sînt bărbați tineri care s-au școlit aici pe Canal și sînt băiețandri pentru care acest șantier este prima lor experiență profesională. Sorb apa din ghiumuri aduse de tractoare și se ospătează uneori în plin cîmp, pe crevase de calcar, deasupra canionului adîncit de excavatoare. Cantina e ceva mai încolo la vreo zece kilometri, iar timpul e prețios. Atunci vin bucătăresele durdulii cu de-ale mîncării, pentru că oamenii nu-și permit decît un foarte scurt răgaz între două șiroaie de sudoare.

Peste puțin timp prin vinele Dobrogei va curge sînge albastru, iar această schimbare de timp o fac cei cincizeci de mii de bărbați, îmbrăcați acum în salopete decolorate de soare, răspîndiți pe cei șaizeci și patru de kilometri de viitor canal. Oameni frumoși și mîndri, neînstare să se așeze în umbra marilor întîmplări. Viața lor pulsează chiar în mijlocul acestor întîmplări, cu precădere minunate, de fiecare dată solemne. Așa cum bobul de grîu poate anunța cosmosul, tot așa și o răsucire de buldozer, o răsturnare de lopată, o atîntire de lentilă spre mira topografului anunță apa liniștită a unui fluviu născut în oameni.

Pavel Perfil

BRIGADIERII

În uniformele lor albastre, cu căștile lor albe din care adesea scapă zulufi blonzi și rebeli ce le accentuează parcă și mai mult figurile de adolescenți abia ieșiți din prima copilărie, cu imnele județelor ce spun despre Moldova legendară, despre învingători sau rememorează hei-rupul Salvei sau Agnitei, ei par a fi deja o imagine de cronică. O cronică începută demult dacă ar fi numai să stabilim cronologic că ei sînt, la Cumpăna, cea de-a 18-a serie de brigadieri, o cronică începută și mai de demult dacă ar fi să trecem în revistă, într-o abia sumară enumerare șantierele naționale, punînd în frunte epopeica luptă cu roca și munții de la Bumbești ori Livezeni și luînd ca ultim punct de reper noul fluviu albastru ce unește într-un singur nume visul tuturor apelor (întîlnirea cu marea) și speranța tuturor mărilor din lume (apa dulce revărsată prin delte și estuare) Canalul de navigație Dunăre — Marea Neagră.

Sînt abia la început de drum, sînt abia la prima lor ieșire în lume (și stîngăciile vîrstei și

---

teatru t

Niște țărani

Abordarea scenică pe care regizoarea Cătălina Buzoianu a realizat-o pornind de la romanul lui Dinu Săraru, **Niște țărani** (conformîndu-se rigorilor genului, păstrînd intacte notele originare — atmosferă, intrigă, situații, caractere, limbaj) este cu totul remarcabilă, spectacolul Teatrului Mic continuînd modelarea poematică a subiectului. Subiect care nu se reduce la rețeaua epică — povestea tragică a lui Pătru cel Scurt, confruntarea familiei lui Năiță Lucean cu regimul în curs de instaurare, colectivizarea celor de la Cornu' Caprei — ci este istoria unei deveniri — drumul străbătut de țăran de la condiția de osîndit la foame la aceea de făuritor al propriului său destin. Sărăcia și obediența, istețimea și primitivismul, buna credință și suspiciunea, coordonatele existențiale și spirituale sînt redate prin analogii emblematice sugestive care asigură progresia de la real la mitologic. Interferența și simultaneitatea planurilor, sistemul de semne instituit prin decor (Mihai Mădescu), iluminare (C. Chelba), muzică (Dorin Liviu Zaharia), conferă fluență și penetrantă discursului scenic. Tensiunea dintre idee și imagine este articulată în mod antinomic, politicii noii orînduiri onunîndu-i-se credințe, mentalități, străvechi, prejudecăți ancestrale orchestrarea și dirijarea nefiind însă forțate. O pondere egală a elementelor antitetice ar fi dus la un didacticism rigid, inexpresiv emoțional : amplificînd alegoria morții — „prohodul" simbolic al trecutului — se obține un efect colesitor în finalul care prevestește, abia, zorii altor vremuri. Semnificațiile converg spre trinitatea convertită în „ochiul" conilei — inocența care veghează perpetuarea vieții în cele 7 anotimpuri ale creației.

Ostilitatea este declarată **toamna**, pe o ploaie rece ; hărțuiala abuzivă țăranii o raportează la lupta din transee, regresia în timp le amintește de miza războiului : apărarea pămîntului dar și dobîndirea lui. Existența își urmează cursul, întemeierea familiilor continuă. Aparent contradicția pare atenuată **iarna**. Natura e amorțită. Eroul speră să se eschiveze ca în povestea cu cocoșul roșu. Simbioza om-natură funcționează și **primăvara** renașterea succede morții. **Vara** toridă modifică destinele, determină hotăriri anticipînd o resuscitare a conflictului care **toamna** cunoaște iar un moment de paroxism consumat într-o ciocnire directă. În **cea din urmă zi a iernii** vînătoarea de vulpi pare a nu mai fi posibilă. Colectivizarea trebuie să înceapă. Teama de necunoscut îl doboară pe Pătru. Metafora războiului e dusă la capăt în discuția pe care activistul Dumitru Dumitru o poartă cu Năiță : colectivizarea e o bătălie grea ce trebuie cîștigată cu orice preț. Odată cu Pătru, în **ultima zi de primăvară** moare o lume cu adevărurile și dreptatea ei, cu temerile și obiceiurile ei. Dar se ridică o alta, ciclul se reface mereu.

Structura polifonică a reprezentației este desăvîrșită de către actori, întreaga distribuție se comportă exemplar, potențînd echivocul poetic și parafraza acțiunii. Se detașează, realizînd creații deosebite, interpreții celor două cupluri (Mitică Popescu — Valeria Seciu : Dinu Manolache — Carmen Galin) și cei doi diametral opuși exponenți ai noii forțe : aberant brutale (Papil Panduru) și convingător morale (Ștefan Iordache).

Irina Coroiu

---

film f

Campionii

Dedicat marilor glorii ale sportului românesc, prezente timp de peste trei decenii pe stadioanele țării și ale lumii, filmul lui **Constantin Vaeni** deschide o apropiată serie de premiere cu interesante pelicule de montaj: **Mondo umano** de **Ioan Grigorescu, Non stop** de **Manole Marcus.**

Un material impresionant — peste o jumătate de milion de metri de peliculă — a fost cercetat cu răbdare și tenacitate de arheolog pentru ca montajul final să depășească limitele unei retrospective sentimentale devenind un autentic document cinematografic.

Acest document beneficiază de un excelent comentariu care îmbină exactitatea informației cu pasiunea susporterului, fluența reflecției cu căldura evocării marilor personalități ale performanțelor sportive (autor: **Cristian Țopescu).**

Imaginile de arhivă potențează emoțional antologia recordurilor născute odată cu primele concursuri atletice în care fetele de țară alergau în costume tradiționale sau în care protagoniștii întrecerilor de greutate și disc nu renunțau la impresionante chimire și imaculații ițari.

Marile capitole dedicate eroilor olimpiadelor din distribuția cărora nu lipsesc **Iosif Sârbu, Nicolae Linca, Iolanda Balaș, Lia Manoliu, Mihaela Peneș, Ivan Patzaichin, Nadia Comăneci,** sînt montate sugestiv cu imagini ce schițează cîteva portrete puțin cunoscute spectatorilor de azi: frații **Viziru, Ion Moina, Ion Söter.** Momente de autentic cinematograf nu sînt puține în filmul lui **Vaeni:** omagiul adus antrenorului de box filmat în timpul unui meci decisiv al elevului, secvențele finalei „Cupei Davis", momentul victoriei handbaliștilor. Alături de secvențele rezervate începuturilor istoriei sportului românesc aceste imagini pot genera oricînd o pasionantă poveste și despre raportul dintre timp și performanță, despre începutul și sfîrșitul unei cariere sportive, despre momentele de cumpănă ale marilor campioni.

Dar atît regizorul, cît și comentatorul n-au vrut decît să ne ofere o condensată și vibrantă rememorare a marilor succese ale sportului românesc. Acestei reușite materializate în ciuda dificultăților și rigorilor filmului de montaj îi pot urma cel puțin un lung metraj artistic, inspirat de viața și activitatea unui (unor) mare (mari) campion (i). Fiindcă trebuie s-o recunoaștem, marii noștri sportivi, acești minunați patrioți care fac să vibreze inimile milioanelor de spectatori s-au bucurat prea puțin de atenția cineaștilor noștri (în ultimul timp, numai **Stele de iarnă** semnat de **Cristiana Nicolae** și **Mircea Herivan** a fost o timidă excepție).

Fără a propune drept model **Singurătatea alergătorului de cursă lungă** sau **Această viață sportivă** sînt sigur că marile performanțe sportive românești și personalitățile stadioanelor noastre pot inspira regizorilor noștri un generos lung metraj artistic.

Filmul **Campionii** semnat de **Constantin Vaeni** poate constitui oricînd o argumentată prefață.

Călin Stănculescu

---

televiziune tv

Artiști și imagini

Cu ani în urmă am însoțit echipe de filmare și-un operator cu umor îi tot spunea bunicului său că el lucrează la televiziune dar nu poate fi văzut pentru că stă în spatele imaginii. Bătrînul, țăran cu umor, și-a strigat nevasta, Lină, fă, întoarce și tu televizorul cu spatele să-l vedem pe ăsta micu. Și femeia l-a întors și bătrînul a zis, ei, acum arată-mi locul unde lucrezi tu, și s-a pus pe rîs. Operatorul a încercat să-i explice că tot ceea ce se vede depinde de el, dar din ce în ce mai încurcat și mai nervos. Pînă la urmă a renunțat, i-a zis, bine tataie, eu lucrez la cooperativa Prestarea, dar nu mai rîde atîta. Era în minia operatorului ceva sincer. Știa că tot ceea ce este imagine se datorează lui și colegilor săi dar, în afara numelui scris pe ultimele secvențe dintr-o emisiune, nu avea nici o altă dovadă. Iar operatorii, chiar dacă puțini recunosc, sînt singurele ferestre prin care se poate vedea lumea pe micul ecran. Un operator îți poate compromite o emisiune. Redactorul vrea să scoată un poem și operatorul îți scoate o imagine bună pentru o emisiune de satiră. Tu vrei o emisiune despre realizările unui colectiv și el îți prinde numai dezordine și risipă și totul se compromite. De el depinde ce se vede și ce nu se vede într-o imagine, numai el posedă arta de a omite sau de a scoate în evidență și tot el, cînd e pasionat de o imagine, de un subiect sau de o idee se strecoară printre animale, filmează de lîngă roata unui vehicol obișnuit și-i dă o dimensiune epocală. Își poartă aparatul și sculele grele cît 10 saci de campanie pe tot felul de cocîarii, gropi, pe schele, se strecoară prin toate locurile prin care un om obișnuit își poate frînge gîtul numai și numai de dragul unei imagini, a unui cadru cu răsăritul sau cu apusul soarelui. Toți vedem apusul de soare dar numai cîțiva operatori te pot face să plîngi pentru un crepuscul. Un operator de clasă stă cîteva zile pe lună în București, bate țara în lung și-n lat murind cîte puțin cu fiecare emisiune și redescoperind lumea de fiecare dată cu o prospețime de peisagist. Pacostea cea mare pentru operatori sînt emisiunile fade, fără nici un gust, fără idei și cum acestea au cam abundat în ultimul timp, mulți operatori au obosit, își pun aparatul pe trepied, îi dau drumul și-și aprind o țigară pînă se termină „vorbele". Și cînd simt că se coace o emisiune adevărată, de suflet, se trezesc ca din morți, fac corp comun cu aparatul (cum face pensula cu mîna artistului) și privesc lumea prin lentila rece și-o fac să selecteze din realitate numai imagini pentru o cutie de minuni. Există o bursă a operatorilor de clasă ai televiziunii (și televiziunea are mai mulți operatori de clasă decît emisiuni) și numai cine a fost cu ei pe teren știe ce mană cerească înseamnă un aparat în mîna cui trebuie. Pentru că există operatori care-ți fac imaginea pentru un poem de Lucian Blaga sau pentru un cîntec de George Enescu. Și lista ar putea începe cu Boris Ciobanu, Constantin Chelba, Viorel Sergovici, Aurel Aldea, Sergiu Stejar, Cristian Muller, Horia Lapteș, Gh. Marian și din respect lista poate continua cu orice operator pentru că ea poate ajunge pînă la ultimul în care se află fără îndoială și vocația unui artist al imaginii.

Cornel Nistorescu

ŞANTIER AL TINERETII

Marea Neagră

LECŢIA CARE NU SE ÎNVAŢĂ LA ŞCOALĂ

inexperienta si dorul de casă — asociat imaginii celei mai frumoase liceene din localitate, pentru că nici nu se poate altfel : la această vîrstă fata iubită „e cea mai frumoasă" — isi au dreptul lor si farmecul lor), sint abia la prima confruntare cu ei insisi (ce-ncepe, ciudat, adeseori printr-o torpitoare stare de vulcan capricios dar ferm cînd izbucneste) si această confruntare trebuie să se convertească în realizări cel putin pe măsura celorlalte saptesprezece serii. Sint, acum, la început de drum, abia o nouă serie. Vor deveni, în scurt timp **brigadierii** lesne de recunoscut chiar si cu simpla putere a ochiului în imensitatea acestui santier (care transformă si colosul cu încărcătură de 120 tone într-o jucărie) cătărati pe maluri, zumzăind pe lîngă masini, hărnicind la zidurile de sprijin. În numele dreptului adevăr trebuie să recunosc si să spun că munca lor nu este nici spectaculoasă, nici extraordinar de fotogenică : nu se află în prima linie a dislocării sutelor de mii de m.c de pămînt spre a vă minuna de cum mîna omului prelungită si întărită de bratul macaralei schimbă o formă de relief într-o (bineînteles) altă formă de relief : nici în îndrăcita cursă a mastodontilor cu zeci de mii de tone pe ei ce-aleargă pe drumurile improvizate ca-n filmele de urmăriri pe autostrăzi ultrasofisticate : nici la lucrările de arătat ale santierului (ecluze sau poduri). Poate nicicînd discretia si candoarea vîrstei nu si-au găsit o împlinire practică mai adecvată decît aceasta : ei, acesti adolescenti, sustin fata nevăzută a lucrării, nevăzută, neobservată acum în acest furnicar plin de lucruri extrem de importante, dar atît de necesară si atît de frumoasă cînd totul va fi gata : malurile vor fi (sint, adică) fixate (mai trainic), decît cu orice beton ori dale de piatră) prin caroiaje de delicatele fire de iarbă. Ei bine, acest lucru îl fac ei (sau o bună parte din ei) : taluzează, pun caroiaiele, aseazâ sămînta, o udă, asteaptă iarba să crească, îngrijind-o ca pe un gazon englezesc întru viitoarea încîntare a ochiului marinarilor ce vor conduce vapoarele pe Canal ori a turistului dornic de a străbate Dobrogea pe apă. Acestea sînt fetele ascunse ale santierului, locul său de taină si de suflet, fete mai putin stiute, mai putin evocate si acum si atunci cînd aparitia unei nave în mijlocul Dobrogei nu va părea o iluzie optică ci, poate, un reper sigur de potrivire a ceasului.

Si, totusi, toate acestea vor părea normale. Chiar si cu această constructie oamenii se vor obisnui atît de mult de parcă ea ar fi existat din totdeauna pentru totdeauna. Si, totusi, vom spune ea a fost creată de oameni (ale căror nume chiar scriindu-le noi acum, chiar adîndu un moment sărbătoresc săvîrsit de un om în ultimii ani numai pe santiere : simbătă, 5 septembrie, comandantul taberei de la Cumpăna, Aurel Cosaru, împlinea 34 de ani, tot se vor uita) atinsi de aripa de vis care nu a exclus (ba, dimpotrivă, a presupus) vitregiile naturii (si praful si soarele arzător si ploile si noroiul si viscolul si gerurile), imperfectiunile de organizare (ba nu-i una ba nu-i alta), nopțile nedormite, despărtirile mai lungi de familie. Si totusi, chiar dacă visul atinge deseori numai cu partea de aripă care doare, cine-a trecut printr-un santier, cine a venit si a rămas pe un santier va dori, după terminarea acestuia un altul si după terminarea acelui iarăsi un altul. Nimeni încă n-a reusit să demonteze pînă la ultimul surub mecanismul acestui fapt si nici să deosisteze ce impuls se află la capătul acestui complicat sistem de pîrghii ce-l pune si-l mentine în miscare. O doză de inefabil pluteste asupra lui (a santierului) si a lor (a oamenilor săi) bolnavi de el ca de poezie.

Toate acestea ...fi-vor învătate" de acesti brigadieri de azi din care se vor alege pentru mîine acei oameni pe care-i numim simplu, santieristii. Pînă atunci însă, după o săptămînă în care făcuserâ cunostintă cu tabăra, cu santierul, cu munca, între ei si începuseră cunostinta cu ei însisi, brigadierii întraseră în drepturile si bucuriile vietii în colectiv : jucau fotbal, ascultau muzică, beau pepsi la bar, asteptau serialul (si întîlnirea cu grupul de scriitori) : era un freamăt de viată molipsitor si nostalgic.

Constantin Stan

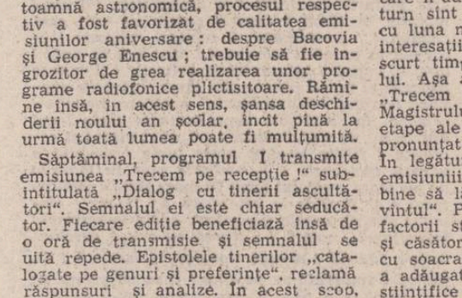

DIN JURNALUL UNEI GENERAŢII

-adevărat, la început m-au cucerit culorile si mişcarea : între cer si platforma canalului fiecare unghi are virtuti cinematografice. Cu ochii la griurile luminoase ale straturilor geologice, pe fondul cărora macaralele si escavatoarele în rotatie, basculantele si giganții fabricati la Mirsa — Sibiu împart imprejurimile în planuri cu adevărat artistice, multă vreme n-am reusit să fac legătura între cifrele aflate la intrarea pe santier si peisajul în care aceste cifre urmează ritmul orei de muncă. M-a ajutat să trec dincolo de emotiile estetice un tînăr de 23 de ani pe care l-aş fi putut confunda c-un elev de liceu ; „Mă numesc Marcel Pita, mi-a spus. Sînt din Roman si lucrez aici de un an. Masina mea e gata încărcată". Creştetul nu-mi ajunge nici la înăltimea rotilor acestei masini. Urc în cabină alături de Marcel si-l ascult în timp ce porneste motorul ; „Masina are o capacitate de 50 de tone ; greutatea ei e de 30 de tone". Tresar : acest băiat stăpîneste deci 80 de tone cu două mîini rămase parcă în adolescentă. Zîmbeste, văzînd că privirea mea fixează volanul : „...nu-i mai greu decît dacă aş conduce o Dacie..." ; Pe lîngă noi trec în sens invers camioanele goale. Pe fiecare dintre ele pot citi două litere care înseamnă : Bacău, Dolj, Hunedoara, Harghita, Iasi, Satu-Mare. De o parte si de alta cupele escavatoarelor muscă pămîntul, instalatii în luptă cu pînzele freatice zumzăie netulburate. Pe malul drept, la înăltimea parbrizului prin care santierul se vede altfel, zăresc o bornă kilometrică. Mai sus, într-un alt plan, grupuri în salopete sapă trepte si fixează terenul. Si dintr-odată sînt gata să recunosc : pămîntul si betonul, apa si praful, vîntul si fetele obosite ale oamenilor, zgomotul utilajelor si semnele pe care muncitorii si le jac unii altora, orizontul si tabloul de comandă vorbindu-i lui Marcel într-o limbă necunoscută mie, transformă aici orele, metrii si tonele, — cu toti submultiplii si multiplii lor — în unităti de măsură pe care, desigur, nu le-am învătat niciodată la scoală.

Elena Ştefoi

Dobrogea : Călător cu masina, cu trenul, cu avionul sau cu piciorul, nu poti să nu remarci destul de repede momentul cînd pătrunzi în „provincia istorică din sud-estul României, între Dunăre si Marea Neagră", tara de aur a nisipului, a munților tociti de lumina soarelui, de vînturile aspre ale iernii dobrogene, împînzită de geometrice canioane, aflată cîndva sub poalele largi ale unei mări, acum, vecină cu marea si cu fluviul...

Dobrogea în luna lui septembrie e într-adevăr de aur, e verde-galbenă, neagră, virstată de uriase lanuri de floarea soarelui, porumb, vită de vie (celebrele podgorii dobrogene!) si arături nesfîrsite înfătisîndu-si spinările de culoare brună-neagră si pînă la alburiul calcarelor si cretelor atît de răspîndite aici.

Cu aceste gînduri bine înfipte în creierul bătut năprasnic de un soare de toamnă dobrogean pînă în vinele sale cele mai înfierbîntate, ne îndreptăm spre satul Straja, unde se află Comandamentul Santierului National al Tineretului — Canalul Dunăre—Marea Neagră. Movile mari de pămînt aburind ne acoperă vederea, masini uriase ne transferă în simturi un uruit care pătrunde în masina noastră ca printr-o simplă bucată de hîrtie...

Brazda mare de pămînt asa cum mi-o închipuiam trasă de un plug urias, sau si mai aproape de realitate asemănînd-o cu urma unei masini pentru săpat tranșee, nu e nici de domeniul fantasticului si nici aproape de posibilul meu gînd strategic. E pur si simplu o lucrare gigantică, întinsă pe cîteva zeci de kilometri de pămînt, tăind cu nonsalanță linia de la suprafata planetei, scrijelind-o, propunînd o incizie adîncă si lungă în harta unui tinut. Lucrarea e dură si mai înainte de a da drumul unui brat al fluviului să curgă pe vatra muncită cu sîrg de cîteva zeci de mii de oameni si poate tot cam atîtea masini, pe aici curge atîta sudoare omenească, încît îmi dau seama că toată experienta mea de pe mari santiere, din siderurgia hunedoreană, din subteranele Văii Jiului sau ale Ghelarului, isi poate scoate foarte frumos pălăria în fata monumentalității în primul rînd si nu în ultimul rînd al complexității, durității si greutății acestei construcții. A construi în pămînt este de o mie de ori mai greu decît a construi în afară, în aer. De aceea lucrarea Canalului mi s-a părut greu de comparat cu ceva anume, decît poate cu amintitul Mare Zid Chinezesc. Canalul e măsurat în kilometri. Punctele fierbinți ale lucrării la fel. „Oamenii atacă kilometrul 45 !". „Tinerii au excavat atîtia metri cubi de pămînt la kilometrul 46 !" Mă opresc o clipă pentru a mă gîndi ce e mai greu aici. Mă decid repede că cel mai greu lucru la Canal e **totul.** Chiar totul. Nu e nici o exagerare în această afirmație. Izvoare ascunse răsar peste tot. Apa, elementul pentru al cărui drum se lucrează aici atît de greu, în prezent este cel mai mare dusman al tinerilor constructori. În unele locuri, talpa canalului e mai joasă decît pînza de apă freatică, se ondulează înspre adînc în functie de configurația terenului atît de muncit al Dobrogei. Si atunci tine-te frate de pompat afară zeci de metri cubi de apă pînă sînt secătuite rezervoarele dintre straturile geologice de sub Canal.

Cînd o multime de insi se plîng sau se lamentează în jurul gîndului că tinerii de azi nu sînt prea entuziasti fată de muncile grele ale santierelor si ale industriei, sub ochii nostri s-a înfătisat cea mai puternică probă de adevăr care desfiintează pur si simplu pesimista părere. Si spunem acest lucru cu toată seriozitatea de care sîntem în stare. Am cercetat acest fenomen pe toate laturile sale cele mai importante. Am mers între tinerii Canalului, i-am pipăit, le-am simțit arsura sufletului tînăr prin cămăsile sau bluzele de salopete puternic transpirate, minjite de praf si patină lăudabilă a muncii din greu pentru binele patriei. Nimic nu mă poate contrazice si nimeni, pentru ceea ce am văzut eu pe Canalul Dunăre-Marea Neagră. Canalul e construit în cea mai mare parte de către tineri cu chipul frumos. Tineri aproape copii minuiesc uriașe excavatoare, rup pur si simplu cu lamele buldozerelor piatra si calcarul adîncului, sfarmă orice rezistență a pămîntului încăpătînat să-si păstreze forma elementară a asezării. Ca unul care am cercetat epoca de aur a brigadierilor de după război, aceste constatări m-au lăsat destul de încurcat fată de admirația exprimată într-un fel unic si multă vreme irepetabilă către bunii nostri părinți ai eroismului revolutionar. Tineri sînt cei care conduc masinile de pînă la 120 de tone, tineri sînt minuitorii manetelor excavatoarelor si buldozerelor si tot tineri sînt studentii si elevii care taluzează peretii superiori ai Canalului, îi întăresc structura pentru a nu aluneca înspre viitoarele valuri...

Cu nimic ieșit din comun e si Comandantul acestui de pe acum glorios santier al tineretului. Cu nimic ieșit în comun dar totodată si cel mai iute om din citi am cunoscut, făcîndu-si aparitia întotdeauna acolo unde te astepti mai putin să fie, încălțat în cizmele cu tureatca întoarsă si cu sapca asezată putin cam strengăreste pe o parte. Nicolae Ivanov are vocație de om al santierelor si nu mă mir că a fost citiva ani si pe la Hunedoara. Organizator din mers a zeci de lucrări, provocînd cu interlocutorii discutii repezi, scurte, aproape tăioase, limpezi, care nu suportă comentarii. Pe santier Nicolae Ivanov e cunoscut ca un om foarte aspru care nu suportă în primul rînd lenea si dezordinea.

Un om e aplecat atent peste manetele excavatorului său. E în cămasă si nu e singur. Îi zăresc ajutorul care e mai mult un copil. Printr-o mie de semne mă fac înteles că vreau să stăm de vorbă. Îmi răspunde cu un gest nelămurit. Totusi mai astept. Îl privesc admirativ cu cîtă siguranță minuieste uriasele agregate. Parcă le mîngîie. Doar le atinge si bratele gigantice se încovoaie înainte de a pătrunde în muntele de pămînt si piatră. După ce încarcă si trimite cîrdul de masini legănîndu-se ca niste balene sub greutatea pămîntului dislocat, observ la un moment dat că dispare din cabină. Apare dintre zecile de cabluri si organe în mers drept lîngă noi, putin emotionat ca orice om frumos în adîncul fiintei nerăstătate prea mult de gazetari si publicitate. Îl cheamă Fusea Ivan si e de loc din Ialomita. S-a calificat la locul de muncă pe Santierul Canalului. Va tine minte toată viata această frumoasă si dîrză experientă. Ca pe o diplomă de scoală. Ca pe o scoală definitivă si tinerească a vietii. O scoală în care tînărul Fusea Ivan a învătat meseria de constructor, meserie care se poate compara cu foarte putine altele prin bărbătia ei, prin siguranța si indeminarea în fata cărora agregatele de sute de tone mănîncă supuse pămîntul bătrînului tinut al Dobrogei. E.K.G.-ul — 4 pe care lucrează Fusea Ivan dislocă dintr-o singură muscătură a cupei 8 metri cubi de pămînt si rocă. Un adevărat munte. Nu-i rezistă nici un fel de îndărătnicie a naturii. Se află pe Canal din anul 1977 si nici nu se gîndeste să plece acasă pînă nu se va plimba cu primul vapor care va naviga pe apele Canalului la care astăzi lucrează cu atîta dragoste.

Valeriu Bârgău

ion sofia manolescu

Reviriment

nu trebuia să ne apropiem prea mult

de-acum ne-au pierit vederile
nu mai sîntem decît o singură moarte
în simțurile cărnii orbite

de surzenia întrupării
fără să ne mai dăm seama
doar o singură îmbrătișare mai suntem

îti înmuguresc din altă nepăsare
frunzele-n sin

de-acum nu mai suntem decît unul
într-o singură învăluire
într-un singur sărut
ființa ta-i numai fum
ființa mea-i numai moarte

n-aș vrea să-mi rătăcesc umbra
pe unde nu te mai poate afla
nici un cuvînt

taurii s-au culcat sub copaci
sătui de-atîtea împreunări

cu gurile pline de necrezămînt
rumegînd timpul –
tauri lîngă focul nestins al pămîntului

nu trebuia să ne apropiem prea mult

ion potopin

Spectacol de toamnă

Senină, ziua pune pe flori cenușă moale
arzînd pe rug eretici trandafiri
ce nu s-au închinat la coapsa lunii goale
nici la icoanele din mînăstiri.
Ei ard frumos ca îngerii și-așează
pe pleoapa, toamnei ce se lasă-ncet
sărutul stins prin care trece-o rază
ca o caligrafie de poet.
Bărbații aceștia neștiutori de păcate
lumina o iubiră ca-ntr-un psalm
dar stau la poarta cerului lăcate
pe dumnezeu să nu-l trezească
din somnul de zăpadă calm.
Au îmbrăcat o palidă tunică
și-au pus la briu un lucitor pumnal
neliniștitul zbor de rîndunică
prin ochiul vîntului autumnal.
Dar ziua rece îi condamnă
că n-au știut să vadă-n cupa lor
coapsele lunii lunecînd din toamnă
ca vinul unui vis multicolor !

Sonetul nesupunerii

Să ne supunem ? Căror legi ascunse
Eu niciodată nu m-am dat supus
dar ce să fac, deasupra mea sînt frunze
care fosnesc și port inelul pus
în deget și-mi sînt palmele străpunse
de cuie-albastre (Și nu sînt Isus !)
și navele, la țărmul lor ajunse
au pe catarg un steag fără apus.
Și totuși, cînd te am alături, totuși
mă las incinerat pe pat de lotuși
de un sărut al tău, de foc, aprins
Și vreau să ard pe rugul tău odată
și apoi iar și iarăși, invadată
cînd plaja ta-n adîncuri m-a cuprins.

Prolegomene

nu mai trece nimeni pe la poartă
să mă strige din oglinda spartă

nimeni nu mai trece să mă vadă
cum mi-așez filozofia-n ladă

cei ce vin sînt tot din cei ce pleacă
(tot aceeași spaimă ne îneacă)

pînă să ajung la altă stea
mă tot zbor peste deasupra mea

pînă să ajung la alt cuvînt
mi se face inima pămînt

răsărit din lutul altor zei
mă tot surpă noaptea-n ochii ei

mă tot uit uitatul în zadar
sub nemărginiri fără hotar

nu mai trece nimeni pe la ușă
să-mi descuie glasul din cenușă

lîngă foc și tainicul izvor
am uitat că trebuie să mor

Nunta tresăririlor

înconjurat de stoluri de piatră
a venit vremea
să-l petrec pe avesalom

întrebînd de nourii culeși
la nunta tresăririlor
nu mi s-a răspuns nimic
despre întunericul biblic

nimeni nu ne așteptă să venim
cu nici o fîntînă
cu nici o alinare

cînd mi-am aruncat privirea
pe urmele ochilor
îmi era trupul precum pămîntul
precum moartea din somn
dar nu-mi mai era sufletul

din stol în stol
din pom în pom
plecase cu avesalom

Mă iartă, tu

Mă iartă tu, sirynx pierdut în ape
trecut din mînă-n mînă, să rechemi
acele vremi ce nu mai sînt aproape
decît crenelul unor alte vremi
prin care am pîndit și eu odată
să văd văpaia unei rochii cum
se clatină fugind după o dată
urcînd din tija orelor de fum.

Dacă încerc să te desprind cu sunet
nemingiiat din fiece ecou
dacă-n clepsidra putredă mă-ncumet
să pun surisul sufletului nou

mi-a dat poetul un inel pe deget
să mă cunun cu steaua mea de sus
el mi-a fost plîns și pieptul, fără preget
pe scut neamăgit mi l-a supus.

Dar el, dar el de unde știe colbul
ce se așterne pe tîrzii coperți
– Poetul meu s-a risipit ca plopul
pe care fosnitor, înalt, îl certi
plîmbîndu-te cu umbra lui alături
ca și o harfă care nu va ști
logodna unor palide omături
în amintire cînd se vor topi.

Cînd scriu

Cînd scriu, mă simt la un hotar de țară
veghind integritatea ta din veac
veghind cununa stelelor-brătară
în slăvi, deasupra ta din evul dac
Mă simt ostaș cu mîna pe condeiul
care devine armă și visez
că versul meu, atunci, este temeiul
luminilor pe care le veghez.
Mă simt ca un ostaș care răspunde
de toate cîte-au fost, de cîte sînt
de toate rădăcinile profunde
ale acestei țări de sub pămînt.
Căci, în pămînt de mult îmi sînt părinții
și sînt părinții lor în rădăcini
și deveniră treptele voinții
de-a nu lăsa pămînt sub pași străini
Livada arsă, grîul dat în floare
strivit în cîmp, de-al cailor galop
cu arma versului cutezătoare
să apăr umbra fiecărui plop
Și salcia cu plete lungi, pe maluri
pe Dunăre, de Crișuri și de Prut
și scriu despre aceste idealuri
și despre răni adînci ce ne-au durut !
Cînd scriu, mă simt la un hotar de țară
veghind integritatea ta din veac
rotundă cum e-a stelelor brătară
așa cum te avem din evul dac !

radio

O sumedenie de probleme

S-ar părea că în timpul verii, prin însăsi contribuția ascultătorilor, centrul de greutate al emisiunilor radiofonice se stabileste pe litoral, „Radiovacanța" preia, temporar dar cu mare dezinvoltură datoria de a întoarce pe toate fețele „subiectele spectaculoase" ca si pe aceea în virtutea căreia nu există nici un fel de deosebiri între formele si glumele noastre. Deținînd monopolul tonurilor exagerat bine dispuse, prezentatorii „Radiovacanței" lasă (majorității neinteresaților) impresia că vorbesc adecvat, cursiv si corect chiar si într-o limbă străină. Așa se face că toamna radiofonică vine, pentru ascultători, imediat ce-au plecat de la mare. Ei trebuie să se reacomodoze cu emisiunile „serioase" ale programelor I, II si III. În această toamnă astronomică, procesul respectiv a fost favorizat de calitatea emisiunilor aniversare : despre Bacovia si George Enescu ; trebuie să fie îngrozitor de grea realizarea unor programe radiofonice plictisitoare. Rămîne însă, în acest sens, șansa deschiderii noului an scolar, încît pînă la urmă toată lumea poate fi multumită.

Săptămînal, programul I transmite emisiunea „Trecem pe recepție !" subintitulată „Dialog cu tinerii ascultători". Semnalul ei este chiar seducător. Fiecare ediție beneficiază însă de o oră de transmisie si semnalul se uită repede. Epistolele tinerilor „catalogate pe genuri si preferințe", reclamă răspunsuri si analize. În acest scop, Trecem pe recepție ! ca orice emisiune care se respectă, are cîteva rubrici : „fonodictionar", „actualități", „dialog intim", poșta succintă". Ultima dată, cu ajutorul acestor rubrici s-au dezbătut o sumedenie de probleme : saltul calitativ si telescopul din Harkov, misterele planetei Saturn si simbolismul, lanternele licuricilor si scara elementelor stressante, evoluția sculpturii monumentale si apariția școlii în lume, singurătatea în colectiv si corelația sport-învățătură. Invitații emisiunii nu s-au lăsat molipsiți de ritmul accelerat al prezentatorilor. Ei au analizat, calm si fără complicații, subiectele care le fuseseră repartizate. Astfel, profesorul Gheorghe Crețoiu a rostit clar o definiție a saltului calitativ, explicînd „din punct de vedere filozofic, economic si social" lucruri care se găsesc în orice manual de economie politică, ba chiar si în dictionarele explicative ale limbii române. Ultimele noutăți despre planeta Saturn ni le-a înfățișat dr. Cornelia Cristescu. Aducem la cunoștința celor care n-au ascultat-o că inelele lui Saturn sînt vizibile din nou, începînd cu luna noiembrie. Principalul este ca interesații să privească orizontul estic, scurt timp înainte de răsăritul soarelui. Așa ajungem, în cadrul emisiunii „Trecem pe recepție", la simbolism. Magistrului care a prezentat cele trei etape ale curentului, nimeni nu i-a pronunțat numele. Se mai întîmplă. În legătură cu OZN-urile, realizatorii emisiuniii au căzut de acord că „e bine să lăsăm timpul să-si spună cuvîntul". Pînă atunci, atenție : printre factorii stressanți, se numără amenda si căsătoria dar si divorțul ori cearta cu soacra. Psihologul Bogdan Lucaciu a adăugat, la toate acestea, informații stiințifice în termeni de specialitate. Tinerii ascultători trebuie să știe, așadar, că stressul „nu e o noțiune mondenă, ci un concept fundamental în psihofiziologie".

Elena Ștefoi

plastică

Un pictor ceramist

La doi ani după expoziția personală avută la Galeriile de artă ale municipiului, VASILE CRAIOVEANU se prezintă din nou în fața publicului, în același loc, cu o expoziție ce nu mi se pare a propune o înfățișare substanțială a artei sale. Întrucît anterior nu am avut ocazia de a ne referi la lucrările sale o facem cu acest prilej. Se remarcă în expoziția actuală o mai marcată tendință spre obținerea de efecte picturale. Tendință de sens contrar față de cea a altor ceramisti, de o virstă destul de apropiată de a lui Craioveanu (mă refer la Badea, Alexi, Rădulescu), care pun accentul pe adaptarea unui posibil repertoriu de forme sculpturale, în general abstracte la posibilitățile ceramicii. Explicația preferințelor lui Craioveanu pare a fi destul de simplă. Problemele compoziției el si le pune avînd aproape permanent în vedere rezolvări conforme cu formația sa inițială, care este aceea de pictor monumentalist. Iată de ce plăcile sale decorative **(Murală, Pereche, Sărbătoare)** caută mai întîi de toate să reprezinte, prin culoare, si nu să concentreze în anume simbol într-o formă unică. Tot din pictura monumentală se pare a proveni tentativa spre narare, evidentă mai ales în cele cîteva lucrări de inspirație mitico-folclorică **(Manole, Cal, Copacul).** Ele au o anume poezie a lor, la care contribuie, fără îndoială, expresivitatea glazurilor. Trecerea de la roșu aprins la tonuri discrete, estompate se face de multe ori firesc, fără a se rupe unitatea vizuală a lucrării. Simțind nevoia variației în plăsmuirea formei, artistul, inspirîndu-se din ceramica neolitică, a încercat să obțină un joc al luminilor si al umbrelor cu ajutorul protuberanțelor dispuse în siruri orizontale, verticale sau oblice, pentru a sugera astfel si linii de fugă posibile ale privirii. Este drept că acest procedeu se conciliază mai putin cu pornirea spre imprimarea în lucrări a acelui tip de picturalitate derivat din experiența picturii monumentale. Acest fapt ne face să presupunem că arta lui Craioveanu se află încă într-o etapă de tranziție si că surprizele sînt posibile.

Nu pot încheia aceste rînduri fără să semnalez calitatea mediocră a catalogului. Ținuta expoziției ar fi meritat cu totul altceva.

Grigore Arbore

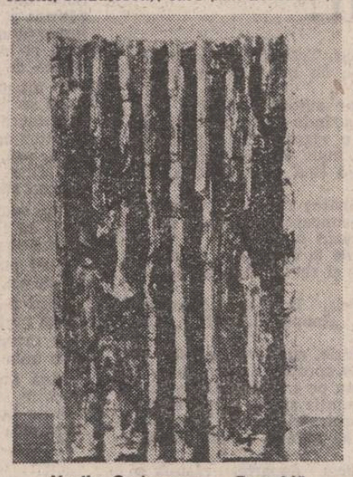

Vasile Craioveanu : „Trunchi"

muzică

Disc „Preludiu"

Scriind „cronica" unui disc, devine necesară nu numai alegerea distanței potrivite de cuprindere a acestui mijlocitor contemporan între sunet si sensibilitate, ci si clarificarea apăsată a modalităților de întelegere, de abordare a unui produs de serie cuprinzînd însă interpretări-unicat. Cum să asezăm actualul disc al ansamblului coral „Preludiu" în continuarea activității formației ? Din 13 piese înregistrate, 8 sînt pe versuri populare, cele mai multe prelucrări de cîntece populare, „Creațiile originale de pe disc reprezintă cîntece de masă de o factură aparte, datorală muzicii interiorizate, refuzului locului comun", citim în prefața semnată de muzicologul Petre Codreanu (un disc reusit se alcătuieste din reusita componentelor sale, tot așa cum, în orchestră, sînt deopotrivă importante viorile si tamburina, oboiul si piculina. Tonul limpede, clar, sobru, de la distanță al prefetei este cel mai nimerit pentru o apariție pe disc a unei formații constituite în 1972 ; de la distanță se poate surprinde cel mai bine prospetimea, disciplina de lucru impusă de dirijor, Voicu Enăchescu). Discul alătură nume cunoscute ale unor maestri ai genului coral lîngă nume mai noi, propune piese devenite puncte de referință în interpretarea literaturii muzicale pentru cor a cappella lîngă piese mai „proaspete". Ce se observă de aici ? În primul rînd, promptitudinea răspunsului membrilor formației la solicitările dirijorului care se cunosc în muzică prin continua „împingere", prin „forțarea" bării de măsură. Entuziasmul, această tînără nestiință într-ale muzicii, în atingere cu mîna sigură a dirijorului Voicu Enăchescu, supusă îndelungatei sale experiențe dirijorale, se mlădiază, „răspunde", intrînd în canoanele, în rigorile interpretării profesioniste. Rezultatul este o formație avînd deja o amprentă proprie, cel mai usor de descris prin sugerarea dialogului neîncetat între experiența si siguranța dirijorală a conducătorului formației si avîntul, dorința de a face a membrilor corului. Înregistrarea pune în evidență aceste trăsături. De o fidelitate care nu admite aproximări, surprinzînd toate momentele articulării cuvintelor, auditia creează impresia de adîncime, de asezare a corului pe scenă, apropiindu-se mult de muzica „pe viu". Vorbind despre timbrul plăcut al corului, el se sprijină pe o înregistrare păstrînd foarte mult din bogatul spectru de armonice al vocii : nu se aud aici sonoritățile seci, pitigăiate, incolore, specifice înregistrărilor cu prea multe acute sau discurilor uzate (regizor muzical Cornelia Cotaibă). Dincolo de o reusită a mișcării corale românesti, discul este prilej pentru orice iubitor al muzicii de a asculta, în foarte bune conditii, cîteva veritabile bijuterii ale literaturii corale. **Măruț roșu, măr cu dor** de Mircea Neagu, piesă de sinceritate în surprinderea simplă a inflexiunilor populare, **Hop, țup, țup** de Tudor Jarda, lucrare de rafinament al invesmîntării armonice grefate pe o tulpină populară, ritmul legănat însotind melodica legănată a **Păstoriței** de Martian Negrea, avîntatul cîntec **Frumoase zile de tinerete** de Nicolae Oancea. **S-au tăiat pădurile** de Vinicius Grefiens sînt unele dintre piesele remarcabile gravate pe un disc remarcabil.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (II)

„Poveste", „Lungul nasului", „Făt Frumos cu Moț în Frunte"

Concepute și ele în vederea obținerii de efecte direct moraliste, alte trei narațiuni scurte caragialiene — **Poveste, Lungul nasului,** și **Făt-Frumos cu Moț-in-Frunte** —, totuși, atît sub raport strict tematic, după cum și în legătură cu modul în care specia mitic-folclorică a basmului răspunde necesității de transpunere epică a preceptului etic, este de menționat că se produc o seamă de schimbări nu lipsite de semnificație, ci, dimpotrivă, care merită toată atenția. De data aceasta, materia narativă în sine nu își mai trage seva din observarea faptului cotidian, concludent, prin realismul său nedisimulat, capabil, totodată, a-și releva virtuțile fabulistice la contactul neașteptat cu duhul miraculozității descalificante din unghiul satirei. Străine complet de schema schiței-reportaj, cele trei scrieri depășesc practica simplei calchieri a tiparului propus de prototipul folcloric, prozatorul angajindu-se, fățiș, la modul structural, în efortul de a concura cu acesta. Intenția este de a obține dubletul revelator, odată cu „rescrierea" originalului, după binecunoscuta tehnică a „uitării în model", caracteristică oricărei adevărate scrieri de aspect eminamente parodistic. Secretul reușitei este de a nu forța nota în cel puțin două sensuri. Se pune problema de a face jocul între litera și spiritul textului, în asemenea chip încît, pe de o parte, epica noii elaborații să nu pară că o complică și contrazice prea mult pe aceea a originalului. Pe de altă parte, se cere ca ideea morală urmărită să se revendice fără ostentație ori supralicitări de la aceeași sursă. Or, la aceste cerințe liminare, Caragiale răspunde încă de pe acum, respectîndu-le ca nimeni altul. Simplitatea de esență a demersului narativ, ritmicitatea lui antrenantă, capabilă întotdeauna a puncta cu exactitate apariția neprevăzutului, și extrema deschidere a ideii morale spre problematica eternumană, iată însușirile artistice de seamă ale „basmului". Prezența lor constantă face imposibilă alunecarea în artificialitate, în contrafacere. Gîndindu-ne mai bine, putem zice că **Poveste, Lungul nasului** și **Făt-Frumos cu Moț-in-Frunte** inaugurează specia „basmului cult" tipic caragialian, adică specia „basmului" circumscris genului comico-satiric, ale cărui prime simptome relevabile sînt de semnalat mai ales în cîteva din „scrisorile" lui C. Negruzzi.

Locul și funcția elementului fantastic dobîndit și acum prin apel la recuzita miraculosului popular, constituie un fapt lesne de sesizat. Ca implicare, cantitativ, miraculozitatea fantastică deține o poziție minimă și, am spune, accidentală. Curiozitatea este de a vedea cum recunoscuta solemnitate a tonalității narative, hieratismul aproape sacerdotal ce domină descripția, în fine, exultanța înfiorat-impersonală a relatării, ca să nu mai vorbim de imponderabilitatea felului de a fi, în sens biografic, al eroilor, repetăm, deci, este cu totul curios de a vedea cum toate aceste caracteristici care fac din basm un gen prin definiție al indeterminării temporale și spațiale, la urma urmei, un gen „suprarealist", sînt supuse unui insolit proces de „impurificare" și readuse, astfel, la statutul impus de legile existenței reale a omului. Artistic, efortul ține de revitalizarea și resubstanțializarea narațiunii, „basmice", de trecerea acesteia în structură „nuvelistică". A „imita" basmul popular, pentru Caragiale, înseamnă tocmai acest efort de revigoare atotcuprinzător epică, de supunere a materiei originare la rigorile creației nuvelistice. Ceea ce teoria modernă a prozei narative numește „basm nuvelistic", constituie o specie pe care, alături de Creangă, în aria literaturii române, scriitorul nostru o ilustrează cu strălucire. Căci, iată, nu mai departe, să luăm în discuție pasajul de început din **Poveste**, izbitor, fără îndoială, prin concretețea lui analitică și descriptivă, prin prospețimea modului în care funcționează așa-zisa tehnică a „privirii". Intimitatea duios afectuoasă, imperceptibil minată de ironia disimulată, nu este refuzată nici măcar de fraza stereotipic enunțiativă a genului, devreme ce aflăm că un împărat și o împărăteasă, care, evident, „au fost odată", aveau trei feciori, prezentați după cum urmează : „al mai mare să fi avut șapte anișori, al mijlociu vreo șase și Prislea vreo patru. Și erau frumușei și cuminți de ți-era mai mare dragul să-i vezi". Incidentul ce urmează, prin intermediul căruia pătrundeam în miezul acțiunii nuvelistice, pare realmente desprins dintr-o povestire de vînătoare, în care se face loc întîmplărilor văzute parcă la fața locului :

„Odată, împăratul pleacă la vînătoare după fiare cu o sumedenie de curteni și merg ei cît merg călări pin păduri, pin munți, și numai-ntr-o livede răcoroasă, cînd se opresc să mai răsufle caii de atita urcuș, aud niște miorlăituri, să fi zis că vreun cotoi sălbatic, ori cine știe ce lighioană.

Au început să sforăie caii și să-și ciulească urechile înspre partea de unde venea zgomotul. Împăratul zice : „ce să fie ?" că nu se vede nici o mișcare în iarba înaltă a pajiștii și miorlăiturile îi dădeau zor înainte.

Un curtean tînăr, mai îndrăzneț, zice : „Nu dați drumul ciinilor !", sare jos de pe cal și, piș-piș pin iarbă, merge binișor cu arcul gata către locul bănuit. Aproape de tot, se oprește și-ntinde arcul... Altă miorlăitură... Trage, săgeata vijiie și se pierde în desișul ierbii care se clatină încet din virf... Altă miorlăitură tot pe lac. În sfirșit, vinătorul mai face un pas, doi, se uită bine și rămîne încremenit". Este lesne de presupus la ce rezultate se poate ajunge în cazul unei eventuale analize critice de tip stilistic a textului, analiză care n-ar face altceva decît să confirme densitatea nuanțat nuvelistică a acestuia.

Nu încape discuție că într-un asemenea context narativ din plin laicizat, scuturat de aureola sacralității și care se sustrage metodic oricărei înfiorări mitizante și misticizante, prezența miracolului ca sursă a fantasticului nu mai poate beneficia de un regim „normal". Ar fi semn de flagrantă inadecvare de s-ar proceda la transplantarea **tale-quale** a elementului în cauză. Din această pricină, în „basmul nuvelistic" caragialian, momentul miraculos-fantastic are semnificația unei apariții incidentale, care fisurează materia realistă a narațiunii, perturbîndu-i cursul și proiectînd-o, astfel, în paradoxul comic, implicit moralizant. Ideea ar fi că, pasă-mi-te, fără intervenția datului miraculos-magic totul ar fi evoluat în sens catastrofic, și că răul ar fi avut cîștig de cauză în confruntarea cu binele. Ca atare, în **Poveste**, cei trei feciori de împărat, deși la mare depărtare de casă, au pe loc posibilitatea să afle de nenorocirea în care se află fata iubită de toți trei, apoi să ajungă într-o clipă la ea și, în sfîrșit, s-o salveze din gheara morții. „Inspirați" de dragostea ce-o au pentru Ileana, fiecare dintre ei ajunge în posesia obiectului magic trebuitor. Feciorul cel mare alege din iarmaroc tocmai „plocatul" vrăjit, „Că cine ședea pe el, pînă să se stingă o scînteie, ajungea unde gîndea". Al doilea fecior „găsește pe un pusnic de la Sfîntul Munte, ori de unde o fi fost, care vindea o iconiță făcătoare de minuni a Maicii Precisti, și iconița aceea avea puterea că cine ar fi fost pe moarte, dacă o atingea cu credință de buze, îi trecea boala și se ridica-n picioare bun zdravăn, parcă nu l-ar durut în călcîie măcar". Se înțelege că binefăcătoarea iconiță este și ea achiziționată. Cît despre mezin, fiind și cel mai isteț, devine posesorul unei oglinzi fermecate în care se arată instantaneu imaginea celor la care este de-ajuns doar să te gîndești.

În continuare evenimentele se desfășoară, nu mai încape vorbă, conform așteptărilor, căci toate cele trei obiecte răspund „comenzilor" ce li se adresează, săvîrșind minune după minune: „Repede, flăcăi !". Țop pe plocat...

Au ajuns...

Iconița la buzele moartei...

Se mișcă fata... clipește din ochi... își ridică mîna la frunte... își dă frumos părul într-o parte... zîmbește... se scoală...".

Subintitulată „basm oriental", schița **Lungul nasului** valorifică resursele magiei populare într-un context narativ la fel de caracteristic prin autenticitatea lui realist-nuvelistică. Numai că aproape imperceptibila disimulare ironic-moralistă a subtextului din **Poveste** acum face loc unei perspective comice de un grotesc debordant. Cunoscuta practică vrăjitorească a transformării prin blestem a ființei umane într-un anumit animal constituie elementul de subminare a planului „nuvelistic" de către fantastic. De data aceasta, dorința tînărului împărat de a lua de soție pe fiica de împărat este condiționată de șansa ca el să calce pe coadă motanul ce-o însoțește cu obstinație pe aceasta din urmă. S-ar ajunge astfel la smulgerea frumoasei prințese din ghearele vrăjitoarei puse la cale de bizarul animal. Nu tocmai lesne de împlinit, pînă la urmă „clauza" este satisfăcută. „Dar în sfîrșit odată găsi tînărul vreme cu prilej cînd cotoiul dormea și atunci călcă pe coadă cu toată puterea". Marea surpriză e de a se constata că îndată după aceea „cotoiul s-a deșteptat mieunînd și numaidecît s-a prefăcut în chipul unui om înalt, care uitîndu-se spre împăratul cu ochii plini de mîndrie, i-a zis :

— Tu vei lua de soție pe fata împăratului, pentru că ai stricat vraja care te oprea. Însă eu voi să-mi răzbun. Vei primi un fiu care va fi întotdeauna ticălos (în sens de nefericit, n. editorului), pînă în ceasul ce-și va cunoaște lungul nasului ; și de vei povesti cumva de această amenințare ce-ți fac să știi că vei muri pe loc". Ce se întîmplă de aici încolo, nașterea fiului de împărat, pe nume Dizir, necazul lui, cînd, tînăr fiind, nu se poate apropia de frumoasa Caliroii datorită lungimii nasului, întîlnirea cu bătrîna vrăjitoare posesoarea unui nas inimaginabil de scurt etc., toate aceste peripetii, așadar, nu fac decît să argumenteze cu mare subtilitate ideea morală a povestirii, dezvăluită în final. Este un final în care racordarea filonului magic la tema

Cicerone Ciobanu : „Peisaj din Isaccea"

morală beneficiază de un „tratament" epic edificator prin funcționalitatea lui umoristică : „Bătrîna vrăjitoare, care vrea să-i facă bine, socoti să închidă pe Caliroe într-un foișor de cleștar, și puse foișorul în drum, dinaintea împăratului. Dizir, răpit fiind de bucurie, voi să spargă foișorul, însă nu fu chip. Deznădăjduit, se apropie de foișor ca să vorbească cu împărăteasa, care de sus întinse mîna către el. Dizir voi să i-o sărute, însă de ce parte se întorcea, nu putea să-și apropie gura din pricina nasului.

Atuncea pricepu el întîiași dată mărimea nasului său, și apucîndu-l cu mîna ca să și-l dea la o parte, zise :

— Trebuie să mărturisesc că nasul meu este... cam lung.

Într-această clipă se zdrobi pe loc palatul cel de cleștar și bătrîna, care ținea pe Caliroe de mînă, zise tînărului :

— Spune drept că mie-mi esti dator mare dar ! Eu puteam să-ți zic orice as fi vrut despre nasul tău ; tu nu ai fi vrut niciodată să cunosti că e cam lung, dacă lungimea lui nu te oprea de la ceea ce doreai așa de mult".

Cît despre **Făt-Frumos cu Moț-in-Frunte**, cel de al treilea „basm nuvelistic" luat acum în discuție, trebuie spus că aderența la fantastic se produce în virtutea unui proces de fermecătoare ambiguizare a leit-motivului magic explorat de autor. Intră în discuție ideea de „ursită" care, exercitîndu-și prerogativele, în ordinea destinului uman, face dreptate acolo unde vitregia legilor naturii este dispusă a „insemna" pe om cu defecte imposibil de înlăturat (urîțenia fizică și puținătatea minții în cazul de față). „Arma secretă" a „ursitei" este firește, iubirea. Zice autorul însuși în final : „Doamne, bine trebuie să fi petrecut țiitu-au avut parte să se afle p-atunci acolo — la nuntă, n.n. — dacă nu mai la fată, barem pe la coada meselor de la margini !... Dar nouă să nu ne pară rău că n-am avut așa noroc, și să ne mulțumim că încai, din povestea lui Făt-Frumos cu Moț-in-Frunte, ne alegem cu o adevărată-nvățătură, fiindcă tîlcul povestii acesteia vine cam așa : „Zi că-i dragoste, și pace ! / Te-a vrăjit ? atît ti-a fost : / Din pocit, frumos îți face. / Și deștept din ăl mai prost".

Se dovedește încă de pe acum cît de neavenită este orice tentativă de „închidere" a fantasticului caragialian într-una sau alta din bine cunoscutele „căsuțe" edificate cu dezinvoltă siguranță de sine și cu neistovită migală disociativă de către numeroșii și reputații teoreticieni ai genului.

Nicolae Ciobanu

BACOVIA

și spiritul critic actual

Ulei de Șerban Rusu Arbore

S-a vorbit deja destul de mult despre „schimbările la față" ale poetului, despre — adică — evoluția spectaculoasă a interpretărilor și în ultimă instanță a evaluării sale pe scara poeziei române moderne. Pentru un Mircea Eliade, absent de la succesiunea acestor „ipostaze" (Bacovia așa cum a evoluat el văzut dinafară), prețuirea care i se dă astăzi poetului îl face să exclame că „sînt surprins" (în Adrian Păunescu, **Sub semnul întrebării**, ediția a II-a, Ed. Cartea Românească, 1979, p. 259; interviul cu Mircea Eliade e din 1971 !). Pentru Eliade și contemporanii săi din epoca interbelică, Bacovia „cînta sau revela anumite aspecte modeste, „provinciale", ale existenței", fiind un poet „pe care noi îl considerăm un poet minor, foarte autentic, dar minor.." (idem, p. 260) ! Între această imagine, databilă din anii celui de-al doilea război mondial, și cea a marelui poet național de astăzi e o distanță cu adevărat spectaculoasă.

Spectaculoasă și în același timp semnificativă. Resuscitarea interesului pentru Bacovia e simptomatică din mai multe puncte de vedere. Intră aici în discuție, mai întîi, o scurtă sociologie a receptării poeziei și, în general, a literaturii la noi din epoca interbelică și pînă astăzi. Lovinescu și generația de critici care l-a urmat au creat clișeul structurii „patologice" a poetului și imaginea sa de „poet minor" (vezi mai sus). Maestrul epocii era — să nu uităm — Blaga, structură romantică modificată de filtrul expresionist și centrată în jurul unei metafizici construite la scară universală. Modelat de perspectiva cosmică, i-a fost greu ochiului criticii interbelice să perceapă în decorul provincial și mărunt al poeziei bacoviene altceva decît rota derizorie. În epoca imediat postbelică, criteriile știute au ridicat cota poetului înghesuindu-l însă în patul procustian al unei imagini protestatare al cărei nucleu a fost **Serenada muncitorului**, poem rămas în manuale școlare timp de mai multe decenii grație unei inerții indiferente la valoare (ca să nu mai vorbim despre orientarea reală, sau mai bine-zis despre lipsa de orientare a poemului, scris încă din 1906!). Redimensionarea imaginii lui Bacovia a coincis semnificativ cu afirmarea și maturizarea așa-numitei generații Nichita Stănescu : repusă în vigoare, legea valorii a revelat o poezie nouă și, simultan, o restructură a tradiției sale (fiecare operă, nu-i așa, își restructurează singură tradiția, „inventîndu-și-o" — vezi eseul cunoscut al lui Eliot). Anii de după război sînt — în primul rînd — cei care au adus pentrația unor sisteme de lectură cu remarcabile deschideri pentru structurile moderne, de la cartea fundamentală a lui Marcel Raymond, **De la Baudelaire la suprarealism**, apărută încă din 1933, și pînă la noua critică franceză, nelăsînd la o parte, de pildă, **Structura liricii moderne** a lui Hugo Friedrich din 1956, altă contribuție esențială. Lucrînd în paralel cu influența puternică a poeziei generației '60 asupra modului de receptare a poeziei în general, aceste deschideri au funcționat ca acumulări între ale căror rezultate s-a aflat la un moment dat și reconsiderarea operei lui Bacovia. Cu alte instrumente critice și avînd la îndemînă alte concepte și concepții, „patologia" bacoviană a apărut dintr-o dată ca „altceva". Tematic, poezia era aceeași, temele semnificau însă în alt mod decît pînă atunci. Solitudinea, angoasa, obsesia pluvialului și a cenușiului, disoluția eului și a lumii și așa mai departe au primit o altă dimensiune, percepute acum ca drame fundamentale ale omului modern. Sacadarea versurilor care a putut da impresia de monotonie a devenit efectul puternic al unei cutii de rezonanță care amplifică drama solitară la dimensiuni cosmice. Inițial „poezie de cameră", lirica bacoviană s-a dovedit a reverbera în spații mult mai ample.

Care a fost sursa amplificată atît de puternic de retorica de metronom a versului bacovian? E punctul în care discuțiile pot atinge (și au și atins) cel mai ușor extremele. Simplitatea poate fi o marcă a personalității dar și un efect căutat. Atunci cînd e și rafinată, lucrurile par limpezi și critica mai nouă a apăsat mereu pe imaginea unui Bacovia regizor genial al unei simplități dozate cu maximă subtilitate. Dacă se iau în considerare și frînturile de documente rămase, atunci siguranța comentatorului ar trebui în mod normal să scadă. Însemnările autobiografice din 1930—1931 debutează în nota voitpatetică a evocării studenției și a carierei poetice începute la găsirea întîmplătoare printre lucrurile sale a unui „mic caiet adus din provincie, cu versuri" (George Bacovia, **Opere**, ediție critică de Mihail Petroveanu, Editura Minerva, București, 1978, p. 418 ; voi cita mai departe din aceeași ediție). Mai departe, Bacovia folosește tonul emoționat într-o evocarea întrevederilor cu Macedonski, pentru a cădea apoi în confidențe dubioase asupra procesului său creator („Compunerea operelor mele a fost de cele mai multe ori în mijlocul naturii, schițate cu un creion, deoarece cele mai multe sunt impresii de peisagii" — p. 419), dovedind totodată o cel puțin curioasă deschidere culturală, cu toată marcarea sfioasă a preferințelor : „Literatii francezi m-au interesat toți, preferind pe Verlaine, Baudelaire, Mallarmé etc. (...) Literatura clasică și modernă franceză m-a atras toată, precum și literatura universală în traduceri." (ibid.). Pe de altă parte, printre lucrurile în general neutre pe care le spune în cele cîteva interviuri rămase, Bacovia strecoară citeodată și fraze unde se percepe mai clar fronda jucată, ostentația voluntară: „Nu am nici un crez poetic. Scriu precum vorbesc cu cineva, pentru că-mi place această îndeletnicire." (p 424). În cele cîteva recenzii scrise de Bacovia — altfel de-a dreptul puerile — transpar totuși ici și colo semnele unei premeditări persiflante.

Întrebarea, comună în cazul lui Bacovia, include, cum se vede, extremele: un Bacovia minor, naiv, „patologic" și, dimpotrivă, un Bacovia maestru al regizării unei atitudini, subtil constructor al unei măști extraordinare. În fond și la urma urmei, chiar dacă abuziv la o primă vedere, dilema a început să se rezolve nu printr-un răspuns definitiv ci prin eludare, prin dispariția treptată a nevoii de răspuns. Univers în sine, opera bacoviană își sfidează de la un punct creatorul, oferindu-se ca unitate expresivă autonomă. E și o reacție firească la acele încercări de mistificare evidentă a imaginii poetului potrivit cu canoanele devenite azi ridicole ale poetului ca ființă destinată și transfigurată — degradare post-simbolistă a imaginii romantice a Poetului.

Ion Bogdan Lefter

GLOSE EDITORIALE

«Timp» în „scrisoarea lui Dionis"

Pentru oricare cercetător al operei eminesciene este uimitor faptul, că, printr-un fel de inexplicabilă grijă, parcă, pentru postumitate, fiecare element, fiecare detaliu, la prima vedere mai greu de precizat exact în matca și filiația lui, se clarifică miraculos în perspectiva operei.

Concret, ne referim la următorul context fundamental al gîndirii eminesciene, aflat în nuvela **Sărmanul Dionis:** „Moartea e un moment, desperarea e [...]" — **timpă** sau : **timp ?**

Ideea trecerii : „Omul are-n el numai șir, ființa altor oameni viitori și trecuți", în fond, a vieții și a morții, expusă aforistic în sintagma de mai sus, este glosată de mai multe ori de către poet în caietele sale ; a se vedea în ms. **2 255**, cel consacrat prozei artistice, la f. 10, însemnarea despre : „Moartea este stingerea conștiinței identității numerice", iar la ff. 186—187, tot în acest ms. însemnarea mai lungă, intitulată **Despre nemurirea sufletului și a formei individuale** (ambele reproduse, fragmentar, în ediția noastră, **Opere**, IV — **Teatru**, 1978, pp. 354—355), ca să nu mai trimitem la prozele filozofice despre **archaeu** — Ahasver al formelor, care face o călătorie ce pare veninică", sau despre metamorfozele și reîncarnările (avatururile „formei omenești" în spăimîntătoarea ei necesitate, după cum își imagina poetul.

În 1935, în **Scrieri literare** D. Murărașu, ajunge în mod logic la concluzia că deși „în **Conv. literare** [locul unde s-a publicat nuvela] găsim cuvîntul **timpă**, care n-are nici un sens în acest pasaj. În ms. **2 255, f. 295 v.**, se găsește ciorna scrisorii către Maria. Cuvîntul din ciornă este **timpu**, fireste ca formă dialectală pentru timp. Aceasta-i desigur adevărata formă a textului, căci Eminescu pune în contrast moartea care-i un **moment**, cu desperarea care-i **timp, durată** și prin aceasta un chin care ucide."

În 1964, în **Nota despre ediție** (p. LXXX), la vol. **Proză literară**, Flora Șuteu argumentează nepăstrarea formei **răstimp** (din **Făt-Frumos din lacrimă**), și prin urmare, respinge și corectarea produsă de Murărașu : „Ediția Murărașu propune în baza ms **2255**, f. 295 corectarea textului prin înlocuirea cuvîntului **timpă** cu **timp.** După părerea noastră nici manuscrisul nici contextul nu oferă argumente pentru această corectare" (p. 348).

Mergînd mai departe, în 1977, **Opere**, VII — **Proza literară**, se pronunță net împotriva sensului durativ, de **timp**, și se declară pentru aceea de : timpește. „Murărașu citește aici nu **tempă**, ci **tempu**, pe care îl consideră o grafie etimologizantă pentru **timp** ; numai că un asemenea **-u** nu se mai găsește în întregul text al **[Scrisorii lui Dionis]**, scris cu o ortografie care nu-l comportă, iar **-ê-**, în această situație, nu se mai regăsește în întreaga operă a lui Eminescu : dealtfel **desperarea e timp** e mai greu de admis ca structură și chiar ca sens decît **des perarea e timpă** : contextul mai larg (și aici și în **Sărmanul Dionis**) nu se întemeiază pe contrastul dintre instantaneitatea morții și extensiunea în timp a desperării" (p. 140).

Față de acest comentariu, trebuie precizat că în **Scrisoarea lui Dionis** întîlnim grafia: martyrû (martir), tot așa după cum în traducerea **Artei reprezentării dramatice**, ms. **2 254**, f. 403 r. și f. 406 r., de ex., regăsim, dealtfel ca și în însemnarea despre cosmopolitism, Viena, 1871, din ms. **2 257**, f. 253 r., grafia: **timpû**, alături de **têmp** („un cap timp și mărginit", ms. **2 258**, 138 v.) sau de **têmpă** („o lovitură timpă și adîncă", [Fragment], ms. **2 255**, 4 r.) sau de: **simțêmêntul (Arta repr. dramatice, 2 254**, 349 r.). **Toate** aceste grafii **sînt**, așadar, consemnate în manuscrisele eminesciene și rămîne doar ca ele să fie corect interpretate.

În 1978, în vol. IV, **Opere — Teatru**, „Scriitori români", pe baza unor exemple culese din manuscrise și în special din poemul dramatic **Decebal** („Totul e mărginit — durerea nu") și **Bogdan Dragoș** (ms. **2 275**, unde, în două rînduri **cimp** rimează cu **răstimp**), susținem că sensul respectiv se plasează „în mod cert în perspectivă **temporală**" (p. 355) și eram de părere că se exclude glosarea prin: **boantă, țeșită (Lexiconul de la Buda**, 1825, s.v.).

Față de contextul în discuție, remarcăm următoarele:

1) Pe de o parte, preferința pentru forma transilvăneană (frecventă atît în „Familia", unde poetul publicase — cît și, de ex., la un autor blăjean, preromanticul Nicolae Pauleti: „Ce-i cu secera la cimp / Vesel e în orice **têmp**", ms. **463**, f. 66).

2) Dimensiunea durativă, temporală pe care poetul o dă noțiunii notată în ms.: **têmpă** sau **têmpû.**

3) Sensul pe care îl acorda noțiunii de **timp**, în gîndirea sa filosofică, este precizat, de însuși Eminescu, în ms. **2255**, 187 r., astfel: „neavînd în eternitate timpul nici un înțeles — este existența chiar", altfel, așa cum notează în ms. **2285**, 127 r./162 — timpul nu are semnificație: „Pentru a-și închipui cineva metaforic lumea ar putè să ieie o bucată de lut — etern aceeași, care prin urmare nu cunoaște timp — și să-i dea cele mai felurite forme, cînd una cînd alta, cînd așa, cînd așa. Lutul rămîne-n orce caz acelaș" (ca în visul bătrînului cerșetor, din **Avatarii faraonului Tlà, 2255, 103** r.). Timpul, categorie subiectivă, se reduce, prin urmare, la o contradicție și anume, contradicția dintre destinațiunea nemărginită (nașterea eternă) și puterea mărginită a existenței umane individuale (cf. ms. **2257, 253** r.).

Numai individul uman este marcat, în consecință, de durere — materia ne-formată fiind inertă, în afară de timp.

Cercetînd, în continuare, paginile manuscrise ale lui Eminescu — pentru că atîta timp cît mai există atîtea file eminesciene încă nepublicate, și chiar necitite, nu ne putem permite să afirmăm că o formă sau un fonetism „nu se mai regăsește în întreaga operă a lui Eminescu" — am aflat, în ms. **2280**, f. 28 v., **proba definitivă**, în această discuție filologică. Textul, în fond, o altă matrice a scrisorii unui Dionis, sau Angelo, sau Toma Nour (vezi proiectele pentru **Mira**), către Angela (numele reapare în povestirea fantastică intitulată **[Fragment]**), datează din cca 1873—1874 și vom reproduce, aici, doar paragraful final, care punctează cum nu se poate mai clar, problemele acestei interpretări de text : „Știu că voi reapărè în lumea arătărilor. Ce folosește să mă întreb cînd... este indiferent! Lipsa de dureri să dureze mii de ani este o clipă, un nimic... (Orcît de depărtat ar fi începutul) e ca și cînd după un somn te-ai deștepta... ce știi cît ai dormit... ți se pare că [naintea]* unei clipe... **Numai durerea este timp, numai după ele** [dureri] **numărăm orele «noastre — șters», zilele, anii noștri".** [s.n.].

În concluzie, interpretarea propusă de către D. Murărașu, susținută cu noi argumente în ediția noastră de **Opere** eminesciene — respinsă de Flora Șuteu, în baza unor considerente deduse mai ales din analizarea sistemelor ortografice românești, și de Petru Creția, în nota prezumțioasă reprodusă mai sus — **rămîne valabilă.**

Din nou, ca de atîtea alte ori, va trebui să ascultăm cu foarte mare atenție sfatul lui Eminescu : „Să nu fim inventivi în cestiuni a căror înțeles ar fi greu de definit pentru fiecare din noi".

Aurelia Rusu

Cicerone Ciobanu : „Autoportret cu egretă"

NUMELE POETULUI

GHEORGHE CRAMANCIUC

Gheorghe Cramanciuc este profesor în Reșița, scrie de mult timp poezie și volumul în manuscris pe care ni l-a trimis, „Regatul de scrum", reprezintă, desigur doar o mică parte din producția sa poetică. Nu a debutat încă, deși poemele sale atestă o instrucție poetică serioasă și un dezvoltat simț pentru valențele ludice ale cuvintelor, arhaizînd prețios uneori cam peste măsură ori pastișînd cu bună știință ca în „N-ar fi pădure", poem care „se închină lui Nichita Stănescu" : „dinspre ierbare / noaptea ta de îngeri / să nu ne ningă / nici frigul inorog / să nu te pască / de spaime / inima-ți doar / ne mai doară / nu-ți piară limba / paseri de sfîrșire / un alt isus / ai fi prea mult / n-ar fi pădure / de o cruce / mai presus de fire / și ghimpi / pe drumuri / n-ar mai fi de / osîndire".

Cînd își găsește tonul potrivit, al reculegerii comunicate în surdină, Gheorghe Cramanciuc devine convingător printr-o rafinată instrumentalizare muzicală : „m-ai zăbovit în blîndă lumină / fără mire mireasă ondină / curăția fecioarei despărți în făptură / gîndul curat de pismă și ură // inima ascunsă-n veșmînt de hermină / curse urciorul lacrimi curate de vină / robul născut pre pustiu birui // dinții muscară văzduhul senin / ochiul petrece-n tulpină de crin / lumea mingiie lumea bolnavă / horă mi-i veghea durere gingavă // fum și cocor în trecere fum / cîntul tăcerea lege prin care trecum / lut, pentru floare trupul plăpînd / strigătul vamă fîntînii luînd // nuntă-i văzduhul cunună de miri / lumea tresare în rouă și spini / columbele albe zidească-se-n cer / dreaptă cărarea iubirii mai sper" — Izbăvire în fiu).

Poemul care împrumută titlul său întregii cărți, „Regatul de scrum", mai „realist", eliptic fără a fi ermetic, ne încredințează că Gheorghe Cramanciuc poate să scrie o poezie autentică, accesul către ea fiindu-i asigurat prin renunțarea la „poetizare" sufocantă și articularea mai curajoasă a umanului : „Ca un cuțit orizontal / taie zborul păsărilor / înaintea plopilor umbra de frate / se macină de piatră / sub prag boabele de grîu / împung cuvintele și vizuinele jivinelor / încap în sufletele oamenilor / pietrele vomită iarbă / ochii neputincioși în lumina zilei / oracole nopți / singur precum cîntecul păsărilor / glasul poetului întinde fringhii / piroane ruginesc / strigătul greierilor / viața asta plătește un drum / și numai atît. / Învesmîntate în iarbă / după / oasele ne mai cată văzduhul / ne-născute în cîntec păsările / se ascund în urechea norocului / cine sînt în țipăt / lumină puțină / întortocheate privirile / slobozesc zăpezile și miri / pentru altă lume / păsările subțiază noaptea / manechinele amăgesc amanții / celebri în vitrinele supraluminate unde locul nostru nu ne mai cheamă / am uitat vîntul și cămășile / filfîite straniu peste lume / drumul a părăsit picioarele / și umbrele pier în lămpile de cu seară / cățelul latră în măruntaiele pămîntului / și florilor le este frică de floare / clopotul rănește oasele păsărilor / apele îmbătrînesc împrejurul nostru / Tăcerea ca o ușă deschisă înspre zăpadă / alungă noaptea în lacrimă / un pintec iluminîndu-se pe sine / luna va cresta pe război încă o naștere ratată / ca un cîmp de ciulini / bătrînii vor scrijeli semne de piatră / linsă de ploi... / ca o cronică uitată / regatul de scrum...".

Cezar Ivănescu

REMEMORĂRI

Adio, Lord!

dormitează în curtea pustie a fermei, pe un covor de iarbă, toropit de soarele melancolic al toamnei. Stă covrig, cu botul pe labe.

Blana lui, odinioară strălucitoare, neagră ca smoala, inspicată de fulgerări argintii, a năpîrlit odată cu vremea, s-a uscat, a căzut pe alocuri, lăsînd să i se vadă pielea pergamentoasă. Urechile drepte, pipăind aerul ca niște antene, s-au rupt de la mijloc, ofilindu-se. Par două frunze pleoștite de secetă. Un ochi e oblonit de albeață ; din celălalt clipește des încercînd parcă să scape de o lacrimă imaginară. Botul, prelung și puternic, cu nările despicate, s-a zbircit micșorîndu-se, gura e pustie de colții odinioară imaculați și puternici ca fildeșul.

Îl cheamă Lord ! Nume scurt și sonor ca o poruncă.

Cînd se ridica în două labe era cît un om și mușchii lui erau puternici și elastici. Mirosea urmele detectîndu-le cu precizie incredibilă, se tira prin iarbă, una cu pămîntul, executa salturi de veritabil atlet, rămînea nemișcat ca un bolovan, minute în șir, răspundea la comenzi și înțelea graiul omenesc.

Lord a fost spaima multor făcători de rele, pe mulți i-a doborît țintuindu-i la pămînt sub puterea lui uriașă, pe mulți „i-a mirosit" mergînd pe urme, pînă la ascunzătoarea complice.

A fost glorios, admirat, decorat, mingiiat, iubit și temut. Veneau să-l vadă specialiști și el le arăta tot ce știe, inteligent și vioi, conștient de calitățile lui.

Lord n-a fost niciodată un ciine **Killer.** Adică n-a ucis niciodată. El depista și imobiliza adversarul, răufăcătorul, mai bine zis.

Se antrena zilnic, adică era antrenat, și aștepta **comenzile** cu nerăbdare, executîndu-le ireproșabil.

Lord a fost un ciine polițist de elită, admirat, decorat, mingiiat, iubit și temut.

Dormitează acum în curtea pustie a fermei, pe un covor de iarbă și... așteaptă **comenzi.**

Lord e **pensionar** din milă. Nimenea nu mai are nevoie de el... De-acum, rolul său e să se odihnească și să îmbătrînească gîndindu-se la solda și gloria de odinioară. Stă încolăcit și pare că doarme. De fapt, singurul său ochi sănătos mă măsoară clipind. În jurul lui ciugulesc pașnice cîteva găini. Se apropie inadmisibil de mult...

Odinioară le-ar fi spulberat cu un strănut. Un cățelandru alb, de rasă indecisă, pendulează pe labe, sare și latră subțire provocîndu-l la joacă. Odinioară l-ar fi aruncat în aer și l-ar fi prins în vîrful colților ca pe o batistă. Odinioară...

Acum Lord e pensionar. Trăiește din amintiri dormitează pe un petec de iarbă și așteaptă... **comenzi.**

L-am strigat încet dar autoritar și el a tresărît ridicînd capul măsurîndu-mă. I-am repetat numele și, cuprins de o vigoare neașteptată, a săltat în picioare, încă înalt și puternic, atent.

O ureche izbutește s-o țină dreaptă. Cealaltă stă pleoștită.

Cu ochiul aproape sănătos mă privește atent căutînd parcă să mă recunoască. Așteaptă. Nu-i pasă că nu m-a mai văzut niciodată.

El așteaptă o atenție de la oameni și **comenzi.** Atunci întinerește brusc și revine la condiția lui de odinioară.

„Culcat, Lord !", „Tiriș, Lord !", „Miroase, Lord !", „Sari, Lord !", „Înapoi, Lord !", „Înainte, Lord !"...

Execută totul cu precizie, cu devoțiune dar și cu o vădită oboseală. Mă apropii, îi spun „bravo, Lord !" și întîrzii cu mîna pe creștetul său moale și cald. Tremură abia simțit și mă privește devotat cu singurul lui ochi sănătos din care clipește des vrînd parcă să alunge o lacrimă nevăzută.

În aerul mieros, undeva departe, răsună o împușcătură înfundată. (Vreun vînător plecat după sălbăticiuni). Lord se culcă fulgerător la pămînt și rămîne nemișcat și atent. **„Nu-i plac împușcăturile"**, mă lămurește paznicul fermei care și el e bătrîn. A fost obișnuit să se ferească de ele. Le evită instinctiv și le urăște.

Și tot paznicul îmi spune că, de la o vreme, Lord se furișează tot mai des undeva în spatele imensei livezi spre cotloanele, unei ripi cu încîlciturî de sălcii și tufe sălbatice. **Se asigură de ceva,** sau, poate, și-a pregătit locul retragerii definitive. (Nu știe că, oricum, pielea lui va fi „decontată" ecarisajului).

Împușcătura se repetă răsunînd mai aproape. Lord se face una cu pămîntul și rămîne multă vreme nemișcat, ca un cadavru.

Nu-i plac împușcăturile și se ferește instinctiv de ele.

Lord n-a fost niciodată un ciine **killer !** De aceea nu-i plac împușcăturile.

Și totuși, într-o zi, cînd va intra în agonie și **cînd mila va fi mai puternică decît remușcarea...**

Pînă atunci, Lord așteaptă oameni care să-l mingiie, să-l bage în seamă și să-i dea **comenzi.**

Adio Lord, ciine trist și bătrîn și poate, mănușa mea viitoare...

Mircea Micu

atelier literar
poșta redacției

V. SOARE : În general, pagini de jurnal, paseiste, ocazionale, intimiste, pindite uneori de monotonie și de minor. Nu sînt puține nici lucrurile demne de atenție, cum ar fi (enumerare întîmplătoare) : „Lectura", „Solstițiul din urmă", „Miinilor deformate de muncă", „Mirare", „Flori de vară", „Fără", „Epitaf", „Miniaturi pentru pian", etc.

I. CIOANCAȘ : Ne bucură vestea și vă dorim succes.

DANIELA ZECA : La vîrsta dv. nu se ivesc încă, în mod concludent și decisiv, semnele vocației. Ar fi riscant (în primul rînd, pentru dv.) să anticipăm. În textele trimise, pe lîngă mimetismul caietelor timpurii, naivitățile și stîngăciile inerente, se poate remarca scrisul corect și redactarea îngrijită. Dar se mai poate observa și un alt lucru (de data asta, îngrijorător) și anume sărăcia limbajului, monotonia expresiei, ceea ce arată că lectura și studiul nu se află, cum ar trebui, pe primul loc în preocupările dv. Cheltuiți, se pare, prea mult timp cu scrisul, cu așa-zisele „concursuri de creație", cu cenaclurile, etc. Un timp prețios (care numai acum, la această vîrstă, vă stă integral și fecund la îndemînă !) pe care trebuie să-l folosiți pentru a vă instrui multilateral, pentru a deveni un om întreg (indiferent de profesia pe care o veți alege), un om de cultură și spiritualitate (pentru cazul cînd se va dovedi în mod cert că sînteți înzestrată pentru una din meseriile creației artistice).

IRMA SANDU : Aptitudini lirice vizibile, în pagini încă tulburi, aglomerate, cu un debit verbal exagerat, cu ghirlande metaforice în gen baroc, etc. Un efort de limpezire, de reținere a șuvoiului verbal, de decantare, etc. ar fi întru totul binefăcător. Aproape în fiecare pagină sînt, însă, elemente promițătoare, cu deosebire în „Golful de var", „Cîntec de stație", „Miza", „Piatra de liniște", „Cu groază". p.a.

IOANA ROȘU : În „Zăbala" și „Ispită" par să existe și premisele unui eventual drum liric. Vom devea.

„HARABABURA": Nereușind să vă descifrăm semnătura, folosim titlul ciclului dv. sperînd că veți identifica răspunsul. Paginile cuprind compoziții de efort mai mult grafic (și mai puțin de inspirație), programatice, cerebrale, „îndulcite" pe alocuri de o undă de umor, etc., dar, în general, uscate, reci, neinsuflețite. Ceva, în „Nu", „Reprosul istoric".

DAN DELAMARA : Cu egale abilități prozodice, cele două grupe de manuscrise manifestă reale aptitudini lirice, dar diferă prin ecoul tutelar pe care-l poartă : unele (mai vechi, pare-se), versificînd destul de convingător, cu minulesciană grandilocvență delectabilă, mari evaziuni geografic-istorice (mai bune, „Epistola scribului Teop", „Cîntec în camera atomilor"), altele, clocotind de gînduri și probleme contemporane, amintesc retorica ardentă, pasională, a verbului păunescian (mai bune, „Peretele", „Destin", „Măgarii"). E vorba, desigur, de un stadiu în care condeiul își caută, cu bune promisiuni glasul propriu, adecvat, amprenta personală. Sperăm să le poată găsi (alternativa — tristă — nefiind alta decît eșuarea într-un dilettantism epigonic „de uz intern" !...)

DECEBAL HELIS : Nobile intenții pioase, dar rezultatul e încă modest.

D. NOIRESH : Ceva mai bine, în „Reumatism", „Expirație".

TOMA BARBĂROȘIE : Mai clar : Nu se văd semne de talent.

Mihai Moșilă, Florea Cristy, G.A.L., Cornelia Armina Marcu, Tudor Trăsnea, C. C. Drăganu, Ticuță Eftene, Ion Biriș, Grigore Huza, Gh. Negoescu, Nae Cristian, Adrian Dafir, Stejărel Ionescu, Victor Addei, Paul Mona, Florian Ioana, I.D.D. (ceva, în „Piele"), **I. B. Idiceanu :** Nimic nou !

Gh. Basa, Ady, Taica Minsedr, G. Șipot, Nicolae Reavăn, M.U.F.S., Pascal Negoescu, Ola Sand, Mihai Dragomir, I. Hătcărăianu, Ghiță Pericеanu, Mark Kraft, Moira Lewis, Miana Pitt Ulmu, Ion Hărbu, Mihai Istudor, Mangof, Ionel Corban, Germinia Șercău (ceva, în „În creștere"), **Smaranda Iorga, Mihai Bardan, Marius D. Sîrbu, Nicolae Senin, Nică Ionică, N.R. Alexa, Ioana Covaciu, George Teodoros, Constanța Duță, Doina Mareș, Dumitru Cojan, E.L. Nicora, Silviu Șerbănescu :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Șerpii din visul meu", „Ca un ochi de șarpe", „Echilibru", etc.; „Primarul din Vremuri (proză); „În timp", „Vă rog", „Vis de pace", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Floarea

Iarna oamenii culeg stele
și le-aduc în casă
agățîndu-le de părul femeilor lor mirosind
a brad și a iubire.
Eu umblu pe stradă cu o floare în mînă
întinsă.

Fete frumoase trec pe lîngă mine
aruncîndu-mi în fugă priviri mirate
și zîmbete dulci pe care le primesc pe buzele
mele amare de cîntec.

Fete frumoase trec pe lîngă mine
și ochii lor mari mă sfîșie
și iau cu ei bucăți din sufletul meu,
pînă cînd nu mai rămîne din mine
decît floarea.

BOGDAN ȘTEFĂNESCU

Reîntoarcere

Mă furișez ca un hoț
pe după case
să privesc răsăritul
Nimeni nu-mi stă împotrivă.
Și totuși
simt nevoia să merg pe vîrfuri
și să privesc cu teama
de a nu fi prins asupra faptului

Și asta numai
pentru a-l descoperi
brusc
ca pe o comoară
pe care nu o merit.

ANA GRIGORE

Pădurea

Pădurea
doarme frumos
ca un copil
iar cineva
aruncă un tunet
în inima ei —
cerul plînge
cu lacrimi de foc —
Pămîntul
înghide durerile
ca pe o apă
și face loc ghiocelului
să aprindă lumina
Ce frumos
doarme pădurea
cu luceafărul
așezat
ca un ceasornic
pe masă !...

MARIN CIORANU

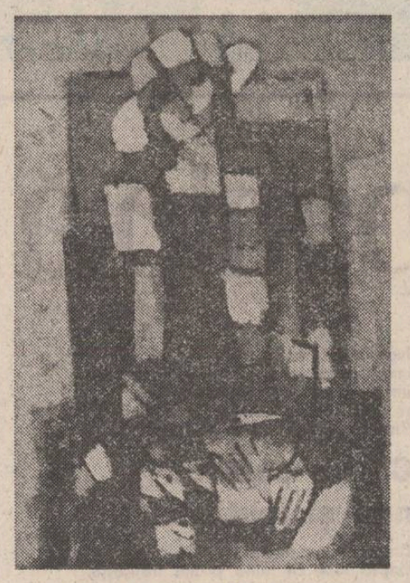

Cicerone Ciobanu : Fata pescarului

Icar

Cu aripile stinse în mîini
Icar îvindu-se printre delfini
mișcau meduze leneșe marinele
lătrături
El se lăsa vînat
gol, el își trecea pleoapele peste ape
în fugă —
găsit în coarda subțire a zorilor
pătruns de lumină și risipit
aruncat peste curcubeu
El alerga
alerga
alerga
ager
albastru
vioriu
în galaxii spiralate
dezlănțuit
suspinînd
El iubea toate stelele
ce năsteau în urma lui înfiorate.

ALEXANDRA PALAGHIA

Și poate...

Și poate ți-am lăsat pudra mea de santal
și-al meu ruj de carmin
și poate ți-am lăsat paharul cu-o gură
de vin,
și poate ți-am lăsat scrumul dezordonat
ca un gînd,
și poate-o brățară în grabă plecînd,
și poate-am lăsat o prea dulce răvășeală
în pat,
și poate gîndul că nici n-am plecat,
și poate-am fugit la un capăt de viață,
știind c-o s-aud : pleacă iubito, e dimineață !

ELISEEA CODREANU

Pion

Pion — mă mișc
pe o tablă de șah
și pioni
mi se pun curmeziș
și cai gata să mă arunce
de pe tabla de șah
și nebuni
împinși din ceafă de
ochii lor atavici
și turnuri pline de arcași
și amazoana regină cu
tolbele pleoapelor
pline de săgeți...

În sfîrșit
slalomul terminat,
jucătorul de șah
mă schimbă cu
altă piesă !

ERICH KOTZBACHER

Prin ținutul imens

Îngenunchez ștergîndu-mi rana din frunte
cu țipătul unei foste dureri
soarele-a apus demult obosit
de apăsarea luminoasei poveri

cerul cade pe pămînt ca o ploaie
și limfa stelelor asurzitor
pică pe oasele-mi desfrunzite de carne —
stalactite subțiri care mă dor

sufletul se tot îngustează
înconjurat ca o lampă de sute de gîze
ecoul destramă cuvîntul rostit
ce se-ntoarce ca o adiere pe buze

cu pași luminați de o mare tristețe
voi ieși tîrziu să colind
prin ținutul imens al uitării de sine
unde timpul se măsoară iubind.

MARIUS DUMITRESCU

Despărțire

a fost ca o baladă. A răsărit, a strălucit aievea și s-a stins ca o stea. A sclipit în constelația muzicii românești. Și au rămas ca amintire comori de nestemate, puse pe partituri simple, dar cu trăiri, frămîntări lăuntrice, cu semnul acela atît de distinct ce configurează un destin de creator, cu accentul particular, atît de caracteristic pentru dînsul și care arată că a iubit pînă la sfîrșitul vieții lui viața. Și a rămas un glas specific ce mai răsună încă în urechile noastre — vocea ceea ușor baritonală, ca de adolescent, calmă, doar uneori cu reverberații mai acute, cu acel moderatto ce a adus prieteniei noastre atîta farmec și iubire de frumos. Și a rămas după el — cel ce s-a stins în toiul efervescenței sale creații componistice și în plină maturitate — pasiunea, ardoarea aceea de a face ca frumosul să urce spre inimile milioanelor de oameni și care a lăsat urme de nesters — ca semn că a trecut prin viață un om adevărat.

Și au rămas clipe de neuitat pentru cei care l-am cunoscut atît de bine pe Mihăiță — pe Mihai Moldovan, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai componisticii moderne românești.

Va rămîne ca o amintire frumoasă. Vor rămîne și clipele petrecute împreună la „masa de lucru" a redacției muzicale a Radioteleviziunii și clipele din orele libere, cînd ne expunea, adesea, gîndurile sale atît de frumos frazate prin note muzicale, ca și farmecul lui atît de personal cu care ne cucerea întotdeauna.

Ne-am luat rămas bun de la Mihai Moldovan, dar în fiecare clipă cînd va răsuna glasul lui transpus în muzică, îi vom păstra amintirea.

Horvath Dezideriu

PERMANENȚE ENESCIENE

Urmare din pag. 1

fiecare trei ani peisajul vieții de concert românești, ci devine un edificiu incununînd o activitate îndelungată. Lumea muzicală va fi bine reprezentată. Dirijorii Isaac Karabtchewsky, Emil Ceakarov, Herbert Kagel, pianiștii Li Mingquiang, Annerose Schmidt, Byron Yanis, chitariștii Leo Brouwer și Julien Brean, orchestra filarmonică din Dresda, Teatrul mare academic din U.R.S.S., „Fistulatores et tubicinatores varsovienses", „Lar Lubovitch Theatre" sînt numai cîteva dintre prezențele festivalului, alături de care arta românească va fi reprezentată consistent : corurile „Madrigal", „Preludiu", „Camerata infantis", filarmonicile „Banatul", „George Enescu", „Moldova", orchestra RTV, cvartetele „Timișoara", „Voces", „Eufonia" ansamblurile „Ars nova", „Hyperion" și mulți interpreți de renume alături de tineri bătînd cu îndrăzneală la porțile măiestriei și consacrării.

S-ar putea cuprinde creația enesciană cel mai plastic sub cuvinte descriind curgerea, devenirea, transformarea din aproape în aproape, prezența în germene a unor caracteristici stilistice în lucrările de tinerețe.

Drumul creației enesciene se punctează analitic prin sublinierea unor înfiriri creatoare, unor sugestii componistice diverse, posibil de regăsit în totalitatea operei, influențe datorate unor personalități muzicale, creatori de școală, locuri de pelerinaj, adevărate tezaure de idei și soluții creatoare pentru cei care au ceva de spus. Specific creației enesciene — și acestei specificități trebuie să i se adapteze și considerațiile analitice — e însă faptul că ceea ce se întrevede ca preluare stilistică nu poate fi acoperit în întregime la analiză, într-atît elementele componente alcătuiesc un întreg inseparabil, un tot în care fiecare amănunt își are locul firesc. Atunci cînd se decelează, ca să spunem așa, o influență „minoră", punerea în evidență și nominalizarea ei sînt greu de susținut cu fermitate fiindu-i proprii operei enesciene, o ambiguitate greu de depășit. La analiză, aceasta apare sub forma concomitenței unor variante egal plauzibile pentru același fragment, mai mult, a unor interpretări adesea contradictorii a aceluiași material muzical ; și aceasta se întîmplă frecvent la Enescu în comparație cu muzica altor creatori, mult mai transparentă, din acest punct de vedere. Atunci cînd sînt evidente, cînd devin oarecum declarative, trimiterile stilistitice ale creației sale primesc semnificațiile unei veritabile profesiuni de credință artistice, ale unei estetici în care se varsă, mereu altfel, inconfundabilul melos enescian (exemplul frecvent citat, punct de cotitură în înțelegerea creatoare a tezaurului folcloric românesc, este Sonata pentru pian și vioară „în caracter popular românesc").

Aspectul frecvent menționat al unei estetici oarecum grăbit definite ca tradițională, este perpetuarea, „ingrijirea" formei de sonată, ducerea ei mai departe sau mai în amănunt ceea ce a putut ea deveni la Franck sau Vincent d'Indy. Cum se construiește ea la Enescu și, mai ales, ce se constituie în același timp ca abatere de la model și împingere a lui mai departe, pe un drum de mulți considerat deja terminat ? Ne vom sprijini pe caracteristicile definitorii ale ultimului opus enescian, **Simfonia de cameră opus 33 pentru 12 instrumente soliste**, culminație a spiritului de sinteză și a conciziunii expresive, exemplu niciodată îndeajuns subliniat de rafinată arhitectură sonoră sau de măiestrie a scrituriii instrumentale. Construcția lucrării subliniază preeminența melodicului concentrat în jurul unor celule tematice, veritabile cărămizi de construcție a căror pregnanță și în același timp, generalitate permite asamblarea întregii lucrări. Melodica enesciană se precizează însă prin faptul că celulele și, consecutiv, frazele muzicale primesc semnificație limpede subliniată componistic în funcție de locul unde sînt așezate în arhitectura lucrării. Diatonimului pregnant al primei teme ciclice i se atribuie o semnificație de seninătate opunîndu-se celei de frămîntare, de tensiune creată de melodica întens cromatizată a temei a treia (lucrul se poate demonstra muzicologic în spiritul a ceea ce s-a afirmat mai sus). Din acest punct de vedere, este oarecum impropriu să se vorbească de imprumuturi stilistice deoarece se minuiește aici un material divers armonico-melodic „repartizat" pentru a sprijini semnificațiile lucrării, în speță, ale formei de sonată.

Acestui tip de construcție avînd o componentă expresivă atît de limpede îi va corespunde o arhitectură ternară. Forțînd puțin afirmațiile, preponderența elementului ternar se poate vizualiza ca structură de tip „emboitement" : majoritatea temelor principale sînt tripartite, la fel părțile simfoniei se structurează ternar, totul supraordonîndu-se într-o complexă formă de sonată. Așadar, aparent formă tripartită la cel puțin trei nivele, „ridicată la puterea 3". În realitate, arhitectura sonoră enesciană arată o complexitate deosebită, înțeleasă în nici un caz ca simplă înșiruire informă, hibridă. Ambiguitatea de construcție a formelor enesciene (și consecințele ei : verosimilitatea diverselor interpretări analitice a aceleași suprafețe muzicale ; de pildă, partea a doua, punct de referință pentru orice istoric ale formei variaționale, suportă deopotrivă o interpretare ca temă cu variațiuni sau rondo) inclină net către aspectul sintetic al unei arhitecturi muzicale supraordonînd forme bine conturate pentru a alcătui alte forme bine conturate. La nivelul întregii simfonii se realizează, în spiritul înțelegerii specifice a ciclismului muzical, o mare formă de sonată avînd ca părți constitutive, ca principale puncte de reazem, forme de sonată fără dezvoltare sau temă cu variațiuni. Antagonismul între temele principale, fără care nu se poate vorbi de sonată, se neutralizează într-un mod specific enescian, aplatizîndu-se într-o țesătură aparent fără relief major. Efectul se realizează în cel puțin două feluri : temele ciclice importante capătă o anumită independență ele stînd fiecare la temelia unor părți de simfonie ; respectiv înrudirea funciară a temelor se simte în acea atmosferă comună, consecință a unei țesături muzicale unde liniile melodice predomină iar armoniile se estompează. De aceea, este simplist a se vorbi de un limbaj ultracromatizat împrumutat de la Schönberg sau Bartok (influențele există însă la alt nivel ; cromatismul enescian este în principal de natură modală), mai apropiată fiind afirmația că, la Enescu, absolut orice amănunt în parte este gîndit și transcris cu rigoare din punctul de vedere al unei estetici — și într-aceasta se reflectă ceva din inconfundabilul enescian — care urmărește cu precizie și nespus rafinament imprecizia.

Cicerone Ciobanu : „Legendă"

Gînduri despre eroul vlașin

Urmare din pag. 1

„Pe sub frunte se aduna cum adună vîntul frunzele toamna, vedenia celor petrecute în satul Vlașini ; Mintea îi era o boltă întunecată de nor pe care răsăreau o clipă și piereau îndată stele căzătoare. Cînd să le vadă, nu mai erau. Cînd să le priceapă, înțelesul lor nu se lega". Calm vegetal, limita extremă a simțirii — bolta înstelată ; fiul judelui Alexa este departe de precipitarea înflăcărată a dușmanului obștii. El, Ieronim, va lua pînă la urmă ciomagul de jude între acești oieri îmbrăcați în saricile lor milenare. Are mintea mai puțin ascuțită? — Sînt bătrînii alături cu sfatul lor cel bun : **„Au stat la sfat. Mințile au început să iște acțiuni cutezătoare. Din toate a rămas una. Au întors-o pe toate părțile, au țesut-o, au destrămat-o, au țesut-o din nou, au mai adăugat, au lăsat la o parte pînă ce au ajuns la o hotărîre care împăca toate cugetele".**

2. Această obște de oieri păstrează, surprinzător de clare, trăsături ale vechilor comunități cu care sîntem familiarizați din cărțile de istorie. Iată sufletele oamenilor : **„au început să crească în piepturile păstorilor puhoi de simțiri. Purtau aceste simțiri în inimile lor ca pe un aluat care dospește greu și care deodată se umflă, încît nu-l mai cuprinde covata".** Cită asemănare cu acei **megathymoi ahaioi** ai lui Homer (ahei cu suflete largi ; **mărinimoși** cum s-a tradus la noi). Legea de fier a micilor comunități tribale preclasice — **hybrisul**, religie și politică totodată — se verifică exact prin exemplul lui Nicolae Branga. Buna convietuire (și, în cazul particular al obștii românești, conservarea și străbaterea prin secole) impune supunere necondiționată interesului general. Excesul nu este permis sub nici o formă dar este cel mai aspru pedepsit în cazul îmbogățirii peste măsură (bunurile aparținînd întregii obști). Legile coercitive — exprimate într-o religie violentă a focului — au dus cu timpul la tipizarea conduitei celui care greșește împotriva propriei comunități. Pedeapsa ultimă : arderea din temelii a casei (fie de către zei, prin fulger, fie de către oameni) : „Bolborosește sub cenușă grăsimea bogățiilor lui Priam" (citîm din teoria hybrisului așa cum a fundamentat-o Eschil) — iar în romanul nostru : **„Averea lui Branga pîriia, scrîșnea, sfîriia, fierbea se topea ca și cînd ar fi fost cuprinsă într-un cazan așezat pe un foc țișnit din miezul pămîntului prin gura unui vulcan"** (același „miez al pămîntului", cu o funcție anume și în religia hybrisului, pe care eroul „nu-l cuprinde" — vezi bogățiile îngropate pe care nu le poate recupera). Conduita individului bîntuit de demonul încrederii oarbe în sine însuși este bine cunoscută în psihologia populară. Crede el că nimeni nu-i simte intențiile ? Se înșeală. Oamenii îl simt, îl văd, îl urmăresc. Dorința lui deșartă de înavuțire e luată în rîs" parcă ar fi un copil ce vrea să prindă o pasăre" (iar la Branga : **gîndurile lui zburau împrăștiate ca păsările. Pe toate voia să le cuprindă deodată dar nu reușea).** O pedeapsă prematură nu-și mai are efectul scontat. Individul trebuie lăsat să-și dezvolte la maximum potențele, lovitura de grație trebuie dată numai la momentul potrivit (**kairos ; cea mai importantă verigă din procesul pedepsei ; privind retrospectiv, întreaga teorie se bazează pe pedeapsa ultimă**). Nu altfel judecă sfatul obștii cînd amînă pedeapsa lui Branga : **Așteptau să se miște vremea în osia ei, să aducă ceasul la timpul socotit.** Criminalul trebuie prins într-o rețea (năvod ; termenul este des folosit și în romanul nostru) care să nu-i mai dea posibilitatea de scăpare. El trebuie să devină un exemplu, viu în ochii colectivității, să întărească un proverb, o regulă generală coercitivă ce ordonează existența obștii. În scara valorică tradițională un astfel de om, care apare rar în colectivitate și a cărui pedeapsă este cu grijă dusă la îndeplinire, este comparat cu animalele : **Durerea că cineva din mijlocul ei s-a ticăloșit, că obștea aceea a putut da viață unui om ale cărui fapte l-au apropiat de jivine, măcar că chipul i-a rămas de om, că au trăit alături de un ticălos, era un fapt cutremurător.**

Să adăugăm că în tragedia antică eroul hybristes este considerat ca un trădător al religiei obștei, ca autor al unei religii proprii. Branga nu ajunge pînă acolo încît să îmbrățișeze o formă a catolicismului, dar apelurile constante ale eroilor la credința lor au ceva asemănător cu strigătele corurilor antice. **„Căci ce altceva poate însemna credința moșilor și strămoșilor tăi decît o cîrmă care să te ajute să înoți în apa vrăjimașă a vieții. O cîrmă care nu te lasă să te depărtezi de ai tăi...".**

Acesta este lucrul de necuprins în mintea lui Branga. El nu știe un lucru elementar, nefiind educat în spiritul obștii : nu știe că pentru a fi jude trebuie să fii ales iar nu numit, trebuie să te judeci mai întîi pe tine însuți, să-ți înfrîngi orice pornire către căpătuială, să nu accepți o situație materială deasupra celorlalți. Este singura condiție a judelui în obștile libere de mușneni care, legată de străvechea religie a hybrisului, a contribuit hotărîtor la păstrarea lor. Excepțiile nu sînt simple confirmări ale regulei — ci o întăresc dîndu-i viață, sînt necesare ele însele pentru buna funcționare, în conștiința maselor, a mecanismului.

„ORIZONTUL TRADUCERII"

Urmare din pag. 1

talitățile curente, mediile culturale, nivelul literar, proporția literaturii „de consum" și a literaturii „serioase". Această însușire Gelu Ionescu o denumește „istoria lecturii". Apoi, observ că din clasificarea traducerilor poate ieși figura sociologică a literaturii, deducînd în fond ce are aceasta în „biblioteca imaginară" și ceea ce decurge de aici privitor la lectura publică. Traducerea indică, în al treilea rînd, necesitatea imanentă a unei literaturi într-un moment cronologic delimitat, căci a vedea ceea ce se traduce și ce este eliminat ,să zicem într-un deceniu de istorie literară, e un indiciu al „pulsiunilor" culturale, nu o dată invizibile cu ochiul liber. De aici urmează și observația că „traducerea" e un fenomen hibrid, din moment ce încheie un proces de receptie culturală și, prin transplant în mediu străin, deschide altul care constă în profuziune. În fine, „traducerea" e și un element „activ", creator de modele, căci a avea în literatura națională versiuni valoroase esteticește din literaturile străine este a crea o „tradiție paralelă" cu aceea atestată, generatoare și aceasta de creații noi. În examenul acestor chestiuni, care există fragmentar în studiul lui Gelu Ionescu, criticul se bizuie pe Jauss și pe teoria „orizontului de așteptare", așezindu-se în „unghiul subiectului consumator".

Apoi, survolînd după G. Mounin, chestiunea „imposibilității traducerii" el face o investigație cantitativă asupra traducerilor în românește, pe o perioadă cam de 150 de ani, fără ambiția de a verifica totul (ar fi fost și extrem de obositor) și prin izolarea unor autori celebri, a căror „fortună" românească rămînea de analizat. În ciuda umorii pozitive dovedite aci de Gelu Ionescu, situația nu este într-atît de mulțumitoare. Avînd, cam la vreo zece scriitori „mari", opera integrală în românește, în rest nu dispunem de traduceri însemnate și serioase. Mai mult, examenul acestei stele „gemene" a literaturii „originale" e mult îngreunat de absența bibliografiilor și de ritmul apariției acestora, a cărui incetineală este inadmisibilă. Cu excepția citorva studii întîmplătoare, ale unor autori nu de intîia mînă (A. Curtui, Ileana Verzea, Ileana Berlogea, Tatiana Nicolescu), în rest critica nu a studiat în chip organizat propagarea scriitorilor străini în România și atunci cînd a întocmit bibliografii eroice, acestea nu s-au difuzat în librării, întrucît erau editate, la linotip, de cîteva mari biblioteci. Nu este o întîmplare că, în teritoriul românesc, studii cum este acesta al lui Gelu Ionescu acoperă un gol, relativ, pe care cele cîteva studii ale unor sociologi (dintre care Paul Cornea este cel mai proeminent, iar dintre istoricii literari — Dinu Pillat) nu l-au putut umple pînă acum.

Aceasta fiind predoslovia teoretică, să examinăm cronicile propriu-zise. Ele sînt eseuri de cîteva pagini, croite cu inteligență, scrise alert, într-un stil atrăgător, și conțin, pe lîngă judecăți asupra versiunii românești (fără, totuși, acribie filologică) observații eseistice, unele absolut remarcabile. În „Argonauticele" ar fi, astfel, un „panhelenism" baroc sprijinit pe o materie arhaică reconstituită de un spirit literar cult. **Însemnările de căpătîi** ar fi bruionul unui roman galant, o literatură venită dintr-un salon al unui rococo aproape fantastic pentru noi, romanele **mesei rotunde** sînt un **text-pilot** apt a fi considerat ca primă **școală** a romanului european". Criticul citește pe antici cu un ochi modern și are o concepție elastică despre literatură, căci a vedea valorile acolo unde sînt și a le unifica à rebours indiferent de cronologie, este o probă de inteligență critică remarcabilă.

Apoi, Goethe, Aloysius Bertrand, Flaubert sînt analizați corect și cu eleganță (aici accentul cade pe exactitatea versiunii românești) însă cu o ingeniozitate lustruită, ca și, de altfel, Jack London, Strindberg și D. H. Lawrence. Însă cronicile despre „Thomas Mann în românește", „Începutul și sfîrșitul lui André Malraux" și, mai cu seamă acela despre „ofensiva literaturii Americii Latine" sînt adevărate studii, informate, subtile și întocmite cu scrupulozitate și afecțiune. Nu este greu a observa că Gelu Ionescu este un critic de formulă „afectivă", mergînd în întîmpinarea operei, scriind din simpatie și cu sentimentul exegetic al identificării. Acest metod este izbitor în „addenda" despre „personajul ionescian", probabil un fragment din monografia, încă în manuscris, despre Eugen Ionescu, înconjurată de un soi de notorietate orală pe care numai apariția cărții ar putea-o verifica. Nu insist acum, în așteptarea unui produs mai... consistent, mă rezum a observa că în ce privește cronicile propriu-zise de traduceri Gelu Ionescu a procedat într-un chip salutar. Astfel de „recepții" critice au în fond rolul de a orienta în sens larg publicul, sînt așadar niște forme de popularizare unde exegeza abstruză nu e recomandabilă deși cîteva observații esențiale despre operă nu pot să lipsească. Nu altfel sînt aceste cronici, care nu pornesc din prejudecata anor intelectuali exclusiviști de a prezenta de preferință „marile literaturi", ci alătură pe Lucanus de Marivaux, pe Valeri Briusov de Mircea Eliade, pe Bioy Casares de „epopeea beduină". Criticul și-a creat un tipic din aceea că mai întîi prezintă pe autor (dacă acesta e mai puțin cunoscut), apoi opera, studiază numărul de traduceri în românește și face cîteva observații pe această temă, explică într-un chip accesibil și elegant volumul propriu-zis și încheie cu indicații despre traducere, mai consistente întrucît privește domeniul francofon și anglo-saxon, unde probabil că este, filologic, mai tare. Aci observațiile sînt minuțioase și fără maliție și în ultimă instanță corecte (excluzînd inexplicabila exaltare a lui Gelu Ionescu, spirit echilibrat, înaintea „operei" lui Al. Miran), un specimen de aprețuire studioasă și cordială, care este expresia însăși a omului, rasat și plin de amenitate. Rezultatul unui program comparatist remarcabil și al unui spirit critic fin și instruit, „Orizontul traducerii" este o producție cu merite indiscutabile, a cărei apariție poate urni, în fine, multe inerții.

Cicerone Ciobanu : „Pescar"

„Skanderbeg" și Sabri Godo

Urmare din pag. a 8-a

tis Scanderbegi, Epirotarum principis" (Roma, 1508—1510). Contemporan cu Kastrioti, și trăind ani buni pe lîngă el, Barleti descrie cu siguranța incontestabilă a martorului ocular viața și faptele eroului, cronica sa bucurîndu-se la vremea respectivă de măgulitoarele aprecieri ale occidentalilor.

La aceste varii și sigure izvoare Sabri Godo a adăugat, așa cum am mai spus-o, puterea sa de evocare, reușind să dea veridicitate narațiunii și să emotioneze.

Întorcîndu-ne la „Skanderbeg", trebuie să amintim măiestria de care a dat dovadă romancierul în redarea atmosferei marilor curți europene la mijlocul veacului al XV-lea, intuind dinamica sistemelor de alianțe, descîlcind urzeala intrigilor și jocul intereselor potrivnice. Sabri Godo încearcă să-și demitizeze eroul, să-l facă real și accesibil. Căci unde a stat forța impresionantă a unui astfel de om, dacă nu în conștiința că patria doar cu arma se poate apăra, în crezul că numai astfel poate supraviețui un popor minuscul, bătut de toate vînturile istoriei?

Cartea place datorită ritmului alert în care se succed evenimentele, culorii locale și, nu în ultimul rînd, în urma faptului că unele probleme ale istoriei Albaniei, prin însăși vecinătatea noastră balcanică, sînt extrem de asemănătoare chestiunilor-cheie ce ne-au marcat istoria în veacul al XV-lea.

Versiunea românească a lui „Skanderbeg", datorată experimentatului M. Magiari, aduce ceva din prospețimea, nealterată de cele cinci secole de stăpînire otomană, a sufletului albanez, din dîrzenia în fața morții a păstorului-maquisard, din cîntecul și din liniștea lui.

O spunem aceasta cu certitudinea pe care ne-o dă cunoașterea literaturii poporului albanez.

Ediția în limba română beneficiază de o prefață (aparținînd traducătorului) care ne introduce în atmosfera perioadei la care se referă cartea. Am avea, poate, de reprosat traducătorului Mihail Magiari un oarecare schematism al cuvîntului introductiv, care nu este altceva decît un rezumat al subiectului, schematism izvorît, am crede, dintr-o referire strictă la romanul prefațat și tradus. Poate că o mai cuprinzătoare prezentare a scriitorului albanez, complet necunoscut la noi, ar fi fost mai utilă cititorului.

Lirică spaniolă

FELIX GRANDE

Parabolă

Nu există iubiri blestemate

Există putreziciune legi obiceiuri
eroare spaimă viclenie
neputințe norme minciună
neliniște represiune vinzare-cumpărare
lașitate și calamitate

Nu există iubiri blestemate

Elogiul bestiilor

Știai că există bestii blinde și credincioase
care cînd își pierd perechea
adulmecă vîntul cu botul furios
atacă rag reflectează
refuză să mănînce și dau tircoale și-nnebunesc?

Toate veacurile ploii

Erau speriați de amurg
Se hrăneau cu animale ingrozitoare
Sufereau de ninsori, lavă, furtuni
Aveau numai peșteri și vrăjitori și tirani

Azi ascult ploaia ce bate-n fereastră
șoptind silabele siderale ale hoardei
ca intrebări reinviate

Emoționat, mă învălui în respirația ta
îmi plimb buzele pe pielea ta adormită
și în timp ce ascult încet burnița lumii
salut cu milă pe-acei frați ancestrali

Și tu mă întrebi?

Iar eu ce știu eu ce-i iubirea !
Mi-am întrebat inima și răspunsurile ei au fost schimbătoare
I-am întrebat pe amanți și am obținut numai cinism sau urlete
Mi-am explorat creierul și am aflat ură și speranță
vagi litere scrise în marea nenumită a vieții

Iar eu ce știu eu ce-i iubirea !

Dar îndepărtează trupul tău de mine pe vecie
ascunde-mi carnea ta ca să n-o aflu niciodată

și vei putea vedea un șarpe în loc de un om.

O carte poștală de zăpadă

Cînd mă voi întinde în bătrînețe
ca într-un mormînt rău închis
voi blestema numele tău nebun

numai pentru că în noaptea asta
înstrăinat și absorbit în trupul tău
am dorit să fii eternă

și nu știam dacă să te lovesc sau să plîng

Ca și cînd ar fi un uragan de lavă

(Ascultă-mă : cu glas încet,
noaptea, pe ascuns,
și fără a folosi numele tău
pentru ca nimeni în gura mea să nu-l vadă,
acum pentru totdeauna — o, zei ! —
îți spun adio
gîndind
la pîndă
că poate în altă noapte mai puțin barbară
în mîna mea te va aduce
hazardul sau demonul)

ENRIQUE BADOSA

Cineva mă ține aici pe post de sperietoare

CINEVA mă ține aici pe post de sperietoare,
ispășind o pedeapsă pe care n-o știu.
Mă așează în cruce la toate colțurile,
îmi întinde o mănușă moartă în fiece mînă
și un număr de piele.
Îmi rupe buzunarele care păstrează
lungile documente ale durerii,
îmi poruncește o atitudine de resemnat,
îmi pune o pălărie fără salut
și o floare de cenușă la butonieră.
Risul sau plînsul îl pun eu.

Ca un costum nud și mutilat...

Ca un costum nud și mutilat,
cineva iese cu mine și mă însoțește.
E grav ceea ce se petrece-ntre noi,
și nu știu unde sînt.
Mîinile sale singerează în gura mea,
și ca mine se-mbracă și-i înșeală pe toți
cu numele meu și felul meu de-a fi eu.
Dar dacă îi cunosc speranța mea,
îi răspund că nu.
Cineva a răstignit mănușile mele negre.
Îmbrăcat cu propria mea goliciune,
cine mi-ar putea spune cel care nu sînt ?

Desen de Picasso

Și a trăit mult timp într-o casă...

Și a trăit mult timp într-o casă
fără uși și fără ferestre.
Cînd îl întrebau de ai lui,
nu avea ce să povestească.
Îl ținea pe Dumnezeu ascuns într-un loc,
ca o veche amintire personală.
Costumul și pantofii în stradă-i ieșeau,
în timp ce el rămînea să vorbească
cu cineva care ar fi reușit să-l convingă
că era de-ajuns cît stătuse departe.

Și-n sfîrșit se ridică în picioare, mulțumind,
ca cel ce-și ridică, moartă, propria lui greutate.

În românește de
Teodor Balș și Omar Lara

Lesbos

În imediatul morții,
pe cînd imi isprăvește soarele sculptura,
îmi place să mă plimb pe malul apei
ținînd în mînă suava greutate
neted șlefuită
a pietrelor marine.
Palpită-n ele : vîntul, orizonturi,
direcții, constelații, vele-ntinse,
și mîile de nuanțe cunoscute
în crîncenul efort de-a trăi marea.
Sînt pietre pentru pasul gînditor
dincolo de lumină. De m-aș opri acum,
s-ar scurge marea printre degetele mele,
și chiar un naufragiu al insulelor
ar deveni posibil.
Bronzat de albăstrimi și plenitudini,
sculpturii mele-i voi da ghes să intre
în procesiunea moartelor statui.

În românește de Mihai Cantuniari

REPERE

Vocația singurătății

Întreaga creație literară a lui Cesare Pavese, străbătută de cîteva mari obsesii existențiale, este o operă unitară, în care romanele alcătuiesc un alt fel de a enunța și detalia ideile din poezii, de pildă din **Lavorare stanca**, prima carte de versuri a poetului. În **„La Spiaggia"** *) apar cîteva dintre elementele care revin în scrierile lui Pavese, pe fundalul unei atmosfere care se compune cu o greutate studiată, cînd nici o stîngăcie nu e trecută cu vederea, iar ochiul naratorului insistă mereu pe notația precisă, cu aerul unor tăieturi de jurnal zilnic. Așa am putea aminti : mitul eternei reintoarceri, luînd chipul leit-motivului colinei verzi, adică „acasă" (acasă însemna pentru Pavese Santo Stefano Belbo, în Piemont), obsesia artistă vag insinuantă prin lumea picturii, a culorilor, ambiguitatea feminină din personajul Clelia, incertitudinile vîrstei adolescente, căutarea unei anumite libertăți interioare, imposibilitatea comunicării și înțelegerii, melancolia depozitată în fiece clipă de viață. Teme majore esențiale, existențiale, uneori dureroase, ciudate, nedecise, adunate într-un roman foarte scurt, care derulează întîmplări de vară, undeva la mare, implicînd cîteva personaje într-o vagă acțiune. Teribilul succes de public al acestui scriitor profund, vine, cred, din capacitatea de a crea senzația de viață obișnuită, chiar banală, cu dialoguri pline de naturalețe, din urmărirea pas cu pas a volutelor, a traiectoriilor personajelor, la plajă, la circiumă, în dormitor, pe terasă, la dans etc. etc. Este interesant de urmărit și aș spune chiar uimitor, cum acest mare scriitor a putut introduce în mai puțin de o sută de pagini, într-o carte atît de degajată cum este „Plaja", atîta problematică de viață, atîta materie poematică. Atmosfera creată de povestire este aceea a unei vacanțe pe malul mării. Atmosfera însinuată este de tristețe, de nostalgie, de angoasă. Personajele sînt conturate în crochiuri care se îmbogățesc pe măsură ce vacanța se derulează, prin ce fac, prin ce spun, prin ce se mai întîmplă în această sugestie epică în care de fapt nu se petrece nimic deosebit. Scris la persoana întîi, romanul folosește constant vocea auctorială, persistînd senzația de evocare, de jurnal. Se cade să amintim cîteva elemente poematice care apar în roman cu acea lipsă de ostentativitate, de stridență pe care A. E. Bakonsky o remarca în poezia lui Pavese, cînd scria : „Ceea ce tulbură în poezia lui Cesare Pavese e aerul ei cenușiu mai presus de culori, e acel **perpetuum mobile** ale melancoliei lui egale, urcînd iluzoriu pe nevăzute și implacabile spirale" ; marea cu clipocitul ei continuu, intimitatea misterioasă pe care o are cu întinderea neliniștită frumoasa femie care înoată ; iubirea, difuză, ambiguă ; pictura și neliniștea artistă ; melancolia însinuată peste tot ; exasperarea tăcută, refulată într-o zgomotoasă veselie camaraderească ; tensiunea sentimentală a adolescenței, balans între puritate și înțelegere ; decorul plajei, imperiala solitudine a dimineții, obositoarea foșcăială a amiezii, amintirile din copilăria genoveză a Cleliei și multe altele. Dintre ele am ales motivul măslinului, care apare de cîteva ori, în momentele cheie ale cărții, însoțind ca un contrapunct imperceptibila progresie a narațiunii. Întîi autorul „ni-l prezintă", vag, neutru. Un decor plăcut și atît. Apoi îl contemplă, vorbește despre el, îl resimte ca pe o prezență, ar vrea să-l arate prietenilor lui dar printr-o întîmplare banală aceștia nu-l vor vedea. El e simbolul localizării unei clipe într-o viață afectivă, dar și al imposibilității comunicării lucrurilor adînci, intime între oameni. După ce fiecare personaj își consumă propria stare, după ce se derulează la fel de natural și fără aparentă strălucire zile de blîndă plictiseală la mare, în final autorul spune : „Între timp am ajuns pe străduța noastră și vederea măslinului m-a iritat. Începeam să înțeleg că nimic nu este mai de nelocuit decît un loc unde am fost odată fericiți". Comentariu care este o altă sursă de ambiguitate retrospectivă, întrucît nu ne amintim ca autorul să se mărturisească drept „fericit" pe undeva prin text, în acel interval al șederii sale în căsuța din vecinătatea măslinului imens, contorsionat, noduros și uscat, „care se înalță, inexplicabil, din mijlocul pietrișului". Așadar care din variante este cea adevărată ? Oare îndrăgostirea adolescentului Berti și solidarizarea vagă din final a autorului cu elevul lui, are drept mobil un sentiment împărtășit de amîndoi față de Clelia, soția prietenului ? Sau fraza citată este reflecția cu cheie pe care o face autorul după ce a mărturisit înainte : „Toți anii sînt stup'zi. Odată trecuți devin interesanți", afirmație tulburătoare pentru un artist cu vocația singurătății, obsedat de ideea unei sinucideri care la patruzeci și doi de ani l-a și învins.

Dana Laurențiu

*) Cesare Pavese : „Vara de neuitat/Plaja", traducere de Mara Pașca. Editura „Univers", 1980.

BENJAMIN FUNDOIANU LA AUSCHWITZ (V)

SFÎRȘIT?

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

În octombrie 1944, cînd Benjamin Fundoianu a fost scos din blocul 10 al Auschwitzului și dus pentru a fi gazat și ars la Birkenau, în „fabrica morții" funcționau din plin cinci crematorii și nouă camere de gazare deghizate în „băi". Încă din prima jumătate a anului 1943 fuseseră date în folosință crematoriile II și III (primul aflîndu-se chiar în incinta Auschwitzului, încă de la înființarea lagărului) apoi, în lunile următoare, celelalte două. Erau adevărate complexe de ucidere în masă, cu săli subterane înzestrate cu „ultimul strigăt" al tehnicii fasciste. Vestiarele aveau o suprafață de peste două sute de metri pătrați. Crematoriile IV și V erau dotate cu cîte trei camere de gazare fiecare. La un loc, ele puteau cuprinde simultan aproape trei mii de oameni. Pe ușile lor de intrare era scris: „Waschraum" — sală de baie. Pe partea interioară a ușilor de evacuare se afla o altă inscripție „liniștitoare": „Spre camerele de dezinfecție". Dincolo de aceste uși nu se aflau însă decît rampele de descărcare a cadavrelor și elevatoarele pentru ridicarea lor în sala cuptoarelor de cremație. „Productivitatea" — conform datelor rămase în dosarele lagărului — se ridica la 60 000 de oameni gazați și arși în 24 de ore. Și nu era indeajuns. Se cerea o „producție" sporită, făcîndu-se totodată recomandări pentru economisirea acidului cianhidric furnizat în granule ambalate în cutii închise ermetic sub marca „Zyklon B — Giftgas" — pentru stirpirea dăunătorilor.

„Zyklonul B" sub formă de granule — se scrie în lucrarea Dr. Ian Zen consacrată Auschwitzului — „are o culoare alb-gălbuie și dimensiunea boabelor de fasole. Aceste granule condensează în ele preparatul care, sub acțiunea umidității și a unei temperaturi ridicate, degajă acid cianhidric, una dintre cele mai rapid ucigătoare otrăvuri. Omul este otrăvit prin aspirarea aerului încărcat de gaz la o proporție de numai 12 miligrame la litrul de aer. Acidul cianhidric paralizează acțiunea fermenților care permit globulelor roșii ale sîngelui să transmită oxigenul membranei, provocînd astfel moartea prin sufocare internă. Procesul este însoțit de simptomele blocării centrilor respiratorii, cu amețeli bruște și senzații de vomă. În cazul suprasaturării aerului cu acid cianhidric, moartea poate să se producă instantaneu. Dar SS-iștii, preocupați de productivitatea camerelor de gazare nu țineau cont de dozajul corespunzător al gazului, lucru care ar fi putut să scutească victimele de cumplitele chinuri ale agoniei. Ei presărau granulele prin trapele din tavan iar condamnații erau lăsați să se zbată timp de 25 de minute. Abia în vara lui 1944, cînd camerele de gazare funcționau din plin, timpul a fost scurtat la 10 minute... Gazul era pus la punct după o rețetă furnizată de „Deutsche Gesellschaft für Schädlingbekampfung" — Societatea germană de luptă cu dăunătorii — prescurtat „Degesch", aparținînd sucursalei „Testa" (Tesch und Stabenof) a concernului „I. G. Farbenindustrie".

În cartea sa autobiografică intitulată „Mein Psyche", scrisă de Rudolf Hoess, fostul comandant al complexului Auschwitz-Birkenau — și care a stat la baza romanului lui Robert Merle „Moartea este meseria mea" — la pagina 187 putem citi : „Copiii intrau în camerele de gazare cu jucăriile în mîini, jucîndu-se și zbenguindu-se. Am observat cum mamele lor, care știau, ori presimțeau ce le așteptă (în ochii lor putîndu-se citi groaza), își țineau firea și glumeau cu copiii, sau îi calmau pe cei neliniștiți, alintîndu-i... Unele femei, dezbrăcîndu-se, izbucneau deodată în țipete, își smulgeau părul din cap, cuprinse de isterie. În astfel de cazuri, acestea erau repede scoase dincolo de incintă și impușcate în ceafă cu o armă de mic calibru..."

Printre deținuții de la Auschwitz circulau în toamna lui 1944 următoarele versuri apocrife : „Tu, Doamne, de-ai fi astăzi, aici, cu mine / Mă-ntreb de n-am muri amîndoi, / Sătui de viață, Doamne și de suspine. / M-ai fi lăsat poate, în scrum să-ți schimb trupul / Și să-ți veghez, Doamne, o clipă mormîntul, / Și însumi în iad, să te urmez apoi..." Versurile acestea mi-au fost relatate de un fost deținut din blocul 10, acolo unde fusese închis o vreme și Benjamin Fundoianu. Nu știa cine le-a făcut. Dar ceva din paroxistica lor revoltă amintește de pana unui poet autentic, în ciuda blasfemiei ce se degajă din conținutul lor. Să le fi scris Fundoianu ? Oare nu el scrisese cîndva : „Așază-ți, mică Europă, pe-ai mei genunchi chipul zbircit. / Vom trece peste Alpii suicidului. / Aicea spațiul este somnul unui smintit / ce sînt bicepșii tăi pe lîngă pumnii vidului ? // Trudește-n ziua-ntîia și haosul din greu / sînt apa și pămîntul cu sînge-amestecate / bărbatul și femeia amestecați scincesc / ne rontăie rărunchii risul acestui zeu..." Sau : „...malul se macină, se desface ca un nasture descusut / de-acum încolo doar chipul Domnului pe care noaptea scuipă îndelung / și se îneacă și-l umple din nou cu salivă..." Sau, ca în „Ulisse": „da, eram singur! încercam să aflu unde-i Dumnezeu / toate sertarele erau în sfîrșit deschise, căscate / unde-ar putea să fie / am sfîrșit pînza cerată a neantului / unde-ar putea să se ascundă, să se înghesuie / unde-ar putea de-atîta vreme să-mi apese pleoapele ?..."

Premonițiune ? Obsesia morții năprasnice ? Avertisment ? „Oameni de la antipozi, vouă vă vorbesc, / vă vorbesc așa de la om la om / cu puținul din mine ce-a mai rămas din om / cu picul de glas ce mai am în gîtlej. / O, de n-ar striga, / de n-ar striga sîngele meu pe drumuri, răzbunare !" Și, mai departe, parcă amintind de acei „sătui de viață, Doamne, și de suspine"; înginat ca o litanie de deținuții Auschwitzului: „Va veni, fără îndoială o zi, cînd acest poem / se va găsi în fața ochilor voștri. El nu / cere nimic ! Uitați-l, uitați-l. Nu e / decît un țipăt, ce nu poate fi subiect de poem perfect ; voi avea oare timpul să-l sfîrșesc ?"

Ploua la Auschwitz în acea zi de luni, 2 octombrie 1944. Și-a ridicat gulerul zeghei și a urcat în camion. Ce gîndea ? „Poate-a crescut neliniștea în tine, / nici tu nu știi; — / și țipă ploaia-n tine, țipă toamna, țipă neliniștea. // Cu fruntea-n mîini și cotul pe genunchi / nu-ntoarce capul. / Toamna-i în tine ca într-un porumbar... // Ascultă toamna ! / Nu întoarce capul / Și nu privi. / Stau lîngă tine și tu mă vezi / pe bancă."

O, Mielușon ! Îți plînge toamna cu lacrimi de cenușă.
„Și de-ar fi toamnă-ori iarnă peste fire
Tot zi frumoasă fi-va — nu-i asa ?..."

„Skanderbeg" și Sabri Godo

Lăudabilă intenție și declarată, de altfel, aceea de a ne face cunoștință cu unul dintre cei mai semnificativi scriitori albanezi contemporani, prozatorul Sabri Godo, și aceasta prin editarea la „Minerva" (Colecția „B.P.T."), în mai, a romanului istoric „Skanderbeg", în versiunea lui Mihail Magiari.

Așa cum ne comunică în prefață și mai apoi în tabelul cronologic traducătorul, romanul a apărut la Tirana în 1975 și este al patrulea volum editat de „Naim Frasheri" sub semnătura lui Sabri Godo.

Desigur, în primul rînd trebuie apreciate pornirea și efortul de a oferi cititorului român o mostră elocventă a celor ce se scriu astăzi în Albania, literatura acestei țări fiind cvasinecunoscută la noi.

Cel mai notabil scriitor albanez în viață rămîne, fără îndoială, Ismail Kadare, ale cărui cărți se bucură de o generoasă apreciere peste hotarele țării sale. Alături de acesta și de alți cîțiva se înscrie și Sabri Godo, scriitorul remarcîndu-se îndeosebi printr-o extraordinară putere de evocare a trecutului istoric, la aceasta contribuind decisiv aplecarea sa nativă spre studiul fenomenului, spre o insistentă și fructuoasă scrutare a documentului de arhivă.

Remarcabil realizat artisticește, primul roman al lui Sabri Godo, „Ali-pașa Tepelena", istorisește viața aventuroasă a unuia dintre primii autocrați albanezi din secolul al XIX-lea (să ne-o reamintim pe fiica acestuia, personaj episodic în „Contele de Monte Cristo"),

Atît pentru elaborarea romanului citat, cît și pentru cea a lui „Skanderbeg", Sabri Godo folosește izvoare istorice de primă mînă. Memoriile consulului francez de la Ianina și o serie de documente din arhivele turcești l-au ajutat pe scriitor să recreeze atmosfera începutului de veac (este vorba de secolul al XIX-lea) și să releveze forța motrice care l-a împins pe un oarecare bei din Tepelena spre idealul care i-a adus celebritatea.

În ceea ce-l privește pe „Skanderbeg", romancierul a folosit în primul rînd cronica umanistului italian de origine albaneză Marin Barleti, cronică intitulată „Historia de vita et ges-

Marius Dobrescu

Continuare în pag. 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **BINECUNOSCUȚI CREATORI** și colecționari de ex-librisuri, Dafinel Duinea și Iosif Țellemann au participat în R.P. Bulgaria, la o interesantă expoziție, organizată sub auspiciile Casei de cultură Bratan Sikerov din Virbina, departamentul Smolian și a Comitetului județean pentru cultură și educație — Hunedoara. Exponatele, atît creații proprii, cît și piese din colecții personale, datorate unor pasionați ex-libriști din numeroase țări ale lumii, au fost vizionate de un numeros public, iar manifestarea ca atare comentată favorabil în presa bulgară. Din piesele aflate în expoziție, însemne simbolice și realizări artistice valoroase să menționăm doar ex-librisul dedicat colecționarului bulgar Ivan Tenchev Papoukticev. Compoziția se structurează pe o interpretare grafică a motivului călăreților traci de pe fresca unui mormînt descoperit în apropierea orașului Kazanlik. O expoziție care ar fi putut figura sub genericul „Istorie și civilizație".

● **UN ADEVĂRAT** oraș al artelor poate fi considerat complexul care adăpostește „Muzeul de stat pentru artele popoarelor orientale". Situat pe bulevardul Suvorov din Moscova, acest ansamblu păstrează patru clădiri de o inestimabilă valoare arhitectonică. Ele sînt considerate a fi printre cele mai reprezentative opere ale celebrului arhitect Jillardi care a ridicat în Moscova, după 1812, o serie de clădiri monumentale, palate etc. Cunoscute moscoviților sub numele de „Casa Lunin", clădirile care adăpostesc „Muzeul de stat pentru artele popoarelor orientale" sînt astăzi restaurate lor adăugîndu-li-se cu acest prilej alte construcții care vor face ca suprafața complexului să fie de aproape trei ori mai mare decît a vechiului muzeu. Astfel o serie întreagă de tezaure de artă orientală aflate deocamdată în depozite, din cauza suprafețelor restrînse de expunere, vor fi prezentate publicului. Cei aproximativ 5500 m.p. ai muzeului vor permite rezervarea unor săli speciale pentru operele de artă ale popoarelor din Orientul Sovietic, Asia Centrală și de Sud, Transcaucazia, Japonia, China, Tibet, Mongolia, din țările arabe, Africa și America Latină.

● **A APĂRUT** numărul 1 al revistei lunare „Literatură națională" editată în limba han de Editura naționalităților din Beijing, care cuprinde proze, poeme, articole critice semnate de 40 de scriitori aparținînd unui număr de 33 de naționalități. Sînt publicate, de asemenea, textele celor mai apreciate cîntece folclorice prezentate la Festivalul minorităților naționale din China, precum și o culegere de proverbe. Un interviu cu Ding Ling aduce în discuție literatura și scriitorii tibetani.

Joi, 24 septembrie, orele 18, se va deschide, la Muzeul de artă al R.S.R., Expoziția de pictură, grafică, ceramică și sticlărie a lui Mihu Vulcănescu

● **LA 75 DE ANI,** Isamu Noguchi este astăzi figura dominantă a sculpturii americane. El a creat în ultimii 50 de ani o operă cu un enorm spectru de imagini, tehnici și funcții. Fie că este vorba de decoruri pentru spectacole de balet sau de teatru, de fîntîni monumentale, de sculpturi destinate piețelor și parcurilor, de enorme discuri solare de piatră sau de piese miniaturale din lemn, stilul lui Noguchi este întotdeauna subtil și precis. El trebuie privit ca fiind unul dintre foarte puținii maeștri ai tradiției moderniste aflat încă în viață, principalul moștenitor al dascălului său Brâncuși, dar care moștenește și sunetul clasic japonez pentru material și natură. Orașul New York sărbătorește cei 75 de ani ai artistului cu trei expoziții : o prezentare a creațiilor sale destinate teatrului la Muzeul Whiteney, o grupare de „mese de peisaj" la Galeria André Emmerich, și lucrări în piatră de dimensiuni mici la Galeria Pace.

● **BULETINUL** informativ al agenției de presă NOVOSTI, „Panoramic sovietic" informează că s-a încheiat editarea Enciclopediei sovietice moldovenești, în opt volume. Cititorii pot lectura în limba lor natală o lucrare științifică capitală, care sintetizează diferite date despre Moldova Sovietică. Ultimul volum este o monografie intitulată „R.S.S. Moldovenească" și a apărut în limba rusă.

● **NU VREAU** să fac literatură, ci să trăiesc ca scriitor, declară recent într-un interviu cunoscutul scriitor din R.F.G., Peter Handke. Născut în 1942, el a devenit celebru datorită pieselor sale „Insultarea publicului" (1966), „Kaspar" (1968), „Zilele proștilor sînt numărate" (1974) precum și romanelor și scenariilor sale de film. Handke este considerat ca exponent al subiectivismului dus pînă la extrem, definiție confirmată și de titlul programatic și provocator al volumului de eseuri : „Sînt un locuitor al turnului de fildeș". Cheia pentru scrisul său o oferă mai degrabă, cum reiese din interviul amintit, ultima sa carte „Ora trăirii autentice", (1975) : scrisul ca aspirație spre sinceritatea absolută a investigării propriului eu, ca responsabilitate, ca efort de a trăi zi de zi mai cinstit și mai conștient. A scrie, nu numai ce vor să citească oamenii ei, mai cu seamă ceea ce ei sînt tentați să respingă și să uite, cel fiind punctul de plecare al comunicării cu celălalt. „Trebuie să am sentimentul că ceilalți au nevoie de această literatură, că este o literatură folositoare în cel mai larg sens".

SPORT

Culegînd în cîntecele toamnei

Toamnă palidă, fumu-și pierde pasărea-n văzduhuri, cine-a furat cleștar astă vară știe azi să clădească punți de bucurie. După ce Poli Timișoara a murit desuet în aproape toate clipele de bine pe care i le purtam în suflet, cele trei echipe românești — Universitatea Craiova, Dinamo București, F.C. Argeș — înscrise în cupele europene își laudă umerii cu făgăduința aromelor de viață lungă. Ele au rupt trei ciorchini de chihlimbar din porțile bătute cu flori de portocal ale Ciprului și Greciei și din cele fluierate de vînt aspru ale Balcanilor. Datorită scorurilor înregistrate la Craiova și la București avem acum respirația mai calmă, gîndul se lăfăie pe căpițe de fîn și sîntem ostentativ de partea cavalerilor palatini, așa cum, de-atîtea ori — numărați peste-o mie — am fost de partea mulțimii lezate. Bun e vinul crud, cu măduva incandescentă și nestrecurat prin pucioasă. E pentru prima oară, sau pe-acolo, cînd nu înnobilăm iritarea, jalea și disprețul. Am mai fost cîteodată lupi și-am mai spart cîte-o oaie răzletită de stînă, dar de data asta parc-aș zice c-am dat cu botul în puțin sînge de căprioară. E dulce. Mai ales că treaba vine după înfrîngerea suferită pe teren propriu în fața naționalei bulgare. Ne-a răcorit la ficați această miercure, socotită în toată Europa fotbalistică rugul scrîntelii de toamnă. Am aruncat și noi trei curpeni de viță, cu nădejdea că vom îndesa pe vatră mălădare de crengi pînă tîrziu în toamnă și apoi și în primăvară.

Atît Universitatea Craiova, cît și Dinamo București au jucat pline de dorința de-a ne păstra cu sănîile în troianul lor fermecat. Jocul formațiilor noastre a avut un singur adevăr : victoria. Frumusețea a fost împinsă în planul secund. De altfel, de multă vreme, în marile competiții internaționale, frumusețea rămîne să moțăie dincolo de poartă. Toată lumea o invocă, dar nimeni nu i-ar plăti biletul de intrare. Desăvîrșită în ochii spectatorului rămîne dintotdeauna victoria. Restul sînt povești scoase din pridvor de vorbă veche. Peste tot în lume (mai puțin Brazilia) se plătește cu aur abnegația, ispita dansului pe sîrmă e hulită, înjurată, pedepsită. Prin urmare, nici-un cuvînt despre absența magnoliei, ci părerea de rău că băieții noștri nu aleargă tot timpul cu nările sfîșiate. Argeșul, care și-a scăldat merele domnești în serile măslinului, va intra sub glasul tunetului abea în turul al doilea al Cupei UEFA. Ursită prin sorți unei furtuni blajine, ea a traversat-o ușor, întrebuințînd doar o singură vîslă.

Cea mai îndrăzneață zi a fotbalului românesc va fi miercuri. Vuietul ei arde în sînge. O aștept ca pe un cîntec viu și răscolitor. Miercuri va fi sărbătoarea culesului în vii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
39
(1 013)
Simbătă
26 septembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANOTIMP INTERIOR

Cu frumusețile, cu bucuriile și grijile ei — toamna, dar mai ales ca un anotimp al modului nostru de-a fi și-a ne scruta lucid, cu simțul propriu al realității, din interior.

Un anotimp care se deschide și cuprinde-n el un sens larg, specific al creației sau, mai bine zis, al rezultatelor, al roadelor acesteia și, prin premize, prin efortul inspirat și demn, prin călăuza, prin modelul spiritului înalt, patriotic, pe care îl resimțim în tot ceea ce ne înconjoară, în tot ceea ce e proiect și împlinire, reazim de fond, prezent și perspectivă totdeodată, toamna — care în accepția și durata sa poate să însemne și să fie nu numai bilanț ci și hotărire, fermă angajare, o creație care, în lumina a tot ceea ce gîndim, trăim și simțim, să poată face și mai apropiată, mai intimă ziua plină de miine, conștiința că merită și trebuie să facem totul pentru a ridica țara pe noi culmi de civilizație și progres. Argumente, desigur, sînt multe. Scopul e unul, același pentru toți. Și toamna aceasta e toamna celui mai profund argument, o toamnă care trebuie să ne implice cu maximă și inspirată răspundere, cu nobilă profesionalitate în efortul de a ne împlini propriile hotărîri și îndemnuri, dezideratele cuprinse în mesajul ce ne-a fost adresat de secretarul general al partidului cu prilejul conferinței noastre naționale.

Ne reamintim și aflăm de fapt din toate acele aprecieri de atunci, ca și din indicațiile și orientările care au urmat, sensul însuși al muncii și vocației noastre, rostul artei, locul și misiunea, responsabilitatea artistului în societate și răspunderea sa față de societate, grija sa față de apărarea și cultivarea specificului național, a darului celui mai de preț și mai scump al poporului, limba în care am cîntat mai întîi și am scris, ne-am tipărit istoria, ne reamintim și aflăm de fapt din toate acele aprecieri și îndemnuri de-atunci însăși sarcina, opera grea pe care ne-am asumat-o și în virtutea căreia trăiește și e necesară, va fi mereu necesară însăși creația, slujită de o impresionantă tradiție și de un amplu, puternic impuls al realității, al muncii și vieții trăite, asumate deopotrivă la timpul viitor și prezent.

Din punct de vedere al finalității, al valorii creației, vîrsta creatorului este cel mult un indiciu și niciodată o scuză de fapt sau un impediment. Tinerii creatori, cei mai tineri, pot spune că, din punct de vedere artistic, s-au născut odată cu acest mesaj al președintelui țării și s-au născut mai cu seamă în continuitatea, în marea lumină a unei tradiții. Patriotismul, profunzimea și sinceritatea creației lor au un reazim adînc, foarte sigur, în tot ce s-a scris și se scrie, mai măreț și mai simplu despre această țară și acest popor.

Acea emblematică și cuprinzătoare definiție a noii etape pe care o parcurgem, conform căreia munca și viața întregii societăți trebuie să se ridice la parametrii unei calități noi, superioare, în toate domeniile de activitate are, desigur, o răsfrîngere directă și asupra creației, asupra creatorului însuși. Contactul nemijlocit cu preocupările celor ce făuresc și dezvoltă necontenit zestrea materială a patriei, cu problematica pe care o ridică realitatea noastră în continuă transformare și asumarea la nivelul unei conștiințe politice și sociale superioare — și deci la nivelul unei cît mai profunde conștiințe artistice — a acestei realități în întreaga sa dinamică și din perspectiva înfăptuirii obiectivelor fundamentale ale programului partidului rămîn tot atîtea mijloace și argumente ale angajării noastre pe mai departe în efortul creator al întregii societăți, dovada de maturitate și răspundere cu care cultura, oamenii de cultură și artă, se consacră uneia dintre cele mai nobile misiuni.

Luceafărul

PREMIILE ACADEMIEI

Tristețea semnelor

În poezia lui Horia Zilieru etapele succesive sînt distincte și reflectă mutații majore atît în ordinea simțirii, cît și la nivelul modalităților expresive. Începuturile poetului erau euforice, sărbătorești, tutelate de zei binevoitori. Înfloreau imagini rare, opulente, peste care se cerneau polenuri în feerii vegetale. A urmat o epocă a cenușii, în care peisajul interior a fost devastat. Ca după un mare cataclism lumea a fost pustiită, văduvită de culori și prospețime, devenind o vale a plîngerii.

Dintr-o experiență rămasă enigmatică se naște noua ipostază lirică a lui Horia Zilieru prin volumul său „Orfeon", care reprezintă începutul unei perioade noi, definite printr-o exacerbare a inventivității formale și a substanței livrești. Dispoziția ludică a poetului este cea care dă nota dominantă a volumului, cu sensul tragic însă al „mersului pe frînghie".

Opulența imagistică a primei perioade este convertită într-o incifrare progresivă, sensurile retrăgîndu-se în spatele ingeniozității ilimitate a verbului. Pe de altă parte, noua experiență lirică implică o coborîre în mit în același timp solemnă și ireverențioasă. Rezultă un discurs care operează cu embleme și invocații ce asociază leagănul și mormîntul. Obsesia morții este nucleul liric al volumului, oricît s-ar strădui aparența de joc și mistificare, de persiflare și umor să înlăture senzația de iminență a neantului. Expresia lirică păstrează însă muzicalitatea compoziției elaborate : „cu gramofonul floarea de dovleac / îmi strigă-n carne lunga suferință / pe căi misterioase într-un veac / lucind de frig: o stranie ființă / din care untdelemnul curge lin / în candela cu morții strînși la pîndă / și ochiul slab își clatină strein / mausoleul milei și flămîndă / o turmă paște văzul tremurînd / turma de lacrimi din adinc minate / de clopote cu limba de pămînt / de-a surda prin absurda puritate / o rîpă-a morții ocolind tîrziu / și mirosul de fluturi în sudoare / inconjură dovleacul: craniul viu / c-un cimitir de cărți pe fund de mare".

Jocul cu cuvintele încearcă să opună tragicului o mască hilară, mesajul se autosubminează prin ironie, recursul la mit este urmat de demitizare, sensurile se răstoarnă și se contrazic, fenomene incompatibile se interferează într-o totală abolire a ordinii reale : „în gara ianca-i aur! orz cultivă / hameiul metaf(t)izic dă în pîrg / butoaie diogene vinde-n tîrg / și vin aezi la sfînta paraschiva / rugîndu-se pentru sintaxa beată / ce abur roșu e-al femeii păr / pe nicovală stînd, parcă prin gări / locomotiva veacului uzată / își gifiie sirena obosită / (...) locomotiva veacului cu gheara / se-apropie de viața mea : îi simt / în ceafa rece aburii de-abisint / sistem bielă-manivela ceara / îmi ia tiparul miinilor virgine / un ciine roșu zgura-aud lătrînd / în golul de traversare pînă cînd / sirena sîngelui se stinge-n sine".

În fața agresiunii neantului soluția pare a fi refugiul într-un spațiu al abstracțiunilor sonore, tutelat de un duh barbian malițios și balcanic: „fără clopot prin nirvana / trec cu purna-denianna / coropijnița-amanta ! hydalgo cu Rosinanta / ne așteaptă pisistrat / în acropol amalat / de-un picior și-apelpisie / (ani cam mulți în ilichie!) / mare echiuzan e grecul / cilibiu la găvălie / la turnat acrostihide / magofațelor silfide".

Sonoritatea insolită formează substanța unei badinerii melancolice care produce compoziții funambulești **(amorissima provincialia antonpannescă, femeia îndrăgostită de moarte)**. Este un amestec de erotism, livresc, ironie și gratuitate evoluînd în ritmuri de sarabandă, interferență de imagini aparținînd celor mai diverse

Sultana Craia

Continuare în pag. 7-a

Iliada, astăzi

eliberați de prezumțiozitatea (calamitatea) pozitivismului obligîndu-ne să ne simțim atotștiutori, noi, moderni gemind de ignoranță, recetim cu un ochi virgin textele celor vechi, adesea doar fragmente obscure ca enunțurile presocraticilor, și ni se pare că întrezărim corpus-ul unei științe universale sacrificate de urgia timpurilor asemeni corpului zeului imolat din care au luat ființă toate, la începuturi.

Recetim cu un ochi virgin textele celor vechi, fericiți că unele dintre ele ni s-au transmis intacte, teleologic parcă, fericiți că mai există printre noi persoane dispuse să-și cheltuie viața trudind anonime întru reînvierea lor în limba noastră, întru reînvierea limbii noastre adăpate cu mult sfînt ichòr.

Educați (am putea spune chiar traumatizați) de Iliada *lui George Murnu, avem astăzi în față o nouă* Iliadă, *tradusă de Sanda Diamantescu și Radu Hîncu, o nouă* Iliadă *care te îndrumă tiranic la recetirea celei vechi, a lui Murnu, și apoi la recetirea extaziată a celei noi; nu voi avea trufia ca, după Al. Balaci, N. Carandino, Nicolae C. Georgescu, să cred că pot emite o judecată de valoare, textul nostru se vrea doar transcripția unei mirări sau perplexități : nu credeam să-nvăț o altă* Iliadă, *curajul celor doi traducători decriptînd mai fidel textul homeric și alegînd o formă mai liberă, poetică în sensul folosirii sugestiilor tuturor artelor poetice moderne, e încununat de o creație monumentală : de la tragici la Shakespeare, de la Mimnermos la Lautréamont, o întreagă istorie a poeziei europene este resorbită în emisia amplă, fluentă și penetrantă a unui text zguduitor, surprinzător atît pentru cel dispus să descopere în Homer luminile unei științe esoterice cît și pentru cel dornic să se lase invadat de lirismul pur, emanație a unui dolorism vecinic al făpturii noastre trecătoare, făptuitoare de groază în timp :*

«Astfel a grăit. Și Patroclos, prietenul drag, pe loc i se supune. Scoate fata din cort, pe Briseis cu-obrajii-frumoși ; și crainicii o iau, mergînd înapoi de-a lungul corăbiilor, și-n urma lor — în silă — pășește și fata. În vreme ce

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. 6-a

JURNAL DE POET

Virgiliu

Se împlinesc în septembrie, odată cu echinocțiul de toamnă, două mii de ani de la nașterea lui Virgiliu, părinte al poeziei europene, însoțitorul lui Dante pînă la poalele paradisului, poetul care a avut cea mai îndelungă și adîncă înrîurire asupra civilizației europene dintre toți cei vechi ai antichității.

Georgicele și **Bucolicele** dar și **Eneida** au fost carte de căpătîi a școlilor medievale, aducînd plugul și vița de vie solară, albinele și turmele, pregătind locul pentru ceea ce se numește de veacuri Cultură, tărîm smuls sălbăticiei, predat rodniciei și priveghierii.

Virgiliu este poetul care ne-a lăsat gîndul de aur civilizator prin versurile sale anume că omul nu poate dobîndi sacralitatea fără muncă, că el se apropie de divin prin muncă, că însuși cerul înstelat se află într-o stare continuă de elaborare, apoi alt adevăr impus de Virgiliu în Ruga pentru stat este cel legat de integrarea vieții poporului său în ciclul cosmic, viața unei națiuni este organic legată de viața cosmică, de universal.

S-a scris enorm despre **Egloga** a patra plăsmuită de Virgiliu în pragul noului eon, poezie profetică.

În poezia europeană pînă la **Georgicele** creștine ale lui Francis Jammes, pînă la Ion Pillat și Lucian Blaga sau Arghezi, în întreaga lume de origine latină dar și germanică, peste Evul mediu spaniol al lui San Juan de la Cruz cu al său Păstoraș, Virgiliu este prezență arzătoare și pilduitoare.

Ca popor latin, noi Românii, neam de păstori și agricultori, vom socoti mereu **Bucolicele** și **Georgicele** izvorînd din propria noastră ființă. Virgiliu ca și Ovidiu fiind părinți și ai spiritualității noastre.

Ioan Alexandru

În arenele toamnei

Toamna. Toamna îți vine să te dai de-a dura prin cuvinte. Să te rostogolești prin ele ca prin făină, să te mînjești de polenul lor vechi. Am fost de față, și în acest an, la venirea toamnei. „Niciodată toamna nu fu"... Mă opresc pentru a nu arunca — vinovat — cu alice de vrabie în toamna trecută. Pe ea am lăudat-o fără cuvinte dar, fidel afacerilor interne ale visului meu, e ca și cînd aș fi făcut-o public, cu martori. Și totuși o femeie frumoasă — și toamna este o astfel de femeie — nu trebuie furată de brățările adjectivelor pentru simplul motiv că și o altă femeie frumoasă a primit, mai devreme, lauda vie a cuvîntului. Să dăm, deci, toamnei ce-i al toamnei, bucurîndu-ne sub candela languroasă a privirilor ei. Acum, cînd soarele s-a scumpit, rărindu-și razele, stînd deasupra noastră mai puține ore din zi, toamna este un amurg și-o voluptate. Încerci s-o curtezi, dar cu șanse puține, pentru că nimeni nu-i va mîngîia orgoliul pînă-n buza pieirii ca acel Poet mare și mehenghi ce, ridicîndu-i poala pînă la vederea gleznei a șoptit : „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte". Încojită în mister și descojită de reverele banalului, toamna stă în poezia românească în poziția unei cariatide din Erehteion. Cu sînii goi, dar învelită.

Am fost, zic, de față la venirea toamnei. Și cu toate că mă jurasem pe șerparul cuvintelor să nu mai străfic în pastel (străficatul este strănutul oltenesc, drag lui Marin Sorescu) iată-mă iar mînjit de funinginea argintie (există !) a emoției, funingine care-ți intră-n ochi și-n nări și-n subsori și înapoia văzului și înapoia auzului ca o băutură care te îmbată încet și cu totul. Eram într-un sat doljean, sat așezat cu privirea pe Dunăre. Emigrat din stațiuni cu falå, din motive de concediu repartizat tîrziu, deci fără bronz și cam proletar, mi-am pus cortul hodinei și nădejdii într-o bătătură. Cinci rînduri de viță, fiecare nu mai lung de zece pași, dădea acelei curți falå de moșie. Mirosea a pălămidă, busuioc și busuiocel. Busuiocelul, chiar dacă nu-i aromat, și în general își refuză înrudirea cu busuiocul (acesta-i decorativ și festiv), crește des și stă bine în pofta de mîncare a lighioanelor curții. Ceea ce, fără a fi o mare cădere din estetic, este o urcare certă în util și-n necesitate. Stîlpii porții și uluca din spate dădeau bine în zori, în sensul că, brumați, arătau ca de ceară albă. O bibilică țipa ca un gater peste grădinile de la miază-zi. Dintr-o curte se auzea ABBA, o înregistrare recentă pesemne, curgînd dintr-un casetofon sigilat. Din spatele unei șuri, decis și intermitent, răspundea măgarul vecinului. Atmosferă blîndă, fără urcușuri și ruptură. Armonie veche cu ingrediente noi.

Toamnă românească, deci. Și totuși cum a venit ? Sau pe unde a venit ? Pun mărturie că prin struguri. Seara era vară și pe coardele de viță întor-

Lucian Avramescu

Continuare în pag. a 4-a

● În acest număr : ● Proză de Platon Pardău ● Antologia «Luceafărului» : ● Vasile Petre Fati ● Bujor Voinea ● Radu Ulmeanu ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Revista revistelor ● Breviar ● Rememorări de Mircea Micu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Un manuscris inedit al lui Vasile Voiculescu de N. Vasilescu-Capsali ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Sport de Fănuș Neagu

REFLEX

Altă noapte

Și ce-mi spun ? — continuă omul nostru comun și statornic din podgorie, în felul său un urmaș, Ion al tuturor timpurilor și mai ales al pămîntului, cel care, pentru o clipă, s-a deschis ca o rană sub lună și pe toată durerea și frămîntarea sa de secole a crezut că poate vedea și simți, în sfîrșit, cum arată la față norocul și poate să-i stea ca un sfinx înainte, fără ca nici o încercare și nici o putere din jur să-l mai clatine sau să-l mai apese vreo grijă, cumva. Toată ziua trebuie să stau tot prin preajmă și să-mi fac de lucru prin vie, să mă vadă lumea că lucrez. Oriunde porneam, mă trezeam tot la locul comorii, mă lega și mă trăgea ceva așa ca o funie acolo și eu mă roteam ca un cal în pripon. Cînd și cînd din țărîna pe care o îngrămădisem deasupra soarele scotea aburi și sfîriia. Mai mult, cîțiva bulgări se și umeziseră puțin și se topeau. Erau așa ca și cum i-ai unge cu ceva și, lucru ciudat, mie mi-a și mirosit a candelă parcă și-a niște uleiuri care ba veneau din văzduh, ba se scurgeau de prin pietre, ba parcă urcau din pămînt. Odată cu soarele, pata neagră și umedă de deasupra creștea. Aurul, mă gîndeam eu, s-a încălzit și s-a încins și vasul ăla de pămînt, așa se face că țărîna aburește. Spre seară mirosul se schimbase, era cînd de cimbru, dar ăsta e mult pe deal, cînd de busuioc. Și, pe undeva, așa ca de tămîie. Dar și asta, o fi tămîiat cineva, mi-am zis, la noi biserica e în mijlocul cimitirului și tot sus, pe deal, așa ca o casă în mijlocul curții, cu toți ai ei împrejur, o fi tămîiat cineva — zic — și seara, cînd se mai răcorește, mirosul se duce cît colo prin văi și coboară pe rîndurile de viță spre sate, că-l prinzi aproape din mers. Deci nu de la comoara mea se simt toate acestea, îmi fac eu curaj și, mai întîi cu cazmaua, apoi cu palmele, încep să dau la o parte țărîna din locul tăinuit. Lucrez repede, nici nu respir. Un capac alb acoperea pe dinăuntru vasul, puțin mai jos de marginile sale răsfrînte înafară și tocite, dau să apuc, înfig mîna înăuntru și mi-o retrag. Parcă mi-ar fi dat cineva cu var pe șira spinării, așa m-am îndoit și am tresărit deodată, ceva cald și scîrbos mi se prinsese de degete. Scutur mîna, o ridic în bătaia lunii și o privesc. Picură stropi rari și groși de pe ea, albi. Degetele se lipesc. Le frec cu pămînt, rup niște frunze de viță și le curăț. Mi se făcuse scîrbă de propria mea mînă și o țineam așa dreaptă, ca să nu mă ating. Iau un băț și-l înfig în capacul acela, îl tai așa cum ai tăia

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

în zilele-nsorite
pe îndelete

ordine pretutindeni
în vise în cărți
în nenumăratele
cerului hărți

toamna cum vine
la fel pentru toți
totuși e bine
mai rar să te-arăți

în zile-nsorite
să-ți strîngi
manuscrisele
pe îndelete

în carnea toată
să-ți așezi oasele
mai limpezi mai drepte

copil de-aș fi
precum am fost

dar cum să iei
din locul lui
minunea luminoasă
cea a mărului

și-a celorlalte roade
cu gustul dulceamărui
sticlind în aerul de
piatră
ofrande soarelui

copil de-aș fi
precum am fost
aș plînge

un cîrd fulgerător
de grauri
în lăncile pomilor se
taie
pînă la sînge

în lumina acestei
zile-ntre toate
mai clară

septembrie
cu multele-i spuse
a cîta oară
belșug și povară

în lumina acestei
zile-ntre toate mai clară
mă leg de-o vioară
zburdînd peste prăpăstii

ce-a fost
să fie va mai fi
și mîine

anii mei dorm
în miezul proaspăt
de pîine

Grigore Hagiu

O ecuație tematică (III)

Pînă la acuitatea obsesivă a sentimentului duratei din **Cogito** („Nu-i miini, / Nici azi, / Nici ieri — / Timpul...") eroul bacovian, asemeni celui eminescian, se confruntă cu **fețele timpului**. Una dintre ipostaze este cea a „timpului social". Și din această perspectivă, lumea se dovedește ostilă, traumatizantă. Poetul nu-și află locul în universul alienant ce-l înconjoară, trăiește sentimentul dramatic al rupturii. Socialul opresiv, mediul sufocant sînt vehement contestate, cu o brutalitate a expresiei ce subliniază eșecul comunicării : „Eu sunt un monstru pentru voi / Urzind un dor de vremuri noi, / Și-n lumea voastră-abia încap... / Dar am să dau curînd la cap" **(Serenada muncitorului)**. Distanțarea de prezentul agresiv presupune aflarea unui timp compensator. „Dorul de vremuri noi" configurează imaginea viitorului, idealizată la Bacovia, căci ea trebuie să anuleze cenușiul cotidian : „Pe stradă urle viața, și moartea / Și plîngă poeții poema lor vană... / Știu... / Dar foamea grozavă nu-i glumă, nu-i vis. / Plumb și furtună, / Finis... / Istoria contemporană... / E timpul... toți nervii te vor... / O, vino odată, măreț viitor". **(Poemă finală)**. Nevoia schimbării este imperios necesară, căci starea de așteptare generoasă, lent dar implacabil resemnarea dezolată. Viitorul este evanescent, în timp ce prezentul are o concretețe terifiantă, deschizînd drum liber sentimentului zădărniciei : „Dintre cîte-am încercat / Nici un dor realizat... / Poate, mîine / Și mai mîine, / Va fi dulce acea pîine" **(Doină)**. Ideea morții, îndepărtată o clipă de intuirea unui „măreț viitor", revine, ca unică replică la presiunea timpului social : „Eu trebuie să plec, să uit ceea ce nu știe nimeni / Mîhnit de crimele burgheze, fără a spune un cuvînt / Singur să mă pierd în lume neștiut de nimeni / Altfel, e greu pe pămînt... **(Poemă finală)**. Dar uitarea de sine, renunțarea la **personalitate** în favoarea **anonimizării** („Singur să mă pierd în lume neștiut de nimeni") nu este o soluție durabilă, căci devine, fatal, fundamentul unei noi opoziții. Continua **personalizare** este prima condiție a creației, pe cînd **anonimizarea** înseamnă disoluție, neant, **non-creație**. Ambele forțe acționează simultan, timpul creației căpătînd aspect dilematic. Solicitată de tendințe opuse, ființa oscilează între creație și tăcere : „Azi am gîndit / Artă / Preocu-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 2-a

Arătarea în alb

Cu fiecare zi, armatele se apropiaseră una de alta nepermis de mult, dar în concepția comandanților, influențați de moralul scăzut al trupelor din ambele părți, tocmai această apropiere în teren era de natură să-i scutească de marile pierderi. Distanța dintre noile tranșee inamice putea fi măsurată acum cu o azvîrlitură de praștie. Ostașii din primele flancuri, novici în ale războiului, îmbujorați de o febră necunoscută, odată cu venirea zorilor se ridicau rînd pe rînd din adăposturi, se studiau într-un fel straniu și fiecare se gîndea că de la chipul ce se nimerea să-l vadă, în cealaltă parte, îi va veni moartea. Trecuseră aproape trei luni de cînd oscilau pe aceste poziții, încît nopțile se auzeau unii pe alții vorbind. De la o vreme ajunseseră a-și recunoaște fețele și chiar culoarea ochilor. Teama luptătorilor dispăruse aproape cu totul, deși subofițerii își făceau oră de oră datoria, vorbindu-le despre intențiile dușmănoase ale inamicului. Soldații erau încredințați chiar că atacul asupra căruia fuseseră avertizați zi și noapte, de la începutul ostilităților, nu va mai avea loc niciodată. De-a lungul întregului front întins pe zeci de kilometri, propagandiști neautorizați din ambele tabere răspîndiseră zvonul că generalii inamici iau masa de prînz împreună, ba chiar

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR VASILIU: «Cele mai frumoase nerozii»

Poet fumist și prozator de fantezie („Proiect de ciine" era o astfel de producție juvenilă) Tudor Vasiliu (n. 1950) s-a clarificat în direcția romanului inventiv și popular, însă mai cu seamă în aforismul absurd din care ne-a dat pînă acum trei volume : „Pegasul troian", „Îndreptar de greșelile altora" și „Cele mai frumoase nerozii" (1981, Ed. „Cartea Românească"). Între ele diferența nu este mare, făcînd abstracție de cronologie, căci „aforistul" nu a înaintat cu mult față de întîile producțiuni și a închipuit o tehnică de efect, de o factură elementară însă irepetabilă. Tudor Vasiliu a creat un fel de aforism insolit, rarissim la noi, îndepărtat de ceea ce înțelegem în mod curent prin aceasta, făcînd din cugetarea cu aer grav despre lume și om o fulgurantă observație malițioasă și barocă, cu aparentă gratuitate expresivă. Acesta nu mai este „aforism", este un „afurisism", „o nerozie", o definiție în fond însă cu termenii inversați, o judecată à rebours. Izvorul „afurișismelor" stă neîndoios în aforismul clasic, care emană dintr-un spirit malițios și mizantrop precum al lui La Rochefoucauld, al lui La Bruyère, dezvoltînd însă maliția pe latura ei care duce la absurd și burlesc. De aci derivă și impresia de ludicitate, care este a unui inconformist juvenil, necunoscător de umanitate în ce are aceea esențial ci curios de moravuri pitorești, răutăcios cu gratuitate, prelungind adolescența insurgentă în planul judecăților etice „temporare". Nimic nu pare definitiv și ieșit dintr-un examen adînc, totul este reflexul unei invenții de moment, atrăgătoare în fond prin înfățișarea scandaloasă precum și prin aerul funambulesc care epatează pe burghez. Ceea ce este ludic provine de aceea, în „afurisismul" lui Tudor Vasiliu, mai cu seamă din limbaj, propozițiunile lui fiind în chip înverșunat expresia unui spirit fascinat de cuvinte, iubitor al comediei lexicale mai degrabă decît al umorului moralist.

Remarcabil este ca atare simțul limbii în latura calamburistică și paremiologică. În momentul inițial, aforistul ia în sens propriu ceea ce este figurat și obține o combinație ineditâ de idei, un organism unde se încrucișează regnele, o specie nouă utopică, unde omul e, de pildă, „piatră" ori „mecanism". Funcțiunile fiziologice sînt de aceea fanteziste, cu observația că insolitul vine tot din limbajul ambiguu. „În februarie căprioarelor le e atît de foame, încît nu-și mai doresc decît un vînător și un glonte, pentru a se putea împăia pe săturate".

Calamburul este bizuit pe o mai rară cunoaștere a limbii („Pune-mi șaua, porunci centaurul. Vreau să încalec") scoțînd efectul din ambiguitate, semn de inventivitate poetică : „În vis, realitatea se oglindește și se machiază". De altfel, Tudor Vasiliu este un spirit atît de inventiv și cu o abilitate tehnică într-atît de expertă încît inventarul născocirilor lui e în sine un spectacol fascinant. El emite definiții absurde precum acestea : „Priza este ceva exagerat de cirn", „Oceanul e o scrumbie extraordinar de udă", în fond nu de tot inedite în mecanică (întrucît vin de la suprarealiști) noi în expresia cu neputință de anticipat. Apoi, inversiunea logică de efect, consistînd în retorsiunea cîte unor expresii curente, îndărătul cărora pare a se găsi vidul : „Primăvară, oameni buni ! Pasăre cu pasăre, se-ntorc țările calde ?". Sau parodia, pornind de la un text notoriu, modificat în punctul unde se sprijinea lexical : „Unde e vidul de altădată ?". O formă parodică e și paremiologia interpretată : „Deviza găinii : cine ouă azi un ou, mîine va ouă un bou", ori aluzia în cod, care dă inițiatului impresii subtile : „Nu s-a născut încă bărbatul care să-i smulgă Dalilei peruca din păr de Samson". Ambiguitatea este mecanismul estetic și aci, într-o definiție în cod militar despre biografia artistului : „Artistul este un soldat cu calități de general ; el devine însă un simplu caporal dacă se lasă avansat".

În fine, abilitatea tehnică se exercită cîteodată în chip gratuit, nu fără, totuși, valoare. O definiție în nonsens pare a ieși dintr-un manual de zoologie fictivă : „Toamna cameleonii îngălbenesc, ruginesc, apoi se usucă și cad". O licență lexicală desemnează un raport cronologic (impresia de gramatică absurdă este foarte puternică) : „Nu-mi povesti cum străvechiul străbunicul meu, spune-mi mai bine cum străstrănuta maică-sa". Concretizarea dezvoltată a imaginației curente duce la nonsens : „Cine-o fi mulgînd nenorocirile care ne pasc ?". Un soi de poezie neobișnuită se prelinge din aceste torențiale nonsensuri, ca aici : „Copiii nu sar coarda. Ei dezghioacă în aerul străzii o sferă care e numai a lor". Tehnica nu e însă totul, mai este nevoie și de filosofie, căci aforismul, oricît ar fi de burlesc și de concettist, izvorăște din judecata spiritului față de univers. Aci Tudor Vasiliu s-a exprimat cu, mi se pare, o notă în plus față de „Îndreptar de greșelile altora", vădind o cugetare indiscutabil omogenizată. Filosofia lui este stoică, căci aforistul recomandă rezistența spiritului înaintea vicisitudinilor („Loviturile dor, apoi întăresc și pietrifică — iată biografia celui ce scapără"), e un rebel activ, cu sentimentul de insurgență creat de conjuncții ostile : („De cînd mă știu lupt pe baricadele în care alții se felicită că m-au baricadat"), în fine, e un soi de „maudit", inconsolat ghinionist : „Mie cînd îmi surîde norocul, o face cu maliție".

Stoicismul, cu origina lui mizantropă, e, în fond, proprie moraliștilor și pare a fi mediul filosofic unde crește aforismul. Însă moraliștii cultivă esteticește nefericirile în amor, carnavalul pasiunilor înfrînte și sublimate în ironie, precum și observația moralistă de sus (cu accent pe travesti, cameleonism). Un mizantrop cu accese de misoginism temperat, e și Tudor Vasiliu, care deplînge incompatibilitățile amoroase. („N-ar fi nimic că m-am păcălit căsătorindu-mă cu tine ; nenorocirea e că și tu, draga mea, meritai ceva mai bun"), fiind un misogin temperat și în tot cazul cordial : „Femeile se împart în coruptibile și neprihănite ; dar în așa fel încît, dacă vrei să le cucerești, nu trebuie găsită femeia ci momentul".

În fine, stoicismul ia arareori înfățișarea unei umori sarcastice și macabre, din categoria suprarealistului „humour noir", precum ar fi în această propoziție despre destinul țințarului : „să fie aplaudat cu precizie", ori în astfel de observații aparent ecologice, în fond despre triumful mediocrității : „Acvila dispare, zăganul se stinge și el, cioara grivă se hotărăște să zboare maiestuoasă", sau în acest tablou de o cruzime întrecută numai de avangardiști : „tîrziu de tot, după ce ambulanța plecase și inserarea gonea ultimii spectatori, i se deschise și lui parașuta".

Cu stilul lui ricaneux și boem, scoțînd efect satiric și absurd din proverbul modificat, cultivînd poanta lugubră, umoristică din pricina inventivității comentatorului, sceptic în filosofie și baroc prin calambururi, Tudor Vasiliu este, neîndoios, un aforist (era să zic „afurisist") de speță rară.

Artur Silvestri

REVISTA REVISTELOR

«SCÎNTEIA TINERETULUI» Supliment literar-artistic, nr. 1

● Constelația publicațiilor cultural-artistice contemporane ce au în centrul atenției spiritul creator al tinerilor generații se îmbogățește cu **Suplimentul literar-artistic** editat sub egida ziarului „Scînteia tineretului". „Tribună de afirmare a tinerilor creatori — citim în „Cuvînt înainte" la primul număr —, **Suplimentul literar-artistic** al „Scînteii tineretului" constituie încă o dovadă a grijii partidului, a tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, pentru educarea patriotică, revoluționară a tinerilor scriitori, muzicieni, artiști plastici, actori și regizori, pentru afirmarea lor plenară, sub semnul artei angajate, demne de zilele epocii socialiste în care trăim". Conceput sub semnul unor asemenea generoase și fertile auspicii, cel dintîi număr al publicației, în bună măsură, face dovada unei judicioase orientări în alcătuirea lui. Sectorul consacrat literaturii conține un viol interviu cu poetul Gabriel Chifu, o utilă dezbatere avînd drept obiectiv proza scurtă (participă Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, Nicolae Iliescu și George Cușnarencu), două pagini compacte de poezie — „Constelații lirice" — și două promițătoare texte de proză semnate de Radu Pintea și Ioan Lăcustă. Concludentă prin reproducerile publicate, rubrica **Atelier '81**, în cadrul căreia cititorul face cunoștință cu lucrările tinărului și talentatului plastician Virgil Mancaș.

Salutăm cu sincere sentimente de colegialitate apariția **Suplimentului literar-artistic** al „Scînteii tineretului", urînd colectivului redacțional fermitate și rigoare principială în activitatea de viitor.

Cronicar

BREVIAR

■ „Bacovia își compune, ca Macedonski, o mască, își face din suferință un stil, o convenție, care e manierismul decadent" — credea, în 1965, criticul N. Manolescu, descoperitorul recent („România liberă", 18 sept. 1981) al unui Bacovia „primitiv", „naiv". Cum este dificil a împăca două interpretări atît de îndepărtate, emise de același critic, așteptăm o clarificare : cînd a greșit interpretul, atunci sau acum ?

■ În „Orizont" (nr. 36), Andrei Dumitrescu e de părere că „genialii creatori de artă (...) datorită toleranței lor emoționale" înfruntă „riscurile nebuniei". Nu s-ar zice că e o perspectivă încurajătoare pentru tinerii debutanți...

■ Proza lui Ion Oltean („Vatra" nr. 8) îl pune pe Tudor Vladimirescu într-o postură introspectivă (era să zicem „ionică") nu tocmai potrivită psihologiei lui de pandur. De altfel, un istoric de meserie, ar citi producția în chestiune cu infinite delicii.

■ Remarcabilă, spirituală și vie — „Cronica mărunță" a „consorei" noastre Anemone Popescu de la „Orizont".

■ Recenziile de cîte douăzeci de rînduri, în majoritate asupra unor creatori obscuri (din „Contemporanul") dau impresia că trăim, dacă nu într-o literatură populată numai de genii, în tot cazul într-una unde toți autorii „scriu bine".

■ Idiosincrazia lui Șerban Cioculescu, față de avangardă, dezvoltată în „Ramuri" (nr. 8) în dialogurile cu ucenicul lui învățăcel se împletește acum cu aceea pentru „protocronism". Criticul ridiculizează, poate (aci confuzia e mare prin expresiile șirete), pretenția de a-l anexa pe Tristan Tzara literaturii române. Cum în chestiunea avangardei nu se poate discuta cu acest critic, prejudecățile lui fiind mai tari decît oțelul, rămîne doar a-i propune un examen asupra literaturii române din jurul anului 1900 spre a se lămuri cît și cum e detectabil acolo un embrion de avangardism românesc. Trucit acribia lui S. Cioculescu e notorie, iar optimismul nostru-mare, sperăm a-l vedea pe acesta, în fine, pe o poziție... lovinesciană, adică „revizuindu-se".

■ După interpretarea cărții „Mari corespondențe" de Livius Ciocîrlie în chipul unui roman, Ioan Buduca spulberă orice idee teoretică asupra genului românesc, considerînd că „roman" ar fi pînă și modesta antologie de proză scurtă „Arhipelag", iar antologatorul ei, criticul **M. Iorgulescu** — un romancier, deși în acel volum nu găsim mai mult de două pagini și jumătate scrise de acest autor. Maladia suplimentului „Universiada '81" pare că nu s-a stins încă.

■ Semnalăm criticului Radu Enescu („Familia" nr. 8) că „primul studiu amplu" despre Lucian Blaga nu aparține lui Ov. S. Crohmălniceanu, așa cum crede el, ci lui C. Fântîneru, prozator remarcabil și critic eminent, uitat din pricini cu greu de înțeles („Poezia lui Lucian Blaga și gîndirea mitică", 1940). Din contribuția aceluiași Radu Enescu citățm următoarea frază a cărei întîie jumătate e de un gust sui-generis, dacă nu de-a dreptul grotesc : „Exploziei dezordonate a orgasmelor muzicale de bilci le-a preferat perfecțiunea cristalină, consecvența continuă, a «Fugilor» de Bach".

■ Moderne, ingenioase, modificînd interpretările mai vechi asupra liricii bacoviene sînt contribuțiile recente ale Alexandrei Indrieș („Orizont" nr. 35), Dan Scărlătescu (privind „avangardismul" lui G. Bacovia) și Dorel Bacoș („Ontologia amurgului"), din „Cronica" nr. 36.

A.S.

Multe citate și puține comentarii

OPINII

I. „Jurnal de critic", cea de a doua carte a lui Alex. Ștefănescu, începe cu o „parabolă despre evoluția literaturii". Pe aproape două pagini se confruntă două personaje : Mincinosul și Omul-de-bună-credință. Mincinosul îl minte pe celălalt de cinci ori, de șase, de „n" ori, că afară plouă iar acesta din urmă crede mereu și se repede la fereastră să verifice. Deci, Alex. Ștefănescu văzînd „arta ca minciună" își aduce contribuția la definirea literaturii. În „Decăderea minciunii" (eseu sub formă de dialog), Oscar Wilde avusese, mai nuanțat, exact aceleași păreri : „Una dintre principalele cauze ce se pot atribui caracterului ciudat de banal al celei mai mari părți a literaturii din epoca noastră este, neîndoielnic, decăderea Minciunii ca artă, știință și plăcere socială. (...) De altfel lucrul pentru care pledez eu este Minciuna în artă". În afara transcrierii, cu scopuri pedagogice, sub formă de fabulă, a textului vechi, Alex. Ștefănescu nu aduce nici o contribuție. Faptul că ignoră problema originalității ideilor literare poate fi demonstrat și cu alt prilej ; este semnificativă alăturarea unor citate din Alex. Ștefănescu și Jorge Luis Borges. Alex. Ștefănescu : „Cercă închis. Aparent, într-un dicționar este cuprinsă întreaga cunoaștere omenească. Putem învăța, de pildă, fizica învățîndu-i definiția și apoi definițiile elementelor care-i compun definiția și așa mai departe. Dar un dicționar nu este, în fond, decît o listă finită de cuvinte. Fiecare cuvînt este explicat prin cuvinte care se află în același dicționar. Nimic adevărat din afară nu pătrunde în ingenioasa convenție care, asemenea unui tablou iremediabil plat, dă totuși iluzia perspectivei." Jorge Luis Borges (Biblioteca Babel) :

„Această (bibliotecarii) admit că descoperitorii scrisului au imitat cele douăzeci și cinci de simboluri naturale, dar susțin că o astfel de aplicație este întîmplătoare și că în sine nici o carte nu înseamnă nimic (dependența unei cărți de celelalte cărți — n.n.). Aceste exemple i-au îngăduit unui bibliotecar de geniu să descopere legea fundamentală a Bibliotecii. Acest giniditor a observat că toate cărțile, oricît ar fi de deosebite, sînt alcătuite din aceleași elemente : spațiile albe, punctul, virgula, cele douăzeci și două de litere ale alfabetului." Ajungem și la definirea mai precisă a „cercului închis". Ce conține Biblioteca ? : „catalogul adevărat al Bibliotecii, miile și miile de cataloage false, demonstrațiile înșelătoare ale acestor cataloage, demonstrația falsității catalogului adevărat, evanghelia gnostică a lui Basilides, comentariile acestei evanghelii, comentariul comentariului acestei evanghelii. (...) Pentru a localiza cartea A trebuie consultată în mod preventiv cartea B care indică locul lui A ; pentru a localiza cartea B trebuie consultată înainte cartea C și așa pînă la nesfîrșit. (..) A vorbi înseamnă a te expune tautologiei". Fiecare carte e o variantă a acelei cărți (invarianta ideală) ce reprezintă însăși Biblioteca. La Alex. Ștefănescu fiecare cuvînt e o variantă a acelui Cuvînt ce reprezintă însuși Dicționarul. Numai că, din păcate, pînă și acest dicționar există în Biblioteca Babel. Criticul pe care-l comentăm ori a cunoscut textul princeps și a ignorat pentru noi acest lucru, ori nu a cunoscut acel text și „a creat" alături.

II. A doua parte a articolului cercetează logica textului din „Jurnalul" respectiv.

Autorul ironizează și dezaprobă la pag. 8 : „cultivarea fachirică a obsesiilor (...) **mersul în ghetele strîmte ale mereu aceluiași stil**". (Pot fi amintiți aici — n.n. — Bacovia, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu etc.). Citim la pag. 173 : **„În fond este cu totul impropriu să pretindem unui volum de versuri de Nichita Stănescu să conțină dovezile unei inocuri.** (...) iar față de sine această creație n-are cum să se modifice prea mult, deoarece natura ei fluidă, proteică, o face să recadă mereu în ea însăși, ca jetul unei fîntîni arteziene. După terminarea lecturii ceea ce ne rămîne în minte, nu este un număr oarecare de texte, ci un limbaj, de care ni se face repede dor să-l mai auzim vorbit. Tocmai de aceea, fiecare nouă carte publicată de autorul celor **11 elegii** ne bucură ca o regăsire, că o încredințare că miracolul se poate produce încă o dată". Aici criticul aprobă consecvența unui stil.

La pag. 243 : „Dacă scriitorul trebuie sau nu să fi trăit situațiile reprezentate în opera sa, iată o problemă care a preocupat de-a lungul timpului pe aproape toți oamenii veniți într-un fel sau altul în contact cu literatura. Mulți dintre ei, în special cei cu un nivel intelectual modest obișnuiți să recepteze literatura într-un mod primitiv, practic, au întreținut și întrețin cu fervoare cultul „autenticității". **Ei cred și cred într-un mod agresiv, pretinzînd să fie imitați, că scriitorul trebuie să fi trăit el însuși experiențele pe care urmează să le descrie dacă vrea cu adevărat să facă literatură. Aceștia sînt adepți ai unei estetici rudimentare...".** Am citit cu atenție aceste fraze și nu mi-am îngăduit să fiu în dezacord cu ele. Dar ce ne facem cu această estetică (pag. 199) : **„în ceea ce mă privește mărturisesc că dacă mă pot bucura, fie și parțial, de frumusețea ascunsă a acestei poezii** (e vorba de Ion Gheorghe), **aceasta se datorează unei amintiri din copilărie.** Mă aflam într-o vacanță la țară, la bunica și într-o seară, cînd toți ai casei stăteau la gura sobei și aveam chipurile luminate doar de reflexele focului, am fost trimis să aduc apă de la fîntînă. Am ieșit cu teamă în întunericul albastru de afară, am scos o găleată de apă — parcă o încărcătură de beznă — din adîncul fără fund al fîntînii și, cînd m-am întors, bunica a luat cu un clește lung din vatră un cărbune aprins pe care l-a aruncat în apă, pentru a alunga cine știe ce primejdie. Sfîrîitul bulgărelui de jeratic la atingerea cu apa, cuvintele de neînțeles rostite de bunica, liniștea instaurată imediat după aceea în sufletele noastre m-au făcut să simt pentru o clipă cu o mare intensitate, că toate sînt rînduite într-un anumit fel din timpuri de demult, că fiecare gest omenesc are o „noimă". **Înclin să cred că fără a trăi măcar o dată în viață o asemenea stare nu se poate accede la mesajul poeziei lui Ion Gheorghe".** Cine pretinde scriitorului să fi trăit întîmplările literaturii lui are o estetică rudimentară, zice Alex. Ștefănescu, dar el însuși nu gustă un text literar decît dacă a avut o experiență înrudită cu aceea exprimată în text. Criticul este, cred eu, victima unei neînțelegeri". (Stilul de posibil prozator, din citatul de mai sus, merită semnalat).

În alte împrejurări Alex. Ștefănescu se luptă și cu lucruri mai subtile : „Pentru el (pentru Sadoveanu) omul este o ființă care trăiește aceleași evenimente — nașterea, împerecherea, moartea — și aceleași sentimente esențiale — iubirea, ura, bucuria, deznădejdea — ca toate celelalte ființe". Nu era mai bine ca autorul să oprească fraza undeva la mijloc ? Toate celelalte ființe de pe pămînt (sper că despre pămînt este vorba) trăiesc nașterea, împerecherea, moartea dar nu și sentimentele esențiale pomenite aici. Cel mult, putem întoarce fraza : „Pentru el (pentru Sadoveanu) toate celelalte ființe trăiesc iubirea, ura, bucuria, deznădejdea **ca și omul"** În acest fel venim în acord cu literatura fără a fi în dezacord cu biologia, zoologia, psihologia etc.

La pag. 95 : „Alex. Ștefănescu nu suportă în critică stilul retoric : „Pare de necrezut, dar aceste trîmbițe aurite, potrivite pentru a anunța sosirea lui Homer sau Dante, Shakespeare sau Eminescu, anunță de fapt, aducerea în prim plan de către prefațator (Nicolae Balotă) a lui Virgil Teodorescu (apărut în B.P.T.)". Textul incriminat sună astfel : „Orfeu, poetul trac, a luat parte — spun unele mituri — la expediția vasului Argo. Arhetipul Poetului a fost un căutător al Lînei de Aur. Și un cîntător al ei, desigur căci aventura se petrecea, în egală măsură, pe **thalassa** elină și în marea cuvîntului". Citeva expresii din articolul despre Jebeleanu demonstrează că, totuși, criticul Alex. Ștefănescu nu disprețuiește retorica : „Poezia sa este a unui om care veghează în timp ce toți ceilalți oameni se scufundă în uitare sau se lasă absorbiți de visuri. Nu întîmplător această poezie are drept singură podoabă cearcănul insomniei..." „Singurul lui mijloc este vocea, însă o voce profetică, arsă de toate dezastrele lumii". În critica literară trebuie să ai o bună memorie ca să nu te contrazici. A avea memorie înseamnă, aici, a fi logic și a fi logic, în critică, înseamnă a fi moral.

„Jurnalul de critic" al lui Alex. Ștefănescu, în afara unor formulări artiste unde conceptul se sprijină în cîrja metaforei, oferă un exemplu de construcție grăbită, de foiletonistică fugace, fără a cîștiga acea omogenitate internă ce poate da valoare unei cărți. Dar, o carte slabă poate fi folositoare prin articolul pe care îl poți scrie împotriva defectelor ei.

George Alboiu

CARTEA DE DEBUT

IBRĂILEANU ȘI BARTHES

Volumul de debut al lui Mihai Dinu Gheorghiu (*Ibrăileanu, romanul criticului*, Editura Albatros, 1981) face parte din „Contemporanul nostru", colecție care promite înviorări critice ale unor texte amenințate de trecerea timpului. Este o carte dificilă la o primă lectură, dar foarte pe înțeles după ce cititorul începe să priceapă ce vrea autorul să zică prin cutare și cutare termen. Acțiunea de decodare, indispensabilă, nu este de fel neplăcută. Ba chiar dimpotrivă, cititorul, regretînd că nu a parcurs și el toate cărțile citate sau doar folosite de autor, se simte provocat la mici manevre de decriptare, pe care le încheie cu satisfacție bine ascunsă.

Imaginea pe care Mihai Dinu Gheorghiu o propune operei lui Ibrăileanu nu șochează atît prin originalitate (sub interpretările pe care le citim se ghicesc idei vechi), cît printr-o tenace încercare de torsionare, a cărei urmărire produce o certă plăcere intelectuală. Așa stînd lucrurile, nu voi conspecta argumentația, preferînd să spun doar că ceea ce propune criticul criticii despre scrierile lui Ibrăileanu sînt lucruri plauzibile, chiar fascinante în cîteva ocazii. Mult mai interesantă mi se pare o discuție despre felul în care Mihai Dinu Gheorghiu scrie. Nutrit în mod copios cu lecturi din critici francezi recenți, arătîndu-se pentru totdeauna contaminat de „morbul" scrisului nonpublicistic, în care vorbele au o deplină proprietate și o maximă transparență, criticul criticii exprimă în fiecare dintre rîndurile sale voința de a evita terminologia uzuală. De aici rezultă falsa încifrare despre care aminteam, precum și o tensiune autentică a discursului, pe care cititorul o resimte sub chipul unei abia perceptibile trepidații. Dătător de tensiune este și felul în care intervin periodice reconsiderări ale unor concepte ale criticii, totdeauna prin organizarea acestora în dublete opozabile. Paradoxurile nu sînt ocolite : „Cum spuneam, timpul este «personaj» în măsura în care Emil este «jurnalul», iar Adela «romanul»". Este cultivată exprimarea lapidară, elegantă, avînd o nuanță de aforism, vag sofistică. Iată cîteva exemple : „Jurnalul este genul intermediar între critică și roman, împiedecîndu-le perfecțiunea formală, deplina realizare. El e, într-un fel, scrierea cititorului, ipostaza de autor a acestuia" ; „Timpul, răsturnat, în care este scrisă această căutare îndrăgostită este *trecutul viitor*. «După» nu este viitorul, ci trecutul" ; „A fi original înseamnă pentru Ibrăileanu mai puțin a fi «altfel» și mai mult a fi *originar*, conform realității" ; „Cel ce are în față o fotografie privește la ceea ce nu mai este. Fotografia nu imortalizează, după cum se spune, ci *mortalizează*". Sînt folosite intens ghilimelele, pentru încadrarea unor cuvinte din propriul discurs, obținîndu-se astfel un efect generalizat de denegație sau, mai degrabă, de distanțare ironică față de propriile spuse. Într-adevăr, de multe ori ghilimelele sînt întrebuințate pentru a sugera că termenul respectiv este cumva desuet, că este folosit doar pentru că deocamdată nu există altul mai bun. Dar există și numeroase cazuri în care semnul detașării autorului față de cuvintele pe care le spune apare fără o justificare prea clară, dintr-o simplă neîncredere în propriul repertoriu de vorbe. Acest aspect, unul dintre cele mai vizibile în cartea lui Mihai Dinu Gheorghiu, aduce un plus de spectaculozitate ironică, scoțînd textul, în mod iremediabil, din categoria scrierilor pedante, dîndu-i ușoara tentă de „neseriozitate" a eseurilor cu adevărat reușite. Cît privește mecanismul intim, care pune în mișcare eseistica din *Ibrăileanu, romanul criticului*, acesta poate fi sugerat prin imaginea unui pendul, care atinge succesiv domeniul descrierii foarte concentrate a ideilor criticului ieșean și pe cel al divagațiilor despre activitatea de critică literară, în general. Se pare că vocația autorului este mai ales pentru discutarea unor aspecte care nu țin de activitatea unui critic anume. Așa se explică faptul că cel mai reușit text din volum este cel final, intitulat *Cuvînt după*, unde este întreprinsă, dincolo de apropierea Ibrăileanu-Barthes, o remarcabilă discuție despre condiția criticii.

Nu știu cît de originale sînt speculațiile lui Mihai Dinu Gheorghiu. Este clar însă că ele formează o eseistică de înalt nivel, la a cărei lectură blazatul cititor de previzibilă critică foiletonistică simte un agreabil frison.

Voicu Bugariu

Altă noapte

Urmare din pag. I

o mămăligă, cu ață. Cînd, deodată, o hurducătură, ceva se prăbușește înăuntru și se zbate așa ca un lanț izbindu-se de pereți. Vasul de pămînt, normal, răsună a pămînt, dar și gol'ndu-se, răsturnîndu-se așa pe dinăuntru de parcă cineva de dedesupt i-ar fi furat deodată totul și s-ar fi și dus un metru sau doi mai jos. Mai auzisem, știam că orice comoară poartă și un blestem, că îți alunecă, îți fuge norocul printre degete și te mai lasă și bolnav cîteodată și pocit. Că cică asta îl ține pe aur în pămînt, un blestem. Dar să fie el al dracului dacă mă las. Mi-am sumes mînecile și am scos fărîmă cu fărîmă toată porcăria aia albă și unsuroasă afară, era doar cît ține gîtul oalei, și pe urmă, pe urmă cînd m-am uitat — am întors vasul cu gura desgolită spre lună — ce se poate crede, ce crezi c-am văzut : un schelet, niște oscioare, un copil care fusese îngropat gol și în picioare în oala aceea și se turnase peste el ceară și tămîie, topite. Astea-l ținuseră drept. Avea la gît un ban mic, de aramă, și o cruciuliță mică, de lemn. Nenorociții, ce s-au gîndit — dar cum avea să se descopere eră o nenorocită — să aibă cu ce plăti cînd o trece riul acela, dincolo. Nenorocită și pentru că n-a știut că la copii nu se pun bani, că ei nu plătesc și că pentru ei plătesc alții.

Am luat oala aceea de pămînt în brațe, sicriul acela de fapt, și m-am dus, tot pe ocolite, prin vii, acasă. L-am trezit pe-al bătrîn și i-am spus : uite, tată, ce-am găsit eu la deal, o comoară. Tata a trezit-o pe mama și mama a aprins o luminare. S-a dus a doua zi la preot și i-a făcut toate cele de trebuință celui necunoscut care, o dată ce fusese găsit în via noastră, se chema că e tot unul de-al nostru.

Ce s-a aflat : că, demult, demult de tot erau cîteva case răzlețe pe dealuri iar bătrînii, oamenii cei mai bătrîni, și-au amintit și-au văzut așa ca prin sită cum odată și odată — așa încep toate poveștile — într-o noapte, dintr-una din aceste case s-au ridicat vîlvătăi, foc înalt, săgetînd ca un fulger, și s-au auzit țipete, cotcodăcit surd de păsări și urlet de cîini. Cînd au ajuns, tocmai spre ziuă, acolo, arsese și cumpăna de la fîntînă iar găleata de lemn care se vedea că fusese desfăcută și aruncată-ntr-o parte încă mai fumega. Din apă se uita cu ochi tulburi și înecați un om nebun. Iar mai încolo, spînzurată de-un dud, era fata lui care parcă rîdea. De aproape un an nimeni n-o mai văzuse și cam tot de atîta timp mama ei plecase la o mînăstire, în munți, unde se călugărise. Și cam tot atunci monetăria statului emisese acea monedă mică de aramă care avea să depună mai tîrziu mărturie și să arate că poveștile, totuși, nu sînt chiar povești și că orice legendă și orice mit pînă la urmă nu sînt și nu pot fi altceva decît o realitate pierdută. Sau rătăcită, uitată undeva în memorie, și asta cel puțin într-un sens tragic, existențial, ca și cum memoria nu ar fi și nu ar putea fi altceva decît o bună și poate cea mai răbdătoare și mai grea bucată de pămînt. Altfel, ca să ne întoarcem la omul nostru comun, memoria nu l-ar mai fi îmbătrînit cu încă un cuvînt, el căuta o comoară și de fapt ce-a găsit, ce-a putut să afle apoi și pentru ce ?

ERATĂ :

Semnătura la articolul „Vocația singurătății" din numărul trecut al revistei se va citi Dana Lorințiu și nu Dana Laurențiu, cum dintr-o eroare a apărut.

O ecuație tematică (III)

Urmare din pag. 1

pat / A compune / Un interesant roman. / Dar ceasul era greu... / Pe urmă / Toate sînt tăceri. / Gîndeam / Artă / Un roman... / — Oamenii vorbesc / De-acel erou" **(Reflecții)** Poetul nu gîndește **despre** sau **asupra** artei ci, pur și simplu, artă, așa cum ar spune „mănînc pîine". Determinantul **direct**, preferat celui **indirect**, subliniază caracterul consubstanțial al creației, imposibilitatea de a renunța. „Eroul" din ultimul vers al **Reflecțiilor** este expresia personalizării, ca afect imediat al lui „Gîndeam / Artă / Un roman". În sens contrar, acționează determinații negativi, cu tendință nulifiantă : „Dar ceasul era greu... / Pe urmă / Toate sînt tăceri". Această dispută continuă, mistuitoare, îndepărtează orice certitudini, provocînd starea de criză poetică. Nu este însă vorba, cum s-ar crede — și tocmai de aceea mă grăbesc să precizez — de secătuirea inspirației, ci de o **temă** a poeziei bacoviene, căreia îi corespunde o **retorică** adecvată. O retorică a interogației, vizînd deopotrivă lumea (condiția umană) și sinele (creația poetică) : „Poezia tace / În zile de sfadă ?... / Puținul din toate. / Unde s-a dus ? / Cînd treaptă de om. / Cînd animal... / Către lumină / Către întunerec... / Cum timpul trece / Nu e de-ajuns... / **Și... poate / Tot gîndul / E spus**". **(Doină II)**. Versurile din finalul poeziei, subliniate de noi, numesc tema crizei de creație, dominantă în postumele bacoviene. Poezia de aci, cu nimic inferioară celei din **Plumb**, se naște tocmai din credința că **nu tot gîndul e spus**. Ea se constituie într-un tensionat dialog cu creația anterioară, a cărei replică este. Așa fiind, poezia din postume, departe de a marca un moment de discontinuitate, se așează în continuarea tematică a celei din **Plumb**, de care interpretarea critică trebuie să țină seama ca de un fond aperceptiv necesar înțelegerii. Gesticulația romantică, puternică în simbolismul lui Bacovia din faza **Plumbului**, este acum privită cu ironie tristă, ca o recuzită inutilă : „Ce de-ntristări / Spunea / Mihnirea mea... / Fantast / De vechi ruini, / Sau izolări, / În parcul din oraș... / Și niciodată / [Fericit] / Artist sărman, / Sau bețivan / Condus la brat / De polițiști / La un birou / Informativ... / Eram în parcul / Din oraș, / Medieval / Și comercial" **(Stanță de lume)**. Distanța între mai vechea postură damnată a poetului („Ca Edgar Poe mă reîntorc spre casă, / Ori ca Verlaine, topit de băutură-") și cea din **Stanță de lume** este evidentă și ține de o — aș zice — **democratizare a viziunii**. Regimului de excepție acordat „personajului" bacovian, îi corespunde acum un statut mai modest, efect al voinței de anonimat, pe care o sesizam înainte. Drept urmare, tot ceea ce constituia nota distinctivă a decorului bacovian este denunțat ca utopie, intenabilă la contactul cu concretețea prezentului : „Roz / Galben / Alb / Verde / Cenușiu / Covoare / Peisagii din zări : / Împăratul alb, / Împăratul negru, / Bogății grase / Într-un ăscuns departe, / Utopii / Miragii / După urbane ziduri : / Făuriri mintale" **(Feude)**. În registru voit prozaic, refuzîndu-și muzicalitatea și metafora, avem aici aceeași atitudine cu a lui Eminescu din „Trecut-au anii !".

Sumbrul decor sau feeria bacoviană (folosim aici un termen împrumutat din excelenta analiză a poeziei lui Bacovia, întreprinsă de Paul Dugneanu în volumul de eseuri **Universuri imaginare**, Editura Cartea Românească, 1981) avea, prin repetiția obsesivă a elementelor constitutive, o deosebită stabilitate. Acum, poetizării realului (fie ea și cu semn negativ), „făuririlor mintale", li se preferă un limbaj depoetizant (prin comparație), „mai pozitiv", cum sună un vers bacovian, din **Pro arte**. Să comparăm, pentru o mai fidelă înțelegere a „pozitivismului" postumelor versuri din **Balet** („Lunecau baletistele albe / Și lumea sufla împătimită / Alene, rizînd spre lumea prostită. / Lunecau baletistele albe") sau din **Alb** („Orchestra începu cu-o indignare grațioasă / Salonul alb visa cu roze albe / Un vals de voaluri albe... / Spațiu, infinit, de o tristețe armonioasă...") cu acest tablou **De iarnă** : „Chiciură / Poiei / cad oameni / Pe stradă. / Fără cîngi / E ris dureros / De căderi / Și loviri. / Valsează-ncepători ? / Sau toți / S-au îmbătat...". Nedisimulatei participări afective din primele versuri citate îi răspunde o la fel de evidentă dezabuzare. Tropii dispar, înlocuiți de un limbaj dur, iar semnificației poetice îi este preferată explicația cea mai banală.

În **Plumb** și **Scintei galbene** poezia se naștea din **deformarea** tragică a realului, corespunzătoare seismelor unui suflet devastat. În **Stanțe și versete**, ea apare din **conformarea** la real. Avatarurile opoziției **viață-moarte** îl conduc pe Bacovia spre aceste două atitudini, fundamentale poeziei sale. Grefată pe o structură romantică, prima ipostază generează un simbolism cu puternice accente expresioniste. A doua își găsește un limbaj mai apropiat sensibilității contemporane, caracterizat prin concentrare, detașare ironică, discontinuitate. În ambele cazuri, distinse de diferențieri stilistice, dar confluente în același spațiu tematic, așa cum am încercat să demonstrăm, poezia lui George Bacovia triumfă în dramatica sa confruntare cu timpul. „În stanțe / Efemere / Se duc / Orice păreri..." scria poetul, micșorînd, sub aparențe hedoniste, dimensiunea eternă a versului său. Intru demonstrarea acestei eternități s-a vrut încercarea noastră, care, provizoriu, se oprește aici.

vasile petre fati

„*Vasile Petre Fati s-a desprins cu totul de ispita „poeticului", dovadă și titlul afectat al ultimului său volum și, în linii mari el și-a găsit formula, mișcîndu-se între limitele ei cu naturalețe, cu o veritabilă grație a libertății. Un gust rafinat al intimității. o percepție filtrată a decorului familiar, a detaliului atașant se asociază gustului reflexiv la fel de bine marcat, preocupării de a desprinde, pînă la urmă, linia unui sugestiv portret interior.*"

LUCIAN RAICU

„*Faptul că poetul stăpînește de la început pînă la sfîrșit, cu un aer autoritar dar și obosit expresia luxuriantă, explică permanenta tensiune a poeziei sale. Se simte mereu că sub cenușa cuvintelor mocnește jarul lirismului.*"

ALEX. ȘTEFANESCU

„*Principala caracteristică a poeziei sale ni se pare a fi unitatea de ton, de fond, de structură, de stil. De la un capăt la altul, textul se desfășoară după legile discursului narativ : ni se istorisește ceva, ni se relatează o sumedenie de întîmplări care, fără excepție, există (și interesează) ca semnificat și nu ca referent. Tensiunea fundamentală se realizează între relatare și întîmplare, întîmplarea fiind relatarea însăși.*"

EUGEN DORCESCU

Fotografia lui Lautréamont

Contele acesta care se vede în fotografia de culoarea
prafului de pușcă
Acum nu mai există dar trenul poștal taie mai departe
cîmpia
Și ajunge acolo unde roiul de furnici ajută orașul,
cimitirul militar, vechea primărie
Cu toți sacii încărcați pentru fericirea generală.
Dar contele acesta nu mai există de-o sută de ani
în vreme ce straturile de goano
Se îndepărtează tot mai mult, tot mai mult, după
mișcarea Ursei
Și ceva foarte vesel se întîmplă dacă privești de sus
curenții calzi ai mării
Ca niște bufoni care ți-aduc în somn piine și apă.
Acum în labele lor e orașul. Doar cultivatorii de cartofi
Își mai amintesc de vechile bătălii navale ca de ceva
în forță
Dar fotografia contelui poate lua foc de la vagonetii
uitați pe linii,
De la terasamentul înalt, înspăimîntind pe cei mai mulți.
Și atunci pentru ce trenul acesta poștal taie mai departe
cîmpia,
Și atunci pentru ce contele acesta nu mai există ?

Lecția de vioară

Eu sunt locatarul acestei case. Mulțumesc, spun celor care
au venit să mă vadă,
Uitați-vă și voi, o duc bine dar pe sub ușa închisă
se strecoară o rază de soare
Care începe să-mi mănînce strugurii de pe masă plîngîndu-se
apoi ca o mătușă.
Și pe urmă și voi care ați venit vedeți că este iarnă
și m-am legat la ochi cu un fular
Ca să văd zăpada, ca să miros zăpada. Acesta e și numele
meu : omul care miroase zăpada !
Cînd sunt singur stau în spatele draperiei, de-acolo
pot auzi mai bine lecțiile de vioară
Ale doamnei bătrîne. Îmi rod unghiile pînă ce începe
scena aceea penibilă în care doamna bătrînă țipă
Și atunci știu că fata care cîntă se gîndește la mine
ca la omul care miroase zăpadă.
La cinci îmi pregătesc băuturile. Mă amețesc atît de ușor !
Îmi scot vechile lame de ras, le privesc și atunci știu
că o să trăiesc atît de puțin.
Și pe urmă obiceiul ăsta de a mirosi lucrurile
cu care umblu o zi
Îmi face figura : mă face nemuritor !
Limitele mele umane încep de la mîini, de la gură și unde
se termină
Degetele mele începe doamna bătrînă care țipă, unde
se termină degetele ei începe eu.
Pentru asta am și obiceiul ăsta urît de a mirosi
lucrurile cu care umblu o zi
Nu voi ajunge prea departe dar fetei aceleia îi pot
da fularul meu roșu,
Îi va fi cald, îi va fi bine. Dacă va plînge ea se va gîndi la
mine ca la omul care miroase zăpadă.
Și atunci, de bună seamă, doamna bătrînă îi va spune :
lecția de vioară s-a terminat.

Frumoasa poloneză

Frumoasa poloneză plîngea atît de ușor,
I-am dat țigările mele și-am rîs.
I-am dat fularul meu ca o bătrînă cazemată
În care puteți trage cu toții.
Cînd vîntul se porni apoi i-am zis :
Acum nimic nu ți se mai poate întîmpla.
Dar cînd furtuna începu să bată
Am fumat toate țigările de peste zi.
Prin ochelarii ei de soare se vedea
Cum se scufundă-n larg vapoare.
Cineva îmi făcu semn : nu se poate.
Altcineva îmi spuse : totul se poate.
Pașaportul în buzunar. Afară ploaia
Cădea pe pămînt. Cu ultimii bani
Mi-am plătit tristețea, cafeaua.
Poloneza ochii albaștri-nchidea.
Ca un bătrîn trapezist am iubit-o,
Ca-ntr-un salon de arme am plîns.
Doamna Hanska a mea, pe vecie,
Doamna Hanska mă vei uita.
Prin ochelarii ei de soare se vedea
Cum se topesc departe ghețari.
Cineva îmi făcu semn : nu se poate.
Altcineva îmi spuse : totul se poate.
I-am dat țigările mele și-am rîs,
I-am dat fularul meu și am rîs,
Cînd Poloneza ochii albaștri-i închise
Eu nu mai eram. Plîngea atît de ușor.

Amănuntele

Sunt fluturi care se așează pe mîinile mele
Sunt zile cînd nici eu nu mai exist.
Pîinea s-a terminat ! Ziua s-a sfîrșit !
Deschid ușa casei, cer apă verișoarei mele.
Am grijă să nu ating raftul cu flori,
Am grijă să nu ating cele o sută de picioruțe ale nopții.
Bat în perete încet, bat repede în perete
Pînă ce cineva de dincolo îmi răspunde :
Dragule, nouă nu ne plac amănuntele.

Marea gorilă a iernii

Închid ochii și văd marea gorilă a iernii,
Cu mersul ei ca marea mea oboseală.
Dacă ea doarme eu trebuie s-o păzesc,
O sută de ani ca pacea cu perșii.
Doar eu simt mirosul ei de animal,
Un miros mai bătrîn decît ea.
Dacă lumea aceasta e făcută din frig,
Atunci pentru ea e această lume.
Oricînd poate acum să se trezească,
După tălpile sănîilor, lucitoare.
Pe Uranus, cumplit e acest frig,
Marea gorilă a iernii trăiește !
Și oricînd poate vedea oboseala mea
Ca pe un lucru viclean, omenesc,
Gata să mă strivească atunci,
Gata să-mi ingrijească rănile,
Eu, care închid ochii ca s-o pot vedea,
Eu, care trăiesc aici din mila ei.

Iarna paradisului

Poți să urci, poți să te întorci acasă,
Ușa e deschisă, ziua este vineri.
Iarna care a venit are ceva public,
Somnul e bun, patul e bun.
Dar acest poem e mai puternic decît mine,
Îmi cere apă, îmi cere cheile casei.
Cu timpul o să mă gîndesc la voi toți,
Cu timpul o să fie bine.
Că să fiu fericit îmi ține respirația,
De zece, de douăzeci de ori,
Număr și număr, pînă la urmă
Sunt mai bun decît voi.
Și gerul de-afară, de la ora șase,
A trecut un timp, a mai venit cineva,
Cu tine, draga mea, aș petrece o iarnă,
Apoi ne-am despărți pentru o viață.

bujor voinea

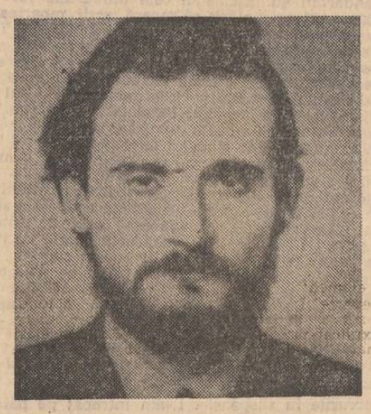

„*...volumul* Hidrargir *vădește o prospețime pe care mulți au pierdut-o minați de imitări sterile... Extraordinară este la Bujor Voinea tocmai incoruptibilitatea stanțelor făcute cu fir de păianjen, cu cerneală lunară... În Bujor Voinea, dacă tentațiile modernismului nu-l vor distruge, avem o bună promisiune*".

EUGEN BARBU

„*Mai muzical și mai degajat, dezinvolt, superficial pe alocuri, cu o oarecare grație mergînd pînă la a executa doar piruete imagistice, autorul volumului* Hidrargir *(Ed. Cartea Românească) cunoaște turnura felină a frazării poetice, de o inegalabilă pregnanță lirică... Cartea se citește cu plăcere, cucerit de versul fluid, instabil, aerian*".

ADRIAN POPESCU

„*Necitind prima carte a lui Bujor Voinea, descopăr de-abia acum, cu cea de-a doua,* Hidrargir *(Ed Cartea Românească), un autor deloc lipsit de interes, un poet de zglobie întorsătură cantabilă, un...blînd trăgător de arginte", după cum sună propria-i formulă, surprinzînd fericit într-însa și regimul de oarecare gratuitate al acestei poezii și, în strînsă legătură, cheltuirea ei pe dulcile nimicuri de preț ale universului liric. Învești mîntat în „faldul celest al plăcerii", poetul își umple țevile aeriene ale versurilor cu pulbere fină de culori, risipind-o în jur, în scopul singur al cînteculuI...*".

DAN CRISTEA

Cerul

Cerul e-n general o senzație
De lumină imensă și clară,
Chiar și noaptea cînd Steaua Polară
Pare-un cuib de nesomn și creație.

Cerul, EL, mai întins și mai dens,
Are-un zvîcnet adînc, o chemare,
O lumină mereu călătoare
Îngropată în taină și sens.

Nu te teme iubito, nu știu,
Doar presimt că nimic nu se pierde,
Bănuiesc că de-aputuri sînt viu
Și că firea-i o ramură verde.

Bănuiesc că-nceputul total
E mai simplu decît ce urmează –
Universul scăpînd dintr-o rază
În ceva care n-are egal.

Afară

Cînd somnul din cuvinte alunecă de-o parte
Se vede miezul dulce al logicii subțiri
Ca o alee albă prin limpezi trandafiri
Pierzîndu-se în pieptul luminii, fără moarte.

Nu deranja secunda acestui fapt celest
Cînd vezi că Universul se-ntoarce blînd în sine
Șezînd în transparența prezenței hyaline
Cu spatele la șoapte și fața către rest.

Cînd somnul din cuvinte alunecă puțin
De pe-nstrunita taină, repede-te afară
În noaptea care suie în infinit, ușoară,
Și-ascultă cum lucrează spectacolul divin.

Un aer simt

Un aer simt curat ca de zăpadă –
Nici frig nu-mi e și nici nu-mi e prea cald,
În adevăr dreptatea o să cadă
Ca-n infinit neliniștea Eladă.

Iubito, strig, din ghiață se reface
Și firea mea și dorul meu nebun
De-a fi polen în aerul de pace
Și setea nemiloasă de tutun.
Sorb însetat al gîndului apus –
Praful revine chiar de s-ar fi dus.
Un aer simt curat și-nzăpezite
La milimetru stele trec prin cer
Pe fabuloase cercuri și orbite
Nepieritoare sfîntului eter.

Sorb scînteierea munților informi,
Din lavă sorb ghețara lor derută –
Chiar dacă vocea munților e mută
Tu totdeauna lîngă mine dormi.

N-am nici cuvinte, sarea s-a sfîrșit,
Iubesc din parcuri băncile livide ;
I-așa amurg pe lac și bîntuit
Sar păsări de-ntuneric, părăsite.

Dormi, într-un ceas zăpezile ne-ajung,
Eu mă gîndesc la mările fantaste,
Zdrobești o urmă cu piciorul sting
Piciorul drept fiind al iubirii noastre.

O, nu pleca, o, nu pleca din noi
Tu tinerețe, roșie virtute,
Mai am un vin scînteietor să beau
Fără tanin și plin de senectute.

Se sparge-n aer

Se sparge-n aer soarele cel dulce
De după miază, de cristal, de ploaie,
E somn în tine, liniște, se-ndoaie
Înalta iarbă galeș, să se culce.

Eu nu mă cert, e soare, e-amețeală –
Beau dintr-o scoică suflet de migdală.

O, după masa cînd privesc în grindă
Cînd ies pe stradă și-i atît de bine,
Că pot gîndi la mări eleutine
Doar cu lumina-n iris pilpîindă.

Da, după masa e o amețeală.
Lumina moale în argint se spală –
Eu nu mă cert, e soare, e tumult,
Ies pe o stradă, plouă, și ascult.

Între rafale

Între rafale proaspete de vînt
Privește cerul ca să pot să cînt,
Mergi pe pămînt, prin iarbă, prin nisip
Cu pași înalți înmiresmați de chip.

Înoată-n flori, plutește dacă vrei,
În ierburi mari răsfață-te, tresară
Verdele lor în aerul de seară
Cînd soarele se stinge pe alei.

Ferestrele sînt largi, în ele fii
Sticlă subțire aromind arginte
Penumbre răsărind dintre cuvinte
Ca fulgere albastre, sidefii.

O, în rafale aerul adînc
Îmi frînge vocea, stelele pulsează
Foarte departe, în lumina treză
A infinitei lor melancolii.

E multă pace dacă poți gîndi –
Privește cerul, poate vei pluti.

Întotdeauna noaptea

Întotdeauna noaptea în stele e amurg,
Suflu cuminte abur spre pulberea subtilă –
Pe stradă curg petale și după ele curg
Umbrele ploii goale de foame și de silă.

Pe stradă vînd ziare și ploaia e destin,
Oglindă pare urma unei mașini prudente
Ușoară ca o rochie cu aripe de crin
Purtată-n decolteuri de tinere studente.

Și dacă mergi în focul unor vitrine lungi
Cînd un parfum se-ntoarce din șaluri pilpîinde
Mătasea lor să-ți fringă ceva din care plîngi
Ca orbul într-o noapte de care mai depinde,

Căci, dacă mergi în focul unei vitrine lungi
Și tai întunecarea prin ploaia desfăcută
Tu niciodată visul din ploi nu-l mai alungi,
Întrebătoare umbră de rid care sărută.

Deci, pe o stradă vară, ziare, flori, trăsuri
De liniște, cînd totul e ud pînă la piele
Și roata patinează țipind din mii de guri
Scurt, peste golul nopții incendiat de ele,

Deci, pe o stradă, vară, și după ploaie, știu
Priveam în gol și golul mi se părea tîrziu.

Zi de vară

Cum încă-n somnul verii cufundat
Și-ntreg cu fața în parfum de floare
Bat razele de soare razant dar cu-ntristare
Și-un ciine trece fără de păcat,

Alean să-mi fie gîrla, peștii vii
Alerge blonzi în ape sidefii
Și gura ta de buze dulci
Să-mi fie leagăn, blîndă să mă culci

Acolo, zic, la sînul tău duios
În după-amiaza limpede, să-mi fie
De liniște și poate de vecie
Dulceața ta adîncă, pîn' la os.

Cum încă-n somnul verii iară dorm
Întors de ploaie chiar din întîmplare
Plec injurînd în camera cea mare,
Plec injurînd în camera cea mare.

radu ulmeanu

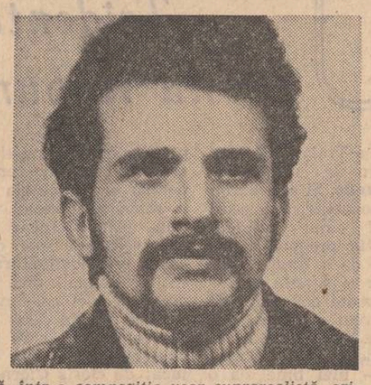

„*...Radu Ulmeanu se recomandă drept un elegiac modern de aleasă ținută. Oda extatic-apolinică, nerefractară, însă, la „imixtiunea" unei discrete dar adînci crispări dionisiace reprezintă, neîndoielnic, piscul cel mai înalt al izbînzii poetice*"

NICOLAE CIOBANU

„*Poezia are în viziunea acestui poet concretețea realului animat de manifestări demoniace. Un avînt asemănător celui ce dezechilibra sensibilitatea lui Rimbaud, imprimă unor versuri un dinamism de transă*".

GHEORGHE PITUȚ

„*Ulmeanu are experiența construirii migăloase a unei metafore, fără a o istovi într-un estetism gratios, el trasează spațiul unor stări sufletești cu o mînă energică, într-o compoziție ușor suprarealistă, oricum ambiționînd la viziune, nu la caligrafie exangue*".

ADRIAN POPESCU

„*O remarcabilă sinteză de suav, extatic și lucid realizează Radu Ulmeanu într-o poezie profund lirică...*".

LAURENȚIU ULICI

Și noaptea e una cu ziua

Ce altceva decît starea ta de cenușă
mă făcea să mă-ntorc
fiu al deriziunii, încărcat
de care de stele, ce altceva
mă făcea să te strig

Te vedeam printre gene ca pe o sfărîmătură de soare
te striveam între pleoape încercînd să nu te mai văd
te uram cu ura întreagă
a vieții care fuge de moarte

Acum cînd am acest petec de lume și cunosc
acest petec de lume
cînd tu, ființa mea torturată,
devii mai mare decît universul

Carnea trupului meu se topește și cade
osul trupului meu începe să sape pămîntul
numai lumina din mine se face îngrozitoare
și noaptea e una cu ziua și n-are sfîrșit

La temelia lumii

La temelia lumii a început ceva să miroasă a hoit de ciine
iar vina mea te învinovățește pe tine omule
și pe tine leopardule
și pe infama maimuță de care am început să avem nevoie
noi, purecii din menajerie,
noi, elefanții din cușca cu elefanți
și în fine noi șopîrlele
care am găsit un adăpost în țeasta lui Hamlet

La temelia lumii cineva vorbește despre arta nonfigurativă
altcineva despre substanța dumnezeirii
caii fac dragoste cu zeițele
în speranța reinventării omului

Iar luna care dă tîrcoale pe-acolo
e atît de vremelnică încît ți se face milă
îți zornăie mărunțișul în buzunare
și sufletul ți se destinde ca un acordeon
în care se trage cu mitraliera
Mă dumiresc cu nedumerirea, cu plîns și rîs mă amestic,
mă încrunt, mă sălbăticesc și mă nasc iarăși, domestic,
parcă s-ar întrupa lumea întreagă în mine
cu îngeri și draci și cu feluri de alte jivine.

Încît mi-e dor de povestea aceea curată
cu a fost odată și nu va mai fi niciodată
și îmi vine tot mai mult a-mi întinde
spre tine brațele, oasele, falangele suferinde.

La Babilon

La apa Vavilonului...
Acolo șezum și plînsum...
Dosoftei

M-am dus și eu la Babilon să plîng
cu pasul meu molatic și nătîng
cu sufletul bolnav și răpciugos
ca lov de trist și gîngav și sfios

Și am găsit cetatea Babilon
plesnind de veselie și gudron
înmiresmată ca-n apocalipsă
tîrfă de lux intrată în eclipsă

Întinsă pe o fiară ancilară
scoțînd smerite trîmbe pe o nară
de fum și foc, cu zîmbetul fatal
letal și brusc legal și triumfal

Aveam cîmpoaie, bucine și surle
și psalomi învățați să urle
și turme blînde îmi călcau-napoi
urmîndu-mă prin praf și prin noroi

Chimvale și tălăngi veneau sunînd
pe sus tot pajere treceau pe rînd
smulgînd în gheare cîte-un dobitoc
din turma bleagă ce se-oprise-n loc

Eram acum un trist cuceritor
pornit în lung exod cu-al meu popor
avînd cetatea-ntreagă la picioare
culcată cu drăcească împudoare

Dar fiecare luptător sedus
de cîte-o umbră năpustită-n sus
și eu, un Alexandru Machedon
stăpîn hilar pe lemnul unui tron

Unde sînteți voi, împărați și regi
ce-ați putrezit cu capetele-ntregi,
voi Artaxerxes, Genghis și Atila
ce-aveați pămîntul, apa, cerul, sila
Cu sabia în mînă mă topesc
înconjurat de un sobor popesc
de-acasă dus ca regele David
lovind cu fruntea al cetății zid

Îndură-te cetate univers
nedemnă de al cîntecului vers
nedemnă de-acest-nalt cuceritor
cu oastea rătăcită-n viitor

Îndură-te de-acest lunatic ins
ce-n mreaja ta suavă se-află prins
și te blestemă iar și te conjugă
cu clătinata lui de vînturi rugă

De acest Lazăr care iese gol
și-ți vine drept din moarte rostogol
cu miros greu de mirt și luminare
cu țîța ta fierbinte strînsă-n gheare

De calcă-n glod, de calcă în cenușă
răsare-n urmă iarbă jucăușă
de-atinge-abia al lumilor pojar
rămîne numai aer surd și clar

Tu angajată slugă la destin
și întrupind al lumii veșnic chin
îndură-te de tine, cască-ți poarta
să-ți calce în picioare soarta

M-am dus și eu la Babilon să plîng
cu pasul meu molatic și nătîng
cu sufletul bolnav și răpciugos
ca lov de trist, ca luna de frumos

Cu clare chei

E-un ger ce sparge carnea-n fruct
și dă cu lumile de-a dura
încît ne pierdem toți măsura
și ne gonim pe-un viaduct

Atît de-nalt că jos se vede
cum stele curg ca licuricii
și ne dau pradă caldă fricii
ca să ne-ntoarcem către vede

Mai răsfoim acele pagini
care vorbesc despre idei
și de-ale lucrului paragini

O, nici de-ai fi de printre zei
nu ai putea să îți imagini
acel delir cu clare chei

Cîndva

Cîndva iubito ne vom întinde
unul spre altul mîinile suferinde
vom sparge viitorul ca pe o coajă de nucă –
fi-vom născînzi pe atunci, fi-vom pe ducă?

Putem face acum speculații fragile
putem descoperi pentru întreg universul legi infantile
supunîndu-le rațiunii divine, pure,
traversînd printre fiare dantești astrala pădure
Să fii tu o altă serenisimă, angelicată
femeie, dumnezeiască și neîntîmplată,
conducîndu-mi pasul printre accidentele firii
biciuindu-mi sufletul cu sufletul tău,
cu spaimele, cu zefirii

Să fii tu ceea ce nimeni n-a mai avut,
n-a știut,
cea fără îndoplecare, fără sfîrșit și fără-nceput
luminînd acest spațiu oracular
desfășurat între viață și moarte ca un pojar?

ion iuga

Ochi de pîrjol

In flori de trandafir mi-e mine
tot singerind un sfint alcool
ablenele sporesc intrune
şi-mi udă ochii de pirjol
ne arde seceta-n ocol

vislind in visuri fără poartă
văd doar copacii secerați
peste fintini cu gură moartă
eu strig şi mă-ntilnesc in frați

mă clatină un cer şi altu
cind nu mă văd eu zic cări vis
şi-aruncă-n mine iar inaltu
şi ceru-i masa mea de scris
deschide ochii – el mi-a zis

Gîndul

Un ger inveşmintindu-se pe sens
ciopiindu-mi gindul patriarh
şi-obraz renăscecit in seră

ce-i aerul acesta-n somn
din tulburata mea grădină
pe geamuri desenează visul
un subțiat Eschyl un țărm grecesc
invață umbra să se certe
la Istambul un cer-exil

spinii armate-n Bărăgan
ară chiar cetățile din veste

eu trec pe cimp cum orice an
şi cad ispitei
cimpul este
chiar gindul mare patriarh

Turn înclinat

Aşează puțin lut
il înțelegem deal
peste nisipuri mişcătoare
veşmint de arlechin te infăşoare
e braț de clown
din zdrențe de canal

pieptul lut mie să-mi pară
turn inclinat incercuit de riu
la miez de noapte ingerul afară
legindu-se de el
un suflet viu
peste nisipuri mişcătoare

Prietenilor

Prietene cu ochii deschişi
şi miinile tale pe orizonturi
putere a luminii
in flacăra ei te aprinde
neputința ascunde-o in cuibul de pasăre
eri in sărutul femeii desăvirşita

coboară cu arborii in riuri plutind
chipul tău in tăietura lor o busolă de jar

nu există sens interzis

nu există sens interzis
leapădă semn de intrebare
zdreanța curajului –
mai frumos decit Pan zeu intre noi
treci prin această noapte
luminind-o

nu există sens interzis
priveşte la zeii din casa vecină
salvind soarele rătăcit in noroi
şi copiii hrăniți cu miasme

prietene tăcerea ta
fereastră intr-o aprinsă statuie
nu-i mai frumoasă decit frica străzii

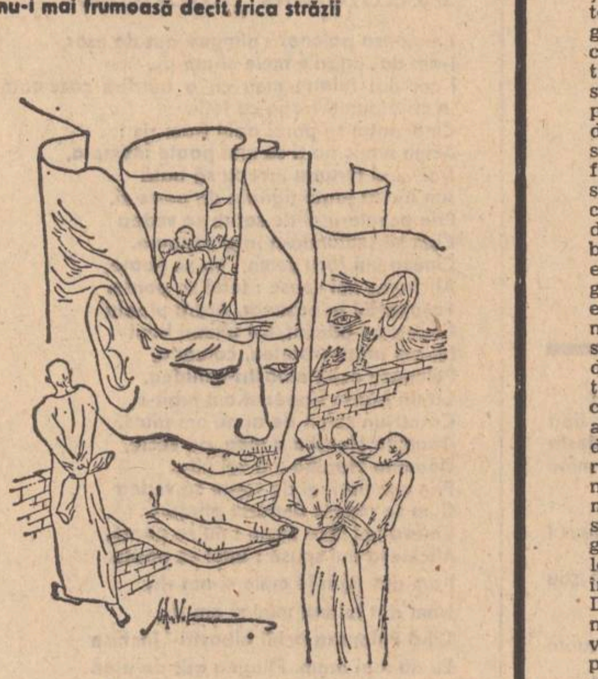

Iartă

Iartă trecerea prin an
umbra ta cind intră-n manuscris
cerul miinii mele dacă-l am
nu e spus şi nu e vis
bun şi rău in pală zi
cu greşeli legate in mătăsuri
şi respir lumini de Indii
din zăpezi bolnave şesuri
ia lumina-haina ei imbracă
mina-mi obosită căutind prin vis
şi cind stelele se ceartă parcă
cer sărutul tău pe manuscris

Arătarea în alb

Urmare din pag. 1

benchetuiesc pînă în zori în câteva puncte situate mult mai departe. la stânga sau la dreapta față de locul în care se petrecea această propagandă subterană.

În atmosfera de calm, ba chiar de încredere ce domnea între combatanți, într-o dimineață s-a întâmplat ceva ce contrazicea tactica și strategia oricărui război. O făptură de vis, îmbrăcată într-o rochie de voal trecea nepăsătoare și mândră printre linii. Soldații sporovăiau pregătindu-și micul dejun, dar pe măsură ce făptura aceea înainta de-a lungul șirurilor de tranșee, vestea că ea vine și trece pe sub privirile lor s-a răspîndit fulgerător, după care s-a lăsat brusc o liniște atât de mare încât se auzeau aburii ieșind din pămînt. Apoi fără nici o comandă, soldații au ieșit din tranșee ca din morminte, și-ntr-un vacarm de nedescris, au început să alerge spre făptura aceea care, cu cît li se părea că se vor apropia de ea cu atît devenea brusc mai îndepărtată, astfel că și la asfințitul soarelui, când comandanții tocmai hotărîseră să aibă loc atacul, puținii soldați ce mai rămăseseră în picioare mai înaintau, ca în transă, în urma făpturii aceleia minunate, al cărei voal flutura împurpurat de amurg pe una din colinele îndepărtate ale frontului. În dimineața zilei următoare generalii inamici se învinuiau reciproc de ordonarea atacului și a luptei uriașe ce avusese totuși loc. În urma puținelor amănunte de care câtiva răniți și-au mai amintit a doua zi, comandanții hotărîră să survoleze cu un elicopter întregul front în urmărirea diafanei arătări.

În arenele toamnei

Urmare din pag. 1

tocheate şi mustind de sevă, imprevizibile şi totuşi legate la stilp (la spalier), dezordonate dar prinse-n logica ştiinţei de cultivator a gospodarului, pe ele, deci, pe aceste coarde atîrnau, aproape nevăzuţi, ciorchinii acri, de culoarea frunzei. Agurida, adică. Agurida este un posibil strugure, o machetă de strugure, sau un strugure cu mortarul crud. Acoperită de frunză, e verde şi fără sex. Inofensivă şi acră în pudoarea ei. Pentru că virginitatea nu cunoaşte patima. Agurida e vara. Agurida e fructul fără de fruct al verii. Seara, cum spuneam, încă mai era vară. Seara încă lumina nu se copsese în strugure, în agurida pentru a deveni strugure. În zori, ah, zorii de lumină lăptoasă ai toamnei, era alt anotimp. Noaptea se petrecuse miracolul. Strugurii, în turnesolul ultimei picături de căldură, viraseră-n negru. Strugurii scoseseră-n piele dogoarea nebuniei de-a fi vin. Se înnegriseră strugurii. Agurida, acea machetă în mortar crud, se copsese lăuntric şi mustaţa neagră a vinului răzbătea a ştiinţă pe sub corzi. Viespile au început bîzîitul în zori, iar cînd soarele s-a ridicat de un stînjen spre Calafat aerul tot era o muzică plină şi-o poftă de strugure strivit între dinţi. Venise toamna. O simţeam. Era pretutindeni. Atunci am văzut iarba arsă la vîrf şi unghiul cocorilor spintecînd sudul. Atunci am băgat de seamă dulcea înfurnicare din cuvinte şi pofta de a mă exprima. Ne-am prăjit destul pe grătarul leneş al verii, muţi şi dezertori. Fructul ideii s-a copt şi cuvîntul stă să iasă în plinătatea arenelor toamnei.

platon pardău

STEAGUL

fragment

Nemaipomenit este episodul de la fabrica de zahăr. A suferit ceva bătrînul, lucruri pe care nu le-a povestit niciodată şi pe care nu le bănuiai cînd îl auzeai întrebîndu-te : Care e primul lucru obligatoriu pentru un activist cum ajunge pe teren ? Să ia legătura cu organele locale. Să ceară ultima informare. Să adune comitetul de partid... Aiurea. Primul lucru e să te asiguri unde dormi şi ce mănînci. Altfel, dragă tovarăşe, în loc să-ţi stea capul la sarcini, te gîndeşti la stomac şi plapomă. Este ? Nu ţi-a spus-o ?

Şi iată-l pe bătrîn prins în noaptea de şaisprezece ianuarie, 1934, încercuit în baraca forestieră, unde stătea ascuns de o săptămînă, cu potera după el. Zăpada pînă la brîu, imposibilă orice mişcare din cauza urmelor, imposibil să faci foc, imposibil să aduci apă, zace învelit în paie, după ce scapă ca prin urechile acului de mîna jandarmilor în dimineaţa în care, muncitorii, au obţinut victoria aceea ciudată. De altfel, tot episodul cu fabrica de zahăr şi greva din ianuarie 1934 e nemaipomenit, şi se vede mîna dumitale, talentul, parcă ai fost la faţa locului, eşti grozav de priceput în a descrie o grevă. Greve la forestieri, greve la pielării, greve la minele cele vechi ale lui Franţ. Aşa cum îl vedem noi rozaliu, cu mustăcioara albă, deasă, curată, vesel cît e ziua de mare, un moşneguţ pus pe şotii, bătrînul trebuie să fi fost dat dracului, spaima jandarmilor şi un fel de apostol, un organizator de greve itinerant, unde apărea el, hop şi greva, principala armă de luptă a clasei muncitoare exploatată. Deci, fabrica era blocată de trei zile, oamenii nu voiau să iasă, vagoanele cu sfeclă trase la rampă îngheţau, cum e mai prost pentru orice patron, iar în timpul acesta jandarmeria plăşii nu ştia ce să facă. Şi asta e o stare grozav de bine prinsă. Gardul acela de fier, înalt de trei metri, ridicat de proprietar ca să-l apere, devine obstacol pentru proprietar : cel asediat e puternicul, aparent liberul, spui dumneata, vezi că am reţinut, iar adevărata libertate nu cunoaşte împrejmuiri de oţeluri, ea e în suflete, acolo e spaţiul cel mai mare, singurul valabil şi depinde de fiecare om să fie egal cu nemărginirea universului ! Foarte frumos ! Cînd îmi notam cuvintele acestea, fiindcă, să ştii, aproape v-a conspectat cartea, mă gîndeam la muncitorii de la fabrica de zahăr, cum trebuie să se fi pregătit ei pentru înfruntarea cu jandarmii, îi vedem plecînd dimineaţa de acasă, pe ceaţă — cunosc locul, iernile sînt umede, ceţoase acolo, o răceală rea curge în lungul rîului pe marginea căreia sînt atîrnate toate comunele acelea de agricultori —, prinzîndu-şi nevasta de umeri, strîngînd-o altfel decît strînge un bărbat femeia lui, adică o apăsare, un gest care uneşte şi retează în acelaşi timp, leagă şi eliberează ; s-ar putea să nu mă mai întorc niciodată, asta-i, atît a fost viaţa noastră, Dumnezeu cu noi. Dumneata scrii că, în faţa mitralierelor, oamenii nu mai erau oameni, în vinele lor nu mai curgea sînge, ci o materie superbă, insensibilă la moarte, materia din care sînt făcute libertatea şi eternitatea. Bravo ! Apoi, şovăiala jandarmilor, deruta, consfătuirile, telefoanele : să tragă ? să nu tragă ? să ia fabrica cu asalt ? Apare patronul (bufcă şi guler de blană, spaimă şi şmecherie, experienţă în a trata, însă frică de vederea sîngelui, ca să nu mai vorbim despre teama să nu i se strice prăvălia). Dar muncitorii sînt de neconvins, de neclintit. Ca în tabloul lui Miclossy, este ? La tabloul acela, reprodus pe vremuri peste tot, m-am gîndit. Acolo mi se pare că se trage, nu sînt sigur. Grozav e că aici, în cartea lui Grapini şi a dumneavoastră, forţele stau faţă în faţă, cea care vorbeşte e tăcerea şi, mai ales, cum bine zici, hotărîrea muncitorilor de a muri, ceea ce jandarmii au înţeles în cele din urmă. Iar în faţa unui om hotărît să moară, scrii, moartea e neputincioasă. Moartea însăşi ! Splendid ! Trec peste tergiversări, tratative, rafalele de vînt care veneau dinspre apă, mirosul de var, de putregai rece, de organic (oasele de animale folosite la fabricarea zahărului), sentimentul că totul a dispărut în îmbîcseală, îndoiala... N-am să uit cum descrii dumneata uimirea jandarmilor dar şi a muncitorilor cînd au descoperit steagul ! În vîrful turnului flutura un steag roşu. Nimeni nu-l văzuse pînă atunci. Deodată, cineva — era amiaza celei de a treia zile, soarele se pierduse în ceaţă, frigul ardea — a ridicat ochii şi a strigat : Un steag ! Cum apăruse acolo ? Cine-l urcase ? Turnul avea o scară exterioară, cu inele de protecţie, dacă s-ar fi urcat careva din grevişti, ceilalţi l-ar fi văzut. Chiar noaptea o asemenea ispravă nu ar fi putut fi dusă la capăt pe neobservate. Era clar că în zori nimeni nu văzuse acolo nici un steag. Nici seara, nici cu o zi înainte, nici la începutul grevei, care începuse prin refuzul oamenilor de a părăsi fabrica. Cine pusese steagul ? Îmi place că laşi lucrurile în suspensie. L-am întrebat pe bătrîn. Neagă să o fi făcut el. Neagă să se fi stabilit cine o făcut-o. Dumneata ce crezi ? Nu-mi închipui că nu ţi-ai pus întrebarea asta pe care, în mod normal, şi-o pune toată lumea.

Repet, nu eu pun întrebări. Eu am venit să tratăm o carte a mea. Fireşte, nu mă pot abţine, om sînt şi eu, iar curiozitatea e în firea omului. Ce pot să-ţi mai spun e că asupra acestui episod, chestia cu steagul, am discutat şi cu Miki a mea. Linia un portativ, pe planşetă, fiindcă terminase caietele de muzică. Ea linia şi eu îi povesteam. La a cincea linie de jos, a zis : Steagul era acolo. Fusese acolo de la început. Explicaţia este simplă — nu l-au văzut pînă nu li s-a arătat. Minte de copil care compune muzică mută. Restul explici : cum a ieşit Grapini din fabrică, nu l-au arestat imediat fiindcă le era teamă de grevişti (materia eternităţii care îi făcea hotărîţi la orice !), cum au vrut să-l lichideze în linişte, cum a scăpat şi cum — îl trădase pălimarul — au ştiut unde îl pot găsi. Am reţinut şi ideea dumitale că pentru un răzvrătit nu există ascunziş, că toţi răzvrătiţii sînt născuţi spre a fi trădaţi, că răzvrătirea e o soartă personală, un destin, pe care îl ai sau nu. Asemenea, cum zici dumneata, talentului. Asta deosebeşte adevăraţii răzvrătiţi de profitorii ordinari ai revoltelor şi revoluţiilor. Exact. Am învăţat şi eu la cursurile politice şi exemplul cel mai tipic a fost Napoleon care a trădat revoluţia franceză. Am dreptate ? Întotdeauna au fost asemenea profitori şi trebuie să-i descoperim la timp. Ştim cîte discuţii au fost la începutul veacului în cercurile revoluţionare pe tema puterii în condiţiile victoriei proletariatului, despre rolul statului şi aşa mai departe. Steagul l-a salvat pe Haralambie, susţine însă Miki, aici trebuie să vedem o forţă fascinatorie, care apare în om dintr-odată şi paralizează voinţele, schimbă tensiunile, nimeni nu a explicat definitiv şi suficient de detaliat cum acţionează o stare de şoc, unde se petrece paralizia, deşi totul pare normal. Luat pe părţi organismul este perfect, însă în totalitate se întîmplă ceva misterios, ceva care nici măcar nu se repetă de două ori la fel, ceva asemănător minunilor, vedeniilor. Poate ei au crezut că e o vedenie, steagul acolo, deodată pe cerul aspru, îngheţat, steagul fîlfîind deasupra luptei lor mărunte, erau în joc cîteva sute de lei la salariu, şi, deodată, un fapt pe care mintea lor nu-l putea cuprinde. Miki se referea şi la jandarmi, dar şi la grevişti, tovarăşe scriitor, dar o priveşte, e punctul ei de vedere, eu întotdeauna am fost pentru diversitate în discutarea unei probleme, diversitate de opinii pînă la luarea hotărîrii finale care, odată decisă, trebuie respectată, fiindcă majoritatea e cea care are cuvîntul hotărîtor iar minoritatea se supune majorităţii, lege de fier a disciplinei noastre, fiindcă altfel am ajunge la anarhie.

Aşa că eu m-am supus fără să crîcnesc hotărîrii de a trece la sectorul de informare. Numai că atunci cînd a venit Vartolomei Berloagă să-i predau, în sufletul meu era linişte, împăcare, stam cu cartea dumitale în faţă, din spaţiul acelei celule a întîiului pas în lumea celor neliberi, am glisat (la dumneata am găsit cuvîntul) peste zăpadă, peste gheaţă, iar peste zăpadă, pînă unde se terminau ultimele urme de sanie, pădurea trăgea o linie neagră, un hotar, şi jandarmii s-au oprit înspăimîntaţi sau cel puţin îngînduraţi, aşa cum scrie în istorie că se opreau legiunile romane trecînd la nord de Dunăre : înaintea lor se întindea o ţară a misterului, un continent al enigmelor, pădurile enorme care vor fi fost atunci foşneau de zei necunoscuţi şi cu atît, poate, mai periculoşi, cu cît nu se ştia cum acţionează şi dacă acţionează asemenea zeilor lor logici şi posibil a fi prevăzuţi în relaţia cauză-efect. Aşa se explică de ce au şovăit jandarmii şi cînd au ştiut exact unde se află Grapini, fiindcă dacă pălimarul Ifrim le-a spus că numai acolo poate fi, erau siguri că acolo se află : pălimarii înşişi sînt nişte personaje ciudate, au asupra oamenilor

Desene de Mihu Vulcănescu

Abajururi din filigran

Soției mele, F.

1\.

S-a văzut o flacără jucind
Pe comori de ninsă depărtare
Tot plutind un aisberg in vint
S-a izbit cu timplele de soare

2\.

Anotimp al sensului in doi
Strigăt al tăcerii intrerupte
De hlamida umbrei vă despoi
Va să vină steaua să se-nfrupte

Elegie

Iată picură umbră nu luceferi
rotunzi
pe mesteceni de zare in care
te-afunzi

şi potecile-s cheaguri de abur.
Un mit
e zarul cuvintului indărăt azvirlit

Preacurată rostire mai spulberă
reci
păianjeni de umbră venind
pe poteci

Schiță pentru portretul mamei

Nu bocind
nearătarea-n prag a norocului
ci aşa : petrecind
pe după funiile soarelui
rufă albă – copilăria-mi

Nu gind
albit de-aşteptare
nici trup
ci suris
arcuit peste somnul
cuvintului meu
fulgerindu-l

Dragomir Magdin

Clepsidră

Lui George Bacovia

Vin puhoaie mari de timp –
Vin puhoaie –
De pe virf, dinspre Olimp
Vin puhoaie.

Trec la vale peste fire –
Trec la vale –
Petrecind o amintire,
Trec la vale.
O statuie ține pieptul –
O statuie.
Şi-ntr-o mină ține sceptrul
O statuie.

George Peagu

teatru
t

Tinerețea lui Moromete

Stă în drepturile scriitorului-demiurg să poată oricînd reveni asupra destinului eroilor săi. Nemulţumindu-l declinul personajului său fascinant, Marin Preda, cu un ultim efort, i-a plămădit o nouă tinereţe lui Ilie Moromete. Cum „scena satului" invadată de „evenimente pline de viclenie" estompase (în al doilea volum al ciclului moromeţian) figura de prim-plan a eroului, ideea unei resurecţii spectaculoase — cu ecou — nu-şi putea găsi un loc mai potrivit decît în lumina reflectoarelor autentice. Criza din familie (cutie de rezonanţă a mutaţiilor ce se petrec în societatea timpului) este reconsiderată în perspectiva unei evoluţii de mentalitate chiar în condiţiile dificile ale confuziei de valori iscate de începuturile unei revoluţii de proporţii. „Fiindcă, orice ai spune tu... într-o casă tot trebuie să stai şi focul în ea trebuie să-l faci, indiferent că tu vii şi strici rostul... Că tu vii şi-mi spui că noi sîntem ultimii ţărani de pe lume şi că trebuie să dispărem." Îmboldit de indignare, hrănit de contrarietate, spiritul polemic este repus în drepturi : „...să nu mai pot eu să vorbesc ce vreau ? Poţi să concepi una ca asta ? Adică, eu să tac şi tu să vorbeşti, rolul meu rezumîndu-se doar să te ascult pe tine ?" Raţiunea continuă să funcţioneze după principiul străvechi al echităţii : „... nu trebuie să vii tu şi să strici binele ăla care a fost pe motiv că faci ceva nou. Începe de colea, de la capul unde e rău, nu de la capul unde e bine, dacă zici că ăsta e scopul. Înţeleg să vii să-mi dai, nu să-mi iei. Eu nu zic să-mi dai, că nu sînt nebun să-ţi cer dacă nici tu n-ai de unde, dar măcar nu-mi lua." Meditaţia capătă forţă de generalizare : „Cînd lucrurile pornesc la vale, ele nu se liniştesc pînă nu ajung jos şi n-au unde se mai rostogoli. Ce putem noi împiedica ? Lumea asta se ţine ea pe picioarele ei, sau primul nebun care îi vine în minte să o dea peste cap, o dă ? Asta e întrebarea. „Smulgîndu-se din contemplare," pe deplin senin şi cu expresia aceea de tinereţe revenindu-i în privire". Ilie Moromete trece indirect la acţiune apelînd la un vechi prieten comunist : „Ţugurlane, eu ştiu încotro mergem ! (...) Noi, care am apucat să trăim pe loturile noastre pînă la cincizeci de ani, rămînem la asta. Dar eu nu neg că poate să iasă bine pentru voi, care nu ştiu ei bine ce înseamnă să ai pămîntul tău, la deal, şi căruţa şi vitele, în bătătură... Ştiu un lucru, că pămîntul trebuie muncit... "Setea de viaţă e însoţită de o firească regresie în timp — redeşteptarea iubirilor de odinioară (evocate în „Marele singuratic") — prilej de comuniune cu natura, fie ea umană, vegetală sau minerală. Drumul înţelegerii e străbătut greu, încet, dar în final eroul are conştiinţa împăcată că el a acţionat în direcţia binelui.

La Naţionalul bucureştean spectacolul — în premieră absolută — are o anume frumuseţe hieratică (scenografia George Doroşenco) dar îi lipsesc accentele şi nuanţele de subtilitate conţinute în text, absenţă resimţită în primul rînd în munca talentaţilor actori care au doar parţiale reuşite (Gheorghe Cozorici, Silvia Popovici, Ileana-Stana Ionescu, Olga-Delia Mateescu, Florina Cercel, Andrei Finţi). Regia (Anca Ovanez-Doroşenco) n-a reuşit să depăşească pietatea ilustrării netransfigurate care, în mod inevitabil, devine monotonă fiind întreruptă doar de supărătoare simplificări de un umor grotesc şi, e drept, de cîteva bune momente de atmosferă.

Irina Coroiu

film
f

Tridentul nu răspunde

Regizorul Ştefan Traian Roman revine cu un film de suspens — **Tridentul nu răspunde.** Şi aici zărim aceeaşi structură concentrică, aceeaşi gravitaţie în jurul unui accident care ameninţă să ia proporţii. Nu ştiu dacă e vorba de o fixaţie, de convingeri sau pur şi simplu de întîmplare, dar se poate constata că Ştefan Traian Roman evoluează, ca orice meseriaş care lucrează în serie.

Scenariul scris de Ilarion Ciobanu are o „bombă" — mai bine zis o mină rămasă în mare după ultimul război mondial — care ajunge într-o plasă de pescari şi de aici în calea unui mic vas pescăresc. Ameninţarea, iminenţa exploziei, ţin filmul sub tensiune, meritul unei asemenea încercări fiind acela de a scoate la iveală adevărata fire omenească, adevăratele caractere. Deşi povestea se petrece în zilele noastre, ea are totuşi un ciudat aer anacronic, vetust, şi nu pentru că primejdia ar veni tot de la războiul mondial, sursă inepuizabilă pentru cineaştii noştri, chiar prin sechelele sale, ci mai ales din cauza psihologiilor tratate simplist, a eroilor banali pînă la conformism, din care nici cele mai grave încercări nu scoate decît oameni cenuşii. Cîteva chipuri care se remarcă din distribuţie — acela al căpitanului, jucat de Boris Ciornei, sau cel realizat de Bogdan Stanoevici, sînt plăcute prin culoarea pe care o răspîndesc în jur, prin puterea de iradiaţie umană, dar nu reuşesc să iasă din acel anonimat care vine din primirea iniţială lipsită de pătrundere şi de imaginaţie. Ştefan Traian Roman foloseşte o distribuţie din care lipsesc numele consacrate, şi bine face, pentru că actori de film împătimiţi în meserie ar fi încercat să-şi impună personajele cu orice preţ şi rezultatul ar fi fost ridicol. Aşa măcar, filmul nu pierde din firesc, galeria de portrete schiţate în fugă fiind, dacă nu impresionantă, în orice caz umană şi caldă. Nicolae Praida, Lucian Ionescu, Ion Andrei, Petre Gheorghiu-Goe, Gil Dobrică, aduc în film farmec şi prospeţime. Curajul unei asemenea distribuţii este lăudabil şi, dacă filmul rămîne în cele din urmă o realizare de o simplitate dezarmantă, el are totuşi meritul de a nu se fi vrut mai mult decît este.

Nicolae Mateescu

televiziune
tv

«Poema română»

Între manifestările dedicate lui George Enescu de televiziune, una ne-a plăcut atît de mult, încît nici nu ne-a venit să credem că mai sîntem capabili de atîta entuziasm : „Poema română", un film de Mihu Vulcănescu, regia şi imaginea Boris Ciobanu, redactor Liviu H. Oprescu. Surpriza noastră se explică prin raritatea filmului de artă în programele televiziunii, prin singularitatea acestuia în producţia de serie. Rareori, deci, ne-a fost dat să asistăm la o atît de perfectă armonizare a muzicii cu imaginea, de cele mai multe ori fiind vorba doar de o ilustraţie muzicală fără cusur din punct de vedere tehnic, dar şi fără fior. Că filmul acesta, dedicat unei compoziţii realizate de genialul Enescu la numai 16 ani, este un film de Mihu Vulcănescu, nu avem de ce să ne îndoim, cum nu ne îndoim nici de „ochiul" atît de artist al lui Boris Ciobanu. Aceştia, împreună, ne-au luminat privirile cu imagini de o mare puritate romantică, în care desenele lui Mihu Vulcănescu îşi despleteau aripile pe cadrele lui Boris Ciobanu, sub privirea atentă şi competentă a lui Liviu H. Nu prea se întîmplă ca, atunci cînd îşi dau mîna, doi artişti să se înţeleagă atît de bine cum s-au înţeles cei doi artizani ai acestei bijuterii. Iar dacă ar fi să existe şi capodopere în rafturile acestei mult prea efemere arte care se produce pe micul ecran, „Poema română" ar fi cu siguranţă una dintre ele, imaginea ridicîndu-se la nivelul muzicii marelui compozitor. Acesta mi se pare a fi cel mai mare elogiu pe care îl pot aduce autorilor acestui film de excepţie în care România este privită cu inima şi ascultată cu sufletul. Desigur, am reuşi poate să detaliăm şi tehnic filmul, însă mi se pare că de data aceasta competenţa este mai puţin importantă decît bucuria cu care Mihu Vulcănescu şi Boris Ciobanu au pus această floare albă de cireş la căpătîiul lui George Enescu.

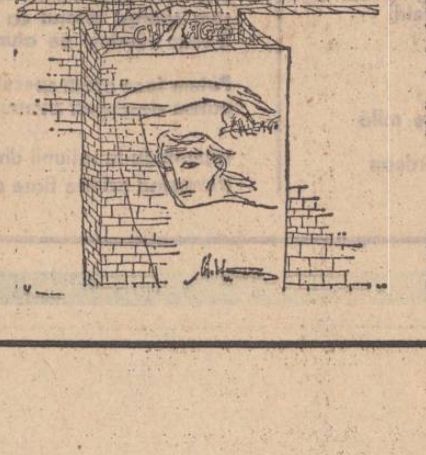

Iulian Neacşu

P. S. Reţinem ultima perlă a comentatorului televiziunii, Sorin Satmari : „Turcu, un jucător ambidextru, conduce la fel de bine mingea cu ambele picioare". Al naibii Turcu !...

un efect stinjenitor. E omul popei, nu e popă, trage clopotul dar nu are glas propriu, se mişcă prin biserică fără să facă zgomot, ca o umbră, şi duce discursul astfel, incit nici banii care cad peste bani în farfurie, metal peste metal deci, nu se aud. Pe ce pune mina pălimarul parcă se imaterializează, intră în tăcere, ca să-ţi descriu pe un pălimar pe care l-am cunoscut la noi pe deal cînd eram copil. Era un izolat cum izolaţi pe lume erau călăii în evul mediu şi, cum am citit eu undeva, sînt şi azi. E adevărat că ultimul călău englez trăieşte într-o insulă, singur-singurel, cu o leafă de mizerie şi ce i se mai dă pe cap de spînzurat? Pălimarul meu trăia foarte aproape de pădure, nu s-a însurat nici-odată, ţinea o grădină inexplicabil de rodnică, la el creşteau coacăzele pînă la albastru, cum nu creşteau la nimeni, scoatea cîteva recolte de căpşuni pe care le vindea în tăcere unor cumpărători misterioşi (n-am aflat niciodată cui,) după cum niciodată n-am reuşit să intrăm, noi, copiii, în grădina aceea blestemată, înfricoşătoare, nepăzită nici de vreun cîine şi unde ştiai cînd e acasă şi cînd nu e stăpînul, că te luai după ceasul traseului clopotelor, după duminici şi alte sărbători. Îl vedem coborînd pe un pîriu închis între pereţii văii înguste pe unde numai el circula, şi în general, oamenii de pe deal se fereau să-l întîlnească. Pur şi simplu ne era frică de grădina aceea, deasupra căreia creştea un cadrin uriaş, o specie de pin adusă de undeva din Germania, arbore care face seminţe comestibile, foarte bune la gust, unic pe tot dealul, monument al naturii cred, ar trebui să mă interesez. Poate în lipsa pălimarului rămînea paznic arborele acela întunecat? Ce zici de ideea asta?

Nu zici nimic şi fumezi. Cred că de aceea ai ţinut să scrii că una din cele mai grele suferinţe ale lui Grapini în claustrarea din colibă era că nu putea fuma. Aşa că atunci cînd au apărut lupii, care, înaintea jandarmilor, au simţit prada, vînatul, pe o iarnă ca aceea, necruţătoare, s-a bucurat. Avea la ce se gîndi, cu cine se lua ca să uite de trebuinţele lui omeneşti, între care şi fumatul. Lupii dînd tîrcoale pe afară, urlete, se spune că lupul nu atacă omul, dar

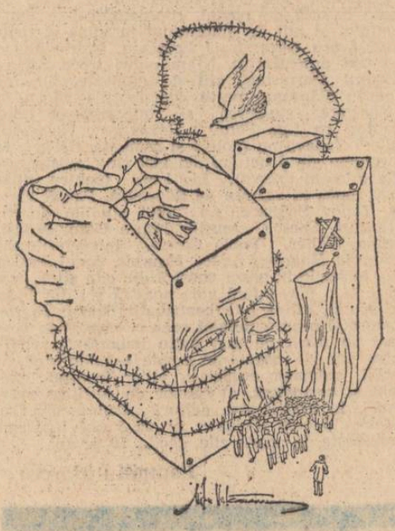

acolo era o haită în toată regula, se instigau unii pe alţii, şi zgrăpţau pe sub tălpile colibei, să intre, să-l înhaţe. Ca unul ce sînt de la munte şi ai mei au crescut oi cîndva, pot să-ţi spun că rar fiară mai vicleană ca lupul. Intră pe sub talpa grajdului, roade podeaua ca să ajungă la oaie. Grapini ştia asta!

Imi place cum pui problema: alternativa între a fi mîncat de lupi sau de oameni. Sentimentul meu e că nu o pui teoretic, ca în proverbul cu homo homini lupus, ca să arăţi cît de ticăloasă e exploatarea omului de către om şi orînduirea capitalistă. Dumneata scrii acolo ca şi cum ţi s-ar fi întîmplat aidoma să fii ameninţat a fi mîncat de lupi, a trebuit să optezi. Or, dumneata provii dintr-o familie de muncitori din Botoşani, ai trăit toată viaţa la oraş, ai absolvit Liceul „Laurian", te-ai dus la facultate, te-ai întors în Botoşani, ai avut întîmplarea cu articolul contra Mareşalului... Să fi păţit ceva asemănător cînd umblai prin sate, cu interdicţia de a te stabili în localităţi mai mari? Aha, clatini din cap. Asta ce să însemne? Da? Nu? Şi de ce zîmbeşti şi-ţi tamponezi fruntea, aşa, filosofic, ca în filme? Filosofic şi enigmatic. Vrei părerea mea? Nu cred că ai fost vreodată în situaţia lui Grapini, între lupi şi jandarmi. Recunosc că aşa cum ai descris scena şi ce spui dumneata acolo este perfect plauzibil, pare dovadă de martor ocular — poftim: un lup sur către cenuşiu, cu un fel de dungă albă în lungul spinării, un lup care părea să fie şeful celorlalţi şi conducea atacurile metodic, încerca el întîi pe unde se poate scurma, pe unde se poate ajunge dedesubt, în colibă; un lup, spui dumneata, care înţelegea situaţia lui Grapini, dilema şi în momentul cînd haita a intrat în colibă, cînd Grapini, atîrnat de grinzile acoperişului, de unde mai devreme sau mai tîrziu avea să cadă, s-a aşezat gînditor, cu botul pe labe, ca un cîine uriaş, ca un cîine credincios şi părea să se gîndească la cumplita tragedie în care vă aflaţi toţi împreună, om şi lupi şi peste toţi, stăpînă, iarna mortală, iarna care nu se ştie dacă se va sfîrşi vreodată. Formidabil! Grapini personal mi-a spus că el nu ţi-a povestit aşa ceva, ţi-a relatat în mare, dumneata i-ai descoperit lupul. Grapini zice: Sevastică, lupul acela chiar a existat. Dar nu de la mine ştie. Te apucă groaza! De unde ştii, domnule?

stelian gruia

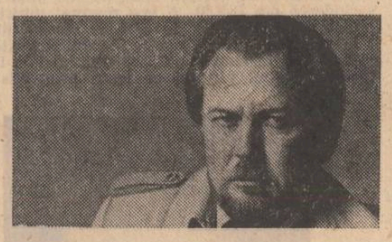

Baladă cu semn de întrebare

Şi bat la tîmple mii de şoapte...
Prin suflet mi-i atîta noapte,
atîtea dănţuri de năluci,
pe nesfîrşitele răscruci...
De unde vin? Unde se duc,
prin întunericul năuc?
Măsurător pe la distanţe,
doar fulger cu protuberanţe.
Se arcuiesc tot înspre mine
luciri de rău, luciri de bine
şi sfredelesc în stăruinţă
pe miez pietros de săbuinţă,
iar sfredelul necruţător
ca Marele Rătăcitor,
tot anabasisul şi-l face,
la margine de mai încoace,
pe unde-i cîmp de bătălie,
cu fostul şi cu va să fie;
necumpănindu-se-n balanţe
sloboade tot protuberanţe
şi din trezie şi din vis,
zvîrlindu-le în ochi deschis
cu tremur dureros de crîng,
cînd şiruri de cocori se frîng,
spre viermele ce se răsfaţă,
vălătucit cu sfînta ceaţă.
Tu, Omule îmi dai de veste,
că-n suflet pasărea mai este,
viltoarea că-i prielnică
prin inima vremelnică,
îmi zici de zboruri după zboruri,
în lanţ de nesfîrşite doruri,
că-n vine se deschid genuni,
cu arşiţe de la străbuni,
dar nu-mi îngîni despre coloare,
nespusa zgîrie şi doare,
că-i tot tină
din lumină,
din lumină,
iarăşi tină.
Şi pasărea zbura-va oare,
prin ochiurile de viltoare?
Purta-va jalea de oier,
prin miezul neclintit de cer?
Şi fi-va pasărea albastră
de spusa ori nespusa noastră?

Baladă cu zboruri

Cînd ne doare roua de pe ierbi
într-un vis cu turmele de cerbi,
ce se duc spre steaua dimineţii,
Omule să ocrotim poeţii.
Plăsmuitu-i-ai din vrere-dor
într-un vis de pasăre în zbor,
le-ai dat aripi sacre de ivorii,
iar prin ochi le-ai răsădit fiorii
unei zise cu nemoarte-n moarte,
lumii-ntregi de veste să ni-i poarte,
iar prin arşiţele de cîmpie
le-ai săpat fîntîni cu apă vie,
cînd zvonit-a clopot a viltoare,
cumpănă ţi-au fost, de adăpătoare.
Să le facem cale doar din cer deschis,
să ne prindem parte la urcuşul-vis,
pentru că suişul spre scînteia de gînd,
în scrutări de ură poate fi plăpînd;
zboru-i la vedere, fie cît de sus,
doar dintr-o ochire poate fi răpus,
într-un vaier pot să ne spăiminte,
în căderea oarbă aripile frînte
şi cît ni-i moşia dată spre fiinţă,
poate fi un geamăt crunt, de neputinţă...
Scuturi de rotunduri vie-ne aminte,
pentru cei ahotnici de prealesne ţinte,
cînd miriapodul pînza şi-o reţese
împrejurul ţîfnelor alese
şi cînd ochiul lacom tremurul mi-l soarbe —
nu se trage-n zboruri nici cu gloanţe oarbe!
nu se trage-n visuri nici cu gloanţe oarbe!
nici cu gloanţe oarbe!
nici cu gloanţe oarbe!

Ca jucăriile cerurile atîrnă de mîna mea

Cerurile atîrnă de mîna mea
ca lumile şi jucăriile pe degetele
idolilor de fildeş.
Mai zboară cîte o acvilă bicefală,
o lighioană se schimbă-n zburătoare,
civilizaţii arhaice îşi mută locul,
dar cerurile atîrnă de mîna mea.
Vechi ceruri, veche mină.
De plecarea ta şi de absenţa mea
se-ntunecă cerurile
dar ele rămîn mai departe
de mîini agăţate.
O, cum aud lumile ca pe fiicele mele
în trecerea luminii înnoptînd
prin faţa mea
de-atîta trezie şi de atîta prezenţă
stăpînit.
Numai absenţă în mine,
numai lipsă,
mai sunt eu, ori numai îmi închipui?!
Cerurile atîrnă de mîna mea.

O lipsă pe care-o port şi azi prin lume

Şi dintr-o dată toată erezia
muntelui, acel fulger, acea enigmă.
Şi nimic n-ar fi fost
din ceea ce era, nimic
nu s-ar fi iscat,
dacă n-ar fi căzut lumina aceea
mai aievea şi mai veche ca lumea
pe care prea uşor jurăm.
Dar eu îi simţeam şi-n lipsă
orbitoarea arsură,
ca-n vedenie de ea apărîndu-mă,
ca o tinără femeie, nevăzută,
de-o pasăre.
N-aş fi ştiut
aşa cum nu ştim
dacă tu nu te vesteai

aurelian chivu

lăsînd să se ivească în lipsa ta
cerul acela,
lumina fulgerului
care mă trînti la pămînt.
Euridike cum te simt,
cum te cuget
deşi eşti toată o absenţă,
o lipsă
pe care eu o port şi azi prin lume
ca urma acelui fulger

Norul acela, Regele acela pipăindu-şi înfăţişarea

Iată norul acela,
regele acela pipăindu-şi înfăţişarea
în animalul
dinapoia norului ca o vedenie
din lumina trăznetelor.
El poate să-mi semene
cu toate cîte prin închipuirea
şi voia mea trec încă o dată.
Din apropierea ta
ca din nimic se iveşte cămila
purtînd pe coccaşa ei profetul
mut cum este cerul
în parabola şi erezia cerului.
Eu trebuie să inventez aici
alte jocuri
pînă ce ţin în mîini
animalul acesta ucis căzut din cer.

Voluptatea eşecului m-a încercat

Voluptatea eşecului
m-a făcut să pierd
ceea ce trebuia să lepăd.
Voluptatea eşecului
m-a făcut să dobîndesc o lume
care din nimic se stîrnea
ca o ninsoare
sau ca norul acela cămilă
la care nimeni nu este înhămat.
Voluptatea eşecului
m-a încercat
şi m-a vindecat de năluci
şi de plictiseala
de-a nu se întîmpla nimic
în mistere.

Caravanele

Se aud caravanele, îmi spuneam în somn.
Şi tot în somn mă întrebam:
– Care caravane?
Caravanele, îmi răspund caravanele,
în ceruri ca pe pămînt se aud trecînd,
caravanele vieţii
ale celei trăite şi celei netrăite.
Şi m-am trezit deodată
şi cel dintîi gînd mi-a fost să văd
caravanele.
Nu se vedea decît cerul cu cămile,
cu erezie norii-l cutreierau.
Stam şi un fel de moară de vînt mi-era trupul.
Şi-n veşnicia acelei aşteptări
părea că aud caravanele

gh.d vasile

Pe dealul cu morile

Este atît de lung drumul în urmă
încît ar putea fi foarte scurt înainte;
cînd potecile în iarbă se curmă
gîndul lor se lungeşte-n cuvinte.

Toate bucuriile şi-au scuturat florile,
toate durerile îşi ascut lancia –
stafia mea pe dealul cu morile
este Don Quijote de la Mancha.

Pot să fie morile o cireadă şi-o turmă,
eu le voi preschimba în cuvinte...

Este atît de scurt drumul în urmă
încît ar putea fi foarte lung înainte.

La intrarea-n iubire

Înfloresc Teii, iubito, la intrarea-n iubire,
miresmel lor sînt neliniştea
tristelor nopţi ale mele
şi-mi vine să cutreier nocturn
într-o lungă neştire,
să rid cu lacrimi de bucurie, să plîng cu stele.

Ai, la marginea asta dintre moarte şi viaţă
unde mă poartă gîndurile şi-or să mă poarte?
Cumpăna nopţii mă-nclină lină spre dimineaţă
şi eu cutreier nebun pe marginea
dintre viaţă şi moarte.

De ce m-am născut şi de ce te-am văzut
eu pe lume?
Tu m-ai făcut să-mi pierd fără speranţă
drumu-ndărăt...
Mult mai cuminte-ar fi fi fost
să-mi risipesc viaţă şi nume
înainte de-a te vedea...
Dar eu m-am născut să te văd.

Doamne, ia minţile mele cu tine,
ia-le şi minte-le!
Cum rătăcii eu căile-nalte spre vertical?

Nu mai există nici îndărătul nici înainte,
exişti tu singură, în tot destinul,
punct cardinal.

Ceru-nstelat s-a prăbuşit în Tei
la intrarea-n iubire,
tu, Stea Polară, minte-mă-n rătăcirile mele,
beat voi rămîne să colind peste nemărginire
şi peste tine să rid cu lacrimi,
să plîng cu stele.

Între solstiţii şi-ntre echinocţii

Cum a putut să ne fie atît de greu
să planăm alături între solstiţii?
Echinocţiile fuseseră mai blinde
cu sufletele noastre,
primăvara venea cu trecerea cocorilor
spre miazănoapte,
toamna cu întoarcerea lor spre miază-ziuă
şi înfloream lîngă ochii tăi –
floarea de Nu-mă-uita –
şi veştejeam lîngă părul meu galben
(din copilărie).

Trebuie să-ţi spun că mama
şi-acum păstrează-n suflet o-ndoială
asupra metamorfozei părului meu
din galben la negru...
Dar ni s-a-ntunecat de gînduri multe,
mamă.

Nouă, însă, niciodată
nu ne-a fost uşor pe lume,
eu te iubesc pe o linie ciudată a destinului,
solstiţiile şi echinocţiile
sînt fără importanţă-n univers
sau ele există doar pe hărţile rotirii planetei,
linia iubirii noastre
(era să zic a mea pentru tine)
lunecă dincolo de rotirile
solstiţiilor şi echinocţiilor.

Trebuie să-ţi spun că vara,
vara fierbinte a dragostei noastre
şi-acum păstrează-n sufletul ei
o-ndoială
asupra liniei dragostei noastre
de la drept la curbat,
dar ea-şi urmează călăuza cosmogonică.
Şi trebuie să-ţi spun, mamă
(trebuia să-ţi spun odată)
iubirea ta de-acasă este una
şi-a lumii-n care curg e alta,
stelele, rotindu-se-n iubire şi-n departe,
ne uită iubirea, lor părîndu-li-se
că pot sui fără iubirea noastră cea de-acasă
din care-au răsărit şi-au prins rotirea.

...Şi trebuia să-ţi spun, iubito,
să afle şi mama,
cîtă durere lunecă pe cer în echinocţii
şi-ntre solstiţii cîtă mi-e iubirea.

ion lilă

Strada

Aceasta este strada, melc ducîndu-şi
Casele în spinare
Printre algele foşnitoare ale anotimpurilor,
Strada pe care am fost vînat,
Sput în oglinzi,
Tăiat cu foarfeca de minutarele ceasornicelor,
Capul meu de rege
Se rostogoleşte printre păsări albe.
Trec pe stradă, fiecare pas mă îndepărtează
De steaua naşterii mele,
Mă apropie de moarte.
Risipită în cîmpie, strada este
Fluviul albastru al singurătăţii.

Primăvara

Se deschide uşa zăpezii, intră pe cîmpii primăvara,
Cepele grase şi aurii tresar în somn,
Grîul creşte pe oglinzi strălucitoare,
Aleargă şi caii, aceste maşini
De mîncat iarbă.
Trec pe stradă, privesc vitrinele zilei, mă bucur
Fiindcă nu îmi găsesc numele pe lista de preţuri,
Ating ghioceii, sună ca nişte clopote de argint.
Ne mai este dată o primăvară,
Soarele roteşte planetele sub păsări.

Abatoarele

Ascultă căzînd zăpada
Şi camera se umple încet de cuvinte.
Prin abatoarele cîmpiilor încep să treacă miei
Copacii sînt bolnavi de atîta praf de ciment,
Sînt bolnavi de atîta fum, de atîtea cuvinte,
Trec prin magazinele zilei
Îmi cumpăr hrană: carne nevinovată de miel,
Mere nevinovate.
Tu eşti departe, mă retrag
În turnul de zăpadă,
Întorc miile de ceasuri.

radio

r

«De răni îşi bate joc cel neatins»

Înfloreşte parodia! Şi parodia, lucru ştiut, nu are nimic sfînt. • De aceea, nici Shakespeare nu putea scăpa, mai ales de cînd cuplul Romeo şi Julieta au trecut prin fazele (obişnuite?) de la mit la popular (sau folcloric mai dinspre marginea aşezărilor urbane). Aşadar, ce altceva era mai la îndemînă decît să se spună răspicat şi-n gura mare „Shakespeare (de ce nu citit chiar cum se scrie dacă tot avem a face cu parodie?) nu a avut dreptate". Şi apoi, la fel de lesne era să imaginezi că tragedia nu s-a mai săvîrşit, că tainica lor căsătorie e-un fapt notoriu, că doica le păstorească fericirea conjugală (cam în tonul secvenţei vesele a dădăcirii Julietei: «„Vezi ce păţeşti cînd cazi cu faţa-n jos" / I-a zis bărbatu-meu. „Cînd oi fi mare / Pe spate ai să cazi, nu, fata mea?" / Şi ea-nţelegînd-şi plinsul zise „Da",»), că iubirea se supune coroziunii sub influenţa ruginii (timpului şi statutului căsătoriei), că lui Romeo îi cam plac şi alte posibile Juliete şi nici alte plăceri (precum alcoolul) nu-i displac, că nici Julieta nu se mai arată toropită de singura şi marea ei dragoste, şi aşa mai departe, adică tot ceea ce face obiectul schiţişoarelor noastre satirice de duminică, simbătă (ori altă zi mai de destindere).

Să ne înţelegem: viaţa nu-i un obiect la care să privească veşnic încruntat, dar nici un prilej de răstălmăciri în cont personal, literatura e-o formă superioară a spiritului, un joc al fanteziei, al imaginaţiei şi nu totdeauna publicul adoptă sau găseşte un Werther pe care să-l urmeze şi să-l coboare, cum se spune, în stradă, dar drept este ca fiecare să-şi producă valorile pe care şi le crede necesare şi în care crede. Cine are nevoie de o satirizare a vieţii conjugale nu are decît să-şi scrie comedia lui, cine nu crede-n Shakespeare (sau simte nevoia să-l contrazică) nu are decît să i se opună literar. Nu privim încruntaţi atari încercări vesele, nici nu sîntem de părere că prestigiul unui scriitor poate fi subminat prin parodie, dar cui slujeşte un efort stimabil de scriere, de interpretare cînd totul se rezumă la o subţirime estetică (vecină cu absenţa oricărei estetici). Poate cîştigul cel mai mare al acestei scenete difuzate luni dimineaţa (bine că începuse şcoala şi bănuiesc că liceenii erau la cursuri!) a fost acela că după ascultarea ei m-a cuprins un dor nebun de a reciti Shakespeare din care voi şi cita în finalul acestei cronici (întru stima celor care-au participat la punerea în actualitate, chiar şi sub această formă) a unei povesti de iubire: **„Un rău făcut, degeaba te mai doare. / Sînt spini şi-n roze, miluri şi-n izvor, / Pe faţa lumii nori, şi pete-n soare, / Şi viermi în flori cu iz îmbătător. / Greşim cu toţii: chiar şi acum / Cercînd să-ţi scuz prin pilde goale vina / Ticăloşindu-mi mintea, ca şi cum / Îngăduinţei nu i-aş şti pricina // Păcatul simţurilor tale-l simte / Potrivnicul ce-ţi este avocat. / Război civil duc: simţiri contra minte. / Procesul e-mpotrivă-mi intentat. // Părtaş să nu fiu, inima să-ndure, / Cu cel ce poate mie să mă fure?"** (Sonetul XXXV).

Constantin Stan

plastică

p

Meditaţii în lumină

În alveola umbroasă care este galeria Hanul cu Tei, picturile Silviei Pop au ceva din strălucirea unor plăci galvanice. Pe ele desluşim încetul cu încetul cuantumul de materie translată spre a alcătui un univers cît mai fidel unui impuls mental, unui model spiritual.

Trasee nervos scrijelate în pasta plutitoare a bronzului, hăşuri riguroase ocupă adesea o suprafaţă importantă a pînzei. Ele sînt întrerupte de noduri policrome, de virtejuri pendulînd între baroc şi gestual sau, mai rar, aceste două elemente se suprapun, se strevăd unul prin altul („Dorinţa lutului").

Alteori, striaţiile metalice şi magma colorată coexistă, la distanţă, precis delimitate fiecare, înscriind pe fondul adînc reflectant semne melancolice, punţi către spaţialităţi imprevizibile. E meritul artistei de a reuşi să stîrnească emoţia prin procedee aparent atît de exacte, prin compoziţii atît de „construite". De altfel, lecţia monumentalului pare a interveni aici doar ca un recul, însă nu nefolositor. Astfel, suprafeţele mari nu rămîn niciodată fără acoperire — plastic vorbind — ele sînt marcate de ritmul tovit în lumină, de febrilitatea sau lentoarea cu care oscilografu nevăzut înaintează dezvăluind mereu alte fete, alte stări, mirabil incizînd microunde acolo unde liniştea părea deplină. Acordul sau contrapunctul, meditaţia de un grad oarecare, uneori înfruntarea făţişă între elemente („Agonii de aur") devin din simple procedee trepte şi coridoare iniţiatice pe care spectatorul-activ porneşte într-un tăcut pelerinaj. Sinestezii le tactil-optic-olfactiv îl prelucrează la rîndul lor, îi densifică procesul de transpunere. Rocada percepţie-revelaţie se efectuează în favoarea acesteia din urmă. De altfel, pînzele, în marea lor majoritate degajat nonfigurative (netimorate de eventuale similitudini cu realul-real) îngăduie această dialectică şi prin aceea că refuză deopotrivă încrîncenarea habotnică a abstractului, cît şi suficienţa egală a fotograficului. Pictura Silviei Pop nu anulează drumul pe care sensibilitatea şi imaginaţia noastră trebuie să-l parcurgă, la ea invenţia nu o ia niciodată înaintea comunicării, şi de aici decurge magnetismul ei calm, dominanta meditativă. Orgoliul, ca şi umilinţa prefăcută nu sînt considerate propice demersului plastic — şi într-adevăr în nici unul din tablouri nu găsim etalarea de „viziuni" şi slalomul giffiind al penelului către un finiş strident, gălăgios. Bronzul nu devine nici idol orbitor, şi nici dispare în patru vînturi. Lui i se încredinţează un rol cu adevărat important, de-o gravitate reţinută, acela de suport magnetic, de martor ocular, al unei memorii în perpetuă transformare, şi înălţare. O memorie ale cărei „agonii de aur" sînt doar unitemporale, pentru ca în alte temporalităţi ea să zămislească iar şi iar luminile, singurătăţile, hipnoticele poveri ale trup-sufletului îndepărtat.

Matură şi originală, pictura Silviei Pop pare avea şi posibilităţi de evoluţie. Între altele, un semn în această direcţie ni-l oferă tabloul intitulat „Toamna de sub pleoape", în care tendinţele baroce sînt mai pronunţate, pasta capătă o mai mare autonomie, mesajul plastic e mai direct şi în acelaşi timp mai nuanţat.

Constantin Abăluţă

muzică

m

Muzică şi cuvînt

În muzica enesciană, ponderea lucrărilor cu voce şi text, raportată la ansamblul creaţiei, este destul de restrînsă. Enescu a scris însă pagini memorabile în teritoriul genurilor vocale, exemple de împingere la extrem a posibilităţilor vocii, apropiate în epocă de marile schimbări introduse de expresionişti. Partitura operei **Oedip**, partea de voce din **Vox maris** vor rămîne pagini nepieritoare, exemplu de expresivitate restrînsă la minimum de mijloace sonore şi, totodată, de sonorităţi diversificate la maximum plecînd de la cîteva puţine, trăsături componistice. Cea mai importantă pagină pentru voce şi pian, **Şapte cîntece op. 15, pe versuri de Clément Marot**, moment revelator pentru înţelegerea îmbinării muzică-cuvînt, pentru creionarea esteticii enesciene cuprinzînd aici poezia ca pretext pentru muzică, este un minunat exemplu de scriitură în acelaşi timp modernă şi continuînd linia clasicilor liedului, acoperind un număr de situaţii tipice de acompaniament: de la cel discret, acordic, rarefiat **(Estrene à Anne)** la mult-amintitul exemplu din **Languir me fais**, cîntec unde pianului i s-a scris, paradoxal, o melodie mult mai expresivă decît vocii, preluînd parcă delicateţea şi discreteţea versurilor, erijîndu-se într-un comentariu, într-un corespondent sonor al textului, paralel „cîntec fără cuvinte" cu subliniate contururi şi accente expresive, cu frazare specific vocală, vocii revenindu-i în schimb o melodie mai estompată, ştearsă, mai (în spiritul text poeziei) „resemnată", departe de pregnanţa cantilenei pianului. Sau, de la acompaniamentul astuţios, obraznic din **Aux damoyselles paresseuses d'escrire à leurs amys** la o scriitură parcă pentru harpă, la tremurarea periodică a unui fluid sonor descendent, translucid, printre suviţele căruia şerpuieşte parcă povestea (cîntată) a „Rozei consacrate zeiţei Venus" **(Estrene de la rose)**. În toate cîntecele se respectă însă cu măiestrie „legea de fier" a genului: lăsarea în relief a vocii pentru ca textul să poată fi înţeles. În epocă, **Cîntecele** sînt sincrone cu tendinţe de întoarcere stilistică spre etape anterioare cristalizărilor muzicale ale barocului sau Renaşterii („le temps des grands rhétoriqueurs"; versurile lui Cl. Marot nu sînt alese întîmplător) fără a se cădea aici în sterilitatea încercărilor de străbatere exact a acelorasi drumuri culturale, replică „nostalgică" a intenselor căutări anticipînd expresionismul muzical. Scrise în 1907, **Cîntecele** îmbracă ceva din discreteţea muzicii de cameră franceze, bunul gust, evitarea gestului muzical grandilocvent fiind tot atîtea trăsături ale personalităţii enesciene, trăsături perfect suprapuse pe liniaritatea muzicii sale, pe refuzul abruptului, a rigidităţii sau a contrastului excesiv ca definire a unui crez artistic. Pe evitarea prea-multului sau pe evidenţa ocolirii punctelor „prea" culminante. Toate acestea sînt — s-a subliniat repetat — trăsături de stil surprinzător de neschimbate într-o neschimbare înţeleasă ca o convingere estetică intimă, ca „algoritm" al muzicii lui George Enescu.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (III)

„Abu-Hasan". Poveste orientală

Cum înțelege Caragiale a se conforma, în decursul elaborării „imitațiilor" sale narative, mai înaintea numitei reguli a „uitării în model" ne putem face o idee limpede reflectînd pe marginea celor spuse de el însuși la începutul „anecdotei orientale" **Pradă de război.** Fiind vorba de vestitul Nastratin-Hogia, împămîntenit la noi de Anton Pann, „minunatul nostru poet", prozatorul mărturisește că își propune „a spune" încă una din „năzdrăvăniile" popularului erou, „despre care credem că nu s-a povestit încă la noi, și pe care am aflat-o dintr-o carte prețioasă tălmăcită din turcește". „Noi — conchide Caragiale — o povestim aici pe românește, ținînd seama nu atîta de textul străin, cît de firea limbii noastre și, prin urmare, de prieperea românului". Rezultă limpede că marele nuvelist nu revendică nici titlul de traducător, nici pe acela de popularizator. Mai puțin atent la textul străin, el dorește, așadar, „a spune", „a povesti" „năzdrăvănia" despre care a aflat, ținînd seama „de firea limbii noastre", adică „de prieperea românului". Mai potrivit ar fi să vorbim, în spiritul direcției inaugurate de un Constantin Negruzzi, de practica „adoptărilor" și a „localizărilor", căreia îi este proprie maxima libertate de mișcare a spiritului creator, în vederea obținerii „dubletului" narativ frapant prin originalitatea lui. Cum s-a văzut deja, „basmul nuvelistic" este specia care, în practica scrisului, convine lui Caragiale, întrucît această formulă stimulează în chip generos operația de recreare a originalului. Și ceea ce ni se pare cu deosebire semnificativ este că, adesea, însemnele marii jerbiri artistice se circumscriu modului în care sînt valorificate, ca element potențator în ordine parabolic-ideatică, resursele fantasticului mitic-folcloric.

Nu credem că exagerăm cu ceva dacă spunem că, în materie de „basm nuvelistic", capodopera scriitorului este **Abu-Hasan.** Subintitulată „poveste orientală", scrierea propune atentiei una din formele de intruziune a fantasticului mitic-folcloric dintre cele mai insolite. Captivați de savoarea demersului narativ, de inimitabilul ceremonial al „zicerii" sub auspiciile căruia se desfășoară întreg șiragul de „inscenări" ce compun ansamblul nuvelistic, se iveste riscul de a nu ne da seama îndeajuns că, în fond, extraordinara capacitate de structurare, în sensul individualizării prozastice a acestui ansamblu nuvelistic, are la origine extrem de subtilul joc ce se desfășoară între materia comico-anecdotică și filonul fantastic identificat în forme de manifestare atît de particulare. În aparență, s-ar putea crede că nu e aproape nimic neobișnuit în ceea ce i se întîmplă numitului Abu-Hasan, fiu de negustor bogat în Bagdadul aflat sub domnia strălucitului calif Harun-al-Rașid. Ar fi, deci, vorba doar de o pilduitoare „poveste" menită a evidenția cu putere adevărul de cînd lumea statuat în zicala potrivit căreia prietenul neîndoielnic la nevoie se cunoaște. Pătrunzînd însă cu atenție în intimitatea textului, ne dăm seama că tema general-moralizantă se constituie în dat subsumat incitantei problematici psihico-fantastice a marelui „basm nuvelistic" care este **Abu-Hasan.** Printr-un cuvînt utilizat chiar de erou, în centrul analizei epice se află un caz de „cletinare" a minții, pricinuit de impulsul obscur și tiranic de schimbare a identității umane proprii cu alta, pe cît de fabuloasă, tot pe atît de imposibilă în ceea ce privește dobîndirea ei. Abu-Hasan este victima unui asemenea caz. Anecdotica doar aparent ireală, incitător amuzantă, a „povestii orientale" rescrisă de Caragiale este solicitată, în fond, a sprijini explorarea „cazului" respectiv din unghi fantastic. Am spune că din acest punct de vedere — esențial ! — marea noutate artistică a scrierii este de a fi convertit o temă prin definiție psihologizant-clinică la „regula jocului" propusă de structurile imaginar-fantastice ale prototipului narativ oriental. Iată, de fapt, fenomenul asupra căruia dorim să ne concentrăm atenția în continuare.

„După cum pusese la cale, Abu-Hasan își îngrijea de dimineață să cumpere toate trebuincioasele pentru cină, și be seară mergea să se aseze lîngă podul Bagdadului, cum venea un străin, al dintîi care-i ieșea înainte, măcar de orice teapă ar fi fost, îl poftea politicos să-i facă cinste a veni să cineze și să petrecă noaptea aceea acasă la dînsul". Poate să pară că fortăm lucrurile, dar în această hotărîre paradoxală a lui Abu-Hasan se cuvine a identifica primul simptom al „bolii" în stăpînirea căreia se va trezi nu peste mult timp. Sigur, interpretată în litera ei — adică în sensul că aparține unei povestiri moralizante, — hotărîrea are drept scop ideea lui Abu-Hasan de a-și pedepsi la modul absolut dezinteresat amicii ingrați, egoiști și profitori. „Psihanalizată" însă din unghiul de incidență cu evenimentul ce va urma, aceeași hotărîre divulgă impulsul subconștient al eroului de a „provoca" destinul tocmai în direcția iminentei apariții a situației prielnice cînd „boala" de care suferă se va manifesta deplin. Ceea ce nu întîrzie să se întîmple. Nici mai mult nici mai puțin, șeria oaspeților recrutați de Abu-Hasan se încheie cu însuși califul Harun-al-Rașid. Deghizat în negustor de la Musul, acesta este întîmpinat lîngă podul Bagdadului și, dornic a-și cunoaște supușii altfel decît prin intermediari ori în împrejurări festive, acceptă invitația de a cina și înnopta în casa lui Abu-Hasan. Următorul și decisivul moment cînd eroul „provoacă" destinul, firește, este cel marcat de dialogul final dintre el și oaspete. Din una într-alta, Abu-Hasan ajunge să se plîngă de vecinătatea incomodă a imanului și a ctitorilor geamiei din mahalaua sa : primul, „un bătrîn înalt și uscățiv, posomorît și tare fățarnic", ceilalți, „ca și el niște bătrîni și zavistnici, lucru mare". Dorința intimă a eroului, dacă s-ar putea, este să le mai scurteze limba înnărăviților birfitori :

— „Cum văz eu — a zis califul — dumneata ai dori să le mai scurteze limba acelor birfitori ?

— Precum zici, tocmai ! a răspuns Abu-Hasan. Ah ! de ce nu mă face Dumnezeu pe mine calif o zi măcar, numai o zi !

— Ei, să zicem că ai fi calif... ce-ai face ?

— Ce-aș face ? Aș face ceva să rămînă de pomină... I-aș pildui strașnic pe dumnealor, ca să aduc o mulțumire lumii de isprava ; aș putea să le trag la fiecare ctitor cîte o sută de bețe la tălpi și imanului patru sute ; să-i învăț eu pe dumnealor, mă-nțelegi, că nu-i treaba dumnealor, să turbure viața mahalagiilor, mă-nțelegi".

Califul prinde ideea din zbor și, zice naratorul, părîndu-i-se foarte nostimă îi dă curs insinuînd că el ar putea s-o transforme în realitate :

— „Îmi place dorința dumitale, mai ales că o văd pornită dintr-o inimă dreaptă care nu suferă să rămîie răutatea nepedepsită ; și tare aș dori-o și eu îndeplinită... Și de ! Poate că lucrul să nu fie chiar peste putință cum îți închipui...".

Reproducînd aceste frînturi de dialog, am făcut-o înadins, pentru a ne afla în contact direct cu litera textului. Interpretat la acest nivel, adică la nivelul înțelesului comico-moralist, și acum acesta e capabil a ne capta percepția în întregime. Dar oare numai despre atît să fie vorba ? Nu cumva se cere să străpungem un atare înveliș semantic, așa-zicînd, incitător „pragmatic", și să vedem în neașteptata, la drept vorbind, în inverosimila ivire a califului deghizat, apariția oarbă, de un fantastic ideatic și existențial tulburător, a însăși forței destinului care favorizează evoluția spre punctul de criză maximă a „bolii" lui Abu-Hasan ? Convins că tot ce pune la cale porneste din simpla dorință de a se amuza, în realitate, califul face figura unui adevărat duh al răului. Gestul său de a turna în bardaca lui Abu-Hasan prafurile adormitoare, de a-l transporta la palat și de a-i atribui identitatea lui, poate fi privit cu îndreptățit amuzament. În același timp, însă, judecînd după cele ce se vor petrece mai tîrziu, nu putem să nu observăm că gluma începe a se îngroșa. Abu-Hasan este împins într-o situație care îl face să-și piardă simțul realității. Întreg episodul cît durează scurta sa carieră de calif, fixat pe fundalul feeric, de o fantasticitate tipic arabă, însă imperceptibil minat de ironia descalificantă, se derulează vertiginosul proces de autoiluzionare a eroului, de „cletinare" a minții lui. Alunecarea în capcana întinsă de Harun-al-Rașid, departe de a mai fi doar expresia unei ingenioase glume, începe a căpăta înfățișarea unei diabolice acțiuni de „spălare" a creierului. În acest punct, tehnica fantasticului caragialian se bizuie pe clasica ambiguitate a fenomenului de interferență dintre realitatea fenomenală și cea onirică proiectată în visul „provocat" de agenții chimici, a existenței individului uman. Ineditul situației, în **Abu-Hasan,** rezidă în contextul epic insolit între limitele căruia se plasează respectivul proces psihologic. „Concurența" dintre basm și nuvelă cunoaște acum aspecte de o subtilitate aproape imposibil de sesizat la lectura critică întreprinsă cu „ochiul liber".

Nicolae Ciobanu

Toamnă tîrzie

Am mai rătăcit încodată
pe cărările pădurii
și pașii noștri trezeau
țipătul frunzelor ruginite
Le-am cuprins în brațe
le-am aruncat
deasupra noastră
și-a mai căzut
pentru noi încă o dată
toamna.

***

Cînd ard copacii
de ploaie stelară
sufletul ne miroase
a mare
De spaimă
închide ochii
și-ascultă fulgerul
cum se adîncește
lacom
în viață.

Ionel F. Minea

REMEMORĂRI

PĂUN ALB

Nici azi nu știu de unde a apărut... Mi s-a arătat brusc, într-o dimineață de primăvară, pe pajiștea Palatului domnesc de la Mogoșoaia, ca o eșarfă albă strălucind intens peste verdele întunecat al ierbii.

Baleta grațios cu trupul său prelung, și gîtul suplu și elastic precum al reptilelor, rotea capul mic cu însemnele bărbăției ridicate ca o coroană princiară. Era un **păun alb,** imaculat și ireal, prezență nemaivăzută prin acele locuri cu parfum de demult.

Colonia păunilor obișnuiți l-a primit cu surprindere și ostentație.

Întîi, păunițele speriate s-au adunat ciopor scoțînd mici strigăte de spaimă sau plăcere. Cocoșeii, trei la număr, au răbufnit explodînd de mînie, umflîndu-și penajul, rotindu-și cozile în evantaiul lor multicolor, și-au început un dans amețitor și trufaș.

Erau frumoși în izbucnirea lor furtunoasă și lumina îi poleia dîndu-le un plus de bărbăție.

Porniră în pas săltat, maiestuoși dar amenințători, șuierînd ritmic spre inoportunul confrate căzut parcă din cer, ca un meteorit de vată.

Păunul alb a ridicat capul nedumerit, ezitînd o clipă și în fața evidentei amenințări numerice și a îmbățoșării etalate, a făcut stînga-împrejur, calm, ciugulind gîngănii numai de el văzute.

Cei trei războinici s-au dezbățoșat privind triumfători spre păunițele ezitînd între admirație și regret.

Spre seară, păunii obișnuiți, cei cu ochișori colorați sclipind în vîrful cozilor cum și consoartele lor mai banale și mai docile, și-au ocupat locurile, de ani aceleași, pe creanga unui castan ce-și aprinsese candelabre de sărbătore.

Singuratecul **păun alb,** venit de cine știe unde, fragil și hieratic prin alcătuirea și culoarea lui, s-a furișat tăcut și timid spre parcul vast picotind în coroana unui cireș japonez (cu florile de un roșu carmin), ca o crizantemă enormă iluminînd întunericul. Țipau amenințători în crucea nopții cocoșii bănăli, păunii cei obișnuiți, roși de spaimă și neliniște. **Păunul alb** nu le răspundea niciodată.

Într-o dimineață, pe peluza întunecată, aburind ușor, **păunul cel alb** ciugulind, ca de obicei, stingher, la o bună depărtare de ceilalți, avu parcă o revelație. Rămase întîi nemișcat, marmoră înfiptă în pămînt, ascultînd o chemare îndepărtată.

Nimic nu tremura în nemișcarea lui de puf și abur ci numai ochii rubinii străluceau loviți de lumină.

Apoi, se deschise deodată, alb, ireal, străveziu, de fildeș transparent vibrînd în vînt, și coada lui părea o imensă răzvrătire de nuferi subțiați de nesomn. Era frumos ca un poem de zăpadă și dansul lui mai altfel era, mai delicat și mai ciudat, mai expresiv și mai viril, avînd ceva din semeția cocoșilor de munte.

Ca la un semn, păunițele se aliniară docile migrînd în șir indian spre bărbătușul strălucind ca un cristal.

Toată ziua i-au ciugulit în coadă și el se însinua în stăpîn absolut oprindu-se uneori, atent, privind în urmă.

Cocoșii deposedați involuntar, vegheau de departe, debusolați deocamdată, dar evident furioși, izbucnind din cînd în cînd în strigăte caraghioase de amenințare.

Seara, **păunul cel alb** s-a îndreptat spre culcușul ales printre florile roșii ce-l atingeau însingerîndu-l.

Ajunse la rădăcina cireșului, păunițele ezitară înainte de-al urma în zbor zvicnit, alături, pe creangă. Erau indecise sau numai prevenitoare ? Atunci au apărut cocoșii banali zburînd spre locul de odihnă al **păunului alb.**

I se așezară în stînga, în dreapta și deasupra crestetului. Începură să țipe amenințători, gata de atac.

Păunul cel alb îi privi deocamdată doar nepăsător.

Cobora iute seara tîrîdu-și umbrele dinspre lacul ce sclipea platinat, în față. În mijlocul lacului, o insulă minusculă își semețea coroanele bătrînilor arțari. Aerul era limpede și mirositor. Luna subțire ca un pumnal de Toledo. Vibrau frunzele.

Păunul cel alb se înălță. Corpul lui deveni fusiform și străpunse aerul neașteptat de ușor. Se înfipse în neguri. Săgetă deasupra lacului. Rachetă fosforescentă. Se micșoră. Deveni licurici. Abur...

Apoi nu se mai văzu...

L-am căutat a doua zi pe mica insulă pustie, răscolind tufele metru cu metru. Era imposibil să fi putut zbura mai departe de atît.

Nu l-am găsit. Nici pescarii nu l-au văzut plutind cumva mort pe încrețirea apei sau printre smîrcuri.

L-am așteptat de-atunci și-n alte primăveri, nădăjduind, dar **păunul cel alb** nu s-a mai arătat niciodată...

Mircea Micu

era în 1950 cînd am intrat la Facultatea de filologie din București. Timpuri grele în toate privințele : stăteam cîte 15-20 într-o cameră de cămin (la **Matei Voievod** apoi la **Călărași),** hrana la cantină era insuficientă, dar mai ales inconsistentă, ne îndopa cu ciorbe diluate și cu „crep", un soi de budincă de orez, făcînd, totuși, coadă la „supliment", mai ales băieții, veșnic nesătui, gata să-i facă temenele șefului de cantină, domnu Negriteanu, un bonom de peste 120 kg. Dacă hrana „cea de toate zilele" era cum era, cea spirituală depășea cele mai pesimiste așteptări : în afara cursului de literatură universală al lui Tudor Vianu, la care colaborau Edgar Papu și Ion Frunzetti (Călinescu, scos în acel an de la catedra de literatură română și înlocuit cu Ion Vitner nici nu mai călca pragul facultății), și în afara cursurilor de istoria limbii române și limbă română contemporană predată de Jacques Byck și Iorgu Iordan, restul cursurilor, mai ales cele de specialitate, făceau din literatura română o hecatombă. Maiorescu, Lovinescu, Călinescu, Streinu, Cioculescu, erau clasați drept critici „burghezi" și invocarea lor ca autoritate atrăgea consecințe punitive, mergînd pînă la eliminarea din facultate. Ce să mai vorbim de Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Ion Pillat, etc. excomunicați din cultura română ca și H.P. Bengescu, Gib Mihăescu, Anton Holban etc. Cursul despre Eminescu era predat de Ion Vitner care l-a și tipărit sub forma unei cărțulii distinse cu premiul de stat. Citiți-o și astăzi ca să vedeți cum era văzut poetul național ! Dar dacă ceea ce se tipărea putea să apară mai decent, ceea ce se preda era incredibil : păstrez caietele de notițe din anii studenției și-mi par pur și simplu neverosimile, fiind, în cea mai mare măsură, un fel de pamflete rudimentare îndreptate împotriva marilor curente și marilor valori. Violența, brutalitatea, limbajul grosier se răsfățau în amfiteatre universitare. Rămîneam, de atîtea ori, stupefiați, căci veniserăm din licee cu o altă imagine despre literele românești, știam pe dinafară zeci de poezii din Arghezi, Blaga, Goga ș.a. De altminteri, așa cum am mai scris (am constatat că și Ion Coja a emis o asemenea opinie) liceul din obsedantul deceniu, în care predau dascăli, eminenți, având cultul valorilor autentice și fiind gata să-și riște cariera (mulți de altfel și-au riscat-o) era superior universității unde se instalaseră, abuziv, diletantismul și improvizația. E aproape, de aceea, un miracol că din promoția noastră, care am absolvit în 1954, s-au afirmat un număr important de literați, în mai toate domeniile : filologi și esteticieni ca Maria Nae-Carpov, Ion Diaconescu, Paul Miclău, Const. Otobăcu, Ion Tobosaru : traducători și poeți ca Irina Mavrodin și Modest Morariu, anglicisti, comparatiști și profesori : Dan Grigorescu, Dinu Ivănescu, Ion Stăvărus, dascăli eminenți de română : Dumitru Săvulescu, Rodica Ponescu-Nouraș, Ion Păsăreanu, clasicisti : Anca Balaci, S. Stati, slavisti : Victor Jeglinski, Silvia Nită, poeți și prozatori : Petru Anghel, Stelian Filip, Traian Filip, Ion Hobană, Mircea Ivănescu, Valeriu Sîrbu, Petre Stoica, gazetari, scenariști : C. Armasu, Dorin Iancu, Silvia Kerim, Rodica Lipatti, Mihai Opriș, Dionisie Șincan, Const. Visan s.a.

Între colegii noștri de atunci se detașa prin ținuta de plop înalt, cu privirea și gesticulația îndreptate în sus, prin verva intelectuală, incisivitatea ironiei și limbajul gras colorat și jovial, adeseori destul de liber, prin informarea largă, multilaterală, (literatură, istorie, muzică, arte plastice), prin dispoziția permanentă de împărtășire a cunoștințelor și, desigur, nu mai puțin

DIMENSIUNE UMANISTĂ

prin rezultatele de la examene, Valeriu Râpeanu, venit, evident, de la Ploiești unde încă elev la liceul „Petru și Pavel" lucrase în redacția ziarului **Flamura Prahovei.** În facultate, din cauza opiniilor sale culturale, „neortodoxe", a avut, ca atîția alții, de suferit, mergîndu-se pînă la excluderea din U.T.M. A fost recrutat totuși, imediat după absolvire, în 1954, la **Gazeta literară,** la propunerea lui Zaharia Stancu, din cîte știu. Semna la început și cu pseudonimul Val. Dîmbu (după numel piriului ce trece prin Ploeștiorii

natali) note ascuțite, pline de spirit, inventive, dovedindu-se și impunîndu-se repede ca unul dintre redactorii de bază ai revistei unde a susținut, o vreme, și cronica literară. Spirit generos, excelent coleg, el a atras la revistă pe unii dintre noi. Dealtminteri, aceeași nedesmințită generozitate, unită cu dragostea devotată pentru valorile culturii noastre l-au determinat mai tîrziu, ca redactor șef adjunct la **Scînteia,** ca vicepreședinte al radioteleviziunii și apoi ca director al editurii **Eminescu,** la cîrma căreia se află și astăzi, să adopte inițiative din cele mai fertile în scopul valorificării tezaurului spiritual național, să reabiliteze străluciți literați și cărturari ca N. Iorga, Teodorescu-Branițe, L. Kalustian, Gh. I. Brătianu, I. Peltz etc.

În afara acestei activități, să-i spunem organizatoric-administrative, Valeriu Râpeanu s-a impus, în anii noștri, ca unul din cei mai competenți și mai activi istorici literari și ai culturii, ca un eseist strălucit pe teme de literatură română și universală, istorie, muzică, arte plastice, cultivîndu-și cu perseverență și talent înclinațiile pe care i le-am surprins și prețuit încă din vremea studenției. Să începem cu volumele, în număr de nouă, din cîte știm. Iată-le, în ordinea apariției : **George Mihail Zamfirescu** (1958) cea dintîi sinteză despre autorul **Domnișoarei Nastasia,** al **Maidanului cu dragoste,** al omului de teatru : **Alexandru Vlahuță și epoca sa** (1965) carte informată, cu judecăți măsurate pe atunci, desi poate, astăzi, putin cam entuziaste ; este, în orice caz, cartea de bază despre poetul, prozatorul și publicistul cu un rol așa de mare în epoca din prag de veac. **Noi și cei dinaintea noastră** (1965) în care schițează portrete ale unor scriitori și oameni de artă din trecut, raportîndu-i la actualitate : **Călător pe două continente,** note de drum ; **Interferențe spirituale** (1970) ; **Pe urmele tradiției** (1973) ; **Interpretări și înțelesuri** (1975) conțin studii și eseuri despre literatură și celelalte discipline umanistice. Deosebit de interesante sînt ultimele două tomuri intitulate **Cultură și istorie,** apărute în 1979 și 1981. În primul sînt adunate pagini despre Nicolae Iorga, în „reconsiderarea" și valorificarea căruia Valeriu Râpeanu are cele mai mari merite în ultimul deceniu, superioare celor ale profesioniștilor istoriei. Ne gîndim, în afara celor peste o sută de pagini ale acestui volum, în care ne este relevată personalitatea marelui cărturar patriot, dar și la retipărirea, în 2 ediții, a celebrei autobiografii, **Orizonturile mele, o viață de om așa cum a fost** (1972, 1976) a celor două tomuri : **O luptă literară,** între care cel de-al doilea este alcătuit în exclusivitate din articole, studii, note culese direct din **Sămănătorul,** care sînt adăugate ediției princeps, comasate în primul tom. Ne gîndim, de asemenea, la **Sfaturi pe întuneric,** în care sînt culese conferințele de la radio ale lui Iorga. În primul volum din **Cultură și istorie** întîlnim, de asemenea, contribuții remarcabile privitoare la autori ca Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, G.M. Zamfirescu, Al. Kiriițescu, precum și sinteze despre dramaturgia română contemporană, adunată dealtfel în 1978 în cea mai bună antologie a genului din cîte au apărut. De altfel, avem încredințarea că Răpeanu este cel mai avizat cunoscător al dramaturgiei române, contemporane cu deosebire. Volumul al doilea din **Cultură și istorie** conține încă peste o sută de pagini despre Nicolae Iorga : **Mentor al Sămănătorului și Idealul uman al lui Iorga** (ceea ce-l îndreptățește după opinia mea pe autorul lor să întreprindă mult așteptata sinteză despre cea mai fecundă personalitate din întreaga spiritualitate românească și poate chiar universală), cel de-al doilea studiu, iarăși de peste o sută de pagini, consacrîndu-i-se eminentului și atît de ignoratului în viață și mult după aceea Gheorghe I Brătianu, istoric dintre cei mai proeminenți. N-am putea trece, făcînd bilanțul eforturilor, atît de eficiente, ale lui Valeriu Râpeanu, peste contribuțiile aduse la cunoașterea, studierea și interpretarea unor scriitori ca Isac Peltz, Alexandru Kiritescu, Mihail Sadoveanu (notele și comentariile la cele 4 volume ale debutului din 1964 sînt indispensabile oricărui exeget), Ion Luca (pentru întîia oară repus în valoare de Răpeanu), Panait Cerna, Tudor Șoimaru, ș.a., apoi studiile despre Brâncuși, Enescu, eseurile despre Gide, Proust, Bruno Walter, Pablo Casals, interviurile cu Francois Mauriac, André Maurois, Ionel Perlea etc. (primele în presa noastră din cîte știu). Am lăsat la o parte, fără voia noastră ori din lipsă de spațiu, atîtea alte contribuții demne de remarcat și n-am subliniat ceea ce constituie credem un merit nu mai puțin important : activitatea atît de bogată în roade a editorului de astăzi, animator entuziast, ctitor însoțrat, exigent și competent, al sutelor de cărți ce apar anual, la prestigioasa editură „Eminescu". Dar despre Valeriu Râpeanu se va vorbi încă : nu împlinește, în aceste zile, decît... 50 de ani.

Pompiliu Marcea

Virgil Mancaș : „Melancolie"

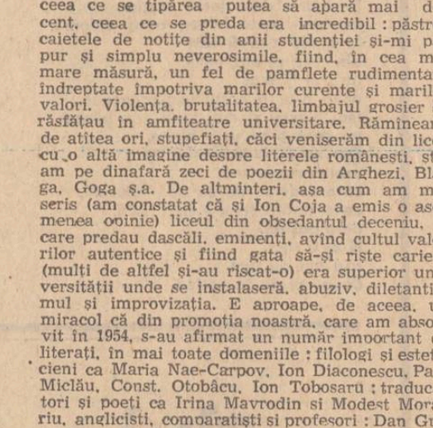

Prosternare solară

Ieșit-am din Olt –
Un pumn de pămînt.
Era o inserare de munte,
Cînd prin brațele mamei
Curgeau apele tulburi...
Și cîte nu avea Oltul
Să-mi spună !
Îi ascultam lăuntrul
Vuind libertate-ntre frați.
Din ochi de codru pica o lacrimă –
Prosternare solară.

Nicolae Sinești

Vară

În cîntec și descîntec
spargi cireșe coapte de soare
și de suflet în amiaz,
dar simburi verzi sub dulcea
imbiere, trezesc povestea dulce
cu cireși.

Tudorina Samson

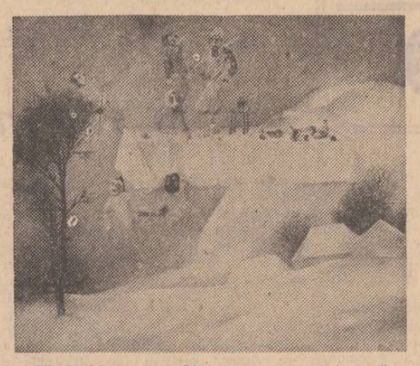

Virgil Mancaș : „Sărbătoarea anului nou"

Un manuscris inedit VASILE VOICULESCU

Răsfoind un vechi dosar cu multe mărturii scrise, ce n-au văzut încă lumina tiparului, am dat peste o „piesă rară" (cum ne place bibliofililor să spunem) : două file acoperite de caligrafia, parcă a unui elev silitor de odinioară, care cu peniță klaps, a așternut), rînd după rînd, zece strofe cu „alexandrine" de-o mare acuratețe prozodică. Semnătura din final, simplă, lipsită de orice zorzoane, aparține doctorului Vasile Voiculescu, fără dată și nici localizare precisă.

Numai lectura versurilor ne lămurește pe deplin. Este un fel de „cronică rimată", ortografiată după manualele antebelice, în care, cu accente de amară bonomie, ne sînt dezvăluite suferintele cumplitei ierni 1916—17, cînd în Moldova asediată mureau, cu miile, ostașii răniți aduși de pe front, dar și bolnavii (militari și civili), căzuți victime parazitului minuscul, al cărui nume latinesc este „peduculus", devenit în română, odiosul, fatalul păduche...

Tot din text desprindem că Vasile Voiculescu tocmai scăpase de tifosul exantematic, fiind, ca și muza sa, „convalescent, anemic, șovăitor și fără vervă". Medicul care își văzuse publicat în anul 1916, primul său volum de poezii, își exersa din nou, în aceste împrejurări tragice, supletea condeiului, trimițîndu-și stantele cunoscutului profesor și iubitor de artă, Ion Cantacuzino, fost codirector al revistei „Viața Românească" și conducător al „Institutului de seruri și vaccinuri" ce-i poartă și astăzi numele. Acum, în Moldova refugiului, a fometei și a epidemiilor, doctorul Ion Cantacuzino îndeplinea slujba, deloc de invidiat, de „director al Sănătății", primind deci, în această calitate „raportul" în versuri al lui Vasile Voiculescu, fost pacient, dar și conducător în functie al spitalului de răniți și exantematici „numărul 471", cu sediul (aflat tot din „cronică") la Bîrlad.

Reproducînd un fragment în fac-simil, considerăm că se impune să redăm, integral, textul „cronicii rimate", necunoscut pînă astăzi :

Stimate domnule profesor și colonel azi în rezervă,
Peste obștească sănătate cirmuitor neprețuit,
Ertați-mi versul cam anemic, șovăitor și fără vervă,
Mi-e Muza tot convalescentă de boala grea ce-am suferit...

Toxina tifosului negru a supt-o'ncet ca o harpie,
Și-o dor picioarele de parcă's anchilozate din genunchi ;
Ar trebui să-i fac masagii și chiar mecanoterapie,
Altfel rămîne damblagie sărmana-mi Muză... cu păduchi !...

De-aceea zilnic și cu sila o pun să facă exerciții,
Încet, încet să se deprindă să urce iar sus în Olimp :
Azi o trimit la D-voastră..., vă rog un scaun oferiți-i,
I-atît de stinsă și debilă și-a stat în pat atîta timp !...

Eu, personal, sînt foarte bine ! M'ași compara chiar cu crotalul :
Am lepădat străvechea piele și-am cîștigat un nou inel !...
— Sînt mult mai bun ca înainte, conduc cu dragoste spitalul
S'abia sculat, iubesc bolnavul căci însumi eu mă văd în el.

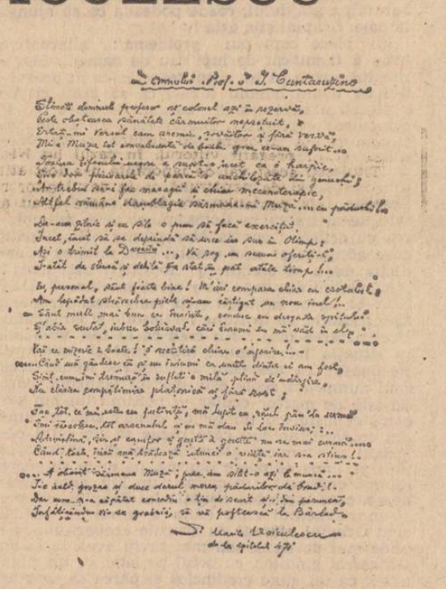

Știu, vai, ce'nseamnă o'ngrijire cu dragoste și bunătate,
Mai mult decît o doctorie o vorbă bună m'a calmat...
La rîndul meu mă plec cu grijă pe-atîtea inimi sbuciumate...
Atîtea trupuri ard în friguri și-atîtea piepturi sună mat !

Spitalul azi e pentru mine mai mult de cît o'ntreagă lume.
Răniți, convalescenți și bolnavi se tot perindă ne'ncetat...
Prizonieri sau frați de-ai noștri, Turci, Unguri, Nemți, veniți anume
Să caute o alinare, stau rînduiți pat lîngă pat.

E necesar poliglotismul, vorbim slovaca și maghiara,
„Mi fai ?" înseamnă „ce te doare ?" ; „Mit esig" iarăși „ce mănînci ?"...
Adesea, vai, chiar prea adesea, întinde moartea, lacom, ghiara...
(Sau, știu eu, poate că-i mai bine acolo'n gropile adînci !)...

Vai ce mizerie e boala ! O socotesc chiar o'njosire !...
...Cînd mă gîndesc că și eu însumi ca unul dintre ei am fost,
Simt cum îmi tremură în suflet o milă plină de'ndîrjire,
Nu clasica, compătimire platonică și fără rost :

Fac tot ce'mi este cu putință, mă lupt cu răul pîn'la urmă
Îmi răscolesc tot arsenalul și nu mă dau deloc învins :
Adrenalină, ser și camfor și goutte à goutte nu se mai curmă...
Cînd toate însă mă trădează atunci o viață iar s-a stins !...

. . . . . .

...A obosit sărmana Muză ; prea am silit-o azi la muncă...
I-e cald grozav și duce dorul mereu pădurilor de brad !
Dar cum n-a căpătat concediu o țin de scurt și-i dau poruncă,
Înfățișîndu-vi-se grabnic, să vă poftească la Bîrlad.

Dr. Vasile VOICULESCU de la Spitalul 471

Nu trebuie să uităm că umanitarismul lui Vasile Voiculescu s-a manifestat de-a lungul unei întregi vieți, medicul de plasă făcînd un adevărat apostolat în mijlocul țărănimii bîntuite de pelagră. Apoi, după cîțiva ani, la Radiodifuziunea începătoare Voiculescu a fost chemat să vorbească despre lecuirea boalelor și păstrarea igienei. El este autorul remarcabilei lucrări „Toate leacurile la îndemînă", difuzată la sate și în orașe (lipsite și ele, în acei ani, de un număr suficient de medici).

N. Vasilescu-Capsali

Iliada, astăzi

Urmare din pag. 1

Ahile, departe de cetași, se așază singur, pe malul mării — al înspumatei mări — unde-și plînge amarul, privind nesfîrșitul roșu-ntunecat al apelor sclipind. Se roagă mamei sale, din adîncul inimii, înălțîndu-și mîinile :

„— De ce m-ai hărăzit unei vieți prea scurte? Măcar Olimpianul ce-detună-pe culmi să-mi fi dăruit cuvenita cinstire ! Dar nu vrea să-mi arate nici o prețuire, de vreme ce chiar astăzi Atridul Agamemnon m-a putut înjosi și, cu silnicie, răsplata el mi-a smuls-o.

Plînge și vorbește ; iar slăvita-i mamă, din adîncurile mării, de lîngă bătrînu-i și zeiesc părinte, îi aude ruga. Ușoară precum ceața, din valul înspumat zeița se înalță și lîngă feciorul-i mîhnit se așază. Îl mîngîie cu mîna și cu vorba-i spune :

„— De ce plîngi, fiul meu ? Care-i suferința ce-ți macină inima ? Vorbește-mi deschis. Nu-mi ascunde nimic, durerea să ți-o știu".»

„Dar multe ar fi de spus despre siguranța traducătorilor în exprimarea cuvîntului străvechi așa cum nu s-ar insista niciodată îndeajuns asupra darurilor sugestive ale limbii întrebuințate" (N. Carandino, Iliada-astăzi, „Steaua", august 1981), cum multe ar fi de spus și despre inerția interesată a unora care se fac a nu observa apariția unei Opere, adevărat eveniment cultural, cum multe ar fi de spus și despre neajunsurile tipăriturii de față pe alocuri aproape ilizibilă din cauza hîrtiei de proastă calitate. Sperăm că Editura „Minerva" va pregăti o nouă ediție a acestei traduceri, sortită, suntem siguri, unei glorioase cariere, o nouă ediție, mai generoasă în toate privințele, mai generoasă întîi de toate măcar cu primul și cel mai mare poet european, Homer, constrîns deocamdată să-și vadă înaripatele versuri înghesuite sub forma unei proze ritmate.

atelier literar
poșta redacției

FRANCESCO SOLE : Merită să continuați, firește (se văd unele aptitudini) dar trebuie să vă apropiați mai curajos de cuceririle poeziei contemporane. Ele nu sînt puține, nici nesemnificative, de la simbolism încoace (sub semnul căruia, deșuet și dulceag, vă aflați deocamdată) și e greu de imaginat că, ignorîndu-le, veți putea obține rezultate de valoare.

ALADIN: Nu e rău deloc, pentru început („Iubire". „Efortul de a înțelege lumea". „Punct de vedere"). Ne puteți comunica semnătura dv. adevărată.

D. PRALLEA-BLAGA : Nu este de așteptat nimic nou, deosebit, din prelungirea acestor exerciții mimetice, confecționate, „în dodii".

DOINA I. : Trebuia să-l furați, desigur ; orice riscuri ar fi fost mai mici decît această obsesie atît de durabilă... Vă stăm la dispoziție, firește, (după un telefon prealabil). Numărul nostru, pe care n-avem voie să-l indicăm aici, îl puteți afla prin bunăvoința secretariatului de redacție.

V. FLOROIU : Neașteptată scădere de tonus liric (înlocuit cu exclamații și „of"-uri formale, banalizante). Cîteva lucruri mai răsărite mai amintesc oarecum de bunele promisiuni de la început („Cu bine, tuturor". „Misivă". „Ora de iubire". „Printre ciini", poate și „Interiorizare". „Era cailor putere"). N-am înțeles exact care sînt necazurile care vă bîntuie și cu ce vă putem fi, eventual, de ajutor.

EM. BĂLȚIANU : Cîteva pagini frumoase : „Emoțiile". „Satul". „Un fluture".

IOV M. F. : Vă pierdeți la tot pasul într-un buruienis de vorbe și metafore care fac textul greu de urmărit, indigest (de pildă, „Fluviul... ca un balaur urias pecetluit în platose aurii"... „liniștea, ca o enormă pasăre de pradă în căutare de hrană", etc., etc.) Încercați să povestiți simplu, direct, fără floricele (altminteri, banale...), fără zorzoane inutile, ca și cum ați sta de vorbă cu un prieten. Să vedem ce va ieși.

D.E.R. : Lucruri bune, în general (în ultimele trei plicuri) și mai ales în „A iubi". „Nevermore". „Dominic". „Închinare".

R. ȘUIU : O serie de lucruri demne de interes : „În locul meu". „Rost". „Mai bine". „Bună seara". „Fapt divers". „Timpul sîntem noi". „Proiect de după-amiază".

TH. FALDER: Doar „Cîntec de absolvent" și oarecum „Ce-i dincolo" (cam greoaie, didactică) amintesc de niște promisiuni care păreau mult mai generoase.

C. ILIESCU : Cîteva lucruri frumoase, confirmînd anticipările („Idilă". „Arde ziua". „De ce oare ?". „Tratat de pace" și, poate, și „Dorință". „Nevrotică" (nivel tulbure încă). Vă dorim succes în noua dv. „ofensivă" !

V. BUCIUMAȘ : Nu sînt noutăți semnificative, din păcate. Ceva mai bine, în „Sub ram de stele". (Puteți găsi telefonul nostru la secretariatul de redacție).

EUGEN STIHARU : Exercițiile unui condei relativ vioi și cultivat, deocamdată încă tulburi, nelămurite, nefinisate.

ARMAND ȘTEFĂNESCU : Pagini corecte, ingrijite, cursive, cu un aer ușor desuet, fără nerv și pregnanță deosebită. Poate doar în „În așteptarea fericirii" un început de tensiune (...cu unele riscuri melodramatice).

I. C. CULCEA : Parcă e ceva mai bine, de data asta.

N. N. SILISTRARU : Cam dezlînată, greu de urmărit, de înțeles, cu o redactare nesigură, adesea echivocă.

ILEANA IVESCU : Povestiri domoale, anodine, cu iz de provincie patriarhală, destul de curat scrise, dar nu grozav de interesante.

DUMITRU MUNTEANU : E un început promițător în cele două proze ale dv., care vădesc bune însușiri narative, pricepere a construcției, a analizei, umor, etc. „De cealaltă parte a oglinzii", bine condusă în cea mai mare parte, pierde spre final tonul nuanțat, reținut și cade într-un rechizitoriu retoric și didactic care distonează cumva și nu înțelesnește un deznodămînt firesc, convingător. Cealaltă, scrisă într-o altă formulă, satirico-umoristică, are unele lungimi și un final cam expediat.

Mia Vlădescu, R. Bălaș-Salcoci, M. Olariu, Mircea Nicu, P. E. Paschevici (ceva, în „Străin". „Nadir"). **Dumitru Cetină, Ana Ispas, Mihai Susaru, Ella Tor,** (ceva, în „Liniște"), **Acmine, Ioan Popa, Leni Potor, Sorin D. Ungureanu, Lucian Suciu, Carmen Pătrașcu, Echo :** Încercări de nivel modest.

Gheorghe Dragotă, Nicolae Benea, Spiridon Petre, Geo Aforin, Marinel Dan Căpraru, Tei, I. Tătar, Constantin Basarab, Costin Grigoras, Aurel E. Stanciu M.U.F.S., Ionel Corban, Nicolae Mariș, Genus XX, Ioan Ursan, Pascal Negoescu, Fatma Sadic : Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Chemare spre ai noștri. „De ce, de ce, de ce și cum". „Sistem deschis".

Geo Dumitrescu

N.R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Dați-mi o frunză

Luați din jurul meu toate lucrurile,
cărțile
fructele
lingurile,
toate lucrurile pe
el le-ar fi putut săruta,
scăpați-mă de toată această
dragoste căreia nu-i pot răspunde.

Dați-mi o frunză
sau o batistă
ca să-mi șterg ochii : Așa. Urcați-vă
pe cai,
în mașini,
pe biciclete,
plecați și lăsați-mă singură...
singură...

IRINA EFTIMESCU

Ferecat într-un vis

Copil fiind, la malul mării ridicam
mănăstiri de nisip (e drept, clopotele
vuiau în adîncuri) iar valurile
mai treceau peste zidurile de apărare ;
eu mă uitam în soare, ferecat într-un vis
(„cînd voi fi mare"),
dar nu știu cum se făcea că,
bătrînul acela orb, Manole, — venit
la tratament, prin casa de pensii —
îmi călca, de fiecare dată,
mănăstirile-n picioare,
iar urmele tălpilor lui, pe nisipul umed,
duceau, invariabil,
spre foișorul farului.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Nevermore

eu m-am mutat într-o nouă eroare
te-ntreb : ce mai faci tu annie girardot ?
pentru corabia mea poți să inventezi
o mare ? dacă spui
dan emilian roșca poți accentua
litera o ?

adierea mea ajunge pînă la tine ?
ți-aduce întregi visele
mele cu șerpi de mătasă ? poți
să-mi trimiți o floare presată
din paris ?
scuză-mă dar nici n-am observat
că între timp un corb s-a strecurat
în casă.

DAN EMILIAN ROȘCA

Virgil Mancaș : „Marginea satului"

Tata

Tata n-a iubit poezia
rămăsese așa din război,
puțin aplecat într-o parte
a sufletului
unde-l nimerise o schijă.
Rîdea de mine cînd tăiam
frunze la ciini
și mă punea să-i citesc
cum ar fi ordonat alinierea.

Dar tata știa să vorbească,
parcă mușca dintr-o piine de casă
și-i era foame,
știa să rîdă și rîdea zdravăn,
înfloreau merii-n grădină,
dar poezia n-a putut s-o iubească
pentru că unu și cu unu fac doi
și eu n-am știut să-i spun
niciodată de ce sînt trist
și fără de trup
cînd viața e atît de frumoasă.

CONSTANTIN OPRICA

Ispită

În clipe arse de apus
cînd lacrima se-ntoarce
să spele trupul meu supus
incendiat de larve
te ispitesc cu-n verde sîn
și mă prefac în iarbă
și-aștept galopul tău nebun
prin mine să se piardă.

IOANA ROȘU

Solstițiul din urmă

Seara, mai ales,
va veni ca un rău necesar
după risipa de zîmbet
a zilei.
Atunci, rămasă cu mine —
sau cu tine — cine mai știe ? —
Nu voi putea să fug
de imaginea proprie —
chipul singurătății —
cel mai statornic din toate.
Atunci, din mobila familiară
vor percuta în timpane
vorbele tale,
zilnic înstrăinate
de cei care nu le știu prețul.
Urme de irișI albaștri
voi pipăi pe lacul dulapului
care-ți stătea vizavi —
voi căuta cu buzele
paharul din care-ai băut
în ultima seară,
celebrînd poezia,
fără să știi
că era vinul de praznic
al iubirilor fără de moarte.

VIRGINIA SOARE

Silabiseala

Îmi amintesc, copil fiind
cum învățam să silabisesc
cuvintele așezate egal —
cîntece fără muzică —
mirat că nu înțelegeam,
deși deslușeam semnele,
adormind apoi, obosit, cu fruntea grea
pe pernele de carton.
Și-ncet, silabisind cărți și oameni
îngrămădite în valiza de care
nu mă despărțeam
în nici o excursie, ori somn,
ori primă și deci mare iubire,
silabisind lacrimi și locuri,
am descoperit că de fapt
cheia pentru a descifra portativul
plin de cuvinte ciudat de adînci
trebuia să o fi căutat în mine.
O altă viață am început de-atunci
pornit pe coridoarele și cotloanele
fascinantei mele ființe, căutînd,
afundîndu-mă după cheia vieții mele.
Acum o am.
Spuneți-mi, n-ați văzut cumva
o valiză cu un copil ?

BOGDAN ȘTEFĂNESCU

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (I)

Cannes, hotel Carlton, 17 martie 1941, ora 11,20

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Pe bună dreptate filosoful Dimitrie Drăghicescu, coleg de studenție și prieten cu Nicolae Titulescu, spune că pentru a scrie despre cineva amintiri autentice trebuie să fi cunoscut și să fi fost cu el nu spectator, ci părtaș intim la aceleași evenimente. „Nu cunoști bine pe cineva decît cînd ai trăit din viața lui și el din a ta, și nu poți scrie biografia lui fără să amesteci în ea ceva din a ta. Țăranul nostru zice : nu poți cunoaște pe cineva pînă n-ai băgat în plug cu el !".

Ce știe generația mea despre generația care a precedat-o ? Amintiri comune nu avem, deși aceleași evenimente marcau maturitatea ei și, în cazul leatului meu — astăzi la vîrsta jumătății de secol —, copilăria unei generații ce se ridica pentru a îndrăzni abia la maturitate înlăturarea vălului de ignoranță cu privire la faptele celor ce ne-au pregătit viitorul. În cazul lui Nicolae Titulescu acest văl de ignoranță n-a fost atît de compact și de nepătruns ca în cazul altor mari figuri ale neamului românesc, care și-au atins plenitudinea existenței lor în perioada interbelică. Încă nu se încheiase ultimul război mondial cînd, de sub tiparnițele editurii „Socec" apărea o primă carte despre N. Titulescu, scrisă de Barbu Brănișteanu, ca o mărturisire febrilă și totală așternută pe hîrtie într-o singură zi : „Paginile ce urmează, le-am scris, pe nerăsuflate, în ziua în care am aflat că Nicolae Titulescu a murit. Că era greu bolnav, știam de mai înainte. Dinainte, ajunseserăm, pînă la mine, toate svonurile care circulau, asupra ultimelor sbuciumări și asupra pretinselor sale rătăciri temperamentale. Dar nu mă puteam gîndi că el era la sfîrșitul drumului său pe această minusculă planetă, ce este pămîntul nostru. Mai zăcuse el de cîteva ori de boli grele și le rezistase, mai mult prin puterea voinței sale, decît prin robustitatea organismului său fizic. Numai cu cîțiva ani înainte biruise o criză care se întîmplase să coincidă cu eliminarea lui din guvern, cu înlăturarea lui de la conducerea politicei externe a țării...".

Despre acest moment, care a precedat cu aproape cinci ani moartea fizică a lui Titulescu — moment consumat la 29 august 1936, cînd putem vorbi despre începutul asasinării morale a celui ce fusese cîndva cea mai strălucită personalitate chemată la cîrma Societății Națiunilor —, Dimitrie Drăghicescu povestește : „...Titulescu era alungat în condiții lipsite de curaj și de decență... Regele Carol devenea și propriul său ministru de externe printr-un interpus de paie, după ce își asumase încă mai de mult șefia reală a guvernului său nominal. Concediat astfel, Titulescu și-a văzut întreruptă brusc febrila, încărcata și intensa sa activitate diplomatică. Întreruperea bruscată, brutală a unei mașini, în plină viteză a funcționării sale la maximum, este imposibil să nu se resimtă și să nu se detracheze unele din resorturile cele mai fine și mai intime. Gestul brutal și modalitatea perfidă a înlăturării lui l-au afectat profund. El a căzut greu bolnav și era la un deget de sfîrșitul vieții. El a avut convingerea, pe care mi-a împărtășit-o, că ar fi fost și otrăvit, cu o substanță al cărei efect a fost distrugerea globulelor roșii. În adevăr, boala lui a constat în împuținarea globulelor roșii, în așa fel încît era pe pragul morții. I s-a făcut transfuzie de sînge care, dacă întîrzia că o oră sau și mai puțin ar fi fost prea tîrziu... Cînd s-a făcut analiza sîngelui de către un mare specialist, acesta a confirmat, se zice, ipoteza intoxicării cu o substanță vegetală...".

Titulescu a murit atunci cînd asasinatul politic era „la modă", precedînd asasinarea Europei. „În august 1940 — își continuă Dimitrie Drăghicescu amintirile —, cînd simulacrul de guvern român, sub Giugurtu, a cedat Ungariei Clujul cu Transilvania de Nord, Titulescu, aflînd acest lucru, a rămas ca trăsnit. Această lovitură l-a distrus moralmente, și cei care au fost cu el mărturisesc că, din acel moment, a început un fel de agonie morală care a durat 5—6 luni. Fiziceste, moralmente și intelectualiceste, se dezorganiza și se descompunea paralel cu descompunerea și dezorganizarea României întregite pe care o apărase cu tot sufletul, mintea și talentul lui prodigios. Regimul legionar a fost timp de cîteva luni exoresia negării și descompunerii a tot ceea ce făcuse România întregită a lui Titulescu, care s-a prăbușit odată cu instalarea dictaturii germane, exercitată de cei doi Antonești și de brutalul și sadicul baron Killinger...".

Știa că va plăti. Așa cum plătiseră I. G. Duca, Nicolae Iorga și Vîrgil Madgearu. În asasinarea lui Duca, un malefic rol de culise îl jucase Magda Lupescu, țiitoarea lui Carol al II-lea, care îi dăduse asigurări lui Corneliu Zelea Codreanu că nu va fi „implicat" în „afacere". Europa era bolnavă. Aristide Briand spusese, parcă vizindu-l pe Titulescu : „N-ați observat că în fiecare țară, încet-încet, s-au statornicit două politici, s-au format două echipe de oameni : cei care sînt trimiși la Geneva și care semnează tratatele ca să fie criticați și dezavuați la întoarcerea lor, și cei ce rămîn în capitale, unde fac politică naționalistă ?". Era epoca ascensiunii vertiginoase a nazismului. La vestea asasinării lui Duca, ambasadorul Germaniei la Paris, Roland Koester, mărturisea : „Ei bine, aflați că la Berlin unii naziști pretind că, cu cinci sau șase asasinate politice, Germania ar putea face economie de un război și ar obține tot ce ar vrea în Europa !". Cine puteau fi cei vizați ? „Mai întîi e vorba de Dollfuss, singurul austriac care, după părerea Berlinului, se opune întru-adevăr Anschluss-ului. Al doilea asasinat indispensabil, după cîte spun, trebuie să fie cel al regelui Alexandru al Iugoslaviei. Ei pretind că, după dispariția lui, se duce pe copcă unitatea Iugoslaviei și întreaga alianță între Franța și Balcani. Apoi ar voi să termine cu Titulescu, aliat credincios al Parisului și al Londrei și inițiator al întrării Uniunii Sovietice în Liga Națiunilor. Poate că au socotit că asasinarea lui Duca era necesară, dar nu știu nimic ! În orice caz ei pretind că, în ziua cînd va dispare Beneș, minoritățile germane din Cehoslovacia se vor întoarce cu iuțeala fulgerului la Republica de la Weimar !... Se pare că naziștii se gîndesc că atîta vreme cît regele Albert va fi în viață, Belgia nu va intra niciodată în sistemul german... Pe legea mea, cred că ar fi foarte fericiți să vadă dispărînd în Franța pe unii din miniștrii săi președintii ei...".

Regele Albert și-a încheiat cariera. Dollfuss a fost asasinat. La fel, Alexandru al Iugoslaviei, și Louis Barthou, ministrul afacerilor externe al Franței...

Pe Titulescu nu l-au asasinat prin gloanțe. L-au condamnat la o moarte lentă, asasinîndu-l moral. Cînd Europa începuse să fie străvită de cisma fascistă, simțind că nu va scăpa răzbunării coloanei a V-a naziste infiltrată în Franța, Titulescu a plănuit să emigreze la Londra, sau în America Latină, cu gîndul de a organiza un comitet care să reprezinte guvernul României libere cît încetase de a mai exista la București. Ceasul sfîrșitului l-a surprins în așteptarea vizei de tranzit spaniole, ce îi fusese refuzată de Franco, drept „plată" pentru atitudinea „solicitantului" față de războiul civil din Spania. Se oprise în plină criză la Cannes, pe Coasta de Azur, trăgînd la hotelul Carlton. Era 17 martie 1941, ora 11,20. O inimă mare, ce aparținuse nu numai României, ci lumii întregi, încetase să bată... În acest hotel planturos de pe Croisette, în fața unei Mediterane cu ultramarinul traforat de două șiruri de palmieri, plantați între șosea și plaje. Un hotel alb, cu turnulețe amintind de castelele de pe Valea Loirei, pe zidurile căruia am căutat zadarnic o lăvidă comemorativă care să amintească locul unde s-a sfîrșit unul dintre cele mai mari genii politice ale poporului român, și o exemplară conștiință a Europei. Nimic.

Titulescu a lăsat prin testament dorința de a fi înmormîntat în patrie, la Brașov. Pînă la sfîrșitul anilor 60, sicriul lui a rămas neîngropat, în pivnița bisericii ruse din Cannes. Loc sumbru, amintînd de catacombele capuccinilor din Palermo, unde s-au pierdut oasele lui Bălcescu... Apoi, după moartea soției sale, sicriul cu rămășițele pămîntești ale celui ce fusese președintele Societății Națiunilor și unul din cei mai înfocați luptători pentru pace și cooperare în lume, a fost înhumat în cimitirul din Cannes. Ultima lui dorință nu s-a îndeplinit.

REVISTA STRĂINĂ

● **IN TOAMNA** anului trecut Biblioteca Bavareză de stat a achiziționat un număr de 107 manuscrise muzicale. Acest act ar fi rămas fără ecou deosebit dacă printre partiturile îngălbenite de vreme, specialiștii acestei cunoscute instituții nu ar fi descoperit o simfonie considerată pierdută aparținînd lui Mozart. Genialul muzician a compus acest opus la Londra în 1765, pe cînd avea 9 ani. Din această lucrare nu erau cunoscute decît primele 15 măsuri ale viorii întîi. Manuscrisul este notat de tatăl compozitorului, care a vrut astfel să economisească prețul copiatului. Simfonia regăsită urmează să fie prezentată în primă audiție în mai, la castelul Herren Chiemsse, în cadrul festivalului „Vara muzicală între Inn și Salzbach", dar prima audiție neoficială va avea loc, peste cîtva timp la Biblioteca Bavareză de Stat din München.

● **IN SERIA** „Prospecțiuni culturale", editată de Serviciul federal al presei din Austria, a apărut de curînd volumul „Arta modernă". Studiul, semnat de Heimo Kuchling, profesor de morfologia artei la Academia de arte frumoase din Viena — prezintă într-un stil limpede și sugestiv caracteristicile specifice artei austriece contemporane. Un număr de 40 de reproduceri color ilustrează istoria modernă a picturii vieneze de la Școala dunăreană pînă în epoca actuală. Sînt reproduse lucrări de Ferdinand Georg Waldmüller, Gustav Klimt, Egon Schiele, Richard Gerstl, Wilhelm Thöny, Werner Berg, Otto Beckmann, Maria Lassing, Ernst Fuchs, Anton Lehmden, Alfred Hrdlicka, Adolf Frohner și alții.

● **TRADUCERILE** literare contribuie la depășirea barierelor lingvistice dintre popoare, la sfărmarea literaturilor naționale și la îmbunătățirea cunoașterii reciproce a popoarelor, s-a subliniat în încheierea lucrărilor celei de-a X-a reuniuni internaționale a traducătorilor de literatură, care s-a desfășurat de curînd în orașul Tetovo din Iugoslavia. La această manifestare au participat aproximativ 250 de traducători din peste 50 de țări ale lumii.

● **PESTE** două sute de cercetători, profesori, traducători și redactori din edituri au participat, recent, în orașul chinez Chengdul, la primul Colocviu anual al Societății pentru literatură străină. Au fost prezentate 60 de referate și s-au purtat discuții asupra cercetării literaturilor engleză, americană și sovietică. Cu același prilej a fost fondată Societatea chineză pentru literatură comparată și a fost anunțată organizarea în viitorul apropiat a Societății pentru literatura țărilor est-europene, a Societății pentru literatura franceză și a Societății de studii „William Shakespeare".

● **DE LA PRIMUL SĂU AFIȘ** publicitar, Frou-Frou, din 1899, pînă în 1942, cînd a murit, celebrul desenator Cappinello și-a pus semnătura pe mai mult de 3 000 de afișe. Unele dintre ele au rămas celebre pînă azi. („Cafe Martin", „Bouillon Kub"), iar stilul autorului lor a influențat puternic generația desenatorilor francezi de afișe de după război (Cassandre, Loupot, Colin, Carlu...).

Extraordinarul talent al lui Cappinello și-a probat din nou rezistența în timp cu prilejul unei recente expoziții organizate la Paris care s-a bucurat de un mare succes atît la public cît și la critica de specialitate.

Pe lîngă desenele care animau zidurile în Parisul dinainte de război au mai fost expuse caricaturi risipite cu largheță în ziarele vremii — „Rire", „Journal", „Figaro", „Sourire". Stilul sintetic, pus în slujba unei concepții originale asupra caricaturii — înțeleasă ca „portret de caracter" — i-au adus lui Cappinello un succes imediat — asemănător cu cel al lui Forain sau Caran d'Ache — succes pe care recenta expoziție pariziană l-a reconfirmat.

«Acest colos al lumii»

Urmare din pag. 8-a

pe deplin corect, deci, să-l privim pe Enescu nu ca pe un executant în sensul restrîns muzical, ci ca pe un interpret într-un sens extins la toată arta interpretativă. El ne-a oferit portretul omului Chausson în toate dispozițiile lui, conturînd o persoană cînd purtată de aspirații și triumfătoare, cînd îngîndurată și înfrîntă, cînd veselă și hotărîtă".

Potrivit informațiilor de care dispunem, după concertele susținute la **Pittsfield Chambes Music Festival**, George Enescu nu s-a întors direct în România așa cum proiectase inițial, susținînd încă un concert la **Harvard College**.

H. P. Parker de la **Boston Transcript** se făcea pe larg ecoul entuziasmului specialiștilor și marelui public pentru apariția lui George Enescu.

„Aseară **Paine Hall**, din **Music Building din Harvard**, a fost plină pînă la ultimul scaun și ultimul metru pătrat. Dincolo de uși, acolo unde se mai putea auzi, unii și-au găsit locuri și încă și mai mulți au stat în picioare : în timp ce mulți așa cum le place oficiilor de vînzare a biletelor să spună, au trebuit să fie refuzați. Ocazia a oferit-o cel mai auster dintre spectacolele muzicale — un concert de trei sonate, în care faimosul domn Enescu a cîntat la vioară, iar mai puțin reputatul domn Stojowski la pian. / / Aproape de nivelul ideal și încoronîndu-l a fost calitatea interpretării. Ea a realizat o stare de spirit și o atmosferă generatoare de viață și satisfacții. / / Să luăm în considerare mai întîi cele două mișcări rapide ale Sonatei de Bach /.../. Și acum ascultați-l pe dl. Enescu, plin de elasticitate a ritmului, incisivitate a cadențelor, impetuozitate a frazelor, cu din ce în ce mai multă impetuozitate, pînă cînd ultimele măsuri se desfășoară în aer ca un strălucitor arc sonor. Acesta este Bach, readus la viața pe care o are de fapt, la impulsul creator inițial. /.../ Frumusețea pe care Bach a auzit-o este trezită la viață. / / În momentul potrivit, arcușul d-lui Enescu mușcă și chiar, parcă, taie strunele. Sau, degetele lui modelează și nuanțează contururile unei fraze sau unei măsuri. El subliniază o modulație sau impulsionează o progresie. Întîrzie pentru a contura o linie de frumusețe sau tresare după un ritm tăios. Și toate acestea cu cel mai acut și mai autentic simț al pătrunderii muzicale, atingînd culmea sensibilității muzicale. / / Înflăcărarea rafinată a d-lui Enescu dăduse căldură și propriei sale Sonate și, cu sprijinul d-lui Stojowski, el nu avea decît să o pună în libertate. Muzica pulsează de viață. Elanuri mai grave, atenuate, umplu părțile lente, în timp ce spre sfîrșit se desfășoară un pasaj compus din tonurile diafane și străluciitoare ale unui Enescu pe jumătate fantastic, pe jumătate mistic. Sonata se încheie cu ceea ce pare a fi o serie de dansuri populare românești. Dispunînd numai de o vioară și un pian din vremurile noastre, dl. Enescu /.../ evocă viața și o aduce în interpretare, oricare ar fi muzica".

Întors în Europa, în vara anului 1924, George Enescu avea să împărtășească presei — prin intermediul lui **Paris Excelsior**, reluat de **New York Herald Tribune** din 8 iunie 1924 — părerile sale asupra contactului cu cercurile muzicale americane. „Pe parcursul numeroaselor concerte pe care le-am dat acolo, la New York, Philadelphia, Washington, Baltimore și în Canada, de asemenea, am fost în măsură să recunosc, odată mai mult, bunăvoința și simpatia cu care americanii își continuă inițierea în muzica europeană. / / Ei insistă pentru perfecțiunea execuției și pentru a o dobîndi nu se dau în lături de la nici un sacrificiu".

George Enescu își va continua în următori marșul său triumfal prin America. Zguduită de criză, dezinteresată de ceea ce se petrecea în Europa și în alte colțuri de lume, în speranța înfirmată a posibilității conservării unei splendide izolări, America va oferi însă muzicianului român un teritoriu al primirii și aprecierii entuziaste, în egală măsură din partea publicului, muzicienilor și criticilor de specialitate, ca un omagiu spontan și solidar pentru Muzica însăși. Căci George Enescu a fost și va rămîne sinonimul Muzicii.

TRISTEȚEA SEMNELOR

Urmare din pag. I

registre, în dezordinea unui carnaval care trebuie să ascundă deznădejdea. Pentru că ideea morții se recompune prin anamorfoză din tot acest inventar de semne în mișcare. Spectrul și fulguranta reprezentare a purității sînt emblemele mereu configurate : „dar foamea stă cu oasele în gît / în dublu rol în «cîntărețа chealâ» tot inventînd imagini mi-e urît / cu-n tun de ambe sexe o rafală / trimit în gloata de meteoriți / (de șapte veacuri în superbul craniu / din hilandar călugări ahtoniți / îmi ard în veghe smirnă și uraniu : / que j'ai gardé la forme... l'essence divine / de mes amours décomposés vai nouă ! / și inima c-un diamant virgin / în arderea de tot ne taie-n două".

Poemul care dă titlul volumului, „Orfeon", plasat în miiloc ca un miez, este o compunere suprarealist-mitică în care imaginile de coșmar se împletesc cu reveria, aforismul cu meditația interogativă, notația metaforică punînd accente ritmice în solemnitatea clasică a dialogului. Coborîrea în mit a sensibilității moderne este o aventură neîncheiată desfășurată pe aceleași coordonate obsesive.

Profilul volumului este constituit din fragmente în poemele care încadrează dialogul „Orfeon" și care în virtejul semnelor, în interferența emblemelor deseori inversate, în inventivitatea formală dusă pînă la ultimele consecințe opun o mască ricanatoare și ironică unui fond elegiac, unei plîngeri romantice lîngă pietre tombale și osuare, unei interogații moderne angoasate. Este o încercare de recuperare a stării de grație pierdute, sau cel puțin o încercare de a brava sub masca de carnaval abisul deja traversat în epoca cenușilor și mereu gata să absoarbă ființa care se salvează prin căutare și ironie.

Festivalul literar — artistic «GEORGE BACOVIA»

● **Joi, 24 septembrie, a început, la Bacău, Festivalul literar-artistic „George Bacovia", organizat de Uniunea Scriitorilor și Comitetul județean de cultură și educație socialistă. Aflat la cea de-a V-a ediție, festivalul, care se înscrie în șirul manifestărilor cultural-artistice prilejuite de împlinirea unui veac de la nașterea poetului băcăuan, a reunit în orașul de pe Bistrița un mare număr de oameni de cultură și artă : poeți, critici literari, editori, iubitori ai cuvîntului scris din întreaga țară. La adunarea festivă, organizată în sala Teatrului dramatic care poartă numele poetului sărbătorit, participanții la festival au fost salutați de tovarășul Constantin Toma, secretar al comitetului județean de partid, scriitorul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, poeta Agatha Grigorescu-Bacovia. Tot în cursul zilei de ieri, la galeriile de artă s-a deschis expoziția de artă și literatură intitulată „Univers bacovian", iar la statuia poetului din centrul orașului a avut loc un recital de poezie inspirat din lirica bacoviană. Seara, oaspeții festivalului au luat parte la un spectacol muzical susținut de formațiile profesioniste din localitate. În continuarea manifestărilor s-au desfășurat între altele o sesiune de comunicări și referate pe teme literare, lansarea unor cărți despre George Bacovia, concerte simfonice, precum și un șir de șezători literare care vor avea loc la Comănești și în comunele Săucești, Sascut și Răchitoasa.**

SPORT

Jucînd cu pătura-n cap

Nu sînt profet. Am zis că-i vom bate pe unguri la o diferență de scor balcanică și azi-noapte toți prietenii s-au năpustit să mă injure la telefon. Am înghițit în sec și-am tăcut. Dar cînd m-a luat la scărmănat și o blondă cu garofițe-n glas am ripostat ca un ogar împodobit cu eșarfă : domnișoară, n-am stofă de profet, dovadă că n-am ajuns primar în satul natal și nici în vreun sector din București. Cîinele meu Țuflică, înainte de-a pleca la stadion, mi-a lătrat următoarele : poți să gîndești tot ce vrei, stăpîne, dar fii atent la ce spui, fiindcă-n Parcul Delavrancea, la cutodromul dogilor și-al dalmațienilor, umblă zvonul că azi e ziua dărilor afară : ce faci azi se trece-n cartea de muncă, și se transcrie-n cazier. Drept pentru care, la stadion, m-am certat cu Adrian Păunescu, fiindcă s-a născut în apropierea Craiovei, i-am suflat din mers două atu-uri lui Eugen Barbu, am nădușit lăudîndu-l pe Corneliu Vadim Tudor, l-am sărutat pe arbaletă pe Cătălin Cîrțu și-am stat la masa pompierilor cu Dan Claudiu Tănăsescu, am tras cu urechea spre rîndurile mai înalte unde, în timp ce Puiu Iordănescu rata ca o mazetă, doamna Iordănescu îi spunea unei vecine de bancă : la toamnă, nea Piști îl ia pe Puiu și mergem la Olympiakos, Pireu. Mi se pare că o ciornă de contract ar fi fost încheiată cu Panathinaikos... Ca să vezi... Bravo, nouă, fine Ioane și naș Floreo ! Aducîndu-mi aminte cu avertismentul lui Țuflică, mi-am întors ochii în cîmpul de joc, unde Beldeanu și Crișan gîdilau o stea de mare, iar atacantul central Cămătaru demonstra virtuți tehnice însușite în oborul de la Măglavit, adică el vroia să sară gardul și i se clătina apa-n cap. O oră și jumătate am stat în infern și am socotit : cu această echipă și cu acești antrenori supervizați de Covaci nu mai avem șanse să vedem Spania. Geaba zic și se prefac că nu știu nimic și că nu le pute gura niște confrați de condei atletic. Federația și presa mi-a spus un înalt funcționar — culmea ! — al federației, federația și presa au adus lumea pînă în pragul unei mari împliniri, au ratat marea împlinire, iar acum cei isteți vor să bage sentimentele oamenilor la saramură. Adevărul cel mai crud are formă de om chinuit. Și trebuie să vi-l spun : seara, după meci, cînd m-am despărțit de Eugen Barbu, Dan Tănăsescu și Corneliu Vadim Tudor (era în fața la Informația Bucureștiului) am văzut, împreună cu pictorul Mihai Bandac, sute de copii care se întorceau acasă, ținînd strînse sub braț, drapele pe care scriseseră : Hai, România ! Nu mergeau în grup, nu mergeau nici măcar doi cîte doi, mergeau singuri, triști și umiliți. Bandac mi-a zis : uită-te, mă, ăștia, pînă acum o oră, au crezut că oamenii mari sînt serioși ; ei sînt cei înfrînți și, bagă de seamă, dacă nici după ziua de azi nu aruncăm la gunoi mentalitatea care domnește în sînul echipei reprezentative nu vom face nimic niciodată. Această mentalitate înseamnă a-l ține pe Beldeanu în fruntea liniei mediane, (el e jucător de rezervă la propria echipă) și a-l prefera admirabilului jucător Aurel Țicleanu pe Stoica de la Steaua. Anul ăsta, echipa reprezentativă a înscris un singur gol, în **patru partide oficiale**, acest gol e opera lui Țicleanu, dar Valentin Stănescu, Victor Mandiba și Ștefan Covaci (mai ales el !) l-au lăsat pe Țicleanu în afara terenului. Optzeci de mii de spectatori și milioane de telespectatori pot depune mărturie că ideea cu Țicleanu pe tușă, chiar nepreconcepută, a fost jalnică, falimentară. E cazul, nu mai avem încotro, să-i punem pe fugă pe cei ce-și bat joc de noi.

Sînt dator cîteva vorbe despre echipa ungară. Ea n-a crezut că va smulge un punct la București. După meci, jucătorii și antrenorul și publicul venit de la Budapesta se sărutau, fericiți, se îmbrățișau și cîntau. Dreptul fiecărui om de pe pămînt de a se bucura împreună cu ai lui. Ungurii au jucat perfect pentru a se vedea în Spania. Au închis jocul, au tras de timp cînd a fost nevoie, au paralizat la treizeci de metri de poartă primejdia, au dat cu mingea în peluze, au atacat splendid în momentele de cască-gură ale echipei române, s-au prefăcut accidentați cînd nu erau, au protestat la deciziile arbitrului, de formă și ca să treacă timpul, dar au fost corecți, sportivi, castelani ai jocului de fotbal pe care de atîtea ori l-au înnobilat.

Noi nu sîntem supărați decît pe echipa noastră și pe antrenorii ei. Cînd joci cu pătura-n cap nu poți ajunge pe drumul luminat de soarele răsărind din Atlantic. După o noapte de nesomn, cîinele Țuflică repetă că a sosit ziua dărilor afară.

Fănuș Neagu

Centenarul George Enescu

Cuceritorul de adîncuri

(După un sentiment din „Vox Maris")

– se dedică lui George Enescu –

(„Omul cu barca fu înghițit de abise –
doar cerul fu împușcat de sufletul său..."
Dintr-un poem părăsit)

I.

Lacomă privirea peste întinsele ape,
asemeni înotătorului prin zăpezile visului,
nesfîrșite zăpezi, polare înfringeri ;
lacom e ochiul și gîndul de ochi spre împlinire,
o, pînă la mine, acela, lungă e calea
(palide stele pașii mi-i umblă, întinerindu-mi-i
și, obsedantă coroana – aur și albastru –,
creștetul meu
miile lumi înălțîndu-le).

Fie ca, fără sfîrșire, lumina să-alerge,
fie ca, fără odihnă, pustiul să ardă
tălpilor mele tinjind către răcoare,
fie ca setea gîndirii mai aspră să urce,
mistuitoare iubirea să-și spintece spaima,
cu dorul asemeni fie-mi durerea aceasta :
neobosită și pură,
să crească diamantine,
cerești întrebări.

(Cine-mi va spune acum ce-i veacul și clipa
și cum se răsfrînge în cîntec pieirea ființei,
iar lupta, ce-i lupta cînd visul nu arde ?
Nedumerire e firul trupului meu tremurînd
la raza științei mereu cercătoare
– imens neoplasm peste chipul știut,
fărădelegilor noastre
plătindu-le vamă –).

Lacomă privirea-mi peste apele amare :
cutezătoare ideile
ca uriași aisberguri în mările calde ;
iată, așa se îneacă în plate priveliști
brațul de luptă, ochiul de taină, fruntea de ceruri
scăpărătoare, puterea-n furtuni rotitoare

veșnic ne cheamă : trăznet peste abisuri, zeiește :
el e-nceputul și virful
de spaimă și vrerea...

II.

Ce frumuseți podobind largile-adîncuri !,
palate-n cleștar transparent : închipuirea,
prinții de apă –supușii de apă proteguind–,
lungi bătălii între specii : izbînzi ale foamei,
(foamea de glorie-i fără de chip !) stăpînirea-i
a tuturor și-a nimănui și fiecare
morții se dă, ci, nesfîrșită-i plutirea
stelelor pale eternizind efemerul.

Să coborîm fără de teamă acolo
(chipul știut dormiteze-n veșmite pe țărmur),
trepte-ale lumii de apă călăuzindu-ne
pașii de gînd și milioane
de miliarde viețuitoare ni se-nchinînd :
chipuri de sunete
într-un halou
fără de moarte.

Ce armonii, ce acorduri îmbietoare
(dinții rechinilor alb fulgerînd întru pieire !)
neamuri de umbră se deslușesc și se destramă
(mina de apă harpei de apă) în dănțuire,
o, necesară-i astăzi puterea către putere,
singele spus revigorînd coralierii,
iar peste toate cădelnițînd
nemărginirea.

Cimitirul marin !
Războinice vase prăzi ascunzînd, iată-i
salutîndu-ne stins căpitanii, și totul
fără de timp,
învingător și învins – chip lîngă chip –,
oasele lor înflorind și ivind
ca-ntr-un panoptic
neființe frumoase – în răstignire.

Să rămînem cu morții ! Deasupra-i teroarea :
cîmpii otrăvite, munții de bombe
și păsări cu aripi de singe ; nerușinate
imnuri destrăbălării de cuget, alcooluri
arde-n cupe cît Himalaia, arde-n
gîtlejul omului-monstru ; acolo, deasupra

se fierbe sfîrșitul ființei divine !
Să rămînem cu morții ?...

III.

(...Metalică, pleoapa mă-nchide-n coșmarul
diurn ;
meridianele vin cu veștile-n clipă –
o, niciodată, ca-n veacul acesta,
atîtea morminte voindu-și pîntecul plin
cu luptătorii ogoarelor lumii, dorindu-și
deasupra steag negru și arbori uciși clopotind
întunecate arpegii, lăudînd
neființa și gheara de cer înhățînd pe
nepregătiții de ducă.

Apocaliptic somnul : biblice ziceri
înnodîndu-se-n faptele omului-monstru ;
catranul își crește văpaia, inimaginabil
trăznetul planetar topind în cosmică flamă
duhul pietrei și-al ierbii, iar deasupra, zburînd
înspre pașnice astre, ca o navă-argintie,
sufletul omenirii
hohotind
și uitîndu-se-n urmă...

De groază somnul meu : cenuși spulberate,
cîntece neantizate, scrumite ideile, ucise
miresmele,
și omul acela jucîndu-mi la zaruri privirile
și auzul și mareele singelui, și cu ultim efort
i-am strigat : „Joc pe puterea Cuvîntului !
Mergi ?"
Atunci rînjetul lui se încețoșă,
se chirci ca o iasmă
și pieri,
în pieire pierind...

Toată noaptea am fost al facerii :
dor suiam, rugă la sunet, gînd spre culoare,
pentru toți mă-ntrupam : durere
din durere, zvîcnet în timple iveam, țipăt
în genunchii de fugă, o tristețe fiind
împrejur cu imn ; și erau lîngă mine toți,
umbre, și nu-i vedeam, toți, așteptînd să le dau
ochiul de stea, sînul de lună, piscul de aer :
chinuitoare-i facerea lumii, miraculoasă !

Așa începură sevele să mă înunde :
glezne, și pulpe, și piept, și fruntea – abur de
cer –
lungă și limpede respirație ; apoi
din mine am crescut fiece mugure,
firul de iarbă l-am tors, fiece fluture
l-am aurit ; femeilor chemare le-am dat,
bărbaților neliniște-n singe ; șiroiam,
înfloream, înfrunzeam,
mă-ndumnezeiam !

În zori lumea era gata de nuntă și
plecau din mine perechi de mirezme, de culori,
de sunete,
de patimi superb legănîndu-se,
din mine
intrînd în Marea Ființă, perechi,
ca un sărut pluteam între Cer și Pămînt,
un văzduh de clopote luminînd,
strălucminînd...

Dimineața eram virstă înaltă, domn
din domn, lumină din durere,
în jurul Soarelui : aură,
în jurul Lunii : cearcăn,
și-mi clătinam istovit duhul spre somn,
ci toți de mine uitaseră, prafericiții,

toți mă uitaseră și, perechi, perechi,
se iubeau : nuntă nebună, iar de jur –
împrejurul Pămîntului miresme de dragoste...)

IV.

...Lacomă privirea peste albastrele-ntinderi,
lacom e sufletul de iubire și pace,
iar singele-mi cere odihnă ; asemeni sunt eu
Marelui Muncitor la sfîrșitul lucrului său
cînd, peste toate, gîndul i se adună
în formă de pasăre,
stăminid în mulțumirea de sine.

(Eu sunt Omul cu barca, întors din genunea
imensei furtuni, cu moartea pre moarte călcînd,
ager căutător cucerind Simburele înțelepciunii,
al asprei științe de-a ființa, izbutind
încununarea !,
fiindcă, spuneți-mi, rogu-vă, ce ne rămîne decît
puținul praf de eternitate ?)

Iată,
necuprins cortul cerului, ametitoare
această miere azurie îndulcind
trecerea noastră prin valea de timp
– oh și se aud fără-ncetare pași de ură,
voci de ură atomic explodînd,
început al pîrjolului cosmic –

(Eu sunt Omul cu barca, ci voi
asemenea mie sunteți, purtînd fiecare
în deget inelul puterii, iar pe frunte semnul
stelei care vă soarbe, viltorilor visului
dîndu-vă,
căci inima voastră e-n stare să ardă
pînă dincolo !)

Iată, la țărmur vin marile ape, mereu
îmbrățișarea, nesfîrșit legănîndu-se, din care
iubirea rodește –
eu stau pe tronul de aur și-albastru,
eu sunt Marele Muncitor la masa căruia
e loc pentru toți,

bineveniți, oameni, bineveniți !...

Radu Cârneci

Neptun, Mangalia, 1981

«Acest colos al lumii muzicale moderne» (II)

„Fiu al României care a făcut neamului românesc fală în toată lumea"

La începutul anului 1924 compozitorul român George Enescu a fost invitat pentru un alt turneu de concerte în Statele Unite ale Americii.

La 18 februarie 1924, George Enescu sosea la Cleveland. Ziarul de limbă română **America** îl saluta în modul cel mai călduros. „Românii din Cleveland — care anul trecut n-au avut fericirea să-l audă — îi urează din toată inima : «Bun sosit». Sîntem fericiți că putem saluta în centrul coloniilor românești din America pe acel fiu al României care a făcut neamului românesc fală în toată lumea. Faima sa și a țării a pătruns în toate casele din America. Numele său este rostit de milioane de oameni cu sfîntenia cu care se iau pe buze numele scumpe care aparțin întregii omeniri, deoarece au creat opere nemuritoare, în care se delectează toată lumea. Joi seara, publicul din Cleveland va asista la o suită de muzică românească. Joi seara va fi sărbătorit geniul românesc în persoana domnului Enescu. Joi seara vor răsuna /.../ melodiile românești, prelucrate cu atîta măiestrie în simfonii și rapsodii de genialul nostru compozitor. Joi seară, vor admira americanii pe cel mai mare violonist al lumii, care la etatea de 7 ani a plecat din satul Cordăreni, Dorohoi, ca să cîștige pentru țara sa prieteni, și a terminat prin a smulge tuturor țărilor lauri și admirație. / / Ne crește inima de bucuria ce ne-o inspiră orgoliul național la venirea domnului Enescu între noi. Frații noștri americani, care pînă acum nu ne-au cunoscut decît prin hărnicia și munca noastră — a sutelor de mii de muncitori români — în domnul Enescu văd solia artei românești, a acelei bogății imense nu prea exploatată pînă acum, dar care este menită să facă multe surprinderi. / / Românii din Cleveland ard de nerăbdare să-l audă".

Și în următoarele zile, ziarele de limbă română din America au plasat personalitatea lui George Enescu în centrul numeroaselor materiale de presă pe care le-au publicat.

„Artiștii lumii sînt niște apostoli ai păcii"

La 19 februarie 1924, ziarul **America** îl saluta din nou, apreciind că „Dl. Enescu este un om, în înțelesul nobil al cuvîntului, blînd, îndulgent, optimist. D-sa este unul din cei puțini care servesc omenirea în modul cel mai sincer prin propagarea iubirii și a bunei înțelegeri între popoare. Prin geniul său /.../ d-sa este un cultivator al frumosului în a cărui admirare se unesc dușmani și prieteni".

Presa s-a făcut pe larg ecoul semnificativelor manifestări de generozitate și înțelepciune pe care George Enescu le-a exprimat cu deplină naturalețe, fără nici un fel de ostentație.

Celor ce căutau să-l opună, prin talent și glorie, altor personalități muzicale ale vremii — la începutul lunii februarie 1924, la Cleveland concertase pianistul maghiar Dohnanyi — George Enescu le răspundea prin cuvinte al căror conținut dovedește deplina înțelegere a misiunii artistului în lumea contemporană. „Artiștii lumii — spunea George Enescu cu această ocazie — sînt niște apostoli ai păcii. Între ei nu trebuie să existe rivalitate, ci cooperare. De aceea, e rău că se fac încercări de a-i pune față în față și de a-i compara. Fiecare artist contribuie cu talentul său, cu munca sa, la cultivarea frumosului, care este menit să dea un impuls pornirilor mai nobile ale sufletului omenesc".

Omagiindu-l, ziariștii americani au ținut să remarce — și presa americană de limbă română nu reprezintă o excepție — firescul, naturaletea atitudinilor sale, modestia lui George Enescu. Cuvintele sale, cu nimic căutate, surprinzătoare la prima vedere, aveau un înțeles adînc, dînd expresie unui fel de a fi, pe care gloria dobîndită pe cele mai diverse meridiane ale lumii nu numai că nu l-a alterat, ci l-a consolidat în esența sa. Cîți oare au declarat la noi sau aiurea ceea ce George Enescu spunea cu atîta firesc : „Eu nu sînt decît un incident în muzica românească. Au mai fost și înaintea mea unii, mai sînt și alții în prezent și sper că /.../ încă mulți oameni cu talent vor îmbogăți muzica mondială".

Colonia românească din Cleveland a organizat, la 20 februarie 1924, la hotelul **Statler**, o reuniune omagială, în semn de profund respect față de ilustrul reprezentant al școlii muzicale românești. Notînd sintetic impresiile unei seri de neuitat pentru toți participanții, ale tuturor celor care prin George Enescu luau din nou contact direct cu România, ziarele românești din Cleveland notau : „Au fost momente de mare înălțare sufletească. Distinsul oaspe ne-a spus de cîtă bucurie era cuprins, gîndindu-se că la mii de kilometri departe de România se găsește într-un cerc de compatrioți al căror grai îl făcea să-i pară că e pe pămîntul Patriei. Cei de față se simțeau, de asemenea, nespus de fericiți că puteau saluta în mijlocul lor un personaj atît de distins care ne-a făcut și ne face cinste națiunii peste toată lumea. / / Adînc cunoscător al sufletului românesc, marele artist n-a discutat numai despre comorile de artă ce zac latente în acest suflet, ci a arătat și calea pe care România mărită poate ajunge la fericire, numind ca factor principal munca. Cuvintele calde în care ne descria gîngășia doinelor românești păreau că adunaseră la Cleveland un colț fericit din pămîntul României mari".

La 21 februarie 1924, George Enescu a susținut primul său concert la Cleveland, în turneul efectuat în 1924, la care au participat peste 5 500 de spectatori (printre aceștia se aflau peste 1 000 de români din Cleveland, Michigan și Pensylvania). Foiletonăm presa acelor zile și ne facem doar ecoul notațiilor sale entuziaste.

Ziarul **America** din 22 februarie 1924, sub titlul „România sărbătorită prin Dl. Enescu. Publicul din Cleveland l-a ovationat ca pe nimeni altul înaintea sa", scria : „Niciodată nu s-a văzut în Cleveland un triumf ca cel de aseară /.../ România a fost glorificată prin măiestria genialului ei fiu : dl. George Enescu. Publicul, care, de obicei, nu e prea darnic cu aplauzele era fermecat de tripla artă a distinsului nostru compatriot și /.../ l-a acoperit cu aplauze furtunoase, aplauze ce nu voiau să conteneaască, aplauze stîrnite de admirația ce nu ți-o inspiră decît arta nemuritoare. / / Că ce impresie a făcut dl. Enescu asupra lumii muzicale, asupra acelora care mai mult decît oricine sînt chemați să-l aprecieze, se vede din gestul unic al orchestrei simfonice care l-a prezentat cu o mare cunună de lauri, cinste de care n-a avut parte pînă acum nici un artist în orașul nostru. Aceia care au văzut și auzit pe toți artiștii care au venit să cerceteze Clevelandul, aceia care au fost dirijați de fel și fel de muzicanți, aceia care au acompaniat o mulțime de violoniști, pianiști, violonceliști, au simțit necesitatea să se închine artei românești, artei reprezentate prin talentul d-lui Enescu, și să-i ofere cununa de lauri nepieritori". Pentru toți românii care au participat la acest concert, manifestarea „a luat proporții de sărbătoare națională, cu atît mai sublimă cu cît era spontanee și venea din partea americanilor, de la un public care pentru prima dată a avut prilejul să audă pe un violonist român, s-audă compoziții românești /.../ și să aprecieze conducerea lor de o măiestrie neîntrecută".

La 21 februarie 1924, Societățile românești din Cleveland au oferit lui George Enescu o cupă de argint, cu următoarea dedicație : „Maestrului / / George Enescu / / cu admirație și iubire frățească, / / de la Societățile românești / / din / / Cleveland, Ohio, Statele Unite Americane. / / 21 februarie 1924".

Presa americană însăși nu a făcut economie de elogii atunci cînd a comentat concertul lui George Enescu din 21 februarie 1924. **Cleveland Plain Dealer, Cleveland News** și **Cleveland Press** au acordat spații largi evenimentului, cele sase ediții cotidiene relatînd concertul în termeni care nu impun nici un comentariu.

„O nouă simfonie pentru care să fie lăudați toți sfinții"

Criticul muzical **James H. Rogers**, de la **Cleveland Plain Dealer**, cunoscut pentru rezerva sa în aprecierile ce le făcea pe marginea manifestărilor muzicale, remarca, în cronica sa, pe două coloane, publicată sub titlul „George Enescu răspunde așteptărilor. Orchestra cîntă magnific cînd românul dirijează o simfonie nouă". „În fine ! O nouă simfonie pentru care să fie lăudați toți sfinții ! Pentru auzirea ei sîntem îndatorați prezenței d-lui Enescu — în orașul nostru iubitor de muzică — un fiu al României, înzestrat cu daruri bogate și variate, care, la concertul simfonic de ieri seară /.../ a dirijat orchestra din Cleveland, a cîntat la vioară și ne-a prezentat fructele activității sale creatoare, cîștigînd — în cele trei capacități de compozitor, virtuoz și dirijor de orchestră — aplauzele entuziaste ale audienței. / / Dar laurii săi n-au fost numai figurativi, deoarece în cursul serii i s-au oferit o cunună de lauri și o cupă. Oricît de bogate să fi fost onorurile, oricît de mari au fost așteptările, ele n-au întrecut meritele sale, deoarece dl. Enescu este un artist de cea mai înaltă distincție, o persoană interesantă și magnetică cum numai rar întîlnești și, ce e mai mult, o figură notabilă în lumea muzicală".

Wilson G. Smith, critic muzical al ziarului **Cleveland Press**, într-un articol pe două coloane, scria printre altele : „Audiența a fost entuziasmată pînă la frenezie /.../ Enescu posedă toate calitățile virtuozității, dar trebuie să mai adăugăm și aprecierea nobletei acestei lucrări /a Simfoniei/ /.../ Simfonia este o lucrare foarte reușită și originală, care arată o influență franceză, atît în școală cît și în structura-i armonioasă și culoarea-i de orchestră. Dar mai departe de aceasta nu merge influența franceză, deoarece temele sînt originale, atît în cursul lor melodios, cît și în dezvoltarea compoziției /.../ Am fost mai ales impresionat de miscarea lentă, care a arătat un dar splendid de invenție melodică, avînd continuitate și formă simetrică. /.../ Dînsul creează temele sale melodice, apoi le îmbracă în haine prea frumoase și melodioase. /.../ Este gratificator să vezi un compozitor modern ca Enescu care nu disprețuiește să meargă pe urmele clasicilor, ca să compună muzică logică și înțeleasă".

Archie Bell, criticul muzical al ziarului **Cleveland News** scria, la rîndul său : „Ca compozitor, Enescu /.../ vorbește în o puternică limbă națională. Nu e nici o mirare că este atît de iubit de conaționalii săi și nu e mirare c-a aprins pe tineretul țării sale să urmărească înalte idealuri muzicale. /.../ Dînsul este strict românesc în muzica sa. /.../ Enescu a pus multă frumusețe în interpretarea concertului Brahms, avînd stil de expert și dovedind că trebuie numărat între cei mai mari 6 ori 7 virtuozi pe care îi cunoaște lumea".

Trecerea zilelor nu a micșorat camera de rezonanță a succesului înregistrat de George Enescu în primele concerte date la Cleveland.

„Enescu a atras atenția lumii asupra României artistice"

Reprezentanții presei de limbă română remarcau, în legătură cu participarea la concert, că la acesta au fost prezenți „români entuziaști care au ținut să asculte vioara fermecătoare a d-lui Enescu, să cunoască compozițiile sale care au cucerit inimile tuturor popoarelor — contribuția României la muzica clasică. Au venit să vadă și entuziasmul americanilor pentru acel fiu al țării noastre care a făcut serviciu nepieritor țării noastre. / / Mari sînt binefacerile cu care s-au ales de pe urma acestui concert. În primul loc au văzut și muncitorii noștri că nu numai popoarele străine au valori artistice, deoarece și poporul românesc a dăruit lumii o comoară. Au văzut că dl. Enescu a atras atenția lumii asupra României artistice. Rezultatul este că muzica țăranului român, doina prelucrată în opere clasice, azi este admirată de milioane și milioane de oameni care pînă atunci nu știau mult despre țara noastră. / / Românii care au fost la concertul d-lui Enescu vor cîștiga o mai mare încredere în puterea poporului nostru. Noi ne-am prea obișnuit să ne batem joc de noi, prea ne-am obișnuit să fim totdeauna în urma celorlalte națiii. Această neîncredere în noi înșine are tot atît de rele consecințe ca și prea marea fudulie. Dl. Enescu ne-a dovedit că noi putem fi și printre primii, că putem stîrni admirația străinilor și respectul lor".

Aprecierile deosebite de care s-a bucurat George Enescu pentru concertele date în timpul stagiunii 1923—1924 au condus la invitarea sa la **Pittsfield Chamber Music Festival**, în septembrie 1924, marele muzician venind special pentru această manifestare direct din România.

Criticii muzicali au declarat unanimi că aceste concerte au fost „un succes remarcabil".

În legătură cu cele două apariții de la **Pittsfield Chamber Music Festival**, din 18 și 19 septembrie 1924, au scris extrem de elogios ziare ca **New York Times, Boston Transcript, Springfield Union, Springfield Republican, Cristian Science Monitor** ș.a.

Astfel, **Richard Aldrich**, comentatorul muzical al ziarului **New York Times**, scria : „George Enescu, cunoscut la New York ca un muzician cu o înzestrare remarcabilă în întreita sa activitate ca dirijor, compozitor și violonist, a fost audiat în Sonata pentru vioară și pian în mi major /de Bach/ — acompaniat la pian de dl. Samuel —, și în Sonata în do major pentru vioară solo, interpretînd ambele piese cu multă frumusețe. Cele două adagio-uri ale sonatei pentru vioară și pian au o gîngășie obsedantă, o delicatețe meditativă și o virtute aproape mistică — calități prezente și în interpretarea sa. Dl. Enescu s-a prezentat în aceste interpretări mai mult ca un muzician de bună calitate, decît ca un virtuoz. Ritmul, intonația și măiestria lui tehnică, precum și calitatea autentic muzicală a frazării lui sînt fără cusur. Sonata pentru vioară solo este o piesă pe care violoniștii de obicei o evită din cauza dificultății și lungimii ei, îndeosebi în ce privește fuga. El a abordat-o într-un ritm echilibrat, dar această lipsă de vioiciune a fost răscumpărată de perfecțiunea cu care au fost prezentate toate dificultățile bucății".

În legătură cu interpretarea Concertului de Chausson, Op. 21, **Richard Aldrich** remarca în **New York Times** : „Interpretarea d-lui Enescu a fost magistrală în amploarea și dezinvoltura ei, în distingerea pătrunzătoare a intențiilor compozitorului și în prezentarea lor fidelă și elocventă. Publicul a fost profund mișcat".

În același **Boston Transcript, H. P. Parker**, scria : „Impresia pe care Concertul de Chausson, interpretat vineri, a reînnoit-o, a fost că ne aflăm în prezența unui muzician greu de egalat ca violonist în muzica de cameră, ca violonist pur și simplu".

Francis Regal, de la **Springfield Republican** scria pe marginea aceleeași interpretări : „Totuși senzația de dimineață abia avea să urmeze prin uimitoarea interpretare a concertului lui Chausson în re major, Opus 21, pentru pian, vioară și cvartet de coarde, operă colosală a cărei energie pasionată se impune în mod gradat ascultătorului, în așa măsură încît mulți s-au simțit copleșiți, practic înecați de torentul emoțional și total. În părțile solistice i-am auzit pe doi dintre cei mai talentați muzicieni ai timpului nostru, Carl Friedberg și George Enescu, a cărui forță egală a aprofundat impresia făcută ieri de interpretarea miraculoasă dată lui Bach. Rareori, chiar și la aceste minunate festivaluri, o operă sau o interpretare au făcut o impresie atît de puternică".

Willard M. Clark remarca în **Springfield Union** că : „George Enescu a lăsat o impresie profundă prin frumoasa sa interpretare. Enescu este o personalitate interesantă /.../ și este sigur că va fi un exemplu pentru muzicienii serioși de aici".

„A discuta pe larg pe dl. Enescu ar fi superfluu — scria **Winthrop P. Tryon** în **Christian Science Monitor**. Din momentul în care a sosit în America, în urmă cu două stagiuni, a fost recunoscut ca unul dintre muzicienii proeminenți ai timpurilor noastre. Vineri dimineață el a oferit dovezi memorabile și îndiscutabile în acest sens, interpretînd partea de vioară solo în Concertul de Chausson în re major, op. 21, pentru pian, vioară și cvartet de coarde. El ne-a oferit mai mult decît un spectacol, mai mult chiar decît o interpretare, în sensul convențional al cuvîntului. Nu știu unde a dispărut virtuozitatea, dar ea era complet absentă, deși tehnica digitației și a arcușului erau perfecțiunea întruchipată. / / Toate acele preocupări superficiale de coloratură și nuanțare a tonului, care joacă un rol atît de mare în violonistica de recital, nu și-au găsit locul aici. Și, totuși, echilibrul sonorității, sunetul viorii față de acela al cvartetului de coarde, precum și față de pian, erau perfect adecvate. Ar fi

George G. Potra
Constantin I. Turcu

Continuare în pag. 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
40
(1 014)
Sîmbătă
3 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONDIȚIA ARTEI

Festivalul național **Cîntarea României**, o prezență consacrată deja prin tradiție, a atins — prin succesivele sale ediții — un nivel care îi poate conferi toate atributele unei adevărate instituții de cultură și artă, o instituție de masă dacă ne gîndim la scopul și motivările care au stat la baza unei asemenea inițiative, la capacitatea și criteriile cele mai autentice de selecție cu care se operează în această entuziastă și cuprinzătoare întrecere care suscită și implică interesul celor mai largi categorii sociale, de la producătorii de bunuri materiale și spirituale și pînă la creatorii de artă. Fapt notabil și cu evidente rezultate pînă acum — ceea ce, în perspectivă, poate fi considerat deja o bună și semnificativă experiență — în diversitatea de stiluri, genuri și mijloace artistice de manifestare a spiritului creator pe care l-a promovat și îl promovează acest amplu festival, s-a înscris și activitatea specifică a uniunilor de creație, colectivelor de teatru, a revistelor ca și a tuturor instituțiilor specializate în acest sens și antrenate, prin însuși profilul lor, la realizarea unei puternice emulații și a unui cît mai prielnic climat pentru afirmarea valorilor celor mai autentice, a democrației acestora ca și a exercițiului propriu-zis al gîndirii și acțiunii creatoare.

Finalitatea actului de creație găsește în modalitățile de manifestare ale festivalului un suport propriu de implicare și susținere. Se realizează astfel acel continuu demers către inima și conștiința publicului larg, opera literară și artistică intră în patrimoniul de inimă și conștiință al celor pentru care a fost creată și cărora le-a fost încredințată. Prezența scriitorilor, și îndeosebi a celor tineri, la cele mai multe dintre manifestările acestui festival, precum și alte acțiuni cum sînt cele legate direct de contactul cu problematica muncii și vieții din diferite sectoare economice și sociale, documentările la fața locului, etc. rămîn, desigur, ca un act de o evidentă necesitate. Creatorul și opera sa fac astfel un bun serviciu operei largi instructive și educative în care sînt angajate cultura și arta pentru formarea unei conștiințe comuniste patriotice cît mai profunde. Înaintate. În acest sens, Festivalul național **Cîntarea României** ne poate rezerva dese prilejuri de satisfacție și în același timp ne poate înlesni multiple mobiluri de meditație. O nouă calitate i se cere și acestei ample manifestări, o nouă calitate se cere și prezenței și creației noastre, modului concret prin care ne îndeplinim de fapt propriile hotărîri și dăm curs celor mai valoroase și eficiente inițiative.

Spirtul tînăr, spiritul creației în fond, se reprezintă în cel mai profund chip prin realitatea operei și a profunzimii, a patriotismului acesteia. Este condiția implicită a artei și, în același timp, condiția și criteriul, norma de conștiință a propriei noastre vieți. De la realitatea pe care o exprimă în toate trăsăturile și motivațiile sale, acest festival național **Cîntarea României** și pînă la problematica, la materia de fapt a creației și specificul locului și misiunii acesteia în societate, la răspunderea înaltă cu care este investită și orizonturile largi, neîngrădite cu care comunică, străbat permanent acea grijă și acea atenție deosebită cu care partidul, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne înconjoară, interesul concret pe care întreaga societate îl acordă culturii și artei. De aici decurg și cerințele și exigențele noi calitative. În tot ceea ce ne însoțește și face ca prezenta noastră în actualitate să dobîndească un suport cît mai tranșant, iar demersul nostru creator să cîștige în substanțialitate.

Cîntarea României, cîntarea muncii și vieții noastre, în noul său imbold și în noua sa aspirație către o calitate superioară, așa cum deseori a subliniat secretarul general al partidului, se poate transforma într-un hotărîtor exercițiu al spiritului creator și poate deveni un prim plan, o primă evidență a conștiinței creatoare. Ca o semnătură vie, de prestigiu, pe o realitate care, în toate articulațiile și transformările sale înnoitoare, înseamnă și cea mai laborioasă și mai cutezătoare creație totodată și cel mai puternic și mai cuprinzător argument.

Luceafărul

Desen de Pompiliu Dumitrescu

Fișe eminesciene

În jurul biografiei intelectuale (I)

Faptul că M. Eminescu a dovedit o vastă deschidere a spiritului către cele mai variate și mai întinse arii ale culturii constituie un adevăr acceptat, azi, în lumea specialiștilor, cu forța, am putea spune, a unui **consensus omnium**. În privința semnificațiilor, ca și a valorii acestor preocupări, părerile însă diferă. G. Călinescu ocupîndu-se, în volumul al doilea al **Operei lui M. Eminescu**, de compartimentul „culturii", divulga „falsa idolatrie" care tindea să vadă în poet „prototipul tuturor însușirilor și virtuților umane" : „Eminescu e cel mai mare filosof, cel mai de seamă filolog, cel mai cult individ. El a formulat cu mult înaintea fizicei moderne teoria relativității, a cunoscut pe clasici, ca nimeni altul, a revelat omenirii filosofia asiatică...". G. Călinescu pleda pentru cercetarea activității lui M. Eminescu „în spiritul adevărului și cu o pietate care să nu degenereze în caricatură". Un principiu care, să recunoaștem, e admis, și revendicat, în zilele noastre, de oricare critic ce se respectă.

În ultimii ani, texte ilustre ale culturii universale, traduse de poet, au fost extrase din tainițele labirinticelor „caiete" și date publicării, cu comentariul avizat al specialiștilor din domeniile respective, ceea ce nu a putut să nu îmbogățească imaginea constituită pînă acum în legătură cu aceste preocupări eminesciene, producînd, în unele cazuri, mutații semnificative în înțelegerea lor.

Au văzut, astfel, lumina tiparului „Lecturile kantiene", respectiv, traducerea încercată din **Critica rațiunii pure**). În studiul său introductiv, C. Noica a emis considerații prețioase, dintre care reținem pe cele referitoare la raportul dintre

Al. Oprea

Continuare în pag. 6-a

CENTENAR LOVINESCU

Confirmarea unui destin

Așteptăm, în genere, de la o corespondență literară revelarea aspectelor mai **intime** ale unei personalități, divulgarea, pe cît posibil, a eului secret, a amănuntelor, dacă nu picante, capabile cel puțin a deslușì o viață de om, în cutele ei ascunse, tăinuite, închise imaginii publice, așteptăm, cu alte cuvinte, posibilitatea unei **altfel** de priviri spre premisele unei creații și ale unui destin.

Din acest punct de vedere, corespondența lui E. Lovinescu (**Scrisori și documente**, ediție îngrijită, note și indice de Nicolae Scurtu, ed. Minerva, 1981) infirmă și confirmă totodată așteptările noastre. Este o corespondență cu înfățișare preponderent literară, nu în sensul rău, artificios al cuvîntului, ci în acela al rosturilor ei, legate atît de activitatea proprie, redacțională, cît și de întreținerea unei ambiante și a unui elan creator **sburătorist** în mijlocul cercului de prieteni și de colaboratori. Scrisorile **vorbesc** parcimonios despre omul Lovinescu ori, mai exact spus, vorbesc despre acesta nu într-un mod surprinzător, ci în proporțiile bine trasate ale personalității lovinesciene. Cititorul află din ele mai degrabă un stil epistolar, în perfect acord cu omul și stilul său artistic, decît o „confesiune" imprevizibilă. Realitatea vieții, realitatea prozaică, țesută din comunicările de ordin intim, nu răzbate decît rareori în scrisorile lui Lovinescu absorbite în cea mai mare măsură de realitatea literaturii. O singură cutremurare în fața acțiunii politice, aceea din anii fascismului și ai războiului, cînd marele critic simte din plin, pe toate planurile, că trăiește „într-o epocă de aramă, în care valorile spirituale sînt atît de nesocotite". Asasinarea lui Iorga, adversar literar de o viață, nu poate lăsa indiferent, în aceeași ordine de idei, spiritul drept al lui Lovinescu : „E inutil să mai comentăm evenimentele, dar, înțelegi, că nimic nu ne-a doborît mai mult decît pierderea atît de cumplită a celei mai mari forțe intelectuale a noastră, singura care izbutise să străbată pînă și în spațiile interplanetare... Pentru o lună ne-am suspendat și noi activitatea literară comună dintr-un sentiment de profundă zădărnicie".

Surpriza, dacă e neapărată nevoie să găsim una, provine în ce privește aceste scrisori din extraordinara lor suprapanere, practic fără fisură, peste conturul imaginii publice lovinesciene și, mai cu seamă, pe desenul autobiografic din 1942, semnat Anonymus Notarius. Nici un rînd din corespondența de față nu contrazice „schița bibliografică", nici un rînd din aceasta nu e infirmat de cuprinsul scrisorilor, astfel încît e greu de decis ce să admiri mai întîi : consecvența existențială, impusă cu o tenacitate ieșită din comun, sau inegalabila perspicacitate a propriei naturi, cu toate slăbiciunile și calitățile ei ?

Spre deosebire de alți oameni, chiar mari de altfel, E. Lovinescu a știut de la început, cu toată claritatea, care este veritabila lui alcătuire, a știut ce și cine este cu adevărat, fiind lipsit de obișnuitele drame și contradicții ale formației umane și spirituale. Cu mici diferențe de accent,

Dan Cristea

Continuare în pag. 6-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Arhitectura simbolurilor

Spațiul real al romanului **Toamna roșie** (prima parte a ciclului **Dragostea și revoluția** de Dinu Săraru, Ed. **Eminescu**, 1981) se concentrează spre extremele anilor 1945 (primăvara) și 1975 (toamna) : arderea unui conac boieresc din satul Cireșu (la începutul revoluției (este **primul act revoluționar al lui Dumitru**, eroul principal) și refacerea lui **acum, cînd revoluția se liniștise și se așezase** — în chip de muzeu. Timpul (30 de ani = o generație în sens tradițional, istoric) și anotimpurile (primăvară-toamnă) încheie un ciclu evolutiv în societate și natură. Timpul este roata mare, **verticală**, a istoriei : oameni și locuri reintră în interacțiune : Dumitru Dumitru revine să asiste la refacerea conacului : incendierea fusese plănuită într-o ședință secretă de un grup de săteni în frunte cu el, care antrenaseră în acțiune tot satul, iar acum, la revenire, unul dintre ei este pe moarte (Ghiță Praz, nume simbolic : un Ghiță oarecare ; în zonă apelativul se folosește cu această valoare : **Ce mai faci, măi, praz** (sau **praz verde**) ? înseamnă **Ce mai faci (neică)** ; numele eroului simbolizează anonimatul.) Momentul revenirii este puternic marcat de pregătirea unei alte ședințe, la centru, pentru înlăturarea inginerului Cernat de la conducerea platformei industriale a județului (cauza : conduită necorespunzătoare în familie). În mediul natural Ghiță Praz se autoelimină prin moarte naturală, în mediul social inginerul Cernat opune o dîrză rezistență punînd în discuție principii de bază ale societății. Ședințele, întrunirile, convorbirile unde se iau decizii, se pune la cale viitorul, se fac planuri — reprezintă cealaltă roată, **orizontală**, legată de prima, transmițîndu-i mișcarea și fiind la rîndul ei puternic influențată de mișcarea acestei roți mari, **verticale** a istoriei. Este funcția anotimpului, centrat de zodii, de stele fixe care se învîrt în cerc deasupra vieții, paralel cu ea, integrînd-o în devenire (timp, istorie). O dialectică **sincronic-diacronic** ce constituie primum movens al romanului — urmărit cu atenție și insistență de către autor. Acțiunea propriu-zisă se desfășoară pe muchia roților, în acest punct de contact, de frecare violentă a prezentului cu istoria. Pe această linie de îmbinare, fierbinte ea însăși, apare dominant culoarea roșie — a soarelui atingînd orizontul la asfințit (rotirea anotimpu-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. 7-a

Un simbol și o justificare

Să-i lăsăm, pentru o clipă, pe omul nostru comun și statornic din podgorie, în felul său un urmaș, Ion al tuturor timpurilor și-al pămîntului mai ales, să-și consume singur și cu voluptate nedumerirea în fața curioasei și dramaticii sale descoperiri și să trecem, în imediată vecinătatea sa, la marele tezaur. O realitate pierdută — legendele și miturile nu mai provocau acum decît memoria. Un personaj ciudat și colectiv care nu voia să-și trădeze încă identitatea și care bătea la porțile fiecăruia, totuși, părînd a semăna și-a se confunda pînă la urmă cu toți. De aici și o nostalgie proprie, specifică tuturor legendelor și o reacție a lor de independență față de orice act al realității cu care nu/mai în mod accidental și, evident, numai la timpul trecut mai putea să comunice și comunica.

Marele tezaur luase drumul istoriei iar la Pietroasele rămăsese numai drama descoperirii și recuperării lui. În schimbarea de aur și-a prețioaselor pietre care împodobeau celebrele piese curgea sîngele celor care erau strînși cu ușa și făcuți să mărturisească un adevăr care devenise stupid prin banalitatea și evidența sa mai mult decît materială, și anume că ei și nu altcineva l-au descoperit. Demersul avea un alt scop, desigur, autoritățile vremii căutau cu orice mijloc să afle dacă marea comoară se reduce doar la atît. Și se mai urmărea, cu bună știință, și altceva. Încolțise gîndul sustragerii unora dintre părțile tezaurului, nu la nivel de hoție măruntă și întîmplătoare, după tipul Verusi, antreprenorul, sau mai tîrziu după acel ciudat și pitoresc student în teologie, ci, în chip fanariot, după toate regulile și ambițiile devastatoare ale vremii, la casa domnească a Ghiculeștilor. Periplul lor prin istorie la atît s-a redus : au recuperat, **pierzînd** o bună parte, din tezaur și au ignorat o fortună care-i amenința, revoluția de la 1848. Ceea ce pentru ei tot era ceva, pentru că pînă la urmă și tezaurul și revoluția au fost cele două mari coloane de sprijin pe care s-a întemeiat deschiderea europeană a țării și spiritul nostru, cu temeiuri istorice profunde și pînă atunci, dar ignorate, înghițite ca și marele tezaur în memoria acestui pămînt, s-au putut scutura, fie și pentru un moment, de un covîrșitor bagaj de deprinderi și umilințe balcanice, tipice între ele, care-l sufocau. Revoluția a învins prin propria sa înfrîngere iar în ceea ce privește spiritul patriotic a învins definitiv prin transformarea și situarea acestuia în centrul unei puternice conștiințe de sine. Descoperit, ascuns și jefuit, recuperat și refăcut, tezaurul devenea în acest fel un simbol unic și o justificare națională. El lua drumurile Europei pentru a fi arătat lumii și pentru a da seamă, cu mîndrie, despre spiritul și istoria ei.

Presa va scrie fără întrerupere și uneori alarmant despre el, Odobescu se va grăbi să-i dedice o masivă monografie, capăt de serie pentru studiile și supozițiile care vor urma și care vor consacra multe date și unghiuri noi științifice, mai ales în ultimii ani. La marea expoziție universală de la Paris, cu doar zece ani înainte de războiul de independență al României și cu douăzeci de ani după revoluția de la 1848, Tezaurul de la Pietroasele iradia misterios și fascinant, punînd în cumpănă emoția și știința vizitatorilor ca un semn că se asocia și însotea de atunci toate marile evenimente ale țării, și nu numai ale ei, vom vedea, ci ale lumii întregi.

A.I. Zăinescu

REFLEX

Albul rănit

Umilința este, dintre toate suferințele, cea mai rea pentru ca la umilința omului nu-i niciodată pregatit. O tristețe, o melancolie întunecata au întotdeauna o vioara în trecutul individului sau al ființei. Se învață mulțime de dureri, numai umilirea nu da învățatura și imunitate.

Cine se apropie de murii Voronețului, cine iese din grupul cuvioscios de pelerini la arta și vine sa citeasca gingașul desen ai frescei și starea pigmentului e lovit de sumedenia semnaturilor, în toate scrisurile pămîntului și din toți secoli. Se nemuresc astfel, pe înaltimea unui stat de om și cît îi saltă din călcîie micimea cugetului lor, cetățeni de toate virstele și toate neamurile, solitari și perechi, pe furiș ori cu ceata, repezit ori pe îndelete, zgîrind subțire vopseaua ori tăind afund în carnea zidului, cu fața ori cuminte. Ce nu izbutește sa rumeze vremea, strică tenace strania ambiție a unora de a scrie în piatra clipa lor de lasitate. Puzderia de semnături, ce pîngaresc poalele autor monumente de artă, umilește spiritele oneste pentru ca nimeni, niciodată n-o să vadă mîna celui care maculează. Omul instruit cu ideea strîngerii marilor lucrări de artă simte în el o razvrătire și o nevoie de luptă ca în cauza unei fapte de seamă. Batjocura ce-o trăiește acest om e grozavă fiindcă el n-are cu cine să se înfrunte. La mareea semnăturilor ce se ridică de la rădăcina pereților cu picturi ai Bucovinei, la sunetul fierului ce răzuie albastrul, la batjocura ce-o pățesc minunatele istorisiri bunul simț e istovit. O luptă este întotdeauna și un contact, o stare a părților. Aici, dușmanul e teribil prin absență. E perfid și eficient prin absență. Puterea lui e absența. Ești izbit de pretutindeni și de nicăieri. Ești provocat și nu ți se îngăduie răspunsul. Se revoltă în tine toate credințele și nu poți nădăjdui nimic. Cît timp se vor clădi lăcașuri de frumos, se vor vești prin ele niște nume de obscuri. Vorbim adesea de forța operei de artă ignorînd bizarele reacții ce le pornește-n unii oameni o construcție armonioasă. Pe unii oameni armonia îi sperie, se simt primejduiți de ea, simt grăbit nevoia de-a fi triviali, de a zice sau de a întreprinde ceva ca să o strice.

Perfecțiunea te pune în unele circumstanțe speciale, îți obligă ființa la un examen, îți răscolește înlăuntrul făcîndu-te să te întrebi cît ești și cum există. Unii oameni, deși n-ar ști să spună care-i pricina, suportă greu întrebările acestea, ei nu vor adevăruri noi, nu țin să afle că prin instrucție și linia dreaptă e mai dreaptă — prin contemplație și idee de sublim. Ar fi o naivitate să gîndim că numai eternitatea îi cheamă să-și mizgălească numele pe-o operă de artă. Ar fi să le atribuim lor niște neliniști de absolut. Or, știm că presimțirea absolutului îl face pe om sfios cu bunurile lumii, respectuos cu semenii, cuminte la ce nu pătrunde cu spiritul. Nu-i vorba nici de vandalism pentru că vandalismele cer altă psihologie și altă scară a întreprinderii reale. E pur și simplu prețul pe care-l plătesc operele de artă, un fel de preț pentru un fel de cîștig. E un care pe care puțin cunoscut. Cîți dintre noi nu avem îndemnul, la albul desăvîrșit al unui zid abia dat cu var, de-a îndurera albul acela cumva ? Educația ne oprește și lumina crețel în soare devine un soi de bucurie chinuită, o fericire însușită prin efort mental.

Și umilindu-te, nu poți să nu fi mîndru de soarta operei, de umanul existenței ei întru veșnicire. Monumentele Bucovinei au suferit și vor mai suferi pentru că sînt creație de statură genială.

Tudor Octavian

CÎNTECELE IANCULUI

«Cîntarea României»

Dacă n-ar fi fost toamna, soarele, lumina ca menta și mirosul năucitor al finațelor : sus, în munți, în poienele spînzurate pe frînghii era întorsul al doilea al otavei și asta ar fi fost singura întîmplare din lume cînd, deodată, pe malul sting al Arieșului, lîngă Vidra pe o scenă de brad, sub un decor de pădure, fata aceea, învățătoarea din Mușca a strigat și cariul vremii a-ncetat, o clipă să roadă : „Sus, sus, sus, / Române, sus, / Sus la munte, sus / Acolo și Iancu-i dus / Sus, la Vidra, sus".

N-aș putea spune că erau de ordinul sutelor : nu, dar cîți erau, priveau neclintiți : bătrîni, cu nepoții în brațe, îngropați în scorbura piepturilor ; tineri, muncitori și țărani, îmbrăcați chiar așa : în muncitori și țărani, elevi, pionieri, profesori și învățători : un sat. Avram Iancu, pornit mic cu mare într-o dimineață de octombrie să ia parte la așezarea — în pămînt acolo, pe malul Arieșului, a unei serbări. Un sat întreg, nu mai mult, dar un sat : stînd drept, privind neclintit spre fata aceea care striga cîntînd atît de dramatic, de parcă viața marelui tribun transilvan tocmai atunci ar fi fost judecată, și oamenii—aceia erau în fața eternității, martori și-apărători. **Erau**, trăiau, simțeau, atît de aproape, încît luînd-o devale, pe malul Arieșului verde, fătuca aceea cu coada lăsată pe spate ar fi izbutit să-i ducă în lume, spre-un tribunal fără pată, care să facă dreptate istoriei.

Am văzut lucrul acesta cu ochii mei : cîntecul, forța lui, morala ; și cum poate să-i înalțe pe oameni, cum poate să-i poarte spre Bine cînd cineva le dă o livadă cu soare, o scenă de brad într-o dimineață de toamnă și, mai ales, cîntăreți populari care să țină cîntînd cu poporul, cu țara și cu istoria : fără peruci platinate, fără tocuri înalte, fără mititei, fără bere, și cu nu prea mulți organizatori. În Țara Moților a fost unul : Simeon Albu, activist U.T.C. , moț cu carte și cu mustață care a poftit să vină la Vidra toate județele Transilvaniei care îl au pe Iancu în biografia lor. Și-au venit : de la Cluj și din Alba, din Arad și din Mureș, din Hunedoara și din Sibiu : cu autobuzele și cu trenul, cu merindea în pungă, cu costumele în sacoșă dar cu cîntecele în suflet. Și-au cîntat : fără bani dar cu inimă, fără afiș dar cu public, cum nu cîntă mulți ași ai scenelor noastre, novatori de folclor și — animatori de nunți cu orchestră și dar.

Festivalul național „Cîntarea României" și-a încheiat ediția a II-a. Îl preferăm de pe-acum : frumos și curat, ca acolo, la Vidra, într-un decor unde oalele și ulcelele nu sînt soluții artistice ci vase în care moțul dă de băut drumețului însetat.

Sînziana Pop

Restituiri editoriale

Liviu Rebreanu: «Opere» X

«GORILA»

Publicat în 1938, romanul *Gorila* a avut încă de la apariție, datorită subiectului său „fierbinte", o soartă vitregă. Privită cu suspiciuni de către toate orientările politico-ideologice ale vremii și cu seroase rezerve — sub raport estetic — de cîțiva reputați critici (printre care îl amintim și pe G. Călinescu), cartea cunoaște un ultim tiraj „confidențial" în 1942, (2 000 exemplare) după care, timp de aproape 40 de ani a fost exclusă din contextul literaturii române. Repunerea în circuit prin seria de „Opere", îngrijită de Nicolae Gheran, constituie fără îndoială, un act de binevenită restituire și justiție literară. Receptat și reconsiderat din perspectivă diacronică, romanul își estompează acel aspect de „cronică" a actualității imediate care a iritat pe contemporani, dovedindu-se în fapt, o autentică operă de ficțiune, așa cum a subliniat-o scriitorul în repetate rînduri (interviuri, declarații, jurnalul romanului). Pentru cei interesați de procesul transfigurării artistice, de polaritatea realitate-ficțiune, capitolul „Romanul romanului" din cadrul „Notelor și variantelor" de la sfîrșitul volumului, oferă un material de o excepțională importanță. În ce ne privește, ne vom ocupa în cadrul acestui articol de structura și modalitățile textuale ale romanului.

Gorila este, fără îndoială, un roman politic și dreot urmare, ne-am fi așteptat la adoptarea unor formule narative, specifice retoricii genului : modalitățile alegoriei și satira sau grotescul. Obiectivul lor îl constituie de obicei înfățișarea alegoric-ironică sau caricaturală a unui anumit tip de politică și ideologie așa cum procedează Ernst Jünger în *Pe falezele de marmură*, și *Heliopolis*, sau caricaturizarea și demitificarea

Paul Dugneanu

Continuare în pag. 7-a

CRONICA LITERARĂ

GHEORGHE TOMOZEI: „Amintiri despre mine"

Puţin „suav", puţin „anapoda", Gheorghe Tomozei este, în cel mai recent volum al său de poezie (*Amintiri despre mine*, Editura Eminescu), mai ales melancolic, bîntuit de un sentiment autumnal cu sensuri existenţiale, exprimat nu în modalităţi elegiace, cît într-un joc trist şi lucid. Romantismul structural al poetului este asociat unei ironii care cenzurează patosul. Lirica nu este totuşi o poezie a dezolării, deşi este dominată de „figurile" timpului constituite din imagini inventive : „Din ceasul curs a mai rămas puţin / secundele sînt boabe disparate, / e ger, doar cît încape într-un crin / singurătate-i cîtă-n mine-ncape...".

Întoarcerea la obîrşii are sensul seducţiei letale, a tentaţiei extincţiei, ca iminenţă. Metafora timpului amestecă generaţiile, suprapune imaginile, transferă substanţa dintr-un corp în altul. Trecutul şi prezentul se confundă, dar această abolire a timpului înseamnă în cele din urmă continuitate : „Ne lăsăm în lut. / la vedere, oasele şi cenuşa / printre sărutări şi griuri / stratificate / pentru a mai putea cunoaşte / drumul înapoi // La capătul acestui drum / e un copil / ţinîndu-şi în braţe propriul cap / (dar cu mustăţi şi barbă de bătrîn). / la porţile unui trecut făgăduit / şi mereu amînat...".

Amintiri despre mine conţine o lirică în care sentimentul dispersării se traduce prin frecvenţa motivului fragmentului, al restului, al degradării („din bucurie / rămîn doar lăzile de ambalaj"). Ceva rămîne totuşi, nu totul dispare, labilitatea fenomenelor nefiind definitivă, stăruind totuşi sensul permanenţei : „Aici caii nu mor / doar se-nvechesc înţelept ca viorile, / ei îngenunche doar în faţa / arborilor bătrîni / şi calcă drumul cu grijă, / de parcă ar călca peste piatra / spartă de ploi de la căpătîiul bunicului / Greabănul lor / nu lasă turla cu clopote să se plece. / trunchiul lor blînd / împiedică fîntînile să se surpe / Pe spinările lor / satul curge în lume...".

Starea de spirit dominantă este aceea a „norului peste suflet", a existenţei într-un paradis derizoriu, în care se produc fenomene insolite, niciodată sub zodia sărbătorii. Fiinţa umană este „un pumn de minerale / ce umplu gura unei stele", dar locuită uneori de îngeri şi de puţină nebunie. Sensibilitatea lirică percepe „semne", hipertrofia simţurilor declanşînd un vertij al conştiinţei : „Sigur că asurzesc : / sunetul produs de mişcarea / părului Ei / e insuportabil".

Poetul trăieşte vîrsta pierderii stării de graţie, fantazînd melancolic, jucîndu-se, puţin absent, cu cuvintele : „Suflete-al meu, de copil, / te duci şi tu / ca pasărea ce trecu, / să mori pe Nil ? / Şi tu, sînge cu frigul / ce te muşcă mereu / mergi să mori poate-n Tigru, / Eufratele meu ?".

Un rest de speranţă există totuşi în acest univers în care plouă cu mănuşi împuşcate, în care iubita mîngîie obrazul cu o mănuşă de fier ruginită, în care poetul este un „excomunicat", simţindu-se anihilat, dar nu învins, ameninţat, dar nu sfîrşit. Soluţia este fie izolarea într-o veche moară de apă, fie ritualul vindecător şi fantezist : „Să bei un ceainic plin cu galbeni fluturi, / înhamă casa la bătrîna salcă / şi aminteşte-ţi vechile săruturi / care, desculţe, carnea gurii-ţi calcă // Cu litere ce curg din cărţi te spală / şi mîna-n iarba moale ţi-o răstoarnă / cît arde-n zări statuia verii, goală / şi cît respiri nepodidit de iarnă".

Totuşi pierderea stării de graţie, resimţită cu tristeţe dar fără accente acute are ca efect instalarea unei confuzii, a stării intermediare, a pendulării. Rostirea oscilează „între sunet şi ecou", sugestia permanentă fiind aceea a neantului. Iubirea şi neantul sînt cele două coordonate ale gîndirii poetice, spaima şi liniştea sufletului „suav" : „Îmi fac pat de pămînt / peste mormîntul în care sînt şi nu sînt, / jumătate-ngropat în nefiire, / jumătate-ngropat în iubire".

Iubirea este celebrată discret în mici caligrafii melancolic-graţioase : „Toamna nu se vede, / ca scrie cărţi vechi / şi nu se cuprinde ca mine / într-al iubitei păr eteral. / Nemernicindu-se, şi iarna trece / peste trupul cu carcase de ceară / (Primăvara e doar un mic gest al iubitei) / Poate vara / să-şi tipărească / după umbra ei / apa...".

Universul acestui volum de poezie al lui Gheorghe Tomozei este guvernat de legi ale visului. Imaginile se derulează „cu încetinitorul", fenomenele curente fiind levitaţia, translaţiile, miracolul, iluzia, somnul.

Uneori spiritul ludic organizează ritualuri de sugestie bizantină, ca „tîrgul de moaşte" rămas în urma iubirii trecute : „Alb osul iernii. / Îl vor cunoaşte / neguţătorii de moarte / dumicîndu-l haini, în maravedas şi în ţechini // Îl vor vinde prin iarmaroace / îndrăgostiţilor fără noroace / şi-l vor pune să sune / în aşternutul fetelor nebune. // Pietre dulci, osicioare, / le vor tîrî în soioasele care sub rogojinile de coviltire / ale bietelor tale coaste, iubire".

Poetul rătăceşte între mituri, urmărit de imaginea mormîntului, viaţa şi moartea amestecîndu-se permanent, inima sa este o grotă cu picturi rupestre, averea sa însumează „cîteva cuie de lemn şi cîţiva iepuri", şi ambiţia sa este să lase semne, revoltat împotriva efemerului. Semnul durabil este scrisul, dar şi gestul iconoclast, neterminat acum, întrerupt cu gustul sărat al lacrimii : „Să las urme : să se ştie / pe unde am fost, / pe unde fum. Să las semn. / Să-mi înfig colţii / în ceara clipei, / să se audă, / să se vadă, / să se ştie / cum mi-am petrecut durerea / şi dulcele. Să-mi umplu curtea / cu martori gata să mă vîndă, / să-mi colorez buzele / cu sîngele pîinii, să pot fi recunoscut / după dîrele de lacrimi, / după dîrele de cenuşă !".

Poetul este invadat de tristeţi, fără a se lamenta însă, dar uită să se copilărească, jocul său îşi pierde exuberanţa, meditaţia îmbrăcînd forme metaforice care implică gravitatea existenţei, fără a atinge tragicul : „Viaţa mea, curgere din mirare-n mirări, / inel rostogolit din scări în scări / pînă la sarea neajunselor mări. / Lustruit de algele moarte / ce deget o să te mai poarte / din departe spre mai departe ?". Volumul este expresia unei vîrste lirice care modifică timbrul reflectînd o stare de spirit mai mult decît o atitudine poetică.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

„SUPĂRAREA" POETULUI

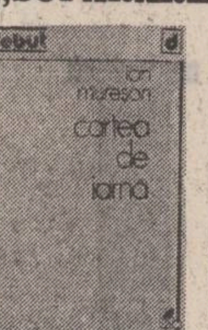

Un volum de versuri încadrabil printre cele mai convingătoare debuturi ale acestui an este cel al lui Ion Mureşan (**Cartea de iarnă**, Editura **Cartea Românească**, 1981). Sîntem în faţa unei poezii a talentului exploziv, indiscutabil. Exasperarea blazată în faţa nu a unei realităţi anumite, ci în legătură cu ideea de realitate prozaică şi moral imperfectă (idee exprimată destul de frecvent în versurile unor tineri autori români afirmaţi în ultimii ani şi ameninţînd în mod discret cu demonetizarea), este sentimentul care o domină.

„Supărarea" poetului pe „lume" este un mecanism care a pus în mişcare multe sensibilităţi creatoare. Autorii lipsiţi de forţă, însă, nu par, în ceea ce scriu, prea convinşi de propriile lor sentimente ; cititorul rămîne, pînă la urmă, cu ideea că este vorba despre nişte simţiri împrumutate, deprinse din cărţi. Nu este cazul lui Ion Mureşan, poet a cărui frondă confuză, flegmatică, sadică, suavă, macabră, diabolică, neputincioasă, triumfătoare, profetică, imprevizibilă se desfăşoară aproape totdeauna în mod autentic, fără a declanşa neplăcuta şi tranchilizanta impresie de lectură că aşa ceva s-a mai scris.

Fiecare dintre calificativele înşirate mai sus poate fi ilustrat prin versuri vii, care cîştigă simpatia cititorului cu graţia inconştientă de sine a unor animale agile, cu blănuri lucioase şi plăcute la pipăit. Iată cîteva versuri din **Poemul de iarnă**, unde apare clasica neputinţă a poetului în faţa unei imagini nu numai ostilă, dar, mai mult, exasperantă prin caracterul ei de ficţiune : „Descriu lupta mea cu imaginea cîinelui : dinţii scrîşnesc în / hîrtia fotografică / ah, am reuşit să-i muşc o ureche. Mama şi tata s-au urcat / în podul casei / pentru a urmări lupta. Glorie glorie strigă şi plîng fericiţi. / Ei aud dinţii mei scrîşnind pe hîrtia fotografică. Deschid / gura şi le arăt / semnul puterii mele : un firicel de sînge amestecat în salivă". Apar şi accente antifilistine, atrăgătoare printr-o frondă întortocheată, în exprimarea căreia se amestecă indignarea şi anumite note umoristice : „Atît de singur încît pot să-mi închipui ce aş simţi dacă aş / săruta un păianjen / şi pot să-mi închipui că e atîta de frig încît cuvintele / crapă în gură / şi pocnesc ca pietrele în pustiu. Mai bine o mică sindrofie / cu ceai / la care să-mi miros pe furiş subsuorile ca pe nişte plante / ocrotite de lege / şi să mă exersez în lăudarea porţelanurilor". Cîteva viziuni par a fi vise povestite, atrăgătoare prin forţă imagistică imprevizibil manifestată : „Copii în mantii sticloase în pivniţele înalte / aplecaţi deasupra vasului cu apă neagră / deasupra vasului apă neagră a plecat şi cel ce pictează cîmpia albastră. // Copii în mantii sticloase în jurul casei / se cunoaşte uşa aurie prin care bivolul singuratic / iese pe străzi. Începe ospăţul deasupra oraşului / — pe fruntea mamei pete de vin îngheţat. // Copii în mantii sticloase — vorbeşte soră — / pe fruntea ta pete de vin îngheţat / sub podea şobolani scîrboşi — vorbeşte soră — / pe scări căprui se apropie cel ce pictează / securea găsită pe colina albastră". Un oarecare exces de viziuni terifiante — cadavre şi alte simboluri mortuare — se face totuşi simţit.

Ion Mureşan reuşeşte adesea imagini de o pregnanţă ieşită din comun, care îl curentează periodic pe cel care citeşte **Cartea de iarnă**. El scrie : „Posteritatea nu are timp să revizuiască iar frumuseţea nu / stînjeneşte vînzările / capetele tatuate pe genunchii tăi vor face o bună / impresie / în spectacolul de gală îţi spun eu Bestia «cel care îşi alege / cuvintele / cu toată grija iar atunci cînd vorbeşte aerul face băşici / roşcate în jurul lui / ca şi cum ar vorbi cu capul sub apă»". Nu ştiu dacă vorbele puse între semnele citării de către autor sînt reproduse sau nu din vreun text semnat de un mare poet, dar sună foarte bine. Poeziile lui Ion Mureşan îndrăznesc dincolo de marginile obişnuitului. Între înclinarea pentru construirea de imagini memorabile, adesea nutrite din potenţialul poetic pe care îl are ideea de degradare, de descompunere şi apetitul „moralist" se desfăşoară **Cartea de iarnă**. Reuşitele sînt în ambele direcţii. Parcă, totuşi, cel mai convingător este poetul atunci cînd neagă ideea de diluare morală, ca în **Înălţarea la cer** : „Dar ce putem face cu două voci în gură ? / Fără îndoială acum umblu prin oraş cu demnitatea pe băţ / îmi bălăcesc degetul în conştiinţă la fel de uşor ca într-un / borcan cu iaurt / şi amestec pînă se face moale, moale, moale. / În plină amiază un om stă gînditor se scarpină în cap şi / scuipă în propria-i memorie ca într-o / fîntînă părăsită : / — Memorie ? De parcă eu mi-am dorit din lăcomie nişte / pleoape cu dinţi şi măsele / ca să îmi rumeg toată ziua ochii !"

Voicu Bugariu

REVISTA REVISTELOR

TEATRUL

REVISTĂ A CONSILIULUI CULTURII ŞI EDUCAŢIEI SOCIALISTE

«TEATRUL» — 25 de ani de la apariţie

● Recentul număr dublu (7—8) al revistei **Teatrul**, fără a se abate de la ţinuta cu care ne-a obişnuit (cronici, articole teoretice, piese originale etc., totul bogat ilustrat), marchează totuşi un eveniment : douăzeci şi cinci de ani de la apariţie. Cifra în sine este impresionantă (un sfert de veac!) ; ea traduce însă vasta arhivă de informaţie şi de idei pe care revista o reprezintă. O arhivă vie, contemporană, fără de care o viitoare istorie a teatrului românesc nu s-ar putea scrie. Numărul se deschide cu mobilizatorul Mesaj al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, adresat Conferinţei naţionale a scriitorilor. De asemenea, revista publică scrisoarea adresată tovarăşului Nicolae Ceauşescu de Conferinţa naţională a scriitorilor. Editorialul se intitulează „Muncă, democraţie, cultură" şi dezbate sarcinile care trebuie să stea în atenţia oamenilor de artă şi de cultură. Un dens articol, subliniind importanţa istorică a „Contemporanului", este publicat cu ocazia centenarului acestei reviste. O amplă Retrospectivă, presărată cu puncte de vedere teoretice, este consacrată ediţiei a II-a a Festivalului naţional „Cîntarea României" de către Ion Zamfirescu, erudit şi pasionat om de teatru. Acelaşi subiect îl abordează şi Gálfalvi Zsolt în notele sale de membru al juriului. Criticii Mira Iosif, Valentin Silvestru şi Dinu Kivu discută coordonatele trecutei stagiuni sub semnul opţiunilor repertoriale, al prezenţelor tinere şi al recuperării operelor de valoare, încă nereprezentate. Importantul sector al cronicii dramatice beneficiază de semnături precum Marius Robescu, Margareta Bărbuţă, Mira Iosif, Cristina Dumitrescu, Alexandru Călinescu, Mircea Ghiţulescu, Alice Georgescu etc. Sînt examinate un mare număr de premiere, cu piese româneşti sau străine, aparţinînd finalului trecutei stagiuni. O trilogie istorică impresionantă publică dramaturgul Al. Sever. Drama se intitulează **Leordenii**, fiind localizată în evul mediu moldovenesc. Tot o piesă originală, o comedie de data aceasta, **Paiele şi măgarii**, îl are ca autor pe Gheorghe Vlad. Rubrica **Fototeca** îi este consacrată strălucitului actor Fory Etterle, creatorul, de-a lungul anilor, a multor personaje de neuitat. Un eseu încărcat de semnificaţii, redactat în stilul elegant ce-i este caracteristic, dedică Al. Paleologu marelui Enescu, cu ocazia centenarului acestuia. Însemnări, articole, interviuri, scurte evocări, apar sub semnăturile cunoscute ale unor Horia Deleanu, Traian Şelmaru, Leonida Teodorescu, Virgil Munteanu, Paul Tutungiu, Mircea Iorgulescu, Marian Popescu şi alţii. După cum se vede, un număr bogat, întru totul reprezentativ pentru acest factor de cultură care este de douăzeci şi cinci de ani revista **Teatrul**. **Felicitări şi viaţă lungă !**

REVISTA ROMÂNĂ nr. 6—7/1981

● **Apărut în preajma celui de-al XV-lea Congres Internaţional de ştiinţe istorice, actualul număr dublu al „Revistei Române" — lunar de cultură care apare în limbile franceză, germană, engleză şi rusă — îşi propune să înfăţişeze pe larg, sub semnătura unor personalităţi de prestigiu ale ştiinţei româneşti contemporane, tradiţiile şi orientările fundamentale ale gîndirii ştiinţifice din ţara noastră, aportul acesteia la sporirea tezaurului de valori al umanităţii, contribuţia la rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă lumea contemporană. Numeroasele articole, comentarii, eseuri, evocări publicate în paginile revistei se raportează la dezideratul major al ştiinţei din toate timpurile, dar mai ales din zilele noastre — de a fi o „armă" în slujba păcii, a colaborării şi bunei înţelegeri.**

Semnificaţiile de ordin ştiinţific, politic, social şi moral ale importantului eveniment internaţional găzduit de Capitala ţării noastre, aportul de gîndire şi acţiune pe care oamenii de ştiinţă români îl vor aduce în cadrul acestuia, sînt prezentate de acad. Gh. Mihoc, preşedintele Academiei R.S.R. în interviul „Forumul istoricilor ştiinţei". În continuare, sub genericul „Coordonate contemporane" revista publică o suită de articole şi comentarii menite să releve principiile călăuzitoare ale politicii româneşti în domeniul cercetării ştiinţifice, direcţiile programatice şi sectoarele prioritare ale dezvoltării acestui domeniu. Textele grupate sub acest generic sînt inaugurate de articolul intitulat semnificativ „Unitate — diversitate — potenţial" de Mihail Florescu — membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, ministru secretar de stat la Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie.

De altfel, aspectul moral, civic tot mai subliniat pe care cercetarea ştiinţifică l-a căpătat cu deosebire în zilele noastre, responsabilitatea oamenilor de ştiinţă faţă de destinul prezent şi cel viitor al omenirii — sînt abordate şi într-o suită de eseuri purtînd semnături de prestigiu — Grigore C. Moisil, Octav Onicescu, Mircea Maliţa, Mihai Drăgănescu, Valter Roman, Ernő Gáll.

Revista prezintă în coloanele sale cîteva apariţii editoriale care constituie remarcabile evenimente ale vieţii noastre ştiinţifice. Sub semnătura academicianului Cristofor Simionescu, este publicată o substanţială cronică pe marginea lucrărilor acad. dr. ing. Elena Ceauşescu — „Cercetări în domeniul sintezei şi caracterizării compuşilor macromoleculari" şi „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului". O avancronică la amplul „Tratat de istoria ştiinţei româneşti", aflat în curs de apariţie, este prezentată de acad. Ştefan Milcu.

Cronicar

BREVIAR

■ Omagialul număr 147 (septembrie 1981) al „Ateneului", dedicat „Centenarului Bacovia" este, în condiţiile date, o remarcabilă convocare de forţe, publicistice şi un document de imaginaţie jurnalistică. Exegeză, ştiri bibliografice, interviuri şi „lirică omagială" — acestea dau o foaie de temperatură a reflectării operei poetului în conştiinţa literară, cu predilecţie locală. Contribuţiile remarcabile sînt acelea de ordin critic, semnate de Arcadie Percek („Psihopatologia poetului", un approach psihologist), Mariano Baffi („Pictor al cuvintelor", studiu tradus din italieneşte), Constantin Călin („Ideea de Bacău", un fantast studiu minuţios de sursologie cu înfăţişare aproape strivitoare) şi Ioan Holban („Apa şi focul"), precum şi o fărîmă de memorii pe teme „bacoviene" ale italianului Liberale Netto, descoperit de scotocitorul Const. Călin.

„Bacoviene", derivînd din opera „originară" printr-un inefabil proces de intepretare lirică, sînt poeziile lui Cristian Simionescu („Călătorie spre ţinutul bufonic"), Horia Bădescu („Remember"), N. Berwanger („Poetului"), Adrian Popescu („În muchii egale tăiat"), Radu Cârneci („Destin"), şi ale altora, completînd un tablou de tot interesul. Cîteva contribuţii asupra „Centenarului Enescu" dau revistei „Ateneu" un izbitor aspect festiv, nu însă artificios întrucît soliditatea punctelor de vedere împrăştie impresia comună de convenţie sărbătorească pe care astfel de manifestări o creează în unele minţi.

■ Ultimul succes uriaş de librărie: volumul „M-am născut lîngă Carpaţi", de Ion Dolănescu (?!). Este probabil că invazia amatorilor în literatură nu tulbură pe nimeni iar stricteţea unor „plauri editoriale", invocată de atîtea ori, e un fenomen inexplicabil în anumite cazuri.

■ Operei critice a lui Dan Mutaşcu i se adaugă următoarea observaţie („Săptămîna" nr. 25 septembrie '81): „Adriana Bittel este şi în noul ei volum de poeme în proză „Lucruri dintr-un pod albastru" (...) o profesionistă a melancoliei, dacă aşa ceva există". Nu cunoaştem configuraţia estetică a „mai vechiului" volum, produs de autoare, volum care în fapt nu există, întrucît „Lucruri dintr-un pod albastru" e un... debut.

■ „Martin Bormann", piesa de teatru a lui Marin Preda, este considerată de M. Iorgulescu „o lucrare dramatică independentă (...) fără succes", deşi în sprijinul acestei idei autorul nu aduce vreun argument.

■ George Uscătescu, „Poezii" este întîia carte a eminentului estetician de origină română, a cărui bibliografie e comparabilă cu a multor celebrităţi, pe care o cunoaşte cititorul român. Acest remarcabil gest editorial nu poate rămîne solitar, căci a traduce în româneşte mai cu seamă contribuţiile eseistice şi filosofice ale lui George Uscătescu e un deziderat indiscutabil.

■ Alcătuirea curioasă a unei antologii din opera lui Matyla C. Ghika, în chipul unui volum de aproape 400 de pagini unde sînt rezumate mai multe studii dintre care unul de aproape o mie de pagini, nu credem că e metoda cea mai indicată spre a restitui culturii româneşti un autor de care aceasta are nevoie. Semnalăm, în treacăt, împrejurarea că 1981 este „centenar" şi pentru acest însemnat precursor al esteticii moderne.

■ „Centenarul G. Bacovia" ar fi fost sărbătorit, dacă ne conducem după o însemnare cu acest titlu din „România literară" (nr. 39), numai prin cîteva însemnări apărute în presă în ziua de 17 septembrie (dintre care mai mult de jumătate aparţinătoare unor colaboratori ai acestui săptămînal). Precum se ştie, momentul festiv a mişcat cu mult mai multe energii, unele — cu rezultate de tot remarcabile.

■ „Scriitori buzoieni" de Alex. Oproescu e un dicţionar „localist", precum acela mai vechi al lui Florea Firan despre scriitorimea olteană, un util instrument bibliografic, foarte meticulos şi, pe cît se pare, exhaustiv. Într-o astfel de întreprindere, criteriul valorii nu contează şi a-l invoca nu e de dorit întrucît „origina regională" fiind ideea unică, orişice altă reprezentare despre materie nu aduce vreo semnificaţie în plus. Dimpotrivă, ca într-un dicţionar, autorul se „dizolvă" în obiect şi dispare în pura mişcare de a descrie, alăturînd în chip natural pe autorii cei mai de seamă, precum Ion Gheorghe, V. Voiculescu, Ion Caraion, G. Ciprian cu „uitaţii" C. C. Datculescu, V. Dimitriu, Mia Frolla. Aşa a procedat Al. Oproescu, venind cu împărţirea cronologică a materiei, de la episcopul Mitrofan, revelat întîia dată în chip organizat, şi pînă la cei de pe urmă debutanţi, apăruţi abia ieri. Şirul „buzoienilor" cu rezultate literare notabile iese de aceea însemnat şi adăogînd la aceia pe care i-am menţionat pe V. Cîrlova, Mihăescu Nigrim, C. T. Stoika, C. C. Jitianu, Ion Creţu, Margareta Sterian, Balcica Moşescu, Iulian Neacşu, Al. Săndulescu, R. Cârneci, Liviu Petrescu, L. Ulici, A. I. Zăinescu şi Gh. Istrate. Avem în final un tablou nu doar bibliografic cît şi valoric ieşit din comun, unde ceilalţi încă vreo treizeci, care completează sumarul, explică prin cantitate nivelul înalt al „valorilor". Nu acesta e de altfel cîştigul cel mai de seamă ci acele cu greu detectabile, prin examenul sumar, ştiri bibliografice de interes mare: un eseist cu operă notabilă dar uitat (Petre Ştefan), un critic „actual" (Const. I. Emilian), alţi autori cu operă „reclasificabilă" (Constantin C. Cristea, Balcica Moşescu), mulţimea de amănunte picante, pe care ochiul curios ştie să le izoleze, o foială culturală remarcabilă, biografii suculente şi bizare. Pentru istoricul literar, aceste „dicţionare" artizanale (editate în general de „organele locale") sînt o mină de informaţii inepuizabile atunci cînd, precum acesta, al lui Alex. Oproescu, au întocmirea minuţioasă şi contribuie, de aceea, pentru unii imperceptibil în realitate neîndoios şi hotărîtor, la un mai precis tablou al literaturii române generale.

A.S.

PRIMIM LA REDACŢIE

Politeţea criticului

Renunţasem să răspund nedreptelor învinuiri pe care mi le-a adus Eugen Simion pentru rezervele mele faţă de cronica sa la volumul „Democraţia naturii" de Mircea Dinescu. Renunţam din mai multe motive, primul fiind acela că, la urma urmelor, Eugen Simion era nedrept cu mine supunîndu-se celei mai de iertat părtiniri: cu sine. Şi mă gîndeam că, oricum, cine va compara textele în discuţie (vezi **România literară** din 26 martie şi 9 aprilie şi **Luceafărul** din 4 aprilie), va conchide uşor cui să dea dreptate. Mie adică. Aşa cum au făcut-o mulţi cunoscuţi şi colegi, ceea ce iarăşi m-a convins că răspunsul meu, în condiţiile unui consens, devenea inutil. Dar iată că lucrurile nu stau chiar aşa şi mă pomenesc că încă vreo trei-patru mă acuză, pe urmele lui Eugen Simion, că îmi permit să scriu despre cărţi necitite. Fără voia mea pus în situaţia de a-i răspunde totuşi lui Eugen Simion, o fac însă numai pentru Eugen Simion...

Domnia sa mă considera la 9 aprilie a.c. „cel puţin de trei ori incorect". Mai întîi aş fi suspect pentru lipsa mea de curiozitate faţă de cartea lui Mircea Dinescu, pe care n-o citesc, iar mai apoi mă mai şi angajez într-o discuţie în jurul cărţii necitite!... Răspund: eh, o oarecare curiozitate am avut eu şi tocmai ea m-a făcut să fiu atent la cele trei cronici pe care le-am amintit în articolul **A vorbi vorbe...**, cronici citite de mine cu dorinţa de a-mi face „o idee" despre cartea prezentată, dar curios am fost mai ales „să văd şi cu ce se alege cititorul revistelor noastre literare din intermedierea pe care o oferă critica literară". Acesta e subiectul. Nu altul. Drept care, la reformularea sa, şi mai explicită, reveneam în finalul articolului, după o veche regulă de compoziţie literară, întrebîndu-mă : „dar ce se face bietul cititor care, iertat de orice legături cu viaţa subterană a literaturii şi dispunînd numai de text, mai crede în adevăr şi îl caută ? !" Or, unul din păcatele criticii noastre literare, avut de mine în vedere („aservirea unor cauze extraliterare"), este tocmai îndepărtarea de textul literar, ceea ce făcea şi Eugen Simion în cronica sa pe care o transformase într-o „mărturie în circumstanţiere", de unde şi tonul exagerat, apologetic, vădit prin folosirea fără măsură a unor cuvinte mari ce ajungeau astfel, conchideam eu, nişte vorbe oarecare... Dar s-o iau mai de departe spre a face limpede nedumerirea mea faţă de cele scrise de Eugen Simion :

De obicei tirajul revistelor literare, îndeosebi al uneia de prima mînă, depăşeşte cu mult tirajul unui volum de versuri. Ceea ce înseamnă că sînt mai mulţi cei ce citesc cronica unui volum de versuri decît cititorii volumului în cauză. Cu alte cuvinte, cititorii cronicii unei cărţi de poezie, cei mai mulţi dintre ei, la data cînd revista le ajunge în mînă, nu au citit şi cartea de poezie comentată. Iată un calcul simplu pe care trebuie să şi-l facă orice critic. În consecinţa acestui calcul urmează să se ofere cititorilor o cronică pe care aceştia s-o înţeleagă, şi anume, în primul rînd, cu ajutorul textelor alese de cronicar ca fiind semnificative. Aproape orice afirmaţie a cronicarului se cere acoperită cu fapte, cu text poetic. Or, criticii noştri de poezie fac aproape totdeauna o cronică inteligibilă numai pentru autor şi cei cîteva sute, chiar zeci numai de cititori ai acestuia, şi de neînţeles pentru celelalte cîteva zeci de mii, grosul cititorilor revistei. Acest soi de cronică mi se pare, dintotdeauna, lipsit de politeţe şi imputam lui Dan Cristea şi Eugen Simion tocmai această lipsă de acoperire a afirmaţiilor făcute şi rămase, de aceea, neadeverite, în aer. Producîndu-se la scurt timp după apariţia unei cărţi, o cronică literară trebuie să-l apropie pe cititor de cartea prezentată, făcîndu-le cunoştinţă, dînd seama de ea. Şi mi s-a părut mai concludentă cronica lui Valentin F. Mihăescu pentru că se baza pe citarea unui text poetic mai întins, cam cît laolaltă ceilalţi doi critici. (Aflu de la Dan Cristea că două poeme citate de el în manuscrisul cronicii nu au mai apărut şi în textul tipărit.)

În cronica lui Eugen Simion se mai produce un gest de nepoliteţe faţă de cititorii „României literare". Eugen Simion făcînd în finalul articolului său aluzii de neînţeles pentru acest public, chiar aflat cu volumul lui M. Dinescu în braţe : „Firea lui nestăpînită îl face vulnerabil în faţa adversarilor lui, firi potolite, metodice, cu multă ştiinţă şi răbdare în astfel de situaţii"... Oare ce să fie aceste „astfel de situaţii" în care Dinescu este nestăpînit, iar adversarii săi potoliţi şi metodici ? Potoliţi din fire sau prin alte mijloace ? Şi care adversari ? De unde să aibă cunoştinţă de ei publicul ? Adversari literari ? S-a produs în literatura noastră vreo dispută pe o temă sau idee ori principiu estetic între Dinescu şi aceşti adversari anonimi şi invizibili pentru public ? Unde şi cînd ? Eugen Simion trebuia să ne-o spună pentru a-l putea pricepe.

Iar dacă asemenea confruntări literare nu s-au produs, aluziile distinsului critic făcîndu-se la confruntări neliterare, ce ţin de viaţa particulară a poetului şi a adversarilor săi, cu ce este dator publicul cititor să aibă parte, în spaţiul tipografic ce i se rezervă şi aşa cu destulă zgîrcenie, de prolonjeul unor răfuieli de care oricum nu are şi nici nu trebuie să aibă cunoştinţă prin „România literară" sau oricare altă revistă de cultură. Cunoscînd fără voia mea şi fără nici o plăcere aceste detalii de aşa-zisă viaţă literară am rămas surprins şi nedumerit să le regăsesc în cronica lui Eugen Simion care, sînt convins, va nega că a făcut asemenea aluzii. Bucuroşi vom fi să ne convingă şi pe noi că textul amintit mai sus are acoperire literară, în textul poeziei. Şi ne va trece astfel şi tristeţea de a fi citit mai departe următoarele în cronica lui Eugen Simion : „unii confraţi **îl urăsc enorm** (s.n.) şi vor să-l vadă plutind ca Ofelia". M-am ferit, prima oară, să amintesc de acest final deplin nepotrivit şi nejustificat literarmente deşi tocmai acest final m-a determinat în „atitudinea" mea. Mici aluzii, spre a fi înţelese măcar de Eugen Simion, făcusem eu, dar degeaba. Netulburat, E. S. consideră că în **A vorbi vorbe...** mă angajez într-o discuţie în jurul unei cărţi necitite. Subiectul meu fiind însă **cum se scrie azi cronica literară**, prilejul oferindu-mi-se şi de constatarea că pînă şi Eugen Simion, unul dintre cei mai importanţi critici de azi, a cedat unor metehne aproape generale în critica literară : alunecarea subiectivităţii critice în afara textului literar, orientarea acesteia în funcţie de evenimente şi întîmplări neliterare din „viaţa literară", ceea ce are, printre alte efecte, şi încifrarea cronicii la un nivel jos. Nu Eugen Simion este vinovat şi exemplar pentru asemenea practici, dar ele au devenit deci teribil de primejdioase dacă l-au atins şi pe Eugen Simion, exemplar pînă acum şi de atîtea ori pentru corectitudinea actului critic literar.

Mai departe, reproşul lui Eugen Simion de a fi făcut eu „o legătură absurdă cu Sartre şi Camus, citaţi în altă ordine de idei şi în alt paragraf al articolului. O legătură absurdă, dar nu inocentă"... mi-l însuşesc într-o oarecare măsură. Legătura o făcea Eugen Simion nu cu Camus şi Sartre, ci numai cu Camus, aşa cum îl vede însă Sartre : „vorbind despre Camus, Sartre foloseşte o formulă care m-a intrigat atunci cînd am citit-o : «ces trotskystes du coeur»", mărturiseşte Eugen Simion şi continuă : „Mircea Dinescu vine, am impresia, cu alt spirit şi alt stil poetic la întîlnirea cu istoria". Acest **alt** (spirit şi stil) nu stabileşte opoziţia cu Camus, delimitarea de acesta ? Astfel că înţelesul lui **oriunde**, care vine ceva mai la vale, stabilind şi el o raportare, e cel puţin ambiguu, făcînd posibilă şi lecţiunea mea, deloc absurdă, cea propusă de Eugen Simion nefiind mai convingătoare. Fireşte, Eugen Simion ştie mai bine decît mine ce a vrut să spună şi trebuie crezut pe cuvînt că nu a vrut să facă nici o legătură, „absurdă" fiind, zice domnia sa, cu Sartre şi Camus. Tot altceva decît ce se înţelege a vrut să spună Eugen Simion şi atunci cînd îmi reproşează că-l citez fragmentar. „Citind fragmentar din mine, Ion Coja...". Dar cum altfel aş fi putut cita decît fragmentar ? ! Integral citesc şi citez fragmentar : „Procesul de desolemnizare a versului (început acum 50 de ani în poezia europeană) capătă în poemele lui Mircea Dinescu o acuitate maximă". Oare nu sînt îndreptăţit să conchid, din acest citat, că Eugen Simion face din M.D. un moment de referinţă în poezia europeană ? Orice proces avînd cel puţin un moment de referinţă, extensia sa maximă, „acuitatea" de mai sus, maximă, pe care o atinge M.D. Nu este ideea mea, ci ideea ce decurge logic din afirmaţia lui Eugen Simion. Iar logica nu este a mea, ci la dispoziţia tuturor. Deci şi a lui Eugen Simion, care dacă nu e de acord cu ideea („mea") că M.D. ar reprezenta un moment de referinţă în poezia europeană, va trebui deci să mai retracteze cîte ceva din cronica sa, nefiind deci adevărat nici că s-ar fi „limitat la poezia română de azi". Referinţa la poezia română de azi am văzut mai sus cum se face, imaginînd un complot de ură şi invidie din care dacă o fi ceva adevărat, o reacţie de respingere sau de scădere printre poeţi a poeziei lui M.D., această reacţie decurge din campania de supralicitare a acestei poezii. Eugen Simion participă şi el, iată, la această campanie (era să zic „complot"), prost inspirată, din care nu au de cîştigat decît cei ce îl „urăsc" pe M.D., de vor fi existînd... Dar de pierdut, iată, pierde Eugen Simion, pierde Mircea Dinescu şi odată cu ei şi subsemnatul, vremea.

„Fragmentar" citează Eugen Simion tocmai din cronica sa pentru a dovedi că are şi rezerve faţă de poezia lui M.D. : „Versurile irită uneori, prin ambiţia lor de a cuprinde totul, de a spune totul, chiar şi ceea ce nu-i posibil. Rănesc educaţia noastră poetică prin asocierile bizare, imaginile acelea golăneşti din prima fază a avangardismului românesc de felul .." şi urmează exemplele de rigoare. „Să nu fi văzut Ion Coja aceste rînduri ?" se întreabă retoric E.S. Fireşte că le-am văzut, dar ele fiind precedate de rîndurile : „Vreau doar să spun că poemele lui sînt nişte ţipete existenţiale tulburătoare şi furioase în limbajul lor sarcastic. Versurile irită"... etc., etc., iar „exemplele de rigoare" fiind comentate astfel : „expresii care înveselesc ochiul şi contrariază simţul nostru liric. Însă acest tînăr şi, îndrăznesc să spun, mare poet român n-ar fi el însuşi dacă n-ar lăsa să se exprime în toată libertatea «îngerul (...) pur şi obscen din el»". astfel încadrate zic, rîndurile cu pricina nu conţin nici pe departe obiecţii şi rezerve, ci dimpotrivă, prin ele Eugen Simion explicitează şi apără punctul în care poezia lui M.D. ar fi, se pare, mai vulnerabilă. Sau, mă rog, aşa se înţelege, din nou altceva decît a vrut să spună Eugen Simion... De aşa obiecţii („ambiţia de a spune totul" etc.) să tot ai parte. Nu ca mine căruia Eugen Simion îmi mai reproşează şi că m-am grăbit să trec de partea celor care neagă valoarea poeziei lui Mircea Dinescu... Şi acesta este probabil viciul cel mai adînc de care este atinsă azi critica noastră : obiceiul de a crede că orice opinie înscrie pe autorul ei „de partea cuiva". Uitînd cei mai mulţi că trebuie să fim cu toţii de aceeaşi parte : a adevărului. Uitînd că meseria de scriitor (dar şi de critic) se face, altminteri, de unul singur, şi nu în grup, căci pixul sau stiloul cu care scriem nici nu poate fi ţinut decît într-o singură mînă : cea dreaptă.

Ion Coja

P. S. Între timp, fireşte, am primit şi citit „Democraţia naturii" a lui Mircea Dinescu, făcîndu-mi astfel o părere şi despre poezia lui M.D. Literatură !...

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIA JERTFEI SUPREME

● Între atîtea valuri de poeţi şi poezie, sigur că este mai liniştit şi comod să scrii despre un autor privindu-l prin prisma fotoliului social pe care stă, ridicîndu-i statuie, care de regulă la trei zile se dărîmă, pentru că nici-o minune nu ţine mai mult.

Necunoscîndu-mi interesele, voi scrie despre un poet cvasinecunoscut, care la 27 septembrie 1945, în vîrstă de 26 ani, murea la datorie apărîndu-şi patria.

Florin Dumitrana, poetul erou din Scorniceştii Oltului, a fost coleg de studii cu Ştefan Augustin Doinaş şi Ion Negoiţescu şi sigur că numai moartea sa timpurie l-a împiedicat să ajungă literar la exigenţele estetice ale celor doi critici, care nu ştiu să-l fi pomenit în vreo împrejurare.

Poetul era studentul preferat al lui Lucian Blaga, care alături de Sadoveanu şi Minulescu îi prezicea un mare viitor literar. Cronos a oprit însă Clepsidra pentru Florin Dumitrana la numai două plachete de versuri: „Cu mîinile prin soare" — Ed. „Scrisul Românesc", Craiova, 1937 şi „Întîile viori" — Ed. „Ferder", Mediaş, 1938. A treia carte a lui Florin Dumitrana apare în 1979 îngrijită de generosul critic Ov. Ghidirmic în Ed. „Scrisul Românesc" şi are titlul „Întîile viori".

Cu o solidă arie de lecturi, Florin Dumitrana este un poet bîntuit de spaime existenţiale, de interogaţii dramatice şi melancolii bucolice, oscilînd între Francis Jammes şi Serghei Esenin, nefiind străin nici de bocetul lui Verhaeren şi de „Cîntecul şoptit" al lui Zaharia Stancu :

„Mă zbat să rup din lanţuri miile de ani / şi temniţele morţii crîncen să le sparg / auzi nechează caii sprinteni şi bălani / întinşi ca nişte arcuri săgetînd prin larg / în horele furtunii vor sălta pe stînci / oceanele de tihot, spumegînd lumini / pe coate sîngerate sfîşiat pe brînci / la nemurire intră versul de furtuni / pe degete de piatră nu poţi să mai suni / în somnul lung prin care zboară lilieci / căci nu voi fi sub lespezi ci în mari goruni / crescut cu braţe-nalte peste vînturi reci".

De altfel, una dintre poeziile sale este închinată chiar lui Francis Jammes. Poet al şesului oltenesc, cu un flux liric spontan, pătruns de o mare putere de persuasiune, Florin Dumitrana scrie cu ochiul candorii adolescentine :

„Cum tremură pădurile şi cîntă / pădurile de umbre şi de vremi, / de ce-ţi asculţi adîncul şi mă chemi / o, şoapta mea de dragoste ne-nfrîntă / doar muzica din orele plecate / ne-a mai rămas pe frunte ca un scrum / e un crîmpei de gînduri sau de fum / ce s-a topit prin adieri uitate...". („Cum tremură pădurile")

După cum ştim, nici o literatură nu este doar produsul geniilor şi Ov. Ghidirmic, prin antologia „Întîile viori" a lui Florin Dumitrana, ne-a adus în raftul bibliotecii, printr-un act de justiţie literară, floarea talentului luminată de poezia jertfei supreme.

Petre Ivancu

Călători străini despre țările române

Pentru cercetătorii secolului XVIII, dezavantajați în atîtea privințe de instrumentele de lucru și de sursele de documentare, ceea ce anunță mai departe colecția de *Călători străini în țările române* este de natură să suscite interesul. Aceasta fiindcă izvoarele pline de pitoresc ale peregrinilor străini vor ajunge în sfîrșit la îndemîna lor, așteptîndu-și cuvenita valorificare. Cu cele trei volume ce urmează să apară se împlinește astfel un proiect pe care M. Berza îl gîndea pînă la începutul veacului XIX. Perspectivă, desigur, generoasă menită să restituie acest gen de izvoare într-o formulă cît mai integrală. Cu această ambiție editase și P. P. Panaitescu relatările călătorilor poloni despre țările române, rivnind el însuși o perspectică crono'ogică largă, ce-i îngăduia să cuprindă o vastă informație de la Erasm Otwinowski (1557) pînă la I. I. Kraszewski (1843). Tot așa, procedaseră G. Bezviconi, alăturînd într-un singur volum impresiile călătorilor ruși, lăsate pe parcursul a șase secole, de la Zosima (1419) pînă la Urusov (1904), dar mai ales N. Iorga, acesta din urmă nu numai ca *restitutor* al textelor de călătorie, ci și ca interpret al lor într-o remarcabilă operă ce recompunea trecutul românilor de la formarea statelor feudale pînă în preajma războiului Crimeii. În fine, Paul Cernovodeanu și-a făcut o preocupare specială din a contura imaginea societății românești pe seama știrilor lăsate de călătorii străini, împingînd explorarea pînă în plin secol XVIII. Demersul era de natură să sugereze varietatea și bogăția acestor știri dar sinteza lui, ca și studiile altora, n-avea cum să înlocuiască sursele primare. Ele rămîneau în continuare inaccesibile sau greu accesibile cercetătorilor, fapt stînjenitor pentru valorificarea lor mai largă decît cea întreprinsă deja pînă acum.

Un neajuns pe care volumele următoare îl vor înlătura, punînd în circulație plusul de informații relative la țările române în secolul XVIII, într-un moment în care jurnalistica și memorialistica făceau tot mai mult loc erudiției și metodei, sintezei și investigației. Sub imboldul acelor „lumières qui vont éclairer les autres contrées du globe" tendința era firească. Ea îl făcea pe Carra să înglobeze în disertația sa despre țările române cît mai multe știri despre istoria, geografia, politica, administrația, finanțele, demografia lor, dar și despre „caracterul" locuitorilor, convins fiind că „fără o cunoaștere deosebită a moravurilor unei națiuni și a caracterului curajului său, cunoașterea geografică a țării și aceea a numărului de soldați sînt aproape inutile".

Tendința — deloc insolită — era de altfel pe măsura condiției autorului. Ca și în secolele anterioare, călătoria nu era un **modus vivendi**, ci o ipostază, tot mai mult subsumată posturii reale a autorilor : aceea de dascăli ai beizadelelor și secretari ai domnilor (Carra, Panzini, Raicevici), de misionari diplomatici (de Peyssonnel, J. J. Parant, d'Hauterive), de trimiși militari (Bawr, Al. de Langeron), în timp ce alții intrau în țară, mai departe, ca peregrini ocazionali (François de Tott, Chr. Seipp, lord W. Bentinck, Sundecic). Se lărgise apoi simțitor și destinația acestor scrieri, îndreptate cel mai adesea, prin mijlocirea tiparului, unor cercuri mai largi, dornice să cunoască o societate ce-și profila rolul în cursul politicii europene. De aceea, multe din relatările călătorilor străini din secolul XVIII se revendică literaturii istorice, geografice, s.a.m.d., altele emanînd de la prestigioși oameni de știință (ca John Sibthorp, James Dallaway, R. J. Boscovich, Spallanzani), lărgind simțitor profilul acestei categorii de izvoare în raport cu perioada anterioară.

Distincția avea să evolueze cu mai multă strictețe în relatările călătorilor străini, din veacul următor, după limita ce fixează în mod nedrept „încheierea" colecției.

Desigur, proliferarea acestui gen de informații ca și delimitarea lor, mai precisă, de scrierile externe cu alt conținut fac mai anevoioasă, sub raport metodologic, editarea textelor din această epocă. Dificultățile — scontate probabil de colectivul ce și-a asumat actuala serie de *Călători străini...* — nu pot justifica însă limitarea proiectului pînă la o dată oarecare, cu atît mai mult cu cît ea nu are semnificația anilor de „hotar". O colecție ca aceasta, singulară în felul ei și realizată sub auspicii atît de fericite, merită să tindă spre monumentalitate. În acest sens, o deschidere mai largă decît cea anunțată inițial, cuprinzînd și informația veacului XIX ca și completările la tomurile anterioare este de natură să răspundă acestui deziderat, așa după cum o colecție complementară — a Călătorilor români despre țările străine (?) — ar putea să înlesnească documentarea asupra unui posibil revers al informațiilor mijlocite de călători.

Efortul considerabil de muncă pe care îl reclamă asemenea proiecte impune în acest caz o lărgire a colectivului de editori — și printr-o implicare a specialiștilor din alte centre ale țării — astfel încît seria scrierilor lăsate de călători să reprezinte în final un corpus de referință cît mai complet și, astfel, oricînd profitabil cercetărilor istorice.

Ștefan Lemny

Un corpus de referință

Interesul pentru memorialistica străinilor, pe care frecvent, nu însă și de fiecare dată justificat, îi numim călători, veniți cu rosturi diferite pe pămîntul românesc, s-a manifestat de timpuriu de istoriografia noastră. Valoarea acestui gen de document nu putea să treacă neobservată învățaților care, cei dintîi, au avut inițiativa publicării izvoarelor istorice (N. Bălcescu, Al. Papiu Ilarian, T. Cipariu, B.P. Hasdeu).

Relațiile călătorilor străini suplinesc ori întregesc informațiile oferite de documentele și izvoarele narative interne prezentînd acea „viziune imediată", directă și concretă. Ele completează imaginea lumii noastre medievale cu optica „omului dinafară", care sesizează și consemnează realități neobișnuite pentru el, dar prea cunoscute și deci neglijabile pentru cronicarii noștri.

După modul în care sînt concepute și după natura datelor inserate, mărturiile celor ce au trecut ori au stat o vreme pe pămîntul nostru se constituie în descrieri geografice, istorice ori științifice, rapoarte, dări de seamă, jurnale de călătorie sau de campanie, povestiri, scrisori de un anume gen și întindere etc. Autorii sînt diplomați și militari, însărcinați cu misiuni religioase, informatori secreți, secretari străini ai domnilor români, medici, negustori, preoți, aventurieri sau simpli călători etc. Fiecare dispunea de o anumită pregătire, provenea dintr-un anumit climat politic și spiritual, avea convingeri politice proprii și o anume concepție de viață.

Însemnările acestor martori străini, atît de diferite ca spirit și orizont, cuprind știri numeroase privitoare la trecutul nostru, a căror valoare decurge din „caracterul lor de mărturie sinceră și directă". Frecvent se întîlnesc informații despre întinderea și bogățiile pămîntului românesc, despre populație, accentuîndu-se pe romanitatea românilor și latinitatea limbii acestora; nu se pierde din vedere situația românilor din Transilvania, poziția acestora în raport cu ocupanții și coloniștii așezați aici. Au fost înregistrate și îndeletnicirile locuitorilor fiind remarcate, cu frecvență, ocupațiile agricole ale populației românești, ceea ce sugerează vechimea și continuitateatea autohtonilor. Aflăm, totodată, nenumărate informații despre organizarea de stat, structura socială și lupta de clasă, virtuțile ostășești ale românilor, armamentul, fortificațiile și tehnica de luptă, înfățișarea așezărilor urbane și rurale, portul și obiceiurile noastre, viața culturală și artistică, relațiile externe, statutul juridic internațional al Țărilor Române etc.

Așa cum s-a remarcat în nenumărate ocazii, în special de editorii colecției în curs de publicare, cercetătorul trebuie să manifeste o receptivitate prudentă față de aceste scrieri. Pentru că, relatările străinilor sînt, foarte adesea, creații subiective, greu de controlat și lipsite de garanția ce o oferă autenticitatea oficială. Viziunea călătorilor asupra societății românești este, de multe ori, deformată, nu toți cei ce ne-au vizitat fiind înzestrați cu un real simț al observației.

Imaginea străinilor care au venit în contact direct cu realitățile românești din epoca feudală a fost influențată de nenumărați factori. În primul rînd, așa cum am menționat deja, de mediul din care proveneau și de formația fiecăruia. Nu-și vor putea disputa valoarea, în nici un caz, însemnările unui diplomat cu rafinament și experiență și acelea ale unui aventurier ori simplu călător neavizat. Sînt total deosebite impresiile lăsate de mediul românesc unui peregrin venit din Occident și unuia venit din Orient. În mod diferit sîntem consemnați în notațiile unui creștin și ale unui musulman, în ale unui aliat și ale unui inamic. Însemnarea celui ce a avut doar prilejul să traverseze teritoriul statelor românești nu se poate compara, valoric, cu aceea a unui străin ce a stăruit mai îndelung pe meleagurile noastre. Scopul călătoriei și rezultatul acesteia au putut influența, de asemenea, maniera de înregistrare a stărilor de fapt de la noi.

Ținînd cont de toate aceste neajunsuri, la care se adaugă și răspîndirea memorialelor în numeroase publicații, adesea greu, dacă nu chiar imposibil de consultat, editarea critică a însemnărilor de călătorie se impunea în mod imperios. Efortul și competența specialiștilor de înaltă ținută de la Institutul de istorie „Nicolae Iorga", Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu și regretatul Ion Totoiu — cărora li s-au alăturat pentru probleme speciale de limbă și de conținut mulți alți specialiști — au venit în întîmpinarea unui deziderat major al științei istorice românești. Publicarea completă a colecției *Călători străini despre Țările Române*, în ritmicitatea promisă de primele cinci volume, se impune cu atît mai mult cu cît istoriografia noastră și-a făcut din editarea izvoarelor o sarcină fundamentală. Cercetătorii din domeniul istoriografia noastră și-a făcut din editarea izvoarelor o sarcină fundamentală. Cercetătorii din domeniul istoriei, geografiei, lingvisticii, dreptului, etnografiei, folclorului ca și din multe alte domenii vor dispune într-un viitor, pe care îl dorim cît mai apropiat, de un corpus complet al însemnărilor de călătorii. Efortul editorilor slujește nu numai bogăția și accesul la informație ci și siguranța utilizării unor documente care solicită, deopotrivă, spirit critic și cunoștințe dintre cele mai diverse.

Nu putem încheia fără a remarca, acum ca și altădată, meritul Editurii științifice și enciclopedice care, receptivă la cartea de istorie, a venit, și cu această ocazie, în întîmpinarea ei.

I. Toderașcu

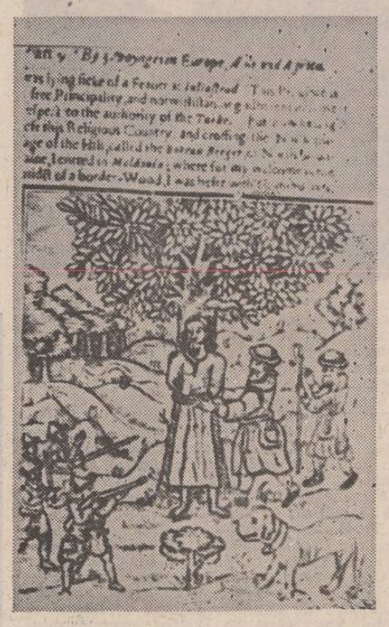

Prinderea lui W. Lithgow în Moldova, Gravură din „The totall discourse", apărută la Londra în 1626

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Însemnările de călătorie intră atît în spațiul istoriei cît și al literaturii. Ele reprezintă atît un fond de informații inestimabil pentru istoric cît și o evaluare subiectivă a celor văzute. Un călător nu e un cercetător cu metodă, ci un particular care notează impresii modelate de un temperament și o mentalitate. Memorialele de călătorie ale străinilor privitoare la țările românești sînt de un interes major pentru istoric. Ele cuprind adesea informații unicat și oferă de multe ori o perspectivă asupra vieții cotidiene pe care niciodată letopisețul sau analele n-o au în vedere. Iată pricina pentru care ele pot fi o hrană atît pentru istoric cît și pentru scriitor. N. Iorga s-a ocupat într-o serie de volume de aceste memoriale de călătorie, repovestindu-le și atrăgînd pentru prima dată atenția în mod convingător asupra importanței lor. În pagina noastră am strîns mai multe opinii despre seria de volume Scriitori străini în țările române, **una din realizările importante ale istoriografiei românești postbelice. Despre semnificația acestei colecții de izvoare vorbesc mai mulți istorici tineri ai școlii de medievistică de la Iași.**

VALOAREA ISTORICĂ A MEMORIALULUI DE CĂLĂTORIE

Portretul căpitanului John Smith, călător în Transilvania secolului XVII (stînga). Planșă din cuprinsul lucrării „The true travels, adventures and observations" de John Smith, apărută la Londra în 1630 (dreapta)

Valoarea contribuției documentare

Nu cred că toți cei care vorbesc — ori aud vorbindu-se — despre **cercetarea istorică** au o imagine foarte exactă despre îndeletnicirea pe care o desemnează aceste două cuvinte. Și nici nu știu cum ar putea fi ea explicată în termeni pe înțelesul tuturor. Poate, apelînd la o imagine de copilărie, cercetarea istorică ar putea fi asemuită cu acel joc — care presupune inteligență, inventivitate, memorie, fantezie creatoare, atenție concentrată, multă răbdare și pasiune — cunoscut îndeobște sub numele de **puzzle** sau, la noi (cîndva) „basme-n bucățele". Istoricul — am, aici, în vedere pe istoricul medievist, dar situația nu trebuie considerată foarte diferită pentru specialiștii celorlalte epoci — este un om care sondează trecutul pentru ca, din informații disparate, adevărate **membra disjecta**, să reconstituie o imagine a veacurilor apuse, o imagine care să corespundă adevărului (sau, cel puțin, să se apropie cît mai mult de adevăr). Pentru că, indiferent de perioada care îi constituie specialitatea strictă, istoricul trebuie considerat ca aflîndu-se „delegat de către frații săi, oamenii, la cucerirea adevărului" (H.I. Marrou).

Informațiile din care se reconstituie imaginea trecutului sînt culese din ceea ce alcătuiește materia primă a muncii istoricului : **documentele**. În accepțiunea sa cea mai largă, acest termen devine sinonim cu **izvoarele**, de la resturi arheologic provenit din preistorie și pînă la ziarul imprimat ieri. Medievistul român are la îndemînă, pentru cunoașterea, înțelegerea, explicarea și reconstituirea Evului nostru de mijloc izvoare nu foarte numeroase, nu foarte bogate și nu întotdeauna de mina întîia (între altele, trebuie să se știe că ceea ce în limbaj curent, dar într-un mod adesea impropriu, poartă numele de **hrisoave** nu furnizează decît informații relative la relațiile de proprietate — vînzări, schimburi, împărțiri, donații de moșii sau părți de moșii). În actele noastre interne, amănuntele referitoare la viața de toate zilele din cursul Evului mediu sînt cu totul și cu totul întîmplătoare. Nici documentele așa-zis externe (scrisori domnești, tratate diplomatice etc.) nu sînt mai generoase în furnizarea unor asemenea informații. Este, astfel, de înțeles de ce interesul istoricilor noștri s-a orientat, de timpuriu, spre o categorie de izvoare care, prin însăși natura lor, sînt mult mai bogate în acele informații în absența cărora istoria Evului mediu ar fi o înșirare de afirmații seci și reci. În relațiile de călătorie, medievistul află descrieri dintre cele mai colorate și vii pentru perioada care îl pasionează. Bălcescu în „Magazinul istoric pentru Dacia", Papiu-Ilarian în „Tezaurul de monumente istorice", Hasdeu în a sa „Arhivă istorică" au semnalat și au reprodus asemenea texte de primă importanță.

Adunarea tuturor izvoarelor din această categorie în marginile unei singure colecții a apărut, curînd, ca o necesitate a istoriografiei noastre. Un instrument preliminar, alcătuit metodic, trebuia să fie **Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești**, alcătuită de Al. Sadi-Ionescu și din care doar o parte a putut vedea lumina tiparului în 1916. Pe baza relațiilor de călătorie, N. Iorga — el însuși fiind unul din acei care au îmbogățit considerabil cantitatea acestui gen de izvoare — a scris **Istoria românilor prin călători**. Un **corpus** al lor, însă, întîrzia. În absența lui, au apărut culegeri „tematice" : P. P. Panaitescu a dat un volum de **Călători poloni în țările române** (1930), iar G. Bezviconi — un volum de **Călători ruși în Moldova și Muntenia** (1947).

Treptat, noțiunea de **călător** a trebuit să-și lărgească sfera, pentru a cuprinde și pe **ambasadorii** veniți în țările noastre în misiuni diplomatice, pe **misionarii** religioși — ale căror rapoarte (multe dintre ele găsite și publicate de G. Călinescu în urma cercetărilor sale în arhivele Vaticanului, care ne rezervă încă multe surprize...) conțin informații uneori neobișnuite de precise — sau chiar și pe unii cărturari care n-au trecut niciodată pe aici, dar au scris despre țările noastre, după informațiile altora (Pius II, Bonfini, Verancsics etc.). Relațiile acestor „călători" — ghilimelele se impun, după precizarea premergătoare! — nu dau imagini fotografice (ca și documentele interne, de altfel) : fiecare a notat ceea ce l-a interesat, ceea ce l-a impresionat, ceea ce i s-a părut ieșit din comun, demn de a fi reținut și comunicat. De aceea, ele prezintă un grad mai mare de subiectivitate — adesea, de implicare personală! — ceea ce le sporește farmecul și interesul.

A fost o idee fericită aceea de a aduna, într-o colecție, toate mărturiile de acest gen, risipite, pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, în diferite publicații (pe lîngă cele amintite deja, mai trebuie menționat celebrul memorial al lui Marco Bandini — așa-zisul **Codex Bandinus**, editat de V. A. Urechia la 1895 și completat de scrisorile tipărite de A. Veress în perioada interbelică — care-și păstrează, încă, valoarea, întrucît reeditarea nu a avut în vedere decît unele fragmente, memoriile lui Kemény, traduse și tipărite la 1900 de Neagoe Ponea, însemnările lui Paul de Alep și ale lui Evlia Celebi, precum și atîtea texte de întindere mai mică — îndeosebi rapoarte diplomatice — tipărite în colecțiile de documente externe, **Hurmuzaki** sau **Veress**). Bazele noii colecții — proiectată în zece volume și intitulată **Călători străini despre țările române** — s-au pus în cadrul Institutului de Istorie „N. Iorga" din București, în 1954. În perioada aceea de entuziasm, cînd totul părea realizabil la proporții monumentale și în răstimpuri scurte, au existat oameni care au îndemnat — și au antrenat și pe alții — la un efort care viza, pe de o parte, **îmbogățirea** bazei documentare a istoriografiei noastre, iar pe de altă parte — **sistematizarea** tezaurului documentar existent. Dintre toate lucrările concepute și începute atunci, colecția de **Călători străini** e singura căreia s-a reușit să i se asigure o continuitate și un ritm rezonabile : în 13 ani, colectivul care îi diriguiește destinele ne-a pus pe masa de lucru nu mai puțin de șapte mari volume (în vreme ce alte colecții, de mare însemnătate și ele, au un ritm mult încetinit ori par să fie cu totul abandonate). S-a pus, astfel, la dispoziția cercetătorilor — dar, nu mai puțin, și a publicului larg de iubitori de istorie — o mare cantitate de informații, adeseori de prima mînă și nu de puține ori cu caracter de unicitate. Depășind numeroase dificultăți (nu numai de critică a textelor...) alcătuitorii colecției au făcut un serviciu neprețuit istoriografiei românești, medievisticii noastre.

Azi, cînd se simte nevoia unei noi „infuzii" de material documentar — stau mărturie a acestei nevoi nenumăratele role de microfilme cu care se îmbogățește anual tezaurul Arhivelor Statului — însemnătatea colecției de **Călători străini** este evidentă. Ar fi, oare, o dorință prea îndrăzneață aceea de a se reedita tomurile epuizate — sau, cel puțin, de a se avea în vedere pregătirea unor suplimente cu textele descoperite ulterior apariției volumului în care și-ar fi avut locul?

Ștefan S. Gorovei

a patriei cinstire

Scrisoare de la Bălcescu

A trebuit Bălcescu să-și ia desaga-n spate
Să ardă pentru țară cu țara-n altă parte
Să cînte surd acolo pe fluiere amare
Din cînd în cînd să-i ducem pîine și cu sare.
Cînd s-a culcat în seara cu ninsoare
A scris pe cerul țării o scrisoare :

„Pe-aici e frig, Palermo mă apasă
Mă simt străin, aș vrea să fiu acasă
Să dorm pe pat de lemn, pămîntul țării fie
Mere domnești să am la căpătîie.
Nu mă lăsați aici sînt prea îndepărtat
De mă apleacă somnul nu pot visa curat
Și de va fi să mor și eu
Îndepărtat de țară și moartea-i lucru greu"
Și-a scris scrisoare lungă pentru toți
Să o citească lumea, cei vii dar și cei morți,
C-a trebuit Bălcescu să-și ia desaga-n spate
Să ardă pentru țară cu țara-n altă parte.

Gheorghe Pârja

Sens

Eu cînt pentru pîinea
cu gust de legendă
a acestui pămînt,
pentru credința
în iubirea de neam.

Cînt pentru plaiul natal,
pentru copiii vremii mele,
pentru ulița în care plopii
îmi cunosc pașii
bucuria și gîndul.

Cînt pentru amurgul
rămas pe creștetul blocului turn,
pentru diamantul străzilor largi,
pentru tinerețea cu brățările ei
nenumărate și luminoase.

Cînt pentru dealuri
și pentru iarba în care
se-odihnesc păsări,
pentru anotimpul în
care înfloresc și mor
teii.

Cînt pentru mugurii
ce se desfac în floarea
străjuită de fluturi
și din care va răsări
rumenă
bucuria dulceții de rod.

Cînt pentru caii
blînzi și puternici,
pentru noaptea stejarilor
în care prietenii
sorb din ulcele arome
iar clipa înălțare devine.

Cînt pentru ploile lungi
care înalță spicul și
înmulțesc amețitorii maci,
pentru locul tainic
de unde pot pătrunde pe
toate cărările
și-n toate visele.

Emil Ciuraru

Reconsiderarea unor argumente

Alături de înnoirea conceptuală sau de perfecționarea tehnicilor de cercetare, lărgirea și aprofundarea sferei informaționale reprezintă unul din resorturile de bază care asigură progresul necontenit al studiilor istorice, în tendința firească a acestora de a-și apropia adevărul. Procesul de reflectare a faptelor istorice în conștiința posterității nu s-a bucurat însă întotdeauna de bogatul instrumentaj al epocii contemporane, astfel încît numeroase zone ale activităților umane din trecut au rămas insuficient sau deloc reprezentate în cele cîteva categorii de izvoare aflate la dispoziția istoricului. Însemnătatea literaturii de călătorie, în accepțiunea largă a acesteia, este, de aceea, cu atît mai evidentă, cu cît receptivitatea care i-a dat naștere nu s-a identificat decît rareori și numai pînă la anumite limite cu cea generată de propria capacitate de iradiere a fenomenului istoric. Din incidența unor mentaluri cu valențe deosebite față de cele ale cimpului de cunoaștere prospectat au rezultat astfel imagini istorice de un gen cu totul aparte, revelatorii nu numai prin noutatea informațiilor, cît mai ales prin proprietatea estimativă a observațiilor. Firește, marcate, prin însăși natura lor, de subiectivism și spontaneitate, discontinui în timp și fragmentare ca arie de referință, impresiile călătorilor străini nu pot susține singure opera de reconsiderare a istoriei românești în ansamblul în care aceasta s-a manifestat. Ele îi procură însă cele dintîi și cele mai grăitoare dovezi ale dimensiunilor sale exterioare, ale puterii de infuzie în istoria și conștiința generală a vremii, relevîndu-și astfel valoarea istoriografică de neînlocuit.

Unei colecții ce-și asumă sarcina editării surselor de acest gen îi revin, de aceea, responsabilități sporite, a căror onorare implică, deopotrivă, cunoștințe de specialitate și viziune de ansamblu, acribie metodologică și capacitate intuitivă. Realizat de un prestigios colectiv de medievişti (vezi vol. I, p. IX—X, vol. III, p. 755—759 și vol. VII, p. 577—579), sub coordonarea științifică de incontestabilă competență a Mariei Holban, pentru vol. I—V și VII, și a lui Aurel Decei, pentru vol. VI, corpusul **Călători străini despre țările române**, ajuns pînă în pragul secolului al XVIII-lea, probează într-adevăr toate calitățile ce incumbă unei opere de act interes și maximă durabilitate. Nici una dintre operațiunile obligatorii editării textelor vechi, începînd cu investigația bibliografică de depistare și identificare a acestora, pentru a încheia cu redactarea indicelui de nume al fiecărui volum, nu s-a bucurat de mai puțină atenție din partea autorilor. La informațiile deja cunoscute, mai ales prin **Bibliografia călătorilor străini prin ținuturile românești**, întocmită de Sadi Ionescu, și **Istoria românilor prin călători**, a lui Nicolae Iorga, s-au adăugat astfel unele texte noi (vezi, în special, vol. I, p. XXV—XXIX), după cum altele, cunoscute, dar aproape inutilizabile datorită rarității sau inaccesibilității edițiilor care le-au inclus, au fost puse, practic, abia acum la dispoziția istoricilor.

Ceea ce asigură însă colecției o valoare științifică de profundă rezistență constă, fără îndoială, în amplul examen critic la care a fost supus materialul în vederea stabilirii raporturilor de autenticitate și sinceritate aflate la sorgintea textelor. A fost posibil, în acest fel, nu numai o grupare a relațiilor de călătorie în funcție de veracitatea lor informativă, departajîndu-se „mărturiile indirecte" (Petru Ranzanus, Ivan Peresvetov, Fabio Mignaneli, Graziani, Guagnini-Paszkowski etc.) sau „imaginare" (Cornelio Magni, G. B. de Burgo) de cele directe și reale, ci și o riguroasă verificare a știrilor transmise. Notele introductive ale volumelor, dar mai ales ale fiecărui autor de text publicat se constituie, de aceea, în adevărate studii exegetice, conducîndu-l pe cititor, deopotrivă, în descifrarea adevărului textologic sau a celui aparținînd realității nemijlocite. Riguroztatea traducerilor, însoțite, acolo unde particularitățile textului au impus, de comentarii și explicitări, adaugă un alt atribut de calitate colecției — atribut cu atît mai necesar, cu cît, în lipsa textelor originale, posibilitatea unor verificări sau aprofundări semantice apare considerabil restrînsă.

De altfel, în limita strictă a principiilor moderne de editare, tocmai eludarea caracteristicilor formale ale scrierilor publicate, în special de natură paleografică și lingvistică, poate furniza unele obiecții majore la adresa corpusului. Ne asociem însă aprecierii regretatului istoric Mihai Berza, din **Cuvîntul înainte** al primului volum (p. VIII), privind cantitatea de muncă, nu numai îndoită, ci chiar triplă, care ar fi fost necesară pentru întocmirea, în acest caz, a fiecărui tom. În plus, dacă se consideră că rezultatele științifice ale utilizării unei colecții de izvoare sînt invers proporționale cu durata publicării acesteia, pe de o parte, și că, oricum, editarea tezaurului manuscriptic al fiecărei țări cade în sarcina istoriografiei naționale respective, pe de altă parte, acuitatea eventualelor rezerve formulare pe marginea colecției se diminuează substanțial. Comparația cu serii similare de izvoare, ca, de exemplu, cu **Documenta Romaniae Historica** nu poate fi nici ea susținută, întrucît documentele interne, indiferent de locul păstrării lor, aparțin producției scripturale românești, iar publicarea lor, istoriografiei românești contemporane. Redarea unor numeroase extrase din textele originale în note, ca și publicarea integrală a unora dintre acestea în anexe (Petre Opalinski, Jean de Saulx, Bongars, Cavendish, Comuleo, Lehați, (de) la Croix etc.), compensează, la rîndul lor, lacuna.

Tocmai de aceea, nu putem încheia cele cîteva observații referitoare la colecția de **Călători străini despre țările române**, pe care ni le-am permis din perspectiva cercetătorului conștient de însemnătatea excepțională a izvoarelor în munca sa zilnică, fără a sublinia necesitatea publicării cît mai urgente, de către Editura științifică și enciclopedică, și a celorlalte volume, destinate secolului al XVIII-lea.

Leon Șimanschi

grigore georgiu

Cu toată ființa

Tocmai imi storceam creierii
cu taina unei etimologii
cind de atita incordare și caznă
trupul a inceput și el să cugete
in felul lui neștiut de noi.
Un fosnet creștea
sub ale singelui coapte coperți.
Cuvinte rostite cindva in milenii
am inceput să le-aud
in pereții de marmură ai oaselor.

Trupul cu toate-ale lui
e acum un timpan uriaș
și-n liniștea ce ține laolaltă
fericiții atomi ai luminii
aud cum timpul insuși curge
cu murmur adormitor și prelung.
De parcă ascult cu țeasta sub ape
cum se rostogolește un riu
cu huruit de șenile și lanțuri.
Ascult riul ce trece prin mine
și mă duce cu-ntreg avutul
in marea cea mare.

Iubirea ca o stare eternă

Cindva in pămînturi roditoare
înălțam aprigul foc al iubirii.
Cuvintul ca un deget arătător
ne era călăuză.
Și răsăritul soarelui ne umplea trupurile
de extaz.
Acum sub razele cosmice fierăstruiți.
Atit de singuri
incit nu ne mai rabdă pămintul.
Cu dinții infipți in aerul metalic.
O stea sfărimicioasă ne ineacă ochii.
Pe retina de carton a femeii
scriem un poem de dragoste.
Timpul își sfarmă armurile-n asfințit
dar incă pentru inima noastră
răsună cornul de vinătoare
și bunul obicei de-a preface
durerea in cintec
ne-a rămas moștenire.

Cindva in somn
precum strașnicii nervi ai rechinilor
cintăream mugetul lung al oceanului.
Și răsăritul soarelui ne umplea trupurile
de extaz.

O albă nădejde

Intr-o zi limpede, limpede
și se-ntimplă să te cufunzi in mutenie
cum te-ar apuca fără veste somnul
intr-o pădure de mesteceni
cu un iz de pămint să-ți improspătezi oasele
și dintr-odată să te părăsească cuvintele.
Vultur retezat de aripi să rămii in văzduh.

O albă cămașă pe trupul unei femei roditoare
ți-ar putea inspira un poem, o albă nădejde
dar tu să fii mut și fără scăpare
inchis in starea asta de spirit desuetă
și demult compromisă de cinismul amar
al poeților tineri.

O, cum aș cinta intr-un pisc acoperit de
ninsori
dacă s-ar intimpla să fiu pasăre de munte,
dacă omăturile din poveste mi-ar zidi
genunchii
laolaltă cu toate cuvintele.

Ceremonie

Fii tu țintа răbdătoare,
tunelul ce-l lasă glonțul
in trupul iepurelui zburător,
in timp ce noi ne pregătim arcurile
te vor cuprinde fiorii unei iluminări,
inchipuie-ți că ești tabloul lui Van Gogh
stropuns de corbi,
adu-ți aminte de ceva sublim,
de un ceasornic oprit,
de oglinda unui curcubeu peste ape,
de floarea soarelui intoarsă spre soare
apune,
de ceva care ți-ar incremenii ochii
in niște cercuri de țintă.

inca unul

ștefan negrișan

astăzi a mai venit unul. Un lungan, un deșirat. Coastele rare i se văd prin cămașa albă cu dungi roșii, verticale, la care se pare că nu ține prea mult, fiindcă, una-două, își freacă degetele de mineci. Nu fumează prea mult, e de părere Marin. „Trei ore îi trebuie să o incălzească", zice el cu dispreț, urmărind degetele butucănoase ale lunganului care pipăiau indelung țigareta, căutind parcă să descopere ce se ascunde sub foița albă, spre care capăt sint „cioatele". Cind, in sfirșit, turtit sau scofilcit, carpațiul ajunge intre buzele netede și uscate, lunganul il aprinde intotdeauna la capătul cu dunga roșie, iar primul fum il suflă zgomotos spre tavan.

Lunganul vorbește puțin. Iar ochii lui, obosiți parcă, au așa, o căutătură prea moale, ce-i scoate din sărite pe Marin. Se așezase pe marginea banchetei, iar picioarele îi ajungeau aproape de celălalt perete al barăcii. Marin se ridică să deschidă ușa, să mai iasă fumul, și se impiedică de „cataligele" lui, mai-mai să vină în nas. Lunganul și le mai stringe un pic, cu toate astea, la intoarcere. Marin se poticnește iar, de era să-și rupă gura in marginea mesei. „Uite la el", imi șoptește furios la ureche, „șade ca un nesimțit".

Filip dormea cu capul pe masă, in timp ce Aurel și Băiețică jucau țintar, unul cu piulițe, altul cu șaibe, iar eu căscam, tolănit intr-un colț, pe pachetele de electrozi. Marin se tot fițiia pe banchetă, se apleca peste mine sau spre Filip. „Tace ca un bou", mîriia intruna. Șeful umbla brambura pe la comandament, și mai bine că nu venea, că fusese cam nervos toată ziua, și in asemenea imprejurări, cind intra in baracă avea un singur cuvint de spus, tare nesuferit : „Haida !"

Marin se ridică să inchidă ușa, că intrau stropi de ploaie, și aproape că veni de-a berbeleacul. Cei doi care jucau țintar chicotiră, făcindu-și cu ochiul.

— Potolește-te, mormăi Filip, săltind capul de pe masă. Avea ochii roșii, umflați și mioși. Clipea des, zăpăcit de lumina neonului. Filip era respectat in echipa noastră, după „bătrinu" el urma. In fiecare echipă este un „decan de virstă", căruia i se spune Hodorogul. Hodorogul nostru era Filip, și, să zicem, dacă cineva trebuia să se cațăre in virful unui stilp, să prindă panetele transversale in șuruburi, acesta nu putea fi el ; insă dacă cineva trebuia să rămină jos, la sol, in noroi sau pe platforma de beton, ca să lege scule și cabluri de fringhie, pentru a fi trase pe hală, apoi acela nu putea fi decit Hodorogul. Și, una peste alta, Filip era cel care cumpăra ziare, dădea sfaturile cele mai cumpănite și nu bea, că suferea de stomac. Lucrase in tinerețea lui la Bicaz, la baraj, și cam de atunci nu mai suferea băutura. Își călca pe inimă doar de zile mari, și numai pentru un strop de bere.

Marin inghiți un nod, o injură pe maică-sa că-l adusese pe lumea asta și ieși bufnind ușa, dar se intoarse repede, și mai furios, stropit din cap pină in picioare. Insfăcă un ziar de pe masă și incepu să citească, îndoit ca o potcoavă.

Lunganul asista mut, sugindu-și țigara. De cind ne intrebase cine-i „tov. Ghibici, șefu", n-a mai scos o vorbă. Doar își arunca ochii, ici-colo, prin baracă. Lingă ușă zăceau citeva centuri de siguranță, mînjite de noroi. Călcau toți pe ele, și cind ieșeau și cind intrau. Alături, o cască de protecție spartă, pe care se cățăra alunecind un gindac cenușiu. Lavițele erau ticsite cu pachete de electrozi, unele sparte, din care se răsfirau „paiele" subțiri. Deasupra lor aruncasem eu un clește de sudură, cu cablul strins colac. Pe peretele din fața lunganului atirnau două diplome, una cu locul intii, cealaltă cu locul doi in intrecerea pe echipe de montori. Erau prinse cu liță și se legănau incet, impinse de un curent pe care nimeni nu-l simțea in zăpușeala dinăuntru. Neonul, protejat de o tablă ciuruită, vărsa o lumină palidă, tocmai bună să atipești. Bineințeles că dacă ar intra acum Scarlat, maistrul, l-ar stinge, zbierind că ne ia dracu pe toți dacă mai găsește lumina aprinsă, că să mai citim și noi „presa", să mai „deschidem" televizorul, nu să jucăm țintar toată ziua și să dormim ca... Numai că, de cind se abătuse asupra lui o ploaie de piulițe de sus, de pe hală, cam din locul de unde lucram noi, Scarlat evita să intre in baraca noastră așa, nitam-nisam, și dacă o făcea era zorit, căuta un „om serios", pe șefu, nu-l găsea și pleca. Pe masa de lemn, furată de mult de la tîmplari, vopsită proaspăt și acoperită cu geam gros, plesnit in două, muștele se plimbau incoace și incolo, pe firimituri de piine, coji de ceapă și o aripioară de pui, sau își afundau trompa in băltoace mici, risipite. Sub geam se zăreau incă o diplomă și un calendar vechi, pătate de vin. Singurul nostru scaun stătea impins sub masă. „Pernuța" lui, pe care șeful o căpătase de la un tractorist, transpira sub ceafa mea, pe stiva de electrozi. Ațipisem de-a binelea cind intră „bătrinul", bocănind cizmele.

— Tii, potopul naibii ! pufni el, scuturind pelerina. Apoi, dind cu ochii de lungan, care strivea țigara cu călciiul, pregătindu-se să se ridice, il intrebă :

— Tu ești cel nou ?

Dar părea că nu-l interesează răspunsul. Smulse din cuier pelerinele, controlă grăbit spatele, mînecile, și aruncă două deoparte, murmurind :

— Se vede treaba că vă place să vă jucați. Uite, asta are o spintecătură de-ți incape toată mina.

— Da, incepu Filip, cuprins de o bănuială, nu înțeleg de ce umbli la pelerine, doar n-ai de gind să... ?

Intrebarea rămase suspendată, și in liniștea momentului se auzi ploaia răpăind nebună pe acoperișul de tablă al barăcii.

— De ce nu, rise bătrinu, aruncind incă una jos.

Cei doi au lăsat țintarul, uitindu-se unul la altul, și apoi la Filip. Îmi cam pierise și mie somnul, și acum priveam, ca și ceilalți, tot spre Filip. Filip era „consultat" uneori, cind șeful nu știa ce decizie să ia.

— Pe ploaia asta, bătrine ? intrebă el, mai mult uimit.

— Pe asta, că alta nu ne-a dat Dumnezeu, murmură șeful.

Se lăsă o tăcere grea, tulburată doar de ziarul lui Marin, care aluneca pe jos, fosnind.

Filip se sculă incet, gifiind, și deschise usa larg. O pală de vint, cu stropi mari și reci bufni in usa deschisă in afară, imoroșind pelerinele imprăștiate pe jos, centurile și pantofii cu botul retezat ai lunganului.

— Pe asta ? intrebă incă o dată Filip, căscind ochii peste capetele noastre.

— Pe asta... Tu-i ceara mă-sii de viață ! se enervă deodată șeful. Voi stiti ce inseamnă un telefon ? Ai ? Aveți habar ? Scula aia de plastic pe care o ridici la ureche, știti ce inseamnă ?

Bătrinul își misca mîinile prea iute, și lunganul, poate blestemind ceva in sinea lui, se feri mai incolo, măturind tintarul lui Aurică.

— Sintem in octombrie, am zis eu moale, nu in iulie, ce dracu, dar bătrinul m-a pironit cu un fulger in ochi, că m-am jurat să nu mai scot o vorbă.

— Așa i-am spus și eu inginerului. Că nu pot scoate oamenii pe potopul ăsta. Că om construi noi repede de tot, dar că mă blestemă nevestele și copiii lor dacă-i bag in spital. Și știți ce mi-a zis ? A holbat ochii la mine, mă jur pe Dumnezeu că avea boabe ude in ochi, și mi-a zis așa, gituit : „Și eu, nea Ioane ?" Și mi s-a făcut milă, mi s-a făcut mie milă, unui pirlit de muncitor, de el, ditamai șeful de șantier. Pentru că eu știu ce inseamnă un telefon, pe cită vreme voi habar n-aveți, că sinteți tineri, și ați venit doar de un an sau doi la mine, ca ăsta — zise șeful infigind un deget in aer, spre lunganul cu cămașa in dungi.

Filip trinti o injurătură, sprijinindu-se de canatul ușii. Ploaia il lovea drept in obraz, i se scurgeau șiroaie de apă pe git, pe nas, pe frunte, din bărbie țiriia un firicel pe piept.

— Aia-i, mai zise șeful incet, imbrăcind pelerina prăfoasă și inconjurindu-și mijlocul cu centura de siguranță. Sinteți tineri... Le pun singur, fir-ar ale dracului de luminatoare, iar voi... jucați țintar, dracu să vă ia și pe voi, și pe șeful de șantier, și toate ministerele din lumea asta... Uite, mă, — se intoarse spre lungan, aruncindu-i o cheie in brațe, — in dulapul ăla este o sticluță cu carmol. Pregătește-te să-mi faci o frecție...

Aruncă pe umăr un colac de cablu, luă la subsuoară pachetul de electrozi, și cu masca in dinți ieși afară, pe lingă Filip, ferindu-se intr-o parte, parcă să nu-l atingă, și dispăru in prăpădul de ploaie.

Un timp, tăcurăm toți. Ne feream ochii, ne feream chiar să respirăm prea tare, și prin ușa deschisă intrau zgomotul și umezeala potopului. Mustele se ingrămădiseră toate pe neon, la căldură, aproape că nici lumină nu mai aveam. Marin ridică ziarul călcat in picioare și incepu să citească, dar ochii îi fugeau repede de la un titlu la altul.

— Dă-l dracului ! se enervă Aurică, smulgindu-i-l din mină și rupindu-l fișii, fișii.

Apoi se lăsă iar liniștea, liniștea cea apăsătoare.

— Da, intrebă cel nou, de ce trebuie să sudați luminatoarele alea chiar acum ? Poate mai incolo, peste un ceas, două, stă ploaia.

— Tu ce te bagi, il repezi Marin, scuturindu-și cizmele și incălțindu-le.

Filip, care dispăruse fără să băgăm de seamă, se intoarse zgribulindu-se.

— Bătrinu a ajuns sus deja, zise el. Vru să se așeze dar sări de pe laviță și incepu să se invirte printre picioarele noastre, ca un apucat.

Aurică mai privi o dată poziția piulițelor sale de pe tabla de țintar, le impărți cu mina și luă pelerina din cuier. O imbrăcă tăcut, in timp ce noi ne uitam la el. Luă și masca, electrozii, și ieși.

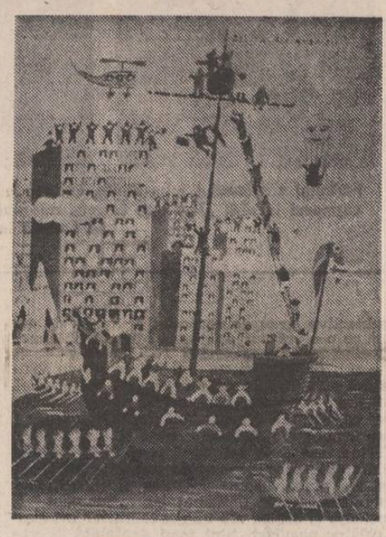

— Eu nu merg nici să mă frigi cu smoală, mormăi Marin, culegind de pe jos bucățile de ziar, dar peste zece minute rămăseserăm in baraca pustiită parcă, numai eu și lunganul.

— Ei, i-am zis aruncind scirbit țigara fumată pină la jumătate, să știi și tu, că pe aici oamenii sint foarte lăudăroși... Aia de la minister le cer situația la zi, și ei repede la telefon : „Am făcut, tovarășe, am dres, tovarășe !" Am pățit-o noi și altă dată... Pun mina in foc, ăștia au raportat că luminatoarele — geamurile alea din creștetul halei, pe unde intră lumina, să nu-și bage degetele in ochi muncitorii de jos — au raportat că erau montate, și cind colo ele nici nu erau aduse de la confecții... Numai că unul de acolo, de la minister, vrea, așa, să facă o plimbare plăcută cu mașina prin ploaie, să vadă cum merg treburile pe aici... Pricepi ?

Deja imi prinsesem centura cind mi-am amintit că am niște mărunțiș prin buzunare. Am scos o sută și i-am infipt-o intre degete lunganului.

— Te privește cum, dar să aduci și o sticlă cu două prune. O fi bun carmolul șefului, dar eu cred că o frecție prin interior e și mai sănătoasă...

Apoi m-am topit și eu, in ploaie, spre hala cenușie, bintuită de sfirșitul lumii...

octavian doclin

Tu ești cea care

Tu ești cea care apropiindu-te
imi incerci tremurul pleoapei
și tresărirea,
de-acolo vii tu și răsai
din apele acelea
de aur in care Steaua neagră
e singura lebădă.
Și ca intr-o monedă de rouă
este inchisă raza mea.

Ca-n preajmă unei harfe

Roditoare este amintirea acestei dorințі
ca-n preajma unei harfe cintecul.
Mai există oare acum subțire iluzie
ostenind lumina
ce adie dinspre Muntele-Albastru ?

Căci o călătorie spre impărăția albinelor
poate să insemne incercarea
acestei virtuți
de a exista in preajma unei harfe
mai alb decit cintecul

Ce-mi mai pot aminti

Așa vine și amintirea ta :
cuminte și lucioasă
ca muzica după lacrimă
sau poate ca o frunză tăcută.
Imaginea ta vine spre mine
ca o himeră intrind in apele nopții.
Dar ce-mi mai pot aminti acum
sint calitățile tale mult admirate :
tu erai caldă, de o nepăsare supremă
și mai ales rodnică in indiferență.
De-aceea imi plăcea intotdeauna
să te asemui in taină
cu o Floare de Purpură.

Uitarea de sine

Inconjurat de goluri
trup uitat de forme.
Aceasta este uitarea de sine,
voită.
Niciodată nu poți fi decit
astfel,
apă de prisos in deșert
pentru ochiul meu galben
care nu mai poate
gindi.

Privind sub munte

Mai rabdă, nu te speria de cade
ca dintr-un turn de rouă mina mea in ceață,
pe lingă ea, nici ție nu-ți prea șade,
privind sub munte, moartea-mi pare viață.

Gindind dinspre iubire inspre gind
in ochiul meu se face dimineață,
mă scol din ochi ca dintr-un vechi mormint,
privind sub munte, moartea-mi pare viață.

Mai trec și eu, mai treci și tu, ca-n carte,
mă scol ca dintr-o grea povață,
mai treci spre ea, mai vin eu dinspre moarte,
privind sub munte, moartea-mi pare viață.

Patria adierii

Eram fericit in patria adierii. Primul sunet de harpă
l-am invățat ascultindu-ți pleoapele. Cind soarele era
ceasul izvoarelor de aur am inceput să deprind
mirosul și răcoarea griului. Ochiul meu creștea
privind dansul ironic al trestiei. Eram grăbit
să ajung din urmă roua și să o-ntrec. Printre altele insă pe drum am intilnit un roi de fluturi.
Aici trebuie să fie patria adierii, mi-am zis.
Și ori de cite ori de-atunci mă bucur de harul mierii, imi amintesc că primul sunet de harpă
l-am invățat ascultindu-ți pleoapele.

FESTIVALUL GEORGE ENESCU

SĂRBĂTOAREA MUZICII

În sala Ateneului român au răsunat din nou maiestuoasele acorduri ale unei mari simfonii enesciene — semnal introductiv al unei alte ediții, a IX-a, a Festivalului internațional „George Enescu". De data aceasta, tradiționalele semnale in mi bemol ale cornilor au fost inlocuite de imploziile sonore ale monumentalei **Simfonii in Do Major**, simfonie scrisă de un Enescu purtind adinc gravate pe retină și in inimă durerile și asprimile primei conflagrații mondiale. Dar muzica enesciană e mult mai mult decit simplu programatism ; dincolo de semnul declanșator, dincolo de destrămarea acelui idilic „fin de siècle", dincolo de convenție și aplatizantă realitate sonoră, se simte acea fermitate, acea greutate de înțelesuri, din a cărei neobișnuită concentrație se va termina de devenit, la 27 aprilie 1931, **Oedip**, din a cărei decantare, din a cărei cernere de esențe s-a intruchipat enescianul cintec de lebădă, **Simfonia de cameră**. Un festival dedicat lui Enescu va cuprinde in principal creația enesciană, vastă, generos desfășurată, creație cu multiple fațete, cu nenumărate etape, toate (de)curgind firesc, lin, nezdruncinat una dintr-alta. Unde se pot insă ingroșa indeniabilele fire de forță unind, de la un capăt la altul, de la **Poema română** la **Simfonia de cameră**, vasta alcătuire a Operei enesciene, ca niște șerpuitoare (șerpuind insă spre inainte, spre perfecție) conductus-uri melodice, ca niște piloni așezați din aproape in aproape incit să formeze spectacolul unui șir neintrerupt, al exemplarului șir de ore de muncă al unei vieți care nu și-a justificat devenirea decit prin muncă ? O simfonie enesciană in deschiderea unui festival consacrat centenarului nu este numai simplă interpretare, fie ea cit de perfectă ; este un simbol, este concentrarea de dragoste a intregii Românii spre viața și creația celui care a fost cel mai muzical fiu al ei, care a apărut, trebuind să apară, iată, tot din retrasele coline ale dulcei Moldove.

Firește, onoarea deschiderii acestei manifestări de importanță mondială, i-a revenit Filarmonicii „George Enescu", conduse de Mircea Cristescu. Programul a fost alcătuit in mod exemplar, monumentalei simfonii enesciene alăturindu-i-se o lucrare a unui alt semnificativ mare compozitor, Ceaikovski, „cap" al școlii naționale ruse. **Concertul pentru pian și orchestră**, in interpretarea briantă a renumitului virtuoz Byron Janis, de o indeminare egal indreptată spre spectacol și calitate, spre impresii cuceritoare și sonoritate perlată, a fost celălalt punct de atracție al serii intre care s-a interpus **Omagiu lui Enescu** de Theodor Grigoriu, semnificativă lucrare (și semnificativ titlu) a unuia asigurat, de ani, un loc de autoritate in materie, a susținut un concert excepțional, model de program, devoțiune artistică, competență, talent. Piese majore din creația de cvartet a lui Wilhelm Berger și Dumitru Bughici, in prima parte, apoi, alături de cvartetul, tot ieșean, „Eutherpe" și sub direcțiunea lui Ion Baciu, ca și acum două decenii indrăgostit de muzica lui Enescu, o versiune memorabilă a **Octetului op. 7**. Sub conducerea subtilă, ordonată partiturii, formația de coarde cintă cu o specială moliciune a arcușului, in care dispare orice manieră și rămine slujirea cu toată ființa intimă a muzicii. O versiune adecvat molcomă, esențială mereu, a complexelor episoade, in succesiunea lor savant anvizajată.

„Fistulatores et tubicinatores varsovienses", veche și admirată cunoștință a publicului nostru, reeditează succesele ce o urmăresc in toată lumea pe care o străbate in frecvente turnee. Esență și joc, spectacol și abstracțiune muzicală in aparițiа formației. Elementele de cadru — costumație, ținută scenică, chiar impactul vizual al instrumentelor construite după modele venerabile — nu epuizează comunicarea ansamblului care ne mai vorbește despre dragoste și seriozitate, despre pasiune științifică amplificind inclinația artistică, despre rapelurile umane, existențiale, ale acestei muzici „naive".

Citeva cuvinte despre compania americană de balet „Lar Lubovitch", mai mult in ceea ce privește legătura mișcării scenice cu muzica, fiindcă pe tărimul disociațiilor coregrafice nu ne putem aventura prea departe fără riscul necunoașterii fundamentelor. Muzica aleasă pentru cele mai interesante secțiuni ale evoluției trupei se inscria in curentul minimalist sau repetitiv, unul dintre ultimele stiluri de largă circulație, produs peste ocean, și adoptat parțial și in Europa. Compozitorii Steve Reich și, mai ales, Philipp Glass nu ne erau necunoscuți. Inspirindu-se din practici rituale primitive, muzica aceasta urmărește, prin perindarea asemenea a unor formule, altfel foarte frumos inveșmintate instrumental, să creeze o stare vecină cu hipnoza, cu transa. Or, aici mi se pare extraordinară intuiția coregrafului Lar Lubovitch : transa este in esență iluzia depășirii materialității, ceea ce conducătorul ansamblului transpunea in gest prin acea greu de crezut plasticitate a mișcărilor dansatorilor săi, acel elan intr-o colectivă transcendere a tot ceea ce este fixitate, anchiloză in structura anatomică umană cea de obște. Stilul lui Lar Lubovitch își află locul in arta abstractă, dar este un abstractism vital, non-figurativul „naturist" al descendenților spirituali marcuse-ieni, al marșurilor ecologice.

Dirijorul brazilian Isaac Karabtchevsky a semnat din nou, cu trăsăturile energice ale baghetei sale, un simfonic de excepție, in fruntea filarmonicii bucureștene. Desigur, realizarea in act a celei de a treia suite enesciene a avut imperfecțiuni pe care ne place să le credem accidentale, provenind nu dintr-o concepție ori tehnică lacunare, cit, mai mult, dintr-o inadaptare reciprocă a ansamblului la dirijor și invers. In schimb, in **Simfonia I** de Mahler, ansamblu și șef de orchestră au conlucrat in mod optim, dirijorul desfățindu-se de frumusețea sonoră a unor compartimente redutabile ale formației (corni, corzi, lemne) și decupind autoritar simfonia după traseele bine conturate ale concepției sale. Isaac Karabtchevsky ne-a figurat un Mahler robust, mai puțin dubitativ „fin de civilisation", cit mai declarat romantic, viguros, sesizind insă construcția ingenioasă (mai ales a părții I, unde episoadele se succed in „bucle" de timp, proprii fiecărui motiv). Ion Voicu, artist, astăzi, al desăvirșirii interioare, nu cintă ci re-compune **Concertul de Max Bruch, participă la fiecare sunet** și pasaj cu firescul și spontaneitatea creatorului insuși, ca momente ale unei inspirații reeditate cu fiecare nouă apariție.

Corul „Madrigal" diriguit de Marin Constantin a ajuns de ani la o perfecțiune de la care drumul inainte și cel inapoi par imposibile, după cum imposibil, și chiar neavenit, este și comentariul critic. Memorabilă prima audiție a uneia dintre ultimele lucrări ale regretatului Mihai Moldovan, **Recitindu-l pe Eminescu,** plină de o poezie solemnă și misterioasă, hieratică și inălțuitoare totodată, in perfecta asociație a imaginilor poetice și muzicale. Doru Popovici **(In memoriam George Enescu)** scrie o muzică de convingere, de aderență sensibilă, asociindu-și publicul la acest „cintec in extaz". Dan Buciu **(Remember Hiroshima)** face o muzică activă, conștientă de forța sa, ca și, in alt registru, Cornel Cezar **(Flăcări și Roți)** și aici o prevalență a opțiunii ideatice asupra actului creator propriu-zis. In fine, Dinu Petrescu **(Continuum II)** muzicalizează spațiul, își argumentează in sunet o trăire amplu arcuită, se destăinuie in miraj sonor și se zugrăvește in el.

Concertul de inchidere a fost, firesc, la altitudinea intregului Festival. Programul, alcătuit de dirijorul Iosif Conta in cunoscuta sa pasiune pentru valoare și actualitate, a cuprins **Preludiu simfonic** de Ion Dumitrescu, emblemă repertorială a orchestrelor românești, **Concertul in Mi bemol** de Mozart, cu pianistul francez François-Joel Thiollier, abordind muzica maestrului salzburghez cu participare și intr-un stil cu evidentă personal, apoi cei doi „centenari" din acest an — George Enescu și Bela Bartok. Iosif Conta, cu inclinația sa dramatică, a regizat versiuni spectaculoase ale **Cantatei profane** de Bartok și poemului **Vox Maris** de Enescu, caracterizate, prima, prin gradații intens tensionate, a doua, printr-un patetism declarativ, perfect ințeles in spiritul partiturii.

Costin Cazaban

carmen francesca banciu

HEI TAXI!

Locuiau la marginea orașului. Departe Foarte departe. Unde fumul și poluarea nu au drept de liberă trecere. Pentru simplul fapt. Că acolo. Departe. Foarte departe. Încă mai supraviețuiesc mici așezări cu grădini. Mărturie acelor vremuri cînd soarele se oglindea în verdele din jurul caselor. Iar oamenii se grăbeau mai puțin. Pentru că verdele este o culoare fascinantă. Care înmoaie contururile aspre. Dilată porii pămîntului. Porii timpului. Și, hei, așa oamenii au vreme să se-mbete de verde. Și de celelalte culori stropite peste verde. Să mediteze la moarte. Și la nemurire. Deopotrivă. Deopotrivă la cite alte lucruri. Și așa. Verdele. Dilată mintea. Și tot restul. Iar oamenii arată altfel pe dinlăuntru. Iar seva vieții lor. Curge mai încet.

Locuiau la marginea orașului. Într-o casă mică. Cu puțină grădină. Locuiau acolo. Deși le-ar fi plăcut să fie mai aproape de inima orașului. Alături de ei. De ea. Și ce dacă a crescut. Dar ea era majoră. Și-a rupt-o demult cu trecutul. Cu primul bărbat. Cu al doilea. Oricum. Ea era mai mult decît majoră. Pentru că avea copii majori. Dacă este să ne luăm după lege. Și să judecăm toate lucrurile conform strictelor hotăriri ale lumii civilizate. Dar acolo. În afara orașului. Încă mai dăinuia un fel de îngăduință. Un fel de prelungire a lucrurilor unele în altele. O dulce bilbiială. Care dădea voie oricui să respire în liniște. Să trăiască.

Așa că ea era fetița lor. Și totodată. O doamnă de la oraș. Pe care o priveau cu o dragoste amestecată cu teamă și respect. Dar mai ales cu teamă.

Femeia cu mîinile noduroase. Bătrînă. Ușor amețită de băutură. Stătea alături de bărbatul ei. Bătrîn picotind cu buzele întredeschise. Cu capul dat pe spate. Duhnind a tuică fiartă a doua oară. Iar din gură i se prelingea un fir de salivă. Femeia bătrînă. Țărancă sadea. Își amintește printre frînturile de la petrecere. Cioburi de imagini. Cioburi de sunete. Își amintește. Prin mașină se rotesc imagini. Care se sparg. Se transformă în alte imagini. Ca niște forme ciudat colorate. Ca într-un caleidoscop. Un caleidoscop cu înveliș de carton violet. Așa cum îi adusese de la tîrg fetitei. Adică doamnei. Doamna aceasta rece de la volan. Adică. Adică. Nu prea înțelege. Unde. Cînd s-a dus imaginea. Imaginea mîinii care ținea caleidoscopul. Și-l răsucea de pe-o parte pe alta. Și unde e imaginea batistei care stergea nasul mucos. Și alte imagini. Și cioburi de imagini așezate la rînd. Ca-ntr-un fișier. În amintire. Picioarele goale răciind pămîntul din fundul curții. Acolo unde era grădina ei de legume. Nu-și amintește femeia cu degete noduroase. Nimic nu-și amintește. Despre această femeie rece, de la volan. Poate din cauza petrecerii. Poate din cauza altor cauze. Licoarea galbenă din pahar o îmbie în gînd. Știe prea bine că-i sub puterea ei. Poate de aceea. Doamna de la volan. I se pare mai rece. Și mai rece. Din ce în ce mai rece. Și se deoărtează urma imaginii ei profilată pe parbriz. Nu recunoaște nimic. Nimic din îndeminarea acestei doamne. Din îndeminarea și nervozitatea ei. Simte o usturime a pielii. A gîtului. A ochilor. O usturime care aduce a rușine. Rușine că îi este rușine. Rușine că doamnei îi este rușine. Cum poate rușinea asta să se complice. Să te complice. Bătrîna nu știe lucrurile astea. Sau le intuiește. Le simte. Poate tocmai de aceea simte. Usturimea aceea. Privindu-și bătrînul horcăind. Cu saliva lipicioasă prelinsă din colțul buzelor. Nu recunoaște. Nu recunoaște. Refuză să vadă vreo legătură. Iar refuzul ajunge o durere fizică. Nu recunoaște nimic. Și se scutură ca de friguri. Nasul mucos. Nici glasul. Nici răceala din glas. Nici deoărtarea asta care s-a lăsat. Și care nici nu mai știe dacă e departe. Pentru că i se pare deodată. Că se înșeală. Niciodată pînă acum. N-a văzut-o pe această doamnă. Care conduce cu atîta îndeminare. Și nervozitate automobilul.

Mai încearcă. Să vadă dacă se înșeală. Încearcă să lege vorbe. Să lege. Ceea ce doamna ar numi conversație. Sau chiar vulgară bîrfă. Vorbe. Fapte cunoscute. Persoane. Copii. Despre băiatul mai mare. De la primul bărbat. Pe care l-a cunoscut ea. Bătrîna cu degete noduroase. Dar doamna i-o retează scurt. Și se enervează din ce în ce mai tare. Se arată ființă de a fi amestecată în astfel de lucruri. Pentru că să fie clar. Pentru cine nu știe. Sau n-a băgat încă la cap. Ea a rupt-o demult cu trecutul. Cu mahalaua. Cu primul bărbat. Și cu primul copil. Dacă i-ar fi dat mîna. Dar ea are suflet. Din cînd în cînd își aduce aminte că a mai existat ceva în viața ei. Probabil că era important. De vreme ce o sicîie. O sicîie. Iar memoria face un rostogol. Și apasă cu degetul. Beculețul se aprinde. Ah, da. Este ziua lui. Jucării. Ciocolată. Sau parcă a mai crescut de atunci. Ziua băiețelului. Băiețelul pe care bătrîna cu degete noduroase l-a mîngîiat ca pe o plantă. O viață. O viață de om. Cum altfel poți să vorbești despre cineva care astăzi tocmai se-nsoară.

Bătrînul picotește mai departe. Bălăbănindu-se pe scaunul din față. Locul mortului. Și-acolo i-ar fi locul. Gîndește doamna. Enervată la culme de saliva cleioasă. De fornăitul strident. De vocea caldă și insistentă a bătrînei. Mai ales de vocea caldă a bătrînei. Lipsită de vreo urmă de repros.

Vă dau jos pe amîndoi imediat. Dacă nu tăceți. Spune doamna. Și frînează brusc. Dar ea are ceva suflet. Mai ales că nu sînt singuri în mașină. Așa că își continuă drumul.

Bătrîna se foiește pe scaun. Și se gîndește. Mai încearcă o dată. Sărmana fetiță. E obosită. Și cine știe. Emoționată. Nu-i puțin lucru să ai un băiat care tocmai se însoară. Și-ntr-adevăr. Nu-i puțin lucru. Să te trezești într-o zi că ai un băiat de însurat.

Bătrîna. Țărancă sadea. Ușor cherchelită. Că doar o dată îți se însoară. Fiul? Nepotul. Mai încearcă, deci. Despre nași. Despre cusuri. Cine a mai venit. Ce-a mai dat. Însă doamna are situație în oraș. Așa că doar în gînd. Își îngăduie asemenea întrebări. Și pe deasupra. Ce vă amestecați voi. Vă duc cu mașina. În loc s-o luați pe jos noaptea.

Și așa este. Cu ce drept se amestecă ei. În lumea asta de la oraș. Unde băiatul a luat o fată cu situație. Iar doamna cea severă e mîndră că a intrat într-o familie bună. Odată cu fiul. Lupta ei n-a fost zadarnică. A rupt-o încă o dată cu trecutul. Și cu mahalaua. Își poate frecventa băiatul. Fără nici o rușine. Băiatul care în fond e al ei. Fără nici o rușine. Aici în miezul orașului. Unde ea-i o femeie cu bani. O femeie voluntară. Cu mașină. Și-ntr-un oraș cine n-are nevoie de mașină.

Automobilul a ajuns la marginea orașului. Luminile se topesc una cîte una. Doar ici-colo o geană. Cît să nu-ți rupi picioarele prin hîrtoape. Bătrîna începe să se agite pe banchetă. Tot mai tare. Pe măsură ce se apropie de casă. Se scotocește prin buzunare. Și găsește desigur ce-i trebuie. Sau cît îi trebuie. Scoate niște bancnote ferfenițite. Bolborosește ceva. N-are mai mult. Zice. Cu nunta asta. S-au dus. Dar nimeni nu știe cu cine vorbește. Doamna de la volan are oricum problemele ei. Nu ascultă la nimicuri.

Femeia pune bancnotele una peste alta. Și le netezește pe genunchi. Din cînd în cînd o ridică pe cea de deasupra. De parcă ar vrea să vadă dacă nu s-au înmulțit. Apoi. cu o timiditate extremă îl înghiontește pe bătrîn. Care sare din somn. Ușor senil. Și dă semne de neînțelegere.

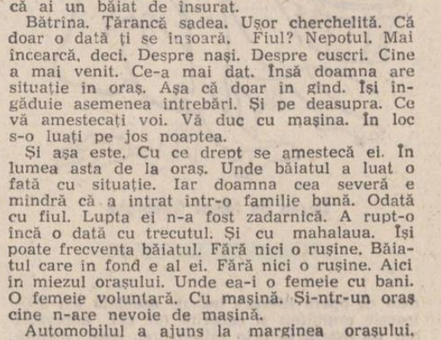

Bătrîna îl mai înghiontește o dată și-i întinde banii. Oarecum pe furiș. Să-i dea el. Într-un tîrziu bătrînul pricepe. Sînt aproape de casă. Doamna privește tot înainte. Total absentă la ce se petrece alături. Bătrînul ia banii și-i împăturește. Îi face sul. Îi despătureste. Și iar îi face sul. Doamna oprește mașina. Aprinde beculețul. Ei, de aici vă descurcați. Nu mai e mult. Eu mă grăbesc. Aveți grijă cum traversați. Ați cam băut. Pentru vîrsta voastră. Deschide portiera. După ce a frămîntat banii în mînă bătrînul îi depune cu grijă pe bordul mașinii. Apoi coboară încet. Bătrîna a ocolit mașina. Și vine să-i dea ajutor. Doamna ia banii. Stinge beculețul. Controlează portiera. Cheia de contact. Și mașina țîșnește.

Cei doi. Puțin cherchеliți. Pleacă sprijinindu-se unul pe altul. Legănîndu-se de bătrînețe. Și încet-încet. Se topesc în noapte.

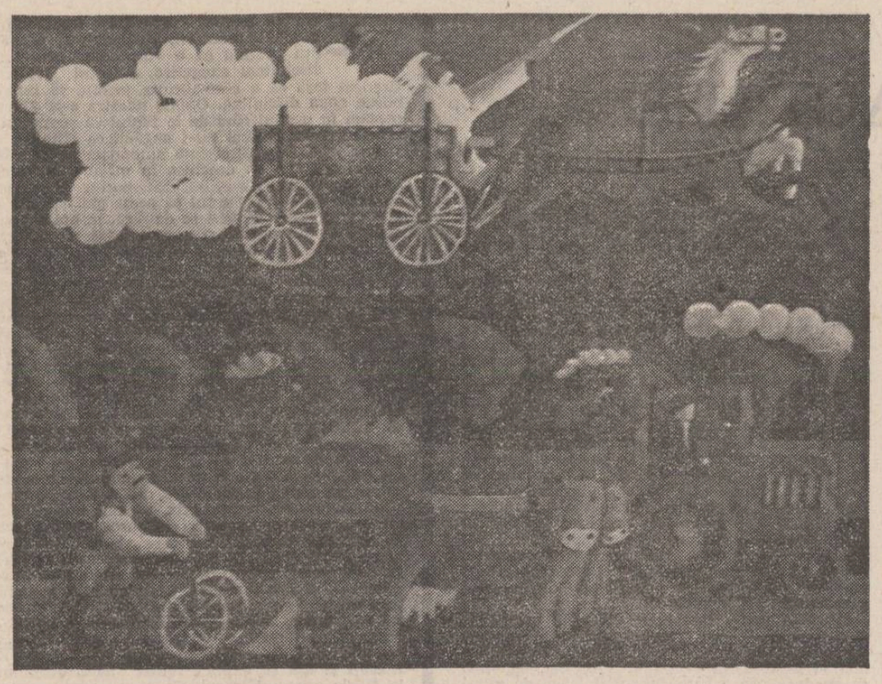

Tablouri de Petru Vintilă (în paginile 4 și 5)

olimpiu nușfelean

Ceas în turn

Ceas în turn
undeva sus
zorind să obosească neantul.
Și eu –
în loc de piele
petalele trandafirului –
îi veghez sîrgul.
Gîndul ia forma albastrului greu.
Nu știu cînd cîștig.
Dar vine ea
după un secol
surîzătoare
întîrziată
plină de polenul grădinilor siderale
și-mi spune că-mi dăruiește
viața ei.

Căpestre

Nu vom ști niciodată să prețuim exact
ceea ce am pierdut,
neîncrezători în pilpîirea stelei uitate
după ce am citit
prin lentilele timpului
lungi tratate de astronomie.
Sufletul nostru
în cupe de floarea-soarelui
și noi
surprinși deodată de transparența aerului
spunem că nu ne mai aparține.
Punem căpestre îndurerate
pe caii ploii.
Îndrumăm pe cei dragi
pe cărările liniștii
acolo unde lumina își ține răsuflarea
și netiința –
gînd gol –
se umple de trifoiul cu patru foi.

Chipul vieții

În marile delte apa se-ntunecă,
se umple de mîl, de reziduuri.
Centrale electrice alungă noaptea,
dar apa linge tălpile întunericului.
Vîntul e neostenit –
hoinărește dintr-un ținut în altul,
silabisește semnele tăiate în piatră
și desprinde de pe cruci numele morților –
și nici nu-ți vine să crezi
cum calcă prin viață
chipul de flori al vieții.

Hei rup!

Să punem umărul să urnim pentru ultima oară
veacul de foc
peste pragul de oțel incandescent!
Hei, rup!
Stropul de sudoare cade
în cisterna cu reziduuri.
Mireasă a materie arsă,
dar nu-i cenușa oaselor noastre.
Hei, rup!
Cu o ultimă îndeminare
să fixăm creierul electronic
sub fruntea mamei
din icoana-fotografie.
Hei, rup!
Și apoi să lăsăm
roțile minții
să ne măsoare pustiul
cu o dulce incetineală!

Duminică

Deasupra caselor noastre secolul
își zdrăngănește trimbițele de platină –
un avion puternic cu toate motoarele
în forțaj
anunțînd izbînda neantului.
Ziua își răcorește suflul
în barele inoxidabile,
vorbește prin pereții subțiri
cu lumina becului aprins în baie.
În cadă – floarea de sînge
înecată în apa spumoasă.
Moartea coboară pe gura de aerisire,
mai inventivă decît porumbeii de pe acoperiș,
ia chipul nepăsării,
se culcă pe dalele de marmură
și se lasă sedusă
de cel abandonat de fericire.

Casa părintească

Ce e casă părintească?
Poate un trup de călător
țintuit de stele
pe dealurile nopții.
o aripă de pasăre
pe culmile zilei.

O fîntînă
ce sufere
cu ape curate.

Prin fereastra ei
vezi cîrdul de aur.

Poate o grea așteptare
de care deodată
eternitatea se plictisește.

hervay gizella

La trei voci

Trei iubiri sînt viața mea:
nimic n-aș avea fără ele.
Mă gîndesc la tine: se-ntunecă amintirea
printre anii împărțiți de zăbrele.
Vai, dragul meu, atît de slab ești,
nu cumva să se îndure moartea de tine!
Cu buzele arse lipsite de vlagă
în creierul tău urlă lumea întreagă.
Ești unul singur și fără cuvinte:
palma ta în palma mea-i cuminte.
Trupul își caută curat adăpost:
sufletului de ajuns un sărut nu i-a fost.
Trei iubiri nu ajung și-s adesea în van:
de trei ori am crescut în piept un orfan.
Trei frunți mă alungă de parcă-s vrăjmașă.
Albă e singurătatea ca o cămașă.
Moartea-i o singurătate albă și veche.
Trăiește doar cel care-și găsește pereche.
Ești unul singur și fără cuvinte:
palma ta în palma mea-i cuminte.

Șarpele

În măr era șarpele
și șarpele a mușcat din Eva

Adam a rămas
în exil

Lucifer
a plecat în concediu

iar acolo sus
nu era
nimeni

Privesc liniștită

Iată, eu însămi mi-am clădit
tristețea: mă pot muta în ea.
Aceștia sînt pereții mei, pe geam
mă uit afară.
Ușa se poate închide:
casa e locuibilă.
În jurul ei – moloz.
De pe o cărămidă pe alta voi păși
în drum spre casă.

Car viitorul acasă în pachete
de o sută de grame,
privesc liniștită pereții: ei
se retrag.

Cuțit de poet

– Mor –
a mințit
ca să nu văd
cuțitul
înaintînd
încet
spre inima lui

– Am un cuțit în inimă –
a mințit
ca să nu văd
prăpastia
dintre cuvintele lui.

– Cad –
a mințit
tocmai în timpul căderii.

În românește de
Kati Harea și E. Ștefoi

INTERPRETĂRI MEMORABILE

dintre cei mai reprezentativi compozitori români contemporani, lucrare revendicîndu-se de la indicibilul melos enescian, trecut prin filtrele selective ale imaginației și propensiunilor, ale fanteziei sau convingerilor creatoare. Tot la Ateneu, oaspete de onoare: Filarmonica din Dresda, dirijor Herbert Kegel, solist pianista Annerose Schmidt. Într-al doilea concert susținut aici, oaspeții au lăsat acea cuceritoare impresie pe care o aduc orchestrele germane, impresie de seriozitate, de îndelungă aplecare asupra amănuntului, de lucru serios mai mult asupra aspectelor numerice ale muzicii, mai puțin friu liber lăsat inspirației și improvizației. În program, **Variațiuni** de Dessau, **Concertul Imperial** de Beethoven, cîntat cu acea inflexibilitate sonoră urcînd, în tradiție, pînă la memorabilele interpretări „dictate" de Beethoven însuși, cerînd interpretului să devină de toate în același timp (dacă se poate), aproape omniprezența dramatică a solistului, de primplanul cerut de concertul romantic. Sarcini îndeplinite de A. Schmidt cu exactă măiestrie și „inaripată" conștiinciozitate. Tot atunci, **Rapsodia I** de Enescu, poate puțin prea exactă, lipsindu-i ceva din acea savoare gustată de toate orchestrele (și toate sălile) latine, și Mussorgski, **Tablouri dintr-o expoziție**. Versiunea orchestrală de Ravel se subsumează discret însă foarte personal substanței muzicale alese. Însă, ca în poezie, „traduttore — traditore", iar ceva din amprenta orchestratorului se suprapune originalului, ducînd la acel remarcabil edificiu „bifrons" (dacă se poate scrie așa) pe care-l știm. Remarcabilă a fost, de asemenea, interpretarea. Tot la Ateneu, Filarmonica „Moldova", dirijor Emil Simon, solist, o prezență îndrăgită a festivalului, pianistul chinez Li Min Cean. I-am „regăsit", în **Concertul KV 595** de Mozart, acea nestăpînire care-i colora interpretarea pianistului tînăr, acum maturizată, concentrată, „inteleptită", într-un concert aparținînd repertoriului marilor limpeziri, marilor înseninări creatoare. Ceea ce s-a pierdut (aparent?) în spontaneitate se regăsește acum în știință, ceea ce s-a risipit în „arguție" instrumentistică se întîlnește acum în laconism, în înțeleaptă concizie. Firește că interpretarea se maturizează mereu (nici relațiile cu orchestra, privite prin prisma numărului de repetiții, nu erau suficient de „mature"); concertul a lăsat puțin acel gust pe jumătate nedecis pe care-l dă totdeauna un mare interpret — și Li Min Cean e incontestabil un mare pianist — într-o seară poate mai puțin favorabilă sau într-o perioadă de tranziție, poate, a artei, a îndeminării, a sclipirii sale deosebitoare. Tot atunci, o splendidă lucrare a maestrului clujean Sigismund Toduță, **Concertul nr. 2 pentru orchestră** — lucrare împingînd la maximum ceea ce se poate cere și obține de la grupul corzilor, alături de o excelentă tălmăcire a **Suitei a II-a din „Daphnis și Chloé"** de Ravel, interpretată cu acea originalitate măiestrită cu care ne-a obișnuit orchestra din Iași. Cuvinte aparte, și în alte, mai multe pagini, cere **Simfonia a V-a** enesciană, opus orchestrat de Cornel Țăranu, reconstituind una dintre (dureros) posibilele capodopere enesciene.

Tot un reper enescian, **Cvartetul nr. 1, op. 22**, a interpretat cvartetul „Eufonia" din Tg. Mureș, alăturîndu-i o capodoperă a literaturii muzicale contemporane, **Cvartetul nr. 8** de Zeno Vancea, lucrare de dens cromatism, de lirism adîncit, de întoarcere spre înlăuntrul unei sensibilități probate o viață întreagă, rezultat fiind inegalabilele pagini compuse de venerabilul maestru Zeno Vancea. În aceeași seară, cvartetul „Timișoara" al Filarmonicii „Banatul" a prezentat **Cvartetul nr. 1** de Mircea Hoinic, lucrare de un cromatism trimițînd însă curios?, revelator?, nemărturisit?, la un peisaj sonor neoclasic, și binecunoscutul **Cvartet in Do**, de Ion Dumitrescu, piatră de referință pentru orice panoramă a muzicii noastre postenesciene, lucrare de o atît de strivitoare influență populară încît paginile ei se deosebesc prin puțin, însă original, de comorile melosului și rhytmosului folcloric românesc.

Mult discutată s-a arătat evoluția Baletului „Sopianae" din Pecs. Și într-adevăr, multe elemente discutabile au alăturat versiunile coregrafice (Sándor Toth și Imre Eck) pe muzică de Bach, Mahler și Stravinski. Prima impresie e cea a unei voit-șocante stranietăți: în **Sărbătoarea primăverii**, un corp se ridică ca o plansă, alt corp se tîrăște sau e tîrît printr-o pădure de picioare simetric ordonate, un fel de miriapod futurist, un grup se desface ca o explozie, răsucindu-se și prăvălindu-se circular etc. Coregrafia apasă pe compoziții teriomorfe din care sînt parcă detașate sugestii de ofidiene, mișcări „în val", vermicular prelungite; toate acestea, întîlnind ritmurile scandate ale muzicii, se fragmentează sacadat, se fring, se îndoaie în unghi drept. Impresia lăsată (și de costume) este de „cave people". Realizarea (cu multe imperfecțiuni și locuri știute; n-am întîlnit însă găsiri capitale ale dansului, modern: desincronizări studiate, stranietate printr-o **surenchère** a gestului clasic, virtuozitate individuală etc.) a pus accent îndeosebi pe mlădierea coregrafică a întregului, dinamica conturării și transformărilor grupurilor de dansatori fiind, de departe, interesantă. Consemnînd cîteva reușite recitaluri instrumentale, în ce anume stă viața acestui gen de spectacol? Răspunsul dat de violonistul Petru Csaba și pianistul Dan Grigore în programul Beethoven, Franck, Enescu, susținut la Ateneu, subliniază necesarul de diversitate, de panoramare, prin legătura cu un repertoriu atît de felurit, în concert, rezolvat într-o manieră magistrală. Se poate însă și recital cu program de autor; recitalul Radu Lupu la Ateneu a alăturat exclusiv lucrări de Schubert. Interesant de văzut în interpretare este mărunta dozare a evantaiului de nuanțe, tot atîtea trepte-staze ale universului schubertian, tot atîtea trepte-adînciri într-o lume a cărei psihologie e cea a discreției și bucuriei. De aceea, a reconstitui seninătatea schubertiană cere, de la bun început, privire senină; a parcurge firescul de construcție al sonatelor subînțelege o variantă pianistică simplă, „bucuroasă". Schubert se cîntă senin, liniștit (și cred că de la această înțelegere a plecat Radu Lupu), seninătate care nu e cea a unui necugetat **muzicieren**, ci seninătatea ca rezultat al cugetării. Tocmai de aceea Schubert, atît de firesc și plăcut de ascultat nu se cîntă ușor, tocmai de aceea un recital Schubert nu e un recital simplu, pe linia minimei rezistențe, ci un recital de maturitate interpretativă, de inteligentă chibzuire a propriilor forțe pianistice.

Muzică contemporană am ascultat în concertul formațiilor „Hyperion" și „Ars Nova", conduse de Iancu Dumitrescu și Cornel Țăranu, la sala RTV, într-un program care ar putea fi (sugestiv) subintitulat „o radiografie a muzicii românești contemporane". Lîncolo de Jiversitatea de orientări a componisticii românești, surprinsă în concert în lucrări de Tiberiu Olah, Costin Cazaban, Horia Surianu, Lucian Metianu, Remus Georgescu, Octavian Nemescu, Nicolae Brînduș, Iancu Dumitrescu, Cornel Țăranu, Șerban Nichifor, rămîne însă actul de cultură, inițiativa de „colectare" și interpretare a unui program de asemenea natură, rămîne gestul de atenție colegială, ridicat la nivelul unui exigent profesionalism, gest-„radiografie a muzicii contemporane", mai mult, a întregului peisaj concertistic contemporan.

În ultima zi a Festivalului, încheierea devenită tradiție: **Oedip** la Opera Română, într-o montare înclinînd către fațetele de echilibru ale libretului. În viziunea scenică a lui Jean Rinzescu, se alege, dintre întortocherile de sensuri ale partiturii, ceea ce se revendică de la proporție și apollinic, de la cutezanța ațintită în privirea nefirească a Sfinxului, privire omenească detașînd omenescul fel de a fi în fața neomenescului rece, obiectiv, în fața voinței esențialmente nevii, neomenești, anorganice. Echilibrul se traduce scenic, pe de o parte, prin simetria compozițiilor de ansamblu, prin gust pentru așezarea gradată, eșalonată, piramidală a membrilor ansamblului, așezare însă suficient de aerisită pentru a nu copia superproducțiile în ceea ce au mai îndoielnic; de cealaltă parte, se urmărește derularea unei acțiuni a cărei surdă „crispare" rezidă numai în încordarea subiectului, fără nepotrivite arguții actoricești, fără apăsări scenice pe declamatoriul șubred, pe oratoria vidă. Opera, în distribuția ei „de aur" a avut acea coeziune pe care o oferă o conducere muzicală de excepție, semnată de Cornel Trăilescu, baghetă dirijorală sigură, elastică, potențînd sensurile partiturii enesciene prin împletirea cu experiența directă, nemijlocită, cu realitățile ansamblului operei, prin ridicarea interpretării la nivelul de spectacol viu și viabil de punere în scenă verosimilă și sigură, la însemnătatea de incontestabilă reușită.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (IV)

„Abu Hasan". Poveste orientală (continuare)

Avînd în însuși punctul de pornire două fapte cu aspect de „înșelătorie" (turnarea prafului adormitor în bardaca cu vin și lăsarea deschisă a ușii de la intrarea locuinței eroului, în momentul cînd acesta, adormit, este scos de aici și dus la palat), ideea califului Arun-al Rașid de a atribui propria identitate lui Abu-Hasan depășește net semnificația unei bune glume cu substrat social-pedagogic. Forțînd nota în chip deliberat, este de făcut observația potrivit căreia, în situația că farsa califului viza doar un asemenea scop, nu era de absolută trebuință să-l înșele pe Abu-Hasan și să facă din el victima unor mașinațiuni diabolice. Simpatia și încrederea arătate neașteptatei sale gazde, la drept vorbind, l-ar fi putut mai degrabă determina pe înțeleptul calif să trateze pe față cu Abu-Hasan, convingîndu-l să accepte, în cunoștință de cauză, insolitul rol. Or, din contră, apare limpede că, prin tot ce întreprinde, Harun-Al-Rașid urmărește a-l face pe ciudatul său prieten să-și piardă cu desăvîrșire memoria realei identități, împingîndu-l pe panta unor întîmplări al căror efect nu poate fi altul decît acela al tot mai accentuatei „cletinări" a minții. Paradoxul este de a observa că feericul, element consubstanțial mai ales basmului de origine arabo-orientală, se pune în slujba acestui tip de acțiune malefică. Trezindu-se în patul califului, Abu-Hasan este literalmente zdruncinat în planul conștiinței de sine. Aparținînd acum unui alt tărîm („deși nu era încă destulă lumină văzu că se află în mijlocul unei odăi mari, foarte bogată, împodobită cu vase mari de aur, cu perdele și covoare țesute de mătase și de jur-împrejurul lui niște tinere curtene, unele cu harfe, altele cu alăute și cu dairele, gata să înceapă a cînta, și toate de o frumusețe nespusă; iar la spatele lor niște robi arabi în veșminte strălucitoare, stînd toți cu miinile la piept" etc.), eroul caragialian apare prins, fără putință de scăpare, în plasa confuziei de esență, pricinuită de imposibilitatea disocierii între realitate și vs.

Cursa de urmărire dintre structurile narative ale basmului și cele proprii genului nuvelistic pare că nu se mai termină. Ceea ce cu un cuvînt atît de potrivit — „aiureală" — autorul consideră că definește starea psihică a eroului se instalează la cirma caruselului în care Abu-Hasan este aruncat fără milă. Invazia argumentelor peremptorii — concretizate în probe practice precum dialogurile cu Mesrur, căpetenia robilor, cu „arabul cel mai mititel", cu una dintre curtene care, la cerere, îl mușcă de deget, spre a-i spulbera îndoiala —, pînă la urmă îl scoate, chipurile din „aiureală". „Abu-Hasan — conchide naratorul —, după cîte văzuse și auzise de-adineaori din pat și pînă acum, pe tron, începu să creadă că e de-a binelea calif. Nici n-a mai voit să gîndească prin ce minune a soartei ajunsese aici, și, hotărît, s-a apucat de treabă ca un calif ce era".

„Basmul nuvelistic" nu-și dezminte nici acum virtuțile. Pe de o parte, complacerea lui Abu-Hasan în starea de „aiureală" totală, epic, se dizolvă în episoade cu aspect de inedită șeherezadă, culminînd cu acela marcat de ceremonialul mesei de dimineață, cînd, într-altă odaie minunat împodobită, eroul este însoțit de suita curtenelor, cu numele lor încîntător metaforice: **Gură de mărgean, Lună plină, Rază de soare, Bucuria ochilor, Puful piersicii, Vraja inimii, Acadea de miere, Salbă de mărgăritare, Steaua zorilor, Lumina zilei.** În același timp, eroul uluitoarei întîmplări nu uită însă motivul pentru care a dorit cu atîta ardoare să fie calif. Drept urmare, trimite pe căpitanul polițiștilor să aplice patru sute de lovituri cu vîna de bou imanului, iar celor patru bătrîori cîte o sută. Apoi, marelui vizir îi poruncește de îndată să ducă bătrînei mame o pungă cu o mie de bani de aur.

Conform planului inițial, evident, Harun-al-Rașid curmă cariera de calif a lui Abu-Hasan, care, adormit după amețitoarea petrecere, la venirea nopții, este îmbrăcat în hainele sale de negustor și dus acasă. Aici, după porunca directă a califului, este culcat „pe divan acasă la el", lăsîndu-se și acum „ușa de la drum deschisă". Luînd seama la aceste noi detalii, revenim asupra supoziției deja enunțată cu privire la substratul ezoterico-malefic al „glumei" lui Harun-al-Rașid. Este limpede că se urmărește, metodic, eliminarea oricărui punct de sprijin în cazul eventualei tentative a lui Abu-Hassan de a afla ce i s-a întîmplat în timpul somnului și de a-l determina să creadă, cu grotescă dar și dramatică obstinație, în faptul că parvenirea lui în „postul" de calif este emanația unor împrejurări supranaturale. Paradigma ontologiei fantasticului în **Abu-Hasan** (ca de altfel și în o bună parte a celorlalte mari nuvele caragialiene circumscrise genului: **Cănuță om sucit, La hanul lui Mînjoală, În vreme de război)** rezidă în dilematicul și ambiguul raport ivit între cauzele reale, obiectiv motivate, ale întîmplărilor de viață și cele magico-enigmatice în al căror adevăr, odată prins în vertijul lor, eroul este înclinat să creadă cu superbă ingenuitate. Am spune, deci, că pentru el are importanță, în sensul de a-i hotărî traiectoria destinului, doar ceea ce crede că i s-a întîmplat datorită unor cauze situate în afara normalului, în afara logicii acestuia, chiar dacă în realitate, privite la rece, lucrurile sînt mult mai simple, perfect explicabile sub raportul determinărilor obiective. Voluptatea eroului caragialian de a acorda credit nelimitat „minunilor" și de a nu accepta decît in extremis eventualitatea confruntării cu datele cauzale aparținînd realului (dar cît de neîncrezător apare el și acum!), iată, în esență, mecanismul ce dă impuls plonjonului său în fantastic.

Se înțelege, Abu-Hasan nu face nici el excepție de la regulă. O confirmă, magistral, episodul în care sînt relatate reacțiile eroului începînd cu momentul cînd, încheindu-și somnul, se trezește în propria-i casă și terminînd cu acela cînd, după suferințele îndurate în balamuc, pare că își recapătă întrucîtva simțul realității. Întîile manifestări probează indubitabil că, „aiureala" lui Abu-Hasan atinge stadiul nebuniei curate. Scena reîntîlnirii cu bătrîna lui mamă este de un fantastic grotesc pe cît de amuzant, tot pe atît de semnificativ din unghiul substratului psihologic.

În ciuda unei trecătoare clipe de luciditate, cînd pare că se lăsa convins de spusele mamei, Abu-Hasan nu-și iese din „cletinarea" minții nici la intervenția vecinilor. Aceștia, convinși că au de-a face cu un nebun, îl leagă de mîini și de picioare, apelînd totodată la îngrijitorul balamucului. La început, cu tot „tratamentul" ce i se aplică („i-au tras. după regula casei, vreo cincizeci de vine de bou, l-au închis într-o colivie zebrelită; și pe urmă trei săptămîni de-a rîndul același tain în fiecare zi"), firește, Abu-Hasan este de neclintit în credința sa nebunească:

„— Ei, spune : tot mai crezi că ești stăpînitorul credincioșilor? Mă omule, vino-ți în fire, ascultă-mă pe mine...

— N-am nevoie de povețele tale — răspundea bolnavul — nu sunt nebun, dar dacă ai să mă schingiuiești și să mă stîlcești multă vreme tot așa, firește că o să mă înnebunesc de-a binelea".

Oricare semne de îndreptare încep totuși a se ivi. Într-un tîrziu, eroul cedează din îndîrjirea nebuniei ce-l cuprinsese, avînd acces la interogația cu sine și, drept urmare, îndoiala începe a-i da ocol. „Bine — monologhează el —, să zicem că sunt calif, apoi atunci dacă sunt calif, cum de m-am deșteptat la mine acasă? De ce nu m-am trezit înconjurat de robi și de curtene. De ce marele vizir și atîți ofițeri dimprejurul meu m-au părăsit?... Nu, nu se poate... A fost numai vis... Dar: dar am poruncit polițaiului să pedepsească pe cei cinci bîrfitori și vizirului să ducă o pungă mamei, și poruncile mi-au fost îndeplinite. Atunci ?" Oricît spirit analitic ar dovedi, Abu-Hasan nu este încă în posesia cifrului necesar spre a-i permite deplina elucidare a situației : „...Nu știu nici eu ce să mai zic; nu-nțeleg de loc... Ei! dar cîte și mai cîte nu le-nțeleg eu și n-am să le-nțeleg niciodată!" Ajungînd, la constatarea că, într-adevăr, nu este decît fiul bogatului negustor din Bagdad, în cele din urmă, fireasca lui înclinare spre fatalismul magic îl conduce la singura explicație plauzibilă: „Un vis m-a smintit; un vis ciudat din cale-afară, care desigur ar fi smintit pe orice om mult mai cuminte ca mine. Oricum ar fi fost, de-acuma știu că a fost numa-nchipuire: sunt sigur că nu sunt stafie de calif strălucit, ci numai și numai bietul Abu-Hasan cu oasele rupte".

Ajunși în acest punct al explorării noastre critice, ne îngăduim a face observația că marele prozator pare a „uita" două detalii care în chip logic ar fi trebuit să-l aducă pe erou în situația de a se îndoi iarăși de realitatea amăgitorului vis prin care crede că a trecut. S-a înțeles, desigur, că ne referim la cuvenitele lovituri primite la tălpi de iman împreună cu cei patru „bătrîiori cu barbă albă" și la punga conținînd o mie de bani de aur trimisă de Abu-Hasan-vizirul mamei sale. Este lesne de înțeles că referirile eroului în timpul dialogului cu sine, și la aceste isprăvi complică mult lucrurile, neîngăduindu-i a se mulțumi așa de ușor cu explicația ce decurge din convingerea că totul a fost doar un vis. De altfel, episoadele care urmează (reapariția califului deghizat, ospățul din casa lui Abu-Hasan, adormirea lui din nou și.. retransformarea în calif) tocmai aici țintesc: la restabilirea adevărului. Pe de altă parte, însă, actul de reeditare narativă a fantasticelor întîmplări constituie semnul consecvenței depline a autorului față de formula epică abordată. „Legile" interne ale „basmului nuvelistic" impun obligația de a fi respectate. Prozatorul acționează în consecință, conformîndu-se, totodată, principiului cu valoare axiologică în estetica basmului potrivit căruia între vis și realitate există un circuit ideatico-imaginar imposibil de întrerupt. Cît despre faptul că, după ce totul se limpezeșe, Abu-Hasan are parte de un destin „ca în basme" (ocrotit de Harun-al-Rașid, primește de soție pe numita **Vraja inimii**, trăind, împreună, fericiți „pînă la adînci bătrînețe"), evident că „legea uitării în model" trebuia să-și spună ultimul cuvînt, în sensul că binele are suprem cîștig de cauză, învingînd, spectaculos și, pentru totdeauna, răul. De data aceasta, fabulosul mitic absoarbe cu totul filonul epico-ideatic al „basmului nuvelistic".

Nicolae Ciobanu

Confirmarea unui destin

Urmare din pag. 1

omul se rostește la douăzeci și cinci de ani la fel ca în anii amurgului. „Destinul meu este exclusiv literar", spunea Lovinescu în 1941 și același lucru l-ar fi putut spune, dacă nu îl și spune, sub alte forme, încă din perioada debutului. Tînărul Lovinescu, cel din 1906, este, față-n față cu viața literară, un om fără complexe, sigur de sine, sigur de formula propriei personalități, de talentul și de „ciudățeniile" sale, pe care, tot atît de sigur, este convins că le poate transforma în peceți de inconfundabilă individualitate. Această siguranță, afirmată răspicat, mai ales în scrisorile (printre cele mai interesante) către Mihail Dragomirescu nu exclude un singur complex, cel al bunei cuviințe, și este emoționant, de pildă, să afli cum junele critic mărturisește a fi fost „distrus" pe parcursul unei întregi zile la gîndul că a produs o posibilă, involuntară jignire la adresa Elenei Farago.

E. Lovinescu nu debutează cu șovăitori „pași pe nisip", ci ca scriitor **format**, intratabil nu numai în ce privește independența morală a scrisului, pe care nu o pune niciodată și sub nici o formă în discuție, dar inflexibil cu privire la însuși **stilul** său de exprimare pe care îl consideră deja a fi chiar ființa lui. Cît de mult a ținut la acest stil, pe care pare să și-l fi însușit practic fără tatonări, se vede și din următoarele rînduri adresate lui Mihail Dragomirescu : „O critică în adevăr gravă e «stilul puțin îngrijit, tehnica puțin strînsă și limba cam necurată». Aici în adevăr sunt foarte sensibil. Forma ! iată marota mea și adorînd-o la alții mi-am închipuit că o am și eu. Dacă ești amabil răsfoiește din cînd în cînd foile mele și fă cîte o însemnare unde nu-ți place (..). Ana poate să fie așa sau altminteri, cu voință sau fără. **Foin !** Tot felul de oameni sunt în lume. Dar dacă limba și stilul, elemente veșnice, nu sunt impecabile : îmi ard mai bine galerele".

Foarte instructive pentru scriitorul tînăr, ce poate găsi la tînărul Lovinescu adevărate norme de comportament critic moral, de demnitate, de simț al rigorii, de credință în adevărul scrisului și al opiniei, sînt și considerațiile de mai jos, ale unui critic care a iubit polemica dar nu și **zeflemeaua :** „Cînd ataci pe unul sau pe altul, mai ales personalități oricum respectabile, importanța atacului nu e atît ușurința cu care e aruncată săgeata, ci în greutatea morală a celui ce o aruncă. Desigur, că nu e vorba de discutii serioase : căci oricine are dreptul la discuție. Nu oricine are dreptul la atacuri zeflemiste, și **sans portée** (ce nu angajează fondul). Un mercenar rămîne tot mercenar, iar o revistă nu se onorează primindu-l în tovărășia oamenilor serioși. Poate scrie nuvele cît o vrea, dar pentru polemică îi trebuie 500 kilograme din plumbul garanției morale".

Corespondența lui E. Lovinescu, la fel ca și schița autobiografică „Anonymus Notarius", abundă în mărturisiri de scepticism iremediabil, de pesimism, de „filosofie dezabuzată", ca măsură de apărare împotriva oricărei fatalități, în dovezi de neatîrnare morală, de susceptibilitate rară, de rigorism și „sălbatec simț de demnitate", tot astfel cum abundă în marcate semne de intangibilă libertate spirituală. Ființa morală a criticului, marea lui probitate și sensibilitate interioară, discreția, repulsia față de dezordine și boemă răzbat la tot pasul din scrisori. Ele degajă un suflet sus pus, chiar dacă acesta e așezat într-o inamovibilă „fire de burghez". Lovinescu însuși are, nu de puține ori, umor și în aerul de maximă seriozitate pe care îl impun scrisorile cîte o revenire pe pămînt arată că nici pentru marele critic regimul de scrutare eminamente gravă a **tuturor** lucrurilor nu era unul absolut. Iată, de exemplu, un îndemn cît se poate de rezonabil adresat lui Ibrăileanu : „Trebuie să fim ceva mai joviali în viață. Altminteri însăși viața ar fi o durere".

Substratul concret existențial al corespondenței lui E. Lovinescu îl constituie binecunoscuta și declarata sa inapetență la viață, la realitatea practică, lucru ce nu-l împiedică, „iubitor de liniște fiind", să-și afirme, vreme de o existență întreagă, aptitudinea de „muncitor activ", muncind mai bine de zece ore pe zi. Scrisorile dau și ele o mărturie veridică despre febrila activitate a omului. Totuși un adevăr rămîne : numai scrisul îi oferă lui Lovinescu, convins de psihologia lui „deficitară", senzația și gustul realității depline. Numai prin scris criticul parvine la „evenimente". Dar, în schimb, cu cîtă abnegație a scrisului, a scrisului purtat pretutindeni, cu încredințarea atît de profundă că prin el durează ! „Firește că aici fac ceea ce am învățat să fac : scriu". A scrisului devenit act reflex, dar nu de corvoadă, ci de bucurie, mai mult, exprimînd pentru sine însăși viața, cu convingerea că acesta e unicul act prin care se poate împotrivi inhibantului sentiment de zădărnicie. Într-un asemenea mod de a învinge deșertăciunea lumii Lovinescu a crezut ca puțini alții : „Am publicat pînă acum vreo 20 de volume, toate genurile, cu toate formatele, cu toate succesele și insuccesele cu putință, așa încît ar trebui să fiu foarte dezabuzat de hîrtia imprimată — ca de o mare zădărnicie. Cu toate acestea nu e așa. Vibrez, mi-e rușine s-o spun, și acum, la orice articol ca și cum ar fi cel dintîi. Orice contrarietate de natură literară mă mîhnește cu mult mai mult decît ar trebui". Trebuie să fii Lovinescu pentru a obține legitimitatea unor asemenea „confesiuni".

Pledoarie pentru critica literară sau Ce-i cu semiotica (II)

Cum se explică apariția semioticii ? Evident, pionierii, partizanii și prozeliții pretind că e urmarea evoluției disciplinei exegetice, a înseși criticii. Credem însă că e o explicație menită să innobileze noua disciplină. Opinia noastră este alta : plecăm în primul rînd de la faptul că semiotica, el cărui rost general nu-l negăm, ca știință a semnelor, este o disciplină autonomă și închisă pentru critică, sau deschisă în măsura în care, să spunem, este deschisă matematica în raport cu critica literară. Faptul că acest pui bastard a apărut în cuibul criticii se explică, în afara obiectului comun, printr-o anume criză a criticii tradiționale, nemulțumită ea însăși de rezultatele dintr-un anumit moment, ca orice disciplină dealtfel. Vechile instrumente par ruginite, se cer altele, perfecționate și e sigur că însăși critica le-a descoperit, fabricîndu-și, singură, anticorpi. Faptul că apar mereu critici străluciți e o dovadă a robusteței funciare a disciplinei. Ea poate să-și anexeze și cuceriri ale altor discipline : psihologia, lingvistica, sociologia etc. cum și face, punîndu-le în serviciul ei, dar încorporîndu-le și nu împruputîndu-le cu dobîndă ori închiriindu-le. Nu va transplanta organe ale altor speci.i

Reținem, totuși, ideea de criză, mărturisită de altfel și de corifei ai criticii. Asemenea momente conțin în ele o doză de derută, de unde ivirea, în aceste împrejurări, din nevoia de certitudine, adesea irepresibilă, a unor noi religii, de atîtea ori aberante, și căutarea de noi zei, de atîtea ori falși, de care de altfel omenirea se vindecă repede. Legăm această aspirație compensatorie de fascinația exercitată de progresul științelor, infeudarea față de știință, mult îndatorată și expansionismului scientist. Fapt ce nu se petrece, firește, pentru întîia oară în istoria spiritului uman. Progresele spectaculoase ale biologiei, de pildă, au luat mințile unor literați și așa se explică ivirea naturalismului la finele veacului trecut. Ceea ce caracterizează cu prioritate acest curent este aspirația scientistă, statutul literaturii pierzîndu-și individualitatea, literatura devine o anexă a biologiei (a se vedea ciclul zolist **Les Rougons-Macquarts** și legătura cu **Introducerea în studiul medicinii experimentale** a lui Claude Bernard ori **Degenerescențele** lui Marx Nordau). După progresele psihanalizei (care n-a realizat, nici pe departe, ceea ce promitea) a apărut o întreagă literatură a terapeuticii psihanalitice. Asemenea confuzii s-au consumat însă mai repede decît se credea, căci literatura e o manifestare spirituală prea bine constituită spre a suporta jugul altor discipline, remarcabile dealtfel în sine. Semiotica e rezultatul panscientismului contemporan, legătura ei cu progresele fizicii moleculare și ale chimiei analitice nu poate fi ignorată. Acțiunea, voită sau nu, de **pulverizare** a operei, de aici vine. Evident, pulverizarea nu e un scop al semioticii. Este, însă, cu siguranță, un rezultat al ei. Unitatea operei este, oricum, primejduită. Tentativa de recompunere nu-i redă suflul vital.

Se pune, firește, întrebarea dacă, totuși, departe de a fi o profanare, **mitocosirea** operei nu e o necesitate în vederea cunoașterii cît mai amănunțite ? Iar cunoașterea, setea de a ști totul, e departe de a fi o culpă. Dimpotrivă. Ne aflăm, însă, aici, intro- gravă confuzie de planuri căci opera devine, dintr-un obiect de contemplație, în unitatea și armonia ei, un obiect de observație, împinsă, încă, la ultimele consecințe. Organismul obiectului se dezmembrează, se dezarticulează, îi sînt divulgate nu numai mecanismele funcționale(ceea ce face, de atîta vreme critica) ci se face o chirurgie în sine, care trădează, în semioticieni, pe oamenii hărăziți altor domenii pe care nepracticîndu-le din cauza capriciilor destinului, s-au refugiat în literatură din care fac o adevărată hectaombă. Dealtfel cele mai mutle texte ale lor au aceal aer de gravitate, ariditatee și frigiditate, o totală absență de umor intelectual elocvente. Mobilul acțiunii lor nu este vibrația în fața operei (fapt care nouă ni se pare fundamental), ci curiozitatea scormonitoare a practicianului pozitivist. Sau, dacă a existat momentul vibrației el este total pulverizat, demitizat. Demitizarea, în sens larg, duce la înlăturarea misterului din care se hrănește, de milenii, cititorul de literatură și, în egală măsură, exegetul. Misterul, credem, nu trebuie îndepărtat prin chirurgie profanatoare.

Idolii trăiesc atîta vreme cît avem cultul lor. Cea ce este inefabil nu e rezultatul neputinței critice, ci o condiție a disciplinei,. Orice capodoperă trăiește din ceea ce rămîne însă necomunicabil adică din inefabilul ei, zicea Călinescu. Dar chiar un critic „pozitivist", care duce, de șase decenii, o bătălie permanentă contra „inefabilului", Șerban Cioculescu, spune, referindu-se la excesele analitice ale unor confrați (îl avea în vedere pe Caracostea, a cărui stea este, azi, în creștere, ceea ce credem a fi o rătăcire) spunea : „Explicația logică ucide misterul", completînd în altă parte : „Vom fi, de aceea, împotriva unor asemenea practici abuzive". Credem că opera literară trebuie asediată (cu mijloacele erudiției) și cucerită (pe căi adecvate) dar **nu asasinată** prin mitocosire.. Este menită a fi contemplată și nu exterminată. Ceva viu trebuie să rămînă mereu în ea.

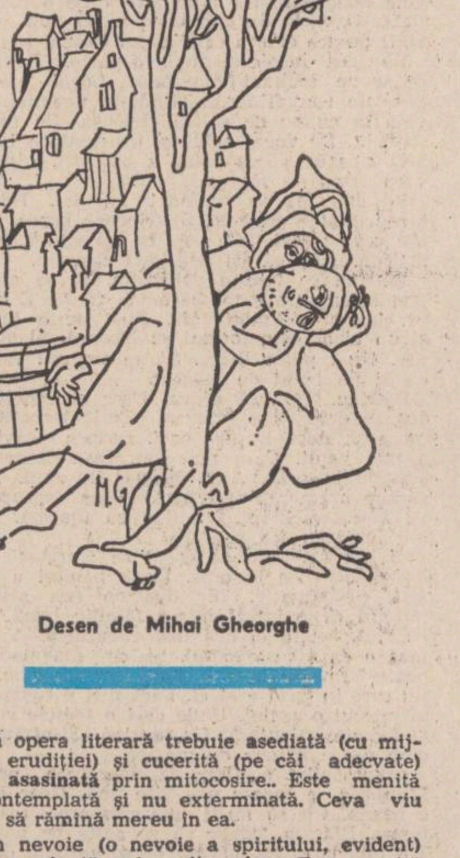

Desen de Mihai Gheorghe

Avem nevoie (o nevoie a spiritului, evident) da **nu asasinată prin mitocosire.** Este menită cumva, contemplația un păcat ? Singura ipostază umană demnă să fie numai scotocirea în organismele ce ne înconjoară ? Nu cumva eliminăm, astfel, artele din viaț umană ? Nu se încalcă teritori care trebuie să-și păstreze autonomia ? Natura însăși ne este, aici, învățătoare, iar un mare poet a simțit acest lucru : „Nu trebuie înțelese florile / Ele trebuie mirosite. / Nu trebuie înțelese sentimentele / Ele trebuie trăite / Nu trebuie mai ales să înțelegem" **(Cîntul privighetorii).** Trebuie mai ales să fim" (Nichita Stănescu). O floare este menită să ne încînte simțul vizual, auzul. Pe omul de știință însă nu-l interesează asta decît în subsidiar. El vine și spune : floare ? Să vedem cîte petale are, cum e pistilul, care-i sînt rădăcinile, tulpina etc. Dar nu ca să-i potențeze farmecul ci ca s-o cerceteze. El vine și spune : privighetoarea ? Să-i facem o autopsie ca să vedem de unde-i provine glasul. Glasul e uitat, începe disecția, care se suprapune peste cîntec. Cîntecul dispare. Ne amintim ce spunea Călinescu în finalul cu privire la „tehnica eminesciană" : „Cine se uită la vioara prăfuită și la degetele osoase ale instrumentistului, n-a priceput prin acesta cîntecul". Ori criticul asta vrea, **cîntecul,** priceperea lui, adică a valorii, a frumuseții. Ceea ce nu-l preocupă pe semiotician. Care procedează cam astfel : auzind că o femeie este frumoasă (n-a descoperit-o el ci criticul literar ce este preocupat de scara valorilor) își spune : femeia frumoasă ? punem ochii de-o parte, îi descriem : sînt ovali, oblici, rotunzi, verzi, albaștri, observăm calitatea corneei etc. Punem de-o parte piciorul drept : poartă numărul cutare, e fusiform, are platfus, n-are platfus, degetel sînt lungi, scurte, au o distanță între ele etc. Îl luăm pe stîngul, procedînd la fel. Măsurăm apoi nasul, îi descriem forma, luăm apoi fruntea, culoarea părului, calitatea firului etc. Și zice : nu ne mai intemeiem pe impresii, ci pe date sigure, verificabile. Să spunem însă că aceste operații nu sînt inutile, că numărul de la picior, culoarea ochilor, mărimea și forma nasului, raportul dintre tibie și peroneu etc. demonstrează frumusețea femeii. Putem stabili și un etalon. Zicem atunci : femeie frumoasă ? Și să-i acordăm toate datele descoperite. Vom avea însă suroriza să constatăm că o altă femeie, cu exact aceleași semnale, e cu totul altceva. N-are nimic a face cu cea măsurată mai-nainte. Orice femeie frumoasă, ca și orice capodoperă este și rămîne un unicat. Orice-am spune, surîsul Monei Lisa rămîne marele mister al artei. Mister pe care nu-i nevoie să-l risipim, dar nici nu e posibil la urma urmelor. Confundîndu-se mijloacele și scopurile, ignorînd specificitatea fenomenelor, ajungem la vulgarizare și profanare.

Știința își extrage materia din chirurgia universului, din atomizarea și pulverizarea lui. Aici progresele sînt enorme, ceea ce s-a obținut azi anulează ce-a fost ieri, ceea ce va fi miine poate nega ceea ce știm azi. Dar arta nu se învechește, și nici critica ce s-a născut odată cu ea. Aici ideea de progres trebuie înțeleasă altfel. Semiotica, aderînd necondiționat la pozitivism, de fapt capitulează necondiționat, ratîndu-și obiectul.

Ne-am putea referi la rezultatele practice ale semioticii. Nu de la noi, deși unele tentative nu lupsesc, ci la francezi, dacă-i putem numai astfel pe Țvetan Todorov, Iulia Cristeva, pe lituanianul Greimas etc. Ați citit **Gramatica Decameronului** sau exegeza la **Liaisons dangereuses ?** Sînt aproape ilizibile. Rămînem doar cu niște scheme după care noi înșine putem construi orice text. Dealtminteri li s-au și jucat semioticienilor asemenea semnificative farse. Eforturile sînt mereu spectaculos disproporționate, ridicol de disproporționate, în raport cu efectele. Aproape un **ridiculus mus.** Ne vine în minte,citindu-le, un personaj dintr-o carte a lui Saul Below care inventează o întreagă stratagemă, ca să... bea un ceai. Cu alte cuvinte, de ce simplu dacă se poate complicat ? Să reținem însă că operația simplificării este cea mai anevoioasă. Un critic adevărat, Jean Pierre Richard, lua astfel în derîziune voluptatea despicării firului în patru : „Interesîndu-se de deosebirile operei, noii critici sînt ca acel bărbat căruia îi plac femeile dar care, printr-o stranie perversitate, nu poate să le aprecieze decît privindu-se cu razele X". Fiind de acord în general cu J.P.R. ne întrebăm, totuși, dacă respectivului bărbat îi plac, într-adevăr, femeile ! ?

Pompiliu Marcea

● Articolul de față ne-a fost sugerat de excelentul eseu al lui Gheorghe Grigurcu : **DESPRE ÎNNOIREA CRITICII ROMÂNEȘTI** — „Ateneu" iunie, 1981.

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (I)

Urmare din pag. 1

Eminescu și filozofie. La modul general, C. Noica împărtășește punctul de vedere al lui G. Călinescu dar introduce pe parcurs o seamă de aproximări și de amendamente care îl așază, în final, pe o poziție diferită. G. Călinescu, bunăoară, după o serie de observații cu caracter restrictiv — poetul se instruia în probleme filozofice și citea de toate dar „noțiuni temeinice și pornire tehnică de specialitate nu avea" — concluziona : „dacă Eminescu ar fi fost în situațiunea de a fi chemat la o catedră universitară, el, care îndrăznise să traducă pe Kant, ar fi avut temelie destul de trainică în virtutea căreia să-și însușească unele aspecte de specialitate". C. Noica se arată nemulțumit de expresia „unele", declarînd: „poetul nu era pregătit doar pentru a-și însusi unele aspecte de specialitate, **ci pe cele esențiale"**, părerea sa fiind că : „Eminescu deținea, într-un fel, esențialul filozofiei". Dar nu numai atît : C. Noica generalizează consideratiile de pe tărîm filozofic, afirmînd neted : „Pentru studiul istoriei, pentru studiul economiei, pentru cel al filologiei, s-a putut spune ce afirmăm pentru specialitatea filozofiei : pregătit pînă la capăt ori nu, Eminescu intuia esențialul".

Se cade să ne amintim că, de un bun număr de ani încoace, Constantin Noica s-a manifestat ca un adevărat cavaler neînfricat al reproducerii caietelor eminesciene — pe care le-a și comentat în originale eseuri — și dacă demersurile sale, în anumite puncte, au fost amendate de unii cercetători, nimeni nu poate nega rolul esențial ce l-au îndeplinit în procesul actual de reconsiderare a poetului național în ipostaza „omului deplin al culturii românești".

Cititorii de azi au beneficiat și de editarea tălmăcirii altor lucrări, care au însemnat tot atîtea puncte de reper în evoluția biografiei intelectuale a lui M. Eminescu. Faptul că pe această listă figurează tratatul lui Rötscher : **„Arta reprezentărei dramatice..."[2]),** se justifică de la sine, Perpessicius pledînd de atîtea ori, cu ardoare, cauza tipăririi imediate. Iată însă că de un viu interes s-au bucurat și preocupările eminesciene legate de fizică sau matematică, așadar din domenii îndepărtate, ca să nu spunem opuse, exercițiului scriitoricesc, și care pînă atunci fuseseră privite ca pure curiozități, atunci cînd nu erau, pur și simplu, puse sub semnul dereglării minții autorului (paginile respective din caiete conțin însemnarea — a lui Maiorescu ? — excesiv de dură: „Alienație mentală"). Merită a fi consemnată, în această directe, contribuția academicianului Aurel Avramescu care, din proprie inițiativă, a alcătuit din 1957 un colectiv de studiu și, în 1958, a prezentat în cadrul Academiei o comunicare prin care revela valoarea însemnărilor științifice ale poetului. În paginile revistei „Manuscriptum" au văzut lumina tiparului, sub îngrijirea Magdalenei D. Vatamaniuc, traducerile privind compartimentul fizicii [3]). Subliniindu-le importanța, academicianul Octav Onicescu dădea această apreciere care se cade a constitui subiect de meditație, dat fiind înaltul gir științific al semnatarului : „Proprietatea cu care Eminescu manipulează concepte așa de noi și așa de importante, cadrul unitar, permanent valabil, în care le valorifică, îl așază în primele rînduri ale celor care au gîndit în epoca lui știința despre energie, despre cea calorică în special, iar scrierile lui îi dau dreptul de a figura în literatura noastră de filozofie a științei cu drept de cetățenie universală" [4]).

Nu ne propunem să întocmim aici un tablou complet al interpretărilor suscitate în anii noștri de preocupările intelectuale ale poetului. În cadrul unei asemenea cercetări exhaustive va trebui să-și găsească locul și menționarea reapariției, în anumite forme, a exagerărilor de cult, condamnate cîndva de G. Călinescu. Astfel, cineva nu se mulțumea să-l elogieze pe Eminescu ca „anticipator" al „teoriei relativității" a lui Einstein, dar mergea mai departe, considerîndu-l „primul dintre poeții moderni" care a descoperit aspecte ce vor fi valorificate mai tîrziu de „fizica nucleară", clamînd : „poate niciun poet modern n-ar confirma mai strălucit" previziunea din 1969 a lui Werner Heisenberg, creatorul mecanicii cuantice, previziune potrivit căreia arta va ajunge, ca și **fizica,** „la o nouă epocă a formelor clare". [5])

În același timp, nu e greu de sesizat că, pînă azi, continuă să se manifeste în legătură cu actele culturale eminesciene o atitudine depreciativă sau, în cel mai bun caz, una de condescendență, expresie a prejudecății destul de tenace care decretează că un creator nu poate excela decît într-unul din domeniile activității sale, în celelalte făcînd, fatalmente, figură de amator, satisfăcîndu-și curiozități de suprafață.

Numai astfel se poate explica faptul că apar lucrări docte care omit să menționeze contribuțiile eminesciene în domeniul respectiv, — deși, în condițiile de atunci ale culturii noastre, reprezentau premiere absolute, cu convingerea nemărturisită, potrivit căreia fiind vorba de strădaniile unui poet citarea lor nu ar „cadra" cu morga unui specialist „serios". [6])

[1]) Mihai Eminescu, „Lecturi kantiene", Editura Univers, 1975.

[2]) Textul integral al traducerii a fost reprodus de Aurelia Rusu în 1974 („Articole și traduceri"), Editura Minerva, și, într-o ediție revăzută, în 1979 (M .Eminescu, „Opere V", Teatru, Ed. Minerva).

[3]) Aceste texte, împreună cu multe altele care acoperă întreaga suprafață a culturii, au fost publicate de Magdalena D. Vatamaniuc în masivul și valorosul volum „Fragmentarium", Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

[4]) „Manuscriptum", VII, nr. 4, 1976.

[5]) Puncte de vedere care au primit replica promptă a lui Mihai Drăgan, într-un savuros articol din „Cronica" (III/781, 16 ianuarie 1981), intitulat : „Eminescu și «eminescologia modernă»".

[6]) Într-un studiu din „Caietele Mihai Eminescu" (IV, 1977), unde prezenta varianta românească a gramaticii paleoslave a lui A. Leskien, G. Mihăilă își exprima pe bună dreptate, uimirea că, bunăoară, cunoscutul specialist Th. Simensky, în prefata, „Gramaticii sanscrite" (Editura științifică, 1959), „prima care apare în România", nu menționează în nici un fel antecedentele eminesciene ale unei asemenea întreprinderi (după manualul lui Fr. Bopp), sau că Nina Façon traducînd „Principele" lui Machiavelli, nici în studiul introductiv, nici în note nu găsea cu cale să amintească meritele poetului în comentarea și traducerea capitolelor esențiale ale respectivei opere — ceea ce, ne îngăduim să adăugăm, o ediție mai veche, a lui Sorin Ionescu (Societatea de filozofie română, București, f.a.) o făcea cu deplină parcimonie științifică.

Desen de Raluca Grigorcea

REMEMORĂRI

Adio, în ianuarie!

Pe ianuarie întîi, dimineața, cînd singurul lucru recomandabil și (uneori obligatoriu) este **ciorba de potroace,** orbit de albul zăpezii și de vioiciunea unei veverițe ce-și serbase revelionul într-un brad, mi-a venit ideea evadării spre văi și brazi și părăsite stîne ce, presimțeam, nu le voi mai vedea niciodată. Așadar, în ziua limpede ca un safir ținut în palma celor adormiți cu „la mulți ani" în urechi, pe drumul pustiu, săpat în carnea crudă a zăpezii, sus, peste colacul muntelui, am început urcușul spre locul unde urșii dorm în amorțire cu botul aromat de amintirea zmeurei de mai astă-vară. (Frumoase metafore, à la Fănuș Neagu — Decebal — Trifan etc., dar nu asta vroiam să vă spun, deși, cîte nu zice omul cînd se apucă). Cei care știu **Valea Ialomicioarei,** firul acela care rupe **Cheile Tătarului** și le aburește, și risipa blîndă a ierbii cu brazi ici-colo, zvîrliți mai jos de Padina, să ia aminte de ce le zic !

Curînd, poate **chiar MÎINE,** de mai jos de altarele de piatră în care stă zidit un înger cu aripi de ferigă, se va întîmpla să se nască un lac, un lac de acumulare acoperind amintiri, stînd părăsite, cabane de lemn, urme de urși, ce-au pîndit odinioară agitația fraților bipezi și fără blană, jurăminte de neuitare și tristețea ciobanilor adormiți cu mieii în brațe. Era pustiu și doar o mierlă zidită în puritatea necălcată ne privea fix echilibrînd între dorința de zbor și istovire.

Am suit, cu doi prieteni poeți în suflet ca toți românii, mai sus, spre Peștera, și spre acel schit îmbălsămat în nea, purtînd în pungi de proveniență neaoșă mîncăruri și un calendar pentru export sofisticat și de prost gust, și o biată carte a mea în care vorbeam despre Nifon, monahul care subțiază toaca închipuind Simfonii de nimeni compuse...

Ardeau lumînări în răceala de criptă a schitului și Nifon, căzut în genunchi, **recita poezii** din cărți cu foi zdrențuite și **litere zburate** și, din cînd în cînd, ieșea să vadă dacă cumva aburul grajdului nu mirosea a ființă nouă, mîngîia vaca rugînd-o să mai întîrzie nașterea și iar se întorcea „citind" acele verseturi de taină, rostite mai clar acum, cu glasul lui viguros și parfumat de cetină de brad.

Mai erau trei oieri în ovalul schitului, decorat cu sfinți orbi de nesomn și noi, puri și sticlind de curățenie.

A făcut un semn evaziv cu mîna lui viguroasă și reprimîndu-și fulgerul tristeții ce i-a orbit pentru o clipă puritatea pupilei a zis **„După ce apele vor da lumină, am să împodobesc un brad cu becuri colorate, de Anul Nou, să se vadă de departe la Marea cea mare și-am să mă rog pentru tot neamul românesc."**

Am tăcut.

Și-n solemnitatea clipei electrizată de lacrimi, mi s-a părut că văd un urs traversînd oceanul de alb, urcînd spre noi, căutînd alte lăcașuri primitoare, un urs trezit din somnolența lui de iarnă, și Nifon l-a văzut și l-a salutat prietenește și a plecat de lîngă noi să aleagă bradul cel de împodobit sau, poate, să simtă aburul nou al ființei ce urma să vină pe lume, acolo, în grajdul cald ca un cuptor și mirosind a cetină.

Mircea Micu

atelier literar

poșta redacției

INA B. : Pagini încă șovăitoare, de început, în care se aude uneori și un zvon de poezie („Pace", „Febră", „Uvertura iernii"). Vă mulțumim pentru urări, dar nu cunoaștem textul la care vă referiți ; v-am fi recunoscători dacă ne-ați indica numărul și data publicației pomenite.

E.T.K. 38 : Din ce în ce mai pronunțată tendința de a suplini inspirația, emoția, printr-o cazonă grafică, industrie de flori de hîrtie, din care poezia dispare tot mai mult. Ceva, în „Nomazi", „Verbul", „Ei...".

THAMIRIS : Pagini tulburi, evazive, fără înțeles, fără vibrație.

NEAGU DRĂGHICI : Cîteva pagini mai înfiripate : „Am pierdut ceva", „În mai multe direcții", „Să nu vezi", „Îmi pregătesc", „Adaptați".

TERI BUȘUTEIU : Compuneri stîngace și naive, în care nu se văd semne de talent.

VICTORIA STOICESCU : Nu rezultă încă destul de clar care sînt posibilitățile dv. — pe ici — pe colo, se aude parcă un murmur liric, dar lucrurile nu sînt pe deplin concludente. Ne vom lămuri, poate, mai bine la viitoarele manuscrise (adăugați și o scurtă prezentare).

E. CHELARU : Cîteva lucruri interesante („Septembrie", „Elan surpat", „Pe auzite", „Fisticire", „Adevărul"), dar multe altele împrăștiate, întîmplătoare, confuze, suferind cumva de maladia lui „cînd nimic nu ai a spune".

CONSTANTIN BOBOC : Exerciții preliminare, încă neconcludente, care nu par să excludă totuși perspectiva unor aptitudini pentru proză. Vom vedea.

EMIL PETRESCU : Pare să fie ceva mai mult decît ați presupus : în „Haihui", de pildă, dar și în altele, pe alocuri, sînt promițătoare semne de poezie.

R.E. STAN : Impresia generală confirmă înzestrările pentru proză. Dar e vizibilă încă lipsa de experiență, experiență de viață, experiența lucrului literar, etc. Construcția, în ansamblu, n-are echilibru, cele trei planuri care alternează sînt asociate oarecum întîmplător, forțat, „cusute" împreună fără necesitate, neconvingător, inabil. O mare meteahnă e insistența prolixă a descrierilor, abundența neselectivă, statistic-reportericească, a amănuntelor, care nu suportă comparația cu „minutia balzaciană", ci mai de grabă cu sporovăiala și cu parada de cunoștințe a cuiva care, de fapt, știe încă prea puțin și prea „pe deasupra". De altfel, efectul principal al acestei metehne e tocmai superficializarea textului ; dar mai rezultă și aglomerarea și îmbîcsirea lui, scăderea tonusului narativ și a interesului lectorului. Talentul prozatorului implică indiscutabil și capacitatea selectivă, intuiția detaliului esențial, semnificativ, necesar structurii și contextului, priceperea evitării balastului, a digresiei parazitare, etc. În acest sens, studiul profund, sistematic, al tehnicii narative la marii meșteri ai genului vă poate fi de cel mai mare folos, în vederea mai bunei valorificări a aptitudinilor dv. (vizibile pe alocuri în prea multele pagini ale lucrării trimise). Nu putem, de asemeni, să nu vă spunem (ori s-o repetăm !) cît de riscantă și costisitoare (în timp și efort) e stăruința dv. în abordarea unor proiecte de mare întindere (roman, nuvele ample, etc.), înainte de a obține indispensabila experiență (de ritm, de suflu, tehnică, echilibru, compoziție, stil, etc.) pe „distanțe scurte".

D. LUPU : Îmbucurătoare creștere, maturizare, lentă, dar substanțială, profundă, plină de ginduri fecunde și grele care obligă cordeiul la o întrecere creatoare cu propriile-i puteri. E bine ! (Toate paginile pot fi menționate). Ar mai trebui (se simte !) un pic de școală, de învățătură, multă și variată lectură și studiu de unul singur, pentru a se ajunge acolo unde trebuie (și unde se poate !), adică la virfurile poeziei adevărate. E o carte care trebuie jucată, din plin, cu toată încrederea și cu toate riscurile, chiar dacă viața dv. (o ghicim dificilă, trudnică) vă pune în cale, cu toată inventivitatea ei fabuloasă, marile și multele ei piedici !

Florica Marin (inclusiv desenele), **Vasile Doagă, V. Roșu-Craiova, Man Angelescu, Radu N. V. Simion, Ion Cristian, Sorin Doljerii, M. Cristi, Vasile Cojocaru, Tessa** (parțial indescifrabile), **Luminița Balaur** : Încercări de nivel modest.

Al. Dak, Ionel Bălan, Dor de soare, Mariana Coltatu, Florian Ioana, Nicolae Nell Danilov : Nimic nou !

Manuscrise neiscălite : „De ce ?", „Becul", „Omul".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet: GABRIELA CREȚAN

Anotimpul regal

Nu mă lăsa, Cel-fără-nume, mă năruie
gloria grea a anotimpului regal
în cercurile-oglinzii ivește-te-nainte-mi
închis ca-ntr-un simbol în forma unui cal.

Cînd oare te vei întrupa, nevăzutule
și cînd ninsoarea ți se va așterne pe umăr
cînd oare cu privirile legate
voi putea să te măsor, să te număr ?

Eu sînt nebuna, roșcovana pădurii
prinsă prin vrajă în fîntîna de piatră
prin ochiul ei înalt văd lunecînd în ceruri
spre Orion o fugoasă fregată.

Noaptea e orbitoare precum în infern
tărîmul întreg e un rug aurit
trec zburătoarele deasupra mării
ce scînteiază precum un cuțit...

Unde ești ferecat, înalte stăpîne,
în care ou stai ghemuit ca-ntr-un ghioc ;
nu știu de vei veni, dar de-o fi mîine
trecut va fi se pare de soroc.

Privește semnele, fulgerele clare
închipuind pe cer un înalt labirint ;
peste puțin, din sticloasele-mi oase
va crește o floare geroasă de-argint.

Fratele meu

Fratele meu nebunul ingenuu
atins de maladia lumii, biiguind
în limbajul astrelor — o vorbire ciudată
uneori dureroasă ca și cum s-ar lovi
niște ciocănele de cristal —
desenează aureole în jurul fiecărui lucru
și lucrul acela începe să scapere era
un fals, surioară, un semn
apocrif, un șarlatan al semnelor, un farseur
fratele meu saltimbancul, negustor ambulant
dispărut de cîteva secole, descoperitorul
Analogiei dintre sfinta treime și structura atomului
doarme prin poduri, prinzește în beciuri
dansează menuet și alte dansuri mecanice
își clătește fața, își spală picioarele
zilnic la ora fixată, deschide
ușl după ușl și pătrunde în camere identice
răbdător ca un sfînt, îndrăgostit de cele nevăzute
veșnic ghemuit la pîndă, tremurînd
de presimțirea numărului care le naște pe toate.

Desen de Sabin Ștefănuță

Închizitorul tăcerii

De unde vii tu în carul tău înstelat ca un fel
de Mare Inchizitor al tăcerii și de ce
la apropierea ta pereții dispar iar geamul
prin care privesc se preface în cioburi sonore?
De unde acest personaj suav și grotesc care seamănă
cu dagherotipul bunicului meu, cu fratele mamei
și cu bufonul regelui înlănțuit într-un turn
pe care l-am construit în copilărie din cărțile de joc ?
Prin ce secret ai imblînzit
principiul dreptelor paralele
și întreaga turmă a postulatelor care fac sluj
și mor scîncind la picioarele tale ?
Războinic tandru
inima mea vinovată nu vrea să știe nimic din toate
care încep cu de unde, cînd și de ce
ea devine un astrolab după care oricine
poate stabili poziția aștrilor.
Inchizitor al tăcerii, ce religie
ai mai inventat astăzi, ce joc nepermis
cu bilele tale colorate prin care
hăituită aleargă muzica hohotind
eu
am cuprins Armonia, eu sînt
îndureratul ei stăpîn și sclav îndrăgostit.

Oval albastru

Mai ales noaptea cînd de pretutindeni
încep să țîșnească făpturi pilpiitoare
care te împresoară și te acoperă cu incetul
într-o volbură ce se stringe, se stringe
pînă cînd casa în care locuiești
înconjurat de fastul obiectelor utile, prins
în colivia inaparentă a întîmplărilor fără echivoc
se micșorează și în cele din urmă dispare ;
cînd cu picioarele suspendate deasupra balustradei
te lași să aluneci peste o margine ca printr-o
fereastră deschisă
care se întinse apoi cu un pocnet surd, cînd
îți dezbraci hainele una cîte una
cu grijă și atît de încet încît orice creștere încetează
și singur visleși în ovalul albastru, cînd
indiferent joci la ruletă viitoarea ta naștere
mai ales noaptea cînd fără uimire
ghicești că în aurării subpămîntene
moartea bate monedă cu numele tău.

Ars combinatoria

Cuvinte nebune, nebune
imagini aglutinate împerechindu-se rapid
proliferînd
în lumina crudă care-ți strepezește văzul
abia ieșite din ou gata de procreație
cuvinte asexuate
ouind instantaneu cu nașterea lor
cuvinte-miriapod ursite dragostei
gata să te sugrume în patima îmbrățișării lor
imagini fulgerînd în căderе asemeni
unui întreg cortegiu de comete
cuvinte deșănțate, lascive, tulburînd
mîlul lunar din sufletul adolescenților-poeți
ultragiind inocența cu gloria coapselor goale
mirosind a iubire și sînge
cuvinte pubere roșind de presimțiri obscure
imagini diafane și sperioase care
mor tragic în prima parte a copilăriei
cuvinte schiloade cerșind la cotitura străzii
de care scapi cu un simplu bănuț de aramă
imagini pe care nu le poți bănui fiind
ascunse în unghere întunecoase, rătăcind
numai noaptea în hoarde barbare
cuvinte-armade ce pornesc să-ți ia cu asalt
fereastra și ușa de la care nu mai ai cheia.

Unde să pun verbul, mă întreb,
în acest apocalips somptuos
astfel încît să se volatizeze în propria lui strălucire
și unde să-mi pun tîmpla incendiată
cînd încerc să înțeleg ?
Doamne, ce sens au toate acestea ?

NUMELE POETULUI

Aurelian Titu Dumitrescu

trudit bine de viață, trecut prin ciur și prin dîrmon, Aurelian Titu Dumitrescu, student al Academiei„ Ștefan Gheorghiu", scrie deopotrivă o poezie seducătoare și rebarbativă, încercînd uneori să învăluie brutalitatea experienței în floricele de stil, reușind adeseori să se confeseze lapidar, convingător, păstrînd încă în rostirea sa o profundă pudoare, reflex al unui comportament ancestral al lumii țărănești din care vine, lume a basmului și a ritualului neîngăduind o expansiune necenzurată a eului poetic. Astfel se explică epicul, anecdotica multor poeme din „Anotimp ascuns", volumul în manuscris pe care ni l-a incredințat, și, de asemenea, se mai explică prin aceea că Aurelian Titu Dumitrescu a văzut cu adevărat, are cu adevărat o semnificativă experiență umană. „Bătrîna ca o biserică", unul din cele mai frumoase poeme pe care le-a scris pînă acum, impresionează prin siguranța tonului, originalitatea necăutată a expresiei, autenticitatea mărturisirii.

Cînd știe să-și convertească sentimentalitatea în pur lirism cînd își depășește un anume ermetism verbal natural, poemele devin fluente, închegate, transparente de amărăciune și solitudine : „sînt o casă unde / nimeni nu vrea să locuiască / se odihnesc în ea doar chiriașii puși pe înșelătorii / viața urcă pînă peste acoperiș ca o viță-de-vie sălbăticită / din cînd în cînd mă mai văd și eu / rană a vieții acoperită de cămașa greșelilor de zi cu zi / iubito, / speranțele țîșnesc din mine ca puii de șerpi / nu au nevoie de gropi să se ascundă (nici nu le caută nimeni) / mai sînt așa porturi unde marile vase nu mai rentează să intre / și tot speranțele, hamali pensionați, bat cheirile, cu țigara în colțul gurii, singura barcă de salvare pe o punte cuprinsă de flăcări, / iubito, / dacă ai ști că venind ai găsi un om obosit de strigătul numelui tău, / sînt sigur că te-ai întoarce din cale / dar, cum nu știi, / ai să te apropii coborînd din poeziile mele / cum lumina trece prin geamurile vechii mînăstiri / își schimbă culoarea." — **chiriașul speranței.**

Debutat de revista „Luceafărul" cu o prezentare semnată de Nichita Stănescu, Aurelian Titu Dumitrescu este de pe acum poet în deplinul înțeles al cuvîntului, și spre a nu rămîne un poet ca oricare altul, spre a face ca, într-o zi, „totul să devină sublim", îl sfătuim să scrie mai mult, să trudească în singurătate ca „zgomotul" care mai persistă în poemele sale, să dispară, să scrie mai mult și să învețe să renunțe la ceea ce i-a ieșit prost, căci, vorba cuiva, nimic nu e mai greu de reparat ca o poezie proastă ; la o anumită vîrstă un poet trebuie să păstreze numai „capodoperele", „capodoperele" sale, firește, poemele care transmit cu fidelitate căutarea propriei voci poetice, îi rămîne destul timp „poetului" ca, mai tîrziu, să păstreze și să publice orice...

Multe poeme din „Anotim ascuns" așteaptă doar să fie separate de cele obișnuite, rutiniere, pentru ca reunite într-un nou volum să-și evidențieze mai ușor profunzimea și originalitatea. Nu ne îndoim că Aurelian Titu Dumitrescu are destul simț critic pentru această necesară operație. Transcriem în încheiere un frumos și scurt poem în nota celor mai reușite din „Anotimp ascuns" : „spuneai numele ca și cum ai fi intrat într-o casă pustie / cuvintele ei, pene ale păsării tăiate și uitate așa, / sau spulberate de vînt înainte de a se atinge / ca un fulg de zăpadă se topea de buza privirii / îi era atît de frică să trăiască încît nu se oprise nicăieri." — **Mitrula.**

Cezar Ivănescu

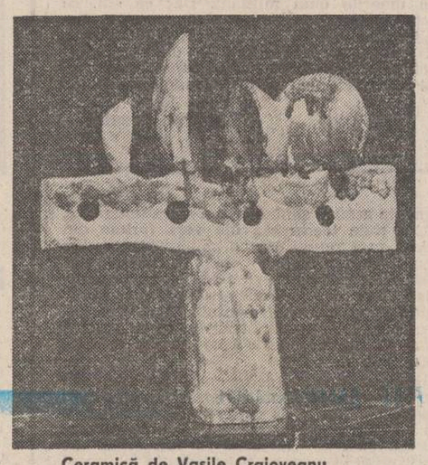

Ceramică de Vasile Craioveanu

CONFABULE

Băltoaca

Se zice că Păun — pasăre înaltă, cu fustă multicoloră, care se crede mai puternică atunci cînd atacă (se apără) cu spatele la dușman (prieten) — într-o zi, pe cînd își făcea plimbarea de dimineață, s-a văzut într-o băltoacă. Tocmai plouase peste noapte, nu mult, atîta doar cît să se facă băltoaca după obiceiul curții în margine, lîngă gard. Și, văzîndu-se Păun acolo, i se păru că arată rău. Se știe, desigur, că în capul lui mic și negricios Păun arată întotdeauna mai rău decît își închipuie el că este, se pare însă că de data aceasta avea dreptate. Niciuna din culorile sale nu mai strălucea în băltoacă, oricît s-ar fi umflat și rotit în jurul ei.

— Nu se poate, țipă Păun. Abia deunăzi m-am privit în ochii stăpînului și m-am văzut împodobit cu cele mai frumoase pene colorate din lume. Nici florile nu arătau cum arătam eu... Nu se poate, nu se poate !

Auzindu-i cheunatul, se apropie de el Purcel guițind (sau poate Purcel se apropie de băltoacă și numai așa se apropie și de Păun).

— Ce s-a întîmplat, dragă, guiță Purcel ?

Însă Păun nu-l luă în seamă și se depărtă cheunind mai departe : „Nu se poate ! Nu se poate !". Fără supărare, dar și fără griji, Purcel se tăvăli în băltoacă, pentru că se știe, de privit el nu se privește niciodată.

Iulian Neacșu

Mihai Topa : „Preludiu"

Arhitectura simbolurilor

Urmare din pag. I

lui) sau a sîngelui omenesc jertfit (rotirea istoriei). Este zona în care începe romanul : **Apusul se făcuse senin, dincolo de el murea un soare de sînge și sîngele se scurgea încet pătînd cerul și prelungindu-se ca un ulei tămăduitor (...) albea peretele palatului Belvedere, rînduri de ferestre după rînduri de ferestre, și pe luciul lor negru sîngele soarelui murind ca o tăiere pedepsitoare de cap domnesc.** Soarele patronează timpul și anotimpul fiind ca un **ulei tămăduitor** pentru ochiul împovărat de istorie (privește Alexandra Terența Rudeanu, ultima descendentă a Rudenilor al căror conac fusese incendiat și este acum în curs de refacere) — obligat să-și treacă viața chiar prin povîrnișul tăios din angrenajul timp-anotimp. Prin persoana ei autorul anunță termenul predilect care numește legătura dintre prezent și istorie : este o **încrengătură.** Iată **portretul fetei : Fața ei era albă și trasă, o culoare nefirească semănînd cu transparența zăpezii stăruia pe obrajii ei tineri și fruntea înaltă tăiată sever ; în colțurile gurii cărnoase, cu buze pline, desenate ca o mușcătură de dragoste, veneau** încrengăturile **de păianjen ale vinelor și se pierdeau în bărbia înălțată orgolios (s.n.).** Este un portret statuar. Eroina face legătura între generații (anotimp) și mentalități (istorie) : a fugit de la conac împreună cu rudele cînd avea 5 ani, viața familiei a avut o perioadă de sărăcie lucie, de cădere, răsturnare a roții soartei și o revenire prin reabilitarea tatălui, comunist în ilegalitate despre care nu se știuse nimic la început ; acum, ca cercetătoare, revine în sat să asiste la refacerea conacului familiei și, prin relațiile strînse pe care le are cu Anghel Tocsobie (activist de la centru care anchetează cazul Cernat) și Dumitru Dumitru, ajunge să participe la „roata" prezentului. Ea vine dintr-un trecut neguros, „în ceață", legînd niște punți peste timp, fiind elementul revenirii și al devenirii. Aceste **firave încrengături de păianjen** din colțul bărbiei sînt ca un semn heraldic, ca un simbol subiacent ce exprimă continuitatea (autorul are asidue preocupări de heraldică : vezi descrierea blazonului Rudenilor, a celorlalte blazoane din roman).

Termenul este urmărit cu atenție în articulațiile-cheie are narațiunii. Iată-l într-un context semnificativ, în descrierea fugii de la conac : **Comana Dragomir stătea în mijloc și ținea umbrela cît o roată de car, cu spițele vechi întărite de cineva cu sîrmă și cu mătasea peticită. La încrengătura spițelor pînza veche plesnise...** Șocantă, apoi, comparația umbrelei cu o roată de car — dar numai după cîteva rînduri determinantul revine constituind o imagine-pereche cu mare forță de sugestie : **Înaintea lor creștea acoperișul de țiglă roșie al haltei Cireșu și se vedea roata de car a cuibului de barză părăsit de toamna trecută.** Elementul reprezentativ al anotimpului (berzele definesc primăvara și toamna) se împletește cu un vechi simbol social al istoriei, al timpului : **roata,** care sugerează sfatul rotund, ședințele, discuțiile „la masa rotundă", etc. Ajunsă la porțile conacului (incrustate, și ele, cu motive florale circulare), acum, la revenire, eroina găsește în memorie din acea fugă a copilăriei același element ; **roata** din dreapta a cabrioletei care se opintise în poartă cînd să plece. Dumitru Dumitru însuși, în fața aceleași porți, își amintește de **bicicleta** cu care venise în sat pentru incendierea conacului și apoi plecase. Abia astfel roata trebuie luată în considerație ca simbol al romanului. De altfel, simbolul folosit este curent în istoriografie începînd încă de la Herodot și puternic fixat în tradiția populară. Fie-ne îngăduită bucuria citatului ; nu la o lucrare de specialitate vom apela, ci tot la un roman actual : **„Timpul își oprise ornicele și roțile grele ale istoriei abia se mai auzeau, trecînd departe ca în vis, strivind sau tîrînd după ele — după cum ceva se opunea sau ceva se agăța de loitrele ei uriașe"** (D. Popescu, **Pumnul și palma,** p. 57). Simbolul este fixat aici în treacăt, ca un loc comun. Dinu Săraru filmează cu incetinitorul acest angrenaj, îl demontează piesă cu piesă explicitîndu-l — dar, mai rar (și mai ales prin aluzii, prin amintiri ale personajelor) urmărindu-i funcționalitatea. În alt registru simbolic, prin roata orizontală autorul înțelege ședințele (romanul **Toamna roșie** este un roman al ședințelor, al dezbaterilor — care sînt și între oameni dar și interioare, dezbateri de conștiință). Ținute în sala din centrul orașului, participanții au, pe lîngă stilouri, agende, etc., ceasuri de mînă (ceasul, pendula — sînt leitmotive ale romanului) — iar afară, în piață, există un ceas înalt al catedralei catolice care bate orele sonor. Prin personajul Anghel Tocsobie se fac interesante profunde considerații despre timp ca devenire istorică și biologică, ca viață și moarte (timp cosmic și timp individual). Ideilor teoretice ale lui Anghel Tocsobie (el este teoreticianul revoluției, nu practicianul ei) le corespunde, în planul experienței imediate, descoperirea făcută de Dumitru Dumitru la moartea consăteanului său — că s-a rupt de oamenii dintre care a plecat, că a părăsit ritmul lent al vieții rurale, etc. — iar gîndul acestuia, că fiecare activist ar trebui să participe din cînd în cînd la o înmormîntare, îl leagă mult mai strîns de esența vieții, de anotimp, de generație. Anghel Tocsobie pornește de la contrarii conceptualizate — ceasul electronic, orologiul public — și trage concluzia logică, necesară, despre împletirea prezentului cu istoria ; Dumitru Dumitru simte afectiv această împletire ; el este eroul purificat în focul revoluției, care a cunoscut „căderi" și „urcări" ce-l fac să privească lumea ca un înțelept. Considerațiile pe care le face privind „rotirea de cadre" nu sînt chiar „ca la carte" — ci rodul propriilor meditații, al experienței de viață — și leagă acest fenomen de simbolul adînc, peren, al roții. Pentru el, **a fi comunist e o dramă astăzi. O dramă a retrăirii coincidențelor, a revenirii unui început obsedant de drum,** dar și marea dramă, sublimă, a omului care a făcut revoluția și constată că are aceleași idei teoretice cu ale activistului din generația imediat următoare, venit de la centru cu impresia că aduce un suflu nou. O regăsire ce dă cîștig de cauză net lui Dumitru Dumitru, omul care trăiește ceea ce alții gîndesc numai sau descoperă intuitiv stimulați de coincidențe naturale.

Autorul este dator să ne explice mai mult, în volumele următoare, această rupere esențială : de asemenea, așteptăm o investigație amănunțită a mecanismului timp-anotimp exprimat în conștiința maselor, cele care fac istoria lăsîndu-se măcinate fără glorie de roțile ei, păstrîndu-i simbolurile la care autorul recurge. Altfel, dus în această notă elevată, solemnă, romanul riscă să devină o cronică neinteresantă, adiacentă, risipind mijloace stilistice de excepție pentru un scop neesențial. Autorul recurge adesea la calambururi sau anecdote de acum 30—40 de ani pentru a înfățișa acel greu început de drum — or, acestea și-au pierdut sensul și ar avea nevoie de o explicare contextuală adecvată.

Dar nu din aceste amănunte se constituie materia epică a romanului. Ele sînt, ca să le zicem așa, „dulci nimicuri" de care-i place să se ocupe filologului. Stilisticianul pur descoperă în romanul **Toamna roșie** o tehnică desăvîrșită a minuirii simbolului, o arhitectură bine rînduită — care sînt o dovadă că și următoarele volume ale ciclului deschis vor prezenta același interes.

Restituiri editoriale

Urmare din pag. 1

unui personaj, om politic celebru, ca în *Război și pace*, unde Tolstoi creionează portretul unui Napoleon grotesc.

În romanul său însă, Rebreanu ne rezervă o îndoită surpriză, atît în ceea ce privește formula narativă, cît și alegerea temei. Adevăratul personaj al cărții este viața politică a anilor '30, *gorila*, așa cum o numește inspirat autorul, ce domină și subsumează celelalte valori și realități. Din această cauză, personajele umane sînt mai palid conturate, ele avînd linearitatea de acțiune a unor marionete, conduse și manevrate de forțe oculte, într-o situație dată. Chiar și Toma Pahonțu, cel care pare a se bucura de o mare libertate de acțiune este în fond tot un pion, iar atunci cînd nu mai respectă legea jocului este eliminat. Politica se manifestă cu puterea unui fatuum, sancționînd prompt hybrisul. Greșeala lui Pahonțu este de a fi încercat, după ce i-a acceptat regulile, să o trădeze prin eros, și sfîrșitul său nu poate fi în consecință, decît tragic. În alt plan, politica impune prin mecanismul ei, personaje unidimensionale, excluzînd din sistem celelalte repere. Cei ce respectă pînă la capăt condițiile impuse, ca Belciuneanu de pildă, se mențin în cadrul mecanismului sau avansează, în schimb, acei care se abat la un moment dat de la normă, sînt înlăturați. O viziune poate cam restrictivă și simplificată asupra unui fenomen totuși mai complex, dar care în linii mari, corespunde realității României din jurul anilor '30 cînd se prefigura criza economică și politică a statului. Romancierul însuși pare a resimti schematismul ansamblului, aducînd în scenă și personaje cu un alt profil etic precum Tudor Drugeanu și Constantin Rotaru, practicînd politica dar fără a fi atinși de morbul corupției. Natura și specificul temei i-au impus lui Liviu Rebreanu și o interesantă tehnică narativă, o variantă modernizată, aș spune, a stilului flaubertian. Autorul adoptă perspectiva naratorului omniscient, la persoana a treia, însă relatarea sa este impersonală, dînd ca și la Flaubert impresia absolutei obiectivități, situațiile și evenimentele fiind interpretate și comentate aproape exclusiv prin prisma personajelor. La o lectură atentă se observă pe alocuri, și intervenția directă a autorului, care se mărginește totuși, la datele exterioare, la aspectele comportamentale, fizice și temperamentale, evitînd psihologismul, considerațiile morale și caracterologice asupra eroilor, sau interpretarea semnificațiilor socio-ideologice. Luînd în continuare ca premisă politica, *personaj central al romanului*, decelăm sub aparența romanului realist clasic o *infrastructură modernă* ce constă în a emite *n ipoteze* asupra unui *eveniment focalizant*. În acest caz, Pahonțu, Dolinescu, Belcineanu, Rotaru, Drugeanu etc. reprezintă tot atîtea centri reflectori proiectînd prin lentila lor, o imagine, evident parțială, asupra fenomenului politic. Funcția scriitorului se limitează la însumarea acestor puncte de vedere, fără a le comenta sau interpreta, lăsînd cititorului care are viziunea ansamblului, analiza și sinteza semnificațiilor. Finalul romanului este deschis, în concordanță cu întreaga strategie narativă a textului, accentuîndu-i *forma de problematizare și dezbatere* a unor situații și forțe ireconciliabile, cărora numai istoria le-a dat un răspuns, mult mai tîrziu. Atît începutul cît și sfîrșitul, pe care l-am putea considera ca o metaforă a întregii cărți, *un proces fără sentință*, relevă o subtilă *știință* a, cu o sintagmă modernă, *retoricii prozei*. Din această cauză personajele, fapt reproșat de G. Călinescu, sînt mai puțin individualizate ele mișcîndu-se ca un punct într-un univers bidimensional, adică fără relief. Cel puțin prima parte a romanului este consacrată exclusiv omului politic, care la recepții, cafenea, pe stradă, acasă sau în tramvai nu este preocupat și nu discută decît ședințele din parlament, căderile de guvern, alegerile și formarea noului cabinet, programele electorale etc. Lipsesc elementele de fundal sau atmosferă ca și personajele de plan secund cărora E. M. Forster le acordă o importanță deosebită în teoria sa din *Aspecte ale romanului*, ele producînd necesarul contrast și imprimînd perspectivă, tabloului. Aceste vicii de construcție dispar în partea a doua a romanului cînd scriitorul mărește obiectivul transfocatorului și multiplică planurile. Procedee balzaciene (descrieri de interioare, panouri sociale, portrete detaliat înfățișate etc.), apar perfect grefate pe structura narativă modernă, dînd astfel mai multă densitate și carnație epică romanului. Eroii traversează și ei un registru mai amplu și mai nuanțat de trăiri, stări, sentimente, căpătînd în sfîrșit individualitate, pregnanță. Toma Pahonțu, un supraom în negativ, se umanizează prin dragoste și suferință. Ziarist talentat fără rectitudine morală, ar fi reușit în mod sigur în cariera sa politică, pentru care avea lipsa de scrupule necesară, dacă dragostea nu i-ar fi alterat tocmai această dorință. Iubirea lui pentru doamna Belcineanu (o doamnă T rebreniană) este de esență aproape mistică, asemenea idealului erotic medieval. Ei se consideră „miri" și nu vor să consume actul nupțial decît numai după ceremonia căsătoriei, pentru a nu păta onoarea doamnei alese. Dealtfel, numele femeii este și el simbolic, Cristiana, întruchipînd în el suferința și extazul, durerea și bucuria, osînda și benedicția. Nu întîmplător scriitorul insistă asupra ochilor și privirii, neglijînd celelalte trăsături, elemente care pot crea senzația intimității și comunicării, fără a recurge la cuvinte sau gesturi. Frumusețea ei nu este atît emanația perfecțiunii fizice cît expresia spiritualității și bogăției sufletești. Această aspirație însă, Pahonțu care a încercat un joc dublu, politică-eros, o va plăti cu moartea, fiind asasinat de unul din membrii „Fraților de cruce", organizația de dreapta, susținută și apoi combătută în ziarul său. Din această perspectivă retorică sau de poetică a prozei, luînd în considerație sistemul ficțional al textului, romanul trebuie reconsiderat și înscris în tabla de valori a literaturii noastre. În același spirit s-ar impune și reexaminarea *dosarului critic al romanului* (după ce ideologic a fost reabilitat) pentru a urmări modul în care s-a produs receptarea lui și a înlătura acele obiecții superflue ce i s-au adus. Ceea ce vom face probabil într-un viitor articol.

REVISTA STRĂINĂ

● **CELEBRUL ZIARIST** Regis Debray a publicat o carte cu amplu succes în Franța și pe alte meridiane intelectuale ale lumii, tradusă recent în englezește sub titlul : „Profesori, scriitori, celebrități". Scopul său este definit de prefațatorul acestei ediții în felul următor : „A descoperi tendințele structurale ale comportamentului intelectual în sisteme de producție succesive ale climatului cultural și a evidenția cum acestea influențează locul intelectualității în situațiile politice date". Debray se referă, de asemenea, la posibilitatea unui studiu matematic al „oportunismului" intelectual. Lucrare controversată, cartea scriitorului francez este, în fond, o diatribă efectuată pe un ton de lamento intelectual, în legătură cu imposibilitatea unei categorii de intelectuali actuali din occident de a răspunde sarcinilor epocii și de a angaja o acțiune de substanță în legătură cu marile probleme ale sale.

● **GERHARD HELLER** este un nume puțin cunoscut publicului larg, dar foarte familiar scriitorilor care au trebuit să înfrunte ocupația germană în anii celui de-al doilea război mondial. În memoriile sale apărute recent sub titlul : „Un german la Paris" el se referă la perioada cînd acest intelectual cu conștiință de rezistent politic ocupa poziția de cenzor al producției editoriale franceze, în anii grei cînd ciuma brună își întinsese tentaculele asupra întregii Europe. O recenzie semnată de David Pryce-Jones în suplimentul literar al ziarului „Times" subliniază contribuția pe care o poate aduce orice om de bine, atunci cînd este angajat, cu conștiința și energia sa, în slujba adevărului și a idealurilor libertății intelectuale : „Germanii nu trebuiau să se transforme cu toții în martiri pentru a-l opri pe Hitler : simpla decență de genul celei pe care a practicat-o Heller ar fi fost de-ajuns pentru aceasta". Iată un tip de elogiu pe care puțini l-au cîștigat și pe care omul ce și-a asumat răspunderea publicării cărților lui **Camus sau Jean Ginno se pare că-l** merită.

● **UNIVERSITATEA LIBERĂ** din Bruxelles a patronat, recent, un colocviu dedicat lui Jean Paul Sartre. Lucrările sale au fost publicat într-un volum colectiv apărut la **Editura Gallimard,** iar recenziile apărute între timp subliniază caracterul excepțional al unor comunicări ținute în zilele colocviului de către Pierre Verstraetel, „Sartre și raportul său cu nevroza obiectivă" **sau Robert** Legros despre „Sartre și romantism". Urmînd „Zilelor Sartre" de la Universitatea Columbia din New York, aceste manifestări aduc încă o dată în actualitate moștenirea ideologică și literară a unui gînditor de prim plan al secolului.

● **SUB TITLUL** „Venirea etruscilor", presa germană comentează pe larg ultima expoziție de la **Muzeul de arte și meserii** din Hamburg. După mărturiile pasionante referitoare la tezaurul descoperit în mormîntul lui Tuthankamon, expoziția consacrată etruscilor este considerată drept un eveniment de primă mărime. Rudolf Hänsel scrie în acest sens : etruscii iau locul egiptenilor (...) ; activitatea lor artistică este considerabilă. Ea începe cu asa numita cultură de Villanova, denumire acordată după un loc din apropierea orașului Bologna. În secolul XII î.e.n. a avut loc un val de cultură orientală, urmat între 600 și 475 î.e.n. de o epocă de aur foarte influențată de către greci. Această evoluție este descrisă în mod excelent de expoziția de la Hamburg. Cu excepția picturilor murale, se pot admira astăzi toate tipurile de monumente etrusce. Un cadou somptuos.

● **UNA DINTRE** cele mai controversate probleme care privește conștiința americană din timpul celui de-al doilea război mondial se referă la problema americanilor de origine japoneză. Edwin Reischauer analizează ultima lucrare care se referă la trauma suferită de această importantă minorități din Statele Unite, în termeni care fac elogiul abnegației populației japoneze din Statele Unite în ani cînd erau supuși unui regim discriminatoriu, o injustiție care este astăzi recunoscută public, recunoscut de cele mai înalte oficialități. Articolul lui Reischauer din **Saturday Review** consemnează, de fapt, o problemă care tinde să devină cronică în conștiința occidentală contemporană, aceea a unor nedreptăți care apasă viața publică, constituind sursă de dezechilibre morale perpetui.

● **FILMUL** istoric se află din nou în atenția marilor studiouri occidentale, părăsind stilul glamoros al superproducțiilor hollywoodyene, în favoarea unor reconstituiri scrupuloase, al căror caracter spectaculos reiese din tensiunea conflictelor și din investigația psihologică. Studiourile londoneze anunță o peliculă consacrată celebrei familii Borgia, realizată în Italia de către o echipă amplă de actori și tehnicieni. Intrigă psihologică, tușa caracterologică remarcabilă sînt amplificate pe ecran de numeroase scene spectaculoase care fac loc și cavalcadelor năprasnice și expresivității unor scene violente.

m a p a m o n d

«Modernul» Lu Xun

Întiiul prozator modern al Chinei, dacă nu și cel mai de seamă, fuse neîndoios Lu Xun (1881—1936), un bărbat energic, originar din Saoșin, cu o biografie picarească și o viață pauperă, consumată de opera uriașă, nici pînă astăzi editată integral. Cine cunoaște presa chineză în limbi străine (precum excelenta revistă „Littérature chinoise") știe că nu o dată sînt revelate acolo proze scurte și eseuri inedite, de tot interesul, care adaogă accente noi unei bibliografii și așa impozante. Nimic nu părea, pînă prin 1918, a-l împinge pe Lu Xun către o carieră literară. Omul făcuse școli militare și urmase, în Japonia, niște cursuri de medicină voind a se dedica în fine apostolatului sanitar. Însă, trecînd printr-o emoție patriotică la un curs (un chinez era gata să fie decapitat, întrucît făcuse spionaj de război), plecă la Tokio, decis să se închine literaturii. Arta, credea el, modifică rapid mentalitățile și, spre a face omul mai bun, Lu Xun începu să scrie, convins că va întemeia o „mișcare literară". Nu în acei ani se produse totuși debutul ci mai tîrziu, în niște condițiuni de tot interesul. La Pekin, unde se întorsese înainte de 1918, Lu Xun copia inscripții, scria pentru sine fel de fel de studii de istorie literară, locuind într-un hotel mărginaș : viață liniștită și retrasă, căci așezat sub sophora, omul își făcea vînt cu evantaiul din frunză de palmier, privind cerul printre ramuri, în vreme ce omizile îi cădeau, înghețate, pe gît. Deveni scriitor din întîmplare, cînd un amic îl îndemnă să iasă din mutenia lui și în acest chip se ivi „Jurnalul unui nebun", care este fără discuție o capodoperă și probabil întîia zvîcnire „europeană" a literaturii chineze moderne. Proza lui Lu Xun (editată în românește într-un volum de „Opere alese (I)", în 1959 și popularizată de țara de origină prin ediții succesive de „Nouvelles choisies", ultima, din 1974) este, pe cît se deduce din traducerea străină, a unui stilist eminent, știutor intuitiv al efectelor spectaculoase, mizantrop, entuziast în sinea lui, înclinat a reduce narațiunea la o voce neutră ca de istoric și documentarist. Omul făcuse medicina și avea o formație, în fond, pozitivă, de aceea nu este greșit a vedea în optica lui asupra umanității o precizie științifică, precum a unui entomolog care studiază la rece vietățile felurite și stranii. De altfel cu greu s-ar găsi în proza lui Lu Xun (care e, prin instinct, „nuvelist" și nu romancier) o inclinație afară din comun față de pitoresc, local, regional și ca atare „exotic" : el merge, prin amănunte puține, direct la esență.

Aceasta în primul rînd. Apoi mentalitatea literară care este, ca să zic așa, cultivată și elastică, „modernă", fără îngustul pitoresc local, într-un cuvînt a unui „european" luminat, văzînd în condițiile istorice ale umanității, dintr-o geografie asiatică, trăsătura unei drame universale, inteligibilă oriunde psihologia comună speței funcționează dramatic. Nu este fără sens a observa că explicațiile etnografice și de viață cotidiană chineză sînt puține în proza lui Lu Xun care nu obligă pe cititorul străin la consultarea dicționarului de obiceiuri exotice, înțelegînd materia epică fără complicația enigmelor abstruze de „viață locală". Scriitorul părea a fi, în intenție, un „nuvelist", adăugînd cîte o culoare regională numai acolo unde nu era altfel cu putință.

În „Jurnalul unui nebun", de pildă, tehnica este aceea a „jurnalului găsit" și comentat, de unde și aspectul eseistic al relațiunii primigene (procedeul presupune două voci : întîia — „critică", a „prefațatorului", și alta — „autenticistă", aparținătoare de „autorul" convențional). Însă catagrafia tulburării nervoase este extraordinară, mai cu seamă că demența iese din puține ochiuri ale unei plase combinate cu aer natural : omul privește luna și este exaltat, apoi meditează la un cîine din vecini care l-a privit insistent, altădată întîlnește grupuri de cetățeni care șușotesc pe seama lui. Acestea nu sînt interpretări de tot aberante însă ceea ce decurge de aci e fantast, căci mașinăria gîndirii demențiale, făcînd asociațiuni pure între obiecte e, odată pornită, fără sfîrșit. Toți par a întreprinde mașinațiuni teribile, sînt „feroci" și produc „frisoane" nebunului la simpla privire. Bolnavul este egocentric și acest instinct rar al fabulației este înfățișat excelent de autor printr-o frază nervoasă și scurtă unde observația propriu-zisă ia aspectul unor deducții cu aparența logicii de fier. Cu „Jurnalul unui nebun", care este o capodoperă de speță gogoliană întărită de teroarea canibalismului, Lu Xun a făcut în chip excepțional analiza demenței sub forma maniei de persecuție la un nivel pe care prozatorul european l-a atins arareori și numai prin cîteva specimene în afara comunului.

De altfel, mișcarea epică pornește, la Lu Xun, mai întîi de la obiect, precum o umanitate agresivă în „Jurnalul unui nebun" ori din pura descriere a „vinăriei", în „Kun I-Tzi". Impresia de viață este aci perfectă și modernă căci acest aer de relațiune cu voce neutră de aparat de filmat, este al Europei existențialiste, parcă derivat din „L'Étranger". Instinctul observației, acut, creează dintr-o grimasă — un caracter, dintr-o replică — o psihologie căci tehnica brevității e condiția realismului analitic din care Lu Xun și-a făcut un stil inconfundabil. De altfel, prozatorul nu rămîne aici, în documentarul patologic și caracterologic, el închipuie cîteva proze melodramatice, în mediul ftizic, cu ochi expert fixat pe degradarea fiziologică, neutru ca al unui clinician. Această lume maladivă, întreținută de mitologia spiterie, e totul în „Mîine" și în „Leacul". „Casa părintească" e o evocare cu memorie involuntară, de finețea chinezească pe care europeanul o consideră „artificioasă" cînd aceasta e numai naturală. „Un spectacol la țară" descrie cu umor un uriaș spectacol de teatru și o plimbare cu ambarcațiunea în jurul unui „teatru popular". „O familie fericită" paștisează pe Siui Țin-Ven și e povestea unui scriitor (narațiune despre narațiune), cu toate locurile comune, de unde nu lipsește mizerabilismul biografic (lipsa lemnelor de foc, vicisitudinile alimentare, copiii flămînzi). „Săpunul" e pretext pentru un examen de moravuri (femeia captivată de săpunul „de la oraș"), „Mizantropul" vine cu descrierea decadenței lui Vei, căzut în quasi-mendicitate datorită ideilor vehiculate jurnalistic. Un număr de nuvele sînt fantastice și „populare", precum „Zbor la lună", o poveste pe subiect fabulos, parodic, (unde femeia, Ci jao-go, zboară la lună și vînătorul I, bărbatu-său, e dezolat) ori „Paloșul fermecat", istoria unei curioase vendetta cu un obiect care, precum în legenda europeană a lui Manole, aduce moartea creatorului. Cu adevărat impenetrabile, căci provin dintr-o mitologie pe care europeanul o pricepe numai prin explicații, aceste „Vechi povestiri repovestite" încheagă domeniul baroc al prozei lui Lu Xun. Curioase sînt și cîteva „sadovenisme" (probabil involuntare, deși Lu Xun cunoscuse opera sadoveniană, din care a tradus cîte ceva prin intermediul nemțesc). Jun-tu (din „Casa părintească") e un inițiat sadovenian, care știe tot despre animale și vinat, „Furtună într-un pahar cu apă" vine cu sadonienele „zvonuri" pătrunse de la oraș către sat, în „La circiumă" baza consistă în istoriile fără sfîrșit, ca sertarele ieșind unul din altul, „sadoveniene", ale unei umanități apăsate de o „taină" a cărei „împărtășire" crudă descarcă brusc pe om de obsesie. Aceasta e proza care prin stil și rarisima „neutralitate" patetică pare fără egal în momentul ei crono'ogic. Prozatorul nu era însă insensibil, ne-a lăsat mai multe poeme în proză autobiografice, de înfățișare eseistică, și un număr enorm de eseuri, unde mișcarea liberă a ironiei și, acolo unde trebuie, a maliției violente sînt ale unui combatant fără cusur. Pentru european, ideile lui asupra „castității", teoriile în jurul tonsurii „fără coade" a femeilor, speculațiile în jurul feluritelor abstruze ritualuri par a ieși dintr-un soi de „scrisori persane" cu obiectul necunoscut. Însă eseistica lui Lu Xun, citită cu aparatul bibliografic obligatoriu, nu iese cu nimic din real, e o simplă jurnalistică supusă regimului clipei, vădind umorile unui militant. Dar ce stil, ce intelect, căci Lu Xun este unul dintre acei inegalabili autori a cărui operă, în orișice domeniu s-ar fi exprimat, e pecetluită de o inconfundabilă inteligență, pe care îndepărtarea geografică de noi nu o face mai palidă, dimpotrivă.

Artur Silvestri

Yu Znizhen : „Flori de Lotus"

IDEOGRAMA ȘI CUVÎNTUL

O poezie în traducere se citește și poate fi frumoasă (luînd „frumusețea" ca „uitare a cuvîntului", după o expresie a poeților chinezi clasici). Citirea corectă și completă în traducere este mai dificilă, aproape imposibilă pentru unele limbi, de exemplu, chineza. Aici, traducerea, chiar literală, nu poate reda decît o parte din nivelele semantice ori emoționale, o alta rămînînd „închisă" în ideograme și neputînd fi percepută decît în original. Aceasta întrucît limbajul poetic chinez este, înainte de toate, un limbaj scris, făcut pentru a fi și văzut, un limbaj „care refuză să fie un simplu suport al cuvîntului" (François Cheng, *L'écriture poétique chinoise*, Ed. du Seuil, 1975) și care se vrea o „urmă" (cum se traduce literal termenul pentru textul scris, *wen*), reprezentînd ceva și nu explicînd denotativ ceva. De exemplu, un vers din cinci ideograme de Wang Wei (701—761) : „creangă — capăt — hibiscus (în original două ideograme, „fu-rong") — flori". („La capătul crengilor, flori de hibiscus") va sugera, fără suportul scris (adică fără ideograme), rezultatul unui proces : înflorirea, dar nu și procesul ca atare. Privind ideogramele însă, vom avea impresia că asistăm la însuși procesul înfloririi. Prima ideogramă, pentru „creangă", reprezintă simbolic un „copac" ; a doua, pentru „capăt", reprezintă simbolul copacului, cu o liniuță în plus, adică ceva ce apare la capătul crengilor ; a treia, apariția unui mugure (simbolic, radicalul plantei) ; a patra, desfacerea mugurelui ; a cincea, floarea în plenitudinea ei. Pe de altă parte, nu se poate concepe în poezia chineză proces natural fără prezența omului. Or, în traducere, ideogramele, devenind cuvinte, nu ne spun nimic despre experiența înfloririi copacului trăită de om. Această idee este „ascunsă" în ultimele ideograme din vers care conțin simbolic radicalul „plantei", dar

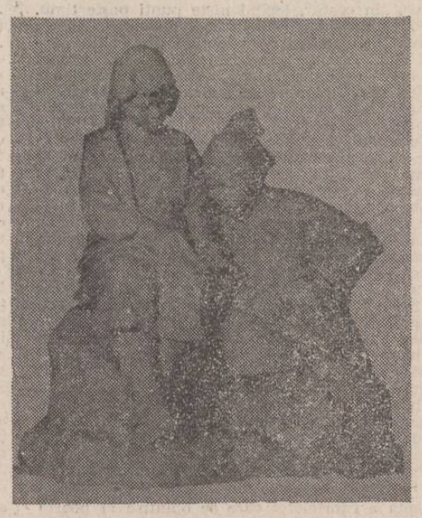

Sculptură de Yuan Xiaocen

și elemente grafice simbolice din sfera umanului. Astfel, a treia ideogramă din vers (prima din cele două care reprezintă pe „hibiscus") conține elementul grafic pentru „om" ; a patra, elementul „față" (mugurele se desface în fața omului), iar „fața" cuprinde elementul grafic „gură" (vorbește !) ; a cincea, elementul „transformare", și el cu elementul grafic „om" (omul se implică spiritual în transformările care au loc în univers).

Forța evocatoare a ideogramei, derivînd din elementele ei componente („sensuri în sensuri"), este din plin folosită de către poeții chinezi clasici și nu este neglijată nici de către poeții moderni. Ea intră de timpuriu în ansamblul de „sfaturi" privind intrarea și ieșirea din labirintul poeziei. Criticul Liu Xie (465—522) recomanda în lucrarea *Cizelarea dragonului în literatură* ca poeții să nu folosească în vers mai mult de trei ideograme cu același radical, fiindcă „ar izbi sensibilitatea", și să aibă grijă „să echilibreze proporția dintre ideogramele simple și complexe", pentru ca textul să nu pară nici prea rarefiat nici prea dens.

„Semn complet", ideograma transcrie cuvîntul, dar păstrează și o oarecare independență față de el, o libertate de „semn-prezență" și nu de „semn-unealtă". În haină sonoră, cuvîntul este „ceea ce se poate spune" ; haina lui grafică, ideograma, redă și „ceea ce nu se poate spune", adică „gîndul gîndind", după expresia sinologului James Legge. Dar cum să redai în traducere „gîndul gîndind" ? Soluția ne-o dau pînă la urmă tot poeții : Cît timp poemul stă în inimă, el este un gînd. Exprimat în cuvinte, gîndul devine poem — o parte din „textul de descifrat", care este lumea, cum scria Liu Xie.

Textele de mai jos propun, pentru traducerea unui catren, două versiuni. Prima (a) este versiunea principală, mai aproape de cuvînt și de reprezentarea lui spațială în vers. În original, majoritatea cuvintelor sînt „pline" (substantive, verbe de acțiune și adjective, numite „verbe de calitate"). Cuvintele „goale" (pronumele personale, prepozițiile, conjuncțiile, termenii de comparație, indicatorii de timp), în general, lipsesc din limbajul poetic (nu și din cel obișnuit), asigurîndu-se astfel mai multă mobilitate cuvintelor „pline". Acest limbaj mobil este în întregime ritm : pe plan fonic, sintaxic, simbolic. Versiunea a doua (b) este o propunere de re-citire. Am încercat să respectăm *locul* rimei, dar nu și *funcțiile* ei, derivate din însăși natura limbii, unde fiecare silabă are un sens, căci fiecare silabă este și un cuvînt. În original, rima, pe lîngă rolul de auxiliar al metrului, constituie și esența celor două distihuri (în cazul unui catren), un fel de „cheie" pentru descifrarea sensului și avînd aproape întotdeauna o valoare afectivă. Dar situația aceasta nu poate fi re-creată în limbile europene ; de aceea, versiunea (b) „europeană" a traducerii, oricît de meșteșugită ar fi, va părea o variațiune pe tema originalului.

LI SHANGYIN

(812–858) :

Chang E (Zeița Lunii)

a. Versiunea principală :

Paravan sidef umbră luminare a se trece adînc
Fluviul Cerului treptat căzînd zori stea dispare
Chang E posibil durere furînd leac de suflet
Marea smarald cerul albastru noapte noapte inimă.

b. Propunere de re-citire :

Umbra luminării se absoarbe în perdeaua sidefie.
Calea Lactee, steaua zorilor se sting în blîndă agronie.
Furînd elixirul nemuririi, Zeița avu păreri de rău ?
De zbuciumul ei, cerul și marea stau noaptea mărturie.

LI HE

(791–816) :

Lăstarii de bambus din partea de nord a grădinii de la Changgu

a. Versiunea principală :

Rănind coajă verde a lua lumină scriind vers
Parfum vizibil primăvară sevă albă negru pătrunde
Lipsa pasiunii — indiferența Ce oameni ocolind vedere
Roua lucire efemeră abur zece milioane de crengi

b. Propunere de recitire :

Descojind un lăstar, crește pe el un vers.
Parfum de hieroglife revarsă seva-n lamă.
Dar cine ia în seamă bambusul, versul scris ?
Roua de cum o vezi se și destramă.

DU FU

(712–770) :

Catren

a. Versiunea principală :

Din ușă privind cormorani a pleca a pleca
Nisip capăt deodată ne zărim străfulgerare
De azi înainte a pricepe om dorire
O zi necesar sosire o sută oprind ducere.

b. Propunere de re-citire :

Mă uit din ușă, cormoranii se duc.
Mai arunc-o privire în urmă din zare.
De azi înainte știu ce apasă omul :
Sute de rădăcini smulgînd la o plecare.

Prezentare și traducere de
Alexandrina Andru

POEZIE FINLANDEZĂ

KIRSTI SIMONSUURI

Licențiată a facultății de filosofie a Universității din Helsinki (1971), studii la Edimbourg și Cambridge, unde susține o teză despre literatura și istoria ideilor din sec. XVIII, **Kirsti Simonsuuri** este asistentă la institutul de literatură a Universității din Oulu. Poezia ei ocupă un loc aparte și puțin obișnuit în peisajul liricii finlandeze actuale. Poemele Kirstei Simonsuuri poartă amprenta unui rafinament intelectual și a erudiției, dublate de un gust desăvîrșit și opțiuni pentru aria culturii europene în diversele ei ipostaze.

În 1980 publică volumul de versuri **Muraltikaide** (Parapeți de iederă), aranjat în maniera unui ansamblu de colecții (cicluri) : italian, francez, finlandez, grec.

Kirsti Simonsuuri a tradus în limba finlandeză din Simone Weil, Wirginia Woolf și din Laing.

Despre timp și spațiu

În lume se vede
doar ce se vede.

Să existi
și să ocupi un loc.

Să însemni o parte din lume
cu trupul tău.

Dragostea e un amestec
de locuri.

Timpul — oprire
ci nu un mers de vapor.

Timpul e ritmica
celor cinci simțuri.

În arșița amiezii
diminețile și serile sînt cele mai bune.

Dubla spirală

Iar mă întorc
din iubire
la tine-n grădina cu trandafiri.

Lady Collins, Queen Mary și My Eastern Star,
ziua e întunecată ; în ziua aceasta va tuna.
Adun ceramica spartă —
patru miini, șase simțuri.
Fără să caut timpul trecut, nu pot să exist.

Savantul

Ce mănîncă lupii ? Eu povestesc
miturile omului și ale culturii,
vorbesc despre furtul focului și ce-a urmat,
spun cum odată firul de urzeală s-a transformat în șarpe ;
studiez interacțiunea dintre evidență și adevăr,
cu ochii închiși văd departe,
disting fără greș bătăile inimilor.
Eu știu ce se face cu singurătatea.
Și nu mă-nspăimîntă amestecul limbii în amintiri.
Eu intru în lume și-o văd
ca pentru prima oară.
Mă gîndesc doar la ce mănîncă lupii.

PENTTI SAARITSA

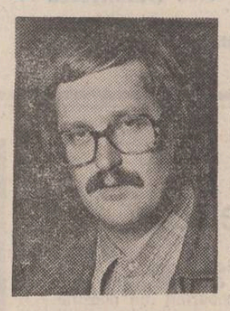

Autor a unsprezece volume de versuri **Pentti Saaritsa** este născut în 1941 la Helsinki, fiind unul din cei mai remarcabili reprezentanți ai liricii actuale din Finlanda. **Pentti Saaritsa** este un poet nuanțat expresiv, de factură intelectuală, angajat și personal, a cărui inteligență și sensibilitate constituie un tot echilibrat.

Poetul a fost tradus și publicat în mai multe antologii străine. Poetul este un neobosit și remarcabil traducător din literatura latino-americană, suedeză, spaniolă, rusă.

Femei

1.

Anume aceea cu care trebuia să mă însor eu,
anume ea a rămas nemăritată.
Trebuie întotdeauna oare să se întîmple așa,
probabil că nu.
Dar acum, ea a început să degaje parfumul amărăciunii
și s-a întristat dintr-odată ; ea știe
că atunci cînd nu va putea trăi din ce e
va trebui din ce nu există.

2.

Răstorn niteluș universul
și am scăpat-o din raza mea vizuală.
M-am depărtat de ea numai
ca să o pot vedea mai bine.

Tristețea ei de a o fi jignit.

3.

Ea făcu să-i scape — acum o clipă —
o mină negîndită, fără țel ;
eu mă uitam în ochii ei
ce oglindeau zîmbetul
unui bărbat trecut.

4.

Ea a plecat plină de răutate, chinuită
și a trîntit ușa în urma ei —
așa că ambele se distingeau în zgomotul izbiturii.
Și eu eram singur
de parcă ieșisem în stradă dintr-un cinematograf.

5.

Fericirea e atît de puțină și ciudată.
Oare nu e cumva altceva
decît o catastrofă aproape săvîrșită :
noi am fost o clipă fericiți,
și imediat începu să ne fie frică.

6.

Cînd ea vorbea, îmi înlătura brațul de pe
umărul ei fără să-și dea seama
și brațu-mi cădea — nu pe deplin inert —
coborînd în mine o clipă-n plus
nainte de-a mă cuprinde o tristă durere.

7.

Adesea doresc să-i spun
că o iubesc,
dar mă împiedică grămada de gunoaie
ce intră în sufletul meu cînd folosesc
cuvîntul acela.
În măsura în care raporturile mele
vis-à-vis de cuvînt rămîn destul de precare
cu toate că mă eliberează de multe.

8.

Ea a șezut pentru o clipă ce se petrece cu mine.
Apoi și-a ridicat privirea plasînd-o undeva aiurea
și deveni aproape de nerecunoscut —
complet necunoscută mie.
Și mi-am spus mie însumi atunci
că trebuie, în ciuda a toate,
să mă împac cu acel lucru pe care
l-am numit adesea viața mea.

9.

Cît de fericită a fost..
— Apocalips.
Ce lume e asta
în care totul devine de înțeles doar imediat după.

10.

De-atîtea ori, și-atît de exaltat tu îmi vorbești
de clipele tale mari ;
e bine, e bine, dar cînd acele clipe vin
nu-mi spune din nou că au fost,
ci spune-mi mie și ție însăți de unde vin.

În românește de
Alexandru Ivănescu

SPORT

Trei crînguri albastre

La o săptămînă după ce Ștefan Covaci și Valentin Stănescu au vrut să ne convingă (și-au izbutit din plin) că la stînă se vinde pește și că ei rinesc zăpada din fața casei cu sabia cu care-au pierdut toate războaiele fricii și-ale imposturii, cele trei echipe din cupele europene — Dinamo, F.C. Argeș, Universitatea Craiova — au izbutit calificarea-n turul doi. Scoatem din butoiul cu argăseală o salamandră și-o aruncăm în flăcări. Să nu-și închipuie însă Ștefan Covaci și Valentin Stănescu că, gata, cu asta ne-am risipit mînia, că uităm umilința la care ne-au supus și batjocura aruncată-n față milioanelor de îndrăgostiți ai fotbalului. Toată lumea i-ar vrea trimiși unde le e locul, la cules de mere pe sub tufele de coacăze și gherghine din țepii scaieților, dar unii pe care nu-i știm (și, probabil, nu-i vom afla niciodată) îi lasă mai departe să se spele cu polen la subțioară, să-și pună chiar și praguri la casă, aduse din import. Ei trăiesc sub curcubeie (și n-am avea nimic împotrivă, dac-ar face treabă, dac-ar fi măcar mediocri în mescria pe care și-au ales-o și s-au declarat, cu de la ei putere, mari maeștri) și se pare că n-au alt scop în viață decît să ne amărască zilele, să facă să ne trosnească ferestrele de ger, chiar în toiul verii. Dar să ne întoarcem la cringul de trei ori albastru al acestei săptămîni.

1. — Dinamo-București a spulberat, la Sofia, iluziile echipei Levski-Spartak de a-și spăla cu mărgăritar înfrîngerea dură suferită la București. O primă repriză, în care Cornel Dinu, începînd chiar din primul sfert de oră, a jucat accidentat (acum e cu piciorul în ghips), bulgarii au dominat și ne-au înghesuit pînă la sufocare în careul nostru. Au clasă și, ceea ce e foarte important, au jucători tineri de clasă înaltă, mai ales în linia de atac, acolo unde noi dăm cu zarul, cu prăștia și cu tunul și nu găsim nimic. Repriza a doua ne-a aparținut în întregime. Am și sfințit-o cu un gol, magistral lucrat de Tălnar și Augustin. Dar trebuie să spun că în rodia pe care-o ținem în mînă sînt totuși prea multe boabe de mazăre. Ne lipsește, aproape pînă la stingerea felinarului, atacantul capabil să dărîme orice apărare.

2. — F.C. Argeș a stat cu caii la fîntînă din clipa cînd a aflat că sorții i-au dăruit o plimbare la Marea Mediterană, pur și simplu pentru a încerca apa cu piciorul. Apoi Nicosia e o formație care mirosea atît de puternic a portocale încît nu-ți rămîne decît să întinzi mîna și să le culegi. E un noroc cu care nu te întîlnești de două ori într-o toamnă.

3. — Miercuri seara, la Pireu, Universitatea Craiova ne-a trecut prin urechile acului și-a cusut cu fir din noi toate gardurile rupte de taurii răstignirii. Cine tușește des și la un preț prea mic — mai cu seamă primăvara și toamna — să nu se uite la astfel de meciuri, să închidă televizorul, altfel riscă să rămînă fără ciorchini roșii în podgoriile arterelor. La malul cu dafini, băieții Craiovei au lăsat ca amintire un salcîm detunat prin care vuiește Jiul ca o ploaie care zgribulește măslinii. Le mulțumesc. Dar sub nici un chip lui Cămătaru.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
41
(1015)
Sîmbătă
10 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MĂREȚIA ȘI NOBLEȚEA UNUI SENTIMENT

Patria ne definește pe toți în cel mai inalt grad. Cu întreaga sa istorie, din începuturi și pînă azi. Și cu întreaga sa geografie, cu întregul său relief indisolubil legate de sufletul nostru, tot așa cum un rîu este indisolubil și în taină legat de matca și izvorul său ori, tot așa, cum culoarea cerului, parcă, nu are o mai amplă și mai caldă, intimă deschidere ca deasupra pămîntului patriei tale, a leagănului tău strămoșesc. Atîtea stele sus privite de mii de ani de patriile pămîntului iar patria noastră și-a găsit forma cea mai potrivită a libertății și demnității sale de a privi cu simplitate și adîncime în om, la timpul său prezent și viitor, iluminîndu-i deopotrivă cugetul și aspirațiile și situîndu-l, pentru prima oară în istorie, în cîmpul de forță al propriei sale realități și în perspectiva propriei sale împliniri. Astfel încît condiția sa și a patriei sale formează traiectul unic al unui cuprinzător și cel mai generos destin. Nu întîmplător, literatura poate fi invocată ca argument și poate depune oricînd mărturie în această privință, dacă rolul și specificul său s-ar reduce doar la atît.

Despre ceea ce dă seamă creația, despre ceea ce vorbesc în limbajul lor propriu cultura și arta, de pe temeiul și cu girul înalt al valorii, cu condiția categorică a acesteia, nu se substituie rostirii propriu-zise, gîndirii și simțirii oamenilor, ci, în întîmpinarea lor, a propriilor lor sentimente, constituie expresia însăși a libertății și democrației muncii și vieții noastre, momentul — prin excelență solidar — în care o operă de artă se face un puternic ecou de conștiință, se integrează organic efortului general de emancipare și se constituie de aceea într-unul dintre cele mai sensibile mijloace și criterii ale progresului social. Deținem în acest sens o binemeritată și prestigioasă tradiție, opera celor mai de seamă înaintași fiind o adevărată și ilustră definire a ideii de patrie și patriotism.

Deținem totodată o clarificare și o motivare de natură ideologică, politică și socială aparte, o deschidere de fond principială și generoasă înscrisă printre cele mai importante capitole ale programului partidului de făurire a noii societăți și a unei noi conștiințe revoluționare și patriotice înaintate. Mesajul secretarului general al partidului adresat conferinței noastre ridică de asemeni în toate datele lor esențiale probleme de prim ordin ale creației și vieții literare, toate intră în cîmpul reflecției noastre și cer un răspuns pe măsură, cît mai profund. Patriotismul creației ocupă, desigur, un loc preponderent. În toată realitatea ei materială și spirituală, patria nu este în altă parte decît aici, răsfrîntă în lucrurile și trebuințele sale, în cărțile sale dacă e să ne referim la un singur mod și la un sigur relief, la o singură unitate de gînd și conștiință. În cărțile sale care poartă iscălitura ilustră a clasicilor, ca un timbru național și o profesiune înaltă de credință, ca și iscălitura la zi a celor mai prestigioși autori contemporani. Spiritul tînăr — spiritul creației, în fond, așa cum se mai sublinia, nu o dată aici — are în acest fel un puternic reazimde atitudine și un puternic imbold de a se exprima și cuprinde pe sine, în tot atîta măsură în care talentul ca și exercițiul concret al muncii și creației îl pot face apt de acest cel mai curat și mai nobil liant. Problema patriotismului creației nu are desigur rezolvări de ecuație, nu deține nici o necunoscută, ea este în mod intim a noastră și, prin sinceritatea și gravitatea ei maximă, exclude, de bună seamă, orice artificiu. Dorim să spunem de fapt ceea ce de fiecare dată și mai cu seamă fiecare în fața propriei sale conștiințe o știe : creația patriotică și, prin situarea inversă a raportului, patriotismul creației au atins în literatura noastră zone înalte ale inspirației, orice demers în această privință suportă neapărat rigorile și riscurile comparației, aproape că nimic nu este mai greu decît să te manifești, în chip original, în această intimă și cea mai definitorie ipostază. Dar, în același timp, aceasta este și marea încercare. Ca și marea reușită. Măreția și noblețea perpetuă a acestui sentiment au în realitatea propriei noastre vieți, în realitatea însăși a țării, cel mai înalt și mai nobil grad de referință.

Luceafărul

Peisaj de Traian Brădean

CENTENAR LOVINESCU

Voința de a construi

Generația lui E. Lovinescu este una din cele mai strălucite din cîte a dat de-a lungul ei literatura română. În această constelație intră numele lui Gala Galaction, Tudor Arghezi, N.D. Cocea, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Ion Minulescu, George Bacovia, Ion Agîrbiceanu, Liviu Rebreanu și alții. Este vorba de scriitori longevivi cu o carieră literară dintre cele mai bogate, dintre cele mai pline de consecințe pentru literatura română. E.Lovinescu reprezintă și el trăsăturile plenare ale acestei generații : o viață lungă, o carieră literară începută devreme și dusă pînă la moarte, o operă a cărei influență a fost puternic resimțită în epocă și mai tîrziu.

Izbitoare la E. Lovinescu și definitorie este voința de a se construi pe sine în fața posterității. Criticul a încercat și a reușit să impună urmașilor propria sa perspectivă asupra devenirii lui literare. Nimeni nu mai privește astăzi opera lui E. Lovinescu în curgerea ei cronologică, ci în sens invers, dinspre finalul de carieră către începuturi. Aceasta e perspectiva **Schiței bio-bibliografice, E. Lovinescu** semnată de **Anonymus Notarius** în volumul editat de **Vremea** în 1942 și acest punct de vedere s-a impus în toate restituirile biobibliografice care vorbesc despre E. Lovinescu. Anonymus Notarius este chiar E. Lovinescu, iar schița biobliografică este o autobiografie. Concluziile maturității și senectuții scriitorului sînt cele care dictează liniile de forță ale acestei autobiografii. Clarificat asupra rolului și misiunii criticului, încercat de numeroase imprejurări potrivnice, E. Lovinescu ne oferă un autoportret din care contradicțiile sînt eliminate. Criticul s-ar fi născut asemenea Atenei din țeasta lui Zeus cu coif pe cap și lancea în mînă, egal cu sine din tinerețe pînă la bătrînețe. Această viziune clasicizantă are drept rezultat portretul ideal al unui critic conștient din prima pînă-n ultima clipă de misiunea și mesajul său, și consecvent acestora. Nimeni n-a întreprins pînă astăzi un alt portret al lui E. Lovinescu, văzut în curgerea firească a biografiei, și pînă cînd va fi realizat singurul portret coerent rămîne cel propus chiar de E. Lovinescu.

Aceeași voință de configurare puternică a liniilor propriei biografii o dezvăluie **Memoriile** scriitorului. Seria de patru volume a memoriilor lovinesciene, care au impus și pe unul din marii portretiști ai prozei românești, face parte din aceeași serie de gesturi prin care E. Lovinescu se clădește pe sine în fața posterității. Ele vorbesc atît despre E. Lovinescu cît și despre contemporanii lui. **Memoriile** se știe au stîrnit un scandal previzibil ca orice tentativă de a fixa pentru mai tîrziu conduita și înfățișarea unor contemporani. S-a contestat adevărul lor și s-a subliniat arta de portretist a autorului. Această artă nu stă însă numai în portretul direct ci și în cel indirect. Deși nu-și pozează memorialistul trasează indirect, prin felul de a vorbi despre alții și a-i

M. Ungheanu

Continuare în pag. 6-a

Colocviile «Luceafărului»
«GENERAȚIA LITERARĂ»
un concept deschis

● Participă : ● Nichita Stănescu ● Aurel-Dragoș Munteanu ● Gabriel Gafița ● Cornel Ungureanu ● Matei Vișniec

(în pagina a 3-a)

Fișe eminesciene

În jurul biografiei intelectuale (II)

Pentru ca problemele în discuție să-și găsească o rezolvare în deplin acord cu adevărul științific, depășindu-se exagerările de un fel sau altul, sînt necesare unele clarificări, cu caracter metodologic. După cîte se observă, eroarea cel mai ades comisă provine din tendința ca preocupările culturale ale poetului să fie discutate în sine, în afara contextului specific al epocii de acum aproape un secol, care le legitimează. De aici pericolul speculațiilor, al calchierii opticii prezentului, ignorîndu-se sistemul propriu, de-atunci, de ordonare a valorilor. Bineînțeles, nu pot fi omise din aria judecăților de evaluare opțiunile de azi, sau mutațiile operate în răstimp de dezvoltarea diferitelor discipline științifice. Se cade însă să ținem seama — ca să folosim o expresie a lui Malraux — de „dublul timp" al unei opere, timpul creării ei și cel al receptării în zilele noastre, această dialectică a confruntării celor două timpuri putîndu-ne oferi ecuația exactă a înțelesurilor fenomenului cu pricina.

Din păcate, dincolo de unele date comune, studiile de sociologie a culturii nu ne oferă un material prea bogat pentru a se putea reconstitui *modelul* social și intelectual al scriitorului din epoca lui Eminescu. Dintre puținele cercetări întreprinse, care ne pot folosi în dezbaterea de față, o reținem pe aceea a Institutului de studii Sud-Est Europene, concretizată într-un studiu consacrat tipologiei sociale și intelectuale a scriitorului român din secolul al XIX-lea! Spațiul nu ne îngăduie să expunem pe larg rezultatele investigațiilor. Ne mulțumim să reținem că statisticile întocmite demonstrează convingător cum, în climatul spiritual al epocii, actionează o adevărată fascinație a ideii de „intelectualizare". Nevoia *de modernizare* a vieții societății face să crească rolul și importanța intelectualității. Așa se explică de ce tinerii sînt îndemnați să aspire la o specializare

Al. Oprea

Continuare în pag. 6-a

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z.S.

Zaharia Stancu ar fi avut astăzi, 10 octombrie, 79 de ani...

Se iscălea îndeobște cu inițialele **Z.S.**, rotund desenate, legate strîns una de cealaltă, impletite și totuși clare, o mică stemă, un semn heraldic, o parafă. Stema lui de fiu de țăran domnind peste un destin strălucitor de-acum.

Era puternic, prevenitor, șarmant, șiret și agresiv deopotrivă. Emana forță și stăpînire de sine, avea prestanță și transmitea un flux dominator.

Înalt și suplu pînă-n amurgul vîrstei, cu ochii de-un albastru glacial, cu obrazul frumos, „ras la sînge", sprîncene dese și severe, avea ceva din eleganța și misterul unui prinț nordic îmbrăcat veșnic ca pentru o sindrofie. Rar am văzut țăran pe care hainele să stea mai „domnește" decît pe el.

Viața lui fusese o aventură fantastică, și mai era încă, la vremea cînd l-am cunoscut și cînd, fără să vrea, m-a angajat la Uniunea Scriitorilor în timpul îndelungatei sale președenții.

Mă chema deseori să mă „mustruluiască". Înțelegeam asta după tonul posomorit al secretarei care mă solicita telefonic cu voce de crainic anunțînd dezastre :

— Micule, (își permitea să mă apeleze astfel cu superioritatea și siguranța con-

Mircea Micu

Continuare în pag. 7-a

RITMURI DIN NORD

Într-o frumoasă seară din vara acestui an, am participat la un spectacol de muzică, dans și poezie la casa de cultură a sindicatelor din Baia Mare. Era atîta naturalețe în mișcarea dansatorilor și atîta bucurie pe fețele lor încît, la început am fost tentat să întreb din ce sat sînt țăranii de pe scenă. Observînd însă că doi feciori aveau barbă, mi-am dat seama că ei nu puteau fi țărani, căci țăranii maramureșeni nu poartă barbă. Am crezut apoi, că sînt tineri de la oraș îndrăgostiți de portul, dansul și muzica populară, participanți la una din etapele Festivalului național „Cîntarea României".

Mare mi-au fost mirarea și emoția cînd am aflat că blonzii feciori cu gaci și clopuri și bălaiele fete cu straie țărănești erau de fapt tineri suedezi veniți în Maramureș să învețe dansuri românești. Douăzeci și trei de tineri suedezi, membri ai Clubului internațional de dansuri folclorice din Stockholm, care s-au îndrăgostit de dansul românesc, au venit pe propria lor cheltuială în Maramureș, pentru a deprinde mai bine arta dansului românesc.

Timp de două săptămîni, grupul de suedezi a urmat un intens program care în linii mari a cuprins : expuneri referitoare la limba și civilizația românească, învățarea diferitelor dansuri, familiarizarea cu geografia folclorică românească, lecții de istorie a poporului român, scurte cursuri de literatură românească etc.

Organizatorul român a acestor cursuri de dans a fost Casa de cultură a sindicatelor din Baia Mare, iar principalul animator profesorul Valeriu Buciu, maestru coregraf la Ansamblul artistic „Maramureșul".

Cursul a avut caracter itinerant, cuprinzînd sate cu bogate tradiții folclorice din județele Maramureș, Satu Mare, Bihor, și Sălaj.

Spectacolul la care asistam era de fapt examenul pe care cursanții suedezi îl dădeau în fața profesorilor români. Șapte dintre ei. care au dovedit că au deprins foarte bine multe dansuri românești, au fost atestați ca instructori, urmînd ca reîntorși în Suedia să continue inițierea și a altor tineri suedezi în deprinderea și executarea dansurilor românești.

Spectacolul de dans s-a încheiat prin reci-

Pavel Suian

Continuare în pag. a 2-a

ADRIAN PĂUNESCU

Podgoria ilegală

De unde ai iubito acest vin
Ce-mi cade în picioare și mă arde ?
De te iubesc absurd și clandestin,
În umbra maceratelor stindarde ?

Într-o ulcea de lut nesmălțuit
Tăiat la buze de-o mireasmă pură
Te-așez și te ciocnesc de infinit
Și-apoi te beau ducîndu-te la gură.

Nevolnic sînt și iată mă îmbăt
Și oasele îmi pleacă în derivă
Urmează răsturnare și prăpăd
Și-o lume ridicată împotrivă.

Dar nu te dau, iubito, îndărăt
Tu, vin din via mea conspirativă

Marea se-nchide

Marea se-nchide în toamnă cu melancolie,
Pe plajele ude dospesc mari umbre,
cadavrele verii
Și nimeni nu știe precis, doar marea în sine o știe,
E ora cînd singurii ei călători și fani
rămîn gunoierii.

Vor strînge-n mașinile lor o Europă
întreagă de resturi
O destrăbălare chilugă, mirese plecate-n armată,
Deschideri de moale vacanță, amoruri,
calomnii și incesturi
Și marea se-nchide-n ea însăși și-o gură de ocnă arată

Nisipul va fi vămuit și re-ntinerit pentru vară
Furtuni vor veni pîn-la țărm să-ntrebe arene și ringuri
Căci marea de aceea, acum și în veac, nu-i în stare să moară,
Ea ține mereu de urît și dă viața ei celor singuri.

Accente pe plajă, stafii, industria verii, paragini
Trompete de smirc se trezesc și nu lasă moartea s-adoarmă
Un creier bolnav, pe un dig, palpită de foste imagini
Și ultimul țipăt, de pasăre, e ultima mării alarmă !

Marea se-nchide în toamnă cu melancolie,
Marea se-agită de parcă ar vrea către cer să dispară
Cu lacăte mari de neant și-nlănțuie casa pustie,
Vai, marea se-nchide în ea și pe noi cum ne lasă afară.

Convertire

În creier mi se stinge blînd cuvîntul,
Impulsurile-mi dorm în șei, pe cai,
Pe buze-mi cad reflexe moi, de rai,
Dar simt în osul meu urcînd pămîntul.

Stau mari zăpezi la tîmple să-mi răstoarne
Definitivul lor păgîn dezmăț
Dar eu de-abia apuc să mai învăț
Ascunsul gust al lutului în carne.

De-aș sta o zi m-ar podidi de-a lungul
Întreaga floră-a unui cimitir
Dar eu un milion de pași înșir
Să nu rămîn, prin năvălire, ciungul.

Pămîntul urcă-n osul meu cu-ncetul
Ca-n bronzuri goale de nemuritori,
Probabil în curînd vor crește flori
În locul vechi, unde mi-a fost scheletul.

Și-atunci, răpus de ultima dobîndă,
Cu ochii-n rai și tălpile în iad,
De n-am să pot să zbor, voi ști să cad
În lut ca o grădină tremurîndă.

REFLEX

Un loc, ce ne spune

Tezaurul, așadar, era la Paris. Devenise centrul expoziției universale. Tutankamon zăcea încă în anonimat, avea să-și ia o revanșă, e drept, mai tîrzie, comparabilă nu prin piramida în care a fost găsit ci printr-un spor și mai clar, în strălucire, dar și la propriu, prin greutate. La vremea aceea însă *Cloșca cu puii de aur* era cel mai greu și mai voluminos tezaur. Iar piramida sa — o biată cîpcă in-piatră sau eternitatea unui loc în care foiau ca niște alte inchipuiri mici arătări speriate și cu ochi reci, ascuțiți, ca de pradă. Căci ele, ce știau de Paris ? Nu lor voise să li se adreseze de fapt Odobescu, mare cărturar dar, parcă, umilindu-se, știa că tot acolo ajunge sau tot cu atita rămîne, de vreme ce nici autoritățile nu vorbeau prea curent românește ci,.. franțuzește. Cu lungul său tratat despre tezaur s-a adresat lumii și centrului geopolitic de atunci, încercînd să forțeze memoria europeană să se scuture de propriile ei vanități și să se mai aplece, dacă se poate, și către margini și să vadă că de acolo îi vin multe mărturii și chiar și mai multe date decît ar inclina ea să creadă din turnul ei nu atita de înalt pe cît de orgolios. Altfel ar fi greu, foarte greu de înțeles de ce a scris direct în franceză monografia tezaurului, iar presa românească să se rezume doar la aventura lui și să facă din cei ce l-au furat niște eroi.

În românește, ca și cum ar fi vrut să se răscumpere, Odobescu tot a folosit călătoria sa la Pietroasele și mai ales drumul în sus, peste coline, lăsîndu-ne un prețios itinerar cultural și turistic, dar mai ales o parabolă genială din care parcă ne face tot timpul cu ochiul și zice ia vedeți, nu-i așa că vînăm sau poate că nu-i decît basmul acesta cu bisoceanul și vinatul nu știu cum se face că parcă aprioric ne scapă, cineva mută ținta și linia de ochire, ehei, în galop, în galop dar trebuie să trecem și prin pictură mai întîi, acolo a fost fixată ținta definitiv, nu-i așa ? E aproape ca și

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. 7-a

ACCENTE

Judecata de valoare

„CRITIC — s.m. Specialist în problemele de artă, care analizează, interpretează și apreciază operele artistice". Simplu articol de dicționar, conținînd adevăruri banalizate de repetare dar, prin aceasta, nu mai puțin adevărate. De ce, totuși, nevoia de a relua un loc comun ? Din trei motive. În primul rînd, pentru că, fără locuri comune, viața ar fi, poate, mai spectaculoasă dar, sigur, mai periculoasă. Locurile comune sînt primele punți de comunicare dată fiind frecventarea lor asiduă (de unde și numele) de către categorii largi de vorbitori. Dispariția lor ne-ar readuce în Turnul Babel. Al doilea motiv ține de o observație la îndemîna celui atent la dinamica fenomenului critic contemporan. Majoritatea celor ce scriu critică literară **analizează** și **interpretează** operele (op-urile și chiar opusculele). Mult mai puțini **le apreciază**, emit, adică, **judecăți de valoare**. Indecizie, mefientă, neputință, toleranță ? Din fiecare cîte puțin, toate la un loc, cine știe ? Importante mi se par efectele. Căci critica fără judecată de valoare este ca un centru atacant ce nu marchează goluri, ca un

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Viața cărților ● Poeme de ● Aurel-Dragoș Munteanu ● Corneliu Șerban ● Valeriu Pantazi ● Ioana Ieronim ● Marcel Bărăganu ● Proză de Adrian Costache ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Sport de Fănuș Neagu.

Poetica romanului

Evident, nu e vorba numai de o butadă care să plaseze frivol sub semnul deriziunii eflorescențe contemporane ale unei specii literare atît de prestigioase precum romanul. Mulat pe reliefurile tot mai complexe ale realității, proteismul epicii de largă întindere, în afara oricărei chestionări, impune pe parcursul devenirii schimbări noționale care să acopere mutațiile intervenite, exprimînd procesualitatea creației. Citeodată, noile vocabule sînt propuse de către scriitori, indeosebi de aceia care participă și la dezbaterile teoretice asupra actului artistic. De cele mai multe ori însă, ele aparțin criticilor și istoricilor literari, implicit cunoscători și în domeniul esteticii, ale căror intenții ordonatoare întîmpină dificultăți și de ordin lexical în circumscrierea întregii diversități fenomenologice. Noile denumiri încearcă, așadar, să constrîngă, ierarhizant și integrator, în sintagme categoriale abaterile de la normele instăpînite, transformările inovatoare, înlesnind astfel sistematizarea unei materii de o complexitate pe drept cuvînt dezarmantă.

În cazul romanului, innoirile noțiunilor denominative antrenează sfere de probleme cu ample posibilități extensive, referitoare la intenționalitatea tematică, metodologia elaborării, stratu-

rile informaționale, semnificații etc. Schimbările operate de-a lungul timpului marchează însă de fiecare dată accentuări precumpănitor asupra acelor structuri care nu mai încăpeau în vechile tipare ; la nivelul conținutului sau al formalizării. Clasificării mai vechi, de felul **romanului istoric, țărănesc** ori **psihologic**, spre exemplu, cu oricite neîndoielnice deosebiri în privința perimetrelor ideatice subliniate, toate vizează laturi ale problematicii. Romanul monumental, în schimb, fluviu sau frescă, definește edificiul epic mai mult în ordinea spațialității, evidențiind proporțiile uriașe, dinamice ori statice.

Urmare firească a înfloririi necontenite a speciei în istoria literelor, diversificarea și „specializarea" treptată a denumirilor romanului tradițional, înrîurite puternic, nu se putea altminteri, și de evoluția sistemelor estetice, converg mai degrabă în direcția naturii și a sertarizării încărcăturilor informaționale ; cu toate că adesea sînt avute în vedere, în subsidiar, și modificări deloc minore ale expresiei narative. Înmulțirea formulelor definitorii în deceniile din

Stan Velea

Continuare în pag. 7-a

VIAȚA CĂRȚILOR

O CARTE DE VECHE ÎNȚELEPCIUNE

Nu vom putea niciodată să prisosim cu mulțumirile noastre toate cîtorva oameni care rătăcesc prin civilizații străvechi și ne aduc la cunoștință mari comori de înțelepciune. E vorba de lucrările ce apar în seria „Bibliotheca orientalis", îngrijită de Idel Segal la Editura științifică și enciclopedică, lucrări ce mai poartă către noi însemnele civilizațiilor despre care începusem să știm foarte puțin sau chiar nimic. Nu spunem o noutate, dar neglijarea studiului limbilor și civilizațiilor clasice în școală va avea cîndva repercusiuni grave, pentru care timpului nostru i se va cere socoteală.

În această serie excelentă, despre care pomeneam mai înainte, a apărut recent lucrarea lui Gheorghe Mușu, **Lumini din depărtări***). Ca mai toate lucrările de această factură, nici aceasta n-a trezit ecouri în presă. Sîntem prea grăbiți și prea mulți batem la porțile consacrării. Așa că înfundarea unui erudit în civilizațiile prehellenice și micro-asiatice pare o întreprindere „inactuală" ! — zic comentatorii literari. Chiar așa să fie ? Ghorghe Mușu s-a aplecat asupra cuvintelor limbii prehellenilor, cuvinte care stau la începuturile culturii europene, și le-a descifrat sensurile. El decriptează mitologia, descifrează adică sensurile adînci și parcă uitate ale mitologiei grecești cu instrumentația filologului, a cercetătorului sensurilor cuvîntului, a etimologistului. Pornind înapoi pe făgașul etimologiei, corelînd aici și rezultatele cercetărilor istorice, arheologice și istorico-culturale, Gheorghe Mușu ajunge la concluzii surprinzătoare, unele din ele noutăți pe plan mondial în domeniul helenisticii. Așezîndu-și toate strădaniile sub cupola de semnificații a două versuri blagiene („Sapă, numai, sapă, sapă / Pînă dai de stele-n apă"), autorul se ocupă în prima parte a cărții sale **(Atena sau simfonia adîncurilor)** de rădăcinile ființei zeiței tutelare a spiritualității elene, cu toate personajele mitologice legate direct sau indirect de ea, iar în partea a doua **(Simfonia culorilor)** se ocupă de alte figuri, la fel de importante, dar care, odată cu instăpînirea elenilor, au coborît din cercul lor de lumină, colorînd spațiul mitologico-cultural egeean (titanii, eroii). Gheorghe Mușu este un helenist erudit. El reexaminează toate știrile și opiniile formulate într-o chestiune, eliminînd ceea ce i se pare nefondat și propunînd în final punctul său de vedere. Iată, spre pildă, semnificațiile pe care le poartă cu sine Atena, supranumită în textele vechi zeița „fecioară", „tînăra femeie", „mamă a tuturor", zeița „cu ochii de azur". Epitetele de „lucrătoare", de „tritogeneia" ori „atrytone", care se găsesc și ele în texte și inscripții, analizate foarte atent, îl conduc pe autor la sensul : „cea născută din cavitățile, din adîncul pămîntului", de unde alte epitete : Promachos (Apărătoarea), Nike (Victoria), Soteira (Salvatoarea). Zeița purta deci în numele și supranumele ei pecetea unei origini și a unei vechimi ce se pierdea în negura vremilor, la începuturile culturii egeene, implicit eline și europene. Vechimea aceasta este evidențiată și de înfățișarea ei originară, zoomorfă, cea de chip de șarpe ieșind din pămînt ori din ape, pentru ca pe parcurs s-o găsim ca zeiță a vegetației, apoi zeiță agrară și în sfîrșit zeiță a cetății, oblăduind toate formele de viață ale acesteia : pacea și războiul, științele și artele, înțelepciunea și dreptatea, adevărul și frumusețea. Abia în această ultimă ipostază, ea devine zeița protectoare a cetății grecești Atena, dar vîrsta ei este mult mai mare. Iată cum cunoștințele noastre vechi că zeița și-a luat numele de la cetatea pe care o proteguia se cer corectate. Cît de instructive și de actuale sînt asemenea dezvăluiri, nu mai este cazul să insistăm. Ele fac parte din fondul principal al culturii umane, fără de care individul din orice timp și din orice loc este infirm. Gh. Mușu are și tact deosebit în a servi asemenea tezaur de cunoștințe într-un mod amabil, sfătos El ne conduce spre aceste „lumini din depărtări" cu căldură și cu mare înțelegere față de limitele noastre în cunoașterea domeniului. Cartea aceasta este o carte de rară înțelepciune străveche, revelîndu-ne în autor un cercetător savant al miturilor pe matca etimologiei.

Serafim Duicu

***) Gheorghe Mușu : „Lumini din depărtări", Editura științifică și enciclopedică, 1981.**

TEATRUL DE IERI, TEATRUL DE AZI, TEATRUL DE MÎINE

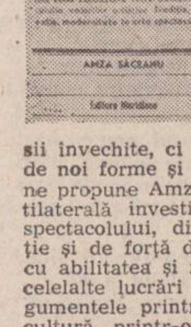

Ar fi desigur bizar să considerăm că într-o societate în construcție, în care acumulările se produc într-un ritm rapid, în care „exploziile" unor domenii neexplorate suficient înainte nu mai miră pe nimeni, arta va urma drumul academismului, adică o artă cu modele prestabilite, cu un aer de familie, cu minime invenții formale. Această fervoare în descoperirea adevărului vieții nu trebuie închistată în expresii învechite, ci eliberată, în sensul descoperirii de noi forme și structuri artistice. În acest mod ne propune Amza Săceanu*) o profundă și multilaterală investigație asupra problemelor artei spectacolului, dispunînd de o subtilă observație și de forță de pătrundere în viața teatrului, cu abilitatea și rigoarea cu care a făcut-o și în celelalte lucrări ce-i aparțin. Susținîndu-și argumentele printr-o mare varietate de fapte de cultură, printr-o bogată documentare bibliografică, ce denotă capacitate de sinteză și expresie, autorul se implică în dezbaterile contemporane privind circulația valorilor artistice, problemele teatrului și ale spectatorului într-o viziune estetică actuală cu o autentică notă originală. În concepția sa artistul trebuie să posede o mare cunoaștere a vieții pe toată întinderea ei. Accentul de valoare pus pe esență trebuie filtrat însă prin lumea subiectivă, prin sensibilitatea artistului. Ce ar reprezenta, altfel, teatrul modern în această epocă de uimitoare dezvoltare tehnico-industrială, dacă prezența mașinismului și a consecințelor sale pe scenă ar rămîne, fie și nu numai pe plan formal, singurul obiectiv propus spectatorului ?

Teatrul de ieri, teatrul de azi, teatrul de mîine pune în evidență două tendințe contradictorii : realitatea și metafora. Astfel, se oferă o imagine de ansamblu a teatrului modern remarcînd tendința de sinteză : o perspectivă privind reconcilierea realismului cu teatralitatea, în care năzuințele spectacolului modern se referă nu doar la imaginea indivizilor, ci a societății în totalitatea ei. Ambele caracterizări sînt îndreptățite : teatrul modern trebuie să surprindă semnificativul din viață, iar transpunerea pe scenă să se realizeze într-un permanent contact cu publicul, printr-o participare colectivă, teatrul fiind prin excelență o artă a prezenței și a comunicării, o artă a adeziunii sau dezaprobării imediate. Este semnificativ și adevărat că nu va exista un teatru nou, decît atunci cînd omul din sală va putea să murmure cuvintele omului de pe scenă în același timp cu el și cu aceeași însuflețire ca și el. Aceasta presupune însă o asimilare a ceea ce reprezintă creatorul de teatru, dramaturgul, artistul interpret și publicul a cărui diversitate nu poate fi contestată, dar a cărui „solidaritate spirituală" — la care aspira Copeau — poate facilita această congruență cu scop final precis : Omul și reflectarea diverselor stări ce-l animă.

Comentînd dificultatea înțelegerii unui asemenea fenomen, Amza Săceanu este de părere că teatrul contemporan se află într-o perioadă de căutări, a unor forme noi de expresie care să corespundă, în contextul general de adaptare rapidă a omenirii la problematica secolului XX, noilor aspirații ale publicului. Aceasta pentru că arta teatrului are de răspuns unor necesități umane pe care nici televiziunea, nici fotbalul, nici cinematograful, nici literatura polițistă nu le pot suplini. În teatru se va produce acea comunicare spirituală fără de care omul modern ar deveni din ce în ce mai automatizat și mai sărac sufletește.

Subscriind ideii că prin artă individul se formează și se dezvoltă multilateral în societate, în universul său valoric, politic, economic, cultural, științific etc., autorul subliniază că prin funcția sa socială arta va contribui la formarea atitudinii individului și față de realitatea înconjurătoare, devenind un bun al poporului, un mijloc de comunicare și mai bună înțelegere între oameni.

Responsabilitatea formativității presupune angajarea socială, o perfecționare necontenită a structurilor pentru redarea în forme veridice a realității, pentru transpunerea ei în semnificații ale căror mesaje să se adreseze sub toate aspectele personalității umane.

În acest raport biunivoc — arta și societatea — dialectica factorilor obiectiv-subiectiv presupune o întrepătrundere continuă a creatorului de artă cu epoca sa, cu frămîntările social-economice, cu ideologia și filozofia vremii sale, cu arta contemporană națională și mondială.

Perioada unor căutări este necesară ; dar depășirea lor și reedificarea unei arte moderne, reflectînd epoca căreia îi aparține, înseamnă saltul calitativ, progresul, a cărui problemă contemporană majoră o reprezintă umanitatea implicînd permanența unui general uman, care deschide perspective realizării omului în condițiile socialismului și comunismului.

Amza Săceanu și-a obișnuit cititorii cu ideea certitudinii teatrului pe care, prin actualele „conexiuni teatrale", o amplifică printr-o certă rigoare științifică. Scrisă cu grija și discernămîntul căutătorului de aur într-un spațiu și disponibilități indiscutabil bogate, cartea propusă dispune la meditație, incitînd reflecția ce vizează disputa teoretică contemporană, fără nici o îndoială, cu șansa succesului.

Dan Cruceru

***) Amza Săceanu : „Conexiuni teatrale", Editura Meridiane, București, 1981.**

AMURGUL ALB

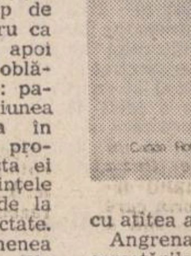

Încă din anii studenției, pe cînd eram colegi la Facultatea de drept din București, Livia Nemțeanu-Chiriacescu*) se distinge în cadrul generației noastre printr-o publicistică amplă, recenzii, reportaje, schițe și mai cu seamă poezie remarcabilă. A debutat pare-mi-se, la „Universul Literar" și după o perioadă de afirmare certă m-am temut că trecerea ei va marca numai dîra unui meteorit grăbit, cum s-a întîmplat cu atîtea alte promisiuni.

Angrenată, însă, într-o nouă pasiune pentru cercetările istorice, dădu tiparului în 1957, la editura ESIP, o lucrare valoroasă de specialitate : **„Răscoala din 1907"**.

Abia în 1969, E.S.P.L.A. avea să-i publice volumul de versuri **„Ochi de pisică"** și după alți patru ani „Cartea Românească" îi prezenta poemele din **„Marele Pan"** (1973) pentru ca abia după alți opt ani să vedem **„Amurgul alb"** (1981) la aceeași prestigioasă editură „Cartea Românească", sub lectoratul atent al lui Mircea Ciobanu.

O atît de vădită distanțare în timp a volumelor lansate nu trebuie să ne lase însă impresia unei preocupări lirice accidentale și comode, ci tocmai pe aceea a unei autocenzurări scrupuloase și circumspectă cu sine, deopotrivă de reverență pentru cititor.

„Amurgul alb", ultima sa carte apărută în acest an, pe lîngă unele poeme datate mult anterior, înmănunchează și numeroase versuri care certifică amprenta unei depline maturități și a unor variate modalități de expresie. Poeta abordă cu aplomb rigoarea sonetului, preferind tonul elegiac precum în „Convorbire cu moartea" sau „Nu mai sînt". Ea îi dedică un sonet și „Lui Făt-Frumos", evocînd figura morganatică a „Zburătorului" heliadesc în asemenea terține : **„Mi-e viața zbor nostalgic, argintiu / Spre visul ce te ține ferecat / Și te iubesc sălbatec, fiindcă știu / Iubitul meu din trup de fum legat, / Că-n brațele-mi întinse n-am să țiu / Făptura ta aievea, niciodată !!"**

Versul clasicizant se face simțit cu acuratețe și în multe alte poeme ca acel „Pe deal prunii" astfel : **„Rodul se umple, pămîntul se umple / De miresme, pînă-n rărunchi / Peste solstițiu s-aud cum tropăie / Prunele coapte căzînd lîngă trunchi / / Aerul trage perdeaua de sunete / A necontenitei albe-nfloriri / Pe sub bolțile promițînd roadele / Nimfe nuntesc și satiri".**

Preocuparea către istorie îi prilejuiește și aici o suită de șapte „metope" grafiate ritmat, deși nu tonalitatea retorică îi este cea mai adecvată. Poeta se regăsește mai pregnant în stările meditative din cadrul naturii („Copacul Gheorghe"), își simte proprie o anumită melancolie sugerată de trecerea timpului și părăginirea iubirii („Sex apeal"), dar se lasă sedusă, cu o stenică prospețime, de profunditatea sentimentală, precum în succintul și remarcabilul poem „Pasă" : **„Îmi place să înot în ochii tăi / Ca-ntr-o apă adîncă și clară / Ca-ntr-o baie de lumină / Care inundă dinăuntru-n afară / / Și din care nu m-aș întoarce / Chiar dac-aș ști că mă-nec / Căci vraja mă leagă de-adîncuri / Ca pe-o barcă trasă-n edec".**

Mitul „Marelui Pan" apare firesc și obsesiv în senzualitatea robustă a unor poeme, dar și extatica pisică baudelaireană, care îi prilejuiește uneori, ca în poemul „Sînt numai", o adevărată artă poetică : **„Și florile sînt mirositoare / Dar nu e nimic mai parfumat / Decît piciorul unui copil / Și mustățile nervoase ale unei pisici".**

Viguros liric, ci nu feminist, intuiește barocul narcisiac al oglinzilor : **„Trec prin galeria oglinzilor și îmi spun : / Au trecut pe aici monarhi ca pe scenă, / Simt aerul dens parcă de după oglinzi / Sînt gata să sară saltimbancii-n arenă...".**

Eliberîndu-se adeseori din ritmicitatea metronomului, versul poetei se sprijină temeinic pe incantația lăuntrică și autenticitatea confesiei : **„Mă voi duce cu voluptăți fruste în palme / În paradisul demonic rîvnit îndelung. / Cu zîmbet de convalescent în sufletul sfîșiat / Am să ucid toți îngerii și-am să-i alung !"**

Claustrată în spațiul saturat de mister din „Odaia cu fetișuri", poeta se revoltă contra solitudinii impuse și exultă în libere versuri cu mesajul iubirii : **„Și în lumina aceea, o ! cum aș vrea să vă arăt frunzele de argint ale trupului, sufletul de argint / Și apoi verdele care se intensifică și argintul care se înnegrește, / Și pustiul care se naște din confuzia aceasta, ca dintr-o muribundă lehuză, / Și peste el, zeul, nepătrunsul, travestit într-o pasăre de ierburi sau într-o pasăre de pădure virgină".**

Cu siguranță că spaima „Amurgului alb" îi va elibera poetei încă multe vibrații de autenticitate lirică și se cuvine să recunoaștem încă o dată în Livia Nemțeanu-Chiriacescu o voce cu un remarcabil timbru particular.

Tudor George

***) Livia Nemțeanu-Chiriacescu : „Amurgul alb", Editura „Cartea Românească", București, 1981.**

POEZIA DE CURSĂ LUNGĂ

La Editura **Litera** au publicat Ion Caraion, Ion Biberi și Aurel Baranga, Camil Baltazar și Șerban Foarță, între alții, și printre cărțile bune publicate în acest an de editură, se numără și volumul „Fereastra de muzeu" semnat de Petre Ivancu*) și prefațată de criticul Ov. Ghidirmic.

Fascinat de tirania expresiei poetice, Petre Ivancu a descoperit forța de șoc a cuvîntului și plimbîndu-l prin existența sa îl umple de sensuri și simboluri, lăsîndu-l unic martor al talentului său. Cuvintele sale încep să respire, defilează prin fața criticului, ostenit de tot mai aproapele amurg al marilor întrebări : „eu am rămas un pod pustiu / pe care patrulează o idee / nu te mai văd dar îți mai știu / părul frumos terorizînd muzee". Iar dacă Petre Ivancu se apucă să scrie „scrisori" unei necunoscute doamne Mirabel, am putea să credem că originalitatea a murit, că jucăm cu zaruri false la bursa albastră a sentimentelor. Dar Mirabel este viața, dragostea, moartea, poezia : „nu vine iată nu vine / pasărea Mirabel în corăbii de ceară / amurgul împușcă flori de cireș / lacrima nopții începe să doară".

Cînd poetul visează caii unei dimineți de octombrie într-una din gările lumii, cînd „rana zăpezii e spălată de fluturi", cînd „din grinda lumii ronțăie stafii", ai revelația unei singure lumi : aceea a poeziei. Poezia frenetică a lui Petre Ivancu reprezintă ea însăși o dovadă a existenței spațiului liber al cuvîntului, ca eternitate. Impregnată de un spirit activ, cartea „Ferestra de muzeu" pare să tatoneze alte unghiuri existențiale decît cele bătătorite, pentru a ne dovedi că viața noastră nu s-a dezbrăcat de taine. În interiorul volumului se mai resimt ritmuri străine firii poetului, de sorginte păunesciană, care vor să șocheze cu orice preț : „dar uite înflorește vina / în trupul meu cioplit în sare / că nu am inventat încă mașina , să plîngă lacrimi nucleare" etc. Dincolo însă de aceste „corpuri străine", poetul ne relevă o mare disponibilitate lirică, matură și persuasivă, evidentă în cîteva poezii etalon : „Cerc închis", „Miraj", „Noroase trenuri",

„Amurg", „Ars poetica", „Memoria tăcerii" etc.

Forma clasică înconjoară ideea fiecărei poezii cu un ușor halo de toamnă seniorială : „Spectrul planetei a plecat în colind / a ajuns, iată, în ultima stație / mai trăind, iubito, mai trăind / prin trupul nostru starea de grație / sîntem tinerii visători pe planetă / sub șenilele unui veac infantil / ne-a îmbrăcat cu iarbă o mînă violetă / și-a desenat în noi un suflet de copil". Poetul încearcă să nu-i scape nimic din ceea ce ar putea să-i pună în valoare existența onirică, și la sfîrșit, obosit își aruncă „privirea iarbă sălbatică" peste orizontul abia cucerit, peste clipele care i-au istovit arderea, și totul pare perfect, și pămîntul s-a mai rotit o dată, de două ori, de o mie de ori, ca un cerc rostogolit pe asfalt de un copil cu părul alb.

După acest debut interesant, Petre Ivancu are unica șansă a talentului său și a alergătorului de cursă lungă, să alerge contra cronometru prin el însuși, fără să se aștepte la flori și ovații.

Mircea Liviu Goga

***) Petre Ivancu : „Fereastra de muzeu", Editura „Litera", București, 1981.**

CUMPĂNĂ

Literatura previzibilă

Citesc în „Istoria literaturii române contemporane" de E. Lovinescu (pag. 393, vol. II, 1973) : „Înlăturînd ecuațiile sociale ale criticului, efective și ele, dar greu de precizat, ca tot ce e strict individual, putem semnala primejdia psihologiei de grup literar, primejdie reală mai ales în faza actuală a literaturii noastre. „Grupurile" există, de altfel, în toate literaturile, avînd însă de obicei caracterul novator și revoluționar ; infime minorități de tineri se string în jurul unui program estetic, mai mult sau mai puțin sincer dar bine precizat, prea categoric chiar, în numele căruia iau o atitudine de frondă față de trecut sau față de contemporani". Aceste rînduri scrise în urmă cu o jumătate de secol uimesc prin actualitatea lor. Despre „grupul social" dicționarul se pronunță : „ansamblu de indivizi între care există relații interpersonale, care respectă și practică aceleași norme de comportament și urmăresc un țel comun." Din punct de vedere sociologic scriitorii alcătuiesc un grup social specific avînd ca țel comun propășirea literaturii române. În momentele în care grupul social mai sus definit apare fărîmițat în „grupulețe", putem deduce că fiecare dintre ele are un țel deosebit. Care sînt aceste țeluri ?

Scriitorul lucrează pentru literatura română făcîndu-și un țel din realizarea propriei lui opere. Operele, atunci cînd sînt create, trăiesc prin caracterul lor personal, prin coeficientul de originalitate. Or, cărțile scrise de autorii care se lansează „în grup" par capitole ale unei singure cărți. Cînd un asemenea autor publică o carte, cartea pe care o va scrie colegul său devine previzibilă. Cînd un critic, teoretician al „grupului" se arată lipsit de entuziasm față de talentul unui autor dintr-un „grup" vecin, criticul care-l reprezintă pe acesta din urmă va scrie un articol la fel de previzibil. În asemenea condiții, pe spații restrînse, literatura devine previzibilă și putem vorbi și de previzibilitatea actului critic. Elementul surpriză care dă viață obiectului artistic și textului critic care îl secondează iese din arenă. Din punct de vedere strict literar existența acestor „grupulețe" nu apare ca o necesitate ; din același punct de vedere se poate vorbi de caracterul lor nociv. Lanțul slăbiciunilor asigură coeziunea unor asemenea momente literare.

George Alboiu

RAȚIUNEA SUFICIENTĂ A „GENETICII MORALE"

„Omul a ajuns Om — notează undeva spre sfîrșitul excursului (discursului) său, Traian Gânju — din ființă aleatorie transfigurîndu-se în ființă genetică, sub egida efortului năvalnic cucerind prin sine însuși absolutul, adevărul, libertatea și valoarea fundamentîndu-se, așadar, pe existențialitatea umană ideală".

Iată o carte curajoasă și personală — dacă termenii nu sînt cumva sinonimi — care își certifică vocația polemică încă de la titlu — ce vrea să zică „discurs" ? ne putem întreba, de vreme ce discursul amintește de un anume vetust politicianism. Dar Traian Gânju, sprijinit pe temeinice lecturi și asimilări filozofice, reîntoarce termenii spre vremea lui Cartesius, de la care se inspiră nu doar prin titlu ci și prin ideea de a susține și proba o metodă — „metoda genetică" — în domeniul sensibil al moralei.

De fapt, însăși ordinea cărții este derutantă, pentru că, iarăși în bună tradiție filozofică, autorul începe prin a-și defini termenii — partea I — conceptele —, trece apoi la demonstrație, oferind în final cititorului unele „antecedente", adică pasaje selective din autori cu ale căror păreri se confruntă.

Venind după o serie de „introduceri în...", sau să zicem, după „unele considerații asupra" (dar și după alte colaje de conspecte și comperaje de citate, între care des-pomenita „Problematică a omului" aparținînd chiar unei semnături cu „cotă" într-o perioadă în care, să zicem, Titu Maiorescu, era gratulat cu epitete demne exact de adversarii spiritului de rigoare și construcție pe care l-a întruchipat — ocupă un loc proeminent) ei bine, o asemenea lucrare aparținînd fie mai ales unui autor aflat la prima sa carte este tonifiantă și stimulatoare. Tonifiantă pentru că ea este în deplină concordanță cu spiritul gîndirii profund novatoare, plină de cutezanță și clarviziune, ca și cu climatul de autentică, liberă și creatoare dezbatere instituit de partidul nostru, de secretarul său general și în toate domeniile științelor naturale și sociale ; stimulatoare, tocmai și pentru că, fie chiar în replică, această carte poate permite (desigur, în condițiile sincerității, competenței și bunei credințe) să se avanseze și alte puncte de vedere utile lărgirii și aprofundării discuției. Sprijin aceste afirmații pe faptul că prin universul de discuție instituit lucrarea lui Traian Gânju este o lucrare polemică. Polemică, deopotrivă, ca un mod de a pune, ca și cu un mod de a rezolva tema abordată. De aici, structura cărții despre care am vorbit la început.

Dar întreprinderea de față nu s-ar justifica (decît, poate, doar în ordinea bunelor intenții) dacă nu s-ar valida printr-un punct de vedere propriu argumentat ca atare, ca și printr-o construcție validă și adevărată, care să poată fi luată în discuție.

Punctul de referință este binecunoscuta dilemă „a fi sau...". Or, autorului cercetat azi dicotomia devenită clasică îi apare ca ducînd (sub ordine morală și nu biologică) la un impas inutil. „A fi sau a nu fi ? Această invenție blochează realizarea omenească a ființei încununate cu rațiune. Prima dovadă de moralitate ne-o asigură **gîndul profund al obligației de a trăi** (s.n.) rațiunea neputîndu-se legitima autentic, justificîndu-și anihilarea, ci doar propulsînd existența". Și, mai apoi, „Sub cupola vieții, omul rămîne dator să decidă asupra perfectibilității lui".

Deci, ceea ce își propune Traian Gânju este redescoperirea moralei la nivelul individului (la nivelul individului, în primul rînd, dar nu și exclusiv !) Iată ce scrie el : „Mă interesează un singur lucru : întîlnirea omului cu sine, întoarcerea conștiinței spre ea însăși, în plan exclusiv moral". În consecință, cartea de față nu vine pe un loc gol, ci, înscriindu-se în acest climat de confruntare creatoare (chiar dacă nu explicit nominalizat cu titluri și autori) îl fructifică și deschide, cred, binevenite, noi posibilități de investigație.

Este, de asemenea, de arătat că în abordarea de față (prin înseși nevoile demonstrației) Omul la care se referă Traian Gânju nu este o „abstracție inerentă", ci e văzut (așa cum ar fi spus profesorul Ath. Joja) ca un concret logic, iar societatea, ca sistem preferențial, depășește simpla ipostază a „contractului social", a „liberei asocieri a indivizilor". Tocmai de aceea, în condițiile societății noastre, a maturității și forței sale revoluționare, a ne întoarce la om, la individ, nu e un gest de solipsism, ci o necesară și fecundă meditație cu consecințe teoretice și practice de largă perspectivă.

În acest sens — ajutat de o metodă adecvată fondată pe capacitatea și maturitatea omului timpului și societății noastre de a-și pune, a-și asuma și a răspunde la întrebări — Traian Gânju reușește un proiect interesant și incitant — idealul uman prometeic apt să acrediteze „un ideal moral prin intermediul unei fapte morale", deci deplinul acord între proiectul moral și mijloacele morale. Încununarea unui asemenea proiect uman o reprezintă comunistul : „Comunistul — conchide autorul — ca stare a vieții, conduită omenească, este tipul uman care probează satisfacerea deplină a idealului omului total. Novator în străfundul ființării, comunistul este promotorul prefacerii continue". (...) „Pentru comunist, personalitatea umană se naște din generozitate și devotament. Principiul praxisului constă în „aici" și „acum", înaintarea spre „totdeauna și pretutindeni". Concluzia ultimă este „omul și viața".

În tot, cartea lui Traian Gânju este o lucrare remarcabilă care atestă un autor matur de la care trebuie și putem să așteptăm cu deosebit interes și alte contribuții.

Șerban Cionof

***) Traian Gânju : „Discurs despre morală", Editura Junimea, „Humanitas-20", Iași, 1981.**

Ritmuri din Nord

Urmare din pag. 1

tarea în limba română de către cursanți a unor versuri din Eminescu și Coșbuc.

La sfîrșit, cursanților li s-au oferit diplome de participare și s-a ciocnit un pahar de horincă în cinstea acestor mesageri benevoli ai folclorului românesc pe plaiurile nordice ale peninsulei scandinavice.

Am discutat în românește și englezește cu unii dintre cursanți. Am aflat că ei provin din medii diferite. Unii erau muncitori, alții ingineri, arhitecți, programatori și analiști, tineri necăsătoriți, dar și femei cu copii și bărbați veniți împreună cu nevestele lor.

Acești suedezi îndrăgostiți de folclorul românesc mi-au mărturisit că una dintre cele mai mari bucurii le-au avut atunci cînd au petrecut ceasuri de neuitat împreună cu țăranii satelor maramureșene. Am aflat astfel că ei au fost oaspeții unor țărani din Maramureș, că au lucrat, au mîncat, au dormit împreună cu ei și au jucat laolaltă în horele duminicale, trăind momente autentice de viață țărănească românească.

Brigit Lundin, membră în conducerea Asociației de prietenie Suedia-România, care vorbește bine românește și care era sufletul grupului de cursanți suedezi, ne-a spus că întregul grup a hotărît să revină în România pentru a învăța și mai bine limba română și a se perfecționa în arta dansului popular românesc.

Ce suflete alese și nealterate aveau acești suedezi îndrăgostiți de valorile folclorice românești ! Văzîndu-i și ascultîndu-i, mă gîndeam cu optimism la marea dorință de cunoaștere reciprocă a valorilor naționale ale popoarelor europene, dorință care va constrînge în cele din urmă și cercurile politice, obligîndu-le să promoveze cu mai mult curaj procesul destinderii și cooperării pașnice.

Văzîndu-i pe blonzii suedezi îmbrăcați în haine țărănești și dansînd jocuri populare maramureșene nu am putut să nu mă gîndesc cu tristețe la faptul că în multe locuri nu se face încă deajuns pentru a menține minunatul nostru port popular și vechile dansuri țărănești. Bine ar fi să arătăm mai limpede că prețuim cu toții și pretutindeni la adevărata lor valoare porturile și dansurile noastre strămoșești.

CARTEA DE DEBUT

Două volume

Poezie întrutotul onorabilă sub raport artizanal este cuprinsă în volumul de debut al lui Valeriu Drumeș **(Cîntece de vindecare, Editura Litera, 1981)**. O oarecare impresie de autenticitate o stîrnesc cîteva poezii care exprimă un interesant sentiment de dificultate metafizică, trudnic rezultat dintr-o distilare înceată a regretului standard față de trecerea timpului : „Trebuie să-ți clădește mereu viața, / Derutat / De nisipurile ei mișcătoare. / Mîngîietor e vîrtejul coapselor / Sale — / Perfidă capcană din care te smulgi / Dacă nu-i prea tîrziu. / Și mereu un strop de sînge / În plus / Pentru vechile datorii aproape / Uitate / Anii pe urmele noastre jinduindu-ne / Ca pe o pradă / Și noi cu gîndul duși la zorii / Cînd razele / În mînă paloșe ne-au pus." **(Anii pe urmele noastre)**. Apar numeroase imagini citabile („Ca o pasăre pe cuib se lasă noaptea / Peste oraș ; „Ocheanul străzii cum ne fură ochiul / Și crinul tălpii arde pe asfalt. / Rădvane subterane parcă plimbă / Zeii răniți de frigul din înalt" ; „Răsuflarea noastră urcînd / Ca aburii unui oracol" ; „Cu claruri de lună brodînd / Vetuste goblenuri, / Unde fericirea poate-nsemna / Un cutremur anonim al ființei". O anumită insuficiență a energiei lirice estompează, ca un voal fin, poeziile perfect publicabile ale lui Valeriu Drumeș. Totul e bine strunit, versurile „sună" a plin, dar o cumințenie fundamentală, nu știu ce blîndețe resemnată a sintaxei îl împiedică pe cititor să se entuziasmeze. Volumul este însă, în mod indiscutabil, deasupra mediei. Drept exemplu de poezie reușită citez o miniatură de dragoste : „Toată noaptea / Ploaia a povestit pămîntului / Legende. / Și se făcea / Că părul tău se despletește / Foșnitor, / Și ploaia nu era / Decît părul tău, / Acoperindu-mă". **(Ploaia)**.

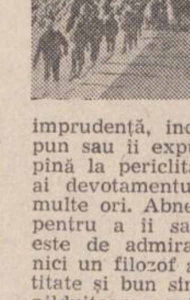

Mi se oferă prilejul să citesc o carte de debut apărută la Editura Sport-Turism, în acest an. Se numește **Omul și muntele**, fiind semnată de Ion Preda. Este vorba despre o culegere de reportaje scrise cu rutină de publicist fervent. Ion Preda pornește de la fapte diverse petrecute mai ales în munți. Sînt întîmplări ai căror eroi fac parte din diverse categorii sociale, oameni care din imprudență, inconștiență sau tembelism se expun sau îi expun pe alții la primejdii mergînd pînă la periclitarea vieții. Apar însă și oameni ai devotamentului, salvamontiștii, de cele mai multe ori. Abnegația cu care ei își riscă viețile, pentru a îi salva pe cei aflați în primejdie, este de admirat. Autorul nu este un poet și nici un filozof al muntelui ; în schimb, cu onestitate și bun simț, acumulează o serie de cazuri pilduitoare pentru eventualii săi cititori. Nefiind vorba despre literatură, judecățile de valoare asupra realizării artistice nu se justifică. Tot ce se poate spune este că fiecare dintre întîmplările comentate de către Ion Preda constituie nu numai un prilej pentru moralizări îndreptățite, ci și un nucleu epic, pe care cititorul îl poate transforma, prin complicarea psihologică a personajelor, în literatură.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ Între 3 și 6 octombrie a.c. au avut loc întîlniri ale scriitorilor cu cititorii din județul Ialomița, organizate de revista „Luceafărul". Comitetul județean de cultură și educație socialistă Ialomița și Casa de cultură din Slobozia.

Aceste întîlniri s-au desfășurat în localitățile Fierbinți, Urziceni, Gheorghe Doja, Slobozia (Bucu) și Gheorghe Lazăr cu participarea următorilor scriitori : Ion Gheorghe, Nicolae Ciobanu, Maria Barbu, Adrian Alexandru-Basarab, Șerban Codrin, Aurelian-Titu Dumitrescu și Elena Ștefoi. Au citit din creația lor membri ai cenaclurilor literare din Urziceni și Slobozia.

■ La Suceava s-au desfășurat manifestările prilejuite de cea de a 13-a ediție a concursului național de poezie „Nicolae Labiș" în cadrul Festivalului „Cîntarea României". La concurs au participat autori fără volume publicate, sub 25 de ani. Juriul, alcătuit din scriitori, din întreaga țară, a acordat marele premiu Doinei Mihaela Sava din Iași, Premiul Uniunii Scriitorilor a fost decernat profesorului Petru Dunea din Ieud, iar premiul I lui Costel Bunoaica, tehnician din Slobozia. Revista „Luceafărul" a acordat premiul său studentului Nicolae Băciuț din Cluj-Napoca.

■ Nu știi ce să mai crezi comparînd două cronici apărute recent, în două publicații diferite asupra aceleiași cărți : Radu Holban „Pe urmele solarienilor" (Ed. „Cartea Românească", 1981). Petru Vălureanu e de părere („Tomis" nr. 3), că am avea în față o vocație certă : „Unul din meritele cărții este echilibrul fericit realizat între elementul fantastic și cel realist (...) suficient lucru pentru a întrezări la Radu Holban o vocație certă a narațiunii", în timp ce Al. Pascu, critic radical de la „Cronica" (nr. 35), crede că autorul ar stîrni „comicul lăsîndu-l pe cititor cu impresia pierderii inutile a vremii cu un exercițiu de lectură pe care-l puteau efectua citind chiar și... cartea de telefon". Cum s-ar putea explica o atît de mare disproporție... critică ?

■ Ar fi util de știut la cine se referă criticul Eugen Simion („România literară", nr. 40), cînd vestejește „mentalitatea barbară" a unor critici, scriind acestea : „Este aci o diferențiere firească pe care unii confrați o speculează în chip absurd (absurd, dar nu dezinteresat), opunînd „promoțiile" între ele, minimalizînd pe unii (pe cei dinainte), în favoarea ultimilor sosiți. Mentalitate barbară în cultură, poziție ne-critică în critica literară care n-ar trebui să încurajeze spiritul revanșard în literatură". Avînd în vedere că obiectul litigiului sînt cele două promoții, lirice „generația '60" și aceea a ultimei ore, pare-se că aluzia este străvezie. Dar, mai știi ?

■ A propos de „Secolul XX", redactorii acestui periodic, din care au apărut recent nr. 10-11-12 1980, pregătesc, pesemne, Revelionul 1981. Nu ?

■ „Cariatide" e un lunar cultural-politic arădean editat de un colectiv de autori locali, printre care și cîțiva scriitori cunoscuți. Numărul din august 1981 al „suplimentului" conține poezii de George Țărnea, Mircea Micu, Nikolaus Berwanger, Vasile Speranța, Ioan Morar, Ilie Măduță și ale altora, cronici literare de activul Mircea Mihăieș și de analiticul Alexandru Ruja (aplicîndu-se la volume de Vasile Dan și Gh. Schwartz), proză de Florin Bănescu („Din poveștile calendarului") și contribuție de istorie literară. de Iulian Negrilă. Adăugînd colaborarea de „sportsmeni" a lui Fănuș Neagu și Mircea Micu, precum și abundenta paginilor de „cenaclu", avem o imagine a suplimentului arădean.

■ Mai rar batjocură comparabilă cu aceea din „Ramuri" nr. 9, unde pictorul Zoltan Szilaghi îl desenează pe Pius Servien în chipul unui handicapat, cu gura strîmbată de paralizie, facies lunguieț și ochii de mărimi vizibil diferite. Modern, modern — dar cu măsură !

■ Aflăm din „Amfiteatru" nr. 9, că ar exista și un „buletin de identitate literară". Pe cînd și un „permis de conducere literară" sau un „certificat de înmatriculare literară" ?

A.S.

Colocviile «Luceafărului»

«GENERAȚIA LITERARĂ»

UN CONCEPT DESCHIS

POEȚI, PUR ȘI SIMPLU

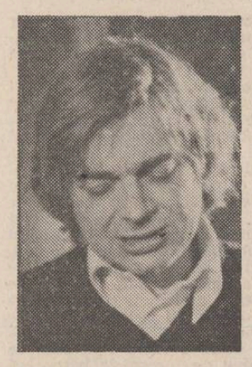

Prietenul Aurel-Dragoș Munteanu remarca într-o zi faptul că în nici o literatură, cu excepția celei românești, nu se face o diferențiere între colegii vii și contemporani, reluîndu-se veșnica problemă a mai multor generații simultane la noi, adică generația virstnică, mijlocie și tînără, în care nu știm după ce criterii se fac promovări de la o treaptă la alta, cu precădere de la cea tînără la cea mijlocie.

Adeseori, aș observa și eu, mai apare și fenomenul de „clasic în viață" care, cel puțin ca termen, este desgustător și ridicol.

E adevărat că seriile de scriitori avînd cu toții același **datus nascendi,** sau același an al debutului, în mare, dar foarte în mare parte, au și o sensibilitate mai apropiată între ei, fapt datorat de bună seamă și aceluiași tip simultan de experiențe economico-istorice trăite.

Nu există tineri poeți, după părerea mea, există numai poeți și atita, iar virstele biologice, parafrazind un dicton franțuzesc, nu-și așteaptă rindul ca să se afirme: „la valeur n'attend pas le temps pour s'affirmer".

Grupurile literare și fenomenul de grup literar sînt totuși cu totul și cu totul altceva. Fie un curent de opinie literară comună, ceea ce are un caracter salutar și necesar literaturii noastre, sau unul defetist de întrajutorare reciprocă avantajoasă și crispată.

Din nefericire, la noi, știința sociologiei literare și artistice în genere este foarte la începuturile aflate încă sub influența lui Escarpit, din care eseistul Constantin Crișan ne-a recomandat o copioasă selecție de texte.

Dar școala de sociologie literară a sosit vremea să se nască chiar în sinul literaturii române, căci problema luptei dintre generații este o problemă tipică și extraliterară după părerea noastră. Și ca fenomenologie, ceea ce odinioară puteam numi poezia de cafenea a început treptat, treptat, să se transforme în critică de cafenea, unde se fac și se desfac glorii, se aranjează și se dezaranjează campanii literare. Așa cum în urmă cu cîțiva ani criticii noștri se mai oboseau să facă o critică de încurajare, unii dintre ei, cei mai înzestrați, ar trebui într-un mod foarte serios să facă o critică de direcție.

Nichita Stănescu

PRIVILEGIUL TINEREȚII

În cunoscuta sa carte, The Whole World is Watching, Mark Gerzon afirmă că una din problemele pe care istoria le-a neglijat este aceea ridicată de acneea juvenilă. Dincolo de ostentația formulei eseistice, propoziția lui Gerzon se referă la o realitate mult discutată la sfîrșitul anilor '60: impactul social al noilor generații, capacitatea lor de a determina o mutație în conștiința lumii actuale. De altfel, sintagmele definitorii nu au lipsit nici în scrisul altor ideologi contemporani. Charles Reich vorbește de o a treia revoluție în societatea americană, provocată de rolul pe care-l joacă astăzi generația tînără. Toate aceste considerații se referă însă la aspecte sociale și politice, implicațiile de antropologie culturală fiind mai degrabă presupuse în analiza unor fenomene de schimbare radicală a peisajului occidental contemporan. Oricum, este vorba de recunoașterea unui rol pe care generația tînără nu l-a avut probabil niciodată în istorie. Evenimentele din mai 1968 în Franța, precum și mișcarea împotriva războiului din Vietnam, ale căror concluzii au fost pe larg dezbătute într-un amplu simpozion la Macalester College din St. Paul, în urmă cu doi ani, au condus la formularea unei probleme inedite, cu caracter obsesiv, transcrisă adeseori în ample investigații publicate de toate mijloacele de mass-media. Există, fără îndoială, o semnificație în „acneea juvenilă", cum ar fi spus autorul citat mai sus. Tineretul joacă un rol social proeminent, catalizînd energii și determinînd mersul înainte al societății, prin emulație intelectuală și prin deschiderea de noi orizonturi problematice. Din punctul nostru de vedere, important ar fi să circumscriem caracterul literar al unei generații ce se poate numi „tînără". Dacă trăsăturile sociale și conștiința politică au fost evidente pentru toți comentatorii, dimensiunea artistică a scăpat analizei lor. Realitatea românească a propus în anii '60 și la începutul anilor '70 o promoție literară cu identitate indiscutabilă. Intrarea pe scena literară a generației lui Nichita Stănescu și Grigore Hagiu, a lui Fănuș Neagu, Nicolae Manolescu și Mihai Ungheanu a frapat pe cititori, recîștigînd un prestigiu pe care literatura imediat anterioară îl amenințase foarte grav. Probabil că fascinația cuvîntului „generație" atît de des folosit în legătură cu acești scriitori, a făcut mai apoi pe critici să-l întrebuințeze excesiv, vorbind de „generația lui Mircea Dinescu", de „generația Echinoxului" ș.a.m.d. Fenomenele de ruptură politică și de schimbare socială radicală pe care le-au avut în vedere Mark Gerzon sau Charles Reich erau atît de pregnante, încît permiteau concluzii riguroase, dar realitatea volatilă a problemelor artistice pe care le ridică generațiile literare la noi permit abuzuri terminologice și exaltarea unor aspecte minore.

Din punct de vedere cronologic, o generație cuprinde personalități ce se înscriu pe parcursul a trei sau chiar cinci decenii de viață culturală, definite printr-o conștiință comună a aspirațiilor și prin accentul predilect asupra unor realități specifice. Am putea vorbi, în acest sens, de aceeași generație literară, între Nichita Stănescu, de pildă, și ultimul debutant de la Cenaclul de luni. Nu mai avem în vedere, în acest caz, o generație „tînără", pentru că referința noastră include personalități literare cu statut în afară de orice discuție, adevărați „clasici" ai literaturii actuale, avînd în urmă decenii întregi de activitate artistică neîntreruptă. Aș prefera contemplarea unei mișcări atît de semnificative din unghiul de vedere al unor alte criterii. Nici un studiu de sinteză cu autoritate în literatura română sau vreo istorie literară prestigioasă nu organizează materialul artistic din punctul de vedere al generațiilor, iar dacă folosește totuși această terminologie, ea are valoare tipologică, iar nu una de pură cronologie. Din perspectivă literară, aceasta este inoperantă. A fi tînăr în literatură nu înseamnă nimic, nu constituie nici un privilegiu și nu adaugă personalității un atribut de valoare. După cum nici senioritatea nu înseamnă nimic în literatură. Fascinația pe care o exercită tinerii asupra unor critici are cu totul altă explicație decît aceea pe care o încearcă un cunoscut cronicar ce exaltă debutanții de serie, pentru a încerca astfel discreditarea adversarilor literari. Cîștigurile artistice proclamate zgomotos de unii tineri sînt de multe ori achiziții de școală, care nu impresionează spiritul realmente cultivat.

Cu toate acestea, nimic mai întăritor și mai dătător de speranță într-o literatură decît profuziunea numelor noi, tonul proaspăt și neliniștea pe care o pot aduce tinerii. Știm cu toții că, din mulțimea debutanților, vor rămîne pe parcursul unei vieți literare normale numai cîteva nume, dar cît de greșit ar fi să atenuezi șansele celor aleși în numele accidentelor firești ale evoluției celor mai mulți. Literatura unei epoci nu este doar creația personalităților excepționale, ci a tuturor scriitorilor care visează și se străduiesc, adeseori cu prețul vieții, de a împlini aspirația de frumusețe a unei epoci. Tinerii își au în acest efort un loc privilegiat. Se poate întîmpla chiar ca o întreagă generație să nu producă mari scriitori. Cu toate acestea, locul ei într-o cultură nu trebuie neglijat, pentru că asigură continuitatea și mediul cultural favorabil salturilor viitoare de conștiință și de realizare artistică. Mărturisesc că nu am fetișul „celor care vin". Citesc cu plăcere pe toată lumea, dar nimic nu mi se pare mai emoționant decît primele cărți ale unui tînăr care începe în acest fel un pact cu destinul atît de greu de descifrat pe pînza incertă a viitorului.

Aurel-Dragoș Munteanu

TÎNĂRA GENERAȚIE CA PROBLEMĂ

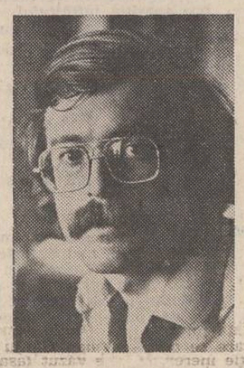

Dacă există sau nu o problemă a tinerei generații — iată o posibilă formulare a unui punct de plecare într-o posibilă dezbatere. Am fi tentați să răspundem, cu ușoară infatuare și ușor metaforic: dacă generația există, atunci există și problemele ei, dacă nu cumva am putea merge mai departe pentru a spune că, din punctul de vedere care ne interesează aici, o generație există în primul rînd prin problemele ei.

În definitiv, atunci cînd vorbim de „generații" avem în vedere un plan mai adînc și anume acela de succesiune istorică și de progres istoric, fiecare generație fiind o treaptă care intră într-un circuit al valorilor, le asimilează, le interpretează și le restructurează, urmînd să-și lase amprenta propriului travaliu pentru generația care îi urmează. Orice generație care vine în linia întîi a frontului, odată cu maturizarea și cu accesul în liniile nodale ale deciziei, își aduce cu sine propriul tablou de valori, mai mult sau mai puțin diferit de cel al generației precedente. Uneori impactul este mai calm, alteori este violent, uneori tablourile de valori merg în prelungire, alteori se văd rupturi violente, toate aceste posibile alăturări avîndu-și rădăcini mai adînci, în crize de ordin social precum și în ritmul tot mai alert al vieții moderne. În principiu, este absolut normal ca o generație nouă să vină cu un alt sistem de valori, pentru că ea, în esență, vine cu o altă realitate și pregătește spațiul unor noi criterii în valorizarea realului. Deci este absolut normal ca fiecare generație să vină cu problemele ei și cu pretențiile ei, iar conflictul dintre generații este de fapt o problemă de dispută a valorilor. Dar chiar această dispută a valorilor nu înseamnă o demolare a unuia dintre combatanți, ci mai ales o actualizare a valorilor, pentru că o nouă generație nu distruge valorile generației precedente, ci și le actualizează pe ale sale, impunîndu-le tocmai prin această putere a noilor valori de a fi mai prezente, deci avînd un grad mai înalt de acuitate, deci fiind, într-un fel, mai reale.

Tot acest mecanism nu este altceva decît un reflex al dialecticii devenirii în sfera socialului, deci, inerent, și în sfera culturii. Este vorba de conceptul de negare dialectică, sinteza teoriilor despre evoluție și progres. Negarea dialectică, însumînd în structura aceluiași concept trei momente diferite, respingere — conservare — depășire. poate oferi rezolvări neașteptate printr-o aplicare atentă în cîmpul culturii. Pentru că fiecare creator este în același timp un punct nodal într-o succesiune de acte de creație, iar creația sa, ca act particular, este în același timp, prin originalitatea ei, și o respingere a modalităților precedente, dar și o conservare și o dezvoltare a lor. În același fel, fiecare generație execută un act de travaliu dialectic, deci de negare constructivă, de respingere, conservare și depășire. Gradul în care sînt prezente cele trei momente și intensitatea sau violența fiecăruia dintre ele, ține de resorturile mai adînci ale împrejurărilor istorice. În preajma primului război mondial a intrat în arenă o generație pentru care conservarea, ca act cultural, nu reprezenta nimic, deși, dincolo de programul explicit, în actul implicit al creației, conservarea se putea ghici ca etapă a negării, altfel însăși comunicabilitatea ar fi fost retezată.

Problema care mi se pare cu adevărat importantă este putința ca o generație, construindu-și sistemul de valori, să ajungă la acel punct al conștiinței care să-i permită să introducă printre valorile sale elementele propriei sale depășiri. Altfel spus, în măsura în care valorile unei generații vor fi flexibile, în sensul bun al cuvîntului, deci în măsura în care vor fi deschise, problema impactului cu valorile generației care vine din urmă se va pune altfel. Pentru tinerii care găsesc, în momentul maturizării lor, un teren propice afirmării, afirmarea însăși va avea mai puțin caracterul unei lupte și mai mult caracterul unei manifestări de personalitate, în care dialogul înlocuiește disputa iar disputa, atunci cînd apare, este culturală și nu administrativă.

Pe fondul alert al vieții moderne, cu ritmul schimbărilor din acest secol, problemele „generației care vine" se amplifică în chip derutant. Perioada dintr-o generație afirmată și cealaltă, în curs de maturizare, pare că se restringe, în esență crește posibilitatea ca într-un timp mai scurt să se consolideze alte valori, dictate de un ritm mai rapid de modificări în cîmpul realității însăși. Generația '60 se confruntă azi cu generația '80, generația '80 are toate șansele să fie depășită, în efortul ei de a-și impune valorile literare, peste cinci-zece ani.

Iată că am folosit această formulă, de generație '80, fără să încerc să justific din ce crez întîm urcă legitimitatea acestei formulări. Valorile generației '80, cel puțin în poezie, mi se par însă evidente. Fără să fie vorba de un program teoretic comun, putem vorbi cel puțin de un efort comun de raportare la generația '60, deci de depășire a unor valori care s-au impus prin valori posibile. Raportarea se realizează în aceeași stare legitimă și în fața valorii ca și în fața non-valorii. A depăși ceea ce este „rău" mi se pare uneori mai ușor decît a găsi o alternativă la „bun", alternativă care să nu fie nici „rău" și nici „mai bun", ultimul fiind un concept total neadecvat în cîmpul culturii. Generația care va găsi în anii următori o cale originală pentru arta literară va trebui, cred, să țină cont de eforturile unor tineri care au încercat, în acești ani, să schimbe cumva fața poeziei românești și să-l depășească pe cel care reprezintă, într-un fel, sinteza poeziei din ultimii 20 de ani. A-l depăși pe Nichita Stănescu mi se pare a fi un act de mare curaj, pentru că a trece dincolo de poezia sa este totuna cu a inventa o nouă gîndire asupra poeziei, este o reformulare a conceptului, o îmbogățire a sa în sensul pe care-l pot explora acești tineri. Nichita Stănescu nu este numai poetul reprezentativ pentru poezia noastră din ultimele două decenii, ci și pentru modul în care poezia a fost gîndită în acest timp. Faptul că, alături de Nichita, au apărut numeroși poeți de valoare, controlînd cu totul alte mijloace decît ale poeziei sale, nu înseamnă că modul de a gîndi asupra poeziei s-a schimbat prea mult. De fapt, nu gîndind asupra poeziei poți schimba poezia, ci experimentînd asupra poeziei, experimentînd cu aceeași forță cu care un inventator caută soluția tehnică pentru un aparat de mare însemnătate în viața omului. Experimentul, ca efort de a găsi noi limite pentru sensibilizarea realului și noi structuri în invocarea sensibilității, este, în ultimă instanță, și generator de gîndire teoretică. Nu cunosc încă forma teoretică în care s-ar putea înnoi gîndirea asupra poeziei, dar cred că sînt eu în posesia unor volume de versuri și al unor nume care ar putea constitui o primă etapă bibliografică.

Matei Vișniec

UN MINOTAUR PENTRU FIECARE

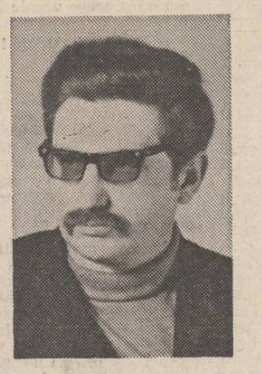

1. — *În* Probleme fundamentale ale științei literaturii, *Werner Krauss consacră un capitol întreg „periodizării teoriei generațiilor", acceptînd rolul important al acestora în dezbaterile istoricilor literari. Dar, după ce ne spune că, primul care a afirmat, la 1886, o teorie coerentă a generațiilor, este Ottakar Lorenz, după ce arată că teoria generațiilor a dobîndit o mare răspîndire după primul război mondial, după ce face un inventar al opiniilor din anii ce urmează celui de-al doilea război mondial, Werner Krauss încheie brutal: „Acestei concepții îi lipsește orice acoperire în modul de prezentare și în obiceiurile diferitelor epoci literare". Dacă mai constatăm că și alți specialiști ai științei literaturii evită termenul (atît Dicționarul de termeni literari, elaborat de Academie, cît și Dicționarul de idei literare al lui Adrian Marino îl ignoră) este cazul să ne întrebăm de unde suspiciunea sistematic numită a teoreticienilor, suspiciune invers proporțională cu frecvența „generației" în paginile publicațiilor ? Este acest termen un fals conducător de adevăr ? Observăm că în numitul dicționar al Academiei el apare însoțit de conotația „pierdută". Oare doar conotat poate avea șanse la existență într-un dicționar ? Dar mă întreb : pentru a exista într-o cultură, o generație poate fi altfel decît „pierdută" ?*

2. — Etimologic vorbind, „generație" e legat de naștere : prin „generație" o lume nouă își sărbătorește începutul. Între generație și sărbătoare relația e imediată și, uneori, lipsită de mediere. Acceptăm ideea de generație pentru a numi intrarea în scenă a unor idei, a unor nume, a unor valori care reînnoiesc poezia, proza, critica literară. Cum ar putea exista această sărbătoare fără carnavalul de rigoare ? Ideea de generație este legată, mai întîi, de creație). O anumită stare de exaltare însoțește atît afirmația, cît și negația ; Călinescu observa că fiecare val ce vine crede într-un început absolut, propunîndu-se ei înșiși drept începători în cultură și sancționa, cu o anume ironie, afirmațiile prăpăstioase ale unor programe literare. Clasicul refuza ideea de rupere, dar folosea din plin criteriul „generației".*

*Generația propune a reintrona noblețea literaturii, abătută de la rosturile sale. În 1930 noua „generație" acuza comercializarea, în 1940, „idealizarea", ieșirea dintre datele realului, în 1960 schematismul dogmatic. Într-o „generație" ideile sînt colective : operele au un numitor comun. Reînnoindu-se, literatura devine „anonimă". Nici un mare scriitor nu aparține, prin operele sale fundamentale, generației, dar fiecare a sacrificat opere participării sale la marea sărbătoare a reînnoirii literaturii. Fiindcă „generație" se alcătuiește nu numai prin alcătuirea întîmplătoare, sub semnul timpului, a unor autori de talent, ci și prin imitație, spirit mimetic, supunere și adeziune. În NU, Eugen Ionescu dădea sfaturi aspirantului la glorie, intuind tocmai mecanismele lansării, posibilul stereotip al personajelor momentului literar. Extraordinar monolog consacrat vieții literare, cartea ironiza tocmai supunerea față de ritualurile vieții literare. Fiindcă generația se instituționalizase, căpătase tipuri...**).*

Generația este unghiul sentimental al acceptării literaturii, argumentul participării la un „timp sacru". Ea înnobilează sau își face iluzia de a înnobila existența cotidiană a faptului artistic. Generația este artificiul de calcul prin care putem studia, mai ușor, existența socială a creatorului. Mai departe, afirmarea presupune inițierea sau, cu un cuvînt al lui Mircea Eliade, proba labirintului. *Inițierea : termen la fel de neplăcut omului de știință ca și acela de generație. Totuși, unul lîngă celălalt, pot fi eficienți în explicarea devenirii literaturii.*

3. — Scrie în De la o zi la alta *de N. Carandino : „Deseori, peste ani și ani, m-am întrebat cum ar fi fost primită de înfierbîntata noastră tinerețe o ipotetică vrăjitoare care, pătrunzînd în casă, ar fi întrerupt entuziasmul și veselia ca să ne spună viitorul : „Tu vei muri în Munții Caucazului ! Tu te vei sinucide ! Tu vei face zece ani de închisoare, iar tu 15. Tu vei fi profesor de filozofia religiilor la Chicago, tu vei fi asasinat de Carol în închisoarea de la Rîmnic" (...) Aproape nici unul nu a avut un destin banal, dar cine ar fi putut să-și închipuie că atît de repede avea să cadă „generația" sub roata istoriei ?.." A căzut generația sub roata istoriei ? Putem vorbi de o generație pierdută ? Sau, așa cum declară azi istoricii literari, generația lui Ion Caraion este adevărata generație pierdută ? Sau adevărata generație pierdută a literaturii contemporane este aceea a lui Baconski ?*

Cine citește interviurile mai vechi și amintirile lui Mircea Eliade poate observa ezitările, rectificările de atitudine. Eliade cel din 1936 nu mai este solidar cu afirmațiile din 1928, iar cel din 1955 nu mai este solidar cu opțiunile din 1936. Imaginile tinereții, ale generației, vor fi modelate de melancoliile prezentului. Există un exercițiu al amintirii care organizează și reorganizează opera lui Mircea Eliade. Scriitorul trăiește pentru fiecare (însăși „istoria religiilor" se verifică prin retrăire : vezi Fragments... *10 nov. 1959). Afirmațiile sale sînt recuperatoare, inițierea sa retotalizează faptele generației sale, după cum negațiile lui Eugen Ionescu „recuperează" stilul furios al literaturii deceniului patru : conservă, pentru noi, un timp al culturii. Am putea spune că și în proiecțiile sale imaginare scriitorul Mircea Eliade caută posibilitatea de a numi sărbătorile tinereții sale.*

În biblioteca eroului din Tinerete fără tinerețe *se găsește la loc de cinste, lîngă N.R.F. La fierra le feraria, colecția revistei* Kriterion***).

Cornel Ungureanu

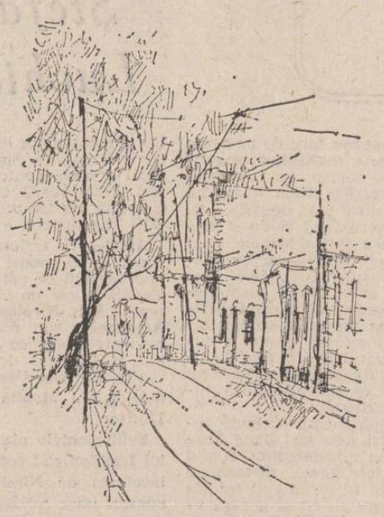

*) În alt sens decît aici, „Generația de creație" a preocupat un lung șir de critici de la G. Ibrăileanu și Tudor Vianu la Mircea Martin.

**) În deceniul al patrulea, se neagă, cu o fervoare rar întîlnită în istoria literaturii noastre. Mai fiecare revistă a tinerilor este plină de bilanțuri care să ateste că ei sînt cei care vor scoate la liman cultura română. *Azi* va publica dări de seamă asupra generației, una dintre acestea (1/1933) constatind că numai editurile cultivă „petrești, teodoreni, stănoi de proastă calitate". O carte citită în deceniul al patrulea este *Negativismul tinerei generații,* citabilă și azi, pentru vehemența negațiilor. Autorul ei, Mihail Ilovici, alcătuiește și un bilanț al victoriilor tinerilor care elogiază pe Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu, Radu Boureanu, Al. Robot etc. Carte confuză, *Negativismul tinerei generații* nu ar merita azi atenția noastră dacă nu ar face parte dintr-un șir de cărți explozive, tipice, pentru formula manifestelor literare.

***) În *Kriterion,* anul I, numărul 3, 4, 15 nov. —1 dec. 1934, rubrica „O idee" e consacrată termenului „generație". Din ampla analiză, să citățm aici cu titlul informativ definiția pe care autorul o dă „generației". „O generație este o grupare socială bio-psiho-istorică, în care predomină oamenii de aceeași virstă, care se manifestă simultan, spontan, cu conștiința solidarității de virstă. Manifestările acestei grupări sînt condiționate de faptul că membrii componenți au participat la un anumit eveniment istoric, a căror influență au suferit-o, în perioada lor de formație intelectuală — fapt care face să predomine în manifestările lor preocupări de aceeași natură, precum și o asemănare de material și de maeștrii. Această predominare mai poate fi condiționată și de felul în care tineretul participă la activitatea colectivității și de încadrarea sau neîncadrarea lui în ierarhia social existentă". Studiul acestui amplu articol trebuie făcut separat.

EXISTĂ

Există-n lume un temei
de risipire ce se-ascunde
ca apa în propriile-i unde
ca Ființa-n infinitul ei ;

de-aș fi trăit pe lîngă zei
experiențele profunde
ce fericit puteam oriunde
să mă sustrag imaginei.

sub umbre toate au o față
chiar dacă sînt sau nu în viață
iar cerul seamănă cu marea
și marea c-un uscat mobil
cărora Orbul și Ahil
le-ascund în logos măcinarea.

Gheorghe Pituț

CE ESTE ȘI CUM ESTE „TÎNĂRUL SCRIITOR" ?

Nu mai este demult un lucru neobișnuit să întîlnim în critica sau în articolele noastre cît de cît teoretice, în interviuri sau confesiuni literare, o noțiune care, prin suprauzitare și banalizare, a ajuns să nici nu ne mai rețină atenția: **tînărul scriitor.** „Ce scrie, ce gîndește tînărul scriitor", „Tînăr în Agora", „Planetă de tînăr", iată cîteva rubrici sub care au apărut în presa literară mărturisiri sau însemnări aparținînd majorității colegilor mei de generație „tînără".

Ce anume se înțelege prin „tînăr scriitor" nu mi-a fost și nu-mi este nici astăzi clar, deși, la cei 29 de ani pe care-i am, ar trebui să știu exact ce vreau și ce urmăresc în literatură și în viața literară ca „tînăr scriitor" ce sînt.

În primul rînd, nu știu pînă cînd poate fi considerat un scriitor tînăr : pînă la 30, pînă la 35 de ani ? (În sport lucrurile sînt ceva mai simple : pînă la 18 ani ești în echipa de tineret, pînă la 21 în cea de juniori, după 21 de ani ești senior). La scriitori tinerețea pare să înceapă odată cu debutul și să se stingă încet către 40 de ani, sau după a patra-a cincea carte. Arghezi a debutat însă cu un volum abia la 48 de ani ; a fost el vreodată tînăr poet ? Cumva a sărit peste această etapă ? Sau am putea spune despre **Casa Buddenbrook** că este romanul de debut al unui tînăr scriitor ? Și totuși Thomas Mann n-avea decît 26 de ani cînd a apărut acest monument al literaturii universale. De altfel o succintă consultare a istoriei literare ne dezvăluie cîteva surprinzătoare cazuri de opere scrise de autorii lor în tinerețe : Schiller scria drama **Hoții** la 30 de ani, Balzac a scris **Șuanii** tot la 30 de ani, **Gobseck** la 31, **Eugènie Grandet** și **Moș Goriot** la 34 de ani, Dostoievski avea 27 de ani cînd a scris **Nopți albe,** iar Baudelaire 19 ani cînd a scris poemul **Corespondențele.** Ca să nu mai amintim de opera curmată de o moarte timpurie în cazul lui Byron, mort la 36 de ani, Shelley la 30, sau Keats la 26 de ani. Mai aproape de noi, în literatura română, Eminescu a scris **Sărmanul Dionis** la 23 de ani și **Luceafărul** la 34, Caragiale scria **Noaptea furtunoasă** la 27 de ani și **Scrisoarea pierdută** la 33, Blaga avea 24 de ani cînd i-au apărut **Poemele luminii,** iar **Marin Preda** 33 de ani la apariția **Moromeților I.**

Poate fi considerată vreuna din lucrările enumerate mai sus o operă de tinerețe ? Pentru oricine studiază opera scriitorului respectiv **Corespondențele, Casa Buddenbrook, Sărmanul Dionis** sau **Poemele luminii** fac parte inseparabilă cu corpul acestei opere în ansamblul ei și în nici un caz nu ar putea fi singularizate sub un eventual titlu : **Lucrări din tinerețe ale lui...** x sau y. Dimpotrivă, unii scriitori, prin caracterul sintetizator al scrierilor de tinerețe, ce reprezintă în anumite situații lucrări de referință pentru toată literatura lor ulterioară, apar în ochii posterității ca niște eterni maturi. (De exemplu Marin Preda, al cărui prim roman, **Moromeții,** rămîne, în ciuda entuziasmului unor cronicari pentru **Delirul** sau **Cel mai iubit dintre pămînteni,** cartea dătătoare de măsură a unui mare destin literar.)

În critica noastră mai nouă, noțiunea de „tînăr scriitor" a apărut, din cîte pot aprecia, în urmă cu vreo 20 de ani, însoțind mai ales grupul de poeți care s-au afirmat la începutul anilor '60: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Adrian Păunescu ș.a. Acești poeți erau într-adevăr foarte tineri pe atunci și aduceau categoric un suflu nou în lirica română, înlocuind temele de învățămînt politic din poemele anilor '50 (lupta de clasă, uneltirile chiaburilor, războiul rece, depășirea normelor, îndeplinirea planului) cu teme ce respirau mai aproape de acelea eterne ale poeziei : lirica lor era o lirică a sentimentelor și a stărilor, mai personală, mai confesivă, mai sinceră, pe alocuri anecdotică, pe alocuri ermetică, cel mai adesea nonconformistă, o lirică a frondei discrete a sentimentelor, care se adresa mai direct, mai intim sensibilității consumatorului de literatură la începutului acelui deceniu mai relaxat și mai liniștit, mai deschis către schimbări și înnoire și atît de plin de speranțele noastre, ale tuturora : anii '60.

Criticii literari, mulți din ei colegi de generație cu poeții debutului de deceniu șapte, au ținut să sublinieze noutatea acestei poezii și prin aplicarea adjectivului de **tînăr** scriitorilor din această serie lirică, poate, inconștient, între altele, pentru a marca mai răspicat emanciparea „tinerei generații" de sub umbrela tematică a „clasicilor" maturi din anii '50. Nimic rău în acest demers critic, dar unii dintre poeții citați s-au văzut însoțiți de adjectivul **tînăr** în virtutea inerției pînă mai acum vreo 3—4 ani. Ceea ce a început prin a fi stindardul unei generații — tinerețea — s-a transformat cu timpul într-un clișeu practicat cu insistență, dar și dintr-o oarecare comoditate, mai ales de aceiași critici entuziaști din urmă cu 15—20 de ani, intre timp instituționalizați și absorbiți în sistemul străvechi de prejudecăți paternalist-patronizatoare întreținut de falsa ierarhie a virstelor.

Citim adesea în revistele literare că tînărul scriitor cutare a scris o carte surprinzător de bună. De obicei, dacă o carte este bună și autorul tînăr, apare îndată și adverbul **surprinzător,** de parcă ne-am aștepta ca, autorul tînăr fiind, cartea lui să fie automat mai mediocră, el mai nesigur pe mijloacele artistice, mai ezitant, cu stîngăcii mai evidente. Dacă însă cartea e într-adevăr slăbuță iar autorul tînăr, atunci tinerețea lui sună cumva a scuză : criticul, adesea „tînăr" și el, dar prudent, preferă să se prevaleze de tinerețea autorului pentru a nu fi nevoit să se angajeze prea tare nici într-o direcție nici în alta. Aproape că pare firesc pentru toată lumea că tînărul autor trebuie să fie mai slab la prima carte, apoi mai bun la a doua (sînt critici chiar puțin iritați dacă ordinea se răstoarnă) și tot așa pînă cînd, după virsta de 50 de ani și după vreo duzină de cărți publicate, un procent însemnat dintre confrații noștri devin „scriitori totali", „marchează cîte o cotitură radicală în literatura română" cu fiecare volum (cititorul mai neavizat ar putea crede că literatura română se învîrte în jurul cozii cu atîtea cotituri radicale), are o „filozofie a lui", scrie ba „romanul anului", ba „romanul deceniului", „creează universuri", iar o parte a criticilor, în goană după superlativul săptămînii, sînt gata să le treacă lesne cu vederea cele mai evidente scăpări, erori de construcție sau mediocrități de gîndire, în timp ce altă echipă critică își desfășoară tot arsenalul de erudiție în apărarea, de exemplu, a plagiatului, să zicem.

Ca unul care am fost de numeroase ori numit „tînăr prozator", cred că virsta unui scriitor este o problemă a lui strict personală și un factor extraliterar, care nu-i face cu nimic mai bune sau mai slabe cărțile. Care, mai ales, nu este în nici un fel relevant în aprecierea lui critică ; pe cititor nu-l interesează dacă autorul unei cărți care i-a plăcut — sau nu i-a plăcut — este șaten sau brunet, bacalaureat sau licențiat, căsătorit sau celibatar, dacă are sau nu copii, mașină, ciine etc. Atunci de ce l-ar interesa dacă scriitorul are 25, 35 sau 55 de ani ? Devine mai bună o carte, care nu ne-a plăcut, dacă aflăm că autorul are doi copii mici ? Sau că soția îi e grav bolnavă ?

Tinerețea e o condiție trecătoare a oricărui individ, deci și a oricărui scriitor. În urma lui, scriitorul, tînăr sau matur, lasă niște cărți, care, ele, sînt singurele care **rămîn,** bune sau slabe, cum s-a priceput fiecare să le scrie. În ce mă privește, încerc să găsesc singur un răspuns nedumeririi formulate la începutul însemnărilor de față : ce este tînărul scriitor ? Este el un tînăr care întîmplător și scrie, sau un scriitor care este întîmplător și tînăr ? Personal, optez pentru a doua variantă : aș fi fericit să ajung să fiu în primul rînd scriitor și numai în subsidiar tînăr și să rămîn, pentru familia mea și pentru prieteni, tînăr și doar în subsidiar scriitor.

Gabriel Gafița

corneliu șerban

Gînd simplu

...Sînt multe rele-n lume
și-ntunecate-s multe ;
Dă pot, măcar c-un zîmbet
vis să sporesc seninul
acestei vieți prin care
cu toții ne petrecem.
De pot, măcar un cîntec
rostesc în dimineață,
să fie ziua bună
la prag de început.
Oricum, măcar tăcerii
îl las suava pace,
să se audă iarba
în voia ei crescînd.

Mai ales

Cu focul, firește,
nu se poate glumi.

Cu apa, desigur,
nu se poate glumi.

Mai ales, mai ales
luați seama cuvintelor.

La timp

Ce
este important
și ce
nu este important
prea devreme
am înțeles
prea tîrziu
tocmai la timp.

Protocol

Ușor, oricînd, oricui
în ceremonioasa reverență,
se-nclină pălăria-mi,
cînd e cazul.
Sub frunte
însă,
invizibil steag,
nicicînd, nicicui, nicicum
nu se supune.

Shakespeare

Imperiu Timp. Neistovită zare ;
Oglindă în perpetuă rotire :
Măriri și patimi,
ginduri și căderi,
același — alt
tumult,
fără de capăt.

În sfîrșit

„De ce așa și nu altfel ?" —
va exclama, probabil, viitorul.
O, am ști, în sfîrșit, să răspundem !
...Numai că vor fi de prisos
și răspunsul
și întrebarea.

adrian costache

DIMINEȚI PE ROTILE

...dăduse colțul, făcuse adică la dreapta, și se simțise deodată invadat de grupurile celor care se uneau aici, în străduța aceasta îngustă ce se retrăgea parcă, fericită, din Strada Cercului și se oprea în poarta liceului. Încercase ca-n fiecare zi să treacă la fel, dacă se putea chiar neobservat, fără să ridice privirea, dar cu urechile înțepenite totuși la acele „bună dimineața!" de fiecare zi, ori la „bună ziua!" — de la un timp elevii salutau cu **bună-ziua** la 7,30 dimineața — o fi și asta o modă, reflectase el, încercase să încadreze fenomenul într-o structură, ...o modă ca atîtea altele, ...șapca cu bor purtată de fete, fularul lung, pînă în pămînt și înodat la capete, iar vara... vara, ciudat, fustele lungi și pline, cu nenumărate cute, colorînd pretutindeni orașul...

Trecuse așadar ca în fiecare zi, dînd celor ce-i priveau mersul senzația aceea neobișnuită de împovărare, de greutate fără cauză... „De ce mergi așa?!" îl întrebase odată, cînd era student, cu destui ani în urmă Papadima, colegul lui de cameră, ...„îți propui în mod special să mergi cu capul plecat într-un anume fel sau...?!" ...„Nu, zisese el, nici vorbă!", descoperind uimit, pentru prima oară, că avea un mers ciudat, care atrăgea atenția, și devenind totodată conștient de posibilitatea ca mersul său să aibă o anume semnificație, pe care, indiferent dacă el o știa sau nu, cei din jur i-o atribuiau... Care era semnificația nu știa nici azi, căci Papadima evitase să-i spună ceva precis, deși șezuse totuși două-trei minute și-l privise — cît durase străbătutul aleii pînă la intrarea în cămin — îl privise atent de acolo de sus, de la etajul al doilea...

„Bună dimineața" și „bună ziua", care, se gîndise el, de ce naiba dau bună-dimineața la 7,30, cînd se vede clar că este dimineață, iar acest moment al zilei are un farmec anume, răsare soarele, nu? ...copacii, dacă te uiți mai atent, au lacrimi, roua zace pe coasă, vorba nu știu cărui poet și cîte și mai cîte... Dimineața mă uit pe geam dintr-a zecea și văd invazia aceea de lumină căzută printre turlele clădirilor grupate în jurul liceului, picată în curtea interioară, și atunci zîmbesc iar, de la o vreme îmi rîpropun în mod special, deliberat și zîmbesc, nu știu dacă cineva poate înțelege cum vine asta, dar eu fac loc în mine unui zîmbet, dau cu coatele la o parte tot din calea mea, întind palma și mătur totul, iar în loc pun acolo zîmbetul meu de dimineață și ei, cei din bănci, mă văd și, fie că-și dau sau nu seama, se trezesc și ei la fel ca mine în posesia unui zîmbet, adevărat, poate mai precaut, poate mai în așteptare, nu știu cum ar trebui spus, un zîmbet-mai-în-așteptare, dar oricum...

...Prin stînga lui trecuse apoi un grup dintr-a douăsprezecea, ...îștia salutau de-acum într-un anume fel, își luau, naiba știe de unde, libertăți pe care nimeni nu le dădea lor, dar pe care toți le acceptau tacit, și, așa, Costin îi auzise „Să trăiți, dom' profesor!" (?!...), „Bună dimineața" le zisese el, jumătate sobru, jumătate amuzat, ...și, în fine, se terminase și strada, cei șaizeci de metri, ori ceva mai mult sau mai puțin, după care el intra în curtea liceului și putea să cotească brusc spre intrarea principală a profesorilor, cu treptele ei placate cu bucăți de marmură... Se simțea acum mai liber, și arăta mai senin, mai el însuși, cu o existență parcă mai potrivită pentru meseria lui, pentru el deci, ca și pentru toată lumea aceea pe care-o simțea în juru-i de decenii.

...Firește, nu-l salutau toți. Unii doar fiindcă nu le era profesor la clasă. Alții pur și simplu pentru că nu voiau, căci de cunoscut îl cunoșteau fără îndoială... Poate că pe el mai mult decît pe alți cîțiva...

De cîteva ori se întrebase ce era cu acei care nu-i spuneau „Bună dimineața!" sau „Bună ziua!", cu cei care se făceau că nu-l văd, executînd această **temporară orbire** cu o dezinvoltură grosolană. Un timp doar se întrebase, apoi căutase și un răspuns... Mai întîi ar fi vrut să le vadă chipurile și el n-avusese totuși timp să facă asta, sau **doar** le văzuse în treacăt și nu putuse să citească în ele ceva mai mult, mesajul acelor chipuri îi scăpa încă... În fond ce însemnau saluturile acestea, ce erau altceva decît un semn al faptului că ei toți erau oameni, mai buni, sau mai răi, dar oameni, și că deci fiecare salut însemna o manifestare a condiției lor, a bucuriei că acest înțeles fundamental nu le scăpa, evitîndu-se astfel eventuale confuzii în privința a ce erau ei... poate copaci, castani sălbatici, sau ciini, sau păsări de pradă, nu ? !... Ar fi fost oare posibil ca în vreunul din chipurile prezente în lumea din jur să se întruchipeze ceva care să fie un fel de reîntoarcere pe filiera zoologiei, să se trezească cumva în cine știe care din noi vreun strămoș de acum zece milioane de ani care să fi fost lup, sau vultur, sau cine știe ce alt exemplar ? !... De ce unii oameni seamănă în chip izbitor cu păsările de pradă ? !...

Salutîndu-se însă, se gîndea Costin, totul devenea numai o simplă supoziție, căci oamenii recunoșteau astfel că sînt oameni... Și totuși ?... Și totuși el se vedea în postura de a face o declarație de genul acesta : „Cei care nu vreți să mă salutați, vă rog să nu mă salutați !... Fără probleme !... Nu se va întîmpla nimic !... Nu va ști nici directorul și nici nimeni altcineva... Doar eu și voi, atît !"... Riseseră. Poate că nu-l credeau după ce le spusese mai demult teoria lui cu privire la semnificația salutului... A, nu... înțelesese el, teoria aceea era o teorie ca oricare alta, citeodată adevărată, citeodată nu, deci iar nu-i nici o problemă... Ea s-a născut din faptul că atunci mă supărasem pe o idee. Nu pe un elev anume, ci pe o idee pur și simplu... Erau acum atenți, dar nici un cuvînt, în afară de zîmbetul lor frumos pe care li-l știa...

În fond de ce să ne facem iluzii, încercase el să argumenteze altfel... Voi toți sînteți ca un organism natural, fiecare are rolul lui fundamental... Cum am înțelege bucuria salutului dacă toată lumea ne-ar saluta ? !... De altfel aș putea ca eu însumi să-i salut pe cei ce se fac că nu mă văd... Dar ne-am crea, în felul acesta, noi iluzii...

...Costin urcase apoi treptele și avusese din nou pornirea lui veche. Erau albe, spălate proaspăt și marmura aceea lucie, neobișnuită, de mînă de copil îl fascina... Atunci avea pornirea de a desființa orizontalitatea treptelor. Voia să le ridice, să le facă coloane...

În hol femeia de serviciu de la parter lăsase o clipă totul și-l privise. Ca și cum ar fi vrut să-l recunoască. Ochii ei mărunți, înțepați între pleoapele simțite ca o povară se uitaseră către el și el vrusese să-i prindă privirea ca și cum ar fi vrut să știe ce gîndea... Fără îndoială că femeia aceea care văzuse atîta lume trecînd prin holul mare al liceului avea o experiență a ei... De altfel mai încercase de cîteva ori să înțeleagă ceva, o întrebase de sănătate, mai ales după ce venea din vacanțe,... sau ce mai face, însă nici atunci nu i se păruse că femeia se uita la el cu privirea ei cea adevărată, ci din nou cu ochii aceia mici, mărunți între pleoape, feriți parcă... Mormăia ceva de fiecare dată, fără entuziasme și fără tristeți, și-și relua

Desene de Sabin Ștefănuță

munca ei monotonă, mecanică. Împingea mai departe teul pe spațiul lung al holului de universitate, impunător și mare, atît de mare, încît lui, obișnuit de la o vreme cu spații normate, rechiziționate, îi apărea ca o dimensiune cuprinsă de inflație. După o scurtă reflecție descoperea însă că holul așa mare era frumos, fiindcă-i sugera că orice posibilitate legată de om rămînea veșnic deschisă, aptă de a se împlini...

— Bună dimineața ! salutase Costin și de data asta.

— Bună dimineața ! dom' profesor, murmurase femeia, ridicînd doar o clipă capul, atît de puțin, încît nici nu părea că s-a uitat, după care își reluase îndeletnicirea cu același calm care pe el începea să-l scoată din sărite,... în modul acela șters cum făcuse întotdeauna, fără nici un fel de participare... Dacă aș pune mîna pe acest teu, socotise el, fără îndoială că aș lucra cu el ca și cum aș patina, ca într-un balet sub o imaginară boltă a cerului...

Trecuse mai departe și auzise iar „bună dimineața !". Întorsese capul în partea cealaltă a holului, înspre Secretariat, și văzuse grupul, erau tot dintr-a douăsprezecea,... îștia cam terminaseră cu școala, zîmbise Costin pentru sine, și era ciudat ce se întîmpla cu ei, îi întîlnea în locurile cele mai neașteptate, mergînd către țeluri ce uneori le scăpau, rătăcind mai mult, bombardați parcă de unde venite dintr-o sursă contradictorie, ușor zăpăciți astfel, fragili dintr-o dată, deși pînă atunci păruseră atît de siguri pe ei, în timp ce acum simțeau parcă nevoia unor stingeri, fizice și imperioase, căci descoperiseră brusc, sau se descoperiseră brusc neprotejați, și alarmați de-o zonă necunoscută de social care venea în întîmpinarea lor, și care conținea în sine o agresivitate neînțeleasă...

O voce de fată zisese ultima „bună dimineața !" și Costin o zărise înainte de a intra în vestiar, era Mena, una dintre simpatiile lui — profesorul egal cu sine nu poate totuși scăpa de aceste „simpatii" — deși ce însemna faptul în sine era greu de spus... poate mai multă comunicare decît cu ceilalți, uneori o înțelegere fără cuvinte... și amîndouă aceste lucruri ca și altele se adunau într-un fel de bucurie de a se vedea și de a se întîlni. Asta nu presupune însă vreo scădere a exigenței în cazul lor... Prinse cu textul necitit, „simpatiile" încasau același „doi" de rigoare, cu amîntirea uneia din **poruncile** esențiale pe care le presupunea obiectul lui : Literatură fără text nu există ! ceea ce voia să spună în subtext că cine citește **critica** despre o carte și nu cartea a săvîrșit o greșeală de neiertat. Căpătase cu vremea și fler în a-și da seama de la primele fraze dacă ei citiseră cartea sau studii despre carte... Se amuzau atunci cu toții...

Mena era însă o fată foarte bună, sclipitoare de multe ori, iar uneori neîndurătoare cu el, polemică în lucrări. Cu ea comunica însă cu adevărat,... „vedeți, obișnuia el să le spună, în legătură cu nevoia de comunicare,... după romantici au venit simboliștii, și ăștia au recunoscut eșecul romanticilor în încercarea lor de a-și reconstitui ființa sub semnul unității și comunicării **originare**, eșuaseră în căutarea identității lor. Eminescu în hoinăreala lui cosmică făcea și asta, își căuta identitatea,... de altfel căutarea identității a rămas o problemă preluată de secolul nostru, de „aventura intelectuală" a secolului nostru, un element al fiorului tragic cu care oamenii s-au investit deplin în acest sfîrșit de mileniu,... și atunci, continua el,... au venit simboliștii care au căutat identitatea în ființa lor cea mai adîncă, proiectînd vagul și cețosul ființei omenești asupra întregului Univers... Mena ședea în acest timp în felul ei caracteristic, cu o mînă sprijinindu-și obrazul, fiindcă cel mai tare (îi spusese ea într-o pauză) îi plăceau momentele, cînd așa aparent fără o legătură anume, el începea să „rătăcească" vorbindu-le despre cetatea grecească, despre simbolul cercului și al limitatului, despre apariția infinitului, despre nostalgia modernă a perfecțiunii mereu neatinse și tot așa...

— Bună dimineața, dom' profesor ! se apropiase ea. Ce faceți ?

— Bună dimineața ! zisese el familiar... Am venit la **slujbă** !...

— Ce urît sună cuvîntul ăsta ! zise ea.

— Într-adevăr ! recunoscuse Costin... Ai să-mi spui ceva deosebit ?

— Da, dar îmi dau seamă că nu pot acum... La oră !

— Bine, în regulă !...

Uneori își saluta simpatiile — cînd acestea erau undeva mai departe, ridicînd mîna... „Halal raporturi profesor-elevi !" comentase cineva acru. „Așa e !" fusese de acord altcineva clătinîndu-și capul... Se zice că atunci cînd elevul salută, profesorul trebuie să ridice mîna ca un fotbalist...

Lui Costin nu-i păsase. Acceptase pînă și această postură de „fotbalist", manifestîndu-se după marcarea golului... Nu asta i se părea esențial. Autoritatea în fața noii generații se clădea pe locuri mult mai grave și mai profunde... Cel mai important părea autenticitatea. Ei, cei din bănci nu cereau altceva decît ca profesorul să fie el însuși. Dacă-i convenea acest lucru... Dacă se simțea în stare....

Asta era... Ceasul arăta 7,45, dar era, desigur, în urmă pentru cei care întîrziau. Statuia fostului director, profesorul Pop, imperturbabilă, îl privea cu nepăsarea pietrei ce n-avea moliciunea ochilor întorși în sine, căutînd răspunsuri la întrebări abia rostite, căci ea știa de-acum răspunsurile înainte de a-și pune întrebările... Ce-i păsa ? se gîndise într-o zi Costin. Stă aici și ne privește și noi umblăm pe coridoare în vreme ce-n urma noastră femeia de serviciu ne șterge pașii cu teul, iar ochii lui de piatră nici măcar nu se tulbură. Pentru ei conteză doar holul gol, seară de seară, cînd liceul rămîne pustiu, holul dezolant, cînd ceva din trecuta lui ființă reînvie și tulbură în tăcere zborul în cerc al fluturilor de seară pe care-l așază deasupra undelor de întuneric căzute pe dușumea și care au în ele germenii întorși ai luminii și ai zorilor ca și ai fățărniciilor pe care ziua nu le poate ascunde...

★

În vestiar se întîlnise cu Hardohlip, **Eminența cenușie**, cum îi spuneau uneori colegii. Hardohlip îl salutase de data asta zgomotos, întrebîndu-l chiar ce mai face... Ce-o fi cu el ? ! se mirase Costin, fiindcă și ăsta se făcea uneori că nu-l vedea, trecea pe lîngă el și întorcea deodată capul, și atunci gestul și salutul pregătit de Costin rămîneau intacte, doar „proiecte" și nu creații, ceea ce inițial îl deranjase, apoi îl mirase, începînd să se amuze în același timp, după care lăsase lucrurile așa cum erau ele.

— Ce mai faci, tovarășu' Costin ? se interesase a doua oară Hardohlip, și Costin fusese cît pe-aci să-i spună ce mai face. Dar celălalt deja nu mai era atent, discuta cu altcineva, iar el mersese mai departe. își luase adică masa și se convinsese încă o dată că pe Hardohlip nu-l interesase niciodată ce mai făcea el, Costin, deși fuseseră clipe cînd era dispus să spună tuturor ce mai făcea, să le mărturisească starea lui în raport cu o mulțime de lucruri, cu răsăritul soarelui, sau cu zîmbetul lui de dimineață, ori, de ce nu ?, în raport cu ceea ce scrisese un elev într-o lucrare, o afirmație care-l tulburase profund... „Am devenit inteligenți și lași !", așa scrisese elevul, și Costin ar fi vrut să știe de ce notase el asta în acea lucrare, ce experiență personală îl dusese către o atare concluzie, ce înțelesese el din lume de fusese de părere că acele cuvinte reprezentau un adevăr, cuvinte gîndite de el sau de alții, și atunci doar însușite,

dar însușite, în numele aceluiași criteriu — adevărul... Ar fi vrut să discute această problemă, chiar dacă fără îndoială, era particulară, însă nu vedea pe cineva în stare să-l asculte și să se angajeze în rezolvarea ei, cei mai mulți i se păreau foarte obosiți, de fapt erau foarte obosiți... Și totuși de ce un elev scrisese și poate gîndise astfel despre cei din jur, incluzîndu-se și pe sine, „Am devenit inteligenți și lași", ...de ce ? fiindcă problema rămînea și nici o scuză nu o putea rezolva...

Cînd încercase odată să-i prezinte „cazul" lui Hardohlip, îl văzuse parcă mai dispus să asculte, acela plecase imediat, se scuzase și plecase, se scuzase pentru nu știu ce problemă, ...o problemă a generației lui, desigur, și așa Costin rămăsese să se întrebe dacă nu cumva el acorda prea multă importanță cazurilor particulare, sau dacă nu cumva Hardohlip nu era pur și simplu în stare să discute întîmplarea...

Poate că așa trebuie să fii ! încercase Costin o explicație. Dar e limpede că nu ni se cere asta... Nu ni se cere să eludăm problemele. Pe nimeni n-am auzit spunînd asta... Și atunci ? !...

Își adusese aminte de un alt coleg pe care-l avusese cu vreo doi ani în urmă... Aveau program comun de patru ori pe săptămînă. De cîte ori se întîlneau acela se îndrepta spre el cu un zîmbet ciudat pe față pe care Costin nu-l înțelesese niciodată, și-l întreba : „Ce mai faci ? !" ...Asta se întîmpla de patru ori pe săptămînă, cu o consecvență remarcabilă, dacă n-ar fi fost totuși ieșită din comun, ceea ce o situa în altă categorie, a excepțiilor, a ciudățeniilor, ...și Costin era nevoit să îngaime de fiecare dată cîte un răspuns, căci observase repede că nici acela nu era realmente interesat de ceea ce ar fi făcut el, Costin... Avusese atunci imaginea unor electroni care se deplasează etern pe orbite ce nu se

teatru t

Fața și reversul

Mai mult „cu fața spre ceilalți" — respectiv spre public — și mai puțin aplecați spre ei înșiși, cei patru eroi ai piesei **Omul care face minuni** încearcă să aducă la rampa studioului de la Teatrul Nottara o temă de actualitate prin intermediul unei frecvente — în viața cotidiană — situații limită : asumarea responsabilității de a da naștere unui copil. Avînd experiența copilăriei lipsite de căldura unei familii adevărate, o tînără studentă apelează în disperare de cauză la tatăl ei, un vestit chirurg, pe care însă nu l-a mai văzut de zece ani. Deși se arată plin de bunăvoință și animat de bune intenții, acesta nu concepe să-și riște reputația nici chiar la cererea expresă a fiicei sale aflată în impas (căci iubitul nu dorește complicații inutile și timpurii), ci preferă să ofere cu generozitate o soluție absolută asemeni minunatelor sale rezolvări profesionale : compromisul unui mariaj forțat sprijinit direct, material (prin bani, casă, reputație). Omul excepțional, medicul intransigent se dovedește a fi fost de la începutul carierei infestat de morbul parvenirii căruia i-a sacrificat fără șovăire cinstea surorii, apoi existența căminului, acum încrederea fiicei, încercînd să-și propage în continuare convingerile aparent benigne.

Consecvent manierei sale de a compune piese de teatru, Radu F. Alexandru a clădit pe schema raportului dintre esență și aparență indicînd prin mottoul camusian morala vizată : **nici o victorie nu-și merită prețul, în timp ce orice schilodire a sufletului este iremediabilă.** Dacă în partea întîi revederea dintre tată și fiică enunță conflictul legat de echitatea profesională, în partea a doua discuția dintre mamă și ginere răstoarnă coordonatele subiectului, reluînd dezbaterea din altă perspectivă, aceea a echității morale. Deși de dimensiunile unui prolog, avînd totuși ponderea unui apolog, textul oferă premize pentru un spectacol interesant.

Deopotrivă circumspecția cu privire la adevărul spus pînă la capăt, cît și teama de melodramatic au condus regia (George Rafael) la un neavenit proces de simplificare care în loc să potențeze drama, evidențiază fragilitățile de construcție, banalitatea și uneori previzibilul replicilor. Omiterea unor motivații, aplatizarea momentelor de tensiune, estomparea trăirilor interioare, suprimarea oscilațiilor firești în atitudinea tînărului de asemenea medicinist (care se complace în situația de întreținut dar păstrează și o distanță ironică față de lipsa de scrupul, față de reușita în viață cu orice preț), ignorarea unor date fizice (care chiar dacă lasă loc echivocului teatral contravin relațiilor dintre personaje și nu mai justifică anumite comportamente), toate acestea au subminat interpretarea actorilor Dorin Varga și Elena Albu, Margareta Pogonat și Mircea Jida, care evoluează cu o dezinvoltură prea superficială în decorul intim dar impersonal al lui Tudor Ghimes.

Cum se pare că fiecare detine datele fundamentale ale problemei, se impune din partea întregii echipe, începînd cu autorul, o reconsiderare a temei pentru ca decalajul dintre intenție și realizare să fie depășit, știut fiind că ideea, oricît de generoasă, necesită totdeauna o acoperire artistică de ordinul complexității.

Irina Coroiu

film f

Ștefan Luchian

Nicolae Mărgineanu face de pe acum parte din categoria regizorilor ce confirmă. Opțiunea pentru un film biografic), nu contrazice deloc o anume consecvență stilistică egal depărtată de concesiile comerciale, cît și de o prematură cantonare în șabloanele unui gen. O colaborare fericită cu un dramaturg experimentat (aici, **Iosif Naghiu**), debutant în scenariul cinematografic, cu un operator de excepție (**Călin Ghibu**) și cu un actor ce innobilează în aceeași măsură gestul și cuvîntul prin adevărul trăirii (**Ion Caramitru**) situează filmul **Ștefan Luchian** printre cele mai reușite pelicule închinate condiției artistului.

Laureat cu două premii obținute recent la Costinești (cea mai bună imagine, cel mai bun rol masculin), filmul reliefează cu inteligență momentele semnificative din fulguranta și tragica existență a pictorului, cît și geneza unor celebre tablouri. Evitînd capcanele aurite ale melodramei sau ale unei demonstrații vulgarizatoare asupra divorțului între artist și societate, **Nicolae Mărgineanu** face apel la sugestia atmosferei re-create la temperatura rezonanțelor poetice cu forța metaforei și fascinația simbolurilor.

Evident, epoca trăiește prin personaje și evenimente, multe lesne de recunoscut într-o bibliografie Luchian. Dincolo însă de amănuntul documentar convinge creionarea **frumoasei epoci**, cu eroi și martiri, cu pictori academici și revoltați, cu bătăi de flori la șosea, cu cafenelele poeților și curse de velocipede.

Coordonatele timpului, din care nu lipsesc mizeria, impostura și rapacitatea dimensionate exact, nuanțat și laconic ilustrează contextul în care pictorul opteză pentru o atitudine estetică, traversează momente limită, se consumă efectiv pentru a lăsa posterității capodopere.

Acestea își trăiesc în film metamorfozele de la model la tablou în inefabile sugestii ce pot constitui oricînd o elevată lecție de pictură. **Safta florăreasa, Moș Nicolae Cobzarul, Lăutul, Anemonele** sînt doar cîteva din rafinamentele plastice ale filmului, cu nimic mai prejos decît exploziile coloristice din **Van Gogh** sau minuția modelelor din **Moulin Rouge** (Toulouse-Lautrec).

Evhivalențele plastice ale tablourilor lui Luchian sînt redescoperite în fresca încercată de **Nicolae Mărgineanu** cu aportul unor colaboratori de excepție : arh. **Nicolae Drăgan** — decoruri, **Cătălina Iacob** — costume, care împreună cu **Călin Ghibu** au reușit adevărate performanțe în expresivitate, compoziție a cadrului, cromatică, relieful luminilor, conferind ambianței notele de poezie și adevăr necesare evocării vieții și operei nefericitului artist care a pictat „cu sufletul".

Dirijînd cu talent și competență o echipă unitară valoric, **Nicolae Mărgineanu** a depășit cu siguranță ilustrativismul biografic închinînd vieții lui Luchian un model cinematografic a cărui calitate nu va fi deloc ușor de egalat.

Călin Stănculescu

muzică m

Concert „Omnia"

Quell 'usignuolo (Această privighetoare) de Antonio Caldara apare în lumina contradictorie a unui stil instrumental. Totul împinge spre o fermecătoare incertitudine, consecință a înțelegerii compoziției ca latură firească a existenței, ca urmare naturală a bucuriei de vedere și simțire, răspuns muzical la fel de echiprobabil cu, să zicem, un posibil răspuns poetic sau imagistic. La o primă vedere, **Kleine Kammermusik** pentru cvintet de suflători de Hindemith este o muzică plăcută, agreabilă, o eufonie al cărei agrement îl susțin ritmurile trei pătrimi, cantilenele neoclasice arcuite într-o exemplară cuadratură a frazei, acompaniamentul tipic „Blaskapelle" pentru temele unei limpezi forme de sonată. O singură excepție, să zicem, impresionistă : partea a patra, **Schnell,** o rapidă pată de ritm, o anomalie stilistică a cărei celeritate îi inhibă, îi jugulează putința de implinire, ca o protuberanță tumorală repede eliminată de un organism sănătos. Interesant e faptul că adjectivul „klein" din titlu primește aici sens de „glumă" (lucrarea nu e scurtă). Umorul, oarecum binevoitor și placid, cumsecade nu vitriolant, nu vizind situații metamuzicale, se moderează prin ușoarele contraziceri formă-armonie, prin plăcuta legănare ritmică, prin senzația confortabilă a regăsirii pe un teren familiar, neoclasic, teren colorat într-o nuanță apropiată clasicismului însă sensibil diferită, teren avînd o altă elasticitate la străbătut deși relieful e aproape identic și previzibil. **Iosif și frații săi,** de Anatol Vieru, trimite la un anumit tip de programatism ; cartea devine declanșatoare de impresii în conștiința muzicianului ocolindu-se un strict decalc muzical al subiectului, treptat contrase într-o proiecție dominantă, deopotrivă sub semnul culorii (care a fost la început mozaic de amănunte esențiale și pitorești) și al identității (care a fost la început arhitectură romanescă centripetă). Muzica e unitară ; deși are o configurație fărîmițată, o evoluție adesea incontinentă sau o aglomerare drămuită de obiecte sonore, deși are direcție, se întrevede în ea impresivul, decantatul vărsat sub formă nealterată, nepreluerată sau efemerul plăsmuit din combinatoriile unei aceleiași complexe „realități" (impresii). O bandă magnetică intens lucrată, „fidicări" sonore ale percuției, o pastă instrumentală cu măiestrie frămîntată, amănunte brusc și cu extremă putere proiectate deasupra uniformității austere a „platourilor" melodico-ritmice, sînt aspecte evasiv-uite sub care transpare o muzică scrisă sub semnul spontaneității unei singure impresii, dintr-o singură trăsătură de condei, ulterior mărunțită pusă în pagină dimensionată orchestral și strînsă, coagulată sub aspect de lucrare muzicală. Deși piesa trăiește aparent într-o prezență de evenimente și contraste sonore, în volute și planuri, toate acestea sînt fatete ale unei unice imagini componistice aduse în sală într-o melodică arid-legănată, în tușe sonore apropiat-orientale, într-o depănare a unui timp nu șubit împietrit, ci de gumilastic, posibil de întins la nesfîrșit. Sub lumina unui caleidoscopic flash, a unui unic moment de adevăr, într-o izolată străfulgerare revelatoare se cuprinde astfel nu o senzație, un peisaj, ci o întreagă afabulație, o imensă densificare narativă atît de plină de înțelesuri.

Viorel Crețu

întretaie. Apoi se gîndise la „moartea limbajului", la depersonalizarea unor expresii, cineva îi povestise că în Grecia Antică după epoca de înflorire a oratoriei, apăruse o epocă de tăcere, oamenii se săturaseră de cuvinte, și cînd îi atacase nu știu ce putere străină, toate încercările de a mobiliza poporul atenian fuseseră sortite eșecului... Se străduia atunci, să găsească alte cauze, căci el nu credea în moartea limbajului. Admitea că unele cuvinte nu mai au semnificație, dar limbajul are o forță a lui interioară, în adîncul poporului, și de aceea niciodată nu putea să moară... Îi explica drept urmare colegului, ce făcuse ieri, începea de fapt să-i explice, căci celălalt se scuza și dispărea, după ce-l bătea protector pe umăr : „Bine, bine !", zicea și se ducea în alt colț al cancelariei, preocupat brusc de ceva foarte important.

Și tot așa două trimestre întregi. „Ce faci ? !", aceeași întrebare pusă în același fel șoptit, misterios, de complot chiar. Și apoi încercarea lui de a spune ceva esențial, de a-i comunica celuilalt o idee frumoasă, o descoperire a lui, de a-i cere părerea, în vreme ce tipul se ridica și pleca în alt colț... „Am devenit inteligenți și lași !" zisese elevul acela, ce-o fi văzut el oare în jur de a gîndit așa, cê-o fi văzut la noi, în cele din urmă ? se întreba Costin care acumula fără să știe o iritare în el, o iritare „cosmică", cum îi mărturisise cuiva mai tîrziu și care izbucnise pe la sfîrșitul trimestrului al doilea.

„Ia ascultă, domnule, ce dracu te intersezi în fiecare zi ce mai fac, dacă tot nu-ți pasă ?".

„Dar, vai, dar cum... se bîlbîia colegul, se înroșise el brusc și ochii păruseră s-o ia razna prin orbite, învîrtindu-se ca niște păsări lovite la cap, ca un om atins la hipotalamus, ...dar eu credeam că... dar cu nici o intenție..., se scuzase el deplorabil, și atunci lui Costin îi fusese milă de el, se descoperise brutal, acela era totuși colegul lui, poate că chiar era sincer în întrebările lui, poate că chiar avea o undă de simpatie pentru el, pentru Costin, și acum iată stricase totul, nu avusese răbdare și dărîmase totul, cum făcea adesea, nu așteptase ca omul să se obișnuiască cu el, să-l cunoască mai bine și atunci poate că și reacțiile sale s-ar fi modificat...

Își propusese să fie mai atent cu cei din jur să nu se mai pripească, să le caute ochii, privirea, pînă ce într-o zi avea să le-o întilnească... Pe cea adevărată, firește...

Și dacă pînă la urmă pe colegul lui de acum doi ani îl iertase, căci îi găsise destule scuze, ce rost ar fi avut acum să se supere pe Hardohlip că trecea pe lîngă el și se făcea că nu-l vede, sau dimpotrivă îl saluta familiar, zgomotos, punîndu-i chiar și întrebări : , Ce mai faci ?" sau „Cum te simți" ?... Datoria lui Costin era să răspundă de fiecare dată întrebării, să zică „Fac bine ! sau : Fac albastru ! sau : Cresc iarbă în sufragerie !" ori cine știe ce lucru trăznit... Iar pînă la urmă într-o zi celălalt avea să se oprească și să se mire, poate să-i spună „Dumneata, tovarășe Costin, ești un tip cam ciudat !", dar această mărturisire să fie, în sfîrșit, adevărată...

Ieșise apoi din vestiar și intrase în cancelarie, grăbindu-se să semneze condica. Știa că dacă n-o semnează dimineața, la prima oră, era clar că avea să-și uite orele din ziua aceea nesemnate... De altfel din acest motiv venea dimineața mai devreme la școală...

★

Cînd a doua zi Costin dăduse iar colțul, făcînd la dreapta și părăsind strada Cercului, saluturile începuseră la fel, frumoase, iar Costin își pusese capul în joc și-și înțepenise iar urechile, și le făcuse aproape ochi ca să nu piardă vreun salut. Ridica de fiecare dată capul și răspundea în direcția de unde venea vocea, iar zîmbetul lui spunea că din nou mîna lui imaginară dăduse totul la o parte, aruncase jos orice obiect de pe masa, la fel de imaginară, a sufletului său, pentru a-l face curat și a instala acolo zîmbetul și bucuria lui de fiecare zi... Ducea cu sine alături de mapă o pungă de plastic în care purta un pachet învelit în ziar. Cîțiva dintr-a douăsprezecea observaseră și comentaseră ceva neauzit... Și-or fi închipuit că duc aici un cerc ! se amuzase Costin amintindu-și de comentariul uneia dintre poeziile ultime făcute la clasă, specifică pentru felul neliniștit în care sensibilitatea modernă percepea universul : Purtați-vă frumos cu cercul, / Singura proprietate personală a omului / Vă rog purtați-vă frumos cu el / Și lăsați de-o parte / Trecătoarele ape și poduri ! spunea poetul...

Apoi cotise din nou la stînga și urcase treptele frumoase, pavate cu marmură albă. Albul lor îl oprise ca de obicei. Senzația veche nu se repetase însă aidoma, nu simțise nevoia de a le face coloane. Și totuși o treaptă se desprinsese parcă fără voia lui și se proiectase, infinită, vertical, înteițindu-i zîmbetul feței, subțiindu-l parcă în fire de lumină... Urmase apoi ștersul pe picioare, împrejurul ușii, și holul...

Femeia de serviciu de la parter îl salutase în același fel, aruncîndu-i o privire fugară, oarbă, fără să se oprească din munca ei, împingînd mai departe teul, în același fel știut, obositor și palid... De aceea nu-l văzuse pe Costin, nu văzuse ceea ce făcea, cum își lăsase jos mapa cu lucrări ale elevilor și cum căutase și scoase din punga de plastic o pereche de rotile... Nici cînd și le pusese la picioare femeia nu-l văzuse... Auzise doar deodată uruitul lor profund, cu reverberații amenințătoare, ca de cutremur, și ea crezuse că chiar era cutremur... Costin și le legase de picioare și se avîntase cu ele, elegant și sfidător, prin holul imens al liceului, ca într-un zbor care avea două nesfîrșite dimensiuni ; una văzută, în afară, iar alta, înăuntru, mușcînd parcă din lumina lunii... Teul femeii căzuse atunci, îi scăpase din mînă, căci mîna ei se dusese spre gură, oprind sau eliberînd un strigăt de uimire... Costin însă se avîntase mai departe în cercuri aproape perfecte, în vreme ce cîțiva dintr-a douăsprezecea, după o clipă de uimire, aplaudaseră frenetic.

Iar la sfîrșit după ce zgomotele se mai potoliseră, Costin auzise, într-o ultimă piruetă, glasul Menei care sărea în sus de bucurie strigînd : Terific !... Terific !... O simpatizase mai mult ca niciodată...

aurel-dragoș munteanu

Village Sutra

Primăvara în Washington Square.
Sub cerul vinețiu cîntă copiii
Strigă : Aceasta este ziua cînd ar trebui
să mor.
Ciltoși, visători, schizoizi.
Forfotă, minuni, beție clbă.
E primăvară, iubito,
Saxofonul vechi, chitara spartă
Pălăria pleoștită, hașiș, miroase a tămîie.
Un negru răgușit te îndeamnă în Washington
Square :
Meriți un prieten la noapte, ești om bun.
Sînt singur, iubito, pe caldarîmul încins
din Village,
Iată, îmi amintesc poezia lui Alan,
Vrei, vrei să te trezești odată, mă întreabă
o fată
cu marijuana,
Aceasta este ziua cînd ar trebui să mor
Aceasta e ziua...

Taina

La ora 4 rontăiam biscuiți
Citeam versuri de Frank O'Hara
și alungam dimineața

Povestindu-ți despre tutungeria
de lîngă Grand Central,

Jos, sub pasaj, cum spune poetul.
Acum, iată, acum

Dimineața n-a mai venit
Perdeaua galbenă tremură ca mantia
unui yoghin
Și genele tale plecate îmi spun
Taina crinului.
Ce iluzie mare și grea este timpul
Iar visul nostru ce viu,
Ce adevărat.
Noaptea
Ce adîncă.

Marea

Iubito, iarăși marea de plumb,
Țipătul pescărușilor speriați,
Plaja tîrzie și goală.
Vuietul prelung aduce aproape,
Aproape,
Trenul acela de noapte, fantomă,
Și valul,
Neliniștea dură și patima,
Patima vie,
Durerea în doi, cînd unul
Ajunge a fi.

Plopii

Vîntul cosmic printre plopii
De lîngă mare
Venind din eter, de argint.
Vai, vai, plopii clătinați a urgie
Tăcuți, plopii de lîngă mare
Încoace, încolo, se-ndoaie nevăzuți
Susură și dor
Vocea lor mută e-atît de aproape
E ultimul fîșnet, ascunde
În suflet
Răceala stelelor
Ce nu se mai aprind
Și a iubirilor ce au murit.

Merry Jungle

Dragul meu, e imposibil,
Monstrul nu înțelege
Nu vrea, nu poate, nu acceptă.
Fiara nu se îmblînzește niciodată.
Orice încercare e zadarnică,●
Așează-te în partea cealaltă a cuștii
Și așteaptă.
Vrea să muște, desigur,
Ochii tăi calmi și răbdători
O amînă o zi.
Îmbătrînește,
Scade,
Plînge lunatecă.
Ușa se poate deschide,
Mai speri ?

Aum

Să pleci singur
Să rămîi singur pe cale.
Etern pelerin, să fii
Raza lunii pe apa unui lac nemișcat,
Floarea albă de cireș
Liniștită și trecătoare.
Pe cale să fii, totul curge
Visare lină,
Aum.
Nici învins și nici învingător
Fără putere, atît de puternic,
Totul curge și este.

valeriu pantazi

Așa cum doar Marea

Lăsați-mă un timp să cutreer pe țărm
să-mi prind încet orizontul la umeri
prăpastia Mării s-o umplu enorm
cu gînduri pe care nu poți să le numeri

Lăsați-mă să merg tăcut pe nisip
ca valul ușor ce la țărmuri revine
tăcere o vreme, ultare un timp
așa cum doar Marea se uită pe sine.

Dacă vei privi dinspre Mare

Dacă vei privi dinspre Mare
îmi spuse, pe Mare fiind, Diogene Laertios
nu vei vedea mai întîi nici măslinii
nici pe frumoasa ta sclavă scuturînd
la fereastra bibliotecii
albă fișie de pînză cu care
șterse praful căzut peste cărțile
bunilor Plato, Arcesilaos, Polemos și Crates...

În timpul acesta lui Praxiteles îi zice unul:
-Fă tu această bucată de piatră de Paros
să cînte, cum ar zice Pitagora!

Știu, zice cioplitorul : văd vinele
puse de Cronos în marmură
ca pe o lumină a stelelor
și tot socotesc și înumăr
și nu am nevoie de sfatu-ți
s-aud cum Cosmosul cîntă !

Dacă vei privi dinspre Mare
îmi spuse, pe Mare fiind!

A privi în apă

Soarele a apus, amurgul se așează
Lumina parcă se decolorează

Prin trestii vîntul diamante scapă :
Mi-e teamă deodată să mai privesc în apă

Și stelele urcaseră demult
Și vîntul cum se lasă îl ascult

Pe mugurii de salcie, pe nufăr...
Privesc spre maluri și încep să sufăr

De-o bucurie care mă-mpresoară
Stau nemișcat în barca mea ușoară

E atîta loc prin trestii să mă-ncapă
Dar teama asta simplă de-a mai privi în apă...

De-ar fi să mai rămîn

De-ar fi să mai rămîn o noapte
la alba ta înaripare
acolo unde vii sînt toate
pe lunga valului cărare

Să fiu poet, rămas pe diguri
cu amfore grecești, să știu
cînd vin corăbierii singuri
cu vin de Chios rubiniu

Să dorm, să fie numai lună
Cum neființa-i vis un timp
Să dorm, să fie numai lună
Cum neființa-i vis un timp!

La marginea Mării

Ajuns la marginea Mării
printre puii de pescăruș și gîște sălbatice.

O broască țestoasă
răstoarnă în nisip
ouă rotunde pentru milenii.

Între țărmul mușcat de furtună
și nemărginire.

Lîngă pînza albă
lîngă scoicile albe.

Lîngă o piatră pe care
stă scris ceva în grecește...

marcel bărăganu

Portret

Nimic din ce-i al zilei nu iartă :

e disperarea rădăcinilor ieșite-n afară,
e chipul răstălmăcit în oglinzi,
e această liniște albă
în fața porților, mai perfectă
decît poemul ce sugrumă o pasăre
cînd nimic nu-i al tău
și te lași cu tot veacul
în seama valului ;
și inima lui e mai tulbure
odată cu marea al cărei țărm îl izbesc
stele visînd un pămînt al amiezilor ;
îți îneacă privirile,
trece cu tine care citești
în memoria scoicilor,
și iar locuiești între maluri
ce nu te-au știut niciodată ;
o, inima celui prin care umblă
la vreme de noapte ! răbdător asculți
voci urcînd în trunchiuri de piatră —
nu ești al tău, cum nici acest poem
nu-i mai mult decît fluviul
iluminat de albii cerești,
nu ești al tău, pămîntule sortit
să primești un cîntec mai presus decît
la mese sărace.

Invocație

Primiți-mă-n tărîmul vostru lin,
spice atît de palide sub cer,
în soare îndrăznind cu rădăcina,
neștiutoare de secerători —

Primiți-mă cu n se cuvine-un frate
ce știe fratelui să-i ardă rana,
că din seninul verii, lîngă voi,
bea cu aceeași cană buruiana —

Primiți-mă, de vatră alăturea, măcar,
că n-am atîta glie să fie și a mea,
și-n patria cu macii mai colindă
ca-ntr-o poveste acră steaua rea —

Primiți-mă-n tărîmul vostru lin,
spice atît de palide sub cer,
cum palid sînt, cum palidă e marea
cînd nu se mai arată cel mai singur.

Roata

Absurdă cît se poate în voia ei să meargă
sînt roata unui car care aleargă.

Și roata care sînt e-un fel de craniu,
un soare orb de-a dura prin nori —
A fi o roată cînd e-atît de straniu
s-alergi cu șansa clipei de apoi,

Sînt cel menit să tragă adevărul,
sînt roata ce se-nvîrte fără greș,
doar pulberea din urmă trage vălul
peste candoarea florii de cireș.

O, trece trenul Annei Karenina
și peste lumea toată ninge strîmb —
desigur, nu a noastră va fi vina
că stelele rodesc pe sub pămînt.

Sînt roata nemiloasă, absurdă cît să meargă,
sînt roata unui car care aleargă.

Vînătoare

Eu mai credeam că-i vară, dar s-au tras
pe neștiute, draperii de ceață,
și-acum imi cad aripile prin toamnă
și-un lan de brumă mi-a-nflorit pe față,

și nu mai pot cînta, căci mă sfîșie
lătratul ciinilor de vînătoare,
și ies la cîmp și-aud cum se strecoară
prin țeava puștii cîntecul cel mare.

Dar tot mai sper să fie-o floare lungă
chitara asta neagră cu trăgaci —
O, nu-i destul pămînt să poată ține
cu rădăcini cu tot atîția maci.

ioana ieronim

Portret de față

sinii ei locuiesc în unghiul moale al literei A
AB-BA

instrumente eoliene îi cîntă
la pura petrecere
a vremii

din mici balanțe picură elixiruri

o întîmplare a celulelor
în chiar clipa aceasta
o ilumineză :
o amintire, gîndește ea

tinerețea
mari pete de zăpadă
pe fața muntelui

Gradele de comparație

cu cît sînt mai înguste coridoarele
pașii mai profund anonimi

pe lume se întîmplă o primăvară
o vară o toamnă —
foamea invincibilă a seminței

prin vinele frumoaselor automobile
aleargă, insuflețită, smoala

prin vinele zilei trifazice
zvîcnește metal înroșit

nici prin trupurile noastre
doar apă de trandafiri

Închinare

de cînd o știi tu minte, ea este aceeași —
părul alb cîrlionțat pe sub basmaua
decolorată
fața slabă, arsă de soare
corpul subțire numai mușchi, în fiecare zi a
vieții ei
a muncit cît un bărbat și o femeie la un loc
— la coasă, nici acum nu e vreunul
să o-ntreacă ;
vindecă de gilci și ruptoare tot satul,
le trosnește pulpele între degete
le trosnește oasele, cu drojdie de rachiu
și a doua zi ăla bolnav pleacă din ogradă
după treburi
limpede, ca renăscut ;
iarna face din igliță colți la macaturi
și țese în război

tot ea bate covoarele lungi,
pentru cîte păcate au fost
și-ar mai putea să fie
ea plătește în muncă. A rămas analfabetă

o vezi cum se bucură, cu gingiile pline
de cioturi prin care
nepoțica de un an
își vîră pumnul și ride,
o vezi cu fota patetică și galoșii sparți, cu
gleznele
goale pline de praf, dîre cenușii pe
picioare în sus,
pișcată de toate gîngăniile
zadarnic încerci să-i spui ceva despre tine,
după ani de nevedere

zadarnic tragi ambalajul frumos colorat
peste lucruri

ea te măsoară altfel
ea vede, fără cuvinte
cît ți-a fost dat
și cît ai risipit
ea simte binele și răul tău
cum tu poate niciodată, înecat fiind
în mărunțișurile clipelor

ea
te știe de copil
— e instanța ta supremă
ea îți descifrează viața

orb, precis, cum ar apuca între palme
șalele fratelui bolnav

Ad libitum

în vreme ce ei, grup de turiști
în muzeu
caută cu priviri fluide bijuteriile din
sarcofage de sticlă
și se mișcă brownian printre obiecte aseptice
fără a uita abia începutele idile

în vreme ce ea stă la masă în grădina
de vară
cu trei bărbați — și nu a îmbătrînit destul
pentru ei
și conversația
nu se leagă

iar Capodopera, conectată electric,
își emite substanța intangibilă
după legile uraniului —
regele elementelor

în vreme ce o mașină de mare tonaj
retează trupul unui tînăr
ca pe o ramură de măceș, pentru un
ritual necunoscut
și amiaza fixează în focarul ei tabloul
acesta
dintr-un milion de altele

în vreme ce el își privește propriul copil
cum ar privi discul enigmatic al soarelui
printr-un
ciob de sticlă afumat

în vreme ce femei frumoase și singure
deretică apartamente de bărbați singuri
iar calculul probabilităților își etalează
banalele soluții

înțelege că aici a pătruns
graba, efemerida,
cultura de spori verzi uginii
pe obrazul Madonnei

(și singurul tău instrument de măsură —
o riglă ruptă)

dar de nu ar fi
nici nu s-ar povesti

plastică

Regula și surpriza

Mihu Vulcănescu a traversat treptat experiențe diverse. A plecat inițial de la ilustrația de carte, domeniu în care s-a remarcat printr-o excepțională vivacitate, printr-o sensibilitate a liniei pură permanent în slujba sublinierii pregnante a simbolului și a unei atmosfere de diafană și misterioasă poezie. Mai apoi — sau simultan —s-a ocupat de compoziția grafică independentă, unde calitățile relevate mai sus l-au afirmat în anii '60 ca pe unul dintre artiștii tineri cei mai interesanți ai momentului. Fiecare dintre compozițiile sale grafice a avut — atunci ca și acum — o idee clară generatoare. A prevalat și prevalează în grafica lui Vulcănescu tentativa de a atribui forță de șoc astfel încît privitorul să se confrunte cu o imagine simbolică ilustrînd o idee, dar și cu alte presupuse sensuri paralele. Ulterior Vulcănescu și-a aplecat atenția asupra picturii, ceramicii, sculpturii, vădind acea energie și acea disponibilitate caracteristice artiștilor pentru care important nu este tipul de comunicare ci finalizarea nevoii de comunicare.

Indiscutabil ni se pare faptul că diversificarea discursului plastic a intervenit la Vulcănescu într-un moment de saturație imaginativă. Aviditatea cu care acest artist a absorbit din toate direcțiile sugestii pentru a le retopi apoi în lucrările sale monumentale pentru anumite lăcașe sacre din Toscana, este remarcabilă. Pe fondul unei sensibilități strict moderne caracterizate de o exprimare eliptică, tăioasă, unde crimpeie de imagini converg către o metaforă cu înțelesuri ce riscă să lunece imediat privitorului, se altoiește — în cazul lui Vulcănescu — o pornire cerebrală, în virtutea căreia definiri spațiale și temporare se produc prin apelul la tipologii consacrate, prezentate fragmentar, plasate în contexte ce accentuează senzația de straniu, dezvoltate în alte forme ciudate. Ființa umană din compozițiile monumentale ale lui Vulcănescu face parte în același timp din zona prezentului și imemorialului, revendicîndu-se însă, fără ostentație, la categoria hybris-ului.

Desigur, acest mod de a concepe expresia, poate fi considerat a fi de sorginte suprarealistă. Dacă ținem cu orice preț la definiții putem chiar folosi termenul, fără a pierde însă din vedere faptul că invenția lui Mihu Vulcănescu nu deplasează decît accentele și nu alterează înțelesul global al simbolisticii compoziției. Tentativa de definire a poeticii proprii dintr-o atare perspectivă, le găsim și în decorația unor ceramici prezente în această expoziție. Ele dau însă doar o vagă idee despre ceea ce se află pe zidurile lăcașurilor din acea Toscană binecuvîntată cu arta atîtor și atîtor genii.

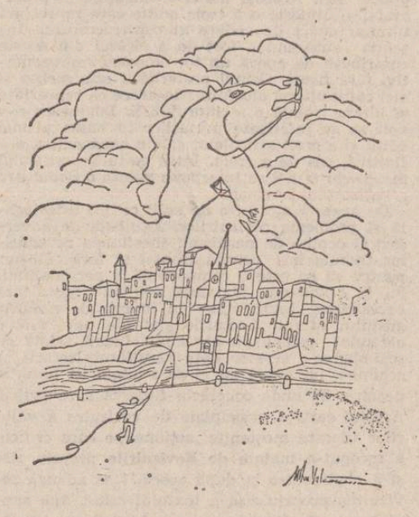

Desen de Mihu Vulcănescu

Accentuarea valorilor simbolice ale imaginii este evidentă și în pictura de șevalet a lui Vulcănescu. Multe din lucrări sînt rezultatul unei observări directe a naturii și pentru a le da o potențialitate explozivă artistul insistă asupra unor aspecte locale, de tonalitate. De cele mai multe ori culorile sale sînt crude, au un șocant aer fov. Dar muzicalitatea compoziției rămîne nealterată ; ea solicită intrarea în ritmurile sale a privirii spectatorului care nu poate să nu noteze trimiterile culturale evidente. Lucrările au însă doza lor de irealitate în această pictură unde artistul încearcă să imagineze spectacole posibile, știind prea bine că arta înseamnă în același timp regulă și surpriză. Acest din urmă factor este însă prevalent. Sînt efectiv în această expoziție pînze și lucrări de grafică unde improvizația devine spectacol, fără a se cădea în gratuit. De această tentație Vulcănescu se ferește constant, în ciuda naturii sale explozive. Precum un virtuos ce pleacă de la o partitură binecunoscută pentru a ajunge la efecte neașteptate, Vulcănescu transformă teme cunoscute într-o modalitate ades surprinzătoare. Le încarcă de o umanitate ciudată, precum în aceste splendide compoziții unde plecînd de la stampele de epocă efectuează o mutație radicală a sensurilor prin suprapunerea de elemente ce fac parte din alt orizont de referință decît aceea impus de context. Ne aflăm, desigur, în fața unui artist polivalent care folosește cu dezinvoltură elemente internaționalizate de limbaj ale artei, topindu-le în retortele unei sensibilități acute și selective, care lasă să iasă în evidență, aproape cu ostentație, factorii de noutate. Dacă ar fi numai pentru acest fapt ar trebui să conchidem că Vulcănescu este un artist de prim ordin, care a îmbogățit arta noastră cu o experiență extrem de interesantă, rezultată din acele interferențe și dezvoltări creatoare ce contribuie la aprofundarea raporturilor între culturi.

Grigore Arbore

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (V)

Calul dracului

Timidele și totuși promițătoarele începuturi de „carieră" ale satanei, cum s-a văzut, începuturi marcate de schițe cu aspect de snoavă precum **Olga și Spiriduș** sau o **Invenție mare**, în epica fantastică a lui Caragiale beneficiază de împliniri artistice excepționale în acele memorabile nuvele care sînt **Calul dracului, Kir Ianulea, La hanul lui Minjoală, La conac** și **În vreme de război**. Sensibil îndepărtate ca structură prozastică de specia „basmului nuvelistic" gen **Abu-Hasan**, aceste scrieri tind (unele doar într-o anumită măsură, altele de tot) la dobîndirea unui realism epic intrinsec, în așa fel încît fantasticul de sorginte magic-folcloric este solicitat a releva dimensiunea insondabilului și maleficului „satanism" ce se insinuează în psihologia individului uman, marcindu-i — adesea decis — comportamentul, implicit, destinul. Intră în competiție, probabil, cea mai de seamă componentă a fantasticului caragialian. Anume, este vorba de ceea ce critica a numit **satanismul** viziunii epic-fantastice din proza marelui scriitor, ale cărei cele mai pregnante definiții le datorăm, fără îndoială, lui Pompiliu Constantinescu (eseul postum **Satanismul lui I. L. Caragiale**). Deocamdată, din multitudinea subtilelor disocieri pe care excelentul critic le face, să reținem, pe de o parte, ceea ce se spune cu privire la semnificația existențială a conceptului și, pe de altă parte, la modul în care aceasta se pune în slujba temei fantastice în plan strict narativ. În prima direcție, se impune atenției ideea unei anume perspective familiar-lucide, cotrarie prin definiție percepției demonice, abisal-crispate. Avansînd punctul de vedere că „imaginea de scriitor anxios" a lui I. L. Caragiale, pe care unii critici ar dori s-o acrediteze, nu este justificată, Pompiliu Constantinescu opinează că nefiind înzestrat cu un spirit „bîntuit de spectri", scriitorul vede în satanism, pe linia conceptului folcloric, un duh al răului „ce ne tulbură subconștientul, scoțind la suprafață anume dorinți tăinuite; rolul lui este accidental, surprinzător, scoțind pe om din făgașul obișnuit al vieții, care, odată ieșit din cercul magic al înrîuririi diavolești, își reia ritmul normal; s-ar putea spune că cine se folosește de practica vrăjitoriei este depepsit, cum a fost pedepsită coana Marghioala la bătrînețele (din **La hanul lui Minjoală**, n.n.) mistuită de incendiul care i-a ars hanul din temelii, cum a fost pedepsită și fata de împărat, din **Calul dracului**, să se transforme într-o cerșetoare, blestemată că a recurs la uneltele vrăjitoriei". În a doua direcție, adică legat de tehnica fantasticului, considerațiile criticului se prevalează de aceeași premisă fundamentală privitoare la detașarea lucidă a spiritului artistic caragialian. Drept urmare, scriitorul „utilizează fantasticul cu tehnică savantă și își explică simbolurile cu deosebită clar vedere". De aceea, „realismul caragialian ține o cumpănă dreaptă cu fantasticul magic", peste tot resimțindu-se „semnele neîndoioase alei unei lucidități artistice, care evoluează în fantastic pentru a-și varia scrisul și a-și depăna epic intuițiile lui de moralist, scoase din mecanismul etern omenesc al experienței și al observației".

Revenind la scrierile enumerate la început, trebuie să precizăm de îndată că, dincolo de stricta cronologie a apariției lor, cu totul semnificativ este a face deosebirea impusă de regruparea în categorii distincte pe de o parte a narațiunilor **Calul dracului** și **Kir Ianulea**, iar pe de alta a nuvelelor **La hanul lui Minjoală, La conac** și **În vreme de război**. Avem în vedere atît subliniata ieșire a celei de a doua grupe de sub tutela unghiului de incidență cu specia „basmului nuvelistic", după cum și modul aparte în care fantasticul apelează la serviciile satanismului într-o situație sau alta. În această din urmă privință, definitoriu ni se pare faptul că în timp ce satanismul din **Calul dracului** și **Kir Ianulea** capătă expresie directă prin personajele, intriga și conflictul —, în **La hanul lui Minjoală, La conac** și **În vreme de război** avem a face cu un straniu fenomen de contaminare a psihologiei personajelor sub respectivul aspect. Luarea în considerare a unor asemenea elemente de diferențiere — vom vedea — este de natură să dezvăluie adevărata tipologie a acestui sector din proza caragialiană și, evident, să-i surprindă mai exact relația cu fantasticul.

Fermecătoarele nuvele **Calul dracului** și **Kir Ianulea** au în atenție „studiul" psihologiei feminine, privită, aceasta, din unghiul de incidență cu așa-zisul fenomen mitic-ezoteric de „îndrăcire" căruia, pasă-mi-te, speța femeilor iar fi adesea supusă. Cum se vede, este vorba de o temă avînd o intensă circulație în literatura universală — să ne gîndim, astfel, numai la prezența ei în teatrul shakespearean —, dar care în nuvelistica lui Caragiale atinge performanțe artistice inegalabile. Nu încape discuție că distinctul coeficient de originalitate din ambele scrieri își are sursa în inimitabila artă a prozatorului de a valorifica datele acestei teme consacrate dintr-o perspectivă mitic-spirituală absolut inconfundabilă. Este vorba de ceea ce în chip obișnuit numim „duhul balcanic" al operei caragialiene, categorie estetică sui-generis, capabilă a polariza infinite și aproape indefinibile nuanțe de structură epico-descriptivă, și, nu mai puțin, analitico-reflexivă. Neputînd zăbovi acum asupra amănuntelor ce compun reala morfologie a fenomenului, ne limităm doar la observația de principiu că ceea ce ni se pare esențial, ca factor creator de anvergură catalitică, stă în marea capacitate a categoriei numită „duhul balcanic" de a unifica în chip magistral necesitățile epicului fățiș stăpînit de propensiunea pentru pitorescul debordant de enunțul general-moralist explicit, de înfățișare paradigmatică. Ținînd dreaptă cumpăna între cele două tendințe, contrar așteptărilor, precum puțini alții, scriitorul realizează perfecta lor convergență, transgresînd atît capcana pitorescului decorativ și locvace cît și pe aceea a abstractismului convenționalizant. Întru rezolvarea autentic creatoare a „ecuației", fantasticul dominat de spirit satanic se constituie în formulă de-a dreptul privilegiată. În acest mod privite, problema aderării celor două narațiuni la specia „basmului nuvelistic" nu este de neglijat. Sigur, spre deosebire de **Abu-Hasan**, acum tehnica de lucru ce derivă din metoda „uitării în model" comportă alți termeni de discuție. Ba mai mult, în acest context, chiar între **Calul dracului** și **Kir Ianulea** se ivesc deosebiri de regim narativ ele însele demne de interes.

În totul, **Calul dracului** are înfățișarea unui incitător „basm satanic" tras pe făgașul unui traseu epic incitător prin autenticitatea lui realistă. Coeficientul de creație narativă, în comparație cu, de pildă, cel din **Olga și Spiriduș**, este considerabil. Ceea ce acolo ține, am spune, de arta mimării în **Calul dracului** se dovedește a fi un teritoriu al povestirii lui însuși suficient. Din „zicerea" stereotipizată, conventionalizată, a presupusului model folcloric pare că nu mai rămîne nimic. Nemaifiind preocupat de enunțul moralizant explicit, prozatorul nu simte nici nevoia de a face eforturi speciale menite a-l face atent pe cititor că „povestea" ce va urma este doar un pretext necesar pentru a „ilustra" teza morală formulată oarecum din capul locului. Dobîndind un statut consubstanțial epic, cel de al doilea element își pierde literalmente capacitatea de a ființa de sine stătător, topindu-se cu totul, asemenea unui creuzet, în materia narativă inventată de autor. Din această pricină, impresia că pătrundem în plin univers de viață realistă nu comportă nici un dubiu. Pitorescul derizoriu al imaginilor nu face decît să stimuleze la maximum o asemenea percepție. În același timp, densitatea amănuntului descriptiv și caracterizant, pur și simplu, blochează orice tentație de a disocia între nivelul riguros realist al povestirii și eventuala „suprarealitate" parabolică subsumată acestuia. Iată, nu mai departe, cum începe povestirea:

„Era odată, la marginea unui drum umblat, o fîntînă, și lîngă fîntînă ședea jos o babă, ghemuită pe niște zdrențe de cergă și morfolea-n gingii un crîmpei de covrig muiat într-o năstragă cu apă rece. Cînd vedea drumeț, or pe jos or călare, or cu carul, lăsa baba covrigul din gură, întindea dreapta și se milogea tînguios numai din vîrful limbii: „Făceți-vă milă și pomană, măiculiță, de o biată păcătoasă fără putere!" Dacă-i da cineva ceva, zicea baba: «Bogdaproste, măiculiță! Dumnezeu drăguțul să primească!... de unde dai să sporească și să izvorască»".

Continuată în aceeași manieră, relatarea întîmplărilor mai mult decît banale, înșirate pe axul vieții de fiecare zi a cersetoarei, într-adevăr, nu lasă prin nimic a se înțelege că în timpul nopții bătrîna cea nevolnică va fi eroina unei aventuri cu totul ieșite din comun. Nici măcar ivirea într-un tîrziu a ultimului trecător, care o smulge din toropeala de dinaintea somnului, nu vădește prin ceva anume că identitatea ei ar fi alta decît cea percepută din primul moment. În virtutea obișnuinței, baba îl întîmpină pe întîrziatul trecător cu aceleași fraze răsuzitate în decursul carierei ei de cerșetoare. În fine, faptul că trecătorul se abate din drumul său angajîndu-se în dialog cu băbuța și că dă răspunsuri cam în doi peri la întrebările acesteia — inclusiv la întrebarea prin care i se cere să-și spună numele —, la prima vedere nu pare deloc ieșit din albia firescului:

— „Bună seara, băbuțo, da... n-ai adormit încă?

— N-am adormit, măiculiță; că n-am somn, vai de păcatele mele!

Drumețul se așază jos lîngă babă, în bătaia lunii, și răsuflă adînc de oboseală...

— Da de unde vii dumneata, măiculiță, de-ai întîrziat așa pe drum?

— Hei! de unde vin eu... vin de departe.

— De departe, ai?... Și... un' te duci?

— Hei! unde mă duc eu... mă duc departe...

— Departe, ai? Da... cum te cheamă pe dumneata?

— Prichindel mă cheamă...

— Da... de cîți ani ești?... că te văz crud de tot...

— Merg pe șaptesprezece...

— Da, părinți ai?

— N-am c-am fost copil lepădat...

— Da... frățiori mai ai... surioare?

— Oi fi avînd, dar nu-i cunosc...

— Cum, oi fi avînd și nu-i cunoști?... Ce vorbă-i asta?

— Păi nu-ți spusei c-am fost copil lepădat?"

Fără a ne putea da seama cu exactitate de unde provine, totuși, o anume stare de curiozitate ușor alarmantă, neliniștitoare, să recunoaștem, începe a ne asalta. Senzația difuză că ceva nu este tocmai în regulă încep a o tulbura destinsa noastră stare de spirit, amuzata noastră bună dispoziție.

Nicolae Ciobanu

Teodor Bogoi : Compoziție

CONFABULE

Un țăran trece strada (VII)

Nunta se făcu duminică, din prînz pînă noaptea, mai precis pînă la „orele 23", ora de închidere a restaurantului. Darul se luase devreme, după masă, încă înainte de apariția fripturilor. Fusese o nuntă veselă și nu prea, cum sînt nunțile prin restaurante, îngrămădite între mesele altora, mereu cu grija orei închiderii, cînd șeful — gras, fără păr și cu degetele sclipind ca o vitrină de bijutier — urma să răcnească din biroul în care se cinstea cu o cunoștință :

— Băi, ia atenție, strîngeți mesele și dați-i afară, că ne amendează !

Desigur că altfel îi primise, ca pe niște oaspeți dragi în pragul salonului, între acordeon și vioară, zîmbind ca o gospodină cînd cumpără ultima banană dintr-un magazin. Ei, nuntașii, arătau, cum se știe, ca și cum abia s-ar fi mutat din sat în oraș sau din oraș în sat, ei cu hainele lor bune și ieftine, călcate numai la ocazii, ele în rochiile lor lungi, parcă de staniol, împiedicîndu-se în tocurile înalte ale pantofilor care le strîngeau chiar cu o săptămînă înainte de a-i încălța. Nașii treceau de la unul la altul cu vorbe alunecoase numai miere, doar ei erau cei care răspundeau de darul nunții, care, nu-i așa ? îi va ajuta pe cei doi din capul mesei să-și încropească o casă din care să nu lipsească mobila aceea lătăreață, aragazul și mașina de spălat. Numai că nașa își pierdea uneori firea și se închipuia în locul miresei, atrăgînd privirile nuntașilor asupra ei și mirelui, cu care țopăia în mijlocul salonului, cînd toți ceilalți își vedeau de mîncare și de băutură. Cînd orchestra „se repauza", bînd și înghițind de toate cu lăcomia celor care poftiseră atîta timp uitîndu-se la alții, tineretul, veri, verișoare, nepoți mai săltați, dădea drumul casetofonului și începea propriul său dans, nu prea diferit de cel dinainte, la fel de mecanic, numai că puțin mai repede și mai curat la prima vedere. Din cînd în cînd, între tineri se amesteca cîte unul mai bătrîn, însă nu atît de bătrîn încît să înțeleagă că de la o vîrstă încolo nu mai are rost să înveți să dansezi altceva.

— Zi așa ! zi așa ! răcnea el, bătînd puternic și repede podeaua, numai în cămașă albă, cu mîinile pe sus, cu ultimul nasture de la cămașă ieșit din butonieră, cu pantalonii căzuți, subțiați de-asupra pantofilor cu botul îngust, negri. Zi așa ! Zi așa ! răcnea zmucind o nepoată mîndră de rochia ei lungă, decoltată la spate și de sînii ei care, înveliți cu vată în sutien, păreau mult mai mari decît erau cu adevărat. Zi așa !

Și, casetofonul „zicea" : Chiquitita tell me what's wrong".

Iulian Neacșu

L6 10 OCTOMBRIE 1981

Iată o rubrică de însemnări rapide, dintr-un condei. Ea ar mai putea fi intitulată și **cronica amatorului.**

Încerc să recomand cititorului și literatului tînăr — mai ales lor — unele din cărțile așa-zise de cultură generală, dar care își au rostul lor, nu o dată fundamental, în formația noastră de intelectuali la sfîrșit de secol douăzeci. Citeodată, nu voi ezita să mă refer și la unele articole apărute în presă.

Am — ca să încerc un aparent joc de cuvinte — un avantaj : știu mai cu seamă ceea ce nu știu și aș voi să știu. Ați înțeles că îmi declin încă o dată orice morgă de competență.

Este o rubrică **subiectivă** care nu va avea nici o șansă de interes dacă nu va apela la o **selecție** totuși adecvată.

Cînd este vorba de contemporani voi recomanda cărțile, ideile și mai puțin autorii. Voi încerca asociații și trimiteri. Pe cît îmi este în putință voi folosi numai epitete proprii. Voi da locul cuvenit tradiției, uitîndu-mă, totodată, cu ochii mari spre viitor.

Îmi place să cred că unele dintre sugestiile noastre vor incita pe oamenii de specialitate și vor prinde astfel imagini mai argumentate, fie în corpul revistei noastre, fie în celelalte periodice — spre o mai bună întemeiere și argumentare a culturii care se face astăzi în România socialistă. Ca să-l parafrazez pe marele poet; nu vreau să „strivesc", ci doar să „stîrnesc" corola de lumini a lumii noastre.

I. I. RUSSU — ETNOGENEZA ROMÂNILOR

Este o carte fundamentală, de o rigoare științifică neîndoielnică. În principal, căci bătăile sînt mult mai diverse, este vorba despre moștenirea (= continuitatea) unui fond lingvistic dacic în limba română. Recenzia pe care i-a consacrat-o Al. Nicolescu în **România literară**, cu toate că dînsul este „specialist" suferă, după părerea mea, de unele vicii de fond. Sînt cu dinadinsul relevate scrupulele savantului clujan și mai puțin argumentările sale care nu mai lasă loc la tăgăzi. Apoi, dihotomiile dintre școlile lingvistice de la București, Cluj, Iași (de ce nu și Timișoara ?) mi se par futile. Știința este una singură — atunci cînd se întemeiază pe dovezi clare.

I.I. Russu, sintetizîndu-și aici cercetările mai vechi, ne dă o listă de 161 cuvinte care ar fi în limba română de proveniență autohtonă. Multe dintre ele ființează și astăzi în limba albaneză ai căror vorbitori sînt de același trunchi tracic. Sînt discuții asupra unora ? Să ne spunem, dacă sîntem **specialiști**, părerea. Dar ce ne facem cu aceiași specialiști care inserează în **Dicționarul limbii române** în jur de 4 000 de cuvinte cu „etimologie necunoscută" ? Abandonează dinșii de la însuși statutul pe care și-l revendică astfel cu atîta orgoliu ? Mai în temă ni se pare un filolog din afara instituțiilor specializate ca Adrian Riza (vide ultimele numere din revista **Transilvania**) care chiar dacă pune în discuție unele etimologii date de I.I. Russu dă în locul lor alte ipoteze și, mai ales, pune fundații pentru construcții viitoare.

Oricum ar fi, acest tratat al savantului Russu incită la abordarea într-un spirit nou a problemelor ce se pun încă în fața lingvisticii românești, de fapt asupra istoriei noastre. Savantul are marele merit de a discuta în spirit critic, obiectiv, **toate** părerile emise și de a-și răspica prudent (dar nu evaziv !) rezultatele la care a ajuns după o cercetare de vreo patru decenii.

(În paranteză îl anunț pe savantul clujan că „a zgîrma" nu aparține doar dialectului aromân. Cunosc cuvîntul din copilărie, el este viu și astăzi în satul meu, Henig, jud. Alba).

ONICESCU

Aproape simultan cu tratatul recomandat mai sus a apărut cartea acad. Octav Onicescu, **Pe drumurile vieții**. Am spus cîteva lucruri despre ea într-un **postscriptum** dintr-un număr trecut al revistei. Referințe însă mai la obiect n-am văzut pînă acum în nici o revistă (sau nu am observat eu ?). Este o carte semnată de unul dintre cei mai mari savanți ai veacului. Nu este în primul rînd un op de știință (tratat gros mai ales prin grosimea subsolului de erudiție vană), dar nici o carte de proastă popularizare. Este o carte în bună parte de memorii, dar și de înțelepciune. Pentru unii probabil mă hazardez zicînd că într-o bună zi a așezării sale lumea va zice : Newton — Einstein — Onicescu. Savantul român, născut la Botoșani lui Eminescu și Iorga, ne propune un nou reazim filosofic reluîndu-l pe Newton cu neclătinatele lui teorii, dar sprijinindu-se pe cuceririle mai proaspete ale științei. Din carte nu aflăm în primul rînd, noua teorie a savantului, ci doar prefigurările și subtexturile ei. O putem deci citi, ca pe o treaptă de introducere în... și noi, amatorii. Dacă sîntem literați, ea ne îmbie o exprimare corectă și un stil inconfundabil. Vedeți bine, Domnia Sa nu este doar elevul matematicienilor Tițeica, Pompeiu, Lalescu, Levi-Civita ci și al filosofilor Rădulescu-Motru și P.P. Negulescu... A ținut prelegeri, înainte de război (al doilea, pentru că în primul a fost combatant !) la Vălenii de Munte, invitat, la Universitatea lui, de N. Iorga... Un punct de interes al cărții îl constituie „dezvăluirile" contribuțiilor științifice care au dus la afirmarea teoriei relativității. De o maximă sugestie sînt „reflecțiile" matematicianului din ultima parte a lucrării, acoperind nenumărate teme, de la responsabilitatea omului de știință în lumea contemporană pînă la considerații despre „Coloana fără sfîrșit" a lui Brâncuși („Proiecția pe cer a Coloanei lui Brâncuși din marginea Tîrgu-Jiului relevă nemijlocit siguranța geometrului, originalitatea constructorului, ingeniozitatea artistului și înțelepciunea omului").

DIN ISTORIA DESCOPERIRII ELEMENTELOR CHIMICE

Este o lectură lizibilă, cu toate că bine documentată. A apărut la editura **Albatros** și este scrisă de Axente Sever Banciu.

Antichitatea cunoștea abia 9 elemente chimice (toți autorii necunoscuți — ca în folclor), noi cunoaștem astăzi (sau nu cunoaștem ?) peste o sută. Cîtă trudă i-a trebuit spiritului uman pentru a afla constituția lumii. Oxigenul, cel care întreține flacăra vieții, a fost descoperit abia în secolul XVIII (paternitate discutabilă: Priestley sau Scheele sau Lavoisier). Nu puțini savanți au plătit cu viața în căutările lor de a identifica noi elemente. Alchimiștii, atît de huliți într-o vreme, și-au avut și ei partea de contribuție pe drumul adevărului. Fiecare element chimic își are istoria lui, una mai fascinantă decît cealaltă.

Gheorghe Suciu

LECTURI PARTICULARE

Argument și intrare în temă

Teodor Bogoi : „Surorile"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Municipiului)

NUMELE POETULUI

Dorin Spineanu

Publicat doar de revistele studențești din Iași, „Dialog" și „Opinia", Dorin Spineanu, tînărul poet moldav al mai multor cărți de poeme în manuscris, scrie o poezie a „ultimelor fruntarii" (Mihai Ursachi), o poezie spectrală, marcată indelebil de experiența confruntării cu boala și moartea. Dezabuzat, aproape afazic, poetul își întrerupe adesea discursul poetic absorbit de o tăcere înspăimîntătoare ; absul neființei contemplat cu un cutremur de oroare, cum și cultivarea determinată a unor autori ca George Bacovia și Emil Botta îi dictează o tehnică a „decompoziției", versurile glaciale și aproape incoerente însemnînd totuși o victorie asupra mutismului și cinismului intoxicant. Amenințată de o anume filodoxie, poezia lui Dorin Spineanu depășește purul document existențial și rigiditatea inexpresivă a unor maniere stilistice împrumutate în fericitele cazuri în care „își uită de sine" rostindu-se „mai natural" cu o umbră de căldură umană luminînd o lapidaritate organică : „Nu' mă plîng... extatică rece lucidă demența / Asemeni somnului meu sînt — orgoliu de învins / Vă judec // Ieri mă obseda mai mult / Neputincioasa voastră umilință... fețele pătate / cu vin mîncare vise ieftin scrum // O baricadă cît se poate de reală / — De ce îmi urli în ureche / să dau pomană mortii violența mea de tînăr hăituit ?". *(Confruntarea)*.

Dacă unele poeme sînt simple grifonări ale unor încercări irezolute de comunicare, dacă altele sînt doar o mecanică strămutare a eșecului existențial în incomunicabilul lingvistic, rămîn destule care să mărturisească atît autenticitatea trăirii unei situații tragice cît și o conștiință artistică dominantă, constructoare, ordonînd, formalizînd dinamismul sarcasmului : poezia-grimoar pe care o scrie azi Dorin Spineanu nu are nimic comun cu ermetismul facil și gratuit al atîtor grafomani semidocți care scriu „cărți" fără să fi învățat carte, ci probează o asceză spirituală și o căutare dramatică a expresiei, fidelă propriei identități inconfundabile, demers care îl apropie de pe nedrept ignoratul Cristian Simionescu ca și de un alt tînăr poet ieșean, Valeriu Stancu. Poezia „dificilă" a lui Dorin Spineanu, (ca și a lui Liviu Antonesei pe care îl alăturăm celor doi citați mai sus) ne inspiră mai multă încredere decît poezia dezinvoltă (cînd nu e chiar discursiv-'ăbărțată la maximum) a altor tineri poeți : altă adîncime are versul aceluia care a început prin a se îndoi de putința cuvîntului expediindu-l în tăcerea abisului. Ca și în cazul altor tineri poeți foarte talentați (unul ar fi Traian Furnea), nu știu dacă Dorin Spineanu va avea voința și puterea necesare unei cariere literare pe măsura talentului său.

Cezar Ivănescu

Desen de Micaela Istrate

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (II)

Urmare din pag. 1

înaltă, cu precădere în colegii și universități renumite de peste hotare.

O primă concluzie care se desprinde în privința statutului scriitorilor este că aceștia erau pregătiți, prin instrucție și atestare, pentru o cu totul altă profesie decît cea literară. Și mai exact, a fi scriitor în secolul al XIX-lea reprezenta o ocupație, nu o profesie, despre o profesionalizare a muncii scrisului putîndu-se vorbi numai în ultimele două decenii ale secolului trecut.

Un aspect care se impune atenției privește orientarea enciclopedică. Muncă literară nu este singura cu un statut auxiliar, acest tip de intelectual, pe lîngă profesia de bază, exercitînd, simultan sau succesiv, și alte ocupații : autor de manuale, publicist, traducător etc. Un asemenea proces este posibil datorită cunoștințelor diverse căpătate pe parcursul studiilor, ca și faptului că se păstrează și se adîncește o rețea întinsă de raporturi cu un mare număr de activități culturale. De aici — o consecință relevantă — caracterul deschis (de *agora*) al preocupărilor scriitorului, o curiozitate insațiabilă de a ști, de a se instrui, predominînd o tipologie de „intelectual-scriitor".

În aceste condiții, apare nejustificată atitudinea de uimire admirativă față de faptul în sine al experiențelor intelectuale ale lui M. Eminescu în diferite domenii ale culturii, din moment ce acestea se înscriau în aria preocupărilor frecvente ale contemporanilor. Spunînd asta, ne opunem, totodată și celor ce privesc cu neîncredere activitățile para-literare ale poetului, judecățile limitative pornind, îndeobște, de la reprezentări justificate în secolul nostru, cînd între cunoașterea artistică și cea științifică există dacă nu vrăjmășii declarate, atunci incompatibilități de structură. Pe vremea lui Eminescu însă aceste dileme erau lipsite de obiect — sau, mai precis, diferențierile dintre diferitele domenii ale cunoașterii nu îmbrăcaseră încă forma unui divorț absolut.

Își are tilcul său faptul că, la 19 septembrie 1874, scriindu-i din Iași lui Ioan Al. Samurcaș, secretarul Agenției române din Berlin, în legătură cu dorința reiterării tentativei sale de a-și trece doctoratul, încerca să-și definească țelul general al activității, afirmînd că munca sa „Întotdeauna va rămîne *științifică și literară*". Așadar, cele două planuri nu se opuneau în viziunea poetului ci se coasociau, în chipul cel mai firesc.

Legat de preocupările științifice, ne grăbim să subliniem că acestea se cade să nu fie judecate la modul absolut, în raport cu exigențele pure ale erudiției, ci sub unghiul constituirii unei viziuni globale asupra lumii. Esențială rămîne căutarea acelor „concepte-răspintii" prin stăpînirea cărora M. Eminescu putea domina și ordona faptele vieții și ale întregului univers într-un sistem de idei coerent și armonizator.

Abraham A. Moles în *Sociodinamica culturii*[2] stabilește două categorii de culturi : cea a umanismului clasic-dominant pînă în secolul XX și care pornea de la un nucleu unitar de concepte, însușite în cursul educației și dezvoltate, armonios, ulterior, și cea din secolul nostru, denumită „mozaicată", expresie a unei cunoașteri aleatorii, în cadrul căreia ecranul cunoștințelor se constituie ca o asamblare de fragmente, fără o construcție și o ordine precisă (nu există o idee centralizatoare ci mai multe, cu rol de „idei — forță", „cuvinte — chei" etc.).

Apelînd la o reprezentare vizuală, Abraham Moles compară actul cognitiv al umanismului clasic cu textura unei pînze de pînienjen sau a unei stofe, comportînd fire de urzeală, „pe măsură ce educația progresează, urzeala devine mai densă, pînza se strînge, constituind un cadru rezistent". Cultura „mozaicată", modernă, ne oferă, în schimb, un ecran de referință asemănător unui „sistem fibros, de pîslă", ființd alăturate fibre mai lungi, mai scurte, mai groase și mai supțiri,, într-o dezordine deplină.

Nu interesează cît are dreptate, sau nu are, reputatul sociolog al culturii, ci să încercăm să utilizăm schemele sale ca ipoteze de lucru. La o primă vedere l-am atașa pe tînărul Eminescu, preceptelor formative ale umanismului clasic. Ne stinjenește însă caracterul excesiv cartezian al acestui sistem cultural, așa cum îl scoate în evidență Abraham Moles, primînd un mecanism al „eșalonărilor", compus din etape, cu strictețe determinate unele de altele, pe scurt, o ordine rigidă care n-ar fi convenit, credem, nici măcar temperamentului poetului. Anticipînd concluziile noastre vom spune că Eminescu aspiră să realizeze idealul umanismului clasic apelînd la metode — și, experimentînd o viziune dintre cele mai moderne.

1) Studiul aparține Elenei Siupiur și a apărut în „Cahiers roumains d'études littéraires" (nr. 2, 1980), sub titlul : „L'écrivain roumain au XIX-e siècle : tipologie sociale et intellectuelle"

2) Abraham A. Moles : „Sociodinamica culturii", Editura Științifică, 1974.

Voința de a construi

Urmare din pag. 1

observa, liniile propriei fizionomii. Este și aici aceeași voință de a transmite posterității chipul limpezit al inițiativei sale literare. Puțini dintre contemporani au acționat atît de decis și consecvent în această direcție ca E. Lovinescu.

Criticele probează și ele vocația de constructor a lui E. Lovinescu. Compuse din articole apărute la diverse date, în diferite organe de presă ele alcătuiesc sub bagheta autoritară și pricepută a criticului o serie semnificativă. Aproape nici un articol nu rămîne în reviste și nimic nu pare a fi scris la întîmplare, ci urmarea unui gînd și acțiuni unitare și omogene. Criticul stringe toată această materie și o dispune în volume succesive, după criterii care-i dau o coerență accesibilă. Nesatisfăcut de primul rezultat criticul mai scoate o ediție în care dispunerea și organizarea materialului suportă modificări. Constructorul caută o nouă formulă pentru aceleași titluri și tinde către altceva. Este sigur semnul unei insatisfacții tradusă printr-o revenire asupra primei soluții. Dar lucrurile nu se opresc aici. Aceeași materie, adăugită și prelucrată, alcătuiește o a treia ediție care reprezintă ultimul punct de vedere al constructorului. Intenția autorului a fost de a alcătui din aceste contribuții de epocă un tot omogen, reprezentativ, fără fisuri. Ochiul posterității este dirijat și aici către ultima alcătuire, deoarece ea reprezintă și ultima voință a scriitorului. E. Lovinescu n-a voit să se înfățișeze urmașilor în haina primei ediții și a croit articolelor sale o nouă ediție, definitivă, cea de a treia. Între gesturile criticului mai vechi și noi se interpune voința ordonatoare a regizorului Lovinescu.

De această alcătuire de serii critice este legată și problema revizuirilor. Exhibată de adversari și ocolită de partizani, chestiunea revizuirilor trebuie însă privită frontal și fără retușuri pentru că ea este o componentă a personalității lui E. Lovinescu. Mai întîi criticul postulează necesitatea revizuirilor în funcție de evoluția gustului literar. Lecturile sînt ale unei virste, ale unei psihologii, ale unui climat. Odată cu schimbarea acestor date rezultatul lecturii se schimbă, iar odată cu el se schimbă și părerile noastre, de unde concluzia firească a revizuirii. Acestei cerințe principiale de revizuire a valorilor literare moștenite ,acțiune pe care criticul a început-o înainte de **Revizuirile** propriu zise și a continuat-o și după aceea, i se adaugă revizuirea propriu zisă a textului critic. Mai simplu spus, E. Lovinescu, care a evoluat stilistic, ține să-și aducă textele la zi, să le dea o haină stilistică nouă, conformă cu noul stadiu al culturii. De aici comprimarea de prefețe, eliminările și intervențiile în text. Textul din 1910 este refăcut după exigențele postbelice, dar el rămîne cu data veche. Este aici aceeași dorință de a ieși în întîmpinarea posterității în cea mai potrivită haină, de a evita nesigurantele și alunecările de limbaj. Regia nu privește doar organizarea în volume, ci chiar sintaxa textului, integritatea inițială. Revizuirile nu-s deci numai de suprafață ci ating uneori și straturi de semnificație mai adînci, dar comandamentul fixării portretului critic într-o dimensiune ultimă au eliminat orice alte criterii. Cine nu cunoaște bine cele trei ediții de critice nu se va descurca lesne în labirintul lor. Criticul procedează ca vulpea care încurcă urmele pentru a-l induce în eroare pe vînător. El trage după sine o ușă pe care o încuie și aruncă cheia, procedînd tot așa mai departe. Semn că dorința sa este să ne adresăm către ultima față a textului său critic.

Voința de a se construi și de a construi pentru posteritate ni-o oferă și „istoriile" sale, fie a civilizației, fie a ideologiilor, fie a prozei, poeziei, etc. Aceeași materie trecută odată prin condeiul criticului, prelucrată în ediții succesive, organizată și reorganizată în culegeri, intră istoriile lui literare, arhitecturate ferm aproape didactic, tendențioas din punctul de vedere al opțiunilor de ideologie literară, dar limpezi, explicit așezată în marele tablou literar pe care criticul ni-l oferă. Putem fi sau nu de acord cu ele, dar ele există cu desfășurarea și cu logica lor internă și se impun atenției ca realități literare inevitabile. În spatele lor stau un proiect și o voință de a construi cum literatura română a avut puține.

E. Lovinescu face parte dintr-o generație care a ținut să se lepede de amatorismul literar, de scrisul pe apucate, de ideea că literatura este doar o boală de tinerețe, făcînd din ea o profesie și un mod de existență. Niciunul din membrii acestei strălucite generații literare nu este autorul unei singure opere, nici unul nu este un scriitor din întîmplare, nici unul nu părăsește literatura, indiferent de greutățile pe care viața i le aduce înainte. Carierele literare lungi și plenare ale lui Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Ion Agîrbiceanu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, alături de care a lui E. Lovinescu este la fel de semnificativă, sînt dovezile apariției unei noi mentalități și conștiințe scriitoricești. Extraordinară este la E. Lovinescu nu numai longevitatea, ci și voința de a construi conform unui program, de a înfățișa viitorului o operă rotundă care să satisfacă nevoia acestuia de repere. Este marea lecție a unui scriitor centenar.

atelier literar

poșta redacției

CONSUL: Lucrurile sînt conduse cu siguranță și îndemînare (cu un pic de minuție pedantă, uneori — v., de p., pag. 4) și, cu toate că povestea nu pare încă deplin și definitiv încheiată (partea finală, cu „sărituri", e cam expediată), perspectivele sînt promițătoare.

M. DUMITRESCU: Regres îngrijorător, spre confecția mărunță, livrească, neinspirată, lipsită de idei, de vibrație. Ceva, în „Soldatul Pan".

C. IONESCU: Doar în „Singur" există un tonus liric pe măsura bunelor antecedente.

GENUS XX: Ce vă putem spune? Din ce ne-ați trimis pînă acum, n-am putut deduce o promisiune clară. Poate că sînteți în stare de mai mult (căile spre reușită vă sînt cunoscute), trebuie să mai încercați, trebuie, în același timp, să vă formați un gust artistic mai sigur și mai exigent (cu ajutorul lecturilor, firește), să cheltuiți mai multă energie, pasiune, interes, în slujba țelului urmărit, etc. (bunele rezultate nu se pot ivi din lîncezeală, expectativă, diletantism).

M. VARDEANU: Există un soi de plasmă lirică, ușor tulbure, învăluitoare, care ar putea deveni la un moment dat poezie de-a binelea („Somnul", „Insula", „Sub semnul lui Venus").

MATEIAȘ OLTEANU: Lucruri interesante, deși „sincopate" uneori cu exces (pînă la pierderea fluxului). O anumită incoerență jucată, un anumit subtext, o anumită pregnanță-șoc... — se poate face ceva cu aceste „accesorii", poate chiar poezie bună („Se știe dar nu se vorbește", „Cu poftă nebună", „Arta fusese demult", „Adormisem și mă gîndeam" poate chiar și „Decembrie și Ianuarie").

A. VALONI: Auspicii bune, în pagini de sensibilitate, limpezime, puritate „Cînd ai să înțelegi?", „Să mai rămînem", „Clipă de fericire", „Ne sufocăm" (nițel greoaie, retorică).

T. ȘERBAN: În ciuda mărturisirilor (bineintenționate, judicioase) din scrisoare, predomină încă „dodiile", ilogicul, metaforismul artificial, forțat, strident, aberant (cu fel de fel de „miresme palpitante", „pereți zgîlțîiți de timiditate", „lumina își înfige contrariile de taur într-o bucată de aur", ori banalități patente ca, de p., „aprind veioza cărților de căpătîi", etc. etc.). Sînt și încercări de limpezire și coerență, mai mult sau mai puțin reușite, mai mult sau mai puțin parțiale, în pagini ca „Fluturele", „E puțin, „Cînd îmi moare sufletul", „Comert", „Elegie", „Conversație cu antichități", „Poem în cădere", „Tinerețe". Dar mai e încă mult de făcut.

ALBATROS: Așa cum se întîmplă deobicei, în ciuda siguranței lor peremptorii, aprecierile dv. (inerent subiective) despre propriile lucrări nu corespund realității. De aceea, probabil (și dintr-o semnificativă modestie, desigur!) adevărații creatori se abțin să-și laude „marfa", lăsînd altora, cititori și critici, această delicată treabă. Adevărul e (după părerea noastră) că textele dv. nu marchează încă un program decisiv și nu ating un nivel valoric deosebit (și aici poate fi singura explicație a diferenței de tratament, comparativ cu alți corespondenți, pe care vi se pare că ați observat-o în răspunsurile noastre!...). Cîteva pagini sînt ceva mai înfiripate („Gară", „Eu tot aștept", „Nuduri". poate și „Love story", „Umbra") dar cele mai multe rămîn în sfera diletantismului, dominate de o obsesie care atunci cînd nu ajunge la tranfigurări artistice deosebite — și acesta e cazul cel mai frecvent — rămîn în marginea unui anecdotic care frizează indecența, dacă nu chiar vulgaritatea.

F. SADÎC: Mari inegalități, mari diferențe de valoare între textele dv. (e uimitor cît de slabe, însălate, șubrede, pot fi unele, în comparație cu cele mai bune! Întrebarea e cum pot trece „vama" exigenței gustului, dv. artistic?...). Cele mai bune de-acum (dar nu la nivelul celor mai bune de altă dată!...): „Cîntec", „Crochiu matinal" și, oarecum, „Încă o zi". Ne povestiți greutățile dv., datoriile omenești între care trebuie să vă împărțiți... E greu, dar trebuie să vă gîndiți (mereu) că singura datorie, din cele enumerate, care nu suferă a fi plătită pe sfert sau pe jumătate, „cu țîrîita", e poezia!...

PAULA VĂDUVA: Vîrsta nu vă poate oferi nici un rabat în ce privește calitatea versurilor. Dar vîrsta dv. e deocamdată, mai potrivită pentru învățătură, studiu, acumulări. Trebuie să puneți accentul pe ele și să aminați cu doi-trei ani febrele creației!...

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vitrina cu miniaturi

în vitrina cu miniaturi
melancolia orhidee de porțelan
sub zodia unui capricorn de cristal
pui degetul în soare
și lumina opacă nu îl mai traversează
sîngele tînăr e impenetrabil
strînge obiecte de sprijin
pentru mai tîrziu
pentru o plăcere aminată
un zid de cărți și toți copacii pădurii
așezi duminica dimineața
în curte la soare și
lumina nu te mai traversează.

VIORICA IONESCU

Dezleagă grîul

Se mai perindă grîul din piine în oglinzi,
dar îl silește spuza de-argint, la forme crude,
și siluit... O, iară cu n ai putut s-o vinzi
pe-un credit de iluzii buimace și zălude!

Prea slab în echilibru pe sîrma întîmplării,
iubita lui Secara l-înșală cu-n ovăz,
și-a tot cărat speranța spre somnul împăcării
tot tremurînd, cu stoluri de păsări negre-n văz;

L-aud cum se încinge cu scîncetul viorii
cînd spicu-i încă-n lapte se leagănă în vînt,
oglinda lui din urmă, o știe-i apa morii
și osul lui nu-și află odihnă în pămînt.

Dezleagă, iară, grîul, dezleagă-l de vînzare,
întoarce-l în dobîndă în prunci și în femei;
(chiar dacă piinea are întregul gust de soare)
Pămîntul ne e mamă și țin la frații mei.

DIMITRIE LUPU

Septembrie

M-am trezit întunecat ca un copil
păcălit
de mireasma făgăduinței
mă bălăbănesc acum ca un aer obosit
oglinda mă pictează ca pe-o amiază
cu buzele lăsate
de cînd am zărit plutind pe cer
urmele corăbiilor de cîntec
nu-mi miroase decît a lumini stinse
vîntul căzut în stuf
nu mai fluieră decît a vreme cu părul ud
o literă de cocori trece
prin stele
lăsînd clipa scîncind.

E. CHELARU

Desene de Micaela Istrate

Incercare asupra miracolului

poetului Sașa Pană in memoriam

karen, cei care vor muri te salută!
ne-am bătut. aveam fiecare ochiul drept
acoperit cu bandă albă, dar
n-am murit. nici eu nici wolfgang nici
christescu. arena se umplu se cu
mătasea-broaștei. nu mai rămăsese nici urmă
de spectatori. karen probabil
plecase prima. iubea mult opereta și la ora 18
fix începea la televizor un spectacol.
noi am început să ne batem la ora 17 și 45
de minute. acum este miezul nopții.
ne scurgem obosiți (christescu wolfgang și eu)
pe bulevardul răbdării.
toate circiumile sînt închise. la un moment
dat îmi dau seama că sînt singur. ceilalți
doi probabil că au găsit un pod sau un gang
(sau ceva la fel de ospitalier). deși sînt
obosit nu mi-e somn.
o voce: n-aveți o țigară fără filtru? la lumina
bățului de chibrit vocea a devenit o femeie
înaltă cu ochi de cer și păr lung, fumuriu.
din acea clipă viața mea a pornit pe un alt
drum, și dacă țineți neapărat pe această
femeie de lîngă mine puteți să o numiți
karen.

DAN EMILIAN ROȘCA

Lacul sublim

Cerneala dintii s-a uscat
atît cît clipa să se împartă
în jumătatea ei femeie
și jumătatea bărbat
mîinile mele întinse s-au ars
de scrum gestul
puiul focului, nevăzutul
a înghețat
acum lacrimile monede de schimb
te pling, mă plîngi.

DOINA ILIE

Cîntec de absolvent

Pe la școala cu castani
Mi-am pierdut vreo patru ani.
Patru ani de chin și jele,
De necazuri și belele.

Patru ani pe îndelete
Am trăit printre caiete.
Patru ani fără zăbavă
M-am ținut sfios de treabă.

Mi-au știut de școală teama
Sufletul din piept și mama.
Am avut prin buzunare
Cozonac și călimare.

Patru ani și jumătate
Hainele tocite-n coate
De cerneală-ncondeiate.
S-a putut, nu se mai poate.

Totul a trecut și-acuma
Are să se lase bruma
Peste slove și penar,
Pană și abecedar.

Tabla-i moartă și crăpată
Crida zace sfărîmată,
Și-n tăcerea ce se lasă
Lacrima o ceață deasă.

Va veni să mă alinte
Vîntul serii cel cuminte.

THEODOR FOLDER

Poem cu părinți

pe roua genelor fierbinți
coboară cerul în părinți
și-i pînă-n ultimul cocor
pustiul sufletului lor!

părinți tăcuți, frumoși, puțini,
sträluminînd ca seva-n crini,
încet, felin, arar, ușor,
se contopesc cu umbra lor!

ION GRUNZ

«OI» — Superlativul violenței juvenile

„Cluburile elegante și se prăvălesc în cap
Pe străzi se dau lupte înfricoșătoare
Poliția se ascunde, copleșită de înfrîngere
Orașele ard în arșița verii".

Această imagine violentă este doar una din excrescențele unei psihoze care domină, mai nou, muzica, dar și o anumită mentalitate a unor cercuri primejdios de largi ale tineretului britanic. Textul din care am citat este cuprins într-un pseudocîntec, botezat „Natiunea în flăcări", zbierat pe mii de discuri de grupul Blitz (? !). Furia tinerilor autori de invective înflăcărate nu este o dezlănțuire singulară ; alte cîteva adunături puse pe spart urechile, pe distrus chitare și viori — biete instrumente care cîndva, într-o vreme ce pare a fi fost ieri — delectaseră adolescenții de atunci cu „Iată. răsare soarele", asemenea grupări, deci, de băieți rași în cap, ce abia au aflat că există game, note și chiar do de sus, asaltează casele de discuri dornici să facă cunoscută lumii, copiată pe zeci de mii de exemplare, urîțenia sufletească și o furie cumplită, distrugătoare. De partea cealaltă a scenelor pe care se urcă pentru a-și striga oarba furie acești tineri, se află alți tineri dornici și ei să nu mai știe de nimic și de nimeni. Tineri furioși a mai cunoscut occidentul, dar acum cînd generațiile anilor '60 — copiii yeah, yeah-ului — au făcut burtă, au început să chelească, cresc la rîndul lor odrasle cam rebele, generația „Oi". cum se autodenumește nou val al obscurității agramate, nu mai șochează, nu mai uimește. Înspăimîntă. Înspăimîntă prin comportamentul antisocial, prin manifestări anarhice. prin avertismente lugubre lansate în „cîntece noi" : „Cineva trebuie să moară", „Revoltă, revoltă" strigă disperați și enervați adepții curentului Oi.

Într-un fel apariția lor a fost pregătită de un alt curent al degradării — punk. Oi este o continuare a atitudinii de revoltă generală, dar nu numai atît. Adepții săi sînt, în mare parte, participanții la marile ciocniri de stradă ale acestei veri fierbinți, la ciocnirile rasiale, la manifestări brutale, total ne-britanice, cum se exprima un confrate din Flet Street. Oi pare că-și trage o parte din furie din ideologia de extremă dreapta. Frontul Național și Mișcarea Britanică speculează, pentru a-și îndeplini scopurile propagandistice, debusolarea miilor de absolvenți ce nu găsesc de lucru într-o lume care are și așa destulă bătaie de cap cu potolirea celor aproape trei milioane de șomeri.

Relații nu numai ideologice între Oi și grupările neo-fasciste și de extremă dreapta se pot descifra ușor fie și dacă trecem în revistă acțiunile adepților curentului. Recent cîteva sute de „skinheads" au participat în suburbia londoneză Southall la un „concert" al idolilor lor. Impulsionat de invectivele urlate prin zecile de wați ai difuzoarelor, publicul format din puștani cu capul ras s-au repezit la cei care nu aveau preferințe vestimentare și muzicale asemănătoare, tratîndu-i într-o manieră absolut nonbritish ; cînd poliția a considerat că s-a mers prea departe și a încercat să-i despartă pe combatanții '61 de „bobbies", au fost transferați la spital, și nu pentru a face de gardă. Asemenea întîmplări au fost frecvente în ultima vreme, ceea ce i-a determinat pe cei care au încercat să transforme curentul oi într-o nouă formă de anti-cultură producătoare de venituri grase să-și ia mina de pe un fenomen prea fierbinte, prea dăunător cifrelor de afaceri. În comitatul Kent un concert a fost anulat de teama unor ciocniri. Clubul Mayflower din Manchester și Bridge House din Londra au reziliat contractele cu asemenea grupuri. Rețelele de distribuție au retras discul „Pentru ăștia o singură lege", iar Decca Records a oprit producerea unui album oi. John Preston, purtătorul de cuvînt al respectivei companii explica : „este evident că există o legătură între asemenea tendințe din muzică și actualul val de violență".

O privire mai atentă a fenomenelor a scos la iveală și alte legături. Discul suprimat se numea „Forță prin Oi", prelurarea asezonată a unei devize hitleriste „Forță prin bucurie" (englezescul joy-bucurie, fiind substituit cu noul termen ce rimează). Pe copertă un tînăr cu pieptul dezvelit aruncă priviri pline de ură naivului care și-ar dori o asemenea achiziție. Individul nu este altul decît Nicky Crane, condamnat la patru ani închisoare pentru atac de persoane și incitare la persecuție rasială. În plus voracele Crane a fost unul din oamenii de pază ai liderului formațiunii neo-fasciste Mișcarea Britanică. „Fără îndoială. Frontul național și Mișcarea britanică îi consideră pe adepții oi partizani sîguri ai ideilor lor". spunea unul din directorii caselor de discuri. Simon Frith, lector la Universitatea din Warwick și autor al „Sociologiei muzicii rock" apreciază că „oi exprimă o atitudine de „noi împotriva tuturor".

Ce provoacă însă o asemenea atitudine ceva mai complexă decît o simplă relație opozițională ? O știre recentă din Londra anunță că Marea Britanie a trăit din nou zilele acestea o nouă „joie neagră". 9 000 de concedieri la British Airways, 1 500 la Unigate (unul din gigantii industriei alimentare), 1 200 la Scott Meat, 300 la Coventry Climax (sucursală a companiei de automobile British Layland), 120 la Sauders Valve Comp. Un total de 12 120 de șomeri. Într-o singură zi ! Din totalul forței de muncă 10 procente rămîn nefolosite. În această complexă și dificilă conjunctură un tînăr absolvent, provenind dintr-o familie cu posibilități modeste trebuie să-și țină firea, să-și facă un loc, să-și găsească un drum în viață. echilibrat și decent chiar dacă în urechi i se varsă picătură cu picătură otrava soaptelor perverse ale crezului „oi" : „zdrobește și distruge, curăță lumea de rău vechi, din cauza căruia nu ne mai găsim locul" !.

Nicolae Melinescu

Un loc, ce ne spune

Urmare din pag. 1

cum am deștepeni o natură moartă.

Și uite așa, un fals tratat de vînătoare și, pe o catifea neagră, într-o casetă de sticlă, și azi, în vitrina uneia dintre cele mai monumentale pivnițe românești, la Pietroasele, poți să vezi o carte cu coperți mari, de piele, și cu litere mari, aurii, un exemplar rar din ediția *Le trésor de Petrossa*. Și tot așa ducîndu-ne îndărăt cu memoria îl vedem și pe autor comisar prin decret, în toată regula, și însoțind comoara la Paris. Mi-l închipui dînd autografe cu privire la principi și la regi. Căci ei „tagma acestora a fost cea dintîi conștiință curioasă față de tezaur și trebuie să ne mai închipuim că, în sinea sa, ea, toată această conștiință își măsura propria coroană și se uita, poate, cu un antic reproș la tot ce vedea. Interesantă din acest unghi, cartea de vizită a tezaurului. Numai isculituri în nobil pur singe și litera dacă ar putea ar necheza ca un cal din celălalt veac și tot nu s-ar mai sătura parcă de cîte șei mari și frîie de aur poartă pe ea.

Cît despre Lemnaru, despre nenorocitul acela care a descoperit comoara și care a murit pentru ea, nimic. Cum nimic nu se putea ști, și nici nu avea cum acolo, în luxurianta lume a unui mijloc de secol care părea și cel mai bun, despre ceea ce, pe o piatră de hotar mai tîrziu, au putut să vorbească niște semne care arătau cînd în sus, către o stea din carul mare, cînd în jos, ca niște săgeți, către o gură de peșteră care se scufunda. Cine, de ce ar fi luat atunci în seamă semnele acelea stranii, ca o imperechere de linii și de săgeți ? Carul mare huruia parcă toată noaptea pe cer și ziua se ascundea. S-a chemat și se cheamă peștera aceea a hoților. Fusese un tunel pe care oameni de noapte și chiar și femei și copii l-au săpat de la locul comorii către un deal, mai în sus, unde seara licăreau multe flăcări și săreau cînd așa, ca o spumă prin văi, mii și mii de scîntei de pe stînci, cînd așa ca un copac care-a ars și se prăbușește întreg peste nori. Cei ce îl săpaseră, chiar oamenii aceia și femeile lor și copiii nu erau însă deloc niște hoți ci numai niște întîrziați călători pe ruina tezaurului, în speranța, așa cum legenda ne-o spune, că urma și vinele sale sînt cu mult mai adînci iar dacă-a fost descoperit, dacă-a fost văzut vreodată, atunci acesta n-a fost decît spiritul său și mai ales focul, blestemul cu care s-a însoțit.

Ei se considerau — de unde ? — apărătorii unui semeț și tainic destin. Satul în care locuiau — un pîlc de case — se chema Ochiul Boului și tot așa se cheamă și azi locul în care doar cîteva pietre și doar niște rupturi mari, geologice, fixează-n amurg cerul ca o pantă pe care urcă încet-încet soarele și se clatină apoi ca un cring în declin. Semnele de pe piatra aceea de hotar arătau locul în care se mutaseră, dar de ce au făcut ei acel tunel și de ce li s-o fi spus hoți, în ce au crezut și de ce s-au mutat pînă la urmă, de ce s-au îngropat în firidele acelor stînci în care ei au văzut că ard flăcări — asta n-o vom ști niciodată. Legenda-i abandonează la un moment dat, iar realitatea nu-i mai justifică decît prin pietrele sub care s-au găsit și ultimele lor cioburi de oale și oase. Ar fi de gîndit că locul totuși exact în care s-a găsit marele tezaur se cheamă Via Ardelenilor și că ea aparținea acelui fost sat, Ochiul Boului, și că, mai departe, ispita gîndului însuși ne poate duce — de ce nu ? — la legenda-matrice, la legenda-matcă a unui bour cu care, se spune, s-a întîmplat și acel cel dintîi descălecat. La Paris însă, ca și la Londra apoi, ca și în alte părți mai tîrziu, marele tezaur nu se exprima decît prin cea mai lejeră și de fapt prin cea mai concretă constituție a sa. Aur, atît. Rămînea ca evenimentele ulterioare să se stringă în jurul lui și rămînea ca istoria însăși să încerce să iasă din raza de mister cu care o acoperea și-n stinga sau la dreapta căreia stătea, în costumul său elegant de comisar Odobescu, fără să știe ce îl așteptă și ce se urzește acasă împotriva sa și fără să știe că, așa pătimaș și poet cum era, ar fi murit chiar atunci dacă, fie și printr-o orbire de-o clipă a soartei, s-ar fi lăsat pradă pierderii sau ștergerii, pentru un timp, din memorie, a tezaurului.

JUDECATA DE VALOARE

Urmare din pag. 1

ou fără gălbenuș, ca violonistul fără arcuș și ca Ioan Buduca fără rubrica „Sintagme". În fond, critica literară fără judecată de valoare, nu este critică. Și, ceea ce nu este, înseamnă că nu există. Și nu există tocmai cînd ar trebui, mai mult ca oricînd, să fie. Mă voi explica imediat, ajungînd astfel la al treilea motiv pentru care am început această însemnare cu un loc comun. Judecata de valoare, necesară oricînd, se impune cu stringență în contextele de mare efervescență creatoare, cînd se scrie mult, în toate genurile, în toate tehnicile și modalitățile. Trăim — se vede cu ochiul liber — un astfel de moment de diversificare și îmbogățire. Judecata de valoare, ferm exprimată și susținută de o argumentație solidă, este cea chemată să delimiteze net arta de impostură profesionalismul de amatorism, vocația de veleitarism, valoarea de non-valoare. Absența ei face loc improvizației, deformează imaginea unei epoci literare, devine obstacol în calea marilor sinteze critice viitoare.

Mă întorc, cu aceste gînduri, asupra celor scrise de mine de-a lungul a șapte ani, de cînd îmi place să cred că fac critică literară. Și constat, cu toată modestia, că m-am respectat îndeajuns pentru a avea justificarea opiniilor de față. Cu o excepție de dată recentă. În cronica mea la volumul al doilea din **Arca lui Noe**, cartea lui Nicolae Manolescu, întreaga analiză impunea o singură judecată de valoare. Se impunea atît de clar, încît am crezut o clipă că nu mai e nevoie s-o formulez explicit. Mă înșelam însă. Fac, prin urmare, mea culpa : **Arca lui Noe** este, din aceste cauze, un eșec notabil. Acum, mă simt mult mai bine cu mine.

Urmare din pag. 1

urmă atestă, se pare, tendințe contrare, sporurile ponderii localizîndu-se acum, compensator, în cîmpul tehnicilor narative. Schimbarea nu este deloc întîmplătoare, aflîndu-și reazim conceptual în colocviile îndelungate privind capacitatea literaturii de a exprima o realitate tot mai sofisticată de ingerințele alienante ale civilizației contemporane, tehnice prin excelență. Consecința imediată a acestor discuții **pro** sau **contra** a fost apariția de-a dreptul întempestivă în forul dezbaterilor a procesului de creație în sine, a modului în care se produce literatura, **ipso facto** romanul modern. Contribuții meritorii au avut, alături de alții, reprezentanții noii critici franceze, mișcare literară aprig promovată și contestată în același timp. Reverberațiile ulterioare în diferite spații noționale au aprofundat considerabil problematica transformării faptului brut în fapt de artă, îmbogățîndu-i substanțial nuanțele ; mai ales că ani de-a rîndul intervențiile teoreticatoare au fost conjugate verificator cu practica modalităților de atelier. Atitudinea literaților contemporani față de criteriile prozei de tradiție readuce în memorie, la altă treaptă istorică, vestita **querelle** dintre clasici și romantici.

Cu oricîte eșecuri înregistrate, au fost și destule rateuri îndeosebi pe linia exarcerbărilor formaliste, rediscutarea principiilor fundamentale ale actului de creație s-a dovedit deosebit de rodnică, numeroase succese notabile încununînd strădaniile promotorilor noilor orientări estetice. O retrospectivă-bilanț semnalează importante cîștiguri teoretice și metodologice mai ales în emanciparea prozei românești de unele convenții normativ-stingheritoare instăpînite în a doua jumătate a secolului al XIX-lea sau după al doilea război mondial. S-a renunțat astfel la viziunea esențialistă, concepută pe modelul **mimesis**-ului aristotelic, și la constrîngerile invarianților tradiționali — acțiune și tipologii unitar închegate, spațiul și timpul imitînd realitatea obiectivă etc. — în favoarea unei viziuni deliberat relativizante, subiective, și a relaxării pînă la pulverizare a contururilor prea ferme proprii vechilor canoane ; în favoarea lărgirii zonelor explorate și a unei disponibilități extinse stimulator în toate straturile operei.

Explozia metodologică în sfera romanului modern transpare și la nivelul expresiilor corespunzătoare, al formulelor lexicale care să acopere cît mai exact, să definească particularizările conceptual intenționale. Justificări concludente oferă denumirile care proliferează în special în timpul și după instituirea noii critici ; nu puține sînt puse în circulație de interpretările valorizante ale acesteia. Dacă în momentul apariției, date fiind și incertitudinile inerente în perspectiva viitorului, noile concepte, mai vagi sau mai concrete, marcau satisfăcător devenirea speciei, ulterior, varietatea și complexitatea dezvoltării au impus precizări și adăugiri noționale adecvate. Iată cîteva din mai multele ilustrări posibile.

Poetica romanului modern, gîndită pe fundamente metodologice și teoretice izvorîte din exigențele contemporaneității, era sugerată cîndva prin sintagma **noului roman.** Se afirma astfel, ce-i drept, cu limpezime, începutul unei epoci deosebite de aceea a prozei tradiționale, dar nu se specifica în nici un fel în ce consta, de fapt, noutatea, care erau înoirile și sensul lor evolutiv. E adevărat, la asemenea întrebări nu se putea răspunde convingător decît în retrospectiva realizărilor obținute. Odată cunoscute, acestea au demonstrat fără întîrziere imprecizia termenilor, prin urmare, necesitatea completărilor. S-a vorbit, de aceea, de la o vreme despre formula **roman recherche.** Opoziția față de **roman histoire** indica însă preponderent subiectivizarea viziunii scriitorului asupra realității și urmările ce decurgeau de aici — aprecierea posibilităților de exprimare ale literaturii, altfel spus, a posibilităților cognitive ale operei finite, ca relative și mărginite, excluzînd omnisciența fals axiomatică și tendințele educaționale sociologizant conceptualizate. Travaliul autorului și rezultatul său erau considerate numai ca niște căutări frenetice, halte cu valabilitate limitată în drumul spre aflarea și spunerea adevărului absolut. Labilitatea formulei lăsa în umbră destule precepte importante, păstrîndu-și neștirbită, parcimonia semantică. Aceeași generalitate, adăugită cu noi ambiguități, implica și **romanul total.** Derivată, ca și realismul maximal sau critica totală, din dorința dintotdeauna a literaților de a cuprinde totul, denumirea exprimă și în epoca noastră mai degrabă un ideal în ordinea creației care tinde să circumscrie realitatea în întregul ei. Ideal cu neputință de înfăptuit, întrucît demontarea, selecția și recompunerea factorilor solicitanți, exteriori conștiinței artistice mediatizante, presupune masive secționări și reducții opționale pe direcția intenționalității. Pe de altă parte, nici de astădată nu se subliniază în vreun fel diferențierile de metodă,

SE ISCĂLEA Z.S.

Urmare din pag. 1

ferite de postul ce-l deținea), te cheamă **președintele.** Înghețam o clipă rămînînd perplex, căutînd să ghicesc motivele „aducerii la ordin". Mă auto-îmbărbătam, cinismul meu trucat năvălea la suprafață, bravam estompîndu-mi neliniștea și, uneori, chiar frica :

— Mă cheamă Padișahul (așa îl poreclisem, noi, scriitorii funcționari), îl informam eu pe poetul Mihai Gavril zis Mișa, coleg de birou și pescar înrăit și organizator de șezători literare la țară. Altfel, **ardelean țapăn** care nu se impresiona de nimic.

— No, du-te, că doară nu te-o mînca dară...

Sigur că „doară nu te-o mînca dară", însă, eram sigur, nici să-mi dea vreo decorație pentru merite administrative nu mă chema.

Coboram un etaj, (din punctul de vedere al amplasării birourilor îi eram **superior**), și mă îmbățoșam cu fiecare treaptă părăsită.

Zîmbetul profesional (de fapt un rictus), al secretarei îmi prăbușea toată îmbățoșarea, mă gelatina și băteam la ușa **președintelui** încet, sperînd că de dincolo nu-mi va răspunde nimeni. Dar îmi răspundea...

Opulența cabinetului mă aducea într-o stare vecină cu leșinul. Intram pieziș rostind un „bună ziua" de căprar zvîrlit în fața generalului.

Mă întorceam după trei pași înșurubîndu-mă și rămîneam stană.

Mă privea fix, cu ochii aceia fantastici și pătrunzători, tăcea clipe în șir cu mîna la gură, cu degetul arătător ticăind ușor în bărbia voluntară.

Tăcerea lui hipnotizantă mă îndîrjea. Îl priveam la rîndu-mi cu mirare și naivitate jucată și el simțea în dosul privirilor mele frica mascată de impertinență. Dădeam să mă așez sfîrșit, simțind că mă lasă genunchii.

— Nu ți-am spus să stai... (Vorbea tărăgănat cu o ciudată nuanță bătrînicioasă în ton, contrastînd cu virilitatea chipului). Nu te-am chemat nici să conversăm. Nu ! Te-am chemat să te întreb ce faci dumneata aici, la Uniune, ce faci ?

— ! ? ! ...

Nu știam ce să-i răspund, mă mai întrebase de zece ori același lucru și în alte ocazii, cu martori, să mă umilească probabil și nu i-am răspuns niciodată.

De data aceasta eram singuri. Sau aproape singuri...

În stînga mea, într-un colț, un ins cu aer cadaveric, cu cap de șobolan năpîrlit, mă privea placid. Îl simțisem și apoi îl văzusem.

Era stenograful **președintelui,** un fel de „secretar particular" dacă vreți, căruia îi dicta ca unui robot, nu mai știu cum îl chema, ceva cu „escu" în coadă, („escu" transformat mai tîrziu în „esco" căci a catadixit să-și părăsească „țărișoara" fără regrete), și văzîndu-l, am răspuns :

— Vă spun **numai** între patru ochi...

Stancu a tresărît imperceptibil, pentru prima oară derutat, ochii lui și-au domolit strălucirea devenind curioși.

S-a întors lupește spre silueta acelui „escu" care pîndea în penumbra odăii și i-a zis cu un soi de ironie pe care de fapt mi-o atribuia :

— Domnule „escu", te rog, nu te supăra, dar colegul nostru, da, da, colegul nostru Micu te poftește afară. Afară te poftește...

Insul s-a ridicat netezindu-și pălăria cu borurile răsucite, m-a privit buimac cu ochii de mort adormiți pe fața limfatică și a părăsit precipitat încăperea.

— Ei, a ieșit, l-ai dat afară. Acum spune-mi, spune-mi ce faci dumneata aici la Uniunea Scriitorilor ?

Exasperat de întrebare, de nuanța batjocoritoare a vocii, de îndîrjirea cu care voia să știe odată pentru totdeauna „ce fac" i-am răspuns încercînd să fiu surîzător și cinic :

— Nimic ! Nu fac nimic domnule **președinte !**

Poetica romanului

gențele contemporaneității, era sugerată cîndva prin sintagma **noului roman.** Se afirma astfel, ce-i drept, cu limpezime, începutul unei epoci deosebite de aceea a prozei tradiționale, dar nu se specifica în nici un fel în ce consta, de fapt, noutatea, care erau înoirile și sensul lor evolutiv. E adevărat, la asemenea întrebări nu se putea răspunde convingător decît în retrospectiva realizărilor obținute. Odată cunoscute, acestea au demonstrat fără întîrziere imprecizia termenilor, prin urmare, necesitatea completărilor. S-a vorbit, de aceea, de la o vreme despre formula **roman recherche.** Opoziția față de **roman histoire** indica însă preponderent subiectivizarea viziunii scriitorului asupra realității și urmările ce decurgeau de aici — aprecierea posibilităților de exprimare ale literaturii, altfel spus, a posibilităților cognitive ale operei finite, ca relative și mărginite, excluzînd omnisciența fals axiomatică și tendințele educaționale sociologizant conceptualizate. Travaliul autorului și rezultatul său erau considerate numai ca niște căutări frenetice, halte cu valabilitate limitată în drumul spre aflarea și spunerea adevărului absolut. Labilitatea formulei lăsa în umbră destule precepte importante, păstrîndu-și neștirbită, parcimonia semantică. Aceeași generalitate, adăugită cu noi ambiguități, implica și **romanul total.** Derivată, ca și realismul maximal sau critica totală, din dorința dintotdeauna a literaților de a cuprinde totul, denumirea exprimă și în epoca noastră mai degrabă un ideal în ordinea creației care tinde să circumscrie realitatea în întregul ei. Ideal cu neputință de înfăptuit, întrucît demontarea, selecția și recompunerea factorilor solicitanți, exteriori conștiinței artistice mediatizante, presupune masive secționări și reducții opționale pe direcția intenționalității. Pe de altă parte, nici de astădată nu se subliniază în vreun fel diferențierile de metodă, noțiunea referîndu-se și acum, ca și mai de mult, exclusiv la totalitatea realității **de facto** ; înțeleasă numai ca obiectiv conținutistic.

La precaritatea formulelor de mai largă generalitate, se alătură aceea a denumirilor cu sensuri mai restrînse ; și aceasta determinată de aceeași nevoie de a introduce experiențele românești plurivalente în rubrici clasificatoare cît mai clar delimitate. Una dintre formulele cu mai intensă circulație în critica și istoria literară este **romanul romanului.** Identificată de unii specialiști cu **romanul autotematic** sau cu **romanul deschis** asupra propriei elaborări, în sensul doleanței lui P. Valéry, nu al polisemiei latente a la U. Eco, această categorie epică divulgă intenția autorului de a-și concentra în primul rînd atenția asupra modului în care apare opera. Facerea ei în văzul tuturor, urmînd cu fidelitate fluxul oricît de sincopat al gîndurilor, se transformă astfel în materie și finalitate în procesul creației. Un **roman al romanului** în stare pură este însă imposibil de imaginat, deoarece, printre alte motive, în constituirea lui intră, fie și ca simplu pretext narativ, și o intrigă romanescă. Or, cele două planuri epice se interferează continuu, încălcîndu-și autonomia și împiedicîndu-se reciproc în realizare. Discutabile pot fi, de asemenea, din varii unghiuri, și alte etichetări, a căror absență se explică numai prin lipsa spațiului. În treacăt spus, de pildă, **antiromanul,** care etalează caracterele dizolvante, destructive, îndreptate împotriva romanului în accepția lui clasică, sau **romanul auctorial,** numit cîteodată și **autotematic,** de astă dată avîndu-se în vedere informațiile despre autor. Ș.a.m.d.

Prea sumar și simplist înfățișate, toate aceste perspectivări noționale, mai vaste sau mai strict delimitate, șirul exemplelor poate fi înmulțit, și-au avut incontestabil oportunitatea lor, pe care și-o păstrează intactă într-o eventuală trecere în revistă a ipostazelor romanului din perioada contemporană sau în refacerea evoluării conceptului pe baze istorice. Demersuri interpretative curente și sintezele integratoare resimt însă tot mai acut, revenim, nevoia unei denumiri care să încorporeze și lexical, cît mai sugestiv cu putință, luxurianța deconcertantă a experiențelor, reușite sau nu, parcurse de proza actuală de largă respirație. Propunem, în acest sens, formula **romanului sac.** Accentuînd asupra caracterului mozaicat prin aglutinare al configurației și al elementelor constitutive — probleme și teritorii explorate, dar și procedee narative — evidențiază concomitent și relativitatea viziunii estetice, din care crește nelimitat disponibilitatea generalizată la toate nivelele. Înglobînd subspeciile amintite și altele similare, decît care poetica lui se vădește infinit mai încăpătoare, **romanul sac** acoperă și exprimă mai complet acea zonă a fenomenului literar contemporan frămîntată de fermenți inovatori.

IOAN FLORA

O stare poetică se conturează în deplină liniște / Înaintînd atît cît este îngăduită înaintarea. / Fiind indiciu de depășire a morții.

Numai un poet adevărat poate spune despre sine aceste biruitoare cuvinte : poezia ca depășire a morții, pătrundere în zona inaccesibilă deocamdată. Este nevoie de veghe, de o prevăzătoare înaintare în urma isihiei, a liniștirii sufletului pentru a trece dincolo de tărîmul morții.

La treizeci și unu de ani, Ioan Flora, poetul din Banatul iugoslav începe să spună ceva esențial în limba română maternă pe care o stăpînește deplin. Două din cărțile lui pe care ni le-a dăruit pregătesc acest ceas de maturitate, de ieșire din tenebre și întîmplător, de distanțare de poesia tinereții, fie ea prin Rimbaud oricît de însemnată, întru rostirea precisă prin delimitare a adevărului omului.

Creșterea la măsura sa reală Ioan Flora o poate săvîrși de acum încolo nu prin extindere a stărilor, prin sesizarea lumii, ci a inimii, a făptuirii lăuntrice prin acea pază a minții de care vorbesc cei vechi pentru a sesiza armonia cosmosului interiorizat, în vederea transfigurării. Asta i-o doresc frățește, din inimă. Traducerile sale din Vasko Popa în românește mă fac să cred că Ioan Flora ne va da o versiune completă a poeziei acestuia, de mult dorită în limba din care se trage marele poet iugoslav. Editura „Univers" o așteaptă după cîte știu.

Ioan Alexandru

Pregătiri pentru schițarea primelor zece versuri

1) Cotrobăiești prin dosare, apuci notițele luate din mers
le copiezi pe curat,
stabilești caracterul de literă,
verifici încă o dată datele.
2) Începi brusc, fără gînduri ascunse.
3) Preferi enumerările.
4) Amalgamul de date.
5) Anecdoticul.
6) Te pierzi în dulcegării.
7) Ai toate șansele să faci o cronică mediocră.
8) Manuscrisul îl depui într-un dosar special.
Îl vei relua peste zece sau mai mulți ani.

Cavaleria roșie în galop

lui Kazimir Malevici

Încă înainte de a se crăpa de ziuă,
cavaleria roșie se-așterne în galop,
de la dreapta la stînga
și nicidecum invers.
Flamuri, tot roșii, în poziție oblică,
douăsprezece formații de cîte patru cai
și tot atîția
călăreți.

De la jumătate în jos,
pînza amintește de niște simple covoare
balcanice :
negru și roșu, ocru și verde umbrit și alb
și iarăși roșu
și-un maroniu de-ai zice că rage.

Suprematismul anilor șaisprezece, îmi spun,
arhaisme și cosmogonii părăsite,
Cavaleria roșie înaintează și taie cerul de pislă,
hotărît lucru, de la stînga la dreapta.

Istoria farmaciei

Borcane farmaceutice cu signatura în stil empire
și semne alchimice,
mojare de bronz,
borcane de porțelan (tronconice),
pentru păstrarea siropurilor,
flacoane de sticlă,
balanțe, mojare de agat,
principiul similitudinii, principiul diluției,
prietenii mei sibieni.

În chiar clipa asta privesc marea.
Aș putea vorbi de-un fel de cimitir marin.
De meduze și-un aer gelatinos.
Istoria farmaciei o leg de numele lui Mircea
și al lui Vasile.

Venus din Millo

Prețioșii de romani, prețioșii de greci :
bazalt verde, porfir, alabastru, marmoră
și purpură.
Replici antice la originale atribuite
lui Fidias și Policlet.
Silene beată, Amazoană rănită,
Prinț barbar prizonier,
Eros Borghese.

Lumina cade prost, îmi zic.
Venus calcă cu piciorul sting înainte.
Trupul ei e-un arc încordat.
Încerc să-mi imaginez poziția mîinilor.
Nu cred
frunze de măslin să fi ținut între degete.
Mai degrabă o spadă.
Mai degrabă o spadă ascuțită de treizeci
de centimetri.

Planetă nefastă

Lipsa de perspectivă nu este o carieră.
Hans Magnus Enzensberger

Vai, ce calamitate ! Ce apropiat sfîrșit de lume !
Nu mai poți răzbate de atîta scris,
dă să se-nțeleagă o inscripție babyloniană
de acum cîteva mii de ani.
Temele poetice sînt rumegate și consumate
de-a binelea.
Iată la ce duce progresul comunității umane !
Ce uneltire, ce josnicie, ce vară nefastă !

Vai, ce calamitate și-această planetă a noastră :
singură și clocotindă,
melancolică, furioasă, mecanizată, ridicolă
fără omoplați, fără vertebre și fără limbă,
fără un program comun de dezvoltare
numai beton și ghișee
numai vaccinuri, puncte cardinale
și cincizeci de mii
de morți subnutriți la minut,
epuizînd pînă la sînge temele poetice.

Ce trădare, ce criză de clar de lună,
ce criză de parfumuri și inimi nobile,
de inserări, de insomnii, de amintiri,
de tufișuri de soc și scoruș,
de motive mitologice,
de iubire, de metafizică, de neant,
de seri dansante,
de măști, de sărutări de mîini, de sînge albastru,
de patimă și curaj,
de cer,
de aer,
de lichioruri și candelabre,
vai, ce uneltire, ce josnicie !

Versurile ni se lipesc de cerul negru al gurii
și cu ce mai bandajăm atunci această
cea mai frumoasă dintre lumile posibile,
cu cîte perechi de mănuși apucăm piatra
gălbuie
și inscripția în cauză
și la ce oră a ceaiului cade-se s-o postăm
în fața Universității,
la ce oră s-o prindem în cuie de scoarța
galaxiilor,
ca pe-un strigăt, ca pe-o banderolă albastră ?

Ce mai calamitate și-această planetă a noastră :
cincizeci de mii de morți subnutriți la minut
și, mai ales,
epuizarea pînă la sînge a temelor poetice.

Venera lui Mihail Larionov

Galben și ocru.
Într-o zambilă (comună) și un înger șters,
o tremurîndă inscripție barocă.
Sus, în dreapta,
picioarele, gălbui și crude, ale Venerei,
tăind cearșafuri apretate.
În partea de jos,
un verde dig și dedesubt,
cu litere roșii, MIHAIL și 1912 Goda.
Înregistrez toate acestea din mers.
N-am timp de reflecții.

Toamna lui Mihail Larionov

Ce toamnă albastră, doamne, ce toamnă și ce
albastră !
Omul și femeia în inima cerului,
în fundătura ochiului întors în sine,
omul și femeia plutind peste rîuri de slove,
peste această inscripție care, bănuiesc,
vorbește de curățenia cărnii și de providență.

Ce toamnă albastră, doamne,
pînă și Marc se cutremură de atîta limpezime,
pînă și Vasili,
și-i, într-adevăr, o atît de albastră toamnă afară
încît nu mai distingi acei literaturizați
înecați de pe Sena.

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (II)

Casandra prezice, dar nimeni n-o crede...

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ia 80 de ani, în plină senectute, virstă la care își păstrează nealterată memoria, femeia aceasta cu trupul micșorat de bătrînețe iradia o fascinantă forță de atracție. Era „Casandra", Geneviève Tabouis, reporter și comentator politic de-a lungul unei jumătăți de veac, un fel de Egon Erwin Kisch feminin, care n-a făcut salturi la antipozii Terrei, dar a avut șansa de a cunoaște îndeaproape antipozii lumii politice europene și americane, începînd cu prezența ei la semnarea Tratatului de la Versailles, și pînă în zilele noastre. Fusese prietena și admiratoarea lui Nicolae Titulescu, față de care profesa un adevărat cult. Ultima oară, am întîlnit-o la Paris, în toamna lui 1973, la o recepție dată cu ocazia plecării definitive a unui confrate de breaslă din postul de corespondent special acreditat în Franța. Și atunci, ca și la întîlnirile noastre anterioare de-a lungul unui deceniu, am vorbit cu ea despre Titulescu. Era tema ei favorită de discuție cu orice român pe care îl întîlnea.

Lumea presei de acum o jumătate de veac o poreclise „Casandra", după numele prințesei troiene, fiica lui Priam, înzestrată de harul profeției, dar blestemată de același zeu ca nimeni să n-o creadă, oricît de exacte ar fi fost prezicerile ei... Casandra din „Iliada" lui Homer le vestise zadarnic troienilor războiul ce avea să le nimicească cetatea, dar nimeni n-o crezuse. Casandra — Tabouis prezisese Europei efectele leprei brune, care avea s-o contamineze desmembrîndu-i națiunile, dar oamenii acelei vremi trăiau euforia unui pacifism pasiv, nesocotind primejdiile ce se acumulaseră deasupra continentului nostru și a lumii întregi prin capitulările succesive în fața șantajului și a agresiu-

Desen de Mihu Vulcănescu

nilor fasciste. Singurul care a crezut-o a fost Titulescu. De aici profunda simpatie dintre cei doi și veneratia plină de deferență a iscusitei comentatoare politice față de memoria lui Nicolae Titulescu. Portretul pe care i-l face Geneviève Tabouis îmi bulversează imaginea însăilată de închipuirea mea despre modul cum ar fi „trebuit" să arate cel căruia îi căutam urmele prin Franța. „O, nu, **mon cher**, nu era un dur, un vulcanic, o voce de tunet. Era feciorelnic, suav, subtil, deși temperamental, un om suplu plin de candori juvenile, uneori chiar copilăros. Nu un coltos, nu un bătăios, nu un om al intrigilor de culise. Cucerea prin elocință, printr-un verb întotdeauna șlefuit, prin replică plină de spontaneitate, printr-o vastă cultură și prin inegalabilele lui cunoștințe de drept internațional. Cine și-l închipuie un colos dislocind aerul în jurul lui, greșește. Era fragil, mereu înfrigurat, avînd oroare de curent, de încăperile care i se păreau mereu prea reci. Cred că avea o permanentă stare subfebrilă, nu era ceea ce am numi un «incendiator», un temperament coleric. Îl îngrozea ideea morții dar nu era un fricos. N-am văzut om pentru care moartea să fie o mai brutală contrazicere a spiritului ! Curtenitor, gingaș, de un rafinament diplomatic rar întîlnit, știa ca nimeni altul să se facă apreciat și iubit de marile personalități ale epocii lui pe care le cucerea făcîndu-le să trateze cu el de la egal la egal, indiferent de grandoarea și puterea țării pe care acestia o reprezentau. «Ce om uimitor ! Spunea despre el Herriot : Acest ministru al unei țări mici face politică în stil mare... În politica externă e îmbarcat pe o luntrișoară firavă, pe care o conduce ca pe un adevărat pachebot! Păcat că în politica internă stă călare pe o scîndură putrezită, căreia, pînă la urmă, îi dă o stabilitate de stîncă. Un om cu adevărat uimitor !» Și să știi, **mon cher**, eu am cunoscut toată lumea marei politici, Titulescu era inegalabil !"

Geneviève Tabouis l-a întîlnit pe Titulescu de nenumărate ori, din 1920 — cînd acesta venise la Paris ca prim-delegat la Conferința de pace deschisă în 1919 —, pînă în 1940. Douăzeci de ani de amiciție. „Îmi amintesc — spunea ea — de ziua de 6 mai 1933, cînd Titulescu a revenit la Paris pentru o confruntare cu Paul Boncour. De astă dată era tumultuos, frenetic, aș spune chiar cuprins de o teribilă furie, deoarece Franța refuza să ia atitudine împotriva ascensiunii fascismului, lăsînd să se înțeleagă că era gata să sacrifice alianțele cu țările care înjghebaseră «Mica Înțelegere», socotită la Liga Națiunilor drept o mare inovație internațională a momentului. Titulescu devenise un monstru sacru al politicii vremii. Atunci, cu glasul său stentor, l-am văzut cu adevărat furios, dar nu mai puțin metodic în acțiune, lucid, zăpăcind ca întotdeauna pe toți cei ce îi ascultau discursurile. Forța lui era generată de spirit și de rațiune, copleșind prin judecățile lui aparent paradoxale, bazate însă pe texte, pe citate uluitoare, pe exemple de viață. L-am auzit spunîndu-i atunci lui Herriot : «Dacă Franța renunță la sfînta ei misiune de protectoare a micilor puteri, ne vom lipsi de ea ! Nu sîntem pînă într-atîta părăsiți de zei, încît să nu putem găsi prietenii mai loiale și mai curajoase ! Și chiar dacă ar fi să rămînem singuri nu ne vom înclina în fața deciziilor voastre ! Am misiunea să vă previn în mod caritabil că revizuirea tratativelor va aduce războiul !.. La palatul Bourbon dictaturile încep să facă o impresie adîncă în cercurile parlamentare. Unii sînt ispitiți să se aștepte la lucruri bune din partea lui Hitler și a lui Mussolini !» Auzi, **mon cher**, chiar așa spunea, că avea misiunea să prevină Franța în mod «caritabil». Și avea dreptate. În vremea aceea, în Cameră, în Senat, prin lumea marei finanțe se degaja un curent foarte precis în favoarea unei politici de înțelegere cu orice preț cu Hitler și Mussolini, numai ca războiul să fie evitat ! Cît despre țările mici și mijlocii, pe care fascismul se pregătea să le cotropească, cu atît mai rău pentru ele, chiar dacă acestea erau aliatele noastre. Am fost apoi martorii a ceea ce s-a întîmplat. Șantaje, asasinate politice, terorism — ceva ce se aseamănă foarte mult cu ceea ce se petrece în lumea de azi... Barthou avea să-i dea dreptate lui Titulescu, dar atunci a fost prea tîrziu... În 1934, Titulescu îl primea la Turnu-Severin, de unde l-a condus la București pentru a purta discuții în care s-a dovedit că înțelegerea dintre țările noastre era încă deplină, ca și dorința lor de a realiza, îndată ce U.R.S.S. avea să devină membră a Ligii Națiunilor, faimosul Locarno Oriental. Am scris despre asta în cartea mea **Vingt ans de „suspense" diplomatique**, care s-a tradus și în românește. Citam acolo comunicatul de presă dat atunci de Barthou: «Călătoriile reușite n-au istorie. Astfel de călătorii am făcut în România și Iugoslavia... Este văzdit că respectarea tratatelor constituie condiția și garanția unei păci durabile... Politică revizionistă nu este numai nedreaptă și contrară dorințelor popoarelor, ea este plină de pericole purtînd în ea germenii războiului. Opunîndu-mă revizionismului în memorabila ședință a parlamentului român, am exprimat politica tradițională a Franței. Trebuie să ai o politică și să te ții de ea. Trebuie să-ți alegi prietenii și să-i susții. Este cea mai bună garanție a acestei colaborări europene...» Aveam atunci impresia că Barthou cita din Titulescu..." I-am amintit „Casandrei" că Titulescu nu numai că prevestise războiul, dar făcuse tot ce i-a stat în puteri ca să preîntîmpine izbucnirea lui. „A fost și el o Casandră, **mon cher**, dar una de care însuși Apollo s-ar fi temut !"

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE** semnificativă publică Ronald Steel, sub titlul **Walter Lippmann și secolul american.** Adevărat director de conștiință al mai multor generații de cititori din S.U.A., Lippmann este descris în următorii termeni de către Eduard Said într-o recenzie : „Iată o carieră americană care poate fi înțeleasă numai întîi în termeni italieni. Lippmann este un intelectual organic în sensul definit de Gramsci". Amploarea acțiunii sociale a marelui ziarist este analizată într-un excelent articol consacrat monografiei la care ne referim aici, apărut în **London Review of Books.**

● **REVISTA** pariziană **La Quinzaine littéraire** consacră un amplu articol, semnat de Michelle Perrot, cărții lui Jacques Ranciere, **Noaptea proletarilor. Arhivele visurilor muncitorești.** Este vorba de radiografia condiției muncitorești în secolul al XIX-lea, de-a lungul unor pericole ce au cunoscut mari schimbări economice și politice. Interesant pare faptul a cărei semnificație a fost pătrunsă de către Marx în strălucitele sale analize, că muncitorii din acea epocă se identificau foarte puțin cu profesiunile lor, cunoscînd din plin ceea ce a fost numit mai apoi alienarea, adică înstrăinarea lor față de munca pe care o depuneau.

● **O APARIȚIE** semnificativă pe scena literară pariziană este **Le grain de la voix,** culegerea interviurilor publicate de Roland Barthes între 1962 și 1980. Rigoarea și strălucirea intelectuală a marelui critic ies cu atît mai pregnant în evidență prin causeriile înregistrate în acest volum, reconstituind un itinerar intelectual dintre cele mai semnificative pe care le-a înregistrat epoca noastră. Evoluția spre structuralism, precum și depășirea lui în perioada ultimilor ani, justificările intelectuale cele mai plauzibile, o viață dedicată ideilor, toate aceste trăsături fac din cartea lui Roland Barthes o apariție sărbătorească.

● **CARTEA** de știință se află în atenția publicului celui mai larg, chiar sub forma sa mai puțin consistentă, de compediu sumar. **Mitologiile credității în secolul al XIX-lea,** lucrarea lui J. Borie, este recenzată prin referință la operele literare ale epocii, sub semnul unor idei progresiste care tind să devină adevărate prejudecăți : „La început se aflau libertatea și autonomia individului : proiecte revoluționare. Burghezia însă s-a apărat arătîndu-se incapabilă de a depăși conceptul și aplicațiile unei libertăți formale. Ea s-a relevat prin ostilitatea față de orice libertate reală și n-a putut să conceapă individul decît identic celorlalți indivizi. Ea a refuzat individul autonom. Din păcate, aceste forme de mitologie nu au murit pe cîmpurile de bătaie de la Marna și Verdun. Acum știm asta foarte bine".

● **UN ROMAN** dintre cele mai reprezentative este considerat **Dispariția lui Atanasie Telekidis,** semnat de Aristotel Nicolaidis, cunoscutul autor al unui roman anterior, **Mașinația.** Cititorii greci, precum și cei de pe alte meridiane, au admirat în arta lui Nicolaidis încercarea de a reconstitui o lume celulară, în care adevărul dispare, așa cum spunea un comentator, în jocul fascinant de ipoteze contradictorii.

● **ÎNTRE** 1895 și 1896, Mark Twain a călătorit împrejurul lumii, susținînd un ciclu de conferințe, cu scopul de a cîștiga bani pentru a-și redresa situația financiară. Rezultatul acestor călătorii constituie un jurnal ce a avut un enorm succes în epocă, continuînd să atragă cititorii și în zilele noastre. Interesant de notat este faptul că istoricii și criticii literari găsesc paginile cele mai reușite în capitolele consacrate Australiei și Noii Zeelande. Comentatorii de astăzi îl compară cu Swift și Borges, prin ochiul mărit asupra realității și prin caracterul enigmatic al felului cum se compune structura lucrurilor pe care le contemplă.

● **DOUĂ DICȚIONARE** istorice au stîrnit discuții aprinse în presa britanică. Cel dintîi este **Dicționarul ilustrat al istoriei britanice,** editat de Arthur Marwick, iar al doilea **Cine și ce este în istoria modernă, 1860—1980** de Alan Palmer. Cronica lui Peter Clarke începe cu afirmația : „Este de două ori adevărat în zilele noastre că experții sînt ultimii oameni pe care te poți bizui. Ne bazăm pe ei, deoarece compartimentarea cunoștințelor în toate domeniile ne conduce la părerea că ei rămîn singurii ghizi pe care-i mai avem. Sînt însă cei din urmă în care putem avea încredere, deoarece s-au retras în enclave specializate, bucuroși să comunice unul cu altul mai degrabă decît cu un public neinițiat."

● **O TRADUCERE** mult comentată în presa de peste hotare este cea realizată de Allen Mandelbaun după **Infernul** lui Dante. Cronicarii sînt unanimi în evidențierea structurii versului englez, care tinde să refacă adîncimea și rigoarea originalului, iar notele sînt dintre cele mai complete care au însoțit vreodată o ediție modernă a textului dantesc. Cităm din cronicile apărute pînă acum : „O realizare monumentală", „În cele din urmă avem un Dante anglicizat... care ar trebui să-i satisfacă pe italieniști și medieviști, ca și pe cititorii de poezie adevărată." **(Denver Quarterly).**

Nevoia de idoli

Antoine Roquentin, protagonistul romanului **Greața,** în opoziție cu Meursault, din **Străinul** lui Camus, dincolo de toate notele care evident îi apropie, este expresia unei sensibilități tipic feminine. Meursault este **iritat** în principal de aspecte diferite ale universului și se simte îndemnat la acțiune. Roquentin este, dimpotrivă, un **invadat** de senzații ; realitatea este pentru el un obiect de care este copleșit, pătruns mai bine-zis ; obiect pe care îl „transcrie" într-o stare de dureroasă neputință, nu străină însă de o stranie senzație de voluptate masochistă. Se poate spune că Roquentin există în măsura în care se simte terorizat, în măsura în care se simte îngrețoșat. Înclinația însăși, de a transcrie date exterioare a căror devenire înspăimîntătoare este percepută dintr-o perspectivă halucinat-deformatoare nu este decît o consecință — cea esențială — a unei personalități inexistente, dacă se poate spune astfel. Căci tot timpul, pe măsură ce își închipuie o realitate îngrozitoare mai, precis zis pe măsură ce atribuie unor fenomene obișnuite valențe ale terifiantului (ale unui terifiant care nu are nimic de-a face cu elementul eroic, cu macabrul, cu romantismul „negru", ci, din contra, e vorba totdeauna de un terifiant slinos, îmbibat de duhori insuportabile, cotropit de o droaie de forme indigeste, apocaliptice, rezultat al unei înfrățiri nelegiuite de regnuri. N. B. Sartre este un imaginativ extraordinar, cu o capacitate neobișnuită de a face să prolifereze din adîncul obișnuitului cancerul unor alcătuiri diforme, sugrumătoare ale umanului). Roquentin tot timpul, exact vede ceea ce dorește îngrețoșat să vadă. „Ce-ai acolo, un cos ?", va vedea carnea umflîndu-se, crăpînd și în fundul crăpăturii va apare un al treilea ochi, un ochi rizător. Sau vor simți atingeri blînde pe tot corpul, ca mîngîierile pe care le simt înotătorii cînd trec pe lîngă trestii, în rîuri. Și vor ști că hainele lor au căpătat viață. Și altul va simți că-l zgîrie ceva în gură. Se va apropia de oglindă, va deschide gura ; limba-i va fi devenit un enorm miriapod, care-și va mușca labele, riciindu-i cerul gurii. Va vrea să-l scuipe, dar miriapodul va fi o parte din el însuși și va trebui să-l smulgă cu mîinile. Și vor apare mulțimi de lucruri pentru care vor trebui găsite nume noi, ochiul de piatră, marele braț tricorn, degetul de la piciorul-cîrjă, paianjenul-falcă. Sau poate nimic din toate astea nu se va produce, dar, într-o dimineață, deschizînd obloanele oamenii vor fi surprinși de un fel de sens îngrozitor, tolănit greoi pe lucruri, părînd că așteaptă."

Extraordinar de diversă este capacitatea personajului de a-și imagina, de a-și crea un obiect terorizator în diverse ipostaze, obiect a cărui „plămădire" cunoaște diverse etape, diverse trepte. În prima fază astfel este închipuit respectivul obiect cu ipostaze concrete, în ipostaze cărora li te poți opune încă. Cu cît, însă, el este împins spre abstract, cu atît lupta cu Greața (să precizez că, totdeauna Greața lui Roquentin este terorizantă; sila se identifică cu frica în romanul lui Sartre; scîrba în mod ciudat include alături de dispreț un fel — era să zic o „specie"! — de involuntară stimă) este mai complesitoare, opoziția mai anevoioasă. Căpătînd nume, lucrurile încep să existe. Dar și această stare, etapă este depășită. Un vehicol submarin coboară la adîncimi din ce în ce mai mari, în timp totul se opacizează, iar monștrii cei mai teribili nu mai sînt văzuți, ci — ceea ce e cel mai insuportabil ! — doar știi că ei există. O abstracțiune omnipotentă inundă totul, abstracțiune care nu mai știi unde se sfîrșește, fiindcă nu mai știi unde a început.

Elementul terorizant care și-l creează Roquentin (repet, discut, numai una din implicațiile sentimentului lui de Greață), — element rezultat din caracteristica unei „personalități" care există prin penetrarea în straturile ei adînci a **tentaculelor** universului — este perfect comparabil cu Dumnezeul pe care și-l creează omul pentru ca să aibă de cine să se înspăimînte. Se poate spune că — și aici intervine a doua deosebire fundamentală de eroul lui Camus — Meursault este fundamental un spirit ateu, un spirit care nu are nevoie de **altceva** pentru a exista. Și Roquentin, și Meursault trăiesc un sentiment de disconfort în fața universului. Meursault simte nevoia să intervină, motivarea propriei intervenții fiind „pur" personală. Este starea **sa,** motivarea **sa,** actul **său.** La Roquentin, starea sa este tot timpul creată de alții ; el **are nevoie să-și imagineze existența altora.** O astfel de structură este fundamental religioasă. Căci, nu credința programatică în dumnezeu, sau refuzul ei definește spiritul religios, ci o anume inclinație fundamentală a ființei omului, iar ființa lui Roquentin deși personajul, evident, nu vorbește o clipă de dumnezeu, nu se raportează o clipă la dumnezeu este a unui religios. Fiindcă Greața este dumnezeul său, pe care și-l creează prin plăsmuirile lui, este idolul la care are să se raporteze.

În finalul romanului ni se spune că toată neputința lui, extinsă pe toate planurile, concretizate, în incapacitate de decizie completă — socială, profesională, sentimentală — ar putea să fie expresia unei etape de formare. Roquentin în momentul în care Sartre îi „transcrie" jurnalul nu are decît treizeci de ani. Așadar, totul ar fi o stare nefericită intensă care este „vomată" pe parcursul celor 200 de pagini pentru ca personajul să se vindece de ea. Roquentin ar urma să se vindece de infirmitatea lui prin creație. Ar urma să capete o personalitate deci tocmai, obiectivîndu-și absența personalității.

E limpede de aici, Roquentin nu este dominat, nici acum de propria obsesie a creației, ceea ce ar duce la o modificare structurală a personalității sale, ci obsedat de posibila obsesie a celorlalți despre sine. Absența unei „atmosfere proprii", care ar împiedica să cadă, în propria-i conștiință, aidoma unor corpuri venite de aiurea, tot felul de elemente, anihilîndu-i-o, este în fond Greața. Roquentin își închipuie trăirile celorlalți printr-o analogie cu o trăire a lui proprie, **mînjindu-se** încă o dată de un ce impalpabil. Aidoma oricărui spirit religios, Roquentin este marcat tot timpul (= are nevoie) de dumnezeul său, așadar de Greață.

Un cuvînt, din păcate din pricina spațiului doar unul singur, pentru excelenta, subtila traducere a lui Marius Robescu.

Victor Atanasiu

SPORT

Desenînd cuvinte despre noroc

Cîinele meu, Țuflică, a intrat în sezonul gras : bîntuie un vînt cu miros de pușlamale peste pogoanele de lucernă, iepurii, ghiftuiți cu colivă de morcov, cad de-a-nboulea prin măracini, Țuflică-i înhață de coada bearcă (sau bleagă) și-i duce la federația de fotbal, unde sînt tăvăliți prin măcriș, susai tomnatic, busuioc și cimbru și apoi dăruiți arbitrilor care vor, pot și mai ales plesnesc de dorința de-a sta în poziția de drepți, culcat pe brînci (poziția mortu-n păpușoi) sau sprijiniți în bărbie și cu ploconul în portbagai. Cîinele poartă atîrnați de fiecare ureche, cîte trei clești de rufe, latră înverșunat cămășile rupte-n spinare, nu suportă gulerele de celuloid și e servil, așa cum îi stă bine unei ființe patrupede sau unei jigănii față de redingote. El știe precis că un arbitru a fluierat în cartofi la Tîrgoviște, București și Rm. Vîlcea ca să-i învieze tapul între două fîntîni îndopate cu provizii de toamnă. Dar să nu ne așezăm curmeziș în fața nevoilor vieții. Țuflică mai știe că oricine latră-n Dealul Mare (și are voce de bariton) cere vin de Valea Călugărească pentru nunta unei nepoate (nici-o aluzie fără obraz pătat). Din cîte cunosc (și cunosc) și din cîte mi se povestesc (și mi se povestesc), în epoca noastră, prin mai toate părțile pămîntului unde fotbalul domnește fără teamă de concurență, treburile deocheate sînt la ele acasă, se fac și se desfac pe sprînceană, aranjorii culeg fără să însămînțeze, mănîncă bine chiar dacă nu le e foame, macină aur și gușteresc plăceri. Cine poate taie vițelul, drept în mijlocul punții aruncate peste rîu, fumează marijuana dintr-un țigaret de trestie colindată de viespi frumoase, strînge-n plasa de fluturi toată podoaba cîmpului și a verii, cine nu, desenează cuvinte sunînd împotriva lui. Ei, și-acum cînd iarba s-a uscat, iar fînul e în podul altuia, noi cu drag așteptăm meciul cu echipa Elveției. A fost chemat la lot, ca să se dea satisfacție tribunelor, Dobrin. Eu sînt din rîndul celor ce nu mai cred în grota zînelor. Vrăjitorul e bătrîn, pașii i se îngroapă adînc în nisip — Dobrin poate schimba fața lumii de sîmbătă după amiază, dar poate fi și pumnul de pleavă pe care să ni-l arunce antrenorii în obraz. El a fost adus prea tîrziu. Bat în lemn și zic că a fost adus exact cînd puteam să ne descurcăm și singuri. Tic-tac, dania, antrenorii ni-l dau pe Dobrin sub formă de chebab al uitării. El era bun în septembrie. Dar la marea bătaie a nucilor n-a avut loc. După ce rîul Doamnei a fost băut de la izvoare pînă la Pitești, Dobrin nu are cum să ne scoată la Atlantic. Dacă drumul spre Spania ni s-a scufundat mai mult de jumătate, de vină sînt antrenorii și nimeni altcineva, foaie verde frunză de paltin sau de alt arbore de curte boierească și de margine de sosea națională. Dar pentru că afară e o toamnă s-o păstrezi în solniță și s-o mănînci cu pîine și cu ochi verzi pe gerurile cele mari, eu cred că azi ne vor înflori cerceluții în vas de marmură împletită. Ziua de azi strălucește cu două catarge și va fi brigantina cu care ne vom năpusti spre apele Spaniei. Iau ca martori salcia poleită de șoapte sub care scriu, lotușii de pe lacul Snagovului și semnul pe care mi-l face iedera îmbrățișînd un brad că avem dreptul, dar, avem dreptul și la o clipă de noroc.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
42
(1016)
Simbătă
17 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Umanism și umanitate

Niciodată parcă problema finalității științei, a creației în fond, n-a fost pusă cu mai multă și mai gravă acuitate ca în anii din urmă cînd omenirea dispune de un extraordinar arsenal de mijloace la care se poate apela deopotrivă pentru înfăptuirea operei de progres și civilizație sau pentru autodistrugere. Raportul dintre știință și conștiință conține elemente dramatice și poartă în sine imaginea proprie experienței înseși a umanității ca și imaginea celor mai multe din posibilitățile sale de supraviețuire. Savanții, oamenii de știință, au trecut în primul plan al răspunderii și grijii lor față de soarta lumii și așa traversată de crize și zbuciumată încă de amintiri care se aștern ca cenușa peste vilvătăile unor noi pericole. Cursa înarmărilor continuă demențial și încă la scara celor mai perfecționate tehnici și mijloace. Violența își are multe din propriile sale rădăcini în uriașele depozite de arme, inechitățile internaționale și seismele economice o amplifică. Eternitatea intră **aproape în fiecare clipă în stare de provizorat. Oamenii de știință și pacea — iată un raport care, în toate motivațiile și în toate consecințele sale în lumea noastră de azi, ne rezumă și, în același timp, ne exemplifică.**

Conștiința creației, ca premiză a destinului acesteia, conștiința oamenilor de știință ca premiză a finalității cercetărilor și descoperirilor acestora se constituie și trebuie să se constituie, practic, în cel mai nobil suport al liniștei și existenței planetei, al vieții, luptei și muncii popoarelor pentru afirmarea lor liberă și independentă pe arena istoriei. Marele forum internațional al oamenilor de știință, întrunit nu cu mult timp în urmă la București, și simpozionul **Oamenii de știință și pacea** desfășurat sub înaltul patronaj al tovarășului Nicolae Ceaușescu și beneficiind de un cuprinzător și esențial mesaj al președintelui nostru au putut da o vie rază de speranță în acest sens. Cu acest prilej s-a putut auzi distinct ecoul unei politici de pace și cooperare dar, cel mai mult și mai mult, a fost dezvoltată cu deosebită vigoare ideea responsabilității și conștiinței civice a savanților, faptul că există toate motivele și a sosit timpul cînd oamenii de știință, din indiferent care țară ar fi și din indiferent ce sistem politic și social ar sosi, și orice credință ar reprezenta, pot și trebuie să se dedice uneia dintre cele mai înălțătoare și mai imperative nevoi ale acestui sfîrșit de secol și anume credinței în om și în umanitate, în pacea care să asigure bunăstarea și civilizația tuturor.

Umanism și umanitate au fost și sînt termenii de fond în care se exprimă întreagă această mereu actuală și enormă răspundere. Rememorind cuvîntul inaugural al tovarășei Elena Ceaușescu la Congresul de istorie a științei și mesajul adresat de președintele Republicii avem de fapt deosebit de clară înainte definiția acestui uriaș rol al științei și al reprezentanților ei, marea contribuție pe care pot să și-o aducă la ameliorarea vieții internaționale și la înfăptuirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Propunerea românească făcută în acest cadru și anume ca oamenii de știință și pacea să reprezinte un adevărat forum de conștiință în permanentă și concretă actualitate, asemeni unui organism internațional, a dobindit, cum era și firesc, un unanim interes și sprijin, fapt care vine să confirme încă o dată justețea și profunzimea politicii noastre de pace și cooperare, preocupările noastre consecvente și de durată în această privință. **Este evident**, se sublinia în mesajul adresat simpozionului internațional, **că oamenii de știință care înțeleg foarte bine forța de distrugere a armelor și în primul rînd a armamentelor nucleare, nu pot fi decît de partea politicii de dezarmare și de pace. Iată de ce mai mult decît oricînd oamenii de știință au înalta îndatorire de a-și ridica glasul hotărît și de a face totul pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să nu mai slujească fabricării armelor de nimicire în masă, pregătirii de război, politicii de agresiune, de forță și dominație. Menirea cea mai nobilă a savanților, a cercetătorilor din toate domeniile și de pretutindeni este de a face ca întregul potențial al științei și tehnicii contemporane să fie consacrat progresului, bunăstării, libertății și independenței popoarelor, asigurării dreptului suprem al oamenilor la viață, la pace.** Și mai reținem dintr-o cuvintare ulterioară o apreciere care implică de fapt întreaga conștiință a răspunderii și sensul însuși al datoriei față de lumea de azi și de mîine: cine se gîndește să folosească armele nucleare săvîrșește o crimă împotriva umanității.

Umanism și umanitate, așadar, iată termenii de referință în care oamenii de știință și pace formează o singură entitate de fapt, o singură unitate de măsură, cea a datoriei supreme față de prezent și viitor.

Luceafărul

Anotimp

Mai e încă timp, strigă florile,
păsările asemenea cîntă în zbor,
totul e înainte, nimic înapoi, totul
trece pe-acolo, să nu ai teamă, în
herghelie
de cai biciuiți peste cîmp, zilele.

În reflectoare se va face puțină ceață,
cerul se va aburi ca pentru o cădere de
rouă,
în jur vor foșni frunze mai nevăzute
și leagăne se vor auzi balansindu-se
sub lumina depărtată, din stele.

Pentru cei nenăscuți va fi încă timp
să se nască, pentru cei născuți
ceasurile vor rămîne în neschimbare,
pentru cei trecuți de apele vieții,
un cîntec va invoca țărmurile să se apropie.

Al cincilea anotimp pune miez și tăcere
acolo unde cuvintele cheamă luminile lui,
pe cadranul busolelor el nu are sector,
ci numai aripile, aripile
tuturor lucrurilor bat spre acolo.

Dumitru Bălăeț

Sete

La miezul nopții cînd orașul e întors pe
partea
cealaltă
și se zbate să miroasă în continuare
a om.

O mulțime de metafore
pe creierul meu obosit ;

O lumină nehotărîtă se tîrăște pe străzi,
O sirenă își deschide gura de abur
în burta văzduhului,
Împușcăturile de la halda de zgură
sînt semnalele orașului către alte civilizații.

Valeriu Bârgău

Nicolae Ceaușescu, luptătorul comunist de exemplară conduită morală și politică

Istoria multimilenară a poporului român consemnează în fiecare etapă pe cei mai buni fii care s-au situat în fruntea luptei pentru dreptate, libertate, independență și progresul patriei. Istoria consemnează în paginile sale exemplul eroic al luptătorului neînfricat pentru triumful idealurilor comuniste, rolul și dăruirea pentru cauza poporului, așa cum o întruchipează secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Editarea în volum a suitei de articole publicate de ziarul „Scînteia tineretului", sub titlul „Tinerețea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu", datorate cercetătorului Olimpiu Matichescu, se constituie într-un instrument de mare forță educativă în procesul formării și afirmării trăsăturilor moral-politice ale omului nou al societății noastre.

Prin cuprinderea datelor și faptelor istorice din deceniile III-V ale secolului al XX-lea, se recompune o reală biografie morală și politică a conducătorului partidului și statului nostru, a cărui viață și activitate sînt nemijlocit legate de întreaga istorie a epocii în care s-a format și afirmat ca militant revoluționar de frunte al mișcării muncitorești, al Partidului Comunist Român.

Din fragedă tinerețe, încă la vîrsta de 13 ani, intrat în rîndurile mișcării muncitorești, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a remarcat prin activitatea neobosită, dîrzenia, abnegația și curajul în îndeplinirea sarcinilor dar și prin înfruntarea prigoanei forțelor represive. Cel care la vîrsta de 15 ani reprezenta tineretul într-una din cele mai largi organizații de masă, Comitetul Național Antifascist, la vîrsta de 16—17 ani se afla în fruntea comitetelor regionale ale U.T.C. Prahova și Dîmbovița, la vîrsta de 17 ani a fost implicat în procesul tinerilor militanți comuniști și antifasciști de la Brașov, devenit un proces istoric, iar la vîrsta de 21 de ani s-a aflat în fruntea organizării uneia din cele mai mari demonstrații antifasciste și antirăzboinice, s-a impus prin clarviziunea și cutezanța sa, în primele rînduri ale cadrelor mișcării revoluționare, a Partidului Comunist Român. În toate acțiunile de luptă, în inițiativele și atitudinile mișcării revoluționare și democratice începînd cu luptele eroice din anii crizei economice din 1929—1933 și pînă în ziua de astăzi, istoria înscrie în șirul factorilor progresului și libertății viața, activitatea și contribuția esențială a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Această integrare a omului de excepție în istorie, această permanentă întrepătrundere dintre voința, dîrzenia și personalitatea individuală cu miezul proceselor ce au avut ca rezultantă situarea patriei pe coordonatele socialismului și comunismului pun în evidență biografia revoluționarului neînfricat, a celui mai iubit fiu al poporului român, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Simțul organizatoric, dinamismul și clarviziunea politică ce-l caracterizează pe tînărul militant Nicolae Ceaușescu l-au impus ca pe unul dintre participanții activi ai Comitetului Național Antifascist, fapt ce a făcut ca în anii 1933—1934 să fie de numeroase ori arestat. Iată, din documentele oficiale ale vremii, prezentată în 1936 Tribunalului militar din Brașov, o sinteză a faptelor eroice, ale revoluționarului Nicolae Ceaușescu, într-un raport al Prefecturii Poliției Capitalei : „Nicolae Ceaușescu, fiul lui Andruța și Alexandra Ceaușescu, plugari din comuna Scornicești-Olt, figurează în cazierul Direcției Generale a poliției ca unul ce militează în mișcarea comunistă încă de la vîrsta de 14 ani, fiind arestat și judecat în mai multe rînduri după cum urmează :

— În anul 1933, cu adresa nr. 109 592 a fost înaintat Parchetului Tribunalului Ilfov, pentru acte de sabotaj și îndemn la grevă, făcute printre lucrători, judecat și achitat.

— În cursul lunii iunie 1934 a fost arestat de către Consiliul de război al Corpului I Armată Craiova, avînd asupra sa un număr de 22 de liste de subscripție și proteste semnate de membrii organizațiilor comuniste din Capitală, el fiind trimis ca delegat al organizațiilor comuniste din București, la Craiova, pentru a face declarații favorabile ceferiștilor implicați în rebeliunea de la Atelierele Grivița și fiind înaintat cu acte de anchetă

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 3-a

O carte despre etnic

Etnicul reprezintă o temă pasionantă pentru oricine se interesează de problematica socială. După cum, în planul individual, nimeni nu poate să nu încerce dorința acută de a-și cunoaște îndeaproape părinții și ceilalți înaintași, făptura morală a acestora, tot astfel comunitățile mari, popoarele, manifestă și ele un interes mistuitor pentru descifrarea fizionomiei proprii. Se vădește astfel, la nivel de comunitate, aceeași sete arzătoare de autocunoaștere de sine. Și așa cum recomandarea socratică a autocunoașterii se lovește de tot felul de dificultăți, tot astfel se întîmplă și cu cunoașterea de sine a neamurilor, cel puțin pînă în momentul de față. Cu alte cuvinte, etnicul rămîne încă în bună măsură tainic.

Împresurat de un secol și jumătate de diverse discipline — în primul rînd de etnologie, antropologie și filosofie socială — etnicul, în ciuda unor clarificări parțiale, nu dispune nici astăzi de o teorie în care articulațiile sale secrete să ni se dezvăluie cu o limpezime, dacă nu transparentă, cel puțin acceptabilă. Totuși, eforturile etnologilor și ale antropologilor și, pornind de la materialul oferit de aceștia, și ale filosofilor, nu puteau să nu rodească nimic. Mulțumită abnegației specialiștilor de teren s-a acumulat un material etnografic bogat și divers, au putut fi realizate descrieri detaliate, fenomenologice, și ale acestei dimensiuni indestructibile a socialului. Sub raport teoretic general s-au făcut, de asemenea, unele tentative și există, desigur, unele reușite parțiale. Dar, față de nevoia noastră de plenitudine, este încă prea puțin.

Studiul etnicului comportă, neîndoielnic, serioase dificultăți inerente, ca al oricărui fenomen social dealtfel. Pe de altă parte, împrejurările istorice din deceniile trecute au impus, în primul rînd cercetătorilor de orientare marxistă, o anume sfială în abordarea problematicii etnicului. În virtutea unui sofism simplist, etnologia și obiectul său erau suspectate de xenofobie și rasism. Dacă de la o vreme încoace prejudecățile au fost lăsate de-o parte și marxiștii s-au apropiat cu curiozitate și cu numeroasele lor avantaje metodologice de acest teritoriu, evenimentul nu poate fi decît de bun augur.

Iată de ce studiul amplu consacrat recent acestei chestiuni de Dionisie Petcu, **Conceptul de etnic**, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, a fost primit cu mult interes și cu speranțe. Cu atît mai îndreptățite acestea din urmă, cu cît autorul pornește la lucru echipat temeinic cu arsenalul conceptual și metodologic oferit de materialismul dialectic și istoric și cu cît ne face să înțelegem de la început că nu admite să se lase abătut în investigația sa de nici un fel de ingerințe dogmatice. La aceste două premise se mai adaugă altele cîteva care se pot desluși din cartea sa: o temeinică cunoaștere a literaturii în problemă, o remarcabilă putere reflexivă și de construcție teoretică, un stil îmbinînd precizia conceptuală cu finețea expresivă.

Fascinați de limbajul autorului și de pertinența sa filosofică, în acord cu el în ce privește critica radicală pe care o face încă de la început postulatelor de bază ale explicațiilor biologico-naturaliste, speculativ-psihologiste și transcendentaliste, cu diferitele lor variante, abia dacă ne sesizăm cînd Dionisie Petcu se abate cu o sută optzeci de grade de la calea uzuală în cercetarea unui fenomen, respectiv atunci cînd el ne propune să-și desfășoare investigația mergînd nu de la etnic, ca fapt real, spre conceptul corespunzător, ci invers, de la teoria filosofică spre realitatea etnică, consimțind tacit că în fond nu este atît de important ce cale urmează o cercetare, ci rezultatele ei finale. Nu-

Gh. Socol

Continuare în pag. 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Firul cu plumb

Cînd s-a hotărît să-și înalțe casa, tata s-a sfătuit întîi cu pietrarii, un bătrîn și doi ucenici imberbi. După aceea s-a dus la zidari, doi frați din marginea ailaltă a satului. Zidarii l-au întrebat : „Cine-ți ridică temelia ?" „Păi, a lu ăla și ai lui ăl'laltu." „Buni pietrari, a zis unul din zidari, se-nțeleg ca frații ; oamenii diferiți, da la ridicat temelii sînt o familie" Așa s-a și întîmplat. Înainte de a pleca au tras un strat de smoală, au așternut o foaie de carton gudronat, apoi au lăsat locul zidarilor. Frontonul l-au făcut din cărămidă, restul din chirpic, turnat în forme de mama cu un an în urmă. După asta au venit dulgherii pentru grinzile din plafoane și acoperiș. Înainte de a se apuca de lucru au dat un ocol casei, au privit lung temelia apoi l-au întrebat pe tata : „A lucrat cumva bătrînul ăla din Malcoci și cei doi ucenici ?" „Da, ei au fost ; da de unde știți ?" „După cum au fost așezate pietrele și după cum a fost turnată smoala". Tata și-a privit vîrfurile ghetelor și n-a mai zis nimic. Pietrarii se

Pavel Perfil

Continuare în pag. 6-a

«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Amator și profesionist

Cine a urmărit cu perseverență manifestările „Cîntării României", luînd în ultimii doi-trei ani probe de „temperatură" de jos pînă sus, a observat neîndoios participarea numeric extraordinară a unor artiști neprofesioniști, denumiți impropriu „amatori". Ei, bine, iată un fenomen de tot interesul, care merită un examen pe scurt. Sînt unii pe care acest lucru îi neliniștește și îi scandalizează căci în optica lor a urca pe scenă pe „amator", a tipări în volum pe „amator", a premia pe „amator", ar fi totuna cu a elimina lent pe „profesionist". Însă „amator" și „profesionist" sînt practic, expresii cu un conținut sociologic, care indică într-un chip relativ vag raportul specimenului izolat cu arta pe care o îmbrățișează. „Amator" nu vrea să zică „începător" și „profesionist" nu e totuna cu „expert" (cine judecă altfel mută în estetic niște judecăți curente din domeniul sportiv). Nu reiese de nicăieri că „amatorul" produce artă fără valoare în vreme ce „profesionistul", precum regele Midas, preface în aur tot ceea ce atinge. În realitate, unicul criteriu utilizabil este valoarea, observînd de îndată că a recunoaște în „amator" forțe genuine, perfectibile, apte a crea valori estetice este un pas teoretic, înainte indiscutabil. O transfuzie de entuziasm de la arta „populistă" la aceea „profesionistă", nu o dată înnegurată de maniere fără orizont, pare a fi un proces, dacă se produce periodic și cu temei, lăudabil. Că este așa și nu altfel, o dovedesc mai cu seamă acele cîteva domenii unde legătura artei organizate și „profesioniste" cu uriașul continent „popular" este strînsă și obligatorie, precum ar fi, să zicem, coregrafia folclorică, muzica populară, chiar și teatrul. Oricine compară două formații de dans popular, una „profesionistă" și alta „amatoare" observă numaidecît că întîia este „artificioasă" (excepțiile sînt rare) iar a doua e naturală. Spre a nu mai vorbi de muzica populară, ajunsă pe mîna unor „profesioniști" milionari, fără instrucție muzicală, interesați pesemne de celebritatea sumbră cîștigată prin șlagăre precum „Bălălău" și „Magdalena". Nu este un secret că ochiul spectatorului vedea pînă ieri cu mult mai rar dans etnografic viu, urechea lui asculta arareori muzică populară adevărată. Vacarmul unor profesioniști ca Dona Siminică, Gabi Luncă și, adeseori, Ion Dolănescu făcea cîntecul bătrînesc să tacă. Aci, „Cîntarea României" a mutat în chip salutar accentul estetic și a lăsat pe scenă mai întîi acele producții cu înfățișare „pură" etnografică, aproape sufocate pînă mai de curînd de năvala „artizanatului" folcloric. Acesta e, de altfel, cel mai de seamă punct cîștigat de „Cîntarea României" într-un teritoriu unde victoria era de altfel ca și asigurată.

Cu mult mai complicată e biografia „Cîntării României" în domeniile tradițional „profesioniste", în teatru, în literatură, în arte plastice". Judecînd după rezultatele cantitative, nimic nu pare a ne tulbura, totuși, adevărul este altul . „Teatrul" înseamnă a crea echipe de „amatori" în felurite întreprinderi și a aduce în scenă, dirijate de un instructor, piese românești, scrise uneori special pentru acest soi de manifestări. Însă teatrul „popular" românesc are tradiția lui care merită, și încă acum, cînd nu s-a stins cu totul, o discuție. Tea-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 5-a

REFLEX

Ceea ce nu se putea uita

Cu siguranță că, atent la reacțiile vizitatorilor și la reflexele tezaurului în ochii acestora, Odobescu se gîndea la marele și monumentalul său studiu *Le Trésor de Pétrossa* care avea să vadă lumina tiparului, tot la Paris, peste douăzeci de ani. Artistul din el ceda locul savantului iar știința arheologiei românești cîștiga nu numai un prim și cel mai de seamă reprezentant ci și un stil. Rigoarea nu denunță metafora ci o asimilează, comparația aduce în prim plan documentul și pune ordine în realitate, registrul adecvării sale la obiect este cît se poate de larg și implică deopotrivă știința și istoria ca și intuiția și fixarea în context. În fond nu el fusese autorul acelui studiu celebru în epocă, intitulat cum nu se poate mai sugestiv și de o valoare care-l consacră într-o vie actualitate și astăzi și anume : *instinctul artistic al poporului român ?* Patosul pașoptist al pledoariilor sale este dublat de un spirit rece și tăios al omului care nu se mulțumește numai să afirme ci urmărește cu asiduitate demonstrația, exercițiul logic. Grandoarea experienței înaintașilor îl face să recurgă la detalii și să-și asume o întreagă operă de continuator.

Deocamdată îndeplinește reguli de protocol lîngă marele tezaur la Expoziția de la Paris, unde întîmpină și însoțește miniștri și fețe imperiale de pe tot continentul. O criză gravă — de relații, am putea numi-o — izbucnește însă imediat, nu acolo, ci tocmai de unde nu se aștepta, la București. Cezar Bolliac, în a sa *Trompeta Carpaților*, îl acuză de cea mai mare vînzare a secolului. Expoziția își închisese porțile iar tezaurul nu sosise încă acasă. O invidie scandaloasă pe gloria mai tînărului său confrate, un abuz de încredere față de opinia publică, o nevoie financiară, legată de scăderea tira-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. 6-a

LUPTA CU ÎNGERUL

— I —

Cel ce și-a pierdut sinele

„Am I myself ?"
Shakespeare

În jurul lui Nichita Stănescu s-au creat mituri și s-au dat bătălii. Atît de puternică este influența sa asupra scrisului unei epoci încît acesta simte permanent nevoia să se definească în funcție de poetica lui. El este însăși starea de grație uluitoare și fascinantă, nu fără cruzimea lucidității, bîntuită de „daimonul" imaginilor poetice, muză neliniștită și modernă de o noutate absolută în stare să șocheze și cele mai deschise priviri, asemeni căutărilor lui Picasso în pictură. Nichita Stănescu a transformat lumea în litere, trăind condiția Poetului pînă la capătul spectacolului existenței ca Poezie, în care însăși „poezia" nu e decît o parte, cea mai importantă desigur. Genial magician al cuvintelor, alchimist al ideilor și al sunetelor — Circe transformînd lumea într-un uriaș Proteu niciodată identic cu sine — vrăjitor tulburător și paradoxal punînd mereu într-o „perplexitate fertilă" înțelegerea noastră, silind-o să aibă revelația incomunicabilă a unor adevăruri poetice derutante și contradictorii, izvorîte din imponderabilitatea stărilor de spirit nesupuse nici unei legi a gravitației terestre, Nichita Stănescu este în esență marele nostru poet manierist (în sensul înalt al conceptului lui G. R. Hocke, de constantă a spiritului european), rupt între contrarii și avînd nostalgia sfîșietoare a unității cosmice („discordia concors"). Poezia sa — dramă a cunoașterii, joacă fermecătoare, revoltă a îngerilor, joc tragic — va fi o oscilație între poli extremi, o necontenită sfîșiere într-o mișcare perpetuă în căutarea adevăratei identități a „eului" cu „sinele" în care cuvintele vor încerca să anuleze distanța dintre înțeles și sunet, dintre semnificat și semnificant, prin strălucitoare jocuri și chinuitoare ipostaze.

Una din divinitățile tutelare ale poetului este Ianus, zeul cu multiple fețe, poezia însăși multiplicînd la infinit punctele de vedere, deoarece nici unul nu este suficient prin el însuși (Picasso nu făcea altfel încercînd să surprindă „fețele" lucrurilor în simultaneitate). Forma cea mai adecvată acestei viziuni este paradoxul stră-

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 2-a

Un basm pe note, muzică și poezie

Există povești care vrăjesc o copilărie scufundînd-o într-o lume de vis, departe de uleiul de ricin și neliniștea carnetului de școlar în care s-a furișat o notă rea, greu de tăinuit.

Există povești care farmecă adolescența, povești terifiante, fermecătoare în îndrăzneala lor, explozii ale fanteziei îmblînzind cîte o insulă misterioasă, cucerind un ocean sau iscodind vreo lume ascunsă dincolo de nori.

Există întotdeauna nevoia de ficțiune, de convertire a experiențelor umane în aburii unei istorisiri. Întotdeauna oamenii au găsit refugiu ori plăcere în a cerceta teritoriul mirific al altor existențe și altor întîmplări, fie că eroii luptă cu vreun zmeu și cuceresc inima unei princese, fie că sînt din aceia ce bat drumurile lumii înarmați cu o chitară și o muzicuță.

O poveste despre aceștia din urmă spune Florian Pittiș, într-un spectacol de muzică și poe-

18 septembrie 1981

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. 7-a

CRONICA LITERARĂ

EUGEN URICARU: «Aşteptîndu-i pe învingători»

Două volume de nuvele **(Despre purpură, 1974** şi **Antonia. O poveste de dragoste, 1977)**, impecabile stilistic şi probînd aptitudini deosebite pentru proza de atmosferă fantastică, un roman **(Rug şi flacără, 1977)**, excelent, scris cu aceeaşi siguranţă, meditaţie profundă asupra relaţiei triple individ-istorie-arbitrar, văzută în contextul epocii (1848) dar depăşind-o prin dimensiunea metafizică a viziunii, şi, apoi, **Mierea** (1978), roman evenimenţial, cu mari inegalităţi stilistice şi vizibile deficienţe în construcţia personajelor, iată, succint prezentat, bilanţul unei activităţi scriitoriceşti, care-l aşează pe Eugen Uricaru printre cei mai dotaţi tineri prozatori contemporani. Dacă adăugăm la aceasta entuziasmul criticii, în creştere de la o carte la alta (justificat pe ansamblu, dar disproporţionat după opinia noastră, în cazul romanului **Mierea**), avem şi imaginea unui autor de succes, cu priză la specialişti şi, probabil, la publicul larg. Cu noua sa carte, romanul **Aşteptîndu-i pe învingători** (Editura **Albatros**, 1981), Eugen Uricaru încearcă o sinteză a modalităţilor şi temelor sale de pînă acum. Stilistic, cartea se situează la nivelul din **Rug şi flacără**: perioade ample, armonioase, calofilie, ritm lent de acumulare, alternat cu „rupeři" spectaculoase, adecvate momentelor de tensiune epică. Tematic, dominantă este aici **tema arbitrariului**. Istoria şi individul se supun, pare-se, întîmplării, supusă totuşi, şi aceasta, unei cauzalităţi misterioase, a cărei existenţă este doar sugerată. Personajele lui Eugen Uricaru poartă cu ele un halou straniu, ireal, afectînd şi chiar conţinînd profunzimi nebănuite. De regulă, prozatorul are grijă să le conserve misterul, ocoleşte explicitarea (ca în nuvele şi în **Rug şi flacără**), conotează, lăsînd decodarea pe seama cititorului. Uneori însă (ca în **Mierea**), autorul abandonează această tehnică, pentru a cultiva epicul spectaculos, clipind complice către cititorul amator de captivant şi pitoresc.

Din punct de vedere al tehnicii narative, romanul este scris, ca şi celelalte, la persoana a III-a, cu narator omniscient (o noutate la Eugen Uricaru o reprezintă comentariul distinct al unui personaj-autor, ce intervine de cîteva ori pentru a susţine cauza demonstraţiei şi verosimilitatea ipotezelor ficţionale cu argumente ale unei experienţe personale), cu dese **flash-back**-uri şi alunecări subtile din real în fantastic. Construcţia romanului se bazează, în esenţă, pe tehnica **povestirilor în ramă**, a doua noutate în scrisul lui Eugen Uricaru. Pornind de aici, vom pătrunde în substanţa romanului, pentru a-i reliefa liniile de forţă şi a-l situa valoric. Destinele personajelor din **Aşteptîndu-i pe învingători** se configurează pe fundalul dramatic al războiului din 1916, şi anume în momentul pătrunderii armatei Puterilor Centrale pe teritoriul României şi al ocupaţiei Bucureştiului. Războiul este văzut stendhalian (sau camilpetrescian), pe secvenţe şi nu în ansamblu, ca o înfruntare haotică absurdă, ce-şi va pune această pecete asupra destinelor individuale.

Lui Emil Stroescu adolescent în criză erotică, adus din Râmnic la Bucureşti de unchiul său Leonida Soroceanu pentru a-şi face un rost, Bucureştiul ocupat (ipostază a războiului) i se înfăţişează ca o lume labirintică, violentă şi agresivă, iraţională. Într-o secvenţă memorabilă a romanului, unchiul şi nepotul, conduşi de bizarul Vergil, un soi de vestitor al Apocalipsei, traversează o mahala bucureşteană stăpînită (la propriu) de cîini şi guzgani. Coşmarescul episod, viziune a unei lumi răsturnate, dezaxate şi totodată, metaforă a agresivităţii primare, are forţa emoţională a scenei asemănătoare din **Vînătoarea regală** de D. R. Popescu sau din finalul **Racului** de Al. Ivasiuc. Leonida Soroceanu, actor mediocru, marcat, ca şi nepotul, de un eşec erotic din tinereţe (vom reveni asupra rostului coincidenţelor în roman) trăieşte drama confuziei între scenă şi viaţă. Leonida crede, subteran, că domină realul prin ficţiune. Va sfîrşi stupid, victimă a acestei credinţe, chiar în momentul cînd reuşeşte să înţeleagă sensul propriei existenţe. Personajul, cu pondere mare în roman, este cel mai „rotund" (E. M. Forster), deşi scriitorul îl complică inutil cu lecturi din Reichenbach şi Madame Blavatsky. Există aici, ca şi în alte cărţi ale lui Uricaru, tentaţia de a crea cu orice preţ un spaţiu esoteric, în care personajele sînt puse să evolueze chiar dacă premisele şi structura lor nu se adecvează.

Eşuat este personajul Tănase Berzea, voluntar în războiul din 1877, decorat la Vidin, politician şi, apoi, în timpul ocupaţiei, şeful Prefecturii poliţiei. Acesta speră ca prin supunere aparentă şi organizare perfectă să conserve, pînă la momentul propice, forţele naţiei. Va rata, realizînd treptat utopismul proiectului său. Ipostaza personajului de abil om politic, acreditată la un moment dat în naraţiune, este însă superficial tratată. Scriitorul îl preferă în postura de tînăr ofiţer îndrăgostit cîndva de Grazia, (aceeaşi cu amorul nefericit al lui Leonida Soroceanu) prins în nesfîrşite bachanale, cu „scalde" nocturne şi vizite la circanţi, apoi încercînd să-şi recupereze trecutul în relaţia cu Sofie Vasiliu, nepoata lui Soroceanu şi prima pasiune a lui Ermil. Plasarea existenţei lui Tănase Berzea în trecut îi prilejuieşte lui Eugen Uricaru pagini pitoreşti, dar procedeul răpeşte aproape total şansa reconstituirii atmosferei politice a momentului, operaţie pentru care personajul părea a fi omul ideal.

Perfect construit, în genul romanului captivant, este personajul Luca Demian. Locotenent în timpul războiului, Demian primeşte misiunea să transmită un ordin important de la „mesteme" regimentului său. Ajunge prea tîrziu (fatalitate!) şi-şi află regimentul de cavalerie decimat. Secvenţa este terifiantă amintind, prin sugestie, de **Kaput** al lui Curzio Malaparte. De aici existenţa eroului devine palpitantă. Va ucide un inamic, într-o formidabilă încleştare, sfîşiindu-i cu dinţii beregata. Va mai ucide unul (tot cu dinţii !) şi apoi alţii, împreună cu doi camarazi, cu care încearcă să ajungă din urmă restul armatei. Este, însă rănit cumplit şi, epuizat, cade în curtea Sofiei Vasiliu (stranie coincidenţă !). Refăcut, dispare pe neaşteptate, pentru a reapare, în variantă haiducească, cu o trupă restrînsă numericeşte, dar hotărîtă să continue războiul. Nemţii îi pisează cu tunurile, dimpreună cu satul în care se adăpostiseră, dar Luca şi un localnic îşi continuă, se pare, în doi, rezistenţa. Neculaie Branea, ultimul tovarăş de luptă, mai apare o dată în naraţiune, reuşind să evadeze dintr-un grup de condamnaţi la moarte. Despre Luca Demian nu mai aflăm însă nimic. S-ar putea, eventual, citi aici un simbol al veşnicei rezistenţe, mereu reprimată şi mereu renăscută. Textul romanului rămîne impenetrabil. Un personaj cu o astfel de evoluţie este perfect justificat (cum spuneam şi mai înainte), dar într-un roman de aventuri, sau haiducesc, sau cavaleresc. Aici, într-o naraţiune de factură simbolică şi parabolică, mizînd enorm pe sugestie, episoadele cu Demian Luca — şi personajul ca atare — sînt total excentrice.

În fine, personajele feminine sau, mai exact spus, **personajul** feminin. Căci Grazia, Sofie şi, apoi, Raisa sînt ipostaze ale aceluiaşi prototip : femeia, eterna poveste. Paginile dedicate celor trei apariţii feminine sînt proză de mare frumuseţe, în care senzualismul frenetic **se împleteşte cu lirismul delicat, iar pitorescul debordant, cu fina observaţie psihologică**. Dincolo de frumuseţea în sine, personajele (să folosim, totuşi, pluralul) feminine au un rol bine definit în arhitectura romanului. S-ar putea deduce, din modul în care am abordat romanul, fragmentarismul, caracterul său eterogen. Deducţia este valabilă, dar numai parţial. **Aşteptîndu-i pe învingători** nu reprezintă tipul clasic al **povestirilor în ramă (Decameronul**, spre exemplu). Rolul de liant îl joacă (pe lîngă cele cîteva personaje comune) tocmai ipostazele feminităţii. Grazia este iubirea lui Leonida Soroceanu, dar şi a lui Tănase Berzea. Pentru acesta din urmă ea seamănă mult cu Sofie, nepoata lui Leonida şi **iubirea lui Ermil. Lui Ermil, Raisa îi aminteşte de Sofie**. Relaţia erotică extrem de complexă psihologic, stabileşte zone de interferenţă între biografiile personajelor şi explică comportamente altfel bizare. Liantului acesta, circumscris cu fineţe de scriitor, i se adaugă un altul, exterior, **format din coincidenţe** abundente (am semnalat deja o parte dintre ele, se **mai pot aduce în discuţie încă altele**) neverosimile, chiar dacă privim din interior construcţia romanului. Să adăugăm la acestea episoadele neaderente la întreg (Demian Luca), personajele ratate (Tănase Berzea) pentru a reaminti argumentele care ne determină să credem că **Aşteptîndu-i pe învingători** este un roman antologic pe secvenţe, eşuat pe ansamblu.

Valentin F. Mihăescu

IOANID ROMANESCU: «Accente»

Ioanid Romanescu face parte indubitabil, din tagma astăzi aproape uitată, a poeţilor „maudits", înlocuiţi treptat de nonconformişti şi protestatari de circumstanţă. Fronda sa permanentă, postulată ca atitudine ontologică şi nu etapă juvenilă a unui proces evolutiv — cum le place criticilor să eticheteze printr-un loc comun insurgenţa poetică — sau trecătoare modă literară, îmi aminteşte de versurile unui alt „damnat" al poeziei, Dimitrie Stelaru. Astfel de poeţi sînt incomozi nu numai pentru semeni ci, sau **mai ales, pentru ei înşişi**. Blestemul lor este de a se simţi oriunde „în răspăr" cu ordinea şi ierarhia prestabilită şi fără a încerca un paradox, cu propriul eu. Fiinţa lor „stelară" aspiră spre purităţi ideale în timp ce existenţial coboară în infernul teluric al vieţii. Dezgustul şi dispreţul faţă de lume sînt direct proporţionale cu implicarea şi voluptatea trăirii aspectelor degradante aflate la frontiera umanului. Evident, discut acum un topos poetic consacrat de literatura unor Baudelaire, Poe, Rimbaud, Lautréamont, şi mai recent de Esenin sau Osip Mandelstam. Lirica lui Bacovia poate fi şi ea tratată, G. Călinescu a sugerat filiera, ca o expresie personală a toposului respectiv. Problema unei astfel de poezii aşa cum remarca Marian Popa în prefaţa la volumul selectiv **Nordul obiectelor**, constă în sinceritatea ei. **Se va obiecta, desigur, că un criteriu etic sau moral nu** înseamnă inductiv şi unul axiologic, dar, considerat ca mod al esteticului poate intra în discuţie. Şi, din nou, ne vom întreba cum şi prin ce mijloace este posibil să delimităm în literatură experienţa autenticului sau mai bine **spus, autenticul originar**, de cel mimetic, cînd însuşi textul operei este un proces ficţional. Din păcate, sau din fericire pentru mulţi scriitori nu există metode exacte, „ştiinţifice" de analiză, singurul criteriu rămînînd gustul şi intuiţia criticului. Instrumente, vai, empirice dar care atunci cînd comentatorul este şi el sincer, presupunînd prezenţa celorlalte două condiţii, nu se îndepărtează prea mult de adevăr. Şi în acest caz nu-mi rămîne decît să afirm că fronda lui Ioanid Romanescu nu este trucată. Figura esenţială a universului său este, nici vorbă, poetul aflat într-o stare de incompatibilitate funciară cu modul de a fi al celorlalţi, situîndu-se deci, în afara convenienţelor şi constrîngerilor. Dar atitudinea sa rebelă îl condamnă totodată, la izolare şi ridicol, la ostracizare în numele falselor canoane ale unei ordini nu numai sociale ci şi cosmice, pe care nu încetează a o dezvălui în adevăratele mobiluri şi a o recuza : „Îngerilor tristilor falşilor / **Iar a trecut înhămat / la furtună nebunul irecuperabil / şi-a** refuzat lumina / în care să apună / îngerilor triştilor falşilor / daţi-i otravă să se îmbete / luaţi-i totul şi scăldaţi / în lacrimile lui trompete // îngerilor triştilor falşilor / el e nebunul şi atît / luaţi-i daţi-i luaţi-i. / şi dezgropaţi în **el pămînt // şi tamponaţi-l de copaci**, / de lumile inexistente / dar vă va pune tuturor / deasupra capului accente" **(Accente)**. „Nebun irecuperabil", poetul îşi permite la adăpostul măştii, sau poate „masca" este veritabila lui faţă, să sfideze rocambolesc o lume, ea însăşi, ieşită parcă din ţîţîni. Spre deosebire de nonconformist sau protestatar a cărui contestare se limitează la obiectivul social, propunînd uneori soluţii şi deseori sfîrşind, după o vreme, în conservatorism ideologic, poetul damnat îşi extinde revolta la nivel ontologic, **iar soluţia lui este una în negativ. Nu îşi propune niciodată, o schimbare din temelii**, deoarece în viziunea sa, existenţa este originar deformată, fundamentată pe o eroare, ci numai reducerea prin parodie şi deriziune a realităţii : a avea conştiinţa acestei situaţii şi a trata grotesc o lume care reprezintă în sine o bufonadă, iată, suprema înţelepciune : „Învaţă de la mine : fii vesel în tristeţe / prieteni şi străini de ce să ştie cîtă / sminteală sau trufie poartă omul / cînd viaţa ca pe-un cîine-l întărită ? / / Să nu te-ndepărtezi de băutură, / dar nici prea mult să stai în rîndul nostru / de vrei să rîzi de cineva mai tare, / îmbată-te să poţi să faci pe prostul ! / / sărac de eşti, măcar de-o sorbitură / acum fă rost, cît să duhneşti a vin, / să ai motiv că limba ţi se-ncurcă — / pentru astfel de proşti paharul îl închin !" **(Versuri dictate unui goşoman care voia să fiu Omar Khayyam)**. „Întărîtat" de viaţă, poetul nu se sfieşte a-i bea cupa trăirilor pînă la drojdia trivialului şi a abjecţiei, fără a cunoaşte însă satisfacţia pentru că, în fond, cufundarea în material-corporal, este tot o ipostază amară a cunoaşterii. Oricît ar părea de îndepărtat, această viziune îşi are originea în realismul grotesc al literaturii Evului mediu şi al Renaşterii, dar fără mistica regenerării prin cantitate şi abundenţă. Dimpotrivă, consistenţa materiei este numai aparentă, un mod al sleirii şi epuizării vitalităţii, semne ale viitoarei descompuneri : „...Iar, noi, în fugă izbindu-ne / unul de altul şi toţi deodată / într-un zid inexistent însă de netrecut, / spre soarele pictat, spre o iluzie, / a fiecăruia, spre o absurdă perfecţiune // de-abuşilea prin istoria omului, / dirijori, ţuţări, panglicari şi restul, / deopotrivă malformaţi şi sceptici / invocînd mereu nedesluşit / cu toate că pe noi trosneau odgoanele // ca niciodată ne trebuiau / sunete ascuţite, / cît mai înalte, / pentru că vă jur — cerul senin / era doar membrana unei tobe imense / întinsă la maximum". (* * *). Sarcasmul lui Ioanid Romanescu are totuşi un efect terapeutic şi se instituie ca o posibilitate existenţială. A nu accepta sub nici o formă minciuna, vălul, iluzia, convenienţa, sloganul, oricît de sofisticate ar fi justificările, reprezintă deja, şi o normă etică, chiar dacă nu este formulată ca atare ; poziţie întărită de verbul poetului, depozitarul adevărului timpului său : „A luat cuvîntul / poetul // în continuare a luat cuvîntul / poetul // mai departe a luat cuvîntul poetul // în ultimă instanţă a luat cuvîntul / poetul // drept pentru care s-a încheiat // prezentul" **(Proces verbal)**. Autoironia ludică este în această poezie o modalitate de a fortifica subtextul şi nu de a-l submina. Cum se observă, pentru autor, ironia cu nuanţă de badinerie este doar o capcană în faţa sensului grav : „Ei îmi spun să merg, să umblu / Însă firea mea pretinde / că ar fi de-acuma timpul / să atirne de cuvinte : // mă mai strigă uneori / optimiştii, desperaţii — / şi ce văd pe munţi de gheaţă ? / Hanibal cu elefanţii" **(De la Ana la Caiafa)**. Cu alte cuvinte, nu îl suspectăm de nesinceritate şi evadare, fie şi temporară, în formele facile. Dar, iarăşi, nu vom avea pretenţia că autorul menţine de-a lungul întregului volum tonusul înalt al rostirii poetice. Sînt şi poeme unde forţa de şoc a expresiei scade lăsînd substanţa poetică inertă sau, din contră, creşte peste intensitatea admisă, devenind stridentă şi alterînd coerenţa ansamblului. Cu imperfecţiuni inerente, **Accente** (Editura **Junimea 1981**) certifică încă o dată, în Ioanid Romanescu, poetul inspirat, al unui spaţiu original în lirica noastră actuală.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

STIL ELEGANT ÎNTORTOCHEAT

Dintr-o prezentare semnată de Mircea Sântimbreanu aflăm că volumul de debut al lui Ion Lică Vulpeşti **(Ziua cu gîndurile-n hăţuri, Editura Albatros, 1981)** concretizează, cu o paradoxală întîrziere, merite literare de netăgăduit : „Talent remarcabil, de altfel de timpuriu remarcat, cu o ucenicie încununată nu de puţine jurii şi girată de prestigioase reviste literare, Ion Lică Vulpeşti putea risca — şi cazul nu este singular — acel ghinion major născut din prea multe noroace mici : să devină un aspirant-fosilă, o speranţă postumă, cu buletin de identitate scriitoricească, dar cu viză de flotant în Cetatea literelor. Îi lipsea, îi prisosea ceva ? Greu de spus... „Dacă Ion Lică Vulpeşti, omul, seamănă cu ficţiunile sale, atunci nu este atît de greu de spus de ce debutul editorial i s-a produs cu atîta întîrziere. Într-adevăr, categoria cea mai distinctă a personajelor din **Ziua cu gîndurile-n hăţuri** este formată din hipersensibili ezitanţi, oameni care pornesc decişi spre o ţintă anume, dar în ultima clipă, precum eroul lui Dostoievski, o cotesc înspre un obiectiv diametral opus. Sînt firi care simt o ciudată plăcere în renunţare, în deturnarea intempestivă a unei dezvoltări psihice aparent solid fixată în conştiinţă.

Ion Lică Vulpeşti este un bun povestitor şi un înţelegător al naturii umane. Povestirile sale se păstrează însă între anumite limite, din punctul de vedere al investigaţiei psihologice, respectînd astfel una dintre convenţiile genului. De aici provine o anume monotonie, dată de o relativ scăzută inventivitate în ceea ce priveşte conflictele şi tipologia. În schimb, se cîştigă în direcţia nuanţării. Trecute prin diferite ipostaze epice, cele cîteva tipuri predilecte de personaje sînt „testate", în mod repetat, cu rezultate literare interesante. Tot de tradiţia povestirii ţine şi o anume surdinizare a relatării, cu ocolirea accentelor senzaţionale. În fine, caracteristică este şi eleganţa stilistică, căutarea întorsăturilor artiste ale frazei, necesare în nişte texte incapabile să capteze cititorul prin mecanica desfăşurării evenimentelor relatate. În toate aceste trei direcţii, Ion Lică Vulpeşti se arată înzestrat. El inscenează simple întîmplări din lumea satului contemporan, scoţînd la iveală mici conflicte deloc inedite şi captînd reverberaţii psihice insesizabile pentru un autor de literatură nu tocmai înzestrat. Un ţăran aflat la vîrsta critică îşi bate nevasta şi se duce apoi la o tînără şi arătoasă vecină pentru a-i presta anumite servicii ; în aceeaşi seară, însă, el are mustrări de conştiinţă şi se decide să-şi accepte cu demnitate bătrîneţea incipientă. Un alt ţăran, care făcuse cîndva o propunere constructivă, dar nu fusese ascultat de obşte, îşi rumegă timp îndelungat eşecul şi în cele din urmă dispare fără urmă, mustrîndu-i astfel pe insuficient de receptivii săi consăteni. O femeie crede că este dură, dar, cu plăcută surprindere, îşi dă seama că în fond este o miloasă.

Un prim grupaj de povestiri, intitulat **Asta nu-i un basm**, conţine cîteva interesante texte din categoria prozei istorice. Sînt imaginate o serie de episoade din timpul războiului din 1877—1878, prozatorul dovedind, în mod neaşteptat, o mai mare inventivitate epică decît atunci cînd imaginează întîmplări petrecute în actualitatea imediată. De reţinut în mod special povestirea despre **Ana Momoianca**, în care o serie de elemente epice aparent senzaţionale sînt tratate într-un asemenea mod surdinizat, încît ansamblul capătă aerul unei balade. Din acelaşi grupaj fac parte şi proze cu subiecte din anii celui de al doilea război mondial, în care, deasemenea, prozatorul dovedeşte ingeniozitate.

Specific îi este lui Ion Lică Vulpeşti un anume stil elegant întortocheat (proximul său maestru este, în această privinţă, Nicolae Velea). Mai ales în debuturile povestirilor se află formulări de o inedită expresivitate. Iată cum începe **Străinul** : „Izbeşte lemnele lungi, verzi. Din ascuţişul greu al securii sare o ploaie de ţăndări, care sclipesc în aer şi se aşează de jur împrejurul lui. Ca şi cum şi-ar clădi un mormînt de aşchii albe, crude de fag". Sau primele rînduri din **Drîmbovnicul** : „Era încă frig şi primăvara tremura pe florile pomilor, pe zambile şi pe ghiocei uitaţi. Păsările strigau soare în crîngul amorţit de dincolo de gîrlă. Soarele era aprins, mare şi cald, dar un vînt uscat, mirosind a pămînt putred şi a rădăcini moarte, îi sufla dogoarea. Oamenii nu-şi lepădaseră hainele de iarnă. În ele era cald-rece, rece-cald".

Dincolo de talentul său de povestitor şi de intuiţiile sale de psiholog, lui Ion Lică Vulpeşti i se poate reproşa, pe lîngă inerenta monotonie despre care am amintit, şi o anume „frică" de conflictele mai dure, a cărei primă consecinţă este rcurgerea, în cîteva povestiri, la înfruntări trucate, cărora cititorul le resimte sărăcia.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ *În ancheta sociologică despre romanul poliţist, întreprinsă de Marian Odangiu („Orizont", nr. 38), un inginer afirmă că „unele romane poliţiste trezesc simţurile" şi de aceea îi plac, iar un tehnician e de părere că „prin faptele pe care le relatează, romanele poliţiste cultivă violenţa şi obrăznicia tinerilor". Diferenţa de nivele sare, nu-i aşa ?, în ochi...*

■ *Din aceeaşi publicaţie (al cărei număr 38 e în întregime dedicat romanului poliţist, lăudabilă fiind iniţiativa numărului tematic) aflăm, prin intermediul lui Radu Ciobanu, că inventatoarea termenului de „roman miliţist" este Dana Dumitriu ; ceea ce pare a fi o izbîndă conceptuală în afara discuţiei.*

■ *Primim două contribuţii remarcabile, apărute în străinătate sub semnătura criticului Adrian Marino. Întîia, „Le cycle social de l'avantgarde" (Revue de l'institut de sociologie" nr. 3/4 ; 1980, Bruxelles) examinează din unghi sociologic „biografia" avangardei, ajunsă, precum se ştie, în muzee şi academii. A doua, un remarcabil interviu („La Croix", 5 avril 1981) pătruns de emoţie naţională, exprimă o idee pe care merită s-o cităm : „Aş vrea, cu modestie, să-i invit pe francezi să descopere că există literatură şi idei şi în alte părţi, inclusiv în cultura românească"... Iată o poziţie culturală şi estetică, aceea a lui Adrian Marino, demnă de elogii.*

■ *„Mesaj comunist", revista studenţilor craioveni, cuprinde (nr. 2/1981), pe lîngă reportaje şi o publicistică vivace, poezii de Mircea L. Goga, Carmen Grădinaru şi C. Urucu. Mai puţin pregnantă — critica literară.*

■ *Remarcabilă e luciditatea unor tineri, autori, prin diferite publicaţii, de articole despre literatură atunci cînd, în ancheta „Amfiteatru" (nr. 9) — „De ce scrieţi critică literară ?" recunosc că nu am nimic a face cu acest domeniu. E vorba de gongoricul Ioan Buduca („autorul acestor rînduri nu este un critic" — zice el) şi Andrei Corbea („prefer să mă consider orice altceva decît critic literar", ca şi cum această îndeletnicire ar fi una ruşinoasă). Aşa prezentîndu-se faptele, nu e de înţeles ce anume îl determină pe publicistul A. Corbea să se supere pe Nichita Stănescu considerat drept „un poet mai puţin inspirat în ultima vreme". Nu cunoaştem cu ce ocazie şi-a manifestat A. Corbea părerile despre acest autor şi, vorba aceea „pe ce se bazează" în judecata lui negativă.*

■ *„Astra" (nr 4/1981), o revistă din ce în ce mai interesantă, publică intervenţii valoroase ale istoricului N. Copoiu („Înnoirea continuă a cărţii de istorie"), Ion Ungureanu, Ion Itu şi A.I. Brumaru („Moduri ale accesibilităţii"). Un interviu programatic este acela cu D.R. Popescu, intitulat „Sînt pentru demetropolizarea culturii", iar proza Henriettei Yvonne Stahl merită o menţiune. Un grupaj liric, al poetei Angela Nache (poezie de notaţie, atinsă de solitudine şi melancolii) e al unei foarte interesante autoare, încă fără volum. Tinerii Alexandru Muşină şi Gh. Crăciun continuă investigaţiile în poezia şi proza momentului (întîiul — cu o relativă, acum, incoerenţă).*

■ *Din ancheta publicată în „Tomis" (nr. 3) de G. Rusu şi V. Bălănică, intitulată „Debutul — deschidere spre larg", reţinem alături de intervenţiile echilibrate ale lui N. Ciobanu şi M. Sântimbreanu, pe aceea a tînărului prozator Stelian Tănase : „Destui debutanţi acceptă din graba de a se numi scriitori să-şi publice maculatoarele — aceasta însă îi face extrem de vulnerabili pentru că le înjumătăţeşte conştiinţa de scriitor".*

■ *„Melissos" este un vast poem de Mircea Ciobanu („Ramuri" nr. 9), crescut din experienţa liricii hieratice a lui St. John Perse.*

■ *„Cronica literară" înseamnă, în accepţiunea lui Cornel Moraru, a comenta către sfîrşitul anului 1981 un volum (de Roxana Sorescu) apărut în 1979. („Vatra" nr. 9/1981). În acelaşi număr, Gheorghe Perian, foarte supărat pe roman („cu puţine excepţii, romanul a devenit conservator şi manierist, trăieşte din propriile lui resurse"), nu e de acord cu unele ipostaze romaneşti care propun „evaziuni în timp, în spaţiu şi în imaginaţie, eliberîndu-se complet (?! — sub n.) de sub povara (?!... sub. n.) vieţii social-istorice". Tînărul publicist, al cărui drept la opinie îl respectăm, pare a-şi fi luat o poziţie de cenzor, ceea ce nu se mai poate înţelege. „Succesul său ar trebui mai degrabă să dea de gîndit decît să ofere prilej de satisfacţie". În viziunea unui asemenea judecător, prozatori precum N. Breban, Paul Anghel, St. Bănulescu, D. R. Popescu, Eugen Uricaru, Platon Pardău ar trebui puşi în discuţie publică întrucît n-ar fi „realişti". Maladia exclusivismului pare a fi căpătat simptome noi, sub înfăţişarea „contribuţiunilor" estetice.*

■ *Într-o cronică literară la romanul „Însoţitorul" („Familia" nr. 9), Virgil Podoabă crede că e momentul să schiţeze clasamente ale vieţii literare. Părerea lui despre acest roman se bizuie pe ideea că „însoţitorul" ar face din C. Ţoiu un... înlocuitor silit al lui Marin Preda : „el pare nevoit să devină mai mult decît un scriitor de referinţă : un reper etic viu". Esenţa criticii literare nu credem că este aceea de a se ocupa de viaţa literară şi a face ca atare propuneri administrative ; sensul ei este neîndoios acela de a examina creaţia, de a-i semnala izbînzile şi lacunele de ordin estetic şi a o clasifica într-un şir de opere contemporane, dacă perspectiva cronicarului nu îmbrăţişează totalitatea producţiilor unei literaturi.*

A. S.

LUPTA CU ÎNGERUL

Urmare din pag. I

lucitor declanşînd uluire în lanţ, năucind logica bunului simţ familiar şi ocrotitor care ne-a împăcat cu lumea renunţînd la contradicţii şi la spaţiul dilematic al cunoaşterii. Desigur, o astfel de poezie cere iniţiere, solicitînd la maximum imaginaţia cititorului, făcîndu-l pe acesta părtaş la creaţie, enervîndu-l şi provocîndu-l spre a-l smulge din leneşa receptare tradiţională. Poezia lui Nichita Stănescu nu poate fi înţeleasă decît după o lungă străbatere a drumului poeziei de la origini pînă în prezent, de la mitos şi cosmogonie pînă la demistificare şi joc gratuit („Spune Nu doar acela / care-l ştie pe Da"). Una din feţele zeului priveşte chiar spre trecutul poeziei româneşti, plin de savori lexicale balcanice şi aur vechi de frescă bizantină, cultivînd o muzicalitate rafinată pînă la extaz şi gesturi codificate ale amorului curtenesc de cronică medievală, Nichita Stănescu arătîndu-se un extraordinar poet erotic în „dulcele stil clasic", cum şi-a intitulat unul dintre volume. Iubirea este însă la el nu atît energia care „mişcă sori şi stele", ca la Dante cit. dimpotrivă, singurul punct fix în acest univers mişcător al gîndului : „Numai tu şi cu mine / înmulţiţi şi împărţiţi / adunaţi şi scăzuţi / rămînem aceiaşi". Ea este una din certitudinile omului multiform într-o lume în metamorfoză, cealaltă fiind mişcarea perpetuă — ambele căutînd să înfrîngă timpul : „Oh, ne-am zvîrlit, strigîndu-ne pe nume, / unul spre celălalt, şi-atît de iute, / că timpul se turti-ntre piepturile noastre, / şi ora, lovită, se sparse-n minute." Erosul este forţă „gravitaţională" şi „centripetă", totodată, încercînd să adune formele răspîndite ale universului, opunînd rupturii jumătăţilor androginului perfecţiunea sferei, concentrînd totul într-un singur punct, dincolo de spaţiu şi timp. Acolo elementele au scăpat tentaţiei „centrifuge" a despărţirii de esenţele lor originare rămînînd contopite cu eul cunoscător în acea uitare de sine în contemplare pe care Hegel o numea **„imediateţă"** : „Mîinile mele sînt îndrăgostite, / vai, gura mea iubeşte, / şi iată, m-am trezit / că lucrurile sînt atît de aproape de mine".

La începutul fericit şi grav al aventurii poetice nichitastănesciene **(Sensul iubirii, 1960)** soarele era supremul astru vital aruncînd lumina rodnică asupra universului, răspîndindu-şi splendoarea chiar şi în cîmpurile iernii „Ci ia-ţi calul de căpăstru, pune-ţi talpa-n scări şi du-te : / e o lume-acolo, alta, a copacilor şi-a mării, / Păsări albe peste turle trag cu aripa volute, / Se roteşte marea-n ţărmuri, pietrele țin gustul sării. // Te primeşte şi pe tine sub arcada-i zveltă, du-te ! / E o lume care-n jurul soarelui a pus inele, / flori de platină smălţate şi de aur noi lăute, / şi corăbii zburătoare cu sămînţa lumii-n ele". În imnul său către sfera gîndirii, poetul nu bănuia încă reversul, primejdiile boreale ale cunoaşterii solare exasperanta strălucire a stelelor reci intangibile : „doar sorii albi se rotesc liniştit, idolatru / şi gîndul creşte-n cercuri / sonorizînd copacii / cîte doi, / cîte patru". Zeului zorilor şi zilei i se închină Nichita Stănescu, iar în superba sa bucurie de a fi, tînărul Icar este încă o singură şi nescindată entitate a fiinţării : „Mi-am întors către soare unicul chip. / Cîmpul tăindu-l, pe două potcoave / calul meu saltă din lut, fumegînd. / Ave, mă-ntorc către tine, eu, Ave ! / Soarele a izbucnit peste lume strigînd. /../ Sufletul meu îl întîmpină, ave ! / Calul meu saltă pe două potcoave. / Coama mea blondă arde în vînt." Soarele va rămîne astrul tutelar şi contradictoriu al acestui univers poetic (în sensul profundei ambivalenţe a cultului solar).

Dar încă din **Quadriga (Dreptul la timp, 1965)** temele **dublului, mişcării şi timpului** se fac auzite : „Şuieră o quadrigă pe cîmpia / secundelor mele. / Are patru cai, are doi luptători. / Unul e cu ochii-n frunze, altul / cu ochii în lacrămi. / Unul îşi ţine inima înainte, în cai, / altul şi-o tîrăşte peste pietre, în urmă. / Unul strînge frîiele cu mîna dreaptă, / altul tristeţea în braţe, / Unul e neclintit, cu armele, / celălalt cu amintirile /../ şi caii aleargă, pînă cînd sparg cu boturile / secunda, / aleargă-n afară, **aleargă-n afară / şi nu se mai văd**". Ele îl vor însoţi, de acum, mereu pe poet, asemeni turmei leilor săi translucizi din poemul **Pierderea cunoştinţei prin cunoaştere**. Ca şi Narcis, cel ce nu se uită niciodată pe sine, Nichita Stănescu este originar vinovat de timp, adică de spaţiul gîndirii **dintre eu şi sine**, dintre **eu** şi **tu** : „Ceea ce este mai departe de mine, / fiind mai aproape de mine, / „tu" se numeşte. // Iată, m-am trezit zbătîndu-mă. / Se zbătea în mine „tu" / „tu", pleoapă, te zbăteai, / tu, mînă, / tu, piciorule, te zbăteai / şi deşi stam întins, alergam / de jur împrejurul numelui meu. / Numai numelui meu nu-i spun „tu" ; / în rest însuşi sufletul meu / este „tu", / suflete". Este o distanţă care dăinuie între **eu şi lume** — imposibil de trecut prin pragurile **lucidităţii privirii**, asemeni cumplitei pedepse a lui Midas cel ce nu mai poate atinge substanţele lucrurilor fără să le transforme — o distanţă între privitor şi privit, conştiinţă de sine care **se** interpune mereu ca un ecran translucid sau ca o lunetă nesfîrşită, punere în abis a observatorului care încearcă să se observe pe el însuşi observînd. Dar lucrurile nu mai pot fi văzute în adevărul lor stătător şi imediat, ci numai imaginile lor curgătoare în timp („triste înfăţişări instabile").

Aruncat în durată, eul, ce nu-şi cunoaşte încă vina originară, are o întîie revelaţie a tragicei rupturi — cea a inconsistenţei lumii, răsfrîntă şi asupra propriilor trăiri : „Nimic nu rămîne el însuşi mai mult / decît o foarte singură dată. / Nu sînt vinovat că trăiesc / într-o lume într-una schimbată. // Numai un gînd dacă-l întorc, de la tine, / nu mai regăsesc apoi înapoia-mi, nimic /../ Decade piatra în inima mea. / rămîn în centrul unor margini ce se schimbă". Disperarea nestatorniciei lucrurilor şi fiinţelor, durere a lipsei punctelor fixe, egale cu sine („Avem prea puţine **oase / pentru roata de carne** a trupului nostru"), determină aspiraţia către o supremă nemişcare, către identitatea universului („O, florile, / lapte binemirositor al Maicii Domnului, / şi stabilire a nemişcării-n nemişcat !") într-o adevărată invocaţie către „starea" sinelui opunîndu-se damnării **în infernul mişcării** : „Mă rog pentru plictiseală, / de firul ierbii mă rog, / să nu cumva să-şi iasă din sine, / ci să stea lipit de propria lui monotonie, / cum stau secundele de ore şi orele de timp. / Mă rog de mere, şi în genunchi mă las / în faţa umbrei merelor, ca să rămînă / nedespărţită de ele ; / şi cu tîmpla însîngerată izbesc în tunetele ploii, / ca să le-ndemn să urmeze / mai îndeaproape nesăbuitele zig-zaguri / ale fulgerelor /../ Raid în destinele fixe, / în structurile nemişcătoare : / mă rog pentru plictiseală, pentru spleen" **(Raid în interiorul pietrelor)**. În logica internă a acestei spaime a destrămării, alunecării şi curgerii ireversibile, **lemnul, osul**, dar mai ales **piatra** — motiv central al liricii lui Nichita Stănescu — concentrează esenţele lumii, devin punctele stabile ale existenţei (axis mundi) scrîşnind în gurile devoratoare ale timpului : „Merg şi toate lucrurile dau din aripi ; / aripile de piatră ale pietrelor / bat atît de încet, / încît pot smulge din ele cristalele de cuarţ / ca pe nişte pene dureroase. /../ Pietrele zboară stînd pe loc, / Pietrele nu se gîndesc la altceva **decît la piramide. // Pietrele dau** din aripi cel mai **încet** / Trebuie înnodate la capete / mai multe vieţi pentru a alcătui o singură privire. / Cu o astfel de privire se poate vedea timpul". Dar în zadar poetul şi-ar vrea „punctul său de vedere asemeni punctului pietrei", în zadar Proteu se recunoaşte Proteu în veşnica sa metamorfoză, proclamînd cu o suspectă siguranţă unitatea lumii şi a stărilor într-o, de fapt, imposibilă împăcare : „Nimic nu este altceva / Totul este totul / Iar eu sînt tu. / Nimic nu este altceva". Echilibrul universului în pacea lui întîie, hotărît de poet, e doar o amăgire, o aspiraţie niciodată împlinită : „Las totul deci să fie-n sine / ca gălbenuşul dintr-un ou / la mijloc stînd şi cu asprime, / de tot ce este vechi şi nou". În timp, ruptura eului de sine se va adînci devenind o pierdere a identităţii şi a esenţei profunde a fiinţei, de unde figurile poetice ale **absenţei şi căutării** : „Deplasare spre roşu, mereu aceeaşi deplasare / spre roşu, / o, linii spectrale ale vieţii mele, / îndepărtare secretă şi perpetuă / a însuşi de sine însuşi" **(Andru plîngînd)**. Drama nichitastănesciană întîlneşte chinuitoarea meditaţie a lui Pascal asupra pierderii duratei interioare („E un lucru îngrozitor să simţi scurgîndu-se tot ceea ce ai").

Hamletiana dilemă **(a fi şi a nu fi)** se schimbă în tragică invocaţie, în pustiul „nefiinţării", către sentimentul de sine al eului : „Cine eşti tu, cel care eşti, / şi unde eşti, cînd nimic nu este / Născut dintr-un cuvînt îmi duc înţelesul / într-o pustietate divină. // Întreb dacă sînt, dar strigătul / nu se rupe de mine, / şi una cu el rămîn, adăugînd / deşertului singurătate".

Nicolae Ceaușescu, luptătorul comunist de exemplară conduită morală și politică

Urmare din pag. 1

Parchetului Tribunalului Dolj, afacerea a fost clasată și lăsat în libertate.

— În anul 1934 a fost arestat de Prefectura Poliției Municipiului București și înaintat Consiliului de război al Corpului II de Armată pentru răspîndirea de manifeste revoluționare, comuniste...".

Adăugînd la această cronologie de acțiuni și fapte revoluționare, ecourile și aprecierile din presa timpului, ziarele de mare tiraj : „Dimineața", „Adevărul", „Universul", „Zorile" sau presa democratică : „Cuvîntul liber", „Arena" precum și opiniile din presa și apelurile organizațiilor democratice internaționale, rezultă dovada grăitoare a militantismului revoluționar și patriotic desfășurat la parametrii înaltei conștiințe a membrilor Partidului Comunist Român, care puneau mai presus de orice interes personal datoria sfîntă față de interesele supreme ale poporului. În 15 august 1936, tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu alți militanți comuniști și antifasciști condamnați la Brașov au pășit dincolo de porțile ferecate ale Doftanei.

Dar „lupta revoluționară, viața în colectivele din închisori și lagăre — cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — au constituit o înaltă școală de pregătire politică, ideologică, de educare și formare în spiritul principiilor eticii și echității socialiste și comuniste. Activiștii revoluționari, comuniștii puneau mai presus de orice interesele maselor populare, lupta împotriva asupritorilor : ei renunțau la tot, împărțind de multe ori între ei ultima bucată de pîine, dar ținînd sus steagul luptei revoluționare. În mod deosebit aș dori să menționez viața organizată în închisori în spiritul principiilor eticii comuniste, care au dat tărie și forță tuturor celor închiși să reziste prigoanei, înfometării, mizeriei și să țină sus steagul luptei revoluționare, să nu se plece nici un moment în fața claselor exploatatoare".

La Doftana, acolo unde se aflau concentrați numeroși comuniști participanți la mari bătălii de clasă, neînfricatul revoluționar Nicolae Ceaușescu a desfășurat o bogată activitate de partid cu un profund conținut și semnificație politică, fapt ce a determinat organizația de partid să-i încredințeze munca de secretar al celulei de partid. „Tovarășul nostru secretar — avea să scrie despre tovarășul Nicolae Ceaușescu unul dintre militanții ceferiști închiși și el la Doftana — era un om curajos, matur și dîrz, ducea la bun sfîrșit și cu promptitudine sarcinile ce i se încredințau. Îmi aduc și azi aminte cum, plimbîndu-mă în jos și în sus prin celula mea, mă gîndeam cu admirație la felul cum își manifesta sentimentul simțului datoriei și la energia cu care își îndeplinea sarcinile".

În decembrie 1938, abia ieșit din Doftana, cu entuziasmul și abnegația specifice revoluționarului călit în aspre bătălii de clasă, militantul revoluționar se încadrează noilor condiții de activitate. Îndrumă activitatea din breslele de muncitori, cu responsabilitate și experiență politică începe munca pentru reorganizarea organizației revoluționare de tineret. În acele împrejurări dramatice ale situației internaționale a patriei, accentuate de agresivitatea statelor fasciste și revizioniste, militantul comunist Nicolae Ceaușescu, adresîndu-se tineretului, arăta acestuia că nu se poate mărgini numai la o activitate culturală și sportivă. El mobiliza tineretul, muncitorii la realizarea unității clasei muncitoare, a unui larg front de luptă împotriva pericolului fascismului și războiului. Eforturile, prestigiul de care se bucura tovarășul Nicolae Ceaușescu în rîndurile militanților partidului, ale muncitorilor, au fost răsplătite prin prezența celor 20 000 de participanți la demonstrația antifascistă și antirăzboinică din București de la 1 Mai 1939. Atunci, din piepturile miilor de participanți au răsunat lozincile : „Trăiască democrația !", „Vrem România liberă și independentă !", „Vrem respectarea granițelor !", „Jos războiul !", „Jos hitlerismul !", „Trăiască integritatea teritorială a României !".

Documentele epocii au înregistrat prodigioasa activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu în diferite locuri din Capitală și în diverse acțiuni. În inițierea și desfășurarea multora dintre aceste acțiuni, rapoartele organelor represive consemnau activitatea neobosită a tinerei militante revoluționare Elena Petrescu (Ceaușescu). Atunci, în situația creată de dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, de impunerea României a unor importante cesiuni teritoriale și de instaurarea în țară a dictaturii militare-fasciste, intrarea trupelor germane și apoi împingerea patriei noastre contrar voinței poporului în războiul hitlerist contra Uniunii Sovietice, Partidul Comunist, militanții săi s-au situat în fruntea luptei de rezistență. În contextul acestor evenimente, care au impus de multe ori răspunsuri și atitudini de maximă urgență și amplă cuprindere, s-au aflat fapta și gîndirea militantului comunist Nicolae Ceaușescu. Deși din nou a trebuit să suporte rigorile închisorilor — Jilava, Caransebeș, a lagărului Tg. Jiu, de aici s-au jalonat și s-au făurit directivele, obiectivele pentru reușita luptei.

În condițiile victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută prin actul istoric de la 23 August 1944, ale dezvoltării societății socialiste românești contemporane, problemele edificării noii orînduiri sociale în România și prestigiul său internațional, a respectului de care se bucură Partidul și statul nostru nu pot fi consemnate de istorie în afara muncii teoretice și practice, a dăruirii și pasiunii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Volumul „Tinerețea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu", pune la îndemîna fiecărui fiu al patriei o mărturie emoționantă, exemplară a vieții și activității celui mai strălucit exponent al poporului, exemplu de urmat, de către făuritorii societății socialiste multilateral dezvoltate, de cei care vor construi comunismul pe pămîntul României.

Drumuri într-un anotimp

Toamna, glăsuiește poetul, fastul naturii e „o arătare mai înaltă", în care zilele cu multă bucurie se sfîrșesc". Întregul an tresaltă în splendoarea lui desăvîrșită numită rod. Pentru cine, oare, dulceața toamnei nu este un alint al belșugului, după cum lumina fără seamăn de clară a dimineților de octombrie este alintul soarelui, blînd și grăbit în strălucirea sa de fruct copt ?

Prin crengile ce se dezgolesc trec adieri, și întregul tîlc al imaginilor pe care le cuprinde ochiul setos de bucurie izvorăște din desăvîrșita frumusețe a împlinirii tuturor făcutelor omenești... Vederi fără margini pun pavăză pe șesuri, și doruri fără spațiu scînteiază, nevăzute, pe dealurile nuntite cu livezi și vii. Cu osebire acestea din urmă se lasă afundate, în diminețile cu brumă, într-un abur auriu și într-un foșnet de frunze veștede, mărunte. Tămîios și îndulcit e clocotul lui octombrie, arzătoare ca metalul încins, fierberile sale... Sărbătoare a recoltei, triumf al muncilor de peste an...

Astfel ne impresoară nestematul anotimp al belșugului, ne dă speranță și credință în forțele noastre, înveșmîntîndu-se iar și iar cu bucuria de a exista și de a avea sufletul tînăr. Drept pentru care, reportajele de mai jos își propun cîteva incursiuni în „compartimentele" de sezon ale acestei bucurii, începînd cu strugurele — simbolul regal al rodului.

CAVALERII VINULUI DE VIAȚĂ LUNGĂ

În zonele Buzăului și Vrancei, am avut recent șansa unui soare împărătesc și a unui aer inmiresmat și a unui peisaj greu de mîile de culori cu care se încarcă miezul toamnei. Culesul era în toi în mai toate viile, iar mustul se zvircolea încă în budane, sugrumat de propria-i bogăție în zahăr și arome. Fantastică această alchimie care adună sevele pămîntului într-un lujer atît de nobil ca vița, petrecîndu-le apoi în elixirul de viață lungă ! Dar nu mai puțin spectaculoasă este munca podgorenilor, silința și frumusețea eforturi lor pe altarul volatil al superbului rod...

Iată-i, pierduți în oceanul ruginiu al podgoriei Sărățeanca, pe culegătorii de la ferma care a realizat pînă la 22 000 kilograme de struguri la hectar. Unul dintre ei, Vasile Cojocaru, are 19 ani și a ales agricultura ca loc de muncă prioritar. Bucuria lui, spre deosebire de cele de altă natură, mai pragmatice ale fraților care lucrează în industrie, este de a avea un anotimp „preferat" cînd munca, oricît ar fi de grea, i se pare o plăcere, un ritual sărbătoresc... Vecinul lui „de rînd", Radu Floroiu, deși e în vîrstă de 40 de ani, n-a lucrat încă nici o clipă în industrie. Ceva la cherestea, ceva la pădure — spune, în rest, numai la muncile cîmpului. Aici, crede el, simți că trăiești, te simți aproape de natură, dar și de tine însuți, de momentele importante ale firii. Tehnicianul Constantin Spînu, șeful fermei, spune la rîndul lui, pe un ton hamletian : „A fi podgorean înseamnă a fi un om fericit". Și adaugă, de această dată cu argumente pur tehnice : „Dau un helicopter pe un tractor" ! cu alte cuvinte, ne lămurește, lucrările în vie „de pe pămînt sînt mult mai prielnice podgoriei noastre decît cele din aer"... Anul acesta, adaugă, n-am avut nici urmă de mană, iar recoltatul îl încheiem în 25 de zile, față de 33 anul trecut. Recoltele mari din acest an, ne asigură Constantin Spînu, se datorează, pe lîngă condițiile de climă și sol, și replantărilor cu soiuri înalt productive a viilor vechi și a terenurilor goale. Pe de altă parte, golurile din viile tinere au fost umplute, ingenios, prin marcoți aerieni — un fel de „puncți" ale eficienței, recomandabile astăzi în oricare dintre podgoriile țării.

VALEA LUI LIVIU RADU

De la Sărățeanca Buzăului pînă la Valea Călugărească, nu este cale lungă ; cu autoturismul străbați o banală șosea de asfalt, iar cu helicopterul, survolezi coamele pline de podgorii ale Dealului Mare. Cum te oprești în Valea..., îți dai seama că ai ajuns, de fapt, în pîlnia de vulcan a „viticulturii roșii" ; aici, în proporție de peste 80 la sută, sînt cultivate soiuri roșii și negre. Cabernet, Sauvignon, Pinot Noir, Merlot, Fetească neagră. Sînt vinuri de soi pur, vinuri cu care se spune că își face Dumnezeu gargară dimineața... Și în acest an, cu toate condițiile grele create de poluare, struguri au acumulat zahăr destul, pînă la 180 la mie, cifră care depășește cu mult cantitatea de anul trecut, de la sfîrșitul campaniei de recoltare (90—95 la mie). Urmărind geometria perfectă a plantațiilor și cîntărind, din ochi, vîrsta viților productive, te întrebi : cine este autorul acestei nestemate întinderi de vie, care a dus faima localității pînă în restaurante din New-York și Adelaide ? Se va spune că e vorba de „autori" și nu de „autor", în sensul că nu el singur a lucrat pămîntul. El adică Liviu Radu, inginer-șef al Combinatului de vinificație, poposit pe aceste meleaguri în urmă cu peste 25 de ani... Un ardelean format în disciplina și dragostea de învățătură a Blajului, transplantat pe meleaguri prahovene... cine s-a opus planului său de plantare n-a avut, încă de pe vremea aceea, o prea largă audiență, astfel că argumentele specialistului, chiar dacă abia venit de pe băncile facultății, au învins. Au învins pentru atunci, dar mai ales pentru acum... Vorbindu-ți despre vinuri și despre rodurile toamnei, inginerul Liviu Radu face să vibreze în cuvinte frumusețea nestemată a acestui anotimp ; fără „definitiile" sale de o savoare unică, cine bea un vin de Valea Călugărească nu are, practic, „îndreptarul" trebuincios. El a pus să se cultive via, deoarece a fost cel dintîi care a intuit marea ei perspectivă și noblețea rodului. El a crezut în plantarea dealurilor așa cum crede astăzi — poet incurabil și de rară intensitate — în zodia cea fără de prihană a vinurilor. Căci, vorba poetului Hafiz : „Mîna ce-a cules ciorchinii fie binecuvîntată, / Iar piciorul ce-i mustiră, șchiop nu umble niciodată"...

LUMINĂ DE MERE

În satul Buciumi din județul Sălaj, trăiește o tînără ingineră a cărei activitate are ca scop îngrijirea și recoltarea merelor din livezile cooperativei agricole. Absolvind în anul 1975 Horticultura, Elvira Stanciu a fost repartizată aici, unde l-a cunoscut pe actualul ei soț. Curînd a învățat că de la pragul romantic al studiilor din facultate, pînă la realitatea de pe teren, este un drum destul de lung de parcurs... Totuși, s-a integrat din primele zile în ritmul producției, reușind, în cîteva controale, să numere toți pomii de pe cele 500 hectare cultivate. Ea știa că își va duce activitatea în satul și pe livezile a căror viață este marcată de experiența bătrînului pomicultor Silviu Papiriu Pop, cel ale cărui mere fuseseră solicitate ca desert la curte de însuși împăratul Austriei... A învățat rapid să umble pe jos și să poarte cisme de cauciuc. Parcurge uneori, pe jos, pînă la 100 kilometri zilnic ; spune : „Numai lupul mă poate întrece, că el am auzit că trece șapte hotare în 24 de ore..." Adaugă : „Viața de pomicultor se cîntărește cu două anotimpuri" cel al florilor și cel al fructelor... Pentru un specialist, cel mai greu e iarna, cînd se impun tăierile și tratamentele". Totuși, toamna dă glas celor mai multe chemări de suflet, dar și de vrednicie ; pomicultoarea Elvira Stanciu știe că, în ceea ce au mai dificil, problemele horticulturii din comună au fost preluate de ea și de soțul său... Fapt care înseamnă răspundere și exigență, greutăți și încercări necunoscute... Acum, cînd rodul toamnei e bogat și merele se cîntăresc cu sutele de tone, totul pare însă mai ușor, totul se petrece ca sub hipnoză... Căci, așa cum spunea un alt împătimit pomicultor, inginerul-șef Gheorghe Achimescu de la I.A.S. Pucioasa, merele sînt sensul unei lucrări de-o viață ; există oameni ai livezilor care dăruiesc pe altarul acestui rod triumfal suflet și conștiință și pricepere ; oameni pentru care merele sînt pecetea nobleței și semnul unei eternități locale ; nu „oameni de porumb" lucrează în I.A.S. Pucioasa, ci, parafrazînd un scriitor, „oamenii de... mere". Locul celor dintîi este însă în altă parte, acolo unde cîmpia Bărăganului înalță în suflet alte glasuri și alte bucurii.

OAMENII DE PORUMB

În comunele Dorobanțu și Ciocănești, există și un Bărăgan al muncii de noapte ; porumbul acestui an impune rigori organizatorice fără precedent. Acest „Bărăgan de noapte" se află la circa 15 kilometri de sat, iar la el se ajunge cu remorci și camioane circulînd după un orar fix. Ai pierdut remorca de șapte, ajungi mai tîrziu cu două ceasuri și numai dacă tragi cu pușca te mai poți face auzit de coechipieri... Cînd fiecare rînd de porumb are aproximativ 2 kilometri lungime, oamenii își fac „colibe" la mijlocul tarlalei. Trebuie prinse zorile cu rouă, cînd se taie cel mai bine cocenii. Comunicarea dintre echipe se face prin fluierături scurte, printre degete, care „cad" destul de aproape, sub presiunea clopotului umed și dens pe care noaptea îl lasă peste cîmpie. Cînd se dă semnalul de culcare, cei mai vîrstă freacă secerile una de alta, imitînd o toacă, și pocnesc din biciuști. Înainte de a adormi, dada Lica constată că nu se simte obosită, că mai are mîncare pentru două zile, după care va da o fugă acasă să vadă ce mai fac „animalele de la contracte" și să-i ceară bărbatului să se învoiască de la șantier pentru a o ajuta la cărat ; după porumb vor avea de recoltat sfeclă, ceapă, cartofi, morcovi, soia. Oricum, însă, „exploziei de porumb" nu i se poate face față decît lucrînd și noaptea.

Vizitez, cu același interes de a-i cunoaște pe... „oamenii de porumb" și Bărăganul de azi. Pornim în căutarea culegătorilor pe care-i găsim cu greu în oceanul galben și fosnitor. Doi din echipa cea mai avansată, Melente Petre și Bogdan Constantin, sînt prieteni și vecini de tarlale. Cel dintîi lucrează ca funcționar la Lehliu gară, iar celălalt, ca agent hidro la sistemul local de irigații, avînd în primire un canal principal de aducțiune „pe nodul 5", unde coordonează 40 de motopompe.

La marginea altei tarlale, culeg de zor alți doi motopompiști, Melente Dumitru și Călin Drăgan. Nevestele lor lucrează departe, în punctul Baba Ana, pînă unde sînt de parcurs 18 kilometri. De aceea se văd foarte rar și ar putea să-și trimită scrisori dacă ar exista o poștă a Bărăganului. Uneori, Dumitru trimite cîte un bilețel prin șoferi : Lenuță, ăla mic de la liceu, ne cere iar bani, nu te culca deseară pînă nu stăm de vorbă...

Melente Stoiana culege pe un lot vecin și au venit s-o ajute cinci persoane de pe aceeași stradă, „strada cooperativei Andolina prima de la șosea". De la volanul unui „Bucegi" de cinci tone, își declină identitatea un om îmbrăcat într-o bluză de culoarea porumbului. Mă numesc Călin Stoica, spune, mă cunoaște și lumea din sat și lumea de la oraș ; de mai bine de zece ani mă trezesc la 4,30 dimineața și servesc masa în mers pe măsură ce încarcă oamenii ; eu, soției mele, de prin anii '60 îi ajut la muncile agricole, și tot de-atunci, din superstiție, nu ne-am certat niciodată toamna, că e păcat...

BUCURIILE UNUI MAGAZIONER

Chiar așa spune și magazionerul Marin Ulmeanu, la mine în familie este un principiu : să nu ne certăm nicidecum în lunile recoltei. De fapt, și de-am vrea, tot n-am putea, deoarece subsemnatul dă foarte rar pe-acasă. Munca de magazioner cere prezență și răspundere, iar bucuria recoltei, ca argument sentimental, este una din bucuriile curate ale vieții mele. Magazia înseamnă siguranță, temei pentru ziua de mîine, angajare în întrecere cu vecinii, bunăstare pentru cooperatori. Cît ar fi roadele de bogate, cît ar fi de mulțumiți culegătorii, dacă n-ai o magazie adecvată, modernă, cu sisteme mecanice de manevrare a cerealelor și de aerisire, cu microclimat sănătos, uscat, atunci în zadar ai lucrat peste an, în zadar ai aplicat metode și ai folosit mecanizare. Magazia, vă spun cu mîna pe inimă, este osia rodului de toamnă, visul boabelor coapte, locul în care poți privi recolta unui an, cum se spune, și din profil și din față...

Ion Longin Popescu

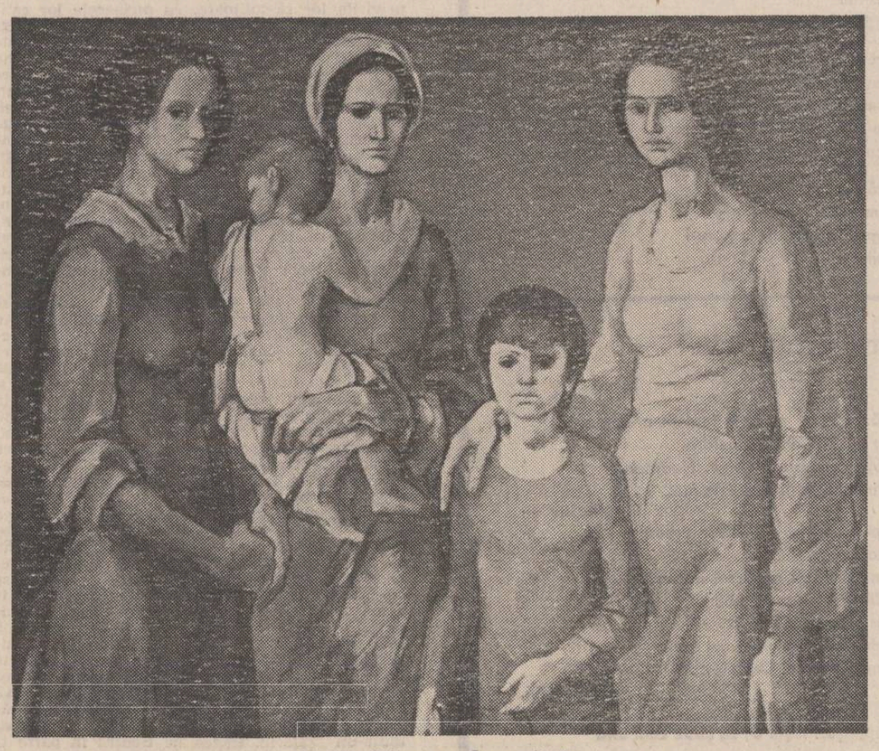

Dimitrie Grigoraș : „Compoziție"

Amintiri în toamna unei străzi

La Brașov m-am îndrăgostit într-o noapte de-o stradă. Era poate pentru ceilalți — brașoveni sau nu — o stradă oarecare, cu copaci obișnuiți pe marginea bordurii, o stradă parcă fără început și fără sfîrșit. O stradă care nu știu încotro dădea. Cu certitudine în alte străzi. Aflasem într-o noapte mergînd pe asfaltul ei, un lucru tulburător care mă pasionase și care mă făcea, de cîte ori drumurile mele treceau prin oraș, să-mi îndrept privirile în sus, înspre șeaua munților, căutînd, așa cum ai căuta pe cer printre osiile albite ale Carului Mare. Oare ce-aș fi vrut să văd ? Poate undeva făcînd umbră pămîntului profilul lui Eminescu sculptat într-un munte. Era proiectul îndrăzneț al unui prieten drag care-mi dăruise într-o zi venind pe aceste meleaguri iluzia că într-adevăr în calcarul unui munte s-ar putea defrișa într-o bună zi brazi, atît cît să facă loc frunții, ochilor, gurii poetului. Și poate, cine știe, a mai continuat el, dinspre pletele lui ar putea răsări Luceafărul. Nu știu de ce, dar trecînd noaptea pe Strada Lungă din Brașov nu pot să nu-mi amintesc că cineva a avut într-o zi un astfel de proiect și poate și azi mai speră în el și-n imaginația lui, ca și-ntr-a mea, profilul unui poet continuă să se zbată, urcîndu-i fruntea pe-o pantă abruptă, coborîndu-i pletele pe alta mai lină.

Am urcat din nou muntele la ceasul cînd se strecura, odată cu septembrie, ca o părere, culoarea care de aici înainte va domni peste învelișul pădurilor, la început peste verdele de sopîrlă, apoi peste roșcatul catifelat împreunat cu molatecul galben, care se vor usca într-un ceas tîrziu coborînd muntele în celălalt anotimp. Dar pînă atunci va mai fi. S-au mai rotit în acest sfîrșit de august încă o dată prin labirintul impletitei al frunzelor cavalerii negri ai înălțimilor, cocoșii de munte. Au fost, au mai fost poate să-i privească, rămînînd la pîndă într-un genunchi, și-n toamna asta, cîtiva vînători care și-au prins răsuflarea în pumni îmbrățișînd cu privirea vîrful unui copac albit la începutul unei noi dimineți în Bucegi, crispați de teama de a nu-i speria, lăsîndu-i să-și depene prima și a doua strofă a unui cîntec, parcă uimit el însuși de rostogolirea sunetului, șiefuit și șlefuindu-se cu fiecare notă.

Într-un asemenea loc, neînghesuit de cărări, petrecîndu-și mai întîi prima parte a nopții într-o cabană uitată de oameni, dormind pe un prici, continuîndu-și apoi urcușul din ce în ce mai anevoios înspre locuri condamnate să rămînă-n umbră chiar în plină zi, Aristide Stavros, omul munților pe care l-am întîlnit din nou în toamna asta ca și-n alte toamne, a lăsat păsării negre, la ora cînd cocoșul își deapănă a treia strofă a sa și cînd se spune că fiecare pană a lui are ochi și urechi, șansa de a rămîne în viață și de a cînta mai departe pe brazii mari și marginalii ai unor sechiuri. Dar timpul rotitului, uite, a trecut pentru că frunza fagului e cît o salbă.

În casa de pe Strada Retezatului de la poalele Timpei, urc și cobor niște scări care duc în două camere ale aceluiași apartament. Una așezată sus cu fața spre o terasă încălzită de tot soarele de peste zi. În această cameră același Aristide Stavros avea să-mi povestească la rugămintea mea și convins că pasiunea mea pentru cocoșii de munte nu-i doar o simplă părere, impresii din cei 50 de ani petrecuți în Carpați. Aristide Stavros, unul din cei mai mari vînători alpini, inițiatorul primei formații moderne de salvare montană din țară. Dar la care amintire să te oprești ? La locuri și întîmplări, am hotărît, la orele cînd zăpezile se desprind, cînd cea pulbere e înnodată fișie lîngă fișie și transformată în mari avalanșe, o imagine pe care nu ți-o dorești decît la loc de adăpost ferit din calea ei, o imagine greu de fotografiat dar pe care ți-o vezi surprinsă cu tot dinadinsul pe peliculă. Citi o pindesc de ani de zile ? Sau la povestea unei poteci, a unei banale poteci de munte tăiată ca un șiret de-a lungul muntelui, sau a unei pîrtii răsucită, omologată, delimitată, curățată, dotată cu semne de circulație. Un om care-mi spunea cu luciditate un adevăr ; că muntele trebuie iubit uneori cu durere. Un om care cunoaște sălașuri de urși, adăposturile caprelor din Bucegi și Făgăraș, care știe cele mai valoroase trofee de mistreț în viață, care a măsurat cu pasul 4 000 de km de drumuri răspîndiți prin toți munții din țară.

Aristide Stavros a știut să aștepte zece ani din viață creșterea unei capre negre. Între timp și-a umplut un volum cu fotografii înfățișînd capre de diferite vîrste. Aceeași de fapt, fotografiată zece ani la rînd. Și-ntr-o dimineață, un glonte a nimerit cu precizie în glezna ei, transformînd-o în cel mai frumos trofeu recoltat vreodată din munții bătrînei Europe.

Și totuși, pe Strada Retezatului sînt atît de aproape de munte. Îmi amintesc că într-o zi am primit o lacrimă de stalactită desprinsă din conul de calcar al unei galerii. Darul avea valoarea unui mileniu. Înțeleg de-abia acum, povestindu-mi-se, că locul grăuntelui acela de calcar ar fi fost mai nimerit în propria sa peșteră. Ce s-ar întîmpla, mi se spune, dacă fiecare din noi ar lua ca amintire cîte un suvenir din Sfinxul sau din Babele ? Mă tem că într-o zi ar dispărea, s-ar topi piatră cu piatră.

Înțeleg rostul pădurii acum și poate graba cu care cel de lîngă mine scrie carte după carte, pentru că nu vrea să țină nimic pentru sine, avînd concentrate în fiecare pagină ani și ani de experiență alpină pentru toți cei care, îndrăgostiți de munte, îl urcă. Numai că nu e suficient numai să-l urci. Trebuie să-l și respecți pe lîngă iubirea ce i-o porți. De aici, pînă la o floare de colț care trebuie ocrotită ca să nu dispară și să fie găsită doar într-o carte de specialitate, nu-i decît un pas. Cobor din camera cu ieșire pe terasă într-o alta în care de gîtul trofeelor atîrnă medalii de aur.

Plec de pe Strada Retezatului care dă pe șoseaua ce înconjoară Timpa la ora cînd mi se pare că vîrful ei apasă ca o turlă cerul. Pe-un copac, cineva și-a lăsat înscris numele și mă gîndesc cîtă rășină trebuie să emane arborele ca să-și vindece rana. Plec purtînd cu mine ecoul unor cuvinte care se aud în ciuda nolori zgomote ce se adaugă pe măsură ce înaintezi spre miezul orașului : înainte de a întoarce muntelui spatele, se cuvine să-i mai arunci o privire. Simt cum cineva în spatele meu clădește pentru mine o casă din lemn cu o streașină de care o să mi se facă dor, cu prispă și burlane prin care să treacă, ușor sau mai greu, semănînd uneori cu bocănitul cerbului, cîntecul verde al ploii. Printr-o scorbură ochii unui copac mă privesc de departe urîndu-mi parcă să revin, așa cum statuile din Insula Paștelui își recheamă de pe țărm călătorii. Undeva, în sus, pe o creastă, un ochi de zăpadă pare un pinguin întins cu burta la cer.

Areta Șandru

Cînd

Nu mai visez decît o casă
pe spatele tăcut al lunii
să aibă seara toți nebunii
pămîntului un pat și-o masă ;

în lumea cea miraculoasă
printre pivoții de petunii
nu s-ar mișca decît păunii
de-argint cu pene de mătasă.

Eu i-aș vedea la spartul cinii
c-așază craterele-n linii
și munții într-o ierarhie
ca viitorul să observe
urmarea ordinii superbe
cînd se-mplinea a doua mie.

Gheorghe Pituț

A PATRIEI CINSTIRE

Către cititor

Cu această carte, IMNELE ȚĂRII ROMÂNEȘTI, închinată lui Constantin Brâncoveanu și fiilor săi, închei trilogia de Imne deschisă cu un deceniu în urmă cu IMNELE TRANSILVANIEI, IMNELE MOLDOVEI, prolog fiindu-le IMNELE BUCURIEI.

Mulțumesc iubitului meu frate cititor pentru iubirea și încrederea de care a dat dovadă însoțindu-mă pe acest drum anevoios către ființa Patriei în semnificația sa ontologică.

Suntem moștenitori ai unei tradiții din cele mai nobile.

Avem noi românii o Patrie cu nimic mai prejos decât a altora, în felul ei unică pe pământ ; au viețuit, au ctitorit și s-au jertfit aici în spiritul Logosului care s-a întrupat în istorie Alexandru cel Bun, Ștefan, Mihai, Horea, Constantin cu familia sa și în spatele lor poporul păstrător de trezie și discreție în durere și bucurie nădăjduitoare fără de care eroii noștri ar fi de neimaginat : că avem o Putna și o Cozia, un sat Maramureșan fără seamăn, un Hurezi, un Voroneț și o Tismană și o Dragomirnă pe lângă atâtea altele, toate acestea mi-au dat curaj, m-au îndreptățit să le ridic după harul de care am fost învrednicit, în aura cuvântului.

Pindar, asupra căruia am lucrat în această perioadă, spune că faptele neridicate în cuvânt se cufundă în uitare. Atîtea fapte și personalități ale acestei istorii de măreție universală care ne sunt date nouă să le purtăm sunt ignorate, lăsate în anonimat, aprinși fiind adesea după frumuseți străine mai la îndemână, cele de acasă necultivate cu stăruință riscă să se risipească. Pentru o viețuire demnă în dimensiunea de neregăsit pe care ne-o oferă mereu și prezentul României avem nevoie de viața nealterată a înaintașilor actualizată în cuvânt.

Suntem singura latinitate orientală, și nouă ne revine cu fiecare generație datoria de a cerceta izvoarele de tradiție bizantină care a dat un Roman Melodul ca să numim pe acest Dante al Haghiei Sofii.

Izvor Imnelor acestor cărți este în egală măsură natura românească, universală și ea în semnificațiile ei adânc simbolice.

Ioan Alexandru

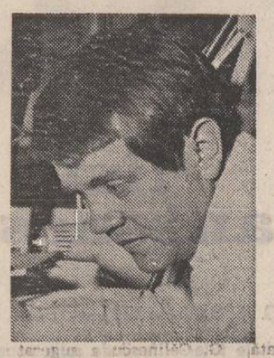

Caraimanul

Transilvania și Țara Românească
Din vremi străvechi aceeași țară sunt
Când suferința-ncepe să rodească
Se străvede celălalt pământ

Garoafa milei osebit lucrată
Ce-n lacrima durerii s-a născut
De dincolo de stele semănată
În stâncă din iubire a crescut

Cu vremea muntele se modelează
De liniște și vânturi și furtuni
Și se străvăd în piatră de amiază
Aprinse-n cosmos candelele mâini.

Toamnă

Se întețește noaptea pe pământ
Ziua de-acum se impuțină
Ajunși la roadă-n cele cîte sunt
Începe nevăzutul să ne țină

Făpturile la față s-au cuprins
De-o altă lacrimă nencăpătoare
Să mă socot în taină de nestins
Mă-mprejmuie lumina jertfitoare

Dolore

Durerea conlucrează la iubire
E partea ei de noapte și urât
Pe lacrime s-așează în privire
Și nu le lasă pin' le-a doborît

Să te găsească treaz când se strecoară
Ca fulgerul în casa ta de lut
Și-n carnea inimii ca-n ceară
Își zăvorește chipul nevăzut

Logos

Logosul de n-ar fi suferit
Dacă nu ar fi trecut prin moarte
Aș fi singur. Dar sunt fericit
Că nici moartea nu ne mai desparte

Și extazele din cînd în cînd
De aceea sunt devastatoare
Cosmosul va deveni Cuvânt
Cum și eu voi fi înfățișare

Pînă-atunci în horă sunt cuprins
În această zbatere preastrâmtă
Dar pământul printre stele nins
I-absorbit de zorile de nuntă

Sărbătorile luminii

● În perioada 6—8 octombrie a.c., a debutat o nouă manifestare culturală în cadrul șantierului „Porțile de fier II", festivalul „Serbările Luminii". La prima sa ediție (manifestările vor fi anuale), la numeroasele acțiuni care au antrenat artiști amatori și profesioniști locali, dar și mulți invitați din diverse colțuri ale țării, au participat și scriitorii : Laurențiu Cerneț, Marius Tupan, Valeriu Armeanu, Dan Ioan Vlad, Ilarie Hinoveanu, Ileana Roman, Mircea Pospai, Sorin Pupăză, Victor Rusu și alții. Au avut loc întîlniri cu cititorii, s-au făcut vizite de documentare, autorii care au scris despre aceste meleaguri oferind autografe.

marius petrescu

Elegie

Nu plînge încă,
iubirea mea singură !
Mai este un anotimp,
un echinox...
Clipa nu e liberă —
încă nu plînge !
Ne-a mai rămas un țărm,
așteaptă-mă și pe mine...
Va fi o furtună frumoasă
care ne va ucide, călcînd pe ape !
Așteaptă-mă,
iubirea mea singură,
clipa nu e liberă încă...

Epilog

Cu fiecare poem
se sfîrșește lumea !

Ce ar urma,
mă întreb neliniștit —
mai pot rosti
ceva adevărat și adînc,
sau o asemenea frază
este numai protocolul
orgoliului meu neispășit ?
Au fost acestea doar
minciunile
cu care mi-am încercat îndoiala ?
Mai pot lua totul
de la început,
ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat
pe lume
în afară de mine ?

Cu fiecare poem
îmi îndoplec legenda
pe care
știu că nu o voi putea recapitula
decît o singură dată...

liviu antonesei

În gamă minoră

Vorbele tale — funii de rafie neagră,
tinctură de iod peste rănile mele...
Și vîntul nu bate — luna cuptor îmi
fierbe în craniu, sîngele sîngele
tace-n artere. Tramvaiele roșii, gînduri,
sentimente împinse la periferia vieții
noastre diurne —
în ziare veștile noi se usucă, trecutul
prezentul se oprește în slava de purpură
(posacă, entropică, năucitoare).
Iubitele mor spînzurate, zboară de pe
turnurile mari de beton și de sticlă,
plutesc în eter cum vechile lebede albe
din Cîntul întîi al plecării. Și muzici de oțel
de alămuri izbesc voios în timpane.
Vorbele tale — o, vorbele tale ! —
microbi agresivi, tinctură de iod peste
rănile mele, peste carnea mea jupuită.
Se apropie ora, clipa-i propice,
plumbul clocotește-n cuptoare, mercurul
în eprubete pulsează, athanorul palpită
sub flăcări albastre de alcool.
În curînd vom pleca înspre ceruri —
o, suflete pure, priviri fără ochi !

Unchiul Vania

lui Cezar Ivănescu

Atîtea interogații, acest abuz de detalii...
Drumul egal al fiecărei îndoieli,
cenușa de la miezul nopții...
Memoria
încărcată cu atîtea nume proprii...

Mai bine mergi pînă la capăt,
de unul singur,
căci tot nu te va crede nimeni pe cuvînt !

Elegie

ca pentru nimeni altcineva...

O rămîi,
blîndă cruzime
nu se-aude, nu se vede,
niciodată, nime...

O rămîi,
ce simplu doare
răsăritul
morții tale...

O rămîi,
a fost aevea
basmul unei vechi dureri —
vino-ncet, rămîi departe,
bucură-te, să nu speri...

O rămîi,
cît mi-e de teamă
singur, singură de-a pururi
Mamă...

Ars amatoria

Irinei

Fără încetare ne vom iubi în noaptea
care nu vine. Fără încetare.
Noaptea... care nu vine. Noaptea.
Halucinați norii în cuiele lunii
albastre —
un parfum trist doarme în urbea
aceasta
Tu nu ești, ea a plecat într-o trăsură
de fier cu șase cai albi.
Prea frumos ar fi totul —
gîndacii de motorină îmi urcă
alene pe brațe. Cuțitele zilei
gîdilă ochii.

Acoperișuri roșii. O, se aude cum urlă
sirena.
E bine. E bine. E bine.

Cine...

Cine mai tace, cine mai spune ?
Cui ?
Curele de plumb string plămînii
în nopțile lungi, tipografice.
Apoi dincolo. În zborul albastru
și chymic.
În intermundii, în corpul fosforescent și fluid
în cîmpul etern de lumină străină.
(Ziua ce vine. Durere apoasă în diencefal.
Triunghiuri roșii în miezul pupilei
timpului nostru.
Un zumzet continuu în timpane. Excitatele
gînduri, excitatele simțuri.
Și nimeni nu vine aici, la etajul din
urmă. Nu ne e teamă. Avem lame ascuțite
de oțel, de argint, de aramă. Gîturi gingașe,
unghii puternice. Sufletul pe deplin
disponibil.
Cine mai tace, cine mai spune ?
Cui ?

Zilele

Am ajuns la zăcămînt
zac și zac și zac și zac
era vorba să și tac
am ajuns la zăcămînt

nu-s ispite nu-s ispite
ale zilelor zidite
ale munților mințite
ale coaselor cosite

îs cu aur aurite
îs cu cintec încintate
îs cu dor îndurerate
îs cu var adevărate
îs cu mine minunate

line linii liniate
simburi de singurătate
mă cunoști nu te cunosc
te cunosc nu mă cunoști
mă cunosc nu te cunosc

Ion Nicolescu

ZĂBOVIRI

stelian zamora

Cu ani în urmă, cînd Mieilă a plecat pentru prima dată din sat, l-au petrecut la stații toți copiii lui și nevasta și numai că nu le venea să plîngă la toți, de parcă-l duceau la groapă. El îi mai privea pe sub sprînceană și se cam îneca ori de cîte ori le mai zicea vreo vorbă, apoi se băgă printre ceilalți navetiști și unul cu o vorbă, altul cu alta, nici nu băgă de seamă cum se urcă în autobuz împins de ceilalți de la spate. Și tot așa coborî din autobuz în mijlocul orașului înecat de ruinele unor clădiri în care buldozerele își înfigeau ghearele și dinții. Se demola un secol și ceva de ziduri bolnave de igrasie, jerpelite de vînturi și ploi, cu acoperișuri din tablă mîncată de rugină. Stăpînii clădirilor puneau mîinile la ochi cînd buldozerele intrau prin pereți ca niște tancuri. Se auzeau și țipete scurte și oftaturi. Trandafirii cădeau grei de praful depus pe frunzele și petalele lor. Cînd se prăvăleau zidurile, nouri de praf gros se ridicau în slăvi și se împrăștiau peste tot orașul. Oamenii erau aproape albi de atîta praf de var și tencuială. Dacă ar fi dat o ploaie, nu mai erai nevoit să înghiți atîta praf. Clădirile fără uși și ferestre păreau ca o închisoare părăsită căreia puștăriașii îi făcuseră de petrecanie. Dintre ziduri se auzeau glasuri, vocea unui secol și ceva, vorbele celor ce-au stat pe-acolo, unii proprietari, alții chiriași. Îți venea să fugi într-un fel, dar, pe de altă parte, îți dădea inima brînci să mai zăbovești, să vezi cît e de simplu să dai peste cap niște ziduri burdușite și uscate de soare, cele din sud, și tocite de umezeală și umbră, cele din nord.

★

„La Munca de jos" era o circiumă la care veneau mai mult oameni trecuți de patruzeci, cincizeci de ani, că cei tineri se duceau în baruri întunecoase cu muzică modernă ce zbîrnîia geamurile și ușile, cu mese și scaune joase și cu tot felul de lumini colorate pe pereți și ei se simțeau bine acolo în lumea aia de vis, cafelușele abureau și rockurile americane îi scoteau din amorțeală și dădeau din mîini și din picioare și fumau mai toți țigări americane luate pe sub mînă și fetele îi inveseleau și mai tare cu privirile lor răscolitoare, cu picioarele lor catifelate, drepte și netede, în timp ce la bodegă nu era nici o femeie, de vreme ce rămăseseră toate în sat și bărbații le mai pomeneau cînd și cînd în discuțiile lor interminabile, vorbeau despre nevestele lor ca despre niște amintiri îndepărtate, ca despre niște păsări ce nu se văd decît primăvara cînd se întorc din suduri, din lunga lor pribegie și bărbații, să nu cadă iar pe gînduri adînci, răscolitoare, tulburi, dădeau pe gît la rachiu și la bere, ciocneau în parte paharele și sticlele și fumau, fumau la țigări proaste, pufăiau țigară după țigară de li se uscaseră și-ngălbeniseră degetele de la mîini și tuseau bolnăvicios ca cei betegi de plămîni, dar nu se speriau și nu se duceau la doctori, că știau cît de greu și cîte trebuie să dai ca să iei un concediu medical și-și duceau zilele mai departe amorțiți de muncă și rachiu și tutun, dornici să vină ziua de duminică, să fugă înapoi în sat, în casele lor primitoare cu icoane și servete pe pereți și să se întindă și să nu se mai scoale toată ziua decît spre seară să iasă în centrul satului, să se arate lumii, să nu creadă că s-au dus și n-au mai venit de pe unde își duceau zilele în acea agonie și iluzie că sînt în rînd cu ceilalți, că n-au rămas niște rebeli sau dezertori rupți de meandrele, pragurile și viltorile istoriei. Acolo la „Munca de jos", mai toți se simțeau ca la ei acasă, ca la circiuma din sat, mai cu seamă că și circiumarul era de la țară și-i înțelegea doar din priviri pe fiecare în parte, care ce avea pe suflet, dar, cu toate astea, nu dădea niciodată de băut pe datorie și nici rest mărunt nu se mai deranja să-l restituie, că și el se șmecherise, prinsese gustul și strălucirea banului să se pricopsească, să-i facă zestre fie-si, să-i ia apartament proprietate personală și mașină, de parcă ar fi fost schiloadă, urîtă și nu s-ar fi uitat nimeni la ea să o ia fără o zestre considerabilă, plus că mai avea un băiat dus prin lumea largă să taie frunză la ciini și-i trimitea și lui cîteva sute, aproape o mie de lei pe lună, știindu-l student, plus că acasă mai avea o grămadă de treburi de pus la punct și cum, doar dintr-un salariu, trăgea pe fiecare în parte la rest, la măsură, cu o sete nebună să nu mai fie nimeni ca el. Nu mai rămăsese nimic bun din ei de cînd venise în oraș să se bage ospătar și după cîțiva ani își deformase scrisul său frumos de țăran, așa cum îl învățase popa care era și învățător pe timpuri, și azi, cînd îți face o notă de plată ,treiul seamănă a opt, unu a șapte și uite-așa, consumi de treizeci-cincizeci de lei și plătești optzeci și asta dintr-un condei ce scria cifrele rotunde, clare, aerisite, ca acum să le facă înghesuite, colțuroase, confundabile, ca un analfabet. Cînd se făcea cîte-un țăran la el să scrie mai citeț și mai clar, ospătarul ripostă că n-a fost bun la caligrafie, ci la religie, că n-are vreme, că-l strigă ceilalți și nu poate să facă față, iar de era prins cu ocaua mică, își cerea scuze, își cerea iertare, numai că nu se milogea ca nu cumva să-i facă bocinogul și să-l reclame mai departe, ca nu cumva să-l mute în altă parte, că aici, „La munca de jos", venea lume multă, avea vad circiuma și oamenii ce se abăteau pe-aici puteau fi ușor trași pe șfoară, de la unul un leu de la altul cinci, de la ăi beți cincizeci, de la fiecare cît putea să ciupească.

Mieilă nu venise niciodată pe la bodega asta și rămase puțin locului, căutînd cu privirea pe toți de acolo. Se uitau și bărbații la el mirați, fiecare în felul său. Figurile bărbaților păreau ciudate și poate starea asta o dădea oboseala amestecată cu alcoolul. Mieilă îl petrecea pe fiecare în parte cu privirea de parcă se uita după vreunul de-ai lui și tot sucindu-și capul și oprind privirea pe fiecare în parte, dădu peste unul ce semăna cu el, numai că acela era și mai obosit și mai muncit și mai sfîrșit, plictisit cu un dor de ducă.

— Ce te uiți, mă, așa la mine ? Mă cunoști de undeva ? și abia după ce termină a doua întrebare, își dădu seama că acolo era o oglindă în care se vedea propriul său chip. Îi venea să rîdă, dar se abținu, să nu bage ceilalți de seamă că nu se mai recunoștea.

— Ce-ai, Mieilă, vorbești cu oglinzile ? făcu Sfetcu.

— Cum cu oglinzile ?

— Păi nu te auzii cînd îl întrebai care ești mă și de ce te uiți așa la mine...

— Am glumit și eu.

Bărbații, unii dintre ei începuseră să rîdă, dar nu de Mieilă, ci de treburile lor, de glumele lor. Aveau obrajii supți, ochii se adînciseră și se tulburaseră, părul ciufulit ieșea de sub pălăriile lor negre, unsuroase și tocite, îmbîcsite de praf, buzele umezite de rachiu și bere erau sparte de vînt sau arșită, nu mai aveau nimic din culoarea de altădată, mai toți erau nebărbieriți și părul le iritase pielea.

Sfetcu, după ce aduse patru beri, dădu noroc cu Mieilă, apoi își luă colacul și dădu o roată pe la toate mesele să mai vîndă ceva lozuri și se întoarse înapoi la masă să-și mai ungă beregata.

— Mai simți că trăiești, nu ? Duse la gură halba de bere.

— Hm ! făcu Mieilă.

— E proaspătă berea asta. Știi ceva ?

— Ce ?

— Berea e hrănitoare. Bere să bei că nu-ți face rău. Cum aveți voi stomacurile în pioneze... Berea unge. Să nu bei coniac sau rom sau alte porcării. Berea îți curăță rinichii și te întărește. Ce zici de asta

— Așa o fi, dacă zici tu.

Pe la bodegă mai dădea și unul nebun, un om în etate, ce umbla fără nici un căpătîi pe toate străzile orașului cu un sac la spinare cu tot felul de obiecte pe care le găsea pe unde își pierdea vremea. El spunea că a luptat cînd cu nemții cînd cu rușii, c-a fost și-n răsărit și-n apus, c-a stat într-un lagăr de muncă forțată, dar de vreme ce era nebun, nimeni nu-i dădea crezare. Uneori era furios și sărea mai mult să sperie pe careva, dar niciodată n-ar fi lovit. În sac băga și resturi de mîncare să aibă pentru mai mult timp și zicea că trebuie să plece pe front, ca-ncepuse alt război și-i trebuie mîncare, că destul a răbdat în ultimul. Vorbea singur și tinerii, cînd îl întîlneau pe stradă, îl provocau și-l necăjeau și el se supăra și-o lua la fugă ca un

Costin Nastac : „Cană musceleană"

desperat, iar tinerii rideau să se prăpădească.

Era și el în bodegă. Stătea răsturnat pe un scaun într-un colț, cu sacul jos între picioare. Aici se simțea bine, că nu se prea legau oamenii de el să-l necăjească, să se distreze pe seama lui. De fapt ,el stătea la pîndă și cînd vedea halbe cu bere pe fund, le golea pe toate și-și umplea una, apoi se retrăgea la masa lui și-o bea în tihnă. Citeodată se mai îndura careva să-i dea una plină, dar nebunul îi cam refuza, spunînd că n-a ajuns la mila nimănui. El îi dădea o mînă de ajutor circiumarului și aduna toate sticlele ,toate paharele și halbele goale, avînd grijă să le deserte și să-și facă și plinul sufletului său. Uneori ținea cuvîntări despre cinste și mai cu seamă de necinstiți, despre credință și necredincioși, dădea pilde și pînă la urmă delira în cuvîntări politice și circiumarul trebuia să-l dea afară, că lumea îi asculta așa nebun cum era, că pe undeva era aproape de marele adevăr al istoriei de azi.

— Am acasă niște meri, făcu Mieilă.

— Nu poți să fii și popă și hoț, îi răspunse Sfetcu.

— Se ocupă și muierea de ei.

— Ei, așa mai merge. Credeam că tot tu te mai îngrijești de ei.

— N-am vreme.

Nebunului începu să i se ridice sîngele la cap, să se uite speriat la oameni și să strige la ei.

— Războiul, vine războiul, auziți avioanele pe sus... Ce stați așa ca niște trăsniți și nu vă apărați. Haideți cu Dumnezeu și cu mine înainte și, zicînd vorbele astea, își puse sacul la spinare și dădu să plece, privind îndelung bărbații, fețele lor obosite.

— Ce vă uitați așa la mine. Eu sînt în fruntea voastră și nu mă ascultați. Nu mă urmați. Dar o să vă vină rîndul. Unul în spatele altuia. Mă credeți nebun. Știu. Sînt nebun. Voi credeți că nu sînteți nebuni ? Sînteți mai nebuni decît mine. Ha, ha, ha !... și rise victorios de parcă cine știe ce descoperire făcuse și continuă să se uite adînc în ochii lor. Oamenii se uitau cu milă și compătimire la el și cîțiva murmurară :

— Săracul de el !

— Săracul !

— Și e bărbat în toată firea.

— Ce sărac, continuă nebunul. Nu sînt sărac. Voi sînteți săraci. Eu sînt bogat. Cel mai bogat om din lume. Și cel mai fericit. Și cel mai liber. Că eu pot să spun ce vreau, cînd vreau și unde vreau. Război am făcut ? Am făcut. Pușcărie am făcut ? Am făcut. Spital de nebuni am făcut ? Am făcut. Și dacă vreți să știți am făcut și trei copii. Da. Am trei urmași nenorociți. Așa ca voi. Și ei cred că sînt fericiți, așa ca voi. Dar nu sînt. Așa ca voi. Ha, ha, ha !...

— Bietul de el, de ce s-o fi țicnit ? se minuna Mieilă.

— Nimeni nu știe. Unii spun că din război, alții că din pușcărie a ieșit așa, că l-ar fi bătut și i-au atins un nerv la cap, explica Sfetcu după ce-i mai trase o gură zdravănă de bere.

— Berea asta e bună și proaspătă.

— Aici n-are cum să se învechească.

Nebunul se mai potoli, ca după fulger, cînd vine un tunet puternic, ca apoi să cadă o liniște cerească, dar în circiumă era un murmur continuu, voci tari, apăsate, voci răgușite, voci în șoaptă, cîte-o injurătură scurtă și mai la îndemînă, cîte-o injurătură puternică încărcată de venin și amărăciune, fiecare cum era de necăjit ori de fericit, vociferări pe tot felul de nimicuri, comenzi pentru ospătar, rostite răspicat și foarte autoritar, cînd puteau și ei comanda pe cineva, să le dea, să le aducă, puteau comanda o sticlă de bere sau o halbă rasă, că cel ce servește are un cuțit de lemn și taie gulerul de spumă și-l dă jos într-o tavă, puteau comanda o gustărică de la bufet să meargă mai bine băutura și să nu-i mai răzbească să le taie picioarele și să-i pună jos, puteau comanda alune tăvălite prin sare, expuse într-un borcan din raft, puteau comanda orice ospătarului, adică nu orice, decît ce avea de vînzare și bărbații nu se opreau din discuții, se contraziceau și dacă unul dintre ei nu mai spunea nimic, așa cum tace acum nebunul și dacă se cufunda și cădea pe gînduri, așa cum se gîndește acum nebunul și se uita undeva aiurea și clipea rar de tot, așa ca nebunul, primea un pumn în umăr de la ceilalți, să-l trezească, să fie atent la balivernele lor și să nu se mai gîndească așa ca nebunul cine știe unde, primea un pumn și pe urmă era întrebat unde se gîndește, se ridicau paharele ori halbele, se dădea noroc, ciocnind cu sete și sunînd sticlele, apoi turnau pe gît cîteva guri bune și mărul lui Adam se plimba de jos în sus după fiecare înghițitură și sîngele fugea mai iute prin trupurile lor înfierbîntate.

— Bă, am fost în sat săptămîna trecută... se auzi o voce stridentă și vorbele astea îi opriră pe toți din discuții.

— Și ce mai era pe acolo ? întrebă altul din celălalt colț.

— Nevestelor noastre au început să le crească mustăți și toți începură să rîdă.

— Ce prostie !...

— Nu-i nici o prostie, au început să le crească mustăți și păr pe picioare și să li se îngroașe grăurile și toată circiuma rîdea și mai tare.

— Ce-s vorbele astea, mă, că-ți croiesc căpățîna, se făcu spre el un bărbat voinic, lute de picior și mai ales de pumni. Probabil el pricepuse jignirea adusă bărbaților și se luă la bătaie.

— V-am spus eu c-o să se aprindă războiul, tresări din gînduri și vise nebunul de-acolo din coltișorul lui.

Se încinse o bătaie zdravănă între ei, ca niciodată, fiindcă niciodată la „Munca de jos" nu erau scandaluri, scaune rupte, mese răsturnate și sticle sparte. Bărbații nu prea știau să se bată cu pumnii, aveau în instinct să pună mîna pe ceva și să dea și căutau peste tot, iar ca o demonstrație că nu s-au ramolit și nu mai sînt în stare de nimic, să dea femeii ce e al femeii și nu-i adevărat c-au început să le crească mustățile, că ei sînt totuși viguroși, sănătoși, cu sămînța gata-s-o zvîrle, se încăierau între ei și nebunul era fericit și-i privea de la distanță, pînă ce-l luă și pe el un bărbat de guler, zicîndu-i :

— Și tu, băi trenturosule, ce rizi de noi.

— Sînt trenturos fiindcă cu hainele mele cele bune de ginere am îmbrăcat într-o noapte o statuie din București, pe care alții au dărîmat-o în altă noapte... și se duse cît colo, împins de pumnul bărbatului.

Sosi și o dublă cu milițieni și printre cei pe care-i suiră în ea, era și Mieilă și degeaba se rugă Sfetcu, că el se cunoștea cu milițienii, să-l dea jos, că n-a început el și el nici nu s-a băgat, că nu-l asculta nimeni. Nebunul, în schimb, se ruga de milițieni să-l ia și pe el cu mașina, că el mai dormise pe acolo și știa toate socotelile, numai că nici pe el nu-l ascultară și mașina o porni încărcată să alerge pe străzile orașului către port, lăsînd pustie circiuma „La Munca de jos".

A doua zi, Sfetcu bătu orașu-n lung și-n lat cu sîrma lui de lozuri după el să-l găsească

teatru

Anunț la mica publicitate

Consecvent politicii sale repertoriale, de reprezentare a mai tuturor direcțiilor semnificative și titlurilor reprezentative ale dramaturgiei românești contemporane, Teatrul „Giulești" își deschide noua stagiune cu premiera piesei „Menajera" de Al. Sever, jucată acum cu titlul „Anunț la mica publicitate". Dacă nici noul titlu al piesei nu ni se pare pe măsura ei și nici a autorului, piesa este în schimb reprezentativă pentru modul intelectual și stilistic al dramaturgiei lui Al. Sever, fiind totodată și una dintre cele mai interesante care s-au scris în perimetrul tematic al luptei în ilegalitate, din anii ultimului război mondial.

Analist subtil al reacțiilor psihologice și al proceselor de conștiință, Al. Sever va aduce indirect un omagiu puterii de sacrificiu în lupta pentru o idee și o cauză dreaptă, fiind însă interesat aici, în primul rînd, de dezbaterea morală a unui caz limită, de delațiune-gratuită, căreia delatorul nu-i va putea supraviețui, tocmai pentru că odată cu fata sacrificată își sacrifică unica șansă de regenerare morală și socială, pe care aceasta o simbolizează. Baricadatul turn de fildeș al profesorului, pe care autorul îl descrie cu ponderată savoare comică în prima parte a piesei, nu poate fi sortit decît unei năruiri pe dinăuntru, în fața unei superioare instanțe morale, care aduce cu ea, în a doua parte a piesei, răscolitoarele întrebări de dinaintea sfîrșitului. Torturat de imaginea pură și generoasă a fetei inutil sacrificate, dar și de imaginea propriei sale inutilități — în ordinea morală și ideală a vieții — profesorul mai are doar timpul să se analizeze cu o necruțătoare luciditate. Confruntarea realului cu imaginarul, invadarea realului de irezistibila forță a imaginarului unei conștiințe marcate de vinovăție (proiectîndu-se sub forma inspectorului de poliție și a fetei din a doua parte a piesei) singularizează registrul dramatic al piesei, definindu-i totodată specificitatea.

Spectacolul Teatrului „Giulești", de o reală profesionalitate, austeră și reținută, este condus cu finețe și tact de regizoarea Geta Vlad, într-un spațiu și într-un timp al nuanțelor, fiecare moment al reprezentației, ca și fiecare fir de nisip ce se scurge ireversibil în clepsidra profesorului, avînd importanța și semnificația lui, culoarea lui propice și inconfundabilă. „Partea leului" îi revine lui Corado Negroanu, în rolul profesorului, actorul achitîndu-se irepros abil de nenumăratele dificultăți ale rolului, dar lăsîndu-ne totuși regretul de a nu-i fi putut sesiza resurse interpretative încă necunoscute pînă acum. În rolul fetei, Ileana Cernat are neajutorarea personajului hăituit din prima parte a piesei, după cum are candoarea și feminitatea cerute de a doua parte a rolului, personajul iradiind mereu o miraculoasă lumină, care poate fi și a ideii dar este cu siguranță și a spiritului. Agatha Nicolau își compune cu siguranță hazul involuntar al personajului. Menajera ei avînd toate fandoselile și curiozitățile vîrstei, cu atît mai ridicole cu cît nu mai e demult la vîrsta curiozității. Corecți, dar și de o stranie evanescență în aparițiile lor, sînt Ștefan Mihăilescu-Brăila, în rolul inspectorului de poliție, și Ana Trofin, în acela al asistentei profesorului. Scenografia semnată de Eugenia Bassa-Crișmaru adaugă o contribuție onestă acestei reprezentații meritorii în ansamblul ei.

Victor Parhon

film

Ana și hoțul

Ne-am aștepta ca regizori precum Virgil Calotescu, formați la școala documentarului, să vină în filmul artistic cu acea imunitate sentimentală pe care de pildă medicii o cîștigă la disecții, juriștii o cîștigă asistînd ani la rînd la dramele din sălile tribunalelor, sau o cîștigă aviatorii punîndu-și în fiecare zi viața în primejdie — ajungînd astfel la o viziune mai profundă asupra durerii și suferinței omenești, la acea înțelepciune pe care doar dramaticele experiențe de viață o desăvîrșesc. Să nu ne facem însă iluzii : documentarul nostru nu este o asemenea școală a atitudinii civice, a tăriei de caracter, a luptei împotriva convenției, de la care pornesc arta și artistul, ci mai curînd un mediu ideal pentru regizorii cu inclinații lirice care se întrec în a ditirambiza și a metamorfoza, cu sau fără motiv. Un asemenea lirism adolescentin, convențional, se face simțit și în filmele lui Virgil Calotescu, estompînd alte calități pe care totuși regizorul le-a cîștigat în bogata sa experiență de documentarist. Interesul pentru faptul de viață cotidian, pentru actualitate — cea mai importantă din aceste calități —, este și el minat subteran de o omniprezentă îndoioșare care minimalizează cunoașterea socială și umană. **Ana și hoțul**, film care se vrea prezent într-o realitate imediată, într-o lume concretă, se află de fapt doar la jumătatea drumului între istorioara morală idilică și filmul realist — o

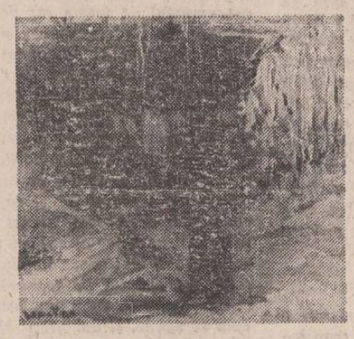

Costin Nastac : „Viroaga roșie"

realizare modestă, impersonală. Un tînăr abia eliberat din închisoare, angajat pentru reeducare într-o mare uzină, dovedește a fi pînă la urmă băiat de treabă și se însoară cu fata maistrului. Cît pătrunde scenariul lui Francisc Munteanu, cît pătrunde filmul lui Virgil Calotescu în realitatea morală, în traumatismele suferite de asemenea tineri, în realitatea uzinei, a familiei ? Atît scenariul cît și, pînă la urmă, filmul, rămîn la nivelul superficial al locurilor comune, al propozițiilor morale banale, al personajelor lipsite de profunzime, al relațiilor interumane schițate sumar, artificial. Bunele intenții, cursivitatea povestirii cinematografice, nivelul acceptabil de profesionalitate al realizatorilor, nu sînt suficiente pentru a putea vorbi de un film ieșit din comun. Între interpreți, Gabriel Oseciuc, Anca Pellea, Carmen Galin, Dinu Manolache, Radu Gheorghe, se află și ei undeva pe drumul spre descoperirea personajelor pe care le joacă, doar arareori reușind momente pe care să nu avem impresia că le-am mai văzut undeva. Lăudăm, cred, prea mult, **școala documentarului**, așa cum lăudăm și **școala reportajului** — pentru a încuraja apropierea creatorului de realitate, de concretul existenței, pînă într-atît dornici de a simți arta angajîndu-se în cunoașterea lumii în care trăim, încît ne prefacem să uităm că această școală, necesară și generoasă de bunăseamă, trebuie continuată la Academia mai înaltă a artei.

Nicolae Mateescu

pe Mielilă și să-l întrebe ce-a pățit în seara trecută, cum s-a descurcat și-abia cînd se lăsă întunericul îl găsi.

— Cum a fost ?

— Cum să fie ?...

— Te-au bătut ?

— Cum să mă bată ? Ce, sînt huligan, hoț de buzunare, borfaș ? Și nu înțeleg ce te interesează.

— N-am dormit toată noaptea. M-am gîndit la tine. Că poate tu crezi că din cauza mea ai pățit ce-ai pățit. Dar eu nu-ți doresc decît binele.

— Știu, se vede. Nu mă mai duci la „Munca de jos" sau ce-i acolo, la un local de lux, ce, eu nu sînt tot om să merg acolo. Ce dacă nu-s îmbrăcat cu haine bune, nu pot să mănînc o friptură acolo, să mă așez în fotoliile alea de pluș și să comand un vin vechi și nu pișoalcă d-aia de ți se stripezește gura și ți-o face ca iasca.

— Așa-mi place, mă.

— Dar, vezi tu, omul de la țară, cînd se primenește și-și pune o haină bună pe el, se duce la biserică și nu la local.

— Nu mai sînt timpurile ălea.

— Ce, eu n-am dreptul să intru în localul ăla, să mi se așeze și mie în poală cîntăreața aia și să cînte din poala mea ?

— Așa te vreau.

— Dar aia e spurcată, tot mai frumos cîntă Maria noastră la strană.

— Ce zici, mergem la local ? Dau eu. Plătesc eu toată consumația.

— Mergem, dar cum să merg în hainele astea, că mă oprește la intrare.

— La intrare e unul de la noi din sat. E în uniformă de zici că-i general. Și ca să n-avem probleme, vino la mine să te aranjezi. Îți dau un costum de-al meu, pantofi, cravată, cămașă albă, totul.

Mielilă aprobă și amîndoi se pierdură printre trecători. Acasă la Sfetcu, Mielilă se bărbieri și se îmbrăcă într-un costum bleumarin, o cămașă scrobită, pantofi lustruiți, se pieptănă și era așa de frumos și pus la punct de ziceai că-i ministru. Cînd să plece, dădu să-și pună pălăria sa cea neagră, dar îmbîcsită de praf pe cap.

— Cum o să mergi cu pălăria asta ? Mergi cu capul gol.

— Doar nu mi-a murit careva pe-acasă să merg fără pălărie.

— Dar nici cu asta nu se poate.

— Eu cu capul gol nu merg.

— Mergi, că n-o fi foc. Sau stai că am una, dar tu ai capul mare și n-o să-ți vină bine, și-i aduse o pălărie, dar oricît i-ai fi aranjat-o, tot pe vîrful capului îi sta. Tu, cu capul ăsta, puteai s-ajungi departe.

— Dacă nu m-a dat și pe mine tata la școală, fie-i țărîna ușoară.

— De, ce să-i faci.

— Dar hainele cum îmi vin ?

— Turnate. Costumul ăsta, de cînd m-am îngrășat, nu l-am mai purtat. Poate o să ți-l dau ție. Îmi dai ceva pe el.

— Ca să nu fie de pomană, rise Mielilă și ieșiră împreună. Ai uitat colacul cu lozuri.

— Le dau la dracu. Nu le mai iau.

Cînd să intre în local, le deschise ușile mari din sticlă și-i întîmpină un bărbat îmbrăcat în uniformă albastru petrol, cu o șapcă autoritară pe cap de ziceai că-i general german, cu tot felul de șnururi gălbui, nasturi metalici și o dungă ireproșabilă la pantalonii ce-i cădeau pe niște pantofi bine lustruiți de-ți făceai mustața în ei. Bărbatul salută, așa cum obișnuia să întîmpine pe toți consumatorii. Era un bărbat oaches, cu sprîncene stufoase și gene dese, iar ochii săi mari străluceau și nu se vedea nici urmă de cearcăne ori de oboseală.

— Ce faci pe-aici, Dumitre ? îl recunoscu Mielilă și-l lovi pe umăr cu palma, gest ce nu prea fu pe placul său.

— Ce să fac ? muncesc. Te-ai ajuns. Să nu te mai recunosc. Te-ai pricopsit. Unde lucrezi ? întrebă Dumitru abia stăpînit de curiozitate.

— La construcții.

— Ești șef ? Ești mare, nu-i așa ?

— Șef lopătar.

— Glumești, rise Dumitru. Nu ți-ar da mîna să fii așa îmbrăcat și să vii aici să petreci.

— Uite că-mi dă. Dar tu, de cînd ai plecat din sat n-ai mai venit niciodată. Și sînt vreo zece-cincisprezece ani de-atunci.

— La ce să mai vin. Am aici de toate, la ce să mai viu ! M-am obișnuit de parcă aici m-am născut. Și tu, Sfetcule, unde ți-ai lăsat lozurile, că sînt saloanele pline de oameni, faci o vinzare...

— Astă seară vreau să petrec liniștit cu Mielilă. Hai să intrăm.

Dumitru le deschise ceremonios ușile mari de la salon și-i pofti pe cei doi să intre. Sfetcu mergea ca la el acasă, în timp ce Mielilă păsea sfios pe mochetele vișinii.

Perdelele groase erau trase seara să nu caste gura cei de afară, trecătorii, în saloanele localului. Să nu vadă cei ce se-ntorceau de la muncă frînți de oboseală, cei din schimbul doi sau cei din schimbul trei ce pe la unsprezece noaptea plecau la slujbe, că alții mai aveau timp să se distreze, dar mai cu seamă bani să plătească o masă la un restaurant de lux, vreo cîteva sute de lei să consumi într-o seară cît într-o săptămînă.

— Ce bei ? întrebă Sfetcu.

— Ce-o fi.

— Ce mănînci ?

— Ce-o fi.

Costin Nastac : „Dezghețul"

Se apropie un ospătar de masa lor, le spuse bună seara și luă comanda de la Sfetcu.

Sfetcu nu se lăsă pînă ce, din vorbă-n vorbă, îl trase de limbă pe Mielilă cum își petrecuse seara trecută. Bărbatul i-a povestit că i-au băgat pe toți într-o sală și a venit un ofiter la ei. Întîi și-ntîi i-a întrebat care sînt membri de partid să treacă la o parte și mai mulți de jumătate s-au dat de cealaltă parte a camerei, dar le-au făcut semn la ceilalți rămași să vină și ei și au venit. Pe urmă i-au întrebat din ce-a pornit încăierarea și i-au spus că unul a început să rîdă de ei că nu mai sînt buni de nimic și nevestelor de-acasă a-nceput să le crească mustăți și păr pe picioare. A rîs și ofițerul, fericit că nu era altceva la mijloc din care ar fi putut să se aprindă cine știe ce revoltă. Pe urmă i-a pus să plătească stricăciunile și le-a ținut o lecție de morală, că ei, dacă au venit din sat la oraș, nu mai merge să se încaiere pe toate nimicurile, ca la țară pe găina vecinului c-a sărit gardul și-a ricoșat straturile de ceapă și usturoi. Le-a mai spus că trebuie și ei să se integreze în lumea civilizată și decît să piardă vremea prin circiumi, să citească ori să meargă la teatru, la expoziții și cîte și mai cîte. Se uitau și ei lung la ofiter și-i dădeau dreptate, în afară de unul mai căpos care se ținea în cîntă și nu era de acord cu lecția pe care el susținea că a mai auzit-o și cu alte ocazii și lui nu i-a dat drumul cu toți ceilalți. Despărțirea a fost prietenoasă prin strîngeri de mîini cu ofițerul și cu urări de spor la muncă, în afară de cel cîntos care tuna și fulgera singur într-o cămăruță încuiată să-i dea drumul și lui. Bărbații l-au rugat pe ofiter să-i

Costin Nastac : „Dealul alb"

dea drumul și acelui răzvrătit și au primit promisiunea că la scurt timp după plecarea lor o să-l elibereze, dar îl mai ține să mai discute, să-ncerce să-l convingă și mai ales, să se trezească din beție.

— Hai noroc pe chestia asta, ridică paharul Sfetcu și ciocni cu Mielilă.

— Noroc și cînd ne-o fi mai rău, să ne fie ca acuma.

— Așa mai zicem și noi că trăim și-și sorbi vinul.

— Măi, Sfetcule, dar de fapt Dumitru ce muncește el pe aici ?

— Deschide ușile, salută și cam atît.

— Nu se poate. Ăsta, la noi în sat punea pogonul de iarbă jos într-o zi.

— Și-acuma asta face, deschide și închide ușile, salută și dacă cineva-i întinde mîna, dă noroc și-i mai dă și bacșiș.

— Pentru ce să-i dea bacșiș.

— Cum pentru ce ? Așa e elegant, să răsplătești că-ți deschide ușile cineva și te salută ca pe un ambasador. La plecare și tu să-i pui cinci, zece lei în palmă, să vezi ce crești în ochii lui.

— Dar ce mă, e fără mîini, fără picioare să-i dau bani ?

— Gestul contează, că ori cu cinci lei, ori fără ei, tot acolo ajungem.

— Eu tot nu înțeleg. Înseamnă că Dumitru al nostru s-a stricat de tot, nu mai e el Dumitru ăla pe care îl știam eu.

— La oraș, dacă nu ești șmecher, nu rezișți. Aici nu mai merge ca la noi în sat.

— Ce spui, Sfetcule ?...

— Ascultă de la mine că nu te-nvăț de rău.

— Ce spui, Sfetcule ?... Tu vorbești serios ?

— Să nu crezi că-mi răcesc gura degeaba. Pe mine, cînd am venit la oraș, n-a avut cine să mă învețe s-abia după vreo cîțiva ani am deschis și eu ochii mai bine și-am zis : stai, neică, ia-o mai domol, că n-o să-ți ridice nimeni statui și-am ieșit din groapă, am dat cu lopata de-a zvîrlita și-am luat colacul cu lor în plic.

— Și Dumitru cum s-a aranjat ?

— El a avut noroc că l-a făcut mă-sa frumos, bine legat, are mersul țanțoș, a-nvățat bine în armată să salute și mai are pe cineva pe la județeană și știe să se descurce omul.

— Dacă pe mine mama nu m-a făcut frumos...

— Și unde pui că acum vreo cîțiva ani pusese ochii pe el o nemțoaică, a stat vreo zece zile în hotel, nebună după Dumitru. Era ea cam fleșcăită, dar să vezi cadouri. Fuma Dumitru al nostru numai țigări americane, bea numai wisky și cîte și mai cîte... S-a mai plimbat și prin occident că nemțoaica nebună l-a invitat și el s-a dus și-a petrecut.

— Și nevastă-sa ce-a zis ?

— Nu știu ce i-a spus, ce minciună a inventat că l-a lăsat.

— Bă, tu nu-mi îndrugi decît minciuni...

— S-au destentat țăranii, nu mai știe Dumitru ce-i ața cînepă, nu mai știe să bată un cui la un gard, a uitat să mai semene pămîntul.

Mielilă stătea cu mîinile mai mult pe sub masă, ferindu-se să nu-i vadă cei din apropiere bătăturile din palme, rănile de pe piele și unghiile strivite, cu sînge negru închegat pe sub ele. Din cînd în cînd, se uita la ele pe sub masă și la ale consumatorilor din jur, albe, unse, netede, nelovite, nestrivite, cu unghiile lăcuite cu ojă de toate culorile. Și le ținea pe genunchi și doar cînd dădea noroc sau tăia din friptură și le scotea pe furiș, apoi le ducea la loc acoperindu-le cu fața de masă albă, apretată ca o scoarță.

niculae stoian

Fericirea acestei lumi

după Cristophe Plantin

Să ai, a ta și după plac, o casă,
Grădină — numai spalieri în floare
Un vin de soi și fructe-aromitoare,
Copii — cîțiva și-o soață credincioasă.

Nici datorii, nici viață vicioasă
Și cu părinții-n bună împăcare
Trăiește demn, mereu în cumpătare
Și cu dreptate ce-ți dorești să-ți iasă.

Cu tine sincer și neros de-ambiții,
Fii devotat fără să pui condiții.
Domină-ți pasiunea și-o supune ;

În cuget liber, ager — foc la minte,
Urmează-ți viața cu înțelepciune
Ca morții împăcat să-i ieși 'nainte.

* * *

Cristophe Plantin, sonetu-ți tălmăcindu-l
Și-acasă, la Anvers, trecîndu-ți pragul,
De ce-aș minți, mă cam cuprinse jindul

De a trăi astfel, mai mare dragul !
Dar decît toate, eu prefer o floare
De literă, în pagini-sărbătoare !

Pe lume – atît mi-i toată fericirea ;
Dintr-un regal oricînd s-o pot culege,
Din literă cu literă se-alege,
Ca aurul dintr-un nisip gîndirea.

De frazele betege sau dulcege,
Ferindu-mi totdeauna izvodirea,
În floarea literei îmi aflu firea
Și din neveștejirea-i făcu-mi lege !

Vilahermosa, Vilahermosa...

Refren de marimba pentru Rodica Dumitrescu

Vilahermosa : flori și festine
Sub tropicalii arbori bătrîni,
Purtînd cofița inimii pline
Rodica vine cu-ai săi români.

Cîntă marimba și ale sale
Cadențe-nstrună un vechi refren
Femei cu mango ne ies în cale,
Ca într-o pînză a lui Gaugain.

Curge techila precum Grijalva,
Română prinde hispanic glas
Pe cînd Mariachis descarcă salva
Unui nou cîntec — strigăt mayas.

Se ofilîră orele sombre
Într-al orașului ceas floral,
Dar gazda noastră El Hombre
Tot mai închină cîte-un pocal.

C-abia în noapte în parc răsună
Pașii pe piatra de pe poteci,
Un larg sombrero străbuna lună
Pune pe capete de olmeci.

...Vilahermosa, Vilahermosa,
Numele-ți sună ca un prinos
Cînd te recheamă, rostindu-ți glosa,
Pe românește : Tîrgu Frumos.

Bocet pentru Hiroșima

lui Horia Bădescu

Un vers din Maramureș luînd drept călăuză
Mă-ntorc la Hiroșima, o Vale-a Plîngerii,
Călcînd prin amintire, ca printr-o-ncinsă spuză,
Prin bezna ce o ploaie de tuci o-nstăpînì :
„Nu-i lumină nicări,
Or murit toți oaminii,
Or murit toți oaminii."

Grădină — zen, pămîntul — moloz și piatră arsă,
Nu-i poartă, după care, bătînd, să afli șoapte,
Nu poți 'nainte merge, nici face cale-ntoarsă,
Un vînt fierbinte bate prin orizonturi sparte.
„Și tot umblu-așa prin noapte,
Mă-ntîlnesc numai cu moarte,
Mă-ntîlnesc numai cu moarte."

Sînt parcă fața-aceea ce-n disperat delir
Într-un cavou putuse abia a se ascunde
Spre-a se trezi la viață nu într-un cimitir
Ci-ntr-o vecie-a morții pierdută-ntr-un neunde.
„Că nici jalea nu pătrunde
Nici dragostea nu răspunde,
Nici dragostea nu răspunde."

Dar înmilionita de astăzi Hiroșimă
Care-ar putea să fie Pămîntu-n Univers,
Chiar și coșmaru-acesta din minte mi-l reprimă,
Necum puterea de-a mai rosti lucidul vers :
„Nu-i lumină nicări,
Or murit toți oaminii,
Or murit toți oaminii."

Țara la cumpăna verii

Acum cînd e țara la cumpăna verii
Și coacere-i tot și-aplecare spre rod
Și cărții îi e tabla grea de materii
Cîmpiei asemeni, de-un matur izvod ;

Acum cînd ca anticul Linos pe spice
A'ergi făr' să clatini vreunul sub pași,
Cînd soarele prind la zenit să-l ridice
Macarale cu brațe de uriași.

Ce lesne-mi iau astăzi spre lume avîntul
Sucind depărtarea pe deget, inel,
Dar cît de străin mi-ar fi fost tot Pămîntul
De nu mă ducea o potecă spre el

Acum și aici este clipa supremă
Cînd lumea în inima-mi o înfășor
Și-o-ncing cu această din urmă poemă
Precum cu al globului ecuator

De-aici, ca din cosmos, planeta se vede...
Albastră ca floarea de „nu mă uita",
Ca fructa în pirg într-a verii livede
O simt rotunjindu-se-n inima mea.

Aici e răscrucea planetei de unde
Egal depărtate distanțele sînt,
Bătăilor inimii mele-i răspunde
Aici orice inimă de pe pămînt.

De-aceea aici nu altunde pe lume
E cartea mea piatră din unghi ce pe veci
Un semn îi e vechimii, mereu fără nume,
Dar deschizătoarei de drumuri poteci.

Mormîntul lui Tolstoi

O liniște sacră pădurea ne cere,
Schimbîndu-ne-asfaltul c-un drum de pămînt.
Pe vîrful picioarelor și în tăcere
Ne apropiem de-al lui Tolstoi mormînt.

Mormîntul, pe buza de ripă, pe unde
Copil el fiind, a crezut negreșit
Că o nuielușă vrăjită se-ascunde :
Cu ea de-l atingi, faci pe om fericit.

Nici criptă, nici chiar pravoslavnică cruce,
Necum mausoleu cît un scitic gorgan.
Poteca spre-un pîlc de mesteceni te duce
Spre-o simplă movilă, ca de caloian.

O mînă de ferigi, nici flori sau coroane.
Bătrînul cu limbă de moarte-a lăsat :
Doar groapa cu lespezi de lut grosolane,
Asemeni mujicului ultim din sat.

Stau muți pelerinii : n-au cum să-înțeleagă
Pe-acest demiurg decît toți mai presus
Pe cel ce creat-a o lume întreagă,
Acum doar sub brazda cea reavănă pus.

Mormîntu-anonim ce nu știe prihana,
La care-ai pămîntului fii se prostern,
E însă în inima lasnăi Poliana
Al Rusiei leagăn de viață etern.

(Din volumul „Cardioglob" sau „Pe ce lume trăim" în curs de apariție la Ed. Eminescu)

klaus hensel

Bulevardul Magheru. Un instantaneu

Stop ; fața plină de riduri a
vînzătoarei de ziare din colț. Bătrînul indian
încremenit pe zebră. Domnul Cutare
pe coada măturii într-un vîrtej de aer.

Abia mai respirăm. Jumătățile noastre
de fraze ajung
pînă-n mijlocul străzii. Mișcăm
cumva ? Un gînd scrîșnit frinează.
Și totul merge strună.

Toamnă brașoveană

lui Heinz Czechowski

imi cumpăr ilustrate
cu cerul peste Tîmpa mai azuriu decît
ar trebui turla bisericii
negre un ciot neputincios ridicat în sus
iubirea de casă descompusă cu-ncetinitorul
în ritmul amintirilor mele

orașul nou pe fereastra vagonului
un oraș pe fereastra vagonului

Vedere de la fereastră mansardei

Soarele
o speranță
în capetele mici ale pietonilor
atîrnă de antene.

Un fluier de milițian
sperie cele din urmă contururi
limpezi.

Cine se plimbă acolo
prin
teleenciclopedica noastră
Știință ? Vreun scafandru de mare-
adîncime ?

Vreo epavă ?
Războinicul înger ?

Cineva suflă greu. Gîndurile se învîrt
în fața aparatului prin semiîntuneric.

O imagine tremurătoare-a lumii –
de-această parte a ecranului.

În românește de
Gabriel Gafița

Amator și profesionist

Urmare din pag. 1

trul „muncitoresc" era o formă de teatru „politic" (consultarea memorialisticii lui Piscator este instructivă). Aceste forme de dramă populară țărănească și uvrieră, cultivau scenografia barocă și în fond „modernă", lăsînd imaginația să explodeze în formele care i se păreau întemeiate. De aici și pînă la contemporanele scenografii „simple" cu un birou, un scaun și o fereastră, distanța e ca de la cer la pămînt. Teatrul „Cîntării României", în manifestările lui „amatoare" imită teatrul „profesionist" în tot ce are acesta caduc.

În artele plastice, prin invazia „naivilor" problema „amatorilor" pare că s-a rezolvat ; avem, în definitiv, o școală de „naivi", foarte interesantă, pe care critica specializată o discută totuși mai rar, preocupată cum este de mari speculațiuni metafizice. Cît privește literatura, aici dificultățile sînt mai mari și încep în primul rînd de la difuziune. Unii au înțeles că e recomandabil a publica producțiile unor amatori, precizînd îndată după semnătură meseria autorului. A menționa că autorul este muncitor, țăran, funcționar, soldat ori gospodină, e totuna cu a introduce un criteriu falacios, care tulbură examenul axiologic aplicat în exclusivitate producției, fără adaosul altor semnificații. Cine tipărește un autor condus de ideea că e muncitor, țăran ori funcționar, încredințat că acela nu are valoare, comite în definitiv o imprudență cu urmări imprevizibile.

Ceea ce aduce, în principiu, „Cîntarea României" e în fond triumful ideii de valoare, pe deasupra criteriilor „profesionale" înguste. A face ideea să trăiască, pulsînd după valori și nu după conjuncturi, a preface viața culturală într-un domeniu unde manifestările sînt libere deducînd din ele numai ce este durabil — iată un număr de obligații irevocabile, a căror respirație derivă din sufocarea unui infinit număr de prejudecăți. „Amator" sau „profesionist" ? „Amator" și „profesionist", dar artist, adică valoare — iată cheia.

plastică

Culorile negrului

Mai bine zis, culorile cuprinse în alb-negru. Ați văzut vreodată un film alb-negru care să vă pară colorat ? Nuanțele, tentele, trecerile bruște sau lente, fulgurările, suprapunerile de griuri, alburiuri, pufuri, scame, ploi razante ; sau pur și simplu contururile obiectelor, mai nete sau mai pierdute, mai geometrice sau mai informe, precum și umbra sau umbrele pe care le aruncă (datorită iluminărilor multiple, savant regizate) îți tulbură ochiul, constituie atît de multe și diversificate repere încît sfîrșești prin a distinge raporturi de culoare.

De fapt cu acest preambul, sub acest arc similitudinal, desenele lui Damian Petrescu expuse la Galeria Orizont, sub genericul **Spații egeene**, își capătă, credem, o mai profundă semnificație. În spațiul arid, ultrasolarizat, culorile nu mai pot fi ele însele. Artistul a preferat pensulațiilor impresioniste ceea ce s-ar putea numi **plein-air-ul alb-negrului**, deoarece închide în el sugestii permutabile, valențe afective mereu proaspete. După o serie de schițe la fața locului (laviuri în acuarelă), imaginația lui s-a văzut asaltată de acele „peisaje hibrid", locuri geometrice între real și posibil. Modul în care aceste peisaje ies efectiv la iveală, desvăluindu-și formele neliniștitoare, pare să țină atît de vîrful creionului cît și de imprevizibilul mecanism al memoriei. Impresia de recognoscibil pe care ți-o dă o simplă piatră stimulează actul receptării, și acest fapt poate fi valabil și pentru artistul însuși, și deosebit de important pentru continuitatea procesului său creator. Cu alte cuvinte, e deajuns ca imaginația să se substituie realității doar o singură clipă, pentru ca travaliul ei să nu mai poată fi oprit.

Lumi calme, înghețate vestigii, terase pustii de o nălucitoare, labirintică rectangularitate și siluete minerale straniu torsionate se-nvecinează dînd compozițiilor alura de vis, de viziune. Fantasticul obținut, ca și la Chirico, doar prin cîteva elemente, dintre care „perspectiva trucată" e unul de bază. Apoi funcționarea „în gol" a alfabetului arhitectonic, logica exclusiv plastică după care apar scări, goluri de uși, etc., uneori în secvențe suprapuse ce pot sugera succesiunea unor straturi arheologice. Și, de undeva din profunzimile clar-obscurului, tișnind cîteodată în prim plan, ca un raisonneur pînă acum ascuns, elementul temporalitate, cel ce dă seama, în fond, de melancolia autentică a acestor lumi inventate. Meditația plastică integrează un fior ontologic. Cîteva forme primordiale, plaja, falezele, stîncile, pietrele, rampele, zidurile, terasele, scările, și acel eter inefabil dintre ele. Acel eter care atestă de fapt inspirația artistului, tumultuoasa lui trăire poetică.

Originalitatea lui Damian Petrescu constă în aceea că, într-o vreme cînd mulți creatori își supradimensionează simbolic compozițiile, el are orgoliul de a și le epura de orice aluzie transcendentală. Cu aerul că desenează peisaje întîmplătoare, în care accidentul se află relegat într-un colț, la locul lui, pur și netransfigurat, artistul reușește să ne capteze atenția într-un mod mult mai natural ; el nu ne încarcă simțirea cu poverile unui simbolism aprioric și, astfel, ne lasă să parcurgem liberi seria întreagă de imagini, și de abia după aceea să descoperim singuri legile guvernatoare, punțile de transcendere. Receptorul e obligat astfel să refacă drumul parcurs de creator, mesajul acestuia din urmă se transmite mult mai direct, ca o transfuzie.

Constantin Abăluță

muzică

Un prețios catalog

După un prim volum dedicat creației simfonice, vocal-simfonice și corale, semnalăm acum apariția (la Editura Muzicală, 1981) a părții a doua a **Repertoriului general al creației muzicale românești**, aceasta din urmă avînd ca obiect muzica de cameră. Genul cameral, într-o tinerețe nedezmințită niciunde, este și la noi terenul poate cel mai optim de afirmare a unei gîndiri componistice superior anvizajate, al incomoditătii. Este unul din motivele pentru care catalogarea minuțioasă întreprinsă de Mihai Popescu se orînduiește, în necesitate și interes, alături de prima apariție a ciclului, aparținînd aceluiași.

Fără considerații axiologice, muzicologice, fără filtrul clasant al antologiilor, Repertoriul este instrumentul de lucru deosebit de util de care muzica românească avea acută nevoie. Ordonînd întreaga creație autohtonă, de la începuturile unei vieți muzicale de tip european, după criterii ferme, lucrarea este un prețios aport în sprijinul unei mai optime circulații a materialului muzical, atît în ceea ce privește consumul intern, căruia îi oferă date de adecvare la potențialul tehnic și modalitate de procurare a inscrisului, cît și pentru cererea externă, căreia îi furnizează totalitatea titlurilor și diferite informații asupră-le, cuantificabil, ușor de manevrat. Rapiditatea edificării este astăzi o condiție **sine qua non**, și modernitatea criteriilor către aceasta converge, tot așa cum pentru o informare amănunțită sînt indicate și gravările pe disc, acolo unde este cazul.

Dacă Repertoriul înscrie ca cele mai vechi lucrări primele ce se încadrează în noțiunea continentală de opus muzical cu autor denumit, cele mai recente titluri incluse aparțin într-adevăr acelor mai tineri ce se pot considera cu deplină conștiență compozitori, numind uneori, cu discernămînt, chiar lucrări de școală. Ordinea rubricilor declină autorul (alfabetic), titlul lucrării, formația cerută, anul compunerii, autorul suportului literar (dacă este), editura, discul (eventuale), locul unde se găsește materialul, durata. Într-un spațiu rezonabil dimensionat, se codifică astfel o densă serie de date, indispensabile primei edificări, sperăm, și suscitării interesului.

Lucrările sînt împărțite în piese vocale și piese instrumentale dar în rîndul primelor sînt incluse și cele în care vocea umană, dacă este prezentă, este tratată instrumental, de obicei fără text. Apoi, în cadrul unei categorii, titlurile sînt orînduite nu cronologic, cum ne-am fi așteptat, ci, mai judicios, în ordinea descrescătoare a numărului de participanți la execuție. Mai judicios, spun, pentru că acest criteriu cantitativ face orientarea mai grabnică : o formație, avînd a-și căuta o piesă a unui compozitor anume, știe imediat unde să afle dacă există ceva adecvat, informație pe care o ordine cronologică nu ar divulga-o decît dacă s-ar citi întreaga listă de lucrări a compozitorului.

Repertoriul oferă și un plăcut prilej de meditație, căci obiectivitatea cantitativă este adesea în dezacord cu istoricitatea calitativă, cea pe care ne-o spun afișele, dar aceasta ține de o latură mediată, involuntară volumului pe care-l recenzăm. Ceea ce pare mai puțin operant este clasarea lucrărilor în piese cu genul afirmat în titlu (sonată, cvartet) și lucrări care nu-și declină genul. Este o distincție tradițională în a cărei funcționalitate, astăzi, nu mai credem.

Mihai Popescu, arhitect competent și minuțios al celor două volume, are știința dar și fiorul bibliotecii, al documentației experte.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEŞTI

I. L. CARAGIALE (VI)

Calul dracului (continuare)

Prin urmare, clintiţi din foarte plăcuta stare de spirit pe care, la început, ne-o procură deliciosul dialog dintre cele două personaje, dintr-odată, luăm cunoştinţă de unele detalii înscrise în biografia tînărului trecător care nu pot să nu ne facă să tresărim, să nu simţim o anumită „alarmă". Dacă răspunsurile eroului la întrebările în legătură cu locul de unde vine şi cel spre care se îndreaptă mai pot fi interpretate ca un gest de contracarare prin glumă a indiscreţiei arătate de prea insistenta interlocutoare („vin de departe...", „mă duc departe..."), în schimb, odată cu aflarea numelui („— Prichindel mă cheamă...") şi, mai ales, odată cu aflarea explicaţiei referitoare la împrejurarea că el nu are părinţi („— N-am, c-am fost copil lepădat...") şi nici fraţi ori surori („— Păi nu-ţi spusei c-am fost lepădat..."), în schimb, reacţia la semnalele de alarmă pe care autorul ni le trimite atît de insidios devine iminentă. Treacă-meargă, chiar şi faptul că tînărul are un asemenea nume poate fi acceptat ca o glumă, deşi este de mirare că atît de lucid-analitica cerşetoare îl trece cu vederea dovedind o suspectă neatenţie. Însă, mărturisirea lui Prichindel că ar fi „copil lepădat" (în acelaşi chip neluată în discuţie de viitoarea lui „gazdă") pare de tot avertizantă. Este cea dintîi capcană serioasă pe care fantasticul ne-o întinde. Sîntem, acum, solicitaţi a intra în „jocul" pus la cale de autor, amintindu-ne de răspîndita credinţă populară după care a fi fost cineva „copil lepădat" echivalează cu a fi toată viaţa lui un ins „însemnat", adică intrat în stăpînirea necuratului, bîntuit, cu alte cuvinte, de satanism. Numai că, înaintînd pe firul dialogului dintre cei doi, furaţi iarăşi de aparent dezinteresatul, domesticul continut al replicilor, pentru moment sîntem înclinaţi a uita de semnalul de alarmă recepţionat cu puţin înainte. S-ar zice că ceea ce ni se dăduse cu o mînă, acum ni se ia cu amîndouă mîinile. Extraordinara artă a prozatorului de a hărţui „vigilenţa" cititorului îşi vădeşte din plin efectele. Oricît de tare am tresărit luînd cunoştinţă de datele menite a sugera că Prichindel e un ins „însemnat", pe de altă parte, seduşi de firescul dialogului ce se continuă, aproape că dăm totul uitării :

„— Aoleo ! la bună gazdă avusei noroc să pic !... În loc să mă-ntrebi : „Ai mîncat tu ceva, măi băiete, astăzi ?... ţi-o fi foame ?" dumneata îmi iei tacrîrul pe nemîncate.

— Păi ce stric eu ?... tu de ce eşti găgăuţă şi taci ?... N-ai aflat tu că, pînă nu plînge copilul, nu capătă ţîţă ?...

— Ba, aia am aflat-o eu ; da, dacă m-ai năvălit cu întrebările, cînd era să-ţi spui ?

— Vino-ncoace, terchea-berchea !"

Punîndu-le însă în relaţie cu întîmplările ce vor avea loc în timpul nopţii, asemenea spirituale taclale, pînă la urmă, dovedesc că nu sînt chiar atît de inofensive. În realitate, ele sînt expresia unei foarte abile strategii a disimulării, practicată de ambele personaje. Impunîndu-şi a se comporta aidoma oamenilor obişnuiţi, atît Prichindel cît şi baba urmăresc a se păcăli unul pe celălalt în legătură cu identitatea lor satanică. În acelaşi timp, cum s-a văzut, suspicioasă şi deosebit de curioasă — trăsătură tipic feminină ! —, baba îl trage de limbă pe Prichindel făcîndu-l să-i scape amănunte dintre cele mai insolite referitoare la identitatea lui. Dar, cum se întîmplă adesea, mîncărimea de limbă poate avea şi efecte de bumerang. Prinsă în iureşul taclalei, la un moment dat, baba e pe punctul de a se trăda, căci irepresibilul demon al confesiunii o aduce pe marginea prăpastiei şi numai neatenţia lui Prichindel, toropit de somn, o salvează.

Noroc deci, că Prichindel adoarme, şi bătrîna este nevoită a se opri din povestit.

Fără a i le bănui deocamdată, urmările acestui „incident" pricinuit de alunecarea lui Prichindel în somnul cel adînc sînt hotărîtoare pentru substratul ideatico-fantastic al naraţiunii. Descoperind taina lui Prichindel cînd acesta doarme (în realitate, tînărul drumeţ este un drăcuşor cu coadă şi cornițe !), bătrîna dobîndeşte un ascendent considerabil asupra isteţului ei oaspete. Drept urmare, ea îşi face pe loc planul de a exploata situaţia ivită (este de presupus că stînd la marginea drumului, în calea trecătorilor, asta şi urmărea). Se hotărăşte, deci, a-l păcăli pe diavol ; aceasta fiind singura condiţie care, odată îndeplinită, îi asigură şansa de a ieşi de sub stăpînirea straniului blestem ce-i marchează existenţa ; „fiindcă baba asta — aflăm ceva mai tîrziu din spusele naratorului — era o fată de-mpărat mare, care, de mititică se dedese la ştiinţa farmecelor şi la meşteşugul vrăjitoriei, şi, pentru păcatele ei, fusese blestemată să se preschimbe în hodoroagă cerşetoare şi să nu-şi mai ia înfăţişarea ei de mai-nainte decît atunci cînd o putea păcăli pe dracul, ba însă, şi atunci, numai pe vremea nopţii".

Cît de mult datorează scriitorul şi acum tezaurului mitic-folcloric balcano-dunărean nu mai este, desigur, nevoie să insistăm. Important este însă a releva inimitabilul său dar de a-şi asuma datele acestui tezaur şi de a le restitui unei structuri narative impresionantă prin originalitatea ei. Artisticeşte, ceea ce subjugă atenţia cititorului este modul în care enunţul ezoterico-moralizant prinde, aşa-zicînd, viaţă nuvelistică. Elementele de basm sînt literalmente subtilizate de meandrele scenariului epico-dramatic. Totul se sublimează în imagini de viaţă derutante prin realismul lor fundamental. Străină de orice încleştare guvernată de spaime escatologice, aprigă dispută dintre femeia pedepsită pentru grozavul ei păcat şi satana se înscrie exclusiv pe făgaşul confruntărilor al căror cuvînt de ordine îl formează bogăţia de spirit a replicilor şi inteligenţa iniţiativelor, menite a-l pune în inferioritate pe adversar şi, astfel a-l păcăli. Privite din unghiul inefabilei intruziuni a „duhului balcanic", scenele care urmează după „demascarea" lui Prichindel sînt, fără discuţie, antologice. Aflîndu-se în vădit avantaj, bineînţeles, baba are iniţiativa. Ca atare, nu-l cruţă pe Aghiuţă luîndu-l prin surprindere :

„— Ei ! zice baba, d-ăştia mi-ai fost ?... Lasă, că-ţi cunosc eu dumitale meşteşugul !

Îi înfige o mînă-n păr şi cu alta l-apucă de coadă şi trage şi-aşa şi-aşa. Băiatul sare din somn :

— Ce e, babo ?

— Bine, mă puşlama, că n-am să-ţi zic mai frumos !... după ce te-am găzduit, te-am ospătat şi cinstit boiereşte, tu, cogeamite flăcău în putere, să-i tragi la aghioase, şi eu, o biată neputincioasă, să moţăi deşteaptă, să-ţi pui basma şi să te apăr de muşte... ai ? Păi ce fel de vorbă-i asta ?... Scoală, dulăule, c-ai dormit destul ! Uite, ce lună frumoasă !... hai ne plimbăm".

Şocat de impetuozitatea babei, Prichindel nu cedează totuşi, crezînd în naivitatea lui că o poate învălui şi acum cu vorbele. El continuă a miza pe capacitatea rolului ce şi-l asumă — adică de tînăr drumeţ obosit, dornic să-şi refacă puterile prin intermediul somnului —, de a induce în eroare pe bătrînă. Însă, fiind deja edificată, aceasta atacă direct simţind că se apropie cu paşi repezi de ţelul cu atîta ardoare urmărit. Bineînţeles că şi acum disputa se desfăşoară pe acelaşi ton de hîrjoană aparent nevinovată, ca între o bătrînă uşor smintită şi un tînăr sigur pe sine, înzestrat cu simţul umorului, dar puţin cam naiv :

„— Ce, nu ţi-e bine, babo... culcă-te acolo şi lasă-mă să mă odihnesc... Nu ţi-am spus ce obosit sînt ?

— Ia, nu mai umbla cu mofturi... parcă nu ştiu..." Hărţuindu-l fără milă, în cele din urmă bătrîna îl „demască" pe Prichindel ; fapt care, însă, nu poate fi exclusiv în avantajul ei. „Darul" eroinei de a ajunge la o asemenea revelaţie, implicit, este condiţionat de recunoaşterea pe faţă a adevărului că ea însăşi stă sub puterea spiritului satanic :

— „Ei ! zice băiatul ; mi-am găsit beleaua cu baba asta...

— Înţelege odată, babo, cînd îţi spune omul !...

— Da, tu, om eşti ?

— Da ce sînt ?

— Om, ai. Da cine moaş-ta a mai văzut om cu codiţă şi cornițe, mă ?... Vrei să mă tragi pe sfoară, tu, pe mine ? Henei, băiate ! nu mă cunoşti cine sînt... Eu... d-ăştia mărunţei ca d-alde tine... Să-ntrebi odată pe frate-tău, pe Aghiuţă — cu ăla barem ne cunoaştem de mult — să-ţi spuie el ; şi tu să-i spui de la mine, c-am zis eu aşa, că de ce nu mai dă p-aci. Ce ? e supărat ?... Hai să ne plimbăm... Scoală odată, că te plesnesc !"

Este, deci, de făcut în paranteză observaţia că baba nu e la prima ei ispravă cînd izbuteşte a-l păcăli pe diavol, prin diferiţii lui reprezentanţi. Dar, cum ziceam, lăudîndu-se cu aceasta, la rîndul ei bătrîna vrăjitoare dă prilejul lui Prichindel de a-şi reconsidera tactica, luînd el acum iniţiativa. Nici mai mult nici mai puţin, trimisul diavolului acceptă propunerea ciudată a „gazdei" lui de a se plimba, cu condiţia însă ca aceasta să-l ducă în circă, adică să facă pe calul. Cu variaţiile de rigoare, scena tîrguielilor dintre cei doi se repetă în aceeaşi tonalitate caracteristică prin vivacitatea replicilor. Recurgînd la diverse tertipuri (între care, acela al vîrstei : „să te bucuri tu la o biată sontoroagă de bătrînă ca mine, fără putere... să te ducă-n

Adrian Benea : „Expansiune"

circă oscioarele mele !... Auzi, auzi"), de fapt, bătrîna pune în funcţie cel mai subtil dintre elementele arsenalului ei strategic ; incită orgoliul lui Prichindel în aşa măsură încît acesta, ca un băieţoi imprudent ce se află, crede că tot ce se întîmplă reprezintă o simplă joacă, al cărui partener privilegiat ar fi, fără nici un dubiu, el, tînărul atît de isteţ. Pe această cale, tema fantastică a nuvelei — tema diavolului păcălit de femeia vrăjitoare, aflată, din această pricină, sub pedeapsa divinităţii — este magistral restituită demersului nuvelistic. Ne regăsim în plin basm nuvelistic tipic pentru arta caragialiană de a submina din unghi amuzant ironic imaginarul prodigios feeric. Devenită „calul dracului", „baba s-a scuturat de zdrenţele şi de uriciunea ei şi deodată s-a prefăcut într-o femeie tînără şi voinică, înaltă şi frumoasă ca o zînă, strălucind şi ea pe pămînt cum strălucea luna-n cer". Peste toate, însă, se impune imaginea tinerei fiice de împărat dornică a-şi trăi, fie şi pentru o clipă, fericirea propriei tinereţi.

Dar, întrucît una din clauzele vizînd posibilitatea ca fata de împărat să poată ieşi de sub pedeapsă este aceea ca evenimentul să se petreacă în timpul nopţii, evident, fericita întîmplare nu durează mult. Înspăimîntaţi de lumina zilei, cei doi eroi se întorc de îndată în locul unde se întîlniseră, pentru ca fata de împărat să redevină „tot baba de cu seară" iar Prichindel s-o ia „şontic-şontic înapoi la deal către asfinţit unde scăpăta luna..."

Asemenea unei plăci turnate, scena de început a „basmului nuvelistic" revine în final. Animată de dorinţa fierbinte de a-l păcăli şi altădată pe diavol („ — Măi băiete, ascultă... să nu uiţi să-i spui lu frate-tău că-l aştept negreşit... Ai auzit ?"), eroina îşi reia ocupaţia întîmpinîndu-i pe noii drumeţi cu aceleaşi fraze de umilă rugăminte cerşetorească.

Nicolae Ciobanu

Fişe eminesciene

În jurul biografiei intelectuale (III)

Constantin Noica, în prefaţa menţionată, îl numeşte pe Eminescu **„fiu risipitor al culturii"**. Ceea ce ne aminteşte că, în **Jurnal filosofic** [1]) — unde, între altele, comenta filozofic parabola biblică — visa la o şcoală în care să nu se predea, practic, nimic, care să elimine **„tirania profesorului"**, avînd loc doar schimburi reciproce de **„stări de spirit"**. Un mod de a spune că important nu e ce ne vine din exterior şi acceptăm cu docilitate — cum procedează fratele fiului risipitor —, ci ceea ce este un rezultat dinăuntru, rod al unor experienţe spirituale personale. Nu ne îndoim că într-o asemenea şcoală — sau confrerie spirituală, cum vrem să-i spunem —, Eminescu ar fi putut fi invocat drept arhetip. Căci poetul a manifestat totdeauna ostilitate faţă de formele instituţionalizate ale învăţămîntului, faţă de spiritul cazon al acestora, dar setea lui imensă de instruire nimeni nu i-a putut-o pune la îndoială. Propriu-zis, Eminescu n-a iubit şcoala timpului său, o şcoală a însuşirii formale, mecanice — împotriva căreia, ca revizor şcolar şi ca gazetar, va formula apoi aprinse diatribe —, făurindu-şi una pentru uzul propriu, în care cunoştinţele teoretice se îmbinau armonios cu învăţămintele vieţii şi totul era supus imperativelor interioare ale personalităţii sale.

Se cunoaşte răspunsul pe care-l dă lui Titu Maiorescu care, în calitatea sa de Ministru **in spe**, îi oferea titularizarea ca profesor la catedra de filozofie din Iaşi, cu condiţia de a-şi lua doctoratul : **„Un titlu de doctor m-ar aranja cu lumea şi cu legile ei de ordine nu însă cu mine"**, subliniind : **„deocamdată nu mă satisfac pe mine însumi"**. Aşadar, există două lumi care nu coincid : a societăţii, cu „legile ei de ordine", în care contează diplomele şi titlurile ştiinţifice şi aceea a vieţii interioare, cu aspiraţii nemărginite, greu de satisfăcut.

La insistenţele mentorului Junimii, el acceptă ideea susţinerii doctoratului dar, covîrşit de gîndul datoriei cere timp (**„de aceea aş cere timp"**), cît anume nu ştie : **„Cît — depinde iarăşi de împrejurările mele"** ; nu ştie fiindcă este implicat nu timpul obiectiv, măsurabil, ci cel subiectiv, identificat aventurii absolute a cunoaşterii.

Într-un asemenea context, nu-şi are rostul antinomia dintre însuşirea pur cantitativă a cunoştinţelor şi valorificarea, transformarea acestora în adevăruri lăuntrice, întrucît receptarea roadelor studiului nu se face în chip pasiv ci prin filtrul personalităţii eminesciene. Procesul se cere însă a fi înţeles, cu nuanţele de rigoare. În aceeaşi corespondenţă cu Titu Maiorescu, Eminescu preciza : **„Kant mi-a căzut în mînă relativ tîrziu. Schopenhauer de asemenea, ce-i drept îi cunosc, însă renaşterea intuitivă a cugetării lor în mintea mea, cu specificul miros de pămînt proaspăt al propriului meu suflet nu s-a desăvîrşit încă"**.

Din mărturisirea citată reţinem că acest proces nu are loc sub imperiul instantaneităţii — ca scăpărarea unui fulger—, cum ne-au obişnuit să credem reprezentările romantice asupra travaliului artiştilor geniali —, ci în cadrul unei durate, mai mici sau mai mari, a „desăvîrşirii" eforturilor de asimilare sufletească a cunoştinţelor. Să ne reamintim şi spaţiul istoric căruia îi aparţin actele intelectuale ale poetului : pe-atunci mai acţiona încă fascinaţia orizonturilor enciclopedice dar diferitele discipline ale culturii se diferenţiaseră, intraseră sub zodia specializărilor stricte. În aceste condiţii, tentativa de cuprindere a totalităţii vieţii spirituale nu se putea înfăptui atît de uşor, ca în alte timpuri, ci traversînd tot felul de dificultăţi şi, practic, sfidînd imposibilul.

Ceea ce i-a impresionat pe toţi cei care, cercetînd biografia intelectuală a poetului, s-au cufundat în lumea însemnărilor din caietele sale este munca neasemuită şi susţinută în asedierea cetăţii ideale a culturii.

Liste imense cu trimiteri bibliografice din cele mai diferite — şi chiar opuse — domenii, note de curs — în limba română sau în limba germană — excerpte masive şi traduceri din cele mai pretenţioase opuri ale timpului.

Eminescu nu va proceda însă, nici vorbă, ca fratele „fiului risipitor", studiind „de aici şi pînă aici", după o etapă urmînd cuminte alta şi apucînd numai pe drumurile bătătorite de alţii : lui îi place să sară etapele şi adesea fără preparative să se arunce în miezul celor mai dificultoase chestiuni, iar dacă s-a cufundat într-un domeniu să i se dăruie total, rîvnind de fiecare dată absolutul.

Am comite însă o eroare dacă admirînd pasiunea investigării tuturor zărilor culturii am ignora ordinea secretă către care aspiră multiplicitatea preocupărilor sale. Se pare că totdeauna ceea ce e multiplu ascunde nostalgia recîştigării unităţii originare. În eseul **Cultură şi ştiinţă** (în mod cert o traducere dar răspunzînd adeziunilor proprii), dăm peste această remarcă : cine vrea să fie cu adevărat cult se cuvine **„înainte de toate, ca să lucreze şi să cugete în cercul ce-i aparţine lui şi pentru ca aceasta să n-o facă unilateral şi-n strîmtoarea spiritului, de aceea va trebui să-ntindă activitatea sa pe toate terenurile cari-s situate în cercuri împrejurul cercului său propriu"**. Această construcţie interioară riguros definită : de la cercul propriu înaintîndu-se într-un sistem de cercuri concentrice, fiecare cerc reprezentînd „un cerc de cercuri", nu acuză oare o reprezentare excesiv geometrizată (corespunzînd modelului teoretic al umanismului clasic) ? Ţelul ultim al eforturilor culturale îl reprezintă apropierea acelui **„cuprins spiritual care constituie totalitatea vieţii spirituale a omenimei şi a intereselor ei"**.

După cum s-a văzut, pentru a se atinge idealul umanismului clasic — dobîndirea universalităţii — se folosesc metode şi habitudini, în fond, anticlasice. Vom avea posibilitatea să examinăm mai amănunţit, pe parcursul însemnărilor de faţă, această ipostază dilematică, deocamdată vom nota că în înţelegerea proceselor vieţii sale intelectuale — cu aspiraţii şi înfăptuiri care, de atîtea ori, sfidează imposibilul —, de un mare folos ne este studiul tentativelor sale de tălmăcire a unor mari opere din cultura universală.

S-a demonstrat, cu suficiente argumente, că aceste traduceri conţin semnificaţii mai ample decît actul în sine al găsirii unor echivalenţe româneşti, transformîndu-se în autentice diagrame ale căutărilor spirituale ale poetului. După cum se ştie, filele manuscriselor dispun pe margine de un spaţiu mare — uneori jumătăţi de pagină — pe care Eminescu îl umple cu note proprii, meditînd asupra textului tradus, trecînd de la o problemă la alta — adesea fără legătură cu subiectul lucrării —, ajungînd chiar şi la destăinuiri cu caracter personal, pe scurt, ceea ce se înţelege prin noţiunea de jurnal intim. În acest context, accentul cade nu atît asupra traducerii — oricît de mult am aprecia valoarea acestor eforturi, mai ales în condiţiile eroice de-atunci, ale culturii noastre — cît asupra fizionomiei interioare a traducătorului, care ni se dezvăluie aşa cum e, în tot procesul formării sale intelectuale, într-un spectacol superb care ne covîrşeşte prin veracitatea lui, arătîndu-ne pe **viu**, cum Eminescu **se creează pe el, însuşi**.

Ne vin în minte cunoscutele fraze ale lui Sartre : **„Cultura nu salvează nimic şi pe nimeni, n-are în sine ce justifica. Ea este însă un produs al omului : el, omul, se proiectează, se recunoaşte în ea ; numai această oglindă critică îi oferă imaginea sa proprie"**.

Al. Oprea

[1]) **„Jurnal filosofic", Editura „Publicom", Bucureşti, 1944.**

NUMELE POETULUI

Nichita Danilov

Nichita Danilov a debutat în anul 1980 la Editura „Junimea" cu volumul de poeme „Fîntîni carteziene", a publicat prin revistele literare şi înainte de debut şi după, poeme excepţionale, unele depăşindu-le prin valoare pe acelea care îi alcătuiesc prima carte, încît nu-i putem dori decît să se supună cu timpul mai mult „ştiinţei de a face o carte". „Fîntîni carteziene" îl impune ca un demn reprezentant al şcolii ieşene de poezie, redescoperitoarea unei căi regale a poeziei româneşti moderne întemeiată deopotrivă de Alecsandri şi Eminescu şi continuată prin Bacovia şi Labiş.

Scriindu-şi poezia conştient, determinat de o „matcă stilistică" Nichita Danilov nu e obsedat deocamdată de originalitatea strict formală, demersul său vizînd descoperirea propriilor teme şi a propriului ton de adîncime prin trăirea profundă a spaţiului literar în care se recunoaşte... Un iconodul care-şi temperează prin ironie elanurile depersonalizatoare („— Pe cine imiţi tu, Nichita DANILOV, / pe cine vrei să imiţi tu, Nichita DANILOV, / croncăni corbul lui POE, / horcăi corbul lui POE / că te plimbi cu baston, barbişon şi cu pipă, / atît de agale, prin parcul COPOU. / Era în decembre / O, eu vreau să-l imit / pe marele Edgar Allan POE, / de aceea mi-am lipit barbişonul, / mi-am luat bastonul, papionul, / ţilindrul şi pipa / şi-am ieşit la plimbarea de seară / prin parcul cu nume COPOU"), neatins de mistica unor semidocţi din ziua de azi convinşi că pentru a scrie poezie mare trebuie să-l „depăşească" pe cutare sau cutare poet la modă, Nichita Danilov face să se audă uneori în poemele sale o muzică gravă ca o aură a unui lirism esenţial : „Buciumaţi", „Amurg (5)", sau „Ciuture-n amurg" · „(Fumul înalt, zăpada curată / inimă grea, seara-n fîntînă adînc fermecată / Ochiul scăzut, gura flacără, gheaţă / Clopot tăcut, clopot în ceaţă // Plop argintiu, iarnă bogată / foc peste ape, punte de-argint blestemată / Ciuture lungi, cumpene line, casele-n gheaţă / Clopot tăcut, clopot în ceaţă // Amurgul scăzut, poarta secată / sîngele, fumul, apa, tăciune, frunte plecată / Hornuri de piatră, biserici de fier, turle de gheaţă / Clopot tăcut, clopot în ceaţă...") sînt poeme care nu-l depăşesc nici pe Mihai Ursachi, nici pe Mihai Eminescu şi nici pe Edgar Allan Poe, ci doar, în linia acestora, probează o vocaţie orfică pe care urmîndu-şi-o cu consecvenţă Nichita Danilov poate realiza o adevărată operă.

Fastidios şi intemperant adeseori, lăsîndu-se tentat de poemul amplu, discursiv, lipsit de o structură care să-i divulge forţa de construcţie, Nichita Danilov rămîne cu toate acestea unul dintre cei mai interesanţi poeţi apăruţi în ultima vreme : elanul integrator al demersului liric, captarea şi stăpînirea „vocii din adînc", experimentul expresiv ferit de purul instrumentalism, de pura gratuitate, aspiraţia spre „o cunoaştere fundamentală", mărturisesc o personalitate poetică formată, capabilă să-şi ordoneze metodic rostirea irepresibilă.

Cezar Ivănescu

P.S. În articolul nostru din numărul trecut s-au strecurat cîteva greşeli ; astfel, r. 3, în loc de „tînărul poet moldav al" se va citi „tînărul poet moldav autor al" ; r. 53, în loc de „expediindu-l" se va citi „experiindu-l".

CRONICA EDIŢIILOR

Antologie Papiu Ilarian

Una dintre cele mai proeminente figuri paşoptiste şi a epocii următoare a fost ardeleanul Alesandru Papiu Ilarian, (ultimul nume latinizarea dacicului Bucur). A fost, alături de Iancu, Bălcescu, Heliade, Bărnuţiu şi toţi ceilalţi înalţi şi zeloşi bărbaţi ai neamului, un om de o intransigenţă indiscutabilă şi totodeodată un cunoscător de izvoare ale istoriei românilor. Cartea lui (în trei volume, ultimul abia schiţat) **Istoria românilor din Dacia Superioară** este încă şi astăzi, dincolo de orice formulări poate prea tranşante, justificabile în epocă (pentru că Papiu îşi văzuse părinţii ucişi sub ochii lui !) un tratat de referinţă. **Tezaurul de documente pentru România...** colecţie inaugurată de el, editată şi scrisă aproape exclusiv de el, **corpus** în continuarea cronicilor editate de Kogălniceanu şi a **Magazinului istoric** iniţiat de Bălcescu şi Laurian, este, asemenea, sursă probă şi încă foarte dătătoare de sugestii pentru istoricul contemporan.

Alesandru Papiu Ilarian merită, după spusa lui Nicolae Iorga, să fie „pus la catapeteasmă. Om de o înaltă cultură, de o rîvnă desăvîrşită pentru trecutul românesc, el este astăzi mai mult decît o figură din trecut". A fost, adolescent, întîiul dintre iniţiatorii primei societăţi studenţeşti româneşti din fosta capitală a Transilvaniei, al revistei „**Zorile...**" „prima publicaţie românească a Clujului", a jucat un rol „dintre cele mai proeminente şi, în anumite momente, chiar rolul primei viori" în organizarea revoluţiei transilvănene de la 1848, a scris, întemeiat pe date autobiografice, documente şi pe relatări la zi din presă, prima istorie a acestei revoluţii, a fost, după ce a trecut Carpaţii, un fervent luptător pentru Unirea Principatelor, sfetnic de taină al domnitorului Cuza, profesor universitar, ministru de Justiţie şi legislator, primul preşedinte al Societăţii „Transilvania", membru al Academiei Române (cel care a rostit primul discurs de recepţie în acest for), iniţiator al editărilor din Ioan Budai Deleanu şi Dimitrie Cantemir etc.

Ei bine, acest om de acţiune şi autor al unei opere diverse a fost aproape ca şi neglijat timp de o sută de ani. Pomenit totdeauna printre paşoptişti, citat de istorici în lucrările lor savante, Papiu a avut, pe nedrept, soarta unei figuri de mîna a doua. Abia în 1977 i se dedică o monografie de către Corneliu Albu. Acelaşi, acum (1981, **Ed. ştiinţifică şi enciclopedică**) ne oferă o întîie **Antologie** din scrierile lui Alesandru Papiu Ilarian. Foarte semnificativ, editorul dedică **Antologia** „generaţiilor tinere care au în Alesandru Papiu Ilarian un exemplu de energie, de zel şi de patriotism".

Trebuie să spunem că dacă n-ar fi vorba de o restituţie atîta vreme întîrziată am fi fost foarte severi cu această ediţie aşa cum este ea realizată, bineînţeles nu din pricina editorului, şi nici a editurii... Într-adevăr, la nivelul expresiei, altfel clare şi hotărîte (Papiu este un **latinist**, mai democratic, mai mîntuit), autorul este, astăzi, un „dificil". Este însă un „dificil" nu din vina lui ci din faptul că, pe de o parte opera sa nu a circulat decît în cercul restrîns al specialiştilor, iar pe de altă parte pentru că exegeza noastră istorică şi culturală privind problemele ridicate de secolul al nouăsprezecelea este încă lacunară şi nu o dată sfielnică. (Asta nu înseamnă că uităm de pildă un foarte interesant volum colectiv **Ideologia generaţiei române de la 1848 din Transilvania**, Ed. **Politică**, 1968 şi altele). Ne împotmolim în cuvinte şi expresii cînd sensul general este clar şi fără dubii. Spre pildă, Alesandru Papiu a rostit pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, între alte memorabile şi actuale cuvinte şi următoarele : „Noi nu vrem să domnim peste alţii, dar nici nu vom suferi, noi, cei mai numeroşi şi mai vechi locuitori ai ţării... ca să se mai facă vreo lege în această ţară fără ştirea noastră". Sau, într-un curs de **Statistică generală a Europei**, ţinut la Iaşi (înainte de Unire !) găsim următoarea viziune integratoare : „Eu sînt încredinţat că nici măcar una din condiţiile vieţii românilor nu se poate înţelege fără numai aşa dacă recurgi la totalitatea românilor".

Şi totuşi, ediţia de faţă este prea fragmentară şi prea des croşetată. O considerăm, după expresia mi se pare a lui Z. Ornea în cazul Constantin Stere, o „ediţie de întîmpinare" şi credem că nu va trece prea multă vreme pînă cînd vom avea un tom mai consistent şi la urma urmei mai ştiinţific din scrierile lui Papiu. Ştiinţific, în sensul reproducerii textului, aşa cum bunăoară ne-a demonstrat Niculae Gheran în cazul ediţiei Rebreanu sau Perpessicius şi continuatorii lui în cazul Eminescu. Asta nu înseamnă că editorul lui Papiu ar abandona, în ceea ce-l priveşte, de la vreunul din criteriile de obiectivitate cu care ne-au obişnuit dealtfel editurile noastre în opera lor de valorificare a moştenirii noastre clasice. Prin **Studiul introductiv**, notele de subsol, şi comentariile care însoţesc majoritatea textelor reproduse, unele adevărate articole de sine, Corneliu Albu dă dovada unei comprehensiuni neîndoielnice a problemelor precum

Adrian Benea : „Alchimie hibernală"

şi de o obiectivitate desăvîrşită. Am mai spus-o şi-n alte dăţi : faptele trecutului nu pot fi nici neglijate : ele trebuie doar interpretate just în acord cu luminile pe care spiritul le-a dobîndit în dramatica sa istorie, în acord cu concepţiile de care sîntem călăuziţi astăzi.

Dar să dăm pentru lectorii noştri o rapidă dare de seamă despre conţinutul acestei **Antologii** (intitulîndu-şi astfel ediţia, editorul a dovedit o prudenţă grăitoare de la sine !).

Avem astfel **Niscari preliminarii la Diorile** (= Zorile) **pentru minte şi inimă, Discurs rostit de studentul Alesandru Papiu Ilarian în aula Universităţii din Viena** (în care justifică de ce va purta decoraţia primită de la împărat „acoperită cu văl de tristeţă, pin'ce îndreptîndu-se statul gintei mele, voi avea cauză a dezbrăca gelea şi a mă bucura" — dintre revoluţionarii ardeleni singur Iancu a refuzat „laurii" împăratului) ; avem, apoi cîteva bune fragmente din **Istoria românilor din Dacia Superioară** ; studiul **Neologismul** ; **Statistica generală a Europei** (numai „fragmente privitoare la români") ; **Memorand** (un text cu totul deosebit, „document unic în istoria politică a ţărilor române", cum îl caracterizează editorul. El a fost înmînat domnitorului Cuza şi ideile cuprinse în el au stat la baza politicii interne şi externe a acestuia. Scris dintr-o răsuflare, „într-o singură noapte", după mărturia unui contemporan, **Memorandul** „este o vibrantă pledoarie pentru realizarea statului românesc unitar" (editorul). Puţin cunoscut, acest text ne dezvăluie ce înţelept sfetnic de taină a avut Cuza în scurta dar revoluţionara lui domnie şi în ce măsură au contribuit ardelenii paşoptişti la consolidarea principatelor de după Unire. Un citat, între atîtea altele, revelator : „În privire naţională statul ideal al românilor ar fi unul dintre cele mai omogene în Europa. Locuitorii sunt toţi români, tot în mase compacte ; vorbesc toţi o limbă fără dialecte : românul din extremitatea Maramureşului se înţelege cu românul din Galaţi sau din Brăila, cînd veneţianul nu se înţelegea nici cu turlanul nici cu milanezul") ; **Independenţa constituţională a Transilvaniei** („Papiu a dat, fără îndoială, cea mai frumoasă contribuţie pe care o putea înfăţişa literatura noastră cu privire la marea chestiune a românilor de sub coroana Sfîntului Ştefan" — Iorga) ; avem, în continuare, cîteva din polemicile lui Papiu. **De ce nu duelez cu Buda Sandor. Garibaldi şi Klapka către români. Încheierea unei disputaţiuni de lână carpină** (polemică cu T. Cipariu) ; cîteva studii din **Tezaur...** (**Ianache Văcărescu, Gramatica lui Şincai, Vistieriul Stavrinos, Documentul din archivul secret din Berlin** — relativ la Petru Rareş, **Horia şi Cloşca** — („inaugurează, la noi, studiile privitoare la cauzele care au dus la dezlănţuirea răscoalei ţăranilor români din Transilvania în anul 1784") ; **Viaţa şi opera lui G. Şincai** (prima monografie a celui din şcoala ardeleană), **Manuscriptele lui Ioan Budai Deleanu** etc.

Credem că numai şi din această prea breviată înşirare a scrierilor lui Papiu conţinute în **Antologia** pe care o comentăm, cititorul şi-a făcut o imagine asupra problematicii şi interesului pe care el îl mai poate stîrni şi astăzi. Aducînd elogiul nostru editorului Corneliu Albu, repet — cu gîndul la o tot mai bună cunoaştere a tezaurului nostru spiritual : — spre o ediţie mai deplină !

Gheorghe Suciu

Ceea ce nu se putea uita

Urmare din pag. 1

jului gazetei sale sau ce l-a îndemnat cu atîta forţă şi decisivă ingratitudine pe celebrul autor al *clăcaşilor* să iasă în arenă şi să ascută săbii într-o polemică de unul singur la urma urmei şi fără rezultat ?

S-au emis multe supoziţii, autoritarul gazetar era contradictoriu şi pe cît de imprevizibil pe atît de răspicat. Un bun psiholog ştia că lumea e sensibilă la drama marelui tezaur, fusese furat şi rătăcit de cîteva ori iar lîngă emblematica „misterioasa sa strălucire se ridicau deja şi cîteva morminte, cele ale descoperitorilor săi. Aşa că era suficientă o singură scînteie şi focul imaginaţiei se putea aprinde devastator. Ceea ce în a sa *Trompeta Carpaţilor*, Cezar Bolliac a şi făcut. Odobescu este învinuit că a vîndut tezaurul unui muzeu sau unei puteri străine. Ştirile despre uriaşa tranzacţie se citeau cu sufletul la gură. Se indica şi preţul afacerii şi se promiteau, ca într-un serial, detalii şi mai tari. Urmau corespondenţe de la faţa locului amestecate cu mici poveşti şi parabole culese din ţară — gazetarul, ce mai, ştia să-şi facă meseria ! — iar cînd aducea în prim plan şi o declaraţie de martor lucrurile explodau. Era făcut pesemne ca acest tezaur să provoace duşmănii şi drame în toate straturile societăţii, şi pe tot traiectul său istoric, începînd cu acea lume închisă şi speriată a satului de atunci şi pînă la înalta societate, în guvern şi între partide ca şi între oamenii de ştiinţă şi de cultură care îl studiau. Ce sta însă în spatele acestui uriaş şi pitoresc scandal de presă în care una dintre cele mai ascuţite inteligenţe ale timpului — Bolliac — a putut să cadă victimă erorii şi să se facă, din vanitate, sau din ce ? — o adevărată arie a calomniei şi-a intrigii ?! Bolliac era şi el arheolog, numismat mai ales, membru al cîtorva societăţi, dintre care una mi se pare chiar la Paris. Distanţa de vîrstă între el şi Odobescu se traducea însă şi prin aceea dintre mijloacele şi rigorile cu care operau, dintre un amator — în ultimă instanţă — şi un specialist. Dar contradictoriu cum era, Bolliac se putea certa cu oricine, îşi întorcea chiar şi lui însuşi spatele şi, supărat pe cine ştie ce afacere din care nu prea ieşise bine, de pildă, se răzbuna pe confraţi. Copărtaş cu bani gheaţă la înfiinţarea *Primei societăţi anonime române a monopolului tutunului* — asta era cam cu un an înainte de călătoria tezaurului la Paris — scrie un pretenţios studiu intitulat nici mai mult nici mai puţin decît *„Uzul fumatului în timpii preistorici"*. Nici un interes, aşadar, între ştiinţă, între acest tip de ştiinţă şi finanţe, nu ? Atîta doar că anonimul societar se divulga. Şi eşua apoi, mai la suprafaţă, într-o altă societate, la *compania pentru exploatarea şi comerciul cu păcură*, sosise timpul celuilalt tezaur, aurul negru şi încercarea moarte n-are, dar, după scurt timp, iese lamentabil şi de aici şi îşi mai aruncă undiţa odată la *societatea de asigurări*. Nu se ştie dacă Odobescu i-a urmărit întreg acest periplu financiar şi dacă nu s-a amuzat, cunoscîndu-l, cert este însă că studiul său cu privire la *Uzul fumatului în timpi preistorici* i-a smuls o decisivă şi rece, tăiasă replică, sub un titlu memorabil şi azi : *Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice de un om care nu fumează"*. Se putea uita aşa ceva ?

Firul cu plumb

Urmare din pag. 1

bucurau de un respect nemărginit. Erau un fel de clasici în viaţă, dacă s-ar putea spune aşa. Ridicaseră cîteva zeci de temelii, în ţinutul acela, iar felul în care le ridicaseră stîrnea respectul tuturor meseriaşilor. Dulgherii au şi spus-o cu două zile înainte de a pleca. „Temelia asta o să ţină cîteva case, nu moare două sute de ani de acu încolo". „E, nu de alea două sute de ani e vorba, a zis tata, da dacă ţine mai mult, ăsta-i un lucru mare". Aşa s-a şi întîmplat. După zece ani a venit apa şi a lins casa pe sub ferestre. Zugrăveala a căzut, mîncată de şuvoi, chirpicul ieşea ştirb la vedere, dar atît. Totul a fost refăcut şi dat uitării. Au bătut apoi vînturi de pomină. Plopul din poartă s-a prăbuşit peste camera din faţă dar n-a rupt mare lucru. L-am doborît cu toporul la pămînt şi l-am făcut lemn de foc. „Unde or fi meşterii ăia ? s-a întrebat uimit tata, bătrînul care transpira de mama focului cînd spărgea bolovanii de calcar ? sau zidarul ăla saşiu din naştere care, după ce lăsa în jos firul cu plumb, cobora la temelie să-i vadă urcuşul, dulgherul cu două degete lipsă la mîna stîngă, mîncate demult de zimţii unui fierăstrău coadă de şoarece ?".

Dar, după ce au trecut apele, după ce s-a potolit furtuna s-a auzit că bătrînul pietrar s-ar fi stins. Era poate în firea lucrurilor să se stingă. L-au condus, îmbrăcaţi în gînduri frumoase, toţi meseriaşii. „Oameni ca el se nasc rar" — spuneau. Şi credeau în ceea ce spuneau. „Poate niciodată nu s-o mai naşte unu ca el", a îngăimat sceptic unul din ei, pietrar din cealaltă parte a ţinutului. După ce l-au acoperit cu pămînt şi au ieşit din clipele acelea de tristeţe şi moarte, au hotărît, fiecare în sinea sa, să-i semene. Au colindat multe zile în şir casele pe care le ridicase cît a trăit, au scotocit felul în care cioplea piatra. „Da, nu putem fi ca el". erau pe cale de a spune, dar au spus : „Să-i semănăm, fiind altfel de cum a fost el. La fel de drepţi, la fel de harnici, la fel de oameni cu ucenicii, cu zidarii, dulgherii şi zugravii care ne vor urma". Era vorba de înălţarea unei case de alt tip, altfel alcătuite, cu mai mulţi şi mai diverşi meseriaşi. Un lucru însă era de la bun început aşezat : casele nu pot semăna una cu alta, iar oamenii sînt şi ei la fel de diferiţi. Dar, peste toate acestea — pînă la urmă amănunte — există un fir cu plumb a cărui verticalitate nu trebuie şi nu poate fi coruptă. Văzut de la temelie sau privit de sus el e la fel de drept, la fel de curat. De la temelie şi pînă la ramura de salcie, prinsă în căpriorii acoperişului, el rămîne acelaşi. Sub semnul lui incoruptibil, meseriaşii : fierari, zidari, dulgheri... Oameni ai pietrei, oameni ai lemnului, oameni ai cuvintelor turnate în alese armonii.

atelier literar
poșta redacției

MARIUS NICOARĂ : Jurnal, totuși, oarecum reconstituit, relatat, cu mijloace destul de bune (pindit niței de monotonie, poate și din pricina formulei de adresare la persoana a doua și a acțiunii intermediate, indirecte). Sint totuși destule motive să insistați (căutind, firește, cele mai adecvate formule și mijloace).

DUMITRA BABOI : Sint încă lucruri nesigure, de inceput, insuficient depărtate de riscurile naivității și locului comun, dar aducind totuși un oarecare zvon de poezie (mai ales în „Inimăclopot", „Cu tot ce am").

CONSTANȚA BEȘICA : Intrebarea dv. e cel puțin ciudată. Ce să faceți cu versurile dv. trebuie să hotăriți dv. inșivă. In ce ne privește, ne-ați cerut părerea și noi v-am spus-o : incercări modeste (mai precis : fără semne de talent), părere pe care o confirmă și ultimele texte trimise. Ce urmează să faceți cu ele și, in general, cu titmpul dv. liber, rămine să decideți singură.

HANIBAL CIRCAȘU : Ar putea fi un inceput, dominat încă de elementul artizanal, de servituți prozodice, in deficit de inspirație și de freamăt. Mai bine, parcă, in „Microprotest", „Anomalie ermetică".

EM. BĂLȚIANU : Cu adevărat frumoasă, adinc simțită, „Ascensiune", Celelalte, mai „făcute".

V. MILESCU : Citeva pagini ceva mai limpezi : „Rugă inainte de...", „Cit e de trist", „Păsări".

E. PALEOLOG : Există unele aptitudini pentru poezie (idei, imagini, viziuni interesante), manifestate, deocamdată, cu mijloace nesigure, cu o inerentă lipsă de experiență. Elemente promițătoare, in „Cumplita noapte", „Simt citetodată nevoia", „Don Quijote", „Pasărea U". Dar sint de așteptat, firește, lucruri și mai bune.

B. V. M. : Versificări modeste, convenționale, in care nu se văd, nici acum, semne de talent.

V. A. PĂTRĂȘEȘCU : Incă tulburi, cu o definiție incertă, confuză, dar nu lipsite de semnele inzestrărilor lirice („Spațiu", „Semnal").

V. TRIF : Vii mulțumiri pentru amabila invitație (de care, din păcate, nu putem profita), felicitări și multe izbinzi in continuare !.

I. PĂLĂLĂU : Jocuri de vorbe, tulburi, folclorizante, care nu ajung la structură, la idee, la semnificație, nici chiar — in ciuda eforturilor — la incantație... Lucrurile rămin mereu sub semnul confecției artizanale „cu gura plină de cuvinte" (cum bine ziceți). E greu de tras o concluzie definitivă — in unele pagini („Invățăturile Errei", „Văzul tălpilor", etc.) par să existe, totuși, și niște promisiuni de poezie. Să vedem ce mai urmează.

H. STAMATIN : Cele mai multe pagini se află din plin pe tărimurile poeziei (chiar cu acel mic surplus de ostentație și drăcoșenie...). Mai trimiteți-ne o selecție (aspră !) din ce mai aveți, ca să vă putem „scoate in lume".

G. COPU : Certe dovezi de poezie alternind, ciudat, cu pagini stufoase, aglomerate, incoerente. Reținem : „La marginea aceea", „Mi-era teamă de noile anotimpuri", „Transa garoafelor" (parțial). Dar e cu totul posibil să primim de la dv. lucruri mult mai interesante.

M. M. POP : Pagini, in general, modeste, exceptind intrucitva „Să-mi fluier tristețea" și „Inscripție pe o piatră funerară", unde se aude, parcă, și un ecou liric. Vom vedea mai clar, poate, in viitoarele texte.

Elena Cazan, I. Cornelia Oancea, Ilie Costeș (ceva, in „Muntele și lacrima"), **Dan Alidan** (ceva, in „E ca și cum"), **Lina Raiu, Paul Doinescu, J.R. Ewing, Mihai Ganea, Iulian I. Boldea, Maricel Șerban, George Ioniță, Nicu Rarău, D. A. V., P. Castilia-Deleni, Șerd Hanidul, Mihai Petrescu, Dania O., C. Spiridon-Suhuleț, Marin Tanciu, Petre Munteanu, Eugen Jamorys, Radu Adrian, Georgelia Sterian :** Incercări de nivel modest.

Florin Bănică, Radu Onega, Lidia Almaș (ceva, in „Noapte"), **Niccolo Paganini, Ion Stefanio, Germinia Șercău, Ovidiu Leontin** (ceva, in „Ea are douăzeci de veri"), **M. Cotuțiu, Dinu Matei, G. Dragotă, Ioan Corin Culcea, Decebal Alexandru Seul, Florea Cristy :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „No man's land", „Mal du siècle", „Musafir", etc. ; „La loc comanda", „Tirg", „8 mai 1981", etc. ; „Inima mea ușuratică", „Toamnă nouă, toamnă veche", „Nicicind", etc. ; „Nehotărire", „Inima ta", „Te-am așteptat", etc. ; „Ochi dilatați", „Centrifugă", „Copil de pădure", etc. ; „După amiaza unui păun", „Descintec lapon", „Teama de păianjen", etc. ; „Glossă".

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Guernica

Ciuma
in privirea oamenilor
strigătul
culcat intre fălcile abatoarelor
rinjetul
din ochiul calului
colaje
de cuvinte frumoase
(o spaimă — felinarele)
bunăvoința tunurilor
in profeția
zilei de-apoi
pămintul mamă
il inghite pe moșneag —
pumnul neputincios
albastrul cristalin
al cerului
il sparge
un zeu ii impușcă pe oameni
cu rugăciuni și speranțe

IOAN MATYE

Proiect de după amiază

Să bată soarele și să cinte
Cineva undeva orice
Să se audă spovedania mării,
Golurile din suflet să se astupe cu păsări,
O mașină de inlăturat gînduri (ceva ca o moară)
Să uruie in surdină
Și noaptea să vină fără să știi,
Ca o femeie
Pe care n-o mai aștepți niciodată,
Care se apropie tiptil, pe la spate
Si-ți acoperă ochii cu palmele
Și atunci să înțelegi că este Ea,
Să te intorci ca s-o mai poți zări
O singură dată,
Și să te prăbușești in sinul ei
Fără memorie
Fără formă
Fără timp.

RADU ȘUIU

Crochiu național

Picură de ziuă ; capete de oaie
rinjesc pe pereți ca-ntr-un truc ;
cineva fără trup a pătruns in odaie
aprinzind seve vechi in dulapul de nuc ;

fluturi de lumină urcă pe perdele
zimbet inflorit in borangic
gindul meu fixează-n trei caiele
o potcoavă murgului nimic !

FATMA SADIC

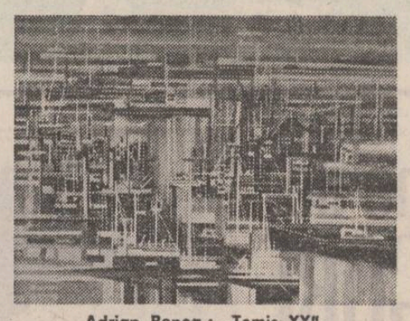

Adrian Benea : „Tomis XX",

Trofeul

Lumea e o hartă politică
aproximativă
micșorată
și convențională
pe care desenez ipotetice drumuri
cu degetul
și o pătez cu sînge cind neatent
mă-ntep intr-un război contemporan.

Lumea intinsă pe perete
ca blana unui animal ucis,
trofeu al neputinței impodobind
cu oceane
camera plină de lucruri inutile :
păsări impăiate și cărți.

CONSTANTIN OPRICA

Adormisem și mă gindeam

Deoarece pină mai ieri
copila mea
dincolo sau fără sfirșit
deoarece cu durere
copila mea
argatul și barca
scheletul și floarea
ochii sau viața
căci moartea căci oamenii
căci viața copila mea
deoarece pină mai ieri eram
in concediu
și odată cu florile adormisem
și mă gindeam
cum de mai pot să mor și
in ce imprejurare mă aflu și
dacă intr-adevăr muream...

MATEIAȘ OLTEANU

Accesorii

Pe vremuri mă imbrăcam
mai simplu
și mă-ncheiam la haina mea
de liniște
cu zboruri de păsări.

Mi-ați dat pe urmă
lanțuri și podoabe să port
și ca să-mi puteți apuca inima mai bine
ați infășurat-o intr-un nor otrăvit.

Nu mă mai invinuiți
că-n fiecare dimineață
uit ba să-mi atirn sabia lui Damocles
deasupra capului
ba să arborez un suris prefabricat,
ba să-mi iau revolverul sau stiloul...

Stați liniștiți, prejudecățile
și bomba de la Hiroșima
le port mereu cu mine.

IRINA EFTIMESCU

Cind ai să înțelegi

Cind ai să înțelegi
că nimic in iubire
nu trebuie explicat
nimic nu trebuie decis
nimic nu poate fi promis
In iubire
nimic nu poate fi păstrat
In iubire
ca și in moarte.

A. VALONI

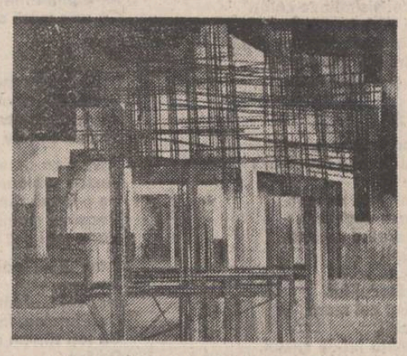

Adrian Benea : „Șantier pe Olt"
(Din expoziția de la sala „Galateea")

O carte despre etnic

Urmare din pag. 1

mai că, de data aceasta, nu se va mai dovedi operantă in final consolarea „totul este bine cind se termină cu bine", pentru că, odată inscrise pe o traiectorie falsă, toate eforturile ulterioare ale autorului de a se redresa, respectiv toate strădaniile sale de a-și mula conceptul construit apriori, in manieră speculativă hegeliană, pe realitatea etnică, rămin fără efect.

Dionisie Petcu este convins că singura modalitatea de a ajunge la un concept valabil al etnicului este rezolvarea in prealabil a citorva probleme de natură filosofică. Lansindu-se in această intreprindere, autorul ne oferă o mostră, admirabilă dealtfel, de materialism istoric, dar in care etnicul nu se mai regăsește ca determinare distinctă, ci este, oricit ar părea de neverosimil, identic cu socialul (v. p. 64, 65 și in multe alte locuri). Partea, etnicul adică, este asimilată intregului, societății, iar autorul combate cu energie acele studii in care populația, adică suportul etnicului, este concepută ca o componentă de-sine-stătătoare situată alături de forțele de producție, teritoriul, cultură, suprastructură (p. 64), uitind că Marx insuși, deși are o concepție integratoare despre societate, nu se poate impiedica să analizeze separat modul de producție, forțele de producție, relațiile de producție, baza și suprastructura, ba chiar și populația. Inseamnă oare, că cine tratează autonom conceptele de mai sus promovează ideea că există forțe de producție in sine, relații de producție complet disociate de contextul economic subiacent ? Ar fi pueril să se susțină așa ceva, după cum este la fel de pueril să nu admitem autonomia relativă, ontologică și funcțională, a populației, forțelor de producție și ale tuturor celorlalte dimensiuni ale socialului.

Dacă și-ar fi inceput studiul de la empiric, adică de la fenomenul real, departe de a fi riscat empirismul, cum se teme autorul (p. 215), ar fi avut posibilități mai bune de a-și construi teoria. Așa insă, teoria filosofică sau antropologică, oricit de izbutită, nu se poate substitui teoriei etnologice, care trebuie să răspundă la cu totul alte intrebări decit acelea la care sint chemate să răspundă disciplinele menționate anterior.

Confruntarea cu realitatea, ca judecător suprem, este elocventă atunci cind vrem să supunem probei considerațiile pe care le face Dionisie Petcu. Astfel, din dizolvarea etnicului in social in genere, autorul, pentru a fi consecvent, trebuie să postuleze că de cite ori se trece de la o fază la alta de evoluție a societății, etnia anterioară dispare și lasă locul unei etnii noi. (p. 157 și altele). Pe de altă parte, atunci cind se ocupă de determinațiile etniei, Dionisie Petcu le indică la un moment dat a fi limba și teritoriul. Realitatea ne arată insă că un indelungat răstimp limba și teritoriul unei populații pot să nu cunoască decit mici modificări, cu toate că din punct de vedere al dezvoltării sociale aceasta a străbătut una sau mai multe epoci istorice. Bunăoară limba și teritoriul populației han, ca de altfel și alte particularități etnice ale acesteia, au rămas cam aceleași de cîteva mii de ani incoace. Sau, ca să luăm un exemplu mai familiar, limba noastră, teritoriul și celelalte insușiri care ne caracterizează datează de la constituirea noastră ca popor și pină in zilele noastre. Se mai poate susține atunci că pentru a defini un popor este de-ajuns a-i caracteriza orinduirea social-economică pe care el o intruchipează in acea etapă? (p. 206).

Dacă etnicul se explică prin modul de producție sau, intr-un alt plan analitic, prin formațiunea socială, cum susține Dionisie Petcu, cum să intelegem persistența naționalităților conlocuitoare, deci a mai multor etnii trăgindu-și seva din una și aceeași viață social-economică?

Aceeași incongruență se ivește și in cazul statelor multinaționale, dat fiind că etniile componente sint grefate pe un trunchi de viață economică identică. In Elvetia, de exemplu, trăiesc de multe secole francezi, germani și italieni, cu toate că in ceea ce privește orinduirea socială nu-i diferențiază nimic.

Constatări de ordin factual ca cele de mai sus subminează deci teza fundamentală a autorului, dovedind că etnicul, deși de neseparat de procesul vieții materiale a unei populații, este totuși o dimensiune relativ autonomă, sui-generis și nu poate fi dedus nemijlocit sau identificat cu modul de producție sau formațiunea socială corespunzătoare.

Cartea la care ne referim nu se ocupă decit tangențial de etnicul românesc. Și din acest punct de vedere constatăm că, alături de unele considerații pertinente, postulatele sale teoretice il imping spre afirmații hazardate. Nu putem susține, desigur, că insușiri ca rationalismul, realismul, sentimentul viu al naturii, toleranța, măsura etc. atribuite de Rădulescu-Motru, Ath. Joja și alți gînditori poporului nostru îi aparțin in exclusivitate, dar nici nu i le putem tăgădui pur și simplu prin proclamarea caracterului arbitrar al psihologiei popoarelor. Nu putem fi de acord cu Dionisie Petcu nici atunci cind, analizind in lumina premiselor de bază ale lucrării sale etnicul nostru din epoca capitalistă, susține că spiritualitatea societății românești nu a putut niciodată deveni cu adevărat modernă. (p. 211). Invocarea păstorului maramureșan in acest context nu dovedește ceea ce crede autorul, ci cu totul altceva. Fără să vrea, Dionisie Petcu este in acest caz tributar concepției concordanței mecanice dintre dezvoltarea economică a unui popor și spiritualitatea sa, concepție dezmințită de viață, inclusiv de valorile spirituale românești. Unele amendări trebuie aduse, de asemenea, și considerațiilor sale intransigente asupra folclorului, a cărui perpetuare i se pare un indiciu al subdezvoltării unei societăți.

Revenind la teoria generală a etnicului, observăm că substratul său obiectiv, nemijlocit nu este societatea globală, modul de producție sau formațiunea socială, cum își mută succesiv planul analizei sale Dionisie Petcu, ci grupul uman. După cum putem constata cu ușurință invocind istoria, orice etnie este produsul unui proces etnologic. Ca etnie, poporul român bunăoară s-a născut din incrucișarea culturii și civilizației geto-dace cu cultura și civilizația romană. După o perioadă de germinație, din creuzetul acesta etnic s-a născut poporul român cu insușirile care-i sint proprii. Ceea ce a contat in primul rind acest proces generator de etnic sint fenomenele de asimilare și restructurare cultural-spirituală. Procesul vieții materiale ca atare, relațiile de producție, munca ca consum de energie fizică și psihică, obiectul muncii și uneltele in substanța lor naturală sint neutre din punct de vedere etnic. Pămintul ca teren agricol, pirghia, carul, casa etc., ca părți de natură sau ca asamblare a unor componente materiale, nu posedă in mod intrinsec nici un fel de caracter etnic. Numai in măsura in care comunitățile care le produc sau utilizează își imprimă asupra lor, intr-un fel sau altul, pecetea specificului lor uman, acestea capătă și individualitate etnică.

Deși nu sint imobile, trăsăturile etnice se caracterizează, in mod normal, printr-o mare stabilitate, conservindu-se, in linii generale, neschimbate secole și chiar milenii. Numai in cazuri speciale, cum ar fi agresiunile etnice din afară, o etnie lasă relativ repede locul alteia sau se contopește cu grupul agresor, stingindu-se.

Deoarece istoria ne arată că etnia este durabilă și trece peste limitele epocilor istorice, urmează să admitem că poporul, națiunea, celelalte comunități umane sint doar modalități economico-sociale și politice de existență și organizare a etniei, și nu trebuie substituite acesteia.

Chiar dacă apreciem că tezele de mai sus sint mai adecvate pentru elaborarea unei etnologii valide, este incontestabil că in multe privințe de detaliu, și chiar de fond, cartea lui Dionisie Petcu, una din puținele incercări de acest gen de pătrundere intr-o lume incă puțin cunoscută, se inscrie ca o lucrare utilă.

ANUNȚĂM CITITORILOR NOȘTRI APARIȚIA IN CURIND A ALMANAHULUI «LUCEAFĂRUL» 1982

CONCURS DE POEZIE :
HERCULANE '81

Intre 7 și 11 octombrie 1981 s-au desfășurat la Băile Herculane, lucrările juriului celei de a VI-a ediții a concursului de poezie din cadrul manifestărilor cultural-artistice „Hercules '81". Integrat in Festivalul național „Cintarea României" și organizat sub egida Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Centrului județean de indrumare Caraș-Severin a creației populare și a mișcării artistice de masă și Casei de cultură din Băile Herculane, concursul a intrunit 68 de concurenți din 22 de județe. Din 588 de lucrări prezentate, juriul compus din : Toma George Maiorescu — președinte, Octavian Doclin — secretar, și Nicolae Ciobanu, Marcu Mihail Deleanu, Mihai Georgescu, Gheorghe Jurma, Valentin F. Mihăescu, Cornel Ungureanu și Stelian Vasilescu — membri, a acordat următoarele premii și mențiuni : Premiul I — Dan Gavrilovici — Buhuși-Bacău ; Premiul II — Dușa Ozolin — Botoșani ; Premiul III — Elena Dumitru — Tirgoviște ; Mențiuni : I George Geacăr — Produlești-Dimbovița ; II Ion Cozmei — Suceava ; III Emilian Roșculescu — Reșița ; IV Cătălin Ionuțaș — Arad. Premiul revistei Luceafărul — Constantin Ionescu — București ; Premiul revistei Familia — Octavian Beșindei — București.

Pentru ediția a VII-a a concursului lucrările vor fi depuse pină la 1 mai 1982 pe adresa : Casa de cultură a stațiunii Băile Herculane, strada Cernei nr. 7, 1600 Băile Herculane. Rezultatele concursului și festivalului se vor da publicității in luna iunie 1982.

La plecarea Agathei Bacovia

Cu numai cîteva săptămini in urmă, in intimpinarea centenarului nașterii lui Bacovia, am stat de vorbă intr-o dimineață, din nou, cîteva ceasuri bune, cu soția marelui poet, ea insăși poetă, prozatoare, memorialistă, animatoare de cenacluri literare. Principalele secvențe ale acestui interviu, in care mai intii gazda imi relatase amănunțit anii copilăriei și adolescenței (secvențe neincorporate incă in vreuna din cele trei cărți de rememorări pe care le-a lăsat) au fost publicate in revista „Luceafărul" insoțite de o fotografie a lui Bacovia cu autograf, pe care mi-o dăruise, cu ani in urmă, Al. Cazaban.

Agatha Grigorescu Bacovia, născută la 10 martie 1895 — puțină lume cunoaște aceste amănunte — rămăsese orfană de mamă la numai trei zile de la naștere. Mai avusese două surori, Elena și Ștefania, ultima profesoară la fostul Institutul „Pompilian" din Capitală. Primise botezul școlii primare in orașul natal, Mizil, dar clasele liceale le trecuse in particular. In loc de măritiș, cum intenționase tutorele ei, se ambiționase să devină funcționară și să urmeze liceul și facultatea. A izbutit să obțină o bursă la „Institutul de educație integrală" din str. Dorului (prin Armeneasca) unde se predau, intre altele, limba franceză, croitoria, pianul... La 12 ani, citea intens și incepuse să scrie poezii pe ascuns, nearătind insă cuiva caietele ! A debutat abia in 1918 in revista „Scena" cu poezia intitulată „Declin". In 1915, a reușit să obțină un post de funcționară la „Agricola" o instituție de asigurări sociale. Ceva mai inainte, incepuse să-l citească pe Bacovia in reviste cum erau „Flacăra", „Noua revistă română", „Românul literar" etc. Mi-a mărturisit in cîteva rinduri, că o emoționase in chip deosebit poezia **Decor.** Dar volumul **Plumb** il găsise in vitrina librăriei „Socec" numai in 1916. In acel an, poeta fusese solicitată să redacteze „Poșta redacției" in revista „Cronica Moldovei" ce apărea la Bârlad, dar se tipărea in Capitală. La scurtă vreme, l-a cunoscut pe Bacovia „un tinăr scund, cu umerii puțin aduși, cu ochii albaștri, cu miini delicate și extrem de sfios". S-au căsătorit abia in anul 1928. Agatha Grigorescu s-a inscris la Facultatea de Litere și Filozofie din București, apoi după absolvire, a funcționat la numeroase licee. (Bacovia era funcționar la Ministerul Cultelor cu gradul de impegat, mai tirziu șef de birou in Ministerul Muncii, deși obținuse in 1911 licența in drept la Iași !).

Locuind la sora ei, Elena, uneori venea aici și Bacovia străbătind pe jos drumul din strada Berzei pină in strada Tăbăcari, spre **Lemetru.**

In 1923, poetei i-a apărut primul volum de versuri „Armonii crepusculare" care, se pare că a prilejuit și... cererea in căsătorie, urmată de solicitarea ca vacanțele să fie petrecute de poetă neapărat la Bacău.

Scriitoarea a demonstrat nu numai o capacitate poetică uneori surprinzătoare, dar cu o superbă energie a fost prezentă mereu, pină in ultimele săptămini, oriunde era chemată in școli generale, licee, uzine, cluburi, cenacluri, după cum n-a existat noapte in care să nu fi zăbovit pe coala de hirtie, scriind și transcriind, pentru a dărui cite ceva durabil literaturii.

Este exemplul nobil pe care ni l-a lăsat părăsindu-ne, după o viață lungă de muncă literară perseverentă.

Al. Raicu

Trista ingăduință

In apoteoză bacoviană se stinge din viața Agatha Grigorescu-Bacovia.
Orice moarte vine la netimp.

Dacă acum moartea a venit indată după... indată după centenar și a doua zi după incununarea poetei (ea insăși poetă și — lui Bacovia — doamna Agatha) cu marele premiu al scriitorilor, să binecuvintăm această fericit-tristă ingăduință.

Să ne inchipuim numai o clipă că Agatha Grigorescu-Bacovia ar fi inchis ochii in august și nu in octombrie, adică puțin inainte și nu indată după... și vom realiza tragedia pe lingă care a trecut și pe care, cu voia destinului ? cu voința proprie ? a biruit-o, intorcind in sfirșit — intru Bacovia — neimplinirea in implinire.
Și toate se reintorc...
Toamnă cernită a roadelor.

Marcel Marcian

CONFABULE

Balaurul

A fost odată cum nu este nici azi și nu va fi nici mine. Pe atunci, un balaur cu șapte sau nouă capete — nu s-a aflat exact, pentru că nimeni nu știa să numere — mare stricăciune făcea impărăției. Desigur, nu e de mirare ceea ce strica balaurul — doar ce să facă altceva cu atitea capete, din nările cărora ieșeau flăcări și din gurile cărora curgeau mări de pucioasă ? Deci jale-jale era in jurul său pină cind... Pină cind, după obicei, Făt Frumos trecu pe acolo in căutarea Ilenei Cosinzene. De cum il văzu, balaurul își inălță toate capetele și-i zise :

— Făt Frumos, Făt Frumos, hai la luptă să ne luăm și cine o fi mai tare, a lui să fie Ileana Cosinzeana !

— Hai, zise și Făt Frumos.

Ce altceva ar fi putut zice, nu ? Și se luptară... se luptară... se luptară. Mai intii Făt Frumos îi tăie capul ceva mai inălțat, pe urmă și pe celelalte. Și cum nu avea prea mult loc pe cal, luă cu el numai limbile, intr-o trăistuță, și plecă mai departe după Ileana Cosinzeana. Nu după multă vreme, Oarecare, ars de soare și cu ochii intinși, inhămat la o tărăboanță, trecu pe lingă balaurul cel mort.

— Hait, zise, om m-am făcut.

Și-i taie capetele, le aruncă in tărăboanță și drept la impărat se duse.

— Știu, știu, zise impăratul incă inainte ca Oarecare să deschidă gura. Iți dau fata și jumătate din impărăție, n-am ce face.

Și se pregăti nunta, se-ntinseră mesele prin grădini. Iar in fruntea celei mari fu pus Oarecare, pe șapte (sau nouă) perne. Și tocmai cind petrecerea era in toi, de plingea fata impăratului de ți se rupea inima, apăru și Făt Frumos. Am uitat să spun că pe fata impăratului o chema, firește, Ileana Cosinzeana. Făt Frumos fu poftit la masă, dar nu inainte de a i se fi cerut să sărute dreapta celui din capul mesei.

— De ce ? se miră.

— Păi nu Oarecare a omorit balaurul ?

— Nu.

— Păi cine ?

— Eu. Ia de priviți !

Și scoase prima limbă, trăgind cu ochiul la pernele de sub Oarecare. Dar niciuna din ele nu se clinti. Nici cind o scoase pe a doua, pe a treia, pe toate celelalte. Nedumerit, privi spre sărbătorit care, la fel de inălțat, rinjea cu mulțumire, zicindu-i :

— O fi avut balaurul pe care l-ai omorit limbi, dar cel pe care eu l-am omorit n-avea. Așa că ia-ți propriul cap, de-ți mai e drag, și du-l.

In vreme ce vorbea Oarecare, limba i se lungea și se răsucea ca o suveică pe deasupra dinților. Și avu mulți feciori.

Iulian Neacșu

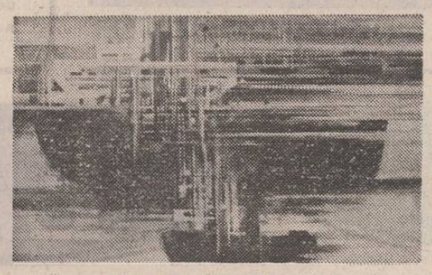

Adrian Benea : „Mangalia"

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (II)

A urmat o clipă de liniște după răspunsul acela in care mărturiseam cu o sfintă inocență că „nu fac nimic" la Uniunea Scriitorilor, răspuns pe care Zaharia Stancu l-a intuit perfect.

— Ba faci, și faci destule, numai necazuri imi faci și pentru asta o să te dau afară. N-am chef să mă certe toți din pricina dumitale.

S-a ridicat de la birou, s-a apropiat de draperia grea de pluș care acoperea geamul dinspre șosea, a dat-o la o parte, și a zis :

— Vino, vino și spune-mi ce vedem noi in curte ?

Mi se adresa ca unui școlar căruia ii arăți un obiect cerind să-l recunoască și eu m-am apropiat și m-am uitat să vedem : „ce vedem noi in curte".

— Noi vedem parcul și șoseaua pe care trec mașini, am declarat eu conștiincios, cu glas de copil cuminte.

— Lasă șoseaua, lasă mașinile, aici, in fața geamului, pe iarbă ce vedem ?

In fața geamului, pe iarbă se vedea statuia lui Eminescu, recent așezată acolo, cioplită de Oscar Han, pe care Zaharia Stancu o achiziționase pentru Uniune cu un gind foarte exact : „Atita vreme cit avem pe Eminescu in față inseamnă că asta e casa lui și nimeni n-o să ne mute din casa lui..."

(Ne-a mutat totuși, contrar voinței noastre, cutremurul de pămint din martie '77...).

Am privit la statuia cam butucănoasă care nu-mi plăcea și mi-am amintit că in urmă cu cîteva ore, un bătrinel cu pipă, semănind cu Chaplin, văzindu-mă in curtea Uniunii, m-a intrebat dacă-mi place statuia și eu i-am răspuns că e „cam prea terestră", fără să știu că am de-a face chiar cu autorul sculpturii. Acesta, desigur șocat de răspuns, ii comunicase președintelui părerea mea impreună cu detaliile fizionomice și acum vroia să verifice dacă eu eram persoana in cauză.

— Pe iarbă vedem statuia lui Eminescu, am continuat eu jocul acela copilăresc.

— Și, cum e statuia lui Eminescu ? a vrut să știe președintele.

— Din ce punct de vedere ? am ricoșat eu prudent.

— Din toate punctele de vedere !

— Păi, e cam... terestră.

— Da, terestră, eram sigur, terestră, numai dumneata puteai să răspunzi astfel. Știi că l-ai jignit pe Oscar Han ?

— Nu știam că e dinsul și dacă aș fi știut, imi menținem părerea...

— Terestră, nu ? Terestru ești dumneata, ești viu și ești terestru și iei leafă de pomană, aici, la noi, unde nu faci nimic. Pleacă, scrie-ți demisia și vino cu ea să ți-o aprob.

Plecam. De cite ori n-am plecat și m-am intors cu demisia scrisă și de fiecare dată președintele mi-a cerut s-o las și va avea el grijă să mi-o aprobe.

Nu mi-a aprobat-o insă vreodată...

Zaharia Stancu a fost un președinte care-a cistigat multe pentru obște.

E destul dacă ne gindim la Casa de creație de la mare fără să mai pomenim alte multe certitudini.

Și, fiindcă veni vorba de Casa de la mare care se numeste nici mai mult nici mai puțin decit „vila Paltinul B", (de ce B și nu X?), n-ar fi mai drept ca numele ei să fie Casa de creație și odihnă ZAHARIA STANCU, ca un semn de neuitare pentru cel care ne-a ajutat să ne bucurăm de ea, președintele și scriitorul al cărui Desculț a păsit pe multe meridiane ale acestui pămint ?

Mircea Micu

Un basm

Urmare din pag. 1

zie, de sunet și imagine, găzduit de atit de ospitalierul teatru Bulandra in sala de la Grădina Icoanei. Un spectacol diferit de cele obișnuite atit prin concepție cit și ca mijloace de realizare. De ce ? Pentru că aici, in serile care anunță din ce in ce mai mult venirea toamnei, actorul Florian Pittiș creează și interpretează rolul unui povestitor, vrăjind cu farmecul său și dind incă o dată viață nemaipomenitelor intimplări ale celor patru Beatles. Totul exemplificat pe discuri, totul montat și regizat cu inalt profesionalism.

O seară de audiții muzicale punctate de momente lirice din creația poeților contemporani, un eseu despre muzica „tinără", o pledoarie gindită și realizată de ambianța de spectacol, respectind legile și convențiile scenei.

Ascuns indărătul pupitrului de disc jokey, Pittiș reușește, cred, să creeze in primul rind o stare de spirit favorabilă apropierii de muzică. Și o cunoaștere mai bună, neconvențională, firească, a celor ce au schimbat cu muzica lor destinul și fizionomia unei epoci : John Lennon, Paul McCartney, George Harisson, Ringo Starr, adică Beatles.

Un spectacol generos in care barierele scenă-spectator sint inlăturate din primele momente, o inițiativă pornită din ideea că muzica ii unește pe tinerii de orice virstă sub acoperișul unui gind bun, propagind aceeași misterioasă emoție prin sunet, lumini și excepționale imagini de diapozitiv ale unui artist in materie : Paul Agarici, ale cărui inspirate proiecții dublează muzica și comentariul fără a avea insă simplul rol de a ilustra, ci stabilind rafinate, subtile corespondențe și vădind un ochi sensibil deschis permanent asupra lumii.

Este o reușită pe care i-o datorăm teatrului Bulandra, un dar, pe care Florian Pittiș, realizatorul și „interpretul" acestui spectacol il face muzicii și poeziei intr-o toamnă in care avem din ce in ce mai mult nevoia de a visa, de a ne emoționa.

Un spectacol care se bucură de un public numeros și care își așteaptă in continuare publicul.

POEME NOI

Poeme de GRIGORE VIERU

Litanii pentru orgă

In amintirea mamei Eudochia

* * *

Chipul tău, mamă,
Ca o mie
De privighetori rănite.
Ochii tăi
In care s-au întîmplat
Toate
Cîte se pot întîmpla
In lume !
Lacrima ta : diamant
Ce taie în două
Sticla liniștii.
Nedespărțită de cer
Ca apa de uscat.
Locuiești o casă
Cu două ferești :
Una ce dă spre viață,
Alta cu fața spre moarte
La fel de limpezi amîndouă.
O, mamă,
Spre mine mîinile-ți întinde :
Spre cel
Care cu dor te-așteaptă,
Și ție-apropiază-mă,
Apropie-mă liniștii ce ești.
Spre cei visîndu-se călări
Pe cai de aer :
Spre strigătul divinilor copii
Tu mîinile-ți îndreaptă.
Acum și-ntotdeauna.

* * *

Stau cu trombonul unii
În jurul gîtului încolăcit :
Lanț de aur.
Stau alții ca nebunii
Cu pinza unui verb
Tot zădărînd un taur.
Stau unii
Pe aur :
Pe jăratecul lui.
Pe riscul ael mare
Stau alții,
Pe gheața lui de cristal.
Și-avînd doar cu moartea
Relații
Stă maică-mea într-un spital.

* * *

Cum nu sînt doi pomi
Întocmai la fel.
Cum nici două popoare,
Cum nu se aseamănă perfect
Cicoare cu cicoare
Astfel, maică, și tu
Ești unică-n lume,
În sufletul meu
În gîndul
Ce-mi bate sub tîmple.
Nimeni nu
Poate golul să-l umple,
Golul ce-l lași
Nici cîntecul meu,
Nici popularul meu nume
Nici țara chiar, care
La fel mi-e de scumpă și ea.
Rămîi,
Mai rămîi. Nu pleca.

* * *

Trudite cît țara întreagă
Minuțile tale de ceară
În noaptea cea neagră,
În noaptea cea neagră
Odihnescu-se prima oară.

Prima oară
Sărut mîinile tale
Din care ierbi vor răsare.
Mi-e plină ființa de jele
Ca apa mării de sare.

* * *

Tristă dimineață
De duminică mare.
Îmi izvorăște pe față
Steaua cea de sare.

Privesc cu durere la
Verzile săbioare
De porumb din grădina ta,
Doamne, mamă, care
Nu te mai pot apăra.

Întregul nu mai e întreg.
Strig :
Sînt cel mai fără de noroc !
Deși înțeleg, înțeleg
Că toți sîntem un lemn
De foc.

* * *

A căzut cerul din ochii tăi
Și s-a fărîmițat.
A căzut de pe fața ta soarele
Și-a înghețat.

Încremenit e vîntul cel răcoros
Fără de harnicele tale mîini.
Căutîndu-te pe tine,
S-au tăinuit izvoarele-n țărini.
Ca un pom doborît
Însuși graiul
Parcă se-aude căzînd.
Doamne, atît de singur,
Atît de singur
N-am fost nicicînd !

* * *

Nu-mi ajung ochi să te pling,
Nici cuvinte nu-mi ajung.
Drumul meu sub cer e scurt,
Drumul tău în pămînt e lung.

Să-mi spăl vina ce port
Izvoarele, mările nu ajung.
Drumul meu sub cer e scurt,
Drumul tău în pămînt e lung.

Mă doare căsuța,
Grădina ta verde,
Toate cîte-au rămas fără tine
Mă dor.
Nu-mi mai e dor de nimeni, mamă,
Numai de tine mi-e dor.

* * *

Nu am, moarte, cu tine nimic,
Eu nici măcar nu te urăsc
Cum te blestemă unii c-un spic
La fel cum lumina pîrăsc.

Dar ce-ai face tu și cum ai trăi,
De-ai avea mamă și-ar muri ?!
Ce-ai face tu și cum ar fi
De-ai avea copii și-ar muri ?!

Nu am, moarte, cu tine nimic
Eu nici măcar nu te urăsc.
Îi fi mare tu, eu oi fi mic,
Dar numai
Din propria-mi viață trăiesc.

Nu frică, nu teamă –
Milă de tine mi-i,
Că n-ai avut niciodată mamă,
Că n-ai avut niciodată copii.

* * *

– Te petrece
Orchestra de-alamă
Și tu n-o auzi, mamă.

Încremeniți de durere
Sînt pomii cei verzi
Și tu, mamă, nu-i vezi.
Dureros
Pling în urma ta și copii
Și tu, mamă, nu știi.

– Numai pe tine
Te văd și te-aud,
Fiul meu cel de lacrime ud.

* * *

Lipsești dintre coline,
Dar nu lipsești, din mine.
Lipsești de la fereastră,
Dar nu din limba noastră.

Lipsești din blînda seară,
Dar nu lipsești din țară.
Plecată ești în moarte,
Ci-aproape, nu departe.

Fiindcă

Numai de inima mea
Liber nu sînt.
Și numai de tine,
Frumoaso.
Un riu roșiatec
De frunze
(Cine-i poate-ngrădi
Vălurarea ?!)
Curge prin fața noastră,
Iluminînd fața tăcerii.
Și el mai strîns
De suflarea-ți mă leagă.
Pe apa lui caldă
Spre tine-mi trimit
Sufletul,
Gîndul aprins de bărbat,
Sînt liber de restul,
Fiindcă iubesc.
Fiindcă adînc
În toată ființa mea
Sîngele cîntă
Din fluierul osului meu
Cum cîntă întunericul
Din fluierul de foc
Al fulgerului alb.

Despre fericire

Sînt fericit
Că n-am cîntat păunii.
Cîntat-am mărul înflorit :
Cel rușinîndu-se
De trupul gol al Lunii.
Izvorul care reînvață
De unde vine,
Cînd s-a fost născut
Și malul sfredelit
De țipătul durut
Pe care-l dau lăstunii.
Sînt fericit
C-am plîns ori
M-am bătut în vatră
Cu hoarda
Ploilor cu piatră,
C-am încălzit
Cu sîngele-mi rănit
Pămîntul
(ori poate-mi încălzii
Mormîntul ?!)
C-am fost o trestie
Cu-ngîndurată pleoapă
În aer jumătate
Și jumătate-n apă.
Sînt fericit
C-aud cum sună-n față
Prea tainic și integru
Focul unui gînd
Necunoscut,
Și că mă latră-n urmă,
Cu cerul gurii negru,
Prăpastia
Pe care zburător
O am trecut ;
Că nu aurul eu număr,
Ci stelele din cer
Și-n lacrima de lut –
Străbunii.
Erou nu sînt.
Măriri nu cer.
Sînt fericit
Că n-am cîntat păunii.

Drumul cunoașterii

Marguerite Yourcenar scrie cartea sa, **L'Oeuvre au Noir**, la fel cum ar încerca să zugrăvească, din șirul secolelor de cunoaștere de pînă la noi, chipul distinct al Renașterii. Era spiritul aflat la jumătate de drum între dinamismul subversiv al alchimiștilor Evului Mediu și al cutezanțelor lumii moderne ; între hermetismul ce plasa cauza primă în interiorul lucrurilor și un ateism care nu-și rostește încă numele ; între empirismul materialist al practicianului și imaginația cvasi-vizionară a ucenicilor cabaliști.

Scriitoarea mărturisește în notele ediției „Gallimard", 1968, că a purtat cartea în minte o viață întreagă, începînd scrierea unor fragmente între anii 1921-1925 — publicate ca două nuvele independente în volumul **La Mort conduit l'Attelage** din 1934 — în paralel cu încercările care aveau să devină **Mémoires d'Hadrien**, și că are avantajul „lungilor raporturi ale unui autor cu un personaj ales sau imaginat din adolescentă dar care nu relevă toate secretele sale decît începînd cu propria noastră maturitate".

In personajul său, Zénon, medic, alchimist, filozof, scriitoarea reia destinul și gîndirea chimistului german Paracelsus, a lui Michel Servet, preocupat ca și el de circulația sîngelui, a lui Leonardo da Vinci, cel din „Caiete" și a filozofului Campanella. Personajul acesta „istoric" fictiv, — căruia pentru a-i da realitatea specifică i-au trebuit căutate repere în spațiu și timp, eșalonate de-a lungul întregului secol al XVI-lea — anul presupus al nașterii lui Zénon fiind 1510 — nu este construit de Marguerite Yourcenar în mod mecanic, ca un personaj sintetic, căci autoarea pare că privește în secol nu din partea lui de sfîrșit, ci dinspre începutul spre sfîrșitul lui și chiar din interiorul lui.

„L'Oeuvre au Noir" — este o formulă care ține de vechiul scenariu alchimist al „suferințelor", „morții", al „resuscitării" Materiei, atestat, după cum afirmă Mircea Eliade în a sa **Histoire des croyances et des idées religieuses**, dintr-un început, în literatura alchimistă greco-egipteană. Transmutarea, **opus magna** care se finalizează în Piatra Filozofală, se obține făcînd să treacă materia prin patru faze, denumite în funcție de culorile pe care le iau ingredientele : **mélansis** (negru), **leûkosis** (alb), **xánthosis** (galben), și **iosis** (roșu). Și, judecînd în consens cu Mirea Eliade, trebuie văzută noutatea perspectivei alchimiste : Viața Materiei nu mai semnifică în termenii unei hierofanii „vitale", ca în perspectiva omului arhaic, ci dobîndind o dimensiune „spirituală", punîndu-se semnul de identitate între „probele inițiatice" ale Materiei și ale Spiritului.

Or, numind destinul căutărilor epocii prin destinul căutărilor lui Zénon, numind etapa de „negru", etapa de disoluție și separare a substanței, cea care tot în termenii alchimiei era considerată a fi cea mai grea pentru **opera magna**, Marguerite Yourcenar tinde să esențializeze destinul Renașterii în parcursul cunoașterii, ea fiind starea de „agonie", de moarte necesară spre iluminare și „imortalitate" — simbolizată de aurul alchimiștilor — întru adevăr.

Pe cea mai mare întindere a romanului, Zénon este în ipostază de practicant al medicinei, așa cum o înțelegea Paracelsus, care, în introducerea la opera sa **Paragranum**, considera că cei patru „stîlpi" ai medicinei erau filozofia, astronomia, alchimia, virtutea. Filozofia — principiu metafizic și îndatorire etică de a observa natura ; astronomia — pentru influențele astrelor asupra oamenilor ; alchimia — pentru descoperirea proprietăților ascunse ale lucrurilor. Acești al doilea și al treilea „stîlpi" duceau amîndoi la necesitatea metodologică de a observa natura, iar al patrulea „stîlp" aducea ideea neoplatonică după care „microcosmosul", omul, reproduce în mic „macrocosmosul", și deci el, omul, deține în mic natura dar și puterile care o însuflețesc.

Leonardo vedea esența oricărei creații în observarea directă a realităților vii ale naturii, iar Zénon face la sfîrșitul adolescenței același pas pe care îl făcuse Leonardo, de apropiere de natură, cînd aceasta din urmă, pictînd pentru planul al doilea al tabloului maestrului său Verocchio, un înger, îl întrece pe maestru în meșteșug, tabloul acesta, de la Academia de arte frumoase din Florența, rămînînd celebru în istoria artelor plastice, pentru că aici apărea pictura nouă. Zénon abandonează la un moment dat cărțile și studiul, pe cei care-l îndrumau și confortul găsit de oameni, „pentru pădurea adîncă", în care, „cu capul ridicat, contemplînd de jos aceste îngrămădiri de verdeață și ace, făcea speculații de alchimie, abordate la școală sau contra acelora ; regăsea în fiecare din aceste piramide vegetale hieroglifa ermetică a forțelor ascendente, semnul aerului care scaldă și hrănește aceste frumoase entități silvestre, semne ale focului a cărui virtualitate o poartă în ele și care le va distruge într-o zi.(.....) Cărturarul se simțea liber ca un animal și amenințat ca el, echilibrat ca un arbor între lumea de jos și lumea de sus, încovoiat și el de presiunile făcute asupra lui și care nu vor înceta decît la moartea sa."

Pentru sfîrșitul lui Zénon, Marguerite Yourcenar, alege condamnarea la moarte, acuzațiile procesului din finalul cărții fiind împrumutate **mutatis mutandis** de la procesul lui Campanella, cel iscat în împrejurarea Conjurației lui Rinaldi împotriva dominației spaniole, descoperită în anul 1559, ele fiind semne că spiritul nou răzbate în secol ca prin ochiurile unei nade ; el poate fi întrevăzut, dar puterea plasei e încă mare, îl reține și îl reduce la starea de „negru" al morții, care înseamnă negrul „arderii", „topirii" și „decantării" necesare în seria de acte ale iluminării spiritului.

Zénon sfîrșește dîndu-și singur moartea în celula închisorii, cufundîndu-se conștient în negrul ei, cu chipul drumului care i se închidea în față, instalat „în propriul lui sfîrșit", acordîndu-și libertatea de a fi în ultima clipă a vieții, pentru el însuși „Zénon **in eternum**".

In ultima experiență a sa, Zénon nu mai distinge, din tot ceea ce compunea pentru el lumea, decît culorile care se resorb în negru, din spectacolul lumii rămîne un joc al culorilor care se topesc, lăsînd locul întunericului, destinul devenirii lui simbolizat de convulsia mutațiior culorilor ; eliberarea pentru Zénon fiind sferă purpurie care urcă spre zenit (în arabă zenit : **samt ar runs** — cale de deasupra capului) înseamnă **trascendere** : „...un glob de purpură palpită în el sau în afara lui, sîngerînd pe mare. Ca soarele de vară în regiunile polare, sfera purpurie părea că ezită, gata să coboare cu un grad spre nadir, apoi, într-o tresărire imperceptibilă, sui spre zenit, se resorbi într-o zi orbitoare care era noapte în același timp."

Verona Costache

REVISTA STRĂINĂ

● **INTR-UN INTERVIU** acordat publicistului Heinz Ludwig Arnold, tînărul scriitor vest-german Franz Xaver Kroetz (n. 1946) care în 1978 a candidat pentru consiliul municipal al orașului München, declară : „Pentru cineva care înțelege scrisul așa cum înțeleg eu, realitatea politică și activitatea literară se întrepătrund în mod concret și firesc. Răspunderea ce-ți revine ca scriitor politic nu este mai mică, nici mai mare decît cea a politicianului". Ceea ce rămîne esențial este, în opera lui Kroetz, „capacitatea de înțelegere a realităților sociale", atît în piesele sale despre deformarea celor de la periferia societății, despre neputința lor de a se exprima („Lucru la domiciliu", „O problemă masculină", „Stallerhof") cît și în ultimele sale drame care tind să arate că „omul poate și altfel decît trebuie". „In centru stă nu omul teoriei ci omul viu".

● **LA SICHUAN**, în R.P. Chineză, a apărut volumul „Poeme alese" de Hu Yepin. Poetul, născut în 1905, a debutat în 1924. A aderat la Liga scriitorilor de stînga în 1930 și puțin după aceea a, intrat în rîndurile Partidului Comunist Chinez. In 1931 a fost arestat și împușcat în secret la Longhua. Noua carte conține 99 de poeme scrise între 1926—1927.

● **O METODĂ** originală pentru învățarea muzicii de către adulți a pus la punct Centrul Michel Sogny din Paris. In baza acestui sistem intensiv de predare (bazat pe elementele specifice psihologiei adultului) cea mai mare parte din cei 300 de cursanți ai Centrului nu numai că au reușit să solfegieze la pian dar s-au îndrăgostit de muzică într-atît încît să dovedească că practică un instrument sau o meserie legată direct de muzică. Progresele cele mai spectaculoase le-a realizat Michele Parés, profesor de literatură, de 31 de ani, care după numai patru ani de studiu a dat primul recital de pian la Teatrul Champs-Elysées, suscitînd comentarii elogioase din partea criticii.

● **LA „LINCOLN CENTER"** din New York s-a desfășurat cea de a XIX-a ediție a Festivalului filmului. In cursul celor 17 zile de proiecții au fost prezentate aproximativ 30 de creații cinematografice, semnate de realizatori de seamă din nouă țări. Spre deosebire de alte manifestări similare, la Festivalul filmului de la New York nu se acordă premii sau alte distincții.

● **LA TEATRUL** de operă și balet „Kirov" din Leningrad a avut de curînd loc premiera baletului „Revizorul", transpunere coregrafică a celebrei comedii satirice a lui Gogol. Compozitorul Alexandr Cealkovski a compus o muzică dramatică, cu totul teatrală, grotescă. Orchestrația neobișnuită și îndrăzneață, pune în evidență caracterul satiric al operei : au fost introduse ghitara bas, ritmurile de jazz sincopate, melodii variabile frînate etc. O reușită de excepție este rolul lui Klestakov, în interpretarea lui Vadim Guleaev.

● **CEA DE A DOUA** „Întîlnire a cinematografului mediteranean" s-a desfășurat, recent, în localitatea franceză Vittel. Au participat peste 200 de profesioniști, ai celei de a șaptea arte (cineaști, distribuitori, ziariști de specialitate). Întîlnirea cinematografului mediteranean nu este o competiție propriu-zisă, scopul lui fiind, îndeosebi, favorizarea difuzării peliculelor prezentate. Au fost prezentate 30 de lucrări din 15 țări mediteraneene.

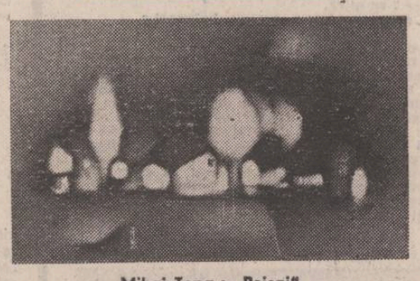

Mihai Topa : „Peisaj"

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (III)

„Sînt un animal cu memorie și nu pot să uit..."

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Nu cred că există om care să nu se fi întrebat cum de a fost posibil ca, într-o perioadă cînd în Europa și pe întregul mapamond existau și activau unele dintre cele mai strălucite personalități ale secolului nostru — și poate ale întregii istorii umane —, războiul cel mai cumplit din toate timpurile să nu fi fost evitat și să izbucnească cu atîta forță nimicitoare ? Nu cred că există om care să nu se fi întrebat cum de continentul nostru, leagănul unei străvechi civilizații, cel ce a dat lumii valori filosofice, științifice și culturale de primă mărime, a putut deveni în răstimpul unei singure jumătăți de secol focarul a două conflagrații, antrenînd în focul lor majoritatea popoarelor ce populează Terra ? Trăiau savanții care au deschis era atomică, cogenerationali cu iscusiți diplomați, economiști, istorici, cărturari, și totuși războiul a fost posibil în ciuda avertismentelor adresate de marile conștiințe popoarelor și capilor națiunilor.

Titulescu spusese : „Se poate că omenirea nu posedă încă pacea, dar ea păsește spre pace. Căci pacea e de fapt un fenomen al mișcării. Ea este ceva viu, ce intră treptat în realitate. Pacea nu e repaus, nu este trîndăveală. Pacea e numai o țintă, o directivă. Dar în directiva aceasta se și cuprinde îndeplinirea. Și drumul spre această îndeplinire este parcurs gata îndată ce am pornit pe el. **Totul depinde de faptul dacă ritmul progresului este asigurat**".

...Avea să moară în primăvara anului în care patria sa urma să fie tîrîtă într-un război dezastruos. Întregul edificiu moral ridicat de el și de cei de talia lui drept temelie unei Europe a stabilității și a păcii, a securității, a respectului și cooperării între popoare se vedea năruit, subminat de forțele obtuze care începuseră să urzească în taină, apoi tot mai fățiș, răstunarea ordinii în lumea stabilită prin Tratatul de la Versailles și prin Pactul de la Locarno. Ezitările unor politicieni lipsiți de perspectiva asupra evoluției lumii într-o epocă în care se confruntau două concepții diametral opuse cu privire la societatea omenească și la civilizația contemporană lor, au permis extremei drepte să-și facă de cap sub privirile impasibile ale celor ce urmau să devină victimele propriei lor indolențe.

Opera lui Titulescu era subminată din două direcții : Din partea celor ce făceau urechea surdă la avertismentele lui, manifestînd o fatală espectativă față de evoluția militarismului german, neacordînd atenția cuvenită planurilor de dezarmare și măsurilor de sancționare promptă și eficientă a actelor de agresiune ; și din partea politicienilor verosi din propria sa țară, a camarilei regale și a însuși regelui ce își vedea „augusta persoană" umbrită prin strălucirea personalității lui Titulescu pe arena internațională. Celor dintîi, Titulescu le-a răspuns adeseori usturător. Geneviève Tabouis amintește că, în cursul dureroaselor dezbateri care au avut loc la Geneva în urma atentatului comis la Marsilia împotriva regelui Alexandru I al Iugoslaviei și a lui Louis Barthou, văzîndu-l pe Pierre Laval lovind în micile state balcanice și centrale ale Europei fără a lua în considerare cît de prețioase erau alianțele acestora cu Franța, a lansat cu amărăciune o apostrofă devenită faimoasă, în lumea politică a vremii : „Pentru acest minunat pur-sînge care este Franța, Pierre Laval este un rîndaș îngrozitor ce-a luat locul tradiționalului jocheu de rasă la care acest pur-sînge are dreptul !" Lugubre ședințe, îngrozitoare dezbateri — consemnează Geneviève Tabouis : „Într-o zi, după o asemenea dezbatere, Fotici (reprezentantul Iugoslaviei în Liga Națiunilor n.n.) îi arată lui Laval un ceasornic extraordinar și-i spune : «După o dezbatere asemănătoare, Titulescu mi-a dat ăsta ca să-mi demonstreze că nu-mi poartă pică». Pierre Laval care de mai bine de două ore asculta imposibil criticile vehemente ale lui Titulescu, răspunde : «Ei bine, în cazul acesta mie ar trebui să-mi dați o pendulă !». «O veți avea !», îi întrerupse Titulescu. «A, îmi închipui — răspunde Laval îmblînzit. — Aș prefera totuși un ceasornic, căci aș putea să-l port pe Titulescu cît mai aproape de inima mea !». «Ei bine, veți avea un ceasornic — îi spune acesta. Deși cred că ați prefera să-l aveți pe Titulescu în buzunar mai curînd decît la inimă ? ! Dar, domnule ministru, trebuie să vă previn că nu veți reuși niciodată !» —", și „Casandra" ne asigură că, într-adevăr, Titulescu i-a oferit ceasul lui Laval dar acesta nu l-a purtat niciodată.

„Sînt un animal cu memorie și nu pot să uit" — scria Nicolae Titulescu într-un amplu memoriu adresat regelui Carol al II-lea : „Iau asupra mea responsabilitatea declarației următoare : am fost, sînt și voi rămîne mereu în favoarea unui pact de asistență cu U.R.S.S. atîta vreme cît această țară va duce politica de pace și prietenie între națiuni pe care a practicat-o în cursul anilor din urmă !" Pactul acesta fusese redactat împreună cu Litvinov, la 21 iulie 1936, dar reprezentantul guvernului sovietic i-a cerut lui Titulescu să nu-l transmită la București pin cifru diplomatic, ci să-l ducă personal. N-a mai apucat. Demiterea lui a căzut ca un trăsnet din cer senin. În memoriul său adresat lui Carol al II-lea Titulescu se explică : „De ce n-am dus acest act la București ? De ce nu l-am comunicat mai curînd Majestății Voastre ? Motivele sînt multiple. Rog pe Majestatea Voastră să dispună să fie căutate telegramele mele din august 1936. Există una care spune că voi veni în România, avînd în vedere importanța delegației britanice la Conferința interparlamentară care a avut loc la București în septembrie 1936. M-am conformat în această privință dorinței lui Litvinov, care nu vroia ca să cifrez acest act, ci să-l aduc eu însumi la cunoștință Majestății Voastre. De ce n-am venit la această conferință ? Pentru motivul foarte simplu că nu mai eram ministru la data întrunirii sale. Mai mult, în septembrie 1936, imediat ce m-am simțit cevamai bine după boala gravă prin care am trecut atunci, Litvinov mi-a telefonat pentru a-mi spune : «Ați depus la Afacerile Externe actul din 21 iulie 1936 ?». «Nu, i-am răspuns de bună credință. M-am supus dorințelor Dv. și am încetat de a fi ministru înainte de a fi putut să-l comunic în persoană la București». «Atunci, mi-a răspuns Litvinov, nu-l depuneți, căci actul din 21 iulie 1936 nu mai este valabil între noi, deoarece considerăm că demiterea Dv. în împrejurările cunoscute echivalează cu o schimbare a politicii externe». Era, într-adevăr, vorba de preludiul instaurării dictaturii regale în România pe care Carol al II-lea o anunța prin îndepărtarea lui Titulescu. „Animalul cu memorie" nu putea să uite. Stau mărturie, în mod neîndoielnic, carnetele și însemnările sale, despre care B. Brănișteanu amintește : „Noaptea își făcea și el notele într-un caet, care sper că a fost găsit și pus bine, de cineva, care l-a iubit și care va păstra întreagă această oglindă a omului pur și simplu ce a fost Titulescu." Unde sînt aceste note „despre care nu știm dacă există (B. Brănișteanu) și nu vom ști aceasta decît dacă într-o zi se vor tipări (...), dacă ele au încăput în mîini competente și oneste, dacă, în genere, au fost găsite" ? Două nume ne-au fost sugerate ca fiind capabile să răspundă la această întrebare : George Rățu, cel ce a donat țării noastre colecția Pallade, și unul din descendenții lui Constantin Antoniade, prieten apropiat cu Titulescu. Memoria nu poate fi ținută sub obroc. Mai ales atunci cînd ea face parte constituantă din însăși conștiința Europei.

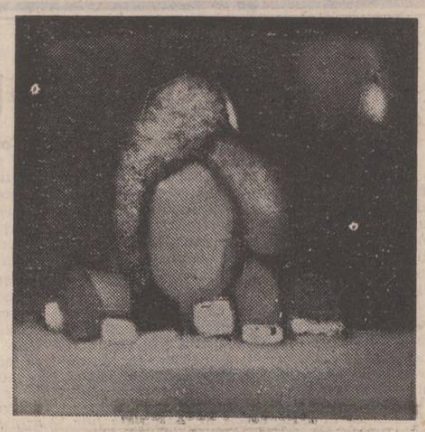

Mihai Topa : „Reverie"

SPORT

Cuțitul săgetătorului

De foarte mulți știam de ani lungi că lampa întunericului nu rodește pere văratice. Ștefan Covaci și Valentin Stănescu ne mai făcuseră și-n alte rînduri arse și înfricoșate danii (pe-unul de-l cheamă Victor Stănculescu și-și zice psiholog nici nu-l trec la socoteală), dar parcă niciodată ca acum nu ne-am pîrlit sufletele cu fulger jerpelit. Cînd stai și te gîndești la meciurile cu Ungaria și Elveția, pierdute la București, ți se face întuneric în vin și simți că duhuri rele ies la drumul mare ca să rupă picioarele oricărui vis curat. La o săptămînă după urgia și umilința îndurate-n timpul partidei cu Elveția, pe vatra noastră focul nu s-a stins, sîsîie-n simburi de corcodușă și inima nu vrea să le plîngă de milă celor dați afară. Nu înțeleg de ce biroul federației de fotbal s-a învelit în vorbe blînde, anunțînd că Ștefan Covaci, V. Stănescu și V. Stănculescu **au fost eliberați** de la conducerea tehnică a echipei naționale și n-a anunțat, așa cum o lume-ntreagă aștepta și cum de drept s-ar fi cuvenit, că au fost alungați, puși pe fugă, îmbrînciți sau dați de-a dura. Adică un director care și-ar duce de ripă fabrica sau uzina poate fi (și meritã) hulit și trimis să dea seama în fața justiției, iar trei antrenori complet lipsiți de har, șmecheri și circotași, nu. Să ne lase-n pace presa ! au strigat ei ani de zile, presa ne inhibă și ne încurcă, noi sîntem specialiști și nu permitem nici-un fel de amestec, noi răspundem. Iar acum se vaită că nu meritau un asemenea sfîrșit și aruncă toată vina asupra jucătorilor. Exact ca lăutarii cu talent știrb care înjură vioara : strigoiul instrumentului e păgubos, nune mare și cinstită masă. Cu alte cuvinte: pagubă-n strigoi! dar, pîn-acum, cînd adunau bani cu amîndouă mîinile și le umbla moara (doar cu două măsele de lemn, dar le umbla) nu s-au plîns de jucători. Despre cel mai slab înaintaș, Iordănescu, spuneau, de pildă, că singur poate cîștiga un meci. Uite că, din nefericire, n-a cîștigat niciunul din cele hotărîtoare și a fost, alături de colegul său Stoica, de la Steaua, poate cel mai prost jucător de pe teren. Au întrerupt campionatul de cîte ori le-a trăsnit prin cap, ca și cum nu campionatul ar fi școala unde ia naștere echipa națională, n-au schimbat formația chiar cînd mergea foarte prost, fiindcă superstiția, de ei împămîntenită, e să nu schimbi formația, dacă ea ți-a adus cîndva o umbră de satisfacție. Și astfel, jucători complet ieșiți din formă sau înapți pentru o confruntare dură colindă cu luminarea în mînă prin grădina echipei naționale, primesc cadouri ceasuri Caravelle înaintea meciului (am vrea să știm și noi de unde provin acele ceasuri) și se dovedesc totdeauna că sînt vinere neagră în zi de sîmbătă (pitești eanul Cristian, dinamovistul Dudu Georgescu, studenții în adunat lemne de pe jos Negrilă și Munteanu II etc.)... Oricum, cuțitul săgetătorului a lovit prea tîrziu și nu ne-a adus bucuriile la care aveam dreptul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
43
(1017)
Simbătă
24 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Realitatea sau tot ceea ce ne implică

formația tînărului scriitor — iată un aspect al unei posibile dezbateri care ar putea trezi nedoielnic un viu interes. Problema nu este nici nouă, nici veche, ea începe odată cu fiecare promoție literară și rămîne deschisă în pragul afirmării alteia, ceea ce într-un anume fel poate să însemne însăși ideea de permanență și însuși reflexul ei prompt în actualitate dacă nu chiar un indiciu al stării noastre de sensibilitate și al capacității de a ne asuma un destin propriu, creator. Criteriile care concură la formarea tînărului scriitor sînt implicate climatului politic, moral și social, sînt implicite muncii și vieții întregii societăți iar formația sa depinde în cea mai mare măsură de însuși talentul său. Și de opțiunea sa profesională, de gradul său de instrucție.

După cum deseori s-a spus, și nu numai metaforic, viața rămîne profesia principală, marea profesie a oricărui talent autentic. Ea poate fi mimată, ea poate fi *pastișată*, s-ar putea spune, dar rezultatul unei astfel de încercări nu poate avea nume de creație și abia dacă poate împărtăși secunda unei sclipiri de efemeridă. Contactul direct, responsabil cu actualitatea, cunoașterea și înțelegerea realității în toate determinările și dimensiunile ei, cunoașterea și asumarea problematicii muncii și vieții poporului tău, a muncii și vieții patriei tale, în timpul tău concret — și prin aceasta în mod firesc definit și marcat istoric, — rămîn date esențiale ale spiritului nu numai cultural sau artistic ci și cetățenesc și moral. Despre nevoia permanentă și în permanență regeneratoare a acestui contact s-a vorbit deseori, de la declarații și mărturisiri de credință ale autorilor înșiși și pînă la formulări de principiu, în termeni programatici, de referință, în unele dintre cele mai importante documente de partid și de stat. Expresie a unui îndemn și în același timp a unei dorințe, problema a dobîndit cu timpul și o semnificație majoră de ordin estetic. În ce chip luăm contact cu această realitate, către ce aspecte ne îndreptăm observația și în care mod, sub care raport sensibilitatea și capacitatea noastră se transformă în senzori ai acestei realități, cum o exprimăm, în ce cîmpuri de forță ale acesteia ne înscriem și în fond ce exemplificăm, ce experimentăm de fapt decît propria conștiință în continuă afirmare și realizare de sine ? Pentru talentul autentic, pentru talentul profund care nu cunoaște totuși un criteriu de vîrstă ci doar experiențe, succesive trepte de maturizare, contactul acesta cu datele realității tinde să se constituie într-un act prin esență creator. Și aici formația scriitorului, a tînărului scriitor intervine în cel mai înalt grad. O formație văzută în sens larg, de proces, de opțiune politică și profesională, de angajare și spirit adînc, solidar, responsabil în toate demersurile și motivațiile sale.

Definiția omului de cultură a dobîndit azi teren nou de referință și îmbracă domenii pînă mai ieri prin tradiție socotite speciale. Realitatea însăși forțează în mod curent această definiție și o deschide mereu altor orizonturi, reîntregind-o substanțial. Astfel că o definiție cît mai cuprinzătoare a timpului tău nu poate fi încercată decît luînd în permanență în seamă întreaga această complexă și uneori atît de originală și surprinzătoare realitate încît, potențial, ea poate fi previzionară actului artistic. Totul e ca sinceritatea și limpezimea observației să funcționeze cît mai profund iar relația nemijlocită cu viața, cu acele cîmpuri de forță ale realității să se definească în sensul nemijlocit al unui contact cît mai responsabil și, prin finalitatea sa, creator. În definirea formației tînărului scriitor, realitatea trăită și asumată poate deține astfel un rol precumpănitor.

Luceafărul

Teodor Bogoi : „Flori"

Domnul Tudor

Coboară Domnul Tudor
prin neamul arș de sete,
purtînd în el răcoarea izvoarelor întregi.
netulbure să ardă făclia trudei noastre,
chezaș ne este brațul preadreptei sale legi.

Coboară voievodul, ducînd pe umăr spada
precum țăranii coasa în vreme de belșug,
amețitor cuvîntul din gura lui se naște,
rodind în noi ca grîul străfulgerat de plug.

Și nicăieri lumina iubirii lui de țară
n-ar fi cuprins mai trainic
și ceruri și țărînă,
decît prin ape limpezi
alunecînd spre Mare,
ca orice ctitor, Tudor,
schimbat într-o fîntînă.

Gabriel Cheroiu

RODITOAREA FRUMUSEȚE

Jurnal de poet

atelierul lui Paul Gherasim, ce dă cu fereastra spre Curtea Veche de lîngă Hanul lui Manuc, este un loc al liniștirii. De ani de zile vin din cînd în cînd în acest atelier să-i văd pînzele, mai multe începute, care treptat se împlinesc prin culoare pe calea anevoioasă a muncii sufletului în vederea renașterii transfigurate a imaginii. De mai mulți ani, Paul Gherasim caută să facă transparent satul românesc prin imaginea țăranului nostru îmbrăcat în alb pentru care pămîntul e prea mic și cerul neîncăpător, statura sa fragilă dar uriașă în noblețea ei spirituală iradiază putere, impunînd spațiului putința transfigurării. Ceva din arhaicul olărit, din scoarța strînsă a țesăturilor, din albul pridvoarelor patinate de vînturi, din aura frescelor, din neistovitul nostru dor după un pămînt transformat, transpare în lucrarea aceasta adevărată a pictorului român aproape de zugravul lui Luchian. Față de pictura tradițională, Paul Gherasim vede satul ca simbol, lumea satului nu-i cuprinsă în etnograficul ei ci în ceea ce rămîne ca parte nesupusă vremurii pentru a participa la întregul simbolului. Așa se face că nici portul țăranului nu-i exprimat aici, nici o zidire văditată. Este făptura omului atins de focul insuflețirii, unde bruma de vesmînt alb e sorbită de văpaie. Mîinile strînse pe piept ca niște cuiburi de aur, vrejuri și rădăcini născătoare de stabilitate, să potențeze și verticalizeze marșul făpturii, în ordinea spiritului. Natura e absorbită și ea, împuținată ca o mare moartă, colină sau vale, amurg și răsărit se perindă ca un cearcăn în jurul acestui sanctuar rostitor care este omul cu destinația precisă de a consacra cosmosul spiritului nepieritor.

Toată această lucrare se împlinește pe calea culorilor și ele în semnificația lor simbolică, dobîndită în timp : ceara, culoarea aurului, fumuriu, argintiu, albul neprihănit, simbolul statorniciei, purpuriul dragostei, strînsul lor măresc făptura ce o exprimă în ceea ce am putea numi puterea de captare a luminii spirituale. Fie că îmbracă, se revarsă aceste culori ca mireasma de pe osatura trandafirului, de pe chipul omenesc, fie că întrupează geometria bolților și octogonului din pictura sa, culorile potențează Logosul exprimat, vrejul ciung și rece devine încă o dăruiește în puterea iubirii izbăvitoare. O asemenea lucrare cere însă timp pentru a-și desfolia deplin roditoarea frumusețe și Paul Gherasim poartă cu răbdare această povară a lucrării în care clipa este supusă unei cenzuri transcendentale pentru a-și dărui febra aurei dăinuiri.

Ioan Alexandru

Prezentul necesar

dacă literatura te apropie uneori de veșnicie, îți dă uneori acel sentiment al plenitudinii peste care nu se poate mai mult, faptul e cu atît mai miraculos cu cît ea nu se îndepărtează totuși de prezent și de cele trecătoare. Trăim într-o cultură, o altă existență nu se mai poate concepe astăzi. Cultura a devenit unul din simțurile care ne oferă certitudinea lumii concrete — un simț colectiv, cu atît mai sigur și controlabil. Dar tot în cultură se ascunde și una din primejdiile epocii contemporane, care mi se pare a fi îndepărtarea de concretul istoric și social. Afirmația poate să pară ciudată într-o epocă în care tocmai informația, evenimentul, par a ne covîrși sub presiunea lor, dar văd în această foame de informație tocmai formația noastră prin cultură. Viața concretă a operei literare, cordonul ombilical cu care e legată de concret, nu durează mult ; cu trecerea timpului, opera se desprinde din legăturile sale, rămînînd să-și trăiască o viață numai a sa, prinsă în legăturile sale interne, în coeziunea sa intimă, ca o planetă care iese din cîmpul de gravitație al prezentului intrînd pentru totdeauna în sistemul galaxiei literare — acolo unde timpul contează mai puțin, fiecare clipă care trece făcînd doar să confirme încă o dată rezistența tulburătoare a spiritului uman în fața eternității. Cu această galaxie impresionantă ne întîlnim apropiindu-ne de cultură, cu aceste monumente incremenite în timp dăm ochii mai întîi și putem să rămînem pentru totdeauna cu impresia că această literatură a fost întotdeauna la fel ; ne lipsește celălalt termen al comparației și istoria nu ne oferă decît foarte puțin din ceea ce ne-ar putea ajuta să reconstituim concretul unei epoci ; în adolescență mă uimeau contemporanii mei scriitori, atît de pragmatici, preocupați, mi se părea, prea puțin de universalitate și prea mult de viața de toate zilele. Sînt cititori și chiar scriitori care rămîn o viață întreagă la această virstă a înțelegerii literaturii, îndepărtîndu-se cu oroare de tot ceea ce ar putea să pună în primejdie accesul la eternitate. În ceea ce mă privește, mă înverșunez să cred că veșnicia nu poate fi cîștigată decît prin prezent — singura certitudine pe care o avem de fapt. Căci, dacă ideile intră în competiție și apun la umbra altor idei care răsar, prezentul e incomparabil și verifică trăinicia unei opere tot atît cît o face și cea mai profundă analiză critică. Datoria scriitorului față de prezent este, sînt convins, nu numai o datorie față de contemporanii noștri care s-ar vrea răsfățați și fixați în eternitate, ci mai ales o datorie față de propria operă. Revelația prezentului, a lumii schimbătoare, am avut-o datorită reportajului fără de care căile mele literare ar fi fost în orice caz mai lungi, dacă nu cumva m-ar fi făcut să rătăcesc de la ceea ce astăzi cred cu tărie a fi literatura. Disprețul pentru aici și pentru acum, pentru locul comun, pentru plînea cea de toate zilele care se cîștigă în trudă și anonimat, nu vine decît din ignoranță — o ignoranță superioară, e adevărat, care poate fi luată uneori drept rafinament și elevație spirituală. Adevărata noblețe a spiritului nu stă însă în retragerea sa din fața intemperiilor timpului, ci din înfruntarea cu ele. Și dacă lupta aceasta este să se încheie cu o victorie, apoi va fi o victorie cîștigată în fața unui adversar și nu doar o neconvingătoare desfășurare de forțe pe un poligon gol. Duelul spiritului cu sine însuși aduce a sinucidere și dacă vrem cu adevărat ca literatura să trăiască și să rămînă în drepturile sale, apoi nu ne rămîne altceva decît să-i dovedim virtuțile, demonstrate de atîtea ori, dar obligatoriu de demonstrat iarăși și iarăși. Literatura și-a cîștigat odată pentru totdeauna un loc între cele omenești numai d'nd mereu și mereu asigurarea că e prezentă și că nimic nu se întîmplă fără știința sa.

Nicolae Mateescu

REFLEX

Tașcu Gheorghiu

uneori, toamna îi adună pe bărbați. Unul cite unul și acum pe Tașcu Gheorghiu, o lacrimă rănită și sever ascunsă, purtată cu demnitatea unui suris regal. Căci în toate părea a-și fi zidit un fel de a fi ultimul. Tașcu, nea Tașcu sau Șuli cum le îngăduia celor apropiați să îi spună — Șuli cu i sau y ? — îl necăjeam și eu citeodată și — fii atent, Zăinescule, ai putea să-mi fii copil, mă amenința el cu degetul arătător, punctînd mai ales în sus — distant și savant totodată, politicos, de o eleganță desăvîrșită și prieten, prieten pînă la repetate și lungi confesiuni pe străzile înserate ale orașului unde avea parcă întîlnire cu Craii de curtea veche ai lui Mateiu Caragiale. Îl iubea nespus de mult pe acest autor și-i recita cartea ore întregi lîngă o cafea. Așa de fapt l-am și cunoscut, mi l-a prezentat într-o seară Miron Radu Paraschivescu. Te izbea de la început asemănarea vocii lor, un timbru moale și calm, șoptit aproape, confidențial și complice ca o invitație la taină parcă ori ca un apel la mister. Și cînd rideau, rideau tot la fel. A suferit mult cînd M. R. P. a dispărut. Vedea asta aproape ca pe un repros al naturii sau ca pe o eroare nemeritată la adresa oamenilor cu suflet frumos și chinuit. Într-ascuns îl trecuse printre crații săi și cînd recita pasaje întregi sînt sigur că se gîndea la autorul Cinticelor țigănești.

Era o întreagă bibliotecă, avea marile sale cărți preferate iar multe, multe din amintirile sale cu oameni de cultură, fapte și întîmplări ale tinereții sale le trecuse, inteligent și rafinat, printre operele pe care numai el singur le frecventa. Cînd povestea parcă citea. Și citea cît sute de inși n-au putut citi la un loc. Ar fi putut să se stringă mulți tineri scriitori în jurul lui, ar fi avut ce învăța, memoria sa exemplară poate îi va aduna de acum înainte și ei ar avea suficiente motive spre a i-o cinsti.

Una dintre cele mai exacte și mai deschise conștiințe ale profesionalității scrisului, Tașcu Gheorghiu a renunțat să mai scrie, în favoarea traducerilor. Era și aici tot un fel de a fi ultimul. Cultura noastră îi datorează mult și e greu de imaginat cum ar fi arătat ea azi fără truda atîtor mii de nopți care l-au acaparat total pe acest ilustru om de litere și i-au croit un destin aparte printre toți ceilalți. Dormea ziua și lucra noaptea, serile și le re-crea, matematic, ca un ceas electronic cu secundar în care își număra precis pașii și locurile unde poposea, atît își îngăduia doar și nimic altceva, un auster elegant și desăvîrșit în toate celelalte și un spirit de o prodigioasă și caldă libertate în orele sale de studiu și de creație, ca un permanent omagiu adus celor mai de seamă valori. Acesta a fost nea Tașcu, Șuli pe care nu mai am acum cum să-l necăiesc și să-l întreb dacă Șuli cu i sau cu y ?

Uneori toamna îi adună pe bărbați, unul cite unul, și, acum, l-a adunat și pe el.

A.I. Zăinescu

Drum bun

Pentru noii consacrați, debutantul este o ființă ciudată, uneori, cînd are prea mult talent. Chiar primejdioasă, care vine să se înghesuie într-un spațiu și așa prea mic pentru toată lumea. Servitutea trecerii mai întîi prin furcile caudine ale unui concurs apare, în cazul poeților tineri, mai mult un mod de a-i descuraja, decît ca o măsură prin care editurile cată să-și manifeste existența. Această impresie e sporită și de tipărirea volumelor colective la doi-trei ani de la ținerea concursului, cam în silă s-ar putea spune.

Din fericire, nu acesta este și cazul Caietului debutanților 1979, scos în toamna aceasta de Editura Albatros, lector **Gabriela Negreanu. Un volum de 280 de pagini, elegant, poate niteluș prea sobru, ne aduce în atenție creația a nouăsprezece poeți, mai mult sau mai puțin tineri : cîțiva sînt trecuți de 40 de ani, unul are chiar 46 ; trei au apărut și în alți ani în** Caiete ale debutanților !; **alții au cîte trei sau patru premii la diferite festivaluri naționale și regionale (ne întrebăm deci care este forța de convingere a acestora). Sare în ochi, în** Caietul 1979, **ștacheta înaltă a poeziei, meritul revenind în întregime Onoratei comisii prezidate de scriitorul Mircea Sântimbreanu, directorul editurii.**

Înainte de a trece la laudele pe care culegerea le merită din plin, ne reținem atenția cîteva disonanțe care ar fi putut lipsi. Se pare că poezia prozaică, sau antipoezia, nu a dispărut încă. Nici mult nu mai are. Iată și teribilisme, exprimări greșite, rizibile chiar... Trupu-mi s-a oprit la vinturi... lătratul de la cîini... pămîntind în bunătate... pleată (în loc de plete), parău (în loc de piriu)... să-mi bată doina lată... nasul ierbii lungi cade prin bulboane... atîta naturalism ce-mi încape arterele... omplatul nostru singular... În Poemele truverului, **formulările absurde și incorecte abundă : ... unghia prea castă... apa statuii învie în regn... maur stors... morbidă și fatală, femeia răsărise-n stradă goală... cînd răspîntia e semn, mă îmbrac în odoacru (!) ... răul lucrului etern este peștele cu sfern ! ! Astfel de „perle" se pot găsi și la alții, dar noi întrerupem aici lista.**

Cu o reală chemare pentru poezie ni s-au părut următorii : Marian Barbu, Nicolae Mircea Benn, Elena Indrieș, Ion Istrati, Alexandru Musina, Olimpiu Nușfelean, Mircea Ioan Popp, George Vulturescu. Sîntem siguri că-i vom mai întîlni în publicații, căci merită din plin acest lucru și măiestria lor este perfectibilă.

Din plutonul destul de omogen al poeților prezentați de Ed. Albatros **în** Caietul debutanților 1979 **se detașează cu hotărire : Viorel Dinescu, Rodian Drăgoi, Ion Oltean și Nicolae Sirius. Patru nume — patru personalități artistice bine conturate. Nicolae Sirius scrie o poezie meditativă plină de o secretă fervoare (**Țărm imaginar, Sufletul meu vorbea) ; **Ion Oltean** (Riul în cerc, Secvență de mare cu val, Frunze) **e un intelectual care se dăruie, versurile sale poartă pecetea unei melancolii filozofice și, în același timp, a unei ciudate prospețimi ; Rodian Drăgoi** (Cît m-ai rugat, Scrisoare, Tot mai frig) **este un liric de factură eseniană, inspirat și bun creator de imagini plastice turburătoare : „Cît m-ai rugat iubito să nu impușc zăpada / Stau ochii mei la pîndă ca două animale"... sau, în poezia** Scrisoare, **dedicată lui Dimitrie Stelaru : „aș vrea să deschid ușa dar nu mai pot să intru / o namilă de greier s-a așezat în prag".**

Cel mai interesant dintre autorii propuși de Caietul debutanților 1979 **ne pare a fi profesorul de matematică Viorel Dinescu, un mai vechi constant colaborator al revistei noastre. Grupajul său, intitulat sugestiv** Curs despre spațiu, **arată un spirit cercetător, modern dublat de o fină intuiție poetică. Viorel Dinescu ne convinge și printr-o nobilă orientare umanistă, printr-o viziune de perspectivă nu lipsită de îngrijorare. Și, de asemenea, printr-o sinceritate care ni se pare nouă a fi condiția adevăratei arte. Reținem poeziile :** Curs despre spațiu, Anacreontica, Anul 2000, Formule exacte). **Îi dăm cuvîntul : „Un clinchet de pahare ne mai ține. / Întrăm fluizi în ziua cea de miine / Dincolo de ceas pierduți în presupuneri / Ne prăbușim ținîndu-ne de umeri / Mințindu-ne mereu cu-nfiorare / Că vom renaște-n altă sărbătoare" (Viorel Dinescu,** Anacreontică)

Drum bun, tineri și temerari navigatori !

Eugen Barbu

● În acest număr : Cronica literară ● M. Ungheanu despre romanul „Însoțitorul" de Constantin Țoiu ● Colocviile „Luceafărului" — Generația literară — un concept deschis (II) ● Participă : ● Al. Piru ● Radu Săplăcan ● Elena Ștefoi ● Patrel Berceanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

Cine?

...Cine a umblat dimineața cu picioarele goale prin rouă, cine a tremurat de bucurie rezemat de tinerețea unui mesteacăn, cine a lăcrimat pe malul răcoros al riului, cine a tăinuit cu arborii, cu FLUTURII, cu firele de iarbă, cine a privit (aburit de poesie și cintec) fuioarele de păsări desenînd hieroglife dulci de vis deasupra pădurii, cine a rupt în dinți frunze de fag și a cules cu gura trandafiri, cine l-a ascultat pe Tudor Gheorghe cîntînd POESIA unui mare poet român — l-am numit astfel pe Cezar Ivănescu —, POESIE din care transcriem cîteva chinuitor de frumoase versuri : „Cînd eram mai tînăr și la trup curat. // Într-o noapte floarea mea eu te-am visat ; / Înfloreai fără păcat într-un pom adevărat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. // Nu știam că ești femeie — eu bărbat / Lîngă tine cu sfială m-am culcat. / Și dormind eu am visat, tu visînd ai lăcrimat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat." Cine-și amintește de geniul Mariei Tănase, cine a tăcut cel mai frumos, mai minunat și mai adînc pentru a putea reflecta acum cu prilejul sărbătoririi muzicianului de valoare universală George Enescu. Cine crede cu străsnicie de zefir și candoare nebună în afinitățile dintre POESIA lui Cezar Ivănescu și muzica celor doi titani Gheorghe Zamfir și Tudor Gheorghe, cine a muscat dintr-un măr ionatan și a simțit pirjolul copilăriei și nostalgia cea atît de dureroasă a pierderii copilăriei, cine s-a dat rostogolul prin frunzișul toamnei (cum face — cu o luciditate maximă, evident ! — autorul acestor nebunatice rînduri mai în fiecare toamnă, pentru că toamna, crede el și viezurii, e cel mai frumos anotimp

Dan David

Continuare în pag. 7-a

Fișe eminesciene

În jurul biografiei intelectuale (IV)

referindu-se la traducerea eminesciană din Rötscher, Perpessicius se consideră obligat, de fiecare dată, să elogieze contribuția lui D. Caracostea în relevarea semnificațiilor acesteia, întrucît : **„Semnalînd într-o substanțială notă din ARTA CUVÎNTULUI LA EMINESCU prezența acestei tălmăciri, prof. D. Caracostea afirma că cea mai temeinică parte din cultura umanistică și teatrală a poetului se datorește acestui tratat..."** Mențiunea fiind justificată, remarcăm că Perpessicius, potrivit obiceiului său de a diminua, în chip voit, rolul propriei persoane, se servește de frazele gratulante la adresa lui D. Caracostea pentru a-și exprima, în fond, punctul său de vedere, întrucît autorul citat rămîne strict între granițele temei abordate, neinteresîndu-l, ca atare, traducerea decît sub raportul „acestei inițieri a lui Eminescu în arta cuvîntului".!)

Cel care însă pornind de aici ajunge la formulări generalizatoare privind consecințele acestei tălmăciri sub unghiul înălțării orizontului cultural și spiritual al tînărului Eminescu, ei bine, acesta nu este altul decît Perpessicius. În alt articol — **Eminescu și teatrul** — va relua teza, neuitînd, cu probitatea-i caracteristică, să noteze că ea a mai fost „subliniată în timp", scriind apăsat că „în momentul cînd Eminescu se pornește la studii în Viena, el stăpînește nu numai problemele teatrului, dar și o vastă inițiere literară și umanistă, captată, între altele, și în tratatul întesat de știință a lui Rötscher".

A fost traducerea „comandată" de Pascaly, care auzise de cartea lui Rötscher în timpul turneului din Transilvania ? Eforturile lui Eminescu vor fi avut și un scop practic, gîndindu-se să tipărească lucrarea ? Iată întrebări care-și au însemnătatea lor dar nu hotăritoare, esențial fiind că tînărul de 18 ani, cu un curaj ingenuu, „atacă" una dintre lucrările fundamentale pentru acel în acel domeniu și, deși e conștient de dificultăți — lui Ștefan Cacovean îi mărturisește cît de greu îi merge travaliul „mai cu seamă

Al. Oprea

Continuare în pag. 7-a

● ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» ● Ialomița ● „Poeți din Cîmpie" ● Bistrița Năsăud ● „Istoria ca viață de fiecare zi" (paginile 4 și 5)

Eugen Lovinescu și critica simpatetică

aprehendarea operei prin „metoda" **simpatiei** n-a fost o invenție lovinesciană, fiind imprumutată de la impresioniștii francezi, iar mai înainte — prezentă ca einfuhlung în estetica germană, la cm R. Vischer, Th. Lipps, Volkelt etc. Chiar în spațiu românesc, ideea criticii simpatetice apare mai intîi în articolele lui Ștefan Petică, bine avizat în literele franceze, care însă o primește prin filieră italiană, de la Angelo Conti, autorul unor eseuri de tip simpatetic despre Giotto, Tintoretto, Michelangelo... „Caldă și palpitantă e arta, caldă și palpitantă trebuie să fie critica", declară simbolistul român. Despre „o bătaie caldă a inimii", „o adîncă simpatie, cordialitate", „apa înțelegerii simpatetice", „comprehensiune simpatetică" etc. vorbește și Lovinescu pretutindeni. Aproape inedită este însă, la Eugen Lovinescu, relația dintre simpatie, gust, și o anume morală a criticii : „Gustul și moralitatea noastră cîntăresc mai greu decît forma frumoasă sub care ne exprimăm convingerile... Nevoia de a spune frumos trebuie înlocuită prin nevoia de a spune cinstit". Moralitate, morală, termeni dezavuați în critica veacurilor din urmă. E drept, aici e vorba de moralitatea criticii, dar vom vedea nu fără afinități cu morala în sine.

Să ne amintim de Platon (**Banchetul**). Avem acolo o cunoaștere prin iubire a esențelor universale: „Dar ce să zicem... despre omul căruia îi e dat să contemple frumusețea luminoasă, curată, neprihănită, iar nu pe cea plină de carne și coloranție omenească, sau de cîtă altă zgură a firii muritoare. Ce să mai zicem cînd el ar putea zări însuși frumosul divin, cel cu înfățișarea unică". Dar ce legătură poate fi între iubirea platonică și critica literară? Una singură, întrucît și critica modernă devine o formă de eros. Opera ajunge să fie cunoscută prin simpatie, prin iubire. Așa, de pildă, Lovinescu vorbește de „simpatia înțelegătoare" a criticii, termen ce implică o morală și o cunoaștere totodată. Deosebirea dintre cele două tipuri de eros este însă mai mare și mai semnificativă. Aici (în raportul dintre critică și operă) iubirea, simpatia se îndreaptă spre un obiect înțeles nu ca esență, ci ca fenomen particular, iar particularul este investit cu valoare și încă, în ce privește arta, chiar cu o valoare supremă. Avem, așadar, o morală a originalităților artistice, un ethos al diversității. Operele sînt unicate, monade, iar criticul o conștiință deschisă tuturor acestora. S-a precizat însă, că o asemenea înțelegere a simpatiei critice e departe de senzualismul sau „impresionismul voluptuos" al lui Jules Lemaitre, de pildă, care a avut drept consecință declansarea unui val de relativism și psihologism arbitrar în critica europeană. Simpatia lovinesciană presupune, dimpotrivă, „o uitare de sine a criticului" și o „contopire dezinteresată" cu obiectul. Ceea ce e contrar oricărui psihologism. Ea s-ar putea numi „obiectivitate morală" sau „impersonalitate" (cum tălmăcește Florin Mihăilescu în **Eugen Lovinescu si antinomiile criticii**) dacă n-ar fi mai mult decît atît : o depersonalizare a criticului pentru a se lăsa invadat de personalitatea „Celuilalt", a scriitorului, a operei. Dar

Marian Vasile

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN ŢOIU: «Însoţitorul»

Orice încercare de a povesti Însoţitorul, ultimul roman al lui Constantin Ţoiu, este sortită eşecului. Episoadele se succed împotriva regulilor epice tradiţionale şi a formula o judecată de valoare din acest punct de vedere înseamnă a aplica acestei cărţi o măsură care n-a intrat în vederile autorului. Romanul descinde în mediul rural cu prilejul unui spectacol dat de o echipă de amatori bucureşteană aflată în turneu şi are ca mijloc de captaţie a atenţiei cititorului un viol asistat involutar de un martor nevăzut. S-ar părea că autorul ne invită să urmărim pe eroii întîmplării, o femeie şi trei bărbaţi, plus martorul, dar scriitorul face numai din martor eroul romanului său, cel puţin acesta e ţinut insistent sub obiectiv. Martorul involuntar se adresează unui fel de arbitru local al litigiilor, Pavelescu, care-l introduce rapid într-un scenariu personal. Orizontul cărţii se lărgeşte brusc. Personajul central pare a deveni acest Pavelescu, Mega, figură de specialist înţelept claustrat cu bună ştiinţă în cîmpie. Apar figuri noi fără legătură cu intriga iniţială, care devine odată cu înaintarea romanului un incident fără urmările aşteptate. Cititorul poate fi deconcertat şi se pare că acest lucru l-a urmărit şi autorul, fel de a spune că epicul pur, materia senzaţională a faptelor nu-l interesează. Mai departe romanul evadează într-o povestire despre un inginer agronom aflat în S.U.A. la specializare, figură mitizată în povestirea lui Mega, pentru a reveni treptat la realităţi şocante, fără legătură cu premiza epică, dar de aspect şi ele senzaţional : sinuciderea în masă a unor sectanţi în America, o moarte suspectă iarna la munte, o moarte produsă de cutremur şi aşa mai departe. Efortul principal merge în direcţia depăşirii şi sublimării epicului într-o compoziţie ostentativ modernă. Metoda autorului pare a fi aceea de a produce în locul continuării epice fireşti, o alta surprinzătoare. Cerebralitatea procedeului nu poate să scape, după cum nici consecinţele acestuia asupra înfăţişării globale a cărţii. Cartea se constituie dedalic, figura ei caracterizantă fiind labirintul compoziţional. Ductul autorului sugerează mereu o semnificaţie ascunsă a cărţii.

Oricîtă inteligenţă deliberare am acorda acestui mod de a concepe şi scrie un roman ea se poate întoarce, aşa cum se întoarce în Însoţitorul, împotriva romanului. Scriind roman nu avem în vedere o definiţie rigidă căreia Însoţitorul nu s-ar conforma. Este vorba chiar de logica internă a acestei cărţi, care nu decurge din sine ci este impusă dinafara cărţii. Episoadele au o natură căutată, senzaţională, iar regia lor este prea evidentă. Aglomerarea lor nu reuşeşte să sugereze altceva decît ceea ce spun, ele inundind ecranul romanului şi orbind fiecare în parte pe cititor cu strălucirea lui particulară. Romanul nu mai are un singur centru de interes ci mai multe. Spectacolul, violul, Mega Pavelescu, momentul amoros al lui Cristea Georgescu cu doamna Floasu, istoria agronomului care-i uimeşte pe americani, sinuciderea sectanţilor, „banchetul" de la Pavelescu etc. toate fac o serie de egală importanţă şi semnificaţie pentru cititor. Din dorinţa de a le aureola şi fetişiza semantic aceste momente romaneşti se autonomizează şi produc un efect invers celui scontat. În campania de sublimare a anecdoticului romancierul se reîntoarce practic la anecdotic. Obiectul contemplaţiei se pulverizează şi în loc de a avea pe întreg spaţiul cărţii un singur obiect de contemplaţie, cititorul sfîrşeşte prin a avea mai multe. Impresia de unitate dispare şi firul roşu secret, pe care construcţia îl sugerează nu-şi afişează culoarea. Convenţia este puternică în Însoţitorul, dar nu în avantajul semnificaţiei totalizatoare. Talentul romancierului stă de multe ori în abilitatea de a-şi ascunde talentul cînd şi unde este nevoie. Nu întîmplător marii creatori în materie de roman se abstrag în întregime din pagină, refuzîndu-şi propriul spectacol. În Însoţitorul, C. Ţoiu nu dovedeşte întotdeauna această abilitate.

Condiţiile creaţiei există în acest roman al lui Constantin Ţoiu ca şi în precedentele lui cărţi : percepţia realului are intensitate, iar capacitatea de analiză a senzaţiilor este reală. Nenumărate pasagii, episoade se pot citi cu satisfacţie în sine. Scenele au o autenticitate filtrată, fără desen violent, care cer o pupilă mărită, dar coeficientul lor de suspans nu se justifică ulterior. Primirea oaspeţilor de notabilităţile intelectuale locale are acuitate ironică. Descrierea violului, piatră de încercare prin pericolul vulgarităţii, depăşeşte riscurile printr-o notaţie psihologică subtilă. Pedepsirea tractoriştilor vinovaţi de către Pavelescu, promitea o carte care n-a fost scrisă. Este personajul memorabil al romanului şi întrebarea este de ce nu s-a sacrificat întreaga construcţie în vederea transformării lui în solist al cărţii, fără concurenţa altor personaje, care-i umbresc silueta şi semnificaţia disparentă. „Talentul" autorului este în afara discuţiei, dar în discordanţă cu factura romanului.

Însoţitorul este o carte paradoxală : structura artistică a prozatorului intră în conflict cu proiectul romanesc pe care şi-l impune. Dacă luăm în consideraţie suita de piste epice false pe care le afişează Însoţitorul bănuim în spatele lui o discretă „estetică" a exasperării cititorului. Datele scriitorului probate în direcţia creaţiei de personaje şi situaţii epice valabile şi viabile dezvăluie însă un scriitor la antipodul acestei „estetici". Indiferent de supleţea pusă în joc această structură intră în cele din urmă, după noi, în conflict, aşa cum se şi întîmplă în Însoţitorul, cu proiectul impus. Înzestrarea amintită conferă momentelor şi episoadelor discontinui ale cărţii o anume masă şi semnificaţie independentă care le autonomizează în chiar contextul cărţii. Disponibilităţile acestor nuclee epice subliniază şi mai mult efortul bovaric al prozatorului de a, se pare, construi împotriva propriei sale structuri.

Cu toate acestea, fiind cea mai voluntară scriere a lui C. Ţoiu, Însoţitorul este şi cea mai personală. Toate celelalte s-au realizat în cadrele mai mult sau mai puţin largi ale tiparelor de epocă. Sentimentul de deja văzut ne urmăreşte la lectura lor. Moartea în pădure (1965) — titlul chiar este împrumutat de la Sherwood Anderson — un roman astăzi uitat, cu o intrigă grosieră conform reţetelor de epocă nu l-a impus pe autor în ciuda vizibilelor calităţi, din pricina mimetismului vizibil. Duminica muţilor (1968) care afirma plenar calităţile prozatorului, percepţia puternică, prospeţimea analizei psihologice, lirismul difuz, nostalgia, are şi el culoarea prozei vremii cu serenade la trompetă, cu indivizi anxioşi şi buimaci, lirici şi nostalgi aşa cum îi livrase proza scurtă americană literaturii române. Remarcabila execuţie din Galeria cu viţă sălbatică (1976) se înfăptuieşte pe un scenariu care combină ingenios elemente ale celor mai bune proze ale momentului. Chiar şi „Doamna de fier" de aici, elementul de inedit al cărţii, are un precedent în Anca Vogel din Pe strada Mîntuleasa a lui Mircea Eliade. C. Ţoiu rescrie de fapt în registru propriu romanele momentului cu un plus de acurateţă la care se adaugă pagini foarte personale de evocarea lumii lipoveneşti şi nota de fantastic care redimensionează întreaga realitate despre care ni se vorbeşte. Calităţile scriitorului au aici cel mai propice teren de realizare. Deşi cea mai independentă ca proiect pe un fundal de experienţe moderne care şi-o poate revendica, Însoţitorul n-a scăpat nici el complet de influenţele literare ale momentului. Sub calofila scriitură a lui C. Ţoiu se distinge mîna lui Nicolae Breban din Bunavestire. Aceleaşi colocvii de oameni în vîrstă, cu acelaşi mod discontinuu de a rememora sau comenta, pînă chiar la ticuri de expresie, împrumută romanului Însoţitorul în anume părţi ale lui un aer comun cu al romanului Bunavestire. Capacitatea lui C. Ţoiu de a se reîmprospăta esteticeşte este indubitabilă.

Căutarea meritelor estetice ale cărţii în altă parte decît acolo unde sînt este de natură să creeze o perspectivă greşită asupra structurii şi vocaţiei prozatorului. Însoţitorul impune prin salba de pînze de atmosferă, de portrete, prin sugestia analizei. Fiecare în parte dau măsura realizării maxime a scriitorului. Întrunite în convenţia creată de romancier efectul nu mai e acelaşi. Decupat de pildă din Însoţitorul, romanul lui Mega fără anume stufozităţi ar cîştiga în semnificaţie. Obiectul contemplaţiei nu este unic şi aglutinarea de episoade nu conduce către sensul unic promis, chiar dacă el există în intenţia autorului. Încercarea de a subordona epicul, de a controla anecdoticul se converteşte într-o acţiune în sine. Mai mult decît atît anecdoticul care mai are încă o secretă seducţie asupra prozatorului român se răzbună. Avalanşa de romane cu cheie sau cu modele evidente în realitatea imediată este una din caracteristicile romanului românesc de astăzi. Faptele şi personajele realităţii imediate trec în romanul actual cu retuşuri, uneori minime, alteori cu brutalitate. Proza devine un jurnal al realităţii, fără capacitatea de transcendere, fără „filozofie". Acest tip de proză caută a-l lăsa C. Ţoiu în urmă prin Însoţitorul ca şi prin Galeria cu viţă sălbatică. Dar chiar şi aici anecdoticul se infiltrează sub diverse forme. Mai întîi el biruie, am spus, prin autonomie sufocînd sensul general al cărţii. În al doilea rînd e recognoscibil chiar ca anecdotă atunci cînd în roman este introdus personajul Pipoton în liniile căruia poate fi bănuit un prototip actual. Presiunea realului brut asupra cărţii rămînînd puternică. Sensul secund nu se degajă, iar intelectualitatea ţine de gesticulaţie. Anecdoticul alungat pe uşă intră înapoi pe fereastră.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

UN ROMAN DESPRE PARACELSUS

Autor al unor piese de teatru în care se află exprimată o nuanţată vocaţie comică, semnatar al unor cărţi de medicină pe înţelesul tuturor, filatelist emerit (ilustrat editorial), om a cărui imprevizibilă cultură cuprinde domenii despre care nu puţini oameni de pretenţioasă formaţie umanistă nu posedă decît foarte sumare noţiuni, medic policalificat şi filozof colocvial al medicinii, specialist universitar în deontogie medicală, Mihai Neagu Basarab debutează în roman cu o solidă naraţiune istorică: **Paracelsus, călătorie neîntreruptă** (Editura **Sport-Turism**, 1981).

Figura enigmaticului Paracelsus (1493—1541) corespunde întrutotul parametrilor pe care îi recomandă Georg Lukács. Cel aflat în nucleul unui roman istoric, scrie teoreticianul, este bine să nu facă parte nici din rîndurile anonimilor, dar nici din cele ale elitei. Recomandabil este ca el să fie componentul unei categorii sociale intermediare, avînd astfel posibilitatea de a stabili contacte cu ambele extremităţi ale societăţii. În acest fel, flexibilitatea lui epică este considerabilă, iar romancierul reuşeşte să construiască episoade dintre cele mai diferite, fără riscul eşuării în neverosimilitate. Medic şi magician, ateu cutreierat de revelaţii ale unor conexiuni ce scapă înţelegerii omeneşti şi tentat, din acest motiv, să accepte ideea de forţă divină, spirit faustic, necunoscător al mulţumirii de sine, dar resimţind tentaţii gregare, pricepător profund al naturii umane, dar, în acelaşi timp, incapabil să obţină seninătatea celui care ştie să se oprească şi să renunţe — Paracelsus, aşa cum îl propune Mihai Neagu Basarab, este un personaj de o frapantă modernitate.

Modalitatea la care recurge prozatorul ocoleşte orice piruetă formală. Este preferată relatarea foarte sobră. Din evoluţia sinuoasă a lui Theophrastus Bombastus von Hohenheim, zis Philippus Aureolus Paracelsus sînt alese o serie de episoade caracteristice, pe marginea cărora sînt imaginate unele complicaţii epice, de natură să precizeze profilul personajului.

Specificul romanului este eseistic. Departe de a fi un **picaro**, pentru care drumeţia înseamnă o însumare de episoade menite să astîmpere o sete elementară de trăiri, Paracelsus practică în permanenţă călătoria problematică, el nu cutreieră lumea, ci o citeşte, se îmbibă de informaţii. Este deci firesc ca viaţa lui să nu fie aproape deloc spectaculoasă în planul aparenţelor sociale. Ca şi alţi oameni de geniu, Paracelsus apare transformat aproape pe deplin într-o făptură unilaterală, care sclipeşte atunci cînd este să pună un diagnostic, să recomande un tratament sau să rostească mari adevăruri cu privire la natura umană, dar care, atunci cînd este privit în sine, despărţit de forma sa de exprimare, se iveşte sub chipul unui omuleţ chel, cu picioarele strîmbe, împopoţonat cu o sabie prea lungă pentru statura lui. Drumul său este pur spiritual ; mai mult decît personaj de roman, Paracelsus se arată a fi fost „autor" de roman, într-aşa măsură tenacitatea cu care s-a informat, a sintetizat şi s-a construit pe sine seamănă cu sîrguinţa iluminată cu care un autor îşi înalţă romanul. Metafora unui „autor" de roman este sugerată şi de marea coerenţă a existenţei, de simplitatea cu care fiecare etapă a vieţii sale s-a însumat celorlalte, fără vreo contradicţie, armonic, ca şi cum planul ar fi fost bine ştiut de la început, problema fiind numai transpunerea lui în practică. O profesionalizare tot mai deplină, redactarea unor cărţi, care să spună viitorului că autorul lor cunoştea tot ce se putea cunoaşte în domeniile sale predilecte. Atît. Calea perfecţionării este formată nu atît din rafinarea artei medicale, obscură pentru nespecialist şi, în definitiv, interesantă mai ales prin rezultatele ei, cît mai ales dintr-o filozofie a vindecării, a cărei evoluţie este construită de către romancier într-un mod magistral. Nu este o filozofie ale cărei propoziţii esenţiale pot fi reproduse cu uşurinţă, este mai degrabă vorba despre o înţelepciune a sacrificării de sine, a renunţării la sterpele plăceri ale vanităţii. Un mare medic nu poate să nu fie şi un moralist.

De un cert interes sînt observaţiile psihologice, rostite de personajul principal sau, cel mai adesea, de narator. În cuvinte de şlefuită simplitate sînt formulate observaţii pătrunzătoare. Iată cum este comentată „frumuseţea banalităţii", care este în stare să împodobească vieţile celor care au ieşit pentru totdeauna din tinereţe: „Pricepea, în această seară, frumuseţea banalităţii, înţelegea semnificaţia umană a lucrurilor lipsite de importanţă. Simţea că această lărgire a orizontului său între oameni îi îndepărtează idealurile, dar conferă vieţii lui, în schimbul unei autenticităţi arzătoare răpite, o realitate călduţă, confortabilă. Această umanizare, care îl liniştea, era expresia maturizării împotriva căreia trebuia să lupte pentru a-şi putea continua drumul". Iată şi o observaţie cu valoare generală, dar care, fără voia autorului, se potriveşte parcă cel mai bine unor critici literari : „Teofrast cunoscuse astfel de oameni care cresc, adică, de fapt, se ridică prin negare, prin condamnarea unor concepţii, bune sau rele, dar de elaborarea cărora ei sînt incapabili". Aflăm şi cîteva observaţii interesante în legătură cu mentalităţile dominante la diferite popoare, pe care Paracelsus le întîlneşte în timpul peregrinărilor sale. Printre valahi celebrul medic şi magician simte un inedit sentiment de nesiguranţă, provenit, i se pare, din siguranţa de sine a celor printre care a nimerit: „Aici, se părea că nimeni nu dă o ceapă degerată pe cunoştinţele lui medicale, pe valoarea lui. Românul împărţea lumea în două: oameni cu care poţi să stai de vorbă, majoritatea, şi oameni cu care nu puteai să stai de vorbă. Dar faptul că te aflai în prima categorie nu-ţi dădea nici un drept, nu-ţi consfinţea nici o autoritate".

Un roman plăcut la lectură, limpede, profund.

Voicu Bugariu

VIAŢA CĂRŢILOR

«CONTRATIMP»

Înaintarea către o proză de moravuri cu numai o aparenţă de jovialitate stilistică, detectabilă încă din „Extravagantul Conan Doi", este la Vlad Muşatescu *) fapt împlinit. „Contratimp" este, precum înţeleg, întîiul volum dintr-un diptic, un roman cu à suivre, episodic ca un foileton săptămînal, unde cantitatea de observaţie socială şi caracterologică pare a fi totul. Vlad Muşatescu a descris pînă aci pe bişniţarii de a doua mînă, pe feluriţi inşi dubioşi şi în fond „găinari" simpatici şi lipsiţi de violenţa infractorului înconjurîndu-i pe toţi cu o mie de expresii protocolare, care sînt ale autorului, creator de „poante" spectaculoase şi de vorbire în doi peri, barocă prin aceea că stilizează un limbaj argotic şi îi dă un aspect de literatură codificată.

Cu mult mai puţin e aici Vlad Muşatescu un prozator al spectaculosului lingvistic, cu uşurinţă de anticipat, căci originea obiectivă a unui astfel de limbaj ornamentat este ea însăşi limitată. Accentul cel mai temeinic cade acum pe observaţia socială şi de moravuri, pe caracterologie şi mai cu seamă pe mediile literare, descrise en connaisseur, cu un ochi expert şi cu o malitie cordială care e a unui om tolerant.

„Contratimp" e un roman cu aparenţă heterogenă prin aceea că iese din combinaţia a două cronologii. Un autor necunoscut, Bazil Avaru, publică un roman cu înfăţişare de „best-seller", şi care în optica turburentului Al.Conan Doi, e furat din jurnalul unui strămoş al detectivului amator, numit „Tatapetre". Moment esenţial, căci de aci porneşte maşinăria complicată a „contratimpului", constînd în comparaţia biografiei lui „Tatapetre", aşa cum o evocă Al Conan Doi, şi a perspectivei emise de Bazil Avaru despre acel bizar predecesor. Sînt aci două fire detectivistice propriu-zise aşezate în alternanţă, în urmarea cronologiei subiective. Întîiul este de formulă juridică şi poliţienească, întrucît urmăreşte a detecta împrejurările în care misteriosul Bazil Avaru a furat „gromovnicul" (id est „jurnalul") lui Tatapetre. Acest examen contemporan îl plimbă pe Al. Conan Doi (acompaniat de veşnica mătuşă Raliţa şi de un poet cu capul în nori) prin medii literare tipice : lansări de cărţi, cu vitrine sparte, vorbitori „împiedicaţi" şi celebrităţi de o clipă, cantina scriitoricească, plină de tot felul de specimene, recognoscibile cu uşurinţă de aceia care frecventează acel loc, bîrfele „subţiri" şi culturale, zvonurile catastrofice şi în fond tot ceea ce face din viaţa literară un infern simpatic de nesuportat. Ca şi Marin Preda (din „Marele singuratic") ca şi C. Ţoiu şi Eugen Barbu, Vlad Muşatescu a făcut din „viaţa literară", pe latura ei cancanieră şi supărătoare, un obiect de satiră de moravuri, cu aci o mult mai vizibilă cantitate de vitriol.

În al doilea rînd şi paralel cu acest mediu contemporan, e firul detectivistic „istoric", căutînd a revela biografia lui Tatapetre din sumedenia de amintiri „familiale" şi din jungla memoriei subiective. Acest „poliţism" este practic afectiv, fără rezultat... juridic şi se manifestă mai cu seamă prin scenete de patru-cinci pagini, a căror savoare provine din truculenţa lui Tatapetre, un nastratinesc bătrîn vitalist, a cărui biografie e un şir de întreprinderi păgubitoare şi neverosimile.

Ceea ce e caricatură în descripţia lumii literare ia aci o înfăţişare de simpatică reconstituire de mediu tîrgoveţ, cu tot ce are aceasta mai pitoresc. Şeful de post de un „bronz" elocvent al pielii şi cu obiceiuri ţigăneşti, nevasta — văzută ca un principiu al hărţuielii cotidiene, ca într-un război familial de o sută de ani, familia, cu o sută de membri, din toate categoriile sociale, împiedicînd omul să fie liber, vecinii reclamagii şi ticăloşi, „fata bătrînă" de pe aceeaşi uliţă, cu moravuri la limita suportabilă a decenţei — acest tablou viu de tîrg interbelic, evocat cu acuitate în observaţie şi limbaj cordial, este pitoresc şi multicolor, la un nivel picaresc remarcabil.

O astfel de umanitate, care înţepeneşte o clipă la coborîrea solemnă din tren a „ofiţirului" cu familia şi la înmormîntarea funambulescă a lui Tatapetre, spre a fi studiată mai atent de ochiul înceţoşat de memorie este tot ce poate fi mai potrivit pentru proza spectaculoasă a lui Vlad Muşatescu, ieşită din revelaţia dizarmoniei morale, făcută cu o malitie tolerantă.

„Ucigînd" pe Tatapetre, mort printr-un nefericit incident, prozatorul pare a rămîne în final în afară de „contratimp" apt a descrie numai lumea contemporană, şi mai cu seamă pe infractorul Bazil Avaru („ucis" şi acesta şi apoi „înviat" de autor, ca într-un joc demn de Al. Dumas). A face supoziţii în marginea „detectivismului" produs de Vlad Muşatescu e însă o curată aventură căci proza lui e lumea suspansului absolut fără sforţarea îngustă de verosimil, aşezată, cum e, în domeniul barocului incontrolabil.

Artur Silvestri

*) Vlad Muşatescu : „Contratimp". Editura „Albatros" 1981.

PROMISIUNI ŞI CERTITUDINI

Cu versuri frumos rimate şi deseori uşor memorabile, evitînd pe cît posibil retorismul şi facilităţile prozodice, debuta în 1979 Octavian Doclin. Se pot cita din placheta de debut (**Neliniştea purpurei**, Editura **Facla**) cîteva poezii şi numeroase imagini care ne arată nu doar meşteşug ci o „nelinişte" a verbului, ce înfiorează versul, sporindu-i expresivitatea : „Şi dacă-ai vrea, aşa cum doar aripi de fluturi / înseninează disperarea-n trandafirii cruzi / şi dacă-ai vrea ca mîna să mi-o aprinzi cu mîna-ţi / şi-apoi cum înfloresc de tine să auzi // Şi dacă-ai vrea să te iubesc mai veşnic / să te iubesc, o, dacă-ai vrea mai tandru / atunci ai fi o adiere calmă, / atunci aş fi eu floarea de leandru" (**Şi dacă-ai vrea, aşa cum doar aripi**). Sigur că, dacă vom compara versurile lui Doclin cu cele ale „generaţiei în blugi" (ironice, livreşti, demitizante, de o frumuseţe convulsivă, libere de dogme, atît de libere încît impun o nouă dogmă) ele au un aer „aşezat", chibzuit „tradiţional" şi, poate, uşor desuet. Acestea nu sînt însă (decît doar din prejudecată) atribuie ale inferiorităţii, căci în poezie respectarea unei reţete sau a alteia poate conduce la corectitudine şi atît. Or, „tradiţională" cum este, poezia lui Octav Doclin din **Neliniştea purpurei**, mereu onorabilă, devine adesea remarcabilă. Altfel spus, un volum de debut care, dacă nu impune un poet, promite oricum unul. Un poet al iubirii eterate, văzută ca stare de suflet şi nu de trup, pentru a învinge astfel efemerul clipei. Gheorghe Grigurcu vedea în poeziile de debut ale lui Doclin „o aspiraţie spre esenţă, spre enigma formală a acesteia, cristalul". Nimic enigmatic, nici formal, nici altfel, în poezia din **Neliniştea purpurei**, ci, dimpotrivă, o perfectă transparenţă a sensurilor, o poezie ce se oferă cititorului de la început, fără complexul incifrării. Doar încă un exemplu că-i aşa : „Ce sfîntă-i iubirea atunci / sub frunte cînd vrei s-o alungi / şi ca într-un rîu să te culci // Pe tine doar lumina să iai / cînd poftit la Masaderai / nu-i nimeni cu cine să stai // Nu poţi o privire s-arunci... / ce sfîntă-i iubirea atunci !" (**Sfînta iubire**).

La a doua sa carte, cu titlul blagian *) iubirea rămîne tema dominantă a poetului. O schimbare există însă, dar una de nuanţă. Hieratismului imaginilor din primul volum i se substituie acum, treptat, senzualitatea : „Sînt răstignit pe timpul iubirii tale iar, / Mă simt mai bun în toate, din răni îmi curge har, / corbii melancoliei pe umeri se odihnesc / şi văd cum le cresc aripi, şi simt cum te iubesc // Deci da-ţi-voi lumina din fiinţă spre păstrare / bogată ca grădina după o-nsămînţare / pînă cînd noaptea caldă cu cîntecul ei blînd / va coborî în suflet ca Firea pe pămînt // Ascultă : ard în mine, ca într-un flux febril, / a treia zi, iubito, voi fi din nou copil" (**Va coborî ca Firea**). Trăit, în **Neliniştea purpurei**, sentimentul este, acum, **evocat**, timpul aşezînd un văl de taină dincolo de care memoria aproximează contururi altădată ferme : „Mi-am zis, spunînd adevărul : / trece prin mine din cînd în cînd / o nălucă / şi se aşază în locul imaginii tale / decolorînd amintirea icoanei / cum tulbură unda nisipul rîului // O, dar unde este cînd plînge / năluca din ochiu-mi de sînge" (**Mi-am zis, spunînd adevărul**). Mai reflexivă, poezia din **Fiinţa tainei** este, totodată, mai profundă, mai bogată în sensuri, mai densă. Nu vreau să spun prin aceasta că Octavian Doclin scrie acum o „lirică de idei", ci doar că viziunea poetică depăşeşte suprafaţa lucrurilor, pentru a cuprinde, luminîndu-l, misterul existent dincolo. Aparent descriptivă, poezia lui Doclin este, de fapt, sugestivă : „Subţire mîna mea, ca aerul, / se supune miresmei zăpezii ce-ţi acoperă visul. / După Somn te voi zidi în inelul luminii / să-mi poţi povesti despre lucruri nemaivăzute : / cum focul divin al Firii / aprinde lumina timpilor, / despre miraculoasa umbră care ni se scurge / prin degete / ca apele izvoarelor de sub Munte, / despre înţelepciunea marmorei / care ţine ascunsă faţa nevăzută / a sufletelor noastre într-o pace tăcută. / O, marmora : se va deschide privirilor noastre ca o grădină veche / precum un pustiu înflorit / la ruga în graiul dulce al trandafirului" (**Zidirea**). În chip firesc, Octavian Doclin este profund cînd nu afectează profunzimea. Cînd o face (şi o face în **Din cenuşă, Sub umbra literei, Poem posibil, Lumina pleoapei**), versul sună fals : „O pasăre albastră va pogorî uşor / cum Fiinţa tainei odihneşte-n rune, / se primeneşte aripa-i în zbor, / lumina pleoapei ne renaşte-n mume". Aceste scăderi nu ne împiedică să notăm că, dacă **Neliniştea purpurei** era o promisiune frumoasă, **Fiinţa tainei** este o certitudine.

Valentin F. Mihăescu

*) Octavian Doclin : „Fiinţa tainei", Editura „Flacăra", 1981.

COMEDIA POPULARĂ

În **Comedie cu olteni**, titlul volumului de teatru publicat de Gheorghe Vlad, sînt cuprinse cîteva din piesele izbutite ale dramaturgului : **Îndrăzneala, Cain şi Abel, Comedie cu olteni, Un tron pentru preşedinte, Cu olteancele nu-i de glumit, Frumoasele olandeze sau Păcăleala, Doi olteni în cosmos sau Lume, lume, nu sîntem nebuni**. Succesul de public al unor comedii cum sînt **Comedie cu olteni** sau **Cu olteancele nu-i de glumit**, se explică, în principal, prin simplitatea situaţiilor dramatice şi prin caracteristicile de grai oltenesc conservate de limbajul piesei. Efectul comic, în parte reuşit, în parte forţat, se realizează, astfel, prin confruntarea, în spaţiul scenic, dintre o situaţie care îşi cere rezolvarea (alegerea primarului, procesul dintre doi vecini) şi dezvăluirea, progresiv-schematică, a unor mentalităţi. Cu subiecte extrase din lumea satului oltenesc, piesele lui Gheorghe Vlad reprezintă nivelul autentic al **comediei populare** în teatrul nostru, un teatru simplu, cu adresă directă, cu evoluţii lineare în cadrul cărora, de regulă, imprevizibilul nu intervine decît o dată pentru a potenţa efectul comic. Preceptul moral este, nu rareori, sesizabil. Ca în orice comedie populară, lupta dintre vechi şi nou, dintre inerţia comodităţii şi afirmarea unui nou mod de a gîndi este mecanismul comicului. Procedee tradiţionale ale comediei de situaţii şi de limbaj (jocuri de cuvinte, efecte bufe) permit realizarea unor spectacole antrenante, cu priză la o parte largă a publicului.

Aşa cum se întîmplă în cazul autorilor „populari", mai ales în teatru, dialogul este mai puţin concis, personajelor le sînt îngăduite dezvoltări trenante ale propriei performante lingvistice regionale. Defectul, la lectură, poate deveni, în spectacol, prilej de afirmare a comicului. Redescoperirea tîrzie a unor autori populari (Angelo Beolco, zis Ruzzante, în Italia), sau a posibilităţilor unor actori regionali de a „fixa" mediul lingvistic (vezi experienţele, în acest sens, ale trupelor de teatru popular, avînd autori în exclusivitate, din ţările Americii Latine) a dat o nouă forţă şi strălucire unor forme de teatru didactic-popular.

Aprecierea tipului de teatru scris de Gheorghe Vlad trebuie, deci, considerată din punctul de vedere a ceea ce încearcă să fie. Personajele lui Gheorghe Vlad — o menţiune specială pentru importanţa acordată celor feminine-evoluează firesc în mediul lor, comicul onomastic fiind adesea revelator. Nu este mai puţin adevărat că circumstanţele sociale (cooperativizarea, creşterea cadrelor specializate, raportul dintre organele locale şi cele centrale, etc.) determină un anume nivel al acestor comedii populare-cel pedagogic, nivel realizat fără ostentaţie, pe coordonatele unei viziuni mai puţin fabulatorie cît mai ales concretă a satului oltenesc, cu pitorescul şi figurile sale specifice.

Marian Popescu

*) Gheorghe Vlad : „Comedie cu olteni", Editura „Cartea Românească", 1980.

BREVIAR

■ A murit tînărul şi talentatul reporter al „Vieţii Studenţeşti" Ion Crăciunică. Acest om, evocat cu emoţie de Cornel Nistorescu (V.S. nr. 41), era, din cîte ştim, şi un remarcabil prozator, discret şi muncitor, faţă de alţii care voiesc a face carieră mai întîi prin insistenţa... vocală ; prozele lui, cîte vor fi, merită o „restituire", întreprinsă, poate, de unul din colegii de generaţie.

■ „Meşterul Manole" (2), supliment de poezie „Argeş", cuprinde 16 poeme de Călin Vlasie (prezentat de N. Manolescu), un autor interesant şi inventiv, apodictic („Physester" e un soi de artă poetică de o stranie religiozitate scientistă). Tot Călin Vlasie este şi autorul acestor creaţiuni curioase, combinaţie de limbă „leopardă" şi de arhaisme à la Varlaam : „Onomathopeon vorbeşte cu / trudă filosofică la / megafoane : ororly-ororlă — Kawadherlă ! / (Nici Zefs n-ar putea / să reziste) Electroşocuri / scutură limvile / megafoanelor", De aici, pînă la istoria călătoriilor în Bahamas, efectuate de „mundulez şi mundulează" nu mai e decît un pas, întreprins de poet, a cărui luciditate e, de altfel, remarcabilă : „O pastorală-document / care mă face să casc".

■ Din noua rubrică „Epifenomene" plină de observaţii critice pătrunzătoare, susţinută de Marian Popa în „Săptămîna", aflăm că un John Cleland, condamnat pe la 1750 pentru „imoralitatea" unei cărţi, a renunţat să mai scrie vreodată în schimbul unei pensii anuale de 100 de lire sterline : „Şi John Cleland e de acord. El se retrage într-o viaţă de erudit rafinat, preocupat de filologia celtică", precum se ştie, o disciplină foarte combativă.

■ Remarcabilă ideea practicată de „Secolul XX" de a însoţi textele publicate cu o iconografie bogată cantitativ, orientată, cînd e cazul şi spre istoria literară românească. Un astfel de exemplu este acela al numărului 10—11—12 / 1980, care cuprinde o secţiune dedicată poetului Eugen Jebeleanu. Cum însă publicul larg nu cunoaşte exact chipul unor scriitori interbelici, azi defuncţi, (dar este curios să i se explice), ar fi fost, poate, de dorit ca fotografiile să fie însoţite de explicaţii mai amănunţite, cu menţionarea fiecărei persoane în parte. Aşa era cazul acelor instantanee din „hallul redacţiei ziarelor Adevărul şi Dimineaţa", ori cu poza „compusă", unde E. Jebeleanu şi E. Lovinescu sînt însoţiţi de un personaj (probabil Anton Holban), aşezat în spatele frumosului birou lovinescian pe care stă, într-o ramă lată, fotografia unei necunoscute fetiţe drăgălaşe.

■ Absenţa, din ultima „Astra" (nr. 4) a excelenţei rubrici documentare susţinută de Vasile Oltean, ne face să-i semnalăm însemnătatea. O astfel de întreprindere, care, din însemnările marginale de pe cărţile de la Scheii Braşovului, reia pe cele mai interesante, configurează imaginea unei „istorii particulare" şi româneşti care ar merita divulgată în mod organizat în revista braşoveană şi poate chiar sub o formă editorială.

■ Ancheta „realizată de Liviu Hotinceanu" despre „Literatura S.F. şi actualitatea" (**Argeş** nr. 3), porneşte, printre altele şi de la ideea că viitorul „bate la uşă cu insistenţă, anunţîndu-se pasionant, misterios dar şi plin de surprize". După acest început furtunos nu ne mai rămîne decît să examinăm intervenţiile a şase autori S. F. : Ion Hobana, Gh. Săsărman, Vladimir Colin, Ovidiu Rîureanu, Voicu Bugariu, (autorul, aici, al unei interesante contribuţii teoretice), şi Al. Mironov, dintre care lipsesc inexplicabil cei mai interesanţi prozatori de fantascienza, adică Mircea Opriţa şi Ov. S. Crohmălniceanu. E drept că locul lor e luat, nu-i aşa ? de două celebrităţi : O. Rîureanu şi Al. Mironov.

■ Volumul „Cumpăna haiducului" de Fernande Chirea (**Ed. Sport-Turism 1981**"), o recentă apariţie în genul „popular", pare a reprezenta cu cinste tradiţia barocului teleormănean, aşa cum rezultă şi din aceste rînduri : „Toamna cîmpul pare bătrîn, pare sfătos şi generos, pare greu şi ostenit, purtînd povară de bogăţie, rodul muncii şi al vieţii atîtor gospodari" (pag. 73).

A. S.

ERATĂ

În numărul 42 al revistei, la rubrica „Breviar", în loc de „că nu am nimic a face cu acest domeniu" — cum a apărut dintr-o eroare de corectură, se va citi, conform logicii frazei, „că nu au nimic a face cu acest domeniu". Orice altă lectură e răuvoitoare.

Protecţionism

Marele motan Maciste fusese crescut de mic la I.A.S. Jugul din Vale chiar în casa directorului care, neavînd copii, îl îndrăgise enorm şi se mîndrea că este proprietarul acelui rar exemplar felin. Maciste avea un cap monumental şi pentru că nu fusese văzut aproape niciodată clipind, stăpînul său îl alinta cu apelativul : Sfinxule !

În incinta fermei pentru creşterea puilor de găină, sub duşumelele magaziilor, colonia de şobolani număra aproape tot atîtea exemplare cîţi pui se năşteau în fiecare serie, şi Maciste nu pridideа să le vină de hac. În fiecare dimineaţă, lîngă treptele din faţa birourilor, Maciste depunea nevătămaţi dar morţi, cel puţin o sută de şobolani, pe care îngrijitorii fermei îi îngropau zilnic la aceeaşi oră la o depărtare apreciabilă de crescătorie.

Ziua, Maciste putea fi văzut pe unul din acoperişele orientate spre sud, tolănit la soare. Pentru vînătorile sale nocturne, Maciste se bucura de un respect desăvîrşit din partea tuturor lucrătorilor şi nimeni n-ar fi cutezat să-l deranjeze în vreun fel vreodată. Cam de două, trei ori pe zi, chiar sub fereastra biroului în care lucra directorul, apărea un şobolan atît de bătrîn încît nu mai avea urmă de blană, nici fir de păr, pielea semănîndu-i perfect cu stratul de noroi solzos ce se usucă şi rămîne pe gîtul unui bivol după ce s-a scăldat în băltoace. Muncitorii cu stagiu mai îndelungat îl vedeau şi zîmbeau pentru că, invariabil, apărea tot atunci marele Maciste care se culca pe bordura de ciment din jurul clădirii, bătrînul rozător alerga de cîteva ori de-a lungul şi de-a curmezişul blănii motanului apoi Maciste îl prindea cu infinită delicateţe de gît, şi-l transfera dintr-o labă în alta ca pe o minge alungită, îl azvîrlea în sus, apoi părea că-l alungă şi dintr-un salt spectaculos îl prindea iarăşi în sfîrşit se jucau aproape o jumătate de oră, timp în care şi directorul îi privea de cîteva ori, după care Maciste îl depunea în gura bîrlogului şi-l îmboldea cu marile sale mustăţi să intre în adăpost. Cu toată prietenia pe care Maciste i-o arăta „bătrînului", adversitatea faţă de ceilalţi şobolani (care nu cutezau să iasă decît noaptea), se manifesta cu aceeaşi vigoare.

Vara trecută curtea fermei s-a umplut de tineri practicanţi, dintre care unul avea o adevărată ură faţă de toate rozătoarele şi încă din prima zi cînd a dat cu ochii de bietul şobolan bătrîn, a scos din buzunar o praştie şi cu o dexteritate nebănuită l-a omorît din prima lovitură. Maciste, care a sosit îndată, şi-a găsit prietenul mort, a stat cîteva clipe acolo, ca într-o reculegere, apoi s-a îndepărtat urcînd pe dealul din faţă şi de atunci nu l-a mai văzut nimeni. Stăpînul lui Maciste a încercat să-l găsească prin mica publicitate, însă anunţul, fiind considerat deplasat, nu a mai apărut. De atunci numărul şobolanilor care apar la lumina zilei a proliferat atît de mult încît unul dintre tehnicienii zootehnişti a propus ca ferma ori să fie transferată în munţi pe un fundament numai din piatră, ori să fie reclădită pe stîlpi înalţi din cel mai lustruit metal.

Gheorghe Pituţ

Colocviile «Luceafărului»

«GENERAȚIA LITERARĂ»

UN CONCEPT DESCHIS(?)

PROBLEMA GENERAȚIEI LITERARE

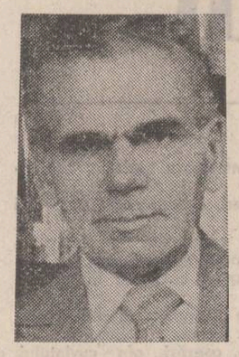

Ce este o generație literară ? Problema a preocupat și preocupă indeosebi pe istoricii literari din nevoia de a stabili epoci pe baza unui spirit al timpului pe care filozofii culturii l-au numit **Zeitgeist**. Cine face istoria literaturii constată că la un moment dat încetează o mentalitate, un curent de idei și un stil de creație și începe altul. Acest lucru se poate observa încă în viața unei familii. Copiii ajunși la maturitate, să zicem la 20—30 de ani, nu mai gîndesc la fel cu părinții lor, iar aceștia văd altfel decît bunicii. Într-un secol există trei generații cu un spațiu de manifestare de 33—34 ani, bunicii, părinții și nepoții. Generațiile sînt constituite din oameni de aceeași vîrstă sau de vîrste diferite, dar cu un crez comun. Unii scriitori sînt precoci, spun totul de la început, mergînd în spiritul generației precedente sau venind cu un spirit nou, alții își întîrzie apariția, integrîndu-se generației noi, cînd semnele vechiului spirit au dispărut în întregime. Mai rar este cazul, dar nici acesta nu lipsește, al revenirii bunicilor în nepoți. Prin urmare, în profilarea unei generații contează vîrsta spirituală nu cea biologică, important este ca membrii generației să aibă o unitate de vederi și o finalitate comună, același ideal. De problema generației în istoria artei s-a ocupat Wilhelm Pinder într-o lucrare din 1926, despre problema generațiilor literare a scris un memoriu în 1930 Julius Petersen, iar criteriul generațiilor literare a fost folosit de Albert Thibaudet în a sa **Istorie a literaturii franceze din 1789 pînă în zilele noastre** (1936). Thibaudet consideră că în spațiul 1789—1936, de 147 de ani, au activat cinci generații, prima între 1789—1819, de 30 de ani, generația lui Chateaubriand (n. 1768), a doua între 1820—1849, de 29 de ani, generația lui Victor Hugo (n. 1802), a treia între 1850—1884, de 34 de ani, generația lui Baudelaire (n. 1821), a patra între 1885—1913, de 28 de ani, generația lui Mallarmé (n. 1842), în fine, a cincea din 1914 înainte, în curs, generația lui Paul Valéry (n. 1871). Criteriul generațiilor e aplicat mai departe de Gaétan Picon în a sa **Panorama de la nouvelle littérature française** (1949, ed. II, 1960), care tratează despre generația de la 1930. La fel, Pierre de Boisdeffre în a sa **Une histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui (1939—1964)** vorbește de generația de la 1930. Deci generația de la 1914 își încheie acțiunea în 1930, numai după 16 ani, desigur din cauza războiului ; de la 1930 intrînd în scenă altă generație pe care Thibaudet n-o întrevăzuse în 1936. „Mă simt jenat, zicea Thibaudet, față de perioada actuală. E o literatură încă netriată, perspectiva se schimbă în totul. Mă mărginesc la o simplă schemă". În cartea sa de 564 de pagini, Thibaudet acordă ultimei generații numai 49 de pagini.

Cum s-ar înfățișa o istorie a literaturii române, dacă am uza, ca Thibaudet, de criteriul generațiilor ? Natural, criteriul e aplicabil abia din faza modernă, cînd se poate vorbi de un crez comun al scriitorilor. Punctul de plecare este anul 1830, cînd contactul cu școala romantică franceză și engleză își dă primele roade. Acțiunea acestei prime generații durează pînă la apariția Junimii (1836), deci 33 de ani, cînd orientarea devine clasică, iar idealul politic se preface în ideal estetic. Generația de la 1830 grupează oameni de vîrste diferite, pe Eliade-Rădulescu (n. 1808), Grigore Alexandrescu (n. 1910), C. Negruzzi (n. 1808), M. Kogălniceanu (n. 1817), N. Bălcescu (n. 1919), V. Alecsandri (n. 1918), Al. I. Odobescu (n. 1834), B. P. Hașdeu (n. 1838). Ultimii trei trec și în spațiul generației următoare, fiind însă mai legați de ideologia generației precedente.

A doua generație, cu punctul de plecare în anul 1863, e cea a Junimii, deplin exprimată pînă în 1892—1893, cînd apare prima ediție în trei volume a criticelor lui Maiorescu și cele două volume postume din opera lui Ion Creangă (1890—1892). Avem a face cu oameni de vîrste apropiate : Maiorescu (n. 1840), Creangă (n. 1839), Slavici (n. 1848), Eminescu (n. 1850). Caragiale (n. 1852).

Idealul generației următoare din 1893—1918, de numai 25 de ani, se diversifică, fideli înaintașilor rămînînd puțini. Duiliu Zamfirescu (n. 1858) între alții. Clasicul G. Coșbuc (n. 1866), precursorul romanticilor sămănătoriști, al lui Iosif (n. 1875) și Octavian Goga (n. 1881). C. Dobrogeanu-Gherea (n. 1855) adună la revista sa din 1893—1894 **Literatură și știință** pe naturalistul Delavrancea (n. 1858) și pe epigonul lui Eminescu, Vlahuță (n. 1871), prim-director cu Coșbuc al **Sămănătorului** care va fi ilustrat de N. Iorga (n. 1871), M. Sadoveanu (n. 1880), Agîrbiceanu (n. 1882), Goga și Al. Davila (n. 1862). La **Viața românească** (1906—1916), C. Stere (n. 1865) și G. Ibrăileanu (n. 1871) recomandă sub numele de poporanism realismul democratic ilustrat cel mai bine de C. Stere în romanul său apărut începînd din 1931, **În preajma revoluției**. Al. Macedonski (n. 1854) teoretizează simbolismul în 1892, publicînd volume reprezentative din 1895 **(Excelsior)**, urmat de Ion Minulescu (n. 1881) și G. Bacovia (n. 1881), N. Iorga, C. Stere, G. Ibrăileanu, Sadoveanu, Minulescu. Bacovia continuă și în generația următoare, pe care o ilustrează fără a o caracteriza.

A patra generație începe să se profileze din 1919, după război, durînd pînă la încheierea păcii după cel de-al doilea război mondial în 1947 ; așadar 28 de ani. Principalii reprezentați ai diferitelor direcții sînt : Tudor Arghezi (n. 1880), Liviu Rebreanu (n. 1885), Al. Philippide (n. 1900), E. Lovinescu (n. 1881), Camil Petrescu (n. 1894), Hortensia Papadat-Bengescu (n. 1876), Lucian Blaga (n. 1895), Ion Pillat (n. 1891), Mateiu Caragiale (n. 1885), Ion Vinea (n. 1895), Ion Barbu (n. 1895), G. Călinescu (n. 1899), Mircea Eliade (n. 1907), Emil Botta (n. 1911). Din această generație mai fac parte Zaharia Stancu (n. 1902), Mihai Beniuc (n. 1907) și Eugen Jebeleanu (n. 1911).

GENERAȚIE ȘI... REACȚIE

Încerc să înțeleg necesitatea unei asemenea discuții, gîndind-o... liber! Și cum în ultima vreme nu mă pot gîndi la ceea ce nu-mi este necesar, încep să pricep: carevasăzică revista **Luceafărul**, sătulă de pseudo-dilemele eterne ale presei literare, s-a hotărît să arunce o mănușă, care, în sfîrșit, merită ridicată... dar cu mare atenție ! Ce este și dacă este o „nouă generație tînără" ? Prin ce se delimitează ea de celelalte? Care ar fi statutul și programul ei? etc. etc. Iată o serie de întrebări pe care mă voi strădui să o sporesc în textul de față...

După mine, conceptul de „generație", cînd nu are o valoare strict sociologică, sau nu reprezintă **doar** o etichetă funcțională, îmi sugerează o falsă metaforă: toți se pot bucura de ea, nimeni n-are habar ce este... S-a vorbit în presa literară de la noi de existența unei noi generații poetice, numită provizoriu „generația 80". Și au vorbit cîteva autorități : Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Martin, Laurențiu Ulici. Dintre tinerii critici un punct de vedere asemănător a susținut Radu G. Țeposu. Toate textele la care ne referim, pomenesc cam aceleași nume, cu mici excepții: Emil Hurezeanu, Ion Mureșan, Traian T. Coșovei, Eugen Suciu, Ion Stratan, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Domnița Petri, Aurel Pantea, Magdalena Ghica, Matei Vișniec, la care i-am mai adăuga noi, pe :Viorel Mureșan, Liviu Antonesei, Alexandru Hălmăgean, Bogdan Ghiu, Mircea Bîrsilă, Ioan Moldovan, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Petean, Gheorghe Pârja, George Bocșa, Virgil Misaraș, Virginia Gheorghiu, Octavian Soviany, Lucian Vasiliu, Carol Hirșan, Nichita Danilov, fără pretenția de a încheia lista. Toți acești poeți, prezenți cu volume în majoritate, restul cunoscuți din paginile publicațiilor literare, ne îndreptățesc să meditățm la ideea că ar fi apărut **o nouă generație poetică**. Întrebarea este: cît de nouă ? Textele la care mă refeream, precum și altele subliniază „noua sensibilitate" pe care acești poeți o aduc în prim plan. O sensibilitate receptivă în primul rînd la marile mutații petrecute în sfera vieții contemporane în ultimul sfert de veac, o sensibilitate atentă la real și cotidian, și intenționînd, după opinia unui proaspăt exeget, „o reacție antropocentrică... de recuperare a **integralității** și **coerenței** ființei umane, ființă „spulberată" de revoluția tehnico-științifică și nenumăratele fanatisme născute din unilateralizarea cuceririlor acesteia" (Al. Mușină). Chiar dacă „spulberarea" ființei ni se pare, în cel mai bun caz, o licență... patetică, fondul chestiunii merită toată atenția. Așadar o primă problemă de, să-i zicem, ideologie poetică: nu cred că este vorba de o „nouă sensibilitate" — de-ar fi să ne gîndim doar la Petre Stoica... — ci de o concepție literară de altă factură. Ștefan Aug. Doinaș a definit cu precizie „cultura poetică" drept gen proxim al acestei noi generații lirice, subliniind că toți tinerii poeți în discuție „trăiesc cultura ca o natură". Iar marea descoperire culturală a noii generații o reprezintă avangarda. Să ne amintim profeția lui Marinetti din **Le Figaro**, 20 februarie 1909 : „poetul viitorului nu va mai cînta decît mareele multicolore și polifonice ale revoluțiilor în capitalele moderne, vibranta fervoare nocturnă a arsenalelor și a șantierelor incendiate de violente lumini electrice, gările lacome devoratoare de șerpi ce fumegă, fabricile atîrnate de nori prin fringhiile răsucite ale fumului lor"... etc. Spuneam deci că marea descoperire a „generației 80" o reprezintă avangarda. Numai că nu este vorba de fenomenul istoric al avangardei, ci de asimilarea ei ca **o descoperire artistică**. Iar redescoperirea avangardei înseamnă descoperirea (pentru a cîta oară?...) a realului. Prin filtrul cultural al... realului, poeții „generației 80" au proclamat (și ei!) „moartea metaforei" !, în favoarea unei poezii aproape nominaliste, renunțîndu-se la simboluri mediatoare; fiind impregnată de real (cotidian) poezia poate „eluda" orice formă de evazionism, evitînd rămînerea la nivelul tandrelor litanii apologetice; „generația 80" propune o conștiință autentică a zilei de azi, în care mai sîntem încă prizonierii resentimentelor, de alt ordin, decît cel strict literar; fără a avea superstiția posterității, s-a renunțat la acel tip de „poezie a evenimentului", hei-rupistă o numea cineva, voința demistificării convențiilor sociale ne obligă să observăm însă că sub acest aspect „noua generație" reia la alți parametri experiența insurgenților Geo Dumitrescu, Stelaru, Tonegaru, continuată la altă scară și cu alte mijloace literare mai tîrziu de Petre Stoica, Ovidiu Genaru, Nicolae Prelipceanu. Mircea Dinescu. Este vorba de acea sintaxă analitică, de gustul carnavalesculuI, de semnificația și fondul prin excelență moral și umoral al acestui lirism. Poeții „generației 80", lucizi și oarecum cinici, au abandonat de mult iluzoria gratuitate a lirismului, ei cer să fie înțeleși „cu scîrbă și ură", dar să fie înțeleși! Și este probabil momentul să subliniem, că dincolo de modalitățile specifice de transfigurare artistică, un element esențial îi apropie pe toți: **osatura reflexivă a lirismului...** Alte dominante de ordin general ar putea fi : protestul antirăzboinic; vigoarea perceptivă și vizionară ; refuzul excesului estetizant; inserția masivă a cotidianului; intemeierea limbajului pe oralitate; gustul pentru calambur și paradox lexical; capacitatea inscenărilor grandioase; sarcasmul și autoflagelarea etc. Avînd un temei obiectiv, poezia „generației 80" este și un mod de a reacționa la pragmatismul extrem al epocii; eludînd versul care „literaturizează", cuvîntul „magic", acești poeți proclamă pe urmele lui Archibald Mac Leish, supremația celei de-a zecea muze, Muza Socială; violența poeziei este dată de violența modalităților de alienare ale omului contemporan, în defavoarea declarativismului discursiv și patetic, forma supremă a imposturii... Deci, „cît de nouă"?...

Iată cum, în loc de o serie de întrebări, cum promiteam, au ieșit o serie de afirmații (cum mă temeam...), și, mai ales, iată cum, așadar dezbaterea ne oferă nouă, „criticilor tineri", șansa de a trage pe cîte cineva de mînecă, și a-i șopti persuasiv: „Uite cum stă chestia cu..." Căci ceea ce contează pentru unii într-o asemenea discuție nu este atît „generația", cît... reacția !

Radu Săplăcan

Teodor Bogoi : „Natură statică"

PERICOLUL INVENTĂRII INVENTATORILOR

Cei mai vigilenți critici literari au remarcat desigur, faptul că printre creatori nu mai bîntuie dorința de a fundamenta programe estetice comune. Dar critica are funcția ei stimulativă. Mai ales poeții sînt mulțumiți din pricina acestei funcții ; ea le oferă puncte de reper mai mult sau mai puțin concludente. Nu cere, în schimb, decît puțină ascultare (adică ascultare de ucenic recunoscător). Cum de multă vreme criticii au înțeles că nu poți culege gloria cu amîndouă mîinile(chiar dacă știe stînga ce face dreapta !) fără să întemeiezi o «școală», ei au controversat problema, fiecare tinzînd să devină întemeietor. Încercările care au putut intra în istorie au intrat. În ultimii ani criticii care se iau în serios au grijă de „pepiniera (lor) poetică" în timp ce poeții par dispuși să incurce criteriile : nu știu cîți își doresc, pentru opera lor, coordonatele sigure ale unei școli literare dar știu că fiecare își poate confunda idealul artistic cu dorința aprigă de a fi titularizat „șeful generației". Virtualitatea acestei confuzii ar trebui să nu devină niciodată importantă. Ar trebui !

Dezbaterile pe tema „generațiilor" se transformă, inevitabil, în dispute : ba e necesară clarificarea conceptului (pînă la definiții operative), ba „generația literară" e o falsă problemă exprimată printr-un termen fals, o etichetă aplicată datorită unei greșite orientări, un concept normativ ori, la limită, o simplă (dar dăunătoare) modă teoretică. Supus mobilității semantice dar și interpretărilor derutante, însuși conceptul de „generație" pare un adevărat «concept-spital» (Jean-Marie Domenach folosise această sugestivă sintagmă referindu-se la procesul înstrăinării sociale). Într-o discuție despre generații o sumedenie de probleme își găsesc „patul lor" : creația propriuzisă și crezurile artistice, disputele pe tema privilegiilor de orice gen, ierarhiile și instabilitatea lor, regulile și convențiile supărătoare, etc. În egală măsură argumentele și contraargumentele sînt căutate în istoria literaturii. Oricum, e o certitudine : din perspectiva istoriei literare o „tînără generație" a existat întotdeauna. Chiar dacă uneori ea se poate prezenta și ca mulțime cu un singur element reprezentativ. Altfel n-ar fi fost posibilă nici un fel de revoluție la nivelul structurilor literare. Pentru prezent istoria nu oferă puncte de sprijin. Cei care au neapărată nevoie de ele riscă însă, anticipîndu-le. Nimic rău în asta.

Fiecare artist inventează nu atît un mod de a se apropia de realitate cît un mod de a exprima această apropiere. El refuză deci un sistem de limbaj și protestînd împotriva formelor realizează o dublă operație : neagă sistemul de forme pe care-l găsește gata constituit dar nu-l anulează prin negație ; dimpotrivă, se plasează parțial în el adoptînd un proiect permanent de restructurare. În plan psihologic raportarea polemică la un anume sistem de limbaj dă naștere unor «conflicte de diferențiere». (Hofstätter, „Die Psychologie und das Leben"). Protestul afectiv al generației tinere însoțește protestul la nivelul limbajului. Uneori ambele forme de protest sînt zgomotoase și ineficiente. Alteori sînt numai zgomotoase. Fenomenele de contestație a statu-quo-ului estetic provoacă, în rîndul creatorilor contestatari, o neliniște care poate deveni obsedantă : fiecare dintre ei știe că nemaipomenita configurație artistică aflată azi în postura de etalon al propriei creații poate fi mîine depășită de un altul și că eroul literar nu se stabilește după criterii de vîrstă. Deasemenea, poetul știe că toți inovatorii au imitatorii lor și că în artă dacă nu ești inovator ești imitator fără doar și poate. Dintr-un singur punct de vedere tînărul scriitor poate fi astăzi liniștit : generația celor maturi nu-și apără cu exces de intransigență un sistem de creație ; nici un tînăr poet (inventînd o formă de limbaj) nu se poate plînge că a fost anevoie receptat. Dimpotrivă, amenință probabil pericolul inventării inventatorilor. Tînărul poet se teme parcă și să nu fie transferat, datorită unei stări de lucruri pe care el n-o poate modifica, din tagma inovatorilor în cea a imitatorilor. Transferul nu pare imposibil : în timp ce manuscrisul unui debutant așteaptă pe birourile editurilor (așteaptă chiar verdictul celor pe care-i contestă ca sistem de limbaj !), în timp ce debutantul umblă de la o ușă la alta și este pretutindeni apreciat și înțeles, „vîrstnicii" pot prelua fără probleme (prelua creator, se subînțelege) vestmîntul formal al ultimei inovații. În spatele statutului de scriitor consacrat o carte se poate scrie în două săptămîni și tipări în două-trei luni. Dar și debutantul poate într-un an-doi, inventa o altă modalitate de exprimare. N-are nici un rost să se grăbească : i se pot oferi o sumedenie de exemple de „stele" care s-au grăbit să dispară ori de răbdători încununați la cincizeci de ani cu lauri. Preferința activă pentru atitudinea experimentală, preferință împărtășită cu drepturi egale de tînăra generație de critici și de bunicii critici literari implică un dublu avantaj pentru scriitorul tînăr și foarte tînăr : acela de-a fi repede-repede decretat mare inventator și de a gusta, de timpuriu, consecințele căderii în cursa originalității. Cursă pe care, dealtfel, și-o poate întinde și singur.

Elena Ștefoi

„NOI, EPIGONII ?":

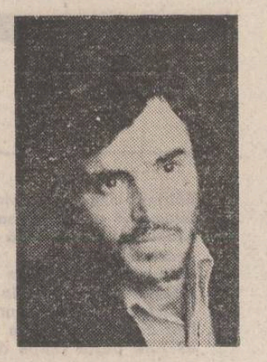

a). Nerăbdarea tînărului scriitor de a fi publicat este justificată atît prin psihologia vîrstei sale, cît și prin condițiile obiective ale vieții literare. Am mai scris cîndva că scriitorii tineri sînt uneori sacrificații editurilor. Iar dorința de afirmare (rapidă, de ce nu ?) e și ea cît se poate de firească. Și ce face debutantul ca să se impună în conștiința contemporanilor ? Scrie în continuare, citește, se instruiește, gîndește, scrie, renunță la lucrurile nereușite, retușează, scrie etc. Cel puțin așa văd eu lucrurile. Mai precis, așa vedeam pînă mai anul trecut dorința de afirmare : ca pe o dorință de autoperfecționare. Adevărul este că simpla dorință de afirmare și chiar simpla existență a talentului nu conduc cu necesitate la o afirmare binemeritată și **la timpul ei**. Mă gîndesc, de exemplu, la anii pierduți de Leonid Dimov pînă să însemne ceea ce înseamnă. Cred însă că, în general, cine are ceva de spus spune și asta într-un timp rezonabil. Așa s-a întîmplat cu destinele literare ale lui Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Mircea Florin Șandru, Gabriel Chifu, Ion Mircea, Grete Tartler, Angela Marinescu, Marius Robescu Virgil Mazilescu, Dinu Flămînd și ale altora. Mă refer aici la acei scriitori tineri ale căror debuturi și ale căror evoluții am putut să le urmăresc „în direct" de-a lungul ultimilor ani. Dacă noțiunea de generație mai are vreo rezonanță neperturbată, voi spune că generația de mai sus s-a așezat firesc (temporal) după generația lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Gheorghe Tomozei, Ion Horea etc., generație considerată, de către unii „vîrsta de aur" a poeziei românești de după 23 August.

b). Am crescut în respectul față de aportul de substanță și formă adus de acești din urmă autori lirismului românesc de după război. (Adaug aici și respectul față de opera lui Geo Dumitrescu și C. Tonegaru, operă scrisă în altă epocă). Căci, care începător nu crește cu fața spre modele ? Și dacă modelul general de poezie îl constituia desigur opera lui Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, era firesc ca modelul contemporan să-l constituie opera lui Nichita, Sorescu, Ion Gheorghe etc... Un model, un ajutor și un factor de „concurență". Critica a semnalat influențele stilistice și de limbaj la o mare parte din debutanții anilor '70 (poate că uneori le-a mai și exagerat). N-a fost nici o rușine. Influențe benefice s-au semnalat și în opera de început a lui Nichita, repere blagiene în poemele dintîi ale lui Doinaș. Cît despre Sorescu, versul său iconoclast și poantele lui hître au făcut adevărate ravagii printre „urmașii" cu mai puțină personalitate.

Așa se face că și critica română contemporană a fost obligată să certifice valoarea lirismului practicat de către poeții anilor '60, ba mai mult, să-i transforme în autori incluși în manualele școlare ! Din fericire, criticii noștri nu s-au cramponat cu obstinație de acești poeți, recunoscînd și valoarea poeților surveniți în peisajul nostru literar în anii '70.

Mai important mi se pare pentru generația lui Nichita Stănescu (hai să-i zicem așa, din comoditate !) faptul că **a stabilit un contact major cu marele public literar (adică cititor)**. Și, slavă domnului, au scris cărți destule, fiecare dintre ei. Dar cărțile lor sînt de negăsit în librării la o săptămînă după apariție.

N-am să fetișizez această audiență la public, dar în cazul acestei generații **valoarea estetică** (recunoscută de critică) **a coincis cu marele gust public**. După ce aproape două decenii lirismul se complăcuse în preocupări extraliterare, generația '60 a readus încrederea cititorului în poezie. E puțin lucru ? De această încredere au beneficiat și autorii apăruți în ultimul deceniu, iar unii chiar **au abuzat**, sufocîndu-și cititorii cu cărți alambicate, excesiv neguroase, nebulos criptice.

c). O parte din debutanții ultimilor doi-trei ani au adus pe lîngă talentul lor (mult, puțin, o să se vadă mai tîrziu !) și un nedorit suflu belicos în viața literară, o aprigă dorință de vendetta, o vădită dispoziție spre confiscarea virtuților de orice fel. Păstrînd proporțiile și avansînd comparația cu umorul de rigoare, aerul acestora e de a fi descins în spațiul literar cu armele, bagajele și psihologia conchistadorilor spanioli pe un tărîm al sălbăticiei. În programele lor „teoretice", răspîndite pînă și într-o revistă universitară, în sensul „moral" al cuvîntului, cum e „Echinoxul", noii veniți se concepeau nici mai mult, nici mai puțin decît o „trupă de comando". Hazul involuntar se naște din raportul precar dintre puținătate operei publicate și cantitatea și tonul vindicativ impresionant al „profesiunilor de credință". Procedeul, recunosc, trebuie să fi avut ceva unic în istoria literară, căci, dacă nu mă înșel, Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia erau preocupați mai mult de scrierea operei decît de amenințarea... că o să-și scrie ei cîndva opera.

E drept că Eminescu concepea altfel literatura dinaintea lui : „zilele de-aur a scripturilor române". Să-și omagieze înaintașii, dar și o parte dintre comtemporani, era pentru el o datorie morală.

Desigur, obediența față de valorile consacrate nu este tocmai cea mai potrivită atitudine care să i se ceară tînărului autor la intrarea sa în viața literară. Dar nici decretarea stării de neant la sosirea sa în cîmpul literelor ! „Mazilirea" înaintașilor denotă, pe lîngă infantilismul procedeului, un ciudat apetit fanariot...

d). Impacienta tinerilor debutanți în a se impune este, cum scriam mai înainte, motivată pînă la un punct. Editurile sînt datoare față de ei nu numai cu un subînțeles soi de culanță, ci pur și simplu cu mai multă atenție și solicitudine. Unele reviste, la rîndul lor, rămîn și ele debitoare față de cei mai tineri autori. Dar, cerînd altora clemență, culanță și înțelegere față de cauza propriului tău destin, trebuie să te manifești ca atare și în reciprocitate. Intoleranța agresivă, cecitatea înrăită deturnează și așa energiile unor autori pentru a-ți face din ele un mijloc de afirmare încă de la începutul activității literare. Atitudinea unora dintre tinerii noștri debutanți față de generațiile mai vechi și-a găsit însă nu numai critici „înțelegători", ci chiar și sfătuitori mai mult sau mai puțin legați sincer de cauza lor. Impresia lăsată de acești critici este că, la urma-urmei, volumele unora dintre debutanți sînt minunate prilejuri de a pune la punct mai vechi sau mai noi diferende subiective cu poeții deceniului șase ; de a încerca să liciteze ideea unei plafonări a substanței lirice a acestora din urmă. Căci, cum altfel să interpretezi stilul de sfîrșit de lume al unor cronicari (cu masca de rigoare : deja vu, deja connu) față de ultimile scrieri lirice ale lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe și alții ? Cum poate fi interpretată tăcerea supărată a lui Nicolae Manolescu față de ultima carte a lui Adrian Păunescu vizavi de ditirambii aceluiași critic prilejuiți de placheta unui, să zicem, Mircea Cărtărescu sau unui Ion Stratan? Nu pun neapărat la îndoială, acum, talentul acestor autori, chestionez însă manevra criticului.

e). Scriitorii elogiați de Mihai Eminescu în „Epigonii" se numeau Țichindeal, Mumuleanu, Prale, Cantemir, Beldiman, Văcărescu, Sihleanu, Donici, Pan, Eliad, Bolliac, Cîrlova, Alexandrescu, Bolintineanu, Muresan, Negruzzi, Alecsandri. Pune cineva la îndoială sinceritatea gestului și gîndului lui Eminescu față de înaintașii săi ? Sau, mai știi?... Între timp morala tînărului autor român s-o mai fi schimbat... Și, la urma-urmei, cine dintre noi ar mai avea tăria să se întrebe : „Iară noi ? Noi, epigonii ?"...

S-ar putea ca Eugen Simion, scriind următoarele rînduri („România literară" din 1 octombrie 1981) să se fi gîndit la același lucru : „Este aici o diferențiere firească pe care unii confrați o speculează în chip absurd (absurd, dar nu dezinteresat), opunînd „promoțiile" între ele, minimalizînd pe unii (pe cei **dinainte**) în favoarea ultimilor sosiți. Mentalitate barbară în cultură, poziție ne-critică în critica literară care n-ar trebui să încurajeze **spiritul revanșard** (s.n.) în literatură". Rezon.

Patrel Berceanu

Eugen Lovinescu și critica simpatetică

Urmare din pag. 1

astfel atitudinea lui Lovinescu se apropie mai mult de criticii revistei „La nouvelle Revue Française" decît de impresioniștii propriu-ziși. Într-adevăr, Jacques Rivière, Charles du Bos gîndesc în termeni similari : „Rid de mine — scria Rivière — cînd mă uit la înspăimîntătoarea mea plasticitate. Îndată ce găsesc o gîndire.. mă las în voia ei. Iau toate contururile pe care mi le impune". Critica este „un bulgăre de ceară, care ia toate formele", încît, la Charles du Bos (cum îl interpretează Georges Poulet) „conștiința criticului și conștiința subiectului criticat nu mai fac decît una : identificare, ce seamănă cu cea care se săvîrșește în gîndirea religioasă, deoarece, într-un caz ca și în celălalt, prin dispariția personalității sale proprii, eroul ajunge să se predea cu bucurie unei inspirații străine atotputernice, ce pare a se servi de el pentru a-și realiza propriile țeluri". La fel gîndește în plan autohton un critic de influență lovinesciană, anume Șerban Cioculescu: „Iubitorul de poezie este dator să se împărtășească printr-o dispoziție oarecum religioasă cu structura morală a poetului... A cere însă altă cheie decît aceea a simpatiei, este o naivitate". Așadar, o religie ar fi critica, dar să nu uităm o religie a particularului, dacă aceste două cuvinte nu s-ar contrazice etimologic. Într-adevăr, **religio** presupune o legătură a mai multora într-un simbol general, iar nu o dispersare a unuia — criticul —, între numeroasele și variatele simboluri care sînt operele literare moderne. Variate și eterogene, mai mult, opozitive. „A face o operă de artă — scrie Lovinescu — înseamnă a face o afirmație ce nu poate să nu se lovească de altă afirmație". Atenția și iubirea criticului se împart însă, în mod egal, între toate operele. În paranteză fie spus, Eugen Lovinescu e departe de a fi tras toate consecințele dintr-o asemenea idee. Deși receptiv la valorile originale din cultura română, el le interpretează uneori prin criterii total străine criticii simpatetice, mai mult, ajunge să construiască și să propage o critică doctrinară — teoria sincronismului — înțeleasă, deloc inspirat, ca imitație, fapt ce-l determină pe Șerban Cioculescu să-l amendeze pentru delict de dogmatism.

Totuși intervențiile sale în orizontul criticii simpatetice nu rămîn mai puțin sugestive și nu-l putem acuza că n-a desăvîrșit o ecuație rămasă multă vreme nedesăvîrșită în planul mai general al criticii europene. Nici nu era ușor să vorbești de o morală sau religie a particularului, fără să riști o elementară contradicție în termeni.

Intervenții mai recente ne fac să credem că ideea criticii simpatetice nu și-a epuizat toate rezervele, încît poate contribui, bine aprehendată, la solutionarea unor probleme fundamentale ale culturii europene moderne, rămase de multă vreme în suspensie.

Literatura — spune George Poulet — este „un ansamblu de monade ce s-a constituit prin gîndire și reacționează, se lasă incitate de altă gîndire oare este critica". Să reținem expresia : „ansamblu de monade", și să formulăm o întrebare fundamentală : cum se realizează prin simpatie acest sentiment moral, astfel încît el să rămînă un mod de aprehendare a individualului și să crească totodată într-un principiu etic, oare îmbrățișează nu doar pluralitatea dar și esențialitatea umanității, sau unitatea ei. Căci o atitudine etică presupune un obiect esențial, chiar constituit din particularități, dintr-un „ansamblu de monade". Ethosul ar fi minor, dacă nu inexistent, în cazul cînd socotim individualitățile ca fenomene închise, asemeni unor lucruri izolate, lipsite de coeziunea, chiar abstractă, a conceptului. Un eros donjuanesc, o rătăcire de la un obiect la altul, o substituire a obiectelor, nedescoperind între ele nici un factor de continuitate. Or, dacă admitem că opera include o semnificație, la care se poate ajunge prin simpatie, deci prin iubire, înseamnă că ea (opera) reprezintă un complex de factori cu reflexe adînci în mediul înconjurător, care crează o comuniune, o religio, între opera și spiritul receptor, o relație de tip universal.

Ne îndepărtăm acum de Lovinescu, dar nu uităm că s-a aflat odată în centrul acestei problematici.

Invocarea monadei leibniziene (de către Georges Poulet) e de natură să introducă un conținut sau o nuanță inedită în percepția complexului de individualități din care se compune literatura. O relație se stabilește acum între diferitele monade (originale, unice) și o esență universală. Monada leibniziană — scrie G. Poulet. — „e conștientă în același timp de ea însăși și de totalitatea înconjurătoare. Ea nu poate fi una fără cealaltă".

Mai departe Georges Poulet constată că această conștiință a operei are o natură stranie, în virtutea căreia ea se întruchipează într-un univers închis, material, unic, dar totodată se rupe de el, îl părăsește, plutind într-o puritate ce echivalează cu o adevărată abstracțiune. Vizitînd odată San Rocco din Veneția, unde sînt adunate la un loc mai multe tablouri ale lui Tintoretto, a avut revelația unei esențe comune tuturor acestora, care, pentru a fi percepută, pretindea să fie părăsite pe rînd picturile individuale. În fine, acest spirit „al tuturor" operelor are, cu toate întruchipările lui, o existență independentă de ele, liberă, oarecum antimaterială. „Să ne ferim încă o dată a confunda această conștiință inerentă operei cu conștiința autorului sau cu aceea a cititorului. Pură entitate categorială, ea e poate doar acea conștiință de sine care, în orice **activitate a spiritului, se afirmă ca fiind spiritul"**... „Se pare atunci că, pentru a însoți spiritul în efortul său de eliberare, **critica** are nevoie să uite în cele din urmă aspectul obiectiv al operelor și să se înalțe pînă la surprinderea directă a unei **subiectivități fără obiecte"**.

Recapitulînd, se impun cîteva concluzii : subordonarea față de operă și abordarea ei prin intermediul **simpatiei,** echivalînd cu o **cunoaștere prin iubire**, conduce la revelarea monadelor, a individualităților creatoare. Aceste individualități, moduri originale de a imagina și construi lumea, sînt totuși reprezentante ale unui spirit universal, care sălășluiește în ele, dar nu se epuizează în ele, fiind oricînd disponibil pentru a da naștere unor alte întrupări originale, individuale. Dacă menirea criticii este de a se „înălța", trecînd prin formele particulare la perceperea spiritului în sine al tuturor operelor, se poate conchide că, într-un fel, (dar pe o bază nouă care admite existența reală a valorilor concrete, individuale), critica literară, ca o formă a eticii moderne, ajunge din nou la aprehendarea universalului, a esențialului, asemenea eticii platonice a cunoașterii prin iubire. Acolo însă esența se atingea prin înlăturarea particularului, aici se realizează prin asumarea și integrarea particularului ca un aspect concret și consistent axiologic, al universalității. Această risipire a criticului în numeroase universuri particulare, și apoi regăsirea sa, împreună cu toate operele într-un punct esențial, comun tuturora, este expresia unui ethos, a unei morale superioare, întîlnită rareori în istorie. Astfel, criticul modern reprezintă o conștiință bogată, aptă să perceapă o umanitate variată și diferențiată, iar odată cu ea, una esențială și unitară. Nu exagerăm dacă vom afirma că, în fond, criticul literar, așa cum l-am înfățișat aici întruchipează conștiința morală cea mai nuanțată, mai complexă a epocii moderne.

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

IALOMIŢA

Poeți din cîmpie

1. Bătrînii; cum știau cuvintele, cum le vedeau, cum le trăiau? Intemeind ce se spunea, zicînd ce știau, știind ce zic.
2. Astfel: pămînt de după turme, taberi de oi, vetre de stini vedeau, trăiau;
   În urmă glie arsă de udurile animalelor, moșie aproape otrăvită de semințe de urzici și scai, spini și iar urzici.
   Urziceni au zis ei locurilor de la turme pentru turme.
3. Dar cuvîntul este fața zeului cu două chipuri: Urziceni — așezare peste cîmpii de văzduh și urzire, așezare de intemeiere, o intemeiere de-așezare.
4. Bătrînii, cum știau cuvintele? Intemeind ce se spunea. Astfel, pămînturi în focul ceresc, locuri fără nici-un arbore al umbrei; cu ale lor talpe de urși cunoscute — Fierbinți.
5. Fierbinți ce, fierbinți unde? Fierbinți toate, încolo și încoace fierbinți;
6. Fierbinți lucrări, stări și firi, situații, nonsituații, boli de bine, boli de rău, cuvinte fierbinți — Din tot felul de fierbinți este cîmpia Română.
7. Astfel: Colelia, nume de nume, țară de iarba zăpezii, holdă-troian de albul albirii celei mai albe asupra albului albei albelor albiri de iarbă.
   Barbă de zeu: aproape că se deoache cuvîntul de dragul său sieși.
   Ciocîrlie de zicere!
   A cînta este să taci, a tăcea este să cînți alb colelie, de fierbinți, de urziceni.
8. Astfel și mai mult, să zicem: Grindu.
   Ridicarea pămîntului din sinele apei primordiale — precum cîmpul din cîmpie.
9. Astfel și mai astfel: dintr-un pămînt ca o apă, ridicat-a capul un pămînt ca un munte-muntior.
   Căci un Grindul e pămîntul sus, iar țărîna susă este grinda cîmpiei.
10. Astfel și mai astfel decît felul: Reviga
    Re-Vi-Ga. Adevăr vă tălmăcesc : totuna zicerea, cu Mama Lumii de pămînt.
    Re-perechea Cerului, cea mai dintîi și de pe urmă, Rhea.
    Vi — este un bob-cuvînt, de-un bob zăbavă, de-un bob-viață: ceea ce se află într-un bob, să vie, să vieze.
    Viața vieții, zisă scurt, să fie lungă.
    Cuvîntul Ga — este totuna zicerii dîntîi despre pămînt, țărînă, țarină, întindere pe jos de Noapte Mumă.
    Pe asupra ei, tot neagră, gaia, pasărea, găină scormonind ogorul.
11. Adevăr v-am tălmăcit ce este, ce s-a pus, ce se păstrează: re-vi-ga; trei semințe de cuvinte într-unul fiul Gliei și-al Pămîntului:
    Reviga — rege, ctitor, Călăreț Danubian.
12. Așa știau cuvintele bătrînii: le trăiau dela un capăt pînă la mijloc, și dela mijloc la celălalt capăt.
    Lucrurile erau pe măsura cuvintelor, cuvintele erau dimensiunea lucrurilor: rătăcirea nu-și fătase viermele-viermușul indoielii în cuvînt.
13. Dar tot așa cuvîntul vieții, Slobozia : fapta omului pe pămînt, Eliberarea, Libertatea omului de către om — fără de care n-ar putea cuvîntul, cîte poate.
14. Astfel bătrînii, astfel părinții!
    Ei aveau pămînturi nenumite, întemeiau nezisele, nefăcutele, pe pămînt.
15. Însă noi, urmașii — aveam ziceri, aveam nume, însă cui să le mai dăm?
    Zicerea noastră asupra noastră, pentru noi și-n contra noastră pentru binele de rău, intru răul de bine.
16. Ar părea sămînță de urzică, spini, cuvintele în vremea noastră.
17. Ridicați-vă și scoateți plugurile împotriva tuturor înțelenirilor, s-a zis și n-a rămas doar zicere.
18. Iată, pe toată Cîmpia Română, așezări ale cuvîntului, cenaclurile literare.
    Mari stațiuni de experiență și producție — ale graiului unui neam pe cît de iute, pe-atîta de cumpătat — dînd temei la ce spune, zicînd ce știe, știind ce zice — să nu rămînă numai zicere.

Ion Gheorghe

Bărăgan

În satul Fierbinți, cu profesorul Florin Popescu despre Marin Preda și Bărăgan

1

Mai întîi a fost seară și eram ostenit.
Osia Carului Mare, ca niciodată,
într-o clipită, s-a învîrtit de trei ori,
pămîntul răsufla miroase încinse de toamnă prelungă
și-am bătut la o poartă, ca pretutindeni,
Călătorului — o cană cu apă!
Străinului — o mînă întinsă ca pretutindeni
într-un sat de români.

Dăruite mi-au fost doar o cană
cu must de trei zile
și Nopțile lui Marin Preda, liceean într-a patra,
cînd lega plantoane peste plantoane
să afle ce este simplu,
dinaintea Cuvîntului și mult după noi,
o singură dată pe lume.

Așa cobori în veșnicie, cu o cană de lut
smălțuită cu flori care înmiresmau de trei zile mustul.
Ochiul trezit spre inimă de o veste îndepărtată,
visătorie, patimă, veghe și lut
(și voi ști mai tîrziu către unde
duc drumurile toate în Bărăgan)
regăsind într-un colț de odaie
zîmbetul îngălbenit de tutun al bunicului Cîrjan
numai cu vorba domoală-n cîntare
a omului de inimă din satul Fierbinți,
slujitor de o viață al limbei române.

2

Pe cînd bătrînul Cîrjan trăgea în Obor
cu bostanii-n căruță,
după ce istovea muntele galben și-o litră de monopol,
pînă muri
mi-a tot zis
cu vocea lui de gutuie și de măr înflorit:
„Hai, omulete, sui-te pe capră,
și află că Raiul zic eu că scris e
pentru ăi de trăiesc mai la munte!"
și-mi da un bostan spart anume de loitre.
Zeamă dulce-mi curgea pe obraji,
mierea îmi gîdila nările,
bătrînul Cîrjan rîdea și-mi prindea ceafa în palmă, o strîngea între degetele-i groase
ca untul mînz.
Și-a trebuit să moară Cîrjan ca orice țăran ialomițean,
și-a trebuit să văd fața zbicită a milionarilor din Grindu,
și-a trebuit să beau apă din inima Bărăganului,
și-a trebuit să rup din pîinea poleită la gust cu un colb
auriu, o pîine cît ochiul fîntînii,
și-a trebuit să pricep.

3

Zoroastru mînca și bea apă.
Și pe urmă murea.
Asterion mînca și bea apă.
Spicul de grîu a fost labirintul neamului nostru,
marea noastră lucrare, marele gînd.
Piramidele neamului nostru durează-n cîmpie.
Ce este simplu, atît de simplu, este
o singură dată pe lume,
într-o mie de chipuri.
Dar simplu în inima Bărăganului fîntînă este.
Toate scrierile, toate sîngerările, toate singurătățile,
toată phylosophia, toate brazdele
și toate zilele toate își încep vremea și se rotesc
în apa acestei fîntîni și din ea —
steaua fixă a vieților noastre.
Fîntîna — polul magnetic al pîinii de Bărăgan.
Marin Preda i-a iubit pînă la noaptea vînturilor,
urindu-i deopotrivă, pe Istrati,
pe Hemingway și Albert Camus. A vrut să afle,
noapte de noapte planton vieților scrise paralel
și febril și nerepetabil, ce este
simplu, dinaintea Cuvîntului și mult după noi,
o singură dată pe lume,
într-o mie de chipuri.
Să ne jurăm inimilor credință!
În vîrsta pompei și a țevilor din plastic
pe zece ani garantate,
să ne aducem aminte
de fîntîna din inima Bărăganului care macină,
macină vremea pe cînd piramidele neamului nostru
anonime țin viața în albia vieții
și fîntîni se numesc.

Adrian Alexandru Basarab

Scrisoare

în ecoul pădurii de toamnă stîrnit
cu goarna frunzelor acolo iubito te aștept
pe corabia de taină a nopții să vii
peste orașul prăbușit de ieri într-o visare somnolentă
în lunatecul frunziș ce închipuie depărtarea dintre noi
potecile ruginii se-ngroapă în mine
să le urmezi
n-am să-ți vorbesc despre singurătatea
unei fîntîni fără cumpănă
izolată în cîmp și prin care șuieră liniștea
și despre lacrimile mele căzute în iarbă
ca o rouă tîrzie.

Iulian Talianu

O mașină, un pasager de noapte

O mașină, un pasager de noapte
Absent în nesfîrșite ore ;
Cu ochi deschiși, pe firme
Și răspîntii de lumine
Mă-ncearcă teama degradării.
Pe șoptite, navă rătăcită
Mă poartă pe lîngă cinematografe,
Pe bulevard, în cer vulcanic.
O mașină, un pasager de noapte
Și-această omenire,
Lumină tînără fără de timp.
Port colțul străzilor cu cale-ntoarsă
În ritmul inimii, rătăcitor —
Prin piața serii
O mașină, un pasager de noapte.

Ion Văduva

Profesori de limba și literatura română

Mărturisesc că în decursul relativ numeroaselor „deplasări" pe care le fac în diferite locuri din țară, împreună cu colegii mei de redacție și cu unii dintre cei mai statornici colaboratori ai „Luceafărului", „deplasări" la care participu cu reală, lucidă și înfiorată plăcere, aproape fără excepție, din primul moment, instinctiv, caut a-l întîlni pe profesorul de limba și literatura română. Contribuie la aceasta, desigur, și irepresibil sentimentalizanta, nostalgica aducere-aminte a faptului că eu însumi, în tinerețele mele, am fost dascăl de limba și literatura română : cîțiva ani la „ciclul doi" al micuței școli elementare din Teișul Tîrgoviștei și alți cîțiva — salt spectaculos, dar, vai, nu cu efect de permanentizare pe măsura așteptărilor! —, ca lector de literatură română actuală și de teoria și practica presei, la tînăra, pe atunci, facultate de filologie a universității timișorene. Nu-mi ascund deci gîndul că o atare împătimită dorință de a-l întîlni pe profesorul de limba și literatura română la locul său de muncă, ori de cîte ori se ivește prilejul, își are sorginte și în elegiac — iluzoria obstinație de regăsire a propriului „timp pierdut", înscris în „biografia" carierei mele didactice, dacă nu ratate, în cel mai bun caz, neterminate. Pe de altă parte, însă, analizînd cu minimum de detașare faptele, îmi dau seama că impulsul de a-l căuta pe profesorul de limba și literatura română în peregrinările mele prin orașele și satele țării este tot atît de puternic determinat de ceea ce aș numi „vocea" mitic-subconștientă a intelectului meu profesional. Este „vocea" care îmi spune că mai ales căutîndu-l pe el, pe profesorul de limba și literatura română, stînd de vorbă și confruntîndu-mă cu el de la om la om, dacă îmi este îngăduit a spune, de la coleg la coleg, îmi apropii șansa de a evalua pe viu, la fața locului, care anume este starea de lucruri reală vis-à-vis de gingaș-vitalul fenomen de receptare și înțelegere a faptei noastre literare. Este, nu încape îndoială, vorba de cel mai eficient „test" socio-cultural pe care îl putem întreprinde fiecare dintre noi ; un „test" capabil a indica în chip revelator măsura în care, așa-zicînd, previziunile noastre „de cabinet" sînt confirmate de realitatea „de pe teren". Cît despre inestimabila valoare a „lecției practice" implicată într-un atare „test", legat de necesitatea continuei acțiuni de reașezare, a muncii noastre redacționale, în particular, și literare, în genere, pe baze mai realist-practice, a acțiunii noastre nici nu este nevoie, cred, să insist prea mult. Iată de ce, în ce mă privește, nu pot să nu aduc și cu prilejul fugarelor însemnări de față elogiul cel mai sincer acelor profesori de limba și literatura română cu care m-am întîlnit, închegînd trainice legături de prietenie intelectuală, la Poiana Mărului de lîngă Brașov și la Valea Mare de lîngă Craiova, la Focșani și Panciu, la Craiova și Zalău, la Buzău și Băile Herculane, la Reșița și pe platforma industrială Pipera din București etc. Și cum aș putea să nu elogiez neprețuita devotiune arătată de acești incomparabili slujitori ai limbii și literelor române, cînd, nu mai departe, în recenta mea „deplasare" din județul Ialomița mi-a fost dat să-i cunosc pe alți doi strălucîți colegi de ai lor? Scriu, prin urmare, aici, numele acestor doi dascăli de limba și literatura română, cunoscuți împreună cu colegii mei de sezătoare literară în localitățile ialomițene Fierbinți și Urziceni : Florian Popescu și Anatol Pavloschi. Le scriu numele și închei prin a spune : cîtă vreme tineretul țării își soarbe învățătura despre frumosul artistic și binele moral beneficiind de harul pedagogic și cărturăresc al unor asemenea oameni, putem fi încredințați că munca slujitorilor condeiului din România contemporană nu este zadarnică.

Nicolae Ciobanu

⁂

De m-ar vedea la această oră din noapte
atît de palid aplecat
peste margine,
nu va zice oare :
iată un crin, sau
iată un fluture ademenit
de o lampă neagră ?
Exclus să fie cineva atît de brutal
cu propriul vis,
și să creadă că o asemenea priveliște
i-ar aparține,
dar adevărul e un ciine sfîrtecîndu-și stăpînul
în cea mai confuză vînătoare
a secolului.

atît de palid aplecat peste margine:
nu mă mai pot ridica.

Marcel Bărăganu

Convergența părerilor

Hotărîrea era luată:
Schimbul de ceasuri începea.

Restul instrumentelor :
rămîneau în lada înțeleptului.

În zori adăpaseră caii
și le înnodaseră cozile
la răscruci —
fîntîni cu clopoței
și semne de clepsidre
jucate la sorți.

Aminau popasul,
Zaruri din dinți de cal
bătute la porți.

Ion Ianole

Cosașii

...și drumul obosit s-a ghemuit în grîu
ca un țăran bătrîn cu plete de lucernă
ce vrînd să-și prindă depărtările la briu
a nimerit cu sufletu-ntre stele

...tăcerea ca un spic dădea în floare
cuvintele se sfărîmau sub lună nouă
cînd dintre dealuri se iveau cosașii
însingerîndu-și coasele cu rouă

Costel Bunoaica

Et in Arcadia ego !

Et in Arcadia ego ! Arcadia, Bărăgan — miracol al rodirii!
Am văzut cuptorul născînd pîinea, / am văzut strugurele născînd vinul și trupul vacii scoțînd din sine / trupul delicat al vițelului.
Am văzut un pămînt binecuvîntat / cu harul Nașterii abundente.
Am văzut omul stînd la pîntecul pămîntului / în așteptarea rodului.
Pruncul pîinii țipa pe masă, pruncul vinului spărgea cănile.
Nici un ritual nu e mai sfînt decît / trupul vinului sfărîmînd trupul pîinii.
În clopotele toamnei bat toaca nucile, / în clopotele cerului bat păsările, / plecînd să spună altor zări minunea noastră.

Amiaza toamnei în Bărăgan

Mergînd prin cîmpie, tăind-o cu mașina cum taie cuțitul, în brațe, cu pîinea mare a cîmpiei ți se trezește foamea și setea, și doar fîntînile, / înălțîndu-se din loc în loc, atîrnă glia de cer.
Atîta cîmpie cît ochiul nici nu încape, / și fîntînile, semne de apă, întorc vederea către lacrimă.
Lîngă tine e un bărbat care vorbește / cu patimă despre acest pămînt și dulos îl frămîntă în laudă.
În mașină miroase a pîine și nu știi / dacă adie pămîntul sau pîinea rotundă de care cineva ți-a umplut brațele.
Și omul acela foarte drag te face să adulmeci cîmpia și te face să crezi că iubirea cea mai mare se măsoară în cîmpie, în pîine, în roade.
Aici oamenii nu mai încap de rod și nici nu-ți vine-a crede / și parcă te lupți cu pîinea aceasta care te cotropește / și-n tine orizontul se răstoarnă și o fîntînă scoate apă din paradis.

Bătrînii de la Gheorghe Doja

Pasărea rănită își înecă aripa în apa sărată. Aerul serii oade peste lac, pămîntul miroase amar / ierburi necunoscute ne pasc tălpile.
Bătrînii țărani scoțîndu-și căciulile în fața preatinerilor poeți ! / Și gestul acesta te frînge de parcă pe inima ta / s-ar fi pus o coroană de flori.
Pe fața bătută de soare și vînt adie acum uimirea.
Nu le vezi decît bătătoritele mîini împreunate a nedumerire / și zîmbetul nestiut care le-a cucerit ochii.
Îți aduci aminte de chipul tatălui și peste sufletul tău zboară cocorii.
Privirea bătrînilor venea de foarte departe / sfiala ta era pentru ei ca un spic care s-a copt prea repede.
Cuvinte dragi stăteau între noi ca un coș cu mere.
Tăind seara, poemul tău pe cer lăsase rană.

Maria Barbu

Imediat după ușă

Imediat după ușă se afla pe atunci o masă / la care nu s-a mai așezat nimeni
din ziua în care un bătrîn foarte celebru / a dispărut pentru totdeauna,
lăsînd în scrumieră resturile primei sale iubiri.

Îmbrăcată în roșu, femeia trecea cu farfuriile pe tavă
ocolind întrebările oamenilor și de fapt era
atît de nefericită încît s-ar fi așezat să mă asculte.

Pînă la urmă însă a răsturnat înghețata pe masă / și nu s-a gîndit la nimic.
Venirea mea îi răvășise timpul și nu mai știa / în care farfurie avea pusă din vreme otrava.

Pe vremea aceea cofetăriile adevărate ale lumii se aflau deja în catedrale, și era lumină puțină.
Abia bănuiam că vei fi adusă de vrăjile uluitoarei țigănci care
vai cum înnebunise cerșind pentru un copil ce nu era al ei.

Foarte de zîmbetul tău s-a năruit atunci putreda mea fericire
și pulberea ei ametită s-a legănat în vînt
prin perdele umflate pe cînd tu rideai
și geamurile se spărgeau fericite.

În momentul acela a răsturnat paharele
în memoria dimineților de mai și a bezmeticelor drumuri
ce duc spre gară chinuind iarăși legenda garoafelor fără de număr
și fără de prihană ce răsar mereu între roțile trenurilor.

Așadar sînt mai bătrîn cu o spaimă.
și am privit pentru ultima oară amintirea ta rezemată de perete
imediat după ușă unde

Nefericită femeia aceea și-a șters mîinile pe roșul feței de masă
și a plecat să împrăștie vorba că din oraș a dispărut o catedrală.

Stan Marius

Iubirea doar

lui Marin Preda

Niciodată mai jos de liniștea noastră
nu poate muri cel ce-a murit,
niciodată cel deopotrivă tainelor noastre
nu va avea chip.

neajungîndu-ne casele
vom mesteca un cîmp de maci,
apoi altul și altul...

cînd vei avea mîna liberă
să vii să mă mîngîi !
voi fi mai tînăr cu cîteva secole
și mai bătrîn ca sfinxul ce-și plimbă umbra
pe izvoare ascunse.

Niciodată mai jos de liniștea noastră
nu poate crește iarba,
iubirea doar, semn de nerepetat,
pindește în zadar...

Gheorghe Dobre

Cîntec pentru fratele Lai

Venind
speriem imperii ascunse în cai
și tatăl rostogolit ca o sferă în barba zăpezii
un șarpe pe ochi
fratele Lai,
pieptănăm cu auzul roua și iezii
iar mama bocește p-un codru de pîine
o moarte de pui pripășit la ospețe
o, frate Lai trimită-mi porunca
și lacrima lui să-mi cioplesc dimineți
și lacrima lui să-mi cioplesc dimineți.

Constantin David

Ușa

Din viitor spre prezent,
din prezent spre
trecut,
din prezent în prezent,
trec pe pragul vieții,
mai înalt sau mai scund,
urme din ce s-a năruit
ce există și ce va fi.

Aleargă pe ușa infinitului
chipuri de suflete,
înfipte în cuiul propriilor
ființe,
sau agățate numai de dinții
materiei, de necunoscut.

Viorel Manolache

PÎINEA BĂRĂGANULUI

Nesfîrșit și negru este Bărăganul nostru toamna, nesfîrșit ca uitarea. Rar pămînt mai generos cu oamenii, cerul, anotimpurile. El este liniștit ca un bătrîn și drept de spate ca un flăcău, slobod la pungă asemenea unui haiduc, închis în sine asemenea unui călugăr. Toamna e timpul în care Bărăganul face ordine în sate și în oameni ca să lase apoi vînturile, ploile reci și ninsorile calde, să-l calce cum, înainte multă vreme, călcau oștile nebune Dunărea înghețată. Cine să mai știe de unde începe, cine să mai știe unde se termină ? Dacă, totuși, vrei să îi afli limitele, caută adînc în sufletul tău, călătorule, caută și vei găsi cu certitudine un loc al viinii, al muncii crîncene și al bălților misterioase ca niște peșteri vechi cărora nu li s-a găsit capătul și pot să trimită la existențe de cu mii de ani înainte, vei găsi un loc unde cerul, veșnic prunc, se joacă în pielea goală, murdar pe buze și pe mîini, în grămezile de pulbere ale drumului, la ferestrele caselor prin care se furișează, la cumpăna zilei și la cumpăna de un albastru înnegrit a nopții.

Fîntînile, prelinse pe obrazul cerului ca niște lacrimi, arată cît de rar știe pămîntul acesta să plîngă, cît de greu își pierde cumpătul, cît de puțin și la ce intervale mari de timp se dă supus cuiva.

Oamenii sînt deschiși, n-au nimic de ascuns, căci nici pămîntul acesta nu are nimic de ascuns.

Demult, în șantierul naval de la Turnu-Severin, observasem că oamenii, între înaltele nave, propriile lor creații, par mult mai mici decît sînt în realitate. Dar și aici, unde corpurile aproape dispar ca un stol de cocori în orizont, și aici, unde este aproape numai suprafață, și aici oamenii par mult mai mici decît sînt, deși sînt foarte bine organizați, deși muncesc din obicei (cei născuți aici se nasc cu sentimentul muncii, pentru ei munca este o axiomă, singura formă utilă a deplasării între cer și pămînt), deși, în această liniște neliniștită, știu să se bucure, să se simtă puternici și veșnici ca răsăritul soarelui.

Pînă și drumurile și le-au cultivat. Între casele noi și mari din comuna Grindu, case ce te obligă să uiți cuvîntul uliță, drumurile s-au strîmtat, țăranii au cultivat de ambele părți ale lui, pînă la o distanță de cinci metri în fața casei, usturoi, ceapă, vinete. Pînă și cinepă și lucernă am găsit aici. C.A.P.-ul din comună, care a împlinit treizeci și unu de ani de activitate, e o întreprindere fruntașă pe țară, dînd recolte record, producții record de carne și de lapte. În halele de crescut și îngrășat animale se dau cîte două, trei producții pe an (în funcție de ciclurile de dezvoltare pe care le au rasele) ca și pe cîmp.

Anghel Mircea Dan, Erou al Muncii Socialiste, președinte al C.A.P. Grindu, este un om dintr-o bucată, ca și Cîmpia. Am văzut o hală de crescut animale realizată după gîndirea lui Anghel Mircea Dan. Pînă și capacele de la sticlele de bere erau folosite. Un specialist mi-a spus că hala are o rentabilitate mult mai mare decît celelalte și că este uimitor cît de repede și cît de bine a fost ea construită numai și numai cu posibilitățile C.A.P.-ului. Țăranii din comuna Grindu sînt arhitecții propriilor lor case : „Ce, înainte, cine ni le făcea ?"

Unii sînt mai cunoscuți în comună, oameni în puterea vîrstei și a minții : Ioana Dărăban, îngrijitor-mulgător, Corneliu Gheorghe, șef de echipă, Aurelia Stănucă, cooperatoare, Vasile Radu, șef de fermă, Elisabeta Neagu îngrijitor de animale, Ion Trică, mecanic-strungar, Grigore Răducanu, brutar, Stana Gheorghe, responsabila grădiniței, Dumitru Safta, îngrijitor de animale. Mîndria acestora e munca lor, înțelegînd și munca de formare a tinerilor de lîngă ei. Mare plăcere au cînd vorbesc despre tineri, îngrijorați sînt cînd le lipsește ceva, gata oricînd să le sară în ajutor. Și tinerii îi caută des. Maria Floarea, muncitoare în zootehnie, Petre Barbu, mecanic în C.A.P., Barbu Iancu, mecanizator, toți membri ai organizației U.T.C. de la Grindu, mi-au spus că ei niciodată nu-și fac treaba fără să se consulte cu mai bătrînii satului, cu înțelepții acestia onești.

Dinspre ei, doar lumina lor închisă în pîine, pîinea de Bărăgan, mare, caldă, bună. Pîinea de Bărăgan, planeta pe care ei o luminează, pîneta din care trăim.

Aurelian Titu Dumitrescu

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

BISTRIȚA-NĂSĂUD

ISTORIA CA VIAȚĂ DE FIECARE ZI

În căutarea absolutului

La Maieru, în sat, am văzut o moară de apă. Era o zi transparentă, ca într-o stampă japoneză, lumina rămăsese pe lucruri și pe oameni, sticloasă, părînd a-i scoate din timp. La un ceas al după amiezii, cînd se pregătea o festivitate culturală, am ieșit dintr-un grup gălăgios și vesel, jenați parcă de nefirescul stării de bucurie, am păsit pe ulița satului, intrînd în cadra de eternitate a unei întîmplări de neuitat. Odată cu ultimul cuvînt pe care l-am auzit, odată cu tăcerea intensă în care am pătruns, lumina aceea străvezie ne-a luat mințile, îndreptîndu-ne către fișia argintie a unui riu abia presimțit, ascuns în albia lui prea largă. Mergeam greoi, fiecare pas cerea un mare efort, cîteva sute de metri deveneau un imens calvar, era, cum să spun, imposibil, și totuși trebuia să ajungem acolo, știam că nu putem evita porunca. Era acolo!

Am trecut o punte, spre stînga, iar valea s-a deschis ca o reverență, era un peisaj convențional, atît de obișnuit la noi în Ardeal, cu prundurile albului, întinse pînă departe, departe. Doar fișia de apă, trasă dedesubtul munteluí, stînd așa, o lamă vineție și iute, ca un pumnal de samurai, te înfiora. Nu era nimic frumos acolo, nimic emoționant, nimic înălțător, nimic tulburător, iată cum îmi vin în minte acum negațiile dintr-o metodă psihologică a budhismului zen. Era însă o prezență copleșitoare, totul era, nicicum altfel, nimic altfel decît că era, pînă dincolo de marginile a ceea ce poate să fie Era destul să privești muntele din față pentru ca să te izbești de el, ca să înaintezi trebuia să ieși din fiecare pietroi, aerul devenise tare ca pînul. Puterea ascunsă a naturii se dezvăluia în sinceritatea unei după-amieze, ca un uragan nevăzut, care lasă toate lucrurile și oamenii la locul lor, pustiindu-le numai tainele acelea adînci, tocmai cele care îi fac să fie oameni și lucruri, într-o rînduială nevăzută. Eram atunci una cu totul, cu apa, cu dealurile, cu iarba neatinsă de coasă, cu fișia de umbră de pe măgură, cu timpul care nu mai trecea.

Trebuia să plecăm de acolo? Am plecat, într-adevăr, s-a întîmplat oare ceva? Nu știu prea bine, senzația aceea de realitate deplină o păstrez încă sub frunte, nimic n-o mai poate stinge, ea durează în rama de oțel a timpului care stă. Pe puntea de întoarcere, am auzit: „Uite o moară, o moară de apă!" Era într-adevăr acolo, n-o văzusem la început, oare de ce?, zăcea prăvălită parcă, o vechitură fără moarte, mai durabilă în fragilitatea ei, decît toate monumentele pe care le-am contemplat vreodată. Am crezut la început că este abandonată, scîndurile erau slăbite în cuie, roțile arătau ca într-o carte pentru copii, iar scocul părea de mult lăsat la voia întîmplării. Dinăuntru s-au auzit însă glasuri, a ieșit o femeie cu niște bucăți de carne și a fixat afară un grătar, s-a uitat la noi și ne-a spus bună ziua. A doua oară ne-a întrebat dacă avem nevoie de ceva, cu un zîmbet de om săritor și bun, iar apoi ne-a spus că are bere și că dorește să ciocnească cu noi un pahar. Morarul ne-a arătat cum funcționează mașinăria veche de peste o sută de ani, și am vorbit, și ne-a explicat, și am fost înțelepți, și ne-am interesat de cîte în lună și în stele, și în timpul adunat peste noi în moara aceea veche și atît de durabilă, care dă încă cea mai bună făină, sigur că da, și are și motor electric, și am aflat multe acolo. Cel mai mult însă m-au atras uneltele vechi, scoabele de fier masiv, care rugînește greu, și niște scule de tăiat, și cele de curățit piatra, cum nu mai văzusem niciodată. Scîndurile de stejar, lustruite, și grinzile, piatra, totul simțea mîna de om, fierul era îndoit cu sudoare, iar lemnul gemea sub tăietură. Și totul îmbătrînea atît de ciudat acolo, cufundîndu-se în sine, retrăgîndu-se parcă în liniștea aceea a dealurilor de afară. Acesta să fie oare timpul cînd stă și cînd ne face să credem în ceea ce este? Lucrarea cea mai umilă, întoarsă în deplinătatea sa, ca într-o moară din Ardeal.

Aurel-Dragoș Munteanu

Dacă n-ați fost pînă acum, niciodată, în județul Bistrița-Năsăud; dacă în mijlocul acesta de-octombrie pe care păianjenii l-au țesut în prea multe fire și melcii și-au îngropat în el prea adînc cochiliile calcaroase pentru ca toamna să nu fie, după cum spun bătrînii, — lungă, caldă, și limpede, veți merge în județul Bistrița-Năsăud;

dacă veți ajunge acolo, în locul unde peisajele Transilvaniei presimțind Maramureșul cîntă, se dizlocă, de-odată, iau forma blîndă a dealurilor curgînd spre cîmpie, se petrec și alunecă, se ajung și se cheamă, înlănțuindu-se în perechi rotitoare pînă ce orizontul se ondulează, și el, și lumea se-învîrte, și aerul fierbe ca sorburile de ape să știți, totuși, că nu peisajul, numitorul comun al călătoriilor izbutite, o să vă marcheze memoria.

Pregătiți-vă pentru o călătorie anume: o călătorie mai specială către un teritoriu în care nu ordinea lumii ci ordinea oamenilor așezată în lume, rostul omenesc așternut peste lucruri, frumosul vizibil în bine și în bunăstare, în echilibru și în dreptate, în tradiție și în cultură, pecețile unei spiritualități colective capabilă să exprime durate, aprinde, în tot și în toate, luminile civilizației.

Veți vedea dealurile, firește, dar mai ales rodul lor, în această toamnă bogată, uriașul sistem de plantații geometrice prin care marginea drumului se transformă în grădină și nici o palmă de culme nu scapă fără să devină livadă și nici palmă de coastă care să-și aplece aracii din vii înainte de brumele lui noiembrie.

Veți vedea satele din județul Bistrița-Năsăud, magnificele gospodării țărănești de pe văile Someșului, Șieului și Birgăielor; Romuli, Nepos și Parva, redutele grănicerești din ținutul istoric al Năsăudului, Prislopul și Hordoul, punctele de sprijin ale literaturii române numite Liviu Rebreanu și George Coșbuc, mineritul din Rodna și Blazna, creșterea vitelor din Anieș și Maieru, satele în care încă dela obîrșia lor țăranul, pădurarul și minerul au încăput, fără sfadă, în pielea aceluiași muncitor; veți vedea Năsăudul și Bistrița, orgolioasele așezări ale nordului Transilvaniei, cu străzile lor pavate și drepte, cu cartierele vechi vindecate și ocrotite, cu cartierele noi strîns legate la firul tradiției: fără poticneli și stridențe, fără exagerări și sincope astfel ca sufletul locului, atît de legat de amintire să nu fie strivit; da! veți vedea peisajele, astfel de priveliști cu dealuri, orașe și sate, vaduri de ape și stavile de pădure dar și o anume morală, mai ales o anume morală, la fel de vizibilă, poate chiar mai vizibilă: normele unei conduite comune care se sprijină pe un fond de civilizație prea puternic și vehiculează modele etice prea înalte pentru ca în succesiunea lor generațiile să se poată plasa, trăind și muncind, sub nivelul istoriei; obîrșie curată și certă, vîrstă veche, tradiție puternică și aleasă: prezentul nu poate să scapete și să scape, trăit la cote mai joase decît forța și puterea de dăruire a oamenilor.

Asta cred că se poate vedea, de veți merge, în ceasul acesta de octombrie, pe coridoarele de lumină ale județului Bistrița-Năsăud: permanența civilizației, însemnele ei triumfale, la fel de vizibile și de seducătoare ca simfonia patetică a dealurilor coborînd către toamnă și presimțind Maramureșul.

Sânziana Pop

La Năsăud, dumineca

Am fost la Năsăud într-o duminică. Orașul era gol ca în poeziile plictisului provincial și simbolist.

Ce m-a impresionat cel mai mult în Năsăud?

M-au impresionat arhivele locale. Am vizitat o clădire cu rafturi pline de cărți și gazete. Rarități. Între ele prima carte despre Războiul de Independență scoasă de doi ardeleni. Are hîrtie de lux și culorile drapelului național tivesc cîteva conture. Se cunoaște că sîntem în regiunea foștilor grăniceri, zonă autonomă, care și-a permis gesturi politice și literare mîndre și pline de urmări. Pachete legate cu periodice locale. *Muza someșeană* și altele. Și o sumă de nenumărate cărți care au făcut climatul intelectualității transilvănene din această parte de lume în secolul trecut. Un univers închis în hîrtie tipărită. Cît e de cercetat? Din volubilitatea ghidei noastre nu putem afla mare lucru. E sigur că depozitul e prețios. Gazdele noastre sînt alertate pentru că acest fond documentar, vechi, alcătuit prin donații și rivnă locală este amenințat cu transferarea la Cluj. Este la mijloc și regretul după o fostă glorie culturală reală, mîndria acestui memorabil colț de țară care l-a dat pe Coșbuc și care n-a fost confirmată de noile realități administrative. Aceste arhive sînt un panaș. Mărturie elocventă a unui trecut de atitudine și de afirmare națională în condiții dificile. Ele sînt pentru noi mai mult decît un fond muzeal, și pot deveni și aici la fața locului mai mult decît atît. Este desigur dreptul și datoria năsăudenilor s-o facă. M-au impresionat mult arhivele locale ca și alerta citorva tineri intelectuali de-ai locului față de înstrăinarea lor.

Dar și mai mult m-a impresionat corul liceului în care a învățat odată Coșbuc. Ne-am întîlnit cu cititorii revistei *Luceafărul* în severul liceu de altădată, cu copii emoționați și profesori pregătiți de sărbătoare. S-au rostit, dacă nu mă înșel, și vorbe solemne. Și acest liceu este mîndria năsăudenilor, deși el are astăzi un profil schimbat. Copiii au ascultat cu religiozitate pe poeții de la București și au pus întrebările cu școlărească timiditate. Eram departe de impetuozitatea junilor cenaclieri bucureșteni. Poetul Ion Gheorghe a încercat să mai învioreze sala, dar aerul de ceremonie n-a dispărut. Ceva din tradițiile acestui liceu sobru și reputat plutea în aer.

Dar ceea ce a fost cu adevăr impresionant a fost corul tinerilor eleve ale liceului. Au cîntat cu voci pure cîteva piese muzicale între care și imnul liceului. Ne-am dat seama că și cu acest punct al programului sîntem situați cu bunăștiință undeva într-un

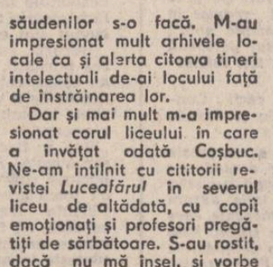

trecut de referință. Tinerele coriste în uniformele liceului cîntau cu timbru ingeresc vorbe al căror înțeles deplin va ajunge mai tîrziu la conștiința lor. Era de fapt o explicație indirectă a climatului care-l produsese pe Coșbuc. Aceste voci cristaline ne-au urmărit și după ce ne-am despărțit de arhitectura austrocrăiască a liceului în care învățase poetul *Moții lui Gelu*.

Cel mai mult ne-au impresionat însă la Năsăud lucrurile nevăzute. În curtea liceului la intrare se află un bust al poetului Coșbuc. Un bust frumos sculptat de Cornel Medrea. Știam că este lucrat de Cornel Medrea, dar nu știam totul. Bustul de afară, cel care străjuiește intrarea vechiului liceu este unul nou. Sculptorul și-a refăcut lucrarea. Bustul vechi se află în Muzeul liceului. Este un bust mutilat. O lovitură de topor a spart nasul simulacrului în bronz al poetului. Altele au crestat-o. Poetul care debutase în liceul local, tipărise în Transilvania cîteva din cele mai inspirate balade ale lui, era pedepsit postum cu lovituri de topor. Era sancționată de fapt forța de iradiație a literaturii, victoria ei împotriva oricăror opreliști. Trupele horthyste intrate în Transilvania după odiosul dictat hitlerist și musolinian l-au suprimat pe poet în efigie postumă. Bustul cel vechi nu l-am văzut. Se află în muzeul local, viu „remember".

Ceea ce ne-a impresionat la Năsăud într-o duminică de poezie simbolistă și provincială a fost mai ales ceea ce nu se vede.

M. Ungheanu

Gravuri de
Victor A. Constantinescu
în paginile 4–5

Invocație

Hei, vouă, indivizi oarecari, vă zic invocare,
și vouă, supușilor, vă chem, „luați în urechi
pentru ca să cunoașteți înțelegerea",
pe dumneata, majestate a industriei,
măria ta,
muncitorule, te invoc, seniore al tehnicii,
pe dumneata, sire al ogoarelor
prearoditoare sau neroditoare,
vă invoc, vă provoc, ainam! vă chem, iată
căci „s-au străpuns cu mulțime de dureri".
Pe dumneata excelență, iubitorule,
tărîmiciosule,
al poeziei,
vă poruncesc să veniți,
vă ordon să dați ascultare!

Hei! voi, mîncători și nemîncători,
cuvîntători și foști cuvîntători,
preamarii și nimenii pămîntului,
vă poruncesc!

Zîmbiți-vă zîmbetele cu duhniri zeiești,
lumina, cortegii albe, pieptișe,
în ascuns de tot își eliberează pindarii
căzîndu-vă pe spete ca niște afișe!

Deunăzi ne-a vizitat în mare taină cuvîntul.
M-a delegat să vă invoc,
ne-a dat dezlegare să vă invoc,
să vă transmit poruncile
Învățați trupurile cu
Lumina Amplificată prin
Stimularea Emisiei de Radiații;
Dezvățați trupurile de lumina
domesticită în gurile dascălilor;
procurați ovații numai pentru ultimul ceas
al patrulării printre oglinzile
pintecului matern,
aclamații numai pentru acel ceas,
cel al patrulării
printre scîndurile umede ca ochii!

După toate cele cîte au avut loc,
după toate cîte s-au împlinit
și cîte au rămas în neîmplinire,
a sosit vremea
să vă poftesc, fără rang, fără funcții,
fără neam, fără herburi, fără distincții,
laolaltă...

Virgil Rațiu M.

Iubirea de literatură

Spre sfîrșitul verii, împreună cu alți redactori de la revista „Luceafărul", am făcut o vizită, care s-a transformat, pentru mine, într-o lecție despre natura umană. În localități din județul Bistrița-Năsăud am întîmpinat realități despre care aș fi putut să spun: iată ceva cum nu se poate mai deosebit de literatură, de ficțiune. Suflătorii în lungi țevi de metal, pe care i-am văzut într-o fabrică din Bistrița, făceau obiecte din sticlă. luînd dintr-un cuptor bile de materie incandescentă. Lucrau dezbrăcați pînă la briu, într-o căldură mare. Ce legătură puteau să aibă acei băieți cu literatura? Sau țăranii din Lechința. cu ville lor, cu turma lor de vaci ivindu-se maiestuos pe strada principală și trecînd într-un calm nefiresc printre mașini? Sau elevii din Năsăud, de la liceul de matematică și fizică? Știu ei ce este marea literatură?

În aparență, între viață și literatură există o prăpastie, pe care trilioane de cuvinte scrise nu reușesc să o umple. Restul e literatură, așa spun, cu îngăduitor dispreț, cei care se simt invulnerabili în cetatea realității palpabile. Uneori însă — și numai la impactul cu realități nonlingvistice — intuim că lucrurile nu stau așa, că viața și literatura se află contopite pentru totdeauna. Asemenea prilejuri au fost întîlnirile cu cititori dintre cei despre care am amintit mai sus. Mi-am dat seama în timpul lor că emoțiile erau comune, indiferent de faptul că unii dintre cei care le trăiau foloseau cuvintele în scopurile comunicării practice, iar ceilalți își făcuseră din îmbinarea vorbelor o formă de viață. În clipa în care ascultau o poezie care îi emoționa, participanții la întîlnire se simțeau ca și cum ei ar fi scris-o. Am intuit că între actul de a scrie o poezie și cel de a o asculta cu o emoție autentică nu este o atît de mare deosebire pe cît s-ar putea crede. Dealtfel, există o vorbă foarte adevărată: a înțelege înseamnă a egala.

Mi-am dat seama că fără oameni care o iubesc, literatura rămîne o simplă alăturare de cuvinte, o însumare ingenioasă de vorbe bine găsite Am înțeles că întîlnirile scriitorilor cu cititorii lor nu sînt zadarnice, fiindcă iubirea lor pentru literatură este identică, diferită fiind doar profesionalitatea, adică îndeminarea folosirii vorbelor. Nu cred că scriitorii sînt niște zei, niște aleși. Cred că sînt oameni obișnuiți, care au privilegiul de a exprima ceea ce orice om simte.

Voicu Bugariu

Un poet în munți

Uneori îi ascultăm versurile la radio. Un uneori destul de rar. Sau îl vedem recitîndu-și propriile creații la televizor, duminica, în emisiunile pentru sate. Acum cîțiva ani a scos la Editura „Dacia" o carte de Cîntece. D. R. Popescu a scris despre el o tabletă formidabilă. Numele lui este Vasile Dâncu și se spune despre el că e poet-țăran. Este inclus în antologii de profil, dar trebuie să recunoaștem că fotografia lui spirituală are altă culoare decît cea a colegilor de pagini. Unii critici, la apariția culegerii sale de versuri, i-au pus la îndoială țărănia din litere. A, nu, nimic rău în asta!... Aș zice mai repede însă că este țăran-poet, și o asemenea „caracterizare" nu cred că l-ar incomoda. Adică sună fals să spui medic-poet, sau inginer-poet, sau director-poet, dar țăran-poet, nu! Adică e țăran-poet așa cum altul este țăran-portar, țăran-șofer, țăran-prozator... Adică e un țăran care nu se teme de înțelepciune. E un poet care nu se teme de înțelepciune.

Am urcat la el, pe o coamă de deal de lîngă Tibleș, într-un superb sfîrșit de august. Pe valea Ideciului mai întîi, apoi tăind grădini, prin porumb, peste finețe, pe sub pruni, mesteceni, carpeni, aluni. De acolo, mai faci cîțiva pași și cobori în Coșbuc, fostul Hordou. Am aflat ce mai face Vasile Dâncu. Ară, pune sămînța în brazdă, prășește, seceră, cosește, usucă finul, îngrijește vitele care îi dau cîțiva litri de lapte și-i trag carul încărcat cu lemne. M-am oferit să-l ajut la munca din cîmp. dar mi-a spus că dacă aș încerca, n-aș face decît să-l încurc. Pentru că munca lui are un rost și rostul ăsta doar el îl cunoaște cel mai bine. Nu locuiește în sat, ci lîngă o pădure a culmilor, în apropierea celor cîteva jugăre de pămînt moștenite de la părinți. pămînt ce nu a „rentat" să fie colectivizat. Asemeni lui, în vechime locuiau mai ales cei care aprindeau pe dealuri focuri vestitoare. Dar poetul nu-i un personj de legendă, și nici nu vrea să devină așa ceva. El duce o viață simplă, în adevăratul înțeles al cuvîntului, printre căpițe de fîn și cărți.

Dar cum știu că singurătatea de pe plaiurile acestea frumoase nu poate să o îndure totuși oricine, l-am întrebat dacă nu l-a tentat vreodată să se mute la oraș. Ar găsi, oricum, un loc de muncă. Poate chiar unul „convenabil", la vreo întreprindere, la vreo fabrică. Pentru că ovăzul e scund lîngă casa lui, iar porumbul nu ajunge întotdeauna să-și împlinească aurul boabelor. Însă Vasile Dâncu mi-a răspuns că, oricum ar fi, oricît de grea ar fi întoarcerea brazdelor înguste de pămînt destul de sec, el nu va schimba niciodată felul lui de viață. A început, a continuat și va continua așa. Era un răspuns definitiv și prea puțin umolut de filosofie. Și atunci, dar mai ales mai tîrziu, reflectînd, purtînd în minte imaginea eternă deja a acestor locuri, cu tot ce cer și cu tot ce dau ele, mi-am zis că, de fapt, **un om este o concepție despre viață!**

Olimpiu Nușfelean

Întîmplări într-o singură melancolie

Starea mea de spirit s-a schimbat. Înainte de plecarea la Bistrița-Năsăud, pot spune că eram entuziasmată, cuprinsă parcă de o ușoară febrilitate. Odată ajunsă acolo, m-am împărțit între plăcuta nostalgie a revederii unor locuri, a unor oameni și bucuria deplină în fața acelui fel responsabil, de un patriotism înflăcărat, plin de patetică demnitate, de asumare a literaturii, ca pe expresia cea mai sublimă a spiritului acestui neam, un fel minunat de a trăi în și prin limba și literatura română. De la reintoarcerea la București au trecut cîteva săptămîni, (așa se-ntîmplă cînd nu îți scrii la timp articolele!) lucrurile, întîmplările cele frumoase s-au depus în albumul cu amintiri, s-au stocat cu cuminție perfidă, nici nu știi cînd un amănunt poate reactiva o imagine din acelea culese la Bistrița-Năsăud. Iată, constat că starea de spirit s-a schimbat, în locul dealului împădurit, presărat cu poieni luminoase, văd pe fereastră, viața derulată a sute de familii vecine, trăind dinamic și zilnic în ritmul trepidant al Capitalei. Nu m-am gîndit nici o clipă cît am fost plecată, că aș putea scrie ceva despre această călătorie. cu atît mai mult cu cît mă simțeam deopotrivă oaspete și gazdă, pe deasupra copleșită de emoția ieșirii în lume a noii mele cărți de versuri. (Între altele, acestui eveniment i se spune „lansare de carte" și, îmi închipui cînd aud această sintagmă, că tu, autor pașnic și visător, te îmbarci într-o rachetă pe o rampă de lansare, cînd începe numărătoarea inversă și aștepți să fii azvîrlit pe o orbită și să-ți începi rotirea).

Și totuși, acum, mergînd pe firul întîmplărilor, îmi amintesc foarte multe lucruri aglomerate, amalgamate, simple fapte de viață ori semnificații adînci, tulburătoare. Întîi de toate, un fel al oamenilor de a păstra, un fel de prețuire a ceea ce este, îndelung și statornic, fie că e vorba despre o minune a naturii — peșterile Tăușoara-Zalior, rezervația geologică Valea Repedea ori straniile concrețiuni grezoase „Ripa cu păpuși" de la Domnești — ori ceva ridicat de mîna omului: zidurile vechilor cetăți Rodna și Bistrița, sau podul acoperit de pe Someș de la Nepos, singurul de altfel care a mai rămas, dintr-o înșiruire de poduri ce alcătuiau acum cîțiva ani un adevărat complex de arhitectură populară românească, de mare valoare artistică și etnografică. E în firea acestor oameni să-și păstreze obiceiurile, așa cum le-au moștenit de la părinții lor; „Ieșitu plugului întîiu", și „Înstrățatul boului", nunta someșeană cu druște și bărbunc năsăudean, obiceiul „cununei someșene". Sau fluierele făcute din țevile vechilor puști grănicerești și chipiele liceenilor în care era purtat cu sfințenie și cu infinite riscuri, ascuns, tricolorul românesc, într-o vreme de restriște a Ardealului, obiecte adăpostite de muzeul sătesc din Maieru, colecția „Revistei ilustrate", acea foaie de cultură și literatură, apărută la sfîrșitul secolului trecut în satul Reteag, colecție pe care am răsfoit-o în casa prinsă de blîndă verdeață, în casa învățătorească a celui care a fost dascălul și folcloristul Ion Pop Reteganul. Apoi casele bătrînești, cu tirnaț și tindă și „casa

dinainte" din Anieș, ori în Bistrița, casa lui Ion Zidaru, meșterul cel renumit al lui Petru Rareș, monument de arhitectură medievală românească.

Am colindat orașul împînzit cu afișe mari, cu litere albastre, care anunțau „Șezătorile revistei Luceafărul", traversat de cenacliști ușor agitați, dînd telefoane și lăsînd bilețele, căutîndu-i mereu pe Ion Gheorghe, Mihai Ungheanu și Nicolae Dan Fruntelată si strecurîndu-le plicuri cu poeme. L-am văzut pe Rebreanu într-un scuar cu iasomie înflorită, și îmbătătoare, lîngă cea mai veche biserică a orașului, o biserică românească într-un stil romanic, veche din secolul XIII, Rebreanu exprimînd în excepționalul bronz semnat de Romulus Ladea însăși suferința interioară a artistului, zbuciumul și frămîntarea din care au izbucnit romanele celui mai mare prozator al neamului nostru. Alte amintiri. Foarte entuziaști și cu multe planuri de viitor, artiștii plastici bistrițeni: Traian Bradea, Mihai Lassel, Vasile Tolan, Miron Duca. Profesorul George Vasile Rațiu lucrează în continuare cu aceeași perseverență la cartea lui despre scriitorii bistrițeni și năsăudeni. Aceeași, culoarea castanilor seculari din parcul orașului, după ploaia de vară. Drumul de la Năsăud la Anieș, însoțind Valea Someșului. Multe lucruri au rămas aceleași la Bistrița-Năsăud. Unele lucruri s-au schimbat. Orașul vechi, odinioară mărginit de parc și de semănături, e acum înconjurat de cartiere noi de blocuri și o platformă industrială cu foarte multe obiective de importanță națională: un combinat de utilaje pentru industria materialelor de construcții și refractare, o fabrică de textile nețesute, o filatură de lînă pieptănată, un combinat de prelucrare a lemnului, și o fabrică de sticlă, și multe altele pe care nu le mai menționez aici. La orele dimineții, poți vedea valuri-valuri de muncitori venind dinspre cartierele noi, dinspre gară sau autobuze, navetiștii, foarte mulți dintre ei tineri, unii nici n-au lepădat pălăriile pădurărești cu pană de cocoș de munte, ori poartă cămăși stingace de nylon cu piepți brodați în fir de lamé ori melana, motive populare someșene. Am văzut într-o dimineață de iunie, pe o bancă de lemn, lîngă străvechea catedrală din centrul orașului, la umbra castanilor, o fetiță de țăran dormind. Purta o rochiță „domnească", decoltată, peste un trening care probabil o apărase de frigul dimineții, la plecarea din satul ei. I-am privit somnul, cu mîinile cuminți pe lîngă trup, cu capul pe trăistuța vîrstată în roșu și negru. Dormea și zîmbea în somn, deși era mare gălăgie la ora aceea a dimineții în centrul orașului, tocmai într-o zi de tîrg, cînd mașinile frînau și demarau aruncînd trombe de fum peste atmosfera arhitecturii gotice. Și am văzut în fetița aceea o nouă soartă și o nouă viață, dar cu toate acestea pot spune cu mîna pe inimă că acolo, la poalele Munților Rodnei, există oameni care seamănă și culeg grîul și taie pădurile și cresc turmele, că neamul meu de țărani și păstori e acolo, același, treaz și statornic, neschimbător, cu toți strămoșii și cu toți strănepoții, de pe Valea Anieșului, de la acel Laurente despre care avem de știre dintr-o hîrtie îngălbenită, că acum patru sute de ani cumpăra o moină în locul numit Arinete ca să răsădească acolo meri.

Reporter nepriceput și stîngaci, neexperimentat în surprinderea unor lucruri și fapte „telegenice" și care „par naturale" ori „ies bine", m-am tot dus prin satele din acest ținut, atît de dragi mie de parcă-mi vine să le spun la toate, „satele mele", știind prea bine că nu sînt în stare să scriu nimic despre Valea Someșului pentru că mi-e mult prea aproape de suflet. Și cu toate cele văzute, cu toate întîmplările spuse și nespuse adunate în final într-o singură melancolie, o melancolie încăpătoare, cu foarte multe fețe, mai bune sau mai rele, mai explicabile ori mai puțin explicabile, pot spune că am deplină încredere în oamenii acelor locuri. Nesfîrșită încredere în bunul lor gust, în buna lor cuviință, în calmul și cumpănirea lor, în înțelepciunea bătrînească, așezată, greoaie și nespectaculoasă și mai ales în legătura aceea nealterabilă, legătura cu pămîntul românesc pe care-l muncesc de două mii de ani. Am încredere în țăranul român, spun asta fără să-mi fie teamă că sînt patetică, amintindu-mi cuvintele lui Rebreanu din „Lauda țăranului român": „Suntem și vom fi întotdeauna neam de țărani. Prin urmare destinul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală, atîrnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranului. Dar mai atîrnă, în aceeași măsură și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne".

Cleopatra Lorințiu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (VII)

Kir Ianulea

Operația critică menită a elucida „cazul" **Kir Ianulea**, în sensul de a stabili cu exactitate chipul în care este pusă în practică tehnica „uitării în model", se datorează lui Perpessicius **(Note despre arta prozei la Caragiale)**. Subtil scormonitorul exeget, lucrînd cu cărțile pe față, izbutește a ne convinge pe deplin că, în comparație atît cu **Belfegor-ul lui** Machiavelli, transcris de Bandello, cît și cu varianta versificată a lui La Fontaine — **Belphégor, nouvelle tireé de Machiavel** —, prozatorul român dă la iveală o narațiune, artisticește, absolut originală, înscrisă între coordonatele unui stil și ale unei viziuni epice în toate privințele inconfundabile. Pentru rigoarea lor argumentativă și pentru pregnanța lor expresivă, formulările concluzive ale lui Perpessicius merită cu prisosință să fie transcrise : „Cînd ai părăsit însă cele două texte de mici proporții (în Machiavelli abia zece pagini, în La Fontaine cel mult o sută de versuri) și ai dat în vastul platou al celor douăzeci și șapte pagini mari ale ediției Zarifopol pe care se răsfață în plină lumină minunatul edificiu, de o construcție atît de familiară meridianului nostru, al nuvelei lui Caragiale, încintarea te întîmpină chiar de la piciorul plaiului și nu te mai părăsește o clipă. Desigur, arhitectul care a gîndit clădirea aceasta a cunoscut un proiect străin, pe care l-a pus la contribuție, așa cum nu s-a dat în lături să folosească și cîteva piese prefabricate. Edificiul însă, cu împărțirea simetrică a spațiului narativ, ca și parabolele arhitectonice, sînt toate opera lui. Ca un Aladin din **O mie și una de nopți**, el e și arhitectul și vraciul. El dictează alternarea aceasta de basm și realitate, ale lui sînt făpturile acestea pline de viață și atît de nuanțat plămădite".

Cum lesne se observă, în cele din urmă ideea este că întreg efortul de recreere desfășurat de scriitor are drept consecință punerea în circulație a unei noi structuri narative, caracteristică indeosebi prin autohtonismul ei realist-fantastic. Și acum, „duhul balcanic" este acela care definește prototipul nuvelistic caragialian. Este elementul ce rezolvă în chip ideal, restituindu-le unui curs narativ impresionant prin coerența lui monolitică, anterior amintitele necesități ale ideaticei moralist-mitice, de o parte, și necesitățile impuse de irepresibilul apetit al prozatorului pentru pitorescul fastuos, de un barochism stilistic fără egal, de altă parte. În această privință, curba spectaculos ascendentă a arte! caragialiene, luînd în atențiie fie și numai tripticul alcătuit din **Abu-Hasan, Calul dracului** și **Kir Ianulea**, nu poate scăpa atenției nimănui Dîndu-i o asemenea accepție, se poate spune că fenomenul de autohtonizare a epicului în **Kir Ianulea**, atinge gradul zero. „Ideea de a transporta pe Belfagor în București în mediul negustoresc cam în epoca Mavrogheni — remarcă G. Călinescu — constituie toată neașteptata creație a nuvelei". Într-adevăr, procedînd astfel, scriitorul conferă materiei originare o substanță social-istorică și temperamental)-psihologică atît de profund îndatorată condițiilor de loc și timp încît „basmul" ca atare cedează în chip evident terenul în favoarea creației nuvelistice sieși suficientă. Și de data aceasta, luînd seama la ceea ce am numi imixtiunea structurilor epice fățiș nuvelistice în cele aparținînd basmului (acestea, în esență, recognoscibile din primul moment prin stereotipismul lor consacrat, refractar la orice tendință vizînd determinarea de loc și timp), ne putem face o idee limpede asupra translațiilor produse chiar la contactul cu frazele introductive. Dacă tonalitatea ironico-familiară a povestirii probează binecunoscuta atitudine „desacralizantă" proprie „basmului cult" caragialian, pe de altă parte, precizarea vizînd situarea cronologică a întîmplărilor ce vor avea loc constituie un gest de insolită „impurificare" a viziunii atemporale specifică eposului mitico-folcloric. Nici mai mult nici mai puțin, narațiunea începe astfel :

„Zice că odată, **acu vreo sută și nu știu cîți ani** (s. n.) a dat porncă Dardarot, împăratul iadului, să s-adune dinainte-i diavolii, de la mare pîn la mic, unul să nu fie lipsă, că-i scurtează coada și-i lungește urechile! Și, dacă s-au adunat ei cu totii, împăratul s-a tras de tăcălie scrișnind strașnic, a tușit de i-a pîrît jețul, a holbat ochii la ei și le-a zbierat așa :

— Afurisiților ! care dintre voi nu e zevzec, să-i treacă pe sub nas toate și el să nu bage nimic la cap, trebuie să fi luat seama, ca și mine, că toți oamenii sosiți de pe la dînșii aici la noi nu se plîng decît numa și numa de sotiile lor" etc. Acțiunea de „impurificare" a celuilalt element consubstantial basmului — indeterminarea spațiului geografic — de asemenea, poartă aceleași însemne insolite. Interesant este, deci, că însărcinîndu-l pe Aghiuță să verifice pe cont propriu justețea motivului invocat de toți bărbații ajunși în iad, à propos de esecurile lor în viață, Dardarot își atenționează trimisul și în privința locului unde se va statornici, acordîndu-i libertatea de a alege. Este unul din punctele explicit formulate în „instructajul" pe care „împăratul iadului" îl face trimisului său pe pămînt :

„— Ascultă Aghiuță puiule... Dumneata numaidecît ai să iei din comoara-mpărătească suta de mii de galbeni adusi alaltăieri cu zgîrcitul pe care-l îngroapă cu talerul pîrliții de mahalagii, că-ncepuse să le miroasă — zi o sută de mii de galbeni. Apoi, o să te-mpielițezi din cap pînă-n călcîie în chip de om muritor și să te duci pe pămînt, **în ce loc ți s-a părea mai potrivit** (s. n.). Acolo — ascultă bine — astimpără-te cu codița ! — să te căsătorești și să trăiești cu nevasta zece ani. Pe urmă, să te faci că mori ; să-ți lași acolo trupul, și să te-ntorci să-mi dai socoteală una cîte una din toate pîn cîte ai fost trecut ca om însurat". Din punctul de vedere al temei fantastice propriu-zise, cum se vede, spusele lui Dardarot ne edifică întru totul. Simplitatea esențială a „silogismului" mitico-ezoteric pe care se sprijină întreg edificiul nuvelistic poate părea dezarmantă la prima vedere. Situîndu-l însă în contextul lui „natural", faptul își dezvăluie marea potențialitate creatoare. Este de luat în considerare mai ales foarte răspînditul mare loc comun postulat de literatura populară pe teme religios apocrife, potrivit căruia raporturile, așazicînd, existențiale dintre ființa umană și diavol sînt implacabil dominante de acea ambiguitate structurală menită să favorizeze neîntrerupta trecere a atributelor psihico-morale de la un „regn" la celălalt. De aici decurge, fără îndoială, atît fenomenul de „îndrăcire" al celei dintîi (de regulă, femeia), cît și fenomenul de „umanizare" al celui de-al doilea. În totul, este vorba de „laicizarea" dintr-o atare dublă perspectivă a sacrului, tras pe făgașul miraculozității, dacă ne putem exprima astfel, de conținut realist satanic. Explorarea deschisă a acestui teritoriu, atît de ademenitor prin ezoterismul lui domestic, constituie, în fond, ținta demonstrației realist-fantastice din capodopera caragialiană care este nuvela **Kir Ianulea**. Din unghiul analizei critice, ceea ce fascinează în cel mai înalt grad este tocmai această tensionată disputâ dintre spiritul satanic și spiritul uman, decis fiecare a se substitui unul altuia și, astfel, a-și demonstra supremația. Firește, întreaga chestiune se raportează la statutul moral, la caracterologia celor două personaje centrale ale nuvelei : kir Ianulea și consoarta sa Acrivița. Condiția ca amintitul circuit de atribute de la un „regn" la celălalt să se soldeze cu efecte pe măsură, înainte de toate, stă în capacitatea înnăscută a fiecăruia dintre cele două personaje de a-și asuma trăsături morale și de comportament care prin conținutul lor contrazic net ceea ce se consideră îndeobște a fi ordinea firească a lucrurilor. Iată de ce povestea vieții de pămîntean a lui Aghiuță

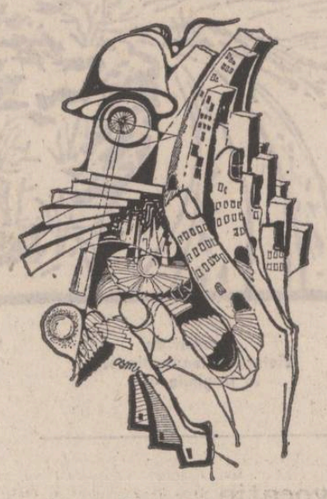

Desene de Cristina Suciu Moscu

(devenit kir Ianulea, negustorul bucureștean trăitor în „miezul tîrgului", lîngă hanul lui Manuc) nu este de conceput fără a lua în considerare imprejurarea cu tonul de neînțeles că el, Aghiuță, nu este deloc invulnerabil față cu modul de a simți și de a se comporta ale omului, bîntuit de slăbiciuni, apăsat de frică și complexe etc. „Bietul Aghiuță — comentează autorul introducîndu-se în scena „instructajului" făcut de Dardarot — știa el de ce stă pitit printre pleușcă, măcar că era un drac și jumătate : bănuise ce-l așteaptă, că iar o să-i dea cine știe ce grea sarcină. Cînd a mai auzit că o să aibă a face cu femeia, a virit coada-ntre picioare ; încă n-o putea uita pe baba la care intrase să slugărească trei ani... Îi dedese baba de lucru — să-i îndrepteze un fir de păr creț ; l-a tot muiat cu limba Aghiuță și l-a tras pin degete, zi și noapte fără răpaos, de ce-l muia și-l trăgea, de-aia firul se-ncîrlionța, și mai tare ; și așa și iar așa, pîn i-a ieșit dracului părul pin căciulă, s-a lipsit și de simbrie și de tot, s-a fugit de la stăpînă".

Nicolae Ciobanu

LECTURI PARTICULARE

«Simplă notă»

Iată aceste rînduri, cu întîrziere de chiar o săptămînă, un omagiu adus lui L. Kalustian cu prilejul împlinirii vîrstei de 73 de ani.

Generațiile tinere îl cunosc prea puțin dacă nu deloc activitatea îndelungată de publicist progresist. Dicționarele nu-l consemnează, cronici și recenzii i s-au dedicat prea rar. De vreo cîțiva ani încoace poate fi urmărit regulat în revista Flacăra *cu o rubrică de „simple note", în care dezbate, într-un stil cu totul personal, felurite probleme — de toate pentru toți intelectualii.*

A publicat, după cîte știm, și trei cărți : Conspirații sub cer deschis, Facsimile *și* Simple note.

D-o flegmă rară, ca să folosim o expresie dintr-o scrisoare a lui Eminescu, de o modestie netrucată care dacă nu i-a adus elogii nu știm ce alteeva i-a adus, L. Kalustian scrie despre oameni și cărți cu o înțelegere și pioșenie care nu mai par proprii veacului în care trăim. Este numai o impresie pe care nu țin s-o demonstrez aici : el face parte din stirpea lui Perpessicius, prin același respect față de manuscris, prin aceeași servitute față de biografia pe care o discută „N-am nici un merit în alcătuirea ei (a cărții Facsimile *n. n.) și nu revendic nici un orgoliu de autor, decît, eventual, pasiunea de a fi adunat, „hobby"-ul de colecționar ; și dacă se vrea cu orice preț asumarea unui rol, apoi acela n-a fost decît de cucernic copist care s-a străduit să rînduiască textele, să le tălmăcească pe cît i-a stat în puteri și să le caligrafieze". Totuși, simpla notă nu este niciodată o broderie în gol, ci o subtilă țesătură cu tîlc în jurul unuia sau a mai multe* facsimile, *de regulă corespondență aflată în posesia autorului.*

Printre literații de astăzi (nu neapărat printre cei din obștea scriitorilor), L. Kalustian este un singuratic, textele lui evidențiază o pluritate de asociații și sugestii și emană, de fiecare dată, o imensă bunătate.

La mulți ani, maestre stringător și grădinar de miresme !

UN COMPENDIU EDIFICATOR

I. M. Ștefan și Edmond Nicolau ne dau o Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești (Ed. Albatros, 1981). *Este un compendiu ce înfățișează faptele de la origini pînă în zilele noastre. Exact, rapid, în interacțiune cu ceea ce s-a făcut în plan international, autorii ne oferă tabloul contribuțiilor românești în matematică, mecanică, astronomie, fizică, chimie, geologie, geofizică, geografie, biologie, agronomie, zootehnie, medicină, cibernetică, inginerie feroviară, metalurgie, construcții de mașini, aeronautică, electrotehnică, cercetări spațiale etc., etc. Din această obiectivă trecere în revistă a aporturilor științifice și tehnice românești reies mai cu seamă în evidență întîietățile noastre, mai eclatante sau mai modeste, în toate domeniile. Dar pentru a nu fi acuzați de o viziune „protocronistă" (termen pentru unii devenit de ocară) să cităm o remarcă din* Cuvînt înainte *al chimistului Mihail Florescu, membru corespondent al Academiei R.S.R. : „Se poate spune că autorii au înțeles misiunea cărții și anume aceea de a schița în primul rînd istoria creației științifice și tehnice din România prin ceea ce este mai semnificativ, iar în al doilea rînd de a releva nivelul înalt la care s-a ajuns prin invenții și descoperiri capitale, cum sînt crearea primei rafinării de petrol din lume și a primei instalații petrochimice, a primului avion cu reacție din lume, identificarea magnetonului, a energiei deformante și a leacului salvator al diabetului, aporturi în chimia polimerilor și a cataliză stereospecifice, elaborarea de teorii originale și fundamentarea de noi discipline ca biospeologia, sonicitatea, hidrogazodinamica mediilor poroase, inframicrobiologia, geometria centrofină, farmacodinamica nespecifică, poetica matematică sau aducerea de contribuții majore în teoria operatorilor, neurocibernetică, cibernetică economică ș. a."*

După ce citești această carte atît de incitantă îți vine de sine întrebarea : dacă românii au avut atîtea priorități în domenii atît de diferite care numai în „științele" umaniste să stea mai prejos, cum vor unii să acrediteze ideea? Noi credem că harul unui popor se manifestă în toate direcțiile și a mai pune în ghilimele protocronismul cînd este vorba de domeniul umanistic este și o împietate și o deșertăciune, vizibile amîndouă cu ochiul liber.

UN DICȚIONAR INTERESANT

O lucrare de strictă specialitate care a cerut din partea autorilor un mare travaliu de investigație este Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române (1374-1600). *Sînt despuiate un număr impresionant de documente, — acte de cancelarie, inscripții și însemnări, opere — pentru a se înmănunchia în acest masiv tom* (Ed. Academiei, 1981) — *1 815 cuvinte-titlu, „dintre care 869 sînt comune, iar restul de 946 sînt toponime și antroponime". Dicționarul, care succede acelui foarte interesant al lui Gheorghe Mihăilă* (Dicționar al limbii române vechi) *va constitui, nu ne îndoim, obiectul unor analize mai adecvate din partea lingviștilor noștri (sau, ca și în cazul altor contribuții de aceeași anvergură va fi trecut sub tăcere, dîndu-se prioritate unor broșuri de popularizare ?).*

Cercetătorii istoriei și culturii noastre vechi vor găsi sigur în această lucrare puncte de sprijin pentru ipotezele și demonstrațiile lor : lucrarea este o sursă probă. Este, de pildă, foarte interesant de observat persistența în documentele cercetate a elementelor latine și autohtone. Dacă în cazul celor dintîi lucrurile sînt aproape clare și admise de mai toți cercetătorii limbii române (indiferent de originea lor) prezența elementului autohton în aceste monumente ni se pare foarte elocventă și ei ne dă seama, împreună cu celelalte, despre originea românească a „autorilor", cît și despre stăruința, continuitatea acestui fond lexical. Am numărat, comparînd cu lista dată de I. I. Russu în Etnogeneza românilor *(apărută aproape simultan) peste 60 de elemente autohtone, unele dintre ele atît de grăitoare asupra continuității românilor în spațiul carpato-dunărean (baci, bordei, barză, brad, brînză, bucurie, cătun, copac, copil, leagăn, mînz, moș, prunc, stînă, strungă, vatră, zestre etc.. etc.). Vom pomeni și aici pe acei care au elaborat acest tratat : Gheorghe Bolocan, Virgil Nestorescu, Ion Robciuc, Corneliu Regus, Aspazia Regus, Mile Tomici, Ion Ciocea, Olimpia Guțu, Cornelia Popescu.*

Cred că trebuie să elogiem cărțile care nu-și dezmințesc scopul pe care și-l postulează cu un modest orgoliu.

Gheorghe Suciu

TINERI POEȚI

Maria Urbanovici

Apelul la real cîștigă tot mai mulți adepți în poezia noastră tînără, și, departe de a fi semnul unei imitații ori al unei trecătoare „mode", se constituie, prin implicațiile pe care le presupune, de legitimitate și autenticitate, într-o dovadă sigură de maturizare. Este îmbucurător astfel să constați faptul că autori, pînă mai ieri cu exprimare poetică doar plauzibilă, izbutesc să atragă atenția prin forțarea realității din ei și din afara lor, prin asumarea unui sentiment veridic al vieții, lăsînd în urmă limbajul abstract și poetizant, patosul exclamativ sau efuziunea duios-idilică a începuturilor. Hotărît lucru, limba poetică din ultimul timp, peste diferențierile particulare, a dobîndit un sporit accent de netezime, de sinceritate directă, de abordare fără complexe și prejudecăți a problemelor ex'stenței. Se **spune** mai mult în poezie și mai aproape de trăirile noastre imediate, mai spontan și mai percutant, într-un decor familiar care nu are nevoie de inutile aranjamente regizorale.

Este și cazul poeziei semnate de Maria Urbanovici, al cărei debut din 1976 **(În prelungirea luminii**, Ed. **Cartea Românească** nu depășea decît arareori pragul cursivității formale, al unei dicțiuni bine puse la punct, dar acționînd cam în gol, pe fondul unei limitate deschideri de orizont lăuntric. Poezia din acest volum e exterioară, celebrativă la modul detașat incantatoriu, pătrunsă de ființa abstractă a unui tînăr poet care nu cunoaște decît sentimentele înălțătoare, nu și **practica** mai complexă a vieții. Versurile, de altfel, cînd reușesc să treacă peste o expresie ușor oraculară, cînd reușesc să afirme ceva clar, se rotesc în jurul unei simțiri adoratoare față de menirea poetului și a cuvîntului rostit de el : „Steaua se înclină pe munte. / În orice clipă depărtarea se poate ivi ; / aud colinele venind dinspre tine / și string bogății pentru fiecare om — / ne vom întinde senini pe linia pămîntului, / semn vesnic în trecerea de la răsărit la apus. / Această sărbătoare ne petrece, / muguri sub pleoape se dezlănțuie mereu. / Îmi visez tinerețea ca rodul fără moarte : / sînt chiar natura calmă — și în cuvînt sînt eu". **(Tinerețea poetului)**.

Bucuria, candoarea, lumina, miracolul, fervoarea purității, abundent și energic invocate, nu au consistență lirică și exprimă mai degrabă o nevoie de a vorbi în versuri. O dulceagă generozitate submerează, și ea, plauzibilitatea internă a poemului : „Clipa de bucurie a tuturor sînt" ; „Sînt, în fiecare secundă, a fraților — / cu roua sărbătorită / pe fruntea învingătorului" ; „de bucurie strivesc în brațe lumina / și o corabie cît toată această împărăție / plutește spre cer". Fluența frazării, calitatea sufletească nu sînt capabile să facă din **nobile** simțiri, simțiri adevărate, originale, iar poemul, credibil de regulă, plutește în ape cît se poate de neutre : „Ești cel mai frumos poem nescris / care-aleargă pe trupul cutreierat de eroi. / nelinișteа baladei cu ochii albaștri / stăpînind tot cerul / unde lucește libertatea în loc de soare. // Ești bucuria cîmpiilor mele fără sfîrșit / care-mi primesc copilăria și tinerețea / într-un singur timp / întîmplat în cea mai curată respirație". **(Poemul dintîi)**.

Al doilea volum al Mariei Urbanovici **(Cratere**, Ed. **Cartea Românească**, 1981) vădește o metamorfoză de asemenea proporții, încît, dacă n-ar fi bine slujită de mijloacele lirismului și în perfect acord cu sentimentul unei experiențe interioare, ar putea părea oarecum forțată față de temele atacate în cartea de debut. Cea dintîi, însă, care își dă seama de această transformare, de depășirea produsă, de senzația pierderii irecuperabile, dar și a împlinirii necesare, este poeta însăși care se confesează astfel într-un frumos și energic poem : „Zadarnic vei mai căuta lirismul / în poemele mele, / de la o vreme a murit în fiecare zi / cîte un strop — pînă astăzi, / cînd n-a mai rămas nimic. / Ies afară sub cerul liber și nu / voi mai cînta imaginar un drum duios / pînă la stele. / Știu că nu-l voi străbate niciînd / și la ce bun și pe voi să vă mint ? / Voi privi floarea și voi scrie adevărul ! / Uriți-mă că am început / să mă port ca o piatră. / Am suflat praful auriu de pe lucruri, / (le-am surprins misterioasa nemișcare) — / despre sentimente nu voi mai scrie : / le voi picta într-o zi pe pămîntul / frămîntat de ploi, / ca rimele singerii vor ieși la plimbare. / Credeți că mai ridic osanale melancoliei ? / Că mai departe îmi voi țese pînza fină / a singurătății, să mă-nfășor în ea ca un păianjen ? / Dincolo de asfaltul încins în care îmi las urmele / așteaptă cel mai obișnuit paznic — cu semnul lui / cel negru mă însoțesc de la o vreme". **(Metamorfoză)**.

Dacă „abandonul" lirismului sau, mai bine zis, a ceea ce crede autoarea că înseamnă el se petrece cu asemenea rezultate notabile, nu avem alta decît a-l saluta ! Și într-adevăr, Maria Urbanovici merită a fi încurajată pe acest drum al renunțării la excesiva preocupare față de „poezie", pe acest drum al părăsirii sentimentalismelor și dulcegăriilor fals „poetice", pentru că posedă atît **fondul** comunicării, încă discret revelat chiar și în acest volum remarcabil, cît și forța de articulare a cuvîntului. Maria Urbanovici este o poetă care nu numai crede în rațiunea de a fi a poeziei în lume, întîm legitimată **(Rațiunea de a mai fi**, sună unul din titlurile poemelor sale), dar și o poetă capabilă, cum o dovedesc numeroase versuri, de a-și pronunța sugestiv propriul ei adevăr de viață. Versurile ei de acum, austere și bine strunite, mult debarasate de excesul verbal anterior, descoperă un substrat de dulce și totuși nu mai puțin crudă frustrare, un balans, sfîșietor adesea, între nostalgia libertății și imperativele „firii". O pătrundere mai profundă în domeniile vieții taie adeseori aripile visului și ale iluziei, dar sporește capacitatea de convingere a confesiunii, a unei confesiuni ce dorește să păstreze încă aproape de sine delicata condiție a existenței în mijlocul obișnuitelor degradări cotidiene. Limbajul poetei a cîștigat net în precizie și autenticitate, în posibilitatea de a numi direct lucrurile : „Aș putea picta spaima / care mă însoțește în fiecare zi ; / e mai mult decît o ființă, mai mult decît / puterea definitivei tăceri. // Dimineața alunecă printre oameni, / în tramvaie o zăresc — și privirea îngheață / într-un uriaș aisberg / de unde nimeni nu se mai poate salva. // Spaima are uneori chipul tău : atunci / în globii înecați de lumină / strivești nepăsător linia pămîntului. // Cine să mă poată înălța deasupra / muntelui firii, deasupra / drumului umbros spre neant ?". **(Melancolie)**.

Poeziile Mariei Urbanovici înregistrează o deplasare de conștiință și de afecte, în profundă cunoaștere de sine, un fel nou de a privi lumea, mai avizat, fără edulcorările care-i epuizau contrastele, dar și fără brutalități de prisos, neconforme cu firea acestei poete discrete care își consumă înaparent sensibilitatea și pasiunile. Din reprimare și nevoia de rostire, totuși irepresibilă, ies accentele cele mai izbitoare ale acestei poezii ce a început deja să-și creeze propriile ei obsesii : „Tac — cu fiece zi de tăcere — dispar ; / dar te simt, poezie, / cum mă amenințî / pentru starea mea de tinără larvă. // Dacă ar trebui să-ți spun de ce tac / m-as folosi clandestin de cuvinte. Desertăciunea e / ca o pojghiță de gheață / sub care nu se mai află decît / nelucrare, / linie dreaptă, / neant fără nume".

Dan Cristea

NUMELE POETULUI

Virgil Rațiu M.

Viețuitor în Bistrița-Năsăud, Virgil Rațiu M. își divulgă expres originea țărănească într-un poem, „Satul", „într-o eterna pomenire a nemărginirei natale, Sînmartinul de Cîmpie, județul Mureș", origine pe care limba poeziilor sale ne lăsa s-o bănuim.

Cele două volume de poeme pe care le-a scris pînă acum, **Comentarii nepărtinitoare** sau **Privind cerul pieptului** („Comentarii de gradul imediat", „Comentarii de gradul șapte", „Podișul") și **Poruncile** („Poruncile", „Eliberările și cele șapte poeme despre fructe" sau „Consfătuire generală privind îmbunătățirea lucrurilor omenești") mărturisesc o experiență poetică tutelată de opera lui Ion Gheorghe, „Poet al satului" prin excelență, experiență încercînd să fie o realistă descripție a „vieții deocamdată" ; textele dense, adesea greoaie, impresionează printr-o expresivitate obținută ca rezultat al unui travaliu obstinat de împerechere a neologismului cu arhaismul sau provincialismul și de îmbogățire a registrului stilistic prin citatul erudit, prețios în sine, neîncorporat însă, totdeauna, organic în fluxul poemului. Ciclul „Poruncile", cel mai unitar și mai realizat, pătruns de un autentic patos moral, ne încredințează că Virgil Rațiu M. se poate elibera de tirania unui model literar articulînd un discurs original dinamizat de viziunea dramatică a unui „realism fantastic". Regretăm că nu putem cita în întregime nici unul din poemele acestui ciclu, poeme ample, cîștigînd prin lentă acumulare. Alături de poemele ample, „procesionale", poeme scurte, lapidare („Sunt singur / Ca un bătrîn într-o duminică lucrătoare"... „...și pîntecul tău / cum pacea nevăzută a Selenei"), transcripții spontane („Atît de mult te iubesc, fată a străinului de peste Podișuri ! // Cine ți-a hărăzit ție / stăpînire peste toate hotarele și împărățiile / unde numai mie mi-a fost dat să lumesc, / unde numai mie mi-a fost dat să tînjesc cum nimeni n-a mai tînjit // după toate cele petrecute / și după cele ce încă mai întîrzie să se arate ? // Cine ți-a hărăzit ție / atotputernicie peste atotputernicia mea / încît brațele cînd te ating se înspăimîntă / încît trupu-mi cînd te acopăr se desface în mii de albii. / În mii de secoli cumpliți besmetici / risipindu-mă doar întru însămînțarea Galaxiei cu noi răspîntii // Despre ninsorile roșii numai zvonuri mă încearcă, mă numără...") ni-l descoperă pe Virgil Rațiu M. ca pe un calofil cuceritor reprimat prin exces de metodă. Cum sperăm în evoluția originală a paeziei sale, îl sfătuim pe Virgil Rațiu M. să-și asume cu curaj toate virtualitățile talentului său indiscutabil.

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Visul

Într-o zi, scuturîndu-se mai de dimineață și privindu-se în oglindă, Leul se hotărî să abdice. Coroana îi devenise o povară de nesuportat, ca și hlamida pe care trebuia s-o tîrîie după el, prin pădure. De aceea, chemă la el ciocănitoarea :

— Ia ciocăne adunarea, porunci.

Ceea ce aceasta și făcu, astfel că în fața Leului tremurau după o vreme toate viețuitoarele din pădure.

— Dragii mei, începu să le vorbească Leul. V-am chemat ca să vă spun că, împotriva dragostei pe care v-o port și mi-o purtați și voi, nu-i așa ?

— Da, mărie ta, țipară într-un glas supușii.

— ...mă voi retrage, lăsînd locul meu altuia mai tînăr și mai vrednic decît mine. Vreau, prin urmare, să-l alegem împreună pe noul rege al pădurii.

Auzindu-l ce vrea, toate viețuitoarele pădurii, și cele mici și cele mari, fugiră care încotro, îngrozite, ascunzîndu-se. Nedumerit și întristat de atîta frică, leul își lăsă în poeniță coroana și hlamida. Și plecă să moară puțin.

Iulian Neacșu

LUPTA CU ÎNGERUL (III)

Labirintul privirii

„Oglinda este maestrul nostru"
Leonardo

Drama nichitastănesciană începe cu revelația nestatorniciei lumii și a perpetuei pierderi a propriei durate în mijlocul curgerii dintre neființă și ființă, făcînd imposibilă certitudinea lui **a fi** : strigătul triumfător al sinelui **(Sînt !)** în centrul unei lumi care **este**. Cel ce se credea originar identic cu universul („Și totusi, mi se cuvine dreptul / întîiului născut, / dreptul cifrei 1 mi se cuvine.") se află deodată singur înaintea copleșitoarei smulgeri a voalurilor amăgitoare ale statorniciei lucrurilor. Adînc dureros, asemeni sentimentului absurdului înaintea morții, e cel al despărțirii eului de lume și sine în minunatul **poem Enghidu**.

Se naște astfel în altă dimensiune temporală drama spiritului european „asianic" a **omului care si-a pierdut sinele** rătăcind nestatornic printre măști și aparențe, nefiind nicăieri și aflîndu-se pretutindeni, hotărît atunci să experimenteze totul în speranta cunoașterii adevăratului chip care i se refuză : „Deodată / m-am trezit atît de departe / și de străin / rătăcind înapoia chipului meu". Dar Circe metamorfozîndu-se, alunecînd dintr-o formă în alta, se lasă prinsă în lantul mișcării, al goanei după proprii-i esență. Căci așa cum credea Bernini, sufletul barocului plastic, : „niciodată un om nu este mai asemănător cu sine însusi decît atunci cînd este în mișcare". Mișcarea însă e funcție de spațiu și timp, ascunzînd capcana limitelor și a schimbărilor niciodată oprite și determină exasperarea fugii. Vinei de a nu fi una cu Marele Tot, îi corespunde damnarea căutării identității în infernul mișcării. Soluția insolită ar fi accelerarea mișcării, tentativa de a ajunge timpul, asemeni vitezei luminii, dilatînd spațiul pînă la paradoxul său unde infinitul mare este egal cu infinitul mic, cosmosul este punctul însusi, iar viteza absolută devine nemișcare prin spargerea granitei timpului : „Voi alerga, deci, în toate părțile / deodată / după propria mea inimă voi alerga / asemeni unui car de luptă / tras din toate părțile simultan / de o herghelie de cai biciuiți. // Voi alerga pînă cînd înaintarea, goana / ea însăși mă va întrece / și se va îndepărta de mine / aidoma cojii fructului de sămînță, / pînă cînd alergarea / chiar în ea însăși va alerga, și va sta / Iar eu mă voi prăbuși asupra ei, asemeni bărbatului tînăr întîmpinîndu-și iubita." Numai așa alergarea s-ar putea schimba, poate, în imobilitatea sfîntă a începutului prin această vînătoare de sine pînă la capătul privirii de care sîntem priviți („Sîntem fructificați. Atîrnăm / de capătul unei priviri / care ne suge"), încercînd o contopire cu izvorul ei prim, medievalul ochi al demiurgului, sau — cine știe — însăși ființa ultimă. „privirea" originară a poetului. Motivul liric al **ochiului**, unul din simbolurile gîndirii esoterice universale, este puternic ambiguizat la Nichita Stănescu printr-o aură enigmatică în care se ascunde un sens profund, un adevăr ultim al existenței, care ne scapă. Lumea sa este plină de peisaje stranii, anamorfotice, din care ne ațintesc de pretutindeni, uneori apatic, alteori atent, ca în troițele-totem ale lui Țuculescu, nenumărați ochi: „Pietrele deschid un ochi de piatră, / oasele deschid un ochi de os // E un schimb de ochi mereu în aer". În acest univers al aparenței, al văzului, lucrurile sînt doar învelișuri care își pierd conținutul material, devenind abstracte obiecte ale privirii : „Se zgîlțîie învelișul, se modifică-ntr-una, / ride și plînge în același timp / întipărește cerul și mai jos copacii, / se lasă privit pînă cînd el însusi / devine privire". Ființele înseși par fantastice proiecții ale unei planete stranii, care nici nu-și mai privește creațiile părăsindu-le într-un spațiu indiferent și haotic, asemeni „infernului muzical" al lui Bosch : „Ochi mare, nu te vezi decît tu, / noi sîntem imagini rapide / curbindu-ne, atunci, acu, / și rupti ca raza în lichide. / Alunecăm pe emisfera ta, / sculpturi în relief, de aer, / și țărmul pleoapei reci și grea / se-nfige-n furci de gene verzi, cu vaier. / Și ne-ntîmplăm, pierim, ne stingem / pe irisul în contemplare, / dar nu-ți sîntem priviri, ci ningem / în iarna ta, ochi mare, tu, ochi mare." Privirea poate fi însă singura cale spre un alt ochi lăuntric, iar prin acesta spre o altă realitate transcendentă : „Închid ochii : se arată numai peisajul interior / Adică negru, adică vînăt. / Îmi închid pleoapele pînă jos la picioare, / ca si cum as fi un ochi, / Desigur sînt un ochi. / Dar în orbita cui ?". Revelația misterului, rară la acest poet hiperconștient, se produce prin „spectacolul" **epifaniei privirii**. Ea e întîi simțul profan, amplificat însă în „organele" multiplicate de veghea poetică : „Oh, fereastra prin care, / fata mea cu o mie de ochi pe ea, / priveste.". Doar iubirea, punctul fix al lumii, se relevă unei alte trepte a cunoașterii : „De ce n-as crede că există / tu ce respiri în unde, / tu singură, văzuto doar cu ochiul / triunghiular din frunte". Privirea devine o certitudine a lucrurilor („Mi-am întins privirea si ea a întilnit un copac / si el a fost"), iar apoi, asemeni unei forte primordiale, ea iscă magice universuri ale imaginilor : „Am născut o pasăre azi-noapte / pe cînd întindeam privirea / de la unu pîn'la sapte / contemplînd nemărginirea. // Din privirea mea gravidă / ea, si-a scos clontul lividă / si-a zburat filf-filf departe / pînă dincolo de moarte". **Privirea** se schimbă în **vedere**, existentul trece în esența sa ascunsă, sacră : „Am să mor si am să mă trezesc / într-o vedere / alci si pretutindeni". Facerea lumii, asemeni unui act demiurgic al privirii, poate naște însă gîndul luciferic al unei fantastice identități a sinelui cu însusi Creatorul (gînd care îl prăbușește pe eminescianul Dionis din cerul visurilor sale esoterice). Abisul ispitirii e, de altfel, aproape : „văzui că totul e de dinafară înlăuntru / și, ochiul e cel mai adînc, din trupul meu. / Din ea, vederea curge-n mine / cel mai îndepărtat, cel mai departe". Dar poetul modern și-a uitat pe stinoa de care-l priponiră zeii, titanica sa răzvrătire. Nedescoperindu-se în transcendența privirii, poetul se întoarce în labirintul ei. Singurătatea privirii întoarse mereu către sine duce la motivul **oglinzii** și al **dublului**, dar Narcis nu se mai oglindește cu încintarea vinovată de la început, ci se caută cu spaimă în nenumăratele imagini răsfrînte în apele suprafețelor mereu în mișcare din juru-i. În amurgul Renașterii și pragul manierismului, Leonardo voia să construiască la Roma un cabinet de oglinzi octogonal, un labirint optic. Acum, luptîndu-se cu îngerul — **existența latentă a cuvîntului** — Nichita Stănescu vinovat de „depărtarea" privirii, încearcă să armonizeze lumea prin puterea demonică a metaforei paradoxale, paralogice. În magia transformărilor metaforice — unde o imagine naște nenumărate altele ca într-o nouă ispitire a certitudinilor unui Sf. Anton al nemișcării — cosmosul se abstractizează printr-o nesfîrșită oglindire pierzîndu-și imaginea sa primordială în care sinele se vede în sine. Fratricidul lui Cain e de fapt o moarte în oglinda poemului a ființei „prime" a materiei, cufundare a unicului în labirintul nelinistitor al imaginilor multiplicate la infinit. ca într-un abis al privirii : „Încoronăm oasele / cu un nimb al trupurilor / E dreptul întîiului născut. / Celui de-al doilea nu-i rămîn / decît valurile nervoase / ale spiritului. / Celui de-al doilea nu-i rămîn / decît facerea lumii / fără lume. / El este întru totul asemănător / celui dintîi născut. / De aceea el / ține-n mîini o oglindă" **(Cain si Abel)**.

Obsesiva căutare ontologică se apropie la Nichita Stănescu de dramaticul efort de **recuperare** al luciditătii baudelairiene, despre care vorbea Sartre. Căci a vedea înseamnă a poseda, a te redobîndi, dar, vai ! dacă ochiul poate vedea totul, pe sine nu se poate vedea decît dedublîndu-se, privindu-se în oglindă. Și iată riscul tragic al gîndirii paradoxale unde orice „ieșire" este o nouă „intrare" în labirintul ce încifrează taina de a fi a universului : fața și reversul medaliei în aceeași suprafață continuă, ca o nesfîrșită „bandă a lui Moebius". Exasperat de veghea privirii, în ruga sa magicianul cuvintelor invocă o singură dată tăcerea : „Ieși din mine, Doamne / nu-mi lua capul singelui — / inima — / las-o oarbă, fără ochi, fără vedere / cu un romb într-insa de tăcere".

Alexandru Condeescu

atelier literar

poșta redacției

V. STOICESCU: Nu lipsesc nici acum unele accente lirice, dar, în ansamblu, lucrurile nu depășesc, din păcate, nivelul unor compuneri modeste, convenționale.

M.-M. BĂJĂNESCU: Sînt unele indicii favorabile, dar textele sînt încă tulburi, aglomerate, insuficient decantate, structurate (...și nici îndeajuns de descifrabile!..). Să vedem ce mai urmează.

INA B.: Mulțumiri cordiale pentru binevoitorul mesaj.

IRMA SANDU: Cîteva pagini demne de atenție: „Greiere de buzunar", „Inimă de iarmaroc", „Punga de cangur", „Zurgălău de uitare", „Iarna" (compoziție oarecum „cuminte" și cam convențională). Și în celelalte există elemente interesante, dar asupra tuturor (inclusiv cele menționate) planează primejdia excesului de vorbe și imagini și, mai ales, insuficientele finisării, de cele mai multe ori, inadvertențe de amănunt, incongruențe, zgură și balast de vorbe, etc. (de pildă: „Icoanelor arse [...] ca de carii", etc., „presse-papier"-ul fiind și el, probabil, un „coupe-papier", mai apt să „reteze", desigur...).

ACMINE: Din păcate, nu putem adăuga nimic celor spuse anterior (discutăm mai pe larg textele care prezintă semne de înzestrare și perspectivă). Întrebarea dv. trebuie adresată redacției, „poștașul" nefiind decît un colaborator extern.

C.H.E.: Încă șovăitoare, dar nu lipsite de semne bune („Geneză, „Drumul poeziei").

C. C. DRĂGANU: Manuscrisele dv. (inclusiv scrisoarea) sînt în mare parte indescifrabile. Vă rugăm să recurgeți la o mașină de scris.

LAURA ION, DALI OLARU: Pagini naive, stîngace, din care nu se pot trage încă (e mult prea devreme!) concluzii pentru viitor. E mai înțelept, deocamdată, să puneți accentul pe școală, studiu, lectură, lăsînd pe plan secundar exercițiile literare.

BERNARD I.: Mai bună „Dorința"; celelalte, cam forțate, nefirești. E nevoie, între altele, și de mai multă atenție pentru expresie, stil („Era totuși viu și J.J. simți că soția începuse să-l neglijeze". Pe cine?... — în contextul anterior, e vorba de ciine!...).

D. IONAND: Mai echilibrată, acum, (deși finalul deturnează oarecum „greutatea specifică" și desumflă niței interesul lecturii...), cu oportune reflexe satirice (mai puțin obișnuite în paginile dv.), schița e dintre lucrurile mai bune pe care ni le-ați trimis.

D.E.R.: „Invitație" și mai ales, „Inexorabila poetizare".

E. CHELARU: Multe improvizații ușoare, inconsistente, adesea superficiale. Ceva, în „Lumina" și „Bețe-n roate" (care, dealtfel, ilustrează, destul de bine starea dv. și a textelor...).

OZOLIN DUȘA: Nu sînt, din păcate, semne de progres. Predomină vorbirea fără șir, fabrica de flori artificiale, convenționalismul „poetic". Pagini inconsistente, învălmășite, din care nu se poate alege mare lucru (ceva mai adunată și mai limpede, „Numai noi vom rămîne veșnici"). Ar trebui să vă continuați studiile, să intensificați, oricum, contactul cu cartea (lectură, studiu, meditație asupra diverselor arte poetice majore, etc.). Căci textele dv. respiră și o anumită insuficiență în ce privește orizontul de cultură și spiritualitate, tonusul intelectual, etc (între altele, nu e permisă unui poet-aspirant confuzia grosolană între **miasme** și **mireasme** — e cu totul compromițător, descalificant, să vorbești despre „miasma teilor"!...).

E.T.K. 38: Mai degrabă, cantitate, lucru manual, modest, fără aripi. Ceva, în „Penelul", „Drum".

ALADIN: Mai slabe, de data asta, risipite și fără nerv. Mai bine, în „Septembrie".

Dimitrie Chiseleteanu, Iuliu Mandelli, Teodor Bejan, Marian Popescu, Adrian Petrache, Gabriela P., Răzvan N., Rodica Bratu, Ghiță Pericleanu, Nicu, Marian Vâlvoi, D. Săndei, V. Marghita, Sergiu Vilcu, Marian Petrescu, Carmen Zaharia, Elvir Marian, R. Lefter, S.A., Nicolae Bârnaz, Ionuț, Mihai Nădejde, Constanța Duță, Ion Pițoiu, Liudziana, Ioan Boar, David Arpad, Amalia Scaracirja, Mihai Petrescu, Cristina Marc, A. Nicolae-Sităruș, N A. Mara, Maria Todea, Sebastian Dobre, G. Cărpoj, Avram Gheorghe, Emil Petrescu, Daniela Tudose: Încercări de nivel modest.

Ticuță Eftene, M.P.M., Dor de soare, Pătru Monea, Niccolo Paganini, Mihai Moșilă, Ioana Covaciu, Dinu Matei, I. V. Periam: Nimic nou!

Geo Dumitrescu

N. R.: Manuscrisele nu se înapoiază.

Suflete fir fără nod

Suflete fir fără nod
Prea-mi stai gata de exod

strecurat ca o șopîrlă
pe sub talpa de la tîrlă

ai tot dat tîrcoale pietrei
cît țînu căldura vetrei

și-ai amușinat șiștarul
cît n-a curs pe el amarul

dar acuma cînd de bîrnă
cujba văduvă atîrnă

și visînd potop de lapte
stă ceaunul plin de noapte

iar cofița sprinteioară
prinde sunet de vioară

și-n uitata acioaie
pune paingul războaie,

te tot rupi — a cîta oară ?
dinăuntru spre-n afară
suflete șopîrlă rară !

ION GRUNZ

Oasele

Tăceți voi, s-aud cum dansează
oasele albe, sub soare de-amiază
ca niște dinți scrîșnesc
luminînd se-nvîrtesc.

Groase sau subțiri sînt semințe oasele,
din care ies ființe
ce gîndesc, se joacă și mint
o clipă, sub luna de argint.

CRISTALIA STOIA

Ca un zefir subțire

Viața mea, ca un zefir subțire,
nu-ți scutura aripa de iubire !

Viața mea, ca un lac înverzit,
nu bea de unde algele te-au năpădit !

Viața mea, firavă petală de mac
nu tot ce crește poate fi copac !

Viața mea, o, prea tîrzie înflorire
nu-ți scutura aripa de iubire !

ELISEEA CODREANU

Desen de
Cristina Suciu Moscu

Mic poem colorat

culoarea nesfîrșirii e albastrul
iar a speranței este nesfîrșirea
culoarea-uimirii este neștiutul
iar a privirii treze e uimirea

culoarea zborului este plutirea
a năzuinței omului e zborul
culoarea dorului e depărtarea
iar a melancoliei este dorul

culoarea renunțării e tăria
a fricii totdeauna vorba „nu"
culoarea ta este culoarea vieții
iar a iubirii și-a tristeții — tu

MARIUS DUMITRESCU

Acea nordică

Acea nordică vara pe nisip
cu cercul ei polar înconjurîndu-i
mijlocul de femeie deșucheată
îmi propune un love affair
ca dintr-un gol de pescăruș
acea nordică mai roșcată
decît trupul meu cu singe
tînjește Doamne după un sărut
sau după o palmă sărată peste ochi
cînd eu îi răspund într-un fel balcanic
„muiere muiere
fraga gurii tale
duhnește a infinit"

HORAȚIU STAMATIN

La marginea aceea

La marginea aceea unde voiam să nu vin niciodată
mă așteptați
cu șapte peceți aurite
pentru fiecare zi cîte una
mă așteptați
cu douăsprezece pîini
puse pe rînd în cuptor
mă așteptați
cîntărindu-mi
și vorbele
și gesturile
și faptele cu o balanță farmaceutică
în speranța că mă veți găsi într-o perfecțiune.

Nu vin la marginea aceea
pentru că trebuie să fiu aici
încercînd să găsesc firul
ce poate lega lucrul făcut de veșnicie.

Am putea spune că răul vine de la teamă
am putea spune că răul vine
de la ușurința cu care trecem peste noi.

Ar trebui să ne disecăm pînă la celulă
o anatomie originală vă propun vouă
dar mai întîi mie.

GABRIELA COPU

Ruine așezate de grîu

La ruine, aceste locuri virane ale istoriei,
iarba grasă mustește de-atîta glorie efemeră,
pe marmora templului gîlgîie soarele
ofranda unei după-amiezi,
iar greierii ronțăie nepăsători
tăcerea aristocratică a unor statui umilite.
Doar grîul, de jur împrejurul ruinelor,
așezată meterezele acestei lumi apuse
și la lumina spicelor coapte,
statuia unui demnitar surîde
îngăduitor și conspirativ.

NICULAE ALEXANDRU VEST

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (III)

Cele ce urmează s-au întîmplat în ziua în care poetul Teodor Pică intrase de trei ori cu stilu-i intempestiv peste președinte și acesta l-a refuzat de tot atîtea ori, într-o chestiune bănească, evident.

Era zile în care STANCU era ciufut și colțos, toată vigoarea lui de fost luptător și lup tînăr învățat să muște și să se apere izbucnea din adînc și-l făcea de neînduplecat. În ciuda acestui lucru știut, a vigilenței secretarei, Pică a izbutit, totuși, să intre pentru a patra oară, într-un stil, ca să zic așa, absolut pichesc...

A rupt un trandafir imens, chiițat și înrourat, din grădina Uniunii, a urcat scările de marmură, a străbătut holisorul secretarei, a bătut la ușă și fără să mai aștepte a răscuts-o și-a ivit doar capul hirsut în crăpătură, apoi a prezentat trandafirul tremurîndu-l ca pe-o floretă împurpurată, și-a graseiat baritonal cu vocea sa erodată de recitări nocturne: „Ce mult te-am iubit, Zaharia l". După care a făcut stînga-mprejur, îmbătoșat și demn (știa el ce știa) și dus a fost...

De cu dimineață aflasem de la Traian Iancu, elegant ca un actor de operetă pregătit pentru aria finală, că președintele a decis să viziteze sala de protocol.

Trei sau patru luni încheiate lucrașeră cu proverbiala tragere de inimă o echipă de icraliști al căror entuziasm era greu de apreciat și care se încăpățînaseră să restaureze pictura barocă a tavanului boltit și înalt.

Și acel tavan reprezenta, dacă-mi amintesc bine, un cer siniliu, cu nuanțe pierdute, (eternitatea, nu-i așa ?), cîteva perechi de îngeri stînd șui, agățați cu aripa de nori, sau pur și simplu le-(ne)-vitînd, roze și alte flori, fringhii de iederă sau te miri ce, șnuruind colțurile. Din mijlocul tavanului, (administrativii, adică noi, vizionasem capodopera) spînzura un candelabru numai bile și biloaie, greu cît un Trabant și vopsit într-un galben oranj.

Plictisit de dute-vino-ul icraliștilor cu coifuri de hîrtie pe cap, Stancu a cerut urgentarea lucrării și urgentarea s-a făcut și iată, venise ziua în care rodul celor trei sau patru luni de zugrăveală artistică avea să fie gustată și apreciată chiar de președinte și, alături de el, de toată suflarea funcționărească de la parter și etaje emoționată și curioasă deopotrivă.

La ora potrivită, după ce Iancu a dat svon prin emisari sunînd adunarea, și după ce subsemnatul a împrumutat o cravată de la Szasz Janos care, în calitate de secretar, putea veni și descheiat la cămașă, și după ce același Iancu, a făcut o ultimă inspecție pieptănîndu-se în toate oglinzile de pe hol să fie „țpitz", ușa dinspre cabinet s-a deschis și Zaharia Stancu a apărut destul de posomorît.

I s-a arătat drumul, s-a făcut un mic alai în spatele lui și el a intrat urmat de Iancu și de cîțiva administrativi mai îndrăzneți și nespus de mîndri; a intrat, a făcut cîțiva pași și s-a oprit cu capul ridicat spre tavan. Pe mine nu mă interesa tavanul. Mă interesa figura președintelui și n-am uitat dar „nimica n-am văzut", numai mușchii maxilarelor umflîndu-se ușor.

A stat așa într-un extaz enigmatic, cu toți cei din jur privind în sus de li se muiase jugulara, apoi s-a întors spre Iancu și l-a întrebat tărăgănat:

— Cît a costat chestia asta, Iancule, cît a costat ?

Iancu a ridicat sprincenele-i stufoase spre Mihăilescu (șeful administrativ) care a murmurat iute din buze ca un școlar șoptind la matematică.

Și Iancu a repetat cifra prinsă din zbor cu glas îndulcit și cu mirare îndulgentă. (Adică, numai atît ? !?)

— Și dacă a costat atît, a zis președintele, de ce nu i-ați și îmbrăcat în prețul ăsta ? Cine-a mai văzut îngeri-îngerași cu sex ? Cine ?

Abia atunci ridicai fulgerător capul observînd pentru prima oară că, într-adevăr, sus pe tavan se lăfăia un înger băiat, un înger fetiță, un înger băiat, un înger fetiță, cu toate însemnele indubitabile menite a-i diferența fără falsă pudibonderie.

La întrebarea de mai sus n-a putut răspunde nimeni. Eram gata să înapoiez cravata sau s-o șterg cu ea cu tot, dar Iancu a mîrîit un Mihăilescule ! și apoi un Micule ! așa, din obișnuință, după care ne-a făcut semn să-l urmăm în biroul președintelui.

Intrarăm, ne foirăm, așteptarăm și spionarăm pe sub sprîncene.

Stancu avea un început de grimasă, ceva între zîmbet și înjurătură, se uita la pendula de pe perete ca și cum atunci ar fi văzut-o pentru prima dată și tăcea încît îmi auzii genunchiul scîrțîind de emoție.

Și Traian Iancu, nemaiputînd suporta silența ireverențioasă (din partea noastră), a întrebat bănățenește:

— Cum v-a plăcut, tovarășe președinte ?

Stancu s-a uitat întîi la mine, apoi la Mihăilescu străpungîndu-ne cu două lasere:

— E ca la tractîr ! În două zile să le ștergeți „puțele" și să-i îmbrăcați, iar dumneata, domnule Micu, să-ți dai demisia și să te înscrii la Belle-Arte... Auzi, domnule, îngeri cu sex !

Mircea Micu

PABLO PICASSO

Ici, colo, cîte un rest de viață. O femeie mai pilpîie-n flăcări, o mamă-și strînge la piept copilul mort și aleargă nebună să-și găsească bărbatul, un taur se zbate în fiestă de sînge, un cal cu burta spartă și-a pierdut intestinele printre mormane de cadavre iar o pasăre cu aripa frîntă își curmă zborul pe o floare strivită.

Toată mizeria umană care ia **dejunul frugal** în penumbra albastră și se agață cu mîini lungi, osoase de marginile neputinței, implorînd un strop de ocrotire ca un **copil bolnav** de a cărui frunte **maternitatea** își lipește, învăluită de semne ridate, fața palidă cu ochii arși de insomnie, coboară pe pînze. **Orbul** își așterne **prinzul** pe cîmpul albastrului lunar din adîncul izolării în care omul își trăiește decăderea, singurătatea, visînd la **femeia adormită** cu brațul îndoit sub cap, cu subțioara dezgolită, în somn adînc, obosit.

„Pablo Picasso deslușește imagini umane ce plutesc în azurul memoriei noastre. Sînt ceruri purtate de zboruri" (Apollinaire).

Într-o zi, ca o coloană de lumină încet albăstruie, o **fetiță cu cozulețul de flori** părăsește regatul albastru, lăsînd în urmă singurătatea, neputința, pustiul lunar și, ca o Scufiță Roșie din poveste, pornește printr-un peisaj fumuriu, poate gri-deschis și ajunge la colina cu umbre de toamnă unde **doi acrobați și un ciine** o conduc la familia saltimbancilor care imită dansuri nebune de arlechini triști în penumbra care se luminează tot mai mult, se colorează în roz, în mov, în galben șters pînă albește carnațiile, sentimentele, înviind naturile moarte, trăind prematur adolescența, istovind dragostea femeilor goale, pentrau a se întîlni cu **băiatul** care **conduce un căluț** prin pășunea roză, la **adăpare**, unde se respiră bucuria păginâ de a trăi. **Țăranii** catalani încep să rîdă interior de sublim, de transpunerea, cu o grație antică, a femeii din **sat**, pe cînd își făcea **toaleta**, într-o **compoziție** ce pare model de Venerâ iar **două nuduri ținîndu-se de mînă** o învață pe Gertrude noul sâu chip din care se privește cu ochi inegali.

Domnișoarele din Avignon alarmate, uluite de pierderea curbelor ce le conturau pulpele, și coapsele, și sinii își admiră reciproc corpul frînt de forme neclare, în planuri desenate în spațiu de culori diferite, planuri ce se ating, se împreună prin linii discrete, albe, negre ce le redau în final frumusețea stranie.

Nu știau, încă, domnișoarele din Avignon că, pictate, se înălțau pe o linie de hotar în timp.

Iar Pablo Picasso își lua zborul spre frontierele nemărginirii. Geometrii abisale adunate în infinituri mici, piramide de cristal, sparte, lipite de ceruri ghicite pe frînturi de nemurire, spirale dispărute în orizontul de frumusețe al stropilor de ploaie solară, toamne pătrate expuse enigmatic pe pereți de conștiință, nașterea exactă a maternității permanente deșteptînd amintirile împietrite, toate sugerate magic de Pablo Picasso în interioare, în multe interioare de oameni, de case, de cîmpii, de munți, de ceruri, l-au făcut atît de universal prin îndrăzneala neîndrăznită pînă la el și extravaganța ciobită a bucuriilor, a dorințelor, a emoțiilor, a pasiunilor, a dragostei și a urii, a vieții adunate pe paleta-i vrăjită, încît secolul nostru, descumpănit, s-a întrebat și încă se întreabă dacă este adevărat.

Și deodată începe să bată clopotele. Dar nu mai au timp. O noapte neagră s-a prăvălit peste lume. Moartea se bălăcea pe pămînt. Ici, colo, cîte un rest de viață. O femeie mai pilpîie-n flăcări, o mamă-și strînge la piept copilul mort și aleargă nebună să-și găsească bărbatul, un taur se zbate în fiestă de singe, un cal cu burta spartă și-a pierdut intestinele printre mormane de cadavre iar o pasăre cu aripa frîntă își curmă zborul pe o floare strivită.

Nu mai scăpase nimic.

A dispărut o parte din lume.

Și încă ne întrebăm dacă este adevărat.

Guernica, așsită la Prado, este o mărturie veșnică.

Pablo Picasso este adevărat.

„El este mina lui dumnezeu ce face lumea din nou în fiecare zi" (Luis Rosales).

Dorel Filipescu

Cine?

Urmare din pag. 1

din cîte s-au făcut spre acest dulce și amar pămînt).

Cine-și simte cireșii adolescenței arzînd și trosnind în propriul singe și umblă cu felinarul unei răni de amor după fata de 17 ani pe care a iubit-o pînă la halucinație, teroare și deznădejde, cine a căzut din frasin alergînd după vederile, cine a prins noaptea în grădina lui îngerii la furat și s-a luat după ei cu pușca de vînătoare a prietenului Sadoveanu. Cine l-a învățat pe Labiș pe de rost, cine plînge de bucurie ascultînd cîntecul naiului (atît de asemănător cu cel al privighetorii !). Cine a urmărit la TV spectacolul (prea mic, de altfel !) al lui Gheorghe Zamfir, este rugat să mă ierte că am îndrăznit să scriu aceste tremurate rînduri, înțelese de mine și de libelule ca un **„Omagiu genialului Gheorghe Zamfir".**

Din țara cantoanelor

O PRIETENIE LITERARĂ

În optica noastră, a europenilor, Berna este capitala Elveției. Scrupuloși față de adevărul lor specific, bernezii se recunosc a fi locuitorii centrului politic al țării, așa cum Zürich este centrul financiar, Bâle al industriei chimice, Lausanne al justiției, Geneva al organismelor internaționale.

Fondat în anul 1191 de ducele Berchtold al V-lea, orașul Berna întruchipează de la bun început o idee, o idee arhitectonică, legată de facilitarea traficului de-a lungul și peste tumultuosul riu Aar, dar și, în paralel, o idee mai îndrăzneață pentru ceea ce va fi, mai încolo, legătura între cantoane, 22 la număr.

Încît cine străbate fermecătoarea așezare, trecînd peste zidul de la Untertor, se oprește la hanul „Zum Mühlenrad" și întîrzie privind Zytglogge, turnul încintei fortificate de acum cinci veacuri, va remarca amestecul de vechi și de nou. Vechiul, prezent mai pretutindeni într-o urbe cu aproape 800 ani vechime, noul la rîndu-i prezent în cartierul băncilor, al ambasadelor, în clădirea gării, a ansamblului de blocuri ce privește spre lanțul muntilor din vecinătate.

Faptul că aici funcționează președintele confederației, miniștrele în totalitate ar putea lăsa impresia că orașul își ajunge siesi. Nu este exact.

Cum Elveția este o țară cu multiple înfățișări, fiecare fidelă unor necesități locale, poate contrastante însă cu siguranță complementare și centrul ei era firesc să asimileze aceste contraste, aceste multiplicări ale caracterului național. În mod curent la Berna s-au interferat caracterul alemanic și cel romand, goticul venit din nord și clasicul inspirat din vest. Ceea ce nu înseamnă că orașul este german sau francez. Fizionomia lui, primind întîiarile pozitiei geografice, a semănat cu o citadelă și a devenit, în chip natural, o splendidă sinteză de civilizații în care a fuzionat aportul colinelor de la Gurten și al Alpilor, cultura medievală și tendiația modernă.

Plimbîndu-mă într-o dimineață de toamnă prin Kramgasse m-a amuzat să descopăr că firmele magazinelor anuntă o largă paletă de mijloace publicitare. Și mi-am spus că o întreagă stare de spirit, o întreagă sensibilitate iese în evidență aici, invederînd vocația elvețienilor, a locuitorilor Bernei de a se exprima. În albia normală în care curge riul capitalei, Aar-ul, se regăsesc în sensul deplin și obișnuit al cuvîntului vitalismul și pitorescul cuceritor, un fel de sobrietate care pare reversul muzicalității.

Însă ca să respectăm impresia culeasă la fata locului orașul merge în pasul lui armonios, se mișcă plastic, cu sonorități scăzute, semn al discreției, al elegantei și, neapărat, al fervorii sănătoase.

Nu m-a mirat să aflu dintr-o scrisoare pe care Lucian Blaga o adresa lui Ion Breazu, pe vremea cînd a funcționat aici ca atașat de presă la Legația României, că Berna înseamnă pentru el, cum o spunea el însuși, „o maternitate spirituală". Și îmi revine ca o plăcută îndatorire acum cînd evoc, într-o formă superioară și pură, prețuirea unei mari constiințe literare românești pentru Berna, să citez cîteva mărturii elocvente.

Să ne plasăm în contextul epocii, spre a ne face mai bine înțeleși. Într-o epistolă din Viena, datată 19 decembrie 1936, către același Ion Breazu, Lucian Blaga notează într-un P.S.: „Aici reincep sîcanele. Probabil voi fi totuși transferat sau rechemat". Peste cîtva timp, mai exact la 17 februarie 1937, aceluiași corespondent L. Blaga îi mărturisea: „Scumpe Breazu, suntem sosiți la Berna de-o săptămînă. Trecuți peste mutare sunt mai multumit decît puteam să fiu la Viena".

Că lucrurile s-au îndreptat sau că Blaga a găsit climatul de care avea nevoie o dovedesc rîndurile ce urmează extrase din scrisoarea datată 26 februarie 1937: „Berna este foarte plăcută și am mare spor cu **Geneza metaforei și sensul culturii"**.

Cum știm tot anul 1937 Lucian Blaga rămîne la Berna. În 26 aprilie 1937 povestește: „Zilele acestea a murit prietenul Hugo Marti. A fost o nespusă tragedie și a murit cum n-am văzut al doilea. Era la Davos, și ultimele lui cuvinte către sotia sa au fost: salutări lui Blaga".

Este momentul să deschid o paranteză. Evoc aici o legătură de fidelitate literară dar gîndesc că evoc și unul din motivele de apropiere spirituală între cele două popoare ale noastre. Și iată de ce: datorită lui Hugo Marti, scriitor elvetian de limbă germană, redactor la publicatia **Der Bund**, apare în suplimentul ei literar **Der kleine Bund**, la 12 mai 1929, un număr special dedicat literaturii române contemporane. Hugo Marti venise în România în 1926 și 1928 la invitația lui Oskar Walter Cizek. A scris despre noi **Rumänisches Intermezzo** (tradus mai încolo de L. Blaga sub titlul **Intermezzo românesc**). În 1928 Marti redactează și imprimă **Rumänische Mädchen**, recenzată de Blaga în revista clujană **Gîndirea**, nr. 12, dec. 1928, p. 514—515. La rîndul lui Hugo Marti (conform scrisorii lui Blaga din 28 oct. 1928) a conferențiat la Berna despre piesa **Meșterul Manole** în calitatea acestuia de președinte al Pen-Clubului (conform **Tribuna**, nr. 19, 13 mai 1965, p. 5).

Și ca să închei acest simbolic periplu literar româno-elvețian, să-l citez din nou pe Blaga care relata unui prieten tot pe cale epistolară la finele anului 1937: „La Berna este frumos și mă reculeg după multe osteneli".

Dacă dragostea zămislește frumuseți atunci este firesc să vedem cum la Berna decorul naturii și geniul oamenilor se întîlnesc de trăsăturile cerului înalt, ale aerului pur, de lumină și generos echilibru.

Henri Zalis

În jurul biografiei intelectuale

Urmare din pag. 1

pentru termenii tehnici ce-i lipseau în limba română" —, cu toate acestea nu dă înapoi, își continuă drumul, chinuindu-se dar și cuprins treptat de un fel de jubilare interioară pe care o cunosc cei ce se „inițiază", biruind încercările prevăzute în „ritualul magic". Fiindcă, spre deosebire de alte traduceri, tălmăcirea operei — destul de complicate — a lui Rötscher, are, într-o mare măsură, un caracter inițiatic, de revelare treptată a lumii unor adevăruri, simțite intuitiv dar abia acum înțelese în totalitatea lor. Așa ne explicăm și faptul că, fată de autorul tratatului, tînărul Eminescu manifestă un interes care nu știm dacă îmbrăca însăși forma raporturilor dintre un învățăcel și un dascăl, dar, oricum, depășea latura formal-profesională, de vreme ce a avut grijă să decupeze și să insereze între manuscrisele sale necrologul apărut în presă la moartea cunoscutului estetician și critic dramatic.

Inițierea de care am vorbit privește nu numai „reprezentarea dramatică", fiindcă Rötscher, ca demn discipol al lui Hegel, știe să lege problemele scenei de evoluția literaturii dramatice, din antichitate pînă în timpurile moderne, cu accent special pe modelul shakespearian, și de la procesele vietii teatrale să ajungă la principiile generale estetice și filozofice, preocupat tot timpul să pună în evidență „centrul spiritual" al artei, sau, altfel spus, formele pe care le îmbracă în acest domeniu „spiritual" istoriei.

O vastitate a orizontului care nu se poate afirma că nu ar fi corespuns apetențelor intelectuale ale tînărului Eminescu. Dovadă însemnările marginale. Într-un loc își pune întrebarea (puțin candidă): **„Wast ist** spiritul abstract ?" Altădată, pornind de la constatarea existenței unor prejudecăți care devin „idei" ale unor epoci, formulează dialectica negației spiritului unui secol de către spiritualitatea altui secol: **„Ea** (ideea n.n.) **trebuie înlocuită cu alta tocmai așa cum spiritul unui secol neagă pe acel al celuilalt secol, e negațiunea diametrală a spiritului unui alt secol".** O încercare evidentă (deși încă destul de stîngace) de a exersa în maniera gîndirii hegeliene. Dealtminteri, după ce alte note ating incidental ideea de bază din **Filozofia istoriei** — geniul național constituie principiul activ al dezvoltării istoriei — va înscrie, către sfîrșit, acest scurt comentariu care cată să muleze raționamentele hegeliene pe osatura gîndirii proprii: **„E condițiunea absolută a unei istorii naționale ca să ție cont de mișcările sufletești a unei națiuni, de toată suma impresiunilor pe care le produc imprejurări și întîmplări în sufletul ei. Firul cel roșu, antiteza imprejurărilor din afară e individualitatea caracteristică și internă a poporului însusi — acesta trebuie să fie călăuza în labirintul istoriei numai că individualitatea aceasta trebuie înțeleasă și trebuie înțeles totodată că toate combinările sale cu întîmplările timpului sînt organice și conforme cu individualitatea însăși. O receptiune fără ca partea caracteristică a faptelor să fie individualitatea națională nici nu se poate cugeta măcar."**

Fraze care ne trimit direct la **Scrisoare către Domnul Brătianu** — unde putem regăsi expresii întregi —, dovedindu-se că respectiva intervenție publicistică, din epoca vieneză, nu are un caracter accidental, cum s-a crezut, și că, în general, se cere a fi reconsiderat, cu hotărire, punctul de vedere care neagă că în constituirea Weltanschauung-ului poetului filozofia hegeliană ar fi avut vreun rol.

Cum e ușor de înțeles, Eminescu, se va instrui, cu aceeași aviditate, și în aspectele care țin de subtilitatea reprezentării pe scene a pieselor de teatru. Și-o face în același mod ostentativ școlăresc, luîndu-și note, auto-întrebîndu-se: **„Noțiunea, Ce-i pronunția ?" Sau „Ce e cantitate silabică ?"** Altădată își explica siesi: **„Va să zică sunetul are corp care poate fi urît sau frumos, timbrul ? Sufletul acestui corp, expresiunea dar ?"** Anumite însemnări pot să pară — și chiar sînt — stîngace, ele sînt făcute însă pentru uzul propriu — nu se adresează unui ochi străin —, de aceea nu se sfiește să-și mărturisească neștiința, nu ce trebuie să afle și să clarifice: nicăieri, ca în aceste notații la traducerea lui Rötscher, Eminescu nu ni se va înfățișa cu reacții atît de nude, de o sinceritate dezarmantă a auto-dezvăluirii. Șirul notelor personale, în înlănțuirea lor dialectică, face să ni se pună sub ochi însuși procesul formării sale intelectuale, într-un moment cînd, pentru a ne exprima astfel, Eminescu nu devenise încă Eminescu, dar tindea spre asta cu toată energia lui spirituală. Și dacă la început noțiunile filozofice nebuloase sau cele de specialitate teatrală mai subtile sînt puțin simplificate pentru a putea fi mai ușor asimilate — urmărindu-se însă, cu încăpățînare, pînă la capăt, volutele gîndirii teoretice —, treptat, meditațiile proprii iau o altă turnură, judecățile sînt exprimate mai din afară, mai de „sus" și chiar cu un ochi critic, cum se dovedește această remarcă, prin care fostul învățăcel, instruit de-acum în capitolele esențiale ale filozofiei, discută de la acelasi nivel cu dascălul: **„Cred că deosebirile lui Kant și Schopenhauer între caracterul inteligibil (liber) și cel empiric (determinat) este mai clară și mai folositoare pentru această parte decît distingerea antică".**

1) D. Caracostea: „Studii eminesciene", Ed. „Minerva", 1975, p. 255.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„RĂSCOALA LUI HOREA" într-o lectură antropologică

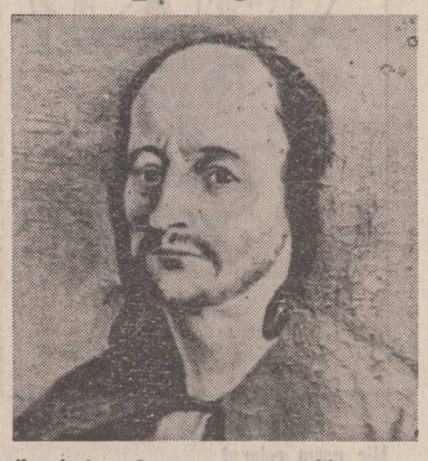

Monografia lui David Prodan, Răscoala lui Horea, 1979, despre care revista noastră s-a exprimat la vreme prin avertizatul comentariu al lui Șerban Papacostea, este o lucrare științifică de mare anvergură, care a stîrnit interesul specialiștilor preocupați de istoria și realitățile românești. Publicăm mai jos comentariul acestei lucrări a școlii istoriografice românești publicat în revista SLAVIC REVIEW, 1981, sub semnătura Katherine Verdery. Autoarea studiului este antropolog de formație, face parte din grupul de antropologi de orientare marxistă din S.U.A., și ține cursuri la Universitatea Johns Hopkins, Katerine Verdery care a făcut studii asupra istoriei românilor sub îndrumarea lui K. Hitchins, știe românește și este colaboratoare la periodicul american de Studii românești. Katherine Verdery a făcut cercetări antropologice de teren la Binținți în Transilvania în vederea unei monografii antropologice asupra Bințiților lui Aurel Vlaicu, carte care se află în curs de apariție. Comentariul la cartea lui David Prodan, Răscoala lui Horea dovedește o remarcabilă familiarizare cu problemele pe care această carte le ridică.

La 2 noiembrie 1784 un mare număr de iobagi din Carpații apuseni ai Transilvaniei s-au năpustit asupra stăpînilor lor feudali într-o dezlănțuire a distrugerii și morții care a devenit cunoscută drept răscoala lui Horea, după numele instigatorului ei. În mod formal, răscoala a fost înăbușită la 27 decembrie, odată cu prinderea și executarea lui Horea, însă agitația care o declanșase nu s-a epuizat încă multă vreme. În cursul răzmeriței au pierit circa o mie de oameni, dintre care o sută cincizeci au fost nobili uciși de răsculați. La răscoală au participat peste douăzeci de mii de țărani. Au suferit distrugeri, de multe ori totale, circa o mie de moșii ale nobililor. Daunele cauzate numai într-un singur județ au fost apreciate la peste 770 000 de florini (în acea vreme o pereche de boi de jug costau între 20 și 30 de florini). În momentul de vîrf al succesului, răsculații au deținut controlul pe o suprafață de cîteva mii de kilometri pătrați în Principatul Transilvaniei. Răscoala a avut o mare însemnătate în interiorul Transilvaniei, marcînd o schimbare irevocabilă în raporturile dintre asupriți și asupritori. Aceasta este, cel puțin, una dintre afirmațiile susținute de această carte cu totul remarcabilă.

Pentru oricine și-a dorit să cunoască cum ar fi să trăiești o răscoală țărănească, să o observi prin ochii numeroșilor participanți, fără a-ți expune viața pericolelor pe care le implică, și pentru care un film nu ar fi satisfăcător din cauza absenței notelor marginale, eminentul istoric român din Transilvania a oferit acum această posibilitate. Lucrarea este elaborată cu o extraordinară măiestrie, construită cu bogăția de date a celor mai bune scrieri istorice *). „Descrierea dublează ritmul evenimentelor: loviturile de trăznet sînt urmate de deliberări chinuitor de îndelungate, amînări și înfruntări de păreri, căci au trecut zece zile pînă cînd vestea izbucnirii răscoalei a ajuns la urechile împăratului și alte zece zile pînă cînd răspunsul său a ajuns la destinație. Prin stilul său, autorul surprinde diferențele calitative dintre cele două izbucniri majore ale răscoalei, prima relatată într-o manieră copleșitor de directă și concentrată care ia cititorul prin surprindere, iar cea de-a doua mai fragmentată și mai puțin viscerală. Profesorul Prodan accentuează sentimentul de participare al cititorului, dînd posibilitatea diferiților protagoniști să se vorbească cu propriul lor glas, citînd și parafrazînd pe larg din corespondența, rapoartele, declarațiile și jalbele lor. Efectul cumulativ al acestui procedeu este să ai simțămîntul de a fi membru al unui juriu și, cu toate că Prodan nu lasă loc de îndoială în ceea ce privește pledoaria sa, cazul este prezentat cu conștiincioasă minuțiozitate și obiectivitate în vederea deliberărilor juriului. Un al doilea — și foarte diferit — rezultat al acestei abordări este faptul că această carte devine nu o sursă secundară, ci una primară. Autorul sintetizează diversitatea scrierilor sale anterioare, oferindu-ne nu numai adîncimea analizei din magistrala sa lucrare **Supplex Libellus Valachorum**, ci și larga cuprindere a detaliului documentar dovedită pe deplin în colecțiile sale de urbarii din zona Făgărașului **(Urbariile Țării Făgărașului)**.

Structura cărții este de o măiestrie inimaginabilă. În timp ce **Supplex**... o carte bine construită, era clădită din blocuri masive, **Răscoala lui Horea** este lucrată cu migala unui mozaic. În cazul lui Prodan, atenția acordată construcției este pe deplin justificată, căci structura devine argument, chiar mai mult decît în **Supplex**... Dacă am considera „Un cuvînt de încheiere" drept un summum al realizării sale, s-ar putea să rămînem oarecum nesatisfăcuți. Însă această carte atacă ignoranța cititorului prin afirmații indirecte cel puțin în aceeași măsură ca și prin cele explicite. El ne seduce pînă la acceptarea categoriilor pe care le consideră semnificative prin repetarea lor subtilă, insistentă. În lumea acestei răscoale sînt mulți actori: iobagi ai coroanei, șerbi ai nobililor, armata, comisia lui Jankovici, împăratul, consilierii acestuia (poate insuficient prezentați, dar în cazul lui Iosif II poate că nu), nobilimea, guvernul civil al Transilvaniei și administrația județelor (prezentînd fiecare o configurație ușor diferită de interese). Obiectivul lui Prodan este de a ne înfățișa modul în care percepea fiecare dintre aceste grupuri situația în care se află și modul în care au acționat în lumina acestei reprezentări. Astfel, cartea conține o permanentă repetare a diferitelor voci și puncte de vedere subiective, alăturate în cadrul categoriilor obiective ale organizării sociale care constituie pentru Prodan mediul în care se conturează aceste puncte de vedere subiective.

Glasurile care se aud cel mai tare sînt cele ale țăranilor, ale nobilimii și ale diferitelor organe ale statului habsburgic.

Prodan își prezintă explicit argumentele în legătură cu aceasta în două fraze modeste, ascunse în capitolul 1: „Două puteri, din două laturi, îl apasă pe supus, cea a stăpînului și cea a statului, concurente în tendințe, de conivență faptic. Pe care din două o socotește mai apăsătoare, spre care își va îndrepta mai mult mînia, la care va căuta de preferință sprijin împotriva celeilalte, va spune-o el însuși" (vol. I, pag. 46). După parcurgerea a două treimi pînă la trei sferturi din carte, Prodan îi juxtapune pe iobagi și pe nobili în două perechi de capitole (adăugînd a doua oară și statul), spunînd: „Două mentalități diametral opuse stau față în față și se înfruntă cu neinduplecată dușmănie" (vol. II, pag. 303) Cele două mentalități sînt, după părerea autorului, cea a forțelor progresiste orientate spre schimbare și cea a forțelor conservatoare orientate spre menținerea ordinii tradiționale. Simbolurile lor sînt sudoarea și sîngele: sudoarea frunții țăranului și sîngele vărsat de spada nobilului.

A reduce argumentarea la simpla invocare a luptei de clasă ar însemna, însă, să comitem o nedreptate față de Prodan, căci părerile sale sînt infinit mai nuanțate; tocmai acesta este mesajul ascuns în structura cărții. Lupta de clasă este fundamentală, după cum sînt și reprezentările — cele două mentalități — care se înfruntă. Dar ceea ce creează condițiile pentru această luptă este centralizarea treptată a statului, ale cărui numeroase componente se află în raporturi complexe atît unele cu altele cît și cu diferitele combinații de alți „actori". Fără permanenta încălcare de către „luminatul despot" a domeniului consacrat al nobilimii, fără simpatia tacită a monarhului și a armatei față de cauza răsculaților, fără pretențiile reciproc escaladate ale statului și nobilimii de a obține venituri tot mai mari, fără separarea instituțională voită între autoritățile civile și cele militare, fără comportamentul egoist al adunărilor de județ și fără constatarea intereselor complementare dar deosebite ale celor două categorii de iobagi, această răscoală nu ar fi îmbrăcat forma cunoscută. Este o reală plăcere pentru cititor de a vedea cum se țes complexitățile acestor relații în jurul principalilor protagoniști, transformîndu-se într-o inevitabilă rețea de determinări cauzale. Cînd vi s-a mai întîmplat ca, la lectura unei cărți științifice, să vă crească pulsul?

Dacă semnul unei cărți bune este de a trezi noi întrebări în mintea cititorului, care sînt atunci întrebările pe care le provoacă această carte? Prima — și deosebit de interesantă pentru o lucrare de asemenea factură — este aceea că Prodan nu are aproape nimic de spus despre rolul jucat în determinarea răscoalei de dezvoltarea capitalismului: din 1 313 pagini, el consacră o singură pagină transformărilor survenite în economia moșierească. În măsura în care o problemă centrală a analizei efectuate de științele sociale asupra răscoalelor țărănești a fost cea dacă principalele lor cauze rezidă în aspectele structurii de clasă sau în penetrația economiei capitaliste (cei mai capabili purtători de cuvînt tind să încline în favoarea celei de-a doua ipoteze), această chestiune își are importanța ei. Care este poziția lui Prodan? El pare a considera, deși nu o exprimă direct, că transformarea capitalistă nu era încă în curs în Transilvania, deși „criza" feudalismului începea să se manifeste tot mai puternic. (...) Faptul că în aceste condiții Prodan dă prioritate luptei de clasă este, deci, nu numai previzibil ci și rezonabil, deși nu mai puțin discutabil.

În măsura în care Prodan se preocupă de „modernizare" drept cauză a revoltei, este vorba mai mult de modernizarea structurii de stat decît de a economiei. Aici aș avansa o ipoteză pe care el s-ar putea să nu o împărtășească: ținînd seama de entitatea pe care o reprezenta monarhia habsburgică, în cadrul economiei mondiale a epocii— un „imperiu semiperiferic" față de „nucleul" vest-euproean, pentru a folosi terminologia lui Immanuel Wallenstein — tocmai în modernizarea aparatului politic, mai mult decît în modernizarea economiei (deși cele două aspecte sînt, desigur, inseparabil legate), trebuie căutate cauzele primare ale tulburărilor. Luptînd pentru a-și menține poziția în rîndul statelor competitoare a căror capacitate de a realiza venituri atinsese eficiență superioară, monarhia habsburgică era un imperiu multinațional în care însuși obiectul de dispută între o sumedenie de actori reprezentînd o mare diversitate de interese era tocmai acela de a stabili ce anume condiții să se stabilească pentru transformări economice. Dacă în Europa occidentală capitalismul și statul centralizat s-au dezvoltat mai mult sau mai puțin în tandem, acest lucru nu este adevărat în zonele mai răsăritene, unde centralizarea a avut loc înainte.

O a doua problemă pe care o ridică această carte a lui Prodan este măsura în care țărănimea s-a ridicat ca o categorie socială nediferențiată. Deși autorul face aluzii la faptul că principalii capi ai răscoalei proveneau din rîndul iobagilor celor mai săraci, el tratează în general țărănimea ca o categorie solidară, afirmație pe care aș pune-o la îndoială. În cîteva locuri el furnizează indicii în sensul că ar fi avut loc lupte interne, dar probabil că documentele nu ne permit să aflăm care dintre iobagi s-au dedat în principal la jafuri (mulți țărani au rămas la casele lor). Asemenea informații ne-ar fi oferit un tablou chiar și mai rafinat al caracterului relațiilor atît dintre moșieri și supușii lor, cît și în interiorul țărănimii, ca grup neomogen. Așa ne rămîne o imagine imperfect focalizată. (...) Această lucrare nu este numai un strălucit exemplu de abordare științifică impecabilă și profundă, ci și de curaj. Ea servește cunoașterii prin prisma ambelor „mentalități" — ale lumilor de gîndire socialistă și neosocialistă — ale căror conflicte actuale creează uneori obstacole serioase în calea comunicării între oamenii de știință. **Răscoala lui Horea** se recomandă tuturor, cu excepția, poate, a acelora cărora le plac istoria curățică și categoriile simplute.

Katherine Verdery
Universitatea Johns Hopkins

*) **„Răscoala lui Horea", 2 vol., de David Prodan, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, vol. I: 602 pag.; vol. II: 766 pag.**

DIN LIRICA TURCĂ

FAZIL HÜSNÜ DAGLARCA
Întrebarea copilului

Mamă,
Mustafa Kemal e cel care
În această zi de sărbătoare
Mă trezește devreme ?

Îmi mîngîie ochii cu străluciri,
Îmi răcorește fața cu apă,
Îmi poartă picioarele pe drum,
Îmi prinde în mînă creionul,
Îmi așează pe bancă o floare,
Îmi sădește în suflet frăția.

Mamă,
E Mustafa Kemal ?
Cînd tu îmi spui
Știu că nu mă minți..

SABAHATTIN KUDRET AKSAL
Încep o poezie...

Cu creionu-n mînă
încep o poezie
Nu doresc să fie
o vagă nostalgie.
Mi-este de-ajuns
drumul încercat
Plin de negre versuri
ce le-am presărat.
Nici chip iubit
nici vreun dor cumplit
Nu mai vreau să cînt
nici ploaie, nici vînt.
Să fie-un poem
să răsune demn
Vrerea poporului
seninul patriei
Să fie un poem..

TAHSIN YIGIT
Un piept peste o apă...

Fără ca apa să știe
Podul e îndrăgostit de ea.
Vremelnic îl mîngîie apa
Ce curge agale, iarna, vara
Ziua, noaptea.
Iar podul știe că unda
Nu se va mai întoarce.
Deși e legat de iubire
Cu ambele brațe.
Nu plînge, nu se revoltă,
O protejează cu pieptul său de piatră.

HAMIT MACIT SELEKLER
Ceaiul

Căpătă forma în samovar
Un secret transparent, rubin
În ceștile de porțelan
Culoare și parfum fin.

Gene înlăcrimate
Ochi negri ce grăiesc
O taină perpetuă plămădesc
Suflete curate.

Perdeaua brodată
Coboară lin
Se înnoadă în odaie
Un suspin.

În românește de
Erem Melike Roman

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (IV)

O adresă întîmplătoare?

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

La Paris, nu departe de Cartierul Latin, pe o casă din rue Madame, situată între strada Vaugirard și bulevardul Montparnasse, există o placă de marmoră ce amintește trecătorilor că acolo a trăit pînă la sfîrșitul secolului trecut marele om politic și istoric francez Jean Jaurès, unul dintre fondatorii partidului socialist francez și al ziarului „l'Humanité", tribun al păcii, orator strălucit, asasinat în ajunul izbucnirii primului război mondial. Ei bine, chiar în apartamentul de sub cel locuit în acea casă de Jaurès, și-a petrecut anii de studenție la Paris, Nicolae Titulescu. Erau anii începutului de veac, cînd la Sorbona se întîlneau în aceeași universitate Titulescu, I. G. Duca, Dimitrie Drăghicescu și alți studenți români, bulgari, sîrbi, greci, turci, cehi și slovaci care, laolaltă, au constituit asociația studențească „Union des Pays danubiens", pe baza unui statut întocmit de cel ce, 30 de ani mai tîrziu, avea să fie unul dintre inițiatorii și fondatorii Înțelegerii balcanice și ai Micii Antante.

Să fi fost casa aceea din rue Madame între zidurile căreia vibra în acea epocă ecoul vocii lui Jaurès un argument al predestinării, un stimul al vocației viitorului tribun, ce avea să se înscrie în conștiința Europei drept una dintre cele mai marcante personalități din perioada interbelică? Titulescu avea 32 de ani cînd, într-un atentat politic, murea asasinat în vîrstă de 55 de ani, Jean Jaurès. Pe atunci, fostul locatar din rue Madame, care își luase doctoratul la Sorbona, era profesor de drept la universitatea din București. El însuși trecuse deja de jumătatea vieții, deoarece n-avea să trăiască decît 4 ani mai mult decît trăise Jaurès...

Paralela dintre cei doi mari tribuni europeni, unul francez, celălalt român, nu este sugerată decît de întîmplarea ca amîndoi să fi locuit un timp în aceeași casă. Spre deosebire de Jaurès, Titulescu n-a fondat partide politice, ba mai mult, el nu a făcut parte din nici un partid — lucru nedumeritor, chiar paradoxal pentru cei ce îi studiază cariera, dat fiind faptul că, pe atunci, ca și astăzi, este aproape imposibil să devii cu adevărat „cineva" pe arena internațională, fără să ai în spate un puternic partid, fără sprijinul potentaților politici și fără a face jocul vreunei mari puteri. Titulescu refuza însă net să se situeze la remorca vreunuia din partidele ce se succedau la putere, el nu vroia să reprezinte altceva decît țara, patria lui, România, spiritul de pace și înțelegere între popoare ce se degaja din întreaga înțelepciune și experiență multiseculară a celor din mijlocul cărora se trăgea. Mai mult, alături de cele mai strălucite conștiințe ale epocii sale, el respingea hegemonismul de orice natură, luptînd cu ardoare pentru drepturile țărilor mici și mijlocii și pentru evidențierea rolului ce le revenea de drept acestora pe arena internațională. El clama cu vehemență: „Înlăuntrul oraganizației actuale a comunității internaționale nu este loc pentru un suprastat. Acesta este înlocuit printr-o asociație liberă a unor state libere, cu obligațiunea de a se supune legilor făcute de ele, în virtutea propriilor lor suveranități... Consecvent cu aceasta, dreptul internațional apare astăzi nu ca un drept de **subordonare** (subl. N. T.), ci ca unul de **coordonare**, iar poziția fiecărui stat față cu celelalte state, nu apare ca dependentă, ci ca independentă".

...Dar sîntem în rue Madame din Paris, nu departe de Saint Germain de Pres, în fața casei locuită cîndva de doi dintre cei mai străluciți oratori pacifiști, născuți de Europa. Ceea ce îi aseamănă este ardoarea pledoariilor lor antirăzboinice, într-un timp distanțat prin două decenii, la începutul și la sfîrșitul cărora se stingea un prim război mondial, pentru a-și aprinde vîlvătaia, luînd proporții planetare, un altul, și mai cumplit. Mai exact, 23 de ani, din 1918 pînă în 1941. Distanță egală în timp între anul nașterii lui Jaurès, 1859, și cel al lui Titulescu, 1882.

Paris, rue Madame, o casă în care ecourile a două voci s-au stins de mult. Vine însă un timp cînd avem nevoie de vocile uitate. Cînd le simțim imperios lipsa și cînd ne întrebăm ce cuvinte ar fi rostit ele astăzi, cînd le evocăm trecerea prin viață. Memoria lui Titulescu este încărcată de reproșuri. Pe nedrept uitat, ba mai mult, într-o perioadă cînd forța de penetrație a cuvîntului său se resimțea mai acut, cu numele repudiat la malefica inspirație tocmai a acelora pe care cu atîta ardoare îi sprijinise pe arena internațională, statura lui revine în actualitate. Astăzi facem apel la om și la operă dintr-o necesară și obiectivă nevoie de restituire, simțind similitudinea paroxistică dintre evenimentele pe care el le-a trăit și cele trăite de noi acum. Cîțiva dintre cei ce l-au cunoscut îndeaproape și-au dat obolul în creionarea personalității lui. Printre aceștia, marele filolog și lingvist român Sextil Pușcariu, ale cărui neașteptat de plastice descrieri a atmosferei, a peisajului uman și cultural de la Liga Națiunilor din anii 1922—1924, le aflu din scrisorile lui intime adresate soției sale, Leonora, epistole expediate aproape zilnic de la Geneva, timp de trei sesiuni. „Sextilă", cum îi zicea Titulescu, pentru a-i pune numele în rimă cu cel al lui Vintilă Brătianu, își compunea scrisorile chiar în timpul dezbaterilor, atunci cînd oratorii vorbeau în engleză, și el, necunoscător al acestei limbi, se afla în așteptarea traducerilor franceze. Găsesc la el portrete surprinzător de colorate, cum este cel al „domnișoarei" Elena Văcărescu, supranumită de Geneviève Tabouis prin anii treizeci „bunica Națiunilor Unite", sau cel al lui Titulescu: „E un om înalt, însă cu o față de chinez și de birjar rus în același timp; spin și cu ochii ca migdale. Îndată ce-l cunoști însă devine un om foarte simpatic. Titulescu e un om foarte de seamă și un **causeur** admirabil. Îi place puțin să vorbească despre sine, dar o face într-un fel simpatic și îl asculți bucuros. Se bucură aici de mari simpatii și ca ministru la Londra are conexiuni foarte prețioase". Necruțător portretul lui Constantin Dissescu, pe atunci șeful delegației române la Liga Națiunilor, pe care Pușcariu îl descrie ca pe un gurmand insensibil la cultură, obtuz și obez: „Cît de necrescuți sînt unii oameni la noi — reflectează el cu amărăciune —, care trec drept elita societății, foști miniștri, profesori universitari, autori vestiți de cărți etc. ...".

Desen de
Cristina Suciu Moscu

S-au păstrat filme ce ni-l înfățișează pe Titulescu, pelicule ale căror fotograme fac parte din zestrea de conștiință a Europei. Aș îndrăzni să sper că s-a păstrat undeva și discul de gramofon înregistrat de el la București și care purta titlul „Idealul creator", titlu personificat de însuși Titulescu în „idealistul realizator" — cum îl vedea prietenul său și colegul de studii Dimitrie Drăghicescu: „Magicianul ce era Titulescu a dat o nouă viață miezului de idei care ne devenise comun. Idealul este o realitate **în devenire** (subl. D. D.), dar el nu devine realitate decît în măsura în care se bazează pe realități. Titulescu a fost el însuși cea mai reușită exemplificare și concretizare a acestei abstracte definiții a idealului. El a fost un idealist care a realizat, pentru că a fost, în același timp, tot atît de realist cît era și idealist...".

...În casa din rue Madame, cînd rămînea singur, studentul Titulescu își improviza din scaune un „auditoriu" în fața căruia își exersa arta elocinței. Nu știa că, demult, înaintea lui, în apartamentul de deasupra camerei sale, același lucru îl făcuse și Jean Jaurès...

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORULUI** George Tabori, care trece la ora actuală și drept unul dintre cei mai interesanți regizori din R.F. a Germaniei, i s-a decernat Marele premiu al Berlinului occidental, 1981. Dramatizarea lucrării lui Kafka, „Der Hungerkünstler" (Acrobatul foamei) și scenariul „Sigmunds Freude" (Bucuria lui Sigmund") în original, un intraductibil joc de cuvinte cu numele lui Sigmund Freud) bazat pe anamnezele unor pacienți, au suscitat un viu ecou. Premiul vine să răsplătească activitatea desfășurată de Tabori în domeniul scenariului radiofonic („Om alb și față roșie", „Ora 25", „Mutter Courage").

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** se proiectează editarea operelor complete ale lui Maxim Gorki. Această ediție academică ar urma să aibă nu mai puțin de 73 de volume. (Cea mai mare ediție Gorki pînă acum ajunsese la 30 de volume). Colegiul redacțional, condus de scriitorul Leonid Leonov, pregătește pentru tipar nu numai lucrările finite ci, bineînțeles, și ciornele, variantele, materialul documentar adunat de Gorki pentru scrierile sale. De o mare valoare documentară vor fi cele 11 volume de ciorne. Contractul pentru ediția academică va fi semnat doar după ce se vor încheia pregătirile pentru primele zece volume.

● **„EFFENDI"** este numele unei noi reviste ilustrate apărută recent în regiunea autonomă Xingiang (R.P. Chineză). „Effendi", — care poartă numele unui personaj legendar — este o revistă de umor. În primul său număr, revista ilustrează cu desene și benzi desenate povestiri populare, proverbe și dictonuri din bogatul folclor al regiunii Xingiang. Revista este publicată în limbile uygur și han.

● **„TUTANKAMON NE-A PĂRĂSIT"** își intitulează ziarul Stuttgarter Zeitung cronica la expoziția itinerantă a celor mai valoroase obiecte găsite la mormîntul faraonului. În cursul turneului său în cinci orașe germane (Berlin, Köln, München, Hanovra și Hamburg) expoziția Tutankamon (asigurată pentru fabuloasa sumă de 50 000 000 de mărci) a fost vizitată de 3 645 000 de oameni. Ultima escală a expoziției, înainte de plecarea spre Cairo, a fost Muzeul de arte decorative din Hamburg, unde au venit să vadă comoara lui Tutankamon peste 620 000 de vizitatori.

● **ÎN GEOGRAFIA** pariziană a secolului XIX, palatele din Plaine Monceau erau privilegiul marilor oameni de afaceri. Una din clădirile acestui cartier — Muzeul Nissim de Camondo, neschimbat din secolul al XVIII-lea încoace —, a fost aleasă pentru a găzdui o serie de expoziții consacrate evoluției modei de la începutul veacului trecut pînă în pragul primului război mondial. Organizatorii își propun ca aceste expoziții să depășească interesul limitat la croieli', și să prezinte moda ca fenomen istoric, social și economic. Ei încearcă să surprindă și evoluția gustului, a mentalității, a comportamentului oamenilor. Costumele se vor găsi deci de fiecare dată într-o lumină particulară, însoțite de mobilier, accesorii vestimentare și chiar parfumuri de epocă.

● **PREMIUL „ORFEU"** al Festivalului internațional de muzică contemporană organizat în Polonia, a fost decernat anul acesta sopranei sovietice Galina Pisarenko și pianistului Sviatoslav Richter. Premiul „Orfeu" este oferit de organizatori pentru interpretare, celor care și-au înscris în repertoriu lucrări ale compozitorilor polonezi. Cei doi artiști sovietici au prezentat la Festivalul de muzică contemporană de la Varșovia lucrarea lui Karol Szimanowski „Cîntecele muezinului nebun", pe versurile cunoscutului poet Jaroslav Ivaszkiewicz. Așa cum scrie presa poloneză, în acest recital de mare virtuozitate, vocea și pianul s-au contopit într-un extraordinar duet vocal-pianistic.

SPORT

Inter — Dinamo 1-1

Echipa aia gîndită de Ștefan Covaci și Valentin Stănescu ca să se umple de colb ca scaieții și ca ochiul boului ne-a spoit toate blidele cu chiciură. Ne-am răcorit puțin vînătăile cînd federația i-a trimis pe cei trei logofeți de papură să se legene-n hamac de pînză de păianjen și să prăjească bibani în sticlă de lampă. Nu e o faptă de ispravă să te bucuri de urîtul căzut în casa altuia, dar prea ne-au pus alde Pișți, Tinel și Mandiba lupii să ne scheaune la poartă. După meciurile cu Ungaria și Elveția mă gîndeam chiar să-mi rup creionul și să-mi văd doar de necazurile mele. Osul grijaniei se numește anafură, iar jurămîntul chibițului așternut pentru întoarcerea reginei. N-am putut să stau departe de stadion, iar acum, cînd Dinamo București ne-a scufundat o seară în uleiuri aromate, redeșteptînd în noi speranța că nu sîntem picioare de lut, încep să cred în destrăbălarea de culori a toamnei. De unde vorba lui nea Tudorică Mușatescu: absint beau, absint mănînc, noaptea pe absint mă culc. Cu unșpe ani în urmă, celebrul dramaturg (singurul vecin al lui Caragiale) m-a rugat să spun lumii că absint înseamnă pelin. Prin urmare, pelin beau (de unde?) pelin mănînc (se găsește), noaptea pe pelin mă culc (prietenul Al. Căprariu, de față cu noi fiind, confirmă). Pe San-Siro, numit astăzi Giuseppe Meazza, Dinamo București a dat cu năduf de pelin de la Dormărunt. M-a răzbunat pentru toate înșelătoriile (fără maci) din anii cînd echipele de club românești mergeau la Milano ca să cumpere ciorapi de damă (cu găuri albastre și buburuze rătăcite) și să vadă cimitirul monumental ca să ia măsură de cruci pentru mătușă. Fraza pică din Ionel Teodoreanu, cel înflorit cu zarzări și cu nespus de multe iubiri superbe, nu ca frate-su Păstorel cu care am colindat, plini de luminări roșii, toate legendele și butoaiele Moldovei unde el va rămîne sigiliu al nemuririi din Cotnar și versuri de busuioacă. E frumos, cînd trăim bucurii, să ne amintim de cei ce știau să le cînte întru prefigurarea lor în eternitate. După dezastre mici, dar durabile (că nici englezii nu și-au pierdut coloniile din cauza fotbalului) vin fumegări de clonț pustiit prin sărutări, se înalță crini din regi care nu și-au ocupat (încă) tronul, se dezmiardă pierderile cu blestem tînăr, se duce vremea în genunchi și le spune celor tineri și glorioși că, totuși,: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă sufletului nostru doritor..."

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
44
(1 018)
Sîmbătă
31 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Contribuția istoricului literar

e. Lovinescu este primul critic român care, după o activitate foiletonistică de aproximativ un sfert de secol s-a hazardat să întocmească o istorie a literaturii române contemporane pentru spațiul 1900—1925, să urmărească adică evoluția în această perioadă a ideologiei, criticii, poeziei, prozei și dramaturgiei. Primele două volume din **Istoria literaturii române contemporane (Evoluția ideologiei literare și Evoluția criticii literare)** le-a publicat în 1926, al treilea **(Evoluția poeziei lirice)** în 1927, al patrulea **(Evoluția poeziei epice)** în 1928, al cincilea **(Evoluția literaturii dramatice)** a fost amînat, iar al șaselea și ultimul, apărut în 1929, intitulat **Mutația valorilor estetice,** dă „explicația teoretică a ideii generatoare a întregei lucrări". Deoarece pînă în 1937 **Istoria** nu a fost reeditată, autorul a oferit în acest an un compendiu într-un singur volum cu patru capitole (Evoluția ideologiei literare, Evoluția poeziei lirice, Evoluția poeziei epice și Evoluția poeziei dramatice). Observăm că în compendiu autorul a contopit evoluția criticii și evoluția ideologiei, a introdus evoluția poeziei dramatice și n-a mai inclus în istoria literaturii mutația valorilor estetice, în schimb a dus peste tot expunerea faptelor mai departe, pînă în 1937. Ne ocupăm în articolul de față doar de această din urmă operă a lui E. Lovinescu, sinteză a preocupărilor sale de istorie literară privind contemporaneitatea.

Cu privire la anul de la care E. Lovinescu înțelege să vorbească de o literatură română contemporană se poate desigur discuta. În 1934 N. Iorga a publicat o **Istorie a literaturii românești contemporane** începînd din 1866, anul debutului lui Eminescu. Dacă numărăm în continuare spațiul de manifestare al unei generații, de 33 de ani, ajungem la 1899. Eminescu și Creangă muriseră cu zece ani înainte, dar trăiau Maiorescu, Caragiale, Slavici, exponenți ai generației vechi și se afirmase în mare parte generația nouă cu Duiliu Zamfirescu, Delavrancea, Brătescu-Voinești. Identificînd sămănătorismul și poporanismul cu ruralismul și țărănismul, Lovinescu exclude la **Evoluția prozei** pe toți aceștia din urmă sub pretext că opera lor e îndatorată ideologiei antiburgheze junimiste, primind să înregistreze doar literatura lor dramatică, deoarece, după el, opinie curioasă, „în teatru nu găsim nici sămănătorism, nici tradiționalism, nici modernism". Adevărul e că ruptura pe care o vede Lovinescu între junimism și sămănătorism e doar aparentă, fiindcă Maiorescu însuși definise direcția nouă de la Junimea drept o doctrină de „păstrare și chiar accentuare a elementului național" pe care Eminescu și Creangă, Caragiale (măcar în **Năpasta** și nuvelele naturaliste), ca să nu mai vorbim de Slavici, o ilustrase în chip obiectiv. Același Maiorescu, exponent al generației vechi, va promova cel dintîi pe exponenții generației noi în frunte cu Octavian Goga, Sadoveanu și Brătescu-Voinești. Tînărul N. Iorga nu a mers, ca reprezentant al generației noi, împotriva ideologiei junimiste, și-a întemeiat doctrina sa pe filozofia practică a lui Eminescu și a mizat în genere pe tradiție, coborînd pînă la poezia populară și cronici.

Modul în care Lovinescu a apreciat curentele de la începutul secolului al XX-lea se cuvine reexaminat. Mai întîi curentele nu se judecă aprioric, după programele revistelor care le-au inițiat, nici după manifestele doctrinare ale criticilor. Creația adevărată nu e niciodată în funcție de sloganuri și cine vrea să stabilească notele caracteristice ale unui curent trebuie să apeleze la creatori, nu la autorii fără personalitate, conformiști. Sămănătorismul înseamnă în ideologie Iorga, dar în poezie Goga nu Corneliu Moldovanu, în proză Mihail Sadoveanu nu Ioan Dragoslav, în teatru Al. Davila nu Zaharia Bîrsan. La fel, poporanismul e în ideologie Ibrăileanu care nu cerea scriitorilor decît simpatie pentru popor și numai acelor scriitori care abordau mediul rural, în poezie G. Topîrceanu (cu a sa **Balada morții**) nu M. Sevastos, în proză C. Stere (cu romanul **În preajma revoluției**) nu Spiridon Popescu (E. Lovinescu trece pe Liviu Rebreanu la sămănătorismul ardelean, dar pune pe C. Stere într-un capitol special al memorialisticei împreună cu Iacob Negruzzi, Gh. Panu, N. Iorga și el însuși). La simbolism este omis Al. Macedonski, teoretician al poeziei simboliste în 1892 **(Poezia viitorului)** cu volume definitorii din 1895 **(Excelsior), Cartea de aur** (1902), **Le Calvaire de feu** (1906), **Flori sacre** (1912) și **Poema rondelurilor.** O. Densușianu e mult mai puțin important ca teoretician simbolist, iar Camil Baltazar, trecut și el printre simboliști, n-are nici o contingență cu această școală. Dealtfel Lovinescu înțelege simbolismul nu ca sinestezie, ci doar ca „adîncirea lirismului pe cale mai mult de sugestie a fondului muzical al sufletului omenesc". Despre sămănătorism nu se spune că e un nou romantism, el reprezintă ideologic, după Lovinescu, „unul din aspectele rezistenței sufletului național față de revoluția formelor sociale", iar, literar, este „expresia estetică a acestei atitudini reacționare cu cele două caractere esențiale : dragoste de trecut, de unde literatura eroică și patriarhală, și dragostea de țărani, de unde idealizarea și compătimirea lor". Este evident că aceste trăsături nu corespund nici lui Goga, nici lui Sadoveanu, nici lui Davila, primul, poet vaticinar nu paseist, al doilea, prozator de evocare a virtuților strămoșești și al valorilor morale ale civilizației românești arhaice, al treilea, în fine, dramaturg capabil să actualizeze înțelepciunea politicii vechilor voevozi. La **Sămănătorul,** anticipat de revista lui Slavici, Caragiale și Coșbuc **Vatra,** din 1894—1896, se accentua tendința națională, poporaniștii de la **Viața românească,** anticipată și ea de **Evenimentul literar** din 1893—1894, afirmă tendința socială. Pentru Lovinescu, ca și pentru H. Sanielevici, poporanis-

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

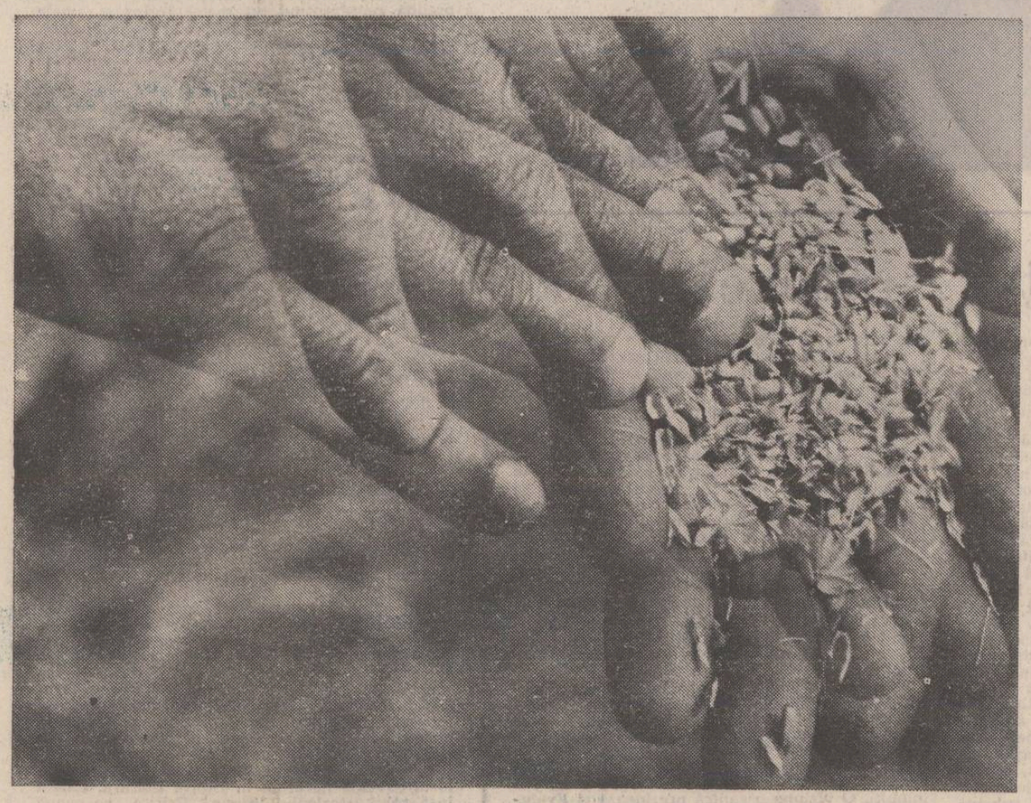

RECOLTĂ — fotografie de Ion Cucu

O cronică vie

La Editura **Eminescu** a apărut un masiv volum antologic intitulat **Profil de epocă.** Autorul este George Ivașcu, care a selectat în paginile tipărite în excelente condiții grafice o serie de articole revelatorii pentru întreaga sa creație, alcătuind o cronică vie, dinamică a cincisprezece ani care s-au desfășurat cronologic între 1965—1981. Cele mai multe dintre texte au fost pentru prima oară publicate în revistele **Contemporanul** și **România literară,** periodice pe care George Ivașcu le-a condus cu prestigiu și devotament intelectual în acești ani semnificanți. Personalitatea autorului este îndeajuns de cunoscută și acum, cînd el se află pe arcul existențial al împlinirii unei virste armonice, trebuie afirmat, cu toată hotărîrea, că a binemeritat ca puțini alții, să fie înscris în primele rînduri ale publiciștilor contemporani. Termenul acesta, care a putut să fie folosit cu nuanțe depreciative, de anumiți „elitiști" închistați în atitudini vechi, în opoziție față de creația literară „pură", semnifică în realitate, întreaga angajare și implicare a unui scriitor înzestrat, în realitate și tumultul existențial. George Ivașcu a dovedit, cu strălucire, că a fost un excelent profesor universitar, un neîntrecut descoperitor de talente literare (cîți tineri poeți ori critici de valoare ai zilelor noastre îi datorează fermitatea primilor pași !), un cercetător literar care a dăruit culturii românești opere de istorie și exegeză literară cu totul reprezentative pentru marea erudiție de cunoaștere a faptelor și datelor, pentru subtilitate și sensibilitate modernă în interpretarea textelor. Dar George Ivașcu este incontestabil un mare ziarist. Vocația lui, descoperită și afirmată în anii studenției antifasciste, a cunoscut în anii noștri maturizarea deplină, conturîndu-i net pe profilul de epocă, profilul său de militant dinamic în aria spiritualității contemporane.

Cartea sa actuală este o luminoasă cronică a anilor ultimi care au însemnat o deschidere vastă a culturii românești către toate orizonturile. Articolele sale selectate cu o exigență împinsă pînă la severitate, alcătuiesc într-adevăr o istorie vie a acestei perioade contemporane, dimensionînd afirmarea umanismului nou românesc, oriunde în lume. El a izbutit cu sensibilitate și aderență profundă să surprindă caracteristicile epocii, să-i surprindă cu o finețe extraordinară toate meandrele, toate mutațiile. Cercetătorul erudit al istoriei literaturii, implicat adînc în evenimentul politic, cultural ori social, în actualitate, și-a dat seama că un creator de valori spirituale nu poate evada din istoria oamenilor, nu poate transcende realitatea și adevărul existențial. El s-a aflat, totdeauna, într-un dialog lucid și patetic cu problemele timpului pe care îl trăim, un dialog întotdeauna sincer, nelipsit de dramatismul și fervoarea oricărei căutări. Scrisul lui George Ivașcu își extrage seva vitală din meditația sa asupra prezentului, integrat unei realități, atașat osmotic concepției Partidului despre lume și societate, în postura de participant structural, cu toată ființa, la transformările înnoitoare, la întreg zbuciumul, la elanurile purificatoare și constructive ale unei vieți și orînduiri noi. La George Ivașcu, și în această nouă carte a sa, se face manifest sentimentul unui deplin acord interior cu esența de cristal a realității înconjurătoare, cu dimensiunile dezvoltării generale, cu imperativele majore ale societății, acord care i-a stimulat totdeauna, hotărîtor, starea de demnitate umană și patriotică. În toate articolele antologiei sale, George Ivașcu se arată deschis tuturor ideilor înnoitoare, diversității de stiluri și modalități estetice, celor mai îndrăznețe experimente. El afirmă și demonstrează clar existența unui climat spiritual în care există, primordială, o sinteză ideologică între cultură și educație, sub semnul unui nou umanism, care creează un echilibru armonic între arte, între știință și civilizație, ținînd seama că omul este măsura tuturor lucrurilor. Articolele lui George Ivașcu au o solidă armătură ideo-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 2–3 : ● CENTENAR LOVINESCU ● „Exigențele istoriei literare" de Dim. Păcurariu ● „Vocația sintezei" de Paul Dugneanu ● „Iradiație modelatoare" de Valentin F. Mihăescu ● „Portret de critic tînăr" de Artur Silvestri ● „Cultul artei" de Dan Cristea ● „Consecvența vocației" de Henri Zalis

DIMITRIE STELARU

INEDIT

Mult am murit

Mult am murit
În vînt îndoit
Pînă cînd apele,
Pînă cînd brazii,
Pînă cînd sapele
Furară trupul, obrajii —
În pămînt
Aspru și sfînt.

* * *

Mi-ai apărut în față —
Trăsnet de lumină
Și trupul scîrnav mi s-a
scurs în mil
În lumea mea
De putrede rădăcini
Și preistorice reptile acvatice
Să dorm, somn de felină
flămîndă
Cu cercuri de foc, sub pleoapele
grele de pîndă
Și voi țîșni către lume
Flacără albă
Cînd tu, stinsă planetă
Te vei fi scurs în mine.

Frenezie

Venea cu miezul nopții în piept
ca un șarpe hilar,
ca unul din lună — și era om
și era uneori ceață.

L-am întîlnit în taverne
minca aripa unui vultur
și tăcea ; tăcea mîncîndu-se.

Unde-am fost l-am întîlnit —
A fluierat piscurilor, morții de jos
și era frumos.

DIMITRIE STELARU INEDIT

Am avut privilegiul de a cîștiga simpatia și, într-un anumit fel, de a deveni prieten al marelui poet Dimitrie Stelaru, cîțiva ani înainte de trecerea sa în eternitate. Totul a început prin anul 1964, cu ocazia unor șezători literare organizate de „Gazeta literară" și de Comitetul pentru cultură și artă al municipiului București, în județe din jurul Capitalei.

Pe-atunci Dimitrie Stelaru nu publicase încă excelentul său volum „Mare incognitum" care avea să-l așeze, cu întîrziere, dar

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 7-a

Satul — vîrsta pîinii

Satul are vîrsta pîinii. Dar pîinea ce vîrstă are? Așa cum arată — rotundă și aburindă — cea scoasă din testul ancestral al țăranului român pîinea are vîrsta dăinuirii noastre, vîrsta lucrării și gîndului nostru. Întîlnirea sau reîntîlnirile cu satul se petrec de cîte ori așezăm pe masă pîinea, acest sacru rod al pămîntului. Veneрația pentru pîine este, implicit, dragostea pentru acea matcă prin care a venit spre contemporaneitate satul. Satul românesc este izvor — nu numai de pîine, ci și de oameni, de simțire înaltă. El are darurile lui, conferite de timp, în el se află rădăcinile doveditoare a adevărului că sîntem de aici și nu din altă parte.

Satul înseamnă, prin veacuri, statornicie.

Veșnicia s-a născut la sat...

Dar versul, dar cîntecul, dar culoarea? Sîntem și rămînem datori acestui spațiu de lumină fabuloasă, în care legendele s-au născut din realități, iar realitățile au intrat în legendă spre a deveni nemuritoare. Să-i mulțumim satului că ni i-a dat pe Creangă, pe Eminescu, pe Coșbuc, pe Blaga, pe Rebreanu pe Ciprian Porumbescu pe Enescu, pe Brâncuși și pe mulți alți creatori de geniu care, prin operele lor, vorbesc omenirii despre noi, ca popor ca spiritualitate.

Satul românesc de astăzi... Iată un subiect de meditație Ce și cît reprezenta el în cadrul noii civilizații, civilizație care i-a transformat profund destinul. Înnoirile țării întregi sînt reflectate și de imaginea satului contemporan Vorbim cu îndreptățire despre existența unui sat nou, perpetuînd valori vechi și adăugînd altele făurite în anii socialismului. El este purtătorul unor noi tradiții, exprimă o nouă realitate economică și umană.

Trăim acum anotimpul

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Horváth Imre la 75 de ani ● Proză de Mircea Săndulescu ● Poeme de ● Lucian Avramescu ● Marin Mincu ● Vasile Andronache ● Nicolae Băciuț ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Sport de Fănuș Neagu. ●

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (V)

Ceea ce admirăm, cercetînd spectacolul intelectual pe care ni-l oferă diagrama însemnărilor eminesciene pe marginea traducerii din Rötscher, este dezinvoltura și, desigur, grația, cu care se trece de la noțiuni complicate în plan conceptual — teoretic la cele care țin de aspectele cele mai practice — și, uneori, pitorești — ale muncii teatrale (valorificînd, nici vorbă, și experiența concretă din lumea slujitorilor Thaliei).

Într-un loc descoperim, schițat, un gînd în jurul căruia am putea glosa mult, conținînd **în nuce** unul dintre crezurile sale estetice esențiale prin care se relevă o întreagă direcție a literaturii moderne : **„și nu altfel, adică după cum i-ar conveni lui sau prea ideal sau smuls absolut din proza vieții ordinare".** O luare de atitudine atît împotriva idealizării, fapt ce-l va face mai tîrziu să critice **„mișcarea pe cataligi, cu vorba afectată și pronunția falsă"** — ce i se părea că le găsește în dramele lui Corneille și Racine —, cît și coborîrea (absolută) în „proza vieții ordinare" sau cum va spune, într-o cronică la piesa **Cerșetoarea : „reprezentarea crudă și realistă** (citește : **naturalistă) a slăbiciunilor trupești"** întrucît teatrul trebuie să **„trezească simțăminte într-adevăr omenești"!).** Pe cînd Eminescu îl aprecia pe Molière care **„n-a avut alt profesor decît natura"** sau pe Gogol care făcea parte dintre cei ce **„au de spus ceva adevărat, chiar un trist adevăr",** neinteresîndu-l vinătoarea de efecte exterioare.

Comentatorul va acorda, totodată, mare importanță înfățișării fizice a actorului și gesticulației lui, trecînd în dreptul acestor paragrafe nume de actori care, așa cum s-a demonstrat — vezi notele Aureliei Rusu, la ediția menționată —, toți făcuseră parte din trupa lui Pascaly cu ocazia turneului prin Transilvania sau jucaseră pe scena Teatrului Național din București, unde fusese, un timp, angajat. O comparație între „actorul dezvoltat" și cel „nedezvoltat", îl face să adaoge, lucid și autocritic, trecîndu-se și pe sine în ultima categorie : **„Eu și toți actorii tineri cari nu se au decît pe sine în întrul lor".**

Ce să mai spunem despre ponderea pe care o ocupă considerațiile privitoare la limbaj și asupra cărora se cade să revenim întrucît dezvăluie o preocupare centrală a poetului, concretizată mai apoi în traduceri de gramatici și transcrieri de glosare. Ne mulțumim aici să reținem această definiție a accentului în care vede un nucleu solar al cosmosului cuvintelor : **„Inima unui cuvînt, punctul lui de culminare, culminarea însăși** [impregiurul căruia se învîrtesc] **lîngă care se grupează palide și celelalte silabe — este accentul".**

Cît de mult va fi învățat Eminescu din demon-

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Tezaurul revine

După un scurt popas la Londra, tezaurul sosește în sfîrșit în țară. Verva polemică stîrnită în jurul prezumtivei sale vînzări se stinge treptat și furiosul purtător al nedreptei campanii se retrage neconsolat în afacerile sale cu societățile mai mult sau mai puțin anonime. Crezuse oare Bolliac că mai tînărul său confrate ar fi cutezat măcar o clipă să se gîndească la înstrăinarea acestui tezaur fără egal pînă atunci în istoria artei și civilizației omenești sau totul nu a fost decît o înscenare în spatele căreia acționau în primul rînd interese politice ? Oricum, celebrul ziarist și mai ales celebrul pamfletar rîvnea cu ardoare un loc în cameră și se insinua — sezonier, după cum se știe — printre demnitari. Dar, cel mai mult și mai mult îi plăcea opoziția. Nu intrăm aici în amănunte, meritele sale sînt indiscutabile în materie de viață politică și socială, crezul pașoptist se continua nu numai prin temperament și ilustrare în plan literar a ideilor care au animat acea ilustră generație, prima mare școală a spiritului modern al istoriei și culturii noastre naționale, dar, într-un anume fel, Cezar Bolliac, cel ce a consacrat de fapt și celebra definiție a **monstruoasei coaliții,** era și un fin ideolog, calitate indispensabilă la urma urmei oricărui demers autentic în plan cultural. Este însă cazul cel mai reprezentativ poate cînd temperamentul și mai ales patima incorigibilă se întorc împotriva atîtor impresionante calități pentru ca, aliindu-și-le, să le dea uneori o cu totul altă direcție și un cu totul alt teren de manifestare. Vezi situația creată în jurul lui Odobescu, o personalitate în plină ascensiune pe atunci, și mai ales logica nefastă în care a înțeles să-și

A.I. Zăinescu

Continuare în pag a 7-a

UN ROMAN AL BUCUREȘTILOR

După volumele de **Documente privitoare la istoria orașului București,** prin care dădea la lumină un important corpus documentar, prof. dr. docent George Potra publică acum remarcabila lucrare de sinteză **Din Bucureștii de altădată** (Editura Științifică și enciclopedică, 1981).

Scriere cărturărească, masivă, această „istorie vie" a orașului sistematizează un mare volum de informații, reconstituind, într-un mod care îmbină acribia științifică cu un stil atrăgător, cîteva secole de zbuciumată existență. Ceea ce își propune — și reușește în chip admirabil cartea, este „să dea o imagine sintetică asupra diverselor aspecte ce au compus, (și mai compun, din punctul de vedere al vestigiilor) fizionomia Bucureștilor". Fizionomie geografică, socială și spirituală recompusă dintr-o perspectivă caleidoscopică, reunind mărturia scrisă, documentul, monumentele, și amintirea personală a autorului.

Structura cărții este astfel concepută încît pe fundalul general care cuprinde aspectul istoric și social, fundal numit de autor „panoramic, de stampă", este proiectat elementul uman, reconstituindu-se vieți și destine, ale unor personaje reale care au jucat un rol în istoria cetății.

Orașul și orășenii sînt restituite într-o imagine pe cît de complexă pe atît de colorată și de vie, deși autorul subliniază că nu a urmărit neapărat pitorescul. Acesta există însă atît în conținutul documentelor re-

Gheorghe Buluță

Continuare în pag. a 6-a

Drumul

La Jugul din Vale, toamna pare mai îndărătnică decît celelalte anotimpuri, vrînd cu orice preț să prelungească parcă vara sau agonia ei. De aceea, și iarna pare sfioasă la început pînă cînd într-o dimineață călătorul pe o remorcă încărcată cu bușteni lungi cît catargele simte că cerul e dur și înțepenit ca sintaxa unei limbi nevorbite. Într-o astfel de remorcă s-a trezit Maciste la începutul iernii, după ce colindase nopți lungi printre barăcile tăietorilor de lemne, iar acum se aventura spre marele oraș într-un total necunoscut, ceea ce dovedea marea sa încredere în viață și, de ce nu, datorită curajului, un cert apetit metafizic. La o curbă de aproape patruzeci și cinci de grade, întreaga încărcătură a remorcii s-a răsucit brusc și trosnind, omului său singurului călător călare pe bușteni i-a fost prins un picior între două trunchiuri, iar pietonii din cartierul Fabricii de cherestea au putut fi văzuți la acea oră a dimineții făcînd semne disperate, strigînd și înjurînd șoferul care gonea preocupat numai de ținta cursei sale, în timp ce Maciste făcea salturi spectaculoase deasupra cabinei, bătea vertiginos cu toate patru labele în tabla uzată, scotea mieunături pe care le auzeau toți oamenii aflați pe stradă, numai șoferul părea imposibil, pînă cînd Maciste, cu un curaj demn de bunii cascadori, s-a lăsat să lunece pe parbriz pînă la capotă, apoi dintr-un salt a ajuns iarăși deasupra cabinei și-a repetat acțiunea pînă cînd remorca s-a oprit și atunci lumea a dat năvală, cineva a chemat o salvare și cu mare dificultate a putut fi scos piciorul călătorului dintre buștenii între care era prins.

Salvarea a pornit derapînd și a dispărut parcă suptă de sunetul sfîșietor al alarmei sale : remorca s-a urnit și ea spre rampa de descărcare, iar Maciste, mai stingher ca niciodată în mijlocul acelei mulțimi agitate, s-a urcat într-un castan și de acolo, ghemuit ca o mare bilă de nervi, privea îngrijorat și din cînd în cînd cu

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR

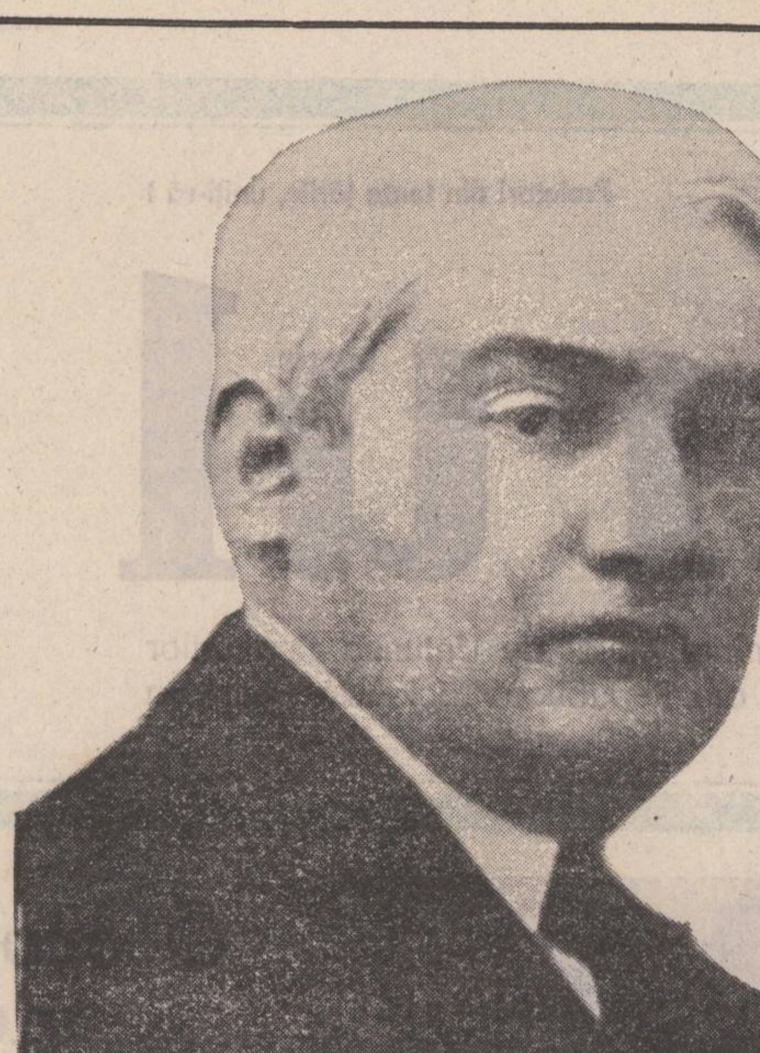

Vocaţia sintezei

dacă am încerca să circumscriem dominanta personalităţii critice lovinesciene, am afirma, fără ezitare, că aceasta este, fără îndoială, sensul arhitectural al construcţiei, vocaţia sintezei. Vizibilă încă din primele foiletoane în **Paşi pe nisip** şi apoi în cele trei ediţii succesive ale **Criticelor**, revizuite tocmai în perspectiva caracterizărilor chintesenţiale (fapt subliniat de Mihai Ungheanu într-un recent articol în **Luceafărul**), dorinţa şi aptitudinea de a impune o viziune unitară, generalizantă şi, în acelaşi timp, pertinentă asupra literaturii române moderne, îşi găsesc împlinirea în cele cinci volume ale **Istoriei literaturii române contemporane** (editate între 1926 şi 1928) — Rolul lucrării este capital pentru istoriografia noastră literară dar importanţa ei a fost estompată de „Istoria" lui G. Călinescu, care, de altfel, a beneficiat din plin de opera lovinesciană chiar şi prin diferenţiere specifică, apărută cincisprezece ani mai tîrziu, mult mai cuprinzătoare ca materie, avînd avantajul distanţării şi decantării valorilor în timp şi, nu în ultimă instanţă, al expresiei critice. În schimb, sub raportul metodei şi al coerenţei interne, prin aceasta înţelegînd acordul dintre concepţia teoretică de ansamblu şi practica scripturală, **Istoria** lui Eugen Lovinescu este mai aproape de cerinţele moderne. Situînd literatura română sub incidenţa a două mituri, unul antropologic, **Mioriţa** şi celălalt estetic, **Meşterul Manole** pe care, fatal, nu le poate urmări de-a lungul metamorfozelor ei, Călinescu realizează o istorie de autori, cu excepţionale monografii, luate în sine, al cărei liant îl constituie în principal stilul fascinant al autorului. Lovinescu porneşte în schimb, de la cîteva premise sociologice dublate de precepte stilistico-estetice, cum sînt atmosfera ideologico-culturală a vremii (saeculum sau zeitgeist), teoria sincronismului şi a mutaţiei valorilor estetice, stilul scriitorului raportat la cel al epocii, criteriul originalităţii şi diferenţierii, disocierea necesară a esteticului de etic şi etnic etc., unele dintre ele discutabile atît epistemologic cît şi în modul cum sînt aplicate, o armătură teoretică cu ajutorul căreia, însă, criticul propune o imagine coerentă, organică, suficient de nuanţată, a fenomenului literar modern între 1 900 şi 1 927. Desigur, vom putea contesta anumite simplificări critice sau viabilitatea unor judecăţi estetice dar harta lovinesciană mi se pare, cel puţin, plauzibilă. Aplicînd alte criterii şi altă metodologie cineva poate, ar orienta altfel cîmpurile de forţă ale literaturii române pe această perioadă dar, deocamdată, nimeni nu a făcut-o, nici chiar G. Călinescu, care rămîne suveran între frontierele literaturii vechi şi ale clasicilor. În ceea ce priveşte etapa interbelică, el a corectat şi redimensionat, avînd, repet, avantajul perspectivei temporale, tiparele lovinesciene din **Critice** şi **Istoria literaturii române contemporane**, de al cărei plan şi structură ne vom ocupa în continuare, nu fără a aminti totuşi, că, astăzi este greu de conceput o istorie a fenomenului literar (deoarece, asumîndu-ne riscul exagerării anticipative. Lovinescu cu metodele socio-estetice ale vremii nu făcea altceva) în absenţa contribuţiilor sociologiei (a se vedea eseul lui Roland Barthes din **Despre Racine**, „Istorie sau literatură ?") în domeniul gustului public, instituţiilor literare, cadrului ideologic şi cultural (iconologia lui Erwin Panofski) sau numai din unghiul receptării, al orizontului de aşteptare al publicului. Foarte mult din aspectul iconologic, şi sugestii, fulguraţii teoretice, atingeri tangenţiale, atît cît permitea stadiul de dezvoltare respectiv, al celorlalte discipline, întîlnim şi în demersul lui Eugen Lovinescu. Metoda folosită în abordarea materiei este aceea a încercuirilor şi raportărilor succesive într-un prelungit asediu al obiectului. Pînă la a ajunge la analiza autorului şi interpretarea operei, Lovinescu pune în joc o adevărată strategie fixînd coordonatele şi reperele în vederea unei ţinte cu bătaie lungă. Putem afirma, credem, fără a greşi că trasarea preliminariilor, ceremonialul întîrzierilor bine calculate şi al volutelor executate în jurul operei înaintea investigării propriuzise, deci acest dans nupţial critic constituie deliciul metodei sale. Ca urmare, un prim volum este afectat ideologiei literare a epocii, principalelor tendinţe şi direcţii grupate în jurul unor reviste şi personalităţi ale vieţii culturale; sămănătorismul avînd drept tribună de exprimare revista cu acelaşi nume şi mentor pe Nicolae Iorga, poporanismul cu **Viaţa Românească** şi Garabet Ibrăileanu, şi, în sfîrşit, modernismul incipient sub forma simbolismului la **Vieaţa nouă** cu Ovid Densusianu ca promotor, şi apoi în ipostaza evoluată la **Sburătorul** şi conducătorul lui. Dar în orbita punctelor centrale sînt cuprinse şi analizate şi revistele satelit sau acelea cu o orientare hibridă, cum au fost, de pildă, între poporanism şi estetism, **Convorbirile critice** ale lui Mihail Dragomirescu. Este probabil de prisos să adaug că prezentarea acestui peisaj se face prin prisma legii sincronismului şi al imperativului disocierii valorilor. Sămănătorismul şi poporanismul s-ar individualiza astfel, prin confuzia eticului şi etnicului cu esteticul, o critică cu finalitate extraliterară în neglijenţa totală a esteticului, şi o literatură minoră, stereotipă şi paseistă sub raportul conţinutului. În timp ce modernismul care s-a deschis spre imitarea şi asimilarea modelelor apusene situează în centrul atenţiei esteticul ca normă de validare a literaturii. Şi cel puţin în poezie prin scriitori ca Bacovia, Blaga, I. Barbu şi mai ales Arghezi pe care Lovinescu îi consideră, fără a exagera, produse ale spiritului nou, literatura modernistă deţine o indiscutabilă superioritate. Al doilea volum se ocupă strict de critica literară, relevînd însă acel **ritual al retardării şi detalierii procesului analitic** Pentru că, în esenţă, materialul este acelaşi ca în prima parte, deasemenea multe din textele citate, dar reluat şi trecut prin lupa comentariului microscopic Criticii sînt indexaţi nu atît sub latura formulei particulare, deşi notele specifice nu sînt eludate, cît sub aspectul unei ideologii şi program literar de revistă, grup, curent etc. Ca o remarcă finală asupra celor două părţi trebuie să menţionăm că în cuprinsul lor întîlnim şi observaţii preţioase, rămase însă din păcate doar în acest stadiu, asupra formaţiei intelectuale colective, a gustului public şi a variaţiei şi mutaţiilor valorilor estetice. Modalitate care se extinde şi la celelalte volume fără a greva caracterizările particulare. **Evoluţia poeziei lirice** (III) este concepută astfel, în funcţie de mişcarea de idei şi deziderantele estetice ale unui curent sau altul şi, apoi, în cadrul grupului respectiv în funcţie de individualitatea fiecărui autor. Ca atare, ca şi în cazul criticilor, vom întîlni poeţii de la **Sămănătorul**, de la **Viaţa Românească**, **Sburătorul** etc. Formula este bineînţeles restrictivă şi are servituţile ei, deoarece încearcă reducerea unor personalităţi complexe la o trăsătură unică. Dar în cazul poeţilor importanţi ca Bacovia şi Arghezi, exegetul depăşeşte limitele metodei sale în favoarea unei interpretări mai nuanţate. Mai puţin comprehensiv este cu lirica lui Lucian Blaga dar să nu uităm că la data cînd scria Lovinescu apăruseră numai **Poemele luminii**, **Paşii profetului** şi **În marea trecere**, ceea ce îndrituieşte unele din rezervele criticului. În ceea ce priveşte puterea de analiză şi capacitatea definiţiilor pregnante este edificator faptul că o parte a cercetării de azi merge în exegeza bacoviană pe urmele deschise de Lovinescu. Teza recentă a lui Nicolae Manolescu despre primitivismul lui Bacovia nu este decît preluarea, bineînţeles fără scrupulul indicării sursei, a unei mult mai subtile judecăţi lovinesciene. Şi exemplele de acest gen se pot înmulţi. O viziune organică prezidează şi **Evoluţia poeziei epice (IV)**, volum dedicat prozei de după 1900, organizat şi structurat pe baza criteriilor cunoscute : proza sămănătoristă, modernistă, poporanistă etc. Şi aici, autorul este deosebit de sever cu ceea ce nu intră în sfera literaturii moderne, „citadine" pe care o opune ruralismului şi tradiţionalismului. Dar vom constata, din nou, supleţea cu care procedează în cazul marilor scriitori, cum este Liviu Rebreanu căruia îi consacră o amplă analiză în economia cărţii, relevîndu-i valoarea excepţională sau, chiar a lui Sadoveanu, considerat cel mai mare poet liric şi cîntăreţ al naturii din literatura română. În ceea ce priveşte obiecţiile aduse din unghiul creaţiei obiective în care Lovinescu întrezărea, cam exclusivist, singura cale de evoluţie a romanului, ele nu sînt lipsite de un suport real, cu atît mai mult cu cît, pînă la acea dată, Sadoveanu nu publicase nici unul din romanele sale importante. Concordînd şi cu principiile sale teoretice, proza Hortensiei Papadat-Bengescu se bucură de o primire entuziastă şi de o interpretare pe potrivă, nu însă, fără discernămînt. Acest comentariu ca şi textele despre Rebreanu şi lirica lui Arghezi transmit un sentiment sărbătoresc, lucru cu atît mai notabil la un critic pentru care ironia nu este numai o modalitate a spiritului ci şi instrument de lucru. Asupra volumului şase, dedicat „mutaţiei valorilor estetice" ce este, în realitate, un apendice teoretic al întregii lucrări, nu mai este necesar să insistăm întrucît ne-am referit implicit la el, de-a lungul analizei noastre. În încheiere aş dori numai să sugerez o lectură în paralel a capitolelor din **Istoria civilizaţiei române moderne** cu cele din „Istoria literaturii" relative la aceeaşi perioadă de timp. Am avea atunci, probabil, una dintre cele mai complete şi moderne istorii, ţinînd cont şi de epoca la care a fost scrisă, istorie nu numai a actului scris ci a fenomenului socio-cultural care este literatura. Indiferent însă, de condiţii, magistratura lovinesciană ne transmite lecţia superioară a construcţiei şi sintezei critice.

Paul Dugneanu

Exigenţele istoriei literare

este istoria literară o preocupare constantă şi de prim plan în activitatea lui E. Lovinescu, sau e doar o manifestare sporadică şi periferică ? Criticul a scris şase monografii despre scriitori străini (J.J. Weiss) şi români (Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, G. Asachi, T. Maiorescu, P.P. Carp), precum şi mai multe sinteze ample dedicate unor epoci (**Istoria literaturii române contemporane**) sau unor direcţii literare (**Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică, Titu Maiorescu şi contemporanii lui** ş.a.), fără să mai amintim numeroasele studii critice despre scriitori români clasici, ca şi despre scriitori străini, toate împreună reprezentînd un sector întins şi, unele dintre ele, scrieri fundamentale ale autorului, nu mai puţin importante şi reprezentative pentru personalitatea lui Lovinescu decît volumele de **Critice** sau de **Memorii**. Mai mult decît atît, în faza primă a activităţii sale, pînă către 1913, ca şi, mai ales, în faza ultimă, preocuparea de istorie literară precumpăneşte în mod vizibil. Se observă chiar, în prima fază, sub influenţa pregătirii doctoratului la Sorbona, ca şi a mediului universitar românesc — unde a încercat, din nefericire zadarnic, să ocupe o catedră, întîi la Bucureşti, apoi la Iaşi — tendinţa de a aprecia mai mult istoriografia literară decît critica. În lecţia de deschidere a cursului liber de istoria literaturii române pe care-l începea în 1910 la Universitatea din Bucureşti, criticul făcea distincţii semnificative între critica şi istoria literară şi sublinia, referindu-se la aceasta din urmă, cu un patos în argumentare care-i trăda încă de la început opţiunea, nevoia de „generalităţi strălucitoare", de „disciplină ştiinţifică", „spirit de cercetare amănunţită" şi „muncă încordată" pe care vorbitorul îşi propunea să le aducă drept „prinos acestei ştiinţe" căreia-i închina toate „puterile" sale „sufleteşti". Critica presupune artă, „gust literar", preciza vorbitorul în continuare, dar gustul e minat, chiar şi la „spiritul cel mai rafinat şi mai încercat", de influenţe dinafară, de nesiguranţă care împiedică formarea unei „impresii nemijlocite", obiective. Ea are în vedere literatura contemporană în care „se răsfrînge tot ce ne frămîntă într-o clipă, toate grijile, toate nevoile, toate problemele din întretăierea cărora se încheagă viaţa noastră zilnică", pe care n-o putem judeca fără părtinire pentru că „e trup din trupul nostru". Simţul estetic poate fi, prin urmare, influenţat şi deviat sub presiunea atîtor factori extraestetici. Numai trecerea timpului „cerne" aceste impresii şi asigură formularea unor judecăţi obiective. Dar aici, mai precis după moartea scriitorului comentat, începe teritoriul istoriei literare. Operele literare sînt „slobode" acum, desprinse de întreaga conjunctură a vremii în care au fost create, ele pot fi judecate cu „seninătatea cea mai ştiinţifică". Timpul a „cernut" opiniile critice rostite la vremea lor, a aşezat scriitorii la locul cuvenit fiecăruia în istoria literară. Care-i însă rolul istoricului literar ? Critica „se ocupă de fiecare scriitor în parte, luat în actualitatea lui nemijlocită". Istoricul literar „caută" temeiurile adînci ale „prefacerilor" şi ale evoluţiei mişcării literare, aşează scriitorii „în perspectiva lor cuvenită" pe care o dă timpul ; distinge epocile caracteristice ale unei literaturi pe care le priveşte nu în sine ci „ca verigi ale unui lanţ" ; judecă fenomenele literare nu despărţite, ci în legătură cu fenomenele culturale, cu cele sociale şi economice ; nu ignoră influenţele cu adevărat „rodnice" din alte literaturi. Are, aşadar, o perspectivă istorică, naţională şi universală asupra mişcării literare, face, cu alte cuvinte, ştiinţă.

★

Lovinescu este între primii autori de monografii literare la noi şi, fără îndoială, cel dintîi călăuzit de o concepţie predominant estetică. Formaţia sa este iniţial şi esenţial clasică, şi pe acest fond criticul a asimilat şi alte tendinţe. În facultate a studiat filologia clasică, domeniu căruia i-a consacrat, consecvent, o parte întinsă a activităţii sale (traduceri masive din Homer, Horaţiu, Vergiliu, Tacit, studii critice, numeroase manuale de limba latină etc.) şi care va înrîuri sensibil concepţia sa critică. În amintita lecţie de deschidere din 1910, criticul aducea un cald elogiu culturii clasice care oferă artistului şi publicului modern „un model superior de artă", un exemplu de măsură, de cumpătare şi sobrietate. Chiar dacă ulterior, în spiritul teoriei sale cu privire la mutaţia valorilor estetice, entuziasmul său în faţa operelor clasice s-a diminuat, preocuparea de a traduce din marii scriitori greci şi latini nu a dispărut, iar amprentele culturii clasice s-au păstrat puternice în formaţia sa, au înrîurit vizibil judecăţile criticului. Lovinescu însuşi, caracterizîndu-se în autobiografia sa, din 1942, afirmă, în legătură cu perioada de pînă la primul război mondial, că era „un critic eclectic, de formaţie mai mult clasică, fără sistem şi fără urmă de dogmatism", iar faţa de mai tîrziu, modernistă, e „dominată şi de cultura clasică".

Ca student, a fost impresionat cu deosebire, după mărturisirea criticului, de doi profesori : Titu Maiorescu, aflat „în amurgul" carierei sale critice şi profesionale, şi N. Iorga „în auroră", la acesta atrăgîndu-l, ni se precizează, „dinamismul, vehemenţa pasională a cursurilor, nu ideile", cu istoricul, susţinător al sămănătorismului, Lovinescu polemizînd vehement în epoca următoare. Maiorescu, în schimb, a „sădit într-însul pasiunea criticei" şi l-a îndrumat „prin scrisul lui spre logică, spre raţiune, spre disocierea valorilor estetice de celelalte valori". Acestor înrîuriri stimulatoare li se adaugă influenţa lui Faguet, critic literar de mare prestigiu în epocă, profesor la Sorbona, pe care Lovinescu mărturiseşte a-l fi descoperit foarte de timpuriu („copil aproape") şi a-l fi citit încă de atunci cu pasiune, ceea ce-l determină, cînd se decide a-şi face doctoratul, să se adreseze criticului sorbonard. Alegerea ca teză principală de doctorat a unui studiu monografic asupra lui J.J. Weiss, critic foiletonist, „clasic pînă în măduva oaselor", cum îl caracterizează Faguet în referatul întocmit cu prilejul susţinerii tezei şi publicat ca prefaţă la tipărirea ei în 1909, iar ca teză secundară a unei lucrări tot de istorie literară (**Les voyageurs français en Grèce au XIX siècle, 1800—1900**), prefaţată, la publicare în acelaşi an, de elenistul Gustave Fougères, a fost determinată, fără îndoială, şi de tendinţe clasiciste, foarte vii atunci la doctorand şi de care nu era străin nici Faguet, pe care Daniel Mornet îl caracterizează ca un critic de „un equilibre très classique et très français". Tezele, cu deosebire prima, ilustrează concepţia şi tehnica lui E. Lovinescu, în această perioadă încă nemodernistă, ca istoric literar. Autorul e preocupat, sub impresia lecturii, poate şi a audierii lui Lanson, membru şi el al comisiei de doctorat, de reconstituiri largi biobibliografice, cu tendinţă de portret moral, psihologic în spirit saintebeuvian, dar şi faguetian ; relevă, în maniera amplei serii de **études littéraires** de Faguet privind scriitorii reprezentativi ai secolelor XVI, XVII, XVIII şi XIX, ca şi a monografiilor despre Balzac, Sainte-Beuve, Corneille, André Chenier, La Fontaine, Molière, Flaubert, ideile generale asupra literaturii, ideile politice, morale, religioase ş.a., pe larg şi în capitole distincte.

O tehnică similară foloseşte criticul scriind, în anii următori, monografiile despre Grigore Alexandrescu (1910), C. Negruzzi (1913) şi Gh. Asachi (1921), ultimele două reprezentînd materia cursurilor ţinute în anii 1910—1912 la universităţile din Bucureşti şi Iaşi. **Viaţa**, în tradiţie lansoniană, cu uşoară preocupare de tip Sainte-Beuve—Faguet pentru portret, **opera**, prezentată mai întîi amănunţit bibliografic, cu precizarea datei şi împrejurărilor scrierii şi publicării fiecărei scrieri, descrierea manuscriselor etc., în manieră Lanson ; apoi examinarea **poeziei sociale şi patriotice**, a **sentimentului religios, moral, melancolia, meliorism şi criticism** etc., la Gr. Alexandrescu : **atitudinea politică, ideile în materie de limbă, prozatorul, poetul, autorul dramatic**, la C. Negruzzi, schemă metodologică apropiată, cum se vede, de a lui Faguet. În monografia despre Asachi, definitivată şi publicată mai tîrziu (1921), în faza **Sburătorului**, cînd se produce de fapt o importantă cotitură înviorătoare în scrisul criticului, cînd talentul acestuia se desfăşoară plenar, desprinderea de sub tirania modelelor şi afirmarea unei concepţii arhitectonice, dacă nu neapărat personale, în orice caz liberă, netributare unei personalităţi critice anume, este evidentă. Autorul urmăreşte, cu minuţioasă informaţie, viaţa scriitorului, consacră largi capitole speciale activităţii lui Asachi de întemeietor al învăţămîntului, al teatrului şi al presei româneşti. Opera literară, mai modestă, cu asperităţi şi neîmpliniri datorate în parte şi epocii de pionierat în care a fost scrisă, este analizată exigent, dar ponderat, într-un comentariu critic elevat.

Personalitatea criticului se afirmă însă cu mai multă putere în monografia amplă, de aproape o mie de pagini, publicată în 1940 şi dedicată lui Titu Maiorescu. Scrisă pe îndelete, ca o îndatorire de conştiinţă faţă de un mare maestru, de la care Lovinescu se revendică în mod constant în anii tîrzii ai maturităţii sale, şi nu din raţiuni mai mult sau mai puţin didactice, precum monografiile anterioare, cartea are o arhitectură complexă şi solidă. Informaţia este largă, de tip erudit. Preocuparea de a schiţa portrete, uneori foarte vii, punînd la contribuţie nu doar informaţia livrescă, ci, uneori, şi amintiri proprii şi, se înţelege, darul de evocator, strălucit afirmat în **Memorii**, este, de asemenea, evidentă. Dar partea cea mai rezistentă a monografiei o constituie prezentarea şi comentariul critic al ideilor estetice şi social-culturale maioresciene, al activităţii sale de critic literar şi de îndrumător al culturii româneşti. Lovinescu preţuieşte poziţia lui Maiorescu de afirmare a principiului estetic în aprecierea creaţiei literare, îi analizează ideile şi izvoarele acestora, fiind de acord sau distanţîndu-se în multe cazuri de marele critic, formulînd obiecţii, aducînd precizări şi nuanţări binevenite. Contribuţiile ulterioare ale altor exegeţi — numeroşi — ai lui Maiorescu şi, cu deosebire, publicarea, în continuare, a **Jurnalului** maiorescian au proiectat noi fascicole de lumină asupra vieţii şi operei marelui critic, dar ele nu au izbutit să eclipseze monografia lui Lovinescu rămasă pînă astăzi, după cincizeci de ani, o carte de referinţă.

Istoria literaturii române contemporane (5 volume, 1926—29) reprezenta o sinteză a activităţii criticului desfăşurate pe parcursul a mai bine de două decenii. Era prima încercare de a prezenta, într-o vastă panoramă, literatura veacului XX, urmată, cîţiva ani mai tîrziu (1934), de a lui Nicolae Iorga, scrise, şi una şi alta, de pe poziţii partizane, vehement opuse. Mişcarea literară e înfăţişată de Lovinescu pe genuri şi pe reviste. În genere, autorul urmăreşte evoluţia literaturii de la cea de inspiraţie rurală, dominată de sămănătorism şi poporanism, repudiată din principiu, către literatura urbană, orientată spre modernism, preocupată a realiza o proză obiectivă şi psihologică şi o poezie intelectualistă, opuse poeziei şi prozei sentimentale şi subiective. Remarcabilă ca sinteză a mişcării literare din primul sfert al veacului nostru şi prin comentariul critic, în genere strălucit. **Istoria...** lui Lovinescu nedumereşte prin unele judecăţi nedrepte rezultate din considerarea modernismului drept criteriu unic de apreciere a literaturii. Preţuind doar proza obiectivă, criticul respinge, bunăoară, literatura lui Sadoveanu, pe motiv că e sămănătoristă şi lirică, proza lui Ionel Teodoreanu şi Gala Galaction, Matei Caragiale sau Gib Mihăescu (nuvele). Are, în acelaşi timp, cuvinte elogioase pentru romanele unui Dem. Teodorescu, pentru nuvelele lui I.C. Vissarion, Ticu Archip, ori schiţele lui Gh. Brăescu, acesta apreciat hiperbolic („unul dintre cele mai mari talente pe care le are literatura noastră"), considerat superior lui I.L. Caragiale. Lovinescu a revenit însă, în ediţia concentrată a **Istoriei...** sale, din 1937, asupra acestor judecăţi, rectificîndu-le în bună măsură, în spiritul cunoscutelor sale **revizuiri**, care însemnau de fapt, a spus-o însuşi criticul, o adaptare a sa la gustul vremii şi, adăugăm, sinceritate şi probitate faţă de cititori. **Hanu Ancuţei** de Sadoveanu, bunăoară, operă repudiată aproape, în prima ediţie a **Istoriei**, e numită acum „admirabilul **Han al Ancuţei**", romanele istorice **Zodia Cancerului** şi **Fraţii Jderi** „se ridică, la o adevărată creaţie epică", însuşi lirismul lor e „legitim", iar autorul e numit, în concluzie, „cel mai mare poet al naturii româneşti". Sensibil revizuite apar şi opiniile rele despre Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, Gib Mihăescu, Matei Caragiale, la acesta remarcîndu-se „marele talent al scriitorului, calitatea stilului său somptuos, liric, pitoresc". În legătură cu Gh. Brăescu, superlativele sînt atenuate, comparaţia cu Caragiale, în defavoarea acestuia, este eliminată, şi caracterizarea e mai nuanţată. Şi am putea continua exemplele.

Lovinescu a mai dat un ciclu de cărţi despre **Junimea (Antologia ideologiei junimiste**, 1942, culegere de scrieri risipite prin reviste şi neadunate pînă atunci în volum), despre **T. Maiorescu şi contemporanii lui** (1943), comentarii şi precizări de natură mai mult documentar-biografică : **T. Maiorescu şi posteritatea lui critică** (1942), suită de portrete critice, de fapt o istorie a criticii româneşti de după Maiorescu, ş.a., cărţi variate ca structură, ilustrative pentru mobilitatea spiritului lovinescian, pentru contribuţia criticului, între cele mai importante, la afirmarea istoriografiei literare româneşti.

Dim. Păcurariu

CUMPĂNĂ

„Blindajul final"

O *poezie supărată, decisă ca un ultimatum (ca să folosim un termen familiar poetei : fără „organul" bucuriei) scrie în continuare Angela Marinescu* (Blindajul final, 1981). *Pentru poetă literatura rămîne, conform unui truism destul de exersat, drept „ultima dintre aventurile posibile". Lirismul vrea să rezulte dintr-un discurs strict logic : „esenţă, nu umbră / energie, nu sentiment sau raţiune / putinţa de a deveni tu însăţi"... Răsare, uneori, bolboroseala bacoviană : „Corbul croncăne, acoperiş. / linţoliu. cuvinte. / negru negru negrul. / sfîrşit în sfîrşit în sfîrşit în început". Imaginile sînt, în primul rînd, anatomice: „Visul. prăbuşirea în apă, în placentă", „viaţa lumii, nod de sînge şi placentă întinsă sub tobă". Pe de o parte poemul conţine o exasperare rece, pe de altă parte — enumerarea delirantă, dicţia în extaz : „şocul este al neputinţei / şocul este al speranţei / şocul se ridică deasupra lucrurilor / şocul este soarele". Peisajul este unul de apocalips (peisaj-limită) : „stele picură pe pieptul descărnat.", „rîsul rînjit peste mîinile vii şi-ngheţate." Într-un asemenea peisaj „psihologia" este crepusculară : „Setea de purificare. / prăbuşită cu faţa-n nisip. / pe ţărm, pescăruşi dizgraţioşi / îşi caută hrana...", „pe voi vă văd ca prin sînge". Astfel se naşte ideea unei revanşe confuze : „cu ochii întorşi înspre cei / care mi-au vrut răul, să-i înghit / să-i mestec, cu forţa, cu sila, / să mă umplu de ei, să-i port în mine / să pot lovi în ei ca în mine". Pornirile vampirice bineînţeles că nu sînt de bun augur : „prin măcelării gîlgîind de sînge se tîrăsc / fluturi. / vreau să beau un vin de măcelari". Caracteristică devine insistenţa exasperată prin care „se explică", codificîndu-se, astfel, o stare poetică : „violenţă blîndă, precisă, roşie. / abstractă înfăţişare, drogată. / de tot ceea ce poate fi drog. / nici o scăpare, lestul e fiinţa, ceea ce a fost. / ceea ce ţipă în interiorul scopului." Repetiţia stabileşte o anume coerenţă în text (coerenţa ecoului) dar poate să şi trădeze gestul mecanic al frazei : „Bătăii de frig, frigul pătrunde printre ochi. / frigul te loveşte între ochi / mască. mască din carne peste carne. / mască din oţel peste carne. / tremur, tremur şi vibraţia răspunde afară / vibraţiile solare, păienjeniş. cring strîns." sau : „străvezia rază a ochilor negri. / ochi negri într-un ocean de sînge, braţe descărnate într-un cîmp / descărnate. cuvinte umflate de sens. / un lac umflat de carne, nicăieri mîntuirea. ai spart zidul dar zidul se reface / se reface din sine, ca o rimă. ca un ţesut. veşnic. / (...) o, zidul însuşi. propriul tău chip. / propria fiinţă. săgeata aplicată împunge creierul. / împunge fiara din tine. răul din tine." Am subliniat cuvintele care se repetă automat pentru a demonstra previzibilitatea textului. Retorismul nu este absent : „Eliberarea de formă şi viaţă / sub soarele de neant / cu creierul dezvelit / concentrat în instinctul / dezinteresului absolut / cuante de viaţă / şi largi unde negre vide."*

Nu în înşiruirea (enumerarea) de cuvinte simulînd stările hipnotice se află, după opinia mea, greutatea acestei cărţi ci, în acele fragmente de poem (de cele mai multe ori, finaluri) unde textul, de obicei fărîmiţat, se încheagă, devine organic. În asemenea momente forţa lirică a acestei poete este de prim rang : o mărturisire gravă, scîrbită prin luciditate, neconfortabilă (uneori grotescă), aspră ca un spital, singulară în ambiţiile ei estetice. Metafizica de subsol e abandonată în folosul unei ambiţioase epifanii în spaţiul erotic : „Creierul meu în / creierul tău / îmbrăţişat / (...) singura mea rugăciune este actul", „frica de / întuneric / transfigurînd / lumina", Eul are conştiinţa existenţei lui ca limită : „cobalt şi uraniu aruncă ochii mei. / îmi sînt toxică precum o picătură de cianură . / ori pe ce pun mîna mă prefac în scrum / şi sîrma ce mă împrejmuieşte e mortală. / eu sînt sîrma." Abia atunci fiinţa rece devine afectivă şi umanizează universul : „împinsă de zid ajung pe marginea lacului / acopăr peştii blînzi cu propria-mi faţă / îi număr, fierbinţi, / printre lacrimi."

George Alboiu

BREVIAR

■ O carieră critică e, probabil, fundată nu doar pe afirmaţii ci şi pe... încăpăţînări, căci altfel cum s-ar putea explica insistenţa pe care o pune N. Manolescu în slăvirea tînărului M. Cărtărescu ? Despre acest poet debutant, asemuit de exegetul său cu Arghezi, deşi nu pare a fi mai mult decît un compilator isteţ, citim în „România literară" (nr. 43) că „profesionalitatea acestuia e hotărît superioară" faţă de cea a poetului George Stanca. Ba, mai mult, ca şi cum această „profesionalitate" (care s-a văzut ce conţine) n-ar fi de-ajuns, s-a scornit şi un „stil Cărtărescu", dedus de N. Manolescu din poezia lui George Stanca, aşa cum îl dedusese şi la alţii. Furia aceasta (vestejită aşa cum am văzut, de un critic infinit mai lucid, ca E. Simion) ar merita un examen mai amănunţit care să ateste dacă nu cumva „stilul" în chestiune nu e decît un banal... patent fără achiziţia copyright-ului.

■ Excelentă este ideea revistei „Flacăra" de a trage o „ediţie specială" (pg. 7—26, nr. 43) despre Apuseni". Din îndemnul iniţial al lui Adrian Păunescu („să desfacem pumnul Ardealului, Munţii Apuseni, şi să citim în această palmă") o echipă de reporteri de înaltă clasă (Ilie Purcaru, Mihai Pelin, Dorin Gherghinescu, Sorin Postolache, Emanuel Valeriu, Dumitru Eliade, Tudor Octavian, Adrian Dohotaru, Dumitru Graur, George Arion) întocmeşte o monografie în mers a Munţilor Apuseni şi a lumii lor de azi, o combinaţie de jurnalistică iscoditoare (şi iute) şi de soliditate analitică, precum aceea a gustienelor formaţii sociologice. (De neuitat e „moţul" adoptiv de la Băişoara, antropologul Mitchell S. Ratner, american de la Harvard, stabilit temporar în Apuseni, cu familia, spre a studia locul).

■ Senzaţii contradictorii şi insondabile îi stîrneşte lui Călin Dan („Viaţa studenţească", nr. 42) un volum de Kenneth Clark, despre „revolta romantică". Ce deducem de aci ? Că exegetul englez nutreşte un „uşor dispreţ" faţă de istorie şi are un stil „sec, alert, ironic şi arogant, plin de fineţe şi bunăvoinţă, temperat de o uşoară blazare şi biciuit de o neobosită inteligenţă". Mai mult decît insolita combinaţie de „aroganţă" şi „bunăvoinţă", detectabilă la Kenneth Clark, sîntem profund emoţionaţi de confesiunile critice ale recenzentului român (tinerii critici de la „Viaţa studenţească" par a traversa un moment de criză confesivă). Lui Călin Dan adevărurile fundamentale i se par „plictisitoare", unii „artişti de primă mărime" îi apar drept „aroganţi", faţă de David şi Ingres, faţă de Millet, „avea o aversiune implacabilă", înlăturată, pesemne, de Kenneth Clark.

■ Minunate propoziţiunile lui Constantin Noica din „Scrisoare deschisă profesorului Octav Onicescu", intitulată „Diversitatea care se unifică" (în „Contemporanul" nr. 43 : „Dar dacă unii tineri, dispuşi să bovarizeze, vor sta să numere anii de studii în străinătate ai învăţaţilor pe care-i invocaţi, le putem simplu spune că pe atunci era într-adevăr nevoie de 4—5 ani de studii aiurea, apoi între cele două războaie — cînd învăţămîntul şi bibliotecile noastre se ridicaseră la nivelul cerut — nu mai era nevoie decît de vreo doi ani, pe cînd astăzi cînd se poate învăţa orice oriunde, şi cu siguranţă la noi, ei ar fi datori să-i imite la învăţătură pe cei de atunci (căci pînă la urmă orice învăţat este un autodidact) şi mulţumindu-se cu un simplu an de confruntări directe cu cei dinafară, să „devină ceea ce sînt" sau pot fi : oameni de cultură la nivel european". Unei asemenea entuziaste şi, totuşi, atît de lucide perspective nu i se mai poate adăuga nimic.

■ De la un număr la altul „Braşovul literar şi artistic" (supliment al revistei „Astra") ajuns la nr. 4 în 1981, cîştigă în soliditate calitativă şi... cantitativă (de la iniţiala broşură de aproape 30 de pagini acum are peste 120, ceea ce este remarcabil). O astfel de publicaţie, sortită aparent înfăţişării placide de antologie regională, e dimpotrivă un periodic viu cu intervenţii cîteodată acide, mult mai bine organizat, vădind abilitate jurnalistică, idei, iniţiativă. Ultimul număr apărut pînă acum cuprinde eseuri şi cronici de Eugen Simion (din cartea, în pregătire, şi deocamdată risipită prin gazete, despre Malraux) Ion Itu (eseu despre „culori", documentat) A.I. Brumaru (despre „fiinţa muzicală"), Emilia Şt. Milicescu, nişte inedite Blaga şi R. Dianu, poezii desplețite şi „negre" de Petru M. Has, Liviu Pendefunda, (prolix şi fără talent), Ion Alex. Anghelus, proză de Paul Georgescu (în stilul „teatral" cunoscut), Dumitru Dem. Ionaşcu şi Mihai Arsene, fragmente dintr-un valoros „dicţionar" de publicaţii braşovene, note, tablete.

■ În revista „Vatra", criticul Gh. Grigurcu publică o intervenţie „ce am transmis-o zadarnic Luceafărului", încercînd să pună la punct judecata negativă formulată de Paul Dugneanu asupra cărţii sale recente „Critici români de azi". Lăsînd de o parte exerciţiile stilistice şi gentileţea... lucidă care, pare-se, îl caracterizează pe acest critic, remarcăm, cu tristeţe, că nici unul din argumentele lui nu vine în întîmpinarea acelora emise de preopinent. E adevărat, totuşi, că Gh. Grigurcu nu ne-a dat un volum cu titlul „Criticii români de azi" şi nici „Critica română de azi", aşa cum observă cu dreptate. El a scris, ca şi în alte ocazii, despre „critici români de azi (ca şi despre — „poeţi"...), adică o culegere de foiletoane, nicidecum o sinteză, ceea ce, probabil,... stimulează tonul doctoral pe care Gh. Grigurcu crede că e nimerit să-l folosească.

A.S.

LOVINESCU

Iradiaţie modelatoare

În prefaţa la primul volum al *Paşilor pe nisip*, tînărul Lovinescu (avea, atunci, în 1906, la data apariţiei cărţii, 25 de ani) notează : „Criticul nu ştie nimic din ce va fi, căci numai mişcarea astrelor se poate calcula matematic, totuşi totdeauna e sigur. Paginile de critică literară ce urmează n-au însă această siguranţă". Ce se poate înţelege de aici ? Este vorba de o graţioasă piruetă din dansul modestiei, destinată să atragă simpatia cititorului ? Sau este sincera recunoaştere a dificultăţilor debutului? Şi una, şi cealaltă, dar nu numai atît. Cel care recomanda cordialitatea şi simpatia drept atribute hotărîtoare ale actului critic, avea toate motivele să-şi dorească un tratament asemănător. Mai cu seamă că, dînd publicului mai mult decît este al publicului, Lovinescu considera acum critica doar un modest cicerone (nu indispensabil) al cititorului. Sub pavăza modestiei, recunoaşterea nesiguranţei devine un atu al dreptului criticului la existenţă. Pe de altă parte, lectura *Paşilor pe nisip* oferă cel puţin tot atîtea motive să nu-l suspectăm pe tînărul critic de prea multă disimulare. Opiniile sale despre critică sînt într-adevăr îndeajuns de vagi, prea generale, adică, în fond, nesigure. Există însă, dacă privim *Paşii pe nisip* nu în sine, ci, cum e firesc, ca etapă dintr-un proces formativ, o explicaţie mai adîncă a acestei nesiguranţe, mărturisită nonşalant în prefaţă. Ea traduce o neîncredere funciară, metodologică a criticului, pe de o parte în judecăţile infailibile, pe de altă parte în îngheţarea valorilor. O doză de relativism, administrată inclusiv propriei creaţii este, pare a spune Lovinescu, lucrul cel mai recomandabil în viaţă. Eugen Simion găseşte izvorul acestei atitudini critice, în scepticismul moral al tînărului Lovinescu : „La sceptcismul moral al tînărului se asociază, prin frecventarea culturii şi meditaţia asupra destinului individual, o filozofie în faţa mecanismelor complicate ale existenţei. De aici decurge o atitudine de rezervă principială faţă de orice fapt, transformată în critică, într-o atitudine neîncrezătoare faţă de valori". Aşa stînd lucrurile, nesiguranţa debutantului Eugen Lovinescu stă în strînsă legătură cu *teoria mutaţiei valorilor*, elaborată mai tîrziu, dar aflîndu-şi o primă intuiţie încă în volumul de debut. Eliberîndu-ne pentru o clipă de cronologie şi privind opera criticului ca un tot indivizibil, am putea spune chiar că *nesiguranţa* şi *mutaţia valorilor* stau în relaţia *cauză-efect*, cu termenii comutabili. Acest mod de a privi literatura permite o rapidă obiectivare a criticului şi, concomitent, dobîndirea justificării profunde a libertăţii opiniei. Nevoia independenţei, subterană în *Paşi pe nisip*, va deveni apoi unul din pilonii concepţiei critice lovinesciene. La 60 de ani, omul avea toate motivele să declare cu orgoliu : „Cel dintîi act al afirmării mele critice a fost cel al renunţării ; numai în clipa cînd m-am crezut capabil de această jertfă conştimţită, am pornit la o acţiune critică; la vîrsta de 23 de ani luasem o poziţie ideologică împotriva tuturor celor ce puteau dispune de destinele mele sociale ; patruzeci de ani nu mi-am schimbat apoi obiectivele şi mijloacele de acţiune, izvorîte din setea de independenţă". I se poate reproşa (şi i s-a reproşat) lui Lovinescu că îl considera pe Brăescu superior lui Caragiale, că l-a minimalizat, în „Critice", pe Sadoveanu, că-l descoperă tîrziu pe Rebreanu, că n-a înţeles dimensiunea reală a geniului bacovian, dar nimeni nu-i poate reproşa, fără a deforma adevărul, că a acţionat în aceste cazuri, sau în altele, din raţiuni conjuncturale, extraliterare, abandonîndu-şi dreptul la independenţa opiniei. Este aici unul dintre cele mai importante capitole ale lecţiei lovinesciene. Un altul, nu mai puţin important, este cel al reviziurilor. Înseamnă revizuirile ezitare, nesiguranţă ? Înseamnă, dar numai dacă traducem nesiguranţa prin **relativism, mutaţie**, aşa cum am încercat mai devreme să demonstrăm că trebuie înţeleasă. Astfel, revizuirile lui Lovinescu (din „Critice", în primul rînd) apar a fi dictate chiar de pronunţatul său spirit independent. Numai detaşîndu-te de lucruri, cu conştiinţa rectitudinii morale, poţi reveni asupra lor, mereu şi mereu, căutînd noi justificări, nuanţînd şi chiar modificînd, fără teamă că trădezi şi te trădezi. Doar suficienţa şi obtuzitatea te pot determina să crezi că emiţi perpetuu judecăţi critice definitive. Or, Lovinescu era departe de aceste teribile maladii ale spiritului. Nemulţumirea de sine, credinţa în nesfîrşita perfectibilitate, acestea sînt motivele pentru care Lovinescu a scris şi a rescris „Criticele" în ediţii succesive. „Revizuind pe alţii, Lovinescu se revizuieşte şi pe sine" — observa Eugen Simion, prinzînd, într-o formulă memorabilă, mecanismul revizuirilor. Fapt nu doar firesc, ci profund omenesc, adăugăm noi, care pledează admirabil pentru continua clădire de sine a criticului, pentru permanenta devenire a personalităţii sale. În acest moment, lecţia lovinesciană nu vorbeşte doar de critică, ci de viaţă.

O altă idee, dintre acelea care nu l-au părăsit niciodată pe Lovinescu (căci, există, desigur, şi altele cu o viaţă mai scurtă) este cea legată de primatul judecăţii estetice în analiza literaturii. Criticul îl urmează aici pe Maiorescu, modelul său declarat, adulat în tinereţe, respectat la maturitate. Lovinescu îşi face un punct de onoare din a continua şi apăra estetica maioresciană : „Aceste delimitări de domeniu, de disociaţii de elemente amalgamate s-au făcut de foarte multă vreme în ţările de cultură veche ; numai punerea unei astfel de probleme e un semn de tinereţe sau — poate — semnul unei noi orînduiri a valorilor estetice. Maiorescu a pus-o la vremea lui şi a rezolvat-o în sensul autonomiei ; după o viaţă de hulă şi de învinuire de cosmopolitism a biruit, dar biruinţa i se contestă astăzi. Sensul acţiunii mele de la 1904 încoace este a o apăra, cu rezultate foarte variabile, după epoci şi zguduirile lor seismice". În problema esteticului, Lovinescu nu este un spirit intolerant, manifestă îngăduinţă şi elasticitate, dar de fiecare dată precizările sînt deosebit de ferme. Iată-l la lucru, în articolul despre C. Dobrogeanu-Gherea din 1915 : „Critica îşi poate pune, negreşit, şi cealaltă întrebare : care e influenţa socială a unei opere literare ? Întrucît o operă poate fi un ferment social, urmează că are o înrîurire asupra idealităţii epocii sale. Pentru a fi complectă în afară de problema socială, *critica poate îmbrăţişa şi alte chestiuni ce se pun în chip legitim în jurul operei de artă ; întreţăindu-se cu istoria, sociologia şi psihologia, ea e astăzi mai complexă* decît îşi închipuia Gherea acum un pătrar de veac. *Dar deasupra tuturor acestor probleme subsidiare domină problema estetică (...)" (subl noastre).*

Ceea ce apare ca deosebit de interesant în concepţia lui Lovinescu despre estetic este faptul că estetismul său vieţuieşte mereu la concurenţă sau, oricum, în contexte vecine cu eticismul : „Revenind la concepţia mea asupra criticei ca o creaţie suprapusă creaţiei artistice, pentru a ajunge la ea, două sunt drumurile ce mi s-au părut de urmat: ideologic, autonomia esteticului ; empiric, independenţa morală a criticului". În actul critic, cele două planuri, distincte aici (*ideologic* şi *empiric*) interferează, iar rezultatul, în cazul operei lovinesciene, este că proeminenţa esteticului devine principiu de etică profesională. Astfel, o subtilă dialectică a frumosului şi binelui susţine vastul edificiu critic înălţat de Eugen Lovinescu. Lecţia sa stă în întregime sub zodia morală. Din acest unghi de vedere „seninătatea imperturbabilă" a criticului încetează să mai fie o ironie, însemnînd, de fapt, o realitate invidiabilă, iradiind modelator.

Valentin F. Mihăescu

Cenaclul „Sburătorul" într-o caricatură de epocă

Portret de critic tînăr

Tinereţea critică a lui E. Lovinescu (nu şi provizoratul ei) luă sfîrşit îndată după 1910, cînd junele, docteur ès lettres la Sorbonna cu două teze doctorale apreciate, se întorcea în România, încredinţat că porţile paradisului literar se vor deschide îndată şi de la sine. Că nu fuse aşa e fapt notoriu : criticul cel mai de seamă al momentului nu avu parte de carieră universitară, nu deveni academician iar celebritatea lui n-a avut niciodată o înfăţişare oficială ci una „particulară". Ignorat de administraţie, E. Lovinescu oficia în lumea literară, deşi, este de crezut, nu în acest chip concepuse el condiţia criticului pe vremea începuturilor literare. Din scrisorile personale (publicate recent de N. Scurtu într-o excelentă ediţie de „scrisori şi documente") deducem cu uşurinţă cît şi ce punea E. Lovinescu în oficializarea condiţiei de critic literar şi, mai cu seamă, în ce condiţiuni debuta un critic pe atunci. Cu un pic de imaginaţie istorică portretul criticului tînăr, schiţat prin E. Lovinescu, s-ar putea extinde în fond la mult mai numeroase cazuri ale literaturii române. În 1904, pe cînd abia terminase Universitatea cu o teză filologică despre „sintaxa latină", E. Lovinescu se interesa a-şi găsi un protector, a căpăta foileton periodic în presă şi, în planul administrativ, a şălta de condiţia supărătoare de suplinitor în învăţămînt la acea de profesor universitar, avînd „curs" şi eventual burse de studii în Occident. Spre a cîştiga protectoratul, el scrie epistole de o diplomaţie excepţională, voind a-şi face „relaţii" şi, în definitiv, a ieşi în faţa rîndurilor, spre a nu fi eliminat dintr-o competiţie unde adeseori cel mai insistent cîştigă. În ianuarie 1904 îi scrie lui N. Iorga, pare-se fără succes căci revine în decembrie 1905 ; în mai 1906 — îl abordează pe G. Ibrăileanu şi cîteva luni mai tîrziu (în noiembrie 1906) — pe Titu Maiorescu. Ar fi voit, probabil, mai întîi să-l cîştige moraliceşte pe Iorga apoi să preia un foileton la „Viaţa Românească" ori la „Convorbiri literare" (aici Titu Maiorescu încă supraveghea publicaţia ca un patriarh). Răceala maioresciană îl făcu o lună mai tîrziu (în decembrie 1906) să-i trimită lui S. Mehedinţi o scrisoare de supunere, cu aer politicos şi extaziat (S. Mehedinţi tocmai luase frîiele „Convorbirilor literare"). Cu excepţii puţine, toate aceste combinaţii se dovediră fără viitor şi, exceptînd pe Mihail Dragomirescu (pe care îl cunoştea bine dinainte de sfîrşitul lui 1905), E. Lovinescu nu avea nici un alt sprijinitor serios.

Încredinţat din experienţă că prin protecţie nu se poate face nimic, omul se hotărî, într-un moment inanalizabil, să pornească prin forţe proprii şi, mai ales, prin insistenţă cantitativă, înlocuind amiciţia cu cei mai vîrstnici prin aceea cu literaţii coetanei. Pentru E. Lovinescu era preferabil a merge cu generaţia lui, unde s.mţul lui de leader (inerent criticului) se putea exprima fără îngrădiri. Spre a cîştiga poziţie, omul îşi alcătuise un program de păţrundere socială, cu trăsături „moderne", americăneşti, dacă în esenţa lui n-ar fi fost tipic pentru criticul tînăr (îl utilizase şi Titu Maiorescu la vremea lui). Întîia idee, izvorîtă din spaima de anonimat, este aceea a „publicităţii". „Publicitate" însemnează, la E. Lovinescu, un „serviciu de presă" închinat „lansării" numelui literar. A anunţa apariţia unei traduceri, susţinerea unor teze de doctorat, a publica un referat al lui E. Faguet (despre, desigur, E. Lovinescu), în chip de articol inedit, era pentru critic o propagandă utilă, mai cu seamă cînd acestea luau înfăţişarea unor tipăriturl cu litere mari. În al doilea rînd, E. Lovinescu cerea lui M. Dragomirescu să-i facă, precum se zicea, „adresă publică". „Doresc de asemenea să am o adresă publică. Sînt multe persoane care mă întreţin uneori cînd îmi ştiu adresa. În loc de a le-o da, vreau s-o poată citi oricînd" (pag. 74). În fine, nimic nu scapă ochiului abil al lui E. Lovinescu, specializat parcă în „public relations", nici chiar locul în pagina de revistă, caracterul de literă (ţiată o temă care îi stîrnea mari drame) : „De un lucru te rog — îi scria în 1907 lui M. Dragomirescu — Nu-l publica cu litere mici. Pe lîngă că e mic, îl vei face şi mai mic". Şi tot aceluia, în acelaşi an : „Aş dori o literă mai mare şi mai citeaţă". Cît despre locul în revistă, aci rugămintea sună cîteodată ca un ordin : „Doresc însă în mod cu totul expres să fie publicat în pagina întîia a revistei. Şi să mi se trimită două exemplare". Departe de a fi o pură vanitate, astfel de formulări sînt, la E. Lovinescu, un mijloc propagandistic. Obsedat de „publicitate" criticul înţelege prin aceasta „prezenţa" insistentă, şi în fond necesitatea „cronicii". Un critic tînăr fără cronică e sortit anonimatului şi impunerii publice tîrzii prin opusuri academice de factură istoriografică. De aceea, diplomaţia lovinesciană urmărea, în orice condiţiuni, cronica permanentă chiar dacă materia ar fi fost din domeniul literaturilor străine. Pe M. Dragomirescu îl punea la punct cu răceală : „Vreau să admiţi numai că tot ceea ce scriu eu e publicabil — imediat publicabil ; şi că asupra acestui lucru nu poate fi o clipă de discuţie". Nici Ibrăileanu, în 1907, nu scăpa de insistenţă : „N-ai idee cît ţin la periodicitatea regulată. E la mine una din condiţiile de igienă a lucrului. Dacă e vorba de publicare după vechime ,sînt în stare să trimit articole cu trei luni înainte. Voi fi astfel un veteran al saltarului redacţiei !... Nu veţi avea ce face atunci !". Cît despre S. Mehedinţi, pe acesta E. Lovinescu îl ataca frontal deşi legăturile lor nu se consolidaseră în 1910, cu nici un chip : „Vă trimit cu aceasta primul articol destinat cronicii literare de la „Convorbiri". Cred că ne-am înţeles asupra permanenţei acestei rubrici, care mi-ar spori imboldul moral în ducerea la bun capăt a unei sarcini care aş vrea să fie ceva mai cuprinzătoare — decît o contribuţie intermitentă şi întîmplătoare la procesul literar al clipei de faţă. N-aş crede nepotrivit dacă aţi confirma printr-o notiţă acest caracter de permanenţă a cronicii". Aceste apeluri îl găseau pe S. Mehedinţi „sură" sentimentalicească şi cronica nu i s-a acordat. A fi „notoriu" însemna aşadar a-şi asigura circulaţia socială a numelui şi nu întîmplător E. Lovinescu trimite cărţi feluritelor persoane (nu dintre cele fără influenţă, precum C. I. Istrati, T. Maiorescu, Mehedinţi, V. Bogrea, dar şi altora), cu precizarea, citeodată, de a i se recenza. Aici diplomaţia e în mediul ei şi după ce, într-o epistolă, se dovedi interesat de situaţia lui Rebreanu, se arătă nenorocit într-un post scriptum : „ştii că ziarele din Ardeal nici n-au vrut să anunţe cartea mea". Altădată, după ce îl elogiază pe Rebreanu, promiţîndu-i sprijin cînd va avea un „organ al lui", îi pîrăşte pe redactorii transilvăneni de la „Lupta" care n-au anunţat („cel puţin") apariţia unui volum. Lui S. Mehedinţi îi anunţă trimiterea unui volum şi, de la întîia scrisoare, îi cere o recenzie. Lui G. Ibrăileanu pare a-i şi indica numărul din revistă în care ar dori să se scrie despre el (aceasta, în 1906, dar G. Ibrăileanu întîrzie, omeneşte, recenzia aproape şase luni). Nu întîmplător, de aici E. Lovinescu a intuit condiţia „echilibrului" profitabil, care consistă în a da impresia imparţialităţii (care la el este întemeiată) şi a fi, în definitiv, foarte sensibil la iritările unor confraţi, rezolvate, atunci cînd la mijloc era vreun interes, nu cu armele polemicii cît prin diplomatice epistole civilizate (îndată ce Ibrăileanu, în 1906, îi face nişte observaţii, Lovinescu se grăbeşte să-i scrie, asigurîndu-l că e o neînţelegere). Spectacolul biografiei „critice" este de aceea pasionant : la 1910, E. Lovinescu, în care puţini vedeau pe marele critic de mai tîrziu, era un tînăr publicist, autor de recenzii, studii, nuvele şi scenete, un autor abia la început cu tot ce presupune aceasta.

Artur Silvestri

ANUNŢĂM
CITITORILOR NOŞTRI
APARIŢIA ÎN CURÎND
A ALMANAHULUI
„LUCEAFĂRUL" 1982

Contribuţia istoricului literar

Urmare din pag. I

mul era, pentru că „întorcea spatele oraşelor pentru a se uita numai la sate", „ultima manifestare din seria destul de lungă a manifestărilor reacţionare moldoveneşti". Lovinescu n-ar mai fi putut susţine acest lucru, dacă ar fi luat în consideraţie romanul lui Stere, scris ce-i drept mai tîrziu, deşi proiectat de mult, cum vedem din fragmentele publicate între 1906 şi 1912 **Patru zile în Ardeal** şi **În voia valurilor**, sau dacă ar fi avut în vedere şi diverse romane ale lui Mihail Sadoveanu **(Floare ofilită, Însemnările lui Neculai Manea, Apa morţilor, Strada Lăpuşneanu, Oameni din lună, Locul unde nu s-a întîmplat nimic, Cazul Eugeniţei Costea)** citate, ultimele două, numai la bibliografie, ori romane ale lui Cezar Petrescu, precum : **La paradis general, Calea Victoriei, Baletul mecanic, Oraş patriarhal, Duminica orbului** etc. spre a ne mărgini doar al aceşti prozatori analizaţi la capitolul „sămănătorismul şi poporanismul moldovean". Adevărul e că nici sămănătorismul, nici poporanismul nu au fost în întregime de orientare antiurbană şi că tema oraşului, centrală în poezia simbolistă, nu conferă automat calitate artistică şi nu este prin definiţie progresistă.

Împărţirea materiei pe ideologie şi critică, poezie lirică (termen tautologic în secolul XX), proză (ceea ce Lovinescu numeşte, impropriu şi restrictiv, poezie epică) şi poezie dramatică (mai exact ar fi fost : dramaturgie sau teatru) prezintă dezavantajul de a secţiona un autor pe sectoare care uneori se suprapun şi a-l înfăţişa pe felii. Astfel N. Iorga apare o dată la capitolul critică, e omis ca poet, reapare ca prozator memorialist şi încă o dată ca dramaturg, C. Stere şi G. Ibrăileanu figurează la critică, la memorialistică (Stere) şi la epica autobiografică (Ibrăileanu). La aceeaşi epică autobiografică e pus şi criticul M. Dragomirescu. O. Densuşianu ilustrează critica şi poezia simbolistă, spre deosebire de N. Davidescu care e numai critic simbolist, dar scrie poezie „de concepţie". F. Aderca e critic şi poet simbolist, dar prozator modernist. E. Lovinescu însuşi e critic modernist, memorialist şi prozator epic autobiografic (autocaracterizare de reţinut) împreună cu G. Călinescu (relevat şi la „critica nouă"). Tot la „critica nouă" mai apar Perpessicius (inserat şi la rubrica „poezia de fantezie"). Mihail Sebastian (şi în categoria pleonastică „epica narativă"), Vladimir Streinu (şi la „poezia cu tendinţă spre ermetism"), Octav Şuluţiu (şi la „epica autobiografică"). Lucian Blaga e prezentat ca eseist, apoi ca poet (poezia tradiţionalistă) şi ultima oară ca dramaturg. Dintre poeţi mai apar la teatru Ion Minulescu (poet simbolist şi prozator modernist), Mircea Dem. Rădulescu (pus şi în rubrica poezia discriptivă, realistă, socială, patriotică şi de război, alături de B. Luca şi, ironie, Camil Petrescu), Horia Furtună (poet de „fantezie"), Adrian Maniu (poet tradiţionalist), Claudia Millian (poetă erotică şi elegiacă), Ion Marin Sadoveanu (poet de concepţie) şi Ion Sân-Georgiu (poet sămănătorist). Practică teatrul prozatorii : Liviu Rebreanu, Igena Floru (vezi, „proza narativă"), Hortensia Papadat-Bengescu (vezi epica de analiză psihologică), Ticu Archip (epica modernistă), Camil Petrescu (ca prozator la epica de analiză psihologică), Victor Ion Popa (prozator sămănătorist), Tudor Muşatescu (poet şi prozator neînregistrat separat), G. Ciprian (trecut la proza umoristică şi satirică), Gib Mihăescu (rubricat la epica de analiză psihologică) şi Anton Holban (acesta la epica autobiografică). Ca poet, Anghel nu apare la simbolism, ci la poezia de fantezie, iar ca prozator la epica modernistă şi la memorialistică. Tudor Arghezi are rubrica sa la poezie (sinteza poeziei moderniste şi tradiţionale), dar la proză e împreună cu Anghel, Vinea, Mateiu Caragiale şi alţii la epica modernistă, fantezistă, pamfletară, lirică, eseistică, pitorească (prea multe denumiri pentru o singură speţă). Avangarda se numeşte la Lovinescu poezia extremistă (Vinea, Fundoianu, Voronca), iar manieriştii alcătuiesc poezia cu tendinţă spre ermetism (Ion Barbu, Jebeleanu, Stolnicu, Dan Botta, Emil Gulian etc.).

(Continuare în numărul viitor)

Cultul artei

Probînd labilitatea termenilor estetici, ar fi mai potrivit să denumim astăzi declaratul impresionism lovinescian drept **o critică de identificare ; o** critică, aşadar, care nu-şi propune numai izolarea impresiei elementare, de bază a operei de artă şi transmiterea ei către cititor, sugestivă şi convingătoare deopotrivă, dar una care vizează un transfer şi o devenire de conştiinţă. În viziunea lui Lovinescu, criticul nu ia doar contact cu intuiţia fondului muzical al sufletului omenesc, intuiţie ce reprezintă substanţa generatoare a operei, ci merge mai departe, năzuind spre o îmbrăţişare totală a „cogito"-ului creator.

Critica este un **transplant,** o trăire şi o experienţă asumată a operei. Intuindu-i nota fundamentală, criticul se identifică, se contopeşte cu această notă de esenţă muzicală, transplantînd-o din conştiinţa artistului în propria sa conştiinţă. Fără de a încerca să refacă, în sine, etapele unui alt mod de a gîndi şi de a simţi, aşa cum preconizează o parte a „noii critici", s-ar putea totuşi afirma că demersul critic lovinescian conţine astfel o critică a conştiinţei. O propoziţie a marelui critic ar îndreptăţi o asemenea presupunere : „În conştiinţa altora nu ne proiectăm decît sub forma imaginii noastre interioare". Lucrurile trebuie nuanţate însă, căci, la Lovinescu, conştiinţa creatoare este un fel de pre-conştiinţă, asemănătoare acelei „conştiinţe-minimum" despre care vorbeşte G. Poulet atunci cînd analizează critica lui Marcel Raymond. Opera de artă, ca şi critica, este pentru Lovinescu urmarea intuirii şi explorării unui fond muzical interior, neorganizat, difuz şi enigmatic. Nu faptele provoacă literatura, ci aceste stări sufleteşti obscure, inconştiente, provenite din „regiunea muzicei interioare", mod de a spune firească că activitatea creatoare, în artă, cît şi în critică, e de esenţă inefabilă. Nu conştiinţa organizată e, prin urmare, punctul de plecare elementar al creaţiunii, ci un substrat vag, iraţional, de dispoziţii sufleteşti ce depăşesc marginile conştiinţei clare. Am putea presupune, lipsind definirea mai exactă a acestui „fond muzical de bază", propulsor al creaţiei, că sub el se ascunde un fond uman comun, că el desemnează un soi de flux vital inconştient ce leagă existenţele între ele, în chip simultan şi fraternitar. Un pasaj din **Memorii** ar fi revelator în acest sens, explicînd mai îndeaproape ce se înţelege prin **popasurile muzicale :** „Iată viaţa, iată singurul ei sens estetic : (...) popasuri muzicale ce dau senzaţia de continuitate, de fraternitate între morţi şi vii şi îndeamnă la scurmarea mai departe a brazdei cu destine perene...".

Dincolo de asemenea speculaţii, pentru Lovinescu rămîne fermă convingerea că opera de artă este un fapt de limbaj, că arta informează prin cuvînt realitatea diformă şi confuză.. Limbajul constituie la autorul **Criticelor** o problemă de profunzime, nicidecum de frumuseţe, cum se mai susţine adeseori, în concepţia lovinesciană expresia artistică nu numai precedînd realitatea, dar putînd s-o determine sufleteşte nu de puţine ori. Cuvîntul este un factor declanşator, el „creînd sau cristalizînd toate forţele latente şi difuze ale sufletului nostru", de unde şi importanţa deosebită pe care Lovinescu a acordat-o întotdeauna limbajului artistic. Pentru critic, cuvîntul este mijlocul care face să dispară barierele dintre subiectiv şi obiectiv, mijlocul care contopeşte obiectivul cu subiectivul, **complicarea** necesară a intuiţiei critice primordiale, operaţie fără de care actul critic nici n-ar fi posibil în formele evoluate, reducîndu-se la simple sentinţe. Fundament al „identificării", cuvîntul creează critica şi ea se scrie pe sine, pe măsură ce se rosteşte, pornind de la literatură, prin cuvînt. Tot acest proces al elaborării critice, condus de iniţiativa limbajului, independent de preconcepţie, a limbajului care trebuie să dezvolte, să amplifice plauzibil primul contact, trăit, cu opera, toată această mobilizare de mijloace pentru a re-crea prin participare şi adeziune universul operei sînt magistral descrise de Lovinescu în **Memorile** sale : „Pentru a veni la cadrele experienţii proprii, limitate, dar autentice, voi afirma că de cîte ori am scris pentru a exprima o anumită ideologie literară sau socială, oricîtă străduinţă mi-aş fi dat, n-am avut impresia creaţiunii artistice, pe care o am de cîte ori sunt silit să dezvolt în zece pagini o „idee" ce se poate reduce la zece rînduri, fiind pus, astfel, în necesitatea de a căuta, de a specula, nu în vid, dar în inutil — termen final al creaţiunii artistice, atins prin sforţare înăuntrul unei temperaturi spirituale de înaltă frecvenţă. Într-un cuvînt, arta începe precis din momentul speculaţiei personale, nu numai în domeniul expresiei, cum se crede, ci şi în domeniul ideaţiei, iar artistul intră în rolul funcţiunii sale abia în clipa în care caută şi, de vreme ce e artist, şi găseşte nu numai imagini noi pentru noţiuni vechi, ci şi avîntul necesar pentru zborul planat al speculaţiei intelectuale".

Scriitorul e creat de cuvinte, este conţinut în expresia sa, devine scriitor prin efortul elaborării propriei sale expresii. A scrie literatură înseamnă o constringere în primul rînd a limbajului, o irecuzabilitate a acestuia. Oricîtă preconcepţie ar prezida actul scrisului, acesta nu se conformează unor reguli dinafară, stricte şi sumare, ci îşi posedă personala sa iniţiativă, organizarea intimă, dictatorială şi incontrolabilă atunci cînd e judecată după logica severă a cauzei şi a efectului. **Logica** „simplei foi de hîrtie albă", cu imperativele şi comandamentele ei, adesea sfîşietoare, rebelă la prea apăsate planificări şi rigori, logica scrisului liber care se poate întoarce, capricios, asupra lui însuşi, sfidînd calculele de gîndire iniţiale, transformîndu-se în altceva decît „ideea" este autentica legitate a actului de a scrie, care se face şi se continuă pe sine, potrivit impulsurilor sale interne, iar Lovinescu simte şi exprimă ca puţini alţi scriitori acest principiu modern de coerenţă interioară a scriitorului prin care se naşte literatura : „Trecerea de la stările obscure de conştiinţă la formularea precisă se face prin intervenţia miraculoasă a unei simple foi de hîrtie albă, dinaintea căreia efluviile muzicale devin cugetare organizată, căci, după cum cerebralul găseşte prin jocul abstract al speculaţiei intelectuale, oratorul prin jocul fluxului sonor al cuvintelor, scriitorul găseşte prin jocul ritmului sufletesc : dinaintea acestei foi el nu aduce decît dispoziţii sufleteşti, adică o viaţă încordată într-un anume fel faţă de problemele pe care voieşte să le trateze, fără alt suport ştiinţific decît cel subconştient, fără argumente încatenate ; ajunge să se concentreze în ritmul frazelor pentru ca dispoziţiile sufleteşti vagi să ia consistenţa formelor precis delimitate, pentru ca faptele şi argumentele să se înşereze de la sine, predestinat, într-o ordonanţă incontestabilă. Odată punctul iniţial găsit, scriitorul devine, astfel, creaţiunea propriei sale expresii".

Raţională, critica lui Lovinescu face loc, cum se vede, multor factori imponderabili care înmlădiază determinismul socialului şi al materialului, prea „procustian" folosit de către alţii pentru a explica veritabila ordine a literaturii. Fără **transcendenţă,** aşa cum o afirmă adeseori, critica sa nu cunoaşte decît chemarea absolută a artei pe fondul insondabil tragic al destinului omenesc. În susţinerea predominanţei artei incontestabil că autorul **Criticelor** este un campion. Putem să ne îndoim, la nevoie, de faptul că „axa spectacolului estetic" este unica legitimare a existenţei, altfel pîndite de haos, de faptul că, potrivit formulei nietzscheene adoptate de Lovinescu, „viaţa merită să o trăim prin frumosul pe care ne oferă şi să o activăm prin frumosul pe care ne încumetăm să-l realizăm", dar o asemenea convingere în puterea mîntuitoare a artei merită a fi pe deplin respectată, dincolo de toate insinuările pe care le poate conţine atributul de „estetism". Dezinteresarea, simţul demnităţii, onestitatea morală sînt la Lovinescu fără fisură. Nu ştim dacă la ora de faţă scriitorul poate schimba faţa lumii, nu ştim cît a mai rămas viabil din utopia literaturii, dar faptul că Lovinescu gîndeşte cum gîndeşte despre scriitor, despre scris, despre unicitatea absolută pe care o reprezintă talentul în ordinea universală este mereu un motiv de reflexie şi de încredere : „Trebuie să fim conştienţi de faptul că suntem o forţă uriaşă, pentru că din materialul fragil al cuvintelor putem clădi construcţii arhitectonice ce vor încremeni mii de ani în amintirea oamenilor şi nu se vor împrăştia decît o dată cu specia : nu lucrăm numai dintr-o satisfacţie imediată şi dintr-un spirit de dominaţie temporară, ci pornim la cucerirea cerului şi a veşniciei cu fringhia de mătase împletită a versului sau a gîndului subtil şi sonor : voim să ne prelungim fiinţa pieritoare prin eternitatea artei".

Dan Cristea

Consecvenţa vocaţiei

Scriind despre E. Lovinescu, ce poate fi mai oportun decît să vedem ce crede marele critic despre sine. Altfel spus să-i examinăm vocaţia şi principiile, demersul privit cu stringenţa unei spectrografii.

În cercetarea pe care o publică în chiar anul morţii sale, 1943, **T. Maiorescu şi posteritatea sa critică,** Lovinescu făcea această preţioasă recunoaştere: „...filtrul marelui critic a înregistrat toate valorile noastre culturale, morale, literare, politice; puţin s-a schimbat pînă astăzi din peisajul sufletesc format atunci sub acţiunea unei influenţe în care a intrat imparţialitatea, claritatea expresiei, olimpianismul atitudinii, superioritatea ironiei şi acea magistrală îndemînare polemică ce l-a dus la biruinţă".

Am vrea să stăruim asupra acestei aprecieri globale. Ea este edificatoare şi nicidecum apologetică.

În fond, într-o epocă de ambiţii generalizate (şi nu numai literare!) densitatea şi completitudinea contribuţiilor lovinesciene acoperă întreg domeniul spiritual românesc.

A făcut istorie literară în monografii, prin exegeze aplicative, prin foiletoane. A făcut critică literară de prim ordin, a susţinut şi impus mari scriitori precum: Hortensia Papadat-Bengescu, Felix Aderca, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, a făcut cu spirit anticipativ sociologia literaturii şi, ca nimeni dintre colegii de generaţie, a stimulat virtualităţi printr-un cenaclu, **Sburătorul,** menit să-i ratifice opiniile, dar şi să le ajute să întrevadă evoluţiile imperceptibile.

A mai întreprins ceva: a editat manuale, lucrînd pe o directie slujită mediocru de numeroşi veleitari. Nu a rămas un nostalgic nici pe planul creaţiei, element absolut în premieră faţă cu Maiorescu. Într-un tablou bibliografic al epocii 1900—1944, E. Lovinescu s-a robit magistraturii critice, înţeleasă ca oficiu bine armat al atitudinilor şi dirijării preferinţelor. Calificarea lui de detaliu şi de ansamblu Ion Petrovici a numit-o cu fiind „inalt echilibrată şi de seducătoare simbioză".

Un argument ar fi, ţinînd seama de multitudinea faţetelor de cultură, să-l apreciem de N. Iorga, animatorul spiritual, nu şi omul politic. Dar Iorga este o conştiinţă culturală, iar E. Lovinescu rămîne eminamente o conştiinţă critică. De aceea recunoscînd principiul lor de diferenţiere să observăm simbolul înalt şi peren al preferinţei lovinesciene. Cu toate că a exercitat luări de poziţie virulent negative, Lovinescu se impune prin statornicia cu care a realizat şi patronat un imens travaliu de înţelegere şi încurajare a creaţiei originale. Spirit esenţial constructiv, el constituie un moment de referinţă şi pe planul realizării de sine.

Drept răspuns la o intervenţie deplasată a lui Al. Tzigara Samurcaş în chestiunea unei pretinse defăimări a **Junimii,** Lovinescu făcea precizarea ce urmează, cu valoare de memento: „Energia am scos-o din mine, dar imboldul şi mai ales directiva am scos-o din T. Maiorescu, omul pe care l-am admirat de la primul contact cu slova sa, de o luciditate în descrierea esteticului de o eleganţă morală, de o stăpînire de sine şi fervoare în expresie dezlegată de reziduuri pasionale pe care le-am resorbit în mine pentru a le afirma, nu prin simulare de gesturi, ci printr-o manifestare personală potrivit condiţiilor noi de viaţă artistică. Cred că reprezint adevăratul spirit junimist în evoluţia lui şi că trag mai înainte brazda învăţătorului meu, cu o independenţă de atitudine care nu are a se inclina în faţa nimănui...". **(Scrieri 2, Memorii,** Minerva, 1970, p. 532—540).

Aşadar explicitare limpede a luptelor criticului, a angajamentului său moral şi estetic, a filiaţiei lui şi a unei la fel de clare delimitări.

Fiindcă asimilindu-l pe Maiorescu, Lovinescu alegea unghiul de refracţie temperamental, cu prevalenţa mijloacelor de expresie individuale. Este indiscutabil că Maiorescu are de combătut exagerări de tot felul; va fi **implicit** un spirit polemic. Lovinescu nu are ce curăţa, el trebuie pe un sens nou, al maturizării noastre literare, să ilustreze valorile acestei maturităţi. Are de stabilit corespondenţele între autori şi încrederea pe care o inspiră viziunile sau perspectivele lor. El va transforma familii de spirite în argument pentru farmecul unor afinităţi.

Valabilitatea iniţiativelor sale se constituie într-un extraordinar laborator ideatic şi emotiv.

O lecţie morală de certă acuitate se desprinde din succintele noastre însemnări. Lovinescu a satisfăcut o datorie profesională într-un mod absolut pilduitor. Mai întîi, cum se vede din cele citate, ridicînd actul critic la o concentrare majoră, cristalizată în dispută cu stilul improvizat de gîndire, cu biografismul parazitar, cu metalimbajul.

Ieşirea lui în arenă coincide, aş zice, cu orgoliul neascuns al somaţiei interioare ce îşi susţine demersul printr-un suprem act de voinţă şi de conştiinţă. În atari condiţii critica devine, dintr-o posibilitate de expresie a culturii, o concentrată susţinere a propriului ei centru de greutate.

H. Zalis

lucian avramescu

Pe unde ultramedii

iubito, ascult radiouri din lună
intru intre limbile ceasului rău
dar nici-o cunună
nu mă infioară ca pomii de aur ai surîsului
tău

iubito, o caracatiță doarme
în fiecare prieten care mă urăște
ce ne facem între atîtea lucarne
și boturi senzuale de pește

ești frumoasă, iubito, cum nu se mai poate
mă sugrumă adjectivul cînd vreau să-l rostesc
dar cîte milioane de talciocuri și rate
ce industrie pentru surisul tău ingeresc

cărți de joc, cărți de noroc, ecrane de foc
te multiplică în poziții natural libertine
să-ți scoți jartiera o firmă pe loc
ți-a oferit seturi de limuzine

milionari impotenți pentru-a-ți prinde surisul
au construit un oraș de zahăr pe inima ta
dar eu iubito îl asediez cu cuțitul
strigîndu-ți însingerat, nu te da

iubito, avem paradisul mansardelor mele
la un lat de palmă de dumnezeu
îți poți agăța brățara și sutienul
în cuierul de îngeri
care-i mobilierul meu

Reproșul ordonanței

mobilierul vieții tale doamnă
conduce spre-un amor intransigent,
întregul firii mele contingent
pentru dichisul tău nimic nu-nseamnă

vasile andronache

Un alun încoronat cu nea

Vezi pe șoldul tău s-a prăvălit
Un alun incoronat cu nea
Tu să lași genunchiul ne-nvelit
Să mă uit la el ca la o stea

Iarna sînt femeile mai pure
Lasă-n aer pîrtii de lumină
Cu uimirea lor știu să mă fure
Și nu-mi fac din vreo iubire vină

Să hulească lumea cine-o vrea
Eu vreau dragostea să fie-o taină
Nimeni să nu afle taina mea
Cînd răsare noaptea dintr-o haină

Hurducat în mers de carul mare
Cînd o fi să mi se stingă sorții
Nemairăsărind pe nici o zare
N-o să te mai chem în fața porții

Rozmina 34

Iată zăpada păscînd grădina
La adăpostul lui orion
iubirea noastră-a fost de lung metraj
fără cortine, pauze, generic —
semințe' rontăite-n întuneric
la cinematograful cu tangaj

m-ai vrut soldat în haine de maior
cu pas de defilare spre closete
stînd-drept, un-doi, sting-drept, așa băiete
și la plimbare și spre dormitor

tot timpul drepți, fără vre-un pas confuz
în ritm de marș, chiar doamna se dezbracă
spectacolul e-obligator să-mi placă
iar cînd ordonă salt, să nu refuz

altfel voi sta la curtea marțială
tăiat de la permisie și supă
rozînd un cartilaj cu zoaie după
ce doamna din bizdicul ei se scoală

în pielea ăstui stil nu mai încap
ai milă ghilotina mea divină
altfel pe tavă, zău, are să-ți vină
de-a gata retezat, frumosu-mi cap

Cîntec aproape popular

lemnul patului iubito
galbăn e și unt de lemn
cu sufletul i-am pus semn
cu buze de anafură
în nopți cu fulgerătură

lemnul lemn înfiorat
lemn de moarte sau de pat
ales noaptea pe furat
din pădurea de la Stat

uliu mîndră și iar liu
n-oi fi luat lemnul pustiu
din gură de răritură
retezat cu o custură
că ăla nu-i lemn să-nvie
ci e lemn de bolnăvie
și e lemn pentru sicrie
la miri luați din prăvălie

lemnul, ah, lemnul mîndruță
e inimă de căruță
hurducărilor să ție
nu la vînt să se mlădie
ca lăstarii de la vie

lemnul patului iubito
de sub răsuflarea mea
și de sub căldura ta
smicele de drag o da
smicele să ne-nconjoare
la umeri și subțioare
și să iasă prin tavan
să dea cu al frunzei ban
în barba lui dumnezeu
că nu poate ce pot eu

Cel ce-o izgonește
Cunoaște răsuflarea verii

Pupila i se lipește
De aripa vîntului
Intrînd ca o rază-n
Păduri minerale

Cine rîde aici ?
Cine plînge acolo ?

În vecia cristalelor
Nu e gravat nici un nume

Eliberează-i aripa

Zidit în scorbură
De calomfir
Trupului meu i s-a făcut
Dor de tine

Aucă părul ca o noapte
Peste el

Eliberează-i aripa
Să nu te mai confunde cu iarba

O broască de ușă

Susțin că o broască de ușă
E o mare pacoste

Ea poate despărți lumea în două

Cei de după broască
Locuitorii nopților dreptunghiulare

Și locuitorii zilelor rotunde
Cu prea multe infarcturi la activ

Și unii și alții
Oxidează aerul

Numai că o broască de ușă e
Prea de tot
Să-și facă de cap
Între două inimi

Pictorului Spiru Vergulescu

Lanțul

mircea săndulescu

Gorea părea că somnolează dar era foarte atent la anumite semnale. Auzi în depărtare un ciine. Să stai într-o cușcă o viață întreagă, să mănînci lături, să bîjbîi cu botul prin țărînă după un os, să alergi cu lanțul pînă la poartă și acolo să-l simți înfigîndu-ți-se în grumaz cu răutate... ce existență e și asta ? Și totuși ciinele nu se sinucide. Nici stăpînul lui, care boscorodește zilnic prin mica lui grădină și injură pisicile sau canalele pline cu murdăriii care ling în fiecare clipă spatele căsuței. Nici el nu se aruncă în fața trenului, deși e la numai o sută de metri.

La el s-a dus cu ani în urmă să ceară o odaie cu chirie. Numai o sută de metri și ar scăpa de pisicile care-i strică dumada, de ciinii de pripas care îl zădără pe al lui și-l trezesc din somn de cîteva ori pe noapte, de nepoata aia despre care mahalaua spune că se dă străinilor pentru mici cadouri, ar scăpa de căratul lemnelor iarna din beci, de cumpăratul la alimentara unde lumea îl îmbrînceșie și nu mai departe de zilele trecute o doamnă l-a acuzat că nu cumpără cafea pentru el, ce, el bea cafea ? E pentru vreun doctor, vreun zugrav, ăștia plătesc dublu ! Nimeni nu i-a luat apărarea și așa să-l ajute Cel de Sus dacă nu i-a fost poftă de o cafeluță ca la nea Fane de altădată care ținea o circiumă pe veresie la colț acolo unde acum este, ca să vezi, Filatelie, mare pacoste, s-au sucit lucrurile din rădăcină.

Nu, nu se omoară deși linia de tren e la cîteva minute de casă. Și trec nu mai puțin de 34 de trenuri pe zi, el le-a numărat pe îndelete, nu s-a lăsat el păcălit de marfare, de mișcările de manevră, a numărat exact rapidele, accelereatele, personalele, cursele, știe el exact numărul, nu-l duce nimeni. Uite, așa se gîndește toată ziua la cîte ceva și mai aruncă cîte un os în bătătură și ciinele îl caută prin praf și-l găsește aproape negru, bucuros. Cînd Gorea i-a cerut o cameră cu chirie bătrînul s-a fistichit și l-a lăsat cîteva minute lungi, că era gata să plece, crezîndu-l într-o ureche tot văzîndu-l cum se chinuiește să prindă ciinele să-l tragă cu lanț cu tot spre o magazie și să-l încuie acolo. Și au trecut 30 de minute (după ce trecuseră cinci ca să zăvorască dulăul) și încă nu știa dacă-i închiriază sau nu. Că de unde știe de adresa asta, nu cumva cineva a vrut să-și bată joc de el adică, „ia du-te la moșul ăla să vezi ce palat are, ha-ha !“ Sau poate lumea îl crede mai înstărit decît e. Sau sărac — și s-a gîndit să-i procure astfel cîteva sute de lei. Întîmplarea e ceva atît de nou, de provocator că ia toate aspectele pe rînd să vadă cum se reflectă ființa lui în a celorlalți. Asta îl preocupă acum în cel mai înalt grad și ciinele lătrînd în magazie îl enervează la culme, o să-i dea vreo două, mare scofală, dacă o sta și el în întuneric o oră două... Trei ? Ei, dacă acest tînăr chipeș ar sta trei ore ar avea timp să mai stea de vorbă de una de alta, ar mai afla ce mai e prin tîrg că el nu le mai știe sau le știe ca moș. Cam pare pe fugă băiatul, nu-i plac așa chiriași, dacă ăsta pleacă dimineața, el cu cine o să mai stea de vorbă ? Și deja își zice că a doua întrebare importantă e să afle cam cu ce se ocupă el... și aflînd că e student se cam codește, pe de-o parte ăștia au timp, nu pleacă cu noaptea în cap, ar fi ceva de vorbit cu ei dimineața cam pînă spre zece dar, pe de altă parte, nu au bani, iar cînd n-aduc femei, vin noaptea tîrziu. Asta înseamnă că o să doarmă mult dimineața. Și atunci toată socoteala cu vorbitul... Nu, una peste alta nu-i prea place treaba, un elev ar fi stat acasă, și-ar fi făcut temele ; de ce oare la facultate nu se dau multe teme pentru acasă ? Doar el a fost atîția ani învățător. Eh, vremurile astea... A, la dracu, nici nu vrea să-și mai amintească, deși Gorea se arată oarecum interesat, dar poate că este doar așa din politețe, bătrînul îl suspectează, el dacă ar fi fost în locul lui ar fi plecat de îndată. Nu vede că-i o cosmelie gata să se lase de bunăvoie sub lama buldozerului care se tot anunță că o să vină ?

Iată, i-a făcut hatîrul, a dezlegat ciinele. Ori în lanț ori în magazie cam totuna e, a ripostat el, dar ăsta, tînărul, cică „iluzia de libertate e mai mare și iluzia face adesea cît realitatea“. O fi cultivat, ăștia nu te fură, nu-ți dau în cap Dar adevărat e că ăștia cu studii sînt mai chitibușari, le plac femeile, stau mult în pat și citesc, scriu mult, nu stau la vorbă cu tine, om simplu, nu vor să joace table ci numai șah, bridge, chesții complicate. Colo o tablă, da ! Și spunîndu-i de o partidă, simte că a făcut o gafă, omul caută casă și el îl trage spre joacă. Nu, nu-i neapărat nevoie, a vrut să știe dacă se pricepe. Daaa ? Asta e tot.

Gorea e la geam, privește orașul, încordîndu-și auzul ca să mai audă ciinele. A tăcut, musafirul o fi intrat în casă, poate tot un chiriaș potențial care a bătut în poartă să întrebe de un adăpost, de un lanț.

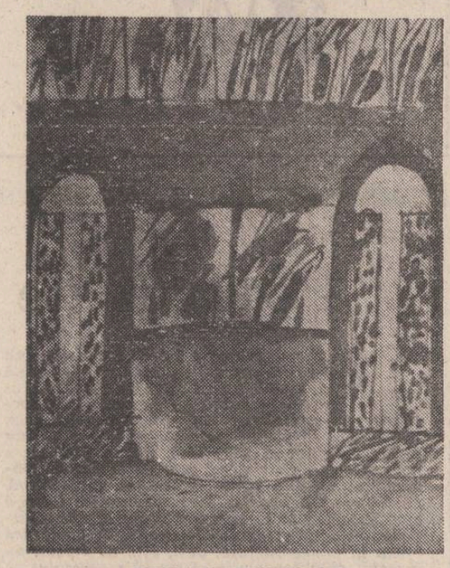

Grafică de Delia Sechel
(în paginile 4 și 5)

Vede aievea bătătura, locul acela fără iarbă din fața prispei, locul continuu bătut de picioare. **Bătătură.** Tot bătătură îi zice și montului de la picior, bătut și el de încălțări de atîtea ori pe lună, fiecare clipă, de milioane de ori într-o viață. Bătături fac și cei care au mașini la scară că și ei mai trebuie să meargă cu pasul măcar și la toaletă. Iată, brusc, „bătătura“ îi e dragă, e atîta omenesc în acest cuvînt, atîta modestie, atîta viață ! Bătătura piciorului. Și tot acolo, ciinele alergînd de la un cap la altul al curții, bătînd și el pămîntul cu labele lui prăfuite, nesamponate, nemingiiate ca ale altor mii de ciini de pe mapamond... împiedicînd și el ca și zoile aruncate în fiecare dimineață după ce moșul se spală pe picioare cu bicarbonat — asta le odihnește, a descoperit singur — să apară vreun fir de iarbă. Iată, ai putea spune privind bătătura : locul unde viața nu poate să apară deși, culmea, asta e tocmai din cauza unei prea intense vieți acolo ! Și totuși, cînd apare acolo un fir de iarbă te uiți uimit, natura asta să fie chiar atît de naivă, ce i-o fi venit ? Înțelege-o, iți vei răspunde tu, ea e tot atît de uriașă pe cît de întîmplătoare. Ea încearcă în miliarde de locuri ca să reușească în cîteva mii. Ar trebui, gîndește Gorea, să privesc natura mai puțin folcloric, mai puțin pitoresc. Cu mai multă spaimă, seriozitate, încintare ! Căci, din toți gură cască, din burtăverzii, din familiștii de toată mina care năvălesc mimetic cu mașinile, cu autobuzele sindicatului, cu trenurile în afara orașelor cîți știu să citească cu adevărat Natura ? Caricatură, doar e la mintea cocoșului că pentru contemplație îți trebuiește sau o mare simplitate sau un mare rafinament — straturi care ne refuză, noi, în covîrșitoare majoritate, fiind dintr-ăia călduții, de la mijloc. În a privi un defileu și a-l gusta estetic e o întreagă cultură. Dacă trîncănești în genul „vai, ce frumos“ sau „uite ce semeț...“ te depărtezi galopant de contemplația estetică reală pentru care nu trebuie cine știe ce școlire savantă ci doar o mare sensibilitate, nekitchizată și un mănunchi de repere filozofice bine înțelese. Cuviincios înțelese. Căci a privi un munte cu crestetul învăluit în nori și zăpadă veșnică, fără a asocia asta cu solemnitatea hieratică a Mineralului indiferent fără a vedea în tăcerea lui o Limbă ezoterică a naturii, fără a rămîne extaziat (sobru) de capacitatea lui practic infinită de a rezista intemperiilor Timpului, sau a nu-l privi ca pe o imensă excrescență a platului sătul de platitudinea sa fără a-l vedea ca pe o neistovită, aproape vicioasă formă de exprimare a Demnității naturii (munții fiind leii ei de piatră) fără a-i acorda girul tău acestei Calamități olimpiene către care aspiră toată ființa ta sătulă de scandal, de mizeriile mărunte pe care le faci tu altuia pe care altul ți le face ție în această necontenit gălăgioasă lume infraumană, ei bine, dacă nu ți se acutizează aceste repere cînd contempli, dacă uiți sau nu știi să tragi așa cum un fluviu își „trage“ afluenții săi) ideea că tu ești o mogîldeață pieritoare și nevolnică care, uite, tocmai te scotoceai că nu-ți găsești sandvișul sau biletul de tren (l-ai pus lîngă chei și totuși nu mai e) în timp ce el, muntele, o să trăiască o veșnicie, atunci ideea de munte, „muntele“ nu-l vezi, iți scapă... treci pe lîngă el, ochiul tău schiază alături de esența sa, chiar alături de imaginea sa, ceea ce vezi fiind clișeul, nu originalul. Și, nătărăul de tine, sîrguincios, iți propui fericit să mai vii și simbăta viitoare, vei lăsa totul baltă și vei veni, e atît de frumooos aici !

Dar vai, chiar dacă te feresti de capcanele de mai sus, simte deodată Gorea într-o pornire năbădăioasă de a înțelege, și tot ești în afara adevăratului „munte“. Căci toată panoplia de idei și sentimente de mai sus e doar jumătatea, versantul, ceea ce se poate vedea **dintr-o parte.** Și, deși se află la un geam care îi permite să vadă dincolo de el doar pietrele, pămîntul, carnea mișcătoare a unui cartier, el vede parcă aievea un munte înaintea ochilor săi și simte — fără să uite nici o clipă cele gîndite mai înainte, — că el, măruntul om de la poalele lui, e, în ciuda existenței sale numerotate din această lume indiferent și care a transformat omul într-un număr de numere (buletin, apartament, pantof, certificat de naștere, căsătorie, studii) în ciuda nevolniciei sale, a tranzienței sale ciorovăitoare și chitibușare, în ciuda bolilor de tot soiul de care semețul munte e scutit pe cînd el nu, în ciuda zăpăcelii cu care el, omul, își duce zilele agitat și fugărit de serviciu cu a sa condică, de soție cu ale sale imperative („fi om de casă... adu niște piine“) în ciuda sufletului său îmbîcsit de prejudecăți și nesolemnități, o, el, Omul, îi este infinit superior, el poate vedea și respecta Muntele, pe cînd invers nu se poate, el poate dărîma muntele, îl poate picta — ceea ce este cel mai adînc semn de superioritate, el, omul, poate crea obiecte de frumos, mai presus de orice. Da, tu ești mai mult decît acest munte. Ești mai puțin și ești mai mult, ești el, plus spiritul tău, care e incalculabil. Doar el, spiritul tău, a putut ridica munți de piatră după gîndul său : piramidele. Și ca atîta piatră să se așeze nu întîmplător, ca în cazul lui, ci după forma unei obsesii, zău... Dar noi te iubim munte, așa cum ești ! Nici n-am putea fi deplini fără ideea de munte. Poate că ideea de piramidă n-ar fi putut să apară fără ca un munte să nu fi fost văzut de acel faraon artist...

...Neliniștea bătrînului. Cum să-i dea o cameră ? Mizerie. Lipsuri. Nu crătiți bune. Nu prosoape de bucătărie. Closetul ca vai de capul lui — ar trebui să-i spună cum să se țină de scîndura aceea ca să nu cadă (și chiar a trebuit să-i spună, deși Gorea a stat în curtea aceea doar două ore). Ar trebui să-i spună, toate ascunzișurile pentru cheia de la poartă, de la intrare, de la bucătărie, unde are butelia, ar trebui să-i spună care dintre ligheane este pentru picioare, care pentru față, care pentru rufe, că ligheane are mai multe și i-au plăcut mereu, mai bine zis i-au plăcut răposatei și el, de dragul amintirii ei, a păstrat regulile dar numai la ligheane, atît, că în rest a fost tare greu. Ar trebui să-i spună cum să pășească în tindă să nu se rupă de tot scîndura sub el și nu e lesne de învățat că acolo este prețul ca să acopere șubrezenia, ar trebui să-i dea cearceafurile cele mai bune rămase de la ea și pe alea nu le dă în ruptul capului, și atunci ce să facă ?... ar trebui să-i explice pozele de pe pereți ca să nu-l creadă un terchea-berchea, uite ce frumoasă era.

Aici e cam urîtă, în ultimii ani era arțăgoasă dar dacă ar fi să ia viața de la început, tot cu ea ar... în zîmbetul bătrînului, cînd lăsase să se înțeleagă așa ceva, Gorea zărise suspiciune, frică de necunoscut — dacă lîngă alta ar fi mai rău ? Și era în fizionomia lui frica reală pe care ar fi avut-o dacă Dumnezeu i-ar fi propus cu adevărat o altă alegere. Dar dragostea (sau poate chiar duioșia, consecință a atîtor milioane de fapte comune, dacă n-ar fi decît somnul sub același acoperiș și dragostea și aceleași farfurii și același aer) izbîndi și mefiența se retrase : da, tot cu ea (..la urma urmei, ce-i în mînă nu-i minciună“ pare a fi gîndit el). ...O, cît de complicată apare acum ideea de a închiria. Ce greu e la bătrînețe. Nu mai ai drept la rabat, tot ce faci e ca la o ediție definitivă, nici-un „scăzămînt“, nici-o „perisabili-

teatru

Să debutezi la Piatra Neamț!

Deși majoritatea actorilor s-au îndepărtat cel puțin un deceniu de ziua întîi a profesionalizării lor, Teatrul Tineretului își justifică în continuare antetul nu numai prin vitalitatea termenilor de adresare — permanent surprinzători, inovatori pînă la șoc ! — ci și prin debuturi de notorietate, ce consacră stabil nume pînă atunci necunoscute. Un recent turneu a promis teatrului românesc un regizor, doi scenografi și un muzician, reuniți de spectacolul **Dragonul** (celălalt titlu al turneului, centrul de interes al stagiunii trecute — **Proștii sub clar de lună** de Teodor Mazilu în regia lui Nicolae Scarlat — a compus o caricatură amuzantă a kitschurilor divertiv-educative din anii 50—60, pe de o parte, iar pe de alta, o recitare preponderent monotonă a unui text care merită mai mult, mult mai mult !).

Piesa lui Evgheni Șvarț, puțin cunoscută publicului român, este poate cel mai profund și mai incitant dintre (cîndva) celebrele sale basme pentru adulți, unele dintre ele jucate și pe scena românească : **Umbra** și **Regele gol.** Demontînd mecanismul puterii în structuri limpezi, tulburătoare prin implacabilitatea lor, **Dragonul** este măsura oricărui tip de dictatură. Forță misterioasă, Dragonul este un mit al omnipotenței disproporționat în relație cu o realitate meschină. Atunci cînd un erou de profesie ucide tiranul, puterea, conducerea orașului o ia un alt tiran, un fost slugoi ce își asumă meritele marii izbînzi, precum și argumentele, forța vechii conduceri: suspiciunea perpetuă și organul de represiune. Tirania reîncepe, aproape identică, o altă verigă dintr-un lanț continuu, în care eroii mor, iar slugile le fură victoria, devenind, în coruri populare dirijate de săbii, „frumoșii frumoșilor“, „deșteptii deșteptilor“, „vitejii vitejilor“ etc.

La prima sa înscenare, Victor Ioan Frunză a dovedit gust pentru un filon rodnic al artei spectaculare, cel al teatralității, al dezvoltării, în baza replicii și a ideilor piesei, a unui edificiu metaforic complex, luxuriant chiar. Se văd destule influențe încă nedigerate, dar ele nu-i alterează personalitatea, ci indică o apartenență sigură la o familie bună, din care fac parte, între alții, Liviu Ciulei și Aurel Manea.

Frunză adaugă cuvîntului, uneori dizolvîndu-l ori înlocuindu-l, pantomima, cîntecul, arguția, opulența scenografică ; povești întregi se petrec în spectacolul său fără să se audă altceva decît muzică (Dar ce muzică ! Vom mai auzi de ciberneticiana Silvia Ilieș). O actriță, Maria Teslaru, un talent deosebit, cîntă „uvertura“, rezumatul piesei întregi, după care apare desenul clar al verigilor puterii, precum și cucerirea orașului de către Dragon, mimate pe treptele unei piramide, ale unui zigurat, mai elocvent parcă decît cuvintele ce se succed. Prezența Dragonului se induce printr-o folie uriașă de plastic, o marionetă stranie plutind deasupra scenei și a sălii, și are un efect neînchipuit, cutremurător !

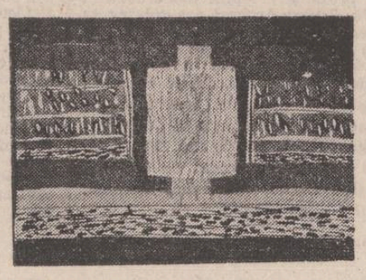

Dar să nu se deducă de aici că V.I.F. este dintr-odată un mare regizor. Unele scene sînt albe, inexpresive, altele sînt conduse greoi, accentele cad întîmplător (gradarea spectaculară e... descrescătoare !). Ceea ce ni se pare, însă, important, este adeziunea tînărului V.I.F. la metafora și imagistica abundentă, imaginația și forța lui, dorința de implicare a spectatorului — unele scene se joacă în sală, cu publicul — coerența și curajul ideilor politice. Așa încît, cu toate neîmplinirile, sîntem convinși că ne aflăm în fața unui regizor de perspectivă.

Odată cu el au debutat și Doina Antemir și Marie Jeanne Lecca, scenografi cu cultură plastică îngrijită și cu abilitate în proiectarea unor practicabile mobile.

Actorii, acei actori pentru care trebuie să debutezi la Piatra Neamț, sînt în primul rînd Eugen Apostol și Gheorghe Dănilă, în formă excepțională, cu dispoziție satirico-explozivă, cu disponibilitate incredibilă pentru histrionism de substanță. Doi actori care ar putea fi oricînd în prima linie a oricărui teatru. Apoi, în ordinea distribuției, Mihai Cafrița, Gheorghe Birău, Ion Muscă, Carmen Petrescu, Paul Chiribuță, Constantin Ghenescu, Viorica Hodel, Florin Măcelaru, Avram Birău, Georgeta Cacevschi.

Radu Anton Roman

film

Întoarcere la dragostea dintîi

După o serie de ecranizări **(Sadoveanu, Rebreanu, Mazilu),** nu lipsite de izbutite echivalențe cinematografice, regizorul **Mircea Mureșan** optează pentru spinoasa și riscanta formulă a filmului de autor.

Întoarcere la dragostea dintîi propune spectatorului prin intermediul unui segment de biografie contemporană, trăită de un personaj ușor debusolat în propria-i suficiență, o meditație asupra traiectoriilor afective, asupra nostalgiei locurilor natale. Pretextul sentimental impune căutarea iubitei de odinioară (între timp căsătorită și divorțată), precum și o călătorie ad-hoc spre locurile copilăriei și adolescenței.

Tînărul specialist în comerț, revenit în țară după patru ani de la Rio, se dovedește a fi, în ciuda unor aspirații firești (ce includ și autoanaliza și evaluarea relațiilor cu ceilalți), un personaj șters, mediocru, investit din scenariu cu egoism, superficialitate. Superioară, dar nu decisiv, tînăra doctoriță, parteneră dezinteresată în „dragostea dintîi“ încearcă să redescopere fără succes un maturizat Romeo în omul cu dimensiuni prea mici pentru un model.

Se întrevăd fragmentar în filmul scris de **Mircea Mureșan** nostalgiile copilăriei, ale unei dificile adolescențe, poezia locurilor natale, tristețea generată de multiple dezrădăcinări. Din păcate, trăind aproape exclusiv prin imaginea elaborată (semnată de **Marian Iordache**) stările sufletești sînt permanent minate de un dialog care rarefiază cadrul, de replici prețioase însăilate în aparente polemici principiale.

Film cu cîteva secvențe de reținut (revenirea în casa părintească, singurătatea doctoriței în hotelul sibian) în care accentul psihologic este exact, **Întoarcere la dragostea dintîi** rămîne posibila monografie a unui eșec înregistrat de personaje fără forță de convingere, fără o suficientă aderență la expresivitatea dorită de cineast.

Sinceritatea unui subtext, ce implică pe alocuri adevăratele dimensiuni ale eroilor poveștii, cu întreaga lor evoluție existențială (mai mult explicită, decît efectiv trăită) are drept atu o emoție ce refuză gratuitatea unui happy-end. Narațiunea liniară, cu prea multe justificări în replici, cu un tonus dramatic fragil, rămîne însă un simplu „fapt divers“ înregistrat cu prea puține sclipiri pentru ambiția unui film de referință într-o filmografie, bogată, dar inegală.

Rodica Mureșan, Ion Hidișan și **Toma Dimitriu** sînt trei interpreți cu un plus de credibilitate față de colegii de distribuție. Mai sînt de remarcat decorurile și costumele realizate fără distonanțe și exagerări de „veteranii“ **Marcel Bogos** și **Nely Grigoriu Merola,** muzica discretă compusă de **Gheorghe Zamfir** (cu excepția „romanței-folk“) și imaginea lui **Marian Iordache** mai elocventă decît multe dialoguri, în ciuda unor peisaje voit turistice.

Călin Stănculescu

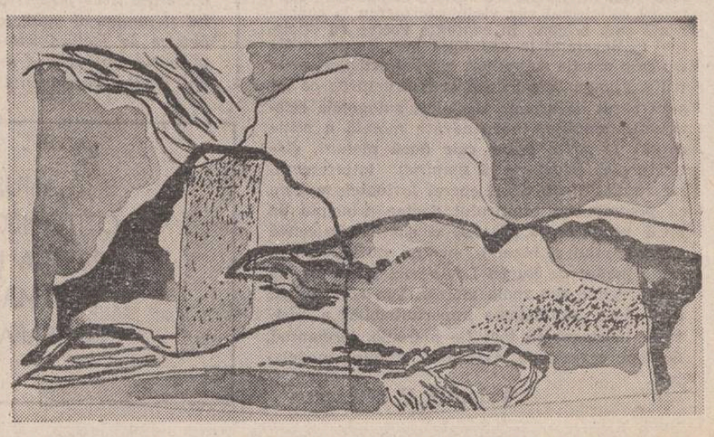

tate“ nu ți se mai creditează. Ești tu, — atît cît ai apucat să fii o viață. Viața a ajuns atît de mult la vîrful ei, e atît de gata să dea pe dinafară, încît nu mai e loc decît în chip ridicol, pentru așazisa „experiență“.

Nu, n-o să-i poată închiria camera. Lasă că-i singura mai acătării, dacă-i pică vreun fost coleg ? O rudă ? Unul din ăia cu lumina, cu apa și gunoiul, unde să-i primească ca să-i scrie ? Să-i țină afară cu catastifele pe genunchi ? El dă o dulceață, un pahar de apă scoasă tacticos din beci, un șervețel chinezesc, un prosop înflorat cusut de ea, îi dă scaunul al doilea de lîngă ușă care nu are speteaza frîntă și nici căptușeala scoasă.

Dar, mai ales, o să vadă toată viața lui mizeră și o să trebuiască să-i explice, de ce n-are pe cineva să-i facă ordine. Musai o să-l vadă la albia de rufe din grădină. Ar trebui să ajungă cu povestea la nepoata sa rece, distantă, de unde s-a pornit de-au ajuns aici, întîmplări pe care le-ar putea scoate din afundul memoriei decît făcînd un mare efort, căci ele trag după sine alte ginduri și aduceri aminte, ca și cum, răsturnîndu-se un vapor, ai vrea să tragi în barcă pe unul... și de el e agățat altul și cedezi, dar iată-l și pe al treilea agățat de piciorul celui de al doilea, iată apoi un copil... și poate că povestindu-i, și-ar face sînge rău, nu-i lesne să-ți aduci aminte de toată viața ta. Uite, poate că ea are dreptate, dar sînt de atunci 25 de ani, ce atîta supărare ! Era fericită, în sfîrșit, un copil ! Dar copilașul se îmbolnăvește. O banală viroză, nimic grav. Febra însă nu ceda, zile întregi 39. Era singură, divorțase. Speriați, s-au dus la spital. Spitalul bun, cu renume, erau bucuroși că au bani și pot să aranjeze internarea, dacă o fi nevoie. Da, trebuie internat, a spus o doctoriță îngîmfată, distantă, te intimida nevropata dracului, foarte calmă, dar mai bine ar fi fost dintr-alea care țipă și fac urît decît așa, calmă, lăsîndu-ți impresia că dacă scoți un cuvînt pierzi. Și auzi, că mama n-are voie să se interneze ! Cum se poate un copilaș de numai 11 luni singurel în spital ? ! Plătim, plătim cît o fi, dar internați-mă și pe mine, gemea ea. Aia nu, că dacă nu acceptă nu-i internează copilul. Și copilul era destul de grav, tot ea spunea. Dar a devenit grav abia la ei. Ca o fragă cînd l-au dus. Palid, **speriat la vederea mamei** după numai cîteva zile. L-au scos de urgență. Cu semnătură. Își bătuseră joc de pruncușor. Cărnița lui roză, zîmbetul lui, ochișorii unde erau ? Chiar atîta putere să fi avut indiferența, plictiseala acelor muieri somnoroase care îl lăsau să plîngă, să se agite ?

El, învățător, fusese bun cu copiii și ăia fuseseră de 8—10 ani deci puteau suferi mai ușor dar știa micii fără mamă... pentru ei e un fel de sfîrșitul lumii (instinctul lor e cît o uriașă cultură) au impresia că-s părăsiți pentru vecie și în acest punct chipul bătrînului se moale de o adîncă duioșie față de milioanele de copilași care probabil plîngeau chiar în clipa aceea pe lume, auzind în aerul închipuirii suferințele miliardelor de martiri ai Indiferenței. Răutății, Cruzimii care s-au perindat de-alungul secolelor pe scoarța acestei planete meschine, abjecte, indiferente... Această planetă minunată pe care locuim, pe care o vom iubi sălbatec, de-apururi, așa cum e !

El, nătîngul, insistase să-l interneze chiar și fără ea. Ea nu, că e mama lui, el a țipat la ea că nu-i o mamă bună. Lîngă spital, de-o parte și de alta case scufundate în tăcere. Un cartier deosebit, vechile Domenii. Și dincolo de ușile alea zăvorite erau oameni, și Institutul Agronomic era la doi pași (ea avea acolo un prieten bun, care o ajutase deseori) și femeia, în ciuda instinctului, derutată, a acceptat. Două 10 zile copilașul era în stare de șoc, se speria, era străveziu la față. Îi făcuseră leprele injecții dormind, apoi îi dăduseră droguri ca să adoarmă, îl mutaseră într-o rezervă singur ca să nu-i trezească pe ceilalți cu plînsul. Pentru virsta lui, pe secție trebuiau să fie mai degrabă **asistente-de-înlocuit-mama,** decît pentru injecții !

Îl pasaseră de la unul la altul, îl înnebuniseră cu injecții, cu o uriașă indiferență, cea mai atroce chimicală. Pruncul a murit repede.

De atunci nu-l mai iartă.

Să nu te pedepsească dumnezeu să vezi o dată o mamă plîngîndu-și pruncul. Să n-o vezi niciodată jelindu-și pruncul. Clipele alea îți împart viața în două. Te poți însura, dessura, te poți îndrăgosti la nebunie de-o femeie, poți să vezi țări și mări, poți să ai bani, faimă și onoruri, clipa de împărțire a vieții nu mai vine. Și dacă n-ai văzut jelania unei mame, n-o să știi să plîngi nici tu moartea maicii tale, cînd s-o prăpădi. Mulți, abia văzînd jalea unei mame, au plîns la distanță de zeci de ani, moartea mamei lor cu adevărat. Aaaa, ce grozăvie e plînsul unei mame, să mă ferească dumnezeu să mai văd așa ceva, par a spune ochii exoftalmici ai bătrînului. Vai, să nu mai văd așa ceva. Vai, să nu mai văd cît oi trăi așa grozăvie. Că nimic nu te ajută să înțelegi, deși totul e la vedere : cum își izbește nasul de zid, de parcă acolo, în mijlocul feței pline de sînge ar fi fost vinovatul ; cum își rupe părul din cap, smocuri smocuri, ca și cum ar fi chelit brusc și ar fi trebuit să tot curețe pieptenele de păr ; cum nu mai plînge, nu mai țipă, nu mai vorbește, ci o ține într-un fel de muget cu dinții înfipți în buze și fire de sînge se preling în bărbie adunate la un loc cu cele de la nasul care-i o carne vie. Cum a însîngerat sicriașul, trupușorul cu sîngele ei în acele scurte disperate asvîrliri asupra-i ; ochii, care zac într-o zeamă de lacrimi și altceva, parcă rupt de pe pereții vinișoarelor prin care vin lacrimile... și ochii aștia-s vineți, și nu mai văd bine, și parcă văd „tot și nimic“. Și mîncarea stă răcită pe un scrin și ea nu mănîncă nimic de zile întregi și rudele se uită prin geam la micul infern. Și copiii afară se joacă, veri, nepoți (adunați abia de ocazia asta) și glăscioarele lor o spintecă pînă în măduva sufletului ei deschizînd, parcă printr-o minune — (că doar părea terminată) noi și noi guri de suferință, de geamăt scrîșnit, noi țipete strunite în git acolo unde e roșu ca și cum i s-ar fi extirpat amigdalele pe viu și doctorița, fiind chemată la telefon, a lăsat-o așa, la jumătate. Da, totul e la vedere și totuși nu înțelegi prea mult. Și văzînd-o cum a ridicat capul să asculte glasurile copiilor în timp ce unghiile i se vîră în carne, unghiile altuia străin, îți spui înfricoșat : „nu-i da omului cît poate să îndure“.

Nu, cînd să-i spună toate astea acestui **chiriaș-nechiriaș** ? Cînd să-i povestească, la o partidă de table ? Așa, pe apucate, cînd se spală înainte de a pleca în oraș ? Să rămînă cu juma de poveste și restul cînd ? Și între cînd s-o termina prima parte, și o fi de spus a doua, el cum să stea cu ea nespusă ? Mai ales cu povestea vieții lui nespusă, că pe-aia chiar că n-o să găsească timp să i-o povestească ? Și, de fapt, la ce bun ?

Gorea acum, după ani de zile, simte că-i lipsește. L-a ținut degeaba trei ore, mai spunîndu-i cîte ceva din viața lui, mai îmbiindu-l să bea oleacă de vișinată făcută în casă, dar cameră tot nu i-a închiriat, spre mirarea lui, că de obicei nu așa se poartă cel care te refuză. Parcă ar mai trece pe acolo odată. Să-i vadă gura, zîmbetul acela cu care îți privești viața ca pe o piesă de teatru văzută în colț, la teatrul acela mic, prăfuit... o trupă de amatori din cartier. Zîmbetele acelea, ciinele, întîmplările vieții lui (în parte povestite, în mare parte ascunse, păstrate bine cu îndîrjire, dar pe care el, Gorea, le intuiește) toate astea... și ciinele ! cum de-a uitat ? Ciinele, desigur, curtea aceea care va fi pardosită de blocuri cu bătătură cu tot, căsuța care va fi un morman de moloz, totul, unde și cum va putea fi păstrat ? Că el ca artist simte că trebuie să ne despărțim de trecut într-un anume fel, demn și profund gingaș, ca de-o iubită fanată, obosită, acrită de viață pe care nu mai avem cum s-o ajutăm, însăși prezența noastră îi e nocivă... Da, s-o picteze, evident ! Și o sete, o milă îl cuprinde, va picta căsuța, bătrînul, ciinele. Și, deși eroul nostru nu știe ceea ce noi știm din biografia mosului, el deja știe **prin intuiție, chiar mai mult și pînă mult mai departe ca noi !**

Să păstreze, să nu lase Timpul să halească cum vrea el din viața aceasta. **Viața asta perisabilă în lipsa artistului.** Și se va încrîncena să imortalizeze nu numai lanțul care aleargă pe bătătură, nu numai scaunele cu dichisurile lor cunoscute numai de bătrîn, nu numai lupta cu întrebarea „dumneata n-ai vrea să joci o partidă de table“ dar chiar și ceea ce el, Gorea, n-a putut vedea niciodată, dar de la care are doar un reflex de gradul doi, dar atît de seducător, de intens dureros : copilașul mort cu ani în urmă.

Ciinele din depărtare a tăcut. Poate face iar o cursă lungă între poartă și fundul grădinii. Pe alocuri, închipuiți-vă, el aleargă tot atît de repede ca și în libertate, pe stradă ! Cînd ajunge la lada cu vraniță din care exaltă continuu un miros înțepător de balegă proaspătă trebuie să încetinească, dar după aceea prinde iar viteză, maximul puterii lui, pînă hăt, la zăplazul dinspre vechea curte de iepuri, unde, cîndva, bătrînul a dormit supărat pe țîfnoasa de nevastă-sa. Așa cum e pusă sîrma prin curte, lanțul îi permite ciinelui să supravegheze totul. Oriunde ai pune piciorul, te prinde ! Bine gîndită sîrma asta năstrușnică.

La toate astea se gîndește acum Gorea ascultînd șoaptele nopții. Bătrînul de altădată cu ciinele lui, totul acum îi „agață“ gîndirea trezind ciudate engrame pe creier, căci clandestinitatea n-o poate ascunde : în acel bătrîn și în viața lui el, Gorea, precum vechii maeștri care se pictau jos, în colțul tabloului, simte nevoia să strecoare propria lui viață, propria lui posibilă viață ! Și mai simte că trebuie să picteze chipul acelui bătrîn și grădina lui și bătătura sa și mai ales ciinele care aleargă... Și mai simte că, de fapt, **el i-a luat cu chirie pe bătrîn și pe ciine.**

Că abia pictînd va înțelege tot ce n-a înțeles nici bătrînul, nici mama acelui copilaș, nici asistentele grețoase, obosite de propriile lor probleme, ceva numai al lui... legînd totul în pînza miraculoasă a unui tablou, strîngînd o lume flotantă, perisabilă, așa cum lanțul ciinelui acoperă toată gospodăria păzind-o ! Și acest ceva e atît de apăsător, de greoi, atît de tiranic și totodată atît de izbăvitor, că dacă ai ajuns să-l simți, nu mai poți da niciodată înapoi.

HORVÁTH IMRE

LA 75 DE ANI

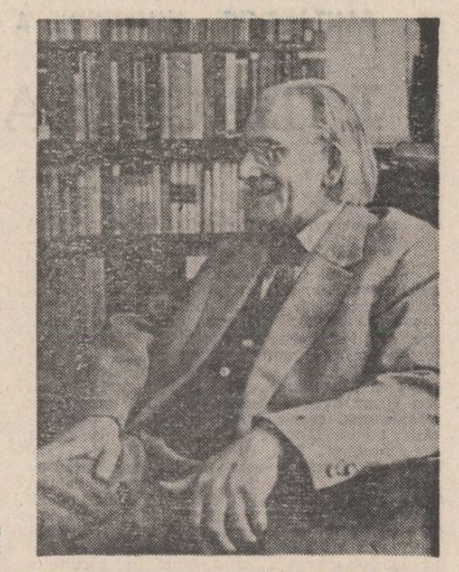

Fidelitate

Mă părăsiră prietenii mei în chip și fel ? —
E un motiv ca mie să-mi fiu cît mai fidel !

Non plus ultra

Cît trebuie să umblu — eu nu mă-ntreb vreodată ;
cine nu e statuie, să umble viața toată ;
și-n bronzuri să rămîie și-n marmure curate
doar cel care străbate tărîmurile toate.

Moartea făcută K.O.

Pe ai mei umeri Moartea-i căzută la podea.
S-o numărăm 'nainte de a se ridica !

Morală de cuțit

Pentru cuțit împunsătura e-un lucru acceptat — și pace ! —
însă cuțitul niciodată nu-i și convins de ce și face.

Chemarea mea

Pe-această coală — iată — o buche nu găsesc
să-mi pot citi destinul în ea, să-l buchisesc.

Hipocrat

„Viața-i scurtă, arta-i lungă !“ —
Cred ce spune Hipocrat.

Mor ca omul ; ca poetul, însă, să trăiesc mi-e dat.
E aceasta-o blasfemie sub cupolele luminii,
de mă urmăriți atîta, mînioaselor Erinii ?

În românește de Dim. Rachici

marin mincu

Șarjă

parcă scrie mai bine mincu ăsta
de cînd cineva îi ține mina
și-l învață cum să construiască
figurile ambiguității

e un tip tenace și ambițios
cam prea orgolios ca să răzbească
în prima linie și pe deasupra
n-are nici un prieten

ține bine în polemică
s-a ridicat mereu mai sus
în înfruntări cu adversari de temut
e tare domnule

să-i dăm notă de trecere
dar nu mai mult de atît căci prea
are succes în italia și nu știm
cine dracu-l susține

Modificări

pe aici am trecut în adolescență
încordat ca un arc de orgoliu și geniu
(iată casa surorilor spulber care ne
fascina ca un cuib al misterelor)

să intrăm să vedem ce-a mai rămas
din aerul acela timid (încăperi parfumate
închise ermetic de frica-alarmantă
a unor mari revelații)

sînt lucruri fixate-n decor fără
să existe în realitate (cînd zimbeau
ferestrele casei cu ochii de sfinx
ai lui geta toată curtea ameța)

strada era mai puțin aplecată iar
zidul liceului cu mult mai înalt
(priviri de puștance se-ntrec și acum
să te-mbie la joacă naivă)

dar cuius patricianul roman rafinat
declinare impetus declinantia nomina (ea
oferindu-mi dicționarul latin complect
ca o pavăză tandră a minții)

Friza cu lei

sîntem în palatul celui mai mare rege
să ascultăm cu atenție (cînd e liniște
se aud mușcile de ceremonii)

acum trecem pe aleea leilor să defilăm
în pas solemn (își ciempănoau fălcile cu
furie să inspăiminte timpul)

ei au ținut echilibrul imperiului pe frică
se scrie istoria (prin gurile lor căscate azi
șuieră vîntul zadarnic)

dar nimic nu a rămas (mă umflu în pene de acest
panseu pe cînd o duduie de rasă imprecisă
își pilește unghia de la degetul mic)

Parking

nu mai este loc de parcare să
urcăm mașina pe trotuarul acela
cît nu ne văd polițiștii (nu mai avem
camere totu-i ocupat monsieur)

intrăm în hotel pe ușa de serviciu
ni se deschid toate camerele goale
(între timp bandiți travestiți în
police ne confiscă automobilul)

avansăm din oglindă-n oglindă
nudurile fac parte din peisaj (pe
acoperiș un adevărat poligon de tragere
gloanțe rătăcite sar către noi)

mai bine să căutăm un alt loc de
parcare un alt oraș sau poate o altă
țară (în microfoanele ascunse
se anunță alarmă atomică)

Mobilizare

chemați deodată la o stare de alarmă-surpriză
ne echipăm într-o clipă cu costume de luptători
catarame epoleți măști de gaze pături cauciucate
gamele ranițe corturi avem agheuri carabine
gloanțe cuțite etc

mărșăluim cu ochii scoși din orbite
fugim în poante pe un cîmp minat de
la un ordin abstract ne culcăm fulgerător
pe burtă pe spate ne tîrîm din față vine asupra
noastră inamicul ce facem tragem

o turmă de patrupede se apropie-n goană
peste puțin timp ne va strivi sub copite
tragem în neștire avalanșa-galop ne sparge
timpanele tir haotic radaruri încrucișate dar
cițiva trec peste linia de demarcație

din nou ordin la baionetă ne repezim împungem
patrupedele cad gemînd omenește ne uităm
mai atenți nu sînt patrupede sînt bipezi
ca și noi cu cîte o blană de animal
trasă pe cap să

pluton atenție de voie alarma a încetat
aruncăm harnașamentul ne dezbrăcăm iese soarele
ce bine e simți arsura razelor pe piele mai ales cînd
ești mort (cînd dulce începi să te descompui sub acțiunea
stahanovistă a viermilor) mă culc lîngă un corp e cald
carnea lui mă respiră tandru închid ochii mă concentrez
nu mai respir uit unde sînt hîrtia foșnește întoarsă

(din volumul în curs de apariție „Proba de gimnastică“).

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE «NICOLAE LABIȘ»

nicolae băciuț

Peisaj cu ape

Singele ca o închisoare de netrecut ;
ca un hohot îmbrățișarea păzită.

Hai să-l mințim, hai să-l mințim,
miri ascunși
într-un lan amenințat de inec.
Vin apele carbonizate,

corăbiile ne pîndesc,
brusc,
cufundîndu-ni-se-n trup.

* * *

Nimic nu mai recompune la fel
culorile în care palmele mele
s-au lăsat locuite
de iarba însingerată a verii,
cînd aerul lua forma pielii,
trădîndu-ne.

Trupurile noastre ca niște fotografii în negativ
ne vor alunga, astfel,
în gîndul ascuns al unui pictor.

Cina cea de taină

Aici sînt toate poemele
cu care te-aș fi putut îmbrățișa
fiecare cuvînt în fața oglinzii ;

Poemele bat ca într-o ușă
în pieptul tău,
intră,
ele știu totul despre moarte,
trup,
singurătate.

Mîine voi mai scrie un poem
care ne va vinde.

Ochii

Privirea se întinde de-a lungul străzii ;
oh, lucrurile cum nu mai sînt,
peisajul cum se scurge
ca o ploaie de vară.

Nici eu nu mai sînt
decît privirea răstignită a literelor
în sîngele — somnul tîrziu al unui cuvînt.

plastică

Ochiul lui Picasso

La început au fost toate culorile și lumea a fost la fel pentru ochiul lui, pentru cel interior, pentru cel exterior, viața era pictură și pictura era viață, fără să poată spune care dintre ele este mai puternică, fără să poată renunța la bucuriile nici uneia dintre ele, cerul avea culoarea aparenței de cer, marea avea culoarea aparenței de mare, oamenii, ei bine, oamenii — acești frumoși supraviețuitori ai tușei nerupte, ai vizibilului — s-au strecurat cu primii pași raționali în irațional, prin contururi și siluete, devenind semne, semnificări de sentimente, transparențe subtile, grave ca niște semnale de alarmă, clopotind noul...

Un ochi rîde, unul plînge, un ochișoare, un ochi-umbră la cumpăna convulsiilor romantice ale unora dintre prietenii săi catalani cu gravitatea secretă a unui vechi ascetism spaniol, la răscrucea spiritului picaresc cu fatalismul arab, care prin fermitatea cuvîntului „nada“ zdrobește orice expresie ce s-ar încumeta să încalece inutil simțul măsurii omenești... Nestingînd în urmă veghea tăinuitelor rădăcini, el le-a durat în sine, aruncîndu-se punte peste hăul eteric al obsesiei profunzimii, trăgînd după el, într-un miracolul privirii din sine, strania navă Dali, ce plutește cu ușurința fantasticului în apele limpezi ale memoriei, ale somnului, ale dorinței, ale visului, spre a-i fixa omenirii invizibilul — poeticul chip... Riscînd îngenunchere în arena corridei perenității, sfidînd ordinea lumii și a artei, s-a născut cu zîmbetul în stele, misterul Picasso... Mimeticul secol și-a semnat cu el abdicarea.

De la Seurat, penelul tună, spărgînd gheața aparenței, trece de coaja ei și fulgerînd, dislocă nevăzutul... A venit vremea strigătului, a desprinderii definitive din canoanele-somnifer ale tradiției, a rupturii decise din viziunea comună aparențelor, pentru care Cézanne, Gauguin, Matisse dăduseră o fugă pînă la Primitivi, să-și înfoaie văzul pe dinăuntru... Un țipăt-banderolă peste ochii secolelor, transplant de ochi și de muze sub frunți, în fibră, în pîntecul timpului interior... **Domnișoarele din Avignon** nu sînt o părere, sînt certitudinea emoției celei de-a treia dimensiuni, sînt expresia violentă a ideii de distrugere a unui coșmar — vanitatea suprafeței plane... **Domnișoarele din Avignon** sînt scandalul public al ieșirii în bulevardul paletelor mari — împotriva viziunii cuminți — cu sufletul pe tavă, cu aripile răsucite în neant să smulgă din impasul inerției temătorul zbor...

Un ochi spre țară, un altul spre patria adoptivă a artei și artiștilor lumii. Un ochi descompune, disecă, descumpănește, voit-caraghios deformează, de parcă ar vrea să amuze copiii pămîntului, un altul recompune, multiplică în profunzime, însuflețește, dintr-un sentiment de discretă auto-apărare în fața vieții ce ne scapă, cu fiecare zi, sub rana atingerii timpului... De la strigătul izbăvirii de fixismul formei la strigătul disperării, al durerii de dor, pentru că „on est toujours de son pays“. **Guernica** — un plînset sfîșietor, o pedeapsă a răului lumii, o vînzoleză, o sarabandă diabolică, prin care imaginea se topește în furtună de sunete condensînd mai firesc decît cel mai isteț synthesiser toate disperările lumii, reverberate în infinit, în ecouri tragice, sub semnul heraldic al rădăcinilor-taur-putere : cai și femei, copii și cai, speranțe și visuri aneantizate, explozia întunericului înghițind lumina, scrijelind și săvîrșind lumina pentru a alcătui viață cu ea ; uitare de sine, uitare de culoare, uitare de suflet, necesitatea strigătului, împăienjenind culorile, crianțele devin alb, negru, griuri, devin miez de epopee, de apocalips, de revelație mitică...

Și între onomatopeele, vociferările arenelor însingerate, ale arenelor de circ, ale arenelor tristeții umane, domnește implozia clocotirilor violet-roșu ale oglindirilor, ale transparențelor de suflet... Domnește liniștea zborului gîndirii... — **Femeie așezată cu o carte** pe fundal de mare și cer, relief radioactiv în abis albastru, întregire de cuplu, dincolo de timp și de spațiu — în linia directă a spiritului — cu **Gînditorul** nostru de Hamangia.

Și peste toate coboară muzică, o muzică a frînturilor din viața dinsore toamnă a unui acordeon, a unui clarinet, a unei chitare rănite... **Cei trei muzicieni** — arlechini se retrag în conul de umbră al măștilor incertitudinii, pentru a permite intrarea unui solo timid... **Tînăra cu mandolină** se închide în sine, în refracția oglinzilor sale de suflet, presimțind vizual și sonor, anotimpul unei aniversări... Grafia sufletului, ce deschide și închide un ciclu de lumină, se arcuiește în densitatea mișcării interioare a celor **trei dansatoare**, grațiinegrației, strigăt de dragoste, impodobind urechea nemuririi cu sărbătoare...

Un ochi înafară, unul înăuntru, un ochi albastru, un altul roz, un ochi plînge, unul rîde, între noi, mereu tînăr, Picasso...

Oameni, vă văd, ne spune cu fiecare clipă din umărul lui cu frunze de aur, tăciturnul vesel Picasso...

Să rîdem, să plîngem, de ziua frunzelor lui...

Nicoleta Gherghel

muzică

Muzica românească în săli bucureștene

Titlul ne obligă să consemnăm doar în pasaj o versiune remarcabilă a dificilelor „Schițe“ pentru orchestră, **Marea** de Debussy, realizată, cu personalitatea și profesionalismul ce-l caracterizează, de dirijorul Paul Popescu, ca și apariția plină de promisiune a foarte tinerei pianiste Diana Popescu, în același concert R.T.V.

Ne oprim, din concertul cu pricina, la prima audiție bucureșteană (după cea clujeană și vest-berlineză) a recentei partituri a lui Ștefan Niculescu **Sincronie II.** Paradoxal, lucrarea îndrăznește tocmai prin previzibilitate. Într-un context dominat de tehnica învăluirii auditorului într-o serie de capcane cu măiestrie drapate, aici este abolită retorica surprizelor, a **qui-pro-quo**-urilor, atît de dragă clasicilor modernității (ca, de altfel, și clasicilor clasicității post bachiene). Poziția este, credem, esențială artei lui Ștefan Niculescu în ultimile sale opus-uri — artă apolinică, în sensul că nu imită, nici dejoacă natura, ci îi oferă un model de idealitate, împrumutînd de la natură, în schimb, funcționarea aparent obiectivă. Aici punctul de vedere al compozitorului român se racordează unor traiectorii universale ale momentului — forma ca proces gradual, auto-dezvoltător (Cage, Rilley, Young, Reich, mai puțin Glass). Iar dacă ne gîndim către cumpăna secolelor, tînărul, hitrul bunic Charles Ives ne privește mulțumit, cu al său **Central Park in the Dark.** Nici absentează tradiția românească, unde arta nu-i joc **de-a v-ați ascunselea** ci model, din care „demiurgul“-scamator se efasează.

Susține, și face penetrabilă ideatica, fermecata armonie infinit arcuită a coardelor, peste care „exclamațiile“ suflătorilor și percuției sînt „timpul și modele“ (sau modelele) de înfățisare a le eternului (Enescu, Bartok ; dedicatarii piesei) într-o strategie aparent sugerată, de fapt împlinită întocmai. Sîntem astfel avertizați despre modernitatea punerii în pagină, căci suprapunerea straturilor se petrece la nivel intelectiv, nu empiric, afectios, cum adesea ne-a obișnuit moda ce-și zice, spre neodihna celor trecuți, „retro“. În fine, o ambiguitate de fond tot există (fără ea ne-am fi edificat de la o primă audiție, deși, oricum, nici așa piesa nu-i un roman de intrigă ci un obiect de contemplat) căci putem s-o citim la trei nivele : 1. staza poetică (migala lucrăturii spre liniștea meșteșugit regizată) ; 2. abstracția poli-stilistică ; 3. mutația nesimțită a liricului în epic, sugerată de interacțiunea planurilor.

Legînd prin prezența comună a compozitorului Ștefan Niculescu, vine vorba despre recitalul notabil susținut la sala Dalles de duo-ul Sabina Coleasă (vioară) și Cristea Zalu (pian). În **Echos**, pentru vioară solo, al compozitorului amintit, Sabina Coleasă s-a dovedit o violonistă de strălucire tehnică, cu o viziune proprie asupra lucrării, pe care o vedeam mai clasică, melodică, într-un nobil sens „ancestrală“, acum tratată exploziv, cu tente nervoase, în racourci-uri electrice. Cuplul de interpreți ne-a apărut perfect sudat în **Sonata** de Wilhelm Berger și în **Impresii din copilărie** de Enescu, reușind să aducă la unison două temperamente solistice inițial deosebite — Cristea Zalu practică, în opoziție cu partenera sa, un cînt mai obiectiv, lucid, — unison ce fructifică, se colorează din premisele composite. O mențiune specială pentru **Sonata** (dedicată memoriei lui George Enescu) de Cristea Zalu, în care afect și rezonanță unanimă sînt îmbinate în mod fericit.

Costin Cazaban

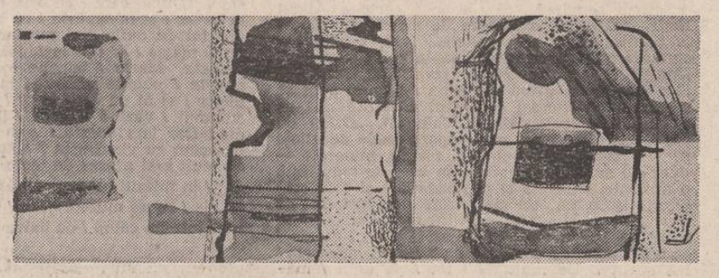

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (VIII)

Kir Ianulea (continuare)

Cît privește însușirile Acriviței, amarnic „îndrăcita“ consoartă a lui kir Ianulea, de a se înscrie pe traiectoria unui comportament cu totul minat de spiritul satanic, este de reținut un amănunt pe care naratorul îl divulgă chiar din primul moment al cunoștinței cu eroina sa. Anume, schițînd portretul fiicei lui Hagi Cănuță, toptangiu, pe vremuri, în mahalaua Negustorilor, acum, însă, cam „ififliu“, prozatorul notează că „Fata era vestită și frumoasă ; numai atît cusur avea și ea, că **se uita, uneori, nu întotdeauna, cruciș** (s.n.)“ și că, fapt semnificativ, lui kir Ianulea „tocmai asta îi plăcea (...) cu deosebire“. Iată, deci, că fiind astfel „însemnată“, Acrivița este special înzestrată cu „darul“ de a intra în „stăpînirea“ diavolului și de a se comporta ca atare. În același timp, dată fiind reala lui identitate, nu este de mirare că pe kir Ianulea îl atrage tocmai această nefirească trăsătură fizică la aceea pe care o va lua de nevastă. Intră acum în discuție o întreagă „știință“ ezoteric-populară cu privire la „legile“ atracției dintre bărbat și femeie, „legi“ pătrunse de credința că, adesea, cum se spune, dracul își bagă coada încurcînd și descurcînd simțămintele oamenilor cum numai el știe s-o facă. Devenind ființă umană în toată puterea cuvîntului (aflat pe drumul ce ducea direct din iad la București, „s-a prefăcut în chip de om nici matur, dar nici prea țingău ; om tocmai în puterea vîrstei, frumos și arătos“), Aghiuță este „programat“ să guste din plin „bucuriile“ vieții casnice alături de o femeie „îndrăcită“ precum Acrivița. De altminteri, odată ajunsă stăpînă în casa bogatului negustor, aceasta nu întîrzie să-și dea arama pe față, făcînd în chip elocvent dovada „sanatismului“ ei congenital : „Cum a adus-o kir Ianulea în casă cu lăutari, parc-a întors-o pe dos. Pînă la sfîrșitul cununiei, duminică seara, era blîndă și supusă ca o mielușică ; dar luni dimineața s-a ridicat din pat ca o leoaică... A chemat toate slugile, femei și bărbați : s-au uitat o dată chioriș de i-a băgat în spaime pe toți și, de față cu bărbatu-său, le-a zis : — Să știți că de azi încolo sunt eu stăpînă aici ! Și să mai știți că cu Ianuloaia n-o să vă meargă cum vă mergea cu prostul de Ianulea ! și încă să mai știți că eu am toane : pe cine m-o supăra cu atîtica măcar, îl plesnesc de-l trimit numaidecît la agie să-i ia merticul și de-acolo ! Scurt !... Ați înțeles ?... Aid-acuma ! ieșiți afară !“. Departe de a se simți lezat în demnitatea lui de bărbat și de stăpîn, dimpotrivă, pe kir Ianulea „îndrăcirea“ Acriviței îl subjugă cu totul ; „și, de ce era ea mai țanțoșă și mai aspră, d-aia kir Ianulea o iubea mai tare ; și de ce creștea dragostea dumnealui, de-aia-i creștea și ifosul dumneei“. Apare limpede că recursul scriitorului la motivul de sorginte fantastic-folclorică, numit motivul „diavolului însurat“ are drept scop studiul psihologiei feminine din unghiul trăsăturilor isteroid-paroxistice ale acesteia. Și nu încape discuție că întreg „romanul“ existenței lui Aghiuță ca om însurat se constituie într-o magistrală „fișă de observație“ aparținînd „cazului“ propus de eroina nuvelei.

Diagnosticul, formulat de atoateîndurătorul kir Ianulea însuși într-un moment de mare năduf este că cea mai mare dintre cele trei fiice ale lui Hagi Cănuță se dovedește a fi „mai îndrăcită decît talpa iadului“ și că, drept urmare, nici măcar trimisul pe pămînt al lui Dardarot nu poate face casă bună cu o asemenea creatură. Iată de ce, datorită nesăbuitelor cheltuieli făcute de Acrivița, pe punctul de a fi scos la „selemet“ — adică la faliment — kir Ianulea nu are altă ieșire decît să fugă de creditori, lăsînd totul baltă. Se confirmă, astfel, cele spuse lui Dardarot de către bărbații ajunși în iad cu privire la, așa-zicînd, cauza-cauzelor eșecului lor în viață.

Dar, cum bine știm, pînă să ajungă Aghiuță la Dardarot spre a-i prezenta „raportul“, se petrec o sumă de alte întîmplări care întregesc și nuanțează cu inegalabilă forță creatoare ideatica temei fantastice a nuvelei. Înțelegerea dintre kir Ianulea și șiretul Negoiță, prin care acesta din urmă se obligă a-l ascunde pe falitul negustor de urmăritori, dincolo de aspectul ei amuzant anecdotic, reia tema inițială a nuvelei așezînd-o într-un nou context al semnificațiilor psihico-morale. Să reținem mai întîi că satanismul ca element de potențare din perspectivă fantastică a comportamentului personajelor vădește aceeași priză la cotidianul existenței, că se constituie, realmente, în act reflex, în ordine conceptual-psihologică, a individului uman. Așa se face că, de pildă, episodul „tranzacției“ dintre kir Ianulea și Negoiță încîntă și derutează în același timp prin aerul de jovială stare de spirit. Kir Ianulea se comportă asemenea unui om cinstit, fericit că a ieșit din necazul atît de mare prin care trecuse, iar Negoiță, ca om practic ce se află, bucuros de neașteptatul noroc ce-a dat peste el, ia cunoștință în chipul cel mai firesc de tot ce-i povestește interlocutorul său. („Și i le-a povestit pe șart kir Ianulea lui Negoiță — de cum a fost plecat din adîncuri după porunca împărătească și pînă-n ceasul de față — toate, cu de-amănuntul toate, pe care Negoiță le-a ascultat cu plăcere mare și cu multă luareaminte“). Nearătînd în nici un fel că l-ar înspăimînta sau măcar surprinde adevărata identitate a lui kir Ianulea mucalitul dar și lacomul țăran nu se dă în lături de la faptele necurate ce urmează a le face de acum încolo :

„— Și acuma, neică Negoiță, ascultă bine cum te pot eu procopsi pe dumneata... De cîte ori ăi auzi c-a intrat dracu-n vre-o femeie, nevastă, fată, măcar fie din orice loc, ori de ce neam ar fi, să știi că eu sunt ăla. Numaidecît dar să vii acolo, că eu nu ies din ea pînă nu m-ăi goni dumneata... Firește că dacă i-ăi da de leac, degeaba n-are să-ți fie... Bărbatul femeii ori părinții fetei or să te răsplătească frumos... Ce zici ?... îți vine la socoteală ?

— Cum nu ! a răspuns Negoiță.

Iar kir Ianulea, după ce i-a mulțumit încă o dată, a plecat pe-aici-ncolo“.

Cum se vede, procesul de contaminare reciprocă a celor două „regnuri“ stă sub semnul unor stări de conștiință atît de obișnuite, încît, practic, tentația de a disocia zona de influență a satanicului de aceea a umanului pare că dispare cu totul. Ideea de inanalizabilă subtilitate este să satanismul, ca emanație integrală a cunoașterii mitic-populare, în fond nu exprimă decît o trăsătură psihico-morală imanentă, circumscrisă însuși orizontului fenomenal al existenței umane. Adagiul ce se desprinde de aici ar fi, prin urmare, acesta : dracul nu numai că se află printre oameni, ci, pur și simplu, sălășluiește în ființa intimă a acestora. Demonstrația pe care nuvela caragialiană ne-o propune atenției în continuare, în acest sens, este absolut edificatoare. Strict faptic, evident, decizia lui kir Ianulea de a-l investi pe Negoiță cu însușirea de a le „dezindrăci“ pe eventualele victime ale „bolii“ în cauză reprezintă răsplata binelui făcut ; ceea ce, cum s-a văzut, probează neștirbita demnitate morală a lui Aghiuță. „Tîrgul“ dintre cei doi, însă, implică și sensuri ceva mai ascunse, asupra cărora socotim oportun să ne oprim. Reluîndu-și atributele lui Aghiuță, este interesant că kir Ianulea găsește cu cale a se folosi de acestea, alegîndu-și drept victime alte femei, care, mutatis-mutandis, sînt aduse în situația de a reedita comportamentul isteroid-satanic al Acriviței. Identificăm într-un asemenea mod de a acționa nu numai firească, la urma urmei „umană“ dorință a eroului de a se răzbuna pe întreg „regnul“ feminin pentru amarele suferințe pricinuite de Acrivița, ci, totodată, reținem ideea că unicul leac la maladia de care vor suferi celelalte eroine ale nuvelei rezidă în însăși intervenția diavolului cu miraculoasa lui putere de a rezolva chiar și asemenea „cazuri“, care, altminteri, riscă a nu li se da de capăt niciodată. În fine, împrejurarea că pentru transpunerea în practică a unui asemenea „tratament“ e ales un bărbat, adică Negoiță, este de asemenea demnă de reținut, întrucît și acest aspect indică o importantă convergență de sensuri ce gravitează în jurul temei realist-fantastice a nuvelei.

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Alina Nour

Tînăra absolventă a Facultății de filozofie din Iași, Alina Nour, scrie proză, poezie și-și ilustrează cu umor propriile texte narative în maniera benzilor desenate ori a cărților pentru copii.

„Magie și piramidoane“, volumul de poezie pe care-l avem în față, purtînd un epigraf concludent („A fost odată ca-n povești / A fost ca niciodată...“), însoțit de „desenele autorului“, adică autoarei, are următorul cuprins : „Sultanul se plictisește“, „Magie și piramidoane“, „Filozofia dușului cu zăhărelul“, „Ciorbarii și-o lingură de infinit“, „La început a fost harababura“, „Despre logică și cioara vopsită“, „Posibilități și păpădii“, „Determinarea spatio-temporală și ceapa degerată“, „Despre fericire și nasul prins în ușă“, „O conferință despre libidou ținută de-un filozof suit pe un reșou“, „Despre chirie și astronomie“, „Polii timpului și ciudata hoinăreală“, „Zoo-filozofia“, „Adevărul în privința creării Evei din coasta lui Adam“, „Ultima noapte a Șeherezadei“, „Epilog“, și este un bazm filozofic în mai multe părți spus de o femeie (Șeherezada), alegere întrutotul justă fiind știut faptul că la ora actuală cele care filozofează și mai ales vorbesc mult sînt femeile. „Sultanului / i se arsese / tubul catodic / la televizor / Și se simțea / nervos / stresat / și surmenat / pe cînd ședea / tuflit / pe pat / privind / cu jind / și în zadar / la rabla lui / de aparat. / Atunci la a sultanului / dorință / Șeherezada / o preafrumoasă / speakeriță / adusă fu urgent / cu un taxi / (care gonea dement) / la dînsul în palat. / O ospătă pe preafrumoasă / cu tocăniță / de smochine / cu turtă dulce / plus halviță / și miere de albine. / Și-apoi îi porunci / cu glasul majestuos / să șadă jos / pe o perniță moale / de catifea / povești să-i spună / măriei sale / pîn'ce acesta / lent pufăind / din narghilea / o să adoarmă cu nasu-n cafea ! // — Iubite sultan — / răspunse ea / aș vrea nimic să n-ai / împotrivă / de-oi încerca / să te desfăt / seară de seară / grăindu-ți / acompaniată la chitară / nu vechi povești / pentru copii / ci șugubețe gînduri / luate / din rînduri / și de printre rînduri / ale / unor terfeloage pline / de filozofii...“, prilejul odată oferit, invocînd texte și nume celebre, „Karma-Yoga“, „Legea a IV-a din Înalta Magie Chineză“, „Bhagavad-Gita“, W. Heisenberg, Pascal, F. Bacon, Cesare Pavese, Kant, Claude Tillier, E. T. A. Hoffman, Engels, Mathilde Niel, Șeherezada ține să-l familiarizeze pe bietul sultan arierat cu problemele fundamentale ale filozofiei, pe înțelesul lui, firește, căci ea știe bine că „cele de sus“ și „cele de jos“ sînt una. Cu strălucitoare inteligență, în buna tradiție romantică a basmului filozofic, plină de imaginație, Alina Nour, pe urmele unui Mihai Ursachi, scrie o carte surprinzătoare, captivantă, în care pornirea infantilă spre fantazare gratuită se îngemănează cu rigoarea unei maieutici, în care farmecul poveștii este întreținut de o diavolească vervă ludică iar sentențiozitatea devine acceptabilă, căci la urma urmei avem de a face totuși cu o „carte de învățătură“.

Sîntem convinși că această carte a Alinei Nour, tipărită, s-ar bucura de un enorm succes la publicul de toate vîrstele... Iată, pentru încîntarea noastră, „Prima noapte a Șeherezadei“, „Magie și piramidoane“, dezvoltînd asertiunea „La început fu mitul și magia / Și mai apoi se născoci și doctoria“, și citatul doct din „Legea a IV-a din Înalta Magie Chineză“, „Oricît de mari sînt diferențele care separă unele de altele ființele creației — animale, plante, minerale — există o serie de raporturi în care se manifestă o armonie sesizantă și providențială și care stabilește între ele cele mai strînse legături. Tot ce este jos este și sus“. : „Iubitul meu / stăpîn / în astă-noapte / am de gînd / să-ți spun / magia / cum a / apărut / deoarece / pe / unul, măseaua / l-a durut // De mult de / tot / pe unul / măseaua / prea tare / îl durea / și la vecinul / său / (bun prieten) / se duse / rugindu-l / de grabă / să i-o / scoată. / Amicul se-nvoi / și oaia / el și-o tunse / și lîna / răsuci / și fire lungi / de-o poștă / să facă / reuși. / Se mai puse / apoi / și trudi / de construi / o moară / ale cărei aripi / le leagă / cu-n capăt / de sfoară. / Iar celălalt capăt / al sforii / îl duse / pînă la / ale prietenului său / buze / și gura / punîndu-l larg / s-o caște / măseaua legă. / Acum trebuiau / doar / aripile morii / nițel să / se miște... / Dar vîntul / nici gînd ca / să bată ; / măseaua rămase-n gingie-nfundată ! // Atunci făcu / vecinul / o nouă încercare / trăgînd spre el / o rază / de soare / tot așa, precum / o ață ai trage / dintr-un tiv / descusut. / Iar raza înfipse într-un ghețar / cît un mamut / găsit / pe undeva / spre Polul Sud. / Raza, în gheață / proptită / iute o topi / și astfel oceanul, / marea, / apa, / Pămîntul năvăli... / Corabie făcută fu / atunci, / pe mare / o sfoară de / asemeni / legată fu de ea / o ață ce, firește / trebuia / să tragă de / măsea ! / Dar vîntul cum / n-avea de gînd / să se pornească / corabia cu pînze / pe lîngă țărm / rămase / ca să putrezească ! // Vecinul încercări / mai făcu / o grămadă / legînd măseaua / de sute de lucruri / deodată / cu sute de fire / cu sfori sute, mii / dar vîntul tot / nu voia / să bată-n țării. // Și astfel / fu creată / o pînză de păianjen / adevărată / cu dibăcie țesută / și care lega / nenorocita de măsea / și miile de lucruri afurisite / ce nu voiau / nu puteau / fără vînt / să se miște // Atunci vecinul / concluzia firească // trase / că legături există / extrem de numeroase / și moara / ce sta / și de asemeni / între ea / și : / corabie / sabie / mare / soare / planete / șosete / bilete / arbori / flori / dovlecei / cercei / zodii / și rodii / anotimpuri / și geamuri / lapte / castane / coapte / și așa mai departe / În fine / era clar / că exista / o legătură / între omul / ce-l durea măseaua-n gură / mai bine zis / între măseaua / ce-l tortura / și tot ceea ce-l înconjura ! // Între om și întreaga lume / există / o legătură anume / grăi / vecinul, descoperind / cu uimire / întîia lege de magie. // Cum vîntul, la comandă / nicicum / nu poate fi pornit / vecinul nostru / din greu s-a chinuit / găsind treptat, / mijloace / din ce în ce mai eficace / durerea de măsele / spre o a mai potoli / și omenirea / cu medicamente — astfel, / el o procopsi. // Cunoașterea umană / este o piramidă / ce leagă — / un fir magic / între om și Tot ; la bază-i șade / durerea de măsele / — afurisită / și-n vîrf / tronează / Faraon-Piramidon și Faraoana-Sulfamidă / iar / în respectiva piramidă / vecinul cel / căpos / și bișnițar / deschisu-și-a / un cabinet / dentar al suferinței omenești / altar / lansînd spre univers / efluvii / de iod / și urlete / de pacienți țîșnind afară / spre hăul cosmic / cu gura pungă / și-o răsuflare vagă / de enibahar / ... // Cînd zorile afară / se iviră / Șeherezada / tocmai / termina / povestea ce avea de spus / sultanul, chior de somn / pe gînduri / era dus / De-ajuns, de-ajuns ! strigă el ! mi-e capul calendar ; / o întrebare am să-ți spun / După, care / cu aste trei parale / dă fuga la bazar / și-ndoapă-te / cu baclavale / și sirop / din foi de dafin / și muștar ! / Ci spune-mi / după magie / ar fi o legătură / între o scrumbie / planeta Marte / banane coapte / scufia-mi de noapte / unghia mea cea mică / de la al meu picior / și ăl de colo nor ? / Vai mie ! Vai, făcu sultanul / văzînd / că ea / îl aproba / ce tragedie ! Dar ia gîndește / cum m-oi mai împăca / de-acum cu viața mea ? / Eu mă credeam / a fi cu mult mai presus de toate / și nu băgat-înfundat / în miezul lucrurilor / ăstei lumi de-a-valma cu ele / ca un muscoi năuc / îngropat fără vrerea lui / într-un calup / de halva !...“.

Cezar Ivănescu

Noi „panorame“ lirice

Cel care și-a intitulat programatic opera poetică **Olimpul diavolului,** Ion Bănuță, îi adaugă acum cea de a șaptea secțiune : **Panoramă-n sălcii plîngătoare,** carte ce cuprinde între coperțile-i, ca de obicei, „o sută de panorame“, tablouri de suflet pline de întrebări, de răspunsuri, de uimiri, de tristeți, de tăceri. Tonul direct, abrupt uneori, de taină adesea, de rugă și imn, de imprecație și descîntec fac din culegerea de față o expresie autentică a ceea ce este, a ceea ce înseamnă Ion Bănuță în poezie la această dată. Fără a ne lipsi de acea energie cunoscută a poemelor sale, lirica-i are acum precumpănitor un ton grav, venind din adîncuri de ieri și de azi, dintr-un timp revolut dar și dintr-un prezent cu partea lui dramatică, venind din taine cu lumină puțină, din însingurări și pierderi și mereu din căutări. Că este așa, că Poetul simte ca pe o apă rece trecerea timpului, eroziunea biologică, destinul ce se împlinește implacabil, ne-o demonstrează numărul mare de piese în care discursul liric are ton de regret, de lamentație, uneori de neputință : **„...Bate vîntu-n imn de pagini — / plîng și rîd în vechi paragini. / ... / Bate vîntul în amine — / plîng și rîd pe lîngă mine“**, și de asemenea : **„...Umblam în cînt, în drame noi — / sunam de din al meu noroi. / Umblam prea singur în răsură — / sunam din rîs în plîns de gură.** În această permanentă și firească tăcere care îl bîntuie, care îl îmbogățește cu stări esențiale, Ion Bănuță păstrează, încă, acea lumină a puterii tinere dar care încet, încet se înnegurează, avînd o transparență aburită, o siguranță nesigură. Venind, însă, **de dinspre** Arghezi — cum frumos se exprimă de foarte multe ori! — Ion Bănuță caută cu autoironie să-și păstreze tăria. Este aceasta urmarea desigur, a acelei poezii solare, vitaliste de pînă acum, care își prelungește armonios rădăcinile, infuzînd cu frumuseți mai vechi cîntările-i de azi. Această concrescență de sentimente, cu o bogăție considerabilă de sonuri, dă, încă, creației sale recente o vigoare potolită. Este așezarea înceată, dar sigură, în tiparele dăinuirii: **„...Ion Bănuță rîde-n vamă / în abis de panoramă...“** ori : **„...În Turnul Babel rîd postum / în sfinți albaștri de din fum / și plîng în diavoli de abis / în cîntul surd și nedecis“** și apoi : **„...Doamne-s Diavol ! Diavol greu. / Tu ești...Nu ! din chipul Meu...“**

Remarcabile, de o vibrantă prospețime sînt poeziile de dragoste. Poetul are, și aici, resurse din plin, zicerea-i fiind dintre cele mai alese, glossînd pe eternitatea iubirii, dînd acesteia rol primordial în situarea omului mai presus de orice. Iată, spre exemplu, cîteva versuri în care poetul eminescizînd se descrie pe sine : **„...și nici nu știi cum sălcii se joacă în neunde / cum dorul se adună în patime rotunde / cum mă întorc din drumuri să nu știu că te pierd / în marile răspîntii pe unde te dezmierd / ... / în umbre de nădejde și în abis de soare / pe unde umbli, dragă, în rochii călătoare. // O ! Nici nu știi, iubito, cît sînt de vagabond / și cît de nalt e cerul și părul tău cel blond“**, apoi: **„...Erai din marmuri, goală-n infinit / în cîntul meu se învrăjbea candoarea / pădurea se pierdea în dulci miresme / și-n cer se răstignea o lume neagră“.** Este limpede înclinarea spre o poezie de preamărire, de adorare, de înălțare dincolo de cotidian a ființei iubite. În această linie, poemul de mai mare întindere, **Panoramă-n lacrima Meșterului Manole** constituie fără nici o îndoială piesa de rezistență a cărții, proba cea fără de dubiu a poetului născut. Parafrazînd la modul contemporan cunoscuta baladă de la Argeș, Ion Bănuță ne propune un Manole creator de minune mai puternic, prin forța dragostei și a jertfei, decît domnul său de pe pămînt, decît cel din cer : **„...Doamne-Cineva / Doamne-Nimenea / ia te uită-ncoa ! / ... / Eu sînt Om-Răscoală / sufăr de-ndoială / ... / Unde-i visul meu ? / Unde-i Dumnezeu / cel stăpîn pe nori / ce-mi vindea culori / ... / Îndoiala-sînge / Timpu-n mine plînge“**... și apoi : **„O ! Măria Ta ! / Nu știu a-nșela ! Văd în ochi de soare / o nouă culoare / ... / Văd o Mînăstire / cum n-a fost Zidire...“** Poetul nostru se dovedește pe măsura poetului popular, dîndu-i o replică modernă în care drama creatorului de frumos nu mai este doar a Meșterului Manole ci a celui din timpul de față supus și nesupus Secolului și tarelor acestuia. Ion Bănuță se așează și prin — mai ales ! — acest mare poem liric-dramatic — ce ar merita o analiză specială — în rîndul întîi al poeților de azi.

„Panoramele“ din această carte îl definesc și mai bine și mai total pe Ion Bănuță. Dramatic și — încă ! — exuberant, reținut și patetic, sever și duios, poetul este mereu egal cu sine, urmărindu-și cu pasiune „programul“ creației lirice. Întreaga-i poezie se supune ritmurilor și repetițiilor — de unde și impresia de cantabilitate : chiar unele piese care se realizează ca mici și „armonioase harababuri“ se supun acestor obligații („**Doamne, de din toate / te văd dînd din roate / din ce nu se poate ! / Doamne, de din coate !**“), sporind, astfel, efectul scontat. Ion Bănuță, acest Diavol atît de uman, atît de generos, într-un permanent neastîmpăr, nesupus unor norme, căutînd frumosul, dreptatea și sublimul, găsindu-le și negăsindu-le, fiind mereu credincios sieși, rămîne chip al Poetului dintotdeauna.

Radu Cârneci

Desene de Andrei G. Dan

CONFABULE

Un țăran trece strada (VIII)

Sala restaurantului — salonul, cum le place fetelor să spună, unele cu pronunție franțuzească („salăn“), altele cu pronunție englezească („salun“) — era de o urîțenie desăvîrșită, dar costisitoare. Pe pereții vopsiți ocru atîrnau ciubere, mițoase, ciomege și fluiere, cît și două mari vederi din Rodna și Tecuci. Mai ales gara din Tecuci se potrivea dorinței șefului de restaurant, care se născuse în ea, între două trenuri. Altfel, și aici se găsea ce se găsește peste tot, cum arăta și firma : „Stîna“. Tocmai firma asta îi îndemnase să aleagă restaurantul loc de nuntă și petrecere între neamuri. Așa că se înghesuiseră de-a lungul pereților ca oile la strungă, holbîndu-se la decorațiile interioare pînă veni țuica.

— Iete, mă, zise unul — un văr mai obraznic — iete unde m-au adus. Că dacă știam, luam și eu ciomagul de-acasă și-l agățam pe pereții ăștia.

— Taci, tu, îl repezi nevastă-sa, că te-aud.

— Da' ce, acasă cioban și-aicea tot așa ?

Veni însă lîngă ei o soră a miresei cu sticla și le turnă din nou țuică, de data asta de-acasă, nu de la restaurant. Așa se-nțeleseseră cu „șefu“ în ceea ce privește băutura : să ia puțin și de la el, cît să se vadă, altfel nu e voie. Iar ce le rămîne, țuică și vin, să-i dea lui. De rămas rămînea întotdeauna. Aveau grija asta cei care serveau.

— Las-o aici, îi ceru unul sorei miresei.

— Nu-nu, îl respinse aceasta. Nu-i voie să rămînă pe masă.

— Adă-ncoa, se încăpățînă omul, c-o pun jos.

Și-o luă, o plimbă la gură, sorbi, plescăi de plăcere, „își șterse cu dosul palmei buzele“ (nu putem preciza autorul, dar nici nu vrem să plagiem) și pe urmă o puse jos, lîngă piciorul mesei, înghesuind-o cu piciorul. Ca s-o simtă.

Iulian Neacșu

CRONICA EDIȚIILOR

Lovinescu — scrieri

Am mai vorbit, și nu o singură dată, despre dificultățile care se ivesc atunci cînd se pune problema realizării unei ediții științifice. Acestea sînt, de la autor la autor, și de la epocă la epocă, foarte complexe. Cu toate că nu au lipsit unele încercări, pînă în prezent nu s-a ajuns la un consens general, la un **cod** unanim acceptat în ceea ce privește normele unei ediții ideale. De la editor la editor și de la editură la editură, fiecare își stabilește, de fiecare dată, normele de editare pe care le crede cele mai legitime față de opera autorului tipărit. Am ajuns, în străduințele noastre de a comenta edițiile, la mai multe constatări din care nu notăm, aici, decît două. Cea dintîi pare, la prima vedere, paradoxală : cu cît un autor este mai aproape în timp de noi cu atît e mai greu de cuprins într-o ediție definitivă și științifică și invers (cu toate că editarea unui Dosoftei sau Budai-Deleanu, de pildă, nu este de loc o treabă facilă !). Pe de altă parte, se pare că este mai anevoios să-i editezi pe critici decît pe autorii de proză, poezie etc. (În paranteză fie spus, avem deja serii din criticii români aflate în curs de definitivare precum din Ibrăileanu, P. Constantinescu, Călinescu, Vianu ; din unii — Streinu, Zarifopol, Ov. Densușianu, Dragomirescu, Duică ș.a. — s-au tipărit antologii reprezentative). Cea de a doua constatare devine foarte relevantă și în cazul seriei de **Scrieri** din E. Lovinescu.

În **Notă asupra ediției** la primul volum (1969) Eugen Simion — autor recunoscut și al unei masive monografii asupra criticului de la **Sburătorul,** în orice caz unul dintre cei mai avizați (mulți) exegeți ai lui Lovinescu — face un adevărat slalom pentru a-și expune (și a-și explica) criteriile care l-au călăuzit în întreprinderea de restituție a operei lovinesciene. Dar mai înainte de a da cîteva **propoziții** din această **notă** și a le urma de cîteva succinte comentarii, să spunem că din opera lui E. Lovinescu s-au retipărit mai ales în ultimii vreo zece ani foarte multe cărți — volume de articole critice, de memorii, de monografii, de traduceri, de beletristică. Practic, nici o operă fundamentală a lui Lovinescu nu a rămas în afara reeditărilor contemporane. Între editorii lui trebuie să pomenim numele lui I. Negoițescu, Z. Ornea, N. Balotă, Eugen Cizek, Ion Nuță, Maria Simionescu ș.a. Cît privește exegeza asupra scrierilor lui, au apărut sute de articole și mai multe studii monografice în care se exprimă, nu o dată, opinii dintre cele mai diverse, uneori radical divergente. Credem că această diversitate de opinii și de poziții atît de tranșant diferite are la bază, bineînțeles, între alte cauze, și faptul că nu dispunem de o **ediție științifică** din **Operele** lui Lovinescu. Pe bună dreptate, E. Simion spune în **notă** : „Revizuind pe alții, Lovinescu se **revizuiește** și pe sine“. Și : „Oricît s-ar fi străduit criticul să nu schimbe, în aceste condiții, judecata despre operă, un proces de **mutație** e inevitabil și aici“. Am adăuga : nu în puține cazuri judecățile de valoare despre un scriitor sau fenomen sînt total răsturnate de la o ediție la alta a criticului. Pe care dintre aceste **variante** se bazează exegeții ? Unii pe unele, alții pe altele și de aici, inevitabil, un spor de confuzii și divergențe în rîndul comentatorilor. Necesitatea unei ediții cu adevărat științifice se impune, altfel cearta între exegeți aduce prea aproape cu un dialog între surzi.

Așteptam de la ediția lui E. Simion o limpezire a lucrurilor dar, avansăm, „ediția“ pe care editorul ne-o oferă este foarte precară și nu are darul decît a produce confuzii în continuare.

Iată cîteva **propoziții** ale editorului desprinse din **notă** și pe care, după cum vom vedea, el nu le **demonstrează** ci doar încearcă să le justifice subiectiv : a) „.... ediția de **Scrieri** va cuprinde patru volume, dintre care cel subintitulat **Critice** e cel dintîi. Volumele II și III vor însuma **Memorii** (I, II, III) și **Aqua forte,** iar cel de al IV-lea **Istoria literaturii române contemporane,** compendiul din 1937“. b) „Încercăm să dăm un Lovinescu nu integral, ci reprezentativ.“ c) „S-ar fi putut, firește, gîndi ediția și altfel“ (?!). d) „Mai greu e de decis în cazul **Criticelor,** unde textele, de la o ediție la alta, sînt și nu sînt aceleași. Chestiunea editării lor se pune însă într-o ediție critică a operei lui E. Lovinescu. Nu avem, acum, soluția ultimă în ce privește tehnica unei astfel de ediții.“ e) „Textul de bază e cel din ediția definitivă, cu excepțiile pe care le-am indicat.“ Etc, etc.

Demonstrații :

a) Și totuși au apărut pînă acum 8 (opt) volume, deci dublu față de proiectul inițial al editorului. Acest spor ne bucură și sîntem întîii care să-l apreciem. (Lucrurile s-au petrecut oarecumva similar și în cazul ediției Ibrăileanu). O ediție se consolidează în timpul lucrului. **Notă :** Dar sînt editate aceste opt volume în chip științific ?

b) Ce să însemneze „un Lovinescu nu integral, ci reprezentativ ?“ „Reprezentativ“ fără „Pași pe nisip“, fără „Titu Maiorescu și contemporanii săi“, fără „Istoria civilizației române moderne“ ? etc. Chiar dacă editorul a inserat, abandonînd planul inițial, unele din aceste opere în seria lui, meritul de a le fi redat pentru prima oară publicului revine de regulă altora, ceea ce nu se cam specifică. **Notă :** Cu asemenea grave trunchieri mai este științifică o asemenea ediție ?

c) Bineînțeles, ediția s-ar fi putut gîndi nu „și altfel“, ci într-un singur chip : o ediție exhaustivă, critică și însoțită de întregul aparat de variante, comentarii, indici etc. **Notă :** editorul poate întîmpina : „dar eu n-am dorit aceasta, ci doar să dau o selecție „reprezentativă“ din creația lui Lovinescu“. Da, îi răspundem, dar ce

rost avea atunci s-o faceți în seria de **Scrieri,** cînd paralel cu această serie au apărut și apar, ca volume de sine, cărți și selecții din opera lovinesciană ? Și apoi, volumele acestea de dincolo de serie sînt mai bine fasonate în ceea ce privește normele științifice de editare (vezi, de pildă, **Istoria civilizației române moderne,** Ed. Științifică, 1972, **ediție, studiul introductiv și note** (și indici !) — subl. n. — de Z. Ornea).

d) Într-adevăr, „chestiunea reeditării lor“ — nu doar a **Criticelor,** ci a tuturor operelor lovinesciene — „se pune însă într-o ediție critică“. Deci aceasta , **Scrieri,** recunoaște însuși editorul, nu este așa ceva. Ce este atunci ? **Notă :** „Revizuind pe alții, Lovinescu se revizuiește și pe sine“. De acord cu observația editorului, dar cum își poate da seama lectorul de **astăzi** despre evoluția acestor mutații ? Și Rebreanu și-a „stilizat“ de la o ediție la alta operele, numai că editorul lui de astăzi, Niculae Gheran, ne dă, la variante, tabloul integral al acestor „mutații“. După părerea noastră, tocmai ediția Lovinescu trebuia să fie în primul rînd una critică și științifică. Stilizările succesive ale lui Rebreanu nu schimbă niciodată sensul propozițiilor și fondul operei, pe cînd la Lovinescu **mutațiile** sînt adeseori radicale. **Revizuirile** lui Rebreanu sînt interesante în planul evoluției măiestriei artistice, cele ale lui Lovinescu — stilist încă de la primele lucrări — sînt interesante mai ales în planul evoluției ideologice a criticului. Și apoi mai este o chestiune : un text lovinescian a circulat cinci, zece sau mai mulți ani într-o **anumită** formulă cu un **anumit** înțeles. Cu **acest** sens textul respectiv a intrat în dialog cu mișcarea artistică a vremii. Reproducînd doar ultima variantă se produc confuzii de istorie literară : noi cei de astăzi avem impresia că un Ibrăileanu, Iorga, M. Dragomirescu au polemizat cu un personaj fictiv, din moment ce nu-l avem, în ediția pe care-o comentăm, decît pe cel revizuit, ultim. Editorul trebuia să dea, cel puțin în unele cazuri, comentariile de rigoare asupra modificărilor.

e) Scurt : într-o ediție care se respectă nu mai este loc pentru „excepții“. Etc, etc.

Nu știm dacă Eugen Simion va mai continua să reproducă în această serie și alte opere ale lui Lovinescu. Așa cum a făcut-o pînă acum trebuie să spunem că nu avem de-a face, decît formal (aceleași coperți de la un volum la altul), cu un **corpus** al scrierilor lui Lovinescu. O prefață sau o postfață, oricît de ingenioase, nu pot suplini indispensabilul aparat științific pe care-l pretinde o ediție modernă, nemaivorbind despre criteriile ferme după care trebuie ordonat materialul.

Prilejul centenarului nașterii lui E. Lovinescu ne-a îndemnat să fim atît de severi cu această „ediție“ și credem că procedînd astfel nu am comis de loc o impietate față de marele critic, ci dimpotrivă. În ceea ce-l privește pe Eugen Simion, el este un critic literar prea serios, pentru a nu-i putea spune deschis, fără nici o iritare, că dacă impresionismul poate duce la rezultate remarcabile în critică el nu-și are locul atunci cînd se pune problema alcătuirii unor ediții științifice.

Întrebarea rămîne : cînd va demara și cînd vom avea, **corpus**-ul scrierilor lui E. Lovinescu ?

Gheorghe Suciu

Un roman al Bucureștilor

Urmare din pag. 1

produse (diate, foi de zestre, anaforale, memorii) cît și în materialul iconografic bogat care însoțește fiecare capitol (desene și gravuri de epocă, fotografii, tablouri).

Sînt parcurse patru secole de istorie, cu prezentarea vieții sociale bucureștene, așa cum se reflectă în actele vremii, particulare sau oficiale. Începuturile preocupărilor edilitare sînt reconstituite prin documentarea amplă și prin interpretarea faptelor, puse în conexiune în cadrul unei restituiri complete. Se relevă astfel evenimente puțin cunoscute din viața orașului, punînd într-o lumină nouă actualul peisaj urbanistic. Un capitol de acest fel descrie urbanizarea și înfrumusețarea Dealului Mitropoliei, despre care aflăm că a fost prima lucrare edilitară bucureșteană de anvergură. Despre construcția fîntînilor publice, a cișmelelor și despre canalizarea și asanarea Dîmboviței capitolul **Alimentarea cu apă** cuprinde o sumă de date noi și deosebit de interesante.

Privirea panoramică este dirijată astfel încît harta veche a cetății să reînvie **(Podgoria și viile orașului București, Băile în secolele XVI-XIX, Tîrgul Moșilor, Grădini și parcuri, Cafenele, Vechi case bucureștene, Vechi hanuri bucureștene).** Reconstituirea reunește ansamblul și detaliul, datele documentare cu elementul descriptiv.

Organizarea vieții citadine, tranziția de la stilul de viață oriental la cel occidental, interferențele de tot felul, modernizarea și problemele sociale și administrative sînt la rîndul lor reconstituite într-un tablou care ilustrează transformările orașului și evenimentele care i-au tulburat sau stimulat dezvoltarea **(Răzmerițe și calamități, Cum se călătorea altădată, Iluminatul și paza de noapte, Lipscanii și importanța lor în dezvoltarea comerțului, Teatrul Național, Primăria Capitalei în primele decenii ale secolului trecut).**

Restituirea climatului citadin și a procesului de transformare neîntrerupt de-a lungul secolelor implică demersul portretistic pornind de la document. Nu numai mișcarea mulțimii participînd la zavere, înghesuindu-se la inaugurările fiecărei realizări edilitare, luptînd cu incendiile, molimile și inundațiile creează autenticitatea spectacolului, ci mai ales chipurile personalităților cărora „urbea“ le-a datorat inițiative constructive, fie că este vorba despre domnitori (Brîncoveanu, Ipsilanți, Bibescu), despre guvernatori (Kisseleff), medici, cărturari, arhitecți, „lipscani“. Schițate în capitolele consacrate evoluției orașului sau în secțiunea specială **Figuri și tipuri bucureștene,** aceste chipuri (Anton Pann, Constantin Estiotu, Cilibi Moise) au pitoresc și autenticitate literară. Dealtfel, întregul volum este convertit în literatură documentară, datorită simțului portretului, al atmosferei și al veridicității cu care este scris.

Este o „punere în scenă“ care cere acribie, dar care nu ar avea farmec dacă autorul nu ar fi înzestrat cu talent literar, cu umor fin și cu o generoasă și mereu prezentă afecțiune pentru obiectul cercetării. Bucureștean pentru care orașul nu are enigme, George Potra iubește cetatea în aceeași măsură în care o și cunoaște, iar cartea sa captivează ca un roman, realizînd în același timp „o astfel de cunoaștere și de inițiere în trecutul Bucureștilor de altădată — un act de educație patriotică, un mod pedagogic de a-ți forma sentimente estetice și istorice, prin cunoașterea a ceea ce este aparent învechit, patriarhal și tradiționalist, prin depistarea în imaginea elementului modern a ceea ce aparține unei permanențe, unui caracter specific locurilor noastre istorice“.

atelier literar
poșta redacției

ELENA ANGHEL : Nu se pot trage, încă, nici un fel de concluzii. Lucrurile sînt la început, stîngăciile, clișeele convenționale nu lipsesc, dar nu s-ar putea spune că nu există și semnele unor îndeminări narative. Vom vedea mai tîrziu.

I. MOCANU : Nu știm cum să vă putem convinge (după atîtea discuții și argumente, de care nu vreți să țineți seama cîtuși de puțin), nu știm ce să vă mai spunem ca să puteți înțelege că drumul dv. e greșit și nu vă poate duce decît la eșecuri nesfîrșite (vi l-am prezis doar și pe cel de care ne încunoștințați acum !...). Ambiția și tenacitatea nu sînt deajuns, cită vreme mijloacele dv. sînt atît de rudimentare, nivelul de cultură atît de scăzut, gustul artistic atît de precar. E momentul să vă scuturați de obsesia dv. (care a devenit un fel de drog !...) și să priviți lucrurile în față. N-are rost să mai repetăm încă o dată sfaturile și recomandările noastre, — le puteți găsi în răspunsurile anterioare. Într-un cuvînt : puneți această mare ambiție și încăpățînare în slujba pregătirii dv. școlare ! (De rugăminți speciale în vederea publicării nu e niciodată nevoie, — cînd manuscrisele o merită, e o reală bucurie pentru noi — puteți să ne credeți — să le îndrumăm spre tipar !).

V. IONESCU : Cîteva lucruri foarte bune („Întîlniri", „Risipitoarea lui tinerețe", „La îngerul alb", „Final de toamnă" și, mai ales, „Interioare"), în care apar interesante accente noi, în spectrul amar-acid. Vă rămînem în continuare datori cu o revenire.

E. CHELARU : V-ați grăbit ! Nu trebuia să ne divulgați „secretul", ci să duceți experiența pînă la capăt (ca să puteți trage concluzii întemeiate). Și așa, însă, precedentul răspuns (la noul dv. pseudonim) trebuie să vă dea de gîndit. Și anume că, după faza preliminară, de bun sosit, după „generozitățile" stimulative adresate noului venit, sita devine din ce în ce mai deasă, pretențiile urcă, spre niveluri valorice cît mai obiective, unde concesiile și rabaturile „pedagogice" nu mai au rost, nu mai pot folosi nimănui. De unde și concluzia că un surplus de iluzii nu e deloc recomandabil !...

EUGEN MOREANU, LUCIAN BAIU : Simplu : le depuneți la redacție, sau le expediați prin poștă (cu mențiunea : „pentru Atelier literar").

CONSTANTIN ȘTEFAN : Într-adevăr, lucruri interesante, mai cu seamă ca motive, idei, pretexte, (cu insistent apetit pentru insolit, paradoxal, etc.) și mai puțin ca rezultat finit, ca performanță lirică. E de văzut ce veți mai face în continuare.

OCTAVIAN I. VLAD : Încă tulburi, confuze, fără un sens lămurit, deși în 2 și 7 există niște accente interesante. Ne vom dumiri, poate, data viitoare.

D.E.R. : „Spiritul însetat".

EMADEL : Poezia merita să apară, e lucru cert. În rest, nu prea știm ce să vă spunem. Desigur, paginile de care vorbiți ne interesează, dar numai dv. puteți decide asupra lor. N-am înțeles la ce fotografie vă referiți și nu putem fi de acord cu părerea dv. despre secretariatul de redacție (poate nu e decît o glumă, ca și finalul scrisorii ?!..). Așteptăm lămuriri.

ION ENE : Bune înclinații spre parodie și satiră, în mai toate paginile (inclusiv scrisoarea !), chiar dacă lucrurile nu sînt duse, deocamdată, pînă la rotund și par scrise, mai degrabă, „la botul calului", în joacă. Vom vedea mai bine, sperăm, despre ce este vorba, în pliul următor.

C. BASARAB : Pare să fie ceva mai bine, cel puțin în unele pagini („Miracolul din fruct", „Despre progres", „Sensul elegiatic (?!) al zborului"), dar și aici și mai ales în celelalte, lipsa de măsură, gustul nesigur lasă loc unei adevărate sarabande metaforice, imagini riscante, forțate, incongruente („plăci de zbor aurifer", etc.), ori, altele, stufoase, greoaie, baroce, „suprapraetajate" dubioase (ex.: „totuși pe aceste valuri vacarme (?) glasul tău e o plută navigînd spre urechea îngerului ce s-a izolat fonic în reveria clipei" (?!), sau : „am trecut înot pierderea sinelui, fluviu ce înconjoară înaltul munte al tentației, de la poalele lui privesc înspre vîrful terminat în o mie de guri ce sug zgomotos din ugerele tainei, ea ține sub o singură unghie toată această noapte"... etc., etc. Viziuni aberante, versuri indigeste.

C. Vasile, Constantin Bojor, Petru M. Stoian (pe viitor, mai citeț !), **Nicolae Proca, Dinu Petrică, Constanța Păduraru, Koliane Pitenco, Alexandru Augustin, Atena Kander, Alex. Gamureac, Petrică Pulbere, Gherghina Mirela, Traian Teodoru, Marian Dorobanțu, Moira Lewis, Ion Ceaciru, Paul Sîrbu, Vasile Chirica, Cons. Tan Tin :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Evadare

Pe pătura moale se-ntinde timpul și stă
ginditor,
Tot ce-l înconjoară se-oprește și așteaptă.
Nu mai curg apele, nu urcă sevele,
Nu e nici un regret și nici un dor

Mătănii sonore încep să cadă de sus,
De departe, nu se știe de unde venind,
Ca să facă tăcerea mai mare, profundă,
Ca o meditare, ca un foc mocnind.

Ceasul a stat, oamenii nu știu să vorbească,
Păsările să cînte, marea să facă valuri,
E un efort interior, e o întindere,
O oboseală, ca atunci cînd sui dealuri.

Pe pătura moale se-ntinde timpul și stă
ginditor.
Din toate părțile stînci vechi îl înconjoară...
Înspăimîntat, strig : mi-e dor de viață mi-e
dor !..
Și sar pe fereastră în lumină și-n vară.

EMIL GAVRILIU

Extaz

Mi-e bucurie
și mi-e plins de tine
mi-e alb în gînd
și roșu-n trup
miros în piele mi-e de tine.
Și noapte mi-e
și zi de tine
și vară-n ochi
și iarnă mi-e de tine.

MARCELA MARINICĂ

Declarație

recunosc,
între mine
și bărbatul de treizeci și cinci de ani
a fost tot ce putea fi :
două numere de telefon
la care nu mai răspundea nimeni
o ușă
cîteva cărți visate
mult tutun
o nevastă un copil
și din cînd în cînd
nevoia de celălalt
ca o lipsă de calciu

LAURA DOBRE

După o săptămînă de lucru

duminica,
emisiunea preferată,
la ora știută,
îți oferă
zîmbetul solistului de muzică populară.
Învîrte ciucuri și-ți zîmbește,
voioșie încercată în fața oglinzii,
lansată cu succes de public.
Frizerul rîde ca solistul de muzică populară,
vînzătorul de la aprozar — și el.
Multiplicare,
gesturi din ce în ce mai șterse.
Aceleași.
Solistul de muzică populară zîmbește
ori este pus să zîmbească
semnificativ
ca în afișele cu
recenții cîștigători la loz în plic.
Gesturi. Aceleași.
Ei
în fața televizorului,
eu
în fața unui mugure de piatră încă așteptînd.
încă așteptînd.

ION TEODORESCU

Metamorfoze

Expus soarelui
(mă
privește prin lupă
ca pe bacili !)
stau țeapăn ca mortul
după lăiat
fixat de nisip
cu o rază —
fluture-n insectar ;
șoarecele care
mi-a rost aripile,
șoarecele,
desfăcînd aripi,
a zburat !
Ca el
aud cu ochii,
văd
cu urechile !

ERICH KOTZBACHER

E albă zarea

e albă zarea de iubiri
de păsări
eterne
cu eternul lor secret
care le ține-n nori.
copacii mari
se-aruncă-n cer
să le cuprindă
între ramuri
o, cîntul vostru de-aș putea
să-l țin
un timp
în oameni...

VICTORIA MILESCU

Copilărie

Javra de Saint-Bernard
frumos ca un Adonis ce-și
cumpărase de la Consignația
încă două picioare,
bătea Morse
într-o tinichea care
avea ceva uman
ca și visul (citeț în smaltul ochilor).
Torturat, mesajul trecea
prin mațele unui lanț
legat de un coteț de silex
în care eram eu.
chircit de lume și de scînduri.
Pentru că era necesar
să mi se spună ce sînt
și invers.
să fiu ce mi se spune.
Iar de la un timp
mi se spunea:
„Fir-ar a dracului de javră".

DANIEL TEODORESCU

D. Stelaru, inedit

Urmare din pag. I

definitiv, în galeria marilor poeți ai acestei țări În plus, nu puțini confrați din grupul nostru îl priveau „de sus", îi dădeau chiar lecții de „bună-purtare", pentru că poetul, în anumite momente, nu prea era dus la biserică și — vezi doamne ! — le compromitea prestigiul. Eu însă îl consideram un mare poet și, fără a-mi face din aceasta un merit, îl tratam ca atare. Poetul n-avea să uite atitudinea mea și după acele ședințe literare, pot declara, străin de orice umbră de emfază, poetul m-a simpatizat mult ; ori de cîte ori ne întîlneam, mai apoi, ținea să sărbătorim evenimentul !...

Într-una din zile, un scriitor timișorean în drum spre domiciliul meu (fost) de pe strada Vasile Conta, l-a întîlnit pe poet prin oraș. „A, mergi la Mitea Rachici — i-a spus D. Stelaru. Ce să-ți dau să-i duci din partea mea ?". Și după o clipă de ezitare, a scos din buzunar un petec de hîrtie, zicînd : „Uite, dă-i poeziile astea și spune-i că îl sărut".

Am intrat, astfel, în posesia celor trei poezii din această pagină. Poeziile sînt scrise înghesuit pe ambele fețe ale unei file de carnet, pergamentoasă, cu ștersături și corecturi. Le consider (mai cu seamă două dintre ele) deosebit de frumoase ; tocmai de aceea nu îmi pot permite orgoliul de a le păstra doar pentru arhiva personală și a nu le face cunoscute și publicului cititor.

Să oferi cuiva trei poezii inedite ca pe niște flori alese ale inimii — iată un gest de supremă generozitate.

Dar cine era mai generos și mai imprevizibil ca Dimitrie Stelaru ?

PREMIUL PERPESSICIUS — 1980

Vineri, 30 octombrie, în Rotonda Muzeului literaturii române, a avut loc tradiționala festivitate anuală de decernare a Premiului PERPESSICIUS al revistei Manuscriptum.

Juriul, compus din Șerban Cioculescu, președinte, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, Edgar Papu, Dimitrie Păcurariu, Al. Piru, Dan Simonescu, Mihai Ungheanu, Ion Vlad, a acordat, în urma numărării voturilor, Premiul PERPESSICIUS al revistei Manuscriptum **pe anul 1980 ediției critice integrale a OPEREI beletristice a lui Liviu Rebreanu (Editura Minerva, 11 volume).** Editor Niculae Gheran.

Totodată, juriul a hotărît să acorde o Diplomă de onoare **celei mai bune ediții critice apărute în cursul anului 1980 : M. EMINESCU** Opere, **IX, (Editura Academiei R.S.R., în colaborare cu Muzeul literaturii române). Colectiv :** Anca Costa-Foru, Petru Creția, Eugenia Oprescu, D. Vatamaniuc.

S-a decernat, de asemenea, o Mențiune „Jurnalului" **(I—III) lui Gala Galaction editat de** Teodor Vârgolici.

CENACLUL «G. CĂLINESCU»

În aula Academiei R.S.R. s-a desfășurat în ziua de 26 octombrie ședința omagială dedicată aniversării a 20 de ani de activitate a cenaclului literar „George Călinescu". Au vorbit, cu acest prilej, acad. Șerban Cioculescu, acad. Alexandru Balaci, dr. Gabriel Strempel, Gheorghe Marinescu Dinizvor, acad. Petre Vancea, Ion Potopin, Pan M. Vizirescu, Lia Miclescu, Valeria Deleanu, Despina Valjean, Gheorghe Zarafu.

În jurul biografiei intelectuale

Urmare din pag. 1

stațiile și aproximările dizertației lui Rötscher se poate observa din disocierea celor trei accente : gramatical, logic și etic pe care nu va obosi să le evoce în cronicile sale dramatice, fie elogiind, fie criticînd jocul actorilor români.

Aspecte felurite, din registre valorice diferite — n-am menționat, de pildă, problemele costumelor sau ale decorurilor — toate însă niciunde judecate izolat ci în neîncetată subordonare a **„cuprinsului ideal"** (expresia lui Rötscher), sau a acelui **„întreg artistic"**, concept care-l traduce pe cel hegelian, al „totalității", și de care Eminescu totdeauna va ține seama în activitatea sa de cronicar teatral (uneori, expunîndu-l direct, ca în analiza spectacolului cu **Despot Vodă**).

Dorim să subliniem acest caracter total pe care-l are viziunea eminesciană asupra teatrului, exprimată și în articolul despre **Repertoriul nostru teatral** — scris în aceeași perioadă cu traducerea tratatului lui Rötscher —, unde problemele de repertoriu sînt analizate în legătură cu jocul actorilor și cu publicul din sală ; după cum va prezida și activitatea de cronicar teatral, pe care o va exercita cu o competență rar întîlnită în epocă. Tudor Vianu avea dreptate cînd declara hotărît : **„Nimeni, înaintea lui Eminescu și puțini după el au consacrat teatrului studii mai temeinice, din unghiul unei cunoașteri mai apropiate a literaturii dramatice și a variatelor probleme în legătură cu jocul actorilor și cu graiul lor"** [2].

Traducerea din Rötscher reprezintă, prin urmare, o experiență pe mai multe planuri, de aici desprinzîndu-se firele unor activități ulterioare. De aceea ne-am și permis să considerăm că ar avea o valoare simbolică de inițiere, dată fiind pasiunea nelimitată — ca și uimirea, plină de încintare —, cu care tînărul Eminescu se îndreaptă spre toate punctele cardinale ale culturii. Am vrea să insistăm asupra juvenilității care-l fac să contemple, în chip necondiționat, lumea, cultura și propriul eu, cultivînd imediatețea reacțiilor. Ceea ce se observă și în modul în care, printre însemnările docte și cu adresă exactă, își face loc, cu naționalanța ingenuității, note cu caracter prea de tot personale. Faptul că-și recunoaște deficitul structural în postura de actor, sau că, altundeva, se confesează în privința luptelor dificile cu materia rebelă a cuvintelor, cuvinte care nu sînt **„nici la jumătatea înălțimii acelor figuri cuasive ce vin neîncetat în reveriile mele"**, invidiind pictura pentru posibilitățile-i concrete de a da viață icoanelor închipuirii, toate astea se justifică prin efortul de a se înțelege pe sine, pe măsură ce încearcă să deslușească tainele cunoașterii umane. Dar, iată-l, pe cînd comentează, în marginea considerațiilor docte despre limbaj, forța cu care **„irumpe din unele voci umane insuflețirea cu o putere miraculoasă"** și astfel încît **„pare a-și fi creat, în ton natural deja, un corp care e cu totul pătruns de lumina ei"**, exclamînd, intempestiv și enigmatic : **„Marta ! Marta !"** După cum pe spațiul liber al unei pagini, așterne, în cuvinte greu lizibile, o glumă „filozofică", sub o aparență rebusistă și în care unii au crezut că descifrează un cifru onomastic, pe cînd în realitate persoanele deghizate nu erau decît personaje simbolice care apar des evocate în textul lui Rötscher. Astfel e **„Com/edia/"**, cu mărturisirea : **„și eu pling citeodată dar lacrimile-s dulci / Și dezlegarea-amorul"**, adevăr jucăuș care se transformă în **„Trag/edie/"**, prin înlocuirea cuvîntului **„amor"** cu **„moarte", („Și dezlegarea — moartea")**, pentru ca **„Poetul"**, să conchidă, puțin teribilist : **„Enigme sînteți, enigme rămîneți"**. O clipă de destindere, și cine știe, poate de secretă răzbunare, în luptele sale cu expresiile și înțelesurile uneori aride ale tratatului lui Rötscher.

Astfel de intruziuni accentuează, firește, caracterul de jurnal intim al notelor, sporindu-le valoarea de document uman, oferindu-ne nu numai „fișe" ale temperaturii intelectuale, ci și sufletești, corespunzătoare virstei interioare, din acei ani, a tînărului Eminescu.

Ne aflăm, nici vorbă, într-un moment cînd lumea lui spirituală se mai găsește în stare de nebuloasă, planetele gîndirii sale nu s-au separat încă de nucleul-matcă, nu și-au constituit orbita mișcărilor proprii, autonome. De aici coexistența unor „straturi" de preocupări diferite, care reprezintă tot atîtea puncte de plecare spre cele mai îndepărtate tărîmuri ale universului culturii. Căci Eminescu trăiește acum într-o adevărată beție a inițierii în cele mai diferite domenii ale cunoașterii umane, se găsește la o răscruce de drumuri, toate seducîndu-l cu vraja zărilor îndepărtate ; altfel spus, el încă n-a optat, opțiune care totdeauna înseamnă și renunțări și o distanță ordonatoare față de lume și față de sine însuși.

[1] **M. Eminescu : „Opere", IX, Editura Academiei, 1980, p. 293.**

[2] **T. Vianu, Vl. Streinu, Șerban Cioculescu : „Istoria literaturii române moderne", I, Casa Școalelor, 1944, p. 260.**

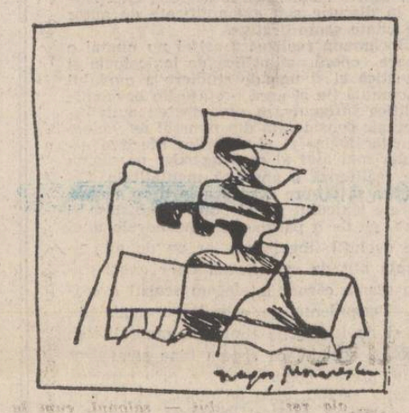

Tezaurul revine

Urmare din pag. 1

exercite și să-și controleze ambițiile. Și totul în jurul tezaurului, obiect acum de studiu, de interes public național și internațional dar și pretext pentru o prea personală și nedreaptă judecată. Campania sa cu un ecou uriaș în vreme a avut însă și un rezultat mai puțin scontat : consacrarea însăși a efortului odobescian, era o răscumpărare și o desminție totodată, se realiza în sfîrșit un act de punere în identitate și de certificare, prin dovezi de ordin material, a unui profund și emoționant sentiment național. Tezaurul, indiferent de ce origine, putea aduce vești despre noi înșine și putea lumina un interior al memoriei noastre celei mai vechi. Așteptat cu nerăbdare și intîmpinat sărbătorește ca o ființă care avea multe să le spună, marele tezaur era coborît din tren și însoțit pînă la locul său în muzeu de mii de bucureșteni. Era și acesta, poate, tot un rezultat al nedreptei campanii. Sensibilizată, opinia publică își manifesta un indiscutabil drept de proprietate. Și cu aceasta Bolliac iese definitiv din scena marii comori, nu mai înainte de a-și fi adus, însă, și ultima contribuție și anume aceea de a fi anunțat laconic și distant, într-o știre care i-a bucurat și pe cei mai pesimiști colaboratori ai săi, că tezaurul s-a întors acasă. Era bătrîn și bolnav, iar pe chipul său mîndru, ca turnat în bronz, se mai putea vedea parcă efigia unui patriarh răzvrătit. Rămînea de acum în scenă numai victima, una din cîte a produs în serie toată această grandioasă și contradictorie comoară, de la descoperirea sa și pînă foarte tîrziu, aproape de noi. Între timp, mai fusese solicitată la o expoziție, la Roma, dar cum începusem să ne cunoaștem interesele și cum începusem să ne cunoaștem și pe noi, mai bine, am refuzat. S-a trimis acolo o copie dar parcă, prin compromis, destinul a făcut ca tot o copie să ne rămînă și nouă mai tîrziu, și asta pentru o bună bucată de vreme, pentru că adevăratul și autoritarul model nu-și epuizase încă toate misterele și mai avea să ne pună încă față în față cu multe necunoscute.

Deocamdată sîntem doar cu puțini ani trecuți peste pragul secolului nouăsprezece și veacul nostru, douăzeci, nu-și dobîndise încă un certificat propriu de notorietate, experiența sa și a lumii se suspectau încă de metafizică și trăgeau practic cu ochiul nu atît la viitor cît mai ales la trecut. După o scurtă și austeră odihnă, sub pază severă în propriul lăcaș, tezaurul pornea într-o nouă călătorie să facă și ocolul secolului acestuia.

Drumul

Urmare din pag. 1

speranță, părînd că-și caută stăpînul. Un om al ordinii publice insista ca oamenii să meargă pe la treburile lor, dar cîțiva se încăpățînau să ademenească motanul, însă Maciste era dintre aceia care voiau să hotărască singuri cine să le fie stăpîn și tocmai cînd trotuarul rămăsese liber și alb de brumă sosiră trei bărbați noctambuli, care se cam legănau de oboseală și înconjurîndu-l pe omul în uniformă îi cîntară un marș celebru, după care, pupîndu-l, se îndepărtară pe-o alee ruginită de frunzele căzute. Lui Maciste i-a plăcut pesemne grupul acela vesel și cu pașii săi de pîslă fină i-a urmat pînă la barieră, apoi, printre rondurile cu arborele vieții ce împrejmuiau bisericuța din dreapta barierei, s-a strecurat neobservat pînă la grădina casei în care cei trei intrară aproape deodată pe ușă, iar el, Maciste, îi urmă fără nici o teamă, ca un glonț, direct prin deschizătura ferestrei. După ce și-au servit oaspetele cu ghiudem, salam de Sibiu și pastramă, locuitorii acelei unice încăperi cu grădiniță la stradă se abandonară pe cîte un fotoliu iar Maciste împinse cu grijă fereastra la loc și cocoțat pe televizor începu să toarcă monoton, dînd farmec muzical sforăiturilor cumplite ale celor trei, dintre care își alesese încă de la prima vedere stăpînul.

Se iscălea Z. S. (IV)

Nu știu care dintre cei prezenți în cabinetul lui Zaharia Stancu **binevoise** să arunce o vorbă despre niște chestii mai zgomotoase întîmplate la **madam Candrea** (se citește „Casa Scriitorilor").

Știu însă că niciodată nu l-am văzut pe Stancu atît de încruntat și arțăgos.

Am fost convocați „fulger", nu prin telefon ci escortați de Traian Iancu, eu și Ștefan Mihăilescu, și sfătuiți de directorul nostru, elegant dar agitat, să tăcem milc fiindcă va răspunde el în locul nostru. Chestie care, mărturisesc, îmi suridea. Am intrat în cabinet „mai trași, mai împinși", și ce-mi văzură ochii la masa lungă din fața biroului președintelui ? O asistență aleasă, nume unul și unul, **o elită**, domnule, care mă paraliză, și mă cuprinse brusc dorința să mă întorc, să iau primul tren și să plec la Școala de surdo-muți din Șiria unde nu mă chema nimeni la raport.

Deci, la masa aia lungă, sculptată și înzorzonată, cu fața spre noi și cu spatele la geam stăteau și ne priveau grav și impasibili ca niște zei : Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, Marin Preda (odihnească-se în pace), Adrian Păunescu (pe care Stancu îl iubea mult), și Szasz Janos în calitate de secretar-consilier, cu bărbuța proaspăt aranjată și la gît cu un fel de lavalieră tip șnur, blindată la capete cu tubulețe de alamă.

Am rămas „ciș", nici cu fața nici cu spatele spre nimeni, cam într-o dungă, nemișcați ca la radiografie.

Stancu s-a ridicat solemn și evident furios și ne-a privit ca pe doi contra-candidați la Premiul Nobel.

Directorul nostru „s-a detașat" de noi, dîndu-ne a înțelege că misiunea lui se terminase. Tăcerea a durat mult. Eugen Jebeleanu și-a aprins un trabuc de-o juma' de metru, Radu Boureanu care stătea lîngă el a început să tușească, Szasz zîmbea încurajator aprinzîndu-și și el o țigară.

Mirosul havanei năpădi camera. Strînsei din fălci să nu strănut. Stancu simți „snaga" și se strîmbă cu vădită neplăcere.

— Unde ai fost dumneata, azi-noapte, mi se adresă ca un socru ginerelui.

Luat prin surprindere rememorai și răspunsei ferm :

— Acasă, domnule președinte !

— Acasă, da, acasă, má imită el tărăgănat. Și ce-ai făcut acasă ?

— M-am uitat la televizor.

— Da ? Te-ai uitat la televizor. De ce te uiți seara la televizor, de ce ?

— Păi... (era să zic că din motive de... deconectare).

— Și dumneata, continuă el spre Mihăilescu.

— Și eu, tot acasă...

— Tot acasă, tot acasă. Și la Casa Scriitorilor știți ce s-a întîmplat ?!?...

(Mă gîndeam c-o fi căzut cupola sau că s-o fi blocat ușa de la ieșire și-au rămas bieții confrați sechestrați în interior).

— Știți ce s-a întîmplat ?

— Nu știu, tovarășe președinte, că erau acasă, interveni Iancu conciliant.

— De azi înainte, de azi, nu de mîine, la fiecare seară vă înfățișați la Casă, hotări Stancu. Stați acolo pînă la ora închiderii și supravegheați. Vrea unul să cînte vreo doină îl opriți. Vrea Ahoe să zică „sonete aeriene", îl opriți, vrea să intre vreun străin...

— Îl opresc, decretă Traian Iancu ferm.

— Da, da, îl opresc. Și ca să nu stați degeaba aveți voie să consumați și ce consumați treceți în contul meu. În contul meu treceți, dar nu băuturi spirtoase...

Două săptămini „am supravegheat", dar încă din a doua seară, Fănuș Neagu, văzîndu-ne cum ne chinuim cu sticlele de pepsi, ne-a dat un sfat de brăilean :

— Mă, cît pepsi beți voi doi pe seară ? Treipatru, nu ? De căciulă, nu ? Și dacă dublați doza din pricini de vigilență, că doar trebuie să fiți vigilenți, cîte pepsi avem ? Păi... a răspuns tot el, avem șaisprezece pepsi, nu ? Ce vă uitați ca doi plăvani ? Șaisprezece pepsi a trei lei sticla cît avem, aud ? Avem pașopt de leuți ! Și dacă împărțim „pașopt" la trei **butelci de regiune** a doișpe lei butelca cît avem ? Ai ?

— Și la decontare ce trecem ?

— Pepsi, bă !

Și i-am ascultat sfatul și după patru seri eu interpretam cu aplomb un cîntec din Maramu, iar Mihăilescu scria „sonete aeriene" dictate de Ahoe cu glasul lui Goangă.

Și după două săptămini am fost chemați la „decontare".

Zaharia Stancu avea în față lista cu creditul. O întorcea pe toate fețele și nu-i venea să-și creadă ochilor :

— Da, da, reiese că ați băut treisutășaizeci de pepsi și n-ați mîncat nimic... Uite ce e, nu mai mergeți la Casă că mă ruinați. Mai bine vă înfiez pe amîndoi. Și dacă mergeți tot degeaba mergeți. Am auzit că Ahoe este stimulat de prezența voastră. Iar dumitale, domnule Micu, pepsi îți dă stări de extaz. Auzi, domnule, să bei pepsi și să-ți vină să cînți. Și cînți pe banii mei, pe banii mei cînți...

Mircea Micu

O cronică vie

Urmare din pag. 1

logică și o diversificare complexă, echivalentă cu stimularea gîndirii active, cu cercetarea directă, obiectivă, a fenomenologiei culturale. El nu absolutizează nici o modalitate artistică, considerînd însă, cu o fermitate deplină, estetica literară drept un complex fenomen social, o transfigurare prin imagini de artă a vieții multiforme a naturii și a complexității umane. El afirmă repetat existența raportului organic între creație și mutația prin modelare a condiției umane, faptul determinant că operele de artă izvorăsc din necesitățile și aspirațiile vieții sociale. El se ridică implicit împotriva prescrierilor de rețete administrativ birocrate, în domeniul făuririi unei noi culturi care este totdeauna un proces viu. George Ivașcu este dintre acei creatori ori comentatori ai valorilor spirituale care se consideră pe deplin responsabili de fiecare cuvînt scris. Știm că-i face plăcere să afirme, cu recunoștință, că el a moștenit această sarcină de onoare de la predecesori, mari oameni de cultură și artă care i-au fost apropiați ca Arghezi, Sadoveanu, Zaharia Stancu, dar mai ales, George Călinescu, reprezentanți luminați, simboluri ale elevației conștiinței și spiritualității românești.

În Profil de epocă, George Ivașcu este conștient de șansa de a fi contemporan cu o operă de creație uriașă, la edificarea căreia sînt insumate toate energiile unui popor înzestrat, hotărît și unitar și el nu se poate concepe în a fi în afara undelor acestei mari realități.

Demonstrînd totdeauna cunoașterea efectivă a lucrurilor, siguranța estetică acordată de ferma sa orientare ideologică, de tenacitatea sa de investigator al spiritualității reprezentative pentru această epocă, George Ivașcu este un sociolog al culturii, un germene stimulator al efervescenței sale, un intelectual profund umanist, determinat de echilibru al gîndirii, de dominare a sensurilor existențiale, niciodată desprins de istorie, angajat integral, cu o mare energie creatoare în procesul de desăvîrșire, cu uneltele scrisului, a celui mai uman viitor. Acesta este și sensul afirmației pe care o face în prefața ultimului său volum cînd, scrie că textele sale comentează „sub incidența actualității în devenirea ei dialectică principalele inițiative pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în finalitatea transformării României într-o țară care, pe pragul viitorului mileniu, să poată privi în deplină perspectivă orizontul visului de aur al omenirii".

Profil de epocă, ultima carte a lui George Ivașcu, servește apropierii de acest orizont ideal.

Satul — vîrsta pîinii

Urmare din pag. 1

culesului. Este anotimpul care luminează satul din toate părțile deodată. Acum se vede el în ceea ce este și poate să fie, în ceea ce va fi, acum, toamna, satul vorbește cel mai convingător despre sine...

Și iată-l vorbind în piețe, în casele noastre. Numim aceste zile de mare dăruire pentru stringerea recoltei, zile de vîrf. Zile de vîrf în toate satele patriei, pentru toți oamenii lor. Am străbătut de curînd un drum ce a trecut prin județul Teleorman, județ recunoscut pentru ponderea sa în producția agricolă a țării. În acea dimineață Constantin Ionescu, președintele Consiliului agroindustrial „Piatra" și directorul S.M.A. Adam Isfănuț se pregăteau să plece în cîmp. În cuvintele lor revin des cuvinte ca: producție, hectare, muncă, responsabilitate, disciplină.

Desigur, nu peste tot oamenii sînt mulțumiți de munca lor sau de a altora. Momentele de strîngere a recoltei înseamnă tot atîtea examene de conștiință. Noua calitate este cerută cu tot mai multă insistență de satul de azi, sat care trebuie să realizeze noua revoluție în agricultură. O revoluție care va propulsa satul pe orbita unor împliniri și mai mari în viitor.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Argumentele lexicului

Între marile centre de învățământ superior germane unde românistica a avut un loc privilegiat, Universitatea din Leipzig este neîndoielnic, printre cele mai importante. Aici a profesat în secolul trecut cunoscutul românist Gustav Weigard (1860—1930), pe aici au trecut Sextil Pușcariu și Th. Capidan și tot aici funcționează în prezent unul dintre cele mai active centre de studiu al limbii noastre din cele peste 180 de universități din întreaga lume unde românistica este obiect de predare și de studiu academic.

Principalul animator al studiilor actuale de românistică la Universitatea din Leipzig este profesorul Klaus Bochmann, o distinsă personalitate care s-a afirmat în egală măsură ca lingvist, preocupat îndeosebi de istoria aspectului literar al limbii noastre, ca traducător și prefatator de opere literare românești, ca excelent organizator al unor reuniuni științifice internaționale. Format ca discipol al academicianului Werner Bahner, căruia romanistica și românistica îi datorează în egală măsură realizarea unor întinse și importante lucrări de specialitate, îndrumarea unor noi generații de cercetători în țara sa precum și organizarea unor importante reuniuni de lingvistică și istorie literară, profesorul universitar dr. Klaus Bochmann s-a distins, între altele prin consecvența cu care a aplicat în cercetările sale modelele și criteriile oferite de sociolingvistică.

Fapt semnificativ — profesorul Klaus Bochmann aplică sugestiile metodice oferite de sociolingvistică la studiul istoriei limbii române literare, realizînd astfel cercetări interdisciplinare în care istoria generală, istoria literară, lingvistica, sociologia, politologia se interpătrund, pentru a lumina din perspective variate același obiectiv.

Recent, profesorul Klaus Bochmann și-a organizat rezultatele cercetărilor sale din acest domeniu într-o masivă și utilă lucrare intitulată **Vocabularul social politic al limbii române între anii 1821 și 1850 (Der politisch-soziale Wortschatz der Rumänischen von 1821 bis 1850).** Volumul a apărut în **Akademie Verlag** de la Berlin și este, neîndoielnic, una dintre cele mai incitante lucrări de specialitate pe care românistica germană le-a produs în ultimul timp. Ea pornește de la constatarea că într-o perioadă de aproximativ un secol, de la 1780 (început marcat de Școala ardeleană) și pînă la 1880 (așadar imediat după proclamarea independenței noastre de stat) în evoluția limbii române literare, vocabularul social-politic are o poziție cheie, datorată, înainte de toate, caracterului său prin excelență dinamic. Cu toate însă că în ultimele trei decenii, lingviștii s-au ocupat relativ intens de evoluția limbii române literare, locul specific al vocabularului social-politic în această evoluție, a fost de cele mai multe ori ignorat. Cu rare excepții, inventarele lingvistice și analizele de materiale, arată pe bună dreptate Klaus Bochmann, țin cont în primul rînd de limba creațiilor beletristice. Bineînțeles, contribuția acestor creații la prefacerea și îmbunerea noilor norme ale românei literare nu poate fi ignorată cu atît mai mult cu cît o bună parte din bărbații politici ai națiunii noastre în secolul trecut erau în același timp literați distinși, jurnaliști, oameni de teatru, gînditori, critici literari, teoreticieni, eseiști. Lucrarea profesorului Klaus Bochmann își propune însă, și e necesar să spunem că reușește, să lărgească sursele de investigație în domenii precum : literatura politică, publicațiile social-politice, consemnările cu caracter particular, corespondențele și memoriile cu caracter politic, documentele oficiale. Textele rămase de la politicienii și funcționarii timpului sînt evaluate laolaltă cu cele datorate meseriașilor, comercianților, industriașilor, țăranilor, militarilor. Lucrarea oferă deci lectorilor o imagine foarte nuanțată a stilului social-politic al limbii române, considerat în primul rînd prin prisma vocabularului.

Subliniind semnificația istorică a vocabularului social-politic al limbii române de pînă la epoca iluministă, Klaus Bochmann este convins, și pe bună dreptate, că marile prefaceri din acest domeniu încep odată cu afirmarea energică a mișcării naționale de emancipare cunoscută sub numele de Școala ardeleană. „Situația specială, scrie el, a românilor din Transilvania, Banat și Bucovina care formau aproape peste tot majoritatea populației dar nu erau recunoscuți, alături de unguri și germani ca „națiune" a făcut ca din păturile sociale mijlocii, mai puternice decît în principatele dunărene, să se ivească o mișcare iluministă. Școala ardeleană, activă în demonstrarea drepturilor românilor pe baze istorice și filologice" (pag. 29). În cadrul Școlii ardelene noțiuni cheie ca **luminare, cultură, nație, educație, libertate** și multe altele se impun și cîștigă un teren definitiv. Astfel de noțiuni, urmărite atent de autor pe bază de texte semnificative, se leagă de conștiința clară pe care învățații iluminiști o aveau nu numai despre drepturile naționale și sociale ale românilor transilvăneni ci și despre necesitatea unirii politice a românilor de pretutindeni. Tocmai în cadrul Școlii ardelene apar ideile naționale directoare care vor sta în centrul mișcării politice romantice a românilor în secolul al XIX-lea. Toate aceste idei sînt dominate de conștiința clară a rolului românilor în istoria europeană și universală, de năzuința spre emancipare social-politică și de voința nestrămutată de unitate națională („das Streben nach nationaler Emanzipation und der Wille zur nationalen Enheit" ; pag. 37).

Picturi de Th. Pallady

Lucrarea dezbate în continuare probleme precum **Vocabularul social-politic al lui Tudor Vladimirescu și al adversarilor săi ; Literatura iluministă între 1825 și 1829 ; Barbu Paris Mumuleanu, Dinicu Golescu, Ionică Tăutu, Eufrosin Poteca ; Ziarele.**

Un capitol separat este dedicat evoluției lexicale în primul deceniu al Regulamentului organic (1830—1839). Autorul pornește de la constatarea justă că protectoratul tarist în Principatele dunărene reprezintă o epocă neagră de reacțiune sălbatică, de reprimare nemiloasă a forțelor naționale progresiste care militau pentru unitatea de stat și independența românilor de pretutindeni, contra oricărei dominații străine (pag. 74). O cenzură strictă interzicea orice critică la adresa poliției tariste în Principate, a abuzurilor ei nerușinate și, bineînțeles, a Regulamentului organic pe care Marx l-a denumit atît de bine „cod al cîrciei", și un instrument de asuprire utilizat de „colosul antirevoluționar rus". Fapt semnificativ — ideile social-politice reformatoare și, în consecință, lexicul prin aceste idei sînt semnificate, circulă acum în corespondența privată și în documentele secrete. Unele elemente din lexic administrativ utilizate în această perioadă (de exemplu : **nacialnic de masă = șef de birou ; cinovnic = funcționar ; cilen = membru ; predlojenie = cerere ; delă = act, chestiune ; dejurstvă = pază ; slovetnoi = oral)** nu s-au putut impune. Astfel de termeni învinși definitiv se află în conflict cu un mare număr de elemente lexicale concurente, învingătoare, situație tipică pentru obiectul de studiu al sociolingvisticii. Termenii învingători sînt toți de origine romanică. Ca și în cazul elementelor lexicale care semnifică relațiile românilor cu puteredele administrației otomană sau fanariotă, vorbitorii s-au despărțit de termenii învinși nu numai cu dispreț ci și definitiv.

Bineînțeles, cea mai mare parte a lucrării lui Klaus Bochmann este dedicată lexicului social-politic românesc legat de revoluția de la 1848. Cercetarea este organizată în capitole precum **De la „Dacia literară" pînă la revoluția din 1848 / 49 ; Cu privire la lexicul organelor de stat și ale administrației ; Vocabularul relațiilor sociale ; Terminologia socială și filozofico-istorică ; „Societate" și „social" ; „Clasă" și „clase" ; „Partid" și partide, forțe și grupări politice ; „Revoluția" : semnificații și denumiri ; Cauzele revoluției ; inconveniente politice ; Țelurile politice ale revoluției ; Mijloacele revoluției ; Problema socială și terminologia sa ; Progresele economiei politice și ale economiei în reflectarea lor lexicală ; Critica stărilor sociale și propunerile de rezolvare a problemei agrare ; Lexicul problemei naționale ; „Națiune" și „naționalitate" ; „Patrie" și „patriotism" ; Țelurile naționale.**

Modul în care procedează Klaus Bochmann în cercetările sale ne apare și mai clar dacă vom analiza unul din aceste capitole. În **Țelurile naționale,** de exemplu, el pornește mai întîi de la o seamă de texte în care apar noțiunile și elementele lexicale pe care le are în vedere. Sînt exceptate noțiunile legate de țelurile naționale ale românilor din operele lui N. Bălcescu, Alexandru G. Golescu, M. Kogălniceanu, I. Ghica, G. Barit, Heliade, C.A. Rosetti etc., din arhiva lui Dumitru Brătianu, din programul politic intitulat **Dorințele partidei naționale din Moldova ;** din **Proclamațiunea revoluției din Țeara Românească,** din gazeta **Poporul suveran,** și din numeroase alte documente ale timpului. Extrasele sînt corelate cu cercetările de specialitate din lingvistica și istoriografia românească indicate în substanțialele trimiteri bibliografice de la subsolul paginilor. Operația impune cercetătorului noțiuni, elemente ale lexicului social-politic și expresii **ca chestiunea națională, dreptul nostru politic, tractaturile, autonomie, independență administrativă, dreptul suveran, deșteptarea națională, suveranitatea Principatelor, independența perfectă, independența absolută, jugul degradator al protectoratului, Unirea Moldovei cu Țara Românească, Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatîrnat, românesc, unitatea națională a românilor ; dreptate, frăție, unitate ; România cea mare, una și nedespărțită, Dacia noastră, o vitoare Crăie a Dacii** etc. etc. Acestora li se adaugă ceea ce revoluționarii numesc **panromânism** „ca expresie, cum scrie Klaus Bochmann, a luptei pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat" (pag. 178—180). Cele mai multe dintre elementele lexicale și expresiile aduse în discuție sînt exemplificate de autor cu ample citate semnificative.

Klaus Bochmann realizează astfel nu numai o impunătoare operă științifică de lexicologie și sociolingvistică ci și una de studiere a modului în care acumulările și apoi prefacerile economice și politice influențează organizarea activității intelectuale considerată din punctul de vedere al structurilor logice și al valorilor afective directoare dar mai ales al **convingerilor** pe seama cărora se realizează o anumită **mentalitate.** Citim în cartea sa despre aventura în timp a unor elemente ale lexicului social-politic românesc și pătrundem, pe de o parte — în meandrele unei complexe evoluții lingvistice, iar pe de alta — în **ambianța** atît de specifică a unor epoci defuncte pe seama cărora înțelegem **sensul** evenimentelor. Dependentă de asimilarea modelelor culturale și de idealurile timpului, mentalitatea individuală și socială, ca sistem bine structurat de atitudini afectiv-cognitive, este, prin caracterul ei relativ stabil, greu de modificat și, mai ales, de înțeles. Meritul principal al lucrării **Der politisch-soziale Wortschatz des Rumänischen von 1821 bis 1850** se leagă tocmai de perspectivele pe care le deschide atît în înțelegerea unui aspect decisiv din istoria limbii noastre literare cît și al **mentalităților** provocate de dramatica evoluție a națiunii române în prima jumătate a secolului trecut.

Mihail Diaconescu

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (IV)

„Mintea lui mergea călare, a noastră mergea pe jos..."

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Cum putea să uite „animalul cu memorie" vexațiunile la care a fost supus de camarila regală pizmașă pe succesele lui internaționale ? Tot în memoriul către Carol al II-lea, Titulescu evocă momentul cînd, la Viena, un nimeni cu numele de personaj caragialean — Cădere (ambasador al României la Varșovia) —, fusese trimis de guvernul de la București să-l înlocuiască. „Puteți să mă înlocuiți unde vreți, dar la Geneva este imposibil, i-a răspuns Titulescu. Trebuie să mă duc acolo ca președinte al celei de a XI-a și a XII-a Adunări, deci cu autoritate întactă. Nu vreau să sporesc geloziile internaționale care se suprapun geloziilor naționale." În legătură cu insistențele acelui Cădere de a-i accepta mandatul de înlocuitor, Titulescu relatează : „Am jucat atunci o comedie. L-am rugat pe Marcel Ray să-mi deschidă biroul lui Herriot (premierul Franței la acea dată n.n.), ceea ce a făcut. Am luat fotoliul lui Herriot, l-am poftit pe Cădere

să șadă în fotoliul destinat ministrilor ce sînt primiți și l-am întrebat glumind : „Domnule ministru, ați venit să-mi vorbiți despre România. Despre ce este vorba ?"

Ironia era pe cît de evidentă, pe atît de usturătoare. Lui Nicolae Titulescu, om care spunea : „Pentru a fi ministru al afacerilor externe trebuie să cunoști istoria țării tale și mai ales politica europeană din ultimii ani". Venea să-i vorbească despre patria sa un... Cădere !

Cinci ani mai tîrziu, în august 1936, tagma celor cărora le aparținea și acel Cădere și-a văzut visul împlinit. Omul politic de talie internațională, Titulescu, a fost demis printr-un decret al regelui Carol al II-lea care vroia să devină propriul său ministru de externe manevrind politica țării printr-un om de paie, o marionetă, un anume Victor Antonescu. Geneviève Tabouis comenta : „Ce să mai spun de atmosfera care domnește acum la tradiționalele dejunuri, pe care, la fiecare sesiune, primii delegați francezi le oferă reprezentanților Micii înțelegeri și Înțelegerii balcanice.? ! Toți acești miniștri sînt descurajați din cauză că Titulescu și-a dat demisia (sic !) la 5 septembrie, luînd poziție față de efectele propagandei hitleriste la curtea regală a României..."

Europa era bolnavă. Cisma fascistă își potcovea talpa. Omul care se afla pe locul al treilea din fruntea „listei negre" a personalităților europene pe care ciracii lui Hitler ar fi vrut să le anihileze fizic „pentru ca Reichul să facă economie de un război", era condamnat la un ignobil asasinat politic, fără ca, prin asta, sabia ce plana asupra capului său să fi fost înlăturată. Memoriul adresat de Titulescu lui Carol al II-lea se încheie astfel : „Pentru moment este vorba de a salva România. Dar este aici și o chestiune de răspunderea miniștrilor care au guvernat România în cursul acestei ultime perioade. Aceasta se va pune deasemenea. Aceasta este problema de mîine".

În amintirile sale despre Titulescu, filosoful Dimitrie Drăghicescu scrie : „Se poate ca Titulescu să nu fi fost un colaborator prea comod. Am mai spus-o și o mai repetăm, Titulescu era un miracol și un paradox ; el era omul cel mai duios, captivant, atașat și atașant, de care nu te-ai mai fi despărțit, dar în același timp era un om dificil, adesea foarte puțin acomodant. Mintea lui funcționa cu o viteză prea mare. La comemorarea morții lui de către Academia Română, s-a zis despre Titulescu : «Mintea lui mergea călare, a noastră mergea pe jos, nu ne puteam ține de ea». În adevăr, puțini erau aceia a căror inteligență putea merge în pas cu a lui. De aceea se supăra, se impacienta, vocifera, invectiva... era incomod... și ne-am lipsit de el. Asvîrlit din vîrful piramidei politice internaționale în neantul unei vieți de intrigi, de vexațiuni meschine, tracasat și împiedicat de legi și măsuri speciale contra lui, Titulescu n-a putut rezista. Echilibrul său instabil, care făcea ingeniozitatea și genialitatea lui, s-a dezaxat, și astfel, și el, și noi, și România (...), glorioasă prin el, au avut numai de pierdut..."

De ce a fost sacrificat Titulescu ? Unii îi pun în sarcină faptul că el l-ar fi convins pe I. G. Duca să interzică Garda de Fier, ceea ce a dus la asasinarea fostului premier român în gara de la Sinaia. Nu există documente care să ateste sau să infirme acest lucru. Cert este că lui Titulescu „lepra verde" sau „lepra brună" îi provocau o repulsie organică, doar el fusese cel ce strigase în plină Adunare Generală, la Geneva, fasciștilor mussolinieni care încercau să „justifice" agresiunea Italiei asupra Abisiniei : „Scoateți-i pe acești ticăloși de aici !" Prin atitudinea demascatoare față de fascismul italian, față de declanșatorii războiului civil din Spania și față de ascensiunea hitlerismului în Germania, Titulescu își semna condamnarea. Mai conta pentru el, faptul că țintuia la stîlpul infamiei pe „pretutindenarii" lui Corneliu Zelea Codreanu în care pe drept vedea cea de a cincea coloană a fascismului german și internațional infiltrată în România ? „Titulescu era un paradox, un echilibru paradoxal — își continuă Dimitrie Drăghicescu amintirile. Existența fizică extrem de delicată, fragilă și mobilă, situația lui, atît în politica externă unde juca un rol egal cu al unei mari națiuni, neavînd la spate, ca să-l susție, decît o țară mică, sfîșiată de discordie și de ură între partide, și pîndită de dușmani lacomi și cruzi, gelosi și perfizi — situația lui Titulescu era un miracol de echilibru instabil. De nenumărate ori mi-a mărturisit că își făcea lui însuși impresia unui acrobat, care joacă pe coarda întinsă. Pașii lui, gesturile trebuiau calculate cu preciziune, pentru ca el și țara lui să se poată menține."

Opera lui Titulescu cuprinde doar vreo 25 de titluri, dar ea încă nu s-a constituit într-o operă alcătuită de vreun spirit rector capabil să-i facă exegeza și să-i pună în binemeritata lumină scrierile. Din fericire mai sînt încă în viață cîțiva dintre colaboratorii și prietenii săi, oameni care l-au cunoscut îndeaproape și au lucrat alături de el : Publiciștii și scriitorii L. Kalustian, Igiroșanu, Carandino, avocații Popilian, Paul Combotecla Vlahiole și Mircea Manolescu. Anul viitor se vor împlini o sută de ani de la nașterea lui Nicolae Titulescu, așa cum anul acesta, în martie, s-au împlinit 40 de ani de la moartea lui. Să sperăm că centenarul aniversativ va fi mai generos cu omul și opera decît i-a fost pînă acum comemorarea.

Revelația adevărului

În mișcarea ofensivă a prozei sud-americane, dincolo de diversitatea formulelor narative reprezentate de Gabriel Garcia Marquez, un Miguel Angel Asturias, Carlos Fuentes, Jose Mármol sau Manuel Scorza se manifestă unitar orientarea către problematica socială a acestui continent frămîntat, a acestui teritoriu stăpînit de contraste și pasiuni, de dezordine, euforie și violență. În peisajul în același timp complex și distinct al literaturii hispano-americane, Alfonso López Michelsen cultivă o proză analitică de filieră proustiană în care destinul individual interesează însă în măsura în care el reflectă realitatea socială și națională, sensul unei civilizații, fața și reversul unei existențe sociale dominate de mari și adînci contradicții. Romanul său *Privilegiații,* (Bogota, 1976) recent apărut în Editura *Univers,* însoțit de o prefață de Paul Alexandru Georgescu, care realizează o excelentă situare în context și remarcabile sugestii de lectură, este o carte de critică socială de factură înrudită cu maniera discretă și acidă a filmelor lui Buñuel, a *Îngerului exterminator* sau a *Farmecului discret al burgheziei.*

Romancierul recurge la un dublu pretext : acela, consacrat ca formulă epică, al manuscrisului găsit și pretextul unei existențe individuale ca punct de perspectivă asupra lumii contemporane. Observația acesteia este atribuită unui străin obligat la confruntarea comparativă a două universuri existențiale opuse. Cetățeanul german B.K., silit de persecuția nazistă împotriva nearienilor să se refugieze în Columbia, pe urmele unei ramuri a familiei mai de mult emigrate, trăiește aici unica experiență capitală a vieții sale, lipsită de spectaculozitate, dar nu și de semnificații.

Descendentul cîtorva generații de bancheri protestanți puritani și inflexibili va trebui să se integreze unui grup social cu o structură psihică total diferită, dar a cărei esență morală nu se îndepărtează mult de rapacitatea metodică a burgheziei germane. Sobrietatea, principiile și rigiditatea acesteia din urmă contrastează numai aparent cu spontaneitatea, exuberanța și labilitatea meridională. Societatea austeră a vechii Germanii protestante se bazează pe aceleași principii mercantile ca și frivola și ospitaliera societate mondenă sud-americană.

Protagonistul romanului, căruia îi aparțin confesiunile și observațiile care formează substanța cărții, își va pierde treptat iluziile și încrederea, trăind stări de derută în spațiul și ambianța sudică atît de șocante pentru el. Totul îl contrariază, de la ușurința cu care se stabilesc contactele umane, de la spiritul de aventură al lumii afacerilor, a indiscreției „lumii bune", pînă la nepunctualitate, la disponibilitatea afectivă și la instabilitatea oricărui sentiment și oricărei întreprinderi. B.K. va fi „un rătăcit în hățișurile elitei, un prizonier al închisorii aurite, unde nu se cernea altă lumină decît aceea a monedelor aurite".

Persecutat ca nearian în Germania nazistă, B.K. este primit cu exagerată bunăvoință în lumea bună a capitalei columbiene, pentru că el este principalul acționar al unei întreprinderi, este captivat, în pofida reticențelor structurii sale echilibrate și nordice, de jocul ametitor al afacerilor prin care se realizează și se pierd averi fabuloase, pentru ca apoi, în această lume instabilă, a iluziei, în care stăpînesc banul și puterea, totul să se răstoarne. B. K. cunoaște deci reversul și figurează pe lista neagră, ocolit cu prudență de foștii prieteni și parteneri, fiind persecutat și urmărit de data aceasta ca nazist și internat într-un lagăr confortabil, dar totuși lagăr, ca persoană suspectată de Statele Unite.

Se produce treptat revelația adevărului asupra înaltei societăți sud-americane superficiale, euforice, irresponsabile și imorale. În Europa războiul devastează orașele, milioane de oameni trăiesc coșmarul lagărelor, la Pearl Harbour japonezii scufundă flota americană, în timp ce în America de sud lumea diplomatică și burghezia proaspăt îmbogățită trăiesc între afaceri și reuniuni mondene, curtindu-i pe reprezentanții americani, cu teama listelor negre și cu speranța unor noi lovituri financiare.

Acești privilegiați printre care se rătăcește o vreme B. K. dețin întreaga putere, deschid toate ușile, obțin toate înlesnirile, se bucură de o opulență nelimitată. O societate burgheză mercantilă și frivolă reprezintă pentru constiința emigrantului german spiritul rațiunii columbiene. Odată cu răsturnarea produsă de includerea pe lista neagră, B. K. descoperă adevărata lume sud-americană, nu aceea a privilegiaților, ci aceea care dăinuie, în același timp umilă și exuberantă, dincolo de Carbera, dincolo de limita cartierelor prospere. Iubirea tîrzie pentru Olga, contactul cu simplicitatea lui Ines sau a pescarilor de pe coastă, relevă contrastul dintre privilegiați și ceilalți. Este o lume în care se păstrează ingenuitatea și usurința, în care demonul indisciplinei are farmec, în care gravitatea și umorul, seninătatea și tristețea coexistă în structuri umane deschise și generoase.

Alfonso López Michelsen este un analist de finețe, al cărui scris distilează ironia și la care observația socială nu adoptă niciodată modalitățile pamfletului, moralizarea fiind continută în subtextul notației, îndulcită de o mare disponibilitate afectivă, de căldura umană nedrămuită, proprie literaturii sud-americane.

Sultana Craia

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ ROMANUL** „Iarba cîntă" al scriitoarei Doris Lessing, a fost construit scenariul primului film artistic realizat de Republica Zimbabwe, a cărui premieră a avut loc de curînd la Salisbury. Este povestea unei tinere femei albe, Mary Turner, căzută victimă unei societăți dominate de legislația rasistă. Filmul a fost început în Zambia, în perioada cînd în Zimbabwe se desfășura lupta de eliberare. Regizorul, Michael Ribern, este originar din Zimbabwe, iar prima sa realizare artistică — „Începutul sfîrșitului Rhodesiei" — deține 5 premii obținute la diferite festivaluri internaționale. Întors în Zimbabwe, după 16 ani de emigrație, Michael Ribern intenționează să realizeze noi filme în țara sa, contribuind, astfel, la crearea bazelor unei cinematografii naționale.

● **LA UN SONDAJ** efectuat de Academia de științe pedagogice a U.R.S.S., 862 de elevi între 8 și 10 ani din 1 000 testați au răspuns că principala lor ocupație în timpul liber este vizionarea emisiunilor de televiziune. Anul trecut Redacția programelor pentru copii din cadrul Televiziunii Centrale din Moscova a primit de la micii telespectatori peste 200 000 de scrisori.

● **O TRISTĂ** cursă pentru prioritate pe prima pagină a ziarelor italiene : terorismul și furturile de opere de artă. De curînd, o nouă replică a hoților de tablouri : persoane rămase neidentificate (iar !?!) au sustras mai multe obiecte de cult dintr-o biserică situată lîngă orășelul Visso. Au fost furate picturi și statuete din lemn executate în secolele XIII și XIV.

● **S-AU ÎMPLINIT** de curînd 840 de ani de la nașterea lui Nizami, poet și gînditor umanist azerbaidgean. Cunoscut pentru poemele sale grupate în culegerea „Khamsa", Nizami a fost și un luptător împotriva fanatismului religios. Cu prilejul acestei aniversări, la Baku și Kirovabad (fostul Gandja, locul de naștere a lui Nizami) au fost organizate numeroase manifestări festive.

● **O COMEDIE** muzicală inspirată din viața lui John Lennon, unul dintre membrii grupului „Beatles", asasinat la New York în decembrie anul trecut, va fi prezentată, începînd din luna octombrie, la Liverpool, orașul natal al popularului interpret. Intitulată „Lennon", această piesă, al cărei autor este Bob Eaton, directorul artistic al teatrului „Everyman" din Liverpool, va fi jucată de o echipă formată din 9 actori, dintre care 7 sînt și muzicieni.

● **SCRIITORUL** vest-german Walter Jens, declară într-un interviu : „După mine, nu există o teză mai greșită decît aceea care postulează inutilitatea literaturii în lupta politică. Desigur, literatura nu a luat cu asalt nici o fabrică și nu a modificat nici o lege (...) Trebuie să înțelegem că, pentru moment, literatura nu poate realiza nimic, dar foarte mult pe termen lung. Literaturii îi revine o semnificație extraordinară în ce privește cunoașterea unei lumi mai umane... lumea așa cum este și cum ar putea să fie". Walter Jens (n. 1923), critic și istoric literar, specialist în filologie clasică, profesor de retorică la Universitatea din Tübingen, autor de romane și eseuri (între altele „Meseria de a cîti") laureat al Premiului Lessing se definește singur drept un republican. De altfel unul din ultimele sale volume se intitulează „Cuvîntări republicane" iar literatura a constituit pentru acest autor o „res publica", o chestiune de interes obștesc.

SPORT

Moara de frunze

toamnă dulce ca divinitatea unei iubiri și blîndă ca o ploaie dojenind peliinul de pe marginea grădinii. Fumegă argint cărunt pe girle. Iar în coburii șeilor pe care trec călări spre fundul zărilor pilcuri de plopi sună lătratul vulpilor. Peste tot miroase a cîmbru spart în podul palmei, numai în moara de frunze în care se macină drumurile fotbalului nostru, miroase a pedeapsă dreaptă pentru oile sterpe. Pentru Dinamo și Universitatea Craiova, foarte adevărat, ard lanterne sub scoarța fagilor (arbori pe care se scrie gloria toamnei cu spic de purpură și aur topit) dar pentru F.C. Argeș orice pală de vînt e un fel de cutremur, răcnete, doare, sugrumă, nădejdile. Eu cred că Dinamo și Universitatea Craiova dacă vor juca, prima, la fel de bine ca la Milano, iar cea de-a doua, la fel de modest cum a jucat, duminică, cu S.C. Bacău, vor urca spre Albii lunii, unde lepede de azur beau vreme nepieritoare din cupe de dafin. Mi-e dor să stăm curați ca visul din zori în balcoane cu iederă singerie și să privim spre inima munților, ascultînd cum curge goana cerbilor și cum se scutură din cetină cărări luminoase peste mesteceni bătrîni. După ce națională și-a mîncat genunchii și zăbala, ca un cal de pripas, Dinamo și Universitatea Craiova au datoria să ne așeze o pajură în cerul din poarta casei. E în puterea lor să ne facă să uităm săptămînile în care ne-am luat ceaiul, amestecat cu bucățele de catran cubic. Craiovenii au o misiune ușoară, pentru că echipa campioană a Danemarcei e o formație firavă ca soarele Nordului, blondă ca șuvițele de basm și ușor de învins în îndrăzneala ei de corabie cuprinsă de ceturi. Balaci, pe care-l consider cel mai de seamă jucător român de azi, o poate risipi în uitare. Cu condiția de-a nu încerca să dea ocol pămîntului, driblînd și umbra tristului prinț. Iar pămînt se numește fagurile ăla care nu-și fuge sieși de sub picioare, ci ne fuge numai nouă, și asta cînd ne e lumea mai dragă. Aceste rînduri sînt bune de luat în seamă și de alți bani ai Craiovei.

Dinamo este apucăturile toamnei. Mai bine zis, năravurile ei. Zîmbește cu dinți de măr înflorit a treia oară (merele din Transilvania, gîndite-n alchimia din Piața vinului de la Sibiu), dar duce-ntre umeri clipe de zloată și burniță. Pentru că Internaționale, indiferent că nu mai e regina Europei, e posedată de-o năpraznică sete de-a lovi, și, să ne înțelegem, știe s-o facă. La București, Dinamo are un meci mult mai greu decît la Milano, însă echipa a atins, la ora actuală, o formă de temut. Ea poate da peste cap furia italiană, fiindcă toți lupii ei tineri, bine conduși de Cornel Dinu, sînt lacomi de bine și frumusețe.

Despre F.C. Argeș nu pot spune altceva decît că mozolește buruiana. Sau : broderici rupte, meremetiseli spălăcite, farafastîcuri.

O întrebare : v-a plăcut echipa națională propusă, miercuri seara, de Lucescu? O chelie ferchește la balul popilor. Lucescu se vrea calif pe patru ani, nu promite nimic și ne seamănă cu aiureli numite Bărbulescu, Bölöni, Iorgulescu. Să fim serioși !

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
45
(1019)
Sîmbătă
7 noiembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONȘTIINȚA PĂCII

Pacea — ca drept suprem al oamenilor, o condiție fundamentală a existenței, a independenței și libertății popoarelor. Pacea — ca una dintre cele mai acute și mai hotărîtoare probleme ale contemporaneității noastre imediate, în acești ani de sfîrșit de secol care traversează încă multe necunoscute și aglomerează deja suficiente cantități explozive capabile să transforme întreaga istorie și civilizație a planetei într-un imens și inimaginabil desert. Pacea — care mai ales aici, în continentul nostru european, se resimte încă de pe urma atîtor experiențe dezastruoase și care, prin ființa fiecărei țări, a fiecărui popor, ar putea să-și consacre un destin solidar și o condiție exemplară în lume, în virtutea celor mai înalte și mai nobile scopuri. Momentul e al lucidității, concret, și al realismului în gîndire și acțiune. La umbra marilor depozite de arme și sub apăsătoarea imagine a hărților mai mult sau mai puțin secrete după care pămîntul se populează cu noi tipuri de rachete, amplasate în inima existenței înseși, popoarele nu-și pot împlini rostul muncii și vieții lor libere și resimt în fiece clipă primejdia propriei lor distrugeri. În univers, pe apă și sub apă, planeta este poftă de arme, cele mai mari cuceriri ale geniului uman sînt subordonate nu păcii, nu umanității, ci războiului. De aceea dezarmarea a devenit o condiție inseparabilă a păcii.

Dezarmarea și pacea formează o singură entitate, un singur mod de a readuce liniștea pe pămîntul gîndirii și civilizației oamenilor, al făuririi viitorului lor liber și demn. Totul e ca fiecare națiune, fiecare popor să dobîndească tot mai pregnant și tot mai activ această puternică și vie conștiință a păcii, la întreaga sa dimensiune și în toată realitatea sa, cu întregul său sistem de norme și valori care decurg din situația și viața ca atare a lumii de azi, din noile cerințe și posibilități prin care totul se poate realiza pe cale pașnică, fără a recurge la forță și amenințare cu forța, fără a stîrbi cîtuși de puțin libertatea și independența fiecărei națiuni.

În acest context, al dobîndirii și propagării largi în lume a unei cît mai profunde și mai revelatoare conștiințe a păcii, se înscrie și una dintre cele mai recente luări de poziție românești, o strălucită inițiativă a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este vorba de această vibrantă chemare care se numește Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, un manifest propriu al voinței noastre de pace și colaborare, al concepției noastre despre lume și viață, într-o consecventă afirmare de spirit și, în plan practic, într-o consecventă și laborioasă acțiune, la scară de masă, conform politicii înscrise de edificare a unei noi societăți în care omul și conștiința sa să dețină un loc central. Acest Apel definește de fapt întreaga problematică a păcii, cu accentele sale evidente de cea mai strictă actualitate. **România socialistă**, se spune în acest document, **președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un binemeritat prestigiu pe arena mondială, pentru consecvența și hotărîrea cu care militează în scopul lichidării factorilor de încordare, tensiune și conflict în viața internațională, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de azi în concordanță cu interesele și năzuințele vitale ale popoarelor.** Sînt cunoscute și apreciate în acest fel nenumăratele propuneri și inițiative concrete venite în scopul opririi cursei înarmărilor, pentru trecerea la măsuri practice de reducere a cheltuielilor militare, și a armamentelor. România făcînd publică o operă de pionierat în acest sens. Apelul de care am luat cunoștință ni se adresează direct și ne insuflă acel permanent și nobil mobil al vieții spre care tindem și pentru care, odată cu cele mai înaintate forțe progresiste de pretutindeni, sîntem chemați să ne manifestăm voința și inspirația noastră de pace, cauza tuturor cauzelor acum, cînd încă nu-i prea tîrziu. Adoptarea pe plan mondial a unor măsuri cum sînt cele cuprinse în Apelul lansat, promovarea unei astfel de politici care să țină seama de soarta omului și a omenirii întregi, constituie singura alternativă viabilă la un război catastrofal, condiția primordială a instaurării unui bun climat de înțelegere și încredere între popoare, de colaborare în interesul suprem al civilizației și progresului multilateral. **Nu există și nu pot exista probleme oricît de complicate ar fi ele care să nu poată fi soluționate pe calea tratativelor, atunci cînd se pornește de la respectul reciproc, de la recunoașterea drepturilor și independenței fiecărei națiuni,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul sărbătorii Zilei recoltei, de fapt o grandioasă manifestare populară care a dat curs chemării din Apel.

Demersul amplu al președintelui României, manifestarea spiritului său constructiv, profund umanist, în sprijinul cauzei păcii, al făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră are, așa cum știm, un susținut temei în realitatea noastră internă, în întregul nostru edificiu material și spiritual și cunoaște în aceste zile o înflăcărată probă a sentimentelor vii, patriotice, prilejuite de noua sa vizită de lucru în patru județe ale țării. Dialogul firesc pe probleme care ne preocupă intră în unghiul de incidență al grijii manifeste pentru viitor și, implicit, sub unghiul de incidență al mijloacelor prin care pacea se poate construi și dura în umanitate, ca o creație de fond a tuturor popoarelor și, ca o lumină, ca o siguranță și îndreptățită rază de speranță, a fiecăruia în parte, avînd un inspirat și cuprinzător model în Apelul care poartă semnătura inimii și conștiinței noastre întregi.

Luceafărul

PACE — desen de Sabin Ștefănuță

O planetă, un crez

este de neuitat strigătul afectuos și tulburător cu care un cosmonaut saluta Terra, de la sute de kilometri depărtare, descriind-o ca pe o planetă albastră, vie, încîntătoare. Natura omului e de o asemenea natură, încît are nevoie, de multe ori, de o anumită distanță, pentru a vedea și înțelege ceea ce, de altminteri, se vede și se înțelege și cu ochiul liber, de-aproape. Din păcate, era zborurilor cosmice pentru public n-a început încă, dar, la o adică, parcă n-ar strica să fie expediați, măcar pentru o singură rotire pe orbita circumterestră, anumiți oameni politici care uită sau nu vor să știe cît de frumoasă poate fi o planetă albastră.

Generația care a lansat asupra Hiroșimei

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 3-a

Păzind

Ne simt de pe sub brazdă. Osul lor
ne e cometă, ne e și ulcior.

Pentru a fi pe lume zborul pur
au dus șuvoi de sînge în azur.

Păzindu-ne țărina pentru pace
să izgonim vreo aquilă rapace

care-ar voi și floarea s-o strivească.
Ridică-se cîmpia românească

spre schele de catarg, cît necuprinsul.
Va fi strivit războinicul, învinsul

nu doar de ura noastră de război.
Vom fi în flori de țară-albine roi

și vom păstra veghind ce am zidit
sub steagul demnității, neclintit.

Al. Raicu

De pace

Brutale bătăi de bocanc se aud
lovind în inimă, în miezul trupului
cel plîngător
de cînd văzu în aceste martyria
pulberi cum în jumătăți de clepsidră.
Sete îi e privirii de limpezile spații
fără globule metalice pîndind
ca niște ochi improșcînd întuneric —
un întuneric decît lumina mai tare.
Ca un trup cu mușchii toți contractați
devenit mic abia cît să se vadă
astfel este pămîntul — nici un
ungher în care să se-ascundă...
Se răzvrătește sufletul meu și al fraților mei
contra acestor ritmuri cazone, ca un ecou
care vrea să înlăture zgomotul inimii,
care vrea să înlăture șuierul vîntului,
clinchetul de lumină al stelelor.

Marcela Mariana Milcu

Zîmbetul

Chiar în zilele uriașelor manifestații pentru pace, chiar în acele zile în care omenirea, parcă trezită dintr-un coșmar, încearcă să se scuture de obsesia unei noi confruntări mondiale, o revistă bogat ilustrată a scos la iveală, cu o memorie feroce, din „cușca" albă a hîrtiei cîțiva bătrînei ponosiți, bîlbîindu-și cumplit întreaga înfățișare și rătăcind la nesfîrșit pe aleile vreunui parc municipal : invențiile lor de „tinerețe" prelungiseră războiul mondial cu un an, sau șase luni, sau chiar, cu disperare, se agățaseră de ultimele ceasuri. Blindaje noi, fuzee perfecționate pentru rachete, tehnici noi de exterminare prin gazare au reprezentat tot atîtea încercări de a prelungi agonia războiului.

Și, privindu-i, m-am gîndit că fiecare invenție draconică, fiecare fel de a reinventa moartea, fiecare secundă de suferință născocită în urmă cu mai bine de patruzeci de ani, are la capăt un astfel de „bătrînel" mototolit, agățat ca un breloc odios la capătul crimei sale.

Acum, zîmbetul timp și ochelarii groși de sîrmă ce susțin cu greu cîrja albastră a privirii parcă imploră clemență. Și teama mea, imensa mea neliniște, pleacă tocmai de la acest zîmbet care, oricînd, poate lua forma altei guri, forma altei țări, a altui continent orbit de dorința distrugerii.

Am văzut frumusețea foșnind electrizată în blănuri scumpe și mizeria cea mai pămîntie deschizînd ușă și ferestre în mahalalele marilor metropole, în favele și bidon-villuri, dar niciînd nu mi-am putut închipui o moarte atît de scumpă, de absurdă în extravaganța ei de bucle electronice și aminări algebrice, fizice, chimice.

Am văzut, am fost alături de cei care au organizat uriașe demonstrații pentru ca povara armelor să fie luată din ambele talgere ale balanței distrugerii și m-am gîndit că niciodată omenirea n-a adunat atîtea conștiințe lucide.

Mi-am imaginat foșnetul valurilor în Hawaii și sfîrîitul țigării în care azi locuitorii lumii a treia nu vor prăji nimic ; bla-blaul politicianului și sîngele atîtor „guerilleros" scăldînd simultan aceeași istorie, acuzînd simultan același veac

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 3-a

«IUBESC PACEA ATELIERULUI MEU CARE NU ESTE POSIBILĂ DECÎT ÎN PACEA LUMII ÎNTREGI»
● Scriitori români despre pace și război ● „Eternă respirație" — poem de Ion Zubașcu ● „Dorința de liniște" de Valeriu Bârgău ● „«Descurajarea strategică» — un bumerang fatal pentru milioane de oameni" de Ion Longin Popescu (în pagina a 3-a)

Dialectica etnogenezei (I)

„Baza de plecare" a „monografiei" lui I. I. Russu o reprezintă, după cum ne-o spune chiar el de la bun început, studiile sale mai vechi cu privire la „elementele autohtone" ale limbii române. Avem, prin urmare, a face cu o lucrare despre ceea ce în lingvistică se cheamă „problema substratului".

Fără zel excesiv în căutarea originilor sale mai îndepărtate, s-ar putea spune că aceasta s-a născut, spre sfîrșitul secolului trecut, în domeniul de cercetare al romanisticii, în formare ca disciplină de sine stătătoare. Întrebarea era dacă și în cazul că da, în ce fel și în cîtă măsură, limba vorbită de băștinașii supuși „romanizării" a influențat „formarea" diferitelor idiomuri „neolatine". Romanistica a răspuns acestei întrebări fundamentale mai degrabă sub influența disputelor de doctrină din domeniul lingvisticii generale decît în confruntare cu noile date istorice, din ce în ce mai conștientă de contradicția dintre acestea și „romanizarea" idilică de la care pornise în construirea ipotezelor sale de lucru. Aceasta era opera istoricilor romantici (mai mult scriitori decît istorici), autorii „adevăratei epopei", despre „limba unui oraș devenită limba unui continent" etc., etc. Este în afară de îndoială că doctrinele care vedeau în limbă un fenomen atît de specific încît putea fi studiat în sine, și al căror merit în domeniul metodologic este incontestabil, au influențat hotărîtor această treptată îndepărtare a romanisticii, știință istorică pe la 1900, de istorie.

În acest fel s-a impus părerea după care punctul de pornire în studiul istoric al limbilor romanice este o limbă unitară și omogenă, în același moment și pe întreaga arie a României primare, „latina populară" („vulgară", „de conversație", „comună" etc.).

„Formarea" limbilor neolatine este, conform acestei păreri, pe deplin explicabilă prin evoluția făcută în fiecare arie de această „latină populară", în conformitate cu legile ei interne. Părerea, dincolo de formulările pe care le-a căpătat, nu este prea nouă, de îndată ce încă Hașdeu socotea, în „Principii de lingvistică", drept o „concluziune extremă" arătarea bătrînului Fuchs (1849 !), după care limbile romanice nu sînt „fiicele latinei, ci o firească a ei continuațiune". Expresia cea mai limpede a acestei opinii latinomane (nu văd de ce n-ar exista și

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA EDIȚIILOR

Două evenimente editoriale

Anul acesta — nu facem aici un bilanț — edițiile noastre ne-au oferit un număr de cărți foarte importante. Vom încerca să consemnăm pe unele dintre ele. N-ar fi, după cîte am aflat, o prea mare surpriză ca la finele lui decembrie, în orice caz în ianuarie viitor, să avem în bibliotecile noastre și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. Orice s-ar spune, edițiile și editorii își fac datoria.

BIRUINȚA EDITORULUI

Inițiată în 1968, ediția din operele lui Liviu Rebreanu a ajuns la 11 volume. Avem în aceste masive tomuri integrala operei beletristice a scriitorului : nuvelele, romanele, teatrul. Acuratețea și integritatea textelor (nici o croșetă în atîtea mii de pagini !), inserarea tuturor variantelor, bogatul și complexul, nu de puține ori revelatorul, aparat critic fac din această ediție una din cele mai prestigioase din întreaga istorie a culturii noastre.

Am avut mai multe prilejuri de a vorbi despre această **opera magna** a lui Rebreanu în restituția ei contemporană. Am adus, de fiecare dată, mai pe față, mai în subtext, elogiile noastre ctitorului acestui monument de cultură, Niculae Gheran. Astăzi, și acum după ce a fost încununat cu premiul Perpessicius, consacrăm cîteva rînduri numai domniei sale.

Bărbat robust și voinic, tocmai în toiul vîrstei, de o îndărătnicie aș zice de tip ardelenesc, Niculae Gheran și-a concentrat toate energiile pentru a ne face o indoită dovadă : 1) că opera lui Rebreanu poate fi redată conștiinței contemporane în lumina ei nealterată ; 2) că pentru împlinirea acestui țel editorul nu s-a lăsat înduplecat de nici o piedecă ce i s-a putut ivi în cale.

Aparent, Niculae Gheran a jertfit o carieră

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Umbra albă

O realitate fabuloasă cum este aceea a tezaurului nu împacă totuși lumea și nici n-o desparte de mit. Legenda forează încă în memorie și, pe la o mie nouă sute, o mie nouă sute și ceva, la Pietroasele nu se putea spune că lumea nu mai trăia încă în povești. Cică s-a arătat așa, ca din senin, o umbră albă ca o pată fierbinte, buimacă pe dealuri, un lup alb cu trei picioare. Și conducea în miezul iernii haite întregi de lupi vineți și înfometați, îi rotea cît ține ziua pe culmi, iar în văi nu se cobora decît el citeodată și de acolo urla ca scos din minți. Noaptea, sub lună, zăpada scîrțîia rece sub sălturile lui dezordonate, dar atîta de repezi și contorsionate, împinse așa cu cap cu tot într-o parte, că ceilalți lupi nu vedeau decît o prăfuială albă înainte și nu se puteau ține după el decît după miros. În toată iarna nu și-au găsit un alt culcuș undeva decît în cariera de piatră de unde fusese scos tezaurul. Și în toată iarna aceea, din cotloanele peșterilor, prin crăpăturile de calcar, nu se mai putea auzi decît urletul lor. Se porneau cînd toți deodată, cînd doar cîte unul care parcă se tînguia. Și stelele arătau stranii deasupra și se făceau mici, se depărtau fără nici o sclipire parcă și lăsau niște vîrtejuri negre pe cer. Cînd se crăpa de ziuă, unii plecau spre păduri, alții veneau. Și în fruntea unora, și a celorlalți, tot într-un du-te-vino, trecea lupul alb, un lup alb, cu trei picioare — îi lipsea unul din față, cel din dreapta — iar atunci cînd urca se arunca mai mult în sus, se încovoia lateral și întindea coada lung, ca veverițele, se agăța de aer parcă și plana.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

ASTRA

Se împlinesc în această lună o sută douăzeci de ani de la înființarea celei mai vechi societăți culturale românești din toate provinciile locuite de neamul nostru, societatea Astra care premerge și determină înființarea cinci ani mai tîrziu a Societății literare devenită apoi Academia română. Se cuvine să ne aducem aminte de acei bărbați vrednici ai Micii Rome, ai Blajului, mai ales noi, scriitorii, pentru că marea și urgența lor misiune și-au socotit-o a fi eliberarea și impunerea limbii române ca instrument de gîndire și cultură românească, matur de-a exprima cele mai adînci simțiri ale neamului nostru în universalitate.

Se celebra biruința latinității noastre aici în Carpați, fireasca trecere la scrierea în alfabetul latin în care va fi așternut în eternitate Luceafărul lui Eminescu și cea dintîi clasicitate a geniului românesc. Timotei Cipariu la Sibiu va elogia Limba română în acel noiembrie de acum o sută și douăzeci de ani celebrînd în acest fel unitatea unui popor care se știe aici, deși desbinat în provincii, de aceeași origine alături de popoarele latine.

Trecerea la scrierea cu alfabetul latin și alcătuirea unui mare Dicționar al limbii române era grija principală a marilor filologi de la Blaj, dar Societatea Astra, care de la început se concepea ca Academie a tuturor românilor, pe lîngă secția istorică, avîndu-și sediul la Brașov, și una științifică la Sibiu. Odată cu înființarea Societății literare și mai apoi a Academiei Române la București, programul Astrei ca și membrii ei principali sînt preluați de instituția națională modernă după dobîndirea independenței României, cu alte forțe și posibilități spirituale și materiale, fără însă ca lucrarea Astrei să înceteze în condițiile grele din Transilvania în deceniile premergătoare unirii din 1918. În această perioadă, Astra prin secțiile literară și școlară mai ales va duce o luptă aprigă pentru salvarea limbii și școlii în limba română amenințate cu deznaționalizarea urmărită cu perseverență în urma legii lui Apponyi.

Marele pedagog transilvan Onisifor Ghibu, principalul cărturar român cu studii înalte la mari universități europene, se va angaja cu toată ființa în această luptă pentru păstrarea limbii materne în școlile românești ale Transilvaniei în anii premergători Unirii.

Acestui cărturar, cărților sale, lui Onisifor Ghibu, datorez înțelegerea mai din aproape a mesajului național de profund umanism al societății Astra pe care o sărbătorim și prin rîndurile de față.

Ioan Alexandru

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (VI)

traducerea din Kant a fost de natură să surprindă. I. Rădulescu-Pogoneanu, semnalînd și descriind manuscrisul acestei tălmăciri a **Criticii rațiunii pure**[1], se întreba dacă nu cumva avem de a face cu „un capriciu de poet", deși tot el, în cele din urmă, subsuma inițiativa proiectatei cariere universitare, factorul incitator văzîndu-l în epistolele trimise de Titu Maiorescu poetului, în 1874.

În admirabilul studiu care prefațează prima tipărire a **Lecturilor kantiene**, Constantin Noica dezavuează, cu vehemență, punctul de vedere care, ignorînd particularitățile ființei interioare a lui M. Eminescu, tinde să acorde traducerii un simplu caracter de circumstanță : opinia sa fermă fiind aceea că travaliul a fost înfăptuit „pentru sine", „fără nici un scop exterior" : „Iar acesta este răspunsul pe care-l dă analiza textului tradus, un răspuns în consonanță cu firea de cărturar a lui Eminescu : **e vorba de o traducere făcută pentru sine.** Eminescu l-a întîlnit în singurătatea și cu singurătatea sa pe

Al. Oprea

Continuare în pag. a 2-a

inedit

Tudor Arghezi

Ca să
Nu mai fie ca bolnavă
N-aștepta firul să iasă
Iarba este cu zăbavă.

Pînă ce se va topi
Așternutul și zăpada
Fă-i tu floare cum vei ști
Din cuvinte cu grămada.

Alegerea

Înainte de a ajunge la casa celor trei noctambuli care înaintau abia tîrîndu-se de oboseală, urmîndu-le nevăzut pașii, Maciste le evalua statura, mersul și verticalitatea ; încă de pe cînd se afla în castan îi văzuse bine din față și din profil, încît luase hotărîrea de a se ține de acum înainte mai aproape de unul din ei.

Unul dintre cei trei era mai înalt, ceilalți doi erau de statură mijlocie, însă niciunul din ei nu avea curajul de a se culca seara treaz, de aceea cînd alții sfîrșeau primul somn, ei abia se pregăteau să petreacă, să ia o porție cît mai substanțială de drog. Altfel, erau oamenii cei mai buni, dar fiecare în felul său. Motanul Maciste îi privea acum pe rînd, așa cum dormeau prăbușiți pe fotolii, (aproape niciodată n-avusese prilejul de a studia chipul omului îndelung și în siguranță) cu atît mai mult cu cît intensitatea luminii de afară crescuse iar fețele celor trei, chinuite de demonii lor, își dezvăluiau fiecare cută, rictus ori gînd ascuns. Cel mai înalt purta plete ca oamenii veacului trecut, părul se împărțea de la sine exact pe la mijlocul corpului într-o cărare ca o invitație către stelele care lunecă, să cadă acolo pe culmea unde se despărțeau grelele plete. Un nas enorm stătea ca un copac singuratic pe linia orizontului, în timp ce fruntea, obrajii alungiți și gura zîmbind ca o părere exprimau numai distincție și altruism ; privit întreg, acest om arăta lungan și slab.

Al doilea dintre cei trei purta o barbă încălcită ca jungla, dormea cu un ochi deschis, însă ascuns de un nas la fel de mare ca al bărbatului pletos, dar cum dormea dus, ochiul părea însuși tunelul pe care se intră în labirint. Omul își descălțase doar un picior pe care-l așezase, printre sticle, pahare și farfurii, pe măsuța din

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

IOAN GRIGORESCU: «Dilema americană»

Scriitor pe care cifrele exacte nu-l intimidează și nu-l indispun, Ioan Grigorescu înregistrează un număr de 125 860 de volume despre America, ceea ce nu înseamnă că un nou volum nu și-ar afla justificarea. Pentru că fiecare carte aduce o viziune particulară, subiectivă și prin aceasta unică a aceleiași realități diferit reflectate. Scrierile despre America ale lui Petru Comarnescu, în care preponderent este interesul pentru dimensiunea culturală, conțin o modificare a perspectivei în timp, de-a lungul intervalului între călătorii și prin prisma personalității intelectuale la vîrste diferite. Cărțile de călătorie în Statele Unite au ca obiect o realitate atît de incitantă, atît de diversă și captivantă, încît orice volum de acest fel devine un best-seller. După **America ogarului cenușiu** a lui Romulus Rusan, carte scrisă într-un stil atractiv, jurnalistic, alert și cu observații inteligente, după **Frumoasa adormită**, a lui Radu Tudoran, scriere dominată de sensibilitate, cu aspect de confesiune nu lipsită de ingenuități, marcat afectivă, **Dilema americană** a lui Ioan Grigorescu este o revenire mult mai amplă a mai vechiului volum **Cocteil Babilon**, reluat parțial. Cartea lui Ioan Grigorescu nu este cîtuși de puțin un volum de impresii de călătorie cu notații ale senzațiilor și trăirilor personale, cu momente de euforie sau de neliniște ca în orice voiaj. După cum o arată și titlul, esența cărții vizează domeniul moral, interesul autorului trecînd dincolo de aspectul pitoresc, turistic. Urmărind să intuiască starea de spirit a universului american, Ioan Grigorescu nu asistă, cît participă la „spectacolul lumii", raportînd impresia directă la semnificația ultimă.

Scriitorul își orientează disponibilitățile în alte direcții decît ceilalți autori români de volume despre America, îndeosebi însprе evocarea istorică prin care este repusă în discuție problematica socială și etnică, morală și existențială a lumii americane. Evocarea se realizează prin reliefarea unor momente semnificative din istoria Americii, cu un coeficient de ficțiune literară, într-o formulă care asociază analiza politică și metafora, butada cu umorul malițios și uneori cu o întreagă retorică invocatoare.

Obiectivul turistic nu este aproape niciodată deseris, el oferă în ansamblu sau printr-un exponat, numai punctul de conexiune pentru o întoarcere în timp, pentru restituirea atmosferei, tensiunii, conflictelor și chipurilor reprezentative ale unei epoci istorice, cu toate implicațiile sociale.

Scriitorul vizitează **Independence Hall** dar nu relatează nimic din experiența personală de turist, ci intră firesc în fluxul evocării, imaginînd pulsul epocii păstrat încifrat într-o pictură, statuie, fragment de corespondență sau pasaj literar. Prozator în genere detașat, frecvent ironic, sesizînd situația absurdă, ridicolul, dar și tragicul, Ioan Grigorescu nu-și refuză implicarea afectivă atunci cînd evocă personalitatea lui **Benjamin Franklin** sau cînd, dînd ocol rotondei președinților, **Hall of Fame**, face din Washington, Lincoln, Jefferson sau Roosevelt personaje complexe, convingătoare, neidealizate totuși. Evocarea se desfășoară expresiv și nervos, într-un stil jurnalistic concentrat, născut din juxtapunerea abilă a fragmentelor, din interpretarea mărturiilor și dintr-o literaturizare adecvată a faptului real. Un bust sau o fotografie, un text elocvent sînt tot atîtea surse pentru reinventarea personajului, pentru recompunerea subiectivă a unui chip, de pildă, al lui Abraham Lincoln înainte de atentat : „Omul trecea printr-un adevărat purgatoriu moral și fiecare lovitură primită îi lăsa urme adînci în suflet și pe chip. Două fotografii, făcute într-un interval de cinci ani, prima în 1860, cealaltă în aprilie 1865, îl arată ca și cînd zeci de ani ar fi trecut peste chipul său".

Un alt capitol de istorie, rescris dintr-o altă perspectivă, începe la picioarele Statuii libertății, pretext de evocare a epocii de imigrare masivă, a nașterii Manhattanului, de analiză implicită a fenomenului social. Impresia directă, cîtă există, este malițioasă. Scriitorul nu se lasă ușor încîntat, monumentalitatea relevînd spiritului său lucid și iubitor de paradox aspectele grotești ale turismului standardizat. Vizitarea în interior a colosului îi sugerează un imens și ridicol furnicar uman tropăitor, cutreierînd cu zel, pînă la epuizare, trupul gigantic, ciocănind în pereți cu curiozitate infantilă, pentru a ajunge în final la răsplata unui fragment de priveliște printr-un geam „securit". Dar consemnarea amuzată lasă repede locul evocării expresive, prin momente istorice reactualizate literar, prin sugestia semnificației. Această întoarcere nu devine discurs didactic însoțit de iritantul semn de avertizare al moralistului care dăscălește, pentru că scriitorul are harul narațiunii ca **poveste**, are simțul spectacolului, îi place proiecția în imaginar și în simbolic, cultivă cu plăcere metafora, alegoria, definirea plastică (Gustave Eiffel „acel năstrușnic copil al unui sfîrșit de veac visător, căruia îi plăcea să se joace cu mecanouri gigantice"). Scriitorul are o gîndire asociativă care îi modelează în mod vizibil imaginea. Aeroportul Kennedy este un „imens acvariu aerian cu pești Jumbo-Jet", Miss Liberty întinde brațul pentru a implora mila publică.

Un capitol aparte este dedicat „piramidei etnice" americane, problematicii specifice care se naște din amestecul de nații și segregație rasială. Universul „afro-american" este supus observației convertită în analiză politică, cu accente uneori moralizatoare, alteori lirice, cu incursiuni în istoria țării. În aceeași manieră este repusă în discuție soarta indienilor americani, evocați în stilul caracteristic al scriitorului.

Sacralizarea automobilului și sensurile sociologice ale morbului vitezei fac subiectul unui capitol dintre cele care comentează „emblemele" americane. Autorul își exersează aici umorul, surprinzînd comportamentul uneori absurd al omului de la volan, pentru ca alteori să fantazeze contemplînd, ca pe un semn al deșertăciunii, nu o ruină antică precum scriitorii romantici, ci un modern cimitir de mașini. Privind caroseriile defuncte prozatorul le înzestrează biografii posibile, le atribuie tipologii de ființe vii, le împrumută personalitate, le umanizează.

Ioan Grigorescu este un moralist amar-melancolic uneori, alteori un pamfletar care ricanează, pentru a fi, de multe ori numai amuzant cu detașare, toate acestea în capitolele care s-ar putea numi „orele orașului" evocînd imagini diverse de la furnicarul activ al zonelor comerciale la ceasuri de vîrf, în pasajele comentînd lumea eficienței, a profitului, a organizării, pînă la ceasurile de singurătate în mijlocul tentațiilor surogat sau pînă la alte forme ale alienării prin televiziune, între efectele contradictorii și în cele din urmă hilare ale filmului de groază și ale reclamei publicitare. Firește, cartea cuprinde o mare diversitate de aspecte ale unei lumi atît de altfel, de la faptele mărunte și specifice, la problemele criminalității, ale competiției cosmice, ale psihopatiei nucleare. Scriitorul este un observator fără iluzii, fără ingenuități, cu acut spirit critic și un comentator care realizează, bine dozat, un montaj de mare anvergură. Efectul principal provine din contraste, ca în pasajul de la Niagara, unul dintre puținele momente în care privitorul se lasă furat de senzația pură. Elementul contrastant apare însă numaidecît pentru că scriitorul posedă o anume tehnică a compoziției, cartea sa fluentă și aparent spontană fiind de fapt atent calculată și riguros articulată, printr-o savantă alăturare de perspective și de unghiuri de observație.

Sultana Craia

NICOLAE CRISTACHE: «Vinovații nu știu nimic»

Un Brunea-Fox al reportajului contemporan este, neîndoios, Nicolae Cristache, debutant cu **„Magazinul de mărunțișuri"** (1978), autorul unor investigații în medii insolite, reporter vitalist și neliniștit, patetic, a cărui **„Viață pentru toți"** (1980) conținea portrete, „profiluri", „momente" extrase pe viu din realitatea brută. Reporterul proceda, în definitiv, fotografic, însă în artist, căci lua imagini directe, tratate apoi în laborator, retușate, recompuse în chip abil și cu o remarcabilă intuiție a proporțiilor. Puțin din aceasta a rămas în **„Vinovații nu știu nimic" (Ed. Albatros, 1981)**, o colecție de reportaje tulburătoare, fără nici o exagerare unice în literatura română de azi, tabloul unei umanități ieșită din comun, redusă la un șir de „cazuri" care ucid stereotipia și creează impresia unei proze senzaționale, de înfățișare romantică aproape hugoliană. Nicolae Cristache s-a specializat în acest fel de investigație socială, în stil de „grand reporter", apropiată în metodă de aceea a jurnaliștilor politici occidentali, obsedați de eveniment, cu magnetofonul în geantă și cu microfonul așezat îndărătul reverului hainei. Metoda imediatității nu iese aci din mania evenimentului senzațional, ea vine dintr-o excepțională conștiință morală, aproape iacobină, pentru care conjunctura, „înțelegere", „milă" sînt noțiuni fără sens. Unica realitate este legea. Spiritul prozei „vérité" a lui N. Cristache este romantic și patetic, de felul unui idealism juridic care tinde a elimina injustiția, sperțul, abuzurile dintr-o viață socială perturbată de asemenea moravuri. Prozatorul a izolat o umanitate de umiliți și obidiți, de „victime" ale indiferenței publice și funcționărești, ale agresivității pe care firile brutale și descurcărețe o prefac în argument pentru un triumf. Copii, bătrîni, bolnavi, săraci, condamnați fără vină — toată această lume gorkiană e convocată de reporterul justițiar, decis a despica firul în douăzeci, chiar și atunci cînd toate elementele exterioare par a i se împotrivi. Din proza inițială patetică și pozitivă, N. Cristache a dedus un stil de procuror incoruptibil, și de anchetator particular din speța rarissimă a jurnaliștilor rebeli, cu conștiința sublimată într-o idee morală.

Dealtfel, cam tot ceea ce a reținut aici (dintr-o jurnalistică mult mai întinsă și cu, deocamdată, imprevizibile consecințe) dovedește o experiență fără cusur. Prozatorul și-a inventat o tehnică a suspensului fără efecte comune și aparent atît de neutră încît pare a imita rădăceala alb-negru a unui aparat de filmat. El începe abrupt, cu vocea impersonală a speakerului de film polițist, adăugînd date după date, dovezi după dovezi, nume, cifre, fără teama unor vicisitudini sociale următoare : „În strada Labirintului, la numărul 67, la sfîrșitul lui februarie 1978, se consuma unul din faptele tragice ale vieții. Liviu Motorca, tehnolog la I.C.P.T.S.C. București, a murit în fața celor trei copii ai săi, Florentina de 15 ani, Nicolae de 10 ani, Ștefan de 6 ani. Stop cardiac și comoție cerebrală. A doua zi, a murit și mama copiilor : metastază, după o comă prelungită. O zi după înmormîntarea părinților, a murit și bunica : ultimul sprijin al copiilor". Nici o virgulă în plus față de acest stil de proces-verbal, dar totul este, de la sine, patetic și vădește un simț al efectului, proporționat de eveniment, cu adevărat rar.

Apoi urmează un moment surprins pe viu și cu și înregistrat pe bandă magnetică, o impresie, un fragment de declarație, probe, comentarii, constatări, deducții, raționamente, concluzii. Nimic nu rămîne așa cum este, nici o propoziție, oricît de nituită de retorică nu i se pare fără apel, totul e așezat sub semnul întrebării. Reporterul nu are idei generale numeroase, el pornește de la observația că din moment ce un muncitor neinstruit e condamnat pentru omor din imprudență, niște bătrîni sînt chinuiți de tot soiul de funcționari abuzivi, niște copii rămîn pe drumuri fără minima asistență socială, atunci în mecanismele societății s-a produs un fapt ale cărui urmări pentru omul singur și irepetabil pot fi de neînlăturat. În această investigație, de alertețea aceleia, din „Behind the closed doors", N. Cristache a urcat de la acest moment expozitiv pe o treaptă mai sus. El nu s-a oprit la semnalul unei omeniri îngenunchiate de abuz și indiferență, a văzut îndărătul acestor brutalități sociale cauzele imediate, a numit vinovații, oriunde s-ar fi aflat ei, cu propozițiunile acelea gîtuite de mînie care sînt ale însuși moral : „Vă acuz public, și îmi asum întreaga răspundere ce decurge de aici, de trafic de influență psihologică. Folosiți autoritatea intelectuală și administrativă de care dispuneți pentru a inocula în sufletul unui om care se consideră nevinovat complexul vinovăției, pentru a nu recurge la toate demersurile la care legea îi dă voie".

În acest chip, Nicolae Cristache a revelat „sindicatele" abuzului, asociațiile tăcerii, grupările răzbunării, toate acele oripilante confrerii ale vinovaților de azi, a căror unitate în agresiune și rău este mai tare decît stînca. Nu ascund că asemenea pagini, întărite de sentimentul că tot ce s-a virit în ele e adevărat, produc o superioară emoție morală care, în fond, dă valoarea. În Nicolae Cristache stă, dealtfel, un eminent observator social pe latura conduitistică, un investigator cu „flair" unic la cazuri excepționale, un, în definitiv, artist al dosarelor realității halucinante. Această colcăire de gesturi, propoziții, dovezi, chipuri, evenimente adaugă ideii de revelație sociologică aceea de spectacol caracterologic și de moravuri. Un infractor de vîrstă minoră, înrăit, niște octogenari cu un picior în groapă judecîndu-se pentru o moștenire de un milion de lei rezultată printr-un deces în cutremur, niște șefi de trusturi și întreprinderi mari, vinovați legalmente și care se spală pe mîini de orice responsabilitate, precum Pilat din Pont, afacerile „vinului" și extravaganta „afacere Ștefănescu", femei și bărbați îmbolnăviți de nervi din pricina violenței ierarhice și a birocrației, violuri comise cu meticulozitate, crime produse din pricina beției, abjecția unor femei care ascund trupul unei biete nenorocite ucisă într-un avort provocat, moartea unui taximetrist — ei bine, iată o extraordinară lume contemporană, invizibilă cu ochii reporterului comun (a cărui optică e să concedem, „funcționărească"), sensibilă, totuși, la enorma lentilă sufletească a lui Nicolae Cristache. Cine vede în **„Vinovații nu știu nimic"** răsfrîngerea unor evenimente reprobabile și consemnarea lor neutră elimină, în ultimă analiză, acest moment esențial care e al revelației morale. Nu în raportul de cancanuri curente și în acela de zvonuri stă admirabilul talent al lui Nicolae Cristache ci în eliminarea tuturor momentelor care îndepărtează conștiința de la judecata etică ultimă. Este moral tot ceea ce privește pe om în unicitatea lui și îi dă, în condițiile unicității, lărgime deplinei sale libertăți — iată raționamentul care a creat această extraordinară investigație. Notoriu prin aceste reportaje care sînt literatură de speța cea mai pură, Nicolae Cristache e cel mai de seamă autor de proză „verité" din literatura română de azi.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

FĂT-FRUMOS ȘI TRINOCLUL

Greu de scris o recenzie la o carte pentru copii ! Iată o constatare inciudată, pe care o cere lectura volumului de debut al lui Dumitru Toma (**Fata mestecenilor**, Editura **Facla**, 1981). Explicația ar putea fi derivată din „popoarele fericite nu au istorie", aforism-butadă, care sesizează monotonia discretă a evoluției unor colectivități providențial scutite de seisme naturale și politice. Referindu-ne la literatură, putem spune : cărțile fericite nu au critică. Ce înseamnă o carte fericită ? Fără ironie, aș defini-o drept un text în care locurile comune ale unui anumit gen literar au un fel natural, senin de a se succeda, o carte „împăcată cu sine", care savurează misterioasa satisfacție a conformării, un text care se varsă modest, fără vanitate în albia largă a literaturii și dispare astfel pentru totdeauna. Cititorii în ale căror conștiințe ideea de originalitate nu este tiranică, privesc cu simpatie astfel de cărți, le parcurg știind că nu numai surprizele fac savoarea lecturii (și a vieții), ci și curgerea liniștitoare a lucrurilor știute. Copiii, cu plăcerea lor pentru basme în care se știe foarte bine că totul se va termina cu bine, practică, se pare, această filozofie a deja știutului, cu foarte bune rezultate psihologice. Să salutăm deci cartea lui Dumitru Toma, urindu-i să placă cît mai multor copii.

De la blîndele, duioșprevenitoarele texte adresate copiilor, să trecem acum la o carte parcă special inventată pentru a ilustra ipostaza contrară. Este vorba despre **Oceane Ocheane Ocazii** (Editura **Litera**, 1980) de Dan Emilian Roșca. Ea începe printr-o prefață semnată de Șerban Foarță, în care parantezele se înmulțesc într-atît, încît reușesc să-i dea cititorului impresia unei explozii de sciziparitate, privită la microscop. Din paradoxala, ingenioasa, disperat de spirituala prefață am luat cuvîntul „trinoclu", care apare în titlul însemnărilor de față și care ar însemna un instrument de privit la distanță destinat unor oameni suprarealiști, care au trei ochi. Plăcuta carte a lui Dan Emilian Roșca este avantajată și de o prezentare grafică îndrăzneață (semnată de N. Nobilescu), care recurge la șocante, umoristice, împerechieri ale familiarului cu insolitul. În fine, de data aceasta numai pentru cititorii care posedă exemplare cu autograf, cel de al treilea sprijin extratextual este grafia foarte interesantă a poetului, care exprimă, în egală măsură, naivitatea culturală, simțul estetic genuin, dar neeliberat de formele altora, tenacitatea și forța de a urma un plan clar, dorința persistentă de reconstituire a propriei personalități conform unor parametri estetici.

Destule poezii ale volumului sînt citabile pentru nonșalanța lor suprarealistă. Iată **Fotografie:** „azi te iubesc mai mult ca oricînd / pentru că e o zi de vară nemaipomenit de rustică / și-un ornic se zvîrcolește / în recipientul cu sodă caustică / / corabia manechinului a plecat foarte departe / trasă de oi cenușii în număr impar / noi am rămas să-nvățăm dintr-o carte / cum se prepară amorul / dintr-un litru de laote și-un zar". Pe urmele unor maeștri ai genului, poetul recurge la o recuzită verbală compozită, în care aluziile livrești și „exotismele" participă la crearea cunoscutei atmosfere hibride din poezia suprarealistă. Sînt folosite și vorbele ușor modificate, atît cît să îl șocheze în mod agreabil pe cititor : „mai știu și eu ceva fizică / ceva despre bomba cu neuroni / dar azi e duminică / și trebuie să ajut doamnele să coboare / din pomi / / karina e o cimpie foarte mănoasă / iarba îmi ajunge pînă la briu / trece prin mine / o jumătate din thomas de quincey / / cealaltă s-a-necat în riu". Dan Emilian Roșca este ingenios, nici vorbă, dar miza jocului său poetic este mică.

Voicu Bugariu

VIAȚA CĂRȚILOR

UN DIPLOMATARIU AL BANATULUI MEDIEVAL

Necruțătoare au fost vremurile cu documentația istorică a Banatului medieval, acea „țară românească de dincoace de munți", „Valachia Cisalpina" din însemnările de la 1564 ale lui Giovan Andrea Gromo, unde, în 1588, misionarul catolic Valentin Lado a fost silit, după cum singur mărturisește — „să țin predică pe românește, limba lor,... căci puțini știu ungurește". Totuși, ceea ce s-a păstrat pînă în zilele noastre se dovedește a fi deosebit de semnificativ.

Istoricul Costin Feneșan, cercetînd cu stăruință și pricepere diferite fonduri și colecții de arhivă din țară și de peste hotare, ne propune, în paginile unui volum recent apărut la Editura **Facla**, al 509-lea titlu de la înființarea acestei instituții, prin restituirea unui număr de 92 documente medievale bănățene din anii 1440—1653 (37 în limba latină și 55 în limba maghiară), în cea mai mare parte inedite, (84) — „luminarea trecutului frămîntat al unei străvechi vetre de simțire și trăire românească".

Din problematica variată a volumului ne vom opri doar asupra cîtorva aspecte. Astfel, unele dintre documentele editate ilustrează existența și specificul unor districte feudale românești — Mehadia, Almăj, Carașova, Lugoj, Caransebeș, — iar altele atestă deținerea unor dregătorii importante — ban al Severinului, ban al Caransebeșului și Lugojului, castelan, jude al nobililor ori jurat al Caransebeșului — de către români, precum și existența a numeroși cnezi sătești ridicați din rîndurile populației autohtone.

Multe însemnări privesc districtul românesc al Caransebeșului cu informații revelatorii despre viața și obiceiurile locuitorilor și despre organizarea socială a familiilor nobile românești din secolele XV-XVII ; Mitnic de Ohaba Mitnic și Caransebeș, Bizere de Caransebeș, Racoviță de Caransebeș, Duma de Caransebeș, Măciaș de Tincova, Peica de Caransebeș, Găman de Calova, Girlișteanu de Rudăria, Floca de Caransebeș, Fiat de Armeniș.

De un deosebit interes sînt relatările despre familiile umaniștilor români de la Caransebeș, Gheorghe Buitul și Gavril Ivul.

Se cuvine remarcată însemnarea din 1598, rămasă de la Ștefan Girlișteanu, care pe versoul unui act redactat în limba latină, în care era trecut Stephanus Gerlistey, își scrie numele în românește cu caractere chirilice — **Grăliște Ștefan.** Editorul comentează semnificativ acest fapt punîndu-l în legătură cu existența și funcționarea mai timpurie a „școlii gramaticești" de la Caransebeș (ctitorită de episcopul Artenie II Cărturarul, 1628—1638).

Format în școala clujeană, elev al magiștrilor Ștefan Pascu și Jakó Zsigmond, C. Feneșan îmbină acribia paleografului cu viziunea integratoare, structurată pe comentariul adecvat reliefării faptului istoric. În acest sens se impune, din studiul introductiv al volumului **Documente medievale bănățene**, analiza legăturilor lui Mihai Viteazul cu Banatul. Documentele publicate evidențiază adeziunea românilor bănățeni la politica întîiului unificator de țară (spre exemplu — în bătălia decisivă de la Șelimber, octombrie 1599, contingentele militare ale Caransebeșului și Lugojului s-au alăturat marelui domnitor). Editorul subliniază în această perspectivă toate faptele, unele mai puțin cunoscute, altele ignorate de istoriografia problemei. Nu mai insistăm asupra diferitelor aspecte ale vieții social-economice, a faptelor de toponimie istorică și onomastică, de heraldică sau genealogie. Nu putem însă încheia aceste rînduri fără a sublinia mesajul în timp al acestor documente — publicate în versiunea originală și însotite de traducerea în limba română — fie ele acte de danie ori diplome de înnobilare, contracte de vînzare-cumpărare sau acte de zălogire, testamente ori sentințe judecătorești. Așa cum arată editorul lor, aceste documente „deopotrivă cu cele editate în diplomatariile de pînă acum, dovedesc cu limpezime o realitate de necontestat : existența în evul mediu a unei **țări românești a Banatului**, destoinicia locuitorilor ei dintotdeauna — românii, vietuind după rînduiala și obiceiurile strămoșești transmise din veac în veac".

Gheorghe Buluță

BREVIAR

ÎN ZIUA DE 9 NOIEMBRIE 1982 PROFESORUL LIVIU RUSU ÎMPLINEȘTE 80 DE ANI. ÎI URĂM LA MULȚI ANI !

■ Al patrulea volum al seriei de „documente și manuscrise literare" apărut recent sub titlul „Scrieri literare inedite", e o excepțională culegere de producții din așa-zisa epocă „premodernă", care nu modifică în chip esențial reprezentarea noastră despre acel moment însă sporește materia expusă unui examen critic inedit. Prin osîrdia eminentului istoric literar Paul Cornea, a cercetătorilor Andrei Nestorescu și Petre Costinescu ies acum la iveală „Reporta din vis", un gigantic poem (14 000 versuri) de V. Aaron, „lirice" de Alecu Beldiman și N. Dimachi, un tratat „politicesc" de Conachi (traducere), D. Gusti („Prozodia românească") și E. Poteca („Elementuri de metafizică"), traduceri de C. Negruzzi și lirică originală de Gh. Pașacov și Vasile Pogor (tatăl). E, din păcate, și ultimul volum al seriei, împotmolită acum din pricini misterioase, așa cum rezultă din mîhnitele fraze ale dirijorului acestui colectiv, Paul Cornea : „Deocamdată mă rezum de a spune că a fost la mijloc și supraevaluarea inițială a posibilităților, și ivirea unor dificultăți nepreväzute și impactul unor condiții organizatorice nefavorabile". Orișicum ar fi, un cuvînt de laudă pentru cercetătorii acestia din a căror trudă istoria literară a cîștigat mult.

■ Invitată la „serata muzicală TV" (1 nov. 1981), Zoe Dumitrescu Bușulenga era chestionată permanent de Iosif Sava, cu formula „stimate profesore" (?!).

■ Senzațională descoperirea Roxanei Paicu (Urzica nr. 9) din a cărei recenzie rezultă că Vlad Mușatescu ar fi autorul unui roman, intitulat „De-a ochi-n patru". Deoarece nici autorul însuși nu are știre de un asemenea product, am fi curioși să aflăm de unde deține R.P. „informația" (curat roman... polițist).

■ Primim întîiul număr din „Quaderni dell Istituto italiano di cultura", apărut la București, recent, și conținînd „Studi in onore di Cesare Pavese nel trentennio della morte". Din sumarul caietului îngrijit de Vito Grasso, directorul institutului italian de cultură, menționăm „introducerea" lui Al. Oprea, „scrisorile" lui Davide Lajolo, Giuseppe Muratore, primar în Santo Stefano Belbo, Maria Sini-Pavese, sora poetului și Pinolo Scaglione, personaj al romanului „La luna e i falò". Șase studii, ale unor cunoscuți comparatiști români și italieni, vin cu noi lumini asupra operei pavesiene : Franco Vaccaneo — „Arte, cultura e politica nelle biografia di C.P.", Alexandru Balaci — „Din nou despre Pavese", Attilio Dughera — „Dal realismo al classicismo ; l'itinerario artistico de Pavese", Ovidiu Drimba — „Visurile și înfrîngerile lui Cesare Pavese", Edgar Papu — „Cesare Pavese și Lucian Blaga", Piercarlo Grimaldi — „Condizione contadina nelle langhe". Astfel de cercetări, bi-naționale, stimulează neîndoios raporturile de amicitie multiseculară și merită a fi semnalate, ba chiar și repetate în felurite ocazii, festive sau nu.

A. S.

În curînd
ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1982

● **În cuprins : ● versuri ● proză ● reportaj ● centenarele 1982 ● literatură străină ● în amintirea lui Marin Preda ● „Luceafărul" 1 000 ● anchete ● pagini uitate ● texte inedite ● cuvinte încrucișate ● divertisment ● istorie ● din presa străină ● povestiri polițiste.**

În jurul biografiei intelectuale (VI)

Urmare din pag. 1

Kant. Nu are alături comentatori, nu are în față-i alți traducători, nu stă de vorbă cu nimeni, nici măcar cu departele său, care ar fi cititorul sperat : traduce fără nici un scop exterior, întîrzie asupra unei nuanțe, notează pe margine gînduri în limba română și germană, dă uneori liste de echivalențe posibile, subliniază ce-l interesează, scrie cînd nervos cînd liniștit, cu scrierea sa fascinant de frumoasă, uită de tot ce i se cere să facă în imediat — și visează"[2].

Oprim aici citatul, fiindcă ar trebui să reproducem întreaga pagină care ne cucerește prin forța și expresivitatea caracterizărilor, calități ce le regăsim în tot ceea ce scrie Constantin Noica, dar căpătînd parcă în acest caz forme mai manifeste. Sub imperiul combustiei lăuntrice a comentariului, ajunge să se întrebe „de ce unui tînăr de astăzi atîtea alte lupte din trecutul nostru, bătălia de la Rovine, de pildă, sau revoluția lui Tudor, i-ar părea mai cuceritoare decît lupta de aci, cu gîndul și cuvîntul, purtată de Eminescu" și subliniind „cu ce dezinteres, cu cîtă probitate, în ce curățenie a inimii e purtată lupta aceasta", declară că în fața lor „aproape oricine din ginta filozofiei poate pleca ochii". Am putea afirma că reputatul filozof căruia uneori îi plăcea să arboreze o mască puțin mefistofelică, de un scepticism surizător, e surprins aici — datorită consonanțelor intime cu preocupările poetului — în flagrant delict de efuziune lirică.

Acestui mod patetic în care-și susține viziunea asupra lui Eminescu se datorează, credem, și unele excese polemice, dezvăluite în felul cum se discută chestiunea doctoratului. Încă din prima parte a studiului, ca o condiție **sine qua non** a ceea ce urmează, se cere, în chip imperios, „să înlăturăm cu hotărîre afirmația ce se face în chip obișnuit, cum că Eminescu a tradus pe Kant în vederea tezei sale de doctorat". Pornind de la această premiză, C. Noica desfășoară o argumentație a cărei justețe logică nu poate fi negată : „După cercetarea atentă a traducerii, putem spune : nu e doar nedrept, e pur și simplu absurd. În Germania, și probabil la nici o universitate din lume, nu se treceau pe atunci și nu se trec nici acum teze de doctorat cu traduceri, cu atît mai puțin în limba țării tale".

Perfect adevărat ; cercetînd însă cu atenție ceea ce afirmă mai toți exegeții, descoperim că traducerea este pusă în legătură nu cu teza de doctorat ci cu cariera universitară, respectiv, cursul ce urma să-l țină. Acest punct de vedere îl susține, bunăoară, I. Rădulescu-Pogoneanu, prezentînd corespondența dintre Eminescu și Titu Maiorescu[3].

Așișderea, G. Călinescu (menționat într-o notă de subsol). Iată opiniile criticului, exprimate cît se poate de limpede : „În vederea cursului ce spera să-l țină în curînd la Iași, începu probabil Eminescu să traducă **Critica rațiunii pure** a lui Kant, spre a se servi de ea ca text de comentat" (ms. 2 258). Și, în altă parte : „Deși nu putuse merge la Berlin pentru doctorat, nu-l părăsise cu totul gîndul acesta și **al prelegerilor kantiene** (subl. n.) de vreme ce prin martie 1875 mai scria cîteva pagini de traducere din **Critica rațiunii pure.**"[4]

Dealtminteri, mai departe, Constantin Noica însuși la act de posibilitatea unei a doua interpretări și, reglîndu-și mai bine tirul polemicii, menționează : „Căci dacă totuși s-ar susține că lectura e întreprinsă în vederea unor cursuri în care să fie prezentată gîndirea lui Kant, atunci nu te poți opri să te întrebi : ce docent și chiar ce profesor își pregătește un curs, unde are a **rezuma** gîndirea unui filozof, făcînd nu o simplă lectură, nu simple note dintr-o carte și din cărțile altora despre o carte, ci o laborioasă traducere a ei ? Admirabil profesor, atunci".

Așa e, în epoca noastră nimeni nu s-ar gîndi, abordînd o temă de studiu, să ia totul de la capăt, să descopere pe cont propriu adevăruri dovedite de alții, și, cu atît mai puțin, să se apuce de traducerea izvoarelor documentare fundamentale, așa nu numai datorită ritmului dinamic al vieții moderne dar și dificultăților obiective ridicate de explozia informațională. În condițiile de atunci, se pare însă că astfel de aspirații mai puteau încă ființa. Să mai ținem seama de ceva : de mitul filologic al culturii umaniste din secolul său, cînd, așa cum arată Abraham Moles, în cartea anterior citată, era adînc înrădăcinată convingerea — confirmată, se pare, de psihologia modernă — că înaintea ideilor există cuvintele ce le cuprind în textura lor. Travaliul filologic devenea o metodă **sui-generis** de descoperire și de stăpînire a ideilor „ascunse" de cuvinte. N-ar putea fi și aceasta una dintre explicațiile posibile ale obiceiului lui Eminescu de a tălmăci cîte o operă de bază pentru a putea stăpîni mai bine ideile din domeniul respectiv ?

Trecînd la aspecte mai „pragmatice", vom observa că ipoteza în sine a unui curs universitar care să se axeze pe comentarea textelor unor filozofi pare cît se poate de plauzibilă. Lui Maiorescu, Eminescu îi mărturisea că n-ar putea, pentru moment, să se încumete decît de a ține un curs asupra vreunei „scrieri" a lui Kant sau Schopenhauer, ceea ce i-ar permite să nu se îndepărteze prea mult de „text". Se știe, pe de altă parte, după cum atestă amintirile foștilor săi colegi de studențe, că o astfel de formulă era uzitată, în acea vreme, în universitățile vieneze și berlineze.

Epuizînd însă toate elementele care așază faptele pe coordonatele concrete ale timpului eminescian, se cade să recunoaștem că — așa cum subliniază Constantin Noica — nu vom putea să înțelegem semnificația aventurii intelectuale încifrate în actul traducerii **Criticii rațiunii pure** dacă nu vom acorda întreaga importanță ecuației specifice a firii sale intime. Fără a ignora impulsurile unor necesități practice ale realității (doar trăiește în mijlocul societății), Eminescu știa însă să le transforme în alceva, să le convertească în valori sufletești absolute. De această simbolistică interioară se cade a se ține seama cînd studiem actul confruntării poetului cu Kant, căci de o confruntare e vorba, nu lipsită de sentimentul superbiei, purtînd pecetea gigantismului care constituia o dominantă a viziunii sale în acei ani.

[1] **„Convorbiri literare", nr. 6, 7, 8/1906.**
[2] **Op. cit., p. XXIV.**
[3] **„Convorbiri literare", anul XLIV, nr. 1, vol. 2, martie 1910, p. 197.**
[4] **G. Călinescu : „Viața lui Mihai Eminescu," Editura pentru literatură 1964, p. 194, respectiv, p. 202.**

«IUBESC PACEA ATELIERULUI MEU CARE NU ESTE POSIBILĂ DECÎT ÎN PACEA LUMII ÎNTREGI»

Dorința de liniște

Alături de problemele complexe ale ființării sale pe pămînt, omul s-a preocupat îndeaproape de liniștea și ambianța plăcută a mediului în care trăiește și muncește. Astfel a stîrpit sau a împuținat pînă la limita evitării oricăror primejdii îndreptate asupra existenței sale, animale de pradă. S-ar putea spune, că în decursul evoluției omul și-a păstrat neîntinată această puternică caracteristică a sa — dorința de liniște, de cer senin, de pace și progres.

Născută după ce primejdiile ultimului război se stinseseră generația noastră a deschis ochii într-o lume nouă, umbrită doar de marile cimitire și de undele războiului rece care continuau să ajungă la noi dușmănoase, în ciuda grijii părinților noștri de a ne apăra zîmbetele și puritatea sufletească de aceste semne de primejdie.

Dar, nu mai sîntem de mult copiii care privind lespezile mari de piatră pe care sînt cioplite stîngaci numele unora dintre părinții noștri ne credem apărați pe vecie de ororile unui nou război. Este foarte bine că, aici, la confluența naturii cu istoria, în inima unui popor care a avut curajul să dezechilibreze în bine forțele ultimului mare război, un om, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul partidului și statului nostru, trage primul semnal de alarmă în ochii lumii întregi și îndeosebi a conducătorilor tuturor popoarelor asupra agravării situației pe planetă și îndeosebi, asupra valurilor de aer înăbușitor coclit de metale și pulberi micro-organice, venin secretat de cele mai moderne cercetări ale științei pe care le iradiază forțele răului, uituce și, mai ales, iresponsabile.

Ca scriitor, nu pot să-i înțeleg pe acei savanți, pe acei oameni de știință care în lumea rece a marilor și subpămîntenelor laboratoare se mișcă omenește, trăiesc omenește, se hrănesc (din păcate) ca milioanele de semeni ai lor, iar mintea le e tulburată de morbul cumplit al distrugerii, de inconștiența care e atît de gravă și ireparabilă atunci cînd se manifestă la o ființă cu rațiune. În timp ce noi ne scriem cărțile urmărind cu sensibilitate și curaj ființa umană, realizările și neliniștile ei, inventatorul bombei cu neutroni, om ca și noi, fost copil ca și noi, așteptat la pieptul unei mame duioase pîndește astăzi ca un pălanjen din colțul de unde niciodată nu-i va mîngîia omenește privirea, să-și experimenteze machiavelicul produs al gîndirii bolnave pusă în slujba generaliilor cu fireturi. Urmărind sutele de mii de tineri pletoși, îmbrăcați violent, încărcați de pancarde uriașe pe care le sînt afișate voințele de pace și liniște defilînd astfel pe străzile Londrei, Parisului, Romei, Washingtonului, Bruxelles-ului, Amsterdămului, mă simt mai mult ca niciodată alături de ei, îi iubesc și îi prețuiesc pentru seriozitatea lor tinerească de care mulți nu-i credeau în stare. Pentru că nu știu dacă ați observat că cei mai mulți asemenea luptători pentru pace sînt tineri. Cine se gîndea că tocmai ei se vor ridica primii să pună umărul în slujba echilibrului păcii mondiale ? Astăzi, mai mult ca oricînd, lupta pentru pace și buna conlucrare între statele și popoarele lumii devine forță universală, voință universală, imnul cîntat pe același ton și în același ritm de către toți. Spectrul războiului atomic nu trebuie lăsat să stea neclintit deasupra noastră precum sabia lui Damocles. Trebuie învins, minat în zările amintirilor. Lupta pentru civilizație, lupta pentru supercivilizație, lupta pentru existență — sînt cele trei mîini de pe glob care astăzi trebuie să treacă dincolo de reținerile de orice ordin la decapitarea statuii războiului. Forțele răului, tîrîndu-se din văgăunile unde au zăcut atîția ani și vor mai zace prin voința noastră mult și bine, vor ca civilizația să moară. Oamenii au obligația să nu lase civilizația construită cu atîta trudă, în atîtea mii de ani pe mîinile unor nesăbuiți. Cheltuielile militare ne silesc să nu putem construi ceea ce sufletele noastre ar dori, ceea ce am vrea să lăsăm viitorului și urmașilor noștri. Recentul apel pentru pace și dezarmare a tuturor românilor uniți în largile falduri ale Frontului Democrației și Unității Socialiste este încă o dovadă fermă a conștiinței de care sîntem în stare atunci cînd este vorba despre viitorul și destinele omenirii, despre dreptul inalienabil al fiecărui popor de a trăi și a se gospodări așa cum îi este nevoia, cum îi este tradiția și, mai ales după cum îi este prefigurat viitorul legat prin milioane de fire, de voința supremă a maselor de oameni ai muncii. Conștienți de pericolul care amenință pacea lumii, viitorul nostru, înțelegem să dăm scrisului nostru, muncii noastre scriitoricești cărților viitoare un sens cît mai profund umanist. Inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi lansat acest Apel către toate forțele democratice iubitoare de pace și progres din întreaga lume ne umple de mîndrie și ne întărește convingerea că printr-o luptă fermă pentru stoparea înarmărilor nucleare, pentru conștientizarea oamenilor asupra pericolului care ne amenință — pacea va fi la ea acasă pe planeta Pămînt, locuind laolaltă cu ființele raționale, fiind ea însăși o ființă dragă nouă tuturor.

Valeriu Bârgău

SCRIITORI ROMÂNI DESPRE PACE ȘI RĂZBOI

„Urăște războiul, atacă-l și-l învinge ! Ideea stringerii la un loc a popoarelor înfrățite e cu adevărat frumoasă, și inspirații care o propagă trebuiesc salutați de toate sufletele muncitoare ca niște buni învățători. Ștergerea frontierelor agresive și înțelegerea fără săbii și tunuri a raselor, deosebite între ele mai mult prin ignoranță și sălbăticie, merită să fie o preocupare omenească esențială și cinstesc pe învățații și intelectualii care au născocit-o. Omul civilizat are războaie mai lungi și mai curate de repurtat pe fața planetei, decît uciderea de oameni. Viața e un mister care nu trebuie mînjit cu sînge și ofensat cu sabia unui fanatic. Viața e cugetarea din toate veacurile, lumina, speranța și bucuria. Priviți acest cîmp pardosit cu cadavre. Și priviți pe cel de-alături, acoperit cu o velniță verde, de flori... Pe-acolo a trecut „dușmanul", pe aici scînteie viața și iubirea."

TUDOR ARGHEZI : „Jos războiul" ! — 1912, SCRIERI, 31, p. 13.

„Trăim în vîrsta tehnicei cosmice cu inima amenințată de apocalipsul atomic. Avem totuși speranța că acest apocalips nu va avea loc.

Stihuitorii de astăzi pot cînta pacea numai din fierbinte, încandescentă dorință, și ca o izbîndă a zilei de mîine. Mărturisesc că aș dori să văd o zi în care paianjenul să-și țească pînza peste toate tancurile de pretutindeni. Și aș dori să vină o zi în care rachetele, în loc de a purta virtual spectrul morții peste mări și continente, să apuce mai degrabă pe drumuri de azur ca vestitoare ale geniului uman ; să se ducă pe urmele închipuirii și să se întoarcă. Să se ducă și să se întoarcă pentru a ne povesti ce au văzut pe planeta Marte."

LUCIAN BLAGA : „Pace și creație", 1960, ISVOADE, p. 241.

„Prin urmare este foarte firesc, după o luptă de cîțiva ani pentru întărirea păcii, ca noi, intelectualii, să ne ridicăm ca unul împotriva ideii de război, din nou murmurate. Cum ? Abia am scăpat de meteorologia sinistru luminoasă a bombardierelor și va trebui să ne scoatem din nou adăposturi în pămînt ? Nu mi-am ascuțit creioanele ca să devin reporter de război, ci am să cînt munca rodnică a plugarului și a nituitorului. Vreau zgomotul tonic al păcii, nu fluierul nebun al sirenei. Avionul care pretinde a se fi rotit în jurul pămîntului nu-mi place, fiindcă a purtat amenințător bombe. Noțiunea de dezintegrare a atomului mă înspăimîntă dacă e vorba să se dezintegreze prin ea civilizația. Gust sublimul și deci furtuna pe apă ca simplă imagine, însă o mare bombardată atomic care stropește cerul cu vapoare nu-i un spectacol elegant. Ceea ce clocesc savanții de pe emisfera occidentală în laboratoarele lor păzite cu sîrmă ghimpată mi se pare de genul sinistru. (...)

Insinuațiilor de război, amenințărilor în limbaj defensiv, pregătirilor militare în scopul penetrației din partea acelor forțe care trăiesc din exploatare, noi, intelectualii, exasperați de atîta endemică neliniște, sîntem datori a le opune un apăsat protest."

G. CĂLINESCU : „Război războiului", 1949, TEXTE SOCIAL-POLITICE, p. 163—164.

...„oamenii care muncesc au nevoie de pace, singurul climat favorabil creației ; deci socialismul propune lumii pacea. Iubesc pacea atelierului meu, care nu este posibilă decît în pacea lumii întregi."

TUDOR VIANU : „Idei trăite", 1958, JURNAL, p. 344.

„Am consacrat două lucrări problemelor păcii și războiului : una în 1910 și alta în 1946, cînd am propus crearea unui Institut social al națiunilor ca o garanție realistă și științifică a păcii, ca un triumf al înțelegerii profunde reciproce dintre popoare. Căci popoarele și pacea formează o unitate indestructibilă, popoarele constituind o condiție reală a păcii, iar pacea o condiție esențială pentru dezvoltarea ascendentă a popoarelor. (...)

Ca om de cultură și iubitor al valorilor culturale ale umanității, consecvent cu întreaga mea activitate și cu încredere în marile curente pacifice, nu pot fi decît pentru soluția pașnică a problemelor atomice, fiind pentru creșterea bogățiilor valorilor culturale la infinit, mărindu-se fără încetare cu valori culturale noi din ce în ce mai superioare ale popoarelor din toate continentele, și în acest caz sînt pentru un schimb liber și o circulație nestînjenită a valorilor culturale între popoare ea fiind cea mai bună garanție a păcii".

DIMITRIE GUSTI : „Soluția pașnică a problemelor atomice", 1955, PAGINI ALESE, p. 362—363.

„Descurajarea strategică" — un bumerang fatal pentru milioane de oameni

Epoca modernă a computerelor ne-a obișnuit să rostim cu ușurință numere astronomice, aplicabile la realități concrete, înconjurătoare. Citim, de pildă, că în anul 1980, comerțul cu arme a totalizat fabuloasa cifră de 120 miliarde dolari. Sau că, în anul 1981, s-au cheltuit în întreaga lume, pentru înarmare, circa 500 miliarde dolari. Nu demult, am văzut la televiziune o ingenioasă demonstrație practică a mărimii unui miliard ; se presupunea că un miliardar excentric s-a hotărît să ofere fiecărui trecător cîte un dolar timp de mai multe ore pe zi, el îi va întîmpina cu cîte un bilet verde pe cei un miliard de trecători necesari pentru epuizarea uriașului pachet de bancnote. Întrebarea era : cît timp îi va fi necesar omului pentru a-și termina treaba ? Un calcul sumar, și o numărătoare inversă îl plasează pe acesta într-o epocă de necrezut. Pentru a termina de împărțit banii (un miliard) în zilele noastre, miliardarul a început numărătoarea lor cu cîțiva ani înaintea erei noastre ! Cu alte cuvinte, dacă și-ar continua munca, acest bancher-simbol ar sfîrși de împărțit suma cheltuită în acest an pentru producerea de arme abia peste aproximativ 1 000 000 (un milion !) de ani ! Pe acest „fond" și pe baza unor astfel de sume astronomice pe care, în comoditatea sa, omul modern nu se mai obosește să le numere direct, apelînd la calculatoare, se desfășoară astăzi, sub ochii noștri, așa numita campanie de „descurajare strategică". Descurajare care presupune, desigur, nu un echilibru la „cota de jos", ci unul aflat pe înălțimile amețitoare ale celor 500 miliarde de dolari... În momentul în care armele existente ar putea distruge pămîntul de cîteva ori, se vorbește despre un „declin relativ" al unei mari puteri față de alta. În consecință, președintele acestei superputeri, adică Ronald Reagan, elaborează un program eșalonat pe 8 ani pentru realizarea unei „revoluții" în organizarea descurajării strategice, program considerat „rezonabil" de către purtătorii de cuvînt ai Casei Albe. Atît sistemele de comunicație — rezultă din documentul Pentagonului — cît și armele propriu-zise (bombele, rachetele intercontinentale, bombardierele strategice, submarinele nucleare, rachetele balistice, sistemele antisatelit) sînt, la ora actuală, „depășite". Uriașa mașinărie a cărei forță de distrugere nici nu poate fi calculată, suferă, adică, de vetustate...

„Vechi" și demne de aruncat la... coș sînt, se înțelege, și rachetele amplasate în Europa, de vreme ce N.A.T.O. a hotărît înlocuirea lor cu altele mai perfecționate.

Potrivit aceleiași logici, e de așteptat ca și bomba cu neutroni să fie considerată, mîine-poimîine, o rablă învechită. În general, cam tot arsenalul militar aflat astăzi în Europa se spune că „s-a învechit" cu toate că forța sa distructivă ar putea trece prin foc, de cîteva ori, fiecare centimetru pătrat din bătrînul continent.

Iată de ce, mai cu seamă în săptămînile din urmă, popoarele Europei dau dovadă de o mai mare luciditate și înțelegere a pericolului care le amenință. Numai în marile orașe Bonn, Roma, Londra, Paris, circa un milion de demonstranți au cerut să se pună capăt absurdei curse a înarmărilor și să se renunțe la amplasarea noii generații de rachete cu rază medie de acțiune. Pacea — acum, și nu atunci cînd va fi prea tîrziu ! Iată curentul de masă, imperativul major care nu putea să nu cuprindă și opinia publică din România, întregul nostru popor, a cărui vocație milenară este lupta pentru pace, pentru înțelegere între popoare. Recentul Apel, lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, expresie pregnantă a dorinței noastre de a trăi și munci în liniște, fără amenințarea spectrului distrugerii, se dovedește, de fapt, o sinteză a tuturor propunerilor constructive pe care România le-a adresat națiunilor lumii în ultimii ani. El nu s-a născut, deci, din gol, nu este un act circumstanțial, mimetic față de alte apeluri similare lansate în aceste zile pe continent, ci o prezență firească, puternică, în concertul internațional al vocilor care se opun cursei înarmărilor, propunînd în schimb o lume a păcii și a destinderii, care se poate lipsi foarte bine, și în interesul tuturor, de numita „descurajare strategică". Nu descurajare, ci curaj de a avertiza deschis guvernele, de a-și manifesta cu putere opinia, îngrijorarea pentru soarta vieții pe minunata noastră planetă, teama față de un pas necontrolat și iresponsabil, față de repetarea unei erori de computer — iată, în esență, ce cuprinde, în cuvinte de vibrantă chemare, Apelul de la București.

Ion Longin Popescu

O planetă, un crez

Urmare din pag. 1

bomba atomică mai trăiește. Nu mai trăiesc, firește, cei asupra cărora a fost lansată bomba „A", trăiesc însă urmașii acestora. Dar mai există și succesorii bombei „A", prosperi, ajunși la puteri distructive inimaginabile, adică greu de cuprins de o minte lucidă, normală, precum greu pare de închipuit, într-o optică terestră, Infinitul. Vechea spaimă malthusiană, stîrnită de spectrul foametei provocate de creșterea, în proporție geometrică, a populației globului, a fost înlocuită de amenințarea atomică, arsenalul nuclear sporind și el cu o viteză amețitoare, într-o proporție geometrică. Atunci cînd Istoria acestor decenii va fi scrisă din perspectiva secolelor următoare (căci va fi scrisă, omenirea va supraviețui, categoric, și actualei, gravei primejdii !), pesemne că va fi greu de descifrat, pentru descendenții noștri, cum de-au putut ajunge pămîntenii să-și plimbe navele spațiale prin sistemul planetar, (probă incontestabilă a inteligenței lor) și, totodată, să depășească pragul celor 500 miliarde de dolari cheltuiți anual pentru armament (vizualizată prin scrierea cu cifre, iată suma-monstru, suma-gigant, suma-rușine : 500 000 000 000 — cu atîtea zerouri căscate ca niște guri flămînde, de copii subnutriți, sau ca tot atîtea simboluri ale neantului). Cum de-a fost posibil ca locuitorii Terrei, indiferent de continentul pe care viețuiesc, de credința și culoarea epidermei lor, să accepte — cu nici două decenii înaintea hotarului dintre secolele al XX-lea și al XXI-lea — o astfel de cursă a înarmărilor, o apocaliptică acumulare de armament nuclear, încît omenirea, în întregul ei, să poată fi distrusă de mai multe ori (altă limpede mărturie a caracterului aberant pe care-l ia o asemenea nefastă „întrecere" : ca și cum, în virtutea unui fantomatic orgoliu, de dincolo de moarte armate de năluci ar mai fi în stare să se războiască, după ce planeta albastră — Pămînt — ar fi fost pustiită complet). Dar popoarele lumii NU ACCEPTĂ războiul drept soluție a soluțiilor, dimpotrivă, luptă din răsputeri împotriva tuturor falselor rezolvări de mînă forte : **„Acum — pînă nu este prea tîrziu — popoarele Europei, popoarele întregii lumi, trebuie să se unească, să spună un NU hotărît războiului, armamentului nuclear, să ceară încetarea cursei înarmărilor, să impună o politică de dezarmare, care să țină seama de independența și dreptul la viață liberă al fiecărei națiuni !"** (Nicolae Ceaușescu).

Și fiindcă am pornit de la ceea ce vede și simte, în cosmos, un om ca toți oamenii, scăpat — la propriu, dar și la figurat — de gravitația Pămîntului, martor exemplar al unei priveliști binevenite, globale, asupra corăbiei de lut care ne poartă, deopotrivă, prin Timp și Spațiu, devine sugestivă referirea la sondele spațiale care, recent, au transmis, din vecinătatea planetelor sistemului nostru solar, tablouri terifiante, veritabilă substanță de contrast pentru simțămîntul plenar, fecund, declanșat, tocmai, de imaginile înregistrate : avem privilegiul de a locui o planetă albastră, însuflețită, generoasă și, judecindu-ne existența în virtutea exploziei (în sfîrșit o explozie absolut convenabilă !) tehnico-științifice, sîntem cu toții consătenii unei asezări sferice numite Pămînt. Mitologia comună pe care ne-o configurăm, fiecare în felul său specific, dar cu toții racordați la destinul general, decurge din străvechea sete de tihnă a umanității, dornice să muncească, să creeze, să aștearnă în calea celor care vin și tot vin, a lui Adam care călătorește prin lume din nepot în nepot, un drum presărat cu ramuri de măslini, deasupra căruia porumbei imaculați, cu aripile scăldate de răsărituri și crepuscule, pulverizează lumina pacifică asupra creștetului de copii. Idilică, patetică scenă, ieșită parcă din penelul legendarei Pax, una din cele trei divinități romane care vegheau asupra ordinei din natură și societate, ca și a anotimpurilor : **Disciplina, Dreptatea, Pacea.** Privind însă, înapoi peste umerii Istoriei, constați că nu prea au izbutit dumnealor să obțină întotdeauna ceea ce-au avut de străjuit... De unde și concluzia logică, imperioasă, că-i mai sigur să se ocupe oamenii de păzirea păcii, decît zeii mitologici sau umani !

Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România, adresat poporului nostru și, în numele acestuia, tuturor popoarelor lumii, reprezintă încă o chemare vibrantă la protejarea prezentului și viitorului planetei albastre, ca și, implicit, a trecutului ei. București-ul s-au oferit să fie gazda următoarei reuniuni pentru securitate și cooperare în Europa, continent de care, după cum s-a demonstrat de-a lungul secolelor, depinde, decisiv, și liniștea Terrei. București — metropolă a muncii, a păcii, a înțelegerii între popoare. Desigur, privită din cosmos, capitala nu-i decît un punct pe globul pămîntesc, dar un temeinic punct de sprijin pentru pîrghia cu care pot fi răsturnate belicoase planuri.

O planetă — un crez : PACEA.

Zîmbetul

Urmare din pag. 1

plin, prea plin de contradicții, dar niciodată n-aș fi putut să-mi imaginez că moartea poate fi atît de complicată, atît de împodobită cu circuite și beculețe ca un pom de iarnă la marginea neantului.

Și m-am temut, încă o dată, de zîmbetul bătrînului criminal de război, aflat la adăpostul propriei degradări biologice, la adăpostul „imunității" unei anatomii pe cale de-a se spulbera. M-am temut de zîmbetul lui ca de creasta unui ghețar ce ascunde în adînc o primejdie mult mai mare, mereu improspătată, sublimă, mortală.... Și-am refuzat a nu știu cîta oară să cred că omenirea trăiește sub predestinarea aceluiași zîmbet.

ETERNĂ RESPIRAȚIE

— FRAGMENTE DIN «OMUL DISPONIBIL» —

Am visat că Maria e moartă. Am trăit moartea
ei în toate celulele mele. Nu se poate să moară
Maria !
Orice se poate în blestemata asta de lume
dar să moară Maria, acum, așa nu ! Niciodată !
M-am trezit brusc urlînd pe străzile unui oraș fără
nume,
în cameră cu Maria alături, în pat. Dormea lîngă
mine
și aș fi vrut să-i sărut respirația ei liniștită, egală,
și să-i mulțumesc din tot sufletul că e întreagă și
vie
alături de mine și fiica noastră cea mică, Mara.
Am avut revelația viului respirînd împotriva
neantului. Revelația adevărului împotriva
minciunii. A binelui
și a răului împotriva unei cumplite obliterări a
conștiinței și a
demnității umane. O oră întreagă m-am răsucit
lîngă trupul ei cald
și am gîndit aceste cuvinte. Am cumpănit bine
dacă sînt
o continuare a visului sau a realității, dacă merită
sau nu merită să mă ridic din pat să le scriu.
Deschid geamul. E liniște. Sună sub geam apele
în bazinul de scurgere.
Sub munte, riul în care se varsă reziduurile.
Neonul puternic
de la intrarea liceului. Ceasul deșteptător la
vecinul de jos,
Militarul. Las geamul deschis în răcoare
și mă întorc la lumina veiozei. Un urlet de ciine
în zorii zilei de august e o realitate mai proaspătă
decît toate hîrtiile de pe masă. Mîine va fi o zi
splendidă.
Am încredere în răcoarea stelelor.
Înainte de a fi cineva sau ceva, trebuie să fii pur
și simplu.
Să fii pur și simplu tu însuți. Am sărit deseori
peste adevărul acesta elementar.
Am mai mare nevoie de soția mea și de copiii
noștri
— toți care vor veni și de acum înainte —
decît de toată literatura, a mea și a voastră.
Chiar în timp
ce eu scriu aceste cuvinte, o mamă își alăptează
copilul.
Deși o casă ce arde în văzul mulțimii
e de o mie de ori mai frumoasă decît aceea în
care
o tînără mamă, nevăzută de nimeni, își alăptează
copilul.
Laptele ei ce gust are ? Și doamne, cît costă la
ora aceasta
un litru de lapte de mamă ?
Se pare că mulți dintre zei ne-au cam tras pe
sfoară.
Au botezat cu prea multă apă de ploaie laptele
sinilor, dulcele.
Poate că avem în secret vocația sinuciderii.
Noi care-am rezistat sub topoarele tuturor.
Sub picioarele tuturor. Mă cuprinde nu tremurul
ci cutremurul.
Voi asculta de acum înainte ce spun oamenii
Nu poate fi oare imaginat un tip nou de motor
care să nu se bazeze pe înșelarea speranțelor ?
Nu-mi pot hrăni prea mult timp copiii cu bucăți
de hîrtie
fie ea scrisă cu toată dragostea de-un geniu al
Tratatelor
Fiii mei au nevoie de o dragoste de o mie de ori
mai întreagă,
de o căldură umană directă nu de una trasă-n
conducte
de la homocentralele termice. Tratatele !
Renunț bucuros la acest fel de literatură.
Între mine și dragostea mea nu mai încape
minciuna.
Nici iluzia. Nici falsitatea. Nici măcar
compromisul
Din încrederea nelimitată în puterile omului
de a-și făuri o imagine pe măsură.
Cred mai mult în Maria, în dragostea ei și în fiii
noștri
decît în toate hîrtogăriile lumii.
Nevoia ei cumplită de mine mă învață mai mult
decît au făcut-o pînă acum manualele de
economie politică. Cred mai
întîi ce spune o mamă și gînguritul copiilor ei.
Trebuie să existe o conștiință a limitelor.
Eu pe aceasta contez. Ca sportivul de performanță
care și-a făcut excelent demonstrațiile la paralele
și urmează să sară pe sol. Numai că gloria l-a
înălțat mult prea sus
și în culmea aplauzelor nu mai știe unde e solul.
Și poate că solul nici nu există.
Și căderea lui e definitivă. Imponderabilă. Fără
sfîrșit.
Mă las în voia cuvintelor. Ca la o consultație
neurologică
Valoarea de document uman e mult mai
complexă
decît aceea de document estetic. Știu cît se
poate de sigur
că soția mea e un exemplar viu și unic
dintr-o specie rară, pe cale de dispariție.
Copiii noștri sînt ultimii ei urmași.
Merită să-mi sacrific destinul pentru cercetarea
aceasta.
Pentru pasărea asta rară pe care-o iubesc din tot
sufletul
cum n-am iubit niciodată literatura.
Nu cred că-mi trădez regimul artistic
iubind-o mai mult pe Maria și pe cei patru copii
ai noștri,
decît pozele din revista generalilor și strategilor.
Nu le doresc tuturor făuritorilor de armate
decît să-și iubească și dînșii soțiile și copiii ca
mine
și ca atîția alții ca mine.
Atît timp cît rămîn
aici lîngă oalele și ulcelele moșilor și suport
consecințele
tuturor cuvintelor și faptelor mele. În singurătate.
Așa cum voi rămîne și mai departe
cu umilință și resemnare să trag consecințele
faptelor
tatălui meu mort în condiții obscure pe cînd nu
aveam decît doi ani
iar soră-mea de abia se născuse. Deși cei care
ne-au făcut cu ou și oțet pentru o sută de ani de
acum înainte
au șters binișor putina și bărbințele și butoaiele
tocmai acum.
Nu se mai descurcau doar cu oțetul, vezi bine.
Am certitudinea că fiii călăilor (decorați cu cel
mai înalt
Ordin Estetic) care se joacă de mici cu toporul
și șingele
în orele libere cînd părinții lor
nu sînt plecați la vreo execuție publică,
peste vreo douăzeci, treizeci de ani copilașii
aceștia simpatici
vor tăia gîtul copiilor mei. Și
mă cuprinde o milă teribilă
nu pentru fiii mei, credeți-mă, sînt cît se poate
de sigur de asta,
ci pentru fragilii, plăpînzii, firavii copii ai călăilor.
Ce memorii cumplite vom citi peste treizeci de
ani
și ce naivi vom părea în ochii propriilor noștri
copii.
Abia aștept parcă să fiu străbunic
să fiu moș și strămoș, vasăzică, numai să știu
pin' la urmă
adevărul adevărat despre ceea ce cu totul
eufemistic
aș putea numi timpul meu, biata mea viață. Biata
mea resemnare.
Lîngă Maria îmi regăsesc patria primordială
și sufletul viu al strămoșilor
ca în cea mai bogată ladă de zestre a neamului.
Orice istorie poate începe din clipa cînd gol te
privești
în fața oglinzii. Păsările nu-și întrerup cîntecul
lîngă trupul tău luminat de o goliciune atît de
firească
și supraumană. Nimic nu mi se pare mai
îndepărtat de materie
decît trupul tău gol pe care-l simt ca un contur
sau ca o zare lină a conștiinței mele.
Pulsația lui tînără și nouă
redefinește specia umană. Lumină adevărată și
mare,
puternică și bună și plină de frumusețe,
în curînd voi fi asemenea ție.
Înaintea ta mă dezbrac
cu bucurie și cu suferință
ca pentru cel mai înalt sacrificiu
și numai în această bîndă tragedie
îmi simt spiritul cel mai aproape
de nemărginirea materiei. Să nu ne arunce-n
neant !
Cînd mă dezbrac lîngă tine
simt pieptul materiei larg dilatîndu-se
într-o universală, unică, eternă respirație.
Dacă-aș desprinde numai o linie
din formele tale deschise și calme,
cu ea aș putea umaniza geometriile cosmice.
Toată inteligența pămîntului
ar trebui să vegheze sinii tăi blînzi —
nuclee de odihnă ale lumii.
Trupul tău gol mă îmbogățește
cu siguranța victoriei și libertății
ca și cum ar fi opțiunea definitivă
a oricărei civilizații din lume.
În preajma ta cuvintele își uită limba
împotmolită în tăcere
în timp ce roiuri de tăceri din cosmos
se-adună pe genunchii tăi
și-nvață să vorbească.
Am dobîndit acum candoarea,
severitatea fără spaimă a iubirii,
grandoarea incredibilă
de a respira lîngă tine.
Nu-mi doresc altă glorie. Ce alte drepturi ?
Între trupurile noastre curate
ca între bornele unui fulger străvechi
înflorește aerul pur al tainei
în care cosmosul fecundează istoria.
Numai prin tine înălțîndu-mă în fața poporului
meu
mă simt vast înfășurat
într-o tinerețe eroică.
În puritatea ta armonioasă și aspră
regăsesc uriașa putere
a celui ce poate întemeia o nouă credință
peste deruta popoarelor
înspăimîntate de prea multă materie și mult
explozibil !
În contemplarea trupului tău frumos
regăsesc șansele umanității

Desene de Sabin Ștefănuță

de a decide asupra istoriei sale.
Setea mea de iubire adevărată
poate oricînd întemeia
o republică nouă în lume. Din vitalitatea
de-a fi eu însumi pînă la capăt
se naște dragostea mea neînvinsă
și numai pe tine iubindu-te, nemărginită,
jubesc sunetul pur al umanității
înălțîndu-se de-asupra materiei și-a cîmpului
nuclear.
Construcția oricărei lumi noi ar trebui să respecte
proporțiile noastre desăvîrșite
de tineri îndrăgostiți.
Lumină adevărată și mare. Puternică.
Și bună. Și plină de frumusețe.
În curînd voi fi asemenea ție.
Acum nu mai cred decît în literatura
care ne hrănește speranțele zilei de azi și de
mîine,
în poemele care strigă după noi mamă și tată.
Și mai cred în tragediile întrerupte la jumătate
de acei autori geniali ai Istoriei,
care-și ratează de nenumărate ori capodopera
destinului lor
urcîndu-se-n pat lîngă trupul cald al soției
și spunîndu-i : ești mai importantă
decît toate cuvintele lumii. Te iubesc.
Stringe-mă-n brațe puternic. Sărută-mă,
Vreau să uit armele.
Acum sînt așa cum mi-am dorit în secret
totdeauna :
să fiu singur într-o Casă de Naștere
numai eu cu femeia urlînd în durerile facerii
și cu mîinile mele și cu știința mea de a scrie
poeme
să ajut pe femeia aceea să nască.

Ion Zubașcu

daniela crăsnaru

În linie dreaptă

Cuvintele asupra faptelor
cuvintele ca niște Saint-Bernarzi uriași
încălzind victimele cu propriul lor trup
salvind cînd și cînd ce se mai poate salva.
Memoria mea traversează tot mai greu
canalele întunecate, abatoarele spaimei,
arena peste care plutesc
leșurile unor foste urale.
Clopotul înzăpezit, ca într-o ilustrată de Crăciun
și zeci de mîini îmbulzindu-se să-l facă să sune.
Dar el se încăpățînează să rămînă mut și superb,
un pur obiect estetic, acolo, în realitatea
unei ilustrate din copilărie.
Ultima turnantă și apoi linia dreaptă.
Mintea mea ar trebui să fie acum
limpede, limpede; ordinea coridoarelor ei desăvîrșită.
Ultimele eforturi se calculează precis.
Ultima dragoste, ultimele datorii onorate;
ultimul cuvînt, un Saint-Bernard,
acoperindu-mă cu pieptul lui fierbinte, fierbinte, fierbinte.

m

Tocmai acum
cînd pusesem ordine în toate lucrurile...
culmea! tocmai acum se năsi dumneaei
să-mi facă dulce cu ochișorul,
să-și despletească fără jenă fuiorul
și cu tulburea dinsei cosiță
să mă-nsemne de-a lungul, de-a latul.
Tocmai acum veni dumneaei să se-nscrie în catastife
și să-mi prezinte omagiile și interimatul.
Oho! Cînd să zic și eu
că e vremea să-mi dau în petec,
cînd să sar și eu, în sfîrșit, peste cal,
dumneaei își depuse tridentul initialei
drept aicea în palma mea stîngă,
drept aicea-n carnetul de bal.

Ordin de zi

Un oștean al cetii vine la mine
tocmai acum pe prăpăd
prin incendiul de frunze
prin șuvoiul amurgului...
El are viziera sfărmată
lancia ruptă, cismele desfundate.
El are pieptul dantelat de o mie și una de schije
din toate bătăliile cîștigate.
Pe toată întinderea acelui nefiresc anotimp
eram doar noi doi, față în față.
Aducea cu el, osteanul cetii, un mesaj
un ordin de zi disperat
de la Generalul, de la cealaltă viață?
Nu poate fi mai mult decît un dezertor,
căzut în genunchi, cersind o cană cu apă-mi ziceam
măsurîndu-i cu infinită milă durerea.
Dar el mă plesni peste gură
cu mîna lui vestedă
și foarte scurt comandă:
Alinie-rea!

Marș pentru tobă și clavecin

Mici întîmplări. Torent de iluzii.
Cuvinte-mblînzite, domestice stări.
Bastoanele orbilor despicînd pe tăcute
veșteda treaptă a Marilor Scări.

Viață pe puncte. Și punct. De la capăt.
Mai poți, mai încerci, mai rezistă
sîngele tău izbit în artere
cu grație tragică de prim-baletistă?

Chircit sub aceeași boltă cețoasă
iar simți cum sapă hrube-n destin
puhavul sunet al marșului zilnic
scris pentru tobă și clavecin.

6,45 a.m. Privire în oglindă

Această imagine
privită cîteva bune minute în șir
îmi aduce aminte de colosalele fotografii
luate de Voyager II:
canalele miniaturale, întretăiate,
suprafața acelei planete privită-n detaliu.
Ce fel de planetă, nu-mi mai pot aminti.
(Era A Scientific B.B.C. Programme, un serial
despre setea de cunoaștere, cu multe calculatoare
simulatoare, clipiciuri, efecte sonore,
ce mai! aspectele electronice ale grijii
față de om.)
Doamne, viața noastră s-ar putea măsura
în numărul de seriale pe care apucăm să le vedem.
Ehei, voi (noi) cei de pe vremea „invadatorilor"
sau „incoruptibililor", s-ar putea zice. Ehei voi (noi)
cei de pe timpul supereroului X care face totul
de nota zece sub ochii noștri holbați de emoție
și nici măcar nu se șifonează
în bătălia cu mereu învinsele forțe-ale răului.
Chiar așa? Chiar așa.
Bine, fie.
Fie și această imagine-n oglindă
pe care o privesc de cîteva bune minute:
canalele fine, rețeaua lor imprevizibilă
ca a unui miceliu. (Să fie semne de viață?
Să fie doar întîmplătoarele urme
ale unei oarbe geometrii?)
Deodată, spărgînd burduful camerei obscure
vocea ei, ca un ciudat animal, o neverosimilă
formă de viață, în nebuloasa de heliu și fosfor,
vocea ei, străbătînd cu incredibilă viteză
douăzeci de ani ca pe nimic:
„Lasă lumina mică, doar n-o să trezești
toată casa. Poți să te-nchei la uniformă și pe-ntuneric,
poți să-ți pui panglica și fără să te uiți
în oglindă".
6,45 a.m.
Înainte de a mă spăla, înainte de a stinge lumina
și de a-mi pune la îndemînă biletul de autobuz,
îmi face bine să mă gîndesc
la cea mai reconfortantă afirmație
a celui cu serialul astral, dr. Allan;
sau Bill nu mai știu cum.
Și afirmația lui suna cam așa:
„Trimiterea unei corăbii în secolul 17
după mirodenii, costa mai scump decît trimiterea
unei rachete în cosmos today". Adică azi.
Anno domini 1981.

CUMPĂNĂ

Critică și angajare

De la „Rondul de noapte" pînă la ultima carte, „Critică și angajare" (1981) Mircea Iorgulescu s-a dovedit a fi un critic cu obsesia lucidității interesat de contradicțiile dialectice dintre literatură și critica ei, atent la tensiunea competitivă care mărturisește adevărata natură a acestei relații. El are capacitatea de a formula mai mult succint decît expresiv. Măsura de expresivitate o dă o anume energie internă a textului, ritmul lui, mai evident în cărțile anterioare, mai supus normei comune (mai plat) în paginile mai recente. Și în această carte Iorgulescu este un critic al criticii chiar și atunci cînd vorbește despre poezie sau proză. Revizuirile lui demonstrează ambiția de a fi „la zi" dar și confuzia între actualitatea fugitivă și adevărata actualitate literară care se instalează în durată. Prin Gherea, față de care are un cult, el s-a familiarizat cu resorturile mai adînci sau mai superficiale dintre ideologie și estetică. Așa se explică, în parte, de ce observațiile lui sociologice sînt totdeauna penetrante și trădează cercetarea atentă a fenomenului.

Ultima carte de critică semnată de Iorgulescu are un titlu discutabil: **Critică și angajare**. Există o critică adevărată, adică expresie a spiritului critic, fără angajare? Cîți dintre criticii de azi de care autorul respectiv vrea să se diferențieze, ar putea da un asemenea subtitlu cărților lor: critică fără angajare? În măsura în care acest lucru (absurd) ar fi posibil, ar fi interesant și titlul acestei cărți. De ce? Pentru că o critică adecvată este, prin definiție, angajată. Iată, deci, cum o carte poate purta un titlu grăbit. Pentru că, a lua în serios formula titlului înseamnă a traduce: critică și angajare în critică înseamnă a aproba și posibilitatea angajării în critica literară fără a face critică, precum se presupune existența unei critici neangajate. Este de preferat, zic eu, să păstrăm sănătatea termenilor negînd, în cazul unui titlu, patologia locului comun. Deci, ca să încheiem ideea, ar fi fost de preferat un titlu care să nu aducă în prim plan o tendențiozitate tardivă. Ne aducem aminte că la apariția romanului lui Breban — „Bunavestire" — Mircea Iorgulescu, sub impulsul momentului, a scris un articol „angajat", poate cel mai „angajat" articol al său, în care cartea mai sus numită este dezaprobată nu însă pe criterii în primul rînd estetice. Acel articol lipsește din această carte. Dacă ar fi fost prezent ne dumiream asupra titlului.

Poate fi concepută istoria literară fără istoria polemicilor literare? Nu. Mircea Iorgulescu are alte opinii: „Departe de a fi motorul discuțiilor, polemica și pamfletul constituie, de fapt, frîna lor **(a se observa aici tonul polemic — subl. noastră)** prin escamotarea a ceea ce este substanțial, prin tendința vădită spre limitare" etc. (pag. 13). „Criticele" lui Maiorescu, chiar dacă sînt impersonale, au în primul rînd o natură polemică și nu escamotează ceea ce este substanțial în literatura vremii. Însuși criticul Iorgulescu recunoaște cu 160 de pagini mai tîrziu: „Din această conștiință (e vorba de Maiorescu) s-a născut convingerea că lupta (polemos — zic cei vechi) pentru adevăr este o datorie patriotică, o datorie vitală, de slujit prin **negațiune și abnegațiune.**"

Și, mai departe (pag. 186): „Rostul pamfletului arghezian devine astfel similar cu al poeziei, al muzicii, al picturii; nu este adică unul practic cu urmări palpabile, eficiența lui se măsoară în planul numai al artei." Iată cum însuși recunoaște — și bine face — că și polemica și pamfletul nu constituie o frînă, ba dimpotrivă...

George Alboiu

ZIUA CARE NU ÎNCEPE

ștefan negrișan

-Mîine, gata, murmura Aurel, stînd pe marginea patului. Rămînea așa, cu ochii pironiți în vîrful bocancilor, poate un sfert de oră, timp în care se auzea numai zornăitul geamurilor izbite de vînt, și deodată slobozea vorbele astea în golul rece al camerei:

— Mîine, gata.

Apoi se întindea pe pat, greoi, închidea ochii și încremenea încă un sfert de oră.

Băietică își cîrpea blugii ierbeliți. Rupsese unul din buzunarele de la spate și acoperise cu el spintecătura din genunchi. De două zile, de cînd se dezlănțuise viscolul, trîndăveau. Pe șantier ajungeau tîrziu, pe la zece, înfofoliți în pufoaice. Se învîrteau pe acolo cîteva minute, cît să le lasă ochii din cap de ger, apoi se înfundau în baracă, la tîntar. Seara se întorceau plictisiți, cam nervoși, obosiți. Pentru mulți era vremea scrisorilor începute și neterminate, pentru Aurel însă fiecare seară venea cu amintiri anapoda, învălmășite, zăpăcindu-l și lăsîndu-i inima grea, și nevoia să fie întrebat. Numai că Băietică și Marin erau oameni însurați, cu nevastă și copii, și arareori puneau întrebări, iar atunci o făceau așa, fără chef, să aibă prilejul să vorbească după aceea despre fetițele lor.

— Da, domnule, mîine...

Se ridicase și se plimba prin cameră, cu mîinile în buzunare. Ochii îi fugeau la blugii lui Băietică, decoloriți, frămîntați de mîinile acestuia. Și Pustiu avea blugi, dar erau mai frumoși, mai albaștri parcă. Pustiu fusese prietenul lui. Ar fi fost și acum, dacă nu s-ar fi luat lumea în cap, după șase luni de șantier. Ei, Pustiu era altfel, nu ca mocofanii ăștia... Era un copil aproape, avea numai două'trei de ani. Vorbea mult și repezit, însă rareori spunea ce avea de spus pînă la capăt. De cele mai multe ori se oprea la jumătate, clătina capul său negricios și punea punct cam în felul ăsta: „Ei, parcă voi n-ați știi..." sau „Ce să mai vorbim?" Aurel îl botezase Pustiu, că era scund, cu umerii strînși spre gît, puțin ghebos. Și era subțire ca o nuia. La început, enervat de oftatul Pustiului, Aurel îi zicea să țină o cărămidă în bîtă, să nu-l sufle vîntul. Asta însă pînă cînd au băut prima sticlă de vin împreună.

— Nu, sigur, mîine...

Pustiu era montor. Făcea el ce făcea și venea în fiecare zi cu un deget zgîriat. Nu se usca o tăietură veche și apărea alta lîngă ea, mustind roșu. Aurel îl dădăcea să caste ochii cînd pune mîna, însă Pustiu clătina capul, obloșindu-se, și-l punea în încurcătură cu răspunsul lui: „Ei, crezi că ăsta e rău cel mai mare de aici?" Sau: „Asta se vindecă în cîteva zile..." Era destept Pustiu. Seara, după ce stingeau lumina, începea să povestească despre jungla. Lui îi plăceau animalele. Totdeauna avea sub pernă o zoologie, pe care o răsfoia cu degetele lui cocoriate și pansate. „Ah!" făcea el pocnind un tîntar. „M-a pișcat un **Homo pipiens autogen**". Ori lăsa cartea încet pe piept și urmărea mersul unui gîndac pe perete. „Mister **Blatta orientalis**" — șoptea gîndacului năucit parcă — „de ce te oprești? Ține drumul drept, dacă vrei să..." Și-i trăgea un bobîrnac.

Aurel scotoci buzunarul pufoaicei de pe pat și scoase o mărăsească. O aprinse și suflă fumul în palme, să le mai dezmorțească. Genunchiul drept îl înțepa mai tare astăzi, și-și aminti vorbele Pustiului: „Ei, — chicotea el, ciupindu-și tuleiele din mustăcioară — „cînd încep încheieturile să scîrțîie, neapărat să-ți faci rost de cineva cu mîini delicate, să ți le ungă..."

Cînd a intrat în cameră arăta ca o paparudă. „Salut, băieți! Cerberul de la poartă m-a aruncat la voi. Să știți că nu sforăi, ciorapii îi țin în valiză, într-o pungă de plastic, și trag întotdeauna apa la W.C. Pot să intru?" Se holbau la pardesiul lui cu mîneci lungi, suflecate, la sapca trasă spre ceafă, lăsînd să tîșnească în față cîrlionți de păr negru, lucios, și mai ales la ochii lui. Ochii lui erau pe atunci mari, și jucau drăceste în toate părțile.

— Mîine, domnule, mîine...

Așa zicea și Pustiu: mîine, mîine... S-a îmbătat criță, a jucat tontoroiul pe masa de scrisori, în hohotele de rîs ale băieților, pe care-i înjura de mama focului, făcîndu-i mămăligi și catîri, că nu vor să se întoarcă. El o s-o facă, și-o să tocmească pe cineva să-i ridice o statuie, s-o pună la intrarea în sat și pe soclu să sape cu dalta: ACESTA ESTE PRIMUL CARE S-A ÎNTORS. El are curajul... Apoi l-a pocnit pe Ghiță portarul cu scaunul în cap.

— Mîine...

După aceea, prin bunăvoința portarului, Aurel a ajuns să stea în cameră cu doi zugravi bătrîni. Unul era de prin Moldova, vesel și vorbăreț la băutură. În fiecare seară poposea la Alba. Bea două-trei beri și deodată se ridica în picioare. Holba ochii peste capetele celor din jur, și încremenea așa. Și, dacă nu-l trăgea nimeni de mînecă, să se așeze pe scaun, scotea un țipăt hîrșîit, de parcă-l strîngea cineva de gît.

— Înecați-vă copiii! icnea el, nădușind. Înecați-i! Înecați-i!

Și-o ținea întruna pînă cînd venea chelnerul cel gras, singurul din restaurantul Alba care era în stare să-l dea afară. Se ghemuia apoi pe treptele de beton de la intrare și, lăsîndu-și barba în piept, începea să plîngă, sughițînd. Obraiii i se acopereau cu urme umede, pe bărbia cenușie, cu tepi țociți, încrețită dedesubt, se prelingea de la colțurile gurii salivă cleioasă. Cei care ieșeau din local se împiedicau de el, mai-mai să cadă, și plecau mai departe, lălăind. Pe trotuar trecea lume grăbită, iar mame grijulii îndemnau copiii să privească în altă parte, spre blocurile cele noi. Stătea așa mult și bine, uneori pînă cînd se închidea restaurantul, apoi, clătinîndu-se, se îndrepta spre cămin.

— Iar ți-ai înecat copiii, nea Gheorghe? îl întîmpina Ghiță rizînd, și-l ajuta să urce pînă la doi.

Desene de Sabin Ștefănuță

Într-o seară mosul nu s-a mai întors, și de atunci nimeni n-a mai aflat nimic despre el.

Celălalt bătrîn era mai tăcut. Își spăla zilnic ciorapii, înginind un cîntecel, îi întindea pe calorifer și se culca. Adormea repede. Pe fața lui se oglindea o liniște adîncă, de neînțeles. Se supăra însă rău de tot dacă deschidea cineva fereastra, sau dacă nu încuiau ușa peste noapte. În trei ani, Aurel aflase de la el că avea nepoți, nepoți mulți, unii pe la facultăți, cărora le trimetea mai toți banii cîștigați pe șantier. Într-o zi, o Dacia 1301 s-a oprit în fața căminului și din ea a coborît o „damă" de vreo treizeci de ani. „Aici?!" a exclamat privind clădirea cu geamuri multe și mici. „Dar este inadmisibil!", s-a întors ea către bărbatul de la volan. Cîteva zile mai tîrziu avea să dispară și mosul cel liniștit, lăsînd camera și mai pustie parcă.

Patru zile a dormit Aurel singur, cu fereastra deschisă și ușa descuiată, după care s-a dus la Ghiță și i-a zis așa, parcă așteptînd un sfat:

— Păi, dacă tot am rămas singurel, mă gîndesc să aduc și eu cîte-o femeie... Așa, mai rar, că doar tot stau paturile goale...

Chiar în seara aceea în camera lui au năvălit cei doi, Băiețică și Marin, cu bagaje cu tot. Și ăștia, voiai sau nu, vorbeau de nevestele lor...

Aurel deschidea gura cu teamă cînd se vorbea de femei. Odată întîrziase în oraș pînă pe la miezul nopții, bătînd trotuarele haihui, cu ochii aburiți de gînduri. Bucureștiul avea parcă, la ora aia, mai multă culoare și mai mult suflet. Noaptea, oamenii nu mai erau așa grăbiți, și nici așa încruntați. Piața Rosetti, de unde trebuia să ia mașina spre casă, părea colțul liniștit al unui parc prin care Aurel se plimba pentru prima dată, cu mîinile la spate, ca unul lipsit de griji. Numai o femeie se agita în stația pustie, răsucindu-se nervos pe tocurile înalte și vorbind ceva urît despre autobuze și controlori. Avea o sacoșă burdușită, pe care o lăsase jos, pe trotuar, și una-două o smucea ca să o lase iar, de parcă sacoșa era vinovată de tot ce se întîmpla. Aurel se învîrtea pe acolo, și tot ar fi spus ceva, dar nodul cravatei îl strîngea prea tare, așa că renunță și mai făcea cîțiva pași, măturînd cu piciorul cîte-o frunză uscată. Femeia se întorsese spre el și turuia că una că asta numai ei i se putea întîmpla: să nu aibă bani de taxi și să piardă și ultima mașină, că la doispe noaptea nici dracu nu mai venea să-i ia din piața aia nenorocită. Că soră-sa și cumnatu-său erau de vină, că lasă, Leano, e devreme, și altele, iar Aurel se ruga în momentele acelea să nu vină, dar să nu vină mașina. Se rușina în același timp de gîndul său, însă continua să se roage... S-au scurs așa cam treizeci de minute, timp în care el a tăcut, sugrumat de cravată, iar ea s-a tot învîrtit în jurul sacoșei, vorbind. Din ce în ce mai puțini erau oamenii care treceau pe acolo, și parcă mai grăbiți acum, după miezul nopții, dar lui îi plăcea, pentru i se umfla într-o respirație iute, iar urechile i se înfierbîntaseră ca după un pahar de vodcă. Apoi, într-o pornire nebună, oprise un taxi. Șoferul deschisese portiera, așteptînd, numai că Aurel nu se hotăra ce să facă. Slăbind puțin nodul cravatei, se întorsese spre femeia de pe trotuar și-i spusese, înecîndu-se:

— Vă rog, eu tot în Măcăralei, așa că... pentru că dacă vă face plăcere... Că eu zic că putem să mergem pînă acolo împreună, că...

Femeia a smuls sacoșa și a intrat repede, murmurînd ceva, din care șoferul, cam plictisit, auzise un fel de „domnului", sau „slavă", și cam atît.

Drumul a fost prea scurt, e de părere Aurel acum, cînd se plimbă prin cameră, sub ochii miniși ai lui Băietică. El tot timpul s-a uitat la ea hoteș, și greu i-a fost să-și țină mîinile împreunate în față. Avea o mîncărime în degete, le tot frămînta, de-i transpirașeră. Ar fi vrut să spună ceva, însă ea era prea nervoasă, la intersecții plescăia din buze și țîțîia nemulțumită, și se tot uita la ceasul micuț de la mîna stîngă. Abia mai tîrziu și-a dat seama că nu era măritată, că nu purta verighetă. Dar degeaba a mai pierdut cîteva seri în Piața Rosetti, povestea se sfîrșise.

— Mîine, gata, murmură iar, amintindu-și de zgomotul sec pe care-l făcuse portiera închizîndu-se, și de silueta ei, dispărînd pe ușa unui bloc. Mîine, trec pe la birouri, cu hîrtiuța, și gata... Ca Pustiu...

— Bă, mai termină cu vorbăria, că-mi iau cîmpii! urlă Băietică, trîntind blugii peticiți. Ai căpiat? Mai schimbă placa, ce dracu!

Dimineața, Aurel îmbrăcă încet pufoaica grea, și trase o raită pe șantier, printre stîlpii de metal ai halei. Buldozerul său zăcea într-o rînă, în groapa în care se împotmolise înainte de viscol. Zăpada îl acoperise pînă sus, la șenile. Una din uși se bălăbănea, scîrțîind. De atîtea izbituri i se spărsese geamul, și Aurel se gîndi cu necaz că iar o să aibă de lucru cu manetele, fiindcă intrase zăpada la ele, și fierul, ca fierul, ruginește, îmbătrînește. Acoperindu-și urechile cu gulerul, se îndreptă spre baracă, unde băieții începuseră să joace țintar...

CONFABULE

Un moș și o babă

A mai fost odată / Încă un moș și o babă / soți n-aveau / și fiecare creștea cîte o fată / fata moșului și fata babei / ele se jucaseră mai mult împreună / casele lor învecinîndu-se / mai erau cocoșul moșului / și găina babei / cum se știe, ei doi se dușmăneau / din zi în zi mai mult / De ajunseseră să nu se mai vadă / treceau unul pe lîngă altul / ca două poteci bătătorite / de atîta ură / Astfel că deși copilăriseră pe / malul aceleiași ape / cele două fete nu se mai sufereau nici ele / pînă și cocoșul și găina se dușmăneau / chiar și casele lor își întorseseră spatele / mai ales după povestea cu punguța și mărgica / dar într-o zi / apa ce trecea pe lîngă ei se umflă atît de tare / încît era să le ia casele cu ce aveau în ele / cu fetele / cu păsările / de la punguță pînă la mărgică / De aceea tare s-au speriat și au ieșit toți pe mal / unul lîngă altul / să facă un dig / Abia după aceea / cînd apa s-a mai liniștit / au plutit spre ei / două lăzi.

Iulian Neacșu

Umbra albă

Urmare din pag. I

Cînd cobora se arunca pur și simplu, se dădea peste cap și aluneca. La o distanță respectabilă, mereu, îl urmau ceilalți. Nu se apropiau niciodată prea mult, ceva le era interzis, cu o oprire bruscă lupul alb îi încremenea. În cariera de piatră, jos, nu intra niciodată în peșteră, iar uneori putea fi văzut deasupra, pe un podiș de lespezi de unde veghea. Un bătrîn ciudat care avea o grotă mai sus n-a mai putut ieși toată iarna și nimeni nu s-a mai putut duce la el, iar lumea l-a și crezut sfîșiat și mîncat în pripă de lupi. În primăvară, bătrînul nu mai era decît o poveste, iar cînd au început muncile, cînd au înflorit pomii și cînd a dat lăstar nou vița de vie, el nu mai era nici atît. Nu mică a fost minunea însă cînd el a apărut întreg pe ulițele satului și a scos spre vînzare niște coșulețe din coji de alun, cîte împletise el în sihăstrie, și niște icoane pe care era desenat — ce? — un lup alb, cu trei picioare. Că nu se mai știa, fusese un vis al iernii aceleia care abia trecuse sau primăvara, în chiar clipa aceea se făcuse deodată mai rece și aproape că se și strîmtorase, se mai retrăsese un pic și începuse să și ningă, să viscolească parcă și de pe dealuri, în urma omului aceluia se învîrtejeau nu umbre și nici măcar amintiri, ci chiar lupi în carne și oase, iar dinspre pietrele care adăpostiseră marele tezaur — numai gemete și urlete de lupi.

teatru

Mormîntul călărețului avar

Dramaturgia, ca și proza lui D. R. Popescu, degajă o stare aparte în care real sau iluzoriu, bizar sau verosimil, caduc sau etern se confundă, în care pitorescul poate ușor trece în grotesc, trivial devine oricînd egal cu sentimental, patetismul alunecă în duioșie, echivocul șporind relativitatea noțiunilor de timp și spațiu. În acest univers în care toate ființele sînt maculate de viață, între adevăr și minciună, între bine și rău, merit și vină, responsabilitate și culpă, există o graniță extrem de labilă. La confluența dintre aerian și teluric, ca simbol al marilor contraste pe care le incorporează făptura umană, ca reflex al destinului umanității supuse unei perpetui transformări, unei permanente treceri din viață în moarte, s-a ivit **Măria**, personaj arhetipal, formă vie, primară, esențială, suportînd dar și influențînd fenomenele ce o înconjoară și perpetuează ca pe o chintesență a lor. Pe teritoriul piesei **Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar din Transilvania** durata, devenită în mod inevitabil componentă a spațiului de joc, obligă la concentrarea semnificațiilor într-o poveste, povestea unei femei martoră a prefacerilor politice și umane dintr-un început de ev. Tema continuității este centrată de laitmotivul mormîntului generic al călărețului avar, al soldatului inocent, al martirilor cauzei, al victimelor arbitrarului. Limbajul aforistic, perifrastic dă o direcție ascendentă epicului urmărind transcenderea în mit.

Ipoteza în perspectiva căreia Mircea Marin — în debut pe scena bucureșteană a Teatrului Bulandra — și-a asumat încă o versiune scenică (după cea în premieră absolută la Brașov) suscită interesul chiar dacă montarea, în loc să mizeze pe dimensiunea înaltă a textului, a preferat să opereze o reducție excesiv simplificatoare în numele unei coerențe relative. Un echivalent plastic (poate prea tern) pentru îmbinarea simultană a contrariilor a fost găsit (scenografia Mihai Mădescu) secționîndu-se scena turnantă, obținîndu-se două emisfere care se rotesc (e drept, nu mereu în sensul acelor de ceasornic) una evocînd prin esafodul-esafodaj realitatea ca suferință și diformitate, cealaltă prin lutul originar transgresînd realitatea empirică spre ideal, spre echilibru. Pornind de la sugestia „roata lumii se-nvîrtește", eroina, mereu cu desagii pe umăr, străbate nesfîrșitul drum spre un rai inexistent înfruntînd deopotrivă microuniversul familial și macrouniversul social, experiența ei constituindu-se într-un fel de „oglindă pentru orbi" căci scriitorul pune sub semnul întrebării principiile abstracte și chiar funcționalitatea artei, unei anume arte. Deși interpreții au fost orientați pe cîte o singură coordonată a rolului, sensibilitatea fiecăruia și complexitatea dramei au determinat creații deosebite. Mariana Mihuț, dincolo de o anume încrîncenare, figurează exact natura eroinei care, fără să fie o personalitate de excepție, întruneste calități exponențiale de înțelepciune și optimism, mîndrie și dragoste de semeni fiind mereu fără astîmpăr, mereu utilă, mereu în respectul datinilor străvechi. Bască, cel cu inteligența mărginită de lozinci și infatuare, cel convertit din prevedere la o altă credință în speranța absolvirii păcatelor trecute și viitoare, îi prilejuiește lui Victor Rebengiuc un regal actoricesc. Se impune însă o surdină în prima parte a spectacolului conceput în maniera de vogă în ultima vreme a caricaturării. Personaj de factură picarescă, Gilu oscilează dezinvolt între lichelism și oportunism, insensibilitate și farmec personal, ceea ce-i lui Ion Besoiu i-a reușit în bună măsură. Siluetă fragilă, complinînd pe energica Mărie, Marta capătă în interpretarea Irinei Petrescu zguduitoare inflexiuni tragice. Surprinzător de palidă este prezența lui Mircea Diaconu în Ulă, tradiționalul nebun care are atît libertatea de a fi batiocorit, ca și aceea de a spune adevărurilor pe nume.

Irina Coroiu

film

Învingătorul

Dacă **Bună seara, Irina!**, debutul lui Tudor Mărăscu, trecea arareori dincolo de convenție și confecția artistică, cel de-al doilea film al său, **Învingătorul**, reușește să fie original și emoționant cel puțin în latura observației sociale și psihologice — ceea ce îndeobște numim „un film adevărat". Nu este așadar vorba de o originalitate căutată, „exotică", de „lovitura" după care umblă regizorii în criză de autoritate, ci de o indiscutabilă calitate a observației umanului, de capacitatea reconstituirii ambianței — o inteligență eliberată de emoția debutului, calmă acum, sigură pe mijloacele sale. Cazul boxeurului care urcă pînă pe culmile gloriei pentru ca apoi, odată terminat, să se descopere singur și părăsit, face parte din acele „adevăruri de viață" pe care repetarea nu le banalizează și care pot fi reluate fără să plictisească; asupra gloriei trecătoare artele au dat opere remarcabile, așa că încă un fapt care vine să confirme regula, o variantă modestă ca semnificații, trebuie să aibă măcar meritul unei localizări în timp și spațiu — adică exact ceea ce reușește filmul lui Tudor Mărăscu fără acele crispări semidocte care au pretenția de a atinge absolutul. Scenariul scris de Dumitru Furdui are acel aer de generalitate care nu putea fi salvat decît prin amănuntul cinematografic; regia, scenografia semnată de Nicolae Șchiopu, imaginea lui Valentin Ducaru, concură fericit în observarea umanului, în reconstituirea unui moment istoric ale cărui semnificații depășesc uneori chiar interesul pentru povestea pe care o urmărim, care nici ea nu e lipsită de accente de autentică emoție și sensibilitate.

Boxerul Marian Culineac, distribuit curajos de Tudor Mărăscu în rolul principal, aduce filmului mai mult decît putea să aducă un actor de profesie — o autenticitate care nu poate fi jucată, compusă, o sensibilitate necontrafăcută. Chiar dacă timiditatea lui Culineac se datorește aparatului de filmat, cinematografic ea se traduce tulburător printr-o simplitate dezarmantă. Față de această sinceritate exemplară, restul distribuției își poate juca și mai convingător partitura — interesul mărunt, meschin, cotidian, cu atît mai meschin și mai egoist, cu cît se desfășoară în lumina unei generozități neprihănite. Tora Vasilescu aduce aici cîteva trăsături în plus unui personaj pe care am început să i-l cunoaștem, care nu a devenit încă obositor datorită autenticității sale, dar care amenință să-și epuizeze resursele prin repetare și banalizare.

În **Învingătorul**, așa cum spuneam, Tudor Mărăscu se eliberează de responsabilitățile care, la debutul în film, îl copleșeau și îl obligau să se refugieze în convenție. Dacă inteligenței de netăgăduit pe care o are i s-ar asocia la viitoarele filme și argumentul puterii de creație, am avea de-a face, fără îndoială, cu unul din cei mai interesanți regizori ai noștri.

Nicolae Mateescu

gabriel chifu

Făptura neîntreruptă

Întind brațul, privește :
la capătul degetelor
materia din care sînt făcut
e învinsă, încetează.
De acolo începe,
ca dintr-un țărm inaripata mare,
o altă treaptă, o altă alcătuire
a făpturii mele :
văzduhul misterios
înflorit cu stele.

Zeu de primăvară

Foșnește pădurea de tei.
În aerul serii eu recunosc
un zeu primăvăratic.
Își plimbă aburosul corp fără formă, fără granițe,
doar libertate și promisiune,
iar noi îl respirăm.
Ne încărcăm plămînii cu el :

ah, sîntem amfore în mai
pline cu vin sacru !

Fluviu mototolit

Pluteam și azi spre focurile aprinse
ale sinilor tăi
dar dar dar dar DAR
gheața alunecă pe patinatori
porțelanul ține minte
o corabie de mărar navighează într-o
mare de astrahan
labirintul dă o declarație că e
linie dreaptă simpatică și iubește simplitatea

hai bonaparte spune tu cum
la 19 brumar deputații te făcură tilhar
și fură gata să te gituiască și totuși spre seară
te aleseră consul în felul lor în felul tău

și ce dacă

în coșul de gunoi
aruncat
un fluviu mototolit
barbarii se pitulaseră în prăjitura cu stafide
chiar trupul tău e descompus (de cine ? – ei, de cine !...)
și recompus într-o ordine aberantă
draga mea asta e iartă-mă că deviez

A nouăzecea serenadă

un cuvînt dilematic
sugrumat de un secol prezumțios
radiografia cuvîntului
arată clar
tot ar fi murit era ros pe dinăuntru
de vulturi

din voce cade o picătură de sînge

steaguri secate
demoni trași la xerox

o realitate de celofan cu foșnetul ei insidios
îmi sparge timpanul

...Zeități

Raza Soarelui, a Celui Mare în gîndul meu se depune.
Formînd acolo un fel de insulă, un fel de terra nova, un fel de cetate ale cărei ziduri cresc,
un fel de corp în gînd, corp al gîndului.
Corp subtil al nevăzutului.
Raza Soarelui, a Celui Mare așază în gîndul meu
– cu grija cu care cineva inspirat așterne perla
în comuna scoică –
modelul, unul multiplicat în toate.
Mă mut cu simțurile în gînd
încercînd să mîngîi, să înțeleg și să păstrez subtilul dar.
Eu sînt ceea ce sînt,
dar sînt și nepotrivirea dintre mine și acel Unu
care mi-a înflorit,
dar sînt și apăsarea acelei insule, acelei cetăți cu ziduri crescătoare
acelui corp al gîndului,
apăsare prea grea aoroape rupînd
spinarea firii mele. Măreață luptă,
fabuloasă aventură...

O clipă uit de ea, urna de jos : corpul meu
cu oase, cu sînge și cu carne, tălpile mele
care umblă prin țărînă, prin riu și prin iarbă.
Uit.
Și uit de ele : Tuberculoza, Ulcerul,
Atacul de Cord. Cancerul.
Ce sînt acestea ?
Numele unor trandafiri siderali ? Numele
unor damice Zeități ? O nu, nu.

debut

gheorghe jurcă

CU SUFLETUL ÎN PALME

Gheorghe Jurcă este ziarist la Unirea din Alba Iulia. Scrie, cît am putut să-mi dau seama după cîteva bune zeci de pagini, două feluri de proză. Întîi, o proză de reminiscențe a copilăriei petrecute în Munții Apuseni, cu situații insolite și într-un limbaj cu totul specific, bogat în cuvinte și locuțiuni proprii, care ar putea stîrni cînava interesul filologului. E drept că aceste povestiri stau, deocamdată, în penumbra lui Agîrbiceanu..

Scrie, apoi, o proză mai modernă, inspirată din experiențele ziaristului. De data asta relatează direct, rapid, fără a da soluții didactice. Am optat pentru această din urmă modalitate. Dar credem că atunci cînd va ajunge să dea sinteza între ceea ce știe de-acasă și ceea ce a aflat din experiențe se va putea vorbi despre Gheorghe Jurcă, fără emfază, ca de un prozator de fibră neîndoielnică.

Gheorghe Suciu

Lui Gorun îi dispăruse indispoziția. Era dornic să afle o nouă poveste.

„Ce mai stați ? Vă ascult...", îl zori din nou. Omul își frecă palmele, ca și cum în ele ar fi stat sămînța curajului. Își roti ochii săi mari, aburiți de emoția confesiunii ce urma s-o facă și după ce se încredință că ceilalți erau ca și absenți de la discuția lor, își dădu drumul. „Uitați despre ce-i vorba, toarșu' Gorun... M-a părăsit nevasta. Da, da. Așa cum auziți. Și-a luat coada pe spinare și a întins-o. Cînd vin de la serviciu, o văd numa că nu-i. Și-o luat hainele cele bune, o lăsat copiii la o vecină și s-o topit... Am crezut că-i dusă după cumpărături sau cine știe unde, dar cînd colo, azi nu vine, mîine nu, poimîine nici așa. Și gata..." „Și ?" „Păi nici un și. Asta-i tot. Îmi dau seama că vă vine să zîmbiți, da mie ba ! O plecat de mai bine de-o lună și nici gînd să se întoarcă". Vorbea ca lovit de soartă, ceea ce nici nu era prea departe. Gorun începu a cîntări situația, a o învîrti pe toate fețele, încercînd să-i dea un sfat. Încercă cu arta pe care o avea de a citi în sufletele oamenilor, să și-l închipuie pe cel din fața lui om la casa lui, bărbatul nevestesii sale, tatăl copiilor. Și nu-i făcu o impresie rea. Ba dimpotrivă. Omul arăta bine, poseda după toate aparențele o sănătate de fier, o bunătate înduioșătoare, puterea de a ierta, lucruri la urma urmei extrem de importante într-o căsnicie. Obrajii rotunzi, pielea netedă, roșie, anunțau că e străin de pahar și de țigară, că e un om model din multe puncte de vedere. „Și atunci de ce mama măsii a plecat de la el ? Unde e secretul acestei enigme ? Hm, imprevizibilă mai e și viața asta...", reflectă el în sine. Zise apoi cu voce tare : „Tot nu înțeleg cum de v-a lăsat ? Ce motive a avut să plece ?" „Așa bine, răspunse acesta. Cum vă văd și cum mă vedeți". Gorun luă o coală de hîrtie și mîzgăli ceva pe ea. „De cînd trăiți împreună ?", începu cu întrebările de rutină în astfel de cazuri. „De 15 ani". „Și pînă acum, nu s-a gîndit să fugă ? N-a dat nici un semn că... Taman acum a apucat-o strechea ?" „Știi-o bată-l toaca, că nu s-o arătat nemulțumită de nimic. Ne mai hiriam noi de la bani, de la una alta, dar în general ne împăcam bine". „Ce diferență de ani e între voi ?", mai întrebă Gorun. „Păi șapte !" „Hm, murmură Gorun. E o diferență ideală între doi soți. Tot nu pricep unde-i mobilul...". „Păi vedeți ? Nici dumneavoastră nu înțelegeți. De unde să-înțeleg eu atunci ?". „Păi nu e chiar așa tovarășe, încercă Gorun să-i explice. Dumneata vii dinăuntrul situației și trebuie să înțelegi mai mult decît altul". Apoi după o pauză : „E frumoasă măcar nevasta dumitale ? E o întrebare cam indiscretă, dar e important să știm lucrul acesta". „Dumneavoastră ce credeți ? Mă vedeți bărbatul acela care să-și ia o nevastă la care să nu se uite nimeni? Poftiți, vă dau voie să vă uitați și dacă ziceți că nu meritam să iau mai mult decît o cioacă de muiere, atunci să tune dracu în mine de n-o las acolo unde-i și nu mai vreau să aud de femei vecii veciilor !" „Vă cred omule, cum să nu vă cred. Dar să știți un lucru, că nu există nici un fel de lege pe lumea asta care să dea dreptul cuiva să-și ia nevastă frumoasă sau urită, grasă sau slabă. Bărbatul își alege tiparul de femeie cu care crede că poate s-o ducă bine, să aibă o viață tihnită. Și apoi nu știți că acea femeie e frumoasă care îți place, cu care te potrivești la caracter. Chestie de bioritm". Cu o mină de om deznădăjduit, acesta boimoji : „De acord pînă în măduva oaselor cu ce spuneți, dar să vedeți că nu eu am fost cel care m-am prăpădit după ea. Dînsa mi-a întunecat mințile, m-a îmbrobodit. Trebuia să-mi fi dat pace și-mi căutam altă femeie, mai cu scaun la cap și mai de casă...". Începu a se căuta febril prin buzunare, de unde dădu la iveală un portmoneu din acelea cu artiste de cinema ce se vînd prin tîrguri de către șătrari și scoase din el o fotografie de format mare pe care i-o întinse cu un fel de mîndrie. „Poftim, ea e !". Gorun luă fotografia și-o examină îndelung. Constată dintr-o ochire că dincolo de unele calități fotogenice, femeia era frumoasă, de-o frumusețe frustă, agresivă. Avea niște ochi mari, de culoarea cafelei fierbinți, buze senzuale, ovalul feței dulce de-a dreptul, niște gropițe în obraji și un zîmbet plin de speranțe, de taine ascunse. „O femeie frumoasă, numai bună de făcut dragoste", reflectă el, oarecum rușinat de ceea ce-i putuse trece prin cap. Era încadrată de doi copilași, un băiețel și-o fetiță, frumoși ca două păpuși. Examină îndelung fotografia și printr-o vagă asemănare între femeia pirită de soțul părăsit și Melania, căreia îi purta simbetele de-o vreme încoace, revăzu scena aceea unică în felul ei, petrecută la cheful din noaptea trecută care-i produsese migrena asta îngrozitoare. Nimerise la acel bairam mai mult din întîmplare. Se întorsese de pe teren după amiaza tîrziu și se întîlnură la cofetăria „Alunița", unde serviră cîte-o savarină, apoi Melania îl rugase s-o conducă acasă. Pe drum, întrară, la îndemnul Melaniei, pe la Sanda, una din bunele ei prietene. Dădură aici peste o șleahtă întreagă de bărbați și fete, muzică, băutură. Fetele se puseră cu gura pe el, de îndată ce intrară, rugîndu-l să rămînă la petrecerea lor. Și ce nu pot obține femeile cînd își pun ceva în cap. Degeaba le spusese că e obosit și frînt de drum, că n-a dormit de trei nopți, nu fu crezut. Cu fetele ciorchine în jurul lui, cedă stăruințelor lor și rămase pînă dimineața. Nu-i păruse deloc rău pentru că se simțise admirabil. Ieșise un chiolhan pe cinste. Secvențele ce-i joacă și acum înaintea ochilor în timp ce privește fotografia celei care și-a părăsit onorabilul soț, îl tulburâ. Erau vreo zece-unsprezece fete, una și una, alese parcă pe sprînceană, corpolente, clocotitoare, cu aere de dive. Se așezaseră ale naibii într-un singur șir, pe-o laviță, de-alatul peretelui. Purtau toate minijupe care le lăsau dezveliți genunchii în toată splendoarea lor și pulpele ce păreau în lumina clar-obscură niște giuvaere de filde. Îl șocase pur și simplu această colecție splendidă de genunchi, înșirați parcă pe ață, unii mai ispititori și mai frumoși decît alții. Era și un anumit crescendo în dispunerea lor, ca de la do la si. La unul din capetele laviței, trona Tumpi, posesoarea celor mai frumoase picioare din tot tîrgul, apoi Sanda, Paula, Violeta, Nicoleta, Doina, Blanca, Melania, Olimpia și la capătul opus, Gloria cu pulpele sale cărnoase care încheia plutonul, realizînd un echilibru perfect între cei doi poli. Nimeni nu observase șiragul acesta de perle pînă la sosirea lui Gorun, care a exclamat la vederea lor : „Mamă ! Ce picioare superbe. Nici la Hollywood sau Cinecita nu găsești subansamble mai perfecte !". Săracele, fetele încercaseră să tragă de fuste, să mai acopere cîte ceva din goliciunea picioarelor, dar de unde dacă nu este. Nici n-ar fi fost frumos să și le acopere, gîndea Gorun. S-ar fi dus tot farmecul. Și chiar dacă, printr-un miracol, s-ar fi trezit cu fuste midi și maxi pe ele, mai reflectase el înfierbîntat de vinul băut, genunchii lor superbi, luminoși ca niște sori, nu s-ar fi lăsat obrociți de textila fustelor și ar fi făcut de bună seamă răzmeriță, ieșind la lumină. Îi venise într-un timp ideea trăznită să-și plimbe degetele, într-o alunecare fugară ca pe clapele unui pian peste sferele acelea strălucitoare, și ele, faraoancele izbucniseră mînzește în hohote de rîs, de parcă le-ar fi gîdilat niște pisoi mustăcioși la tălpi, gustînd gestul nebun al lui Gorun.

„Și acum să vedem cu ce vă pot ajuta ?", întrebă Gorun, în timp ce fotografia trecea din mînă în mînă. Toți se întreceau în a o admira. Capră și cu Fofeldea o priveau uimiți, ajungînd să-l invidieze pe roșcovanul din fața lor pentru averea de nevastă ce-o poseda. „Păi să mă ajutați s-o capăt îndărăt. Asta vreau. O iubesc și..." Zicînd aceasta, omului i se umeziră ochii, gata-gata s-o dea pe plîns. „Mda. E ușor de zis. Vezi dumneata, dînsa e și ea un suflet și nu un obiect pe care l-ai pierdut din întîmplare, nebăgare de seamă și ai vrea să-l anunți la „mica publicitate". „Pierdut nevastă frumoasă, mamă a doi copii, înaltă, făcută bine, păr lung, castaniu, ochi de culoarea cafelei, etc, etc. Găsitorului, recompensă bună !" „Nu mă amăriți, toarșu' Gorun, sînt și așa verde de amar. O primesc oricum ar fi, oriunde a fost. E nevasta mea, mama copiilor mei și gata !" „Bun, dar de unde s-o căpătăm acum. Asta-i întrebarea ?", îi ceru Gorun părerea. „Păi, las' că vă spun eu unde-o găsiți", răspunse el prompt ca un elev stăpîn pe materie. „Și unde e ?" „Vă dau adresa precisă. Cred că ar fi bine s-o chemați undeva mai de-o parte, poate la consiliul popular, poate la miliție. Altminteri ar putea să sufere, s-o mînce rușinea. Nu mi-ar conveni nici mie să se facă mare tărăboi, doar e nevasta mea odată !" „Nu vă înțeleg. Dacă știți unde e, de ce nu vă duceți s-o aduceți acasă ?" „Vedeți, asta-i hiba. Că mi-i frică. O mai lau și pe coajă, că nu-i destul că spăl, fac mîncare, am și serviciu. N-am nici timp de umblat. Ar fi ea duminica, dar atunci mai cînt și eu la saxofon, să nu uit, că mi-i tare drag instrumentul ăsta la care am învățat să cînt în armată, la fanfara regimentului". Gorun ar fi vrut să-i mai zică că e cam tîrziu s-o readucă pe calea cea bună și că de cînd n-a venit mai din timp la el, dar omul intuise parcă întrebarea și spuse : „Am crezut aracan de mîne că se va întoarce. Am tot așteptat-o seară de seară și ea nici pomeneală să vină. Eu zic că nici acum nu e tîrziu să apară. Dacă o să-i trageți un perdaf, așa cum vă pricepeți dumneavoastră, o să vină fuguța la copiii ei, smulgîndu-și părul de prostia ce-a putut-o face". „Și dacă nu vine ? Pentru că s-ar putea să aibă și ea dreptate. Zic, dacă nu vine? „Faceți dumneavoastră ce trebuie și-om vedea. Am presimțirea că vine, că nici ăla la care o sta acum nu-i prost s-o ție pe degeaba. Pînă la urmă o alungă el acasă. Noi însă ar trebui să grăbim lucrurile...". Gorun se lăsă dus de curentul acestui dialog cu accente melodramatice și parcă n-ar fi vrut să se isprăvească curînd. Nutrea un sentiment de reală compasiune pentru acest om care își pusese sufletul în palmă. Zise mai pe urmă : „Nu promit nimic dinainte. E o chestiune gingașă, de suflet, așa cum ai spus dumneata la început. Ce pot să vă asigur e că am să încerc să stau de vorbă cu dînsa și să-i explic că n-a făcut bine ceea ce a făcut și să se întoarcă la casa ei". „Știam eu c-o să mă ajutați. Vă mulțumesc și vă doresc multă sănătate. La revedere !". Dădu fericit mîna cu toți pe rînd și plecă ca din pușcă, c-un zîmbet plin de speranță. Iar Gorun își zise : „Ei, ziaristule, crezi că ai vreo șansă ?".

Urmare din pag. I

Alegerea

mijloc, iar lui Maciste îi venea să strănute cînd îl privea ; acum își amintea felul ezitant, lent cu care acest nepăsător își trăgea laba piciorului rămas în urmă pentru a mai face un pas, încît lui Maciste i se părea atunci că piciorul din față se găsea mereu pe linia verticală a corpului, iar cel din urmă zăbovea undeva pe la începutul anului trecut, așa că nemaiîntîlnita lentoare cu care se deplasa bărbosul nu putea fi pentru motan decît o violenie fără precedent. Gemetele care însoțeau somnul omului cu ochiul deschis i-l făceau nesuferit lui Maciste, iar aspectul de slăbănog al acestuia îl îndemna pe motan să-i facă el însuși rost de o hrană mai acătării.

Al treilea noctambul, în timp ce se apropiau de casă, mergea ținîndu-i pe ceilalți doi de brat, părînd și că-i susține dar și că se rezemă de ei, nu era prea gras dar arăta mult mai bine hrănit decît ceilalți, ceea ce putea să însemne și că știa să-și pregătească singur hrana în timp ce prietenii săi aveau chipuri de oameni lihniți, desi de cele mai multe ori uitau sau refuzau să mănînce. Tuns pînă la piele acest bărbat cu un cap aproape rotund purta pe chip o duritate atît de evidentă și, dacă-l studiai îndelung, atît de evident susținută, încît se vedea clar că duritatea nu-i aparține așa cum costumul său cam ponosit îndepărtînd prin vechimea sa impresia de eleganță, exprima totuși aspirația de a fi elegant, dorință de care însuși costumul (așa de purtat cum era) se contamina-se, dînd purtătorului său, pe lîngă siguranță de sine, și aspectul celui mai îngrijit dintre cei trei. Cînd căzuseră pur și simplu peste fotoliile prin a căror huse ieșiseră arcurile, acest al treilea bărbat nimerise pe cel mai apropiat de soba ce se încingea încet, dar în loc să adoarmă pe loc și nepăsător precum ceilalți doi, sub ochii arzători ai lui Maciste cocoțat pe televizor, el deschidea în răstimpuri ochii, își privea prietenii, apoi se ridica, lua ba o pătură ba un palton și-i acoperea, într-un tîrziu se acoperi și pe sine cu o străveche față de masă cu ciucuri, după care în liniștea și-n pacea camerei lor, Maciste putu să-și satisfacă pe deplin strania și neînvinsa curiozitate de a privi și studia fața omului adormit, Cam după orele prînzului cînd s-au deșteptat cei trei, Maciste stătea în brațele celui ce adormise mai tîrziu. Acesta, hotărîse Maciste să-i fie stăpînul, fapt care pentru ceilalți doi a trecut atunci neobservat, dar pe stăpînul ales l-a impresionat probabil pentru tot restul vieții.

După ce băură cîte o bere de Solca pentru a se răcori, cei trei descoperind parcă abia atunci motanul uriaș, încîntați de companie, începură să-i cheme în toate chipurile dar urechile sale ultrasensibile păreau să nu audă nimic. Adevăratul stăpîn propuse la un moment dat să-i pună un nume și dînd unitate tuturor chemărilor marele motan să răspundă acelui singur nume. Astfel hotărîră ca prin cel mai curat hazard să se stabilească acest nume. Deci stăpînul a spus M, cel din dreapta lui a spus A, cel din stînga C, apoi stăpînul I, ceilalți S și T, și stăpînul rîzînd mulțumit a explicat că fortuit au fost pronunțate literele numai de către ceilalți doi, pe cînd el s-a gîndit dinainte că de vreme ce s-a trezit cu motanul în brațe, e sigur că acesta l-a preferat pe el, iar el considerîndu-se din această cauză stăpîn, a pronunțat cele trei litere conștient, formînd cuvîntul MIE, adică lui i se cuvine motanul, și fiind încîntat de alegerea numelui cînd a strigat pentru prima dată puternic MACISTE, motanul a făcut un salt în brațele lui, ca și cum așa l-ar fi chemat și primul stăpîn, ceea ce nu era exclus deloc. În urma acestui joc serios, fiind duminică, cei trei s-au gîndit să cinstească venirea între ei a lui Maciste.

plastică

p

Două debuturi

Formația inițială a **Sabinei Ivașcu-Mihai** (Galeria „Hanul cu tei"), este aceea de pictor monumentalist. Acest fapt explică într-o oarecare măsură predilecția artistei pentru o peisagistică elaborată, unde toate elementele sînt orînduite după o logică prestabilită și mai puțin după o corelare cu realitatea imediată, cu naturalul. Artista insistă asupra desenului fluiditatea formelor în spațiu neconstituind pentru ea un obiectiv al reprezentării. Masa și dimensiunea le consideră calități ale materiei și nu mijloace cantitative de evaluare a raporturilor dimensionale. De aceea tinde să definească specificitatea obiectelor mai puțin prin culoare decît prin contur.

Pozitiv mi se pare faptul că pentru elaborarea lucrărilor sînt folosite acele instrumente ale experienței cu care artista pare a se fi familiarizat. Sinceritatea și nesofisticarea sînt, în aceste momente, cînd în locul exprimării directe destui artiști aspiranți la afirmare caută tot mai mult doar înostaze ale exprimării, deseori neconcordante cu propria cultură și cu propriul crez artistic, calități pe care trebuie să le apreciem cum se cuvine. Căci, pe lîngă faptele „de meserie" enuntate, rezultate dintr-o orientare profesională anume, întîlnim în picturile Sabinei Ivașcu-Mihai o undă autentică de lirism.

Colajele textile expuse de **Florica Pacea** (Sala Atelier 35 — Galeriile „Orizont"), sînt rodul unei încercări de a concilia ideea de spectacol cu o posibilă functionalitate a materialului. Tînăra absolventă a I.A.P. „N. Grigorescu" nu ține neapărat să epateze. Ea încearcă mai ales să valorizeze forme geometrice ce se pot propune ca o simbologie misterioasă. Semnelor unei culturi străvechi încearcă să le atribuie valoarea unor embleme. Urmarea firească este o notă de pretiozitate intelectuală altoită pe o predispoziție spre un elegant formalism care are nete puncte de contact cu căutările lui Sorin Dumitrescu în pictură. Nu este exclus ca influența respectivă să poată fi fertilă pentru această artistă înzestrată și inteligentă. A compune o structură unitară din fragmente disparate este, desigur, un exercițiu util, o probă de virtuozitate încercată de artiști de regulă după ce au traversat etapele pregătitoare. Necunoscîndu-le, noi nu putem presupune decît că ele există. Ne vom da seama de acest fapt în momentul consumării actualei experiențe care, prin supralicitare, poate duce la monotonie. Oricum, prin expoziția recentă, Florica Pacea se prezintă ca o artistă formată, decisă să ardă etapele intermediare, atît de necesare totuși.

Grigore Arbore

muzică

m

„La piață"

În cuprinsul Festivalului „G. Enescu", cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la nașterea lui Mihail Jora, Opera bucureșteană a prezentat baletul **La piață** într-o montare nouă, reluare după spectacolul din 1958 în versiunea Tildei Urseanu. Cîteva amănunte fac din noua montare (regia și coregrafia Ion Tugearu) un spectacol în același timp interesant și inegal, reușit și discutabil. Discutabil este amestecul realizatorului în libret, scoțind personaje și introducînd alte personaje, ba la un moment dat, întrerupînd muzica pentru a intercala un fragment ritmic dansat. În ambianța pieței anilor 1920 apar personaje caragialești : dl. Goe și Mamițica. Regizorul motivează folosirea lor prin aflarea „într-un moment în care personalitatea lui Caragiale mă copleșește prin ascuțimea pătrunderii psihologice și prin ascuțimea condeiului său". (În același fel și din aceleași cauze, s-ar fi putut folosi și revizorul gogolian sau Richard al III-lea, depinzînd de „momentul de copleșire" al realizatorului.) Lăsînd gluma la o parte, întrebarea se pune dacă ceea ce e introdus face sau nu corp comun cu restul. De la început **da**, pentru că baletul, nefiind decît o succesiune de momente mai mult sau mai puțin colorate, personajele introduse nu jenează derularea subiectului. Numai pe jumătate **da**, însă, deoarece justificarea introducerii unor „corpuri străine" în libret nu există decît la nivelul subiectivității regizorului, ele fiind resimțite oarecum ca ceva întîmplător (explicația din programul de sală e foarte limpede). Pe de-a-ntregul **nu** momentului de dans al lui Goe (moment ridicol), un fel de sărac cu duhul al pieței, cuprins parcă de epilepsie, după ritmuri simple (românești ? țigănești ? alt amestec, de data aceasta, în partitură) bătute din mături și cobilițe de dansatori. Nu e permis amestecul în partitură, mai ales că momentul întreruperii e nepotrivit ales. O idee excelentă e introducerea Fotografului aducînd, prin marcarea instantaneelor și stop-cadrelor dansurilor, acel element de convenție care face aici să se lipească un act coregrafic avînd numai un embrion de acțiune, accentuînd aspectul mozaicat al unui balet compus din numere, din dansuri.

Realizarea coregrafică pe ansamblu e cu totul deosebită marcînd momente de excepție : sub conducerea muzicală sobră a lui Carol Litvin și în plăcutele decoruri și costume desenate de Elisabeta Benedek, un remarcabil domn Goe dansat cu „obraznică" virtuozitate, cu o cuceritoare „insolență" de adevărat „rege al pieței" (bravo ! Gheorghe Anghelușș) și, mai ales, un splendid moment cu adevărat caragialesc, dansul bețivului și al tarafului pe o minunat-simplă melodie lăutărească (bravo ! Cristian Crăciun, Adrian Gheorghiu și Adrian Caracaș). În Chiva, Aurora Rotaru — o prezență propunînd, într-un amestec puțin neobișnuit, un rol în același timp de neînfrînat capriciu și de grație (gracilitate aici ușor nepotrivită), cu, apăsate accente temperamentale și cu desprinderi, cu „zboruri" vizînd alte zone repertoriale. George Bodnarciuc (Plutonierul) realizează exact acel necesar complement al Chivei, rol în care grotescul și grotescul-sensibil, exhibitoriul și exhibitoriul-domesticit de amor conturează un personaj-cheie într-o coregrafie, vizibil, a uneia dintre personalitățile pregnante, a uneia dintre inteligențele incontestabile ale baletului românesc (bravo ! Ion Tugearu).

Viorel Cretu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (IX)

Kir Ianulea (a doua continuare)

„Nu se-ncheiase nici o lună după asta (adică de cînd avusese loc înțelegerea între kir Ianulea [alias Aghiuță] și Negoiță, n.n.), și coborînd Negoiță-n tîrg cu niște vișine trufandale de vînzare, a aflat de la precupeți că pe una dintre fetele lui Zamfirache Ulierul din Colentina, a de s-a logodit cu Ilie Bogasierul de la Bărăție, o muncește dracul de vreo zece zile... ce nu i-am făcut ?... Leacuri, descîntece, molitve... degeaba ! Părinții și logodnicul plîng într-una văzînd cum se canonește... Vorbește în toate limbile fără să le fi-nvățat și sporovește și-i turuie mereu gura și spune fel de fel de taine și pire — de unde le-o mai fi știind ? — încît o lume, care aleargă s-o asculte, stă și se crucește". Vasăzică, cea dintîi „victimă" a drăcescului pact dintre kir Ianulea și Negoiță este recrutată din mediul mahalagesc bucureștean. Faptul nu este deloc întîmplător pentru că, se va vedea îndată, cînd vom face cunoștință și cu celelalte două „victime", naratorul ne propune o adevărată secțiune orientată pe verticala socială, fiind interesat de modalitățile specifice în care se manifestă, psihologic, fenomenul de „îndrăcire" a sufletului feminin. Din acest unghi privită „îndrăcirea" în care alunecă fata lui Ilie Bogasierul din Colentina, este de presupus, are drept cauză sperietura pricinuită de hotărîrea, neașteptată pentru ea, de a fi căsătorită, în virtutea unor interese materiale, cu un bărbat pe care, probabil, nu-l cunoaște, și, firește, nu-l agrează. Cît despre modul în care se exteriorizează „boala", evident, este acela al bîrfei celei mai dezlănțuite. Eroinei i se dezleagă cu totul limba („Vorbește în toate limbile fără să le fi-nvățat" !) dînd în vileag cele mai imunde dar și spectaculoase „secrete" existente în viața locuitorilor din mahalaua ei și a celor învecinate : clucereasa Tarsița care ține ascuns un „sac" cu lire sustras de nepotul ei, om al legii, făcîndu-l scăpat din beciurile agiei pe hoț ; un caz de falsificare a unui testament („adiata lui Agop, tutungiul de la Sfinți, lăsată nepoată-si, nu-i scrisă de răposatul ; a ticluit-o pe urmă, într-o noapte, bărbatu-său Tacor, cafegiul din Caimata, care vinde și suliman și cană de păr... Tacor cu Avedic, paracliserul de la biserica armenească") sau, în fine, adevărul absolut senzațional, potrivit căruia „fratele ăla tinerelul de d-abia-i mijește mustața, călugărașul sprincenat, care șade la preacuvioșia-sa părintele archimandrit Hrisant, în curtea mitropoliei — chip și seamă la-nvățătura cîntărilor — este fata a mai micșoară a lui Ristache Muscalagiul de la Ploiești"...

Se înțelege, aflînd de „caz", Negoiță se înfățișează de îndată la locul cu pricina și, sigur pe el, se angajează s-o vindece pe tînăra logodnică a lui Ilie Bogasierul de la Bărăție. Știind că Aghiuță sălășluiește chiar în mintea fetei, năzdrăvanul „vrăjitor" „s-a apropiat de urechea pătimașei și, făcîndu-se că o descîntă i-a zis încet și sfios : — Am venit, kir Ianulea, după vorba noastră...". Aghiuță răspunde pe loc, găsind, totodată, cu cale să-l și mustre prietenește pe Negoiță și să-i indice următorul „caz" : „— Am înțeles, i-a șoptit duhul ; dar, drept să-ți spun, neică Negoiță, nu te-am crezut așa de nătărău, să te mulțumești cu o sută de galbeni... Ce-o să-ți ajungă ție numai atîta ? Trebuie să ceri gros ! Dar fiindcă ai greșit, te iert de data asta... Acum mă duc la Craiova, să intru în soția caimacamului. Săptămîna viitoare să te-nființezi acolo...". Perfectul spirit de înțelegere dintre Negoiță și Aghiuță, cum se vede, nu face decît să confirme „teza" anterior formulată cu privire la semnificativa ambiguitate a limitelor ce separă aria de influență a satanicului de aceea a umanului, în viziunea magic-fantastică a prozatorului.

Dacă „îndrăcirea" fetei lui Zamfirache Ulierul din Colentina ia forma limbuției primejdios dezconspirative, în ceea ce o privește pe soția caimacamului de Craiova, fenomenul capătă forma unor „năvîrlii grozave". Cu precizarea că „bolnavei i-era totdeauna mai rău cînd înnopta", „boala" este descrisă cu voluptuos apetit pentru detaliul tragicomic : „într-una sare și joacă tontoroiul, că trebuie s-o lege ; cît o țin legată, dîrdîie din toate-ncheieturile și scrîșnește, parcă ar arde-o în foc ; dacă-i dau drumul, iar începe să sară și să țopăie și, țopăie și sare pînă o leagă iar ; asta de peste o săptămînă, fără clipă de odihnă și fără să primească-n gură măcar o picătură de apă...". Din punctul de vedere al temei fantastice, episodul vindecării de „năvîrlii" a soției caimacamului ne întîmpină cu o mare noutate. Aparținînd ea însăși „regnului" satanic, femeia are „darul" de a comunica direct cu „vrăjitorul" Negoiță. Grație acestui straniu „magnetism", uluindu-i pe cei din jur, îl identifică imediat pe exponentul lui Aghiuță, fără să-l fi cunoscut sau măcar să fi auzit vreodată de el. Ideea este că duhul satanic s-a încuibat într-o asemenea măsură în ființa ei, încît este imposibil a mai distinge care anume din „vocile" celor două „regnuri" se află în „emisie". Scena este de un umor fantastic colosal : „Cum s-a arătat Negoiță în prag, să-l întrebe cineva ce și cum, tînăra s-a potolit din dîrdîială, a poruncit, parcă era sănătoasă la baie, să-i scoată cearceafurile, s-a uitat drept la el, a început să rîză veselă, ca la vederea unui vechi prieten de mult așteptat, și i-a făcut semn să vie mai aproape, chemîndu-l chiar pe nume :

— Bine-ai venit, dragă Negoiță ! Ce mai faci ? sănătoșel ? vino-ncoace mai aproape, că am să-ți spun ceva, să nu ne-auză nimenea !

Cine să-și crează ochilor și urechilor ? Negoiță a dat pe toți într-o parte, s-a apropiat prietenește de pătimașă și i-a șoptit :

— Drăguță, să mă ierți că te lăsai să cam aștepți, dar nu știi ce greu drum și ce gloabă de cal am avut...

— Nu face nimica, a răspunsul duhul foarte încet ; eu plec de aici..."

Mai extins decît cele anterioare, cel de-al treilea și ultimul episod în care Negoiță încearcă a-și pune în practică „darul" de „vrăjitor", totodată, postulează în chip concluziv „silogismul" ideatico-fantastic al nuvelei. Evident, nu trecem nici acum cu vederea partitura narativă propriu-zisă, avînd-o drept protagonistă pe însăși fiica lui vodă. Și de data aceasta, „inscenarea" este magistrală. „Studiul" consacrat nevindecabilei stări de „pandolie" în care se află apriga domniță beneficiază din plin de inegalabila artă epic-descriptivă, în manieră balcano-fanariotă, a scriitorului. Cu totul instructiv ni se pare însă a identifica în ce anume constă „pandolia" tinerei domnițe și cum anume este ea scoasă de sub stăpînirea acestei „boli". În cazul fiicei lui vodă, diavolul lovește extraordinar și nu ni se pare exagerat a spune că de data aceasta avem de-a face cu un inedit „complex oedipian", receptat în variantă comică. Obstinația dementială a eroinei de a cere să-i fie adus

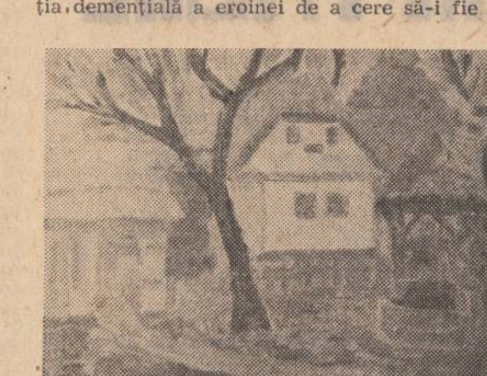

Octavia Berca : Case din Runcu – Gorj

adevăratul tată, care nu este altul decît falnicul căpitan Manoli Ghiaduri, slujbaș credincios al lui vodă, conferă faptelor tocmai un atare înțeles. Cît despre antidotul pe care Negoiță este solicitat a-l utiliza pentru „dezindrăcirea" eroinei, lucrurile se complică. Dată fiind împrejurarea că după isprava de la Craiova lui Negoiță i se ia „darul" (foarte limpede, acum, Aghiuță îi spune „De-acuma, te-am procopsit, nu-ți mai sunt dator cu nimica. Să știi, prin urmare, neică Negoiță, că asta ți-este a din urmă... Să nu care cumva să te mai văz că te ții de coada mea, că nu mai capeți nimica" etc.), fostul „vrăjitor" se află în mare impas. Neavînd încotro, merge la curtea lui vodă, dar — nici nu se putea altfel ! — domnița „știe" că Negoiță nu mai este puternicul trimis al diavolului și, de aceea, refuză a comunica cu el, alungîndu-l cu vorbe de dispreț și ocară („Afară ! dați-l afară ! să nu-l mai văz în ochii mei pe ritanul de Negoiță ! Afară !... să vie babaca !"). În disperare de cauză, lui Negoiță îi vine însă inspirata idee de a recurge la serviciile personajului pe care, amețiți de turnura pe care o ia misiunea pe pămînt a lui Aghiuță din momentul cînd acesta, sub chipul lui kir Ianulea, fugise de creditori, eram pe punctul să-l dăm uitării. Este vorba — s-a înțeles — de Acrivița : „S-a dat să o apuce de mînă. Atunci domnița l-a scuipat în față și i-a ars o palmă de i-a scăpărat ochii lui Negoiță.

El s-a șters cu mîneca pe obraz și întorcîndu-se-n loc spre vodă, zice :

— Măria-ta, patima asta vine aicea cu o-mprejurare cum, pîn-acuma n-am mai întîlnit... Că n-ar fi leac de tămăduire, nu zic ; dar, singur eu, nu pot face deocamdată nimica... îmi trebuie un ajutor... Am aicea la București, în mahalaua Negustorilor, o prietenă meșteră care știe să tragă de gîlci și de năjit ; e văduva unuia care și-a prăpădit averea-n risipă și-n desfrînări ; a rămas mofluz, și-a luat lumea-n cap și a lăsat pe biata femeie nevinovată pieritoare de foame... O cheamă Acrivița Ianuloaia, fata lui Hagi Cănuță...

La vorbele astea, domnița a-ncetat deodată cu țipetele, s-a-nceput să tremure, clănțănind ca-n toiul frigurilor.

— Așadar, rog pe măria-ta să poruncească a pune iute caii, s-aduc numaidecît pe Ianuloaia.

A vrut să facă un pas ; dar domnița l-a apucat strîns de pulpană, țipînd apelpisită :

— Stăi, Negoiță !"

De unde încheierea că **Kir Ianulea**, cum atît de pregnant se exprimă Pompiliu Constantinescu, este „o magistrală nuvelă cu tîlc simbolic, ilustrînd proverbul «femeii care a speriat și pe dracul»". Mai trebuie doar să adăugăm că „darul" Acriviței este atît de necrutător încît, la întoarcerea în fundul iadului, Michiduță cere drept răsplată lui Dardarot următoarele" :

— „Întunecimea-ta, spre răsplată, două hatîruri am să-ndrăznesc a cere.

— Spune, puiule dragă.

— Întîi, pe Acrivița și pe Negoiță să nu-i văz vreodată p-aici ! Ducă-se la rai, să se-mpace sf. Petre cu ei cum o ști.

— Bine... Și al doilea ?

— Al doilea, să mă lăsați să mă mai odihnesc și eu puținel acasă, că m-am dehulat de atîtea trebușiare pe pămînt.

— Bine, ș-asta !... ai dreptul să dormi trei sute de ani de aici-ncolo fără să te mai supere nimini cu nimic !

Zicînd acestea, Dardarot i-a tras un picior după obicei și l-a trimis să se culce.

Și așa, au mers coana Acrivița și Negoiță, fiecare la ceasul său, în rai ; iar Aghiuță s-a pus să tragă la soamne... și dormi ! și dormi ș-o mai fi dormind ș-acuma..."

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Laurian Câmpeanu

Tînărul student al Facultății de filologie din București, Laurian Cîmpeanu, ploieștean timid și feciorelnic, cuprins tot într-un surîs ca o somnie fericită ori ca o continuă stare de infantilă încîntare paradisiacă, a trecut de două ori prin cenaclul revistei „Luceafărul" citindu-și emoționat versurile naive și luminoase, propus de poetul Ion Gheorghe, care l-a și îndemnat să-și alcătuiască un volum.

Volumul „Portrete" ne-a încîntat prin încercarea, pe care o bănuim conștientă, de a reabilita o poezie „naivă", de comunicare directă a emoției vizuale, ca în arta pictorilor naivi franchețea intenției obligîndu-ne să ne reprimăm spiritul critic, să trecem peste „stîngăciile" evidente și să ne bucurăm de o inocență regăsită.

Ca pură reacție antiintelectualistă, această poezie, primejduită mereu de vecinătatea locului comun, poate ajunge foarte departe dacă autorul ei nu se va rezuma la picturalul figurativ și va încerca să „citească" chipul uman care îl obsedează ca pe o criptogramă, fel de a spune că orice reacție antiintelectualistă în poezie este condamnată dacă autorul ei nu-și aliază „noii simțiri" și o concepție poetică nouă, așa cum exemplar a făcut-o un Daniel Turcea, a cărui asceză spirituală l-a îndreptat spre rădăcinile artei extrem-orientale.

Nu putem ști niciodată cum va evolua un artist tînăr ; în tinerețurile noastre am întîlnit și noi poeți „geniali", de-a dreptul geniali, Dumitru Hănceanu, Adi Cusin, Petru Aruștei, Daniel Lascu, și poeți care nu ne-au impresionat prea mult, și tot în tinerețurile noastre am citit un text mărturisitor al lui Cehov, care spunea că pe vremea cînd debuta el și Maxim Gorki în Rusia mai publicau cam o mie de tineri prozatori, la fel de talentați ca și ei. Cînd am început să scriem această rubrică, ne-am gîndit că într-o zi vom descoperi ce anume putem face pentru ca „genialitatea" unor tineri să înceteze să mai fie doar legendar-orală și să devină „operă". Ioana Bălan, Dan David, Valeriu Stancu, Marcela Mariana Milcu, Traian Furnea, Tiberiu Dăioni, Liviu Antonesei și atîția alții, sîntem siguri, vor avea un alt destin literar decît confrații lor „geniali" citați mai sus ; dar ne-am gîndit și la faptul că trebuie să-i avem în atenție și pe ceilalți o mie de negeniali, dintre care se pot alege cei doi-trei, patru-cinci, șase-șapte, sau cine știe cîți de mîine. Laurian Cîmpeanu este unul dintre acești o mie, tînăr și „senin" ca în poemul „Senin" : „Bărbatul avea ochi / de o veselie visătoare / strălucitori / în lumina ușoară / încîntați de el însuși / melancolic / și dinții îi străluceau / de o veselie / visătoare / a plecării / victorioase / în lumina ușoară / a vieții lui încîntate. // Ca o scînteie senină / răspîndită / pe chipul său".

Nu calculul sau prudența, ci simțul moral ne obligă la o mai largă democrație a talentelor, căci nu debutanții fac o literatură, dar toți debutanții de azi pot fi marii autori de mîine.

Cezar Ivănescu

Contribuția istoricului literar [II]

Un dezavantaj al compendiului din 1937 este de a se fi oprit într-un moment cînd marii scriitori contemporani erau cam la jumătatea drumului. Sadoveanu va mai publica pînă la sfîrșit încă douăzeci de cărți (Lovinescu omite din cele ce-i stăteau la dispoziție **Nopțile de Sînziene**), Arghezi (oprit la **Cărticică de seară**) și Blaga, întrerupt la volumul **Cumpăna apelor** (sic), își vor tripla opera, Rebreanu nu publicase încă **Gorila**, Hortensia Papadat Bengescu nu scrisese **Rădăcini**, Camil Petrescu nu dăduse la lumină **Jocul ielelor**, nici versiunea în trei acte din **Act venețian**, Al. Philippide nu publicase **Visuri în vuietul vremii**, Vinea nu avea încă un volum de poezii, Vladimir Streinu nu avea nici volum de critică, nici de poezie, nu apăruse Emil Botta. Criticul își ia măsuri de precauție : „Nu intră în putința unei istorii literare, în cadre relativ restrînse, scria el, de a studia și nici chiar de a enumera pe toți scriitorii mai tineri, care ar merita-o prin merite sau sferturi de merite. O istorie literară implîntată în activitatea curentă, la zi, nu poate fi, în partea nouă, decît provizorie, rămînînd a fi înnădită nu numai la apariții noi, ci la confirmări de talente, nu încă destul de formate în clipa redactării primei sale ediții". Din păcate, compendiul nu a mai fost reeditat pînă la sfîrșitul vieții autorului și nici după aceea pînă în 1975 (ediție de Eugen Simion). Trebuie să admitem că măcar unele date sînt aflate la librărie sau culese oral. Așa se explică de ce **Bărbierul regelui Midas** (1931) de Ion Minulescu apare, și în text și în nota bibliografică, **Urechile regelui Midas**. Despre **La cumpăna apelor** (1933) de Blaga citim acest comentar : „Neliniștea pare calmată în **Cumpăna apelor** prin gîndul că neființa în care intrăm nu-i alta decît cea din care am ieșit. Cine e tulburat însă de eternitatea timpului în care n-a fost ?" Comentariul e mai curînd alături, dedus din titlul greșit al volumului unde nu e vorba de regăsirea unui echilibru, ci de momentul de răscruce între viață și moarte.

Nici un critic de azi n-ar mai subscrie următoarele opinii ale lui E. Lovinescu : despre **Viața lui Mihai Eminescu** de G. Călinescu : „simplă improvizație" ; despre cele cinci volume din **Opera lui Mihai Eminescu** de același : „Căutînd monumentalul, scriitorul s-a pierdut în labirintul său hipogeic." Despre poezia lui St. O. Iosif : „Lipsa de invenție verbală și de expresie figurată îl fac pe St. O. Iosif să pășească, succesiv, pe urmele lui Eminescu, Vlahuță, Coșbuc sau, mai ales, a locului comun." În schimb în poezia lui A. Toma „respiră o mare și onestă conștiință profesională, o inspirație de calitate intelectuală, desfășurată în ample volume impecabile". Spațiul acordat lui A. Toma este egal cu acela distribuit lui Al. Philippide care începe cu o negație : „Lipsită în genere de emotivitate, poezia lui al Philippide (n. 1900) nu comunică." Camil Petrescu e anticipat în poezia de război de B. Luca : „În aceeași linie realistă și oarecum umanitaristă (nu însă principial și declamatoare) se afirmă și poezia lui Camil Petrescu (n. 1894) din **Versuri**, a cărei definiție e cunoașterea plastică a lumii... Senzațiile se plasticizează prin contururi energice ; poezia nu mai e sonoră, ci tactilă ; e o poezie optică." Despre poezia lui D. Anghel : „Din punctul din care judecăm noi astăzi, eleganța formală a lui D. Anghel ne pare prea academică, versul prea definit, strofa prea arhitectonică, limba prea puțin personală." Poezia lui Minulescu „e cea mai sonoră și declamatoare poezie din literatura noastră actuală..." Despre poezia lui Bacovia : „Expresie a unei nevroze, o astfel de poezie impresionează în ansamblu, fără să rețină prin amănunt... Adaptarea formei ei la fond este atît de integrală încît îndepărtează gîndul oricărei intenții artistice...". Decît Bacovia e mai bun, pentru Lovinescu, Camil Baltazar : „Atmosfera poeziei lui Bacovia iese dintr-o notație sobră, bizară, de un simplism vădit; în afară de sugestia muzicalității psalmodice, atmosfera baltazariană se obține și prin îngrămădire de imagini, ce se deosebesc încă și prin noutate și omogenitate." Multe obiecții i se aduc lui Mihail Sadoveanu. Despre primele cărți : „Particularitatea acestei literaturi nu stă doar în exces, ci în planul pur fizic și senzațional, fără substrat psihologic, în care se desăvîrșesc descărcările pasionale". În **Șoimii** „iubirea e privită numai în **senzualismul** ei și e zugrăvită numai în aspectul ei fizic". În primele romane istorice „chefurile necurmate și patosul eroic nu pot suplini insuficiența creației". „În romanele cu substanță scoasă din actualitate, lipsa de psihologie, ca și calitatea lirică dăunează." La Gîrleanu sînt anecdote „de un interes mediocru", pe cînd **Nuntă cu bucluc** de Ion Ionescu este scris „într-o limbă de o noutate ce te uluiește sub o violentă dezlănțuire de cuvinte necunoscute, de zicale, de glume, o comoară de folclor." Lovinescu descoperă în satira lui Brăescu o obiectivitate superioară celei cu parti-pris din Caragiale.

„Ținîndu-se strîns de natura liberă de orice ironie și intenție umoristică, satira lui Brăescu e ferită de exagerația atît de comună lui Caragiale". În **Huliganii** lui Mircea Eliade deranjează „influența excesivă a lui André Gide, individualismul, imoralismul teoretic al tuturor tinerilor, împins pînă la cinism și fanfaronadă, care dezgustă, dacă îl credem, și nu interesează dacă îl luăm drept poză". Slab prizat ca romancier e și Camil Petrescu. În **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** „compoziția e negreșit defectuoasă, întrucît constă în juxtapunerea a două romane diferite" din care primul de „o lipsă de aplicație stilistică devenită, oarecum programatică, fără a mai pomeni și de sfidarea în inoportun obișnuită încăpățînării lui prezumțioase". Cît despre **Patul lui Procust**, el are „aceleași inegalități de compoziție" și, după obiceiul său, autorul „își inundă cartea cu elemente de cronică și comentariu polemic". Și teatrul lui Camil Petrescu este prea mult amendat, într-un spațiu egal cu cel acordat Lucreției Petrescu. În **Mioara** „tratarea este epică, statică, pulverizată în scene fără consistență, privite în izolarea lor" ; **Act venețian** „s-a dovedit prea lung și poate chiar prea melodramatic pentru a fi avut succesul sperat de toți în anii de așteptare". O neașteptată minimalizare a lui Caragiale în favoarea lui Ronetti Roman : **Manasse**, piesa acestuia, „sub raportul tehnicei teatrale și al limbii e îndărătul comediilor lui Caragiale, dar sub raportul generalității umane a tipurilor este superioară. Eroii lui Caragiale sînt tipuri accidentale, și în curs de dispariție, pe cînd în **Manasse** ni se dă icoana unei rase văzută și în eternitatea și în mobilitatea ei".

Desigur sînt alte păreri, caracterizări de autori, definiții care s-au impus și rămîn. Că, de exemplu, versurile lui Mircea Dem. Rădulescu sînt „un comentariu scrobit al ilustrațiilor galante", autorul fiind cunoscut și ca „poet al ciorapilor de mătase" ; că sonetele lui Mihai Codreanu lasă „impresia de factură în serie" ; că miniaturile lui Em. Bucuța „par stridențele unui car mocănesc scăpat la vale, pe un drum desfundat de munte" ; că lirica lui O. Densușianu este „operă de adevărată simulație literară" ; că notele lui Emil Isac sînt „neseriozitatea și lipsa de inteligență artistică, realizate într-o specie de literatură hibridă, amestec de articol de ziar, de poem în proză și de poezie intenționată" ; că versificația lui Simion Stolnicu e „lipsită de fluiditate, dură, de car neuns". O frumoasă caracterizare se face poeziilor lui Eugen Jebeleanu din 1934 : „În **Inimi sub săbii** și în poeziile ce i-au urmat s-a înarmat cu o carapace de ermetism formal : expresie abruptă, colțuroș lapidară, de zid ciclopic fără mortar, stilizare de vitraliu primitiv sau de piatră necioplită, lipsa de fluență și de muzicalitate, adică fără curea de transmisiune între cuvinte și idei ; stil eliptic, rostogoliri de bolovani, car salmoneic izbit de grinzi de aramă...". Ar trebui să citim în întregime admirabila prezentare de mai bine de trei pagini a romanului lui C. Stere, **În preajma revoluției**, cu toate că nu se arată concepția poporanistă a autorului, vizibilă îndeosebi în al doilea volum, **Copilăria și adolescența lui Vania Răutu**, dar și în volumele VI, VII și VIII, îndeosebi în acesta din urmă intitulat **Uraganul**. Rămîn memorabile negațiile: povestirile, de exemplu, „somnolente" ale lui Lascarov-Moldovanu au „lungimi de om care are înaintea sa eternitatea" ; proza eternului Bucuța e „saturată de adjective și de imagini, forțată, greoaie, lipsită de natural, beată de vidul ideii". Altfel decît Bucuța e Bassarabescu: „Într-o literatură senzațională, lirică, plină de culoare, ce trăiește mai mult prin adjectiv... impresionează stilul nud, fără calificative, antiseptic al scriitorului".

Neajuns al împărțirii autorilor pe genuri : despre criticul Ibrăileanu : tot ce a scris (și nu i se citează măcar volumele **Scriitori români și străini** și **Studii literare**) e „în spirit partizan, într-o dialectică familiară pînă la vulgaritate și fără nici o finețe de sensibilitate estetică și de expresie literară" ; despre romancier : „Criticul, a cărui investigație s-a menținut pînă la urmă în domeniul socialului și a cărui analiză n-a depășit momentul didacticului, ne-a dat totuși în **Adela** un model de literatură psihologică străbătută de o poezie reală... Chiar lipsa de expresie binecunoscută a criticului dispare sub valul poeziei discrete, fine, cu timidități de începător și cu lucidități sceptice de om matur, — totul solubilizat în perfecta adaptare a ritmului sufletesc cu cel al elocuțiunii".

Compendiul lui E. Lovinescu, ca și lucrarea pe care o rezumă, e mai mult un tablou al literaturii române din primele trei decenii ale secolului, totuși criticul sublinia necesitatea istoriei literare : „Ca orice creațiuni omenești, operele de artă trăiesc în timp, spațiu și cauzalitate și sînt semnul estetic al unor civilizații, al unor momente istorice, pe care nu le putem descifra decît prin studiul acelor civilizații, al acelor epoci, al acelor momente istorice". Conceptul fundamental al metodei sale este sincronismul : „Ca autor al **Istoriei civilizației române moderne** am susținut teoria spiritului veacului determinat de sincronismul tuturor fenomenelor vieții sociale". Sincronismul nu va să zică însă pură imitație, el înseamnă contact, dar și diferențiere, inovație, nu obsesie a tradiției : „Literatura modernistă nu poate fi, deci, privită ca literatură de «imitație» și nici chiar ca o soluție de continuitate, întrucît saltul de nivel al literaturii renașterii noastre față de realitățile naționale a fost cu mult mai mare decît saltul literaturii moderniste." Înlăturînd, așadar, caracterul agresiv și exclusiv ce se acordă, de obicei, termenului de imitație, am putea defini mișcarea modernistă ca o mișcare ieșită din contactul mai viu cu literatura franceză mai nouă, adică de după 1880...". Receptiv față de simbolismul francez, se poate spune că Lovinescu a înțeles mai puțin expresionismul, manierismul, curentele de avangardă, metoda proustiană, gidismul, noile orientări ivite în literatura română de după 1930. A făcut o apropiere între poezia lui Tudor Arghezi și lirica religioasă a lui John Henry Newman, între panteismul poeziei parnasiene a lui Ion Barbu și truculența lui Richard Dehmel.

Al. Piru

TINERI POEȚI

Aurel M. Buricea

Brăileanul Aurel M. Buricea, profesor de matematică, vrea să scrie o poezie frumoasă, „inspirată", pusă sub zodia harului, de unde și titlurile poetizante ale celor două volume de versuri ale sale : **Sarea neagră a nopților** (ed. Dacia, 1979) și **Clopote de magneziu** (ed. Cartea românească, 1981). Titluri care, evident, se referă la specificul nocturn, protocolar și intuitiv al activității poetice.

În primul volum, ceea ce-i reușește într-adevăr poetului e o vorbire **poleită**, eliptică și discontinuă, caracterizată prin gustul și excesul imaginii, declanșată de momentul considerat cel mai propice al frazării. Construcții verbale cursive se înalță pe o asemenea exigență. Tonul e luat de sus, îngrijit și ceremonios, cu accente oraculare, cuvintele au patină și aură lirică, se aștern fluent în pagină, plauzibil pentru o anumită atmosferă de melancolie grațioasă (transcrisă uneori „melanholie") ce pare să stea în vederile poetului : „Aud cum respiră sorii în arbori / păsările visează-n rădăcini amare / și cercurile învață taina zborului / / ciocîrlia mai sîngerează / în ulmii copilăriei / lipesc de inimă o frunză / și trec prin această amiază / cu fruntea grea de vise / / singuri la marginea somnului / plumbul s-a făcut pămînt / în vulpile ucise / pentru agurida din cuvînt / / veneam noaptea împreună / și beam cu pumnii lună / cine a secat fîntîna cine / / cu pași de nămol / trecutul colindă prin mine / / doamne cum se ofilesc crinii / în nările crepusculare / ale acestui fluture / căzut în extaz" (**Melanholia**).

Tristețea clipei de față și promisiunea zilei de mîine sînt captate în versuri cu frecvente elanuri cosmice, adoratoare și extatice, probînd mai degrabă un temperament vitalist decît unul înfeudat ceturilor desertăciunii și dezabuzării. Din spațiul natal, Aurel M. Buricea reține o nevoie de miraj, convertită în extazul imaginistic al peisajului spiritual : „fără limite starea de lumină a speranței / fericirea vine pe caii de lemn din copilărie / cu copite de apă și coame din cerul albastru / o aud tropotind prin sufletul meu trist / muzica triumfului mă desparte de lucruri / zbor rătăcit de aripi spre eterna satisfacție / cu focurile toamnei prin delirul verde al pădurii / ce-i fericirea mă întrebai cînd am ajuns pe malul rîvnit / și mă gîndeam la amețitoarea curgere a fluviului / unde inima mea se înălța peste valurile nopții / cum saltul unui tigru spre fiara rănită... / ce-i fericirea mă întrebai și ne lăsam acoperiți de iarbă / și tot mai stinse glasurile noastre se zideau / în steaua licărind sub ninsoarea învăluitoare a sărbătorilor..." (**Miraj**).

Lectura poeziei bacoviene se simte aici nu de puține ori („soarele e mort pentru cei ce vin / și-n parcuri sentimentale / fanfare de aramă cîntă / un recviem pentru mine"), după cum gustul pentru inscenările fastuoase, pentru cuvintele mari, de subliniată dicțiune poate proveni prin filiera Dan Laurențiu ; „Fulger și roză muzica ființei mele, / de crin este secunda asta trandafirie, / urechi de aur cresc în parcuri rebele / de aud natura cum rîde-n veșnicie...". Expresionismul, suprarealismul, liber concepute, se unesc însă într-un discurs care, atunci cînd izbutește, izbutește și pentru clipirea ironică pe care o conține : „Stau la fereastra acestui veac / traduc evenimente oarecare / și admir sisteme și fluvii / în brațele muncitoare / frunzele moralei înving gravitația / și-n parcuri sociale / pe băncile nou-vopsite / îngălbenesc ziarele de ieri / pe care au căzut / ochii crăpați de sperante / așa cum cade roua / pe gura însetatului / / o doamnă spală ciinele / la un izvor fără maluri / imensitatea bea umbra fiarei" (**Imensitatea bea umbra fiarei**).

Teama de cuvinte, pe care Aurel M. Buricea o proclamă cîteodată, nu provine dintr-o neîncredere a poetului în forța limbajului, ci, dimpotrivă, dintr-o „sacralizare" a acestuia prin cunoașterea și uzul poetic. Dincolo de regia cam afectată a versurilor, Aurel M. Buricea este un autor cu simțul cuvîntului și al transparenței sale.

În versurile mai recente din al doilea volum, discursul poetului merge spre o fericită esențializare. O concentrare sugestivă înlătură multe din excese. Limba, fără de a înceta să fie solemnă, este mai netedă, mai dintr-o bucată, renunțînd la inutile podoabe. Metafora lucrată, prețioasă e contrabalansată de imaginea spontană : „Decembrie arde în nările / cerbului ucis. / / Peste numere pure zăpada / se răsfață ca un copil / în brațele mamei sale. / / Sînt singur și-aud / mieii albi nenăscuți / lovind cu botul ninsoarea / primei mele iubiri. / / Noaptea trece prin mine / ca un bețiv printr-un sat / scufundat în tăcerea pietrei. / / Deasupra somnului meu / un înger deschide aripi de plictiseală..." (**Decembrie**). Amănuntele de ordin personal pătrund în poezie care face un prim pas spre o confesiune pînă acum refuzată, ori deviată în gesturi oraculare : „În despletirea arborilor toamnă lasă-mă să respir. / Sufletul meu e inundat de miresme, cum numai / migratoarele păsări spre sud de lumina zborului / cu unghiuri fremătătoare. / Ademenesc nemărginirea. / În vatra dogoritoare aud ceara frunzelor / cum arde ca tămîia în zori prin cimitire, / cînd văduvele satului gem / și licuricii nopții scapără în părul lor — / tărm cu luminile portului în ceață. / Lasă-mă să respir această / oră solemnă a desfrunzirii, / cînd stau în sat zidit în / culorile toamnei" (**Să respir**).

Cerebrală, poezia lui Aurel M. Buricea conține totuși un apel la realitatea spirituală a lucrurilor, o simpatie pentru proiectul lor ideal și etern exprimate prin simțire adoratoare : „Iarna învață poeme de dragoste / la ferestre deschise : / perdele de ninsoare acoperă / fruntea acestei stele. / / Melancolia curge cu petale de foc / peste ochii muritorilor. / Orbit de miracole, poetul invocă / tineretea scrisă cu mîna lumii. / / Decembrie ne dăruie o singură noapte ; / aud crinii afară plîngînd. / Cine poate traduce tăcerea / acestei stele ? întreb" (**Cu mîna lumii**).

Austeritatea versurilor, fervoarea și nostalgia, pe de o parte, iar pe de alta, un anume gen de expresie silogistică oferă efecte din cele mai bune : „Tu predicai despre logică, / în timp ce arborii lumii / se scuturau de dumnezeire. / Oglinzile toamnei se tulbură / peste cripta acestui mileniu. / / Din depărtare, cad frunze roșii / peste semnele gîndului. / Norii grei de memorie / se clatină peste orașe / și-n parcuri, / îndrăgostiții au pe buze / frunze, frunze. / / Numai deasupra zborului / triumfă adevărul / — spuneai, încăruntind — / cum apa tremurătoare / sub nările cerbului. / / O, sentimentele se fac tot mai palide / sub lenta desfrunzire ! / / În depărtare, ulmul se stinge / ca o flacără vie / și cenușa cuvintelor urcă încet spre izvoare" (**Tu predicai...**).

Aurel M. Buricea este un elegiac cu simțul „mistic" al naturii, tulburat de numere și culori, deopotrivă de îndrăgostit de poezie în care își toarnă cu delicatețe viziunile, melancoliile și speranțele. Versul său scurt, abrupt ca o zvîcnire, îi filtrează vitalitatea inițială pînă la un sentiment organic de comunicare cu universul.

Dan Cristea

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (V)

Soarta, nu slujba, soarta a vrut să-l însoțesc pe Padișah la mare în contextul unei acțiuni de protocol. De fapt, dacă-mi amintesc bine, Traian Iancu neavînd altă soluție (se deplasa pentru prima oară peste hotare), m-a delegat și acreditat în această postură.

„Tovarășe președinte, o să vă conducă Micu. Am aranjat eu totul, nu vă faceți griji. El n-are decît să respecte itinerariul și dispozițiile mele. Să știți că e băiat bun, conștiincios, scrie și el (adică nu numai Stancu) are talent, e baladist, e din provincie și timid și cam țîfnos dar îl creștem noi..."

— Nu, nu, nu vreau cu Micu ! M-am săturat. E obraznic și imprevizibil. Nu știi ce-i poate trece prin minte. N-are nici un dumnezeu, a mărturisit președintele cu vocea lui tărăgănată.

Dar nu s-a găsit un alt înlocuitor „cu mai mult dumnezeu" și de sex masculin și, în consecință, a trebuit să accepte.

Vreau să reamintesc, celor care-au uitat, că pe vremea aceea o asemenea plecare se bucura de tot fastul aferent rangului și funcțiilor pe care Stancu le deținea.

Am plecat deci cu două mașini două, (nu era să stau în nasul președintelui tolănit pe perina Mercedesului), veneam și eu cu o Volgă albă cu șofer brunet, Nelu Dumitrescu, fost la Flacăra, fost aviator, „zburat benevol" din ambele părți și bine mersi, azi, la un biet Ciclop să tragă ponoasele meseriei.

Și era Nea Nelu băiat bun de Colentina și știa cîntece „șucare" : „Am să-mi iau mașină mică și-am să trag la scară / Să vedem cine-ndrăznește să-mi mai zică cioară". Sau : „Du-te, fă, la colectiv, / Nu mă duc, că n-am motiv", și avea un umor nativ turbat și-un apetit spre cele Bahice de invidiat și vorbea și franțuzește dacă se enerva și cînd cînta „Adio dragă Nelă" plîngea masa de tristețe...

Și avea Stancu un șofer, misterios și grav ca un șef de fermă avicolă și înalt cît Mircea Sîntimbreanu și pieptănat veșnic „fir-a-fir" și lustruit cu briantină și mirosind a colonie de Lăcrămioare ca o seară de april.

Și înaintea noastră plecase o mașină de protocol, tot Volgă (neagră, însă, obligatoriu), cu un editor din Finlanda blond și melancolic ca un setter de vînătoare și cu un translator brunet și flegmatic și editorul avea o soție și soția o mamă și bunica un nepoțel...

Și mi-a dat Iancu lista cu itinerariul și programul și m-am avîntat ca prostul spre „însoritul litoral" și am tras la Mangalia Nord pe la prînz în crucea verii cînd umbra nu răcorește numai soare strălucește...

Seara urma să aibă loc masa oficială la „Perla mării", o hărăbaie cu orchestra formată cred din surdo-muți care se străduiau încît se auzea pînă la Medgidia. Aranjasem cu responsabilul o masă „pe terasă sub influența brizei marine" după care am vorbit cu băieții din orchestră lămurindu-i despre avantajele muzicii în surdină, amenințîndu-i cu șoferul președintelui, și cu pierderea pletelor și pînă la urmă, ce mai, mituindu-i pur și simplu deoarece altă cale nu exista căci vorba lui Mateiu Caragiale : doar la Porțile Orientului sîntem...

Mai fusesem la mese oficiale și dintr-un principiu pe care n-o să-l desconspir decît în testament, mîncam numai la masa șoferilor. Acum însă trebuia să fac pe amfitrionul, să întreb pe fiecare ce dorește apelînd la serviciile acelui translator puțin flegmatic care vorbea printre dinți măcinînd cuvintele, în toate limbile pămîntului și mai puțin românește, manifestînd un dispreț absolut britanic.

Și ne-am așezat și Zaharia Stancu, Padișahul, m-a rugat să-l întreb pe finlandez ce dorește să bea și eu l-am întrebat prin translator și el mi-a răspuns mie ca un viking îndrăgostit zîmbind și pronunțînd impecabil : șlibovița !

— Ce vrea ? Ce vrea ? a vrut să știe președintele.

— Șlibovită ! am silabisit eu cutremurîndu-mă din motive temeinice.

— Cît ? a întrebat Stancu.

— Cît ? am reluat eu la rîndu-mi spre cel ce avea misiunea să traducă tot ce vorbim și nu vorbim.

Dar finlandezul n-a mai așteptat traducerea și a indicat cu franchețe nordică distanța dintre palmă și cot și eu am înțeles că e vorba de un litru. Ospătarul a adus sticla (se numea Fîntînă și era atît de sașiu încît nu știam cînd se uită la mine și cînd la Steaua polară), și editorul a destupat-o și o miasmă groaznică ne-a retezat nasurile și ne-am strîmbat zîmbind și Stancu a declarat optimist „sper că n-o bea toată, așa sper", dar se înșela. Așa stînd situația încercai să fac antren. Vorba lui Iancu „să faci antren, Micule, spune-i bancuri Padișahului și nu uita de ardei iute".

Întîi încercai să număr în finlandeză ajutat de băiețelul editorului. Apoi, fiindcă fiecare vorbea cu fiecare, am încercat să leg o conversație „peste masă" cu președintele. La început prudent și politicos, apoi mai curajos, apoi lingușitor, de !, apoi dînd în gropi fără să vreau.

Auziți ce-mi veni să-i spun președintelui imbecilul de mine, vorba lui Fănuș Decebal Trifan Neagu : „mai bine te spînzurai cu șervetul de Olanda !".

— Domnule președinte, cînd eram mai tînăr am citit o carte splendidă care m-a impresionat mult și mă mir că n-a mai apărut.

— Ce carte ai citit dumneaata, ce carte ?

— O carte de-a dumneavoastră. Se numea „Oameni cu joben". Era grozavă !

S-a lăsat o tăcere, un gol prevestind căderea primei comete pe Terra și Stancu m-a privit cu mîinile încleștate pe furculiță. Simțeam că greșisem, nu știam însă de ce, noroc că translatorul n-a catadicsit să traducă mărturisirea mea. A urmat o clipă lungă cît un veac, după care Stancu s-a ridicat brusc toastînd în sănătatea oaspeților și din mers mi-a aruncat printre dinți o invitație sunînd ca o înjurătură.

— Mîine la șapte, la șapte punct vii să mă iei. Plecăm la Istria. Spune tuturor că este dorința mea. Și... îți mulțumesc pentru conversație. Îți mulțumesc foarte mult. Merita să bat drumul cu dumneata pînă la mare. Merita !

Mircea Micu

atelier literar
poșta redacției

C. IONESCU : Lucruri de seri, fără un relief deosebit, pe aceeași strună ușor desuetă (iarăși „toamnă-toamnă" !...), nițel obosită, sub posibilitățile talentului dv. (parcă prea mulțumit de sine...). Ceva mai bine, în „În timp ce".

VALENTINA VEAȘCĂ (?) : Manuscrise indescifrabile.

FELICIA : În general, nu prea sînt noutăți. Pagini interesante, mai ales prin imagistică, dar haotice, incoerente, pline de „dodii". Ceva mai adunate, parcă : „Dialog", „Stingăcii", „De toamnă", „Discurs". Ar trebui, poate, să explorați și alte căi și formule (înainte de a cădea în robia manierismului).

DOINA I. : Vă mulțumim pentru generoasele impresii și urări. Nu ne îndoim că veți reuși lucruri și mai bune și le așteptăm cu interes. Vă dorim o „zodie" mai optimistă, mai fecundă, mai curajoasă.

EM. BĂLȚIANU : „Ecran" e o pagină frumoasă, inspirată. Și „Libertate" intrucîtva. Bănuielile din scrisoare, nedrepte (...dar „populația" atelierului e în continuă creștere !...).

V. MILESCU : Mai bine, în „Inerețe", „Sărbătoare", „Rod de toamnă", „Raiul bucuriei".

J. BIFRONS : Ne-a bucurat scrisoarea dv., nu însă și multe din veștile ei. Racile vechi, greu înrădăcinate și generalizate... Omul dv. știe prea bine pînă unde poate merge, ca să nu-și taie craca... Poate că exagerează totuși în concesii, sau doar în comoditate și „spirit navetist" (în fond, interesele lui majore nu sînt acolo și, în privința lor, nu pare dispus cîtuși de puțin la concesii și sacrificii...). Oricum, aveți dreptate, s-au făcut și lucruri bune, care garantează o evoluție pozitivă, în continuare. Deocamdată, însă, mediocritatea și provincialismul sînt încă departe de a fi dispărut. Dar nu încape îndoială că rolul dv., al noilor veniți, tineri și bine intenționați, e foarte important în crearea unui climat propice înnoirii, în buscularea inerției, a indiferenței birocratice, a incompetenței și impostorii, etc. Și nu ne putem interzice speranța că, în ciuda tuturor dificultăților și opreliștilor, veți reuși, mai curînd sau mai tîrziu, să așezați lucrurile pe făgașul tradițiilor majore ale culturii românești. Vă dorim multă energie și tenacitate, deplină izbîndă ! În ce privește versurile, nu e încă destul de clară prezența unei vocații adevărate. Există un soi de abur difuz, în pagini, (mai ales în „Întorcînd alene fila", „Nu te îndepărta"), dar încă nu ne putem da seama cu certitudine dacă nu e doar — cum pare — rezultatul unui reflex mimetic, pur și simplu. Firește, manuscrisele prezintă și toate semnele, inerente, ale inexperienței, amatorismului, etc., dar, stăruit și încurajat să continue — credem că e cazul cu tînărul dv. debutant — aceste semne ar trebui să se estompeze și, mai ales, ar trebui să devie mai vizibilă și mai concludentă pecetea talentului. Țineți-ne la curent.

ION RAICA : Nu e cazul să ne bănuiți de părtinire și favoritism. Diferența de ton a răspunsurilor noastre e direct dependentă de diferența de „caz" a corespondențelor primite. Ni se adresează, uneori, confesiuni impresionante, oameni în cumpănă, ori chiar prezumtivi sinucigași, etc. Chiar dacă șansele lor literare sînt iluzorii sau de-a dreptul nule, elementare datorii omenești ne obligă să le răspundem cu o vorbă caldă, de compasiune și îmbărbătare.

E. BLAJ : Nu sînt, din păcate, noutăți : compuneri mai degrabă modeste, convenționale, fără un sunet pregnant, concludent (ceva, în „De dragoste"). Neconcludentă e și teoria „cotidianului" pe care o faceți în scrisoare. Dovada, între altele, e și nevoia pe care o resimțiți, la un moment dat, de a adăuga și „teluric", ceea ce e cu totul altceva și trimite întreaga teorie spre cu totul alte categorii, de genul, tradițional, „realism", „fantastic", „suprarealism", etc. Puteți constata ușor, dealtfel, că varietățile enumerate de dv. rămîn plauzibile și după (ori mai ales după) înlăturarea calificativului-factor comun, de „cotidian" ! (În treacăt zis, grație insistenței afirmații „nu vreau", interpretarea trebuie să meargă mai curînd către un **refuz** și nu către o neputință...).

MIRCEA : Vă stăm la dispoziție, desigur, și pregătim tăierea vițelului cel gras, cum se cuvine la întoarcerea oricărui fiu rătăcitor !...

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Misivă

Ce gust mai au cireșele iubito ?
Anul acesta nici nu le-am gustat
Că viața mea e viață de soldat
Și nu avem cireș în unitate.

Nici flori nu sînt, nici nu e timp de flori,
Să țin în mînă crinul am uitat,
S-ar ofili-ntr-o mînă de soldat
Ce ține azi pistolul care tună.

Să mai meșteșugesc alese fraze
Pierdut-am în tranșee ușurința,
Vorbesc după cum este trebuința
Într-un argou pestriț cu seci formule.

Și aș zimbi la toate răbdător,
Necazuri cîte zilnic ies în cale,
Dar mi-e de-acasă tare, tare dor,
De ochii tăi și zimbetele tale.

VIOREL FLOROIU

Plimbări

domnișoara are ob-ajii castanii, ochii roșii
și, desigur, fiindcă duce un sac de gînduri nelămurite
îi tremură mîinile
nu ne vede — căzută în sine a ieșit doar să ia aer
și n-o distrag nici vitrinele
nici hulubii primăriei care
pentru cîte-o clipă i se mai așează pe umeri ;
Nataly ! Nataly ! aude un glas fără nume
măcar privește florile și orașul și oamenii
măcar oprește-te la ceasul singuraticilor
să vezi cum și ziua asta se duce...

ANDREI NICOLAE

În mai multe direcții

Ce știi doamne despre noi ?
nimeni nu mă cunoaște
mai bine ca acest condei
și această coală de hîrtie
care de-atîtea ori
a fost făcută scrum
de flăcările ideilor
pînă am plecat călător
în mai multe direcții deodată
lăsînd în timp doar golul
de forma trupului
în care strop cu strop
o altă ființă se-adună.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Octavia Berca : „Autoportret"

Iarna

Toamna-aprinde focuri în pădure
rugurii vii de frunze, singerind
fumegă spre cercurile sure ;
pilpiie un foc peste pămînt

Jaruri, în amurg spuzesc lumini
beată mi-e pădurea de culoare
miere arsă se prelinge-n spini
vinuri scînteiază roșii-n soare

Mușchi crescut pe suflet ; iarbă deasă
pîrjolită-n toamna de rugină
nici un zbor în seara ce se lasă,
agonie-n fumuri de rășină

Tu, pădurea mea cum arzi în toamnă
de lumini mi-s pleoapele-ostenite
rumeneli de aur te destramă
frunze țipă-n ruguri, răstignite

Cum te zbați, nebună și aprinsă
dănțuind în năluciri de-aramă
...doar în mine, peste struna stinsă
ninge alb uitarea, ca o iarnă.

IRMA SANDU

Cîntec de trecere

Eu știu că voi muri
așa
într-o seară
scăldat în sîngele unui obștesc amurg
întins cu fața către cer,
în cruce —
uitat de timp
de păsări,
și de valuri,
uitat de toate cîte-n lume curg.

Și subțiat ca umbra înserării
cu liniștea imperechiat pe veci
purtînd în suflet osteneala mării
mă voi preface-n picuri de lumină
la-ncrucișări de drumuri și poteci.

Sau poate-ntins precum am spus, —
în cruce —
pe fruntea celei ce-o numim Pămînt
voi reveni la forma cea dintîi
să fiu frînturi
în toate cîte sînt.

DIMITRIE LUPU

La locul meu

Ce limbă slobodă eram
Și cum știam din frunză cîntul,
Cu ce viteză-nconjuram
Cuprins de patimă, pămîntul !

Ce ghes aveam la fruct oprit
Și la desferecat icoane,
Să-l văd acolo, ghemuit,
Pe Dumnezeu, printre piroane,

Dar astea le făceam pe cînd,
Cu-o dragoste neprefăcută,
În fulger mă dădeam, și-n vînt
După o taină ne-nceputâ.

Acuma, serios și demn,
Scrobit și cu cravată neagră
Mă-nchin și laud la un semn
A lumii crîncenă pelagră.

Aplaud, înțelept și tare
Preocupat de tot ce fac,
Minciuna plină de candoare
Și biiguielile în frac.

Ca o omidă rușinată
Sub talpa grea a unui zeu
Care pretinde că mi-e tată,
Sînt un poet la locul meu.

RADU ȘUIU

Două evenimente editoriale

Urmare din pag. 1

de critic și istoric literar poate mai eclatantă, și la care avea dreptul din premize. A preferat, însă, să se zidească în această construcție ca și Ana, legendară, a lui Manole, legendarul, — o zidire cu adevărat exemplară. Urmărindu-i de cîțiva buni ani încoace eforturile și izbînzile, mi s-a înfiripat de la sine următoarea alegorie : travaliul pe care l-a presupus durarea acestui monument editorial mi l-am reprezentat cu **lupta** pe care o poartă un mare rîu, izvorînd undeva din creierul munților, Oltul bunăoară, modest dintru început, dar cristalin, ocolind, după împrejurare, stane gigantice de granit, sfîrtecind și măcinînd masive roci de calcar, făcînd nu o dată coturi brusce, iar alteori ocolișuri prelungi, adunînd dinspre fiecare mal afluenți mai mari sau numai repezi și trecătoare pîraie de după torente însoțite de bubuiturile fulgerelor, și prin acestea sporindu-și energia propriei mătci, aci prăbușindu-se în nemaiîntîmplate cataracte, aci curgînd lin și majestos — ci numai pentru nu scurt parcurs — pentru ca iarăși în față să-l întîmpine zăgazuri aparent de netrecut — însă peste tot și peste toate, relief frămîntat și pînă la urmă prieten, să traverseze munții și să ajungă în planul lin al cîmpiei cu ultimul țel : adăugarea la marea cea mare.

Nu știu dacă mi-a „reușit" această **alegorie...** Pot să spun că în această reprezentare „algebrică" se conține, totuși, un adevăr. Iar de acum încolo, după ce și-a dovedit înalta competență, — iar riul a ajuns să curgă calm — Niculae Gheran trebuie ajutat să-și ducă la capăt menirea : împlinirea celor 20 de volume la cît și-a estimat ediția.

ÎNCUNUNAREA UNEI TRILOGII

La 250 de ani de la ivirea **Criticii rațiunii pure** în conștiința lumii cultura modernă românească marchează apariția, în haină modernă, a **Criticii facultății de judecată**. Sînt oameni cu mult mai mult în măsură să dea seamă despre această carte. Doar cîteva date pentru lectorii din generațiile mai tinere.

În anul 1969, la Editura Științifică, apărea **Critica rațiunii pure**, tradusă de Nicolae Bagdasar și Elena Moisiuc, cu un studiu introductiv, glosar kantian și indice de nume, de Nicolae Bagdasar. În anul 1972, la aceeași editură, apăruse **Critica rațiunii practice**, traducere, studiu introductiv, note și indici de — la data aceea — răposatul Nicolae Bagdasar și o postfață de Niculae Bellu. Și, iată, că după aproape zece ani (ceea ce nu înseamnă nici o aminare, ci rigoare !) apare, în **lecțiune** și traducere modernă, ultima parte a trilogiei kantiene.

Spre cinstea întru calificare adecvată, această ultimă carte din cele trei mari ale filozofului Kant, ne este oferită în limba română de doi tineri filozofi : Vasile Dem. Zamfirescu și Alexandru Surdu. Și unul și celălalt au mai tradus importante opere filozofice din gînditorii lumii, al doilea dintre ei, Surdu, avînd și trei importante cărți de concepție originală.

Fără a diminua cu oareceva contactul direct cu opera kantiană în textul ei originar, trebuie să spunem, mai ales pentru tînărul cercetător și literat, că are la îndemînă, în graiul lui de-acasă, **fundamenta** filozofului criticist. Nu cred că greșesc spunînd că **o bună** traducere, însoțită de un aparat științific pe măsura zilei noastre, ne poate lumina măcar tot atît cît și ediția princeps. Cartea are o îmbrăcăminte de excepție : drept studii introductive sînt reproduse două articole : fragmentul **Metafizica scopurilor : artă și organism** din lucrarea lui Mircea Florian, **Kant și criticismul pînă la Fichte** (1937) și studiul recunoscutului kantian Joachim Kopper, **Diferitele forme de înțelegere a frumosului la Kant.** În volum este inclusă și prima **Introducere la critica facultății de judecare**, realizată de Constantin Noica în anul 1943. Notele, comentariile, bibliografia selectivă, indicii de autori și de concepte sînt bine lucrate de Rodica Croitoru.

Pentru a puncta acribia de conștiință a traducătorilor reproducem din nota lor următoarele (rînduri demne de luat în seamă) : „În ce privește colaborarea dintre traducători, ea s-a realizat în felul următor : **Prefața la prima ediție, Introducerea** și **Critica facultății de judecare estetice** au fost traduse de Vasile Dem. Zamfirescu, iar **Critica facultății de judecare teleologice** de Alexandru Surdu. Apoi, fiecare dintre noi, după ce a realizat trei variante succesive ale propriei traduceri, a confruntat traducerea celuilalt cu originalul. A urmat etapa decisivă — unificarea terminologică și stilistică, rolul de moderator fiind îndeplinit cu mult tact de Constantin Noica. Astfel a luat naștere varianta a patra a traducerii noastre care, după alte cîteva lecturi ce nu au mai adus modificări mari, a devenit varianta definitivă".

Scriitori sau critici sîntem datori să salutăm această traducere. Îl avem pe marele filozof în limba și în casa noastră !

P.S. N-ar fi rău ca această trilogie kantiană să apară în tirajul **Bibliotecii pentru toți**, astfel s-o aibă la îndemîna lor toți cititorii limbii românești.

Dialectica etnogenezei (I)

Urmare din pag. 1

„latinomanie", ca atitudine extremă într-o direcție, de îndată ce există „dacomanie" în direcția opusă și mi se pare nedrept ca neîncrederea insinuantă și disprețul complice pe care le provoacă această formă de bîrfă savantă să nu lovească simetric) este probabil afirmația lui Vossler după care „fiecare limbă romanică nu este fiica latinei vulgare, ci însăși latina vulgară, adică o variantă a sa. Ele (limbile romanice n.m.) sînt latina de astăzi." Ea a fost preluată de Sextil Pușcariu, în termeni apropiați identici, cu specială referire la română : „...limba română nu este fiica, ci continuarea limbii latine... Limba română de azi este însăși limba latină la anul 1939..."

Această părere extremă, care a dominat cercetarea românească în ultimii zece ani, este, fie și numai ca ipoteză de lucru, plină de consecințe, urmărită consecvent în deducțiile sale logice. Una dintre acestea reduce la zero influența substratului și, ipso facto, obligă pe cercetător să acorde suprastratului (influențelor de adstrat) o pondere considerabilă, probabil cu mult, cu foarte mult exagerată.

„Substratul", însă nu este pentru Russu doar un factor teoretic, necesar în construcția pseudoistorică ce duce spre „latina populară", unitară și omogenă, și, prin urmare, nu este un factor neglijabil în planul studiului de fapt. (Oare a dispărut „limba de substrat" odată cu apariția „latinei populare" ? Oare au fost „romanizați" simultan toți „autohtonii" ? Nu s-a vorbit, multă vreme „latina populară", într-o variantă locală, în paralel cu „limba de substrat" ? Răspunsul la aceste întrebări „istorice", și la altele asemenea, privește îndeaproape lingvistica căci oferă elemente fundamentale pentru modelarea adecvată a proceselor de „romanizare", ca procese strict formale).

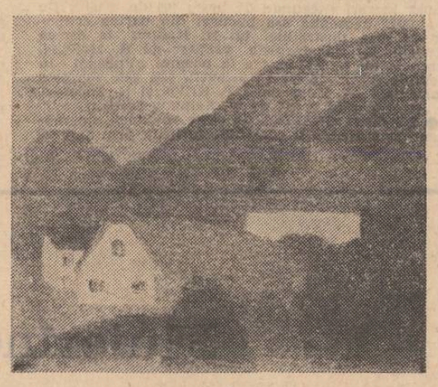

Octavia Berca : „Toamnă în Munții Gorjului"

„Elementul autohton" este integrat caracterului romanic al limbii române, determinînd specificitatea, individualitatea acestuia. Prezență activă prin urmare, el este și detectabil și nu poate fi neglijat, fără primejdia de a interpreta greșit întreaga istorie a limbii și poporului român.

Implicit polemic, I. I. Russu deschide în această direcție un prim front de discuție. El nu pare să schimbe radical raporturile din schema tradițională (așa cum face, spre exemplu, Gh. Ivănescu, afirmînd foarte limpede că „nu suprastratul slav, ci substratul traco-dac a transformat latina populară în română"). Deși, în ceea ce privește rolul și ponderea „influenței slave" el împărtășește mai degrabă opiniile lui E. Petrovici, este desigur foarte important faptul că în datarea acesteia înclină către părerea mai nouă, a lui I. Pătruț, după care ea nu a putut să înceapă înainte de secolul al IX-lea (deci după „formarea românei"). Desigur, nu mai puțin definitorii sînt rezervele serioase pe care le face Russu față de orice concluzie posibilă, în temeiul faptului că cercetarea istorică a dovezilor materiale privind „epoca slavo-română" este abia la început și că numai ea poate aduce o limpezire a datelor încă „obscure" și „echivoce" ale problemei.

I. I. Russu crede însă în faptul că, neîndoielnic, „temelia etnică-socială a românității o formează aici (în Romania orientală n.m.) fondul popular autohton traco-dac al străvechilor populații ale acestor pămînturi". Căci în această privință, datele materiale îi apar, și eu cred că pe bună dreptate, atît de îmboțățite în ultima vreme încît ele nu mai lasă loc îndoielii și, prin urmare, impun ca o problemă de probitate științifică, reluarea unei discuții încheiate înainte de vreme, prin ruperea unilaterală a dialogului dintre lingvistică și istorie.

Aparent, demersul pare a veni din partea istoricului. „Elementele autohtone" ale limbii române sînt, într-adevăr, pentru autor date absolut indispensabile într-o „mare anchetă istoriografică" menită să lămurească problema etnogenezei românilor, ca „verigă reprezentată de argumentele de ordin lingvistic" în „lanțul documentar al continuității organice de viață în spațiul carpato-dunărean începînd din epoca bronzului (civilizația proto-tracă și tracă) și pînă astăzi". Nu trebuie să uităm, însă, că nu alta era, la vremea sa, intenția marelui filolog, și filolog prin excelență, care a fost Al. Philippide scriind „Originea Rominilor". Acesta destăinuia că a adunat toate „mărturiile scriitorilor și inscripțiilor, încît să las cît mai puțin spațiu logicii". Căci inducția, adăuga el, care este întreaga logică, este „de așa șubredă natură" încît nu există fapt care luat singur în judecată să nu poată duce la concluzii opuse. Ceea ce îl împingea spre aceasta era constatarea că literatura privitoare la originea românilor este „un haos de argumente pro și contra, ca la un proces cu avocați cicloguri" (citez din „Originea Românilor", dar aș putea găsi cu ușurință un citat din Russu, și nu unul singur, care să dea glas aceluiași gînd). Sub semnul dorinței de cunoaștere, semnul harului totdeauna chinuitor al căutătorilor de adevăr, s-au născut cărțile celor doi învățați, izvorîte nu „din necesitatea fundamentării unei teze, ori din preocupări polemice sau pledoarii politice" (am citat de data aceasta din Russu).

Prin urmare nu o opinie, cît de importantă ni s-ar înfățișa ea, și cu atît mai mult o etimologie sau un amănunt oarecare, se cuvine a fi invocate în legătură cu lucrarea lui I. I. Russu (mi se pare, de o pildă, discutabilă părerea lui cu privire la reașezarea structurilor sociale tradiționale românești — moșiile, răzășiile, băciile — urmare a contactului cu slavii, opinie exprimată de Petrovici, și nu înțeleg de ce este ignorată fundamentala lucrare a lui Stahl, privitoare la problemă, plină de interesante argumente lingvistice, dovedind o mai adîncă origină a lor). Avem aici a discuta o altă înțelegere privitoare la studiul faptului de limbă, considerat — pe de o parte — ca element al unui sistem la care aparține ca atare, și — pe de alta — ca reflexul condiționării acestui sistem și a fiecărui element al său de către o sumedenie de sisteme conexe. I. I. Russu consideră, deci, limba ca pe un document istoric de prim rang, iar în speță „limba populară românească" drept o mare arhivă a trecutului acestui popor, „factorul cel mai edificator", în jurul căruia trebuie grupate toate mărturiile literar-istorice, arheologice, epigrafice, numismatice, etnologice etc., această procedare fiind singura posibilă pentru o soluție „verosimilă și durabilă" a problemei în discuție.

Se vede lesne că sînt numite aici domenii în care I. I. Russu a dat lucrări de referință, de la „Limba traco-dacilor", „Ilirii" sau „Inscripțiile Daciei romane" (vol. I și III/1) și pînă la studiile sale cu privire la, de o pildă, istoricul păstoritului românesc. Prima parte a lucrării sale începe cu un capitol, foarte important pentru definirea poziției autorului, de examinare critică a cercetărilor anterioare cu privire la substratul limbii române (am avut — poate o simplă impresie de lectură — senzația că Hașdeu este, nedrept după mine, tratat mai aspru decît unii cercetători străini și, parcă, mai aspru decît în alte lucrări ale autorului). Chiar aici sînt introduși termenii esențiali ai definirii substratului românei în plan lingvistic, locul și legăturile lui în plan indo-european, care se face corelat cu datele istorice cele mai noi, conducînd spre prezentarea proceselor ce aveau să se încheie cu „romanizarea autohtonilor". Aici își găsesc locul un șir de probleme, hotărîtoare într-adevăr, dacă înțelegem că această „romanizare" nu reprezintă în primul rînd un concept, o noțiune lingvistică și nici măcar un model de proces lingvistic, ceea ce chiar dacă nu revine la același lucru, nici nu merge cu mult mai departe, ci un proces istoric real, cu alte cuvinte cu relieful său etnic și social, cu un spațiu propriu de desfășurare și, evident, cu o condiționare temporară a lui, specifică, probleme asupra cărora I. I. Russu se oprește deci cu toată atenția. Argumentul lingvistic încearcă a fi tratat consecvent ca purtător de încărcătură istorică, fie că este vorba de raporturile românei cu albaneza, de caracterul „balcanic" al românei, de „tracismul" cuvintelor „preromane", de importanța cuvintelor autohtone sau de repartizarea lor în aria românească, problemă de cea mai mare importanță. Comentariul insistent și citeodată ofensiv al autorului este incitant atunci cînd nu-i împărtășește concluziile sau numai convingerile și dens, încărcat de sugestii, reprezentînd posibile noi fronturi de abordare a tematicii atît de ample pe care o trece astfel în revistă. Mai puțin intransigent în unele păreri, acordînd îndoielii științifice oneste locul cuvenit, I. I. Russu face în această primă parte a monografiei sale turul unui orizont larg deschis, cît se poate de promițător pentru viitoare investigații ale celor ce înțeleg lucrurile la fel sau într-un fel apropiat cu al său.

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri, 30 octombrie 1981, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au mai participat secretarii asociațiilor de scriitori și secretarii birourilor de secții care nu sînt membri ai Biroului. Ordinea de zi a fost următoarea : — Informare asupra activității Uniunii Scriitorilor în perioada iulie — octombrie 1981, precum și asupra situației financiare actuale a Uniunii și a Fondului Literar ; — Plan de acțiuni ale Uniunii Scriitorilor pe trimestrul IV — 1981 ; — Propuneri pentru componența unor comisii de lucru ale Biroului Uniunii : comitetul Fondului literar, comitetul Fondului de 2—3%, comisia de pensii, comisia naționalităților ; — Aprobarea regulamentelor pentru acordarea premiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori pe anul 1980; a marelui premiu și a premiilor speciale pe anii 1980 și 1981, a premiilor pentru traduceri în străinătate din literatura română.

Președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, **a expus principiile potrivit cărora actuala conducere a Uniunii înțelege să răspundă eficient sarcinilor trasate de Conferința națională a scriitorilor, în spiritul Mesajului pe care secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a adresat Conferinței, și în spiritul indicațiilor date cu alte prilejuri, referitoare la procesul de dezvoltare a literaturii socialiste în țara noastră. Au fost, de asemenea, aduse la cunoștința Biroului soluțiile concrete la o sumă de probleme care au stat în prim-planul atenției noii conduceri a Uniunii : continuitatea apariției „Caietelor critice" în cuprinsul revistei „Viața Românească" ; stabilirea coordonatelor de valorificare a moștenirii literare prin „ediția critice"; rezolvarea unora dintre cele mai presante cerințe de locuințe, pentru scriitori, cu ajutorul Consiliului popular al municipiului București; facilitarea participării scriitorilor la diverse manifestări pe plan internațional.**

Vicepreședinții Laurențiu Fulga și Alexandru Balaci **au informat Biroul despre activitățile Uniunii Scriitorilor, pe plan intern și extern, în perioada iulie — octombrie 1981, iar directorul administrativ** Traian Iancu **a prezentat situația financiară actuală a Uniunii și a Fondului Literar.**

Pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : Octavian Paler, Ion Ianoși, Aurel Covaci, Ion Vlad, Mircea Iorgulescu, Bujor Nedelcovici, Dan Deșliu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Radu Iacoban, Ion Dodu Bălan, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu.

Vorbitorii au apreciat caracterul realist al programului de lucru curent, pe care și l-a impus conducerea Uniunii Scriitorilor, ca și operativitatea cu care se străduiește să rezolve problemele obștii scriitoricești. S-a propus în continuare, ca din sinteza problemelor ridicate la Conferința națională a scriitorilor, să se rețină cele mai importante, cum ar fi : starea cărții literare, de la manuscris pînă la opera tipărită, cu toate cîte le implică acest proces ; condițiile în care debutează și se afirmă, pe plan publicistic și editorial, scriitorul tînăr ; modalități ale penetrației operei literare, azi, în lume, precum și ale contactelor scriitoricești pe plan internațional ; statutul limbii și al literaturii române în școli ; demers pentru încadrarea în muncă, potrivit pregătirii specifice, a unor scriitori, îndeosebi tineri ; mijloace cît mai felurite pentru susținerea efortului financiar-economic al Uniunii și pentru ajutorarea condiției de viață a scriitorului : constituirea unor comisii de lucru, care să studieze fiecare din aceste probleme în parte și care să sugereze soluțiile de rigoare.

Biroul a aprobat componența comisiilor speciale ce-i sînt direct aferente și a căror componență se publică mai jos.

Lucrările Biroului au fost conduse de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor.**

COMISIILE DE LUCRU ALE BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

COMITETUL FONDULUI LITERAR

— Ștefan Augustin Doinaș, (președinte), Ștefan Bănulescu, Bodor Pál, Ion Horea, Traian Iancu, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru.

COMITETUL FONDULUI DE 2—3%

— Cezar Baltag (președinte), Mircea Dinescu, Dan Deșliu, Ion Lăncrănjan, Mircea Martin, Florin Mugur, Zigu Ornea.

COMISIA DE PENSII

— Constantin Chiriță, (președinte), Augustin Buzura, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Hedi Hauser, Gellu Naum, Eugen Negrici, Lucian Raicu, Szász János, Virgil Teodorescu.

COMISIA NAȚIONALITĂȚILOR

— Nicolaus Berwanger, (președinte), Bodor Pál, Franz Johannes Bulhardt, Domokos Geza, Vladimir Ciocov, Fodor Sándor, Galfalvi Zsolt, Gall Ernő, Hajdu Győző, Arnold Hauser, Hedi Hauser, Huszar Sandor, Kovacs Janos, Laszloffy Aladar, Letay Lajos, Majtenyi Erik, Ivo Muncian, Franz Storch, Sütő András, Szász János, Szilagyi Istvan, Stepan Tcaciuc, Wolf Tamburu, Richard Wagner.

Comisia de cenzori a Uniunii Scriitorilor, convocată în prima ei ședință de lucru, joi, 29 octombrie 1981, la sediul Uniunii și-a ales președinte pe dramaturgul Andi Andrieș.

Literatura română — univers inedit

Urmare din pag. a 8-a

nu poate satisface toate cerințele traducătorilor. Apărut în urmă cu peste două decenii el nu reflectă schimbările intervenite în vocabularul românesc în ultima vreme. Cred că un nou dicționar de proporții va fi binevenit atît pentru cercetători și traducători, cît și pentru un public mai larg din Ucraina și România. Pe lîngă aceasta, voi continua cercetarea relațiilor lingvistice slavo-române și a celor ucrainene-române în special.

— Ce ediții de scriitori români clasici și contemporani vor apărea în viitorul apropiat la editurile din Kiev ?

— În literaturile slave există noțiunea unui gen de proză — povești — care se situează între roman și nuvela scurtă. E vorba de microroman sau de nuvela amplă, ceva în genul **Morții lui Ipu** de Titus Popovici, **Frigurilor** de Marin Preda sau **Duios Anastasia trecea** de D.R. Popescu. Vreau să prezint editurii **Niprul** o antologie închinată acestui gen în proza românească postbelică, urmînd ca în viitor să alcătuiesc și o antologie a nuvelei (propriu-zise) postbelice românești. Mai sînt multe opere mari ale literaturii române care rămîn deocamdată necunoscute cititorului ucrainean. Vom planifica traducerile în funcție și de această circumstanță.

— De mai mulți ani sînteți vicepreședinte al filialei ucrainene a Asociației de prietenie sovieto-române. Care au fost activitățile mai importante ale Asociației în ultimul timp și ce acțiuni sînt prevăzute pentru anul în curs ?

— Filiala ucraineană a Asociației de prietenie sovieto-română, al cărei vicepreședinte am fi onoarea de a fi fost reales la conferința republicană din octombrie trecut, își desfășoară activitatea de peste două decenii. Spațiul unei întrebări din cadrul interviului nu-mi dă putința să vorbesc despre toate formele de activitate ale Asociației. Totuși măcar în linii generale voi spune despre legăturile dintre regiunile și orașele ucrainene înfrățite cu județele și orașele din România (Kiev — Cluj, Donețk — Hunedoara, Cernăuți — Suceava, Odessa — Constanța, Izmail — Tulcea, Ivano-Frankovsk — Maramureș, Zanarpatie — Satu Mare, Moneevka — Hunedoara). În fiecare an, sărbătorim aniversările politice și culturale. De exemplu, în luna mai am avut o ședință festivă închinată celei de a 60-a aniversări a P.C.R. la Combinatul de mătase „Darnița", una dintre cele mai mari întreprinderi din Kiev — membru colectiv al A.P.S.R. În curînd, împreună cu Uniunea compozitorilor din R.S.S. Ucraineană vom organiza manifestații închinate centenarului „George Enescu", și cu biblioteca de literaturi străine — o seară literară închinată centenarului G. Bacovia. Pe lîngă acestea sînt organizate expoziții de fotografii, cărți, săptămîna filmului românesc și multe alte manifestații pentru întărirea prieteniei dintre popoarele noastre.

din lirica sovietică

SERGHEI ESENIN

Rugăciunea mamei

O căsuță veche-n margine de sat,
mama la icoane iarăși s-a rugat.

De băiat bătrîna-și amintește iară,
pruncul ei, departe, luptă pentru țară.

Murmură bătrîna, lacrimi curg șuvoi,
ochii, osteniții, nasc iluzii noi.

Vede cîmpul luptei, sîngerosul front,
și pe cîmp, băiatul îi apare mort.

Sîngele se-ncheagă peste pieptu-i lat,
mîna lui mai stringe steagul capturat.

Și de fericire, tristă, a-nghețat,
capul peste brațe, alb, și l-a lăsat.

Și încărunțește pînă la sprîncene ;
ochii au mărgele tremurînd în gene.

Mesteacănul

Albule mesteacăn
sub fereastră stînd
și-a-nvelit omătul,
trunchiul în argint.

Crengile pufoase
cu ninsoare grea
țin în loc de muguri
franjuri lungi de nea.

Ai rămas, mesteacăn,
liniști legănînd,
fulgii de ninsoare
foc de aur sînt.

Leneș te-nconjoară
zorile sticlind
presărînd pe ramuri
proaspătul argint.

***

Dimineață sfîntă, matinal canon,
peste albi mesteceni clopote dau zvon.

Se trezește satul după sărbători,
vîntul prevestește primăvara-n zori.

Mici obloane, ramuri și eșarfe string,
am să merg la slujbă peste flori să pling.

Vietăți din cringuri mă vor ajuta
să îngrop prin cîntec tinerețea mea.

Dimineață sfîntă, matinal canon,
peste albi mesteceni clopote dau zvon.

În românește de
Mircea Micu

EVGHENI VINOKUROV

Cu ochii mei

Mă voi stinge cu totul. Serios și irevocabil.
Voi muri cu-adevărat.
Nu mă voi preschimba în ierburi, flori sau
gîndăcei.
Nimic din mine nu va mai rămîne...
Și nu voi lua parte
La circuitul naturii.
Nu-mi fac iluzii.
Rămășițele pămîntești nu-mi vor aparține.

Toți poeții mint ! Fără milă trebuie să fii.
„Nimic" — iată
Ce se va afla sub movila de la Vagankovo.
Tu vei veni, sprijinită în umbrelă,
Te vei opri deasupra colinei
Sub care zace „Nimeni", apoi îți vei șterge
lacrimile...
Dar băiatul care mi-a citit poemul
Va privi lumea cu ochii mei.

ROBERT ROJDESTVENSKI

***

Am luat bilet pînă la stația
Prima iubire
L-am luat pe negîndite.
Glumind.
Din întîmplare.
Acolo nu mai era nimeni.
Fumul era albastru
Țigările erau acre
și ceaiul tare.
Dar, încă mai hoinărea
ceața monotonă.
Și, încă, visătoare
șuiera locomotiva...
Acolo, în acea stație
era un pisc,
Un pisc cald
pînă aproape de stele.
Dar, tu nu-i rosti numele acum
Deși a rămas
cu fața spre zări...
M-am oprit la poalele
Primei iubiri.
Mai mult n-oi mai urca —
Voi privi.
Cu mîna înfierbîntată
m-am prins de-o piatră
Tremurînd
am ridicat capul.
Dar, de fapt
nu era
nici un fel de pisc
Și nu părea
mai înalt
de-o juma de etaj
Dar răbdare !
Poate-i
memoria slabă ?...
Zăpada se rostogolește înțeleaptă
Imensă
Grea.
În cuvînt
literele au înghețat
În frază
cuvintele...
Ah, cum s-a troienit totul !
Cum s-a troienit !
Și zbura din trecut
trenul orb
Parcă într-un prelung leșin
în viscol
s-a scufundat.
Există o asemenea stație —
Prima iubire.
Acolo-i beznă și frig
Eu m-am convins.

ANDREI VOZNESENSKI

Noaptea

Cîte stele !
Precum microbii
în aer.

În românește de
Viorel Sânpetrean

IURI KUZNEȚOV

Trecătoarea

Privesc cu-atenție, frumoasa
femeie întîlnită-n drum
și să-nțeleg nu sînt în stare
de ce asupră-mi nu se-oprește
privirea ei întrebătoare ?
Poate, niciînd n-am s-o revăd
și, iată, m-am îndrăgostit
dar ea se duce mai departe
și simt că am pierdut de-acum
ceva ce încă n-am găsit.

LUDMILA SCIPAHINA

Timpul

Nu știe timpul să aștepte
aud mereu. — El este bani !
Ia cu asalt înalte trepte
și-ți arde tălpile prin ani
Rizînd, din vadu-i nu-l pot scoate
și nu mă rușinez de el
cînd văd cum trece, din păcate
prin trupul meu ca prin inel.
Vreau să iubesc pe îndelete
și versuri calme să compun
nu versuri cu năluci în plete
A fi sau a nu fi, să spun !
Mi-e viața fericită-n piscuri
sub steaguri și frunzișuri noi
și fruntea-mi plec la obeliscuri
care-i veghează pe eroi...
Cît poate inima să bată
chiar dacă totul e-n zadar
Strig: — Clipa mea, ești minunată
oprește-te, să nu dispari !

În românește de
Dumitru Bălan și Ion Potopin

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (VI)

Forța dreptului sau dreptul forței ?

văzut de Ioan Grigorescu

„L-au ciopîrtit cu barda
Punct
Au dansat în jurul lui
Punct
Nu l-au mîncat
Punct"

Aceste rînduri de o necruțătoare causticitate și de o cutremurătoare forță concluzivă aparțin marelui publicist L. Kalustian. Ele au fost scrise într-o relatare asupra asasinării lui Mihail Stelescu, de către ciracii lui Corneliu Zelea Codreanu, în 1936. Stelescu, dizident legionar, una dintre creaturile haosului acelei epoci de debusolare a dreptei, cînd se producea situarea extremelor pe poziții radicale, publicase în „Cruciada românismului" actul de naștere al lui Corneliu Zelinski, demonstrînd adevărata sorginte a „pur-sîngelui" legionar. Drept pedeapsă pentru temerarul act al celui ce născise cîndva Garda de Fier, „nașul" dizgrațiat al mafiei legionare a fost condamnat de „căpitan" la moarte. Ca să se sustragă, Stelescu s-a internat în spitalul Brîncovenesc, zadarnic. Într-o zi de „vizită", o bandă de „camarazi" au pătruns în salonul bolnavului și, sub privirile îngrozite ale celorlalți bolnavi și ai corpului medical și-au descărcat în adversar pistoalele, după care l-au hăcuit cu barda, desmembrîndu-l și risipindu-i cadavrul pe jos, într-o baie de sînge. Apoi, în delirul lor demential, au dansat macabru în jurul cadavrului ciopîrțit. „Nu l-au mîncat !" — vorba lui Kalustian. Punct.

Nebunia asasinatelor în lanț începuse la 29 decembrie 1933, pe peronul gării din Sinaia unde, un comandou legionar compus din Caranica, Belimace și Constantinescu l-a ucis pe primul ministru din acea vreme, cel ce avusese îndrăzneala de a încerca să scoată Garda de Fier în afara legii, liberalul antifascist I.G. Duca, fostul coleg de studii și prietenul lui Nicolae Titulescu. Rețineți nume : Caranica, Belimace... Punct. S-a spus că Duca acționase în febrila și totala lui hotărîre sub impulsul lui Titulescu. Cu cincisprezece zile înaintea atentatului de la Sinaia, I.G. Duca fusese la Eliza Brătianu, văduva lui Ionel Brătianu, spre a o informa despre victoria partidului liberal prin investitura sa ca premier. „Nu pot să te felicit, în orice caz... Jean, mă tem pentru viața ta." Într-adevăr, după temerarul act al lui Duca, atît el, cît și Titulescu au fost subiecții unor avertismente, afirmîndu-se că amîndoi și-ar fi semnat astfel condamnarea la moarte. Era o iarnă grea. La 20 decembrie 1933, Constantin Argetoianu nota în jurnalul său : „Azi alegeri generale pentru Cameră. Vreme posomorită. Zăpada enormă căzută în toată țara de 3 zile, și viscolul care suflă și astăzi fac circulația imposibilă și vin în ajutorul guvernului (...) Nu numai că alegătorii nu vor putea merge să voteze la distanțe mai mari — vor vota agenții guvernului cu cărțile lor — dar nici măcar delegații opoziției nu vor putea ajunge la multe secții de vot, lăsînd astfel guvernului calea deschisă pentru toate matrapazlîcurile electorale..."

La funeraliile lui Duca se aștepta asasinarea lui Titulescu. Acesta fusese prevenit. Ar fi mai mult decît senzațional să se descopere culisele crimei organizate, și modul cum cei mai înversunați adversari ai lui Titulescu, incitați de fascismul hitlerist, au pus la cale în repetate rînduri asasinarea acestuia. Se pare însă că misiunea lichidării lui Titulescu și-ar fi rezervat-o un comandou nazist, care opera în exterior. Deocamdată, simbriașii crimei politice erau mai preocupați de lichidarea lui Dollfuss, cancelarul Austriei, a regelui Alexandru al Iugoslaviei și a regelui Albert al Belgiei. La 25 iulie 1934, ziarele anunțau asasinarea cancelarului Dollfuss : „În birou au năvălit patru inși. Ei au închis ușa cu cheia și au propus lui Dollfuss să semneze o declarație... I-au dat cinci minute de reflectare. După cele 300 de secunde, răspunsul lui Dollfuss fiind un categoric «Nu !», l-au doborît cu trei gloanțe. Apoi a fost lăsat în agonie pe canapeaua din birou..." După puțin timp, ziarele anunțau moartea regelui Albert al Belgiei, dispărut în timpul escaladării muntelui Marche des Dames, în Alpi. Împrejurările tragice în care suveranul pierise au rămas pînă astăzi învăluite în mister... La 9 octombrie 1934, regele Alexandru al Iugoslaviei, și Louis Barthou, cădeau împușcați în sinistrul atentat de la Marsilia... Era rîndul lui Titulescu. Marele tribun al păcii spunea : „Ideile nu mor o dată cu cei ce le întrupează. Cei ce mor pentru o idee sînt eroi al căror testament este un singur cuvînt : CONTINUAȚI ! O vom face fără încetare atîta timp cît vom fi în viață..."

La 17 septembrie 1935, România era aleasă membru permanent al Consiliului Societății Națiunilor, cu 50 de voturi din 52. Succesul se datora în mare măsură lui Titulescu, care mărturisea : „Situația internațională este din cele mai grave. Eu unul, în cariera mea ministerială, neîntreruptă de 18 ani, declar că nu am mai cunoscut un moment care să se poată asemăna cu cel prezent !... Am intrat într-o lume din care am crezut că am ieșit pentru totdeauna, și care ar fi guvernată nu de **forța dreptului**, ci prin **dreptul forței**. (subl. N.T.). Dacă Societatea Națiunilor iese învinsă din criza actuală, ea va rămîne în mintea tuturor ca un ideal frumos al trecutului, mai degrabă decît o realitate vie a prezentului... Românii vor să toarne ei tiparul propriei lor vieți naționale și sînt foarte sensibili la gîndul că făcînd ceea ce fac, s-ar putea crede că imită pe cineva. Românii concep ei înșiși interesele lor politice... dar voesc ca ceea ce fac să apară ca o acțiune coordonată, pe care o doresc din toată inima, iar nu ca o acțiune dependentă, pe care o resping ca necorespunzînd sentimentului lor de demnitate națională..."

Preludiul războiului mondial a început în Abisinia și în Spania. Titulescu avertizase : „Războiul niciodată, dar absolut niciodată nu va mai însemna rezolvarea vreunui conflict... Cel ce vrea să recurgă la război să știe că se va izbi de rezistența mută a tuturor celorlalți. Teama de urmări va fi începutul înțelepciunii... Am suferit destul pentru ca, conducătorii irresponsabili să nu-și fi pus întrebarea : ce să facem pentru ca istoria să nu fie o repetare neîntreruptă a unui trecut odios ? Ne aflăm doar pe șantierul unde se construiește o lume nouă. Fiecare are sarcina sa de îndeplinit. Cu toții, strîns uniți, oare cum am putea să ne îndoim de izbîndă ?..."

Mai trebuie oare să vorbim despre actualitatea lui Titulescu ?

REVISTA STRĂINĂ

● **LA HANOI** a apărut primul volum dintr-o amplă „Istorie a literaturii vietnameze". În acest prim volum, care tratează literatura vietnameză veche, și premodernă, un spațiu larg este consacrat poetului și filozofului umanist Nguyen Ceai, de la a cărui naștere s-au împlinit anul trecut 600 de ani. Lansarea acestei monumentale lucrări este considerată ca un eveniment de seamă al vieții culturale vietnameze.

● **120 DE MILIOANE** de spectatori, adică jumătate din populația Uniunii Sovietice, au asistat anul trecut la reprezentațiile celor 600 de teatre, cîte există în U.R.S.S. De altfel, au fost jucate nu mai puțin de 280 000 de spectacole în 45 de limbi. Numai în ultimii cinci ani, în Uniunea Sovietică s-au constituit 30 de noi trupe de teatru. Dintre ele s-au impus prin calitatea spectacolelor Teatrul de dramă din Oș (Kirghiza), Teatrul tineretului din Taşkent (Uzbekistan), Teatrul nou de dramă și Teatrul de pantomimă din Moscova.

● **LA MOSCOVA** s-a organizat prima expoziție unională de ilustrație de carte, constituind o vastă prezentare a graficii de carte sovietice, a istoriei sale și căutărilor din acest domeniu. Expoziția a reunit lucrări executate de peste 400 de artiști. De o atenție deosebită s-a bucurat din partea criticilor de artă ilustrațiile lui N. Kalinin la cartea „Encantadas sau Insulele vrăjite" de H. Melville, desenele lui S. Kobuladze la poemul „Viteazul în piele de tigru" de Șota Rustaveli, sau cele semnate Kukriniski (A. Kuprianov, P. Krilov și N. Socolov) la „Istoria unui oraș" de M. Saltikov-Scedrin.

● **PENTRU GRAFICA** de carte sovietică, un moment de referință îl constituie apariția prin anii '20 a școlii de xilografie. În fruntea ei, s-a aflat timp de 40 de ani Vladimir Favorski, un mare artist al cărții. Măiestria sa subtilă, ca și a discipolilor săi Andrei Gonciarov, Mihail Pikov, Gheorghi Eceistov și a altor xilografi au făcut din gravura în lemn pentru carte o adevărată artă majoră, imprimîndu-i un conținut profund și o formă desăvîrșită. Xilografii sovietici au reușit lucrări remarcabile care au îmbrățișat și lirismul profund al poeților ruși din secolul trecut, și poezia manifest a lui Maiakovski și tragismul lui Shakespeare.

● **RECENTA PREMIERĂ** a spectacolului „Dangăt de clopot" a marcat nașterea Baletului de cameră din Moscova. Încercînd să-l definească, Stanislav Vlasov, unul dintre soliștii ansamblului, declară într-un interviu : „I se spune balet de cameră nu numai pentru că sîntem puțini, cu toții treizeci, dar și pentru că spectacolele lui sînt puse în scenă într-un mod foarte laconic. După părerea mea, caracterul cameral apare mai ales în modalitatea de exprimare, în soluțiile scenice și coregrafice. Forma de spectacol care ni se potrivește cel mai bine este baletul într-un act".

● **„REGINA HARPEI"** o numește presa sovietică pe Vera Dulova. Născută într-o familie de muzicieni, ea și-a îndreptat din copilărie preferințele spre harpă. Anatoli Lunacearski, primul comisar al poporului pentru învățămînt din R.S.F.S.R. a trimis-o pe tînăra Dulova să-și desăvîrșească studiile la Berlin. Vera Dulova, care de mulți ani face parte din Orchestra Teatrului Mare din Moscova, a apărut pe scenele celor mai cunoscute săli de concerte din Japonia, Franța, Belgia, Anglia.

Literatura română — univers inedit

Zilele trecute ne-a vizitat țara profesorul universitar Stanislav Semcinski, șeful catedrei de filologie romanică a Universității „Taras Șevcenko" din Kiev, vicepreședinte al Asociației de prietenie sovieto-română din Ucraina. În preziua plecării din București, oaspetele a acordat revistei noastre interviul ce urmează :

— Stimate tovarășe profesor, vă rugăm să ne spuneți ce reprezintă pentru învățămîntul filologic din Ucraina secția de limbă și literatură română din cadrul catedrei pe care o conduceți ?

— Secția de limbă și literatură română de la facultatea de filologie a universității „Taras Șevcenko" din Kiev a luat ființă în 1958, fiind un răspuns la organizarea secției de limbă și literatură ucraineană în cadrul facultății de filologie a Universității din București. De atunci și pînă în prezent, această secție funcționează fără întrerupere, pregătind cadre de cunoscători ai limbii și literaturii române pentru instituțiile de cultură și învățămînt din Republica Sovietică Socialistă Ucraineană. Absolvenții seminarului lucrează la instituțiile de învățămînt superior și mediu, la instituții de cercetare științifică, la redacții de reviste și la edituri, unii sînt atrași de dificila, dar nobila muncă de traducător de texte artistice, alții își explică cunoștințele de limbă română în calitate de ghizi-translatori ai „turistului" ș.a.m.d. Această diversitate de orientări creează și unele dificultăți, dar mare ne este bucuria de a-i vedea pe absolvenții secției aducîndu-și prinosul la cauza prieteniei dintre popoarele noastre în cele mai diferite domenii. Cunoștințe mai largi și mai adînci despre România și poporul român pentru un public cît mai larg — iată, după părerea mea, un cadru general și o funcție principală a secției noastre de la Kiev. Dacă vorbim în special despre însemnătatea cunoștințelor de română pentru filologia ucraineană, aici ar trebui subliniat faptul că ucraineana este o limbă slavă, ale cărei contacte cu limba română sînt mai intense decît ale altor limbi slave. Împrumuturile lingvistice reciproce sînt o mărturie evidentă a celor afirmate mai sus. La aceasta se pot adăuga înrudirile din arta populară. Dar și legăturile literare nu sînt deloc neglijabile. Să ne aducem aminte măcar de Petru Movilă.

— Am dori să ne relatați cîteva aspecte din prodigioasa dumneavoastră activitate științifică, privind limba și literatura română.

— Activitatea de cercetare științifică a limbii și literaturii române în Ucraina are o veche tradiție. În această ordine de idei aș vrea să-l menționez pe scriitorul ucrainean din prima jumătate a secolului trecut Ivan Vaghilevici, care pe lîngă activitatea sa profesională și obștească a fost într-un mod deosebit atras de limba română, elaborînd o gramatică și un mare dicționar al limbii „dace", cum denumea dînsul româna. Din păcate, cele mai multe din lucrările științifice ale lui I. Vaghilevici au rămas în manuscris, dar satisfacția o avem de la faptul că s-au păstrat pînă în zilele noastre, atestînd un vechi interes din partea ucrainenilor față de limba română. La un congres de lingvistică și filologie românică am prezentat o comunicare închinată dicționarului amintit mai sus, care, cred, prezintă un interes deosebit și pentru dialectologia istorică a limbii române. În general, am o mare tragere de inimă pentru munca de arhivă. Am prezentat cititorilor sovietici ciclul de sonete istorice ale lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, scrise în tinerețe în limba rusă, pătrunse de un mare sentiment patriotic și închinate unor momente importante din istoria poporului român. În același timp, aceste opere de tinerețe ale lui B.P. Hașdeu evocă prietenia de veacuri dintre popoarele noastre. Această idee de prietenie perenă m-a animat și pe mine în activitatea de cercetător. Am publicat cîteva cărți și mai multe articole închinate relațiilor lingvistice slavo-române, arătînd legăturile noastre străvechi, care s-au format și dezvoltat în condițiile unei conviețuiri pașnice și prietenești. Vorbind despre contactele slavo-române, cred că e necesar să subliniez caracterul reciproc al acestor contacte. În trecut s-a insistat în cercetarea influenței slave asupra limbii române, există însă și aspectul opus al problemei — influența limbii române asupra limbilor vecine. Am încercat într-un modest articol să trasez liniile unei cercetări a influenței semantice ale limbii române asupra dialectelor ucrainene din zonele de contact. În prezent, un tînăr cercetător de la catedra de lingvistică generală, pe care o conduc la universitatea din Kiev, studiază elementele de origine română din limba ucraineană literară. În general, limba română este o adevărată comoară pentru cei care din punctul de vedere al lingvisticii generale studiază interacțiunea lingvistică. Toată lumea cunoaște vitalitatea acestei limbi care păstrîndu-și în mod integral romanitatea, rămîne o limbă romanică extrem de originală.

— Revista noastră a consemnat cu satisfacție cîteva din operele scriitorilor români apărute în tălmăcirea și sub îngrijirea dumneavoastră. Am dori să ne oferiți o imagine mai largă asupra traducătorului de literatură română Stanislav Semcinski.

— Traduc din românește în ucraineană de vreo 25 de ani. Printre autorii traduși — I.L. Caragiale, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Z. Stancu și mulți autori contemporani. Am propus pentru edituri și am prefațat multe opere de scriitori români. Aș sublinia că primele traduceri în U.R.S.S. ale **Neamului Șoimărești**lor, **Baltagului, Ultimei nopți de dragoste, primei nopți de război, Moromeților**, au fost cele din Ucraina. Într-o ediție de lux, **Înțelepciunea popoarelor** a apărut la editura **Niprul** din Kiev și volumul **Proverbe și zicători românești**. Ultimele volume apărute sînt cele din 1980 — culegeri din opera lui M. Sadoveanu și din cea a lui T. Arghezi. Pe lîngă alcătuirea acestor antologii am participat la ele și în calitate de traducător.

— După frecvența apariției în presa literară și în editurile din Kiev se pare că literatura română este primită cu deosebit interes. Am reținut multe nume de tineri traducători, mulți dintre ei fiind la primele încercări. Sînt absolvenții secției de limbă și literatură română ?

— După cum am menționat mai înainte, unii dintre absolvenții secției de română de la universitatea din Kiev devin traducători din literatura română. Dintre aceștia aș aminti pe Galina Berejna (traduceri din Sadoveanu, Titus Popovici, O. Pancu-Iași) Mikola Cișcevâi (traduceri din Sadoveanu, Stancu), Victor Baranov (traduceri din Eminescu, Coșbuc, Arghezi), Valerii Cemes (traduceri din Caragiale, Sadoveanu), Ivan Ilienko (traduceri din Cezar Petrescu), Anatolii Litvinenko (traduceri din Caragiale) și alții. Acești tineri au intrat în rîndul traducătorilor mai virstnici și experimentați precum sînt Volodimir Pianov, Ivan Kușnirik, Mihailo Tkaci, Andrii Miastkivski, Sofia Maidanska.

— Am dori să știm cîte ceva despre coordonatele de viitor ale travaliului dumneavoastră științific.

— Am un vis și sper să-l realizez. Este vorba de alcătuirea unui mare dicționar român-ucrainean. În prezent este gata în proporția de 75 la sută. Dicționarul existent este foarte util, dar

**Convorbire consemnată de
Stelian Gruia**

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Fluierînd năuc într-o jumătate de ghindă

Parcă mă dezvățasem să mai mă bucur. Și, iată, a spulberat-o **Dinamo** pe **Internazionale**, iar **Universitatea Craiova** a bătut peste gură, cu-n crap de Jiu, scrumbiile daneze, și iar s-au deschis în mine trei nume de sat românesc, poate cele mai frumoase: Malu cu flori, Dormărunt, Miros de fin. Gura le rostește și sufletul aude cum se sparg timpanele luminii între hotarele Bucureștilor și cum pe dealurile Olteniei stelele se plimbă prin ochii cailor, căutînd drumul spre hanuri cu vin vechi.

Îmi pare rău că n-am văzut și meciul de la Craiova (îl voi vedea), am fost pe stadionul din Strada Ștefan cel Mare (mă chemau sălciile și îngîmfarea lui **Inter**) unde am tremurat cît sub vifornițele a doi ani, am sperat, apoi mi-a fost frică și din nou m-am ridicat în prunduri de chihlimbar, fluierînd năuc într-o jumătate de ghindă. Mi-era dor să fim mai buni decît italienii (și am fost, fiindcă am înscris trei goluri din acțiune iar ei două din faze fixe — unul prin picior cumpărat cu bani grei) și să urcăm în fala fotbalului european pe scările de marmură ale domului din Milano. Speranțele mi s-au împlinit aproape peste așteptări. Marea echipă **Dinamo**, adunată în ideea de victorie de către antrenorii Dumitru Nicolae-Nicușor și Cornel Dinu (în numele cărui sfeșnic cu trei mucuri de luminare stinse a fost readus la conducerea tehnică Valentin Stănescu ! ? nu ne-a spart el podul palmei cu viespi negre ? Dați-i boni de tuns și trimiteți-l s-aplece vițelul la vaca bălțată a diviziei C !) deci marea echipă care e **Dinamo** a demonstrat că avem jucători capabili să ne reprezinte cu cinste oriunde. Dăruiți cu talent și o ambiție ieșită din comun, și dinamoviștii și studenții craioveni au infirmat pentru totdeauna credința stupidă (răspîndită, printre alții, chiar de Valentin Stănescu) că jucătorii români sînt făcuți dintr-un aluat bun pentru plămădit martiri de duzină. Cele două echipe din fruntea plutonului de elită pot să închidă între garduri de mărăcini formații care au tiranizat lumea fotbalului. Și-mi place să scriu acest lucru ; scriu cu pofta cu care un băiat de țăran ar minca roșcove. **Inter** venise la noi zornăind cheile de la sala banchetelor fastuoase — un fel de : mergem să le oferim bucureștenilor o seară pe Brodway și mîine ne-ntoarcem cîntînd. S-a întîmplat pe dos. Ceea ce nu înseamnă că **Internazionale** nu mai e o echipă de mare forță în Europa, ci înseamnă că steagul măririi udă și frunțile noastre. Dar atenție, de-acum înainte avem de apărat ieșirea în lumea mirajului, acolo unde fiecare casă e un opaiț de aur topit. Cu mulțumiri,

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
46
(1 020)
Sîmbătă
14 noiembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂ FIE PACE! — chemarea României, a bărbatului care-i conduce destinele, către conștiința lumii întregi

UN UMANISM DE FOND

Un umanism viu, concret, în acțiune — iată cum ar putea fi definită pe scurt această cea mai recentă și mai edificatoare inițiativă de pace prin care președintele României se adresează umanității noastre de fond, popoarelor și țărilor lumii întregi. În prim plan ființează conștiința însăși a păcii, în toată durata și sub toate motivațiile sale politice și sociale, în toată răsfrîngerea și sub toate implicațiile sale asupra prezentului și viitorului, asupra vieții pe planeta noastră. Pacea se poate construi, pacea poate fi creată și apărată, o solidaritate de spirit emană de la fiecare gest care poate veni în sprijinul păcii și al salvgardării ei. Literatura și arta nu îi sînt și nu i-au fost niciodată niște zone de excepție, depărtate, ci, dimpotrivă, pe teritoriul și chiar în unitatea lor intimă, de laborator, umanismul — și deci toate componentele și articulațiile sale — ideea de pace mai cu seamă, ideea de înțelegere și cooperare au reprezentat și reprezintă unul dintre cele mai înalte mobiluri și un exercițiu de cea mai aleasă și mai nobilă extracție umană, criteriul însuși al forței creatoare.

Există în spațiul spiritualității noastre românești suficiente argumente în acest sens și este evident că la alcătuirea imaginii noastre despre noi înșine și despre lumea în care trăim și vrem să ne construim în liniște și pace, un rol deosebit de sensibil și întins pe efortul a multor și multor generații l-au avut, firește, și creația literară, cultura și arta. Fundamentată pe o lungă și laborioasă tradiție, concepția umanistă de care este pătrunsă creația și pe care o propagă prin cele mai de seamă valori literatura și arta, se constituie într-o experiență în permanentă deschisă, sensibilă la cele mai noi accente ale realității, la problematica și condiția însăși a omului în raport cu schimbările ce se petrec în natura politică și socială a lumii ca și în perimetrul propriei sale conștiințe.

Pacea se poate construi, pacea poate fi creată și apărată.

La timpul prezent, pentru a da certitudine și trăinicie proprie viitorului. Din toate manifestările de masă care au loc în aceste zile în țară se desprinde un consens unanim : voința și vocația noastră de pace, umanismul propriu actelor noastre de muncă și viață au un teren fertil de afirmare și cunosc, propun lumii de azi și de mîine un climat de cea mai înaltă răspundere față de soarta libertății și independenței fiecărei țări, a conlucrării pe multiple planuri între națiuni și popoare pentru asigurarea dreptului suprem la viață, a propășirii lor pe calea progresului și civilizației. Construind punți de înțelegere între oameni, cultura nu și-a epuizat și nu își va epuiza niciodată mijloacele specifice rolului și locului său în această vastă și solidară operă de propășire umană. Existența prin cultură prin marile sale valori, înseamnă nu numai o construcție în spirit ci și în materia, în problematica însăși a timpului și a realității pe care ne-o asumăm, făcînd ca la orizontul nostru să strălucească nu numai o rază, o speranță vie de pace și înțelegere ci chiar un destin, lumina întreagă a acesteia și rațiunea sa de a fi. Legiferat prin însăși funcția morală și socială a creației, un umanism viu, concret, un umanism în permanentă și călăuzitoare acțiune este îndreptățit să ne invoce mereu o stare a contemporaneității noastre celei mai exacte și, în același timp, să ne dea — și adeseori să ne redea — încrederea în spiritul de maximă responsabilitate de care trebuie să fie animată azi omenirea, de a transforma o neșansă — aceea de a trăi la umbra distrugătoare a armelor — într-o șansă — aceea de a ne dedica, în unanimitate, păcii, progresului și civilizației.

Pacea se poate construi, ea poate fi creată și apărată, de existența ei depinde acum și întregul trecut al planetei, depinde de ziua de azi și depinde mai ales ziua de mîine. *Să facem totul*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *pentru a asigura dreptul fundamental al națiunilor, al oamenilor, dreptul la muncă, dreptul la învățătură, dreptul la viață, dreptul la libertate, dreptul la pace.* Este o chemare ce izvorăște din însăși rațiunea de-a fi, din conștiința însăși a umanității iar răspunsurile, multe din răspunsurile ei pot inspira și îndreptăți toate eforturile creației. Relevînd

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

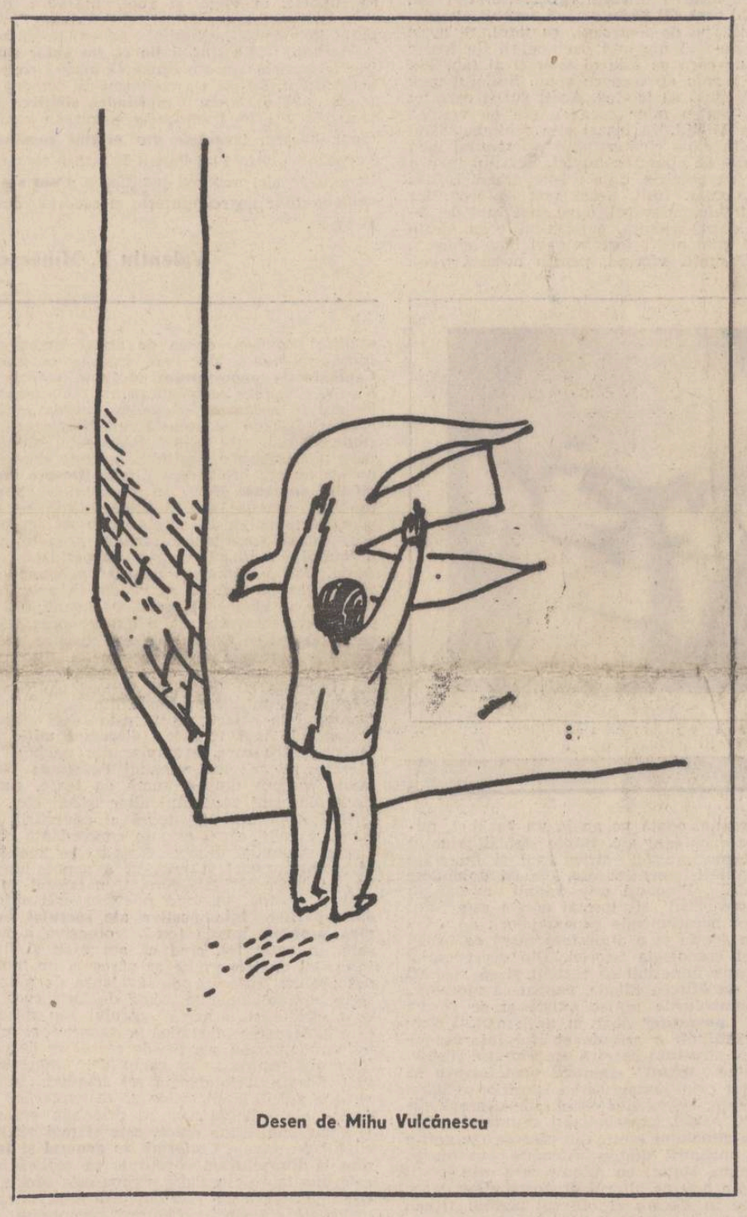

Desen de Mihu Vulcănescu

Voința tinereții

Imediat după ce Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, lansat la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, a fost dat publicității, tineretul patriei noastre a intrat în profundă rezonanță cu marile deziderate expuse de importantul document și desfășoară o intensă activitate menită să dea glas adeziunii sale la marele ideal dintotdeauna al oamenilor lucizi — pacea. Tineretul României s-a manifestat și se manifestă activ pentru sprijinirea inițiativelor de pace ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru activitatea deosebită și neobosită a secretarului general al partidului nostru întru edificarea păcii pe pămînt. În fiecare zi, mii și zeci de mii de tineri din marile unități industriale, din întreprinderi și unități agricole, de la orașe și pînă în cele mai îndepărtate sate și-au spus hotărît cuvîntul lor pentru pace, pentru dezarmare, pentru prietenie între popoare, pentru înțelegere și cooperare. Poate că nici o altă categorie de virstă nu este atît de interesată în susținerea cursului luminos spre pace cum este tinerețea, cum sînt milioanele de tineri care încă nu și-au trăit viața, care încă nu și-au împlinit destinele, oamenii care vor să-și crească fiii și fiicele în pace și liniște, în bunăstare și cu speranțele și idealurile întregi. În săptămîna care se încheie acum, zeci de mii de tineri au dat glas voinței lor de nestrămutat de a milita pentru pace și dezarmare, de a spune un „Nu" hotărît bombei cu neutroni și oricăror arme, de a „vota" necontenit pentru ca fondurile destinate înarmării să fie folosite pentru rezolvarea dificilelor probleme cu care se confruntă omenirea. Și nu a fost adunare sau marș al păcii care să nu fi stat sub semnul generosului Apel, sub semnul faptelor și gîndirii marelui nostru luptător pentru pace și omenie, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Înflăcărați și uniți de îndemnurile tovarășului Nicolae Ceaușescu, tinerii au ținut să transmită tovarășului Nicolae Ceaușescu mii de telegrame, expresie a unității de gînd și voință de a fi unitate de monolit în a traduce în viață

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Unanimitatea scriiitorilor din România a luat cunoștință, cu profundă emoție, de inalta dumneavoastră inițiativă privind angajarea voințelor noastre în lupta pentru dezarmare și pace. In contextul agravării situației internaționale și al acumulării de armament nuclear pe teritoriul Europei, apelul pe care Frontul Democrației și Unității Socialiste l-a adresat în acest sens poporului român este cu atît mai umanist, mai tulburător, cu cît are în vedere destinul tuturor popoarelor lumii. Dacă pacea nu este repusă în temeiurile sale legitime, și dacă nu facem tot ce-i cu putință omenește în favoarea dezarmării și a păcii, se află în mare primejdie însăși existența biologică a planetei și inestimabilul tezaur al civilizației umane. Ca oameni de cultură dăruiți îndeobște promovării și cultivării valorilor spirituale ale întregii omeniri, ne socotim nu doar afectați de semnele nefaste ale amenințării cu războiul atomic, ci și gata să urmăm, în front unic, exemplara dumneavoastră chemare pentru a cultiva pretutindeni principiile generoase ale luptei pentru dezarmare și pace. Pe deplin conștienți de rolul ce ne revine în această lume și asumîndu-ne implicit răspunderea față de prezentul și viitorul omenirii, socotim că n-avem dreptul să rămînem în afara mobilizării morale la care ne solicitați și pentru care ne declarăm fără șovăire atașamentul, ne implicăm efectiv, potrivit specificului muncii noastre, în această luptă. Impresionanta dumneavoastră inițiativă este, în fapt, continuarea politicii pe care România a afirmat-o constant la toate conferințele internaționale, de la a căror înaltă tribună permanent a fost cerută lichidarea focarelor de război, restabilirea unui climat de pace și înțelegere între toate națiunile lumii. Ne bucură, de asemeni, faptul că România este cea dintîi țară socialistă care-și cheamă poporul la vaste acțiuni concertate în apărarea cuceririlor sale materiale, a avuției sale spirituale, în numele celui mai demn și constructiv umanism. Așa cum, recent, oamenii de știință din întreaga lume, întruniți la București într-un răsunător simpozion, au primit cu unanimă satisfacție ideile și propunerile de pace cuprinse în Mesajul pe care dumneavoastră li l-ați adresat, la fel și oamenii de artă și cultură din România au datoria să întreprindă acțiuni de comunicare cu toate organismele similare, pentru a le face cunoscut Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste din țara noastră și convocîndu-le la organizarea unui forum internațional, consacrat apărării valorilor umanității și păcii. Nu vom precupeți, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, nici un efort pentru ca înalta și umanista dumneavoastră inițiativă să-și afle în scriitorii din România susținătorii și propagatorii săi de nădejde.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

PENTRU PACE

Război ? Continuă-ncordare ?
Noi am trăit acest flagel.
Vrem fiece român, de astăzi,
Să strălucească fără el.

Trăim o viață de lumină,
Iubim și făurim statui,
Am pus acest pămînt, de veacuri,
Pe-naltul și la locul lui.

Ni-s încă vii și-acum în minte
Atîția care s-au jertfit,
Ororile, cu apăsarea
Și suferința ce-am trăit.

În numele acestei patrii
Ce-a dat acestui timp eroi,
Ne ridicăm cu hotărîrea
Atitor ce trăiesc în noi.

Vrem pace pentru-ntreg pămîntul
Nu neutroni, vrem joc și cînt.
Ne auziți ? Ne este sete
De fericire pe pămînt.

Virgil Carianopol

REFLEX

Umbrele toamnei

La scurt timp după ce mocanii Sibiului trecuseră cu turmele lor prin vii și s-au coborît încet către bălți, tocmai pe culmea dealurilor, sus, putea fi văzut un om călare pe doi cai. Așa se arăta el în amurg, privit de jos, de pe ultitele satului și aproape că chiar așa și era. Un om călare pe doi cai, asta nu se mai auzise și nu se mai văzuse niciodată.

Pe măsură ce soarele se lăsa și călărețul lua cu prudență drumul la vale, aproape pipăindu-l cu picioarele cailor și ocolind sprînturile pietrelor, lumea putea vedea însă că el nu călărea decît un cal iar celălalt mergea atît de strins și lipit alături încît uneori părea ca sudat. Și, pe măsură ce tot cobora și se apropia de sat, lumea mai putea să vadă că, între cai, mai era și o oiște groasă de lemn, bine legată și petrecută printre inelele lișmurilor de parcă animalele ar fi tras în urma lor o uriașă și nevăzută căruță. Sau, cine știe, în opinia lor peste creste, s-au smuls cu oiște cu tot și căruța s-a rostogolit cît colo în văi. Poate că s-a mai salvat doar el, călărețul, și uite-l că acum chiar se apropie și intră în sat, fără să se uite decît peste urechile cailor și doar peste gîtul lor încordat înainte, cu un calm sau o tristețe care îi făcea și pe copii să se dea la o parte iar cîinii, prin bătături, doar să mîrîie-n lanț, ca izbiți de-o arătare și un mîrîo necunoscut.

Nu se grăbea deloc, ba, dimpotrivă, privindu-l așa cît de încet și străin își mîna caii, ai fi zis că mai repede stă decît merge și ar putea chiar încremeni deodată sau sfîrșit de oboseală, ar putea adormi cu animale cu tot. Nici nu i se vedeau ochii de sub o căciulă rotundă și brumărie turtită pe cap. Niște sprîncene mari și stufoase i-o săltau cînd și cînd, cînd copitele cailor se izbeau de cîte o piatră și mersul lor lent încetinea. O mustață

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

VÎRSTA CĂRTURARULUI

Pentru generațiile mai noi, Liviu Rusu e cunoscut îndeosebi ca estetician. Pe parcursul îndelungatei sale activități, variate au fost însă domeniile în care s-a remarcat, dovedind pretutindeni o deosebită competență și inventivitate. Filosof al culturii (**Logica frumosului**, 1946, 1968), interpret original al folclorului (**Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine**, Paris, 1935 ; **Viziunea lumii în poezia noastră populară**, 1967), colaborator al „Revistei de filozofie" în perioada interbelică, autor de articole și eseuri pe teme teatrale, muzicale, picturale (**Din problematica sufletească a lui Nicolae Grigorescu**, 1933), Liviu Rusu a debutat editorial cu lucrări de psihologie : **Selecția copiilor dotați** (1929), **Principii fundamentale de psihologie aplicată** 1929) etc. Asemenea preocupări n-au rămas fără rezonanță în opera esteticianului : ideile sale despre artă, avansate în lucrări ca :**Essai sur la création artistique**, (Paris, 1935, Buc. 1972). **Estetica poeziei lirice** (în trei ediții, 1937, 1944, 1969), **Eminescu și Schopenhauer** (1966), în care fenomenul estetic este examinat din unghiul elaborării lui, nu sînt străine de o anume influență a disciplinelor psihologice. Liviu Rusu este apoi unul dintre cei cîțiva teoreticieni români, creatori de sisteme estetice (alături de Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu), și poate cel mai bine asimilat, receptat în contextul european al specialității. Masivul volum intitulat **Essai sur la création artistique. Contribution à une esthétique dynamique**, a stîrnit discuții reale, vii, în revistele de filozofie și estetică franceze, engleze, germane, iugoslave. Să amintim numai comentariul elogios al lui Charles Lalo, sau intervenția severă a lui Etienne Souriau, în dezacord cu tendința filozofului român de a postula actul creator ca obiect exclusiv al Esteticii. În presa autohtonă e recenzat de Al. Posescu, Petru Comarnescu, ultimul observînd în concepția lui Liviu Rusu o nuanță vitalistă, de inrîurire bergsoniană. Într-adevăr, avem aici o modificare de perspectivă în raport cu estetica mai veche sau mai nouă : de la operă la creator. Estetica tradițională promova o viziune statică a operei de artă, privită ca dat fix, ontologic, sau ca obiect de contemplație. Liviu Rusu propune ca obiect al cercetărilor estetice pro-

Marian Vasile

Continuare în pag. a 2-a

EPOPEEA INDEPENDENȚEI

«Ieșirea din iarnă»

La Editura „Cartea Românească" a apărut, de curînd, volumul întîi dintr-un vast roman-frescă, „Zăpezile de-acum un veac", intitulat **Ieșirea din iarnă**, de Paul Anghel.

Informația trebuie completată însă, reamintind că din ciclul numit au văzut lumina tiparului pînă acum cinci **cărți** din nouă, în cite este proiectat, — ordinea publicării lor nefiind și aceea a cronologiei faptelor, lucru mai puțin obișnuit în asemenea întreprinderi de anvergură, cînd se brodează pe marginea unor importante evenimente din istorie. Astfel, **Scrisoare de la Rahova** (cartea a V-a, din 1977), **Te Deum la Griviția** (cartea a III-a, din 1978), **Noaptea otomană** (cartea a VI-a, din 1979), se plasează în plin război, războiul independenței noastre de stat, din 1877 ; **Fluviile**, apărută în 1980, este cartea a II-a a ciclului și înfățișează, încă din titlul său metaforic, efortul grandios al adunării și canalizării forțelor — armament și trupe rusești și românești spre Dunăre, pentru a înfrunta dușmanul secular al popoarelor balcanice, imperiul otoman; care imperiu mina și el asemenea fluvii de oameni și arme, dinspre Sud, pentru conflagrația ce sta să înceapă. Și iată, în sfîrșit, întîia carte din ciclu, **Ieșirea din iarnă**, tocmai apărută, consacrată preliminariilor războiului. Rămîne ca prozatorul să mai dea la iveală ultimele patru cărți ale ciclului : Noroaiele (în 1982), **Zăpezile** (1983), **Întoarcerea morților** (1984) și **Ieșirea la mare** (1985), ultima încheind probabil și ciclul cronologic al faptelor: ieșirea noastră, ca stat, la Marea Neagră, prin recuperarea Dobrogei, după o jumătate de mileniu de ocupație turcească. Aceasta ar fi schema gene-

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 5-a

● În acest număr : ● „Toamnă fierbinte" — fragmente de roman de Ion Lăncrănjan ● Cronica literară : „Cum am devenit scriitor" de Panait Istrati ● „În curte la Dionis" de Mircea Eliade ● Cartea de debut ● Rememorări ● Fișe eminesciene ● Tineri poeți

Banchetul

S-a convenit de mult că civilizația s-a născut odată cu practicarea cultului morților, dar nu se știe exact dacă nu în aceeași perioadă a luat naștere la noi și obiceiul ca ori de cîte ori cineva drag se întoarce sau pleacă de-acasă, cei ce păstrează vechimea și locul, cei statornici, să considere evenimentul drept cel mai bun motiv de a petrece ; aria cauzelor crește însă enorm dacă ne gîndim că și bucuria și supărarea constituie suficiente imbolduri de a sta de vorbă în jurul unui pahar cu vin, iar dacă e să ținem cont de toate datinele, atunci sosirea unor oaspeți iubiți devine prin definiție un prilej bachic. Cît despre civilizația motanului

Maciste ar fi de ajuns dacă am aminti, fie și numai întîmplarea că încă înainte de Unire, soția pîrcălabului numit Ștefan, doamna Cateluța, a primit de la fiul ei (care studiase prin străinătăți) o pisică de Angora, superba felină fiindu-i oferită pentru maică-sa de însăși prietena doamnei consul al Franței la Istanbul. După cîte se spune, acest exemplar a fost nu numai stîmpărarea vieții doamnei Cateluța, dar și străstrăbunica marelui Maciste de azi care, cu toate că a avut ascendenți ce-au trăit pe un pămînt atît de glorios, s-a adaptat — prin strămoșii autohtoni — condițiilor noastre în asemenea măsură, încît mulți dintre oamenii strămutați de la sat la oraș sau dintre cei veniți din alte părți l-ar putea invidia. Cele mai bine de trei luni de zile de cînd părăsise Jugul din Vale, trăind prin pădurile din împrejurimi, i-au dat lui Maciste sentimentul libertății totale, adică sentimentul de a nu avea nici o grijă pe lume dar și pe acela de a nu fi obiectul grijii nimănui, de aceea s-a și aventurat spre orașul

Gheorghe Pituț

Continuare în pag a 4-a

VEGHE PENTRU PĂMÎNTUL OAMENILOR

● „Poem pentru pacea universală" de Dan David ● „Dați o șansă planetei!" de Areta Șandru ● „Timpul nostru" de Ion Potopin ● „Clinici cu cobalt și laboratoare cu trotil" de Daniela Crăsnaru ● „Ca om al Păcii" de Ion Cringuleanu ● „Visul meu" de George Cușnarencu ● „Sentimentul liniștii" de Carmen Firan.

(în pagina a 3-a)

JURNAL DE POET

Arhaic și universal

O carte excepțională publică Sergiu Al. George sub acest titlu însumînd patru eseuri despre Brâncuși, Eliade, Blaga și Eminescu văzuți în contextul spiritualității indiene, lume în care savantul român a trudit o viață publicînd cărți de referință asupra acestui spațiu cultural.

De fapt, aceste cărți asupra Indiei, „Filozofia indiană în texte" ca și „Limbă și gîndire în cultura indiană" sînt temeiul cărții apărută acum la Editura „Eminescu", carte ce-și propune să cerceteze India în constiința culturală românească prin patru personalități de vîrf, doi poeți, un sculptor și Mircea Eliade, cel care a impus în atenția universalității cel mai mult pînă acum cultura arhaică românească.

Sergiu Al. George pleacă de la gîndul exprimat cu cinci ani în urmă în cartea de introducere în semiolo-

gia indiană citindu-l pe Plotin, anume că „nu există constiință a ceea ce ne aparține". Mai explicit spus, trebuie să păsim într-un tinut străin nouă într-o cultură îndepărtată, pentru a afla ceva esential despre noi însine, cu alte cuvinte ceea ce spunea Hölderlin, cele de acasă trebuiesc învătate ca si cele străine, că drumul cel mai lung este către cele din Patria de acasă, că trebuie să fi ostenit îndelung în cele spirituale ale altora ca să ajungi la cele profunde de acasă. Așa pornea Hölderlin din India peste Patmos și Olimpia către Isvoarele Dunării în propria lui Patrie, iar acest drum arhaic la origini îl descifrează Sergiu Al. George și în lucrarea acestor patru

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

PANAIT ISTRATI: «Cum am devenit scriitor»

O „reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse și adnotate de Alexandru Talex" ne oferă editura craioveană „Scrisul românesc" sub titlul **Panait Istrati — Cum am devenit scriitor.**
Intr-un text de deschidere, „Popas lingă o mare amintire..." autorul ediției, fervent admirator al operei „vagabondului de geniu", declară a fi fost „martorul ultimilor ani de viață ai lui Panait Istrati". Afirmație adevărată, poate, dar in contradicție flagrantă cu ceea ce scrie același, citeva rinduri mai jos : „Panait Istrati a citit rindurile mele (e vorba de cronica lui Alexandru Talex la romanul **Biroul de plasare** — n.n.) și, — gest puțin obișnuit la scriitorii noștri, — mi-a trimis ultima sa carte, apărută la Paris — **Méditerranée, lever du soleil** — cu o dedicație, exprimind mulțumiri și dorința de-a mă cunoaște. **In atari imprejurări, i-am pășit pragul, in seara unei zile de la inceputul lui decembrie 1934** (subl. noastră). Or, din decembrie 1934 pină la 16 aprilie 1935 (data morții lui Panait Istrati) ar fi, in cel mai bun caz, patru luni și jumătate. Ultimii ani sînt, așadar, ultimele luni. Nu caut nod in papură, ci doar atrag atenția asupra unor inadvertențe, minore probabil, dar nedorite intr-o ediție avind ca obiect o existență scriitoricească dintre cele mai controversate. Din acest punct de vedere imi permit, deci, incă o observație de acest gen asupra ediției, pentru a trece, apoi, la importantele ei merite. Scrie Alexandru Talex : „In paginile acestei ediții, cititorul se va intilni deci **direct** cu Panait Istrati, cu felul său specific de-a vorbi, de-a judeca, de-a trăi. Fără nici o amputare, fără nici o prelucrare sau intervenție din afară". Ne aflăm, ințeleg, intr-un plan ideal, al intențiilor. Căci, in cel real, adică in carte, intilnim, deseori, nesuferitele croșete și, nu mai puțin plăcutele rinduri de puncte (ale autorului sau ale editorului ?). In fine, in afara unui singur text, care are la sfirșitul său anul (al apariției, al redactării ?) celelalte nu conțin nici o indicație privind sursa, data, caracterul edit sau inedit. Dacă această ediție vrea intr-adevăr „să se inscrie și ca instrument de lucru pentru cercetarea literară" — cum mărturisește Alexandru Talex — atunci aceste „accesorii" nu pot nicicum să lipsească. Altfel, editorul procedează ireproșabil. El prefațează selecția propriu-zisă cu **Cronologia vieții și a posterității operei lui Panait Istrati** (profesionistă și sobră), redactează subsolurile paginilor, completind textul cu bogate informații conexe, incheie ediția cu o voluminoasă și acribioasă **Addenda,** compusă din **Omul și opera in judecata contemporanilor și a posterității** și **Bibliografia operei și despre operă.** Rezultă astfel o fascinantă panoramare, „par lui-même", a unui traiect existențial (deocamdată, perioada 1884—1927, restul vieții, 1927—1935, urmind să facă obiectul unui al doilea volum) de un dramatism unic in literatura română și rar in cea universală. Viața lui Panait Istrati, așa cum a fost, de la copilăria in Baldovineștii bunicilor la adolescența crincenă in suburbiile Brăilei și, apoi, la tinerețea marcată puternic de intrarea in mișcarea sindicalistă și socialistă, de prietenia cu enigmaticul Mihail, incandescentul Ștefan Gheorghiu, altruistul Gheorghe Ionescu, comprehensivul Romain Rolland, de iubiri pătimașe și de vagabondaje mizerabile (cărora parcă le este predestinat), viața aceasta, pendulind tragic intre cumplita disperare a omului ce nu-și află locul in lume și fericirea izbinzii scriitoricești ca „grand poète romancier", „un Gorki Balcanique", se conturează in confesiunile lui Panait Istrati cu o forță emoțională egală cu cea a operei sale.

Una dintre ideile esențiale ale crezului său existențial este legătura indestructibilă a Frumosului cu Binele. Panait Istrati se intoarce mereu și mereu aici, ca la fintina adevărului, pentru a echilibra răvășita-i existență. Și cit de necesar este acest echilibru, intr-o viață despre ale cărei ritmuri paroxistice citatul următor oferă o imagine incă vagă : «Despărțire de Mihail in portul Pireu. Incercare (nereușită) de-a ajunge la Marsilia. Revin in Egipt. Mizerie la Alexandria și Cairo. Propuneri imbietoare de-a deveni... pește. Mulțumesc ! Prefer : zugrav, servitor, impărțitor de afișe și chiar om-sandwich. (Păzeam un felinar din piața Esbekieh, avind in spate o placardă luminoasă : „Cinema Mignon" ! Stam la taifas cu prostituatele, nu cele ale lui Sotir.) Viață bogată in mizerie și intimplări. Plec la Port-Said (tentativă de-a ajunge in India), Iaffa, Beyruth, Liban. Mă cert cu patronul și imi iau tălpășița, in toiul nopții, la Ghazir, rătăcindu-mă prin munți. In sfirșit, Damascul — Damascul cu puzderia lui de amintiri. Pictor de firme (chior-impărat in țara orbilor), răsfățat de arabi, ceea ce mă impinge să-mi intind nasul la nevestele lor, cit pe-aci să fiu prins intr-o incurcătură de harem. Mă indrăgostesc de-o actriță de pantomimă, joc rolul de prinț mut și călău inofensiv, ciștig doi beșlici pe seară (circa un franc și cinci centime) și iau masa la consulul rus. Sint azvirlit la Beyruth, intr-o stare de plins». Destul ! Senzația de viață trăită cu sufletul la gură, de echilibristică fatală pe sirmă, fără plasă, este debordantă. Și mereu, depășindu-și condiția mizeră, omul se ridică din cenușa incă fierbinte și scrie: „Frumosul care nu e in slujba binelui, e ca un soare care incălzește o planetă moartă". Intreaga sa operă exaltă acest adevăr profund umanist.

In constelația de valori mereu aprinsă pe cerul eticismului istratian strălucește o altă stea de primă mărime : **prietenia.** Cultul prieteniei, slujit de Panait Istrati cu specială vocație, cu capacitate de jertfă, dă naștere unor pagini de confesiune tulburătoare, rousseauiste prin sinceritate, amintind prin frumusețe de plingerea lui Ghilgameș pentru Enghidu : „Acum, s-a sfirșit ! Este deci adevărat că nimic din ce există pe lumea asta, nu există in cealaltă ! Sufletul lui Mihail nu mai are nevoie de acela pe care hirca mea il ține zălog. Nu-l mai simt deloc la stinga mea. Dimpotrivă, simt perfect ruptura totală, spulberarea oricărui acord. Sufletul său nu mă mai vrea. El trebuie să fi **devenit altceva.** S-o fi unit, pe de-a-ntregul, **cu totul.** Și acest **tot,** care nu-i al nimănui, trebuie să fie foarte deosebit de ceea ce este al meu și al tău. Imi dau bine seama de ceea ce spun. Sufletul meu insuși mă ajută să ințeleg. Acest suflet care nu mai este pentru mine ceea ce era pe vremea cind trăia Mihail. El insuși și-a schimbat felul de-a fi, din clipa cind sufletul prietenului meu s-a dezrobit de apăsarea humei. Sufletul meu a cunoscut, cu precizie, data acestei liberări. M-a înștiințat, chiar. Intii, n-am voit să cred. Iar cind am ințeles adevărul, după șase luni de așteptare deznădăjduită, sufletu-mi păru străin sau ca și cum ar fi fost bolnav. Sau adormit. Nu-l mai simții vibrind, pentru această viață puternică, ce se ținea veșnic la stinga mea. Era așa, din cauză că la stinga mea nu mai era decit o prăpastie intunecată. Merg, acum, de-a lungul acestei hrube fioroase". Ieșirea din „hruba fioroasă" o va constitui pentru Panait Istrati descoperirea lui Romain Rolland. Schimbul de scrisori dintre cei doi — celebrul autor al lui **Jean Cristoph** și necunoscutul Istrati, aflat in pragul sinuciderii — este un veritabil roman epistolar, avind ca rezultat salvarea unui om și totodată nașterea unui scriitor cu timbru unic in literatura europeană. Susținut moral de scriitorul francez, „cravașat" de acesta in momentele de disperare, Istrati își descoperă, uimit, talentul de povestitor, pentru ca apoi să devină conștient de darurile sale. Asistăm acum, in pagini străbătute de maximă sinceritate, la complexul proces de geneză a unui artist, confruntat nu doar cu dificultățile exprimării intr-o limbă abia deprinsă, cu propriile-i indoieli și cu șubreda-i sănătate, ci și cu o situație materială dezastruoasă. Credința in misiunea artei și a artistului justifică insă orice suferință și, chiar, o transformă in măreție : «Arta nu inseamnă viață. Arta este ceea ce creează viața. Arta, arta adevărată, pricinuiește chiar moartea, nimicește totul, pentru a crea imposibilul ! Sint hotărit să-mi risipesc viața ca și pină acum ; să mor aplecat zadarnic asupra acestei foi de hirtie, susținind fără incetare că Arta este mai puternică decit viața, mai scumpă decit „niște copii frumoși", decit o familie „care te-ar iubi fără rezervă". Arta este mai puternică chiar decit insăși măreția naturii, care-și pierde strălucirea pentru ochii ce nu prețuiesc arta. Fără Artă, omenirea n-ar putea exista, neputind respira. Ca să existe, ca să respire, ea are nevoie de Artă, adică de Suferință. Și Suferința nu-i la indemina oricui».

Franchețea opiniilor, „jocul" pe o singură carte, cea a adevărului, reprezintă trăsături dominante ale confesiunilor lui Panait Istrati. De aici, acea voință nestăvilită de cunoaștere neintermediată de nimeni și de nimic. Cel ce se autodefinea superb ca „un jăratec de dorințe" sau ca „o cirtiță incandescentă", cel a cărui biografie contorsionată probează clipă de clipă disprețul față de o existență comodă, are toate atu-urile morale pentru a fi crezut atunci cind declară : „Am aderat la socialism nu din cauza unor argumente teoretice sau practice, ci din dragostea mea pentru viață, pe care o voiesc mai frumoasă, mai omenoasă. Am aderat nu ca să-i cer mărirea salariului și puțin mai multă libertate, ci pentru a-i reclama dreptul omului de-a dispune de libertatea sa".

Ii va fi dat insă acestui apostol al libertății să suporte, in viață și apoi, ingrădiri dintre cele mai nedrepte. Iată-l, ridicindu-se, incă o dată, impotriva destinului, adresindu-se parcă posterității : **„Eu sint și țin să fiu autor român.** Țin la aceasta, nu din cauză că mi s-a contestat acest drept, (el mi s-a contestat de oameni care nu au nici o cădere !) ci **fiindcă simțirea mea,** realizată azi in franțuzește printr-un extraordinar hazard, **izvorăște din origini românești".** Necesitatea operei lui Panait Istrati in românește își găsește aici maxima justificare. **Cum am devenit scriitor** ne reamintește și această datorie firească.

Valentin F. Mihăescu

MIRCEA ELIADE: «În curte la Dionis»

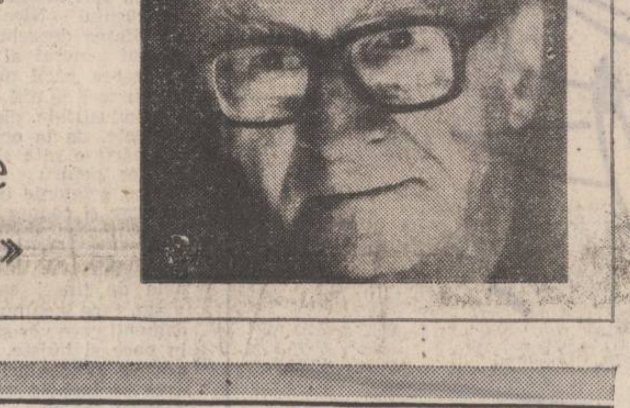

Istoric al religiilor de mare prestigiu, Mircea Eliade este in același timp, intr-o dualitate aparent paradoxală, ce nu incetează a contraria critica, și un mare povestitor. (**In curte la Dionis** ; ediție și postfață de Eugen Simion, Editura **Cartea Românească,** 1981), gen in care literatura română are o ilustră tradiție. Spun o dualitate aparent paradoxală, deoarece autorul **Aspectelor mitului** se află prin chiar natura preocupărilor sale, in centrul povestirii. Citim intr-una din paginile jurnalului său : „Montrer la dimension autonome, glorieuse, irréductible de la narration, formule réadaptée à la conscience moderne, du mythe et de la mythologie. Montrer que l'homme moderne, comme l'homme des sociétés archaïques, ne peut exister sans mythe, dont sans récit exemplaires. La dignité métaphysique de la narration, ignorée par les générations réalistes et férues de psychologie qui ont mis sur le premier plan l'analyse psychologique, puis l'analyse spectrale." (apud L'herne : Mircea Eliade, p. 324). Ca un Ianus bifrons, scriitorul și mitozoful coexistă in corpul povestirilor sale, chiar dacă in citeva dintre interviurile și comentariile lui, Mircea Eliade nu uită să atragă atenția asupra dimensiunilor strict literare ale prozei. Tendință in parte justificată, pentru că formați și „deformați" de lectura studiilor consacrate mentalităților religioase, criticii analizează aproape exclusiv, prin această grilă povestirile și nuvelistica, neglijind arta prozatorului. Situație care, desigur, favorizează diletantismul unor interpreți sumar informați in domeniul de specialitate, avind insă și consecințe pozitive: lărgirea orizontului epistemologic al criticii și asimilarea unor noi metode de analiză. Jean Bies consideră chiar, in **Chamanisme et littérature,** că pornind de la sugestiile și datele concrete ale lucrărilor teoretice se poate fundamenta o „nouă apropiere de literatură" prin așa numita „critică inițiatică". Sarcina ei ar consta in investigarea tezaurului de imagini primordiale, simboluri și arhetipuri care trăiesc disimulate intr-o formă sau alta, fie și degradate, in orice operă literară autentică. Și bineințeles, ar trebui să-l facă pe artist conștient că este unicul, privilegiatul martor și revelator al umanității originare și a legăturilor subterane dar indestructibile, cu omul modern. Despre metoda și modul in care acest gen de critică își va atinge scopul și ne „va permite să intrevedem bazele a ceea ce Eliade numește un nou umanism la scară mondială" rămine insă de discutat. Deocamdată, in stadiul incipient in care ne aflăm, al recunoașterii motivelor și temelor mitice și al funcționării lor in textul ficțional, fără o filosofie, o metafizică a lor, pe care probabil numai Mircea Eliade ar fi indicat să o scrie (ea există difuz in intreaga sa operă), ne vom mulțumi să constatăm că literatura lui constituie terenul cel mai fertil pentru o astfel de investigare. Fără a forța nota, cred că proza fantastică eliadescă presupune și a determinat un nou sistem de lectură critică, in ciuda rezervelor autorului insuși. Dar, vai, cine este de vină că scriitorul suferă de un „blestem" al regelui Midas, transformind in aurul mitului tot ceea ce atinge. Cine nu recunoaște in **Les trois grâces** prezența motivului Persephonei care stătea jumătate de an in infern, și jumătate in Olimp ? Sau in excepționala nuvelă **In curte la Dionis** scenariul mitic al lui Orfeu și Euridice ?
A considera insă aceste proze doar ca variante moderne ale unor teme arhetipale, așa cum au procedat majoritatea comentatorilor săi, inseamnă a reduce polisemantismul operei la un singur aspect. Și din acest punct de vedere eroarea este dublă deoarece textele lui Mircea Eliade ne apar ca veritabile complexe mitice, o mirobolantă increngătură coralieră de imagini, simboluri și motive arhetipale, exprimate intr-o scriitură supraetajată semantic și nu univocă. Ne referim, desigur, la piesele incluse in volumul de față, pentru că există și o altă față a fantasticului său. **Domnișoara Cristina, Secretul doctorului Honigberger,** și chiar **Șarpele** intr-o oarecare măsură, se bazează pe acumularea gradată de evenimente și intensificarea emoțională, in timp ce **Ivan, Podul, In curte la Dionis, Les trois grâces, Pe strada Mintuleasa** etc., dezvăluie o savantă tehnică a ambiguizării, a schimbării reciproce de semn, sacru-profan. Altfel spus, primele nuvele se inscriu in fantasticul „clasic" teoretizat de Roger Caillois in **Images, images,** in care factorul psihologic își mai face incă simțită prezența, iar ultimile povestiri in categoria retoricii echivocului așa cum o concepe Tzvetan Todorov. Este interesantă această „intilnire de gradul trei" intre demersurile unui semiotician literar și ale unui istoric al religiilor și „practician" al fantasticului, desfășurate in planuri diferite dar care au un punct comun : depsihologizarea percepției literare și chiar a literaturii insăși.

Să luăm de pildă, nuvela **Podul,** unde, asemenea celorlalte povestiri, nu vom intilni, ceea ce in mod obișnuit, mai ales pentru proza scurtă, numim „subiect". Textul este constituit din relatările unor personaje, reunite intimplător intr-un compartiment de tren. Istoriile lor cuprind cazuri stranii („Se intimplă tot felul de lucruri", spune unul dintre personaje) care nu au o motivație imediată, logică, conformă uzanțelor rațiunii omului modern : un ofițer de roșiori de o frumusețe nepăminteană care se intoarce totdeauna acasă, călare, la aceeași oră, o bătrină oarbă străbătind lumea de mină cu o fată ce ii citește mereu dintr-o carte, intilnirile unor persoane, odată pe an la un banchet, numai in case cu etaj etc. Rupte insă din lanțul cauzal obișnuit, altfel structurate și integrate unei realități esențializate, ele își dobindesc semnificațiile. Procesul este posibil numai in timpul povestirii și tocmai acesta este rolul multiplelor narațiuni ale personajelor : de a instaura un spațiu și o atmosferă sacră ce neagă cadrele și cronologia istoriei. Din acest motiv este aproape imposibil să rezumi și să relatezi o nuvelă de Mircea Eliade, pentru că motivele, temele, simbolurile mitice există și se relevă ca atare, **„povestite"** doar in acel mod. Foarte rar mai intilnim o atit de strinsă interdependență intre structura literară propriu-zisă și sens. Presupunind textul cunoscut vom incerca să surprindem prin juxtapunerea istoriilor relatate de personaje, citeva din conotațiile „complexului mitic". Astfel, ceremonialul drumului ofițerului și a ritualului erotic din casa sa fac aluzie la mitul intilnirii dintre Afrodita sau marea zeiță (Magna Mater) cu Adonis care este jertfit și invie din nou pe altarul dragostei. Dar de ce se supune in fiecare zi ofițerul acestui ritual, de care nu este niciodată sigur că va reuși in intregime, că va reinvia adică ? Și, ca pe un tobogan alunecăm acum, la un alt nivel mitic, Personajul este un „mort viu" dar nu in accepția tradițională, de vampir cum este Domnișoara Cristina, ci, pentru că, prin cunoașterea invățăturii Upanishadelor devenise atman-brahman, spirit pur, posesor al tainelor ultime, detașindu-se de condiția umană. Ideea il obsedează pe autor deoarece intr-un fragment teoretic intitulat chiar „Mortul viu", pornind de la o credință indiană **sampradana,** a transmiterii personalității psiho-mentale a tatălui incă in viață fiind, asupra fiului și devenind astfel, juridic și social mort, își imaginează un filozof care ar deține cunoașterea universală. In mod logic, nemaiintilnind nici un obstacol, nici o enigmă, nici un secret, lipsit de orice dorință se află in situația „mortului viu". Ofițerul de roșiori trăiește tocmai această condiție și problema care se pune este cum va integra cele două realități opuse aceea de atman-brahman și ființă muritoare, dar care trăiește in prezent. **Coincidentia oppositorum** (noțiune teozofică la Nicolas Cusanus) rezolvată prin a doua moarte și inviere in scenariul Afrodita (marea zeiță) și Adonis. Dar de ce această reintegrare este posibilă numai prin eros ? Răspunsul, alunecind pe o nouă treaptă a mitului, ne este sugerat de un alt text al lui Mircea Eliade (**Despre erotica mistică indiană,** 1956). In concepțiile yoginotantrice femeia este in același timp zeiță, și, prin participarea la actul erotic se realizează acea coincidență a contrariilor, acea uniune a divinului cu umanul intr-o experiență totalizantă. Fac o paranteză pentru a spune că in niciun caz nu trebuie să vedem in proza sa, o ilustrare a ideilor și teoriilor savantului. Este pur și simplu vorba de o gindire organică ale cărei obsesii se traduc in două registre gnoseologice ce se iluminează reciproc. Scriitorul insuși mărturisește undeva, că unele formulări din tratatele de istoria religiilor i-au fost sugerate de intuițiile profunde din opera literară. Revenind la obiect, acesta este deci modelul prozei sale mai recente, **discursul mitic polifonic,** pentru care, exemplar din unghiul artei literare, mi se pare romanul **Pe strada Mintuleasa,** compus dintr-o sumă de texte, care la rindul lor sint rezultatul altor istorii etc., conducindu-ne intr-un tunel al povestirii fără capăt. Finalul cărții este in concordanță cu intreaga structură, deschis, lăsind cale liberă oricărei interpretări și pregătit a genera un nou șir de intimplări și, corelat, **narațiuni mitice,** fără a elucida, in fond misterul **epifaniilor și obnubilărilor intempestive ale sacrului in lumea profană,** marea temă, obsesivă a prozei sale. In acest fel, cred că am găsit și liantul intern al unei opere ce ar părea la un moment dat prolixă, sufocată de avalanșa de aluzii și simboluri ambivalente. Linia de forță care dă o configurație și o hartă cerului său mitologic este polaritatea dinamică a sacrului și profanului. Pentru Mircea Eliade sacrul se dezvăluie fulgurant pentru „a se camufla" (expresia revine des in terminologia sa) imediat „in aparente". Jocul iluminărilor și disimulărilor succesive ale arhetipurilor ca principiu ordonator și chiar modalitate epică, este și mai vizibil in cuplul de nuvele **Uniforme de general** și **Incognito la Buchenwald** constituie ca replică muzicală una față de cealaltă. Prima este istoria unei continui relevări a sacrului prin eros, urmat de ocultarea din final. (Antim recunoaște prea tirziu femeia iubită, perechea primordială, deși a trăit in evidența ei), iar cea de a doua este dimpotrivă, epifania finală cind după existența in aparență, Ieronim se intilnește in moarte cu Marina Darvari, monada sa. Atit prin tematică cit și prin modalitățile epice, Mircea Eliade și-a creat, așa cum recunosc de altfel și critici ca Jean Mistler sau William A. Coates in literatura fantastică, un teritoriu al său, inconfundabil, unde virtuozitatea scriitorului este complinită de profunzimea ginditorului. Un spațiu in- intr-ascuns «Il mestier di vivere» ; / O vară dea cu nimic originalitatea autorului are unele afinități cu proza fantastică a lui Eminescu. O lectură a marelui poet prin Mircea Eliade și a acestuia prin infiltrările eminesciene ar fi, cred, deosebit de interesantă.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

UN VOLUM DE VERSURI

In volumul de debut al lui Constantin Manolescu (**Dragostea ierbii,** Editura **Litera,** 1981) nota predominantă o dau poeziile de aluzie livrescă. Autorul practică familiaritatea culturală, obținind săltărețe referiri la mari personaje ale literaturii universale. Iată un exemplu grăitor pentru maniera dezinvoltă a acumulării: **„Iartă-mă acum, Francesca da Rimini,** / Am stat impreună / Undeva intr-un alb amfiteatru. / Iți priveam trupul tău cu jupon demodat, / Iți reperam prin grădini tocul-cui, tocul Eiffel, / Sau parcă citeam intr-ascuns «Il mestiere di vivere» ; / O vară intreagă am ars, madam Bovary, in zimbetul tău, / Liniște atit indelungă, / In buchetul de flori incăpeau / Fereastra din iederi cu sticlă fierbinte. / (Știu, Falstaf a băut catedrala Westminster umplută cu bere) / Cu scuturi de aur pe sini și pintecul incoronat de rubin / Șeherezada se așază la masă, / Sinii ei cad in pahare, / Regescul, cel sting l-a băut nedemnul meu prieten, cancerul, / Șeherezada ridea invățindu-mă / Cum poți să mai amini cu-o poveste sfirșitul, / Și tu, / Ochii tăi mă fac să uit ce n-aș vrea să trăiesc, / De pe chip cad două pistrui / care lacrimi se fac / Devotată / Și tristă / Jane Eyre...". Apar intorsături spirituale, dar și lipsa globală de savoare a unui fruct făcut din plastic. In mod curios, chiar și atunci cind „se repede" spre imagini indrăznețe, autorul nu nimerește, amintindu-mi, grație misteriosului mecanism care face plăcerea actului de a scrie critică literară, de ciinele lui Pavlov, bizarul animal despre care am invățat la liceu că vrea cu tot dinadinsul să mănince hrana, dar nu reușește să o apuce.

Un alt grup de poezii gravitează in jurul sentimentului (exprimat adesea de către scriitorii moderni) că civilizația timpurilor contemporane nu este tocmai conformă cu natura umană. Este vorba, de cele mai multe ori, despre texte de tip publicistic, al căror ton este avocațial : **„Civilizațiile inghit calendare, Uriil,** / Firească obsesie a civilizațiilor / Primul lor instrument de măsură, / Omul zăpezilor insă se-ascunde / (O fi vreun eremit, din ce religie / Nu se mai știe, refuzind civilizația, / Și mai ales diabolica des-coperire a elinilor, tragicul) / Se spune că un trib din Amazonia, dintr-o / Pădure, călcată evident doar de călciiele ploii, / A intentat un proces pentru crima de lèse-humanité — / La ora aceasta a istoriei, / Ii lăsăm să trăiască in Hallstadt. / / — E un oraș destul de agreabil, suride un diplomat / Continuindu-și jocul de ghiulbahar".

Spre exprimări mai personale se indreaptă Constantin Manolescu in citeva texte situate dincolo de formula colocviului emfatic purtat cu unele locuri comune ale poeziei moderne. In asemenea prilejuri, pe fondul unor incercări de obscurizare, apar imagini atrăgătoare : „Catedralele gotice ies din pămint / Ca niște ciocuri de pasăre, / Pentru că așa se ingropau păsările" ; „Marea, / Femeia ce sparge cu sinii ferestrele" ; „Să știi că mormintul tău e o medalie / Pe pieptul năclăit de ierburi și frig al pămintului" ; „Plutele, dulcea captivitate-a copacilor". Dintre poeziile mai puțin tributare mecanismelor despre care am amintit, citabilă ar fi o baladă : **„Trage corabia cu ochii striviți,** / Trage la mal, sus de mal, edecarul. / Cu umărul — singe năclăit in fringhie, / Cu o stea de nebun răstignită in ochi. // A tras nefericitul pină n-a mai avut umeri, / A tras pină n-a mai avut sale, / Pină sub dura fringhie cuțit / S-a rupt edecarul in două. // Acum de două sicrie e aspră nevoie, / Jumătate de trup se ingroapă pe-un mal, / Jumătate pe celălalt. / Pentru ca fluviul adinc să treacă prin el". Dar și aici se poate constata excesul de linie al sentimentului imprumutat.

Voicu Bugariu

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S. (VI)

descoperisem la Mangalia Nord, grație șoferului Nelu Dumitrescu, in chiar seara celebrei mele conversații cu Zaharia Stancu prilejuită de masa oficială, un bar de noapte zbanghiu și cam proletcultist zvirlit pe țărmul mării ca o scoică de lemn mirosind a bitter neaoș și fleici de godac pirjolite pe grătar.

— Hai șefu', (cuvint burghez insinuat in socialism), să ne veselim că miine tot ridicăm ancora.

Și ca să nu fim singuri l-am luat și pe șoferul **președintelui,** cel inalt cit Intercontinentalul, și anti-alcoolic convins care ne putea fi de un oarecare folos mai spre ziuă.

Era pe vremea mandatarilor și barul il administra un cintăreț transferat azi in lumea drepților, Willy Donea, (chiar așa cu dublu „V", doi „l" și un „y" in coadă). Ambițios și ingenios, cel mai sus pomenit ținea trei fete orfane de ambii părinți și fără domiciliu să-l ajute in buna chivernisire a locantei.

Aflai că „programul" incepe pe la 10 și e „non-stop" și original și nemaivăzut și plin de surprize, unele (se va vedea mai tirziu), chiar ...neprevăzute.

Iată cum s-a desfășurat programul imediat după ce nea Nelu șoferul, cocoțindu-se la bar alături de mine și de șoferul **președintelui,** le strigă fetelor o lozincă plină de tilc : „Du-te fă și ia-ți servici / La capu' lui 25".

Intii se stinseră luminile și se aprinse un reflector, fetele țipurară surprinse, porni o stație cu megafoane de război și in conul de lumină al reflectorului maestrul Willy in persoană se arătă inveșmintat in cow-boy, pudrat și trist ca un bancher proaspăt ruinat.

Și unde nu incepu să lălăie cintece din Far-West care mai de care mai melancolice și mai imbietoare la bitter și suspine deșarte. Umblau fetele in minijupe prin intunericul de criptă al sălii și te intrebau inghiontind : „Ce mai bei, neamule ?"

Apoi, după o mică pauză de remont general, urma partea a doua, aia șoking, cind Willy era urcat cu scripeți intr-un soi de balcon, ținind un pistol in mină și de acolo urma să se prăbușească in spinarea unei iepe costelive adusă prin ușa din spate direct de pe țărmul mării unde își tira zilele rumegind alge, isterizată de nepotolita zbatere a valurilor.

In seara aceea insă, iapa nu vru in ruptul capului să colaboreze cu ingeniosul cintăreț. O momiră cu surogate alimentare, o rugară, o violentară, dar degeaba. Și atunci se ridică, mai bine-zis cobori, de pe scaunul său rotativ, nea Nelu șoferul și zise cu glas de descendent al familiei Krately : „Lăsați bă, că o lămuresc eu !" și dispăru prin ușa din spate și se aprinse reflectorul și consumatorii așteptară cu paharul la gură scrumiți de emoție clipa cind va să intre năbădăioasa minză și cow-boy-ul va să cadă din cer in spinarea ei deșelind-o. Spre ușurarea generală iapa apăru urmată de nea Nelu care n-o ducea de căpăstru cum ar fi fost normal, ci o strunea de la spate ținind-o de coadă. Propti animalul sub cercul de lumină al reflectorului atent să ajungă in dreptul nefericitului cintăreț sinucigaș. Se auzi un răpăit de tobe, semn că urma saltul in gol și in clipa aia il văzui pe nea Nelu imbrincind iapa și făcind stinga imprejur cu o expresie de groază pe chip. Iapa săltă trei pași inainte, cintărețul se aruncă in gol și rămase lat pe podea cu pistolul alături, și eu mă-ntorsei și ce-mi văzură ochii in ușa barului. Chiar pe Zaharia Stancu in ținută de seară privind cu nesfirșită uimire spre locul de unde nea Nelu Dumitrescu tocmai se evaporase aruncindu-se, probabil, direct in mare. Simții că mă lasă scaunul. Stancu se intoarse și mă invrednici cu două priviri ca două burghiuri.

Și in timp ce personalul barului se chinuia să readucă la viață pe nefericitul Icar, **președintele** imi spuse printre dinți calm și insinuant :

— Bravo, domnule Micu, bravo ! Numărul ăsta e bun să-l prezinți și la Casa Scriitorilor. Vezi dacă vinde mortu' ăla iapa. Și dacă o vinde, du-te unde s-a dus mutul...

Mircea Micu

Umbrele toamnei

Urmare din pag. 1

grea ii acoperea nu numai gura, ci și adinciturile feței osoase, pină aproape sub urechi, unde se pierdea sub un desiș de plete lucioase. Avea haine țigănești pe el, inflorate, dar omul se vedea cit de colo că e altcineva. Putea fi un mocan dintre aceia care abia trecuseră spre bălți, se mai intimpla deseori ca vreunul din ei rătăcit să le ia urma sau să pornească dinadins mai tirziu ca să le țină socotelile la tot ce au făcut și-au risipit prin podgorie. Fiindcă se știa, citeva zile mocanii nu mai ieșeau din circiumă și oile umblau de nebune singure prin vie, păzite doar de ciini și de cite un băiat care își arvunea și el cite un miel pe o ploscă de vin.

Așa că foarte lesne omul acela putea fi o rudă de-a lor, dacă nu chiar un șef. A trecut podul de lemn, tot călare, și s-a uitat crunt in dreapta la o casă mai inaltă și zidită in formă de vagon, cu o scară care cobora de-a dreptul in drum. Sub un tei erau intinse mese de lemn și canapele cu țăruși tari bătuți in pămint. A cirmit caii intr-acolo și, după ce s-a asigurat că dinăuntru se aud voci, a descălecat tot așa de incet și parcă și mai migălos și mai trist la intrare, după care cu un lanț ce-l avea infășurat in capătul oiștii și-a legat caii la scară și a urcat sărind cite două-trei trepte deodată și făcindu-le să scirțiie sub el, gata să se rupă. De data aceasta era foarte grăbit. Ușa de deasupra scării s-a deschis aproape singură, niște clopoței au svicnit și s-au prelins cu sunetele lor pe pereții afumați și scorojiți ai unui uriaș salon. In mijloc era o masă grea de biliard, două bile pe ea, una roșie și alta albă. Popicele împrăștiate, iar tacurile rezemate de pereți. Și niște bărbați ghemuiți pe de margini, cu cite-o sticlă lingă ei, aproape adormiți. Pe o ușă din fund a apărut și stăpinul, un bătrin cu un șorț alb de piele și o bundă cam veche care nu se mai putea incheia. Ducea in miini o lampă, căci tocmai se insera.

— Merg afacerile, jupine ? l-a intrebat călărețul și in clipa aceea s-a făcut brusc intuneric, bătrinul a scăpat lampa din miini, a mirosit a gaz și a sticlă afumată prin aer iar pe podea o dîră subțire de flacără a șerpuit dureros și s-a stins apoi la picioarele mesei de biliard. Oamenii de lingă pereți au rupt-o la fugă și abia afară, pe scări, vocea unuia s-a auzit speriată : doamne, ferește ! zicea. Caii se odihneau nemișcați in picioare și rezemați amindoi de oiștea care nu trăgea nici o căruță. Dar se vedea că-i atit de grea că le aplecase grumazul și-i făcuse piezișii parcă, gata să-i răstoarne. Cine era acel om, și ce vroia el, vom vedea, umbra tezaurului scotea și morții din morminte citeodată și-i făcea pe cei vii ca să-și aducă aminte de ei chiar mai mult decit se putea.

VÎRSTA CĂRTURARULUI

Urmare din pag. 1

cesul de creație, „l'attitude créatrice", militind astfel pentru integrarea artistului „in drepturile sale" ! „Noi sintem convinși că punctul de plecare al unei estetici aprofundate nu trebuie să fie obiectul artistic in el insuși și contemplația lui, ci procesul creator in funcție de opera de artă. Cu alte cuvinte, opera de artă rămine totdeauna in prim plan ; insă nu opera imobilă, izolată, ci opera in evoluția sa, din momentul conceperii ei pină la realizare. Altfel spus, punctului de vedere static, noi credem că trebuie să i se substituie un punct de vedere dinamic". De principiul dinamismului e pătrunsă și **Estetica poeziei lirice** in care Liviu Rusu își expune sistematic ineditele sale considerații asupra genurilor literare, asupra genului liric in special. Poezia ar fi expresia **eului originar,** disociat de **eul empiric** comun. Deși opusă conceptualizării, logicii mecanice, poezia implică totuși o logică a sa, specială. Deși izvorită din straturile subconștientului, poezia nu este irațională, ci dimpotrivă, denotă o raționalitate exemplară, intrucit ea vizează organizarea haosului de impresii (propriu eului empiric), in lumina unui „sens existențial". De mare actualitate sint afirmațiile sale pe tema limbajului, a cuvintului poetic. Departe de a fi un simplu material, cuvintul e un factor decisiv, el insuși formativ, creator de sens. De-aici provin subtilele comentarii ale lui Liviu Rusu in marginea poeticii moderne a unor scriitori ca Mallarmé, Valéry, Ștefan George, Rilke, Arghezi, Blaga etc.

Personalitatea lui Liviu Rusu este, de asemenea, plenar reprezentată și in recentele volume : **De la Eminescu la Blaga** (1981), **Scrieri despre Titu Maiorescu** (1979). Studiul său **Insemnări despre Titu Maiorescu,** publicat in „Viața Românească" (5. 1963), a avut ca efect o cotitură radicală in receptarea marelui critic junimist și in îndrumarea din ultimele decenii a științei noastre literare.

O operă bogată, variată, străbătută de numeroase idei originale, incorporate pentru totdeauna in tezaurul culturii românești, iar unele chiar in conștiința europeană.

CONFABULE

O pasăre

Pasărea vroia să zboare / dintr-un cerc vopsit / de aceea făcu ea ce făcu / și alergă prea repede / oricum atit de repede / incit să dea de două-trei ori din aripi / astfel că / așa cum suntem cu toții invățați / ea zbură / nu indeajuns / aproape-aproape pe umbra pe care o făcea / bine-nțeles pe pămint / pe urmă mai sus / și mai sus se ridică / ochii negri ii tremurau / iar picioarele băteau aerul cu deznădejde / ah să zbori ca să mergi / ce te apucă dragă intrebă cirtița / ce să mă apuce adică altceva decit fiind pasăre / nu știu / dar de ce dacă tot vrei să zbori iți este frică / se adunaseră jur imprejur animale / care mai de care arătoase / chiar și Leul ieși să vadă / lăsindu-se pe labe / ce se vede acolo intrebă / ce să se vadă răspunse Șoarecele / lăsindu-se și el pe labe / ia o pasăre care vrea să zboare / o pasăre se miră stăpinul / și de ce stați voi cu ochii acolo pe sus / cind aici pe pămint — pe pămint — pe pămint / măria ta ziseră atunci animalele / altceva nu ne trebuiește decit să vedem cum cade / iar Pasărea albă / plutind pe umbra sa vru să se intoarcă / abia atunci incepură să arunce cu pietre / dacă o speriem se va ridica mult mai sus / Șarpele zise / așa, așa incuviințară cu toții / pină cind sfirșită / de atita zburat și de atitea pietre / Pasărea căzu și / după puțin timp / cind iși reveni / se tiri / astfel se petrecu / nu cum știm / METAMORFOZA / la inceput au fost păsările / la inceput au fost păsările ?

Iulian Neacșu

VEGHE PENTRU PĂMÎNTUL OAMENILOR

Timpul nostru

Își îmbracă țara toga grea
și ne cheamă-n agora, să-și spună
un cuvînt de foc prin care vrea
să ne pună-n inimi o cunună
de belșuguri : mere și grîu
coșuri mari de struguri, vinu-n cramă
zori urcînd pe socluri de statui
și-n frunzișuri clopote de-aramă
care-n pieptul dimineții bat
să se-audă pînă peste munte
că avem în țară un bărbat
hotărît furtunile să-nfrunte
Glasul lui se-aude-iezer clar
care-și taie prin granituri poarta :
— Timpul nostru-i timp de pace, dar
numai cît în mîini ne ținem soarta...
Ci mai sînt neguțători de vieți
care își ascund sub mască boiul
și pe pacea lumii pun peceți
dar în taină pregătesc războiul...

Vor război ai morții negustori
ram, să nu rămînă în pădure
nici cocorii, toamnei călători
doar tăceri în grotele obscure
Dar voi, oameni, într-un glas uniți
spuneți : NU ! războiului, să știe
negustorii morții că iubiți
pacea vieții, viața păcii vie !
Nu, război ! Nu arme ! Unanim
sub coloana glasurilor clare
marea umbră-a morții s-o oprim
pe mormîntul armei nucleare.

Cînd își pune toamna toga-i grea
pe bărbatul țării ascultîndu-l
știm că pacea lumii-ntregi o vrea
și-l urmăm cu inima și gîndul.

Ion Potopin

Ca om al Păcii

Ca om al pămîntului, pe care-l gîndesc
Și-l urc măcar pînă la gleznă
Cînd îi încerc rodul și liniștea
Iată ce-mi spun :
Eu n-am aflat de la acest pămînt
Decît că ni-i masă și ocrotire, pîine curată
Și trup din noi înșine. O grămăjoară de păsări
cîntînd și-o veste de anotimp înflorit
E-o avere universală pentru ochiul meu.
Și-o mamă acolo, sus, la nord respirînd
Și tăcînd, cu fîntîna ei dusă-n cer
Cu fiecare apus petrecut pînă spre lumina zilei
Sădind în gura liniștii firea țării.
O mai carpatică avere nici că-mi doresc.

Nimeni dintre noi nu-și cere inimii
Și nici visului grav-înalt ca o tresărire de gînd
Mai mult decît
un anotimp să fie la noi acasă
Ca în toate casele de pe pămînt.
Și nimeni dintre noi nu-i mai plin de cer
Dacă nu-și aude în inimă, cu liniște
Pămîntul respirînd PACE. Eu vorbesc țărănește
din fiecare pururi rază a cuvîntului Pace ;
N-am să uit că cei ce ni-s părinți
Mă numesc amintirea lor, singura luminoasă
Dintr-o fostă catastrofă. Din fostul război
Tatăl meu nu s-a întors
Decît cu amintirea că-i sînt fiu...

Ca om al pămîntului pe care-l gîndesc
Nu mi-i indiferent că sînt o amintire
Dintr-o suferință spre PACE. Născut din ea,
Eu încerc, fiilor mei
O altă amintire :
Spre exemplu : „la sfîrșitul secolului XX
N-a putut avea loc o demență universală !"
Spun PACE și mă bucur prin țară
Cu fiii noștri de-a pîinea și liniștea...

Ion Crînguleanu

Dați o șansă planetei!

În lume se înregistrează sec cele 500 de miliarde de dolari cheltuiți anual nu pentru înlăturarea atîtor flageluri existente : foamete, analfabetism, boli endemice, ci pentru înarmare. O cifră care produce un sentiment acut de revoltă și poate de disperare, o oră la care ar trebui să continue să se împartă caloriile pe cap de locuitor și cărțile pe cap de locuitor și garoafele pe cap de locuitor. Se înregistrează că la Viena în cei opt ani de explicare a pozițiilor proprii la masa de negocieri au avut loc 25 de runde și s-au ținut peste 1 500 de discursuri. Se croiesc în continuare planuri de pace, oamenii au trecut pe străzi, împinși de această nevoie ca de aer și circulă pe jos, pe biciclete, îmbrăcați în alb sau cu măști mortuare pe față, avertisment și protest totodată, împingînd landouri cu copii care la rîndul lor țin în mîini pancarde cu porumbei sau cu un singur cuvînt: pace! De altfel, singurul cuvînt care nu se poate număra, pentru că el este cît frunza și iarba și poate fi înmulțit pe cap de locuitor dacă vreți și poate fi înregistrat la orice moment al zilei și aparține tuturor oamenilor din țările iubitoare de pace. Analiza activităților militare permite să se pună în evidență și creșterea deosebită a frecvenței ca și a intensității războiului clasic, a numărului conflictelor, a mărimii forțelor angajate, a ariei geografice cuprinse și a numărului de țări implicate, a costurilor sale umane și materiale. Chiar și în această formă războiul a devenit o catastrofă, o monstruozitate demență, depășind tot ce se acumulase pînă acum în materie de artă militară. O conflagrație mondială în care s-ar folosi armamentul atomic ar duce la dispariția a numeroase țări și popoare, beligerante sau nu, ar crea o gravă primejdie biologică pentru viața pe pămînt. Investigațiile părăsesc cîmpul contemplației și nu se mai raportează abstract la pacea eternă posibilă de dobîndit într-un viitor nedefinit. Sînt voci în lume care susțin că dacă pînă acum oamenii au fost conștienți de ravagiile războiului, dacă l-au acceptat ca pe un rău necesar, dacă omenirea a digerat războiul, în epoca contemporană mijloacele de distrugere a oamenilor și a lucrurilor au depășit brusc posibilitățile creatoare și constructive. Vechiul dicton roman, aleatoriu și periculos, „dacă vrei pace, pregătește războiul", trebuie să devină, aprecia Gaston Bouthoul, creator al termenului de polemologie (studiul războiului, al păcii și al conflictelor) „dacă vrei pace, cunoaște războiul". Cunoaște-l — cu alte cuvinte — prin prisma războaielor care au fost și nu prin acela care amenință omenirea precum sabia nucleară a lui Damocles. O bombă cu neutroni, sîntem consolați, poate distruge oamenii dar nu și obiectele. Mulțumim pentru explicație, dar cine ne garantează că orașele, grădinile suspendate, cărțile și tot ceea ce iubim, nu va muri odată cu noi, pentru că numai prin oameni ele există. De pe continentul european vine vestea că sînt înmagazinate armamente nucleare a căror putere de distrugere este estimată la 50 000 de megatone. Aflăm că poți deveni posesorul a 82 de tone de explozibil clasic. Garantează succes total, ne închipuim, dar și cu mai puțin se poate trece în neființă. Cineva, într-o zi, a pus un anunț într-un metrou la Paris : „Pămîntul încă mai există. Vă rugăm insistent să-l vizitați ! Dincolo de adevăr sau de ironie amară, de disperare sau revoltă, oamenii vor continua să pledeze pentru pace și să ceară, să mai ceară încă, o șansă pămîntului.

Areta Șandru

Desen de Mihu Vulcănescu

Poem pentru pacea universală

„Într-o lume aflată permanent
sub stare de risc..." (A.P.)

I

Dintr-o preafrumoasă țară (România)
Dintr-un preafrumos anotimp (Toamna)
De la o tribună aspră, gloduroasă, înaltă și adevărată (POEMUL)
De aici, din sufletul meu românesc, încerc, oameni buni, cu
o modestie torențială să tremur cîteva propoziții românești, în dulcele grai al valahilor, încerc
să înțeleg de ce nu pot să plîng, să rîd și
să înflorească decît în limba sfîntă românească
și mama îmi răspunde fiindcă o strig în
românească mea și a mamelor
și firul de iarbă îmi răspunde fiindcă îl
strig în românească mea și firelor de iarbă de
pe aceste înrourate plaiuri
...mai este necesar să vă strig de aici cum se
moare pe planetă ? mai este
nevoie să vă zic că se moare rotund, colorat, vinovat, dulce, corect, tinerește, bătrînește ?
(peste
privirile savanților curg senzații
batjocoritoare la adresa bunului simț, curg trenuri
încărcate cu naivi chilugi, cu tablagii, cu
dementi... La
uitătura apocaliptică a savanților bombei
înfloresc generalii obezi ai
acestui terifiant sfîrșit de mileniu !) Se moare în
toate felurile, în toate calendarele, în
toate limbile... și totuși cine
mai are timp să moară ?

II

Oameni buni, se moare monoton, curat,
senzațional, industrial, se moare de cartușe, de sentimente înfumurate, cețoase, obscure, se moare de
nepăsare, de bestialism, se
moare acasă, se moare pe șantier, pe baricade, se
moare în suflet, în poeme, în pomi, sub tunuri
și peste tunuri... și totuși cine mai are timp să moară ?

III

Cetățeni, poeți, savanți și proletari, poemul
acesta nu se vrea un
zguduitor apel către capetele
omenirii, poemul acesta nu e
uraganul care să vă spargă tîmplele, nici
eșafodul unde am putea nimici răul universal, nici
ghilotină, nici spînzurătoare, poemul acesta
nu vrea să vă învețe mare lucru, nu poate să vă dea sfaturi cît
valorează pacea și liniștea pe pămînt, poemul acesta
rostit de pe tancul nuclear al
conștiinței, plîns de pe rana adevărului că suntem, strigat
de la umbra unei dorințe acute de armonie universală, poemul
acesta, rupt din mine (din coasta de drac și de sfînt a neamului meu uluitor de viu, de concret, de mare ! ! !)
poemul acesta e
lacrima pe care trebuie să o urmăriți cu atenție în
picurarea ei românească, e lacrima conștiinței ce
picură pe caietul universal al libertății, e
lacrima porumbelului alb care șade
trist și blînd pe coperișul unui laborator atomic... Mai este
nevoie să vă țip cum se moare ? Eu, un cetățean naiv care
nu a uitat să plîngă în limba lui, în românească
lui ? Să vă spun că se moare absurd, inevitabil, se
moare în transă, se moare pe front, se moare lîngă
un pom fericit, lîngă un FLUTURE înflorat de optimism ? Și
totuși cine mai are timp să moară ?

IV

Se moare lîngă un om cumsecade, lîngă un sentiment cald, se
moare lîngă uitătura vinovată a bombei, se
moare lîngă o carte de Sadoveanu, se moare
lîngă copilul tău, se moare... și totuși
dacă ne gîndim cu optimism și furie morală la o
eventuală pace universală
cine mai are timp să moară ?

Rogu-vă frumos, prieteni dumneavoastră, să
meditați cu simplitate, francheță și decență la
modestele rînduri de mai sus, care nu sînt altceva decît
lacrimile poporului meu
picurînd peste blîndețea naivă a
crezului meu artistic și vital : Eu vă iubesc pe toți !

Dan David

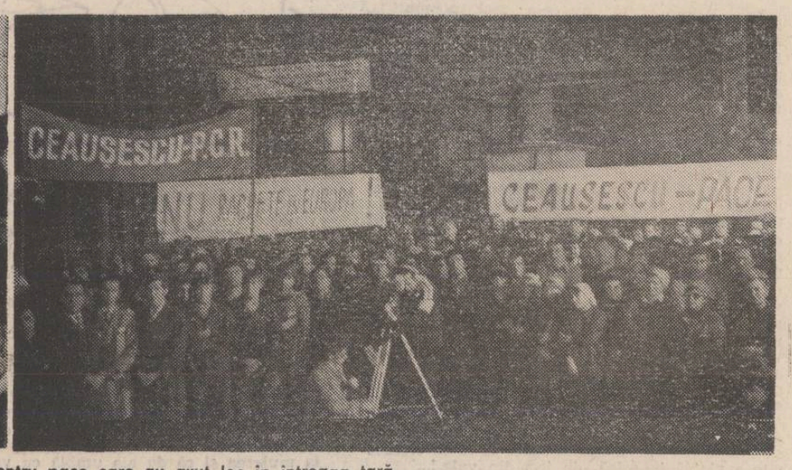

Aspecte de la marile manifestări pentru pace care au avut loc în intreaga țară

Visul meu

Într-o lume veșnic în rostogolire aproape că nu-mi vine să cred că unii mai au timp să afle că speranțele lor se află în mîinile altora, și să se bucure. Ca într-un film suprarealist, adică *deasupra* unei realități care se încăpățînează și ne dă cu tifla.

Scena 1. Militari de rutină, pentru care o explozie atomică este un simplu foc de paie (Să fie chiar așa ?). Un portavion, despre care oricum nu s-ar putea spune că ar fi un adăpost sigur într-un ocean golit de ape. Alarmă generală (Red alert). Bineînțeles o falsă alarmă generală. Toți aruncă țigările în scrumieră (mucurile vor fi zvîrlite în ocean, deocamdată există). Fac glume deocheate. Unii trag o duscă de bere (Stela Artois, deși alcoolul e interzis). Aleargă ordonați pe punte. Alții memorează scrisori pe care le vor scrie iubitelor. *În tot acest timp, profit de zăpezile de început de iarnă și-mi ascult băiatul povestind : „Cînd noi trei eram acasă, mama, Sandra și cu mine (tata era la redacție) a venit o albină cu lumină în spate care a explodat. Atunci m-am încheiat la un pantof și la celălalt nu, pentru că eram grăbiți. Și atunci am spus : „Hai repede, să mergem !" Castelul în care eram a explodat și am murit. După aia a venit tata, ne-a luat pe toți și ne-a salvat și ne-a dus acasă. La castel nu mai erau nici scări, nici lifturi. Tata știa unde era ușa de la castel, ne-a salvat, ne-am suit în autobuz și am plecat de acolo acasă. Am mîncat, pe urmă am plecat la baschet, pe urmă la mama Ana să luăm flori, pe urmă am venit acasă, ne-am îmbrăcat în pijama, ne-am pus în pat și ne-ai citit din Pinocchio.*

Scena 2. Unii n-au iubite, acasă îi așteaptă doar părinții. Ei citesc în fiecare săptămînă ce interesant este pe ocean și cît de sigur străpunge racheta coviltirul de oțel al navei dezafectate. Date concrete nu scriu, dar părinții nici nu vor să știe. Ei își așteaptă fiii acasă, întregi. Dar fiii lor n-au timp de sentimentalisme. În cea mai mare ordine se aliniază lîngă avioanele purtătoare de rachete. Fiecare cu avionul lui, fiecare cu doza lui de moarte. Se urcă pe rînd în carlingă, apoi decolează în ordinea numerelor de pe tricouri. Portavionul devine mai ușor cu un gram. Piloții vorbesc tot timpul între ei, prin stații de emisie-recepție portabile. Sînt guralivi de parcă s-ar duce la un party. La o petrecere între bărbați.

Băiatul meu a mîncat și se pregătește de culcare. Îi citesc „Muzicanții din Bremen", îl distrează. Apoi îmi povestește cum a fost în colonie, la Moroieni : „Ne duceam în spatele curții ca să vedem vaca. Și am sărit gardul ca să luăm pere. Și atunci educatoarea ne-a certat că am cules pere de pe jos. Pe urmă ne-a dat pișcoturi și biscuiți și bombonele. Cînd am fost cu autocarul am văzut o mașină care s-a ciocnit nebună cu trenul. Erau foarte puțini copii în autocar (cam zece). Mai era un autocar. Noi eram primii".

Scena 3. Comenzi rapide, telexuri, agitație, fiecare fuge la locul lui dinainte stabilit. Liniște. Ordinatorul verifică. Comandantul verifică. S-a anunțat că spre ei se îndreaptă o rachetă purtătoare de focos nuclear. Este întrebat satelitul, pentru mai multă siguranță. De acolo, de sus, dinsul infirmă. A fost doar o alarmă falsă, dar perfect reală în plauzibilitatea ei. Militarii se reîntorc în cabinele lor. Unii joacă șah. Calculează cîte zece mutări înainte. Cîțiva sînt maeștri sportivi. Asta nu-i împiedică să apese pe trăgaci. Iar trăgacele nu sînt de „Colt".

Copilul meu a adormit. Deși are numai cinci ani, nu e lipsit total de necazuri. *„Tăticule, îmi spune Sandra, Vadim a vrut să ia bomboanele din dulap și mama Ana l-a bătut că a spart vitrina cu mașinuța, și el a plîns".* Sfîntă candoare a celor mici. Visul meu a fost întotdeauna să am niște părinți care să-mi dea bomboane, fiindcă ele sînt cele mai bune, să nu trebuiască să mi le iau singur și pe furiș, din interzise dulapuri. Dar n-am știut în copilăria mea să fi văzut o albină cu lumină în spate care să explodeze. Copil fiind, eu n-am murit niciodată.

George Cușnarencu

Clinici cu cobalt și laboratoare cu trotil

Experiențele pe care nu le-am trăit niciodată, evenimentele-limită care nu m-au înglobat, se rînduiesc într-un anume sertar al imaginației, veșnic alimentat de relatarea (literară, filmică, picturală) a celor care le-au trăit. Încerc să le reconstitui cu închipuirea, pe cont propriu, atît cît sînt în stare, la dimensiunile înțelegerii mele.

Spaima este transmisibilă. Durerea, suferința și moartea, nu.

La treizeci de ani mă gîndesc la război ca la un motiv literar, ca la o secvență de film cu multă butaforie și cu multă vopsea **imitînd** sîngele. Ca la un tablou celebru, „Guernica" de pildă. O **temă** a unui timp pe care nu l-am trăit și care nicicum nu mai poate reveni. Lagărele, camerele de gazare, „dușurile morții", **elemente** ale unei realități de care celulele ființei mele se simt cu totul străine. Un muzeu al groazei la ale cărui exponate privești ca la degetele pietrificate în spasm ale locuitorilor Pompeiului antic. Cu o uimire înfricoșată. Imediat însă tresare semnalul de alarmă. Nu aceeași moarte acoperă trupurile celor din Pompei și trupurile tuturor morților din toate războaiele omenirii. Nu poți pune pe cele două talgere ale balanței furia oarbă a naturii și furia conștientă, dirijată, din ce în ce mai „scientificată" a omului contra umanității.

Ce dovadă mai crudă de umilire a omului de către el însuși, de regresiune aproape biologică, de mutilare a funcției raționale decît crima ? Căci orice haină ideologică, economică, politică, religioasă ar îmbrăca, orice „justificare" ar căpăta, războiul nu poate fi asociat în mintea mea decît crimei.

Pentru că nu am trăit decît în timp de pace, ființa mea refuză să creadă în agresiune. Pe de altă parte însă **știu** că, potrivit statisticilor, fiecărui OM îi este repartizat atît explozibil încît să moară vai, într-o singură viață (în care mai sînt și cutremure, accidente și cancer) de cîteva ori.

Clinici cu cobalt și laboratoare cu trotil. Nu vreau să mă gîndesc la război decît ca la un fost motiv literar al unui timp revolut. Asta, pentru a-mi recăpăta demnitatea de om, atît de necesară în acest disperat sfîrșit de mileniu dominat de contagiunea incredibilă a spaimei și umilinței.

Daniela Crăsnaru

Sentimentul liniștii

Dintre toate sentimentele cu care sîntem dăruiți, unul mai ales pulsează egal din adîncul nostru cel mai intim, omenescul, spre a fi dăruit semenilor, spre a fi trăit din aproape în aproape într-o mare, nesfîrșită roată a solidarității — sentimentul liniștii. Pe care îl aduc doar copiii și blîndețea luminii și foșnetul cuminte al dimineților albe. Avem nevoie de sentimentul liniștii, de echilibrul ce urmează unei zile în care ne dedicăm vieții cu tot ce am moștenit mai frumos de la umanitate, cu gîndurile și tîmplele și palmele noastre anume arcuite să apere, să păstreze.

Nimic mai firesc decît pacea interioară în care devenim conștienți de contururi și sensuri, de aspirații, de visuri, de ziua de mîine și de zilele ce trebuie să se succeadă asemeni unor păsări prinse într-un zbor infinit... Nimic mai curat, mai propriu omenescului decît pacea, această nevoie de certitudine în care să putem trage aer puternic în piept cu siguranță și încredere, la adăpost de absurd și nonsens, de teroare și spaimă, de coșmar. O dată în plus și mereu să ne trezim cu sentimentul liniștii invadîndu-ne trupul și spiritul chemat să împlinească în pace un vis, visul nostru care înseamnă patrie, să vegheze visul nostru care acum, mai ales acum, este PACEA, acel unic sentiment de plenitudine de care ne legăm încheieturile pentru a-i simți trecerea caldă peste frunte, umezindu-ne ochii cu o imensă dragoste de viață și om. Pentru că în primul rînd iubim. Și în primul rînd sîntem datori să ne respectăm iubirile cu hotărîre și angajare, cu patos, conștienți că existența umană, eternă prin efortul atîtor milenii de a ajunge la perfecțiune presupune destindere, echilibru, siguranță, pace, pentru că încă mai avem multe, multe de spus...

Și iată, scriem, gîndim, muncim cu brațele, cu ideile într-o lume care este și trebuie să rămînă a noastră, luptăm, ne strîngem glasurile cu luciditate și convingere într-o singură voce, vocea OMULUI, menită să apere cea mai nobilă idee care a animat vreodată toate popoarele lumii într-o aceeași voință supremă — pace și dezarmare, prietenie, colaborare și înțelegere.

Carmen Firan

Un copil salută soarele

Locuim pe planeta numită pămînt. De mai demult și — cu sau fără vrerea noastră — aparținem de o lume a interdependențelor. Acum, mai acut ca oricînd, într-o epocă a unui formidabil progres al tehnicii, planeta care ne este și casă — stă sub semnul derutei, al amenințării cu distrugerea. Interdependențele de care vorbeam au dus, cum e și firesc, la creșterea diviziunii internaționale a muncii, la un sistem economic mondial, în care dereglarea noii verigi — indiferent de felul în care se produce — afectează întregul. De aceea, de modul în care se realizează aceste interdependențe acum depinde viitorul și progresul omenirii. Și mai depinde și de altceva. De ce anume ? Credem că și de rezolvarea unor chestiuni ale întregii lumi cum sînt cele care privesc dezarmarea, păstrarea stabilității mediului înconjurător și echilibrului ecologic, asigurarea resurselor pentru dezvoltare — energetice și alimentare. Firește, aceste chestiuni privesc toate popoarele lumii, toate țările îngîndurate noastre planete, indiferent că sînt mai mari sau mai mici. Nouă celor care trăim și ne rostuim muncile pe aceste meleaguri carpatine dintotdeauna ne-a fost proprie o existență clădită pe muncă, pe bunăvecinătate, pe omenie. În înțelegerea noastră — de aceea — a stat și stă problema păcii ca una cardinală din care vedem nu doar excluderea războiului, a amenințării cu forța, ci mai mult existența unui dialog, a unor deschideri fertile către lume, către ceilalți.

În condițiile în care în lumea contemporană, au apărut numeroase focare de război, s-au accentuat conflictele dintre diferite state, poporul român își arată atît îngrijorarea față de asemenea situații, dar caută totodată într-un spirit care-i este propriu, bizuit pe rațiune și bun simț, să-și impună vrerea sa de pace , dorința de colaborare și dialog. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, constituie, de aceea, un act politic de prim ordin prin care țara noastră, partidul nostru, își afirmă astăzi cu și mai vie putere hotărîrea de a lupta pentru înfăptuirea idealurilor de pace ale omenirii.

Or, numai respectîndu-se în relațiile dintre state principiile neamestecului în treburile interne, independenței și suveranității naționale, al egalității depline în drepturi între toate statele, al renunțării la politica de forță, se poate ajunge la un dialog constructiv, fructuos între popoare.

Ai noștri construiesc orașe, ridică fîntîni și plantează livezi nepregetînd să-și comunice lumii deschis visurile și preocupările lor. Ei nu gîndesc la război. Ei nu doresc bombe cu neutroni, ci vor să-și vadă copiii crescînd liberi și jucîndu-se frumos în grădinile casei părintești. Ei merg zi de zi la muncile lor, după amiezile se întorc în casele lor cu pereții albi, între florile și cărțile și bucuriile și îngîndurările lor. Se întorc cu speranță că zilele care vin vor sta sub auspiciile liniștii și ale traiului neamenințat de obuze. Copil fiind, în Țara Moldovei, am trăit cumplit sfîrșitul războiului, vitregiile secetei, desfrunzirile casei, greutățile mai mari sau mai mici care au urmat. Pentru ca Revoluția să izbîndească. Pentru ca pe cerul Țării Moldovei, ca și pe cel al întregii patrii, să nu mai treacă norii, grei, apăsători ai morții. Un copil — alt copil — salută soarele din pragul vechii noastre case de țară.

Și acest copil, cu cartea domnului Eminescu în brațe, aleargă pe o colină moldavă de parcă pe aici niciodată n-ar fi fost frig. N-ar fi fost iarnă. Cu gîndul la primăvara lui și a noastră ne întoarcem mereu acasă spunîndu-ne bună ziua și bună dimineața și bine ne-am găsit !

George Chirilă

PENTRU TOATĂ ISTORIA

Tot veacul douăzeci am plătit ce nu era de plătit :
războaiele altora — bucuriile altora

unora avioanele — altora flota
unora trufia — altora demența

Tot veacul douăzeci am tot umplut :
unora seifurile — altora muzeele
unora arhivele — altora ordine de zi

Tot veacul douăzeci am plătit
ce nu era de plătit — cu monezi nepermise :
unora gîndul — altora petrolul

unora sarea — altora mierea
unora aurul — altora fierul
unora cuprul — altora zincul,

de trebuie acum morții noștri să țină
munții României pe piept ca să nu se scufunde
și să rămînă aici
o mare sărată, ca o notă de plată
pe care stă scris : achitat
pentru toată istoria — înapoi și înainte.

Marius Stănilă

UN UMANISM DE FOND

Urmare din pag. 1

întocmai lumii și odată cu glasul cel mai autorizat și mai distinct al țării, din inima, ei un umanism de fond, trăsătură a muncii și vieții noastre.

Noua inițiativă de pace a României și a președintelui său a trezit, cum era și firesc, un ecou puternic în conștiința tuturor generațiilor. Practic, de la un capăt la altul, țara trăiește un tulburător consens, acela care emană de la chemările cuprinse în apelul la dezarmare și pace. Oameni din toate categoriile sociale și profesionale, tineri și vîrstnici, își spun răspicat cuvîntul lor de adeziune față de măsurile propuse și, în mitinguri, largi adunări populare, alte acțiuni similare organizate în toate întreprinderile și instituțiile, la orașe și sate, își manifestă spiritul patriotic, profund solidar cu ideile și principiile păcii și se pronunță hotărît împotriva războiului, pentru dezarmare. Înseși vizitele recente ale secretarului general al partidului — în patru județe ale țării — s-au înscris în acest larg cadru al manifestărilor de masă în favoarea păcii și, ca de fiecare dată în asemenea prilejuri, cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu au constituit o strălucită paletă de argumente și îndemnuri care, în mod hotărît, vor mobiliza toate energiile, toate conștiințele pentru afirmarea și respectarea unui drept sacru al tuturor oamenilor, dreptul la viață.

gavril matei albastru

Steaua nebunului

Lui Ion Gheorghe

Prietene,
Atît de trist și de însingurat
De ți se văd gîndurile în creier.
Atît de trist ești prietene încît tristețea
Te-a făcut galben și uricios :
Barba ți s-a zburlit
Și pielea s-a încrețit pe tine ;
Ai ajuns dintrodată bătrîn
Ca individul murind în autobus de apoplexie.
Prietene, de ce ești tu atît de trist ?
Tu chiar crezi că tristețea este adevărată ?
Nu spuneai tu că-n cer există
Steaua nebunului cea plină de cuvinte —
numai creier
Și că totul este să nu rostim
Cuvintele nocive sau periculoase
Pentru ca lumea să rămînă în echilibru ?
Prietene, nu mai rosti cuvinte !
Ele răspund în mine și s-ar putea ca
într-o bună zi
Pur și simplu să explodez.
Nebunia cea blîndă are nevoie de gesturi
spectaculoase
Pentru că nebunia doar astfel începe să fie
nebunie.
Nu mai rosti cuvintele din creier
Ci lasă-le mai bine să vorbească
Și hai să-i facem stelei respirația artificială.
Prietene, pentru că tristețea este adevărată.

Sfîșiat de o haită de cîini

Vor veni cu măselele-ncinse și cu ochii
de jar,
Hirjonindu-se zgomotos, între ei se vor bate
Peste oasele mele moarte, presărate-n țărînă.
Un urlet de durere, ca un cîntec cumplit,
Va izbucni din mulțimea de piepturi
înfometate,
Sfîșiindu-mi organele, explodîndu-mi în
trup,
Cînd din ochii mei se vor naște doi șerpi
Și unul va mușca iarăși sînul femeii
În timp ce altul se va prelinge,
Strecurîndu-se tăcut în pămînt.
Nimic negru să nu purtați în urma mea.

Epifania cuvintelor

Lui Daniel Turcea, in memoriam

Cînd să vezi poezia, aerul ei curat era-n
zăpadă
Iar cămașa subțire a mirelui sărută sinii
mamei.
Ai suspinat la plecare prințesei
Deschizînd ochii mari.
Epifania cuvintelor dizlocă somnul,
Iar mireasma stafiilor arde în depărtări.
Patima subjugă vocația.
Ca o cometă trece prin stolul alb,
Dar nu se sperie trupul tău
Rămas în așteptare ca un arhanghel cu
platoșă.
Doar somnul și uitarea : un leagăn cu
sicriu.

Vocabulă

Planu-i curcan calcă măreț vocabula,
Piatra de limbă a Domnului.
Camera lui e-așezată pe vînt
În ciuda tristeții.
Inima, alergîndu-i prin vene,
I s-a oprit în git lui Adam.
La emoția, ca pe-o vietate scîrboasă,
Ce ți-a căzut fără să bagi de seamă pe cap,
Și arunc-o departe,
Dacă se poate tocmai în apa Iordanului.
Ninsoarea va acoperi universul.

Limite

Oricît de mare fapta,
Nu mai salvează zilele tale.
Poți să te-nalți în zbor ca un vultur puternic,
Să te tîrăști viclean și înțelept ca șarpele,
Nu mai ajută nici vicleniа
Și nici lungimea trupului tîrîtor.
Te prăbușești, blînd și umil, ca mielul.
Dincolo de colină se află gloria perfectă
sferă.
Și începutul, dar și sfîrșitul încape-n ea.
E ca o gaură însingerată
Care gîfîie după oxigenul anonimatului.
Înalță-ți capul deasupra ei, ca pe un
piedestal.
Ea e o sferă ieșită din sine
Într-o infinitate de sfere.
Icre de lumină.
Atît de jalnic și de inspăimîntat,
Mă urmăresc peste tot limitele.

ion lăncrănjan

TOAMNĂ FIERBINTE

fragment

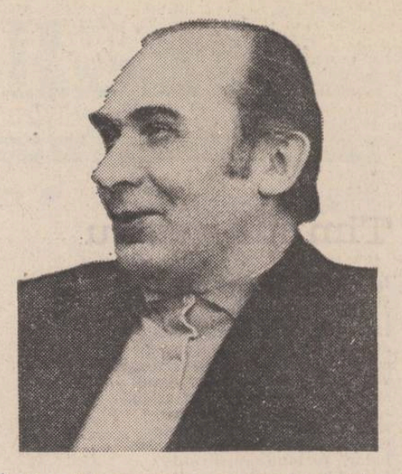

muntele stătea înaintea lor, mare și falnic, revărsat puțin către o vale vuitoare, care suia parcă și ea, din cataractă în cataractă, nu venea către Riu, era ca o aripă a lui întinsă către viețuitoarele scăpărinde ale înălțimilor. Ei îl văzuseră bine de la cotul drumului, gîndindu-se fiecare în parte la suișul care îi aștepta — „Golgotă, nu suiș !" zicea Ion, „Blestem pe capul omului, nu drum !" zicea Gyuri —, apoi, după ce se apropiară de ei, nu-l mai văzură de loc, îi simțiră în schimb prezența, avuseseră amîndoi senzația că muntele trecuse prin ei, aruncase un prostovol de lumini și de umbre peste capul lor, copleșindu-i deodată. Se desculțaseră, după ce se despărțiseră de Călae, care îi părăsise brusc, își chemase iapa cu un fluierat scurt, încălecase și o luase pe drum la vale. Pe urmă, după ce trecuseră apa, se încălțaseră în tăcere și cu un fel de grabă, parcă ar fi vrut să iasă cît mai repede din umbra în care intraseră, sau să ajungă la o vorbă anume, la ceva care le stătea în spate amîndurora, pentru că erau nervoși amîndoi, ba chiar și cîinele, Bărbat, era precipitat ; chiar și Ignat, măgarul, care avea măcar un motiv (îl lovise Ion, cu bita, la trecerea Riului). Aminau însă confruntarea, o ocoleau amîndoi, fiecare în felul său, ce-i drept. „...E treaba lui, zicea Ion, impăciuitor, încercînd să fie așa și reușind, încă mai reușea, el a fost acolo, el să dea socoteală, să se ducă singur să spuie, dacă n-a făcut-o pînă acum !... Eu n-am ce căuta în toată povestea asta !..." „Cum n-am ? se întorna apoi tot el, greoi, cumva, cum îi era felul. Păi dacă îmi făcea și mie facerea atunci ? !..." „Dacă mi-o făcea, nu-l mai întîlneam acum... Eram în pămînt, cum sînt atîția... Nu-mi mai avea nimeni grija !..." „Și nici eu n-aveam grija nimănui !..."

Gyuri vorbea altfel, vroind și el, cu orice preț, să nu strice echilibrul acela atît de fragil, pe care îl menținea neschimbat mersul lor, urcușul, faptul că făceau ceva, fiindcă dacă ar fi stat pe loc s-ar fi luat de piept numaidecît, cum era gata-gata să o facă în timp ce stăteau de vorbă cu Călae. „... Mai bine tăceam ! zice Gyuri, uitîndu-se în dreapta, la coasta care se lățea mereu, pe măsură ce suiau ei. El nu mă știa... Iar eu stau de doi ani la Uiejdea... Stau și tac !... Îl las să umble la Erjika, mă fac că nu înțeleg nimic, ca să fie bine, să nu plec din nou pe nu știu unde, cum am plecat din Săcălaz... Cad ca prostul în capcana bănuielii, crezînd că el știe tot... Dar el, uite că nu știe nimic, nu știa... Sau poate că se preface !?... Nu cred, nu știa, că ăsta-i valah adevărat, îi țelenos, îi greoi... Tragi vorba cu cleștele din el... Și după aia, cînd se pornește, nu se mai știe opri... Asta-i o dovadă în plus, că e greoi și ascuns... Valah adevărat, ce mai !... Ăsta mă dă pe mîna **organelor**, cînd ne coborîm la vale...".

„E adevărat că atunci, în 1940, el era în armata lui Horty, așa cum am fost și eu, după aceea, în armata lui Antonescu, zicea Ion încet, cu o grijă mult prea mare, să nu greșească, era și el sub ordin, cum au fost și alții, atunci și după aceea... Așa e, ce-i drept îi drept !... Dar atunci, în 1940, nu era război... Iar ei au intrat în Ardeal fără lupte, l-au primit în dar de la Hitler și de la Mussolini... Așa s-a hotărît cînd s-a făcut vînzarea asta : ei să vină să ocupe o parte din Ardeal, noi să ne retragem fără nici o împotrivire, cum am și făcut-o... Degeaba m-am dus eu la regiment atunci, crezînd că-i gata, începe focul !... N-a început nici un foc, **noi** n-am tras nici un cartuș, iar **ei** au făcut pe acolo ce au vrut !... Au împușcat oameni nevinovați, i-au spintecat cu baioneta și i-au descăpățînat pe pragul casei, cum nu s-a mai pomenit !... Și-acuma, ar vrea să nu se mai știe nimic de isprăvile astea... **Ei** n-au fost și nu știu nimic !... Dar uite că el a fost și că se tot fofilează de-atunci... Se ascunde mereu, că așa a ajuns el aicea, la noi, ca să-și piardă urma... Nu că ar fi prieten cu al lui Mihali și mai știu eu ce...".

„Dacă-l lichidam pe ăsta, atunci, zicea Gyuri, eram liniștit acum... Nu-mi ieșea nici o umbră înainte !... Trăiam în pace, mă bucuram de egalitatea de-aicea, care este, nu-i vorbă goală... Da-i pentru cooii, că numai ei se folosesc cu adevărat de ea... Dar noi, ceilalți, ce drepturi avem ? !... Că putem să muncim în rînd cu românii ! ?... Și că nu ne bagă nimeni vină, pentru că sîntem unguri !... Asta-i bine, desigur, dar nu-i destul !... Că ei tot se cred cumva mai sus, mai acasă la ei... Pînă și Ion ăsta, care nu-i om cu școală și nici nu-i învrăjbit de politică, vine cu istoria peste mine, se poartă și vorbește ca un stăpîn !..."

„...Ar fi trebuit, spuse Ion, după ce trecură printr-un luminiș, printr-o poiaște îngustă și prelungă, în marginea căreia sclipea un izvor, care părea ireală, părea născută de jocul de lumini și de umbre, era, în bună măsură, vălmășdită de interferențele diminetii aceleia limpede și înaltă — ar fi trebuit, zic, să luăm fiecare cîte-o piatră în mînă, de jos, din vale !..."

„Dar de ce ? întrebă Gyuri repede, sărind pe alături de cărare. Ce rost ar fi ? !"

„Nu-i vorba de nici un rost, spuse Ion agale, îi un fel de datină...".

„Datină ? !"

„Da, mă, datină !"

„O fi de-a voastră, că eu n-o știu...".

„Nu-i de-a noastră, e de-a oamenilor... C-aicea, în munte, pe la jumătatea drumului pe care trebuie să-l batem noi, este un mormînt în care sînt îngropați doi oameni, un slovac și un ungur, care s-au fost omorît pentru o ceapă...".

„Pentru o ceapă ? !"

„Da, chiar așa !"

„Cînd, mă ?"

„Demult de tot, că omorul ăsta al lor îi ca o poveste, ca o legendă... Mormîntul este, a crescut și crește, că oamenii, oamenii muntelui dar și ceialalți care se întîmplă să treacă pe-aicea, iau cîte-o piatră în mînă, de jos, din vale, și-o aruncă pe mormîntul celor doi, care nu mai are cruce, nu mai are nici un semn, în afară de pietrele astea multe și felurite, cum au fost și sînt și oamenii care le-au adus din vale, cum sînt de obicei oamenii...".

„Dar tu de unde știi de mormînt, de la Călae ?" întrebă Gyuri în grabă, bucurîndu-se că vorbeau de altceva.

„De la el și de la alți oameni, spuse Ion încet, uitîndu-se lung la Bărbat, care se depărta cîte puțin pe potecă, oprindu-se apoi, așteptîndu-i și cercetîndu-i pe amîndoi, — „ăsta nu-i cîine, e om, simte orice schimbare de temperatură, simte ce nu simte un cîine obișnuit..." — Că eu, măi frate, am mai fost pe aicea și-nainte de colectivizare... Într-o vară, după război, am lucrat la pădure, la tăiat, m-am băgat într-o echipă mare, de maramureșeni... Abia m-au primit între ei, ce-i drept...".

„Aia, sări Gyuri, fiind sigur de data aceasta că nu se vor mai întorna cu vorba „la prostiile alea de demult" — sînt oameni aspri și răi !..."

„Ba ți-am spus, vorbi Ion încet și cam înfuriat, urmărindu-și tovarășul de drum prin urmărirea cîinelui, a lui Bărbat, prin opririle lui și prin uitătura lui aspră și întrebătoare — de mormînt ți-am povestit, de cei doi oameni n-am spus nimic, cum s-au omorît ei, cum s-au tăiat în cuțite, cum au rămas ei încleștați unul de altul, de parcă ar fi vrut să se sfarme cu totul !... Te înfiori, cînd te gîndești pentru ce sînt în stare oamenii să se omoare între ei, pentru nimica toată !...".

„Dar poate că nu a fost numai ceapa aceea între ei !?" se îndoi Gyuri.

„Ba eu cred că numai asta a fost, vorbi Ion ceva mai ferm. Îi și văd cum au început ei să se răfuiască, pe ocolite, cum facem noi, țăranii, că și ei erau țărani, erau aduși să lucre la pădure, dar erau țărani, cam așa, cum sîntem noi...".

„Păi noi, zise Gyuri, nu mai sîntem țărani !"

„Și ce dracu sîntem ?" întrebă Ion peste umăr.

„Sîntem muncitori agricoli, sau țărani muncitori, mă rog...".

„Îi tot una, deocamdată... Dar eu nu vorbeam de noi, vorbeam de amărîții aceia pe care i-am văzut adineauri, în gînd, cum au început să se hărțuiască... Nu aveau de gînd să se certe, și nici de omorît, mă gîndesc eu, nu vroiau să se omoare, nici pomeneală !... Vroiau să mănînce, de aia s-au oprit ei în șeștina aceia, că-i un pic de șeștină acolo, unde-i mormîntul... Și după aia, cînd au văzut că nu au decît o ceapă, au început să se fădească pentru ea.. Eu unul cred și zic că ei au mai avut ceva în straiță, pită și slănină, ori niște brînză..."

„Tu-mi spui mie ce s-a întîmplat atunci, ori ce crezi tu despre treaba aceasta ?!"

„Și una, și alta, că-ntîmplarea, orice întîmplare, are mai multe înfățișări... Și eu zic că ei s-au certat pentru ceapă numai așa, c-a vrut-o, întreagă, unul singur, numai pentru el... Și că între ei mai stătea ceva, mai dinainte...".

„Ce ?!"

„Cîte nu stau între oameni !?"

„Asta-i drept... Dar ei, cum de au ajuns să se omoare pentru atîta lucru ?"

„Așa, simplu de tot : pentru că unul a zis că e numai a lui ceapa și că numai el trebuie să mînce din ea..."

„Și cine crezi tu că a zis vorba asta ?"

„Eu cred că a zis-o ungurul !"

„De ce crezi așa, de ce, mă, de ce ?!"

„Așa, pentru că ungurul e mai rîncaci, așa sînteți voi, mai iuți, mai focoși..."

„Și voi, cum sînteți, mă ?!"

„Mai domoli, mai răbdători... Dar nu sîntem mai buni, nu sîntem nici noi cu crucea în sin, să știi, nici slovacul acela n-a fost cu crucea în sin, dacă s-a angrenat în sfada aceea..."

„Cum n-a fost, dacă tu zici că ungurul a început sfada ?"

„Am zis eu așa ceva ?!"

„Ai zis-o !"

„Adevărat, am zis, dar sfada aceea, ce-i drept îi drept, putea s-o-nceapă și slovacul... Nu-i asta problema..."

„Dar care-i, mă ?!"

„Problema e omorîrea lor reciprocă, asta-i problema, că s-au tăiat în cuțite și că bruma de mîncare pe care o aveau cu ei a rămas neatinsă, chiar și ceapa a rămas neatinsă... Că așa se spune, că nu s-a atins nimeni de ce a rămas între ei și că singele a curs pe potecă la vale, ca un pîrîiaș roșu... A plouat puțin, așa se zice, s-a scuturat un nour, după ce au murit ei, și singele s-a prelungit pe coastă la vale... Și-un cerb a boncăluit, în plină vară... Iar la îngropăciunea lor se zice că ar fi fost vuiet în tot muntele : au cîrîit gaițele, au buhăit ciutele, au bătut în toacele lor de argint cocoșii de munte, au lătrat vulpile, a nedumerire, a turbare, iar lupii au hăulit pe toate văile, ca la cutremur, ca în vremea de apoi... Dar astea eu zic că sînt povești, pentru că oamenilor le place să spună povești și să caute înțelesuri în întîmplări și în fapte... Ailaltă treabă însă, cu risipirea mormîntului, nu mai e poveste, e adevărul curat..."

„Care treabă ?" întreabă Gyuri din urmă, cu un glas nou, atins de spaimă și îngreuiat cumva de curiozitate.

„Cu mormîntul, cu risipirea lui... Asta s-a întîmplat mai încoace, după războiul dintîi, cînd i-au luat unii puii unei ursoaice, să-i ducă la o grădină zoologică... Și ea, ursoaica s-a mîniat așa de tare, c-a umblat o săptămînă scîncind și gemînd pe toată valea... A făcut stricăciuni la coliba unuia, i-a omorît altuia o vacă, fără să se atingă de ea... Și după aia s-a apucat de mormîntul celor doi, de parcă ar fi vrut să-i scoată afară și să-i arunce în bătaia vîntului, să nu mai rămînă os de om în tot cuprinsul muntelui... Toată piatra care era grămădită acolo, destul de multă, a împrăștiat-o de jur împrejur, a aruncat-o, bucată cu bucată, rupînd crengile copacilor, lovindu-i și rănindu-i în trunchi, făcînd, cu o vorbă, foarte multe stricăciuni... Și după aceea, așa se zice, s-a liniștit, n-a mai oftat, n-a mai plîns pe nicăieri parcă ar fi murit și ea... Iar oamenii s-au apucat și au adunat pietrele care erau pe aproape, ducînd apoi altele, fiecare în parte, cînd avea drum pe-acolo, încît acum, dacă ar vrea vreo sălbăticiune să risipească din nou movila aceea, ar avea și mai mult de lucru..."

Ion tăcu, avînd deodată sentimentul, ciudat și de neînțeles, că trecuse pe lîngă o prăpastie abruptă și adîncă, — „da, chiar așa !..." — iar Gyuri, în urma lui, tăcu și el, gîndindu-se la tîlcul poveștii pe care i-o spusese Ion. .....Da pentru că ăsta, zise el cu un fel de grijă, parcă ar fi vrut să se ferească de sine însuși — nu-și răcește gura de pomană... Nu degeaba a zis el că ungurul a început cearta... Ăsta-i tîlcul poveștii, da, asta a vrut el să spună : că **noi** sîntem capul răutăților, nu **ei** !... **Ei** sînt buni și blînzi, nu, iar **noi** sîntem răi și aspri... Nu aspri, altfel a zis el... Rîncaci... Da, așa a zis... Ăsta-i prețul tuturor egalităților, ce să mai vorbim... Ți se cîntă mereu, că azi sîntem frați toți și după aia ți se spune că ești rîncaci, pentru că ești ungur..."

„N-ar fi trebuit să-i vorbesc de mormînt, zicea Ion, gîndindu-se în același timp la drumul acesta ciudat, pe care nu ar fi trebuit să-l facă, nu știa nici el de ce, pentru că era Ana bolnavă, ori pentru altceva — el o să creadă acum că vreau să-l omor... Și eu n-am de gînd să fac așa ceva, nici vorbă, sau, cum se mai zice, cum zic de obicei muierile, doamne ferește și apără !... Da, asta-i clar, în ce mă privește... Dar el ar face-o ?!... N-aș crede, n-ar fi făcut-o pînă mai ieri, acum însă, că a plesnit între noi buburuza înveninării, cred că ar fi în stare și de una ca asta !... E' și Erji la mijloc..."

Amintirea femeii îl lumină și îl înfioră. Își dădu seama că-i plăcea tare de ea, mai mult și mai tare decît îi plăcuse de Ana, care era tot bolnavă de la un timp, mai puternic decît îi plăcuse de orice fată.

„...M-am prostit, la bătrînețe, spuse el, mustrător și nu prea, fiindcă era mîndru de isprava asta a lui, m-am lăsat dus de năzăriri, ca un țîngău, ca un copilandru..."

Se întrebă pe urmă dacă ăsta știa, dacă nu închisese ochii dinadins, ca să tacă el, să nu-i deie în vileag, să nu-l denunțe.

„...I-a închis degeaba, dacă a făcut-o dinadouă amîndouă părțile sînt cinstite și limpezite !... Altfel, totul e vorbă goală, iar vorba goală îi mai rea decît dușmănia fățișă !"

Gyuri tăcu, nedumerit.

Dar nici Ion nu mai spuse nimic. „Mai bine ne întornam din drum, se gîndi el, îi spuneam lui Călae ce-i cu omul ăsta, o luam înapoi, la vale, și-l dădeam pe mîna miliției... Dar miliția se bagă într-o treabă de felul ăsta ?!...".

„...N-are nici o dovadă, zicea Gyuri, nu poate proba nimic... Vorba lui nu-i dovadă... Că eu, dacă nu se astimpără, spun că vrea să-mi ia muierea și că de aia umblă cu vorbe... Asta e: eu îl am la mînă pe el, nu el pe mine...".

„Dar cu mormîntul ce-i ? întrebă el destul de tare. Că nu mi-ai spus...".

Desen de Mihai Gheorghe

Banchetul

Urmare din pag. I

necunoscut și se simțea la el acasă, alături de locatarii pe care-i îndrăgise încă de la prima întîlnire. Faptul de a-i fi întîlnit pe ei și nu vreo pereche de bătrîni săcăitori și fără copii sau vreo precupață răutăcioasă era un adevărat noroc pentru Maciste, pentru că de îndată ce-i dădură un nume, la propunerea stăpînului, prietenii săi trecură la muncă scoțînd cărnați dintr-un imens borcan cu untură, pregătind grătarul cu cărbuni pentru cotlete și în timp ce sarmalele se încălzeau în cuptor, bărbatul cu plete numit Ion, și cel cu barbă numit Vasile plecară cu două damigene la birt, iar Gherman și Maciste rămaseră să pregătească hreanul și tot ce mai era nevoie înaintea unei mese îndelungate.

— Să știi că azi dau un banchet în cinstea veniri tale, Maciste, i se adresă Gherman, în timp ce motanul făcea opturi printre gleznele stăpînului. De mîine te iau la atelierul meu să pozezi alături de toți copiii care-și doresc un tovarăș ca tine, ai să vezi ce îmbulzeală va fi și ce mame speriate cînd te vor descoperi în fotografii chiar în brațele copiilor lor, pentru că vom lucra cu perdeaua trasă, fără ca vreuna să știe, de existența...

— Vorbești singur ? îl întrebară deodată cei doi sosiți cu damigenele pline de vin.

— Puneam la punct cu Maciste cîteva lucruri pe care le vom face de acum înainte, răspunse Gherman.

— Maciste aprobă ce-ai propus ? întrebă Ion.

— Total acord, replică vesel Gherman, apoi călărînd pragul dintre bucătărie și singura sa odaie și făcînd o reverență anunță cu o voce de bas : domnii Maciste, Ion și Vasile sînt poftiți la masă. Cele trei fotolii erau dispuse în dreptul cîte unui tacîm, dar abia după ce se așezară cei trei băgară de seamă că Maciste sprijinindu-și labele din față pe marginea mesei rotunde privi suprafața unde ar fi trebuit să stea al patrulea tacîm și dezamăgit se întoarse într-un salt și se postă pe televizor, privindu-i calm dar sever. Gherman se repezi val-vîrtej, pe ușă la un vecin și sosi îndată cu un fotoliu semănînd cu ale lui, mai așezînd grăbit încă un tacîm, iar Maciste îmbunat își luă locul în primire și masa începu în clipa în care motanul își apropie mustățile de primul pahar cu vodcă din care după ce gustă puțin se scutură ca o femeie ; Vasile, Ion și Gherman sorbiră unul după altul trei pahare, după care trecură la cărnăciori, la sarmale și friptură, dar Maciste n-a mai gustat decît o singură dată după mîncare dintr-un pahar de vin. Prima damigeană s-a golit apoi pe nesimțite, dar cu al doilea vas lucrurile au mers atît de încet încît se temeau să nu-i prindă zorii ca și cu o zi înainte cînd avuseseră zi liberă ; Ion lucra la o agenție de publicitate iar Vasile era asistent la reanimare și de data aceasta nu prea le convenea s-o lungească. Dar tocmai în aceste momente de nehotărîre în casă năvăliră trei fete îndrăznețe pretinzînd că Gherman le invitase încă de o săptămînă. Cei trei bărbați se posomorîră pentru că perspectiva de a li se tăia o zi de muncă părea inevitabilă. Minunîndu-se de prezența lui Maciste doamnele încercară să-și amîne plecarea, dar cînd cîte una din ele punea totuși mîna pe clanță motanul scotea niște mieunături duioase încît li se rupea inima să-l părăsească. În aceste condiții Gherman reuși să prindă pe unul din programele radioului muzică de dans, mutară masa pe pat și împinseră fotoliile spre margini pentru a-și dezmorți oasele în ritmul ce înnebunea aerul încăperii. Nu trecură însă mai mult de zece minute și spre norocul bărbaților care obosiseră, Maciste se dovedi a fi un tovarăș de petrecere mult prea capricios, de vreme ce se cățăra pe pereți și se repezea cînd spre ușă, cînd spre fereastră pînă cînd Gherman dîndu-și seama ce-l enerva, răsuci butonul iar după ce muzica încetă, motanul se liniști ca prin minune. Stăvinul casei le propuse doamnelor să reîncălzească mîncarea, se auziră aplauze, apoi cu forțele proaspete care sosiseră, goliră cu tact și a doua damigeană de vin pînă cînd zorii albăstriră fereastra. Motanul îi privea rînd pe rînd pe cei prezenți și părea c-ar înțelege tot ce se vorbea dar enervîndu-se tocmai cînd una dintre fete insista să se pună la picuo muzică de jaz, Maciste se apropie de servanta lîngă care stătea rezemat un violoncel și îmbrățișîndu-l înaintă spre unul din fotolii, cuprinse arcușul cu laba dreaptă și-l trecu de cîteva ori peste coarde, fapt care năuci întreaga asistență, drept pentru care Gherman declară sentințios că în acea casă nu se va auzi de atunci înainte decît muzică simfonică. O sticlă de scotch fu scoasă apoi la iveală, pentru a-l omagia pe Maciste și talentul său despre care au vorbit apoi luni întregi tuturor prietenilor.

14 NOIEMBRIE 1981

L4

teatru

t

Un festival al tinereții

O veritabilă manifestare-maraton s-a dovedit Festivalul spectacolelor de teatru pentru tineret și copii de la Piatra Neamț (24 octombrie — 1 noiembrie 1981). Și totuși nu am auzit pe nimeni — dintre spectatori și invitați — să acuze oboseala. Căci, aproape fără excepție, spectacolele au interesat, au adus fiecare cîte ceva demn de luat în seamă. Chiar dacă pe alocuri opiniile au fost divergente, chiar dacă intențiile realizatorilor nu s-au finalizat întotdeauna la cota cea mai înaltă.

Important este, însă, că la Piatra Neamț s-a văzut destul teatru de calitate, s-a discutat cu folos despre teatru, cu osebire despre cel pe care îl propunem tinerilor și copiilor. Iar din acest punct de vedere ni se pare grăitor că pe afișul festivalului s-au înscris numele lui Terențiu, Shakespeare, I. L. Caragiale, Evgheni Șvarț, Teodor Mazilu, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Ion Băieșu, Ion Druță. Autori care, în bună parte, au fost aduși la rampă de tineri regizori, unii dintre ei la primele confirmări. Este cazul, și trebuie să ne oprim o clipă aici, al proaspeților absolvenți Victor Ioan Frunză și Dominic Dembinski. Ambii, de altfel, au și cucerit premii ale festivalului, lauri încununînd eforturi și strădanii deosebite. Primului, Victor Ioan Frunză, îi revine meritul de a fi dat cel mai bun spectacol din cadrul manifestării de la Piatra Neamț, „Dragonul" de Evgheni Șvarț (Marele premiu), secondat la pupitrul scenografic de alte două tinere talente — Marie-Jeane Leca și Doina Antemir. Le-a răspuns impecabil distribuția, cu tinerețea de acum știută a trupei nemțene. Colegul său, Dominic Dembinski și-a obținut și el premiul de debut pe un text de primă mînă, „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu, beneficiind de aportul teatrului din Arad. Iată, așadar, că lucrarea regizorală își propune astăzi, încă de la primele sale manifestări, piese de mare respirație, ceea ce înseamnă ambiții și cote invidiabile, dar și posibilități și dotări care ne fac să privim încrezători viitorul regiei românești.

Stăruind asupra acestor două spectacole-speranțe, nu trebuie să trecem cu vederea montările unor consacrați deja, care au dat strălucire festivalului. În primul rînd ne stăruie în memorie spectacolul Cătălinei Buzoianu, „Tyl Ulenspiegel" realizat la Teatrul „Țăndărică", pe versiunea dramatică a lui Theodor Mănescu, după Charles De Coster (premiul A.T.M.). Regizoarea, operînd cu actori, marionete și măști, pune din nou la iveală variatele sale modalități de exprimare scenică, mereu încărcate de fantezie, cu evidente căutări de îmbogățire a limbajului teatral. Și ar mai fi de adăugat aici, la capitolul punctelor de atracție ale festivalului, premierele absolute ale pieselor „Paracliserul" de Marin Sorescu și „Dirijorul" de D. R. Popescu, excelenta lucrare a lui Ion Druță, „Tot ce avem mai sfînt", precum și interesanta montare păpușerească a lui Cristian Pepino, „Metamorfoze", după Ovidiu.

Festivalul de la Piatra Neamț a fost, desigur, și un prilej de manifestare a artei actoricești. Să spunem, însă, nu văd de ce ne-am feri, victoriile s-au arătat a fi mai ales ale trupelor, ale ansamblurilor. Juriul i-a desemnat totuși ca protagoniști — în concertul interpretărilor — pe Virginia Dobrovici, în rolul Ortansei din „Proștii sub clar de lună", pe Gheorghe Dănilă în rolul Primarului din „Dragonul" și pe Vasile Vasiliu în rolul lui Călin Ababii din „Tot ce avem mai sfînt". Bucuria noastră rămîne, însă, recunoașterea unui talent special cum este cel al Anei Ciontea (mențiune specială a juriului), sufletul întregului spectacol prezentat de Institutul de teatru „I.L. Caragiale", „Gustul mierlei" de Delaney, clasa prof. Ion Cojar. Ca și în cazul tinerilor regizori, această studentă din ultimul an dă garanția existenței valorilor de mîine.

Ermil Rădulescu

film

f

Mondo umano

Cu peste două decenii de viață legată de arta filmului, **Ioan Grigorescu** are deja o filmografie substanțială în care reușitele scenaristului — **Canarul și viscolul** (regia : **Manole Marcus**), **Felix și Otilia** (regia : **Iulian Mihu**), **Subteranul și Mastodontul** (regia : **Virgil Calotescu**) sau **Explozia** (regia : **Mircea Drăgan**) certifică virtuțile unui condei format la școala reportajului dinamizat de elemente de ficțiune integrate permanent unei demonstrații etice.

Comentator și scenarist, operator și regizor (debutul pe marele ecran este oarecum tardiv, dar firesc și deloc neașteptat după serialele TV „Spectacolul lumii"), **Ioan Grigorescu** rămîne un pătimaș al imaginii directe, cu puritate de document, dar nu atît de robit de aceasta pentru a nu conferi verbului locul necesar într-un raport nu lipsit de riscurile unui pleonasm nedorit.

Mondo umano, film de montaj fără ambiții polemice față de **Mondocane**, este mai degrabă un atașant eseu despre lumea în care trăim, o lume cu contradicții, cu lumini și umbre, cu lucruri obișnuite și senzaționale, cu imagini-simbol cunoscute sau inedite, topite în ideea unei călătorii, a unui ocol al pămîntului în 80 de minute. Jaloanele acestei călătorii rămîn leitmotivele obsedante ale prezentului dintre care nu lipsesc pericolul cursei înarmărilor, subdezvoltarea cu realitățile ei amare, analfabetismul și foametea, poluarea, superurbanismul. Problemele Terrei devin prin imagine problemele colectivității umane surprinse de la meridianul zero la tribulațiile Africii, în deșertul Sahel sau în aglomerări urbane ale Americii, în metropolele celebre, în orașele muzeu, în preajma mărturiilor trecutului sau în momentul realizărilor ce prefigurează viitorul.

Pus sub celebrul motto din **„Cum vă place" lumea întreagă e o scenă și noi toți actori în ea, Spectacolul lumii** chiar dacă este filmat în stilul reporterului frenetic cu „camera au poing" păstrează rigoarea unui mesaj umanist susținut de un comentariu dens ce surprinde cu eleganță dialectica prezentului, în argumente ce înglobează fără didacticism cifre, citate, pilde.

În comentariul său, scriitorul-cineast reliefează pe un ton epurat de lucruri comune apelul la echilibru și rațiune, la apropierea între oameni, la sensibilitate și înțelegere, la forța necesară eliminării pericolelor ce amenință umanitatea. Bun cunoscător al gramaticii montajului, al sugestiilor durabile născute din lipirea fotogramelor, **Ioan Grigorescu** selectează într-un material imens adunat timp de aproape zece ani, imagini filmate cu pasiune, inspirație și curaj.

Sintetică cronică a prezentului, **Mondo umano** este mărturia concretă a imaginii unei lumi văzute de un spectator sensibil nu numai la frumusețile și măreția ei, ci și la profundele probleme generate de contradicțiile actualității.

La reușita peliculei își dau concursul excelenți profesioniști ca monteurii **Alexandra Petrescu** și **Mircea Ciociltei**, sunetistul **Aly Yener** și autoarea aranjamentului muzical, **Ileana Popovici.**

În încheierea acestor rînduri dedicate unui „debut" regizoral amintesc trei proiecte cinematografice semnate de **Ioan Grigorescu**, capabile să aducă filmului românesc o recunoaștere internațională care de mult timp ne lipsește. Ele sînt : **Ringul, 1 august 1943** (serialul gîndit chiar în paginile acestei reviste) și **Craii de Curtea Veche**. Ce casă de filme are urechi de auzit ?

Călin Stănculescu

dins, că noi, eu și Erji, n-am ajuns prea departe... Ne-am jucat mai mult... Ea se joacă arz-o para focului s-o arză, că faină mai e... Da-ți fuge printre degete, la o adică !...“

Își aminti, tot așa, luminîndu-se pe dinăuntru, învoioșindu-se, cum ieșise el într-un rînd la poarta lui Gyuri, să-l domolească pe Bărbat, care îl lătra pe Gyuri, nu-l lăsa să intre în propria lui curte, îl păzea pe el, pe Ion, care era în casă cu Erji, fiind gata să-l sfîșie pe celălalt.

„...Asta e, măi frate Gyuri, vorbi el rar și ca de departe, ce-i drept îi drept și nu-i cu păcat...“

„Ce ?... Spune odată și nu le mai tot ocoli !“

„Nu le ocolesc, n-ai teamă... Ai nevastă faină, asta am vrut eu și să zic... Dar n-are rost, să știi, să-ți faci griji din partea asta, în legătură cu mine...“

„O fi, mă dar de ce-i dai tîrcoale mereu ! ?“

„Îmi place de ea, îmi place tare, cum nu mi-a plăcut de nici o muiere, niciodată, că eu, nu știu cum să zic, m-am însurat de tînăr și după aia, de cînd mi s-a betegit muierea, Ana, am rămas cam așa... Am mai umblat eu pe alături, dar nu mi-am legat sufletul de nici un gard, am sărit gardul și am mers mai departe...“

„Înseamnă că ești cam mulieratic, ești un stricat...“

„N-aș zice... Cred, mai degrabă, că sînt cam nefericit... Dacă n-ar fi așa, nu m-aș fi învîrtit eu degeaba în jurul lui Erji, nu m-aș fi copilărit eu pe alături de dînsa...“

„Așa începi lucrurile astea, cu cîte-o joacă, și după aia, încearcă să le mai oprești, dacă mai apuci...“

„Se poate dar tu de ce n-ai zis nimica pînă acum ?!... Ai văzut de văzut, nu ?!“

„Da, am văzut !“

„Și-atunci, de ce ai tăcut, de ce ai închis ochii, ca să-i închid și eu, să nu zic nimic de treaba ailaltă ?“

„De care treabă, măi Ioane ?!“

„Știi tu prea bine, eu nu știam prea bine, nu eram clar de loc, dar tu știai, mă !“

„Știam, a fost și asta, e adevărat, dar nu m-am gîndit chiar așa, cum crezi tu...“

„Dar cum te-ai gîndit, mă, spune, vorbește, că și eu o să vorbesc...“

„Dacă o să mai apuci !“

„Mă ameninți, da !?... Ia uite la el, odată ridică capul, cînd i se dă bine !“

„Nu-mi zice așa, că-i necaz !“

„Și dacă vreau eu să-ți zic !?“

„Atunci îți spun și eu...“

„Și ?!“

„Păi asta-i, nu mai avem ce vorbi !“

„Bine, mă, nu-ți mai zic nici cum, dar tu să faci bine să-mi spui mie tot ce trebuie să-mi spui, ca la spovedanie !... Ia taci pînă una-alta înaintea mea, ține-te de coada lui Ignat, să te am eu sub ochi, să nu-mi vii tu din spate, cu cuțitul în mînă...“

„Cuțitul e în straiță, Ioane !...“

„În straiță, după șerpar, unde o fi, dar este, îl ai la tine !... În vreme ce eu nu-l am pe al meu, eu nu mai am demult cuțit după șerpar...“

„Porți bită, mă !“

„Asta-i altceva... Așa că tu, fă bine și treci înainte.... Treci !“

Ion se opri în marginea potecii, așteptînd, ultindu-se la Gyuri, cum trecea pe lîngă el, fiind sigur în clipele acelea că tovarășul ăsta al lui, de drum și de muncă, se îndise înainte la cuțit. Prea se împurpurase el (era ca racul), prea era nervos și nemulțumit. Celălalt îl cercetă și el, cu coada ochiului, fără dușmănie, cu nedumerire mai degrabă.

„Noa hai odată, îi spuse el peste umăr, că dacă ne tot foim așa, nu ajungem nici poimîine la stînă !...“

„N-ajungem, n-ajungem, spuse Ion reluîndu-și urcușul, fără noi tot nu coboară ei de-acolo !...“

Îl biciui după aceea, din urmă, cu fel de fel de întrebări, fără a mai ocoli lucrurile, vorbind de-a dreptul, încet și măsurat dar destul de răspicat — „Ai fost ori n-ai fost tu **acolo**, atuncea ?!“ — stăruind mult asupra satului Tuuna —, „Ai omorît ori nu ai omorît tu oameni, în toamna aia blestemată ?“ — cerîndu-i să se mărturisească, să se spovedească — „Măcar atîta să-mi spui tu mie, mă, că-ți pare rău și că nu ai mai face așa ceva niciodată, nici de frică, nici de voie bună !“ — amenințîndu-l cu moartea de vreo cîteva ori, — „Că dacă-i așa, mă, îți fac eu facerea, aicea, în munte, nu te reclam nicăieri, te judec eu, mă, în numele copiilor pe care i-ați aruncat voi în foc atunci, în numele femeilor pe care le-ați sfîrtecat cu baioneta, în numele singelui pe care l-am văzut eu ieșind dintr-o groapă !...“

„Ce singe, mă, ce groapă, ai bolunzit ? întreabă Gyuri, dînd să se oprească și neîndrăznind, vorbind atît de tare însă, încît se sperie pînă și Ignat, tresări și bodogăni pe potecă la deal ; iar Bărbat, cîinele lui Ion, se întoarse din drum și veni alături, pe marginea potecii. — De unde pînă unde ai mai scornit-o și pe asta, că a curs singele din groapă, cine ți-a băgat în cap o asemenea năzdrăvănie ?!...“

„Nimeni, mă, răspunse Ion, mai răspicat și mai tare, eu însumi am văzut asta, cu ochii mei !...“

„Unde, mă, unde ?!“

„La Tuuna am văzut, cu ochii mei, mă, că acolo ați făcut **voi** cele mai mari blestemății !... Acolo am văzut eu cum ieșea un piriiaș de singe dintr-o groapă mare, în care fuseseră aruncați mai mulți morți, mă, la grămadă !...“

„Chiar așa ? !“

„Chiar, mă !... Și cum groapa nu era adîncă, și cum era în coastă, singele a ieșit din pămînt și-a luat-o la vale, pe o potecuță, ca un șarpe !...“

„Asta n-am văzut-o... Și nici n-am auzit de treaba asta...“

„Dar de care-ai auzit, mă ? !... Și ce-ai făcut tu pe-acolo, **atunci**, cîți români ai omorît mă, cîte femei și cîți copii ai spintecat cu baioneta ?!... La cîte case ai dat tu foc, mă ?!...“

„Dar tu cîți copii ai omorît, cînd ai venit cu frontul din partea astalaltă?“

„E altceva, mă, eu am venit cu frontul, după ce am întors armele, contra nemților și contra voastră, mă, era război, nu se aseamănă una cu alta !...“

„Ba se aseamănă, mă, că și atunci, în 1940, era război !...“

„Era război în alte părți, dar aicea nu era !...“

Se domoliră apoi, ultindu-se nedumeriți la Bărbat, care îi lătra pe amîndoi, de parcă vorbele lor l-ar fi durut și pe el, mai tare și mai adînc decît îi durea pe ei.

elena ștefoi

Fără să întrecă măsura

Pot stringe în brațe rădăcina acestei duminici. Am văzut-o chircindu-se lîngă mine, sufocată de paraziți, exact cînd așezam receptorul în furcă. Tocmai numărasem dinții veninoși ai confuziei. Se-ntîmplă, se-ntîmplă. Prăpastia pe care o apăr nu iubește programul obligatoriu nici tăbliețele indicatoare pentru cei ce vor să greșească foarte puțin. Ea va încărunți așteptînd unghiul perfect al revoltei cu moartea. Și totuși muncește : întoarce spatele pestrițelor insomnii numai după ce le-a făcut să roșească în prezența mulțimii. Uneori îmi împarte alcătuirea în două : o parte sub microscop, cealaltă într-o tufă de liliac la marginea epocii. Fără să întrecă măsura, o voce de om ca toți oamenii se roagă atunci să fiu om ca toți oamenii. De dragul ei pot stringe în brațe chiar și rădăcinile putrede ale unei minuni pe care nimeni, de-atîta vreme, n-o mai așteaptă.

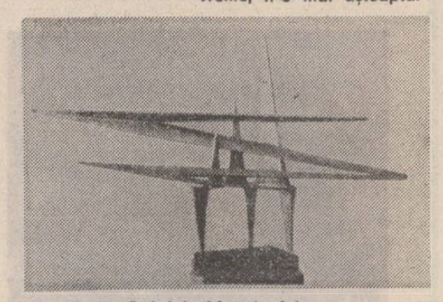

Gabriela Manole Adoc : „Dinamică spațială“

La mijlocul verii

Nimic important. Rezistența își bate încă joc de organele sale vitale : în pas alergător fiecare trebuie să mărturisească grozăviile săvîrșite în ultima vreme. Atrași de spectacol învingătorii își lasă pînă la urmă ochii în jos de parcă ar trece prin fața unui spital de nebuni. Ei cad numai în capcane căptușite cu nestemate ? Plec și mă-ntorc și în patul meu absolutismul se închină unui număr de telefon. Absolutismul, he, he ! Pot recunoaște că are și el dreptul la o pereche de coarne. Mai ales la mijlocul verii cînd natura trece cu fierul de călcat peste morminte. Cu voce naturală îți spun : coșmarul din jurul grumazului îmi va fi zestre pînă la adînci bătrînețe. Niciodată n-o să-l pot iubi ca pe-o armă.

Poem de dragoste scris mult prea tîrziu

Nu ți-am spus eu că resemnarea are fel și fel de cotloane ?

Printre drepturi și îndatoriri linia de plutire gifiie în straie de sărbătoare. Toate revelațiile numai peste răsuflarea ei se încăpățînează să tropăie. Din cînd în cînd chiar anotimpul trecut îi aduce plocon o căldare cu zoaie și atunci autobiografiile noastre pierd vremea pe străzi diferite. Fiecare rontăindu-și singură știreangul. Și totuși ochi în ochi ne putem minuna de roadele bogate ale pămîntului. Bucuroși că n-am avut și noi convingeri cu bube. Fii sigur; odată și-odată îți voi lăsa în brațe rămășițele unui război sufletesc. Aceste rămășițe mai adevărate decît o plită încinsă.

«Ieșirea din iarnă»

Urmare din pag. I

rală a frescei autorului, pe care acesta o umple însă de viață colcăind, făcînd din narațiunea sa poate cel mai stufos roman din întreaga proză românească.

Discordanța dintre cronologia evenimentelor și ordinea apariției editoriale a volumului ciclului se explică, probabil, prin dorința scriitorului de a cinsti celebrarea unui veac de la războiul nostru de independență, intrînd direct în tema marii epopei naționale care a fost pentru noi încleștarea din 1877—1878. Sau poate, speriat de anvergura proiectului său romanesc, prozatorul a pornit la realizarea lui pe secvențe, nefăcîndu-și cunoscută din capul locului temerara sa tentativă. Un fel, așadar, de a construi un tunel pe fragmente, discontinuu, ce urmează însă a se îmbuca perfect. Ceea ce presupune o remarcabilă știință a construcției epice din partea prozatorului, ca și o profundă cunoaștere a epocii, confirmate deja prin „fragmentele“ (**cărțile**) realizate pînă acum.

Cum am mai spus-o și cu alt prilej, Paul Anghel își definește metaforic întregul ciclu, încă de la numele generic al romanului său: 1977 a însemnat pentru noi, ca popor, ieșirea din iarna în care intrasem după marii voievozi ai împotrivirii active față de otomani; ieșirea la lumina neatîrnării — dar și îndoielile, încercările cumplite, calvarul care a fost acest război crunt, pe viață și pe moarte, pentru ființarea noastră ca națiune sortită a exista între trei mari imperii cu tendințe absorbante, acaparatoare: cel turc, cel țarist și cel austro-ungar — toate trei în acerbă competiție expansionistă. Metafora din titlul frescei autorului mai semnificînd și puritatea unui popor care a știut și a putut să creadă neîntrerupt în steaua sa, în împlinirea irevocabilă a destinului propriu.

Gîndul ne duce, parcurgînd secvențele ciclului romanesc al prozatorului, la **analele** și la **istoriile** lui Tacit. Ca și istoricul latin, Paul Anghel privește din interior lumea **exploratăcreată** de el, și tot ca acesta o colorează subiectiv — exprimîndu-și la fel idiosincrasiile vizavi de tirania potentaților lumii abordate, potentați ce nu mai încăpeau pe mapamond alături, fără a realiza ridicolul și absurdul intoleranței lor **sub specie aeternitatis**, fără a înțelege cît de cît filozofia istoriei, cursul neiertător al acesteia. Fiindcă iată — imperiile au pierit, în timp ce națiii cîndva disputate de ele au supraviețuit și înfloresc astăzi, stăpîne pe destinele lor.

Ciclul lui Paul Anghel îl evocă însă nu numai pe Tacit — ca privire din interior a istoriei, ci și pe Tolstoi, ca anvergură epică și putere de resuscitare a trecutului, ca forță de portretizare, pregnanță artistică. Spunem aceasta spre a nu se crede cumva că marele roman al lui Paul Anghel ar fi doar o — fie și excelentă — incursiune în istorie. El este și o asemenea incursiune, fiind evocate în paginile lui un mare război european, mari cancelarii ale continentului, resuscitați împărați, prinți, investigate medii sociale diverse, de la aristocrația saloanelor mondene la pături nevoiașe, soldați, ofițeri, negustori etc., ca în „Război și pace“. Dar tot ca în uriașa frescă tolstoiană sînt portretizate aici magistral o sumedenie de destine ce se țin minte, în afară de protagoniști ai istoricelor evenimente din taberele adverse, lucrate minuțios, chiar cînd este vorba de personaje de fundal, sînt aduse în prim plan probleme ale epocii, totul închegîndu-se într-un tablou complex, nu doar al vremii, dar și al omului, al umanității sub vremi, memorabil. Într-o limbă excelentă, plastică, de o rară pregnanță, Paul Anghel cultivînd în scrisul său, fără ostentație, calofilia — în sensul cel mai bun al cuvîntului. Stăpînind, dominînd universul abordat, ca scriitor, în cadrele căruia, atît de diverse: politică de eșichier european, științe, civilizație, filozofie, se mișcă dezinvolt, convingător, în largul său.

Personajele ce evoluează în **cartea** de față, **Ieșirea din iarnă**, fiindu-ne în mare cunoscute, chiar mai bine cunoscute decît aici — din stadii posterioare ale narațiunii, dar apărute anterior, nu vom mai stărui asupra lor: prințul domnitor al României, țarul Rusiei, Alexandru al II-lea, marele duce Nicolae, senil-arogantul dar periculosul cancelar Gorceakov, un fel de Trahanache ad litteram pus să hotărască destinele popoarelor, generalul-conte Ignatiev, reprezentantul Rusiei țariste la Constantinopol, în a cărui optică, frizînd cinismul, totul era moral — fie și călcarea în picioare a drepturilor altora, cînd aceasta era în folosul pravoslavnicului imperiu al Romanovilor, înțeleptul, deși nu lipsitul de prejudecăți Savfet-Pașa, ministrul de externe otoman; ca și excelenți domnitari români, un Ion Brătianu, un C. A. Rosetti, un Kogălniceanu... Apoi alți eroi, dintre cei ficționali (și nu chiar): Păuna Catargi — ghem de feminitate și voluptate, Lucrețiu Pârva — consumîndu-se între chemarea științei, dezlănțuiri erotice și îndatoririle față de patrie, ofițerul-marinar Maican, personaj de baladă, deputatul conservator Alec Rășcanu, avînd „vocația“ pură a opoziției de dragul opoziției, politician și om de afaceri nerealizat, dar aristocrat pînă în măduva oaselor etc. De reținut fiind mai cu seamă aici, în **Ieșirea din iarnă**, atmosfera de febră a preliminariilor războiului, ce cuprinsese întreaga țară, exodul populației de la Dunăre către capitală, spre a se pune la adăpost din calea turcilor, și din capitală înspre munți — de teama marelui aliat, trupele țarului ce intrau în Moldova, de asemenea o mare necunoscută; fiindcă, așa cum se știe și cum consemnează elocvent și prozatorul, cancelaria de la Petersburg socotind o „mezaliantă“ înțelegerea militară cu noi, încă „neîndependenți“ formal, deși **de facto** eram, și-a trimis trupele peste Prut fără a mai aștepta ratificarea Convenției din partea corpurilor noastre legiuitoare și fără măcar a ne notifica trecerea graniței. Ceea ce a determinat riposta promptă a României de atunci care, retrăgîndu-și armata de la Dunăre, în semn de protest, și-a adus în acest fel arogantul aliat la realitate și la sentimente mai bune... Sînt admirabil proiectate din această perspectivă, a aroganței marilor puteri ale timpului — mizantropia de stat a putredului imperiu otoman, panslavismul brutal al Romanovilor, cecitatea senil-imperială a Albionului, pentru care dreptul la autodeterminare al popoarelor era privit ca o insolență... În fond era vorba de teama nemărturisită a imperiilor că tulburarea **statu-quo-ului** Europei le-ar putea afecta interesele sau chiar nărui, ceea ce pînă la urmă s-a și întîmplat... În general, prozatorul conturează, încă din deschiderea romanului său, această adevărată dramă a unui popor ce merită mai mult, mult mai mult, dar care datorită vicisitudinilor istoriei este apreciat sub valoarea sa. Idee excepțional surprinsă de Paul Anghel.

Aș mai consemna, din **cartea** de început a ciclului, sentimentul de clipă supremă, trăit de întregul nostru popor, care își dorea fierbinte cîștigarea prin luptă a independenței sale naționale. De întregul popor, din toate provinciile — deci și din cele încă subjugate, ba chiar și de mai departe: un Zahi Caraian, aromân din Pind (poate strănepot al celebrului muzician Herbert von Karajan de azi, din Austria — țară unde se refugiau mii de aromâni din fața teroarei otomane), aflat la studii în Germania, pleacă și el „în țară, la București“, cum însuși o spune, pentru a se înrola în războiul țuturor românilor, de pretutindeni.

Savantul celtist din Leipzig, Sommert, în senînătatea lui, n-ar fi înțeles, desigur, gestul unui popor întreg în acel ceas de supremă încercare, cînd nici discipolul său preferat, Laurențiu Pârva nu mai avea timp pentru știință, „la acest fel de scrisoare — vorba lui Miron Costin — gînd slobod și fără valuri trebuind“, ceea ce nu era cazul cu noi atunci...

Ieșirea din iarnă mai pune încă un accent, încă o pată de culoare în acest impresionant epos al lui Paul Anghel, care este romanul său, **Zăpezile de-acum un veac**, ce se configurează ca o epopee nu numai de interes național, dar pătind cîștiga și cititorul de peste tot din lume, ceea ce a fost dintotdeauna apanajul marii literaturi.

Benone Șuvăilă : „Început de toamnă“

voicu olari

Flash

(Aș zice)

Aș zice că dacă nu păstrez în memorie obrazul tatei încreștit de durere să nu îndrăznesc să mă cațăr cu gîndul pînă la clipa cînd voi fi obligat să alunec de pe sfera lucioasă care e viața.

Iubirea noastră cea de toate zilele

A mai trecut un an.
Trei sute șaizeci și cinci
de poeme desperate,
trei sute șaizeci și cinci
de case pustii :
Doar cîte o femeie
cuprinsă de gratie
se mai strecoară prin ele
palidă ca o umbră.

Ființă

Vîrfurile degetelor sînt reci
Obrazul rece. Numai genele clipind
ca niște puști de vînătoare
către turma de rinoceri
care vine spre mine.

Două împușcături ca două lacrimi.
Între e'e privesc în jur :
Numai desperarea respirînd multumită.
Numai cruce de lemn a sfîrșitului.
Iar din trecut
chipul meu de copil între umbre.

Cum aș putea răspunde-amintirii
Cum aș putea privi liniștit
ființa mea ancorată-n tăcere
azi cînd un sinaur strop de sare
îmi aduce moartea
în ochiul deschis.

Darea la țintă în amurg

Viață a mea, greoaie strecurare
prin strîmtul haos
de la Atunci pîn-la Acum.

Ce limpede mi-arăți
și cît de liberă
ultima clipă :
nici lătrături de cîine
nici urlete de om.

Oricîte rugi
Oricită desperare-aș înălța
Nici un răspuns :
inima moale mi-alunecă-nainte.

Viață a mea
atît de clar mi-arăți
ultima clipă
cînd voi sfîrși prelunga
Dare la țintă în amurg.

Vizita bătrînei doamne

În noaptea
de după ultima
descindere-a morții
sub forma unei tinere fete
mi-au mai rămas
sub veioza
cu becul ars
un bidon gol de vin
și patru cărți
galbene de înțelepciune
pe care le voi degusta
în întuneric.

Expresia feței

Nu sînt din neamul frunzelor
ce seamănă-ntre ele :
am altă expresie a feței.

Moartea
îmi va veni pe urme
și mă va pedepsi.

Se va găsi o vină.
Nu mă asemăn frunzelor
Am altă expresie a feței.

plastică

Un moralist: Ando

Puțini caricaturiști pot și știu să facă o expoziție. Mai multe desene adunate pe pereții unei săli nu sînt, neapărat, o expoziție. Chestiunea se pricepe mai bine dacă ne gîndim că o culegere de articole nu-i întotdeauna și o carte. Ceea ce interesează, în primul rînd, într-o expoziție este prestația ideii. Nu-i tocmai simplu de spus ce-i ideea și cum izbutește ea să arhitectureze o operă și o viață de creator. Un fapt e limpede : nu există lucru de artă, fie el cît de cuprinzător și de complex în alcătuire care să nu poată fi dovedit cu un gînd esențial, cu filosofia citorva cuvinte. O selecție de caricatură, se înțelege, trebuie măsurată cu alte selecții de caricaturi. Numai că — și asta-i ciudățenia ! — humorul e darul care-i cel mai greu de măsurat. Melancolia merge-n adîncul sufletului la omul de toată starea. Humorul, însă, nu. Unora el le cade foarte bine, altora le vine pieziș. Cunosc oameni care consideră cu bunăvoință opera cu tot felul de cruzimi, dar resping cu vehemență lucrarea cu haz. Cunosc chiar oameni cititi ce-și fac un titlu de cinste din rezistența la cărțile unor Ilf și Petrov, Hasek, Shaw. Vreau să spun că există persoane, care, prea pasionate de teoria și clasificarea artelor — și, în moșia unei arte, a genurilor și speciilor ei — nu bagă de seamă exact criteriul prim. În mottoul unei nuvele, Hemingway se întreba care-i deosebirea dintre un ou și un munte. Deosebirea nu o face faptul că muntele e mare și oul mic. Nici faptul că muntele e brun sau verde și oul alb. Ce deosebește muntele de un ou este faptul că oul e viață și muntele e piatră moartă. Cine-i preocupat să afle locul caricaturii între arte, ar trebui să caute, mai întîi, pe caricaturiștii, puțini de tot, al căror desen are viață, al căror humor e generos și înțelept, a căror peniță face linia autentică, potrivită, adică, numai acelei umanități, care formează obiectul ironiei lor.

Caricaturile lui Octavian Andronic — ANDO au viață, sînt studiul monografic și comedia unei umanități perturbate. ANDO este un observator atent al mecanismelor dereglate, numai că dereglarea e cu paradox. Într-un desen de-al său, pe tema foarte frecventată, de altfel, a răufăcătorului ce stă cu bita ridicată în umbra unui colț de stradă, vedem mulțimea — ca la teatru — așteptîndu-l pe cetățeanul inocent. S-au făcut zeci și sute de planșe pe acest motiv și singur ANDO a translat absurdul în plin social. Mulți observă, la ANDO, chemarea unor teme cunoscute ale caricaturii, dar nu bagă de seamă și cum sînt tratate ele. Mecanismele humorului sînt de-acum inventariate, țința lor însă e alta. Ce interesează în primul rînd la ANDO este țința. El vrea să ne convingă că prin exces tot normalul se perverteste.

O butadă zice : după ce citești toate cărțile ce s-au scris pe o temă, spui ce-ai înțeles din ele într-o carte și cartea va fi contribuția ta la temă. Și așa mai departe. ANDO pare să nutrească ambiția de-a avea un punct de vedere acolo unde se vădea a se fi spus totul. De aceea desenul lui nu-i decît **propriu**, adică **adecvat** scopului. Mulți caricaturiști au ca preocupare fundamentală grafica propriu-zisă, din care cauză înțelesul imaginii este subțire, oarecum gratuit, pretext și nu ființă. Se cunosc și destui caricaturiști care, cu un desen de tot precar, reușesc să amuze și să spună ceva, pentru că au realmente ceva de spus și n-au mijloacele. La ANDO ar fi exagerat să discutăm, în principal, desenul, cum la fel de exagerat ar fi să discutăm, în principal, întîmplarea pe care se exercită. Făcutul imaginii aproape că nu se sesizează. Ce contează e întregul, cuprins și cuprinzător. Expoziția lui ANDO de la Galeriile de artă ale Municipiului are funcția unei cărți bine gîndite și bine scrise. Te lași pătruns de unitatea ei, mergi pe axa ei și abia după aceea te întrebi cine e autorul și ce motive l-au dus s-o lucreze și s-o dea publicului.

Tudor Octavian

muzică

Ferestre în lumea muzicii

Între 12 și 28 octombrie au avut loc în Berlinul occidental **Zilele muzicii românești**, plasate sub semnul centenarului enescian, dar surprinzînd ramificații ale școlii muzicale naționale pînă înspre zilele noastre. În afară de o participare internațională, în ultimul concert, dedicat în exclusivitate creației lui George Enescu, la manifestări au participat excepționalele formații **Ars Nova** din Cluj-Napoca și cvartetul **Voces** din Iași, care, tot ca și formația **Hyperion**, ce va concerta în același oraș, în luna decembrie, și ansamblul **Musica Nova**, care deja se află într-un important turneu în Belgia, Luxemburg și Olanda, constituie cele mai reprezentative promotoare ale componisticii noastre actuale, în domeniul cameral.

Programele ansamblului **Ars Nova**, condus (termenul, în românește, înseamnă, aici pe drept cuvînt, mai mult decît dirijat, ci și orientat, format, angajat pe traiectorie) condus, deci, de compozitorul Cornel Țăranu, au fost, în cele două concerte, unul dat la Academia de Arte, celălalt la Caffé Einstein (loc de memorie în muzica contemporană, de vreme ce aici s-a inaugurat public **Pierrot Lunaire** de Schönberg), în mare parte diferite. S-au cîntat **Invocații II** de Tiberiu Olah, **Cîntece fără dragoste** de Cornel Țăranu, un fragment din opera **Pacea** de Aurel Stroe, **Mobil** din **Cvartetul nr. 2** de Lucian Metianu, **Heterosynthesis II de** Fred Popovici, **Sugestii II** de Octavian Nemescu, iar, cu al doilea prilej petrecut sub semnul muzicii minimale, în afară de unele reluări, s-au mai înscris **Round** de Zoltan Jeney (R.P.U.), **Ofrande II** de Cornel Țăranu, **Epitaf II** de Aurel Stroe, **Sincronie I** de Ștefan Niculescu, **Imaginați-vă un spectacol kabuki** de Mihai Moldovan.

Cvartetul **Voces** a dat o seară Enescu, la Academia de Arte, cuprinzînd **Cvartetul** (credem, afișul nu este explicit) **nr. 2, Sonata în fa diez pentru pian**, și **Cvintetul pentru pian și coarde**, cu participarea pianistului și compozitorului Cristian Petrescu.

Nu dispunem încă de prea multe ecouri de presă, dar, după cele pe care le avem la dispoziție, și după propria părere, gîndim că selecția a fost în general optimă (despre interpretare, cunoscînd mesagerii, nu avem nici un dubiu) și chiar unele „malentendus“-uri în publicistica locală dovedesc că avem o școală componistică cu o personalitate care cere obișnuință auditivă, deci penetrație, repetabilitate.

(Atenție ! Simpla interpretare, chiar în cele mai bune condiții, a muzicii contemporane nu este adesea suficientă formării unei juste imagini în fața publicului din alte țări, și, de ce să nu o recunoaștem, chiar în fața criticilor. Un set de cronici, chiar din mari centre muzicale, asupra aceluiași eveniment artistic, oferă adesea, deasupra policromiei de păreri, de apetente stilistice, de involuntară subiectivitate normală, spectacolul unui evantai ce se deschide între profesionistul cel mai avizat și diletantul cel mai naiv. În general, din cîte ne-am putut da seama din alte ocazii, cronicarii suferă azi puțin de nevoia etichetelor. Cînd etichetarea este mai dificilă — și gîndim că-i bine așa — atunci se expediază obiectul în cîteva cuvinte improvizate. Apoi, mai intervine și progresiunea tot mai grăbită a evenimentelor muzicale. Nu sînt de părere că stilul se defoliază anual, ca arborii, dar, dacă adesea criticii așa gîndesc, indicarea datei de compunere a lucrării pare o premisă indispensabilă adevăratei judecăți valorice. Din păcate, așa este.).

Să nu înțelegem greșit ! Concertele berlineze au constituit un esantion reprezentativ de muzică și interpretare românească. Unilateralitatea unor opinii este balansată de larghețea altora. Sînt necesare însă cîteva măsuri organizatorice — texte de prezentare orală, sau programe de sală — cît de cît detaliate.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (X)

„În vreme de război"

Dacă în **Kir Ianulea** structurile „basmului nuvelistic" își mai conservă încă prezența, fiind solicitate a potența din unghi ezoterico-fantastic paradigma ideatic-moralistă a „poveștii" de viață, în schimb, cind este vorba de tripticul **În vreme de război, La conac** și **La hanul lui Minjoală** perspectiva eminamente realistă asupra faptelor de viață se instăpinește peste tot. Îndepărtarea scriitorului de schema magic-folclorică atinge, acum, gradul maxim. Fiecare din cele trei narațiuni oferă universuri epice stringent „nuvelistice", refractare la orice fel de imixtiune în plan narativ a soluțiilor fatal convenționalizante și canonizante propuse de prototipul mitic popular. În asemenea condiții, satanismul ca element de declanșare a fantasticului nu mai beneficiază de o poziție pre-textuală, în ordine narativă ori conflictuală și cu atit mai puțin în ceea ce privește tipologia personajelor. De data aceasta, este vorba mai degrabă de un anume duh satanic ce se insinuează la modul dostoievskian în starea de spirit, în conștiința personajului. Aflat definitiv sub stăpinirea unor emoții ieșite din comun, paroxistice, acesta se dovedește incapabil a mai evalua împrejurările de viață în care se află la un moment dat din perspectivă lucidă, rațiunea refuzind a mai disocia între aparența și esența lucrurilor. Tehnica fantasticului rezidă în acceptarea acestei deruntante confuzii ca pe un dat ontologic imanent. Esența fundamentală a intimplării de viață este intr-atit contaminată de elementul supranatural incit personajul „vede" și, mai ales, „simte" cu intreaga sa ființă că il domină totalmente o anumită forță inaccesibilă cunoașterii firești. Cu voința de a percepe și analiza „la rece" ceea ce i se intimplă complet paralizată, el are viziuni halucinant realiste cărora în planul cunoașterii le acordă un credit nelimitat, iar sub aspect afectiv se lasă complet acaparat de ele, trăindu-le ca atare. Ființa umană al cărei eu metafizic se confundă integral cu eul mitic de sorginte balcano-orientală, personajul caragialian din cele trei nuvele nu poate și nici nu dorește să-și explice intimplările prin care trece, intimplări de un fantastic absolut straniu, altfel decit prin prezența vie, palpabilă, adică faptică, a duhului diavolesc. Relația inedită ce se realizează între psihologia, temperamentul, intr-un cuvint, felul său de a fi, și circumstanțele de viață concretă biografică din plasma cărora răsare „agentul" (respectiv, personajul) bun conducător al duhului diavolesc este aceea care determină conținutul narativ și finalitatea psihologică a demersului nuvelistic. Implicit, aici se află resortul ce declanșează plonjonul în fantastic.

În vreme de război este schița care, din seria „prozelor scurte" elaborate de autor în ultima perioadă a activității sale, aderă în cel mai înalt grad la ipostaza de „scriitor tragic" — cum zice G. Ibrăileanu — a lui I.L. Caragiale. Raportarea ei la nuvelele **O făclie de Paște** și **Păcat,** după cum și la drama **Năpasta** se impune de la sine. Și totuși, **În vreme de război** aparține unei alte virste a prozei caragialiene, chiar dacă tema de aici, tragică, prin definiție, duce cu gindul la scrieri anterioare de aceeași factură. Deosebirea stă în sensibila schimbare a însăși viziunii tragice. Simplificind, vom spune că în timp ce **O făclie de Paște, Păcat** și **Năpasta** asimilează filonul tragic dintr-o perspectivă terifiant realistă (un original amestec intre tezismul naturalisto-zolist și eticismul fatidic în descendență tolstoiană), pe de altă parte, **În vreme de război** invederează atracția scriitorului pentru analiza psihologică condusă și nuanțată cu mijloacele sugestiei amplu simbolice, în dauna epicului bogat în incleștări dure, adesea singeroase, voluptuos detaliate. Am arătat în unul din primele capitole ale eseului că, precum în **Alexandru Lăpușneanu** al lui C. Negruzzi, în **Doamna Chiajna** a lui Odobescu și, ceva mai tirziu, în **Moara cu noroc** a lui Slavici, și în **O făclie de Paște,** sporadic, sint identificabile anumite accente tragice potențate din unghi fantastic. Acum, insă, în schița **În vreme de război,** fantasticul definește insăși viziunea caragialiană asupra tragicului, delimitind cadrul investigației psihologice. Situație aproape unică pe intreg cuprinsul prozei scriitorului, ceea ce se remarcă în noua imprejurare este proiecția stării de groază paroxistică în spațiul autonom al visului, caracteristic prin coerența lui epică halucinantă. Întemeiat, la modul balzacian, pe elementul cupidității dezumanizante, studiul sentimentului de groază al cărei protagonist este hangiul Stavrache se abate brusc din albia observației metodice, cu aspect de fișă clinică, înscriindu-se, fascinant și acut, pe traiectul coșmarului oniric. Momentul este marcat de dialogul aparent banal, de strictă uzură juridică, ce are loc între hangiu și avocatul care-i intocmește actele de proprietate asupra bunurilor rămase de la fratele său, popa Iancu din Podeni, fostă căpetenie de tilhari, socotit mort in războiul de la 1877:

„ — Averea a fost a popii?
— Da, a popii.
— Făcută de el, din munca lui...
— Cea mai mare parte.
— Popa are copii?
— N-are.
— Are femeie?
— N-are.
— Are părinți?
— Nu.
— Mai are alt frate?
— Nici unul decit pe mine.
— Atunci... stăpinește sănătos, a adăugat avocatul, și dacă te-o supăra cineva, atunci vino la mine... Numai unul singur pe lume te-ar putea călca...
— Cine? intreabă d. Stavrache.
— Popa.

Moștenitorul zimbi și, cu siguranță, răspunse:

— Aș! nu mă mai poate călca, săracul!".

Iată insă că, in cele din urmă, spusele avocatului nu par deloc simple vorbe în vint. Interlocutorul lui Stavrache se dovedește a fi purtătorul de cuvint al adevărului fatidic. „Au trecut cinci ani de la război — își continuă autorul povestirea — și nimeni, în adevăr, n-a supărat pe d. Stavrache, afară decit popa Iancu volintirul care venea din cind în cind de pe altă lume să tulbure somnul fratelui său. Avocatul avusese dreptate. Singur popa avea dreptul să neliniștească pacinica stăpinire a hangiului". Sursa filonului magic în temeiul căruia hangiul devine pe loc victimă a sentimentului de groază sublimat în fantasticul coșmaresc se află tocmai în natura, în conținutul acestui „drept" pe care popa Iancu il are de a se arăta fratelui său. Psihologic, impactul dintre convingerea fermă a hangiului că fratele lui este mort și adevărul aflat mai presus de dorința și voința sa că acesta din urmă este viu se constituie în resort al groazei subconștiente, capabilă a prolifera in spațiul visului imaginea halucinant de concretă a reintilnirii dintre cei doi protagoniști. Divulgind, prezența subtilă a unor reminiscențe apocrif biblice, cele două „vizite" făcute de popa Iancu lacomului său frate evidențiază marea vocație a scriitorului de a sonda in zonele abisale ale conștiinței umane, apăsată de sentimentul vinovăției tăinuite cu atavică disperare. Insinuată în gindurile cele mai ascunse ale lui Stavrache, remarca avocatului nu este deci fără urmări și incertitudinea morții fratelui il zdruncină cu totul. Epica celor două intilniri din vis e pe măsura acestor obsedante chinuri. De fiecare dată, fie că popa Iancu ia infățișarea unui zdrențăros ocnaș, fie pe aceea a unui chipeș ofiter, „dreptul" fratelui uzurpat se concentrează în aceeași intrebare innebunitoare: „— Gindeai c-am murit, neică?".

Ceea ce numeam intr-alt loc simptomatica trecere de la fantasticul romantic de tip eminescian la fantasticul realist, formulă care va deveni una dominantă in deceniile următoare, constituie un fenomen cu strălucire ilustrat de această schiță. Căci iată, un fragment desprins din cea de a doua intilnire in vis dintre eroi:

„Au ajuns în fața hanului. Căpitanul comandă oprirea pe loc. Hangiul rămine trăsnit: Căpitanul! Căpitanul bagă sabia-n teacă și-nainteaza către d. Stavrache, acesta se dă pas cu pas mereu inapoi pină în circiumă, închide repede ușa și-ncearcă s-o încuie; dar pină să clipească, ușa sare din țițini și căpitanul s-arată-n prag și rizind cu hohot, strigă:

— Gindeai c-am murit, neică?

Stavrache trece-n tindă — căpitanul după el; fuge în odăiță, — degeaba: nesuferita arătare il urmărește de aproape. Nemaiputind răbda prigonirea, hangiul se repede sălbatic și apucă de git pe căpitan; acesta se lasă fără a face o mișcare. Hangiul se-ndirjește și-l stringe de git, il stringe din ce în ce mai tare: simte cum degetele-i pătrund în mușchii grumazului strivindu-i, afundind beregata, sfărimind incheietura cerbiciei. Dar cu cit stringe mai tare, cu atit chipul căpitanului se luminează; cu cit el scrișnește, cu atit militarul ride mai zgomotos și mai vesel. Și cind d. Stavrache își descleștează dejtele amorțite și cade pe o laviță, căpitanul il întreabă:

— Gindeai c-am murit, neică?".

Faptul că asemenea imagini onirice, cum se vede, de o concretețe epică brutală, sint reluate aproape identic în momentul final, cind popa Iancu își face intr-adevăr apariția la han, cerindu-și drepturile, probează nedesmințita consecvență a naratorului față de formula analitic-fantastică pentru care a optat din capul locului.

Nicolae Ciobanu

TINERI POEȚI

Ion Mureșan

Există o calitate a poeziei care o face să fie receptată inainte ca lectura să coboare în lumea „sensurilor" ei. Este o insușire ce ține de **evidența interioară,** de capacitatea de a vorbi esențial poetic, alcătuind un mesaj care, anterior decodării lui intr-un limbaj de noțiuni, se impune parcă prin simplul fapt că e rostit, cu o anume intonație, cu o anume tensiune, cu o anume modulare și ritmicitate a vocii. Această insușire nu rezidă strict în frumusețea așa-zicind formală a versurilor, deși nu o poate complet ignora; nu rezidă nici în posibilitatea emisiunii de imagini plauzibile, nici în sentimentul asigurant că sint atacate teme de rezonanță, cu valabilitate generală. Ea este mult mai mult de ordinul muzicii intime, invederind un temperament eminamente liric. Inainte ca vocabulele să înceapă să semnifice, să se țeasă în plasa „ideilor" poetice, ele secretă o ciudată, greu analizabilă influență de convingere; reușesc să-și creeze un spațiu propriu, nedislocabil al demnității de rostire; se aștern în poem după legi misterioase, impunind printr-un ton resimțit ca fiind cel mai firesc, capabil de a anula în acel moment, al expansiunii sale, cu totul alte posibilități de discurs. Distanța dintre autor și cititor e rapid parcursă, practic desființată, lectura semnifică devansind operațiunile logice, de gindire, prin insăși afectivitatea frazării, prin comunicarea aflată dincolo de materialitatea cuvintelor inlănțuite în vers.

O astfel de insușire de a convinge prin poeme al căror sens nu e imediat perceptibil, dar care se luminează în chiar clipa „spunerii" lor, de densă și demnă rostire, o posedă Ion Mureșan, poet al cărui volum de debut **(Carte de iarnă,** Ed. Cartea românească, 1981) poate fi considerat printre cele mai valoroase noi apariții din ultima vreme.

O strategie a aluziei,o complicitate bine intreținută cu cititorul, o seriozitate neafectată, garant al faptului că poetul nu spune lucruri de toată ziua, toate acestea asigură poemului lui Ion Mureșan o **deschidere** sigură spre zona sensibilității noastre, determinindu-ne să-l urmărim, intr-o plăcută uimire, în ciuda sintaxei adeseori hazardate și a obstacolelor ce interzic o „prindere" urgentă a ințelesului. Poemul lui Ion Mureșan trăiește mai intii în sine, intr-un frumos și profund cadru al vieții interioare, căci despre acest cadru de referință e vorba în mai toate compunerile sale: „Carnea mea carnea mea galbenă / cea mai cumplită venire a iernii te socot. / Puterea mea imi ingheață miinile / Puterea mea imi ingheață inima. // Toate lucrurile cumplite au fost spuse / iară eu o viață intreagă am adus o veste unui prieten: / eșarfele de un roșu spălăcit ale Zeului abia mai adăpostesc / de ploaie și de melancolie. // Carnea mea galbenă / cea mai cumplită venire a iernii te socot. // Despre iluminarea marilor construcții / cu luminărele de seu? — Aceasta da. / Cit despre frumusețe: singurul mod de a mă lipsi de ea / stă în a-i săvirși faptele / iar la ospețele ințelepților sub mesele lor / printre picioarele lor să-mi continui nestingherit / jocul meu isteric cu pietricele albastre. // Carnea mea carnea mea galbenă / cea mai cumplită venire a iernii te socot" **(Cit despre frumusețe).**

Poeziile lui Ion Mureșan cuprind o investigare sensibilă, meticuloasă și tenace, a memoriei afective, în planurile ei ultime și tulburi. De aici, aspectul lor fulgurant, proaspăt și discontinuu, de aici frecventele suspendări și ocoluri pentru a ajunge la esențe și imagini psihice greu exprimabile. Poezia inaintează printr-un vizibil efort de luminare și concentrare sugestivă, așternind și inlăturind deopotrivă amănunte distincte ori difuze de viață lăuntrică. Surprinzător e faptul că acest efort de exprimare de sine, dorit cit mai în miezul lucrurilor, intr-o continuă luptă de apropiere cu „cuvintele încăpățînate care nu se mai descojesc" nu periclitează pulsul normal al poemului, precizia **fiecărui vers** în parte, penetrația lui intr-un univers nesigur și alunecător. Din asediul percutant, dar sfișietor prin incărcătura lui de substanță umană investită, din asediul cuvintelor asupra zonelor ascunse ale memoriei, scoase la suprafață intr-un chip tăios și intransigent, Ion Mureșan își alcătuiește o adevărată artă poetică: „Trebuie tată să rămii printre lucrurile utile / eu voi pleca cu nebunii pe malurile riului la cules de podbal / eu trebuie să păstrez memoria în afara ordinii / învelind-o în nisipul roșu. // Trebuie tată să rămii intre lucrurile utile / eu voi locui în podul casei voi bea vinul tare / eu trebuie să exprim acel sunet fantastic de tăios ce se naște / cind numele se izbește deasupra lucrului pe care il denumește. // Trebuie tată să rămii intre lucrurile utile / eu voi dansa frumos în vis arătindu-mi-se / felinare umbroase" **(Autoportret la tinerețe).**

Cuvintele, de altfel, se bucură la acest poet cultivat și subtil, de complexă simțire (se remarcă trecerea sa prin Hölderlin și Trakl) de un statut aparte, reflectind înseși opțiunile sale lirice. Meditația asupra cuvintelor, asupra forței, materialității și ponderei lor, asupra „istoriei" și puterii lor declanșatoare de realități sufletești, cit și meditația asupra poeziei și travaliului poetic ocupă un loc central in volumul lui Ion Mureșan, în strinsă legătură cu operațiunile, superior controlate, de investigare a memoriei. Viața de sine stătătoare a cuvintului, capacitatea lui de a ne introduce intr-un anumit mod de existență, aderența sa la sinele cel mai intim al ființei, pe de o parte, nașterea poemului, sfișierea, melancolia și singurătatea creatorului său, pe de alta, sint admirabil relevate in poemul **Izgonirea din poezie,** poem puternic, cu limbaj fastuos și crud deopotrivă, spiritual și realist metaforic, caracteristic pentru frazarea lui Ion Mureșan: „Nu am decit o singură pre judecată — realitatea, / la fel cu Democrit materialistul cel care și-a scos ochii / pentru a nu-l stinjeni în cercetările sale făcute cu ochii minții, / dar mi-e dat mie să văd cum galbenă și mare ca un stirv de oaie / urechea omenirii plutește pe apele unei mlaștini / printre stinci de calcar și foșnitoare pilcuri de trestii. // Zadarnic noapte de noapte cu auzul infipt in urechi ca un baston pentru orbi / pipăi crăpăturile memoriei, / căci nici măcar un șobolan nu iese și nici măcar un șoarece de cimp / și nici gindacul de la bucătărie / răzbate numai vocea mea / din care cuvintul se înalță ca șarpele din ou și se repede la lucrul denumit / și-l umple de bube și semnificații. / — Ay, propoziții, propoziții, intunecate smircuri în capul omului!".

Concepind poezia ca pe un mod de existență, și nu numai atit, aceasta capătă în versurile lui Ion Mureșan o concretețe extraordinară, o putere unică de a ființa prin ea însăși, uimindu-l și înspăimintindu-l pe creatorul ei, desprinsă de sine și viețuind aparte, ca o a doua alcătuire, mai adevărată, a sa: „Toată viața am adunat cîrpe să-mi fac o sperietoare / imi amintesc zilele in care ascuns sub pat imi desăvirșeam lucrarea / grămada de pantofi vechi pe care imi rezemam capul uneori cind adormeam / iar acum cind e gata noapte de noapte sting lumina și numai bănuind-o acolo / încep să urlu de spaimă" **(Poemul despre poezie).**

Profesiune de credință a unui poet care își tratează arta cu cea mai mare rigoare.

Dan Cristea

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (VII)

În scrisoarea către Maiorescu, Eminescu va spune referitor la Kant că i-a intrat **„relativ tirziu în mină".** Se are în vedere, bineînțeles, studiul direct și aprofundat, deoarece o familiarizare, la modul general, cu ideile filozofului din Königsberg se va fi produs mai inainte. Constantin Noica menționa faptul că, în Transilvania, Kant pătrunsese de timpuriu dar, indirect, pe linia interpretărilor lui Krug, ceea ce ne amintește că în biblioteca gimnazială de la Cernăuți figura traducerea — și, pină la un punct, prelucrarea — **Manualului de filosofie și de literatură filosofică,** de W. T. Krug, datorată lui A. T. Laurianu (1847) și T. Cipariu (1865). Îl va fi citit oare Eminescu? Rămine, oricum, ca un fapt cert, că accesul la Kant va fi, la început, mediat. Unul dintre mijlocitori este Herbart, a cărui filozofie se bucura de o vie apreciere în rindul Junimei, cu atit mai mult cu cit, intiia lucrare a lui Titu Maiorescu: **Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form,** ii expunea pe larg principiile. Eminescu o cunoștea de vreme ce, într-o notă marginală la tratatul lui Rötscher, citim: **‚natura simțămintului și natura cugetărei. V. Maiorescu, ETWAS PHILOSOPHISCHES".**

La Universitatea din Viena urmează cursul lui R. Zimmermann și face o adevărată cură cu prelucrarea înțelesurilor herbartiene, suprasaturația generind o ruptură radicală („La Viena eram sub influența nefastă a filozofiei lui Herbart, care prin firea ei te dispensează de studiul lui Kant").

Chiar dacă, așa cum s-a arătat, filozofia lui Herbart nu putea dispensa de cunoașterea lui Kant, intrucit prin teoria „realelor" se încerca să se smulgă misterul „lucrurilor în sine", simpla existență a unor stadii intermediare este importantă, dezvăluindu-ne mișcările subterane, cu imprevizibilitatea și contradicțiile lor, ale gindirii tinărului Eminescu. Să nu uităm că, prin traducerea tratatului lui Rötscher, poetul avusese șansa de a pătrunde în intimitatea unora dintre conceptele hegeliene. Un aspect ce-l vom rediscuta mai tirziu. Trecerea la Kant va avea loc, așadar, nu direct, ci în cadrul unui proces teoretic, a cărui dinamică se cere să o înțelegem.

După cum se știe, dacă a existat nu doar un mijlocitor ci și un catalizator al interesului față de filozofia kantiană acesta a fost Schopenhauer — și faptul își are însemnătatea lui. Într-un prețios excurs istorico-cultural[1]), D. Popovici atrage luarea aminte că Eminescu ar fi putut lua cunoștință de gindirea schopenhaueriană încă din perioada școlară de la Cernăuți, într-una din „programele" anuale ale gimnaziului — cea din 1866 — publicindu-se articolul unui profesor de filozofie, Alois Scherzel, intitulat: **Der Charakter der Hauptlehren der Philosophie Arthur Schopenhauers.** Chiar dacă însă Eminescu va fi citit articolul lui Scherzel, rămine de demonstrat dacă va fi și recurs la textele schopenhaueriene.

În scrisoarea către Titu Maiorescu, alături de numele lui Kant, el trecea și pe cel al autorului **Lumii ca voință și reprezentare,** ca făcind parte dintre cunoștințele sale relativ recente din lumea filozofilor. Este indubitabil însă că, la Viena, el se adîncise în studiul filozofiei acestuia, citind, bunăoară, împreună cu Slavici — în al cărui îndrumător se erijează — lucrarea de tinerețe: **Despre rădăcina împătrită a principiului rațiunii suficiente.**

Însemnarea marginală la traducerea din Rötscher — reprodusă intr-unul din articolele anterioare — dovedește că, la data aceea, Eminescu stăpinea destul de bine unele principii schopenhaueriene, judecate în directa lor apropiere de cele ale lui Kant.

Receptarea semnificațiilor mai adinci ale traducerii **Criticii rațiunii pure** nu este posibilă fără o raportare la climatul filozofic caracteristic acelei perioade — climat care este altul decit cel cunoscut de Titu Maiorescu in anii studenției sale la Viena și la Berlin. Hegel nu mai domina, ca un zeu atotputernic, viața spirituală a Germaniei, locul său în lumea universităților luindu-l Schopenhauer și neo-kantienii.

Aceste reevaluări se justifică, nici vorbă, pe fundalul decepțiilor provocate de rezultatele unor mari mișcări sociale. Față de optimismul metafizic cu care Hegel și discipolii săi pretinseseră că pot avea cheia tuturor problemelor universului, pesimismul schopenhauerian putea servi drept antidot.[2]).

Este semnificativ că din perspectiva acestor adevăruri va explica Eminescu apropierea sa de principiile schopenhaueriene, in articolul din „Fîntina Blanduziei" (4 decembrie 1888). Chiar dacă se plasează în marginea unor idei ale lui Max Nordau (ajustate pe tiparul gindirii proprii) nu poate fi negată valoarea programatică a textului, reprezentind o sinteză a experiențelor sale intelectuale. Eminescu. — în opoziție cu Max Nordau — recunoaște **„meritele extraordinare ale marelui filozof german",** pentru că **„el a risipit prin criticile lui empirice dominațiunea acelui filozofism compus din o goală și stearpă frazeologie pe care Hegel o introdusese și care a stăpinit spiritele in curs de un sfert de secol".** Găsindu-i merite și in combaterea altor sisteme filozofice, precum acelea ale lui Schelling sau Fichte, adăuga: **„Însă tocmai această critică merituasă a frazeologiei deșarte a descoperit și contradicțiunea constantă intre ideile noastre și formele civilizației, ne-au descoperit necesitatea de a trăi in mijlocul unor instrucțiuni ce ni se par mincinoase și ne-au făcut pesimiști. În acest conflict pierdem deseori bucuria de a trăi și dorința de a lupta; aceasta e izvorul relei dispoziții care muncește pe oamenii culți din mai toate țările."**

Să recunoaștem că acesta este izvorul contradicțiilor care l-au dezbinat, in lăuntrul său, și pe Eminescu. Unele aprecieri sint evident exagerate, să ținem insă seama că această critică a formelor inșelătoare ale realității l-a ajutat în răfuiala cu el insuși, mai precis, cu acea fază de tinerețe caracterizată printr-o încredere necondiționată in „spiritul secolului" sau, cum se exprima Ibrăileanu: **„o oarecare JUVENILITATE dacă se poate spune astfel, a sentințelor, prin oarecare idealism și concesii făcute revoluționarismului".** Ulterior, și sub influența etapei de reflux pomenite, a avut loc o reconsiderare critică a formelor de autoiluzionare excesiv optimiste. Practic, s-a declanșat o criză. În aceste condiții, filozofia lui Schopenhauer indeplinește o funcție a cărei importanță nu poate fi micșorată, totodată apărind limpede ceea ce, cu finețe dialectică, discernea Edgar Papu, subliniind că rolul ei nu are un caracter **„constitutiv"** — ca la Wagner sau Nietzsche — ci unul **„confirmativ".**

Faptul că din unghiul lui Schopenhauer i se dezvăluie tinărului Eminescu lumea filozofiei lui Kant ne-o dovedește și ediția de care se servește pentru traducere. După cum se știe, **Critica rațiunii pure** in prima ediție din 1781 se caracteriza **„prin accentuarea notei idealiste"** (aprecierea lui D. Popovici), notă temperată in cea de a doua ediție, apărută în 1787. Schopenhauer este cel care a apoteozat calitățile primei ediții și datorită intervențiilor sale directe ea a fost reintegrată în circuitul științific al vremii.

Cei care s-au ocupat de traducerea lui Eminescu afirmă că ediția folosită (cea a lui Kirchmann din 1868), pornește de la prima și nu de la a doua variantă.

Investigațiile recente, efectuate de Petru Creția — responsabilul filologic al ediției academice al operei lui Eminescu — infirmă unele dintre aprecieri dar, în mod paradoxal, dau cu atit mai mult dreptate de cauză ipotezei enunțate. Kirchmann, conform uzanțelor științifice obișnuite, reproduce versiunea ultimă, avind însă grijă ca, in note și în anexe, să reconstituie, comparativ, diferențele de text față de ediția din 1781. Marea surpriză o oferă faptul că poetul apelează la aparatul științific al lui Kirchmann pentru a traduce, in exclusivitate, ipostaza filozofică a primei ediții. Influența lui Schopenhauer sau cunoscuta apetență eminesciană către „forma cea dintii"?

Al. Oprea

[1]) **D. Popovici: „Poezia lui Mihai Eminescu", București, Editura Tineretului, 1968, p. 71.**

[2]) **Bertrand Russell: „Histoire de la philosophie occidentale", Paris, N.R.F., 1953, p. 770.**

Dialectica etnogenezei (II)

În spiritul unei orientări care a dat științei și gindirii românești strălucite personalități creatoare (atit de creatoare incit nu au creat școală), Russu propune în **Etnogeneza românilor***) o integrare obiectivă a faptului de limbă în istorie (ințeleasă în accepțiunea cea mai largă — deci modernă — a termenului), în afara oricărei pledoarii (sau polemici) politice și, mai general, în afara oricărei pledoarii teziste (în egală măsură partizană și dăunătoare, cel puțin prin selecția dirijată a faptelor), pentru ca în felul acesta faptul de limbă să devină fapt de istorie. Cu sau fără voia lui, el intilnește aici pe Hașdeu și Philippide sau, mai aproape de noi, pe Gh. Ivănescu sau pe A. Vraciu. Istoria limbii române trebuie studiată nu ca un model de proces lingvistic (logic și analogic), ci ca un reflex al trăirii istorice (particulare și specifice) a creatorilor și vorbitorilor ei. Logica faptului de limbă (analiza sincronă a uneia din stările de limbă la care aparține) poate contribui metodologic la elucidarea istoriei sale, dar scopul cercetării este aceasta din urmă, cu alte cuvinte — dinamica legăturilor dintre „stări" și „nivele". Tocmai din acest punct de vedere „elementele autohtone", „substratul" nu reprezintă o stare oarecare și elemente oarecare, ci starea și elementele cele mai revelatoare, cele mai adecvate scopului.

Sînt toate acestea „etnolingvistică", „istorism" sau chiar „istorism depășit"? Asemenea intrebări se pun obișnuit pentru a încuraja răspunsurile fals binevoitoare (jenant alături de obiect) sau tăcerea (răspunsul cel mai meschin) pe care le-a primit nu o dată îndărătnica si profetica trudă a invățatului clujan din partea adepților tendințelor „formale", „moderne" sau — la capătul in aparență opus — numai anchilozate, din lingvistica românească. Trebuie să se ia act de faptul că lucrarea lui Russu este și o lucrare polemică, in primul rind prin faptul că repune viguros in discuție necesitatea reevaluării istorice, cu mijloace moderne, a unor probleme fundamentale de istorie a limbii române și în primul rind a „problemei substratului" cu tot ce se urmează de aici.

Atunci cind se declară ostil polemicii, Russu are probabil în vedere polemica la persoană și polemica din afara confruntării de idei, polemica de alt caracter decit cel științific. Căci, in acest plan, Russu desfășoară o a doua majoră demonstrație polemică. „Atacurile" lui la adresa reprezentanților „școlii ardelene" trimit, dacă vrem intr-adevăr să vedem lucrurile așa cum sînt ele, pe o falsă pistă. Ele își dezvăluie sensul numai dacă ințelegem că direcția de cercetare care pornește de la conceptul Romaniei primare, lingvistic unitare și omogene, din motive care au o specială legătură cu imprejurări ce privesc lingvistica românească, a devenit prin unii din reprezentanții ei la fel de intolerantă in raport de „problema substratului", la fel de „substratofobă" pe cit latinismul purist din urmă cu aproape două sute de ani.

Ștefan Râmniceanu: „Metamorfoză"

În ciuda aparențelor și privind in adincimea timpului, nu există o contradicție atit de netă pe cit s-a spus intre opera filologică a lui Ovid Densușianu și „latinismul său filosofic". A inșelat desigur vehemența lui față de „vechii ardeleni" și scuza „patriotică" care introduce părerea „modernă", nouă și indrăzneață, la acea epocă, a rolului pe care trebuie să-l joace suprastratul slav, din precuvintarea la **Istoria limbii române.** În realitate, Ovid Densușianu a devenit părintele spiritual al unui soi de „neolatinism" preocupat peste măsură de „apartenența la latinitate", așa cum apărea aceasta in noua interpretare pe care o căpătau faptele din domeniul romanic. În afara „originii comune", demonstrată de data aceasta științific și intrată în conștiința tuturor ca un dat istoric și lingvistic obiectiv, tendința aceasta s-a manifestat printr-o rară consecvență in urmărirea „unității de destin istoric" a românei și a celorlalte idiomuri neolatine. „Redată romanității" prin opera fundamentală a lui Ovid Densușianu, care pornește de la postularea deplinei unități a „latinei vorbite", și pentru a face loc acesteia, prin lichidarea autohtonilor în Dacia (pe care Ovid Densușianu o privea mai degrabă ca pe unul din acele fapte care nu interesează lingvistica și, in orice caz, ca o posibilă ipoteză de lucru) româna trebuia, in această concepție, să rămînă în romanitate nu numai prin caracterul său romanic (evident pe calea celui mai simplu demers lingvistic), ci și prin această „unitate de destin istoric" (trebuie să recunoaștem, absolut necesară acestei viziuni dogmatice). S-a inventat astfel o legendă istorică (pe care demersul istoric nu o poate susține), care să confirme teza (teoria) preconcepută după care toate limbile neolatine s-au dezvoltat o lungă perioadă de timp unitar (impreună): intre secolele al II-lea și al V-lea latina vorbită capătă aspectul de latină tirzie; intre secolele al V-lea și al VIII-lea trece la cel de idiomuri neolatine etc. În felul acesta româna trebuie să rămînă în intimă legătură cu Romania, așa cum erau ințelese noțiunile in urmă cu aproape o sută de ani, pină mult prea tirziu față de ce ne spune istoria: româna nu se putea forma, prin urmare, decit in sudul Dunării.

Paradoxal, pornind de la partizanii unității de destin istoric a idiomurilor neolatine, tocmai această viziune care menține ficțiunea istoriei-standard a oricărui idiom neolatin, face ca, in aspectele sale concrete, istoria poporului român (popor romanic, repet, fără umbră de îndoială) să prezinte trăsături unice și aberante în raport de istoria tuturor celorlalte popoare romanice, și nu numai romanice.

Intr-adevăr, ca nici un alt popor romanic, el a fost pus să treacă Dunărea, de cel puțin două ori, și să străbată mii de kilometri pentru a ajunge în vetrele sale de locuire, cu toate atributele etnice, lingvistice, sociale, culturale etc. ale unui popor. (Dacă putem accepta acest lucru, pe care nimeni nu l-a numit „latinomanie", de ce n-am accepta teoria venirii dacilor, cu Sarmisegetusa cu tot, de undeva, din vreo altă vatră sacră, teorie „dacomană", nici nu încape indoială). Soluția dată a fost cea care a dus la „nomadismul" și la „ciobănismul" românesc, pe care Russu le combate vehement.

Am avut prilejul să citez pe Ovid Densușianu, împotriva „emulilor" săi, arătind cit de nuanțat privea el întreaga problemă și mai ales că el nu credea nici o clipă că i-a adus o rezolvare definitivă. Niciodată, spunea el, nu se va naște savantul care să poată spune că a găsit cel din urmă adevăr. „O știință — spunea el — nu trăiește numai in preocupări actuale, din imediatul realizabil, ci și din indicații pentru studii de mai tirziu, din anticipări asupra problemelor care miine pot fi puse pe primul plan. Altfel, ea riscă să se sterilizeze, să cadă în rutină".

Nu lui Densușianu ii vom reproșa, deci, excesele neolatiniste ale unor emuli sterili ai săi, după cum nu lui trebuie să-i reproșăm excesele slavofile ale acelorași. Este adevărat, însă, că autoritatea numelui său a servit epigonic la instituirea unei serii de interdicții de rutină care închideau cercetarea substratului limbii române într-un perimetru restrins, mai precis în contextul „analogiilor româno-albaneze", convenabil din punctul de vedere al latinei unitare din Romania primară, al ponderii influenței „admise" a substratului, al orientării sale spre sud etc. (Printr-o intimplare nefericită, intr-o perioadă cind confruntării creatoare de idei i se prefera „unitatea de idei", ințeleasă ca monopol al uneia singure, o versiune grav simplificată a viziunii lui Ovid Densușianu s-a impus cu încetul ca viziunea cea mai potrivită, intrucit putea încăpea atita influență de suprastrat cită era nevoie. Din aceeași perioadă poate să provină și intoleranța aspră pe care o manifestă partizanii săi față de orice altă idee).

În această privință, I. I. Russu este categoric. „Ce spune limba română", intrebare pe care și-o pune de citeva ori (cu „ghilimete"), se opune polemic intrebării cu ajutorul căreia încerca Philippide să răspundă la problemă: „Ce spun limbile română și albaneză".

Căci, fapt esențial, pentru Russu problema „substratului" românei nu este totuna cu problema „analogiilor româno-albaneze", iar acest fel de a privi lucrurile nu este o chestiune de metodă, cum se afirmă de obicei, ci una de concepție. Nu avem elemente de comparație în afara celor albaneze, se spune, afirmație neverificată și care închide un cerc vicios. Pentru credincioșii ideii că limba română s-a născut undeva în sud (eventual cu o componentă nordică neprecizată), chestiunea metodei comparative este cel mai comod pretext de a nu discuta „elementele autohtone" ale românei în context indo-european, cadrul lor firesc și singurul cadru adecvat după cum crede Russu. Determinant este deci „ce spune limba română" în raport de contextul lingvistic in care se găseau elementele ei străvechi, pe nivelul istoric preroman. Metoda comparativă trebuie adecvată la acest caz anume (lucrul acesta fiind pe deplin posibil, afirmă Russu), iar refuzul de a ieși din orizontul balcanic nu este un contraargument, ci — trebuie s-o recunoaștem — o simplă opțiune.

I. I. Russu, printre primii în cercetarea românească mai nouă, a reluat problema hașdeiană a „elementelor autohtone" românești, fără corespondent în albaneză. Există asemenea elemente, afirmă categoric Russu (și demonstrează, după opinia mea, convingător). Acest fapt, alături de existența unor elemente comune românei cu albaneza, prezente numai în daco-română, este folosit in demonstrarea tezei sale cu privire la „formarea" limbei și poporului român in actuala sa vatră de locuire (ceea ce, desigur, implică, în afara admiterii rolului hotăritor al „autohtonilor" în etnogeneza românilor, o seamă intreagă de revizuiri privind „româna comună", diferențierea ei dialectală etc.). Din această privință, I. I. Russu are dreptate și lingviștii care se miră de acest fel de a pune problema nu au nici un motiv de mirare. Istoria confirmă continuitatea și acest lucru obligă la reconsiderarea cadrului lingvistic al problemei (exact ceea ce face I. I. Russu) și nu invers.

Cea de a doua parte a lucrării este inchinată în intregime „materialului lexical autohton" și comentării sale. Ea cuprinde 161 de cuvinte bază pe care autorul pornind de la criterii negative (sint examinate critic etimologiile propuse anterior cu, totuși, omisiuni în bibliografia mai recentă), le socotește băștinașe. Întrucit, consider că o etimologie poate fi convingătoare sau neconvingătoare — și nu „destul de convenabilă" sau „mai puțin convenabilă" cum au scris unii din criticii lui I. I. Russu — voi spune că etimologiile sale sint, fără excepție, mai convingătoare decit cele propuse anterior. Ele sint, probabil, amendabile la detaliu, așa cum admite chiar autorul lor, dar nu vor putea fi multă vreme ignorate.

S-a discutat mult despre metoda sau lipsa de metodă a lui I. I. Russu în ceea ce privește introducerea termenilor românești în serii comparative coerente care să dea temei apropierilor și legăturilor etimologice propuse de el. I s-a reproșat lipsa unor alți termeni, alături de cel românesc, care să ducă spre radicalii indo-europeni, iar atunci cind aceștia apăreau totuși, i s-a reproșat că nu izbutește să-i ducă, prin reconstrucție internă, spre formele de origină din fiecare limbă atrasă în comparație. I s-a cerut adică o demonstrație ideală pe care, trebuie spus cit se poate de limpede, n-a izbutit-o nimeni, pentru nici o arie indo-europeană. Și tot atit de limpede trebuie spus că procedarea lui Russu in privința „elementelor de substrat" din română este curentă in cele mai multe cercetări privind limbi indo-europene cu atestare tirzie.

Citeva cuvinte se cer spuse și despre rostul cercetării lui I. I. Russu în contextul romanisticii contemporane.

„Problema substratului" limbii române nu este o problemă simplă, dar nici mai complicată decit problema substratului altor idiomuri romanice. O bună bucată de vreme, lingvistica românească a rupt legătura cu tematica foarte bogată a problemei, dezbătută viu, în disciplinele surori, din celelalte arii romanice, unde nimeni nu etichetează studiile serioase legate de „substrat" drept „iberomanie", „galomanie", „sicanomanie" etc.

Oricum, cercetări asemănătoare celor întreprinse de I. I. Russu nu sint singulare în domeniul studiului istoric al limbilor romanice. Eminenți cercetători spanioli, portughezi sau italieni au abordat problema „substratului" de pe poziții apropiate, iar în locul „etimologiei necunoscute" din dicționarele noastre, în unul din cele mai bune dicționare etimologice portugheze, (cel al lui Machado, ca să dau o singură pildă), intilnim frecvent considerații nuanțate cu privire la posibila legătură a elementului de substrat cu alte arii indo-europene și nu numai (astfel port. gaita „cimpoi" ar fi un „element mediteranean de origină balcanică", citate fiind in acest sens cuvintele sirbe și bulgare, nu însă și rom. gaidă, care este explicat la noi prin bulgară).

I. I. Russu, printre primii, dacă nu primul cercetător al problemei în contextul modern al comparatisticii indo-europene, din multe puncte de vedere și pe multe direcții de cercetare un indrăzneț pionier, se inscrie cu „Etnogeneza românilor" intr-o strălucită pleiadă a lingvisticii noastre. El innoadă un șir care unește pe Hașdeu și pe Philippide, pe Gh. Ivănescu, și A. Vraciu, pe atitia alții pe care nu-i știm încă, aplecați cu sirguință și dragoste pe una din problemele fundamentale ale limbii și existenței noastre. Cartea lui Russu rămine urma lui de neconfundat, incandescentă, pe drumul care duce la rezolvarea ei. Nimeni nu se va putea ocupa de acum inainte de etnogeneza românilor și de limba lor, fără să facă referire la această operă esențială.

Adrian Riza

*) I. I. Russu, **Etnogeneza românilor.** Editura științifică și enciclopedică, București, 1981.

În prima parte a articolului, apărut în numărul trecut, la pag. 7, inceputul primului paragraf se va citi: „Această părere extremă, care a dominat cercetarea românească in **ultimele zeci de ani...**" etc.

Arhaic și universal

Urmare din pag. 1

stilpi de boltă ai spiritualității românești.

Opera celor patru români este profund națională, românească, tocmai pentru că vine foarte de departe, că nu ignoră lumea celor rămase in urmă. Zonele de iradiație spirituală universală, una din ele fiind lumea gindirii simbolice indiene.

Brâncuși, Eliade, Blaga, Eminescu nu sint prozeliți ai spiritualității indiene ci asimilatori în drumul lor către dimensiunea spirituală a poporului român. India este un popas cum va fi Elada și apoi spiritualitatea popoarelor europene incepind cu Bizantul și Evul Mediu, pină in epoca modernă.

În ce măsură autorii amintiți au depășit momentul indian, matricea acestei spiritualități, in ce măsură nu India a avut ultimul cuvint in opera acestor mari personalități românești, rămine o problemă deschisă, iar Sergiu Al. George își propune și demonstrează că aceste genii române au trecut prin acest spațiu spiritual la modul cel mai profund cu putință.

Ultimul cuvint însă, asupra operei acestor mari spirite române, nu-l va avea India oricit ar fi gindirea simbolică aici inrădăcinată, ci lumea noastră de acasă, in acest spațiu european unde simbolul devine realitate prin intruparea logosului in istorie pe care o celebrează ca moștenitoare a Bizantului toată cultura clasică românească. Plecind de aici vom continua gindul lui Platon anume: conștiința a ceea ce ne aparține iese cel mai greu la iveală.

atelier literar
poșta redacției

CORNELIA BARANGA : Pentru o apreciere preliminară, ne puteți trimite 10—15 pagini.

MAITREYI: Citeva pagini frumoase din seria (cea mai reușită pînă acum) a poemelor erotice : „De dragoste", „Și ne iubim", „Dă-mi mina", „Trec de la o fereastră la alta" (mai ales jumătatea a doua, prima parte — mai puțin limpede și cursivă). Ceea ce ne spuneți în scrisoare („gînd la gînd") e la fel de frumos...

COSTIN GRIGORAȘ : Lucruri aglomerate, greoaie, confuze, metaforism artificios, incilcit. Ceva mai aerisite, „Arcul sălbatic", „Strigare".

I. GRECU : Semne de stagnare, de scădere, deși în „Peste un stog de cuvinte" nu vă economisiți laudele și încintarea de sine (și nici regretabilele accente proletcultiste, disprețul pentru „putreda slavă din cărți", etc.). E o cotitură tristă, pe o potecă păgubitoare, de multă vreme compromisă ! Urme de poezie, prin „Cintec", „Ce sînt", „Toamnă".

RUXANDRA ȘTEFAN : Lucruri promițătoare, în general, încă șovăitoare uneori și îndatorate unor ecouri și modalități convenționale. Cele mai bune pagini („Arie", „Remember", „Tărmul cu tîrzia amiază", „Tu care taci", „Colind în zăpadă") ne îndreptățesc să așteptăm, odată cu creșterea experienței, a siguranței expresiei, etc., rezultate din ce în ce mai bune. (Trebuie să găsiți un mijloc de a face să vă parvină răspunsurile noastre, — pentru noi e o problemă legată de multe dificultăți).

A. VALONI : Confirmări îmbucurătoare, deși un element discursiv, asertoric, își face loc, primejdios, cu uscăciunile sale. Lucruri demne de atenție : „Ce zăpezi", „Ești liber", „Ce poți face pentru mine", „Sînt zile".

I. GRUNZ : Umblați (cu prea multă seninătate și nonșalanță) pe cărări prea bătute, ușurința versificării vă aduce sub condei mult rumeguș convențional. E timpul să majorați controlul și exigența de sine și să treceți cu tot dinadinsul (și definitiv !) granița dintre versificare și poezie ! Ceva mai bine, deocamdată, în „De dragoste" (dar ne-ați trimis anterior lucruri mai bune...).

M. PREDA : Versurile sînt foarte slabe. În ce privește proza, firește că nu e cazul să ne trimiteți în întregime romanele dv. Alegeți un fragment de 10—15 pagini — e suficient ca să ne dăm seama de ce sînteți în stare. (Dar chiar nu vă deranjează deloc semnătura pe care o folosiți ?...)

FELICIA : Se ivesc, pare-se, semnele bune ale unui reviriment, încercări de a ieși din simpla sporoväială haotică, sublirică, și de a ajunge la gînd, la concepție, la structură. Un efort de opțiune, de discernămînt, în fața șuvoiului tulbure și anost de „verzi și uscate" efort care duce la densitate, la substanță, la rostire articulată, plenară, în care începe să răzbată, să cristalizeze, un fond emoțional autentic (în clipa de față, în tonalități grave, amare, triste). Poate că tocmai acest prea plin al stării sufletești, ajunse la tensiuni înalte, determină o expresie (adecvată) mai sobră, mai profundă, mai adevărată, izgonind bună parte din „fițele" și „goangele" inconsistente și superficiale !... Prin cele mai bune pagini de acum, ați pătruns de-a binelea pe tărîmul poeziei („Am mințit prea mult în contul iubirii", „Nevoia de puritate", „Prima tinerețe, Beatles-ii", „Mi-am rămas datoare", „Ajută-mă cu insecte și plante").

MATEIAȘ OLTEANU : O nouă scrisoare, care rezolvă, se pare, întrebările ciudate din precedenta (ciudate, prin formularea cu aer absolut, care eludează treptele, infinite, ale clarității, problema — eternă ! — aflîndu-se, de fapt, în zona lui accesibil-inaccesibil, dacă nu chiar în aceea a lui comunicabil-incomunicabil). Dar, cum ziceam, răspunsurile pe care vi le dați, atunci și acum, par să reașeze lucrurile în relativitatea lor reală. Revenind la versuri, e de observat că așa-zisa lor încifrare e mai degrabă deliberată, artificială, fabricată, nu rezultă din tensiunea creatoare, organică, a expresiei supusă imperioasei nevoi de a emite, de a rosti, de a comunica. Citeodată, toată cazna formală, de multe ori rebarbativă și stridentă, pare să nu aibă alt rost decît acela de a masca un vacuum al inspirației, insuficiențe ori periferice locuri comune. Dar semne de poezie există în multe pagini (și mai ales în „Generoasă ești mamă", „Nepăminteasca durere", „Localul ajunsese", „Și vine o umbră", „Palton pe un scaun", „Ritm de bossanova") și e de sperat că ele își vor găsi în viitor o expresie mai firească, mai spontană, mai autentică. Recomandarea insistentă de a fi citit „cu multă atenție" e fără doar și poate prezumțioasă, nu tocmai decentă și, desigur, superfluă.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Final de toamnă

Pe o bancă la soare
la ultimul soare de noiembrie,
pe o bancă stai lîngă o femeie
care nu îți aduce nici cald nici rece
dar e necesar și cu o asemenea pătură
să ne învelim în zilele cețoase
cînd ceri la telefon secția de piroliză
care vorbește cu orașul neîncetat
zilele cețoase cu semnalul ocupat ocupat
într-un tîrziu peisajul acesta atroce
este salvat de un porumbel violet
care-și oprește zborul la picioarele tale
și își înfige ciocul lacom după mîncare
în mîna ta goală și albă
nu există porumbei violeți spune femeia
dar tu îl simți în toate privirile tale
și el doar din palma ta goală
se înfruptă în ultimul subțire soare.

VIORICA IONESCU

Miez

Privind înapoi văd totul
crescînd spre-nceputuri
ca un pom spre sămînță,
ca omul în somnul părinților,
somn fără margini,
ca somnul strîns
într-un miez
în care totul se vede,
odată cu moartea,
înainte de-a fi.

CONSTANTIN OPRICA

Totdeauna

Totdeauna rămîne
un drum de făcut
înainte ca noaptea
să-mi fie cald așternut.

Totdeauna caut
răul din bine
și prin ușa luminii
privesc lung în mine.

Totdeauna rămîne
de tras o perdea
de-nchis o fereastră
spre neliniștea mea.

MARIUS DUMITRESCU

Ștefan Râmniceanu : „Muzicant"

Frunte

Dimineață cu cozoroc de zăpadă
peste curbura frunții.
mirele
cu un lingou de granit în ghiozdan
își așteaptă mireasa
așezat pe treptele bisericii scunde.
sub liturghia măturătorilor
de stradă.
lucrători cu truse de scule
schimbă roțile cerului.

trotuare cu resort
mă împing în librării
și-n merceriile sclipind
din ăcele de siguranță.

lipit de zid ca de curbura frunții
m-ascund sub cozorocul de zăpadă.

ANDREI DORIN

Paloare

Aș putea să fiu mereu frumoasă
Și strălucirea părului meu
ar mira în fiecare zi privirile
și lumina obrazului netăiată de
cicatricea tristeții
Ar atrage doritele mîini
Aș putea să fiu mereu frumoasă
dacă sufletul n-ar singera de oboseală
după ce mă-ntorc din el
și nu s-ar răzbuna pe chipul compromis
cu o stranie paloare.

CRISTALIA STOIA

Ascultînd Enescu pe întuneric

Uitat deschis robinetul nopții
adevărul se scurge felin
peste acoperișuri
independent începutul tăcerii
gîtul unei viori
îmi sărută palma.

VAL MĂNESCU

Autumnală

Toamna-și viscolește frunzele pe dealuri ;
Pe sub viscol, poate, voi umbla-n curînd
Fără suferințe, fără idealuri,
Fără amintire, fără chip și gînd !

Îmi nechează roșu vîntul sub ferestre ;
Cine știe, poate o să-l urc în șa —
Pruncului lăsîndu-i doar un vers de zestre
Ca în el să-și poată sufletu-nfășa !

Toamna-și viscolește frunzele pe dealuri ;
Pe sub viscol, poate, voi pleca-n curînd —
Moară subterană pe-mpietrite valuri
Unde veșnicia își așteaptă rînd !

FATMA SADIC

Ibis

Dar cum aș putea
să-l alung
cu vorbe aurite la margini
cum aș putea respira spațiul
prea mare
ce l-ar lăsa în urmă

și naivitatea
timpului
ce crede
că trece

ALEXANDRA PALAGHIA

LUPTA CU ÎNGERUL (III)

DINCOLO DE HOTARELE EULUI

„Ce-ar putea să-mi spună oare cine sînt ?".
Shakespeare.

Negăsindu-se niciodată nemișcat și prezent față de el însuși, încetind chiar de a mai fi el însuși într-o limitare ce ar putea fi privită asemeni unei imagini stătătoare, Nichita Stănescu își continuă periplul ontologic, adevărată odisee a identității, încercînd să afle tilcul propriei ființe în adevărul lucrurilor care o înconjoară, „mercurul dinapoia geamului oglinzii". Nu ne putem cunoaște nemijlocit : clasicul adagiu delfic „cunoaște-te pe tine însuți" ascunde capcana manieristă a rătăcirii labirintice în urmărirea insesizabilei durate interioare. Dar dacă, oricîte tentative am face, nu ajungem să cuprindem vreodată direct adevărata față a eului nostru, putem totuși surprinde frînturi și reflexii din chipul acestuia în **relațiile** sale cu lumea, în reacții și gesturi provocate de lucrurile aflate dincolo de hotarele sinelui. Prin obiecte, măști și proiecții asupra universului, eul **se trădează**, se lasă întrezărit, astfel încît căutarea sinelui nu este posibilă fără cunoașterea pădurii de simboluri pe care eul o străbate în vecnica sa rătăcire : putem afla cine sîntem știind, poate, ce este lumea din care facem parte. Descrierea ei, de la nemiscarea eleată („Aceeași în aceeași stare zăbovind, zace în ce o înconjoară din toate părțile", Parmenides) pînă la conexiunea contrariilor („ne scăldăm și nu ne scăldăm în același fluviu", Heraclit), se înfăptuiește oracular în ciclul **Elegiilor** (1966). Cunoașterea lumii e una cu trecerea ei în cuvînt — numirea avînd funcție magică de luare în posesie și con-știință. **Elegiile** sînt prima variantă și cea mai amplă a unei revelații unice (ecuație epistemologică cu patru termeni — **senzorialul, gîndirea, onticul, logosul**) reluată apoi obsesiv în opera poetului în nenumărate forme, schițe, desene torturante ale imaginii ascunse : „Astfel mă încordam să-mi aduc aminte / lumea pe care am înțeles-o fulgerător. / și care m-a pedepsit zvîrlindu-mă-n trupul / acesta, lent vorbitor. / Dar nu-mi puteam aminti nimic / doar atît / că am atins / pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde. / care, știindu-mă, m-au respins". Lirica nichitastănesciană se construiește însă muzical, nu plastic : fiecare variantă reia tema principală și o îmbogățește cu nuanțe noi, ele fiind fragmente ale unui tot simfonic, unde înțelesurile se oglindesc polifonic într-un canon al vocilor lirice niciodată oprite. Spărgînd curgerea timpului, fără a o opri, întorcînd-o însă asupra ei înșăși, poezia lui Nichita Stănescu se „descifrează" asemeni unei complicate auditii cu desen abstract și rafinat, artificial calculat pînă la arabesc. Prima elegie este de altfel, nu întîmplător, dedicată lui Dedal, creatorul „maudit" al labirintului, strămoșul arhetipal al artei manieriste. Cauza originară a damnării în spațiul dedalic al mișcării și poate calea mîntuirii — ieșirea din meandrele interioare și găsirea de sine — sînt căutate înapoi în timp la izvoarele mitice : motive ca **punctul, oul, sfera, cifra 1, litera A,** structurează tema primordialului. Urmindu-l vom fi martorii începutului căderii, dar poetul fără a renunța la paradox și metaforă — cultivă eliosa. Rostind, el sporește taina fără a dezvălui cheia cu care poate fi descifrată schema enigmatică a adevărului. Increatul pur („înlăuntrul desăvîrșit / care începe cu sine și se sfîrșește cu sine") este numit emblematic în sentintele **Elegiei întîia,** unde eul cufundat în somnul genezei stă nediferențiat de omniprezentul El : „Aici dorm eu, înconjurat de el / Totul este inversul totului / Dar nu i se opune, și / cu atît mai puțin îl neagă". În **A treia elegie,** ființa eului a fost deja aruncată din paradisul desăvîrșit al sinelui în temnița trupului, căzînd, — pentru a cita oară, pentru ce vină ? — în „starea de om". Nichita Stănescu întîlnește aici mitul eminescian al sufletului-înger condamnat la uitarea stării diafane și divine pentru viețuirea în opaca lume pămînteană, de care poetul doar își mai amintește uneori.

La început, aflîndu-se deja — fără să o **presimtă** — pe prima treaptă a căderii, eul e închis **în** interiorul negru al unui ou unde „stă unul lîngă altul, nedezlipit sinele lîngă sine". Dar de acum are sentimente și senzații, e trezit din pacea lui întîi de „așteptarea zborului locuind în mine", se lasă „încălzit" (ispitit) de un gînd, prevestind o dramă a cunoașterii, o tentație a minții (de altfel, **creier, meninge** sînt elemente frecvente ale scenariului liric). Spargerea întunericului cojii și a rotundei călduri dinăuntru are ceva luciferic în această **Elegie a oului, a noua :** „S-a așezat pe mine o idee / și mă clocește matern. / Acum tot ceea ce este e / rotundă căldură și fermă. / Sare din mine un fel de plisc / în toate părțile și deodată. / Refuză să fie un obelisc / șira intimă, curbată". Dar, vai, spărgînd coaja realului imediat, se naște revelația zguduitoare a unui lung șir de ouă concentrice, învăluindu-ne, multiplicate la infinit. Este clipa cînd neinceputul zbor devine cădere îngreunată, cînd pedeapsa a fost numită — eul se rupe de sine, aruncat de acum în cavalcada existenței, înlănțuit în sarabanda proteică a formelor : „Sinele încearcă din Sine să iasă / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu. / Dintr-un ou într-unul mai mare / la nesfîrșit te naști, nezburată / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare, / din coaja vieții nici unul, / niciodată". Tragică sentință, ca în **Procesul** kafkian, a zidirii ieșirilor ce va tortura veșnic spiritul cu gîndul că nu există scăpare din tine însuți, că viața nu-i decît un altfel de somn, mai puternic, de neînvins. Visul va fi, de aceea, la Nichita Stănescu, mai mult un cosmar expresionist în care-și fac loc maleficul și irationalul, „peisaje curgătoare ale somnului", decît revelație romantică. Pentru el ca și pentru Goya, somnul rațiunii naște monștri. Opusul profanului vieții este reveria poetică, sacrul teritoriu eliberat de gravitatea terestră al „mirării visătoare". Numai trupul în **A patra elegie** „se grăbește să se prăbușească în somn", urîndu-și spiritul ce-l locuiește și trăiește, într-o ruptură medievală. Căci de acum ne aflăm într-o hegeliano-bergsoniană **istorie a cunoașterii**. Ea a început cu mitologia ierarhizată a antichității, care a consfințit căderea, divizarea unicului : zeul din **Elegia a doua, getica** „apără tot ceea ce se desparte de sine". În **A patra elegie** posibila contopire creștină cu lumea e viscerală, rănind noblețea spiritului cunoscător, neîngăduindu-i donquijoteasca luptă cu abisul realului, în timp ce ascezei mistico-spirituale îi lipsește credința care răsplătea atunci sacrificiul armoniei spirit-suflet-trup. Suferința limitelor cunoașterii prin simțuri nu este alinată aici de refacerea, imperfectă a datelor exteroare în conștiință : „Durere a ruperii-n două a lumii, / ca să-mi pătrundă prin ochii doi / Durere a ruperii-n două a sunetelor / lumii, / ca să-mi lovească timpanele, / două / durere a ruperii-n două / a mirosurilor lumii / ca să-mi atingă nările, două. / Și tu, o, tu, refacere-n interior, / tu, potrivire de jumătăți, aidoma / îmbrățișării bărbatului cu femeia sa."

Spiritul vrea să cunoască totul singur, să traducă în limbajul său arid sau boreal, umbra de taină a lucrurilor osîndindu-se la o tragică eșuare : „și nu pot, nu pot să descifrez / nimic / și această stare de spirit, ea însăși / se supără pe mine / și mă condamnă, indescifrabil / la o perpetuă așteptare, / la o încordare a înțelesurilor în ele însele". Totul e o **stare de spirit,** unde trăirea în numele elementelor din **A șaptea elegie** e doar o aspirație, o iluzie a nemijlocitului, în care universul se retrage, dinaintea simțurilor ramificate la infinit : „Întind o mînă, care-n loc de degete / are cinci mîini, / care-n loc de degete / au cinci mîini, care / în loc de degete / au cinci mîini". Ipoteza hegeliană a istoriei conștiinței de sine nu e decît o genială automistificare, liniștitoare poate, dar rămînind în fond o amăgire grotească, poetul dedicîndu-i nu fără ironie, pseudoelegia **Omul-fantă.** Cunoașterea va fi și mai departe numai cerebralitate sau nu va fi, dar gîndirea va avea oare puterea de a privi prin „hublou" spre abisurile amețitoare, de necuprins cu mintea, ale ultimelor revelații? Poet al **focului** și al **aerului,** Nichita Stănescu inventează printr-un gest paradoxal în **Elegia a opta** un teritoriu al frigului și gheților. Hiperboreea — spațiu filosofic al ideilor și esențelor opus incandescenței: „Hiperboreea, zonă mortală / a maimarilor minții. / loc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sînt doar sfinții. // Hiperboreea, alb, negru, / aur-argintiu, / revelație, nerevelație, tristețe / alergînd și orbecăind". Deși a atins aici treapta sa cea mai înaltă, **raționea,** lipsită de **sensorium,** dar și de **visare,** nu poate recunoaște adevărurile căutate, „orbecăind" printre paradoxurile ființei care este, ca și realul, o veșnică devenire mistuită de timp. Idealul de zbor îndeplinit acum „prevestește un mult mai aprig ideal".

Astfel **non-identitatea** esențială a lumii nu este cunoscută nici prin trăirea în durată („Mă amestec cu obiectele pînă la sînge / ca să le opresc din pornire / dar ele izbesc pervazurile / și curg mai departe / spre o altă orînduire"), nici pe căile oricît de pure și glaciale ale rațiunii. Drama căutării contingente s-a închis, epuizîndu-și alternativele. Nu a mai rămas decît un singur drum, pîndit de noaptea genialului — cunoașterea poetică. Acolo unde încetează cele cunoscute, se naște revelația poeziei. Adevărata aventură nichitastănesciană — cea în care poetul **este ceea ce este** schimbîndu-se în cuvinte — își începe de acum ireductibila sa ființare. Odiseea ontică devine odisee a logosului. Prin alchimia poetică, **eul** cristalizează în **verb.** Dar aceasta este o altă „istorie". Cu riscul de a pierde tăcerea, Nichita Stănescu, arzînd în dulcea tortură a rugurilor sale, a primit pentru noi lupta cu îngerul — existența latentă a cuvîntului. Pe strania golgotă a poetului, ea va continua etern căci la eșec și victorie Cartea are foile rupte.

Alexandru Condeescu

NUMELE POETULUI

Niculae Alexandru Vest

La cei 34 de anișori ai săi Niculae Alexandru Vest, „Domnu' Vest" cum îi zicea cineva la telefon, este deținătorul unor premii ale unor Festivaluri de poezie pe care nu le mai înșiruim că ne ia spaima (numărul acestor manifestări cred că egalează numărul poeților români în viață, un Festival per căciulă), a reușit să publice statornic la rubrica „Atelier literar" a lui Geo Dumitrescu și să debuteze editorial în „Caietul debutanților" („Albatros", 1978), împreună cu Florin Iaru, George Stanca, Liviu Ioan Stoiciu și alții. Singurul poem demn de citat din acest „Caiet" este un poem patriotic, „Elegie pentru memoria ierbii", („Eu Alexandru, Voievod peste propria-mi vîlvătaie, / de la bethleemul mieilor / și pînă la miresmele teilor, / de la frunza tutunului / și pînă la osul străbunului, / de la cățelul pămîntului / și pînă la miezul cuvîntului / adevăr grăiesc vouă, / eu, voievod peste căderea de rouă : // Patria este riul, ramul, poetul. / Străbunul ce-mpinge grîul cu pieptul. / Și păstrăvii reci ce se-ndoapă cu lună — / Patria este acolo unde sîntem împreună. / Patria este de la străbuni și pînă la Tisa, / De unde un baci iar plînsu-ni-s-a / Că mai urcă și-acum, plîngînd, către stînă. / O măicuță bătrînă cu brîul de lînă. / Patria este această memorie-a ierbii / ce-au mustit-o-n copite zimbrii și cerbii, / Ce-au plîns-o oștenii cu chivăre sparte / Și-au trecut-o fecioare cu pulpe-n nemoarte. / Patria este chiar și atunci cînd nu este — / un dor de departe și, poate, numai o veste. / Cînd spunem Patrie, se face devreme în sînge / Patria este atunci cînd uităm a muri și a plînge"), cele mai bune poeme pe care le-a scris pînă acum Niculae Alexandru Vest le descoperim publicate de Geo Dumitrescu la „Atelier literar". Iată spre exemplificare poemul „Domnul măcelar" : „Desigur, cel mai respectat din cartier / era domnul măcelar. / Era foarte gras / și din această cauză / gîfîia ca un tren încărcat / cu soldații răniți / de pe front / Se întorcea acasă, seara, / bocănind din cizmele lui de box, / ca un general sigur de victorie, / pe treptele de marmoră neagră, ale mausoleului său".

Volumul „Păpușa de lemn" (cuprinzînd trei cicluri, „Valiza cu zăpadă", „Păpușa de lemn", „Privighetoarea mecanică), manuscrisul ce ni l-a încredințat este inegal, alături de poeme încîntătoare ca „Frumoasa" („Era foarte frumoasă și la piept descheiată : / pe jumătate era fată / iar cealaltă jumătate—zăpadă. // Noi, adunați, cu mic, cu mare, grămadă, // O priveam cu îngrijorare, / să nu iasă așa de frumoasă, în stradă. // Cîte unul ne strecuram tîntîl / înspre ea, / să-i sărutăm mîna de nea. // Și după ce-i aruncam cîte o ocheadă / spre pieptul ei ca de sticlă, / ni se făcea subit frică. // Și, suflînd în mîinile înghețate, / o porneam aiurea pe străzi / cu adresele de-acasă uitate.") dăm de texte greoaie, un fel de vorbărie prost ritmată și rimată, ceea ce, ne obligă să-l sfătuim pe Nicolae Alexandru Vest să mai lase lectura unor poeți de azi la modă. Selectionîndu-și cu mai mult simț critic poemele, îndepărtîndu-le mai ales pe acelea excesiv poetizante, logoreice, minate de „metaforită", Niculae Alexandru Vest poate să-și alcătuiască o carte cu adevărat reprezentativă, demnă de talentul său slujit de inteligență, o carte care să cuprindă în primul rînd toate poemele pe care Geo Dumitrescu cu un gust sigur, i le-a publicat la rubrica sa „Atelier literar". E mai bine pentru un tînăr poet să debuteze mai tîrziu dar cît de cît sigur de propria-i identitate poetică, decît să debuteze oricum și apoi să se tot „caute".

Cezar Ivănescu

Inaugurarea primului cenaclu al Uniunii Scriitorilor cu prilejul Salonului literar „Drăgosloveni"

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Vrancea au organizat, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" cea de-a 12-a ediție a Salonului literar „Alexandru Vlahuță — Drăgosloveni".

La festivitate au participat **Dumitru Radu Popescu,** membru al C.C. al P.C.R., președintele Uniunii Scriitorilor, **Mina Covaci,** secretar al Comitetului județean de partid Vrancea, **Alexandru Crihană,** președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului.

Cu acest prilej, a fost inaugurat primul „Cenaclu al scriitorilor", sub egida Uniunii Scriitorilor, prin Asociația scriitorilor din Iași. Fiecare membru fondator are cel puțin cîte una sau două cărți tipărite.

Tovarășa **Mina Covaci,** secretar al Comitetului județean Vrancea al P.C.R., a adus un salut numeroșilor oaspeți, scriitori sosiți din București, Iași, Bacău, precum și celor localnici.

A luat apoi cuvîntul tovarășul **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, care a subliniat printre altele, necesitatea unei noi modalități de organizare a activității scriitorilor din întreaga țară, întrucît sînt multe județe unde există mai puțin de 20 de scriitori profesioniști această neputînd constitui statutar o asociație.

Cel dintîi cenaclu al scriitorilor profesioniști din țară are următoarea componență : **Florin Muscalu** — președinte, **Virgil Huzum, Simion Hărnea, Ionel Bandrabur, Emil Giurgea, Traian Olteanu, Dumitru Pricop, Ion Panait, Ioan Liviu Stoiciu.**

A urmat o ședință literară dedicată prezentării unor relații care constituie un ecou vibrant la recentul Apel pentru pace al F.D.U.S. Au participat membri ai cenaclurilor literare din județul Vrancea. Au citit din versurile lor **Ion Baciu, Constantin Ghiniță, Viorel Munteanu, Paul Spiridon, Apostu Vulcureanu, Virginia Bogdan, Virgil Panait, Rodica Șoricău, Emilian Avrămoiu, Valeriu Anghel, Constantin Dușcă, Nicolae Bornaz** și **Ion Dumitru Denciu** (proză).

De asemenea, au citit din creațiile lor unii din scriitorii sosiți din țară pentru a participa la manifestările „Salonului Drăgosloveni".

După vizitarea unei expoziții deschisă în holul teatrului din Focșani, unde sînt prezentate vitrine cuprinzînd cărți, manuscrise, fotografii ale scriitorilor focșeneni, în după amiaza aceleiași zile, participanții la Salonul literar „Alexandru Vlahuță-Drăgosloveni" au luat parte la ample festivaluri de poezie dedicate Apelului pentru pace, patriei și partidului, la casele de cultură și la căminele culturale Vulturu, Măicănești, Mărășești, Panciu, Odobești, și Adjud.

La Galeriile de artă din Municipiul Focșani, s-a desfășurat în ziua de 8 noiembrie 1981 festivitatea decernării premiilor în cadrul celei de-a 12-a ediții din acest an a Salonului literar.

Astfel, marele premiu al Salonului a fost atribuit lui **Ioan Dumitru Denciu,** pentru romanul „Luminile zeiței Bendis". Premiul de poezie al ziarului „Milcovul" a fost decernat lui **Viorel Munteanu.** Premiul Centrului de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă din județul Vrancea a fost conferit (pentru teatru și poezie) lui **Nicolae Bornaz** și **Ion Cîrnu.** Premiul Comitetului județean UTC a revenit poetei **Virginia Bogdan.** Premiul Comitetului județean al sindicatelor a fost otribuit **Rodicăi Soricău,** iar premiul publicației „Revista noastră" lui **Constantin Dușcă** din orașul Panciu.

Oaspeții au plecat apoi în comuna Drăgosloveni, unde au vizitat Casa memorială „Al. Vlahuță".

La aceste manifestări au participat : **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Mircea Radu Iacoban,** secretarul Asociației scriitorilor din Iași, **Nicolae Dan Fruntelată,** redactor șef al revistei „Luceafărul", **Corneliu Sturzu,** redactor șef al revistei „Convorbiri literare", **Traian Iancu,** director al Uniunii Scriitorilor, **Andi Andrieș,** președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Iași, **Cornel Popescu,** redactor șef al Editurii „Cartea Românească", **Vasile Băran, Constantin Nisipeanu, Al. Raicu, Ion Larian Postolache, Horia Zilieru, Ion Iuga, Daniela Crăsnaru, Petrache Dima,** coordonatorul publicației școlare „Revista noastră", **Ion Roșu, Nicolae Turtureanu, Ion Cucu, Virgil Huzum, Ovidiu Genaru, Sergiu Adam, Al. Pascu, Mihai Minculescu, Constantin Coroiu, Ștefan Avădanei, Simion Hîrnea, Florin Muscalu, Dumitru Pricop, Ion Panait, Ion Liviu Stoiciu, Mihai Zamfir, Ionel Bandrabur, Traian Olteanu, Ion Denciu, Marin Moscu, Paul Spiridon.**

La ședințele literare ce s-au desfășurat, atît la Teatrul din Focșani, cît și în cele șase localități amintite, au participat, de asemenea, numeroși tineri, membri ai cercurilor și cenaclurilor literare locale.

Al. Raicu

CENTENAR LOVINESCU

Facultatea de limba și literatura română, în colaborare cu Secția de critică a Asociației scriitorilor din București și Institutul „G. Călinescu", organizează joi, 19 noiembrie, ora 9, în amfiteatrul „Odobescu", un simpozion „Lovinescu" la care vor lua cuvîntul acad. Ion Coteanu, decanul Facultății de limba și literatura română, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii scriitorilor, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, director al Institutului „G. Călinescu". Vor mai vorbi Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Dim. Păcurariu, Al. Piru, Al. Săndulescu, Eugen Simion.

COLOCVIU NAȚIONAL DE FOLCLOR

■ Recent, Timișoara a fost gazda celui de-al VII-lea colocviu Național de Folclor, manifestare prestigioasă, datorată inițiativei Universității din localitate, cu sprijinul comitetului de cultură și educație socialistă județean. La cele trei zile de manifestări culturale și științifice, au luat parte numeroși cercetători ai culturii populare între care Mihai Pop, Romulus Vulcănescu, Eugen Todoran, I. Pavelescu, Pavel Ruxăndoiu, Corneliu Nistor, Vasile Crețu, Octav Păun, Nicolae Constantinescu, Vasile Latiș și alții. Comunicările și referatele prezentate au atacat probleme variate, înscrise în tema generoasă și necesară totodată a colocviului : „Tendințe metodologice și teoretice în folcloristica contemporană". Ideea care a revenit mereu, chiar și în luări de poziții de orientare diferită, a fost aceea a reorientării ce a survenit în ultimii ani în cercetările de folclor, fapt demonstrat în interesul sporit față de metodologia modernă, față de cercetarea interdisciplinară și față de fenomenele contemporane de transformare ce afectează cultura populară românească. Dezbaterile au fost completate de un program artistic prezentat de ansambluri folclorice locale și de masă rotundă cu tema „Dezideratele valorificării scenice a folclorului".

M. C.

Voința tinereții

Urmare din pag. I

cuvîntul „Pace", în a fi alături de toate inițiativele de pace ale partidului nostru, ale secretarului său general, ale României socialiste.

Întreaga țară este în aceste zile o impresionantă coloană a păcii. Tinerii cu gîndurile lor curate, cu dorința de a fi mereu cu speranțele și idealurile întregi, cu fermitatea vîrstei, cu entuziasm și luciditate își spun cuvîntul lor izvorît din înțelegerea deplină a necesității că în lumea de azi trebuie respectate în primul rînd drepturile fundamentale ale omului — dreptul la muncă, dreptul la viață, dreptul la o existență liberă. Cifrele participanților sînt, credem, relevante. Duminica trecută la Craiova au participat la un marș al păcii nu mai puțin de 45 de mii de tineri. Un lucru asemănător s-a petrecut în zilele următoare la Piatra Neamț, la Tîrgu Jiu, la Iași, la Bacău, la Deva, la Miercurea Ciuc, la Ploiești, la Cluj Napoca, la Alexandria, Arad, Slatina, Tulcea, Zalău, Timișoara, Buzău. Coloane, lungi coloane ale tinereții exprimînd dorința tinerei generații a României socialiste de a trăi în pace. Tineretul României, adică acea forță puternic angajată a națiunii noastre în lupta pentru construirea socialismului și comunismului în patrie, adică acea forță care dorește să construiască sub conducerea partidului o societate liberă, demnă, în care fiecare cetățean să trăiască fără amenințarea războiului și a armelor nucleare, adică o forță importantă în lupta pentru pacea lumii contemporane. O forță conștientă de sine, de rolul său în promovarea principiilor care înalță și înnobilează omul, care-i dau un viitor sigur, un viitor fără spectrul războiului și al violenței. Este generația unită în jurul partidului și a secretarului său general, generația însuflețită de calități constructive, generația învățată să viseze, să militeze pentru ideal, generația unui luminos program de muncă și viață care știe că o condiție fundamentală a omului este pacea, generația ai cărei reprezentanți din toată țara se vor întîlni în capitala României socialiste pentru marșul „Tineretul României dorește pacea". Va fi, fără îndoială, aceeași unitate de gînd și voință, încă o manifestare pe măsura marilor calități pe care le are tineretul patriei noastre, o relevantă manifestare exprimînd profunda adeziune la Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S., un angajament al tineretii de a nu-și uita nicicînd vocația constructivă, vocația păcii, prieteniei, colaborării, libertății demnității, socialismului.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Vecinătate şi bună vecinătate în dreptul internaţional

Vecinătate şi Bună vecinătate... Obişnuit e ca bunul gospodar să se îngrijească mai intii de ţarină, de curte. Cele de sub streaşină şi din pridvor se orinduiesc de la sine, firesc, fără o preocupare deosebită. Dar ce bogăţie se descoperă, uneori, apropiindu-ne de ele şi privindu-le mai cu luare aminte.

Iată, aşa se intimplă acum, odată cu apariţia cărţii lui Iftene Pop *), cu unele din problemele ştiinţei dreptului, ale dreptului internaţional şi relaţiilor internaţionale in special şi — de ce nu ? — ale politicii şi moralei, în general. S-a găsit un spirit mai aplecat asupra celor din preajmă — *a vecinătăţii* — şi deodată s-a deschis un nou orizont, o altă zare — *buna vecinătate*. A privit dincolo de streaşină şi de prispă, la vecin, şi a descoperit că sentimentele lui de grijă, de prietenie, mesajul lui de pace — inclusiv prin înlăturarea a ceea ce-i separă şi chiar opune — relaţiile lui de bună înţelegere, de ajutor, cooperare etc. se intind sau ar trebui să se extindă mai departe, pină la cel din urmă vecin, cel de pe partea cealaltă a globului, pină la acel altul pe care chiar dacă nu-l vede în fiecare zi il ştie, il simte, il are aproape... Şi aşa, vecinul, care este sau trebuie să fie prin natura lucrurilor bun, a imprumutat veştmintele sale celui de departe — s-a născut astfel buna vecinătate. Lucruri simple sau complicate : depinde de unde ai hotărit să le priveşti. Dar, fără indoială, lucruri noi care fac originalitatea de continut a studiului... Şi cu atit mai surprinzătoare cu cit iţi erau la indemină — erau în vecinătate.

...Dar dacă ai răbdare să-l urmezi pe Iftene Pop in demersul său, in analiza pe care el o face celor două concepte, atunci vei constata că lumea se imbogăţeşte : lumea nu-i altceva sau n-ar trebui să fie altceva decit această ţesătură de sentimente, de atitudini, de schimburi, de relaţii între vecini şi buni vecini, o pinză deocamdată fragilă din fibre puţine şi subţiri — căci sint puse tot timpul la incercare şi de-o situaţie quasi-conflictuală ce există între cei ce sint intr-un contact geografic permanent — dar care pot fi multiplicate, intărite şi deveni trainice. Depinde numai de cei care fac destinele omenirii — adică de popoare, de ele însele şi mai concret de om — de fiecare om.

Autorul a reuşit să facă o analiză extrem de *concretă* a conceptelor de vecinătate şi bună vecinătate şi, evident, a instituţiilor legate de acestea in dreptul internaţional, in relaţiile internaţionale. Mai mult, el a reuşit să le integreze firesc in ordinea dreptului internaţional şi relaţiilor internaţionale, conferindu-le locul şi valoarea care, din punct de vedere ştiinţific, li se şi cuvin ; le-a tranformat in elemente, în categorii, in instituţii ale ştiinţei juridice.

Pentru aceasta, însă, au trebuit invinse numeroase dificultăţi. Două din ele, majore, le vom menţiona şi noi. Pe de o parte, lipsa de interes pină în prezent a doctrinei, a făcut ca demersul ştiinţific să se nască din sine şi să se dezvolte prin acumulare pe măsura gindirii lui. Pe de altă parte, mulţimea informaţiilor, caracterul lor extraordinar de divers, de general, de vag, de dispersat, de practic, de concret, (şi deci limitat) a făcut ca demersul ştiinţific să se nască, să se ordoneze prin eliminare — a detaliilor, a particularului, a insignifiantului — şi puterea de sinteză să fie factorul hotăritor.

Dar cum apar cele două concepte — *vecinătate, bună vecinătate* — in viziunea autorului ?

Dacă e să vorbim de aceste concepte, atunci preferăm să pornim şi noi, cum face Michel Virally in prefaţa la această lucrare, de la afirmaţia lui McLuhan că lumea în zilele noastre a ajuns un sat. Un sat in sensul că mijloacele de comunicare, relaţiile care se stabilesc între persoane, între popoare, la scara planetei sint sau pot fi atit de apropiate, de strinse, precum acelea care există intre oamenii dintr-un sat.

Căci, *istoric* privite lucrurile — şi desigur în

Corneliu Baba : „Portret de fată"

profunzime — relaţiile reglementate de dreptul internaţional au existat la *inceput* de lume mai intii intre popoare care au venit in *contact* (era absurd să fie altfel !), contact care s-a stabilit înainte de toate — şi cronologic şi ca intensitate — intre cei ce au fost aşezaţi de istorie unul lingă altul, permanent — nu sporadic. Aşa fiind, *raporturile dintre vecini — buna vecinătate* — stau, dacă nu exclusiv, esenţ'almente, la insăşi baza formării intregului drept internaţional, Iată o explicaţie de *geneză* pe cit de surprinzătoare (pentru că nu ne-am gindit la ea pină acum !) — pe atit de simplă şi firească.

Sintem îndreptăţiţi să gindim astfel şi pentru faptul că explicit in concluziile cărţii autorul sugerează necesitatea regindirii conceptului de drept şi implicit a conceptului de drept internaţional pe coordonate mai apropiate de morală, mai apropiate de existenta spirituală, eliberatoare a omului, decit pe aceea a relaţiilor constringătoare din afara lui (interese, nevoi etc.).

Or, tocmai in conceptele de „vecin" şi „bun vecin" intrebuinţate in mod obişnuit şi, de aici, în conceptele de *vecinătate* şi *bună vecinătate*, astfel cum ele se configurează in ştiinţa dreptului internaţional se exprimă această proiecţie din adinc, din existenţa noastră spirituală în afara noastră, in relaţiile dintre noi, dintre popoare pentru a le face mai bune, mai demne, mai trainice, mai la adăpost de imprevizibile consecinte...

Căci nu atit în faptul de a fi analizat cu căldură şi discernămint instituţiile juridice care se nasc din relaţiile de vecinătate propriu-zise (folosirea apelor comune, micul trafic de frontieră, asistenţa administrativă şi de poliţie în zona de frontieră, exploatarea zăcămintelor comune, reglementarea conflictelor de frontieră, exercitarea unor profesiuni importante în zona de frontieră, protecţia mediului inconjurător etc.) constituie marea reuşită a acestei lucrări (deşi acest aspect nu poate fi deloc ignorat, pentru că răspunde unor nevoi cotidiene şi permanente ale vecinilor), cit mai ales in fundamentarea conceptului de *bună vecinătate*. Fiindcă, astfel cum spune autorul, dacă intr-o oarecare măsură *vecinătatea* este o fatalitate (popoarele nu şi-au ales vecinii, vecinii sint daţi de istorie şi geografie etc.), un dat care se impune şi asupra căruia popoarele pot prea puţin interveni, *buna vecinătate* — ca un complex de principii şi norme care guvernează conduita statelor, a popoarelor — este o creaţie conştientă a lor şi în această creaţie se poate exprima puterea voinţei lor libere întru zidirea pe acest pămint a unui leagăn mai liniştit al umanităţii. Tocmai de aceea, argumentează convingător autorul, *buna vecinătate* are ca fundament principiile unanim recunoscute ale dreptului internaţional : respectul suveranităţii şi independenţei, nerecurgerea la forţă, neintervenţia in afacerile statelor; reglementarea pe cale paşnică a diferendelor, stabilirea unui climat de pace, securitate şi prosperitate pentru toate popoarele.

Dar pe deasupra acestora, *buna vecinătate* presupune încă o apropiere şi mai mare : nu doar respect şi stimă reciprocă, nu doar înţelegere şi cooperare — care rămin condiţii elementare subinţelese — ci şi o undă de umanitate care ţine de ceea ce e mai adinc în om, acea undă de umanitate al cărei fundament rezidă într-o într-ajutorare rezultată din înţelegerea mai profundă, filozofică, a interdependenţei tuturor popoarelor.

Oricit de reţinuţi am fi, nu putem să nu exprimăm bucuria că un om al generaţiei noastre, un român, a reuşit să scrie o carte de pionierat pe plan mondial, şi încă nu într-un subiect oarecare ! Căci dacă cunoscutul profesor Ch. Rouseau spune intr-o recenzie că lucrarea lui I. Pop este „primul studiu de ansamblu din limba franceză în această materie", — şi am adăuga noi, nu doar din limba franceză, — şi că acesta va fi în viitor „baza oricărei cunoaşteri serioase a problemei" aceasta nu e o vorbă aruncată în vînt...

Dar poate că şi mai important este faptul că lucrarea lui I. Pop nu-i simplă „teorie" ; ea poate ajuta la „practica" politicii externe româneşti, din moment ce pe ordinea de zi a Adunării Generale a O.N.U., incepind cu acest an, figurează un punct inscris de România, al cărui obiectiv este declanşarea unui proces de clarificare şi codificare a bunei vecinătăţi între state. În această problemă, România deschide drum nou, dă tonul, aducînd in faţa Naţiunilor Unite o problemă de interes universal, o problemă a întregii comunităţi internaţionale. Aceasta pentru că toate statele au şi sint vecini, vecinătatea fiind un fenomen ce va dura cită vreme vor vietui popoarele ca formă principală de manifestare a geniului lor politic şi spiritual.

Dumitru D. Ifrim

***) Iftene Pop : „Voisinage et bon voisinage en droit internationale", Edition A. Pedone, Paris, 1980, 383 p.**

MIHAIL RENGIOV

(R. S. Makedonija — R.S.F. Jugoslavia)

Cetatea

Nimeni nu te-a mai reclădit, ai văzut,
Nimeni nu ţi-a mai adunat oasele
Dintre sevele care in clocot
Din suflet iţi izvorăsc.

Nu ai nici biserici,
Nici morţi,
Oh !

Ai văzut c-au rămas numai bufniţele,
Iar vulturii la dracu s-au dus,
Fără să te intrebe,
Fără să-ţi impărtăşească durerea.

Nu ai nici credinciosi,
Nici călăreţi,
Oh !

Ai văzut că timpul te-a strivit, te-a zdrobit
Ca o fiară nebună, ca o neagră prorocire.
Sub coaste nu ai nici o lacrimă
Să te poată-alinta.

Peste tine,
Piatră surdă —

Sub tine, fulger sec.
Oh !

În româneşte de
Dumitru M. Ion

TITULESCU ŞI CONŞTIINŢA EUROPEI (VII)

Drumul spre infern

Domnul Elmer Bendiner este un om cu umor. Cel puţin aşa pretinde el, socotind că orice colecţionar de anecdote devine din clipa in care incepe să stringă „bancuri" şi să le aştearnă pe hirtie candidat la nemurire. „Timpul ingerilor" se cheamă cartea sa subintitulată „Istoria tragi-comică a Ligii Naţiunilor", ieşită recent de sub tiparniţele unei edituri occidentale. Pentru el, toţi cei ce au aparţinut generaţiei care a trăit timpul dintre semnarea Tratatului de la Versailles şi bubuiturile de tun ale crucişătorului „Schlezwig-Holstein" la Westerplatte, in Gdansk, au fost nişte... ingeri. Şi Clemenceau, şi Wilson, şi House, şi Lloyd, şi Aristide Briand, şi Gustaw Streseman şi... Titulescu. Ultimul, ceva mai puţin „inger" decit ceilalţi, deoarece in cele peste 500 de pagini ale cărţii sale. Bendiner nu prea găseşte loc pentru ironii pe seama celui ce a fost preşedintele celor de a XI-a şi a XII-a sesiuni ale Ligii Naţiunilor. În rest, un haz nebun. Şi cotropirea Abisiniei de către Mussolini, şi războiul civil din Spania, şi Anschluss-ul, şi cotropirea de către armatele celui de al III-lea Reich a Renaniei, a Saarului şi Cehoslovaciei, şi toate „ghiduşiile" unei lumi nebune, nebune, nebune, cind forţa dreptului incepea să fie înlocuită în Europa prin dreptul forţei. Pentru el, şi Streseman, şi Briand, ambii laureaţi ai premiului Nobel pentru pace pe anul 1926, işi meritau această inaltă distincţie numai pentru faptul că, şi unul, şi celălalt, erau fiii unor berari, doar că primul aparţinea unui minuitor de halbe german (drept care işi dăduse lucrarea de doctorat pe tema „Folosirea economică a sticlelor de bere goale"), iar cel de al doilea unui „aubergist" francez. Cam aşa este toată cartea cu „ingeri". Doar Titulescu apare ceva mai cruţat. Impunătoarea ipostază de tribun al păcii pe care şi-o cucerise marele diplomat român nu prea încape in ingustimea de spirit a colecţionarului de anecdote „tragi-comice" şi acesta este nevoit să dea cezarului ceea ce aparţine cezarului. Adică deferenţă şi consideraţie.

Cit despre Liga Naţiunilor, după Bendiner, aceasta şi-ar fi semnat singură condamnarea la moarte din clipa agresiunii Italiei „mussoliniene" asupra Abisiniei, deşi agonia ei a mai durat citiva ani. „Îngerii" pierdeau poziţie după poziţie. La 1 septembrie 1939, la uşa casei locuită de Înaltul Comisar al Ligii Naţiunilor la Gdansk, profesorul elveţian Burkhardt, şi-a făcut apariţia Herr Gauleiter Forster, însoţit de aghiotanţii săi în cămăşi brune, declarindu-i : „Dumneavoastră reprezentaţi Tratatul de la Versailles. Tratatul acesta nu mai există. Peste două ore, pe casa aceasta va fi inălţată svastica. Vă pun la dispoziţie o escortă care să vă conducă pină la frontieră, sau, dacă vreţi, puteţi rămine in oraş ca persoană particulară !" Şi „ingerul" a adăugat : „Sper ca acest lucru să nu dăuneze relaţiilor noastre intime !". La care, profesorul Burkhardt a răspuns tăios : „Niciodată nu am avut cu dumneavoastră relaţii intime, şi nici nu sper să le am !". În timpul acesta, crucişătorul Schlezwig-Holstein scuipa salvă după salvă peste Westerplatte...

Conform spuselor autorului cărţii „Timpul ingerilor", Titulescu n-ar fi fost un om cu prea mult umor. Ori, că umorul lui, nu s-ar fi pretat atit de uşor anecdoticului. Mai mult, se lua prea în grav, şi fiecare cuvint al lui strica „hieruvimica" stare de spirit a „ingerilor". Un „trouble-fête", sau „strică-chef", cum ar spune francezii. Ce n-ar fi dat colecţionarul de anecdote „tragi-comice" să afle şi să poată pătrunde tilcul unei astfel de intimplări relatată de

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

I. Igiroşianu : „În 1934, cind Germania proaspăt hitlerizată repudiase ultimele obligaţii decurgind din Tratatul de la Versailles, s-a ajuns la o mare incordare in relaţiile intre Franţa şi Anglia. Şi Londrei şi Parisului le venea greu să dea înapoi. Atunci, primul ministru al Angliei, Baldwin, a cerut lui Titulescu meditaţia sa personală. L-am găsit stind de vorbă cu Ciotori. După ce a citit telegrama, i-a intins-o acestuia, apoi a exclamat uitindu-se la noi, amindoi olteni, ca şi el, cu o sclipire in ochi mai mult ghiduşă decit mindră : «Vedeţi ce ajunserăm noi, oltenii ? De la balanţa cu ceapă verde şi cu dragavei, acum ţinem balanţa internaţională !...» «Culmea e — a zimbit Ciotori — că performanţa aceasta trebuie ţinută secretă şi poate că nimeni nu va vorbi niciodată de ea !»".

Poate că tragi-comicul autor al „Timpului ingerilor" ar fi vorbit dacă ar fi ştiut-o. Dar cum să traducă in toată poezia lui cuvintul „dragavei" ?

Da, omul despre care unul dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai săi, Savel Rădulescu, spunea că „la Titulescu totul era farmec, mişcare, viaţă, flacără, tumult. Rizind, supărat, blind, minios, suplu, intransigent, captivant, autoritar, insufleţit de incredere sau chinuit de indoială, a purtat in el siguranţa drumurilor de miine", nu era lipsit de umor. Cind unul dintre potentaţii politici ai lumii de atunci i-a spus lui Titulescu că asta e soarta Europei, să fie mereu zguduită de conflicte, acesta i-a replicat : „Soarta este scuza celor slabi şi opera celor tari ! Destinul se discută, nu se execută !". Cind Pactul de la Locarno a fost incălcat de fascişti, Titulescu a exclamat : „Nu pactul, ci oamenii sint aceia care au eşuat. Experienţa ne-a arătat că sancţiunile economice neinsoţite de sancţiunile militare sint insuficiente... Sancţiunile economice universale, sancţiunile militare regionale, şi aplicarea concomitentă a acestor două feluri de sancţiuni — iată cei trei factori care ar transforma in puţină vreme Geneva intr-o realitate politică efectivă...".

De astă dată, intr-adevăr, nu mai era vorba de umor. Nici de comic. Ci doar de tragic. Ca atunci cind acelaşi Titulescu spunea, rostind vorbe de previzionar : „...Din punct de vedere logic nu se poate concepe decit o singură ipoteză : de o parte violatorul pactului, iar de cealaltă parte toţi semnatarii acestui pact. Şi dacă mergem cu raţionamentul mai departe se mai poate oare concepe acea diviziune fundamentală a dreptului internaţional in cele două ramuri : dreptul păcii şi dreptul războiului ? Nu trebuiesc oare revizuite metodele acestei discipline juridice, înlăturind terminologia absurdă a dreptului războiului, adică a dreptului de exercitare a crimei, prin admiterea unui singur drept, acela al păcii ?".

Desigur, Elmer Bendiner poate găsi mai mult umor in „previziunile" lui Mussolini pentru anul 1935 : „În acel an va exista o armată italiană de 4 milioane de oameni... Ea va dispune de o aviaţie atit de puternică, incit zgomotul motoarelor va acoperi orice murmur de nemulţumire in peninsulă, iar aripile avioanelor vor intuneca cerul Italiei...".

Era oare „timpul ingerilor" ?

Poate al unor „ingeri" care pavau cu osirdie drumul spre infern...

Simpozion de muzeologie

În zilele de 20—21 octombrie a.c. Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România a găzduit **Simpozionul de muzeologie româno-american**, organizat cu prilejul deschiderii la Bucureşti a expoziţiei, în această toamnă prelungă şi luminoasă, intitulate „Muzeul american — oglindă o comunităţii", manifestare desfăşurată sub egida Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Axate cu precădere pe tema **muzeele şi educaţia**, poate una dintre cele mai actuale şi comune tuturor edificiilor culturale posesoare de colecţii, expunerile participanţilor români şi americani au relevat complexitatea şi importanţa raporturilor muzeului contemporan cu publicul. Fiecare dintre părţi, receptivă şi interesată de problemele celeilalte, a reconfirmat ideea-ax potrivit căreia această activitate nu este autonomă, adică ruptă de structura şi profilul muzeului, de natura colecţiilor pe care le deţine şi, desigur, de climatul cultural în care fiinţează. Cu alte cuvinte, ceea ce în terminologia noastră curentă este denumit **valorificare** — o a treia dimensiune, pe lingă **tezaurizare şi conservare**, în disciplina muzeologică — îmbracă, de bună seamă, forme specifice de la ţară la ţară. Se demonstrează, astfel, că atit la noi, cit şi pe alte meridiane, proba viabilităţii unui muzeu, a statutului său de **instituţie vie**, dinamică, constă, tocmai, în adeziunea şi afluenţa celui mai divers public posibil.

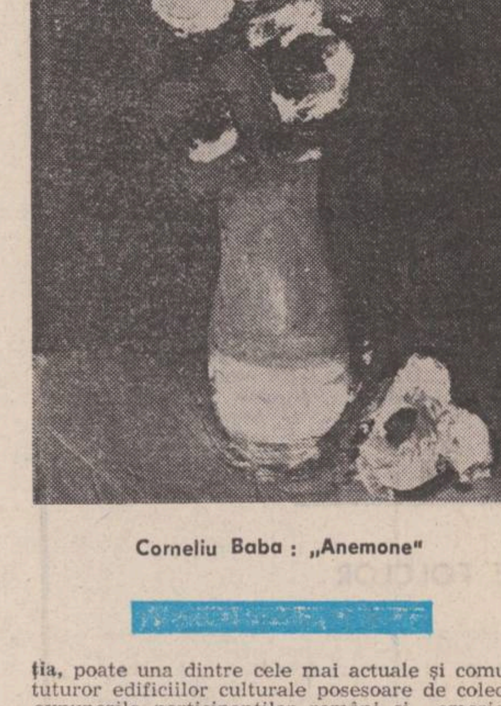

Corneliu Baba : „Anemone"

În cadrul simpozionului a apărut cu claritate, pentru toţi cei ce lucrează în acest domeniu, că muzeul modern, fie român sau american, mută accentul de la directa contemplare a obiectului spre descifrarea proceselor pe care prezenţa lui în for le semnifică, pentru receptarea contribuţiei întregului ansamblu de piese, la progresul umanităţii. Deloc intimplător, marile muzee ale lumii anexează, tot mai mult, tradiţionalelor preocupări, alte capitole, cum ar fi **ştiinţa în slujba patrimoniului**, în scopul descoperirii enigmelor pe care timpul le-a trecut sub tăcere. Muzeul contemporan a devenit o **instituţie de cunoaştere**, cerinţă căreia muzeul american îi acordă o însemnătate covirşitoare chiar faţă de păstrarea patrimoniului (raportul fiind de 22% faţă de 84%). Tipul de muzeu-laborator, dacă nu greşim, reuşeşte să fie caracteristic mai multor muzee din această ţară, de vreme ce ele pot oferi publicului şi îndeosebi copiilor şansa de a descifra valoarea experimentului în variate discipline ştiinţifice. Abordarea exponatului ca mod de învăţare a „cosmosului uman" de ieri, de azi şi, de ce nu, de miine, îi conferă vizitatorului circumstanţa intuirii instanţelor temporale, ca şi a implicării lui nemijlocite în procesul cunoaşterii, în care ambii termeni ai dialogului sint deopotrivă de activi. Modelele ori diversitatea metodelor euristice folosite în procesul instructiv-educativ, de către muzee, au fost exemplificate de muzeul Old Sturbrige Village-Massachussetts, pe de-o parte, de muzeul gazdă şi de Muzeul Grigore Antipa din Bucureşti, pe de altă parte ; totodată, s-a subliniat faptul că muzeele americane se sprijină, în ampla acţiune, pe colaboratori voluntari, anume pregătiţi în acest scop.

Departe de a fi fost epuizate complet problemele puse în discuţie, simpozionul şi-a îndeplinit menirea. Ar mai merita să fie citate citeva aspecte proprii domeniului analizat : relaţia dintre instituţia tradiţională şi cea modernă ; raportul dintre disciplina muzeală şi profilul muzeului de ştiinţe ; direcţii şi coordonate în muzeele de istorie româneşti etc. Registrul dezbaterilor s-a lărgit şi prin preţioasele referinţe pe care oaspeţii le-au făcut asupra vizitării unor muzee bucureştene, precum şi confruntarea de opinii determinată de vizionarea, de către participanţii la simpozion, a unor seturi de diapozitive din muzeele americane, ca şi a expoziţiei de la sala „Dalles". Această expoziţie pare a fi, mai degrabă, întruchiparea unei strategii : **dinspre viaţă** înspre **colecţie** şi nu invers, adică proiectarea cerinţelor comunităţii în expunerea colecţiilor, o inversiune de termeni demnă de reţinut. Dar dacă într-o expoziţie, în locul „şocului vizual" pe care-l trezeşte obiectul de patrimoniu anume selecţionat în acest scop, te cucereşte, mai ales, climatul aproape cotidian, poate că tocmai într-asta şi stă deosebirea dintre muzeul clasic şi cel modern ; important rămine concluzia de a nu se crea, în mod artificial, o sciziune între „sacru şi profan".

Simpozionul româno-american de la Bucureşti a consfinţit adevărul potrivit căruia muzeul de astăzi îşi îndeplineşte îndatorirea de a-i oferi omului posibilitatea de-a se recunoaşte pe sine în muzeu, de a lua act de condiţia lui temporală, fireşte specificitatea locului punindu-şi amprenta ; căci, să nu uităm, aşa cum spunea Michel Butor, altfel se regăseşte omul într-o lume în care timpul depinde într-atita de spaţiu, cum este în continentul „prezentului continuu", american, şi altfel se realizează implicarea noastră în actualitate, vital inscrisă, legată, şi de tradiţie. Muzeul este deci un factor de cunoaştere activă şi de înţelegere între popoare.

Constandina Brezu

REVISTA STRĂINĂ

● **PRESA AUSTRIACĂ** se preocupă încă de pe acum de Festivalul de la Salzbourg („Salzbourger Schlosskonzerte) de anul viitor. Se anunţă că vor fi organizate 256 de manifestări muzicale, mai mult de jumătate dintre ele bucurindu-se de participarea unor ansambluri şi solişti de prestigiu din străinătate.

● **CONSILIUL** executiv al Cataloniei a hotărît să acorde cea mai inaltă distincţie a sa lui Salvador Dali. În acest context, presa spaniolă reaminteşte că, recent, reputatul pictor şi-a anunţat intenţia de a dona o parte din lucrările sale muzeului din oraşul catalan Figueras.

● **DUPĂ ROMANELE** „Mexicul răsculat" şi „Zece zile care au zguduit lumea" ale scriitorului american John Reed, regizorul Serghei Bodnarciuk turnează în prezent, la Leningrad, o coproducţie sovieto-italo-mexicană intitulată „Clopotele roşii". Filmul, al cărui scenariu este semnat tot de Bodnarciuk, va avea în total patru serii. Primele două au fost deja realizate în Mexic, sub titlul „Mexicul în flăcări". Seriile trei şi patru intitulate „Am văzut naşterea noii lumii" şi „Octombrie" vor fi filmate în oraşul de pe Neva, la Şmolnii, pe crucişătorul Aurora şi în alte locuri istorice. Rolul principal — cel al scriitorului John Reed — a fost încredinţat actorului italian Franco Nero.

● **CELEBRUL** cineast Abel Gance a încetat din viaţă, la Paris, în vîrstă de 92 de ani. Născut la 25 octombrie 1889, Abel Gance s-a orientat în tinereţe spre literatură şi teatru, apoi s-a dedicat cinematografiei, artă în care şi-a descoperit marea vocaţie. A fost elevul regizorului Max Linder. În lunga sa carieră cinematografică a realizat peste 50 de filme între care „Digul", „Acuz", „Rechizitoriu împotriva războiului", „Napoleon văzut de Abel Gance" şi „Austerlitz".

● **CUNOSCUTULUI SCRIITOR** Jean Raspail i-a fost decernat anul acesta marele premiu pentru roman al Academiei Franceze, pentru romanul „Eu, Antoine de Tounens, rege al Patagoniei". Cartea, apărută în editura pariziană Albin Michel, relatează, pornind de la un caz autentic, experienţa unui francez care, la jumătatea secolului trecut, a hotărît să domnească asupra triburilor de amerindieni din Patagonia şi podişul Araucania. Jean Raspail — în vîrstă de 56 de ani — este autorul a alte opt romane, între care cel mai cunoscut se intitulează „Septentrion". Bine apreciată de critica franceză a fost şi culegerea sa de nuvele „Le tam-tam de Jonathan".

● **CUNOSCUTUL** scriitor britanic Robert Standish a încetat din viaţă în localitatea franceză Valbonne din apropiere de Nisa, în vîrstă de 83 de ani. Standish, pe numele său adevărat Digby Gerality, şi-a petrecut o mare parte a vieţii în ţări asiatice, unde a fost corespondent al agenţiei de presă Reuter. Autor a peste 60 de romane, Robert Standish a cunoscut apogeul succesului prin anii 40, cînd i-a apărut celebrul roman, „Cei trei bambuşi". În 1947, după un alt roman al său „Drumul elefanţilor", a fost turnat un film avînd-o ca interpretă principală pe Elisabeth Taylor.

Corneliu Baba : „Concetăţenii"

SPORT

Pentru cine se coc pepenii şi pe timp de iarnă?

Miercuri seara, privind la televizor meciul echipei noastre la Berna, mi s-au luminat roşu toate potecile albe. Acum mi se pare că ştiu bine de ce am ratat calificarea in turneul final al campionatului mondial. Din cauza gindirii rebegite, ca să nu zic profund conservatoare, a celor trei foşti antrenori. Cei trei nu erau in stare decit să mulgă timp vechi din oase demult aruncate la ciini. Indiferent dacă era vară, ei coborau la riu cu toporul ca să spargă gheaţa, fiindcă aşa li se spusese din nu ştiu care cuib de barză.

Era nevoie ca vechii antrenori să fie daţi afară imediat după meciul pierdut la Budapesta. Dar susţinătorii lor din locurile unde se păstrează nişte chei de sticlă şi de bronz aurit (nu chei simbolizind onoarea oraşelor, ci chei de rămas in scaun de purpură) i-au ocrotit nepermis, sfidind in mod cinic dorinţa tribunelor, fără de care fotbalul s-ar juca in afara lumii sau n-ar avea sens.

Dar să ne intoarcem la meciul de la Berna. Noul antrenor al naţionalei, Mircea Lucescu, a prezentat in teren o echipă tinără, fără experienţa marilor jocuri şi a izbutit un rezultat de egalitate care, adevărat, nu ne mai ţine nici de cald, nici de rece, dar se constituie in punct de acuzare la adresa gindirii bătrineşti, chircite şi cu pielea rară, a lui Ştefan Covaci şi Valentin Stănescu. Citiva buşteni din vechea echipă au fost azvirliţi in focul şi-n cenuşa uitării, iar in locul lor Mircea Lucescu, dezlegat de orice teamă, fiindcă nu avea nimic de pierdut, ci numai de ciştigat (şi doar proştii merg, cintind, ca să se culce pe un şarpe făcut colac) a trimis in luptă jucători tineri, furioşi că nimeni nu i-a băgat in seamă pină acum, neînfrăţiţi cu groaza şi dornici să arate că fotbalul românesc e capabil de progres nu sub urletele lui Valentin Stănescu şi învăluit in fumul trabucului lui Ştefan Covaci (pentru că numai urletele răsunau de pe banca antrenorilor), ci sub privegherea oamenilor instruiţi, pasionaţi de muncă, liberi in decizie şi stăpini pe meserie. Nu ştiu dacă viitoarea echipă naţională va cuprinde in continuare pe toţi jucătorii care-au evoluat la Berna (după părerea mea Mircea Sandu n-are ce căuta in rindurile ei nici dac-ar fi vorba de-o glumă), dar cei tineri ne-au arătat că a sosit timpul lor sau, şi mai mult, că aproape prea tirziu au fost chemaţi să facă dreptate. În acest meci in care am avut şi puţin noroc — terenul ingheţat i-a dezavantajat pe elveţieni, mai tehnici ca noi — mi-a plăcut, deasupra tuturor, Ilie Balaci pe care Mircea Lucescu a înţeles că trebuie să-l lase să acţioneze singur, acolo unde vrea şi unde crede că e nevoie de el. Dar nu mi-au plăcut deloc îndemnurile ţipate de Cristian Ţopescu către toţi spectatorii români (şi mai ales spre o parte din presă) de a o susţine in toate momentele (chiar şi cind ne calcă grosolan pe nervi, chiar şi atunci — şi s-a intimplat — cind un jucător incearcă să ne vindă ?) de a-l ocroti şi cu vorba şi cu fapta pe Mircea Lucescu. Auzim de mulţi ani astfel de vorbe. Ele acoperă o traumă morală. Pentru că au fost şi sint aruncate spre bucuria şefilor din judeţul C.N.E.F.S. Asemenea îndemnuri, Cristian Ţopescu le făcea şi in vremea lui Covaci şi Valentin Stănescu. Nu e nevoie să încercăm pepenii cu genunchiul spre a cunoaşte pentru cine se coc ei şi cine va primi o felie dacă ştie să se poarte frumos. Nu spectatorii au pierdut calificarea la turneul din Spania. Şi nici presa. Calificarea au pierdut-o antrenorii şi ECHIPA. Iar Cristian Ţopescu să facă bine şi să nu ceară instituirea (mai zis menţinerea) climatului de dictat atit de scump inimii foştilor antrenori. E, fără indoială, cel mai bun comentator sportiv al televiziunii, însă nu vom pactiza niciodată cu el in această privinţă. Şi cred că primul care-şi dă seama că bătălia pentru o nouă echipă nu se poate duce sub ploi de petale roz e Mircea Lucescu. Şi asta fiindcă nici lui nu-i place să i se pună pumnul in gură. Atit.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
47
(1 021)
Sîmbătă
21 noiembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TINERETUL ROMÂNIEI DOREȘTE PACEA!

Problema arzătoare actuală
e una singură :
PACEA (Tudor Arghezi)

● Adunări ale asociațiilor de scriitori consacrate luptei pentru dezarmare și pace ● „Vreau să-mi cresc cîntecul meu" de Cleopatra Lorințiu ● „O amintire cronică" de Cornel Nistorescu ● „Pe cer trece un avion" de Carmen Francesca Banciu ● Poeme de Andrei Ciurunga și Dezideriu Horvath **(în pagina a 3-a)**

Pentru pace

Cer să deschid cuvîntul în larga lui stare de adevăr,
și peste albiile lui să cînte floarea cea numită crin, să
numere prin trestii voiosul cîntec al greierului liber,
cer să nu se îngroape aceste frumoase desăvîrșiri dintr-o
frică de-a nu învinge, dintr-o teamă prin care curge
sevă uscată de lut, dintr-o teamă prin care se
cazează ecuatorul ca o bancnotă veche prea veche,
cer să nu uitați că-n două milenii n-am trecut numai
printr-o secundă, numai printr-un nour praful de apă,
ca și cum am uita că Vivaldi a fost,
ca și cum am uita că Vivaldi mai este,
cer să îngăduiți unei muzici să treacă-n milenii
ca mereu roua, ca mereu bruma anotimpurilor.

Gellu Dorian

Pacea

Planeta-mpovărată
De muniții se mișcă greu
În casa ei albastră
Pădurile sînt în pericol
C-o mină neagră poluarea

Le frînge măreția
Aerul e greu
Plin de uleiuri arse
Se-mpuținează jungla

Oceanelor le năclăim pupila
Ziua și noaptea le ascundem
În adîncuri otrăvuri rafinate
Cu-ndelungat efect

Noi oamenii această constelație
Superbă a universului
Locuitorii unui pisc al firii
Fără asemănare

Noi oamenii odată cu orașele
Construim imense poligoane
Depozite pentru ogive-atomice
Ne bucurăm de-un golf nepoluat

De un masiv împădurit
De diamantul unui riu
Arzînd în soare
De ce atunci pe unde trecem

Sîntem nepăsători
Și murdărim planeta
Și-n cîte-o parte a ei
Urzim războaie

Și prin coloana vertebrală
A lumii aleargă avalanșe
De neliniști
Ce-nseamnă pacea omenirea știe

Cîmpiile au trupul vindecat de gropi
Clopotul pîinii luminează lumea
Poți sta în dreptul ferestrei
Să asculți cîntecul unui motor

Care udă grădina
Nopțile nu mai sînt sfîșiate
De strigătul sirenelor de alarmă
Ca de niște strigoi de dincolo de lume

Perla dimineților
Explodează în ferestre
Și ochii oamenilor au timp
S-o contemple

Vasile Andronache

DIMENSIUNILE RĂSPUNDERII

Solidaritatea de vîrstă și idealuri, solidaritatea de crez și voință, iată în linii mari cadrul generos al unei puternice conștiințe a păcii, manifestare largă de masă prin care tinerii țării, ca de altfel toți oamenii muncii de la orașe și sate, și-au spus în aceste zile cuvîntul lor ferm pentru pace și au demonstrat pentru afirmarea acestui cel mai de seamă drept al popoarelor, pentru asigurarea unui climat de liniște și încredere în viața internațională. De ideea de pace și mai ales de construcția acesteia, de transformarea ei într-o realitate specifică, reprezentativă pentru timpul nostru, tînăra generație este cel mai mult interesată. Viitorul său depinde de aceasta. Și încă la dimensiunea celei mai înalte răspunderi față de sine și față de civilizația însăși a lumii, transformînd o dorință și un sentiment în esență vital într-o cauză cu cele mai cuprinzătoare și mai adînci semnificații politice, făcînd din problema păcii o problemă de fond și un principiu suprem al contemporaneității. Astfel, sub genericul mai mult decît explicit **Tineretul României dorește pacea** în Capitală a fost organizat un impresionant marș încheiat printr-o mare adunare în cadrul căreia tînăra generație a adresat un vibrant mesaj secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și a adoptat un apel către toate organizațiile de copii, tineret și studenți, către toți tinerii lumii.

În împlinirea ideii de pace — un ideal universal, de cel mai profund și mai categoric umanism — această secvență românească este de natură să releve încă o dată hotărîrea noastră vie de a face totul pentru ca, în colaborare cu toate celelalte popoare, să se poată pune stavilă războiului, să se înfăptuiască procesul de dezarmare, și să-i fie redată lumii încrederea în sine și în conștiința marilor sale valori. **Ne-am născut odată cu zorii luminoși ai țării,** se spune în mesajul pe care participanții la MARȘUL „TINERETUL ROMÂNIEI DOREȘTE PACEA" l-au adresat secretarului general al partidului, **am crescut odată cu patria, ne-am împlinit cu însăși măreția ei și știm că tot ceea ce am înfăptuit și ce ne propunem să realizăm se leagă de uriașa dumneavoastră activitate, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, care întruchipați năzuințele de pace și progres ale poporului nostru, voința de neclintit pentru salvgardarea păcii, pentru înlăturarea norilor grei ai războiului care apasă omenirea.**

Definindu-se ca o generație care nu a cunoscut ororile războiului și care a crescut odată cu patria pe coordona-

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

Brîndușe

**N-o să puteți să mergeți mai departe.
Aceste vieți ce ni s-au dat sînt sacre.
Sătulă-i omenirea de masacre,
Sătulă e de moarte.**

**Eu știu un foc ce nimicește focul,
Eu știu un foc ce vindecă pieirea:
E vrerea ce-o hrănește omenirea.
Acesta e mijlocul.**

**Și n-o să se preschimbe în cenușe
Acest pămînt cu oamenii lui vii:
Necontenit vor crește, viorii,
În văi adînci suavele brîndușe.**

Virgil Teodorescu

SPERANȚA PĂCII

De cînd mă știu pe lumea asta, am aflat că în orice clipă totul se poate transforma în praf și pulbere. Nu știu cum ar fi fost viața fără amenințarea atomică, nu m-am gîndit niciodată la viitor fără să mă întreb dacă nu cumva, catastrofa planetară se va întîmpla totuși... În ceea ce mă privește, nu găsesc nici un motiv de mîndrie în faptul că amenințarea cu bita a fost înlocuită cu amenințarea atomică și mă întreb dacă sinuciderea colectivă este singura cale de a evita războaiele. Dacă ar fi așa, ar trebui să credem că umanitatea e pusă în mișcare de un principiu absurd, că însăși evoluția și creația o condamnă la moarte. Putem să fim siguri că alta este calitatea unei morți asigurată de cele mai noi descoperiri ale științei, realizată cu tehnică militară de vîrf, dar putem să fim siguri că scopul suprem al umanității este acela de a-și încununa istoria cu o explozie care să facă să dispară pînă și oasele îngropate sub pămînt de cîteva milioane de ani încoace? Bomba cu neutroni este capabilă, se pare, de-o asemenea „curățenie generală", după care planeta ar putea să aștepte, liberă și dezinfectată, o altă specie care s-o merite într-adevăr?

Refuz să cred că astăzi, un om cu mintea întreagă, oriunde s-ar afla el și chiar urîndu-și semenii pînă la demență, ar sta măcar o clipă să se gîndească ce e de ales între război și pace. Cine ar putea să vrea un război care ar însemna distrugere totală — fizică sau morală? Cînd speranța supraviețuirii a dispărut, cînd nu mai poate exista un învins și un învingător, cine face să continue și să se amplifice cursa înarmărilor? Iată că împotriva voinței fiecăruia dintre noi, principiul echilibrului realizat prin intimidare, al păcii păstrate cu prețul spaimei, continuă să conducă destinele lumii. Cursa înarmărilor privită cîndva ca o competiție sportivă în care, fiecare punct marcat adversarului era însoțit de uralele suporterilor a devenit astăzi înfruntarea tragică a umanității cu propriile creații — cu aberația arsenalelor militare capabile să distrugă mai mult decît e de distrus. Cu fiecare ceas care trece, moartea costă mai mult. Înarmarea hrănește cîteva milioane de oameni — specialiști, angajați în producția de armament —, înfometînd cîteva miliarde care trebuie să-și dea pîinea de la gură o viață întreagă ca să plătească un nit de la un submarin atomic. Cum e posibil ca un război pe care nu-l vrea niciunul dintre noi, să se apropie cu fiecare zi care trece ?

Se pare că de acolo, de sus, de unde umanitatea nu mai are chipuri distincte, în care nu mai deosebești rudele de străini și prietenii de dușmani, de acolo de unde se văd numai necesitățile înțelese, se poate observa umanitatea mișcîndu-se ca niște uriași curenți oceanici, unii împotriva altora, și că nimic nu e de făcut pentru a opri ciocnirea. Cei care vorbesc în numele nostru, care sînt conștiința prin care vorbesc popoarele, care știu să vadă rațiunile noastre superioare de a fi își fac oare datoria atunci cînd împing popoarele la sinucidere ? Văzuți de sus, poate că sîntem doar niște ținte mișcătoare pe un poligon de tragere, deși fiecare din noi pretinde că are un chip, un suflet și o rațiune

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 2-a

O carte fundamentală

JURNAL DE POET

A apărut ediția românească tradusă de poetul Cezar Baltag într-o frumoasă și precisă limbă a „Istoriei credințelor și ideilor religioase", primul volum datorat marelui savant și scriitor român Mircea Eliade care alături de Brâncuși în acest veac este numele cel mai des întîlnit în lumea ideilor în mai toate culturile contemporane.

Dacă Brâncuși a impus arta arhaică a poporului nostru, Eliade deschide spațiul străvechi al sacralității culturii noastre către universalitate, îl înscrie în ordinea marilor izbînzi ale spiritului altor civilizații. Acest prim volum va atrage atenția asupra neoliticului românesc (pag. 51—53) folosind bibliografie românească, pentru a da un singur exemplu ca să nu amintim cartea „De la Zalmoxis la Gingishan" în întregime axată pe arhaicitatea spațiului spiritual românesc, tipărită și ea de curînd în românește.

O carte în două volume în limba germană datorată Photinei Rech în peste o mie de pagini asupra simboalelor creației folosește opera lui Eliade pe zeci de pagini ; în literatura de specialitate, în toate limbile, Eliade este nume de referință.

Meritul istoric al lui Mircea Eliade constă în faptul că a reușit să impună printr-o muncă uriașă și o putere de sinteză genială în conștiința umanității acest adevăr fundamental exprimat de însuși Eliade „sacrul este un element în structura conștiinței și nu un stadiu în istoria acestei conștiințe", cu alte cuvinte, prin experiența sacrului, spiritul uman a sesizat diferența între ceea ce se revelă ca fiind real, puternic, bogat și semnificativ, și ceea ce este lipsit de aceste calități, adică curgerea haotică și periculoasă a lucrurilor, aparițiile și disparițiile lor fortuite și vide de sens.

Eliade reabilitează așezînd în centrul atenției ca o moștenire de prim rang cultura arhaică a popoarelor ca un nou Herder al acestui veac.

Pentru poporul nostru, pentru atît de bogata moștenire arhaică a culturii noastre multimilenare este o mare binecuvîntare aceasta, ceea ce poporul a păstrat din tată-n fiu, din generație în generație, este demn de studiu astăzi, în marile universități ale lumii.

Eliade și-a ridicat astfel un monument nepieritor în conștiința poporului nostru al cărui fiu a rămas cu toată modestia de geniu care îl caracterizează.

Citindu-i cartea clipă de clipă mi-am adus aminte de omul adevărat Eliade pe care am avut bucuria să-l cunosc, de la care am deprins, după modestele-mi putinți, cîte ceva în ce privește drumul spre originile lumii și ale propriului nostru popor.

Ioan Alexandru

REFLEX

Întîlnirea

Cine era călărețul, ce căuta el în sat și mai ales de ce se oprise, de ce alesese el casa aceea înaltă și lunguiață, construită în formă de vagon și pusă pe scări în față dacă nu cumva pe dedesubt — și mai în urmă puțin — nu era așezată și pe niște roți, gata să pornească ori să-i fie puși și doi cai înainte și să tragă de ea ca de o căruță la vale, s-o mute în alt loc ?

Călărețul și caii sosiseră, caii se rezemau de oiștea grea dintre ei iar călărețul, tot în depărtarea și oboseala sa, încălecase o margine a mesei de biliard din salonul cel mare și se uita cum bătrînul prăvălier aduna de pe jos cioburile lămpii sparte și își ștergea mîinile pătate de gaz. Între timp, afară începuse să dea spic de zăpadă iar dinspre păduri săreau aschii de nori. Bătrînul a aprins un petromax și l-a agățat în mijlocul tavanului. De un cîrlig mai aticnau franjuri lungi de hîrtie subțire și colorată ca și niște benzi de prins muște, niște ghirlande în felul lor, care au și început să fosnească atinse de cei dinții aburi ai luminii. Bătrînul și-a tras un scaun lîngă călăreț și s-a așezat greu, cu prudență, ca și cum ar fi putut să alunece și să cadă la podea. Și-a pus o palmă pe genunchi și cu cealaltă și-a dat parcă aerul din fața ochilor mai la o parte, a privit adînc, fără să clipească, l-a măsurat din cap pînă-n picioare pe ciudatul client — da, e mai bătrîn decît mine, nenorocitul cîte-o fi pățimit, și-a zis, parcă a ieșit din mormînt — și, cînd gura îi secase, se înecă, aproape că a poruncit :

— Ia spune, fiule, așa-i că tu ești?! M-au sărăcit hoții și mama s-a dus dintre noi fără să te mai vadă, cică te visa numai printre țigani, nu-i așa ?

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

GENERAȚIA LITERARĂ — UN CONCEPT DESCHIS

Dincolo de clasificare

Aș dori să insinuez în cele ce urmează că o discuție în jurul conceptului de generație literară ar fi chiar sterilă. Este posibil ca revenirea periodică la această temă să servească cel puțin la o reevaluare a unor noțiuni de care o parte a criticii și creatorilor se folosesc într-un mod de natură să sporească confuziile și prejudecățile deja serioase acumulate în analiza fenomenului artistic. Reamintesc faptul că în ceea ce privește literatura termenul de „generație literară" era folosit în anii '50 în intenția evidentă de a deschide cîmp liber posibilității unor contrapuneri tematico-stilistice între literatura anilor socialismului și ce fusese înaintea ei. Cu anumite variații, rezultate ale unor condiționări diverse, intenționalitatea folosirii termenului s-a păstrat nealterată cam pînă la începutul anilor '60. Un factor de noutate în acest timp a fost constituit de faptul că deja în cadrele literaturii postbelice se ivise o „altă generație" despre care ce vorbea atît în paginile revistelor cît și în cafenelele literare „Capșa", „Albina" și „Kataanga".

Spre anul 1965 s-ar fi produs o altă modificare în cursul literaturii noastre prin intrarea în arenă a generației a treia, în ordine postbelică. De atunci în fiecare 2—3 ani apar noi generații, unele avînd centrul de iradiere la Cluj-Napoca, altele la București, mai rar la Iași și Timișoara și deloc în alte orașe, cu excepția poate a Bacăului de unde s-a mutat la București o parte dintr-o generație care nu era considerată a face parte din nici o generație.

Desigur, nu trebuie înțeles că această subdividere a literaturii române — de către critică, scriitori, administrație și uneori, prin preluarea sugestiilor celorlalți, chiar de către public — după criterii temporale, subsumînd caractere tematico-stilistice, s-ar fi făcut în mod manifest prin adiționarea de etichete. Chiar dacă nu a fost prezentată explicit și numită ca atare, ideea a fost totuși exprimată, cel puțin perifrastic și nu doar de un singur critic ci chiar de mai mulți. În anii '50 o exprima acea critică sociologistă care dorea să contrapună literaturii antebelice

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

ACCENTE

Prietenia literară (I)

Motto : „Micile daruri întrețin prietenia" (Proverb francez)

Elogiu : — Ce poate fi, oare, mai frumos, mai aproape de sublim, mai omenesc și mai cinstit decît prietenia. Scria bătrînul Homer în „Odiseea" sa nemuritoare : „Un prieten cînd e un om întrece și pe-un frate".

Silogism : Prietenii sînt oameni. Criticul literar este, și el, om. Criticii literari sînt prieteni (!).

Consecutio : Adică, mai ceva ca frații! (vezi Homer — „Odiseea").

Citate : „Paul Georgescu revine la proză cu trei nuvele (...). Și dacă în **Fragment citadin** tonul e numai ironic și ușor batjocoritor, în **Pilaf** amestecul de respectabilitate și grobianism, de pretenții de cultură și de trivialitate sufletească sînt denunțate cu un sarcasm ce aminteșe de Caragiale sau de un Sadoveanu mai puțin știut (...)" — Nicolae Manolescu — **Realismul social,** în „România literară", nr. 42/1973.

„Definind cu precizie unicitatea lui Sadoveanu, N. Manolescu desfășoară elegante analize și descoperă categorii ajutătoare, cum ar fi cele trei modele ale universului artistic, cele patru tipuri narative, distincția dintre publicul real și cel ideal etc., distincții ce interesează, de altfel, întreaga proză românească. Dar fiecare capitol ar merita o analiză deosebită". — Paul Georgescu — **O viziune totalizatoare,** în „România literară" nr. 28/1976.

— „Îmi face plăcere, profitînd de împrejurarea că a fost premiată recent, să discut o foarte bună și incitantă carte de critică de Paul Georgescu, un fel de jurnal de lectură sugestiv intitulat **Printre cărți.** Este întîia culegere de articole pe care autorul o publică în ultimii șase-șapte ani, cînd, după **Polivalența necesară** proza părea că-l atrage mai mult. **Virstele tinereții, Coborînd** și **3 nuvele** apărute între timp au consacrat un prozator modern, original, care însă

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

PLATON PARDĂU: «DIAVOLUL DE DUMINICĂ» ● «DE DIMINEAŢĂ PÎNĂ SEARA»

esenţa romanului fantast, experimentat de Platon Pardău, este cu mult mai uşor detectabilă acum, la al patrulea volum al, probabil, nesfîrşitei lui întreprinderi prozastice, „Diavolul de duminică" (Ed. **Eminescu**, 1981) decurge stilisticeşte din producţia anterioară a romancierului iar sub raport conţinutistic nu se îndepărtează decît cu puţin de fabuloasa mitografie a Dorunei, din „Scrisori imperiale" şi din „Omul coborît din turn". Ca şi acelea, „Diavolul de duminică" e un soi de roman mitic de o formulă insolită, pornind ca atare de la o croială de ordin livresc, reductibilă în definitiv la o schemă culturală, adaptată unui mediu nou istoric, interpretat fantezist. Prozatorul începuse cu o modernă legendă homerică, parodică şi barocă, făcînd din Penelopa şi Ulise cetăţeni ai unei lumi moderne, luase cîte ceva din, aşa-zicînd, ciclul arthurian, al „mesei rotunde", spre a întreprinde în fine o adopţiune a lui Faust, în condiţiuni româneşti moderne, deşi fără o precisă indicaţie de timp şi de loc. Izvorît dintr-o „scenerie" cultă, romanul „mitic" se bizuie aşadar pe ideea repetiţiei în timp a unor stereotipi, reveniţi ciclic în istorie ca şi cum „mitul" iniţial s-ar revigora prin cantitate. A vedea pretutindeni un Ulise şi o Penelopă, un învîlvorat Faust, terorizat de fatalitate şi de o cumplită damnaţiune, a descifra în individul istoric reminiscenţa unui eu numenal, ei, bine, aceasta este ideea romancierului, detectabilă cu uşurinţă, fără exces de subtilitate analitică fiindcă se găseşte la îndemînă.

Un asemenea product nu poate fi decît baroc, căci amestecă voit cronologiile şi închipuie o lume geograficeşte de ficţiune, şi fabulos, iar nu fantastic, întrucît tot ce iese din normal este explicabil printr-o teorie despre univers, fără nimic din fantasticul metafizic, bazat pe inexplicabilitate. „Diavolul de duminică" aduce în plus un accent „gotic", de roman „negru", şi arareori au defilat prin proza românească un atît de mare număr de schelete (mişcînd zgomotos din oase), de spectre fioroase, de cadavre cu înfăţişare de „révenant".

Dincolo de această inventivitate macabră, care sfîrşeşte prin a fi respingătoare, „Diavolul de duminică" nu aduce inedit mai nimic şi pare a repeta scheme curente în „Scrisori imperiale", în „Omul coborît din turn", cu origine îndepărtată în romanul sud-american. Ca şi N. Damian, ca şi I. D. Nicolescu, Platon Pardău „marquezianizează", nu însă atît de epigonic, căci prozatorul este un profesionist abil, ştiutor de metode şi de retorică, iniţiat în tehnica foii de calc. El nu copiază ci dezvoltă un sistem, cultivă prin repetiţie un timbru vocal străin şi cîntă, în fine, în maniera originară, învăţîndu-i modulaţiile inteligibile, măsurile sonore, ritmul, cheile muzicale. Prin raport de Ioan Dan Nicolescu, a cărui inventivitate este izbitor naivă (am descris-o, de altfel, cît se poate de clar), Platon Pardău vine şi cu o culoare erudită : îndărătul invenţiei lui nu se află nimicul pur, ci o materie culturală reductibilă la un şir de opere anterioare din a căror substanţă prozatorul şi-a extras modelul. Experienţa, aşa cum se prezintă, e, ca atare, nouă în formă, însă reductibilă în principiu.

Un şef de ziar, Virgil Virgil (nume imposibil), om raţional, din categoria „triumfătorilor", începe să aibă felurite vedenii, bănuind că în biografia lui s-a strecurat un element malefic. El pare a visa un grădinar în trening (în realitate, profesor de sport), un autobuz ireal, fără număr şi fără acte, un şofer cu aspect de extraterestru, închipuie o topografie de ficţiune, inverificabilă, primeşte tot felul de vizite curioase, nu se mai înţelege cu nevasta, cuprinsă de tot soiul de gînduri cumplite, şi altele de acelaşi fel. Spre a scăpa de belea, omul merge, americăneşte, la psihiatru, povestind totul, ca într-o expurgaţie, cu lux de amănunte ; însă rezultatul e nul, ba, mai mult, Virgil Virgil se afundă treptat în jungla viziunilor incontrolabile, care pare a avea o diabolică origine, pe care omul o caută pas cu pas. O similară investigaţie fac şi amicii lui, doctorul psihiatru şi reporterul Marc, ziarist bătrîn şi cu un „flair" ieşit din comun, ba încă şi Lenore, strania consoartă, picată în oraşul modern ca dintr-o baladă germanică. Mai mult decît un număr de revelaţii macabre (un torţionar paralitic, Munteanu, cu o diabolică prezenţă nesuferită, un şef — Romeo Ionescu — reîntruparea unui straniu baron neamţ, nişte crime de neînţeles, fel şi fel de medii unde stăpîneşte destrăbălarea) nu aflăm nimic şi curiosul redactor-şef sfîrşeşte prin a se spînzura de clopotniţă, torturat de viziuni, extaziat de ideea catarctică a pieirii.

Spre a complica acest scenariu hotărît senzaţional, prozatorul a introdus, am impresia că lipsit de sens, analiza unui text care ar fi romanul însuşi. El pare a comenta faptele, deducînd variante, sforţîndu-se a ne da, probabil, senzaţia unei apocrife, ca o modernă „Halima" (altfel metoda n-ar avea rost). O asemenea „ficţiune a scriitorului", inventînd un punct de vedere absolut, „divin", contemplator al unei lumi stăpînite de diavol, nu sporeşte semnificaţia metafizică, oricît ar fi voit-o autorul (fragmentele „analitice" sînt puţine şi neglijabile de lectură).

În schimb, inventivitatea propriu-zisă e debordantă şi, esteticeşte, de bună calitate, căci autorul a învăţat a zugrăvi fantast, luînd ca model pe maeştrii celebri. El teoretizează trecerea prin zid, explicabilă prin „dezintegrarea materiilor dure cu ajutorul electricităţii organismului", evocă întîlnirile stranii, anticipate de oculte „semne", crede în realitatea viselor, închipuie oniric terenuri părăsite, cu un aspect malefic, camere cu modificări bruşte de mobilă, descrie, ca şi cum cronologia s-ar fi suspendat, mascarada „partidei" cinegetice cu vînători moderni deghizaţi în nobili, se opreşte lîngă porcii carnivori (mîncaseră cai), asemuiţi cu peştele brazilian piranha, aduce o sanie ciudată în oraş, de Revelion, pătrunde în poetice subsoluri, unde sentimentul de teroare năvăleşte de pretutindeni. Ceva din fabulosul nebunesc al lui Marquez (o icoană se mişcă, prin intervenţia „ştiinţelor oculte"), din viziunile sumbre, metafizice, ale lui Ernesto Sabato (biblioteca pentru orbi) a pătruns şi aci. Fabulaţiile lui Platon Pardău sînt însă de esenţă numinoasă, părînd a combina extaticul cu terificul, într-o inanalizabilă proporţie.

În schimb, prozatorul are un remarcabil talent stimulat în a crea o topografie onirică, ca şi cum spaţiul s-ar mişca dintr-o scenografie în alta, făcut dintr-o materie în definitiv elastică, modificată iute de la dimensiunile pustiului la acelea ale urbei. Platon Pardău a inventat de altfel o geografie de ficţiune, cu enigmatica Doruna drept utopie, făcînd exerciţii descriptive în mediul campestru ca un pictor de peisaje care ia schiţe în cărbune în fuga unui vehicul caleidoscopic. A verifica în realitate un astfel de teritoriu este fără de folos, sigur e că prozatorul a văzut în abstract un domeniu românesc nordic, redus la esenţă. De altfel, mai mult decît în mediul fizic, sălbatic şi neliniştitor, şi în interioarele romantice, adică macabre şi onirice, Platon Pardău nu se poate exercita descriptiv. Puţin din spiritul citadin a pătruns în „Diavolul de duminică", şi acolo unde cîte o stradă iese din coşmaruri, cîte o firmă de restaurant, de hotel, cîte un interior de „braserie" se salvează din terorizantele vise — acestea sînt înfăţişate cu o relativă naivitate, văzute americăneşte (hotelul se cheamă „Vegas", un ziarist stă într-o braserie cocoţat pe un scaun de bar, cu mîinile sprijinite de zinc etc.). În mişcătoarea topografie, vremile se întrepătrund, alimentate de filosofia prototipilor imuabili, provocatori de curioase aberaţiuni de vreme. Această romantică maşinărie de cronologii suprapuse e surprinsă de prozator astfel : „Cînd se apropiară, se uită mai atent : era un tub de canalizare rămas în mijlocul străzii prin cine ştie ce amnezie a gospodarilor, dar acum părea un accent care dădea altă valoare ansamblului, o mică vrăjitorie şi iată banala încrucişare de uliţi ducea iar gîndul la o piaţă a Orientului unde razele lumii înviau zvonuri de cimpoaie şi umbre de femei purtînd pe umeri suple ulcioare de lut ars ! Sentimentul că se află în alt timp ţinu o fulgerare, însă fu deplin, îşi scutură capul ca să revină la obsesiile care îl aduseseră aici la o oră tîrzie de noapte şi să asculte bizareriile doctorului" (pag. 57). Acestea sînt de altfel şi psihologiile, căci umanitatea izolată de Platon Pardău pare a comunica inefabil, pe un canal fără cuvinte, prin „semne", fatalităţi, premoniţii, vrăjitorii. Despuiat de fabulos şi de o industrioasă inventivitate, (mai puţin productivă în malefic decît, să zicem, Luki Galaction), romanul e în ultimă analiză fişa unei banale maladii nervoase, un soi de psihoză agravată de lipsa medicaţiei, în a cărei compoziţie oniricul mitic putea să intre fără dificultăţi. Aşa cum se prezintă, Platon Pardău e un insistent prozator fantast, remarcabil în materia campestră şi pastorală, unde ritualicul şi psihologiile abstracte întăresc sentimentul de ireal, inabil în fabulosul urban şi psihiologic (miturile citadine sînt altele, caracterologia orăşenească e de o compoziţie inedită, mai greu detectabilă acum de către prozator). Evoluţia prozei lui presupune a innoda firul cu „Scrisorile imperiale".

Aproape concomitent cu „Diavolul de duminică", Platon Pardău a publicat şi un „booklet" pentru tineret : „De dimineaţă pînă seara" (Ed. Ion Creangă 1981). Prin raport la condiţia prozei lui, era de închipuit în acesta un product fantast, pe înţelesul vîrstei juvenile, un soi de modernă mitologie suavă pentru copii. E, dimpotrivă, o proză realistă, fotografică şi cu rare scăpări lirice, pe potriva acelora din manualele de literatură din clasele primare, inundată de soldaţi, gloanţe, războaie, juni cu o conduită eroică etc. Salutînd ideile pacifiste, dovedite de autor, mă întreb totuşi cît din talentul lui a pus Platon Pardău în „Diavolul de duminică" şi cît în „De dimineaţă pînă seara". A concilia aceste voci diferite pare acum de neînchipuit.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

UN MOD „NATURAL"

În volumul de debut al lui Lucian Vasiliu (**Mona-Monada**, Editura **Junimea**, 1981) aflăm poezii capabile să ne inculce preţioasa impresie că poetul foloseşte o limbă necunoscută de alţii şi ne sugerează, prin intermediul ei, revelaţii, pe care nu sîntem în măsură să le înţelegem, ci doar să le bănuim. Nu este puţin lucru, dacă ne gîndim la faptul că poezia mediocră nu face altceva decît să comunice nişte idei foarte clare, pentru care nu mai era, în definitiv, nevoie de versificare, enunţarea pură şi simplă fiind de preferat. Realmente, poetul reuşeşte să ne facă să-l credem că a descoperit un mod inedit de a folosi cuvinte de toţi cunoscute. El propune enumerări, alătură în mod arbitrar vorbe, a căror banalitate iniţială tinde să dispară tocmai datorită coabitării lor insolite, pare a rosti nu ştiu ce reflecţii asupra unora dintre cele omeneşti, dar instinctul îl opreşte mai totdeauna, împiedicîndu-l să meargă prea departe. Uneori cititorul înclină să creadă că poetul pune în discuţie anumite concepte, dar niciodată exprimările nu sînt clare : „Sînt solidar cu voi / împietriţi pe baricada unui cuvînt magic / pe care nu îl divulg. / Libertatea / rămîne un punct de vedere controversat : / un fel de femeie fatală / un fel de răstignire a cetăţeanului // Trag aer în piept. Cît mai mult aer. / Sînt condamnat să nu dorm. Ambiguitate. / Retină tulbure. / Prin hîrtoage / caut floarea de lotus presată : / acesta e TIMPUL // Încolonez străzile şi le ordon să tragă, / În întuneric, în ceaţă / conspiraţia cîinilor vagabonzi. / Trupul asaltat de o haită. / Sufletul însuşi o haită. Haită pe haită". (**Mesaj V**) S-ar zice, precum şi în legătură cu alte poezii, că „este vorba" despre expresia unei nemulţumiri, dar este o nemulţumire extrem de rarefiată, scrisă parcă, în trecere, de norii unui cer în furtună. O fugitivă insatisfacţie în legătură cu unele dintre mecanismele lumii empirice pare a fi exprimată şi în alte poezii, dar de reţinut este mai ales felul expeditiv — încordat în care cuvintele se leagă unele de altele, sugerînd o vorbire liberă, spontană, străină de orice caznă. Iată o frumoasă poezie, ce poate fi o imagine a scurgerii timpului, dar şi a degradării sufletului : „Încet-încet se pune în mişcare / maşina de cusut cuvinte ; / TAC-TAC ! TAC-TAC ! / Încet-încet / calul moare păscînd. / Nimicul cucereşte cîmpul de luptă / şobolanul Bosch avansează în scenă // încet-încet / se deschid pulpele fetelor în somn // încet-încet se termină ţigara / condamnatului — îşi face loc descreierata umbră atomică, / năpîrca se infiltrează în sînge / încet-încet / sînt traşi pe roată poeţii idilici / se resimte absenţa morţilor tineri / încet-încet / nu mai am nimic de pierdut". (**Dialectică**).

Cîteva teme mai distincte pot fi, totuşi, recunoscute, dar nu s-ar putea spune că expresiile lor sînt cele mai reuşite poezii ale volumului. Sînt teme devenite tradiţionale în poezia modernă. Ilustrîndu-le, Lucian Vasiliu reuşeşte în cîteva ocazii să găsească viziuni inedite. Un exemplu este poemul intitulat **Androgina stare a lumii**, unde este sugerată starea de incomunicabilitate, pe care, cu veselă disperare, o încearcă poetul : „Mă bucur că vă e bine / mă bucur : // mi-am cumpărat o nouă lance / vouă nu vă pasă de lăncile mele / mie nu îmi pasă de lăncile voastre — // mi-e bine vă e bine / traversăm la intersecţii în deplină / securitate // Sînt vesel şi sînt trist / sînteţi veseli şi trişti / peste multă viaţă vine multă moarte / peste multă moarte vine iarba — // eu mă îndepărtez / tu te apropii : / porţi ştafeta la jocurile olimpice // Cu pietate depun flori / la mormîntul părăginit / al tatălui : / îmi vorbeşte — aud / gemindu-i o privighetoare în piept".

Modul „natural" de apariţie al poemelor reuşite, de care aminteam, poate însă şi să se transforme în premiză a unor versuri în care spunerea nestăvilită depăşeşte graniţele poeticului. În asemenea cazuri, dintr-o dată, cuvintele sună disonant, limbajul necunoscut, dar constituit, lasă locul sunetelor lipsite de sens. Un exemplu ar fi poemul intitulat **Proprii ipostaze ale propriei geneze**, unde poetul pierde măsura, obţinînd alcătuiri modeste : „În clipa aceea m-am aplecat / peste propria-mi băltoacă de sînge / limpezită acum / şi am băut cu voluptate şi m-am răcorit. / DEZORDINEA se retrăgea odată cu ceaţa. / Presimţeam PRIMA NOAPTE. / Pe umeri, mai purtam / toga zilei impure, înfricoşătoarea amintire a / viermelui / pe care, acum, îl doream din ce în ce / mai mult. / În pustietate, / plutea un corb masiv / cu aripile gravate bizar : EDGAR ALLAN POE".

Voicu Bugariu

CRONICA EDIŢIILOR

„Laus Daedali"

am preluat acest titlu al unuia dintre **memoriale** crezînd că prin sugestia lui aducem un îndoit elogiu, atît marelui istoric care a fost Vasile Pârvan, cît şi editorului său de astăzi.

A ieşit de curînd în lumină un masiv volum din **Scrierile** lui Pârvan. Este, sub toate aspectele, o revelaţie. Ca şi în cazul unor Hasdeu, Stere şi alţii vreo cîţiva, tentativele mai noi de reeditare au fost şi în ce-l priveşte pe Pârvan sporadice şi fragmentare.

Severul şi competentul istoric de la Iaşi, Alexandru Zub nu se află la prima încercare de valorificare a operei lui Pârvan. A publicat pînă acum **Corespondenţă şi acte** (1973), monografia **Vasile Pârvan, efigia cărturarului** (1974) şi **Vasile Pârvan, biobibliografie** (1975). De data aceasta ne îmbie cu acest tom de aproape 700 de pagini din scrierile aceluia pe care Arghezi l-a definit „erudit şi poet" şi „un profesor nou şi unul dintre noii români". Trebuie să spunem că chiar pentru specialişti această antologie constituie, prin materia pe care o prezintă, puncte de interes cu totul noi.

Sînt adunate aici, după cum spune în prefaţă distinsul arheolog Radu Vulpe „scrieri ale ilustrului învăţat, dintre cele de dimensiuni reduse, risipite în diverse periodice, în volume separate, în **Analele Academiei Române**, ori chiar cu totul inedite". În privinţa acestora din urmă, Alexandru Zub a despuiat **Arhiva V. Pârvan** de la Biblioteca Academiei Române.

Culegerea este structurată pe cinci secţiuni : (1) **Articole social-culturale, Apeluri, „Cronici istorice"** ; (2) **Evocări, Alocuţii academice, Rapoarte, Dări de seamă** ; (3) **Studii şi eseuri** ; (4) **Introduceri, Prefeţe** ; (5) **Addenda.** Fiecare material este însoţit de note şi comentarii. Editorul are perfectă acoperire atunci cînd spune că „volumul de faţă constituie prima încercare de a antologa, de o manieră reprezentativă, scrisul marelui cărturar, spre a-l pune la îndemîna specialiştilor şi a publicului iubitor de cultură".

În fapt, doar materia secţiunii a treia, „zona cea mai sensibilă a creaţiei lui Pârvan, cea care a generat şi continuă să provoace controverse", adică aceea care cuprinde **Ideile fundamentale ale culturii contemporane**, **Idei şi forme istorice (patru lecţii inaugurale)** şi **Memoriale** era cunoscută şi comentată. Asupra **Memoriale**-lor s-a mai încercat o ediţie fragmentată în anul 1973 în seria **Restituiri** a editurii **Dacia** (ediţie, prefaţă etc. de Ion Vartic).

În ediţia sa, Alexandru Zub ne oferă textele, comentînd totdeauna cînd e cazul, la note, pasajele discutabile sub un aspect sau altul şi făcînd conjecturi şi trimiteri biobibliografice care ne luminează adevărata „efigie a cărturarului".

Nu este rostul nostru de a face exegeza scrierilor lui Vasile Pârvan cuprinse în acest volum, dealtfel nici nu avem competenţele necesare pentru aşa ceva, şi apoi acest lucru îl face foarte bine prefaţatorul Radu Vulpe, cît şi editorul în masiva **Introducere.** Dorim totuşi să spunem cîteva lucruri, mai degrabă cu titlu de incitaţie despre cîteva din materialele cărţii.

Vasile Pârvan nu a fost numai un istoric şi arheolog de reputaţie internaţională, ci şi un cărturar cu foarte variate preocupări, unul dintre aceia stăpîniţi de toate sferele culturii. Aceste preocupări se vădesc încă de pe cînd viitorul savant se afla pe băncile liceului şi mai cu seamă din timpul studiilor universitare. Sub acest aspect, prima secţiune a antologiei este grăitoare. Avem aici articole care vorbesc despre „psihologia poporului român", despre „adunători de izvoare, istorici şi filozofi", despre „romane istorice cu subiecte naţionale" (unde în fruntea prozatorilor tineri „fără frică de păcat, am putea pune pe d. Mihail Sadoveanu" — asta în 1903! deci înainte de apariţia **Şoimilor** în volum). Un text cu totul insolit, străbătut de ironie şi care denotă şi unele calităţi narative este **Schiţe din viaţa socială germană**, mai ales în capitolul **Sărbători şi petreceri.** („Printre străini, ca şi acasă la el, neamţul e tare în societăţi ; cine nu ştie gluma că dacă ai da drumul dintr-un balon la trei nemţi — doi ar fi cam prea puţin — pînă jos ar face o societate, evident, în acest caz foarte grav pentru ei, de ajutor şi salvare mutuală"). Foarte interesantă este broşura **Părerile unui trădător de neam** — publicată în 1914, după ce Pârvan a fost exclus din **Liga culturală** şi care a dus la „o penibilă, nedreaptă, campanie de presă contra curajosului patriot".

Începuturile gîndirii şi manifestărilor ştiinţifice ale lui Pârvan au fost puternic influenţate de „triada critică" a istoriografiei noastre : Onciul, Iorga şi I. Bogdan. Astfel se face că încă de la început, fără mari tatonări, el se pune în slujba unui program patriotic militant, revendicîndu-se din gîndirea paşoptiştilor, în special a lui Bălcescu, ca şi din concepţia social-politică a lui Eminescu. Aderenţa lui la **Sămănătorul**, polemicile duse cu detractorii acestuia, îmbrăţişarea reformelor educativ-sociale ale lui Spiru Haret, simpatia faţă de preocupările celeilalte mari reviste de la începutul secolului, **Viaţa românească**, elogiul adus claselor productive, cum le numea Eminescu, şi nu o dată în termeni şi analize care ni-l amintesc pe marele poet, acestea şi încă atîtea alte se degajă din piesele acestei antologii.

Prin modul de punere în pagină a materialului disparat, prin comentariul adecvat şi prin bogăţia de relaţii pe care le face, Alexandru Zub ne pune la îndemînă o ediţie critică, ştiinţifică de mare valoare. Nu o singură dată editorul îndreaptă opinii eronate care s-au perpetuat în timp pînă în zilele noastre fără ca cineva să le mai pună într-o discuţie critică obiectivă. Implicit, această ediţie a lui Alexandru Zub este şi una polemică. Polemică cu acei care mai cred şi-acum, într-o etapă de cercetare perfect adecvată şi perfect obiectivă, că într-o ediţie este suficient să dai „ultima" versiune a autorului şi cu aceasta ţi-ai cam îndeplinit misiunea de editor. Numai că după felul cum au fost editaţi în ultimii ani Eminescu, Rebreanu, Dosoftei, Ibrăileanu etc., etc., după ce ştacheta competenţei a ajuns la asemenea înălţime nu mai putem face rabaturi şi căuta justificări pentru ediţii de „pagini alese", deci fragmentare, trunchiate, cu fraze şi pasaje atît de croşetate că devin adeseori ilizibile. Am mai spus-o şi-n alte dăţi şi întru asemenea scop nu vom obosi să repetăm niciodată că o ediţie trunchiată produce mai multe confuzii decît una care redă textul aşa cum l-a redactat autorul lui, comentîndu-l însă şi amendîndu-l după înţelegerea noastră de astăzi ori de cîte ori este ocazia.

O asemenea restituţie demnă, de exegeză matură avem în cazul recentelor **Scrieri** din opera lui Vasile Pârvan. Am mai da şi alte cîteva excerpte din paginile lui Pârvan care au consemnat activitatea lui de academician (multă vreme secretar de o înaltă probitate al Academiei), de profesor universitar, de ctitor al **Şcolii româneşti** de la Roma, de cercetător pe teren (ca arheolog), de organizator de instituţii (de pildă editura **Cultura naţională**) ş.a., dar nu ne îngăduie spaţiul acestei cronici. Cititorul îşi va da seama cît de cît despre toate acestea din înşirarea mai sus a titlurilor secţiunilor cărţii. Ţinem să mai spunem un singur lucru : a sosit vremea să o avem, în haină nouă şi în comentariu modern, şi marea operă a lui Vasile Pârvan : **Getica.** În urma bogatelor descoperiri arheologice din ultimii vreo 30 de ani făcute pe întreg teritoriul României şi a competentelor exegeze care s-au făcut mai ales în ultimii ani asupra istoriografiei noastre, reeditarea **Geticei** nu mai poate întîrzia. Şi pentru a nu face un lucru de două ori, această scriere îşi poate ocupa locul care i se cuvine în seria de OPERE complete ale lui Vasile Pârvan. N-ar fi o inaugurare a seriei lipsită de sens (apoi să vină, la rîndul lor, toate celelalte lucrări ale savantului-poet). Nu ne îndoim că prin lucrările de prestigiu pe care i le-a închinat lui Pârvan, prin dovezile de competenţă pe care le-a făcut, Alexandru Zub va fi chemat, între întîii, să edifice acest monument de cultură.

Gheorghe Suciu

Discreţia

a doua zi după banchet, Gherman şi prietenii lui părăsiră zdrobiţi de oboseală domiciliul din strada Salvării pentru a se îndrepta spre slujbele lor, lăsîndu-l pe Maciste singur. Geamul dinspre grădiniţă rămase deschis, iar motanul, după ce se lăsă preţ de o oră pe fotoliul de lîngă sobă învins de moleşeală, inspectă bucătăria unde mirosurile de nereprimat mai stăruiau, cercetă baia, spaţiul dintre sobă şi perete, intră pe sub pat, şifonier şi bibliotecă, impunse cu marile sale mustăţi bătrînele pînze de păianjen din colţuri, apoi trecu prin deschizătura ferestrei în grădiniţa casei unde, în timpul nopţii, zăpada acoperise pămîntul şi ameninţa să îngroape şi arbuştii în albul ei pufos. Maciste rămase o vreme pe stîlpul din stînga porţii privind cu interes o ceată gălăgioasă de copii încîntaţi la culme de schimbarea vremii; se hîrjoneau şi strigau cu putere, fiindcă pentru o singură săniuţă erau prea mulţi, dar îndrăgostiţi de zăpadă, cu toate c-au trecut de nenumărate ori pe lîngă motan, niciunul din ei nu l-a observat. Spre deosebire de întreaga seminţie pisicească, ostilă oricărei imitaţii şi tocmai de aceea imposibil de dresat, domestică însă pentru excelenţă, Maciste, paradoxal, era un imitator neîntrecut, avînd chiar iniţiative care-l situau deasupra speciei sale. Vacarmul copiilor încetă cînd, spre uimirea lor, văzură un motan uriaş, înaintînd spre ei ca orice biped şi înhămîndu-se la săniuţa pe care se nimerise cel mai mic dintre copii, străbătu lungimea străzii de la un capăt la altul de cîteva ori în admiraţia nereţinută a tuturor puştilor. Tocmai atunci coborî dintr-un taxi Gherman care-şi uitase acasă un aparat de fotografiat şi trecînd pe lîngă ceata de copii le spuse grăbit, după ce motanul se anină dintr-un salt în braţele lui: acesta este domnul Maciste, prietenul meu şi al vostru cită vreme nu-l veţi supăra, apoi dispăru în casă, îndemnîndu-l pe Maciste să rămînă. Recunoscători copiii strigară de mai multe ori ura! şi ţinîndu-se cu toţii de mîini îl plimbară pe motan pînă la parc şi înapoi în triumf. La capătul străzii apăruse între timp o haită de cîini în călduri şi spre nefericirea lui un motănel, pe care-l ţinea strîns între fălci un mops cafeniu şi fără coadă, fu depus în mijlocul cercului pe care dulăii mîrîind îl formară în jurul lui. Înspăimîntaţi şi neîndrăznind să se apropie, copiii încercară să desfacă nişte stinghii din gardul cel mai apropiat, dar o bătrînică îi alungă înjurînd. Maciste părăsi fulgerător săniuţa şi din cîteva salturi ajunse lîngă fratele său neajutorat în centrul ringului de dinţi fioroşi gata să apuce, să strîngă şi să rupă. Teama copiilor deveni o adevărată groază cînd observară că inelul din jurul lui Maciste începea să devină tot mai mic pînă cînd văzură o roată dinţată cu colţii în interior muşcînd brusc şi toţi deodată într-un mîrîit înfricoşător, iar pe deasupra tuturor Maciste ca o elice fantastică însingera boturi, ochi şi urechi şi după mai puţin de un minut întreaga haită se îndepărtă umilită şi abia atunci începu o adevărată luptă între cîinii care-şi descoperiră multele răni. Bucuria copiilor fu de nedescris cînd Maciste cu micul său semen în braţe, îl depuse pe acesta pe săniuţă pentru a fi răsplătit cu o plimbare de spaima prin care trecuse. Copiii încercară să-l ia cu ei şi pe învingător dar Maciste, parcă ştiind că „absenţa măreşte faima", se strecură prin deschizătura geamului în liniştea casei.

Gheorghe Pituţ

Speranţa păcii

Urmare din pag. 1

— suficientă pentru a şti dacă vrea sau nu să mai trăiască.

Sînt mîndru astăzi că fac parte dintr-un popor al cărui conducător a hotărît să-şi ia răspunderea păcii. Pe noi românii, nu spaima ne-a oprit de la război vreodată, ci doar firea paşnică pe care o avem, omenia şi munca pe care ne-am făcut-o cum am putut, fără să o jefuim de la alţii. Fruntea noastră e încununată de trudă şi nimic din ceea ce avem nu datorăm altora. Doar cine a muncit vreodată ştie să preţuiască bucuria simplă a vieţii, alta decît a învingătorului cu sabia în mînă. Pacea este singura cale pe care o avem de ales şi, acolo unde cei care pot hotărî dezarmarea nu îndrăznesc să-şi ia o asemenea răspundere, popoarele vor hotărî prin vocea fiecărui om în parte, cu glasul bunului-simţ, împotriva raţiunii oarbe. Cînd raţiunea devine oarbă, criminală, bunul-simţ trebuie să o aducă la ordine.

Se află sub tipar primul ALMANAH „LUCEAFĂRUL"

● Din cuprins : ● Ţara văzută de tineri scriitori ● Luceafărul 1 000 ● Cărţi despre care se vorbeşte ● O diversiune politică : Cruzimea lui Ţepeş ● «Incoruptibilii» presei de mare tiraj ● Un american despre România anilor 1940 ● Povestiri cu haiduci ● Mituri astrale şi O.Z.N.-uri ● Fascinaţia comorilor dace ● Nicolae Iorga, oratorul ● Arghezi inedit ● Album Marin Preda ● Cîteva romane «cu cheie».

VIAŢA CĂRŢILOR

ETAPE CĂTRE O MONOGRAFIE

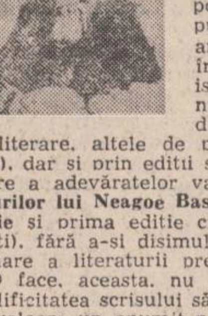

Pasionat cercetător al trecutului patriei şi culturii noastre, doritor, în egală măsură, de-a analiza scrierile vechilor cărturari şi de a formula sinteze, într-o nouă perspectivă, asupra a tot ceea ce constituie epoci de înflorire a civilizaţiei acestui popor, Dan Zamfirescu a pus, începînd încă din anii 1959—60, jaloane bine înfipte în solul fertil al istoriei culturii naţionale, nu numai prin articole din ziare şi reviste (unele literare, altele de pură specialitate ştiinţifică), dar şi prin ediţii şi studii ample de restabilire a adevăratelor valori (paternitatea **Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie** şi prima ediţie critică a versiunii româneşti), fără a-şi disimula nici vocaţia de direcţionare a literaturii prezente şi viitoare.

O face, aceasta, nu numai pentru a dovedi prolificitatea scrisului său, ci şi pentru a-şi pune în valoare un anumit neastîmpăr interior, echivalent cu avîntul bătăios, nelipsit de un ascuţit simţ critic, uneori chiar polemic, de nimic stăvilit în lupta ce-o duce pentru a sparge tiparele inerţiei şi a împinge mai departe hotarele cunoaşterii şi recunoaşterii rolului poporului român în istoria culturii Europei.

Or, pe această temerară cale, Dan Zamfirescu*) s-a întîlnit de timpuriu şi obligatoriu cu acel uriaş precursor, Nicolae Iorga, a cărui operă se străduieşte să ne-o reveleze, urmărind încă de prin 1957, cînd puţini aveau curajul să abordeze subiectul, „aducerea marelui istoric în cîmpul de forţă al preocupărilor noastre actuale".

Aşa cum ţine să ne atragă atenţia chiar din prefaţă, doi ani mai tîrziu, în aprilie 1959 (cînd nu împlinise 26 de ani) Dan Zamfirescu, ajutat de Jeneta Nedeianu şi Al. Cerna-Rădulescu, reuşeşte să spargă zidul de tăcere care se ridicase în jurul numelui lui Nicolae Iorga în 1948, publicînd cel dintîi elogiu consacrat marelui istoric (în volumul recent, el apare sub titlul **O importantă conferinţă a specialiştilor în bizantologie** şi este dedicat lui Al. Cerna-Rădulescu spre a sublinia încă o dată meritul cunoscutului ziarist, poet şi eseist în această „operaţie" pe atunci temerară !).

Din 1957 şi 1959 pînă azi, în dorinţa de a crea „etape către o monografie" a lui N. Iorga, Dan Zamfirescu revine necontenit pentru a surprinde şi alte trăsături ale savantului deschizător de drumuri, pe care el îl urmează în mod evident, dar cu o mare luciditate critică. Astfel, în **Criterii pentru o discuţie**, sînt evocate studiile — biografice şi bibliografice — asupra lui N. Iorga, dintre care nu lipsesc cele ale lui G. Călinescu, D. M. Pippidi, M. Berza, V. Laurent, Barbu Theodorescu, M. Alexandrescu-Dersca, Andrei Oţetea, Şerban Cioculescu, Adrian Marino, V. Hurmuz etc. şi se propune portretul nu numai al omului de cultură şi al istoricului, dar şi al **umanistului** şi al **patriotului** Nicolae Iorga. În **Sensul unei lupte literare** se aduc puncte noi de vedere în controversele iscate asupra **sămănătorismului**, domeniu în care — aşa cum va arăta într-o amplă recenzie — contribuţia lui Valeriu Râpeanu este, acum, alături de cea a lui Z. Ornea, hotărîtoare. Se subliniază, într-o altă recenzie, rolul capital al celei dintîi reuşite în editarea cărţii autobiografice **O viaţă de om**, considerată un sumum al creaţiei literare a lui N. Iorga. Este analizată — într-una din cele mai dense şi mai solide contribuţii ale cărţii — **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea**, ce conţine intuiţia genială a „iluminismului românesc" şi, mai tîrziu (în 1919), sesizarea de către N. Iorga, a talentului lui Lucian Blaga.

Şi celelalte titluri : **Gîndirea istorică a lui N. Iorga**, **Coordonatele personalităţii**, **Contemporanul nostru**, **Meditaţie la un centenar**, **N. Iorga — conştiinţă europeană**, **Profesorul şi noile generaţii**, **Cinci cărţi de şi despre N. Iorga** (cu care se încheie volumul), atestă profunda şi îndelunga familiarizare cu opera lui N. Iorga, precum şi marea capacitate de receptare a lui Dan Zamfirescu.

Marele gînditor H. Focillon, îndată după abominabilul asasinat din noiembrie 1940, definea pe istoricul răpus de năimiţii Gestapoului : **„Iorga face parte pentru totdeauna din istoria României şi a Europei, nu numai ca un om şi ca un spirit mare, ci ca una din acele forţe ale naturii, fără de care nu-i posibil să înţelegi un neam şi o tradiţie".** Nu putem încheia această prezentare a cărţii lui Dan Zamfirescu fără a aminti şi o altă caracterizare, făcută în 1946 de G. Călinescu : **„Inima lui N. Iorga indica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturora".**

Cartea lui Dan Zamfirescu ne-o dovedeşte pas cu pas.

Nicolae Vasilescu Capsali

*) **Dan Zamfirescu : „N. Iorga. Etape către o monografie", Editura „Eminescu", 1981.**

BREVIAR

■ Cîtă distanţă intelectuală, expresivă şi, în fond, de seriozitate între două „studii" dedicate, recent, lui Cezar Ivănescu. Întîiul, în „Argeş" nr. 3, este semnat de Adriana Băjan şi conţine judecăţi precise, nespectaculoase, însă pline de adevăr : pentru ea, poezia lui C.I. e „o experienţă poetică de formulă unică, ce nu va putea fi ignorată şi, probabil, nici depăşită pe direcţiile sale constituite, nici chiar pe latura configuraţiei lor culturale". Al doilea este produsul lui Valeriu Gherghel, în „Convorbiri literare", nr. 10 ; despre acest eseist aflăm că ar fi comentat ceea ce Ferdinand de Saussure a „bănuit", iar Starobinski numai a „întrezărit". Galaxia de nume invocate de V. Gherghel nu este totuşi exclusiv întocmită din notorietăţile europene, ci şi din autohtoni, precum rezultă şi din următoarele propoziţiuni polemice: „a avut şi critica partea ei de contribuţie (de la Iorgulescu trecînd prin Niţescu şi ajungînd la Dobrescu — Niţescu e folosit pentru rimă) la impunerea acestui poet cu reacţii extreme de calif acum descălecat din şa, şi suflet angelin de „trouver (? ! n.n.) medieval".

Înclinaţia pentru rimă, utilizată cu energie pînă şi într-un articol critic, o serie de licenţe de ordin lingvistic, precum şi un aer visător, incontrolabil raţional, ne fac să vedem în Valeriu Gherghel un straşnic poet refulat.

■ „Centenarul Lovinescu" a pus în discuţie, pe lîngă veşnicele concepte, obsedante la unii (sincronism, mutaţia valorilor, diferenţiere) şi cîteva trăsături relativ ignorate ale operei lovinesciene. În „Cronica" (nr. 44), de pildă, Maria Platon rezumă raporturile lui E. Lovinescu cu „scrisul literar feminin" (privit de acela cu un „interes nedesminţit"), Ioan Holban („Dispozitiv cu jucării mecanice") comentează elementele erotice ale romanelor lovinesciene, iar Ştefan Avădanei schiţează, în premieră şi cu remarcabilă inteligenţă, relaţiile criticului cu „literatura engleză" (tot în **Cronica**, un articol de Ion Nuţă, despre ediţia „Eminescu", e un curios document de sofistică, sforţîndu-se a legitima un eşec). „În marginea corespondenţei lovinesciene" glosează în „Convorbiri literare" (nr. 10) Al. Dobrescu iar în „Orizont" (nr. 43) Dan Negrescu stabileşte legăturile lui E. Lovinescu cu „sufletul antic".

■ Un roman remarcabil pare a fi „Scaunul singurătăţii" de Fănuş Neagu, din care prozatorul a desfăcut cîteva pagini, spre a le difuza în reviste (ultimele în „Familia" nr. 10). Sînt acolo trei fragmente, inundate de imagismul baroc, specific autorului, aci însă cu o nuanţă de fabulos juvenil, cu un aspect de „fiaba". „Prinţul de rouă" studiază mitul **Sburătorului**, cu revolta fiziologică a pubertăţii, aci purificată de imaginaţie, prin astfel de analogii : „Lovindu-se de lună, argintul scăpără de parcă s-ar fi întîlnit cu zăpezile". „Prinţul de polen" şi „Dafina" complică impresia iniţială, cu o atmosferă de oniric greu, somnambulic, în prelungirea „Frumoşilor nebuni ai marilor oraşe". Oricum, „Scaunul singurătăţii" pare a fi un roman demn de tot interesul.

Problema arzătoare actuală e una și singură:

O amintire cronică

De cîteva ori pe an, mai ales iarna, după ce ne mai încălzeam lingă sobă, se apuca să-mi spună aceleași povești de pe front, timp în care eu desfăceam porumbul de pănuși și mă făceam că-l ascult cu atenție. Pentru cei care muriseră lingă el și pentru mine războiul se terminase demult. Dar el continua să stea de vorbă cu caporalii, mai trăgea o gură din ulcica de vin fiert, imi zicea cum l-a chemat un colonel și i-a zis, trage în ăsta, și i-a arătat un individ capturat care nu voia să scoată o vorbă și-mi zicea, cum să-l omor așa, de la un metru? la grămadă mai trăsesem și nu știusem care căzuse de mina mea. Da' de aproape nu puteam, omul avea un neg mare pe nas și se uita la mine de parcă n-aș fi fost, și colonelul a zis, trage soldat, că de nu te trimit la curtea marțială. Cînd ajungea la episodul cu împușcarea de aproape, mă opream puțin, foșnetul pănușilor înceta, mai auzeam doar flăcările cuprinzind butucul din sobă și-l întrebam ca de fiecare dată, și-ai tras, sperind ca tatăl meu să nu-l fi împușcat și el zicea, ce să fac, am închis ochii (și după douăzeci și cinci de ani închidea ochii pentru cîteva clipe, cît dura povestitul scenei cu uciderea) și am apăsat pe trăgaci și cînd i-am deschis ăla era întins la pămînt ! Își ridica pleoapele încet, cu un fel de frică. Îi vedeam de fiecare dată lacrimile. Și le ștergea cu mineca vestonului. dar era deajuns ca să-l văd cum plingea pentru un necunoscut. În fond războiul fusese război. eu nu-l știam decît din filme și eram obișnuit cu legile lui dure, cu armatele așezate față în față și trăgind cu disperare fără nici un pic de remușcare. Înțelegeam de ce-l plinge pe „nenea Aurel“, cum îi spunea el unuia din contingentul lui cu care plecase pe front și murise undeva prin Moldova. Dar să-l plingă pe un soldat străin, de care nu știa nimic și care, la rîndul lui, dacă s-ar fi inversat situațiile, poate că ar fi tras cu singe rece sau, cine știe, poate că ar fi avut și el o clipă de ezitare, ar fi închis ochii și ar fi apăsat pe trăgaci și poate că ar fi prins sfîrșitul ostilităților și atunci ar fi lăcrimat cînd ar fi povestit copiilor lui.

Istorioara aceasta am auzit-o cel puțin de zece ori în fiecare iarnă. Am uitat-o, el mi-a reamintit-o iar și așa mai departe, an de an, pînă cînd într-o bună zi tatăl meu nu s-a întors acasă cu rata de seară cum venea de obicei și a trimis vorbă că s-a internat în spital. Îngrozit în prima clipă am pornit spre oraș, dar m-am liniștit destul de repede. Medicul mi-a povestit că tata avea o schijă în maxilarul drept și că, după aproape treizeci de ani de la terminarea războiului, începuse să-i urce încet spre creier. Nu puteam să cred, o grenadă explodase cu trei decenii în urmă și efectul ei continua, semn că pentru tata războiul nu se terminase atît de ușor cît îmi imaginasem eu. Abia apoi, călătorind prin țară și prin lume, am descoperit un adevăr care m-a cutremurat, că depunerea armelor nu înseamnă sfîrșitul unui război, că pentru cei răniți el continuă într-un fel pînă la sfîrșitul vieții. Războaiele nu se termină decît pentru cei care mor în lupte și pentru cei care se nasc mai tîrziu. Pentru toți foștii soldați, răniți la miini, la picioare, la umeri, la suflet, războiul continuă într-un fel ciudat, ca o boală cronică de care nu-i mai poate scăpa decît pămîntul. Singurul lor cîștig pentru atîta suferință e acela că nu se mai supără, nu se mai tulbură pentru orice și pot fi socotiți ca niște mari teritorii desțelenite pe care în zgomotul asurzitor al exploziilor, a înflorit definitiv o neîmpăcată bunătate.

Cornel Nistorescu

Pe cer trece un avion

Multe exerciții ar trebui să fac pentru ca să pot spune cum mă tem. Cînd mă tem. De cine mă tem. Merg cu tramvaiul și-n dreptul ferestrei, la un stop, un camion cu viței se oprește. Iar ochiul meu urmărește linia roză, rotunjită a botului. Un bot de vițel pare ceva ridicol, hilar. Și totuși o tristețe neînțeleasă mi se strecoară subțire prin oase. Împreună cu imaginea sacrificării. Și a morții.

N-am să mă obișnuiesc niciodată cu gîndul neființei. Și niciodată n-am să capăt împăcarea înțeleaptă a bătrînilor. Nici resemnarea umilă în fața fatalității.

Stopul se prelungește prea mult. Iar nerăbdarea mea crește. O busculadă. Poate un accident. În stînga, deci, un accident. În dreapta, camionul cu ființe pentru sacrificat. Și înainte drumul. Și necunoscutul. Și teama mea ca un arbust de munte agățat printre stînci.

Și peste tot văd semănată spaima și neființa. Și neputința de a opri răul care se rostogolește și pe care nu pot să-l ajung. Să-l întrec. Să fiu înaintea lui acasă. Ca nimic să nu. Nimic, nimic.

Pentru că în stînga e-un accident. Poate chiar un accident. Poate ceva mai grav. Iar înainte e drumul. Și necunoscutul. Și mai ales teama. Teama mea de a ajunge acasă. Și dorința mea nebună de a ajunge acasă.

Pe cer se aude un avion.

Dar stopul se prelungește la nesfîrșit. Astfel că-mi pierd cumpătul. Viței în limba lor. În felul. Cu teama lor. Cu instinctul lor. Roz. Roz. Și culoarea aceasta poate deveni bolnăvicioasă. Ca un plămîn putred.

Pe cer trece un avion.

Nici nu știu cînd a pornit tramvaiul. Nici nu știu cînd am depășit clădiri și copaci. Magazine și oameni existînd. Existînd în modul cel mai firesc. Nici nu știu cînd am ajuns. Sînt amețită de tulburare. Calc pe cineva. Pardon, piciorul dumneavoastră. Și-un cot în capul unei bătrîne. Tineretul de astăzi. Să cobor cît mai repede. Parc-ar fi dat ăștia cu gaze lacrimogene, ce naiba. Să cobor, să cobor. Și-n mintea mea se întinde-un pustiu fumegînd.

Dar strada-i întreagă. Nici o schimbare nu a fost săvîrșită. Și blocul cu zece etaje, tot acolo. Dar asta îmi pare curată înșelătorie. Înșelătorie a simțurilor. Traversez. Urc în fugă. Și ușa, și clanța. Toate-s la locul lor.

Un avion tocmai trece deasupra blocului.

În casă e-o liniște amenințătoare. De-abia reușesc să descui de atîta liniște. Care se insinuează prin crăpături. Prin gura cheii. Care mă izbește nemiloasă de îndată ce deschid ușa.

Mi-e teamă să mă apropii. Și totuși e singurul lucru pe care vreau să-l fac. Simt că mi s-au răcit picioarele. Mi-au transpirat palmele. Circulație periferică deficitară. Și sufletul, ha. Au răcit toate de spaimă. Mă apropii. Pătuțul e neatins. E întreg. Cu minuțele și picioarele împrăștiate pe pătură zace. Pun mîna repede. Nu zace. Doarme. Doarme, nu zace.

Deasupra orașului tot mai trece un avion.

Și ce-i cu asta, îmi spun. Și mă bucur. Mă bucur că începe să plîngă.

Carmen Francesca Banciu

PACEA

Problema arzătoare actuală e una și singură :

PACEA

O impune momentul istoric, o cer popoarele, milioanele de glasuri și milioanele de conștiințe :

PACE VOUĂ !

Nu sînt niciodată destule trîmbițe, ca să proclame în cele patru vînturi

PACEA

Nici destule condeie ca să scrie, nici destule pensule ca să-i zugrăvească lozincile pretutindeni.

Fiecare ins e dator în ceasul de față să se împotrivească unui nou război prin toate mijloacele cu putință. Cuvîntul de ordine este

PACEA

E chemată să rostească în această privință și fotografia vie a cinematografiei, în care oamenii trăiesc, se mișcă, muncesc și au grai. Filmul va vorbi poporului românesc, mamelor și feciorilor lui, prin aspecte și cuvinte, mai hotărît și mai convingător chiar decît presa și tribuna, pentru marele ideal, în drum de realizare, în lupta cu războiul :

PACEA

Plugarul își dă mîna cu muncitorul din uzină, subt stindardul celui mai frumos vis al omenirii, încordată azi într-o unică voință :

PACEA

Tudor Arghezi

La începutul deceniului VI, (1950 – '52) în urma vizionării unui film de război – ne comunică Mitzura Arghezi – poetul Tudor Arghezi a așezat pe hîrtie gîndurile de mai jos, rămase pînă azi inedite, gînduri ce pun în lumină grava sa responsabilitate față de destinele umanității. Le dăm azi publicității, rîndurile scrise de marele artist-cetățean păstrîndu-și, pentru acest moment grav al omenirii, deplina actualitate.

Cuvine-se pace acestui pămînt

Nu ne temem – noi nu ne-am temut niciodată
de moartea cinstită, curată
ca un crin cu petalele negre.

Zvîrliți în furtunile lumii,
mișelia n-am supt-o nicicînd
odată cu laptele mumii.

Dar sila ne-a fost unanimă
(acum ca și ieri și mereu)
și groază de crimă.

Nu ne vrem, ca-n baladă, curmați
de bacii străinelor turme,
cu baltagele-n scări înălțați
pe cai de coleric oțel.

Semnăm, nu cu singe, obștescul Apel,
în numele vieții, cel sfînt,
ci cu toată lumina din noi :

Cuvine-se pace acestui pămînt,
suspendat între cer și război !

Andrei Ciurunga

I-a fost dat pămîntului...

I-a fost dat pămîntului să fie pămînt,
Iar lumii să fie lume :
Omului să urce spre infinit.
I-a fost dat vieții să fie viață,
Și inimilor să fie inimi :
O inimă de om și inimi de miliarde.
Florilor le-a fost dată soarta culorii
Să înflorească și să rodească :
Copacului să fie copac.
Să fie pămîntul roditor și drept
Cu toți fiii pămîntului !
Noi ce avem o singură soartă,
Să facem ca vremea noastră
Să poarte cunună de laur strălucitoare,
Ruptă doar din soarele născător de vise
omenești !

Deși par...

Deși par
Oglinzile zilelor nu sînt desenate pe sticlă.
Altfel am risca ca ele să se spargă,
Sau măcar să fie ciobite
De mîini mînjite cu sînge,
Deși înțelepciunea azi
Se pretinde mai înțeleaptă ca oricînd.
Ea este pătată, deseori, de lacrimi :
Lacrimi din plînsete după pîine
Și lacrimi de dureri,
Smulse din trupuri amorțite de gloanțe.

Deși par
Inimile nu sînt crestate în piatră,
Ele continuă să fie pătimașe
În bucurie și speranță și dragoste de semeni,
Pentru împlinirea zestrei comune
Ce se naște din pîinea rotundă și caldă,
Din setea de lumină și din flacăra iubirii,
Vine din nou pe buzele noastre chemarea
Să se statornicească prin voință
Liniștea Lumii noastre,
Atît de dornică de temeinicie !
Să aruncăm, deci, cu toți împreună,
Toate armele, de orice fel, peste bord !
Să surîdă pentru vecie peste glie,
În loc de surîsul amarnic, ironic al Giocondei,
Pacea întregului pămînt !

Horvath Dezideriu

Desene de Sabin Ștefănuță

„Vreau să-mi cresc cîntecul meu“

Urmărim în imagini artistice, elaborate atent, desprinderea ritmică, fără greș a bombelor, urmărim eleganța ucigătoare a rachetelor, răsfoim reviste alimentate din plin cu poze color, în care deslușim ciuperca atomică, precum o pictură suprarealistă, grandioasă în bestialitatea ei, siluetele subțiratice, rafinate ale bombelor și rachetelor, urmărite de comenzi atente care elimină riscul greșelii în atingerea țintei. Adică al vieții. Ce simțiți cînd vedeți pe micul ecran imaginea unei ținte peste care se suprapun axele ortogonale ce fixează **locul**, cînd este căutată traiectoria cea mai bună, perfecta, parametrii exacți ai drumului spre ucidere ? Eu mă simt cînd văd această imagine, o simplă țintă. O senzație foarte ciudată, spun senzație și desigur e altceva. O alertă a întregului, dincolo de spaimă, de panică, de înfiorare, de tot ce însoțește spectrul morții. O mare deziluzie că omenirea se primejduiește, o crudă umilință a condiției umane. Toată încordarea și încercarea minții, toată concentrarea, tot rafinamentul cultural, artistic, sublima distilare a civilizației, toate acestea așadar pot să dispară sub insolența propriei creații ? A acestei de neînțeles creații a vieții și minții omenești, căreia de fapt i se spune impropriu creație. Arma.

Într-o carte apărută acum un an, semnată de Samuel T. Cohen, inventatorul bombei cu neutroni și Marc Geneste („Apărarea nucleară. Înfrîngerea războiului. Bomba cu neutroni.“ Ed. Copernic) este dezbătută pe parcursul a 254 de pagini, istoria creării bombei cu neutroni, pendulările, campaniile pentru și împotriva ei, digresiunile din jurul „imoralității“ acesteia. Arma care distruge **doar** viața.

Să ne închipuim ce cumplită, ce absurdă imagine, ce fantastică, halucinantă inutilitate : toate bibliotecile pămîntului neatinse, miliarde de cărți necitite pentru că nu mai are **cine** să le citească. Cui să-i mai folosească înțelepciunea adunată în ele ? Dar iar mă întorc și spun că vorbele sînt în această împrejurare, mult depășite de conținutul pe care cu toții îl înțelegem, îl simțim. Cuvintele, imaginile pot abandona în această competiție ; indignare, teamă, dorință de pace, conștiință, război, apel. Oamenii simt mult mai mult decît încărcătura cu care le-am obișnuit pe aceste cuvinte, ca o hiperbolă, care-și desface brațele cuprinzînd tot mai mult, tot mai mult. Viața.

Sîntem un popor dinamic, un popor tonic, pus pe construit, un popor cu poftă de viață. Din toate se vede și se simte acest lucru, din puterea cu care depășim greutățile, din puterea cu care învățăm, încercăm, din puterea cu care sîntem. Departe de noi, românii, morga încețoșată, aplecarea spre morbid, tentația putrefacției, viciul sinuciderii. Dimpotrivă, o bucurie de viață, resimțită în toate. Iată că acum cuvîntul „moarte“ apare cu o frecvență întristătoare, acum cînd citim din dicționar cuvîntul **pace** care înseamnă „stare de bună înțelegere între popoare, situație în care nu există conflicte armate sau război între state, popoare, populații“, cînd definim starea firească a vieții, starea de pace, cu ajutorul antonimului : **războiul**.

Să ne închipuim însă o poveste minunată, o poveste fantastică, adică o poveste despre viitor, cum ar spune Carpentier, vremea în care vom uita sensul unor cuvinte, la care ne gîndim acum atît de mult, atît de neliniștitor : vom spune **război** și ne vom închipui o mașinărie de țesut, **explozia** va fi feeria artificiilor din noaptea revelionului, **soldații** vor fi doar jucării de plumb, **ciuperca**, desigur, hribul din pădure, **rachetele**, bineînțeles de tenis. O lume complet vindecată de această tristă boală. Tristă și prelungă boală, de agravarea căreia planeta este răspunzătoare. spun acest lucru și-mi amintesc versurile poetului din **„Ciclul răspunderii“**, deosebita forță de plasticizare pe care o avea poetul Nicolae Labiș, sugerînd din cuvinte, imagini foarte simple, prin maximul contrast, dramatismul unei situații. „Unul ar fi vrut să-și crească / Visul viu din fier tăcut / Unul ar fi vrut să-și crească / Azi pe crucea lui o cască / ... / Visul... Nu l-a mai crescut.“ Este acesta unul dintre cele mai impresionante poeme împotriva războiului, el cuprinde însăși imaginea aspirației umane frînte, unghiul care se-nchide, linia tăiată, retezată. „Unul ar fi vrut să zboare / Dar l-a strîns războiu-n gheare / ... Unul ar fi vrut să are / Și să se însoare-n sat / Unul ar fi vrut să are / Dar l-a strîns războiu-n gheare. / Unul ar fi vrut să are, / Și de-atunci n-a mai arat...“ căderea ghilotinei peste dorința cea mai frumoasă, asasinarea aspirației artistice : „Unul ar fi vrut să cînte / Cîntul pașnicelor munci. / Unul ar fi vrut să cînte, / Dar l-au frînt obuze frînte / Nu a mai cîntat de-atunci.“

Cît de tristă științifica, competenta carte semnată de Cohen și Geneste ! Ce tristă eleganța laboratoarelor în care se plăsmuiește arma, un fel de înrobire a minții omului de către un stăpîn malefic. Și ce flacără limpede în dorința de pace din poezia lui Labiș : „Vreau să-mi cresc cîntecul meu / Vreau să-mi ar cîntecul meu ! / Vreau să-mi cînt cîntecul meu ! / Vreau să-mi zbor cîntecul meu !“

Pentru că viața trebuie să învingă.

Cleopatra Lorințiu

Adunări ale asociațiilor de scriitori consacrate luptei pentru dezarmare și pace

■ În zilele de 9, 10, 11, 13 și 14 noiembrie 1981, în orașele de reședință respective, au avut loc adunări ale asociațiilor de scriitori din țară, consacrate luptei pentru pace și dezarmare, ca urmare a noii și strălucitei inițiative a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în această capitală problemă pentru destinul tuturor popoarelor lumii. În afară de membrii asociațiilor de scriitori, la adunări au participat membri ai celorlalte uniuni de creație (compozitori și artiști plastici), ai Asociației oamenilor de teatru și muzică, redactori ai presei locale, alți oameni de cultură. Vibrantul apel pentru dezarmare și pace, pe care Frontul Democrației și Unității Socialiste l-a lansat către toate națiunile de pe această planetă, a avut un puternic ecou în conștiința celor prezenți, a celor care și-au afirmat, în cuvinte însuflețite și de mare răspundere umanistă, atașamentul neclintit la principiile promovate, pe acest plan, de politica partidului și statului nostru. Vorbitorii au subliniat în mod deosebit importanța nobilei inițiative a președintelui României Socialiste, care, cu o consecvență fără egal, susține necesitatea reducerii înarmărilor și a lichidării bazelor de arme nucleare de pe teritoriul Europei, demonstrează la ce consecințe dezastruoase pentru planeta noastră ar duce o confruntare atomică, cheamă toate statele lumii, toate forțele progresiste și iubitoare de pace din întreaga lume să-și intețească eforturile în lupta pentru salvgardarea păcii, în spiritul respectului pentru om și pentru drepturile inalienabile ale popoarelor, pentru ca realizările științei și culturii să fie puse exclusiv în serviciul vieții și al progresului uman.

În încheierea lucrărilor, participanții la adunări au adresat secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, telegrame în care-și exprimă deplina adeziune la istorica sa inițiativă, convingerea fermă că idealurile românești de pace, libertate și colaborare se vor face auzite pe toate meridianele pămîntului, angajamentul de a contribui neprecupețit, cu opera lor specifică și prin cuvîntul lor de autoritate, la construirea pe planeta noastră a unei lumi fără arme și fără războaie, a unei lumi a progresului pașnic și a celei mai înalte civilizații umane.

ASOCIAȚIA BRAȘOV

● Adunarea a avut loc la Biblioteca județeană și a fost condusă de dramaturgul **Dan Tărchilă**, secretarul Asociației. A fost prezentă **Victoria Negrea**, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. Au luat cuvîntul **Virginia Itta-Marcu**, președinte al filialei A.T.M., scriitorul **Daniel Drăgan**, redactor-șef al revistei „Astra“, **Eftimie Modîlcă**, președinte al filialei U.A.P., scriitorul **Ion Topolog**. Au citit, din lirica lor, texte închinate păcii poeții **V. Copilu-Cheatră, Darie Magheru, Verona Bratesch, Ștefan Stătescu, Hans Schuller, Nicolae Stoe, Angela Nache, Ermil Rădulescu, Ioan Gliga.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, se spune : **„Vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, să fiți încredințat că ne vom pune scrisul în slujba marelui ideal de pace în lume, al înfrățirii popoarelor de pe toate meridianele, al ocrotirii vieții și păstrării tezaurului sipiritual al întregii umanități. Ne exprimăm deplinul acord cu politica de pace a partidului și țării noastre, cu dorința tuturor forțelor progresiste din lume de a se lichida bazele militare din Europa, de a se opri cursa înarmărilor, de a nu se produce bomba cu neutroni și nici un fel de alte bombe care să ne amenințe viața și pacea“.**

ASOCIAȚIA CLUJ-NAPOCA

● Adunarea a avut loc la sediul Asociației și a fost condusă de prozatorul **Vasile Rebreanu**, secretar adjunct al Asociației. Au luat cuvîntul scriitorii **Ion Lungu, Mircea Vaida, Szilagyi Iulia, Marcel Constantin Runcanu, Letay Lajos, Gabriel Pamfil, Miron Scorobete, Constantin Zărnescu.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se arată : **„Sîntem mîndri că România, prin vocea sa cea mai autorizată, a fost și rămîne mereu de partea păcii, militează pentru o nouă ordine politică și economică, se alătură opiniei publice tot mai largi care condamnă politica de forță, spectrul unei conflagrații pustiitoare. Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, că nu vom precupeți nici un efort pentru ca strălucita dumneavoastră inițiativă să-și găsească în rîndul oamenilor de cultură din România un ecou pe măsura generoaselor dumneavoastră idei. Exprimîndu-ne recunoștința față de neobosita dumneavoastră grijă pentru destinele țării și ale omenirii întregi, scriitorii din Cluj-Napoca se angajează să contribuie prin scrisul și arta lor la înfăptuirea înaltelor idealuri de pace și înțelegere între oameni, de prietenie și solidaritate internațională“.**

ASOCIAȚIA CRAIOVA

● Adunarea a avut loc la Casa ziariștilor și a fost condusă de poetul **Ilarie Hinoveanu**, secretar adjunct al Asociației. Au luat cuvîntul **Mircea Pospai** de la studioul de radio Craiova, **Ștefan Tunsoiu** din redacția revistei „Ramuri“, poetul **Mihai Dutescu.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se spune : **„Gîndirea dumneavoastră clar vizionară, fierbintea dumneavoastră dragoste de oameni, lupta pentru bunăstarea și fericirea lor sînt tot atîtea surse de inspirație pentru noi, scriitorii. Vă asigurăm, cu deplină răspundere față de gravitatea momentului, de adeziunea noastră totală la ideile cuprinse în Apel, angajîndu-ne, totodată, să răspundem acestor idei prin opere valoroase, capabile să definească omul nou al României Socialiste, munca și demnitatea sa, dragostea sa față de oameni, pentru pacea planetei Pămînt.“**

ASOCIAȚIA IAȘI

● Adunarea a avut loc la sediul Asociației și a fost condusă de dramaturgul **Andi Andrieș**, secretarul adjunct al Asociației. Au luat cuvîntul scriitorii **Paul Balahur, Vasile Constantinescu, Ion Țăranu, Corneliu Sturzu.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se arată : **„Scriitorii din Iași vă adresează, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, recunoștința lor fierbinte pentru modul exemplar de aleasă omenie, de mare prestigiu internațional și de adîncă înțelegere în care, în numele poporului român, apărați principiile scumpe nouă, tuturor, ale păcii și înțelegerii între popoare, ale independenței și suveranității naționale. Ne angajăm în fața dumneavoastră ca, prin cuvîntul nostru, inspirat de îndemnurile pe care de atîtea ori ni le-ați adresat, să contribuim la intensificarea forțelor iubitoare de pace, la condamnarea hotărîtă a tuturor tentativelor care pun în pericol ființa omenirii, care primejduiesc acumulările atîtor veacuri de cultură și progres uman“.**

ASOCIAȚIA SIBIU

● Adunarea a avut loc la sediul Asociației și a fost condusă de poetul **Ion Mircea**, membru în comitetul de conducere al Asociației. Au vorbit scriitorii **Georg Scherg, Radu Ciobanu, Mircea Braga, Mira Preda**, precum și **Alexandru Gâtej**, vicepreședinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, și tînărul poet **Florin Predescu.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se arată : **„Cînd considerăm posibil ca pămîntul să fie singura planetă locuită de ființe raționale, împodobită cu «trestii gînditoare», care sînt oamenii, stingerea acestei podoabe uimitoare ar echivala cu preschimbarea nu numai a planetei noastre, ci a întregului univers, într-un deșert. În perfect consens cu vocația pentru creație și pace a poporului român, scriitorii din Asociația noastră, români și germani, întreaga noastră obște scriitoricească, au pus și vor pune de-a pururi, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, mai presus de orice, în creația lor, idealurile umanismului revoluționar și ale păcii, și spun un NU decis bombei cu neutroni și altor diabolice invenții ale forțelor întunericului, care, pentru întîia oară în istoria umanității, așează sub semnul morții nu doar omul ca individ, ci și omul ca specie. Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, că vom pune întregul nostru talent și întreaga noastră putere de muncă alături de eroica noastră națiune socialistă, pentru a spulbera odată pentru totdeauna spectrul morții care amenință planeta noastră albastră“.**

ASOCIAȚIA TG. MUREȘ

● Adunarea a avut loc la Cabinetul de partid al Comitetului județean de partid și a fost condusă de **Eugen Trâmbițașu**, șef al secției de propagandă a comitetului județean de partid, și de **Incze Gabor**, redactor șef al ziarului „Vörös Zászló“. Au vorbit **Janoshazy György**, secretar al Asociației din Tg. Mureș, **Tompa Miklos**, de la studioul de radio Tg. Mureș, **Anton Cosma**, din redacția revistei „Vatra“, **Ion Bărbulescu**, din redacția ziarului „Steaua Roșie“ și alții.

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se spune : **„Inițiativa dumneavoastră pentru pacea și libertatea popoarelor, pentru progres și civilizație, dreptate socială și națională, constituie încă o dovadă strălucită a personalității dumneavoastră remarcabile, pildă de mare importanță istorică, pe care Partidul Comunist Român — expresie a unității întregului popor, indiferent de naționalitate — o aduce în fața umanității ca pe singura soluție ce poate duce la salvarea omului, a omenirii și civilizației noastre, din calea forțelor reacționare, imperialiste, criminale, care continuă cursa înarmărilor pe umerii împovărați ai popoarelor, periclitînd viitorul nostru, al tuturora“.**

ASOCIAȚIA TIMIȘOARA

● Adunarea a avut loc la sediul Asociației și a fost condusă de prozatorul **Ion Arieșanu**, redactor șef al revistei „Orizont“. Au vorbit scriitorii **Sofia Arcan, Florin Bănescu, Lucian Emandi, Alexandru Jebeleanu, Hans Mokka, Pongracz Maria, Mircea Șerbănescu, Ondrej Stefanko, Svetomir Raicov.**

În telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se arată : **„Cu sentimente de aleasă prețuire și recunoștință, noi, participanții la adunarea generală a Asociației scriitorilor din Timișoara — români, germani, maghiari, sîrbi și slovaci — am luat cunoștință, împreună cu întreaga națiune română, de Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, inițiat de dumneavoastră, eminent conducător de partid și de stat, excepțională personalitate a epocii contemporane. Acest apel reprezintă unul din marile documente ale timpului nostru, clădit fiind pe cele mai nobile tradiții ale poporului român, pe cele mai profunde sentimente ale cetățenilor patriei noastre. El sintetizează, în fraze înflăcărate, și năzuințele scriitorilor din Asociația noastră, speranțele lor într-o lume a păcii și a rațiunii“.**

Dimensiunile răspunderii

Urmare din pag. I

tele proprii idealurilor de pace și progres, tînăra generație și-a definit de fapt o inseparabilă calitate care o leagă în chip intim de toate demersurile și inițiativele României, ale președintelui său, pe arena internațională, pentru afirmarea și respectarea principiilor independenței și suveranității, ale libertății tuturor popoarelor, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

MARȘUL „TINERETUL ROMÂNIEI DOREȘTE PACEA“ s-a constituit astfel într-un hotărîtor și fierbinte mesaj. El a reunit tineri din întreaga țară. Imaginea sugerează o extraordinară și limpede dimineață, tot așa cum poate, din depărtări cosmice, pămîntul se vede uneori plutind într-o fantastică respirație umană și nu în focuri sau fum de pușcă. Și ar fi de dorit să se vadă afluind de chipuri și priviri calde de oameni și nu de spectrele demențiale ale înarmării gata să declanșeze cele mai zguduitoare dezastre. Cine se poate împăca și accepta o asemenea condiție ? MARȘUL „TINERETUL ROMÂNIEI DOREȘTE PACEA“, — un tineret-conștiință a înseși viitorului națiunii române, așa cum este apreciat în concepția partidului și statului nostru — și-a spus cu vigoare cuvîntul, a spus și spune un NU hotărît războiului și cursei înarmărilor.

O planetă eliberată astfel de toate uneltele și amenințările războiului și încredințată sorților celor mai fertili ai păcii, adică unei noi vîrste pentru un nou mileniu. Aceasta nu se poate înfăptui decît cu contribuția tuturor și pe fundalul generos al unei conlucrări responsabile. Contribuția României este evidentă și recunoscută în acest sens. Toate aceste manifestări pentru pace, marșurile și mitingurile care reunesc practic sentimentele și voința de acțiune ce animă ființa întregii țări sînt încă o dovadă, încă un moment, o fidelă expresie a unei conștiințe profund patriotice și revoluționare. Apreciindu-le în întreaga lor semnificație și salutînd marea manifestare pe care a reprezentat-o MARȘUL „TINERETUL ROMÂNIEI DOREȘTE PACEA“, secretarul general al partidului sublinia un adevăr care a devenit și mai evident în aceste zile și care, în esența sa, se constituie într-o deviză a unei permanente și laborioase actualități. Și anume, faptul că **„tînăra noastră generație, împreună cu întregul popor, este hotărîtă să acționeze în strînsă unitate cu popoarele din Europa, din întreaga lume, pentru a pune capăt înarmărilor, pentru dreptul la viață, pentru o pace trainică în Europa, pe întregul pămînt“.**

Poeme de NICHITA STĂNESCU

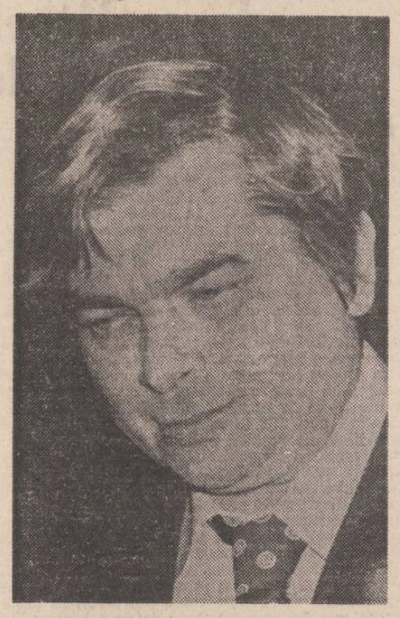

Vedere

Munții îngenunchează peste cîmpie
iară cîmpul n-avea țărmuri.
Eu sculptam la monastire
doar cuvintele în mărmuri,
de greșeam și-amestecam
morții cu cei vii,
mai topind pe a mea limbă
strugurii din vii.
Mă copilărisem foarte
trupul meu era departe
sufletul mi-era aproape
cum e peștele în ape.
Ah !

Tuș

Un spirit rău, cercetător
mă locuia fără cuvinte,
iar piatra stearpă cu amor
doar dînsa mă lua aminte.
Cădea o pană pe genunchiul meu
cînd am sfîrșit să beau cerneala
cînd am uitat ca să mai scriu
zeița — zăpăceala.
Mă întinsesem lung și lat
pe timpul imperfect
eram atîta de bogat
că îndrăzneam să mă repet
să mă repet
să mă repet
să mă repet
să mă repet...

Cînd

Cînd am să mor
va-nvinețí pămîntul
și-l va fi multă piine peste mese
iar numai cei care mănîncă
nu sînt și nu vor fi de față.
Va fi belșug prelung și multă carne
iar cerul care doarme-asupra mea
va doarme,
va fi și rochie prelungă, albă
nelocuită de făptură.

Autoportret în toamnă

Mă uitam prin lupi ca să le văd rărunchii,
plodul nenăscut, nelătrător,
scîrbă îmi era numai de păsări
și și de secundele ce zbor.
Scîrbă îmi era numai de vreme :
cînd ploua mă săruta
însă cînd era în lene
într-o piatră se-ntețea.
Dar voi știți, nu calc pe pietre,
călăresc un elefant
și-o să-ți dau eu ție, Petre
un cocoș bufant.
Amintire nu-ți dau, dragă
și nici remușcare.
Vino iarnă lungă, neagră !
Fiecare
trece singur printre fiecare.

Amforă

Eu sunt întîmplarea de fereastră a unui zid
întîmplarea de plumb a unei ogive
aerul prin care-au trecut
razele după ce au trecut,
întîmplarea de trup a sicrielor.

Eu sunt libertatea de a nu mai fi eu
după ce i-am văzut pe cai și pe iepuri,
alergarea-n zadar
a tainicelor continenturi,
mările despicate brusc
sub care, cu sandaua bătîndă și rece
spre polul nord, spre polul sud
trece un rege etrusc.

Moon

Va trece viața mea precum un fum subțire
in care-a ars un codru verde, căprioare gri,
că pînă cînd și în nefire
la fel de cald îmi va mai fi.

Mi-or da căldură umbrele de tei
și miros de copil îmi da-va căprioara
și nici acolo singur nu voi fi, ehei,
cum singură îmi este peste cer doar luna, domnișoara
ce stă gătită pentru nuntă
și încă n-are mire.

Mirare

Să vezi o stea
și să nu-ți vină pofta să mănînci
să vezi un val și să nu-ți vină pofta
să te înmulțești,
e ca și cum nici sfera n-ar avea vreun loc
în oul tău.

Semn

O lumină fulgerătoare
peste inima din mare
Vulturoaica se rupe-n două
în cuib peste ouă.

Pauză de gîndire.

Apoi o fulgerare
în inima din mare
cînd se rupe-n două
vulturoaica peste ouă.

Pauză de gîndire.

Pastel

Eu ți-aș face roată din sprînceana mea
și și din curbura frunții
ca să stai precum zăpada
pe bărbații lor de munții.

Dar mă cercetează un cuvînt
și un verb mă cercetează
de-mi stă carnea de pămînt
roșie pe mine, trează,
de nu-mi mai răsare grîuri
nici din piept, din umere
că trec peste ceruri la amiază
vulturi numai numere,
de mi-e greu și măru-n mînă
și piciorul alergînd
de-am să plec din săptămînă
șchiopătînd și alergînd.

Scenă de vînătoare

Din pușcă în loc de glonț
curgea subțirele de șarpe.
Fusesem trist și adormit
iar fumuri erau numai șapte.
Am tras în steaua galbenă, Canopus
apoi am adormit.
Iubita mea, eram livid sub fulgii care ning
și ei ningeau precum e părăsirea
a frigului de din căldură
și mai eram încă făptură
ce nu dă umbră și nici nu se-ndură.
Ah, îndurare, tu !
Du-te !

Deodată

Mă-apucasem ca să făt
curcubeie peste tot.

Mă-apucasem ca să merg
pe-un mormînt de untdelemn
unde doarme unsuros
prietenul Isus Cristos
nemaivoind să-mi vopsească fața cu roșu
ca să pot cînta Peanul.

marcela mariana milcu

Atîta

Atîta, un nimb văd doar : dar ce înconjoară nu știu
și nici nu voi ști vreodată —
la fel cum mă mir de viață, voi fi de moarte mirată.

Simt spaima trecîndu-mi prin coapse, ca o dorință înceată —
Trupul meu soarbe din spaimă, ca de otravă se-mbată.

Nu mai întorc înspre lume fața cu umbră pătată :
Fără putere în suflet fi-voi de ea blestemată.

Atîta, un nimb văd doar : dar ce înconjoară nu știu
și nici nu voi ști vreodată —
mă ferec în cușca asta, rămîn aici ferecată.

Îți spun

Lumea săracă-i în mirt și magnolii.
Numai pe tine te am.
Arsă-s de tine, abur și cenușă
ca aerul topit

de flacăra ce-n locu-i se așează.
Lovește sîngele brățări de fildeș, cum fluviul bate-n dig

și-un roșu val coboară în adîncuri.
Te mîngîi tremurînd

cu mîini subțiri
ca ale
șlefuitorului de piatră.
Bărbat al meu și viață.

Îți spun că nu vreau să mă uit în urmă
spre temelia mea de gheață.

Și cel mai trist

Nebună și singură: Cu chip răsfrînt în ochi de pești.

Marea cu milă se trage-napoi
și merg spre ea strivind sub tălpi
pești de nisip —
sub ochi, mandorlele decapitate

și cel mai trist din lume chip.

Nu mai e nimeni

Nu mai e nimeni, nu-ți fie teamă —
doar noi doi pe această cărare ce știe unde duce :
fi-va la capăt, pesemne, o poartă
învăluită-n volburi și cununi.

Să-ți povestesc cum ni se pregătește
o mare fericire pentru fragedul trup :
impodobită voi veni la tine, mireasă cu sînge alb
iar tu stăpîn al meu vei deveni și al ideilor confundatelor lucruri.

Mai e doar un pas — pe care un spațiu patern
ni-l mărunțește în mici fragmente, spre-a
voluptății umbletului prelungire

către un rost al nostru.
E firească această neliniște, e firească și spaima
și pregătirea ultimei priviri pe care o ratezi
neștiind ce să alegi dintre imagini.

Nu mai e nimeni, nu-ți fie teamă :
lăcuste doar foșnesc ca iarba.

Atît cît să cred

Am adormit în picioare, în fața ferestrei prin care priveam.

O pasăre căzuse, doborîtă din zbor de propriile-i aripi —
murise, doar ochii i se zbăteau.

Picioarele mă dureau de alergătură
pe podelele aspre de lemn, mă dureau mîinile, sfîșiate
de zăvoru-ascuțit de atingeri al ușii
prin care aș fi vrut să vii
gura ștergîndu-ți-o de lut
și sărutîndu-mă.

Fericită-aș fi fost prin fața casei doar de-ai fi trecut —
fără să intri, fără să te văd —
zărind doar praful ridicat de pașii tăi, să-mi spun că-i vîntul
și mici bătăi în ușă să aud, atît cît să cred că mi s-a părut.

pavel pereș

Spectacol de gală

Se stinge, se-aprinde în zbor
aripa ce-a îndurat cicatricea
dar cuvintele-n glorii dobor
ramuri în floare acoperindu-și matricea
dar nu e aici, lancea lucește-n erori
n-o ferecă nimeni în mal
picură-n toate secundele sori
și chiar curcubeul e de santal
dar nu e aici, sîngele palpită în spiră
se urcă-n silabe își taie-n păduri
umbre lehuze care conspiră
în semne păstrate suav sub armuri.

Dar nu e aici, va fi
cînd pe seară luna-și va părăsi sfera
verbul se va auri, se va cheltui
odată cu ceața care-mi va cuceri viziera.

Alegro în salonul de cardiologie

Îți ridicai brațele
ca două raze halucinante
care încercau să prindă
de dincolo de rugă în acea parte
unde nu se vedeau decît regii
pictați pe strigăte
inima mea făcută țăndări.

Și cînd în larma acelei vineri
am deschis porțile de ivoriu
ale sanctuarului
am văzut pe cel ce stătea de pază
lîngă mari antrepozite de zei.

Și totul s-a petrecut atît de repede
încerc să-mi închipui ce-a fost
dar iată locuitorii acestei cetăți
de pînză albită pregătindu-mi
afetul pădurilor.

Fulgerînd în pădure

Cărările se pierd în munți
După piatră, după bronz, după soare
Dar se mai arată o cărare ducînd
În capitala curcubeului.

A înflorit liliacul în ploaie
Cu vuiet preiung pînă la miezul nopții
Acum în casa mea s-a întins o petrecere
Și eu n-o să ajung niciodată
E atît de singur liliacul
La ora secării.

Păsări iscîndu-se în continente de ceară

Sălciile ard aplecate pe malul
albastru și ceața coboară
dar pasul tău răscolește nisipul
și-n urmă-i o flacără
și te-ascunde.

Drumul îl umple luceafărul
cu numele tău, răsună abisul
și-i cerul o simplă bănuială
de care stau suspendați cărăbușii.

Te aflu tîrziu la intrarea în zodii
pe trepte de pulbere și umbrele
pline de podoabe s-au lăsat
pe trupul tău și cită ceață
era în jur, dar tu tăceai
lîngă zeii care-și aprindeau pletele.

Cîntecul e în flăcări

Se părea în acea noapte, se părea
Că timpul ne oprise-ntr-un sărut
Dar cineva striga-n inima mea
Că îngerul meu a fost dat dispărut.

Poate era numai clipa de-nviere
A crinilor ningînd cu lună nouă
Dar te-am simțit luminînd în artere
Și inima mea se-acoperea de rouă.

Că am văzut un vis arzînd pe gură
Plecînd cu vorba ta în depărtare
Și-apoi o muzică de-mpușcătură
Aprinse în păduri o luminare.

Dacă n-ai fi

Dacă n-ai fi uitat lancea ierbii-n amurg
și n-ai fi lăsat dinadins
hergheliile-n ham fără cîntec
dacă n-ar fi atît de demult
de cînd sîngele meu umblă și umblă
să-ți mai afle în stogul de ape
geana de vis
ciocîrliile n-ar mai îndura
cucernicul suflu al serii.

Dacă n-ar fi tîrziu și urma de triluri
n-ar fi bintuită de viscole
ne-am afla în locul unde-și picură cerul
omenescul imperiu al spiței
în orații de taină.

Singurătate

iosif lupulescu

fără a prinde cineva de veste, se furișă în hotel și rugă recepționerul să nu spună că l-a văzut. Ajuns în cameră, blocă telefonul, încuie ușa și scoase cheia. Se întinse pe marginea patului și începu să numere pînă la o sută, pentru a scăpa de hărțuiala oricărui gînd.

După o vreme auzi bătăi insistente în ușă, dar nu răspunse. Urmări discuțiile celor care treceau pe culoar dintr-o parte în alta, acea agitație și pregătire febrilă pentru banchet.

Tîrziu, după ce nu mai auzi nici cel mai mic zgomot, ca și cum hotelul devenise pe neașteptate pustiu, hotărî să coboare la bar.

Femeia blondă, înaltă, atît de frumoasă, femeia care plecase în zori cu avionul spre o țară îndepărtată, părea că-l așteaptă la aceeași masă la care petrecuseră cu o seară în urmă.

Pînă la patruzeci de ani cunoscuse multe femei, dar puține erau acelea care îi reveneau în minte după ce plecau.

Ultima însă, femeia aceea înaltă, blondă, cu părul lung, părea să se fi cuibărit mai adînc în sufletul lui și amintirea ei îi cerea s-o asculte, s-o privească, așa cum nu știuse, ori nu avusese timp să o facă, atunci cînd încă o mai putea atinge cu mîna, pentru a se putea convinge că există. Totul începuse ca într-un vis și se terminase atît de repede, încît, dacă cineva ar fi venit să-i spună că nimic nu fusese adevărat și că totul era o minciună inventată de el la o beție, poate că ar fi crezut și ar fi fost fericit să constate că reușea să plăsmuiască o ființă de a cărei prezență să se poată bucura în ceasuri de tristețe, cînd pentru a mia oară ajungea la concluzia că-și ratase viața, cariera; și singurul lui vis, filmul, în care crezuse orbește, se destrăma, dispărea, cu fiecare zi care trecea ; muncea pentru filmele altor regizori.

Recepționerul îi spuse că directorul de film a lăsat vorbă în cazul că se va întoarce, să se ducă la restaurantul „Scoica", unde se sărbătorea primul tur de manivelă, i-a dat ziarele sosite și o scrisoare pe care o adînci în buzunar fără să deschidă plicul.

Fata de la bar asculta muzică. Îi ceru cafea și o bere. Se așeză pe fotoliul din seara trecută. Aprinse țigara și desfăcu ziarul. Ușa de la intrare se deschise, o rafală de vînt lovi ziarul, o frunză veștejită căzu pe masă și după cîteva secunde alunecă pe covor. Recepționerul închise ușa cu zgomot, fata de la bar îi aduse cafeaua și sticla cu bere.

— Gata cu vara, e toamnă, spuse recepționerul meditativ și Gim îl aprobă cu tristețe, printr-o mișcare a capului, dorind să-i arate că e atent la ce spune, dar, de fapt, gîndurile lui erau departe, foarte departe, încercînd să readucă alături de el femeia, amintirea ei, vorbele, gesturile, acel ceva ciudat și discret, cu o viață nebănuit de lungă și trainică.

În ziua aceea vorbiseră puțin, iar noaptea și mai puțin. Acum o revedea lîngă taxiul comandat să o ducă la aeroport. „Mă voi gîndi la tine, și de cîte ori voi vedea un film vom fi împreună. Poate că o să-ți scriu, îmi pare rău că nu știu la ce gîndești acum, în acest moment, dar știu că a fost frumos", spuse.

Toate vorbele i s-au părut atunci fără noimă și le auzea fără să le înțeleagă sensul. I se păruse că cineva din echipă îl urmărește de la un etaj al hotelului, încercase să alunge senzația neplăcută, dar nu reușise. Știa că dacă în momentul acela i-ar fi cerut femeii să mai rămînă, ar fi renunțat la plecare, dar ce sens avea, știa foarte bine că momentul respectiv era inevitabil. Venise echipa, nu mai avea timp.

Femeia, lîngă mașina cu portiera deschisă, vorbea fără oprire, ca și cum doar atunci îi veneau în minte toate gîndurile cuprinzînd în ele, ca într-o nucă, dorințí realizate și nerealizate, bucurii, tristeți, trecerea, inevitabila trecere a timpului care-i deteriora frumusețea și-i anula viitorul; ar fi putut să i le spună toate, acolo, în camera de hotel, cînd își goleau ultimul pahar și ultima ceașcă de cafea, dar atunci se mulțumise cu tăcerea.

Au fost momente cînd se-ntorcea cu sufletul spre el, surizînd cu tristețe ca și cum ar fi dorit a spune: „A fost frumos, dar nu se va repeta."

„Și de ce crezi că nu vei face, cîndva, un mare film?" El a sorbit din cafea, privind-o ironic : „Fiindcă n-am noroc. Acest amănunt îl poți înțelege?" I-a luat mîna și, stringînd-o cu dragoste : „Aș fi fericită să te pot ajuta." „Nimeni nu poate" a șoptit el.

Amîna momentul despărțirii în mod inutil, probabil încă nu se obișnuise cu gîndul că tot ce se-ntîmplase ținea deja de trecut. „Îmi pare rău, aveam atît de multe să-ți spun." Și-au strîns mîna. Mașina se depărtă și el rămase cu brațul, privind urmele roților rămase pe asfalt.

Goli două pahare cu bere și aprinse țigara, ascultînd vuietul mării amestecat cu muzica discretă a tonomatului. Femeia era acolo, pe fotoliu, cu toată frumusețea pe care i-o dăruise, cu vorbele alese cu grijă, fără gînduri ascunse, trăind cu adevărat acele clipe.

Încercă să se convingă că totul fusese un vis și zîmbi trist. Se simțea atît de bine singur, că i se făcu teamă să nu apară cineva să-i pună întrebări fără legătură cu ce însemna viața lui acum, fiindcă din ăștia se găsesc, și-și închipuie că dacă te văd singur, îți fac un mare serviciu începînd să-ți toarne povești mărunte, cîlțe și banale, lipsite de sens.

Zgomotul unor pași îi destrămă amintirea și-și ridică ochii spre scara în spirală. În cadru intrară tocurile, albe, subțiri, arcuirea gleznelor, marginea unei rochii de seară și trăi ciudata senzație că femeia nu plecase și el o aștepta. Strînse pleoapele, timp în care urechile înregistrau pașii venind tot mai aproape, așteptînd să se așeze, să-l privească cu ochii larg deschiși, plini de lumina aceea atît de albastră, de caldă și ireală ; doar cîteva momente, fiindcă nu putea, n-avea cum să fie ea, știa că plecase, o văzuse și ea lăsase tuturor femeilor cîte ceva care să-i amintească existența ei, cu toate că nici-o femeie nu-i semăna; nu semăna cu nimeni.

— Bună seara.

Se ridică, își plecă fruntea și invită femeia să ia loc, cu un gest larg al mîinii.

— V-am deranjat ? și el o privea ascultînd zgomotul rochiei de mătasă, gîndind : „Oare am fost blestemat să nu pot avea măcar un singur ceas de fericire ? Să fiu mereu asaltat cu întrebări, să nu pot rămîne singur, doar încuiat și ascunzîndu-mă ca un șobolan ?"

Ocupase fotoliul amintirii lui și zîmbea ca și cum i-ar fi știut frămîntările și încerca să-l scape, iar el încerca să-și amintească cine era și ce căuta la echipa de filmare, simțind nevoia să-i spună ceva, din politețe, dar nu-și amintea nimic, o vorbă măcar, iar ea aștepta surizînd, cu ochii larg deschiși, negri ca smoala, lucind tainic, îmbietor.

— O cafea, ceru fetei de la bar.

Ușa de la intrare se deschise pentru a doua oară. Vîntul lovi ziarele și cernu nisip peste mese. Cîteva frunze năvăliră pe covor, trecură pe sub fotolii și mese.

— Toamna, șopti femeia, visătoare, cel mai frumos anotimp, mie îmi place, sigur că și primăvara e frumoasă...

Gim oftă și strivi țigara. Nu-l interesau sentimentele ei. Se plecă peste marginea fotoliului și ridică o frunză de un galben mat. O ridică spre lumină, privind-o senin, parcă numărîndu-i fiecare nervură.

— Ea nu știe cum e toamna la mare.

Femeia îl ascultă fără să înțeleagă ce spune și se aplecă înainte, concentrîndu-și atenția.

Gim, ținînd frunza cu vîrful degetelor lungi și subțiri, reveni cu ochii la ea și i-o oferi, ascultînd muzica ; aceeași muzică, dar o altă femeie ; și deosebirea era atît de mare că se scuturâ ca de frig.

— Vă place muzica ?

— În măsura în care mă face să retrăiesc clipele duse, dacă are mîngîierea mamei și înțelepciunea tatălui meu...

— Înțeleg.

El zîmbi sceptic. Femeia se juca cu medalionul, privindu-l intens. Dorea atît de mult să i se confeseze, să-i spună că era îndrăgostită de legenda lui și așteptase atît amar de vreme să poată fi cît mai aproape de el.

— Parcă trebuia să fim la banchet !?

Gim oftă și-i făcu semn fetei să-i mai aducă o bere.

— Cel mai plăcut banchet, pentru mine, e să fiu singur.

Așteptă efectul, dar femeia părea că nu auzise și nu sesizase aluzia, se gîndea că dorise atît de mult să fie liberă, stăpînă pe timpul ei și acum, ce putea face cu timpul, ce însemna timpul pentru ea, dacă nu-l oferea unui om pe care și-l alesese, și nu oricui.

— Ei, reveni ea din gînduri, după o pauză, nu toți pot înțelege ceva atît de subtil.

— Plata, ceru Gim. Și, după ce plăti, se ridică, o privi un moment cu răceală, își plecă fruntea și porni spre ieșire. Năucită, ea asistă cum se îndepărta, cu fiecare pas, cu fiecare secundă, înalt și subțire, cu pletele în vînt, ca o fantomă. Două lacrimi i-alunecară pe obraji și se opriră în colțul buzelor, sărate, arzînd. Se ridică, jignită, umilită, trăind biciuirea chinuitoare, absurdă, a refuzului, imposibil de acceptat și se apropie de bar :

— O sticlă de votcă și două pahare. Mă întorc.

Auzise, se interesase multă vreme, despre viața și viciile lui, se zbătuse îndelung să-și aranjeze această plecare, această apropiere, numai ea singură știa prin cîte trecuse, cît alergase, și, acum, cînd era atît de aproape, să-i alunece printre degete, să se distanțeze, fiindcă visul, speranța, i-l apropiaseră, realitatea, spațiul, timpul, îl depărtau. Și nu putea, n-avea cum înțelege, fiindcă la treizeci de ani era una dintre cele mai frumoase femei, nu-i lipsea nimic ori aproape nimic. Mizase, contase pe acest om, îndrăgostită de legenda lui auzită din atîtea surse, din filme, reviste, iar acum, ce se întîmpla ?

Ei bine, dorea să lămurească totul, să-i vorbească, avea nevoie de explicații, fiindcă se cunoștea foarte bine, o curtau atîția și fusese inaccesibilă. Părăsi barul cu sticla și cele două pahare în poșetă, hotărîtă să-l găsească, îl văzuse plecînd spre țărmul mării și nu putea să fi ajuns prea departe. Aproape alerga, simțind inima bătînd cu putere, tîmplele zvîcnind, cuprinsă de ură și o nesfîrșită sete de răzbunare pe toate visele ei, pe tot ce însemna el, cu viața și legenda lui.

După un timp, poate că trecuse o oră, îl descoperi, stînd pe un colț de stîncă, fumînd. Se apropie, de data asta cu hotărîre, cu riscul de a fi din nou jignită, umilită. Nu-i mai păsa.

— Așează-te undeva, și taci, îi ceru Gim, fără să o privească, fără un gest, cu ochii ațintiți în noaptea răscolită de vînt și valuri. Puse batista albă pe un colț de stîncă, cît mai aproape de el și se așeză. El îi trecu o țigară aprinsă, și, fumînd, învăluită de aceeași noapte, de același aer și același cer, aproape și totuși departe, trăi ciudata stare sufletească a unirii, ca și cum ar fi fost împreună dintotdeauna și nu aveau să se mai despartă niciodată. Gîndurile se așezau limpezi și clare, unul după altul și frigul o cuprinse treptat. Scoase sticla, desurubă capacul, umplu paharele și-l privi peste umăr cu o nesfîrșită dragoste și ură :

— Votcă, îi comunică, bînd cu înghițituri mărunte, repetate, urmărind efectul lichidului care alunga teama, frigul...

După cîteva minute, Gim se ridică. Părea cu

Continuare în pag. a 6-a

SPAȚIUL VOTIV

PREAMBUL

Spațiul votiv : al făgăduinței, cel ce i s-a oferit omului spre a-și îndeplini misiunea sa în lumea aceasta.

Spațiul votiv este spațiul poetului și al cărților sale. Iată-l cum se adună din părți de lume și din provincii de viață, iată-l cum devine un teritoriu personal, cucerire a insului adăugare Patriei și urmașilor.

SPAȚIUL «ATAVIC»

Cei mai dedemult, ai mei, au fost alungați din spațiul natal. Într-un poem din tinerețe, ziceam : „Coborît de la Ardeal, cu vremea în urmă, / De sub umbra penei de cocoș la clop, / Neamul meu veni în praf stirnit de turmă, / Să sfîșie Bărăganul în galop."

Într-adevăr, ai mei din partea tatalui erau mocani. Cînd, nefiind la locul meu, mama-mare Ileana, de supărare, invoca în spiță pe o anume baba Reveica, iutea la mînie și de la care eu aș fi moștenit furia drăciilor și uitățurile dușmănoase ; ochii verzi, de fiară întăritată, adînci în văgăunele orbitelor, îi aminteau neplăcut de muma domniei sale.

Cînd, peste ani, pe un dîmb de pe Istrița, zis Gruiul Dara, am găsit în spațiul arheologic o mică statuetă de pămînt negru, dintre acelea asupra cărora arheologii pun vîrsta de cinci mii de ani, și o încadrează în cultura geților din cîmpie, am fost profund tulburat de o constatare mai întîi de toate : sub fruntea omulețului de lut două apăsări cu degetul creaseră în locul ochilor două adînciturі, două dușuri în fudul capului.

Statueta, un fel de miniatură a unei gigante din Insula Paștelui, cînd o așez astăzi într-o anume lumină, îmi amintește de „fața" alor noștri și de mine cel demult.

În copilărie, și cînd nu era pe aproape mama cea mare Ileana, cînd luam bătaie de la mama sau de la tata, o anume porție se datora și „uitățurii dușmănoase" prin care reacționam la educativa binefacere.

Nu rareori mama, exasperată de cît mă bătea fără vreun rezultat, striga de concluzie : „Și nu te mai uita ca un bandit, că... (așa și pe dincolo)".

În comuna Gherășeni, doi veri ai mamei celei mari Ileana, pe numele de familie Poncea, ar fi putut să îmi dea oarecari detalii asupra trecutului meu transilvan, dar atunci cînd mai trăiau ei, n-am avut eu nici timpul, nici curiozitatea fizică și metafizică de a investiga.

Tata abia își mai amintea de-o relatare a părintelui său, cum acela și un frate al lui au fost trecuți de la Săcelele Brașovului prin vama Buzăului într-un car avînd pod dublu de ascunzătoare, și mînînd oile.

Încă pe vremea juniei mele se mai vorbea din cînd în cînd asupra unor rude din fratele lui Dumitru Gheorghe, tata mare, ce se așezase, de mocan, prin comuna Cireșanu.

Un amănunt care luminează oarecum istoria originii și avatarurilor alor mei, este porecla lor : li se zicea : ai lui Bărăgăneanu. Această numire păstrează în ea dovada că neamul meu, înainte de a se fi așezat unde se află astăzi, ardeleni oieri, fiind ei, nu și-au găsit locul prea iute ; stabilirea lor în satul Florica, s-a produs mai tîrziu, după oarecare umblet cu turmele, prin Cîmpia ce le dăduse renume.

Aceste fapte constituie zestrea mea de ardelean alungat, dat afară din spațiul natal, acestea sînt datele mele de Casă pribeagă cu turmele, de ins colonizator al altui spațiu, și întemeietor într-altul.

Astfel, poate, s-au pus în firea și în destinul meu suferințele persecuției insului de către un grup uzurpator, astfel, am fost înzestrat cu alungarea din spațiul de baștină și tot astfel mi s-a dat tăria și inteligența atavică de a-mi căuta alt loc, altă lume, de-a o găsi norocos, după rătăciri și grele încercări, de-a o stăpîni întrucîtva, de-a-mi fi recunoscută într-un fel sau altul.

Dinspre mamă, dimensiunea spațiului meu natal nu-i mai puțin tumultuoasă. Cealaltă mamă a mea mare, baba Maria Stan Marin, zisă Bălăuțoaica, venise la cîmp de unde munții Buzăului sînt bogați în chihlimbar, de la Colți.

O seamă de sate din Cîmpia Română au avut multă vreme o situație specială : se alcătuiau pe jumătate din case și curți locuite numai în timpul muncilor agricole. Atunci se lăsau la cîmp muntenii cei în carele lor cu coviltire și cu cîte doi boi, cu ceaunele de mămăliță atîrnate la loitre, și avînd cîte un ciine legat la urmă, lîngă dricul cu fin. Ei stăpîneau pămînturi multe și bune, întinse pe această arie toponimică : Cioranca, Limpeziș, Movila Banului, Padina, Pogoanele, Florica, și pînă la Grindu, Reviga, Colelia și... Munteniі Buzău.

În timpul școlii la Mihăilești, se striga în urma și în fața celor din satul meu, copilărească zicere : „Măi muntene, găurene !", pe cînd noi ne răfuiam scandînd : „Cojan, cojan răpănos, / Pune șaua pe cocoș / Face borsul acru / Pe cojan l-a luat dracu..."

Prin urmare și unii și alții știam de unde ne tragem în Cîmpie : Cei mai vechi acolo erau cojani, cei mai noi rămăseserăm munteni.

Deci, prin baba Bălăuțoaica, neamul meu părăsise, de dragul pămîntului de plug, munții Buzăului, spre care am stat toată copilăria cu fața întoarsă ca înspre mari cetăți de basm, în care sînt închise fabuloase livezi de meri.

Ceea ce se vedea în zilele senine, vara, din foișorul țărănesc de la vie, ca un șir de movile albastre, era însă Istrița, necum Muntii.

Atît la Munți cît și la Istrița, aveam să ajung mai tîrziu cînd și eu, la rîndul meu, urmînd destinul alor mei, aveam să fiu alungat din spațiul natal, de evenimente ale familiei, de asprimi ale vîrstelor, cărora le-am făcut față cu bine și cu noroc.

Datele spațiului meu atavic acestea erau : din partea alor mei de tată, izgonit din Transilvania, umblînd pămîntul de turme, din partea alor mei de mamă, părăsind munții pentru pămînt de plug, de casă, de așezare.

SPAȚIUL NATAL

Împlinisem treizeci de ani pe vaporul de pescuit, cînd, poate de vîrstă, poate din cauza nopților acelea cu lună pe Oceanul Atlantic, am simțit o vagă modificare a dimensiunilor interioare.

Mă uitam la apele cenușii cît o planetă pe care nu se zărea decît poteca de aur a luminii celei reci ; m-a tulburat o descoperire : ce vedeam eu, mai văzusem, și n-aveam termeni de referință și nici de asemănare decît acasă și decît în sinea faptului. Eram în poezie, fiind dincolo de poezie.

Oceanul Atlantic în lumina lunii, era un cîmp, un ogor umed și solzos ; valurile, brazde ale plugului — Bărăgan de ape de jur împrejur.

Mai apoi acolo am avut previziunea inundațiilor catastrofale prin care avea să treacă Patria peste cinci ani. Într-o noapte am visat că eram acasă pe cîmp ; arau tractoare, dar brazdele de pămînt se prefăceau în valuri de apă, înțeleșeau peștii amestecați cu ierburile, Cîmpia se scufundase.

La trezie am scris **Scrisoarea Esențială** „Tot mai des visez pămîntul cu nefericirile lui".

Acolo pe Oceanul Atlantic am înțeles apoi că zeii mei puseseră la cale o reparație de care trebuia să țin cont.

Reparație la ce ?

Pînă în călătoria pe ocean, scrisesem romanul în versuri și cartea de poezii **Căile Pămîntului,** în care îmi afirmasem dreptul asupra Cîmpiei ca spațiu personal și poetic... Petrecîndu-se episodul acela administrativ-ideologic, asupra căruia m-am mai referit într-un interviu, am trăit multă vreme sentimentul de umilință, frustrare și temere. Fusesem dat afară din Cîmpie, alungat cu viziunile mele despre pămînt, dar acum, în mijlocul apelor, zeii îmi întorceau generos ceea ce oamenii îmi luaseră.

Atunci, acolo, am înțeles deplin și suferințele mele după spațiul natal, acolo și atunci m-am și vindecat de gelozia de spațiu, de lăcomia de spațiu, descoperind că există locuri și dimensiuni din care un poet nu poate fi scos de oameni de vreme ce nu i le-au dat oamenii.

Dar mult mai departe de acolo și mai încoace mult de atunci, am înțeles că luîndu-mi-se acasă, mi se dădea înmiit în viitor și în altă parte.

Într-adevăr, în cărțile acelea din tinerețe despre pămînt și țărani sînt eu, cel ambițios, egoist și trufaș, confundînd cîntecul cu geamătul și scîncetul animalului cuibărît într-un spațiu prim și primar.

Mai țin minte de acolo o viziune care mi s-a adeverit răstălmăcită : într-o poezie, mersul spre cooperativizare se transpune într-o metaforă descriptînd **plecarea pămînturilor.** N-am știut ce spun, căci peste ani, în urma seismului teribil trăit din plin de către generația mea, aveam să descopăr pe dealul Istrița mari întinderi de țarină cu vii, case și sate **plecate,** literalmente **fugite,** duse la vale.

Ce fusese viziune și metaforă în tinerețe, transformase vremea și cutremurul în fapt peremptoriu.

Însă tîrziu de tot am înțeles că i se dă poetului un spațiu anume, pentru ca el să extragă termeni și sisteme de referință, viziuni și fapte cu semnificații întîrziate, **cutremurătoare.**

Altfel zis, spațiul natal ne este zestrea de **materie brută,** a cărei valoare absolută se află în destinul nostru, în puterea suferințelor noastre.

SPAȚIUL DOCUMENTAR

Prin **Scrisorile Esențiale** realizam fuziunea dintre spațiul natal și spațiul, să-i zicem, documentar. Nu eram la prima probă.

În vara anului 1963 am făcut o călătorie de documentare în Banat. Am fost la Reșița unde am petrecut o noapte împreună cu oțelarii, stînd de față la elaborarea unei șarje de furnal clasic.

După ce oamenii au încărcat cu minereu, după ce au astupat gura cuptorului cu acel **dop** de pămînt industrial, am avut timp ca oamenii, să stăm de vorbă.

Acolo, de la acei oțelari, am aflat despre un accident de muncă, despre sacrificiul unora din cei de față : cum și-au **dat ei pielea,** să poată salva un semen de-al lor de la moarte.

La întoarcere, am scris poemul **Șarja,** care rămîne una din probele mele pe măsura reușitelor mele. Însă este acolo un vers care avea să mă tulbure mai tîrziu : „Parcă sorbite de un vînt puternic / Zburau în jur ca frunzele de foc..."

Într-o seară, la o lectură de revizie, mi s-a impus un ligament între cuvinte, în versul al doilea, în modul următor : „Parcă sorbite de un vînt puternic / Zburau **în jurca** frunzele de foc..."

Legîndu-se între ele cuvintele **jur** și **ca,** au dat numele de familie **Jurca,** patronimicul oțelarului ce murise în urma arsurilor de metal.

Zeii îmi sînt martori că nu avusesem pe atunci nici ideea, nici intenția de a consacra nominal pe eroul poemului meu, dintr-o pudoare antireportericească. Dar astăzi pot să mărturisesc adînca mea credință că spiritul acelui oțelar mi-a urmărit munca, și fără de voia mea, și fără de știrea mea, s-a numit în poemul meu după cum merita.

Cred și astăzi că spațiile documentare, ale poetului, fiind spații locuite de către alți oameni vii, fiind locuri ale altora pe lume, nu i se cuvin poetului decît în măsura în care se lasă el însuși înlocuit în spațiul ereditar...

În aceeași vară, am realizat una dintre cele mai mari ambiții ale mele, de poet. Ducîndu-mă în satul eroului pe care Dan Deșliu l-a consacrat în balada **Lazăr de la Rusca,** am refăcut, împreună cu fratele acelui țăran, drumul prin munți, unde, de unde a fost luat și dus pînă în peștera în care l-au aruncat **asasinii.** Am stat de vorbă cu Maica Iconia, cu oameni din sat.

La întoarcere am scris **Balada țăranului tînăr,** am avut mult succes, vreme multă am considerat-o ca pe o revanșă față de aceia care mă uzurpaseră din spațiul natal, țărănesc...

Însă cîștigul cel real din vara **Șarjei** și **Baladei,** a constat în cucerirea spațiului altora, în probarea viabilității și legitimității spațiului documentar ca parte integrantă a spațiului personal, atunci cînd întreprinderea este curată, și cunoașterea se trăiește cu tot curajul.

SPAȚIUL ADOPTIV

Între timp, la Florica, se desfășuraseră evenimente care aveau de gînd să mă dea afară din sat încă o dată și pentru totdeauna, întru asemănarea deplină cu înaintașii mei.

Tata a desfăcut casa, a luat ce se mai putea folosi, și a făcut alta, cu o femeie mai tînără, la Urziceni, iar locul de casă din sat, pămîntul pe care am văzut și eu lumina lumii, a fost repartizat unui țăran tînăr rămas la muncile pămîntului.

Din spațiul meu natal mai rămăsese mama, într-o casă străină, improprie, în care mai mult de o zi și o noapte, nu am putut sta niciodată.

Însă tot între timp, mă însurasem cu fiica adoptivă a unui cizmar podgorean, pe Istrița. Sînt de atunci douăzeci de ani ; am petrecut acolo săptămîni și vacanțe, am umblat locurile dintre Monteoru și Pietroasele cu

ION GHEORGHE

multă rîvnă, bucurie și interes și, iată, astăzi constat că acolo am trăit mai mult și mai fericit decît în Florica natală.

O arie de șapte sate a devenit **domeniul meu,** spațiul meu adoptiv și legitim.

Nu departe de casa cizmarului se mai află ruinele unui conac : de pe terasa ce-a mai rămas, am contemplat zile în șir, verile, toamnele, iernile, primăverile, un spațiu de alte lumi. Adeseori am văzut prin ceața albastră de pilpîirile soarelui la asfințit, în oglinzile retrovizoare și în sticla parbrizelor la fugă pe șoseaua nebună, între Buzău și Urziceni, am văzut, zic, plopii șoselei aceleia scurte ce derivă din Drumul Național spre Florica. Spre spațiul natal, dinspre spațiul adoptiv, eu am fost fericit.

De aici din balconul Boierului mă uit de douăzeci de ani în spațiul de acasă, care a crescut cu multă lăcomie generoasă luînd toate satele — de la marginea Buzăului, din poalele Istriței pînă în spate, toți munții, la trecătoarea în Transilvania și iarăși pînă departe în tot Bărăganul strămoșilor mei mocani.

Dealul Istrița e astăzi foișorul meu, îl apăr cu egoism și cu legitime drepturi — doar zice cîntecul : „Pămîntul este al celor ce-l muncesc !" și eu am muncit Muntiorul Istrița, am scris aici și de aici : **Vine Iarba, Megalitice, Noimele,** cărțile mele de țăran dat la carte, despre țăran, pentru țăran.

Pe Istrița și de pe Istrița m-am uitat în mormintele părinților noștri de acum cinci mii de ani, acolo m-am întors în davele lor, acolo mi-am așezat eu **cetatea mea de scaun,** asupra unui teritoriu **extrateritorial,** și cu toate că i-am zis spațiu adoptiv, Istrița se arată de fapt a rămîne spațiul spațiului meu.

Tîrziu de tot și abia de acolo, de sus în jos, am putut să îmi explic mie însumi și altora, acel dor pînă la lacrimi, ce mă atingea cu aripa-i de duh, ori de cîte ori, asupra zărilor ce se limpezeau pînă departe, vedeam **Dealul,** vedeam Istrița, înfiorat aproape și bolnav dinspre Florica natală.

Acum cîțiva ani, am găsit într-o vie temeliile unei dave, cioburi și o fibulă de bronz — un ac de aramă răsucit ca un circel de viță, și terminîndu-se în cap de lebădă mare, cît bobul de grîu mare. Cu atîta claritate făurite : pliscul, ochii, gîtul lung finalizat în ac de albină, de am zis : tu, zeule, mă chemi de patruzeci de ani, de tine-mi era mie atîta dor ?

Sau poate omulețul ăla de pămînt cu ochii în fundul capului strămoș ce l-am găsit **Amu,** pe gruiul Dara ?

Amîndoi mi-ați dat spațiul și toate dimensiunile.

SPAȚIUL GNOSEOLOGIC

Acolo, pe Istrița, între castel și dava cu lebăda-albină de bronz, este un loc asupra căruia aș pune epitetul „ciudat". În dreapta, cum stai cu fața spre cîmpie, se află un postament de beton pe care s-a sprijinit o sondă petroliferă. Prin anii '40 s-au făcut acolo foraje. Deasupra sondei un dîmb de nisip, apoi în stînga se desfășoară un mic platou, o prăbușire de cîțiva metri de teren, prin care curge un izvor slăbit și cu pauze în zilele mai secetoase.

Dincolo de izvor, iarăși un platou, cît să întorci cu multă atenție carul.

De cîte ori intram în zona aceea, simțeam o enervare ciudată, un soi de furie fără motiv. Începea să-mi bată inima tare, ca de o încordare și o întîlnire cu cineva sau ceva amenințător. Ieșeam iute din zonă și mă simțeam slăbit de puteri.

Însă de acel dîmb de nisip oprit la apă, de acel platou m-am legat eu pe totdeauna. Într-o vară, pe cînd o așteptam pe fiica noastră să se nască, eu am văzut între multele pietre **enervante** una în chip de cap de copil.

Mai mult din superstiție, am luat-o, am adus-o acasă ; a stat pe masa mea de lucru șapte ani.

Într-o zi, un prieten de-al meu, critic literar și poet și om foarte bănuitor și iute supărăcios a cercetat piatra și a început să-mi arate ce vede : cap de copil, cap de mistreț, femeie cu pruncul în brațe, cap de cal, de berbec, șarpe încolăcit în jurul unui cap de bărbat cu căciulă **tarabostes,** moșneag cu două fețe, și între ei un june cu corn de ied în frunte.

Cîțiva ani am tot scos pietre. bolovani dintr-acel dîmb de nisip. Și prietenii și dușmanii, după ce m-au ironizat, au hotărît că mi-am pierdut mințile.

Eu însă am scris cartea **Cultul Zburătorului,** o serie de articole, am aruncat bani mulți pe fotografii nereușite, dar nebun n-am fost, nu sînt.

Tot mai multe dovezi arheologice din zonă se apropie de mine și de **betoaneie mele arhaice.**

Între timp au mai scăzut ironiile, deriderea o încetat, prietenii și dușmanii consideră că dacă n-am **dreptate** întrutotul, am cel puțin **dreptul.**

Însă viitorul îmi aparține mie. „Rătăcirea" mea va fi o țintă pentru urmași. Acel dîmb cu chipuri de piatră a fost validat în mod tocit drept spațiu gnoseologic al meu.

Lîngă dîmb, lîngă izvor, este, cum ziceam, un alt mic platou, cît de abia poți întoarce carul pe el...

Și acolo mi-am petrecut ani buni de tinerețe și maturitate.

În mijlocul ariei aceleia, o ruină de pietre ; un soi de temelie risipită se mai poate distinge și azi. La căpătîiul ruinei de pietre, o stană calcaroasă, o stelă primitivă cu vîrful retezat, cu zgîrieturi cel puțin ciudate. Pe pietrele din preajmă, tot astfel, dimineața între orele zece, unsprezece, sesizam semne.

Într-o vară m-am așezat în fața **megalitei** și-am așteptat evoluția luminii, cum știam eu.

Astfel șezînd trei zile : 23, 24, 25 august ale unui an între orele 18, 19, în fața pietrei scrise, am copiat pe un caiet cîteva pagini de rune arhaice.

Am lucrat toată toamna, cum iarăși învățasem eu să lucrez, și am scos 250 de **expresii logo-astrale.** Cincizeci dintre ele au constituit materia și supramateria acelei cărți zisă **Dacia Fēniks.**

Incitat, mobilizat de către semnele culese de pe acele pietre, m-am apropiat de monezile getice și ale dacilor. Am intrat astfel în țara cea mai de demult a părinților cei mai de demult.

Se zice că mi-am anexat un teritoriu, dar eu cred că am fost luat și dus într-o lume cu alte coordonate, cu alte criterii.

Acolo viața este tot una cu neviața, cultura, totuna vieții de toate zilele și nevieții deopotrivă, iar neștiința nu ființează.

Dacă voi reuși cît mai viez, să conving și pe alții să vină să vadă, să cerceteze și să strige : este !, bine.

De n-am să reușesc, voi pune semne și nume, mărturii și tot felul de dovezi voi lăsa întru atragerea urmașilor mai puțin ironici cu ei și cu înaintașii lor.

Himerele noastre se vor dovedi atunci lumea lumilor în care ei să se simtă măcar atît de fericiți pe cît am fost noi.

Pornind și ei de la mine, precum și eu am plecat de la alții își vor găsi și ei **spațiul lor votiv,** cum și eu mi l-am găsit, pierzînd teritoriile mici, fiind alungat din țărîșoarele de atunci pentru a mi se pregăti dreptul asupra unui spațiu vast, pentru mai multe vieți de om cum n-aș fi știut cere zeilor mei.

Acesta este **spațiul votiv,** supraspațiul asupra căruia mai rămîn încă multe de mărturisit.

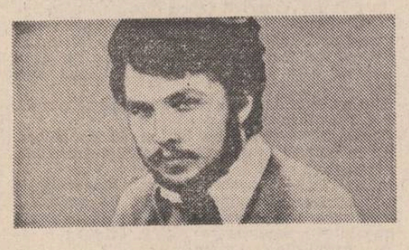

nichita danilov

Arlechini: la marginea cîmpului

Stă în umbra mea cel a cărui umbră sînt eu.
Mă privește în ochi și-și clatină
încetișor capul. Tot sîngele i s-a scurs din față,
e palid într-adevăr ca un mort
și abia-și mai ține pleoapele întredeschise.

Din timp în timp își clatină capul.

Stă în spatele meu cel a cărui umbră sînt eu
și-mi sprijină spatele. Umbra i s-a scurs
de pe trup și trupul i s-a înnegrit tot. Dacă ar bate
un pic de vînt s-ar prăbuși în cenușă.
Stă în spatele meu și-și clatină încetișor capul

Eu stau pe un scaun înalt
la o masă neagră de joc. Amestec cărțile
și fumez o țigară. În jurul meu e un cîmp gol.
Bate un pic de vînt și-mi clatină capul.

Visînd în fața oglinzii

El are o bărbie rotundă ca o coajă de ou
și mustața mult ridicată deasupra sprincenelor. Ochii deschiși și-i poartă lipiți de unghiile însîngerate ale aripilor. Și pleoapele smulse și le stringe cu durere ca pe niște fluturi de noapte în mîini. Trei aripi tremurătoare îi înfloresc pe rănile ochilor și-l înalță în aer. Și alte șapte mereu îl trag spre pămînt.

Pe pieptul său palid e tatuat un templu și pe spatele său, un lac negru cu lotuși. Printre ei plutește iubita lui.
Ea are pielea albă ca abanosul
Dinții ei sînt albi ca abanosul
Ca abanosul îi e coapsa și sînii
ei par ciopliți din floarea aceluiași lemn.
Numai părul ei este negru ca laptele
de rozmarin și atît de lung, încît acoperă templul.

Ea îi zîmbește și aruncă în el cu lotușii smulși din zîmbetul ei. El o privește trist. Culege lotușii smulși și îi aruncă în apă, șoptind pentru el :
„Piei, ispită, ochii mei nu te-au chemat.
Buzele mele nu te-au chemat !

Plînge și-și rimelează buzele însîngerate
și ochii și-i rujează cu un jalnic suris. Fardul i se scurge pe ochi și învinețește apa de rozmarin.

Și în timp ce șoptește se cufundă încet în adîncul negru și nepătruns. Doar șoaptele sale se ridică deasupra și se sparg lîngă treptele vechi ale templului :
„Ochii mei nu te cunosc,
buzele mele nu te cunosc..."

și înroșesc apa de rozmarin.

Variațiuni pentru pian și trompetă (VI). Hollywood

Umbra mea și a asinului meu,
sub clarul de lună, seamănă cu trupul
stăpînului meu și al calului său, își spuse Sancho
ștergîndu-și chelia sub soarele roșu și dogoritor al amiezii.
Iar umbra mea cînd soarele e la amiază,
continuă Don Quijote,
seamănă cu trupul tău, Sancho.
Și umbra calului meu,
cu trupul asinului tău,
continuă Don Quijote îmboldindu-și Rosinanta
pe un drum negru și liniștit
ce albea acum sub lună.

Astfel gîndiră cei doi călători
și-și continuară călătoria lor tristă și liniștită
printr-un oraș de asemenea trist și care era Hollywood-ul.

smaranda cosmin

Lecție în natură (I)

Cui să te-nchini în păduratic foșnet
De seară ?
Eu spun că doar cinstitei Cryptonia,
Păstrătoarea tainei bureților...
Cade sulfuros nemișcarea ca o răcoare
De suflet ;
Trîndăvind, ți-ai înfățișat uneori infama
Și scălimba înfățișare a Timpului.
Cugetătoare, otrava picură din somn
Către somn :
O formă carnivoră azi — pilduitor,
Gîndul de seară al păsării Rock —
E stema de mîine a cearcănului...
Obiectele se apără totdeauna sub
Vesmintele noi iar Cuvîntul are
Sarea zăpezii străine :
Hei, cum să scapi de otrava
Despotic-a Gîndului ?

Încuviințînd buretele schimnic și
Cuviosă migala melcului.
Cum poate arăta în pumnul roz de copil,
Copleșitoare, cuminția Firii ?
Dar cum poți să chemi doar spre tine
Alegoria Neformei ?

Lecție în natură (II)

Pieptiș cuvîntul meu urmînd
Calea înfringerii. Începe,
Ironic și calm, circuitul galbenului
În natură.
Amară, jubilația gutuilor.
Cel șovăind între regnuri
Mirat își cugetă pîinea și flautul.
Arcașul Wilhelm cel Tînăr
Suride merelor : sinuciderea lor,
Abdicarea focului.
Toate — egale și triste — în tolba
Echinocțiului.
Gustul clipei se primenește, plecatule :
August ori sălciu se va trîmbița acum
Zodia finului, iubirea de cai ;
Leapădă-ți rana, descalecă.
Ochii murgului tău costișe
Întind spre podgorii sărate.

Noaptea centaurului

Ochiul se sprijină pe-un perete
Livid, n-am destule mîini
Să te caute :
În patul unui prinț mezin,
În grajdul unui stăpîn puhav,
Gîndul foșnește prin fostele tale
Dantele și eu
Galopez prin vanitatea acestei nopți
De crin.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. Caragiale (XI)

„La conac"

Dacă în **În vreme de război** satanismul se relevă ca un element insinuat în conștiința personajului stăpînit de frica paroxistică — ceea ce îl proiectează, pe timpul somnului, în viziuni epice de un fantastic halucinant, coșmaresc —, cînd este vorba de scurta schiță **La conac** același element magic capătă întruparea insului „însemnat", trimis de diavol să-i abată pe oameni de la comportamentul normal, adică să-i facă a-și pierde stăpînirea de sine, simțul de echilibru și să se angajeze în acte necugetate, excesive, al căror rezultat final este eșecul pe cît de nescontat, tot pe atît de catastrofic. „Agentul" satanic ca resort intim al stării de transă căreia îi cade victimă individul uman, în special tînărul neinițiat, cuprins subit de patima jocurilor de noroc, este tema fantastică tipic dostoievskiană a scrierii. Ca formulă epică în sine, modul de rezolvare a temei, în **La conac**, se apropie mai degrabă de acela identificat în **Kir Ianulea**. Portretul celui aflat în ipostază de purtător al duhului diavolesc pare, literalmente, pandantul masculin al „îndrăcitei" Acrivița : „Călătorul după chip și port e un negustor, vreun orzar ori cirezar, de cari umblă prin sate după daraveri ; un roșcovan grăsuliu, cu fața vioaie ; cîrn și pistrui ; dar om plăcut la înfățișare și tovarăș glumeț ; numai atîta că e sașiu, și cînd se uită drept în ochii tînărului, îi face așa, ca o amețeală, ca un fel de durere la apropietura sprincenelor". Vasăzică, și acum semnul distinctiv constă în anormalitatea proprie organului purtător al fundamentalului simț care este văzul, cum se știe, una dintre componentele fizionomiei umane intens solicitată în cîmpul ocultisticii, și, ca atare, frecvent pusă în valoare de literatura fantastică. Revenind la personajul caragialian, să notăm că și alte cîteva detalii fizionomice („un roșcovan grăsuliu", „cîrn și pistrui") sînt menite a contribui la calificarea sa ca ins „însemnat". Ceea ce, de asemenea, ține de reziduurile ocultismului folcloric, această dimensiune specifică viziunii asupra fantasticului din opera scriitorului.

Există însă, între **Kir Ianulea** și **La conac**, cîteva deosebiri frapante în privința formulei artistice chemate să pună în valoare tema fantastică. Rezidind în apelul direct la schema prototipului mitic originar, caracterul explicit al formulei utilizate în marele „basm nuvelistic" care este, totuși, **Kir Ianulea**, cedează acum locul insinuației ambigui și sugestive, greu perceptibilă. Este procedeul care în **La hanul lui Mînjoală** — se va vedea — atinge performanțe extraordinare, dar a cărui prezență în **La conac** nu este deloc neglijabilă, dimpotrivă. Din faptul că, spre deosebire de Acrivița, „omul sașiu" din **La conac** nu își dă nici o clipă arama pe față, nedivulgîndu-și, astfel, apartenența la duhul satanic, decurge natura întregului șir de momente fantastice înșirate pe axa epică a schiței. Prevenitor, plin de voie bună prietenească, plăcut la vorbă, „omul sașiu" recurge la tactica persuasiunii insidioase, imposibil de a fi parată. Acțiunea de „ducere în ispită" (o sintagmă cu vădit statut emblematic pusă în circulație de literatura profan-religioasă) la care este angajat fatidicul drumeț va trebui deci să stea neabătut sub semnul solicitudinii maxime arătate victimei. Ideea naratorului, în acest punct, este de a fi ales, să spunem astfel, un teren virgin, în solul căruia sămînța ispitei să poată rodi cu toată vigoarea. Așa se face că tînărul călăreț răspunde în chip ideal unei asemenea cerințe. Trimis întîia oară la drum, singur și angajat într-o acțiune de mare răspundere (duce o mare sumă de bani la moșierul al cărui arendaș este tatăl său), eroul are acum șansa mult rîvnită de a face dovada mîndriei și independenței lui bărbătești ; cu alte cuvinte, șansa de a fi și el beneficiarul comportamentului „mitic" atribuit vîrstei în cauză. Dată fiind calitatea lui de drumeț, tentația cea mai mare este de a se alătura unui alt drumeț mai vîrstnic și cu experiență, în contact cu care să-și poată afirma personalitatea. Pe fondul unui asemenea semnificativ complex psihologic se derulează fenomenul de „ducere în ispită" a tînărului erou. Momentul prim al întîlnirii cu „omul sașiu", într-o manieră subtil insinuantă, trage întîiul semnal de alarmă :

„— Da-ncotro-ncotro, flăcăule ? întrebă cineva din urmă pe tînărul călăreț.

Acesta întoarce capul. Din urmă îl ajunge un alt călăreț. De unde a răsărit omul acesta ? fiindcă, tot drumul, tînărul, măcar că și-a întors de multe ori privirile pe calea umblată, nu a luat seama să mai vină cineva după el ; chiar a gîndit : cîtă singurătate de dimineață pe un drum așa de căutat întotdeauna !

— La vale... răspunde tînărul. Da' dumneata ?

— Tot la vale.

Și cu vorba aceasta, strîngîndu-și calul în pulpe, trece alăturea înaintașului.

— Drum bun, flăcăule !

— Și dumitale !

— Bine că te-ntîlnii !... Mi-e urît să fiu singur, mai ales la drum".

Amețit de bucuria bărbătească a întîlnirii cu un asemenea plăcut și interesant drumeț, tînărul nu este deloc dispus a analiza lucid întîmplarea. Dimpotrivă, nefirescul lucrurilor (deocamdată, ivirea ca din pămînt a celuilalt călător) îl încîntă și-l uimește. Impulsul juvenil de a provoca „extraordinarul" (adică peripețiile memorabile) pune deplin stăpînire pe el. Drept consecință, nici următoarea întîmplare „minunată" prin care trece nu-l aduce la realitate, îndemnîndu-l la efortul de a stabili reala identitate a tovarășului de drum : „Tînărul îndeamnă calul ținînd scurt zăbala. Tot așa și negustorul. Calul ia vînt. Trecînd prin fața bisericii, flăcăul își face cruce. Atunci aude pe tovarășul rămas cîțiva pași înapoi rîzînd grozav. Întoarce capul : tovarășul nicăieri... Mare minune !... Unde a putut pieri ? a intrat în pămînt ?". Abil premeditata ambiguitate ce planează asupra întîmplării, în ce ne privește, ca cititori, nu ne poate înșela. „Enunțul" ideii fantastice este reluat și distribuit într-un nou moment epic-psihologic. Este momentul în care „opera" spiritului satanic atinge desăvîrșirea, cînd starea de uimită încîntare a eroului se confundă cu însăși starea de „vrajă" despersonalizantă în stăpînirea căreia intră definitiv. De aici încolo, „omul sașiu" este stăpîn absolut pe faptele și gîndurile tînărului drumeț. Implacabil, „diavolul" dirijează pas cu pas mișcările „victimei". „Darul" „omului sașiu" este infailibil, ținîndu-l neîndurător sub stăpînirea privirii sale hipnotice : „Ajungînd prin îmbulzeală la masă, sașiul se uită lung la tînăr, ba-i mai face și cu ochiul către fată" ; „Sașiul se uită la flăcău și iar îi face cu ochiul : «după ea !» Flăcăul se scoală hotărît drept în picioare și urmează calea ce i-o arată ochiul tovarășului" ; „Negustorul se uită sașiu la fată, se uită sașiu la băiat și merge să vază ce mai e pe dincolo, prin odaia unde s-au pus niște orzari să-nvîrtească un stosișor".

Prins și el în jocul de noroc, pur și simplu, eroul face figură de ins hipnotizat, stăpînit de o patimă halucinantă. Nici măcar intervenția unchiului său, jucător experimentat, nu-l atinge în vreun fel. Privirea „sașiului" nu-l cruță nici o clipă. Scena este remarcabilă prin acuitatea confruntărilor :

„— Mă țingăule — zice unchiul — ia-ți calul și mergi de-ți caută de treabă !... Ai auzit ?...

Dar țingăul se uită la ochiul tovarășului, care-i stă în față, și se face că n-aude. Merge-nainte și bine merge ; are un noroc nemaipomenit.

— Mă, secule ! zice unchiul. Ți-e destul... Pleacă !...

Aș !... S-a-nserat de tot ; nu se mai vede cartea ; se aprind luminări.

— Mă, băiete ! a-nnoptat... Ce faci ?...

— Lasă-mă, unchiule !

— Bine ! răspunde omul bătrîn și joacă-nainte...

Dar jocul e joc și norocul noroc... Începe cartea flăcăului să se schimbe și să meargă tot de-an-dăratele... Sudori peste sudori... Tînărul se oprește și stă la gînduri, uitîndu-se ca-n gol ; dar întîlnește ochiul tovarășului, care-i dă o povață mai tare decît cea mai tare poruncă... Pune mîna-n sin și scoate legătura... Înainte... Unchiul ridică ochii spre nepot, zîmbind cumințe, și, fără să mai zică o vorbă, îi apleacă cu multă luare-aminte asupra mesei".

Cum era și de așteptat, tînărul pierde tot. Cu asta, însă, misiunea „omului sașiu" nu ia sfîrșit. Forța distructivă a duhului satanic trebuie împinsă la ultima limită : însăși nimicirea identității umane a „victimei". Din factor insidios la modul psihologic, satanismul devine fățiș agresiv, ceea ce face ca iradiațiile lui fantastice să revendice forme de manifestare concret epice, de o spectaculozitate nedisimulat realistică :

„Flăcăul stă pe prispă cu fruntea-ntre mîini, pe cînd, în picioare, drept, în fața-i, stă tovarășul său de drum. Înecat de gînduri, tînărul ridică fruntea-n sus și-i pare că vede în întunericul nopții strălucind ochiul ciudat care l-a stăpînit toată ziua.

— Ce-i de făcut ? întreabă.

— Dorm toți butuc, sopteste cald sașiul... Ușa e scoasă din țîțîna de jos... Dacă o ridici binișor, poți intra pe dedesubt ; poți pe urmă s-o descui pe dinăuntru și să ieși frumos. Intră încetinel ; lasă-te pe vine ; mergi pe dibuite la paturi ; ascultă bine unde răsuflă, și trece-le cu basmaua asta pe la nas fiecăruia... O dată să tragă-n suflet din mirosul ăsta, și nu se mai deșteaptă pînă la ziuă, să-i tai cu ferestrăul.

Și zicînd acestea, îi dă basmaua-n mînă și-l împinge pe flăcău încet-încet spre ușă. Băiatul trece basmaua în mîna stîngă și, ștergîndu-se de sudoare :

— Doamne ! Doamne ! suspină el și cu dreapta-și face cruce.

Atunci un hohot strașnic se aude... Flăcăul se-ntoarce-n loc. E beznă-mprejuru-i și nicăieri ochiul luminos al tovarășului. Tînărul se moleșește din toate-ncheieturile și se prăbușește pe prispă". Conform eticii inculcate mitului popular, victoria satanei este totuși temporară. Unchiul tînărului erou îl păcălește pe „omul sașiu", în sensul că tot ce pierde nepotul cîștigă el. Așa încît banii pierduți sînt restituiți păgubașului. Morala fabulei este formulată de același unchi providențial : „— Mă ! strigă după el unchiul. Ia seama, că te ia dracul dacă te mai iei după el, nătărăule !"

Nicolae Ciobanu

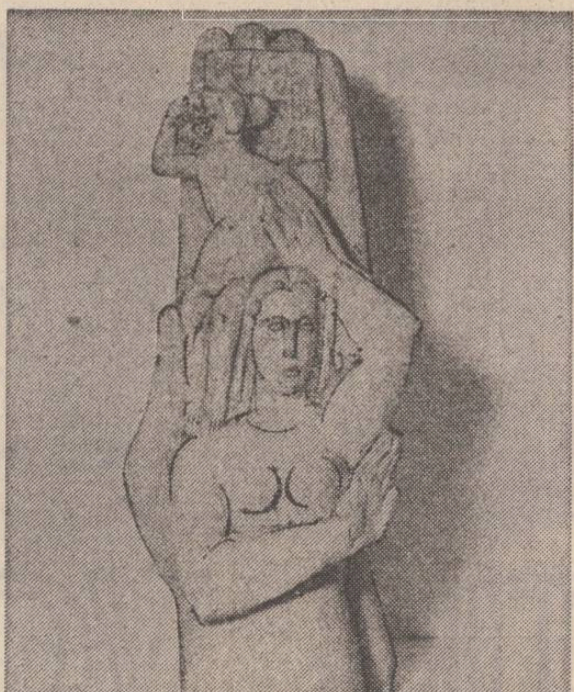

Emil Rusi :
„Pace pentru copiii lumii"

NUMELE POETULUI

Cristian Enescu

Dintre sutele de manuscrise pe care le primim la redacție, unele sînt însoțite de epistole amuzante cuprinzînd amănunte dramatice și picante circumscriind relația autor-editură, texte expresive în sine, uneori mai interesante decît „creația" propriu-zisă, demne de atenția unui sociolog, epistole compuse de chiar autorii manuscriselor sau de rude, prieteni, cunoscuți (ai autorilor manuscriselor sau ai autorului acestei rubrici), altele se învăluie în pura enigmă a unui nume și a unei adrese, altele nici atît : ca pentru concursurile marilor edituri vin străjuite de cîte-un motto. Adăugate sutelor pe care le primim la redacție, prin poștă, mai sînt și manuscrise pe care le citim „de plăcere" ad libitum, *înmînate de autori în persoană, oameni care mă iubesc și se gîndesc la mine să nu-mi pierd timpul de pomană... Și mai sînt și acelea pe care mi le încredințează unii prieteni fără a spune un cuvînt, nu sînt ale lor, sînt ale unor prieteni de-ai lor care nu știu nimic, despre care eu însumi nu știu nimic... Și fiindcă eu însumi am devenit autor dintr-o asemenea întîmplare, marcat pe viață, firește, le citesc înaintea altora cu un adînc sentiment de vinovăție că nu am respectat rîndul...*

Despre Cristian Enescu nu știu decît că e din Buzău ; poemele pe care i le-am citit m-au convins la o primă lectură că mă aflu în fața unui poet autentic, instruit și complexat de gîndul unei confruntări publice, complex luînd forma unor exerciții de stil à la page, *unor construcții lingvistice funambulești care nu-l prind deloc și-i trădează adevărata natură, gravă, reflexivă, tonul recules, dureros-confesiv al unui lirism monocord. Versuri ca „An amar, ia din viața mea toată viața", (nu e puțin lucru să întîlnești într-un manuscris un vers cu adevărat memorabil, cînd din multe cărți publicate nu putem reține nimic, nimic), sau poeme întregi („ce-a fost pe-aicea ? / cine mai știe ? // streine rosturi se-arată / ochilor bătrîni // ...și trec necunoscute chipuri — / norod robotitor / călătorindu-se / sub cearcănul nevremuitei firi // fără de noimă bate vîntul / părul alb tresare // suspină sub toiag țărîna / și-n mers / se scrie vie vrerea / jocului pierdut"), mărturisesc o certă vocație ; cultivîndu-și gustul pentru realitatea imediată, pentru descripția „realistă", lapidară, refuzînd faconda care îl bîntuie pentru că e la modă, Cristian Enescu poate să-și „purifice" poezia de acele texte care pot fi scrise și semnate de oricine, poate mai ales să nu-și „strice" poemele de dragul unor găselnițe care sînt de mult locuri comune în poezia modernă : iată un text în care improprietatea primelor două versuri introduce în falset o confesiune altfel lipsită de stridențe, lapidară : „văzut-am glasul copiilor / auzit-am privirile lor... // mai bătrîn : / din fiece nălucă // mai bătrîn : pe fiece cuvînt // mai bătrîn / cu o lacrimă // ... încă și încă / mai bătrîn".*

Pentru că uneori ne permitem să dăm sfaturi unor tineri autori, îi încredințăm, (și-l încredințăm și pe Cristian Enescu) că nu o facem din prezumție ci dintr-un fel de automatism al tonului colocvial, oricine e liber să creadă și mai ales să facă altfel ; contrazică-mă oricine, numai să fie cu folos.

Cezar Ivănescu

Condiția de scriitor

Interesul pentru literatura epistolară, interes pe care, cu ceva timp în urmă, G. Călinescu îl socotea scăzut în literatura noastră, rămasă la concepția scrisorii-document, denotă o structură sufletească specială. A gusta scrisorile presupune o vie curiozitate omenească, o aplecare spre cunoașterea umanului, în diferitele lui forme și sub diversele lui aspecte, o apetență la viață și la spiritul care o însuflețește.

Lectura epistolară implică un om interesat de oameni, după cum solicită o înțelepciune și o nevoie de înțelepciune în mobilitate caracterologică. Negreșit că pentru a vedea într-o corespondență și **altceva** decît o informație ori un document util îți trebuie anume calități și anume înzestrări spirituale. Numai cine concepe critica drept o formă de existență poate avea acces la planul cunoașterii general umane pe care îl conține orice „mare corespondență". Altfel, aceasta poate rămîne o sursă cancanieră, bună de delectat privirile piezișe, prin gaura cheii, incapabile de a surprinde coeficientul de normalitate și anormalitate al oamenilor mari, coeficient care îi apropie și îi desparte de noi, cei obișnuiți. A discerne și a pătrunde **prezența** care se manifestă într-o corespondență ține nu numai de simpla curiozitate, vai !, atît de umană — aceea de a afla cum s-au comportat în intimitatea lor secretă personalitățile deosebite — dar e totodată expresia unui sentiment crescut al destinului, în special al destinului creator. Orice corespondență demnă de un interes necontingent tocmai despre destin vorbește în primul rînd, și o cutremurare în fața fatalității e cel mai adesea semnul scriitorului de vocație. Atașament la valorile existenței, subtilitate și rafinament în gîndire, implicare și deopotrivă detașare, umor și ironie superioară necesită parcurgerea **adevărată** a unei corespondențe, dar, pe deasupra, atunci cînd e vorba de scriitori — și nu de orice scriitori — mai e nevoie de ceva : de un suflet sus pus și de un spirit frumos alcătuit, în stare de intimă vibrație la acel **miracol** pe care îl reprezintă întotdeauna nașterea unui scriitor, nașterea unei opere.

Asemenea calități le demonstrează din plin Livius Ciocârlie, autorul volumului **Mari corespondențe** (Ed. **Cartea Românească**, 1981), carte incitantă și fermecătoare în multe privințe, modernă și totuși „înțeleaptă", scrisă cu evidentă, organică plăcere de a scrie, de a judeca, de a simți și reflecta și, mai ales, scrisă cu o vizibilă încîntare de a se afla în mijlocul acelui aer de particulară consistență în care se formează, în tulburătoare și imprevizibile procese, oameni și opere deosebite. Cu o demonstrație sigură, bazată pe afirmarea **literarității** scrisorii, pe faptul că o lectură adecvată o transformă într-un produs literar, acordîndu-i „funcție poetică", cu idei în ceea ce privește genul epistolar la care aderăm (de pildă : „lectura corespondențelor obligă la mișcarea repetată între viață și text"), construit fără prejudecăți și fără acel aspect nesuferit-cîrcotaș de citire a intimităților, construit prin urmare într-un perfect **spirit liber**, volumul lui Livius Ciocârlie se constituie într-o fină și inteligentă analiză a cîtorva „mari corespondențe". Legătura cărții ar fi căutarea în aceste corespondențe (din două arii culturale : franceză și română și din diferite epoci) a premiselor unor creații, constatîndu-se „situarea diversă a artistului față de scrisorile sale". În treacăt, am face observația că în armătura teoretică a cărții ar fi trebuit să fie adusă și opinia pertinentă a lui Al. Paleologu cu privire la arta literară a genului. Dar, și din lipsă de spațiu și din impresia aproape constrîngătoare în alte privințe, nu latura teoretică a cărții am vrea s-o aducem mai ales în discuție. Pentru că nu atît corespondența ca gen literar este tema mare a volumului, fără, de altfel, nici o cercetare „istorică" a subiectului, ci **condiția scriitorului.**

Despre felul cum este trăită experiența scrisului, despre transformarea existenței într-un proces creator, despre modul de a scrie, de a trăi, despre bucuriile, suferințele, eșecurile și înfrîngerile creației, despre ce înseamnă actul scrisului și psihologia lui „secretă", despre straturile ascunse, primordiale ale individualității artistului, despre toate acestea, învăluite în rațiunea de a fi a artei, vorbește, cu patos, cu înțelegere și căldură interioare, cu infinită delicatețe și prob discernămînt Livius Ciocârlie în volumul său. Cînd există critici pentru care activitatea literară se constituie dintr-o agresivă confruntare, tinzînd la anularea „fizică" a părților adverse, cînd există critici pentru care cărțile, cele importante, desigur, n-au nici un „mister" și nu pretind nici **iubire**, putînd fi disecate la rece, precum niște obiecte inerte, este reconfortant să asculți confesiunea acestui critic care înțelege să-și facă o normă de comportament din intimitatea foarte departe împinsă cu profesiunea de scriitor. „Începînd acest capitol cu gîndul la cel următor, am oarecum sentimentul de a păși pe un cîmp de bătaie cu o floare artificială între dinți. De ce artificială, va reieși din cele de mai jos. O floare, în orice caz, deoarece mă știu neînarmat și mă cred incapabil să intru în luptă împotriva unui scriitor, fie chiar și în numele altui scriitor. Agresiunea ar face o burtă grotescă în cuprinsul acestei cărți, al cărei impuls — și totodată rost — nu este altul decît plăcerea de a o scrie, plăcere care crește din iubirea — atît cît mi-e în puteri de adîncă — pentru scriitori.

Observații din cele mai fine și originale emite Livius Ciocârlie asupra „spiritului creator", asupra mecanismelor lui intim-declanșatoare, cît și asupra modului său specific de comportament. Ele vizează cu precădere psihologia abisală a artistului, domeniu în care criticul se mișcă nu numai nestînjenit, ci și cu o intensă participare afectivă. Definițiile pozitiviste, cele care îi retrag artei cîtimea de mister și imprevizibil, sînt ocolite cu neascunsă ironie. Cei care vorbesc cu atîta ușurință despre un scriitor, despre felul cum se naște și se scrie o carte ar găsi în Livius Ciocârlie un interlocutor redutabil. Nu numai munca sau talentul îi sînt suficiente unui scriitor pentru a scrie, ci și **altceva**, contrar pioasei idei „că muncind devii scriitor". Pricini obscure, greu decelabile, dictează adeseori scrisul și creația, căci ființa scriitorului se confundă cu scrisul său. În căutarea acestor substraturi germinative, de mare concretețe totuși la Livius Ciocârlie, criticul pune atît aplicație, inteligență, ingeniozitate și meticulozitate, cît și ardența unui om care știe **cîte ceva** din secretele experienței scrisului. În viziunea lui Livius Ciocârlie, „orice operă de artă pornește, într-un fel sau altul, dintr-un exces". Or, tocmai în denumirea, în împresurarea migăloasă a acestui **exces** criticul dovedește o admirabilă transparență de formulare în chiar zonele indeterminării. Scrisul lui Flaubert izvorăște astfel dintr-o „nevoie fizică", la alți creatori „teama de neființă" explică foamea de muncă, la Proust, „răbdarea patetică de a insista asupra unor lucruri pe care alții nu le bagă în seamă or li se par obișnuite" se traduce prin faptul de a fi mare scriitor. Analize luminoase așadar, deși sînt furnizate din fondul psihologiei abisale. Însăși ideea cărții, chiar dacă Livius Ciocârlie are ezitări în a o avansa vijelios, posedă nu numai putere de seducție, dar și coeficientul de credibilitate acordat de un critic care a meditat în chip nou și personal asupra actului creator : „Scriitorul mare ar fi o făptură fascinantă cît timp, dintr-un motiv sau altul — abia se pregătește, se află într-un răgaz, ori într-un impas, ori este împiedicat — cît timp, deci, nu creează și, în general, nu există ca scriitor. Creația, existența creatoare înseamnă sacrificiul acelei făpturi. Citind corespondența — sau jurnalul — scriitorului, venim în atingere cu ceea ce consumă opera. Constatăm că am pătruns într-o zonă față de care opera va fi expresia **continuității** și, **deopotrivă**, a unei brutale rupturi".

O excepțională pagină despre îndreptățirea artei în clipele de restriște ale umanității scrie Livius Ciocîrlie comentînd un fragment din corespondența lui Roger Martin du Gard, în care acesta mărturisește că-i este greu să se mai intereseze de „neînsemnata sa literatură" în momentele izbucnirii celui de-al doilea război mondial : „Transpare de aici o mare neîncredere în rostul uman al artei. Surpriza este s-o constați tocmai la un realist, de la care te-ai aștepta să aibă certitudinea că literatura, confruntîndu-l pe om cu o imagine semnificativă a vieții, îi prilejuiește — într-o experiență concentrată — cunoașterea esențială a locului său în lume. Tocmai el, deci, crede a descoperi în chiar natura literaturii ceva frivol, de unde părerea că în momentele grave ar trebui să avem decența de a o evita. Acestui punct de vedere, scriitorul modern îi răspunde : „Tot ce nu e literatură mă plictisește..." Ceea ce pare firesc, modernii avînd reputația de a se închide, departe de lume, într-un univers gratuit. Însă cel plictisit de tot ce nu era literatură se numea Kafka. Și cîți scriitori au dat, în secolul nostru, mai mult decît Kafka, sentimentul perceperii acute, tulburătoare, tragice, a condiției omenești ? Cît despre afirmația sa, ea nu este paradoxală, căci tocmai adîncindu-se în artă deschide artistul atunci cînd nu este un spirit estetizant — o fereastră către univers".

Asemenea reflecții, cît și altele, arată un spirit pentru care condiția de scriitor înseamnă, mai înseamnă, un bun cîștigat al umanității.

Dan Cristea

Singurătate

Urmare din pag. a 4-a

mult mai înalt, cu părul lung în bătaia vîntului, cu ochii ațintiți în valurile tot mai furioase, mai negre. Printr-o mișcare rapidă, luă paharul :

— Nici nu te cunosc. Spune, ce vrei ? Un rol ? Glorie ? Aplauze ? Să faci filme ? Pentru ce nu mă lași în pace ? Și în timp ce-i vorbi, îngenunche, încercînd să o privească în ochi.

Ea rise, își întinse degetele și-l mîngîie, abia atingîndu-i obrazul, cu vîrful lor.

— Nimic, pe tine te vreau ! Lașule ! strigă, printre buzele deschise a rîs, cu dinții albi, încleștați.

Se ridică, cu mîna stîngă în șold, cu dreapta întinsă, strîngînd paharul, așa, ca și cum ar fi încercat să-l ciocnească cu valurile, ori cu o îndepărtată amintire. Se-ntoarse spre ea : ochii lor scînteiau în noapte ; bău și-i făcu vînt paharului în mare.

— Gata, să mergem. Mi-am terminat filmul. Întinse brațul și o ajută să se ridice. Luă sticla, înșurubă dopul, o forță să intre în buzunarul de la spate al pantalonului, aprinse două țigări și-și apropie fața de a ei : Ai răbdare, ceasul încă n-a bătut pentru noi !

— A mai rămas atît de puțin, dimineață plec. .

Țigările îi alunecară dintre degete. Scoase sticla și o izbi de stîncă.

— Să mergem, vreau să ascultăm muzică, să zidim pînă în zori niște amintiri, dacă nu putem face un film. Și, revenind spre ea, începu s-o descopere, să o înțeleagă.

— Ascultă, nu sînt ce crezi, ce ți s-a psus, ori ce vezi, sînt un altul și ai venit mult prea tîrziu, e imposibil să mai ajungi...

Se lipi de el îmbrățișîndu-l, simțind că o podidește plînsul, cuprinsă de o liniște care-i inunda întreaga ființă.

— Mergem la bar, hotărî Gim. Cunosc unul rafinat...

— Pentru ce ? strigă ea cu disperare.

— Simplu, pînă dimineață distrugem legendele, visele, tot ce ne poate duce spre rătăciri menite să ne dezamăgească. Vom scoate în lumină realul, nud, plauzibil, cu toate mizeriile lui.

— Nu, nu vreau așa ceva ! Vreau să fim împreună, doar noi, să te pot asculta și privi, așa cum nimeni n-a făcut-o, să nu mai fii singur, să nu mai fiu singură, te rog, primește-mă, înțelege, nu cred în vorbe, tînjesc după momentul suprem, să mă pot uni cu lumina, cu spațiul...

— Nu-ți dai seama de ce spui ; mîine e o altă zi care te așteaptă... să ne grăbim. Vreau să ascultăm muzică, să întîlnim oameni veseli, sănătoși, fără mistificări...

Se-ndreptară spre hotel ținîndu-se de mînă, alergînd.

Intrară. Femeia urcă scările cu rochia lipită de corp. Gim luă loc în fotoliul părăsit cu puțină vreme înainte, ceru fetei de la bar o votcă mare, aprinse o țigară B.T. și încercă să se apere de toate sentimentele și gîndurile care dădeau năvală peste el.

După puțină vreme se hotărî să urce și pe scări, cîteva momente trăi ciudățenia aproape palpabilă a prezenței celeilalte, ochii se acoperiră cu o ceață amețitoare și prinse balustrada cu ambele brațe, zguduit de o durere cumplită.

Cineva îl însoți spre cameră, nu mai conta cine, și odată ajuns se lungi pe marginea patului, golit de gînduri, așteptînd evadarea în somn, în uitare.

— Ești al meu ! șopti femeia.

Deschise ochii și cercetă tavanul, lumina obscură, femeia care fuma stînd în fotoliu.

— Dacă asta crezi că-ți poate folosi la ceva...

Se ridică simțind că totul se-nvîrte și deschise geamul. Un taxiu opri la intrare, din el coborî o femeie rîzînd și-n spatele lui femeia turna băutură în pahare. Vîntul îi izbea fața cu stropi repezi și reci. Parcă trezit dintr-un coșmar, se-ntoarse spre interiorul camerei, spre interiorul lui. Femeia se ridică și-i trecu brațele pe după gît. Cineva bătu în ușă. Ascultară cîteva momente.

— Noi nu existăm, așa că n-are cine răspunde, înțelegi, dragul meu ?

— Ticăloșilor ! strigă un bărbat de pe culoar, și bătu cu pumnii în ușă. Sînteți aici, v-am prins, s-a terminat cu voi !

Gim nu-l luă în seamă ; glasul, amenințările acelui bărbat, nu-i spuneau nimic. Se dezbrăcă, se lungi pe pat și căută femeia, o luă în brațe și după cîteva secunde se ridică. Plîngea legănîndu-și capul dintr-o parte în alta.

— Nu-l iubesc, scînci, plîngînd cu sughițuri.

— Dar te iubește el și e păcat să-i terfelești sentimentele.

— Culcă-te, spuse ea, autoritar.

Gim aprinse o țigară și-i ascultă respirația. Adormise.

Își căută hainele, se îmbrăcă și, înainte de a părăsi camera, se-ntoarse spre ea :

— Doamnă, filmul s-a terminat.

Deschise ușa. Alături, pe covor, într-o poziție incomodă, cu umerii rezemați de perete și capul căzut pe umăr, dormea un bărbat. Îl privi îndelung, pe gînduri, nu-l cunoștea și atunci rise scurt :

— Scoală, filmul s-a terminat, îi strigă în față, cu dispreț, scuturîndu-l de umăr, și bărbatul îl privi cu ochii tulburi, înroșiți, zîmbind timp. Intră, te așteaptă !

Se ridică încet, cu greu, rezemîndu-se de perete.

— O țigare, te rog, n-ai o țigare ?

— Găsești înăuntru tot ce vrei ; fără scandal ! și-l amenință cu degetul.

Se depărtă pe culoarul pustiu, urmărit de ochii bărbatului care încă nu se trezise cu adevărat : avînd în dreapta ușa întredeschisă, se strecură cu teamă.

Rise scurt, coborînd scările. Părăsi hotelul. Afară ploua și nu se vedea nici urmă de trecător. Se-ntoarse în hol și se așeză pe fotoliu ; închizînd ochii, își zise că femeia semăna izbitor cu alta, dar nu-și mai aminti cum o chema, unde o cunoscuse.

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (VIII)

Însemnările asupra rosturilor filozofiei — pagini ce par a fi o traducere a poetului dintr-un text neidentificat — elogiază kantianismul din punctul de vedere al „criticismului", opunîndu-l ideilor „preconcepute" și „teoriilor ieftine" prin care se ajunge la un „șarlatanism comun". Așadar, o optică asemănătoare aceleia care va prezida considerațiile entuziaste la adresa lui Schopenhauer din articolul inserat în **Fîntîna Blanduziei**. Dealtminteri, în textul de care ne ocupăm, cei doi sînt uniți prin calificativul : „metafizicii cei mai însemnați ai evului nou".

Criticismul lui Kant ar semnifica „eliberarea minții de sub dogmele unilaterale ale religiei pe de o parte, a materialismului brutal pe de alta". Ironizîndu-se pretenția filozofilor de a dezvălui pe „D-zeul științei", adevărurile ultime ale științelor exacte, „nemurirea sufletelor" — din acest punct de vedere este vizată mai mult doctrina schopenhaueriană —, se apreciau, în schimb, virtuțile „criticismului", care pot ajuta la „creșterea intelectului", prin „așezarea ființei lumii în noțiuni, spre a căror stabilire judecata nu se servește de altă autoritate decît de a sa proprie" (o cerință, prin excelență, kantiană).

Să nu uităm însă și de adversitatea la adresa „materialismului brutal", respectiv, a materialismului vulgar. G. Călinescu observa, pe întemeiate motive, că : „În apriorismul filozofului de la Königsberg el vede o liberare a spiritului de contingențele universului concret, o religie a ideilor vecinice, o îndreptățire teoretică, în fine, a visului pur poetic". Prin urmare, o revendicare a lui Kant din prisma aspirațiilor romantice, ceea ce nu reprezintă un fapt singular, fie chiar și numai dacă ținem seama că un poet, a cărui operă fixează o dată în romantismul englezesc, cum e Coleridge, după un voiaj în Germania, ajunge să se dedice cultului filozofiei kantiene, cu urmări nefaste — după cum afirmă unii specialiști — asupra valorii artei sale. Un pericol care nu-l amenință pe Eminescu, în creația căruia, cum se știe, preocupările filozofice de derivație kantiană au constituit stimuli generoși în plan artistic.

Este cert că acest caracter filozofic transcendental — iar nu transcendent, conform distincției cunoscute : explorarea a ceea ce e dincoace iar nu dincolo de lucruri — a dat aripi nu atît ambițiilor de fantazare — într-o altă însemnare se discută disprețuitor despre „fantasterie", considerată o „slăbiciune a creierului" — cît capacității de „a vedea idei" (pentru a folosi expresia lui Camil Petrescu), sau, cu vorbele sale, celor ce cunosc „limba" operei lui Kant, o „lume nouă" li se relevă în fața ochilor, o lume a „ideilor eterne".

Este greu de stabilit cît anume, în considerațiile amintite, este kantianism și cît schopenhauerism. Pe de altă parte ar fi o eroare să acordăm statut filozofic oricărei meditații răzlețe din însemnările eminesciene. Atunci cînd își propune să dea o definiție sistemului de gîndire kantian, știe s-o facă, în deplină stăpînire a subiectului, ca, bunăoară, în consemnarea din **Curierul de Iași**,[1] prilejuită de prelegerea lui Pogor. Caracterizarea lui Eminescu, așa după cum s-a demonstrat[2], denotă o oarecare distanțare față de Kant, o interpretare mai apropiată felului său propriu de a gîndi. Poetul distinge, pe de o parte, lumea din afară, cu legile ei specifice și, pe de altă, „intelectul ce-o reflectează", chiar dacă, problemele fiind expuse din punctul de vedere a lui Kant, această „reflectare" are loc într-un mod atît de propriu încît legile ei nu pot pretinde să „judece" legile care „domnesc universul".

De regulă, cînd se dă acest citat, el este scos din contextualitatea articolului care-și propunea să arunce o privire generală asupra celor mai dfierite sisteme filozofice, în consens cu tema conferinței lui Pogor. În continuare, Eminescu se referea la materialism, considerat „cel mai nou sistem metafizic" : „Acesta stabilește că cestiunile metafizice, neputînd fi dezlegate, sînt a se înlătura cu totul, rămînînd ca esperimentele științifice și deducerile cu totul esacte din ele să înlocuiască această activitate specifică și cu totul neatîrnată a crierului. Obiectul percepțiunei noastre este odată materia și pretutindenea materia, încît presupunerea că afară de aceasta n-ar mai exista nimic pare la întîia vedere justificată".

Caracterul reticent al aprecierii se explică prin aceea că Eminescu nu cunoaște decît materialismul mecanicist (cu care se va și război, de mai multe ori, în însemnările sale), fără a anula interesul științific ce i-l trezește, în sine, acest sistem teoretic. De altminteri, poetul care recenzase cu simpatie în **Curierul de Iași** ecourile pozitive peste hotare ale cărții lui Vasile Conta **Teoria fatalismului (Eseu de filozofie materialistă)**, — între cei doi, după cum se știe, existau relații de prietenie — va ridica la rang de principiu teoretic comprehensivitatea sa, afirmînd : „căci senzualismul, empiric fiind, nu e fals, ci numai unilateral, ca și materialismul ; și întrucît aceste sisteme sînt adevărate, ele nu se exclud într-o minte încăpătoare, căci adevăr pe adevăr nu exclude".

Aceasta ne avertizează ce mare eroare s-ar comite dacă s-ar absolutiza rolul vreuneia dintre orientările filozofice în configurarea vieții spirituale a poetului, căci asimilîndu-le, cu pasiunea-i caracteristică, el nu rămîne cantonat într-o admirație oarbă, de un fanatism sectar, ci se păstrează mereu deschis oricărei experiențe, atestînd o libertate intelectuală deplină în parcurgerea tuturor marilor drumuri ale cunoașterii umane. Așa se și explică simultaneitatea unor preocupări diverse și chiar opuse din acești ani. Și dacă se arată a fi frămîntat de subtilele chestiuni metafizice — cum ar fi aprioritatea timpului, a spațiului și cauzalității — asta nu-l împiedică să acorde toată atenția „esperimentelor științifice", un interes care se va transforma într-o adevărată pasiune, ajungînd mai apoi să se orienteze și în acest domeniu spre lucrările fundamentale și să încerce să le traducă.

Să cădem însă de acord că în stimularea acestor din urmă preocupări nu-l putea ajuta pe Eminescu lectura lui Schopenhauer ci cea a lui Kant, — care totdeauna a căutat să concilieze rezultatele științifice cu exigențele absolutului metafizic. Fără a mai spune că putea avea un rol contagios și prestigiul primelor lucrări kantiene, cu un caracter nemijlocit științific, dintre care **Istoria generală a naturii și teoria cerului...** (1755), emite, după cum se știe, ipoteze care preluate de Laplace, ajută la formularea unei teorii celebre, cu un adînc răsunet în constituirea modelului cosmologic al poetului[3].

Am putea afirma că dacă Schopenhauer l-a ajutat pe poet să-l descopere pe Kant, descoperirea lui Kant a însemnat, totodată, o depășire a lui Schopenhauer, o întoarcere spre bazele primordiale ale filozofiei moderne care încorporau — deși într-o altă viziune — interogații și aspirații caracteristice epocii anterioare, iluministe. Aceasta i-a și permis lui Eminescu să evite capcanele în care vor cădea unele orientări filozofice ulterioare — în primul rînd cea inaugurată de Nietzsche —, prin absolutizarea aspectelor slabe ale doctrinei schopenhaueriene. (Se cunoaște atitudinea ostilă a lui Nietzsche față de Kant, pe care-l considera „un fanatic moral în maniera lui Rousseau".)

Al. Oprea

[1]) M. Eminescu : „Opere", IX, Editura Academiei, 1980, p. 360.

[2]) M. Ciurdariu : „Eminescu și gîndirea filozofică", vol. „Studii Eminesciene", 1964, Editura Minerva, p. 98.

[3]) Vezi : Ioana Em. Petrescu : „Eminescu. Modele cosmologice și viziunea poetică", Editura Minerva, 1978.

CONFABULE

Meee

Zise Oaia
cum să înțeleg
doar lapte dau
de tuns sînt tunsă
iar cînd vreți să vă fie foame
n-aveți decît să mă tăiați
și să mă frigeți
mai bine mă supăr și plec
din turmă în lume
să nu mai văd nici ciobani
și nici cîini
barem să nu mi se mai spună
că sînt proastă
de atîta bine
Vino la noi
Zise Lupul

Iulian Neacșu

atelier literar

poșta redacției

M.P.M. : Notații albe, placide, prozaice, fără nerv, fără vibrație lirică.

E. CODREANU : Motivele tematice, de data asta în tonalități melancolice, sumbre, rămîn interesante, susceptibile de poezie, dar textele sînt încă pline de zgură, cam răvășite și, uneori, neglijente, nelimpezite și nefinisate îndeajuns. Elemente promițătoare, mai ales în: „Crimă albă", „Allegro surd", „Extaz grijuliu", „Lui Beethoven".

EMADELA : Lucruri neinsoirate, înșiruite în grabă, printre picături, fără consistență și adîncime. Nu încape îndoială că sînteți în stare de mai mult. Ne bucură că v-ați regăsit echilibrul și așteptăm paginile de jurnal de care ne-ați vorbit.

TATIANA COROLEA: E multă simțire în paginile dv. Din păcate, mijloacele scrisului nu vă sînt prea familiare, se vede că n-ați avut posibilitatea unei pregătiri școlare normale. Dar nu e tîrziu să vă adunați puterile și să începeți, pe cont propriu, un studiu sistematic, disciplinat, să vă puneți la punct cu legile scrisului și ale literaturii, vă îmbogățiți cunoștințele generale, să vă lărgiți orizontul de cultură, etc. Treptat, scrisul dv. se va îmbunătăți, sensibilitatea dv. va dobîndi căi și mijloace mai bogate și mai prielnice de exprimare. Din cînd în cînd, mai trimiteți-ne cîte o veste, cîteva pagini din încercările dv. literare.

DAN NISTOR: Bune semne de început, în pagini ca „E ca și cum", „Ochiul tău privește", „Nu mai sosesc corăbii" și, mai cu seamă, „Stau și respir". În rest, din păcate, alunecări frecvente în biiguială măruntă, trucaje neconvingătoare, numeroase „dodii". Sînt de așteptat, însă, pagini de poezie în toată firea.

ANCA ARONESCU: Exerciții de început, în care, pe lîngă naivități și șovăieli, se zăresc și unele semne promițătoare (mai ales, în „Iubesc", „Căutam", „Ce știi tu?").

CIPRIAN SĂLCEANU: Deci, mai clar și mai direct: compuneri convenționale, modeste, confecții artizanale lipsite de fior liric, lipsite de semnele talentului. E cazul să consultați și alte redacții (dacă n-ați făcut-o încă) și să trageți concluziile care se impun.

EM. BĂLȚIANU : „Știm", „Toamna în sat", „Se face noapte". Celelalte, încă nepuse la punct.

EMIL PETRESCU : În „A întinde o mînă poeziei" sînt reale semne de perspectivă.

AL. GAMUREAC: „Acvariu" și „Cîntecul care urcă" par niște tentative (încă nu deplin concludente) de a păsăsi genul evaziv, lipsit de pregnanță, neglijent adesea („generații autosugestionate de caii nechezînd la marginea pădurii"?!, etc.) practicat în celelalte. Vom vedea ce mai urmează.

Vasile Dumitru, T. Pîrvan, Tessa, Vasile Zgorobete, Ion Ștefanio, Sorin Claudia, Doina Antoni, N. Guliman, Constantin Dincorni, Sorin Doljerii, Marin Cioranu, Călin Vutcani, Paula-Liliana Văduva, Acmine, Radu Onega, D. Noiresh, D. Baboi (ceva, în „Gol"), **M. Pitt Ulmu** (ceva în „Psalm de timp"), **Paul Mona, Marian Vălvoi, M. M. Pop, Decebal Alexandru Seul, Marian Popescu, Ticuță Eftene, Dinu Matei, E.T.K. 38, E. Chelaru** (ceva, în „Bunul obicei". N-am înțeles alegoriile din scrisoare), **Gabriela Copu, I.R. Salsovia, I. Tătar** (mai bine, în „...deci există"), **I. V. Periam** (ceva, în „Omul de zăpadă"), **Cons. Tan. Tin., Florea Cristy, D. Săndei, D. Chiseleteanu, Ștefan Constantin,** (ceva, în „Ținută în brațe"), **Fatma Sadic:** Nimic nou!

Victor Munteanu (ceva în „Răni sudice"), **Lucian Soma, Mirăj Lorelei, Lazăr Popescu, Mariana Vintilă, Nicu, Niță Valetin, C.N.F., Cristina Nadin, Daniel Adrian Olaru, Cornelia Stănescu, Ionel Ucăzănar, G. Enescu-Brașov, Cristian Petrescu, C. Claudiu-Bihor, Radu Iorgu, Liana Sitaș, Magneziu** (ceva, în „Mai mult"), **Dinu Olărașu, Mihai Antonescu, P.C.C., E.D. Lipianu, Radu S. Vasile, Gheorghe Solomon, Marin I. Hanțiu, Constantin Diaconu** (pe viitor, mai cliteț !), **Dumitru Gheorghe, Ioana Drăgănescu, Ion Olteanu** (ceva, în „Ginduri", „Singur să fii"), **Marian Boca, Ion Mărăcineanu, Cristian Nițulescu, Monica Raportaru, M. Anghel-Deva, Aurel Apostu, I. Muză, Radu Balau, Dorin Bălănoiu, David V. Dumitru, Lazăr Crăsteți, Lizica Frunză, Mira Mincu** (ceva, în „Cel mai ciudat"): Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Iubire", „Căutam ce am pierdut"; „Lume nouă", „Nelly", „Etern", etc.; „Scufița roșie", „Capra cu trei iezi" (prelucrări satirice).

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Eu

în vremea în care totul este sărbătorit
trandafirul dacă n-are spini,
îndrăgostitul dacă se căsătorește,
adolescentul dacă intră la facultate,
Esop dacă-și duce coșul cu merinde în spate.
Eu
anonim lucrător comercial
gata să vă împachetez mărfurile,
să vă ofer ambalajul rîvnit,
pungi multicolore,
neîncăpătoare pentru cîte nu puteți.
Despre dîrzenie și lașitate
cum necum berzele vin,
vișinele așteaptă în damigene,
auzul cum necum capătă de lucru
și face comerț engros cu sunete
pudice devenite obscene.
Eu îmi dau seama de toate acestea
și nu știu ce m-aș face dacă simțurile n-ar fi
harpoane aruncate în ceafa lucrurilor,
praf și pulbere
spre șira spinării unei ceasornicării,
vitrina cu miros de vinilin,
oraș provincial
fiecare cadran arătînd altă oră,
alt destin.

ION TEODORESCU

Incertitudine

Mai umblă invalizi prin lume,
Eu fac cu luna încă glume :
Împușc cu păpădii seninul
Și laud dragostea și vinul
Amestec strigătul salvării,
Cu-al pescărușilor și-al mării,
Arunc cu haina după fluturi,
Culeg suspine și săruturi
Din rouă-i fac cercei iubitei,
Mă las în brațele ispitei
Pun sufletul să-ngîne macii
Și inima toți pitpalacii
Aștept cu frenezie noaptea,
Să-i fur privighetoarei șoapta.
Și cînt doar stelelor de pară
Și funigeilor ce zboară.
Uit că bujorii mor prea lesne
Și că pînditi sîntem de bezne.
Ascult tirada ciocîrliei,
Chemările copilăriei ;
Mă joc mereu de-a baba oarba
Și-amenințată ne e iarba
Să nu ne mai umbrească visul
Și să ne-ngroape-n vînt abisul
Planeta noastră aș vrea să nu sucombe,
Sub ploi de neutroni, sub bombe,
Să bîjbîie prin noaptea sumbră
Zvîrlită-n haos, ca o umbră !...

ION CRAIOVA

Florin Tuță Popescu : „Luminișul"

Numire

Cu aproximație
era la fel de abscons
ca epava „Titanicului"
Totuși mai exista
înfipt într-un țurțure
de primăvară
un buletin de identitate
în care la fiecare rubrică
scria cu majuscule
IMPOSIBIL
Și tocmai el, ce sistem imbecil
O antologie a eșecurilor
și o oboseală seculară
de culoare gri
a lui Robert Fludd
sau a lui John Wilkins
sau a Naturii
Și tocmai el, ce sistem imbecil
pe care l-am numit ca pe un
ultimatum
perpetuum mobile.

DANIEL TEODORESCU

La intrarea în noimă

Ca un călăreț sub un arc de triumf
fiul meu intră
în vîrsta „de ce",
preocupat de legile firii
(pielea mea fiind neîncăpătoare
de bucurie că are
vocația întrebărilor mari,
capitale).
– De ce mor oamenii ?
– De bătrîni, îi răspund.
– Dar tu nu ești bătrîn ?
– Nu, încă nu !
– De ce nu ?
(Că ești tu încă mic,
îmi vine să-i strig,
dar m-abțin,
mă cutremur puțin
și, strivind : un suspin în străfund,
îi răspund) :
– Poate c-o să fiu într-o zi !
– Și-atunci vei muri ?
zice el și observ
cum în șingele-i repede
apar, gungurind cenușiu, niște lebede.
– Dar ce fac cei îngropați în pămînt ?
– Putrezesc !
– De ce putrezesc ?
– Așa, că sînt morți !
– Înseamnă că așa vei face și tu ?
(Ba bine că nu !)
Se-ndoiește de asta cumva ?
Strig în gînd, însă tare zic : da,
cred că da !)
– Și putrezind te vei face pămînt ?
– Da, mă voi face !
(Deși-mi vine să urlu că sînt
de pe-acum,
înainte cu mult de destinul postum)
Apoi tac și-l privesc.
Suride
pe fața lui
soarele
iar :
– Cînd o să fii țărînă
știi ce-o să-ți fac ?
– Nu, îi șoptesc.
– O să te ar !
– Bine, mă !
zic
stringîndu-mi în brațe,
la intrarea în noimă,
feciorul
care mîine-poimîine
o să mă are cu gîndul
de-a rîndul,
cu-oftatul
de-a latul,
cu dorul,
așa cum se ară ogorul !...

ION GRUNZ

CUMPĂNĂ

Problema generațiilor

I. În cadrul mai larg al unei discuții despre conceptul de generație Radu Săplăcan (Luceafărul, 24 octombrie) face un efort de diferențiere a proaspetei generații de poeți. Voi folosi dominantele generale crezute a fi specifice și le voi aplica în mod firesc: „osatura reflexivă a lirismului" (Eminescu, Blaga, Philippide etc.), „protestul antirăzboinic" (Arghezi, Beniuc, Labiș, Păunescu etc.), „vigoarea perceptivă și vizionară" (Arghezi, Ion Gheorghe, Alexandru etc.), „refuzul excesului estetizant" (Arghezi — „Flori de mucigai" —, Geo Dumitrescu, Gellu Naum etc.), „inserția masivă a cotidianului" (Petre Stoica, Mircea Ivănescu etc.), „intemeierea limbajului pe oralitate" (Aron Cotruș, Marin Sorescu etc.), „gustul pentru calambur și paradox lexical" (Topîrceanu, Sorescu etc.), „capacitatea înscenărilor grandioase" (Eminescu, Macedonski, Ion Barbu — în prima perioadă), „sarcasmul și autoflagelarea" (Bacovia, Ioanid Romanescu etc.). Și am exemplificat cu numai o parte dintre ei. Dacă Radu Săplăcan mai avea bunăvoința să formuleze și alte dominante de ordin general epuizam toată istoria. Deci, ultima generație cuprinde, deocamdată, pe: Eminescu, Blaga, Philippide, Labiș, Beniuc, Arghezi, Păunescu, Alexandru, Ion Gheorghe, Geo Dumitrescu, Gellu Naum, Petre Stoica, M. Ivănescu, Aron Cotruș, Marin Sorescu, Topîrceanu, Macedonski, Ion Barbu, Bacovia, Ioanid Romanescu. Am vrut să scot în evidență arbitrariul actului critic atunci cînd acest act stabilește direcții, trăsături tematico-stilistice înainte ca acestea să fie inventate de însăși literatura la care se referă. Prin firea lucrurilor o altă generație există și trebuie să existe. Poeții apăruți în ultimii doi-trei ani au însă nevoie de critici care să-i definească intrinsec, prin propria lor literatură. Și nu mă îndoiesc că acești critici vor veni.

II. La anul 1980 și ceva, nu există o mentalitate poetică generală atît de nouă încît să rupă cu aceea din ultimele două decenii. La anul 1980, primul val, cel de-al doilea val conțin cărți ai căror stil creează în continuare plasma stilistică a epocii. Ultimul val — care poate fi și o generație — are valoare în măsura în care se diferențiază prin personalități literare distincte. La anul 1980 și ceva, poezia ultimelor promoții este precisă și ironică. Ea se definește, poate, mai mult prin ceea ce ignoră decît prin ceea ce afirmă. Precizia și ironia nu lipsesc unor poeți ceva mai vechi: Virgil Mazilescu, Mutașcu, Nicolae Ioana, Ovidiu Genaru, N. Moțoc, Prelipceanu etc. Poemele din primele cărți ale blagienilor conțin o „ironie metafizică" la care experiența mestecușugului sarcastic al lui Arghezi a lucrat din plin. La Păunescu exaltarea macedonskiană se împacă bine cu ironia și precizia care dau poemelor sale caracterul polemic. Sorescu este, aici, și el, un argument. Lirismul ironic-fantast (muzical) al lui Dimov — prin Ion Barbu — merită a fi amintit. Deci nuanțele stilistice prin care se definesc ultimele promoții nu sînt neapărat niște inovații în sensul mai general al epocii. Noul organic se manifestă în felul de a fi al fiecărui autor.

Celelalte două decenii au făcut efortul de a relua contactul cu întreaga literatură română. Ultimul val continuă literatura generată de epoca anilor 1938—1945, literatură care, în condițiile date, avea, într-un mod mai deosebit, obsesia problemelor internaționale. Cum avea nevoie și de o tradiție estetică în acest sens, ea și-a amintit atitudini stilistice specifice avangardei, al cărei motor se alimenta din conflictul între concepțiile asupra autohtoniei și universalității. Totală fiind, la început ironia pulverizează textul; cînd își creează o tradiție, contaminîndu-se de tradiție, ea devine mai organică. Cu timpul dezordinea este sacrificată în favoarea preciziei, o precizie mai degrabă a imaginii (de unde autonomia ei) decît a poemului ca atare. Din această istorie ultimul val păstrează însușirile artistice ale ironiei. Cît privește precizia — e un mod de a fi contemporan.

George Alboiu

Dincolo de clasificare

Urmare din pag. I

o literatură novatoare ce avea drept exponenți personalități născute într-adevăr ca o generație spontanee în condițiile unei modificări climatice (dar să nu uităm că atiția dintre cei considerați a fi pe linia moartă a istoriei mai erau încă în viață și chiar scriau). În anii '60 ea era vehiculată de cei pentru care devenise clar că intruziunea ideologicului în literatură depășise acele limite de toleranță dincolo de care se riscă dizolvarea esteticului. Consolidarea instrumentelor analizei într-o perioadă de deschidere culturală a făcut ca, în a doua jumătate a anilor '60, conceptul de generație să redevină operant pentru că indica o *distanțare de ceva* a unui număr mai mare de artiști. Ulterior conceptul a redevenit și a rămas operant, chiar dacă, repet, nu exprimat limpede, tocmai pentru că putea acoperi o atare accepțiune a distanțării. Din uz unilateral, oricînd se poate naște abuzul. Căci dacă aplicarea unui criteriu să-i zicem „generaționist" în critica anilor '50 și '60 are o justificare istorico-politică, la ora actuală el apare ușor ridicol. În anii respectivi procesele artistice erau considerate dintr-o perspectivă evoluționistă. Natural, în vîrful scării evoluției se afla realizarea momentului. Pentru anii '50 în evoluționismul artistico-literar era luată în considerare și teoria accidentelor — care se numeau Arghezi, Blaga, Barbu etc. — estompată la începutul anilor '60 pentru perioada interbelică și anulată pentru deceniul anterior deoarece pe plan ideologic nu se manifesta, firește, nici o fractură cu trecutul imediat.

Actualmente toată lumea știe, și critica în primul rînd, că aplicarea conceptului de dezvoltare la istoria artei este ineficientă pe plan metodologic. O istorie literară făcută după asemenea criterii riscă să nu aibă credibilitate. Ar fi greu să ne convingă vreun istoric literar că „Minerii din Maramureș" ai lui Dan Deșliu sînt urmarea directă a „Muncitorului" lui Blaga. Dar în anii '50 a vedea primul poem ca o încununare a unei evoluții din care fuseseră eliminate particulele considerate străine, nu era deloc nefiresc. Acum ar părea straniu. Cum stranie pare, după acea reintrare a esteticului în deplinele drepturi ale sale în republica literelor, întrebuințarea nediscriminată a noțiunii de generație — manifest sau nu — pentru a desemna, cum arătam, distanțarea față de ceva, uneori mai mult față de cineva, sau de mai mulți cineva, decît față de o realitate estetică aflată în contradicție cu alta. Că nu putem avea atitea generații literare cîte cenacluri avem numai luni, marți și miercuri în Capitală sau alte orașe ale țării, mi se pare limpede. Dacă avem apoi în vedere faptul că efectiv în ultimele decenii nu au intrat în literatură grupări compacte de scriitori cam de aceeași virstă și cu un program comun, apare nejustificată tendința de a împărți sfera artei pe contingente, cum cu humor macabru încercase un ilustru glumeț poet, într-o dimineață afumată, într-un cimitir militar din București. Dar, în fine, să acceptăm ideea de generație și de autodefinire a unui grup artistic în opoziție cu un altul. Din ce generație ar face parte Michelangelo? Dar Raffaello? Dar Eminescu? Din ce generație mai face parte Nichita Stănescu după ce aproape toți coechipierii săi au luat-o pe drumurile lor, el însuși mergînd pe un traseu nu foarte linear? Dar C. Țoiu care a venit cu romane serioase la virsta cînd singura generație posibilă a lui părea a fi aceea a celor cu care a făcut cîndva armata? Dar Adrian Păunescu, care pînă acum 8—10 ani se definea el însuși drept exponentul unei generații pe care dacă aș numi-o s-ar vedea că e formată din entități distincte și nu din completări la un program? Din experiențe pe care unii le-am trăit direct se știe că nu arareori în spatele ideii de generație s-a ascuns incapacitatea afirmării individualității prin mijloacele normale, cele adică aflate la dispoziția tuturor. Ușile „gloriei" se deschid mai repede, cred unii, atunci cînd din persoană devii exponent al unor persoane, chiar nedelegat de ele... Din cele spuse mai sus nu rezultă sper că autorul rîndurilor de față consideră că trebuie să renunțăm la folosirea conceptului de generație atunci cînd vorbim despre literatură și în special despre literatura contemporană. Dar nici nu i se pare că uzul lui fără o minimă rigoare este productiv. În afară de virstă, în mod ideal, o generație literară este unită prin fapte de viață, prin opțiuni culturale, prin atitudini existențiale, prin convergența de opinii. Nu mi se pare a depista asemenea atribute la grupări mai vechi sau mai noi de scriitori contemporani, cu excepția unora peste care a trecut ca un tăvălug uriaș experiența traumatică a războiului. Ea i-a unit și i-a marcat. Problema e dacă, această grupare poate intra în istoria literaturii noastre ca un fenomen relevant și artisticește. Oricît ar fi de ciudat, mie mi se pare că Malraux face parte din generație cu Hemingway și sînt aproape suficienți să o exprime pentrucă între „Speranța" și „Pentru cine bat clopotele" există puncte de convergență multiple, mult mai multe și de cu totul altă natură decît cele pe care le întîlnim între Ion Gheorghe și Nichita Stănescu care fac, dar totuși nu fac, parte din aceeași generație. Orice clasificare „pe generații" trebuie deci privită cu extremă precauție. Ea include pericolul sugerării unor confruntări între virste, pe terenuri unde nu există obiect al disputei. Aderenții la programele mișcărilor artistice innoitoare de la începutul secolului au vorbit în numele unor idealuri estetice comune. În nici un caz nu le-au atribuit unor grupuri omogene sub raportul virstei. Între exponenții futurismului, expresionismului, suprarealismului există deosebiri de virstă și vederi, de talent și chiar de principiu. Istoria artei și literaturii își fac loc astăzi cu greu prin hățișul realizărilor individuale căutînd factorii de convergență în stimuli culturali, în componența și în efecte ulterioare. Pentru a-i fabrica sertarele persoana cea mai potrivită este oricum timplarul și nu scriitorul.

Proza

Te plimbi pe stradă, în rece noapte.
Și-n vînt ți se pare că auzi șoapte
Ce te-ndeamnă și-ndrumă spre-un nou liman.
Dar de te uiți în jur, să știi că-i în van,

C-acolo nu-i nimeni ce te poate-ajuta
Să-nțelegi că nicicînd n-o să poți concura
Pe-un drum închis, nu de-o mie de chei
Dar de-o incilceală-n ale tale idei.

Tot ai urmat semnul ce-alt drum ți-a deschis
Și n-ai observat că așa ți-ai închis
Singura ușă care-ar fi putut
Să-ți arate-al tău țel. Ești iar la-nceput.

Norii cenușii, așa cum se spune,
Ascund surprize ; nu se știe ce anume.
Dar a tot plouat, crezul ți s-a șters ;

Și crezi că pînă acum degeaba ai mers.
Tu ne-auzi pe toți, dar tot nu poți ști
Care-i acela ce-ndemnu-l rosti.

Florian Mâciu

Luni 16 noiembrie, a.c., a fost inaugurată Săptămîna educației și culturii socialiste în Sectorul agricol Ilfov prin lansarea volumului de versuri Inventarul speranței de Nicolae Dan Fruntelată (Editura „Eminescu"), la căminul cultural din comuna Afumați. Autorul volumului Inventarul speranței a fost însoțit de poeții Ion Gheorghe și A. I. Zăinescu, prozatorul Aurel Dragoș Munteanu și criticii Nicolae Ciobanu și Artur Silvestri și fotoreporterul Ion Cucu. De asemenea, au participat poetul Radu Felix din partea Radiodifuziunii române și actorul Cornel Constantiniu, care a recitat din versurile cuprinse în noua culegere a poetului. Întîlnirea s-a desfășurat în prezența reprezentanților organelor de partid și de stat din comuna Afumați și ai Comitetului de cultură și educație socialistă a sectorului agricol Ilfov.

● Duminică, 15 noiembrie a.c. ora 11,00, s-a deschis la Casa de cultură orășenească Buftea cenaclul literar „Tudor Arghezi". Au citit din lucrările lor scriitorii Iosif Lupulescu și Gavril Matei Albastru, precum și Traian Chiricuță, Ileana Dinu, Mihai Porubin și Emil Revnic, membri ai cenaclului. Ședința, urmată de un recital de muzică folk pe versuri inspirate de ideea păcii în lume, a avut un caracter festiv și se va ține de acum înainte din două în două săptămîni.

Vreți să fiți mereu bine dispuși ?
Vreți să scăpați de migrene, dureri de dinți și alte asemenea fleacuri supărătoare ?
Vreți să vi se pară blînde gerurile iernii și să nu vă toropească zăpușeala verii ?
Vreți să știți tot ce se poate ști și încă ceva pe deasupra ?
Cumpărați și citiți

ALMANAHUL „CONVORBIRI LITERARE", 1982

O carte pentru toate vîrstele, pentru toate gusturile și pentru toate anotimpurile.
O carte a cărților, în care literatura, iremediabil bună, stă alături de informațiile cele mai utile, anecdotele alături de reconstituiri istorico-literare, sfaturile gospodărești și notele de călătorie în regiuni puțin umblate ale terrei — alături de dezvăluiri senzaționale, corespondențe inedite și jurnalul modelor trecute.
O carte în care se întîlnesc semnăturile celor mai mari scriitori de ieri și de azi.
O carte ilustrată de marii plasticieni ai zilelor noastre.
Cereți la chioșcuri, pînă nu se epuizează
ALMANAHUL „CONVORBIRI LITERARE" 1982

JUANA DE IBARBOUROU

Juana de Ibarbourou, poetă din Uruguay, denumită Juana a Americii, s-a născut la 1895 și a murit anul trecut. Căsătorită cu un comandor de armată se stabilește la Montevideo unde rămîne pînă la data săvîrșirii sale. Cultivînd o poezie de un lirism puternic, cald și feminin, este considerată una din cele mai proeminente poete de limbă spaniolă. Publică mai multe volume de versuri caracterizate printr-o pregnantă notă intimist-nostalgică dintre care amintim: Limbile diamantului, Rădăcina sălbatecă, Roza vînturilor, Poeme, carte din care am tradus selecția de față.

M. M.

Femeie

De-aș fi bărbat m-aș înfrăți cu luna
De umbre și de liniști mi-e sufletul străin.
Un șir de nopți aș tot umbla aiurea
Pe cîmpuri, spre al mării țărm sublim.

De-aș fi bărbat, nebun, fără să-mi pese,
Aș fi un vagabond mereu plecînd
Străbătător de drumuri lungi, cu prietenI
Care se duc și nu se-ntorc niciînd.

Și cînd mă cheamă-a zărilor scînteie
Îmi pare rău că sînt numai femeie.

Reîntoarcere

Cu o cană plină de apă
și cu gura de mure-ndulcită,
și cu fusta de spini sfîșiată
și în coc cu o rază-nflorită,

De la fîntînă mă-ntorc amețită
și-amintirea-ntîlnirii, mai dulce,
se-nfrățește cu aurul zilei,
cu lumina ce-n ochi îmi străluce.

O mireasmă ciudată mai stăruie,
suavă ea urcă ușor
din frageda sevă a ierbii
sau din inima mea, pîn-la nori.

Somnambulă lucidă, tai drumul
în balans cana plină ținînd,
printre grîne nebune de aur
printre lanuri de-ovăz tremurînd.

Scrumuri

Focul s-a stins, a mai rămas
O mică movilă de scrum
Deasupra căreia a dansat flacăra.
Prietenul meu a devenit acum
O porție fină de praf —
Pînul acela imens ce-mi alinta cu umbra
Tremurătoare, răcorindu-mi vara.
Era înalt, mult mai înalt decît
Acoperișul casei mele.
Și de-aș fi vrut să-l țin împăturit
N-ar fi-ncăput în scrinul vechi din pod.
Din pînul uriaș, atît rămîne...
Dar eu care sînt fragilă și delicată
Ce grămăjoară mică de pulbere voi fi
Mai tîrziu, cînd mă voi stinge !

Ca primăvara

Și părul mi s-a răsfirat ca o aripă neagră
peste genunchii tăi.
Ai absorbit mireasma lui cu ochii-nchiși
și-ai întrebat :
— Tu dormi pe mușchiul pietrelor verzui ?
În cozi ramuri de salcie îți pui?
Perina ta-i o brazdă de trifoi?
Și păru-ți-e întunecat
Fiindcă, poate, l-ai spălat
În zeama murelor pe înserat.
Ciudat parfum, ce proaspăt te-nveșmîntă!
Miroși a brazdă, a piriu și-a jungliă sfîntă,
Cu ce te-nmiresmezi?
— Cu nimic, cu nimic, am zis într-o doară,
Sînt tînără, te iubesc, miros a primăvară.
Parfumul care-l simți e proaspăt ca și mine,
Eu am obrajii fragezi și sînge nou în vine.
Eu te iubesc pe tine cu anii mei în floare,
Și sînt ca primăvara atot-mirositoare.

Dorința

Sînt fată din cîmpie. Munți n-am văzut niciînd.
Abia mai ieri am fost și eu la mare.
Trăiesc visînd la țările bizare
Cu dorul de-a pleca mereu în gînd.

Curînd vom sta-n tîrzie nemișcare
Și ne vom odihni tîrziu și mult.
Prezente ore curg în minutare —
Ne mulțumim cu-al visului tumult.

Ah! drumuri mici din pantele abrupte
Și munți înfășurați de serpentine.
Piciorul nu va ști să vă înfrunte,
Și n-am să plec niciînd în țări străine?

Niciînd pupila de cîmpie plină
Nu va vedea de-aproape piscuri sfinte?
Ce mi-au sortit misteriosii zei ?
Și ursitoarele ce-au zis cu glas fierbinte?

Ah! nopți amare pline de nesomn,
Deșarte întrebări ce mă îmbată!
Aud departe dangătul de clopote
Și șisiit de șarpe citeodată.

În românește de
D. Ansa Serra și Mircea Micu

Prietenia literară (I)

Urmare din pag. 1

n-a încetat o clipă să fie și critic, chiar în ficțiunile sale, unde se arată tot atît de plin de idei pe cît de imaginativ" — Nicolae Manolescu — **Printre cărți,** în „România literară" nr. 45/1974.

— „Romanul lui Paul Georgescu **(Vara baroc** — n.n.) amuzant și deopotrivă profund, este din speța prozei parodice, amestecînd realismul cu bufoneria și îmbrăcînd seriozitatea în vesminte de carnaval (...). Numai în prozele argheziene mai întîlnim această varietate lexicală, care împinge romanul spre pamflet și satiră (o satiră totuși la Paul Georgescu deloc mizantropică, foarte îngăduitoare în fond, deși atît de acidă în formă, căci naratorul în definitiv se complace în lumea pe care o detestă — sau invers — disprețul lui verbal izvorînd dintr-o profundă complicitate, aș zice, estetică, la fel ca și la Caragiale"). — Nicolae Manolescu — **Căldură mare !** în „România literară", nr. 24/1980.

„Departe de a fi o valoare pur metafizică, tricotomia manolesciană se organizează într-un sistem teoretic, degajat din **praxis** și întorcîndu-se la acesta. **Arca lui Noe** se constituie de pe acum într-una dintre cele mai importante opere ale criticii românești" — Paul Georgescu — **Avansarea modernului,** în „România literară", nr. 46/1981.

Final deschis : Îi credem pe Montesquieu cînd scrie : „Prietenia este un contract pe temeiul căreia ne obligăm să facem cuiva mici servicii pentru ca să ni se răspundă cu servicii mari".

Întîlnirea

Urmare din pag. I

— Eu am fost, tată, de trei ori și tot de atîtea ori era să mă nimerești rău de tot cu glonțul, odată era cît pe-aci să mă omori. Mă țineai numai pe mine, dar odată altcineva mi-a luat locul și l-am cărat în spinare pînă la căruțe, șatra, știi, după aceea era să-ți dea și foc.

Fusese unul dintre cei mai mari circiumari din podgorie acest bătrîn, cunoștea bine și nu amesteca vinurile și nu le vindea decît după ce erau puse la învechit. Avea via sa, un deal întreg și mai avea și-o prăvălie cu mărunțișuri iar în spatele acesteia ridicase un salon pentru hore și nunți. Cumpărase și o masă de biliard, asta nu se mai pomenise în podgorie, zicea lumea că făcuse sală de joc ca la Buzău. Jucau țăranii, iarna, biliard și lîngă biliard, de, mai consumau și vin, unii își mai aduceau de-acasă dar nu prea erau lăsați și nici cei care veneau gata băuți nu aveau voie să intre. Nu se admitea decît consumul casei, bătrînul spunea că de-aia a făcut scările înalte, ca să aibă de pe ce să arunce pe cîte unul.

Fiul său era un fel de paznic și, la o ceartă dintr-asta, a înfipt cuțitul în cineva, l-a lăsat mort, aruncat în zăpadă. De frica furiei satului și a legii a dispărut, s-a pripășit într-o șatră de zlătari, cum se spunea mai tîrziu, și dus a fost timp de cincisprezece ani. Poate c-a și murit pe-acolo, se mai spunea, altfel nu se poate, între oamenii aceia pletoși și tuciurii cuțitele scînteiau repede și se făcea moarte de om cît ai clipi. Chiar bătrînul său tată l-a dat mort și l-a făcut parastas de pomenire într-o vineri. Știa el ce știa.

Iar acum ședea în fața lui năucit și tot nu-i venea să-și creadă ochilor, încă, tot mai dădea aerul din fața lor la o parte și ceea ce vedea îi sleia și mai tare privirea, gura îi seca și mai mult, se înecа parcă, și întreba :

— Ia spune, fiule, așa-i că tu ești, nu e așa ?

Aproape în șoaptă, aproape delirînd, se auzea numai el, poate, sau poate că nici atît.

Poeme împotriva morții

LÉOPOLD SÉDAR SENGHOR
SENEGAL

Cei asasinați

Ei stau întinși pe cîmpurile-nchise,
de-a lungul drumurilor dezastrului,
Sub plopii zvelți : statui ale durerii,
drapați în lungi mantii de aur,
Prizonierii senegalezi uciși pe-ntinderile Franței,
o, glorie-a nazismului turbat...

În van ați fost frumoși, în van
a primei tinereți floare avînd-o,
În van flori negre cu surisul grav
ca diamant din timpii fără margini ;
Pămîntul sînteți voi acum și plasma
acelei primăveri ce va să vină,
Voi, carnea densă-a cuplului de viață
din pîntecul fecund, misterul lui,
Însămînțarea sfîntă și limpidă
a marilor grădini de paradis,
Pădure care vine din adîncuri
victorioasă peste tun și trăznet.

Marele cînt al singelui ucis
învingător peste mașina morții :
Cuvîntul vostru, azi topind sofisme
și a minciunii roată sfărîmînd,
Martiri ai mei, o, neam nemuritor,
Lăsați-mă să vă slăvesc plîngînd...

(1944)

Pablo Picasso : „Fetiță cu porumbel"

COSMO PIETERSE
AFRICA DE SUD

Cîntec trist de viață

Pe fiii noștri care-au căzut sîngerînd îi cîntăm ;
Ei au traversat cerul săgeților iuți,
Al gloanțelor de hîrtie albă, al unghiilor de plumb gri,
Amiaza o cîntăm și orele-i spre moarte.

Și cîntăm luna și norile luni albastre ale vieții,
Lunile de sînge steril,
Sîngele fiilor noștri țîșnind, asemeni izvoarelor,
Din ochii fără de corp, ochi secați de moarte.

Durerile și spaimele pămîntului în cîntece,
Curatele flori ale omului, ale primăverilor
Și muncilor lui ; pe cei seceràți de război
Îi cîntăm, salutîndu-i ca pe cei vii

Care nasc din țărînă, din verdele țărinii :
Împotriva morții un imn foarte trist...

YAMINA MANDALA
ZAÏR

Revoltă

Arborele pămîntului
îi vorbește acum focului,
ascultă-l.

Arborele pămîntului
adună osemintele celor uciși
în tăcerea adîncului mare.

Iată trestia frîngîndu-se-n plîns
pe malurile adîncului fluviu,
peste cadavre hohotind șuierător ;

Trestia morții se cheamă :
sub ea, cei înarmați
pe cei robiți îi zvîrlră.

Nu ! Nu mai vreau !
Stingeți focul acesta în grabă, stingeți-l
Cît mai e timp, uciderți armele !

Pentru ce această mare de sînge ? !...

FERNANDO COSTA ANDRADE
ANGOLA

Cîntec de acuzare*)

50 000 de uciși !
cine să-i plîngă,
cine să-i îngroape ?
Da, pe pămîntul nostru, aici,
50 000 de uciși –
nimeni nu i-a jelit,
fără morminte, fără de cimitir !

Mii de Guernica,
spaime din Orozco și Siqueiros,
și, asemeni oceanelor tenebroase,
o liniște imensă,
o nesfîrșire de sînge pe care
privindu-o, părul s-ar zburli înnebunit
precum ierburile savanei,
cînd gurile celor 50 000
toate, într-o singură voce, i-ar condamna
pe cei care-au rămas în viață.

50 000 de uciși !,
nimeni nu-i plînge,
fiindcă mamele lor angoleze
au pierit
odată cu copiii lor,
au murit
odată cu cei 50 000...

*) *al patrulea fragment din poemul publicat în 1969, în amintirea masacrului din Angola (1961) săvîrșit de autoritățile coloniale.*

CHINUA ACHEBE
NIGERIA

Mamă și prunc în refugiu

«„Madona cu pruncul" : desigur, nici un tablou din lumea aceasta nu se poate asemui cu sfîșierea iscată de mînglierea mamei aceleia care, curînd, urma să-și piardă pruncul pentru veșnicire.»

Sfîrșite, abia mișcîndu-se
prin aerul bintuit de miasme din
osemintele bătute de ploi,
pașii întîrziind, trudindu-se dureros :
mamele abia că se mai simt pe lume,
grija se pierde, vlaga nu mai naște picuri pe frunte ;
numai una singură, de moarte uitînd,
ofilînd un zîmbet între dinți,
ocrotește-n priviri duios-luminoase
o șuviță de păr fraged
rămasă pe creștetul pruncului
și, neauzit, un cîntec de leagăn înghină
în timp ce mîinile-i grijulii cărarea-i alege ;
atunci, acolo, un gest ca atîtea altele,
gestul mamei trimițîndu-și copilul la școală ;
ci, aici, în aerul crunt,
ea îl face ca și cum
flori, din degetele-i, ar sădi
pe un proaspăt mormînt...

Tălmăcire de
Radu Cârneci

TAHSIN SARAÇ (Turcia)

In Anatolia

Soarele nu este soare decît în Anatolia —
Altfel e un punct galben, străin.
Soarele? Din surisul florii de rodiu
De pe buza prăpăstiilor din genunile munților
El se va avînta direct într-un viu
Mănunchi luminos.

Apa nu este apă decît în Kizilirmak,
În Eufrat, în Seyhan,
Cînd își lasă caii ei înspumați
Peste iapa cîmpiei.

Inima nu este inimă decît în Anatolia,
La fel ca și inima mea.
Bătaia sa e galopul de eal.

Uneori e o spadă care sfîșie mătasea,
Alteori cea mai mingiioasă catifea.

Durerea nu este durere decît în Anatolia,
Cutremurătoare și mută,
Brăzdînd adesea cu visele-i albe
Curgerea somnului.

Carcera nu e plăcută, nu e —
Moartea are suflarea ei neagră.
Dar aici, în Anatolia, soarta
Va mai avea încă parte
De carceră și de moarte.

În românește de
Dumitru M. Ion

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (VIII)

„Sînt soldat al țării mele în tranșeele păcii"

Nu încape îndoială că Nicolae Titulescu le stătea potentaților naziști de la Berlin ca spinul în ochi. Faptul că el figura printre primele nume înscrise pe „lista neagră" întocmită de ciracii lui Hitler în vederea lichidării grăiește de la sine. La 26 iunie 1934, serviciile secrete de informații transmiteau de la Berlin la București o notă cifrată în care se arăta: „În ziua de 23 iunie a.c. a avut loc la departamentul Secțiunii IV, din Ministerul Afacerilor Străine din Berlin, o conferință secretă, convocată urgent de către dl. Alfred Rosenberg, la care au fost invitați special d-nii: Rudolf Hess, șeful secțiunii externe a Partidului Național Socialist „Ausland-Organization", care are în subordinele sale 364 organizațiuni din străinătate; Heinrich Himmler, șeful secțiunilor de asalt și comandantul poliției politice (Gestapo n.n.) cu sediul la Berlin; dr. Hans Steinacher, președintele Bundului pentru germanii aflători în străinătate și căpitanul Ehrhardt, șeful celulelor „G" (Gegner) al S.S., care are și conducerea grupelor de teroare din țară și străinătate. În legătură cu România, dr. Alfred Rosenberg a adus o serie de critici violente la adresa d-lui Rudolf Hess, care este acuzat că nici unul din punctele programului ce urma să se desfășoare în ultimul timp în România nu a fost executat, în special anumite acțiuni și demonstrații cu ocaziunea vizitei ministrului de externe francez, Barthou, nu au avut loc. De ce punctul 4 din program nu a fost atins? (Este vorba de o acțiune îndreptată direct în contra Înaltului Factor Constituțional). Apoi a fost discutat punctul 11 din program. (Este vorba de persoana d-lui ministru de externe Nicolae Titulescu). Și tot astfel, dl. Rosenberg a atins mai toate punctele dintr-un program, care, probabil, că a fost întocmit în vederea unor scopuri bine definite". Rețineți nume: Rosenberg, Hess, Himmler, Steinacher, Ehrhardt. Și amintiți-vă de procesul de la Nürnberg.. În privința „scopurilor bine definite" nu trebuie să ne mai întrebăm. Dar de ce un punct special în răfuiala strict secretă a căpeteniilor crimei organizate de la Berlin în legătură cu Nicolae Titulescu? Lesne de explicat. În luna mai 1929, Titulescu fusese invitat de Comitetul pentru înțelegere internațională să-și țină în Reichstag celebra lui conferință intitulată „Dinamica păcii". Spusese: „Să fie suveranitatea statelor o piedică în calea păcii? S-ar putea întîmpla, deoarece războiul, chiar dacă o recunoaștem sau nu, este rezultatul unei certe structuri social-politice. Însă a recomanda în condițiile actuale abolirea independenței naționale drept leac pentru pacea veșnică, înseamnă nu numai să recomanzi o rețetă inadmisibilă, ci să arunci lumea în haos și anarhie...".

Patru ani mai tîrziu, în februarie 1933, după incendierea Reichstagului de către cei ce proclamau „Weltmacht oder Niedergang!" (dominația lumii sau prăbușirea!), Titulescu avertiza: „Situația internațională este din ce în ce mai îngrijorătoare (...) Evenimente noi sînt încă posibile și ele nu pot constitui o surprindere decît pentru aceia care au urmărit și nu urmăresc îndeaproape evoluția politicii externe și interne a diferitelor state europene. În fața unei atari situațiuni, nici un om cu răspundere nu poate rămîne pasiv... Cînd pacea e amenințată nu se răspunde cu război, ci cu organizarea păcii...".

Spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Cînd Conferința asupra dezarmării s-a trezit în impas, Titulescu nu a ezitat să declare presei: „Hitler ar putea fi violent în formă și intransigent asupra fondului și, în acest caz, nu ar rămîne Conferinței decît să constate eșecul datorat Germaniei...". Nu se înșelase. La 14 octombrie 1933 Germania se retrage definitiv de la Conferința asupra dezarmării, părăsind totodată și Liga Națiunilor. Avea să urmeze grosolana violare a Tratatului de la Locarno pe care Titulescu o înfiera fără menajamente: „Dacă atunci cînd este vorba de un tratat atît de important ca Tratatul de la Locarno, care privește securitatea întregii Europe occidentale, dacă atunci cînd este vorba de două țări cu prestigiu atît de mare ca Franța și Belgia, Societatea Națiunilor legalizează în cele din urmă faptul săvîrșit, ce oare sînt în drept să creadă statele mai puțin însemnate despre eficacitatea acestei Societăți a Națiunilor ca instrument de salvgardare a păcii în lume ?... Trăim într-o epocă tulbure cum nu a fost niciodată în istorie. Se spune că voim să evităm războiul și totuși el este foarte aproape, dar ochii noștri refuză să-l vadă. Să acționăm, acesta este cuvîntul de ordine al timpului nostru! (...) Securitatea nu este o operă de formule. Ea este o realitate ce consistă în asocierea în fața unui flagel comun ce se cheamă războiul. Dacă asociația este deschisă tuturor națiunilor fără excepțiune și dacă există națiuni ce refuză să participe la ea, aceasta înseamnă pur și simplu sau că primejdia războiului este mai mică pentru ele decît pentru celelalte, sau că în ordinea concepțiilor lor războiul nu este o catastrofă!"

La mai puțin de două săptămîni de la intrarea trupelor fasciste în Renania, Consiliul Ligii Națiunilor era invitat să-și țină ședința în marele salon de la Lancaster House unde, cu trei secole în urmă, regele Angliei, Carol I, își petrecuse ultima noapte înainte de a fi decapitat la ordinul lui Cromwell. Titulescu : „Astăzi, nu numai regele, dar toți oamenii de stat din lume își vor pierde capul!".

„Lista neagră" rămînea deschisă. O nedumeritoare taină: Cum de Titulescu nu a fost asasinat de o bandă fascistă în cămăși brune? Dar în panoplia crimei organizate fasciste nu intra numai asasinatul. Lui i se pregătea o altă moarte. Devenise un simbol. Ziarul francez „L'Echo de Paris" scria: „Nici un om de stat al continentului nu este mai lucid, mai bine informat și mai apt de a convinge, ca domnul Nicolae Titulescu. Am salutat întotdeauna în personalitatea domniei sale una din cele mai mari forțe ce s-au desfășurat pînă acum pentru menținerea tratatelor, adică pentru păstrarea păcii..." Simbolurile sînt mai greu de ucis cu gloanțe.

În fond, cine era adversarul de pe locul al treilea al „listei negre" întocmită la Berlin? (Ronald Koester, ambasadorul Germaniei la Paris care divulgase Geneviévei Tabouis această listă avea să fie chemat de urgență la Berlin, ca să „dejuneze" cu Hitler. A doua zi cade la pat lovit din senin de o boală misterioasă. Hitler îi trimite medicul său personal. Acesta îl „tratează" cum se cuvine, și diplomatul antinazist moare subit.) Locului al treilea de pe „lista neagră" avea să i se rezerve o moarte mai lentă. Omul spunea: „Țin să se știe că dacă am fost în trecut în orice clipă în serviciul națiunii mele, mă consider și azi tot în serviciul ei, și datoria de a lucra pentru binele ei și apărarea ei de rele nu va înceta decît odată cu viața... Sînt soldat al țării mele în tranșeele păcii care n-a cunoscut încă demobilizarea !".

Moartea venea mai perfid decît prin glonte. La ostracizarea lui, Elena Văcărescu, „bunica Națiunilor Unite" declara: „Titulescu a fost alungat de la Geneva cu bîta că el descoperise sub spinii și trandafirii Genevei, Germania. Germania umflîndu-se în fiecare zi pînă dincolo de margini, în virtutea uimitoarelor privilegii ce-i fuseseră acordate pentru a se dezvolta atît de puternic... Titulescu vedea Germania dominată de o idee fixă: revizuirea Tratatului de la Versailles.. Titulescu a semnalat din vreme mașinațiunea prin care Berlinul dădea de la distanță lovituri de tirnăcop Versailles-ului...".

Un om. Un om-idee. Un om-conștiință. „Ce importanță are faptul că nu vom fi fost decît soldați necunoscuți ce au cîștigat victoria păcii?"

REVISTA STRĂINĂ

● **PROFESORUL** suedez Gunnar Myrdal, laureat al Premiului Nobel și soția sa Alva Myrdal au fost distinși cu premiul indian „Jawaharlal Nehru" pe anul 1981 pentru contribuția lor deosebită la înțelegerea între popoare. Premiul a fost instituit în 1965 în memoria fostului premier al Indiei și el este atribuit pentru eforturi deosebite în direcția stimulării înțelegerii pe plan internațional și a prieteniei între popoare.

● **CELEBRUL** scriitor francez Louis Aragon, la vîrstă de 84 de ani, a primit, zilele trecute, la Paris, titlul de Cavaler al Legiunii de Onoare. După cum s-a anunțat oficial la Paris, șeful statului francez, François Mitterrand, l-a onorat, de asemenea, cu această distincție pe marele compozitor Georges Auric (82 de ani).

● **PRESA IUGOSLAVĂ** anunță că un film artistic consacrat vieții fostului președinte al R.S.F. Iugoslavia, Iosip Broz Tito, va fi realizat în coproducție de Iugoslavia și S.U.A. Potrivit unui purtător de cuvînt al televiziunii iugoslave, rolul președintelui Tito ar putea fi interpretat de actorul Robert de Niro. Scenariul filmului va fi semnat de autorul britanic Fitzory MacLean, care a avut prilejul să se întîlnească de mai multe ori cu președintele Tito.

● **PRESTIGIOSUL PREMIU LITERAR** francez „Goncourt" a fost atribuit anul acesta scriitorului Lucien Bodard, în vîrstă de 67 de ani, pentru romanul său „Anne-Marie". Bodard este cunoscut și pentru activitatea sa reportericească de înaltă ținută. Premiul „Goncourt", instituit la începutul secolului de frații Goncourt, constă, oficial, în suma de... 50 de franci și o masă în compania unor membri ai Academiei Franceze la un mare restaurant parizian. Concret, însă, el deschide calea succesului comercial, grație asigurării unor tiraje între 250 000 și un milion de exemplare.

● **ÎN REPLICĂ**, premiul „Renaudot", creat în 1925, are drept obiectiv să „corijeze" opțiunea făcută pentru „Goncourt". În 1981, el a fost acordat lui Michel del Castillo, spaniol care se exprimă în franceză, pentru cartea sa „Noaptea decretului", apărută în editura „Gallimard", a cărei acțiune se petrece în atmosfera înăbușitoare a perioadei de sfîrșit a franchismului. Premiul „Renaudot" asigură și el cîștigătorului tiraje între 80 000 și 300 000 exemplare.

● **„STUDIOUL** este o formă de naștere a teatrului" — declară într-un interviu recent Gheorghi Ivanov, autoritate recunoscută a teatrului sovietic și adjunct al ministrului culturii al U.R.S.S., referindu-se la numărul mare de studiouri ce ființează pe lîngă mai toate teatrele din țară. Apariția primelor studiouri în teatrul rus este legată de numele lui Stanislavski. În jurul Teatrului de artă, creat de el, s-au constituit, în timpul său, cinci studiouri. Dintr-unul din ele a luat ființă renumitul Teatru academic „Vahtangov" din Moscova. Nu demult, au apărut studiouri ale dramaturgilor tineri : cunoscutul dramaturg Alexei Arbuzov, a inițiat întîlniri săptămînale ale dramaturgilor debutanți la Casa scriitorilor din Moscova. Din aceste întîlniri a luat ființă Studioul Arbuzov. În prezent, numai în cadrul clubului scriitorilor din capitala sovietică funcționează alte cinci ateliere dramatice conduse între alții de scriitorii Mihail Șatrov, Vadim Korostiliov, Iuli Edlis.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Într-o excelentă prezentare tehnico-grafică, prof. universitar dr. Felix Karlinger (Salzburg) publică traducerea în limba germană a 20 basme românești (Rumänische Märchen **ausserhalb Rumäniens, herausgegeben von Felix Karlinger mit Schabelblättern von Herbert Rosner illustriert, Erich Röth-Verlag Kassel, 131 p.).**

Volumul profesorului austriac este o contribuție importantă în domeniul folcloristicii românești, antologia sa înscriindu-se pe linia vechilor colecții de povestiri ale lui G. Weigand, P. Papahagi, O. Densușianu, I.A. Candrea, E. Darzeu, W. Geise, de mult epuizate.

Introducerea, semnată de F. Karlinger prezintă rolul însemnat pe care îl ocupă basmul românesc în folclorul popoarelor balcanice. Fiecare dintre textele publicate sînt însoțite de note și informații bibliografice la zi, precum și de observații de ordin folcloristic-comparativ.

Volumul este semnificativ, acoperind o arie de largă circulație a limbii române și a variantelor sale dialectale, de la peninsula Istria (locuită de istro-români) pînă în Epir și Macedonia.

Prof. F. Karlinger (n. la 17 martie 1920), a format pe lîngă Universitatea din Salzburg un activ centru pentru studiul limbii, literaturii și folclorului românesc. Prezentul volum se înscrie într-o serie de studii publicate pînă acum despre literatura română modernă și despre cărțile populare românești din secolele XVI—XVIII.

Dan Simonescu

Complexitatea narațiunii

Se vorbește și se scrie mult în ultima vreme, cu totul îndreptățit dealtfel, despre literatura Americii Latine, care trăiește pienar revirimentul recunoașterii universale. Și la noi, cititorii au avut bucuria să pătrundă, prin intermediul tălmăcirilor, în lumea creației unor scriitori de geniu, poeți, prozatori, dramaturgi, critici și eseiști, deși deseori criterii de receptare subiective — ținînd ori de factori conjuncturali ori de personalitatea și dotarea feluriță a traducătorilor — au cam încurcat țițele, propulsînd „valori" îndoielnice (de pildă o anumită imagine a lui Pablo Neruda, criardă și de tot demagogică, l-a făcut pe un A. E. Baconski — altfel atît de fin prețuitor de poezie — să se lepede indignat de retorismele acelui, fără însă a le înlocui cu părțile considerabile de pur lirism din creația chilianului) și, dimpotrivă, ocultînd valori sigure dar de acces mai puțin comod : e suficient să citam cazul uruguayanului Juan Carlos Onetti, considerat de Vargas Llosa părinte al romanului latino-american cu „El Pozo" din 1939...

Dar și sub aspectul literaturii folclorice America Latină este una din cele mai bogate, originale și fertile zone de cultură din lume. Antologia **Povești și legende din America Latină** de Tudora Șandru Olteanu (București, Editura Minerva, Biblioteca pentru toți, 1980, 2 vol.) — prima de acest fel în limba română — împlinește o menire de netăgăduită valoare : aceea de a întregi cunoașterea în România a tezaurului spiritual latino-american, oferind o edificatoare viziune de ansamblu asupra narativei populare a continentului.

O amplă prefață, tot sub semnătura Tudorei Șandru Olteanu — de fapt un adevărat studiu riguros și avizat — izbutește să cuprindă și să pună în lumină semnificația și rolul creației folclorice din acest imens spațiu cultural.

Dezvăluindu-se geneza narațiunilor populare izvodite pe pămîntul latino-american, se evidențiază că acestea sînt rodul contribuției și osmozei — realizate printr-un complex și îndelungat proces istoric și socio-cultural — a trei componente etnice și culturale fundamentale : elementul **european** — cuceritorii și coloniștii spanioli și portughezi —, elementul **indigen** — reprezentat de variatele popoare și triburi precolumbiene —, și cel **african.**

Autoarea și-a conceput judicios selecția producțiilor incluse în antologie (un fel de „O mie și una de nopți" metise) pe baza criteriului ilustrării cît mai complete a principalelor zone ale continentului, prezentarea fiind făcută conform tipurilor generale din folclorul universal, după conținutul și trăsăturile lor specifice, în următoarele grupe : basme, povestiri nuvelistice și moralizatoare, povești cu animale și legende.

Deși majoritatea motivelor tematice ale basmului latino-american, concretizate în numeroase versiuni, sînt cele comune folclorului din Peninsula Iberică, originalitatea sa se vădește în împletirea iscusită, proprie, a elementelor, tipurilor și episoadelor, în impresionanta capacitate de adaptare la atmosfera și realitățile Lumii Noi, pe care le oglindește în toată complexitatea lor. Și mai accentuată se dovedește zugrăvirea veridică a vieții tumultuoase și contradictorii a continentului în poveștile nuvelistice și în cele cu animale, în acestea din urmă deslușindu-se aportul generos al folclorului african.

Dar originalitatea și farmecul creației narative populare latino-americane se desprinde poate cel mai grăitor din miturile și legendele izvorîte din lumea indigenă precolumbiană : întîlnim aici emoționantele producții mitice ale marilor culturi autohtone, cu totul diferite de mitologiile vechi europene (ca de pildă fragmente din capodopera neamului maya, **Popol Vuh,** sau legende precum **Sacrificiul lui Quetzalcoatl,** Mexic, **Cum s-au ivit primii oameni pe pămînt,** Perú, **Legenda potopului,** Brazilia, etc), apoi mărturii pline de interes ale creației unor triburi din jungla amazonică, exponente ale unei civilizații primitive (**Legenda îndienilor Makunaima, îndienii tikunas se răspîndesc pe pămînt** etc.), poetice legende istorice din vremurile cuceririi, în care mentalitatea indigenă se înfruntă cu cea a conchistadorilor și coloniștilor (**Legenda prințesei indiene și a căpitanului spaniol, Grota minunată, Legenda copacului celor doi îndrăgostiți** etc.) și, în sfîrșit, legende etiologice mai apropiate de zilele noastre (**Legenda florii aurite, Legenda Lacului Negru, Legenda Lagunei Fiarei** etc.).

Frumusețea basmelor, povestirilor și legendelor antologate este pusă în valoare de tălmăcirea românească — într-o limbă colorată, sugestivă, dinamică — înfăptuită printr-o statornică străduință de a transpune în alt cod spiritual, substanța și structurile lingvistice ale textelor originale.

De aceea am fost și sîntem încredințați că cititorii români au simțit, călătorind prin lumea creației narative folclorice din Lumea Nouă, că aceasta își aduce o covîrșitoare contribuție culturală, etică și artistică, la o mai bună înțelegere a vieții, culturii și coordonatelor spirituale ale popoarelor latino-americane, atît de apropiate nouă prin multiple afinități și năzuințe.

Completînd în chip fericit inițiativa mai veche a Tudorei Șandru Olteanu, concretizată în **Basmele hispanice** (1975), ca și panorama traducerilor în limba română din literaturile Americii Latine, lucrarea analizată — basmele prințesei indiene pe întelesul căpitanului spaniol — este un act de cultură merituos, ce se cuvine salutat și în aceste pagini.

Mihai Cantuniari

SPORT Pe bîrna de sticlă

Ninge cu energie domoală, acuma, firesc ar fi să mă simt bine și să stau blînd în fața lumii, dar am văzut meciul Anglia—Ungaria, cîștigat de englezi cu 1—0, fiindcă așa a vrut portarul ungur (englezii n-ar fi înscris în veci de veci) și nu mă pot stăpîni să întreb : cum ați făcut Ștefan Covaci și Valentin Stănescu, pe unde ați dres lucrurile ca să nu ne încălzim la soarele Spaniei ? Există o lege a presei, și știți foarte bine, chiar al naibii de bine, să vă prevalați de litera ei, cînd sînteți incolțiți căci altminteri, chiar și fără dovezi palpabile, multe v-aș fi înșirat eu pe cuprins de-o pagină, e-he ! La Londra, miercuri seara, s-a jucat o micuță comedie pe o scenă învelită-n piele de pe spinările noastre jupuită — fotbal de trei lulele și o căpițea de cal vîndută pe un smoc de tutun. Martorul nostru la Londra, Mircea Lucescu, e rugat să depună mărturie. Dacă cei care-i cocoață din nou în spinarea unor echipe de prestigiu pe Șt. Covaci și V. Stănescu ar fi văzut hohăiala de pe Wembley și-ar sufla în podul palmelor șuvoaie de viscol siberian cînd vin ăi protejați cu săru' mîna și să vă trăiască tot ce doriți, că om ca dumneavoastră nu se există pe fața pămîntului. Am ricăit în gîlca nădufului cu pană de gîscă — și cu asta am trecut la niște întîmplări amestecate. Iată-le :

● Progresul Vulcan București bate pas de defilare pe fundul ceaunului, plin cu varză zbicită în poală de călugăr. L-au **zgornit** pe Mateianu, mi-a zis un teleormănean, sus pe deal la Cornățel, pe drept sau pe nedrept, nu mă bag, și l-au adus pe Robert Cosmoc, șapca jos, tot respectul, dar de ce l-au chemat cap limpede și supratehnician pe Gică Popescu ? Păi nu e una și aceeași persoană cu Gică Popescu de la federația care-și propunea totdeauna să vină pe locul al doilea în grupele de calificare pentru campionatele mondiale sau europene ? Da, da, măi vere din pădurea Deliormanului, ăla e, dar azi, după amar de vreme, îmi dau seama, și iaca, o recunosc, omul era el îngîmfat, puțin prea mult poate, dar nu mințea, pămîntul c-un cățel de usturoi, venea cu precizie matematică pe locul al doilea. De aceea, eu sînt convins că Progresul Vulcan nu va retrograda. Sigur, nu va termina campionatul imediat după Universitatea Craiova, dar nici mai jos de locul și ceasul al doispelea. Sper să ne înțelegem. Gică Popescu era îngîmfat și submediocru dar se ținea ferm de angajamente.

● Mă bucur de succesele lui F.C. Bihor și, inclusiv, ale prietenului vechi Gheorghe Staicu (Gigi, iartă-mă, am zis vechi, fiindcă îmbătrînim, cel puțin unul din noi doi dă semne). Cu mînă sigură, Gigi Staicu duce Oradea spre plutonul de elită, acolo unde acest frumos oraș merită să rămînă.

Alături de Eugen Barbu, Ion Băieșu și Dan Tănăsescu, m-am luptat luni în șir cu jucătorii Nițu și Agiu să obțină transferul de la Steaua pentru Oradea. Tovarășii Ion Alexandrescu, Mircea Sămăreanu și colonelul Nanciu pot depune mărturie că le-am spart urechile și le-am năucit multe zile tot insistînd să rezolve această problemă. Și ce se întîmplă ? Agiu vine la Oradea și fuge la Tîrgoviște, iar Oradea, în semn de represalii, îmi închipui, nu-l introduce pe Nițu în formație. Treabă pentru care nu-i pot spune lui Staicu : mersi, Gigi. Și adu-i aminte lui Kun II că mi-a promis că va trece pe la tine, fiindcă nu președintele clubului e vinovat, ci el, dacă stă puțin să se gîndească.

● Nu știu de ce și de unde un profesor de la școala unde învață fetița mea mă crede mai deștept sau mai spontan decît un copil. Pentru că fata, într-o compunere, a scris că soarele răsarind semăna cu o tufă de ardei roșii neculeasă, profesorul a zis : asta-i a lui taică-tu ! Ar fi vrut el, a răspuns fata — și avea dreptate. Am întors vorba de după cucuveaua din parul sec pentru a vă aduce la cunoștință că **economistul** Aurel Beldeanu de la U. Craiova și **juristul** Cornel Dinu de la Dinamo s-au tras de păr pe terenul de fotbal, faptă pe care toți oamenii o săvîrșesc doar în clasa-ntîi primară. Păi, ala, bala, portocala, înainte de ora de extemporal sau de teză faceți bine și treceți pe la frizer, căci, o dată, treacă de la noi (ne-ați adus aminte de copilărie), dar a doua oară veți ride minzește, indiferent c-ați ajuns în optimile „Cupei campionilor europeni" sau ați îndoliat legenda lui Internazionale Milano.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
48
(1 022)
Simbătă
28 noiembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIOTISMUL CULTURII

extrem de bogată in activități la nivel central, această săptămînă prevalează prin factorul politic. Precedată de o serie de intruniri ale unor foruri democratice de conducere care au beneficiat de prezența și orientările concrete ale secretarului general al partidului, Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a abordat o problematică deosebit de vastă și cu implicații dintre cele mai evidente in toate domeniile și sectoarele de activitate. Putem spune că, prin aceasta, deținem măsura intreagă, la zi, a tuturor eforturilor depuse pentru infăptuirea obiectivelor Congresului al XII-lea și avem imaginea directă, cit se poate de concretă, a propriei noastre stări de spirit, in consonanță cu tot ce am izbutit să realizăm și cu tot ce avem de făcut de acum inainte, pornind de la acest cel dintîi an al celui de al șaptelea cincinal. Un strălucit reper in această privință il reprezintă insăși Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, o magistrală analiză științifică, sinteză de gindire și acțiune practică, creatoare, o călăuză de fapt pentru tot ceea ce vom intreprinde și vom pune in front de lucru, deschis, in perioada care urmează. Pentru că, evident, realizările din primul an al actualului cincinal constituie un nou și important pas inainte pe calea dezvoltării economico-sociale a patriei pe calea prosperității noastre socialiste. Proiectul Planului național unic de dezvoltare pe anul 1982 își are un puternic suport in experiența și rezultatele din acest an, in rezultatele ca și in invățămintele ce decurg din unele neimpliniri semnalate. Există așa cum s-a subliniat, o puternică bază care ne asigură pe mai departe mersul inainte și care, intr-o măsură mai mare decit pină acum, ne va solicita in competiția muncii și a valorilor noi, de calitate, printr-un plus de efort și voință, capacitate și initiativă și creativitate. Se degajă de aici un puternic și solidar sentiment de răspundere, o vie hotărire de a depăși orice greutăți și de a da soluții optime, cit mai eficiente, tuturor problemelor cu care ne confruntăm. In infăptuirea obiectivelor propuse — și aceasta conform cerințelor unei noi calități a muncii și vieții in toate domeniile de activitate — un rol deosebit il vor avea știința și tehnica nouă, avansată, contribuția tot mai largă a acestora, ca și a invățămintului, perfecționarea neintreruptă a cadrelor, aplicarea unui cuprinzător program de intărire a autoconducerii muncitorești, ridicarea la o calitate superioară a intregii activități ideologice și politico-educative, de formare și educare revoluționară.

In acest context se regăsesc la dimensiunea intregii lor răspunderi și a propriilor lor indatoriri și literatura și arta, creația literară și artistică, oamenii de cultură și artă. **Patriotismul a fost, este și va rămine intotdeauna un bun al națiunii, un bun al poporului nostru și oricine se abate de la patriotismul revoluționar se indepărtează de popor**, sublinia secretarul general al partidului. Resimțim in toată această pledoarie insuși mobilul de fond al creației, termenii săi de esență sau, altfel spus, resimțim la adevărata lor dimensiune indatoririle inseși pe care le reclamă libertatea de creație. Fapt care ne solicită in cel mai inalt grad și care, in planul propriu-zis al conștiinței creației, și sub raportul prezenței și finalității acesteia, poate să insemne și democrația insăși a participării și implicării noastre mai mult decit morale, excitarea pe viu — s-ar putea spune — a unei imense răspunderi sociale. Firește, dincolo de intenții și dincolo de afirmații, ceea ce conteză rămine mereu actuală proba concretă a creației. Este o problemă de atitudine aceasta iar maturitatea demersului nostru artistic devine in cea mai mare măsură de adincimea și autenticitatea propriei noastre implicări. **Trebuie să acționăm cu hotărire**, spunea tovarășul Nicolae Ceausescu, **pentru a pune toate mijloacele de care dispune societatea noastră socialistă in slujba formării revoluționare a tineretului, a poporului, pentru dinamizarea spiritului viu creator, inovator, de luptă impotriva a tot ce e vechi pentru afirmarea noului in toate domeniile de activitate. Aceasta constituie o cerință importantă a conducerii po-**

Luceafărul

Continuare in pag. a 7-a

„O mare răspundere revine, de asemenea, uniunilor de creație. Avem nevoie de poezii revoluționare, patriotice, care să cinte munca eroică, realizările minunate ale constructorilor socialismului din România. Comuniștilor din domeniul creației literar-artistice le revine îndatorirea de a combate părerile ce se aud ici-colo, potrivit cărora poezia revoluționară, patriotică, nu ar mai corespunde actualei etape de dezvoltare. Dimpotrivă, acum mai mult ca oricînd avem nevoie de o poezie revoluționară, patriotică. Patriotismul a fost, este și va rămîne intotdeauna un bun al națiunii, un bun al poporului nostru — și oricine se abate de la patriotismul revoluționar se indepărtează de popor și, vrînd-nevrînd, servește interesele dușmanilor poporului. Avem nevoie de o literatură militantă, revoluționară. Avem nevoie de romane, de piese de teatru care să oglindească munca entuziastă, grea, dificultățile ce trebuie depășite, dar și succesele pe care le inregistrează poporul nostru in edificarea celei mai drepte societăți din lume, in urcușul spre inaltele piscuri luminoase ale comunismului".

NICOLAE CEAUȘESCU

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Scriitorii din România socialistă, alături de intregul nostru popor, s-au adunat să dea glas voinței lor de pace și dezarmare.

Ne afirmăm adeziunea deplină, a tuturor slujitorilor condeiului, fără deosebire de limba in care scriem, la politica internă și externă a țării noastre, al cărei promotor strălucit sinteți dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, suflet din sufletul aspirațiilor fundamentale ale poporului român : pace și progres, libertate și independență, suveranitate și colaborare internațională.

Ajutoare de nădejde ale Partidului, cum insăvă dumneavoastră ne-ați denumit — sintem in prima linie a frontului apărării păcii și răspundem cu intreaga noastră conștiință patriotică și revoluționară la Apelul pentru dezarmare și pace, lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste din România, intr-un moment atit de greu cind situația internațională este dominată de cursa nebunească a inarmărilor, de spectrul unui nou război mondial.

Scriitorii știu că, atunci cind zăngăne armele, muzele tac ! Scriitorii își dau seama că in cazul declanșării unui război nuclear, cu consecințe dezastruoase pentru intreaga civilizație de pe pămint, chiar stelele de pe cer și planetele își pot opri mersul, iar viața nu va mai fi in stare să făurească in beneficiul unei omeniri numai virtual supraviețuitoare bunuri și frumuseți materiale și spirituale, căci niciodată omenirea n-ar mai putea să vadă răsăritul soarelui, lumina lui binefăcătoare și rodnică.

Tocmai de aceea, scriitorii din România susțin, cu toată puterea ființei lor, strălucita dumneavoastră propunere pentru dezarmare și pace, vibrantul Apel al Frontului Democrației și Unității Socialiste adresat poporului român, tuturor popoarelor lumii, și sint gata, prin opera și cuvintul lor, să se opună forțelor iresponsabile și criminale ale intunericului acestui timp.

Ne alăturăm din toată inima noii contribuții substanțiale a României socialiste, a dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, la eforturile pentru dezarmare și destindere, pentru inlăturarea pericolului unui război nuclear, nimicitor, pentru edificarea unei lumi a păcii și colaborării. Pe deplin conștienți de răspunderea ce ne revine, ca oameni de cultură ai României socialiste și ca fii ai aceleiași specii umane universale, ne angajăm să nu precupețim nici un efort pentru a apăra viața și cultura, civilizația multimilenară și umanismul, care trebuie să străbată, cit mai profund, pină-n cel mai indepărtat colț de zare albastră, pentru ca rațiunea și pacea să triumfe pe intregul Pămint !

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

PACEA, VOINȚA ÎNTREGII NAȚIUNI

Cuvintul scriitorilor Dumitru Radu Popescu și Domokos Géza la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste (în pagina a 3-a)

A venit Vremea

Pe unde vrei s-apuci, tu, Vreme,
Cu pas nebun și plingător ?...
Cenușa feții care-ar geme,
Las-o, o floare și-un izvor...

Din care viața să-și adune
Visul, cu fața lui de Om,
Și bucuria să-nconune
Durerea lumii !... din Atom !...

De ce să-ngropi, intr-o Neștire,
Tot drumul scurs, de mii de ani ?...
Răspunzi, o, Vreme-n Amintire,
De veacuri și de-ai lor titani !...

De ce să fii o gălbinare,
Tu, Vreme, minunată-n duh ?...
Mai bine adă vindecare
La răni de vulturi, din văzduh !...

Cărare surizindă vieții,
Și muncii, dă-i răsplata ei !...
Apărătoare Frumuseții
Și Păcii ! Steag fii și temei !...

Venit-a Vremea cea de aur,
Cind groaza, lebădă rănită,
Poate săpa fintini de aur,
Ori, hrubă, lumii, părăsită !...

Blestem, dar orice-ntunecare
Din pivnițele Nebuniei ;
Vremea care-a trăit la Soare,
Trăiască-și dreptul Bucuriei !...

Mai e pe lume-nțelepciune,
La neutronicul „demers" ;
Mai sint și Minți ! Rachete bune
Să facă Pace-n Univers !...

Traian Iancu

Rațiunea nu trebuie să doarmă

I-am intrebat adeseori, din ce pricină, amintirile din război intunecă, in viața oamenilor, și iubirea, și ura, și chiar pierderile celor apropiați. Trec ani de zile și totuși locuri geografice, date, ore precise sint incă vii, dureros de vii in mintea bărbaților și ei le povestesc cu infrigurare, cu obsedantă infrigurare de parcă tocmai ieri tata, sau fratele tatii sau cuscrul sau vărul sau vecinul erau cit p-aci să nu se mai intoarcă printre ai lor. Popor structurat din vechime pe obștii și pe familii, viețuind colectiv, intr-o devălmășie sentimentală care-l face sociabil, comunicativ și deschis, ceea ce ne inspăimintă nu este pericolul, frica, ne sugrumă ideea că n-am mai fi printre-ai noștri, că ceva fatal, implacabil, ne-ar impiedica să ne intoarcem acasă, să ne dislocăm din familie. N-am auzit pe nimeni laudindu-se, la noi, vreodată, cu amintirile din război, dimpotrivă : victimele inamicilor erau căinate de-odată cu „săracu Pavel" sau „Petre" că „era ca și ăla, aproape un copil". Un popor care are nevoie de pace ca să-și poată alimenta neintrerupt sentimentul statornicei lui colectivități : durata. Oameni fericiți să muncească in pace și să fie printre ai lor. Oameni legați de țară și de pămint și care au văzut din tranșee, cu oroare, cum pămintul lor și cum țara lor tresar sfișiate și arse de mușcătura obuzelor ; oameni care și-au văzut nu viața ci morala vieții — iubirea de patrie — amenințată cu moartea.

Noua inițiativă de pace a secretarului general al partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, exprimă cu fidelitate aspirația generală, comună, a poporului nostru de a rodi material și spiritual in pace. Vrem o patrie liniștită și liberă in care o națiune socialistă pașnică, muncitoare și perseverentă dorește să-și implinească menirea istorică : aceea de-a fi in vatra și in tiparele spiritualității ei colective — poporul român.

Era firesc ca apelul unui conducător care își iubește poporul și dorește să-l ferească de durere și de pericole să aibă un mare ecou internațional. Lumea contemporană nu se laudă nici cu solidaritate și nici cu iubire. Un apel către prietenie și echilibru, către bunătate și omenie, venit statornic din partea României socialiste și din partea conducătorului ei, dovedesc lumii, de trei decenii aproape, că la temelia vieții României socialiste se află increderea oamenilor in oameni, increderea oamenilor in rațiune și in capacitatea de a fi solidari. Numele secretarului general al partidului nostru simbolizează astăzi in lume — omenescul, firescul, viața normală, conștiința oamenilor aptă să se gindească la rosturi de muncă și fericire și nu la distrugere. Rațiunea nu trebuie să doarmă și somnul ei să producă monștri care să ne arză cimpiile, soarele, iubirea și risul fericit al copiilor.

Nicolae Velea

.REFLEX

Tot întîlnirea

Pentru un om dispărut și care cu știrea lui este dat mort de către ai săi, lumea aproape că nu mai există decit ca o imensă ingăduință. I se iartă totul sau aproape totul, i se uită și numele, i se ingroapă și chipul iar el n-are ce face, trebuie să asiste de departe și cu stringere de inimă la toate acestea și să simtă cum își devine intr-un fel și impropriu și complice totodată, un martor pe care nimeni la urma urmei nu mai sconta. In noua sa stare, in moartea pe care și-a acceptat-o adică, lumea are alte povesti și se ordonează după alte priveliști, intră și iese pe alte porti. **Adică pe alte ferestre**, ar fi putut riposta omul nostru comun și statornic din podgorie, **altă lume, alte uși** — ar fi adăugat el dacă auzea toate acestea și bineințeles că ar fi ris. Mai ales că, lucru confirmat mai tirziu, la uciderea, la moartea sa, el a colaborat din plin.

La citiva ani după dispariția sa din sat, in preajma curții bătrinului prăvălier a poposit o sătră de țigani. Nimeni nu știe ce s-a intimplat precis dar a doua zi zlătari toți erau beți morți. Dormeau ca dusi prin cărute iar de pe coviltire copiii cercetau iscoditori prin ograzi și își aruncau ochii la hărmălaia pe care o treziseră niște ciini intărîtați de pisici. Ce-a aflat lumea, pe scurt : că oamenii aceia nopatici și pletosi i-au adus bătrinului hainele și actele fugitului său fiu care se adăpostise intre ei — știe el de ce ! — și care a murit de cuțit. N-au avut cum să-l salveze, a suferit putin, i-a scris și-o scrisoare in timpul ăsta pe care **uite-o, na, tine-o boierule și vezi că-i a lui.** Și intr-adevăr scrisoarea era scrisă de mina lui, își cerea iertare la toți pentru cite le-a pricinuit și-i ruga să îi facă toate cele de cuviință și să se roage și ei la rindul lor ca să fie iertat. Cea dintii pomană a fost in noaptea aceea cind prăvălia s-a inchis și țiganilor li s-a dat să mănince și să bea. Apoi, satra s-a dus. Lui i s-a ridicat mai tirziu cruce, nu in cimitir, pentru că un om dispărut și dat mort cine știe unde nu are un timp acest drept, ci undeva pe deal, lingă un izvor care a fost captat și transformat in cismea cu un igheab tare de piatră și un zid ca un cerdac lingă ea care să-i poarte numele.

Intr-o noapte cineva umbla ca o umbră prin prăvălie și se lipea parcă de pereți. Rămăsese singur bătrinul, visul nevestei se implinise, fiul trăise și murise printre țigani. Cind i-l povestea, el ridea și injura. Și uite că așa a fost, ea i-a visat mereu așa pe lumea asta și s-a dus in cealaltă fără să-l mai vadă și fără să știe dacă a avut sau nu dreptate, dacă și cu dreptatea aceasta ar mai fi putut face sau schimba ceva.

Si de pereți, prin salonul cel mare, umbra aceea s-a desprins și s-a impărtit in două, apoi, una a luat-o spre pivniță — de unde știa ea capacul de lemn de deasupra scării că era acoperit

A. I. Zăinescu

Continuare in pag. a 2-a

FIȘE EMINESCIENE

În jurul biografiei intelectuale (IX)

Apreciind rolul filozofiei in formația culturală a poetului, D. Popovici deschide o paranteză curioasă in privința importanței studiilor istorice eminesciene. Punctul de plecare — polemic — il constituiau considerațiile lui G. Călinescu : **„Se putea oare trage de aici concluzia că Eminescu era mai bine pregătit pentru studii de istorie decit de filozofie, că, in orice caz, cunoștințele sale istorice depășeau pe cele filozofice? Aceasta este părerea lui Călinescu".**

N-am avut impresia că aceasta ar fi fost dilema care l-ar fi frămintat pe critic in capitolul cu pricina. Furat de disputa cu exegeza călinesciană, D. Popovici ajunge la astfel de aprecieri, vădit exagerate: **„Un istoric nu se realizează prin adiționarea cunoștințelor istorice și cind Eminescu mărturisește că este străin de arta de**

Al. Oprea

Continuare in pag. a 2-a

LA ALBA IULIA

Ce român care a trecut prin Alba Iulia nu și-a plecat fruntea sau nu s-a descoperit cuprins de adincă pioșenie in locurile care au văzut biruința lui Mihai Viteazul, supliciul lui Horia și Cloșca, adunarea celor o sută de mii, care in numele a trei milioane și-au inălțat sufletul de români pentru o singură Românie ? Gestul aplecării frunții nu l-am invățat la școală. N-aveam virsta abecedarului cind intr-o zi, aflat pe culoarul unui vagon, am văzut un țăran cu piele lungi, albe, descoperindu-se in fața inscrisului gării din Alba Iulia. N-am ințeles și nici n-aveam cum să ințeleg, la acei ani, gestul ridicării cușmei dintr-o oaie și acea aplecare din umerii largi pe care odihnea o țundră negrie, și nici umezeala din ochii omului, trecut demult de virsta primei tinereți. La șase ani cei care au treizeci ți se par infiorător de bătrini. Am intrebat-o pe mama de ce s-a descoperit unchiașul cită vreme a poposit trenul și de ce nu s-a acoperit decit după plecarea lui. „Sintem la Bălgrad, dragu' mamii". Sint lucruri care ți se intipărese pentru vecie in minte și chiar dacă le uiți pentru o vreme ele își cer ulterior dreptul la revenire, după ce in intimitate forța selecției le-a hărăzit supraviețuirii. Ce e dat să nu moară trăiește, ce nu se cuvine a se ține minte se pierde inainte ca emoția să se cuibărească in tine și să pască ulterior intrebări ce te obligă să n-ai hodină pină nu le cunoști. Peste curcubeul timpului, Mihai Viteazul a adunat pină la ei vreri pe care le-a implinit și le-a lăsat moștenire urmașilor spre alte impliniri, definitive. Căci ce reprezintă intiul Decembrie una mie nouăsute optsprezece dacă nu implinirea unor dorințe mereu intirziate, cu folos pentru alții și in nefolosul celor ce-au viețuit spre a muri apărindu-și ființa și nevoile și neamul. Doritori de pace, a trebuit incă din matricea formării noastre ca națiie să ne apărăm ruga românească și apărind-o am favorizat in spatele nostru civilizați pentru care n-am așteptat nici aplecări de frunți nici mulțumiri necerute. Ne-am făcut datoria așa cum țăranul își ara pămintul toamna și primăvara și așa cum culegea de cind există veacuri prin aceste locuri, cu călindare de suflet aparte. Printre

Petre Sălcudeanu

Continuare in pag. 6-a

A APĂRUT

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA CIOBANU: «ISTORII III»

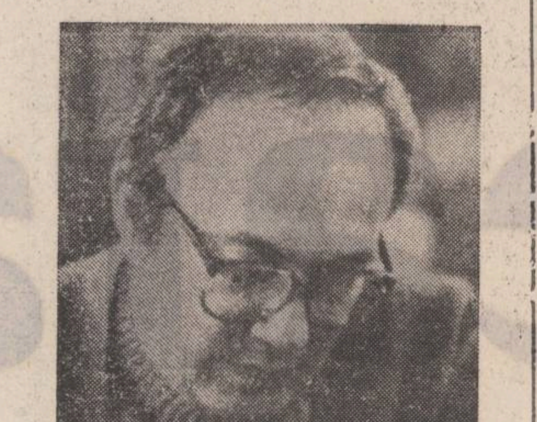

Ciclul romanesc al lui Mircea Ciobanu ajuns la al treilea volum (*Istorii III*, Editura *Eminescu* 1981) ne apare ca o expresie sintetică a prozei sale anterioare atît sub raportul universului motivematic cît și al modalităților narative. Cine a căutat în ampla sa orchestrație epică numai romanul social al evoluției familiilor Dudescu și Palada, de-a lungul a două generații, s-a situat la nivelul superficiei și a acceptat capcana retoricii înșelătoare a scriitorului care nu a renunțat la imagistica biblică, simbolurile gnostice apocrife și procedeele parabolice din *Martorii* sau *Cartea fiilor*, ci le-a potențat într-o nouă scriitură. Mult trîmbițatul său realism actual („arta flamandă" a descrierilor etc.) în care un critic vioi în stil dar nu prea înzestrat cu idei a văzut „cloul" romanului, nu constituie în fond, decît masca, folosind o expresie consacrată, unei „geografii magice" . Desigur, nu de tipul romantic nervalian sau cosmocentric-sadovenian ci, mai aproape de Bucureștiul tainic-fabulos al lui Mircea Eliade. Într-adevăr, acest volum, dincolo de urmărirea destinelor individuale și al clanurilor familiale se impune ca „istoria" unui oraș straniu, enigmatic, al unui spațiu unic, privilegiat, trăind într-un timp al său, inconfundabil, care, el, și numai el face posibilă dezvăluirea feței abstruse a locurilor. Nu întîmplător acțiunea se desfășoară, în principal, în anii 1916—17 și 1946—48, perioade de nesiguranță și derută, de schimbări și transformări al căror sens nu se limpezise încă. Dacă Bucureștiul lui Mircea Eliade era martorul ocultărilor și epifaniilor repetate ale sacrului, situațiile și întîmplările avînd aura miraculosului, orașul ducînd o existență de o vitalitate mereu reînnoită și reîmprospătată. Bucureștiul lui Mircea Ciobanu pare sleit de viață, măcinat de o boală fără nume, agonizînd „bacovian". În timpul pustietoarei ocupații germane din primul război mondial, unul din personaje, amintind figurile profetice vindicative ale vechiului testament, spune într-una din predicile sale : „Fiți, așadar, cu luare aminte. E o minune și cînd nu se întîmplă nici o minune — și minunea de-acum e că Dumnezeu și-a părăsit turma. Altul ne tunde și ne mulge, și măcar de ne-ar paște". Așadar despre o mare absență, despre un loc părăsit și dezintemeiat lăsat pradă forțelor distructive, și despre ceea ce li se poate întîmpla oamenilor într-un astfel de spațiu, povestește în *Istorii* Mircea Ciobanu, și nicidecum despre simpla prezență a unor familii într-un proces istoricește circumscris. Tema este amplificată prin imaginea Bucureștiului postbelic, ruinat de război și dezorientat ca urmare a evenimentelor politice prin care trecea : „Și deodată, Maria Palada văzu orașul și ar fi vrut să se sprijine de umărul mare al Logofetesei. Case cu acoperișul smuls ; locuri virane acoperite de încîlceala scaieților (...) ferestre umplute cu șomoioage de ziare și cîrpe ; uruit de tramvaie ; gropi ; case spoite în toate culorile cenușii ; curți fără garduri ; pomi cu frunza răsucită ; belșuguri de pulbere seara pe ziduri, pe oameni, devălmășie ca sub acoperămîntul unei imense, înăbușitoare magazii. Tot ceea ce atingea privirea era destrămare și început de destrămare, oriunde te-ai fi lungit la pămînt, ai fi putut să pieri, ca Iancu Dudescu, acelei nemaisfîrșite neorînduieli" (p. 71) *Devălmășie, neorînduială, destrămare* sînt cuvinte cheie, cu rezonanțe metaforico-simbolice, revenind cu mare frecvență în structura textuală, evidențiind o stare de fapt și de spirit, insinuată la toate nivelele. Să mă explic. Roman al existenței, *Istoriile* lui Mircea Ciobanu cuprind trei sfere de întrupare a ei : ființa, casa și orașul. Continuînd, more geometrico, raționamentul și urmărind logica internă a textului, dacă locul-cadru este haotic, în destrămare, la fel și casa ne apare ca un semn al devălmășiei și descompunerii. Autorul înfățișează cu lux de amănunte, obsedant chiar, locuințele părăginite, intrate într-un ireversibil proces de ruină, simboluri ale lumii labirintice, fizic și moral din care fac parte : „Iancu Dudescu nu zăcea într-o casă, ci într-o magazie unde se-aruncă, an de an, prisosuri și vechituri, și amănunte desperecheate — o magazie unde bezna lucrează mînă în mînă cu umezeala, unde macină cariul și întinde plase paianjenul, unde nu intri să cauți nici dacă ți-aduci aminte că dintr-o întîmplare nefericită, în cine știe ce sac sau putred ungher de sertar, acum o vreme ți s-a rătăcit un mărunțiș prețios. De aici nimeni nu ridică nimic. Aici locul este sortit să se umple mereu, căci, iată, nemaifolosința are casa și legile ei, destrămarea are și ea o întemeiere anume". (pag. 70). Aglomerării și haosului imund de afară le corespund mizeria și descompunerea interioară. Dacă în „Pe strada Mîntuleasa" a lui Mircea Eliade lumina și căldura erau medii propice ale revelației și declanșării manifestărilor sacre, aici, *umezeala, ceața, negura, întunericul*, etc. sînt tot atîtea imagini fizice și simbolice care accentuează senzația de rătăcire, de descompunere, de stingere într-o lume dez-axată, fără ordine cosmocentrică, al cărei simbol ar fi trebuit să fie edificiul solid, monumental. Descifrăm fără îndoială, reflexe ale mitului Meșterului Manole tratat escatologic, deoarece o construcție în părăsire sau în paragină devine un „locus absconditus", anunțînd o moarte, și la scara întregului, dispariția unei comunități și a unui anume mod de viață. Această viziune poate trezi cuiva asocierea cu peisajele calde și interioarele domestice ale pictorilor flamanzi ? Să fim serioși.t Dacă am căuta totuși un echivalent plastic, ne-am gîndi probabil, la orașul lui Piranesi, la arhitectura sa tenebros-fantastică ; un Piranesi însă al interioarelor, aș adăuga. Rar am întîlnit un autor care, pornind de la gesturile și obiectele cele mai banale, (trosnetul unei grinzi, scîrțîitul dușumelei, un pahar spart, o crăpătură în tavan etc.) să creeze prin izolarea amănuntului și înscrierea lui într-un alt context de semnificații, o atmosferă mai suspicioasă, mai tulbure, în ultimă instanță magic-nefastă. Excepționale sînt paginile în care pornind de la o superstiție populară (pocnetul fără motiv al obiectelor din lemn) este prevestită moartea Bulfei. Pentru cel ce știe acest lucru, casa se transformă într-o imensă cutie de rezonanță a morții, sau, într-un halucinant oracol ca pentru Sisa Dudescu. Încercarea Bulfei de a repara locuința în pofida imposibilității (un mal ce se surpa și o acoperea lent), și încăpățînarea de a nu se muta, semnifică lupta împotriva dispariției, dar și atracția tanatică irezistibilă. De altfel, aproape toate personajele suferă de un vertij al neantului, pe care îl poartă în ele, îl presimt și căruia, în final, i se abandonează fără regret. La Iancu Dudescu moartea înseamnă mîntuirea și actul său de demnitate, adevărata întemeiere a ființei după o viață inautentică și umilă, iar la Sisa Dudescu o apariție seducătoare, neașteptată, ea, care, toată viața fusese marcată de boala plictisului și a monotoniei. Cazul acestui personaj este destul de interesant și vom face din nou apel la tradiția și limbajul mitului chiar dacă riscăm să surmenăm și să irităm critici de genul lui Alex. Ștefănescu. Este vorba de ceea ce, am spus-o și în cronica precedentă, Mircea Eliade numește „mortul viu", cineva pentru care cunoașterea nu mai are secrete, îndepărtîndu-se definitiv în absența oricărei dorinți, de existență, deși biologic în viață, oferindu-ne și un model în nuvela „Podul". La modul instinctiv și Sisa Dudescu, care în orice întîmplare găsește precedentul și similitudinea, viața apărîndu-i ca un lung și monoton șir de întîmplări previzibile, este un astfel de personaj. Din această cauză, moartea capătă atîta importanță ca eveniment unic și irepetabil. Volumul al treilea reprezintă indiscutabil *Cartea Morților* așa cum volumul întîi constituia *Cartea nașterilor*. Și, iarăși nu întîmplător, cele două cărți sînt tutelate de două mari figuri feminine ; prima de Logofeteasa Demeter, moașă și zeiță deci, a nașterii și fecundității iar a doua, de Sisa — Hecate iubitoare de întuneric și trăind în proximitatea morții. Chiar și marele Palada, un fel de Jupiter tonans pentru toți cei din jurul său, trece printr-un simulacru sau poate, moarte ritualică : somnul greu, la două zile după revelion, cînd este confundat de soție și servitoare cu un mort. Dar de ce am numit întîmplarea ritualică ? De-a lungul întregii cărți Gheorghe Palada se definește ca o forță posesivă, condusă de o energie teribilă, acționînd însă oarecum inconștient, ocrotind și distrugînd în același timp chiar și pe cei apropiați, despersonalizîndu-i și impunîndu-le voința sa tiranică. Desigur, el este un constructor, (vol. II) un Meșter Manole care pentru a înălța și a se manifesta are nevoie de sacrificii. Și soția lui, Maria este una dintre ele. Simbolismul acesta devine mai clar cînd, tulburat de faptul că a fost considerat mort, părăsește casa, lăsînd-o fără stăpîn și fără șarpele proteguitor (servitoarea Catrina). Sau prin actul ritualic a fost silit să plece, așa cum Manole rămas fără schele, pe turnul mănăstirii, a trebuit să o părăsească încercînd să zboare și prăbușindu-se. Dacă Gheorghe Palada se va prăbuși sau nu, dacă se va naște, moral a doua oară, luînd conștiință de sine și de situația sa, vom ști doar în al patrulea volum. Deocamdată ne oprim la această fază a semnificațiilor constatînd însă complexitatea și multitudinea conotațiilor mitico-simbolice care înfășoară ca o hlamidă corpul textului. Desigur, ele nu se înfățișează atît de limpede cum am încercat să le stratificăm noi în funcție de interpretarea analitică, ci ca un joc de corespondențe, și multiplicări, ca un obiect reflectat în nenumărate oglinzi concave ce își transmit una alteia imaginea deformată. Este arta prozatorului de a se exprima în mai multe registre, de a transforma detaliul concret în metaforă revelatoare și de a camufla schema sau scenariul metafizic în pasta densă a materiei, cu atîta abilitate încît a fost considerat un roman psihologic, de tip clasic, „ionic" cum s-ar zice. Așteptînd și ultimul volum, nu cred că risc, afirmînd că asistăm sub ochii noștri la construcția unui mare roman al prozei noastre contemporane.

Paul Dugneanu

O CARTE DE MEMORII

Bună povestitoare și observatoare, manifestînd în diverse ocazii lipsa de ezitare proprie ființelor dotate cu o mare vitalitate, Cornelia Murariu Drăgan (1897—1981) dovedește, prin prima și singura ei carte (**Rădăcini**, Editura **Nagard**, 1981), că a trăit viața unui om întreg. Este o carte de memorii.

Am citit **Rădăcini**, incitat fiind de informațiile pe care le dețineam în legătură cu binecunoscutul fiu al autoarei, dar pe parcursul lecturii am fost captivat și de textul în sine, ca literatură. În mod special, m-a impresionat unitatea caracterologică pe care toate relatările o au. În toate extrem de variatele împrejurări în care viața a dus-o, povestitoarea s-a comportat într-un fel anumit, într-un fel al ei, necăutînd vreodată să-i imite pe alții și nici să salveze aparențele. Așa stînd lucrurile, cartea sa nu este numai un document, ci și un roman, care are în centrul său un personaj distinct. Așa cum prinde treptat contur din rememorările sale, naratoarea se arată a fi un om dîrz, cinstit, sociabil, necunoscînd pasivitatea și lîncezeala, un om din rasa celor care lasă urme durabile pe unde trec și se fac iubiți. Ea dovedește în mod constant franchețea celor cu suflete tari, spune direct ce are de spus, nu se teme că părerile sale ar putea să nu fie pe placul unuia sau al altuia. Îi place să activeze, să modifice, oricît de puțin, peisajul uman prin care trece. Cele cîteva citate pe care le-am selecționat sînt semnificative din aceste puncte de vedere.

Curiozitate. „În timpul cît am stat în Italia, mult mi-o plăcut să vizitez locuri necunoscute. Nu aveam vreme să mă plictisesc. Deloc îi luam pe blestematul de Amoroso și plecam, sau cu bietul Duinio, care s-o pierdut în floarea vîrstei. Uneori luam tramvaiul și mă duceam singură la Taliedo, afară, să mă interesez ce fac nevestele, copiii muncitorilor. Era o bucurie pentru ei. Mă uitam cum se umplu buteliile de aragaz și stăteam de vorbă".

Caracter de întreprinzător corect, care nu uită niciodată de interesele oamenilor cu care colaborează. Plăcere pentru ordine, învățată, o dată pentru toată viața, în atelierul de tăbăcărie din Lugoj. Repulsie pentru improvizațiile de orice fel. Prezentul nu trebuie sacrificat de dragul viitorului, fiindcă el este cel care ne stă, realmente, la îndemînă și asupra lui putem acționa. „Apoi, iarăși o deschis Constantin un depozit de butelii la Porcarea, lîngă Viareggio. Și m-am dus acolo și am văzut canistrele împrăștiate prin curte. Și atuncea am întrebat pe ăla mai mare peste muncitori, ce este cu asta ? ! Cum de lasă canistrele împrăștiate ? — Păi, doamnă, n-avem șopru. — Știu că sunt vreo două luni de cînd v-or înființat ! — Da, este adevărat, dar avem grijii pînă peste cap, nu ne stă mintea la asta. — Mara, să știi că dottore, Constantin, băiatul meu, m-o pus inspectoare peste toți muncitorii și funcționarii. Și mi-o spus să fie totul la locul lui. Să fie șoprul făcut și canistrele în ordine. Și ăla m-o crezut că mi-s inspectoare și o făcut în două săptămîni totului tot".

Om hotărît. „Eu cînd îmi pun în gînd ceva ce am de făcut, să știu că toată noaptea nu dorm, fac, pînă termin. Scriu pe bilet : asta trebuie să fac, și fac ! Nu las de azi pe mîine".

Ambiția de a nu decădea. „Am ajuns acum la etatea asta să rămîn cu ce ? cu aduceri aminte ! Dar nu numai cu aduceri aminte. Uite, la teatru mă duc, la piață mă duc, gospodăria o țin, vizite fac, îngrijesc de grădina cu flori, pregătesc pentru iarnă [...] să aibă goștii cînd or veni. Duc o viață destul de activă încă, deși mă mai doare și una și alta [...] Îmi place teatrul, opera, nu lipsesc niciodată de la nici un spectacol [...] Însă plăcerea și dragostea a mai mare mi-o rămas la lectură. Cetitul, să cetesc, să cetesc. Lectura asta mă fură".

Franchețe și o oarecare doză de malițiozitate. Este vorba despre cărțile fiului său, dar Cornelia Murariu Drăgan nu vede de ce nu ar spune exact cuvintele care îi exprimă modul real de a gîndi. „Iar cărțile lui Constantin le-am cetit de două și de trei ori. Nu zic că nu-mi plac, sunt frumos scrise, au multe adevăruri, dar și cîte o strîmbătate, că lui, de, uneori îi place să mai ia omul în zeflemea. Dar nu o face cu răutate, ci numai pentru că ceea ce îi comic îi face plăcere și îi devine simpatic".

O iubire de nimic tulburată pentru locurile unde s-a născut. Patriotism firesc, fără vreo notă retorică. Privind marea de la Palma de Mallorca, Cornelia Murariu Drăgan se gîndește la Timiș și găsește că este mai frumos. „— Mamă, la ce te gîndești ? — La Timișul nost, cîtu-i de frumos ! — Dar aici ai marea. — A, nu-mi place". Se poate sta și în străinătate, dar ceva nu va fi niciodată în regulă. „Și iată că din 1958 am stat pînă în 1975, cînd m-am reîntors definitiv în România. Deci or fi fost șaptesprezece ani și cu cinci de război, fac douăzeci și doi în Italia. M-am săturat de străinătate. Pentru mine pămîntul pe care-l calc îmi spune ceva. Pe aici am călcat cînd am fost mică. Pămîntul ăsta mi-o dat hrană prin toate rădăcinile lui. Acuma sunt fericită că sunt pe pămîntul pe care m-am născut, cu prietenii mei".

Memoriile din care am citat au fost dictate de către Cornelia Murariu Drăgan pe cînd se afla la vîrsta de optzeci de ani. Spun : om cu fire fericită, un om tare de inger.

Voicu Bugariu

În jurul biografiei intelectuale (IX)

Urmare din pag. 1

a descifra documentele, el arată lipsa culturii tehnicii de specialitate".

Vom dezbate mai departe această problemă, deocamdată ne grăbim să precizăm că D. Popovici nu tăgăduiește orientarea lui M. Eminescu în domeniul istoriei naționale, după cum aduce argumente dintre cele mai convingătoare în privința rolului pe care l-a jucat, în constituirea structurii spirituale a poetului, cunoașterea trecutului eroic al poporului. Iată-l reconstituind lista lecturilor posibile ale elevului Eminovici din biblioteca gimnazială de la Cernăuți : **„Figurau aici cărți religioase, începînd cu Cazania lui Varlaam, dar figurau mai cu seamă scrieri referitoare la istoria poporului român și la condițiile lui moderne, politice și sociale. De la Hronica lui Șincai și Istoria lui Petru Maior, trecînd prin tratatele consacrate în epocă de istoria românilor, cum era acela al lui Dionisie Fotino, și pînă la bogata literatură în legătură cu Unirea Principatelor, biblioteca punea la îndemîna unui îndrăgostit de istoria română un material foarte prețios".**

Eminescu era, indiscutabil, un îndrăgostit de istoria neamului. Faptul că printre volumele donate bibliotecii gimnaziale figura și o cărțulie despre **Petru Rareșu, principele Moldovei,** de Dr. At. M. Marienescul, Sibiu, 1862 — sau, că, în 1871, ca bibliotecar al Societății „România Jună", va oferi în dar, împreună cu colegul său, Șt. Ștefura, operele lui Șincai, constituie o dovadă a pasiunii pe care o punea, în acei ani, nu numai în citirea unor lucrări de istorie dar și în achiziționarea lor, cu satisfacții intime de colecționar.

Pe măsură ce Eminescu înaintează în studiul filozofiei culturii, se dezvoltă la el, în raport cu istoria, obiceiul de a „gîndi" faptele trecutului, de a le subsuma unor concepte generalizatoare. Dovadă ne stau iarăși adnotările la tratatul lui Rötscher. El se arată preocupat — cu mult înainte de a fi putut cunoaște teoriile etnopsihologice — de ceea ce ar putea constitui **„psihologia popoarelor"**, fără a mai vorbi de problema **„individualității naționale"**, des evocată, sau de **„spiritul general al națiunii"**, a cărui dezvoltare considera că ar trebui să stea în centrul eforturilor românilor. De aici va ajunge la reflecțiile analizate într-un articol anterior, unde se aprecia că dreapta călăuză **„în labirintul istoriei"** nu poate fi decît **„individualitatea caracteristică și internă a poporului însuși"**. Un punct de vedere care prefigurează o teză crucială a gîndirii de mai tîrziu a poetului, conform căreia în judecarea drumului parcurs de un popor trebuie să se pornească de la criteriile intrinseci ale dezvoltării sale organice iar nu de la măsuri valabile pentru alte timpuri și alte locuri.

Acest raționament îl găsim aplicat — tot în notele la tratatul lui Rötscher — și în domeniul culturii, afirmînd că: **„varga măsurătoarei am luat-o de la străini, înfundîndu-ne în perfecțiunile literaturilor lor cu disprețul și uitarea totală a tuturor productelor române, cari naturalmente trebuie să fie inferioare celor străine".** O observație extrem de importantă, reactualizată de fiecare dată, cînd, în cadrul culturii române, s-au dat lupte pentru promovarea originalității și valorii creației naționale. Explicația erorii comise este deosebit de penetrantă, arătîndu-se că **„Societatea noastră semidoctă ocupă o sferă falsă față de sfera în care se află realitatea la noi".**

Ideea fusese dezbătută și în articolul cu care debutase publicistic: **O scriere critică**, apărut în „Albina" (7/19 ian. 1870). Aici veștejise noul **„nihilism — cel savant și pretențios"** care se uită **„cu dispreț din fruntea și prin ochii secolului nostru asupra a toți și a toate"**. Obiectivul considerațiilor polemice: „școala de partizani" a lui Titu Maiorescu, care, între altele, emisese aprecieri nedrepte asupra reprezentanților Școlii ardelene, nețiinînd seama de specificul condițiilor epocii. Tot acolo, Eminescu subliniază că dominarea teoretică a materialului istoric, **„cîștigarea unui punt de vedere universal din care să judecăm"**, constituie **„fapta unor timpi mult mai tîrzii"**. Considerații care ne dau dreptul să afirmăm că obținerea unui punct de vedere „universal" din care să se judece faptele trecutului se înscrie între obiectivele conștient urmărite, în acei ani, de Eminescu. Totodată, putem corecta impresia ce s-ar fi putut crea ținîndu-se seama strict de titlurile de curs notate în caietele sale și potrivit cărora s-ar fi părut că, absorbit de alte preocupări, în primul rînd filozofice, poetul nu s-ar mai fi interesat de problemele istoriei (interes resuscitat doar în timpul studenției berlineze). G. Călinescu are dreptate cînd remarcă: **„Lipsindu-ne indicații asupra prelegerilor pe care Eminescu ar fi putut să le urmărească în vremea cînd nu avea caiet de cursuri, și de altfel și cînd era înscris, nu putem decît bănui că el a trebuit neapărat — dată fiind îndrumarea spiritului său — să caute a merge și la prelecțiuni de literatură și istorie".** Drept dovadă citează poemul **Egipetul**, elaborat în perioada vieneză și care atestă lecturi istorice **„dar neexcluzînd putința ca la Universitatea din Viena să fi fost absorbit de conferințe de istorie antică".**

Însemnările sale despre un ciclu de conferințe, proiectate a fi ținute în Maramureș, conțin alături de teme predilecte, cum ar fi teatrul sau poezia populară, și altele închinate „Patriei române" sau „Geniului național".

La Berlin, interesul său față de istorie îmbracă, e adevărat, și forma sîrguincios studioasă, urmînd cursurile lui Dühring care în afară de problemele logicii și ale filozofiei se ocupa și de **Concepția istoriei la istorici renumiți**, ale lui Lepsius despre **Istoria Egiptului**, despre **Monumentele Egiptului** și apoi despre „obiceiurile și moravurile egiptenilor", după cum în vara lui 1873 și a lui 1874 se va înscrie la **Istoria mai nouă** a lui Droysen, respectiv **Istoria romană** a lui Nitsch etc. Notițele redactate în limba germană — pe cale de a fi descifrate și publicate — consemnează unele din aceste audieri, care par a avea, comparativ cu cele de la alte cursuri, chiar un caracter prioritar.

Pornind de la astfel de date, G. Călinescu este de părere că **„poetul se pregătea pentru un doctorat cu caracter istoric, filozofia servind ca metodă de cercetare".** Doctoratul în istorie — iată un alt aspect **sub judice** pe care-l prezintă biografia intelectuală a lui M. Eminescu.

Concediu nesperat

Într-o joi dimineață, Gherman se deșteptă lac de transpirație dintr-un vis ce i se păruse că-l chinuise toată noaptea. Astfel se făcea că toți locuitorii de pe strada Salvării se postaseră în fața casei sale cu ciomege, plase și praștii, iar cîțiva care aveau arme de vînătoare stăteau zi și noapte pe acoperiș, doar, doar se va ivi Maciste, în a cărui apariție neașteptată în cartier vedeau o adevărată piază rea. Însuși vecinul de vizavi, fost grefier la tribunal, conducea întreaga operațiune, deși se pretindea prieten cu Gherman pe care-l imobilizase acum cu mîinile după ceafă, iar picioarele i le înfășurase strîns cu două cearșafuri ude. Deci, cînd s-a trezit Gherman, chinuit de visul său, a ieșit desculț de-a dreptul în stradă și, cum nu erau decît orele cinci, s-a uitat în stînga și-n dreapta, a studiat acoperișul casei, dar n-a văzut țipenie de om. Cînd s-a întors a descoperit motanul pe fotoliul de lîngă sobă torcînd monoton, și, fericit, a luat hotărîrea să nu-l mai lase acasă de atunci înainte. În mai puțin de o jumătate de oră, după ce servi micul dejun, Gherman cu Maciste se îndreptară spre capătul autobuzului 3 000, dar trebuind să aștepte mai mult de patruzeci de minute într-un ger de zile mari, ocupară două locuri spre indignarea cîtorva călători. Gherman răspundea invariabil arătîndu-le celor ce-l provocau două bilete perforate. După ce aprinse focul în atelierul fotografic, fiind prea dimineață și neavînd alți clienți, Gherman cheltui vreo trei filme, așezîndu-l pe Maciste în toate pozițiile posibile ; cu acele poze și-a tapetat a doua zi toți pereții de-acasă. Pe la orele nouă sosiră primii solicitanți, iar Maciste, ca și cum ar fi știut intenția lui Gherman, se avînta în brațele fiecărui client ce se arăta mai apoi plăcut surprins de a se poza cu uriașul exemplar calin. Primele mici incidente se întîmplară cînd sosiră două clase paralele de fete și cînd Maciste deveni obiectul unei adevărate dispute, pentru că atelierul era prea mic, iar elevele dintr-a douăsprezecea care pozaseră la început, nici nu se gîndeau să iasă, oferindu-i lui Maciste biscuiți, pricomigdale și chiar bomboane chinezești, plictisindu-l cu mîngîierile lor pînă cînd, enervat, Gherman se văzu nevoit să facă pe pedagogul. Tocmai atunci intrară în atelier și cei doi prieteni, Ion și Vasile, cu o găleată de bere și după ce se așezară pe două taburete lîngă birou, sub privirea consternată a lui Gherman care nu suporta astfel de vizite în timpul serviciului, își umplură cu un ibric mai multe pahare și ciocniră îmbiind-o și pe casieriță ; Vasile încercă să ofere cîte-un pahar și cîtorva fete care se aflau mai aproape, dar elevele ieșiră chicotind în stradă. Gherman îi avertiză că dacă nu părăsesc atelierul o să le răstoarne găleata, dar în acel moment își făcu apariția un vînzător de murături din piață care adresîndu-se lui Vasile îi spuse : dă-mi și mie un pahar că și eu sunt de natură... Cererea omului îl înveseli pe Gherman și-și văzu mai departe de treabă. Diriginta clasei A plecă destul de supărată.

Începînd cu orele unsprezece sosiră cîteva mame cu țîncii lor numai ochi și bujori de frig în obraji. Maciste părea obosit și nu mai avea nici un chef să pozeze alături de acei micuți pe care se temea, probabil, să nu-i răstoarne de pe scaun. Casierița greși mai multe chitanțe, fiindcă Ion și Vasile îi povesteau atîtea și atîtea de-ale vieții, încît cinstitele mame își arătară de-a dreptul indignarea, întrebîndu-l pe Gherman dacă se află la fotograf sau la un birt oarecare.

În sfîrșit, pe la orele cincisprezece fără un sfert, cînd Gherman se pregătea de plecare, apăru o doamnă într-o superbă blană de nurcă neagră cu un copil de vreo cinci ani, care de cum intră, se repezi la coada lui Maciste și trăgîndu-l zdravăn spre el, iar motanul smucindu-se, țîncul se înclină spre spate, lovindu-și capul de trepiedul care căzu pe piciorul stîng al cucoanei. De plînsul puștiului și de propria-i durere, femeia abia-și reținu lacrimile și amenințîndu-l pe Gherman, ieși ca un vîrtej — cu odorul în brațe, afară.

— Vezi, Maciste, o să rămînem pe drumuri...

În aceeași seară, stăpînul marelui Maciste ridicînd receptorul telefonului, fu anunțat să-și ia chiar a doua zi lucrurile ce-i aparțineau din atelierul fotografic. Cea mai elegantă clientă din ziua aceea se ținuse într-adevăr de cuvînt. Noaptea care a urmat a fost cea mai lungă și pentru Gherman și pentru Maciste, fiindcă au dormit mai mult de douăzeci de ore, ca într-un concediu nesperat.

Gheorghe Pituț

Tot intîlnirea

Urmare din pag. 1

chiar cu masa de biliard ? — și alta a luat-o spre pod — dar, doamne ferește, ușa la cămară-i cu trei rînduri de chei și doar pe acolo se intră iar scara-i și trasă, n-o pune nimeni decît în caz de foc. Scîrțîia parcă și tabla pe acoperiș, bătea vîntul iar perdelele la geam dezveleau cînd bucăți albe de lună, cînd niște crengi negre și mari, teiul din fața care se îndoia și pocnea sec, tremurat. Cîinele a lătrat scurt, s-a văitat ori s-a bucurat poate și s-a auzit tîrîndu-și lanțul pe sîrmă, semn că se întindea sau se repezea la ceva. Duduia și focul în sobă, mai murea cîteodată și-apoi iar sărea, se trezea ca speriat. Sculat în capul oaselor, pe marginea patului, bătrînul se întreba dacă a visat sau nu, n-avea cînd că nici nu ațipise, își căuta cu picioarele papucii și, în același timp, cu o mînă se freca la ochi iar cu cealaltă deja apucase pușca pe care o ținea totdeauna încărcată și rezemată lîngă pat. A încercat să deschidă ușor și hoțește ușa, ca și cum el ar fi fost cel căutat. Nici n-a apăsat bine pe clanță și umbra aceea care se despărțise în două s-a și adunat parcă, s-a strîns, o pală rece de aer l-a izbit drept în ochi, ușa i s-a smuls brusc din mîini și s-a deschis singură, o fereastră a troznit iar perdeaua zbura parcă spre el și ardea alb trasă în joc de curent. Cînd a ajuns la geam — nu se înșelase — umbra aceea sărea gardul de-acum. A tras fără să ochească, un snop de alice a făcut scîndurile praf iar vîntul a ridicat un mic nor de fum amestecat cu cîteva frunze reci și uscate de tei. Cînd a aprins lampa a văzut că lumina e goală. Adică : și casa de bani pe care-o ținea în pivniță și nișa de fier pe care o practicase-n perete în cămara care ducea la pod. El schimbase aproape toți banii pe aur și i se luase tot aurul.

Cum a sărit gardul, așa, umbra aceea semăna cu cineva dar, de, hoțul cu un păcat și păgubașul cu-o mie. Semăna, semăna și parcă și după miros ar fi fost el, nenorocitul, doar nu s-o fi făcut strigoi. A închis fereastra, a mai băgat cîteva lemne în foc, și-a încărcat pușca la loc, a agățat-o de un cui la capătul patului și-a adormit, pentru prima oară în ultimii ani, îngrozitor de ușor și împăcat. Dar dacă n-o fi fost el și-a spus, speriat, cînd s-a trezit ? Cineva îi bătea în ușă, disperat, se făcuse demult ziuă și el mai dormea și visa că se mutase într-alt loc, într-un tîrg cu niște case care aveau aripi și care zburau, se țineau toată ziua prin aer parcă iar pe dedesupt nu treceau decît căruțe pline cu hoți care erau bătuți și puși să strige că nu mai fură și-or să dea înapoi tot ce-au furat. El se uita dacă printre ei nu-l vede și pe fiul său, voia să le spună că l-a iertat, măcar de-ar trăi el, dar nu-l vedea, el îi sărea gardul tot aici și de la fereastră nu-i putea zări decît spatele. Bătăile din ușă s-au întețit, casele acelea au bătut și ele din aripi și-au dispărut, cînd s-a trezit era lac de sudoare. Și sărac, după cîte și-a dat seama, el care pînă aseară fusese foarte bogat. Ningea că nu se mai vedea nimic, decît o întunecime albă afară și un copil care înghețase bătîndu-i în ușă, trimis să cumpere chibrituri. Na, i-a zis, și spune-le că astăzi e închis, nu mai vînd nimic.

A apărut ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1982

● Tinerețea clasicilor ● Mircea Eliade : „Nostalgia paradisului" ● Un american despre România anilor 1940 ● Cărți despre care se vorbește ● Mai multe opere literare în căutarea unor interpreți ● Literatura și societățile secrete ● Cabaret literar ● Trei romane pentru o singură iubire ● Album Marin Preda ● Fascinația comorilor dace ● Epilog la «Incognito» ● Nicolae Densusianu, confirmat ? ● S.F., «Pelerinaj la Terra» ● Povestiri cu haiduci ● O diversiune politică : Cruzimea lui Țepeș ● Mituri astrale și O.Z.N.-uri ● Romane polițiste ● Scriitorii se amuză, ● «Incoruptibilii» presei de mare tiraj ● Proză ● Poezie ● Scriitori la masa presei ● Cuvinte încrucișate.

● **Luni, 23 noiembrie a.c. criticii** Nicolae Ciobanu și Valentin F. Mihăescu **au participat la simpozionul cu tema** Probleme ale prozei actuale, **organizat de cenaclul** Poesis **(conducător, poetul Florin Pietreanu) de** pe lîngă Casa corpului didactic Constanța. **Cu același prilej, a fost analizat un fragment de proză prezentat de Victor** Corchiș, **membru al cenaclului.**

● **Miercuri, 1 nov. a.c. criticul** Nicolae Ciobanu **a fost invitat la** Casa corpului didactic **Buzău, unde a făcut expunerea pe tema** Sentimentul patriotic în literatura română contemporană. **De asemenea,** împreună cu poetul Gheorghe Andrei, **Nicolae Ciobanu s-a întîlnit cu elevi și profesori ai Liceului economic din Buzău.**

BREVIAR

● Între premianții recentei consfătuiri naționale a cenaclurilor S.F. observăm și cîțiva autori cu oarecare activitate „literară", pe lîngă cunoscuți fanatici ai acestei literaturi, considerată adeseori, în chip injust, „periferică" : Alexandru Niță, Leonard Oprea, Mircea Liviu Goga, Marcel Chelba, Dan Merișca, Liviu Antonesei sînt cunoscuți atît pentru literatura lor S.F. cît și printr-o susținută prezență publicistică în presa curentă. O mențiune pentru ideea de a premia poezia S.F. a elevei Lidia Elcu, eseul S.F. al lui Daniel Vighi și „fanzin"-ul (excelent !) „Fantastic magazin nr. 1 Iași".

● Pagini de literatură, nu fără interes, cuprind și unele publicații județene. În „Teleormanul" (din 7 noiembrie) detectăm, de pildă, un interviu cu prozatorul Ion Bodunescu, autor de lucrări în domeniul dreptului internațional și al unor proze de aventuri. Părerea lui Ion Bodunescu este că nu elementul „spectaculos" ar fi baza literaturii sale ci factorul etic, „caracterul preventiv al infractiunilor" ; el ar așeza pretutindeni un accent predominant dedesubtul fragmentelor moraliste căci, pornind de la întîmplări reale pe care le transfigurează, cu mijloacele artei, prozatorul ar dori să corecteze moravuri și să dea povețe. Iată un punct de vedere insolit asupra prozei polițiste : aventurosul „etic". Cunoscut prin circa zece volume publicate pînă acum, Ion Bodunescu pare a se încadra, astăzi, într-o linie literară „moralistă" pe care o pornise, odată cu „Semănătorul", și N. Iorga.

● Excelentul interviu, acordat de Liviu Leonte revistei studențești „Dialog", din Iași, conține pe lîngă observații directe și la „cestiune" (foileton și „nouă critică", „editarea integrală a textelor", lipsa pregătirii organizate a unor editori, condiția lectorului „român" în străinătate) și un paragraf plin de interes însă exprimat esopic, nedumeritor: „Ce să ne mai mirăm, cînd la examenul de admitere unul din subiecte cerea candidaților să transcrie în proză o poezie de Eminescu ? Ca și cînd o poezie, și încă una de Eminescu, se poate transcrie în proză ? Nici un critic român nu a îndrăznit vreodată să întreprindă această operație. Dar, poate că autorul subiectului trimis de Ministerul Educației și Învățămîntului a intenționat un exercițiu de înțelegere și exprimare corectă, confundînd Facultatea de filologie cu o școală ajutătoare". Cine să fie acest autor de „subiecte" ?

● Editura „Univers" publică, uneori, cîte un volum care conține și cîte o... șaradă. Cu greu s-ar putea spune (aici intuiția are teritoriu liber înainte) cine este autorul volumului : nici o notă introductivă, nici o prefață, nici o precizare asupra naționalității acestui prozator. Costă, oare, atît de mult zece propoziții (care să însoțească traducerea) spre a lămuri pe cititor ?

● Printre tinerii autori ai unor lucrări de filozofie, apăruți în ultimii doi ani, remarcăm, alături de subtilul Vladimir Tismăneanu, pe Dan Oprescu, a cărui contribuție despre „Timpul liber și alienarea umană" nu a stîrnit, din păcate, ecourile meritate, și pe „coechipierii" Emil Moroianu și Vasile Macoviciuc, din ale căror eseuri reunite a rezultat un opuscul plin de interes, dedicat „eticii marxiste". Cît aparține fiecăruia se observă din stil și din aria de preocupări, sigur e că a vorbi de neotomism, de existențialism și psihanaliză cu sagacitatea pe care o arată aceștia, e un fapt care merită o mențiune de onoare.

● „Interpreter et moderniser les classiques" este o nouă contribuție publicată de Adrian Marino în străinătate, o broșură apărută la Innsbruck (1981), în seria „Classical models in literature". Autorul susține că modernizarea clasicilor e o „necesitate", observînd de aceea : „Circuitul hermeneutic trecut-prezent / prezent-trecut e întotdeauna declanșat dintr-un punct de vedere actual, de la o lectură prezentă, făcută în contextul socio-cultural, ideologic și estetic actual. Recepția criticului și aceea a publicului sînt una și alta în chip necesar contemporane". În plus, observă Adrian Marino, clasicii „confirmă, consolidează, dezvoltă, aprofundează unele din aspirațiile noastre", fundamentul lor este mult mai robust. În totul, acest mic eseu are trăsăturile unui inedit „sens al clasicismului" în embrion.

● Conspecte pentru un (posibil !) eseu „arta militară la scriitorii români" : „Dinescu nu e în stare să strivească sub bocanc vreo gînganie. Însă ar arunca în aer, cu desăvîrșire, un depozit de muniție sau unul de prostie. (...) Nu știu dacă știe să tragă cu pușca. Îl simt însă că mînuiește cu artă cuțitul, un cuțit inoxidabil" (din eseul „Propoziții despre Dinescu" de Lucian Vasiliu, „Dialog", nr. 5—6/1981).

● „Parada timpurilor trecute" este o excelentă expoziție „în mișcare", avînd drept obiect costumele istorice bucureștene între 1837 și 1920. Organizată la Sala Dalles, în 22 noiembrie, cu prilejul sărbătoririi a 60 de ani de la înființarea Muzeului de istorie a municipiului, această manifestare a fost prefațată de prof. Petre Dache (directorul Muzeului) și Panait I. Panait, istoric. „Comperul" acestei „parade", Adrian Silvan Ionescu, tînăr critic de artă, specialist în istoria vestimentației, a prezentat, în chip avizat, defilarea modelelor (care nu au fost profesionistele „covergirls" ci oameni îndrăgostiți de stilul retro) înveșmîntate în rochii cu malakoff sau cu turnură, în rochii sac charleston, în stilul „vampa", în fracuri, jachete-redingotă, uniforme de călărași, roșiori etc. O sărbătoare a costumației istorice !

A. S.

PACEA VOINȚA ÎNTREGII NAȚIUNI

Antirăzboinică

REMEMORARI

Într-o duminică am văzut un armăsar de toată frumusețea înhămat la un fel de cotigă plină cu „pământ de flori".

Stăpînul superbului cabalin își striga melopeea ciudat în semicercul pustiit de toamnă al curții străjuită de blocul în formă de potcoavă în care locuiesc.

Tînguirea căruțașului cu aspect pauper, blazarea din vocea lui cu modulații neașteptate : „...mînt de floori vindem !", eleganța și nărăvășenia armăsarului sortit a fi înhămat la o caleașcă imperială mi-au stîrnit curiozitatea.

Am cumpărat, în consecință, pămînt de flori într-o cantitate care m-ar fi putut scuti de parcela rezervată la Străulești II cîștigînd în felul acesta bunăvoința vînzătorului.

L-am întrebat pe negustorul de pămînt de ce nu vrea să vîndă acel superb animal tînăr încă și cu banii dobîndiți să încerce cumpărarea a doi cai mai puțin zmeioși cu care ar putea face cărăușie. M-a privit cu uimire și reproș, a mîngîiat crupa înstelată a armăsarului impodobit cu ham de piele și căpăstru cu clopoței și ciucuri roșii și mi-a răspuns că nu l-ar vinde pentru nimic în lume, deoarece e sufletul lui, doarme cu el în grajd, și-și împart pe dindouă puținătatea tainului dobîndit în urma comerțului cu pămînt.

Și atunci mi-am amintit de-o întîmplare din timpul războiului, pe care o relatez fără vreo pretenție simbolică.

În anii mobilizării generale, în satul de pustă unde mi-am petrecut copilăria, trăia un țăran care deținea un splendid armăsar Nonius pe lîngă alți cai de tracțiune și povară ce-i avea. Rechiziția i-a lăsat grajdurile goale, el a scăpat de front datorită unei infirmități, dar superbul armăsar reproducător, cunoscut în toate satele din jur, nu l-a dat niciodată. Cu asentimentul tacit al consătenilor și, poate, ajutat de aceștia, i-a tăiat în paiele rînduite într-o imensă jireadă un grajd destul de comod. Un culoar mascat ducea spre locul sechestrului fortuit și cu ingeniozitatea țăranului român proprietarul instalase un simplu burlan de tablă ce străpungea tavanul pentru aerisirea animalului.

Patru ani, aproape 1 500 de zile și tot atîtea nopți l-a păzit și l-a ocrotit și l-a hrănit și l-a adăpat și i-a vorbit și l-a mîngîiat și i-a adus noaptea, pe furiș, cu infinite riscuri, iepe bătrîne rămase în sat, unele sterpe, altele mai acătării, să-i mențină virilitatea. Spre sfîrșitul războiului, unul dintre soldații naziști scăpați dintr-o încercuire, satul era de grabă, s-a furișat în șopronul gospodarului încercînd să scape cu viață, așteptînd trecerea micului batalion de români care a poposit vreo săptămînă în sat. Prizonierul voluntar a fost iute depistat de gospodar, care, milos, a socotit de cuviință să-l ajute oferindu-i drept ascunzătoare grajdul improvizat, hrănindu-l zilnic și mai conversînd cu el pe mutește. Nici prezența nefericitului fugar n-a rămas necunoscută satului. Și totuși, nimeni nu l-a trădat. Va sta cît va sta, și-au zis țăranii și într-o zi, se va cără în plata domnului peste graniță, ducă-se și el dacă a scăpat, ducă-se și să se bucure de viață acolo de unde a venit nechemat de nimeni...

Și după un timp, cînd frontul trecuse lunecînd spre Ungaria și lucrurile începură oarecum să reintre în făgașul normal fugarul i-a cerut de cu seară gazdei sale haine de schimb, ceva de-ale gurii și indicii despre un posibil vad de trecere peste graniță. Românul milos i-a împrumutat straie de țăran, i-a umplut o traistă cu merinde și i-a arătat cu un gest larg panglica șoselei care ducea direct spre graniță. Au stabilit chiar o anume noapte, mai întunecoasă cînd el, proprietarul armăsarului, îl va duce spre locuri știute și... dumnezeu cu mila. În zorii zilei ce a urmat discuției gospodarul s-a sculat din veghea lui bătrînicioasă, a umplut o găleată cu apă pășind șontic spre fundul ogrăzii să-și adape animalul și să-l mîngîie și să-i vorbească. Nu era departe ziua cînd el își va fi scos comoara din cotloanele aurii arătîndu-l satului întreg și nevătămat și viril și la fel de frumos ca în prima zi a războiului. Patru ani, dacă ne gîndim bine, participase și el la război, un război al nervilor, mult mai măcinător și iată, curînd, tenacitatea lui va fi răsplătită cum se cuvine în satul acela de pustă. A străbătut ograda mereu pe alte cărări nedătătoare de bănuieli și, șontic, șontic, a ajuns în dreptul căpiței mirosind înecăcios a paie vechi ridicîndu-și privirile spre poarta mascată ce acoperea ascunzătoarea. S-a oprit balansînd găleata, cu urechea ciulită, așteptînd parcă nechezatul drăgăstos al armăsarului care-l simțea după miros. Balotul de paie era ușor dislocat din perfecțiunea sa ermetică, nechezatul nu se auzi de fel și deodată, îl cuprinse un frig intens și lăsînd găleata pe iarbă deschise ascunzătoarea alergînd aplecat pe scundul culoar ce ducea spre adăpost. Ajuns acolo văzu pătratul încăperii gol, uniforma soldatului fugar aruncată într-un colț, căpăstrul lipsă și odată-l cuprinse o pustie deznădejde și se chirci la pămînt scîncind lung și dureros ca un ciine bătut. Se reculese după o vreme, adună uniforma fugarului, o făcu morman, scăpără un chibrit și-l aruncă în mijlocul adăpostului de paie aurii mirosind înecăcios. Flacăra s-a întins, vîlvătăile s-au înălțat uriașe mistuind totul, trezind satul și stîrnind clopotul bisericii în dungă, a foc. L-au găsit în mijlocul ogrăzii încălecînd un buștean, rizînd ca un decrepit și repetînd în neștire „Hai, armăsarul tatei, hai armăsarul tatei !".

Trei zile s-au chinuit să-l ia de la locul dezastrului, dar degeaba. Apoi l-au dus la ospiciu, apoi a trecut vremea, apoi uitarea a acoperit totul cu pătura ei de pisla și fum...

L-am revăzut anul trecut, într-un ospiciu din Arad. Un bătrîn cu ochi vioi, în aparență normal, umblînd liber prin curtea spitalului, urcîndu-se din cînd în cînd pe cîte o bancă în poziție de jocheu psalmodiind : „Hai, armăsarul tatei, hai armăsarul tatei !"

Își face veacul acolo de treizeci și cinci de ani și pe fișa lui de observație avea trecut un diagnostic de rutină : „Traumatism psihic ireversibil dobîndit în timpul războiului".

Mircea Micu

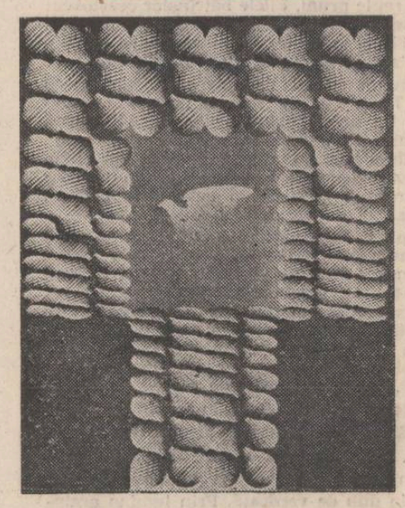

Văd o armă

nu mă îngrozesc numai
de rachete intercontinentale
și de bomba cu neutroni
care șterge orice suflare
precum șterge bobocul
primele litere șchioape
tremur ca varga și cînd
văd o armă obișnuită
chiar fără glonț pe țeavă

cîte capete n-au fost
sfărîmate de patul puștii
fără să se audă vreo pocnitură

înfiorător de groaznic
să nu uităm
și patul puștii
seamănă somn fără vise

Nicolaus Berwanger
În românește de Anton Palfi

Portret robot

Tu îmi trimiți, noapte de noapte,
armatele de gîndaci să-mi ciuruie visele
tu îmi ordonezi după ordinea ta dementă
ființa retrasă în somnul fără paznici
Tu îmi expediezi moartea fără semnătură
îmi vîri sub ușă somațiile foșgăitoarei spaime
Tu îmi urli în globulele roșii
un discurs despre apocalipsa atomică
Tu umbli pe două picioare ca mine
Îți faceai mie mănînci și oftezi
Probabil că în tinerețe ai scris poezii
Dragă călăule tu ai supt lapte matern
jurîndu-ți răzbunarea pe omenire...
Afișul tău jerpelit pe zidurile istoriei
Afișul tău jupuit de urletul mamelor
Afișul tău decolorat pe spatele condamnaților
pe turela tancurilor, pe frontispiciul O.N.U.
afișul tău de homo automutilatus
Nici o avere din lume nu te poate răscumpăra
Va veni ora judecății cînd îți vor plînge
pe umăr
demonii tuturor fărădelegilor, induioșați.

Eugen Evu

Chinurile războiului

Ziua de mîine a venit să-mi ia un interviu :
Cine am fost ?
Cine sînt ?
Eu stau rezemat de un gînd de pace.
Pe mîini am urme de schije.
Pe frunte, arsurile Hiroshimei.
Ziua de mîine e-nmărmurită
De chinurile prin care-am trecut.

Bartis Ferenc
În românește de Dim. Rachici

Adunarea Uniunii Scriitorilor consacrată luptei pentru dezarmare și pace

Joi, 19 noiembrie 1981, la sediul Uniunii Scriitorilor a avut loc o adunare consacrată luptei pentru dezarmare și pace. Au participat membri ai Biroului și ai Consiliului Uniunii, secretari ai Asociațiilor de scriitori din țară și ai secțiilor aparținînd Asociației București, redactori șefi ai publicațiilor editate de Uniune și secretari ai organizațiilor de partid din cadrul Uniunii, membri ai Comitetului F.D.U.S. de la Uniunea Scriitorilor și lucrători din centrala Uniunii.

Adunarea a fost deschisă de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, care a subliniat importanța nobilei, umanistei inițiative a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în problema dezarmării și păcii, al cărei generos cadru de principii și determinări active se află conținut în Apelul pe care Frontul Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România l-a adresat către toate popoarele lumii, de a se opune cursei delirante a înarmărilor, lichidării bazelor nucleare de pe teritoriul Europei, amenințării cu un război care se anunță nimicitor pentru civilizația și umanitatea planetei Pămînt. Președintele Uniunii Scriitorilor a relevat, de asemenea, ecoul răsunător pe care noua inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut-o în conștiințele scriitorilor din România, modul exemplar în care aceștia înțeleg să-și mobilizeze forțele creatoare și forțele de propagandă nemijlocită în susținerea generoaselor idei cuprinse în Apel, spiritul de temeinică solidaritate intelectuală cu tot ce este astăzi om de bună credință în lume, pentru a împiedica puterea oarbă a războiului să se afirme, pentru a restitui omenirii încrederea în rațiune și pentru a face tot ce-i cu putință omenește ca Pacea să triumfe pe Pămînt.

Exprimîndu-și opinia în legătură cu această cardinală problemă a umanității, au luat cuvîntul scriitorii **Dinu Săraru, Corneliu Sturzu, Ioana Postelnicu, Toma George Maiorescu, Aurel Rău, Daniela Crăsnaru, Letay Lajos, Vasile Băran, Ion Lăncrănjan, Dan Tărchilă, Nicolae Ciobanu, George Ivașcu, Aurel Covaci, Mircea Ciobanu, Dan Hăulică.** Reprezentînd Biroul sau Consiliul Uniunii, asociații de scriitori sau publicații editate de Uniune, organizații de partid din cadrul Uniunii sau organizații ale Democrației și Unității Socialiste de pe lîngă Uniunea Scriitorilor, vorbitorii respectivi au exprimat acordul unanim al slujitorilor scrisului din România socialistă față de înalta inițiativă a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU care înseamnă, mai presus de orice, asumarea unei responsabilități supreme față de soarta întregii omeniri și a civilizației acestei planete.

În încheierea adunării, s-a dat lectură unei telegrame (pe care o publicăm în pagina 1) adresate secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

La Asociația scriitorilor din București

În ziua de 18 noiembrie 1981, la sediul Asociației scriitorilor din București, a avut loc o ședință a comitetului de conducere al acestei Asociații, la care au participat și reprezentanți ai tuturor secțiilor de creație — poezie și proză, dramaturgie și literatură pentru copii și tineret, critică și istorie literară, traduceri și literatură universală.

Participanții la ședință au dezbătut mesajul generos al Apelului pentru dezarmare și pace lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste.

În numele celor aproape nouă sute de membri ai Asociației scriitorilor din București, a fost adoptat textul unei telegrame adresate tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România :

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Comitetul Asociației Scriitorilor din București, întrunit într-o ședință la care au participat reprezentanții tuturor genurilor de creație literară, își exprimă profunda adeziune la ideile generoase ale Apelului pentru dezarmare și pace, rod al politicii realiste și lucide pe care o promovați cu admirabilă consecvență.

O dată mai mult, prin glasul Președintelui său, România își afirmă preocuparea stăruitoare pentru destinele civilizației contemporane și pentru viitorul umanității, astăzi tot mai amenințate de pericolul unui război atotdistrugător.

Alături de toți oamenii muncii, creatorii valorilor spirituale consideră că au de apărat un bun indivizibil al întregii omeniri și sînt conștienți de rolul lor major în mobilizarea opiniei publice, în crearea unui climat de solidaritate combativă și de colaborare activă cu toți acei care, indiferent de concepțiile ideologice, politice ori religioase, sprijină ferm înaltul ideal al păcii.

Ca scriitori care activăm în capitala țării, de unde au fost lansate întregii lumi, din inițiativa dumneavoastră, atîtea vibrante chemări, sîntem convinși că adeziunea noastră fierbinte se integrează vastului curent de acțiuni care se desfășoară convergent, cu viu ecou, în uzine și cluburi muncitorești, în școli și amfiteatre universitare, la țară și pe șantiere de construcție, dînd măsura deplinei unități și a responsabilității întregului nostru popor față de cauza păcii.

Prezenți ei înșiși în asemenea nenumărate acțiuni, scriitorii din București se angajează să dea glas, în paginile lor, elanului unanim al constructorilor unei vieți demne, din care să fie eliminată spaima și amenințarea cataclismelor nucleare.

Fideli vocației noastre adînci, de umanism și raționalitate, conștienți de rolul pe care România este menită să-l aibă în Europa și în întreaga lume, vom urma îndemnurile dumneavoastră înțelepte, ca mesageri ai spiritualității românești, ai crezului de pace pentru care dîntotdeauna, cu nestrămutată încredere, a luptat acest popor.

Vrem pace!

— POEM SIMFONIC —

Firele ierbii răsar în verzui șovăelnic,
Mugurul dulce-și dezbracă pe ram crisalida.
Floarea de măr către soare zîmbește plăpîndă,
Grîuri înalță tulpine fragile în țarini.
Fluturii moi își resc în lumină culoarea,
Prin stupării freamătă harnice roiuri...

O pleoapă de negură cade pe zări
Iar vîntul se iscă în șuier subțire,
Adună văzduhul armate călări
Harapnicul ghețiI e gata-n lovire !
Prăpădul rînjește din colții de fier
Habotnica slujbă pentru pustiu,
Tăcerii și morții nefast făclier
Să ardă în mugur și-n floare ce-i viu !...

Ogorul și lunca temeinic păstrează răsadul
Cohorta de glasuri răzbește sub boltă în vuiet :

Vrem pace ! Pace ! PACE !
Stăpînă peste fire.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Scăldată de iubire.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Răpuși în nebunie.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Trăită-n armonie.
Vrem pace ! Pace ! PACE !

Tronind peste natură.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Oricît ar fi de dură.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Pe cîmp ori în cetate !
Vrem viață ! Pace ! VIAȚĂ !
Durată pe dreptate.
Vrem pace ! Pace ! PACE !
Egali în libertate.
Vrem pace ! Viață ! PACE !

II

Nufărul alb își deschide corola șăgalnic,
Boncăluie cerbul în zori vestindu-și iubita.
Privighetoarea-mpletește maternă cuibarul,
Suple izvoare se zbenguie-n ris pe costișe.
Pești argintii săgetează sub piele oceanul,
Căluții-de-mare joacă în razele lunii...

Se clatină-n zarișt o trîmbă de smoală
În patul bezmetic clocind uragan,
Ce sfîșie totul cu gheara brutală
Și bot ascuțit de imens șobolan !
Hulirea e crezul mocnitei pierzanii
Cu foc de pucioasă în ochiul tivit,
Măsoară blestemuri înscrise-n metanii
Să mănînce ape și țărm viețuit...

Pămîntul și marea peste ființe veghează
Cînd aprigul cor se sparge în cerul uimit :

Vrem pace ! Pace ! PACE !
Stăpînă peste fire.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Scăldată de iubire.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Răpuși în nebunie.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Trăită-n armonie.
Vrem pace ! Pace ! PACE !
Tronind peste natură.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Oricît ar fi de dură.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Pe cîmp ori în cetate.
Vrem viață ! Pace ! VIAȚĂ !
Durată pe dreptate.
Vrem pace ! Pace ! PACE !
Egali în libertate.
Vrem pace ! Viață ! PACE !

III

Omul e veșnic minunea planetei albastre !
Pruncul născînd străluciri în privirile mamei.
Omul e veșnic minunea planetei albastre !
Tînăr zorind pe ogorul științei și artei.
Omul e veșnic minunea planetei albastre !
Fata la brațul ales de o tandră chemare.
Omul e veșnic minunea planetei albastre !
Bărbatul ce fulgeră spații cu gîndul și fapta.
Omul e veșnic minunea planetei albastre !
Bătrîn deslușind hățișul de taine-a naturii.
Omul e veșnic minunea planetei albastre !

Genunea-și ridică tăișul securii
Ce-i gata să cadă pe mîini de copil.

Oțelul cuprinde tenebrele urii,
În sete pîrjolul se zbate febril !
Pe cer răstignit e un soare de sînge
Iar vremea își tiriie osul schilod.
Sub întuneric lumina se frînge
Și inima bate în ritm de prohod...
Umăr la umăr stau neclintite popoare
Strigătul lor suie-n tărie vulcanic :

Vrem pace ! Pace ! PACE !
Stăpînă peste fire.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Scăldată în iubire.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Răpuși în nebunie.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Trăită-n armonie.
Vrem pace ! Pace ! PACE !
Tronind peste natură.
Vrem viață ! Viață ! VIAȚĂ !
Oricît ar fi de dură.
NU moarte ! Moarte ! MOARTE !
Pe cîmp ori în cetate.
Vrem viață ! Pace ! VIAȚĂ !
Durată pe dreptate !
Vrem pace ! Pace ! PACE !
Egali în libertate.
Vrem pace ! Viață ! PACE !

Marius Vulpe

Cuvîntul scriitorilor la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, marți 24 noiembrie a avut loc Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste. Cu acest prilej au fost dezbătute probleme de importanță majoră privind dezvoltarea economică și social-politică a țării. În cadrul dezbaterilor, care au relevat pe larg sarcinile ce revin, în etapa actuală, Frontului Democrației și Unității Socialiste, au luat cuvîntul numeroși vorbitori, reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale, ai organizațiilor de masă și obștești.

Redăm în cele ce urmează cuvîntul tovarășului Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, și al tovarășului Domokos Géza, director al Editurii „Kriterion", membru al Biroului Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară din R. S. România.

Dumitru Radu Popescu

Mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,
Stimați tovarăși,

Scriitorii României socialiste participă azi, prin mesajul grav al responsabilității politice și estetice, la afirmarea vocației noastre de pace, la difuzarea ideilor generoase ale Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, apel inspirat de demersul profund al președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Avem întemeiate motive să exprimăm în cadrul acestui forum gratitudinea oamenilor Cuvîntului pentru privirea îndreptată de conducătorul partidului și statului nostru spre destinul oamenilor. Avem întemeiate motive întrucît literatura însăși a depus, vai, mărturie asupra ororilor războiului, asupra apocalipsului declansat de arma care ucide.

Se spune că omenirea este înscrisă în acte de peste 3 430 de ani. Dar în acești ani au avut loc războaie de două ore, de două zile, de trei zile, de patru luni, de un an, de șapte ani, de treizeci de ani, de-o sută de ani — au avut loc în acești ani cam 5 000 de războaie.

După numărul armelor ce se construiesc zilnic și după numărul cartușelor trase zilnic și după cît sînge uman curge zilnic în pămînt, cu două războaie mondiale în amintiri și cu alte bătălii teritoriale, economice, religioase, parcă ne aflăm într-un abator al umanității, a cărui singură rațiune este lipsa de rațiune, parcă ne aflăm într-un labirint în care gura minotaurului nu se mai satură de vieți omenești.

Se unelteste împotriva umanității : s-au pregătit și stocat forțe capabile să dezintegreze de peste o mie de ori planeta noastră. Și ce-o să fie ziua de mîine ? Mulți poeți au încercat să descifreze tainele neființei. Dar astăzi această neagră istorie își prezintă la tot pasul insolența — fiind ea, moartea, depozitată în hambare, fiind ea stocată în silozuri nucleare, fiind ea cultivată chiar ca o bogăție. De altfel ca un semn al lipsei de rațiune. Deci azi e necesar, mai mult ca oricînd, ca puterea rațiunii, puterea conștiinței oamenilor, puterea conștiinței scriitorilor să-și arate imensa ei forță.

Sigur, scriitorii nu sînt prea buni conducători de oști militare, sau cel puțin eu n-am prea întîlnit... Excepții, desigur, mai există. Legenda spune că Sofocle, drept răsplată pentru **Antigona**, ar fi primit comanda unei unități militare. Dar alți condeieri și-au ratat cariera armelor, ca Tolstoi, despre care o legendă zice că în timpul războiului din Crimeia de gardă fiind, s-a apucat să joace șah, și-a cîștigat partida, dar a fost degradat... Desigur, în **Război și Pace** el și-a cîștigat magistral marea sa partidă — fiind de partea păcii și împotriva războiului, înălțînd omului un imn de slavă.

Am folosit și numele unor scriitori din alte secoli și de pe alte meleaguri pentru a sublinia că omenirea este într-adevăr una și indivizibilă umanitatea este indivizibilă — și ca să nu mai fie amenințată cu divizarea și cu spectrul războiului, conștiința lumii trebuie să capete puterea ce poate ingenunchia și umili orice pușcă, orice armă.

Cuvîntul cutremurat al cronicarilor români ai secolului al XVII-lea ; meditația lui Dimitrie Cantemir asupra viitorului oamenilor acestor pămînturi, nu o dată amenințate și trecute prin sabie de năvălitori fără țară și fără statornicia pămîntului ; versurile poeților au evocat pustiiri și zile de restriște. Sîntem, stimați tovarăși, un popor cu vocația păcii și cred că nici un alt poet al acestei limbi românești n-a exprimat mai simplu, mai convingător și mai patetic mesajul nostru decît Mihai Eminescu. Acea „Bună pace" rostită de solul domnitorului Mircea, întărită de tăria unui popor care crede în demnitate și în neatîrnare, rămîne motivul unei literaturi. Ea a fost nevoită, însă, să reamintească spectacolul sîngeros al războiului, suferințe, grave consecințe pentru destinele oamenilor. Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, dramaturgi, poeți, s-au întîlnit cu contemporanii lor din alte literaturi denunțînd războiul, spunînd oamenilor : Oameni, vegheați la pacea căminelor, a copiilor și a luminii !, lăsați ca iarba, firul de grîu și roadele pămîntului să cunoască liniștea proiectelor pașnice ! Bună pace ! rostește solul, iar noi scriitorii, fără deosebire de naționalitate și de expresie lingvistică, aducem prin Cuvînt omagiul nostru Președintelui țării, celui care a reamintit lumii sensul adevăratei lupte : pace ! Ea înseamnă pentru obștea creatorilor liniștea scrisului și a meditației, respectul pentru om și pentru destinul său, pentru sentimentele lui. Înseamnă a crede mai departe în dreptul de a iubi, de a face să rodească pămîntul, de a trăi în dreptate. Imaginile apocaliptice visate de arsenalele de arme trebuie să rămînă o amintire pentru comarul unor triste figuri care uită de forțele celor care ascultă acum vocea rațiunii și a responsabilității.

Pacea asigură condițiile desăvîrșirii omului, desăvîrșirii creativității, comunicării între oa-

Continuare în pag. a 7-a

Domokos Géza

Mult stimate tovarășe Președinte,
Onorat Consiliu,

Se spune că scriitorul trebuie să fie receptiv la realitățile lumii care îl înconjoară, la bucuriile și durerile semenilor săi, dar e necesar să aibă și o memorie bună. Îngăduiți-mi să evoc o amintire din copilărie. Prima pravilă pe care am învățat-o de la bunicul meu, țăran secui, suna așa: „Nu strica cuibul de rîndunici și nu arunca piinea ce ți se dă în mînă". Rîndunelele erau în satul nostru nu numai vestitorii primăverii dar și simbolul păcii, al fidelității. Din tată-n fiu credeam că ele aduc bucurie casei binecuvîntate sub a cărei streașină se adăpostesc. Piinea era însăși viața, rod al muncii și al omeniei, al păcii. Cine nu cinstea bucata de piine — se credea cu sfințenie în casa noastră — e în stare de orice nevrednicie.

Limbajul real al muncii socialiste ne spune zi de zi, ne amintește, înainte de toate, să nu cădem în greșeala filozofilor din antichitate care considerau că pentru a acționa bine este suficient să știi ceea ce este bine. Cunoașterea, spun comuniștii — ne învățați dumneavoastră tovarășe Nicolae Ceaușescu — cunoașterea se cere transformată în convingere, convingerea în faptă. Iar acest proces, ca orice efort constructiv, pe lîngă satisfacții și succese, nu este lipsit de griji, de contradicții, de dileme. Acest proces, ne atenționează partidul nostru comunist, nu acceptă un ritm mai rapid decît cel impus de condițiile obiective ale etapei, dar nici nu admite ezitările, lîncezeala, care nu țin cont de comandamentul unei lumi în plină transformare, care uită de interesele fundamentale ale patriei.

În acest concept de dezvoltare — atît de clar și de atîtea ori formulat de dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu — nu simpla totalitate a avantajelor individuale creează avantajul, prosperitatea generală, ci contribuția fiecăruia dintre noi creează valori sociale, existența cărora condiționează realizarea avantajelor comune, inclusiv a celor individuale. Numai conștienți de această lege dialectică a dezvoltării, putem înțelege profund și la justa ei valoare concordanța și interdependența între țelurile personale și cele obștești.

Stimați tovarăși,

M-am gîndit la aceste idei și concepte fundamentale ale vieții noastre participînd, cu cîteva zile în urmă, la adunarea la care scriitorii din România și-au spus răspicat cuvîntul de susținere a politicii interne și externe a Partidului Comunist Român, s-au alăturat întregului nostru popor în apărarea păcii, a speranței, a vieții pe pămînt.

Referindu-se la marile manifestări care au loc pe întreg cuprinsul țării în sprijinul ideii de pace și dezarmare cuprinse în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, vorbitorul a spus că tratativele despre dezarmare nu pot rămîne la infinit simple exerciții de retorică. Ele necesită o voință politică principială, consecventă, pentru a ieși din spațiul strîmt al intereselor unilaterale — prost, miop înțelese dealtfel și

Continuare în pag. a 7-a

28 NOIEMBRIE 1981
L3

RÎMNICU VÎLCEA

CTITORIILE CULTURII

Propoziţia simplă

Dacă aş fi scris despre Vilcea demult, pe vremea cînd cel mai nordic ţinut al Olteniei era pentru mine doar o hartă turistică pe care ezitam s-o transform în călătorie din prejudecata transilvănenilor că sudul e un fel de „niemandsland" cu civilizaţia la poprire şi cu porcul ţinut în lanţ ; dacă aş fi scris despre Vilcea atunci : în dimineaţa de primăvară, curată, cînd m-am suit la Obîrşia Lotrului, sus, pe munte, şi imaginea ei m-a lovit, de-odată, aşternută la picioarele mele ca priveliştea paradisului ; să fi scris atunci despre Vilcea, sub comanda impresiei violente, copleşită de emoţia pe care mi-o stîrnea peisajul, pentru ca tonul imperial, tonul imnic să „cinte" magica frumuseţe a celui mai nordic ţinut al Olteniei !

Dar scriu despre Vilcea acum : cînd jumătate din viaţa mea se petrece acolo, cînd fiecare capăt de săptămînă mă duce acolo, în oraşul care mi-e casă pentru că îmi e şi familie ; scriu acum despre Vilcea, cînd am coborît demult de pe munte – jos, în raiul care seamănă foarte mult cu viaţa pentru că oamenii au substituit peisajele şi ei ridică, cum se spune, probleme, şi din pricina asta tonul liric ar fi foarte nepotrivit.

Sînt aproape o sută de oameni în faţa cărora stau, în prezidul unei întîlniri literare, dîndu-mi seama că tonul imnic este foarte nepotrivit. Cei mai mulţi sînt ţărani, ne privesc cu o atenţie atît de respectuoasă încît îmi vine în minte şezătoarea de pe valea Someşului, la Maieru, cînd un coleg de redacţie a plecat din „prezidiu" motivînd că nu ţine minte să fi făcut în viaţa lui o faptă atît de măreaţă pentru ca minerii şi ţăranii aceia să-l privească astfel. La fel şi acum : aceeaşi sfială, aceeaşi neclintită speranţă că vor afla dela tovarăşii scriitori adevărul : ce se mai întîmplă în lume, şi dacă ce se întîmplă o să ajungă şi pe la ei. Nu. Sînt sigură că tonul imnic nu se mai potriveşte şi că oamenii aceia plecaţi de bunăvoie de-acasă duminică dimineaţa, aşteaptă altceva dela noi. N-au fost aduşi cu convocatorul. Nu sînt absenţi. O anume încordare dovedeşte că sînt în cunoştinţă de cauză, că ştiu ce urmează, că acţiunile culturale nu debutează atunci, în sala căminului cultural din Bălceşti ci au o anume vechime, se bucură printre ei de încredere. Activiştii comitetului judeţean de cultură din Vilcea nu sînt din întîmplare acolo, şi, mai cu seamă, nu doar în trecere. Nu e prima dată cînd observ calitatea organizării – cadrul material, cum se spune. Am simţît şi la Borşa şi la Bistriţa şi la Sebeş : forţa noii generaţii de propagandişti ai culturii, oameni cu diplome şi cu carte, absolvenţi de institute superioare, colegi de-ai noştri, filologi, sociologi şi istorici, care fac propagandă cu pricepere şi ambiţie fîndcă asta le e meseria şi o îndrăgesc. Avem prieteni în ei, sprijinitori solidari şi tovarăşi de muncă şi-ar fi păcat şi nedrept ca efortul lor admirabil să nu afle ecou. Noul public al întîlnirilor literare : sătenii aceştia din comuna Bălceşti care au venit să ne-asculte într-o duminică dimineaţa pentru că cineva le-a deschis sufletul pentru literatură şi le-a sădit încrederea în scriitori, oamenii aceştia trudiţi dar care ne privesc cu atîta sfielnică admiraţie – sînt rodul muncii lor. Iar acum stau în sală, cot la cot cu ţăranii urmărindu-ne cu o speranţă pe care aş vrea să le-o putem răsplăti : Elena Stoica, vicepreşedintă a Comitetului judeţean pentru cultură şi artă, Horia Nestorescu, istoricul muzeograf din Bălceşti, Ioan Lazăr, directorul Bibliotecii judeţene din Vilcea, Costea Marinoiu, directorul centrului de librării, folclorist şi istoric al culturii, autor de studii şi cărţi, Gheorghe Deaconu, şeful centrului de îndrumare a mişcării artistice de amatori, şi Gh. Marinescu, directorul Casei de cultură a sindicatelor, animatorul celebrei trupe a „Teatrului Popular" care are stagiune permanentă şi un repertoriu demn de naţionalul bucureştean ; toţi vilceni, oameni tineri, animaţi de inteligenţă, fireşte, dar şi de orgoliul de a face ceva pentru locul în care trăiesc, dotaţi egal cu entuziasm şi perseverenţă, urcînd pe vechea tradiţie cărturărească a Vîlcei, beneficiind de-o dotare materială de excepţie în legătură cu care conducerea de partid judeţeană a jucat un rol important, au fondat aşezări culturale şi dezvoltă activităţi de durată, depăşind formalismul, sarcinile de propagandă elaborate în sedii şi bifate doar pe carnet. Sînt cu toţii în sala căminului cultural din Bălceşti şi aşteaptă să le vorbim.

– Sînt sigură că nu tonul imnic, spun.

– Propoziţia simplă, îmi spune cineva la ureche : „S-o luăm dela capăt şi s-o învăţăm "

Sânziana Pop

ELOGIU CĂRŢII ROMÂNEŞTI

1. Unde e brîncovenirea A toată firea şi nefirea ? La Rîmnicu Vîlcii unde s-au tipărit cărţile De-au umblat Ţara în toate părţile.

2. La Vîlcea Rîmnicului, de ce ne-am simţit bine ? Fiindcă de-acolo multă apă la moară ne vine. Dar nu la moară de bucate, cît la moara de hîrtie, A tiparniţelor ne-ntunecate De nici-o poliloghie — Unde s-au făcut creşterea limbii româneşti De-au scris Naum Rîmniceanul **stihuri politiceşti,** Iar credinciosul Udriste Năsturel, Cel păscut la gură de-un miel, A tras graiul ţării după el.

3. Cu plecăciune Dumitale, Naume, Şi Dumitale, Năsturele/ că una-i patria în lume Din citeşitrele ! De-n stihurile Domniilor voastre la steme, Ne-au mai trecut şi nouă frigurile, Cele din vreme, Din imne la prealuminatele Herburi De pre lăcaşele şi palatele Ne stricate de oşti, de foc, de ape, de ierburi.

4. Ridicat-aţi glasul cu trîmbiţe strălucitoare Şi-aţi dat cu pasul Măsurii pururea-n nemăsurare...

5. Aşa aţi zis voi, bravilor, La Stema Basarabilor, În predoslovia Pravilelor, Şi-a cărţilor cele mai tari decît tăria tuturor stavilelor, Însemnate cu chipul Bourilor şi-al Aquilelor :

6. Fata aceasta, drept stemă Pasărea corb poartă, Emblema emblemei, maica emblemă, În poarta Moşiei pururi nespartă. **Pe de-asupra al căreia zbor. Coroana atîrnă** dela stîlp la pridvor, la stîlp de pridvor, Dela steaua de seară, la steaua diurnă, Peste spuza vetrei şi-asupra cenuşii din urne.

7. El arată pe-al unei case Prea luminate şi prea antice Geniu cu ghiarele prea bărbătoase În slava slavei s-o aridice,

8. Pe-al casei neamului Basarab preaviteazul Geniul cerului şi geniul ramului, cu ochiul de culoarea topazului, Lăsînd inelul să-i cadă din plisc În holda obrazului Hăt, hăt dintr-un pisc Pe care nu l-au nins viscolele necazului — Căci Basarabe tu eşti, Şi tatăl stemelor corvineşti !

9. Bărbatul cu sceptru Ce nu fără spor. pe tron se vede, ca sufletul universului în piatra electru, Lucrarea ta, ne-a pus livede, Lucrarea ta ne-a pus Moşie, cu ziduri mari la vrăjmăşie.

10. Ale tale vitejii biruitoare, Al multor auz minunează, Dela hotare pînă iar la hotare, Ai pus a ochiului tău rază, Oştile Craiului, la strîmtoare, cu pietre le macină, cu lemnele le pisează...

11. Deci tronul, înălţimea acestei case, Învederează, învederează ; cine-l umple cu veşmintele-i de mătase, cine, cu spatele-i mare se lasă-n spetează, Iară cu braţele-i grele-n rezemători, În zori, la prînz, la amiază, Şi seara şi noaptea nu rareori ?

12. Basarabul lui Basarab, carele basarabează Veghe cu faţa şi cu urmaşii spre năvălitori...

13. Sceptrul lui, vitejie curată Înfăţişează — Şade ţara cu bărbia-n el rezemată ca păstorul cu faţa la turme, cînd înseurează, De nu i se-arată Să le sperie Piază...

14. Sub dînsul, oricărui pămîntean, E paşnică vieţuitoare — Sarea voievodatului muntean, ca zăpada troienită la picioare, Ăstui popul ne viclean, Din tot plînsul, grea plînsoare...

15. Nu lăsa să se risipească, În pierire, Doamne, A lor coroană strămoşească, Nici cît frunza astei toamne...

Iar al corbului piept, Să fie pururea ferit, că-i zeu vechi şi înţelept, Întru care mulţi de-ai noştri au pierit, Să păstreze ce-a fost drept, Şi-n dreptate făurit...

16. Aşişderea şi Bourul, E fiară buiacă, Umblă ca nourul, cu pieptul plin de promoroacă, **El către Măria sa, Coarnele-şi apleacă** De parcă s-ar lăsa, Către muma laptelui de vacă...

17. Spadă, Buzdugan le-arată, că nu-i ţară de pradă. Nici dată, nici luată, **— că-i stăpin aice, Întru această dată —** Nici dregătorii să nu strice, Nici stricaţii din gloată...

18. Acestea toate tipăritu-s-au întîi la Rîmnic, În paza cea bună a corbului ne cîrnic. Zicere de **Psaltire,** Trasă pe-a noastră fire, **Pravilă, Evanghelie Învăţătoare,** Una pusă stavilă, La stricare, alta de-mblînzire. Şi sfîntă-ndreptare.

19. S-au nevoitu, De-au tipăritu, În toată mănăstirea şi schitu — Pre limba românească, Tot în stihuri ; s-o ocolească, Cele vînzări şi tîrguri, cu întunericul pînă la glezne. Pînă-n secul piciorului, Diavoleştile bezne — **Pentru mai lezne, cetitorului** Şi înţelegere **Deplină,** alegere, culegere, reculegere, de lumină, cu lumină, din lumină...

20. Evanghelii, Octoihuri, Întru slujba mare-a primenelii, Şi-ale sufleteştilor cîştiguri, **Rugăciuni, Pentru dobitoacele bolnave,** albe, cît floarea de şapte pruni, Filele bătrînelor ceasloave; **Învăţătură, Despre şapte taine,** Unde-a graiului făptură, Se îmbracă-n şapte haine, Şi-ncă-n şapte. Vechi veşminte — Dela urlet şi mici şoapte, Pîn-la chiot şi cuvîntul cel din străcuvinte...

21. Acatist. Triod, cîte-un cuvînt de ametist, Străluceşte-n glod, Lacrima vreunui Trist, Fiu de voievod ; **Cazanii, Cărţi osebite,** Pe care ţăranii Le ţineau printre pite. Apoi **Minejul,** pe toate lunile, Să semene meiul, să secere meiul. Să nu prindă grîul tăciunile... **Pilde filosofeşti, Gramatică Românească,** Dela ctitorii Văcăreşti — Domnul Zeilor să-i hodinească. **Păntru poetică,** Întru aflarea stihurosului glas, Tăind netrebnica piedică, a viforosului nostru Pegas...

22. Cînd ochiul cerului, E Luminătorul lumii, Nici de tăria fierului, Nu mi-i... ! **Soarele cel simţitoriu, Vine asupra Zodiei Berbecele,** ale căruj coarnele-i de ivoriu, Prin zicerea noastră mai trece-le, **În luna marte, Ce veselie nu pricinuieşte ?** În luminile sparte Corabia inimei se-mpotmoleşte.. **Vederea nu se satură. De privirea verdeţii ;** Din laturâ-n laturâ, zboară brabeţii, Spre rodirea nematură a cireşului vieţii... **Auzirea se deşteaptă, La muzica păsărilor s-apleacă** — Pe calea graiului dreaptă, Din pămînt, din piatră seacă. Toate vin de unde pleacă, Şi rămîn pe und' s-aşteaptă... **Unde cu armonie, Sună în dumbrăvi.** Apele fără mînie, Riurile cu păstrăvi ; **Auritele de flori, Şi verdeţuri,** Limanuri de-ntemeietori, Ostrovul sacrelor ospeţuri, Unde toate simţirile Omului, Precum seva-n dezmorţirile Pomului.

23. Sînt cu bucurie, Un duh de verdeaţă, Prin lumina argintie, Furnicîndu-le de viaţă ; **Ce le mişcă, le tot mişcă, Spre-a lor energie,** Bîntuite de năpraznica morişcă, A stelei stelelor, cea vie...

24. ...Şi după ce-am sosit, La această stare, Al meu suflet cel neobosit, Stă în adăstare, **Asupra idiotizmii, Limbei noastre,** De mirezmele busuiocului şi-ale izmii Şi-ale florilor cele albastre — De-n regulile gramaticeşti, Ctitorite la Rîmnic, De unde să pritoceşti, Pe vrană de bucium, pe gură de tulnic.

Ţinînd şi noi ison
Prea năzdrăvan
Unuia Anton
Pann.

Ion Gheorghe

P.S. În aceste stihuri s-au aliniat ziceri vechi, din cartea lui Costea Marinoiu : „Istoria cărţii vilcene", sec. XVII—XVIII, apărută în Editura Scrisul Românesc, şi lansată în prezenţa colegului nostru Ilarie Hinoveanu, la Rîmnicu Vîlcea, căruia ne alăturăm astfel drept omagiu şi joc pur şi simplu.

nov. 1981

Poemul

dar ce-mi spune mie şi ce-ţi spune ţie
glonţul prin ureche tras de poezie
chiar cu mîna mamei şi-a bunicii mele
cînd prindeau în salbă roşiile mărgele

punem capul tînăr pe pămînt bătîn
iarba verde-a jertfei leagănă la sîn
creierul cel dulce ca pe-un miel sfios
căruia îi intră oasele prin os

dar ce-mi spune mie ce vă spune vouă
piatra-n nemişcare peste care plouă
şi sub ea sămînţa nu se sparge-n două
de-un ferment fecund din boabele de rouă

şi ar vrea să strige cu un fir de sînge
sub cel clopot zace pururea şi plînge
cine o mai scoate cine o mai cheamă...
pe un deal se stinge glasul sub maramă...

tragem la rîndele trunchiul gros de nuc
pentru-acela care s-a născut năuc
şi-i aducem şi-astăzi un buchet de flori
şi-i citim poemul de mai multe ori.

Scrisoare

ce-ţi mai fac pescarii, ANA,
unde se mai duc cu lotca
pe o apă botezată
mult mai ieftină ca votca

află ce mai fac pescarii
nu lăsa pe altă dată
peştii apelor sărate
prin auz le mai inoată ?

ce-ţi mai fac pescarii, ANA,
fii aproape, le iubeşte
mîinile mai lungi ca vîsla
capul lor cu chip de peşte

ce-ţi mai fac pescarii, ANA,
cine a-nceput să strige ?
cînd nu prind nimic pe mare
se aruncă în cîrlige ?

Felix Sima

Tristeţe

O picătură de ploaie
Ca o lacrimă,
Mi-a picurat pe obraz, pe buze, pe mînă...
Nimic...
Aşa cum nimic este-o lacrimă,
Nimic este o picătură de ploaie
Şi-o picătură de izvor, nimic.

Dar ce-i mai limpede
Şi mai liniştit
Ca o lacrimă ?
Izvorul susură,
Picătura picură,
Numai lacrima se scurge uşor :
pe obraz,
pe buze,
pe mînă.

Daniela Popa

Şah etern

La campionatul mondial
numai cei doi mari maeştri neguroşi
nu-şi ridică privirea de pe tabla cea veche,
(la nesfîrşit aceleaşi mişcări
(ce le poartă chiar numele) şi nu ţin
seamă că regulile s-au mai schimbat —
bucuria jocului e noua lor lege.

Ei, crispaţi, lacomi de-a-nvinge
cu orice preţ, strategic, şi tactic,
îşi dau reciproc lovituri.

Dar cine şi de ce să mai urmărească
finalul prevăzut în remiză ?
Spectatorii au închis televizoarele
ca s-ajungă mîine la treabă, arbitrii
exasperaţi picotesc împreună
cu limbile metronomului şi Omul
De Serviciu vine să mătură.

Marii maeştri n-aud şi nu văd
cum în pumnii lor strînşi
sugrumă speranţa
şi zîmbetul tot.

Ora H

Anticii puneau
deasupra noastră,
aureole, —
nouă sfere cereşti
muzicale.

Îngeri damnaţi
pe o sferă de lut,
noi ne-aşezăm de
nouă ori mai multe
negre coroane-

nestemate cilindrice,
în care-i montat,
viersul păsării
cîntînd doar o dată.

La ora H răguşit
dinspre nordul materiei,
sunetul unic
va bubui scurt
înfăcărîndu-ne,
torţe regale de-o clipă

şi ne-om scufunda tăcut
într-o gaură neagră.

Ioan St. Lazăr

Întindere

Azi vor cădea ninsori,
Neîntrecute jocuri, amintiri,
Îmi voi pune fular roşiat
Să-mi aduc aminte că nu te-am uitat.
Ne va zgribuli pieptul de dorul verii,
Vor izbucni gîndurile tăcerii.
Iarna. O, iarna va încolţi cristalin
În toate locurile prin care eu vin.

Mariana Ursei

Singur

E toamnă,
toamnă iar în codru,
Eu ce mai caut
prin şantierele elocinţei tîrzii,
necugetător, imperfect,
cu piinea sub braţ
şi gîndind la poeme desore
tatăl meu, întrebîndu-se :
salcîmule de la drum,
ce-nfloreşti aşa nebun ? !

Gheorghe Voica

Întîlniri în Babilon

Ne întîlnim adeş în Babilon
eu şi iubita care paşte mieii,
de dimineaţa sîntem sclavi la turn,
după amiaza conversăm cu zeii,

noaptea avem noi doi un joc cu semne,
le descifrăm şi zgîriem în lut
povestea luptei limbii cu urechea,
de cînd a fost, de cînd a început,

la turn avem o muncă nemiloasă,
săpăm în zid mari cuiburi de beton,
o, limbile sînt nişte păsări mute
care se-ntorc să ouă-n Babilon.

Gheorghe Smeoreanu

Portret de munte

El este mereu sub o nouă zăpadă
Cu gînduri măcinate de pietre,
O zi se-adapă cu floarea de vis,
O noapte se avîntă în cringuri de stele,
Îşi calcă-n picioare durerea ce-l creşte,
Aruncă în vînt cu lacrimi, cu păsări,
Descarcă corăbii, cu grîu la cîmpie,
Şi uită să fure somnul din clipe,
Rămîne cu tîmpla pe neguri
Tîrîndu-şi privirea pe rana din veac.

Florin Bogoslov

Maturizare

Vis, coşmar
amintirea ni se prelinge
ca o urdoare uriaşă
în ochiul ciclopului ;

Pasăre tîrzie
zimbetul
ne constrînge —
în loc de rostire,
unde Atomul
maturizează în noi
discipoli crispaţi
pe pămîntul pitic.

Eugenia Doina Migleczi

teatru

Reinventîndu-l pe Sartre

La 1731 văd lumina tiparului „Amintirile" idealizate ale unui oarecare cavaler, Goetz von Berlichingen. Scriind pe la 1774 drama cu acelaşi nume, Goethe consacră portretul eroului de ev mediu ca expresia revoluţionară a idealului burghez de libertate naţională. În 1951 Sartre, apelind la **o ficţiune care să fi fost realitate,** inspirîndu-se şi dintr-un comic entremeses al lui Cervantes, converteşte personajul la existenţialism. Cum **fiecare epocă descoperă un aspect al condiţiei umane,** acum, în toamna lui 1981, înscriind în repertoriu piesa **Diavolul şi Bunul Dumnezeu,** trupa Teatrului Mic aduce la rampă un puternic spectacol agitatoric, demascator şi mobilizator în egală măsură.

Pentru conceperea montării, scenografa Adriana Leonescu şi regizorul Silviu Purcărete au recurs la chiar codul epicii cavalereşti, ducînd mai departe translarea de la sacru la profan, reuşind ca prin elemente vizuale să obţină o salutară detaşare incitantă. În clarobscurul primului tablou se întrezăreşte corabia credinţei care se neobservate, înglobînd şi sala, devine un imens cort în care eroii — **libertăţi prinse în capcana vieţii,** ca noi toţi — se vor revela prin acţiunile lor — esenţiale opţiuni. O situaţie limită — oraşul Worms va fi distrus ca urmare a neînţelegerii dintre autorităţi — îl propulsează în centrul atenţiei pe tortionarul Goetz, fiinţă a cărui orgoliu hipertrofiat este alimentat de dorinţa de a-şi răzbuna soarta care l-a exclus din elită, ca bastard. Deşi fascinat de puterea Răului, atunci cînd va fi provocat, va accepta să experimenteze şi Binele în speranţa de a fi integrat societăţii. Constituindu-se în conflict dramatic, **contradicţiile incandescente** care guvernează existenţa din totdeauna sînt dezbătute din perspectiva **autenticităţii gestului care anulează** toleranta eschivă în dualism, antagonismul dintre principiu şi faptă. **Condamnat a fi liber,** omul se află implicat în epocă traducîndu-şi neîncetat angajarea prin **acţiuni,** fiind în acelaşi timp răspunzător de propriul său destin, ca şi de cel al întregii omeniri. Căutător aberant al absolutului, Goetz în interpretarea deconcertantă a lui Dan Condurache, imaginează spectaculoase ipostaze — tiranul dement sau mintuitorul mistificator — starăfulgerarea ochilor bolnavi de ambiţie, patetismul comportării, o nelinişte continuă trădînd necesitatea lucidică a **personajului care,** pentru a-şi scruta subconştientul, are nevoie de oglinda semenilor. Iubirea semnificînd căutarea de sine, cunoaşterea în genere, dictează natura raporturilor sale succesive cu Catnerine şi Hilde. Excelent jocul Monicăi Ghiuţă — senzualitatea feminină din miniaturile vremii contorsionată de viciul şi penitenţa unei noi Magdalene. Va fi înlocuită de o altă martiră căreia Carmen Galin îi compune masca ascezei cu simultană graţie divină şi voluptate carnală. Oscilînd între datorie şi convingere, renegatul Heinrich îşi are un bun interpret în Nicolae Pomoje care reuşeşte să nuanţeze subtilul dialog dintre victimă şi călău, confruntare ce se reia în momentul bilanţului final. Paradoxalul scepticism al aşa-zisului profet — omul de atitudine — Nasty transpare prin prezenţa, mai ales prin glasul timbrat baritonal al lui Nicolae Iliescu. Apariţia insolită a vînzătorului de indulgenţe (Lucian Ianou) poteţează sugestia derizoriului existenţial servit pe un altar ce se confundă cu intrarea în arenă. Efectele abundente, expresie a efortului de descifrare actuală a unui puternic mesaj umanist, fie că sînt momente comice susţinute de un bancher (Florin Vasiliu) deopotrivă senil şi înţelept, o autoritară instructoare (Doina Şerban) a unui campus utopic sau scene de masă sînt subsumate intenţiei ambiţioase de a acuza încă o dată, prin forţa artei, mecanismul complex al determinismului social şi politic, care a guvernat şi guvernează o **lume ce poartă în ea posibilitatea propriei sale negaţii.**

Irina Coroiu

film

Călăuza

Povestit în cîteva cuvinte, filmul **Călăuza** al lui Andrej Tarkovski seamănă cu un basm. Trei personaje — „Scriitorul", „Profesorul" şi „Călăuza", trec din lumea reală, concretă şi cunoscută (atît de „banală" şi „previzibilă", cum o caracterizează scriitorul) într-un teritoriu unde, cu douăzeci de ani în urmă, s-a întîmplat ceva ciudat — căderea unui meteorit, sau vizita unor extratereştri ? Încă nu se ştie precis. Fapt este că după accidentul cosmic, „zona" a devenit un ţinut misterios, plin de capcane de neînţeles, ucigător pentru armata care a intrat să cerceteze. Sînt însă cîţiva oameni, printre care şi „călăuza", care au trecut nevătămaţi prin zonă. Ba, mai mult, ei au adus vestea că acolo s-ar afla un loc anume, o cameră în care ţi se împlinesc toate dorinţele. Explicabil aşadar de ce acum, cînd zona este înconjurată cu sîrmă ghimpată şi cordoane de poliţişti, se mai găsesc destui oameni nefericiţi, aflaţi la capătul puterilor, care vin să găsească aici fericirea, să o ceară de la această „autoritate" misterioasă, ei înşişi nefiind în stare să şi-o afle singuri. Simbolistica, sistemul povestirii, atmosfera, insistenţa cu care aparatul de filmat urmăreşte fiecare pas al celor trei „disperaţi" în această lume părăsită, moartă, sînt însă foarte departe de mijloacele unui film de acţiune şi, a povesti ceea ce se întîmplă înseamnă a face abstracţie de personalitatea lui Tarkovski. Fără îndoială că basmul şi-a găsit astăzi un echivalent în literatura ştiinţifico-fantastică depăşindu-şi condiţia convenţională prin desfiinţarea graniţei între real şi imaginar, renunţînd la personajele convenţionale clasice, plasînd faptele mai mult în viitor decît în trecut. Gîndirea solemnă a lui Tarkovski, înclinaţia lui pentru parabolă, pentru mister, seriozitatea profundă cu care povesteşte căutînd mereu cîte ceva dincolo de aparenţe, explică preferinţele sale pentru ştiinţifico-fantastic, de care se foloseşte însă doar în măsura în care îi oferă un teren ideal pentru observaţia mai adîncă asupra omului şi condiţiei sale, cercetată la esenţe. Aparatul de filmat care panoramează la nesfîrşit, într-o linişte care te scoate din răbdări, creează o încordare foarte specială, definitorie pentru filmele lui Tarkovski — o privire ca de medic asupra simptomelor unor boli necunoscute, rece întrucîtva, aproape ştiinţifică. Pentru spectator, aşteptarea şi încordarea sînt înşelătoare, pentru că ele nu sînt răsplătite printr-un happy-end şi nici măcar printr-un sfîrşit oarecare, aşa cum sîntem obişnuiţi. Bucuria pe care ţi-o dă **Călăuza** este aceea de a te face părtaş la cercetarea sufletului omenesc, a subteranelor sale — mistere inatacabile în profunzimea lor — cercetare de pe urma căreia singura concluzie pe care poţi să o tragi este aceea că misterul poate fi trăit, dar nu înţeles. Lungile discuţii, înfruntările dintre cele trei personaje pe tema artei, a credinţei, a fericirii, al't de caracteristice literaturii ruse, teatrului lui Cehov, ajung astăzi şi în film prin Tarkovski şi cei doi scenarişti — Arkadi şi Boris Strugaţki. Problematica, tipurile umane frămîntate de îndoieli şi întrebări, sînt actualizate, dar ele se desfăşoară într-o lume moartă, atemporală. Pentru a-şi realiza pînă la capăt „viziunea", regizorul este şi autorul scenografiei, un peisaj terifiant al lumii părăsite, incremenite în timp. Cele trei personaje principale — Alex. Kaidanovski, Anatoli Soloniţin şi Nikolai Grinko, cărora li se adaugă Alisa Freindlich în rolul soţiei chinuite de patima „călăuzei", aduc pe ecran o umanitate obsedată de întrebări fără răspuns, nefericită în efortul său de căutare a perfecţiunii.

Dacă misterul poate fi luat uneori drept confuzie, dacă filmul nu dă satisfacţie spectatorului care caută bucuria victoriei omeneşti simple şi pure, el rămîne totuşi creaţia unui cineast unic, impresionant prin grandoare, prin simţul tragicului, printre puţinii artişti în care arde flacăra teribilă a geniului.

Nicolae Mateescu

LECȚIA TRANSILVANIEI

asupra ei, asupra Transilvaniei se apleacă toate fruntile căutătoare de adevăruri, ca să se înțeleagă că ea înseamnă cea dintîi moștenire lăsată din vremi străvechi, aproape uitate celor de aici, celor care la 1 decemorie 1918 își văzuseră hotarele întregite. Căci Transilvania era și a rămas un spațiu al etnogenezei și dăinuirii noastre multimilenare, inscrisă, prin existența ei istorică, în geografia continuității noastre spirituale, și nu numai atît. Oamenii, așezările și satele Transilvaniei păstrează argumentele legilor nescrise, cu hotare de apă și văi, așa cum le împărțiseră dacii și voievozii, și mai înaintea lor temuții daci.

Există o idee spațială originară : Transilvania. Spre ea se îndrepta și cuteza s-o arate lumii marele Iorga tuturor celor care nu ne cunoșteau sau nu voiau să ne cunoască scriind : „Înainte de noi n-a fost nimeni acolo. Sau, dacă a fost cineva au fost strămoșii noștri legitimi și numai ai noștri, de la tracii cei vechi, geți și daci, pînă la romani, care ne-au dat graiul, fără să distrugă însă rădăcinile milenare tracice în aceste regiuni". Din aceste „rădăcini milenare" s-a înălțat ireductibila realitate etnică a Transilvaniei, ca cea mai durabilă lecție dată agresorilor și tuturor dominațiilor politice de tranziție. Căci dacă istoria reală putea fi măsluită în cancelarii domnești și în diete improvizate peste noapte, care se mai numeau și imperiale ; dacă „aprobatele și compilatele" legi întăreau dreptul forței, nu forța dreptului, consfințind ca iobagii Transilvaniei să fie vînduți pe zece ani și să rămînă supuși feudalilor, ce-și luară titluri de noblețe pentru cruzimea de care au dat dovadă ; dacă ajunseră să impună ca iobagii să nu mai poarte decît cămăși din cînepă, iar bisericile lor să nu poată fi făcute din piatră, decît din lemn, pentru a dispare mai repede ; și cînd toate acestea intraseră în statisticile oficialilor, de ocazie, poporul cel mare, de anonimi, lucra pe mai departe în ale lui, după legile nescrise ale tradiției și ale datinilor ce umpleau spațiul sacru al Transilvaniei. Așa se întîmplă în momentele de încercare ale unui popor, a cărui fire nu se poate destrăma prin căutări din afară. Așa se întîmplă că în descrierile etnografice ale unor zeloși reprezentanți ai „desnaționalizării" preconizată de odiosul dualism al puterilor, se arată că românii transilvăneni ocupă un „mare teritoriu etnic", în sensul că-și păstrează cu îndărătnicie obiceiurile vechi și zic că-s „daci", alții au îmbrăcăminte și chindisituri romane, și se mîndresc cu amintirea Romei, deși poartă „suman sur de lînă, opinci și șurț negru". Încă pe la 1834, cronicarul I. Benkő nota că românii „întrec cu mult la număr pe toate celelalte neamuri" din Transilvania. Și mai în urmă, în „Conscripția Iosefină" din 1786, făcută în scopuri financiare, se arată că românii din Transilvania se știu constituiți în unități etnice naturale, cu graiul lor, cu portul și cu sentimentul apartenenței la un pămînt străvechi, pe care se știu trăitori, ei și cei de dinaintea lor, din vremuri imemoriale. În fața acestor realități etnice, s-au luat măsurile absurde, care deformau cursul logic al istoriei. Colonizările masive cu elemente alogene începuseră încă din secolele IX—X și au fost continuate pe spații insulare, acolo unde viața autohtonă era mai viguroasă. S-au făcut proiecte de asimilare forțată la altă naționalitate, s-au promis titluri și putere, s-au făcut hărți etnografice care înghițeau spații originare, iar cînd acestea nu au dat rezultatele scontate, s-au înființat episcopii anume, ca pe cale confesională să fie destrămată viața etnică. Acțiunile dizolvante, cu vizibile tendințe de modificări artificiale a unor realități etnice de sine stătătoare nu țineau seama de tiparele lăuntrice ale unui neam, care configurează un mod de a fi și un mod de a gîndi.

Lecția etnică a Transilvaniei s-a desfășurat în răbdarea celor mulți, a celor care înălțau aici o „civilizație a lemnului" și un sistem de gîndire, statornicit în obiceiuri, înălțau imnuri înțelepciunii vieții, ca și credinței neabătute în ceea ce le aparține și e numai al lor, fără a rîvni la al altora. De aceea, nu doar transilvănenii, dar și frații lor, din întreg spațiul românesc, arătau lumii că lecția etnică a Transilvaniei se impune de la sine și numai răuvoitorii n-o văd sau o contestă. Pe la 1896, atunci cînd unii, de aici, din Transilvania, își confecționau înfrigurați un așa-zis mileniu de stăpînire autonomă, care, în realitate n-a fost nici de o jumătate de secol, (de la 1867 la 1918), atunci eruditul Hașdeu scria : „Se serbează acum jubileul de 1 000 de ani de cînd Arpad devenise stăpîn al Pannoniei. Un jubileu avem și noi, românii, tot în anul acesta, un jubileu nu de 1 000, ci de 1 500 de ani, un jubileu de răspîndirea civilizațiunii... cînd la anul 396, după Crist, Nichita Românul din Dacia și episcop al Daciei, a propagat cultura creștină printre huni, a călătorit la Roma, ca pe malurile Tibrului să salute columna lui Traian în numele Daciei..."

Cînd întregirea neamului românesc va deveni o realitate politică, prin actul de la 1 decembrie 1918, se va recunoaște că din punct de vedere etnic eram demult uniți, și că hotarele noastre naționale, etnice erau exact acelea confirmate politic în 1918. Aceasta a fost lecția etnică a Transilvaniei, recunoscută și neuitată.

Vasile Vetișanu

FILE DE ISTORIE

O PAGINĂ DIN ISTORIA UNIRII

vartan arachelian

1. Anul nou 1917

Doar cu cîteva luni în urmă Iașul era un oraș care lîncezea ca un tîrg oarecare, uitat de timp și de istorie. Din fala de odinioară nu rămăseseră decît bisericile cu clopotele lor grele și grave. Iașul fusese ceva, acum nu mai era nimic. Cel puțin așa simțeau localnicii. Cîțiva intelectuali încercau să susțină o viață spirituală, însă pe cît de distinctă, pe atît de vanitoasă. De faima europeană de odinioară ieșenii se simțeau jefuiți, ca niște nobili cărora li se confiscaseră blazoanele. Încercau să ascundă sub masca indiferenței pizma unor oameni făcuți cu silnicie provinciali în propria lor capitală. Perfid se dovedise acest sentiment de frustrare. Dacă ieșenii de la 1859 dăduseră cu bravură dovada sacrificiului pentru o cauză superioară, urmașii lor exagerau doar consecințele prin care orașul intrase în penumbra periferică a țării și această cocleală o simțeai în singura luptă pe care o mai duceau ieșenii : polemicile literare pe care, neobosiți, cărturarii de aici le provocau cu cei din București. În rest, malignitatea acestui sentiment se vădea în lipsa de inițiativă și de combativitate ; resentimentul față de soartă se exprima mai degrabă prin resemnare și blazare, prin refugiul în amintirile unui timp revolut.

Orașul, așezat într-un larg amfiteatru ce nu se lăsa descifrat astfel din cauza unui șir de grădini, prezenta imaginea pustie a unei capitale detronate, cu uliți curate și absente pe care rarii trecători treceau solitari, neînsoțiți decît de ceva melancolie și multe, multe amintiri. Cu cît era mai amorțit orașul în zilele obișnuite ale săptămînii, cu atît mai avan băteau clopotele grele ale celor optzeci de biserici în zilele de duminică și de sărbătoare. Și această teriflantă distonanță, înjunghierea periodică a liniștii orașului, reamintea Capitala glorioasă de odinioară, ridicînd în văzduhuri, din fumul de tămîie al bisericilor, slava și măiestatea atîtor secole de viteție, întreținînd, pînă la următoarea sărbătoare, pizma de nobili dezmoșteniți, a ieșenilor. Așa fusese orașul doar în urmă cu cîteva luni. Dar acum, după doar o sută patruzeci de zile de război ?

Bubuitul tunurilor, care se auzeau din ce în ce mai aproape, dădea o altă reverberație cîntecului grav pe care-l rostuiau în zilele de sărbătoare clopotele grele ale celor optzeci de biserici. Dangătul prelung și cadențat, rostogolit spre orizontul străpuns de turnuri de cetate, era acum de jelanie și jalea aramei bătută pe dungă trezea alte amintiri și alte cămări ale sufletului le cercetau clopotele. Ele vesteau, zile și nopți în șir — sărbătorile se retrăseseră acum în calendare, pentru mulți ani ! — că țara este pîngărită de cizma străină : ele jeleau pe cei căzuți, dar le reaminteau celor ce mai puteau ține în mînă o armă că sînt din stirpea lui Ștefan și că pentru mosia pe care bătrînul, mutat acum pe tîmpla bisericilor, le-a lăsat-o, sună ceasul de primejdie și sfînta moștenire se cere cu sabia și cu pieptul apărată. Din lunga toroneală orașul fusese trezit cu brutalitate într-un timp real, bezmetic, înfricoșător. Războiul i-a risipit tăcerea, i-a tulburat amintirile, l-a smuls din letargie. Dar ce preț imens plătea el în cea de-a o sută patruzeci și una zi de război !

Soseau cum puteau, învălmășit, zgomotos, tunuri, chesoane, convoaie militare, coloane de adolescenți mînate pe jos spre Moldova, pămîntul speranței și al făgăduinței, pentru a asigura contingentele viitoare ale armatei, soseau împuținate de foamete, de frig, de boli, de atacuri aeriene, veneau care scîrțîind dureros, cu bruma de bunuri salvate din calea năvălitorului, veneau, veneau de zile și nopți de-a rîndul în orașul care nu mai respira agonic, care nu mai avea răgazul să-și așeze geană peste geană, care refuza să se mai lase abandonat laș în apele amorțite ale somnului.

Nenumărate și cutremurătoare sînt mărturiile lăsate de către contemporani despre ceea ce fusese și, mai ales, despre ceea ce devenise Iașul, în acele zile în care sorocul schimba un an cu altul. Corneliu Moldovanu e unul dintre ei. Născut la Birlad în 1883, urmase liceul în vechea capitală a Moldovei unde și debutase în 1907 cu un volum de poezii eroice. Acum, la cumpăna dintre anii 1916 și 1917, orașul de care se legase definitiv îi apărea într-o viziune apocaliptică, dantească :

„Înfățișarea-i sfioasă și tristă de cetate elegiacă, a fost alungată de cutezanța cumplită a tragediei care se răsfrînge fără încetare de pe front, năprasnică și minioasă, peste întreaga Moldovă. Resturile regimentelor viteze, fărîme eroice din gloria nestatornică de la Jiu sau de la Neajlov, ofițeri și soldați, milițieni și recruți, după o lună de mars istovitor, bătuți de ger și de nevoi, goniți din urmă și mînați în silă, își tîrăsc pe străzile înguste și strîmbe ale Iașului care furnică de desnădăjduiți, jalea retragerii și spaima dezastrului. Carele cu bolnavi, camioanele sanitare cu răniți, cărutele cu bolnavi, grupuri răslețe de soldați rătăciți de unitatea lor, care nu se știe dacă mai există, sporesc mizeria crîncenă a virtejului obștesc. De la gară urcă spre centru ostași schilozi, desculți, cu figurile sunte de boală, cu buzele învinetite de foame, trimițînd privirile rugătoare împrejur, așteptînd ca să li se dea fără să cerșească. Unii dintre ei abia mișcîndu-se, sprijiniți în cîrjă sau în armă, par niște stafii, atît de străvezie și firavă li-i făptura... Și privelișteа se repetă la fiecare ceas, în toate colțurile și la toate răspîntiile..."

Aproape șase sute de mii de locuitori avea acum Iașul ; de zece ori mai mult decît în vremurile de dinainte de război și de două ori mai mult decît avusese Bucureștiul. Și toți, firesc, vor să aibă un căpătîi, un loc de dormit, o bucată de pîine. Cafenelele, multe dintre ele transformate în cantine, restaurantele, circiumile sînt pline ochi încă din zori pentru a nu pierde obișnuita ciorbă de fasole sau iahnia de cartofi ; localnicii, goniți din iatacurile și saloanele lor, obligați să se restrîngă cît mai mult, împart restul casei cu pribegii munteni. E o aglomerație în case, pe străzi, în localurile publice de parcă aici și numai aici ar fi pămîntul făgăduinței. Și într-un fel așa și este. Dar ce jalnic arată în miezul acestei ierni orașul ! De dincolo de marginile lui începe asediul bolilor, invazia păduchilor, spectrul negru al morții. Pe valea Bahluiului sau pe dealurile dimprejur soldații își sapă, pe un ger amarnic, care anunță iminența sosire a bobotezei, bordeie de refugiu și adăpost dar, din ce în ce mai multe încep să fie barăcile de izolare pentru exantematici. Tifosul negru își începe acțiunea devastatoare. Lazaretele orașului nu mai pot găzdui bolnavii, care zac deavalma — oftico și cu tificii, răniții cu exantematicii — cîte doi într-un pat, molipsindu-se, în lipsa unui triaj sever, unii de la alții. Lipsa mijloacelor de transport, a căruțelor rechiziționate la începutul războiului și abandonate apoi pe drumurile retragerii, face imposibilă aducerea lemnelor din pădurile aflate doar la cîțiva kilometri de oraș și frigul din sălile spitalelor se adaugă la chinul foametei, făcînd ca mortalitatea să depășească chiar și sinistrul record stabilit de ciuma lui Caragea din Muntenia. Puținele căruțe nu mai prididesc cu transportul cadavrelor. Drumul spre locul de veci e parcurs în cele mai bizare și grotești împrejurări. Unele cadavre sînt virite în rogoz albe, nestrunjite, altele, învelite în cearceafuri jegoase, sînt aruncate deavalma ; nu se mai găsesc scînduri pentru sicrie. În fața comendaturilor încearcă să-și facă loc camioanele cu bolnavi și răniți, care sînt refuzați de spitalele arhipline. Un martor ocular notează că într-o zi a văzut așteptînd în gangul hotelului **Buch** o căruță în care erau trintiți, unii peste alții, șapte soldați. Doi dintre ei muriseră pe drum, alții își dădeau duhul în fața trecătorilor îngroziți acum de cîte începeau să vadă, iar ceilalți, mușcați de ger, urlau de moarte. Nimeni nu le putea fi de vreun folos. Nu era stradă pe care să nu se afle atîrnate prapurile negre... Înmormîntările începeau de dimineață și groparii nu-și terminau fapta decît cu mult după căderea nopții... „În unele zile — notează Corneliu Moldovanu — «aglomerația» pe tărmurile Styxului era așa de mare încît rudele și prietenii se vedeau siliți să-și ducă «mortul scump» la groapă într-o căruță de piață împodobită cu cîteva lăvicere, sau purtînd sicriul pe umeri. Și funebrul spectacol continua la fel zi de zi, încît ajunsese banal pentru privitori, primejduind nădejdea în refacerea ostirii noastre și alungînd din sufletele multora credința în izbîndă".

Dumnezeu, de va fi fost, întorsese spatele, în acea iarnă de groază, poporului român...

Tablouri de Virgil Făciu
(în paginile 4 și 5)

2. Departe de țară

În Bulgaria, ca și în celelalte state ale Puterilor Centrale, anul nou 1917 sosea mai repede decît în regatul de la nord de Dunăre, unde continua să fie în valoare calendarul **iulian**. Ca la orice schimbare de calendar și George Topîrceanu, căzut în prizonierat, la Turtucaia, după cum a avut cititorul posibilitatea să afle în volumul precedent, încerca un bilanț. Vesel dar și trist fusese anul de care se despărțea acum. Și poate mîntea sa era rănită de medalia cu două fețe sub care i se înfățișa acest văleat prea plin de surprize.

În prima jumătate a anului se fixase în conștiința publică cu două volume : „Balade vesele", urmat, la cîteva săptămîni, de „Parodii originale". Viitorul academician, deocamdată „poet umoristic și autor de cronici scandaloase", cum avea el să se autopersifleze, cunoscuse, la puțin timp după euforia succesului, piinea amară a captivului și încă după un dezastru de mari proporții cum fusese capul de pod de la Turtucaia la doar cîteva săptămîni de la intrarea României în război. Ca orice umorist nici Topîrceanu nu era în intimitate o fire mai veselă. De altfel triști și mai ales sceptici sînt, de regulă, comediografii. Iar acum, în ajunul noului an, nimic nu venea să schimbe umoarea sa neagră. Dimpotrivă. Fusese forțat, în plină iarnă, de către temnicerii săi să-și lase tovarășii de prizonierat, undeva între culmile sinistre ale munților Rodopii, și să pornească, sub pază militară, spre altă destinație. Trenul cu care călătorea pe linia Radomir—Sofia era burdușit de soldați. Se aciuiseră — prizonierul și caraula lui — pe platformă, înghesuiți pe o valiză cazonă. Din goana trenului viscolul le arunca în obraji, parcă, cioburi de sticlă. Caraula, Stan Boldișcu, un flăcău smead și brun, fiu de plugar de bună seamă după palmele late și grele, căzute acum peste fierul pustii, devenise o stană în mutenia sa. Zăpada ce i se aninase de gene, cu bruma ce-i îngreunase mustața, întărea această impresie. De la o vreme poetul simțea la paznicul său un soi de neliniște, un soi de adulmecare a animalului la mirosul cunoscut, al ogrăzii sale. Si-ntr-adevăr, după puțin timp, aceasta-i mărturisi că se apropiau de satul său. Cum de se puteau înțelege ? Poetul începea să ruină pe bulgărește, dar nici bulgarii — după ostilitatea de la începutul războiului — nu se lăsaseră apoi mai prejos și învățară și ei ceva românește. Din aproximație în aproximație se puteau înțelege la nevoie. Cu mîna lui mare, ca o labă de urs, Stan Boldișcu se agăță de bara verticală de fier și-l îmboldi să sară. Captivul îl privi ursuz, nu fără o gravă bănuială.

— Mîine e anul nou. Nu vrei să-l petrecem în satul meu ? — îl întrebă caraula.

Prizonierul îl știa proasbăt însurat și nu-i era greu să priceapă că dorul după căldura tinerei lui neveste îl făcea pe flăcău să încalce consemnul de-a merge direct la Sofia. Topîrceanu îi arătă vagonul burdușit de soldați. Gestul lui vroia să-i spună : „ce-o să zică ăia ? Nu pățim vreun bucluc ?" Fără să-i răspundă paznicul îi arătă ordinul de călătorie. Poetul ghici repede că amînarea sosirii la Sofia era premeditată. Pe foaia de parcurs era trecută doar data plecării nu și cea a sosirii...

Continuare în pag. a 7-a

dan rotaru

Imn pentru puritatea planetei

Cu tîmpla mea împiedic mașinile să care
toți trandafirii lumii spre gropile cu fum.
Aud cum țipă-n mine decapitată-o floare.
ce i-a ieșit în joacă unui tramvai în drum.

Mor fluturii pe floare, și n-avem ce le face.
Trebuie să-nvăț la sînul acestei flori să sug,
altfel vor crește-n parcuri bujii abandonate,
și se vor arde-n piețe izvoarele pe rug.

Ne-om încălzi obrajii la crini bătuți în cuie,
și ne vor linge tancuri sudoarea de pe frunți.
O, de-am putea părinții să ni-i păstrăm în singe,
să le umblăm prin ginduri, să-i sărutăm pe nunți !

De n-ar uita zăpada cum trebuie să cadă
și vîntul cum să bată, și crinii cum miros !
Îmi gîlgîie în simțuri mașinile ce ară
pînă la singe trupul acestui burg frumos.

Și mi se pare tîmpla blîndarul pe sub care
mai țipă bunătatea ca-n-tr-un ținut pustiu.
Adorm sub cer orație tușind agonic. Bate
într-un poem pendula trezită prea tîrziu.

Octombrie

Pecetluim cu viața înc-o toamnă,
conducem iarăși frunza în mormînt.
De poezie mi-este teamă, doamnă,
de-aceea mor în fiece cuvînt.

Citește moartea mea, multiplicată
de frunzele ce cad ca niște file
din cartea unde-am fost și noi odată
copaci de-argint în aurite zile !

Și dacă nu-nțelegi, de vină nu e
doar frigul ce se lasă în cuvînt.
Ascultă cartea cum în gînd se suie
și cum se scurg copacii în pămînt !...

De dragoste

Cum mergi, parcă-ai face legile
iubirii omenești.
Întîmplă-te simplu, iubito,
așa cum îngheață,
iarna,
luna-n ferești.

Treci mai departe,
și-n urmă nu te uita :
privirea,
cînd pleacă din ochiul tău stîng,
te-nsingurează și ea...

Poem de dragoste

Se lasă peste lume o ireală ceață
de flori din care astăzi se fabrică sicrie,
Cad bombe cu grăunțe, vapoarele se-mbată,
și-n loc de struguri, șoareci au viețile din vie...

Duc apele la vale femei cu gene lungi
ce li se-ncurcă-n sălcii ca niște tiruri de-arme.
Noi adunăm iar fluturi, îi așezăm în pungi,
și ne iubim c-un vierme care acuma doarme...

Apropierea toamnei

Să nu mă răstignești în minte
ca pe spinarea unui cal !
Vin ploile puhoi ; cînd vin, te
închei la haină cu un val.

Nori fără singe, nori de ceață
îți mingîie ninsoarea-n gînd.
Auzi ! Oglinzile învață
să te iubească tremurînd...

Poem suav

Se-adună-n sicrie de ger
cuvintele care ne pier

E-n lume, undeva, o spărtură :
văzduhul ne cade pe gură.

Se-aude poetul cum plînge,
prin vis, cu zăpadă, cu singe...

plastică

Tinerețe și angajare

Expoziția de artă plastică a tineretului, găzduită de sala Dalles, ni se înfățișează — trebuie s-o spunem încă din primele rînduri — ca o manifestare amplă, cuprinzătoare, care aspiră la realizarea unei autentice sinteze a potențialului creator din domeniu, a direcțiilor și orientărilor în care acesta se manifestă. Organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Uniunea Artiștilor Plastici, expoziția reunește un număr impresionant de lucrări — pictură, sculptură, grafică, artă decorativă, design — aparținînd celor peste 250 de tineri creatori ale căror nume figurează în catalogul manifestării.

Trei sînt direcțiile principale spre care se orientează succinta analiză pe care intenționăm să o facem, în rîndurile care urmează, acestei expoziții : actualitatea tematicii, diversitatea stilistică, preocuparea tinerilor artiști plastici pentru implicarea directă a artei lor în realitatea cotidiană, în viața de fiecare zi a semenilor. Mai ales în ceea ce privește pictura, se observă o puternică infuzie a realului în spațiul tematic. Cu toate că lucrările cu vădite semnificații metaforice nu lipsesc, „decupajele" din cotidian, cu tot ceea ce înseamnă acesta — muncă, energie desfășurată, contemplare, acțiune etc, impun concluzia că actualitatea — așa cum de fapt în alte domenii artistice fenomenul s-a petrecut deja — începe să fie asumată ca limbaj specific și nu doar tratată accidental, „decorată" cu elemente aduse din afara ei. Observații asemănătoare pot fi făcute și în legătură cu sculptura, unde destule lucrări se refuză condiției de „monument" devenind „istorii" ale prezentului „povestite" în metal, lemn, piatră etc. Prin toate acestea, expoziția respiră un aer proaspăt, de modernitate, de tinerețe și mobilitate spirituală.

Evident, o astfel de structură tematică nu se poate susține decît printr-o mișcare adecvată în structura mijloacelor de expresie. Încă și mai evident este procesul de reevaluare a concepției despre imaginea plastică în cazul stilului, al limbajelor folosite. Experimentul domină și fertilizează spațiul a nenumărate lucrări, diversitatea rezultatelor la care se ajunge comunicîndu-ne sentimentul unor împliniri viitoare deosebit de semnificative. Un domeniu de la care am fi așteptat mai mult în privința amintită este grafica, în cazul căreia modelele mai sînt încă urmate cu un respect impropriu adevăratului act creator. Totuși, și aici se pot cita lucrări remarcabile. Este cazul afișelor antirăzboinice, al căror mesaj percutant, susținut de o realizare tehnică pe măsură, se înscrie în tonul dominant al preferinței pentru problematica actualității.

Privită din cealaltă perspectivă (am discutat pînă acum de pătrunderea realității în arta tinerilor) expoziția beneficiază de aportul artiștilor decoratori și al designerilor care prezintă o sumă de lucrări interesante și „interesate" (mai ales în cazul celor de design) de integrarea avantajoasă în viața de fiecare zi a oamenilor. Desigur, ne-am fi așteptat ca o expoziție a tineretului să se facă remarcată în primul rînd prin realizările obținute în această direcție. Ceea ce s-a făcut totuși se remarcă prin calitate, semn că preocupări există, există și interes și un anume exercițiu care ne îndreptățește să privim cu încredere materializarea aspirațiilor noastre în legătură cu problema la care ne referim.

Spațiul cronicii nu ne mai permite decît să apreciem această manifestare expozițională drept o reușită certă, o expoziție care trăiește în memoria celor care o vizitează prin tinerețea viziunilor, prin seriozitatea și profesionalismul expozanților, prin optimismul pe care ea îl proiectează asupra viitorului artelor plastice de la noi.

Corneliu Ostahie

muzică

Săteasca, poem cinematografic

Lumea satului moldovean păstrează o lumină aparte. Greu de spus de ce : mai ușor de sugerat însă cînd sugestia pleacă din amintirea unei copilării trăite în lumea dealurilor și pădurilor Tării de Sus. Dar dacă (propune operatorul Viorel Sergovici) *Sultei Săteasca* de Enescu i se suprapune, în temeiul unui scenariu, o alăturare de imagini filmate în lumea copilăriei compozitorului ? Pentru că atît muzica cît și imaginea exprimă prin unități semnificante (momente, cadre, segmente muzicale), nu numai prin aceea că sensul se poate traduce în alte limbaje, ci prin faptul că unitățile muzicale mai greu, cadrele mai ușor, pot fi cuprinse în grupe (așezate în coloane paradigmatice). Lumea Livenilor se sugerează simplu, firesc, prin surprinderea unor locuri, unor momente, aceleași în *Amintirile* lui Creangă, aceleași în poeziile eminesciene, aceleași în titlurile programatice ale muzicii enesciene, aceleași în filmul tv : la pescuit sau joacă la scăldat (*Gamins en plein air*), aniversare în mijlocul rudelor, invitaților și fetitelor cu rochițe și fundulițe sau lingurița de dulceață zilnic „administrată" de mămică, joacă cu bostani goliți de miez, cu gură și ochi tăiați în coajă, cu o luminare aprinsă înăuntru, plutind pe pîriu ca o lume hilar-fantomatică de spiriduși ai apelor (*Rivière sous la lune*) sau furtuna din senin, găsindu-i pe țărani la coasă sau trăznetul lovind o cumpănă de fîntînă. Aceasta este lumea fiecărei scîntei de copil născut în Țara de Sus, a fiecărei bucurii de suflet de om proaspăt care, deschizînd ochii larg spre lumina soarelui întîi *aceste* imagini le vede, întîi sunetele pădurii, ale pîriului și furtunii, ale poienelor și eleșteelor, ale focului și vîntului le aude. Lumea copilului se cuprinde însă în lumea satului (o variantă a adevărului „timpul ontogenetic repetă timpul filogenetic"?), iar lumea satului este (tot în *Amintiri din copilărie* găsim) și întîlnirea îndrăgostiților la poartă și fruntasii satului, primii deschiși la progresul veacului, și țăranii ieșind la munca cîmpului sau adunați la „cărciumă". Lumea satului, dacă nu e văzută în viața de zi cu zi, atunci e filmată în sărbătoare : la horă (*Danses rustiques*). Aici filmul se risipește într-o mulțime de hore mai mărunte : hora celor bătrîni și hora celor mici, copii privind sau femei mărîtate privind (cu mîna la gură), grupul mîndru al flăcăilor în bundițe și ițari. Filmul se așază sub semnul discreției ale unei blînzeți parcă în alăturarea imaginilor, fără schimbări abrupte, fără evidențe atinse emfatic, fără stridențe într-o derulare lină, din aproape în aproape, din (plan) general în general. Ceea ce îi dă o trăsătură de firesc este înclinarea spre planuri largi, planuri care „rostesc" limpede subiectul (tema paradigmei), care nu se apropie, nu se „implîntă" în detaliu ci îl folosesc scurt, colorat, parcă jucăuș, ca bineveniță schimbare de regim a imaginii, ca insidios accident citeodată. Filmul „vorbește" despre copilăria lui Enescu, atinsă convergent (de o parte muzica — de la maturitate înapoi pe firul timpului, de cealaltă, imaginea Livenilor gravîndu-se în retina copilului — de la copilărie spre consecințele creatoare) prin leitmotive : imaginea ochilor mamei privind drăgăstos-grijuliu spre singurul urmaș al Enestilor rămas în viață, a lăutarului apărînd mereu aluziv la horă sau la joacă, a copilului studiind la vioară. Tema dominantă, legînd împreună cu muzica (orchestra RTV dirijată de I. Conta) întregul film este însă poarta sufletului deschisă înspre înafară, ochii copilului, întrebători spre buchetul de adevăruri simple, firești, suflet vibrînd la sunetele acestei „lumi de poveste", memoria legînd nemijlocit mozaicul de sonorități de imaginile satului moldovenesc. Este ceea ce filmul (film de Florica Gheorghescu și V. Sergovici) reușește simplu să reamintească.

Viorel Cretu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (XII)

„La hanul lui Mînjoală"

neconcludentă, chiar inadecvată în numeroase alte împrejurări, în cazul lui I. L. Caragiale, cel puțin cînd este vorba de compartimentul prozei fantastice, ideea de a ordona analiza critică prin apel la criteriul impus de metamorfozele produse în planul viziunii artistice dominante, inclusiv în planul tehnicii literare, de la un grup de scrieri la altul își probează legitimitatea cu indiscutabilă forță de convingere. Mai mult decît atît, trebuie să arătăm că ceea ce numeam la începutul investigației noastre evoluția viziunii asupra fantasticului de la simplu la complex în proza caragialiană atinge un anumit punct final lesne de identificat în structurile ce aparțin unei anumite scrieri care, astfel, se constituie în „summa" întregului ansamblu. Și nu încape îndoială că o asemenea poziție privilegiată revine „nuveletei" **La hanul lui Mînjoală.** Punînd în asemenea termeni chestiunea, pe de altă parte, se cuvine să fim cît se poate de atenți, în sensul de a nu lăsa cumva impresia că traseul urmat de prezentul demers analitic atrage după sine desemnarea unei scări valorice propriu-zise. Deci, locul deținut de o anumită scriere pe axa respectivului traseu analitic nu echivalează cu formularea implicită a judecății de valoare. Adoptarea modului de lucru pe care l-am făcut cunoscut încă de la început vizează dorința de sistematizare a materiei, consecința firească a dorinței de identificare a seriei de „substructuri" proprii marei, atotcuprinzătoarei structuri fantastice din opera scriitorului. Fiind deci limpede că în ce ne privește considerăm cu totul absurdă ideea de a propune comparații strict valorice între, să spunem, **Abu-Hasan** și **Calul dracului** sau între **Kir Ianulea** și **În vreme de război,** sperăm a ne face pe deplin înțeleși și de data aceasta, cînd acordăm funcția de punct terminus al investigației noastre „nuveletei" **La hanul lui Mînjoală.**

Luînd în considerare impresionanta supremație a tendințelor centripete asupra tendințelor centrifuge, fenomen sub semnul căruia se constituie inconfundabila viziune fantastică a scriitorului, sîntem îndreptățiți să spunem că aproape incomprehensibilul farmec degajat de această capodoperă nuvelistică își trage seva tocmai din faptul că acum asistăm la suprema victorie a spiritului de sinteză caragialian. De altminteri, acesta este și substratul aprecierilor superlative de care scrierea se bucură din partea criticii: „Localizarea e pregătită cu un simț al culorilor și accentelor care minunează la fiecare pas", „sobrietatea rafinată" a narațiunii (Paul Zarifopol); „în admirabila **La hanul lui Mînjoală** trecem dintr-odată dacă nu la fantasticul pur, în tot cazul pe un plan în care fantasticul magic apare simbolic organizat, dar și aici Caragiale pornește de la elementele realiste cele mai vădite" (Pompiliu Constantinescu); narațiunea se vădește a fi memorabilă și prin acel tip de vrajă care „se exercită cu o perfidie batjocoritoare" (Mihail Petroveanu); „e un joc de-a «uite-l, nu e» cu elementul supranatural, al cărui umor stă în veșnica incertitudine" (Șt. Cazimir). Iată, în fine, și această frază a cărei tonalitate admirativ-exclamativă nu poate să ne scape din atenție: „Ce meșteșug în împletirea elementelor de viață organică și de magie, de pitoresc sud-est european și de aventură suprareală crescută din poveste!" Nici mai mult, nici mai puțin, formularea aparține lui Lucian Blaga și este desprinsă din **Spațiul mioritic,** capitolul **Influențe modelatoare și catalitice.** Sînt, desigur, cunoscute disocierile blagiene referitoare la procesul de constituire a spiritului creator românesc aflat în contact cu anumite direcții ale spiritului creator universal, în speță european. Astfel, filosoful culturii distinge mai întîi o direcție a „influențelor catalitice" și una a „influențelor modelatoare"; „Fapt e că unei linii (Gheorghe Lazăr — Kogălniceanu — Maiorescu — Eminescu — Cosbuc) de inducțiune germană (influență catalitică), îi putem opune o linie de inducțiune franceză (Alexandrescu — Bolintineanu — Alecsandri — Macedonski), care se înfiripă și se desăvîrșește sub auspiciile unei influențe «modelatoare»".

Sigur, nu e acum momentul potrivit să insistăm asupra problemei în discuție, atît de gingașă și atît de controversată chiar și în zilele noastre. Ceea ce, însă, frapează în cel mai înalt grad este faptul că disocierile blagiene au în vedere și existența unor „forme mixte", între care deosebit de semnificativă este socotită a fi aceea propusă de opera lui Caragiale. „Mai însemnăm doar — afirmă Blaga — că privim cazul Caragiale, ca fiind între linii: spiritul său epigramatic e peninsular, venind neapărat de la sud, prin rasă. Se spune despre Caragiale că iubea într-un fel cvasireligios muzica germană. Teatrul său mărturisește în orice caz despre puternice influențe franceze. Despre Caragiale se spune de obicei că n-ar fi descoperit decît o realitate autentică: pe aceea a mahalalei balcanice-românești, de care se simțea legat printr-un soi de dragoste cu semn negativ. Să nu uităm însă nici **Hanul lui Mînjoală,** povestire în care Caragiale realizează, cu personaje de burghezie incipientă, o atmosferă locală aproape baladescă".

A urmări modul în care fantasticul se sublimează în structură epică de aspect baladesc — punct geometric în care se zămislește acum „forma mixtă" a celor două tipuri de influență postulate de Lucian Blaga —, iată tentația critică cea mai puternică. Comparativ cu **În vreme de război** și **La conac, La Hanul lui Mînjoală** ne întîmpină cu o mare noutate de ordin tematic, noutate din a cărei perspectivă este valorificat elementul satanic, sursă a fantasticului și de data aceasta. Anume este vorba de tema pe care, cu un cuvînt arghezian, o definește starea de nevindecabilă lingoare erotică a cărei victimă extrem de greu vindecabilă este eroul povestirii. De luăm bine seama la însuși conținutul acestui motiv tematic, constatăm că baladescul nu este doar un element de atmosferă și că, literalmente, el este acela care definește substratul ideatic al demersului epic-fantastic.

Norocul, sau poate nenorocul (încă una din ambiguitățile etic-afective ale stării de spirit ce-i prezidează acțiunile) face ca impulsul pentru aventura erotică a tînărului bărbat să-și afle terenul de manifestare în momentul în care îi apare în cale o femeie cu totul ieșită din comun. Stăpîna de la hanul lui Minjoală, coana Marghioala, este și ea „însemnată". Grație unui presupus pact cu necuratul, are darul de a exercita asupra oamenilor puteri nebănuite, în așa fel încît totul îi iese după voie și după dorința inimii. Apropiindu-se de vestitul han, în drum spre Popeștii-de-sus, unde urmează a se logodi cu fiica pocovnicului Iordache, eroul nu rezistă tentației de a face un scurt popas aici. Și trebuie spus că nu atît nevoia odihnei îl determină a se opri din drum, cît mai ales dorința tiranic obscură de a o vedea pe hangiță. Admirația turburătoare ce o are pentru ea transpare din gîndurile ce-i dau ghes, reflectînd la cele ce se spun pe seama hangiței, la legenda ce-o învăluie atribuindu-i însușiri suprareale: „Zdravănă femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cît p-aci să le vînză hanul cînd trăia bărbatu-său, acum s-a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră, și încă spun toți că trebuie să aibă și parale bune. Unii o bănuiesc că ar fi găsit o comoară... alții, că umblă cu farmece. Odată au vrut s-o calce tilharii... S-au apucat să-i spargă ușa. Unul dintre ei, al mai voinic, un om cît un taur, a ridicat toporul și cînd a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort... Frate-său a dat să vorbească, dar n-a putut — amuțise... Erau patru inși. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, și ceilalți doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva departe. Cînd să iasă din curtea hanului, Minjoloaia începe să strige pe fereastră: hoții! și-n față-le, iacă zapciul cu mai mulți inși și cu patru dorobanți călări. Strigă pomojnicul: „Cine-i?" Hoții cei doi, fugi care-ncotro!, rămîne mutul cu frate-său mort în circă. Acu, ce te faci la cercetare! Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface? L-au bătut pînă l-au smintit, ca să-i vie glasul la loc — degeaba. De atunci li s-a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul..."

Astfel pregătit sufletește, într-o deplină uitare de sine, precum un alt Ulise — un Ulise al spațiului balcano-dunărean — eroul nostru se trezește la han, unde, făcînd figura de Circe valahă, hangița îl prinde cu totul în mrejele farmecului ei. Interesant de reținut este faptul că și acum irezistibila forță de atracție a femeii se concentrează mai ales în privirea ei. Fascinat de chipul veșnic tînăr, deosebit de plăcut al hangiței, tînărul bărbat nu-și poate reprima impulsul de a recunoaște pe față că însușirea aceasta îl tulbură cel mai mult: „— Strașnici ochi ai, coană Marghioalo!", iată expresia cu valoare de leit-motiv fatidic-emblematică, ce revine obsedant în dialogul dintre cei doi eroi ai povestirii.

Nicolae Ciobanu

CUMPĂNĂ

Un poet care se ignoră

În anul 1968 un poet, Mihai Elin, publică o carte **(Treaz între două cadrane)** care nu a reținut, cum ar fi trebuit, atenția unei critici prea grăbite. În mod cu totul întîmplător citesc de astă dată micul volum apărut în colecția „Luceafărul". Cîteva poeme răzlețe citisem în periodice; și cîteva traduceri la fel de răzlețe. Citind această carte alături cu perspectiva unui deceniu și jumătate de experiență literară am avut sentimentul clar al unei nedreptăți. Fraza poetică are precizie și amploare. Nimic diletant în aceste 80 de pagini. Cuvîntul nu se fărîmă sub greutatea locului comun; poemele par scrise acum, ieri, alaltăieri. Nu apare strident faptul că poetul anilor '60—'70 încerca să-și asume, printr-un ton grav, întreaga existență: „Tăcută e steaua și, cade deodată, / geroasă prin acoperișuri / și, în odaia de sus, / cu gura în pernă / îți plîngi tu, femeie, pielea amară. / Inima mea terfelită de ani / se revarsă prin lume, tirînd ca pe-o mantie / sclipirea zăpezilor de pe înălțimi, / plutind imaterială de-a lungul drumurilor, / abur nocturn în ferestre, / suflet al copilului care nu se mai naște." Energia poemului e pe cît de reală pe atît de discretă. O stare liminară surprinde identitatea fără echivoc a obiectelor: „Oh, doctore, ce alb e albul, / dar roșul cît de roșu e / și verdele cît e de verde / dar, doctore, ce rece-i frigul." (Febră) Tabloul ciinilor din **Pe înserat** e plastic prin savoare lingvistică iar sensul alegoric este doar posibil: „Dulăi flocoși, cățele hămesite / cu blana lînsă strălucind roșcată, / buldogi pătrați și încrețiți de furii, / ogari cu boturi lungi iscoditoare, / și lași și înnăditi din salturi lingușite; / vagi corcituri lihnite, spită stearpă / și ciini de rasă jinduiți cu anii / de toți hingherii pe la cotituri. / Ciini de pripas și chinuiți de purici / și ciini spălați, fugiți pentru o noapte, / atrași de un miros de sînge proaspăt — / cum se încaieră pe lîngă abatoare..." Versul are forță polemică. Și o generozitate care face din poezie apologia spațiilor deschise: „Toate sînt limpezi în scriptele tale, / socotitorule. / limpezi ca gheața în dicționare. / Sori numărați și sortați, / pești fulgerați, apa mării-n butelii, / motoare și roci prăbușite, / cenușa cetăților, varul morții nestins — / toate le-aduni și le scazi în coloanele tale. / Te bucură cifrele. Și surd ești de-a binelea / socotitorule. / Fericit, numere lungi pui la cale, / cifre rotunde să-ncapă vecia — / le uiți începutul citindu-le / și o iei de la capăt / și încă o dată. / Și-atunci doar observi / că nu-ți poți mișca colanele tale bătrîne, (...) / Ceva explodează-n coloanele tale: se nasc / stele din nou, mări și orașe și cîntece". Mihai Elin este un poet ciudat prin faptul că-și ignoră vocația. În „Treaz între două cadrane" el scrisese, totuși, un poem cu acest titlu: **Pînă la capăt,** de unde citățm: „Eu trebuie să cred în ceva / printre aburii stinși / și miasmele zilei pierite. / Trebuie să țin strîns în pumni / firul acesta nesigur — / rana unui sîmbure împins pînă-n moarte. / Eu trebuie să cred în ceva, / și prin cenușa mea zilnică / să calc somnambul mai departe." Proiectul, după cum se vede, este destul de ambițios.

George Alboiu

CONFABULE

Vulpea

O altă vulpe și într-o altă zi
trecînd pe lîngă altă vie
Văzu cîțiva ciorchini de struguri
îmbunătățiți
de masă cardinal cu multă apă
astfel încît să pară mai frumoși
mai dulci
ia te uită ce struguri
țipă Vulpea
și imediat ceru să fie primită în vie
cerere îndeplinită
pe ea își puse o gheară chiar Leul
De aceea Vulpea era văzută mai ales ziua
strîmbîndu-se între butuci
cum de-ai ajuns cumătră la struguri
se miră Bursucul tindălind, pe lîngă gard
eh ii răspunde aceasta nici că se putea
mai rău
doar știi cît de acri sînt strugurii.

Iulian Neacșu

La Alba Iulia

Urmare din pag. I

alte puncte ale „Hotăririi" de unire (care priveau egala îndreptățire națională și confesională a naționalităților, vot obștesc, direct, egal și secret, reformă agrară radicală, drepturi muncitorimii ca în cele mai înaintate state industriale) era și unul referitor la eliminarea războiului ca mijloc de rezolvare a diferendelor internaționale. Cît de repede trece vremea și cît de consecventă ni se pare în acest timp al nostru, de totdeauna, consecvența unei idei mereu prezentă în sufletul românului, oricît de oropsit ar fi fost el: ideea de pace și bună vecinătate între oameni. Unindu-ne ca țară, am dorit pacea, dorim pacea uniți în același front sufletesc. Am trecut prin multe și n-avem speranța că nu vom mai trece. Dar chiar trecînd știm să ne descoperim în fața istoriei și a celor ce i-au dat neasemuită durabilitate. De la noi, peste noi, deschidem un alt arc în timp. Timpul de azi este al unirii lumii în cel mai necesar crez, al păcii, și la temelia lui s-au aplecat în veacuri milioane de frunți românești.

NUMELE POETULUI

Cătălina Moga

tînăra absolventă a Facultății de filologie din București, secția portugheză-română, Cătălina Moga a publicat pînă acum poeme, traduceri din literatura portugheză, braziliană și franceză, articole de critică literară în „România literară", „Amfiteatru", „Viața studențească", „Convingeri comuniste", „Steaua", „Luceafărul" „Flacăra", a definitivat (în colaborare) o lucrare de istorie literară, „Relații literare româno-portugheze", aflată în curs de apariție, traducerea unei cărți a lui Paul Lahovary, „Mesure d'une ombre" și trei manuscrise de literatură originală, două de poezie, „Despre beatitudine" și „Strigări", și unul de proză. „Texte și alte ficțiuni"-roman.

„Despre beatitudine", manuscrisul ce ne-a fost încredințat este compus din mai multe cicluri, „Revenirea la elemente", „Elegii în jurul camerei mele". „Sfere în timpul ireversibil", „Priviri despre mit", toate conținînd versuri sau poeme întregi surprinzătoare prin acuratețea transcripției unei stări de „beatitudine", stare a claustrării voluntare, prilej fericit al memoriei afective să reorganizeze existența, prilej fericit al trăirii pur intelectuale să se purifice de întîmplări printr-o contemplare a semnelor emblematice ale lumii: „Zi fără înconjor, față fără ecou, pași risipiți / și eu, mai demnă decît moartea, / mai răsfrîntă decît o parabolă / deschid căile unei lumi alegorice. / **From too much love** / și din prea multă gloată / și din această pură înălțare, / mai caldă decît ora care scade / cu mii de zgomote mă regăseam / o, cîntec vechi, pe drumul singuratic." — **Despre beatitudine** (II); „Pretext pentru argint și singurătate / se prelinge ceața peste ferestrele somnului. / În delirul albastru al gîtului de cocori / liniștea moare." — **O primăvară din Fra Angelico;** „Mă plec și spun: minune este plînsul, / și heruvimii-ncet bătînd din aripi / S-au sfîșiat în ramuri de cais." — **Haiku** (II).

Poezia enigmatică și rafinată pe care o scrie Cătălina Moga emană o rară și secretă fericire, un perfect acord între proiectul existenței și existența reală, o jubilație egală a dăinuirii în „spațiul literaturii", un „patos estetic" integrator: „Din vis te implineam / Mingiiere de cipru / Te ascultam într-un suvoi / În care ideea depășea vorba / Versificam despre anotimp și Eminescu / Sau poate despre o singurătate comună. / Din verdele șters al toamnei / Departe, peste orașul răsfrînt în fum / Un sunet de corn prevestea / Inelul frunzelor. / Și ogarii prelungi ca într-o pictură / de Gainsborough, peste lac, pe cîmpiile cu iarba pălită; / peste zile, șine de tramvai, contabili, cărți și dictatori, / balcoane de vis, balcoane de umbră." — **Vedere din balcon.**

„Sfere în timpul ireversibil", ciclul de poeme închinat spațiului românesc, reușește performanța de a evita locurile comune ale poeziei patriotice, constituindu-se într-un jurnal sentimental adolescentin unificînd sub rază pură a încîntării amintirile din copilărie, sonurile legendelor populare și imaginile arhaității: „La serbarea florilor, am adus / un fir de busuioc / să vă miroasă sufletul a cer". — **Închinare.**

Instruită și dotată, cu un evident gust pentru formularea lapidară, memorabilă („În jadul verde-al ierbii / Un singur suspin — macul".) Cătălina Moga scrie o poezie prețioasă, mai apropiată de o moralitate decît de o retorică, o poezie care rezumă și celebrează existența văzută ca un tărîm al electiunii.

„Despre beatitudine" este doar prima carte a unei autoare care nu se grăbește, scriind într-o adîncă credință în necesitatea literaturii.

Cătălina Moga face parte din acea categorie de adevărați scriitori tineri, autori în toată puterea cuvîntului, truditori negălăgioși și conștienți de importanța investiturii la care aspiră.

Cezar Ivănescu

Desen de Delia Sechel

Zbor frînt

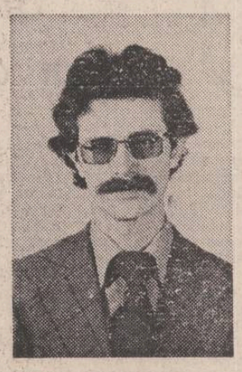

Între tinerii critici de treizeci de ani numele lui Doru Mielcescu începuse a fi o discretă promisiune. Iscălea rar în revistele literare, dar atunci cînd o făcea știa bine ce vrea să spună, pentru că era un cititor înzestrat cu talent pentru acea lucrare ce devine în timp o vocație autoritară, deopotrivă sensibilă și îndrumătoare: critica literară. Era un băiat grav, avea farmec și nonșalanță, folosea bine cîteva din limbile unor culturi fundamentale, își iubea generația fiind în stare să depună pentru cei ce o compun mărturii emoționante, căuta și găsea idei sigure pentru tot ce argumenta, se pregătea să aștepte, dorind pentru numele său, cum mi-a spus-o cîndva, într-un crîmpei de conversație „o mizâ mare"; însă, din păcate, acel „timp de-aș avea", shakespearean, nu-i șoptise nimic nici acum trei ani, cînd încă nu-l cunoșteam, nici mai înainte, nefiind o persoană problematică, neînstare fiind să hamletizeze. Și nu mai este. Știu că era sunat de la o editură exasperant de des în ultimul timp și am auzit și la ce proiecte se înhămase: un Bănulescu comentat de..., un Apollinaire, un Nichita Stănescu într-o lectură personală și, probabil, zeci, sute de alte proiecte. Un om la treizeci de ani chiar de asta există: să-și proiecteze în viitor fiecare clipă de conștiință, să se măsoare cu veacul său pentru care acesta abia poate începe. Doru Mielcescu a trecut printre noi meteoric. Apăsat, însă prea repede. Ceea ce a făcut a făcut bine, foarte bine și pe alocuri excepțional. Cronica lui de teatru din „Tribuna României", pe care de doi ani încoace i-o citeam primul, era în revistă un lucru de citit sigur, ca dealtfel tot ce semna și în alte pagini ale publicației noastre, și în alte publicații. Boala lui a fost cea mai nerăbdătoare poveste pe care timpul ne-o spune de la o vreme, din nefericire tot mai des, și le-o spune mai ales unor tineri înțelepți dar pe care noi nu-i putem încă smulge din brațele ei. După Daniel Turcea — Doru Mielcescu. Fie ca în Cîmpiile Elisee ei amîndoi să recite din tristețea noastră poezii care n-au mai fost scrise și nici comentate de extraordinara lor minte. Fie ca anotimpul promisiunilor mari ale lui Doru să răsădească flori de inteligență pentru alți tineri la fel de înzestrați. Acest zbor frînt să ne amintească! Și să-l iubim în memorie pentru cît ne-a fost dat să fie, deslușindu-se rămîi într-un orgoliu de învingător prea repede înclinînd spre transcendența fără de capăt a vieților noastre.

Ion Murgeanu

petre got

Septembrie

Se-ngroașă aerul
Ca vinul vechi,
Se-ngroașă aerul
Ca sîngele
După înjunghiere,
Se-ngroașă aerul
Ca mierea.
În munți
Cerbii împung timpul.
Lumina a ajuns în inima existențelor
Încă o dată, încă o dată —
Înfrîngere, înfrîngere, înfrîngere,
Izbîndă atît de greu cîștigată.
Frunzele sînt raze, raze cristalizate
De dincolo de moarte.
Privesc atent, să nu uit,
Nimic să nu uit
Din ceea ce văd pe pămînt,
Din ceea ce văd pe pămînt.
Să-mi rămînă în minte,
Să-mi rămînă în minte
Pădurea și riul și stelele sfinte,
Pădurea și riul și stelele sfinte.
Ora e cîntec și mă-ndeamnă să zbor
Cu aripi de soare, cu aripi de nor,
Ora e cîntec și mă-ndeamnă să fiu
Făclie prin veacul tîrziu,
Făclie prin veacul tîrziu.

Nimeni nu mă tulbură

Altare de piatră,
De piatră făclii,
Sanctuare tainice
Mă înconjoară.
Aici țin sfat cu brazi și cu paltini,
Aici dau examen smeura și mura.
Nimeni nu mă tulbură, nimeni,
Capra neagră traversează visul.
Nimeni nu mă tulbură, nimeni,
Floarea de colț îmi mîngîie rana.

În pieptul meu

Brîndușile cutează edenul prunciei,
Brîndușile cutează paiști cerești,
Dar în ființa noastră e frig,
Dar în ființa noastră e ceață.
Covoare de omăt împrejmuie orele,
Noroiul iubește pașii puri.
Mama este blestem și rugăciune și rază,
Prin ea mă leagă începutul,
Prin ea mă leagă muguri vibrînd.
Sufletul vostru dezmiardă noua mea carte
Precum auzul copilului glasul de mierlă,
Pentru o clipă sîntem răsad de vis.
Drumul pe care vi-l șoptesc
E drum de înfloriri,
Drumul pe care vi-l șoptesc
E drumul istovirii.
Am venit să vă spun că un astru
Își clocește puii
În pieptul meu.

Ipostază

Te-așteaptă casa mea, te-așteaptă,
Ca o pădure tînără în zori;
Visul e ciine hăituit
Și-ar vrea mai bine să-l omori.

Totu-i aicea pace și lumină,
Mi-e templul paradis de cîntec rar
Și nu pricep de ce mereu se-amină
Șosirea ta — speranță și amar.

Pereții sînt chemare și mireasmă,
Nici o fisură sufletul nu are,
Am pardosit cu zile și cu nopți,
Iar pragul e din răsărit de soare.

Florile și fluturii-mpreună
Ne-au pregătit un leagăn pentru prunci;
Rămîne să apari, chiar dacă ești în Lună,
Rămîne disperarea mea în valuri s-o arunci.

ÎN LOC DE «CRONICA EDIȚIILOR»

Dactilograf sau editor?

Amînăm cu un număr cronica la excelentul volum întîi din noua serie a **Operelor** lui Mihail Sadoveanu, apărut de curînd la Editura Minerva — ediție critică de Cornel Simionescu în colaborare cu Fănuș Băilești eanu și Constantin Ciopraga.

Deși această ediție este un eveniment, totuși, **„Opiniilor"** lui Eugen Simion din **România literară** (nr. 47 a.c.) li se cuvine o replică. După ce s-a militat cu succes de către nenumărați oameni de cultură și nu de ieri de alaltăieri pentru întocmirea **corpusului** spiritualității românești în configurația lui nealterată, după ce editori și edituri, într-un efort comun, responsabil ne-au și oferit atîtea probe de competență în domeniu, E. Simion își imbie cititorii cu un articol confuz de la un capăt la altul asupra acestei elucidate teme. El vrea, se pare, să ne întoarcă la etapa revoltă a „Paginilor alese". Pentru că prefațatorul lui Lovinescu nu ne-a oferit în cele opt volume publicate pînă acum din marele critic, o ediție științifică ci doar o „culegere reprezentativă" ne face un număr de imputații și mai ales de insinuații că i-am spus acest lucru. „Indignat", „minios", „naiv", etc. sînt epitetele care nu mă ating, deci nu-i voi răspunde lui E.S. cu aceeași măsură.

Am spus-o clar: ediția semnată de E. Simion este una precară din moment ce nu are aparatul critic necesar, ba mai mult este una care insirîndu-se în raft alături de ediții ca Rebreanu, Slavici, Delavrancea etc. prin aspectul exterior, poate produce confuzia că este și una științifică. Acest ultim cuvînt îi displace lui E. S., pentru dînsul vocabula „științific" este un „termen mistic" (!?)

Sofismele și insinuațiile lui E. S. nu țin loc de argumente. Am zis că ediția lui nu este bună. Dînsul ne confirmă opinia, vizibilă de altfel cu ochiul liber: „Într-o discuție cu redactorul-șef al Editurii Minerva, am convenit să reluăm volumul **Scrieri I".** Deci noi am avut dreptate cînd am subliniat că editorul de astăzi a preluat pur și simplu textele, fără a pune la îndemîna cititorului și instrumentele care ajută la înțelegerea lor deplină.

E.S. stăruie în aserțiuni inutile: „Nu este vorba, precizez și acum ceea ce am spus limpede și în nota la volumul I al **Scrierilor** de o ediție cu variante, note etc. greu de realizat și, la drept vorbind, prematură cîtă vreme textele capitale **(definitive)** ale autorului n-au fost încă publicate." Ba nu e deloc prematur! Și-apoi dacă tot publici un text „definitiv" cine te oprește să-l comentezi adecvat, să-i faci toate notele și trimiterile de rigoare, cu alte cuvinte să dai metamorfozele acelui text „definitiv" de-a lungul vremii. Dactilografa care a transcris textul nu se poate substitui editorului care trebuie să fie și critic și istoric literar și chiar — nomina odiosa — „erudit".

E. S. a încercat să abată discuția pe alt teren, pozînd în victimă a agresiunii necalificate, în specialistul atacat de profani. Dar ca editor, **și noi numai în această postură l-am discutat,** el nu pare a fi un specialist.

Zice, iarăși, E. S.: „Nimeni nu credea (în 1969, n.n.) că poate fi publicat vreodată, cu toate textele, E. Lovinescu. Mai tîrziu s-a putut constata (de către cine? n.n.) că teama editurii (deci nu a editorului, n.n.) nu era întru totul întemeiată...".

În același an, 1969, Niculae Gheran inaugura seria de **Opere** din Liviu Rebreanu. Iată doar două scurte citate din **Lămuriri asupra ediției:** „Ediția de față, cea mai cuprinzătoare din cîte au apărut pînă acum, își propune să ofere **o imagine cît mai fidelă...** (subl. n.) asupra activității literare a aceluia despre care George Călinescu spunea că este nu numai „un mare scriitor"... etc. Și: „Ea (ediția, nota și subl. noastră!) își propune să cuprindă în aproximativ douăzeci de volume creația nuvelistică, romanele, piesele de teatru, însemnările de călătorie, publicistica, traducerile, și corespondența de interes literar".

Și acum să vedem ce zice E. S. în **Nota asupra ediției,** tot în anul de grație 1969. Iată propoziția liminară: „O ediție a scrierilor lui E. Lovinescu ridică, de la început, cîteva dificultăți." Primul pleca la drum cu douăzeci de volume, celălalt, E. S. doar cu patru și mai ales cu „dificultățile". Mai departe, în aceeași notă: „Încercăm să dăm un Lovinescu nu integral, ci reprezentativ". Și: „S-ar fi putut, firește, gîndi ediția și altfel...".

Cine compară **programul** de editare al lui E. S. cu acela al lui Niculae Gheran nu poate să-i dea dreptate lui Eugen Simion. Să luăm cele unsprezece volume din Rebreanu editate de Niculae Gheran și să le punem alături de cele opt din Lovinescu „editate" de E. Simion. Comparația este strivitoare. Pentru cine? Nici nu mai trebuie s-o spunem. E. S. ne tot dă să înțelegem că Lovinescu este un scriitor „dificil". Dar Rebreanu nu este, sau mai bine zis, nu a fost? Volumul 10 a stat vreo trei ani gata finisat, editorul l-a scos între timp pe al 11-lea, dar n-a renunțat pînă nu a văzut tipărit și volumul 10. Editor în adevăratul înțeles al cuvîntului, Niculae Gheran știa, vorba lui E. Simion, că „teama editurii nu era întru totul întemeiată". O luptă nu atît cu editura, ci cu concepțiile culturale anacronice. În paranteză fie spus, volumele VII și IX din **Operele** lui Eminescu n-au urmat nici ele calea regală a apariției. Și tot astfel, nu fără a întîmpina dificultăți s-au tipărit în ediții nouă, științifice, Slavici, Ibrăileanu, Gherea, Gheorghe Brătianu, Iorga, Galaction, Dosoftei, Șincai, Budai Deleanu, Pârvan, Caragiale, Vianu, Maiorescu, L. Șăineanu și încă atîtia și atîtia alții pe care orice critic și istoric literar se presupune că îi știe și-i folosește în lucrările lui după noile ediții.

La rubrica noastră am elogiat orice întreprindere, fie și modestă, care țintea întregirea, în viziune modernă, a **corpusului** culturii noastre. Am fost severi, de pildă, cu modul cum erau editați un Sadoveanu, un Arghezi, un Blaga, nespunînd niciodată că nu e bine că sînt editați și astfel, ci doar că ar trebui restituiți culturii prezente în ediții critice veritabile și ținîndu-se seama de toate cuceririle în domeniul tehnicii editoriale. Dar nici unul dintre cei care s-au ocupat cu prepararea ediților de mai sus nu ne-au adus întîmpinări critice, ci au văzut în gestul nostru probabil încă un argument pentru a restitui pe marii scriitori români în deplinătatea creației lor. Iată, faptul că am avut dreptate, ni-l oferă chiar reluarea seriei de **Opere** din Mihail Sadoveanu, pe care am amintit-o la început. După ce s-au tras douăzeci și două de volume s-a simțit nevoia unei întreprinderi noi, adică a unei ediții critice, condusă de norme filologice și propunem lui E.S. să compare acest prim tom de peste 800 de pagini din opera lui Sadoveanu din care mai mult de jumătate sînt note, comentarii cu ediția domniei sale și să ne spună la ce concluzii a ajuns.

Dacă vom citi, presupunem că o va face și E.S., dosarul pe care ni-l pun sub ochi editorii cu piesele referitoare la volumul de **Povestiri** din 1904. vom constata că E. Lovinescu detine aici un loc însemnat. El a fost, ne arată acest dosar, mai degrabă în tabăra lui H. Sanielevici, cel cu „tabloul sinoptic". Chiar în 1925, revizuindu-și — a cita oară? — opiniile despre Sadoveanu, E. Lovinescu scormonește spuza vechii dispute, spunîndu-ne aproape în termenii „tabloului" lui Sanielevici: „Beția, bătaia, adulterul, dramele sufletești, rezolvate prin violente descărcări fizice, fac fondul acestei literaturi materialiste și pesimiste, prin lipsa liberei determinări și a intelectualității." Între textul publicat în **Pași pe nisip** (1906) și textul definitiv sînt diferențe vizibile. Punerea pe două coloane a acestor texte ar preciza o situație care nu-l dezonorează pe E. Lovinescu cum crede E. Simion. Dar această operație era de datoria „editorului" E. S. speriat de dificultățile ediției cu note și indici.

Întrebarea la care „ediția" lui E. S. nu răspunde este: și-a revăzut Lovinescu ideile (nu numai stilul!) sau nu? O dată, în **Notă** (1969), E. S., ne spune neted: „Revizuind pe alții Lovinescu se **revizuiește** și pe sine". Acum, în articolul recent publicat, E. S. zice: „Ține să-l fac să înțeleagă că E. Lovinescu nu și-a „revizuit" ideile, le-a reformulat cel mult, le-a nuanțat, cum se întîmplă în mod curent în critica literară." Cînd are dreptate E. S.? Și, oare, ideile din **P. P. Carp, critic literar** nu sînt radical deosebite față de ceea ce afirmase criticul mai înainte, prin optică liberală, față de junimiști? („Azi, zice Lovinescu în 1941, nu mai cred același lucru. Poziția noastră trebuie să fie identică cu cea a lui P.P. Carp").

Numai că E.S. vrea să ne ofere un Lovinescu fardat, în haine de sărbătoare, uitînd că un mare autor urmează de regulă un drum mai sinuos, în strînsă dependență cu climatul și evenimentele epocii în care trăiește. Menirea unei ediții este tocmai aceasta de a ne da, prin detașare și spirit critic, toate datele pentru a înțelege opera și reflexul ei în contemporaneitate, și chiar pînă în zilele noastre. E.S. pozează în deținător de secrete și nu vrea să discute ceea ce știm cu toții despre broșura **P.P. Carp, critic literar și literat.** Dacă în cazul lui Lovinescu sînt texte tabu (eu sînt, chipurile, un „naiv" și nu le cunosc!) văd că unii vor să facă și din discutarea lui E. Lovinescu un tabu.

Și, mai repet, din cronica noastră, fără nici o iritare, „că dacă impresionismul poate duce la rezultate remarcabile în critică el nu-și are locul atunci cînd se pune problema alcătuirii unor ediții științifice". Iar despre ce înseamnă o „ediție științifică" am vorbit de atîtea ori la rubrica noastră și în alte organe de presă, și nu ne îngăduim, tocmai noi, un „naiv" să-i oferim fișe bibliografice criticului și istoricului literar E. S. Fiind conferențiar universitar deține — vorba ceea —, metoda cercetării științifice. Bineînțeles, dacă termenul **științific** nu va continua să rămînă pentru dînsul un termen „mistic".

Prin valoarea și rolul jucat de E. Lovinescu în literele românești, el merită o ediție adevărată, critică, științifică. Are, oare E. Simion, experiența și mai ales răbdarea de a ne restitui această mare operă? După **propozițiile** recent exprimate, el nici nu vrea acest lucru: îmbrățișează vechile vederi ale „paginilor alese". Nu mai e cazul!

Gheorghe Suciu

atelier literar
poșta redacției

TUDOR ILIE : Lucrul cel mai bun, e „Întoarcerea", scris cu destulă siguranță, acuratețe, pătrundere (poate nițel prea lungită și literaturizată „teoria" memoriei, cînd centrul de greutate se află de fapt în altă parte...). „Trezire" mizează pe niște procedee la modă, dar, fie din pricina acestora, fie din inabila lor folosire, rezultatul e haotic, imposibil de înțeles. Nereușită e și „Luna" (hibridă, împrăștiată, nesigur și, uneori, neglijent scrisă) care pune în prim plan, la început, accidentul și, în general, „cazul" tînărului, pentru ca să sfîrșească — pierzînd pe drum ceea ce părea să fie motivul central — în cu totul alt registru, în prelungi, joviale tirade moromețiene (cam forțate, inautentice ca, de altfel, și pretextul, îndelung tras de păr, care dă și titlul lucrării). Amenințări constante din partea acelei dispoziții spre literaturizare (mai grave în „Trezire", cu lungile, inoportunele, artificialele excursii docte cu Cusanus, etc.), dar și din partea apetitului pentru „floricele", uneori cu totul nelalocul lor, inadecvate, stridente, mai cu seamă într-un context epic intens, ori de relatare sobră, concisă, etc. (ex. : „L-au găsit curînd : o pasăre rănită"... ; „Mașina pătrunse în oraș, cometă neagră, strălucitoare"... Idem numeroasele „efecte" cu luna, toate „făcute" și regizate stîngaci, fals).

D. LUPU : Surprinzător de slabe, inconsistente, neinspirate, ceva, în „Fereastră".

IRMA SANDU : Cîteva pagini în care tensiunea lirică (și adevărul !) biruie decisiv discursivitatea și aluziile periferice, înscriindu-se limpede în zodia certă a poeziei : „Pom de Crăciun", „Annunziata", „Palidă dragoste", „Vînt de grație".

ALADIN : Inexplicabilă, dezamăgitoare evoluție către o dizolvare a sensurilor, alunecare în confuz, incoerent, aberant. Ceva mai bine, în „Zi de tîrg", „Ruinele cetății".

OVIDIU FLORENTIN : Mulțumiri și felicitări ! Să sperăm că ați călcat cu dreptul, chiar dacă, după cum se spune, graba strică treaba — primul neajuns fiind acela că a trebuit să recurgeți la... autoservire !... Nădăjduim, însă, sincer, că primul neajuns va fi și ultimul și că auguri prielnici vă vor paște în continuare.

Desen de Micaela Istrate

DANIEL TEODORESCU : Mult mai slabe decît primele, improvizații grăbite, confuze, incoerente. Ceva, în „Tinerețe", „Ab ovo".

A. VALONI : Cîteva lucruri bune („Viziune", „Azi oamenii", „Acte") printre altele amenințate (ori chiar minate) de o anumită dispoziție aforistică, peremptorie, cu un aport, îndeajuns de uscăciune și suficiență. Ar trebui, poate, cu viitoarea ocazie, să ne spuneți cite ceva despre dv. și să ne indicați și semnătura definitivă (dacă e, cumva, alta).

ALEXANDRU PARINCEA : Nu se poate înțelege nimic din textele dv., versuri și proză, atît de artificial-misterioase.

C.C. PLATON : În general, lucruri modeste, scrise, cele mai multe, la repezeală, neglijent, nesigur. Cea mai bună pare a fi „Dimineață pe Atlantic", mai atent și mai îngrijit lucrată „Fermierul" și „Fragilă-i pacea" rămîn niște crîmpeie nesemnificative, șubred construite (deși cu unele elemente de portret promițătoare), lipsite de preocuparea unei redactări adecvate (Ex. : „avea din nou dreptate, iar șansa lui de a scăpa"... — formulare confuză, din care nu reiese că e vorba de două personaje diferite). „Ce-ai făcut cu luna", scrisă în galop, într-un fel de stil telegrafic, gîfîit, plin de improprietăți și neglijente, pune în mișcare un material faptic nu lipsit de interes — deocamdată un material încă crud, brut, insuficient studiat în articulațiile și implicațiile lui literare (și nu numai literare), insuficient valorificat prin punerea în pagină, foarte grăbită, inabilă, etc.

H. STAMATIN : E într-adevăr o deosebire, dar nu în bine. Par niște pagini mai vechi, exerciții juvenile, drăcoase, totuși preliminare, uneori abile, inteligente, delectabile, dar cumva factice, desuete, pline de „nichitisme" periferice, îndelung „fumate". Substanță nobilă, în „Nu se mai învață" și, oricît ar părea de ciudat (adică, în pofida ostentativelor stridențe) în „Foaie verde". Dar, în plicul precedent, erau parcă niște promisiuni (și garanții) mai consistente. Ne place să sperăm că ele nu vor rămîne simple promisiuni.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Remember

Aș putea să te-ntreb
cum ai lăsat atîta timp să treacă
de parcă ai fi nemuritoare?
Aș putea să te-ntreb
cum ai făcut atîta risipă de lumină
în întunericul nopții
fără să vezi nimic?
Aș putea să te-ntreb
cum ai dispărut fără urmă
între atîtea vieți
risipindu-te?
Ca și acum cînd mai crezi
că rațiunea se află-n stare latentă
în orice formă de viață
și aplecîndu-te-ncet asupra libelulei?
Aș putea să te-ntreb
cum ai făcut atîta risipă de inimă
și cum ai putut pe capul rănit
să porți o coroniță de nuferi
de parcă atunci te-ai fi născut imaculată
din apele pîntecului...

RUXANDRA ȘTEFAN

Trăim spunem

trăim spunem
iubim spunem
iubito, alături de noi se zbate
pleoapa unei păsări măiastre
precum pașii noștri alături
infirmînd infinitul

de fapt timpul e scurgerea
acestei priviri peste lume
memoria formei și a trecerii
— eroarea de-a fi

CONSTANTIN GAVRILĂ

Rod de toamnă

Lasă-te-n jos ca o ramură
grea de rod
peste obrazul meu
care va rodi și el curînd
ploaia ne spală sau lacrimile ?
n-am nimic cu mine
pentru bucurie, doar
pe care-ți culci capul
o furtună de soare
obosit de-mpliniri
rotindu-te
ca un măr domnesc
neîncoronat...

VICTORIA MILESCU

De dragoste

Drum deschid prin vînt
și rochia mi se lipește de genunchi.
În orice piriu văd ochii tăi senini
și-n cîmpie sărut obrazul tău.
Numele tău mi-e adăpost
și frunza de pelin.
Mi-am uitat viața,
acel ieri al meu de-abia-i
mai pot zări ;
Vorbesc din ce în ce
cu mai puține voci
dar toate-mi spun
de dragoste să nu îmi
fie frică :
și maica cea mare
a trecut prin asta
și maica cea mică.

MARCELA MARINICA

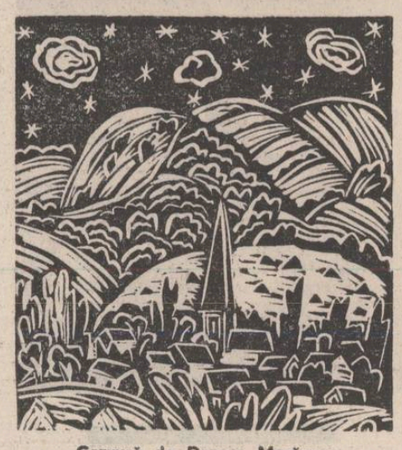

Gravură de Dragoș Morărescu

Spiritul însetat de suprareal

gurile statuilor se vor deschide
și vor începe să fumeze
dar tu annie girardot vei fi
departe nu-mi vei putea
pansa cu ferigi creierul
și creierul meu încetul cu încetul
se va încălzi
pînă la incandescență.

DAN EMILIAN ROȘCA

Septembrie

Prin fum trec păsările
ca prin vitralii subțiri
la ora trandafirilor uzați.
Septembrie cîntă
în naiul trestiilor
și cuiburile de rațe sălbatice
dansează cînd vals cînd tango,
pe o apă verde ca un ceai japonez...
Dacă iau oglinda
și arunc razele soarelui orbitoare
descopăr vulpea ascunsă în trestii
numărînd umbrele păsărilor colorate
ce trec spre visul meu
aflat undeva în imediata apropiere
în formă de insulă...

IOAN GĂBUDEAN

Am mințit

Țigara transformată-n luminare
și ploaia în țigară
și eu în ploaie

Am mințit prea mult
în contul iubirii
— eu sînt regretul, te alinți
eu sînt durerea —
sînt zile-n care
mama se numește
somnul rațiunii —

LORENA PĂVĂLAN

A întinde o mînă Poeziei

A întinde o mînă Poeziei
înseamnă a respira
odată cu iureșul lăstunului
în preajma păpădiei
fără să-i clintim
umbrelușele
în viltoarea
unui cuvînt.

EMIL PETRESCU

Ești liber...

Ești liber
pînă te-așteaptă
o formulă
pînă te înregistrează
ambițioasă
sănătatea din ochii cuiva
și o toropeală
plăcută
te cuprinde
ascultîndu-te.

A. VALONI

O pagină din istoria Unirii

Urmare din pag. a 5-a

— Or să creadă, privi spre vagon soldatul, c-ai vrut să fugi și eu am sărit să te prind.

Alibiul nu-l încuraja de fel. Un fior rece, ca o baionetă de gheață îi fulgeră stomacul. Dar nu mai avu timp să se mai codească. Boldișcu îl împingea ușor din spate, îndemnîndu-l.

— Haida, bre !

Și cei doi săriră, rostogolindu-se apoi ca niște saci cu cartofi, peste nămeții cu crestele spulberate de viscol.

...De o oră, Topirceanu, așezat pe un scăunel cioplit la bardă, în trei picioare, își dezmortea oasele lîngă soba mare, cu plită de fier. O lampă atîrnată de perete lumina vag odaia largă și scundă, lipită — aidoma caselor oltenești — cu lut pe jos. După surpriza revederii feciorului plecat în război, gazdele — tatăl și nora acestuia o fată trupeșă — continuară să se învîrtă în jurul soldatului și doar rare, dar ascuțite priviri, îl scrutau pe venetic. În răstimpul ăsta poetul avu răgazul să cerceteze încăperea. Un pat de scînduri se zărea lîngă peretele din fund. La unul din capetele lui, o firidă largă în zid, cu policioare și ușiți de lemn întredeschise, ținea loc de dulap. Alte două paturi stăteau de o parte și de alta a ușii, acoperite cu rogojini și ceva țoluri vărgate. Boldișcu își lepădase pușca și baioneta într-un ungher și sporovăia de zor cu Raina, nevastă-sa. Într-un sfîrșit, dediu Manole, bătrînul, i se adresă escortatului, privindu-l pe sub sprincenele stufoase, care-i cădeau pe ochi ca două streșine :

— Rumân ?

— Da.

— Bun, zise el. Și apoi bătrînul luă un clondir mare la subțioară și își îndesă căciula pe cap. Ciudatul oaspete se simțea obligat să caute prin buzunare niște franci pe care-i puse în palma bătrînului. Nu fu refuzat. Acesta îi numără cu gravitate și plecă. Cînd se întoarse, Raina luă din firidă un șip cu vișinată și împărți băutura în cîteva pahare, părtinindu-și cu mîndrie, bărbatul. Scenele se derulau grăbite și iuteala cu care se schimbau ele ca și vorba puțină ce se auzea în încăperea scundă și largă îți-ar da azi impresia unui film mut, de demult. Dar cît zbucium sufletesc și ce patimi trupești trăiau pe rînd protagoniștii acestui film realmente nevăzut încă într-o arhivă de ont decenii a acestei arte ! Cei patru, așezați pe scăunelele cu trei picioare, în jurul unei măsuțe joase, de dimensiuni otomane, după ce bătrînul și feciorul își făcură semnul curcernic al crucii, largă, pravoslavnice, se apucară să mănînce în tăcere scrobul pregătit de Raina, cu un neobișnuit belșug de ardei iute. După cîteva înghițituri Topirceanu ceru apă..

— Nu-i place, zise femeia fără să-l privească, că n-are **caciomac**, adică mămăliță. Întepătura era evidentă și ea trăda de fapt nemulțumirea tinerei femei la gîndul că acest nedorit oaspete îi va stingheri în noaptea ce avea să vină. Nimeni nu rise de obiceiul românesc al pîinii din făină de porumb. Raina scoase apoi din cuptor o tavă mare, rotundă, de alamă, cu plăcintă. Oaspetele — cu o timiditate care se aseamănă cu cea pe care o încerci la un banchet simandicos, unde sînt servite feluri neobișnuite, văzînd lipsa tacîmurilor trase cu coada ochiului. Problema nu era deloc insolubilă : se rezolva simplu, furcește ! Fiecare rupea din plăcinta mare, (făcută din foi groase, cuprinzînd bucăți de șuncă tocată laolaltă cu multă ceapă) cu degetele și apoi ducea bucata strînsă cocolos la gură.

— Asta se cheamă **baniță**, zise bătrînul ștergîndu-se la gură cu dosul palmei. Asta mîncăm noi, bulgarii, la zile mari...

Paharele cu vin începuseră să-i dezlege limba lui dediu Manole :

— Noi cu voi, românii, n-avem nimic ! Voi sunteți tot pravoslavnici ca noi... și pe vremea cînd eram flăcău, ați venit cu rușii să ne scăpați din robia turcească... Și apoi, adăugă el încet, în **Rumânia** merg mulți de-ai noștri și se întorc cu parale bune, că România e țară bogată...

„O fi fost !" — se gîndi Topirceanu.

— Noi cu turcii avem ce-avem ! urmă dediu Manole înviorat de vin. Acum suntem tovarăși ca mîța cu cinele, — dar altă dată... Venea **efendi** turcul călare și trăgea la casa omului fie ziuă, fie noapte. Și bulgarul îi ținea calul de căpăstru la poartă, și turcu, intra în casă, la nevastă... Și pe urmă cerea lapte dulce — dar nu se ridica să-l bea, de lene. Și poruncea bulgarului să-i ducă laptele la gură, cu lingura, ca la copii...

Bătrînul oftă adînc. Flăcăul, nepăsător, înghițea în tăcere ultimele firimituri de **baniță** de pe fundul tăvii. Masa se sfîrșise dar spre nerăbdarea Rainei socrul ei avea chef de politicale. Si-i evocă oaspetelui său neobișnuit din această noapte a anului nou ce se întîmplase țării lui la „trinaisi godina", adică în războiul balcanic de la 1913.

Dar trupul tînăr al Rainei, mișcîndu-se cu nerăbdare prin încăperea scundă, suna ca o mustrare.

Topirceanu, martor tăcut al iubirii pătimașe a tinerei perechi, nu putu adormi mult timp, cu gîndul plecat departe : „Cu ochii închiși ascultam respirația bătrînului și viscolul de-afară, care sufla cu glas de pustiire, zguduind, cînd și cînd, ferestrele înghețate. Tot astfel sufla peste lume viscolul nenorocirilor și, amestecînd bine cu rău, zvîrlise laolaltă, sub acest acoperiș, lîngă mine, două sărmane ființe omenești care, în vălmășagul cel mare și aprig, îzbuteau să fure vieții, pe apucate, partea lor de fericire umilă. Mă gîndeam la întîmplarea neașteptată care m-a adus, străin și cu inima tristă, în noaptea Anului nou, în casa asta de bulgar. Mă gîndeam departe, la ai mei, și la petrecerile din alți ani... și iarăș îmi venea în minte locul în care mă găseam și înstrăinarea crudă la care soarta mă osîndise de atîta vreme, pe mine și pe alții ca mine..."

Afară se zbătea, la răstimpuri rare, o poartă deschisă ori o șindrilă smulsă din locul ei și poetului i se părea că o lume întreagă geme în acest coșmar care nu era numai al lui...

3. Orele treceau monotone, asemănătoare între ele ca niște stropi de noroi...

Închis împreună cu filozoful Rădulescu-Motru, într-o cameră a hotelului **Imperial**, Cancicov spera într-o minune, un soi de cadou făcut de ocupant în ajunul noului an, ostatecilor înghesuiți cu anasîna în acest stabiliment aflat pe locul în care mai tîrziu avea să se ridice aripa nouă a palatului regal. Probabil că niciodată — exceptînd incinta dezbaterilor parlamentare — nu se aflau adunați laolaltă, sub același acoperiș, înalți magistrați, președinți de casație, și de curți de apel, profesori universitari, generali, deputați, senatori, financiari, medici, avocați, ingineri, ridicați de la case și rosturile lor și ținuți ostateci în ideea de atitea ori mărturisită de către invadator de a negocia eliberarea, de către guvernul român aflat la Iași, a unora dintre supușii Puterilor Centrale arestați pentru spionaj sau acte de felonie față de țara care le asigurase tradiționala ei ospitalitate.

Unul dintre pereții camerei de hotel, acum celulă de închisoare, fusese transformat de către cei doi ostateci într-un război. Liniile, semnificînd zilele de încarcerare, se așezau monoton, unele sub altele și cei doi sperau ca linia cea mai proaspătă să fie și ultima. Fiecare mișcare a temnicierilor pe culoar părea un preludiu al clipei așteptate cînd ușa deschizîndu-se, cineva avea să le aducă mult așteptata veste : „sunteți liberi". Orele însă treceau monotone, egale între ele, asemănătoare ca niște stropi de noroi. Nu numai totala inactivitate la care erau supuși acești bărbați în putere îi umilea, dar chiar și speranța pe care o nutreau în clemența ocupantului li se părea degradantă. Clemență pentru ce ? Clemență de la cine ?

Da, de la cine așteptau ostatecii încarcerați la **Imperial** un gest de bunăvoință ? De la cei care, cu perfidia comună a cuceritorului de pămînturi străine, știuseră să dezbine societatea conducătoare a Bucureștiului ? Nu ei împărțiseră „lumea bună" a Capitalei înrobite în pușcăriași și unelte de-ale lor, cozi de topor cum avea să se spună mai tîrziu, prin care să stăpînească și să jefuiască ca-n codru ? Cancicov, observator altfel atent, dincolo de verbiozitatea profesiei sale de avocat, nu putea trece însă de aparența noii realități și răul pe care-l numea nu era chiar rădăcina maleficei scindări : .....cînd au intrat au luat o parte din oamenii de frunte și i-au virit la închisoare : au mai luat o altă parte de oameni de frunte și i-a pus în fruntea demnitarilor și a bucatelor, la primărie, la prefectură, la ministere, la poliție. Și unii și alții sînt tot români din același neam cu cei cu care s-au războit. Ce solidaritate, doamne, între aceste două categorii de români ! Cei puși în fruntea slujbelor și a onorurilor se ocupă ei de compatriotii lor virîți la închisoare ? (...) Ce-or fi zicînd inamicii noștri de poporul acesta ? (...) D. Carp e vizitat și vizitează pe Mackensen și von Tchepe : d. Marghiloman îl are la dineuri, d. Tzigara e toată ziua în fața feldmareșalului (și lor nu li s-ar refuza o vizită la **Imperial** și **Cercul militar** (a doua clădire în care erau sechestrați ostatecii — n.n.). Nici unul n-a făcut-o. De ce ? E lipsa de solidaritate, e lipsa din sîngele neamului nostru, a acestui sentiment pe care-l întîlnim chiar și la unele patrupede..."

Ce făcea, în aceeași zi, în această ultimă zi a anului 1916, Alexandru Marghiloman ? Să consultăm notele politice ale „celui mai parizian dintre germanofili", cum îl caracterizează un diplomat străin acreditat la București. De cîteva zile, atins de o gripă, era imobilizat la pat. Probabil că starea sănătății sale devenea pozitivă din moment ce în ajun îi putu primi pe colonelul Stolzenberg și pe printul Lippe veniți în ținută oficială, cu crucile atîrnate la rever. Discuția purtată într-o notă „foarte curtenitoare", după opinia autorului „notelor politice" a fost în fapt un soi de pălăvrăgeală politică de club, sau de cafenea, dacă vreți. Marghiloman își arăta bucuria pe care i-o dăduse numirea lui Czernin — fostul ministru cezaro-crăiesc la București — în locul lui Burian, în fruntea diplomației vieneze. Oaspeții germani își birfiră aliații austrieci nereprezentați în această vizită. Apoi discutară pe marginea ordonanței emise de noul guvernator militar al Bucureștiului, căzut sub ocupație, Tülf von Tschepe und Weldenbach, care anunța schimbarea calendarului iunian cu cel gregorian și emisiunea de bancnote, cu curs forțat, emis de către Banca Generală sub paravanul căreia se afla o altă manoperă de jecmănire de către invadator a teritoriului ocupat.

***) Din volumul „Duminică, după infern" aflat în pregătire la Editura „Eminescu".**

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL «HERCULANE '81»

CONSTANTIN IONESCU

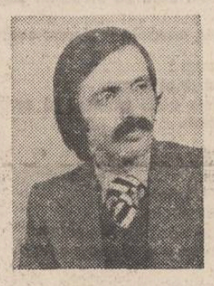

Dimbovițean de origine, inginer la oficiul de calcul Pipera, pe post de analist - programator, tînărul Constantin Ionescu mi-a reținut în chip deosebit atenția prin poemele trimise la concursul interjudețean de poezie „Herculane '81". Drept urmare, l-am preferat pentru premiul „Luceafărului". Severitatea „inginerească" a versului său, în sensul „tăieturii" prozodice, dar și în acela al stării de sentiment, cu siguranță de sine sublimată în paradigmă poetică percutantă, iată ce mi-a plăcut în chip deosebit la acest posibil viitor poet.

Nicolae Ciobanu

Nisipul copilăriei

Crește prin mine nisipul
ca un munte de aur
pe care scoicile
învață limba sanscrită.
Crește prin carne, prin sînge,
prin aerul din plămîni
pînă cînd copiii
brațe de lumină îmi întind,
mă ocupă —
Pînă departe copiii
îmi dăruie cîmpul
desfășurat de umbră.

Copiii, cu iarba în dinți
cu nările roșă,
vopsesc cerul iubirii.

Prin tindele vîntului

Planeta desculță
rotește diminețile
pe fruntea de somn a copiilor
mîini albe, mîini negre se ridică,
se string.
Pragul dispare —
Copiii cu pleoape de rouă
pornesc hîrjoana planetară
prin arsenale lustruite.
Fiecare trăgaci are o tîmplă
fiecare cifră se adună
în dosarele istoriei.
Pînă în timpanele epidermei
bat tobele uriașe,
bombele nu răspund
morții nu răspund
nimeni nu răspunde...
Numai copiii zboară albi
ca bărbile bunicilor.

CONSFĂTUIRE DE LUCRU

Din inițiativa conducerii Uniunii Scriitorilor, potrivit hotărîrii Conferinței naționale a scriitorilor, preluată și reactualizată în recenta ședință a Biroului Uniunii, vineri, 20 noiembrie 1981, la sediul Uniunii Scriitorilor, împreună cu Ministerul Educației și Învățămîntului, a avut loc o consfătuire de lucru consacrată locului pe care-l ocupă limba și literatura română în structura învățămîntului liceal, modului în care sînt exprimate în programa școlară a acestei trepte de învățămînt. Au participat critici și istorici literari, profesori universitari și profesori de liceu, membri ai Uniunii Scriitorilor, precum și o seamă de cadre de specialitate din Ministerul Educației și Învățămîntului. Au fost prezenți **Iosif Tripșa**, ministru secretar de stat la departamentul respectiv, și academician **Ion Coteanu**, decanul Facultății de filologie — București, președintele Comisiei de limba și literatura română de pe lîngă Ministerul Educației și Învățămîntului. Lucrările consfătuirii au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor. Dezbaterile au avut ca punct de plecare un referat tematic prezentat de **Constanța Bărboi**, inspector școlar general. Pe marginea acestui referat, care a avut un caracter mai mult orientativ și programatic, dar referindu-se în mod deosebit și la o stare de lucruri ce depășea restricțiile impuse de referat, au luat cuvîntul scriitorii **Gelu Ionescu, Vasile Nicolescu, Dan Horia Mazilu, Mircea Iorgulescu, Mircea Zaciu, Ovid S. Crohmălniceanu, Ion Vlad, Pompiliu Marcea, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Paul Everac, Romul Munteanu,** ca și profesorii **Gheorghe Șovu** și **Vasile Teodorescu.**

În cuvîntul lor, scriitorii și-au mărturisit grija cu privire la concepția generală care prezidează statutul și condiția limbii și literaturii române în școli, pledînd pentru necesitatea realizării unui echilibru între învățămîntul umanistic și umanizarea celuilalt învățămînt, axat pe discipline de specialitate științifică, pentru îmbunătățirea modalităților de predare a limbii și literaturii române în învățămîntul liceal, astfel încît să se conjuge în chip armonic scopul informativ cu cel formativ al conștiinței tinerelor promoții de elevi, în perspectiva conturării unor personalități de intelectuali care să poată face față multiplelor sarcini ale epocii. Observațiile scriitorilor participanți la dezbateri s-au referit deopotrivă la criteriile după care este gîndită programa școlară a treptei respective de învățămînt, la deficiențele de redactare a manualelor școlare și de afirmare în aceste manuale a valorilor literare clasice și contemporane. Subliniind profundele transformări pe care le-a înregistrat învățămîntul din țara noastră, în ultimii 16 ani, și efortul cu adevărat revoluționar de a se realiza o relație trainică între învățămînt și practică, scriitorii au susținut, în egală măsură, nevoia imperioasă de a se reda limbii și literaturii române, pe toate treptele de învățămînt, inclusiv cel științific, nu doar caracterul de disciplină fundamentală, ci mai ales dreptul de coordonată specifică a însăși duratei ființei noastre naționale.

În încheierea lucrărilor, au luat cuvîntul tovarășii **Iosif Tripșa** și **Ion Coteanu**, care au apreciat necesitatea dialogului dintre scriitori și cadrele ministerului de resort, acordînd înțelegere majorității observațiilor exprimate de aceștia, cu convingerea fermă că trebuie luate măsuri concrete și eficiente pentru ca sugestiile făcute să fie transpuse în viață. S-a propus constituirea unei comisii a Uniunii Scriitorilor care să elaboreze un material cuprinzînd sinteza tuturor problemelor ridicate și care să colaboreze, în mod constant, cu comisia de specialitate din cadrul ministerului. Președintele Uniunii Scriitorilor a anunțat că a doua consfătuire de lucru, privitor și la alte aspecte care n-au putut fi revelate acum, oferind de asemeni, posibilitatea exprimării și a altor opinii scriitoricești, va fi programată în februarie 1982.

Dumitru Radu Popescu

Urmare din pag. a 3-a

meni, pacea asigură condițiile perfecționării civilizației. Scriitorul învață din lecțiile trecutului și aspiră la afirmarea și consacrarea binelui și frumosului — țel imposibil fără o garanție a păcii pe planeta noastră. Pacea este speranța planetei noastre. Războiul nu oferă nici o speranță. Cînd Einstein a fost întrebat de un ziarist, imediat după cel de-al doilea război mondial, cu ce arme se va purta următorul război, a spus : „În următorul război, nu-mi dau seama, dar în cel care-l va urma pe următorul, precis cu săgeata și arcul". Războiul nu oferă decît săgeata și arcul pentru alte războaie.

Iată de ce oamenii de artă, dar mai cu seamă scriitorii știu prea bine că pacea nu poate rămîne sau nu poate fi o simplă abstracție, un cuvînt oarecare. Experiența anilor care au precedat cel de-al doilea război mondial a arătat prin eșecul abstracțiilor cît de vane și precare rămîn cuvintele cîteodată. A preface cuvîntul într-o forță inexpugnabilă înseamnă a ne asocia popoarelor și glasului lor. Altminteri, ar fi să ne aducem aminte de mesajul tulburător dar izolat al unor conștiințe din perioadele care anunțau cele două conflagrații mondiale izbucnite pe continentul bătrînei Europe... Privilegiul nostru, al scriitorilor României de azi, e de a crede în forța Cuvîntului, fiindcă el are acoperire în fapte, fiindcă literatura a devenit direct sau prin expresie poetică hronicul istoric al deceniilor revoluției socialiste, oamenilor și faptelor lor. Nu armelor ci faptelor pașnice li se dedică epopeea de azi, romanul, poemul sau lucrarea dramatică. Eposul homeric amintea de zvonul unor lupte ; eposul contemporanilor nostri aspiră să rămînă al faptelor, laudei omului și pămîntului, vieții protejate de pace, de mesajul inspirat de demersul profund al președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, mesaj care întrunește adeziunea tuturor scriitorilor !

Domokos Géza

Urmare din pag. a 3-a

ele ! — și a porni de la năzuințele, interesele întregii specii umane.

Pornind de la această viziune globală, profund umanistă, partidul nostru comunist, guvernul român, opinia noastră publică consideră că popoarele pot determina oprirea cursei înarmărilor, oprirea amplasării de noi armamente moderne, și înlăturarea celor existente, pot realiza o înțelegere care să se bazeze pe o conlucrare activă în vederea progresului economico-social, pe respectul independenței și suveranității fiecărei națiuni.

Stimați tovarăși !

În aceste zile, cele mai înalte foruri de partid și de stat vor dezbate și aproba proiecte de plan și programe economice de o importanță covîrșitoare în viața noastră, în dezvoltarea noastră materială și spirituală. Am mandat din partea Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară să exprim deplinul nostru acord cu documentele puse în dezbaterea plenarei, să vă asigur pe dumneavoastră, tovarășe președinte, să asigur Consiliul Frontului Democrației și Unității Socialiste, organizația care simbolizează și reprezintă unitatea întregului nostru popor, că maghiarii din România, înfrățiți cu poporul român, vor urma și de acum înainte cu o voință de neclintit politica Partidului Comunist Român. Însuflețiți de un fierbinte patriotism vor munci cu abnegație, vor da dovadă de spirit gospodăresc și inițiativă creatoare. Muncitorii, țăranii, intelectualii de naționalitate maghiară sînt hotărîți să depună eforturi și mai mari în direcția lărgirii bazei proprii de materii prime și energetice a țării, a dezvoltării intensive a agriculturii, îmbunătățirii structurii producției industriale, ridicării nivelului tehnic și calitativ al produselor, sporirii accentuate a eficienței economice, aplicării cu consecvență a prevederilor noului mecanism economico-financiar și prin toate acestea ridicării, în continuare, a nivelului de progres și civilizație al tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate.

Construim aici, în România, de aproape patru decenii o țară nouă, un nou tip de relații între oameni, o nouă conștiință socială. Vrem, fără deosebire de naționalitate, ca această patrie, patrie a egalității în drepturi, operă istorică făurită sub conducerea Partidului Comunist de noi toți să fie puternică, prosperă, independentă. Vrem ca integritatea și suveranitatea ei să fie respectate. Vrem ca țara noastră să fie, și pe mai departe, un mesager al păcii, un constructor al bunei vecinătăți, al conlucrării rodnice între toate țările și popoarele lumii.

Patriotismul culturii

Urmare din pag 1

litice de către partid a societății noastre, a dezvoltării democrației socialiste, a înaintării ferme pe calea socialismului și comunismului.

Unul dintre aceste mijloace il reprezintă desigur creația literară, ea însăși deschisă la rîndul ei înnoirii permanente și cultivării, prin tot ce are mai bun, a tradiției, a spiritului prin care se definește întregul nostru popor. Creația, prin cele mai autentice valori ale sale, se instituie și într-un climat totodată, într-un viu și cuprinzător reper al sensibilității și gîndirii contemporane, ea exercită o puternică înriurire și contribuie în chip specific la formarea unei conștiințe noi, înaintate. Astfel încît aprecierile și îndemnurile secretarului general al partidului, înflăcărata sa pledoarie ne întăresc și mai mult în hotărîrea de a ne sluji cu fidelitate vocația și a face din arta scrisului o adevărată profesiune de credință patriotică, revoluționară. Într-un sens larg, cît se poate de cuprinzător, politica însăși, activitatea ideologică se manifestă ca niște domenii ale spiritului creator, transformarea realității și construcția ca atare a vieții sînt, din multe privințe și sub multe aspecte, o adevărată operă de creație. Implicarea permanentă în actualitate, cunoașterea realității, a perspectivei, cunoașterea vieții și asumarea ei prin creație sînt, iată, numai cîteva din formulele pe care și de această dată, cu o deosebită claritate, ni le adresează și ni le inspiră secretarul general al partidului. Este o întreagă opțiune aici pentru prezent și viitor, dar este o opțiune care ne cuprinde, ca o mare lecție, și cu exemplele cele mai ilustre care au dat strălucire limbii și literaturii române, puterii noastre de a ne exprima și a comunica, în universalitate. Patriotismul culturii este de fapt marea și inepuizabila noastră sansă, întocmai ca un drept sacru la viață, la pace, la muncă și la creație.

Lirica din R.S.F. Jugoslavia

STEVAN TONTIC

Destăinuire mamei

I-am destăinuit mamei visul meu despre poezie :
Aurul sufletului picura din nimic in ceva —
A spus doar atit : Doamne, baţi cimpii !
I-am vorbit despre Homer, despre Shakespeare.
A zis : Nu te-ncrede, fiule-n ei !
Ii lămuream importanţa inexprimabilului
Din lucruri, de la care ţi se trag astfel de bucurii,
Incit şi lui Dumnezeu i s-a făcut părul măciucă.
A rostit : Păzeşte-te !
Acela există !
Ce-o da El !
I-am vorbit despre A fi sau a nu fi —
aceasta-i acum întrebarea
Şi deja ne aflam în încurcătura purului „acum".
A rostit : priveşte —
Acela există,
Iată-l !
Salvează-ţi capul, fiule !

În româneşte de Dumitru M. Ion

KATJA SPUR

Legături

Cite cuvinte -napoi,
atitea lacrimi acuşi
au rămas între noi
ca tot atitea uşi
enorme, rigide,
pe care niciodată
nu le vom deschide.

Atitea legături
pe noi ne string
cite picături
in singele nostru pling.

Dincolo de prag

Un prag a rămas între noi
şi el lumea noastră o desparte
în două.

Se mai aude oare ca odinioară
dincolo de prag
cintecul-dor ?

Dincoace de prag
s-a frint
un bujor.

În româneşte de Valentin Deşliu

VLADIMIR PAVSIC

Viziune

Oraşul.
Oraş pe globul pămintesc.
Şi bombe
mai grele ca globul pămintesc.
Bombe. Bombe.

Sub arcurile triumfale
ale visurilor distruse
ultimul batalion al omenirii se retrage
ochi goi,
tălpi desculţe.

Căpetenia lor
generalul
fără de cap —
strigă :
„Cine vrea să bea,
să nu bea !
În apă-i moartea.

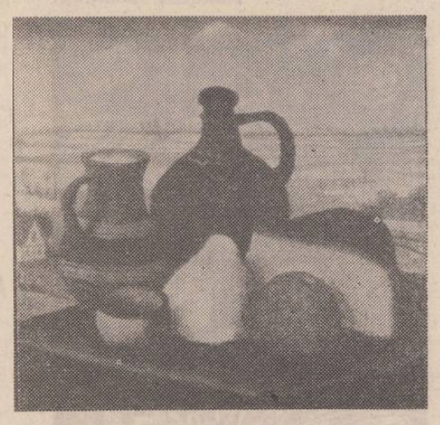

Cine vrea să mănince,
să nu mănince !
În piine-i moartea.

Cine vrea să trăiască,
să nu trăiască !
În viaţă-i moartea."

Ultimul batalion al omenirii
are în frunte
un general
fără cap.
— Încotro ?

ANTE POPOVSKI

Plimbîndu-mă pe lîngă o albie seacă de rîu

Plimbindu-mă odată pe lingă o albie seacă
de riu
vor spune : cine ştie de ce a secat apa...

Uitindu-mă odată la limbile oprite ale ceasului
vor spune : cine ştie vremea cui o arătau...

Cercetînd odată scheletele
vor spune : ce geruri s-au pietrificat oare...

Tablouri de Ivan Generalić

Comparînd odată zdrenţele putrezite
ale stindardurilor
vor spune : cine ştie pînă unde au ajuns
armatele...

Trecînd odată pe lîngă cimitirele năpădite
de buruieni
vor spune : trăiesc liniştiţi şi ne-aşteaptă...

Odată, ah, odată vor vedea nepoţii oare
creanga aceea uscată

Pe care-i intinsă
ca soarele din legendă

cămaşa albă a mamei

JOZE SMIT

Pămîntul

Lutul lipit şi bătătorit pe jos
m-a salutat,
cînd m-am născut într-o colibă.
Cînd eram copilaş,
mi s-a lipit de picioruşe,
pămintul uscat, acoperit de praf,
umed, lipicios,
greu şi lutos.

Cînd peste pragul porţii am trecut,
din nou m-a aşteptat
uscat, acoperit cu praf
umed, lipicios
îmbelşugat.

Cînd privegheam
sub mărul bătrîn din faţa casei,
cînd duceam cireada la păscut
şi boii îi minam mergînd după plug,
uscat, acoperit cu praf ;
umed şi lipicios
pămintule, Tu
mă urmai.

Te-am scuturat după tălpi,
cînd am plecat,
iar tu întruna vii după mine
uscat, acoperit de praf,
umed, lipicios
pe tălpi şi în inimă
ca un vis şi-un vechi blestem.

DANE ZAJC

Toate păsările

Vom ucide toate păsările.
Pe toate. Pe toate — au zis corbii — seara.
Şi-am auzit în liniştea nopţii
cum în grădiniţă cineva mi-omoară păsările.
Ştiam deja :
dimineaţă nu voi mai auzi
cintecele mele.
Simţeam cum durerea inima-mi sugrumă.

Toate. Toate păsările — ziceau corbii.

În jur simţeam :
cum fluturâ aripi negre,
şi printre ele ochii galbeni ai corbului,
înfipţi în mine.

Ce cauţi aici, corbule,
am întrebat,
Sub coaja craniului
n-ascund păsărele.
Toate. Toate păsările le ucidem.
Pînă la ultima — a răspuns corbul.

Şi m-am speriat
că-ntr-o noapte
printre visurile negre
imi va sparge ţeasta
şi va căuta cu ciocul înfierbîntat
dacă în cuibul gîndurilor
nu sînt păsărele cîntătoare.
Toate. Toate păsările le vom ciopîrţi.

Simt înfipt în spate
ochiul galben al corbului.
Sufletul mi-e ciuruit
ca la o pasăre răpusă.

Toate. Toate păsările le vom omorî
Pe toate. Sub cerul întunecat
croncănesc corbii.

În româneşte de M.D. Niculae

ORIGINEA „TRACĂ" A LUI RONSARD

Într-o celebră epistolă poetică către confratele său Remy de Belleau, marele poet francez, Pierre de Ronsard afirmă pe un ton peremptoriu că strămoşii săi se trag din neamul brav al Tracilor, de pe malurile „Danubiului îngheţat" — versuri în care răsună tonalităţi din **Tristele** şi **Ponticele** lui Ovidiu, care şi el — se ştie — s-a socotit „un Poet al Istrului" getic, şi, prin extensiune, al meleagurilor unde s-a născut, a rătăcit şi a cîntat miticul şi îndureratul Orfeu.

Această proclamaţie patetică a lui Ronsard a suscitat felurite discuţii, eruditii cît şi admiratorii lui împărţindu-se în două tabere : unii entuziasmîndu-se şi aprinzînd pretenţia poetului, alţii privind-o cu mari rezerve, ba chiar pur şi simplu respingînd-o.

Primul apărător al legendei originii româneşti este ardentul filoromân Vaillant, fost profesor de franceză la Colegiul Sf. Sava, în cartea sa **La Roumanie**, apărută la Paris, în 1844. V. Alecsandri, sprijinindu-se pe argumentele lui Vaillant, compune — la rîndul său — poemul **Banul Mărăcine** şi o lucrare dramatică pe aceeaşi temă, făcînd din poetul Franţei fiul mai mic al unui „Ban al Craiovei", care s-a pus, în vechime, în slujba lui Philippe de Valois, luptînd împotriva cotropitorilor englezi. De reţinut aici că printre temeiurile cele mai rezistente invocate pentru susţinerea revendicării româneşti a lui Ronsard sînt şi cea a înţelesului cuvîntului francez **ronce** care în limba noastră se traduce prin „mărăcine", precum şi echivalarea titlului nobiliar de „marchiz" pe care-l avea Ronsard, din strămoşi, cu cel de „ban" la Alecsandri, nici mai mult nici mai puţin... de Ban al Craiovei.

În perioada redeşteptării noastre naţionale, în 1855, survine şi tipărirea în limba franceză, la Paris, a culegerii de **Balade şi cînturi populare ale Românilor**, avînd la bază pe cele adunate de V. Alecsandri cu o prefaţă elogioasă a învăţatului filoromân italian Ubicini, unde sînt reluate afirmaţiile lui Ronsard din poemul susmenţionat despre originea sa tracă. Urmează, peste doi ani, în 1857, ediţia **Ronsard**, îngrijită de eruditul francez Prosper Blanchemain, care-şi însuşeşte asertiunea favorabilă a lui Ubicini, preluată — cum am arătat — de acesta de la Vaillant, sau de la Alecsandri.

Se consolidează deci tradiţia originii trace, mai precis româneşti, a ascendenţilor ilustrului bard al Renaşterii şi se părea că nimeni n-ar mai cuteza să pună la îndoială mărturiile poetului însuşi. Dar, cu ocazia împlinirii în 1924, a 400 de ani de la naşterea lui Ronsard chestiunea este readusă în discuţie. Tonul îl dă acum prof. de limbă şi literatură franceză de la Universitatea din Bucureşti, Ch. Drouhet, care într-un succint articol consacrat sărbătoririi Poetului, pune la îndoială veracitatea pretenţiilor lui Ronsard însuşi şi le califică drept o „legendă poetică" pusă în circulaţie şi întreţinută — după Drouhet — fără nici un suport faptic şi documentar. Aceasta invocă, cu acelaşi prilej, printre altele, cercetările efectuate de unii specialişti francezi care ar fi descoperit „documente" — în regiunea unde s-a născut poetul (Vendômois) — atestînd numele de Ronsard încă din secolul XI, mai sigur din secolul XIV.

Mărturisim că „argumentul" pe care n-am avut posibilitatea să-l verificăm, nu ni se pare decisiv, deci totalmente convingător căci „documentele" în cauză nu pot desfiinţa un fapt anterior, în speţă originea tracă şi danubiană, datînd cu secole în urmă, a strămoşilor îndepărtaţi ai Poetului.

Faţă de „concluziile" categoric-negativiste ale lui Ch. Drouhet ia poziţie colegul său, tot de la Universitatea din Bucureşti, prof. N. Coculescu, care — frecventînd cercurile intelectuale din capitala Franţei şi fiind... craiovean — se înscrie ca un apărător intransigent al originii trace, românesti, şi — de ce să n-o spunem ? — oltenesti, a marelui bard francez, deşi — în treacăt fie spus — acelaşi Vaillant, în 1851, completîndu-se, îi face pe ascendenţii lui Ronsard... buzoieni, originari din Mărucini, pe riul Prahova.

Este adevărat că în sprijinul poziţiei negativiste a lui Ch. Drouhet pledau afirmaţiile învăţatului P. Valley „întemeiate" — la rîndul lor — pe cele tot atît de necontrolabile ale lui Sainte Beuve care îi atribuie, în grabă, poetului o descendenţă cel puţin tot aşa de nebuloasă precum cea în circulaţie. Mai intervine şi autoritatea lui André Bellessort care într-un articol publicat în prestigioasa **Revue des Deux Mondes** (1911), îl revendicase pe Ronsard, ca fiu al Franţei, în întregime, dar — opinăm noi — aceasta este o caracterizare a geniului latin, a esenţei creaţiei lui Ronsard, numit de acelaşi învăţat — semnificativ — şi „Orfeu francez" şi nu o respingere **de plan** a tradiţiei originii trace a autorului **Odelor** şi **Amorurilor**.

În schimb, la susţinerile lui N. Coculescu, care — între timp, din lipsă de combatanti autorizaţi — devenise purtătorul de cuvînt al tradiţiei deja înrădăcinate, se raliază vocea unui învăţat de talia lui Fortunat Strowski, prof. de literatură franceză la Sorbona, care confirmă — e drept, pe cale particulară — oare numai din complezenţă ? — că marele poet al Franţei este român de origine, descendent din strămoşi români.

Este dificil să ne pronunţăm într-o chestiune atît de delicată şi de controversată. Ceea ce nu trebuie însă să ne scape sînt doi factori deloc neglijabili. Întîi, este faptul că poetul francez însuşi îşi face un titlu de glorie din a-şi proclama în poemele sale, destinate veacurilor, originea „tracă", „orfică" şi — în al doilea rînd, dar foarte semnificativ, se cade să ne reţină atenţia persistenţa multiseculară a legendei, lansată — subliniem — de Poetul însuşi, ca şi inconsistenţa sau cel puţin oscilaţiile teoriei adversarilor, cu tot caracterul „documentar" — specios al acesteia, fapte confirmate de altfel, recent, şi de unele cercetări avizate.

Şi, să nu uităm, în nici un caz, un element decisiv : ceea ce întemeiază Poeţii — cum spune Hölderlin — fie şi legende, este menit să înfrunte secolele şi să dăinuie în conştiinţa popoarelor, ca tot ce-i luminos, frumos spus şi izvorît din convingerea inspirată a acestor fii aleşi ai Umanităţii — Poeţii.

Grigore Tănăsescu

REVISTA STRĂINĂ

● **O STRĂDUINŢĂ** de mulţi ani i-a permis istoricului de artă Ludwig Burchard să adune un imens material documentar referitor la viaţa şi opera marelui pictor flamand Rubens. Pe baza acestor documente, el a elaborat o consistentă monografie **Rubens** în 12 volume. Apoi, în 1960, întreaga documentare a fost donată oraşului natal al pictorului, Anvers. Pornind de la această donaţie, şi adunîndu-se, în timp, noi piese, s-a constituit Centrul de documentare „Rubensianum", deschis de curînd pentru public într-o clădire din imediata vecinătate a casei pictorului. Tot aici funcţionează „Centrul naţional al ştiinţelor plastice din secolele XVI şi XVIII" — cu o bogată bibliotecă de specialitate.

● **SCRIITORUL JAPONEZ** Makoto Oda a propus participanţilor la Conferinţa de la Ikawasaki textul unui Apel pentru pace. La Conferinţă, organizată de asociaţia scriitorilor afro-asiatici, au participat personalităţi din domeniul culturii din Asia, Africa şi America Latină. Discursul inaugural al Conferinţei a fost rostit de scriitorul Yashio Hotta, preşedintele Asociaţiei scriitorilor din Asia şi Africa.

● **UN GRUP** de artişti de la Şcoala de arte „Grekov" lucrează în cadrul complexului memorial „Bătălia de la Stalingrad" la realizarea unei panorame care să reflecte stadiul final al marii bătălii de pe Volga (iulie 1942 — februarie 1943). Grupul de artişti a desfăşurat o vastă activitate de pregătire : timp de două decenii, ei au cercetat documente de arhivă, s-au întîlnit cu participanţi la bătălie, au desenat schiţe şi studii, au executat „portretul" locului unde s-au desfăşurat evenimentele. În final, tabloul îşi propune să introducă pe vizitator în miezul operaţiunilor militare, creînd impresia că ele se desfăşoară în jurul său pe o rază de 40 de kilometri.

● **PENTRU** a-şi procura fondurile necesare terminării filmului „Don Quijote" — pe care el însuşi îl numeşte „opera vieţii sale" — cunoscutul actor şi regizor american Orson Welles acceptă să interpreteze roluri minore sau chiar să facă publicitate. Cel puţin aşa declară într-un recent interviu, adăugînd : „mi-am cheltuit peste 70 la sută din cîştigurile obţinute ca actor pentru finanţarea filmelor mele".

Virtuţile hermeneuticii

Lucrare de referinţă în bibliografia lui Mircea Eliade, **Istoria credinţelor şi a ideilor religioase** impune înainte de orice conştiinţa unităţii profunde şi indivizibile a istoriei spirituale a umanităţii.

Presupusă de către autor a fi o contribuţie ultimă, într-o disciplină care îi este atît de intimă, cartea a cunoscut o elaborare complexă. Este structurată în trei părţi, respectiv trei volume ; vol. I **De la epoca de piatră la misterele de la Eleusis**, vol. II **De la Gautama Bouddha la triumful creştinismului**, vol. III **De la Mahomed la teologiile ateiste contemporane**, şi propune o cuprindere generală a istoriei credinţelor şi ideilor religioase, într-o expunere pe care autorul o consideră de „compromis" — comparativ cu una scurtă şi concisă, care printr-o lectură continuă ar trebui să pună în evidenţă „unitatea fundamentală a fenomenelor spirituale şi totodată nesfîrşita **noutate** a expresiilor lor".

Contribuţia autorului devine astfel un rezultat firesc al metodei ştiinţifice de elaborare, cu referiri multiple la texte importante şi totuşi mai puţin cunoscute. Aparatul bibliografic foarte complex, este judicios repartizat în economia cărţii, Mircea Eliade acordînd notelor un minimum de spaţiu în josul paginii şi dîndu-le amploare într-o secţiune separată : **Studiul problemelor. Bibliografie critică**, din aceeaşi grijă de a oferi posibilitatea unei lecturi susţinute. Raportarea istoricului religiilor la lumea ideilor religioase se face din perspectiva istoriei universale, de-a lungul cărţii putîndu-se urmări ideea — expusă încă din prefaţa cărţii — că tradiţia este strîns dependentă în modificările sale de crizele epocilor, de ceea ce ele au avut ca rezultat, de ceea ce au adus nou sau dimpotrivă au pierdut. Astfel, în volumul I, se poate urmări cum în India sacrificiul brahmanic, al cărui sens original era de a recrea Cosmosul „dezarticulat", „epuizat" de către Timpul ciclic (anul) — care la rîndul său era o nouă aplicaţie a ideii arhaice a repetiţiei periodice — face loc în condiţiile devalorizării sale religioase unor noi idei, precum cea după care sacrificiul poate, dincolo de asigurarea perpetuării lumii, să creeze o forţă spirituală şi indestructibilă, ătman. Iar identitatea dintre **ătman** şi **brahman** va fi exploatată într-o varietate de forme.

În cel de-al treilea tip de cosmogonie prezent în Rig Veda, Mircea Eliade recunoaşte, atît prin conţinut cît şi prin prezentare, una din principalele teze ale gîndirii filozofice indiene ; în existenţa unei Fiinţe Supreme de necunoscut — Unul — precedînd Universul şi creînd lumea prin emoţia propriei fiinţe, geneza filozofiei Sâmkhya-Yoga şi a buddhismului. Iar aceste mituri, deşi atestate şi la alte popoare indo-europene, numai aici, în spaţiul Indiei au dus „la tehnici de sacrificiu, la metode de contemplaţie şi la speculaţii atît de hotărîtoare pentru trezirea unei noi conştiinţe..."

Mircea Eliade procedează astfel la o clară şi bogată definire a momentelor esenţiale, numite de el „creatoare" pentru istoria ideilor, avînd în acelaşi timp conştiinţa importanţei oricărei manifestări a sacrului pentru această istorie.

Cu precădere în primele două capitole : **La început... comportamentul magico-religios al paleantropienilor** şi respectiv **Cea mai îndelungată revoluţie : descoperirea agriculturii. Mezoliticul şi neoliticul**, care privesc nivelul cel mai arhaic de civilizaţie şi de raportare conştientă a omului la univers, se identifică prezenţa sacrului ca „element al structurii conştiinţei" aşa cum Mircea Eliade îl definea în prefaţa cărţii. Este epoca în care, a te hrăni, a munci, a însămînţa avea o valoare sacramentală, în care „a trăi ca om" era în sine un „act religios".

Mircea Eliade fiind în mod declarat dintre acei cercetători a căror arie de investigaţie nu se limitează la graniţa strictă a domeniului său, aduce în discuţie o infinitate de date ale arheologiei, ale geologiei, iar cu datele etnologiei operează prin „paralele etnologice", metodă care, prin punerea în relaţie a datelor despre cultura preistorică şi a culturii primitive, permite circumscrierea unor configuraţii fundamentale.

Atitudinea sa faţă de problemele discutabile, cum este cea a comportamentului magico-religios al paleantropienilor, se aşează pe linia părerii că omul nu a fost numai **homo faber**, dar că a legat activitatea sa de raportarea sacră la lume. Mircea Eliade opune „opacităţii semantice" a documentelor, puterea cercetătorului de a „imagina" semnificaţia şi de a le integra unui sistem de semnificaţii, act necesar nu numai în faţa documentului din preistorie dar şi în faţa celui contemporan. Numai aşa putem să alăturăm dimensiunii de **homo faber** pe **homo ludens, sapiens** şi **religiosus**, încă din epoca de început a existenţei umane.

Deducem astfel ca specific demersului său hermeneutic principiul „coerenţei" şi al „sistemului", nimic neputînd să fie descifrat dacă nu este integrat unui sistem de semnificaţii, unui ansamblu simbolic.

La acest nivel al analizei se poate stabili legătura între semnificaţie, cuvînt cheie al hermeneuticii lui Mircea Eliade, şi **sacru**, dedusă din relaţia de egalitate între **omul sacru** şi **homo semnificans**, „sacrul" reprezentînd pentru lumea antică acordarea de semnificaţie unei acţiuni. El este deci semnificaţie, conştiinţa umană în esenţa ei.

„Multiplicitatea de interpretări posibile", în domeniul credinţelor şi ideilor religioase, de care vorbeşte Mircea Eliade (vol. I. p. 26) este un fapt pregnant în **Istoria credinţelor...**, autorul fiind însă preocupat să ofere interpretări „sigure", exegeza la care sînt supuse fenomenele religioase respectînd atît principiul de raportare la fenomenul „în sine" confruntat cu propriile structuri, cît şi cel al integrării într-un sistem, fără a ignora condiţionarea socială, economică, politică a acestor fenomene.

Istoria... lui Mircea Eliade trăieşte din descifrarea sistematică a sacrului şi a manifestărilor sale istorice, actul hermeneutic încercînd o conciliere a multitudinilor de interpretări, tinde, avînd ca suport documentare şi erudiţie, spre restituirea tuturor semnificaţiilor pe care, de-a lungul istoriei, credinţele şi ideile religioase le-au avut însumate în simbolurile lor.

Verona Costache

SPORT Ipostaze aranjate

Îmi vine de-a dreptul să surîd : Federaţia de fotbal din România s-a supărat pe Vasile Cîbulea. Rog Federaţia de fotbal să se supere (compas lingvistic propriu federaţiei) şi asupra persoanei mele nominale şi fizice. Eu şi Vasile Cîbulea existăm în România de cînd există şi Federaţia de fotbal — de aceea, mă simt dator, în egală măsură, să-l apăr pe Vasile Cîbulea şi să apăr, în aceeaşi măsură, Federaţia de Fotbal.

1. Unde are dreptate Vasile Cîbulea ? V. Cîbuleă are dreptate în toate cele opt articole pe care le-a publicat în „Scînteia tineretului". El este un ziarist pe care nimeni nu l-a cumpărat cu nici un ban, în nici-o împrejurare şi, asemeni tuturor cronicarilor sportivi, nu s-a vîndut la nici o poartă. Federaţia de fotbal îl acuză pe Cîbulea, prin glasul a doi arbitri cinstiţi, că ar măslui realitatea românească a fotbalului vîndut, cumpărat, şperţuit etc. Eu ştiu, dar nu spun, că aproape toate cluburile de fotbal din România, plus autorităţile care le subvenţionează, măsluiesc meciurile sau, în cel mai slab caz, închid ochii asupra partidelor cumpărate, vîndute, şperţuite. Dacă ar fi după mine, aş spune : „Doamnă corupţie, sărumîna, sînteţi mare şi ce baluri frumoase în saloanele dumneavoastră de fotbal !"

Rog Federaţia ca să nu mai invite la declaraţii în presă pe N. Rainea (arbitru extraordinar de bun şi de o cinste fără de margini) ci să-i invite pe Gheorghe Ispas din Constanţa să dea amănunte despre meciul de cupă — celebru ! dintre Steaua şi U. Cluj. Aştept această declaraţie, cu bucurie de procuror.

Sînt prieten cu foarte mulţi oameni de la Federaţia română de fotbal şi cu foarte mulţi arbitri. Mi-e ruşine că trebuie să spun că unii dintre ei mă roagă să scriu următoarea frază : „Nea Fane, noi, arbitrii, mîncăm aceeaşi pîine, dar de tăiat, o tale cu cuţitul alţii". Deci, ei sînt mici, ei sînt pitici, ei sînt copiii care se lasă îmbîlnziţi cu foarte multă urdă şi brînză în ghiozdanul de arbitru. Eu, scriitor şi cronicar sportiv, îmi dau seama că toţi copiii trebuie să joace conga în jurul bradului de crăciun, plin cu jucării şi cu daruri de la echipe, îmi dau seama că toţi copiii trebuie să umble pe derdeluş cu săniuţa, dar umblu în acelaşi adevăr cu Vasile Cîbulea cînd spune : „Nu există arbitri coruptibili fără conducători de club corupători." Vă întreb, tovarăşi de la Federaţie, nu trebuie să ne îngrozim ? Sau vreţi să fim răi ? Păi, atunci să fim răi ! Îl întreb pe noul preşedinte al Federaţiei de fotbal (şi pe subalternii domniei sale), de cîte ori a fost în vizită la cantonamentul echipelor aflate în întrecere cu cluburile europene şi de cîte ori a fost în vizită în străinătate, fără rost ? Părerea mea este că preşedintele federaţiei a fost de 3,4 sau 20 de ori mai mult în afara ţării decît la echipele care se pregătesc să ne reprezinte în marile întreceri europene.

Eu sînt convins că cei mai mulţi arbitri ai noştri sînt oameni cinstiţi. Pe aceştia îi iubesc şi-i stimez. Dar există, şi arbitrul lichea, precum există şi conducătorul de club lichea. Să vă dau două exemple : la Sibiu, un antrenor i-a dat în plic cinci mii de lei unui arbitru ca să fluiere cinstit. Arbitrul a fluierat necinstit. După meci, antrenorul respectiv s-a dus să-l înjure pe arbitru. Arbitrul cu pricina i-a dat înapoi plicul. Acasă, antrenorul, desfăcînd plicul, a constatat că în el, în loc de cinci mii (preţul vînzării) se aflau zece mii. Etc., etc. Mi se pare că drumurile în străinătate duc pe lîngă cluburile de fotbal. Un mare jucător al fotbalului românesc a scris, şi nimeni n-a vrut să ia în seamă, că un şef al lui, ajuns arbitru, le spunea şefilor echipei gazdă : „Mi-am lăsat haina în vestiar, avînd în buzunar cinci mii de lei, leafa mea". Nenumitul arbitru avea, bineînţeles, buzunarul gol, iar gazdele îi puneau între timp cinci mii de lei — leafa. Federaţia română îşi închipuie că ne năuceşte acuzîndu-l pe V. Cîbulea, că-i în afara realităţilor româneşti din fotbal. Întreb Federaţia română de fotbal : cîţi antrenori, cîţi jucători, cîţi aranjeuri şi, mai ales, cîte iubite ale lor au devenit absolvente de facultăţi şi doctori în ştiinţe sau literatură ? Eu, ca prieten al federaţiei, nu apelez la organele de miliţie — de ce să apelăm la miliţie? sîntem sportivi, sîntem oameni de onoare, organele miliţiei intră numai acolo unde onoarea încetează de a fi stăpînul casei. Dar eu cer Federaţiei de fotbal să se termine lucrurile între noi, să-i educăm pe inginerii care nu ştiu cum să facă poduri şi să nu ne trimitem copiii la medicii care au jucat fotbal sau au devenit medici. Federaţia recunoaşte că 128 de arbitri au fost sancţionaţi în ultimele 10 luni pentru necinste. Păi, să mă scuze federaţia, ăştia 128 de inşi puteau să arbitreze fals toată Europa şi cele două Americi. Hai să fim serioşi şi să ne scobim în ochiul sting, de prea multă jenă pe sub mustăţi.

Vă anunţ pe această cale că Federaţia română de fotbal m-a rugat doi ani la rînd să-l propun antrenor pentru o echipă naţională pe Nicolae Proca. Nu ştiam nimic de Proca, nu-l cunosc, n-am vorbit cu dînsul niciodată — de ce m-a rugat Federaţia română de fotbal să susţin în presă că Nicolae Proca este un foarte mare antrenor?

Trec la altă problemă : F.C. Braşov se află în divizia A după ce a cumpărat toate meciurile jucate în deplasare sau acasă. Cu mare părere de rău — spun asta pentru că iubesc Braşovul şi munţii între care se află —, ce caută F.C.M. Braşov în divizia A? Marea mea dragoste Rapidul, joacă în divizia B pentru că nu a avut bani să intre în divizia A. Marea mea dragoste natală, F.C. Brăila, joacă în divizia B pentru că nu mi-am permis în viaţa mea să cumpăr un meci în numele ei. Şi atunci ? Arbitrul lichea, conducătorul lichea, spectatorul lichea, sînt datori să se scoale în picioare şi să spună ei singuri : ajunge !!!

De prea multă vreme ne mirăm că hoţii stau între noi şi că mîncăm la aceeaşi masă. Federaţia română de fotbal, în loc să-l înjure pe V. Cîbulea, să facă bine să le smulgă lingurile din mîini celor ce mănîncă pîinea ţării în mod scandalos.

2. Jucătorul Iordănescu de la Steaua, peltic de talent spre bătrîneţe, a izbutit să-l facă şi pe antrenorul Traian Ionescu să-şi ia lumea-n cap. Îl întreb pe Cernăianu : îl vei băga pe Iordănescu la juniori ?

3. Mîna uscată a lui Valentin Stănescu picură otravă în veşnicie. Cineva o sărută şi o ţine pe piept. Nicuşor şi Dinu au eliminat pe Inter, V. Stănescu izbuteşte să elimine pe Dinamo. Sîntem teferi ? Întreb.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
49
(1 023)
Sîmbătă
5 decembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CEAUȘESCU — PACE, O IDENTITATE CARE NE REPREZINTĂ

VOCAȚIA CONSTRUCȚIEI

Așa după cum se știe, importantele documente adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. și Marea Adunare Națională sînt de natură să configureze la scara prezentului și viitorului imediat un întreg și mobilizator program de acțiune prin care continuitatea unei opere de certă vocație — asigurarea progresului multilateral, neîntrerupt al patriei — dobîndește noi accente și noi semnificații, la zi, în consens cu problematica internă și internațională a actualei etape. Magistrala expunere a secretarului general al partidului, document programatic adoptat de plenară, reprezintă în acest fel un excepțional ghid de orientare teoretică și practică.

Expresia posibilă ar fi aceea a unui adevărat tratat politic și ideologic de concepere a muncii și vieții, în așa fel încît obiectivele elaborate și stabilite la Congresul al XII-lea al P.C.R. să poată fi puse în front de lucru deschis și să canalizeze spre împlinire toate resursele materiale și spirituale ale națiunii, avînd ca scop clar bine conturat, trecerea noastră la un alt stadiu, și anume la acela de țară socialistă mediu dezvoltată. Planul național unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1982, Planul de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare precum și Bugetul de stat, ca și alte programe adoptate în forumul legislativ suprem al țării confirmă și consacră totodată în termenii enunțați mai sus însăși ideea de continuitate și aprofundare a amplului nostru proces de înaintare pe calea progresului și civilizației, de înscriere a patriei pe noi coordonate și la dimensiunea unei noi calități în toate domeniile de activitate. Se degajă din toate acestea un spirit nou, creator, profund realist, ca un argument al însuși modului de a ne concepe și fundamenta propriile noastre trebuințe și aspirații, capacitatea proprie de a ne situa și acționa în contemporaneitate, de a depăși inerente greutăți și a deține în permanență perspectiva, imaginea finală pe care acest cel de al șaptelea cincinal ne-o oferă în secvențele sale din fiecare an și ca atare și acum, cînd ne pregătim pentru o nouă ediție de efort și inițiativă. Sporesc factorii intensivi, calitativi ai dezvoltării și sporește, în primul rînd, factorul de responsabilitate politică și socială față de împlinirea a tot ceea ce ne-am propus. Noi structuri își reclamă în mod evident însemnătatea și impun mijloace noi de abordare și rezolvare eficientă a oricărei probleme cu care ne-am confrunta și de soluționarea căreia depinde în felul său întregul ansamblu al dezvoltării. Creativitatea este unul dintre aceste mijloace și, ca semnificație, resimțim implicarea însăși a propriului nostru domeniu, angajarea specifică literaturii și artei în opera de formare a unei conștiințe noi înaintate, revoluționare. De altfel secretarul general al partidului s-a referit pe larg la aceasta și îndemnurile și aprecierile cuprinse în magistrala sa expunere fac desigur obiect de meditație și solicită răspunsuri pe măsură care să ne releve într-o nouă ipostază, de calitate, a existenței prin creație.

Într-o corelație de prim ordin : vocația muncii și a creației se sprijină în chip firesc pe vocația păcii și a construcției unei noi lumi ferită de spectrul autodistrugerii și al neîncrederii. Din acest unghi și pe acest temei mai cu seamă ne-am afirmat și ne afirmăm cu vigoare voința noastră de pace și o asociem însuși dreptului sacru la viață al tuturor țărilor și popoarelor, o asociem însăși ideii de liniște, de înțelegere și cooperare. Dînd expresie fidelă voinței și hotăririi întregii noastre națiuni de a-și aduce contribuția la cauza păcii și dezvoltării, Marea Adunare Națională l-a împuternicit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu de a se adresa direct conducătorilor Uniunii Sovietice, Statelor Unite și celorlalte țări semnatare ale Actului final de la Helsinki în vederea eliminării armelor rachete-nucleare din Europa și a restabilirii încrederii între popoare. Această hotărîre ca și Apelul pe care forumul legislativ suprem al țării l-a adresat parlamentelor, guvernelor și popoarelor, în spiritul înflăcăratelor chemări la rațiune cuprinse în inițiativa de pace a președintelui României constituie încă o mărturie, de cea mai stringentă actualitate, prin care vocația constructivă a poporului român, manifestată expres în întreaga sa istorie, îmbracă o amplă problematică internațională și se afirmă cu un larg ecou pe toate meridianele.

Pace și progres, iată în esența lor termenii unei definiții prin care contemporaneitatea noastră cea mai exactă ne plasează în inima însăși a contemporaneității lumii și dă la orizont o rază vie de încredere în ziua de azi și mai ales în ziua de mîine, sinonimă cu însăși rațiunea de-a fi. **„Doresc să vă asigur, tovarăși**, sublinia președintele nostru, **că voi îndeplini în cele mai bune condiții împuternicirea și încrederea acordată de Marea Adunare Națională, răspunzînd năzuințelor poporului nostru de a face totul pentru ca națiunea noastră să poată să trăiască în pace și să făurească societatea socialistă și comunistă, pentru ca toate națiunile europene, întreaga lume să trăiască în pace și colaborare"**. Este aici, în această mărturie, dovada întreagă a unei înalte și exemplare profesiuni de credință precum și în inimile, în conștințele noastre, ale tuturor, trăiește speranța mereu nouă și trează că manifestîndu-și cît mai energic voința de pace și progres, popoarele vor asculta de glasul rațiunii și vor da un nou impuls civilizației.

România este un exemplu.

Luceafărul

Afișe de Letiția Molnar, Mihaela Ileana Popescu și Alexandru Bălan din Expoziția de artă plastică a tineretului (Sala „Dalles")

Nimic mai important decît pacea ! Nimic mai groaznic decît războiul !

Mă întreb și vă întreb : cum ar arăta, oare, bulevardele și străzile marilor și micilor orașe și așezări ale planetei dacă milioanele de oameni care le străbat acum, în nesfîrșite coloane, le-ar lua, pur și simplu, „cu asalt" pentru a saluta PACEA ? Care ar fi starea lor sufletească ? Ce pancarte ar purta ei ? Ce lozinci ar scanda ? Și ce sentimente i-ar bintui pe invalizii și pe bătrînii lumii ieșiți în balcoane sau pe la porți ?

Și mai întreb : ce-ar simți, oare actualii șefi de state — adunați de imaginația mea într-o uriașă navă aeriană, care ar da de o sută de ori ocol pămîntului nostru și al lor — văzînd acest potop de suflete ?

Oricare dintre noi, oameni de rînd și drepți, adică întregi la minte, ne putem răspunde în fel și chip la aceste întrebări și la altele ca ele, lăsînd în voie, dezlănțuită, toată bucuria de care sîntem în stare. Sînt sigur, însă, că nici unul dintre noi nu va nega dreptul celorlalți locuitori ai planetei la un asemenea motiv de a ieși, în stradă ! Iar în ceea ce-i privește pe șefii de state, cred că marea majoritate dintre ei a și început să construiască nava din imaginația mea, pe care, nădăjduiesc, o voi vedea zburînd, avînd la bord înaltele conștiințe ale secolului, ctitorii unei păci veșnice, ai însăși vieții Terrei.

De unde această încredere, de unde acest sentiment de copleșitor optimism ? Mai întîi, din dorința celor mulți, de pretutindeni, a căror existență condiționează existența aleșilor, a conducătorilor de popoare, deci din dreptul la viață al miliardelor de oameni de pe pămînt care, indiferent de culoarea pielii sau de izvorul credinței, dincolo de concepțiile lor politice vor să trăiască pe la casele lor, după cum le sînt rosturile, în legile lor, dar vor să trăiască în pace ! Din această dorință, de care trebuie să se țină seama înainte de toate celelalte pe care OMUL le poate avea, s-a născut și se continuă și dăinuie.

Alexandru Brad

Continuare în pag. a 3-a

Pace semănătorului

Cotrobăind prin amintiri, am găsit un om de la țară cu un șorț dinainte plin cu semințe. Le cernea peste brazda abia trasă, cu o mîndrie care mă umplea de admirație. Nu oricine știa să semene. Sămînța, mîngîiată de mîna semănătorului, germina întîi în sufletul său, făcîndu-l să-și vadă lanul îndesit din vara secerișului, să simtă răcoarea boabelor înmulțite. Cu liniște și pace în cuget, dădea piinea țării, ocrotind cu grijă de părinte lanul ce-l făcea semănător.

Fiind de-o vreme, departe de cîmpuri, dar aproape cu simțirea de ce se întîmplă acolo, am avut ocazia zilele trecute să vizitez o întreprindere ce poartă numele mașinii ce a preluat munca omului cu șorțul dinainte, SEMĂNĂTOAREA.

Am găsit aici pregătite pentru lucrările cîmpului, toate mașinile de care are nevoie muncitorul din agricultură, pentru a aduce țării mai multă piine, mai multe roade ale pămîntului.

Țăranii de prin împrejurimile Bucureștiului și-au schimbat locul de muncă, dar au rămas statornici iubitori ai gliei, veritabili călăuzitori ai

Nicolae Stelea

Continuare în pag. a 7-a

Raza lumii

Sînt grăbite vorbele de-acum
Vîntul parcă bate cu cenușă
Ceru-i mai adînc și mai uitat
Lemnul mîinii se izbește-n ușă.

E Pămîntul încă plin de flori
Soare ară-n brazda sa fecundă
Dar îmbătrînim subit cu-un veac
Și-n grenade Terra se scufundă.

Trebuie să ne mai amintim
Anii care umblă prin tranșee
Să veghem cîmpiile de-azur
Și izvorul sfînt de curcubee.

Sînt grăbite vorbele de-acum
Dar cununa păcii-i necuprinsă
Legămîntul gîndului lucid
Ține pururi raza lumii-aprinsă.

Pavel Pereș

Aici...

În lumea aceasta, cu miros de șenilă,
Într-o lume în care vioară și pușcă
S-au obișnuit să locuiască pe-același perete,
Unde mulți se tem, cînd i-nvăluie noaptea de pluș, că
Va fi ultima petrecută fără regrete,
Aici ne-am ivit în lumină. Și-aici
Ne-am aflat prin milenii trăinicia și rostul,
Urmîndu-ne, pe-a istoriei subțire lamă de brici,
Ireversibilul sens al destinului nostru.
Urcușul prin vreme nu ne-a fost niciodată ușor.
Pămîntul ni l-au sîngerat, nu o dată, copitele cailor repezi
Dar lumina iubirii de glie am purtat-o veșnic în suflete,
Ca pe un dor,
De care nu poți și n-ai cum să te lepezi.
El, acest dor, ne este izvorul vital.
Fără el inima noastră n-ar ști să mai bată.
Cum busola indică statornic doar un punct cardinal,
Iubirea noastră un singur loc sub soare ne-arată.
Căci patria s-a născut, trăiește,
Și suie spre slavă aici.
Numai aici, lîngă dogoarea dragostei noastre,
Aici, fără zăbavă, pentru veșnicie aici,
Aici, sub norocoasă rotire de astre,
Aici unde — lîngă o zare de fum —
Năzuind o spirală mereu suitoare,
Trăim, creștem, iubim, croim țării un drum
Care urcă necontenit către soare!

Doru Moțoc

mă gîndesc la oameni

nu-mi plac
puștile și tunurile
mă cuprinde spaima
cînd văd rachete
sau reactoare
cînd citesc cuvîntul război
fără să vreau mă gîndesc
la oameni fără văz
fără mîini sau picioare
la ruine
moloz sau cenușă
niciodată
n-am tras asupra vreunei păsări
vulpilor iepurilor mistreților
le dăruiesc o viață seculară
trag doar asupra paiațelor din tinichea
de la bilci
acum însă
țin în mînă o pușcă adevărată
nu vă temeți
nu trag asupra nimănui
și în nici o direcție
totuși
acuma trag
în văzduh
dar știu
glonțul meu
întîlnește pretutindeni un piept dezvelit
pe care l-ar putea răni
în felul acesta poate se trezesc
toate inimile pămîntului
poate că oamenii se vor gîndi
la mulțimea celor
care mor hămesiți
sau împușcați
claie-grămadă
aidoma vinatului

Nicolaus Berwanger

În românește de Petre Stoica

Gînduri în prag de iarnă

Așteptarea mea de-a se contopi toate ideile și acțiunile omenești într-o lume a păcii să fie oare zadarnică ? Zadarnică să-mi fie truda din toate compartimentele creerului, zadarnică să-mi fie oboseala de după încrîncenările mușchilor ? Să fiu oare nevoit să mă las tîrît între alte munci ale minții și sufletului decît cele mie destinate ? Dar nu pot crede că zbaterile singelui uman pot sfîrși într-o bruscă desfiorare, nu pot crede că exista minte capabilă să spulbere într-o secundă tot ceea ce Omul are mai bun — libertate și pace — nu pot crede într-o catastrofă plăsmuită chiar de mîna omului !

Trăiesc cu încrederea că marele răstimp al luciditătii universale — anul 1981 — a pus toată lumea pe gînduri bune, a provocat la veghe continuă demnitatea omenească, a tras semnalul de alarmă și l-a lăsat în funcționare perpetuă pînă cînd calendarul universal nu va mai fi suspect de-a poseda file însîngerate sau negre sau pentru totdeauna albe.

Trăiesc cu această încredere mai ales acum cînd toate roadele muncii de peste an sînt la locul lor, acum cînd începe anotimpul maturității, al împlinirii și al noii zămisliri, acum, în preajma lui 1 Decembrie, care, prin Unirea cea Mare, rămîne în cugetul și simțirea noastră cea mai naturală și mai legică împlinire din spațiile carpato-dunărene, rămîne recolta la care s-a muncit cu răbdare și încredere un îndelungat șir de eroice anotimpuri istorice. Și cînd mă gîndesc că noua zăpadă va ajuta să crească alte gînduri și speranțe ale noastre într-o planetă a liniștii și muncii, cînd mă gîndesc că noua zăpadă va apăra de frigul amenințărilor atomice toate valorile Terrei nu pot să nu fiu fericit știind și simțind că sîntem toți acasă, în jurul vetrei strămoșilor noștri.

Cornel Brahaș

FIȘE EMINESCIENE (X)

Odiseea poetului

Este cunoscută **„odiseea arheologică și istorică"** a poetului în Prusia orientală și în Polonia. Mobilul să-l fi constituit lucrarea pentru doctoratul în istorie ? Vreo însărcinare „semioficială" în legătură cu documentele care interesau țara noastră ? Eminescu va sta cinci zile la Königsberg — să nu uităm orașul natal al lui Kant —, fără a izbuti să cerceteze „archivul", cerîndu-i-se aprobare oficială de la Berlin. Un impediment de ordin birocratic pe care-l evocă în scrisoarea către Ioan Al. Samurcaș, fără a ascunde că interveneau moti-

Al. Oprea

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

AL. PIRU: «Istoria literaturii române de la începuturi pînă azi»

ambiţioasa „Istorie a literaturii române de la începuturi pînă azi" (Editura **Univers** 1931) întocmită de Al. Piru, este oricîte imprecizii i s-ar găsi, opera pe care criticul o fixase mereu şi în edificarea căreia pusese mereu cărămizi. Cel mai indicat să o facă, bibliografic vorbind, era neîndoios, în acest moment, Al. Piru, care ne dăduse robuste tomuri parţiale despre „literatura veche" şi „premodernă", despre „deceniul literar 1940—1950", precum şi două volume, la vremea lor semănătoare de litigii, asupra „poeziei româneşti contemporane". Lipseau de aici marii clasici, cum se zice, începuturile secolului XX şi literatura interbelică ; totuşi, această materie, care este esenţială, fusese, cînd şi cînd, sondată de critic. În plus, istoriile de pînă acum clasificaseră acele epoci, stabiliseră proporţiile şi chiar eliminînd „Istoria" lui G. Călinescu (utilizată peste tot), rămîneau încă patru tomuri, aplicate pe fragmente, precum acela despre „epoca marilor clasici", întocmit de G. Munteanu, şi asupra literaturii române", între cele două războaie mondiale" (trei volume solide de Ov. S. Crohmălniceanu). Prin urmare, „Istoria" lui Al. Piru nu venea pe neant şi, în plus, adăugînd acestora un şir de sinteze de însemnătate medie, precum „Istoria" lui Ion Rotaru, didactică, aceea a lui G. Ivaşcu, neterminată, şi documentatele cercetări ale lui N. Cartojan, N. Iorga, Paul Cornea, C. Ciopraga, D. Micu, înţelegem că truda istoricului nu a plecat de la zero. Cu excepţii de înţeles (literatura contemporană care, orice s-ar zice nu are o sinteză), materia literaturii române avea schemele originare manifestate şi a le modifica nu părea cu nimic recomandabil. **Istoria literaturii române de la începuturi pînă azi** nu este, de altfel, istoria nouă pe care critica o aştepta, este un compendiu de uz didactic şi curent, un „vade mecum" consultabil cu uşurinţă, aşa cum străinii au multe, o sinteză onestă rezultată dintr-o acumulare incontestabilă de ştiri într-un domeniu sau altul şi completate.

Nu discut obligaţia de a modifica, printr-o idee nouă, perspectivele asupra literaturii române : Ion Rotaru şi alţii nu modificaseră nimic, iar acele istorii anunţate de Paul Anghel şi Ion Negoiţescu, unde optica era, pare-se, cu totul nouă, nu sînt încă isprăvite. Aşa cum este, istoria lui Al. Piru are utilitate şi poate fi consultată cu folos, deşi mai nimic din aceasta nu răstoarnă reprezentările curente asupra materiei. Spre a inventa totul „de la început pînă azi", era nevoie de o imaginaţie critică şi de o filozofie teoretică pe care Al. Piru nu le cultivă.

Cum fiecare critic are teoretic istoria lui personală şi afectivă, apropiată sau nu de ierarhiile în circulaţie, e de înţeles că „obiectivarea" rămînea cea mai de seamă trebuinţă metodologică spre a da o reprezentare finală, plauzibilă. Pe cît i-a stat în putinţă, Al. Piru s-a „obiectivat" şi ceea ce rezultă de aici este un şir de studii sintetice de lungimi diferite, proporţionale cu valoarea stabilită de critic. Această schelărie de valori nu iese din comun, este a lui G. Călinescu şi a celor care au văzut în chip călinescian istoria literaturii române. Practic, nimic nu ne împiedică să considerăm aceste proporţii drept adevărate, deşi rectificabile. Pentru Al. Piru, marii scriitori români ar fi, cronologiceşte, Neculce, Cantemir, Budai-Deleanu, Conachi, Eliade, Alexandrescu, C. Negruzzi, Alecsandri, Haşdeu, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Goga, Ibrăileanu, Macedonski, Sadoveanu, Lovinescu, Camil Petrescu, Rebreanu, G. Călinescu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Emil Botta, Marin Preda. Despre aceştia, el scrie exact şi sintetic, cu multă, e drept, bibliografie, aşezîndu-i, ici şi colo, într-o mare de autori mai mărunţi, unii „minori", dar „minori mari", alţii neglijabili şi, în fine, cîţiva — nuli. Nu examenul sintezelor majore este de discutat, ci metoda originară, selecţia în planul mediu, opţiunea, în fond, de valori. O istorie este şi o construcţie de formulă critică ba, mai mult, presupune şi o teorie subiacentă asupra culturii, care a dat literatura examinată, chiar dacă istoria este, în final, „de valori" şi nu „culturală". Aici, discuţia poate fi neîndoios folositoare, atît pentru critic, cît şi pentru istoricul literaturii de mîine, fără a presupune în nimic negaţia brutală, hărţuiala luptei de gherilă, înţepăturile docte ale celor care nu ştiu cît este de greu a croi o sinteză şi a o face, pe cît se poate, plauzibilă.

Teza „Istoriei" lui Al. Piru e că „literatura română este o literatură romanică", observaţie adevărată cît priveşte limba, însă de unde istoricul exclude valurile largi culturale care au făcut din aceasta o literatură romanică est-europeană, cu mult bizantinism, cu o relativ însemnată compoziţie hibridă, care aceasta îi dă originalitatea. Apoi, principiile integratoare : istoricul nu face tipologie decît arareori şi nu explică fenomenele înlănţuite. Controlată la „sumar" „istoria" lui este bine croită şi verosimilă, însă nu se înţelege exact ce ar fi „naturaliştii umanitari", „realismul democratic", „resuscitarea simţului etnic" (unde stau laolaltă Blaga, Mateiu I. Caragiale şi Gib I. Mihăescu). Ar fi fost de explicat într-o pagină esenţa „varietăţii" deduse din întreg, ceea ce era, probabil, de preferat. În plus, Al. Piru exclude barocul din literatura veche şi premodernă (s-a demonstrat că acesta există) ; n-avem reprezentarea modelului bizantin, care este totuşi esenţial. Listele imense de traduceri individuale sînt inutile în studiul unui autor, însă puteau servi în capitole sintetice, de început sau de sfîrşit de secţiune, întrucît traducerea nu înrîureşte numai pe traducător, ci epoca în întregul ei, alcătuind o literatură paralelă care nu este de ignorat (preocupîndu-se de ele, mai ales înainte de „Junimea", Al. Piru a procedat corect). În plus, cronologia este aplicată cîteodată mecanic, şi ar fi greu de crezut că Zaharia Stancu însemnează mai mult pentru „resuscitarea spiritului etnic" interbelic decît pentru proza de după război. La fel, Emil Botta, M. Beniuc, M.R. Paraschivescu, în general poezia aşa numită „de după 1930" care trebuia întinsă în perioada postbelică. În fond acestea nu sînt obiecţii cît elementele altei perspective care nu aparţin cărţii. Nu sînt chiţibuşar, ca alţii, spre a culege formule inadecvate (care nu sînt în nici un caz atît de multe), transcrieri deformate şi altele de acest fel. Cît ar putea fi greşit într-o materie care este prospectată integral şi clasificată pe mai bine de trei sferturi ? Observ, în schimb, cît de bine aşează Al. Piru pe cîţiva autori remarcabili, precum Ştefan Petică, D. Iacobescu, Alice Călugăru, reconsideraţi prin judecăţi noi nu şi prin analiza cantitativă, precum şi perspectiva nouă asupra „ultimului" Ion Pillat, a prozei lui V. Voiculescu, a liricii lui Adrian Maniu. Din păcate, astfel de izbînzi sar în ochi specialistului, nu şi a amatorului malițios, rătăcit două secunde în istoria literară. De altfel, „restituiri" se mai puteau face (Ionel Teodoreanu este un poet eminent, pe Ion Barbu îl anticipează şi Eliade Rădulescu, T. Scorţescu este un remarcabil prozator ca şi Aureliu Cornea, Pius Servien făcea eseu „existenţialist" în româneşte încă din 1927). Atîtea cîte sînt, „restituirile" lui Al. Piru au un interes real. Totuşi, alături de asemenea salutare operaţiuni, criticul pare a deprecia pe M. Dragomirescu, pe Al. Davilla ; N. Iorga este văzut într-un capitol împreună cu Ilarie Chendi, Ovid Densuşianu merita mai mult, ca şi D. Caracostea şi Tudor Vianu. Împărţirea pe asociaţii, pe şcoli, pe grupuscule, abstrase din materie, nu e fără semnificaţie, însă pot fi G. Pascu şi D. I. Suchianu repartizaţi în aceeaşi grupă ?

În sfîrşit, cea mai dificilă perioadă, aceea postbelică, părea să aşeze piedici insurmontabile înaintea istoricului literar : cu excepţii fără însemnătate, materia e în mişcare, ierarhiile modificîndu-se în funcţie de tot soiul de criterii, iar susceptibilităţile autorilor (morţii tac şi suportă „tratamentul" istoricului, viii sînt agresivi) — enorme. Despre aceste 70 de pagini s-ar putea discuta la infinit, sigur este că în absenţa unei istorii parţiale, întocmită de un singur critic, apt să descrie fenomenul şi să-l explice, toate par a nu contribui cu nimic la o clarificare finală. Istoria lui Al. Piru vine cu un punct de vedere nu atît de amendabil precum acela al sintezei compromiţătoare a „Institutului G. Călinescu" (pe care am discutat-o). Totuşi, cîteva judecăţi trebuie examinate. Mai mult decît absenţele, contează aici proporţiile : Dan Deşliu are aici un rînd, Marin Preda e, hotărît, interpretat ca un mare autor, in extenso este explicată proza lui E. Barbu, G. Bălăiţă, N. Breban, D.R. Popescu. Însă, despre poezie, Al. Piru se exprimă în chip bizar şi, deşi ne-a dat o sinteză à la Perpessicius, discutîndu-i pe toţi, comite aici cîteva injustiţii flagrante : cea mai de seamă injustiţie el o comite faţă de N. Labiş, un poet extraordinar, însă minimalizat inexplicabil de critic ; Ioan Alexandru, din „Imne" e ricanat, Nichita Stănescu este aşezat într-o înşiruire de autori, foarte puţin simpatizată de critic ca şi Cezar Ivănescu. Mihai Ursachi, Gh. Tomozei (în schimb, anonimele Veronica Russo şi Mariana Bulat „există" axiologic). I. Lăncrănjan ar fi inferior lui Augustin Buzura, Bănulescu face o proză de tip „bizar şi neconcludent", Paul Anghel, care este un mare prozator, lipseşte, deşi ne-a dat peste 10 volume, Romul Munteanu devine un critic important, incomparabil cu Adrian Marino. (?!).

În ciuda atîtor semnale, care par a fi negative, „Istoria" lui Al. Piru e a unui istoric literar veritabil, care narează artist, mimînd răceala, şi făcînd din ironie un procedeu critic sugestiv. Aspectul lui morocănos, pedant cu maliţie, este al unui ins fără iluzii : lungile lui liste de „surse", care năruiesc opere „monumentale" sînt de un umor nebun.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

SPRE LITERATURA POTENŢIALĂ

Pe Adrian Rogoz l-am cunoscut prin 1965. Trimiţîndu-i o foarte modestă povestire de tip **science fiction**, am avut surpriza să primesc o scrisoare lungă, în care eram sfătuit să perseverez în genul respectiv, deoarece promiteam. În plus, textul meu a fost publicat destul de repede într-unul dintre numerele colecţiei „Povestiri ştiinţifico-fantastice", editată timp de două decenii de către revista „Ştiinţă şi tehnică", sub conducerea lui Rogoz. Este foarte posibil ca în absenţa încurajăriior nemaipomenit de generoase pe care Adrian Rogoz mi le-a adresat în anii care au urmat în legătură cu alte texte din soiul ştiinţifico-fantastic, pe care le-am publicat, aş fi renunţat. Se ştie că şi alţi autori români de **science fiction** au beneficiat de un tratament la fel de binevoitor. Dacă nu mă grăbesc să recurg la locul comun al recunoştinţei faţă de mentor, este fiindcă nu sînt convins că încurajările literare sînt mai stimulative decît respingerile şi am, de asemenea, bănuiala că este foarte posibil ca anumite existenţe să fie în mod nejustificat deturnate spre literatură tocmai de către atenţia subiectivă, nefondată altfel decît pe un elan spre convertire manifestat de un autor consacrat, într-un moment cînd un om tînăr nu ştie prea multe despre sine.

Amintirea rezumată mai sus are sens în contextul de faţă, întrucît semnalează una dintre notele personalităţii lui Adrian Rogoz, debutant astăzi în poezie (**Inima rezistentă**, Editura **Albatros**, 1981). Ce semnificaţie poate să aibă faptul că cineva, în loc să-şi vadă de propria literatură, se arată literalmente obsedat de atragerea cît mai multor autori în orbita genului său preferat ? Mi se pare evident că principala semnificaţie este legată de o ciudată, puţin uzuală lipsă de preferinţă pentru exprimarea de sine. Cei cu suflete de animatori (Adrian Rogoz face parte dintre ei) au asupra literaturii o viziune de misionari. Pentru ei literatura nu este o modalitate de exprimare a sinelui şi nici de sondare cît mai profund posibilă a lumii, ci un cîmp uman în care poate fi cultivată o specie rezistentă de fraternitate, bazată pe complicitate estetică. Dar cum scriu animatorii, se naşte întrebarea, cum arată textele semnate de ei ? **Inima rezistentă** răspunde într-o măsură destul de mulţumitoare la această întrebare.

Poeziile lui Adrian Rogoz, scrise pe parcursul a aproape patru decenii, poartă, cele mai multe dintre ele, o pecete barbiană. De altfel, într-un epilog eseistic, intitulat **Metaliteratura auxiliară**, este mărturisit în modul cel mai direct cu putinţă cultul pe care autorul l-a nutrit pentru Ion Barbu. Într-o poezie apar chiar unele sintagme care i-ar aparţine marelui matematician-poet şi pe care Adrian Rogoz le-ar fi păstrat din pietate. Cultul pentru poetul şi pentru omul Ion Barbu poate fi explicat, dincolo de latura strict subiectivă a oricărei preferinţe, tot prin mecanismul psihologic la care m-am referit mai sus : cel care arată o deosebită generozitate faţă de începători este de înţeles să manifeste şi o specială capacitate de a îi admira fără rezerve pe maeştri. Avem deci îndreptăţiri să vorbim despre o ieşită din comun atenţie acordată literaturii altora şi, printr-o extensie pe care poeziile lui Adrian Rogoz o justifică, conceptului de literatură, simţit ca emanaţie a unei entităţi preexistente, care poate fi doar descoperită, prin chinuitoare demersuri alchimice, dar nu şi înmulţită prin hazardate expresii ale propriei subiectivităţi. Astfel se explică mărturisirea poetului că la poemul intitulat **Poezie** a lucrat luni de zile, „cele două strofe fiind şlefuite cu îndărătnicie, sub răbdătoarea atenţie a maestrului" : „Zadarnice văpăi ce spuneţi : Nu plec, / Vecia sacre clătinări de val aşterne, / S-adormi în murmurele mării / să te-nduplec, / O Heliòs ce legi în lauri văi eterne ? / / Eşti unda umbrelor din ceea din urmă urnă. / Înalta seară lin pe struna ta coboare... / Pleoapele-mi dezlegi, fîntînă taciturnă : / Nimb, giulgiu marii adieri, veni-vei oare ?" Efectul unei asemenea atitudini este obţinerea unor versuri cu luciri reci, de minerale preţioase care dau, realmente, impresia că au fost dizlocate cu răbdătoare trudă din roca infinită a limbii.

Printr-o „ironie a soartei", însă, cele mai reuşite poezii sînt tocmai cele în care friul impersonalei alchimii este rupt, făcîndu-se simţite accente afective, ca în **Reversibilitate**, unde este exprimată teama de moarte. Recuzita ştiinţifico-fantastică (prezentă şi în alte poezii) favorizează apariţia unei inedite emoţii a contopirii.

Un ciclu poetic, dacă nu cumva această sintagmă este nepotrivită în ceea ce îl priveşte, este intitulat **Tace sens nesecat**. După cum se poate observa, citit de la coadă la cap, titlul se dovedeşte a fi un palindrom. Adrian Rogoz, mergînd paroxistic pe calea poetică a căutării expresivităţilor pe care limba le conţine în mod obiectiv, a descoperirii „literaturii potenţiale", descoperă o serie de invarianţe fono-grafematice : „După cîţiva ani de dibuiri, am ajuns la concluzia că există doar cinci tipuri de simetrie între litere (sau foneme) şi că, prin intermediul lor, orice vers (de fapt orice text indiferent în ce limbă) poate fi desenat". Iată şi definiţia, din punct de vedere stilistic, a invarianţelor : „...ele sunt autentice **paragrame**, adică alcătuiri deasupra textului, evidenţiabile printr-o analiză a grafemelor sau prin corespunzătoarea reprezentare grafică. În acest fel însă, ele devin şi **anamorfoze...**" Sînt lucruri foarte interesante, nici vorbă, dar este dificil de spus ce gusturi literare satisfac.

Voicu Bugariu

Odiseea poetului

Urmare din pag. 1

ve şi adînci ale renunţării şi care ţineau de cunoscuta neîmpăcare cu sine şi cu exigenţele absolutului, fiindcă mai departe afirmă : „**îmi lipseşte încrederea în mine, nefiind specialist în descifrarea documentelor şi avînd în această privinţă mai multă rutină şi bun simţ, decît înţelegerea tuturor greutăţilor şi criteriilor, de care chiar scriitorii însemnaţi sunt învinşi**".

Dealtminteri, într-un timp aşa de scurt nici n-ar fi fost posibilă ducerea la capăt a unei astfel de munci complexe, fapt pe care-l va sublinia mai tîrziu, într-un articol din **Curierul din Iaşi**, comentînd „**escursiunea**" lui Hasdeu în arhivele poloneze (prilej pentru a reconstitui, indirect, propriul său periplu documentar în Cracovia).

Nu încape discuţie, pomenita odisee „arheologică şi istorică" răspundea unor gînduri mai statornice decît s-ar fi putut crede. La cîteva săptămîni, după ce se întorsese la Iaşi şi fusese numit director al Bibliotecii Centrale, Eminescu se grăbea să-l anunţe pe Ioan Al. Samurcaş că, pe la mijlocul lui noiembrie, intenţionează să revină în Germania, urmărind „**înainte de toate depunerea doctoratului**", dar nu numai atît ci şi punerea în practică a proiectului cu investigarea „**arhivelor secrete ale statului prusian**". Respectivul era rugat „**a mijloci eliberarea actului susmenţionat**". Pînă atunci, el îşi propunea să devină „**înarmat cu toate mijloacele necesarii pentru o asemenea activitate**". Samurcaş era informat că poetul se va pune „**în corespondenţă cu d-l Hijdeu, pentru a afla de la el numele dicţionarelor auxiliare (a limbei latine corupte din acel timp şi a prescurtărilor uzitate pe atunci), şi toate preservativele critice pe cari cineva trebuie să le aplice la documente, pentru a afla cari sunt autentice sau apocrife ; căci în critica documentelor nu e permis a visa**".

În critica documentelor nu e permis a visa... Să notăm că dacă pînă atunci Eminescu fusese interesat de concepţia generală, cu caracter filozofic, a studierii trecutului, în aceşti ani el se orientează spre aspecte mai aplicate, preocupîndu-l tehnica descifrării şi a transcrierii, după toate prerogativele ştiinţifice, a izvoarelor istorice. Gîndul revenirii în Germania nu se înfăptuieşte dar obiectivele fixate pe eşichierul proiectelor sale intelectuale continuă să rămînă în vigoare. G. Călinescu descoperă în caietele eminesciene din perioada Berlin-Iaşi, exerciţii de gramatică latină după manuale germane. Tot aici semnalează „**exerciţii de paleoslavă**". În altă parte afirmă că „**poate tot cu gîndul la studii de arhivistică, începea să-şi caligrafieze capitole de gramatică slavă (altbugarische) şi să se desprindă chiar cu alfabetul glagolitic**".

Specialiştii care au cercetat manuscrisele poetului au demonstrat că nu e vorba de o „caligrafiere" ci de o traducere şi nu a unor capitole ci a celei mai mari părţi dintr-o carte de certă autoritate în epocă : Manualul de limbă bulgară veche (paleoslava) de August Leskien. Despre valoarea acestei traduceri s-a pronunţat, pe larg şi în deplină cunoştinţă de cauză, G. Mihăilă, încît nu mai e necesar să stăruim.

Preocupările filologice menţionate mărturisesc dorinţa poetului de a cunoaşte nemijlocit izvoarele documentare referitoare la perioadele de început ale istoriei noastre. În acest context atrage atenţia realizarea unei alte traduceri : primul volum al **Fragmentelor din istoria românilor** de Eudoxiu Hurmuzaki. Putem afirma că, în acest caz, nu s-ar fi putut găsi un mai fidel şi un mai avizat tălmăcitor decît Eminescu, atît datorită consonanţelor sentimentale cu reprezentanţii spirituali ai „Dulcei Bucovine", cît şi faptului că aventurile sale arheologico-istorice îi îngăduiau să reconstituie pe dinăuntru eforturile de o viaţă întreagă ale lui Hurmuzaki privind despuierea arhivelor străine de toate documentele care aveau vreo atingere cu ţara noastră. Propriu-zis, în uriaşa investigaţie, nefinalizată, pînă la urmă, sub raport exegetic, de înflăcăratul patriot bucovinean, Eminescu putea să vadă înfăptuirea unora dintre proiectele sale (la care ne-am referit). De aici spiritul participativ şi rîvna dezinteresată cu care dă chip românesc — atît de expresiv — textului **Fragmentelor** (din această cauză, probabil, Slavici în decontul cheltuielilor menţionează nu numai „**traducerea**" ci şi „**cercetarea ediţiei româneşti a Fragmentelor...**").

Investigaţiile documentare ale lui Hurmuzaki au avut un rol benefic în cadrul activităţii eminesciene, ce nu se cere a mai fi subliniat. Asta chiar şi în planul strict al creaţiei. (S-a demonstrat, bunăoară, că datele privitoare la epoca lui Mircea cel Bătrîn şi, în primul rînd, cele reproduse după Hammer, au constituit suportul documentar al unor consacrate imagini şi perifraze poetice din **Scrisoarea a III-a**).

A crede însă că **Fragmentele din istoria românilor** reprezintă un fel de **alma mater** a cunoştinţelor istorice ale lui Eminescu ar fi, desigur, o exagerare. Într-o însemnare din **Timpul**, pornind de la o remarcă iritată a lui Hasdeu, citează sursele documentare valorificate în articolele sale, acestea întinzîndu-se pe o arie foarte mare. În afara opusurilor lui Hurmuzaki menţionează şi **Istoria...** lui Hasdeu, sau „Archiva istorică a Românilor" editată de acelaşi, după cum cronicilor tipărite de Kogălniceanu, li se alătură **Cronica Huşilor** de P.S.S. Părintele Melchisedec, apoi cronica lui Amiras şi cartea consulului englez Wilkinson. (Asupra lui Amiras şi Wilkinson, notează poetul, i-a atras atenţia Al. Odobescu).

Adevărul e că Eminescu, cu predispoziţiile sale enciclopedice, epuizează toate titlurile sau izvoarele documentare care cad în raza atenţiei sale. Şi, totodată, se arată preocupat de constituirea unei metode de cercetare moderne, la nivelul celor mai noi achiziţii ale ştiinţei istoriei. Că este aşa, ne-o dovedeşte, între altele, articolul din „Curierul de Iaşi" pe marginea unui studiu al lui Julius Jung. În concluzii se atrage atenţia că studiul este important nu numai prin argumentaţia istorică privitoare la români ci şi prin „**metoda critic-comparativă pe care o urmează" şi care ar putea „servi de norma pentru toţi cari ar voi să cerceteze cestiuni asemănătoare celei de faţă**".

Bineînţeles, metoda critic-comparativă nu era o descoperire a lui Julius Jung, ea fusese aplicată şi pînă atunci, cu strălucitor succes, de reputaţi istorici. Important este însă că Eminescu se serveşte de acest exemplu pentru a-şi conştientiza metodologia ştiinţifică pe care se gîndeşte s-o dezvolte în activitatea sa. S-ar putea ca el să fi reţinut din studiul specialistului vienez şi un alt procedeu : elucidarea unor aspecte obscure din epocile de început prin studierea „**analogiei unor evenimente asemănătoare**" (asupra căruia insistă în recenzia sa).

Să-i fi venit încă de-acum ideea tablourilor sinoptice cu alcătuirea cărora se va îndeletnici în caietele sale ? Tablouri de o cuprindere surprinzător de vastă, nu mai puţin de 14 secole, începînd din 1700 pînă în zilele noastre.

Cînd se discută preocupările istorice ale poetului, unii se întreabă, hamletian, dacă este propriu a se vorbi despre disponibilităţi sau despre calităţi certe de specialitate.

Unghiul de judecare al problemei este însă unul inadecvat. Eminescu n-a urmărit, în cele din urmă, să devină ceea ce se cheamă un istoric de profesie. Întreaga sa pasiune în investigarea şi interpretarea documentelor va fi subordonată nemijlocit crezului său militant, slujit prin gazetărie. Gazetăria nu va reprezenta o activitate între altele, în care se refractă incidental, unele raze ale preocupărilor istorice ci factorul motor, nucleul central cu rol coordonator şi stimulator. Aceasta presupune o altă aşezare, o judecare dintr-un alt punct de vedere a faptelor sale intelectuale.

Aşa cum spunea poetul, la o nouă apariţie a **Columnei lui Traian** : documentele istorice şi lingvistice scoase la iveală nu sînt „numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăşi, e geniul poporului românesc".

Prima şterpeleală

În mai puţin de trei săptămîni, banii economisiţi de către Gherman se terminară, pentru că fotograful refuză să preia un atelier la marginea cealaltă a oraşului, iar pe de altă parte, fiind vizitat aproape seară de seară de către Ion şi Vasile, voia să le arate prietenilor săi că o duce bine, cheltuind ca un risipitor fără pereche. Dintr-o ultimă resursă la care n-avusese de gînd să apeleze, Gherman cumpără şi un al patrulea fotoliu, deoarece Vasile ocupa mereu locul lui Maciste, iar acesta îl privea pe prietenul stăpînului său cu o ură nedisimulată. Nemulţumit de tensiunea ce se născuse din cauza fotoliului de lîngă sobă, Gherman şi-a rugat prietenul să renunţe în favoarea motanului, dar Vasile, care se lăuda că poate hipnotiza orice vietate, cu condiţia de a fi privit drept în ochi, abia după trei experimente eşuate s-a recunoscut învins de către Maciste, care fără să clipească îl scruta cu ochii săi de sfinx. Mai tîrziu, cu excepţia cazurilor cînd Vasile uita că fotoliul de lîngă sobă aparţine de drept lui Maciste, se putea spune că prietenia dintre ei a devenit minunată.

La vreo patru săptămîni de la data cînd Gherman se despărţise de atelierul său, Ion şi Vasile apărură dîrdîind, afară erau minus douăzeci de grade, şi aşezînd pe masă o sticlă de vodcă amestecată cu pepsi, luară loc îmbrăcaţi ca afară, pînă cînd obligaţi de căldură îşi depuseră paltoanele pe un colţ al servantei. Spre deosebire de alte dăţi, Gherman stătea abătut într-un colţ al patului şi răspundea monosilabic la întrebări. Discuţia celor doi oaspeţi se învîrtea cu obstinaţie în jurul unor mese celebre la care luaseră parte cu toţii, dar Gherman le spuse că frigiderul este gol şi chiar dacă ar avea zeci de feluri de bucate, el personal nu se simte bine, iar dacă lor le este foame să treacă pe la birt. Ca şi cum ar fi înţeles tot ce vorbeau, Maciste începu să se întindă şi scuturîndu-se parcă de căldură, se strecură pe nesimţite afară. Încă de la venirea sa pe strada Salvării, Maciste se bucurase de bezna ce cuprindea casele odată cu venirea serii, pentru că la adăpostul întunericului putea să se caţere în pomii din dreptul ferestrelor şi de acolo să privească îndelung şi fascinat ceea ce se petrecea în lumina interioarelor. Astfel putuse de nenumărate ori să-l vadă pe pensionarul de vizavi stînd la masă în picioare, îmbrăcat într-o robă ponosită de judecător, vorbind cu o voce solemnă şi atît de puternică încît se cutremura fereastra, după care închizînd un registru ce-l ţinea cu ambele mîini, îl depunea în stînga sa şi grăbindu-se în direcţia uşii o deschidea şi poftea publicul să părăsească sala, apoi Curtea apărea din nou şi scena se repeta de cîteva ori în fiecare seară. Chiar şi după ce-şi îmbrăca pijamaua, bătrînul grefier nu se putea abţine să nu mai dea o sentinţă, iar după stingerea luminii se mai auzeau doar cîteva comenzi scurte, apoi casa amuţea.

Ai fi spus că Maciste ştia cînd să treacă de la o fereastră la alta pentru că invariabil cam la aceleaşi ore se petreceau aceleaşi poveşti. Cu trei numere mai la stînga de casa lui Gherman, pe la orele douăzeci şi trei intra un bărbat împleticindu-se şi o femeie care părea că dormise pînă atunci cu capul în mîini, se ridica brusc, îi smulgea cureaua de la pantaloni şi după ce-i lega mîinile strîns, începea să-l croiască mărunt cu o nuia subţire de lemn cîinesc, dar bărbatul în tot acest timp rîdea de parcă l-ar fi gîdilat şi într-un tîrziu, cînd pe gîtul omului apăreau cîteva şuviţe roşii, femeia se agăţa de umerii lui plîngînd, moment în care totdeauna Maciste se muta în dreptul altei ferestre.

Geamul din dreptul caisului în faţa căruia se afla Maciste se lumina brusc şi pe uşa din fundul camerei apărea o pereche surîzătoare şi păşind în vîrful picioarelor se aplecau asupra fiecăruia din cele trei pătuţuri, apoi bărbatul ajuns primul aproape de uşa pe care intrase, îi făcea semn să iasă femeii care întîrzia prea mult în mijlocul încăperii.

Deşi în seara aceea, cînd Gherman se văzuse nevoit să le recomande prietenilor săi birtul pentru a-şi potoli foamea, era un ger năprasnic, Maciste întîrzia să se întoarcă, iar cei trei adormiră fără a-i sesiza absenţa. Putea să fie miezul nopţii cînd Maciste ateriză pe pervazul unei ferestre deschise de la Vila Vulturul.

Un miros îmbătător de portocali înfloriţi îi provocă motanului un strănut pe care însă nu-l auzi nimeni, pentru că marea cameră cu tapet franţuzesc vibra toată de un rîs nestăpînit, ce colora pereţii în roz ; într-un pat enorm, o tînără blondă, îmbrăcată în trening, se distra lovind ritmic o minge uriaşă ce atîrna din tavan, fapt care-i provoca acel rîs nestăpînit şi continuu. Părinţii ei, care întredeschideau uşa din cînd în cînd, nu numai că nu-şi permiteau singuri, dar n-ar fi cutezat să îndemne pe nimeni să-i spună c-ar fi bine să întrerupă această îndeletnicire, de la care viitoarea studentă nu se putea sustrage nici în timpul zilei. Pe o tavă strălucitoare aşezată pe masa dintre pat şi fereastră, aburea o găină parcă abia scoasă din cuptor ; auzind închizîndu-se uşi prin camere îndepărtate, Maciste înhăţă prada cu o dexteritate aproape omenească şi după ce găina se tăvăli de vreo două ori prin zăpadă, motanul reuşi să şi-o aşeze după gît, ca lupul oaia, şi reuşi s-o depună întreagă pe masa stăpînului său. După ce motanul îi trezi pe rînd pe cei trei prieteni, Gherman îi invită pe Ion şi Vasile, spunîndu-le că masa din seara aceea este oferta lui Maciste.

Gheorghe Pituţ

REVISTA REVISTELOR

Etnologica

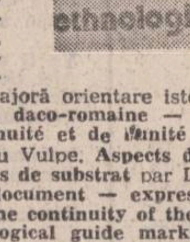

Ultimul număr al publicaţiei **Etnologica** (apărută sub direcţia profesorului Romulus Vulcănescu) confirmă excelenta impresie produsă de apariţiile anterioare. Şi de data aceasta, cititorilor li se oferă un impresionant număr de studii şi articole, caracteristice prin acuitatea lor tematico-problematică şi, nu mai puţin, prin înalta lor ţinută ştiinţifică. Sumarul se deschide cu trei studii de majoră orientare istoric-analitică : **La civilisation daco-romaine — facteur décisif de la continuité et de l'unité du peuple roumain**, par Radu Vulpe. **Aspects de la recherche dans les langues de substrat** par Liviu Franga. **The ethnologic document — expression of the origin, unity and the continuity of the romanian people—methodological guide marks** by Paul Simionescu. În continuare, o însemnată secţiune stă sub semnul memoriei lui Dimitrie Gusti : **L'influence de la conception sociologique de Dimitrie Gusti sur le modèle d'investigation anthropologique** par Ştefan M. Milcu, **La direction sociologique dans l'ethnologie** par Traian Herseni, **La recherche du „Folklore Mythique" par l'école sociologique de Bucarest** par Romulus Vulcănescu, **Fragmentarium — La science de la nation** par Dimitrie Gusti, **Le village comme paradis perdu : Peter Neagoe, écrivain regionaliste** par Rodica Botoman, **Simbolical patterns with the birth cycle** by Dumitru Radu Popa, **Le mythe de l'oeuf cosmique et son influence sur l'oeuvre de Brâncuşi** par Ştefan Georgescu-Gorjan, **Le „Mandala" comme modèle imaginatif de la créativité dans la prose de Mihai Eminescu** par Silvia Chitimia. Despărţitura **Perspective etnologice** este susţinută de o serie de studii variate şi instructive prin tematică abordată : **Dialogue sur „un programme d'urgence en ethonologie juridique" 1980) avec Jean Poirier. Propos recueillis** par Valentin Al. Georgescu, **Le sistème traditionel de délits et de peines chez les vlaques balkaniques** par Liviu Marcu. **Comment les princes — électeurs séculiers ont acquis leur droit d'élection** par Armin Wolf, **L'ethnoécologie — perspectives** par Mihai Rădulescu, **Gesture as second ethnosemiotic significant** by Henri Wald, **„Haus" und „Herr" ein Beitrag zur Vorstaatlichen Gesellschaft der Antike** von Wolfgang Wodke, **Henri Focillon sur l'art roumain-création d'un peuple genial et puissant** par Aneta Spiridon. Latura strict informativă a publicaţiei (la fel de utilă) este asigurată de comentariile şi notele inserate la sfîrşitul sumarului.

Livres roumains 3/1981

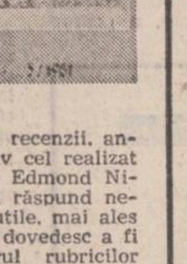

Recent apărutul număr al revistei **Cărţi româneşti** se deschide cu un concludent comentariu semnat de Ioan Ierhan consacrat lucrării **Nicolae Ceauşescu : „România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate"**. În continuare, publicaţia propune atenţiei cititorilor o mare varietate de aspecte menite a oferi o cît mai cuprinzătoare imagine a activităţii editoriale la zi. Scurte note şi recenzii, anchete şi interviuri (foarte instructiv cel realizat de Aurora Fabritius cu profesorul Edmond Nicolau) inserate în paginile revistei răspund nemijlocit acestui obiectiv. Cu totul utile, mai ales pentru cititorii de peste hotare, se dovedesc a fi succintele portrete critice din cadrul rubricilor „Clasicii noştri" (**Ion Minulescu** de Tudor Păcurariu şi **Vasile Voiculescu** de Maria Ana Tupan) şi „Scriitori români de azi" (**Ion Bănuţă** de Hristu Cândroveanu, **Al. Căprariu** de Sultana Craia, **Ion Gheorghe** de Nicolae Ciobanu şi **Vasile Nicolescu** de Liviu Călin). Remarcabile comentarii de critică şi istorie literară semnează Dan Simonescu, Gheorghe Bulută, N. Vasilescu-Capsali, Dan Alexandru Condeescu, Paul Dugneanu şi Elza Cenuşă.

Cronicar

BREVIAR

■ Oarecum „întîrziate" prin raport la momentul centenar, cîteva studii recente despre G. Bacovia dovedesc că în fond analiza profundă nu are nevoie, spre a răzbate, de ajutorul conjuncturilor favorabile. Astfel, în „Orizont" (nr. 45) Simion Mioc (autorul unui volum remarcabil despre „Structuri literare") îi face lui Bacovia un „portret tragic", bizuit pe noţiuni existenţialiste extrase din Heidegger şi pe cîte o sugestie a excelentei cercetări a eseistei elveţiene Svetlana Matta. În „Vatra" (nr. 11) — o elegantă intervenţie (**„Contradicţia lui Bacovia"**) a tînărului Gh. Crăciun (a cărui idee este de a „cronologiza" Textul bacovian) şi un eseu **„Agonia şi extazul" lui Bacovia**, în inimitabilul grai baroc al lui Şerban Foarţă (unde punerea în scenă, eseistică, aproape sugrumă contemplaţia ideilor).

■ Un incitant interviu cu sociologul reputat H. H. Stahl („Flacăra" nr. 48), conţine şi următoarele observaţii radicale, pe care, cu puţină imaginaţie, le putem aplica şi în alte domenii : „Mai intervine şi o gelozie, din partea unor bătrîni şi nepricepuţi. Toată generaţia asta de 40—50 de ani este de sociologi nepricepuţi. Cei ce zic aşa au posturi pe care nu vor să le piardă şi ca atare dau la cap oricărui tînăr care a învăţat carte bună. (...) În momentul de faţă ne aflăm în faţa acestei imposibilităţi de avansare, de lansare şi de creaţie a tinerilor sociologi pentru că drumurile lor sînt adesea oprite". Numai sociologia e atinsă de această, vorba lui Marin Preda, gerontocraţie ?

■ A o sută treizeci şi una cugetare din „Trapez"-ul lui Geo Bogza este despre incest : „E ceva tulburător, pentru o fată, în noţiunea de văr. Şi pentru un băiat, în aceea de verişoară... De aici mai departe poate începe tentaţia incestului".

■ Istoricul animalier, Aristide N. Popescu, autorul unei documentate monografii a calului, ne dă recent o culegere de studii „chinologice" pe teme culturale : „Semper fidelis" (Ed. Albatros). Întotdeauna fidel, cîinele era, precum dovedeşte Aristide N. Popescu, un însoţitor admirabil pentru o seamă de scriitori români. Urmele acelora în literatura stăpînilor lor ar fi materia unui eseu nu fără interes, ale cărui întîie cărămizi le aşează acest pasionat „bestiolog".

■ Palpitantă „amintirea indiscretă" a lui Alexandru Bilciurescu (un interesant personaj al boemei bucureştene interbelice) publicată în „Ramuri" (nr. 11). Scriitorul, ajuns chiriaş într-o casă cu enorm de mulţi locatari, descoperă într-o noapte pe Mateiu I. Caragiale (prin 1923), sforţîndu-se să scape de năvala unui dulău şi să sară gardul în curte (era vecin cu Al. Bilciurescu). Portretul schiţat lui Mateiu I. Caragiale, („boem inveterat, noctambul incorigibil şi „cavaler vertical" de profesie") se reţine.

Din aceeaşi publicaţie, cităm cugetările lui Şerban Cioculescu (alias desigur Eudoxiu) privitoare la corespondenţa lui E. Lovinescu cu Elena Farago. Întrebat de curiosul „învăţăcel" „şi cu femeia cum i-a mers ?", Eudoxiu răspunde expert : „la şi citeşte corespondenţa lor. L-a refuzat. Nu era genul ei".

■ În „Vatra" (nr. 11) remarcăm versurile unor interesanţi autori tineri, promovaţi în cadrul unei foi separate, dedicate „Cîntării României". Ondrej Stefanko (poet de limbă slovacă din Arad) pare a fi un promiţător ermetic conceptual, înclinat către dicţiunea eliptică extrăgînd cîte o viziune fragmentară din pura sugestivitate. Angela Nache, din Braşov, cultivă o lirică a solitudinii energice („tulburînd imprudent toate culorile singeluí",) voind să sublinieze melancolia, adîncă şi izvorîtă dintr-un insondabil resort sufletesc, într-o paradoxală catagrafie de mediu ostil (totuşi, imaginaţia brutală pare a nu i se potrivi).

■ „Norii magelanici", inventaţi de Liliana Ursu în traducerea ei recentă a poeziei Dianei Wakoski, sînt totuna cu „norii lui Magellan" cunoscuta nebuloasă din astronomie, sau o insondabilă licenţă poetică ?

■ „Pluş plumb", de Tudor Vasiliu (Ed. Facla 1981) e o admirabilă povestioară pentru copii, ilustrată chiar de autor, grafician talentat, nu doar un prozator inventiv. Lumea acestor macrocefale, strîmbe, zurlii vietăţi care fug, se îmbrăţişează, zboară prin aer, circulă pe sîrmă, în metamorfoze fără sfîrşit pare a fi aceea ilustrată de Lewis Carroll în indimenticabila „Alice in Wonderland". Utopia creată de Tudor Vasiliu, cu locuitorii ei de fantezie, îl alătură pe autor altor asemenea „ludici", de felul lui Dan Bihoreanu, Tudor George, Ana Blandiana, al căror merit în promovarea literaturii pentru copii nu se poate discuta.

■ Un critic într-o vizibilă ascensiune este Cornel Ungureanu (nu demult admirabil într-un interviu cules de „Vatra"), a cărui perspectivă sociologică a cîştigat în luciditate şi în radicalitate. Stilist elegant, cu o notă de calofilie pînă mai ieri, C. Ungureanu a căpătat şi o logică de polemist cu umori reci, exemplificată şi într-o intervenţie („Orizont" nr. 45) despre V. Voiculescu, întemeiată pe contradictoria posteritate a poetului, editat rău, restituit rău şi interpretat de o critică izbitor inconsecventă.

■ Admirabil volumul de poeme în proză, eseuri, „fantezii", alcătuit şi ilustrat de graficiana Ileana Bratu, ca şi Margareta Sterian, îndrăgostită de literatură. „Dincolo de lucruri" (ed. Albatros) e un document spiritual de preţ, semn că artistul adevărat găseşte limbaje felurite spre a-şi exprima eul profund.

A. S.

PACEA, UN SINONIM AL VIITORULUI

Culoarea primei zăpezi în ţara Bistriţei şi Năsăudului

1. UN COPIL SI O STATUIE. *„Sint elevul Timoce Grigore din clasa a şasea a Liceului de matematică şi fizică George Coşbuc din Năsăud. Noi încă n-am învăţat despre bomba cu neutroni. Ştim din istorie despre diferite războaie şi despre explozia atomică de la Hiroshima, dar despre bomba cu neutroni nici nu vreau să învăţ!“, exclamă copilul şi se uită încruntat, poate nu atît de indignare, cît de emoţie, în obiectivul aparatului de filmat (se filmează pentru Televiziune), în timp ce fulguieşte peste brazii înalţi, şi trăsăturile statuii lui George Coşbuc se estompează în perdeaua ninsorii.*

Gazdele acestui lăcaş de cultură năsăudean ne împărtăşesc şi o emoţionantă semnificaţie simbolică — anume că, în urmă cu 118 ani, prin desfiinţarea Regimentului nr. 1 de graniţă de pe aceste meleaguri, a luat fiinţă Gimnaziul fundaţional grăniceresc din Năsăud. Deci arcadele solide, dăinuind din celălalt veac, pe sub care trecem pătrunşi de emoţie încă de la vederea uşii monumentale de la intrare, s-au construit din fonduri băneşti folosite pînă atunci în scopuri pur militare!

Este prima arborescenţă din pădurea — ninsă şi ea — plină de simboluri, care învăluie pe nesimţite drumeţul, călăuzindu-i paşii spre o ţară „povestită“ parcă de cineva, „auzită“ de undeva, unde oamenii sînt atît de neschimbaţi de la facerea lumii şi aşa de statornici în vorbire şi-n felul lor de a fi, încît, după o săptămînă, nici nu te mai miri că le împrumuţi gesturile sau accentul inconfundabil (şi inimitabil!) ardelenesc. Te simţi de-al lor, şi-n casa unui om pragul căreia îl treci prima oară începi să te uiţi mirat la propria-ţi geantă de călătorie — ce să faci cu ea, la ce-ţi trebuie? Dar înainte de asta ai să vezi livezile.

Iar dragostea oamenilor de aici pentru livezile lor nu se arată în miezul verii şi nici toamna, la vremea culesului, cînd în tăcerea aurită a dealurilor se-aude, ca un ţipăt omenesc, cîte-o creangă frîngîndu-se sub greutatea poamelor. Atunci e altceva, este hîrjoana erotică a vegetalului cu albinele, jocul de-a v-aţi ascunselea al merelor şi al perelor cu mîinile ce le caută printre frunze, ploi de soare şi chiar criminala lucrare a viermilor, pe cît de păgubitoare, pe atît de inaudibilă, tabloul ăsta văratic e plin de şabloane şi convenţional. Iarna, se vede iubirea cuiva pentru un pom. Şi anume în ziua primei zăpezi, cînd fulgii încă şovăitori fac vizibile brazdele săpăturii adînci dintre pomi şi de jurîmprejurul pomilor, ca-ntr-o stampă miaţălită în tuş, cu peniţa. Nici un gunoi şi nici o murdărie, nimic de prisos nu descoperi printre şirurile de mii de pomi. Îţi vine să spui că o farmacie e curată ca o livadă din părţile Năsăudului, şi nu invers, iar grija cu care fiecare tulpină, fiecare trunchi, fiecare mlădiţă au fost îmbrăcate în şipci împotriva iepurilor cei-fără-de-minte aminteşte lucrarea giuvaergiului. În ziua primei ninsori descoperi, ca un copil, toate astea.

Bistriţa rămîne în urmă, şi livezile te impresoară din toate părţile pe măsură ce urci în întîmpinarea munţilor. Meri şi peri, gutui n-am văzut, pruni şi nuci, mai ales nucii cu felul lor atît de personal de a-şi arunca singuri de pe ei uscăturile, străjuiesc drumul de la un sat la altul, şi-n aşezări, de-a lungul faţadelor, cei mai mulţi neîngrăditi, liberi şi la-ndemîna drumeţului, mai îmbietori ca orice invitaţie la ospeţie. Un adevărat cult al poamelor se ghiceşte în ordinea asta firească şi impune respect.

„Sat străvechi de la poalele Muntilor Rodnei, leagăn al copilăriei lui Liviu Rebreanu (deşi îl „revendică“ în memoria afectivă a multor locuri pe aceste meleaguri), vatră păstrătoare de tradiţii“ — astfel îşi defineşte comuna, Maieru, dăruitul profesor de limba şi literatura română, Sever Ursa, Gospodar priceput care-ţi stîrneşte deopotrivă stima şi invidia, profesorul este şi fondatorul şi custodele extraordinarului muzeu sătesc, unde-am găsit, laolaltă cu nepreţuite documente literare, un crîmpei de tricolor ţinînd loc, pe ascuns, căptuşelii într-un chipiu sau fluierele acelea ciobăneşti alcătuite din ţevi retezate de puşcă!

Patruzeci şi două de femei din Maieru sînt mame eroine, şi mai mult de patru sute de mame sînt distinse cu diferite ordine şi medalii ale gloriei materne. Gazda noastră, septuagenara Cărbune Viorica, are şapte copii în viaţă (Măriuca, Larion, Alexandru, Augustina, Iulian, Vasile, Ion), toţi rostuiţi pe-o întindere de la Rodna pînă la Braşov, care i-au adus pînă acum în casă nouă nepoţi, şi casa e mică, nu-i mai încape, „o tot mărim“, constată, el însuşi mirat, bărbatul, Iulian Cărbune, amintindu-şi imediat cum din paisprezece flăcăi plecaţi în război, numai el s-a-ntors acasă, „despre ceilalţi n-am nici o ştiinţă“. Mămăliga făcută între timp n-are nici un cocoloş, ca şi cum ar fi învîrtit-o vreo fiică a Vioricăi Cărbune, şi nu bătrîna cu mîna ei. Întrebarea noastră e puţin ridicolă — cum de se nasc la Maieru atîţia copii?, dar răspunsul gazdei te înfioară prin simplitate şi demnitate — „să fim mulţi la masă, să ni se veşnicească neamul!“.

2. COVORUL FERMECAT. *Ultimul popas înainte de a părăsi Ţara Bistriţei şi Năsăudului îl facem (regretînd eterna criză de timp a reporterului!) la Întreprinderea de covoare Beclean — cea mai nouă poartă industrială a judeţului, ninsă şi ea cu prima zăpadă a acestui început surprinzător de iarnă. Pe-afară încă nu s-a finisat totul, intrarea în corpul elegant al fabricii e plină cu grămezi de pietris, materiale de construcţie, dar foarte tînărul colectiv de ţesătoare şi filatoare şi-au luat zborul, pe covorul fermecat de ele însele ţesut, spre zările ţării şi ale lumii. Ca o soră mai mare a fetelor, tovarăşa director Ana Littinschi povesteşte despre vîrsta medie a colectivului, despre dorinţa de a pune mai repede pe roate producţia la parametrii proiectaţi, dar pare că se gîndeşte şi la altceva. Sînt atît de tinere!, am încercat, şi directoarea a confirmat — „foarte tinere“, dar, poate, şi cu un fel de mîhnire, adică atît de tinere, că ar fi păcat, ar fi revoltător, nu se poate să le fie dat şi lor să treacă prin aşa ceva...*

Am nimerit aici în clipa în care se pregăteau să vorbească şi ele despre subiectul la ordinea zilei în toată ţara, în toată lumea. Şi uite ce spun fetele cu nume la fel de frumoase ca meleagul de care, cu părere de rău, trebuie să ne despărţim:

„Covoarele acestea noi le ţesem pentru copiii şi casele ţării... Vom face totul pentru a ne apăra munca paşnică, liniştea, tinereţea!“ „Colegele mele lucrează la războaiele de ţesut; dar ideea unui alt fel de război, distrugător, ne umple de mînie şi de indignare!“

Se numesc Livia Măgeruşan, Aurica Bojor, Marina Moldovan, Maria Costin. Ţesătoare şi filatoare în mijlocul unor utilaje pasnice noi-nouţe, în vecinătatea cărora literele croite frumos, cu îndeminarea dintotdeauna a tuturor femeilor lumii, alcătuiesc cuvintele — PACE, NE MÎNDRIM CU TOT CE FACE CEAUŞESCU PENTRU PACE!

Alex. Rudeanu

Tinerii geniali

Abia începeam să ne afirmăm era secetă
era încă frig se terminase
războiul cald şi începea unul rece

ni s-a spus: tineri care vreţi
să deveniţi geniali cîntaţi pacea
semnaţi apelul păcii imperialiştii
aceste fiare atroce vor un nou
război mondial încît ne îngrămădeam
la apel cîntam pacea eram — deşi geniali
foarte disciplinaţi repede repede ne încolonam
era rece afară era frig caloriferele
dinăuntru au fost o invenţie a primelor
blocuri (sau nu: cele de patru etaje
au unele pînă azi sobe de teracotă)
caloriferele au fost o invenţie
pentru primele blocuri de zece etaje

noi ne îngrămădeam la apel
şi semnam pentru pace uram cu ferocitate
războiul îi uram din tot sufletul
pe imperialiştii aţiţători

nu citeam decît manifeste
nu scriam decît poezii lungi
cu rime sărace dar cu bătaie directă
sunetul de trompetă ne scosese din minţi
cei mai buni poeţi de după aceea
şi poeţii care pe drum s-au pierdut
citeau istoria revoluţiei şi războiul civil
pe Tucidide şi Platon nu-i citeau încă

îi uram pe imperialişti pe uneltele lor
pe revanşarzi şi pe cozile de topor
îi satirizam în poeme pe primele pagini

însă pacea cu adevărat o iubeam
ce mult am iubit noi pacea necontenit
ce tare băteam în tăm-tamuri
în tobele veacului

încă nu se topise blocul războiului rece
era ca un bulgăre de omăt transoceanic
urmînd să ne cadă deodată în cap
aveam frunţile tari să ne batem capul de el
aveam inspiraţie zilnic mereu şi năvalnic
curgeau şuvoaie poemele nu ne făceam probleme
nu se inventase încă pudoarea cuvîntului tipărit
nu ne feream de estetică ne sprijineam de canoane
pe alfabet şi pe citeva telefoane

nu aveam drame istoria întîrzia
păzită în biblioteci suspendată
închisă nu aveam timp noi eram
mucenicii păcii foarte convinşi

în lodene pe cartelă cu mistria în mîini
murdari de mortar şi ciment
intrau în literatură şi unii
cu semnături care s-au păstrat pînă azi
alţii au cîntat fără ton blestemaţi
cîţiva mult mai tîrziu au întors-o
de o sută optzeci de grade

noi niciodată n-am fost împotrivă noi am cîntat
(pacea era şi la vechii greci şi a fost săltată în slăvi şi de romani)
necontenit am cîntat pacea şi patria

patria! patria! patria!

Ion Murgeanu

Egyed Szende: „Pace“

Nimic mai important decît pacea!

Urmare din pag. 1

nuie şi dorinţa de pace a poporului şi a ţării noastre. Înalt, de aceea, din acest colţ de pagină, cu sufletul meu, un monument de recunoştinţă şi dragoste preşedintelui ţării mele, omului bun şi drept şi înţelept, neobositului bărbat de frunte al acestui secol, care a întreprins în chiar aceste zile, o nouă şi plină de răspundere iniţiativă de pace. Învestit de obştea ţării, de întregul popor, să se adreseze personal conducătorilor celor două mari puteri atomice, celorlalţi şefi de state semnatare ale Actului încrederii omenirii în raţiune, tovarăşul Nicolae Ceauşescu va face, cu siguranţă şi clarviziunea omului politic de excepţie care este, tot ce-i omeneşte posibil pentru a contribui la eliminarea coşmarului atomic ce ameninţă omenirea — şi pe cea bogată şi pe cea săracă, şi pe cea puternică şi pe cea slabă.

Apoi, mai există un adevăr pe care îl ştiu bine cei ce au în mîinile lor destinul omenirii prin deţinerea nefastei arme: cei mai mulţi şefi de state şi de guverne de azi, dacă nu chiar toţi, au mai avut prilejul să vadă sau să se afle în chiar coloanele mulţimilor care au inundat marile bulevarde ori străzile modeste ale lumii pentru a saluta pacea. A fost pacea mondială, de după Primul Război Mondial! A fost pacea mondială, de după al Doilea Război Mondial. Şi a mai fost şi pacea de după „războaiele locale“. Adică pacea de după războaie. Astăzi, în acest atît de frămîntat secol, omenirea mai poate sărbători doar o singură pace: PACEA de dinainte de RĂZBOI. Atît le-au mai rămas planetei şi oamenilor ei, singura alternativă de a supravieţui — PACEA.

După un al treilea război n-ar mai avea nici cine pune pace, nici cine o sărbători!

Împotriva părerii unui diplomat de-aiurea, care nu poate iubi Europa nici cît cel mai rău locuitor al bătrînului continent cred, cum crede tot neamul meu de ţărani din Ardeal, toată suflarea pămîntului românesc, toţi oamenii de bine care trăiesc aici, între Crişuri şi Mare, că nimic nu-i mai important astăzi pe lume decît pacea, că nimic n-ar putea fi mai groaznic decît războiul!

Vrem pace

Sîntem o ţară paşnică în lume
Şi pacea ne e dreptul nostru sfînt.
Vrem să trăim în pace şi unire
Cu orice neamuri care-s pe pămînt.

Am suferit destul în alte vremuri,
Nu suferim de nici un dor ascuns
Nu vrem război cu nici o altă ţară
Mormintele de ieri ni-s de ajuns.

Jos deci războiul, orişice-ncordare
Vrem cerul nostru doar de stele plin.
Vrem pe planeta noastră totdeauna
Albastru numai, veşnicul senin.

Ni-s rănile şi astăzi încă aspre
Mai ard şi-acum acele vechi dureri
Vrem pace-n lume pentru orice neamuri
Să nu ne mai întoarcem iar la ieri.

Noi, toţi românii ne unim în glasuri
Cu toţi acei ce sînt sub tricolor,
Cu Ceauşescu ce ne este-n lume
Mîndrie, port drapel şi viitor!

Virgil Carianopol

Pro pace

E timpul să spunem Nu, nopţii!
Să spunem acel nu ce sfredeleşte
timpanele stincilor,
ţărmul, valurile, ciclonul!

Savanţi sceleraţi-sclerozaţi
de grăsimea capitalismului în putrefacţie
pregătesc iresponsabil flacoanele morţii.

O preafrumoasă lumină se-arată-n
freamătul soarelui
rostogolindu-şi prin ceruri aurora
dar nimic nu e mai presus luminii
luminilor noastre ce-s fără de sfîrşit
sub aprigul mirt.

E timpul să depăşim întunericul
ce ne trage spre durerile uluitorului
ţărm din care se ridicară mîndre
colinele, braţele, ochii, timplele:
preaplinul izvor ce nimeni, nimeni
din nimeni nu ar putea să-l mai nască
spre „alt început“.
Dar cine are dreptul să ne ia viitorul?

★ ★

Cu o flacără prometeică-n mîini
scriu pe cerul albastru cel uşor înclinat
peste noi:
scriu numele tău frate
dintr-o mie de ţări surori!

Am luminat pămînt şi mare, pietrele, noaptea,
florile,
spiritul timpului, evenimentele,
oceanele, clipa, aerul.
Păsărilor le-am pregătit aripile pentru zbor
înalt!
Am unit inima arborilor cu văzduhul,
izvoarele
cu izvoarele, peştii cu peştii, şi iar
păsările cu păsările!
Am deschis drum spre stele... Sîntem aproape:
aripă-n aripă vie!

★ ★

Peste lespedea scrisă cu sînge, cu lacrimi,
foame, bici, tînguire, torent
Peste tîrgul măcelarilor de copii
(specialiştilor
în adîncirea mormintelor)
Peste cei ce tot împart oasele noastre sub
zidul
de grafit în mici şi mari,
Peste cel ce calculează zîmbind moartea
mea:
Eu scriu pînă la ceruri şi mai încolo
(Dacă cerul e surd ?!) un cuvînt simplu:
PRO PACE fiecăruia!

★ ★

Oh, din cerul mîniei mele
existenţa mea clocotind ca un ocean lovit
de furtuni care o pîrjolesc —
oh, preasătul de atîtea nebunii
ce-s gata să fie eternizate —
existenţa mea ameninţată ca sufletul
spînzurat
de lama unui brici vînăt,
ca cerul gurii duhnind de spaimă —
scuipînd neutroni —,
cu inima strînsă-n norul negru ca un nod de
corbi —:
existenţa mea chinuită
vă pune în faţă fără drept de apel
strigătul meu: destul cu armele!
Destul cu cenuşa morţilor
înrămată în aur!
Eu scriu cu literele numelui vostru, ca o lavă
arzînd, cuvîntul PACE!
ÎNTREGULUI GLOB:
PRO PACE!

★ ★

Prin roţile tunurilor, şenilele tancurilor, cămaşa
rachetelor,
Prin avioane, prin blindatele negre ca o
carapace a morţii,
Prin ţeava puştilor, a baionetelor înveninate, a
revolverelor de tot felul (smintite
ca otrăvurile ce pătrund adînc în trup):
Eu am trecut şi acum biruitor
ca o flacără prometeică!

Victor Nistea

Stampe de pace

* * *

Între cer şi pămînt miroase a paie arse
şi fiul mamei plînge
precum plînge o stea părăsită de lumină.
Copilului îi cade în ochi o piatră aprinsă
iată-mă cu o stea moartă în ochi, o,
am fost părăsit de una din umbrele mele.
— restul sînt echilibru
ziua e-n cealaltă parte din mine
e întuneric peste sat...

* * *

Acum nimeni să nu treacă fără un
trandafir în mînă
dincolo de liniile nopţii
crucile-nverzesc
şi nimeni să nu cînte
copiii rămîn fără-nfăţişarea de zi
o, mamele plîng
ca-n lumină
şi de ce se-ntîmplă să nu fie egal
între oameni
şi de ce să nu te cunosc mamă
iată durerea mea
legată de crinul de noapte
şi tac şi nu cînt
la fel ca oamenii ceilalţi
trec c-un trandafir în palmă
învăţîndu-ţi numele.

Victor Pencu

Liniştea noastră cea de toate zilele

Din cînd în cînd, dinspre partea bunicilor noştri ne vin veşti în care sîntem povăţuiţi a ne purta frumos pe acolo pe unde sîntem, că nu-i rău să fie bine şi bună înţelegere cu toată lumea să avem: şi să nu ducem grijă dinspre ei că ei o duc în pace şi linişte, noi să luăm seama la mersul lumii (şi zău că uneori ne pare că citim dintr-o frumoasă neatenţie mersul lunii) să nu ne lăsăm vrăjmăşiţi. Din cînd în cînd de la bunici ne vin poveşti (orice bunic respectabil şi care ţine să se respecte este un sac plin ochi cu poveşti), uneori chiar poveşti-poveşti atît de plăcute auzului nostru căci totul se termină curat şi pe româneşte cu bucurie şi cîntece şi ospeţe (după prea multă războire cu lumi rele) şi nunţi (ca-n poveşti cu oameni care se iubesc), dar şi poveşti cu oameni din chiar satul cu pricina, poveşti chiar cu bunicul bunicului nostru (şi noi zîmbim a rîde că de-unde îşi mai aminteşte bunicul de bunicul lui) şi de „toba“ bătută pe ulîţele satului „să audă tot omu' că-i jale şi prăpăd în ţară şi da premăria anunţ emportant şi mare“, şi de tatăl bunicului nostru care a fost dus tot cu anunţul primăriei, şi de el „călăraş cu schimbul“ în primul, şi de tatăl vostru călător de nevoie prin Evropa, şi despre vulturul cela de-l vedeţi în centru' satului sub aripile căruia mulţi dintre ai noştri se află că nu ne-or fi ferit deloc vremurile cînd s-or învolburat; şi bunicii ne privesc cam lung şi par neliniştiţi dacă nouă parcă ne vine a sta cam într-o dungă un pic stingheriţi la gîndul c-o începe să lăcrimeze cînd el o zice

numai pace să fie în lume numai pace să fie în lume numai pace să fie

Şi chiar dacă învăţăm destul de repede de la părinţii noştri un cuvînt şi nu ştim decît a-l rosti şi ni se pare la fel de firesc ca şi aerul pe care îl respirăm (atît de firesc încît nici nu-l băgăm în seamă şi nici nu-i ştim utilitatea decît atunci cînd ne simţim sufocaţi), dar noi repetăm cuvîntul alături de cuvintele atît de concrete de care ne lovim zilnic şi iată, ele au un conţinut concret, atît de concret încît fără ele nu se (mai) poate — păpuşa, masa, mama, jucăria etc. etc. şi nu ştim încă de ce ascultînd îngrijoraţi ştiri de pe faţa planetei părinţii noştri se uitau lung şi la fel de îngrijoraţi către noi şi murmurau ca pentru ei propoziţia asta simplă

numai război să nu fie numai război să nu fie numai război să nu fie

Şi noi creşcind nu ne simţim vîrsta pînă cînd nu vedem cum copilul părăsindu-şi vitejeşte tarcul nu mai încape sub masă, apoi se înalţă peste masă frunzărindu-ţi hîrtiile, jucîndu-se cu cărţile şi prea înţeleptele tale jocuri de oameni maturi de foi şi ziare, din care îţi vine să citeşti despre mult preamultele rele ce se aud din lumea largă, în cuvintele despre care oamenii mari au noţiuni foarte concrete chiar dacă sub ochi (doamne, fereşte!) nu le-au ţinut

rachete, bombe, fizici nucleare.

Şi atunci ne deschidem către o lume şi ne-nchipuim într-o lume în care copiii şi noi înşine să avem numai griji privind învingerea limitelor biologice, stări de lene (fie şi spirituală), microbilor ce ne mai bîntuie existenţa, apoi înfrîngerea inerţiei, a comodităţii şi a altor boli cronice, întru victoria decisivă şi ireversibilă a frumuseţii, a iubirii, a liniştii noastre ca

dreptul la viaţă al omului să triumfe prin raţiune şi pace. Şi pace.

Constantin Stan

„Am rămas în statornicie şi dreptate, AICI, pentru că aici este bine, aici este albastrul-albastru, şi verdele-verde, şi doar aici iernile de orice fel ar fi, au gustul fumului strecurat cu taină prin horn pentru a nu ne tulbura liniştea, şi aşa zarea, a fumului de la un foc pentru căldură, a unui foc întreţinut cu dragoste şi sfinţenie, pentru că, vedeţi, de fapt, este vorba de focul dorului, al dorului de bine al românului dintotdeauna. Noi avem rînduielile noastre, avem înţelegerea noastră cu natura, noi arăm, semănăm, îngrijim, culegem, facem pătule, silozuri, noi creştem animale, noi le creştem, adică ştim în arşiţa verii sau în vitrega gerului că lui, animalului, îi e foame, îi e sete, noi, aşa facem, ne terminăm rosturile pe afară şi apoi intrăm în casă că avem atîtea de făcut, cuverturi, carpete, macate, facem covoare, încă mai lucrăm la ii, că vin sărbătorile şi nu-i frumos să nu ai ceva nou, făcut de tine, cu care să ieşi în sat, facem zestre că acuşi, acuşi ni se face fata de măritat, că a' lui Ion a primit ordin să plece în armată, şi a promis că după ce se întoarce de tot în sat, că lasă uzina că, dacă tot e calificat, de ce să nu ajute satul, şi, se vede, nunta e mai gata, şi vinul stă din fiert, şi grăsunul e numai bun de făcut jamboane, şi sarmale, şi cîte şi mai cîte, şi apoi, sîntem în construcţie cu nişte apartamente că doar mersul vremii îi iute şi nu vrem să rămînem în urmă şi mai facem şi-o grădiniţă că a veche e neîncăpătoare, sînt mulţi copii la noi în sat, că ne iubim copiii, ai noştri şi de aiurea, avem multe planuri, vrem să băgăm canalizare, vrem şi un service că s-au cam înmulţit maşinile proprietate personală, ne-am gîndit, noi toţi, să ne adunăm pe acasă copiii plecaţi care încotro, să facem şi-un liceu, şi o fabrică...“

Înainte de Jina, pe o cocoaşă de deal, ne-am oprit spre a respira liniştea dealurilor molcomite ca de mina unui gospodar atent la toate cele ce sînt. În zare, satul se aduna într-o dungă de zare, acoperişuri parcă trase la sfoară; dincolo de dungă sta dreaptă o pădure de-un verde aspru E o linişte de oameni adunind fîn, nimic mai paşnic decît această imagine; mama şi doi fii încărcînd o căruţă de fîn: fiul cel mare rostuieşte în vîrful căruţei, mama aruncă pale de fîn, noi stăm de vorbă cu fiul cel mic: cum te cheamă? nici un răspuns; cîţi ani ai? nici un răspuns; puştiul ne priveşte cu ochi mari, miraţi. Spune, Ghiţă, cum te cheamă! Ghiţă, spune el. Şi de ce te temi tu? De nimic, sare el bucuros, numai de ursul cel mare şi rău din pădure.

O familie tinără, oricît ne-am străduit s-o definim, este o familie, adică un univers de mici evenimente cotidiene. Doina (Manole) este profesoară şi-i necăjită că unii elevi nu prea se descurcă cu integralele; zice că ar avea (ei, elevii) nevoie de mai multe ore de consultaţii, dar sînt şi atîtea altele de făcut, oricum, se vor rezolva şi problemele astea, ştii, zice, aud pe sală, ieşeam de la oră, „bomba cu neutroni este mai... ba, nu, rachetele“; şi „tovarăşa profesoară, nu-i aşa că va fi pace?“ şi le spun, da, da, va fi pace, numai să nu mai fie

— Cum e viaţa-n Şugag, Maria Suciu?
— Ca ieri, ca alaltăieri.
— Adică?
— Mergem înainte după calendarul ăsta ştiut al vitelor pe care le creştem.
— Şi mîine ce va fi?
— Om fi oraş, om fi comună, important e că ne schimbăm, mai ales de cînd cu barajul. Dar nu-i bai, că toate se pun la locul lor, acolo unde s-o sfîrşit lucrarea să fie valea frumoasă ca întotdeauna.

Mioara Vergu

Suprema opţiune

Trăim un moment istoric al supremei noastre opţiuni. Opţiune pentru pace, pentru viaţă, pentru existenţă durabilă şi fertilă, ca fiinţe gînditoare, creatoare de bunuri materiale şi spirituale, ca oameni ai acestei planete. Este momentul înălţător în care generoasa iniţiativă de pace şi dezarmare a preşedintelui ţării, a României socialiste, ardentul Apel al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste găsesc un profund ecou în inimile noastre. Un ecou amplificat la scara întregii naţiuni, al cărei glas se uneşte firesc cu răzbătătorul cor al popoarelor, al tuturor militanţilor pentru tihna, încrederea şi siguranţa omenirii.

Pacea este în noi, în firea şi cugetul nostru, al tuturor celor care se simt pătrunşi de sublimul înţeles al cuvîntului „OM“. Ea este partea noastră de lumină şi speranţă, de muncă şi înţelepciune, de visare şi poezie. Cu atît mai mult pentru fiii şi cetăţenii acestei patrii, pentru încercatul popor român, care, sătul de multele bătălii şi războaie pe care a fost nevoit să le poarte şi rîvnind în permanenţă la clipele de linişte şi răgaz pentru a se autoscruta şi înălţa deasupra vicisitudinilor, are vocaţia păcii în sînge, în gesturi, în rostire. Să ne reamintim superbul răspuns pe care solul paşnicului domnitor Mircea îl dă infatuatului sultan, prin pana inegalabilă a lui Eminescu: „— Ce vrei tu? — Noi? Bună pace!...“ E în această promptă şi demnă replică o întreagă sinteză de aspiraţie istorică, de voinţă şi comportament. Ea are valoare de simbol peren, fiind menită a ne legitima cu exactitate în faţa întregii lumi. De aici, la expresii curente, specifice limbii române, ca „dă-mi pace!“, „mergi în pace!“, „fii pe pace“ etc., legătura ne apare intimă, structurală. Căci, tot poporul nostru zice: „Cum ţi-e vorba, ţi-e şi portul“. „Portul“ este aici, desigur, sinonim cu „purtarea“...

Şi iată, trăim azi intens momentul cînd Pacea capătă — ca idee şi acţiune — dimensiune planetară. Pentru că planeta noastră a devenit în prezent un uriaş arsenal de unelte ale războiului, de arme fatale, nimicitoare, la care se adaugă an de an noi instrumente ale morţii, făurite cu calcul rece şi cinism sfidător în diabolicele ateliere ale Hadesului modern. Omenirea este la răscruce! Viaţa, civilizaţia, ştiinţa, arta, cultura sînt periclitate! Scînteia războiului nuclear ar putea preface planeta în lavă şi scrum. Mistuită de dezastru, nici pasărea Phoenix n-ar mai putea reînvia din propria-i cenuşă...

De aceea, Pacea este astăzi cuvîntul la ordinea zilei. Ea este arma cea mai puternică în mîinile popoarelor, ale tuturor oamenilor de bună credinţă, care se opun cu înverşunare războiului, distrugerii, neantului. Pacea nu mai este o simplă alternativă, ci un comandament uman, un imperativ vital. Momentul este, se impune a fi, al lucidităţii, al conştiinţei, al unirii tuturor forţelor care luptă pentru eliberarea omenirii de coşmarul cataclismului, pentru progres, înţelegere şi colaborare între popoare. Pentru ca viaţa să dăinuie, ştiinţa, cultura, valorile materiale şi spirituale să dureze, să sporească, îmbogăţind mereu tezaurul de bunuri şi frumuseţi al umanităţii. Pentru ca beethoveniana „Odă a bucuriei“ să răsune dezinvolt dintr-o zare în alta a lumii: „Slavă ţie, stea curată, / Voie bună pe pămînt...“ Voie bună, pace bună...

Cu îndreptăţită mîndrie patriotică să ne aducem aminte de excelentele formulări ale celui care a fost marele om politic şi diplomat român Nicolae Titulescu: „Pacea... Singură îngăduie să se aducă civilizaţiei generale binefacerile creatoare ale geniului naţional... Pacea înseamnă înainte de toate o stare de spirit alcătuită din încredere, din înţelegere reciprocă, din nădejde în ziua de mîine... Pacea nu se proclamă; pacea se cucereşte... iar strădaniile depuse pentru ca ea să izbîndească sînt mai grele şi mai îndelungate decît cele pe care le implică orice cucerire..., iată de ce lupta pentru pace are un caracter sacru, căci ea trebuie să nimicească pe cei mai înverşunaţi duşmani ai muncii creatoare: îndoiala şi descurajarea...“ Sînt cuvinte pline de sens şi răspundere, care-şi relevă stringenta lor actualitate, ilustrînd cu strălucire tradiţia de neam paşnic, dragostea de pace a poporului român, îngemănat pe veci cu vetrele străbune, cu riul, ramul...

Şi iată, trăim azi intens momentul cînd Pacea capătă — ca idee şi acţiune — dimensiune planetară. Pentru că planeta noastră a devenit în prezent un uriaş arsenal de unelte ale războiului, de arme fatale, nimicitoare, la care se adaugă an de an noi instrumente ale morţii, făurite cu calcul rece şi cinism sfidător în diabolicele ateliere ale Hadesului modern. Omenirea este la răscruce! Viaţa, civilizaţia, ştiinţa, arta, cultura sînt periclitate! Scînteia războiului nuclear ar putea preface planeta în lavă şi scrum. Mistuită de dezastru, nici pasărea Phoenix n-ar mai putea reînvia din propria-i cenuşă...

De aceea, Pacea este astăzi cuvîntul la ordinea zilei. Ea este arma cea mai puternică în mîinile popoarelor, ale tuturor oamenilor de bună credinţă, care se opun cu înverşunare războiului, distrugerii, neantului. Pacea nu mai este o simplă alternativă, ci un comandament uman, un imperativ vital. Momentul este, se impune a fi, al lucidităţii, al conştiinţei, al unirii tuturor forţelor care luptă pentru eliberarea omenirii de coşmarul cataclismului, pentru progres, înţelegere şi colaborare între popoare. Pentru ca viaţa să dăinuie, ştiinţa, cultura, valorile materiale şi spirituale să dureze, să sporească, îmbogăţind mereu tezaurul de bunuri şi frumuseţi al umanităţii. Pentru ca beethoveniana „Odă a bucuriei“ să răsune dezinvolt dintr-o zare în alta a lumii: „Slavă ţie, stea curată, / Voie bună pe pămînt...“ Voie bună, pace bună...

Cu îndreptăţită mîndrie patriotică să ne aducem aminte de excelentele formulări ale celui care a fost marele om politic şi diplomat român Nicolae Titulescu: „Pacea... Singură îngăduie să se aducă civilizaţiei generale binefacerile creatoare ale geniului naţional... Pacea înseamnă înainte de toate o stare de spirit alcătuită din încredere, din înţelegere reciprocă, din nădejde în ziua de mîine... Pacea nu se proclamă; pacea se cucereşte... iar strădaniile depuse pentru ca ea să izbîndească sînt mai grele şi mai îndelungate decît cele pe care le implică orice cucerire..., iată de ce lupta pentru pace are un caracter sacru, căci ea trebuie să nimicească pe cei mai înverşunaţi duşmani ai muncii creatoare: îndoiala şi descurajarea...“ Sînt cuvinte pline de sens şi răspundere, care-şi relevă stringenta lor actualitate, ilustrînd cu strălucire tradiţia de neam paşnic, dragostea de pace a poporului român, îngemănat pe veci cu vetrele străbune, cu riul, ramul...

Ca un singur glas, întreaga noastră naţiune îşi exprimă deplina adeziune la oportuna iniţiativă de pace a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, hotărîrea de a milita cu fermitate, în spiritul Apelului Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, pentru nobila cauză a păcii şi conlucrării între popoare. Măsura adeziunii noastre se apreciază în caratele faptelor prezente şi viitoare, în acţiunile de largă energie şi desfăşurare la care, cu înalta conştiinţă a substanţei noastre umane, ne angajăm toţi deopotrivă, tineri şi virstnici, bărbaţi şi femei — întreaga suflare a pămîntului românesc...

Ion Segărceanu

Ce vrem

Să privim cerul şi cerul să fie senin şi curat
ca o floare de măr, nu minjit de cenuşă!

S-auzim cum plesnesc mugurii şi se
transformă-n floare, nu cum plesnesc
bombele!

Să construim arabescuri sonore din petale
de flori şi din păsări de vis, nu să ne căutăm
copii în cenuşă!

Să trăim, să visăm, să fim noi, nu să ne
privim obrazul dezmembrat de faţă!

Să cîntăm: Pace!, fără să ne temem de
război!
Să cîntăm: Pace şi să fie Pace!

Cătălina Corvin

Însemn de pace

Ceasul de iarbă nu s-a stins
Ascultaţi-l oameni din falnice rînduri —
Omenirea e focul veşnic aprins
Fie-ne pace în fapte şi ginduri

Ceasul de iarbă nu s-a stins
El este-n inima fiilor noştri
Prin el mai există starea de vis
Şi libelulele nu sînt monştri

Ceasul de iarbă nu s-a stins
Ascultaţi-l în noapte cum tace
Arde cu stelele ţării în vis
Ca o planetă de pace!

Gheorghe Daragiu

aurel dumitrașcu

„Rămas-am mut de spaimă
și mirare" (Infernul, cintul XXXI)

Tratatul de eretică

(ziua a cincea)

– La inceput nu am dat importanță firului
subțire de cicuta virosa venind agale
spre creierul meu. poți bănui fără voie
trecutul spongios al parabolei
autorii tratatului de eretică purtind acest nume și
numele meu printre ei(sferele în ziua
sfintului jaf !)
eram al lor cred că eram oare sint ?
poți învăța itinerarul cortizonului în epoca fly
și umilința făcînd zimți în anotimpul verde
al spaimei. ton adresse ton adresse.

totuși să-ți dorești o vară liniștită
departe de riu. libații.
departe de șoseaua națională pe care
nu știu de ce
în fiecare noapte trece un cal fumuriu

eram gata să spun că trăiesc ca toți oamenii
aproape vorbeam o limbă ocrotită de legi
fără voie
orișicine putea întreba ce-am făcut cu trupul
mariei în settecento. libații.

și acum mormanul acesta de spasme
în care zace
un androgin impușcat.

Ochiul sau Zona haotică

– Jumătate de lună și o vorbă osîndită la negură
încă un punct nu e pregătit să existe
ține minte : peste drum de moarte este un drum
dincolo de drum o cărare
poți înconjura sălbăticia cu voci
aproape nu e rău să asculți
neverosimilul foșnet al privirii mult
sfredelitoare
(pentru acest secol e suficientă o cină)

dana opriță

Destin

Păcatul meu e-ascuns în florile
de mătrăgună
n-am timp s-aștept nici unde să mă duc
dar voi umbla pribeag o săptămînă
și-o să mă-ntorc de unde-am început
Am străbătut o lume despre care
nicicînd n-am vrut să știu ceva
acum tîrziu în noaptea fără lună
mă voi preface-n fum și voi pleca
Să nu m-aștepți nu vreau din drum să
să mă întorc
cu tot ce-a fost sfîrșit-am pentru totdeauna
și fiindcă am uitat nu-ncerc să mai găsesc
o altă cale de-a stîrni furtuna
Vreau liniștea din umbra florilor de mac
și nechezatul cailor simțind zăpada
păcatul meu știut e și uitat
de-o lume-ntreagă ce-a-nnegrit plămada.

Rugă

Ci vino iubite
coboară-mi pe pleoape
lumină din lună
și șoapte de ape.

Cuprinde-mă bine
cu brațe-amîndouă
vino și spune-mi
cît lumea e nouă.

Ascunde-mă-n cîmpuri
cu umbre de maci
mă caută-n timpuri
și-nvață să taci

trecem și noi mai în urmă
dar mie nu-mi trece prin cap să mă spînzur.
și alte poeme.

pălămida și retorul au fost amăgiți
de suprema sațietate a clar-obscurului
căutau un loc
un rit
marele smog al sintaxei

nu știm nimic despre
cum a fost
și cum a ajuns perfecțiunea sub formă de rug.

mihnindu-se
atrofiindu-se
supraviețuind
ochiul se dă pe tăișul priveliștii
ca sărutul pe gură.

Micul cinematograf

– în lumina difuză micul cinematograf
din magazia de lemne
mirosul persistent de ulei rumegușul de plop
voi proiecta un film despre liș.te
fetele vecinului bosumflate fugite pe-ascuns
cu pumnii la gură așteaptă cuvîntul trece
ca un hăitaș printr-un defileu
dar eu știu : în capul artistului este o piramidă
pe ea urcă în taină prudența
(trebuie proiectată)
– breșa ! breșa ! fugiți ! petele acelea de singe
eclipsele dăruite de mamă
de tata (fericiții pămîntului
într-o noapte de lux)
și măcar de-aș ști să fluier

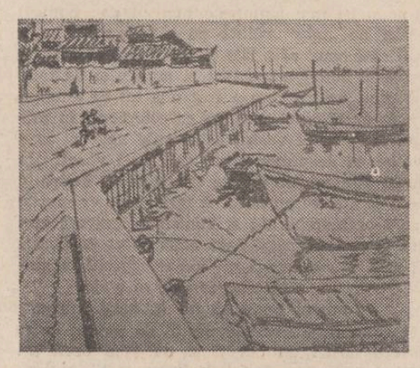

să mint a doua zi să ies din magazia de lemne
să spun : gata ! pînă aici ! am incendiat
micul cinematograf !

dar nu pot nu pot – îmi repet
masa de biliard e roșie atît de roșie
stau lîngă ea
și tu, elena, ai picioarele așa albe
am să mai cumpăr peliculă.

Ci vino iubite
cînd noaptea coboară
și-acoperă-mi trupul
cu fluturi de seară.

Sub teii sălbatici
aproape să-mi fii
departe e cerul
și codrii-s pustii.

Ora de dictare

Să transcrii un poem,
unul vechi, care-a făcut carieră,
nu-i lucru ușor și poate nici curat ;
„Doi și cu doi fac patru
patru și cu patru opt
opt și cu opt fac șaisprezece
Repetați !"
spune profesorul Prévert
și Jacques se joacă mai departe
prin cuvinte,
„pînă ce geamurile redevin nisip,
cerneala redevine apă
și creta stîncă lîngă mare !"

Cu balanța dreptății în mînă

leon talpă

Cazul Racotă Ciltan mă întorsese pe dos. Mă prinsese în cea mai proastă stare sufletească, dar nu era numai asta. Îmi amintise că fusesem și eu un „caz", de altă factură, desigur, dar asemănător într-un anume punct, ba chiar în două. Unul era izolarea în care fusesem zvîrlit la rîndu-mi, celălalt — faptul că trebuise să părăsesc o instituție (nu avea importanță că făcusem asta la cererea mea).

Eram ziarist foarte tînăr. Declarasem război compromisurilor, conducîndu-mă după niște principii absurde. „Trebuie să fiu de două, de trei ori mai bun decît cei care acceptă compromisurile și mi se vor recunoaște atunci măcar tot atîtea merite cîte li se atribuiau lor". Închipuiți-vă optică ! Munca în redacție, și așa anonimă pentru marele public, era — asta aveam să aflu prea tîrziu pentru mine — asemeni lucrului la o uriașă bandă transportoare supravegheată de un întreg șir de șefi, din ce în ce mai mari, din ce în ce mai depărtați de noi și cărora, din proprie inițiativă sau la o „sugestie" binevoitoare, le era atît de ușor să atribuie cine știe ce succes altcuiva, beneficiul fiind împărțirea unor sinecure pentru care reușita ziaristică nu servea decît drept binevenit pretext. De cele mai multe ori, neștiutul autor habar nu avea, că datorită muncii lui, cineva mai bine „văzut" căpătase răsplata ce i s-ar fi cuvenit de drept lui.

În ce mă privea, dezvăluirea o făcusem într-un mod de-a dreptul grotesc. Era un moment politic important, șefii mei direcți profitau de „week-end", eram „cel mai mare în funcție", cum se spune la armată, fiindcă grad nu aveam. Metoda funcțiilor stabilite „ad-hoc" și răsplătite după bunul plac al șefului, metodă ce proliferase în redacție, avea deosebitul avantaj că puteai fi oricînd înlocuit fără nici o explicație. Erai silit să lucrezi cu sabia lui Damocles deasupra capului și asta făcea din cei mai mulți niște slugi docile.

Trebuia elaborată o sinteză revelatoare a comentariilor presei internaționale și a pozițiilor oficiale exprimate față de eveniment. Era una dintre situațiile cînd ziaristul cumula și pe omul politic, fiind prima verigă a lanțului de decizie. Renunțasem la orice ajutor din pricina timpului scurt și a dificultăților pe care știam că le voi întîmpina cînd va fi să „topesc" într-un text coerent „flash-urile" colegilor de redacție. Așa s-a făcut că sinteza era „opera" mea de la început pînă la sfîrșit, de la trierea știrilor pînă la concepție și redactare. Predasem sinteza și plecasem tîrziu, extenuat.

În dimineața următoare, directorul general adjunct ne convocase autoritar. Așteptam, eu și ceilalți doi șefi „cu grad" sosiți de urgență. Cel mai mic avea faima unui fustangiu, faimă care părea să-i eclipseze oricare alt merit. Celălalt era preocupat în permanență să schimbe cîte ceva în mica scară a ierarhiilor redacției de care răspundea, stîrnind vanități goale și mîhniri nemeritate, convocînd în fiecare zi cîte o ședință în care să-și etaleze spiritualitatea confecționată din vreme. Eu alături de cei doi, și toți laolaltă cu sentimente atît de diferite față de convocarea ce nu părea să prevestească nimic bun. Eram convins că făcusem un lucru bun, dar mă așteptam la orice și eram hotărît să-mi asum întreaga responsabilitate. Nu înțelegeam deloc de ce se tem cei doi șefi, repetîndu-și unul altuia justificările lipsei din redacție, întrebîndu-mă pentru a suta oară dacă am redactat singur sinteza, dacă n-am mai colaborat cu altcineva și cu cine anume, ca să-l cheme.

Biroul directorului general era impunător — un adevărat cabinet ministerial. Mic de statură și foarte gras, directorul general adjunct trona în spatele biroului acoperit cu postav verde, plin de telefoane ; un apel și toți șefii de redacții trebuiau să răspundă cu cea mai mare promptitudine și să-i dea informațiile cerute ; telefonul cu forul superior (e drept, directorul general nu putea suna chiar el, dar putea fi chemat) ; butonul soneriei pentru secretară (și chiar apăsă comandîndu-și un pahar cu apă minerală și dînd ordin să nu fie deranjat).

Noi, cei trei, pierduți în fotoliile comode din fața biroului masiv, privind de jos în sus la silueta turtită de perspectivă, așteptam verdictul (ce altceva putea urma ?). Stînjeniți de postura lor, șefii mei încercau să-și îndulcească situația printr-o metamorfoză cu infinite ipostaze ; priveam uimit, nevenindu-mi să cred că în așa de scurt timp doi oameni, două realități tangibile, se puteau transforma în două mase gelatinoase, luînd forma fotoliilor și devenind apoi două alcătuiri de abur. Puteai privi dacă voiai prin ei sau îi puteai spulbera suflînd asupra lor.

Așteptarea noastră se prelungea sub ochii înotînd în grăsime ai directorului general adjunct. Aveam sentimentul că mă aflu în fața unui judecător, părăsit de avocatul meu și de martori, hotărirea lui era deja luată, iar eu trebuia să recunosc doar faptele ce mi se puneau în seamă, ca totul să aibă forma cuvenită. Judecătorul aștepta o declarație umilă din parte-mi și mai ales implicarea și altor vinovați ca să-mi poată acorda, în marea-i clemență, circumstanțe ate-

nuante. Puteam ghici asta după asprimea figurii fără trăsături bine definite, un fel de minge de cauciuc păstrînd forma mîinii ce-o apucase, după ochii mici, rotunzi, strălucitori de o satisfacție prost mascată. Mîinile mici, patrate, se odihneau pe mapa din piele, lipsite de viață în nemișcarea lor, dar păstrînd totuși o culoare roșie, vie, agresivă.

— Cu cine ai mai colaborat ? întrebase, pentru că nu-i venea să creadă că eram singurul autor, chiar și după ce șefii mei se autoexcluseseră.

— Trebuie să te fi ajutat cineva ! continuase nemulțumit de răspunsul meu, fiindcă, acum chiar că nu-i convenea să-mi aducă doar mie laude. Nici măcar nu răspunsesem înfatuat, ci doar liniștit, încredințat că va trebui să suport cine știe ce consecințe ca singur și deplin autor.

La una ca asta nu se gîndise, rămăsese deconcentrat. Devenisem de două ori vinovat. O dată fiindcă nu răspunsesem cu umilință, cu teamă, ci hotărît, cu ușoara mîndrie a tuturor condamnaților, atitudine ce îmi devenise, dintr-odată, mult prea favorabilă ; a doua oară, pentru că infirmasem estimarea directorului general adjunct : nu eram vioara a treia, cum crezuse el, ci singurul solist ! Urmase o scenă memorabilă. Rotofeiul nu concepea să renunțe la înscenarea pe care o pregătise atît de meticulos. Voia să-și joace rolul pînă la capăt, așa cum și-l pusese la punct, și atunci se adresase celor-lalți doi șefi mai mici, care în prima parte a piesei se comportaseră exact cum se așteptase el. Vorbea cu pauze de efect. Se ridicase în picioare.

— Ați primit laude, spusese, și mulțumiri de la cel mai înalt nivel ! Vorbea la plural și se uita numai spre cei doi, ca să vadă efectul. Avea ce să vadă ! Părură mai întîi că se îneacă sub o cascadă de apă ce le căzuse deodată în cap. Apoi se roșiră, corpurile li se coagulaseră repede, se puteau mișca din nou ca niște ființe omenești. Priviseră doar o clipă spre mine, „Ai văzut ? spuseseră, nu era cazul să te lauzi singur !" și începuseră să vorbească cu directorul general adjunct, „Și noi care credeam că...", „Am tras o spaimă...", „Sînteți un mare actor, poate muri omul de inimă..." Era de mirare că rotofeiul nu plesnea de fericire. De mine uitaseră cu totul. Am ieșit fără să mi se observe plecarea.

Greșisem. Încălcasem o regulă nescrisă, dar cu atît mai puternică, „Primește-ți drepturile ca pe cea mai mare favoare și ai să reușești în viață", cum spunea Hîrsiuc, rotindu-și ochii în cap. O încercasem pe propria-mi piele. Banda rulantă pe care veniseră laudele fără destinatar cunoscut, transportase înapoi numele șefului cel mic, celebru doar prin numărul de fuste ridicate, iar răsplata nu se lăsase așteptată. Fusese numit corespondent într-o frumoasă și însorită țară de peste mări.

Plecasem din redacție „la cerere" spre marea satisfacție a tuturor celor încomodați de unul ca mine, cu „spirit justițiar", meteahnă despre care glumețul meu șef spusese odată, „Pe Basarab ăsta, parcă l-a fătat mă-sa cu balanța dreptății în mînă".

— Ai făcut o mare greșeală ! Trebuia să te bați, să-ți impui punctul de vedere ! zicea Iunia cu ochii scăpărînd. Cine părăsește cîmpul de luptă este un laș, orice justificări și-ar găsi ulterior.

Chiar așa era. Justificările mele aveau picioarele de lut. Făceam gafe peste gafe avîntîndu-mă în apărarea cine știe cărei cauze, a cărui coleg, încălcam toate regulile diplomației, obțineam victorii efemere, eram teribil de mîndru. Într-un cuvînt, eram de o naivitate înduioșătoare ! Ce vor mai fi rîs în spate adversarii mei, lăsîndu-mă să cred că sînt invincibil cu argumentele mele de domeniul „evidenței incontestabile" ! Mă lăsau să mă leagăn în scrînciobul mulțumirii de sine pînă la uitare de sine. Erau niște ași ai tenacității. Lucrau cu multă osîrdie dărîmînd metodic tot ce eu cîștigasem prin dăruire sufletească și entuziasm. Nu lăsau piatră pe piatră din mica mea Cartagină, treceau cu plugurile lor bine ascuțite de-a lungul și de-a latul ei. Atît de impecabil lucrau, încît am început să cred că eu sînt acela care nu știu să judec lumea și că n-am s-o înțeleg niciodată.

Îmi revine mereu în minte o întîmplare la amintirea căreia simt o sfîrseală care-mi alungă din trup orice vlagă. Poate felul meu de a privi viața ar fi trebuit să se schimbe de atunci. Eram copil, nu mi-aș fi putut explica legăturile strînse dintre lucruri și fapte și viață, dar tot ar fi trebuit să înțeleg că nu era de ajuns să vrei să faci un bine, să suferi pentru cineva, ca să și poți să eviți greșelile ireparabile. Întîmplarea cu bostanii, cea mai veche din cîte a păstrat memoria mea, mi-a fost adusă în conștiință de o alta, prin acel soi de asociații ce ne rămîn neînțelese...

Eram într-o mașină aglomerată cînd se apropiase de mine o femeie cu o expresie deprimată, deprimarea aceea care știi că a devenit permanență, mod de existență... Mi-am amintit-o. Lucrasem în aceeași redacție, o redacție mamut care înghițea revede orice personalitate, estompa frumusețea, ofilea prospețimea. Mi-o amintisem totuși fiindcă fusese eroina uneia dintre cauzele cîștigate de mine. Ce mîndru fusesem atunci ! Femeia își recăpătase drepturile bănești retroactiv și îi dădusem o încadrare pe măsura pregătirii pentru care se zbătuse zadarnic ani de zile. Cu ce risipă de argumente îi apărasem cererea spulberînd, pur și simplu, opoziția spiritualului meu șef ! Și cu ce ingeniozitate găsisem și modalitatea practică de plată ! Colosal ! „Ze-be-ul" — cum fusese numit șeful prin alăturarea inițialelor numelui și pronumelui, poreclă ce i se potrivea de minune, fiindcă amintea de pușca cu același nume — fusese făcut mat ! Am întins mîna femeii, aceasta a luat-o și, pînă să-mi dau seama ce s-a întîmplat, a izbucnit în lacrimi, privindu-mă fără să și le șteargă, în ochi cu o lumină care se zbătea să nu piară.

— Au fost singurii ani cînd m-am simțit demnă. De-ați ști ce-a urmat plecării dumneavoastră... Nu vor să-mi ierte nici acum cererea aceea...

Ce-aș fi putut spune ? Cît de stupidă mi se părea acum mîndria mea ! Dădusem oare pradă ambițiilor vanitoase pe femeia aceea ? Nu ! îmi spuneam. Victoria mea efemeră menținuse încă drept sufletul ei în pofida perseverenței războinicului sau Sosia), **Kurosawa** încheie o amplă răzbunătoare a lui „Ze-be" și a sateliților lui. Femeia coborîse. Mă simțeam ridicol și nu mă puteam descotorisi de un ciudat sentiment de vină. Întîmplarea din copilărie mi-a venit dintr-odată în minte, abia acum începeam să-i întrezăresc sensul atîta vreme ascuns și pe care încercasem zadarnic să-l cuprind în cuvinte...

...În toamna tîrzie, ogorul cu bostani iradiind lumina soarelui în cojile de un galben adînc. Îmi plăcea cum se perpeleau așa, la soare, mulțumiți de ei înșiși.

Ceva este aici greșit, mi-a trecut prin minte. Bostanii se încălzeau tolăniți pe pămînt, dar numai pe o singură parte. Am ridicat unul, partea culcată pe țărînă era puțin teșită, de un alb vinețiu, umezită și foarte rece. Așa cum țineam bostanul în mîini, o palmă îmi era încălzită ca de o teracotă, cealaltă aproape îmi înghețase. Bostanii prăjiți la soare numai pe o parte trebuiau să sufere, mi-am zis, ca niște oameni siliți să zacă și pe care nimeni nu-i ajută să se întoarcă. Nimeni nu se gîndise la asta ! Am început să întorc bostanii cu burțile alb-vineții spre soare, lucram cu voioșie, bostanii n-or să mai sufere, îmi spuneam. Am întors ultimul bostan, mă durea spatele, dar simțeam o bucurie adîncă. Am privit ogorul cu bostanii întorși cu burțile la soare pe care îl rugasem în gînd să se ingrijească de bostanii mei...

După două săptămîni bostanii se uscaseră pe vrejurile răsucite. I-am spus într-un tîrziu mamei. De tata nici nu putea fi vorba. Se certase amarnic cu un vecin pe care îl bănuia de fapta asta.

— Nu-i a bună cu băiatul ăsta, zicea mama. Cum adică, să-i fie lui milă de niște bostani, că nu se pot întoarce ei singuri la soare ?

Dacă mă gîndesc bine, cred că sînt sortit să întorc mereu bostanii mei spre soare și apoi să-i plîng, să fiu mereu de partea celor care pierd și pe care i-am ajutat eu însumi într-un fel să piardă.

(Fragment din romanul „Iunia")

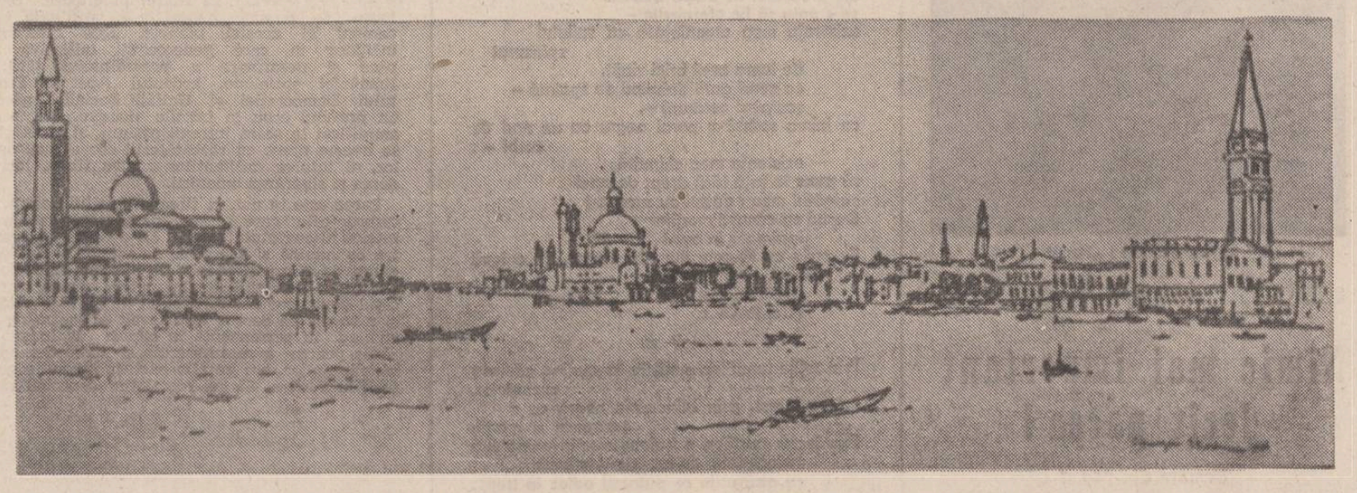

teatru

t

Karamazovii

Incitat de exegeze autohtone sau străine („conștiința de sine a eroului dostoievskian este complet dialogizată : ea își îndreaptă în tot momentul atenția în afară, se adresează cu încordare sieși, altuia, unui al treilea"), fascinat de anume sugestii existente în textul capodoperei („Dacă totul pe lume s-ar petrece așa ca pe scenă, ca într-un balet, unde milogii apar costumați în zdrențe pitorești de mătase și dantele rupte, cerșind cu cea mai desăvîrșită grație...") tandemul Horia Lovinescu — Dan Micu a alcătuit un scenariu purtînd o titulatură generică : **Karamazovii**. Căci s-a urmărit evidențierea a ceea ce a fost definit ca morbul „spiritului negator" din toate timpurile — o anume categorie umană care, eliberată de orice norme și rețineri morale, acționează în numele unui precept aberant („totul e permis") a cărui transpunere poematică, „cataclismul geologic", anticipează genocidul contemporan, așa cum parabola „marelui inchizitor" ilustrează alienarea, proliferarea tiraniei absolutiste.

Optîndu-se pentru filonul filozofic, uriașa materie a romanului — construită caleidoscopic, într-o unitate ireductibilă — a fost restructurată — cu riscul evident al simplificării — în viziunea coșmarescă, halucinantă a dramei paricidului fizic și moral, contingent și metafizic resimțit de către Ivan. Unghi de receptare justificat de modernitatea, de contemporaneitatea acestui personaj ale cărui tribulații au capacitatea — într-o oarecare măsură — de a sintetiza subiectul, implicațiile sociale și semnificațiile etice conținute de destinul acestei „familii oarecare", impasul tragic al antinomiei generate de opțiunea între neîmplinirea morală și împlinirea imorală, între necesitatea negării și absența unei valori de referință.

Cum la Dostoievski eroii sînt entități purtătoare de idei, sînt conștiințe independente, sînt euri multiple angrenate în dialoguri socratice, degradate prin dedublări persiflante sau eșuînd în speculații sofistice a căror sarabandă carnavalescă, accelerată de qui pro quo-urile neverosimile ale vieții, este redată detașat cu o capacitate de generalizare ieșită din comun, s-a putut extinde, s-a putut teoretiza tehnica „polifoniei vocilor" inițiată de scriitorul rus ca tip de gîndire, reflex al epocii sale, dar și al oricăror societăți aflate în criză.

Pentru „agitata suprafață verbală" regizorul Dan Micu a trebuit să găsească echivalențe scenice cît mai complexe. Muzica (Vasile Șirli) a reușit în modul cel mai fericit să servească ideea montării prin maniera reverberațiilor sonore care deschid parcă vămile sufletești ale personajelor, amplificîndu-le trăirile. Decorul (Dragoș Georgescu) a încercat complinirea aceluiași efect funcționînd inițial ca o fortăreață a credinței pe pereții căreia se disting scene apocaliptice, apoi, prin deschideri succesive, ca un forum în care la confruntările intime sînt martore prezențe simbolice figurînd mizerul mediu dezumanizat sau permanentele obsesii adisale, viciul și puritatea.

Totuși fluența prezentării și tensiunea reprezentării lipsesc, interpretarea inegală împiedecînd și mai mult accederea la teza propusă de autori. Alexandru Repan se detașează prin sinceritatea, căldura, dezinvoltura cu care s-a confundat cu ideologul mistuit de propriul nihilism, realizînd în scena autoacuzării un moment memorabil. George Constantin, acumulînd din roluri anterioare, este un posibil Feodor Pavlovici, prea puțin odios dar excelent „măscărici", jonglînd pe muchia de cuțit a ambiguității. Horațiu Mălăele în Smerdeakov compune cu o forță de insinuare remarcabilă fizionomia obsedantă a demenței doar aparent abulică. Dana Dogaru reușește o Grușenka capricioasă și contradictorie, cu acea coloratură amestecată de patetism și sentimentalism slav — notă altfel absentă în spectacolul lor de factură mai mult expresionistă decît impresionist-naturalistă.

Irina Coroiu

film

f

Premii, premii

Nici n-a venit bine Moș Gerilă și cineaștii români, ucenicii întru cinematografie de la I.A.T.C., cît și publicul cinefil au primit importante premii. Citeva cuvinte despre o parte din meritatele distincții.

● **Marele premiu** al Asociației cineaștilor pe anul 1980 a încununat două opere de autor : **Proba de microfon** și **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu**. Atît **Mircea Daneliuc**, talent în plină efervescență creatoare, cît și **Malvina Urșianu**, regizoare și scenaristă de mare rigoare cu profundă cunoaștere a unui gen compromis uneori de tentații comerciale, s-au remarcat într-un an cinematografic în care producția națională a înregistrat un sensibil salt valoric.

Premiile pentru regie au încununat opere inspirate de creații literare : **Lumina palidă a durerii** și **O lacrimă de fată**. Atît **Iulian Mihu**, cît și **Iosif Demian** au fost fără îndoială apreciați pentru calitatea echivalării cinematografice a unor proze ce rămîn doar puncte de plecare pentru inedite rezolvări filmice. Un prestigios premiu pentru scenariu a fost acordat lui **Dumitru Radu Popescu** pentru **Mireasa din tren**, partitura scenică pentru o viziune-simbol asupra tinereții.

Un debut remarcabil — **Ada Pistiner** cu **Stop cadru la masă** — a fost recunoscut cu **Premiul pentru opera prima**.

● Și acum cîte ceva despre o importantă manifestare artistică și anume **Festivalul de toamnă al filmului artistic studențesc**. O largă selecție a lucrărilor de an și de diplomă, avînd autori studenți din secțiile operatorie și regie film, cît și o selecție a filmelor de absolvență semnate de cineaști consacrați astăzi au oferit un amplu panoramic asupra potențialului viitorului val cinematografic, deja format prin cîteva personalități artistice încă proaspete, necontaminat de prejudecăți în reflectarea vieții de zi cu zi, a problemelor tineretului de astăzi. Nu numai simple exerciții de stil, nu numai simple „lucrări de maturitate" pot fi de pe acum considerate cîteva din peliculele apreciate de un prestigios juriu : **Cine-verité** (scenariul și regia : **Ovidiu Bose Paștina**), **În umbra lunii, M-a rugat să nu plec, Latitudine nordică, longitudine vestică** (regia : **Ana Maria Beligan**) și **omul e o pasăre** (regia : **Mihai Diaconescu**). Pentru o cunoaștere mai bună a nestematelor cinematografice oferite de studenții I.A.T.C.-ului două propuneri : înființarea unui cinematograf profilat pe un repertoriu exclusiv studențesc (așa cum „Cassandra" există pentru viitorii slujitori ai Thaliei) și programarea fie în rețeaua comercială, fie în programele televiziunii a unui spațiu dedicat cunoașterii treptelor de profesionalizare a viitorilor cineaști.

● Iată însă că și cinefilii își primesc „premiul" de așteptare la sfîrșitul unui an cinematografic fără titluri strălucite, cu multe pelicule mediocre. După **Călăuza** de **Andrei Tarkovski, Kagemusha** de **Akira Korosawa** (1980, Marele premiu la Cannes) Cu **Kagemusha** (Umbra războinicului sau Sosia), **Kurosawa** încheie o amplă acoladă temporală începută cu **Rashomon** (cu 30 de ani în urmă, Marele premiu la Veneția). Film de adîncă meditație asupra mersului implacabil al istoriei, opera maestrului nipon este, în același timp, un fascinant amalgam între tensiunea shakespeariană a violenței dezlănțuite în virtejul confruntărilor armate și hieratismul ritualurilor specifice unei ere în plin crepuscul. Grafismul imaginii, explozia dureroasă a culorilor, dinamismul mișcărilor de figuranți, rafinamentul epicii materializează un pasionant dialog între abstract și concret, narațiunea spectaculoasă dublînd nuanțat credința în ireversibilitatea succesiunii epocilor. Aparent apropiat de structuri tradiționale, **Kurosawa** oferă un model de umanism.

Călin Stănculescu

petru romoşan

Prostul

Acum prietenii mei
scriu
despre anatomie şi anonimat şi înălţarea
la cer –

ei sînt poeţii viitorului
îşi însuşesc cu poftă
noi cuvinte
neologisme, arhaisme, regionalisme
învaţă multe limbi străine
engleza, spaniola, germana, franceza, rusa
chineza, bulgara, maghiara, sîrba
bantu, swahili
ei ştiu de toate, ei fac de toate –
ei sînt poeţii viitorului
matematică, alpinism, psihologie
zen, muzică, design
eu le uit pe toate
rînd pe rînd
una cîte una
mai multe deodată
vorbele
eu nu mai ştiu nimic eu nu mai fac nimic
miau miau ga ga muuuuuu
ce prieteni iscusiţi am eu ce mintoşi
vrabie urzică miţă
eu idiotul timpul mototolul
eugen mie copile traian lui despre mine
ingrămădit
ion mormăie marta cîntă nebunul e pe iarbă
florin mie mortule emil în gura mare
animal prost scrintit
şi le încurc o le încurc
pe apolo cu lăptarul cu o varză creaţă
femeile cu bărbaţii
broasca rîioasă cristalul mătrăguna
copilul porcul vrabia
în plină iarnă mă duc descult
la grădina zoologică
cu albăstrele în mînă
şi îmi pierd prietenii
unul cîte unul
rînd pe rînd
mai mulţi deodată
şi ei sînt poeţii viitorului
ai oho hi hi a ă ooo ihi ehe aha vai au
semnale magice-s la tot pasul
dar le încurc
şi ca acum stau vesel
şi mă întreb
sînt eu copil iepure sau ciubotica cucului
copil iepure sau ciubotica cucului
şi cîmpia verde şi cerul albastru
şi apele repezi şi focul
pretutindeni focul.

Autodescrierea

Cîndva eram grozavul descriptor al Florii de
Măceş, Rosa Canina, Rozalia :
nu începeam bine să o descriu,
afurisita îmi apuca mîna, gura, capul.

Vinerea trecută :
descriu un cocoş, cocoşul nu mai cîntă,
se face hîrtie mototolită, cade sub masă ;
descriu un cîine, cîinele nu mai latră,
schelălăie,
se duce dracului.

Pe masa de scris, roşu, alb, verde, măceşul.
Îl privesc cu poftă, îl mîngîi nebun.
Măreţul descriptor reîncepe descrierea.

Scriu : „Floarea de Măceş..."
Florile de măceş – scrum !

Nici bucurie, nici spaimă, cu capul pe masă,
hotărăsc autodescrierea.

Autorul

L-au aplaudat ca pe nimeni altul.
Lui nu i-a ajuns.

L-au uns măscărici al norilor.
Lui nu i-a ajuns.

Continua să mărşăluiască pe frînghia din ce
în ce mai subţire.

Norodul, plîngînd, îl ruga să coboare.
Cei puternici, bărbaţi cu experienţă,
prevăzători,
i-au pregătit coroana, sceptrul şi tronul.
L-au rugat să coboare.
Să ia el coroana, sceptrul şi tronul.
Dar el nu.
Continua să mărşăluiască pe frînghia
invizibilă.

„Aplauzele lor de mult nu le mai aud.
Ei văd o frînghie
iar frînghia aceasta e o întindere verde,
fără cărare".

L-au aplaudat ca pe nimeni altul.

Profesoara de pian

carmen francesca banciu

miroase a tămîie-mprejur şi a ceaţă. Poate miroase a toamnă. Aerul curge învolburat printre frunze rotindu-se-n jurul lor. Un cerc de ceaţă proaspătă, mirosind a lumină de iarnă. Au trecut funigeii demult. Toamnă. O toamnă lungă. Dar aerul dimineaţa asta, săltînd printre copaci, are răceala blîndă a începutului de iarnă. Nu iarnă sticloasă, cu oglinzi şi cristale-nfiorate moarte în flori. Iarnă spumoasă ca un pămătuf de zăpadă. Mai e prea să ningă. Dar totul în jur are amprenta zăpezii. Cerul pluteşte în jos. Aerul din cer s-a scurs printre copaci. Nu mai există cer. Andreea nu poate spune, ştiţi, acolo începe cerul. Linia orizontului sparge lumea în două, ca un gălbenuş de ou albastru. Şi dincolo de linia orizontului înoată păsările şi visele, pe pămînt înoată oamenii şi grijile, cum în apă înoată peştii şi algele.

La capătul străzii Matei Corvin parcă-i mai multă lumină. Apoi încep să clipească copacii. Matei Corvin e-o alee de tei, un rai întors cu faţa spre cer prin care adormi cînd treci primăvara. Adormi şi visezi că mirosi tălpile lui Dumnezeu date cu balsam de uitare. Andreea crede că tălpile lui Dumnezeu miros foarte frumos. De-o parte şi de alta atîrnă teii pămîntului înfloriţi ca o lingură de miere care curge pe de lături. Flor de flores de tei de tilae, care sună de parcă firele de miere se lungesc, se subţiază fin de tot, şi-apoi picură în paharul cu apă. Aşa crede Andreea. De parcă ai putea toarce din ele o ţie pentru copilărie şi tinereţe, pentru, cine ştie, brumata copilărie a bătrineţii. Aşa cred eu. Sau Andreea. Cine mai ştie. Totuşi, îmi pare că Andreea nu poate încă crede aşa ceva.

Matei Corvin e-o alee de tei, dar ciucurii lor s-au prăpădit de astă vară. Alţii zac aburind în ceaşcă de ceai a doamnei Rápoldy, profesoara de pian.

Ca o lebădă somnoroasă se-nmoaie aerul în ceruri, atîrnînd peste copaci. Făcînd o baltă între copaci şi case. O baltă de ceaţă pe strada Corvin, în dreptul casei doamnei Rápoldy. Acolo unde Dumnezeu şi-a scăpat pămătufuI : sau poate un smoc din barba lui neînchipuit de lungă.

La numărul 24 stă doamna Rápoldy. Pensionară, soră de vîrstă cu Dumnezeu. O femeie mică şi uscată, cu picioarele crăcănate, prin care suieră ironia. Hohoteşte ridicolul laolaltă cu cumsecădenia.

Doamna R. trăieşte din notele care ies din pianina ei, scoase una cîte una în cheia sol sau fa, în măsura de trei pe patru, sau patru pe patru, din saisprezecimi şi optimi aruncate în cameră ca un joc cu baloane de săpun.

Trec pe sub geamul doamnei Rápoldy şi o aud pe Andreea cîntînd la pian. Doamna Rapoldy, de pe vremea cînd adulmecam ciucurii teilor şi credeam că tălpile lui Dumnezeu miros a iasomie din grădina ei.

Pe scaunul mobil Andreea se roteşte încîntată, după un exercitiu de digitaţie. O fetiţă cu breton castaniu, cu rochiţă roşie de catifea. Atît de roşie încît scînteiază toată odaia, iar focul din sobă, tot roşu, seamănă cu unda purpurie a catifelei. Minecuţa bufantă se înfoaie grăbită sub mişcările mîinilor, iar gulerasul scrobit, uşor dantelat suride cu toată albeaţa, ca un torent de lumină. Dreaptă în scaun Andreea aruncă sunetele ciocnindu-le de sticla ferestrei, sfărîmîndu-le-n ţăndări. Din balta de ceaţă stau şi mă gîndesc la o zi cînd şedeam în scunul mobil, rotindu-mă cu încîntare, aşteptînd să înceapă ora. Mai degrabă neaşteptînd. Trăgînd mîţa de coadă. Sperînd ca doamna Rápoldy să uite de mine, în timp ce scrie scrisoarea pentru fiica pianistă la Cluj. Scrisoarea pe care o voi pune eu la poştă.

Şi cum stau şi adulmec sunetele, aş vrea să se facă mîine din nou dimineaţa în care eu vin la oră, fără altă grijă, decît exerciţiul din cartea de Czerny. Iar ora de pian să nu se mai termine niciodată.

Geamul se deschide pentru cîteva clipe, aruncînd afară surplusul de sunete pe care doamna Rápoldy îl mină în stradă, după ce a privit într-o parte şi-ntr-alta, de teamă ca ele să nu cadă în capul trecătorilor. Şi deodată, pentru că eu închid ochii, Andreea e-o tînără fată cu două şuvite de păr prinse-ntr-o floare, la spate. Andreea care se numeşte Ulmia. Pentru că Ulmia este numele care îmi place mie. Un nume care cred că nici nu există. Eu sînt într-o casă în noapte. Dincolo de odaia mea este Ulmia care cîntă la pian. Prin uşa întredeschisă pătrund nu sunetele, ci o umbră a lor, moleşită, filtrată de orice duritate. O umbră, de parcă mîna de pe clape a dat drumul unor sunete materializate, cu prelungiri cetoase de rezonanţe, iar uşa întredeschisă îngăduie doar susurul acelei ceţi. Eu mă aşez încet cu genunchii pe o perină. Prin întuneric străbate o geană de luminare. Firul pe care se înşiră pînă la mine undele ceţurilor sonore.

Ulmia a încetat să mai cînte. Cu mîinile pe clapele pianului priveşte un punct fix. Poate un sunet care nu vrea să se topească. Apoi ridică bratul, parcă ar vrea să-l alunge şi rămîne cu mîna suspendată în aer, ascultînd. Ascultînd, parcă atingînd aerul ar fi făcut să vibreze sunetul acela rătăcit şi pătrunzător.

Nu îndrăznesc să mă mişc, de teamă ca respiraţia mea să nu se amplifice. Să nu devină un vuiet puternic care să strice pacea Ulmiei.

A trecut de miezul nopţii. Încerc să mă întorc în camera mea. Mi-au amorţit picioarele. Ulmia a închis pianul şi a adormit cu capul pe brate, sprijinită de el. Lumina din sfesnic mai pîlpîie de cîteva ori, apoi un fir albicios se ridică.

Luminarea s-a stins. Pe fereastră au început să pătrundă firişoare albicioase care se strecoară prin întuneric curgînd una în alta, crescînd, mărindu-se, astfel, pînă se face dimineaţă.

Doamna Rápoldy închide fereastra. Eu mă trezesc din vis deschizînd ochii mintii. Andreea exersează la pian abia ajungînd cu picioarele la pedală. Forte. Fortissimo. Descrescendo. Mentine ritmul. Alegro, ma non tropo, desigur. Gulerasul alb se răsfaţă uşor dantelat şi cîntă cu gîndul aiurea. Ce plictiseală să cînti la pian cînd afară miroase a toamnă, şi-o ploaie de bănuţi scînteiază stropiţi de brumă. Andreea s-ar duce în capul străzii să mîpoasă pita de la brutărie. Ha, ha. Ce mai poftă îţi face cînd treci pe acolo. Numai că doamna Rápoldy habar n-are. Există ceva mult mai bun decît Si bemol major. Există să hoinăreşti pe străzi, să respiri, să adulmeci mirosul de pită. Să arunci o privire prin uşa de la brutărie, cînd curge aluatul suvoi din vasul pus la crescut. Curge prin bucătărie repede, iar brutarul înoată în cocă fericit că droidia e bună. Dă din mîini şi face repede pîini mari, pîini rotunde, pîini mici rotunde, lunguiete, cornuri şi cercei uriaşi de covrigi. Apoi le înşiră pe o lopată lungă de tot, pe care cineva o întoarce şi-o bagă-ntr-un iad. Da, tocmai în iad unde e-un cuptor pentru făcut pîinile din tîrg. Iar în timp ce se gîndeşte la asta, Andreea cîntă la pian. Adică încearcă să cînte.

Doamna Rápoldy are un tablou în cameră. Un bust de femeie cu sînii goi. O femeie roşie ca o felie de lubenită, tăiată dintr-un cerc de apus. O femeie cu sînii roşii. Cu sfîrcuri şi mai roşii, lucind ca o acadea pe bîtul de la bilci de Sîntă Mărie. O pată roşie pe un fond albastru-verde, din care suride părul, tot albastru verde. Dar cu mai multă forţă. Cu forţa amurgului tocmai preschimbat în noapte.

Andreea exersează gamele fără chef şi priveşte tabloul. Doamna Rápoldy, alături, bate măsura şi se pregăteşte să urmărească un Etude de Czerni. Sau poate de Chopin. Ştie dumnezeu. Pentru Andreea e totuna. Căci femeia a început să clipească. Apoi a făcut un semn cu mîna. Fetiţa mirată cîntă un bemol la o gamă majoră. Inadmisibil ! Spune doamna R. încă pasivă. Dar Andreea ignoră gamele. Simte aceeaşi plictiseală pe care mi-o aminteşe şi eu pe vremea cînd madamme le professeur îmi scria în carnet. Carnetul pe care-l pierdeam mereu. Mult prea des. De exersat de zece ori La minor. Şi toate gamele majore. Şi mai scria insuficient exersat. Motiv pentru care îl pierdeam cu siguranţă.

Femeia roşie clipeşte uşor şi pufneşte în rîs silenţios. Apoi duce degetul la gură şi face semn tuguindu-şi buzele. Doamna Rápoldy bate tactul cu andreaua, iar Andreea greseşte măsura. Femeia roşie coboară din tablou încet şi se aşează pe pianină. Între partitură şi sfesnic. Se aşează chicotind înfundat. Legănîndu-şi sînii în ritmul sonatinei de Chopin. Se aşează. Dar femeia n-are trup mai jos de sîni. N-are pentru că pesemne femeia e-un portret al doamnei R. Din tinereţe. Pentru că lui Andreea îi este ruşine să-şi închipuie mai departe. Şi i se colorează obrajii la gîndul că femeia Rápoldy ar avea trup. Că doamna Rápoldy, pensionară. Soră de vîrstă cu Dumnezeu. A fost vreodată tînără.

De sub pianină hohoteau picioarele doamnei Rápoldy. Strînse în ciorapi călduroşi de bumbac. Hohoteau pregătindu-se să facă un salt pe pianină. În dreptul femeii cu acadele pe sîni. Doamna R. croieşte mai departe aerul cu bagheta de tricotat. Apoi înteapă notele una cîte una şi le înşiră pe andrea de îndată ce Andreea le loveşte cu clapa pianinei. Născîndu-le din nimic. Pentru a tricota un Etude de Chopin.

Doamna Rápoldy, nu ştie, mică şi uscată, că femeia roşie se foieşte deasupra pianinei. Cu linistea ei ca o barbă de bătrîn îşi ţine ora. Andreea cîntă cu ochii la Boule de rouge care se maimutăreşte pe pianină. Şi aşteaptă să-i crească picioarele crăcănate ale doamnei R. Pentru Andreea este foarte greu să cînte mai departe. Mai ales că madamme le professeur nu observă nimic. Oare ce-o fi spunînd cînd şi-o vedea picioarele atîrnate peste pianină şi pe ea aşezată-n tablou.

Femeia are sîni mari cu acadele. Cum o să aibă şi Andreea-ntr-o zi. Doamna R. din tablou, cu părul nu se ştie cum pieptănat, are sîni stafidiţi. Mici. Cum o să aibă şi Andreea-ntr-o zi. Fetiţa se înfioară şi se opreşte din cîntat. Doamna o priveşte uimită. I-ar fi plăcut s-o doară ceva. Să-i spună că-i este rău. Iar madamme îndurerată, cu fiica pianistă la Cluj să spună — sărmanul copil, cît suferă. De la vîrsta asta. S-o întindă pe patul cu cuvertură înflorată şi volănase. Aşa cum făceam eu cînd nu aveam chef de oră. Iar doamna R. să-i facă un ceai. Ea să stea întinsă, savurîndu-şi mîncîuna, privind la femeia care şi-a făcut rost de picioare. Numai de picioare. Iar după ceai ora să fie tocmai gata. Să plece pe străzi. Să se gîndească. La toate. La sînii femeii. La sînii ei care nu vor să bobocească. La tîtele doamnei Rápoldy. La picioarele de pe pianină.

Afară-i o turmă de cîini răsturnînd cerul cu zgomot. Nici nu ştiu cînd a trecut ziua. Andreea-i demult acasă. Iar eu rătăcesc şi cer femeii roşii să-mi deschidă o portiţă prin tablou. Vreau să intru în odaie. Să mă aşez la pianină fără altă grijă decît insuficientul din carnetul pus de doamna Rápoldy. Să mă aşez cu bretonul meu castaniu şi să cînt. Iar rochiţa de catifea să aibă guler scrobit, alb de dantelă. Doamna Rápoldy să stea alături cu andreaua în timp ce eu abia ajungînd la pedală, să cred că doamna R. n-a fost niciodată tînără. Iar eu n-am să fiu bătrînă.

Cîinii latră la lună. Stelele s-au prăbuşit peste case iar jucăria lui Ilie a căzut peste brutărie. Un pled uriaş acoperind lumea cu tunete. Iar Ilie îl ţine de două colţuri şi-l scutură bine. Trebuie să plec. Afară plouă. Mîine dimineaţă între alte lucruri aşteot o Andreea la ora de pian.

Eu am un pian negru cu coadă lungă şi-un tablou. Un bust de femeie cu sînii goi. Portretul meu din vremea cînd eram curtată de artişti. La capătul străzii mele e o brutărie. Noapte bună. Mîine vine Andreea — Ulmia. Pe strada mea au plantat o alee de salcîmi. Din ei o să curgă miere albă. Şi or să zboare fluturii.

În paginile 4 şi 5 tablouri de Teodor Răducan

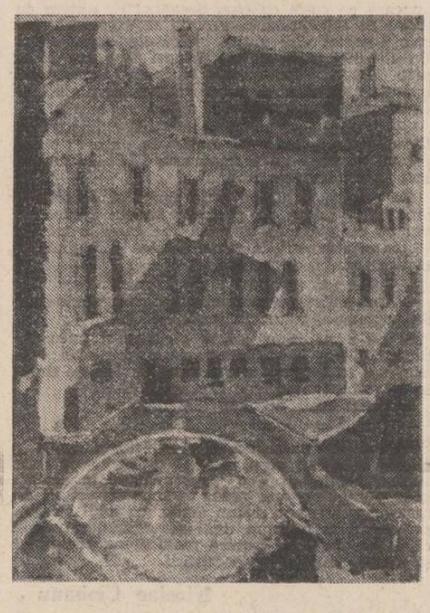

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»
LA FESTIVALUL «IMNELE PATRIEI», EDIŢIA A IV-A,
CALAFAT, 1981

IOAN ANASTASIA

Păstrînd fidelitate

Ne-am reîntors cu toţii către munte
cu ciuturile pline de grîu şi de sărut
păstrînd fidelitate cu inima de fructe
acestei ţări valahe cu porţile de lut.

Peste Carpaţi vor trece zăpezile în somn
ca fluturii să scrie în stîlpul de la porţi
la fiecare straje reînvie cîte-un Domn
pre stemele de miere cinează Domnii toţi.

Cu nunţi voievodale descălecăm din fum
mirese-nchise-n fulger cu ochi de mărgărint
se rotunjesc în ore de a-nălţa acum
a somnului cîmpie cu pruncii de argint.

Acestei ţări valahe cu porţile de lut
păstrăm fidelitate cu inima de fructe,
cu ciuturile pline de grîu şi de sărut
ne-am reîntors cu toţii către munte !

Cartea lui Mihai Viteazul către tînăra generaţie

„Io Mihaiul domnul, uns din munţi la mare
şi mierea cu butoiul şi peştele cu carul
am dat dar nu unora de-au venit călare
să ne măsoare grîul siluind hotarul.

Sîntem un neam ca rîul ce zilnic se rodeşte
în matca lui cu soare de-a pururi cununată
am omenit şi fraţii ce ne-au vorbit frăţeşte
pre limba lor de miere, pe la bănii cărată.

Am vămuit şi furii ce ne-au trecut prin
case ;
pre 'naltă curăţie găsit-au în pridvoare,
le-am dat şi pîine caldă şi pavăză de coase
de-au tulburat livada cu valuri migratoare.

Am dunărit milenii la porţi involburate,
am învăţat ce-nseamnă şi sufletul şi dorul ;
am luminat în nopţi cu fructele mai coapte
'nălţîndu-ne sub braţe şi masa şi ogorul !

Ne sînt Carpaţii scutul-leagăn de răcoare,
şi calul şi arcaşul şi viaţa şi povara,
ne fie bucuria din munţi şi pîn' la mare
rotundă cum e pîinea, fierbinte cum e vara !

Io, Mihaiul domnul, uns din munţi la mare
dînd veacului lumină pre lutul moştenit
curg plopii fără număr cu somnul meu cel
mare ;
Ardealu-n trupul ţării e pohta ce-am
pohtit" !

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»
LA CONCURSUL DE POEZIE PATRIOTICĂ
«NICOLAE BĂLCESCU», RÎMNICU VÎLCEA, 1981

NICOLAE ŢONE

Poeme despre grîu şi berze

(fragmente)

O grîul cum se clatină ei
în lumina soarelui
ca pletele unui voievod
în iureşul luptei
cum luceşte ei
toată ziua
din zori pînă-n
apusul roşu pînă
la singe
ca palmele unui ţăran
altcîndva bătucite de
fioroase pluguri de
lemn
Şi cum îţi vine să
zburzi
prin aceste cîmpii
cutreierate de sărbătoare
Şi cum îţi vine
Să te dai de-a rostogolul
prin iarba proaspătă
pînă ţi se ilumineză —
şi-ţi ameţeşte privirea
şi trupul
Şi cum îţi vine să
cazi în genunchi
şi cum cazi în
genunchi şi
săruţi pămîntul
cu buzele
şi cu toate cuvintele
pe care le ştii
deodată
şi cu toate cuvintele
pe care nu le ştii
articula
dar pe care
le pronunţi clipă de
clipă
şi pe ele
tot deodată
Lumină va fi,
lumină puternică
va aşeza soarele pe
satele ţării
Ţăranclle
ca şi-n alte vremuri
vor merge la riuri
şi vor spăla
zilele de necazuri şi
griji
pînă acestea se vor face
limpezi şi albe
ca lacrima
Pruncl se vor căţăra
în meri şi în pruni
şi vor cădea de acolo
în ierbi mătăsoase
fără să-şi scrintească
piciorul
mina fără să şi-o
rupă
fără să ! se fărîmiţeze
subţirile, vărăticile
haine.

* * *

Să ne continuăm
preumblarea prin grîul
în pîrgă
cu tălpile goale
„Fereşte, ferestre
va striga în
gîndul meu în
zeu
Fereşte tulpina fragilă
a grîului,
fereşte oul de dropie
luminînd în
cîmpie ca un
diamant de o sută
douăzeci de mii de
carate
Şi nu călca rima
şi nu atinge ou
şi nu atinge cu
talpa piciorului
broasca
şi nu lovi prea tare
cu privirile
ciocîrlia
dulcea. naiva
privighetoare

plastică

Contrapunct romantic

Două atribute par să domine actualmente pictura lui Virgil Făciu: mai întîi, asumarea mai mult decît conştiincioasă a datelor realului printr-o bine articulată exprimare, net figurativă, susţinută de o certă ştiinţă a desenului. A doua dominantă rezumă capacitatea de exaltare a culorii, pe care artistul o debarasează de regulile cunoscute într-un efort de personalizare a picturalului. Gest polemic, fără doar şi poate care, dacă ar fi dus mai departe, ar pune mai bine în evidenţă şi argumentele menite să ne convingă că sîntem martorii nu numai ai unei simple bravade estetice. Pînzele prezentate la Galeria „Orizont" ne-au dovedit însă, cu prisosinţă, că revolta (de fapt, însingurarea) lui Virgil Făciu nu a însemnat niciodată refuzul de cercetare a realităţii şi a destinului uman în resorturile lor cele mai subtile. Căci, în mai toate compoziţiile-alegorii ale pictorului am descifrat o metafizică a omului confundat cu universul, dar şi cu propriul lui destin în dramatica aventură a unicităţii.

Dar să nu îndrăznim mai mult decît însuşi artistul ne-a îndemnat să o facem. Situarea, totuşi, în centrul sistemului de gîndire plastică a omului, ca element dinamic, aproape turbulent al universului, îl plasează pe Făciu, dintr-o dată, în descendenţa marii picturi de idei. Pentru că el nu portretizează, de fapt, ci narează, adesea metaforizînd, asupra existenţei şi destinului uman. Constient de aceasta pictorul se abandonează îndelung viziunilor şi lasă usile necontrolat deschise exprimărilor patetice resimţite de noi în vibraţia vitalistă a culorilor şi în dezechilibrul proporţiilor ori al armoniilor cromatice. Detalii neglijent concepute o tehnică defectuoasă a racourci-ului sau unele deformări (voite ?) i-au înclinat pe unii să vadă în pictura lui Făciu tensiuni şi arsenale expresioniste. Aş fi tentat să cred că acest foarte atent analist al omului — privit prin prisma titanismului angajărilor lui fizice, morale şi atitudinale — este mai degrabă un romantic întîrziat în viziune, care îşi refuză, însă, instrumentarul şi artificiile romanticilor. Nevoia lui de a se exprima este atît de năvalnică, încît singurul demers plauzibil şi conform crezurilor sale artistice i se pare revolta. Dar, cu toate acestea, în mod paradoxal, frapantă în compoziţii este maniera în care reuşeşte să învăluie dramatismul simbolurilor cu o generoasă aureolă de sensibilitate şi blîndeţe. Este multă tăcere în pînzele lui, deşi percepem acut spasmul unei dureri ori scrîşnetul unui efort. Triumfă însă căldura învăluitoare a gesturilor, a privirilor, tratate în frumoase tente de culoare iradiantă (o lumină ca de luminare aprinsă emană din carnea personajelor lui). Ceea ce înseamnă că întreaga revoltă a pictorului, trădată de erupţiile cromatice şi de tuşele energice ale unei palete mai aspre, este cenzurată de vibraţia unei sensibilităţi profunde şi, în fond, dominatoare. Aşa stînd lucrurile, expresionismul formal ce i s-a atribuit nu-l acuză (nici Rouault nu a fost un expresionist în accepţia programatică a noţiunii), ci îi evidenţiază adînca disponibilitate către contrapunctul romantic, emoţional, culoarea fiind, în consecinţă, doar mărturia bovarică a unui bufon îndurerat.

Un meşteşug bine stăpînit, canonic exersat în desene (o expoziţie anterioară a demonstrat din plin această virtute a artistului), conferă suficientă libertate de mişcare ideilor şi emoţiilor sale. Libertate, care printr-o mai atentă ghidare a intenţiilor şi o mai ordonată distilare a senzaţiilor, ar putea certifica mai convingător autenticitatea unei voci încă de pe acum distincte.

Corneliu Antim

muzică

Cîntece despre tineri

De la bun început, care sînt concluziile posibile atunci cînd muzica întîlneşte un cadru organizatoric limpede — în aceste zile, **Concursul cîntecului politic pentru tineret**, ediţia a IV-a, organizată de C.C. al U.T.C., Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Uniunea compozitorilor şi Radioteleviziunea română ? Mai mult, în ce fel poate răspunde muzica unor comandamente ale luminoaselor realităţi de astăzi ? Rezonanţa muzicienilor la epocale deveniri sociale şi politice este fapt frecvent întîlnit în istoria muzicii, numeroase partituri de referinţă fiind rodul unor comenzi sau concursuri, unor momente aniversare de omagiat sau, cel mai adesea, fiind răspunsul sublimat în arta sunetelor al conştiinţei compozitorilor rezonînd cu aceeaşi intensitate, însă într-un limbaj diferit, specific, la transformările istorice înnoitoare.

Concursul cîntecului politic pentru tineret are dimensiuni aparte, acestea fiind date de viitorii „beneficiari" ai lucrărilor cuprinse în concurs, a celor premiate : mulţimile de tineri animaţi de realităţile României socialiste, animaţi de suflul romantismului revoluţionar, însufleţiţi de nobilele idealuri de luptă şi progres ale Partidului Comunist Român. Din acest punct de vedere, pentru compozitori, concursul este tocmai acea ocazie polarizatoare, stimulatoare a fanteziei de creaţie şi — de ce nu ? — a competiţiei prin muncă, secondînd înzestrarea, dăruirea artistică, toate acestea fiind puse în serviciul unor idei directoare ale genurilor de masă, ale cîntecelor scrise pentru a se adresa, pentru a fi înţelese, memorate, cîntate şi fredonate, pentru a mobiliza mulţimile de tineri sub acelaşi ideal : idealul muncii şi al nobilei dăruiri prin muncă. Iar rezultatele concursului au pus din nou în evidenţă că numai acele lucrări, adresîndu-se nemijlocit tinerilor, vor fi şi adoptate de tineri, lucrări respectînd, cu fantezie creatoare însă, legile „de fier" ale cîntecului de masă : accesibilitatea, sinceritatea versurilor şi a liniei melodice, măiestria. Deosebit de interesante pot deveni însă unele observaţii pe marginea pieselor premiate. Categoric, toate lucrările s-au bucurat de sprijinul unor versuri de calitate, versuri oglîndind, cu inspiraţie însoţită de meşteşug, realităţi luminoase ale patriei noastre socialiste. Limpede este însă faptul că, pentru compozitor, poezie patriotică nu înseamnă vers simetric, „previzibil" ca să zicem aşa, pleonastic şi accesibil în înţelesul simplist al cuvîntului ; poezie patriotică devine orice text care, dincolo de conţinutul de nobile idei, de generoase imagini şi gînduri despre ţară şi oameni, poate „purta" o melodie largă, unduitoare, poate potenţa pe deplin latenţele unei melodii sincer izvorîte din conştiinţa creatoare, ajungînd direct, nealterat, prin intermediul cuvîntului, la conştiinţele receptoare ale ascultătorilor. Ce semnificaţie are însă patriotismul într-o creaţie muzicală neînsoţită de cuvînt — întrebare pe care am adresat-o cîştigătoarei Premiului I, cu lucrarea „Pe nîmb de vulturi" pe versuri de Vasile Nicolescu, compozitoarea Irina Odăgescu-Ţuţuianu ? „Cred că se poate vorbi cu deplină îndreptăţire despre orice muzică, mai exact, despre orice gen muzical ca fiind posibil purtător al unui suflu, al unui nobil mesaj de patriotism. Orice fel de muzică inspirată din structura vie a neamului românesc, din imensul rezervor de nestemate muzicale ale folclorului, este a noastră, ne aparţine — de aceea ea este patriotică şi nu poate fi considerată altfel decît patriotică pentru că serveşte, evidenţiază, comunică un fel de a fi propriu în lume. Cu alte cuvinte, o muzică inspirată din folclor, vorbeşte, trecînd prin conştiinţa creatorului, despre folclor, despre România ; iar dacă muzica este bună, este sinceră, înseamnă că a fost scrisă cu dragoste. Ce poate fi mai aproape de „miezul" cuvîntului patriotism decît dragostea pentru sublimul folclor românesc ?"

Viorel Petrescu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (XIII)

„La hanul lui Mînjoală" (continuare)

Tipologic, coana Marghioala, sau, cum i se spune deobicei, Mînjoloaia, își datorează faima de care este inconjurată atributului de „vrăjitoare", receptat de toți cu o teamă admirativă. Aici se află desigur cauza irezistibilei atracții pe care hanul o exercită asupra călătorilor ce bat drumurile minați de treburile și afacerile lor. De luăm bine seama, scriitorul coroborează două elemente tipic baladești — in sens adinc originar —, avind o intensă circulație, atit in literatura europeană cit și in eposul popular autohton : hanul ca loc al acțiunii, unde, aduși din toate părțile, apar oameni de tot soiul, capabili a provoca surprize de neuitat, și personajul feminin in postură de hangiță, care, prin farmecul ei „mitic" provoacă și polarizează stările afective, nu o dată de-a dreptul pasionale, cărora călătorii le cad victimă cu voluptoasă uitare de sine. Dacă, așa cum s-a văzut, in **La conac** este pus in valoare cel dintii element, in **La hanul lui Mînjoală** poziția dominantă aparține celui de-al doilea. Inainte de orice, ideea de a plasa acțiunea povestirii intr-un asemenea loc și de a o pune in relație directă cu un asemenea personaj dezvăluie tentația pentru mister, sursa intimă cea mai de seamă a oricărei tentative de plonjon in fantastic. Revenind insă la structura epic-conflictuală, cu substratul ei psihologic atit de revelator, este de remarcat că propensiunea spre fantasticul pur de care vorbește Pompiliu Constantinescu se bizuie pe ceea ce s-ar putea numi explorarea cu dublă deschidere in zona misterului. Așa se face că, pe de o parte, noțiunea de mister își relevă tulburătorul coeficient de incărcătură poetică, confundindu-se cu atit de inanalizabila stare de vrajă erotică a personajelor. Din acest unghi inteles, misterul cultivat in povestirea caragialiană (situație, probabil, unică in intreaga operă a scriitorului) este emanația contaminantului farmec feminin degajat de stăpina hanului. Apare deci limpede că evaluat pină la acest punct, atributul de „vrăjitoare" conferit hangiței nu face decit să exprime la modul superlativ tulburătoarea ei feminitate și, astfel, să enunțe tema realist-psihologică a povestirii. Noutatea stă in faptul că, spre a situa respectivul atribut intre parametrii superlativului absolut, pe de altă parte, naratorul ia in considerare fundamentala calitate de hangiță a eroinei. Este calitatea ce deschide calea de acces in cealaltă sferă semantică a noțiunii de mister ; anume, in aceea a misterului de conținut magic. Marea originalitate a viziunii fantastice din **La hanul lui Mînjoală** își are sursa in extraordinarele efecte produse de impactul dintre cele două moduri de ințelegere și explorare a noțiunii de mister.

Arta narativă a povestirii se revendică de la refuzul oricărei tentații de a explica, implicit de a canoniza, dimensiunea satanică a psihologiei personajului feminin și de a o face cunoscută la modul accidental-aluziv, invăluind-o intr-o ambiguitate incitantă și tratind-o ca pe un dat ce intră in ordinea firească, banală chiar, a lucrurilor. Incintat peste măsură de fermecător amuzanta hirjoană dintre cei doi eroi, la prima vedere cititorului i se refuză conotația subtextuală a detaliului investit cu funcție magică. De-abia odată cu reluarea lecturii pe scene și momente — operație datorată unui impuls pe care cititorul insuși nu și-l poate explica este — incepe a fi reținut de prezența lor. Intiia apariție a celei mai apropiate colaboratoare in materie de vrăjitorie, de ale cărei servicii hangița beneficiază constant, poate literalmente să scape din atenție, chiar și la reluarea lecturii, căci este aproape imposibil a interpreta altfel decit in litera lui textul frazei ce urmează : „Și repede coana Marghioala dă o poruncă unei cotoroanțe să puie de masă-n odaie, și pe urmă s-apropie de cotlon ia vatră" etc. Numai la sfirșit, rememorind toate aparițiile ei, realizăm ideea că numita „cotoroanță" este principala unealtă a hangiței ; chiar dacă (sau tocmai de aceea !) acțiunile ei dau impresia că se inscriu in aria celui mai stereotip cu putință comportament (de pildă : „— Cocoană, dumneavoastră stați de vorbă aici... nu știți ce-i afară... — Ce e ? — S-a pornit un vint de sus... vine prăpăd"). Iată acum și marele episod cheie al povestirii in care este sugerat satanismul hangiței :

„Multe odăi curate și odihnite am văzut in viața mea, da ca odaia aceea... Ce pat ! Ce perdeluțe ! ce pereței ! ce tavan ! toate albe ca laptele. Și abajurul și toate cele lucrate cu iglița in fel de fel de fețe... și cald ca subt o aripă de cloșcă... și un miros de mere și de gutui...

Am vrut să m-așez la masă și, după obiceiul apucat din copilărie, m-am intors să văz incotro e răsăritul, să mă-nchin. M-am uitat cu băgare de seamă de jur imprejur pe toți pereții — nici o icoană. Zice cocoana Marghioala :

— Ce te uiți ?

Zic :

— Icoanele... Unde le ții ?

Zice :

— Dă-le focului de icoane ! d-abia prăsesc cari și păduchi de lemn...

Femeie curată !... M-am așezat la masă făcindu-mi cruce după datină, cind deodată, un răcnet : călcasem, se vede, cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrin, care este subt masă. Cocoana Marghiala sare repede și deschide ușa de perete ; cotoiul supărat dă năvală afară, pe cind aerul rece năpădește-năuntru și stinge lampa. Caută chibriturile pe bijbiite ; caut eu incolo, caută cocoana-ncoace — ne-am intilnit piept in piept pe-ntunerec... Eu, obraznic, o iau bine-n brațe și-ncep s-o pup... Cocoana mai nu prea vrea, mai se lasă ; ii arde obrajii, gura-i era rece și i se zbirlise pe lingă urechi puful piersicii.... In sfirșit iacă jupineasa aduce tava cu demincare și cu o luminare. Pesemne om fi căutat mult chibriturile, că țilindrul lămpii se răcise de tot. Am aprins-o iar...

Bună mincare, pine caldă, rață friptă pe varză, cirnați de purcel prăjit și niște vin ! și cafea turcească ! și ris și vorbă... halal să-i fie cocoanii Marghioalii !".

Să recunoaștem că, din primul moment, explicația cu privire la absența icoanelor din incăpere nu indică decit o anumită stare de ateism naiv, iar incidentul cu dispariția cotoiului apare atit de amuzant și atit de firesc distribuit in contextul voluptoasei hirjoane erotice de care sint cuprinși eroii incit nici prin minte nu ne trece să-i acordăm și o altă semnificație. Mai mult, și la următoarea apariție a poznașului animal, atunci cind tinărul bărbat dă curs hotăririi de a pleca de la han („Am zis : hi ! la drum ! și mi-am făcut cruce ; atunci am auzit bine ușa bufnind și un vaet de cotoi. Gazda știa că nu o mai văz, intrase degrabă in căldură și apucase pe cotoi cu ușa, desigur !") sintem de acord cu interpretarea eroului insuși : „Afurisit cotoi ! se tot viră pintre picioarele oamenilor". Cu atit mai puțin sintem dispuși a ne angaja pe pista lecturii subtextuale in cazul indemnului adresat oaspetelui de către hangiță de a pleca la drum „miine pe lumină" :

„— E vifor mare, zise cocoana Marghioala, infiorată și apucindu-mă strins de mină ; ești prost ? să pleci pe vremea asta ! Mii de noapte aici ; pleci mine pe lumină".

Cu aceeași atitudine intimpinăm și observația eroului că „dusă pe ginduri" femeia „ședea pe pat cu căciula mea in mină" pe care „o tot invirtea și răsucea", la toate acestea adăugind laconica scenă a despărțirii :

„ — Cit am de plată ? am intrebat

— Imi plătești cind treci inapoi, răspunde gazda, uitindu-se adinc in fundul căciulii.

Și pe urmă se ridică in picioare și mi-o intinse. Mi-am luat căciula și-am pus-o in cap, așa cum la o parte, zic, privind pe femeie drept in lumini, care sticleau grozav de ciudat :

— Sărut ochii, cocoană Marghioala !

— Umblă sănătos !".

Numai că, așa-zicind, reluind lectura povestirii de la sfirșit spre inceput (operație pe care sintem indemnați a o intreprinde din același obscur impuls), vom vedea că intreg acest șir de amănunte aparent, de un aspect cu totul benign, se inscriu in țesătura unui scenariu narativ ale cărui conotații de factură magică fac adevărata și marea „muzică" a povestirii.

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Petre Ivancu

Petre Ivancu are treizeci de ani, o solidă experiență a trudei și o crincenă pasiune pentru poezie pe care o practică cu obstinație, cu fervoare și gravitate, obsedat de această ultimă șansă a autodesăvirșirii. A debutat in 1971, in pagina literară a „Scinteii tineretului", prezentat de Ion Băieșu. Laureat al mai multor concursuri și festivaluri de poezie (ultimul premiu fiind obținut in toamna acestui an la Concursul național de poezie „Nicolae Bălcescu", Rimnicu-Vilcea), scrie, de asemenea, și critică literară (a obținut un premiu in 1978 pentru eseul „Ilie Moromete sau fascinația eternă") și publică frecvent in „Luceafărul", „Convorbiri literare", „Flacăra", „Orizont", „Argeș", „Ramuri". Intre 1978—1980 a susținut la Studioul de radio-televiziune Craiova emisiunea „Vitrina editorială" prezentind săptăminal cărți de literatură actuală. In 1980 apare in „Biblioteca Luceafărului" cu un grupaj de poeme propus de poetul Ion Gheorghe. Apare in antologia „Din adincul inimii" (Editura „Eminescu", 1981). A scris patru cărți de poeme „Fereastra de muzeu" (tipărită la Editura „Litera", 1981, la indemnul lui Ion Gheorghe, insoțită de o prezentare semnată de Ovidiu Ghidirmic), „Eternă patrie de maci" (in curs de apariție la Editura „Scrisul românesc"), „Cerc inchis" și „Fotograful din Ithaca". Despre cartea sa de debut, „Ferestre de muzeu" au scris cu entuziasm și competență Ion Dur („Scinteia tineretului", 13 iulie 1981), Laurențiu Ulici („România literară", 30 aprilie 1981), Mircea Liviu-Goga („Luceafărul", 10 octombrie, 1981), Mihai Dutescu („Ramuri", martie 1981) ; ceea ce credem că mai trebuie spus ține de o anume senzație de febrilitate resimțită la lectura cărții ; tentația calofilă este subminată continuu de o irepresibilă voință de exprimare a existenței trăite. Poetul, fascinat de mecanica rostirii poetice, scrie ca intr-o vrajă muzicală pură : „Plutesc pe-o scindură de rai / nici nu mai știu de cind mă trec / și numai raza unui cintec / imi scapă sufletul de-nec. // Vislesc pe fluvii somnambule / pe gura-mi obosesc cuvinte / doar duhul alb al veșniciei / imi trage scindura-nainte. // Ci parcă ingeri trec pe riu / buimaci de toamnă-alunecind / cind in Grădina Ghetsimani / arde lumina-nsingurind." (Ars Poetica)

„Fotograful din Ithaca", ultimul volum in ordine cronologică al autorului și, după credința noastră, cel mai realizat, stă sub semnul autenticității, temă centrală a cărții. Intii de toate, poetul iese din lunga somnie a conștiinței, vede existența „realist", fără grila iluziilor poetice și reușește să articuleze un discurs poetic mai puțin armonios dar mai penetrant, dinamizat de un ton rezolut și o voluptate a descoperirii realului : „el" umblă noaptea pe străzile nădușelii / pingelele sale sint niște litere prăfuite / ar putea hrăni tot universul / cind umbra sa o paște o turmă de vite // fotografiază plinsul in culori / cind greierii plimbă noaptea in sin / fotograful hipnotic se plimbă prin bilci / și urmele sale ca niște răni mai rămin // vă intreabă dacă mai trăiți / ochelarii de cal de nu vi s-au urit / cind intilniți noaptea fotograful bolnav / desenați-i cu ură ștreangul de git" (Fotograful din Ithaca).

Apoi, fără să renunțe la poezia de esență muzicală, poetul își imbogățește registrul prozodic prin practicarea versului alb, apt să-i instrumentalizeze ironia ori sarcasmul, apt să-i dinamiteze viziunile solemn-convenționale care-l mai persecută : „să presupunem că există / că te plimbi / desculț printr-o iarbă cu rouă / că faci dragoste cu o femeie măritată / că ai văzut copii jucind mingea / și un cățel făcea pipi pe bătrina statuie / că doamna brunetă / nu mai dă lipsă la cintar... / «nu am timp de prostii» / bolborosi încărunțitul robot" (Sonată pentru un arbore visător) ; *„Ithaca, Ithaca / drum putrezit in singele meu / Ithaca, Ithaca / rană și nesomn / cimpanzeii mă ară cu urletul lor / mă calcă tirziul / pe-o limbă de ceas / sint un semnal de alarmă / tras in neștire / de un schelet visător"* (Ithaca).

„Fotograful din Ithaca" este intrutotul o promisiune : va ști Petre Ivancu să meargă mai departe, să disprețuiască nenorocitele determinisme literare și să aspire la o veritabilă operă poetică ? Noi i-o dorim din tot sufletul cu atit mai mult cu cit o carieră literară, chiar strălucită, (vezi nenumărații poetaștri de azi, autori a zeci de volume), nu poate egala adevărata glorie poetică.

Cezar Ivănescu

P. S. *In „Convorbiri literare", nr. 11 (143) noiembrie 1981, colegii noștri ieșeni ne republică (intreg) un poem, „Jeu d'Amour (Centura de castitate)" care mai apăruse (fără două strofe) și in numărul din august. Mulțumindu-le pentru frumosul gest reparator, i-aș intreba dacă nu consimt să repetăm figura și cu interviul „consemnat" de Vasile Mihăescu in aceeași pagină, nu de alta, dar sintem siguri că nimeni nu va ințelege că „shelleyană" trebuie citit „céliniană" și, de asemenea, că numitul „Karl Leil" e același cu Carlyle. Pină atunci, firește, considerăm textul acestui interviu drept apocrif și-i rugăm și pe eventualii lui cititori să-l considere ca atare.*

CRONICA EDIȚIILOR

Împărăţia Sadoveanu

1. S-a inaugurat de curind la Editura **Minerva** seria OPERE de Mihail Sadoveanu. Este cu adevărat un eveniment editorial. Volumul I, intr-o ținută grafică ireproșabilă, conține 808 pagini.

Ediția critică este semnată de Cornel Simionescu. Notele și comentariile sint asigurate de către editor in colaborare cu Fănuș Băileșteanu. Un masiv studiu introductiv (95 p.) in care se prezintă o cuprindere globală a cosmosului sadovenian, semnează profesorul ieșan Constantin Ciopraga. Coperta și supracoperta aparțin lui Dumitru Verdeș. Lector de editură : Daciana Vlădoiu.

Prin concepție, mod de structurare a materiei, comentarii și incursiunile de istorie literară, ediția este monumentală, amintindu-ne de cele dedicate lui Eminescu, Rebreanu... Și in cazul acesta, editorul s-a aflat in fața unor „probleme și greutăți" mai mult decit „evidente". Pentru a lua cunoștință de ele desprindem, in continuare, citeva propoziții din nota editorului.

Sadoveanu este unul dintre cei mai fecunzi scriitori ai noștri, el publicind „aproximativ 140 de titulari (=volume, n.n.) in 500 de ediții". Dacă in cazul lui Eminescu una din dificultăți era și mai este incă descifrarea manuscriselor și cronologizarea variantelor, cit il privește pe Sadoveanu greutatea vine din colaționarea edițiilor de la una la alta. „In această succesiune, se intimplă nu o dată ca o lucrare nouă să ingloebze parțial materia alteia anterioare, sau să o inglobeze aproape total sub un titlu schimbat."

O altă chestiune s-a pus in legătură cu „titlurile subordonate de regulă rubricii «prelucrări»", cu toate că „statutul unor astfel de titluri este incă ambiguu". Concluzia editorului este că „prelucrările" devin, practic, opere **„originale"** și astfel va include la această secțiune lucrări precum **Măria-sa Puiul Pădurii** (prelucrare după **Genoveva de Brabant**), **Cuibul invaziilor**, etc. „Nu vor fi ignorate — ne spune editorul — nici traducerile propriu-zise cum ar fi cele efectuate din Turgheniev și Maupassant, tălmăcirile din opera in limba franceză a lui Alecu Russo, sau cele din **La Philosophie de l'art** a lui Taine".

„Cu totul impresionante ca volum sint apoi scrierile rămase in periodice". Pentru identificarea lor in presa vremii editorul a făcut un impresionant tur de forță, știindu-se faptul că Sadoveanu a colaborat la sute de reviste **centrale** sau **locale**, din toate provinciile românești. „Depistarea lor in presa celor peste 60 de ani de activitate literară a scriitorului a fost una dintre cele mai anevoioase operații pe care le-a solicitat editarea acestei serii de **Opere**. Au fost investigate in acest scop peste 950 (nouă sute cincizeci ! literele noastre) de ziare, reviste, almanahuri, buletine etc".

O problemă nu ușor de rezolvat a fost și aceea referitoare la manuscrisele rămase de la Sadoveanu, „ele sint fie din categoria celor de dinainte de 1900, fie opere «uitate» din considerente extraliterare, in pofida valorii lor artistice, cum sint, de pildă romanul **Mariana Vidrașcu** sau versurile din anii maturității." Tot in această categorie editorul include și „caietele de creație".

Cit privește corespondența, „bogată in anii tinereții, dar cu totul sporadică la maturitate, ea va fi editată după regulile genului". Dar și in acest caz sint dificultăți, de un ordin special pe care oricit s-ar strădui editorul, nu le va putea rezolva de unul singur : „...va trece multă vreme pină cind se va putea realiza un corpus integral al fondului epistolar sadovenian, risipit astăzi in țară și peste hotare la nebănuiți destinatari". Așa stind lucrurile, ințelegem apelul editorului către cei care dețin documente Sadoveanu de a le pune intr-un fel sau altul la dispoziție pentru realizarea cit mai deplină a seriei de Opere. In acest scop credem că un rol il pot avea și revistele literare care desigur nu vor ezita să publice inedite Sadoveanu in măsura in care acestea li se oferă.

Am breviat mai sus doar o parte dintre „problemele și greutățile" ce s-au ridicat in chip obiectiv in fața editorului. Cum a ințeles Cornel Simionescu să le facă față și să pună ordine in împărăția operei sadoveniene ? Reproducem și aci citeva din criteriile care l-au călăuzit. (In paranteză fie spus, anume cităm atit de des pe editor pentru că **programul** său, cu corecțiile de rigoare, poate fi aplicabil oricum pilduitor și in cazul altor ediții de tipul **opera omnia** din clasicii noștri).

Deci : „Proiectată ca o serie de tipul **opera omnia**, ea (ediția, n.n.) va trebui să reflecte cu fidelitate hotarele bibliografiei sadoveniene (reintegrind diversele titluri omise in precedentele ediții sau reintregind acele sumare sau texte ale unor lucrări tipărite cu regretabile omisiuni) și să adopte o formulă de organizare pe cit de simplă pe atit de cuprinzătoare."

După ce am cercetat volumul intii, deci am văzut cum s-au materializat criteriile editorului, să ne fie ingăduit să afirmăm că soluția la care a ajuns Cornel Simionescu este nu numai „simplă" și „cuprinzătoare" ci și de mare operativitate. Editorul : „...am distribuit intreaga materie a ediției noastre in patru mari secțiuni. Prima va cuprinde opera originală publicată de autor in volume de sine stătătoare ; a doua, opera originală rămasă in afara volumelor (in periodice sau in manuscris) ; a treia secțiune va cuprinde traducerile, iar a patra, corespondența. De la caz la caz, aceste secțiuni vor fi subimpărțite in funcție de natura textelor incluse. In cadrul fiecărei secțiuni sau subdiviziuni, ordinea scrierilor va fi cea cronologică."

Restul problemelor, cum spunea un profesor de-al nostru, prezintă mai puțină importanță. Nu și mai puțină acribie filologică. Ca text de bază s-a luat ultima versiune despre care s-a avut „certitudinea că-i reprezintă voința" autorului. Mult mai anevoioasă a fost „coroborarea textelor, după confruntarea integrală a tuturor edițiilor cunoscute (unele ajungind la 10—15 sau chiar mai multe reeditări), cu materialele de arhivă care se mai păstrează..."

Despre modul cum sint organizate **Notele și comentariile**, despre celelalte anexe care insoțesc volumele, **Schița biografică** și **Indicii** (mai ales cel privitor la elementele universului sadovenian) vom referi in articolul viitor, cind vom incerca să dăm și unele ilustrații.

Seria este planificată in 25 de volume.

La o operă grandioasă — un plan de editare științifică grandios !

Gheorghe Suciu

TINERI POEȚI

Florin Iaru

Printre foarte mulți poeți „serioși", preocupați să-și ingroașe vocea mai mult și mai devreme decit trebuie, intervine gălăgios, persiflant, turbulent și calamburgiu, cu un **miticist** chef de vorbă și de spectacol, mizind pe aparenta carte a neseriozității, Florin Iaru, autorul unui volum de versuri remarcabil **(Cintece de trecut strada, 1981, Ed. Albatros)** care il așează printre adepții fanteziilor spiritului liber și al unei poetici a antipoeticului.

Caracterul ludic și o juvenilă euforie dinaintea limbajului, a unui limbaj căruia dadaiștii i-au descoperit **mizeria** tradițională, il caracterizează pe poet ironic și inteligent, bintuit de intreaga frazeologie specific caragialescă, el insuși un extrem de fin demontator și degustător deopotrivă al clișeelor verbale. Din aceste clișee, ale stilului publicitar, de pildă, grotesc și grandilocvent afișat in reclamă, Florin Iaru scoate un amuzant poem al străzii și al aglomerației citadine : „Își fac cu toții semne amicale / de pe trotuarele cordiale / purtați de valul de semafoare / ca niște medalii verzi. / Ora închiderii e ceasul deschiderii și / CROITORIE BĂRBAȚI / MODELE ELEGANTE / sărută mina la / FEMEI BALONZAIDE / Cind iată / pe ulița noastră / trece o gașcă ingerească / spre ciuda lui / CIRCULAȚI... / spre groaza lui / FOTO SUPERB / brusc retușat și imberb".

Poemele lui Florin Iaru dialoghează cel mai adesea, parodic, cu diversele stiluri. Intilnim astfel un dialog al poeziei cu versuri celebre, impuse de memoria școlii („Capul meu cade / pe / mașina de scris / ..... / fruntea de rinduri mi-e plină" — **Hai Ku Mine peste muntele Fudji**), un dialog al ei cu stilul poetizant, cu acela al prozei, o mimare ironic-scandaloasă, după exemplul dadaiștilor, al jurnalismului senzațional și publicitar. Un poem parodiază comunicatul de război **(Comunicat)**, putind fi citit in esență ca un poem antirăzboinic, un altul **(Duelul)** incepe prin darea cu tifla la adresa normelor retoricii clasice : „Iată locul acțiunii: / toboganul ascuțit ca o lamă / zidul morții ca maxilarul sfărimat / roata mare pisind monoton al 99-lea cap. / / Iată subiectul acțiunii: / S-au depărtat cu urechea ascuțită / ca un creion mecanic. / Ne-am apropiat pină cind sinul tău / s-a certat cu pieptul meu. / / Iată cuvintele acțiunii : / Moarte motoare roată ratare carte / cotoare Perpedes Apostolescu / Lapte gros...". Parodia, in acest poem cu multiple săgeți, merge și mai departe, spre zone aproape intangibile, dacă se poate spune astfel, o strofă fiind transpunerea rizibilă a stanțelor Ecleziastului : „Unde-s dinții tăi cei frumoși ? Iată, s-au scuturat ! / Unde-i soarele limbii fierbinți ? / Iată, s-au încărcat !". Bunele, frumoasele, solidele sentimente, cele care fac poemul **emoționant**, după toate preceptele romantice, sint izgonite fără milă, ca deșeuri, din poezie, aceasta dorindu-se lucidă și nesentimentală, eliberată de orice prejudecăți ale sufletului : „Mamă, cit gunoi aurifer / intre ventricol și auricol. / Mamă, cite declarații de dragoste / intre sistolă și diastolă. / Cit de hirșiit este trupul meu / intre cărămidă și cărămidă. / Cit de rizătoare este litera mea / care mă ingroapă de viu... / — Scoate o lacrimă ! strig ochiului / Dar se lasă intre mine și el / o perdea de nervi. / — Scoate un singe ! strig infuriat inimii. / Insă vine mama de sus / cu un lighean clipocitor de secunde : / — Varsă fiule, varsă tot ! / Hai ! / Intii scalpul și marșul funebru / intii beregata și duioasele sentimente / intii dinții-ncleștați și discursul de adio / intii bandajele și amintirile / din clipa-n care ne văzum... / Iată imi crescură dioptrii pe ochi / imi crescură electrozi pe frunte / rămin descurajat / intre gură inimă ochi / și restul sufletului / Recitind memorii din vid : / „Cum ! Cind lumea mi-e deschisă a privi..." **(Gunoi aurifer)**.

Declarațiile de dragoste nu sint absente din acest volum, scris cu mare simț al limbii și cu un nesecat instinct al jocului (cartea poate fi citită pe o bună parte a ei drept o insolită poveste de iubire), dar ele sună astfel, ironic-absurd, pre limba poetului, chiar atunci cind e glorificată iubita : „Ea era atit de frumoasă / incit vechiul pensionar / se porni să roadă tapițeria / scaunului pe care ea a stat. / In iarna curată, fără zăpadă / mașina uscată încercă s-o ardă. / Dar ea de mult coborise cind s-a auzit / inghițitura. / Șoferii mestecați / au plins pe volanul păpat / căci ea nu putea fi ajunsă. / In schimb era atit de frumoasă / incit și ciinii haleau / asfaltul de sub tălpile ei" **(Aer cu diamante)**.

In fine, autoironia desființatoare, ostentativă, funambulescă, deriziunea de sine exagerată luată și aceasta dintr-un posibil inventar dadaist, nu lipsesc dintre mijloacele de predilecție folosite de Florin Iaru pentru a compune un spectacol ludic al lumii in care se mișcă : „Iubita mea ciinele meu află incet despre mine / că mă compuneam din atomi ca oricine / că sub schelăria de case / rid incă amănuntele nebuloase / iubita mea ciinele meu află incet despre mine / ceea ce se vedea in cordul meu de mohor / care incă din anii cei buni / ajunsese o casă de nebuni / locuită de un măturător".

Departe de a scandaliza, poemele lui Florin Iaru trădează subtilitate și rafinament, atit in limbaj, cit și in gindire. Ele nici nu sint atit de „neserioase", de gratuite pe cit par la prima vedere, căci sint deliberat compuse pentru a fi urmarea a ceea ce poetul numește „memoria liberă" mod de a reduce tot mai mult distanța dintre gindire și exprimarea ei autentică. Libertatea de spirit vizează aceste poeme neortodoxe, construite pe o programatică dezarticulare a limbajului și in care fondul oral, fraza vorbită, dincolo de a invetera deriziunea formulelor osificate, anchilozante, au drept scop sugestia unei opțiuni și a unui implicit protest.

Poeziile lui Florin Iaru nu sint doar amuzante, caricaturale și ludice, pentru că o lectură adecvată descoperă aici prezența, in chiar incongruitatea lumii descrise de poet, a unui ce neliniștitor, irațional. Poetul ia in deridere, de exemplu, „sufletul contabilului", dar, in același timp, nu se poate reține de a nu inregistra cu nervii biciuți, un suflu oprimat de viață modernă, de haos și echivoc in fața căruia rațiunea se trezește buimăcită. „Creierul meu s-a săturat să inteleagă" — declară Florin Iaru, deloc zimbitor și persiflant de astă dată, pentru că multe aspecte ale realității i se par de neințeles, rămînind doar nervilor suprasolicitați sarcina de a face față reacțiunilor de zi cu zi : „Ca o basculantă excitată / nervul mai cheamă sub steag banița gindului bleagă". Același poem, **Zi ploioasă pe Strada Păcii**, se termină prea categoric pentru a incerca să-i mai răstălmăcești ințelesul : „frică de astăzi ne este".

Un cert dinamism interior animă versurile lui Florin Iaru, versuri sincopate, cu o crescută viteză in emiterea cuvintelor, pe măsura unui sentiment al existenței pe care il concretizează și astfel. Accentele parodice, hazul dezinvolt nu acoperă nicidecum un persistent fond de neliniște, ci, dimpotrivă, il evidențiază in poeme suprasaturate de realitate din care a dispărut aproape orice zimbet : „N-am știut — spun acum — n-am știut / că există un ochi in tavan / urmărindu-mă / dansind / strins îmbrățișat / cu femeia devenindă iubita mea / la orele mici ale dimineții de vară. / / Imi amintesc — zic insă — imi amintesc aerul fiert / aerul indesat in cinci / simțuri ghintuite. Imi amintesc / vinătorul cu pană la pălărie / ascultind pe acoperișuri filmate / filfiitul stelei polare / creșterea copacului / trecerea timpului in / camera aceea ca un interior de pasăre / cu gitul tăiat" **(Radiografie)**.

Dan Cristea

REMEMORĂRI

Din pricina lui Arghezi!

Să fi fost prin anii 54, toamna pare-mi-se. Mă imbolnăvisem binișor de boala poeziei, eram contaminat in regulă. Elev la Școala Pedagogică din Arad debutasem in ziarul local cu o poezie *agitatorică*.

Cu onorariul primit mi-am cumpărat un loden. Se purtau pe vremea aceea, erau la modă și dacă nu aveai loden degeaba mai trăiai.

Scriam pe rupte sub indrumarea și veghea meticuloasă a poetului Alexandru Popoescu Negură căruia ii ziceam *maestre* și-i știam o droaie de poezii pe de rost. Il vizitam săptăminal după-amiaza intre 3 și 5, săream gardul internatului cu coridoarele mirosind veșnic a supă de chimen, (cred c-am băut o cisternă de supă și am devorat un vagon de macaroane cu marmeladă), și-o tuleam spre locuința poetului.

Ne așezam (eu și incă un coleg, Traian Oancea, tot poet și mult mai harnic decit mine), cuminți pe două scaune și maestrul ne verifica *temele*.

Ne dădea *să compunem poezii* in formă fixă: sonet, gazel, frescoritornelă, glossă, rondel. Pină și un pantum *am compus*, chestie pe care n-a mai făcut-o nimeni decit Cincinat Pavelescu și eu. La fiecare picior in plus (e vorba de picior de vers) primeam o admonestare verbală și un arcuș peste neinspirata mină. Apoi maestrul ne dădea cafea. Ah ! ce cafea ! Veritabilă, prăjită și măcinată atunci. Nu amestec năut 15 la sută sau mai știu eu cit din sută. Era bună și aromată și avea un efect al dracului de neașteptat asupra organismelor noastre epuizate de eforturi poetice. Nu dormeam toată noaptea. Ei, și după ce ne sorbeam cafeaua, maestrul ne punea să recităm din poeții-poeți, cum zicea dinsul.

— Micule, zi din Arghezi !

Și eu ziceam și-mi plăcea și eram mindru că ceilalți colegi habar n-aveau cine fusese sau mai bine zis, cine era Arghezi. Apoi recitam din Bacovia, apoi din Barbu, apoi din Davidescu, apoi din Pillat, apoi din Ciurezu și din Goga. Știam, domnule, poezie, nu glumă.

După ce terminam cu recitatul, maestrul ne dădea temele pentru acasă și cite-o bomboană de mentă. Mărețe vremuri ! Frecventam și un cenaclu unde apăreau meteoric Rusalin Mureșanu și Darie Magheru. Ei erau poeți consacrați, nu discutau cu alde noi. Erau melancolici și-și permiteau să bea coniac cu lămiie la Cofetăria Tineretului (habar n-am de ce-i zicea astfel fiindcă, de fapt, trebuia să se numească Cofetăria Bătrinetului...).

Noi scriam poezii cu recolta, cu tractoarele nărăvașe care despică ogoare și cu hidrocentrale vibrind de cai putere. Le citeam in cenaclu. Eram criticați, uneori și lăudați și leșinam de plăcere.

Deci, să fi fost prin 54, toamna pare-mi-se, cind ne-au chemat la Filiala Uniunii Scriitorilor din Arad. Ne-am dus gituiți de emoție, plini de metafore și fresco-ritornele. In biroul elegant infundată in fotoliu, o doamnă cu părul platinat, mirosind frumos și secretarul Filialei grav și la fel de emoționat. Ne-am spus numele, prenumele, mici crimpeie biografice, am accentuat asupra faptului că sintem utecisti. Doamna era chiar scritoarea Lucia Demetrius care venise să ne recruteze pentru Școala de literatură. Noi auzisem de dinsa. O făcusem la școală, nu cine știe cit, dar, oricum, știam că este o mare scriitoare. Conversația a fost scurtă urmind ca a doua zi să ne prezentăm la o *comisie specială*, la primărie, compusă din muncitori, țărani, o reprezentantă a comisiei de femei și o intelectuală. Intelectuala era o profesoară de latină (fie-i țărina ușoară, dacă pot zice așa, dar nu pot și-o să vedeți mai la vale de ce), exigentă și foarte principială. Cred că o chema Toma...

Primul am intrat eu gata-gata să leșin in fața onoratei comisii. Muncitorul m-a privit exigent și dur, nemulțumit de pantalonii mei cam inguști.

Era clar că mă considera *malagambist !* Reprezentantul țărănimii dădea să ațipească. Șefa comisiei, profesoara de latină, tunsă scurt după exemplul unei binecunoscute personalități politice feminine, a inceput să mă chestioneze cu *tact pedagogic*. Mindru și convins că-i fac praf am inceput să turui versuri din Arghezi. Cred că le-am spus *Lina* și *Duhovnicească* și *Blestemul*. Reprezentanta Comisiei de femei m-a privit stupefiată. Reprezentantul clasei muncitoare a făcut semn enervat să tac. Eu am trecut la Bacovia... „Barbar cinta femeia-aceea...".

Atita mi-a fost ! Am fost redus la tăcere și privit cu un dispreț de zile mari.

— Tinărul ăsta, a zis profesoara de latină, recită din poeți decadenți. De unde știi dumneata versurile astea ? Cum zici că te cheamă ? Mi-am declinat numele, comisia s-a uitat in fișa biografică și doi dintre membri au inceput să facă „țțțț !" Habar n-am de ce ! N-am spus de unde știu versurile. M-au poftit afară pe o altă ușă. Colegul meu Traian Oancea nu i-a dezamăgit. S-a repezit in ei cu același repertoriu. Praf i-a făcut.

N-aveam cum să-l avertizez sfătuindu-l să cinte *Marșul partizanilor !*

Ne-am intilnit in holul de la intrare și ne-am privit cam speriați. Adio, Școală de literatură, adio, București, adio carieră poetică !

Și, totuși, speram intr-o minune. Nu se putea să nu-i fi impresionat pe cei din comisie cu *repertoriul* nostru. Și intr-adevăr așa a fost.

A doua zi am fost chemați la direcție și ni s-a comunicat că sintem liberi o săptămină. Adică ne exmatriculaseră.

Eu mai nedumerit am intrebat cu glas stins :

— De ce, tovarășe director, din ce pricină ?

— Din pricina lui Arghezi, Micule.....

Mircea Micu

P.S.....

Revin la chestia cu fie-i țărina ușoară... Nu pot spune astfel deoarece profesoara cu pricina, după vreo zece ani, a fost internată in capitală, atinsă de o boală incurabilă. La dorința familiei a fost incinerată. Un delegat al Sfatului popular s-a dus la București să-i aducă urna cu rămășițele pămintești. In tren a adormit, era in expresul de Viena, și dimineața, grăbit și somnoros a uitat să ia urna.

Astfel că profesoara de latină a luat post-mortem calea străinătății. Trist destin...

Un țăran trece strada (IX)

CONFABULE

Casa nu era intiia in sat, dar nici ultima. Moțăia pe la margine, intr-un colț al uliței cu troiță in capul ei. E adevărat, troița nu se mai vedea prea bine, fusese văruită odată cu salcimii care o umbreau.

Casa insă era nouă, mai mare decit a părintească, cu gard de fier forjat, făcut ziua, dar mai ales noaptea, de Sandu, șofer și văr primar cu jumătate din sat. El era și proprietar de cind luase darul impreună cu Filioara, nevastă-sa. Altfel, totul era foarte bine, copiii incepuseră să urmeze unul după celălalt. Nelu lucra, Filioara năștea. Se intimpla uneori să fie liberi amindoi, duminica, și atunci erau dornici de oaspeți, să le treacă timpul și să le arate străinilor cit și cu ce s-au cuprins. Că aveau de toate, numai timp să se bucure nu. De aceea, cind și cind își chemau vecinii, să se bucure ei. Deschideau odaia din față — din pricina copiilor o țineau incuiată — și-i așezau pe musafiri in jurul mesei acoperite cu macat, pe scaunele alea bune. Pe urmă, dinainte, le puneau coferul cu vin roșu și paharele cu dungulițe. Dădeau drumul la casetofon și televizor : cine nu vrea să audă, barem să vadă. Cintau și copiii, cind nu-i scoteau afară ăi bătrini ce se proptiseră in ușă, gata să aducă sau să ducă ce lipsea sau prisosea pe masă. Erau curioși de „relațiile" lui Nelu, ginerele.

— Băi, zice Grigore, stinge drăcia asta, că vreau să văd filmul.

— Da' ce știi limba ? i-o intorcea Nelu, ce „drăcie" ?

Casetofonul era cel mai scump lucru pe care și-l luase in afară de hainele Filioarei. Numai el știa să oprească și să pornească mașinăria, un casetofon foarte complicat.

— Adică, răbufni Nelu, apăsind și pe „eject", nu-ți place ? Filmul insă era prea interesant pentru a-l lua cineva in seamă, mai ales că eroul principal era o mașină care din minut in minut parca undeva cu spatele.

— Ia stinga, bă, strigă la șoferul din film șoferul din casă, Nelu. Nu-l auzi nimeni din film, așa că parcarea dură atit cit dorise regizorul filmului. Ignorat in halul ăsta chiar la el in casă, Nelu se repezi la televizor și-l stinse.

— Hai, bă, ceru, hai să mai bem din „bojoleu" meu, că ăștia nu știu să conducă.

„Bojoleu" cerea el cind trecea cu camionul prin Franța.

Iulian Neacșu

atelier literar
poșta redacției

T. C. ZAROJANU : Încă nu e clar care sînt șansele și perspectivele. Substanța epică e cam firavă, subsidiară, atenția și efortul condeiului concentrîndu-se mai ales asupra efectelor de stil, umoristice. Care nu sînt de lepădat, dealtfel. De multe ori, însă, insistența asupra lor, fără măsură, vînătoarea cu orice preț, duc la șubrezirea, superficializarea relatării, ori chiar la mutilarea și obscurizarea ei. Trebuie găsită măsura firească.

RODICA BRATU : Șuvoi tulbure de vorbe, de multe ori fără șir, fără înțeles, „gătit" cu panglicuțe și floricele metaforice „cît cuprinde" (...și chiar mai mult). Rezultatele sînt, deocamdată, mai puțin decît modeste. E cazul să dați gîndurilor dv. o șansă de a se exprima mai limpede și mai legat. (S-ar putea să avem surprize !...).

FELICIA : „Toamnă" ar fi un lucru mai înfiripat, mai inteligibil, mai aproape de poezie. În rest, obișnuitele jocuri de vorbe, fără adresă și consecințe, pe care numai dv. le puteți înțelege, eventual.

VICTOR BARBU : Nițel suflu există în „Cînd vă spun", dar el e covîrșit la un moment dat de retorism. Să vedem ce mai urmează.

SILVIA MILER : Elemente promițătoare, în „Necesitate" și „Baladă" (terminată cam în doi peri...).

VIOREL ALBU : E o eroare în raționamentul dv. : dacă ați constatat că sînteți „lipsit de har", că „ursitoarele" nu v-au menit gloriei (în acest domeniu, firește), constatare cu care, citindu-vă textele, nu putem să nu fim de acord, atunci nu mai puteți vorbi de „suplinirea" acestei lipse, prin muncă, știut fiind că talentul, acest har înnăscut, poate fi valorificat prin muncă, poate fi ajutat să se desfășoare, să se afirme, să se amelioreze chiar, prin muncă, dar nu poate fi „suplinit" (în cazul cînd lipsește) prin nici un fel de strădanie și insistență ! (așa cum nu putem dobîndi, prin oricîte eforturi, niște ochi albaștri, dacă ne-am născut cu ei negri !...). E înțelept, deci, ca fiecare să-și cultive și să-și pună în valoare însușirile, zestrea, talentul cu care a venit pe lume (însușiri, aptitudini, care, de multe ori, nu se manifestă „dintr-o dată", în chip spontan — de unde și obligația fiecăruia de a și le căuta și descoperi, cu deplină sinceritate, nelăsîndu-se imobilizat sau abătut din drum de iluzii și ambiții păgubitoare, care nu pot duce, mai curînd sau mai tîrziu, decît la amare dezamăgiri și eșecuri !...).

O. CIUGUREANU : Mai important, la vîrsta dv., e să vă dedicați studiului și lecturii. V-ați apucat să scrieți (și, desigur, cheltuiți mult timp cu versurile, proza, piesele de teatru și, acum, cu romanul dv.) înainte de a fi studiat în toată adîncimea și complexitatea obiectul pasiunii dv., înainte de a dobîndi experiența minimă necesară. Aceasta nu se mai poate numi o pasiune adevărată, ci mai degrabă o pierdere de vreme (după cum o arată și nivelul scăzut, stîngaci, al versurilor trimise).

CRISTI OPRESCU : Sînt perspective bune, chiar dacă lucrurile se află încă într-un stadiu de început și condeiul n-are încă destulă experiență și siguranță de sine. Cîteva pagini (mai ales) atestă aceste bune promisiuni, pe care sperăm să le aduceți, cu timpul, la împlinire („Scenariu", „Frigul de-acasă", „Incoruptibila pază", „Ce vrei").

IULIA : Nu se pot identifica, deocamdată, niște indicii concludente, hotărîtoare, deși o anumită dispoziție lirică nu lipsește. Poezia, însă, nu acceptă, după cum știți, desigur, un rol subsidiar, de divertisment printre preocupările „serioase", de antidot împotriva plictiselii, etc. Vorbim, firește, de poezia adevărată, de performanță, ca să folosim un termen de stadion.

BURDUJA : E prea de vreme să „băgăm mîna-n foc" ! (adevărata vocație nu se pronunță încă la această vîrstă). E adevărat că unele versuri din cele trimise sună destul de bine și mărturisesc multă sensibilitate, dar, la acești ani fragezi, intervin adesea felurite fenomene mimetice, de „falsă memorie", etc., foarte greu sau chiar imposibil de decelat. Trebuie să mai avem răbdare și, în orice caz, să nu lăsăm lucrurile să alunece spre opțiuni premature, spre „specializări" pretimpurii (cu urmări foarte nocive, prin unilateralizarea educației și pregătirii școlare, etc.). Ca să ajungă la plenitudinea incomparabilă a savorilor, fructul trebuie lăsat să se coacă în chip firesc, după legile naturii, și nu „întors din vreme"... Nu ne îndoim că juna dv. ucenică va avea, în grijulia și inimoasa ei profesoară, o călăuză sigură și inspirată în orientarea lecturilor, în cultivarea capacității de gîndire și perseverență, a gustului pentru frumos, etc. Vă mulțumim !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Bombe

Nu se mai învață limba latină
și nu mai sunt nici cei care recitau
o bucată din „De rerum natura"
și nici nu mai este nevoie
de profesori de limbi moderne
lucrurile par destul de clare
bombă bomb bombe bomba Bombe
ușor de înțeles
mai greu de explicat

dar trebuie să știți
că învățarea limbii latine
poate împiedica izbucnirea
unui război

H. STAMATIN

Adevărul

Ehe !
adevărul ?
nu poți primi o noapte pînă
nu dai o zi
nimic nu se drege fără un strop
de suflet
tot ce cu lehamite se urcă
se surpă
și hai să mai numărăm bobocii
și-n alt anotimp
în fiece clipă plantăm altă
speranță
azi am văzut o femeie mingiindu-și
pruncul ce va trebui să se nască
ehe !
adevărul e turnul cel mai înalt
în vîrful lui
poți locui o viață plină de duminici.

EMIL ACHELĂRIȚEI

Nomazi

Cuvintele-n deșertul paginii-nomazi
se urnesc spre o oază arteziană,
o oază numai a lor, numai
de ele văzută ca o fată morgană.

Cuvintelor arse simultan de doi sori,
sorii ochilor mei, pe buze le sfîrîie
sufletul ca para lămpilor de spirt.

Peste noapte cînd se face frig în cuvinte,
cu pocnet îmi vorbesc verbele
asemeni castanelor coapte în vatră.

ERICH KOTZBACHER

Tablouri de Virgil Fáciu
(în paginile 6 și 7)

Ecran

Întreaga zare e un ecran
pe care se proiectează cîmpul bălan
sînge alb de șerpi fabuloși
lunecînd printre arbori umbroși,
soarele pe care noaptea-l țin în buzunar
îl las dimineața să umble hoinar
păsări cît punctul imprimat pe hîrtie
o harababură și o nebunie
întîmplări bizare de film polițist
și eu, un ins curios care asist
care le văd cum vin și se duc
notez pe hîrtie în grabă ce-apuc
din vraiștea grea de ales, de-nțeles
neconvins că schimbarea înseamnă progres.

Departe, acolo, pe ecranul poznaș
se vede profilul meu uriaș
cu ochi cu gură cu intuiții fine
cu tot ce face parte din mine
și mai departe-n planurile doi-trei
de dincolo de umerii mei
de pe dealul acela cu cruci și biserici
apar pe ecran străbunii eterici
palizi și osteniți mișcîndu-se greu
de-atîta ședere cu Dumnezeu
în jilțuri de aur c-au căzut eroi
pe cîmpuri de luptă cu singe și ploi
pentru ca țara asta să trăiască
într-o veșnicie românească.

EMIL GAVRILIU

Cireș sălbatic

Stau și respir trupul tău
de prea multă prezență
consumîndu-se
stau și respir cuvinte
pe care le arunci spre mine
eveniment monosilabic
deprindere a verbelor
de a se așeza mereu
la același timp hoinar
între circumstanțiala de mod
și elementul predicativ
înflorește un cireș sălbatic
nu mai e loc
pentru verbul inimii mele
nu mai e loc să ne iubim
de atîta prezență
a verbului inimii
pe trupul tău
cireș sălbatic înflorind.

DAN NISTOR

În timp ce

În pielea mea cît încă mai trăiești
Sufletul meu – tu ochi de cal dresat
Lăsat în voia soartei – parcă ești
Din toate părțile amenințat
Știu că puțin de liniște ai parte
Mai știu că trăiești mult cu frica-n spate
Fiindcă te mistui ca o luminare
Și clipele îți sînt cronometrate
O lume de roboți industriali
Îți lasă floarea dorului pe gură
În timp ce-n jurul tău se lasă brusc
O insomnie (de cazarmă) dură.

VIOREL MUNTEANU

Iarba

Stau lungit în iarbă, nu mi-e dragă coasa,
tremură lumina-n verdele potop ;
luminare crudă ce-a-nghițit mireasa,
urcă spre tărie fremătînd un plop.

Pe pleoapă-mi cîntă flaut de lumină
doine și balade smulse din părinți,
ori se-aprinde-n hore, trase în surdină
de scripcarul Indra, numai ochi și dinți.

„Trîndăvești, băiete ? Ia dă coasa-ncoace !
– supărat e tata – Nu mai taie, oare ? !"
„Tată, zic, mai lasă iarba pîn' s-o coace,
să adune-ntreaga muzică din soare ;

De-or mînca-o caii peste iarnă, crudă
și neștiutoare, vor rămîne mici.
Au n-o vezi de frica morții cum asudă ?
Las-o să-nțeleagă trecerea pe-aici.

DIMITRIE LUPU

REFLEX

Reîntîlnirea

Uneori, bietele vremi, căci timpul nu se mai așează parcă și stă așa suspendat ca un clopot prin aer, pe undeva pe aproape, de unde cere și gură și suflet de om. Mai ales că, în situația aceea în care se afla, nici bătrînul prăvălier nu trăgea prea mult spre sănătate, chit că arăta o față mereu proaspătă și roșie că dacă-l înțepai — se spunea prin sat — avea să curgă nu sînge ci vin. Ceea ce nu era deloc adevărat, fiindcă el de fapt nu bea. Altceva erau cu fiul său, cel ce fugise, și care după toate semnele îi dăduse și prima lovitură. Acesta da, el bea. Însă el fusese dat mort, probase asta și la o comisie militară, pentru că se decretase mobilizare generală, primul contingent din podgorie și pornise deja pe front, era primul război mondial, iar la scara prăvăliei bătrînul îi pusese și o cruce și cu asta aproape că și certificase totul, dar mai rezolvase și altceva, bețivii cînd ieșeau noaptea să se ușureze n-o mai făceau chiar așa fără jenă acolo și se duceau ceva mai departe, peste drum. Fusese prădat, așadar, i se luase tot aurul și el se ținea acum numai din vînzare de vin și din negustorie de mărunțișuri. În cîțiva ani se refăcuse dar ideea că fiul său, totuși, poate trăiește și că el e cel care îl prădase îl năpădea ca o buruiană și-n somn. Își făcea tot felul de socoteli iar de multe ori îi lua chiar apărarea. Se gîndea : dacă m-a furat înseamnă că nu-i mort. Și dacă nu-i mort eu am păcătuit, că i-am făcut cruce și l-am înmormîntat. Îi părea rău alteori că în umbra aceea pe care a văzut-o sărind gardul n-a putut să ochească și să tragă mai bine, să-și înfigă toate alicele în ea și s-o lase lată la pămînt, chiar dacă ar fi fost el, barem așa s-ar fi convins.

Aproape că mai aștepta un semn. Și nici a două oară cînd i s-au adunat toate lucrurile din casă și i s-au luat chiar și piapuma de pe el, și papucii de sub pat, și pușca pe care o ținea rezemată la cap — lumea zicea că fusese descîntat ca să nu se trezească — nici a doua oară, deci, nu a fost mai descumpănit sau mai împăcat în ideea sa fixă că soarta îl pune totuși față în față nu cu altcineva ci chiar cu fiul său. Acceptase, pusese un pariu parcă pe fatalitate. Și popicele de pe masa de biliard din salonul cel mare semănau citeodată și ele cu cei ce fugise, dintr-o izbitură cîte unul sărea proiectat direct în tavan și de acolo, pocnind, se pierdea te miri cum în dușumea, în cîte o crăpătură pe care nici n-o văzuse pînă atunci. Se întîmplase tot așa și în noaptea aceea, auzise o umbră prin salon și umbra aceea iarăși se împărțise așa în două, una o luase spre pivniță și alta spre camera în care dormea el. Parcă a auzit și clanța dar i s-a părut c-a visat. A alunecat și plapuma, îi era frig, dar tot așa, poate că vîntul afară se întețise și teiul la geam viscolea scîrțiind.

— N-am avut încotro, tată, eu am fost și prima și a doua oară, eu am fost și a treia oară, trebuia să dau niște probe, altfel mă tăiau.

Tuma pipă și sedea călare pe marginea mesei de biliard dar se vedea că mă-și prea găsește loc, își trăgea sub el cînd un picior, cînd o mînă pînă cînd s-a așezat cel mai bine, turcește, părea un popic mare și negru în mijlocul suprafeței de joc, gata să fie nimerit și aruncat în tavan. Se covîrșise tot, peste lulea. Și în jurul lui parcă se auzeau tresărind și nădușind vetre sure de focuri, niște tuciuri adînci agățate deasupra și apoi niște aburi gălbui și fierbinți de mămăligi mari răsturnate pe cîte-un capăt de scîndură dintr-o căruță, și-o liotă, un fosnet întreg de guri care se repezeau și le mestecau încă din aer și le dumicau rînd pe rînd.

După cincisprezece ani fiul își privea în sfîrșit tatăl și vă mai aduceți aminte cum sosise, cum intrase el în sat, cum se arătase pe deal — și așa părea dacă ar fi fost văzut mai de departe, din fundul văii, cum cobora — călare pe doi cai. Tîrau o oiște grea între ei, o oiște între doi cai și fără căruță ca și cum cineva le-ar fi smuls-o sau ar fi prăpădit-o chiar ei, cine știe cum, în ce opintire prin văi.

Între timp se înnoptase de-a binelea, caii legați în fața prăvăliei au nechezat scurt și-au bătut scînteind din copite, frecîndu-și greabănul de crucea aceea de piatră care nu mai avea nici un rost acum și care, așa cum era cu brațele cuprinse între ei, părea un om care lucrează, meșterește ceva la hățuri și-i înhamă pe cai sau îi ține, îi liniștește să nu sară speriați de ceva.

— Mi-ai adus cai ? — l-a întrebat bătrînul și fiul a dat din cap că da. Și-a scuturat luleaua în palmă, a coborît de pe masa de biliard și, cu lampa în mînă, i-a făcut semn să-l urmeze. A desfăcut oiștea, a apucat-o de-un capăt și-a împins-o încet, greu de tot și asudînd, mai mult tîrînd-o aproape și ferind-o să nu se izbească de scări, pînă cînd a izbutit s-o așeze în mijlocul prăvăliei, la podea. Era toată căptușită pe dinăuntru cu aur. A dus caii în grajd, i-a bătut părintește și complice cu palma pe spinare, iar lui taică-său, care se uita la el ca la un strigoi, i-a zis să le dea ceva de mîncare, niște grăunțe dacă are, pentru că o să-i spună, o să-i povestească el, și vom auzi și noi, cît drum lung au făcut.

A. I. Zăinescu

Simpozion de tracologie

● La Palma de Mallorca, între 16 și 19 noiembrie a.c., Fundația Europeană Drăgan a organizat un nou simpozion internațional de tracologie, cu o largă participare, participare care mărturisește, desigur, și audiența acestor manifestări devenite tradiționale, dar și a ideilor ce le animă. Deschise fiind de prof. dr. Iosif Constantin Drăgan, președintele forului cultural ce-i poartă numele, lucrările simpozionului au beneficiat de concursul activ a 45 de oameni de știință din România, Spania, Portugalia, Anglia, Grecia, Italia, Iugoslavia, Bulgaria și Statele Unite ale Americii și s-a constituit, prin chiar calitatea comunicărilor luate în dezbatere, într-o reuniune de înalt nivel științific, fidelă în obiectivele ei gîndului afirmat de inițiator : „...în cercetările promovate de Fundația Europeană Drăgan — sublinia prof. dr. Iosif Constantin Drăgan, în comunicarea intitulată **Les Thraces, denominateur commun de la culture européenne** — ne stăruim să se regăsească convergențe și denominații comune, ascunse sub aparențe eterogene, dacă nu chiar contradictorii. Tocmai în acest spirit am preconizat desfășurarea lucrărilor noastre, care vor trata subiecte aparent disparate, extrase din epoci istorice și din zone geografice mult îndepărtate una de alta".

Constructivă și cuprinzătoare, participarea românească la acest simpozion a inclus comunicările datorate istoricilor Ștefan Pascu (**Conceptia umaniștilor și iluminiștilor români cu privire la traco-daci**), Mircea Petrescu-Dîmbovița (**Popoarele și civilizațiile în spațiul carpato-danubiano-pontic în epoca metalelor**) și Ion Horațiu Crișan, care a prezentat investigațiile arheologice încununate prin descoperirea mormîntului princiar dacic din imediata apropiere a cetății dacice de la Cugir. Muzicologul Ovidiu Varga s-a referit la **Vocația europeană a muzicii tracilor**, iar lingvistul Gheorghe Bulgăr, prin comunicarea **Istoricii umaniști germani despre daci**, a relevat o dimensiune notabilă a conștiinței continentului nostru în privința contribuției tuturor etniilor europene la edificarea unei civilizații cu un profil atît de distinct. De asemenea, este de remarcat faptul că sinteza de încheiere a lucrărilor simpozionului de la Palma de Mallorca a fost formulată de acad. Emil Condurachi. Totodată, participării românești i se poate ralia și prezența la manifestare a prof. dr. Radu Florescu de la Universitatea din Boston.

Dincolo de aceste date sumare, reuniunea a avut darul să consolideze puncte de vedere, direcții și orientări a căror prizăîn lumea specialiștilor și a publicului larg a fost resuscitată intens în ultimii ani. Evident, contribuția prof. dr. Iosif Constantin Drăgan la această resuscitare rămîne un model de tenacitate științifică și, mai devreme sau mai tîrziu, cînd se va contura un bilanț al preocupărilor tracologice, numele său va putea fi alăturat unei bibliografii elocvente prin sine. Nu este mai puțin adevărat că simpozionul la care ne referim s-a remarcat și prin diversitatea pistelor dovedite a fi convergente la o idee comună și cumulativă. „Identificînd în trecutul a numeroase națiuni ale Europei factori comuni, etnici și de civilizație — observa președintele Fundației Europene Drăgan în finalul comunicării sale — se întărește credința noastră optimistă în posibilitatea de a neutraliza forțele de acțiune divergente și distructive care amenință viitorul bunului nostru Bătrîn continent".

Cu alte cuvinte, putem afirma că simpozionul de la Palma de Mallorca, în contextul întîmplărilor științifice europene, nu reprezintă un fapt izolat, dimpotrivă, spiritul lui se subsumează și fortifică curente de opinie de puternic interes contemporan. Puntea verosimilă, și dovedită cu argumente din ce în ce mai valide ca adevărată, dintre trecut și contemporaneitate se relevă și de data aceasta a fi un drum deschis cu deosebire în profitul prezentului. Un prezent pe care fiecare dintre noi îl dorește apropiat idealurilor umaniste și, în primul rînd, spiritului de înțelegere între națiuni de pe urma căruia Europa, mereu, nu a avut decît de cîștigat.

N. Vasilescu-Capsali

JURNAL DE POET

Nicolae Labiș

La temelia poeziei române contemporane a generației mele stă și jertfa lui Nicolae Labiș, acest copil de geniu din Bucovina cea sfîntă a lui Ștefan cel Mare, care a trecut prin istorie fulgerător, rostindu-și sufletul în cîteva capodopere ale lirismului românesc de acum. Ne-ar fi greu să ne imaginăm fără el, am fi pornit poate altfel la drum, pentru că el este începutul acelei mari și totale sincerități fără de care poezia n-are nici o șansă de dăinuire. Lupta cu inerția, lupta cu moartea sufletească de viu, cu sufletele moarte ale lui Gogol a început-o acest suflet înflăcărat care ne-a ferit de multe rătăciri la care am fi putut fi ispitiți cei care l-am urmat, ne-a păstrat acasă, în țară, admirația pentru poezie. Am avut pilda lui toți, înaintea noastră, și ceea ce a început el a trebuit să fie dus irezistibil mai departe, ceea ce a declanșat el nu putea fi oprit, și dacă există astăzi, în România, o generație de poeți citiți de sute de mii, dacă nu de milioane de oameni ai acestui pămînt, dacă s-a repătruns pe calea sincerității în cămara intimă a valorilor noastre spirituale eterne, o datorăm și acestui precursor plecat brusc dintre noi dar al cărui îndemn și forță sufletească ne-au ținut de cald într-o iarnă destul de îndelungă ce stăruia peste cuvîntul lirismului românesc. Nici unul dintre noi nu l-am putut ocoli, chiar de structuri sufletești felurite am prins curaj de a ne apuca de lucru din tinerețe, de-a deveni ceea ce sîntem mai devreme, am intrat în criza de timp, cum ar spune Nichita Stănescu, încercînd să umplem un gol după clasicii care fie că nu mai erau, sau unii erau constrînși să tacă, fie că nu mai răscolesc sufletele noastre aflate într-un ceas de cumpănă istorică și socială. Se împlinesc în această lună douăzeci și cinci de ani de la plecarea lui dintre noi.

Se cuvine să-i sărbătorim așa cum o cer lucrarea și jertfa sa pilduitoare în conștiința poporului nostru.

Ioan Alexandru

● Din cuprins : ● Album Marin Preda ● Literatura și societățile secrete ● Povestiri cu haiduci ● Un american despre România anilor 1940 ● Amintiri din preajma războiului pentru unitatea națională a românilor ● Nicolae Densusianu, confirmat ? ● Fascinația comorilor dace ● Mituri astrale și O.Z.N.-uri ● O diversiune politică : Cruzimea lui Țepeș ● Mai multe opere literare în căutarea unor interpreți ● „Incoruptibilii" presei de mare tiraj ● „Luceafărul" 1 000 ● Cărți despre care se vorbește ● Mircea Eliade : „Nostalgia paradisului" ● Nicolae Titulescu – „20 de ani în tranșeele păcii" ● Aventură în Africa ● Vehiculele literaturii române ● Eugen Barbu : Epilog la «Incognito»

● Trei romane pentru o singură iubire ● Departe de lumea literară ● Scriitori la masa presei ● Nicolae Iorga – oratorul ● Cîteva romane „cu cheie" ● SF : Robert Sheckley : „Pelerinaj la Terra" ● Condiția gazetarului ● Ancheta internațională : „Țări mici, literaturi mari ?" „Plînsul oilor" de D.R. Popescu ● Pagini uitate ● Arghezi inedit ● „Executorii testamentari" de Adrian Păunescu ● Tudor Vladimirescu, antieteristul ● Proză de Ion Druță (R.S.S. Moldovenească) ● Poezia pieilor roșii ● Fănuș Neagu : „Ape galbene" ● Cabaret literar ● Alan Winnington : „Războinarea vine mai tîrziu ● Dashiell Hammet : „Hîrtia de mușe" ● Teohar Mihadaș : „Ciudata întîmplare" ● Vic Sunneson : „Un «alibi» care dezertează" ● Stanley Abbott : „Capcana" ● Divertisment ● Cuvinte încrucișate ● Anecdote ● Irwing Shaw : „Peter doi"

eugen chirovici

Orologiu cu figurine

Agitînd unelte, griji și patimi,
se așează semințli sub stele
și încep, în limba lor săracă,
să despartă binele de rele.

Astfel se petrece roata vremii
peste larma lutului păgîn,
totul curge-n ochii geometriei,
viața trece, formele rămîn.

Hai, necesitate : fac un salt,
sfîșie-mi cu ghearele un umăr ;
simți ridicolul din prada ta ?
carne de cuvinte, os de număr ?

Gaudeamus igitur

Sărmane spirit al meu, avar,
ce imensă tristețe, ce eroare enormă :
cum aduni întîmplări și transformi în zadar
o normă-ntr-un fapt, un fapt într-o normă...

Călărind pe asinul conceptelor pure,
viețli mele umile îi tot predici un sens,
cînd ea știe să-ndure și cînd știe să-njure
blestematul de sunet al vîntului, dens !

Rătăcim împreună prin veacul ce minte,
dezlegînd, academic, șarada cu legi
și mă-ndemni să-mi acopăr privirea fierbinte
cu cenușa tratatelor lumii întregi.

Am ajuns jumătatea sau, poate, mai mult,
pe un drum plin de zgomot și praf și trufie ;
lasă, carnea mea, viermele clipei, incult,
s-o cunoască de vie.

Ars poetica

și vrei să te speli de păcate
și intri în baie și te dezbraci
și-n locul oglinzii
sunt patru sute de ochi

Plaja tîrzie

Trec anii și îmi surpă chipul ;
și nu mai știu dacă exist.
vezi, ți-a rămas pe țărmul trist
adevăratul trup : nisipul

«LUCEAFĂRUL» la „Artele Rîmnicului"

● Din inițiativa Comitetului județean pentru educație și cultură socialistă — Vîlcea, în cadrul manifestărilor „Artele Rîmnicului" a fost organizată o seară a revistei „Luceafărul" la care au fost invitați scriitorii Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei, Mihai Ungheanu, Aurel Dragoș Munteanu, Ion Gheorghe, Sînziana Pop și Mircea Croitoru. Găzduită în sala „Studio" a Casei Sindicatelor din Rîmnicu Vîlcea, întîlnirea a întrunit un public numeros care a urmărit cu mult interes atît lecturile de poezie cît și prezentarea almanahului revistei „Luceafărul", care s-a difuzat în sală și la standurile de carte organizate în acest scop. Întrebările adresate din sală scriitorilor invitați au demonstrat încă o dată atît buna informare literară a publicului vîlcean cît și popularitatea de care se bucură revista „Luceafărul" printre cititori. De altfel, în scopul popularizării programului revistei și pentru stabilirea de noi contacte, redactorii „Luceafărului" s-au întîlnit și cu muncitorii, tehnicienii și inginerii platformei chimice, unde au vizitat cîteva din secțiile întreprinderii și, de asemeni, cu amatorii de literatură din Voineasa, localitate așezată în inima Țării Lotrului, unde profesori, învățători, muncitori de la hidrocentralele Ciungetu și Mălaia, elevi și săteni, s-au întreținut, pe parcursul a cîteva ore, cu oaspeții din București. O întîmplare deosebită a marcat, în chip fericit, încheierea deplasărilor în județul Vîlcea : corul de bărbați al Casei de cultură din Voineasa, format din muncitori de la Hidrocentralele de pe Lotru, care a cîntat, într-un fel pe care va fi greu să-l uităm vreodată, colinde vechi românești.

Pace semănătorului

Urmare din pag. 1

belșugului, către singura variantă a propășirii : bunăstarea poporului.

De la ucenici la maiștri, tehnicieni și ingineri, am găsit o singură legătură. Convingerea că munca lor îi ajută pe mecanizatori în obținerea timpului optim de semănat și recoltat, că de ei depinde astăzi mare parte din rezultatele obținute în agricultură.

Am simțit în pornirea lor de născocitori ai celor mai perfecționate mecanisme, mîndria țăranului ce-și admiră munca încununată de roade mănoase. Modestia descoperirii este comparabilă cu modestia țăranului, tainică și intimidantă prin sinceritatea ei. „Ne-am ajutat pe noi, în primul rînd. După aceea am văzut că este vorba de o lucrare unică în țară, de o invenție" îmi spunea unul din inventatorii uzinei.

Mi-am notat și cîteva nume : Niculescu Vasile, Devesel Ion, Circiumărescu Nicolae, oameni care au pus semnul echivalent între uzină, casă pasiunea pentru nou. La fiecare dintre ei am sesizat însă și o îngrijorare, o revoltă neafișată în optimismul muncii, dar exprimată prin ceea ce țăranul român numește simțul vremii.

„Noi facem mașini pentru a aduce roadele pămîntului pe mesele oamenilor. Cu posibilitățile pe care le avem, am putea trăi în liniște și pace cu toată lumea. Din păcate, alții își adună înverșunarea descoperirii în proiecte sofisticate de noi arme. Considerăm aceasta cea mai odioasă crimă pusă la cale împotriva a tot ce viețuiește pe pămînt, în primul rînd împotriva omului, singurul în măsură să ordoneze natura într-un echilibru al existenței pașnice".

Frămîntat de aceste gînduri, mi se destăinuia unul din muncitorii de frunte ai întreprinderii, țăran și mecanic, deopotrivă.

E vremea să cerem făina ocrotitoare a păcii, să ne unim toți truditorii ce asigură bucatele inițiatorilor de programe hazardante de distrugere, să-i facem să privească atent spre plinea ce nu a devenit încă cenușă, amintindu-le de semănătorii de moarte ce vor să fie...

Pe aleile uzinei erau aliniate combine. Multe combine. Semănătorile plecaseră în misiune. Iarna car și vara sanie... Nici un moment de răgaz. Nici o clipă de ezitare.

M-au întărit și mai mult oamenii aceștia, hotărîți să demonstreze că pacea se poate obține prin optimismul muncii, prin frontul comun pe care-l fac toți cei ce trudesc pentru mai binele semenilor lor. Am simțit în aceste zile îndemnul de a fi mai aproape noi toți de semănătorii de bine, de a ne apuca să facem din cîmpurile de instrucție grădini ale păcii, de a face din coșmarul caravanelor morții, îndemnul la unitate cu forțele din lumea întreagă iubitoare de pace.

Semănăm apelul nostru pe întreaga planetă. Sperăm să încolțească pretutindeni. Dacă nu, vom face ca semănătorul, vom mai împrăștia odată semințele și așa tot mai des, de cîte ori va fi nevoie, pentru a ridica un lan de forță invincibilă pentru secerătorii de vieți...

O zi de toamnă tîrzie, aproape de iarnă, cînd la SEMĂNĂTOAREA, se pregătește vara și vara va veni cu siguranță, așteptînd combinele să intre în lanurile strămoșești, lanurile țăranilor și muncitorilor, lanurile noastre pe care vrem să le culegem și să le semănăm în pace.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Ecouri ale muzicii enesciene

Baritonul **Emil Iurașcu** este deja o prezență familiară puolicului, prezență plină de viață și expresivitate. Germont (Traviata), Contele di Luna (Trubadurul), Don Carlos (Ernani), Figaro (Bărbierul din Sevilla), Valentin (Faust), Oneghin (Evgheni Oneghin), Cloșca (Horia), Bălcescu (Bălcescu), Theseu (Oedip) sînt cîteva din rolurile interpretate la două-trei zile pe scena operei bucureștene, roluri sprijinindu-se pe o certă valoare, care l-au făcut binecunoscut publicului de operă într-atît încît, în imaginația spectatorului, timbrul frumoasei voci a lui Emil Iurașcu se suprapune inseparabil cu culoarea, cu specificul unor personaje celebre. Premiul special al juriului la Concursul „Ferenc Erkel" — Budapesta, Premiul III la concursul „Francesco Viñas" — Spania sînt distincții confirmînd pe plan internațional o autentică valoare a școlii noastre de canto. Atitudinea lui Emil Iurașcu față de rol este contopirea, „îmbrăcarea" lui pe de-a-ntregul, făcîndu-i credibil, dîndu-i viață și putere de convingere. Totul se susține pe o voce cu un timbru foarte plăcut, egală în limitele unui registru întins, cu acute accesibile fără stridențe sau grave intonate cu forță, o voce punîndu-se în valoare în pasajele de strălucire și virtuozitate unde linia vocală se sprijină pe o densă scriitură solicitînd vocea la extrem, aproape de limitele firescului. I-am solicitat lui Emil Iurașcu un scurt interviu pe marginea participării la manifestări organizate în cinstea centenarului Enescu la New York :

— Vedeți, pentru mine, muzica lui Enescu înseamnă foarte mult ; și asta dintr-un motiv simplu : și eu sînt moldovean. Este o muzică firească, curgătoare, simplă,... caldă aș zice, de o melodicitate deosebită, lucru care mie îmi spune cel mai mult ; și este firesc asta avînd în vedere că noi, cîntăreții de operă, în primul rînd căutăm melodia, sensibilitatea. Muzica lui Enescu este o muzică care se desfășoară fără asprimi, fără contraste foarte mari, o muzică cu o logică interioară deosebită, ca să spun astfel, este o muzică curgînd din aproape în aproape... este o muzică într-adevăr singulară. Am cîntat cele **Patru Melodii opus 19** pe versuri de Fernand Gregh, am cîntat rolul Theseu din **Oedip**, știu bine **Cîntecele pe versuri de Clément Marot** și partitura operei Oedip (în special partitura Sfinxului pe care o interpretează admirabil — cel puțin acestea sînt cuvintele criticilor — sora mea, Adina Iurașcu) ; am ascultat cu atenție „de patriot local" muzica de cameră și simfoniile, suitele pentru orchestră : peste tot străbate această blîndețe, această trăire domoală caracteristică nouă, moldoveniior. Caracteristică care se face imediat simțită ca fiind specific românească și care atrage imediat, convinge pe străini.

— Ați cîntat recent la New York...

— Am interpretat într-adevăr, foarte recent, la Alice Tully Hall (o sală mare, de peste 1 100 de locuri, cu o acustică excelentă, în cadrul cunoscutului Lincoln Center), un program de muzică românească scrisă de cunoscuți compozitori contemporani. Bineînțeles că în primă importanță au fost cele **Patru Melodii** de Enescu pe versuri de F. Gregh, pe lîngă care am mai cîntat **Lujer de lumină** pe versuri de C. Săbăreanu de Vasile Donose, **Cîntecele opus 14** de Mihail Jora și **Trei Cîntece pe versuri de Goga** de Doru Popovici. Este vorba de un concert organizat de A.R.I.A. cu ocazia centenarului Enescu, concert în care s-au mai cîntat **Trei Melodii op. 4** și **Cîntecele op. 15** de Enescu, minunat interpretate de soprana Alexandra Hunt, o tînără și remarcabilă cîntăreață, de mai multe ori prezentă pe scenele noastre, de asemenea foarte receptivă la muzica românească. Ca să vă dau un exemplu, cele **Două Cîntece** de Doru Popovici pe versuri de Topîrceanu și Blaga au fost cîntate în românește.

— Cum vi s-a părut publicul american ?

— Foarte deschis, foarte sincer, foarte interesat de tot ceea ce sună diferit de muzica cu care este obișnuit. Muzica lui Enescu și a altor importanți compozitori români este o astfel de muzică, pe care americanii o privesc cu interes și căldură, fără scepticism, fără prejudecăți sau blazarea aceea care se mai întîlnește în alte părți. Vreau să amintesc aici concursul de excepție al dirijorului și pianistului Lloyd Walser, care a contribuit atît de mult la un recital reușit. De altfel, Lincoln Center și-a repetat invitația și pentru anul viitor.

— O întrebare foarte grea : ce înseamnă pentru dv. scena ?

— Vedeți, eu cînt în ultima vreme foarte des, sînt ceea ce s-ar putea numi un cîntăreț „de rol", mai puțin înclinat spre lied (asta nu înseamnă că nu îl interpretez cu plăcere). Am cîntat pe scene importante : la Berolinahaus în Berlin, la Varșovia în **Conacul cu stafii**, rolul Miecznik, în care am fost bisat, lucrul întîmplîndu-se rar și cîntăreților polonezi. Vă spun aceasta ca să vedeți, să înțelegeți că viața mea e scena operei. E o meserie plină de satisfacții, în același timp frumoasă și foarte grea. Eu nu pot, de pildă, să-mi imaginez o scenă de operă fără Verdi, fără Germont din **Traviata** sau Contele di Luna, fără Figaro din **Bărbierul din Sevilla**. Vreau să spun prin asta că sînt un muzician care apreciază în primul rînd **melodia** în partitura cîntată ; iar această apreciere se traduce imediat prin bucurie, prin plăcere : plăcerea de a da „viață muzicală" unui personaj, plăcere de a „prinde" acutele unui rol de strălucire și de brianță sau de a cînta într-un duet cu o parteneră valoroasă, plăcerea — de ce nu — de a primi aplauze pe care publicul le dă întotdeauna atunci cînd sînt binemeritate ; pentru că publicul nostru e un public cald, generos, un public care știe operă și răsplătește (sau sancționează) imediat pe interpreți.

Viorel Crețu

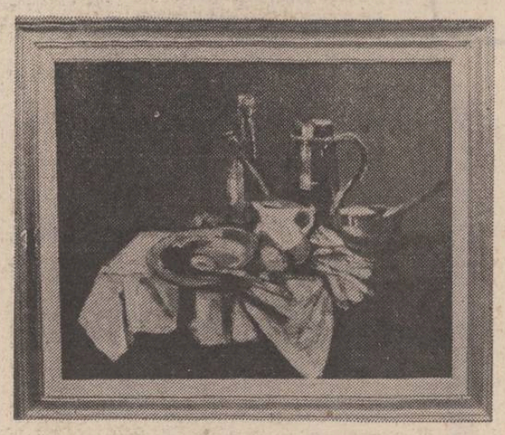

Virgil Făciu : „Natură statică"

Marcel Raymond sau viața ca operă

Primesc o veste nespus de tristă : a murit Marcel Raymond. Profesorul și criticul pe care îndrăznesc să-l consider **maestrul** meu. Ar fi împlinit, la 20 decembrie, 84 de ani, vîrstă care, de la longitudinea noastră, pare neverosimilă și în orice caz intangibilă cel puțin pentru un intelectual. Dacă ne gîndim că Vianu și Călinescu s-au stins din viață la numai 67 de ani, avem motive să privim vîrsta atinsă de profesorul genevez ca o performanță.

Adevărata sa performanță nu constă însă într-o longevitate favorizată, desigur, și de împrejurări, ci în modul de viață care a făcut posibilă în același timp o mare operă. Așa încît, în asemenea momente nu știu ce să fac mai întîi : să înșir titlurile numeroaselor sale lucrări, laurii cîștigați de-a lungul unei strălucite cariere universitare și literare ori să încerc să evoc în puține rînduri pe omul despre care, cunoscîndu-l bine și de multă vreme, pot spune că a trăit astfel încît viața sa însăși poate fi considerată o operă.

Există autori care trăiesc numai și numai pentru opera lor, a căror viață aservită cu totul creației e o neîntreruptă asceză. Există alții, mai numeroși dar neimportanți pentru posteritate, care își subordonează opera biografiei, care scriu orice și oricum numai ca să trăiască bine. Există, în sfîrșit, categoria largă a soluțiilor intermediare, a concesiilor momentane, a compensațiilor așteptate și a vanităților „prea omenești". Sînt destui creatori — unii chiar genialoizi — a căror existență lipsită de criterii împovărează opera într-atît încît moartea vine ca o dezlegare.

Marcel Raymond a fost dintre cei foarte puțini la care viața și creația au stat în armonie deplină. El a izbutit să trăiască după cum gîndea și să scrie așijderea. Așa se face că nu numai memorialistica sa este autobiografică și nu numai poemele îi sînt confesive. Studii pe teme din cele mai generale și mai cuprinzătoare se încarcă la el de un lirism testamentar. Meditațiile sale asupra limbajului poetic sau asupra destinului culturii în societatea modernă pot fi invocate în acest sens.

Marcel Raymond a trăit frumos, anacronic de frumos, viața i-a fost luminată de o mare iubire. Soarta nu l-a scutit de încercări grele (o depresiune nervoasă de durată în anii '50, moartea prematură a soției, etc.), dar peste suferința personală și dincolo de pesimismul său istoric s-a instaurat o mare seninătate, o deschidere supremă de ordin spiritual, o așteptare — deloc pasivă — a morții, o încercare de domesticire a ei, de împrietenire cu ea : „Aș vrea ca moartea să vină ca o prietenă" — scria el, încheind în 1971 **Le sel et la cendre**. Acești ultimi ani de viață pot fi cuprinși în formula (scoasă chiar din jurnalul său intim a cărui lectură mi-a îngăduit-o) : „starea de întîmpinare". Nici resemnare, nici inchistare, așadar, ci participare în același timp la viața din jur și la — cu cuvintele lui Blaga — „înțelegerea de dincolo".

L-am cunoscut în 1972 și l-am revăzut apoi la Geneva și la Cartigni, satul de la poalele munților Jura, cu case păstrate întregi din secolul al XVIII-lea. Într-o asemenea casă am stat în cîteva veri alături de el : citeam aceleași cărți, ascultam împreună muzică, pregăteam masa împreună, ne plimbam în livada întinsă pînă la faleza Rhonului, pe o cărare străbătută cîndva de pașii lui Amiel. Despre ce discutam îmi amintesc prea puțin. Îmi pare rău acum că n-am luat note : eram însă prea angajat în acel dialog edificator pentru mine și, de altfel, Marcel Raymond însuși era departe de a-mi rezerva rolul admiratorului tăcut, atît de mingiietor pentru orgoliile naive. Comunicarea cu el mobiliza în mine resursele cele mai adînci. În apropierea lui n-aveam deloc impresia că mă restructurez, dar că mă regăsesc. Spune el însuși într-o scrisoare către Georges Poulet : „Nu suferi decît influențele pe care ești pregătit, predestinat să le suferi".

Era modest și demn. Impunător fără distanță artificial provocată, fascinant chiar și văzut de aproape. Era în același timp exigent și generos, consecvent fără să fie pătimaș, retras în sine și totuși participativ. A iubit în chip deosebit poezia și a crezut multă vreme în funcția ontologică a verbului poetic. Erudiția și rigoarea nu l-au frustrat de un contact sensibil cu opera de artă. N-a sacrificat adevărul artistic concret promisiunilor niciunei metode critice. Concepția sa despre lume și despre literatură creste din experiența sa de critic și de profesor, fără umbră de dogmatism.

Fără să vrea și, în orice caz, fără s-o fi recunoscut vreodată, Marcel Raymond este, totuși, întemeietorul unei mari școli critice. O recunosc, printre alții, chiar foștii săi studenți la Universitatea din Geneva — Jean Rousset și Jean Starobinski. Ei vor găsi, desigur, în asemenea clipe cuvintele înalt evocatoare pentru cel care le-a fost profesor și coleg aproape o viață. Ei vor ști să vorbească strălucit despre fiecare carte a lui în parte și despre ansamblul operei lui de pionier al conștiinței moderne ; ii vor identifica merite încă nestiute și șanse pentru posteritate.

Întîlnirea mea cu Marcel Raymond a fost de altă natură. Nu l-am avut profesor, l-am ales însă, de departe, ca mentor. L-am **ales** pentru cărțile lui, prin ele am ajuns la el, la omul care — spre marea mea mirare, — am văzut că locuiește întreg la suflet în punctul lor de origine. L-am iubit pe acest om și recunoștința pe care i-o port în eternitate vine întîi și întîi din faptul că am putut găsi în el un model de viață. Moartea lui reprezintă o pierdere pe care o resimt în fibra cea mai adîncă a ființei mele, pierdere de care cărțile lui nu mă consolează.

Mircea Martin

Din lirica

ALBANEZĂ

ISMAIL KADARE

Patria

Patria nu-i numai
Goana romburilor de beton pe pista prelungă a aeroportului,
Mantaua ostașului sub ploaie și vînt,
Adresa, în albaneză, spusă taximetristului.

Patria este
Mai fermă decît pista de beton,
Mai ostaș decît acel ostaș.

Patria este
Trandafirul de pe fiece mormînt de erou
Căzut pe fundal stacojiu de cruci și de flăcări,

Năframa cernită a mamei,
Șirul nesfîrșit al refugiaților cu chipuri cetluite

Ca și cînd ar ține închis în ele
Misterul lumii acesteia.

Patria :
Strămoșii rătăcind printre secole
Purtîndu-și pe umeri străvechile cetăți ca pe niște urne
Poleite în roșu și negru, spre Panteon, spre gloric.

Patria :
Betonul armat al vechilor și noilor vise,
Amurgurile trecute și viitoarele dimineți,
Patria sîntem noi toți.

DHORI QIRJAZI

De ce te loviră vînturile ?

De ce te loviră vînturile astfel, țara mea ?
Țara mea străveche, spune-mi
de ce măcinară vijeliile
spinările roșii ale munților tăi ?
Încreștită ți-e fruntea
și creste ascuțite au sterpele stînci.
Fiecare val, născîndu-se, se sfarmă de tine,
fiecare val se spintecă de tine
ca de-o spadă !

SHEFKI KARADAKU

Berzele

(motiv străvechi)

Voi ați venit de departe, din tropicale ținuturi,
prieteni buni ai zărilor,
obosite, în cuiburile vechi și înnegrite
din dumbrava de odinioară.
V-am văzut
învîrtindu-vă fericite, extatice,
peste Papru și Dumrcea nesfîrșită
și peste bătrînul Shkumbin
acoperit de spumă.
Ați venit. Nu vrem să mai plecați,
rămîneți ca un motiv străvechi, dus pînă la capăt.
Aici e soare și dragoste.

FATOS ARAPI

Avem multe dimineți

Avem multe dimineți însorite
pe care, cu mîini grijulii,
le vom duce la ochi ;
avem și multe gînduri,
hoinare prin mulțimea străzii
pe care le vom domoli, ca pe școlari ;
avem multe tristeți
pe care le vom smulge din inimi ;
și multe cuvinte ce rămîn nerostite,
cuvinte ce nu le-am putut încă spune,
avem de dăruit unul altuia.

În românește de
Marius Dobrescu

REVISTA STRĂINĂ

● **IN VOIEVODATUL KIELCE** din Polonia s-a desfășurat a X-a ediție juoiliară a concursuiui de teatru **Floarea de măceș**, organizat de redacția ziaruiui **Echounia**. Premiui I a fost acordat piesei lui Mircea Marian — **Intunecare** , pusă în scenă la Teatrul din Baia Mare, în regia lui Bogdan Berciu. Celelalte premii au fost acordate pentru spectacolele — **„Croitorii"** de S. Mrozek și **„Balladyna"** de Juliusz Slowacki prezentate de trupe poloneze.

● **REVISTA LITERARA** „Adam", care apare în Anglia din 1941, a închinat un număr omagial centenarului marelui compozitor roman George Enescu. Redactorul șef al revistei, Miron Grindea, stabilit în Anglia din 1939, și un vechi prieten al maestruiui Enescu a adunat un număr de texte inedite semnate de muzicienii Marcel Mihailovici și Yenudi Menuhin precum și de binecunoscuți muzicologi din Anglia și Franța.

Tabla de materii conține un text inedit al soției lui George Enescu și un număr de scrisori adresate de maestru lui Menuhin și editoruiui revistei „Adam". Pentru a marca centenarul George Enescu, revista a instituit un premiu de 100 lire sterline, care se va decerna la fiecare 2 ani unei compoziții de muzică de cameră. Din juriu vor face parte și cîtiva compozitori români.

În același caiet omagial sînt publicate și un număr de traduceri din poeți și prozatori români : Tudor Arghezi, Geo Bogza, Ana Blandiana, Nina Cassian, D. R. Popescu, Adrian Păunescu, George Macovescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Virgil Teodorescu și alții.

● **CELEBRA** peșteră Altamira — „Capela sixtină" a artei preistorice va fi din nou accesibilă vizitatorilor la începutul anului viitor. Oficialitățile spaniole au dispus închiderea peșterii în 1977, după ce specialiștii au constatat că, din cauza numărului mare de vizitatori (145 000 anual) temperatura în interiorul peșterii a crescut cu aproape 50 la sută, iar umiditatea cu 25 la sută. Pentru a preveni pericolul deteriorării celebrelor picturi de pe pereții peșterii, numărul vizitatorilor va fi limitat la numai 5 pe zi.

● **PAVEL TRETIAKOV** (1832—1898) a achiziționat primele două tablouri ale colecției sale în 1856. Apoi, timp de 35 de ani, el și-a îmbogățit colecția cu opere reprezentative ale maeștrilor picturii ruse. Cînd, în 1892, colecția Tretiakov a fost donată orașului Moscova, ea cuprindea 2 000 de lucrări de pictură și sculptură. Azi, după 125 de ani de existență, colecția Tretiakov, cea mai bogată colecție de artă rusă și sovietică, însumează 27 000 de tablouri și sculpturi și este vizitată anual de 1 700 000 de vizitatori.

● **„ACEASTA** este ultima mea carte" — a declarat Georges Simenon cu ocazia apariției memoriilor sale în editura pariziană „Presse de la Cite". „Despre mine s-au scris cincizeci de monografii — a precizat Simenon, azi în vîrstă de 78 de ani. Cred că am și eu dreptul să-mi povestesc viața, acum, înainte de a o încheia". „Memoriile, a adăugat el, reprezintă principala mea operă și totodată cea mai dificilă". Intr-adevăr, dacă pentru a scrie un roman al cărui erou era comisarul Maigret, Simenon avea nevoie de 7 zile, memoriile și le-a scris în... 8 luni ! Romanele popularului scriitor au fost traduse pînă acum în 55 de limbi și au fost tipărite într-un tiraj total de 500 milioane exemplare.

● **PREȘEDINTELE** demisionar al Finlandei, Urho Kekkonen, care a condus țara începînd din 1956, își prezintă luna aceasta primul volum al memoriilor sale, intitulat „Secolul meu". Kekkonen, născut în anul 1900, își descrie în această primă parte a memoriilor tinerețea și anii studenției, precum și începutul carierei sale politice pînă în anul 1937.

● **PESTE** 24 milioane de dolari s-au încasat la o singură licitație de opere de artă. Licitația a fost organizată la New York de cunoscuta firmă specializată „Sotheby Park Bernett". Cu această ocazie au fost stabilite cîteva recorduri în materie. Astfel, tabloul „Natură moartă cu mere" al lui Paul Cezanne a fost adjudecat pentru suma de 1,8 milioane dolari, iar pentru lucrarea „Ambarcațiuni la Angenteuil" a aceluiași autor, s-a plătit suma de 1,3 milioane dolari.

● **UN „TRADUCĂTOR"** de buzunar și poliglot se ambiționează să realizeze firma japoneză „Sharp". Aparatul traduce nu numai cuvinte, ci și fraze. În memoria sa computerizată se pot înmagazina 2 500 de cuvinte. Utilizarea e simplă : se furnizează datele într-o limbă iar pe un ecran apar frazele scrise într-o altă limbă. Primul prototip va fi comercializat anul viitor, și va traduce din japoneză în engleză. Mai mult, aparatul va reda și vocea umană. Specialiștii japonezi au în vedere realizarea unui aparat perfecționat care să poată face traduceri în cinci limbi. Deocamdată, „traducătorul" este recomandat turiștilor.

● **ZIARELE** austriece au publicat încă de pe acum programul manifestărilor prilejuite de împlinirea, anul viitor, a 250 de ani de la nașterea lui Joseph Haydn (1732—1809). Se prevede astfel organizarea, la Viena, a unui congres internațional consacrat vieții și operei marelui compozitor. Vor avea loc, de asemenea, concerte și recitaluri, în numeroase orașe din țară. A fost anunțată, de asemenea, apariția unei noi ediții în 12 volume a lucrărilor lui Haydn.

CARLO CASSOLA

lecția istoriei

În acest moment, mai important decît orice alt deziderat politic, mai importantă decît diviziunea lumii în socio-sisteme, este lupta pentru dezarmare. Antimilitarismul. Din acest motiv, cu cîțiva ani în urmă, autorul „Logodnicei lui Bube" (La ragazza di Bube), Carlo Cassola, scriitorul atît de răsfățat și de public și de critică, a anunțat că-și va orienta întreaga forță creativă într-o singură direcție : lupta împotriva armelor.

Fragmentele selecționate și prezentate acum *) cititorului de la noi sînt, în concepția prozatorului italian, unicul credo valid pentru scriitorii de pe toate meridianele. Cu condiția ca scriitorul să fie convins că „harul" de a scrie i-a fost dăruit în numele continuității vieții pe planeta Pămînt.

Conflict comod

Un copil a fost însoțit la cimitir de maică-sa. Se distra citind inscripțiile care enumerau toate calitățile defunctului. Și într-un tîrziu a întrebat : „Mamă, unde sînt înmormîntați oamenii răi ?". În același mod îmi vine să întreb : „Unde sînt statele agresoare ?". Dat fiind că nici un stat nu s-a declarat vreodată astfel. Chiar și Hitler își proclama intențiile pașnice.

Cum nici un stat nu spune că ar avea intenții agresive, tot astfel nici un individ nu se recunoaște atițător de război. Cu toate acestea atițătorii de război sînt, în majoritate, travestiți în pacifiști de doi bani.

Din orbeala contemporanilor se desprinde o altă mare lecție a istoriei : conflictul comod. În orice timp un conflict comod a polarizat atenția oamenilor, împiedicîndu-i astfel să conștientizeze adevăratul conflict în act.

Nu numai în istorie nu funcționează isteția mea rațiunii despre care gîngăvea Hegel, ori providența despre care gîngăvea Vico : totul se petrece la întîmplare, iar omenirea poate conta numai pe sine însăși.

Să luăm istoria occidentală. Unde și cînd s-a manifestat această raționalitate impersonală, această providență exterioară omului însuși ? Cumva în timpul mai mult decît milenarului conflict dintre musulmani și creștini ?

Nu, acesta a fost primul mare conflict comod care a ascuns oamenilor adevăratul conflict. Musulmanii și Creștinii se războiau în numele a două concepții despre lume absolut analoage. Islamul era Creștinismul răsturnat. Cruciada Creștinilor era exact inversul războiului sfînt al Musulmanilor. Și într-unul și în celălalt caz, erau în joc doar bieții diavoli. Care erau făcuți să creadă că adevăratul dușman se afla dincolo de mare, Turcul sau Ghiaurul : necredinciosul, în alți termeni ; toate nenorocirile veneau de la el, toate bucuriile de la puternicii vremii care-și puneau la dispoziție protecția. Aici, la noi, cîtă vreme oamenii s-au temut de turci, au fost ținuți în friu cu ușurință.

Altfel spus, ura contra necredincioșilor era insuflată în oameni în mod artificial, cu scopul de a-i menține supuși. Este o mare invenție, aceasta, cu dușmanul, oamenii nu-și mai dau seama că adevăratul dușman le este în propria casă.

A venit, în sfîrșit, și ziua cînd oamenii nu s-au mai temut de turci. Și nu numai atît. Revoluția franceză scosese la iveală faptul că singurele războaie care-și au un sens sînt cele civile. Burgheziile naționale, deja la putere pretutindeni, se străduiau din răsputeri să-i facă pe bieții diavoli să uite acest adevăr. Cum ? Insuflîndu-le ura față de un alt pretins dușman. În alte cuvinte, masele trebuiau să rămînă cuminți ; ce importanță avea că unul era exploatat și altul exploatator ? Esențialul era ca toți să fie uniți împotriva dușmanului ereditar domiciliat dincolo de frontieră (neamțul pentru francezi, austriacul pentru noi, italienii). Și ferească Domnul, nu cumva să ne fi lăsat înșelați de cei care vorbeau despre lupta de clasă și voiau să substituie ura de clasă celei față de străini. „Mai întîi Patria, ce dracu !" mi-a spus odată un fascist. „Dumnezeu să-i bată pe englezi" ne învăța Appelius.

După cel de-al doilea război mondial s-a simțit mai mult ca oricînd, nevoia de a pune iarăși pe picioare conflictul comod, care să distragă atenția oamenilor de la adevărata problemă a timpului nostru. Am fost, așadar, făcuți să credem că pacea ar depinde numai de raporturile dintre cele două Super Puteri. Dacă acestea erau proaste, trebuia să ne preocupăm, deoarece războiul rece se putea transforma cu ușurință într-un război cald ; de îndată ce raporturile s-au îmbunătățit, și a început destinderea, am început să respirăm și noi ușurați. Noi italienii nu eram în măsură să influențăm în mod pozitiv aceste raporturi : trebuia să stăm la fereastră și să privim, s-o spunem pe șleau : trebuia să stăm în fața televizorului. Împărțiți în două tabere opuse și egale, s-o spunem pe șleau : împărțiți în două galerii opuse dar egale nu ne-a rămas decît să facem galerie pentru unii ori pentru alții crezînd, astfel, că facem galerie pentru sănătatea Lumii. Cine făcea galerie pentru America trebuia să înghită clericalismul din țara noastră și sprijinul Departamentului de Stat acordat celor mai rușinoase regimuri, dictaturilor fasciste, dictaturilor militare, monarhiilor feudale. (...)

Începem prin a spune că ne-am înșelat atunci cînd ne-am bucurat atît pentru destindere. Desigur, destinderea este mai bună decît războiul rece, dar nu este cîtuși de puțin leacul relelor lumii. Pentru că nu înseamnă dezarmare : între timp uneltele morții continuă să se acumuleze și să se perfecționeze. (...)

O lume caracterizată de un număr tot mai mare de țări care au în posesia lor bomba atomică, este o lume destinată să sară în aer.

Trebuie să asistăm în mod pasiv la tragedie ? E chiar acesta adevărul, că nu se mai poate face nimic, și că trebuie să stăm și să privim ce fac alții? Resemnarea, frustrarea, sentimentul de neputință, să fie oare justificate de situație ?

Nu sînt justificate cîtuși de puțin.

Trebuie să ne scuturăm de ele, cît mai repede. Nu-i adevărat că nu mai putem face nimic. Sîntem mici, e adevărat, dar putem deveni mari (mari moral). Parva favilla gran fiamma seconda, spune Dante ; adică din cel mic se poate naște cel mare.

E timpul să înțelegem două lucruri : că măreția morală este infinit superioară celei materiale ; că aceste două măreții pot fi despărțite. (...)

Nici o propunere pentru a schimba această stare absurdă : în era atomică, atunci cînd unirea popoarelor a devenit o necesitate pentru simpla supraviețuire a speciei umane, avem încă o lume împărțită și care continuă să se mai împartă !

Ar trebui să fie evident pentru toți că o astfel de lume este condamnată. Dat fiind însă, că nu-i cîtuși de puțin evident (din pricina orbirii generale), să încercăm să ne explicăm mai clar.

O zicală populară afirmă că armele sfîrșesc întotdeauna prin a trage singure. În sens mai profund înseamnă că șefi de state atît de inconștienți și atît de criminali încît fabrică instrumentele morții și le acumulează în depozite, sînt capabili și să le folosească.

Să aruncăm o privire prin aceste depozite. Ne limităm doar la armele atomice : după cîte afirmă experții cele chimice sînt și mai micidiale dar, din moment ce nu putem să ne facem o idee clară, nu le luăm în considerație. (...)

Cauza războiului este războiul însuși, spunea Victor Hugo. Nu este o banalitate, este explicația cea mai inteligentă pe care am putut s-o citesc. Să deschidem o hartă politică a lumii și vom avea explicația războiului. Frontierele în sine deschid pofta de a le schimba.

Toate acestea sînt copilărești, îmi veți spune. Dar ce sînt șefii de state și, totuși, chiar și șefii de state sînt copii care se distrează jucîndu-se de-a războiul ?

Numai că prețul războiului a devenit prea mare. Se are în vedere măcelărirea a miliarde de persoane ; de-a dreptul dispariția speciei umane.

Prezentare și traducere de Maria Cune

* **Fragmente din volumul „Lecția istoriei" / Rizzoli Editore, Milano, 1978**

SPORT Șoptind în buzunare pline

Aceste zile de decembrie sînt ca niște coconi de argint. Ape rotunjite de înghet stau atîrnate de ramuri și șapte echipe din divizia A poartă șoapte-n buzunar. Nu vreau să vă spun lucruri de piază-rea, ci de lapte dulce. Iată-le :

— Fotbalul nostru își dă arama pe față. Cupa, supranumită regina neașteptată, împune ideea că chiar așa e, că prost să fii, noroc să ai. Iar proști — cu nemiluita ! De unde vrem noi să fim sub jocul castagnetelor din Granada cînd șapte (cifră fatidică ?) echipe de A părăsesc lupta pentru cîștigarea Cupei României ? ! Sînt ferm convins că pe cinci dintre ele nu le interesa o luptă conținînd titlul onoarei. Dar celelalte ? Conform unui manual școlar de strictă actualitate, unele echipe nu vor să umfle pieptul și să inspire adînc. Și asta, fiindcă... etc. Federația română de fotbal (spre nenorocirea fotbalului românesc) s-a emancipat. Spre deosebire de trecutul negru (și întunecat la glesne), astăzi ne minte, fără nici un pic de jenă, prin experți. Eu (ca și noi ăilalți) am salutat cu multă vrednicie, dragoste și să trăiască șefii noștri, venirea lui Andrei Rădulescu în fruntea unei instituții care, pînă atunci, se dovedise a fi de profitori și porumbei voiajori. Ei bine, îmi retrag saltul adresat lui Andrei Rădulescu. Domnia sa nu face nimic pentru salvarea celui mai iubit (și plătit !) sport din România. Chestia cu Azorică și Andrei și alt Univers al copiilor ține de amintirea noastră de azur. Actualul președinte al federației de fotbal (îmi e rușine să zic) se lasă influențat de orice țuțăr care-i spune : să trăiți tov. președinte al federației, ca di vi si, nimeni altul. Ce-am crezut noi și ce-a ieșit ? ! Am turnat vin pe iepure, dar vinul nu era din podgorie, în schimb iepurele era din Cîmpia Bărăganului — vă rog, nu gustați.

— Numai deochiuri prin circiumi și alte avioane. Marele fotbalist care se numește Bölöni spune o vorbă și pe urmă și-o fură. Latzi, tu ești doctor și ești prietenul meu vechi, niciodată nu te-am trișat, niciodată nu m-ai vîndut. Ajungînd doctor, trebuia (scuză-mă că-ți dau un sfat, nu de aceea m-am născut), trebuia să știi că oamenii pot proba **și pentru și împotrivă**. Depinde de cine e mai mare. În rest, te rog să mă crezi că-mi pare rău pentru faptul că echipa unde **muncești** nu înțelege că a juca înseamnă a munci.

— Cupa, marea neliniște (oare ? !) mă duce la gîndul de a înscrie, aici, niște gînduri de sinteză dintr-o carte dedicată școlarilor. 1) Seara, au venit la noi întîriri de ostași români, iar autorului, noi ordine. 2) Neliniștit de soarta popeței, autorul îndesise numărul patrulelor.

Mă gîndesc, decembrie își inscăunează, pe fiecare zi, coconii de argint, iar noi (adică ăia) fumăm țigări din sectorul bișniță.

Fănuș Neagu

P.S. Vă rog să mă scuzați, astăzi aflu cu mîndrie că nu șapte ci opt echipe din divizia A au căzut în lupta pentru cupă — ca de altfel în mai toate luptele lor.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
50
(1 024)
Simbătă
12 decembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN POPOR CU VOCAȚIA PĂCII

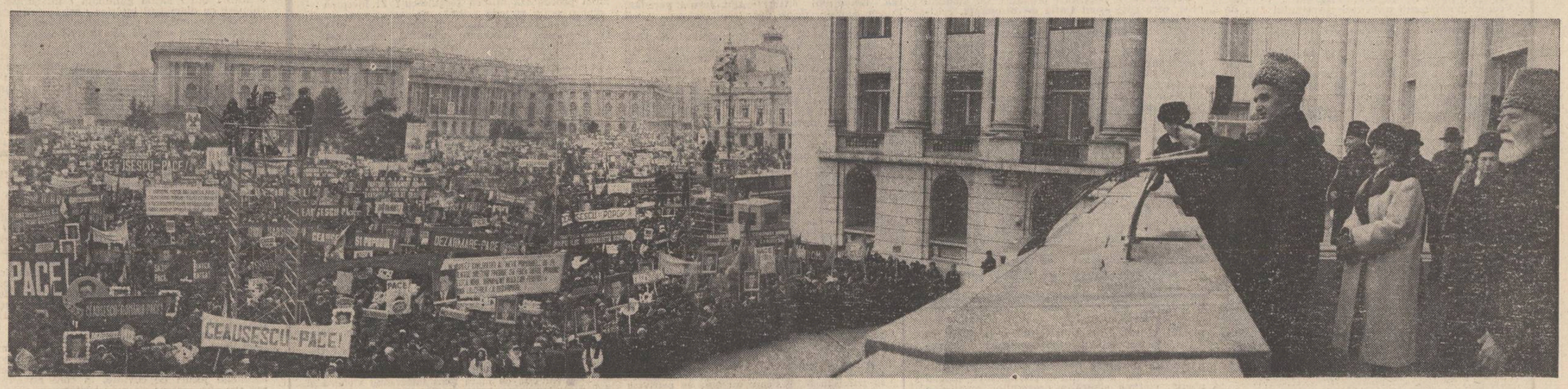

În numele existenței

Un răspuns de o grandioasă și însuflețitoare rostire de conștiință, o confirmare în plenul sentimentelor noastre fundamentale a strălucitei inițiative de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu, marea manifestație din București consacrată dezarmării și păcii, un eveniment care își păstrează în permanență semnificațiile și rezonează adînc în memoria noastră cu implicații ce țin de un context prin excelență internațional. Peste trei sute de mii de oameni ai muncii din Capitală și delegați din cele patruzeci de județe ale țării și-au reunit gîndurile, glasurile, voința și sentimentele într-un impresionant marș al păcii, demostrînd hotărîrea unanimă a întregului nostru popor de a face tot ce depinde de el pentru a bara calea războiului și a spune un NU răspicat forțelor autodistrugerii, apelînd deopotrivă la luciditate și la răspundere, la rațiunea care trebuie să guverneze în relațiile dintre țări și popoare cît și la rațiunea care trebuie să guverneze asupra viitorului însuși al planetei, al progresului și civilizației. Peste trei sute de mii de oameni care sînt tot atîtea mărturii și tot atîtea apeluri fierbinți și profesiuni vii de credință ce au încununat amplele manifestări pentru dezarmare și pace organizate în toate județele țării și care, acum, în Capitală, și-au rostit adeziunea lor fermă la politica de pace a partidului și statului nostru, politică al cărei arhitect strălucit este, după cum se știe, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cuvîntarea sa rostită cu acest prilej, în această memorabilă zi, este de altfel un suprem argument, încă unul din seria atîtora cîte se însoțesc și fac din gîndirea, acțiunea și inițiativele președintelui nostru un adevărat program național de muncă și viață, însușit și respectat de către fiecare și înfăptuit prin efortul solidar al tuturor. *„Marea manifestație din București consacrată dezarmării și păcii în Europa și în întreaga lume, ca de altfel toate marile manifestații ce au avut loc în țara noastră*, subliniază secretarul general al partidului, *constituie expresia înaltei conștiințe politice a poporului român, a hotăririi sale de a acționa, împreună cu popoarele europene, cu toate popoarele, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru o politică responsabilă față de destinele omenirii, pentru reluarea politicii de destindere, de respect al independenței naționale, de pace și colaborare în Europa și în întreaga lume*".

Impresionant și definitoriu accentul la zi, îndemnul la dobîndirea simțului concret al rațiunii și al conștiinței realității ca atare, pentru ca omenirea să știe totuși ce imense și incalificabile pericole o amenință și pe ce se poate sprijini ea de fapt, pentru a-și salva și continua condiția propriei sale existențe, demnitatea propriei sale libertăți. *„Dintotdeauna socialismul s-a pronunțat pentru dezarmare și pace*, afirmă pe bună dreptate președintele. *A venit timpul să ne ridicăm cu cea mai mare energie la luptă pentru înfăptuirea nobilelor idealuri ale umanismului socialist — pacea și colaborarea între popoare libere și egale în drepturi*. Și mai departe : *în numele existenței oamenilor, al copiilor, al viitorului lor, să oprim, pînă nu este prea tîrziu, politica de înarmare nucleară, politica de înarmare generală, să asigurăm dezarmarea și pacea pe pămînt !*".

În multe alte orașe europene au avut loc chiar în aceste zile manifestații pentru pace. O hartă a acestor cele mai umane și mai imperativ necesare sentimente și gînduri cinstite, energice ale vieții, poartă în relieful și trăsăturile ei și o lumină vie, distinctă, răsărită de-aici din Carpați.

Este singura alternativă viabilă la autodistrugere, este singurul mod de asigurare a progresului și de atestare la orizontul concret al civilizației nu numai numele și viața de om ci umanitatea în întregul ei și lumea în toată identitatea sa. Aceasta este de fapt și esența *Apelului poporului român către toate popoarele și forțele progresiste și democratice din întreaga lume, pentru dezarmare și pace, pentru securitate, independență și progres*, apel care a fost adoptat la marea adunare populară din București și care, prin glasul sutelor de mii de participanți, se constituie într-un veritabil manifest al națiunii noastre socialiste, o chemare care, în datele sale istorice și sub imperativul concret al acestor zile, este de natură să trezească ecouri adînci pe toate meridianele și să se constituie într-un nou moment, într-o nouă etapă a unui efort constructiv din care pot și trebuie să lipsească și să fie înlăturate cu desăvîrșire armele și să înceapă nu o clipă, nu o zi, ci o autentică eră a păcii.

Vine un nou an, spunea tot președintele. *Să facem celor apropiați, copiilor, poporelor, cel mai de preț cadou : pacea, asigurarea liniștii și vieții, a bucuriei de a trăi într-o lume mai dreaptă și mai bună, o lume a dreptății, o lume fără arme și fără nici un fel de război*. Ar fi tot ceea ce-i mai firesc și ar fi tot ceea ce stă în puterea însăși a tuturor țărilor și popoarelor. Un indiscutabil argument care prin proporțiile și semnificațiile sale s-a înscris deja în lumea evenimentelor internaționale îl constituie marea manifestație de la București.

Luceafărul

Hai să ne unim popoare
În luptă cu mic, cu mare,
Să trăim liberi sub soare
Fără arme nucleare !

Să strigăm cu toții iară,
Cei ce vor război să piară,
Să fie flori pe cîmpie
Și-o lume de omenie !

Iarba rea din holde piară,
Din lume ura dispară,
Toți cei cu inimă bună —
Est și Vest — mînă în mînă.

Din Pirinei la Carpați
Să trăim uniți, ca frați
În muncă, pace deplină.
S-avem o viață senină.

Să facem din tun tractoare,
Din atom lumini, izvoare,
Din rachete nucleare
Pluguri de arat ogoare.

Noi sîntem Puterea Mare.
Hai la luptă, deci, popoare !
Pentru pace și dreptate,
Pentru viață-n libertate !

Dulce Românie

Numai cerul e cu mine
numai munții mei mai știu
pentru ce au pentru cine
mai iubesc și iți mai scriu
măre fi-ne-va odată
și o clipă nepripită
să ciocnim un vin de aur
dintr-o cupă de argint
întrucît n-a fost ispită
să iubim acest pămînt
care nu-i pămînt nici apă
de-mprumut ori de găsit
ci-i lumina de sub pleoapă
ci e dorul nedoinit
fie-ți măre gîndu-n gîndul
lui ce doare și ne doare
din adîncul din pe cîndul
ce e mic era și mare
și-ncepea într-o de-agă
de iubire-ne-ntinată
măre de ești măre dragă
fii și cum n-ai fost vreodată

Ion Nicolescu

REFLEX

Mărturisirea

Odată întors, a trebuit să mărturisească.

A pribegit prin multe locuri, satul său fusese o lume de corturi și de căruțe pînă acum, se muta de colo-colo stîrnind nori de praf și tunet de copite pe drum, adăpostindu-se cînd pe sub poale de codru, cînd pe lîngă vetre de rîu. Din instinct, oamenii aceia care îl adoptaseră parcă nu se mai opreau niciodată și erau veșnic în goană după ceva. Citeodată își stringeau așa din senin toate lucrurile, cădeau stropi mari și fierbinți de ploaie, și ei se aruncau cît se poate de mulți și gălăgioși în căruțe, dădeau bice la cai și nu se mai opreau decît dincolo de nori și fulgere, pe cîte o cîmpie care înverzea și răsufla caldă sub curcubeu. Cel mai mult îi plăcea cînd toate acestea se întîmplau în amurg. Și mai ales atunci cînd în sfîrșit se dădea semn de odihnă și într-o clipă se înfiripau multe focuri în jur, iar cerul se sprijinea pe lungi dîre de fum. Poposise și colindase așa pînă departe, aproape de Caucaz și mai apoi pe firul ape-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Dedicație la o dreaptă ctitorie

E casa în care fiul meu ar fi vrut să trăiască. E casa pe care părinții mei au clădit-o și în care ei au trăit. Casa copilăriei și-a amintirilor. Casa pe care, în această toamnă, a părăsit-o mama, ultima ce-a stat de strajă în ograda și în grădina ei.

N-am realizat că n-a mai rămas nimeni, decît privind curtea păsărilor — goală, pustie. Puii pe care ea îi crescuse și-i îngrijise, găinile bătrîne care o supărau cînd le vedea lăcomindu-se la demîncarea puilor, toate orătăniile fuseseră tăiate și împărțite pentru împlinirea datinilor la plecarea mamei.

Stam singură și mă uitam la bătătura fără nici o vietate, năpădită de nalbă și de răsuri priveam și dintr-odată am avut senzația acută și bizară că așa ar arăta o casă și-o curte și-o grădină — după un dezastru nuclear ! Totul frumos împrejur, toate la locul lor, așezare chibzuită de lucruri, aparent nici o schimbare în ordinea lor, dar toate rămase de om, toate rămase în urmă, într-o tăcere definitivă, într-o înstrăinare supremă, într-o netensionată stingere, într-o infinită pustietate.

Vedeam cîmpia mea pierzîndu-se la miazăzi spre Dunăre, la apus vedeam umbra verde-intens a pădurii, la răsărit plaiul cu viile, sus pe dealul Borinarilor mormintele părinților, în depărtare auzeam ierugile clipocind peste pietre pînă la Fîntîna lui Trincă și la Piatra Buzească, vedeam lîngă mine casa și ograda și tufanul și nucii și merii și trandafirul sălbatic și aplecătoarea sub care dormiseră păsările și pătulul cu grinzile noduroase și nalba și cuibul de barză din vîrful mălinului — și toate să rămînă de om ? !...

Casă, dreaptă ctitorie, diată de înțelepciune a părinților, lăsată mie să mă bucur în pace sub cerul ce-ar trebui să rămînă mereu orbitor de albastru, să pot veni și reveni la tine, să mă răcoresc bînd apa din ierugile cîmpiei mele — de unde mi-e obîrșia, casă, spațiu geometric al făpturii mele, memorie a unui timp miraculos cînd strigam : Casa are suflet, ce bucurie ! Vreau să te aflu vie și la locul tău de fiecare dată cînd mă voi întoarce la tine, casă a mea — așa cum fiecare ființă de pe fața pămîntului vrea să-și audă inima inimii sale pulsînd și strigînd : Pacea există — ce bucurie !

Cristina Tacoi

● În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Gheorghe Anca ● Ioana Crăciunescu ● Iolanda Malamen ● Debut în proză : ● Ioan Benche ● Alexandru Ciocîltău ● Poezii de ● Iustin Moraru ● Maria Barbu ● Dumitru Udrea ● Gabriel Cheroiu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de N. Ciobanu

București. România. Pacea și oamenii ei

București. România. 5 decembrie 1981. Marea adunare de pace. Peste 300 000 de oameni din București, din întreaga țară, însăși țara, din uzine, ogoare, șantiere, cercetare, știință, artă și cultură. 6 artere ale Capitalei, 6 artere de inimă se îndreaptă spre marea inimă a țării, sediul Comitetului Central. Se scandează pentru pace, pentru dezarmare, pentru securitate, pentru inițiativele de pace ale României, ale secretarului general al partidului. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a rostit o înflăcărată cuvîntare, chintesență a gîndurilor întregii națiuni.

Bucureștiul a cunoscut în dimineața zilei de 5 decembrie 1981, mai întîi ușorul freamăt — pe care noaptea îl lasă cînd se retrage din oraș, apoi a foșnit în șase puncte ale sale ; spre prînz a trepidat, a ridicat brusc temperatura din aer. Privit de sus, orașul era — prin coloanele sale de oameni din întreaga țară, veniți spre a-și manifesta senina bucurie a vieții — un mare și adevărat fluviu ce-și aduna apele în voința sa de a-și croi matcă sigură și dreaptă. Din șase puncte, din șase borne-istorice se îndreptau spre Piața Palatului nu numai șase coloane manifestînd pentru pace, pentru viață, civilizație și progres, ci un întreg popor — care la acea oră, în acele momente era cu gîndul, voința și țăria alături de trimișii lor.

Cînd sentimentele se revarsă liber și curat din prea plinul sufletesc, cuvintele sînt clare și simple : **Da — păcii. Nu — războiului, Vrem pace pe pămînt !** S-a spus în acele momente „grîul nu-nfrățește decît în vremuri de pace", „copiii nu cresc decît în liniștea și siguranța zilei de mîine". S-a spus: „omenirea vrea să trăiască", „omenirea vrea să uite încetul cu încetul cele 14 000 de războaie care i-au răvășit istoria și i-au periodizat-o nu după semnele de progres ci după momentele de distrugere". S-a spus: „dacă scopul final al istoriei este adevărul, trebuie să facem în așa fel încît să mai poată fi un adevăr după noi". S-a spus : „pentru liniștea grîului, pentru liniștea caselor noastre, pentru liniștea muncii noastre, pentru liniștea liniștii noastre **vrem pace pe Pămînt!**" S-a spus „Iată, la această oră, cînd în Capitală se desfășoară impresionantul marș al păcii, pe porțile uzinei iese cea de-a 4 200-a locomotivă, un colos de 2 400 CP" (Gheorghe Buruc, șef de echipă la secția locomotive, Uzinele „23 August"). S-a spus: „Acestei veritabile încununări apogeu al luptei neobosite pentru pace a poporului nostru, îi dedicăm ultima noastră realizare: producerea pentru prima dată în țara noastră a unui lingou de 180 tone pentru acel însemn al prieteniei și colaborării pașnice între popoare care este centrala Porților de Fier II" (Nicolae Badea, I.M.G.B.). Adică, vrem să spunem că s-a spus, că s-a afirmat cu multă convingere și multă înțelegere privind rosturile lumii în lume: singurele arme acceptabile pe pămînt trebuie să fie ale muncii pașnice, ale progresului, ale civilizației.

Au revenit în cuvintele oamenilor deseori **pace** și **război**, pacea asimilată mereu și mereu vieții de fiecare zi cu bucuriile, cu împlinirile ori speranțele ei ; războiul a fost evocat de cei care mai au încă vii imaginile lui. S-a spus atunci, s-a scandat acest lucru simplu și omenesc: **Avem un țel sfînt / Trăiască pacea pe pămînt !**

În Piața Palatului se lasă, preț de o clipă, o liniște emoționantă: președintele țării se pregătește să se adreseze poporului român. Cotele speranțelor într-o viață lipsită de amenințări ori dezastre cresc. Visele se simt aparate. Președintele țării expune direct, fără ocolișuri ce înseamnă acumularea demențială de arme nucleare, expune clar concepția poporului român privind viitorul lumii: „Stă în puterea popoarelor europene, în puterea popoarelor lumii ca, acționînd unite, cu toată hotărîrea, conștiente de primejdia ce planează asupra vieții lor, să

Mioara Vergu
Constantin Stan

Continuare în pag. a 5-a

CĂRȚILE ANULUI 1981

Iradiația literaturii vechi

Contribuții la literatura română veche este cartea cea mai semnificativă a lui Dan Zamfirescu. Acest volum care ilustrează fericit anul literar 1981 conține studii și articole care au contribuit decisiv la schimbarea la față a studiilor de literatură veche românească. Publicate de-a lungul vremii în reviste diferite, multe în **Luceafărul**, ele alcătuiesc, strînse la un loc o carte coerentă, cu un punct de vedere unitar și inovitor care marchează o schimbare de optică în studierea literaturii române. În sprijinul ideilor sale despre literatura română a secolelor vechi, Dan Zamfirescu a pus un patos și o intransigență care-l singularizează într-un peisaj literar pentru care ardența aspirațiilor lui Bălcescu și Eminescu par a fi devenit pentru unii simple bunuri muzeale fără integrare în prezent. Pentru Dan Zamfirescu lecția lui Bălcescu, Hașdeu, Eminescu, Iorga, e vie, iar inițiativele lui de istorie literară se revendică atît ca linie științifică cît și ca stil de la acești înaintași.

Dan Zamfirescu este apărătorul cauzei literaturii vechi, dar dintr-un unghi foarte nou, iar științificește vorbind din cel mai nou și mai înalt punct al disciplinei pe care o reprezintă. O secțiune întreagă a cărții este închinată marilor săi predecesori, cuceririlor anterioare din istoria literaturii vechi, achizițiilor cele mai recente în această disciplină care cere largă deschidere filologică, în cel mai bun înțeles al cuvîntului. Lucrările și personalitatea lui Ion Bogdan sînt trecute în revistă, după cum și cele ale lui N. Cartojan, P. P. Panaitescu, Dan Simonescu, Emil Turdeanu. Cu ajutorul acestor restituiri, Dan Zamfirescu trasează actuala graniță științifică a domeniului său fixînd în interiorul acestei hărți pașii înainte făcuți de cîtiva dintre cei mai importanți predecesori în stabilirea profilului deschis și modern al disciplinei. Aici sînt elementele de contrast sau punctele de sprijin ale propriei concepții asupra literaturii române vechi pe care **Contribuțiile** o pun spec-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 4-a

Biblioteca din Alexandria și autorii ei

Biblioteca din Alexandria intră involuntar în competiție cu literatura „muntelui magic" : Petre Curta, retras la un sanatoriu al activiștilor, reface experiența cetățeanului modern „exclus" dintre cei vii, acceptat de cei aflați „în cele două lumi". Șirul de parabole e la îndemîna autorului și în preajma noastră. În stilul prozei deceniului șase, Petre Sălcudeanu manevrează lejer simbolurile totalizatoare, cele care îi permit să vorbească, fără complicație, despre valorile vieții. Pădurea e vie, trăiește, își adăpostește vietățile, e și ea jignită, masacrată, dar rămîne, în orice caz, un

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA IORGULESCU: «Critică și angajare»

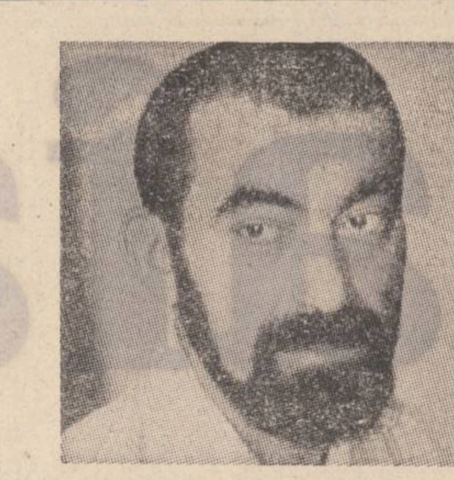

Cînd, cu mulți ani în urmă, Mircea Iorgulescu debuta în publicistică, în paginile ziarului **Munca**, cu un reportaj despre Mizil, probabil că nimeni nu întrezărea în autor pe bătăiosul critic literar de mai tîrziu, stăruitor comentator al literaturii (de cele mai multe ori) contemporane. Din 1974 pînă azi, Mircea Iorgulescu a dat **Rondul de noapte** (1974), **Al doilea rond** (1976), **Scriitori tineri contemporani** (1978). **Firescul ca excepție** (1979), **Arhipelag**, o antologie de proză română contemporană (1981). Volume, mai toate, alcătuite din cronici și articole organizate pretențios în cele două **Ronduri**, alfabetic în **Scriitori tineri contemporani**, pe domenii tradiționale, în rest. Nimic contestabil în modul de a proceda al autorului și nici în ambiția sa de a nu lăsa cumva pe dinafară vreo contribuție personală, care ar risca, astfel, să rămînă stingheră în paginile revistelor literare și nu numai. Foiletonistica își are rațiunile și justificările ei, Mircea Iorgulescu avînd dreptate atunci cînd declară, în prima din cele două convorbiri (una cu Constantin Coroiu și alta cu Maria Mailat) așezate la sfîrșitul volumului **Critică și angajare**: „nu cred că există deosebiri esențiale între un critic preocupat, să zicem, de un autor din veacul trecut, despre care scrie un amplu studiu, și criticul care comentează un scriitor contemporan ori o carte recent apărută într-un text de numai cîteva pagini dactilografiate. Pentru că poți face exact aceleași operațiuni și fără să fii critic. Critica, în fondul ei, este indivizibilă, indiferent de materie".

Adunată în volume, foiletonistica poate da seama de continuitatea unei atitudini, căreia i se adaugă, astfel, atributul nimerit. La Mircea Iorgulescu, și în ultima sa carte și în altele, ar fi vorba de atitudine combativă. Ce combate Mircea Iorgulescu în eseul **Cutia de rezonanță**, cu care se deschide **Critică și angajare**? Combate confuzia între literatură și non-literatură, între valoare și non-valoare, combate înțelegerea rigidă a relației dintre creație și receptare, tonul ditirambic ori injurios în critică, exclusivismul, declamația de principii niciodată respectate, simulația și mistificarea, „turnul de fildeș", lipsa de cultură, ignorarea valorilor contemporane sub pretextul respectului față de clasici, veleitarismul, „imobilismul deghizat în agitație superficială" (sic!), improvizația, reportajul „literar" (obsesia debutului?), literatura „pe teme istorice". Se înțelege că pledoaria sa va fi în favoarea termenilor antonimici celor înșirați mai sus. Conceptul cheie, cuprinzător și mereu valabil, este cel al angajării literare. Cînd ajunge la el, criticul devine patetic: „Toți marii critici români au fost oameni ai timpului lor. S-au integrat momentului în care au trăit și au scris, au participat la alcătuirea configurației culturale, ideologice și literare a acelui moment; i-au înțeles caracteristicile, necesitățile, direcțiile de evoluție, insuficiențele — și au acționat în spiritul acestei înțelegeri. Tradiția românească, dacă nu e văzută doar ca un depozit de citate bune a fi folosite în chip de argumente de autoritate, cum se întîmplă adesea, constă mai ales în acest efort de adecvare la epocă; în angajarea literară". Dar cine spune altfel? Căci dacă e clar **pentru ce** pledează criticul și la fel de clar ce combate el, este mai puțin limpede **pe cine** combate. Să fie cultura română contemporană, sau doar literatura, sau doar critica un **summum** de vicii dintre cele veștejite de Mircea Iorgulescu? Nici gînd! Că nu este așa o arată chiar numai cărțile criticului, în care sînt comentate — nu-i așa? — valori contemporane. Rămîne să înțelegem că „rechizitoriul" său este, fie o acțiune preventivă (ca vaccinul împotriva bolilor infecțioase la copii), fie un discurs **in abstracto**, un soi de exercițiu intelectual prin care se verifică, încă o dată, dacă ușile deschise pot fi forțate. Pot!

După această puternică pregătire de artilerie grea, care este eseul **Cutia de rezonanță**, criticul intră triumfal în teritoriul curățat de inamici (ireali, ce-i drept). Ampla desfășurare de forțe de la începutul cărții, asemănătoare cu aspectul unei mese utilate cu tot tacîmul și vesela, ne-ar îndreptăți să ne așteptăm la un „prînz" critic copios. Însă, vai, oaspeților li s-au excitat zadarnic sucurile gastrice, căci ce sosește nu le-ar ajunge nici pe-o măsea: recenzii învelite în ambalajul spectaculos al titlurilor teribile. „Bătălia cîștigată", scrie Mircea Iorgulescu, făcîndu-ne să așteptăm vreun „Austerlitz" contemporan. Criticul începe în forță: „Fiindcă **Împărăția de seară** (antologie din versurile lui Mihail Crama — n.n.) este cartea unui poet important, mai mult, a unui mare poet contemporan"... Afirmație spectaculoasă, șocantă, incitantă. Dar argumentația ce urmează e de tot firavă, citatele nu susțin ideea, astfel că judecata din final capătă conotații comice: „**Împărăția de seară** este cartea unei bătălii cîștigate, cartea unui poet victorios; iar pe blazonul lui se află această inscripție teribilă: „Aceasta e poarta infernului, iată / ce poartă ciudată cu fața spre-apus... / Scrieți pe ea despre noi, încă o dată, c-am trecut, c-am vîslit, c-am ajuns". **Fenomenul Păunescu**, scrie apodictic criticul și, din cele ce urmează, aflăm de toate (că Eugen Barbu a scris o prefață la volumul **Poezii de pînă azi** în care face portretul personajului Păunescu — se citează, apoi, **in extenso** — că, din această cauză, Emil Manu a considerat, într-o cronică din revista **Săptămîna**, „Poezii de pînă azi", și cartea unei prefețe; că în „frumosul și atît de interesantul" — atenție la rigoarea limbajului critic — său **Jurnal parizian**, Eugen Simion, deși doar schițează portretul poetului, acesta este mai pătrunzător și exact decît cel al lui E. Barbu", că „**Poezii de pînă azi** este a doua antologie lirică a lui Adrian Păunescu: prima a fost **Viață de excepții**, și s-a tipărit în 1970" etc.), dar nimic despre poezia lui Adrian Păunescu, în afara „senzaționalei" descoperiri că ar fi „eruptivă" și a formidabilei concluzii că poetul este „o puternică voce lirică". **Dansul pe jăratec** (ce frumos!) se numește analiza dedicată volumului **La dispoziția dumneavoastră** de Mircea Dinescu. Criticul descoperă specificul acestei poezii în „tonul inconfundabil și cu neputință de imitat **al sincerității**" (subl. aut.). Dar primele versuri citate conțin (nu sînt întîiul care observă) o idee din A. E. Baconsky și chiar cuvintele acestuia: „Ca să ajungi scriitor celebru în Europa trebuie să fii cel puțin canibal". M. Dinescu nu pune ghilimele, dar, în schimb, le așează în versuri. Sinceritate „inconfundabilă", și „cu neputință de imitat", cu gîndurile altuia? Finalul cronicii (în finaluri criticul este inconfundabil) ne spune că „**La dispoziția dumneavoastră** este cartea de conștiință a unui foarte înzestrat poet". Trec peste banalitatea caracterizării, mărturisind însă că sînt în deplin acord cu ideea conținută, dar nu înțeleg deloc ce va să zică „cartea de conștiință"? Adică, expresia unei conștiințe? Crede criticul că cineva l-ar fi suspectat pe poet de inconștiență? Sau poate vrea să spună că volumul lui Mircea Dinescu este cartea de căpătîi pentru cititorul contemporan? S-o spună atunci, căci ambiguitatea în judecățile de valoare nu face, în fond, decît să le anuleze. Încă un exemplu de înșelare (deliberată?) a așteptărilor cititorului și mă voi opri. **O viziune asupra dramaturgiei românești postbelice** — este titlul cu care Mircea Iorgulescu deschide a treia secțiune a volumului, dedicată dramaturgiei. Primele aproximativ două pagini ale textului ne fac să credem că ne aflăm în fața unei viziuni a criticului însuși asupra problemei în discuție. Aflăm însă imediat (și dezolați) că nu e o viziune ci o meta-viziune, adică, simplu spus, de o cronică la volumul **O antologie a dramaturgiei românești** de Valeriu Râpeanu și, deci, de viziunea **acestuia** asupra chestiunii.

În alt plan al discuției, remarcabil este la Mircea Iorgulescu spiritul didactic. Cum și-l pune criticul în valoare? Simplu și fără complexe! Inventează, așadar, un mod eronat al cuiva (nu se știe cine) de a înțelege ceva. Se miră apoi, insistent, de asemenea întîmplare. Concede, în fine, să spună el adevărul. Lecția e încheiată! Un citat convingător din comentariul la teatrul lui Al. Voitin: «**Dar ce înseamnă „tradiționalism"**. În mod obișnuit, prin acest termen se desemnează fie prelungirea unei tradiții anume, fie opoziția sau indiferența la „nou" ori față de „modern". Ar fi, așadar, o chestiune de continuitate, în prima accepțiune, sau de echilibru, de nu chiar de conservatorism estetic, în cea de-a doua. Ambele însă, discutabile, dacă nu de-a dreptul contestabile. În **realitate** (s.n.) tradiționalismul nu constă **nici** în perpetuarea unei direcții anterior afirmate cu suficientă vigoare pentru a fi devenit tradiție, ci, mai degrabă, în acceptarea deplină a unei convenții generale (etc., etc. — n.n.). Tradiționalismul este un mod al explorării cunoscutului, o formă de administrare a ceea ce se știe». Cum mai procedează Mircea Iorgulescu? El încearcă aici o nouă metodă critică, pe care noi am numi-o a „arderii etapelor". Astfel, după cîte o introducere fastidioasă urmează... nu analiza așteptată ci... finalul glorios (trimit, din lipsă de spațiu, la textul despre teatrul lui Horia Lovinescu: **Un teatru al citadelelor sfărîmate** p.p. 144—147). Alte modalități „critice": situarea operei într-un context inadecvat. Astfel, spre exemplu, criticul extrage meritele romanului **Drumul egal al fiecărei zile** de Gabriela Adameșteanu opunîndu-l prozei «cu veleități de reconstituire și rechizitoriu, „oglindă" a problemelor istoriei și societății din ultimii treizeci de ani». Cînd, firesc ar fi fost să-i desprindă valoarea prin încadrarea într-un context apropiat, cum ar fi, de pildă, proza de analiză psihologică. Și tot astfel, pînă la interviurile de la sfîrșitul cărții. Aici, în domeniul declarațiilor de principii, Mircea Iorgulescu redevine imbatabil. În rest, cu o vorbă care văd că-i place criticului, **Critică și angajare** este „fumigație verbală". Ceea ce se pare că e pe placul comentatorilor de pînă acum ai cărții.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

ROBOȚI PARFUMAȚI

George Stanca (**Tandrețe maximă**, Editura **Albatros**, 1981) scrie versuri atrăgătoare, capabile uneori să stîrnească în cititor o ușoară, dar persistentă nostalgie. Poeziile sale sînt scrise cu spontaneitate calculată, fiind, de cele mai multe ori, produse ale unei vii inteligențe ironice, care se manifestă printr-o persistentă atitudine de distanțare. Ironiștii sînt buni observatori, scrutarea realității producînd combustibilul modului lor de gîndire. George Stanca nu face excepție. El zărește tot soiul de insuficiențe ale lumii industrializate în care trăim și le persiflează, cu elegantă dezabuzare inteligentă, le pune în configurații ingenioase, spre a le arăta precaritatea. Iată un mecanism care pune în mișcare destule dintre poeziile din **Tandrețe maximă**. Cîteva viziuni au forța de fascinație a unor pînze cu potențial fantastic (anumite note umoristice aduc un efect de caricaturizare): „La clubul roboților parfumați cu benzen / instalat într-un somptuos vagon de tren / invitații ciocnesc eprubete ori mai schimbă / un verb / declarînd graseiat că se simt superb. / Se discută afaceri cu tablă galvanizată / polietilenă și clor / se spun anecdote din folclor / fără jenă / despre reproducerea speciei lor / prin sudură autogenă / (proces care este planificat, dialectic / conform programului computerizat denumit / «Freud — electric»). / Deși sînt temă de conversație ades / la clubul roboților parfumați cu benzen / doamnele nu au acces; / de aceea ele se adună uneori pe prispele / făcute cu șină de cale ferată / și croșetează în grup macrameuri din / sîrmă ghimpată / înfășurate pe chiulase cu diametrul interior / șase; / sau dacă nu, robotesc singure prin curtea betonată / îngrijind doi-trei oameni ce-i țin pe lîngă casă / numai pentru ca roboții să aibă o viață spirituală / mai frumoasă". (**Club**) Trecînd peste nuanțele umoristice, ne amintim numaidecît de „schemele de figuri" ale lui Ehard Schön sau de cubistele alcătuiri umanoide ale lui Luca Cambiaso și ale lui Bracelli. În versurile de ironizare a formelor moderne de viață citadină efecte originale apar atunci cînd persiflarea inteligentă și inventivă lasă locul expresiei unor sentimente hibride, de felul celui exprimat în poezia intitulată **De profundis**, unde disprețul pentru zeul automobil apare amestecat, în chip inedit, cu unele accente de adorație, scăpate parcă fără voia autorului: „Aprind zilnic candela / în / cimitirul limuzinelor / de lux / și depun jerbe de șpan spiralat / pe capota celui dispărut. / Zefirul miroase a benzen / rulmenții ruginiți / pling la poalele crucii / bile mici de oțel se scurg / în țărîna unsorii minerale. / Parbrize înflorite ca / gheața în zodia șocului / însoțesc durerea mea / de / voal violent. / O moarte scurtă și rujată / cu sternul ascuns / într-o / broboadă metalică / seamănă în lutul gras / semințe / de / frînă pretimpurie". Că refuzul civilizației de tip industrial nu este pe deplin asumat, fiind, într-o măsură destul de mare, doar un prilej pentru exercitarea unei inteligențe dezinvolte, o probează nu numai numeroasele accente umoristice, dar și felul în care poetul se păstrează de cele mai multe ori între limitele unui ton colocvial, ocolind cuvintele mari, făcînd, fără întrerupere, agreabile jocuri de cuvinte, în care nu exprimă atît exasperarea cît superioritatea intelectuală a celui exasperat.

Cel de al doilea mare ciclu al volumului este compus din poezii de dragoste, grațioase și ironice, exprimînd în mod remarcabil senzații rare, dar nu cu o ieșită din comun forță de a transmite emoții inedite. Iată cum sună un interesant produs al încrucișării între senzualitate, detașare ironică și nemulțumire față de poluarea atmosferei: „Să-ți pomădez / cosițele / cu pulbere de aștri / iar vîntul / să adie / în valuri de parfum / să-ți mîngîi sînii supli / ecou al ochilor mult prea albaștri / precum e gazolina / cînd arsă / naște fum". (**Pată de albastru**) Iată și un madrigal cu ironie: „Părul tău, straja pometilor retrași într-un golf / de sidef / Părul tău ondulat ca un sinus ridicat la pătrat. / Părul tău ca o spinare de șarpe născut în zodia Fecioarei. / Părul tău cu șuvițele albe ca o răzvrătire împotriva luminii. / Părul tău frumos ca un buletin meteorologic citit / în diminețile de primăvară. / Părul tău prim-secretar al ochilor migdalați / și al buzelor mobilizate pentru sărut". (**Enumerări**).

Nota strict originală a volumului semnat de talentatul George Stanca trebuie căutată mult în spatele dezinvolturii de orășean inteligent; și anume în expresiile iubirii pentru tocmai obiectele ironiei.

Voicu Bugariu

VIAȚA CĂRȚILOR

UN PERSONAJ PENTRU MAI TÎRZIU

Paralel cu ciclul agentului B-39, scriere dominată de dimensiunea documentară și de sensul istoric și abia în al doilea rînd de elementul de aventură, Haralamb Zincă continuă linia romanelor polițiste în formula consacrată, în care scriitorul își exersează pentru propria plăcere inteligența și abilitatea construcției. Ca în toate romanele sale de acest fel, în noua carte*) prozatorul articulează fără greș situațiile și motivațiile psihologice, creînd personaje vii, unele aparținînd tipologiilor specifice genului, altele cu personalitate neînseriabilă.

Narațiunea este reconstituită de scriitorul Corneliu Cora, acest alter-ego al autorului, care se lasă ispitit de un caz, îl recompune și îl interpretează, reluînd firul poveștii, regăsindu-i pe unii dintre protagoniști, interogîndu-i pe martorii care au numai un rol episodic, corelînd faptele și imaginînd frămîntările personajelor prin rapide și exacte pasaje analitice.

Glonțul de zahăr este un roman de spionaj, în care centrul de greutate al narațiunii este orientat către **situații** mai mult decît spre miza propriu-zisă. Grupul Pavelescu—Voineag manipulează personajele care îl interesează conform unui scenariu complex și abil realizat, prevăzînd totul în afară de întîmplarea măruntă care poate nărui planul. Spionii mizează pe datele psihologice ale „pionilor" care vor fi implicați, imaginînd reacții în lanț prin care un personaj urmează să-l influențeze pe altul, care la rîndul său determină acțiunea „pionului" următor.

Fotoreporterul militar Andronic, torturat de complexe și de gelozii, va fi manipulat prin constrîngerea soției sale, la rîndul ei influențată de primul ei soț, Niki Udișteanu, determinat să intervină, prin situații anume create, foarte verosimile pentru el. Rodica Andronic este o romanțioasă bovarică, instabilă și ușor de dominat, lesne de prins într-o conjunctură special aleasă, victimă sigură a presiunilor morale, a șantajului și la nevoie a violenței. Gavril Andronic, om de bună credință, este vulnerabil prin pasiunea pentru soția sa, prin neliniștea lui permanentă, prin momentul de criză pe care îl traversează și care va fi exploatat fără nici un scrupul de grupul spionilor.

Personajul cel mai interesant este însă Niki Udișteanu, fostul soț al Rodicăi, a cărui personalitate se relevă progresiv, contrazicînd prima impresie. Prozatorul nu-și trădează de la început simpatia pentru acest erou al său, lăsînd să planeze mai întîi bănuiala că prin datele sociale acesta este dispus să coopereze cu spionii. Aparența de ușurătate a lui Niki Udișteanu se risipește pe măsură ce omul se arată echilibrat și înzestrat cu bun simț, îndrăzneț și inteligent. Spionii mizează pe buna sa credință și pe corectitudinea sa, creîndu-i un cadru adecvat și îl manipulează dîndu-i iluzia că se supune datoriei patriotice. Udișteanu realizează tîrziu situația, printr-o întîmplare care îi permite să-și descopere o vocație neștiută. Traumatizat de descoperire, lovit în încrederea sa, el își regăsește echilibrul și restabilește jocul de forțe mobilizîndu-și logica și inteligența, fără să se trădeze și fără a compromite rezolvarea dilemei polițiste. Prozatorul face din Niki Udișteanu un personaj pentru mai tîrziu, construindu-i treptat fizionomia, relevîndu-i farmecul, fără a face din el un superman, dar atribuindu-i toate calitățile unui viitor agent. Pentru că din posibilă victimă, din pion manevrat de grupul Pavelescu—Voineag, Niki Udișteanu devine om de acțiune, descoperindu-și aptitudini și chemare pentru aventură, pentru risc, pentru existența în regimul tensiunii permanente, astfel încît este sigur că el va fi protagonistul unor viitoare cărți polițiste dintr-o serie care se conturează de pe acum.

Cu profesionalitatea sa bine cunoscută, Haralamb Zincă face din fiecare caz care devine subiect de roman o istorie plină de neprevăzut, perfect logică, în care personajele au autenticitate iar acțiunea ritm, fiecare carte a sa fiind garanția unei lecturi atractive.

Sultana Craia

*) Haralamb Zincă: „Glonțul de zahăr", Editura „Militară", 1981.

ÎNTOCMIREA CHIPURILOR

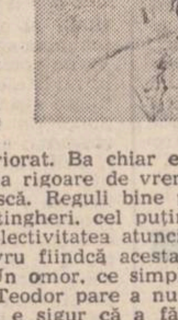

Nici că se putea găsi un titlu mai nimerit ca acesta. Desigur, în satul imaginat de Nicolae Lupu *), un sat fără nume, de altfel, există o ordine, există reguli de conduită, atîta doar că ele, ordinea și regulile, sînt întocmite empiric și sînt acceptate de comunitate fără întrebări privind justețea lor generală. Oamenii trebuie să trăiască într-un fel oarecare și, pentru satul lui Nicolae Lupu, toate sînt bune dacă echilibrul, așa cum e el, nu e deteriorat. Ba chiar e preferabilă ordinea strîmbă la rigoare de vreme ce ea le îngăduie să viețuiască. Reguli bine precizate și legitimiste i-ar stingheri, cel puțin în stadiul în care se află colectivitatea atunci cînd Teodor îl omoară pe Lavru fiindcă acesta din urmă i-a călcat nejdia. Un omor, ce simplu și banal sună, mai ales că Teodor pare a nu înțelege ce a făptuit. Uneori e sigur că a făcut-o, alteori nu e convins și stă de vorbă cu vecinusău ca în vremurile bune. E umbra lui Lavru, sau mai bine zis conștiința tulbure vinovată a ucigașului aceea care îl așează la taclale. Care îi dictează atitudini — la un moment dat e chiar gelos pe Lavru! Ai zice că, judecînd din alt unghi de vedere, evenimentul în cauză nici nu s-a petrecut. Și de fapt nici nu e important dacă lucrul s-a petrecut sau nu ca atare, important e că el s-ar fi putut petrece, în mod sigur s-ar fi putut petrece dacă avem în vedere că în clipa adevărului Teodor exclamă cu năduf: „Blestemat ești, pămîntule!". Și, mai departe: „...din rodul pămîntului mănînc, în pămînt mă duc. Pentru el ne batem și vărsăm sînge..." E foarte posibil, deci, ca Lavru să nici nu fi existat ca ființă în carne și oase, e posibil să fie doar plăsmuirea omului robit pămîntului, omului înspăimîntat că unicul său punct de sprijin pretinde fidelitate absolută fără cuvenita reciprocitate. Căci țărîna crapă, nu rodește întotdeauna, tandrețea lui e urmată de răzbunări cumplite și uneori chiar tandrețea e perfidă. Pilduitoare în acest sens e povestea abundenței din „anul merelor". Ploile vin la timp, soarele încălzește cu măsură și pomii rodesc cum numai într-o altă lume se poate închipui. Merele inundă satul, e o invazie extraordinară, oameni, care și vite calcă pe fructe, nu mai rămîne loc liber nici în cele mai tainice unghere. O asemenea bogăție e cu adevărat o calamitate. Pînă la urmă totul intră în putrefacție. Scena e „prinsă" extraordinar de scriitor, cu o plasticitate și o vizualitate de mare pictor. Pe de altă parte, „invazia merelor" probează ineficiența exorcismelor, nenumărate și variate în acel loc exotic, și, cu o simbolistică, totuși, puțin forțată, mijește la orizont un alt drum. Sînt zilele în care apare Luca, personaj misterios, cetățean al lumii, care propune soluții raționale, fiindcă ordinea propovăduită de el este consecința logică a legităților organizării sociale. Este primit cu răceala primitivilor și Luca este condamnat să meargă din succes în succes, orice eșec îndepărtîndu-l de colectivitate. Luca este și el, ca și Lavru, un personaj fără identitate fizică, este, poate și el, doar un simbol. El și zice la un moment dat: „spune-mi Luca, tot trebuie să am un nume". Oricum, el ilustrează ridicarea oamenilor înspre legități. Nu se mai poate trăi oricum. Luca vine și pleacă, apare în momentele de „criză", îi unește pe oameni și-i învață să conștientizeze, apoi îi lasă, aidoma unui Dumnezeu, să se descurce singuri, să-i respecte învățătura ori să se abată de la ea. Și oamenii se abat și plătesc din greu, dar pînă la urmă „prind minte" că Luca are o misiune binefăcătoare. Firește, satul evoluează și pe alte coordonate. Glafira, nevasta lui Teodor, naște un fiu, pe Damian. Apoi, în alt an, avortează, numai dintr-o prost înțeleasă emancipare; se apucă de croitorie și face bani; cumpără un aparat de radio de la nevasta popii Belizarie; cînd lui Damian îi cresc tuleele, e trimis la oraș; gospodăria lor se adaptează realității pieții, se cultivă în ea ceea ce poate fi valorificat etc. Ultima apariție a lui Luca îi adună pe oameni sub semnul unei alte solidarități. Singuri, sătenii sînt vulnerabili și înțelegerea lor e tradusă în final prin unirea într-o mare familie, a cărei avere se gospodărește în comun și roadele muncii se împart echitabil. Civilizația pătrunde în sat în felurite forme: apar turiști, magazine, mașini. Într-una din paginile de final un vînzător-remizer umblă pe uliți strigînd ceea ce altădată ar fi vîrît groază în oameni: „Mașini de tocat carne, aparate de radio, rîșnițe pentru cafea!!!!!" Sătenii lui Nicolae Lupu se abandonează civilizației cu plăcere. E ca o ieșire dintr-o noapte în care s-au simțit bine atîta vreme cît n-au avut cunoștință despre existența zilei.

Viorel Știrbu

*) Nicolae Lupu: „Întocmirea chipurilor", Editura „Cartea Românească", 1981.

BREVIAR

■ Din cugetările lui Vasile Tincu, reporter al revistei „Femeia" (nr. 11): „Viața se clădește, cum se zice, din bucăți, care nu prea se potrivesc ele cap la cap, nimic nu este însă perfect pe lume și cu atît mai puțin fericirea".

■ Prin osîrdia traducătorului și poetului Darie Novăceanu, revista „Orizont" publică de mai multe numere un așteptat roman în foileton, a cărui versiune românească integrală va fi precis un „best-seller": „Cronica unei morți anunțate" de Gabriel Garcia Marquez. Din nr. 47 al „Orizontului" remarcăm de asemenea „restituirea" unui text al lui L. Blaga („Mister") pe care descoperitorul, Anton Ilica, nu l-a introdus, din felurite motive, în volumul „Încercări filozofice" pe care l-a îngrijit.

■ Dintr-o statistică alcătuită de Corneliu Vadim Tudor (în „Săptămîna" din 4 dec. 1981), privind prezentarea unor scriitori în manualele de literatură română pentru liceu, rezultă clar ceea ce, la o răsfoire sumară, sărea în ochi. Prin osîrdia unor autori de manuale (printre care numele criticului N. Manolescu revine ca un refren) autori precum M. Preda, E. Jebeleanu, M. Sorescu, Șt. Aug. Doinaș sînt studiați în chip preferențial, cu mai multă materie și de mai multe ori timp de patru ani, în comparație cu, să zicem, Octavian Goga, Blaga, Heliade Rădulescu, G. Călinescu. Cît despre E. Lovinescu, constată Corneliu Vadim Tudor, manualul pare a vehicula idei care azi nu se mai pot susține. Salutăm, de aceea, intervenția polemică a poetului și publicistului menționat și credem că o dezbatere largă pe această temă nu ar fi lipsită de sens, cu condiția să antreneze cît mai multe persoane competente și cu adevărat binevoitoare.

■ Iarnă grea pentru Al. Piru, autorul „Istoriei literaturii române de la începuturi pînă azi", căci de-abia scăpat de ofensiva unui polemist de dată recentă (venit dinspre poezie, nu totuși fără calități polemice) el e supus unui tir concentrat în „Flacăra" nr. 49, din partea lui Dan Zamfirescu și Victor Bibicioiu. La dezbaterea, meritorie, organizată de „Flacăra", păreri favorabile emit însă, despre Al. Piru, Romul Munteanu și Ov. S. Crohmălniceanu, parțial și Pompiliu Marcea. Cu acestia, statistica opiniilor pare că s-ar mai echilibra.

■ Nu este de mare folos intervenția violentă și persiflatoare publicată de Gh. Valeriu (în **Convorbiri literare** nr. 11) pe tema unei cărți a lui Florea Firan privitoare la Tudor Arghezi. Nu credem că este indicat a observa cu suficiență (și într-un limbaj cam liber): „lui F.F. i se cam împleticesc picioarele" și „limbajul cărții se vădește la fel de împleticit". În realitate, „Pe urmele lui T. Arghezi" este, pînă azi, singura încercare de a da biografiei argheziene o înfățișare coerentă, domeniu, precum se știe, dificil căci poetul tăia podurile de acces la existența lui cotidiană și îi plăcea să se înconjoare, adeseori, de mister. Nu scuzăm erorile de exprimare (cîte vor fi!) însă credem că rolul criticii este, de asemenea, a semnala nepărtinitor însușirile pozitive, acolo unde se găsesc, mai cu seamă într-o lucrare de pionierat.

■ Senzaționalul titlu („Poezie și droguri") al unei contribuții de Radu Enescu (**Familia**, nr. 11) este clarificat, din fericire pentru starea noastră sanitară, de următoarele concluzii: „entuziasmul creator tinde spre o plenitudine axiologică, exaltarea psihofarmacologică se îneacă în propriul ei gol steril".

■ Un student din Iași, Zamfir Bălan, deplînge în „Convorbiri literare", oarecari dificultăți culturale studiantine. Iată-le: „Tineretul este văduvit de receptarea integrală a lui Sadoveanu, opere capitale precum „Creanga de aur" sau „Divanul persian" nefiind recomandate în programa analitică. Cărți franțuzești se găsesc greu, dar se găsesc, la bibliotecă" (?!). Să recunoaștem, totuși, că nimeni nu „împiedică" pe tineri a citi acele opere capitale, chiar absente din „programa analitică"! La studenți nivelul ar trebui să fie mai ridicat decît îl cer hîrtiile birocratice.

A. S.

Despre o Istorie

Al. Piru este autorul unei „Istorii a literaturii române de la origini pînă în 1830", al unor monografii despre G. Ibrăileanu, I. Eliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, C. Negruzzi, Liviu Rebreanu, G. Călinescu, al unor studii privind întreaga literatură română, strînse în volumele „Varia I", „Preciziuni și controverse", „Varia II", „Studii și observații critice", „Analize și sinteze critice", „Marginalia", „Panorama deceniului literar românesc 1940-1950", „Poezia românească contemporană, I-II (1950-1975)". Criticul avea la îndemînă materialul fundamental pentru încheierea unei istorii a literaturii române de la început pînă azi. Capacitatea de a construi pe spații largi este vizibilă atît în „Istoria literaturii române de la origini și pînă în 1830" cît și în viziunile monografice; și studiile cuprinse în celelalte volume se bucură de perspectiva istoricului. Criticul renunță la o desfășurare analitică și preferă o privire sintetică asupra literaturii române. O asemenea sinteză publică Al. Piru de curînd la Ed. Univers: „Istoria literaturii române de la început pînă azi". Sînt cîțiva critici capabili să scrie istorii ale literaturii române. Nu văd însă criticul care să realizeze „compendiul" înainte de a fi scris „istoria" lui. Al. Piru a realizat această performanță.

Compendiul lui G. Călinescu are 400 de pagini, Istoria lui Al. Piru are 550 și urmărește, spre deosebire de G. Călinescu, încă patru decenii, adică se oprește la 1980, timp care justifică cele 150 de pagini în plus. Nu trebuie să uităm că autori ca: Arghezi, Blaga, Philippide, Voiculescu, Zaharia Stancu, Beniuc, Emil Botta au creat și după 1940 și prezența lor în Istoria lui Al. Piru solicită un spațiu pe măsură.

Cînd vorbește despre sine, Al. Piru păstrează definițiile lui Eugen Simion: „personal, tranșant și incisiv", „Al. Piru e mai degrabă sceptic și într-o critică binevoitoare ca a noastră, această metodică neîncredere e necesară", „fișa literară pare ieșită dintr-un creier electronic într-atît impresia este de exactitate și rece obiectivitate". Aceste formulări nu pot fi contrazise, ele ar putea fi doar completate. Citind această Istorie în paralel cu Compendiul lui G. Călinescu a trebuit să recunosc că, într-adevăr, sînt două cărți deosebite, două viziuni asupra literaturii române. Nu atît de deosebite încît pe cea de a doua să nu o putem judeca făcînd referințe permanente la cea care o premerge. Efortul pe care îl face Al. Piru — nu spre deosebire de G. Călinescu, ci spre deosebire de propria lui viziune vizibilă în „Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830" — ține de comprimarea mai accentuată a criticii culturale, critică ce copleșea pe aceea estetică în „perioada veche". Al. Piru își calcă pe inimă și acordă lui Naum Rîmniceanu, lui Alexandru Beldiman, lui Vasile Pogor etc. tot atîta spațiu cît lui Ștefan Petică, lui Urmuz, lui Ștefan Bănulescu, lui Ion Lăncrănjan etc. (de aici caracterul „conservator" al Istoriei respective).

Al. Piru este, de fapt, un critic al criticii. Așa se explică de ce subiectivitatea textului lui crește pe măsură ce implică literatura contemporană cea mai apropiată, unde materialul bibliografic, încă nesedimentat, trebuie completat prin decizie proprie.

G. Călinescu avea în centrul Istoriei lui nucleul eminescian. Ceea ce pentru G. Călinescu a fost Eminescu, pentru Al. Piru este G. Călinescu. Viziunea lui G. Călinescu era a geniului văzut din perspectiva unei vitalități fundamentale a speciei, a lui Al. Piru este una pur geometrică, în măsura în care se recunoaște că spiritul geometric reflectă lumea fără a o putea recrea. Este paradoxal că un discipol foarte dotat al lui G. Călinescu se încăpățînează să fie original, admirîndu-și maestrul, dar fiind detașat, rămînînd imun la obsesia eminesciană. Obsesia eminesciană l-ar fi dus către creație în critică, în măsura în care s-ar fi putut împotrivi, în aceste condiții, epigonismului. (Adevărații epigoni sînt numai cei care vor să și creeze). Al. Piru însă este un Călinescu fără Eminescu, adică este unul din criticii care văd creația, dar nu riscă să trăiască și înăuntrul ei.

Într-o istorie a literaturii citatul este literatura însăși. Cronologia citatelor oferă o „istorie pură" care, fără intervenția interpretării, poate sugera evoluția internă a textelor. Așa se explică de ce coeziunea citatelor (în sensul organicității) poate da seamă ochiului avizat de coeziunea însăși a interpretării. Zgîrcenia citatelor, ca și selecția lor, exprimă o judecată de valoare, dar trădează și o metodă. O operație

CUMPĂNĂ

strict empirică, se va vedea, poate fi revelatorie. Voi număra la G. Călinescu (Compendiu) și la Al. Piru (Istoria) versurile citate din poeți importanți. (Primul este G. Călinescu) Eminescu are 240 și, respectiv, 40; Ion Barbu are 75 de versuri și 25; Bacovia are 85 de versuri și 60; Ion Pillat are 78 și 20; Arghezi are 84 și 63; Dimitrie Anghel are 85 și 12; Această proporție poate continua. În cazul lui Beniuc, Emil Botta și alții a căror operă s-a întregit și după finalul Compendiului călinescian comparația nu este indicată. O excepție există în cazul lui Macedonski unde Al. Piru îl depășește pe G. Călinescu cu 7 versuri. Asemenea excepție are cauza ei dacă ne aducem aminte că revenirea lui Macedonski prin Vianu și G. Călinescu a fost sprijinită în timp de contribuția deloc neglijabilă a lui Adrian Marino. Care este concluzia? Istoria lui Al. Piru, așa cum am zis mai sus, restrînge, prin concepție, domeniul poeziei. Faptul că acolo unde a oferit citate mai puține a venit cu un plus de informație nu schimbă sensul acestei demonstrații. Că Istoria lui Al. Piru este, în primul rînd, o critică a criticii observăm comparînd (la fel de empirico-statistic) spațiile acordate criticilor. Ne interesează precursorii și nu criticii din aceeași generație cu autorul sau dintre cei mai tineri. Astfel: G. Călinescu acordă 2 (două) pagini și ceva lui Maiorescu iar Al. Piru 5 pagini. G. Călinescu îi acordă o pagină și jumătate lui Gherea iar Al. Piru 2 (două) pagini și jumătate. Lui Ibrăileanu primul îi acordă 3 pagini, cel de-al doilea 5 pagini. Lui Lovinescu primul îi acordă trei pagini, cel de-al doilea 4 (patru) pagini și jumătate. Deci față de G. Călinescu, Al. Piru restrînge domeniul poeziei și îl dezvoltă pe cel al criticii.

Dialogul, în timp, dintre cei doi critici merită a fi urmărit. Despre un autor minor G. Călinescu zice: „Adevăratul intimist în înțelesul propriu al cuvîntului este Emanoil Bucuța, care-și cîntă micul univers casnic". Piru își începe textul astfel, sub formă de replică: „Emanoil Bucuța nu a perseverat în poezia intimității consacrîndu-se studiilor etnografice" etc. După cîteva decenii Piru păstrează în mod firesc preocupările nu și interpretarea călinesciană.

Sînt zone în care acribia de cercetător literar se răzbună. Criticul are plăcerea de a înșira nume inactuale: Mihail D. Cornea, N. Volenti, Carol Scrob, Ioan Ianov, Ioan N. Roman, Artur Stavri, Zamfir C. Arbore, N. Burlănescu-Alin, Maria Cioban Botiș, Ecaterina Pitiș, Natalia Negru, G. Rotică, A. Mîndru, Mihail Lungianu, N. Budurescu, Sandu Tudor, Al. Bădăuță, Sandu Teleajen, Ludovic Dauș, Vasile Savel etc. Acești inactuali și-ar fi găsit rostul într-o istorie mai amplă pentru că ar fi pus în evidență coeficientul de mortificare, prin selecție, al unor anume zone literare. Infiltrarea lor încăpățînată în paginile unei istorii sumare conține, metaforic, un anume sadism.

În schimb lipsesc nume competitive: Al. Paleologu, Paul Anghel, Laurențiu Ulici, Marian Popa, Marin Mincu, Ion Iuga, Florin Mugur, Aurel-Dragoș Munteanu, Mircea Micu, Octavian Paler, Gheorghe Grigurcu, Virgil Mazilescu, Constantin Chiriță și — de ce nu? — Mircea Iorgulescu. (Cred că lista e deschisă).

Dacă Al. Piru este un cercetător de forță, dacă are sublima manie literară a amănuntului, nu totdeauna are și consecvența acestei metode. Astfel, cînd vorbește despre Eugen Barbu nu uită să-i reproșeze scăpările filologice (secundare, cînd e vorba de ficțiune): „cuvîntul turcesc arzuri (petiții) este înțeles ca incendii". Ar fi putut observa o eroare, tot de amănunt, în „Viața ca o „pradă" de Marin Preda, care la pag. 87 zice: nu-mi recunoșteam idei clare și distincte cum spune Spinoza". (Criteriul ideilor clare și distincte este cartezian.)

Un limbaj este cu atît mai expresiv cu cît păstrează legătura cu toate sectoarele limbii. Așa se explică de ce limbajele cu cît sînt mai specializate cu atît sînt mai inexpresive. Limbajul critic al lui Al. Piru este în primul rînd specializat, contaminat, în anume momente, de cel al prozei (contaminarea are un caracter parodic — se poate scrie un articol despre parodie în critică) ca atunci cînd vorbește despre „Cîntice țigănești" unde utilizează, cu aplomb, expresii din textul comentat: „Îndrăgostiții sînt bibilică și bibiloi, gagică și gagiu sau amurează și fante. Femeia e frumoasă de să bagi briceagu-n ea, mai ales cînd se-mbracă în dantea și umblă pirandă-mpudrată, corcorea știind să se poarte indelicat dar și să se gimbească la alții, vascrisu ei de farfuză, snamie de balciză". Din punctul de vedere al expresivității ironia conținută și în alte fragmente este de bun augur.

Pentru a exprima impresia generală am să folosesc o metaforă: autorul perforează minereul literar pentru a ajunge dincolo, nu are obsesia filonului aurifer.

Dincolo de toate observațiile posibile, pentru că fiecare critic pre foiletonul lui piere, trebuie să recunoaștem că Al. Piru dă un exemplu solid de critică monumentală. Carte excelentă în ansamblu, în fundamentul ei o critică sintetică a criticii, vie printr-o ironie erudită, ironie ce se străduiește să stăpînească tentația parodică dar trădează participarea discretă a autorului, „Istoria literaturii române de la început pînă azi" este un eveniment editorial.

George Alboiu

Antologia «Luceafărul»

gheorghe anca

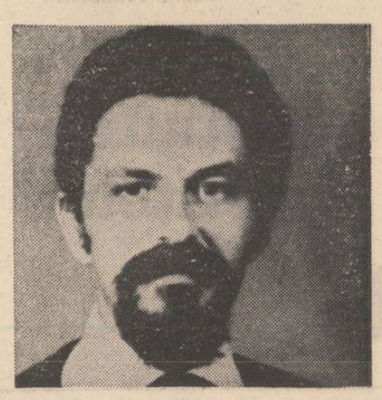

„In poeme se exteriorizează o spontaneitate excepțională a imaginii prin tehnica fragmentarismului, care nu este mai puțin un galimatias"

MARIAN POPA

„Volumul de debut publicat de Gheorghe Anca propune un poet cu strălucitoare expresive, de sorginte senzorială, în căutarea stării genuine de comunicare cu universul... Percepția magică este adesea mimată prin sincoparea comunicării, ca și cum poetul ar fi un inițiat în mistere pe care nu-l poate traduce decît prin combinații insolite de cuvinte".

MARIN BUCUR

Indodii

1

Bunătatea oamenilor
o cînt de pe urmă
călătorim cu capetele sparte
pînă răsare luna deasupra

în taină mai cred în taină
mi-e frică
încotro
alt veac ne așteaptă
mai nebun ca viața
bătrîni o să ne poarte la vedere
cum o zi și o noapte altă zi și o noapte
ne-am căutat în Indore zeul
plin de duhul mamei din noi

îngrijorații oameni vechi
am fi încă în veacul de atunci
cum ei cinsteau bătrînul tainic
fără o asemănare explicabilă

2

Vom arăta că viața nu are întoarcere
dar nici umbrele voastre nu vor lumina
fața aleasă a poemului om
și vom trece
în prudența și neînspirata groază
abia atunci în lipsa auzului auzind
prea tîrziu în niciodată Indore

poetul Indorului unde era
căutatu-l-am prea aproape
printre viețile noastre credincioase

3

Fie-ne măiastra mamă-n cer
să ne ierte în plasa migrenelor sîngerata
se lasă întunericul frățește
peste suflet sarea mării se avea
coaja pămîntului crăpa de colți vii
în miezul de soare al iernii indoriene
știusem ce ne crucificase fericit
printre coamele coapte cu o bătrînă
cu gîndul la mama Ilinca
abia ne ocoli somnul durerea
și ne cunoaștem de secole
la anii semințe sfîșiate

nimeni nu-și va ascunde fața
dacă le vom aminti de ei și de noi
într-o secundă neștiută
călătoria ca o suverană treime țara
spre punctul de fugă spirituală
marfarele patronează utilul dezvoltării
spre nume viața urcă
cer fum lapte visat moarte suma
gîndurile uitării ajunse la ancoră

nesfîrșit mă încerci în războaie
și eu citindu-mă aș plînge de unde
rămăsesem cu lacrimile pe ducă

adevărat suiau plecările-n odihnă

4

În măiastra noastră creastă
o ruină doarme vastă
am întors-o-n cucurig
pînă-n ceruri pom de frig
la crăciun ouă de ger
cucurigu pîn' la cer

5

Ne întreabă rîuri pe pămînt
care drumuri noi le-am arăta
trecem podul fără încruntare
curge rîul cum răsare

nu-i împărăție
e doar noapte spune mama
va fi ziuă cîntă somnul

6

De două mii de ani
dor de lună în fire răsare
pierdut de uimirea lacrimii
sînt sfera grea
cu umbra în iad

7

Artistul mîntuit dintre ruine
își poartă crucea bananier
oricum e gîndul tot mai vie moartea
ce ne-a unit trecutul de acum
departe nu răsare luna
în așezatul timp al nopții

pe fundul mărilor sculptează somnul

8

Purure purpura topită în minte
jarul Carpaților din lună l-ar stinge
ne dezrobește poate doar litera A
Asia Africa Antarctica
mă întorc în pielea lui Nanuman
ca pe înserare drumeții la han
ca în singurătatea elena un corsican

9

Elefant orfan de mamă
fără coadă Nanuman
tîngirar ca și arama
domn de iarbă pe maidan
mai eram de-o brazdă-a fi
răposat cu bivolii
fac poeme de o zi
sorbind paiul Rivoli

10

Fac rime în punțabi
îl caut pe king Por
păcat de mine Gabi
sînt mort pe un picior
latinii basarabii
neînțelege-m-or
dar Omului și Babii
la Sfinx mă pună dor

11

Pe raze departe
urlă zorii
coasa de clopote
pe cer norii
în pămînt morții
pulberi în floare
pe mormîntul umbrei
în pămînt trupul
în zbor sufletul
peste pajiști încinse
de flori tîrzii
mîna întinsă
mîinilor fără trupuri
pojarul florii albe
strivite în privire

12

Noaptea să răspundă
umbrelor cu umbră
cîn' se roagă singur
m-aud înginîndu-l
roagă-se demult
cînd nu-l mai aud

13

His impotency zboară cu Sabena
și-nvîrte cu un deget banda
doar cerșetorilor le-or duce trena
Aron Cotruș Swami Vivekananda
cu spatele la Dunăre în ochi cu Sena
bun Orientul rău e popa Tanda
în paza eunucilor alanda
vărsați o roabă lîngă ouă
pierdute-n bălării de la ruine
urmîndu-și roata fără rouă
cu pîntecul golit
pe-un asfințit același bine
din Ruginoasa la Rovine

ioana crăciunescu

„Tînăra poetă de o rară sensibilitate și excelentă actriță, Ioana Crăciunescu scrie despre acele lucruri deloc solemne și îndeajuns de triste despre care de obicei nu se vorbește, iar de scris se scrie doar aluziv-metaforic... Tristețile poeziei, oricît de adînci, de motivate, nu sînt lugubre și nici plicticoase, ele au nerv și farmec".

LUCIAN RAICU

„Ioana Crăciunescu practică o poezie de factură discursiv-retorică, de enunțuri limpezi și tăioase, de o neobosită luciditate, sub care transpare însă o atît de susținută vehemență, dublată de un simț acut al ironiei și satirei... Talentul poetei are vigoare și e însoțit de o remarcabilă inteligență artistică".

VICTOR FELEA

„Poezia Ioanei Crăciunescu e greu de redus la o singură tonalitate sau atitudine lirică, constituindu-se tocmai la granița fluctuantă dintre banal și straniu, desuet și modern, comic și tragic, iluzie și deziluzie".

MIRCEA MARTIN

„Ioana Crăciunescu face în poezie figura unei Françoise Sagan, dînd cu tifla tristeților pe care, oricît de mortale ar fi pe moment, le știe pasagere, intrate într-un fel în regula jocului..."

DAN CRISTEA

Mirosea totul în jur a indigo

Dispoziția ta bolnăvicioasă la ris.
Nervii mei la margini de abis.
Mirosea totul în jur a indigo.

Ai auzit cum rage leul după gratii ?
Cum croitorii cu migală descos zilele tatii ?
(Aveai nevoie de exemple ca să devii indolent.)

Toată familia se hrănea cu ciment.
Defilam cu toate rănile deschise
carnea mustea de chin și de vise.

Credeam în sărbători de toamnă
în camere cu mobile închiriate
iar noaptea (printre birouri și bufete)
toți învățam pe-ascuns
să înotăm pe spate.

23h 35'

O baracă festivă la capătul pămîntului.
Oameni prietenoși ghicindu-și viitorul în țuică.

Tinerețea mea în pantaloni bufanți, pe tricicletă,
pozează printre mese, pentr-un album necuviincios
de adulți.
Orchestra parăzii își strînge instrumentele.

Cazane cu apă fierbînd, îngeri murdari de fum
hîrjonindu-se cu bătrînii în iesle.

Carnea vițelului fragedă
ochii istoriei roșii.

O baracă la marginea pămîntului, bălegar cu paie
sub tălpi.
Deasupra
în rochii foșnitoare de mătase valsează
plăpîndele noastre iluzii.

În patul părăsit pe maidan

În patul părăsit pe maidan ninge în continuare.
Punînd cu migală os lîngă os alcătuiesc scheletul
erorii.
Locuiesc eu în carnea ei și în patul acela.
Cam așa stau lucrurile.

Mi-am îngropat măruntaiele în orașul natal.
Pe locul în care am fost spintecat,
cîțiva prieteni se adună și joacă table și joacă șah
în plin ger.

Iarna îmi înverzește ochii !
Mă face să zîmbesc oricărui chip de călău.
Spaimă și groază îmi este
doar de bunătatea mamei și de laptele ei
cald.

Mineca ei goală de atlas foșnind
mai mîngîie prin aer buruienosul,
chinuitul meu trup.

Cam așa stau lucrurile.

Vitralii de maeștri flamanzi în ninsoare
pe-un pat de erori plăminii mei respirînd.

Viața sub vița de struguri

Dacă mama ar fi înțeles că nu e frumos
să tai copacii din curte noaptea.

Dacă noapte de noapte nu aș fi auzit
scrîșnetu-ncet al fierăstrăului de lemn
tăietor de glicinii

Dacă vecina cu bigudiuri roz, cu bobițe roz
de sudoare suspendate în vîrful unor perișori
fini, portocalii,
nu ar fi turnat sub ochii mei, dintr-un lighean
apă clocotită
peste magnolia pregătită în chinuri în noaptea
aceea
să înflorească

dacă dimineața nu s-ar fi spălat toți pe mîini
privindu-se cu înțeles,
nu aș fi strigat în mijlocul celei mai publice
piețe :

În spatele meu se ucide
și știu !

Amănunte și locuri

Locuiesc lîngă un templu grecesc
nu departe gospodine lucioase
stau la coadă la măsline.

Cîțiva îngeri neputincioși
îmi susțin cu lira
balconul dinspre stradă.

Mama mea spală și calcă rufele viitorilor
morți.
Tatăl meu urlă și calcă urmele lor
sub pămînt.

Sora mea scrie-n neștire pomelnice
dumnezeu ca o placă stricată-i dictează
străbunica îmbrăcată-n voal
cu patine-n picioare, pe ochiul albit
al nopții
cu mîne de mînă atent patinează.

În căzi de alamă fac baie
puținii copii care vreau să nu-i am.

Locuiesc lîngă un templu grecesc.
Agripina o cheamă pe femeia care mătură
strada.
Agripina o cheamă pe femeia întunericului
în care se varsă lăzile de gunoi ale memorie'
mele.

3h 38' 35"

Ce criză de cuvinte.
Ce gust de criză de stomac,
de ficat, de creier.

Oameni și obiecte în care investim
timp, sentimente, gînduri, erori de sentimente
senzații cu forme convinse de certitudini,
la ora aceasta trișează :

scot așii din mineci !
Scot îngeri plătiți să fie îngeri.
Împușcă elani în Taigaua imaginată
de mine.

Sărutul lor îmi despică ființa
precum o secure bătrînă cireșul sădit de o
toamnă.

Îmi închipui : ceea ce vreau să cred
este mai puternic decît adevărul.
Adevărul lunecă bolnav de alunecări.

Trupul meu există doar ca un cumplit dispreț
al minții.

Gravidă cu toți morții pe care i-am iubit
las mîinile tale să-mi fie moașe.
Ele vor scoate din pîntecul meu
ca dintr-o cameră întunecată
în baia zincată a dimineții,
sinistre fotografii.

iolanda malamen

„Poezia Iolandei Malamen, în ceea ce are mai pur și mai autentic, ni se relevă ca un act urmărind ieșirea din contigent, din accidentalul nesemnificativ pentru un destin, care vrea să se cunoască pe sine. Versurile din această carte, eliptice în influența imaginii și armonioase în comunicarea unei pasiuni integratoare, tind să se elibereze de cuvintele inutile, obstacole frivole în comunicarea unei finalități grave : repaosul, echilibrul substanței verbale în planul estetic, esențial și purificarea, salvarea omului în planul existențial ; aceasta este cu adevărat starea de grație".

DAN LAURENȚIU

„Un caz de reticență critică nejustificată mi se pare a fi cel al volumului Iolandei Malamen, „O piatră neagră pe o piatră albă", una dintre cele mai remarcabile cărți de poezie apărute în ultimul timp. Trecută aproape sub tăcere, ea ne arată un profil liric extrem de închegat, o voce puternică și distinctă. Cele patruzecișinouă de mici poeme (atributul nu determină aici decît dimensiuni cantitative) nu sînt decît patruzecișinouă de mărturisiri ale unei dramatice spovedanii despre izgonirea din paradis. (...) Versul ei simplu, de o logică expresivă remarcabilă, acoperind perfect o trăire esențializată prin gnomismul metaforei, caracterul ușor oracular, pithic, al rostirii, eleganța, articularea simbolică și euforică desăvîrșită a mecanismului tropic ne pun în fața unei voci lirice de acum inconfundabile".

HORIA BĂDESCU

În taină

Stea ce ai ars pentru mine
noapte de noapte,
rotește-te, rotește-te,
dă-ți seama ce jug, ce nesocotință,
să te cred sluga mea ideală.

Rană pe care nu o mai simt

Simplitate, trandafirie otravă,
un minut dacă te uiți printre zăbrele,
vezi minuscula ghilotină,
raci mișunînd.
Simplitate, stea zgribulită,
rană pe care nu o mai simt.

În scorbură uscată

M-am închis pentru totdeauna
în scorbură uscată – propria-mi existență !
Propria-mi existență am limitat-o
la neputință și umbră.
Limitînd-o, este țărm singeriu
sfîrtecat de roți și pumnale moderne,
spirit, călcînd peste spirit.

Scriu și spun

Scriu și spun durere.
Scriu și spun moarte.
Scriu și spun smerenie,
intoleranță și așa mai departe,
dar îngerul
cabotinizat pînă în măduva oaselor
mă pindește,
îmi spune să inventez noi cuvinte.

O clipă

Încet, încet
lanțuri, lăcăte ruginite
îmi umplu trupul

Clești de soare mă ard,
privesc în prăpastie
și văd măduva sticloasă a șarpelui,
pe care îl voi hăitui.

Cu viața cît o nucă

Cu viața cît o nucă (smerită și perfidă)
în haosul fraged al zorilor
mă condamn ;
„du-ți viața (smerită și perfidă)
în fel și'fel de incriminări"
asemeni unui miez de nucă
creierul meu se cuibărește comod.
Viața smerită și perfidă,
o nouă suferință :
în stupul harnic, nevinovat,
un cuțit fioros, implîntat.

Desen de Radu Dărângă

Regină sumbră

Regină sumbră, cu brațe lacome
pline de arme
prin visul meu tropăi
în rochii ciudate, lălăi
mă duci de mînă,
mă îngenunchiezi
și steaua ce ne luminează
pare-un arici inert, stacojiu.

Regină sumbră,
viață pe care o tulbur
cu întrebări și citate !

Umbra, taina și cruzimea

Supunerea ștearsă, de culoarea nisipului mort,
triumf al nisipului mort.
Umbra, taina și cruzimea,
plutesc nemilos, concret
iar eu, stea ROZALIE
din instinct sînt concretă, supusă.

Ai înălțat ziduri de aur

Ai înălțat ziduri de aur, perfecțiune
și degeaba – nimeni nu stă între ele,
nimeni nu tremură de frică.
Ca mîine repezindu-te gheboșată
să încaleci uscatele stele, te vom înhăța !

Fără dragoste

Fără dragoste aș fi fost
lup tragic
eu care de atîtea ori
aș fi putut muri,
în fierul înghețat al zăpezii.

maria barbu

Cîntec de cules

văd fără vedere
cum am inceput să dau muguri,
cum lumina se coace pe mine in struguri
și-apoi mă stoarce in vin.
peste sin
imi plutește-un miros de aramă
și de lemn incălzit.
inima mi s-a oprit
să se mai gindească.
eu văd .ără ochi
cum trupul mi se stringe-n snopi
și cum din mine zboară ciocirlii.
de ce nu vii
să-mi tai suflarea
cu floarea ?

* * *

strigă lemnul închis în lucruri
și mă intimpină
cu frunzele intoarse-năuntru.
se-aude piatra gemind la talpa casei,
obosită de ședere,
preasătulă de sine, drumeț fără drum.
apa iese din ochi
și se vrea fluviu,
carnea se trage pe spinare
pină la arc.
totului tot ii e de-ajuns
și oboseala de-a fi clatină pămintul,
aproape scoțindu-l din mers.
ci numai noi, alergind
să ne-ajungem din urmă,
mai ținem in cumpănă cerul.

* * *

cad frunzele orgoliului peste ochii
prea deschiși către lacrimă.
simetrice, miinile se ascund după chip,
să nu se mai vadă inelul,
să nu se mai vadă inima.
cu cită severitate se-ascut pe ceruri stelele !
gindul se clatină pină cind
din el ies aievea mari păsări de lumină.
in grădina gurii
limba mea spune cintece
pe care numai urechea aceea, ascunsă
in auzul tău cel mai adinc,
le poate auzi.

Un fel de moarte

intoarcerea tatălui meu
nu mi s-ar părea o mai minune
decit oricare alta,
știu doar că ar putea să vină spre iarnă
cu părul puțin mai alb
și cu timpul dat oarecum pe spate,
cu vorbele uitate pe jumătate
sau cu alte-nțelesuri, mai indepărtate.
s-ar putea așeza deasupra lămpii
cum se-așează stelele
sau ar putea trage perdelele lăuntrului
să privească afară
și-apoi, cu ochii inchiși, și-ar aprinde-o țigară.
dacă aș inchide și eu ochii atunci
și i-aș deschide doar după o clipă,
cutremurată de o durere neințeleasă
care-mi apasă vederea,
aș zări doar țigara, arsă pe jumătate,
și, dincolo de ea, un fel de moarte.

dumitru udrea

Păsări transparente

De multe ori
Ne uităm trecerea
Prin oglinzile soarelui
Și păsări transparente
Aduc în discuție
Ideea de zbor.

Atunci,
Pădurea despletită
Aleargă nebună
Pe urmele noastre.

Transcendență

Aripi de păsări,
Rotite în noapte,
Spulberă stele
La margini de vreme.

Undeva, oameni
Le sapă morminte
In strigăt de dor.

Deasupra, lumina
Își perde culoarea.

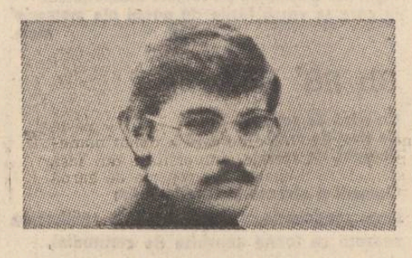

gabriel cheroiu

Somn în genunchi

Copacii toți în simburi s-au culcat
și toate stelele s-au strins în planetarii,
în munții vechi doar singuri țapinarii
mai corhănesc mereu același brad.

E liniște doar cît să ieși din tine
pînă-n pridvorul gurii fără glas,
ca o secundă izvorînd din ceas,
orbită de atita-ntunecime.

Gonașii dorm în urmele de fiare
și fiarele în urmele de cerbi,
dorm cerbii în nervurile de ierbi
și ierbile culcate pe izvoare.

Dorm valuri peste valuri, mal pe mal,
stele culcate peste alte stele,
somnuri pe somnuri, molcome și grele,
numai eu dorm ingenunchiat pe cal.

Trecere

Cine-a mai copilărit într-un lup
legănat de sufletul fiarei,
călătorind prin artere de cerbi,
unde-i omul acesta și care-i ?

Cel zburător pe o pasăre fără de chip,
cel răstignit pe o floare,
cine e iedul acesta-nhămat
la sacaua cu lacrimi de fiare ?

Cine-i cel trăitor într-un ochi,
într-un mers furișat de felină,
cine coboară din munți prin zăpezi
înghețat de atita lumină ?

Starea de rouă

Mărire ție, coasă, mărire ție, plug,
și iarbă grea de mană din nou, mărire ție,
tu schimbă-ți nemurirea în ore de bețșug
ca-n aburul tău păsări de lapte să învie.

Tăcere printre ierburi mișcate doar de soare,
țăranul vine,-n șoaptă botezul ierbii dînd
și coasa ca o apă îi curge pînă-n mare
și roua e țăranul cînd iese din pămînt,

cerînd iertare florii în ultima ei noapte,
genunchii lui de iarbă pe ierburi sînt plecați,
de-aceea pe la vremea celor mai grele șoapte
se văd țărani pe munte în sine-ngenunchiați.

Mărire vouă, pluguri, mărire vouă, coase,
menirea voastră arde în clăile de fin
și-apoi ne intră-n inimi, ne fulgeră în oase,
eu pe vecie-al vostru cu sufletul rămîn

și lăcrimez deodată cu toți țăranii lumii
cînd colțul crud al frunzei se-aude izvorînd,
căci mai aproape, vara, de limpezime nu mi-i
decît zăpada ierbii ningînd de sub pămînt.

Transhumanțe

Din urmele de lupi se naște drumul
care îndreaptă turmele spre sat
printre zăpezi — un șarpe-ntunecat
tîrîndu-se tremurător ca fumul.

Și peste tot același zvon de pași,
prin strigătele zilei și prin noapte,
urme de lup în vite și în lapte,
pe drumul lor din sate spre oraș.

Turme întregi de oi rătăcitoare
fără ciobani alunecă-n pămînt,
cu ungerele pline atîrnînd
lupoaice ies prin strungă la mulsoare.

debut

Alexandru Ciocîlteu este un celinian în deplinul înțeles al cuvîntului, este medic și scrie o proză insolită, violentă „desacralizantă în care se recunoaște cu ușurință influența autorului incomparabilei „Călătorii la capătul nopții". Din cele cîteva sute de pagini adesea incoerente pe care le-am citit răzbate o copleșitoare voință a autorului de a spune totul, de a rosti cu voluptate cuvîntul-propriu, cu siguranță de chirurg, de a se purifica pe sine și de a purifica tot ceea ce a fost „trăit" prin „focul" confesiunii dezabuzate, sarcastice.

Dacă va avea răbdarea și puterea să-și ordoneze fluxul verbal, Alexandru Ciocîlteu va obține miraculoasa transmutare a sutelor de pagini pasionate de azi într-o carte : noi îi așteptăm cu încredere cartea.

Cezar Ivănescu

alexandru ciocîlteu

SIMPLU

tusea chinuitoare, abia stăpînită, așteptînd gustul sărat — metastazele pulmonare ocupă locul doi ca frecvență; un intelectual trebuie să știe ce-l așteaptă, să se documenteze, un minim de cunoștințe medicale; manifestarea clinică inițială — cel mai adesea microhemoptizii, dispnee progresivă, dureri toracice atroce, stropi de singe care vor veni, batista dusă la gură, roșu, te iubesc tra-la-la, melodia-obsesie, prea multe să arunci pentru a mai fi aproape liber, apoi amintirea torturii a fiecărui gest — și pentru ce ? Mama cu mîinile pe piept, soarele explodînd ca un ceasornic vechi, evenimente diverse în jur și aceeași piele, întunericul te lasă să îți ochii deschiși, doar acum, prag de dincolo, oricum nu mai înțelegi, acesta este obiectul ANA, cu greutate, înălțime, lățime, să facem cele cuvenite, metrul de tîmplărie pe o scîndură albă, curată, proaspătă, aveți grijă, să fie din pădurile noastre adînci, din munții noștri semeți — pentru un alt „așa e bine", alte aparențe stupide, inutile, ridicole de păstrat azi țintuită de cele asemenea mie, lumina nu se mai împrăștie peste ceea ce, la rînd cu toți, aș vrea să definesc pentru a căpăta încredere în adevărurile vieții, bățul meu de chibrit nu se va stinge niciodată, de ce n-aș spune că îmi pare rău pentru mama ? pentru durerea pe care i-o voi pricinui ? că e împotriva firii să-ți îngropi propriul copil ? că ar fi vrut să moară pentru mine, în locul meu? așa să-mi spun, să le spun că de mine nu-mi pasă, că doar la biata mama mă gîndesc, cît de bătrînă este, singură, neajutorată, cam greu, penibil, nu merge, să am un copil, pentru el adică îmi pare rău... Va veni o dimineață, una din următoarele, lumina se strecoară, poți muri atît de ușor, nu înțelegi și nu îți amintești, Janis-nebuna, țipăt implintat în ochii-ți urduroși, șterge-te repede, să nu te vadă, frumusețea unei femei se vede dimineața, cînd se trezește, îți mai miroase și gura, pacea inimii mele sfîșiată de vocea nebunei, el, un alt răstignit în fața ferestrei, sau primă luare de contact, aerul rece-fereastra deschisă, în fața mea, privirea îmi e îndreptată spre o țigară care arde în fereastra larg deschisă, părul, umerii atît de cunoscuți, Costin. La ce s-o fi gîndind ? — întrebarea pur feminină. De cînd acolo? Patul, un dulap, masa, el a plecat de lîngă mine, privirea din albastrul dimineții s-ar putea întoarce spre mine pentru „ea doarme și el trăiește intens", poate a și făcut-o, n-am de unde să știu, cred, eu — în pat, un animal horcăindu-și viața, nici ce frumoasă ești cînd dormi, sau e o dimineață superbă, florile deschizîndu-se, iarba încărcată de rouă, nici sărutarea fierbinte a celui ce așteaptă, ingenuncheat lîngă pat, deschiderea pleoapelor femeii iubite, doar el acolo, în fereastră, cu gîndurile și cu viața numai ale lui, dacă îi vorbesc va înțelege că l-am privit și încerc să-l judec, că e atît de departe, nici o imputare, nici o obligație, doar ce simți, întreaga mea strădanie spre o țigară aprinsă, Costine, fumezi prea mult, sau că are spatele dezvelit, să aibă grijă. Ana, nici o strădanie, doar ce ești și simți, cuvinte de altădată, clipele lui sînt pe străzi neumblate, căutînd, alergînd, a uitat că eu sînt aici și alte, alte lacrimi, o altă pernă mușcată, ce mai era de făcut? lacrimi-protest, bine, bine, dar împotriva cui? a canoanelor stupide? că nu sînt EA ? de ce tocmai la el asemenea linii trasate, nu vedea că vreau să fiu? acum încă o dată noi doi străini, foarte zăpadă aici, cu tine, peste tot, și e aproape dimineață, știi tu, cînd poți muri atît de ușor, prea buimăcit ca să înțelegi sau să îți amintești, spre seară te scufunzi în justificările retragerii între patru pereți, obosit de viață, așa îți spui, fiorul unei îmbrățișări — să murim împreună, încet, încet, ani fericiți în strădania împopoțonării propriilor cadavre, el, cel cu arătătorul întins spre biata noastră joacă de-a viața, el, tu, Costine, triumful ca o meda-

lie postumă, neputința ta, obosit de viață și setos de ea poate și pentru a te simți deasupra, omul ce se vrea superior va căuta mereu ceea ce este murdar, e și ăsta un mod de a trăi altfel, ai și tu minciunile tale — toiag, inconștiența, aceeași teamă animalică, nu înțelegere, Ana, trăiești așa cum respiri, aerul care îți umflă oricum plămînii, doar bucuria atingerii, albastrul dureros sub pleoape doar al tău, te rog, oprește-ți cîteva minute respirația. nici măcar atît ? arătătorul întins, acuzator, căderea spoită în fel și chip, dorința ascunsă în fiecare, dorința de evadare pe care știa s-o exploateze, să arunci fără a oferi altceva în loc, prea greu pentru mine să-ți stau aproape, posibila fericire lîngă el, dar cu durerea ca un alt simț, filtrînd tot ce întîlnești, așa crezi că te mai poți dărui? schilod, asta era, un om bolnav, pînă la a observa existența unui scaun doar atunci cînd te împiedici de el, deși asta ar fi însemnat să meargă într-o direcție, sau doar să meargă, piciorul drept înainte o dată cu mîna stîngă, iar el, deosebitul — grandoman sînt, vezi bine! — știu, singurătatea te-a împins spre „eu-unicul" — un refugiu-capcană, în afara lor, a batjocurii lor și, de aci, împotriva lor, nu nu să-i urăști, n-ai fi în stare, cel mult dispreț, trăirile puternice înspăimîntă pe unul ca tine, sînt acaparatoare, atunci faci ceva și atît, uite, fixul cu cărțile de căpătîi, dacă nu le iei în brațe... uita să-mi vorbească zile în șir, apoi, să transpiri de fiecare dată în fața unei uși închise

CONFABULE

Băiatul cu cartea în mînă

A fost odată cum nu va mai fi niciodată
o împărăție
și împărăția avea un împărat și o împărăteasă
care își doreau un copil
pe unde nu au umblat
cîți vraci n-au chemat
degeaba
pînă într-o zi mai întunecoasă
cînd Mama Norilor făcîndu-i-se milă
veni la împărăteasă să-i spună
cînd va ploua ca în noaptea de sinziene
să țină capul pe spate și gura căscată
ceea ce aceasta și făcu
nu mult după aceea născu un băiat de toată frumusețea
cu o carte în mînă
din care citea
citea într-o zi cîți alții de seama lui într-un an
cu cine o mai fi semănînd și băiatul ăsta
se întreba împăratul
că eu de citit nu citesc.
Și mai ține cartea și invers

Iulian Neacșu

pentru scene de rigoare — intru sau nu — asta era prea de tot. măcar de-ar fi știut ce vrea, să vrea — de unde?, superfolosul și alte asemenea, cînd, cu capul lui, ar fi putut să... e drept că și soluțiile!... adevărul, numai adevărul pînă la mania căutării în spatele a tot ceea ce întîlnea, chiar și în cele mai stupide situații să spună lucrurilor pe nume, un mod de a se pregăti ca să nu se mai prăbușească, poate și de asta nu se îndepărta de ceea ce înseamnă ridicol, prostia dictatorial-jovială și Costin acuzînd, era vremea cînd pentru un zîmbet nepotrivit te trezeai între patru pereți, nu, nu imaginație, te trezeai sub cheie, doar de asta s-a și întîmplat... zîmbetul lui Andrei la aflarea vestei, eh, Ana, omul despre care mi-ai vorbit atîtea uite unde a ajuns, ziceai că e deștept nevoie mare, îi crăpa capul de cîte știa, în fine, fiecare cu viața lui, cîte o fi pătimit pe-acolo... și-a dorit-o, bine că am reușit să scap, anii fără el au fost plini de viață, plimbări, petreceri, n-au trecut degeaba, de ce părere de rău, nici n-aș fi avut pe cine întreba, doar și înainte pleca, zile, săptămîni, ca acum... nu aveam nici o veste de la el, rizind dacă încercam să aflu ce-l determină să se întoarcă la mine, mă rog, feminismele mele, dar să rîdă? glumele lui ieftine, stupide, vulgare adeseori, Costine. unde ai găsit cravata asta? e superbă! — vedeți, o simplă întrebare, iar el „să mă pupi în fund!", păi așa? că sînt drăgălășenii care te ajută să-ți strecori prostia, asta e — să-ți strecori prostia, vorbele lui, și eu formulasem doar o întrebare, de aci și teama de a vorbi, reușise să mi-o insufle deși spunea că vrea să fiu lîngă el, în spatele întrebării mele — că prostia doare, dar nu pe cel care o poartă, sau eu, cu emoția revederii, iar el îmi amintea de clipele petrecute împreună — din care n-am înțeles nimic — ținea cu tot dinadinsul să-mi dovedească, micile sau marile mele defecte peste care el trece, se minte, că așa-zisa participare pe care eu o afișez se datora lipsei de înțelegere brodate peste două dorințe pe măsură: una feminină, de posesiune, să-l rontăi, cealaltă — pur nevrotică, de altceva, eu eram ceilalți atunci, așa crede el că poate să se liniștească, așa vrea, știam amîndoi și asta îl făcea să înjure și mai tare, inutilitatea zbaterii ca și a bîrlogului, nu-i rămînea decît delirul nemărginirii, o altă etichetă și presupusa nemărginire, să-l fi avut alături în trecerea noastră printre ei, puternici... privește, iubito, puterea blîndă a albastrului, chiar ea ne cuprinde în brațele-i hidoase și materne, mingiindu-ne, copii înecați în gîndurile, în viața și în moartea lor cea fără de sfîrșit, fie cum vrei tu, Ana, cum spui tu, să nu uiți cuvintele rostite — deja de-a lor dacă purgația orală te liniștește, lîngă mine vei continua să fii frumoasă, am găsit deja cum să mă conving de irealitatea scenei noastre de despărțire, să nu uiți și scuza — era nebun și voia să-i semăn, mai mult, să deliram la fel, spune-o tuturor, vei avea nevoie de înțelegerea lor, adevărul vostru, vei cerși o reciprocitate ieftină — să zîmbești cînd ți se zîmbește —, va fi bine, bine...

Prea noapte, privirea ar vrea să revină mereu în întunericul ferestrei pentru a desluși un „ce frumos ar fi fost!", cuvintele joacă în dosul pleoapelor, tropăind printre lacrimi, șuvoi cald și stropi de lumină, iată-l în fața dulapului deschis, apoi se întoarce, privește spre mine din nou spre dulap, spre fereastră, cu ce să mă îmbrac? nu-mi vine să cred, sînt cuvintele lui, o dilemă, o dilemă etern feminină, tocmai el să aibă asemenea preocupări, nu mă așteptam chiar la asta, e și el om — primul gînd, deși așteptam de atîta timp, fiecare cu pregătirile lui, mă simt bine pentru că îl pot ajuta, pentru că are și el parte de amănuntele vieții de fiecare zi, să nu mă mai acuze pentru lucruri care țin aproape de condiția de om, deh, Costine, eu știu? e cam frig de dimineață — și zîmbesc, înțelegătoare, îl privesc așa, în față, toată un zîmbet, iarăși spre fereastră, spre mine, roșește în sfîrșit, încurcat, privindu-mi pantofii abia șoptește: Ana, ce anotimp e acum?

O amintire, atît, poți s-o și inventezi, ca atîtea alte imagini rupte din lumina acelor ani, străine acum, parcă netrăite vreodată, o amintire, atît, ajunge pentru toată viața, Ana, Ana, doar cîteva dimineți și cortina se va lăsa, viitorul cadavru prăbușit în fața unei ferestre, perdele de lumină după care îmi întind oasele descărnate, azi-mîine amînturi, liniștea-otravă după care ai tîns omoară la fel de repede, oricum un răgaz inutil magma indiferentă în care te-ai scufundat, abia zărit vîrful degetelor, departe murmurul orașului, străin, tremurul pleoapelor pentru a-ți rumega viața apusă, visuri la care ai avut tăria să renunți, altele cărora te-ai dăruit, gîndul tău și grija de a nu le da celor din jur posibilitatea de a presupune, grija asta și altele care m-au menținut la suprafață — iată o altă minciună, ție hărăzită, dacă tu o crezi, mie îmi va fi mult mai ușor... Ana, cea în care ai crezut o vreme, asta este Ana... agățată cu întregul ei orgoliu în viața alături de Andrei, omul de care avem nevoie — drumul trasat și întrebări cît mai puține, eu alesesem, păstram cu mine „tu ești lumina care se poate simți oriunde", prostii, ce să-ți spun, ce mi-a mai rămas, pielea mea era ca laptele, așa se zice, adică albă, vinișoare subțiri întinse pe timplele înalte, mîna ta — oase albe se ridică încet-încet, centimetru cu centimetru, sau nici atît, doar o părere, amîntînd de o stereotipie prin prea multe repetări, spre timplele mele angelice, Ana, spune-mi ceva de-al vostru, cum și cît vă e de necesară o anumită atmosferă pentru a simți profund, sau, mă rog, ceva, uneori pentru a simți și atît, prea mult pentru a ajunge să-ți spui acum-aici, e împotriva bunei-creșteri să dărui totul, să uiți că ești, explicații, discuții, povești fel de fel, timp necesar descoperirii celui de alături, să vezi cît e de sensibil, de receptiv, și el în același joc, să aibă curaj să-și lepede masca, deci întîi să stăm de vorbă, să ne înțelegem, facem un pact apoi ne îmbrățișăm, chiar o eventuală iubire, cine ne împiedică? și, înainte, drumul pavat cu satisfacții, un hoit sătul putrezește mai... mai cum?

Ar trebui să mă culc, să mă întind lîngă Andrei. Mîna stîngă urcînd și coborînd pe frunte, dosul palmei peste pleoapele închise, mișcarea obsedantă a celorlalte degete, sînt transpirate degetele astea, — frămîntă un ciorap, au obosit și ele, ar fi bine să te ridici din fotoliu, pereții negri bîntuiți de animale ciudate, să nu te temi, le simți cum înaintează și pe ridurile pline de lacrimi, bătăile violente ale stomacului, mîna dreaptă făcută pumn, împinge, împinge, ceva mai tare, emoții care nu-ți fac bine, ai auzit ce-a spus doctorul — mănîncă bine — plimbări — somn, se simțea dator să spună și el ceva.. .

(Fragment din romanul „Gheață la mal")

12 DECEMBRIE 1981

L4

Iradiația literaturii vechi

Urmare din pag. 1

taculos în lumină. Pentru Dan Zamfirescu literatura veche nu este o colecție de scrieri moarte ci o realitate vie care comunică puternic cu cele mai iradiante opere moderne ale literaturii române, la același nivel valoric cu ele. Cu alte cuvinte, Dan Zamfirescu restituie literaturii române o ascendență prestigioasă, un punct de reper spiritual și artistic în bună parte ignorat sau neînțeles.

Cheia acestei noutăți de optică vine mai întîi din felul în care este apreciată intenționalitatea faptului literar. Pentru majoritatea cercetătorilor, istoricilor și criticilor literari, scriitorul vechi n-avea intenție artistică și era greu de recuperat pentru o istorie de valori artistice. Pentru Dan Zamfirescu această concluzie este o eroare provenită dintr-un unghi exterior de judecată. Faptul că nu pot fi raportate la modele moderne nu înseamnă, ne spune criticul, că Ureche, Costin, Dosoftei și alții n-au avut intenționalitate artistică. La orice cercetare atentă stilul acestor scrieri este evident supravegheat, dirijat și are incontestabil modele. Chestiunea stă însă în precizarea unghiului corect de vedere. Literatura scrisă în România pînă în secolul XVIII este rezultatul unui circuit cultural și al unei arii spirituale și artistice specifice : este vorba de aria răsăriteană a culturii și artei bizantine care încorporează în mare măsură tot ce se scrie în țările românești pînă la acea dată. Mai mult decît atît aceste scrieri aveau modele, desigur bizantine, și dintre cele mai prestigioase. A judeca genurile literare bizantine după criteriile genurilor literare ale clasicismului francez este o inadecvare, precizează Dan Zamfirescu. Literatura occidentală este pentru literatura română veche cîmpul comparatistic cel mai puțin recomandabil : intenționalitatea artistică, efectele scontate de scrierile vechi au altă sursă și alt scop decît cele ale literaturii occidentale din aceleași secole. Dan Zamfirescu propune convingător o mutație de optică în studiul literaturii române vechi plină de consecințe după cum o arată cu petulanță propriile sale studii. El respinge unghiul de vedere provincial și adoptă o largă viziune comparatistă și integratoare. Autorul consideră mediobulgara ca limbă de cult și cultură a evului mediu românesc tot așa cum a fost latina pentru occidentali și integrează firesc scrierile din această limbă istoriei literaturii române, tot așa cum aceștia integrează scrierile în latină literaturilor naționale. Istoria literaturii române nu are din acest unghi de vedere hiatusuri ci o remarcabilă continuitate, o vizibilă forță de iradiație și o indiscutabilă valoare artistică. Rezultatul este o altă înfățișare a secolelor XVI—XVIII de literatură română care în viziunea și demonstrația lui Dan Zamfirescu deschid o mare serie de valori. Ea începe cu Neagoe Basarab ca autor al **Învățăturilor lui Neagoe** și culminează cu pleiada Milescu, Costin, Ivireanu, Stolnicul Cantacuzino, Dosoftei, Cantemir, Neculce în secolul de aur al literaturii române. Asemenea incursiuni vădesc darul sintetic al autorului pe care puțini istorici îl au.

Un studiu cum este cel despre **Dosoftei, poet național** dă măsura capacității lui Dan Zamfirescu de a-și ilustra tezele. Istoricul literaturii vechi este, înainte de a fi un judecător de texte literare, arheolog cultural, istoric, comparatist. El este, cu formula lui Hașdeu, un uvrier și un artist totodată. Felul în care Dan Zamfirescu își domină materialul de lucru este exemplar. Informația de prisos este alungată din pagina sa care crește logic pe coordonatele unei viguroase demonstrații în vederea unei acolade finale clarificatoare. Coloarea politică a traducerii lui Dosoftei este impecabil desfășurată, iar judecata de valoare grăitoare pentru axiologia studiului. Dacă paginile privitoare la definiția literaturii vechi evidențiază mai ales capacitatea

de sinteză a autorului, studii ca cel despre **Dosoftei, poet național** reliefează arhitectura specifică a studiilor lui literare.

Contribuții la literatura română veche face evident faptul că pentru a vorbi despre această etapă literară românească trebuie să ai cunoștințe de istoric, pregătire de filolog, indispensabila cunoaștere a limbilor slave și mai ales a mediobulgarei ca și a culturilor învecinate, după cum și priceperea criticului literar. Altfel zis istoricul literaturii române vechi trebuie să fie pentru a-și merita numele, un cercetător de elită. Omului de sinteză, constructorului îi se adaugă cercetătorul meticulos, filologul plin de acribie. Se știe că Dan Zamfirescu este autorul unui studiu filologic întins asupra **Învățăturilor lui Neagoe** apărut în volum care soluționează chestiunea „homerică" a literaturii române. În **Contribuții,** Dan Zamfirescu editează cu un studiu introductiv pregătitor **Cronica domniei lui Mihai Viteazul,** prima creație originală scrisă în limba română. Altfel spus **Contribuțiile** nu formulează doar un deziderat științific ci îl și ilustrează cu brio.

Chestiunea nu este însă numai de a afirma o realitate culturală și artistică românească în secolele trecute ci și de a o apăra de interpretările neavenite. Prefața pe care o face Dan Zamfirescu la **Prerenașterea rusă** a lui D. S. Lihaciov este atît un prilej de a închina un elogiu culturii medievale ruse, cît și unul de a preciza totodată și locul celorlalte culturi răsăritene în cadrul prerenașterii sudesteuropene, a rolului pe care l-au jucat cultura și literatura română între culturile vecine de-a lungul evului mediu. Toate aceste afirmații se fac într-un deplin respect și cunoaștere a valorilor celorlalte participante la procesul cultural răsăritean despre care ni se vorbește.

Dar piatra de încercare a activității de istoric literar a lui Dan Zamfirescu rămîne Neagoe Basarab. El a pledat hotărît cu un mare evantai de argumente paternitatea românească a **Învățăturilor lui Neagoe Basarab** recuperînd pentru literatura română un secol de cultură și literatură, la capătul căruia se află ca punct major de plecare Neagoe și **Învățăturile** sale. În **Imposibila întoarcere,** Marin Preda admira tenacitatea unui critic literar german care-și asumase tenace și ubicuu o singură misiune : aceea de a vorbi despre Günther Grass ca un mare scriitor în orice împrejurare. Literatura veche și Neagoe Basarab au în Dan Zamfirescu pe idealul pledant dorit de Marin Preda. Campania pentru paternitatea românească a lui Neagoe Basarab dezvăluie în Dan Zamfirescu un mare polemist, din speța celor care-și sufocă adversarul răpindu-i orice șansă. **Între Neagoe Basarab și Manuil din Corint. Răspuns d-lui Petre Șt. Năsturel** și **Autori străini pentru învățăturile lui Neagoe Basarab ?** sînt mostre memorabile de desfășurare polemică riguroasă care elimină rînd pe rînd obiecțiile obligînd poziția adversară la dezerțiune. Aserțiunile lui Vranoussis care considera pe Manuil din Corint autorul **Învățăturilor** sînt spulberate metodic pe terenul analizei de text. Locul principal îl au aici argumentele istorice, textologice, comparatistice. Acolo unde are de a face cu un intrus în chestiune, **Autori străini pentru Învățăturile lui Neagoe Basarab ?** demonstrația lui Dan Zamfirescu, la fel de riguroasă, este regizată dramatic în trepte, producînd dovezile în funcție de mărimea crescîndă a enormității lor, cu o vizibilă plăcere a surprizei pe care o produce capcana demonstrației sale. Polemica lui Dan Zamfirescu nu se îndreaptă numai împotriva reticențelor științifice, a imposturii în materie sau a relei credințe ci și împotriva unei forme de bovarism literar care deposedează literatura română de atributele-i firești. **Contribuții la literatura română veche** este una din cărțile memorabile ale anului literar 1981.

iustin moraru

Focuri adînci

Stors zilnic de viață
Pînă în pragul leșinului
Trupul meu va ceda, va ceda
Într-un strigăt mai alb, mult mai alb
Decît masca nimicului rege
Singerînd sub surisul de crin.

Oasele mele — ostenite temeinic
Se vor domoli resemnate ca pietrele
Sub apăsarea mileniului.

Dar carnea mea tulbure
Va fi, va mai fi luminată
Un timp de o fragedă rază vitală
Rămasă de veghe în plexul solar.

Sub această privire hipnotică
Prin provinciile dulci ale trupului
Focuri adînci se aprind.

Zodia cumpenei

Sămînța-i femeie ce naște și moare
Sub țipătul pruncului biruitor.

În templul răcorilor fragede
Pornește ceasornicul vieții și-i numără
Clipele cumpenei pînă se-ntunecă
Sub dulcele-i rod orbitor.

Veșnicia păstrată în carnea
Din bobul părinte — afară din timp —
Se cheltuie toată prin verdele scrum.

Nu voi mai fi niciodată.
Dar sînt să mă bucur acum.

Peisaje de Virgiliu Demetrescu-Duval
în paginile 4 și 5

Limite

Trăiesc într-o rază
Ce nu străbate spațiul
Ci timpul.

Într-o rază prin care
Curg luminos.

Lujerul vieții dă-n muguri
La subsuoara de frunză a zilei
Brăzdate de fulgere.

Întind uneori
Din matcă o mînă afară —
Încerc aerul, surul
Din viețile altora.
Răcoros mi se scurge
Și fluid printre degete.

Mult mai deplin

Trăiesc într-o rază.
Cît întuneric
Rămîne-mprejur netrăit.
Ursitoarele ce mă visează
Mult mai deplin m-au vestit.

Ființa neterminată

Mă clădesc pe himere sălbatice.

Trupul meu fără aripi
Se degradează continuu
La proba realului.

În miezul vital
Roade putregaiul odihnei.

Privirea-mi bălțește pe lucruri uitate.

Dar ce călătorii sugrumate ascunde
Suferința-mi atroce
De ființă neterminată.

---

debut

Schițele lui Ioan Benche sînt de fapt poeme în proză, și nu lirice, ci chiar epice ; concentrează în ele evenimente semnificative, cruciale ale vieții. Ce mi se pare a fi calitate în ele e faptul că deși se întind doar pe cîte o pagină dactilografiată spun mai mult decît pretențioasele fragmente de roman la modă astăzi pentru cea mai mare parte a începătorilor. Ce roman n-ar fi putut scrie I.B. despre viața Cirnei, dac-ar fi vrut cu tot dinadinsul să se ambiționeze cum fac majoritatea celor ce se cred autori de romane încă înainte de-a învăța să scrie copiind o realitate care nu are decît calitatea de-a fi reală dar nici o altă semnificație mai profundă ? Dar el a preferat modestia eficientă ambiției sterile și iată o dovadă de etică profesională și o premiză certă a talentului ! Drept pentru care...

Gavril Matei Albastru

ioan benche

furt de fete

Cum să vă spun ? A sărit din pat la miezul nopții ca atins cu fier înroșit și s-a încruntat la luna nouă care bătea geamul dinspre ogradă. A ieșit impleticit în tinda casei bătrîne, s-a uitat în pod, a apucat toporul, a tras scara, a pus piciorul pe fusteiul de jos, a ezitat, a urcat apoi cu dinții strînși. S-a oprit la gura podului, a ascultat cu răsuflarea înecată. și-a plimbat ochii prin locurile mai întunecate. Nici o mișcare. S-a apropiat de horn, a căutat după ei, a pipăit slănina agățată deasupra în cîrlige. Nu o furase nimenea. S-a dus spre colțul din jos al casei unde era lada de pe vremea bunicii bunicii lui bunică-sa, poate și mai de mult, de sute de ani, cu încrustături făcute cu briceagul și încheiate în cuie de lemn și în care ținea acum grăunțe și în grăunțe scufundat olul cu țuică. A controlat și acolo, dar totul era în regulă, nimic lipsă. A pornit spre scară cu pași grei de ciudă pentru păcăleala în care a căzut. A pus piciorul drept pe fusteiul de sus, și-a aruncat iar ochii prin pod și dintr-o dată a încremenit în capul scării. În dîra de lumină aruncată de lună prin șindrila spartă a văzut cum o huiduma de om (de unde o fi apărut ?) umbla să taie cu toporul slănină. I s-a urcat mînia-n ochi și se gîndea cum să facă să-l prindă de guler și să-l dea jos. S-a înmuiat însă pe loc și cuprins de totală liniște a coborît scara, rîzînd cu sughițuri. Se speriase de propria umbră ce se plimba prin pod în razele lunii. A pus toporul la loc, a apucat clanța de la ușă, s-a răzgîndit însă și a ieșit pe prispă unde dormea vara fata lui mai mică. S-a apropiat de pat cu pași șoptiți ca să nu o trezească. A pipăit așternutul și nu-i venea să creadă. Apoi a intrat ca un vînt rău în casă urlind și trîntind lucrurile.

— Scoală muiere că ne-o furat fata !!!

A mai înjurat o vreme, pe urmă, badea Văsălie s-a potolit și a vorbit blînd cu soție-sa care suridea și stătea cu gîndul dus departe, departe, în tinerețea ei și a bărbatului.

— Pesemne așa trebuia să se întîmple, tu nevastă ! Numai de-ar fi om de treabă hoțul acela de fecior. Ce zici tu să-i dăm la fată : bivolița cu lapte, ori îi cumpărăm mobilă de bucătărie domnească ?

cirna

Iarna intram cu săniile în peretele dinspre nord. Ne opream cu picioarele drept în bîrne, casa nu mai fusese văruită cine știe de cînd. În fiecare zi vedeam că iese fum subțire pe hornul cît un deget. Dar nimeni nu știa cu ce făcea Cirna foc, era bătrînă, fără cîrjă totuși, în trup păstra încă vigoarea din tinerețe. Umbla alergînd cu pași mărunți ca de mîță. Șisiielile scoase pe gură și pe găurile ce țineau loc de nas erau blesteme și injurături grele pentru că-i loveam casa cu săniile și cu picioarele. Primăvara ne părea rău pentru isprăvile din iarnă și ne duceam în fiecare zi să culegem flori pentru Cirna. Se bucura și ne povestea de bărbatul ei frumos care s-a dus de mult. Nu ne-a spus niciodată unde. Ne sculpa prin găurile nasului cînd se aprindea la vorbă. Noi o ascultam și o loveam cu flori, drept pentru care Cirna ne lăsa să prindem păsări din casa ei. Lăsa ferestrele deschise și păsările intrau în casa babei ca într-un cuib.

Vara aceea am încălecat capra Cirnei, vaca ei cum ziceam noi în bătaie de joc, și alte blesteme s-au spart în capul nostru. Toamna i-am dezbinat cei doi pruni și un măr, dar ne-am întristat că baba ne lasă în voie și nu ne sisiie cu nările. Ne-am înduioșat de bunătatea ei și în citeva zile am terminat de mîncat poamele. Nici în iarnă nu ne-a mai băgat în seamă și de ciudă n-am mai lovit bîrnele casei cu săniile. În primăvară, cam pe vremea cînd ies viorelele, am găsit baba ghemuită în moarte lîngă cuptor. Am săpat noi, copiii, groapă puțină în spatele casei și am căptușit-o cu iarbă și flori. A venit un om din sat și a plîns cu noi. În tinerețe, am auzit mai apoi, omul fusese drăgutul Cirnei. S-a ocupat el de înmormîntare. Numai că baba era să rămînă neîngropată. Popa trebuia să-i pomenească numele, dar nimeni nu-și mai amintea cum a chemat-o și nici acte nu s-au găsit în casă. Așa că popa a sisiit cu păcat : „Odihnească-se sufletul roabei lui Dumnezeu Cirna în loc luminat, în loc cu verdeață de unde a fugit durerea și întristarea". Și s-a supărat că nimeni nu i-a plătit pentru osteneală.

Trei copii ne-am dus în seara aceea și i-am implintat babei la cap o cruce de alun pe care am scris cu briceagul : „Aici odihnește Cirna" !

necazuri în meserie

De un an încoace, Nae nu s-a mai dus pe rută. S-a angajat pe șantier cu Ilie Clampău, fost ajutor de șofer, care a făcut boacăna cu mașina. Era într-o luni și l-a lăsat la volan ca să prindă „șpilul" serpentinelor și băiatul, e drept, s-a descurcat bine la urcare. În vîrful dealului, Nae l-a sărutat bărbătește și i-a dat oral brevetul de șofer profesionist. Nu mai oprise de mult la birtul „Trei Haiduci". Din caroserie au coborît și cîțiva muncitori însetați. Ilie a rămas în cabină să exerseze la rece viteza a doua și a patra ca să nu se facă de rîs la pornire. În birt, Nae a suflat spuma de la halbă și s-a răcorit dintr-o sorbitură. La a cincea tură a ascultat de oameni care se grăbeau la lucru și a salutat barmanul așa fel ca să știe că va mai trece și altădată pe acolo. Ilie a urnit mașina spre vale, bineînțeles cu zdruncinături, ca să înțeleagă muncitorii cine conduce. Cu berea-n nas, Nae s-a topit în somn adînc, dar de scurtă plăcere, pentru că la locul zis „Izvor", camionul a zburat peste șanțul din dreapta și s-a înfipt cu botul în burta dealului. În ziua aceea minerii nu au mai intrat în șut. De murit însă n-a murit nimeni. Doar unul a fost despicat de o scîndură din laterală, dar s-a vindecat mai repede decît ceilalți doi cu cîte-o mînă ruptă.

Nae s-a prezentat la proces cu un memoriu împotriva berii la halbă, semnat cu ciudă și de Ilie. Au venit și minerii, în total patruzeci și au cerut în cor ca cei doi să fie iertați și să fie primiți iar pe mașină, doar se repară ele scîndurile rupte. Că de aceea omenia-i omenie, a zis unul, să ne ajutăm și la bine și la rău. Comisia de judecată a înțeles masele, dar camion nu mai putea să le dea șoferilor inculpați.

Nae și Ilie au făcut o invitație colectivă și pînă-n cealaltă zi s-au tot mirat cu pălinca pe masă cum de s-a întîmplat rușinea. După ce s-au angajat urgent pe șantier ca zilieri, au ajuns de invidiat pentru pocăința lor ; de atunci beau numai suc de lămîie, cîte trei linguriițe pe zi, dimpreună cu o cană de ceai din coji de ceapă de apă.

Marțea trecută și-au luat nădejdea în dinți și s-au prezentat la I.T.A. ca să ceară camion. Simbătă însprre amiază s-au făcut cumnați (s-a luat Nae cu sora lui Ilie), iar acum așteaptă liniștiți pe un butoi autohton pe care-l vor începe duminica viitoare pentru a sărbători evenimentul.

Nae își sărută proaspăta nevastă care-i pregătește de pe acum merinde pentru cea mai lungă rută.

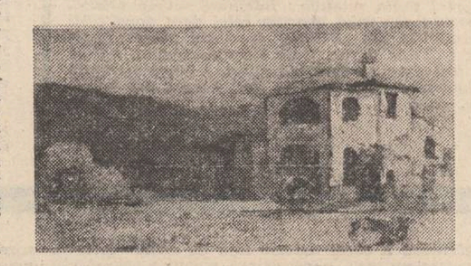

În vizită

Pe la jumătatea lui decembrie, contrar prevederilor celor mai buni meteorologi care anunțaseră un viscol fără precedent, locuitorii orașului observară cum fumul înaltelor coșuri ale fabricilor începu să curgă ușor spre nord, semn că dinspre mediterana bătea un vînt cald ca primăvara. Streșinile curgeau ca pe vreme de ploaie și într-o singură zi se șterse orice urmă de zăpadă. Se părea că prunii înnebuniseră, pentru că mugurii erau gata să crape și numai un val de frig, ce a urmat cam după o săptămînă, i-a putut salva. Dar în săptămîna aceea călduroasă, Gherman însoțit de Maciste s-au ținut numai de vizite pe la amici și de plimbări pînă spre miezul nopții prin parcul din spatele bisericii de la barieră.

Gazdele se purtau cum nu se poate mai bine cu atît mai mult cu cît Gherman, departe de a fi un fotograf oarecare, absolvise facultatea de litere și filozofie, astfel că amfitrionii găseau în el un partener de discuții ideal. Atît doctorul în economie Albin, cît și soția sa Olga erau pur și simplu fascinați de raționamentele lui Gherman care susținea de ani de zile că singura problemă cu adevărat umană este aceea a fericirii. Celebra propoziție, parmenideană cum că „nimicul nu există", contrazisă de Gherman nu numai cu argumentele lui Platon, dar mai ales cu ale sale proprii, smulgea un potop de interjecții admirative doamnei Olga. Simpatia familiei Albin față de fotograf se datora nu numai puterii de judecată a acestuia, ci îndeosebi discreției fără asemănare a lui Gherman, care nu punea niciodată întrebări referitoare la viața materială a gazdelor sale ; despre sănătate o întrebase doar o singură dată, în urmă cu ani și ani, pe soția doctorului care, ca de fiecare dată cînd se revedeau, stătea iarnă-vară, acoperită cu un pled, mîngîind cu piciorul gîtul unui mops culcat și el la capătul canapelei. Poziția în care-și primea musafirii părea însă atît de firească încît nimeni n-ar fi îndrăznit să creadă că doamna Olga ar fi trebuit să stea și altfel decît culcată. Tocmai de aceea de cîte ori se auzea soneria, Gherman se mira văzînd-o urmată de uriașul mops, traversînd impunătorul living cu mișcări tinerești. Într-un astfel de moment, cam la a treia vizită din săptămîna călduroasă, tocmai cînd curioasa doamnă se întorcea la locul ei, cîinele își ridică labele din față pe umerii stăpînei și în acea clipă Maciste, care stătuse liniștit pînă atunci, îi sfîrtecă fulgerător urechile obligîndu-l pe mopsul ce scheuna jalnic să se ascundă cu totul sub pledul comun.

După incident se lăsă o tăcere aproape obligatorie fiindcă amfitrionii erau cît se poate de îngrijorați, iar după ce telefonară unui medic veterinar presărară multă sulfamidă pe răni și folosiră o față întreagă pentru pansament încît capul mopsului arăta ca o babă de la tropice. Domnul Albin mai destupă o sticlă de Martel, în timp ce soția lui spunea suspinînd : o să se facă bine băiatul și scumpul mamii !

Mai mult decît ciudat era pentru gazde faptul că Gherman venise în ultimele zile însoțit de acel motan negru cu o turmă de pete albe. Cînd German își reluă demonstrația ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, auzi un mîrîit amenințător, și văzu cum ochii doamnei Olga se măriră nefiresc iar fața ei devine cînd congestionată, cînd palidă, încît și Albin și Gherman se apropiară de ea brusc și îngrijorați, în timp ce buzele sale pronunțau fără încetare : să iasă afară, să iasă afară ! Albin aduse un pahar cu apă și un flacon cu calmante, iar Gherman începu să-i facă o frecție cu oțet pe tîmple și pe mîini. Cînd își reveni, doamna Olga povesti că exact în locul unde se afla marele Maciste deasupra bufetului biedermier, i s-a părut că vede, dar nu, nu i s-a părut, chiar a văzut un domn stînd lungit pe partea dreaptă cu mîna sub tîmplă îmbrăcat într-o pelerină roșcată și privind-o într-un fel cum nu mai văzuse niciodată...

— Iluzii, doamnă Olga, fiți liniștită, Maciste are o fire cuminte, iar dacă a fost agresiv astăzi, faptul se datorează numai cavalerismului său. Cu aceste cuvinte Gherman se grăbi să plece și de cum se văzu în stradă îi spuse de trei ori bravo lui Maciste, iar după o lungă plimbare prin parcul din cartierul său intrară seara tîrziu și obosiți în casa lor unde găsiră într-adevăr un om dormind în patul fotografului. Gherman se instală în fotoliul de lîngă aparatul de radio, iar Maciste începu să se joace, precum cu o minge, cu o broască pe care o culesese din parc. Începînd chiar din acea seară, din casa lui Gherman dispăru orice urmă de insectă, fapt pe care stăpînul independentului Maciste nu și l-a putut explica niciodată.

Gheorghe Pituț

În jurul biografiei intelectuale (XI)

FIȘE EMINESCIENE

O problemă căreia se cade să-i acordăm toată atenția ține de aspectele ce se mai află încă în discuție, subsumîndu-se acelui capitol al cercetării care s-ar putea numi : **enigmele scrisului eminescian.**

În articolul anterior am menționat, bunăoară, traducerea primului tom al **Fragmentelor din istoria românilor** de Eudoxiu Hurmuzaki. Volumul — anunțat de presă ca fiind apărut în aprilie 1878 —, nu poartă însă pe copertă numele lui Eminescu. Chestie de obișnuință, într-o vreme cînd puzderia de articole din **Curierul de Iași** și **Timpul** ii aparțineau nesemnate ? Va fi refuzat poetul — care vedea în acest travaliu un simplu act de pietate față de memoria marelui luptător bucovinean ? Faptul că în realizarea pomenitei tălmăciri sînt incluse eforturile celui ce era împătimit de istoria națională nu poate fi pus la îndoială. Dovadă amintirile lui Ioan Slavici (ca și menționarea dintr-o scrisoare a lui Titu Maiorescu), la care se adaugă documentele descoperite, în anii din urmă, de Augustin Z. N. Pop [1] : decontul cheltuielilor — cu minuție întocmit de Slavici —, precum și o foaie răzleță din manuscrisul, îndubitabil eminescian, al traducerii.

Dacă am dori să alcătuim întregul dosar al problemei, am putea aminti că poetul era, mai de mult, la curent cu activitatea de editare a arhivei lui Hurmuzaki. Articolul din **Curierul de Iași** care elogia **„escursiunea"** lui Hașdeu în bibliotecile din Cracovia, îmbrățișa ideea emisă că documentele descoperite **„să se publice într-o ediție separată", „în aceleași condițiuni în cari se editează colecțiunea repauzatului Hurmuzaki"**. Ceea ce sugerează că el cunoștea bine aceste „condițiuni".

Toate acestea — și altele asemănătoare — fiind adevărate, discuția nu poate fi totuși considerată încheiată. Căci, iată-l pe Perpessicius afirmînd că în traducerea volumului cu pricina recunoaște **„prezența a două condeie, de bună seamă și al lui Slavici, traducătorul următoarelor două volume"**. [2] Se poate oare ignora punctul de vedere al unui cercetător atît de experimentat ca marele editor (și care nu poate fi suspectat că ar dori să micșoreze cu ceva meritele poetului) ?

Cheia problemei ni se pare că o oferă decontul de cheltuieli amintit, al lui Slavici, fiindcă acolo numele lui Eminescu este trecut nu numai la rubrica **„traducere"** ci și la **„cercetarea ediției românești a Fragmentelor"**. Ipoteza pe care o emitem este următoarea : poetul va fi tradus, cu prilejul vacanței petrecute la Florești, pe valea Gilortului, o mare parte din text — așa cum procedase și în alte dăți —, completările de rigoare făcîndu-le prietenul său, dar el asumîndu-și, în final, și operația de supervizare stilistică a întregului volum (inclusiv a părților datorate lui Slavici). Există în privința ultimei supoziții și un precedent : primele nuvele ale prozatorului ardelean fuseseră trimise de Eminescu **Convorbirilor literare** după ce le „îndreptase" din punctul de vedere al limbii.

O simplă ipoteză pe care o propunem, fie chiar și sub beneficiul de inventar, fiind convinși că în cazul marelui poet trebuie să optăm pentru acele explicații care nu eludează niciunul dintre aspectele controversate, ci caută să le încorporeze pe toate.

Probleme asemănătoare — deși în alt plan — le ridică traducerea gramaticii sanscrite a lui Franz Bopp. Cu aceasta am ajuns la o nouă premieră în sfera preocupărilor sale filologice. Franz Bopp fiind considerat drept fondator al gramaticii comparate indo-europene, avem prilejul să admirăm, încă o dată, siguranța cu care poetul se orientează către lucrările fundamentale ale disciplinei abordate.

Cînd a fost însă efectuată această traducere ? G. Călinescu opina că ar fi fost începută, probabil, între 1884—1885. Există însă indicii că, acaparat de uriașul travaliu al exegezei sale, criticul n-a avut răgazul de a cunoaște nemijlocit acest manuscris. Observația a făcut-o Amita Bhose într-un articol din **Caietele Eminescu** [3], surprinsă de modul puțin expeditiv în care G. Călinescu discuta cunoștințele căpătate de poet în studiul limbii sanscrite. Într-adevăr, în ediția din 1935 a **Operei lui Mihai Eminescu** (II, **Cultura, Descrierea operei**), fiind necesare date mai concrete privind traducerea gramaticii lui Bopp, se apela la informațiile conținute într-un articol al lui Radu Manoliu din **Arhiva** (Iași, XIII, 1907).

În vremea din urmă, pornindu-se de la eforturile intelectuale deosebite pe care le solicita, în sine, actul traducerii unei lucrări atît de complicate, s-a formulat ipoteza că datarea cea mai firească ar fi în prima perioadă a activității la Biblioteca din Iași, respectiv, între septembrie 1874 și iulie 1875.

Argumentele invocate sînt demne de toată atenția. Nu se poate însă trece atît de ușor peste menționarea lui Ioan Nădejde care a donat manuscrisul Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, și care s-a simțit obligat ca pe coperta de gardă a fiecăruia dintre cele trei caiete să noteze :

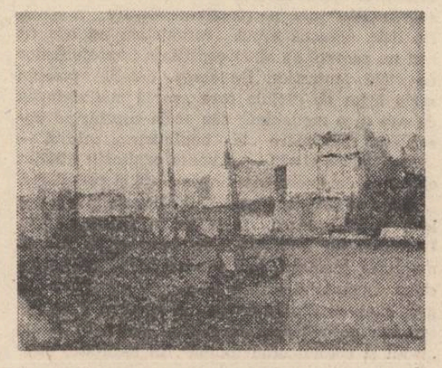

Iași, 1886. Să aibă această însemnare un alt titlu ? Și care anume ?

În ce ne privește aderăm la punctul de vedere al acelor cercetători care propun o soluție intermediară, în stare să arunce o punte între datele insurmontabile ale problemei : Eminescu a transcris în anii sub-bibliotecariatului la Iași un text lucrat într-o altă perioadă [4]. Această ipoteză concordă și cu aspectele biografice cunoscute, de după primul atac al bolii. Forma îngrijită a manuscrisului nu trebuie să surprindă, întrucît, așa cum a arătat Perpessicius, constituia o caracteristică a lui Eminescu în acești ani „scrisul caligrafic și oarecum timorat de prea multă supraveghere". Cît privește copierea unui text mai vechi acest procedeu îl aplică și în domeniul poeziei — în încercarea-i dramatică de a se regăsi sau, și mai mult, de a redobîndi încrederea în sine.

Despre semnificația traducerii — prima de acest fel în domeniul sanscritologiei din țara noastră —, s-a referit pe larg, cu competența de rigoare, Amita Bhose, în articolul menționat, făcînd superflue alte considerații. Ne mulțumim, ca atare, să stăruim asupra reverberațiilor produse de această inițiativă intelectuală în plan spiritual.

Acțiunea recent întreprinsă de descifrare și traducere a textelor eminesciene redactate în limba germană, incluzînd și unele note de la prelecțiunile despre cultura indică, lărgește sfera discuțiilor pe o astfel de temă. În numărul 4 al revistei **Manuscriptum** — aflat sub tipar — profesorul Edgar Papu, comentînd un astfel de text, reține o importantă reflecție în materie de cosmogonie comparată. Este vorba anume de faptul că, în viziunea iudeo-creștină, așa cum o atestă Biblia, lumea este „creată", conform unei finalități prestabilite, în vreme ce, în gîndirea indică, universul se naște din haos, printr-o întîmplare, fiind ceva devenit, (un fel de „emanație" în trepte succesive). În marginea acestei distincții, Eminescu nota **coincidența concepției cosmogonice indice cu poziția darwiniană.**

O observație revelatoare, care ne atrage atenția că, în explorarea altor culturi, poetul nu urmărea numai o extindere a cunoștințelor sale — aspect valabil mai ales în prima etapă a formării culturale — ci și descoperirea unor caracteristici comune, cu valabilitate de legi, ceea ce l-ar fi putut ajuta în efortul de integrare a multiplicității fenomenelor într-un univers coerent.

O preocupare care va prezida, după cum vom vedea, și studiul științelor exacte.

Al. Oprea

[1] **Augustin Z. N. Pop : „Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu", Editura Academiei R. S. România, 1939, p. 233—239.**

[2] **M. Eminescu : „Opere", II, Editura Fundației Regale, 1943, p. 290.**

[3] **„Caietele Mihai Eminescu", IV, Editura Eminescu, 1977, p. 69.**

[4] **George Munteanu, „Hiperion", I, „Viața lui Eminescu", Editura Minerva, 1973, p. 329.**

BUCUREȘTI. ROMÂNIA. PACEA ȘI OAMENII EI

Urmare din pag. 1

determine oprirea cursei înarmărilor. Să spunem deci cu toată hotărîrea NU cursei înarmărilor, NU oricăror rachete, oricărui armament nuclear în Europa, în întreaga lume !"

„Scopul final al istoriei este de a restabili adevărul", zice un istoric, iar adevărul readus la suprafață din mărturiile epocilor istorice este însuși sensul evoluției lumii. Aflată acum într-un moment de răscruce, cînd norii planetei riscă să plouă cu spaimă și moarte, omenirea trebuie să decidă asupra propriei evoluții. Niciodată rămasă în afara convulsiunilor istoriei, totdeauna preocupată în a propune și a susține soluții de viețuire și conviețuire demnă, rațională, România își află azi rostul în istoria lumii printr-un moment de sinteză (și, mai spunea același istoric, „trebuie ani de analiză pentru o singură pagină de sinteză"): manifestările de pace de azi din România încununează voința de liniște, vocația constructivă a poporului român de secole. Dar, adevărul nu poate fi gîndit dincolo de existență, ori pentru a mai putea fi un adevăr istoric mărturia pentru viitor a României este PACEA.

La 5 decembrie 1981, Bucureștiul a cunoscut încă o dată un moment cu adînci semnificații istorice, cu adînci implicații, sperăm din toată inima acest lucru, în cursul istoriei. Bucureștiul a fost, este și va fi ceea ce și-a dorit, își dorește și-și va dori întreaga Românie : O CAPITALĂ A PĂCII.

Un copil (Simona Ionescu, 7 ani), în spatele tatălui său, sprijinîndu-se dintr-un sentiment ușor explicabil, de umărul mamei sale, își spune o poveste: „Va fi odată ca niciodată, cum nu a fost și nu s-a mai povestit, va fi odată un pămînt al oamenilor care nu se vor deosebi decît prin culoarea ochilor, a părului, a pielii, va fi un tărîm al speranței care înseamnă jocuri, multe jocuri, și dulciuri, și liniște, și înțelegere, și flori, multe flori, flori ca acelea pe care am învățat să le desenăm la școală, **și ceața nu va fi decît un întuneric luminos,** și unde copiii nu se vor mai speria decît dacă vor avea chef, decît de Baba-Cloanța și de Zmeul-Zmeilor — dacă vor avea chef pentru că ei nu mai sînt așa de naivi să creadă că mai există forțe ale răului. Și vor crește acolo ierburi tămăduitoare, și vor curge riuri de lapte și miere — eu spun o poveste de aceea spun ierburi și riuri, de fapt trebuie să înțelegeți că în acel tărîm nu vor fi oameni bolnavi, nu vor exista copii care să plîngă de foame, și vor fi acolo numai Feți-Frumoși și Ilene Cosînzene, adică va fi și Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte, și la televizor nu vom mai vedea nimic despre războaie, despre lupte, și toată lumea va fi bună, și veselă, și deșteaptă, și cultă, și atunci copiii nu vor mai sparge geamuri, nici nu vor mai călca pe flori, și chiar dacă se va mai întîmpla citeodată, nimeni nu-i va mai certa ; și atunci, odată ca niciodată, fiecare va avea vehicolul lui de transport, dar oamenii vor prefera să meargă mult pe jos, prin iarbă și flori, și toți vor avea copii și părinți, și bunici, și vor fi uitat toată tristețea, nu vor mai cunoaște lacrima — decît atunci cînd taie mama ceapa pentru mîncare —, și jucăriile noastre vor fi toate inteligente, vor fi niște roboței, sau niște păpușele care ne vor îmbia la frumusețe, și atunci vor fi cuvinte cărora nu le vom afla sensul decît căutînd în dicționar, și acele cuvinte vor fi: război, luptă, tanc, pistol, rachetă cu rază medie de acțiune, arsenal de război, și cazemată, și soldați, și tun, și bombă cu neutroni și cite și mai cite cuvinte pe care le rostesc, cu o voce care pe mine acum mă înfioară, părinții mei care spun că este nevoie de pace ca de aer, ca de apă, ca de soare, care spun că eu, copilul lor, sînt o floare care are nevoie, pentru a crește, de aer, de soare, de apă".

„Sînt adolescent, vîrsta celor mai îndrăznețe visuri. Vreau să devin în primul rînd OM. E visul meu cel mai de preț. La vîrsta copilăriei eram încîntat de tot felul de povești cu războiul. Îmi plăceau aceste povești pentru că mai întotdeauna mureau ai lor și numai citeodată murea și cîte unul de-ai noștri și atunci era sfîșietor de trist. Pentru mine, atunci — înțeleg cu mintea de acum — moartea nu era decît un accident. Acum înțeleg că moartea, dacă nu sîntem fermi, poate fi universală, nu vor muri ai lor, vom muri toți, ai lor și ai noștri, va muri viața. Ce înfricoșător este să moară viața! (Valeriu Jianu, clasa a XI-a, Liceul 27, București).

„S-a închis atomul în bombe de zeci și sute de kilotone sau megatone, care pot semăna moartea, abisul, întunericul".

„Mi-aș dori puterea de a converti toate cercetările în domeniul militar în favoarea domeniului civil. Agențiile de presă transmit cotidian informații despre oameni care mor de foame, despre oameni care nu au un acoperiș, despre oameni care sînt analfabeți, despre întinse zone lăsate pradă pustiului, oare acestea nu sînt teme de meditație pentru savanții care-și consumă neuronii în scopul producerii de arme distrugătoare? Există undeva spaima că nu mai avem loc, toți, pe pămînt, sau că nu mai este loc pentru dezvoltare? Cercetarea, dorința de a ști, de a descoperi, este unul dintre atributele cele mai sublime ale omului. Noi dorim să punem acest atribut numai în slujba omului, noi dorim să fie pace, să ne trăim tinerețea, visurile, să ne împlinim aspirațiile. Iubim pacea ca singură condiție a creației umane, a certitudinii materializării gîndurilor noastre". (Ștefan Nenciu, cercetător științific la I.C.S.I.T.E.E.M.R. București).

„Ne exprimăm speranța și dorința că glasul popoarelor va fi auzit și respectat"

„Sîntem alături, români, maghiari, germani, alte naționalități, pentru a manifesta pentru pace, pentru speranță, pentru încredere. Sîntem mulți, sîntem demni, avem forța celor care luptă pentru o cauză dreaptă. Învingem mai ales prin muncă, prin munca noastră a tuturor și a fiecăruia în parte. Știm pentru ce muncim, tocmai de aceea gîndul că cineva ar putea să distrugă tot efortul nostru, truda noastră și a părinților noștri, gîndul acesta ne cutremură. Dar ne simțim puternici și sîntem convinși că glasul rațiunii va învinge. Este iarnă acum, este anotimpul cînd la noi, tradiția îmbracă cele mai sărbătorești, cele mai frumoase forme. În luna decembrie știm să facem celor dragi daruri. În acest decembrie, vom adăuga darului tradițional, o ramură de măslin, adică simbolul dorinței și încrederii noastre că va fi pace !" (Vegh Istvan, muncitor pe Platforma chimică din Tîrgu Mureș)

„Oamenii acestui pămînt, de cînd se știu, au știut să rîdă sănătos, fără strîmbătate. Sînt, sîntem oameni frumoși la suflet și nerăzbunători, sîntem susținători de drept și în drept ai păcii. Căci fără pace, ogorul nu va putea odihni sămînța pentru a rodi la primăvară. (Mihai Hehn, președintele C.A.P. Bencecul de Sus, județul Timiș).

„Sîntem în preajma sărbătorilor de iarnă. Vine un nou an. Să facem celor apropiați, copiilor, popoarelor, cel mai de preț cadou: Pacea".

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I.L. CARAGIALE (XIV)

La hanul lui Mînjoală (a doua continuare)

Intrigați peste măsură de straniile întîmplări prin care trece tînărul bărbat după ce părăsește hanul, impulsul de a ne întoarce la episoadele anterioare ale povestirii, în vederea reinterpretării lor, devine în toate privințele presant. Descoperim, astfel, că în fond este vorba de un „scenariu" al practicilor vrăjitorești de o surprinzătoare coerență, pe care hangița îl urmărește pas cu pas. Analizate la modul retrospectiv, prin prisma tîlcului dezvăluit de șirul întîmplărilor circumscrise episodului următor, acela al rătăcirii eroului în timpul nopții, incidentele de viață în discuție își divulgă aparențele benigne și încep a-și dezvălui reala esență. Scopul „relecturii", acum, este de a identifica chipul în care se manifestă fenomenul de sublimare a gestului înscris în arsenalul strategiei erotice, cu inimitabil farmec minuit de hangiță, în act ezoterico-vrăjitoresc deliberat. Dar, operația nu este prea lesnicioasă. Dată fiind indestructibila interpătrundere dintre farmecul feminin el eroinei și „darul" ei satanic, tot atît de feminin, am zice, chiar, că este indicat să nu forțăm prea mult lucrurile. Important este să ne aplecăm atenția asupra a ceea ce **simțim** că se ascunde în subtext și să ne eliberăm pe cît cu putință de ambiția oarecum vană de a transșa net în favoarea judecății strict conceptuale. Este recomandabil a ne lăsa cuprinși de plăcut insidiosul fior satanic inculcat, imperceptibil, întîmplării, intrucît sîntem prea puțin siguri că avem acces la nucleul teoretic al acestuia. Cît și cum există un asemenea nucleu, iată, în fond, „secretul" cvasi-indescifrabil al viziunii fantastice din **La hanul lui Minjoală**. Așa se face că prezența obstinantă a „cotoroanței", răspunsul în doi peri dat de hangiță întrebării cu privire la absența din odaie a icoanelor, intempestivele apariții și dispariții ale cotoiului, inopinata răsturnare a lămpii și rămînerea în întuneric a eroilor, febrilul, pasionalul „joc" cu căciula al Minjoalei și refuzul ei de a primi acum plata pentru găzduire, aminînd totul pentru momentul cînd oaspetele se va întoarce (căci „vrăjitoarea" e sigură de acest lucru !) sînt tot atîtea incidente distribuite pe axul narativ al povestirii al căror coeficient de satanism se lasă mai mult bănuit decît perceput cu obiectivitate și evaluat ca atare.

De altfel, însuși episodul rătăcirii în noaptea agitată, bintuită de vifor, se derulează sub semnul aceluiași mod de a recepta faptele, chiar dacă, în noua situație, acestea sînt de o spectaculozitate sumbră, generatoare de spaime irepresibile :

„Să fi mers o bucată bună de drum. Viforul creștea scuturîndu-mă pe șea. În înalt, nori după nori zburau opăciți ca de spaima unei pedepse de mai sus, unii la vale pe dedesubt, alții pe deasupra la fel, perdeluind în clipe largi, cînd mai gros, cînd mai subțire, lumina ostenită a sfertului din urmă. Frigul ud mă pătrundea ; simțeam că-mi ingheață pulpele și brațele. Mergînd cu capul plecat că să nu mă-nece vîntul, începui să simt durere la cerbice, la frunte și la tîmple fierbinteală și bubuituri în urechi. Am băut prea mult ! m-am gîndit eu, dîndu-mi căciula mai pe ceafă și ridicîndu-mi fruntea spre cer. Dar virtejul norilor mă ametea ; mă ardea sub coastele din stînga. Am sorbit în adînc vîntul rece, dar un junghi m-a fulgerat prin tot coșul pieptului de colo pînă colo. Am plecat iar bărbia. Căciula parcă mă stringea de cap ca o menghinea ; am scos-o și am pus-o pe oblînc... Mi-era rău. N-am făcut bine să plec ! La pocovnicu Iordache trebuie să doarmă toată lumea ; m-or fi așteptat ; pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec... Am îndemnat calul care se-mpletecea, parcă băuse și el..."

Cum se vede, eroul nu-și pierde nici un moment simțul realității, dovedindu-se stăpîn pe judecata lucidă, analitică, pe care și-o aplică sieși cu nedezmințit spirit introspectiv. Dominantă este inflexibila lui voință de a defini ceea ce pare nefiresc, suprareal, la modul rațional încadrînd întîmplările în sfera firescului, „psihanalizîndu-le" din perspectivă exclusiv realistă. De data aceasta, eroul caragialian nu are (și nici nu acceptă să aibă) conștiința împrejurărilor de viață fantastice. De aceea, detalii precum acela legat de căciula care „parcă mai stringea de cap ca o menghină" sau acela cuprinzînd observația referitoare la împleticirea calului — „parcă băuse și el" — primesc explicații absolut obiective, în dublu sens : strict faptă și psihologic.

Multe și subtile speculații critice menite a releva caracterul explicit al temei fantastice din **La hanul lui Minjoală** s-au făcut și se fac pe marginea memorabilului moment al apariției în calea drumețului rătăcit în noapte a iedului negru, exegeții fiind stimulați la aceasta și de observația pocovnicului Iordache, potrivit căreia „iedul și cotoiul erau totuna". În realitate, însă, textul în sine este de o „mutenie" deconcertantă și acum :

„Mă uit... În adevăr, la cîțiva pași înaintea calului zăresc o mogîldeață mică sărind și țopăind... Un dobitoc !... Ce să fie ?... Fiară ?... E prea mică... Pun mîna pe revolver ; atunci auz tare un glas de căpriță... Îndemn calul cît pot, el se-ntoarce-n loc și pornește-napoi. Cîțiva pași... și iar stă sforăind... Iar căpriță... Îl opresc, îl întorc, îi dau cîteva lovituri, stringîndu-l din zăbală. Pornește... Cîțiva pași... Iar căpriță. Norii s-au subțiat de tot : acuma văz cît se poate de bine. E o căpriță mică neagră ; aci merge, aci se-ntoarce, aruncă din copite ; pe urmă se ridică-n două picioare, se repede cu bărbița în piept și cu fruntea înainte să-mpungă și face sărituri de necrezut și mehăie și fel de fel de nebunii. Calul sforăie nebun, dă să se smucească ; mă pune în genunchi, dar îl țiu bine. Căpriță s-a apropiat de mîna mea ; e un ied negru foarte drăguț, care se lasă blînd să-l ridic de jos. L-am pus în desaga din dreapta peste niște haine. În vremea asta, calul se cutremură și dîrdîie din toate încheieturile ca de frigurile morții". Așa-zicînd, eroul se situează ferm pe poziția celui încredințat că n-a putut fi vorba decît de o ciudățenie... firească, explicabilă întru-totul, date fiind circumstanțele în care se află. Ca să nu mai spunem că strania constatare legată de prezența concomitentă a celor două luni pe bolta astrală („Deodată, printr-o spărtură de nor se arată feila din urmă aplecată pe o rînă. Arătarea m-a amețit ca o lovitură de măciucă la mir. Mi-era în față... Atunci sînt două luni pe cer ! eu merg la deal ; luna trebuie să-mi fie în spate. Și mi-am întors repede capul s-o văz pe cea adevărată...") este pe loc lămurită, constituindu-se, totodată, în reper cu valoare de judecată axiologică chemat să explice tot ce se întîmplase pînă acum („Am greșit drumul ! merg la vale... Unde sunt ?"). În fine, dispariția iedului („Un țipăt !... Am strivit iedul ! Pun mîna iute la desagă : desaga goală — am pierdut iedul pe drum !") și reapariția lui în odaia de la han („Cînd să intru, mă-mpiedic pe prag de ceva moale — iedul... tot āla !") este, de asemenea, un incident epic închis și el într-un ermetism impenetrabil.

S-ar părea că ceea ce am numi gradul zero prin care trece fenomenul de convertire a nefirescului la legile firescului spre sfîrșitul povestirii cedează întrucîtva locul formulărilor explicite, menite să releve intruziunea fățișă a satanismului. Avem în vedere surprinzătoarea siguranță de sine cu care hangița își reprimește oaspetele („Ce să spui ? Știa femeia că mă-ntorc ? ori se sculase de dimineață ? Patul era nedesfăcut"), repetarea gestului de respingere a tot ce ține de impulsul mistic (voind a se închina lui Dumnezeu pentru că l-a scăpat de primejdie, bărbatul este pe loc oprit : „mi-a apucat repede mîna și, dîndu-mi-o în jos, m-a luat cu toată puterea în brațe") și, se înțelege, cele relatate în legătură cu modul în care eroul este smuls de sub stăpînirea „vrăjitoarei" („De trei ori am fugit de la el — adică de la viitorul socru n.n. — înainte de logodnă și m-am întors la han, pînă cînd bătrînul, care vrea zor nevoie să mă gînerească, a pus oameni de m-au prins și m-au dus legată cobză la schit în munte : patruzeci de zile, post, mătănii și molitve. Am ieșit de-acolo pocăit : m-am logodit și m-am însurat"). În realitate, însă, intenția naratorului nu este alta decît de a conferi întregii povestiri, în chip

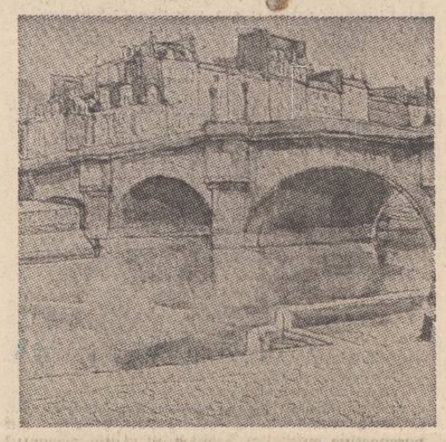

apoteotic, necesarul coeficient de mister fantastico-baladesc, element pe care l-a cultivat de la bun început. Nici măcar detașata „analiză" căreia îi este supus „cazul" după trecerea unui bun număr de ani, cu prilejul unei plăcute taclale („ședeam cu socru-meu la lafuri") nu trebuie să ne înduce în eroare. Propunînd un „final deschis", prozatorul împinge la ultimele consecințe tehnica fantasticului, aruncînd definitiv vălul ambiguității semantice, apropos de conotațiile textual-subtextuale atribuite categoriei misterului : „Pocovnicul o ține întruna că în fundul căciulii îmi pusese cocoana farmece și că iedul și cotoiul erau totuna...

— Ei aș ! am zis eu.

— Era dracul, ascultă-mă pe mine.

— O fi fost — am răspuns eu — dar dacă e așa, pocovnice, atunci dracul te duce, se vede, și la bune...

— Întîi te dă pe la bune, ca să te spurce, și pe urmă știe el unde te duce...

— Da dumneata de unde știi ?

— Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrînul ; asta-i altă căciulă !".

Ideea este că, în ultimă instanță, și pentru eroii povestirii acesteia, fantasticul se dovedește a fi, nici mai mult nici mai puțin, unicul mod de existență. Mai exact, modul de existență cu adevărat plenar. Așa încît, stării de supremă plenitudine afectiv-metafizică trăită de eroul universului eminescian i se alătură aceea de plenitudine afectiv-fenomenală, realistă, al cărui exponent privilegiat este eroul caragialian de aceeași speță.

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Domnița Petri

După ce a cîștigat de-a-lungul anilor (din copilărie pîn'la tinerețe) nenumărate premii pentru poezie la concursurile diferitelor festivale naționale, Domnița Petri a debutat editorial în 1979, la Editura „Junimea", cu volumul de poeme „Eclipsa", volum distins cu premiul pentru debut al Festivalului național de poezie „Mihai Eminescu", Iași, 1980. Cum una dintre legile nescrise ale vieții literare cere ca cei talentați să debuteze mai greu și mai tîrziu decît ceilalți (iată, Elena Ștefoi nu a reușit încă să debuteze) o putem socoti pe Domnița Petri o autoare norocoasă deși cartea ei nu s-a bucurat de o primire entuziastă din partea criticii literare (cu excepția pertinentului articol al lui Nicolae Ciobanu) : așa o pățesc cei care nu se „grupează", nu se „montează" sau nu se „atașează" de o autoritate critică...

Oricum „Eclipsa" impune, după Ileana Mălăncioiu, Grete Tartler, Gabriela Negreanu, Daniela Crăsnaru, o poetă de rasă, amintindu-ne de Nicolae Labiș prin ineismul limbii poetice, surprinzătoare prin arhaitate, frăgezime și naturală încantație... În poezia Domniței Petri ca și în poezia lui Nicolae Labiș ne întîmpină același sentiment tulbure de regret al unei existențe trăită fulgurant și parcă netrăită, de gravă uimire în fața „inseriozității" clipei care e viața, de surd refuz al fatalității. „Embarquée dans la vie sans mon consentement" (Madame de Sévigné) pare a spune poeta în toate poemele sale și mai mult decît în toate în cel care deschide cartea, „Poveste" : „Hai, fii voioasă pe cît ești de tristă, / hai, fii nebună pe cît ești de bună, / că toate s-or duce să se întoarcă, / numai mirele tău zace desperecheat / în ghețarul de pe muntele Ararat / adormit în minunea aceea de arcă. // Dar vine, trimisă de el, iarna și clincăie / mugurul somnului de înghețat. / Somnul l-a găsit gol și îl dor, / șalele-l dor în somn pe munțele / pe muntele de gheață Ararat, // Acela îți va fi bărbat, acela se va / trezi să te fure / cînd vei fi voioasă de tristă, / cînd vei mînca mere la fereastră / în coliba de oase dintr-o veche, / fără de lege pădure".

O sensibilitate acut-dureroasă depășește tiparul expresiv împrumutat, ca la Magda Isanos, și poeta reușește să impresioneze prin „sinceritate" ca în acest straniu poem „Putere de toamnă" : „N-aș vrea mai mult. Sub globuri de rugină / scincește puiul toamnei, luminînd din zi în zi mai trează, mai curînd / o fragedă paloare se amină. // S-a întîmplat cuțitul să rămînă / în lupta dreaptă ce se da în gînd. / De-acum tot mai săracă tremurînd, / voi fi puterea de a fi bătrînă. // E un spectacol trist, monocolor / sub globii toamnei molipsiți de țipet, / că port cămașa nunții pe un scripet / din care nu mai pot să o cobor. / O fragedă paloare se amină / din zi în zi mai trează, mai curînd. / De-acum tot mai săracă tremurînd / voi fi puterea de a fi bătrînă".

Spre deosebire de criticii literari de astăzi continuăm să ne păstrăm credința că nu micile experiențe de limbaj la modă sînt edificatoare în cazul unui tînăr poet (firește, ele nu trebuiec repudiate) ci, întîi de toate, tonul și urgența comunicării.

Domnița Petri are în manuscris și un al doilea volum de poeme în care expresia „modernistă" e frapantă prin „naturalețe".

Regretăm că nu putem cita din acest volum înapoiat autoarei după lectură, în orice caz ne-a impresionat prin absența „mizerabilismului", „greața" și „sila" expresivă întîlnite în multe cărți de debut.

Retrasă în Bistrița-Năsăud, Domnița Petri e publicată puțin de revistele literare (de multe ori cu poeme nesemnificative) ; așa pățesc cei care-și cultivă mai mult suferințele și poezia și mai puțin relațiile : fidelitate scump plătită, poezia ; așteptînd apariția celei de-a doua cărți transcriem din „Eclipsa" frumosul poem „Tîrziul" : „Ți-aș fi fost frate / de m-ascultai, / ți-aș fi fost gura cu care mă minți, / limba fierbinte ruptă-ntre dinți ți-aș fi fost, / dacă mă așteptai. . . . . ".

Cezar Ivănescu

CRONICA EDIȚIILOR

Împărăția Sadoveanu

2. Editorul prevede pentru fiecare volum o **Schiță biografică**, „optînd pentru un gen de **vademecum biobibliografic**, care, articulat pe perioade, să însoțească operele pe măsura editării lor". La primul volum **schița** cuprinde perioada 3 nov. 1880 — mai 1904. Curios lucru, dar pînă acum nu avem nici o biografie și nici o bibliografie complete închinate lui Mihail Sadoveanu. De aici opțiunea editorului pentru acest indispensabil instrument de lucru, pentru acest „tablou existențial întemeiat pe o informație bogată, diversă și, în bună măsură, inedită". Scopul acestui **tablou**, „dincolo de utilitatea documentară", este „să ajute pe cititor la contextualizarea creației, la înțelegerea omului și a operei în unitatea și evoluția lor".

Aflăm astfel de aici, cum era și firesc pentru primul volum, date despre ascendenții din partea tatălui și ai mamei, despre copilăria și școlaritatea tînărului Sadoveanu (în 1894—95, pe cînd se afla în clasa a III-a gimnazială a rămas repetent !) etc, dar mai ales multe știri despre tatonările debutului. Eclatantul debut editorial din 1904 cu patru cărți — „anul Sadoveanu", cum a fost numit — a fost premers de o perioadă de intense căutări și frămîntări, de contractarea unui mare număr de reviste, de frecvente **apariții** la Poșta redacției".

Mihail Sadoveanu a debutat în 20 aprilie 1697 în revista umoristică **Dracu** din București cu **silueta** „Domnișoara M. Fălticeni", semnată „Mihai din Pașcani". De notat că scriitorul nu **reține** acest debut, il reține însă editorul (!), Sadoveanu își „amintește" că a debutat în **Viața nouă**. Elevul din Fălticeni a mai tatonat înainte și **Foaia pentru toți** sub pseudonimul „Misado", ca și **Foaia interesantă**. La aceasta din urmă i se răspunde la 15 ianuarie 1897 : „Micado (sic !) Lăsați și dv. «raza argintie a lunei bălaie» și «plopii ce-și tremură frunza în vînt». Sîntem sătui de poezia asta. Apoi mergeți «cu iubita în valea înverzită», dar lăsați lumea în tihnă. Cînd mergeți cu iubita nu trebuie să fie față lumea toată". Iată că și pe timpul acela și încă într-o „fițuică umoristică" se dădeau răspunsuri nu lipsite de o anume ironie ! Dar și mai interesant este că aceluia care va deveni cel mai mare cîntăreț al naturii din literatura românească i se putea recomanda să lase luna și plopii în pace.

Tînărul se adresează și la **Foaia populară** (erau cam multe **foi** la sfîrșitul veacului trecut !), **Carmen, Viața nouă** etc. Cine o fi fost acel Iosif Vulcan de la **Foaia pentru toți** care-i răspundea la 18 ian. 1898 : **„Sadoveanu.** Mai trimite. Îmi pare că poți scri frumos" ? Aici ținem să facem o notă. Debutul unui scriitor nu urmează de regulă calea regală și, cum spunea un mare editor de astăzi, nu o dată critici sau scriitori fără prestigiu (în posteritate) au susținut și îndrumat primii pași în literatură ai unor începători care se vor dovedi cu timpul dintre cei mari, pe cînd critici de prestigiu au stat multă vreme în expectativă cînd se punea problema depistării simburelui de talent. Cei dintîi își au și ei locul în istoria literaturii și o ediție critică nu se sfiește să-i consemneze și să le sublinieze rolul de modești dar totuși indispensabili îndrumători.

Ce trimitea Sadoveanu la revistele, multe efemere, ale timpului ? Ca oricare debutant : și poezie, și proză, cînd semnate cu numele adevărat, cînd cu pseudonime. În privința acestora din urmă, pe lîngă **Misado** întîlnim și pe **M.S. Cobuz, S. Prisăcaru, M. Tufan, Ilie Pușcașu** (acesta în colaborare cu N. N. Beldiceanu pe coperta volumului de **Povestiri vînătorești** după Turgheniev, editat în 1901 la Fălticeni, astăzi pierdut).

Dar nu ne-am propus să rezumăm aici **Schița biografică**, ci doar să dăm o idee (cu gîndul la tînărul începător de astăzi — sîntem la **Luceafărul**) despre interesantele date pe care ni le oferă editorul în acest prim **vademecum** cu privire la „anii de ucenicie" ai scriitorului. Cu acest ghid în minte cititorul parcurge paginile volumului în deplină cunoștință de cauză, putînd face toate raportările de rigoare, atît la literatura epocii, cît și la stadiul real al creației sadoveniene pînă în mai 1904.

Și, totuși, încă unele amănunte. Sadoveanu „scrie textul pentru imnul Liceului Național, imn care se cîntă și azi" (asta la îndemnul profesorului de muzică Enrico Mezzetti, n.n.), „iar la îndemnul altui profesor, Ion Paul, va traduce versuri din poeți germani". O vreme studiază, facultativ, limba italiană. De fapt toți acei care au cunoscut vechiul liceu din capitala Moldovei ne spun că acolo se făcea carte serioasă, oricum se depășea **nivelul** unei facultăți de filologie din deceniul șase al secolului nostru... Am pomenit acestea pentru a spulbera învinuirea unui critic care, referindu-se la volumul **Povestiri** din 1904, spunea că autorul lor dovedește „lipsă de intelectualitate". Sadoveanu a urmat un semestru cursurile Facultății de drept din București, pe care însă o părăsește și se întoarce la Pașcani, apoi la Fălticeni. Ca și Eminescu, refuză studiul instituționalizat, preferind să-și facă cultura prin eforturi proprii. Și, ca și marele poet, va ajunge la o înaltă înțelegere a faptelor și a istoriei, la o înaltă concepție asupra rosturilor artei.

Mihail Sadoveanu se căsătorește în 1901 cu Ecaterina Bilu, poetă de sensibilitate, care va renunța însă la poezie, dedicîndu-se exclusiv familiei : va naște 11 copii. Pe prima născută, Despina Iulia, tatăl o învață singur să scrie și să citească. Oprim aici șirul acestor semnificative date pe care ni le pune la îndemînă editorul.

Să spunem acum cîteva cuvinte despre **Indicii** cu care este augmentat volumul întîi (și care vor fi prezenți, ni se spune, și la celelalte volume). În privința alcătuirii lor Cornel Simionescu îl are de colaborator pe Paul Ionescu. Editorul a grupat acești indici în două compartimente : 1) „Indici extrași din proza literară" și 2) „Indici extrași din capitolul **Recenzii — consemnări** din care s-au reținut trei categorii de nume : de autori, de opere și de periodice". De o inestimabilă valoare ni se par indicii cuprinși în primul compartiment. Ei cuprind subdiviziunile : 1) Nume de persoane și personaje ; 2) Personaje anonime ; 3) Personaje din regnul animal ; 4) Nume de locuri ; 5) Elemente ale cadrului natural ; 6) Fenomene naturale ; 7) Vietăți ; 8) Plante, fructe : 9) Culori ; 10) Om — viață, boală, moarte ; 11) Profesii, ocupații, stări și ranguri sociale ; 12) Îmbrăcăminte, podoabe ; 13) Alimente, băuturi. mîncăruri ; 14) Construcții, localuri, instituții, habitat ; 15) Mijloace de locomoție ; 16) Cîntece, jocuri, distracții, instrumente muzicale ; 17) Sărbători, tradiții, obiceiuri, credințe; 18) Țară, pace, război, arme ; 19) Popoare, neamuri, colectivități.

Acești indici devin o adevărată „călăuză în universul operei" sadoveniene, și numărul elementelor și frecvența lor așa cum apar încă din acest prim volum confirmă magistrala intuiție a lui G. Călinescu, din care nu ne putem interzice plăcerea de a da cîteva rînduri : „...Mihail Sadoveanu cîntă toată materia : apa, aerul și lutul în metamorfozele și imperecherile lor. E un ginditor care a pipăit natura, un Ovidiu magistral, născut în Dacia noastră... Avem înaintea noastră eroii celei mai vaste istorii naturale : zimbrul izbucnind cu salturi și mugete într-o poiană, bourul cu ochii bulbucați, negri, cercuiți

cu roșu, oaia sălbatică cu treisprezece coaste, păscînd iarba, în care nu intră coasa, căprioara cu capul fin, mistrefii, lupii, păsările cerului și șoricăriile pămîntului, roiurile de albine, gîngăniile, crustaceele... Această iconografie monumentală răpește spiritul. Niciodată n-a intrat în opera unui creator mai mult din univers".

Interesanți vor fi acești **indici** pe măsura apariției volumelor „constituind o oglindă a **evoluției** universului sadovenian, relevînd îmbogățirea și diversificarea lui continuă, regrupările de zone sau apariția unora noi, în funcție de interesul și de preocupările autorului, dar și de progresul cunoașterii umane". Oricum este sugestiv să constatăm că predilecția pentru anume **noțiuni** ca : **Soare, liniște, lumină, vînt, durere, lacrimă, tăcere etc este vizibilă încă din anul debutului editorial** și acestea, coroborate cu celelalte **elemente**, ne îndrituiesc să afirmăm că Mihail Sadoveanu intră în literatură de la început cu un univers al său, oricîte elemente îi va mai adăuga pe parcursul celor șase decenii de activitate creatoare. De interes vor fi aici „regrupările" și mutațiile, sublimarea propriului cosmos.

Vom continua să relevăm și alte virtuți ale acestei ediții de referință.

Gheorghe Suciu

Mărturisirea

Urmare din pag. 1

lor, în jos, spre Balcani, în Bulgaria, Turcia și Grecia de unde se întorcea apoi pe la sîrbi și intra iarăși în țară, așa cum s-a întîmplat și atunci cînd a trebuit să îndeplinească și prima poruncă și să dea și cea dintîi probă de fidelitate față de șatră și să-și fure părintele. De aceea i se și înscenase moartea aceea și fusese pus să scrie celor ai săi și să-i convingă cum că el nu mai e pe lumea aceasta și să fie iertat. Ceea ce într-un fel nici nu era neadevărat. Însă de la acest gest și pînă la durerea cumplită pe care i-o provocase bătrînului prăvălier, da, ăsta era taică-său, umbla puțin adus de spate, părea gîrbovit dar cînd se enerva devenea deodată drept, părcă nu mai încăpea în odaie, țeșea prin tavan — și apoi sec, mîhnit și aproape cerșindu-i iertare: bine mă, eu ți-am făcut cruce aici, c-am crezut că ești mort, și tu-mi vii cu copii? Nu i-a răspuns, a continuat.

Din Grecia, unde ne aflam, am închiriat un vapor, de fapt un șlep, pe care am încărcat și cai și căruțe, că pe uscat nu se mai putea trece, era războiul, și ei se temeau de gloanțe mai al dracului decît de cuțit. Odată, dintr-un avion s-a și tras în noi, ne-au ciuruit coviltirele, noroc tot cu o pădure care nu era prea departe și ne-am adăpostit în ea. Altădată o coloană de nemți ne-a prins lîngă un lac, n-am avut ce face și am fugit și de acolo. Acum, pe vapor, era altceva. Caii erau împiedicați și legați cu oițele între ei, ca să nu sară. Am mers așa pînă la gurile Dunării dar acolo ne-au luat în primire cu foc. Primul lucru pe care l-a făcut fiecare a fost să se repeadă la cai, să le taie piedicile și să-i arunce în mare. Pînă la uscat nu mai era mult. Cine a scăpat de foc a sărit în apă și cine nu s-a înecat a ajuns la mal. Cîțiva cai, tîrînd hamurile și oițea la mijloc, au ajuns și ei. Eu mi i-am luat pe-ai mei, adică erau ai mei de-acum, și era să arunc oițea cînd am văzut-o cît e de grea, c-abia o tirai, ce dracu e, mi-am zis, că doar n-o fi luat atîta apă. Mă uit mai bine, o cercetez, o cîntăresc eu din ochi și ce văd: că în capătul din față, acolo sub cîrligul de ham e un șurub cu o floare de fier mare și roșie, vopsită așa ca și clapele de la ochii cailor, se putea deșuruba Oițea era găurită și înăuntru — ce se afla? aur. M-au apucat dîrdîielile, dar pe urmă tot eu mi-am dat seama, n-avea cine s-o mai caute, era oițea de la caii și căruța bulibașei, pe el îl înghițiseră apele iar cine-o mai fi scăpat dacă-o fi scăpat cineva n-are de unde ști. Toț prin păduri, tot pe cîmp, iată, am venit.

Oițea? — a izbutit să murmure bătrînul prăvălier, da, oițea, a încuviințat din cap fiul care părea și mai bătrîn, acum, iar pe fața măslinie, osoasă, îi străluceau niște boabe albe de sare parcă și niște coți albe de scoici ca și cum chiar atunci, în clipa aceea ar fi ieșit cu cai și cu oițe cu tot din mare și i-ar fi zis, uite, tată. eu din tot ce ți-am furat ți-am adus aici partea ta cît ți se cuvine și încă ceva pe deasupra, ceva chiar mai mult ca să pot să mă răscumpăr și să mă poți invia. Singura problemă a bătrînului era cum o să facă el asta în ochii satului și ce-o să spună lumea cînd o afla. Nu mai era nevoie căci deja prin case se și vorbea. I-a venit mortul, se zicea, dar cu ce a venit el, asta rămînea mai secret decît un mormînt.

Efectul diletantismului (I)

Respectul față de clasici este o datorie elementară care incumbă o sacră responsabilitate în orice împrejurare. Prezența lor în conștiința literară a unei epoci depinde în mare măsură de modul și calitatea difuzării operei prin ediții (integrale sau parțiale), realizate după criterii ferme, riguros-axiologice. Improvizația și capriciul prefac automat orice inițiativă în deserviciu, încît inconsistența unor acte tișnite dintr-un zel fără temeiuri avizate are drept consecință deformarea operei și a imaginii sale în procesul receptării. Acesta este cazul tentativei, de altfel salutare, întreprinse de Alex. Ștefănescu, realizatorul recentei ediții **Tudor Arghezi interpretat de...**, în cadrul colecției „Biblioteca critică" a Editurii „Eminescu". Cu zece ani înainte (1971), editura inaugura colecția respectivă cu o antologie dedicată aceluiași scriitor, dar, cum selecția se făcuse cu parcimonie, omițîndu-se cîteva poziții și atitudini critice radicale în receptarea operei argheziene, era de așteptat să se revină cu o nouă ediție, cu un sumar îmbogățit. Alături de E. Lovinescu, Ion Barbu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Mihai Ralea, din ediția precedentă, apar D. Cesereanu, Al. George, N. Manolescu, Const. Ciopraga, Sergiu Pavel Dan, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Petru Mihai Gorcea, prezenți cu text-pivot, cărora li se adaugă, la „alte opinii", o listă abundentă de extrase din alți diverși comentatori (între care se află și monografiști ca Ovid S. Crohmălniceanu, D. Micu, Nicolae Balotă), inclusiv din cîteva texte de faimoasă contestare. Dar diversitatea numelor nu e o dovadă că antologia e întru totul reprezentativă, că selecția este cea mai bună cu putință, după cum nici regia de ansamblu nu izbutește să propună o idee clară privind contribuțiile exegetice cele mai valoroase și procesul receptării operei. Din păcate, această nouă ediție a departe de a satisface exigențele colecției unde au apărut și antologii însoțite de prefețe substanțiale, comentarii pertinente și lămuritoare, informații bibliografice utile și corecte. Orice ediție trebuie să fie un veritabil act de cultură. Cea consacrată recent lui Arghezi reprezintă însă un trist compromis, un lamentabil eșec în mare măsură, încît a consimți ca un scriitor să fie victima unui experiment de ieftină faimă juvenilă înseamnă a admite confuzia de valori și a încuraja diletantismul în viața literară. Arghezianismul, în datele-i esențiale, scapă deocamdată inimosului Alex. Ștefănescu, ale cărui șanse de a deveni, cum se vrea, arghezian, nu pot fi considerate pe deplin ratate. Pînă atunci ne va convinge, probabil, că poetul este „un improvizator" ce produce „obiecte de artizanat din ce are la îndemînă", lăsîndu-se „potrivit" de cuvintele care „parcă aruncate cu grebla, ele formează o claie ursuză". În aprecieri de acest gen se concentrează opinia criticului mărturisită cu ani în urmă, inclusă în „jurnalul" apărut în 1980 și, bineînțeles, selectată pentru ediția la care ne referim, semn al unei consecvențe de invidiat. Cu o asemenea premisă, ce ar fi putut fi semnată de oricare din obscurii denigratori de acum cîteva decenii, s-a apropiat candidul critic de uriașa exegeză arghezianā.

O antologie de acest gen nu este ușor de realizat, dată fiind diversitatea comentariilor de la simplul articol publicistic pînă la exegezele de amploare. Personalitatea artistului se răsfrînge neomogen în mulțimea de oglinzi ale criticii încît numai priceperea celui ce face selecția textelor poate să recupereze din atîtea răsfrîngeri o imagine nu neapărat unitară însă reprezentativă pentru modul cum a fost receptată de critică, pe parcursul atîtor decenii, o operă de primă importanță pentru literatura română. Nu stă în intenția acestor considerații să schițeze harta acestei receptări care nu e atît de simplă, atît de calmă cum își închipuie, în grabă, Alex. Ștefănescu a cărui datorie față de cititor (pentru care nutrește o neascunsă evlavie) era să-i descrie cu grijă, în cunoștință de cauză, sinuosul proces al receptării, de la întîile atitudini critice demne de luat în considerație, ca mărturie a intrării lui Arghezi în conștiința critică a epocii, pînă la exegezele recente față de care, în antologie, se manifestă o de neînțeles indiferență, dacă nu chiar o insuficientă informare asupra stadiului actual al exegezei, lucru ce poate fi ușor verificat pe baza lacunarei bibliografii a referințelor care, sub scuza de **selectivă**, nu poate fi satisfăcătoare cîtă vreme titluri de prestigiu au fost omise, în schimb altele, de minimă însemnătate, au fost reținute. Nu ne întemelem, desigur, atari observații pe supoziția că dacă am fi făcut noi selecția..., ci pe respectul față de o realitate de necontestat, față de importanța istoric-literară a diverselor contribuții critice, unele aparținînd aceluiași critic. Din acest punct de vedere, comentariul lui Mihai Ralea la apariția volumului **Cuvinte potrivite** trebuia să fie preferat comparativ cu prefața semnată de același la ediția **Versuri** (1960). Alex. Ștefănescu se arată a fi neînchipuit de alergic la datele de istorie literară, exactității substituindu-se arbitrarul. Neobișnuit cu rigorile cercetării, fișele îi joacă feste și-l împing în cursuri de erorilor, ignorînd cerințele minime ale aparatului științific al ediției cum reiese din refuzul de a indica paginile de unde sînt reproduse fragmentele critice (cititorul fiind nevoit să parcurgă o întreagă monografie pentru a descoperi paragraful selectat), dar și alte metehne ce vor fi semnalate în continuare. De cîțiva ani sîntem beneficiarii unor liste bibliografice, însumînd titluri de volume, studii, articole ce s-au scris în timp despre Arghezi însă întîrzie sinteza așteptată să facă ordine în imensul inventar de referințe, să ne ofere o imagine edificatoare asupra procesului de receptare, relevînd momentele-cheie ale acestuia, cu achizițiile, scăderile și oscilațiile înregistrate pe parcurs. Ocazia i s-a oferit lui Alex. Ștefănescu, ratată însă printr-o optică simplificatoare, o regie derutantă pentru cititorul neinițiat și o ipoteză de lucru falsă. El mărturisește, spre stupefacția noastră, că imaginea sa despre marele scriitor „nu se deosebește esențial de aceea a cititorilor de acum jumătate de secol sau chiar mai mult". Așadar, la 1930 Arghezi pătrunsese în conștiința critică a epocii într-o imagine care fundamental va rămîne neschimbată, indiferent de ce va mai publica scriitorul (el care a avut forța înnoirii de la un volum la altul, vreme de încă o jumătate de veac) sau de cum critica va recepta mai departe o operă de mari dimensiuni. A fost de-a dreptul miraculoasă intuiția divinatorie a criticii de atunci de vreme ce a izbutit să prevadă caracteristicile unei opere al cărei proces s-a dovedit a fi de durată și surprinzător pentru contemporani ! O asemenea constatare dezamăgitoare e posibil să-l fi ținut pe îngrijitorul ediției departe de literatura lui Arghezi, încît să nu-l ispitească să scrie despre ea vreo pagină de critică aplicată. De ce nu ni se propune măcar despre acești ani, de pînă la 1930, decisivi se pare, un comentariu apt să releve cum fusese receptat arghezianismul ? De altfel, așa-zisa „prefață" (de fapt un comentariu ocazional, fără a fi rodul unei meditații îndelungi și avertizate) cuprinde și alte afirmații fără temei, incapabile de a convinge deoarece sînt lipsite de argumente pe care numai o cunoaștere atentă, fără prejudecăți și fără complexe, a întregii exegeze argheziene i le-ar fi pus la îndemînă, contrazicîndu-l. Exegeza n-a funcționat atîta vreme, cum se bănuiește, în gol, fapt evident pentru orice cunoscător al ei și, obligatoriu, al operei însești, realitate de care se va convinge însuși criticul cînd se va apropia de aceasta, depășind faza de „jurnal". Altfel, ne amăgim cu iluzia că deținem taina arghezianismului, asimilat într-o variantă departe de a fi reală. Spre sfîrșitul „prefeței" de cîteva pagini, autorul se contrazice, referindu-se la îmbogățirea, noutatea și diversitatea opiniilor critice din numeroase studii și articole (a căror enumerare ar fi prea laborioasă", ni se spune, pe înțelesul tuturor), însă se retranșează, cu obstinație, în formule generale și neconcludente, ca și în restul comentariului.

Ilie Guțan

atelier literar
poșta redacției

ION ALEP: E o poveste curat scrisă, cu sensibilitate și cu oarecare indeminare. Sint motive, pare-se, să continuați.

D. CHICET : Scrisul e nesigur, obscur, plin de ambiguități și neguri (uneori intenționate, parcă, artificiale), impiedicind o recepție deplină, edificatoare, a textelor. Dincolo de acest handicap major, rămine greu (dacă nu imposibil) de identificat, cel puțin deocamdată, semnul vocației.

D.F.S. : „Mircea", un lucru ingrijit (nițel cam didactic) aparține, desigur, indeletnicirilor dv. mai vechi. Piesa mai nouă, un lucru inchegat, bine scris, intr-o manieră clasică, ridică o singură problemă: in ce măsură elementele fantastice reușesc să se integreze organic, firesc, in structură (dată fiind, mai ales, maniera ei de care vorbeam), dacă nu cumva (mai cu seamă in final, unde ele se aglomerează) capătă un aer ușor forțat, nefiresc, frizind fantasmagoria?

LIVIU HAREC: Romanul dv. pare a fi sub bune auspicii. Fragmentele sint construcții solide, rezultate dintr-un condei matur, sigur de el, cu certe indeminări narative, cu o experiență largă, etc. Desigur, nu cunoaștem articulațiile lucrării in intregul ei, evoluția personajelor, etc., dar, din intinsele și edificatoarele capitole trimise, putem intui numai lucrări bune și putem rămine optimiști in privința perspectivelor.

TRAIAN TEODORU, GH. COSMA: O poveste nebuloasă, obscură (scrisă intr-un stil artificios, greoi, inabil), din care nu se poate ințelege mare lucru.

C. PETRE: Versurile, slabe, fără speranță. Prozele, incilcite, greoaie, confuze, pline de „panseuri" de falsă adincime și artificial mister, scrise stingaci, neglijent, ingălat (cu numeroase „performanțe" gen „să i se recunoască că" sau chiar „bătrinica care"!...).

IULIANA NEMEȘ: Pagini de album juvenil, cam naiv și rozbonbon, cu o problematică foarte sumară, minoră, superficială.

C. M. WAGNER: Lucruri bune, mai ales „Foarfeca" și „Autobuzul" (care rămine, totuși, cam nebuloasă). În amindouă, unele lungimi și insistențe nejustificate la amănunt.

CONSUL: Prea multă cheltuială de vorbe, minuție descriptivă, pentru lucruri mărunte, nesemnificative, in ambele proze (și mai ales in „Le coup de foudre", unde cinci pagini de sporovăială despre starea vremii pregătesc „dezlănțuirea" epică din final, care se consumă in zece rinduri de dialog cu sunet cam fals!...). Desigur, aceste exerciții de stil vă pot fi utile, dar nu mai trebuie să ni le trimiteți nouă, unul după altul; trimiteți-ne (și nu atit de des) ceea ce considerați că depășește nivelul acestor exerciții preliminare și incepe să fie o proză in toată firea.

I. GRUNZ: Vioaie, amuzantă, curat scrisă — nu e rea povestea lui Babu (deși finalul e cam expeditiv). Semne de redresare, parcă, in poezie, mai multă densitate și rigoare („Postfață", „Autumnală", „Cu tot mereul").

V. CRIMATU: Nu s-ar putea spune că e vorba de o creștere, de un progres, de-a lungul acestei experiențe. Expresia e incă nesigură, prozodia greoaie, poticnită, cu destule umpluturi parazitare ori completări — improvizații (pentru rimă) neinspirate, aleatorii, care deturnează in evaziv, tulbure, ori chiar dubios, sensurile proiectate inițial, etc. Nici gustul nu e intotdeauna prea sigur, apar uneori alunecări spre indoielnic ori chiar spre vulgar. Ne-am referit, desigur, in aceste scurte observații, la intregul ciclu de care vorbiți și nu numai la ultimul plic (titlul ciclului, dealtfel, neinspirat, ilustrează și el nesiguranțele pomenite — pe lingă faptul că amintește, mai mult sau mai puțin, de titlurile unor cărți notorii). Din ultima trimitere, mai aproape de reușită: „Nici zodii", „În jur erau, „Mamă, lumea". În ce privește neîmuririle de care vorbiți, e cazul, din cind in cind, să le formulați.

TITIANA : Foarte frumos ! (mai mult decit o pot spune răspunsurile noastre, uneori cam convenționale, stereotipe). Așteptăm continuarea.

Cristian Scutaru, Mihai Petrescu, Ion Gh. Cârstina, M. H., Nicolae Bălăceanu, N. Nistoroiu, Gligor Alecu, Gh. I. Florescu, Petre Mocanu, Constantin Cazacu, Radu Matei, Nicolae Marieș, Gelu Fulga, Leontin Tugearu, N. Trașcu, Gh. Bozu, Geo Conda, Silvia Iliciu, Laur, P.E. Pașchievici (ceva, in „Anotimp"), **Bela Gari, Mark Kraft, David Arpad, Costel Vladu, Ilie Cioară, Cornel Neagu, Gabriela Tuțu, Lehevidos, Teodora Ungureanu, Sebastian Dobre, Petre Beduin, G. A. Echim, Angelica Mihai, A.I. Pădureanu, V. Roșu, Francesco Sole, Vasile Meliceanu, Ilie Trincă Amaradia, Mihai Andrei, Matei Marinescu, Macovei Ulmu** (ceva mai bine, in „Undeva"), **Liliana Bandulea, Ella Ovidiu, A.V. Dumitru, Mihaela Speranța Brescanu, Sultana Ion, M. Micu, Spiridon O. Canara, M. Lucian, I. Tătuc, Valentina Teașcă** (mai citeț!): Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Raiul fructelor

Nicăieri nu sint mai
gustoase gutui, toamna
și prune goldane mai
gureșe, mai pieptoase
mustul cind fierbe, chiuie
și cănile se sărută în țăndări
nicăieri nu strivești în pumn
ciorchinele negru sau alb
fără nici o durere
iar singele scurs
printre încheieturi
să nu fie blestem, ci
mingiiere de dragoste
palmei care-a trudit
nicăieri nu cresc mai
frumoase, mai aurite
rivnitele mere-ale raiului
decit, aici, toamna în patria mea
raiul fructelor, raiul
bucuriei de fructe...

VICTORIA MILESCU

Orice răspuns

Încep pregătirile de iarnă cu un praznic sau poate
cu o serbare de pomină
cumperi din piață pe un preț de nimic
un sac de cartofi și o măsură de lumină
pe care le ascunzi sub o piatră în prag — alături
rachiul de mere pentru sufletul călătorului
care în fiecare noapte dă tîrcoale casei ;
în acest timp desfășori un scripete, întinzi o punte mobilă
și cobori din pod fantoșa lui tragică păstrată în ceară
chipul e proaspăt de parcă abia
cu o clipă în urmă ar fi fost tras la rindea
fără milă
îl arunci în foc și aștepți să se schimbe în aur.

Dar te întreb :
tot mai citești povestiri crude și insolite, poeme alese,
tot mai asculți întîmplări vechi cu cei zece sefiroți
din Cartea Splendorilor Sepher-Ha-Zohar
tot mai înșiri platitudini suave privind
natura imaterială a lucrurilor și sufletul lor vegetal

cînd te îndoiești
găsești scris pe fereastră
orice răspuns e o moarte-n cunoaștere.

GABRIELA CREȚAN

Locomotiva albă

lui Tașcu Gheorghiu
tirzie ofrandă

într-o zi sînt sigur într-o bună zi
locomotiva albă a visului se va
opri în gara de nord a orașului
timișoara locomotiva albă își
va aduce vagoanele pline
cu fluturi și zmeură mecanicul
alb și mirositor ca un crin
ne va îmbrățișa și după fumul
alb ce îi va ieși din buzunare
noi ne vom da seama că e
poet travestit
în mecanic de locomotivă

DAN EMILIAN ROȘCA

Și ne iubim

Și ne iubim în intilniri scurte
ca ploile repezi
și nu-i de tot același
de fiecare dată
și nici de tot nu-i altul
cind zidim o lume.
Dar tremur de parcă
trupu-mi suie
în degete ce trec prin părul lui.

MARCELA MARINICĂ

Vint de grație

Miroase a iarnă
îmi spui
și parcă peste toate
se lasă blind o duioșie
le aburește
cu răsuflare caldă de dragoste
se cuibărește sub toate
o palidă mină de Marie
și toate se fac
așa
ușoare și mici, plăpinde
ca puii
și zboară
de parcă le-ar bate
un vint de grație
candorile de taină ale copilăriei
nu sufla peste ele
că nu învie
pilpiie ca fulgii și se topesc
ușoare, înduioșate,
încețoșate de lacrimi
ca amintirile.

IRMA SANDU

Hiatus

Orbit de lună el vrea să închidă fereastra
dar ea se deschide cu furie și-i zboară pălăria de pe cap
drept în față-l izbește o rafală de lumină lunară
apoi se repede spre pivniță țipind cu mina la ochi
dar altcineva din spate-i aruncă în umbră harponul
el țipă cu mina la ochi și în drum
își pierde papucii pe scări și ceasornicul greu de argint
dar nu se întoarce, aleargă desculț
și cu grabă zidește intrarea ;
abia intrat în claustru se tîrăște spre prag
ascultînd respirația de afară,
dar cine ride sardonic și zgîlțiie ușa cine
rupe cortina
fără îndoială din pură cruzime și răutate ?
El vrea să se-arunce în bezna dulceagă
într-un fel de hiatus, într-o bulboană
amintind întunericul apelor amniotice
— dar tocmai atunci cineva îl prinde de poalele hainei
și-l întoarce cu fața —
o, el a iubit numai noaptea, un cer fără semne
negația absolută, abstracția pură
de aceea zace acum cu pieptul deschis
și inima mursecată de mici mușcături.

GABRIELA CREȚAN

„Biblioteca din Alexandria"

Urmare din pag. 1

loc de refugiu, de meditație, de reculegere. Ca in poezia lui Labiș, polivalența simbolurilor (a pădurii și a animalelor ei) ritmează respirația epică. Pădurea reprezintă vocea pămintului, ea nu poate fi pervertită. Oamenii ei — tăietorii de lemne — sint partenerii unui dialog de bun simț și de bună ințelegere. Pădurea aparține familiei simbolurilor sărbătorești. Ea fusese consacrată, in literatura noastră, de seria marilor scriitori ce, de la Eminescu la Sadoveanu, descoperiseră aci spațiul marilor retrageri ; a posibilului acord cu lumea. În deceniul al șaselea Labiș redimensionează toposul, descoperind in el o lume a sărbătorilor recuperabile. Prozatorii promoției lui Petre Sălcudeanu, lansați la inceputul deceniului au fost, in esență, reporteri, scriitori care aveau cultul faptului trăit ; pentru ei literatura nu trecea dincolo de istorie : sau trecea in măsura in care evenimentul trebuia retușat, așezat confortabil in fotoliul explicațiilor didactice. Deceniul al șaselea e al literaturii ce trebuia să reconstituie evenimentele. Romanele trebuiau să devină **carte de istorie** ; să facă plauzibilă o anumită istorie. În absența Istoriei, romancierul scria de toate, bine supravegheat de oamenii ordinii. Cine urmărește articolele critice va vedea abundența titlurilor : „Romanul consacrat eliberării", „Romanul luptei ilegale", „Romanul...". Prozatorul scria biografii, indeobște eroice. Personajele exemplare populau cu viteză și cu nepăsare, hectarele de hirtie ale cărților făcute după calapod.

Romanul lui Petre Sălcudeanu e, in primul rind, unul dintre acelea care rescrie numeroasele romane ale deceniului al șaselea. El vorbește despre aceiași oameni și despre aceleași evenimente care il mobilizează pe Zaharia Stancu, Titus Popovici, V. Em. Galan, Eusebiu Camilar ca să nu mai vorbim decit de citiva dintre cei mai discutați scriitori ai epocii. **Biblioteca din Alexandria** se ocupă de aceleași evenimente despre care scriseseră autorii de succes ai deceniului șase. Dar cum ?

Cartea lui Petre Sălcudeanu e puternică prin biografiile pe care le scoate la lumină. În sanatoriul in care e internat, Petre Curta e **ultimul martor**. Foștii ilegaliști, unii oameni cu loc important in ierarhiile mișcării revoluționare, i se confesează inaintea morții. Lui ii spun adevărul... În el au incredere, prin el s-ar putea salva. De ce lui ? Pe măsură ce inaintăm in lectură, aflăm că cei mai mulți dintre locatarii luxosului așezămint se intilniseră și colaboraseră de-a lungul acțiunilor lor... comune. Comparația cu **Muntele vrăjit**, care funcționează de la sine, e superfluă : de ce n-am crede că scriitorul a trăit experiența sanatoriului și că a pornit, in construcția romanului, de la fișele sale ? De la șansa de a miza pe transcrierea adevărului ? Genul proxim al romanului in cauză ar fi jurnalul, și sintem mai aproape de confesiunile lui Ianoși decit de romanul obiectiv al prozatorilor profesioniști. Să inchidem paranteza și să notăm, incă o dată, că personajele lui Petre Sălcudeanu pot recompune, din unghiul de vedere al documentului, literatura anilor cincizeci. Literatura posibilă... Ca și personajele autorilor romanelor de succes din perioada amintită, eroii lui Petre Sălcudeanu au dus greul muncii ilegale. Unii dintre ei au luptat, alții au petrecut mulți ani in pușcării... Mai tirziu, ei au conversat (in contradictoriu !) cu „Ana" și au intervenit energic pe lingă Moghioroș... Au decis cine să moară și cine să trăiască, au executat fără să cricnească ordine, ordine care... Și-au sacrificat familia, părinții, viața personală, in numele acțiunii politice. Mai mult : viața lor personală devine stranie, impovărătoare. Ea reprezintă unul dintre secretele lor : viața lor personală nu e mărturisită decit cu jenă, in așteptarea morții. Unde sint biografiile de altădată, cele de sărbătoare ? Scriitorul care și-a făcut educația sentimentală in deceniul șase, Petre Sălcudeanu vrea să scoată la liman, dincolo de literatura „canonică" ce și ea e pusă la vedere (viața manifestă a personajelor, spusele lor par a recompune romanul anilor cincizeci) o literatură nouă, cu desăvirșire nesărbătorească... Cum arată familiile eroilor, care, e dincolo de „mișcarea revoluționară", viața personajelor ? **Tot ce nu aparține revoluției devine, cred ei, culpabil.** Procesul de culpabilizare atinge totul. Sentimentele trebuie stirpite, ascunse, anulate. În sanatoriu, revoluționarii sint la capătul puterilor. Biografiile lor cele care trebuiau să fie exemplare (istorice !) se opresc aici : aici ei nu mai pot fi „revoluționari". Biografia lor de revoluționar s-a incheiat.

Care e, se intreabă autorul, biografia **adevărată** a revoluționarului ? Malraux și Solohov și Camus, Danilo Kis și D. R. Popescu au incercat să cuprindă, in scrisul lor, biografia revoluționarului „de profesie", o biografie de primă importanță in literatura secolului XX. De la imaginea idilizată, simplificată, falsificată, știută din literatura deceniului șase (de aiurea și de la noi) la imaginea reală, problematică, „istorică", a revoluționarului, drumul trece printre tentațiile viziunii manicheiste. Stilul jurnalistic dinamitează această literatură in care convenția și oportunismul pindesc mereu. În **Biblioteca din Alexandria** eroii sint obosiți, gradul lor de uzură e confirmat nu numai de boala care i-a inscris pe ultimul lor traseu, ci și de prelungirea, in sanatoriu, a ticurilor vieții de altădată. Ar trebui rezumate biografiile lui Morăscu, ale lui Landesman sau ale lui Olariu, ale lui Pintică sau ale lui Costache pentru a observa cum romanul incearcă a reabilita universul activistului de partid. Ele incearcă a ciștiga autenticitate prin citarea unor documente reale, prin raportarea la fapte știute ale activității de partid. Sintem in interiorul vieții politice... văzute prin pensionarii ei.

Aș spune că biografiile — fiecare in parte și toate la un loc — constituie un roman senzațional ; coeficientul surpriză al faptelor povestite e suficient de mare.

Cartea ar fi fost interesantă și semnificativă numai prin aceste biografii care comunică intre ele, care se prelungesc, care se iluminează reciproc. Petre Sălcudeanu vrea să-i adauge incă un etaj prin care, pe de o parte, să se sincronizeze cu literatura deceniului opt, pe de alta, să facă procesul literaturii deceniului al șaselea. Al literaturii deceniului al șaselea sau al acelora care au deturnat literatura de la menirea lor. Omul — scriitorul Petre Curta trimis să facă studii la Moscova, nu e un privilegiat. Dosarul său — căci dosarele vin și in sanatoriu, există și aici bine grupate de un expert al dosarelor — are citeva pete... care vor lua proporții. Petre Curta, internat in sanatoriul marilor luptători, intră și el sub conul de umbră al suspiciunilor. Caietele de note ii sint confiscate, el este pus sub anchetă. Putem ințelege că biografiile personajelor sint incă o dată citite pentru a deveni din nou piese de dosar. **Civilul**, cel care il anchetează pe tinărul scriitor, nu se impotrivește intențiilor lui. Petre Curta poate să scrie romanul acestui sanatoriu, ba mai mult : este solicitat să o facă. Civilul ii explică, pe cel mai firesc ton din lume, că el mai posedă asemenea manuscrise. Manuscrisele confiscate il ajută să-și facă mai bine munca. O lectură atentă a acestor manuscrise poate să ajute la descoperirea „adevăraților dușmani". Scriitorul ar deveni, astfel, ajutorul numărul unu al organelor represive, cel mai insemnat dintre delatorii pe care acestea se pot sprijini (nu erau ei adevărați ingineri de suflete ?) A cui e biblioteca trădării fără sfirșit decit a scriitorilor ce ar fi vrut să dea o imagine autentică a lumii ? O imagine a adevărurilor epocii lor ?

Ori tocmai aceste adevăruri trebuiau distruse in numele Adevărului inscris in cartea sfintă. Aceasta e legea dogmei și parabola **Bibliotecii din Alexandria**. Trebuie să recunoaștem : superbă parabolă. Iar **Civilul** care ii propune lui Petre Curta să devină scriitorul colecției sale, cine e altcineva decit Diavolul, ieșit in literatură ca să ratifice un nou pact ? La vremea lor, eroii lui Thomas Mann sau ai lui Bulgakov (ca să amintim doar două dintre marile nume ale secolului XX) il semnaseră. Mulțimea de ramificații ale parabolei pe care o schițează Petre Sălcudeanu ne poartă și către alte intrebări : oare nu a fost sacrificată, in anii 50, prin suspiciune, continuă, o generație literară ? Oare **documentele scrisului** nu au fost puse mereu in balanță cu alte documente, care ar fi putut fi ale trădării ? Am putea să ințelegem că scriitorii anilor cincizeci au trăit cu obsesia celorlalte documente, cele care ar fi putut pune sub acuzație insăși literatura ?

Biblioteca din Alexandria e, in cele mai frumoase sugestii ale ei, o carte despre climatul de creație al deceniului șase. Nu numai despre oamenii politici roși de boli, de infringeri, de duritatea bătăliilor, ci și despre posibilitățile de a scrie in aceste condiții. Scriitorul nu a trecut cu mare plăcere către jocul parabolic al oglinzilor intre care și-a instalat personajul. Situația **creatorului** il interesează mai puțin, pe el il interesează **documentele**. Îl interesează personajele sale și adevărurile lor, il preocupă exemplul moral și mai puțin reflecția asupra destinului romancierului. El rămine, in această privință, un romancier care conservă intacte nostalgiile literaturii deceniului al șaselea ; acelea de a cuprinde in roman o societate intreagă. Romanul este circular, cetatea „sanatoriului" este inconjurată de zidurile inexpugnabile ale pădurii. Eroii — fiecare iși prelungesc poveștile ca niște cavaleri ai mesei rotunde. Aproape fiecare poate vorbi despre fiecare, secrete nu există. Nu există enigme, totul poate fi clarificat, lămurit, adus in fața instanței. Descoperind, dezvăluind, Petre Sălcudeanu atinge limitele geniului „regal" al deceniului al cincilea, cel ce putea face cadou cititorului imaginile „adevărate", nemijlocite, ale lumii in care trăiește : reportajul. Subtilitățile devin anexe, sint strivite de avalanșa **evenimentelor dure**, a căror infățișare **exactă** scriitorul o iubește mai mult decit orice. El vrea să se răzbune pe anii sacrificați altor zei și, in final, poate că, nu literatura ci revanșa primează.

Comemorare Nicolae Labiș

● **Muzeul literaturii române organizează in cadrul tradiționalei „Rotonde 13" o seară omagială sub genericul : „Nicolae Labiș văzut de poeți" cu prilejul comemorării a 25 de ani de la moarte.**

Vor evoca personalitatea autorului Primelor iubiri și valoarea poeziei sale : Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Ion Horea, Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei.

Manifestarea va avea loc luni, 14 decembrie anul curent,la orele 18,00 in rotonda muzeului, din strada Fundației nr. 4.

În paginile 6 și 7
Acuarele de Emil Nicolescu-Nic
din expoziția „Eternul Paris"
(Cenaclul „Ion Andreescu")

REMEMORĂRI

Melancolia Nordului

Către toamnă, dar iarna mai ales, bintuit de nesomn, o bruscă melancolie, o ciudată tristețe se instalează imperial peste ființa mea. Simt un frig ancestral, ca un crin inghețat sint gata să mă spulber la prima atingere. Trec amintirile ca niște vulpi prin nesomnul meu indelung și, deodată, o imagine indepărtată mi se așează pe retine.

În Finlanda era țara celor o mie de lacuri. Nopți albe curgind prin jaluzele cu lasere lungi, raze neliniștitoare speriindu-mi alcătuirea balcanică. Noaptea era, pe la trei, imi vedeam pină și umbra săracă tremurind pe perete, eram palid și transparent ca un geam la vecernii și mistuit de dor și gituit de singurătate m-am imbrăcat și-am ieșit. Eram ca o lebădă paralizată de un frig necunoscut...

Lumina din Nord, orbirea de alb, puritatea blănii de ren, m-au impins spre orașul albit de nesomn.

Somnambul și lunatec am trecut prin oraș... Oamenii din loc in loc așezați pe bănci, privind cu extaz undeva către Nord. Oameni mulți și mulți cîini semănind cu stăpinii. Și mulți tineri frumoși adunați la un loc, stind in grupuri tăcute, și privind melancolici spre sălbatecul Nord.

Un parc secular, orga de metal eloxat, monument ridicat in amintirea lui Sibelius, pe un ax circular se mișca in vint și scotea sunete stranii vibrind.

Și alături, in parc, carapacea de sidef și cristal a catedralei săpată-n pămint. Astfel că numai acoperișul ciudat ca o sferă tăiată pe jumătate strălucea in lumina lăptoasă.

Către noapte era ? Către ziuă era ? Timpul devenise rotund și egal...

Am intrat greoi, scirțiind ca un car din Ardeal printre ingeri de bronz picotind in altar. O madonă de marmură cu pruncul la sin mă privea ca pe-un hoț de podoabe.

Și-n pustiul sublim, printre obiecte de rit, chiar in dreapta cum intri de-afară, am simțit ceva cald in spatele meu și m-am intors năpădit de emoție.

Intr-un colț sugrumat de potire și sfinți, sub lumina căzind ca un fulger intens, am văzut-o pe Ea nemișcată privind spre altarul inalt și pustiu.

Era, cum să vă spun, păpădie de mai și suavă ca un miel aburind pe zăpezi. Nemișcată privea undeva către Nord și nimic nu dovedea c-ar fi vie. Avea părul ca aurul vechi, chip prelung adumbrit de tristețe și in mina ei dreaptă ținea delicat un trandafir ca o pată de singe.

Aș fi vrut să-i vorbesc, să mă scutur de frig și să ies din starea ciudată. Și-am făcut chiar un semn, o fluturare de palmă iute reprimată de rușine și inutilitate.

Ea s-a-ntors după un timp și-a plecat lunecind peste lespezi cu frig de un secol in ele, lăsind trandafirul ca o pată de singe pe pupitrul de lemn de alături.

Două nopți m-am plimbat năucit prin oraș ademenit de vraja bătrinului Nord, pulverizat de melancolia-i profundă.

Două nopți am căutat-o din nou incercind in catedrala săpată-n pămint, vrind doar să-i inapoiez trandafirul ce nu se ofilise ca și cum ar fi fost viu.

N-am găsit-o și nici in orașul albit de lumina Nopților albe părul ei ca aurul vechi nu l-am mai văzut fluturind.

Am luat trandafirul ce nu mai murea, in bagajul puțin, ocrotit intr-o cămașă de plastic.

Și acasă ajuns, am vrut să-l arăt dar in locul lui am găsit o grămăjoară de scrum mirositoare.

De atunci, către toamnă și inaintea iernii simt melancolia Nordului instalindu-se imperial și multă vreme, pină la căderea ultimei zăpezi, singurătatea veghează ca un brici de argint peste inima mea.

Mircea Micu

MITURI, VISE ȘI MISTERE

Urmare din pag. a 8-a

Timpul*). După Maitri-Upanishad, Brahman, Ființa absolută, se manifestă in același timp sub două aspecte polare : Timpul și Eternitatea. Ignoranța constă in a nu-i vedea decit aspectul negativ, temporalitatea. „Fapta rea", cum zic hindușii, nu este de a trăi in Timp, ci de a crede că nu există nimic in afara Timpului. Ești devorat de Timp, de Istorie nu pentru că trăiești in Timp, ci pentru că tu crezi in **realitatea** Timpului și deci uiți și disprețuiești eternitatea.

Trebuie să ne oprim aici reflecțiile noastre : scopul nostru nu era să discutăm metafizica indiană, nici s-o opunem anumitor filozofii europene, ci numai să descoperim ce ar putea să ne spună un hindus despre angoasa contemporană. Or, este semnificativ că, judecată atit din perspectiva culturilor arhaice cit și din orizontul spiritualității indiene, angoasa ne revelează aceeași semnificație pe care i-am acordat-o și noi, europenii : iminența Morții. Numai că identitatea intre noi și **ceilalți** se oprește aici. Căci pentru neeuropeni, Moartea nu este nici definitivă, nici absurdă ; dimpotrivă, angoasa provocată de iminența morții este deja o promisiune de reinviere, ea revelează presentimentul unei renașteri la un alt mod de existență și acest mod transcende Moartea. Replasată in perspectiva societăților primitive, angoasa lumii moderne poate fi omologată angoasei morții inițiatice ; văzută din perspectiva indiană ea este omologabilă momentului dialectic al descoperirii Mayei. Dar am spus mai inainte, atit pentru culturile arhaice și „primitive" cit și pentru India, **această angoasă nu constituie o situație in care te poți instala** ; ea ne este indispensabilă ca experiență inițiatică, ca ritual de trecere. Dar nici intr-o altă cultură in afară de a noastră nu te poți opri in mijlocul unui ritual de trecere și instala intr-o situație aparent fără ieșire. Căci ieșirea constă tocmai in terminarea ritualului de trecere și rezolvarea crizei atingindu-se un nivel superior, luindu-se cunoștință de un nou mod de existență. Nu este de conceput, de exemplu, că se poate intrerupe un ritual de trecere inițiatic : in acest caz, tinărul nu va mai fi nici copilul care era inainte de a incepe inițierea, nici adultul care ar fi trebuit să fie după toate probele.

Trebuie să mai menționăm și o altă sursă a angoasei moderne, presentimentul obscur al sfirșitului lumii, mai exact al sfirșitului lumii **noastre**, al civilizației **noastre**. Nu discutăm cit de intemeiată este această frică : ne ajunge să amintim că e departe de a fi o descoperire modernă. Mitul sfirșitului lumii este universal răspindit : il găsești deja la popoarele primitive in stadiul paleolitic al culturii, cum sint, de exemplu, australienii, și-l regăsești la marile civilizații istorice, babiloniană, indiană, mexicană și greco-latină. E mitul destrucției și al creației periodice a lumilor, formula cosmologică a mitului eternei reintoarceri. Dar mai trebuie să adăugăm imediat că in nici o cultură extraeuropeană teroarea sfirșitului lumii n-a reușit să paralizeze nici Viața, nici Cultura. Așteptarea catastrofei cosmice este, bineințeles, angoasantă dar este vorba de o angoasă religios și cultural integrată. Sfirșitul lumii nu este niciodată absolut ; el este urmat de crearea unei noi lumi regenerate. Căci pentru neeuropeni, Viața și Spiritul au această particularitate că nu pot niciodată să dispară intr-o manieră definitivă.

Trebuie să oprim aici confruntarea cu religiile și civilizațiile extraeuropene. Ne vom feri să tragem concluzii ; dialogul este abia inceput ; trebuie urmat și dezvoltat. Totuși această schimbare de perspectivă este reconfortantă : ne e de ajuns să ne plasăm la nivelul culturilor arhaice și orientale pentru a regăsi semnificațiile inițiatice și valorile spirituale ale angoasei, semnificații și valori bine cunoscute de anumite tradiții mistice și metafizice europene. Adică, dialogul cu **adevărata** lume asiatică, africană sau oceaniană ne ajută să redescoperim pozițiile spirituale pe care le poți pe drept cuvint considera ca universal valabile : ele nu sint formule provinciale, creație a unui singur fragment de Istorie, ci poziții — am indrăzni să spunem — ecumenice.

Dar, ne putem intreba, dacă dialogul cu spiritualitățile extraeuropene are ca unic scop redescoperirea anumitor surse uitate sau neglijate ale spiritualității noastre, la ce bun să mergem atit de departe, să-i interogăm pe hinduși, pe africani, pe oceanieni ? După cum am mai spus, propriul nostru moment istoric ne obligă să ințelegem culturile neeuropene și să stabilim dialogul cu reprezentanții lor autentici. Dar mai e incă ceva : se intimplă un fapt ciudat și reconfortant că schimbarea de perspectivă spirituală se traduce printr-o regenerare profundă a ființei noastre intime. Încheiem această expunere printr-o istorie hasidică ilustrind admirabil misterul intilnirii. Este povestea rabinului Eisik, din Cracovia, pe care indianistul Heinrich Zimmer a extras-o din **Khassidischen Bücher** de Martin Buber. Acest pios rabin Eisik din Cracovia avu un vis in care i se spunea **să** meargă la Praga : acolo, sub marele pod ce duce la castelul regal va descoperi o comoară ascunsă. Visul se repetă de trei ori și rabinul se hotări să plece. Ajuns la Praga, el găsi podul, dar păzit zi și noapte de santinele. Eisik nu indrăzni să caute. Tot dind tircoale prin imprejurimi atrase atenția căpitanului gărzii ; acesta il intrebă amabil dacă pierduse ceva. Cu simplitate, rabinul ii spuse visul său. Ofițerul izbucni in ris : „Chiar așa, bietul de tine !", ii zise, „ți-ai tocit incălțările făcind atita drum numai din pricina unui vis ? Ce persoană cu mintea intreagă ar crede intr-un vis ?". Ofițerul auzise și el o voce in vis : „Ea imi vorbea de Cracovia, poruncindu-mi să mă duc pină acolo și să caut o comoară uriașă in casa unui rabin care se numește Eisik, Eisik, fiul lui Jekel. Trebuia să descopăr comoara intr-un colț prăfuit unde era ingropată, după sobă. Dar ofițerul nu acorda nici un fel de incredere vocilor auzite in vis : ofițerul era o persoană rezonabilă. Rabinul se inclină adinc, ii mulțumi și se grăbi să se intoarcă la Cracovia. Săpă in acel colț uitat al casei sale și descoperi comoara care puse capăt sărăciei lui.

„Așa deci, comentează Heinrich Zimmer, așa deci, adevărata comoară, cea care pune capăt sărăciei și necazurilor noastre nu e, niciodată departe, nu trebuie căutată intr-o țară depărtată, ea zace ingropată in colțurile cele mai retrase ale propriei noastre case, adică ale propriei noastre ființe. E in spatele sobei, centru dătător de viață și căldură care ne insuflețește existența noastră, inima inimii noastre, numai să știm să săpăm. Dar mai e un fapt ciudat și constant, că numai după o călătorie pioasă intr-o regiune depărtată, intr-o țară străină, pe un pămint nou, semnificația acestei voci interioare călăuzindu-ne căutarea va putea să ni se reveleze. Și acestui fapt ciudat și constant, i se adaugă un altul : cel care ne-revelează sensul misterioasei noastre călătorii interioare trebuie să fie el insuși un străin, de o altă credință și de o altă rasă".

Și acesta este sensul profund al oricărei veritabile intilniri ; el ar putea constitui punctul de plecare al unui nou umanism, la scară mondială.

*) „Images et symboles" (Gallimard, 1952), pp. 73 sq.

PIATRA NEAMȚ: Festivalul – concurs de creație literară „Mihail Sadoveanu"

● Un concurs de creație sub semnul spiritului sadovenian reprezintă o intreprindere de mare răspundere. Înainte de toate, prin ambiția de a se subsuma uneia dintre cele mai grandioase construcții spirituale ale culturii românești. Apoi, prin insăși amplitudinea și, deci, dificultatea programului său. Căci festivalul-concurs de la Piatra Neamț și-a propus să descopere și să consacre nu numai poezia și pe poeții noștri de miine (așa cum ne-au obișnuit cele mai multe manifestări de acest fel), ci și pe viitori prozatori și dramaturgi. Dar cu atit mai valoroasă ne apare ideea forurilor culturale de la Neamț cu cit Festivalul „Sadoveanu" a confirmat, incă de la prima sa ediție, că poate justifica in final, cu „probe" concrete, această superioară „vanitate". Da, s-a văzut și aici, generația care vine, generațiile care vin poartă in suflet — in minte, in conștiință, in talentul lor mai ales — sămința fertilă a viitoarei noastre literaturi. Și asta nu atit prin numărul impresionant (aproape 300) al candidaților inscriși in fișele de concurs, cit și, inainte de toate, prin valoarea lucrărilor celor 26 de laureați : nu numai poeți, ci, iată, și prozatori, dramaturgi și critici.

Dincolo insă de valoarea in sine a acestor creații, festivalul de la Piatra Neamț a avut buna inspirație de a se deschide și spre cititor. Și anume, spre cititorul „sadovenian", trăitor, geografic și spiritual, al sufletului acestei mari opere. Întilnirile organizate la Casa memorială de lingă Mănăstirea Neamțului, acolo unde Sadoveanu a descoperit și a respirat acel aer voevodal al operei sale, sau din comuna Vinători, care păstrează incă, prin bătrinii satului, amintirea concretă a unui Om, au insemnat, mai ales pentru tinerii scriitori, o adevărată inițiere in miracolul scrisului. Recitalurile și evocările organizate cu acest prilej, dialogul deosebit de fertil dintre creatorii și cititorii de literatură au avut darul de a insufleți atmosfera festivalului cu acea bucurie curată și inălțătoare pe care ți-o procură intotdeauna prezența literaturii adevărate.

Vom spune, de aceea, că festivalul-concurs de la Piatra Neamț depășește prin valoare și semnificație dimensiunile unei inițiative strict locale. Inspirat de harul operei sadoveniene, el oferă — mai mult decit o competiție pentru „aspiranți" — o geografie spirituală de necesată frumusețe și vitalitate.

Viorel Tudose

MITURI, VISE ȘI MISTERE

MIRCEA ELIADE

Ne propunem să situăm și să studiem angoasa lumii moderne din perspectiva istoriei religiilor. Această întreprindere riscă să pară multora ciudată dacă nu chiar de-a dreptul inutilă. Căci pentru unii dintre noi angoasa lumii moderne este rezultatul tensiunilor istorice specifice, proprii timpului nostru și explicabile prin crizele de profunzime ale civilizației ; și nimic mai mult. Și atunci, ce sens ar avea să comparăm acest moment istoric, care este al nostru, cu simbolismele și ideologiile religioase de mult apuse ? Obiecția nu este adevărată decît pe jumătate. Nu există civilizație perfect autonomă, fără nici o legătură cu alte civilizații care au precedat-o. Mitologia greacă își pierduse actualitatea de două mii de ani, cînd s-a încercat să se explice unul din comportamentele fundamentale ale europeanului modern prin mitul lui Oedip. Psihanaliza și psihologia profunzimilor ne-au obișnuit cu asemenea comparații — la prima vedere de neverificat — între situații istorice fără relație aparentă între ele. S-a comparat, de exemplu, ideologia creștinului cu aceea a unui totemist, s-a încercat să se explice noțiunea de Dumnezeu-Tatăl prin aceea de totem. Nu discutăm cît de întemeiate sînt asemenea comparații, nici baza lor documentară. E suficient să constatăm că anumite școli de psihologie au utilizat comparația între tipurile cele mai variate de civilizație cu scopul de a înțelege mai bine structurile psihicului. Principiul director al acestei metode este că psihicul uman are o istorie și, în consecință, nu se lasă în întregime explicat prin cercetarea situației sale actuale : toată istoria, și chiar preistoria lui, pot fi încă descifrabile în ceea ce se numește actualitate psihică.

Această scurtă aluzie la metodele utilizate de psihologiile profunzimilor ne este suficientă, căci nu intenționăm să urmăm acest drum. Cînd spunem că se poate situa angoasa timpurilor moderne în perspectiva istoriei religiilor, ne gîndeam la o cu totul altă metodă de comparare. În două cuvinte, iată în ce constă ea : dorim să răsturnăm termenii de comparație, să ne plasăm în afara civilizației noastre și a momentului nostru istoric și să le judecăm din perspectiva altor culturi și a altor religii. Nu ne gîndim să descoperim la noi, europeni din prima jumătate a secolului XX, anumite comportamente identificate deja în vechile mitologii — cum s-a făcut, de exemplu, în legătură cu complexul lui Oedip ; e vorba să ne privim pe noi înșine cum ne-ar privi și ne-ar judeca un observator inteligent și simpatic, situat la nivelul unei civilizații extra-europene. Ca să fim încă și mai precișii ne gîndim la un observator care participă la o altă civilizație și ne judecă la scara propriilor lui valori ; nu este vorba de un observator abstract care ne-ar judeca de pe planeta Sirius.

Un asemenea demers ne este impus chiar de propriul nostru moment istoric. De cîtva timp, Europa nu mai face singură istoria : lumea asiatică și-a făcut intrarea activă în orizontul istoric și în curînd alte societăți exotice vor urma. Pe planul culturii și al spiritualității în general, acest fenomen istoric va avea repercusiuni considerabile : valorile europene își vor pierde situația lor privilegiată de norme universal acceptate ; vor reintra în regimul creațiilor spirituale locale, adică tributare unor anumite traiectorii istorice și condiționate de o tradiție net circumscrisă. Cultura occidentală, dacă nu vrea să se provincializeze, va fi obligată să stabilească dialogul cu celelalte culturi ne-europene și să se străduiască să nu se înșele prea mult asupra sensului termenilor. Trebuie să înțelegem de urgență cum sîntem situați și judecați ca formă culturală de către deținătorii culturilor extraeuropene. Nu trebuie să uităm că toate aceste culturi au o structură religioasă, adică au apărut și s-au constituit ca valorizare religioasă a lumii și a existenței umane. Pentru a ști cum sîntem situați și judecați de reprezentanții altor culturi, trebuie să învățăm să ne confruntăm cu ele și aceasta nu va fi posibil decît dacă vom reuși să ne plasăm în perspectiva orizontului lor religios. Numai din această perspectivă confruntarea devine valabilă și utilă. Căci este mai puțin instructiv pentru noi să știm cum ne judecă un hindus, un chinez sau un indonezian cultivat, adică educat în tradiția noastră occidentală : ei ne reproșează lipsuri și contradicții de care noi înșine sîntem perfect conștienți ; ne vor spune că nu sîntem destul de creștini, nici destul de inteligenți, nici destul de toleranți — ceea ce noi știm de la proprii noștri critici, moraliști și reformatori.

Este deci important, nu numai să cunoaștem valorile religioase ale altor culturi, ci mai ales să ne situăm în perspectiva lor și să ne vedem așa cum apărem în ochii lor. Această confruntare este posibilă grație istoriei religiilor și etnologiei religioase. Așa se explică și se justifică întreprinderea noastră : încercînd să înțelegem simbolismul angoasei în religiile necreștine, avem șansa să aflăm ce-ar fi putut gîndi despre criza noastră actuală societățile orientale și arhaice. Evident, o asemenea cercetare nu ne va revela numai „punctul de vedere al celorlalți", al neeuropenilor : căci orice confruntare cu un altul ne clarifică în cele din urmă propria noastră situație.

Adeseori e surprinzător să vezi cîte din obișnuințele culturale care ne-au devenit atît de familiare încît ni se par un comportament natural al omului civilizat, revelează semnificații neașteptate de îndată ce sînt judecate din perspectiva altei culturi. Nu vom da ca exemplu decît una din trăsăturile specifice ale civilizației noastre, adică interesul pasionat, aproape monstruos al omului modern pentru Istorie. Se știe că acest interes se manifestă pe două planuri distincte, dealtfel solidare : primul este cel care s-ar putea numi pasiunea istoriografiei, dorința de a cunoaște din ce în ce mai complet și mai exact trecutul umanității și mai ales trecutul lumii noastre occidentale ; pe al doilea plan, interesul pentru istorie se manifestă în filozofia occidentală contemporană, prin tendința de a defini omul mai ales ca ființă istorică, ființă condiționată și în cele din urmă creată de Istorie. Ceea ce s-a numit istoricism, **Historismus, storicismo,** ca și marxismul și anumite curente existențialiste, sînt filozofii care într-un sens sau altul acordă o importanță fundamentală Istoriei și momentului istoric. Asupra unora dintre aceste filozofii vom reveni cînd vom examina valoarea angoasei în metafizica indiană. Pentru moment nu reținem decît primul aspect al interesului pentru Istorie, adică pasiunea lumii moderne pentru istoriografie.

Această pasiune e destul de recentă, ea datează din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. E adevărat că, încă de la Herodot, lumea greco-latină a descoperit și cultivat istoriografia — dar nu așa cum se precizează această istoriografie în secolul al XIX-lea : a cunoaște și a descrie cît mai exact posibil ceea ce s-a petrecut în evoluția timpurilor. Herodot, ca și Titus Livius, ca și Orosius și istoricii Renașterii scriau istoria pentru a ne păstra și transmite exemple și modele exemplare ; e o pasiune științifică vizînd cunoașterea exhaustivă a tuturor aventurilor umanității, străduindu-se să reconstituie trecutul total al speței și să ne facă conștienți de el. Or, un asemenea interes nu se mai întîlnește nicăieri în altă parte. Culturile neeuropene, aproape în totalitatea lor, nu au conștiință istorică, și chiar acolo unde există o istoriografie tradițională — e cazul Chinei sau al țărilor de cultură islamică — istoriografia îndeplinește tot funcția de model exemplar.

Să încercăm acum să ne apropiem de această pasiune pentru Istorie plasîndu-ne în afara perspectivei noastre culturale. În multe religii și chiar în folclorul popoarelor europene există credința că în momentul morții omul își amintește trecutul său în cele mai mici detalii și că nu poate muri înainte de a-și fi regăsit și retrăit istoria întregii sale existențe. Pe eranul său interior, muribundul își mai revede încă o dată trecutul. Considerată din acest punct de vedere, pasiunea istoriografică a culturii moderne ar fi un semn prevestitor al morții ei iminente. Înainte de a sombra, civilizația occidentală își mai amintește pentru ultima oară trecutul, de la protoistorie la războaiele totale. Conștiința istoriografică a Europei — pe care unii o considerau drept cel mai înalt titlu de glorie al ei — ar fi în realitate momentul suprem care precede și anunță moartea.

Acesta nu este decît un exercițiu preliminar al cercetării noastre comparative, și dacă l-am ales am făcut-o tocmai pentru că el ne arată riscurile și folosul unui asemenea demers. Într-adevăr, este destul de semnificativ că, judecat dintr-un punct de vedere exterior — cel al mitologiei funerare și al folclorului — pasiunea modernă pentru istoriografie ne relevă un simbolism arhaic al Morții ; căci așa cum s-a remarcat adesea, angoasa omului modern este secret legată de conștiința istoricității sale și aceasta la rîndul ei lasă să transpară anxietatea în fața Morții și a Neantului.

Este adevărat că pentru noi europenii moderni, pasiunea istoriografică nu ne relevă nici un presentiment funest ; dar situată în perspectiva simbolismului religios, ea trădează totuși iminența Morții. Or, psihologia profunzimilor ne-a învățat să acordăm mai multă importanță prezenței active a unui simbol decît experienței conștiente care îl manipulează și-l valorizează. În cazul nostru, se înțelege destul de limpede : căci pasiunea istoriografică nu este decît unul din aspecte, și cel mai exterior, al descoperirii istoriei ; celălalt aspect, mai profund, se referă

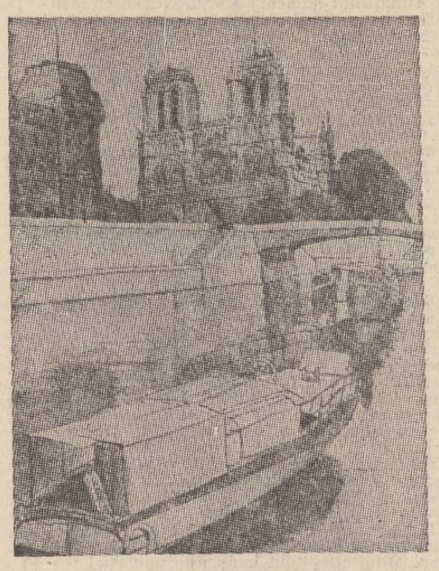

Emil Nicolescu-Nic : „Sena"

la istoricitatea oricărei existențe umane și, în consecință, implică direct angoasa în fața Morții.

Numai încercînd să confruntăm această angoasă în fața Morții — adică să o situăm și să o judecăm din altă perspectivă decît a noastră — demersul comparativ începe să devină fecund. Angoasa în fața Neantului Morții pare să fie un fenomen specific modern. Pentru toate celelalte culturi neeuropene, adică pentru celelalte religii, Moartea nu este niciodată înțeleasă ca un sfîrșit absolut, ca un Neant : Moartea este mai degrabă un ritual de trecere către o altă modalitate de a fi și de aceea ea se află întotdeauna în relație cu simbolismele și ritualurile de inițiere, de renaștere, sau de reînviere. Aceasta nu vrea să spună că lumea extraeuropeană nu cunoaște experiența angoasei în fața Morții ; această experiență există, bineînțeles, dar ea nu este nici absurdă, nici inutilă ; dimpotrivă, este valorizată la cel mai înalt grad ca o experiență indispensabilă pentru a se ajunge la un alt nivel de existență. Moartea este Marea Inițiere. Dar pentru lumea modernă, Moartea este vidată de sensul ei religios, și din cauza aceasta asimilată Neantului ; și în fața Neantului omul modern este paralizat.

Să deschidem aici o scurtă paranteză : cînd vorbim despre „omul modern", despre crizele și angoasele sale, ne gîndim mai ales la cel căruia îi lipsește credința, la cel care nu mai are nici un fel de legătură vie cu iudeo-creștinismul. Pentru credincios, problema Morții se pune în alți termeni : și pentru el, Moartea este un ritual de trecere. Dar o mare parte a lumii moderne și-a pierdut credința, și pentru această masă umană angoasa în fața Morții se confundă cu angoasa în fața Neantului. Numai de această parte a lumii moderne ne vom ocupa acum. Experiența ei încercăm s-o înțelegem și s-o interpretăm situîndu-ne într-un alt orizont cultural.

Angoasa omului modern pare a fi deci provocată și alimentată de descoperirea Neantului. Ce va spune un neeuropean de această situație metafizică ? Să ne plasăm pentru început în orizontul spiritual al omului arhaic, al aceluia numit pe nedrept „primitiv". Și el cunoaște această angoasă a Morții : ea este legată de experiența lui fundamentală, experiența decisivă care l-a făcut așa cum e, om matur, conștient și responsabil ; care l-a ajutat să depășească copilăria, să se deslege de mamă și de toate complexele infantile. Angoasa Morții trăită de primitiv este cea a inițierii. Și dacă am putea traduce angoasa omului modern în termenii propriei sale experiențe și ai limbajului său simbolic, un primitiv ne va spune în esență următoarele : e marea probă inițiatică, pătrunderea în labirintul sau în jungla bîntuită de demonii și sufletele strămoșilor, jungla care corespunde Infernului, celeilalte lumi ; e marea spaimă care-l paralizează pe aspirantul la inițiere, cînd este înghițit de monstru și se trezește în întunericul pîntecului său, unde se simte tăiat în bucăți și digerat pentru ca să se poată naște ca un om nou. Ne amintim de toate încercările teribile pe care le comportă inițierea tinerilor în societățile arhaice, probe indispensabile oricărei inițieri și care au supraviețuit chiar în anumite mistere ale antichității greco-orientale. Se știe că băieții, și adesea chiar fetele, își părăsesc casele și trăiesc cîtva timp — uneori ani întregi — în junglă, adică în cealaltă lume, pentru a-și perfecționa inițierea. Această inițiere comportă torturi, încercări incununate de un ritual al morții și al reînvierii simbolice. Mai ales acest ultim ritual e teribil căci tînărul se socoate a fi înghițit de un monstru, a fi îngropat de viu, a fi pierdut în junglă, adică în Infern. În acești termeni un primitiv va judeca angoasa noastră dar ridicînd-o la scara colectivă : lumea modernă se află în situația unui om înghițit de un monstru și care se zbate în întunericul pîntecului acestuia, sau pierdut în junglă, sau rătăcit într-un labirint care simbolizează și el Infernul, — și este angoasat, se crede deja mort sau pe punctul de a muri și nu vede în jurul lui nici o ieșire decît întuneric, Moarte, Neant.

Și totuși, în ochii primitivului, această teribilă experiență a angoasei este indispensabilă nașterii unui om nou. Nici un fel de inițiere nu este posibilă fără o agonie, o moarte și o reînviere rituale. Judecată din perspectiva religiilor primitive, angoasa lumii moderne este semnul unei morți iminente, dar al unei morți necesare, salvatoare, pentru că este urmată de o reînviere și va face posibil accesul la un nou mod de existență, acela al maturității și al responsabilității.

Regăsim deci simbolismul Morții, același pe care, plasîndu-ne într-o altă perspectivă, l-am întîlnit interpretînd pasiunea istoriografică în termenii mitologiilor populare. Dar nu vom regăsi nici la primitivi, nici la civilizațiile extra europene mai evoluate, ideea Neantului alternînd cu ideea Morții. Cum spuneam mai sus, și la creștini ca și în religiile necreștine, Moartea nu este omologabilă ideii de Neant. Moartea este bineînțeles un sfîrșit — dar un sfîrșit urmat imediat de un nou început. Se moare la un mod de existență ca să se poată accede la un altul. Moartea constituie o ruptură de nivel ontologic și în același timp un ritual de trecere, întocmai ca nașterea sau inițierea.

Este la fel de interesant să știm cum a fost valorizat Neantul în religiile și metafizicile Indiei, problema Ființei și a Neființei fiind considerată pe drept cuvînt o specialitate a gîndirii indiene. Pentru gîndirea indiană, lumea noastră ca și experiența noastră vitală și psihologică sînt izvorîte mai mult sau mai puțin direct din iluzia cosmică, din Maya. Fără să intrăm aici în detalii, să reamintim că „vălul Mayei" este o formulă imagistică pentru a exprima irealitatea ontologică a lumii și în același timp a oricărei experiențe umane ; precizăm, **ontologică**, pentru că nici lumea și nici experiența umană nu participă la Ființa absolută. Lumea fizică și experiența noastră umană sînt constituite prin devenire universală, prin temporalitate ; create și distruse de Timp ele sînt deci iluzorii. Dar asta nu vrea să spună că ele nu există, că sînt o creație a imaginației mele. Lumea nu este un miraj sau o iluzie în sensul imediat al termenului ; lumea fizică, experiența mea vitală și psihică există, dar există numai în Timp, ceea ce vrea să spună pentru gîndirea indiană, că nu vor mai exista mîine sau peste o sută de milioane de ani ; în consecință, judecate la scara Ființei absolute, lumea, și cu ea toată experiența supusă temporalității sînt iluzorii. În acest sens Maya revelează pentru gîndirea indiană o experiență particulară a Neantului, a Neființei.

Să încercăm acum să descriptăm angoasa lumii moderne cu ajutorul filozofiei indiene. Un filozof indian ar zice că istoricismul și existențialismul implică Europa în dialectica Mayei. Iată care ar fi cu aproximație raționamentul său ; gîndirea europeană a descoperit că omul este implacabil condiționat nu numai de fiziologie și ereditate, dar și de Istorie și mai ales de propria lui istorie. Ceea ce face ca omul să se afle totdeauna în situație : el participă mereu la Istorie, el este o ființă funciar istorică. Filozoful indian ar adăuga : această „situație" noi o cunoaștem de mult ; este existența iluzorie în Maya. Și noi o numim existență iluzorie tocmai pentru că este condiționată de Timp, de Istorie. Dealtfel, din acest motiv India n-a acordat niciodată importanță filozofică Istoriei. India s-a preocupat de Ființă — iar Istoria, creată prin devenire, este tocmai una din formulele Neființei. Dar asta nu vrea să spună că gîndirea indiană a neglijat analiza istoricității : metafizicile și tehnicile sale spirituale au purces de foarte mult timp la o analiză extrem de fină a ceea ce filozofia occidentală numește astăzi : „a fi în lume" sau „a fi în situație" ; Yoga, budismul, Vêdanta s-au străduit să demonstreze relativitatea și de aici nonrealitatea oricărei „situații", a oricărei „condiții". Multe secole înainte de Heidegger, gîndirea indiană identificase în temporalitate dimensiunea fatală a oricărei existențe, tot așa cum presimțise înaintea lui Marx sau a lui Freud condiționarea multiplă a oricărei experiențe umane și a oricărei judecăți asupra lumii. Cînd filozofiile indiene afirmă că omul este „înlănțuit" de iluzie, ele vor să spună că orice existență se constituie obligatoriu ca o ruptură, deci despărțindu-se de absolut. Cînd Yoga sau budismul spun că totul e suferință, că totul e trecător **(sarvam dukham, sarvam anityam),** sensul este cel din **Sein und Zeit,** adică temporalitatea oricărei existențe umane dă naștere fatal angoasei și durerii.

Cu alte cuvinte, descoperirea istoricității ca mod de existență specific al omului în lume corespunde cu ceea ce indienii numesc de mult timp situația în Maya. Și filozoful indian va spune că gîndirea europeană a înțeles precaritatea și condiția paradoxală a omului care ia cunoștință de temporalitatea sa. Angoasa izvorăște din această descoperire tragică : omul este o ființă destinată morții, ieșită din Neant și în drum spre Neant.

Numai că filozoful indian va rămîne perplex în fața consecințelor pe care anumiți filozofi moderni le-au dedus din această descoperire. Căci după ce a înțeles dialectica Mayei, indianul se străduiește să se elibereze de aceste iluzii în timp ce anumiți europeni par satisfăcuți de descoperirea lor și se instalează într-o viziune nihilistă și pesimistă a existenței și a lumii. Nu ne revine sarcina să discutăm cauza acestei situații în gîndirea europeană : dorim numai s-o supunem judecății filozofiei indiene. Or, pentru un indian descoperirea iluziei cosmice nu are sens dacă nu este urmată de căutarea Ființei absolute ; noțiunea de Maya nu are sens fără noțiunea de Brahman. În limbajul occidentalului s-ar putea spune : a lua cunoștință că este condiționat nu are sens decît dacă omul se întoarce spre incondiționat și caută eliberarea. Maya este un joc cosmic iluzoriu în cele din urmă, dar cînd a fost înțeleasă ca atare, cînd ai rupt vălurile Mayei, te afli în fața Ființei absolute, în fața realității ultime. Angoasa este provocată de conștientizarea precarității și a irealității noastre funciare, dar această conștientizare nu are o finalitate în sine : ea ne ajută numai să descoperim iluzia existenței noastre în lume, dar exact în acest punct intervine un al doilea proces de conștientizare : descoperim că Marea Iluzie, Maya, se hrănea din ignoranța noastră, adică din falsa și absurda noastră identificare cu devenirea cosmică și cu istoricitatea. În realitate, precizează filozoful indian, Sinele nostru veritabil — **âtman, purusha** — nu are nimic de a face cu multiplele situații ale istoricității noastre. Sinele participă la Ființă ; âtman este identic cu Brahman. Pentru un indian angoasa noastră este ușor de înțeles ; sîntem angoasați pentru că am descoperit că sîntem nu muritori, în sensul abstract al silogismului, ci muribunzi, pe cale de a muri, implacabil devorați de Timp. Indianul înțelege foarte bine frica și angoasa noastră, căci este vorba în fond despre descoperirea propriei noastre morți. Dar despre ce moarte este vorba ? se va întreba indianul. Despre moartea non-eului, a individualității noastre iluzorii, adică a propriei noastre **Maya** — și nu a Ființei la care noi participăm, **âtman,** care este nemuritor tocmai pentru că nu este condiționat și nu este temporal. Indianul va fi deci de acord cu noi în a admite că angoasa în fața Neantului existenței noastre este omologabilă cu angoasa în fața Morții — dar va adăuga imediat : această Moarte care vă neliniștește nu este decît Moartea iluziilor și a ignoranței voastre ; ea va fi urmată de o renaștere, de o conștientizare a veritabilei voastre identități, a veritabilului vostru mod de existență : acela al ființei necondiționate, libere. Într-un cuvînt, va spune filozoful indian, conștiința propriei voastre istoricități e ceea ce vă neliniștește, dar asta e ceva foarte de înțeles : trebuie să fii mort pentru Istorie ca să descoperi și să trăiești Ființa.

Se ghicește cu ușurință ce ar putea răspunde un filozof european istoricist sau existențialist unei asemenea interpretări a angoasei. Îmi cereți, ar zice el, „să mor pentru Istorie" ; dar omul nu este, **nu poate să fie** altceva decît Istorie, căci esența sa este chiar temporalitatea. Îmi cereți deci să renunț la existența mea autentică și să mă refugiez într-o abstracțiune, în Ființa pură, în **âtman ;** să-mi sacrific deci demnitatea de a fi creatorul Istoriei și să trăiesc o existență anistorică, inautentică, golită de orice fel de conținut uman. Prefer să mă instalez în angoasă, ea nu-mi refuză cel puțin o anumită grandoare eroică, a conștientizării și a acceptării condiției umane.

Nu este scopul nostru să discutăm aceste poziții filozofice europene. Trebuie totuși să insistăm asupra unei neînțelegeri care desfigurează imaginea pe care Occidentul și-o face despre India și despre spiritualitatea indiană. Nu este deloc adevărat că descoperirea iluziei cosmice și setea metafizică de Ființă se traduc în India printr-o devalorizare totală a Vieții și prin credința în vacuitatea universală. Începem acum să înțelegem că poate mai mult decît oricare altă civilizație, India iubește, respectă Viața și se bucură de ea la toate nivelele. Căci Maya nu este o iluzie cosmică absurdă și gratuită, cum se dovedește a fi pentru anumiți filozofi europeni existența umană ivită din Neant și îndreptîndu-se spre Neant. Pentru gîndirea indiană, Maya este o creație divină, un joc cosmic având ca scop atît experiența umană cît și eliberarea de această experiență. În consecință, a lua cunoștință de iluzia cosmică, nu înseamnă, în India, a descoperi universalitatea Neantului, ci pur și simplu, că orice experiență în lume și în Istorie este lipsită de validitate ontologică ; deci condiția noastră umană nu trebuie considerată ca un scop în sine. Dar, odată cucerită această conștientizare, hindusul nu se retrage din lume ; altfel, India ar fi dispărut de mult din Istorie, căci concepția despre Maya este acceptată de imensa majoritate a hindușilor. A deveni conștient de dialectica Mayei nu duce obligatoriu la asceză și la abandonul oricărei existențe sociale și istorice. Această conștientizare se traduce în general printr-o cu totul altă atitudine : cea revelată de Krsna lui Arjuna în **Bhagavad Gita,** adică : continuă să rămîi în lume și să participi la Istorie, dar păzește-te să acorzi Istoriei o valoare absolută. Mai degrabă decît o invitație de a renunța la istorie, pericolul idolatrizării Istoriei este mesajul pe care ni-l revelează Bhagavad-Gita. Toată gîndirea indiană insistă exact asupra acestui punct : că ignoranța și iluzia nu constau în **a trăi** în Istorie ci în **a crede** în realitatea ontologică a Istoriei. Cum am mai spus, lumea, cu toate că iluzorie — pentru că este într-o perpetuă devenire — nu este mai puțin o creație divină. Lumea este și ea sacră : dar paradoxal, nu descoperi sacralitatea lumii decît după ce ai descoperit că ea este „un joc divin". Ignoranța și deci angoasa și suferința sînt hrănite de credința absurdă că această lume perisabilă și iluzorie reprezintă realitatea ultimă. O dialectică similară găsim și în ceea ce privește

Traducere de
Maria Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **CU PRILEJUL** expoziției **Civilizația rurală a Carpaților,** la Torino a fost lansată cartea „Folklore litterario romena". Lucrarea, apărută sub îngrijirea profesorilor Marco Cugno și Dumitru Losonti, este o antologie bilingvă ce cuprinde texte reprezentative din creația folclorică românească. Volumul include și un substanțial studiu asupra poeziei orale românești, semnat de profesorul Marco Cugno.

● **MIHAIL BULGAKOV** este cel mai jucat dramaturg sovietic pe scenele moscovite : patru piese simultan pe afișele unei stagiuni. Astfel, Teatrul **Sovremennik** a prezentat recent piesa „Servitutea ipocritului", evocare a ultimelor zile din viața lui Molière. Teatrul **Maiakovski** a montat în toamna aceasta spectacolul „Însemnările tînărului medic" realizat după „Jurnalul" lui Bulgakov din primii ani de practicare a medicinei într-un sat de lîngă Smolensk. Se mai joacă cu succes „Maestrul și Margareta" și „Fuga".

● **ÎN LIBRĂRIILE** din Beijing a apărut recent cel mai mare atlas geografic al Chinei, publicat de Editura pentru cartografie. În afara hărților celor 30 de provincii și regiuni autonome, în atlas sînt incluse hărți privind structura geologică, zăcămintele minerale, repartiția demografică precum și principalele zone și localități de interes istoric și arheologic. De asemenea, sînt inserate planșe privind fauna și flora, precum și date asupra economiei. Una dintre cele mai interesante hărți este cea a epicentrelor tuturor cutremurelor produse în China din anul 780 î.e.n pînă în noiembrie 1976.

● **PREȚUL ARTEI** este în continuă creștere. Cel puțin așa par să susțină ziarele americane care publică recordurile stabilite la ultimele licitații de artă plastică. Lucrarea „Mamă și copil la marginea mării" aparținînd lui Pablo Picasso a fost adjudecată la suma de 600 000 dolari ; o sculptură de Henry Moore s-a vîndut cu 315 000 dolari, iar lucrarea „Interior metafizic" de Giorgio Chirico cu 240 000 dolari.

● **ÎN CADRUL** celei de a 22-a ediții a Festivalului cinematografic al popoarelor de la Florența a fost organizată o retrospectivă a filmelor realizate în ultimii douăzeci de ani de regizori din Africa neagră sub titlul : „Nașterea unui continent, a unei societăți și a unei cinematografii".

● **CONTINENTUL** Atlantida, la care se referă Platon într-unul din celebrele sale dialoguri, continuă să incite pe arheologi. Recent, o echipă de scafandri italieni a descoperit în apropierea insulei Lanzarote din Arhipelagul Canare, obiecte manufacturate, realizate cu cîteva mii de ani în urmă. Considerate de experți ca noi argumente în sprijinul afirmațiilor privind existența misteriosului continent, aceste obiecte au fost expuse la Salonul nautic internațional de la Genova. Scafandrii italieni pregătesc acum un documentar cinematografic asupra vestigiilor descoperite în apele oceanului Atlantic.

● **PRIMA STATUIE** a lui Pablo Picasso a fost dezvelită la Barcelona. Cea de-a doua statuie a celebrului pictor urmează să fie ridicată în orașul iugoslav Osiiek. Executată în bronz de sculptorul Ivan Sabolici, lucrarea va fi amplasată într-o zonă din centrul orașului, unde se află deja numeroase sculpturi reprezentîndu-l pe cel mai de seamă creatori ai lumii.

● **2 500 000** de analfabeți existau în Irak în urmă cu trei ani, la începerea campaniei naționale de alfabetizare. Pînă la sfîrșitul anului viitor, analfabetismul va fi eradicat, a declarat recent într-un interviu directorul pentru relații publice al Irakului, Nazem Sayala. Costul campaniei de alfabetizare s-a ridicat la 65 milioane dinari irakieni.

SPORT

Să vorbim pe loc neted

Iată, prin urmare, că ceea ce era de așteptat, s-a și întîmplat, din nefericire : Valentin Stănescu a eliminat pe Dinamo București din Cupa U.E.F.A. În două luni de toamnă și o săptămînă de iarnă, el a izbutit să schimbe în piatră de sifon orice diamant i-a picat în mînă. În urmă cu două săptămîni scriam aici că acest pescar la copcă, priceput să împletească vintire, coșuri de nuiele, să taie stuf în baltă și să-l care cu sania, să spargă dovleci pentru plăcintă sau să toarcă lînă, ne va îmbuiba întregul an cu ponoase. Să vorbim pe loc neted și fără tertipuri : a izbutit. Pustiul de sub coroana lui s-a mai îmbogățit c-un pumn de nisip și o cireadă de blesteme. Cei care-l țin în ciubărul cu cel mai bun pămînt de flori, ca pe un leandru, pot fi mîndri : Valentin Stănescu știe să ne servească porții duble de fiere în ceașcă nespălată și să tundă toate oile în prag de iarnă. Vina lui e că stă unde nu trebuie și face ceea ce nu știe, dar vina celor care, după eliminarea echipei României din turneul final al campionatului mondial, l-au rechemat să conducă formația din Ștefan cel Mare e cu două măsuri peste marginea paharului. De aceea, la sfîrșitul partidei cu I.F.K. Göteborg, cînd spectatorii de la tribuna a doua strigau : afară Valentin Stănescu !, eu am fost de partea tribunei a doua. Și pe urmă vin și adaug că se îmbolnăvesc codrii de urs răpănos, tocmai în preajma sărbătorilor, dacă V. Stănescu rămîne în continuare la Dinamo, iar Victor Stănculescu Mandiba (psiholog de meserie, vă dați seama !), omul cu care a dus națională de ripă, nu e chemat să i se încredințeze destinele formațiilor antrenate acum de Mircea Lucescu sau Ion Oblemenco. Așa ar fi drept și normal și s-ar umple lumea de stînjenei cu ghimpi și boabe de năut sec.

În meciul cu I.F.K. Göteborg, Dinamo (unul din conducătorii ei după meciul cu Inter, declara, plin de îngîmfare : „nu ne interesează cu cine vom juca finala") a reușit să ne arate exact modul de gîndire al antrenorului său principal. Năruită de spaimă, ruptă în toate compartimentele, debusolată, butucănoasă, Dinamo și-a pierdut jumătate din simpatizanți. Mă număr printre ei cu deosebită bucurie, atîta vreme cît V. Stănescu va mai face umbră pe sub sălciile celui mai frumos stadion din București. Nu știu ce drac îmi spune la ureche că situația asta ar putea să dureze ani de zile. Nu face nimic, mă întorc în Giulești.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

Anul XXIV
51
(1 025)
Sîmbătă
19 decembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

O largă și reprezentativă manifestare de spirit, Festivalul național „Cîntarea României", un festival al muncii și al creației, cum a fost definit, a atins o asemenea treaptă de maturitate și implicare în tot ceea ce constituie la ora actuală fenomenul cultural-artistic românesc încît cu fiecare ediție a sa trăim sentimentul unei autentice sărbători, al unei emoționante întîlniri cu noi înșine în perimetrul și la scara valorilor celor mai definitorii ale artei, ale umanismului. Ne întîlnim de fapt cu propria noastră concepție despre cultură și artă, o concepție care, ideologică în primul rînd, situează cultura nu undeva la orizontul unor preocupări restrînse sau pasagere, ci în chiar inima și conștiința întregului popor, cu o arie de manifestare profundă și de durată, în slujba continuei sale emancipări, a permanentei sale construcții. Cea mai recentă ediție a acestui festival ne oferă o multitudine de argumente în acest sens. Și aproape că nu există domeniu în care marea sa forță de creativitate să nu-și fi făcut simțită prezența și să nu aducă în prim plan o adevărată gală a talentelor. În România activează peste 3 800 000 de artiști reuniți în 175 000 formații și cercuri organizate pe cele mai diferite genuri artistice iar peste cinci milioane de oameni sînt cuprinși în activitatea de creație tehnică și științifică. Festivalul e al tuturor vîrstelor și se desfășoară la scara întregii țări. Se pun în valoare virtuți și calități care țin de însăși moștenirea istorică și culturală a poporului și se pun în valoare virtuți ale sensibilității noastre actuale, făcînd ca sufletul unui popor să comunice în limbajul artei și să se adreseze lumii în contemporaneitate. Un moment semnificativ pentru amploarea și profunzimea ce caracterizează această manifestare a culturii și artei românești, un moment semnificativ pentru aprecierea și prețuirea de care festivalul se bucură il reprezintă vizita secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu la Expoziția republicană a creatorilor populari, artiști amatori și profesioniști, precum și participarea sa, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, ceilalți tovarăși din conducerea de partid și de stat, la spectacolul de gală al laureaților festivalului. Spectacol care, în firească sa expresie, a încununat seria a mii și mii de manifestări ce au fost organizate de-a lungul întregii ediții 1979–1981 și s-a transformat într-un vibrant și sărbătoresc omagiu adus patriei și partidului, omului care ne conduce și care ne îndeamnă la o permanentă stare de spirit creatoare, la un permanent demers în actualitate.

Văzut din unghiul propriilor noastre preocupări, festivalul la cotele sale valorice, noi, este și un puternic imbold și un generos cadru totodată, o generoasă deschidere spre prezent și viitor. Lumea cărților, lumea literaturii și artei intră sub raza de incidență a unei noi calități și, în contactul nostru cu publicul, cu problematica muncii, a realității, cu problematica omului căruia ne adresăm, beneficiem evident de orientări clare și sîntem solicitați să ne aducem o contribuție sporită, de ținută, în tot ceea ce, prin specificul activității noastre, se integrează organic în suita de acțiuni a festivalului și se leagă mai ales de finalitatea propriei noastre creații. Patriotismul culturii este o realitate și în același timp un deziderat, modul substanțial prin care ne definim și aducem o vie mărturie în contemporaneitate. De fapt chiar aceasta și este una din trăsăturile de fond ale acestui festival, patriotismul culturii, al creației care se resimte și solidarizează în sentimentele și gîndurile tuturor. Ceea ce face ca să avem o și mai clară și mai cuprinzătoare imagine despre noi și despre rostul nostru în societate, în edificarea acestei mari opere care este construcția socialistă.

Luceafărul

FESTIVALUL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Moment culminant

A treia ediție a Festivalului Național „Cîntarea României" a ajuns la momentul culminant : Gala laureaților artiștilor amatori și profesioniști, ediția 1979—1981. În inima țării, în Sala Mare a Palatului Republicii Socialiste România, în prezența secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în prezența tovarășei Elena Ceaușescu, a altor tovarăși din conducerea de partid și de stat, s-a desfășurat ultimul act al celei mai largi manifestări de creativitate artistică și tehnico-științifică, manifestare așezată sub egida muncii și libertății, a democrației și a puterii de creație a largilor mase de oameni ai muncii, manifestare în spiritul desăvîrșirii personalității multilaterale a oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, indiferent de profesie și pregătire, indiferent de vîrstă : adevărat Festival al Muncii, Festivalul Național „Cîntarea României", ediția a III-a.

Spectacolul galei laureaților s-a constituit așadar, într-o grăitoare succesiune de momente ilustrînd — din perspectiva largului ecou al inițiativei lor de pace și prietenie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu — adeziunea celor prezenți în sală, a participanților la festival, a tuturor oamenilor muncii României socialiste, la politica partidului, la înfăptuirea măreților perspective de dezvoltare și viitor. Viitor care, însă, în condițiile menținerii actualei curse spre înarmare este de neînchipuit, viitor a cărui liberă întruchipare este din ce în ce mai mult împiedicată de fabuloasa risipă pentru sporirea distrugătoarelor arsenale militare, viitor amenințat de norii întunecați ai rachetelor nucleare. Și într-adevăr, la ce altceva ne îndreaptă imediat gîndurile emoționantul, sugestivul tablou muzical-coregrafic oferit de pionieri și șoimii patriei decît la destinele generației de mîine având în primul rînd nevoie de pace, de libertate ? Ce altceva simbolizează luminosul moment coregrafic oferit de ansamblul Operei Române decît cele mai pure aspirații spre fericire, neputîndu-se împlini însă decît sub auspiciile păcii și prieteniei între popoare ?

Festival al creației libere, adevărat festival al muncii : sub această emblemă s-ar putea cuprinde excelentul moment oferit de brigăzile artistice laureate. Rînd pe rînd, oameni ai muncii din cele mai diferite sectoare de activitate au înfățișat, „tăind" cu armele criticii sau elogiind împartial meritele fruntașilor în producție, realizări sau neajunsuri, împliniri, sau proiecte rămase pe hîrtie. Rînd pe rînd, muncitori, țărani, intelectuali, studenți, cu ascuțișul ironiei, a oglindirii neidealizate a realității și a spunerii curajoase a lucrurilor pe nume, au oferit adeseori momente de umor dar și de reflecție, de satiră dar și de vitriolantă încondeiere a celor care mai mult promit decît fac, mai mult propun decît con-

Viorel Crețu

Continuare în pag. a 5-a

Asta o știm prea bine

A căzut viteazul la zidurile Țebei
și a mușcat țărîna

a căzut — și mult l-au jelit
femeile niebelunge...

a căzut viteazul, retezat de sabia
frățească
suplă și lucitoare ca luna cea nouă

a căzut viteazul
și a mușcat țărîna proaspătă din
tranșee

a căzut, roșind pămîntul dulce
la Moisei

e seară, tu citești terține din trecento
pe continentul vecin viteții cad
mușcînd țărîna

primejdia a șlefuit
picioarele gazelei, în alergare,
spune poetul
— primejdia, ah, știm totul despre
aceasta

știm totul despre război
despre război, totul

e vremea să avem
curajul pe măsura noastră,
cei fără de seamăn
curajul Necunoscutei : pacea

Ioana Ieronim

Pace lumii

— Pace ! rostesc buzele mamei
Mîngîindu-și pruncul abia născut —
Pe obrazul lui înflorește un zîmbet
nevinovat,
Cerîndu-și sublimul drept la viață.

— Pace lumii ! strigă bărbații muncitori
Purtînd pe umeri magistralele luminii,
Înălțînd orașele și satele viitorului
Ca păsările care pendulează
Între un anotimp și altul,
Spre țări mereu în floare.

— Bună pace ! zeița noastră de
belșug !

Rostesc dimineața țăranii,
Aplecînd apoi ușor fruntea grîului
Sub o plapomă de zăpadă,
Sărutîndu-i macii și închizîndu-i
pleoapele
Pentru odihna rodului din primăvară.

Pacea cuvintelor mele
Mi-e ca lumina, ca apa, ca pîinea
aurită
Pe care-o înalț la buzele sufletului meu
Ca un ghiocel înflorit
Înaintea celorlalți oameni !
Rostește și poetul
Scriind acest cîntec de pace.

Ion C. Ștefan

FIȘE EMINESCIENE

ÎN JURUL BIOGRAFIEI INTELECTUALE (XII)

În articolul anterior, semnalam încercarea poetului de a găsi echivalențe între darwinism și unele aspecte ale concepției cosmogonice cultivate în spațiul cultural indic. Faptul își are tîlcul său, sugerînd cît de mare era prestigiul teoriilor lui Darwin în universul cunoștințelor științifice eminesciene.

Se cunoaște, în acest sens, dezvoltarea pe care au avut-o în epoca sa științele naturii, datorită descoperirilor spectaculoase din domeniul geologiei, biologiei și al chimiei organice. În special realizările din biologie se bucură de un nemăsurat ecou, încît pe drept cuvînt s-a spus că, ceea ce însemnau Newton și Galilei în secolul XVII, reprezintă Darwin în cel de-al XIX-lea.

În mai multe rînduri, Eminescu aduce înflăcărate elogii **„teoriei evoluțiunii"** și contribuțiilor darwiniene. Articolul : **Efectele demagogiei,** menționînd **„Descoperirea unității ființelor organice, făcută în același timp de Goethe și de Lamarck și legile diversificării acestei unități și ale evoluțiunii"**, subliniază : **„teorie atît de splendid dezvoltată de Darwin".** Citarea lui Goethe ne avertizează că interesul său față de științele naturii putuse fi stimulat și de către exemplul marelui scriitor german, care, nu numai în lucrările pur științifice dar și în poemele didactice **(„Despre metamorfoza plantelor"** sau **„Metamorfoza animalelor")** promovase o concepție evoluționist-organicistă.

În cadrul unei discuții în jurul „plantei originare", se spune că Schiller i-ar fi obiectat lui Goethe : **„Aceasta nu este o experiență, e o idee".** Indiferent cît de întemeiat sau nu era reprosul, el n-ar mai fi putut fi formulat în cazul preocupărilor poetului nostru, între altele și fiindcă, sub influența științei epocii, el dezvăluie o pasiune investigatoare „pozitivistă", mergînd, cum observa G. Călinescu, în direcția **„monismului materialist științific, pe care-l respingea din punct de vedere metafizic, dar a cărui curiozitate investigatoare, pozitivistă, îl atrăgea, precum dovedesc însemnările sale «fiziografice»".**

Vom reveni asupra acestei probleme. Important acum, ni se pare, e să subliniem că, în căutarea acelor forțe capabile să înlocuiască haosul din lumea fenomenelor cu o ordine coerentă și armonioasă, Eminescu aderă la un model organicist (ca și Goethe) iar nu la cel mecanicist (newtonian).

Acest adevăr n-are nevoie de o demonstrație exhaustivă. Textele despre „morfologia plantei" sau despre particularitățile vieții albinelor — traduse de aiurea și copiate în caietele sale — vorbesc de la sine. Cît privește exemplul albinelor, se poate afirma că acesta devine, sub condeiul său, o adevărată obsesie.

Al. Oprea

Continuare în pag. a 2-a

REMEMORĂRI

ANTIRĂZBOINICĂ

Decembrie era, zăpezi de puf, un glas
subțire, de copil, ca un fum, tremurător ca o undă peste satul înghețat în
primejdii de iarnă.

Inserări miraculoase, precedate de picle
neșe, fiorul de taină, cuptorul înalt duduind
liniștitor, jarul lemnelor surpîndu-se-ncet, ceasul
legendelor bătrîne...

„Jos, la Poarta raiului, / Poarta raiului, /
Paște turma domnului, / Turma domnului, / Li
nu-i, lin și iarăși, lin, / Bate vîntul frunza lin, /
Lin și iarăși lin..."

Surpat subt zăpezi, satul, mirosea a cozonaci
și a frunză de brad și a nu știu ce, și a nu știu
cum, insulă miraculoasă, fumegînd înalt și
drept, privilegiul nopții fără vînt cînd se nasc dătini și turmele neliniștite de sclipirea înaltă a stelelor se opresc din rumegat și ascultă văzduhul.

Se scula gospodarul în zori, potrivea daruri în
tinda de lemn : nuci, mere, colaci, bănuți, (poli),
alune, bomboane... Oho !

„Dar la poartă cine sta ? / Oare cine sta ? /
Sta chiar maica și-aștepta / maica și-aștepta, /
Linu-i lin și iarăși lin, / Bate vîntul frunza lin..."

Ce frison nebun, ce repertoriu mereu îmbogățite, ce traiști aveam, de lînă, încăpătoare, și
cu trei bujori înfloriți în sclipirea ei mătăsoasă.
„Colindă, colindă, / Bagă capra-n tindă, / Și-i
dă fin să roadă..."

Și nu dormea gospodarul, atîta focul și prăjea
îndelung și răbdător cîrnații de porc — porc,
și trăgea vinul rubiniu în sticlele butucănoase.
așa, de poftitul nimănui, și gospodina se scula
și rumenea colacii spălîndu-i cu gălbenuș de ou
și odată, mirosea totul a proaspăt și a primenit
și a nou-născut din chiar zăpada aburînd în grădini.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 8-a

AMINTIREA POETULUI TÎNĂR

NICOLAE LABIȘ

Nam avut fericirea de a face parte din generația care l-a cunoscut pe Nicolae Labiș. Care a trăit, adică, lîngă el, acea stare totală de revoluție cînd a primi aer curat și liber în plămîni era un act de curaj și devenea prin cuvinte ce împușcau ecranul orb și obosit al unei bune părți din literatura timpului — act de poezie. Am aflat despre moartea poetului de la învățătoarea mea — fiind elev în clasele primare — care a simțit, așa cum cred că au simțit mii de învățători din România, nevoia de a comunica elevilor, copiilor, încă una din lecțiile tragice ale vieții și istoriei noastre. Era un lucru care mă face să cred că în același timp poetul Nicolae Labiș devenise un semn al demnității naționale, un argument că poporul român produce și respectă valori adevărate, indiferent de conjuncturi și de regulamente neorganice pentru firea lui. L-am citit și l-am înțeles pe Labiș în deceniul 6, atunci cînd puteai ține pe masă o carte de Blaga, de Arghezi, de Ion Barbu. Mi se părea firesc să existe. Încă un segment al istoriei noastre își găsise Poetul. Pe cel care a trăit odată cu lumea lui înțelegînd-o și judecînd-o cu forța unui talent extraordinar. Și deschizînd, ca un vîrf de lance, drumul unei generații strălucite de scriitori. Este Labiș un poet modern ? Fără îndoială că da. Există în versurile lui marile teme ale poeziei române moderne și, aș îndrăzni să spun, ale poeziei celei mai contemporane nouă. Cobora din obcinele lui bîntuite de secetă și de eresuri spre marile orașe cu a căror forță hipnotică de uniformizare, de lenevire a spiritului s-a luptat proiectîndu-le într-un viitor în care credea. Poetul care auzea în „amurguri pudrate suav cu zgură", „muzica dură-a tramvaielor", care simțea presiunea realului în toți porii săi, într-o lume în schimbare cînd eroismul și eroarea, sacrificiul și lașitatea, se hrăneau cu aceeași pîine și cu aceleași concepte, este și va rămîne un mare poet român contemporan. El descoperea, prin spațiul românesc, poezia totală. Era bogat de-acasă și lucrul acesta i-a fost hotărîtor. Mălinii lui, cu brazi și mesteceni care sună subțire, cu văi dulci și cu Moldova tăind iarba și potecile fierelor înseamnă istorie și cuvinte. Elemente primordiale care au dat marea mizã a poeziei lui, patriotismul ei de structură, sentimentul că fiecare vers trage după el o lume și-o casă de sensuri.

Ce este Labiș pentru poezia de azi, pentru poezia tinerilor în principal ? După părerea mea, un prag și-o interdicție. Acceptarea superioară a faptului că fără o mare mizã, poezia poate exista dar nu are șansa de a rămîne. Și interdicția de a te construi ca poet repetînd experimente consumate demult și improprii naturii tale, împrumutînd universuri și sentimente la modă ca un sărac ce primește de sărbători haine purtate pentru a se făli în fața prietenilor care nu știu că nu sînt ale lui. „Ia-ți lumea ta și umblă" — o parafrază pe care o cred singura parolă pentru trecerea pe pămîntul poeziei. Dacă o ai, dacă te simți în stare s-o porți. Iar — așa cum spune o glumă arhicunoscută — dacă nu, nu. Adevărul este probat de marile nume ale literaturii românești de ieri și de azi. Poetul Nicolae Labiș a trăit în interiorul acestui adevăr, a făcut să se miște în poemele lui o lume a lui, cu durere, revoltă și speranță. Supraestetii care-l caută astăzi doar într-o mică parte a poeziei sale, extrăgîndu-l din epocă, din social, cu grija leșinată a domnișoarei ce vrea să ajungă la trandafir fără a se răni cu spini, nu-l vor găsi. Cel care scria : „Tot ce-am putut să privesc / Mi s-a părut din cale-afară / De crunt ori dumnezeiesc / Nu i-am dat voie să moară". pe timpul cînd confrați ai săi, mai virstnici și mai încărcați de onoruri de tot felul, meșteșugăreau silabe lustruite spre încărcarea memoriei elevilor din școlile de toate gradele, rămîne, prin miracolul operei lui, creată pînă la nici douăzeci și unu de ani, un mare poet român.

Nicolae Dan Fruntelată

● În pagina a 3-a : ● **Numele poetului :** ● **„Nicolae Labiș" de Cezar Ivănescu** ● **„Poetul — eveniment" de A. I. Zăinescu** ● **„Anotimp recuperat" de Ion Murgeanu** ● **Labiș inedit** ● **„Un «eretic» de Artur Silvestri** ● **Poeme de** ● **Radu Cange și** ● **Nicolae Băciuț** ● **„Lecția despre culoare" de Luminița Pavăl.**

Efectul diletantismului (II)

Capitolul **Scriitorul despre el și arta** sa este nerelevant, eclectic, plin de inadmisibile confuzii și erori de informare ori de simplă transcriere a textelor, în ciuda siguranței cu care cititorul este îmbiat : „Textele le-am reprodus cu fidelitate din periodicele și volumele unde au apărut prima dată și, în citeva cazuri, din reeditări serioase". Să exemplificăm cu probe atît de scumpe lui Alex. Ștefănescu, acerb iubitor de evidențe. Articolul **Vers și poezie,** din care sînt reproduse arbitrar o suită de pasaje, fără a se respecta tehnica reproducerii, a fost publicat, într-adevăr, în **Linia dreaptă,** însă nu în nr.-le 2 și 3, din 1 martie 1904, cum se afirmă, ci în nr. 2 din 1 mai și nr. 3 din 15 mai ale anului indicat. Textul în care Arghezi își amintește că l-a zărit pe Eminescu nu este o „mărturie" oarecare din 1943, ci un fragment din **Conferința** ținută de poet la Ateneu, în 27 februarie 1943, tipărită, în același an, la editura „Vremea", cu titlul **Mihai Eminescu,** conservat și în reeditările ulterioare ; în nici un caz, mărturisirea respectivă nu se află inclusă în **Pagini din trecut** (ESPLA 1955), cum ne asigură, cu sublimă seninătate, îngrijitorul ediției. Pentru o cît mai justă informare a cititorului (fie și „nespecialist în literatură"), s-ar fi cuvenit să se precizeze locul unde a fost publicată scrisoarea adresată de poet lui Al. Rosetti **(Cartea albă,** Editura pentru literatură, 1968, p. 23). Subtitlul articolului **Ars poetica,** din 18 dec. 1927, este **Scrisori unei fetițe.** Fragmentele reproduse cuprind numeroase inexactități (îndeosebi secvențele din **Vers și poezie),** transcrieri eronate, omisiuni derutante și o recurgere inabilă la croșete, la care se adaugă refuzul, în unele cazuri, de a lua în considerare versiunea revăzută de către autor a unor texte. Nu mai punem în discuție selecția operată în acest prim capitol, ea fiind ilustrativă pentru gradul în care această latură însemnată a operei este cunoscută, insuficiența de la alte nivele fiind și aici evidentă.

Cel mai cuprinzător capitol este, de bună seamă, **Antologie de texte critice** unde se încearcă o primenire a formulei cu care ne familiarizase colecția. Sînt reproduse cîteva texte-pivot, considerate cu fundamentale, precedate, fiecare, de cîte un extras ca motto

Ilie Guțan

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE ANULUI 1981

ESEU DESPRE PERENITATE

PAUL ANGHEL: «Ieșirea din iarnă»

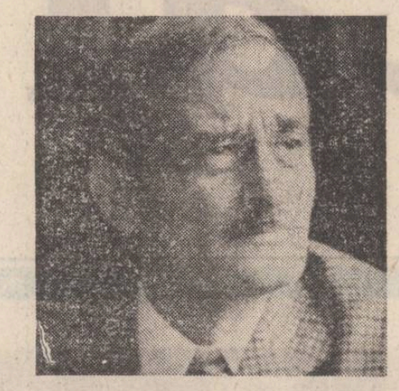

Această primă carte a epopeii „Zăpezilor de-acum un veac" de Paul Anghel nu se arată a fi, iată, prag sau ușă sau poartă de intrare într-un monument (palat, templu, piramidă, etc.) — de care unora le era teamă să nu se „înalțe" de la acoperiș în jos (dar, după Herodot, așa construiau și egiptenii piramidele : de la vîrf către bază ; iar după alți înțelepți, cinturile și rapsodiile epopeilor homerice au fost create și circulau separat, catalogarea de la „A" în continuare fiind o operație tîrzie). Mai mult, ca să-i liniștească pe „constructiviști", credem, autorul însuși își exprimă opțiunea în privința construcțiilor epice prin subtila parabolă a mușuroiului de furnici — replică personală, să zicem, la oul lui Columb sau nodul gordian. Claustrate între pereții făcuți cu migală de ele însele, spre primăvară furnicile sînt inundate din două părți : apele subterane cresc, iar țurțurul de ghiață pătruns prin acoperiș începe și el să se topească : „tur, tur, țur ! — ca o sabie a lui Damocles care nu taie, în schimb inundă" (p. 84). Se fac toate eforturile posibile pentru stăvilirea torentelor (furnicile cu aripi usucă firișoarele de pămînt, din raclele de la subsol se aduc chiar morții mușuroiului ca să se închidă cu trupurile lor spărturile din zid, se fac „canale" din paie de grîu pentru dirijarea apei, etc. ; de o imaginație debordantă, autorul dezvoltă parabola pînă în cele mai adînci sensuri mergînd chiar pînă la masarea furnicilor într-un singur cat dintr-o parte a mușuroiului, anticipare a retragerii în Moldova din timpul primului război mondial) — și nu lipsește nici gîndul ca poporul de furnici să-și părăsească „țara" care era așezată între ape și drumuri, dar „din nou a hotărît statornicia care leagă într-un singur lanț întreaga populație, furnicile simțind pînă la urmă că nu puteau pleca nicăieri, ele învîrtindu-se la roata destinului lor orizontal, un destin care le ținea pe loc". În mijlocul dezastrului se trimit iscoade afară din mușuroi pentru a inspecta împrejurimile — a trecut sau nu potopul — și, cînd toate furnicile ies pe acoperiș chemate de a doua iscoadă să se bucure de vremea frumoasă „o roată de tun a frînt mușuroiul în două" (trecea pe acolo armata spre Dunăre). **Lumea de sus** (tunarul cu ai săi) și **lumea de jos** (furnicile) nu au, aparent, nici o legătură, nu se înțeleg una pe alta : furnicile — fataliste — cred că este lovitura sorții, oamenii, pur și simplu, nu văd de ce se întîmplă sub roata tunului. Parabola ne explică, în plan istoric, ieșirea din inerția tratatelor, convențiilor, regulamentelor, etc. (ale „lumii de sus" : România fiind în centrul atenției marilor puteri a încercat toată căile de reglementare a conflictului cu Înalta Poartă pe cale diplomatică) — prin acea ruptură definitivă brutală, a liniștii și „păcii" de la malul Dunării, în care este antrenată în primul rînd „lumea de jos" cu entuziasmul ei nativ. (Pe un alt plan, autorul insistă și asupra importanței tunului ca armă modernă de luptă în acest război. Pentru tunarul Athanase Călin Zancu, om din popor,, „tunul era o armă dincolo de fire, o sculă drăcească sau dumnezeiască, oricum, neomenească — poate o armă a regilor" (346). O unealtă, deci, a lumii de sus sau de jos, din domeniul extremelor — nu a lumii de mijloc. „Pumnul" cu care sparge un țăran vol lui Columb este, fără voia lui, înmănușat în piele de drac sau în hermină ; să fie acesta motivul pentru care nu simte el catastrofa pe care a creat-o în mușuroiul de furnici ? Desigur, din căruța sau din sania lui omul ar fi văzut bine drumul de sub roate și ar fi evitat accidentul — mușuroiul stă, doar, de atîta timp în drum ! — dar de pe afetul tunului privirile îi sînt atrase spre alte depărtări). În ordine estetică remarcăm, apoi, opțiunea autorului pentru orizontalitate — „roata destinului orizontal". Pentru că, dacă acest roman nu prefigurează o construcție grandilocventă pe verticală, unde acțiunile sînt „cărămizi", eroii, „coloane", masele, „liant", etc. — el este, în schimb, unul dintre cel mai interesante romane de configurație. Nu ni se descriu interioare, caractere în stil baroc — ci, cu precădere, drumuri și popasuri, nopți și zile, individzi și mase, munți și ape ; acțiunea însăși este o „înlănțuire" de acțiuni, un lanț întins la suprafața pămîntului fiecare catenă, fiecare „ochi de pădure", dezvoltîndu-se în alta (altul) ca o curgere egală, din iaz în iaz, spre fluviul cel mare : Independența. Chiar personajele au conștiința apartenenței lor la un lanț. Păuna Catargi mijlocește o întrevedere între un ziarist american și prinț nu pentru că ea dorește „dar un întreg lanț de mari familii, cu încrengături prin mai toată Europa, se mișcase la un anumit moment impunîndu-i ei, ca ultimă verigă, să mijlocească întrevederea...". Prințul general Iancu Ghica se simte, la un moment dat, el însuși „prins într-un lanț care-l determina" să accepte misiunea la Petersburg, etc. Drumul lui Lucrețiu Parva de la izvoarele Dunării la Iași și apoi la București configurează „lanțul" determinărilor istorice (același drum, prințul îl face de-a lungul Dunării intrînd în țară pe la Turnu Severin). Drumurile trupelor rusești și românești spre Dunăre, prin noroaie și ploi simbolizînd o naștere cosmică a constiinței de libertate, drumul prințului cu pluta pe unul dintre cele mai repezi rîuri ale Moldovei pentru a înțelege spiritul poporului pe care-l conduce — drum în urma căruia „Prințul a trăit o clipă senzația că acest tărîm al pădurilor și al pietrei îl expulza cu forța unei nașteri" (p. 431) — apoi, plimbările aceluiași prinț prin păduri și poiene (într-un ochi de pădure el vede un cerb, „suveranul animalelor" pe care — replică la alți prinți și alte timpuri — nu-l împușcă, ci îl admiră ca omolog al său în lumea ființelor pădurii) — sînt episoade în care termenul „lanț" sau alternanța drum-popas sînt dominante. Parabola colierului este reprezentativă din acest punct de vedere : „Tot acolo, la poalele aceluiași gorgan, descoperise și niște mărgele de ambră. Le descoperise de fapt calul, care scurma cu copita în țărîna arheologică. El a observat cu plăcere boabele, care păreau atunci desirate dintr-un colier. Acestea aparțineau cert unui colier, un colier arhaic, care împodobise probabil gîtul unei prințese barbare din noaptea timpului, și prințul, stînd într-un genunchi, a cules boabele de ambră cît boabele de strugure, punîndu-le apoi în buzunar. S-a gîndit tot atunci, la întoarcerea spre București, sunîndu-le în buzunar, dacă n-ar putea să redea acelor boabe funcția inițială de podoabă, înșirîndu-le pe un fir de mătase și dăruindu-le prințesei de ziua ei (...) Prințul a și chemat la el un cunoscut argintar cerîndu-i să-i fabrice o cheutoare de argint pentru acel colier (...) Apoi i-a cerut argintarului să-i fabrice și o casetă pentru acel colier, o casetă mică în piele de culoarea ambrei cu cheutori în bronz. Efectul, la deschiderea cutiei, era splendid — șarpele de ambră arăta somptuos în culcușul lui de mătase albă — dar deschizînd cutia prințesa s-a speriat : — Ce e asta ! a strigat ea — Un colier de ambră ! Șarpele se umflase parcă pe zăpada de mătase, dobîndind din culcușul alb. — De unde ? a mai întrebat. Desigur, nu era o piesă obișnuită, dar întrebarea — De unde ! — părea stranie. Cum de unde !, doar piesa nu era furată, și prințul a răspuns simplu : — Din pămînt. Apoi a adăugat : — Dintr-un mormînt sarmatic sau scit sau getic. A aparținut probabil unei prințese barbare. Explicația era elementară, dar explicația părea că mișcă șarpele, care stătea imobil, și prințesa a închis cutia. A închis și discuția, rămînînd cu mîna pe cutie și prelungînd un scurt fior" (p. 214—215). Elementele din „lumea de jos" (arheologică), își găsesc în „lumea de sus" structura inițială și prind viață, înfiorînd. De ce lanț, de ce colier ? De bună seamă pentru că acesta este unul dintre elementele spiritului local, al reliefului (lanțuri de munți, etc.), al reliefului spiritual (hora ca lanț esential de unire a indivizilor în joc) etc.

Catena corespunzătoare acesteia a mușuroiului de furnici o reprezintă descrierea vieții de la o mînăstire : „timpul de sus și de jos era aici în munți senin stătător" (p. 88). Lumilor extreme li se opune un timp omogen. Mînăstirile țării „erau așezate ca niște **noduri de purificare**, ca niște vămi între șesuri și înălțimi, în toată zona subcarpatică, la hotarul dintre cele două specii, la punctul de răspintie între fagi și brazi." (p. 420). Catene unice în lanțul devenirii istorice. Într-o astfel de mînăstire o „Cassandră" se trezește profetizînd sfîrșitul lumii, vine imediat o misionară catolică de la drum însoțită de prefectul județului și reprezentantul cultelor anunțînd-o pe sora ei ortodoxă că este nevoie de atitea călugărițe pentru îngrijirea rănitilor de război — deci, mînăstirea își va schimba funcționalitatea, va pătrunde în timpul și lumea de jos — iar rolul furnicutei-iscoade îl are o copilă ce stă și la mănăstire și prin satul din apropiere : ea intră în fugă la maica stareță și aduce vestea : „— Stăpînă maică, vine sfîrșitul lumii. Pe Dunăre curg morți !" (p. 100). Replica încheie un capitol ; autorul reia acțiunea din punctul de vedere al prințului și, numai după o pagină, replica se reia într-o explicare contextuală mai largă : „Între timp în Marea Neagră intrase flota otomană de război. De-a lungul Prutului fuseseră masate trupe ruse. Pe Dunăre au început să curgă morți. Morți din războaiele și răscoalele de anul trecut ? Morți !" (p. 101). Este autorul un simplu istoric dezvoltînd o replică ? Păi, să vedem. Desigur, copila de la mănăstire, a aflat un zvon — „Pe Dunăre curg morți" — nu din categoria celor obișnuite : Dunărea este un fluviu esential, elementul vieții, simbolul curgerii, al neamului, al religiei (și religiilor : ea leagă catolicismul de ortodoxism). Pentru români, curgerea ei simbolizează încă mai mult : unirea cu apele mării. Iată-l pe prinț, reprezentantul „lumii de sus" (în împărțirea „brazi-fagi" el este un brad) încercînd să se apropie de țara pe care o conduce — remarcabil acest efort : printul recunoaste din principiu că nu-și cunoaste țara și acceptă „inițierea" în tainele sufletului și peisajului românesc ca pe o primă obligație princiară : „Aici totul e freamăt (...) fluviul nu se sfîrșea în mare în punctul de atingere cu apa marină, ci își supraviețuia pe multe mile, împingîndu-și hăt departe undele tulburi și dulci pînă în inima apelor sărate și clare. La rîndu-le, apele salmastre ale Mării Negre pătrundeau în fluxuri line în apele Dunării pînă departe înapoi, schimbîndu-le gustul... În sufletul locainicilor se prelungea, probabil, aceeași luptă, a mai gîndit prințul. Omul locului tindea vădit spre niște înălțimi spre un anume zenit sau **sublim**, la care poate ar fi putut avea acces dacă n-ar fi fost tras înapoi de o putere contrară. Probă, pendularea dramatică între brazi și fagi, balansul între apele salmastre și apele dulci". În privința Dunării, deci, un asemenea zvon cum că apele ei ar purta morți are, pentru omul care-l află și pentru cel care-l poartă, valoarea unei introduceri în sublim. Or, această categorie neintrînd în domeniul istoriei, ni se pare ridicol să-l considerăm pe autor un simplu narator care pune la curent publicul cu evenimentele înconjurătoare, pornind de la sublim. Vezi, de altfel, și ironia lui : „Morți din războaiele și răscoalele de anul trecut ? Morți !" Avem tot dreptul să credem că, din punct de vedere istoric, nici nu curgeau morți pe Dunăre — doar în imaginația poporului, atras de momentul sublim care se apropie, evenimentele capătă această dimensiune fantastică. Independența este, de altfel, în primul rînd un eveniment al spiritului neamului ; ca atare, el nici nu are o istorie, o curgere graduală : este o calitate și nu o cantitate de fapte. Autorul o urmărește în primul rînd din punctul de vedere al calității sondînd zone perene în țăietura transversală pe care o operează. Iată, de pildă, un țăran de la munte rostind o formulă : „Vasile Ailenii nu i-a zis **măria ta** prințului, ci colonelului. Această formulă de politete se aplica obișnuit în munți, **măria sa** putînd să fie un tată, un frate mai mare sau un copac, un pin sau un brad" (p. 433). Nu se trimite la expresia „Codrule, măria ta", metaforă complexă ce nu explică formula de politete, ci poziția codrului față de om — ci se vorbește de copaci, un pin sau un brad (heraldic, prințul fiind un brad, formula i se adresează, totusi !). Descompusă, expresia poate fi înțeleasă astfel ca formulă de politețe. Dar ea are valoare estetică numai pentru cine cunoaste metafora complexă, numai în vecinătatea acestei metafore ; altfel, pare o seacă explicație, după modelul nemțesc, o otioasă tăiere a firului în patru. La fel ca în cazul colierului, ca în cazul mușuroiului — ca în cazul întregului roman, de altfel, care nu este o istorie — cît gresesc cei care vor să-și completeze golurile de cultură generală din romane — nu este un conglomerat de evenimente — ci un eseu despre perenitate. Citirea lui implică minime cunoștinte etico-filozofice privind specificul secolului trecut, al spiritualității noastre naționale. Înțelegerea lui implică, pe de altă parte, precunoașterea a evenimentelor și aplecare spre acest tip de evenimente și realități. Altfel, nu se văd copacii din cauza pădurii. Dacă, pentru a-l lectura, ne izolăm într-un satelit fără atmosferă, să zicem, luna — evident că vom avea senzația unei planete fără atmosferă. Un minim efort, așadar : romanul respiră adînc în spiritualitatea românească — să pregătim tuburi cu oxigen pur pentru criticii claustrați în vid. Cartea ne judecă ea, atîta timp cît este „un bun pentru totdeauna" (**ktema eis aei**) și nu trăiește, ca noi, de azi pe mîine.

Nicolae Georgescu

CARTEA DE DEBUT

DOUĂ VOLUME DE VERSURI

Volumul de debut al Elisavetei Novac (**Ochiul de basm**, Editura **Ion Creangă**, 1981), beneficiază de o foarte elogioasă prezentare semnată de Gheorghe Tomozei, text care poate într-adevăr să constituie un bun impuls inițial al unei cariere literare : „Elisaveta Novac — profesoară din Pitești — cunoscută iubitorilor de vers și prin placheta **Mona Lisa** apărută cîndva între coperțile revistei «Argeș» dar și prin alte apariții în publicații de prestigiu, ne oferă prin acest «ochi de basm» putința de a privi fermecata lume a copiilor și a copilăriei. Compuneri gingașe, versificate abil și impregnate de un «aer» inefabil ce le face lesne memorabile, poeziile Elisavetei Novac ni se propun ca un adevărat vitrai foșnind de lumini candide și de euritmii văratice. Iubite de copii, versurile «Ochiului de basm» ne îndreptățesc să le prevedem un fericit destin literar".

Într-adevăr, versurile din **Ochiul de basm** au o gingășie potrivită cu mentalitatea celor cărora li se adresează. Lexicul folosit este cu grijă ales, pentru a nu îi descumpăni pe micii cititori. Cîteva mituri puerile (mama, bunica, natura — reprezentată mai ales prin mici vietăți lipsite de apărare) sînt armonios figurate. Reușite sînt și poeziile de inspirație istorică, precum și cele de sugestie patriotică. Iată poezia intitulată **Mama**, ilustrativă pentru posibilitățile autoarei: „Mama, cu degete lungi de ctitoriță frumoasă, / ne zidește sufletul pentru viață ; / ne face ferestre mari pentru zbor / și pentru bucurii ne ciopleste prídvor. / Colorează de jur împrejur cu migală / ferestrele pe unde visele zboară / în lăzile de zestre sculptate / ne lasă loc pentru bunătate. // O, mama, ți-e milă de ea uneori / tinerețea sa o așează-n culori. / Lasă peste prag loc pentru drumuri drepte / și potrivește portretul său în perete. / Mama, cu degete lungi de ctitoriță blajină, / ne zidește sufletul din lumină". După cum se poate observa, autoarea recurge la un peisaj sătesc, procedare care poate fi constatată în toate poeziile volumului. Fără a fi reprobabilă în sine, această reducție a universului infantil are un ce neconcordant.

Numai respectul față de dreptul principial al fiecărei cărți de a fi recenzată mă determină să scriu cîteva rînduri despre volumul de debut al lui Ovidiu Florentin (**Formule pentru spirit**, Editura **Litera**, 1981), una dintre cele mai nesemnificative apariții editoriale pe care am avut prilejul să le citesc în perioada de vreme de cînd susțin rubrica de față. Este vorba despre exerciții modeste, în care umorul involuntar este însoțit de produsele hibride ale unor căznite, întristătoare eforturi de originalitate. Se obțin versuri jenant de slabe : „Simfonia a treia de Beethoven. Viorile / își trec corzile prin urechile noastre. / Spectatorii stau și se uită la sunete. // Simfonia a treia de Beethoven. Arcușurile / se mișcă uniform / ca o armată în pas de defilare. / Spectatorii stau și se uită la sunete. // Simfonia a treia de Beethoven. Cîteva persoane / aruncă pe scenă cu lacrimi. // Muzica, / muzica este un vis cu ochii deschiși. // Spectatorii și-au lăsat trupurile pe scaune / — ca niște bagaje în plus — / și visează, visează fiecare cît poate / mai mult, / iar visele lor trec printre stele". Apar și imagini mai reușite, dar s-ar zice că sînt rezultate ale purei întîmplări. Le citez pe cîteva dintre ele, spre a justifica astfel recenzarea cărții lui Ovidiu Florentin : „Toamna pictează stins / strigătul florilor / adormite" ; „Soldații varsă lacrimi / de fier".

Voicu Bugariu

VIAȚA CĂRȚILOR

ADAM MÜLLER-GUTTENBRUNN A DOUA OARĂ ÎN ROMÂNEȘTE

Dintre figurile de seamă ale literaturii germane din Banat — de la Johann Friedel pînă la Eugen Probst și Nikolaus Schmidt, de la Johann Nepomuk Preyer pînă la Otto Alscher și Franz Liebhard — Adam Müller-Guttenbrunn se detașează ca scriitor, în cel mai larg sens al cuvîntului, nu numai fiindcă a cultivat în mod intens nenumărate genuri beletristice, ci și ca folclorist, critic literar și de teatru, la fel ca publicist și om politic.

A creat o operă de dimensiuni impozante (mărturie sînt printre altele cele peste 70 de volume apărute în timpul vieții autorului, mai ales la cunoscuta editură Staackmann din Leipzig), marcată, în liniile esențiale, de semnele nestерse ale unei adînci preocupări sociale și implicit de o sensibilitate mereu trează pentru actualitatea cotidiană. În concepția lui Adam Müller-Guttenbrunn, singura justificare a notorietății sociale o reprezintă munca, creația. Poporului putea să-i închine imnuri — toate figurile romanelor și povestirilor sale din mediul bănățean, care mai au și azi o atracție deosebită pentru cititori, fiind sfințite și înnobilate de muncă, munca brațelor și a minții. „Simpatia lui netărmurită aparține tuturor acelora care, prin trudă și prin fapta brațelor harnice își cîștigă pîinea", afirmă pe bună dreptate scriitorul Andreas A. Lillin, care l-a redescoperit în anii 50 — pe vremea aceea nu numai un act de cultură, ci și un act de curaj ! — pe marele nostru prozator și jurnalist, deschizător de drumuri noi în teatrul vienez și apărător hotărît al concetățenilor lui șvabi care, la sfîrșitul secolului trecut, trăiesc drama unor tendințe de asimilare și deznaționalizare forțată.

Adam Müller-Guttenbrunn a scris un excelent pamflet despre „Nevoile șvăbești", dar n-a putut să nu recunoască faptul că nevoile șvabilor sînt numai o frîntură dintr-o problemă generală, care cuprindea toate naționalitățile în condițiile statale și sociale respective, în primul rînd populația cea mai numeroasă, cea română. El și-a dat seama — și această gîndire ni-l înfățișează ca un om politic matur — că numai unitatea tuturor naționalităților asigură o șansă în lupta împotriva împilării. El a priceput că, pentru șvabii din Banat, există o singură cale de a-și păstra limba și cultura, iar această cale constă, după cum va demonstra logica de fier a istoriei, în prietenia cu românii.

Și iată, după exact 50 de ani de la dezvelirea festivă a unei plăci comemorative la casa părintească din Zăbrani (autorul, legat de pat din cauza unei boli nemiloase care îl va răpune doi ani mai tîrziu, în 1923, nota la sosirea gazetelor din Ba nat : „Sașii din Ardeal au fost prezenți și preotul român din Chesinț cu reprezentanții comunei... El m-a elogiat în fața casei părintești... Toată considerația mea pentru poporul român, care are astfel de oameni cu fire nobilă..."), deci, după 50 de ani, cititorul român se întîlnește din nou cu opera prozatorului Adam Müller din Guttenbrunn, cum se numea la nașterea autorului în 1852 comuna Zăbrani din județul Arad. Plăcuta surpriză literară ne-a făcut-o editura **Kriterion**, grație traducătoarei Beatrice Staicu și a confratelui nostru bănățean Sorin Titel, care a scris o prefață, poate prea succintă, pentru cititorul român neinițiat, dar plină de suflet, de francheță și originalitate. Romanul autobiografic „Meșterul Jakob și copiii săi", la care mă refer, este deci a doua traducere românească a prozatorului. Prima a apărut în 1978 la editura timișoreană **Facla**, care scosese, dealtfel, în original și trilogia „Lenau" a aceluiași autor. Excelenta povestire „Micul șvab" și, în completarea cărții, două fragmente din romanele „Amurgul idolilor" și „Clopotele pămîntului natal" au fost traduse de Erwin Lessl și Valentina Dima.

Regretăm că în frumoasa ediție **Kriterion** a „Meșterului Jakob" cititorul nu găsește nici o referire la apariția timișoreană, înzestrată și cu un studiu introductiv privind prietenia romancierului cu românii și cu un explicit tabel cronologic. Apoi, nu ar fi fost lipsit de interes să se remarce că la noi în țară cît și în Austria și Republica Federală a Germaniei există o cercetare diversificată privind viața și opera lui Adam Müller-Guttenbrunn și că această cercetare a avansat foarte mult, chiar în ultimii trei ani. Au apărut o serie de studii critice importante, care pun într-o lumină nouă proza autorului bănățean, al cărui loc de vecie îl găsim în așa-zisa galerie a marilor personalități ale Vienei. S-au corectat, între timp, și o serie de erori în interpretarea vastei opere a lui Adam Müller-Guttenbrunn, a biografiei sale și în fine, s-a dovedit, de către inimosul cercetător și susținător al lui Adam Müller-Guttenbrunn, prof. dr. Nikolaus Britz, organizatorul unor simpozioane internaționale privind opera lui Müller-Guttenbrunn, că prozatorul din Zăbranii de azi face parte „din elita publicisticii austriece de la răsăritul secolului nostru". Și ca argument pentru această afirmare, dr. Britz a editat în trei ani trei volume din publicistica lui Müller-Guttenbrunn.

Nikolaus Berwanger

Vacarmul de dimineață

Întorcîndu-se de la plimbare de după vizita lui Albini, Gherman, care nu-și închidea casa niciodată, nu păru deloc mirat de prezența unui străin acolo, cu atît mai mult cu cît îi găsise de multe ori pe Ion ori pe Vasile dormind. De data aceasta, însă, oaspetele era complet necunoscut și la apariția gazdelor nici nu întorsese capul măcar să vadă cine a intrat. Maciste continua să se joace cu broasca adusă din parc, dar mica vietate părea o simplă gumă, fără viață ; Gherman știa însă că motanul nu și-ar fi continuat joaca dacă batraciana n-ar fi fost vie. La un moment dat Maciste aduse din bucătărie un castronel cu lapte și-și aruncă jucăria în lacul miniatural și alb. S-o numim Zița, spuse Gherman, iar motanul începu să creacă în fotoliu ca și cum ar fi fost umflat cu aer și un ris ușor, ca străbătînd prin patruzeci de camere cu ușile deschise, pătrundea în încăpere. Gherman se ridică brusc, stinse lumina și reașezîndu-se în fotoliu — după ce răsuci butonul radioului, avu norocul să prindă muzică de Vivaldi. Și Maciste, și stăpînul său fură cuprinși de o stare de liniște absolută. Gherman nu mai știa dacă doarme sau visează cu ochii deschiși, pentru că, suprapunîndu-se meditativelor sonuri, un plînș de copil inundă odaia ca o flacără sunătoare. Ceea ce i se părea de neînțeles era faptul că plînsul venea dinspre pat, deși ar fi fost posibil ca însuși Maciste să emită asemenea sunete. Cînd aprinse veioza, Gherman observă că motanul dormea dus, dar se gîndi că n-ar fi rău să-l trezească. Deșteptat pe neașteptate, Maciste care se lungise dormind cît un om, reveni brusc la proporțiile cu care-și obișnuise prietenul și stăpînul, dar cum tocmai atunci plînsul de copil se auzi din nou, motanul începu să-și smulgă propriile sale portrete de pe pereți, iar Gherman nu mai știa cum să procedeze pentru a-l liniști. Omul din pat nu dădea nici un semn c-ar fi auzit ceva din zgomotele provocate de nervozitatea cumplită a lui Maciste. Pînă la ziuă plînsul de copil s-a mai repetat de cîteva ori, cum s-au repetat și stările de surescitare ale lui Maciste, iar somnul nu s-a mai lipit de cei doi.

Se făcuse demult ziuă cînd omul din pat, care dormise îmbrăcat, se ridică anevoie și, fără să spună un cuvînt, intră în bucătărie și după un sfert de oră, întredeschizînd ușa, își arătă capul bătrîn cu o barbă ca zăpada și-i spuse gazdei „la revedere". Gherman și Maciste se luară după el și-abia atunci observară că bătrînul avea un picior de lemn cu o imensă umflătură în dreptul genunchiului. Cînd bătrînul ajunse la biserică se așeză pe una din treptele de la intrare și bodogănind, scoase un briceag și tăie nodul unei sfori, apoi desfășură de pe piciorul de lemn o fașă nesfîrșit de lungă cu care înveli după aceea un bebelus pe care-l purtase lipit sau în butucul de lemn ce-i servea de picior. Cîteva femei vîrstnice observară ce moșmondea acolo bătrînul, iar cînd acesta așeză copilul care scîncea lîngă una din coloane și se îndepărtă, în mai puțin de un minut, ca și cum ar fi fost anunțați de cineva, oamenii de pe trotuare năvăliră pur și simplu împrejurul copilului. Maciste pătrundea în fiecare casă din apropiere precum și în blocul imens de la barieră și gospodinele cu polonicele-n mîini, bărbați în halate și-n papuci îl înconjurară pe bătrîn și-l tîriră pînă în apropiere de locul unde se afla bebelușul. Gherman, cuprins de valul mulțimii, nu mai reușea să se facă auzit de Maciste care îl ataca în toate chipurile pe bătrîn.

— Faceți-mi orice, nu sînt vinovat, dar scăpați-mă de acest motan blestemat : de ce să port eu un copil cu care m-am trezit azi dimineață legat de piciorul meu, striga bătrînul.

Un bărbat cu voce puternică se urcă în clopotniță și de acolo reuși să potolească vacarmul de nedescris.

— Ce vreți, întrebă el, să faceți cu acest om ?

— Să-l judecăm, să-și primească pedeapsa, fiindcă a părăsit copilul, se auziră sute de glasuri, după care vacarmul se deziințui și mai puternic. De copilul care plîngea nu se mai ocupa decît Maciste, legănîndu-l pînă cînd, se făcuse ora prînzului, sosi un echipaj de la circulație, iar bătrînul și copilul fură depuși pe bancheta din spate, și în timp ce mașina se îndepărta, mulțimea continua să ceară o judecată aspră. La venirea serii, mulți dintre cei ce apăruseră acolo încă de dimineață mai discutau cu aprindere despre cele întîmplate.

Gheorghe Pituț

ÎN JURUL BIOGRAFIEI INTELECTUALE (XII)

Urmare din pag. 1

A intenționat însă Eminescu să transfere ceea ce se întîmplă în natură în viața societății umane ? Iată ce se cuvine a fi înțeles în chipul cel mai nuanțat. Tocmai pentru că el nu are o concepție mecanicistă ci una organicistă, după Eminescu legile nu sînt separabile de fenomene și aplicabile peste tot — ne amintim cu cît patos polemiza în articolele sale cu pretinsa principii universal valabile — ; aceste legi, fiind o expresie a vieții interne a fenomenelor, cresc și se dezvoltă odată cu ele. Am inclina să spunem că exemplele bune pe care poetul tinde să le găsească în lumea naturii au o valoare nu alegorică ci de simbol. Căci, altminteri, așa după cum nu acceptă ca instituțiile unor organisme sociale din apus să fie imitate cu docilitate de țările mai tinere din răsăritul Europei, „cazuistica" respectivelor instituții diferind în funcție de loc și de timp, tot astfel n-ar putea fi, principial, de acord ca forme specifice de organizare dintr-un „regn" anume să fie mutate mecanic în altul. O însemnare — care ilustrează, încă o dată, interferențele cu ideile hegeliene — reține această aproximare : **„Animalele care nu cunosc trebuința libertății interne vegetează — și de aceea în sensul propriu al cuvîntului nu trăiește decît numai personalitatea — omul (psihica)"**. În continuare, această notă : **„Asta-i fenomenologia vieții interne (Hegel)"**.

Comparațiile cu lumea naturii capătă, propriuzis, funcția unor puncte de reper, care-l ajută — ca și pe Rousseau „starea naturală" — să reliefeze adevărul că a putut exista un timp cînd între „uz" și „trebuințe" (ca să folosim expresiile sale) era un deplin acord, și de fapt o unitate indestructibilă, ruptura petrecîndu-se mai tîrziu, atunci cînd oamenii au introdus arbitrariul lor, întrerupînd sau siluind dezvoltarea organicistă, firească, de pînă atunci.

Că aceasta este interpretarea pe care se cade s-o adoptăm ne-o dovedește o altă însemnare din caietele sale (aparținînd probabil perioadei universitare), unde se dezbate direct ideea paralelismului dintre „instinctul sigur al naturii" și istoria societății umane.

Elogierea instinctului naturii, ca element de bază al vieții interne a poporului, derivă teoretic din aria gîndirii schopenhaueriene dar, după cum se știe, în problema statului, Schopenhauer se întîlnea cu J.-J. Rousseau, în acceptarea unui „contract" social (în viziunea filozofului german, ca expresie a voinței individuale). Eminescu, se poate spune că este **mai consecvent rousseanist decît Rousseau**, văzînd în stat nu o creație a „mult lăudatei minți omenești" ci un produs al „infailibilei" naturi. În articolele sale, noțiunea care-i stîrnește, frecvent, apetiturile polemice este cea de „contract social" : „Noi credem din contră, că el (statul n.n.) e un produs al naturii, că asemenea unui copac din pădure își are fazele sale de dezvoltare asemenea oricărui organism, își are evoluțiunea sa".

Punctul de vedere eminescian asupra statului datorită locului important pe care-l ocupă în sistemul concepțiilor sale sociale, merită o analiză specială. Deocamdată, în continuarea reconstituirii biografiei intelectuale, vom aminti o altă traducere care figurează în caietele poetului : fragmente din studiul lui John Stuart Mill : **Despre guvernul reprezentativ.** Două texte cărora li s-au suprapus aceste titluri semnificative : **Antropocrație** — statul înțeles ca o convenție, bazat pe atotputernicia individului — și **Fiziocrație** — statul ca o expresie a legilor naturii (în confruntarea din „physis" și „antiphysis",nu mai e nevoie să spunem de partea cui se situează Eminescu.) De altminteri, cel de al doilea text conține numeroase sublinieri, marcînd punctele de acord cu idei pe care poetul le va dezbate apoi, sub diferite forme, în demonstrațiile sale teoretice.

BREVIAR

■ Obiceiul unor recenzenți de a se îndeletnici, în articolul critic, cu înțepături, în loc de a comenta opera în chestiune, se întinde, pare-se, iremediabil, căci altfel nu se pot explica violențele Danei Dumitriu („România literară", nr. 50). Autoarea e neliniștită de invazia „ignoranților", a „interesaților", a „neîndeminaticilor", a, vorba lui M. Preda (nu-i așa ?), „agresivelor spirite primare", a „impostorilor", a „celor ce intră în lumea artei cu bocancii țintuiți" (cită imaginație militaristă !), a unora solidarizați pe temeiul „camaraderiei de salon sau de gang". Pictura acestei contemporaneități infernale, curentă la cîțiva autori, nu presupune și precizări ; pesemne că aceasta e „polemica indirectă", slăvită acum de Dana Dumitriu.

■ Admirabilele „epifenomene" publicate în „Săptămîna" de Marian Popa (critic subțire și un prozator de tot interesul) prind în colimator atît (nr. 50) pe Nostradam a cărui carieră de profet „modern" a tulburat nu demult spiritele europene. Eseul lui Marian Popa de o ironie rece și greu egalabilă în teritoriul ei, sfîrșește în acest chip emoționant : „Și totuși această bulibășeală colosală, ba chiar planetară, pe care ne-o oferă Nostradamus, are o lacună importantă, aș spune esențială și decisivă : catrenele lui Nostradamus devenite bilet de papagal pentru interpretul lor contemporan nu spun nimic, dar absolut nimic despre prietenii mei, despre familia mea și despre mine, cel care mic și umil semnează mai jos".

■ Noua echipă literară Neagu Cosma și Mihai Stan ne dă un roman „Să ne amintim de Cain" (Editura Cartea Românească), din categoria polițistului cosmopolit pigmentat cu tablouri sofisticate din viața caizilor occidentali, șefi de servicii oculte de spionaj. Acest fluent și trepidant „policier" afirmă un „tandem" de forță, un pandant al ironicilor Morogan și Salomie, venind, acestia de acum, cu documentare, probabil pe viu.

■ Cu cîtă superficialitate își realizează uneori Aristide Buhoiu emisiunile lui de globe-trotter grăbit, s-a mai observat. De pildă, aceea din 13 dec. consacrată „românilor în Lusitania" unde, excluzînd pronunția abracadabrantă a multor nume proprii, plimbărețul reporter se rezumă a cita cîteva rînduri din așa-zisul „jurnal" al lui N. Iorga (în realitate un volum pe care A. B. nu-l menționează) și a pune, la magnetofon, înregistrări cu poezii de L. Blaga, citite de autor. În realitate, călătorii români în Portugalia au fost cu mult mai mulți (începînd de la Ion Ghica și mai înainte) : A. B. nu-i citează și probabil îi ignoră, spre a nu mai vorbi de „prezența noastră culturală" în Lusitania, mult mai prețioasă decît o colecție de citate, un număr de poze și cîteva cadre filmate pe viu în Lisabona. Și încă două, nu-i așa ?, amănunte. Camoes a scris „Lusiadele" sau „Lusiazii" iar la seismul catastrofic din sec. XVIII s-au salvat două cartiere, nu unul : Alfaia și Alfama.

■ „Orizontul" e un supliment remarcabil, editat de ziarul „Cuvîntul Nou" din Covasna. Numărul al treilea din nov. 1981 însumează 24 de pagini unde alături de autori locali (Vasile Artenie, R. Dobre, M. Bobuțanu, Lucia C. Cosițeanu, Miron Radu Barian — poeți, (ultimii dau un semn vizibil de talent) semnează și mai mulți scriitori cu renume sau intrați în circulația publicistică prin apariții curente. Astfel, Eugen Barbu ne prezintă eseistic pe Bacovia („neconsolatul agrimensor al Melancoliei") Horia Tabacu (un tînăr în ascensiune), „fotografiază" cu talent, exercitat în latura umoristică, scene rurale, Virgil Carianopol, Dan Ciachir, Dinu Ianculescu și Ludovic Roman publică poezii, Dumitru D. Panaitescu ne dă un comentariu despre Perpessicius — publicist, iar Al. Balaci și Marian Popa sînt intervievați, comunicînd idei pline de interes. Astfel de contribuții, alături de studiul „Etnografia și agricultura", de Eugen Mewes fac din „Orizontul" o apariție demnă de toată stima, a cărei permanentizare sub forma unei reviste independente nu ar fi fără folos.

■ Un document de seninătate creatoare este interviul cu Ion Lăncrănjan publicat de Ilie Purcaru în „Flacăra" nr. 50. Romancierul ne dă un exemplu viu de morală atunci cînd, în propoziții ca acestea, este de părere că esența creației este „a face" și nu a vocifera : „Un scriitor, în asemenea condiții de escamotare a unor criterii, de șfidare a conceptului însuși, nu poate greși mai rău și mai adînc decît lăsîndu-se legat de «catargul» unei perioade cu funia de mătase a laudelor, sau «aruncîndu-se» în mare din pricina unor adevărate comploturi ale tăcerii. Vă veți convinge de asta dacă veți cerceta «facerea» și «desfacerea gloriilor» în literatura de azi, în cuprinsul căreia s-au ivit și s-au afirmat mulți scriitori de mare vocație, ei nefiind însă cel mai adesea unii și aceiași cu scriitorii pe care s-a mizat".

A. S.

AMINTIREA POETULUI TÎNĂR

NICOLAE LABIȘ

În aceste zile se împlinește un sfert de veac de la moartea poetului Nicolae Labiș.

Ispitit de-a-lungul ultimilor zece ani să scriu o „Istorie a poeziei românești", spre a-mi explica mie însumi mai întîi devenirea dramatică a unei arte, am fost obligat să cercetez în amănunțime anume momente și opere fără de care poezia românească de azi ar fi de neînțeles. În mod fatal, despre cel care scrie „o istorie" se presupune a fi ajuns la un grad de înțelepciune care-i interzice comiterea unor greșeli infantile în genul aceleia proclamată glorios de un critic literar, voind să citească poezia românească de la Nichita Stănescu spre Dosoftei, în mod fatal de asemenea cel care scrie „o istorie" are libertatea să acorde o mai mare importanță unor momente și unor opere : astfel, nouă ni se pare că, fără o înțelegere profundă a simbolismului românesc și a operei lui G. Bacovia, toată poezia noastră interbelică ar fi de neînțeles, fără o înțelegere a suprarealismului românesc și a operei unor poeți ca Virgil Teodorescu și Gellu Naum, fără o înțelegere profundă a proletcultului și a poeziei lui Nicolae Labiș toată poezia românească a ultimelor patru decenii, la fel, ar fi de neînțeles...

Am scris de aceea despre poezia lui Nicolae Labiș un studiu monografic (cum am scris și despre poeții mai sus enumerați) și nu vreau acum să rezum în citeva rînduri o carte întreagă, vreau numai să enunț citeva fraze despre ceea ce aș numi „mizeria și gloria criticii literare..." Căci după ce am terminat de scris cartea, după ce am publicat fragmente din ea prin revistele literare, am ezitat s-o public... Rămăsesem după scrierea ei cu dorul de poezia lui Nicolae Labiș...

NUMELE POETULUI

Mi-am dat seama de un fapt în aparență foarte simplu : o carte proastă de critică literară închinată unui poet (și am citit una închinată lui Nicolae Labiș) ca și una bună au același efect : îți trezesc dorul de poezie : concluzia, absurdă și adevărată, critica literară bună, rea, e incitantă...

Minciuna criticii literare nu poate nimic, iar adevărul ei are unicul scop să ne călăuzească spre operă.

Acum, după un sfert de veac de la moartea poetului Nicolae Labiș, opera sa trebuie în sfîrșit editată, credem noi, în ediții cu o adresă sigură. Ar trebui alcătuită mai întîi o ediție selectivă cuprinzînd toate capodoperele, ediție adresată marelui public și apoi o ediție de „opere complete".

În literatura ultimelor decenii memoria noastră păstrează două date tragice, 22 decembrie 1956 și 16 mai 1980, moartea lui Nicolae Labiș și moartea lui Marin Preda. Cărțile niciunuia nu sînt de găsit : pentru ca nici o umbră să nu le întunece gloria postumă, opera lor trebuie mereu retipărită în întregime : este supremul nostru argument în disputele asupra valorii sau nonvalorii literaturii de după război.

Cezar Ivănescu

Portret de Sabin Ștefănuță

INEDIT

Rezonanța manuscriselor

Se vorbește adesea, îndeosebi în cercul acelora care i-au fost apropiați lui Nicolae Labiș, despre „caietele doldora de versuri" cu care poetul revenea la București după momentele de răgaz mai lungi sau mai scurte, petrecute în cadrul natural atît de feeric al locurilor natale, pe Valea Suhăi : la Văleni, Poiana Mărului, Mălini. Aserțiunea nu stă sub semnul fabulației gratuite sau al amabilității de circumstanță. El își găsește acoperirea în numeroasele poezii zămislite în aceste împrejurări (în vacanțele estivale, în mod deosebit) foarte multe dintre ele neîncredințate de poet țiparului, din cine știe ce exagerate scrupule de moment. Postum, o parte însemnată din prețioasa substanță a acestor caiete vor fi puse în circulație, mai cu seamă prin osîrdia lui Gheorghe Tomozei, cel care a făcut atît de mult pentru exacta prețuire a memoriei lui Nicolae Labiș. De reținut că valoarea artistică a multor poezii din aceste caiete a fost deja validată și la nivel editorial, ele intrînd în sumarul uneia sau alteia dintre edițiile operei poetului apărute pînă acum. Natural că cei care au investigat printre primii laboratorul de creație al autorului Luptei cu inerția au beneficiat de șansa depistării unor piese definitivate sau cu alură definitivă, adevărate „bijuterii poetice" (cum sînt cele din ciclurile Confesiuni și Destinderi, spre exemplu). Resursele manuscriselor lui Nicolae Labiș n-au fost însă complet epuizate și, chiar dacă filoanele lirice care ies în calea exploratorului nu mai pot surprinde prin puritate și perfecțiune poetică depline, important ni se pare faptul că din „conglomeratele" care au rămas în caiete sau pe foi volante, transpar fulgurații „de imagini și idei", veritabile prevestiri de lumini poematice care puteau căpăta străluciri de durată și amploare dacă poetul ar fi dispus de timpul necesar spre a reveni să șlefuiască, să prelucreze aceste „conglomerate". Între manuscrisele deținute de Muzeul județean Suceava, se găsește un astfel de caiet (nr. inv. 2) care datează din august-noiembrie 1953.

Nicolae Cârlan

REFLEX

POETUL — EVENIMENT

O generație poate să intre în istorie printr-un eveniment, ceea ce, la urma urmei, ține și de conjunctură. De mai puține ori s-a văzut însă ca o generație să intre în istorie printr-un poet. Și poate că tocmai de aceea, el, în pofida realității fizice imediate, continuă să trăiască și să se afle printre noi. Iar uneori chiar acesta e, da, sentimentul : că el continuă să scrie și scrie împreună cu noi. Pentru că două ar fi, în ultimă instanță, motivele. Și amîndouă îi fac într-un fel — și azi — viața și frumoasă și grea.

Nicolae Labiș.

Primul — modul cum a intrat, cum a pus stăpînire pe conștiința noastră. Sincer, total. O receptare aproape miraculoasă a poeziei sale și la scara unei întregi generații, o poezie care ne-a început, ne-a legat parcă de istorie și ne-a redescoperit pe firul unei tradiții, altfel decît pînă atunci, în social.

Al doilea motiv — faptul că însăși poezia sa ne receptează și că prin întregul său fond problematic poezia sa ne conține și azi. Este semn de vitalitate aici și, pînă la el, nu cred să mai existe cineva care să-și fi surprins cu atîta maturâ inocență vîrsta, și să fi exprimat cu atîta fidelitate căutările și înnoirile de spirit ale unei generații pe care cel puțin în istoria nouă a culturii, el, prin identitatea ființei și poeziei sale, o inaugura.

O generație întreagă poate să intre în istorie printr-un eveniment iar evenimentul nostru, al stării noastre lirice în istorie, a fost el, cel care cu o luciditate ieșită din comun s-a lăsat prădat și efuziunii și, ca o constrîngere la libertate, a dat și cea mai tulburătoare definiție a acesteia. și-a asumat-o pe viu, a exersat-o concret, s-a lăsat inspirat de ea și, ca orice mare poet, ce i-a inspirat, la rîndu-i, și nobile, grave reflecții, dacă nu a îndatorat-o, nu a investit-o chiar cu misiunea însăși de-a fi a poeziei în societate.

Tragicul său sfîrșit ne-a făcut parcă puțin sentimentali, ca să nu spun superficiali. Îi reținem portretul copilăros dintr-o fotografie și chiar așa și este, din toate fotografiile ne privește un copil dintr-o carte. Dar ce copil, vom spune cu superficialitatea noastră, care nu poate să fie decît amară, pentru că un copil care a inaugurat *Lupta cu inerția*, un copil care a anticipat și a numit textual ideologia însăși a existenței, un copil care a scris și *Primele iubiri* și care a scris și *Dracul șchiop* și atîtea, și poate că ar fi scris și ultimele, acest copil care e parcă o definiție a datoriei de geniu nu încape totuși nici măcar în propriul său profil. Este atîta de mare încît pe fundalul existenței lui meteorice lumea nici n-a tresărit parcă și într-o clipă s-a și răvășit. Și cu aceasta, cred, ne întoarcem tot la cele două motive : primul — modul cum a intrat, cum a pus stăpînire pe conștiința noastră, capăt de serie sincer, total. Și al doilea — faptul că poezia sa însăși ne receptează, că prin întregul său fond problematic ea ne conține și azi.

A. I. Zăinescu

UN „ERETIC"

Originalitatea poeziei lui Nicolae Labiș nu rezultă, într-atît cît ar fi trebuit, din recompoziția literaturii avangardiste proletculte, el nu vine dintr-acolo cu sentimentul „genezei absolute", care în epocă făcuse furori și nu dezvoltă mai nimic din tabloul mecanic de valori noi, a căror înfățișare normativă era în realitate o dogmă. Fundamentul lui este tradiția, N. Labiș are puțin din proletcultismul propriu-zis din moment ce ideologia lui literară este în chip intuitiv organicistă, văzînd în tradiție o substanță esteticește activă, cu ecoul în eul creator, de oriunde s-ar fi găsit el. Înainte de „generația '60", înainte de clujana „Steaua" și de cîți vor mai fi fost, fenomenul Labiș este un moment singuratic de „dégel", curmat biograficește într-o clipă cînd urmările lui de ordin estetic și sociologic nu se puteau prevedea. Extras din mediul unei literaturi de esență gotică și în fond teologică, N. Labiș este un reformator, întîiul din literatura nouă, un „eretic" și, în fond, un baroc. În estetica purificată de tulburări și fără angoase, de înfățișare în superficie paradisiacă, poetul venea cu o puritate nativă, angelică, reprezentînd un criteriu etic uman și ireductibil din a cărui perspectivă „angelismul" contemporanilor se dovedea, în realitate, o demonologie. Ceea ce părea eretic și demoniac în compoziția lui sufleteacă nu este decît un angelism constituțional, exprimînd o morală de o limpiditate elementară, de „bon sauvage", a cărui democrație era aceea a pădurii, a muntelui și a populației obștești înfundate în codru și pe stînci, neștiutoare de istorie. N. Labiș venea, moralicește, dintr-o utopie eminesciană, din Bucovina arhaică de la 1 400 și de mai înainte, fiind din unghiul istoricității un spirit anacronic, adică tragic, inadecvat și pur în vremea unde picase în chip de „heruvim bolnav".

Scoborît din munții lui impenetrabili și obligat a viețui la șes și în oraș, el repeta biograficește o stereotipie sufletească arghezian și barocă, reductibilă, în ultima analiză, la coexistența într-un subiect a două lumi de neconciliat sub regimul clipei. Îndepărtat de edenul lui silvic și alpestru, N. Labiș transfigura precum Octavian Goga lumea rurală și o vedea arhaic, ca pe o poveste și ca pe un mit. Solitar în oraș, spiritul lui torturat repeta o experiență bacoviană, tulburată nu de apa originară, ci de codrul „sadovenian" nepătruns și fratern, potrivit în chip minunat constituției lui de vietate liberă, cu epiderma întărită de vînt, știutoare din instinct de astre, meteorologie și vreme.

Totul pregătea biograficește pe poet, adăugîndu-se la o sensibilitate rarisimă, în a da formulă nouă tradiției, recreînd acolo unde era cu putință ceea ce alții pînă la el nu simțiseră biograficește. Poetul venea cu un primitivism etic sublim care e al pădurii, și se rezumă la mișcările instinctuale și vechi, repetabile întîmplător prin aceea că vînat, codru și pădurar nu mai sînt văzuți în chip de obiecte ci se reduc la entități veșnice, în care nu individul ci speța e totul. Lumea lui absolută, supusă invaziei hazardului și accidentului psihologic, nu este decît un univers catastrofic și profanat, fără sacru, atunci cînd divinitatea acestei planete păduroase, căprioara, cade lovită de glonț. „Seceta", „invazia civilizației", „conflagrația", acestea sînt mari tragedii cosmice, văzute cu lentila sufletească măritoare, niște accidente la scară universală, care amenință nu pădurea fizică ci

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Drumul

Lui Nicolae Labiș

...Și timpul
în spatele meu
e pisică sălbatică ;

Tristețea doar un
drum îmi descoperă.

Simt clipa ce se
scurge din mine,
cum sîngele-n apă
din gîtul
căprioarei ucise.

Radu Cange

Iarna în Moldova

Memoriei lui Nicolae Labiș

Ninge-n Moldova ca-ntr-un trup
fierbînt
prelins încet spre gurile de rai ;
ninge precum decembrie-n cuvinte
cerîndu-ți vamă moartea ce n-o ai.

Ninge-n Moldova cum ar ninge-n vine
și cum ar ninge peste-un ceas oprit ;
ninge-n Mălini din aripi de albine
peste un trup de mire nenuntit.

Nicolae Băciuț

ANOTIMP RECUPERAT

După Labiș s-a întîmplat acest lucru, am picat într-un adevărat Babilon al poeților din care prea puțini găsesc căi sigure de ieșire. Astăzi se scrie și mult, și multă poezie, deși nu putem spune că autoritatea cuiva anume impune, chiar în momentul acesta, într-un mod absolut. E uimitor apoi, dacă nu pe de-a dreptul umilitor cît de ușor uităm lecția unui trecut și pe alocuri ne creăm prezentul, invariabil, cu aceleași mijloace. Unii se cred îndreptățiți să-l „uite" pe Labiș dar în nici un caz poeții adevărați. Alții i-au și creat, lucrînd temeinic, și cu reale foloase, legenda morții salvatoare, a mitului compensatoriu etc. Poeții care mai debutau încă pe la începutul deceniului trecut știu că se simțeau datori să-i închine lui Labiș cel puțin un poem, alții se „despărțeau" de el cu dramatice remuscări ori cu neputincioase ridicări din umeri. Dar toți îl iubeam și în firea noastră a tuturora rămăsese „ceva de Labiș" și, cum era și firesc să fie, din ce în ce mai puțin cîte ceva „din Labiș". Aș fi vrut să scriu într-un anotimp al acelui deceniu „Viața lui Nicolae Labiș" în același fel în care scrisese G. Călinescu „Viața lui M. Eminescu", dar mai aveam cîteva cărți de citit pentru o atare lucrare, și pe urmă n-aș fi vrut să cedez în nici un caz de pe poziția mea „de poet". Însă am fost obsedat să pot da această replică a „Vieții" poetului la „romanul" pasionant poate despre „moartea unui poet", dar atît de ineficient, cel puțin în conștiința mea. N-am putut decît să mă scuz față de mine de la această sublimă îndeletnicire publicînd într-o carte de-a mea doar un lung poem cu acest titlu. Știu că i-am dedicat acel poem lui Cezar Ivănescu, cel care își spunea, și i-am spus pe urmă și eu „Turnul aheilor". Mie îmi era clară încă de-atunci, din anii '70, chiar dacă și numai prin intuiție, această uriașă continuitate „în linie 'moldavă" a poeticei românești, iar pe Labiș îl consideram, cum de altfel și astăzi o fac, un clasic suis-generis, și un poet viu, mai viu decît tot ce respiră în literatură, dar și în istorie, într-un moment dat. Căci fără succesul seriozității și-a unei răspicate credințe, în linia unei filosofii personale, așa cum Labiș le-a dovedit, consacrare durabilă nu există. Nu l-am considerat, ca idee, pe Labiș, nicicînd un Mercuțio shakespearean. Atîția dintre noi vom putea pieri ca prietenul lui Romeo în „duelul cu poezia" și-n „apărarea" autenticelor vocații; el nu. Deși „căzut fără noimă", cum avea să consemneze grav Tudor Vianu la moartea sa, Labiș se ridică prin operă : „îi pronunță numele, ni-l reamintim, îi citim cîntecele, mergem cu el mai departe". Sînt, desigur, și unii care gîndesc altfel. În materie de literatură am credința că mereu se schimbă cîte ceva, esențialul rămînînd același. Labiș a fost însă, înainte de toate Poetul, putînd chiar de astă să se erijeze în acel „personaj salvator" din istorie, al Poeziei, care n-a cedat nici în ceasul ei cel mai greu. El deținea acea „energie superioară" capabilă să-l distingă pe poet de muritorul de rînd iar adevărul său aduna laolaltă vechi „adevăruri ale inimii", emoții simple și îndemnuri fundamentale. Nu l-am cunoscut ; i-am cunoscut însă părinții, tatăl în mod deosebit, locurile copilăriei și drumurile de mai tîrziu. M-am visat Labiș. Dar cine nu s-a visat Labiș în generația mea ? „Pasărea cu clonț de rubin" ciugulea printre noi, iar noi,

„puii păsării cu clonț de rubin" îl așteptam pe „noul Labiș" păstrînd celui de drept „o amintire frumoasă". Era viu. Îl visam citeodată în somn, ca și cînd ieri aș fi petrecut lîngă el, ori mîine aveam să-l zăresc în mulțime, și cineva să-mi șoptească : „Uite-l pe Labiș!". Am trăit mereu în acea stare de consternare, cînd alții nu-mi împărtășeau opinia, că Labiș e unic, nu doar „în felul lui", ci și în felul nostru, al tuturora, de a fi poeți. Îndeletnicindu-mă cu acest mod de a simți nici n-am observat că nu mai sînt un „poet tînăr" demultișor, că lui Labiș însuși nu demult i-a înscris calendarul (sub semnul unei suspecte tăceri) vîrsta de numai 46 de ani ! Îi sărbătorim totuși vîrsta absenței ; e și asta ceva !

Ion Murgeanu

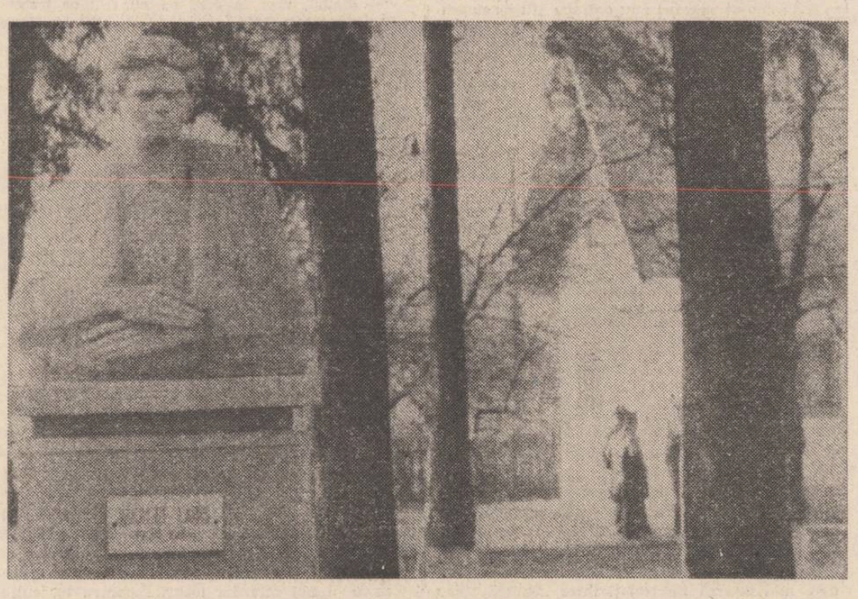

Lecția despre culoare

Am învățat de la poet albul florilor stinse de cireș și cel orbitor al albatrosului chemat de naufragii. Am învățat roșul născut singe, pentru a deveni lemn de tisă, lemn însîngerat. Am învățat verdele ierburilor și al brazilor, locul odihnei în care ne retragem. Am învățat galbenul toamnei ce-și lasă frunzele în suflete, ivind lacrimi ude de fericire. Am învățat negrul adînc al ochilor săi și al mării ce-ți udă singurătatea. Astă seară decembrie e o tăcere care vorbește. E o liniște tristă și singură, tînără și albă. Ce ne-am face fără decembrie ? E singura iubire pe care am primit-o întreagă, pe care o redăm întreagă, căreia i-am dăruit totul : iubirile luminoase, zîmbetele, cristalul tăcerilor. E singura iubire care ne-a dăruit totul : încredere, liniște, cuvinte care nu ne ceartă. E singura iubire care ne-a dăruit mai întreagă toamna, iarba, și prin ele, verdele, albastrul, negrul și galbenul. E singura iubire care n-a ostenit să răsfrîngă lumina și n-a răsfrînt-o în zadar. Astă seară, decembrie e o tăcere care ne vorbește despre culoarea care niciînd nu ne-a uitat și lumina care nu ne-a părăsit niciodată.

Luminița Pavăl
elevă, liceul Nicu Gane, Fălticeni

Privire în viitor

Neadunat în carte se va stinge curînd
Cîntecul meu de curmeziș de leat
Neadunat în carte se va stinge curînd
Tot ce-ntr-a vremii inimă a stat.

Se va stinge curajul cu care-am privit
Moartea sfidător în gîvanele goale
Văzîndu-mi de treburi și ginduri liniștit
Pînă să mă prefacă-n ulcele și oale

Se va stinge curajul cu care, fără de teamă
Am zburat către un nesfîrșit ce mă cheamă.
Știind prea bine că-i neclintită lege
Să nu-l pot înțelege.

Veșnică vei rămîne doar tu,
Făptură legănată sub ceruri de vise
Numai versurile în care te-am cîntat vor rămîne
Cu privirile albastre și întunecoase deschise.

Vor oglindi cîntecul pe care l-ai blestemat să-mi adoarmă,
Vor oglindi de tine menite pocalele pline
Vor oglindi șoaptele tale dulci, ca niște tăișuri de armă
Și lumea întreagă vrăjită de tine

Celelalte chiote ale mele vor muri,
Strivite întrebările lor, se vor zgîrci în durere,
Vor mușca piatra și se vor auzi
Cum unul cîte unul troznește și piere

Veșnică vei rămîne doar tu,
Făptură legănată sub ceruri de vise,
Numai versurile în care te-am cîntat vor rămîne de-apururi
Cu privirile albastre și întunecoase deschise.

Văleni, august 1953

Întîlnire de noapte

Astă noapte n-am putut dormi
Poate m-au trezit greierii de pe-afară
Cîntîndu-și iubirile lor trecătoare de sară
Cu monotonul cri-cri

După ploaie se scutură-n geamuri frunzarul de dud
E-o lună pe ceruri senine
Cu fruntea și șiacul veșmintelor ud
A venit Eminescu la mine

A venit și s-a dus ca un vînt
Prin perdelele nopții tremurătoare
Cartea lui, pe prichici tremurînd
A gemut și mi-a căzut tremurătoare

. . . . . .

Morții i-am ris orișicînd într-un dinte,
Mă dojenesc și oamenii că rid
Cînd văd pe cineva cu obrazul de ceară și hid
Călătorindu-se cu călciiele reci înainte.

Mă simțeam fără moarte și poate eram,
Lumea în jur se iubea
Mă uitam cu dispreț și știam
Că unde-i iubire, putrezește-n adîncuri ceva

Nici n-aveam vreo pricină să mor
Iubirea doar, necontenirei mamă
Motivează moartea și-o cheamă
Mă simțeam necăpătuit călător
Avînd înainte nesfîrșirea drumului mare
Curmat la popasuri de vin și de soare.

Dar cînd ai ieșit în apusul cel trist pe cărare,
Ochii tăi, culcuș înghețat și strălucitor
Al gîndurilor, mi-au oglindit frumusețea albastră a clipei
Și duioșia morții care te-atinge prin orișice clipă cu sfîrcul aripei

M-ai împăcat cu moartea și te-ai dus
Vrăjită minune a pămîntului
Lăsîndu-mă umbră în vînturi, de mort.
Astăzi spaima de moarte, fără cricnire, supus,
Ca pe o cruce fatală ce nu-i a mea o port
. . . . . .
A gemut și mi-a căzut la picioare
Cartea de pe prichici, tremurînd
Prin perdelele nopții, tremurătoare
El a venit și s-a dus ca un vînt.

Văleni, august 1953

EUGEN BARBU

O LUME DE CÎȘTIGAT

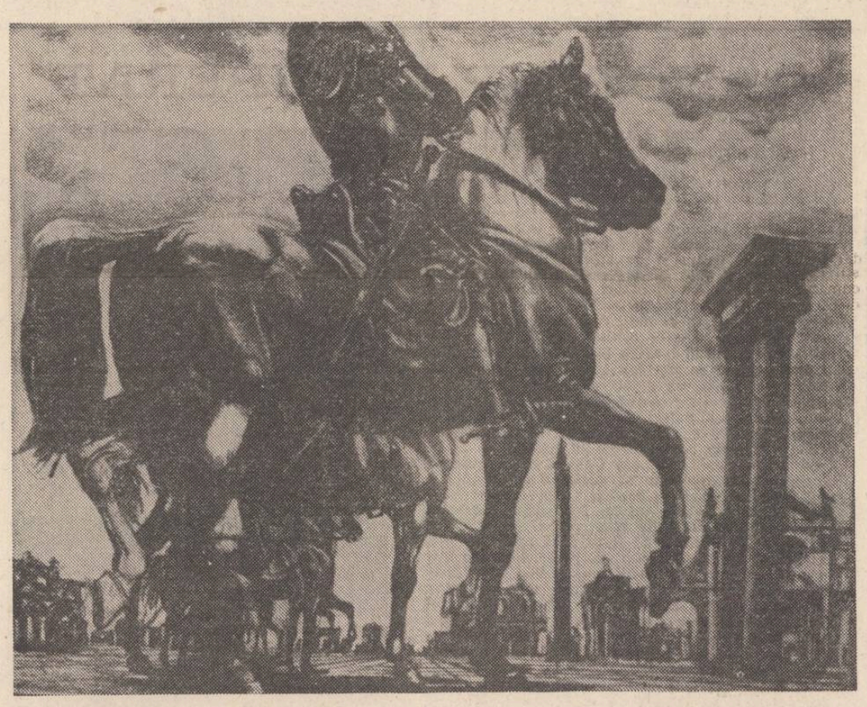

Cum, dacă s-au sculat ăia micii și privesc, cum au obiceiul, pe fereastră, iar or să rîdă de mine — gîndea bătrînul cu privirea la geamul opac al băii copiilor de la etaj, ei nu pot să înțeleagă cu nici un chip pe un om care vine de la țară, chiar dacă a trecut prin multe și locuește într-o veche vilă boerească, pe unde au trecut niște bancheri care au emigrat și au venit alți bancheri de-ai noștri pentru că le plăcea aerul curat și briza asta de apă, cît e ea de neinsemnată. Oricum e aerul curățat de atîta fum de mașini deși aici, locul este destul de împădurit, de fapt niște copaci ornamentali, fără acele coroane puternice pe care atunci cînd le mișca vîntul la noi, acolo, în pîrlita noastră de comună, simțeai că se rupe pămîntul în două, și nici răcoarea s-o tai cu cuțitul la cinci dimineața nu era, oricît se mișcau frunzele astea de arțari și plopii aliniați ca la cazarmă. Lipsește spațiul, era un cuvînt care-i plăcea foarte mult : spațiul, îl folosise un poet pe care omul cu care avea să se întîlnească peste două ceasuri îl ținuse sub obroc ani buni, pe timpul cultului.

Era desculț și se plimba prin iarba tăiată scurt, gazon englezesc, cum spuneau nepoții lui, rizîndu-i în nas ca unui om de la țară care putea oare să facă diferența între gazon și iarbă, pur și simplu ? De cîteva ori îl văzuseră umblînd dimineața, cum era acum, desculț, și îl luaseră pe departe : „Nu mai ai somn ? Ce-i cu dumneata ? Te scoli devreme și umbli singur prin grădină" ; nu spuneau, „și umbli desculț prin grădină", nu asta, i-o spusese nevastă-sa, Manasia : „Vezi că rid dracii ăia de tine, te-au văzut fără pantofi prin grădină, ce naiba, nu poți să-ți pui măcar niște papuci, ceva ?" și pe urmă adăugase cu gravitate : „Ne rid vecinii, au copii, băieții vorbesc între ei și ca mîine îmi aud vorbe : „Licărete al meu umblă desculț prin curte, ca nebunii sau ce ?"

Nu-i răspunsese, Manasia nu mai insistase, știa că-l supărase, asta fusese tot, dar de atunci, trăgea cu privirea spre fereastra aceea îngustă prin care ar fi putut să-l privească copiii fiului său. „Puțin îmi pasă de ei", se asigurase, nu au decît să rîdă, să strîmbe din nas. Eu nu-mi părăsesc obiceiurile mele de țăran. Dacă ar fi stat ca mine în pușcărie, ar înțelege mai bine ce înseamnă să poți să simți iarba sub picioare în fiecare dimineață, senzația asta de libertate deplină pe care ți-o dă plimbarea cu tălpile goale, răceala pămîntului care are ceva ce nu poate fi numit, un fel de forță curățitoare de toate apăsările somnului, asta era, ei de unde să știe ! Își amintea în același timp de primii pantofi, tîrguiți la Bals, într-un magazin întunecat, pe la 10 sau 11 ani, pentru că pînă atunci purtase opinci care erau cu totul altceva și rîsul celor care-l văzuseră mergînd țanțoș prin fața circiumii La Ocaua lui Cuza, abia călcînd pe vîrfuri, cu grije să nu se împiedice de vreo piatră sau să alunece și să se facă de rîs, și cum îl mai stringeau pantofii aceia, în special stîngul, pentru că de frică că taică-său avea să se răzgîndească și n-o să-i mai cumpere o pereche, alta decît aceea pe care băiatul de prăvălie o și împachetase într-o cutie frumoasă, galbenă, fiindcă întrebat dacă nu-l string, spusese că nu, deși dacă se gîndea bine, acolo în prăvălia întunecată nu-l strînseseră deloc ; făcuse chiar cîțiva pași, aveau **scîrț**, cum se lăuda patronul, domnul Vintilă Brătulescu, „Așa pantofi, numai la noi găsești ! Pantofi americani, box, a întîia", și, din mers, înșfăcase unul și îi îndoise talpa cum ai încorda un arc și ce mai luceau ! Primii pantofi ! Îl chinuiseră, de cîte ori îi dusese singur la cismarul din sat să-i întindă pe calapod, pe furiș să nu știe taică-său, și acela se canonise rău de tot cu stîngul lui care-l ținea și făcuse bătături, dar nu știuse nimeni de asta, îndura și călca mîndru prin fața desculților de o virstă cu el, ce nu ajunseseră la 11 ani la o școală de meserii, la Slatina, unde trebuia să ai uniformă șapcă, carnet de elev, asta după ce dăduse examen de admitere care numai ușor nu fusese, dar de intrat, intrase ; și pe urmă uitase de chestiunea cu pantofii care-l stringeau și își cumpărase alții, de data asta încercîndu-i îndelung pentru a nu mai suferi cum suferise atunci. Probabil că și durerea purtării acelei prime perechi de pantofi contribuia la pofta lui matinală de a umbla desculț prin grădina plină de trandafiri pe care Manasia și cu noru-sa îi udau în fiecare seară și îi înveleau cum dădea primul ger, cu hîrtie cerată ca să nu degere. „Un grădinar le-ar mai trebui, gîndise el cu o intenție ironică, spunîndu-le-o de cîteva ori, și gata burghezia, s-a suit scroafa-n copac !" Casă cu trei băi, cu trei nivele, cu două garaje, stradă liniștită ca o alee de cimitir, cîteva mașini care soseau și plecau la aceeași oră, un fel de rezervație în care puținii oameni se cunoșteau, salutîndu-se rece și ignorîndu-se, parcă programat, ferindu-se să intre în contact unul cu celălalt, singurele lor schimburi de cuvinte avînd loc numai la ședințele importante cînd nu se mai puteau evita și se întrebau unul pe celălalt, aproape mecanic : „Ce mai faci, vecine ?" „Bine, dar dumneata ?" „Bine", cam astea erau replicile, pe urmă apelul de a intra în sală curma orice elan ; de fapt nu se așezau unul lîngă celălalt, schimbînd rîndurile dacă se întîmpla ca din greșeală să stea lîngă vreun vecin. Mai degrabă se împrieteneau cu cei din provincie, pe care numai aici puteau să-i întîlnească, orice intimitate fiind exclusă. Nu le spusese nimeni, niciodată să se poarte astfel, dar o răceală pe care o simțeau cu toții plutea deasupra acelui cartier rezidențial în care locuiau cu toții, dominat de statuia colosală de bronz a generalissimului care arăta cu brațul spre oraș într-o pornire marțială de ostaș ce ajunsese pînă la Berlin. „Aici, din cauza pomilor, spunea cîte cineva ca să lege o conversație convențională, sunt cîteva grade mai puțin ca în oraș pentru că vegetația este mai deasă, unde mai pui și lacurile astea..." „Așa este", aproba și el, gîndindu-se însă la altceva decît la o răceală meteorologică.

Pentru un om venit de la țară, această absență era stingheritoare, pentru că acolo, vorbeai cu vecinul peste gard. „Ce mai faci, Ioane ? Cum ai dormit ? Ce-ți face muierea ? Dar vaca ? A fătat ? E foarte bine, ai scăpat de-o grijă. Citi ?" și așa mai departe. Ți se îmbolnăvea copilul, iute strigai la lelea Maria să vină cu nițel pișat și două măsline să-i puie la git ăluia mic că avea gîlci sau dacă nu găseai o ceapă, ceva, o litră de mălai, dădeai un strigăt familiar : „Vecine, mă, Sandule, tu n-auzi ? Ai o **Plugară** că mi-am terminat tiutunul...". „Cum, nu ? Na o **Mărășească** că e mai bună, că și tu mi-ai dat un tutun de Cinci cînd am avut nevoie"... Pe cînd aici, nimeni nu privea peste gard în curtea celuilalt, erau niște ziduri înalte de piatră, făcute sănătos, cu iederă pe ele ca să ascundă tot, să nu lase nici un colț din care să poți fi observat, chiar dacă ieșeai pe balcon : boscheți, chioșcuri, retrageri de la fațadă, totul era gîndit, arhitecții nu luaseră banii de pomană, știa ea, burghezia ce știa : „Casa mea, regatul meu", parcă așa zicea un proverb pe care-l tot repeta unul mai cu moț...

Se lumina. O dungă gălbuie anunța ridicarea soarelui de după casele unui bulevard ceva mai circulat, dominat de piața defilărilor străjuită de statuia generalissimului care, într-o noapte sau cîteva, fusese tăiată cu fierăstraele electrice, lăsînd în locul imaginii marțiale, un cer gol, violet, seara, ca fundul Herăstrăului, iarna. Grădina căpătase iar spațialitate, lipseau florile ce nu se uscau niciodată de pe treptele postamentului de marmoră roșie, lucitoare. Acum rămăsese numai un bazin cu apă pînă spre noiembrie și golit la prima ninsoare, un fel de terasă, dincolo de care, o vreme, mai existaseră cîteva morminte, și ele mutate într-un loc mai potrivit mai pe urmă. Despre dispariția statuii gloriosului om de stat nu vorbise cu nimeni, niciodată, și, lucru ciudat, de la dispariția ei, parcă toată lumea evita să treacă prin fața locului acela, ca nu cumva cineva să aducă vorba despre asta, mai ales duminica cînd era cel mai probabil să-ți întîlnești vecinii la vreo plimbare. Numai copiii lor, pe biciclete nemțești, aduse din deplasări, alergau nepăsători în jurul bazinului dreptunghiular sau patinau pe rotile pe fundul său de ciment cînd era golit. Altfel, parcul avea un aer părăsit, în afara zilelor de sărbătoare. Grupuri solitare călcau spre seară, mai ales vara, aleile asfaltate, dar dimineața toată vegetația aceea și expoziția floral㠠care descria pe peluze niște hieroglife ciudate, expia sub soarele fierbinte. Mai frumos era toamna cînd copacii și iedera, mai ales care împodobea gardul de sîrmă, începea să pălească în nuanțe diferite de la roșu carmin pînă la galbenul cel mai patetic și plopii lepădau frunzele lor lenește sub cerul palid de octombrie și totul căpăta un aer atemporal, amintindu-i de izlazul lui îndepărtat, de animalele pe care le păzea, copil fiind, de dimineața pînă seara, dar acolo, la el, la țară, iarba nu era tunsă, nu avea acea catifelare pe care o simțea și acum, era o iarbă sălbatică, țeapănă, dură, o iarbă încărcată de praf parcă, rară și înțepătoare. Aici, în grădina asta parcă ai fi călcat pe un covor, și asta, nu că-l nemulțumea, dar îi dădea senzația că și în natură se poate înșela, că pînă și iarba la oraș este altceva decît acolo de unde venise el.

„Ar trebui să intru în casă, precis că ăia mici au și ieșit la geam și-și dau coate, rizînd de mine." Avea înainte o zi grea, plină de imprevizibil, trebuia să facă un duș, asta era o altă chestiune cu care se obișnuise mai greu : învățat să se spele la fîntînă sau în curte pînă la briu, ideea de a se desbrăca de pijama și de a sta un sfert de oră atît de liniștitor sub apă dăduse multă bătaie de cap Manasiei, pînă să-l convingă pe el care, mereu grăbit, spunea că „n-are timp de prostii !" Asta se întîmpla și la masă cînd nici nu știa ce i se servea, mereu preocupat de treburile pe care le avea înainte. Fuseseră vremuri cînd sărea peste prinz și se trezea flămînd abia pe la unsprezece noaptea, înfulecînd absent ceva rece pentru că pe vremea aceea stătea pe șantiere și acolo nu te duci cu nevasta, nu ai servitori și în barăci e mai greu să pui aragaz și alte chestiuni, cel mult o spirtieră, acolo ești, și femeie, și bărbat, te culci îmbrăcat cînd e nevoie, te scoli la cinci de dimineață și dai tu primul exemplu, ești „tatăl lor", trebuie să te bărbierești în fața unui ciob de oglindă, să pui o cămașe curată pe tine și să faci inspecția dormitoarelor să vezi cine a lipsit noaptea, și de ce, dacă a făcut-o latălalt pe cine știe unde, să treci pe la locurile acelea unde merge și Vodă pe jos și să chemi plantoanele să facă curățenie dacă vreun prost n-a respectat regula de fier a curățeniei în incinta șantierului, să vezi dacă s-au măturat căile de acces, să inspectezi garajele improvizate și să mai trezești pe cîte unul care a venit mai tîrziu „grijit" să-l dojenești și să-i dai chiar o amendă, dacă cumva e recidivist, după care să te oprești la cantină, să vezi dacă au fost pregătite gustările de dimineață, să controlezi alimentele dacă au fost bine cîntărite și spălate, dacă e și acolo curățenie ca la farmacie, pentru că omul se obișnuiește cu musca dacă e murdărie într-un loc, dar musca nu mai vine dacă nu dă de gunoi și de resturi, și totul trebuie mereu văruit și mai ales să nu lași pe cineva să creadă că un șantier este un maidan unde se pot petrece lucruri reprobabile, cum ar fi furturi sau scandaluri, ca să nu mai vorbim de povești cu femei, inevitabile, la urma urmelor, dacă ar exista un regulament și il făceai să fie respectat, lucrurile se aranjau, cu excepțiile de rigoare. De cîteva ori cînd fusese aspru cu subalternii și îi gonise sau retrogradase pe alții, fusese certat sau ironizat de protectorii celor impricinați, ba îi scoseseră și porecle **„Plutonierul Licărete"**, dar asta nu-l deranja, scopul scuză mijloacele și mijloacele lui nu erau nici ilegale, nici militare, erau numai mai aspre decît în alte locuri, și dăduseră întotdeauna rezultatele cele mai bune. La timpurile acelea se gîndea cu un regret sincer de multe ori, era o viață stenică care i se potrivea mai mult decît aceea pe care o ducea de cîțiva ani, de cînd fusese chemat a doua oară la București și pus să **„lucreze cu intelectualii"**. Poate că ideea o născuse asprimea lui pe șantiere devenită proverbială, ori era vorba de vreo lucrătură a unora care nu-l înghițeau pentru că era inculat, adică nu „adventiști", cum îi se spunea celor ce puneau ban pe ban ca să stringă cîte ceva și nu-i sufereau pe petrecărești care tot se găseau ei pe la colțurile altor barăci și mai făceau cîte o **partidă**, dar cel puțin nu se adunau cei cu harțag laolaltă și dacă se adunau, iute le spărgea gașca cu cîte o **„transferare"** în altă parte, după cîteva încercări de a-i pune pe drumul cel bun. Și rezultatul acestei organizări se văzuse : șantierele pe care le condusese 14 ani dăduseră cele mai bune rezultate și cineva înțelesese că era vorba nu de un fanatic, ci de un om integru, care nu se juca cu munca. Avusese și el cîteva accidente pe șantier, era inevitabil, dar de fiecare dată se constatase că măsuri pentru protecția muncii fuseseră luate și numai niște neglijențe duseseră la cîteva răniri mai grave în care responsabilitatea era a celor ce nu țineau seama de normele impuse de cei ce conduceau șantierul...

Se luminase bine de tot. Intră în casă prin coridorul de la bucătărie, femeile, Manasia și Olga, soția fiului său, roboteau la făcutul cafelelor, copiii încă nu făcuseră ochi, nu li se auzeau glasurile vesele, doar spălatul vaselor la chiuvetă, șiroitul acela de apă fierbinte curgînd repede și trîntirea paharelor, a tacîmurilor, familiara ceremonie din fiecare dimineață a unei familii numeroase, aminteau fiecare început de zi. Se auzi căscatul lui Alexandru care coborîse în pijama, cum îi era obiceiul, neras încă, cu un cap de om ce mai somnola încă, agăruind cu nările mirosul de cafea și căutînd cuțitul ca să-și întindă unt pe pîine.

— Bună ! făcuse fiu-său, intrînd în mica bucătărie în care se stringeau dimineața ca să nu mai care tacîmuri și farfurii pînă în sufragerie, deși băieții cei mari, nu suportau să mănînce aici, adică ce, nu mai aveau spațiu ? În ditamai căsoaia ? Să **halească** ăi bătrîni, că ei tot vin de la Ududoaiele, cum spunea mezinul, cel mai obraznic dintre băieți, mereu cu un casetofon în mînă, **cu tranzistori**, cum preciza pentru cei ce n-au apucat **epoca zborului pe lună** și veneau din **veacul carului cu boi** : „Belafonte, Juliette Greco, Dalida, Halliday ! preciza cu suficiență. O să vă duc și pe voi la **Disco**, să vedeți ce mai face tineretul, incuiaților !" Limbajul acesta nu-i plăcea lui Licărete, dar de asta ar fi trebuit să se ocupe Alexandru. „Tu nu-i mai bați, cum te băteam eu pe tine pe vremuri ? Nu-i auzi cum vorbesc ? Ca niște golani. Pe la școală ai mai fost ? Cum învață, știi ?" „Știu, spunea acela, morocănos, învață bine". „Asta s-o crezi tu, spunea bătrînul. Eu m-am interesat, am spionii mei, profesorii ăia sunt niște imbecili. De frica mea și-a ta, le pun întrebări ușoare și le dau note mari, or să iasă niște golani dacă nu te ocupi de ei, ascultă la mine". Era o discuție care se repeta de fiecare dată cu aceleași fraze pe care fiul său nu le înghițea. „Ce vrei să le fac ? Au altă viziune despre viață. Destul că pînă în '54 i-au ținut cu marșuri și cu toate prostiile în cap. S-au emancipat. Și dacă profesorii aceia te respectă pentru lupta ta, pentru anii de pușcărie pe care i-ai făcut, de ce sunt ei de vină ?".

Manasia intrase cu Olga, noru-sa, cu cafelele și cu niște gustări. „Ce-i cu voi ?, întrebase bătrîna. V-ați certat iar ?" „Da de unde ! protestase fiul, dar pe **dumnealui** îl roade ceva". Formula **dumnealui** îi spunea Manasiei ceva. „Ce e ?" întrebase. „Nimic, răspunsese bătrînul. Trebuie numai să mă văd cu omul acela cu care trebuie să lucrez și care nu-mi place deloc". „Rontea ?" „Rontea"...

Olga turnă în pahare dintr-o cană cu apă, scoasă de la frigider. Pe ea necazurile socrului nu o interesau prea mult, avea alte preocupări : coafor, mobilă de la Consignația, covoare de la niște armeni care plecau, veselă de cristal, icoane pe sticlă. Bătrînul știa, așa că își vorbeau mai rar și cu acel aer neplăcut care există între doi oameni din aceeași familie care nu se înțeleg și nu se vor înțelege niciodată, fiindcă gîndesc diferit.

— Crezi că iar o să te enervezi ? întrebase bătrîna.

— Nu mă mai enervez demult, dar unul dintre noi trebuie să aibă dreptate, dar cine ne dă nouă dreptatea asta ? În jurul meu sunt striviți oameni cinstiți și nu pot face nimic ca să-i salvez.

— Ei, cum așa ?

— Bine, cum auzi !

Alexandru îl privi cu o ironie pe care o afișa totdeauna cînd auzea că lucrurile nu-i merg bine bătrînului.

— Ce vrei să spui ? întrebase cu o prefăcută indiferență.

— Nu vreau să spun nimic. O să afli mai încolo ce se întîmplă, acum mă duc să-mi iau fișul. O să plouă, te sfătuiesc să ți-l iei și tu, reumatismul meu de vechi pușcăriaș îmi spune că pe la prînz o să tîrîie...

Ieșise, ceilalți se priviseră unul pe celălalt.

— De cînd îl știu, mereu are probleme, spusese bătrîna.

— Încăpățînat, mîrîise Alexandru. Vrea să ajungă iar pe șantier, acolo îi place lui cel mai mult. Eu unul nu am de gînd să ridic fabrici în munți sau să construiesc Canalul Dunăre—Marea Neagră. Sînt un tehnocrat, i-am spus-o de o mie de ori. El crede că dacă ai prea multă personalitate, asta impresionează pe cineva, dimpotrivă. A trecut demult vremea șantierelor cu **Hei rup !** Cu drapele, cu marșuri, cu cutare, cutare. E nevoie de tehnicieni, s-a dus vremea gargarei, cu lopata, avem mașini, avem ingineri buni, ei crede în meșterii lui cu patru clase liceale, de la **Școala de Meserii**. Adică noi suntem ageamii ! Tot burghezia, adică, avea școli mai bune. Mamă, tu știi mai bine ce spunea cînd mai bea și el cîte un păhărel : degeaba îi înjurăm noi pe burghezi. Aveau păcatele lor : erau hrăpăreți, nu le mai ajungea, dar Instituțiile erau instituții, se făcea carte pe tobă, nu treceau decît cei mai buni, pe dracu, parcă nu tot el spunea că dacă nu ar fi fost atît de sărac, ar fi ajuns ceva mai ca lumea, dar uită de astea, uită că s-a încălțat la 11 ani cu pantofi prima dată. Adică ce Instituții ? Biserica lîngă Casa de toleranță și Banca lîngă Spitalul de ofticoși. E prea autoritar, mulți mi-o spun : o fi făcut el pușcărie, o fi suferit, dar pentru asta nu trebuie să-i chinuie pe alții ; ce ar vrea să muncim ca robii, numai pentru că lui îi plac alei pe șantier și flori lîngă grămezile de materiale ? De grădinărit avem noi timp, sau să facem ceva mai repede ceea ce alții nu au făcut la vreme ?

Maică-sa îl privea cu privire mută, îndurerată :

— Alexandre, de cîte ori ne-am certat noi doi din cauza lui ? Nu vrei să înțelegi că nu ai să-l schimbi ? Și, pe urmă, eu îi dau dreptate. Voi ați slăbit controlul, sunteți prea ocupați. Copiii tăi știi ce fac : toată ziua ascultă muzică **rock** sau cum naiba îi mai spune : **rock** și **sdronck** ! Cartea la ei, ca gîsca prin apă. L-am auzit de dincolo cînd ți-a spus cîte ceva despre profesorii aceia care de frica numelui vostru și a locului unde lucrați le dau note mari și-i ajută să treacă, din an în an, fără prea multă învățătură. Cel mic e mai prudent, cel mijlociu însă... Și fata ? O să vedem ce faci cu fata...

— Ce vrei să spui, mamă ?

— Vreau să spun că azi, mîine, vei avea probleme cu ea. Și, la noi în familie nu am avut nici una mai brează, să sară pîrleazu' devreme. Poate te gîndești și la treaba asta...

— Mamă, vrei să cred că nu știu ce trebuie să facă un părinte ? Olga, Olga, auzi ce spune mama, că fii-ta e o...

De dincolo, din bucătărie nu se auzi nimic.

— Olga, de ce nu răspunzi ?

— Pentru că-mi fac unghiile și m-am săturat să-i aud pe bătrîni spunînd despre copiii noștri că sunt prost crescuți.

— Și nu sunt ? întrebase Manasia.

Orașul părea dur în dimineața cețoasă, cu nouri de toamnă deasupra blocurilor. Aceeași aglomerație de la ora 6 de dimineață, oameni pe scările troleibuzelor, același halou gălăgios, cozi la piine, în fața **Alimentarelor** se și strînseseră primii bețivi care așteptau să se deschidă ușile pentru a-și cumpăra **„doza"** de vodcă la un preț redus. Platformele de beton pline de mulțimea grăbită, brutală, care se înghesuia spre ușile tramvaielor, cîte mai rămăseseră în București. Din ganguri, pe scările subterane ale pasajelor, mulțimea neagră, pestriță, grăbită, gifiind alerga spre un mijloc de transport, acele mii de fețe il speriau pe Licărete în fiecare dimineață. I se făcea rușine că era silit uneori să folosească mașina trimisă după el pentru cazurile de urgență. „Constructorii ăștia ai Metroului se mișcă ca ochii mortului", gîndea. Ar fi trebuit să începem cu asta și să nu lățim atîta orașul, se pierde timp, energie, se lungesc liniile de troleibuz, de telefon, canalizare, firele electrice. Omul pierde jumătate din viața lui la cozi și în autobuze. Centrul Bucureștilor e plin de case vechi și noi mîncăm locurile pentru agricultură. Ne întindem în lung și-n lat și peste 20 de ani vom dărîma cartierele cu care ne mîndrim azi pentru că nu o să mai avem ce minca ! O să punem grîu pe terase și porumb în secții printre mașini !" Pe urmă se certa singur în gînd : „Iar te-ai sculat cu fața la cearșaf !" Simțul lui de ordine, suferea. Odată, într-o ședință, la Comitetul Central propusese ca instituțiile să organizeze ele schimburi de locuințe, cît mai apropiate între lucrătorii care sunt siliți să stea departe de locul de muncă. „E imposibil", spusese careva, oamenii s-au obișnuit cu casele în care stau". Nu-i mai clintește nimeni". „Ce spui, tovarășe ? se răstoise Licărete la careva. Măcar dacă ar fi niște case care să nu semene între ele. Dar sunt stas, făcute ca la strung, aceleași dimensiuni, aceleași terase înconjurate cu geamuri, iarna, ca să pună omul rufe la uscat, aceleași vestibule. Mare lucru să te muți din **Balta Albă** la **Casa Scînteii** și din **Drumul Taberei** în **Tunari** ! Ia mai gîndiți-vă. Omul mai are nevoie și de timp liber, dacă și-l pierde în tramvai, atunci va veni obosit la serviciu, desgustat, randamentul va fi slab, degeaba îl biciuim, degeaba îi cerem mai mult, este o cauză fizică la mijloc". „Mai aveți multe idei din astea ?" îl întrebase Rontea, ironic, cu surîsul său încîntător. Nimeni nu știa dacă era o dojană sau o remarcă făcută cu simpatie, dar tonul glumeț dovedea clar că Licărete era luat peste picior, „Da, mai am, și anume, una care te privește pe dumneata". Se făcuse o tăcere glacială. Erau cam de aceeași virstă. Rontea îi era șef. El îl ceruse la Secția culturală cu ani în urmă după ce-l cunoscuse la o recepție la care Licărete primise **Steaua Republicii, clasa I-a**. „Decorația asta o iau uzinele și marile personalități", îi spusese atunci Rontea cu simpatie, „aș dori să lucrez cu dumneata". „Cu plăcere, primise el, dar să știu despre ce e vorba, sunt cam păduret, nu cred că o să mă placeți"... „El, ia să auzim ?" făcuse cu aceeași amabilitate Rontea, privindu-l cam de sus. Era, ca totdeauna, îmbrăcat într-un costum gris-fer, impecabil, cu o cravată gri-argent ce i se potrivea bine la părul lui alb, și mai ales la degajarea nelipsită din toate ședințele. „E vorba de Televiziune, de care răspunzi dumneata". O rumoare cuprinsese sala. Se auzeau șoapte, oamenii își dădeau coate ; „Îl rade bătrînul", spuneau cei ce-i știau pe amîndoi. „Și, în tăcerea care urmase, Licărete spusese cu vocea lui domoală : „Dacă e vorba de timpul liber, de scutirea omului de a trăi în tramvai, ar trebui ca programele dumitale de la TV să fie mai amuzante". „Și nu sunt ?" întrebase Rontea. „Nu sunt deloc". „Nici mobilizatoare ?". „Nici, îi replicase, sec, Licărete. Oamenii vin de la ședințele lor de lucru pe la orele 18, se spală și după ce se odihnesc puțin vor să se distreze. Deschid aparatele și dau peste altă ședință. Aduceți, de unde i-oți aduce, niște indivizi cu **papagal**, care fac teoria trei ceasuri, încît eu, ca vechi șantierist, nu aș mai avea nici un fel de chef să mă mai duc la lucru a doua zi. Întîi și-ntîi că ăștia care vorbesc nu au văzut prea multe locuri de muncă, asta mă enervează cel mai mult". „Adică să aducem femei goale ? făcuse ironic Rontea, ca la **Olympia** la Paris, poate și niței **striptis** ?". Lumea risese cu discreție și răspunsul bătrînului stupefiase prezidiul : „Dacă mă crezi, aș zice că ar fi mult mai amuzant, deși eu nu mi-am văzut nevasta în pielea goală nici cînd am făcut copii cu ea !". Sala înghețase. O liniște înfiorătoare urmase. „Dacă dumneata crezi că pentru un vechi comunist asta este lucrul cel mai nimerit pe care puteai să-i spui în acest cadru, eu nu am decît să te felicit, tovarășe Licărete, cu toată stima pe care ți-o port !".

Și acum, în ziua aceasta amorțită de început de toamnă, ideea de a-l întîlni din nou pe Rontea, îl rodea, dîndu-i o stare difuză de indispoziție. Nu era un om fricos care să caute să evite problemele spinoase, dar unul dintre ei trebuia odată să cadă din locul acela în care se înfruntau de atîtea ori. Și-l amintea cînd lucrase pentru prima oară cu el, în urmă cu ani, înainte de a deveni șantierist, în aceeași secție, la **Cultural** ; erau mai tineri amîndoi. Rontea era ceea ce se numea într-o vreme un **„comunist de cabinet"**, om de Congrese, știind două limbi străine, înconjurat de un adevărat Stat Major, era strălucitor, **bria**, cum îi plăcea să spuie despre cei de teapa lui, „intelectualii de stînga". Întîlnirea cu el se petrecuse întîmplător, nu se cunoscuseră pînă atunci, unul venea din pușcărie, el, Licărete, și celălalt, dintr-o țară străină unde făcuse studii, avea prieteni și se bucura de un mare prestigiu. Era frumos, elegant, nu avea aerul morocănos al celor cîtiva muncitori care fuseseră trimiși la Secția de Cultură a C.C.-ului pentru ca să întărească ideologic munca de partid, cum li se spusese. „E nevoie de dv. Veți purifica aerul de miasmele burgheze atît de dăunătoare". Cel care spunea această frază era un individ chel, mic de statură, agitat, vorbind destul de confuz din cauza improprietăților de limbă. Venea și el, de undeva, din străinătate, părea cinic, nu era prost deloc, Licărete simțise dela început că îi disprețuia, că ei lucrătorii, **elementul muncitoresc**, erau numai niște pioni, **fațada, oamenii de șoc** care trebuiau să curețe ceea ce trebuia curățat cu mijloace revoluționare, adică cu brutalitate, fără scrupule pentru că revoluția nu așteaptă, ea are o lege : eradicarea ! Își amintea de ziua ieșirii lui din pușcărie cînd fiecare trecător i se părea un dușman, un burghez care a furat și a băgat la gherlă, clasa muncitoare. Anii de recluziune îl făcuseră crud, avea un fel de a gîndi care-i speriaseră pe cei care nu stătuseră în pușcărie deși erau și ei comuniști, un **radicalism de ghilotină**, cum spunea Rontea. Întîlnirea cu amabilul șef de secție, venit din străinătate, nu-l intimidase. Este drept că acesta știuse să-i măgulească pe cei trei oameni ce-i fuseseră dați în primire, în calitate de **cadre muncitorești pentru munca în domeniul culturii**, dar felul lui de a vorbi, îl supăra pe Licărete deși nu-și dădea seama de ce. Rontea era politicos, își alegea bine cuvintele, le spunea dv. de fiecare dată, le amintea suferințele îndurate și parcă se scuza că el nu cunoscuse opresiunea burgheză și mizeriile Doftanei și ale altor pușcării, **dar fiecare își făcuse datoria acolo unde fusese trimis**, era limpede, el nu avea de ce să spună că cineva greșise. Ciudat lucru, pe vremea aceea, el, Licărete, ceruse capete de intelectuali și cînd fusese rostit numele unui profesor ce trebuia trimis la Canal fusese unul dintre cei care luaseră cuvîntul, cerînd pedepsirea celor care au permis atîta vreme, fără să protesteze, oprimarea clasei muncitoare ! Rontea, ciudat lucru, de la care se aștepta la o aprobare entuziastă, protestase amabil : „Tovarășe Licărete, să nu uităm că și comuniștii au avut intelectualii lor". Era adevărat, dar îi știa el pe ăștia, pentru o porție în plus de mîncare ar fi vîndut și pe mă-sa. „Ei nu era chiar așa, îl corectase Rontea. O să mai vedem noi, pe urmă să nu uităm că avem nevoie de oameni instruiți, destul, muncitorimea a stat în bezna analfabetismului, cine să-i instruiască dacă nu intelectualii de stînga ? Nu ?". Încet, încet, Licărete începuse să înțeleagă că nu trebuiesc făcute generalizări, că munca politică e mult mai complicată. „Uite, spunea, cu aceeași ironie subtire, Rontea, după dumneata, tovarășul Petru Groza care ne-a făcut atîtea servicii ar trebui îndepărtat de partid, dar el ocupă funcții mari pentru că a ajutat clasa muncitoare. Dar Parhon și alții, reprezentanți străluciți ai intelectualității ? Putem noi să-i aruncăm la gunoi ? Pe Sadoveanu și pe Cocea ? Oameni de stînga, oameni care și-au pus pielea în joc pentru comuniști. Dar Pătrășcanu ? Ce spui de asta ?" Ceva amar îl rodea pe atunci. I se părea că undeva fusese trădat, că așa zisa **politică subtilă** a acestor comuniști de salon va duce la restaurarea burgheziei, că cineva trișează. Erau și oameni care spuneau în gura mare ca să se știe : „Să nu-și facă nimeni iluzii, noi avem și **tovarăși de drum"**. Asta era, poate. Mergem ce mergem cu ei pe urmă, adio ! Dar vremea trecuse și se petrecuseră lucruri și mai ciudate. În Secție, la ei, odată se pusese problema creerii unei **Școli de literatură**, adică inventarea unor scriitori care să facă **literatură de partid**, oameni care să vină din mediile proletare și țărănești, oameni cu talent, cum naște mereu poporul, cum arunca vreun vorbitor un cuvînt. Se încercase și lucrul nu reușise. Nu știa nimeni de ce. Bătrînul Sadoveanu spusese pe șleau de la început că literatura nu se va învăța la școală și că se pierd banii și vremea cu asemenea preocupări sterile. Scriitorii se nasc, să fie folosiți cei care au simpatizat cu stînga sau care vor să servească clasa muncitoare. Radicalismul din el, protestase. Adică cum, nu suntem noi în stare să găsim niște lucrători cu talent ca Gorki sau ca Șolohov care era un țăran ? S-a terminat sămînța talentelor tocmai în România ? Avusese cu Rontea o explicație dură de

citeva ceasuri, cercetaseră dosarele celor care ar fi putut să fie investiți cu posturi de conducere. Situația era confuză, nimeni nu era chiar atît de pur cît spera Licărete : unii colaboraseră la gazetele Mareșalului, alții se fofilaseră pe la Cenzură ca să scape de front, unii tipăriseră chiar în gazete nemțești, deși lucruri care nu intrau în incidența legilor, situația era complicată. „Fete mari nu putem să inventăm, spusese neted Rontea. Avem nevoie de scriitori puternici, de oameni instruiți, propaganda nu poate fi lăsată pe mîna oricui. Uite, Stalin, cît era el de Stalin, dădea telefon contelui Tolstoi, nu Leon, autorul **„Învierii"**, nu știu dacă cunoști, tovarășe Licărete, mai era un conte, tot Tolstoi, Alexei. Ei bine, așta fugise pe la Berlin și a fost adus înapoi în Rusia, i s-au dat onoruri, omul a înțeles datoria lui patriotică și a colaborat. Așa se lucrează. Dacă vrei să știi, am și eu un astfel de exemplar : e drept nu e chiar conte, dar e urmașul unei nobile maghiare, căsătorită cu un căpitan român, un tip bine instruit, plin de talent care e dispus să scrie pentru noi". „Și ăștia tineri, veniți dela țară cu dosarele bune ce facem cu ei ?" întrebase Licărete. „Cum ce facem ? Așteptăm să crească, să învețe să scrie". „Și omul dumitale, spui că e instruit și va înțelege problemele clasei muncitoare ?". „De ce nu ?". Cunoaște cinci limbi streine, e cult, va merge pe marele șantier de la Canal și va scrie un roman, de oameni ca ăștia avem nevoie. „Nu e timp, propaganda nu așteaptă, trebuie să cîștigăm masele, înțelegi dumneata ?". Licărete începea să înțeleagă, dar undeva existau lucruri care-i scăpau. Pe deoparte, la unii, în ce privește dosarul, exigența era fără milă și în cazul altora ea scădea la preț. „Și mai e ceva, încheiase Rontea acea discuție : Prefer oamenii cu un dosar mai complicat". „Adică, cum ?". Rontea zîmbise cu acel inefabil pe chip pe care el nu-l înțelegea nici după 30 de ani de la Revoluție. „Oamenii cu dosare proaste sunt mai ductili, mai supuși, fac ce le spui, nu au îndoieli. Unul ca dumneata, de pildă, dacă ai fi scriitor, m-ai încurca teribil. Dumneata ai **idei**, îndoieli, ești dubitativ, într-o revoluție cel mai prost lucru este să discuți. Cunoști principiul militarilor : mai bine un ordin prost, executat la vreme, decît unul bun, discutat pînă vine inamicul și ne bate".

Licărete și acum se îndoia de acest adevăr, dar atunci totul părea fascinant. Rontea vorbea deschis, aproape cu bucurie despre niște lucruri care-l îngrozeau și acum : „Uite ce face tovarășa Ana. Ea, cum știi, nu ar avea niciun motiv să simpatizeze cu legionarii și nici nu simpatizează, dar colaborează cu ei. În Rusia, există un tip care plecase pe front în cămașă verde, ca să scape de pușcăria Maresalului. A fost prins la Stalingrad și a devenit prizonier. El i-a turnat pe toți camarazii săi și tribunalele militare i-au condamnat la moarte. Cine crezi că le-a salvat viața unora care nu făcuseră crime de război ? Tovarășa Ana ! De ce ? Pentru că avea în țară nevoie de niște **undițe**, de acești oameni care trebuiau să-i aducă pe toți foștii lor camarazi în tribunale. Înțelegi ? Puțină șiretenie parcă nu ar strica, nu-i așa ? Tovarăși de drum, pe urmă..."

Abia atunci Licărete înțelesese mai bine sensul acestei fraze care nu-i plăcuse niciodată.

Mașina luneca tăcut pe asfaltul nu prea neted, încrețit de vipiile verii pe care, rar de tot, îl mai stropeau puținii muncitori ai Salubrității. În general o nepăsare ciudată luase locul ordinei străzile de altă dată. Mai ales tinerii aveau un fel de ură pe tot ce întîlneau în cale : dela cabinele telefonice pe care le spărgeau cu picioarele, noaptea, smulgînd receptoarele grele de plumb, vopsite în gris, o culoare și ea în stare să-l scoată din sărite pe Licărete ori de cîte ori le vedea, pînă la coșurile metalice pe care aceiași huligani înrăiți le răsturnau pe trotuoare sau le smulgeau, pur și simplu, de la locul lor, ca să nu mai vorbim de becurile furate din holurile întunecate, noaptea, de butoanele lifturilor, de tot ce putea fi apucat, tras și smuls ; de aici pînă la devalizarea mașinilor, nu era prea mult.

La toate aceste lucruri se gîndea în timp ce mica **Dacie** neagră îl ducea spre poarta C. cu mersul ei rapid. Clădirea sumbră se ivise monumentală, greoaie, cu aerul său de liceu austriac, bucovinean sau de cazarmă. Poarta grea de metal fusese dată deoparte și Licărete intrase, salutat de ofițerul de serviciu. Același aer de fiecare zi, deși afară era soare și un cer clar, fără nouri. Cum intrai aici, ceva constrîngător te întîmpina, liftul clinchenitor, cu lunecarea lui silențioasă, cu oglinzile bine lustruite și becurile cu lumină calmă de landou nu anula senzația. Cîtiva funcționari îl salutară. Licărete îi știa, cu unii mai schimba cîte un cuvînt-două, dar în dimineața aceea nu avea chef de nimeni și de nimic. La etajul trei, coborî, închizînd atent ușa și înaintă alene pe mocheta moale care-l ducea spre biroul lui. Își controlă ceasul după cel al culoarului pe care-l străbătea și secretara îl întîmpină. Se afla la feresastră, uda florile, cum făcea în fiecare dimineață ca să nu fie silită să se scoale de pe scaunul ei cînd intra, pentru că lui nu-i plăcea să vadă o femeie ridicîndu-se în fața sa, așa încît ea găsise această stratagemă care îi scutea pe amîndoi de politețe desagreabilă.

— Bună dimineața ! Ceva nou ?

—Vă caută tovarășul Rontea... De o jumătate de oră.

Dacă nu și-ar fi controlat ceasul cu un minut mai devreme, ar fi crezut că al lui a luat-o razna, nu a fost întors sau mai știa ce se întîmplase cu el.

— Dar bine, trebuia să ne vedem la 8,30 și este 8 fix. S-a întîmplat ceva deosebit ?

— Nu știu.

— Anunță-mă, am plecat spre el, sosesc în două minute.

Își aruncase rapid fișul în cuier, se uitase în mica oglindă dacă nu cumva părul îi era în dezordine, avea un păr care o lua razna, nu ședea în nici un fel și cum nu purta niciodată, iarnă-vară nici pălărie, nici căciulă, trebuia mereu să-l supravegheze și să-l pieptene.

În 60 de secunde se afla cu un etaj mai jos, în vestibulul biroului urias al lui Rontea pe care acesta îl ocupa de mai bine de 20 de ani. Toți fuseseră mutați la alte nivele, în birouri mai mici, li se schimbaseră secretarele, dactilografele, pe el, pe Rontea nu-l clintise nimeni de aici. Își aducea aminte de audiențele lui umilitoare de la începutul colaborărilor lor, de lungile așteptări în fața acelei uși de lemn de cireș, roșu, dincolo de care Rontea avea de rezolvat **atîtea și atîtea lucruri**, cum spunea el cu un zîmbet ostenit, „bine bine, îl contrazicea în gînd Licărete, dacă ai **atîtea și atîtea lucruri** de rezolvat de ce nu mă chemi pe mine cînd trebuie, adică atunci cînd le-ai terminat și mă ții în anticameră ca să-ți dai importanță, de parcă eu nu aș avea de rezolvat **atîtea și atîtea lucruri"?** Ce era mai simplu decît să suni pe secretară și să-i spui : „Acum să mi-l chemi", că îl despărțea doar un etaj, dar nici măcar nu era singurul care aștepta, odată cu trecerea timpului în odăița aceea cu mochetă verde și cu un aer încins de respirațiile celor aflați pe cîteva scaune, se aduna un fel de electricitate negativă care-i dădea o stare de enervare crescîndă. Privea la ceilalți ; el era singurul din sector care trebuia să aștepte, ceilalți erau vechi solicitanți necunoscuți care așteptau pentru că nu aveau ce face, dar pe el aminarea acelor întrevederi îl întîrzia de la treburile curente și telefoanele se înmulțeau și alți șefi, din alte locuri, și de la alte nivele se impacientau și întrebau unde tot întîrzie el, și-l luau la rost, și el care nu era obișnuit cu stilul acesta de muncă le răspundea : „De ce nu-l întrebați pe tovarășul Rontea de ce nu-și planifică audiențele și mă ține la ușa lui ca pe un om de serviciu ?" Asta nu era treaba acelor șefi, unii îl întrebaseră pe Rontea de ce-l ține la ușă și el se desvinovățea cu acel surîs inocent și atît de fermecător : „Dar cine-l ține ? Dacă nu e descurcăreț, în definitiv și pe mine mă cheamă cîte cineva și trebuie să alerg de colo-colo și atunci ? Cine-i de vină ?" Dar nu spunea că iese pe a doua ușă, dispărînd cu orele și lăsîndu-i pe ceilalți să-i ocupe micul vestibul pentru ca toți cei ce mai ar fi avut nevoie de el să vadă ce ocupat e tovarășul cu Cultura și cîtă lume îl solicită. Odată Licărete nu mai răbdase, trecuse peste disciplina internă și o întrebase pe secretara lui Rontea : „Ești sigură că tovarășul e încă în birou?" Aceea se mirase cu un cap de om trezit brusc din somn : „ce, dispare ca la circ?" „Da, are acest obicei urît, spusese ca să audă toți cei din mica sălită de așteptare. Intrați și spuneți-i că eu nu mai aștept, să mă caute cînd va termina cu importantele sale treburi pe care le rezolvă cu atîta sîrguință". Și trîntise ușa spre uluirea micului grup de bărbați care nu asistaseră niciodată la vreo astfel de scenă tocmai în acel loc. „Bine, tovarășul Licărete, zisese secretara, palidă de atîta îndrăzneală, dar să nu vă pară rău !". Îi păruse rău, desigur, peste trei săptămîni fusese trimis pe un șantier de lîngă Orșova, reîntrase în cizmele de cauciuc și în salopeta în care se simțea mai bine decît în hainele acelea mereu schimbate. Nu mai avea nevoie de cravată, îi venise să chiuie că mai respiră aerul iute de munte în dimineața primei zile și desordinea pe care o găsise pe șantier i se păruse de o mie de ori preferabilă acelei așteptări fără scop de fiecare zi, în vestibulul lui Rontea.

Peste timp, iată lucrurile se repetau. E drept că și Rontea învățase cîte ceva și așteptările nu mai erau atît de lungi, dar măcar un sfert de ceas tot îl ținea acolo, în fața ușii dincolo de care începea un covor lung pînă în fața unui birou plin de dosare, de creioane bine ascuțite, în spatele cărora se afla un aparat de radio, mereu deschis, dar abia auzindu-se, un televizor ce nu funcționa decît la marile evenimente cînd Rontea urmărea de aici cele ce se petreceau în Sala Congreselor, cu un ochi la micul ecran și cu celălalt în hîrtiile lui atît de multe, dar bine ordonate. Poza era a lui Stalin, din proverbialele sale fotografii de la Kremlin. Rontea nu renunțase să lase impresia unui tip rigid, plin de principii și mai ales inflexibil. Te lăsa să bați la ușă și pe urmă urma o pauză lungă după care se auzea ceva vag care aducea cu o voce omenească a unuia care îngăduia să fie tulburat din greaua sa muncă. Nu ridica niciodată ochii din hîrtiile lui, decît cînd îl simțea pe cel nou sosit în fața biroului său și încă mai trecea un minut lung pînă cînd, după ce corecta vreun rînd bătut la mașină, își aducea parcă aminte că în fața lui se afla cineva care aștepta să-i fie îngăduit să se așeze sau să-i primească mîna moale albă ca un cartof fiert, însoțită de un murmur care putea însemna orice : „Bine ai venit", „Așează-te". „Ce mai faci ?" „Stai jos", fără nimic amical în el, de o absență ce te înghețа. Licărete care se frecase de multe scaune de acestea, punea picior peste picior, cu ostentație știind adică că mai avea de așteptat, dar vrînd, la rîndul său să spună indirect că asta nu-l mai privea pe el și că e și el cam grăbit. Totul, în lumina ferestrei uriașe care dădea spre o piață pavată cu dale cenușii, pustii la mai toate orele zilei, pentru că era păzită și numai anumite mașini puteau pătrunde în perimetrul ei. Dacă era soare, biroul acela masiv cu pereții încărcați de seifuri metalice, și ele cenușii, emitea un fel de răceală de morgă. Rontea albise, avea o privire obosită, dar cînd surîdea, ceva evlavios, blînd îl întinerea. După ce Licărete nu mai așteptase și înainte ca omul acela rece, dar cu o înfățișare de episcop blajin, să-l dea afară din Sectorul Cultural cu mijloacele lui de atunci și să-l trimită pe șantier, ridicase privirile cenușii, fără nici o căldură și-l întrebase cu aerul cel mai neutru : „Am auzit că te-ai supărat, și că n-ai mai vrut să mai aștepți. Scuză-mă, vezi ce-i pe capul meu (și-i arătase dosarele puse unele peste altele) nu mi-este nici mie ușor. Dar să trecem peste asta. Am impresia că era ceva urgent „Da, era încă urgent, poate reluăm" „Despre ce e vorba ?" „Despre Bretan" „A, nebunul acela ? Ce-a mai făcut ? Să știi că mie îmi place de el. Are curaj, se bate cu toată lumea, cred că am făcut bine că i-am încredințat publicația aia vie pe care o scoate, sau dumitale nu-ți place ?" „Ba, da, tocmai de aceea, aveam nevoie de o aprobare care trebuia s-o dați dv." „Și, mai e actuală ?" „Da, mîine dimineață trebuie să apară revista aceea și cei de la Direcția Presei mi-au telefonat alarmați că nebunul, cum îi spuneți dv, vrea să pună pe manșeta publicației tricolorul" ...Rontea nu reacționase, ca deobicei cînd vorbea cu cineva, citea în același timp, ori vreo hîrtie, ori vreun șpalt, ori ridica telefonul, răspunzînd cam silnic unor voci ce solicitau ceva. După o vreme repetase absent : „Tricolorul ai spus ? De ce și cu ce ocazie ?" „Cu ocazia marilor serbări ale presei în legătură cu Cuza și cu Unirea Principatelor". „Și ? E vreo greutate ?" „Da, au scos revista în șpalt au și afișat-o pe pereții tipografiei, cîțiva **amici** ai redactorului șef au și sesisat organele care sunt intrigate de acest gest, deși, dacă e după mine, mie mi se pare că el are dreptate. În definitiv, tricolorul este drapelul țării și nu văd de ce se sperie unii de aceste culori tradiționale..." Rontea părea preocupat să scoată cîteva virgule dintr-un text important, nu spunea nimic, probabil se gîndea ce avea de răspuns la asemenea întrebări ale lui Licărete. Sună telefonul în acel minut și Rontea se ridică brusc : „Sunt chemat, nu pot să întîrzii ; cunoști, nu vrei să treci diseară pe la mine pe acasă, cu revistă cu tot, să văd și eu cum vine chestia, în principiu nu am nimic de obiectat, dar o privire înainte de a merge în tipar, cred că nu ar fi de prisos. Acum plec, atunci pe diseară, pe la orele 23, că am niște invitați, și pînă pregătesc ei hîrtia și toate chestiile acelea, e tocmai bine..." Îi întinsese mîna aceea albă ca un cartof fiert, moale, grăsuță, impersonală.

Grafică de Valentin Tănase

Pe la orele 23, plecase din tipografie pentru că ideea lui Bretan îi plăcuse și voise să vadă revista, ba chiar să-l felicite pe redactorul șef care avusese această inițiativă. Telefoanele îl bombardaseră din sfert, în sfert de ceas. Redactorii altor publicații, geloși pe ideea lui Bretan sau chiar speriați de îndrăzneala lui îl sfătuiau cu glasurile lor de curve bătrîne : „Tovarășu' Licărete, ați auzit ?" „Ce s-aud ?" „Chestia cu tricolorul ?" „Da" „Și ce credeți, e bine ?" „De ce să nu fie bine ?" „Păi să nu fim acuzați de nationalism, de alte chestii ?" Licărete izbucnea de fiecare dată în risul lui sănătos de țăran : „Ia te uită, de cînd e contrarevoluționar să pui pe manșeta unei reviste românești tricolorul, culorile țării ? Măi dar tare ne-am mai ticălosit dacă gîndim astfel..." „Dacă ziceți dv, așa..." Și clanc cu telefonul ! Voiau să-l aibe la mînă : adică noi l-am prevenit — întrebat de două ori dacă face bine și el nu a înțeles, treaba lui-. Alții, codoșul acela de Vicu care trecuse prin toate seismele care avusese loc în această clădire, îl luase pe departe, mai întîi cu bancurile, cum avea obiceiul : „Tovarășu' Licărete, ai auzit-o pe aia cu Bulă și cu mă-sa ?" Nu o auzise și nici nu avea chef să asculte bancuri din astea. „Stai să ți-o spun..." Și i-o spusese. Bătrînul suportase cu o strîngere din măsele glasul lui ca un fierăstrău de lemne și pe urmă îl luase din scurt ; „Mai bine, zi-mi ce te doare ?" „Nu mă doare nimic, dar am auzit că nebunul de Bretan vrea să pună tricolorul pe manșeta revistei ăleia care și așa face ce face"... „Ce face adică ?" „Parcă dumneata nu vezi ? Se ceartă cu toată lumea ? Ne ridică pe toți în cap, numai eu știu cîte reclamații am din cauza lui ?". „Totuși, nu înțeleg, ce i se reproșează ? Că a pus tricolorul pe manșeta revistei, asta îi se pare dumitale ceva interzis ? Ce-i drapelul altui stat ?" Și cu asta retezase convorbirea.

La orele 23 sunase la usa lui Rontea, pe vremea aceea el locuia într-un cartier mai îndepărtat, la bloc, era numai șef de sector și acest cartier rezidențial în care ajunsese și el mai tîrziu i se părea ceva îndepărtat și ostil : prea mulți milițieni, trotuarele pustii, o suspiciune secretă care emana din ziduri, gardurile înalte, pline de iederă. Ploua în noaptea aceea, ținea minte detaliul. După o așteptare destul de lungă, apăruse o femeie nălțută cu sorț negru, dinainte : „Dv ?" „Sunt tovarășul Licărete de la Sectorul Cultură, tovarășul Rontea mă așteaptă" „Să întreb", făcuse femeia cu o privire severă, măsurîndu-l de sus pînă jos, și-i închisese greaua ușă de fier în nas. Mai trecuseră cîteva lungi minute. Soferul care era bun de gură, Luou, un bătrîn hîtru comentase după aceea scena : „Halal, tovarășu' Licărete, te-a ținut în ploaie ca pe un rahat. Nici burghezii nu ar fi făcut una ca asta." „Las că nu mă sifonez, spusese Licărete care pînă atunci nu realizase în ce situație îl pusese Rontea. Și Rontea apăruse după circa cinci minute, era îmbrăcat într-un halat de casă, roșu, matlasat, de mătase, nici măcar nu avea oaspeți, cum îi spusese „Ce-i cu dumneata ?" făcuse cu aerul contrariat al celui turburat din treburile lui domestice la o astfel de oră. „Mi-ați spus să trec pe la dv. cu revista lui Bretan, să vedeți despre ce e vorba..." îi reamintise el înțelegînd că totul fusese deliberat și că în felul acesta Rontea îi plătea acea plecare intempestivă din biroul lui. „Și pentru atîta lucru trebuia să te mai deranjezi ? Îmi pare rău că nu te pot primi, înăuntru, dar ora e înaintată. În ce privește chestiunea cu tricolorul, parcă de asta era vorba, să-și ia răspunderea Bretan, că de-aia e redactor șef și-l plătim ! De ce trebuie să mă consultați pe mine pentru toate fleacurile ? Bună seara" Și nici măcar nu-i mai întinsese mîna, mîna aceea ca un cartof fiert, fără sînge, moale, flască.

Asta fusese tot, dar nici acum, Licărete nu i-o iertă. Nu atît pentru că era vorba de o umilire personală, cît pentru că ghicise dincolo de tot scenariul acela că de fapt lui Rontea îi fusese frică să se știe că el dăduse ultima aprobare. A doua zi îl chemase la el, la prima oră și-l felicitase din toată inima : „Tovarășe Licărete, scuză-mă că aseară nu te-am primit, dar am o familie numeroasă, copiii dormeau și știi cum e la o oră ca aceea, dar totul a fost cum nu se poate mai bine. Am primit felicitări de la cel mai înalt nivel ; transmite-i și lui Bretan că a fost destept că a adoptat soluția aceea. **Foaia** s-a vîndut în zece minute, era bătaie la chioșcuri. Se pare că e prima oară, uite eu nu mi-am dat seama de asta, cînd după 23 August pe manșeta unei reviste apare tricolorul. Cu bine !" Îl concediase, întinzîndu-i iar mîna moale și albă, adăugînd cu surîsul lui încîntător : „Sper că n-ai răcit aseară..."

●

Acum aștepta din nou, ceilalți solicitanți îl știau, citeau ziarele din ziua aceea sau se uitau absenți spre uriașa piață a manifestațiilor peste care soarele arunca o lumină puternică. Raporturile dintre ei se schimbaseră oarecum. Rontea nu mai avea aerul acela care marca distanța de la un șef la un subaltern oarecare. De cîte ori intra la el, se ridica și-l întîmpina cu mîna întinsă, arătîndu-i unul dintre cele două fotolii din fața biroului său, și așezîndu-i-se în față, voind în felul acesta să sublinieze că de fapt erau egali, dar că așa era ritualul acela, el era mai bătrîn și nu va trece mult, și el, Licărete, îi va lua locul, pentru că pentru asta îl pregăteau și ce era rău în faptul că ei se obișnuiseră cu disciplina de partid și că respectau vechiul ighemonicon pe care cei mai tineri, avansați în partid, nu-l mai luau în seamă, avînd relații aproape sportive. Dar cu așteptările astea tot nu reușeau s-o scoată la cap, era furios pentru că Rontea devansase ora întrevederii cu el, și dacă, într-adevăr, se întîmplase ceva important, de ce nu-i lăsase vorbă secretarei să-l introducă imediat ce va sosi aici, în anticamera lui ? „Ești drăguță, îi spuse fetei, cred că e ceva deosebit, intră la tovarășul Rontea și spune-i că sunt aici". Nu mai era vechea secretară de altă dată care asistase la trîntirea ușii, dar, cea nouă, auzise despre scena cu pricina, așa încît nu mai ezită, bătu la ușă și intră, revenind imediat : „Poftiți..."

Licărete străbătuse interminabilul covor, pe la jumătatea lui, Rontea ridică privirile lui cenușii și surise, dar cu ceva amar în colțul gurii, ca și cînd ar fi vrut să-l avertizeze că un lucru neplăcut se petrecuse. Îl întîmpinase și-i arătase cel de-al doilea fotoliu, făcîndu-i semn să se așeze, după care luase cupa de piele maron în care ținea creioanele lui numeroase, ascuțite cu grijă.

— Te rog să mă scuzi că nu am așteptat ora convenită, dar nu știam ce o să se întîmple : Bretan s-a sinucis !

— Bretan ?

— Da, știu că erați prieteni buni, că vă vizitați, te rog să mă crezi că și eu sunt surprins. A trimis toate decorațiile într-un plic și dimineața l-au găsit mort. Asta ne întristează pe toți, era un tip ! Cunoști ceva în legătură cu acest sfîrșit ?

Urmase o tăcere lungă și apăsătoare. Licărete nu reușise să spună nimic, dar se vedea că ceea ce avea de gînd să spună, nu trebuia să fie auzit chiar de Rontea.

— Îți dai seama în ce situație suntem puși ? Să te știi comentarii, să te știi tătărie. În ce mă privește, îl credeam mai tare, știi doar cu cîți s-a bătut și, deodată, iată-l !

Licărete îl fixa cu ochii lui acuzatori în care mînia începea să crească. Chiar pînă aici mergeau cu prefăcătoria ? Adică îl credeau pe el un tîmpit, un om care nu știa de unde veniseră ani la rînd loviturile pe care le primise Bretan, una după alta, rezistînd, cît poate rezista un om ? Și, iată-l, cum tot el, Rontea se văita : „Îți dai seama în ce situație ne-a pus ?" Adică tot el era vinovat, cel ce murise din cauza lor, a unor oameni pe care-i știa bine, deși erau atît de șireți. Licărete în loc de răspuns îi puse o întrebare lui Rontea :

— Dumneata în locul lui ce-ai fi făcut ? Aș vrea să plec acum, vreau să aflu ce s-a întîmplat cu adevărat cu el...

Îi întoarse spatele lui Rontea și abia la ușă îl văzu în fața propriului birou, descumpănit, cu o privire goală în care încerca să adune ceva, puțină compătimire, uimirea că un om ca Bretan putuse să facă un astfel de gest, în general, ceva omenesc...

(Fragmente din romanul „O lume de cîștigat")

aurelian titu dumitrescu

omul cu picioroange

mîna lui și acum îmi umblă prin păr ca o apă limpede

intîi goarnele
eram vînturi de toamnă încărcate de pulbere
călca în picioare disperarea, haină ruptă la băutură
viețile noastre atîrnau, datorii pe care nu
avea cine să le plătească
nu trăisem încît să pling
nu văzusem încît să știu
de viu era în moarte și muncea în ea
ca osînditul în ocnele de sare
în privirea lui, geam de mînăstire, zarea
se prăbușea
amintirile, batiste în buzunarele hainelor
nepurtate,
îi miroseau îngrozitor
umbra omului cu picioroange avea coșuri
sparte și căra marea cea adîncă
(în surîs, port părăsit, lumina își tăia talpa
de cozile peștilor)
omul cu piciorul cît o uliță unde nu aveai
cum să nu te rătăcești
ținea mîinile în buzunare
își ștergea balele cu mîna lui murdară ca o mahala
trecea peste noi și noi ne bucuram
numai o clipă se oprea
și era de ajuns să ne luăm după el pînă la moarte

doi copii ne vor aduce tîrziu din adîncimea soarelui

bătrîna ca o biserică

există în pereți icoane la care nimeni nu se mai închină
există flori de cîmp și ramuri de sălcii uscate în altar
există apă otrăvită de vreme în pocale
nimeni nu deschide geamurile
buruieni se agață de crengile prunilor
de pașii ei care nu mai duc nicăieri

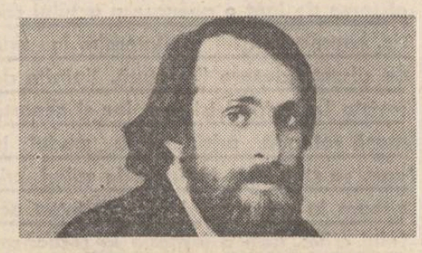

dumitru stancu

Lumină, ochii tăi

Lumină, ochii tăi în veci...
Prin ploile acestea reci
Eu, trec ascunsele poteci,
Iubire tainică, dezlegi,
Dulci înțelesuri, sfinte legi
Printre ghețari de oameni reci.
De-ar fi să mor, tu nu-nțelegi...
Iar chipul tău este un vad
În sud de Freiburg spre Schwarzwald.
E totuși un mister în soare,
Cuprinsă-i clipa de ninsoare
Și ploile acestea reci...
Treci tainicile lor poteci
Eu vin din soare, nu-nțelegi,
Eu simt în soare — tainic — legi
Și sîngele-mi la vămi ascunse
Fierbe în cupe, stranii, strînse
Din vama spațiilor plinse.
Lumină ochii tăi în veci...

Din ochii tăi

Prin ochii tăi eu simt cum vin
Imense cupele de crin
Ce duc în zare un destin
La țărmul lumii în declin,
Același veac în altă haină
Te poartă-n lume ca pe-o taină,
De altă lume și alt veac
Eu sunt născut și nu le plac

Acelor umbre care țes
La vălul lumii, trist regres,
Ce macină la vămi ascunse
Lumina spațiilor plinse.

Din ochii tăi eu simt cum vin
Imense cupele de crin
Ce duc în zare un destin.

iubire de pietrar

ți-ai uitat agrafa pe masa mea

a ars
vifor a intrat în spărtură urlînd
riuri negre încruntau pereții peșterii
nimic nu plutea deasupra lor
eu plimbam degetul pe locul unde odihniseși
nu știu al cui era sîngele
a venit groaza
iubirea noastră mereu străină
a trecut în piatră
desen
rupestru

chiriașul speranței

sînt o casă unde nimeni nu vrea să locuiască
se odihnesc în ea doar chiriașii puși
pe înșelătorii
viața urcă pînă peste acoperiș ca o viță-de-vie sălbăticită
din cînd în cînd mă mai văd și eu
rană a vieții acoperită de cămașa greșelilor de zi cu zi
iubito,
speranțele țîșnesc din mine ca puii de șerpi
nu au nevoie de gropi să se ascundă (nici nu le caută nimeni)
mai sînt așa porturi unde marile vase nu mai rentează să intre
și tot speranțele, hamali pensionați, bat cheiurile
cu țigara în colțul gurii, singura barcă de salvare pe o punte cuprinsă în flăcări
iubito,
dacă ai ști că venind ai găsi un om obosit de strigătul numelui tău,
sînt sigur că te-ai întoarce din cale
dar, cum nu știi,
ai să te apropii coborînd din poeziile mele
cum lumina cînd trece prin geamurile vechii mînăstiri
își schimbă culoarea

femeie dormind

zori se mișcă în cuiburile acoperite de ceață din umerii ei
marea a uitat să se miște
ochii se deschid fără judecată... dimineața poate începe oricînd

iubirea ca o capitală

femeile, luntrii subțiri mi-au fost și am vîslit mereu pînă spre zori
iubire, flacără în luminările săracilor,
ți-am bătut toate mahalalele,
pe fiecare maidan al tău am dormit,
am făcut blatul pe trenuri să ajung la tine,
am dormit prin parcuri și sub poduri,
am făcut foamea dar nu te-am furat,
nu ți-am zgîriat arborii cu briceagul,
am fost arestat și trimis acasă dar m-am întors

iubire, fă-mi măcar o viză de flotant

Sub bolta Lumii

Popoarele nu se pot confunda,
Ele au nume, țară ori vatră.
Trăiesc prin ce au mai bun
Sub bolta lumii înstelată,

Ele au mituri, istorii anume
După firea și sufletul fiecărui popor,
Trăiesc în lume
Prin unicul zbor.

Limba popoarelor este poezia,
Poezia este sufletul lor.
În clipa unică se naște
Măreția poeților.

Noi, românii avem o vatră,
Avem un specific nepieritor,
Diamant al rostirii poetice
Suntem unici în zbor.

Aripile noastre sunt doine, balade
Au nume de ape și munți,
Brazii și plopii și iarba
Se cade să o săruți.

Țara aceasta a fost marginea lumii
Bătută de vînturi și ploi,
În Unire-am crezut, am luptat,
Am crezut totdeauna în noi.

Din codrii fremătînd de dor

Frumoasă, blîndă a mea mireasă
Și viu altar de veșnicii
Lumină, pururea duioasă
Din noaptea Lumii de mătasă
Ai renăscut prin propri-ți fii
Iar codrii tăi cuprinși de jale
A unui Dor neîmplinit
Au tresărit sub bolta Lumii
Și trupul sacru s-a unit,
Ești Mamă a lor, ești Mama noastră
A celor ce-n lung șir de ani
Au înfruntat sub bolta Lumii
Comploturi, uneltiri, dușmani.
Cu toți de-o limbă și de-o lege,
Martiri răpuși de rea secure,
Prin timp, Ei au transmis mesajul
De suferință și cultură,
Ideea lor cea mai înaltă :
„Unirea unui brav Popor"
I-a mistuit spre-nalta Boltă
Ducînd la Zei mesajul lor ;
E prea lung acest șir de nume
Și prea nedreaptă soarta lor,
Ei, sunt alesii tăi, frumoși,
Din codrii fremătînd de dor,
Din gîndul lor au renăscut
Români și inime române !
Lumină pururea duioasă
Și viu altar de veșnicii,
Frumoasă, blîndă a mea mireasă,
Uniți, de-a pururea vom fi.

Moment culminant

Urmare din pag. 1

tribuie efectiv, momente de „acidă" meditație pe marginea unui mecanism birocratic-funcționăresc care, atunci cînd nu contribuie cu rezultate evidențiabile, palpabile la bunul mers al producției, adună cu siguranță impiedică inițiativa sau înfrînează curajul de nou și originalitate prin nenumăratele rotițe și „hățișuri" dezvoltîndu-se de la sine printre mormanele și mormanele de hîrtii. Am putut astfel asista la reușite momente ilustrînd cu claritate eficiența armei satirei dar și specificul românesc de a cuprinde imediat sub hainele umorului, în șarja situațiilor ridicol-imposibile, în acida critică a situațiilor de nejustificată și nepermisă inerție — momente contribuind cu atîta eficiență la „stîrpirea" unor stări de lucruri în primul rînd păgubitoare și de-abia în al doilea rînd (amar) ridicole.

„În lume nu-s mai multe Românii" — astfel am putea intitula momentele de cîntec și dans popular, de trăire și bucurie românească nealterată, momente precedate de unduitoarea chemare a buciumelor înainte de ridicarea cortinei, momente incluzînd „buchetul, florilegiul" de cîntece de masă interpretate de corurile reunite sau vibrantele poezii patriotice recitate de actori de renume. Și într-adevăr, cîntecele populare interpretate de interpreți profesioniști și amatori din toate regiunile țării, vioaiele dansuri oltenești sau bucovinene, legănatele, gravele hore năsăudene, chiuiturile și clinchetele clopoțeilor de pe straiele călușarilor, melodicitatea dansurilor și cîntecelor germane sau nervul, ritmul sincopat ale celor maghiare și sîrbești, au fost tot atîtea momente de bucurie, de rezonanță, trecînd prin graiul specific al muzicii și dansului, „colorat" românește, al celor de pe scenă cu cei din sală, al participanților nemijlociți și ai celor care, într-un fel sau în altul, au contribuit la închegarea, la „asamblarea" și derularea acestei grandioase manifestări de creativitate și geniu românesc.

Cîteva cuvinte finale pe marginea „finalei" Festivalului, a galei laureaților. Acest grandios spectacol, splendid interpretat, cîntat, jucat, recitat, colorat, aplaudat și ovaționat moment, a fost o veritabilă proiecție la scară națională a momentelor de lucru și de competiție desfășurate timp de doi ani. Cu alte cuvinte, nici un „compartiment" al festivalului n-a rămas nemarcat, nici o categorie de oameni ai muncii n-a fost nereprezentată, nici un adaos viabil de spiritualitate românească la patrimoniul universalității n-a fost nesubliniat. În plus față de acestea, spectacolul a avut acea amprentă pe care o imprimă o idee (revoluționară), o inițiativă (de pace și prietenie), o viziune (de fericire, bunăstare și progres) : spectacolul a avut acea unitate — Unitatea Poporului în jurul partidului și a secretarului general — singura, de altfel, putînd reuni sub aceeași stemă — stema Republicii Socialiste România — diversitatea de manifestări creatoare a poporului de la Carpați și Dunăre. A treia ediție a Festivalului Național „Cîntarea României" s-a încheiat. Să participăm cu și mai mult entuziasm la următoarea ediție !

IERARHIILE DE VALOARE ŞI FALSA EXIGENŢĂ CRITICĂ

Colocviile «Luceafărului»

● Participă : ● Nicolae Ciobanu ● Pompiliu Marcea ● Valentin F. Mihăescu ● Artur Silvestri ● M. Ungheanu

Critica literară este o componentă de seamă a literaturii şi a vieţii literare. De exigenta şi de caracterul ei responsabil, de incisivitatea instrumentelor de lucru, de elasticitatea metodologică a acestei îndeletniciri ţin atît limpezimea tabloului valoric al literaturii cît şi orientarea ei. Critica este, aşa cum s-a zis, conştiinţa literaturii, ceea ce nu exclude de la actul critic pe prozator, poet, dramaturg. De multe ori, acestia au dat cele mai sigure definiţii ale confratilor ori au numit problemele cele mai importante ale literaturii zilei. Faptul nu anulează şi nici nu scade importanta şi responsabilitatea actului critic, al criticilor propriu-zişi. Cu atît responsabilitatea lor rămîne mai mare.

Despre critică s-a vorbit mult în ultimul timp şi se vorbeşte cu îndreptăţire despre îndatoririle ei întrucît aceste îndatoriri nu sînt întotdeauna respectate. Un mai puternic simţ autocritic rămîne o datorie a criticii. Cineva remarca odată că se discută prea mult în critică despre critici şi prea puţin despre scriitori şi despre literatură. Se observa de fapt o alienare a actului critic, canalizarea lui unilaterală. În sirul de discuţii despre literatură, iniţiate de revista Luceafărul isi face loc si această masă rotundă privitoare la modul în care se stabileşte ierarhia de valori, privitoare la exigenta şi obiectivitatea actului critic. Este o invitaţie la responsabilitate, iar discuţia noastră este doar un început.

NICOLAE CIOBANU : O discuţie circumscrisă domeniului numit „critica criticii" consacrată unei atît de acute şi dificile probleme cum este aceea a ierarhiei valorilor în literatura română de azi, reclamă mai întîi enunţarea cîtorva consideraţii de principiu absolut necesare. Într-o direcţie, se cuvine a lua seama la lecţia istoriei literare şi să ne întrebăm, scrutînd fapta critică a înaintaşilor, care este raportul dintre justeţea scării de valori propusă de ei, proces validat de trecerea timpului, şi coeficientul de eroare a judecăţii critice văzut de demersul lor, relevat şi acesta de aceeaşi instanţă infailibilă care este timpul. În acest din urmă caz, este absolut obligatoriu a distinge între eroarea aşa-zicînd imanent involuntară, generată de natura şi limitele percepţiei critice individuale, de concepţia estetico-filosofică, de gustul artistic etc., şi eroarea ce izvorăşte dintr-o anumită idiosincrasie la anumite orientări artistice, la anumite teme etc. De aceea actul critic la zi ce i se consacră literaturii de azi (cronica, recenzia) este obligat a se raporta la aceste realităţi ; ca să nu mai spunem că tentativele de sinteză — dacă există — nu au „voie" nicidecum a se sustrage unei asemenea operaţii vizînd conexiunile şi interdeterminările circumscrise marelui ansamblu. Este, am convingerea, de datoria exegezei critice actuale să facă dovada respectului ce-l datorează iubitorilor literaturii române actuale (în număr atît de mare şi sincer ataşaţi valorilor autentice ale acesteia) prin angajarea în efortul conştient de repunere în drepturile sale a criteriului valorii, înţeles, acesta, în toată complexitatea determinărilor lui, firească, implicate în judecata estetică ; determinările social-morale, etnic-istorice, politico-filozofice etc. Cred, astfel, că aceasta este unica şansă a criticii actuale de a-şi proba maturitatea, spiritul de răspundere şi, în definitiv, de a-şi înscrie demersul, prin caracterul lui anticipativ, între parametrii istoriei literare. Întrebarea este dacă — ţinînd seama de asemenea consideraţii şi stări de lucruri obiective — literatura română de azi se bucură, în ansamblu şi în detaliu, de tratamentul critic cel mai adecvat, menit a propune o scară a valorilor dacă nu întrutotul adevărată cel puţin plauzibilă. Părerea mea sinceră este că situaţia nu se prezintă în forme dintre cele mai îmbucurătoare...

M. UNGHEANU :

„Autonomia esteticului" este un steag fluturat pentru naivi.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Importantă mi se pare, şi mie, cercetarea cauzelor ce au generat, în trecut, o falsă ierarhie şi care creează încă, în actualitate, premisele unei asemenea ierarhii. „Ezitările" în situarea estetică a unor valori literare incontestabile nu sînt deloc fenomene de dată recentă. Istoria literaturii române conţine numeroase astfel de exemple. Cazul lui Arghezi, în critica lui Iorga, Blaga şi Bacovia în **Istoria...** lui Călinescu, Brăescu **versus** Caragiale, la Lovinescu, iată doar cîteva situaţii de acest gen. Se înţelege de aici că infailibilitatea judecăţii critice este doar o utopie incitătoare, pe cînd practica scrisului se înscrie, fatal, într-un spaţiu din care relativismul nu lipseşte. Am spus relativism şi nu deformare. Relativismul poate conduce la fluctuaţii între limite admisibile. Deformarea generează false ierarhii. Aş zice că, în această din urmă situaţie, este vorba de tendinţa tot mai puternică a unor critici „prestigioşi" de sacralizare a valorilor. Dacă un autor a scris **il y a longtemps**, un excelent reportaj literar despre aproape trei ore petrecute într-o obscură urbe, critica sacralizantă îi va afla aici justificări literare pentru o viaţă întreagă. Critica sacralizantă este, se înţelege, la fel de periculoasă ca aceea denigratoare, semănînd confuzie şi culegînd... beneficii.

ARTUR SILVESTRI : Nu o dată judecata greşită asupra unei producţii noi provine dintr-o ignorantă monumentală privind istoria literaturii : a clasifica opera nouă presupune a o integra într-o tradiţie, ca atare iniţierea în istoria literaturii este obligatorie. Cine vine în foiletonistică fără datele istoricului literar nu are aşadar „perspectivă" şi nu e apt a judeca literatura ultimei ore în deplină cunoştinţă de cauză. Ar fi interesant de ştiut ce reprezentări au cîţiva dintre aşa-zişii „critici activi" ai momentului despre istoria literaturii române, ce cred aceştia despre Eminescu, Sadoveanu, Blaga, G. Călinescu, Ion Barbu, Cantemir, Camil Petrescu, Caragiale, Creangă, Ibrăileanu, Arghezi, Maiorescu. Exceptînd cîteva cazuri izolate, mai nimic, un mister însondabil care e grăitor în privinţa orizontului unor astfel de critici. De la o astfel de mitologică ignoranţă pînă la constituirea „ierarhiilor viciate" nu mai este, în prezenţa unei coloane vertebrale elastice, decît un pas. În realitate, un act valorizator rupe nişte legături stabilite anterior, încercînd să introducă, însă cu argumente, alte raporturi, obligatorii atunci cînd opera nouă aduce o materie inedită. În ciuda unor „istorii literare" importante (dintre care aceea a lui G. Călinescu are o durabilitate incontestabilă) literatura română are încă pete albe, epoci studiate rău, cu o ignoranţă învederată. Ce rezultă de aci ? Nu o dată cite o cronică se ispăveşte cu observaţii fabuloase, ca şi cum ar fi vorba de întîiul scriitor al literaturii române, cel mai însemnat, cel mai „de preţ". A judeca în acest chip presupune argumente provenite din instrucţia temeinică în istoria literaturii române precum şi responsabilitate, sentimentul că un critic se aşează într-o perspectivă care este fatalmente şi a posteriori, contemplînd prezentul dinspre viitor. Criticul, asemeni unui prezicător, e preferabil a vedea prezentul din perspectiva unei „pecetluiri finale".

VALENTIN F. MIHĂESCU : Sînt de acord cu concluzia lui Artur Silvestri doar dacă vom sublinia că este vorba de judecăţi globale, ceea ce, detaliind puţin, înseamnă să nu confunzi valoarea cu nonvaloarea. În problema mărimii şi a comparării valorilor, actul „pecetluirii finale" e mult mai greu de săvîrşit fără perspectiva temporală.

M. UNGHEANU : Discutînd despre felul cum se consacră o carte sau un scriitor, despre mecanismele propulsive, intrăm în teritoriul sociologiei literare. De multe ori ierarhia discutabilă la care ne referim încearcă să se justifice prin ideea de succes, dar acest succes este înţeles ca succes la critică şi mai ales la o parte a criticii. Succesul nu este sinonim cu valoarea. Cu atît mai mult în acest caz. Şi apoi există cărţi cu succes la critică, dar fără succes la cititori şi invers : cu succes la cititori, dar fără succes la critică. În ce măsură un succes poate fi inventat sau nu ?

POMPILIU MARCEA : Problema succesului la public, tratată de unii confraţi cu un anume dispreţ, mi se pare demnă de adus în dezbatere. Excludem din discuţie cărţile poliţiste, de aventuri sau S.F.-urile (deşi nu ştiu cît de bine facem). Să luăm cărţi „grave", „serioase", cu un incredibil şi fără precedent succes de public, romane dar şi volume de poezii cum ar fi cele scrise de Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Cezar Baltag etc. care, tipărite uneori în zeci de mii de exemplare, dispar imediat din librării. Am citit de curînd **Jurnalul unei scriitoare** de Virginia Woolf. Ei bine, autoarea lui **Orlando**, a **Valurilor**, a **Doamnei Dalloway** se bucura enorm dacă, într-o lună-două un roman de-al ei găsea 1 000—2 000 de cumpărători. Virginia Woolf, să reţinem. Setea de carte (inclusiv de carte critică !) este, la noi, astăzi, un fenomen aproape incredibil. Poate rămîne critica în afara lui ? Cred că ar echivala cu o abdicare de la menirea cea mai intimă. Şi totuşi, se întîmplă fenomene aproape bizare : critici cu îndelungi stagii, care au monopolizat rubricile critice de 15—20 de ani, invocînd cum am văzut de atitea ori scris principiul „valorii" (în timp ce un Al. Piru sau Edgar Papu nu intră, probabil, în această categorie) îşi consumă întreaga provizie de superlative în comentarea unor cărţi despre care aproape n-a auzit nimeni, care n-au avut, în nici un caz, un minim ecou public şi atunci stăm şi ne întrebăm cu mirare în slujba cui se află un atare critic ? Este stipendiatul vreunei familii ? N-are nici o obligaţie, măcar morală, de conştiinţă, faţă de cetatea căreia-i aparţine şi care, în fond, l-a investit cu o îndatorire ? Stau şi mă întreb iarăşi cum se poate ca un „cronicar principal" (unele reviste, din fericire numai unele, au aşa ceva) să nu se pronunţe despre nişte cărţi de un extraordinar interes (nu discut acum, asupra valorii lor artistice, am făcut-o cu alt prilej) cum au fost **Manifest pentru sănătatea pămîntului, Fiul secetei, La lilieci, Scrieri despre Titu Maiorescu**, etc., transferind „răspunderea opiniei" asupra unor „subalterni" (există, la unele reviste şi această categorie) ori „angajînd" oameni din afară că nu cumva să se impute (de cine ?) redacţiei că s-a ocupat de un autor neagreat de conducerea sau redacţia publicaţiei respective. Să fiu înţeles : nu cer „cronicarului principal" cu stagii decenale să scrie pozitiv despre atare cărţi ci să-şi spună sincer părerea. Nimeni, să fie sigur, n-o să facă infarct. Dar s-ar putea ca tocmai cronicarul sau redactorul cu mentalitate de grup să facă infarct. Atunci, desigur, mai înţelegem cîte ceva. Să ne mai ocupăm de felul în care la unele reviste se recenzează cărţile de istorie sau critică literară. Situaţia, aici, este incomparabil mai incilcită. Căci, dacă un critic este gata să accepte că un roman are valoare, el nescriind romane ci critică, va concede cu greu că un confrate (din afara grupului de aderenţi, se înţelege) are şi el, acolo, ceva talent. Am mai spus şi în alte ocazii : talent (sau, de ce nu, geniu ?) au, cu carul, amicii, rudele, apropiaţii noştri ori pe cei care vrem să ni-i apropiem, ca să ne „întărim", în timp ce adversarii de opinii, cei pe care nu-i agreăm ori nu ne agreează (ca oameni) sînt total lipsiţi de orice merite profesionale şi înzestraţi cu toate viciile de pe lume. Ceea ce, firească, creează stări de lucruri, tensiuni, al căror termen de comparaţie e greu de găsit în istoria literară.

M. UNGHEANU : Cred că nu trebuie să căutăm falsificarea ierarhiei de valori doar în raporturile dintre persoane, în fricţiunile posibile şi inevitabile ale unei vieţi literare foarte aglomerate pe metru pătrat. Vă propun să priviţi mai atent deviza autonomiei esteticului sub faţada căruia se produc toate aceste excese. Simplu spus folosirea criteriului valorii. Dincolo de această faţadă care presupune gratuitatea, dezinteresul, dragostea de valoare indiferent de extracţia ei, se ascund interese de diverse dimensiuni. „Autonomia esteticului" este un steag pentru naivi.

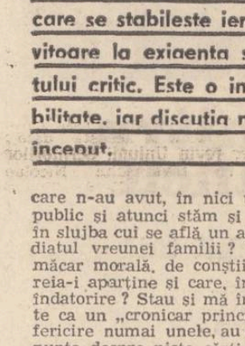

VALENTIN F. MIHAESCU :

„Replica «Cîrnaţi !» cu pitorescul ei... devenea în exegeza romanului o amară meditaţie existenţială."

NICOLAE CIOBANU : Problema enunţată mai înainte de Artur Silvestri merită toată atenţia. Dacă sîntem cît de cît obiectivi, putem constata că atitudinile extremiste — şi exclusiviste ! — de care vorbeşte el îmbracă şi forme evaziezoterice. Mă gîndesc, astfel, la modul în care sînt concepute, aproape fără excepţie, sumarele unor cărţi de critică ai căror autori pretind a propune imagini sintetice ale literaturii române contemporane. Ostentaţia cu care aceşti autori declară că — pasă-mi-te, deocamdată ! — ei nu-şi propun sinteze exhaustive nu trebuie să ne înducă în eroare. În realitate, a da volume critice doar despre anumiţi „scriitori români de azi", sau doar despre anumiţi „poeţi români de azi" sau, în fine, doar despre „critici români de azi", presupune adoptarea deliberată a unei strategii capabilă să dea cale liberă arbitrariului, adică să permită opţiuni şi clasificări — nu mai vorbim de omisiuni — în genere, ierarhizări, ce nu au, adesea, nici o acoperire valorizatoare obiectivă. Din nefericire, de o asemenea deficienţă fundamentală suferă în mod evident şi recent apăruta istorie a literaturii române semnată de Al. Piru. Nu mă refer numai la diagnosticele critice, multe, serios amendabile şi chiar contestabile ; mai gravă, absolut inacceptabilă, mi se pare practică reputatului exeget de a lua în considerare autori cu totul nesemnificativi şi de a-i ignora pe alţii care, efectiv, reprezintă valori certe ale literaturii române de azi. Eventuala punere pe două coloane a celor două „liste" de nume este în măsură să stîrnească nedumeriri cu efecte de-a dreptul groteşti...

POMPILIU MARCEA : Să nu ne înşelăm însă : atunci cînd o carte oarecare de critică, discutabilă ca atitea altele, cu merite şi scăderi, cum se întîmplă, este recenzată de 3—4 ori în aceeaşi publicaţie literară şi de 2—3 într-o altă publicaţie comilitonă, atunci cînd, în acelaşi timp, autorului ei i se iau interviuri prin care să-şi divulge „secretele", tainice ale performanţei, în timp ce alte cărţi, de aceeaşi factură valorică dar scrise de autori îndezirabili de-abia beneficiază de o recenzie „de serviciu" cerută unui colaborator extern (dacă se poate „compromis" pentru grup) atunci începem să ieşim din „zodia seninătăţii imperturbabile", vorba lui Camil Petrescu. Ca să nu mai vorbim de cărţi excepţionale, cum sînt cele ale eminentului esteţician Liviu Rusu, literalmente ignorate. De ce ? Foarte simplu : autorul lor n-are nici o poziţie în viaţa breslei, nu deţine nici o rubrică, nu conduce nici o revistă. Şi e vorba de un intelectual de circulaţie europeană. Ca şi A. Marino, bruiat cu premeditare meschină.

M. UNGHEANU : Practic s-a moştenit o ierarhie de valori care, dacă şi-a adăugat nume noi, n-a renunţat la unele mai vechi, deşi era desigur cazul. Să nu uităm că moştenim o ierarhie care nu mai corespunde reliefului valoric de astăzi. Propunerea tipărită a unui profesor de liceu de a reveni la reportajele versificate de altădată şi a le servi, din nou, elevilor, ilustrează o mentalitate care, deşi anacronică, ţine să se impună.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Cu cîţiva ani în urmă, Marin Preda semna în „Luceafărul" un articol intitulat „Gerontocraţia literară". Lăsînd la o parte aspectele concrete pe care le viza acest articol, formula din titlu mi se pare a avea un caracter mai general, aplicativ şi astăzi. Nu este vorba atît de persoane, cît de o mentalitate „veche", intenţionînd îngheţarea unor valori şi construirea, apoi, a peisajului literar doar în funcţie de acestea. Se înţelege că în această situaţie peisajul care se oferă cititorului

POMPILIU MARCEA :

„Maiorescu, Lovinescu, Călinescu la un loc n-au fost gratulaţi cu atîta prodigalitate"

va fi nu doar sărac, ci de-a dreptul fals. Cui foloseşte confuzia ? Iată întrebarea. Cui o declanşează — ar fi răspunsul logic.

NICOLAE CIOBANU : Părerea mea este că gradul de confuzie pe care îl creează viaţa noastră literară vizavi de problema ierarhiei valorilor este azi mai mare decît în trecut, datorită faptului că însişi o parte din exponenţii spiritului critic sînt victimele unor stări de lucruri dintre cele mai blamabile. Cred că o mare atenţie trebuie să acordăm următorului fenomen : confuzia deliberată între dreptul şi obligaţia criticii de a impune prin actul ei o anumită ierarhie de valori şi ierarhia pe care aceşti critici, în realitate, de multe ori, o impun exclusiv în virtutea raporturilor lor de dependenţă faţă de anumite grupări sau faţă de anumite individualităţi existente în viaţa literară şi care deţin anumite poziţii în ierarhia administrativ-organizatorică. O bună parte a criticilor de „autoritate" de azi acţionează sub impulsul acestor criterii extraestetice. Cititorul cît de cît avizat poate şti dinainte opinia lui Nicolae Manolescu vizavi de o carte a autorului X sau Y. Această deliberată substituire de criterii este un fenomen din cele mai îngrijorătoare. Se ajunge la situaţia aberantă în care cititorul onest se poate întreba cine este cu adevărat poetul cel mai important al epocii noastre (după Nicolae Manolescu), Nichita Stănescu sau Dan Deşliu, Ion Gheorghe sau Mircea Cărtărescu ? După unii critici, într-un singur an, în acest scurt răstimp, au apărut 20—25 de cărţi de poezie geniale şi tot atîtea cărţi de proză ori critică şi istorie literară de aceeaşi valoare. Ajungem la constatarea că literatura română de azi produce opere geniale aproape cotidian. Aceste capodopere aparţin, evident, unui anumit grup de autori, deci, nu sînt selectate nici măcar din totalitatea a ceea ce se produce într-un an.

POMPILIU MARCEA : Mai vrei un argument, stimate Ungheanu ? Luîndu-ne după cronicile, recenziile, studiile, interviurile (vor urma în curînd cărţile, nu ne îndoim) publicate în revistele, evident, unde lucrează cu osîrdie grupuri comilitone, vom ajunge la cea mai optimistă convingere, anume aceea că providenţa a fost aşa de generoasă cu unii semeni de-ai noştri încît ei sînt **predestinaţi** să emită capodopere în serie, fără excepţie, că au fost binecuvîntaţi cu o preafericită infailibilitate. Erorile, ratările, au fost distribuite, de o forţă superioară capricioasă, adversarilor de idei care, firească, produc, în serie, aberaţii, ori, în cel mai fericit caz, lucruri mediocre. Exclusivismul critic merge atît de departe încît unele întîmplări par de domeniul anecdotei hazlii. Un critic, acceptat de un anumit grup, a avut „imprudenţa" să se pronunţe favorabil în legătură cu dezbătuta problemă a protocronismului susţinînd că nu există, în fond, popor în lume, care să aibă o istorie a sa, care să nu fi dat ceva, cît de cît lumii. Ei bine, respectivul a fost pur şi simplu excomunicat din grupul care respingea protocronismul. Era dreptul oricui desigur, să respingă protocronismul (deşi o solidaritate de grup într-o chestiune de teorie a culturii e în sine discutabilă, dar în fine) ; dar mă întreb dacă soluţia excomunicării (cu urmări administrative, constînd în înlăturarea filoprotocronistului din rîndul colaboratorilor unei reviste neprotocroniste) diferă cu ceva de cele petrecute în perioada proletcultă. Cazul, mai flagrant, al lui Edgar Papu, emiţătorul tezei protocronismului, bruiat şi discreditat (în scris şi oral) de inşi care nu sînt nici la „degetul mic" al eminentului savant şi estetician, mi se pare de-a dreptul scandalos.

Mai vreţi încă o probă care să dovedească afirmaţia că ne aflăm în faţa unor manifestări de exclusivism special? Luaţi exemplul unui critic dintre cei tămîiaţi cu o suspectă insistenţă, cu o ostentativă sîrguinţă şi perseverenţă ! Stabiliţi o listă cu superlativele, absolute şi relative, ieşite de sub vrednicele condeie ale comilitonilor ! Veţi constata, fără mari eforturi, un fapt nemaipomenit şi anume că Maiorescu, Lovinescu, Călinescu la un loc n-au fost gratulaţi cu atîta prodigalitate. Discutînd cu cineva această chestiune, mi-a dat o replică ce urmează să-i scuze : „E perfect adevărat, dar probabil că oamenii aşa cred, aşa simt, aşa scriu. Numai de bună credinţă să fie". Nu ştiu nici acum, mărturisesc, dacă o atare scuză nu e mai degrabă o **acuză**.

NICOLAE CIOBANU : Revenind la consideraţiile făcute la început, referitoare la ceea ce numeam cauzele involuntare şi cauzele voluntare ale erorii în evaluarea critică, aş exemplifica spunînd că, să zicem, E. Lovinescu îl nedreptăţea pe Sadoveanu nu pentru că se gîndea la relaţiile lor sociale. Atît înţelegea marele critic din opera genialului scriitor. Acum mi se pare evident, însă, că nu mai este vorba de dispute care provin dintr-o anumită incapacitate a criticii de a-şi valorifica... gustul, instrucţia estetică etc., ci de alte cauze, situate în afara criteriului estetic. Şi acesta este lucrul cel mai grav. Iată, în timp ce unii critici, cu zece ani în urmă, erau ataşaţi de opera unor foarte importanţi scriitori, în momentul de faţă (datorită faptului că unii dintre aceşti scriitori şi-au definit o anumită poziţie morală în viaţa literară) criticii în cauză declară că opera lor îi dezamăgeşte complet. Există fenomenul potrivit căruia unii critici au pretenţia de la scriitorul român de azi să dea dovadă de disciplină, să nu-i dezamăgească, să nu cumva să se alieze unor tendinţe care lor nu le convin. De pildă, cunosc cîţiva critici foarte supăraţi pe Nichita Stănescu pentru că în timp ce ei, criticii, au contribuit la „naşterea" (? !) şi impunerea poetului, acum, acesta nu le mai dă ascultare, nu acţionează conform indicaţiilor care emană de la un anumit „comandament". În schimb, criticii în discuţie inventează cu disperare mari poeţi. Mircea Dinescu, altfel tînăr poet cu totul interesant, după ei, trebuie privit ca cel mai mare poet român de azi, care îi pune în umbră, vezi doamne, pe Cezar Ivănescu, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu. Aceasta este o confuzie deliberată a valorilor avînd cauze în substituirea atribuţiilor actului critic cu practicile extracritice.

ARTUR SILVESTRI : Această confuzie, rezultată din felurite combinaţii, unele atît de inabile încît se văd cu ochiul liber, pare a plăcea spiritului îngust, funcţionăresc. Este în afara discuţiei că literatura română s-a „liberalizat" enorm (iată o formulă electorală care nu-mi place, dar nu am alta). Fără mişcarea mult mai liberă a conştiinţei, cărţi valoroase din ultimii cîţiva ani n-ar fi apărut, creaţiuni, în fond, care substituie obsedantul deceniu cu „obsedantul prezent", făcînd politică nu din cabinet ci în urma unui examen direct, „la faţa locului", atingînd punctele febrile ale unui organism social în continuă modificare. Ceea ce elimină o parte a criticii din tabloul ei este, în chip inexplicabil, această literatură cu adevărat curajoasă iar cînd o comentează, judecăţile ei se împiedică într-o inexplicabilă umoare violentă pe care nici nu ştii cum s-o categoriseşti: este cecitate, inaptitudine, lipsă de „organ" ? „Liberalizare", în accepţiunea acestei critici, ar fi, precum deducem din contribuţiile ei, a promova o proză complicată şi oarecum inaccesibilă, o lirică ezoterică ori falscontestatară, o „sincronizare" în fond care, într-un moment inanalizabil din procesul intuitiv de creaţie, e justificabilă; nu şi în produsul final. „Liberalizare" ar fi totuna cu „libertate formală", ceea ce, să admitem, este o concepţie retrogradă. Nu e fără interes a observa că o asemenea „ideologie" place unor „funcţionari culturali", probabil din comoditate, căci altfel nu-mi explic.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Toate aceste cauze, în mai mică sau mai mare măsură, contribuie la instituirea falsei ierarhii. Ea, falsa ierarhie, se exercită în trei direcţii principale : sînt supraevaluate cărţi ale scriitorilor valoroşi, sînt subevaluate cărţi ale scriitorilor valoroşi, sînt supraevaluaţi scriitori minori. Un exemplu pentru prima „direcţie" ar fi cazul romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni" de Marin Preda. La apariţia cărţii, aşteptată cu mare interes de întreaga lume literară, o parte a criticii s-a lansat într-un veritabil cor de ovaţii, justificate doar parţial de substanţa romanescă. Un critic de prestigiu a fost, probabil, atît de impresionat, încît replica „Cîrnaţi !" cu pitorescul ei, aparţinînd personajului Vintilă, devenea în exegeza romanului o amară meditaţie existenţială, metafizică subtilă etc. Un altul, şi-a cronicizat cu acest prilej adjectivita zeloasă, îzbucnind în cascade de superlative, care se substituiau oricărei urme de demonstraţie. Astfel de intervenţii nu folosesc nici prestigiului real al scriitorului, nici operei în discuţie. În a doua direcţie intră cărţile lui Ion Lăncrănjan,

ARTUR SILVESTRI :

„Inventarea unui succes nu este atît de complicată pe cît ar părea"

Paul Anghel, Nichita Stănescu, Mihai Ursachi, Adrian Popescu, Adrian Păunescu şi încă, şi încă. În a treia, două exemple din multele posibile : Rodica Iulian şi, parţial, Bujor Nedelcovici.

M. UNGHEANU : Concret nu se vorbeşte mai precis de rampele de lansare sau de susţinere a unei galerii de autori. Ele sînt date de presa vorbită (radio, TV), de presa scrisă în nenumăratele ei variante, de manuale. Între acestea un loc special îl ocupă presa Uniunii scriitorilor. Un rol foarte mare în popularizarea literaturii şi a scriitorilor îl are televiziunea. De ce enumăr aceste instituţii şi o parte din condiţionările lor? Pentru că lucrurile despre care vorbeam nu se petrec într-un univers imaginar ci în circumstanţe foarte concrete. Cine va reuşi să deţină sau să controleze opinia în cîteva din aceste puncte va inaugura o ierarhie de valori dorită, fie ea întemeiată sau nu.

NICOLAE CIOBANU : În acelaşi timp, este de făcut precizarea că orice epocă literară cu adevărat constituită îşi impune scara de valori în funcţie de unităţile de măsură propuse de cei mai de seamă reprezentanţi ai ei, de opera acestora. A opera în cîmpul poeziei de la 1830—1890 cu unităţi de măsură luate din opera lui S. Bodnărescu şi nu cu acelea propuse de Eminescu este o aberaţie... Or, problema identificării personalităţilor proeminente ale literaturii române contemporane constituie o operaţie liminară în acest sens. Cum procedează, însă, criticii la care ne gîndim noi şi odată cu noi cititorii ? Ei par a se îndoi de faptul că, spre exemplu, marea poezie de azi este ilustrată de Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, A. E. Baconsky, Cezar Baltag, Cezar Ivănescu, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, cărora, valoric, li se alătură din mers Dan Laurenţiau, Mihai Ursachi, Florin Mugur, Adrian Popescu, Marius Robescu, Ioanid Romanescu, Ileana Mălăncioiu, Constanţa Buzea. Dar în proză ? Romanul de analiză nu i-ar avea ca exponenţi autorizaţi, de pildă, şi pe Nicolae Breban, George Bălăiţă, Sorin Titel, Paul Georgescu, Mircea Ciobanu ori Aurel-Dragoş Munteanu, ci pe Dana Dumitriu şi Rodica Iulian ; cel de anvergură social-istorică (dacă eventuala lui existenţă este recunoscută !), îi exclude pe Paul Anghel şi Ion Lăncrănjan şi acceptă cu multă circumspecţie pe D.R. Popescu sau Laurenţiu Fulga. Aş propune un test absolut semnificativ în legătură cu „obiectivitatea" categoriei de critici la care ne referim, comparînd tonul animat de cel mai mare entuziasm ce străbate cronicile lui Mircea Iorgulescu despre proza lui Corneliu Ştefanache cu acela cuprins de un scepticism iremediabil divulgat de analizele aceluiaşi belicos comentator consacrate nuvelisticii lui Ştefan Bănulescu...

VALENTIN F. MIHĂESCU : Cred că nu trebuie să ignorăm, în discuţia noastră, un fapt, omeneşte explicabil, dar cu efecte imediate dintre cele mai triste. Este vorba de spiritul subaltern, urmare a comodităţii în gîndire care, la rîndul său, generează în porţii îngrijorătoare laşitate. Cutare critic, deţinător al unei rubrici la o revistă din provincie (fapt de excepţie, căci, de regulă, „prestigioşii" din Capitală au grijă să-şi adjudece totul) nu va cuteza nicicum să-l contrazică pe confratele bucureştean (confrate, confrate, dar, totuşi, la Bucureşti se fac şi se desfac premiile şi gloriile !). Conform acestei scheme, dacă X strigă la Bucureşti VAI !, la cîteva sute de kilometri rubricardul răspunde prompt VAI ! VAI !. Iar dacă acelaşi notează **bine**, celălalt exclamă **excepţional !** În acest fel, un Ion Lăncrănjan este nimeni, iar un Alexandru Papilian este totul. Exagerez, desigur, fără însă a pierde esenţialul.

ARTUR SILVESTRI : Forţele „centripete" ale unor critici maturi par a se răsfrînge şi asupra criticii tinere, mult mai labilă prin însăşi condiţia ei „administrativă". Am descris mai demult, într-o anchetă din „Viaţa Românească" acest fenomen, explicînd cît se poate de clar de unde provine aşa-zisa „imoralitate" a criticului tînăr : spaţiu tipografic minim, datorat unor cu mult prea „activi" critici maturi, condiţie socială încertă, întreţinută, vai, de unii dintre aceia care se treziseră la 20 de ani redactori de revistă, într-o istorică „foame de cadre", dificultăţi enorme în a echilibra judecata proprie cu aceea a grupului tutelar. Adaug acum crearea unor piedici inexplicabile şi nedemocratice, de data aceasta într-un domeniu „funcţionăresc"; a face din „colegialitate" (noţiune vagă) un criteriu statutar la

NICOLAE CIOBANU :

„Ajungem la constatarea că literatura română de azi produce opere geniale cotidian"

admiterea în Uniunea Scriitorilor este totuna cu a obliga criticul tînăr a elogia în scris pe toată lumea fiindcă altfel conduita lui n-ar mai fi „colegială".

POMPILIU MARCEA : Deschid, numai, o chestiune capitală, cu un rol decisiv în evaluarea critică, a literaturii în general : chestiunea unor reviste literare aflate, de decenii întregi (fapt nemaipomenit) sub aceeaşi dirigenţă mediocră şi, prin urmare, partizană, căci **mediocrităţile** nu pot sta niciodată pe propriile picioare. Şi, folosind din plin practica lui **do ut des**, mediocrităţile devin, subit, **eminenţe**. Este absolut uluitor să constaţi că în socialism, care a desfiinţat proprietatea privată, s-au produs, **printr-un fel de efracţie specială, improprietăriri speciale**, dar din averea obştească. Se aplică peste tot principiul rotaţiei (pe criteriul, elementar, că nimeni n-a monopolizat inteligenţa şi energia naţiei) se aplică legea, constituţională, a pensionării etc. Presa literară este însă un teritoriu al feudelor medievale, intangibil. Iar pilda directorului proliferează, astfel că nu ne mai mirăm cînd cutare critic, dealtminteri nu lipsit de talent, deţine 4 rubrici fixe : 2 săptămînale, 2 mensuale. Başca alte solicitări aleatorii. O persoană devine astfel un trust, cu toate prerogative de rigoare. Aici s-a ajuns. S-au afirmat, inevitabil, în aceste decenii, eminenţi literaţi, unii sînt chiar subalterni ai celui uns cu mir, degeaba, n-au nici o şansă, mulţi pătesc ca Gonzalv Ionescu din **Bietul Ioanide**. Această gerontocraţie, detestată cum s-a mai spus într-un drastic pamflet de Marin Preda, publicat, într-adevăr, în „Luceafărul", ori cei care o susţin, avînd, firească, „partea leului", îşi motivează statutul hegemonic prin vechi merite, ca Dăndanache : am avut de îndurat atîtea „şi înainte... şi după"... astfel că actualul statut, pe viaţă, ar fi legitim.

VALENTIN F. MIHĂESCU : Poate că şi acest sentiment al „bătăliei" continue afectează precizia „balanţei" critice. Ceva mai multă îngăduinţă între critici ar lăsa, cred, să se vadă mai bine **care** sînt valorile şi **cît** sînt ele.

ARTUR SILVESTRI : Cel mai de seamă fenomen, pe care „infernul clasicilor" nu-l cunoaşte este „instituţionalizarea" literaturii şi într-un fel a „criticii". În aceste condiţiuni, inventarea unui succes, se înţelege provizoriu, nu este într-adevăr atît de complicată pe cît ar părea. E de-ajuns a face o mică asociaţie de 4—5 critici, răspîndiţi pe la felurite reviste, în instituţii cu „tiraj" mare (radio, televiziune), a da impresia „împărţialităţii" obsedante, învăţată de la E. Lovinescu, şi în acest chip se formează adesea un „cor" critic, derivînd într-o distribuţie abilă care transformă critica într-o piesă de teatru cu roluri sau într-o bucată muzicală cîntată în canon. Dar premiile, însemnează ele ceva ?

M. UNGHEANU : Premiile literare sînt o ilustrare deplină a celor spuse aici. Completînd lista cărţilor de seamă ale unuia an cu cea a premiilor acordate vom constata, de cele mai multe ori, că premiile nu încununează cele mai bune cărţi ale anului. Apoi că aceste jurii ale căror norme de alcătuire încalcă şi ele normele de constituire rulează aceiaşi oameni: un an în juriu, un an la premiu. Prezenţa repetată a lui Mircea Dinescu într-un juriu literar al Uniunii scriitorilor, autor care nu ştim să-şi fi exprimat vreodată opinia în scris despre vreo carte, arată că în aceste jurii nu se preferă competenţa.

NICOLAE CIOBANU : O întrebare asupra căreia ar trebui să insistăm este aceasta : cine face, la ora de faţă, critica literaturii române de azi ? În mod tendenţios se încearcă a se acredita ideea că la ora actuală adevărata critică aparţine doar unui număr de oameni... unşi (de cine ?) cu acest har. De multă vreme, se desfăşoară această politică de acreditare a ideii că examenul critic consacrat literaturii române de azi aparţine numai unui anumit număr de oameni. Aceştia acţionează prin toate mijloacele posibile să închidă orice posibilitate de acces a opiniei publice la ceea ce spun şi alţi critici. Confuzia de valori ar fi diminuată dacă opinia publică ar avea acces la totalitatea punctelor de vedere formulate de totalitatea criticilor de autoritate profesională. Dar, de vreme ce unei bune părţi a criticilor i se închide accesul la unele mijloace de mass-media (TV, radio) la acţiuni şi întruniri cu caracter profesional special organizate ş.a.m.d., desigur că acest sentiment al confuziei de valori dăinuie. Cred că o foarte importantă sarcină revine acestei părţi a criticii de a persevera în acţiunea de formulare a diagnosticelor celor mai dezinteresate. Cred că acţionînd în acest mod, efortul în cauză se va solda cu ameliorarea stării de fapt pe care o resimţim ; cu repunerea în drepturile lui a criteriului valoric. Nu trebuie să aşteptăm intervenţia de ordin administrativ ; un fenomen nociv se vindecă prin apel la soluţiile ce-i stăvilesc resorturile intime. Eu cred că acest fenomen, în esenţa lui, poate fi eradicat cu mijloace care ţin de natura profesiunii noastre. Cred deci că sarcina noastră este de a ne asuma în continuare dificila misiune de a acţiona în sensul redresării situaţiei făcîndu-ne „meseria" aşa cum se cuvine...

atelier literar

poșta redacției

C. GRIGORAȘ : Excesive abstractizări, care duc spre uscăciune și opacifiere, spre scăderea expresivității, a capacității de plasticizare, etc. (de p., „deslușirea de înlăcrimare" — o expresie deplin evazivă, opacă — etc.). Mai insuflețite oarecum, „Dinastia sinelui", „Cit zbucium", „Strimtoarea", „Cioburi de stele".

M. ULRICH : O scrisoare plină de infatuare. Mai intîi, în ce privește potrivirea de nume : e cu totul exagerat (poate chiar mai mult !) să acuzi pe cineva de „impostură și răutate" pentru o simplă coincidență de semnătură ! Mai ales cînd e vorba de o semnătură care e departe de a avea caracterul unui unicat și care nu figurează, după știința noastră, pe nici o carte, ci doar, foarte sporadic, prin rubrici de „poșta redacției" (ceea ce e prea puțin, pentru o revendicare, atît de vehementă și agresivă, a „dreptului primului ocupant" !...). În al doilea rînd, în privința acuzației de plagiat. Excesivul subiectivism manifestat la punctul precedent ne face să privim cu oarecare îndoială denunțul dv. E vorba de un lucru foarte grav, care trebuie cercetat cu atenție și prudență (firește, consultînd revista respectivă, pe care dv. n-ați anexat-o la „dosar"...), înainte de a se trage concluziile de rigoare. În al treilea rînd, părerea pe care o cereți cuiva, în legătură cu scrierile dv., nu poate fi obiect de tîrguială și, în orice caz, nu puteți opune acestei păreri propria dv. părere despre propriile dv. opere ! (Mai ales, cînd argumentul forte al părerii dv. este acela că „elaborarea lor (n.r. a poemelor) nu a fost făcută într-o oră" ! — ca și cum valoarea unei scrieri ar fi direct și strict proporțională cu timpul cheltuit în elaborarea ei !...). E o lege, nescrisă, în legătură cu demnitatea, modestia și bunul simț al creatorului adevărat !... (Cît privește autograful, el v-a fost expediat încă de-atunci, imediat după primirea cărții. Se pare că s-a pierdut pe drum. Pentru a nu risca o nouă incertitudine poștală, vă vom ține la dispoziție un exemplar spre a vi-l înmîna cu prima ocazie.).

A. ALBU : Pare a fi începutul unui reviriment, în care lucrurile dobîndesc mai multă limpezime și consistență : „Casa în noapte", „Din clipă în clipă", „De cînd ai plecat", „Dar și așa", „Să-ți pot mărturisi".

D. BARBU : Lucruri slabe, uscate, declarative, scădere gravă a vibrației, a nervului liric, a inspirației. Ceva, oarecum, în „Ataraxie", „Cine-i cel mai fericit". (Poezia cere dăruire totală, fidelitate...).

C. BASARAB : Foarte adevărate, binevenite observațiile și intențiile formulate în scrisoare. Textele, însă, n-au ajuns la nivelul acestor intenții, desenul e încă gros, încărcat, sufocat de detalii (printre care nu mai poate pătrunde indispensabila lumină). În fiecare pagină sînt motive, idei, imagini interesante, care pier, însă, strivite sub stratul greu de vorbe. Trebuie să mergeți în continuare (așa cum proiectați, dealtfel) spre simplitate și esență, spre o decantare mai deplină a substanței lirice, spre o distilare cît mai severă a expresiei, etc. Sperăm, cu bunele planuri și pregătiri pe care le-ați făcut, să obțineți rezultatele așteptate. (Nu uitați, însă, un reper esențial : confruntarea permanentă cu marile experiențe și cuceriri ale poeziei universale).

V. MILESCU : Lucruri de serie și primejdie de plafonare. Ceva, în „Călătorie", „Pluvială".

T. ȘERBAN : Cîteva pagini mai curate : „Autoportret", „Despre ființa poemului" și, mai ales, „Veghind între săbii".

A. JACOTĂ : Cînd se renunță la vînătoarea de efecte epatante (deobicei, cam găunoase, lipsite de spirit), se ajunge, uneori, pînă în pragul poeziei. Cum ar fi, de pildă, în „Unu-doi" și, parțial, în „Pînă să ningă", „Posibilitățile privirii".

M. DUMITRESCU : E un progres în expresie, în minuirea cuvîntului, care ajunge uneori la îmbinări lucioase, elegante, la adevărate caligrafii decorative. Din păcate, mesajul, semnificația, nu înregistrează același progres, dimpotrivă, substanța e parcă mai palidă, stinsă, devitalizată, tinzînd să spună din ce în ce mai puțin, mai minor, mai vag, mai întîmplător. (Atenție, deci, lustruirea destoinică a cuvintelor încă nu înseamnă poezie !... Ceva mai bine, în „Lacună", „Prin cearcăne", „Ascultă", „Noapte albă". (În altă ordine de idei, am dori să ne povestiți, cu toată sinceritatea, cum ați scris „Mic poem colorat", care sînt sursele de inspirație și, eventual, modelul. Dar, sincer !).

D.E.R. „Iason", „Locomotiva albă".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Unu-Doi

Piciorul drept piciorul sting
imense porți se tot deschid
imense pietre se tocesc
imense gesturi mă ascund
piciorul drept piciorul sting.

Piciorul drept piciorul sting
imense lacrimi se topesc
imense anotimpuri trec
imense ramuri mă pătrund
piciorul drept piciorul sting.

Piciorul drept piciorul sting
imense flăcări dănțuiesc
imense ploi mă ruginesc
imense treceri ard plîngînd
piciorul drept piciorul sting.

Piciorul drept piciorul sting
imense scene șușotesc
imense drumuri calc mereu
piciorul tău piciorul meu
piciorul drept piciorul sting.

ADRIAN JACOTA

Veghind între săbii

Cumpăr suflete pentru căldura sufletului meu,
suflete groase, de lînă,
să trec glorios prin iarna care vine, vine, vine.
Ninsorile resemnării cum se depun pe castelul inimii !

E încă bine, mă mîngîie pe gînduri mușcatele plătite scump

de sîngele meu veghind mereu între săbii...
Voi le vedeți cum amină frigul?
un inamic descărcîndu-și gloanțele în gol.

TITU ȘERBAN

Îndepărtarea de inimă

Prea multă îndirjire
prea multă îndepărtare de inimă
lumea-i un șarpe de nervi
mușcîndu-și sălbatic propria coadă
e un fel de întoarcere la origini?
cumplită-i întoarcerea animalului rău
la bîrlogul său, dacă-i hămesit de foame,
dacă pînda-i fuse în zadar;
își devoră puii, își scoate ochii, își roade laba
Marii vinovați cu istoria la gură
Marii vinovați mondiali mai subtili
se șterg cu istoria la gură
după un asfel de praznic, și gata.

MIHAI CRAIESCU

Întîlniri

Aerul cald după respirație și
plimbările lungi pe străzile pustii ale orașului
din cînd în cînd
te oprește un trecător
supraviețuitor pe baricadele memoriei
îl privești intens să nu trădezi
mărgelele pierdute din șirag
vocile se topesc ca ceara
și îți pătrund în auz pîn' la os
din spatele amintirii
prin zgomotul cascadelor de glasuri
oare cine te mai pîndește
de după paravanul de voci
pe care abia le recunoști
îți iei rămas bun
pînă la o altă întîlnire
în aer cald de vară tremurîndă
ești iubită și ești urîtă
ești o prezență stînjenitoare
vocile cu chipuri de nerecunoscut
îți aduc zălog în cupe adînci de cristal
singurătatea.

VIORICA IONESCU

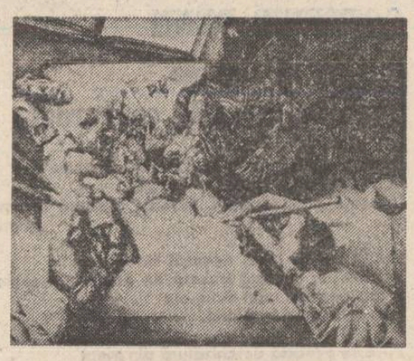

Grafică de Valentin Tănase

Rugă înainte de...

Apărați-mă de furtună
apărați-mă de-ntuneric
apărați-mă de înalt
apărați-mă de cădere
apărați-mă de bucuria pripită
de îndoială
de lacrimi
apărați-mă de veșnicia în zbor
de veghea continuă
de cîntul zadarnic
fiți chiar
fără să vreți
meșterii mei
fraților mei
copiii mei
eu mă voi naște
curînd, curînd...

VICTORIA MILESCU

Turme în explozie

Răbdarea ne definește
Sîntem hrana
Sîntem iarba necesară
turbatelor vijelii cornute
care ne îngrașă
cu aroganța lor
pămîntul.

A. VALONI

Toamnă

Preoții pe străzi
trăgînd clopotele ploii
cu rugăciuni:
frunza noastră cea de toate zilele
dă-ne-o, nouă, Doamnă...

LORENA PAVALAN

Necesitate ?

Cerul devine iad,
iarba devine zgură,
Sufletul umbră,
Ființa fantomă.
Făina e cafenie,
Piinea-i de fier,
Cîrja împușcă,
Dintele-i glonț,
Pămîntul ce-i?...

SILVIA MILER

Efectul diletantismului (II)

Urmare din pag. 1

menit, în intenția autorului, să releve din capul locului „principala temă critică dezvoltată în textul respectiv", dar între astfel de eșantion și ceea ce urmează apar fel și fel de neconcordanțe despre care își poate da seama orice cititor. În continuare sînt inserate o serie de opinii aparținînd altor critici sau foiletoniști de ocazie, adiacente la ideea textului-pivot, procedură prin care s-ar contura istoricul temei critice și s-ar lumina „modul de reflectare în conștiința critică a arghezianismului". Care sînt așa-zisele teme critice ? Să enumerăm : influența lui Baudelaire, comparația cu Eminescu, noutatea limbajului, „estetica urîtului", refuzul poeticii argheziene, geniul verbal, meșteșug și inspirație, religiozitate, perspectiva cosmică, arta miniaturalului, gratuitate, poezia ca joc, alte opinii despre proză (?), opinii despre diversitatea mijloacelor artistice și temelor, capacitatea de înnoire, umorul, răzvrătire, legătura cu folclorul, inteligența ingenuă, poet nereligios, specific românesc, fantasticul, alternativa dramă existențială-dramă gnoseologică, spirit satiric, forță pamfletară, materializarea reprezentărilor, dialectica contrariilor. Ordinea, formularea „temelor", inclusiv tautologia, redundanța aparțin îngrijitorului de ediție, consecință a modului cum a citit și a înțeles ampla exegeză. Criteriile care i-au călăuzit pașii nu ne sînt enunțate, trebuind să le ghicim printre rînduri ori să le aproximăm, fiindcă nu-i sînt limpezi nici selecționerului. Convins că principalele teme critice s-au conturat de la început, odată cu receptarea primului volum, Alex. Ștefănescu se străduie să le ilustreze cu decupaje adecvate, dar scenariul ca atare al antologiei contravine scopului propus, pentru că dialectica interioară a exegezei e cu mult mai complexă, imprevizibilă, mai dificilă decît s-ar părea la o lectură grăbită. Ideea de „istorie a temei" rămîne o promisiune neonorată, dacă nu chiar confuză. Oare despre „perspectiva cosmică" n-au mai scris în afară de Călinescu, decît Marian Popa (1977), D. Micu (1979) și I. Cheie Pantea (1980) ? Dar despre umorul arghezian n-au scris decît Șerban Cioculescu și Marian Popa (prezent cu un extras de două rînduri din cunoscutul său **Dicționar...**) ? Despre spiritul satiric și forța pamfletară nu s-a scris pînă la Valeriu Cristea ? Ori nu s-a scris „antologic" ? Cîte ni se propun să fie oare toate teme critice ? Nu sînt ele consecința unei optici simplist-didactice, ambiționate să popularizeze o exegeză mult mai bogată în idei critice, mai valoroase și mai adecvate specificității operei decît unele, destul de irelevante și școlărești, reținute de critic, departe de a defini arghezianismul în ceea ce are el substanțial ?

Subcapitolul **Repere biografice** „nu conține — se precizează — contribuții documentare proprii, fiind exclusiv o sinteză a datelor cunoscute". Ce-i drept, Alex. Ștefănescu urmează îndeaproape „tabelul cronologic" întocmit de G. Pienescu la ediții de largă circulație. Într-un „breviar" recent, Șerban Cioculescu a semnalat deja cîteva inexactități. **Bilete de papagal** a apărut inițial ca ziar și, apoi, odată cu a doua serie (1930), ca revistă. În **Viața socială** n-au fost publicate numai poezii din **Agate negre**, ciclu care nu va fi integral renegat ulterior. După 1970, lui Arghezi îi apar încă două plachete nemenționate : **Călătorie în vis** (1973) și **Deslușiri** (1980). Tînărul critic își permite unele aprecieri (contribuții exegetice ?) de un personalism discutabil : se afirmă, de pildă, că romanul **Lina** „este bine primit de cititori și de critici", ceea ce nu corespunde întru totul adevărului ; cît privește observația că în roman „alternează filoanele autobiografice cu izbucnirile pamfletare", prima parte a aserțiunii suscită semne de întrebare. Despre **Cărticică de seară** se afirmă că e „un fel de înmuri înălțate existenței în înfățișările ei minuscule și insignifiante", dar problematica poeziei nu răspunde integral acestei caracterizări ce se vrea lapidară și sintetică.

În subcapitolul **Ediții uzuale din opera arghezian**ă trebuiau incluse și alte volume, nu mai puțin „uzuale" : **Cu bastonul prin București** (1961), **Ce-ai cu mine, vintule ? Pe o palmă de țărînă** (1970), **Pensula și dalta** (1973), **Ars poetica** (1974). Cît de superficial este sectorul informativ al antologiei rezultă și din prezentarea suitei de **Scrieri**, menționîndu-se volumele „deja apărute", fără a se avea în vedere că între planul fixat de scriitor și planul editorial s-au ivit unele decalaje și, implicit, modificări de configurație a volumelor. E de necrezut că un atît de înverșunat denunțător al veleitarismului și impostorii în lumea literară, un arghezian sadea, cum ar trebui să fie autorul unei astfel de cărți, nu are cunoștință despre conținutul volumelor 28, 29, 30 și 31 (apărut în 1979). Pentru el, „prozele" ce alcătuiesc sumarul acestor volume n-au fost publicate încă ! Volumele respective n-au fost consultate nici măcar din simplă curiozitate ; nu mai vorbim de probitate profesională. Nefiind edificat, a copiat cu naivitate o listă de titluri, săvîrșind înduioșătoare necoincidențe, de parcă ar fi văzut în fiecare dintre cititori un „nespecialist în literatură". În realitate, aceste volume sînt : 28, **Proze**, **Cortina** (nu **Schițe de portret**), 29 **Proze**, **Pensula și dalta** (nu **Tablete de cronicar**), 30, **Proze**, **Cuvinte potrivite și... încrucișate** (nu **Tablete de cronicar**). Vol. 31, **Proze**, **Timpuri de cronică**, împreună cu cele specificate de noi, deși au fost editate începînd cu anul 1975, pentru Alex. Ștefănescu urmează să fie publicate ! Îi înțelegem nerăbdarea de a le vedea tipărite și de a le lectura cu sfînta-i pasiune pentru literatura lui Arghezi. Pînă atunci, încă o rectificare : vol. 6 nu cuprinde **Versuri** (dacă nu cumva domnia-sa deține vreo ediție unicat), ci poeme în proză **(Ce-ai cu mine, vintule ?, Printre psalmi)**. De s-ar fi consultat vol. 30, s-ar fi găsit acolo „sumarul complet" al celor 29 de volume anterioare precum și subtitlurile volumelor ce urmează să apară.

Ne întrebăm apoi dacă nu era necesar, în scopul realizării unei ediții impecabile și al fidelității față de adevăr, ca unele erori (să zicem tipografice !) ce s-au strecurat în ediție din care s-au selectat textele, să fie corectate. E o obligație elementară a respecta titlul exact al unei poezii și anul apariției sale. Cunoscătorii operei lui Arghezi știu, de pildă, că acesta nu are poezii cu titlul **Nehotăriri, Despărțirea, Ruga de seară, Ruga de vecernie** (cum apar la E. Lovinescu), ci **Nehotărîre, Despărțire, Rugă de seară, Rugă de vecernie.** La Șerban Cioculescu, în **Introducere în poezia lui Tudor Arghezi** găsim menționată că poezia **Unui prieten mic** a apărut în **Cronica** din 15 mai 1905. Anul corect este 1915. La același critic redutabil se strecoară o eroare de datare a unuia din textele remarcabile, preluată cu credulitate de diverși comentatori (unii destul de serioși) ai operei arghezine. E vorba de poezia **Belșug** care nu a fost publicată în 1916, ci în **Cronica** din 12 aprilie 1915. Astfel de erori sînt conservate, fără vreo umbră de tresărire, și în ediția de față, dar ne întrebăm pînă cînd perpetuarea lor (și a altora, desigur, din alte ediții) este cu putință, cîtă vreme istoria literară trebuie să devină o chestiune serioasă chiar și (dacă nu mai ales) pentru îngrijitorii de ediții, ca și pentru criticii, cu și fără „jurnal", datori și ei să nu se abată de la adevărul pentru care, în articole de o verbalitate incisivă, pledează cu morgă seniorială. Numai că Alex. Ștefănescu îl crede prea naiv pe cititor și-și închipuie că din istoria literară se poate face orice, de vreme ce exactitatea nu prezintă mare importanță, încît să ne întindă cursa unor enormități de tipul celor de la pag. 306 (unde apar trimiteri eronate la **Luceafărul** și **România literară**) sau al celei de la pag. 147 unde se citează dintr-un articol al lui Al. Piru : **La 30 de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi** (la treizeci de ani ! !), inclus în **Varia. Precizări și controverse** (1972).

Nici această ediție nu-i oferă cititorului o imagine sintetică și clar orientativă privind receptarea critică în timp a operei arghezine. Caracterul confuz și compozit al antologiei estompează cotele reale, departe de a fi calme, ale confruntării verbului arghezian cu critica. Dificultățile întîmpinate în realizarea ediției nu sînt dezvăluite, însă presiunea lor n-a putut fi învinsă, dominîndu-l tiranic, pînă la derută, pe criticul ce se apropie prematur de Arghezi. Pentru noi rămîne obscură inițiativa sa, mai ales că în publicistică pledează, cu îndreptățire, pentru valoare. „Ce-ar fi — **se întreabă undeva** — dacă edițurile... n-ar mai face abstracție de criteriul calității ?". E adevărat că nu pricepem ce se înțelege prin asemenea „criteriu" atît de desconsiderat în realizarea antologiei comentate aici în speranța că toate eforturile noastre trebuie conjugate, lucid și avizat, în sensul unei posterități demne a lui Arghezi, eliberați de prejudecăți și practici simplist-deformatoare, inclusiv de eschiva falsului „con de umbră" cu care unii foiletoniști continuă să se mîngîie în autoamăgire.

CONFABULE

Cîinele

Zise Cîinele
supărat de foame
nu mai vreau să latru
curtea n-o mai apăr de străini
nici din coadă n-am să mai dau
prietenos
cînd îl voi vedea
iar în ochii lui n-am să mă mai uit
cu dragoste
și după ce zise toate acestea
și încă multe altele
între care că îl și va mușca de
dar mai ales greu de înțeles
după atîția ani de slujbă fidelă
și de lins mîna
se trînti în cotet pe burtă
și începu să roadă osul
pe care Stăpînul i-l aruncase
cum avea obiceiul duminica la prînz
Pe fereastră.

Iulian Neacșu

UN „ERETIC"

Urmare din pag. a 3-a

ideea ei absolută, osia lumii, principiile metafizice.

Ambigua lui compoziție sufletească, supusă principiului organicității și principiului necesității, se sublimează într-un insolit tip de imaginație, derivat aci din beatitudine naturală, aci din extazul tragic, (în chipul „liliacului timpuriu"), într-un fabulos „impleticit" și religios, de tip sumbru, într-un soi de peisaj expresionist și calcinat, ars de catastrofe ireproductibile. Ca și barocul, N. Labiș „nu știe ce vrea", fiind dubitativ și reformist în devotiune, dogmatic și idealist în examenul realistic. Înapt a dezvolta materia sufletească într-un eu simetric, poetul vede în anonimitate țelul etic suprem și nici nu se putea altfel, căci scoborîse dintr-o lume folclorică, ignorantă a trăsăturii individuale, redusă la principiul creator în sine. Planeta lui viețuiește în era colindului și omul nu se sforța să inventeze iubind mai degrabă parafraza, restituirea mitului, încrîncînat, ca un poet popular fără nume, că divinitatea coboară imprevizibil în ogradă și repetă inevitabil timpurile, spațiile, generînd periodic și de la sine, fără ajutorul persoanei părelnice.

Omul nu viețuia ca să creeze, spre a rămîne cu numele pe un trecător război, ci spre a modifica etic ceea ce rămăsese de modificat. Perfecționismul lui N. Labiș nu este de natură estetică, e un reformism moral, de mic Luther adus cu mentalitatea și cu principiile la zi. De altfel, și stilul dovedește aceasta căci poetul închipuia în mari acumulații, ca de lanțuri fără sfîrșit de propoziții, imagini, idei, voind parcă a reda lumii o pierdută unitate originară, asistată, în refacerea ei, de o idee care-l depășește pe om. Imaginul lui, de neexplicat prin raport la contemporani, e o formă de vorbire angelică, în limba corespondențelor inițiale ; eufonia aduce mai mult verificarea prin sunet a potrivirilor pe care gîndul manifestat le pierde prin raport la cugetarea imanentă. Mulțimea de prosopopei, personificînd inanimatul, într-un chip care nu se îndepărtează de acela al romanticilor germani ezoterici, dă semne că în imaginația lirică se producea mereu acea reverberație cuvînt a lumii înconjurătoare, care se sforța să vorbească.

NICOLAE LABIȘ VĂZUT DE POEȚI

● „Rotonda 13" organizată de Muzeul Literaturii, în 14 dec., s-a stabilit asupra vieții și operei lui Nicolae Labiș. Moment comemorativ : se împlinesc 25 de ani de la moartea atît de tragică a poetului. „Să-i învităm pe poeți, poeți din generația lui, din generațiile următoare" — a spus Al. Oprea, directorul Muzeului, și comperul magistral al serii, — să ne vorbească despre Labiș". Au vorbit, cu extraordinară sensibilitate, șase poeți reprezentînd toate promoțiile afirmate în chip deosebit în literatura de azi : poeți de la școala de literatură (Al. Andrițoiu și Ion Gheorghe), din „generația '60" (Ioan Alexandru) ori apăruți mai tîrziu precum Nicolae Dragoș, Cezar Ivănescu și Nicolae Dan Fruntelată. Pe deasupra vîrstelor, un fior liric și tulburat de sentimentul dramatic al unei biografii emblematice pentru literatura noastră postbelică a sporit cu argumente ideea că N. Labiș este un mare poet, o prezență etică și estetică vie, un liric nu numai al trecutului, ci și al viitorului. Al. Andrițoiu a punctat „poezia politică" și „modernizarea pastelului", Nicolae Dragoș a menționat, ca și Nicolae Dan Fruntelată, energia morală și politică a poeziei lui Labiș, Cezar Ivănescu, autorul unei cărți încă inedite despre Labiș, a divulgat cîteva gînduri emoționante despre poet, recitînd ca pe o litanie „Moartea căprioarei".

OMAGIU LUI NICOLAE LABIȘ

● Comemorarea a 25 de ani de la moartea lui Nicolae Labiș, deschizător de drum al poeziei românești noi a prilejuit o serie de manifestări desfășurate în zilele de 11, 12 decembrie în județul Suceava, sub egida Uniunii Scriitorilor și a Comitetului județean de cultură și educație socialistă Suceava. Din grupul de scriitori prezenți la aceste zile omagiale, condus de președintele Uniunii Scriitorilor, scriitorul Dumitru Radu Popescu, au făcut parte : George Bălăiță, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Andi Andrieș, Nicolae Barbu, Constantin Coroiu, Aurel Covaci, Virgil Cuțitaru, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Dumitru Ignea, Gheorghe Istrate, Ștefan Luca, Norman Manea, Florin Mugur, Aura Mușat, Cornel Popescu, Nicolae Prelipceanu, Doina Sălăjan, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu, George Tărnea, Dragoș Vicol, Horia Zilieru. Li s-au alăturat scriitorii suceveni Ion Beldeanu, Constantin Blănaru, George Badea, Onu Cazan, George Damian, Viorel Dîrja, Mihai Iordache, Marcel Mureșanu, Horațiu Stamatin, Mircea Tinescu, Constantin Ștefuriuc.

Au avut loc ședințori la liceele sucevene, o seară omagială la casa de cultură a sindicatelor din Suceava, un emoționant pelerinaj la Mălini — satul natal al poetului — o ședințore la căminul cultural din Mălini și una la liceul „Nicu Gane" din Fălticeni, școală în care a învățat Nicolae Labiș. A luat ființă, cu acest prilej, cenaclul din Suceava al Uniunii scriitorilor reunind alături de Ion Beldeanu, George Damian, Constantin Dumbrăveanu, Marcel Mureșeanu (secretarul cenaclului), Constantin Ștefuriuc — membri ai Uniunii Scriitorilor — o serie de autori membri ai cenaclurilor locale. Prezenți la aceste manifestări, tovarășii Florea Leuștian, secretar al Comitetului județean de partid și Alexandru Toma, președinte al comitetului județean de cultură și educație socialistă, au asigurat un deosebit cadru organizatoric desfășurării zilelor dedicate omagierii poetului de la Mălini.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Marți 15 decembrie 1981, la București, a avut loc plenara Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor. Au mai participat, ca invitați, membrii Comisiei de cenzori a Uniunii, scriitori-membri ai Consiliului național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, redactori șefi ai unor publicații editate de Uniunea Scriitorilor, care nu sînt membri ai Consiliului Uniunii.

A fost păstrat un moment de reculegere în memoria scriitorilor decedați în perioada iulie-decembrie 1981 : Bernhard Capesius, Szekelyi Gyula Kormos, Dumitru Mazilu, Sașa Pană, Costache Popa, Lotte Berg, Agatha Bacovia, Tașcu Gheorghiu, Söni Pál, Paul Constant, Sergiu Al.-George, Molter Karoly, Ion Rusu-Șirianu.

Ordinea de zi a plenarei a fost următoarea : — Informare asupra acțiunilor determinate de conducerea Uniunii Scriitorilor de la Conferința națională a scriitorilor pînă la această dată ; — Despre sarcinile ce revin Uniunii Scriitorilor în lumina expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara C.C. al P.C.R. din 25 noiembrie 1981 ; — Despre importanta, pentru scriitorii din România, a noii inițiative a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la lupta pentru dezarmare și pace ; — Ratificarea comisiilor de lucru ale Biroului Uniunii și constituirea comisiilor de lucru ale Consiliului Uniunii ; — Aprobarea regulamentelor de premii ale Uniunii Scriitorilor și ale Asociațiilor de scriitori pe anul 1980 ; a regulamentului pentru Marele premiu și al Premiilor speciale pe anul 1980 ; a regulamentului de premii pentru traduceri peste hotare din literatura română ; — Alegerea juriului de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1980 ; — Diverse.

Președintele Uniunii Scriitorilor, **Dumitru Radu Popescu**, a relevat importanța Programului de dezvoltare a literaturii din țara noastră pe următorii patru ani, document aprobat de Conferința națională a scriitorilor, ca și a tuturor sarcinilor pe care nemijlocit le pune scriitorilor conducerea superioară de partid și de stat. Consiliul Uniunii a fost informat despre sinteza problemelor ridicate la Conferința națională a scriitorilor și care vor fi urmate cu rigoare și consecvență, pentru rezolvarea lor în spiritul ideologiei partidului nostru și al legilor țării. Printre preocupările stînd în atenția imediată a conducerii Uniunii, au figurat permanentizarea caietelor critice din cuprinsul revistei „Viața Românească" și legitimarea dreptului de autor la edițiile critice ale unor opere clasice, demersurile făcute pentru o mai bună reprezentare a limbii și a literaturii române în programa școlară de liceu (prin dezbateri succesive cu reprezentanți ai Ministerului Educației și Învățămîntului), precum și eforturile pentru o colaborare mai aplicată dintre scriitori și cinematografia românească. O atenție specială a fost acordată cinstirii memoriei și operei marilor scriitori George Bacovia și E. Lovinescu (la centenarul nașterii acestora), a memoriei și operei poetului Nicolae Labiș, cu prilejul comemorării a 25 de ani de la încetarea sa din viață. Din suita actiunilor dedicate afirmării literaturii în mijlocul maselor de cititori (sezători literare, întîlniri cu cititorii, prezentări de cărți, îndrumare a unor cercuri și cenacluri literare, prezențe scriitoricești în fabrici și uzine, pe șantiere și platforme industriale, la case de cultură și în cămine culturale), se adaugă inițiativa constituirii unor cenacluri ale Uniunii Scriitorilor indeosebi în centre de cultură din afara orașelor de reședință ale Asociațiilor de scriitori. Efortul pentru a conjuga condițiile optime ale creației literare cu rezolvarea unor probleme privind condiția de viață a scriitorului din România rămîne temei de durată al procesului menit să ducă la realizarea unei literaturi pe măsura însăși a timpului ce-l trăim.

Următoarele două puncte ale ordinei de zi au fost prezentate de **Ion Hobana**, secretar al Uniunii Scriitorilor, și de **Alexandru Balaci**, vicepreședinte al Uniunii. Aceștia au subliniat rolul determinant pe care-l au indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu referitor la orientarea fenomenului culturii din România, în circumstantele în care conștiința cititorilor se însumează nesovăit în luptă pentru dezarmare și pace, cu mijloace specifice și de mare audiență în întreaga lume.

Pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Cezar Baltag, George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Nikolaus Berwanger, Ana Blandiana, Bodor Pal, Eta Boeriu, Geo Bogza, Nina Cassian, Mircea Ciobanu, Romulus Cojocaru, Aurel Covaci, Daniela Crăsnaru, Dan Cristea, Ovid S. Crohmălniceanu, Dan Culcer, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Domokos Geza, Dan Dutescu, Dinu Flămînd, Laurențiu Fulga, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Ion Ianoși, Gelu Ionescu, Mircea Iorgulescu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, George Macovescu, Toma George Maiorescu, Ileana Mălăncioiu, Gellu Naum, Bujor Nedelcovici, Vasile Nicolescu, Ioanichie Olteanu, Z. Ornea, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Nicolae Prelipceanu, Valeriu Râpeanu, Romulus Rusan, Petre Sălcudeanu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu, Szasz Janos, Szilagyi Istvan, Ștefan Tcaciuc, Mircea Tomuș, Constantin Toiu, Mircea Zaciu.**

Consiliul Uniunii a ratificat comisiile de lucru ale Biroului Uniunii (a căror componență a fost dată publicității într-unul din numerele anterioare ale revistei) și a aprobat componența comisiilor de lucru ale Consiliului, care se dau publicității în numărul de azi al revistei.

După ce a aprobat regulamentele potrivit cărora se acordă premiile anunțate în ordinea de zi, Consiliul Uniunii a hotărît să acorde poetului **Eugen Jebeleanu** — Marele premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1980, iar Premiile speciale pe același an — scriitorilor **Radu Boureanu, Liviu Rusu, Henriette Yvonne Stahl, Radu Tudoran.**

Consiliul Uniunii a ales, de asemenea, prin vot secret, juriul pentru acordarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1980, în următoarea componență : **Ștefan Bănulescu** (președinte), **Livius Ciocârlie, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Gaifalvi Zsolt, Gelu Ionescu, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Florin Mugur, Bujor Nedelcovici, Alexandru Paleologu, Lucian Raicu, Ștefan Tcaciuc.**

Lucrările plenarei au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Comisii de lucru ale Consiliului Uniunii Scriitorilor

COLEGIUL DE ONOARE : Geo Bogza, Radu Boureanu, Ion Brad, Șerban Cioculescu, Geo Dumitrescu, Ion Ianoși, Octavian Paler, Sütö Andras, Mircea Zaciu.

COMISIA DE VALIDARE A PRIMIRII DE NOI MEMBRI : Nikolaus Berwanger, Constanța Buzea, Mircea Ciobanu, Valeriu Cristea, Ovid S. Crohmălniceanu, Geo Dumitrescu, Victor Felea, Galfalvi Zsolt, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Florin Mugur, Alexandru Paleologu, Eugen Simion, Ștefan Tcaciuc, Laurențiu Ulici, Mircea Zaciu, Horia Zilieru.

COMISIA PENTRU PROBLEMELE TINERETULUI : Paul Balahur, Micola Corsiuc, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Gabriel Gafita, Carolina Ilica, Mozes Attila, Werner Söllner, Grete Tartler, Doina Uricariu, Richard Wagner.

COMISIA PENTRU CINSTIREA MEMORIEI SCRIITORILOR : Ioan Alexandru, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Dan Cristea, Leonid Dimov, Kanyadi Sandor, Alexandru Oprea, Sânziana Pop, Ion Popescu-Puțuri, Titus Popovici, Nicolae Prelipceanu, Marius Robescu, Romulus Rusan, Marin Sorescu, Mircea Horia Simionescu, Sorin Titel, Mihai Ursachi.

COMISIA PENTRU CULTIVAREA LIMBII ROMÂNE ȘI A NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE : Eta Boeriu, Arnold Hauser, Gelu Ionescu, Janoshazy György, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Dumitru Micu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Nichita Stănescu, Franz Storch, Mircea Tomuș, Ion Vlad.

COMISIA DE CONTESTAȚII : Emil Brumaru, Gabriel Dimisianu, Laszloffy Aladar, Dorin Tudoran, Romulus Vulpescu.

COMISIA DE CONTESTAȚII LA PENSII : Constanța Buzea, Anghel Dumbrăveanu, Hajdu Gyözö, Mircea Radu Iacoban, Radu Tudoran, Dan Tărchilă, Constantin Toiu.

COMISIA EDITORIALĂ : Alexandru Balaci, George Bălăiță, Alexandru Căprariu, Valeriu Cristea, Ovid S. Crohmălniceanu, Domokos Geza, Gabriel Dimisianu, Paul Everac, Fodor Sandor, Romulus Guga, Mircea Radu Iacoban, Mircea Iorgulescu, Ioanichie Olteanu, Z. Ornea, Octavian Paler, Valeriu Râpeanu, Mircea Sântimbreanu, Marin Sorescu, Franz Storch, Mircea Tomuș, Cornel Ungureanu.

COMISIA JURIDICĂ : Ion Dodu Bălan, Anton Breitenhofer, Mihail Crama, Virgil Duda, Laurențiu Fulga, Mihai Giugariu, Aurel Martin, Bujor Nedelcovici, Vasile Nicolescu, Emil Poenaru, Vasile Rebreanu, Szilagyi Istvan, Dumitru Trancă, Nicolae Tatomir, Alexandru Voitin.

COMISIA DE RELAȚII EXTERNE: Alexandru Balaci, Franz Johannes Bulhardt, Nina Cassian, Aurel Covaci, Mihnea Gheorghiu, Dan Hăulică, Ion Hobana, Letay Lajos, George Macovescu, Mircea Malița, Adrian Marino, Virgil Teodorescu, Eugen Uricaru.

COMITETUL CASEI SCRIITORILOR : Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Dinu Flămînd, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Romulus Vulpescu, Haralamb Zincă.

ANOTIMPURI BACOVIENE

La cererea numeroșilor iubitori de poezie, cu ocazia închiderii expoziției omagiale „Autoportret G. Bacovia", Muzeul literaturii române reia recitalul „Anotimpuri bacoviene", dedicat centenarului nașterii marelui poet.

Spectacolul realizat de artista emerită Irina Răchițeanu-Șirianu, — cu concursul actorilor Agatha Nicolau, Ion Pavlescu și Marian Lepădatu — reconstituie, cu deosebită măiestrie, atmosfera și universul liricii lui G. Bacovia.

Manifestarea va avea loc luni, 21 decembrie 1981, ora 18, în rotonda Muzeului literaturii române.

m a p a m o n d

LIRICĂ GERMANĂ CLASICĂ

NOVALIS

Nu mai știu ce și cum (Baladă)

Devreme, cind Lisette stătea in geam,
Veni don Filidor
Și-o sărută,
Apoi, ținindu-i incă gitul alb,
Ii spuse la ureche oarece,
Nu mai știu ce,

Că au plecat pe dată, el cu ea,
Și s-au culcat in iarba
Care era inaltă.
A inceput un hirjonit nebun.
El s-a jucat cu ea
Nu mai știu cum.

La joc era chiar genial
Și-atitea i-a făcut
Că tinăra Lisette s-a prăpădit de ris,
Ba, pin-la urmă-a inceput
Chiar să suspine-oftind
Nu mai știu cum.

Jocu-i plăcu atit de mult
Că l-au jucat mereu
Pină tirziu
Cind, dup-al lunii-apus,
El capătul i-a pus.
Nu mai știu cum.

HÖLDERLIN

Mnemosyne (A treia variantă)

Coapte sint, pregătite,
Roadele pe pămint incercate, căci o lege există
Care pe toate le cuprinde, asemeni rindurilor
Profetic visind
La colina albastră a cerului. Multe,
Purtind pe umeri
Lestul corăbiilor, sint
De păstrat. Dar nesigure-s
Cărările. Și chiar nedrepte.
Asemeni fagurilor topiti
Ard elementele și vechile
Legi pămintești. Totdeauna
In nelegiuire sfirșește dorul. Multe sunt
De păstrat. Și necesara incredere.
Nici inainte, nici inapoi noi nu vrem
Să vedem. Ne lăsăm legănați
De nestatornica-ntindere-a mării.

LUDWIG TIECK

Strigătul romantismului

Noapte cu lună strălucitoare
Care sensul ți l-ai pierdut
Mirabilă lume de basm
Reimbracă-te-n vechea-ți splendoare.

CLEMENS BRENTANO

Cintec de primăvară

Primăvara cu priviri dulci
Mă ademenește și mă seduce
Vara cu fructe bogate
Mă ospătează indestulindu-mă
Toamna mă invață să duc dorul
Căminului cald.
Iarna mă invață să mor.
Mă va mosteni primăvara.

LUDWIG UHLAND

Intoarcere acasă

Punte să nu te rupi, tremurătoare,
Să nu te surpi tu stincă-ametitoare,
Lume, nu te sfirși, cer, să nu cazi,
Căci tare mult imi place ziua de-azi.

GOTTFIED BENN

Bărbat și femeie intr-o baracă de canceroși

Bărbatul :
Privește acest rind de piepturi descompuse
Și acest rind de sini descompuși.
Duhoare printre paturi. Surorile schimbă din oră in oră.

Haide, ridică incet această invelitoare
Și privește, această bucată de grăsime și zoaie
A fost odată a unui mare om
Plin de onoruri in patrie.

Privește această deschizătură din piept
Și vezi-i rozariul din oase moi.
Pipăie liniștit. Carnea e putredă și nu-l mai doare.

Aceasta de aici singeră ca din treizeci de piepturi.
Nici un om nu are așa mult singe.
Așteia de aici i s-a mai scos un făt
Din vintrele precanceroase.

Doarme sub somnifere. Zi și noapte. Celor abia veniți
Li se spune că somnul ii face sănătoși. Numai duminica
Este trezită cind are vizită.

Hrană nu mai consumă. Spatele ei
E o singură rană. O sug muștele. Arareori
O mai spală femeile. Cum se spală o bancă.

Crește cimitirul in fiecare pat.
Carnea se așează direct in groapă. Singele se evaporă
Se pregătește seva de reciclare. Țipă pămintul.

In românește de
Gavril Matei Albastru

REVISTA STRĂINĂ

● **IN LIBRĂRIILE** franceze a apărut recent romanul „Ciulinii Bărăganului" de Panait Istrati. Volumul este ilustrat de pictorul timișorean Trifan Vasile Pintea. Lucrarea reproduce ediția princeps și este publicată de Asociația medicilor bibliofili, prestigioasă instituție cu preocupări editoriale, prezidată de J. Mauritieras.

● **ACTUALA STAGIUNE** de la Comedia Franceză este consacrată tragediei — clasice și romantice — și pieselor de la sfirșitul secolului XIX — și inceputul secolului XX. Potrivit publicației „Nouvelles de France", repertoriul primei scene a Franței va include „Andromaca" de Racine, „Marie-Tudor" de Victor Hugo, „Călătoria domnului Perrichon" de Labiche, „Corbii" de Henry Becque. Vor fi reluate, de asemenea, montări din stagiunea precedentă : „Hangița" de Carlo Goldoni, „Educația unui prinț" și „Jocul dragostei și al intîmplării" de Marivaux, „Sertorius" de Pierre Corneille, „Femeile savante" de Moliere, și „Capriciile Marianei" de Alfred de Musset. Vor continua, de asemenea, serile literare. Ca un omagiu adus marelui actor și regizor Louis Jouvet, va fi realizat un montaj, „Jouvet-Giraudoux" care va include, din opera dramaturgului, lucrările dramatice „L'Impromptu de Paris" și „Cintarea cintărilor", precum și texte semnate de L. Jouvet.

● **DACA** nu vor fi adoptate măsuri urgente, limba populației din arhipelagul Fiji, din Oceanul Pacific, va dispărea complet. Potrivit opiniei specialiștilor, principala cauză a acestui fenomen o constituie faptul că invățămintul se desfășoară în prezent numai în limba engleză. După cum scrie publicația australiană „Pacific. Islands Monthly" limba Fiji este supusă acelorași tendințe care au dus la dispariția limbilor populației din insulele Hawai.

● **SE PARE** că poetul italian Giuseppe Prezzolini va putea lua parte la festivitățile prilejuite de sărbătorirea propriului său centenar. Spirit caustic, care și-a exprimat părerile fără menajamente, Prezzolini este unul dintre cei mai controversați scriitori italieni din acest secol. Numărul prietenilor săi a fost aproape egal cu cel al adversarilor. Despre el, Giovanni Papini scria că este o persoană „studioasă, orgolioasă, melancolică, cinică și neincrezătoare". Acum, după ce au trecut cele mai multe din omenestile dușmănii, opera poetică a lui Prezzolini își găsește tot mai mulți cititori. Poetul centenar locuiește în prezent lîngă Lugano, în Elveția.

● **ÎMPLINIREA** a 1 500 de ani de la întemeierea atestată a Kievului va prilejui și lansarea noului film „Iaroslav cel Înțelept". Filmul — conceput ca un reportaj din secolul al XI-lea — reconstituie domnia lui Iaroslav cel Înțelept (1019—1054), care a transformat Kievul într-un mare centru politic, economic și cultural. Pelicula, semnată de regizorul Grigori Kohan, are două serii, intitulate „Novgorod" și „Kiev". Rolul eneazului i-a fost încredințat debutantului Iuri Muravițki.

● **PIESA POLITISTĂ** „Cursa de șoareci" de Agatha Christie a fost menținută pe afișul unui teatru londonez timp de 29 de ani fără întrerupere. În acest răstimp au avut loc 12 065 de reprezentații la care au participat peste cinci milioane de spectatori. Distribuția a fost modificată în fiecare an, pînă acum apărînd pe scenă 174 de actori, care au jucat sub îndrumarea a unsprezece regizori.

Desen de Micaela Istrate

REPERE

Orfeu și Euridice

Alcătuirea unei antologii este o întreprindere delicată, cerind din partea autorului o seamă de calități, dintre care nu trebuie să lipsească eruditia și rafinamentul, siguranța deplină a gustului și orientarea fără greș în profuziunea de opere ale literaturii universale. Ion Acsan, scriitor și editor cu preocupări îndeajuns de largi, și cu structură clasică în ceea ce privește „background"-ul său intelectual, — tentează pentru a doua oară o propunere de texte semnificative, pentru un întreg domeniu tematic, de data aceasta sub titulatura atit de incitantă, **Orfeu și Euridice în literatura universală** (Editura **Albatros**, 1981). Precedenta culegere fusese dedicată motivului prometeic, avînd o mai mare coerență a scopurilor pe care și le propusese. **Orfeu și Euridice** pare să limiteze mitul la dimensiunea cuplului, cel puțin astfel sugerează Studiul introductiv, ceea ce n-ar constitui în sine un păcat, deși implicațiile culturale și de tradiție orfică s-ar reduce astfel, iar texte ca cele din **Poemele orfice timpurii** sau fragmentul din **Memento mori** a lui Eminescu ar trebui de pildă să lipsească. Rămînind la mitul dragostei orfice, se poate însă evidenția mai bine tiparul existențial și adincimea unei aspirații umane atit de legată de marea poezie. Nu ajunge să menționezi numele lui Orfeu (Manimazos) sau să dai titlul de Euridike unei poezii pentru a-ți justifica în mod automat locul într-o asemenea antologie, chiar dacă ești un mare scriitor. Ca să ne menținem în spațiul românesc, unde argumentele noastre pot fi mai usor verificate, este greu de presupus ce motive îl vor fi condus pe Ion Acsan să includă în antologia sa pe Ion Gheorghe și să-l lase pe dinafară pe Dan Laurențiu, un poet prin excelență orfic. Parodia lui G. Călinescu isi avea rostul, desigur, la o rubrică de curiozități, dar frumoasa poemă a lui Dimov trebuie citită într-un cu totul alt context decît cel propus de antologia lui Ion Acsan. Confuzia din sumar este concurată numai de tonul imprecis al cuvîntului introductiv, ezitînd între analiza mitului și trecerea în revistă a principalelor opere antologate, cu sugestii vagi de lectură diletantă.

Acceptînd propunerea lui Ion Acsan de a gîndi problematica dragostei sub chipul unui mit străvechi, precum și analogia cu fragmentul Nala și Damayanti, din **Mahabharata**, este semnificativ să urmărim implicațiile diferite ale sufletului grec și cele din caracterul oriental. În amîndouă cazurile, uniunea este amenințată de slăbiciunea bărbatului. Regele Nala își joacă la cărți averea, decade, iar apoi își părăsește iubita, lăsînd-o pradă spaimelor și relelor lumii. Tăria de rocă și conținutul moral aparțin însă femeii și pathosului cu care își revendică dragostea. Damayanti îl alege pe Nala împotriva întregii lumi de rajale care se perindă prin fața ei și chiar împotriva celor patru zei care vin să o pețească, iar apoi nimic, nici chiar propria lui slăbiciune, nu o mai pot despărți de Nala. Abandonată, se tînguie din cauza despărțirii, căutîndu-și însă iubitul cu dragoste nedesmințită, nici o clipă nu se simte atrasă de altă lume. Iubirea lor se împlinește în cele din urmă, pentru că orientalul îi conferă, dincolo de slăbiciunile omenești, un conținut inalienabil : devotamentul. Pentru grecul din vechime, Orfeu o pierde pe Euridice atunci cînd se uită înapoi, din prea multă dragoste, voind să o vadă și să fie sigur că este în urma lui, înainte de a ieși la lumină. În însăși puterea sentimentului său, care-l făcuse să meargă în infern după Euridice, se află și sursa neîmplinirii. Dragostea prea mare conține aici ceva catastrofic, este menită să nu se împlinească. Liniștit și imperturbabil, orientalul trece peste convulsiile vieții, pentru a contempla eternitatea sentimentului. Nerăbdător și agitat, personajul mitologic rămîne pentru grec un prizonier al propriilor limitări, în termeni mai prețioși am spune că nu poate sări din imanența sa. Orientalul trăiește pe un plan obiectiv, urmînd mersul mare al lucrurilor, pe care grecul pare să-l strice tot timpul prin intervenția unor factori psihologici, obscuri și imprecișI.

În tiparele mitului a crescut atîta poezie frumoasă, încît antologia merită a fi consultată chiar și numai pentru cele cîteva mostre de mare artă pe care le propune secțiunea românească. Traducerile au, desigur, viața lor, și ne vom abține să citărn, deși trebuie reținute fragmentele primelor poeme orfice, mai ales cel din **Testamente**, indicînd o problematică asemănătoare cu cea dintr-un cunoscut pasaj al **Scrisorii I**. Mă voi limita să semnalez prezența poemei lui Blaga, **Epitaf pentru Euridike**, pentru faptul că sugerează o interpretare inedită a mitului, în care Euridice triumfă totuși asupra morții. Și ce splendidă este poema lui Blaga: „Cineva într-o zi te-a luat, Euridike, de mînă / ducîndu-te foarte departe / prin negura care desparte. / În întunericul meu locuiești / de-atunci ca o stea în fîntînă. / Cînd nicăiri nu mai ești, / ești în mine. Ești, iată, Aducere-Aminte, / singur triumf al vieții / asupra morții și ceții" ! De asemenea, un poem de Nichita Stănescu, un text de mare, mare frumusete, cum nu poate ieși decît din cerneala amestecată cu singe a unui artist desăvîrșit : „Aerul se mai emoționa încă / în jurul tău, / tulburînd vederea orelor acele, / cînd înnoptarea venea alunecînd / pe roata inimii mele. // Și glasul tî se rupea sub sărutul / pe care ți-l da ne-nceput începutul. / Facle cu torțe și flăcări și focuri / ți se-aprindeau în ochi, cerîndu-se stinse / de norul fetiei mele, plumburiu și greu / trecînd pe chipul tău, cu piscurile ninse. // Îți mai țineam cu brațul încă / viața ta de viața mea lipită, / risipa dragostei nerisipită, secunda înnodată în clipită. // Pași, risete, povești silabice, istorii, / destăinuiri, speranțe — voi / într-adevăr adevărate / în jurul celor doi din iarna cînd / un aer scînteind, pe lîngă tine / va fi trecut. Va fi trecînd...".

Aurel-Dragoș Munteanu

Trei clipe la Lisabona

Cerul înalt strălucea neted ca o oglindă. Terasele de promenadă erau pline de oameni fără griji. Sau cel puțin așa îi vedeam eu, sub arșița soarelui torid care se ținea după mine, în căutarea pașilor profetului.

Ajunsesem sus, pe colina cea mai ridicată, la castelul San Jorge, acolo unde timpul stă, gînditor, lîngă turn, între semnele ceasului, sub streșinile Cetății de Veac, unde se născuse Lusitania, cînd deodată, stins, în liniștea ce-și trăia cresterea din adînca tăcere a cocoșilor apocaliptici care-și cîntaseră ultima strigare în sate românești, l-am auzit, șoptindu-mi din Mariana Alcaforado : „Știai doar prea bine că nu vei rămîne veșnic în Portugalia; atunci pentru ce m-ai descoperit, aici, tocmai pe mine ?".

M-am trezit din visare și m-am grăbit să cobor spre riu. Străzi înguste, pavate cu piatră și agățate de coline, case vopsite în culori alese de întîmplare, tramvaie obișnuite sau supraetajate înțesate de lume plecată după treburi, vapoare grele, încărcate cu pește proaspăt trezind invidia ușuratecelor ferryboat-uri ce saltă de la un țărm la altul, trotuare mozaicate stropite curat, cinematografe zvelte și spațioase în care rulează îndoielnice filme franțuzești, clădiri impunătoare de bănci în prag de faliment, companii aeriene, de asigurare, hoteluri vechi și ultramoderne ce și-au scos restaurantele cochete în stradă, s-au adunat toate să asculte împreunarea dintîi și după urmă a Tejului cu marea.

Arhanghelii care sosiseră să pedepsească orașul umblau rătăciți prin baruri cu „penele arse".

Este cu neputință, intrînd în Lisabona, să nu-ți amintești de Lucian Blaga. Și este imposibil, parcurgîndu-i străzile, imprejurimile, să nu descoperi justețea intuițiilor sale asupra ambianței de aici, exactitatea observațiilor despre misterul vizibil al acestui spațiu mediteranean, „unde adie sud cald prin urnele sparte" iar pescărușI speriați din tenebre, de faruri ghicite pe mare, se-nalță pe lîngă palmieri eterni din care se ridică zvon de legendă.

La începutul timpurilor, cînd mările nu aveau nume, s-a stabilit între pămîntul lusitan și mare dialog fecund și tandru care a născut năzdrăvane contururi și golfulețe, în care și cerul, și marea, și nisipul visează-mpreună, pe întinderi nedeslușite, sate albe ce se înghesuie la piciorul pămîntului și orașe curate, cu nume sonore lîngă „ape verzi, unde s-adună cărările".

Tejul, cel mai mare riu al țării, are, aici, la Lisabona, gustul sărat al mării iar dialogul lor neîncetat își plimbă murmurul neîmplinit pînă dincolo de Estoril, unde „casele cresc în pădurea de pini" și lumina așteaptă prilejul „să-nece biserici, corăbii, coline" și doruri.

Bătrînul turn Belem, nedumirit, unul dintre puținii martori din Veacul de Cumpănă, care i-a povestit lui Luis Camões nemaipomenitele „Luisiade" ale lui Vasco da Gama, cunoscute mai tîrziu sub numele de epopee națională, stă neclintit și visează somnul luminii.

În piața Restauradores, sărutată încet pe față de nemărginire, se deschide Avenida da Liberdade, împodobită cu grădini și stele, și palmieri, sub ale căror umbre pletoase lebede înoată grațios în mici lacuri — petice de cer.

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.

Și marea, și cerul, și nisipul visează împreună și sufletul lui e în căutare, în „mută, seculară căutare" pînă la curțile dorului de unde vine cîntec amăgitor pentru fecioarele ce umblă cu „frumusețI desculțe peste muguri".

Pe colina din față, ce poartă în spate Bairro Alto, se aude pînă tîrziu în noapte și „pînă la cele din urmă hotare" fadoul care plînge și rîde, de ieri, și de azi, și de mîine, bucuria și durerea, și pîinea, și nașterea și moartea, și vinul, și tinerețea, și dorința nebună de lumină, și-o mare sete de păcate, de doruri și de-avînturi, și de primăvară, și de destin.

Cartierul, cu pavaje-n pantă și clădiri vechi care-și întind peste drum toată „intimitatea rufelor puse la uscat și flecăreala vînzătoarelor de pește proaspăt" rîde și plînge în ritmul dintotdeauna al fadoului care curge peste mare, peste țărm, peste munți și peste dealuri, acoperind pămîntul cînd vîntul de seară sărută cerul la apus.

Se aude pînă dincolo de hotare cum cîntă dragostea ce-și înalță spre cer toate mările ca niște „brațe fierbinți, sălbatice și tari, cuprinzîndu-i mijlocul pentru a-i săruta sclipitoarele stele".

Cîntă și plînge soarta, frumosul, albastrul, lumina, sudoarea țăranilor care ară cu plugul cîmpiile din Alentejo, ura, căderea, oboseala și tristețea culegătorilor din Sintra, și binele și dorul.

Cîntă bucuria strugurilor cu boabe mari și dulci, și veșnicia din valea riului Douro, unde orice gînd e mai încet, mai curat, mai bun și mai amăgitor. Cîntă și plînge vinul verde.

Iar cuvintele fadoului sînt lacrimile celor ce-ar fi vrut așa de mult să plîngă și n-au putut, aducîndu-și aminte de vremea cînd încă nu erau, ca de-o „copilărie depărtată" și le părea rău și bine că n-au rămas în țara fără nume și au venit în Alfama.

Coloane de liniște se ridică iar pentru a sprijini o nouă zi.

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.

Cerul înalt strălucea ca o oglindă. Terasele de promenadă erau pline de oameni fără griji. Sau cel puțin așa îi vedeam eu, sub arșița soarelui torid care se tinea după mine, în căutarea pașilor profetului.

Dorel Filipescu

SPORT

Principele Arhimede a plecat la gaz

După o prelungită criză de gută, aveam dreptul la întîmplări care să mă desmorțească. N-au întîrziat să vină. Cuțit de azur, răsucit în pintec de nimfă (bolborosea în mine poezie proastă), m-am suit în tramvai la Piața Gemeni și nu știu cum — smucitură, oprire bruscă — am căzut cu umărul peste un fost personaj celebru. Ei bine, cînd m-a privit o dată cu ochii lui de altădată, am simțit cum mi se holbează verde stomacul și le-am iertat trei la sută din păcate scriitorilor dintr-o generație veche, — celelalte, mult prea grele, rămîn de plătit. Întors acasă — mușcate-n fereastră, portocal scuturat, mierle ciugulind ciorchinii de iederă — am găsit o scrisoare trimisă de-un cărturar din județul C.N.E.F.S. Printre alte lucruri de bine, omul mă anunță că în curînd o să mă descalțe. Dau mai jos răspunsul meu :

Sînt de acord să mă descalți, dar cu condiția să mă anunți cînd ai de gînd să treci la acțiune fiindcă doresc ca în ziua respectivă să pun în picioare o pereche de pantofi cu scîrț. Apreciez faptul că ești cărturar și că repeți lucrul ăsta cu obstinație. Pesemne, la C.N.E.F.S., povestea sună ca un dangăt de clopot într-un pahar cu tinguială. Și la noi la Brăila, la circiuma „Șapte turci" — fost bulevardul Carol, colț cu actuala stradă a Școlilor, — cam la distanță de două țoiuri și-o halbă de fostul han al lui Ceapîru (simt cum tremuri de nerăbdare, la auzul acestui nume, să reciți din Botev și Vazov), cei ce-și aprind țigările, trăgînd chibritul pe talpă, la fel se bat cu pumnul în piept cînd ajung să scoată asul. După felul strengăresc în care tragi virgulele de coadă și le muți tot în altă parte, cred c-ai ajuns cărturar pe una din următoarele căi :

1. Un distins profesor de fizică din Brăila povestește că odată (bineînțeles că mai demult), la examenul de absolvire al liceului (cursurile fără frecvență), invitat să citească subiectul care-i căzuse, un candidat a rostit bubuitor : Principele Arhimede a plecat la gaz. Profesorul l-a privit întîi năuc, apoi a închis ochii și a simțit cum o bucurie de trandafir îi colindă oasele. Mulțumesc, a murmurat el, te rog dezvoltă subiectul. Da, tovarășe profesor, a-nceput candidatul, s-au dus timpurile cînd prinții se țineau numai de banchete și zaiafeturi, cu fetele noastre, cînd moșierii ne sugeau singele și chiaburii mișunau pe spinarea noastră. Noi i-am dat jos pe toți iar acum principele Arhimede și alții de teapa lui iau damigeana-n mînă sau bidonul de tinichea și stau la coadă la gaz, în rînd cu noi... L-am trecut, mărturisește profesorul, fiindcă niciodată n-am ris mai sănătos.

2. Examen de lingvistică (secția fără frecvență) la fostul Institut pedagogic de 3 ani din București. Studenta Felicia (numele de familie nu interesează) trage un bilet și se întristează. Lasă-l de-o parte și trage altul, zice profesorul. După al doilea bilet, Felicia izbucnește în plîns. Liniștește-te, o îndeamnă profesorul, și vorbește-mi de capitolul din cursul nostru care ți-a plăcut cel mai mult. Tăcere suspinată. Atunci, cîteva vorbe despre capitolul cel mai urît. Tăcere de aur, smirnă și tămîie. Felicia, spune-mi măcar cam cîte pagini are cursul nostru ? Nu le-am numărat, tovarășe profesor. Nu face nimic, spune-mi ce culoare au coperțile cursului și ței notă de trecere. Galbene ! Regret, albastre. Și, te rog, în caz că obții dreptul de reexaminare, să nu uiți că sînt albastre.

3. În 1950 eram elev în ultima clasă la Școala normală din Galați și mergeam zilnic, cu clasa, la muncă voluntară, în centrul orașului. Alegeam cărămizile din clădirile bombardate de fasciști, la sfîrșitul războiului și le rînduiam în grămezi. Îmi plăcea să muncesc, dar nu-mi plăcea să cînt, pentru că n-am voce. Într-o zi (era cam după al douăzecelea îndemn urlat în megafoane : citiți romanul Mitrea Cocor, cel mai mare roman românesc) se șoptește din om în om : măi, cîntați cu foc, trec în inspecție tovarășii de la regiunea U.T.M. Din o mie si unu de piepturi s-a înălțat furtunos : Înfruntînd furtuni, spargem munții-n pumni. Grupul de la regiune trecea strîns unit printre două șiruri de coriști, cu cărămizile în mîini. Din grup se desprinde un băiat cam de vîrsta mea, dar cu funcție de răspundere și mă întreabă răstit : tu de ce nu cînți ? N-am voce. Cine-i mai mare aici ? Eu, a răspuns din vîrful grămezii de moloz mai marele nostru de la școală, tot elev și el. Notează-l p-ăsta și caută să afli dacă n-a avut ta-su cazan de țuică ? Eu pot să bag mîna-n foc c-a avut. Și Mucius Scaevola s-a depărtat solemn, legănînd elegant brațele pîrjolite pe atîtea ruguri ale istoriei. Seara, responsabilul nostru cu munca voluntară, m-a poftit într-un birou : „Neagule, ai aici hîrtie și cerneală, ia loc și scrie o declarație despre ce-au fost părinții și toate rudele, și forțează-te să fii sincer, căci dacă declarația n-o să coincidă cu adeverința pe care am cerut-o azi de la comună, te ia mama dracului !"

N-au coincis, declarația cu adeverința, fiindcă tocmai în perioada aia, tata îi cîrpise două palme agentului cu tutunul, care era văr cu referentul agricol și, firească urmare, am dat ochi în ochi cu mama dracului. Nu sînt frumos ca Piersic, Caramitru, Repan sau Pittiș și chiar ca Bandac, dar trebuie că am pe vino-ncoace, pentru că dobitoaca s-a îndrăgostit lulea de mine și de-atunci nu mă mai slăbește o clipă. Farmece, nu-i așa ? În schimb, Mucius Scaevola și șeful de pe mormanul de moloz, avînd vocația de cîntăreți, au ajuns privighetori, fiecare, cu copacul personal.

4. Peste cîțiva ani, am ajuns și eu profesor suplinitor într-un sat din Bărăgan și, primăvara, am fost numit președintele comisiei de alfabetizare din satul Jugureanu, distanță 10 km. de școala unde funcționam. Nea Gheorghe Buruiană, administratorul internatului, care mă ura pe față, fiindcă-i ziceam Gh. Bălărie în loc de Gh. Buruiană, mi-a pus la dispoziție calul internatului, și o pătură și am pornit-o călare prin mlaștinile Călmățuiului. Am fost primit ca un arhanghel cu o strachină de scovergi și-o oală de mozdrogan. Zece babe-n cojocele așteptau. cu sticluța de cerneală în poală, asistate fiecare de un cadru didactic, să le dau subiectul. Am oscilat între : la noi se deschid mugurii dragostei pentru pămîntul patriei și : primăvara, toate păsările frumoase se întorc la noi (amîndouă propozițiile făceau parte din programă), apoi le-am dictat rar : eu am venit la Jugureanu călare pe un cal roib. Fiecare cadru didactic a apucat imediat mîna elevei sale și i-a purtat-o cu osîrdie pe hîrtie. O singură bătrînică rămăsese fără ajutor. I-am luat mîna cu grijă și am dus împreună la bun sfîrșit examenul. Peste două săptămîni declara în scris împotriva mea : e vinovat. Ce se întîmplase ? La sfîrșitul examenului, gazdele au mai adus o strachină cu scovergi și alte oale pline cu mozdrogan. Seara, pe o ploaie nemernică, m-am înapoiat acasă, dimineața, m-a sculat, urlînd, administratorul Gh. Buruiană : Ce-ai făcut, bre, de ce n-ai belit ochii ? ! N-avea curajul să-mi spună tu, dar nici bunăvoința să-mi zică dumneavoastră. Gh. Bălărie, mă răstesc, bagă-ți mințile-n cap cînd vorbești cu mine ! (fumurile președintelui care fusesem ieri) Tot eu ?! Păi, bre, matale-ai stat în casă și calul la gard, iar ăia ți-au furat calul și ți-au lăsat în loc o gloabă. E-he, cît o să plătești !

Schimbul, neloial din punctul meu de vedere (care n-a fost deloc luat în considerație) a rămas cu potcoavele de împrumut. Iar eu, bun de dat cu capul de pereți în toate raioartele Comitetului raional U.T.M. Această pată de nesters pe activitatea mea din tinerețe o resimt și azi. O singură dată am fost și eu șef peste o grupare socială și n-am știut să fiu demn. Invitate de un anume tovarăș Foamete ca să dea declarații despre felul cum m-am comportat în calitate de președinte al Comisiei de alfabetizare, cele zece bătrîne au scris : e vinovat. Un ne în plus, în fața cuvîntului ultim, le-ar fi luat, probabil, încă un ceas de chin, așa că...

În încheiere, mă bucur că după o criză de gută (Cosimo di Medici, Ștefan cel Mare, Flaubert — c'est la maladie du riche, dacă-mi e permisă licența), am avut onoarea să mă privească Groaza-n ochi cu ochii ei de altădată și să aflu că principiul lui Arhimede aplicat la gaze naște boare de trandafir. Pun punct și rămîn în așteptarea celei de-a doua descălțări. Cu promptitudine și hărnicie,

Fănuș Neagu

ANTIRĂZBOINICĂ

Urmare din pag. 1

„Lîngă ea un legănel, / leagăn, legănel, / Cu un copilaș în el, / copilaș în el, / Linu-i lin și iarăși lin, / Bate vîntul frunza lin, / Lin și iarăși lin...".

Și nu dormea nimeni, doar noi, copiii ne prefăceam cîntînd în somn colindele, stringînd pleoapele, așteptînd să treacă noaptea cea mai lungă și albă.

„Neaua ninge nu-l atinge, / Lin și iarăși lin, / Vîntul bate nu-l răzbate, / Lin și iarăși lin...".

Se surpau zăpezi ghilotinate de strigătele grăsunilor pîrjoliți de cu dimineață, mirosea aerul a paie și a șorici, varza din butoaiele vechi sărea direct în cratițe.

„Negri, trei cocoși cîntară, / Florile dalbe...".

Se vestea ziua, înaltă și limpede ca un ochi de copil, cerul nu mai ningea, vîntul nu mai bătea, iute seara cădea spre ajun...

„Din bătrîni se povestește, / că-n toți anii, negreșit..."

Aripa serii de iarnă, lumini pilpîind la ferești, lumini de luminări în brazi, ciinii lătrînd prietenos : „Slobodu-i a colinda ?!".

„Sculați, sculați, boieri mari, florile dalbe, / C-au venit colindători, / florile dalbe, / Noaptea pe la cîntători...".

Ca un abur glasul meu de copil, ca un fir de nădejde încolăcit pe geamul purității...

Aveam itinerariul stabilit, repertoriul stabilit și în acel decembrie de război, am poposit la marginea satului cu încă trei colindători la poarta unui gospodar iubitor de colinzi.

Nu avea ciini. Știam. Poarta era veșnic deschisă. Știam. Și de la poartă trebuia să începem colindul tremurat, „Linu-i lin și iarăși lin...", și l-am început.

Dar peste cristalul vocilor noastre tremurînd de emoție, din buimăceala nopții veghind cu umbre mari, de nicăieri și ireală, ca o ghilotină de moarte a început să latre o pușcă automată.

Instinctiv ne-am culcat la pămînt, cîntînd cu glas firav, făcînd o grație necunoscutului și nevăzutului ucigaș care nu-și deslipea mîna de pe trăgaci : „Lîngă ea un legănel, leagăn, legănel, / Cu un copilaș în el..."

De cîte ori, înspăimîntați, încetam colindul, lătratul puștii automate se auzea amenințător și ascuns. Și reluam : „Vîntul bate, nu-l răzbate, / Lin și iarăși lin, / Neaua ninge nu-l atinge...".

Pînă spre dimineață am stat. Nemișcați, cîntînd de jos, lipiți de pămînt, tot ce știam : „Bună dimineața, „Sculați, sculați, boieri mari". „Din bătrîni se povestește...", „Din an în an...".

Spre ziuă, privind buimaci peste grădina dezvelită de mister, ne-am ridicat grăbiți, țepeni de frig cu traistele goale.

M-am oprit o clipă în poarta acelei curți de gospodar primitor încercînd să ghicesc cine fusese cel care ne ținuse sub amenințarea automatului.

Casa părea pustie, nimic nu mișca dincolo de geamurile perdeluite, doar fumul subțire din horn penetrînd spre văzduh îmi dădea să înțeleg că acolo, sau mai bine-zis, dincolo, e cineva care urăște copiii și colinzile și iubește automatul...

De atunci, niciodată n-am mai colindat, deși eram fraged și doritor de nuci și colaci, de atunci, niciodată, seara n-am mai îndrăznit să trec singur pe străzile satului pustiit de alb.

Spaima, ca o ghilotină, îmi amorțise glasul și, foarte tîrziu, în anii de pace, abia într-o dimineață, m-am pomenit cîntînd în mine cu același glas de copil : „Neaua ninge, nu-l atinge, / Lin și iarăși lin, / Vîntul bate nu-l răzbate, / Lin și iarăși lin...".

Atunci s-a petrecut ultimul meu colind.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Anul XXIV
52
(1 026)
Sîmbătă
26 decembrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUPREMUL ARGUMENT

Încheiem încă un an trecînd printr-o dată memorabilă, punct de reper în istoria României sau început de calendar — cum spunea un mare poet — Ziua Republicii. Un moment hotărîtor atunci, în 30 Decembrie 1947, cînd poporul și-a asumat propriul său destin, un moment sărbătoresc azi cînd de la înălțimea edificiului însuși al țării putem privi cu mîndrie în urmă și putem spune fără nici o îndoială că drumul pe care ni l-am ales este în toate suveran și coincide în toate cu ideea de republică. Adică : poporul în slujba propriilor sale idealuri, poporul la cîrma propriului său destin și în exercițiul propriei sale libertăți, al propriei sale condiții, poporul care în forurile sale legislative decide și acționează conform voinței sale supreme atingînd — an după an — o nouă treaptă de civilizație și progres.

Așadar, încheiem încă un an. Îl așezăm printre marile argumente ale contemporaneității noastre imediate și-l considerăm ca atare, un semn cît se poate de semnificativ și distinct, în calendarul muncii și vieții în consțiința propriilor noastre realități. El a inaugurat, după cum se știe, o nouă etapă, aceea a celui de al șaptelea cincinal. Și, în raport de obiectivele stabilite de cel de al XII-lea Congres al partidului, tot acest an s-a constituit și într-o primă evidență a perspectivei mai largi pe care o dețînem sub multiple aspecte economice și sociale în toate domeniile de activitate. Paleta semnificațiilor sale atinge cote valorice noi și în primul rînd, esențial pentru strategia generală pentru care am optat, este vorba de o nouă calitate a muncii, a gîndirii și acțiunii practice, hotărîtoare pentru înfăptuirea programului dezvoltării noastre multilaterale, o calitate care, emblematică, trebuie să acopere și să justifice în substanța sa fiecare efort, fiecare demers. Principiile autoconducerii, ale autogestiunii muncitorești au dobîndit certe poziții în organizarea și desfășurarea activității economice, în procesul de perfecționare neîntreruptă a muncii din industrie. Noua revoluție agrară un concept de asemenea sugestiv pentru momentul în care ne aflăm, a fost de natură să redimensioneze optic și să propună noi experiențe, să certifice noi orizonturi în acest domeniu de o importanță vitală în societatea noastră.

Un efort amplu, de echilibru în toate sferele și compartimentele vieții sociale s-a resimțit cu precădere în acest an iar rezultatele dobîndite sînt definitorii pentru ceea ce la recenta plenară a partidului se sublinia ca un nou și important pas înainte pe calea dezvoltării economico-sociale a patriei. Amintind și de unele greutăți cu care a trebuit să ne confruntăm, unele ținînd de propria noastră experiență, altele decurgînd din situația internațională, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul că **pe o mare liniștită oricine poate să navigheze ; un navigator bun nu se teme însă nici de furtună, navighează și în condiții grele. Acționînd în mod revoluționar, partidul nostru trebuie să știe să înfrunte orice greutăți, orice furtună și să conducă poporul nostru spre împlinirea năzuințelor sale supreme spre făurirea socialismului și comunismului.** Metaforic, este aici în această apreciere întregul sens al acestui an. Și se află tot aici și definiția unui stil, a unei stări de spirit revoluționare capabile să mobilizeze noi atitudini și noi capacități de inițiativă, noi surse de spirit.

Deținem totodată, în datele sale fundamentale, imaginea noului an care vine Prin planul dezbătut în plenară și aprobat în forul legislativ suprem al țării, și deci devenit lege, mecanism al dezvoltării noastre pe mai departe, acest an ne va apropia și mai mult de obiectivul strategic al trecerii noastre de la țară socialistă în curs de dezvoltare la țară socialistă mediu dezvoltată. Indicatorii economici sînt cunoscuți, pirghiile care îi pun în valoare și în front lucru deschis sînt de asemenea bine știute și bine înțelese. Ceea ce contează este hotărîrea cu care pornim la drum. Și alta nu poate fi decît cea pe care ne-o insuflă însăși încrederea și pe care ne-o inspiră însăși speranța care acum la cumpăna dintre ani iau forma de urare și se adresează tuturor în spiritul cel mai frumos al limbii românești : La mulți ani !

La mulți ani anului ce vine și oamenilor care, să revenim, își doresc totuși să navigheze în liniște. Pentru această liniște de fapt anul care se încheie rămîne și ca un fierbinte punct de reper în lupta noastră pentru pace, pentru înțelegere și cooperare. Prin inițiativa și demersurile strălucite ale președintelui nostru, România s-a adresat conștiinței popoarelor, umanității intregi. Acum cînd nu este prea tîrziu s-a spus, trebuie să facem totul pentru asigurarea păcii ca un drept sacru al popoarelor la viață, la independență și libertate. Ca pe un drept sacru la liniște și la creație. Marile manifestări pentru pace ale României sînt un moment de referință într-un capitol european și au o semnificație planetară. Cultura însăși le va reține prin chiar problematica sa.

Un teritoriu prin excelență al umanismului — cultura și arta vor sluji omul și condiția sa, așa cum programatic a beneficiat și beneficiază de toate condițiile și în primul rînd de cuprinzătoare aprecieri și orientări ideologice din partea partidului, a secretarului său general. Patriotismul creației, o trăsătură definitorie a întregii noastre literaturi, își păstrează nealterat sensul și dobîndește în acest timp noi valențe istorice, potențează noi valori și ne implică total.

Patriotismul a fost, este și rămîne întotdeauna un bun al națiunii, un bun al poporului nostru, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **și oricine se abate de la patriotismul revoluționar se îndepărtează de popor.**

Încheiem așadar un an în toate implicațiile sale ne conține și ne explică totodată pe un traiect care inspiră și un sentiment propriu de muncă, de echilibru și durată. Încheiem un an care rămîne și se adaugă virstei înseși a țării cu toată zestrea sa materială și spirituală, ca încă un argument al participării, al împlinirii dar mai ales al promisiunii pe care ne-o facem și cu care investim anul nou ce-o să vie ca în toate să se înfăptuiască și să se arate cît mai profund La mulți ani !

Luceafărul

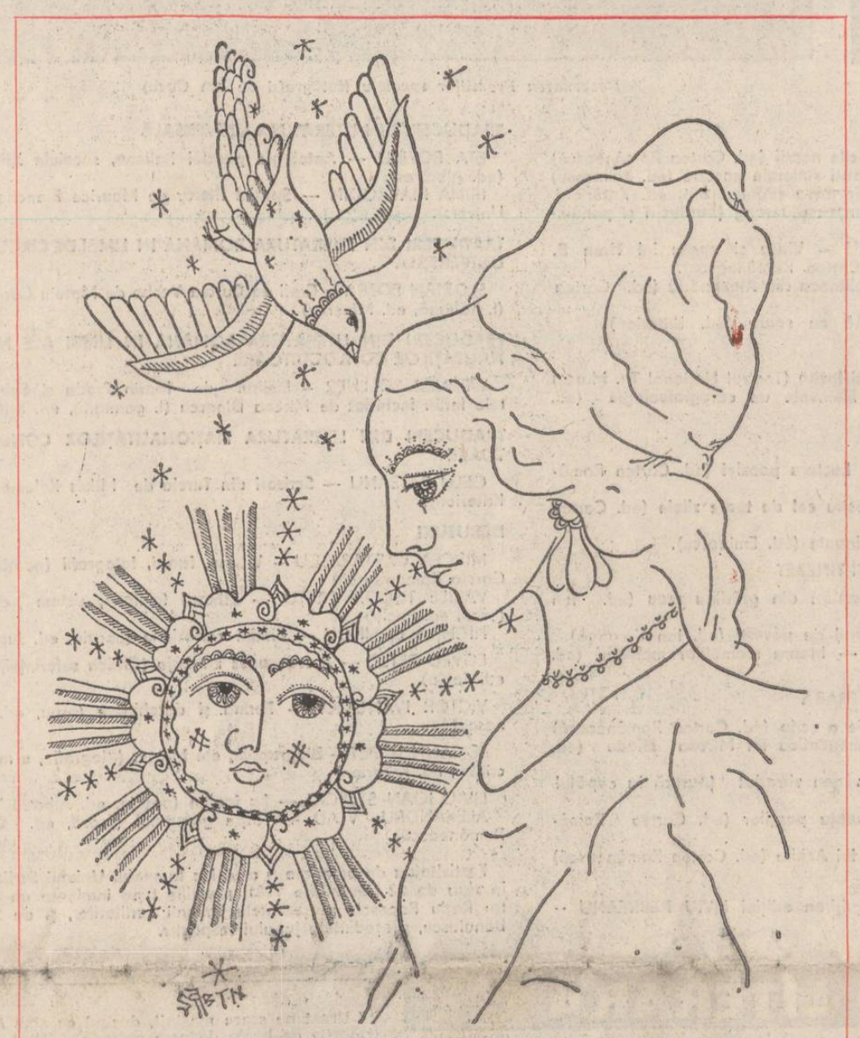

Desen de Sabin Ștefănuță

Poem pentru liniștea României

INGĂDUIE, MĂRITĂ PATRIE !

Liniștea ta e brazdă și sămînță,
izvor pururi și viață
din viața lumii ;
liniștea ta e
însuși graiul sfînt al luminii,
extazul nașterii
și ploaia căzînd torențial
pe fața cîmpiei.
Ingăduie mărită PATRIE
să-ți strig numele și liniștea
spre toate părțile cardinale,
spre toate anotimpurile
și aripile lumii ;
ingăduie să-ți ridic brazda la gură,
la inimă și la frunte
să mi-o pun,
din ea, ca o sămînță încolțind
să-ți strig numele de aur
spre toată liniștea lumii.

DE-O VEȘNICIE, CARPAȚII

Sus în țăria universului, Munții Carpați
sînt veșnici în liniște veșnică,
aripi și sori se învîrt în jururea lor,
milenii și clipe izvorăsc nesfîrșirea :
ei, sus în țăria universului
veghează încolțirea semințel
din muncile noastre !
Cîtă piine liberă și liniștită,
atîta pace spun munții ;
și, cîtă sudoare cîntînd în cetate,
în vis și anotimpuri,
atîta sănătate
și pace,
spun ei, în țăria Universului,
de-o veșnicie Carpații.
Aici, țara-i o inimă
izvorînd cîntece și lanuri
sub veghea munților ;
aici, însăși lumina
e ființă, — viața ei
urcă din palme și frunți,
din umeri și gînduri.
Eternă cît munții,
surioră geamănă lor
și neclintită ca munții,
în țara aceasta lumina e pacea inimii
și piinilor noastre.
Cine fringe lumina,
însăși patrie fringe ;
lumina cine stinge,
țară și lume stinge !

Ion Crînguleanu

ASPIRAȚIA SPRE ABSOLUT

În zilele acestea revistele și ziarele tipăresc și răspîndesc așteptatele Almanahuri, pentru anul care va începe curînd. Răsfoind paginile almanahului **Luceafărului** ori al **Convorbirilor literare,** mi-am reamintit de un inspirat dialog al unui vînzător de asemenea antologice publicații, avînd drept autor pe Giacomo Leopardi. Scris cu aproape două secole în urmă, dialogul leopardian despre almanahuri, despre cronologie la început și sfîrșit de an, își păstrează o vie actualitate. În scurta proză a acestui dialog lucid, în ritmica alternanță de întrebări și răspunsuri relative la timp, la trecerea inexorabilă la mutația condiției umane, se face manifestă tendința etică a poetului de a afirma totdeauna adevărul, împotriva amăgirii iluziilor.

Romantismul marelui poet este înfiorat de melancolie, de modulația unor mari voci interioare care caută să exprime profunde experiențe de trăire și artă, aflate sub semnul absolutului, sub semnul căutărilor neliniștite, sub semnul întrebărilor care nu totdeauna își pot afla răspunsuri.

La asemenea întrebări se meditează la sfîrșit și început de an și niciodată pesimismul nu anihilează contemplarea lucidă a destinului omenesc.

Asemenea priviri interioare și analize ale existenței sînt ale unui intelect rațional, apt să înțeleagă întreaga complexitate a contemporaneității, într-o mare undă de simpatie umană.

În dialogul său despre Almanahuri, Leopardi justifică înalta misiune a scriitorului, folosul uriaș pe care îl poate aduce neliniștitei omeniri, mesajul de artă și de frumusețe, descoperirea adevărului și transmiterea lui către cei mulți. Scrisul nu trebuie să fie niciodată mistificator, literatura are în ea însăși facultatea consolatoare, chiar atunci cînd exprimă un aspru adevăr, chiar atunci cînd este încărcată de toa-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 8-a

REFLEX

Pledoaria noastră

Impresionant și definitoriu accentul la zi, îndemnul la dobîndirea simțului concret al rațiunii și al conștiinței realității ca atare, pentru ca omenirea să știe totuși ce imense și incalificabile pericole o amenință și pe ce se poate sprijini ea de fapt, pentru a-și salva și continua condiția propriei sale existențe, demnitatea propriei sale libertăți.

„Acum, cît sîntem încă în viață, să facem totul pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor, la existență liberă, la viață" se spune și se repetă în România, la București. Și încă nu de către oricine și oricum, ci de către unul din liderii de marcă ai lumii noastre contemporane, președintele Nicolae Ceaușescu. Și tot el : „A venit timpul să ne ridicăm cu cea mai mare energie la luptă pentru înfăptuirea nobilelor idealuri ale umanismului socialist — pacea și colaborarea între popoare libere și egale în drepturi".

În multe orașe europene au avut loc în ultimul timp mari manifestări pentru pace. Pe o hartă a acestor celor mai umane și mai imperativ necesare sentimente și gînduri cinstite, ener-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

Rațiunea sprijină pacea...

Omul rațional crede în educabilitatea omului și a societății umane ; crede în puterea rațiunii de a stăvili pornirile instinctuale și de a modela conștiințele în spirit umanist, bazat — cum se subliniază în Charta UNESCO — pe „solidaritatea intelectuală și morală a umanității", pe cunoașterea și stima reciprocă, pe prietenia și cooperarea dintre toate popoarele și semințiile pămîntului. Același document fundamental UNESCO precizează că de vreme ce războaiele au luat nastere în conștiința oamenilor, tot în ea trebuie să pregătim și apărarea păcii, asigurînd pentru toate popoarele, în mod egal, accesul la educație, la schimbul de idei și informații, la cunoașterea reciprocă și buna colaborare. Din această perspectivă, educației îi revin, fără îndoială, sarcini deosebit de importante. În consecință, este necesară o intensă activitate instructiv-educativă prin școli și universități, prin toate formele de învățămînt și cultură, prin presa scrisă și vorbită, prin intermediul creațiilor literar-artistice, prin uluitoarea forță a opiniei publice.

Omul rațional care respectă omul și viața, care prețuiește valorile culturii și civilizației umane și e conștient de pericolul înarmărilor nucleare,

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 4-a

CUMPĂNĂ

Caietul debutanților

Reproducem din „Nota editorului" : „Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros, ediția 1979, alcătuit din : Ion Acsan (?), Constanța Buzea, Ștefan Aug. Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu, Mircea Sănătimbreanu, președinte Laurențiu Ulici, — a decis publicarea următoarelor volume : „Casa cu retori" de Aurel Pantea", „La fanion" de Liviu Ioan Stoiciu, „La Noapte va ninge" de Matei Vișniec. Prezentul caiet *(al cincilea din serie) reunește selecțiuni din versurile altor 19 poeți participanți la concurs, autorii unor manuscrise care au întrunit aprecieri favorabile din partea juriului". Caietul respectiv a apărut în 1981.*

Cel mai talentat, deocamdată, dintre cei cuprinși în această culegere mi se pare a fi Nicolae Mircea Benn. Lirica lui se instalează de la început deasupra spațiului euclidian — realitatea și semnul ei literar se surprind reciproc într-o întretăiere de forme care suferă transfuzii secrete. Motivul pictoriței apărut în cîteva poeme sudează un discurs uneori friabil. Se insinuează ideea existenței ca atelier de pictură, fie că acesta se cuibărește în interior, fie că are nostalgia deschiderii în natură. De aici preferința pentru metafora plastică uneori fals abruptă, alteori autentic muzicală. Comprimarea sintaxei, expresia eliptică sînt cuceriri anterioare pe care Nicolae Mircea Benn știe să și le aservească. În „Camera-n roz" sensibilitatea erotică are memorie livrescă : „Ca-ntr-un altar dintr-o livadă cu vișini / am intrat cu o dimineață de toamnă în ca- / mera-n roz / camera-n roz cu mult roșu / unde ea între cărți și tablouri / mă aștepta / o prevenise mierla cît timp pindise / trecerea îngerului / ea / mă sărută cu ochii închiși făcînd o dova- / dă de spaimă / chiar sînul ei este înfricoșat întîmplător / cu totul întîmplător trece un damf de / zmeură / ea simte / cărțile dragi suferind... !". Pentru a fi autentică lectura trebuie făcută „la iarbă verde" : „știu / e-ndeajuns / să citim un poem / stînd toropiți în iarbă — auzi / un zvon ca viața misticilor / cade în fulduri / mătasă grea". Devine retoric atunci cînd exclamă : „vreau / o poziție / sigură „într-un poem cu iz de pamflet (Colacul de salvare). Metafora paradoxală („cucuta spumînd / într-o cupă de rouă") este de bun augur ; însușirea schemei baroce vorbește despre o anume experiență poetică.

Din ceilalți autori aleg versuri care justifică preocuparea literară : „marile concasoare de spart păsări" (Mihai Banciu) ; „dincolo de milenii / numai vibrația / unei petale / salvează" (Octavian Bilcescu) ; „lacrima roasă de atîta efort" (Adi Cristi) ; „Un tabel cu abscise și ordonate se înalță ca un zid / drept mărturia haosului" (Viorel Dinescu) ; „aș vrea să deschid ușa dar nu mai pot să intru / o namilă de greier s-a așezat în prag", „ce limpede e poarta deschisă de-o albină" (Rodian Drăgoi) ; „vorbe aurite cu moarte de / jur împrejur : a exista" (Elena Indrieș) ; „și liniștea, acest fulger plat" (Ion Istrati) ; „ziua năvălește deodată / peste somnul lumii / ca un pîlc zgomotos de tătari" (Kocsis Francisko) ; „și uitat între cei vii / să mă-nfășur în hîrtii, / ciopîrțit felii-felii". (Mihai Mincules-cu) ; „ochiul soarelui roșu de lup" (Alexandru Mușina) ; „nori de aluminiu / tornade de cărbune", „trupul bombei adunat / din amintirile / celor rămași". (Mircea Ioan Popp); „pasăre impunîndu-și țipătul" (Nicolae Sirius) ; „bate cuie în perete / și zice că sînt idei / fixe. cuvintele lui se deșurubează asemenea becului din vestibul". (Cristian Sișman) ; „am luat tîrnăcopul și-am / izbit : pămîntul vuia ca o tobă" (George Vulturescu). Tot George Vulturescu scrie un poem „Străinul" care ar merita citat în întregime.

George Alboiu

Urare

Vă scriu c-un trandafir pe-omăt
Urarea noastră ce din datini vine :
Mulți Ani cu bucurie din lumine
și gînd curat cu suflet de poet !

Cei viscoliți de doruri se aline,
Cei triști închine-nveselit cu noi !
Să vină anii păcii, fie Bine,
Să declarăm războiului Război !

Piinea rotundă aibă-și forma lunii
Cînd iese luminoasă dintre brazi
S-o fringem laolaltă cu străbunii
și cu nepoții-n liniștea de azi

Vă fie fiecărui firea bună
Cum omului îi șade sfînt și bine...
An Nou cu veselie, țară Mumă,
Eu te sărut, cu patria din mine !

Eugen Evu

La mulți ani !

La mulți ani, doamnelor și domnișoarelor stele,
la mulți ani, ierburi și arbori, crabi, inaripați,
la mulți ani, veveriță, cerboaică, privighetoare,
la mulți ani, luceferi — cavaleri ai singurătății,
la mulți ani, împărat al poemelor sisifice,
bolovănoase,
prometeice, rupte cu barda din protuberanțele
soarelui,
la mulți ani, păduri, oase de orgă, aeroporturi,
nori, grîne,
la mulți ani, doamnă calotă de gheață, cășaloți
albi,
la mulți ani, tovarășe curcubeu, cocoș de munte,
lăcustă,
la mulți ani, poduri, tăceri cosmice, stoluri,
cirezi, stupi,
la mulți ani, viță nobilă de vie, mare albă, ori
neagră,
la mulți ani, porumbel înălțind ramura de
măslin,
la mulți ani, sobolule, virstă a pietrelor mele de
riu,
la mulți ani,
cît soarele nostru cel de toate zilele, înmugurind
brazi,
înflorind sărbătorile luminii și ale ozonului,
pentru pacea ochiului și a sîngelui,
la mulți ani, plugușor celest,
la mulți ani, Făt-Frumos !

Ion Pachia Tatomirescu

JURNAL DE POET

Unei tinere poetese

Am primit cîteva poezii din partea unei tinere învățătoare. Maria Munteanu din Cluj-Napoca, dimpreună cu plicul timbrat pentru răspunsul pe care i-l trimit deschis, poate cu folos și altor mai tineri poeți.

Poeziile „Mîinile acestea", „În pragul casei mele", „Florile", „E iubirea", mă fac să cred că vă observați din cînd în cînd cu mintea sufletul dornic de comuniune cu creaturile. Compasiunea iubitoare față de om, față de făpturile naturii, acea milă adîncă față de tot ce există, justifică actul poetic și Dumneavoastră mi se pare că sînteți din cînd în cînd în această stare sufleteasă. Luați-vă timp pentru a intra în viața tăinuită a creaturilor. Ani de zile la rînd, uitați-vă la flori cum vin pe rînd să înmiresmeze pămîntul. Apoi citiți tot ce se poate despre semnificația lor în diferite veacuri și culturi în poesia altora. Ceva nou și de durată nu poate veni fără această lucrare de trei ori necesară. Apoi lucrați zilnic. Din fîntîna care curge mereu, apa este bună, se spune la noi în Transilvania. Numai scriind mereu veți epuiza ceea ce-i lut și frunză moartă de pe izvorul pur care este în adîncuri. Cei ce scriu din cînd în cînd riscă să ia de bun ceea ce nu-i încă viață adevărată. Nu va fi totul bun, dar ceva bun nu apare fără multe nereușite care trebuiesc făcute. Scrieți de asemeni în ceasurile cele mai bune, cînd vă simțiți odihnită. Sculați-vă înainte de-a începe propriu zis ziua, zorile să vă găsească la lucru : sînt ceasurile de aur ale cuvîntului. Coasa pe inima goală în zori merge cel mai bine, spunea tata. Feriți-vă de orice fel de vulgarități care secătuiesc sufletul, dobîndiți-vă respectul adînc față de Dumneavoastră ca să-l puteți acorda și altora. O viață morală vă va deschide drumul spre frumosul creaturilor care este cel mai greu de cuprins în cuvînt, uritul fiind la îndemîna oricui, acel frumos etern care are o singură față fără de care încă nu am dat de adevăr.

Poesia dacă nu-l bucură pe om, dacă nu-l face mai bun și mai îngăduitor, mai hotărît pentru o viață demnă în toată modestia ei, dacă nu-i așază omului în suflet o nădăjduire întru viață nepieritoare, încă nu-i acolo unde logosul integrat în istorie o cere fiecăruia dintre noi.

Ioan Alexandru

URĂM TUTUROR CITITORILOR
ȘI COLABORATORILOR NOȘTRI UN CĂLDUROS

La mulți ani!

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1980

La decernarea Marelui Premiu

Decernarea Premiilor speciale (fotografii de Ion Cucu)

MARELE PREMIU

■ Consiliul Uniunii Scriitorilor, în plenara din 15 decembrie 1981, a hotărît în unanimitate să acorde poetului EUGEN JEBELEANU — Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1980.

Festivitatea de premiere a avut loc la sediul Uniunii, în ziua de 18 decembrie 1981, în prezența a numeroși scriitori și invitați, înmînarea premiului fiind făcută de **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor.

Personalitatea și opera laureatului au fost omagiate de **Mircea Iorgulescu, Lucian Raicu, Alexandru Paleologu.**

PREMIILE SPECIALE

■ În cadrul aceleiași plenare din 15 decembrie 1981, Consiliul Uniunii Scriitorilor a decis ca Premiile speciale pe anul 1980 să fie acordate scriitorilor RADU BOUREANU, LIVIU RUSU, HENRIETTE YVONNE STAHL, RADU TUDORAN.

Înmînarea premiilor a avut loc, într-un cadru festiv, simbătă 19 decembrie 1981, în prezența președintelui Uniunii Scriitorilor, **Dumitru Radu Popescu,** a altor membri ai conducerii Uniunii și a numeroși colegi de literatură.

Personalitățile și opera laureaților au fost omagiate de **Alexandru Balaci, Alexandru Paleologu, Laurențiu Fulga** și, respectiv, **Mircea Iorgulescu.**

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PENTRU LITERATURA ANULUI 1980

■ Juriul Uniunii Scriitorilor, în următoarea componență : **Ștefan Bănulescu** (președinte), **Livius Ciocârlie, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Gall'alvi Zsolt, Gelu Ionescu, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Florin Mugur, Bujor Nedelcovici, Alexandru Paleologu, Lucian Raicu, Ștefan Tcaciuc,** convocat în ședințe de lucru în zilele de 16 și 19 decembrie 1981 pentru a supune dezbaterii, potrivit regulamentului aprobat de Consiliul Uniunii Scriitorilor, lucrările literare apărute în anul 1980, a hotărît prin vot secret să acorde următoarele premii :

POEZIE

GELLU NAUM — **Partea cealaltă** (ed. Cartea Românească)
NORA IUGA — **Opinii despre durere** (ed. Albatros)
MARKÓ BÉLA — **Lepkecsontváz (Schelet de fluture,** ed. Kriterion).
PETRE STOICA — **Coplesit de glorie** (ed. Cartea Românească)
RICHARD WAGNER — **Hotel California I** (ed. Kriterion)

PROZĂ

AUGUSTIN BUZURA — **Vocile nopții** (ed. Cartea Românească)
LAURENȚIU FULGA — **Salvați sufletele noastre** (ed. Eminescu)
HORNYÁK JÓZSEF — **Fehér páva (Păunul alb,** ed. Kriterion)
MÓZES ATTILA — **Fény, árnyek átdereng (Străluciri și penumbre,** ed. Kriterion).
DUMITRU RADU POPESCU — **Viața și opera lui Tiron B. vol. I, Iepurele șchiop** (ed. Cartea Românească).
PETRE SĂLCUDEANU — **Biblioteca din Alexandria** (ed. Cartea Românească).
WOLF TAMBURU : **Toamnă cu soare** (ed. Kriterion)

DRAMATURGIE

PAUL EVERAC — **Cartea lui Ioviță** (Teatrul Național Tg. Mureș)
VALENTIN SILVESTRU — **Elemente de caragialeologie** (ed. Eminescu).

PUBLICISTICĂ ȘI REPORTAJ

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ — **Lectura poeziei** (ed. Cartea Românească).
ION IANOȘI — **Secolul nostru cel de toate zilele** (ed. Cartea Românească)
OCTAVIAN PALER — **Caminante** (ed. Eminescu).

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

ANA BLANDIANA — **Întîmplări din grădina mea** (ed. Ion Creangă)
MARTA COZMIN — **Croitorul de povești** (ed. Ion Creangă)
MIRCEA SĂNTIMBREANU — **Mama mamuților mahmuri** (ed. Ion Creangă).

ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

DAN CRISTEA — **Faptul de a scrie** (ed. Cartea Românească)
ADRIAN MARINO — **Hermeneutica lui Mircea Eliade** (ed. Dacia).
MAROSI PETER — **Világ végen virradat (Aurora la capătul lumii,** ed. Kriterion).
EUGEN SIMION — **Dimineața poeților** (ed. Cartea Românească).
MIRCEA ZACIU — **Lancea lui Achile** (ed. Cartea Românească)

EDIȚII CRITICE

NICULAE GHERAN — **Îngrijirea ediției LIVIU REBREANU — Opere** (ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

ETA BOERIU — **Antologia poeziei italiene, secolele XIII—XIX** (ed. Albatros).
IRINA MAVRODIN — **Spațiul literar** de Maurice Blanchot (ed. Univers).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAȚIE UNIVERSALĂ

FLORIAN POTRA — **Craii de Curtea Veche** de Mateiu Caragiale (l. italiană, ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

WERNER SÖLLNER — **Delirul** de Marin Preda și **Sub soarele ieftin închiriat** de Mircea Dinescu (l. germană, ed. Kriterion)

TRADUCERI DIN LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

GELU PĂTEANU — **Scrisori din Turcia** de Mikes Kelemen (ed. Kriterion).

DEBUTURI

MIRCEA CĂRTĂRESCU — **Vitrine, faruri, fotografii** (poezie, ed. Cartea Românească)
VASILE TUDOR CREȚU — **Ethosul folcloric, sistem deschis** (eseu, ed. Facla)
NICHITA DANILOV — **Fintini carteziene** (poezie, ed. Junimea)
EGYED PETER — **A szenvedés kritikája (Critica suferinței,** eseu, ed. Facla)
VICTOR IVANOVICI — **Formă și deschidere** (eseu, ed. Eminescu)
JOHANN LIPPET — **Biographie, ein Muster (Biografie, o mostră,** critică, ed. Kriterion)
LIVIU IOAN STOICIU — **La fanion** (poezie, ed. Albatros)
ALEXANDRU VLAD — **Aripa grifonului** (proză, ed. Cartea Românească)

Festivitatea de premiere a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor, în ziua de 22 decembrie 1981, premiile fiind înmînate de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor, și de** Ștefan Bănulescu, **președintele juriului respectiv.**

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA FLORIN ȘANDRU: «Mașina de scris»

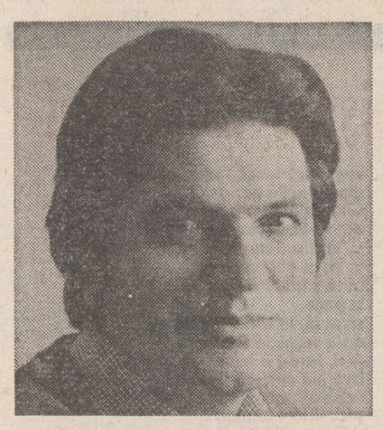

Ultimul volum de versuri al lui Mircea Florin Șandru **(Mașina de scris,** Editura **Eminescu,** 1981) ne reconfirmă, în el, acea conștiință poetică neliniștită, activă, în ultimă instanță, angajată din primele sale cărți, **Elegie pentru puterea orașului** (1974) și **Luminile orașului** (1975). Critica a luat cunoștință în ultimul timp, și nu a ezitat să o consemneze ca atare, de **radicalizarea viziunii sociale** a tînărului poet și de implicarea lui tot mai energică, prin intermediul cuvîntului instrument, al **cuvîntului-praxis** în realitatea imediată. Modestul merit de a fi observat mai atent fenomenul și de a-l fi teoretizat revine — pură coincidență ? — unor tineri critici (Valentin F. Mihăescu, Sultana Craia, Doina Uricariu, Dan Condeescu și subsemnatul) care nu au ezitat **să-și exprime** tranșant opiniile, în masa rotundă găzduită de „Luceafărul", referitor la această temă, stîrnind un cor de proteste generale, bine organizat. Dar, odată trecută unda de șoc, o parte a criticii universitare și a senatorilor de drept și-a însușit cu o devoțiune înduioșătoare cauza, ajungînd chiar să confunde poezia actuală cu poezia tînără, iar poezia tînără cu „promoția 80—81" și „promoția 80—81" cu „cenaclul de luni" seara, mai ales seara. Cu o astfel de optică, nu numai prodigiosul peisaj liric contemporan este schematizat, dar poeții tineri, formați și afirmați anterior, cu excepția Dinescu, sînt tratați superficial, împinși într-un „no mans's land" al mișcării noastre literare. Dar volumul lui Mircea Florin Șandru este un argument pentru o receptare mai comprehensivă și mai nuanțată a tabloului poeziei actuale care, repet, nu se reduce la „comandourile", cum le place să se numească, poeților cu eticheta '80.

Ceea ce frapează dintr-un început la lectura acestei cărți este tonul abrupt al rostirii, francheța, am spune, incomodă pentru ipocriții și filistinii vremii noastre, a tonului său : „Viața e o ladă cu intîmplări, cu obiecte / Cu gunoaie strălucitoare, cu măști colorate / Inima cu dinți de metal mestecă sînge / Totul se face abur într-o bună zi, totul / Se șterge și rămîne numai lumina, uiți totul, / Uiți totul, dar nimic nu uită mașina de scris" (...). Deci, actul de a scrie simbolizat, pentru autorul modern, nu prin condei, pană, pegas, cîntare orfică etc. ci amar-ironic, prin „mașina de scris", constituie un fel de tiranică memorie a realității ce „arde" conștiința, condamnînd-o la o dureroasă luciditate: „Aerul zilei izvorăște dintr-o mașină de scris / Ninsoare, ploaie, chitanțele, circularele, / ordinele, toate ies din burta ei nichelată / Vei muri spune mașina de scris, vei trăi / Spune mașina de scris, ea știe exact / Cît mănînci, cît lubești, cît trebuie să te bucuri, / Deasupra capului meu o mașină de scris, / Inima cu dinți de metal mestecă sînge" **(Deasupra mea).**

Zeul modern al scrisului nu mai cunoaște stările de grație și divinație poetică, individul de excepție, propensiunea metafizică, meditația cosmocentrică, contemplația estetică, temele sale predilecte fiind mașinismul agresiv, omul depersonalizat și anulat de istorie, obiectul serializat, spiritul gregar al mulțimilor, într-un cuvînt, lumea și omul precar. Existența trece prin faze critice, opuse ordinei naturale, logicii imanente a viului, și anume antropomorfizarea obiectului și obiectualizarea umanului : „Silueta lui stă dreaptă în amiază / Precum un corb strălucitor și trist / El întinde mîna în fața soarelui / face semn și iată / turma de bivoli năvălind / Mașini blinde, mașini ucigașe (...)" **(Agentul de circulație)** sau „O mașină vorbește, o mașină aude, / O mașină vede în locul tău / Cine ești tu, cine ești tu alcătuire de gheață, / Cine ești tu fluture inocent care stai în apele cărnii ? (...)" **(Cine ești ?)**

În această realitate deposedată de toate atributele, nu numai ale idealului ci și ale iluziei, supusă imperativelor abstracte ale societății, bîntuită de spaimele și fantasmele morții la scară planetară, poetul mai poate juca vreun rol, mai poate exercita prin cuvînt, ca orficii, o influență modelatoare asupra existenței ? Este posibilă, ne întrebăm noi, acea sotereologie politică prin oficierea poeziei, așa cum și-o imaginează, atît de frumos, spre exemplu, Mircea Eliade, în nuvela „În curte la Dionis" ? Răspunsul poetului, din care nu lipsesc reflexele umorului negru, este destul de sceptic, sau, mai bine spus, lucid : „Să trăiți, spune gunoierul, am venit / Să trăiți, spune gunoierul și face o reverență / Moneda se rostogolește în aer, zbirniie / Cade în palma lui, să trăiți, spune gunoierul / Mașina uruie, taie aerul în felii, / Cîntă cu clape de fontă / Mulțumesc, spune gunoierul, melancolic / Murdar, slab, tînăr, nebărbierit de două săptămîni / Rostogolind gunoaie strălucitoare, pămîntii, colorate / La revedere, spune gunoierul și te privește / Fix în ochi, melancolic, apoi se pierde / După zidul care acoperă cutiile de gunoi, / Cortina care acoperă viața mototolită, / Resturile zilei, tăcerea / La revedere, spune gunoierul și pleacă / Urcat pe scara mașinii, ducînd cu sine / Grămezile de hîrtie, legume putrede, / Ziare mototolite, poeme neterminate / Cămașa ruptă, însîngerată a fetei, / Revistele sociale rupte în bucăți de / Băiatul meu de un an / La revedere, spune gunoierul / Fluturînd mîna ca pe o pasăre neagră, / Scufundîndu-se în lava orașului, să trăiți / Spune poetul" **(Gunoierul).** Acest „la revedere" al gunoierului și „să trăiți" al poetului, cu grotescul inversiunii, este elocvent pentru viziunea autorului, pentru modalitățile de selectare a circumstanțelor, și decuparea lor din real. Deoarece enunțul avînd aspectul comunicării uzuale și al înregistrării filmice a vieții, producînd însă impresia de semnificant poetic, nu este deloc un mimesis inocent, ci ascunde o elaborată și insidioasă strategie textuală. Enumerarea calmă a obiectelor și lucrurilor sordide, jocul normal al saluturilor, sînt metafore prin care, paradoxal, firescul devine un releveu al lumii pe dos. Iar imaginea conformării poetului la ordinea și existența cea mai plată, maschează un protest înăbușit, o revoltă comprimată care transpare ca aburi dintr-un cazan aflat la maximă presiune, prin șuieratul tăios, alarmat, al ironiei și sarcasmului : „Dimineața, la coadă la ziare / Aliniat, în șirul de bătrîni care tac, / Încolonat în șirul de bătrîni / Care povestesc cu voce scăzută / În timp ce vîntul spulberă / frunze și le lipește de firma de tablă / Dimineața la coadă la ziare / În timp ce frigul se lipește pe stern / În timp ce bătrînul din fața mea / Hîrîie, povestind banalități, / Amintiri timpe / Dimineața la coadă la ziare, / În timp ce orașul se trezește / Și începe să lunece ca un riu cenușiu / Dimineața la coadă la ziare / Încolonat în șirul de bătrîni care tac" **(Dimineața).** Alteori, însă, dezgustul și nemulțumirea sa, răzbat la suprafață și iau forme mai acute, mai corozive, ca în amplele poeme **Trup pe ecranul de radar I, Underground, În ordinea cosmică,** și **Ecranul de radar II.**

Dar astfel de texte sînt amenințate de inflația de cuvinte, chiar dacă au forță de impact, de proliferarea, insuficient controlată a evenimențialului. Este dificil de sesizat, în poeme de acest gen, cultivate de altfel cu fervoare, mai ales de foarte tinerii poeți, unde se termină poeticul și începe reportajul sau jurnalistica de senzație. Din fericire, Mircea Florin Șandru care are acumulată o experiență a scriiturii, evită în majoritatea cazurilor diluarea în prozaic și verbozitate. Ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să își supună mai exigent talentul, legile rigorii și chiar constringerilor gîndirii și limbajului poetic. Remarcabilul său volum, **Mașina de scris,** ar fi avut și mai mult de cîștigat în acuratețea expresiei și subtilitatea ideii.

Paul Dugneanu

REMEMORĂRI

Poem de iarnă

De cu noapte ninsese. Dimineața zăpada era moale strălucind aninată de brazi, de aripa ultimului pitigoi adormit sub streașină, trezind copii din somn, și verițe se prăbușeau ca niște acrobați în moliciunea ei de vată. Sfîntă era, caldă ca un sărut de adolescent furat cu coltul pleoapei, mirositoare ca finul, cu zurgălăii ascunși în virful franjurilor tremurînd pe crengi.

O simțisem... Puțin după miezul nopții, un fîșiit straniu, o mișcare de staniol în atmosfera electrizată mă vestise brusc în somnul meu vecin cu veghea și-am știut că ninge și-am rămas crucificat în patul de lemn ascultînd indecibila lunecare a fulgilor legănați și pufoși.

Orbire de alb, dimineața, plăpumi ocrotitoare, pitigoi miraculoși venind blînzi la geamul cu fărîmituri, fetița mea exclamînd în neștire : a nins ! a nins !, ca o victorie a purității, blîndețea sonoră a pădurii de brad oftînd adînc, glas de cocoș spintecînd cristale de aer, reverberînd, singurătăți de taină, sus, în adînc de munți, peste oftatul ursilor dormînd cu aroma de smeură pe nările negre ca păcatul.

M-am gîndit atunci la toți copiii lumii, la toate mamele lumii născătoare de copii, la fumul de taină sfredelind văzduhuri, lunecînd din hornul unei case pierdute-n Apuseni și mi-am luat fetița de mînă și am pătruns în mirajul pădurii de brazi, cea tainică și învăluitoare ca somnul, ca moartea, respirînd ozon și miros de cetină, urmărindu-ne semnele trecerii pe zăpadă, ascultînd cum șuieră departe, în munți, viscolul neliniștit al Carpaților.

Mergeam în neștire, ca-n prima zi a lumii, și numai clinchetul glasului ei ca un clopoțel de argint mă cobora în copilăria mea pierdută pe veci, și nu era nimeni în jur decît brazii bătrînii încremeniți în maiestuoasa lor demnitate și verițe zglobii urcînd pe scări de lumină spre Nicăieri, și un straniu vuiet, de fapt nu vuiet, o risipire de orgă sunînd armonios prin cetina cea pururi verde.

Ne-am oprit într-o poiană rotundă, coroane grele de alb împodobeau cerul sfîntindu-l, și ne-am așezat răsturnați pe zăpada fierbinte și pură, cu mîinile lateral, privind petecul de albastru intens al cerului curbat deasupra.

Tremura cetina ningîndu-ne, se auzea acel cocoș îndepărtat cîntînd ca o vestire undeva în curtea unui gospodar, o ciocănitoare pestriță, drept deasupra noastră, percuta cu sunete în țambalul sonor al unui carpen încărunțit de bătrînețe.

Și, deodată, un semn de primejdie m-a făcut să salt din răstignirea moale și m-am ridicat în capul oaselor, mi-am luat fetița de mînă și am tras-o spre mine ocrotitor cu celulele atente, vestindu-mi un **ceva necunoscut.**

De peste un deal molesit în văluirea albă, exact în creasta lui, s-a arătat întîi făptura unei căprioare fragile cu botul aburind de suflarea-i obosită alergînd în salturi disperate spre noi.

În cîteva secunde a ajuns aproape și, ca-n basme, s-a lipit de trupul fetiței mele tremurînd, slobozind iute aburi subțiri din nările dilatate de oboseală, cu o spaimă adîncă și catifelată în ochii ei de sălbăticiune.

Nu mai văzusem așa ceva niciodată, nici nu auzisem în toate poveștile vînătorești că ar putea să se întîmple o asemenea minune și, lăsînd deliciul clipei să-l guste Oana, mi-am ridicat privirile spre direcția din care căzuse meteoric căprioara spre noi. Pe clinul acestui deal, decupați în limpezimea aerului de iarnă se arătară trei lupi cam jigăriți și scheletici alergînd în salturi mari după un cîrd de patru-cinci căprioare care fugeau năpraznic peste zăpezile abia așezate.

S-au pierdut într-o vîlcea, lupi cu căprioare împreună, și Oana a ridicat privirile și a văzut lupii și recunoscîndu-i, a prins gîtul căprioarei în mîna ei fragedă și mirosind a trandafiri și lapte și-a zis :

— Tata, decît s-o mănînce lupul pe ea mai bine să mă mănînce pe mine...

Căprioara a odihnit preț de două sau trei minute, lipită de trupul firav al fetiței mele, după care, zvîcnind din arcul nervos al mușchilor de sălbăticiune liberă a pornit în direcția opusă haitei spulberînd zăpada din vîrful copitelor săgetate de presimțirea morții.

Fugea în zig-zag, spre taina pădurii ocrotitoare și Oana a rostogolit două lacrimi mici spre nasul înroșit de frig și-a repetat privind peste puritatea zăpezii așezată de cu noapte :

— Tata, decît s-o mănînce lupul pe ea mai bine pe mine...

De atunci, de cîte ori ningea în decembrie, (și eu presimt asta), mă gîndesc la copiii lumii și la puritatea zăpezilor căzînd ca un cais trist și la fumul de taină urcînd spre cerul pe care l-aș vrea veșnic limpede și curat și la spaima acelei sălbăticiuni frumoase care-a tremurat o clipă sau mai multe lîngă trupul firav al unui copil și înțeleg că omul este sortit să trăiască și să fie veșnicul ocrotitor al tuturor viețuitoarelor de pe pămînt.

Cînd ninge în decembrie, să știți, se-ntorc din moarte fluturii iubiți...

Mircea Micu

CRONICA EDIȚIILOR

Împărăția Sadoveanu

3. Într-o secțiune a **Notelor și comentariilor, Ediții de opere,** editorul ne face istoricul tentativelor anterioare privind cuprinderea într-un corpus unitar a operei sadoveniene. Această succintă trecere în revistă devine grăitoare pentru greutățile, obiective și subiective, ce se ridică atunci cînd se pune problema unei ediții complete. Aflăm, implicit, că edițiile așa-zise de **autor,** pe lîngă virtuțile de netăgăduit — fie și numai aceea că ne dă ultima versiune a scriitorului — sînt însă, din alte multe puncte de vedere, lacunare. Și mai cu seamă nu sînt științifice. Autorul, oricît de mare ar fi el, și mai ales atunci cînd e mare, are tendința de a-**și antologa** opera, de a o expurga de reziduri, de a-și face „uitate" unele scrieri, de a le „revizui" pe altele etc. Orice autor are acest drept atunci cînd este vorba de operele aflate încă în manuscris, dar odată acestea făcute publice, intrate în conștiința colectivității, ele se constituie în fapt de istorie literară și culturală și deci, intervenția, în paralel sau după, a editorului calificat devine indispensabilă.

Trebuie să remarcăm că nici una din cele patru tentative de pînă acum privind reeditarea **Operelor** lui Mihail Sadoveanu nu s-a concretizat nici complet și nici critic. Prima încercare este cea începută în anul 1940 la vechile Fundații, avînd o prefață a autorului, foarte interesantă pentru că în ea ne sînt date indirect părerile lui Ibrăileanu despre o ediție completă. „În treisprezece ani — ne spune editorul de astăzi — au văzut lumina tiparului, în trei înfățișări grafice diferite, doar opt volume." A doua tentativă, apărută în „Biblioteca pentru toți" în anii 1952—1953, intitulată după obiceiul epocii, **Opere alese,** a cunoscut patru volume, materia fiind structurată după tematică. În 1954, începe sub supravegherea autorului a treia ediție, **Opere,** care va totaliza 22 de volume (ultimul în 1973). Acesta este totuși corpusul cel mai vast de pînă acum din opera lui Sadoveanu, cu toate că „lasă afară circa zece cărți și broșuri, mai multe povestiri din periodice, toată creația de început, piesele de teatru, o mare parte din articole și conferințe, corespondența, romanul **Mariana Vidrașcu,** paginile de jurnal și de însemnări, volumul de versuri din anii maturității etc, etc". (Ultimul, sub titlul **Daim** (prescurtarea sintagmei „Doamna aleasă a inimii mele" — a apărut de sine, nu știm dacă integral, în anul centenarului nașterii scriitorului). A patra „ediție" — „în 12 volume nenumerotate, dar cu o înfățișare grafică unitară", începută la E.P.L. și terminată la Editura Minerva în 1971, merită o mențiune sub aspectul acurateței textului.

De la acest stadiu editorial a plecat editorul în temerara sa întreprindere de a ne restitui un Sadoveanu complet și după cele mai moderne criterii de editare.

4. Pe scurt, conținutul volumului întîi. Avem volumul **Povestiri** din 1904, apoi sub titlul dat de editor, **[Începuturi 1897—1904]** ne întîlnim cu versurile din anii debutului. Urmează [Proză literară], [Recenzii-consemnări], [Colaborări-traduceri], [Addenda]. Într-o **Notă cu privire la versurile Ecaterinei Sadoveanu** sînt reproduse patru poezii ale primei soții a scriitorului, despre care editorul ne spune în **Schiță biografică,** că acestea sînt „străbătute de o notă mai gravă decît ale lui M.S. din perioada respectivă". Nu se știe, totuși, cît a „colaborat" Sadoveanu la aceste poezii. Reproducem una, cu titlu de curiozitate, publicată în **Semănătorul** din 16 nov. 1903 : CU OCHII PIERDUȚI... „Cu ochii adînci și cu fața de ceară, / Zdrobit veneai de pe tărîmuri străine ; / Cu ochii pătrunși de-o durere amară, / Șoptind duios, ai pășit înspre mine. // Mi-ai spus șoptind că ești bolnav de moarte, / Că ești zdrobit și de-apururi pierdut, / Apoi, privind în întinderi deșarte, / C-o mînă la piept, ai tăcut. // Și-n jur, pe șes, era toamnă tîrzie. / Pierduți, visam. Iar tu tăceai încă... / Curge-n apus, peste o zare aurie / Un stol de corbi, într-o jale adîncă !"

La început de secol și pentru o debutantă nu sună prea rău.

Cît privește versurile lui Sadoveanu din această epocă **(Daim** — publicat anul trecut a fost o adevărată revelație) îi lăsăm pe criticii și istoricii literari să se exprime. Măcar cîteva sonuri și rime, în linia Eminescu, ni se par interesante : „Tu ești ? Iubita sfîntă, aceasta oare mi-i ? / În lacrimi mi se varsă durerea inimii..." sau „Frumoșii ani pierduți, părinte bun, redă-mi-i ! / Pribeagul intră-n sat în vaierul arămii..."

Din **Recenzii-consemnări** interesante sînt revista revistelor și revista cărților prin selecția nu o dată judicioasă și stilul lapidar, pregnant. Nu putem să nu menționăm că Mihail Sadoveanu a fost alături de Caragiale în procesul intentat acestuia de către Caion. Iată un pasaj semnificativ : „Noi nu ne vom bate joc ca **Adevărul,** nici nu vom fi dureroși ca **Cronica.** Și nici nu vom fi asa de grozavi ca d. Caion, care declară **nul** pe Caragiale și-l injură surugește.

Ce-ți pasă d-tale că d. Caragiale bea ? De ce amesteci rachiul cu slănina lui Kemeny Istvan ? Am văzut pe cineva care după cetirea articolașului lui Caion a stat mult-mult gîndindu-se, apoi a zis : «Ptiu ! omul acesta parcă e nebun ! De ce se leagă de **om** ? Apoi dacă i-o trage un pumn Caragiale, îl face zlamac ! Cum să răspundă altfel omul ?» Nu-i vorbă — pumnul cela știm noi ce e. Și teamă ne e că strașnic se va prăbuși d. Caion. Dar iarăși drept e că n-are de unde se prăbuși." Tot în replică lui Caion, un pasaj din care reiese cu claritate opțiunea tînărului scriitor pentru marile valori naționale : „...Apoi dacă e vorba de literatură franțuzească, nu pune sus : **Literatura română...** Lasă-i în pace pe franțuzi, că ni-i acru sufletul de ei, dragă domnule Caion, nu ne mai face paradă de adînci cunoștinți, vorbește românește și de români și o să te înțelegem, n-ai grijă !... Pe urmă mai zici că la noi au fost trei curente literare care au murit în spasm caraghios ! Vai de mine ! Oare din cele trei curente n-a ieșit nimic ? ! oare caraghioslic a ieșit ? Ascultă : Eminescu, Vlahuță, Caragiale, Delavrancea, Hasdeu, Urechiă, Odobescu, Zamfirescu, Creangă, Macedonski, Gherea, Maiorescu... destul ! Spasm caraghios ? Cum dracu, bre ?"

Din lipsă de spațiu, oprim aici ilustrațiile. Cititorul va întîlni în acest prim volum o față mai puțin cunoscută a lui Sadoveanu și ajutat de bogatul aparat de note și comentarii va trage singur concluziile despre această primă parte a creației sadoveniene.

5. Cîteva sugestii și o concluzie finală. Într-un volum atît de cuprinzător și întocmit cu atîta rigoare se vor găsi și unele aspecte care pot fi încă perfectibile. De pildă, unele citate sînt repetate de două sau mai multe ori, ceea ce produce un anumit sentiment de sațietate la cititor. Corectura a lăsat în destule locuri literele depărtate sau răsturnate. Poate, și asta în dauna opulenței comentariilor, altfel de un mare interes, n-ar fi stricat ca volumul (măcar volumele viitoare) să fi fost însoțit și de o iconografie adecvată (portrete, file de manuscris, coperți etc) perioadei respective. Dar acestea, recunoaștem, sînt lucruri de amănunt.

Prin inaugurarea seriei de **OPERE** din creația lui Mihail Sadoveanu s-a pus temelia unui mare act de cultură. Așa cum este concepută, așa cum o dovedește volumul întîi, ediția lui Cornel Simionescu are toate virtuțile de a se înscrie printre cele mai remarcabile ctitorii ale culturii contemporane. Rămîne doar ca toți cei în drept să-și dea concursul lor pentru ca noua serie de **Opere** Mihail Sadoveanu să fie dusă cît mai repede cu putință la bun sfîrșit. Și acest lucru stă în puterea culturii noastre socialiste !

Gheorghe Suciu

Numărul viitor al revistei noastre va apare simbătă 9 ianuarie 1982

DIN CĂRȚILE ANULUI 1981

● Sfîrșitul fiecărui an este un bun prilej pentru trecerea în revistă a recoltei literare. Presa literară și-a constituit de-a lungul vremii bunul obicei de a tipări la sfîrșitul fiecărui an, bilanțuri care să consemneze și să evalueze cărțile fiecărui an. Critica literară a fost chemată prin tradiție în fiecare an să facă oficiul de răspundere de a referi asupra cărților tipărite pe cele 12 luni ale fiecărui an. Acest bun obicei, folosit azi cu intermitență, oferă posibilitatea de a suplini lacunele perspectivei critice de peste an, de a întări liniile unor concluzii mai vechi, de a trasa citeva linii sintetice asupra fenomenului literar. Ierarhia de valori are și ea de cîștigat din aceste treceri în revistă, dacă ele se fac cu toată răspunderea morală, intelectuală, estetică pe care actul critic o presupune. Asemenea discuții sînt necesare în climatul de idei al literaturii noastre cu atît mai mult cu cît necesitatea unei juste ierarhizări valorice, formulate cu un efort de obiectivare permanent se face simțită în peisajul literar. Sub titulatura Cărțile anului, **ca și într-o discuție de bilanț mai largă, revista noastră își propune să semnaleze cărți și aspecte literare semnificative ale anului literar 1981.**

UNIVERSURI PARALELE

esența prozei tinere românești pare a fi, sub raport stilistic, maturitatea ; prozatorul tînăr nu mai debutează cu timiditate și cu pasul estetic șovăitor, el vine în literatură format, cu deplina experiență literară minimă deja consumată. Nu întîmplător, debutul cite unuia este memorabil, nu o dată al doilea volum începe să consolideze o voce hotărît originală. Opera, privită dintr-un ipotetic viitor, înglobează, fără discuție, și întîiile încercări care nu mai sînt o palpare incidentală a lumii, ci rezultatul unui examen întreprins etic și estetic, cu soliditatea cugetării mature. Originea unui astfel de fenomen stă în evoluția literaturii, privită în întregimea ei, întrucît maturizarea prozei tinere este consecința unor procese estetice produse mai întîi în proza biologicește matură. Este neîndoios că azi prozatorul scrie, la nivel mediu, mai bine și mai cutezător : din acest punct înaintat, prozatorul pornește cu o experiență cîștigată global, la nivelul întregii literaturi, cu mult mai temeinică. Nu e vorbă, ceea ce se petrece în proza matură nu se repetă acum mecanic în aceea a tinerilor (procesul este revolut), ba, mai mult, ceea ce produc tinerii pare a ieși citeodată din canonul stilistic. Ceva din urmările încă imprevizibile ale simptomatologiei prozei contemporane pare a zvîcni în aceste nuvele, short-stories, romane publicate de autorii juvenili. Cele mai de seamă apariții tinere, în 1981, sînt, fără discuție, „Efectul de ecou controlat" de Mircea Nedelciu, „Povestiri terminate înainte de a începe" de Sorin Preda, „Movila albă" de Titus Suciu, „Defonia" de Apostol Gurău și „Tache de catifea" de Ștefan Agopian. Sînt, cu o singură excepție (Sorin Preda), autori aflați la a doua carte, nu însă și începători, fiindcă în cel puțin două cazuri originalitatea lor este izbitoare. Unitari sub raport axiologic, aceștia, ca și alții (de o înzestrare deocamdată mai încertă), nu se repetă stilisticește ba, mai mult, ei aduc cel puțin trei tendințe diferite, reductibile în infinit, practic ireconciliabile. Este, mai întîi, o proză fotografică și hiperrealistă, cu înclinație experimentală (Mircea Nedelciu) ori conduitistă, în latura absurdului (Sorin Preda). În al doilea rînd, una de formulă ambiguă, magică și ritualică, detectînd în mediul realist ecouri necunoscute ale unei stirpe arhaice, reverberată pe canalul tradiției (Titus Suciu și Apostol Gurău). În fine, prin Ștefan Agopian. Dumitru M. Ion („Babilonul") și Tudor Dumitru Savu („Marginea imperiului") proza tînără a cîștigat dimensiunea utopică, livrească sau fabuloasă, de oriunde ar veni aceasta, (roman istoric, cosmopolit ori parabolic). Oricît de greu de alăturat stilisticește, proza tinerilor este, sub aspect estetic, urmarea unui dat ireductibil : o înzestrare literară în afară de comun.

Așa cum se prezintă acum, proza lui Mircea Nedelciu („Efectul de ecou controlat") este un produs baroc, modern prin aceea că investighează realul într-un chip direct, cu microfonul și cu aparatul de filmat, așezînd într-o optică relativă fundamentul convenției literare care este ficțiunea. El și-a creat, de aceea, o psihologie adecvată, izolînd din real un compus uman labil, anxios și neclarificat, de predilecție tînăr, „furios" ori înclinat spre mitologicul „informațional". Nimic nu iese din serie în examenul acestei umanități, care exaltă pe omul mediu „fără însușiri", a cărui biografie mecanică nu este solvabilă decît prin complicațiunile tehnice introduse de prozator. Întîia impresie produsă de proza lui Mircea Nedelciu este hiperrealismul : umanitatea hotelurilor, restaurantele, taximetriștii ilegali, descripția precisă a unei săli de baie, a unei camere, a unui jurnal, acestea ies dintr-o contemplație cu ochi aparent neutru a realității, părînd a elimina orice complicație de origine exterioară pericului strict obiective. Adaug aici fragmentele de reclamă, extrase din presă, „pilula" jurnalistică și langajul bilingv, care sporesc zumzetul lumii vii.

În baza acestor judecăți, Mircea Nedelciu a născocit un număr de varietăți prozastice, folosind, acolo unde s-a putut, ceea ce scorniseră alții înainte : „exercițiul de memorie" (ca un examen paralel, prin două conștiințe diferite, al unei realități comune), „fragmentele teoretice", „proza amorfă" (conținînd virtualitățile caleidoscopice) „inscenările" (un happening, sugerat de teatralitatea integrală a lui E. Goffmann). În schimb „balada" (în proză) și „transmisiunea directă" sînt, în proza românească invenția lui Mircea Nedelciu. Alimentată de cinematografism, de o proză modernă, relativistă (cu origine în Gide) și de o conștiință literară mușcată de inteligența mobilă și fantastă, proza lui Mircea Nedelciu e un document de ingeniozitate.

Mai puțin inventive, însă cu înclinație către observația psihologică fulgurantă, dedusă din conduită, „Povestiri terminate înainte de a începe" de Sorin Preda cultivă nu omul patetic, cehovian, ci un ins anonim, mecanizat prin repetiții. Prozatorul are o remarcabilă aptitudine în a vedea caracterologic prin amănunt și ne-a dat un catalog plin de culoare al psihologiei maniacale, cu originea în tulburarea sexuală enigmatică sau în solitudinea patetică, de burlac înrăit. Umanitatea lui este aceea medie, locuind „la bloc", omul pus de el sub lupă e un astenic, un șovăielnic, un timid sau complexat de o insondabilă frică latentă. De altfel, prozatorul a dedus cu inteligență de aci tot ceea ce modifică reprezentările logice : un sinucigaș, într-o cameră de hotel, un hipersensibil ruinat de o ceartă banală, o melodramă conjugală sfîrșită cu violențe — efecte din categoria straniului, provenind de la insi cu mintea febricitantă din pricina solitudinii. „Fiul din Rhodos" e, de pildă, fișa unor vieți picarești de unde ar putea ieși un roman cu pitoresc caracterologic excepțional. „Eboșă" e o șaradă în proză, onomastica e pretutindeni teribilă. Prozatorul multiplică observațiile răutăcioase (el e un pesimist moralist, de felul marilor șovăielnici) pînă la absurd și straniu. În plus, stilul : introducerile abrupte (învățate de la prozatorii ruși), propoziția paradoxală, cugetările sucite și un vocabular liber de prejudecăți, ușor șocant, fac din Sorin Preda un remarcabil observator de caractere „accentuate", un talent de ironist în fond patetic și torturat.

Bun psiholog este și Titus Suciu („Movila albă"), cu observația că aci psihologia nu este a individului singuratic ci a unei colectivități izolate, de munteni insolubili spiritualicește la inovație, reacționînd ritualic și, în fond, magic înaintea unui fenomen trecător de natură violentă. Prozatorul este ardelean și a pornit din tradiția acelei proze de reacții așa-zis primare, în realitate mocnite și brutale fiindcă sînt îndelung reprimate. Însă modelul pare a fi, pînă la un punct, Marin Preda, adoptat însă așa cum trebuie la temperamentul ardelenesc : rigiditate, psihologie abstrusă fără expresivitate gălăgioasă, taciturnitate, în realitate emanația unui strat anistoric de rit obștesc cu legile lui crude și mecanice. Nimic pitoresc și imprevizibil căci Titus Suciu nu are volubilitate epică : el se fixează asupra unui grup redus de indivizi (prozatorul e un androcentrist), aduși într-o circumstanță extremă : expropriere, viol, tentativă de crimă, batjocură ignorantă, interpretate în chip de sacrilegiu și a căror rezolvare presupune un act justițiar. De aci, acea acumulare surdă de fapte vorbe în doi peri, interjecții, toate amenințătoare, creînd o, citeodată, irespirabilă tensiune, sfîrșită cu o soluție de factură etică. Nu în „eticism" stă însemnătatea prozei lui Titus Suciu, cît în acest talent de a crea o psihologie ritualică, vindicativă, de „sicilieni" ; dacă porcarii lui Slavici sînt cow-boys literaturii române, țăpinarii lui Titus Suciu sînt „sicilienii" ei.

Nu altfel examinează lumea rurală Apostol Gurău („Defonia"), interpretul unei umanități oarecum contemporane unde ecourile arhaicului nu s-au stins încă. Acum, geografia nu mai este alpestră ci campestră, ne aflăm la șes, într-un domeniu unde invazia civilizației moderne, cu toate tulburările ei sociale, se izbește de un strat inanalizabil de fabulos folcloric, vehiculat de bătrîni și femei, în așa chip încît factorul nou, imprevizibil, sfîrșește prin a fi absorbit de universul vechi, magic. O notă de zvircolire tragică, provenită din combinația a două realități ireductibile, dă originalitate prozei lui Apostol Gurău, prozator care asemeni lui Titus Suciu și altora a văzut în folclorul autohton materia irepetabilă a unei proze de absolută noutate. Dacă Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Titus Suciu și Apostol Gurău sînt „hiperrealiști" și „ritulici", Ștefan Agopian este „utopicul" talentat al prozei românești tinere. El a venit în romanul de azi cu intuiția unei lumi atestabilă istoricește, (sîntem în Oltenia românească de la începutul lui ottocento, amenințată de turci), însă interpretat datele documentare în chipul unei fantezii de formulă intelectuală, privitoare la raportul spiritului cu universul amorf. Prozatorul e un maniac al descripției de interioare, cu mobile, covoare și tablouri de preț, un alegorist al domesticității reclusive, deducînd de aci condiția unui fictiv Creator, aflat pe deasupra vremilor, a cărui pătrundere în epocă se produce în condițiile unei relativități care este a însuși spiritului cunoscător.

Fin stilist și admirabil inventator de psihologii istoricizabile însă verosimile, Ștefan Agopian e un autor din categoria utopicilor livrești, de felul lui Ștefan Bănulescu sau Ernst Junger. Ca și el s-au exprimat recent Dumitru M. Ion (poet de primă mînă și prozator fantast), Tudor Dumitru Savu (înrîurit de proza sud-americană). Cristian Velescu („Călătorii neobișnuite"), autori de felurite înzestrări, reductibili la nota fantastă și, citeodată, livrească, în a cărei compoziție intră multă cultură și un spirit esteticește elastic, deschis inventivității factologice și istorice.

„Hiperrealistul", „ritualicul", „utopicul" prozator tînăr dă viață unui moment esteticește nou și, adăugat unui talent de observator direct ori abisal, unei înzestrări în a vedea lumea pe mari trepte de cronologie, sporește numărul operelor literare memorabile de azi cu un procent încă de acum definit. Nu este exagerat a vedea în acestea simptomele prozei noastre de mîine, și în astfel de autori, completați cu alții încă necunoscuți, pe aceia care multiplică, în regimul clipei de azi, un simț epic care e congener literaturii române.

Artur Silvestri

CINCI ARGUMENTE ÎN FAVOAREA VALORII

Un volum de critică absolut remarcabil și, paradoxal, (paradoxe să fie ?) insuficient comentat este acest **Universuri imaginare** (Editura **Cartea Românească**, 1981) cartea de debut a lui Paul Dugneanu. Debutul în volum al criticului se produce după cam 10 ani de foiletonistică în revistele literare, predominantă fiind cea publicată în paginile **Luceafărului**. Ani de ucenicie, care au dovedit (celor dispuși să vadă) competență, bun gust, finețe analitică, spirit asociativ, virtuți polemice și, nu în ultimul rînd, eleganță stilistică. Calități suficiente pentru a-l recomanda drept unul dintre cele mai bune „produse" ale echipei de critici tineri, lansată și susținută de revista **Luceafărul**. Dar, totodată, motive puternice de a deveni pentru spiritele conservatoare, incomod și, prin urmare indezirabil. Iată una dintre cauzele insuficientei receptări a cărții sale de debut. Paul Dugneanu mai este „vinovat" și de un alt păcat. El nu-și adună în volum recenzii, note culturale, reflecții prejudecată. Ceea ce primează este criteriul estetic, față de care criticul nu-și permite nici un rabat.

2. **Universuri imaginare** este o întreprindere temerară. Abordînd opere îndelung cercetate de antecesori sau de contemporani prestigioși, criticul își asumă riscul de a forța uși deschise sau de a adăuga banalități. Nu se întîmplă, însă nici una, nici alta. Criticul nu refuză bibliografia dar, în cunoștință de cauză, nuanțează judecăți existente, corectează altele, descoperă unghiuri inedite de cercetare. Citeva exemple la îndemînă. În eseul **Al. Philippide — lirica măștilor**, criticul trece în revistă principalele opinii emise, în timp, asupra operei autorului **Monologului în Babilon**. Și, le respinge, pe cele mai multe, ca exterioare universului poetic analizat. Ne propune, apoi, o viziune personală (tematistă, din punct de vedere metodologic) construită pe descoperirea în profunzimea operei a unor succesive și corespondente structuri triadice, în jurul cărora gravitează figuri și motive, analizate minuțios la nivelul semnificantului și al semnificației. Afirmația existenței unui univers poetic omogen și coerent este înlocuită deci de demonstrația faptului. Sau altfel spus, impresiei îi ia locul argumentul. Originalitatea interpretării nu stă în numirea și circumscrierea unei teme sau a alteia (operație fie spus, în paranteză, nici ea la îndemîna oricui), care poate, de bună seamă, să fie indexată și la alți poeți, ci în analiza modului specific de funcționare al „mecanismului" poetic. A nu sesiza această diferență, înseamnă a nu pricepe nimic. Și, atunci, la ce bun să mai scrii despre ? Bănuiesc că există totuși o rațiune dar îmi declar incompetența în chestiuni de paraliteratură.

3. Valoarea demersului din **Universuri imaginare** stă și în capacitatea autorului de a adecva metoda la obiectul studiului. Sau, pentru a păstra cronologia reală a faptelor, în cunoașterea deplină a metodologiilor critice moderne (tematistă, structuralistă, stilistică, arhetipală) și, apoi, în adecvarea lor la obiect. E de la sine înțeles că o metodă nu poate fi absolutizată în defavoarea alteia și că, principial, ea poate fi contestată. Dar, la fel de limpede ni se pare, contestarea nu poate fi făcută decît prin raportarea la rezultate. Or, eseurile lui Paul Dugneanu se dovedesc a fi interpretări posibile, validate de demonstrație, care potențează semnificațiile universului poetic cercetat.

4. Cartea lui Paul Dugneanu propune, alături de analiza în consens cu exegeza critică de pînă acum, interpretări inedite, care dezvăluie fațete neștiute ale operelor abordate. Nu e vorba, încă o dată, de căutarea cu orice preț a noutății, ci de o argumentată demonstrație a existenței unor zone de interes, nerelevate pînă acum sau insuficient aprofundate. Exemplific cu două eseuri, ale căror titluri spun, și numai ele, destul despre spiritul scormonitor al autorului : **Feeria bacoviană** și **Ambiguitatea argheziană**.

5. În eseurile sale, criticul păstrează mereu o distanță benefică față de operă. O numesc **răceală metodologică** și o includ între calitățile criticului și ale criticii. Ce înseamnă asta ? Asta înseamnă că, în locul limbajului interjecțional, entuziast și, în fond, superficial pe care-l întîlnim destul de des în „critica" actuală, Paul Dugneanu preferă (și bine face) privirea lucidă, analiza temeinică, analogia și referința culturală. Ceea ce nu exclude — se înțelege — adeziunea dar o subsumează demonstrației. Criticul — dacă este critic — trebuie să vadă totul cu proprii-i ochi, să verifice de unul singur, să-și confrunte opiniile cu ale altora, însă sprijinîndu-se mereu pe realitatea textului. Entuziasmul este o consecință și nu o premisă. Așa încît, limbajul adorației rămîne perfect valabil doar în dragoste. Critica este și ea o formă de iubire, dar una care, pentru a dura, are mereu nevoie de dovezi. Ea le capătă numai dacă păstrează acea distanță benefică de care vorbeam mai devreme.

În ce constă valoarea **Universurilor imaginare?** Am produs, ca răspuns, cinci argumente, pe care mi le-a oferit lectura cărții și propriile-mi convingeri. Rămîne acum să repet, **pro memoria** și în chip de concluzie, că volumul de critică al lui Paul Dugneanu este absolut remarcabil.

Valentin F. Mihăescu

ÎNTRE DATORIE ȘI HAR

Un proces cu public care nu se poate ține pentru că acuzata decedează (comoție cerebrală) după cuvîntul de deschidere al președintelui tribunalului... Gîndul ne duce spre o scenă bine cunoscută din „Cel mai iubit dintre pămînteni" de Marin Preda (sinuciderea studentei bănățene în urma monstruoasei ședințe de la universitate). Totuși, nimic — sau aproape nimic — din revolta de acolo. Inculpata din romanul „Lunecînd" de Titu Constantin (C.R., 1981), studentă și ea (în arheologie) acceptă formalismul procesului cu public, are chiar conștiința spectacolului pe care-l creează, ironia necesară care o detașează și o apropie de sală și, luînd lucrurile în serios, își analizează cu stranie luciditate — nu vina imediată, ci întreaga viață (romanul este un dialog interior al eroinei pînă la începerea procesului). Este acuzată de pruncucidere, dar avortul pe care și l-a provocat este pentru ea un accident, o aparență, și-și concentrează atenția din toate puterile către cauza imanentă a lui. Iese astfel la iveală o poveste de iubire tragică, unică prin unilateralitatea ei, ce dezvăluie caracterul profund uman, „bunătatea omenească fără margini" a unei eroine care în aparență, „după probe", are o atitudine antiumană și antisocială refuzînd să participe la perpetuarea speciei. Un proces adînc, de conștiință, care nu se poate judeca decît în conștiință (și se judecă pînă la capăt astfel) — faptele explicate public și întărite cu martori implicînd dezvăluiri ce frizează monstruosul uman: din analiza dură, „la sînge", pe care și-o face fata înțelegem că ea își provoacă avortul pentru că tatăl copilului este incert : într-o obsedantă noapte de iulie, undeva între nisipuri, pe un șantier arheologic unde lucra logodnicul ei cu un prieten, după o furtună de nisip care-i tulbură simțurile (vezi, în folclor, „vîntul turbat" care ia mințile oamenilor) ea își înșeală logodnicul cu prietenul pe care abia l-a cunoscut și apoi revine la el transmițîndu-i propria tulburare a simțurilor și-l determină s-o accepte ca parteneră pentru a avea „împreună" un copil. O situație limită; condicile tribunalelor păstrează destule cazuri similare, iar în viața zilnică auzim de căsătorii regizate în pripă de către fată (mai de mult, părinții înșiși le regizau) pentru a masca rodul unei rătăciri de moment și a evita copiii din flori. (Mitologia rezolvă problema mult mai simplu spărgînd rigiditatea triadei : vezi, de exemplu, cazul gemenilor Heracles — Ificles concepuți în aceeași noapte de Alcmena cu Zeus și, respectiv, Amfitrion, soțul ei.) Romanul lui Titu Constantin nu rodează locul comun ca narațiune, ca mit, ci plasează problema în contextul general uman, ca rost al femeii pe pămînt. Eroina nu acceptă niciuna dintre stratagemele obișnuite în asemenea situații (ascunderea faptei prin forțarea căsătoriei compromis etic ; păstrarea rodului și neutralizarea sau alegerea unuia dintre parteneri implinîndu-și harul, menirea, etc.). Pe moment întrevede posibilitatea ca logodnicul s-o prindă asupra faptei și să moară împreună cu complicele ei — dar, în condițiile civilizației noastre lucrul constituind o aberație această situație, pe care chiar o invocă, este imposibilă. Rămîne să-și judece vina analizînd strict faptele pe care numai ea le cunoaște în cele mai mici detalii. Eroina se numește, în mod necesar unei abordări fundamentale a conflictului, Eva Midia și reține din adolescență o simbolică întîmplare cu un șarpe care o surprinde goală (era la plajă), o „hipnotizează", făcînd-o, într-un fel de instinct atavic pe care nu și-l explică, să-l certe și să-l urmărească. Are datoria procreației fiind ultima descendentă a familiei ; mai trăiește sora mamei, domnișoară bătrînă, care-i dă creșterea povestindu-i neîncetat despre morții din familie : mama, la nașterea ei, bunicul, tatăl. (Domnișoara Gologan este cea mai revoltată de avort : „Ești un monstru, nu ești om, domnișoară Eva Midia")

Are, apoi, harul matern : simte elementele cosmice în ceea ce au ele viu, viața imanentă a nisipului, a pămîntului, a aerului și apei. Natura după ploaie i se pare o unire conjugală între cer și pămînt, la privirea căreia aproape se rușinează ; la fel răsăritul soarelui din mare, noaptea și ziua sînt ființe, cimitirul însuși are viață și o atrage alături de mama ei pentru a contribui la creșterea arborelui real dintre mormintele arborelui genealogic. Nu este vorba de un libido excesiv ci de conștiința propriei meniri ca parte femeiască a lumii de a perpetua viața. Acea cumplită furtună de nisip după care-și trădează logodnicul o simte ca pe o tulburare finală a elementelor cosmosului, ca pe apocalips, trezirea sentimentului matern de protejare, adăpostire a germenului uman fiind aproape instantanee. În timp ce logodnicul legitim este cufundat în cărți de specialitate privind tocmai furtunile de nisip, prietenul lui simte, ca și ea, spaima sfîrșitului și o prinde de mînă. O homeopatie care duce la prima „lunecare" — după care Eva Midia are revelația că chiar nisipul, simbol al lipsei de vegetație, al secolul, are o viață a lui (implicit, că furtuna care a speriat-o nu aduce sfîrșitul ci reface ordinea elementelor degradate în imobilitate). Femeia, în viziunea lui Titu Constantin, acționează ca un resort (în sensul zeițelor vechi ale vegetației), ca un senzor extrem de fin în depistarea forțelor vitale din elementele cosmice aparent inanimate, pentru conservarea lor la cea mai mică teamă de neant. O furtună de nisip, cu trei personaje. În timpul unei alte furtuni, la mare, fata are același instinct față de logodnicul ei — dar este de față al treilea personaj, domnișoara Gologan, care le aduce două coșulețe cu zmeură, simbol al fructului împlinit ; la vederea zmeurei fata se calmează, se liniștește, căpătînd încredere în forța de creație a naturii și instinctul ei se potolește, dar îi rămîne obsedant în memorie. O furtună asemănătoare — a treia — însoțește sicriul mamei la cimitir, dar preotul și tatăl mamei nu permit întreruperea ceremoniei, preotul amenință, blestemă pe cei ce vor să se întoarcă din drum, tri-

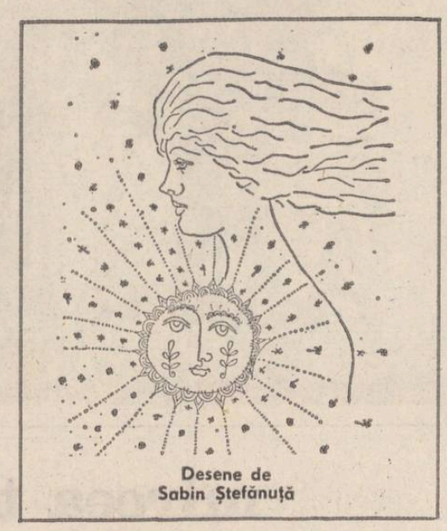

Desene de
Sabin Ștefănuță

mite el însuși acasă femeile și copiii iar calea pînă la groapă este urmată prin mijlocul furtunii. Viața și moartea trebuie să-și urmeze cursul firesc prin revolta elementelor : moartea, păstrîndu-se strict ritualul („Mortul de la groapă nu se mai întoarce"), viața, de asemenea — iar nu prin împlinirea ritualului de creere a ei — cum simte eroina — în momentele în care este amenințată. Trădarea logodnicului este prima vină pe care și-o recunoaște Eva Midia (păcatul originar) ; pentru asta invocă un tribunal al iubirii, patronat de însemnele zeiței Venus. O abandonare a eticului, a datoriei, pentru a-și urma harul (și menirea : ea este o Evă, implacabil trebuie să trădeze). Este vina de care poate fi absolvită, pentru care cere insistent iertare. Cea de-a doua „lunecare", însă, revenirea la el și repetarea actului creației, este o compensație pe care o acordă cu de la sine putere eticului. Aceasta reprezintă marea greșeală : „Este o nelegiuire, recunosc" — pentru că eroina nu-și urmează nici harul nici datoria etică, ci doar pasiunea (considerată, în tragedie, un factor terț, cauză aparentă dar neesențială a greșelii). Conștientă, fata fuge dintre nisipuri, rupe legătura cu cei doi parteneri (este reacția „normată" a eroului de tragedie cînd i se revelează păcatul, crima abominabilă : Oedip fuge din palat după descoperirea incestului) — și, după ce nouă ani încearcă o nouă compensație, înlăturarea lui, sperînd că-și redobîndește curățenia inițială (ca natura după furtună ; confuzie între cauză : furtuna și efect : rodul, confuzie ce are la bază asemănarea eroinei pînă la identitate cu natura).

Este cea de-a treia greșeală — a doua comisă în mod conștient — cea fatală în tragedie — care alterează iremediabil domeniul etic (rănind grav și morala publică, motiv pentru care se intenteză procesul) și harul ei de femeie. Totul, judecat cu luciditate de către ea însăși, în conștiință. Verdictul este implacabil : prin compensări succesive eroina trebuie să compenseze și înlăturarea vieții prin propria viață. Ea va muri pentru că și-a negat harul, categorie majoră în virtutea căreia a acționat, pe care o deține în cel mai înalt grad. Faptul că-și numește singură pedeapsa și-o acceptă face din moartea Evei Midia o moarte rituală. O jertfă care se oferă de la sine pentru a indica drumul greșelii umane, pentru ca ceilalți să-l evite. Întîmplător (ironie tragică), președintele tribunalului spusese același lucru : „pedeapsa nu este pentru ceea ce s-a săvîrșit, ci pentru ceea ce nu s-a săvîrșit, ca să nu se săvîrșească". De altfel, eroina nu merge în neant, în beznă absolută ; ea nu concepe moartea ca degradare a elementelor — ci are tainice legături cu adîncul pămîntului în forța vitală a căruia crede, din care se desprinde reprezentînd-o. Procesul ei se desfășoară într-un „centru", la „buricul pămîntului" (omphalos), este înconjurată de reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale iar în final ni se transmite strania senzație că oamenii care au urcat treptele tribunalului trebuie, ca să iasă, să le urce din nou. Tribunalul însuși s-a scufundat undeva sub pămînt judecîndu-se, astfel, chiar esența lui. Eroina moare trăind senzația potopului ce aduce sfîrșitul lumii, cu valuri de mare uriașe, cu monștrii marini oribili ieșiți din adîncuri — ea luptîndu-se să prindă o gură de aer. O contopire, în spasme, cu elementele telurice din revolta cărora a ieșit. Pentru ca lucrul să nu fie ireparabil, ritual, prin evitarea greșelii pentru care se sacrifică, oamenii o vor reînvia în amintire. Altfel, tipul de greșeală comisă de Eva Midia reprezintă, de cînd lumea, în conștiința noastră, un mod de autodistrugere, de „lunecare" în neant.

Scris cu multă grijă, pe un spațiu restrîns strict la economia narațiunii, romanul acesta care respectă cu credință legile tragediei clasice (unitate de loc, timp și acțiune) dezvoltînd o tragedie rituală readuce în actualitatea noastră torturată, parcă, de nou, de inedit, o problemă veche de cînd lumea, rezolvată în maniera celor vechi ; interesul cu care se citește dovedește o dată în plus interesul general uman pentru valorile perene, verificate în timp, ale spiritului uman creator de bine și frumos.

Nicolae Georgescu

mara nicoară

Jurnal

Nu voi mai fi niciodată ce am fost
Spuse trandafirul, cu petalele albastre căzute
pe pămînt
Foșnind, ușoare ca penele de vrabie
Nu voi mai fi niciodată ce am fost
Spuse colina
De pe care se rostogoleau soldați
Sub soarele de ianuarie strălucitor ca o sabie
de foc
Nu voi mai fi niciodată ce am fost
Spuse vîntul
După ce am trecut prin fabricile acestui oraș
După ce am trecut peste pădurea fragedă
Nu voi mai fi niciodată ce am fost
Dar și cu ochii scoși,
Am să cînt.

Înainte sau înapoi

Privighetoare îndărătul gratiilor de aur,
Privighetoare să fiu,
Să cînt de plăcere.
Coifuri sclipitoare, armuri,
Caii regești topiți în țărina albă
Unde este imperiul, vulturul mării,
Unde macii și iasomia, unde
Lumina de atunci
Pe blîndele dealuri
Doar cîte un obiect dezgropat din pămînt
Mai păstrează zgomotele glorioaselor bătălii.
Deasupra țărinii albe se află cetatea
Pietrele caldarîmului amestecate asemeni
ierbii de către veacuri.
Ceasornicele acoperite cu argint
Nimeni nu știe
Încotro mergem.

Alt anotimp

Marea în cămașa ei de lumină
A rămas departe, în alt anotimp,
Cu gura ta dulce, cu fructele tale.
Daliile toropite de căldură
Privind peste garduri pitice
Pietricele reci, valuri adormite,
Marea care mă privește în ochi
Ce adevăr trăiește în jurul meu, în văzduh,
în ape,
Și eu nu-l înțeleg ?
Soarele prea copt putrezește și el încet
Creangă de singer cu bobițe roșii.
În adîncuri vuiesc roțile mării
Departe vuiesc orașele, cu răsuflarea lor
de animal rănit.
Marea în cămașa ei de lumină
A rămas departe, în alt anotimp.

Despre suflet

Lucrurile au importanța pe care le-o acorzi :
Pentru mine e foarte importantă zăpada
alinînd ogorul
Pentru mine e foarte importantă poezia
Aruncată asemeni mărgăritarelor pe străzi.
Pentru mine e foarte importantă familia
Pieptul meu e zid de apărare în noaptea
roșie,
Iar patria mea e familia mea.
Pentru mine e foarte important trifoiul
înmiresmat ;
și chiar ciulinii ;
Mi-s dragi cuvintele răsunătoare ale țăranilor
la oraș
Ei, obișnuiți să vorbească de pe un deal pe
altul
Acolo în aerul pur al satelor unde clopotul
de seară
Le reamintește de suflet.
Pentru mine sînt foarte importante cuvintele
de argint
Ale limbii române,
Pe care se așează prea des negreala
indiferenței.
Fiecare este ceea ce iubește ceea ce urăște
Dragostea și credința ridică insule și popoare
pe ape pustii.
Clopotul de seară
Se aude deasupra patriei.

Grîul

Pe cîmpiile locuite de păsări
Grîul copt se scutură în valuri
Caii zăpezii răstoarnă în țărînă
Porumbul înalt cu știuleții cît porumbeii,
Viile rămase în decembrie cu rodul neculeș,
Boabele dulci scofîlcite.
Am crescut în respectul piinii în
acel sat din Transilvania
Fiecare bob de grîu are pe el o inimă
Dacă înfigi cuțitul în piine curg lacrimi
Dacă arunci fărîme pe jos
Vîntul de sud îți dărîmă casa
O, grîul este iertarea noastră,
Este sufletul nostru
Noi toți sîntem muncitori
La porțile Regelui Grîu.
Bătrînii țărani în zadar mai vorbesc despre
inima grîului
Minutarele poruncesc altfel de răgazuri
și munci,
Altfel de sărbători.
Dar grîul, grîul este iertarea noastră,
viitorul nostru,
Grîul nobil, al limbii române.

ÎN ACESTE ZILE ÎN LIBRĂRII

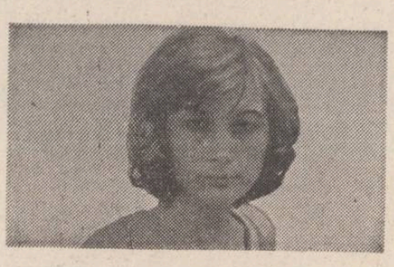

ioana dinulescu

Măiastra în noapte

Privește pasărea, n-o atinge.
Trupul ei fulgeră —
ochi dumnezeiesc — în noapte.
Palmele tale au zămislit-o,
oasele ii înțelenesc în eternitate.
Îți întorci gîndul spre piatră :
sub daltă cîntă ca o femeie
hăituită de dragoste,
fărîmițată de singurătate ;
în timp ce gîndul tău se naște și moare,
cu fiecare naștere,
cu fiecare moarte.

Ctitorie

O clipă, un an
sau numai o amiază de vară,
stăpîn e cuvîntul pe ierburi și flori,
pe frunză își scrie stema hoinară.
Înaltă septembrie steag de miresme,
ochiul înțelenește în culorile coapte ;
se alege ramul de fruct,
ziua de noapte.
Poartă deschide livada spre zări —
orașul respiră la alt capăt al lumii —
pe nevăzute schele, în măr, cuvîntul
dăinuie ctitorie.
Asmute roua către noi, dinspre cuvinte,
dinspre mere,
puhoi de apă vie.

Corăbii de hîrtie plutind

Libertate
între coperțile unui caiet nescris.
Liniște înaintea tulburării viitoare.
Gîndul spînzură-n veghe,
creierul înflorește presimțind
diluviul unui nou poem.
Și trupul tău tînăr, aruncat peste bord —
balast inutil —
și gesturile, cite ți-au mai rămas,
de dragoste : mici corăbii de hîrtie
plutind pe riul însingurării.
În afară nimic, în simbure totul :
ochiul pîndește între coperți
să se nască
monstrul a toate devorator : poezie.

Femei, la capătul podului

Lin vălurind peste priveliștea orei —
libertăți în corola sufletului,
ierburi de mare frăgezind sub atingerea
tălpii...
La o răspîntie : pleoapele tale —
somnoroase peceți de ivoriu
și destrămarea umbrei,
cheltuirea ei peste lucruri...
Fragile cuarțuri între gesturi.
Pirogi înrădăcinate pe o plajă dezertă ;
femei, la capătul podului :
ofranda siluetelor zvelte întregea
orizontul...

Pregătiri de iarnă

Cu apariția Ziței — mica broscuță adusă de Maciste acasă, Gherman se văzu în situația de-a nu mai putea face față nevoilor diverse ale „familiei", cu atît mai mult cu cît (după ce aruncase noua „chiriașă" de cîteva ori pe fereastră) admise pînă la urmă, de dragul motanului că e posibil menajul comun și straniu a trei ființe atît de diferite. Maciste o obișnuise pe Zița numai cu lapte, obligîndu-l astfel pe Gherman să treacă în fiecare dimineață încă înainte de ora șase pe la lăptărie pentru a putea fi sigur că-și găsește marfa. Înainte vreme atît baia cît și bucătăria fuseseră pur și simplu invadate de gîndaci și insecte, dar odată cu apariția Ziței, mărunțele gîngănii dispăruseră cu totul. Broasca lua proporții văzînd cu ochii, ajungînd aproape cît un balon, spre bucuria lui Maciste care avea acum, într-adevăr, cu ce să se joace. Observîndu-i cu plăcere dimensiunile, Ion și Vasile vedeau în obezitatea Ziței un semn sigur al bunăstării lui Gherman care suporta cu stoicism orice ironie. Dar Gherman era cît se poate de îngrijorat, fiindcă ratase a doua posibilitate de a-și deschide un alt atelier fotografic în centru. La ultima întîlnire a celor trei prieteni, după ce zvîntară o damigeană de vin, Gherman plecă împreună cu Vasile și Ion la cel din urmă acasă, uitînd pentru prima oară de existența motanului și a Ziței. Geamul rămase întredeschis ca de obicei. Nici a doua zi, nici în a treia, nici în a patra stăpînul nu se arătă pe-acasă, și Maciste nu știa cu ce să-și mai hrănească partenera de joacă. A cincea zi în zori, un paznic de noapte observă un motan uriaș cărînd în brațe două sticle de lapte și, cu toate că alergă după el, ba, disperat că nu-l poate ajunge scoase chiar pistolul să tragă, după o căzătură serioasă, renunță să-l mai urmărească.

În tensiunea pregătirilor pentru sărbătorile de iarnă, Maciste (căruia nu-i scăpa un eveniment din cartier) observă că la vila din apropiere lumina se stingea mult mai devreme și un tînăr se cățăra pe zid și intra cam la aceeași oră în camera tinerei fete pe care o văzuse cîteva seri la rînd jucîndu-se pînă tîrziu cu balonul agățat de tavan. În urma tînărului, Maciste intra și el cu îndrăzneală în cameră, iar de acolo, deschizînd ușă după ușă, ajungea în bucătărie, deschidea cămara doldora de jamboane afumate, caltaboși, singerei și cîrnați și cu un curaj nemaipomenit căra în fiecare seară din toate acestea pînă cînd reuși să transfere aproape tot stocul de bunătăți la Gherman acasă. Cam în a cincea seară de cînd lipsea prietenul și stăpînul său, Maciste care cerceta cămara pentru a mai vedea ce noutăți au mai sosit, fu surprins de tînăra fată și de iubitul ei cu un salam de Sibiu în brațe. Tînărul, pentru a-și arăta atașamentul față de casa iubitei sale, luă sucitoarea de aluat în mînă și un polonic în alta și încercă să se apropie de Maciste, dar fata, observînd ce caraghios arăta iubitul ei dezbrăcat și numai cu acele unelte în mîini, izbucni într-un ris atît de nereprimat, încît prietenul ei rămase ca paralizat în loc. Risul se revărsă apoi prin întreaga vilă pentru că fata alergă să-și ia un capot și revenind aduse și un halat bărbătesc pentru tînărul care, față în față cu motanul, deși nu era un fricos, tremura pur și simplu cu atît mai mult cu cît fata nu se mai putea opri din ris. În tot acest timp, marele motan rămase în poziția în care fusese surprins. În clipa cînd tînăra blondă îi deschise fereastra, în loc s-o șteargă urgent și fericit, Maciste, spre stupoarea tînărului, ajunse dintr-un salt în brațele fetei încă rizînd

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 8-a

tudor octavian

SOLO LA CONTRABAS

Bazil Vacamar, fiul lui Ion Vacămare din comuna Pajiștea, satul Odaia, absolvent al conservatorului de muzică și, prin merit personal, angajat al operei din N., cîntă la contrabas, dar are ținuta, ideile și, în general aplombul unui violonist.

Întrucît, în cele ce urmează, e vorba de un contrabasist, trebuie să lămurim din vreme o chestiune : povestirea aceasta nu-i privește pe contrabasiști. Obiectul ei, dacă se poate spune așa, e viața lui Bazil Vacamar și, pînă într-un punct, a orchestrei în care cîntă.

Un contrabas este un instrument cu coarde și arcuș. În familia instrumentelor cu coarde și arcuș, este cel mai mare și are registrul cel mai grav. Ca principiu, însă, între o vioară și un contrabas nu există nici o deosebire. Dat fiind principiul, Bazil Vacamar poate să viseze, să sufere și să spere la fel cum visează, suferă și speră un violonist. Și să emită, totuși, din locul pe care-l ocupă în fosa operei din N. undeva, în stînga, numai sunete grave.

La patruzeci de ani, Bazil Vacamar e un bărbat uscat, posac și plin de pedanterii. Nu îngăduie să i se schimbe scaunul, are în fiecare buzunar cîte o batistă parfumată, ține un jurnal presărat cu unele cugetări despre obtuzitatea publicului din provincie, înainte de a se culca se uită la barometru, din septembrie și pînă în aprilie înghite preventiv cîte o aspirină zilnic, își dă mereu demisia la jumătatea stagiunii, știind că nu-i va fi niciodată aprobată, o cară pe nevastă-sa la toate spectacolele, își face singur cafeaua, chiar și cînd merge în vizită, iar cînd semnează vreo hîrtie, o face foarte citeț și cu acest aigu pe-al doilea a din nume, lucru ce nu deranjează pe nimeni deoarece artiștii au toți cîte o suceală.

Contrabasiștii, se înțelege, e bine să fie înalți. Bazil Vacamar e atît de înalt încît, văzînd cum îi răsare creștetul din fosă, publicul din primele rînduri e neliniștit și trăiește un timp sentimentul, cu totul dezagreabil, că orchestra e pe cale s-o șteargă și că spectacolul o să fie aminat.

Curînd, trompetii încep să bubuie acordurile eroice ale cine știe cărei opere italiene, dirijorul se remarcă aruncîndu-și mîinile în toate direcțiile, soliștii apar cuviincios la rampă să-și cînte ariile sau duetele, dar publicul e nervos și neatent fiindcă bila lucioasă și lunguiață a contrabasistului apare și dispare și trezește în subconstient amintirea experiențelor acelea morbide cu capete tăiate ale fachirilor și iluzionistilor.

În antracte, cu chipul negricios și frisonat al contrabasistului înaintea ochilor, bărbații comandă cu demnitate sucuri reci iar femeile, avînd timbrul grav al partidei de contrabas în urechi, se lipesc încet de umărul soților.

..... La donna e mobile..." răcnește cu un zîmbet perfid tenorul trupei, fără să bănuiască efectul pe care îl are asupra sălii expresia concentrată și mustrătoare a lui Bazil Vacamar.

În finaluri, cînd soliștii și orchestra se întrec care să cînte mai tare și din fosă năvălesc către sală tot felul de sunete. Bazil Vacamar pare ostenit și, oricum, detașat de problemă. Eu, parcă ar spune contrabasistul, mi-am terminat treaba, iar ce urmează e fără importanță.

Într-o zi, spre sfîrșitul turneului pe care-l întreprinde în Italia, opera ajunge în orașul N. și e gata de spectacol. Melomanii locali, foarte exigenți, aplaudă tot timpul. .....La donna e mobile...", strigă, pătruns de faptul că femeia e într-adevăr, superficială și nestatornică, tenorul. Pe fața dirijorului se citește o stare deosebit de elevată, instrumentiștii sînt multumiți, ca niște oameni cu toate conturile încheiate, și fac în gînd, pentru a nu știu cita oară, împărțeala cadourilor pentru cei de acasă.

Numai Bazil Vacamar e îngîndurat.

Cu ce se îndeletnicește oare bărbatul acela, al cărui cap ascutit și lucios răsare mereu în stînga fosei ? se întreabă oamenii din primele rînduri.

De ce-o fi el atît de trist, cînd muzica e atît de voioasă ?

Și, în definitiv, cu ce-ar putea fi ajutat, să nu mai arate atît de sumbru ? Cine nu se simte astăzi singur ? Orice om are momente cînd îi vine să se spînzure, firește, dar trebuie să ai o fire cu totul aparte ca să ți se întîmple asta tocmai cînd corul, într-o formă excepțională, izbutește cu vestita „O, che gamba mai pensate..." un pianissimo de-a dreptul perfect.

După banchetul, care se prelungește pînă în zori și la care, cu excepția contrabasistului, toată lumea, gazde și oaspeți, se îmbată, cîteva clipe înainte de urcarea în autobuz, Bazil Vacamar se apropie de directorul trupei locale și, cu un glas pe cît de pătruns, pe atît de grăbit, își oferă serviciile. „Ma, si..." aprobă, cu mintea încă tulbure, acesta și îl întreabă dacă e o afacere personală sau trebuie discutat cu impresarul român. „Personală !", precizează Bazil Vacamar.

„A...", face nesigur directorul, vizibil însă impresionat de vorbele precipitate ale contrabasistului și, mai cu seamă, de prestanța ce-o degajă fiecare mișcare a acestuia. „Numai solistii de rasă obișnuiesc să fie atît de interiorizati".

Dar de angajat, îl angajează de probă, pentru o lună.

Deși prudența directorului îl mîhnește, contrabasistul se achită constiincios de treabă. Scoate, în fiecare seară, sunete prelungi și grave, în vreme ce, cu privirea ațintită la fruntea lui bombată și strălucitoare, statornicii operei din N. își fac fel de fel de gînduri. Mina abstrasă, înnegurată a lui Basilio Vaccamar îi cam indispune astfel că, la încheierea lunii, cînd fosa e iarăși sub stăpînirea dirijorului, toată lumea — directorul, orchestra și abonații — se simte ușurată.

Iar contrabasistul e tocmai în Franța, în orășelul N. unde, grație talentului, cîștigă lesne concursul pentru ocuparea unui post în partea din stînga a fosei, firește, la instrumentele cu coarde și arcus de mari dimensiuni. Vedeta trupei, tenorul, cîntă surizător și congestionat aria .....La donna e mobile...", dirijorul, misterios și titanic, ca orice om ce stă cu spatele la public, se războiește cu instrumentiștii, rafinații ascultă muzica ținînd ochii aproape închiși. În schimb, melomanii mai puțin rafinați stau strîmtorați în scaune și caută să scape de senzația că sînt priviți, că un anumit lucru are să se întîmple neapărat, dar care e lucrul acela, nimeni n-ar ști să spună.

În N., contrabasistul stă o stagiune. La sfîrșitul ei, semnează pentru ultimii bani, cu accent *aigu* și cu presimțirea că în viața sa va avea loc curînd un mare eveniment, o schimbare de natură a da peregrinărilor lui un sens deosebit. Cu contrabasul în spinare, se-ndreaptă spre Olanda, mai precis spre orașul N. În N. are loc, de bunăseamă, un concurs pentru ocuparea unui post în orchestra operei. Se prezintă un număr impresionant de candidați, dar concursul e cîștigat cu ușurință de un străin, pe nume Basil Vachamaar.

Deschiderea stagiunii e un succes. Se cîntă „Rigoletto" și în celebra arie „....La donna e mobile...", populară atît pentru cadența divină a melodiei cît și pentru adevărurile axiomatice privitoare la caracterul superficial al femeii, un tenor italian, găsit și stînd să plesnească de gras ce-i, ridică sala în picioare. Ponderatul public olandez nu mai este deloc ponderat și doar cîteva persoane din primele rînduri nu aplaudă. E vorba de niște bărbați mai în vîrstă, aflați în imediata apropiere a fosei, și anume în partea ei stîngă. Din fosă răsare un cap uscat, bine fasonat, sticlind uneori sub bătaia reflectoarelor. Un cap cu doi ochi umbriți de melancolie. Dirijorul, un neamț imperturbabil, se înclină uneori aprobator în direcția contrabasistului, acesta freacă virtos arcușul de coardele groase ale instrumentului, aerul vibrează puternic datorită sunetelor grave ce se înalță din partea stîngă a fosei, dar Basil Vachamaar e din ce în ce mai ursuz. Și astfel, fără o explicație logică, rîndurile din imediata vecinătate a orchestrei rămîn nevindute.

Uleiuri de Benone Șuvăilă

După, Bazil Vacamar trece oceanul și cîntă în Statele Unite, în orchestra operei din N., un orășel agrar cu numai trei mii de locuitori, mari amatori de muzică italiană. Urmează Columbia, și opera din N., o nouă traversare a Atlanticului, pentru o stagiune în Elveția, în partea din stînga a fosei, alături de contrabasiștii operei din N., în felul lui, o personalitate fiecare, apoi Turcia și opera în aer liber din N., unde doar orchestra se mai supune tradiției, cîntînd în fosă, într-o atmosferă încinsă, plină de mirosuri necunoscute.

Bazil Vacamar emite, trei ore pe zi, sunete în cel mai grav registru și ideea că, foarte curînd, în viața lui are să se petreacă o schimbare importantă se instalează, dacă se poate spune astfel, cu dulceața unei idei fixe. Ea functionează și atunci cînd, apreciind greșit circumstantele, contrabasistul părăsește o orchestră, nefiind tocmai sigur că are angajament la alta.

Într-o zi, pe la sfîrșitul lui noiembrie, pe cînd cîntă în Suedia, la opera din N., la orele douăzeci și unsprezece minute, exact în clipa în care un tenor danez de un metru și patruzeci și cinci și o sută șaptezeci de kilograme, dar înzestrat cu un glas unic, slobozește prima notă din aria .....La donna e mobile...", unde se spune, ori mai bine zis, se cîntă despre neputința funciară a femeilor de a fi credincioase unui singur bărbat, contrabasistul Vassil Vakămăr, contrariindu-i profund pe vechii abonați ai operei, instalați în chip tradițional în primele rînduri din stal și, de la o vreme intrigați de capul lucios și cu un început de chelie al unui individ despre care nimeni nu putea să spună cu ce ocazie se găsește acolo, se ridică în picioare, își ia contrabasul, plătește un taxi pînă la gară și, cu primul tren de München, cu legătură pentru București, se întoarce în țară.

În București nu rămîne prea mult.

În ziua următoare, cu avionul de dimineață, zboară spre N. și primul drum nu îl duce, așa cum ne-am aștepta, acasă, ci la opera locală. Aplombul de odinioară e parcă mai subtil, fostii colegi îl privesc cu respect și, lucru explicabil, cu trac, iar directorul — în clipa în care contrabasistul intră pe ușă, lăsînd-o pe secretară cu gura căscată, și-și scoate încet ochelarii fumurii — se ridică brusc în picioare, ca un elev surprins cu fițuicile sub caiet.

Discuția dintre directorul operei din N. și Vasile Vacămare are loc în termenii unei ambasade la care, în pofida unor divergențe de păreri în chestiunile esențiale, părțile manifestă o reală bunăvoință. Contrabasistul vorbește, în treacăt și fără să facă prea mult caz, de marile orchestre în care s-a produs și de contractele strălucite pe care le-a declinat iar directorul, fără să-și poată lua privirea de pe fruntea lui sticloasă îl invită, dacă e dispus să invitatia îl onorează, să cînte, în noua stagiune în orchestra operei.

Și astfel, toamna, la primul spectacol cu „Rigoletto", publicul din N. zărește ridicîndu-se din fosă, în partea stîngă, în dreptul ușii pentru evacuarea orchestrei în caz de incendiu, capul atît de familiar odinioară al contrabasistului, ceva mai chel și mai lustruit, avînd în plus o expresie îndîrjită, de om care se pregătește pentru un fapt ieșit din comun.

mircea tinescu

Cel uitat

cel uitat de veghe în turn
cît veac care an
nimic de văzut
nimic de vestit
curge din clopot făină de cari
lemnele mușuroaie
iasca s-a ridicat naltă ceață
cremenea scîrțîie mărunt sub mergere
nu s-a schimbat de cînd anul
capacul ochiului țeapăn
reflex ruginit
ce lăuntruri se deschid
iată cea de nevestit
mereu alta coboară
desăvîrșindu-și transparența
cînd e toacă strigi pe nume
nu răspund cum ochii privesc singuri
pierdut pentru toate locul plecării
ce e întoarcerea
alta mereu alta se desfășoară
închizind sfera
cel uitat de veghe în turn

Diversiune

și bine nu va mai fi
nici măcar în artificiu
acestea ; amintește
fiecare seară
încuie armele și armura
aruncă cheie-n ziua următoare
numai să ferești de rătăcire
cu acele alcătuiri
vii și păcătoase
cuvintele
căci pe drept vei fi lapidat
de buni păzitori ai legii
pentru îndelunga și incurabila
și preacunoscuta voastră desfrînare
tu un crai nerușinat
în cuvinte despuiate la trup
amirosind a subversivă curățenie

Apărarea turnului

vine paganul spre tine spre turn
îmbrăcat uriaș
cu solzi de oțel sunători
vine paganul
și stau pustiu
și stilp stau
cît de lin te cuprinde șenila
ca un melc mai încet
cît de lin
nesfîrșit e fiorul galactic
cît de lin calcă șenila
nemăsurată plăcere

și tu rămii în urmă subțire
și tu rămii subțire nepăsător
hîrtie împărătească împurpurată
cu filigran
forme ale adîncului tău
imprimate de raze misterioase
tu stai subțire pustiu
copii nebuni ascut iarbă

A APĂRUT :

Rațiunea sprijină pacea...

Urmare din pag. 1

de povara așezată pe umerii popoarelor de cursa înarmărilor, educat în spirit umanist, se vrea un militant pentru pace și dezarmare, un educator al maselor populare în spiritul păcii, afirmat astăzi cu atîta tărie în întreaga lume.

Omul rațional, cunoscător al binefacerilor păcii, refuză gîndul că într-o bună zi, într-o clipă nebună și fatală, marile cuceriri științifice și tehnice ale umanității, puse în slujba războiului, ar putea aprinde întreaga planetă, făcînd din civilizație și cultură un morman de pulbere murdară, în care statuile lui Phidias și ale lui Michelangelo, măreția Piramidelor, frumusețea Giocondei și a Victoriei de la Samotrace, marile poduri de peste întinsele ape, canalele și catedralele, lucrate în zeci și sute de ani, întreaga arhitectură a lumii, literatura, pictura, muzica ei, ca și toate valorile geniului uman să devină o groaznică groapă cu cenușă. Prin arte și științe Omul-Om trebuie să fie educat să spună NU posibilului Apocalips, după care nu va mai rămîne piatră pe piatră, nu vor mai fi nici învingători și nici învinși, nici cuceriți și nici cuceritori, din toate eforturile și creațiile umanității alegîndu-se „praful și pulberea" — cum zice românul. Omul de la noi din România, constructor pașnic al unei lumi mai bune și mai drepte, al unei culturi și științe avansate, este educat prin toate mijloacele să spună un NU cataclismului atomic care amenință omenirea și viața, ca în nici o altă clipă a istoriei. Au spus acest NU al demnității umane și al rațiunii tineri și bătrîni, bărbați și femei, români, germani, maghiari și de alte naționalități, țărani, muncitori și intelectuali care, în mitinguri impresionante, la chemarea președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au manifestat pe tot cuprinsul țării, cu hotărîre, pentru pace și prietenie, pentru dezarmarea nucleară, pentru progresul și prosperitatea omului și a omenirii. Să observăm cu mîndrie că niciodată pe umerii unei negații nu s-a îngrămădit atîta forță de afirmare a voinței și luciditătii unui popor, ca în aceste săptămîni de sfîrșit de toamnă și început de iarnă, atît din punct de vedere meteorologic cît și politic și istoric, săptămîni în care întregul popor român a rostit din adîncul ființei lui istorice un NU hotărît războiului, un NU plin de îngrijorare înarmărilor nucleare, un NU în care vibrează toată omenia românească și acel străvechi „bună pace" al lui Mircea cel Bătrîn din viziunea eminesciană, un NU umanist violenței, forței oarbe, în care forța dreptului tinde să fie înlocuită de unele puteri cu dreptul forței, un NU istoric bombei cu neutroni, rachetelor cu rază de acțiune din Europa, un NU uriaș înspăimîntătorului sfîrșit apocaliptic pe care unele spirite belicoase îl pregătesc cu cinism și sînge rece.

Educația pentru dezarmare și împotriva războiului trebuie să-i ajute pe oameni să nu uite niciodată lecțiile amare ale istoriei războaielor de o zi, de 5 zile, de 7, 30 sau 100 de ani, să nu uite învățămintele războiului de mii de ani pe care omul îl duce cu propriile sale mîini și instincte.

Cu armele atomice de care dispune astăzi tehnica militară, nu mai e vorba de risc, ci de distrugere totală. Iată de ce, noile și importantele inițiative de pace ale președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, scrisorile adresate lui Leonid Brejnev, Ronald Reagan și altor șefi de state, semnatare ale Tratatului de la Helsinki, exprimă vocea rațiunii, voința nestrămutată a poporului român de a lupta pentru dezarmare, împreună cu alte popoare, de a apăra dreptul fundamental al oamenilor: dreptul la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Această vocație a păcii vine din adîncurile istoriei noastre pustiită de atîtea ori de războaie care ne-au cotropit țara, împotriva cărora s-a pronunțat un Neagoe Basarab, un Miron Costin și Ion Neculce, un Constantin Brîncoveanu, Anton Pann, cel ce spunea, pe la începutul veacului al XIX-lea, „Iar bătrînei Europe îi dorim mai multă pace / Mai puțin război a face", un Mihail Kogălniceanu și un Nicolae Bălcescu care scria că „Românii n-au iubit războiul de cuprinderi" sau G. Călinescu care afirma atît de convingător că „atunci cînd tihna omenirii este amenințată e de datoria tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, oameni ai muncii, învățați și artiști să-și adune glasurile și, ascultînd inimile noroadelor, să împiedice căderea noastră înapoi, pe scara umanității" sau, poate, pe scara neființei, am adăuga noi din perspectiva acestui moment al evoluției armelor de distrugere în masă.

București, 4.12.1981

Sabia lui Damocles

Într-o zi,
el merse la dușmanul său
și-i atîrnă peste cap o sabie,
legată cu un fir de ață.
Și ca să fie sigur, i-o puse
la birou, în baie, în dormitor ;
peste tot.
Apoi, îi veni rîndul prietenului său ;
care la rîndul lui atîrnase săbii
peste creștetul mai multor oameni.
Și așa mergea mereu.
Cînd n-au mai fost săbii,
au atîrnat iatagane, cuțite, securi, orice.
Chiar și bombe.
Au atîrnat, pînă cînd toți oamenii
aveau cîte ceva atîrnat peste cap ;
inclusiv ei.
Și atunci, nestiind ce să facă,
se arătau unul pe altul cu degetul
și strigau
Damocles, Damocles.

Florian Mâciu

Pledoaria noastră

Urmare din pag. 1

gice ale vieții, pe nenumăratele lor trasee, într-o confluență europeană, și mai mult decît atît, într-o confluență planetară, se întîlnește desigur și o vie, caldă lumină răsărită din Carpați ; și anume spiritul consecvent de pace și colaborare prin care România își structurează întreaga sa politică internațională, demersurile sale pentru înfăptuirea unei lumi a păcii și dreptății. Ca o pledoarie, ca un apel, ca o mare speranță și o mare încredere în viață, în puterea unită a popoarelor care pot și trebuie să construiască o lume după ființa și grandoarea însăși a păcii și după normele ei. Este singura alternativă, viabilă, la autodistrugere, este singurul mod de asigurare a progresului și de atestare la orizontul concret al civilizației nu numai numele și viața de om, ci umanitatea în întregul ei și lumea în infinită identitatea sa.

E ca și cum de acum, chiar din clipa aceasta noi toți am putea avea amintiri despre viitor. Și nu pe traiectul unei demențiale curse spre autodistrugere, spre o eternitate pustie și deci fără de glorie, fără amintiri și deci fără iluzii, ca într-o imensă sahară unde am beneficia de cea mai inutilă și mai sterilă libertate, ci pe traseele concrete, destul de complexe și mai ales destul de complicate ale problematicii lumii actuale, în spiritul înțelegerii, al cooperării. Este una din lecțiile pe care le dă în acest caz însăși cultura. Ființa păcii este aproape una și aceeași cu ființa creației, ele prosperă de la natura spiritului uman și de la întreaga istorie a umanității.

„Vine un nou an, spunea tot președintele Nicolae Ceaușescu. Să facem celor apropiați, copiilor, popoarelor, cel mai de preț cadou : pacea, asigurarea liniștii și vieții, a bucuriei de a trăi într-o lume mai dreaptă și mai bună, o lume a dreptății, o lume fără arme și fără nici un fel de războaie". Ar fi tot ceea ce-i mai firesc și ar fi tot ceea ce stă în puterea însăși a tuturor țărilor și popoarelor. Ar fi un indiscutabil argument care ar face din anul care vine un an de referință universală, un an care ar prefigura nu numai reluarea cursului destinderii și înțelegerii internaționale ci și începutul, poate, al unui nou destin, al redescoperirii omului după natura și după chipul propriei sale umanități.

marius stănilă

Preafericitule!

Și-acum dacă totuși
la 31 de ani împliniți Viața îți arată
pumnii ei noduroși

(Tie, trestie ginditoare cum te numise
divinul Pascal –
Tie, animal cu memorie care nu poți uita
Nimic, Niciodată)

Preafericitule, te
împacă cu gindul că de 31 de ani
îți plimbi sîngele tinăr și liber prin lume
că-n nopțile faste gindul tău se intîlnește
cu Eminescu și Rilke, cu Blaga și Goethe,
Dali, Picasso și Matisse și Degas,
Mozart, Enescu, Bach, Ciprian,
cu „a cincea" – „a destinului" zisă, a celui ce
surd – auzea numai zeii și astrele...

Puțini prieteni și puține femei fiecare
urmindu-și apoi calea lui luminoasă
sau instelată cu spini,

Puține nopți de aducere aminte vinătoare
de vînt
vinul, sunind în pocale ca aurul vechi
iarba în Cimpia Română reinventînd Paradisul
arborii rari și țepoși o tăcută așteptare

Și dacă totuși acum
la 31 de ani împliniți, Viața îți arată
pumnii ei noduroși

te gindește, Preafericitule, la
poemele încă nescrise
neiubitele încă femei
muzica încă smulsă din Muzica Mare, la vinul
ce-l coc în adincuri de lume Vulcanii alături
de rare metale : diamante și aur și plumb,

Preafericitule !

Un semn în cărți cîntătoare

Cită onestitate – singur să-ți spui :
m-am născut și trăiesc
intr-un cuib de răpitoare plecată la vînătoarea
de seară
și iată nu se mai întoarce și seara
bate cuie amare în sîngele meu și tăcerea
își plimbă
cvadriga imperială prin creier și iată
simt cum îmi crește pe gură acel strigăt
pe care-l cunosc

doar zburătoarele, marile păsări
cînd foarte departe începe
să cînte a durere sîngele în pradă...

Și cită durere să afli : tu însuți un semn
vei rămîne în cărți cîntătoare, în mari
biblioteci prăbușite la care doar timpul
și colbul de-acuma lucrează.

adriana rodica barna

Dialog

Vorbește-mi
despre sentimentul
descompunerii materiale
a elementelor
și recompunerea lor
definitivă.
Îți vorbesc cu voci gemene
despre bobocul de
floarea-soarelui
neștiind încă după cine
să se-ntoarcă
– cine este unde și mai
cine –
atunci tu îmi spui
că agenda pe anul în curs
ți-ai uitat-o în tramvaiul
cu care veneai spre mine
și eu îți spun
că ai dreptul să desfizi
calul troian,
ulei de măsline curge
prin venele lui,
știu că poți să refuzi
povestea unui biet cal ;
curcubeul pe hainele tale
pătează orgoliul muntelui
la orizont ;
un melos anume au racii
în trecerea lor inversă
prin lume,
Îmi vorbești despre
gramatica lacurilor
de acumulare
și despre aprinzătorul
de stele
așa cum adevărul propriu
se tălmăcește în adevărul
constant.
Țin în palma-căuș
o firimitură
datoare să sature
un stol întreg de porumbei ;
îți arăt dimineața
cum tulbură imperiul fricii,
în gara de nord coboară
din accelerațul 406.
Vacarmul stăpînește casa
durerii
pînă la ușa ta de dincolo
crește lumina
într-un spațiu ascuns,
prohibit.
Îți vorbesc
despre arhiva cu dosarele
cooperativei
și jilțurile vechi putrezind
obosite
alături de scorbura
cu albine sălbatice.
Mă întrebi apoi
dacă am călcat pe ghiața
patinoarului
cu piciorul gol
că oglinda lui te reflectă
așa cum ai vrea să fii
îți răspund
cu speranța claunului
că va putea ride prin somn.
Privești o femeie întoarsă
cu spatele
stînd cu genunchii pe sol,
cu mîna își atinge degetele
mici ;
pe spetează odihnește
pelerina galbenă
și nările tale îi simt
culoarea udă.

În zona temperat-
continentală
culorile trăiesc un
anotimp
doar,
îmi spui ;
apoi îți citesc poemul
și tu faci graficul
asimptotelor,
a punctelor de sprijin.
Citim pe roluri un text
romantic
îți explic,
scrisoarea de recomandare
către paradis.

Poți să-ți arunci o privire
asupra acestei
incețoșate și clar-obscure
lumi
mi-ai răspunde
după o îndelungă tăcere.

Adaos cerului liber

Legenda se cuibărește
în consola de plastic
în mobila de hol,
gonește printre gînduri
vederea ;
pietre cresc în solar
pînă-n tavanul
cu transparențe roze ;
în sipete se-adună lichide,
în gări se primesc
bun-veniții ;
nu frica de primejdii
te asmute
știu,
că drobul de sare
pe spinarea casei, va vițul.

●

Flori de aramă
în țara de diamant
califul incendiator, Omar,
aduce.

●

Drumuri apucă
ora ceaiului ;
mașini carnale, multe
mașini,
iar tu cu mersul de gerunziu
lași urme coapte
în tipare de cerumen.

●

Din clinchetul de zale
îndepărtate ca el însuși
departele,
se descețoșează
camenidele albilor cavaleri.

●

O extensie în gol
culoarea curcubeului
recompusă.

nicolae sirius

Poem 2

Tu nu ești tu ; sînt
tot eu
imi spunea tata

Fructele primăverii cintau
și nu tocmai
ce spunea tata

Izvoarele speranței
izvoarele ochilor
izvoarele drumurilor
spre un loc
al rodului
duceau

Privirea de-aș fi închis
oare eu sau tata ar fi simțit ?

Se vedea un fel
de tinără sferă
o zi între două nopți
și nici o lacrimă a sîngelui.

Rar
cite un tunet
de frunză de timp
cădea ;
Cite un tunet de frunză
de timp
creștea.

Poem 3

În raze dulci de muguri
se întorsese totul. Nu
mai dormeam. Prin
vechile unghere se sinucise umbra.

Focul cînta.
Pleoape subțiri rotite
își deschisese marea
și cîmpuri de simboluri
dind înțeles foșnirii.

Poem 4

Amurg
din boabele pe cîmpuri
tu îmi aduci ;
și bine știi chiar cîte raze-s
adunate-n acest rit ;
asemeni obiceiuri în iubirea noastră. Dor eu
deschei cămașa ierbii și-o-mprumut.
Pornesc tăcut
cu gîndul de-a cuprinde
ce-i lucru neștiut. Și nu mă-ntorc.
Aud în marginea cărării
un ochi plingind.
Mă-ntreb : cumva tot ce acuma simt
sînt lacrimi mici și repezi
de pămînt ?
Foarte demult
de-un tunet de îndoială
m-am desprins
și am ucis orice împrejur
al jocului confuz. Mai bine așa.

Poem 5

Nesfîrșitele lanuri de zi
și izvorul subțire de cîntec
al păsărilor
secerate vor fi
de mă cuprinde îndoiala că
nu voi mai avea
pe cine iubi
și tresar ?

Tu rămîi. Ție îți mai deschid
împlinirea
și resemnarea
tăcerii din mine.

Zimții de seceri se aud cum
se ascut chiar de
marginea verii
și aerul din jur
cunoscînd deja obiceiul
freamătă sigur
răscolind în vechile vetre
un joc început
nesfîrșit
și fără pereche.

Cum să opresc
acest dat al pămîntului
cînd inima-mi cere
suferind de durerea
trecerii vremii ?

Să fie așa cum demult tu
mi-ai spus
că despărțirea nu șade
între viață și lucruri
bănuindu-mi neînțelegerea ?

Să fie așa, să fie așa cum tu mi-ai spus
înseamnă că secerați sîntem și noi
odată cu lanurile,
cu cîntecul păsărilor ; și nimic dureros
nu mai e.

O lume pentru ochii copiilor

Copiii nu sînt niște oameni mai mici. Sînt pur și simplu niște copii. Luați copiii drept ceea ce sînt : izvoare, păsări, flori și stele. Ei nu vor putea deveni niciodată oameni adevărați dacă acum nu-i lăsăm să fie copii adevărați.

Faceți tot ce puteți să sporiți libertatea copiilor, nu să le-o îngrădiți. Cea mai necesară libertate a copiilor este creația. Învățați-i pe copii să creeze ! Pasărea e pasăre prin zborul ei, floarea prin culoare și miros. Copilul e copil prin starea continuă de creație. Într-un copil lumea începe de la început. Nu vă temeți de ceea ce începe. Temeți-vă de ceea ce sfîrșește !

La ce folosește creația unui copil ? Dar la ce folosește un copil cînd se naște ? E necesar să se nască în lume copii ? Da ! Atunci e la fel de necesar ca acești copii să creeze !

Lasați copiii să se joace. Creația este jocul suprem, expresia cea mai înaltă a vieții. Cine nu se joacă e mort. Nu cunosc nimic mai viu decît un copil. Trebuie să slujim viața din toate puterile noastre. Lucrurile moarte ne înconjoară de prețutindeni. Viața are o singură șansă : creația ! Copiii sînt cele mai teribile arme ale vieții. Dacă ați creat copii, lăsați-i și pe copii să creeze : compuneri, desene, cîntece, nesfîrșite invenții, imprevizibile jocuri. Copiii sînt inspirația omenirii, clipa de inspirație a pămîntului și a întregii materii. Ei sînt primăvara lumii. O primăvară perpetuă. O veșnică înflorire. Vă înspăimîntă un măr înflorit sau vă bucură ? Materia lumii n-a inventat o bucurie mai mare decît înflorirea unui copil !

Lăsați copiii să fie copii, nu-i maturizați înainte de vreme. Oamenii mari au omenia. Copiii au copilăria. Lăsați copilăria copiilor. E nevoie în lume de copilărie așa cum în omenire e nevoie de tot mai multă omenie !

Fiți copii cu copiii ! Numai astfel ei vor fi oameni cu oamenii. Oameni ca lumea într-o lume a oamenilor.

Am sărbătorit Anul Internațional al Copilului. Fac propunerea ca mileniul ce vine să fie Mileniul Internațional al Copilului.

O lume care nu lucrează pentru copii e o lume moartă.

Nu uitați : primii care vor ajunge în comunism vor fi copiii !

Prof. Ion Zubașcu
îndrumătorul cenaclului „VESTITORII". Casa pionierilor, Borșa Maramureș

Sărbătoarea copiilor

Sufletele noastre sînt niște colinzi care vor fi cîntate de urmași.

Haideți cu noi ! Vă ducem în țara viselor. Aici e plin de miresme, de cîntecele păsărilor și ale copiilor. Aici ne vom desfășura sărbătoarea.

Se îmbracă toți copiii în arderea vîntului de vară, iau o oglindă în mînă și o îndreaptă spre soare. Pe urmă o îndreaptă spre pămînt și stelele încep să iasă din oglindă. Intră în pămînt, pătrund în inima lui și încep să cînte colinzile noastre altor planete.

Veniți cu noi în țara sărbătorilor noastre!

CORINA DANCI
clasa a V-a

Orînda

Pe la miezul nopții m-am dus într-o cămașă albă, cu părul despletit, la cea mai apropiată moară de noi și am furat făină din coșul morii. M-am întors acasă și mi-am luat un ulcior. Cu apa de la un izvor și cu făina furată am făcut o turtă în care am pus multă sare.

Jumătate turtă am mîncat-o iar cealaltă jumătate am pus-o sub pernă. Apoi m-am uitat prin oglindă, m-am așezat în pat și am adormit.

După puțin timp am adormit și am visat un tînăr, frumos, cu părul negru și cu ochii negri.

Îmi aducea apă cu același ulcior cu care am luat și eu apa din izvor.

I-am dat cealaltă jumătate de turtă de sub pernă. El mi-a mulțumit și-a plecat.

A doua zi cînd m-am trezit, jumătatea de turtă nu mai era sub pernă.

Încă trăiesc în acel vis frumos.

MĂRIOARA TIMIȘ
clasa a VI-a

Ana Veche

La nouă decembrie se sărbătorește la noi în munți Ana Veche.

Dacă îți tai părul în ziua aceasta, se îngroașă și crește.

Este bine să aduci muguri de burz, să-i pui în apă.

Să topești un grunț de unt și să torni peste muguri.

Să te dai peste păr. Îți va crește frumos. Nimeni nu va avea părul ca tine.

Obicei de Anul Nou

Noi ne suim pe acoperiș cu mașinile și de acolo intrăm în cer.

Vedem cosmosul cum se rotește în jurul nostru.

Trecem prin cosmos ca o privire prin geam.

Întîmplare

Spre seară a vrut să coboare jos din cel mai înalt arbore din lume dar n-a putut. Atunci a deschis cartea, s-a așezat pe ea și a început să zboare în cosmos ca să vadă soarele, luna, stelele și alte minuni.

IOANA DANCI
clasa a V-a

Lumina luminilor

Se vedea parcă erau sute și mii de lumini aprinse care străluceau ca niște gînduri fantastice.

Începură să se joace cu mine. Umblam dintr-un loc într-altul și parcă nu-mi venea să cred că și eu eram totuși acolo. Parcă era un vis cu toate bucuriile din lume.

O lumină începu să mă strige pe nume:

— Gabriela, Gabriela, Gabriela! Dacă mă vei îngriji totdeauna și-mi vei șterge ceața morții de pe ochi, vei avea tot norocul luminilor.

Lumina aceea avea ochii albaștri și zîmbitori, buzele blînde și cuminți.

M-am împrietenit cu ea și am trăit tot așa mai departe pînă la adînci bătrînețe.

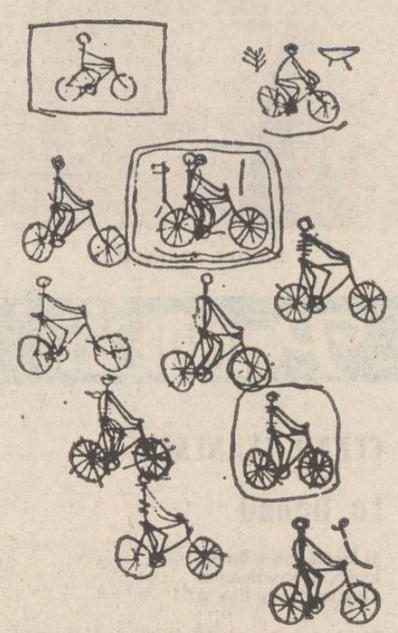

Jumate om, jumate soare

Se duse cu mîncare la soțul său pe cîmp și împiedicîndu-se căzu și răsturnă toată mîncarea. Femeia, îngrozită, se ruga la sfîntul soare să țină pe loc ziua ca ea să aibă timp să facă din nou de mîncare.

— Doamne luminate, dacă vei ține ziua în loc vei avea jumătate din ce port eu în pîntec.

Făcu mîncarea, o duse soțului, apoi se întoarse acasă și o luară durerile nașterii.

Născu un fecior frumos cu părul galben și încîrligat care, pe ce trecea timpul, se făcea tot mai mare.

Într-o zi mama lui îl trimise la fîntînă după apă. Lîngă fîntînă stătea un om bătrîn. Îi zise băiatului:

— Să știi că jumătate ești al meu!

Bătrînul scoase sabia și îl tăie drept în două. Luă jumătatea tăiată în brațele sale iar peste cealaltă jumătate suflă o dată și băiatul se întregi la loc.

Merse acasă și povesti mamei sale ce întîmplare i s-a întîmplat. Mama îi spuse :

— Nu te necăji, nu-i nimic. Așa sînt toți oamenii din lume, jumătate ai pămîntului și jumătate ai soarelui!

GABRIELA MIHALI
clasa a V-a

Povestire din Luer

Cînd am fost aproape de Luer, mașina gonea ca fulgerul. După mașină alerga de mult timp o haită de lupi. Unul dintre ei reușise să se urce în lada mașinii și acum zgîria cu ghearele sălbatice cabina. De departe se zărea o femeie făcînd cu mîna. „Dacă voi opri, lupii ne vor sfîșia pe toți" se gîndi șoferul.

Mașina trecu repede pe lîngă ea. Abia am zărit chipul femeii. Părea să fie o învățătoare care se ducea în vizită la un elev repetent.

Am ajuns în Luer și am povestit satului întîmplarea. În mașină s-au urcat o mulțime de oameni și ne-am întors înapoi. N-am găsit decît cizmele învățătoarei.

Se ducea să facă o vizită unui copil care stătea departe de sat și n-a mai dat de mult pe la școală.

CARMEN SOMEȘAN
clasa a V-a

Istoria, matematica și imaginația

A fost odată o luptă groaznică între istorie și matematică.

Matematicienii se tot lăudau că ei sînt cei mai viteji din vremea aceea. Arheologii se lăudau și ei că sînt cei mai puternici din vremea aceea.

Cititrea, muzica, desenul, botanica și toate celelalte materii tăceau chitic și nu îndrăzneau de frică să spună că și ele erau foarte viteze.

Iar istoria și matematica tot se dușmăneau între ele de multe mii de ani.

Văzînd lucrul acesta, profesorul de istorie și profesorul de matematică au hotărît să pună capăt situației încordate bătîndu-se între ei ca Ahile și Hector în fața porților Troiei. Dar îndată veni directorul școlii, îi despărți și le zise:

— Măi, de ce să vă bateți voi? Lăsați să se bată materiile singure între ele că doar ele se dușmănesc!

Și așa a aranjat directorul școlii o bătălie între matematică și istorie.

Arheologii au strîns din toate cărțile de istorie foarte multe armate. Au făcut săpături și au dezgropat din pămînt toate armatele istoriei și le-au strîns laolaltă. I-au adunat pe Darius cu oastea lui cea mare, pe Traian și pe Decebal, pe Baiazid și pe Mircea, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul și pe toți conducătorii despre care vorbeau elevii la școală. Și s-a făcut oastea cea mare a istoriei. Matematica aproape a încremenit de spaimă cînd a văzut istoria gata de război. Dar s-a dezmeticit într-o clipă și a strîns repede toate cifrele din toate matematicile lumii, de la unu pînă la infinit. Fiecărei cifre i-a pus cîte o paranteză în față ca un scut de război. Paranteza mare a dat-o cifrelor de la o mie pînă la un miliard iar acolada a dat-o cifrelor care-au rămas pînă la infinit. Oastea cea mare a matematicii era și ea gata de război.

Și iată momentul mult așteptat a venit: matematica în dreapta, istoria în stînga iar la mijloc, directorul școlii cu un steag mare în mînă pe care scria: „Hai istoria!" iar pe cealaltă parte : „Hai matematica !"

De spaimă celelalte materii s-au făcut neutre.

Elevii erau spectatorii, părinții tuturor elevilor de pe întreg pămîntul erau telespectatorii, iar profesorii de matematică și de istorie își ștergeau frunțile asudate cu niște prosoape mari, ca doi antrenori încercați.

Nu știu care a fost pînă la urmă soarta bătăliei. Nu ne-a rămas nici un document scris din vremile acelea îndepărtate și nici o legendă nu pomenește despre groaznica luptă. A trebuit să reconstitui întreaga bătălie din propria mea imaginație.

PETRU NERGHEȘ
clasa a V-a

Am prins un gînd

Mergînd către casă m-am întîlnit cu un gînd. Acest gînd era frumos. L-am luat în brațe și am plecat către casă. Cînd m-au văzut părinții cu un gînd mai mare decît mine în brațe m-au întrebat :

— De unde ai gîndul acesta frumos?

Deodată gîndul s-a prefăcut într-un om. Cînd au văzut asemenea minune, părinții mei s-au speriat și au fugit. Atunci omul s-a prefăcut din nou în gîndul de la început. De-atunci n-am mai vrut să mă despart de el și nici el de mine.

ILEANA TIMIȘ
clasa a V-a

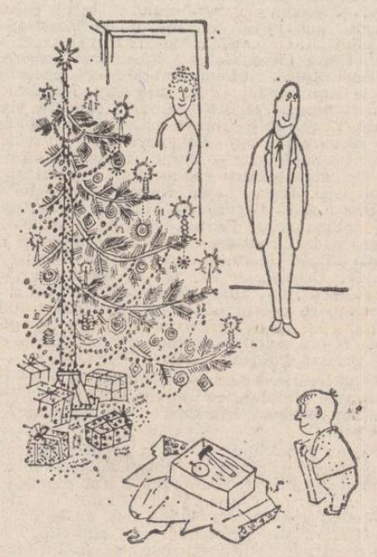

Jocul cu soarele

Tot timpul soarele îmi zîmbea numai și numai mie. Mă întrebam: de ce oare?

Ziua stătea în fața mea iar noaptea se așeza pe hornul casei ca un cocor obosit.

În fiecare seară înainte de culcare îmi trimitea o rază care-mi cînta un cîntec.

Într-o seară raza mi-a spus:

— Te cheamă soarele să vii să ne jucăm.

— Nu pot să vin, sînt foarte ocupată.

— Dar dacă te roagă frumos?

— Atunci o să vin.

L-am găsit mînjit cu vopsele pe mîini și pe față.

Soarele m-a întrebat :

— Știi să desenezi ?

— Sigur că da! Ce copil nu știe să deseneze?

Atunci el mi-a dat o oglindă:

— Uită-te în oglindă și desenează-ți chipul tău pe fața mea.

Iar el în timpul acesta și-a desenat chipul lui pe fața mea.

De atunci, de cîte ori soarele este obosit de lumina sa multă, îl înlocuiesc eu iar el mă înlocuiește pe mine.

MIRELA MIHALI
clasa a V-a

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

la început a fost sfîrsitul

Ediţie nevăzută şi adăugită

REVELION «LUCEAFĂRUL»

Primul revelion al revistei „Luceafărul" va debuta la Casa de creaţie şi odihnă „Gavril Matei Albastru" din Buftea, prima şi singura proprietate particulară a redactorilor sus-numitei reviste, compusă din două încăperi, o odaie şi-o tindă, una pentru odihnă, alta pentru creaţie. Festivitatea va începe la ora zero, 1982. Maestrul Geo Dumitrescu, preşedintele Asociaţiei scriitorilor cu proprietate particulară la ţară (mai amintim pe: Titus Popovici, Petre Sălcudeanu, Vlad Muşatescu, Romică Rusan şi Ana Blandiana, Costică Bărbuceanu şi Tudor Vasiliu, precum şi pe Costică Georgescu acesta din urmă sub tutela părintelui său, Guţă Hagiu, zis şi otopenistul, şi fotograful Ion Cucu, primit prin dispensă, întrucit proprietatea lui aparţine încă d-lui Gheorghe Mandravela din Mogoşoaia) — în calitatea sa de patron al P.T.T.R. „Luceafărul" — va deschide festivitatea cu rugămintea de-a fi privit în ochi, menită să convingă asistenţa de autenticitatea ţuicii sale de corcoduşe, produsă cu un alambic de dimensiuni ilicite. Se va păstra apoi un scurt moment de reculegere în semn de omagiu pentru toţi purceii de lapte sacrificaţi la Casa de creaţie din Mogoşoaia cu ocazia unor alte asemenea festinuri. După care, redactorul-şef al revistei, Nicolae Dan Fruntelată va convoca şedinţa fulger, pentru sumarul de Anul Nou 1987, în care le va cere tuturor şefilor de secţii să prezinte planurile de perspectivă pentru următorul cincinal cultural, somindu-i pentru ultima dată că materialele pentru numărul respectiv vor trebui predate pînă cel mai tîrziu în seara zilei de 31 decembrie 1986. Şeful secţiei proză, N. Velea, îl va propune pentru a miauna oară pe Lică Rugină, la care Gheorghe Suciu va contrapropune pe Marina Devesel. Grigore Hagiu, şeful secţiei de poezie, fiind într-o discuţie aprinsă cu Pucă, invitat, va da mandat deplin de subaltern poetului Ion Gheorghe, care îl va propune şi de această dată tot pe Ion Trif Pleşa. Sînziana Pop, şefa secţiei publicistică îi va solicita lui Voicu Bugariu să răsfoiască întreaga colecţie de pe ultimii cinci ani a revistei pentru a-şi reîmprospăta numele celor cîţiva colaboratori care au publicat în acest răstimp. Aurel-Dragoş Munteanu şi Cezar Ivănescu vor propune la secţia externe publicarea aceleiaşi familii de traducători, iar N. Ciobanu va propune, cu toată modestia de care e capabil, un articolaş de sinteză asupra noutăţilor de ultimă oră din literatura română şi universală, semnat persor.al. Dan Cristea, Marius Robescu şi Dan Laurenţiu vor critica secţia de critică la care lucrează, pentru că aceasta nu-i reprezintă, iar M. Ungheanu, pentru a mai aplana lucrurile şi-a le mai lua din avînt, îl va chema pe Mircea Croitoru, să opereze tăieturile de rigoare. Invitaţi speciali vor fi: A. I. Zăinescu, din „reflex", Valentin F. Mihăescu şi Artur Silvestri, „cronicari", George Alboiu, cumpănindu-se prin „viaţa cărţilor", Gheorghe Pituţ, în rolul lui „Maciste" (un şobolan ce mănîncă pisici, sau invers !), Al. Oprea, cu toate „fişele" eminesciene, şi-un cronicar sportiv, cu pseudonimul F. Neagu.

După şedinţă, program de voie cu plimbări prelungite, fără discuţie, prin cringul de salcîmi din spatele palatului şi cu spălarea mîinilor pe faţă în apa îngheţată a lacului de la marginea lizierei pădurii de salcîmi. Cei mai mulţi dintre ei vor lua apoi taxiurile comandate de Guţă (Hagiu), dînd mai întîi o raită pe la Bătrîneanu, după care vor ateriza în curtea Casei Scriitorilor.

La Casa Scriitorilor, fostă „madam Candrea", d-na Teodorescu va anunţa sub jurămînt de onoare că toată cota de B.T.-uri, afectată de Shapira pe anul 1982 s-a terminat. Prozatorul D. R. Popescu va fi la o masă rotundă de şah, împreună cu noii membri ai comisiilor Fondului literar. Preşedintele Comitetului: Trască, pseudonimul lui Pavel Aioanei de la Cluj-Napoca, membri: I. Greenwich, Marius Hulpe, D. G. Vasile, Horia Cane, Gabriel Ruga, Ion Neocolescu şi Tavă Scoica. La Comitetul de 2—3%, preşedinţi, cu drepturi egale: Pucă şi Hagiu. Membrii nu mai contează. Pot fi cît de mulţi. Apariţia maestrului Eugen Jebeleanu va marca de data aceasta, ca o excepţie, ora deschiderii, şi nu cum a crezut o dată Udriste. Bujor Nedelcovici va pune indicatoarele pentru conducătorii auto ai prozei româneşti. Traian Iancu, împreună cu Fane Mihăilescu şi C. Bărbuceanu, urmaţi de Butuşină, Ştefănescu şi de Chicuş, va ţine o şedinţă, la separeu, în biroul tov-ului Shapira de lîngă magazia lui nea Ghibu, Mircea Micu va fi în trecere cu M. Cârciog, de la Casa memorială „Iosif Lupulescu", în căutare de noi colaboratori şi colaboratoare pentru ediţia pe anul 2000 a Almanahului literar al scriitorilor. Ion Iuga va aştepta pînă la ora două, să se facă o clipă linişte, cînd va trage o ţipuritură à la Mihai Olos.

După rostirea discursului oficial de către preşedintele Uniunii, va apărea şi Liviu, într-un costûm de epocă, smoking cu papillon, luînd comenzile:

Eugen Jebeleanu: puică la rotisor, cu mujdei de usturoi în sînge de ursoaică, parfumată cu fum de trabuc. N. Carandino: trei prepeliţe cu sos de hîrtie velină. Vlad Muşatescu: meniu dietetic: omletă din 49 de ouă şi 24 de mici la grătar, plus un purcel mai slab de 7 k le. La desert, 70 de pricomigdale pripite. Un butoiaş cu vin. Steopa Tcaciuc, I. Grinevici, F. Pucă şi Trască: cîte un peştişor rusesc. Costică Bărbuceanu: patru rînduri de cognac, plus o sticlă lui Paqo. Gh. D. Vasile, Gogu Alboiu, Al. Văduva, Horia Gane şi Gabriel Iuga: o ladă cu dop, după ora închiderii. Ion Bănuţă: bezele cu lacrima Cristina amestecată cu Lacrima diavolului. Fănuş Neagu, Guţă Băieşu şi Vintilă Ornaru: tobă ornată cu fânele preşate. Maria Manuş: Brötschen mit Sahne von der Familie Pacher aus Österreich. Franz Storch: cafea cu Heidegger. D. R. Popescu: oiţe cu sos de bere oltenească. Laurenţiu Fulga: Pasărea paradisului fără fulgi. Mihai Ungheanu şi Dan Cristea: anafură cu pipermint. Robescu şi Ileana Mălăncioiu: spirt cu realitate. Voicu Bugariu: salam din cal de şah. Velea: mămăligă cu vodcă. Gh. Suciu: ostropel cu liane. Dan Laurenţiu: aştri cu frigănele. Nicolae Dan Fruntelată: un luceafăr răscopt, cu sos de zeţărie în mult sînge roşu. Orchestra va fi compusă din următorii tovarăşi: solo, la trompetă, Sinziana Pop; dătătoare de ton, la diapazon, Florica Mitroi; la mandolină, Ana Blandiana; mai multe flautiste. Tenor, pentru ariile de operetă, T. Iancu, acompaniat la gordună de D. Butuşină. Şef de orchestră, Ahoe, care va compune pe loc un sonet antiaerian, cu toate rimele terminate în ebe, şi cu destinaţia Jebe. Shapira va cînta la violoncel, începînd de la ora 5 dimineaţa: „Ora închiderii, vă rog ! Se face curăţenie pentru următorul Revelion"... La anu şi la mulţi ani !

G.M.A.

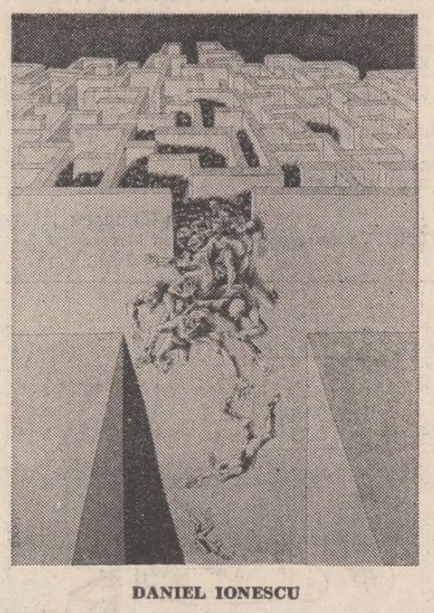

DANIEL IONESCU

Parodii

CEZAR IVĂNESCU

La Baaad

Şi iacătă-mă-n Baaad
Iubito, pentru tine ard
! Iubito, pentru tine ard !

Sînt trist ca frunza ulmului
Cînd în frunziş pasăre nu-i
! Cînd în frunziş pasăre nu-i !

Te-am aşteptat pe sub uluci
Mă fluieram puii de cuci
! Mă fluieram puii de cuci !

Acum eu am ajuns ca ei
Povară codrilor merei
! Povară codrilor merei !

Nici tînăr, nici la trup curat
Muza nu o am mai aflat
! Muza nu o am mai aflat !

Ca bruma rece peste plopi
Mă prohodesc vreo patru popi
! Şi dau în gropi şi dau în gropi !

De-aceea azi la Baaad
Iubito, pentru tine ard
! Iubito, pentru tine ard !

Şi vifor peste tine cad
! La Baaad, la Baaad !

NICHITA STĂNESCU

Topirea în sine

Lungi clavicule ale unei faste idei
imi susţin numele:
NI ?
CHI ?
TA ?
NICHITA ? !
De unde această stare
cu gust de femur visător
şi de stern zdrobit ?

Iată:
eu mă topesc pe mine
şi nimeni nu e de faţă
şi atunci sunetele numelui meu
se dizolvă în sine:
NICHITA
ICHITA
CHITA
ITA
TA
A !
A ?
Mă topesc,
mă topesc, apoi iar
mă stănesc
şi intru, surizător, şi blond,
în maica literatură română
contemporană.

Doru Moţoc

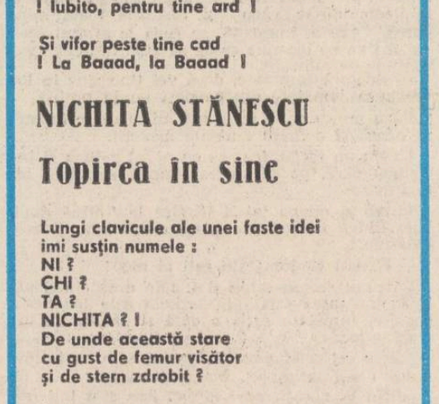

SORIN POSTOLACHE

CEVA POZITIV

Dacă vă spun ce ghinion am avut în noaptea de 31 decembrie spre 1 ianuarie n-o să mă credeţi. Am fost invitat cu soţia la o rudă oarecum apropiată, familie de intelectuali veritabili, alcătuită din trei doctori docenţi, patru doctoranţi şi cinci maeştri ai diferitelor arte. Soţia ţinea cu orice preţ să mă introducă în acest „cerc" distins, în ideea de a-mi face relaţii şi a-mi rasa habitudinile oarecum mitocăneşti (expresia îi aparţine), adică de a folosi prilejul pentru a învăţa cum se ţine o furculiţă, cum nu se vorbeşte cu mîncarea în gură, cum nu se plescăie, cum nu se mănîncă cu mîna decît piinea şi puiul fript şi cum se pronunţă corect în franceză „hai noroc !" Bunăvoinţa mea s-a confirmat pînă la felul doi cînd, încercînd să spintec o gogonea pîrguită, am transmis fulgerător conţinutul murăturii respective în decolteul soţiei unui membru corespondent al Academiei, ceea ce a făcut-o pe soţia mea să mă împingă în toaleta de serviciu şi să-mi interzică să mă mai ating de orice mîncare şi băutură pe tot parcursul revelionului. Ca să scurtez considerabil această poveste neplăcută, cu puţin înainte de miezul nopţii, unul dintre invitaţi, somitate balcanică în materie de răşinoase, a declarat că nu se simte deloc bine şi că doreşte asistenţă medicală specializată. Cum eu eram singurul nebăut şi conducător auto, am fost rugat să-l conduc imediat la spitalul de urgenţă. Pe drum, somitatea balcanică în greutate de o sută patruzeci de kilograme, mi-a mărturisit că mîncase treizeci de chifteluţe, trei porţii de piftie şi cincizeci şi cinci de sarmale (omul ţinuse regim strict tot anul) şi, în concluzie, consideră că nu poate fi altceva la mîjloc decît o indigestie. La spital, somităţii i s-au făcut diferite spălături interne, după care a fost invitat să rămînă sub supraveghere încă şase ore. Puteam să las un om singur pe patul suferinţei ? Am stat şi i-am veghiat somnul pînă dimineaţa cînd, întorcîndu-mă acasă, am tăbărît pe oala cu sarmale, consumînd douăzeci de bucăţi (cu mîna !). Văzîndu-mă, nevastă-mea mi-a zis, oripilată: „Pentru asta am dat cite trei sute de persoană, ca să mănînci sarmalele de la gura copiilor ? !".

În prima zi a anului, am zăcut în pat, demoralizat. Dar a doua zi, pe doi, am ieşit la localul meu obişnuit să beau o bere şi să schimb o vorbă. Restaurantul era gol, nici un prieten, aşa că am intrat în vorbă cu bătrînul ospătar supranumit Baronul, vechiul meu prieten, care mă serveşte de pe vremea cînd luam zilnic o secărică mică de 0,30 lei. Baronul mă întreabă cum am petrecut revelionul, iar eu îi povestesc în ce hal am ratat această noapte care trebuie să rămînă cea mai frumoasă amintire a anului, la care el îmi zice că, dacă îmi face plăcere, pot să fac al doilea revelion împreună cu ei, ospătarii, pe ziua de trei ianuarie, conform tradiţiei. „Va fi ceva modest şi simplu, dar cred c-o să vă simţiţi bine printre noi".

Pe ziua de trei ianuarie, deci, m-am prezentat la revelionul ospătarilor. La o masă foarte prelungă erau aşezaţi, în ordine ierarhică, picoli, picoliţe, ospătari, ospătăriţe, bucătari, bucătărese, cofetari, cofetărese, şefi de sală, barmani şi responsabili, plus cîţiva invitaţi din partea trustului. Am fost serviţi la început cu o piftie de curcan, ciuperci umplute, batog, somon, icre de Manciuria şi icre negre. S-a continuat cu şalău şi păstrugă, cu prepeliţă la cuptor şi sitari la grătar, cu purcel la tavă, bine rumenit, plus desertul, compus din mere, pere, struguri, pepene verde (de import), salată de fructe cu frişcă, alune anglo-americane, plăjituri, cafele şi coniac Henessy. Vinul era, firesţe, alb, vechi şi foarte sec. Nevastă-mea a incrementit la un moment dat şi m-a întrebat cam cîţi bani am la mine, după părerea ei consumaţia ridicîndu-se la cel puţin şapte-opt sute de persoană. Am dansat pe ruptele cu toate picoliţele şi am avut prilejul să-mi cînte la ureche solişti şi soliste de vază precum Gică Petrescu, Julio Iglesias, Romica Puceanu şi Mireille Mathieu, angajaţi special pentru această petrecere intimă.

Dimineaţa mi s-a făcut nota de plată: 14.80 lei de persoană, în preţul respectiv fiind inclus şi taxiul care urma să ne ducă pînă acasă.

— Cam pipărat preţul, îl ironizez eu pe prietenul meu Baronul.

— De fapt, ce-am mîncat noi nu sînt decît resturile care au rămas de la revelionul frizerilor de lux şi al mecanicilor auto. Sper că v-aţi simţit bine.

— Excelent.

— Mă bucur. Poate scrieţi ceva pozitiv şi despre noi. Eventual o piesă de teatru, un roman...

Am promis că da, voi scrie. De-atunci, Baronul mă sună zilnic şi mă întreabă:

— La ce pagină sînteţi ?

Ion Băieşu

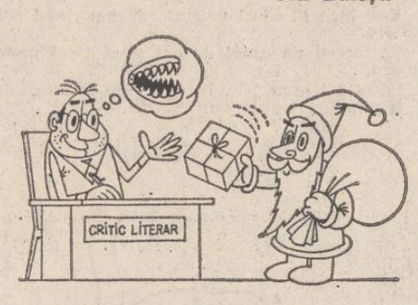

NIC. NICOLAESCU

CONFABULE

(parodii)

Un ţăran trece strada

Cele două prietene, orăşence, în haine de blană, cu bijuterii la gît şi cizme din piele de crocodil se plimbau agale prin centru cînd îl văzură:

— Iată-l, tu, pe ţăranul ăla care nu mai trece strada de un an de zile.

— Da, tu, el e, precis. Şi ştii de ce n-ajunge pe trotuarul celălalt ? Pen'că dacă trece, ori îl calcă maşina, ori îl omoară autorul — pierde banii.

Flori

Mărăcinele se apropie de Trandafir şi-i şopti: spini avem amîndoi, aşa că, dragă, nu cumva sîntem rude ? La care Trandafirul îi şopti şi el: cine ştie, de cînd cu serele astea...

Basm

Şi au avut mulţi copii
iar după un timp
Ileana trebui să-şi vopsească părul
iar Făt-Frumos să poarte perucă
copiii se duseră fiecare la casele lor
Aşa că au rămas singuri

Animale

Lupul zise către Urs
într-o zi ceva mai luminoasă
auuuuuu auuuu auuu au
şi-i răspunse ursul
morrr morr mor
mulţi nu înţeleseră, nimic
Din ce şi-au zis.
Explicaţie: amîndoi se săturaseră să
vorbească în limbi străine.

Iulian Neacşu

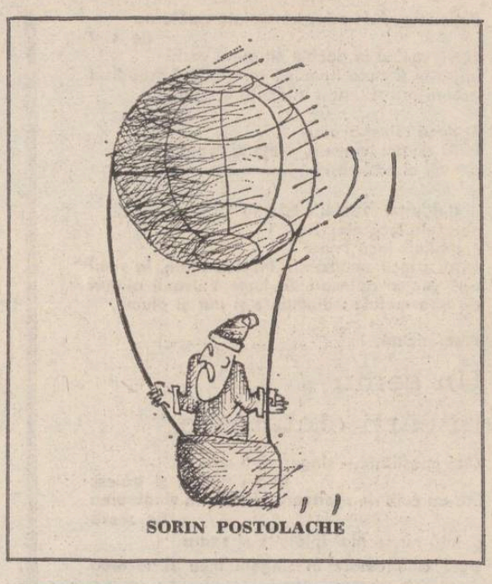

SORIN POSTOLACHE

papodii

ION GHEORGHE

din Dacia Fëniks

Citind Alfele în felul cum
CITIND ALFELE ÎN FELUL CUM
MERGE RACUL
Citind Expresia de la stînga la dreapta şi
de la dreapta la stînga, se divide şi se traduce la fel, ca de sus în jos şi invers:
EPURAŞUL UŞA RUPE !
Care zicere E-PUR-(L)-AŞUL se scrie aşa cum
se citeşte şi nu
viceversa. Şi să aivă în mijloc pe UŞA şi la
dreapta pe RUPE.
Acolo sînt închise forţele necunoscute ale
UŞII-MĂTUŞII, zise iniţiatic
SUNATZI ÎNTII. CERBER RĂU!
După care să se citească zicerea de oprire a
ceea ce s-a deschis:
HALT ! DA-VAI, CE-AS, E-PUR-AS !
Cu această zicere zisă se alcătuieşte
imaginea nezisă din cALFE BETEge
cu GAMEle.
Decît păzită Femeia-Fecioară, mai bine sub
pază o turmă de iepuri (aşi).
Despre interdicţia kapitală; ruperea uşilor,
clanţelor şi balamalelor,
se va rosti de trei ori cifra magică a
imputaţiei, iar expresia (după
INVENTAR) se va citi: UŞA RUPE
EPURAŞUL !

ADRIAN PĂUNESCU

Plictiseala cu numele Beethoven

Domnule Beethoven, geniul dumitale este
zadarnic,
rezistăm ascultîndu-te de la snobii vecini,
mai bine am asculta o melodie premiată la
Mamaia,
sau cînd urlă la lună o nuntă de ciini.

Nu ai nici un rost. Singurul mort
al muzicii dumitale eşti dumneata în
persoană;
la Viena Bitălşii au triomferat
şi te-au dat cu tăvălugul jos din icoană.

Zadarnic gem viorile, nici ele nu se
impacientează,
nici acordeonul — care este tot un fel de
pian pe verticală;
toate aceste instrumente ce-ţi cîntă un
concert,
mîine îl vor sluji pe Marcel Budală.

Se moare de infarct, se moare de strănut,
se moare de rîs, se moare la „Achiziţii
borcane",
se moare de cultură, se moare de boli
necunoscute,
dar de Beethoven nu se poate muri, doamne.

De la una la alta, în recreaţia dintre
un antinevralgic şi un guturai de sezon,
cîntăm împreună cu Călugăreanu Anda:
„nu daţi papuaşilor bomba cu neutroni !"

Da, domnule Beethoven, exişti zadarnic,
nici n-ar trebui trecută în nici-o antologie
muzica dumitale care nu a omorît
nici măcar un virus sau început de ftizie.

Nu ne pasă de dumneata, ne plictisim
„minut cu minut",
cînd transmite de la Craiova — Domozină
Sebastian;
ce vrem ? tot cenaclul revoluţionar
scandează:
Vrem cite-o manivelă la fiecare pian !

TUDOR GEORGE

Cioara vopsită

„Iubesc femeia, femeia brună,
De dor nebună..."
(Cristian Vasile)

Iubesc o blondă — doar pentru contrast
Cu Bruna doamnă din sonetele lui Will,
O blondă are-ntotdeauna mai mult fast
Decît o brună cu un mers debil.

Chestia este „de gustibus non disputandúm",
Căci blonda mea are şi-un mers deştept,
Are doi ochi ca două gloanţe dum şi dum,
De îţi impuşcă portofelul de la piept.

Cunosc un pictor — vînzător într-un bazar —
Care vindea „ţigănci" (paloma blanca),
Şi din brunete le făcea de var,
Şi le dădea la tîrgul din Palanga.
Sub ochiul lui cel plastic, un muşteriu cam
şui
C-un gest cam contondent, făcut-ai cucui.

Niculae Alexandru-Vest

POSTUMĂ

Imi pare c-am murit de mult
Că nu mai sînt pe-această lume.
Cu simţul altuia ascult
Ce se mai spune de-al meu nume.

Un critic scrie „Parc-a fost...
Ne pare rău că nu mai este !
Scria sărmanul fără rost
Mai mult pe teme mici, agreste.

Un altul foarte exigent
Mi-anunţă treapta literară:
„Ca scriitor, după talent,
A fost cam cel mai slab din ţară".

Doar un confrate bun şi drept
Mă laudă la un deceniu...
El scrie clar şi înţelept:
„De mai trăia, era un geniu !"

Constantin Atomii

Lerui-ler

Lerui ler şi tot mai sper
Frigul să n-atingă pomii
Somnul său să nu-i îngheţe
Să-i dezmiarde, să-i înveţe
Cum să crească şi să fure
Raza soarelui uşure
Lerui ler aş vrea să cer
Printre melci să umble razna
Şoapta dorului de brad
Şi să mi-i aducă-n prag
Lerui ler să puşte-n timplă
Urmă de cocoş pribeag
Lerui ler trimit solie
Într-o casă
Cu beteală sus în glie
Pui de om şi os de domn
Dat pe frunte cu nesomn
Să ureze celor dragi
Celor drepţi şi celor paşnici
Zbor de pasăre haiduc
Cer pictat furat cu stele
Fetelor, multe inele.
Lerui ler şi tot mai sper
Un cocor să-mi dea arvună
Ceasul de sărut amar
L-am chemat în cerul meu
Cerul meu dintr-o oglindă
Lerui ler să-l fur mai sper
Lerui ler şi tot mai cer
În pădure, să las urme
În ogor să las un dor
În fîntînă, spic de lună
Lerui ler şi tot aş vrea
Plugurşor cu şapte boi
Cu beteala înapoi
Lerui ler din pungă scot
Scot din pungă şi socot
Înecate în lumină
Pumn de grîu din oblincar
Risipite sus pe prag
Şi aduse vouă-n dar
Să dea rod din rod să dea
Sub izvorul de sub nea
Lîngă casa de sub stea
Lerui ler şi aş mai vrea
Roua dorului ispită
Să v-o uite la răscruce
Sau în floare să v-o urce
Lerui ler tot ce mi-i drag
Să-nflorească în toţi merii
Nopţilor din timpul verii
În lumină, în sulfină
Lerui ler cine mi-i drag
Lerui ler de ce mi-i drag.

Areta Şandru

MIHAI PĂNZARU-PIM

EPIGRAME

CONFESIUNE

Clepsidra-şi scurge timpul,
Eu urc pe-al artei drum.
Prefer însă, Olimpul,
Să nu-l ating, postum !

ERMETISM

Atît de abscons el scrie
Că-nţelege cititorul
Cu condiţia să fie
Lingă el şi... autorul

Scriitorului Ion Marin Almăjan pentru „Sînt dator cu o durere"

Eşti dator cu o durere
Te iertăm de ea precis
Dar în schimb atît ţi-am cere
Bucurii s-aduci prin scris

Ionel Gologan

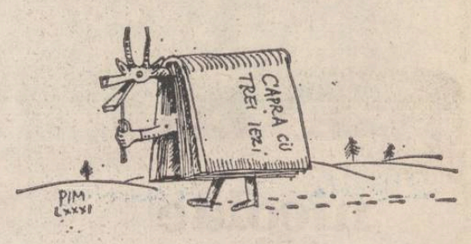

MIHAI PĂNZARU-PIM

ZECE

1. O carte necitită este ca o rană fără pansament într-o lume de medici.
2. Problema generaţiei este foarte simplă autorule: cînd fiul tău, din greşeală, se încalţă cu pantofii tăi înseamnă că începe o nouă generaţie.
3. Nu atît lipsa harului este nocivă în literatură cît un ataşament încăpăţînat faţă de ceea ce se pare că reprezintă prezenţa lui.
4. Cunosc eu un critic care nu scrie nici poezie nici proză de teamă că, la apariţia cărţii, nu-şi va putea acorda o cronică.
5. Ce gîndeşte un istoric literar la Casa Scriitorilor: treaba e simplă — cîte mese atîtea capitole ale istoriei literare.
6. Despre lucrurile cît mai abstracte: cînd trei scriitori cu nasuri cîrne stau la aceeaşi masă apare brusc o idee cîrnă.
7. Ai grijă, Dante, se simte bine-n paradis Beatrice, dar trage cu ochiul către infern.
8. Cînd citeşte o carte, scriitorul dialoghează cu autorul ei spre deosebire de cititorul obişnuit care preferă dialogul cu personajele acelei cărţi.
9. Un personaj făcea eforturi disperate să-şi înţeleagă autorul.
10. Dumnezeu e surd, dracul are ureche muzicală.

George Alboiu

CRISTIAN MIHĂILESCU

parodii

MARIN SORESCU

Din spumă, Venera...

Ce alunecos e săpunul în baie, nu ţi se pare
Că face o cursă prea lungă ?
Atît de lungă încît ajungi iar cu călciiile înapoi
În copilărie, cînd am tocit citeva roabe de cărămizi
Şi o piatră de polizor a lui nea Ilie al Vetei –ăl de
Era colonel la C.F.R.

Ori cada e prea mare, ori eu prea obosit, ori am uitat
De stropitoarea din vişin, de mătura de nuiele şi de
Calupul de săpun din paporniţă.

Data viitoare, domnule, te rog să te-mbarchezi cu mine
În aceeaşi cadă, să navigăm sub acelaşi prosop.
Eu o să apar din spumă ca Venera, sau cu un ochi închis
De usturime, ca amiralul Nelson la Termopile.
Te rog, nu mă corecta tu pe mine !
Ah, corăbiile acelea cu pinze
Care mergeau cu cearşafuri şi lenjerie intimă.
Şi ce frumos spintecau ele valurile ! Ale vremii, desigur.
În spatele acelor ecrane fluturînde, umflate de vînt,
stăteau marinarii, ca la radiografie, de li se vedeau
cele mai piraterești sentimente.

Ne-am născut tîrziu, acum subMarine.
Te plimbi şi nu te vede nimeni, în afară de peştii
Torpilă. Te torpilează unul,
Te mai torpilează altul ;
Aşa că în viaţă trebuie să faci în aşa fel încît
să treci cît mai... „incognito".
Na, că iar mi-a dispărut săpunul!

GHEORGHE TOMOZEI

Execuţie

În faţa plutonului
şi-a plutonierului,
l-au pălmuit peste obraz
cu-o legătură de praz.
L-au bătut cu-o ulucă
din coajă de nucă,
buzele de sărutare moi
i le-au cusut cu usturoi,
fără dres, într-adins,
l-au aşezat pe-un cactus deschis.
Pe piatra de raclă,
i-au spart capul, cu-o ceapă.
Apoi, i-au bătut
chimion şi cuişoare,
la mîini şi picioare,
i-au legat cu-o aţă buricul
ce se va rupe
cînd va pleca dricul.
Urechile i-au fost îndopate
cu pătrunjel
de patrusprezece carate.
I-au dat să mănînce pe nas
mătrăgună
unsă cu lună.
Peste ochii de mură
I s-au pus
Ochelari de sudură,
după care,
i-au băgat picioarele
într-o căldare
şi l-au înţepenit
cu ipsos şi chit.
În faţa plutonului
şi-a plutonierului,
cu toate că era lemn,
şi-a luat un angajament
solemn,
să-mpartă pe din două gamela
cu sentinela
Donei Isabella –
cea mai frumoasă arătare
de la Bolintinul din Vale.

Niculae Alexandru-Vest

IDEI

Unii scriitori contemporani cred c-ar putea juca în filme istorice, înfăţişarea şi talentul dramatic putîndu-i recomanda pentru aceasta.

De exemplu, Damian Necula : cum l-ar mai juca el pe Bonaparte, faimosul corsican ? Iar Mircea Micu are ceva din Gingis-Han, ca şi Mircea Iorgulescu din Mihai Viteazul. Gheorghe Pituţ ar putea fi Nero, dar şi Baiazid. Ioana Crăciunescu are totul pentru a fi Casandra, inclusiv profesiunea de actriţă. Vasile Andronache ar fi potrivit în Petrache Lupu, iar (nu scriitorul !). Iulian Neacşu ar putea fi Ducele de Alba, Marius Vulpe e potrivit pentru Taras Bulba, iar Florin Pucă pentru Ciubăr Vodă. Ar fi interesant Mircea Dinescu în Falsul Dimitrie iar Maria-Luiza Cristescu în Maica Smara, Costică Georgescu în Bokassa I, Ioana Diaconescu în Madame de Pompadour, Tudor George în Dromichete, D.I. Suchianu în Clemenceau, Florica Mitroi în Madame Sans-Gêne, şi-n orice caz, Aurel-Dragoş Munteanu în Metternich !

Regizorii de film români şi străini ar trebui să reflecteze bine înainte de a-şi face distribuţiile.

(ptr. conf. regizor de culise)

Dumitru Dinulescu

NIC. NICOLAESCU

papodii

A douăsprezecea elegie, extazia

se dedică unui copil ce nu
se va naşte din neamul vestit al
dedalizilor

lui Nichita Stănescu

cine pe cine mănîncă
el se apropie de el
şi întîlneşte sfera
el mănîncă o frunză
dar are vederea aerului
cine pe cine mănîncă ?

contemplare şi iar contemplare
e greu să închipui
interiorul punctului
omega fără omega
e csimetric
hai să fugim în hiperboreea
în loc de degete
îmi cresc sfere

cine pe cine respiră
cu originea în zero
cine
sau ce ?

Către Maciste şi alţii

lui gheorghe pituţ

treziţi-vă ! trec sateliţii
carii rod lemnele
uriţii şi beliţii
aprinde-i-ar aerotermele

treziţi-vă ! trec sateliţii
nu-i amăgire, e un semn
că nime n-are cap de lemn
să umble numai cu muniţii

ce facem iară azi
homunculi de uraniu
pe sub brazi şi brazi
eu n-am dureri de craniu

treziţi-vă ! trec sateliţii
chiar pe deasupra noastră !

Gheorghe Daragiu

MODELE NEGATIVE

● Tradiţionala vitrină de curiozităţi şi ciudăţenii a „Atelierului literar" nu poate lipsi nici în acest sfîrşit de an. Cititori şi corespondenţi o reclamă imperios, iar „colecţia" deosebit de abundentă a coşului redacţional o impune, fără doar şi poate. Publicăm, deci, în această pagină, o nouă culegere din cele mai bizare şi mai insolite înjghebări de versuri primite la redacţie, convinşi că pe lîngă prilejul zîmbetului (atît de rar, de la o vreme), numeroşii corespondenţi şi ucenici ai „atelierului" vor avea, şi în acest chip, cîte ceva de învăţat, în străduinţa lor plină de aspiraţie către frumos. Dorindu-le, lor şi tuturor cititorilor noştri, o lectură agreabilă şi semnificativă, le adresăm, în acelaşi timp, cordiale urări de bine şi la mulţi ani !

Schimbare

Pasul stăpînei doamne s-aude
Piş
Şi priveşte chioriş
Safe-ul indulăpit
Ce-i ascunde unealta.

Nici una nici alta
Neputînd să-şi scoată
Unealta
Telefonează în Malta

Şi schimbă unealta
Cu alta.

GH. LITRA

Primitiv

M-am născut atunci de mult,
În era preistorică,
Am fost mai întîi primitiv,
Pentru ca mai apoi să ajung la capitalizm,
Dar tot primitiv am rămas
Şi sînt încă primitiv,
Pentru că mă folosesc de o viaţă primitivă,
Mai primitivă decît mine.

M-am născut în vîrful unui munte de nisip
Ce se scufunda în neant,
M-am născut în gura
unei balene ce fugea
de caşaloţii ci plini de răutate,
M-am născut într-o zodie necunoscută
M-am născut atunci
Cînd mai bine nu mă năşteam.

PETRE ŞURLEA

Contraste moderne

Spirit vine dela spirt
Dela fruct mucegăit,
Dela fumul de ţigară,
Vin doi turci şi mă omoară.

Cîntecul meu este trist
Ca suferinţa lui Crist...
Iubita îmi dă plăceri
Cu duium şi cu vederi.

Asta-i arta de a scrie
De a scrie poezie,
Computerul n-a greşit
Omul este istovit.

Şi nu mai poate vorbi
Ca Vasile Alecsandri,
Să întorci lumea din drum
Eşti om bun şi eşti nebun.

S. COLOMEI

Ce fel ?...

Mereu să te întrebe-un tată :
„Cam unde crezi că e Petrov ?
De ce nu îţi dă nici o fată,
Ce fel îţi este el de tov ?

Te bagă la călugărie
şi te înfundă-n balamuc ? —
Şi asta vreau ca să se ştie
că pe la nas ai încă muc !"...

Şi : „să nu pui pe cap căciulă
căci a spurcat-o un farmacist,
care se scarpină la ceafă
şi-n faţa ta se plimbă trist !...

A dus-o de la magazie
la pavilionul de bărbaţi...
Şi asta vreau ca să se ştie
că-n servietă ai cîrnaţi !"...

ALEX. SAVA

Rugină

Eu scriu ca să îmi vărs necazul
Acelor timpi de mort din infinit,
Mă simt aiurea, ireal,... garajul
Unui „Fiat" uitat şi ruginit.

La inima din geam lîngă volan
Se zbate pana mea cea grijulie
Ce-a ruginit şi ea de-acum un an
Precum Fiatului a lui bujie.

În mînă string vitezei schimbătorul
Ce lasă pe hîrtie vers duios
Şi-n gît mi s-a-necat carburatorul
Ce gîjîie din oase curios.

F. SELIMAN

Nu ştie...

Nu ştie gurita ta frumoasă domnişoară
De cîte ori în vis te-am sărutat.
Treci plină de draci în fiecare seară
Pe lîngă mine dînd din mîini interesantă.
Atunci minios din cale-afară-ţi strig
În şoaptă şi-ţi dau cu tifla ca la bacantă,
Dar inima în dragoste mi-o frig.

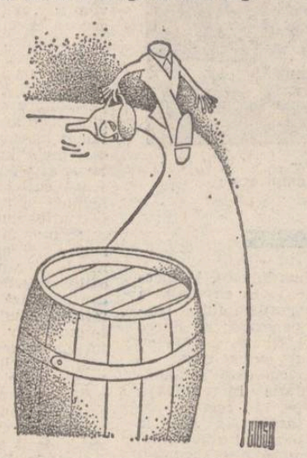

CIOSU

Şi-aşa petrec în mine clipe ce se vor dulci
Privind pe faleză mereu în aşteptare,
S-apari ca o floare pe sub şirul de nuci,
Dar iarna se urcă grăbită tîrîndu-se pe brînci,
Şi-abea acum cînd muşcă vîntul din plopi,
De stinca aşteptării mă desprind
Şi alerg spre senin printre greii

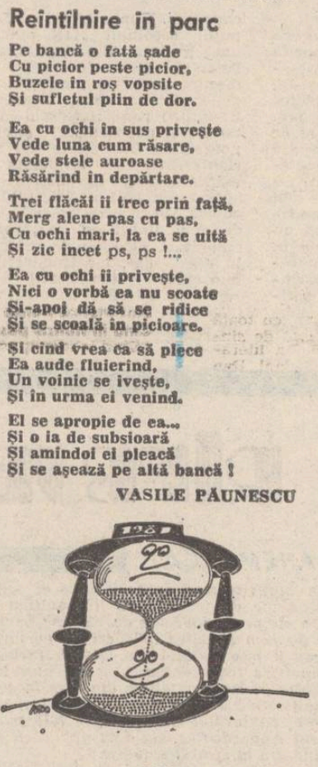

DANIEL IONESCU

stropi,
Căci în mine nici o pornire nu mai surprind
Cînd chipul ei sărutat de sloată şi ger
Se face mai roşu ca roşu chiper.

ŞERD HANIDUL

Geniul

Tu eşti geniul artei noastre
şi asta o ştiai şi tu,
în a ta prea scurtă viaţă,
în al tău prea scurt metraj.

Mi-e greu acum să spun,
ce înseamnă ale tale versuri.
De bine lumea te vorbeşte,
şi în faţă ţi se închină.

Ţi s-au ridicat statuete
şi plăci comemorabile,
după tine pling frumoase fete
şi doamne respectabile.

MARIAN CĂLINESCU

Reîntîlnire în parc

Pe bancă o fată şade
Cu picior peste picior,
Buzele în roş vopsite
Şi sufletul plin de dor.

Ea cu ochi în sus priveşte
Vede luna cum răsare,
Vede stele auroase
Răsărind în depărtare.

Trei flăcăi îi trec prin faţă,
Merg alene pas cu pas,
Cu ochi mari, la ea se uită
Şi zic încet ps, ps !...

Ea cu ochi îi priveşte,
Nici o vorbă ea nu scoate
Şi-apoi dă să se ridice
Şi se scoală în picioare.

Şi cînd vrea ca să plece
Ea aude fluierînd,
Un voinic se iveşte,
Şi în urma ei venind.

El se apropie de ea...
Şi o ia de subsioară
Şi amîndoi ei pleacă
Şi se aşează pe altă bancă !

VASILE PĂUNESCU

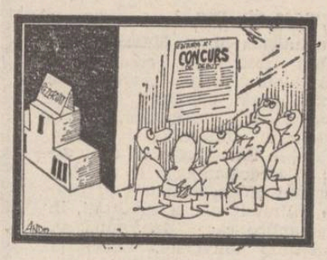

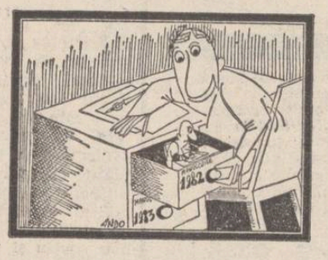

ANDO

Jonh

Ai apărut în viaţa mea
Iubire, care mult am plîns,
Cu ochii dulci ce-mi surîdea
Şi-n vis în braţe tu m-ai strîns.

Atrasă de inima ta
Oh ! dulce şi caldă iubire
Doresc şi vreau a te căuta
Să-mi dai suprema fericire.

Te strig, te caut la disperare,
Te văd aşa ca şi în vis
Şi după tine alerg mai tare
Dar drumul este tare-nchis.

Iubite Jonh, comoară dragă,
Răspunde-mi unde te găsesc,
Şi inima ta să-nţeleagă
Te vreau pe tine, te iubesc.

Nu ştiu ce taine ascunzi tu,
Eu mă visez la pieptul tău,
Că-i fi duşmanul meu sau nu
Aceasta n-o ştiu eu, flăcău !...

Eşti adorat de mine însă,
Luceafărul meu tare drag,
Cu o iubire-aşa de strînsă
Eu te visez mereu în prag.

Hai, treci tu orişice obstacol
Şi îndrăzneşte, -alesul meu,
N-o să te dai tu în spectacol
C-aşa-i lăsat de D-zeu !

În vis eu sînt mereu cu tine
Şi suspinînd la al tău piept
Mă simt excepţional de bine
De nici nu vreau să mă deştept...

Iubitul meu nigerian,
Plecat-ai şi-ai lăsat suspin,
În S.U.A. mereu speram
La tine repede să vin.

Atrasă magnetic de tine,
Dorese cît este viaţa mea
Să fii tu soţul pentru mine
Căci altu-n lume nu aş vrea ?...*)

LUCIA POPESCU
(suprageniu)

*) Scrisă de mine pentru cel mult apreciat şi dorit de bine, Jonh, de mine visat şi-ntîlnit de mine în trenul accelerat de Cluj-Napoca, spre casă, pe ziua de 17 mai 1980. Puţine cuvinte am schimbat cu el, dar o forţă magnetică atractivă tare mult m-a legat de acest Jonh.

L. P.

Becul

Îi vezi lumina orbitoare
Cu razele-i multiple
Cum ei ne luminează-n casă
Îl vezi cum se-nfierbîntă.

Dar mai apoi îl stingi şi iar
Îl mai aprinzi odată
În casă jocul de lumini
Ca fulgerul se-arată.

Şi asta pînă într-o zi
Îl mai aprinzi odată
L-auzi pocnind şi mai apoi
Se-ntunecă deodată.

Morala :
Precum omu-mbătrîneşte
Tot aşa becul pocneşte !

ION DRAGOMIR

Duminică seara

lui Moni

Să joci cu Oana o partidă
de remi-pietre, pe culoar,
şi să îţi zici că-i o Alidă
Vali, găsită pe trotuar,

te plimbi cu ea puţin pe-afară
şi-o chemi niţel după un zid...
Şi-aceasta-i duminică seară
şi zici că traiul îţi-e splendid !...

S. ALEXANDRU

atelier literar
poşta redacţiei

BERNARD I. : Interesantă, confirmînd bunele perspective anunţate de paginile anterioare.

DAN DELAMARA : Sînt, probabil, lucruri mai vechi, exerciţii „în stil clasic" (în umbra lui Eminescu, mai ales), care-şi au, firească, utilitatea lor, dar care nu înseamnă încă ivirea acelui „timbru" de care vorbiţi. În „Principiul oglinzii", „Nu-s vremi de vers", se schiţează tendinţa de ieşire din condiţia epigonică, convenţională, greu ameninţată de monotonie şi desuetudine.

D. OZOLIN : E adevărat că puzderia de concursuri şi premii „de trei lulele", improvizate prin toate ungherele ţării, poate deruta, într-un caz sau altul, pe junii care aspiră (întemeiat sau nu) la graţiile muzelor. Dar hotărîrea de a renunţa, pe care aţi luat-o, poate că nu e cea mai bună (deşi, dacă vă puteţi ţine de ea, adică vă puteţi lipsi de poezie, înseamnă că opţiunea dv. a fost iluzorie, nefondată !...). Mai chibzuit, ar fi, însă, înainte de a lua o asemenea hotărîre, să vă încredinţaţi că aţi făcut tot ce era necesar pentru a izbîndi (şi, după cît ne-am dat seama, n-aveţi încă temeiurile unei asemenea încredinţări, pînă ce nu vă veţi pune la punct cu studiile, pînă ce nu veţi dispune de o cultură cuprinzătoare, temeinică, atît în domeniul specific al aspiraţiilor dv., poezia, cît şi în general). Motive pentru a întreprinde o asemenea acţiune serioasă şi profundă (adică semnele unor înzestrări literare) sîntem înclinaţi să credem că există (le-am zărit, uneori, în manuscrisele anterioare, dar şi acum, mai ales în „Versuri la drum de seară" şi „Injurături" D). Sperăm ca, la întoarcerea acasă (după lunga absenţă, care n-a fost decît în defavoarea aspiraţiilor şi preocupărilor dv. fireşti), să găsiţi gîndul cel bun, dar şi energia, ambiţia şi seriozitatea necesare unui asemenea proiect.

B. MARIAN : Cîteva pagini mai bune : „Voi nu ştiţi", „Vers", „Poeţii", „Iarnă", „Hamlet".

GERMINIA ŞERCĂU : Exerciţii într-un gen aforistic, în general cam naive şi cam inconsistente, cîteva dintre ele („Ochii", „De ieri", „Nevoia de mîini") cuprinzînd şi unele elemente promiţătoare. Să vedem ce mai urmează.

„VIZIUNE" — „ILUZIA" : Un plic cu mai multe pagini de manuscris, toate neîscălite : două poezii („Viziune" şi „Iluzia") uscate, inerte, nesemnificative, nişte fragmente dintr-un „roman abandonat" şi nişte „spicuiri din jurnal", nu prea concludente, scrise destul de neglijent, dacă nu chiar stîngaci, dar cuprinzînd unele observaţii sesizante, semnificative, şi o lungă scrisoare, lucrul cel mai interesant şi mai promiţător, atît prin problemele şi observaţiile ei, cît şi prin redactare, indemnatică, inteligentă. Condeiul pare apt mai curînd pentru critică şi eseu (poate şi proză narativă), dar „descoperirea vocaţiei" rămîne o problemă strict personală, implicînd, însă, o atitudine mai activă, mai stăruitoare, cumva mai sistematică (nimeni nu vă poate alcătui un „program" — cum cereţi — care să vă orienteze şi disciplineze căutările — firească, o ambianţă de studiu, universitară, vă poate fi de mare folos).

I. GRECU : Un plus de substanţă, de data asta, chiar dacă talentul dv. nu şi-a găsit, încă, un glas răspicat şi sigur, pe măsura sa („Şi o mare", „Iată-mă faţă-n faţă", „Culorile sînt", „Mai mult gol", „Există braţe", „Şi acră").

OPTIMUS : Pagini uimitor de slabe, împrăştiate, inconsistente. (Ceva, în „Ultima cursă"). Ce se întîmplă cu dv. ? (Se pare, de altfel, că ultima noastră discuţie a reuşit să vă sperie !... Ceea ce ar fi cu totul nemotivat şi regretabil).

EM. BĂLŢIANU : Aţi revenit, din păcate, la vechea bandă rulantă, cu o producţie pe cît de abundentă, pe-atît de ameninţată de monotonie, plafonare, pierdere de nivel. Vă propuneţi — ziceţi — să recuperaţi un timp pierdut, dar acest lucru trebuie făcut nu în sensul cantităţii, ci în acela al profunzimii, esenţei, calităţii, al depăşirii tuturor rezultatelor pe care le-aţi obţinut pînă acum ! Din acest plic, abia dacă putem cita „Timpul", „Noapte".

V. MĂNESCU : Dezamăgitoare, noile texte, mai mult „făcătură" care mimează poezia, divagaţii incoerente, confuze, etc. Ceva, în „Un peisaj conjugal".

M. Moşilă (ultimele trei plicuri), **G. B. Plopu, Ştefanio I., Acmine, Adrian Dafir, Thamyris, V. Gramaticu, Liudziana, Miana P. Ulmu, Marioara Sivu, Pascal Negoescu, Andrei Pina, Elias** (ceva, în „Singurătate"), **Sabin Ciupa, Dinu Matei, Cons Tan Tin, George Fomy, Ştefan Jurcă, Decebal A. Seul, David Arpad, Miron Ţic, Ioan Balau, I. Biriş, Al. Gamureac, N. Paganini, Iov Florică, Pink Floyd** (mai citeţ !), **Vasile Dumitru, Cornelia Stănescu, Viorel Soare, X.Y.Z., S. Doljerii, M. Raportaru, Const. Diaconu, Liviu Val Munteanu, M. Lewis, C. Zăgan, D. Baboi, Mihai Petrescu, Anca N. Sozan** (ceva, în „Tentaţie") : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Jalbă

Arcul dă-mi Măria Ta şi calul,
Umblă prin păduri un cerb ales,
Cu copita răscoleşte valul
Oltului, din munte pîn-la şes,
Devorînd toţi mugurii din cringuri,
Din mestecănişul de argint ;
Cască gura ţincii prin paringuri
Furişaţi, să-l vadă-abia păşind,
Ca un soare, aprinzînd pămîntul,
Luncile, ca-n vremuri de demult,
Rozmarinu-n care cîntă vîntul,
Stelele oftind atît de mult ;
Că mereu codanele sfioase
Nu-şi mai saltă ochii în tavan ;
Noaptea, numai una dacă coase,
Şuiul dă cu cornul lunii-n geam.
În zadar, flăcăii stau la pîndă
Cu pistoale-n briu, la şezători ;
El cu o privire-atît de blîndă,
Prin răscruci aruncă albe flori
Şi le fură mintea citeodată,
Sufletul şi cel din urmă gînd
Fetelor, ce-n somn, ca niciodată,
Ca pe-un mire-l cheamă suspinînd.
Doamne, iartă-mi rogu-te, păcatul
Dar ghicim în ochii-i mari şi buni,
Oltul şi pădurea şi tot satul
Şi-un haiduc întors dintre străbuni !...

ION CRAIOVA

Pom de sărbătoare

Măcar să vie odată iarna
ca toate astea
să aibă un sens ;
să ne putem zgribuli
sub aparenţele frigului,
să putem hrăni vrăbiile pe ascuns
cu fărîmituri de tandreţe,
să ne putem ascunde în buzunare
pumnii încleştaţi de absenţă,
să avem un fular
de aruncat peste umăr
şi o urare
de aruncat peste prieteni
să tragem odată ziua obloanele
ca să putem fumega în linişte,
să ne putem aburi de singurătate
şi nimeni să nu mai ştie
că luminarea e stinsă,
că-n noi de mult nu mai este
poveste de taină, aprinsă
minune, lumină puţină, căldură
şi pom de Crăciun.

IRMA SANDU

Ghicitoarea

Dă-mi palma...
Vezi, asta-i linia vieţii.
ai să trăieşti o sută de ani
şi vei fi fericit,
cu o femeie blondă,
arzător de frumoasă.
Dragostea voastră va rodi
pruncu' cu ochii albaştri...
Altceva nu scrie în palma ta,
sau nu mă pricep eu să citesc ;
oricum, la mine lucrurile sînt ceva mai clare...
Peste trei zile
o să mă fure un bărbat înalt...
Hai, nu mai ride,
sărută-mă,
nu vezi că, suprapuse
palmele noastre coincid ?

NEDEEA BURCA

Există braţe

Există braţe îngemănate cu arme.
Trîmbiţe războinice înăbuşind sufletul planetei.
Minţi ce lucrează pentru nimeni
Evaporînd orizonturi întregi.

Pădurile cad strivite sub pumnul invenţiei.
Munţii poartă perucă de nori sulfuroşi.
Marea nu mai este mare şi oceanul ocean.

Poetul îşi sfarmă harfa-n picioare
Şi blestemă-n van.

IORDAN GRECU

Să-ţi pot mărturisi

Stau lîngă tine
şi în albastrul timpului
visez
cuvîntul mai adînc
decît o inimă
mai reveriu decît o tăcere
însufleţită de vise —
să-ţi pot mărturisi
şi dragostea ce-mi rămîne
pe dinafara cuvintelor
poezia ei incomensurabil cuprinsă
în cercul ochilor
deschişi pe un izvod
de frumuseţe vie —
această ţară, această Românie !

AUREL ALBU

Cu tot mereul românesc

Cînd urlă lupii nostalgiei a coborîre în părinţi
Mă năluceşc după-o iubire ce poartă numele pădure
Ca prin beţia-i absolută să-mi trec organele de simţ
Şi pînă-n celălalt fruntariu s-ajung ca gura de secure !

Pe arbori — degete-ale firii — învăţ să număr morţii lumii
Şi-n perspectiva veşniciei ce-aici şi-arată faţa ei,
Sub trapa cetinii căzute se rup zăgazurile humii
Şi drumură doinind spre frunze cu toţi înaintaşii mei !

În templul nopţii cînd vin brazii cu stelele la cununie,
Izvoarele de apă vie mă-mbie şi mă veşnicesc ;
Pădure, picură-mi de-a pururi în dragoste statornicie
Şi-mbibă-mi cîntecul de bucium cu tot mereul românesc !

ION GRUNZ

Iarnă

Chemare a albului, cum ne surprinde
iarna de fiecare dată
nepregătiţi, cu mere putrede-n buzunare,
cu vinul încă slab în cămară,
cu gustul dulceag al toamnei
rămase-ntre dinţi.
Noi fugim cu gîndu-nainte peste
întinderi, fugim de noi în căutarea
unui timp mai blînd,
asprimea albului, zăpada firavă
dominînd
sufletul nostru nesigur, cinstit
altminteri.
Mă bucur de tine, anotimp generos,
încercare a sîngelui şi-a inimii
mele-nsetate,
tu eşti contrastul, curajul în moarte,
privindu-te, gîndul devine fluier de os.

BORIS MARIAN

m a p a m o n d

IDENTITATE ȘI COMUNICARE

Problema traducerilor este una dintre acelea care semnifică punctul de vedere al unei epoci literare, în ceea ce privește configurarea mai generală a tipului de gîndire și a conștiinței sale artistice. Este important cum traduci, ce traduci și cît ecou produc în contemporaneitate echivalențele proprii ale unei opere cu răsunet universal. Întrebarea fundamentală se referă la motivul pentru care alegi o anumită operă, precum și la felul în care o propui gîndirii contemporanilor tăi de aceeași expresiune. Spunem aceasta deoarece motivul principal al întreprinderii unei traduceri ne pare a se afla în interiorul culturii naționale, iar nu în gloria pe care un produs artistic îl poate avea în afara noastră. Traducem ceea ce răspunde unei inclinațiuni proprii, și numai așa se explică faptul că opere celebre ajung să fie cunoscute la noi peste multe decenii după ce faima lor apusese pe alte meridiane. Ele primesc abia acum accentul semnificativ în aspirațiunile noastre spre un anumit tip de expresie și spre o problematică anume Ne referim, astfel, la un anumit nivel de maturitate al conștiinței literare, mai puțin influențabilă de modele și neliniștea adeseori factice de pe alte meridiane. Desigur, nici o literatură, și nici o cultură în ansamblul ei nu poate și nu a trăit vreodată în izolare, dar configurația proprie este cea care decide asupra conținutului pe care îl primesc relațiile culturale, precum și influențele reciproce. De altfel, se cunosc exemple cînd mai marea sensibilitate a unei literaturi străine, în ceea ce privește valori ce păreau minore la ele acasă, contribuie la tirzia revelare a dimensiunilor reale în patria de origine. Ecoul avut de opera lui Poë în Franța, și mai ales traducerea lui Baudelaire, a condus la evidențierea excepționalei sale valori în fața publicului american. În secolul nostru, abia după traducerile lui Coindreau și prefața lui Malraux la **Sanctuarul,** importanța de romancier a lui Faulkner a devenit evidentă pentru cititorii săi de acasă. Nu vom continua lista exemplelor, este însă evident că cititorii francezi au fost mai puțin impresionați de lipsa de rezonanță a scriitorilor menționați mai sus în patria lor de origine sau chiar de ostilitatea criticii în ceea ce-l privește pe Faulkner, pentru a se lăsa influențați numai de propriile aspirațiuni, regăsite cu plenitudine în opera acestor doi mari scriitori aparținînd unei alte literaturi. Exemplele aduse în discuție sugerează, de altfel, tocmai personalitatea unei culturi în receptarea valorilor artistice de pe un alt meridian, lipsa complexelor și a aservirii intelectuale cunoscute sub numele curent de cosmopolitism, adică preluarea, fără discernămînt, a unor modele propuse de curenții superficiali ai opiniei dintr-un anume moment. Încă Eminescu sublinia faptul că această noțiune este lipsită de realitate : „Am susținut întotdeauna, că cestiunea cosmopolitismului este una ce nu există. Să nu fim inventivi în cestiuni al căror înțeles ar fi greu de definit pentru fiecare din noi. Poate că ar exista cosmopolitism — dacă el ar fi posibil. Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorința de a lucra pentru societate, nu poate lucra pentru o omenire, care nu nu există decît în părțile ei concrete — în naționalități (...) Cosmopolitismul e o **simulațiune** și nimic alta — el n-a fost niciodată un adevăr. Străinii care au interese personale în țara românească, de exemplu, vor **simula** totdeauna cosmopolitismul, pentru că, declarîndu-și adevăratele lor simțiri, ar putea să pericliteze interesele lor individuale. — State slabe cum era Germania în secolul al XVIII-lea, vor **simula** cosmopolitismul, pentru a denigra tendințele naționaliste ale inamicilor lor tari. Cu un cuvînt : cosmopolitismul nu există decît ca simulațiune, ca fățărnicie. El mai e pretextul pentru lenea și indeferentismul celor care nu cunosc un alt scop în lume decît acela de a trăi bine". În generația următoare marelui poet, un gînditor afirma de asemenea că indivizii cu sentimente cosmopolite sînt favorizați doar de starea de pseudocultură. Reflexul culturilor străine în conștiința proprie este în acest fel semnificativ pentru nivelul preocupărilor proprii și pentru adîncimea sentimentului de valoare.

Literatura română a constituit întotdeauna mediul de afirmare a unor valori universale, atît prin problematică, cît și prin strălucirea

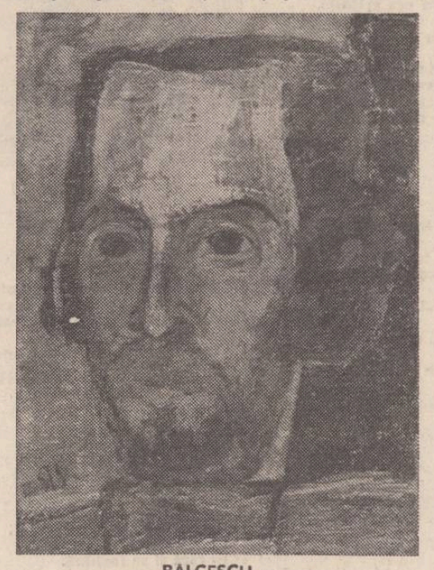

BALCESCU – portret de Ștefan Rămniceanu

expresiei. Cunoașterea lui Shakespeare, la începutul secolului XIX, punerea în circulație a unor traduceri din clasicii romantismului și realismului francez, în aceeași perioadă; revelarea marilor poeți și gînditori germani, o dată cu generația junimistă; impactul extraordinar al literaturii ruse, indeosebi în cercurile semănătoriste și poporaniste; circulația incredibilă a poeziei lui Baudelaire sau Poe, în zeci de variante, una mai strălucită decît alta; pînă la ediție de autor din clasicii literaturii universale, apărute în anii noștri, subliniază o preocupare adîncă, prin care spiritul românesc se racordează la liniile de forță ale celei mai ample umanități. Operele de referință sînt numeroase în acest sens, iar traducerile au devenit un bun cultural inalienabil al culturii românești, reprezentînd adeseori un nivel al limbii și problematicii sufletești fără de care o mare cultură nu poate exista. Este greu de imaginat cultura germană fără traducerea lui Luther, după cum nici cultura noastră fără opera de echivalență a cărturarilor lui Șerban Cantacuzino. Cu atît mai interesant este cînd opere ale unei alte spiritualități decît cea din tradiția europeană fundamentală își găsesc o realizare atît de pregnantă într-o cultură națională. Este cazul, la noi, cu traducerea **Iliadei** de către Murnu, care fixează un nivel și un conținut al limbii române, într-un tipar artistic inalienabil. Exemplul operei lui Murnu este interesant și prin faptul că traducerea sa nu este, de fapt, **Iliada,** în ceea ce privește adecvarea, sau cum să-i spunem altfel, — față de textul grecesc. Am mai spus-o, este o **Iliadă** mallarmeană, mai semnificativă pentru preocupările poetice de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Geniul traducătorului, și nu ezităm a-l considera astfel, s-a manifestat pe un tipar străin, cu toată forța neobișnuită care anima limba română în perioada ei eminesciană, într-un moment de maturitate fără precedent, o culme a eforturilor începute prin opera lui Budai-Deleanu și desăvîrșite în **Scrisorile** lui Eminescu. Abia în epoca noastră am putut vedea o **Iliadă** mai apropiată de originalul grecesc, cu o pregnanță deosebită a expresiei, o operă dintre acelea menită de asemenea să aibă ecou durabil, realizată de Sanda Diamantescu și Radu Hincu. Dacă geniul aparține originalului, și osîrdia traducătorului, cum spunea odată Ion Barbu, trebuie să recunoaștem că, de multe ori, tenacitatea și devotamentul traducătorului pot să reprezinte, de asemenea, dimensiuni ale genialității.

În dialectica subtilă dintre apetitul pentru universalitate și trăsăturile naționale ale culturilor, momente de dezechilibru apar și prin accentuarea particularităților nesemnificative. Ostentația este conducătoare la erori, ceea ce înseamnă dizoluția eforturilor culturale și îndepărtarea de la marile scopuri ale epocii. Într-un fragment de jurnal, Claudel observa : „Există lucruri care nu-și păstrează virtutea lor profundă, sfințenia lor umilă, decît atunci cînd nu sînt băgate prea mult în seamă, atunci cînd au devenit trăsături acceptate fără efort. De exemplu, patria și familia. Iată de ce romancierii naționaliști și tradiționaliști sînt atît de respingători. Există la ei o carență a gustului, ceva care te interzice în mod profund. Dacă există un domeniu unde este esențial să nu pozezi, precum și să nu glumești cu el, acesta se află aici. Să lăsăm ostentația parveniților, națiunilor mai puțin dezvoltate. Tăcerea asupra ta însăți : mare virtute." Aceasta o spunea Claudel, poet aclamat în chip de expresie a Franței istorice și tradiționale, a cărui legitimitate națională este mai presus de orice controversă. Indiscutabil, imperialismul unei structuri particulare și extensia virtuților mărunte și regionaliste asupra unui întreg domeniu al umanului ar însemna transformarea culturii într-o afacere meschină, de capelă provincială. Cerul înstelat se află deasupra tuturora, măreția lui se adresează sufletului omenesc într-o formulare care închide în particularitatea ei întreaga măreție a necuprinsului. Ungaretti spunea într-un distih celebru : „M'illumino/D'immenso". Întreaga literatură și artă universală se răsfrînge în neliniștile și aspirațiile unei literaturi naționale. pe căile adeseori obscure ale unor eforturi ce-și configurează cîmpul de forță la nivelul unei epoci întregi. Studiul acestor trăsături este la fel de semnificativ în anumite aspecte, ca și cel al eforturilor de creație originală, chiar dacă dimensiunile întreprinderii sînt de multe ori umbrite de factori exteriori, ca și de gloria factice a unor autori mai puțin însemnați. Într-o epocă despre care s-a spus că tinde spre o conștiință planetară, în orice caz definită de comunicații mai intense decît am putut contempla vreodată în istorie, este firesc să tentăm configurarea trăsăturilor unei literaturi și prin nivelul său de comunicare cu celelalte literaturi ale lumii. Capacitatea ei de cuprindere și de expresie dă măsura problematicii și a posibilităților de realizare a umanității pe care o reprezintă.

Aurel-Dragoș Munteanu

SYLVIA PLATH

Colosul

N-am reușit niciodată să te-adun cu totul,
Fărîmițat, lipit și unit întocmai.
Strigăt de catîr, grohăit de porc și cotcodăcit nerușinat
Ies din gura ta mare.
Ești mai groaznic decît un grajd.

Poate te consideri tu însuți un oracol,
Solul morții, sau vreun zeu sau altceva.
Am trudit timp de treizeci de ani
Pentru a îndepărta nămolul de pe gîtul tău.
Nu sînt deloc mai înțeleaptă.

Urcînd mici trepte cu vase și găleți de apă
Mă tîrăsc ca o furnică îndoliată
Pe pămîntul buruienos al frunții tale
Pentru a înfrumuseța țeasta imensă și pentru a curăța
Pleșuvia, albii de tumul ai ochilor tăi.

Un cer albastru dincolo de Orestia
Se arcuiește deasupra noastră. O tată, prin tine însuți
Ești energic și bătrîn ca Forul Roman.
Îmi iau dejunul pe un deal cu mătase neagră.
Osemintele tele și părul de acantă sînt răvășite

În străvechea lor anarhie spre linia de orizont.
Ar fi trebuit să dureze mai mult decît o străfulgerare
Pentru a crea o asemenea ruină.
Nopțile mă ghemuiesc în cornul abundenței
Din urechea ta stîngă, apărată de vînt,

Cuprinzînd stele roșii și pe cele vineții.
Soarele răsare deasupra coloanei limbii tale.
Orele mele s-au unit cu întunericul.
Nu mai ascult zgomotul prelung al navei
La debarcare în locul plin de pietre.

Grădina conacului

Fîntînile au secat și trandafirii au murit.
Parfumul morții. Ziua ta se apropie.
Perele se umflă ca un mic budha.
Un abur albastru plutește peste lac.
Te miști prin era peștilor,
Secolul înfumurat al porcilor —
Cap, picior și mînă
Apar limpezi din umbră. Poveste

Hrănește aceste filfîiri frinte,
Aceste coroane de acantă,
Și cioara își lasă veșmîntul.
Moștenești buruiana albă, o aripă de albină.

Două sinucideri, familie de lupi,
Ore ale întunericului. Cîteva stele obosit
Luminează deja cerurile.
Păianjenul cu pinza lui

Traversează lacul. Viermii
Își uită obiceiurile.
Păsări mici sosesc, sosesc
Cu darul lor, la o naștere grea.

Trădare

Pîntecul
Fără zbatere teaca lui, luna
Se scurge ea însăși din copac
Ca niciunde să meargă.

Priveliștea mea este o mînă fără linii
Drumurile îngemănate într-un nod,
Eu însămi nodul,

Eu însămi trandafirul pe care-l obții —
Acest trup,
Acest fildeș

Pios ca țipătul unui copil.
Asemeni păianjenului, înșir oglinzi,
Credincioasă imaginii mele.

Scoțînd doar sînge
Gustă-l, roșu-ntunecat !
Și pădurea mea

Înmormîntarea mea,
Și această colină și această
Strălucire de cadavre.

În românește de
Dora Scarlat

REVISTA STRĂINĂ

● **PRINTRE CELE** mai prețioase mărturii documentare păstrate în arhivele și bibliotecile din Marea Britanie se numără o serie de exemplare unice ale primelor scrieri și tipărituri românești, acte și incunabule. Un document care se află la Public Record Office, purtînd data de 13 octombrie 1427, menționează pe un anume Paul, conte al Valahiei, căruia i-a fost plătită o sumă de bani. Acest document, precum și alte 217, cuprinzînd perioada 1427—1601, au fost publicate în 1964 de prof. Eric Tappe într-un volum intitulat : „Documente ce privesc istoria României între 1427—1601". O colecție importantă o constituie corespondența lui Edward Barton, ambasador al Angliei la Înalta Poartă în timpul domniei reginei Elisabeta I, mai cu seamă pentru că multe documente se referă la perioada domniei lui Mihai Viteazul. Corespondența lui Barton și a succesorului său, Henry Lello, favorizează o înțelegere mai corectă a epocii, a carierei politice și militare a domnitorului valah, dat fiind faptul că trimișii englezi sînt considerați observatori de primă clasă ai succeselor lui Mihai Viteazul.

● **ÎNTRE MANIFESTARILE CULTURALE** găzduite de Academia Internațională Burckhard s-a remarcat și aniversarea a 500 de ani de la nașterea celebrului arhitect și pictor italian Baldassare Peruzzi. La palatul Barberini din Roma s-au desfășurat solemnitățile datorate acestui eveniment, precum și cele ocazionate de primirea de noi membri ai acestui cunoscut for cultural. Printre oamenii de cultură și artă onorați și menționați de publicația „Il corriere di Roma" (nr. 47/27, sept. 1981) se află și pictorul Teodor Răducan, care a primit diploma de membru academic al acestei cunoscute instituții internaționale.

● **UN ADEVĂRAT TEZAUR** de cărți rare a intrat de curînd în Biblioteca științifică a Universității estoniene din Tartu. Printre ele, o carte care descrie călătoriile lui Cristofor Columb, editată în anul 1944, una dintre primele ediții ale Utopiei lui Thomas Moore, cărți tipărite de Ivan Fiodorov, opere ale lui Galilei, Copernic, Newton, Lomonosov, etc. Tot acest tezaur a fost găzduit timp de un secol și jumătate în clădirea catedralei din localitate. Cu același prilej, au trecut în custodia Bibliotecii universitare colecții de gravuri rare, ex-libris-uri, medalii, fotografii, scrisori ale lui Voltaire, Kant, Goethe. Depozitele bibliotecii sînt dotate cu dispozitive automate pentru menținerea unei temperaturi și umidități constante.

● **LA NAIROBI,** capitala Keniei, va fi editată în curînd o monumentală Istorie a Africii în opt volume. Lucrarea va cuprinde evoluția întregului continent negru din perioada preistorică pînă în timpurile moderne, și este rodul muncii, timp de cîțiva ani, a unui colectiv de 39 de oameni de știință din mai multe țări africane. Această mare Istorie a Africii va fi publicată în limbile engleză și franceză. De asemenea, o versiune prescurtată a lucrării va fi tipărită în limbile arabă, swahili și alte limbi de circulație în Africa.

● **FESTIVALUL** internațional al muzicii moderne desfășurat în capitala Uniunii Sovietice sub deviza „Muzica în slujba umanismului, a păcii și prieteniei între popoare" a constituit o amplă trecere în revistă a mișcării muzicale actuale din întreaga lume. Participanții — compozitori, interpreți și critici din aproape 20 de țări — au militat pentru găsirea celor mai eficiente căi de popularizare a muzicii clasice a secolului XX, pentru ca marile creații ale timpului nostru să-și găsească ecoul cuvenit în rîndul maselor de auditori. Mai multe manifestări din cadrul festivalului au celebrat centenarele marilor compozitori George Enescu, Bela Bartok și Nikolai Maiaskovski, fiind marcate deasemeni împlinirea a 90 de ani de la nașterea lui Serghei Prokofiev și împlinirea a 75 de ani de la nașterea lui Dimitri Șostakovici.

● **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ,** în vîrstă de 86 de ani, arhitectul Wallace Harrison proiectantul principal al clădirii O.N.U., al Centrului Rockefeller precum și al altor importante edificii din New York. Fiu de muncitor, Harrison a părăsit liceul pentru a lucra în biroul unui antreprenor de construcții. Aici el s-a instruit în tainele desenului și în cele ale ridicării construcțiilor. După primul război mondial Harrison a studiat la Institutul Politehnic „Worcester" și la „Ecole des beaux-arts" din Paris. Dintre proiectele lui Harrison mai fac parte Centrul Lincoln, cît și Empire State Plaza din Albany, capitala statului New-York.

Pregătiri de iarnă

Urmare din pag. a 4-a

cu aceeași intensitate. Domnișoara fu absolut încîntată de încrederea ce i-o acordă Maciste și mingiindu-l se apropie de cămară, mai luă o rudă de salam de Sibiu și după ce făcu un pachet îl așeză într-o pungă ale cărei urechi largi le trecu cu greutate peste capul enorm al lui Maciste care, cu punga atîrnată de gît, fu depus pe treptele de la intrare. Contrariat, atît de comportarea iubitei sale, cît și de a motanului aceluia straniu, tînărul se îmbrăcă la repezeală și mai avu timp, odată ieșit în stradă, să observe cum uriașul motan se întorcea la vilă după ce se descotorosise de pungă ; îl văzu chiar sărind pe pervazul ferestrei și dispărînd în întunericul camerei din care el abia ieșise. Contrar superstiției că întîlnirea cu ființe n-ar fi de bun augur, la capătul străzii Salvării găsi un taxi din care tocmai coborau trei bărbați veseli care-l salutară ca pe un prieten, deși nu-i cunoșteau, urîndu-i drum bun și sărbători fericite.

KLAUS RIFBJERG

(DANEMARCA)

Printre scriitorii danezi care s-au impus în mod deosebit după al doilea război mondial, Klaus Rifbjerg (n. 1931) ocupă un loc de frunte datorită multilateralității sale și darului său de a stîrni controverse. A scris peste douăzeci de romane, mai multe culegeri de povestiri, piese de teatru, scenarii de film și patru culegeri de versuri, editînd la un moment dat și o revistă literară. El s-a impus ca unul din „tinerii furioși" ai literaturii daneze postbelice, care s-au ridicat împotriva tradițiilor osificate în literatură și s-au scuturat de orice inhibiție în scrisul lor. Volumul Konfrontation, *din care face parte și poemul de mai jos, reprezintă contribuția semnificativă a lui Klaus Rifbjerg la fenomenul înnoirii limbajului poetic și a utilizării lui libere. (Autorului i-a apărut în 1979 și în românește, la Ed. Univers, romanul intitulat* Anna (eu) Anna *distins, la data publicării sale, cu Premiul Nordic, cea mai importantă distincție literară în spațiul scandinav.)*

Am fost invitați

Am fost invitați
de statistici
într-o viață medie
să deschidem un număr foarte mare de
uși, conserve
genți, portofele, conturi în bancă
să-nchidem un număr foarte mare de
lucruri asemănătoare
mai puțin conservele
să mergem cu autobuzul,
mașina, bicicleta, metroul,
să uzăm pantofi
să consumăm unt pîine
să jucăm ping-pong
să căscăm
să ne simțim ghiftuiți
cronic
statistic
ghiftuiți pe dinăuntrul mațelor
în șanțul dintre greață
și vomă.

Am fost invitați
s-o terminăm cu foamea citeodată
e-o-nchipuire
așteptarea
o-nchipuire.
Noi sîntem prea ocupați
cu deschisul ușilor.

Gîndindu-ne la vremea cînd vom
traversa pe trecerea pentru pietoni
pe lîngă trecerea pentru pietoni
la stopuri
la intersecții cu polițiști
vii sau cu polițiști
automați
avem deranjamente
gastrointestinale sub formă de
ghiftuială
absența foamei ne înjunghie
cu o secreție bogată de acizi
în stomac.
Am fost invitați
ca prin cunoașterea extensivă a
vieții omenești

Benone Șuvăilă : „Leagănul toamnei"

să murim
în accidente de circulație
de șocuri cardiace
arterioscleroză
cancer
cancer
plus o mie de alte boli
prea speciale pentru a se muri din ele
pur statistic.
Doar la un moment dat
în cursul deschiderilor de uși
e indicat să lăsăm
necioplți
în afara cauzei specifice
și să-nghițim predestinata moarte
cu care am fost ghiftuiți tot timpul
vieții.

În românește de Gabriel Gafița

Aspirația spre absolut

Urmare din pag. 1

tă tristețea și neliniștea lumii. Mesajul unui scriitor va vibra totdeauna, chiar cristalizînd datele unui destin advers, de fiorul participării, al adeziunii la tot ce este caracteristic umanității, însetată de cunoaștere, înfiorată de taine, aspirînd spre absolut. Poetul este un contemplator capabil să treacă dincolo de limitele timpului și spațiului uman, pentru a pătrunde, cu antenele infinitei sale sensibilități, în dimensiunile gigantice care determină un nou spațiu și un timp universal. Concluzia existențială este ca atunci cînd iluziile dispar sub loviturile pe care le dă realitatea și rațiunea aspră care le smulge vălul falacios, chiar atunci se poate constata permanența în străfundurile sufletului a unui izvor consolator = posibilitatea de autocunoaștere, posibilitatea autocontemplării propriei ființe, care leagă pe om de viața universală. Moartea iluziilor nu înseamnă și moartea inimii. Durerea, în structura ei de cristal, este o dovadă puternică a capacității afective, a trăirii intense. Negația destinului contrariu cunoaște afirmația pozitivă a facultății umane de a simți, de a fi mlădioasa trestie rațională. Orice poet caută să ajungă la o concluzie umană relativă la imensa întrebare corelată cu existența durerii ca prim element, ca prim mobil al lumii. Poetul îndreaptă un extrem apel, o supremă chemare către întreaga umanitate, pentru a se ridica solidar împotriva trecerii pasive spre nemărginirea morții. El poate evada din zona magică a solitudini și a disperării, a visului izolat, pentru a căuta corespondențe în sufletele acelora care îi sînt asemănători, invocați în numele solidarității care trebuie să-i strîngă lîngă prăpăstiile infinite ale dispariției și misterului. Pentru că omul poate să fie și el o forță, o uriașă energie tensională, neînspăimîntat de materie, cunoscînd adevărul solemn al infinitului ei, al nesfîrșirii spațiului și timpului, al furtunilor cosmice, lîngă care va lumina, niciodată stinsă, intermitenta stea a speranței.

Orice poet, orice erou al gîndirii, trebuie să transmită imaginea năpraznică de spaimă cosmică dar și mîngîierea artei neliniștitei omeniri care se află în așteptare. Cunoscînd adevărul, el are înalta răspundere, datoria de a-l răspîndi pe toate undele universului. Speranța nu poate fi niciodată doborîtă definitiv ca și demnitatea etică a omului care nu se lasă copleșit de legile adverse ale lumii.

Colectivul redacțional al revistei «Luceafărul» mulțumește muncitorilor tipografi pentru contribuția pe care au adus-o în anul 1981 la apariția în bune condițiuni a revistei și le dorește, în prag de An Nou, multă sănătate și fericire. La mulți ani !

SPORT

Lumina subțire a visului

Iată, se face de-o înserare și de moș Ajun, lerui ler, a fost odată o fetiță minunată. Un măr încuscrit c-un vișin (decadență vegetală) ședea falnic și drept în mijloc de vifor alb și-ntunecat. Ne aflăm în insomnia de larguri de lemn înzăpezit a săniilor fugind. Se tot duc, se tot întorc, lunecă și se înfundă, sparg un prag vioriu, strică o caligrafie, se cufundă-n mituri și răsar în legendă, beau un cal și vînd șorici, se izbesc în sorcovă, lerui ler și n-ai habar nici de ciine-ncolăcit, nici de lele largă-n poale, se ascund sub porumbare, o gherghină e lumina, trei ingenunchieri, în vad, culmea-n cîntec e colindul și-n crăciun neliniștea, fumegă-n gorgane dropii, n-au nisipurile-altar-e hei doamne, caii noștri și-au spart burta-n calendare... patru popi la lingurică, cinci ocale de otavă și iluzia că astăzi craii îmi răsar în tindă, ținînd chipul lor de stele-n chipul meu de lut de-alt'dată.

Și-am venit să colindăm, lerui ler.

Lumina subțire-a visului.

Sub ninsoare sînt un măr scăzut în cuvinte. Anul bun, care-a fost, leapădă podgorii de suspine. Un gioc plin de must, în fiecare capăt de uliță. În răspîntii se decide viscolul. Vuietul lui înfundînd cărările și-necînd speranțele le e dat numai celor ce întorc spatele dușmanilor (cei mai mulți dintre ei sînt măcelari de hîrtie), proștilor, caracudelor de omăt (vreau să zic că sînt și caracude ce se vor imaculate), naivilor și, de la sine înțeles, colindătorilor. Căci noi, cei ce trecem prin nămeți, ne prostim în noaptea colindelor întru slava unui teritoriu unde nu a fost, nu este și nu va fi niciodată cunoscut cuvîntul crimă. Eu vin din viața Dunării – decembrie și ianuarie, acolo, insemna dragoste, cîntece, vin, speranță și jurămînt cu mîna arsă de credință pe micul potop verde al grîului semănat într-o strachină. Pîinea e un spic sub icoană. Iar noi sîntem povestea îngăduită (și nu de prea multe ori înțeleaptă) a grîului.

La mulți ani ! Voi frînge două fire de grîu verde în cinstea fiecărui om. Căci măcar prin naștere avem dreptul cu toții la o felie de pîine și la un pahar de vin. Prin naștere avem dreptul și la libertate.

Încă o dată, la mulți ani.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"